This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

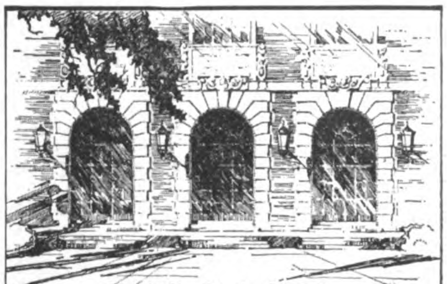

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY
OF ILLINOIS
q328.4394
C87s
1872-1875
Pt. 1

Digitized by Google

CENTRAL CIRCULATION BOOKSTACKS

The person charging this material is responsible for its renewal or its return to the library from which it was borrowed on or before the **Latest Date** stamped below. **You may be charged a minimum fee of $75.00 for each lost book.**

Theft, mutilation, and underlining of books are reasons for disciplinary action and may result in dismissal from the University.

TO RENEW CALL TELEPHONE CENTER, 333-8400

UNIVERSITY OF ILLINOIS LIBRARY AT URBANA-CHAMPAIGN

APR 26 1999

APR 23 2001

When renewing by phone, write new due date below previous due date. L162

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

SABORSKI DNEVNIK

KRALJEVINAH

HRVATSKE, SLAVONIJE I DALMACIJE

GODINA 1872.—1875.

SVEZAK I.

ZAGREB 1875.
TISKARSKI ZAVOD „NARODNIH NOVINAH“.

Digitized by Google

Digitized by Google

q 328.4304
C87L
1872-1875
pt. 1

Kazalo.

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljen	Strana
1	Kr. odpis na bana, kojim se ovlašćuje proglasiti sabor otvorenim . . .	I. od 15. sieč. 1876.	1
2	Kr. odpis, kojim se proglašuje sabor otvorenim	isto	1
3	Izbor privremenih saborskih bilježnikah	isto	2
4	Zapisnik prve saborske sjednice od 15. siečnja 1872.	II. od 16. sieč. 1872.	4
5	Objava konstituiranja saborskih odsjekah	isto	4
6	Zapisnik druge saborske sjednice od 16. lipnja 1872.	III. od 19. sieč. 1872.	6
7	Izvješća verifikacionalnih odborah	isto	6
8	Izbor saborskih častnikah	isto	6
9	Konstituiranje sabora	isto	7
10	Kr. odpis od 11. siečnja 1872., kojim se netom konstituirani sabor razpušta	isto	1
11	Zapisnik treće saborske sjednice od 19. siečnja 1872.	isto	1
12	Sastanak sabora na prvu saborsku sjednicu od 15. lipnja 1872. i izbor dobnoga predsjednika saborskoga	I. od 15. lip. 1872.	1
13	Kr. odpis na nadbiskupa Mihalovića, kojim se ovlašćuje proglasiti sabor otvorenim	isto	2
14	Kr. odpis, kojim se proglašuje sabor otvorenim	isto	3
15	Izbor privremenih saborskih bilježnikah	isto	6
16	Zapisnik prve saborske sjednice od 15. lipnja 1872.	II. od 25. lip. 1872.	6
17	Razdieljenje članovah saborskih na pet verifikacionalnih odsjekah . . .	isto	8
18	Zapisnik druge saborske sjednice od 25. lipnja 1872.	III. od 26. lip. 1872.	10
19	Proglašenje konstituiranja verifikacionalnih odsjekah	isto	11
20	Zapisnik treće saborske sjednice od 26. lipnja 1872.	IV. od 27. lip. 1872.	17
21	Izvješće svih pet verifikacionalnih odsjekah	isto	17

*

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljen	Strana
22	Izbor saborskoga predsjednika i saborskih bilježnikah	IV. od 27. lip. 1872.	10
23	Interpelacija zastupnikah belovarske županije radi prodaje krajiških šumah	isto	11
24	Zapisnik četvrte saborske sjednice od 27. lipnja 1872.	V. od 28. lip. 1872.	17
25	Razni podnesci	isto	17
26	Razdieljenje sabora na pet odsjekah	isto	18
27	Izbor verifikacionalnoga odbora	isto	18
28	Izbor financijalnoga i peticionalnoga odbora	isto	18
29	Izbor saborskoga kvestora	isto	19
30	Zapisnik pete saborske sjednice od 28. lipnja 1872.	VI. od 4. srp. 1872.	21
31	Razni podnesci	isto	22
32	Interpelacija zastupnika Antuna Jakića radi obnove gradskoga zastupstva u Zagrebu	isto	27
33	Predlog zastupnika dra. Franje Račkoga, da vlada predloži osnovu ob ustrojstvu sveučilišta	isto	27
34	Interpelacija zastupnika Dragutina Pusta glede obnove gradskoga zastupstva u Varaždinu	isto	28
35	Predlog zastupnika Matije Mrazovića glede zakona o zadrugah	isto	28
36	Interpelacija zastupnika dra. Milana Makanca glede pritiska, učinjena na kr. činovnike prigodom saborskih izborah od strane vlade	isto	29
37	Konstituiranje saborskih odsjekah	isto	29
38	Izjava sažaljenja sabora nad smrću prejasne nadvojvodkinje Sofije	isto	29
39	Sabor izjavlja svoju radost radi zarukah prejasne nadvojvodkinje Gizele sa bavarskim vojvodom Leopoldom	isto	29
40	Odredba glede pogodbe sa brzopisci, tiskari i verifikatori dnevnika	isto	30
41	Zapisnik šeste saborske sjednice od 4. srpnja 1872.	VII. od 5. srp. 1872.	36
42	Dopis kr. zemaljske vlade o proračunu za godinu 1872.	isto	36
43	Razni podnesci	isto	37
44	Interpelacija zastupnika Josipa Špuna-Strižića o segregaciji krajiških šumah u belovarskoj županiji	isto	36
45	Interpelacija istoga zastupnika glede dignuća bivšega vel. župana županije belovarske, Ivana viteza Trnskoga	isto	38
46	Zapisnik sedme saborske sjednice od 5. srpnja 1872.	VIII. od 5. srp. 1872.	42

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljen	Strana
47	Interpelacija dra. Milana Makanca glede obustave kaznene iztrage proti sudcu Traveniću i Vilimu Hatzu	VIII. od 5. srp. 1872.	42
48	Izbor odbora 12-orice za pretres kr. reskripta i konstituiranje istoga	isto	42
49	Predlog zastupnika Franje Sviličića, da se u pretres uzmu preporni izbori	isto	43
50	Zapisnik osme saborske sjednice od 5. srpnja 1872.	IX. od 8. srp. 1872.	45
51	Izvješće odbora o kralj. reskriptu od 11. lipnja 1872.	isto	45
52	Interpelacija zastupnika Dragutina Ferkića radi nezakonitostih, počinjenih po vel. žup. križevačkom Ladislavu Kukuljeviću	isto	45
53	Predlog zastupnika dra. Milana Makanca, da se predlože saboru spisi, odnoseći se na parnicu baruna Levina Raucha glede lonjskog polja i limito-soli	isto	47
54	Debata ob izvješću odbora glede kr. reskripta od 11. lipnja 1872.	isto	48
55	Predlog zastupnika dra. Makanca i drugovah glede istoga izvješća	isto	49
56	Osnova adrese	isto	50
57	Generalna i specijalna debat o adresi	isto	50
58	Zapisnik devete saborske sjednice od 8. srpnja 1872.	X. od 9. srp. 1872.	65
59	Interpelacija zastupnika Josipa Turelia radi obnove gradskoga magistrata u Požegi	isto	65
60	Interpelacija zastupnika dra. Aleksandra Rogulića radi vršenja zakona o uredjenju obćinah u županiji sriemskoj	isto	67
61	Treće čitanje adrese	isto	68
62	Predlog zastupnika Stjepana Hrvoića i drugovah, da se drži tajna saborska sjednica	isto	68
63	Izbor zastupnikah na ug. zajednički sabor i izbor kraljevinskoga odbora	isto	69
64	Izbor deputacije, koja će nositi adresu Njeg. Veličanstvu	isto	69
65	Izbor centralnoga verifikacionalnoga odbora	isto	70
66	Zapisnik desete saborske sjednice od 9. srpnja 1872.	XI. od 11. srp. 1872.	80
67	Izvješće deputacije, koja je nosila adresu Njeg. Veličanstvu	isto	80
68	Razni podnesci	isto	80
69	Interpelacija zastupnika Josipa Turelia glede uprave obćinskoga imetka grada Požege	isto	81
70	Interpelacija istoga zastupnika glede iztrage, povedene proti kotarskomu sudcu Gajeru	isto	84

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio raz-pravljen	Strana
71	Interpelacija zastupnika Viktora Somogjija glede soli u Slanju . . .	XI. od 11. srp. 1872.	85
72	Izbor odbora: 1) za dnevni red; 2) za proračun; 3) za zakonodavstvo .	isto	85
73	Izbor iztražiteljah glede izborah u Samoboru i Jaski	isto	86
74	Zapisnik jedanaeste saborske sjednice od 11. srpnja 1872.	XII. od 17. srp. 1872.	90
75	Objava rezultata izbora saborskih odborah za dnevni red, za proračun, za zakonodavstvo i iztražiteljah izborah u Samoboru i Jaski	isto	90
76	Podnesci	isto	92
77	Dopust zastupnika baruna Prandaua	isto	93
78	Interpelacija zastupnika Jovana Štekovića glede definitivnog imenovanja činovnikah u belovarskoj županiji	isto	94
79	Čitanje zajedničkih zakonah; dopisi vlade o njih	isto	94
80	Zapisnik dvanaeste saborske sjednice od 17. srpnja 1872.	XIII. od 18. srp. 1872	99
81	Razni podnesci	isto	99
82	Interpelacija zastupnika Josipa Špuna glede siečenja šumah hercegovačke obćine u belovarskoj županiji, zvanih Zdenački gaj i Crni lug . .	isto	99
83	Interpelacija zastupnika Josipa Špuna glede povišenja plaćah svećenstva u belovarskoj županiji	isto	101
84	Razprava o predlogu zastupnika Slavoljuba Vrbančića i drugova glede obustave naredbe zemaljske vlade o pobiranju poreza po obćinah . .	isto	101
85	Zapisnik trinaeste saborske sjednice od 18. srpnja 1872.	XIV. od 5. kol. 1872.	117
86	Razni podnesci	isto	117
87	Izvješće iztražnoga povjerenstva ob izboru za kotar jastrebarski	isto	120
88	Interpelacija zastupnika Bartola viteza Smaića radi nenadležnog silovitog postupanja državnoga odvjetnika na Rieci	isto	120
89	Interpelacija zastupnika Josipa Špuna, zašto vlada nije odgovorila na interpelacije	isto	120
90	Odgovor vladina zastupnika na interpelaciju zastupnika Špuna radi povišenja plaćah kat. svećenstva županije belovarske	isto	121
91	Interpelacija zastupnika Pavla Grčića u pogledu srbskog crkveno-narodnog kongresa	isto	121
92	Interpelacija zastupnika Dragutina Antoleka radi ratne odštete od godine 1848. žiteljah središnjega kotara varaždinskog	isto	122
93	Interpelacija zastupnika Josipa Muzlera radi obustave iztrage proti sudcu Viragu	isto	122

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljen	Strana
94	Razprava ob izvješću iztražnog povjerenstva o izboru za kot. jastrebarski	XIV. 5. kol. 1872.	123
95	Zapisnik četrnaeste saborske sjednice od 5. kolovoza 1872.	XV. 12. kol. 1872.	129
96	Razni podnesci	isto	129
97	Odgovori vlade na razne interpelacije prijašnjih sjednicah	isto	130
98	Interpelacija zastupnika dr. Makanca glede lujzinske ceste	isto	133
99	Interpelacija zastupnika Lehpamera glede prodaje gradje i drvah iz podravinskih krajiških šumah	isto	138
100	Razprava o zakonskoj osnovi ob ukinuću kazni bijenja	isto	134
101	Razprava o zakonskoj osnovi o Hallerskih zakladnih prebendah i obskrbnih štipendijah	isto	136
102	Razprava o proračunu za belovarsku žnpaniju i grad Senj	isto	137
103	Zapisnik petnaeste saborske sjednice od 12. kolovoza 1872. . . .	XVI. 13. kol. 1872.	158
104	Razni podnesci	isto	158
105	Predlog zastupnika dr. Kviringa glede zakonske osnove ob uredjenju zdravničtva	isto	159
106	Interpelacija zastupnika Jovana Živkovića glede podignuća velike realke u Vukovaru i male u Rumi	isto	160
107	Odgovor na ovu interpelaciju	isto	160
108	Treće čitanje zakonske osnove ob ukinuću kazni bijenja	isto	161
109	Izvješće iztražnog povjerenstva glede izbora u Samoboru i debata o njem	isto	161
110	Imenovanje verifikatorah za saborski dnevnik	isto	170
111	Zapisnik šestnaeste saborske sjednice od 13. kolovoza 1871.	XVII. 14. kol. 1872.	181
112	Razni podnesci	isto	181
113	Interpelacija zastupnika dr. Makanca radi obnove poglavarstva u Jaski .	isto	181
114	Interpelacija zastupnika Nestora Kiepacha radi obnove magistrata u Krapini	isto	182
115	Razprava o proračunu za godinu 1873.	isto	182
116	Zapisnik sedamnaeste saborske sjednice od 14. kolovoza 1872. . . .	XVIII. 15. kol. 1872.	250
117	Razni podnesci	isto	250
118	Nastavak debate o proračunu za god. 1872.	isto	250
119	Zapisnik osamnaeste saborske sjednice od 15. kolovoza 1872.	XIX. 16. kol. 1872.	261

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljen	Strana
120	Razni podnesci	XIX. 16. kol. 1872.	261
121	Zast. Ivan Jagić požuruje odgovor na svoju interpelaciju u pogledu obnove magistrata u Varaždinu	isto	261
122	Interpelacija zast. Ivana Tombora u pogledu zloporabe uredovne vlasti sudca Gjoke Bugarskoga	isto	262
123	Interpelacija zast. Turelia glede namještenja žup. činovnikah	isto	264
124	Nastavak i svršetak specijalne debate o zem. proračunu	isto	264
125	Ustanova dnevnoga reda	isto	274
126	Zapisnik devetnaeste saborske sjednice od 16. kolovoza 1872.	XX. 17. kol. 1872.	277
127	Razni podnesci	isto	277
128	Treće čitanje zakonskoga članka o budgetu za g. 1872.	isto	277
129	Proračun zemaljskih zakladah	isto	277
130	Doknadno izvješće odbora za proračun	isto	280
131	Izbor kazalištnoga odbora	isto	280
132	Izvješće odbora za saborske troškove	isto	280
133	Predlog zastupnika dr. Franje Kviringa u pogledu zakonske osnove o uredbi zdravničtva	isto	281
134	Izvješće peticionalnoga odbora	isto	281
135	Proglašenje zajedničkih zakonah	isto	281
136	Zakon o poljskom redarstvu	isto	281
137	Razprava o poljskom redarstvu	isto	282
138	Zapisntk 20 saborske sjednice od 17. kolovoza 1872.	XXI. 19. kol. 1872.	384
139	Razni podnesci	isto	384
140	Interpelacija zastupnika Josipa Muzlera u pogledu uzpostave dr. Milana Makanca kao profesora na pravoslovnoj akademiji	isto	385
141	Predlog zastupnika dr. Franje Kviringa u pogledu gradjenja ludnice	isto	385
142	Interpelacija zastupnika dr. Mije Posilovića radi razpusta prijašnjega sabora	isto	386
143	Nastavak i svršetak razprave o zakonskoj osnovi o poljskom redarstvu	isto	386
144	Izvješće peticionalnoga odbora	isto	388
145	Izvješće pravosudnoga odbora	isto	388

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljan	Strana
146	Izvješće administrativnoga odbora	XXI. 19. kol. 1873.	388
147	Izvješće cenzuralnoga odbora	isto	389
148	Zapisnik 21. saborske sjednice od 19. kolovoza 1872.	XXII. 20. kol. 1873.	401
149	Razni podnesci	isto	401
150	Predlog zastupnika Dragutina Pusta u pogledu ravnopravnosti Izraelićanah	isto	401
151	Predlog zastupnika Dragutina Pusta u pogledu željezničke pruge od Čakovca preko Varaždina u Zaprešić	isto	402
152	Predlog zastupnika dr. Makanca radi obnove občinskih zastupstvah i poglavarstvah	isto	403
153	Predlog zastupnika dr. Makanca radi smještenja kolodvora u Karlovcu i reguliranja Kupe	isto	403
154	Interpelacija zastupnika Gjure Crnadka u pogledu vladinoga povjerenika u Senju Dragutina Maixnera	isto	406
155	Zakonska osnova ob obustavi diobah zadružnog imetka, predložena po zastupniku Mrazoviću	isto	406
156	Treće čitanje zakona o poljskom redarstvu	isto	407
157	Predstavka na Njegovo Veličanstvo radi amnestije vojničkih bjegunacah u Primorju	isto	407
158	Izvješće peticionalnoga odbora	isto	407
159	Zapisnik dvadeset i druge saborske sjednice od 19. kolovoza 1872.	XXIII. 21. kol. 1872.	415
160	Razni podnesci	isto	415
161	Predlog zastupnika Josipa Miškatovića o predstavci za amnestiju za sve one, koji su zbog rakovičke pobune u kazni i iztragi	isto	415
162	Predlog zastupnika dr. Makanca o predstavci za pomilovanje političkih okrivljenikah u vojnoj krajini	isto	416
163	Interpelacija zastupnika Josipa Lehpammera radi uporabe njemačkog jezika u šumarskom uredu županije bjelovarske	isto	417
164	Predlog zastupnika Slavoljuba Vrbančića u poslu prodaje krajiških šumah	isto	419
165	Predlog zastupnika Josipa Turellia u istom poslu	isto	402
166	Razprava o predloženoj po zastupniku Matiji Mrazoviću zakonskoj osnovi o pravostaji diobah zadružnih dobarah	isto	424
167	Zapisnik dvadeset i treće saborske sjednice 21. kolovoza 1872.	XXIV. 22. kol. 1873.	428
168	Razni podnesci	isto	428
169	Prestavka za amnestiju osobam iz rakovičke pobune	isto	428

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljan	Strana
171	Predstavka za pomilovanje osobah iz vojne krajine, koje su radi političkih prekršajah dopale kazni	XXIV. 22. kol. 1873.	428
172	Preuzvišeni biskup Strossmayer priobći viest o smrti generala Preradovića	isto	428
173	Predlog zastupnika Brooza radi uredjenja urbarskih odnošajah	isto	428
174	Interpelacija zastupnika Sviličića radi prihoda obćinah bjelovarske županije	isto	430
175	Interpelacija zastupnika dr. Alexandra Rogulića u pogledu zloporabah Janka Frušića, pristava sreza irižkoga	isto	431
176	Trese čitanje zakona ob obustavi diobah zadružnih	isto	432
177	Predlog zastupnika Muzlera za nagradu činovnikah računovodstva za posao kod proračuna	isto	432
178	Predlog zastupnika Vrbančića za odgodu sabora	isto	432
179	Izvješće odbora za nastavu	isto	432
180	Zapisnik dvadeset i četvrte saborske sjednice od 22. kolovoza 1872. . . .	isto	432
181	Govor i prijave predsjednika	XXV. 25. kol. 1873.	438
182	Proglašenja sankcioniranih zakonah, stvorenih u saboru prošle godine . .	isto	439
183	Proglašenje zajedničkih zakonah	isto	439
184	Zapisnik dvadeset i pete saborske sjednice od 25. kolovoza 1873.	XXVI. 29. kol. 1873.	441
185	Razni podnesci	isto	441
186	Izvješće kraljevinskog odbora	isto	442
187	Predlog zastupnika dr. Makanca, da se predlog njegov glede baruna Levina Raucha na dnevni red stavi	isto	443
188	Izbor bilježnikah, odbora za proračun, kvestora i jednoga člana za gospodarstveni odbor	isto	444
189	Zapisnik dvadeset i šeste saborske sjednice od 29. kolovoza 1873.	XXVII. 3. ruj. 1873.	447
190	Razni podnesci i prijave predsjednikove	isto	447
191	Izvješće i operat kraljevinskog odbora o reviziji zakonskog članka I. od godine 1868.	isto	447
182	Protupredlog zastupnika dr. Makanca proti operatu kraljevinskog odbora o reviziji zakonskoga članka godine 1868.	isto	447
193	Generalna debata ob operatu kraljevinskog odbora	isto	550
194	Zapisnik dvadeset i sedme saborske sjednice od 3. rujna 1873.	XXVIII. 4. ruj. 1873.	487
195	Razni podnesci	isto	487

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljan	Strana
196	Nastavak generalne debate o zak. osnovi o preinaci dotično nadopunitbi njekojih §§. zak. čl. I. od godine 1868.	XXVIII. 4. ruj. 1873.	487
197	Zapisnik dvadeset i osme saborske sjednice od 4. rujna 1873.	XXIX. 5. ruj. 1873.	508
198	Razni podnesci	isto	508
199	Interpelacija zast. dra. Račkog radi sudca obćine moravičke	isto	508
200	Interpelacija zast. Josipa Muzlera radi predloženja zak. osnove o diobi zadružnog imetka, i odgovor zast. vlade	isto	508
201	Nastavak i svršetak generalne debate o reviziji nagodbenoga zakona	isto	508
202	Specijalna debata o reviziji nagodbenoga zakona	isto	519
203	Zapisnik dvadeset i devete saborske sjednice od 5. rujna 1873.	XXX. 6. ruj. 1873.	521
204	Prijave predsjedničtva	isto	521
205	Razni podnesci	isto	521
206	Treće čitanje zak. osnove o preinaci dotično nadopunitbi njekojih §§-ah nagodbe, zak. čl. I. god. 1868.	isto	522
207	Izbor jednoga člana za kazalištni odbor, i jednoga člana za financijalni odbor	isto	522
208	Zapisnik tridesete saborske sjednice od 6. rujna 1873.	XXXI. 13. ruj. 1873.	526
209	Razni podnesci	isto	526
210	Izvješće odbora o proračunu za godinu 1873.	isto	526
211	Izvješće peticionalnoga odbora	isto	526
212	Interpelacija zastupnika Ante Jakića glede vladajuće u zemlji oskudice	isto	526
213	Odgovor zastupnika vlade na ovu interpelaciju	isto	527
214	Interpelacija zastupnika Mirka Hrvata u pogledu sankcije zak. osnove o konačnom razriešenju urbarskih i srodnih odnošajah	isto	527
215	Interpelacija zastupnika Brooza glede poreznih zaostatakah nastalih od god. 1867.	isto	527
216	Predlog zastupnika Josipa Muzlera, da se izbere odbor narodno-gospodarstveni	isto	528
217	Predlog zastupnika Matije Mrazovića, da se zakonodavni odbor jednim članom popuni	isto	528
218	Zapisnik trideset i prve saborske sjednice od 13. rujna 1873.	XXXII. 17. ruj. 1873.	533
219	Objave predsjedničtva	isto	533
220	Razni podnesci	isto	533

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljan	Strana
221	Interpelacija zastupnika dra. Makanca na kraljevinski odbor i zastupnike na ugarskom saboru	XXXII.17.ruj.1873.	531
222	Predlog vlade, izvješće odbora i debata o proračunu za godinu 1873.	isto	534
223	Popunjenje zakonodavnog odbora	isto	542
224	Izbor odbora narodno-gospodarstvenoga	isto	542
225	Zapisnik trideset i druge saborske sjednice od 17. rujna 1873.	XXXIII.19.ruj.1873	637
226	Razni podnesci i prijava predsjedničtva	isto	637
227	Interpelacija zastupnika Antuna Čopa glede marvinske pošasti	isto	637
228	Interpelacija zastupnika Dragutina Antoleka glede iztrage proti pristavu Gjuri Slami	isto	637
229	Treće čitanje zakonskog članka o proračunu za godinu 1873.	isto	638
230	Proračun zemaljskih zakladah	isto	638
231	Naknadni predlozi proračunskoga odbora	isto	641
232	Izvješće peticionalnog odbora od 10. i 14. rujna	isto	641
233	Zakonska osnova o ravnopravnosti Izraelićanah	isto	641
234	Proračun Marija-Terezijanske štipendialne zaklade narodnih učionah za 1873.	isto	642
235	Zapisnik trideset i treće saborske sjednice od 19. rujna 1873.	XXXIV.22.ruj.1873	730
236	Razni podnesci i prijava predsjedničtva	isto	731
237	Treće čitanje zakonske osnove o ravnopravnosti Izraelićanah	isto	731
238	Početak generalne debade u zakonskoj osnovi o sveučilištu, i konferencija radi te osnove	isto	731
239	Proglašenje zajedničkih zakonah	isto	734
240	Zapisnik trideset i četvrte saborske sjednice od 22. rujna 1873.	XXXV.29.ruj.1873.	737
241	Dopis vlade, kojim saboru javlja previšnje imenovanje presvietloga gospodina Ivana Mažuranića banom	isto	737
242	Sabor pozdravi novo imenovanog bana preuzv. gosp. Ivana Mažuranića	isto	737
243	Podnesci i prijave predsjedničtva	isto	739
244	Izvješće peticionalnog odbora	isto	739
245	Zapisnik trideset i pete saborske sjednice od 27. rujna 1873.	XXXVI.13.list.1873	741
246	Podnesci i prijave predsjedničtva	isto	741
247	Debata ob osnovi o sveučilištu	isto	741

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljan	Strana
248	Zapisnik trideset i šeste saborske sjednice od 13. listopada 1873.	XXXVII. 14. list. 1873.	782
249	Razni podnesci i prijave predsjedničtva	isto	782
250	Nastavak specijalne debate o zakonskoj osnovi o sveučilištu	isto	782
251	Ustanovljenje dnevnog reda za buduće sjednice	isto	800
252	Zapisnik trideset i sedme saborske sjednice od 14. listopada 1873.	XXXVIII. 15. list. 1873.	803
253	Razni podnesci	isto	803
254	Treće čitanje zakonske osnove o sveučilištu, i zakonske osnove o plaćah profesorah na srednjih učilištih	isto	803
255	Predlozi odbora zakonodavnoga glede sveučilišta	isto	803
256	Razprava o zakonskoj osnovi ob odciepljenju občinah od municipija bakarskog	isto	804
257	Razprava o zakonskoj osnovi o uredjenju plaćah profesorah srednjih učilištah	isto	805
258	Zapisnik zakonodavnog odbora od 16. rujna glede realnih gimnazijah	isto	810
259	Izvješće verifikacionalnoga odbora	isto	811
260	Zapisnik trideset i osme saborske sjednice od 15. listopada 1873.	XXXIX. 17. list. 1873.	822
261	Razni podnesci	isto	822
262	Treće čitanje zak. osnove ob odciepljenju občinah od municipija bakarskog i zak. osnove o plaćah profesorah na srednjih učilištih	isto	822
263	Razprava o zak. osnovi o popunjenju izbornog reda	isto	822
264	Izvješće odbora narodno-gospodarstvenog	isto	823
265	Zapisnik zakonodavnog odbora o molbah nanj stigavših	isto	825
266	Izbor jednoga člana za zakonodavni, a dvajuh za financijalni odbor	isto	829
267	Zapisnik trideset i devete saborske sjednice od 17. listopada 1873.	XL. 18. list. 1873.	837
268	Razni podnesci i prijave predsjedničtva	isto	837
269	Treće čitanje zakonske osnove o popunjenju izbornog reda	isto	837
270	Zakonska osnova glede uredjenja plaćah i obskrbe oružničke momčadi s protupredlogom zastupnika Mate Mrazovića	isto	837
271	Zakonska osnova o izvedenju javnih radnjah i gradjevinah	isto	838
272	Zapisnik četrdesete saborske sjednice od 18. listopada 1873.	XLI. 18. list. 1873.	862
273	Razni podnesci	isto	862

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljan	Strana
274	Nastavak debate o zakonskoj osnovi o izvedenju javnih radnjah i gradjevinah	XLI. 18. list. 1873.	862
275	Zapisnik četrdesetprve saborske sjednice od 18. listopada 1873.	XLII. 20. list. 1873.	881
276	Razni podnesci	isto	881
277	Vlada predlaže računske zaključke za god. 1871.	isto	881
278	Treće čitanje zak. osnove o izvedenju javnih radnjah i gradjevinah	isto	881
279	Interpelacija zastupnika Dragutina Antoleka radi predloženja o diobi zadrugah i odgovor bana	isto	882
280	Ponovljena interpelacija zastupnika Ivana Tombora glede izgredah sudca Bugarskoga	isto	882
281	Odgovor vlade na interpelaciju zastupnika Antuna Jakića glede pomoći stradajućim	isto	882
282	Predlog zastupnika Josipa Miškatovića, da sabor odobrava mjere zemaljske vlade glede pomoći stradajućim	isto	885
283	Razprava o zakonskoj osnovi o podignuću ludnice zemaljske	isto	885
284	Izvješće verifikacionalnog odbora	isto	886
285	Izvješće peticionalnoga odbora	isto	886
286	Zapisnik četrdeset i druge saborske sjednice od 20. listopada 1873.	XLII. 25. list. 1873.	896
287	Razni podnesci i prijave predsjedničtva	isto	896
288	Odgovor vlade na interpelaciju zastupnika Antuna Čopa glede marvinske pošasti	isto	896
289	Interpelacija zastupnika dra. Brlića u pogledu prodaje krajiških šumah	isto	897
290	Treće čitanje zakonske osnove o podignuću ludnice zemaljske	isto	897
291	Izvješće zakonodavnog odbora i razprava o zakonskoj osnovi o pospješenju uredjenja urbarskih odnošajah	isto	898
292	Zapisnik četrdeset i treće saborske sjednice od 25. listopada 1873.	XLIII. 25. list. 1873.	910
293	Razni podnesci	isto	910
294	Interpelacija zastupnika Ivana Tombora glede ubožke zaklade u Šidu	isto	910
295	Interpelacija zastupnika Pavla Grčića glede narodno-crkvenog kongresa srbskog	isto	911
296	Interpelacija istog zastupnika glede izbora patriarha	isto	911
297	Treće čitanje zakonske osnove o preinačenju zakonskog članka V. od 1870.	isto	911
298	Proračun zemaljskih zakladah za godinu 1874.	XLIV. 25. list. 1873.	911

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljan	Strana
299	Izvješće peticionalnog odbora	XLIV. 25. list. 1873.	915
300	Razprava o zakonskoj osnovi o proglašivanju zakonah	isto	915
301	Ustanovljenje dalnjeg dnevnog reda	isto	916
302	Zapisnik četrdeset i četvrte saborske sjednice od 25. listopada 1873.	XLV. 27. list. 1873.	941
303	Razni podnesci	isto	941
304	Interpelacija zastupnika A. Čopa o pitanju lonjskopoljskom	isto	941
305	Odgovor bana na interpelaciju zastupnika dra. Brlića glede prodaje krajiških šumah	isto	941
306	Interpelacija zastupnika Antoleka glede odštete žiteljah središnjeg kotara varaždinskoga	isto	942
307	Interpelacija zastupnika Josipa Turelija glede naselbinah u kotaru pakračkom, kutinjskom i daruvarskom	isto	943
308	Treće čitanje zakonske osnove o proračunu za godinu 1874. i zakonske osnove o proglašivanju zakonah	isto	943
309	Izvješće narodno-gospodarstvenog odbora	isto	943
310	Izvješće zakonodavnog odbora o raznih molbah	isto	945
311	Izvješće kraljevinskog odbora	isto	945
312	Razprava o predlogu zastupnika dra. Makanca glede predloženja spisah parnice baruna Raucha	isto	949
313	Zapisnik četrdeset i pete saborske sjednice od 27. listopada 1873.	XLVI. 28. list. 1873.	966
314	Proglašenje sankcije zakona o ravnopravnosti Izraelićanah	isto	966
315	Podnesci i prijave predsjedničtva	isto	966
316	Interpelacija zastupnika Drag. Antoleka glede pogodne godine žup. činovnikah	isto	966
317	Interpelacija zastupnika Drag. Antoleka glede nadšumara varaždinske županije	isto	967
318	Interpelacija zastupnika Josipa Turelija glede gradjenja velike gimnazije u Požegi	isto	967
319	Odgovor bana na ovu interpelaciju	isto	967
320	Interpelacija zastupnika dra. A. Rogulića glede uprave obćinskog imetka obćine irižke	isto	967
321	Odgovor bana na ovu interpelaciju	isto	967
322	Interpelacija dra. Rogulića glede pristava Janka Frušića	isto	968

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljan	Strana
323	Razprave o zakonskoj osnovi o uzakonjenju prev. odredbah od 8. lipnja 1871.	XLVI. 28. list. 1873.	969
324	Izbor odbora za prosudjivanje parnice radi jamničke kiselice	isto	971
325	Zapisnik četrdeset i šeste saborske sjednice od 28. listopada 1873.	XLVII. 29. listopada 1873.	976
326	Predlog predsjedničtva glede nagrade računovodnih čtnovnikah za posao kod proračuna	isto	976
327	Interpelacija zastupnika V. Špišića glede poslanja jedne satnije vojnikah u Koprivnicu	isto	976
328	Interpelacija zastupnika Josipa Miškatovića glede naredbe ugar. ministra komunikacijah, radi uporabe magjarskog jezika kod prometnih zavodah	isto	977
329	Predlog zastupnika D. Pusta o željezničkoj pruzi Beč—Novi	isto	977
330	Interpelacija zastupnika D. Antoleka glede uredjenja občinah županije varaždinske	isto	978
331	Treće čitanje zakonske osnove o uzakonjenju prev. odredbah od 8. lipnja 1871.	isto	979
332	Izvješće narodno-gospodarstvenog odbora	isto	979
333	Izvješće kazalištnog odbora	isto	979
334	Izbor jednoga zastupnika za gornju, a jednog za dolnju kuću ug. sabora	isto	981
335	Objava predsjedničtva glede buduće sjednice	isto	981
336	Zapisnik četrdeset i sedme saborske sjednice od 29. listopada 1873.	XLVIII. 23. prosinca 1873.	986
337	Razni podnesci i prijave predsjedničtva	isto	986
338	Izvješće predsjedničtva o deputaciji, izaslanoj Njeg. Veličanstvu prigodom svetkovine 25-godišnjeg vladanja	isto	986
339	Čestitka Nj. Veličanstvu kraljici na dan narodjenja	isto	986
340	Proglašenje sankcije zakonah o revidiranoj nagodbi; o proračunu za 1874.; o ludnici; o preinaki članka V. od 1870.	isto	987
341	Vlada predlaže na pretres zakonske osnove: ob odgovornosti bana i odsječnih predstojnikah; o vlasti sudačkoj; o karnostnoj odgovornosti sudacah; o zadrugah	isto	987
342	Zapisnik četrdeset i osme saborske sjednice od 27. prosinca 1873.	XLIX. 29. prosinca 1873.	993
343	Razni podnesci i prijave predsjedničtva glede dnevnog reda	isto	993
344	Interpelacija dra. Napoleona Špuna na vladu glede ustrojstva ženske preparandije kao državni institut	isto	993
345	Izvješće verifikacionalnog odbora	isto	995

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljan	Strana
346	Zapisnik četrdeset i devete saborske sjednice od 29. prosinca 1872. . . .	L. 30. pros. 1873.	998
347	Izbor saborskog predsjednika i I. podpredsjednika	isto	998
348	Izbor pet zastupnikah na ugarski sabor	isto	999
349	Prijava dnevnog reda	isto	999
350	Zapisnik petdesete saborske sjednice od 30. prosincaa 1873.	LI. 31. pros. 1873.	1001
351	Razni podnesci i prijave predsjedničtva	isto	1001
352	Izbor još jednoga zastupnika na ugarski sabor	isto	1001
353	Interpelacija zastupnika dra. Milana Makanca u poslu sdruženja obostranog Siska	isto	1002
354	Generalna i specijalna debata o zakonskoj osnovi ob odgovornosti bana i odjelnih predstojnikah	isto	1002
355	Zapisnik petdeset i prve saborske sjednice 31. prosinca 1872.	LII. 2. sieč. 1874.	1014
356	Razni podnesci	isto	1014
357	Interpelacija zastupnika Branka Jovanovića u pogledu javne sigurnosti . .	isto	1014
358	Nastavak specijalne debate o zakonskoj osnovi ob odgovornosti bana i odjelnih predstojnikah	isto	1015
359	Zakonska osnova o vlasti sudačkoj	isto	1023
360	Zapisnik petdeset i druge saborske sjednice od 2. siečnja 1874.	LIII. 2. sieč 1874.	1026
361	Razni podnesci	isto	1026
362	Interpelacija zastupnika dra. Makanca glede magjarskog jezika kao uredovnog kod željeznice karlovačko-riečke	isto	1026
363	Interpelacija od istog zastupnika glede zakonskih osnovah o slobodi štampe, udruživanja i sastajanja, zatim ob izbornom redu i uredjenju sabora .	isto	1026
364	Odgovor vlade na ovu potonju interpelaciju	isto	1027
365	Treće čitanje zak. osnove ob odgovornosti bana i odjelnih predstojnikah .	isto	1028
366	Izvješće odbora zakonodavnoga ob zakonskoj osnovi o sudačkoj vlasti, zatim generalna i specijalna debata ob istoj	isto	1028
367	Zapisnik petdeset i treće saborske sjednice od 2. siečnja 1874.	LIV. 3. sieč. 1874.	1036
368	Dopis zemaljske vlade, kojim predlaže računske zaključke o vjerozakonsko-naukovnih dobarah za godinu 1872.	isto	1045
369	Dvie interpelacije zastupnika Josipa Lehpamera u pogledu segregacije šumah i izlučbe erarskih sgradah i zemljištah u razvojačenoj belovarskoj županiji	isto	1045

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljan	Strana
370	Treće čitanje zakonske osnove o sudačkoj vlasti	LIV. 3. sieč. 1874.	1046
371	Specijalna debata o zakonskoj osnovi o karnostnoj odgovornosti sudacah .	isto	1046
372	Generalna i specijalna debata o zakonskoj osnovi o predsjedničtvu stola sedmorice	isto	1050
373	Zapisnik petdeset i četvrte saborske sjednice od 3. siečnja 1874.	LV. 4. sieč. 1874.	1058
374	Prijave predsjedničtva	isto	1058
375	Dr. Makanec požuruje odgovor na interpelaciju glede riečkih zastupnikah na našem saboru	isto	1058
376	Treće čitanje zakonske osnove o karnostnoj odgovornosti sudacah	isto	1058
377	Treće čitanje zakonske osnove o predsjedničtvu kr. stola sedmorice . . .	isto	1058
378	Zapisnik petdeset i pete saborske sjednice od 4. siečnja 1873.	LVI. 10. sieč. 1874.	1066
379	Razni podnesci	isto	1066
380	Predlog zastupnika dra. Račkog glede nabave Lajeve sbirke za narodni muzej	isto	1066
381	Interpelacija zastupnika dra. Makanca radi ukinuća 4. razreda novo-sisačke učione	isto	1066
382	Interpelacija zastupnika dra. Makanca radi ustrojenja trgovačkog učilišta u Zagrebu, i odgovor zastupnika vlade	isto	1067
383	Interpelacija zastupnika Ivana Kukuljevića radi poreznih zaostatakah . . .	isto	1067
384	Izbor jednoga člana u odbor za pregledanje saborskih računah	isto	1068
385	Izvješće zakonodavnog odbora o primjetbah vlade na zakonsku osnovu o preinaci izbornog reda	isto	1068
386	Izvješće zakonodavnog odbora o podnescih nanj upućenih	isto	1068
387	Zapisnik petdeset i šeste saborske sjednice od 10. siečnja 1874.	LVII. 12. sieč. 1874.	1075
388	Razni podnesci	isto	1075
389	Proglašenje sankcije zakonah ob odgovornosti bana i odjelnih predstojnikah, ob inartikulahiji članakah, izdanih za vojnu krajinu, i o izvedenju javnih radnjah i gradjevinah	isto	1077
390	Interpelacija zastupnika Drag. Antoleka o ratnoj odšteti žiteljah središnjeg kotara varaždinskog	isto	1077
391	Generalna i početak specijalne debate o zakonskoj osnovi o zadrugah . .	isto	1077
382	Zapisnik petdeset i sedme saborske sjednice od 12. siečnja 1874.	LVIII. 13. sieč. 1874.	1084
393	Proglašenje sankcije zakona o sveučilištu i o plaćah profesorah sveučilišta	isto	1099

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljan	Strana
394	Interpelacija zastupnika Drag. Antoleka glede zakonah ob urbarskih odnošajih	LVIII. 13. sieč. 1874.	1099
395	Interpelacija zastupnika Drag. Antoleka glede korduna izmedju Štajerske i Hrvatske povodom marvinske pošasti	isto	1099
396	Nastavak specijalne debate o zakonskoj osnovi o zadrugah	isto	1100
397	Generalna i specijalna debata o zakonskoj osnovi ob uvršćenju Belovara u red kr. i slobodnih gradovah	isto	1116
398	Zapisnik petdeset i osme saborske sjednice od 13. siečnja 1874.	LIV. 14. sieč. 1874.	1119
399	Razni podnesci	isto	1119
400	Interpelacija zastupnika Drag. Antoleka u pogledu zaklade, utemeljene pok. groficom Patačićkom	isto	1119
401	Treće čitanje zakonske osnove o zadrugah	isto	1120
402	Treće čitanje zakonske osnove o uvrštenju Belovara u red kr. i slob. gradovah	isto	1120
403	Izvješće financijalnog odbora o pregledanju zaključnih računah za g. 1871. i 1872.	isto	1120
404	Predlog zastupnika dra. Napoleona Špuna, da se vladi dozvoli naknadni kredit od 40.000 for. za otvorenje sveučilišta g. 1874.	isto	1123
405	Zapisnik petdeset i devete saborske sjednice od 14. siečnja 1874.	LX. 15. sieč. 1874.	1135
406	Razni podnesci	isto	1135
407	Proglašenje sankcioniranih zajedničkih zakonah	isto	1135
408	Izvješće censuralnog odbora o pregledanju računah o saborskih troškovih .	isto	1135
409	Predlog zastupnika Vrbančića glede uredjenja zadrugah u razvojačenih dielih Krajine	isto	1136
410	Predlog predsjednika radi čestitke Nj. Veličanstvu	isto	1137
411	Odgoda saborskih sjednicah od 15. siečnja 1874.	isto	1137
412	Zapisnik šestdesete saborske sjednice	isto	1137
413	Prijave predsjedničtva i podnesci	LXI. 5. kol. 1874.	1145
414	Proglašenje zajedničkih zakonah	isto	1145
415	Zapisnik šesdeset i prve saborske sjednice od 5. kolovoza 1874.	LXII. 10. kol. 1874.	1147
416	Ban predlaže zakonske osnove na razpravu	isto	1147
417	Razni podnesci	isto	1147

*

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljan	Strana
418	Interpelacija zastupnika Mate Mrazovića glede zakonske osnove o preustrojstvu uprave	LXII. 10. kol. 1874.	1148
419	Interpelacija zastupnika dra. Makanca glede iste osnove	isto	1148
420	Odgovor bana na ove interpelacije	isto	1148
421	Interpelacija zastupnika Ante Jakića u pogledu administrativnoga spojenja krajine sa materom zemljom	isto	1149
422	Izbor dva člana u verifikacionalni odbor	isto	1150
423	Zapisnik šestdeset i druge saborske sjednice od 10. kolovoza 1874. . . .	LXIII. 12. kol. 1874.	1152
424	Vlada predlaže zakonske osnove	isto	1152
425	Razni podnesci	isto	1152
426	Odredba novog izbora za kotar garešnički	isto	1152
427	Interpelacija zastupnika dra. Račkoga glede vjerozakonske i naukovne zaklade	isto	1153
428	Interpelacija zastupnika dra. Makanca glede šiljanja zastupnikah riečkih na ovaj sabor	isto	1153
429	Izbor popuniteljni raznih odborah, i izbor odbora za proračun	isto	1153
430	Votiranje čestitke Nj. Veličanstvu prigodom imendana	isto	1154
431	Zapisnik šestdeset i treće saborske sjednice od 23. kolovoza 1874. . .	LXIV. 28. kol. 1874.	1157
432	Razni podnesci	isto	1157
433	Izvješće verifikacionalnog odbora glede izbora zastupnika Josipa Torbara .	isto	1158
434	Zapisnik šestdeset i četvrte saborske sjednice od 28. kolovoza 1874. . . .	LXV. 31. kol. 1874.	1161
435	Razni podnesci	isto	1161
436	Interpelacija zastupnika Cuculića glede gradjenja ceste od Gerova do Crnog luga	isto	1161
437	Izvješće odbora o zakonskoj osnovi ob uredjenju pučkih školah i preparandijah	isto	1162
438	Generalna debata o zakonskoj osnovi o pučkih školah i preparandijah . .	isto	1164
439	Zapisnik šestdeset i pete saborske sjednice od 31. kolovoza 1874.	LXVI. 1. ruj. 1874.	1194
440	Razni podnesci	isto	1194
441	Nastavak generalne debate o zakonskoj osnovi ob ustrojstvu pučkih školah i preparandijah	isto	1194
442	Zapisnik šesdeset i šeste saborske sjednice od 1. rujna 1874.	LXVII. 2. ruj. 1874.	1206

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljan	Strana
443	Razni podnesci	LXVII. 1. ruj. 1874.	1206
444	Nastavak generalne debate o zakonskoj osnovi o pučkih školah i preparandijah za Hrv. i Slav.	isto	1206
445	Zapisnik šestdeset i sedme saborske sjednice od 2. rujna 1874.	LXVIII. 3. ruj. 1874.	1225
446	Razni podnesci	isto	1225
447	Svršetak generalne, a početak specijalne debate o zakonskoj osnovi ob ustrojstvu pučkih školah i preparandijah za pučko učiteljstvo	isto	1225
448	Zapisnik šestdeset i osme saborske sjednice od 3. rujna 1874.	LXIX. 5. ruj. 1874.	1239
449	Razni podnesci	isto	1239
450	Nastavak specijalne debate o zakonskoj osnovi ob ustrojstvu pučkih školah i preparandijah za pučko učiteljstvo u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji	isto	1239
451	Zapisnik šestdeset i devete saborske sjednice od 5. rujna 1874.	LXX 8. rujna 1874.	1255
452	Razni podnesci	isto	1255
453	Nastavak specijalne debate o zakonskoj osnovi ob ustrojstvu pučkih školah i preparandijah za pučko učiteljstvo u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji	isto	1255
454	Zapisnik sedamdesete saborske sjednice od 8. rujna 1874.	LXXI. 8. ruj. 1874.	1286
455	Razni podnesci	isto	1286
456	Treće čitanje zakonske osnove ob ustrojstvu pučkih školah i preparandijah za pučko učiteljstvo u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji	isto	1286
457	Zapisnik sedamdeset i prve saborske sjednice od 8. rujna 1874.	LXXII. 9. ruj. 1874.	1295
458	Razni podnesci	isto	1295
459	Generalna zatim specijalna debata o zakonskoj osnovi o porabi tiska za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju	isto	1295
460	Zapisnik sedamdeset i druge saborske sjednice od 9. rujna 1874.	LXXIII. 10. rujna 1874.	1328
461	Razni podnesci	isto	1328
462	Treće čitanje zakonske osnove o porabi tiska za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju	isto	1328
463	Razprava ob osnovi zakona o propisu, kako se imadu sastavljati porotnički imenici za sudove tiskovne u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji	isto	1328
464	Razprava o zakonskoj osnovi ob uvjetnom dopustu kaznenikah	isto	1330
465	Zapisnik sedamdeset i treće saborske sjednice od 10. rujna 1873.	LXXIV. 11. rujna 1874.	1346

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljan	Strana
466	Razni podnesci	LXXIL. 11. rujna 1874.	1343
467	Treće čitanje zakonske osnove o propisu, kako se imadu sastavljati porotnički imenici za sudove tiskovne u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji	isto	1346
468	Treće čitanje zakonske osnove ob uvjetnom dopustu kaznenikah	isto	1346
469	Zapisnik sedamdeset i četvrte saborske sjednice od 11. rujna 1874.	LXXV. 19. rujna 1874.	1348
470	Razni podnesci	isto	1348
471	Izvješće peticionalnog odbora	isto	1348
472	Zapisnik sedamdeset i pete saborske sjednice od 19. rujna 1874.	LXXVI. 23. rujna 1874.	1352
473	Razni podnesci	isto	1352
474	Zapisnik sedamdeset i šeste saborske sjednice od 23. rujna 1874.	LXXVII. 25. rujna 1874.	1355
475	Razni podnesci	isto	1355
476	Razprava o zakonskoj osnovi o službenom odnošaju članovah državnoga odvjetničtva i zastupanju zemaljskog erara u gradjansko-pravnih poslovih	isto	1355
477	Razprava o povraćenom članku ob uredjenju plaćah učiteljah srednjih učilištih u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji	isto	1356
478	Razprava o zakonskoj osnovi ob ukinuću okovah	isto	1359
479	Zapisnik sedamdeset i sedme saborske sjednice od 25. rujna 1874.	LXXVIII. 26. rujna 1874.	1369
480	Razni podnesci	isto	1369
481	Treće čitanje i to 1. preinačenje zakonske osnove ob uredjenju plaćah učiteljah srednjih učilištah? 2. zakonske osnove ob ukinuću okovah; napokon, 3. zakonske osnove o službenom odnošaju članovah državnog odvjetničtva i zastupanju zemaljskog erara u gradjansko-pravnih poslovih	isto	1369
482	Zapisnik sedamdeset i osme saborske sjednice od 26. rujna 1874.	LXXIX. 1. list. 1874.	1373
483	Razni podnesci	isto	1373
484	Ban predlaže zakonske osnove ob ustrojstvu političke uprave; o uredjenju zdravstva	tiso	1373
485	Zapisnik sedamdeset i devete saborske sjednice od 1. listopada 1874.	LXXX. 5. list. 1874.	1377
486	Razni podnesci	isto	1377
487	Ustanovljenje dnevnoga reda za buduću sjednicu	isto	1377
488	Zapisnik osamdesete saborske sjednice od 5. listopada 1874.	LXXXI. 8. list. 1874.	1379
489	Interpelacija zastupnika Josipa Šuškovića glede ostavine zagrebačkoga biskupa Maksimilijana Vrhovca i Alex. Alagovića	isto	1379

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljan	Strana
490	Generalna debata o zakonskoj osnovi ob ustrojstvu političke uprave u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji	LXXXI. 8. list. 1873.	1380
491	Zapisnik osamdeset i prve saborske sjednice od 8. listopada 1874. . . .	LXXXII. 9. list. 1873.	1401
492	Razni podnesci	isto	1401
493	Nastavljena generalna, zatim specijalna debata ob ustrojstvu političke uprave u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji	isto	1401
494	Zapisnik osamdeset i druge saborske sjednice od 8. listopada 1874. . . .	LXXXIII. 12. list. 1874.	1418
495	Interpelacija zastupnika Vončine glede naukovno-zakladnog dobra Kutjeva .	isto	1418
496	Treće čitanje zakonske osnove ob ustrojstvu političke uprave	isto	1418
497	Razprava o zakonskoj osnovi ob ustrojenju sudovah prve molbe u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji	isto	1418
498	Razprava o zakonskoj osnovi, kojom se uredjuju činovni razredi i beriva urednikah, namještenih kod sudovah u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji	isto	1425
499	Zapisnik osamdeset i treće saborske sjednice od 10. listopada 1874. . . .	LXXXIV. 12. list. 1874.	1434
500	Razni podnesci	isto	1434
501	Treće čitanje zakonske osnove ob ustrojstvu sudovah prve molbe u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji	isto	1434
502	Treće čitanje osnove zakona, kojim se uredjuju činovni razredi i beriva urednikah, namještenih kod sudovah u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji	isto	1434
503	Generalna debata o zakonskoj osnovi o kaznenom postupku	isto	1435
504	Zapisnik osamdeset i četvrte saborske sjednice od 12. listopada 1874. . .	LXXXV. 13. list. 1874.	1534
505	Razni podnesci	isto	1534
506	Interpelacija zastupnika dra. Malca glede vodjenja magjarskog jezika na željeznicah i brzojavih u Hrvatskoj i Slavoniji	isto	1534
507	Specijalna debata zakona o kaznenom postupniku	isto	1535
508	Razprava o zakonskoj osnovi ob uredjenju zdravstva u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji	isto	1543
509	Zapisnik osamdeset i pete saborske sjednice od 13. listopada 1874. . . .	LXXXVI. 14. list. 1874.	1557
510	Razni podnesci	isto	1557
511	Odgovor vlade na interpelaciju zastupnika Ivana Vončina u pogledu prodaje naukovno-zakladnog dobra Kutjeva	isto	1557
512	Treće čitanje zakonske osnove ob uredjenju zdravstva u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji	isto	1558

Digitized by Google

Tekući broj	S a d r ž a j	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljan	Strana
513	Razprava o zakonskoj osnovi o kaznenom postupku u stvarih tiskovnih za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju	LXXXVI. 29. list. 1874.	1558
514	Zapisnik osamdeset i šeste saborske sjednice od 14. listopada 1873. . . .	LXXXVII. 15. list. 1874.	1574
515	Razni podnesci	isto	1574
516	Predlog zastupnika Jakića glede zakonske osnove o bankolomu	isto	1574
517	Izbor jednoga člana u odbor za pregledavanje saborskih računah	isto	1575
518	Zapisnik osamdeset i sedme saborske sjednice od 15. listopada 1874. . .	LXXXVIII. 17. list. 1874.	1583
519	Razni podnesci	isto	1583
520	Treće čitanje zakonske osnove o kaznenom postupku	isto	1583
521	Treće čitanje zakonske osnove o postupku u stvarih tiskovnih	isto	1583
522	Razprava o zakonskoj osnovi o uvedbi kaznenog postupka	isto	1583
523	Zapisnik osamdeset i osme saborske sjednice od 17. listopada 1874. . . .	LXXXIX. 22. list. 1874.	1588
524	Razni podnesci	isto	1588
525	Treće čitanje zakonske osnove o uvedbi kaznenog postupnika	isto	1588
526	Razprava o zakonskoj osnovi o pravu sakupljati	isto	1588
527	Zapisnik osamdeset i devete saborske sjednice od 22. listopada 1874. . .	LXL. 24. list. 1874.	1595
528	Razni podnesci	isto	1595
529	Interpelacija zast. dr. Vučetića glede uvedene u Zagrebu limitacije mesa .	isto	1595
530	Interpelacija zastupnika Viznera glede gradjenja mosta preko Save kod Podsuseda	isto	1596
531	Treće čitanje zakonske osnove o pravu sakupljati se	isto	1596
532	Razprava ob osnovi zakona ob uzakonjenju zakona od 15. lipnja 1873. ob imovnih obćinah u hrvatsko-slavonskoj vojnoj Krajini	isto	1596
533	Izvješće zakonodavnog odbora o njekih predmetih nanj upućenih	isto	1598
534	Izvješće verifikacionalnog odbora ob izboru zastupnika za kotar garešnički	isto	1598
535	Izbor dvajuh zastupnikah za zajednički ugarsko-hrvatski sabor i izbor 12 izvan-saborskih članovah za kraljevinski sud	isto	1500
536	Zapisnik devetdesete saborske sjednice od 24. listopada 1873.	LXLI. 25. list. 1874.	1506
537	Razni podnesci	isto	1606
538	Odgovor bana na interpelaciju zast. Jakića glede utjelovljenja materi zemlji razvojačene krajine	isto	1606

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljan	Strana
539	Treće čitanje zakonske osnove o uzakonjenju zakona od 15. lipnja 1873. glede imovnih obćinah vojne krajine	LXL. 25. list. 1874.	1607
540	Razprava ob izvješću proračunskog odbora glede zahtjevana pokrića više-troška za kaznionu lepoglavsku	isto	1607
541	Izvješće peticionalnoga odbora	isto	1613
542	Zapisnik devetdeset i prve saborske sjednice 25. listopada 1874.	isto	1614
543	Govor predsjednika	LXLII. 20. pros. 1874.	1627
544	Razni podnesci	isto	1627
545	Interpelacije zastupnika dr. Milana Makanca, i to: 1. glede definitivnog imenovanja sudacah u krajini, i 2. glede spojenja viših sudovah kra-jiških sa provincialnimi	isto	1627
546	Odgovor bana na ove interpelacije	isto	1629
547	Ban predlaže budget za godinu 1875.	isto	1629
548	Sabor votira čestitku Nj. Veličanstvu na novu godinu i Nj. Veličanstvu kraljici na rodjen-dan 24. o. m.	isto	1629
549	Zapisnik devetdeset i druge saborske sjednice od 20. prosinca 1874.	LXLIII. 27. pros. 1874.	1630
550	Razni podnesci	isto	1630
551	Izvješće odbora verifikacionalnoga ob izboru zastupnika bar. LjudevitaOže-govića za grad Križevac	isto	1631
552	Dnevni red za buduću sjednicu	isto	1631
553	Zapisnik devetdeset i treće saborske sjednice od 27. prosinca 1874.	LXLIV. 30. pros. 1874.	1633
554	Razni podnesci	isto	1633
555	Razprava o proračunu za potrebštine unutrnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za godinu 1875.	isto	1633
556	Zapisnik devetdeset i četvrte saborske sjednice od 30. prosinca 1874.	LXLV. 31. pros. 1874.	1778
557	Razni podnesci	isto	1778
558	Interpelacija zastupnika dra. Milana Makanca u pogledu krajiških šumah	isto	1778
559	Nastavak specijalne debate o proračunu za godinu 1875.	isto	1779
560	Razprava o proračunu zemaljskih zakladah za godinu 1875.	isto	1785
561	Zapisnik devetdeset i pete saborske sjednice od 31. prosinca 1874.	LXLVI. 2. siečnja 1875.	1789
562	Razni podnesci	isto	1789
563	Treće čitanje zakonske osnove o proračunu za godinu 1875.	isto	1790

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljan	Strana
564	Zapisnik devetdeset i šeste saborske sjednice od 2. siečnja 1875.	LIXLVII. 4. siečnja 1875.	1795
565	Razni podnesci	isto	1795
566	Razprava o zakonskoj osnovi o razprodaju nepokretnog vlastničtva hrv.-slav. zakladah vjerozakonske i naukovne	isto	1795
567	Zapisnik devetdeset i sedme saborske sjednice od 4. siečnja 1875. . . .	LXLVIII. 13. siečnja 1875.	1808
568	Razni podnesci	isto	1808
569	Interpelacija zastupnika Živka Odžića glede uzpostave protuzakonito po žu-županiji razpuštenoga odbora i poglavarstva trgovišta Vukovara . . .	isto	1808
570	Nastavak specijalne razprave ob osnovi zakona o razprodaji nepokretnog vlastničtva hrv.-slav. zakladah, vjerozakonske i naukovne	isto	1809
571	Razprava ob osnovi zakona ob ustroju ureda i vieća za zemaljsku statistiku u Hrv. i Slav.	isto	1809
572	Razprava ob osnovi zakona o nadležnosti kr. kotarskog suda u Senju . .	isto	1813
573	Zapisnik devetdeset i osme saborske sjednice od 5. siečnja 1875. . . .	LXLIX. 6. siečnja 1875.	1817
574	Razni podnesci	isto	1817
575	Treće čitanje zakonske osnove o razprodaji nepokretnog vlastničtva hrv.-slav. zakladah vjerozakonske i naukovne	isto	1817
576	Treće čitanje zakonske osnove o nadležnosti kr. kotarkog suda u Senju .	isto	1817
477	Treće čitanje zakonske osnove ob ustroju ureda i vieća za zemaljsku statistiku u Hrvatskoj i Slavoniji	isto	1817
578	Zapisnik devetdeset i devete saborske sjednice od 6. siečnja 1875. . . .	C. 8. siečnja 1875.	1820
579	Razni podnesci i objave predsjedničtva	isto	1820
580	Interpelacija zastupnika dra. Makanca glede luizinske ceste . . .	isto	1820
581	Izvješće cenzularnog odbora o pregledanju saborskih računah . . .	isto	1820
582	Proglašenje zajedničkih zakonah	isto	1820
583	Zapisnik stote saborske sjednice od 8. siečnja 1875.	CI. 10. siec. 1875.	1824
584	Razni podnesci	isto	1824
585	Interpelacija zastupnika Franje Sviličića glede akcizah občinah županije belovarske	isto	1824
586	Zakonske osnove o mjestnih sudovih i o postupku u stvarih od manje vriednosti odgadjaju se na buduće zasjedanje	isto	1824
587	Zapisnik sto i prve saborske sjednice od 10. siečnja 1875.	CII. 11. siec. 1875.	1827
588	Razni podnesci	isto	1827

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljan	Strana
589	Odgovor vlade na interpelaciju zastupnika Živka Odjića, stavljenu u 98. sjednici, glede razpusta odbora i poglavarstva trgovišta Vukovara, zatim na interpelaciju zastupnika Franje Sviličića, stavljenu u 100. sjednici, glede akcizah obćinah županije belovarske	CII. 11. sieč. 1875.	1827
590	Zapisnik sto i druge saborske sjednice od 11. siečnja 1875.	CIII. 12. sieč. 1875.	1829
591	Razni podnesci	isto	1829
592	Interpelacija zastupnika Iv. Jagića glede povredah §. 56. i 46. nagodbenog zakona	isto	1829
593	Zakonske osnove o preinaki zak. čl. III. od 1870, o izbornom redu, i zak. čl. od 30. prosinca 1873.	isto	1830
594	Zapisnik sto i treće saborske sjednice od 12. siečnja 1875.	CIV. 14. sieč. 1875.	1856
595	Interpelacija zastupnika dra. Derenčina glede ustrojenja trgovačko-obrtničke komore sa sjedištem u Bakru	isto	1856
596	Nastavak specijalne razprave o osnovi zakona o preinaci zak. čl. III. 1870. i zak. čl. od 30. prosinca 1873.	isto	1857
597	Razprava ob osnovi zakona o nadležnosti kr. kotarskih sudovah u Karlovcu i Sisku u trgovačko-mjenbenih poslovih	isto	1864
598	Razprava o izvješću sjedinjenog zakonodavno-proračunskog odbora, o pitanju narodnog kazališta	isto	1867
599	Zapisnik sto i četvrte saborske sjednice od 13. siečnja 1875. . .	CV. 14. sieč. 1875.	1872
600	Razni podnesci	isto	1872
601	Interpelacija zastupnika Sviličića glede uredjenja gradskih municipijah, i odgovor vlade	isto	1872
602	Odgovor vlade na interpelaciju zastupnika dra. Račkog glede odciepljenja hrvatskih zakladah od ugarskih	isto	1873
603	Odgovor vlade na interpelaciju zastupnika dra. Makanca glede lujzinske ceste	isto	1873
604	Treće čitanje zakonske osnove o preinaci izbornog reda	isto	1874
605	Zapisnik sto i pete saborske sjednice od 14. siečnja 1875.	isto	1874
606	Govor predsjednika	CVI. 26. svib. 1875.	1877
607	Razni podnesci	isto	1877
608	Proglašenje zajedničkih zakonah	isto	1877
609	Zapisnik sto i šeste saborske sjednice od 26. svibnja 1875.	CVII. 28. svib. 1875.	1878
610	Razni podnesci	isto	1878
611	Proglašenje zajedničkih zakonah	isto	1878

*

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljan	Strana
612	Zapisnik sto i sedme saborske sjednice od 28. svibnja 1875.	CVIII. 31. svib. 1875.	1881
613	Razni podnesci	isto	1881
614	Interpelacija zastupnika dra. Makanca glede ingerencije ugarskog ministarstva u autonomne poslove Hrvatske	isto	1881
615	Interpelacija zastupnika dra. Makanca glede tiskovnog zakona	isto	1883
616	Preinaka dnevnog reda	isto	1884
617	Zapisnik sto i osme saborske sjednice od 31. svibnja 1875.	CIX. 2. lipnja 1875.	1886
618	Razprava o zakonskoj osnovi o mirovinah osoblja srednjih učilištah u Hrvatskoj i Slavoniji	isto	1886
619	Razprava o zakonskoj osnovi o hallskih zakladnih prebendah i obskrbnih štipendijah hrvatskoga odjela	isto	1887
620	Zapisnik sto i devete saborske sjednice od 2. lipnja 1875.	CX. 4. lipnja 1875.	1892
621	Razni podnesci	isto	1892
622	Interpelacija zastupnika dra. Brlića glede premještenja bosanskoga sjemeništa	isto	1892
623	Interpelacija zastupnika dr. Šrama glede ceste, vodeće iz Ivanić-Kloštra u grad Ivanić	isto	1893
624	Interpelacija zastupnika Slavoljuba Vrbančića glede protegnuća zakona o zadrugah na utjelovljene dielove Krajine	isto	1893
625	Treće čitanje zakonske osnove o mirovini učiteljah srednjih učilištah u Hrvatskoj i Slavoniji	isto	1894
626	Treće čitanje zakonske osnove o hallskih zakladnih prebendah i obskrbnih štipendijah hrvatskoga odjela	isto	1894
627	Zapisnik sto i desete saborske sjednice od 4. lipnja 1875.	CXI. 6. lipnja 1875.	1896
628	Razni podnesci	isto	1896
629	Interpelacija zastupnika Ivana Kukuljevića Sakcinskog glede spojenja vojne krajine s materom zemljom	isto	1896
630	Interpelacija zastupnika Ivana Jagića radi odciepljenja Medjumurja od biskupije zagrebačke	isto	1898
631	Interpelacija zastupnika dra. Malca glede odgovora na interpelaciju o uvadjanju magjarskog jezika u teritoriju Hrvatske i Slavonije	isto	1899
632	Odgovor vlade na interpelaciju zastupnika dra. Šrama glede ceste vodeće iz Ivanić-grada do Ivanić-Kloštra	isto	1899
633	Odgovor vlade na interpelaciju zastupnika Slavoljuba Vrbančića glede protegnuća zadružnog zakona na vojnu Krajinu	isto	1900

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljan	Strana
634	Odgovor vlade na interpelaciju zastupnika Ivana Kukuljevića stavljenu u ovoj sjednici glede spojenja krajine	CXI. 6. lipnja 1875.	1900
635	Razprava o zakonskoj osnovi o mjestnih sudovih i postupku pred njimi .	isto	1901
636	Zapisnik sto i jedanaeste saborske sjednice od 6. lipnja 1875. . . .	CXII. 6. lipnja 1875.	1929
637	Razni podnesci	isto	1929
638	Specijalna debata o zakonskoj osnovi o postupku bagatelnom pred kr. kotarskimi sudovi	isto	1929
639	Proglašenje zajedničkih zakonah	isto	1929
640	Zapisnik sto i dvanaeste saborske sjednice od 7. linja 1875.	CXIII. 8. lip. 1875.	1932
641	Razni podnesci	isto	1932
642	Odgovor vlade na interpelaciju zastupnika dra. Makanca stavljenu u 108. sjednici u pogledu ingerencije ugarske vlade na naše poslove . . .	isto	1933
643	Odgovor vlade na interpelaciju zastupnika dra. Makanca glede tiskovnog zakona	isto	1938
644	Treće čitanje zakonske osnove o mjestnih sudovih i postupku pred njim, i zakonske osnove o postupku bagatelnom pred kr. kotarskimi sudovi	isto	1939
645	Zapisnik sto i trinaeste saborske sjednice od 8. lipnja 1875.	CXIV. 9. lip. 1875.	1941
646	Razni podnesci	isto	1941
647	Izvješće budgetnog odbora o zaključnih računih za godinu 1873.	isto	1941
648	Izvješće budgetnog odbora o naknadnom sistemiziranju berivah činovnikah kr. hrv.-slav. blagajne i vladinoga računarskog ureda	isto	1943
649	Izvješće odbora budgetnog o proračunu zakladah narodnih učionah i stipendijalne zaklade Marije Terezije za godinu 1875.	isto	1943
650	Zapisnik sto i četrnaeste saborske sjednice od 9. lipnja 1875.	CXV. 10. lip. 1875.	1966
651	Razni podnesci	isto	1966
652	Interpelacija zastupnika Ivana Kukuljevića glede dignuća stražah proti marvinskoj pošasti, i odgovor vlade	isto	1966
653	Interpelacija zastupnika Živka Odžića glede odkupnine javnih težakah . .	isto	1967
654	Dr. Makanec podnaša predlog i obrazložuje ga	isto	1967
655	Razprava o zakonskoj osnovi ob uredjenju posalah grčko-iztočne crkve . .	isto	1972
656	Razprava o zakonskoj osnovi ob odvjetničkom redu	isto	1973
657	Zapisnik sto i petnaeste saborske sjednice od 10. lipnja 1875.	CXVI. 11. lip. 1875.	1986

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljan	Strana
658	Interpelacija zastupnika baruna Ljudevita Ožegovića glede izlučenja hrvatskih u rukuh ugarske vlade nalazećih se zakladah	CXVI. 11. lipnja 1875.	1986
659	Interpelacija zastupnika Drag. Antoleka radi pritužbe podnešene na vladu od zadruge Poculić	isto	1986
660	Interpelacija zastupnika Jovana Jurkovića glede osječke realke, i odgovor vlade	isto	1986
661	Odgovor vlade na interpelaciju zastupnika Odžića u pogledu odkupa javnih težakah	isto	1987
662	Dopis bana glede zaključenja sabora	isto	1988
663	Treće čitanje zakonske osnove ob uredjenju posalah grčko-iztočne crkve u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji	isto	1988
664	Nastavak specijalne debate o zakonskoj osnovi ob odvjetničkom redu . .	isto	1988
665	Razprava o zakonskoj osnovi o karnostnom štatutu odvjetničkom	isto	1988
666	Izbor odbora petorice za pretres predlog dr. Makanca	isto	1990
667	Zapisnik sto i šestnaeste saborske sjednice od 11. lipnja 1875.	CXVII. 12. lipnja 1875.	1999
668	Razni podnesci	isto	1999
669	Interpelacija zastupnika dra. A. Rogulića glede školskog zakona	isto	1999
670	Interpelacija zastupnika dra. Rogulića glede sistemiziranja kod kr. zemalj. vlade mjesta savjetnika grčko-pravoslavne vjere	isto	1999
671	Odgovor vlade na interpelaciju zastupnika Mirka Hrvata u poslu uredjenja urbarskog	isto	2000
672	Odgovor vlade na interpelaciju zastupnika dr. Brlića glede premještenja bosanskih klerikah iz Djakova u Ugarsku	isto	2000
673	Treće čitanje zakonske osnove ob odvjetničkom redu	isto	2002
674	Treće čitanje zakonske osnove o karnostnom štatutu za odvjetnike . .	isto	2002
675	Razprava ob izvješću zakonodavnog odbora o povraćenoj osnovi o preinaci izbornog reda	isto	2002
676	Zapisnik sto i sedamnaeste saborske sjednice od 12. lipnja 1874. . . .	CXVIII. 12. lipnja 1875.	2022
677	Razni podnesci	isto	2022
678	Izvješće verifikacionalnog odbora	isto	2022
679	Razprava o poslovniku saborskom	tiso	2022
680	Zapisnik sto i osamnaeste saborske sjednice od 12. lipnja 1875.	CXIX. 13. lipnja 1875.	2037
681	Razni podnesci	isto	2037

Digitized by Google

Tekući broj	Sadržaj	Broj, dan i godina sjednice, u kojoj je predmet bio razpravljan	Strana
682	Interpelacija zastupnika Petra Horvata glede vjeresijskog zavoda . . .	CXIX. 13. lipnja 1875.	2037
683	Treće čitanje zakonske osnove o preinaci izbornog reda	isto	2038
684	Razprava o zakonskoj osnovi ob izboru rektora na kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu	isto	2038
685	Izvješće peticionalnog odbora	isto	2039
686	Zapisnik sto i devetnaeste saborske sjednice od 13. lipnja 1875.	CXX. 14. lipnja 1875.	2046
687	Odgovor vlade na interpelaciju zastupnika Petra Horvata glede ustrojenja vjeresijskog zavoda	isto	2046
688	Odgovor vlade na interpelaciju zastupnika Jagića glede odciepljenja Medjumurja od nadbiskupije zagrebačke	isto	2046
689	Odgovor vlade na interpelaciju zast. Antoleka glede zadruge Poculić . . .	isto	2047
690	Odgovor vlade na interpelaciju zastupnika baruna Ožegovića glede razlučenja zakladah naših od ugarskih	isto	2047
691	Treće čitanje zakonske osnove ob izboru rektora na kr. sveučilištu . . .	isto	2047
692	Razprava ob izvješću odbora petorice o predlogu zast. dra. Makanca . . .	isto	2047
693	Izvješće proračunskog odbora o zaključnih računih za 1872. o vjerozakonskih i naukovnih zakladah	isto	2058
694	Publikacija zajedničkih zakonah	isto	2058
695	Zaključni govor predsjednika	isto	2068
696	Zapisnik sto i dvadesete saborske sjednice od 14. lipnja 1875.	isto	2068
697	Objava predsjedničtva glede svečanog zaključenja sabora	isto	2068
698	Svečano zaključenje sabora	CXXI 15. lipnja 1875.	2068
699	Kraljevski reskript od 4. lipnja 1875.	isto	2068
700	Zapisnik zaključne sjednice	isto	2068

Digitized by Google

Digitized by Google

Prva saborska sjednica,

držana dne 15. siečnja 1872. pod predsjedničtvom predsjednika po starosti presv. gosp. biskupa Ivana Kralja

Sadržaj: Kr. odpis na bana. — Kr. odpis, kojim se sabor otvara. — Izbor privremenih bilježnikah. — Kuća se dieli na 5 verif. odsjekah.

U jedanaest satih prije podne sastanu se gg. dostojanstvenici i zastupnici naroda u sabornici, gdje presvietli gospodin **Svetozar Kušević,** kao najstariji veliki župan, ovako progovori:

„Dočim su ovdje sakupljeni gg. zastupnici naroda i članovi sabora, mislim, da je nastao čas, da se vis. sabor otvori; zato ja od svoje strane predlažem, da se po starodavnom običaju odbor izašalje, koji će svietloga bana u našu sredinu dovesti i njega zamoliti, da sabor otvoriti izvoli.

Mato Mrazović: Podupirajuć predlog g. vel. župana predlažem nadalje, da bi taj odbor sastojao od duhovnih i svjetskih dostojanstvenikah, a od zastupnikah naroda, da se priključe oni, koji se priključiti žele. (Prima se sa „živio", te se odbor uputi k banu).

(Za kratak čas dodje u sabornicu Nj. preuzv. ban Koloman pl. Bedeković, a doprate ga izabrani odbor i načelnici kralj. zem. vlade.)

Zauzev svoje mjesto na pročelju, progovori preuzv. g. ban: Molim da se prije svega pročita na mene glaseći previšnji kr. reškript.

Načelnik vlade Dr. **Mirko Šuhaj** (čita kraljevski odpis; prilog 1.)

(Kad je načelnik vlade dr. Mirko Šuhaj ovaj previš. odpis pročitao, uze preuzv. g. ban čitati kr. odpis, kojim se sabor otvara; prilog 2.)

(Nakon pročitanoga previš. odpisa proglasi preuzv. g. ban u ime Njeg. Veličanstva sabor otvorenim, te umoli gospodu, da ga prije početka zasjedanja sliede u hram božji.

Sva gg. zastupnici i članovi sabora upute se na to u crkvu, te kad se za kratak čas opet vratiše u sabornicu, prosbori):

Vel. žup. **Svetozar Kušević:** Slavni sbore! Ja mislim, da ću pogoditi svijuh nas mnienja, ako u ime kuće najstarijega člana zamolim, da izvoli predsjedničtvo zauzeti, da se saborisanje započeti uzmogne; a taj član je, mislim presv. g. biskup Kralj. (Obćeniti: Živio!)

Biskup **Iv. Kralj:** (zauzev predsjedničku stolicu). Slavna i veleštovana gospodo! Budući da ste imali dobrotu, mene starca privremenim predsjednikom imenovati, radujem se, što mi se pruža prilika, da veleštovanu i slavnu gospodu zastupnike naroda trojedne kraljevine, koje je pouzdanje i želja naroda u sabornicu ovu dovela, najuljudnije pozdraviti sreću imam. (Živio!)

Čekali smo dosta dugo, dok su nam se otvorila vrata svetišta ovoga; prošle su nedelje, prošli su mjeseci, minuo je rok za rokom, dok se je napokon božjom providnosti i previšnjom voljom Nj. c. kr. apost. Veličanstva evo započeo dugo i željno očekivani sabor. Sada, gospodo, imati ćete priliku posavjetovati se kano zakonotvorno tjelo, i raditi na polju zakonotvorstva na korist naroda i mile nam domovine, koja željno očekuje blagotvorni plod djelovanja zakonarstva. Samo neka Svemogući podieli dobar uspjeh i neka blagoslovi radnju Vašu.

Ja mislim, da bi se polag poslovnika najprije morali izabrati privremena 4 bilježnika, i zato bi molio gospodu, da svaki na cedulju napiše 4 osobe, koje misli, da bi se za bilježnike izabrati imale. Buduć da tu treba nadzora, to bi ja molio gg. Derenčina, Vončinu i Jakića, da bi imali dobrotu skrutinium preduzeti.

(Poslje toga preduzet je tajnim glasovanjem izbor četvorice privr. saborskih bilježnikah, na što je predsjednik po starosti o uspjehu izbora ovako izvjestio):

Digitized by Google

O izboru privremenih bilježnikah sliedeći je resultat:

G. dr. Makanec ima 55 glasovah, g. dr. Posilović 55, g. Rogulić 54, g. Turelli 55. Ova su dakle gospoda absolutnom većinom izabrana: molim, da izvole svoja mjesta zauzeti. (Učini se.)

Sada molim gospodu, da svaki svoje ime na cedulju napiše, da se sabor polag poslovnika može na odsjeke podieliti. Za obavljanje skrutiniuma molim gg. dra. Brlića, Hrvata, Babića i gg. bilježnike.

(Kad je ovo obavljeno bilo, i kad su imena članovah dotičnih odsjeka pročitana, pozove predsjednik po starosti tako sastavljene odsjeke, neka se poslje podne sastanu i konstituiraju, da uzmognu svoje djelovanje započeti, te zaključi nakon toga prvu saborsku sjednicu).

Digitized by Google

Prilog 1.

Mi Franjo Josip Prvi, po milosti božjoj cesar austrijanski, kralj česki itd. I apoštolski kralj kraljevinah Ugarske, Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Vjerni nam iskreno mili!

Odobravajuć predlog Vaš o sazovu sabora kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije na dan 1. lipnja 1871. u glavni Naš zemaljski grad Zagreb, ovlaštujemo Vas, da u svrhu novih izborah učinite pravodobne odredbe propisane zakonom, ter da pročitavši priviti Naš na sabor spomenutih kraljevinah upravljeni odpis, isti sabor u Naše ime otvorenim proglasite.

U ostalom ostajemo Vam s Našom cesarskom i kraljevskom milosti i prijazni blagonaklonjeni.

Dano u Beču, dne 31. ožujka godine hiljadu osam sto sedamdeset i prve.

Franjo Josip v. r.

Petar grof Pejačević v. r.
Koloman Bedeković v. r.

Prilog 2.

Mi Franjo Josip Prvi, po milosti božjoj cesar austrijanski, kralj česki itd. I apoštolski kralj kraljevinah Ugarske, Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Velmožam, dostojanstvenikom i zastupnikom naroda na saboru kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije sakupljenim, kraljevski naš pozdrav!

Zaključivši po Svojem namjestniku sazvani za godinu 1868/70. sabor kraljevinah Naših Hrvatske, Slavonije i Dalmacije 8. siečnja 1871., kao dana izminuća njegove trogodišnje zakonarske periode, obnadjosmo u smislu ustanovah zakonskoga članka II. 1870. sazvati hrvatsko-slavonski sabor na dan 1. lipnja 1871. u glavni zemaljski grad Zagreb, ter proglašujemo ovim taj sabor otvorenim.

U ostalom ostajemo Vam s cesarskom Našom kraljevskom milosti i prijazni blagonaklonjeni.

Dano u Beču, dne 31. ožujka godine hiljadu osam sto sedamdeset i prve.

Franjo Josip v. r.

Petar grof Pejačević v. r.
Koloman Bedeković v. r.

*

Digitized by Google

Druga saborska sjednica,

državana dne 16. siečnja 1872. u 11 satih pod predsjedničtvom predsjednika po starosti presv. g. biskupa Ivana Kralja.

Sadržaj: Zapisnik prošle sjednice. — Objava konstituiranja odsjekah.

Predsjednik: Otvaram sjednicu i molim g. bilježnika, da zapisnik pročita.

Bilj. dr. **Milan Makanec** (čita zapisnik 1. sjednice; prilog 1.)

Dr. **Ignjat Brlić**: Ja imadem primjetbu na zapisnik. Dvie su na ime formalnosti pogrješne: prva je ta, gdje se veli, da je ban i kraljevski povjerenik otvorio sabor, dočim znamo, da po zakonu ima pravo otvoriti sabor ili Nj. Veličanstvo ili njegov namjestnik ban. Taj passus u zapisniku imao bi se dakle izpraviti tako, da je ban kao kralj. namjestnik otvorio sabor.

Drugo, nije običaj u saborskih zapisnicih gg. zastupnike sa službenimi naslovi imenovati, kao što je ovdje rečeno, da je g. Babić predsjednik sudb. stola; on je ovdje zastupnik. Te dvie stvari treba dakle u zapisniku preinačiti.

Bilj. dr. **Milan Makanec**: Primjetbe g. dra. Brlića sasvim su formalne. Prije nego se je znalo, da je ban kr. povjerenik za otvorenje sabora, govori se u zapisniku samo o banu, a istom kako je kralj. reskript Nj. Veličanstva na bana pročitan, kojim je imenovan povjerenikom za otvorenje sabora, kaže se, da je otvorio sabor kao kr. povjerenik. Da je ban kr. povjerenik za otvorenje sabora, to dakle stoji, a da je kralj. namjestnik i to stoji. U ostalom, ako vis. kuća želi, može to izpraviti.

Mato Mrazović: Mislim, da je primjetba g. dra. Brlića sasvim umjestna, i čini mi se, da ju g. dr. Makanec nije u onom domašaju shvatio, kao što gosp. dr. Brlić. Neradi se o tom, da li, i kad je svietli ban postao kr. povjerenikom, nego o tom, je li je kao kr. povjerenik ili kao kr. namjestnik otvorio sabor. Zakon govori samo o kr. namjestniku, a ne o povjereniku. Mislim dakle, da se g. dr. Makanec može umiriti na ove opazke. (Glasovi: prima se.)

Predsjednik: Dakle prima li se to, da se izpravi? (Prima se).

Bilj. dr. **Milan Makanec**: Jučer su imenovani u verif. odborih za predsjednike i izvjestitelje, i to u I. odsjeku: za predsjednika g. grof Gjuro Jelačić, za izvjestitelja g. Iv. Vončina; u II. odsjeku: za predsj. g. vitez Smaić, za izvjest. g. Miškatović; u III. odsjeku: za predsj. g. Mihalović, za izvj. g. Turelli; u IV. odsjeku: za predsj. g. Mirko Hrvat, za izvj. g. dr. Brlić; u V. odsjeku: za predsj. preuzv. g. Ivan Mažuranić, za izvjest. g. Nik. Krestić.

(Bilježnik dr. Makanec čita zatim podnesak zastupnika Filipa Thalera, kojim se izpričaje, da radi bolesti prije osam danah na sabor doći nemože.)

Predsjednik: Drugoga predmeta za danas neimamo, stoga molim gg. predsjednike odsjekah verifikacionalnih, da bi se poslie podne u 4 sata sastali i svoj posao preduzeti izvolili. (Glasovi: dobro).

Onda bi molio, kad odsjeci budu gotovi, da bi mi to javili, da se sjednice nastaviti mogu.

(Na to zaključi predsjednik sjednicu.)

Digitized by Google

Zapisnik

zametnut o prvoj sjednici sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, držanoj dne petnaestoga siečnja godine hiljadu osam sto sedamdeset i druge (1872.)

Na predlog presv. g. vel. župana Svetozara pl. Kuševića bude odaslan odbor, da preuzv. g. bana Kolomana pl. Bedekovića u sabornicu pozove i dovede.

Iza kako je dovedeni ovako u sredinu sabora preuzv. g. ban stupio na pročelje, pročita presv. g. vladin predstojnik dr. Šuhaj sliedeće previšnje kraljevsko pismo na preuzv. g. bana:

„Br. 633—1871.

Mi Franjo Josip Prvi, po milosti božjoj cesar austrijanski, kralj česki i t. d. i apoštolski kralj kraljevinah Ugarske, Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Vjerni Nam iskreno mili!

Odobravajuć predlog Vaš o sazovu sabora kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije na dan 1. lipnja 1871. u glavni Naš zemaljski grad Zagreb, ovlašćujemo Vas, da u svrhu novih izborah učinite pravodobno odredbe propisane zakonom, ter da pročitavši priviti Naš na sabor spomenutih kraljevinah upravljeni odpis, isti sabor u Naše ime otvorenim proglasite.

U ostalom ostajemo Vam s Našom cesarskom i kraljevinskom milosti i prijazni blagonaklonjeni.

Dano u Beču dne 31. ožujka hiljadu osam sto sedamdeset i prve.

Franjo Josip v. r.

Petar grof Pejačević v. r.
Koloman Bedeković v. r.

Zatim predade presv. g. dr. Šuhaj g. banu i kralj. povjereniku, a ovaj otvori i pročita, sliedeće na sabor kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije upravljeno pismo:

Br. 633—1871.

Mi Franjo Josip Prvi, po milosti božjoj cesar austrijanski, kralj česki i t. d. i apoštolski kralj kraljevinah Ugarske, Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Velmožam, dostojanstvenikom i zastupnikom naroda na saboru kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije sakupljenim kraljevski Naš pozdrav!

Zaključivši po Svojem namjestniku sazvani za god. 1868/70. sabor kraljevinah Naših Hrvatske, Slavonije i Dalmacije 8. siečnja 1871., kao dana izminuća njegove trogodišnje zakonarske periode, obnadjosmo u smislu ustanovah zakonskoga članka II. 1870. sazvati hrvatsko-slavonski sabor na dan 1. lipnja 1871. u glavni zemaljski grad Zagreb, ter proglašujemo ovim taj sabor otvorenim.

U ostalom ostajemo Vam s cesarskom Našom kraljevskom milosti i prijazni blagonaklonjeni.

Franjo Josip v. r.

Petar grof Pejačević v. r.
Koloman pl. Bedeković v. r.

Iza toga proglasi preuzv. g. ban i kralj. namjestnik sabor otvorenim, te pozove sabornike, da ga sliede u hram božji, kojemu se pozivu svi prisutni članovi odazvaše.

Čim se iza dovršene crkvene svečanosti povratiše saborski članovi u sabornicu, zamoli presv. g. vel. župan Svet. Kušević presv. g. biskupa Ivana Kralja, da kao dobni predsjednik preuzme privr. saborsko predsjedničtvo.

Presv. g. biskup Ivan Kralj, zauzev predsjedničku stolicu, bude primljen radostnim pljeskom, te pozdravi sabor shodnim, odobravajućimi uzklici sabornikah popraćenim govorom, koji se ovomu zapisniku pod ./. privija.

Na poziv presv. gosp. dobnoga predsjednika budu zatim tajnim glasovanjem izabrani za privremene saborske bilježnike: dr. Milan Makanec, dr. Mihalj Posilović, Josip Turelli i dr. Rogulić.

Izabrani bilježnici zauzeše odmah opredjeljena za bilježnike mjesta.

Zatim bude, na poziv presv. gosp. dobnoga predsjednika, preduzeto žriebanje u svrhu razdieljenja prisutnih članovah u pet verifikacionalnih odborah.

Za rukovodjenje žriebanja imenova presv. g. dobni predsjednik gospodu zastupnike T. Babića i dra. Brlića.

Saborski bilježnik dr. Posilović pročita zatim imena članovah, koji su u I., II., III., IV. i V. odbor izabrani.

I. odbor: Viktor Špišić, Tito Babić, Modić, Ivan Vončina, Gjuro grof Jelačić, Josipović, J. Torbar, Lehpammer, Grčić, Ogjić, Jakić, Raizer, Kiepach i Mato Sladović.

II. odbor: presv. g. vel. župan P. Maljevac, kanonik Josip Šušković, Pajo Kolarić, Gjuro Balaško, grof Nugent, Milan Vizner, Ivan Jagić, Jovan Šteković, vitez Smaić, Matačić, Špun, Kažimir Jelačić, Miškatović i presv. gosp. biskup Ivan Kralj.

II. odbor: dr. Fr. Rački, Jovan Rogulić, Iv. Tombor, Ivan Magenheim, Karlo Domjanić, grof Stjepan Erdödy, Vj. Turković, Jovan Jurković, Josip Beruta, Vj. Turlić, Jos. Turelli, Drag. Pogledić i Karlo Mihalović.

IV. odbor: Mirko Hrvat, dr. Ante Starčević, Benjamin Kraljević, Josip Milčić, T. Ožegović, dr. Brlić, Jul. Bubanović, Vaso Kotur, Franjo Sviličić, dr. Fr. Kviring, Mato Mrazović, dr. Makanec i Antolek-Orešek.

V. odbor: dr. Posilović, Josip Hitter, Ivan Pintar, M. Ožegović, dr. Derenčin, Ivan Kralj, A. Čop, Svetozar Kušević, Joso Muzler, Dragutin Ferkić, M. Brooz, Ivan Mažuranić, N. Krestić i grof Petar Pejačević.

Iza pročitanja imenah pozove presv. g. dobni predsjednik tako sastavljene odbore, neka se poslje podne sastanu, i neka si svaki odabere predsjednika i izvjestitelja.

Tim bi današnja sjednica dovršena i zaključena.

Ivan Kralj v. r.	Dr. M. Makanec v. r.
bisk., dobni predsjednik.	saborski bilježnik.

Digitized by Google

Treća saborska sjednica,

držana dne 19. siečnja 1872. u 10 sati pod predsjedničtvom predsjednika po starosti presv. g. biskupa Ivana Kralja.

Sadržaj: Zapisnik prošle sjednice. — Izvješća verifikacionalnih odborah. — Izbor saborskih častnikah i konstituiranje sabora. — Kr. reskript od 11. siečnja 1872., kojim se sabor ovaj razpušta. — Zapisnik treće sjednice.

Predsjednik: Otvaram sjednicu i molim pročitati izvješća verifik. odborah, i takodjer izvješće centralnog verifikacijonalnoga odbora.

(Glasovi: Najprije zapisnik zadnje sjednice).

Bilj. Dr. **Mijo Posilović**: (čita zapisnik 2. sjednice; prilog 1.).

Predsjednik: Ima li tkogod što primjetiti ili opaziti na zapisnik? (Nitko se nejavi).

Dr. **Ignjat Brlić**: U zapisniku nisu spomenuti izpravci, koji su se imali učiniti. (Glasovi: Jesu, jesu).

Predsjednik: Molim, da se pročitaju izvješća verifikacionalnih odborah, kao i izvješće centralnog verifikacionalnog odbora.

Izvj. **Ivan Vončina** čita zapisnik I. verifikacionalnog odbora.

Izvj. **Josip Miškatović** čita zapisnik II. verifikacionalnog odbora.

Izvj. **Josip Turelli** čita zapisnik III. verifikacionalnog odbora.

Izvj. Dr. **Ignjat Brlić** čita zapisnik IV. verifikacionalnog odbora.

Izvj. **Nikola Krestić** čita zapisnik V. verifikacionalnog odbora.

Predsjednik: Iz pročitanih zapisnikah verifikacionalnih odborah vidjeli smo, da su dvie trećine zastupnikah naroda ovjerovljene. Ja mislim, da sad dolazi vrieme, kad bi se morali laćati izbora častnikah saborskih, dakle držim, da imamo u smislu našega poslovnika postupati, i primiti sę najprije izbora predsjednikah, onda dvajuh podpredsjednikah i četvorice bilježnika, pa kad budu ovi častnici izabrani, ima se sabor konstituiranim proglasiti. Molim gospodu, da svaki napiše ime na cedulju, najprije za predsjednika.

(Poslje obavljenog glasovanja proglasi predsjednik uspjeh izbora):

Resultat ovoga izbora jest: g. Ivan Mažuranić dobio je 53 glasa. (Živio!)

G. Svetozar Kušević 8, g. Krestić 1, i biskup Kralj 1: dakle je g. Mažuranić velikom većinom izabran za predsjednika. (Živio!)

Sada sliedi izbor I. podpredsjednika.

(Poslje obavljenog glasovanja proglasi predsjednik uspjeh izbora):

Resultat ovoga izbora jest: g. Nikola Krestić ima 55 glasovah, g. Jovan Jurković 9, g. Svet. Kušević 1; dakle je velikom većinom izabran g. Nikola Krestić.

(Živio!)

Sad je na redu izbor II. podpredsjednika.

(Poslje obavljenog glasovanja proglasi predsjednik uspjeh izbora):

G. Grčić dobio je 54 glasa, g. Josipović 9, gosp. Mirko Hrvat 1, i g. Smaić takodjer 1; dakle je g. Grčić velikom većinom izabran. (Živio!)

Sada sliedi izbor četvorice bilježnikah i molim, da svaki od gospode četiri imena na cedulju napiše.

(Poslje obavljenog glasovanja proglasi predsjednik uspjeh izbora):

G. Rogulić ima 60, gg. dr. Makanec, dr. Posilović i Turelli svaki po 59 glasovah i t. d.; dakle su većinom glasovah izabrani za saborske bilježnike: gg. dr. Makanec, dr. Rogulić, dr. Posilović i Turelli. (Živili!) Pošto je izbor častnikah obavljen, molio bi, da novo imenovani častnici

Digitized by Google

izvole mjesta svoja zauzeti; ja odstupljujem. (Dugotrajni živio!)

(Zauzev predsjedničku stolicu, prosbori novoizabrani):

Predsjednik **Ivan Mažuranić**: Štovana kućo i velecienjena gospodo!

Ustanova ona našega poslovnika, koja pozivlje najstarijega člana ove kuće, da u početku legislaturnoga perioda zauzme ovu stolicu, kako se čini, da baš izbor predsjedničtva stavlja golemu slučaju. Ipak videći, da je ovaj izbor pred njekoliko danah, u početku ove naše sjeditbe učinjen upravo tim slučajem pao na muža u zemlji našoj u svakom obziru poštovana, presv. i prečastnoga g. biskupa Kralja (Živio!), koji u svakom obziru zaslužuje štovanje ove naše domovine, i ja držeć taj izbor za tako odličan, mislim, da nije bilo niti potriebe, obnoviti ga. Ali budući da ste u smislu zakona taj izbor preduzeli, te je pao na moju malenkost, to pripisujem samo tomu slučaju, što ste možebiti bili toga mnienja, da presv. gosp. biskup, radi velikoga broja godinah taj teret nebi mogao podnašati. Zato ja, zauzimajuć ovo častno mjesto, na koje me je pouzdanje Vaše postavilo, nemogu to učiniti drugačije, nego da se u ime Vas svijuh zahvalim presv. g. dosadanjemu predsjedniku. (Živio!)

Ujedno gospodo, dozvoliti ćete mi, da se zahvalim i Vam na Vašem pouzdanju, koje mi je tim častnije, što zapada ova sjeditba u period takav, koji će se imati baviti po mnienju naroda našega, i po želji naroda našega, reformami zemlji potriebitimi u svakoj struci.

Kad je ovaj sabor bio izabran, bilo je ljudih, koji su se bojali, da će doći elemenatah ovamo onakovih, koji će rušiti. Gospodo moja! nije naš narod nikada rušio, već ako nije mogao graditi, bilo je to znamenje, da nije s toga mogao graditi, što mu nisu dale okolnosti. Rušio hrvatski narod nije nikada; najmanje, gospodo moja, bilo se bojati toga, da ćete Vi, kao izliev srca naroda, štogod poduzimati, što bi išlo možebiti proti prev. vladajućoj kući, proti redu države, proti moralu javnom u državi. (Živio!) Zato sa svim pouzdanjem očitujem, poznavajući Vas i poznavajući mnienje i želje naroda, da ćete gledati da nadvladate sve one sabore i u lojalnosti prema prejasnoj dinastiji, i u miru i redu, koji su do sada u našoj zemlji bili držani; da ćete gledati, — uvjeren sam o tom —, da u ljubavi nadkrilite koliko moguće sve dosadašnje sabore. (Živio!)

Gospoda moja! Vi ste izabrani pod zastavom reformah. Reformah treba našoj zemlji u svakoj struci, u struci pravosudja, u struci uprave, u struci školstva. Vi ćete pogledati, gdje što fali u tih strukah, Vi ćete gledati, da ako i nepostignete kulminaciju tih strukah u drugih zemljah, da ih barem približite onomu stepenu, na kojem se nalaze u inih civiliziranih zemljah. U tom se ja, gospodo, nadam, da niti će imati vlada kakovih zapriekah, a nadam se, da će imati još manje Njeg. Veličanstvo, koje svim narodom želi i dieli pravicu.

Jedna od glavnih reformah, koju narod naš želi, dopustite mi da ju napomenem, tiče se odnošaja našega naprama kraljevini Ugarskoj; i tu se je pojavio jako veliki strah s njeke strane, da će ovaj sabor poći putem, koji nevodi željenoj svrsi. Ja se nadam, gospodo moja, da ćete Vi u svakoj stvari, u svakom predmetu, osobito pako u ovom, gledati spojiti ljubav domovine sa mudrošću, korist naroda sa razborom naprama okolnostim, u kojih se nalazimo. I ako budete, gospodo moja, tako postupali, budite uvjereni, ako Vam nepodje možebiti u prvi mah za rukom sklonuti drugoga ugovornika na Vaše želje, poći će vam sigurno u drugom ili trećem zasjedanju. A zašto to? Zato, jer su narodi došli već do te točke, da gledaju na to, da dobiju vrle, poštene i postojane prijatelje. Ja mislim, gospodo, ako još susjedni narod, koji je s Vami ugovorio njeke točke, koje nagodom zovete, nije došao do toga stepena, ja se nadam, da će doći doskora, te uviditi, da je najbolje na pravdi i obćenitih interesih snovati prijateljstva; jer takova su najsigurnija i najčvršća u zlih okolnostih. (Dugotrajni živio!)

Ja gospodo, usljed ovih kratkih riečih u smislu zakona izjavljujem, da je sabor konstituiran. (Živio!)

Nj. preuzv. ban **Koloman** pl. **Bedeković**: Imam čast vis. saboru kr. reskript priobćiti. (Sjednuv na pročelje čita kraljevski odpis, kojim se sabor razpušta; prilog 2.).

I time izjavljujem sabor razpuštenim, te odgadjam za malo časah sjednicu, da se zapisnik ove sjednice sastavi.

(Zastupnici se razilazi kličuć: Živio kralj!)

(Poslje kako bi zapisnik sastavljen:)

Predsjednik **Mažuranić**: Pročitati će se zapisnik današnje sjednice.

Dr. **Ivan Rogulić** (čita zapisnik treće sjednice prilog 3.)

Digitized by Google

Prilog 1. **Zapisnik**

o drugoj saborskoj sjednici, držanoj dne 16. siečnja 1872. pod predsjedničtvom presv. g. biskupa Ivana Kralja.

Sjednica započe u 11 satih prije podne.

Zapisnik prve sjednice bude s izpravkom, da se mjesto ban i kr. povjerenik stavi „kr. namjestnik“, odobren. Zatim pročita bilježnik dr. Makanec izvješće odsjekah o njihovu konštituiranju.

Za predsjednike i izviestitelje izabrani su:

U I. odsjeku: za predsjednika Gjuro grof Jellačić, za izvjestitelja Ivan Vončina.

U II. odsjeku: za predsjednika vitez Smaić, za izvjestitelja Josip Miškatović.

U III. odsjeku: za predsjednika Dragutin Mihalović, za izvjestitelja Josip Turelli.

U IV. odsjeku: za predsjednika Mirko Hrvat, za izvjestitelja dr. Brlić.

U V. odsjeku: za predsjednika Ivan Mažuranić, za izvjestitelja Nikola Krestić.

Brzojavna viest. nar. zastupnika Filipa Thallera, da je za sada bolešću prepriečen na sabor doći, bude do znanja uzeta.

Pozvavši zatim odsječne predsjednike, da posao ovjerovljenja čim prije preduzeti i njega, kad posao svrše, o tom izvjestiti izvole, zaključi predsjednik sjednicu u ½12 satih prije podne.

Ivan Kralj v. r.
biskup i dobni predsjednik.

Dr. Mihail Posilović v. r.
saborski bilježnik.

Prilog 2.

Mi Franjo Josip Prvi, po milosti božjoj cesar austrijanski, kralj česki, i t. d. i apoštolski kralj kraljevinah Ugarske, Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Velmožam, dostojanstvenikom i zastupnikom naroda na saboru kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije sakupljenim kraljevski Naš pozdrav!

Kadno kraljevskim odpisom Svojim od 31. ožujka 1871. sazvasmo hrvatsko-slavonski sabor na dan 1. lipnja 1871. u glavni Naš zemaljski grad Zagreb, očekivasmo, da će novosazvani sabor, uvažajuć okolnost onu, da je prijašnji hrvatsko-slavonski sabor sporazumno sa saborom ugarskim zakonito uredio državo-pravne odnošaje, svu svoju djelatnost posvetit onim nutarnjim reformam, koje su za uspješni napredak milih Nam kraljevinah Hrvatske i Slavonije neobhodno potrebne, i kao takove svestrano priznane.

Oštrina političkih opriekah, vladavših u kraljevinah Naših Hrvatskoj i Slavoniji, sklonula Nas je, kriepošću zakonito pripadajuće Nam svevlasti, opetovano odgoditi sastanak sabora.

Izjave većine narodnih zastupnikah, izdana 20. rujna 1871. na birače, pobudila je u Nam žalostno uvjerenje, da se kraj duha, izražena u toj izjavi, koje nije moći povladiti, niti s postojećimi temeljnimi zakoni u sklad dovesti, od toga sabora nije nadati uspješnu djelovanju.

S druge pak strane začusmo sa zadovoljstvom, da se već sada medju pučanstvom milih Nam kraljevinah Hrvatske i Slavonije, začimlje svestrano širiti triezan i pomirljiv duh.

Od toga pomirljivoga duha očekujemo pouzdano, da će zastupstvo, koje će se sastati usljed novih izborah, štujuć s dužnim počitanjem posvećene po Nam zakone, pa na osnovu državnoga temeljnoga zakona, koj uredjuje državopravni odnošaj Naših kraljevinah Hrvatske i Slavonije naprama kraljevini Ugarskoj, ter koj se načinom inim, nego li je stvoren, promieniti nemože — nastojati oko toga, da svestrano unapriedi bujno razvijajući se narodni život, na boljak krune sv. Stjepana i cielokupne monarkije.

U toj nadi nalazimo kriepošću kraljevskoga prava, pripadajućega Nam prema §. 3. zakonskoga članka II. 1870., odgodjeni na petnaesti dan ovoga mjeseca sabor razpustiti, ter ujedno banu kraljevinah Naših Hrvatske, Slavonije i Dalmacije naložiti, da glede sazova novoga sabora potriebita odredi.

U ostalom ostajemo Vam s cesarskom i kraljevskom Našom milosti i prijazni blagonaklonjeni.

Dano u Beču dne jedanaestoga siečnja godine hiljadu osam sto sedamdeset i druge.

Franjo Josip s. r.

Petar grof Pejačević s. r.
Koloman Bedeković s. r.

Prilog 3.

Zapisnik

treće saborske sjednice trojedne kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, držane 19. siečnja 1872. pod predsjedničtvom dobnoga predsjednika presv. gosp. biskupa Ivana Kralja, a po tom pod predsjedničtvom izabranoga predsjednika preuzv. g. Ivana Mažuranića.

Zapisnik posljednje sjednice odobrava se bez primjetbe.

Po tome izvjestioci verifikacionalnih odborah čitaju zapisnike o verifikaciji pod ./. I. II. III. IV. V. iz kojih proizlazi, da je više od ⅔ izbranih zastupnikah i banskih pozvanikah verifikovano, usljed čega poziva predsjednik, da se radi konstituiranja sabora u smislu poslovnika §. 26. pristupi k izboru saborskih častnikah.

Po preduzetom glasovanju izabran je za predsjednika saborskoga narodni zastupnik preuzvišeni gospodin tajni savjetnik Ivan Mažuranić sa 53 glasa od 64 glasujućih, za I. podpredsjednika gosp. narodni zastupnik odvjetnik Nik. Krestić sa 55 glasovah od 65 glasujućih, za II. pod-

Digitized by Google

predsjednika. g. narodni zastupnik odvjetnik Pavle Grčić sa 54 glasa od 65 glasujućih.

Za bilježnike izabrani su od 64 glasujuća: gg. dr. Aleksander Rogulić sa 60 glasovah, dr. Milan Makanec sa 59 glasovah, dr. Mihajlo Posilović sa 59 glasovah, Josip Turelli sa 59 glasovah.

Pošto je predhodećim izborima častničtvo kuće izabrano bilo, odstupi presv. g. dobni predsjednik, zahvaljujuće se na poklonjenom povjerenju, od predsjedničtva; a to častničtvo svoja mjesta zauzme.

Preuzvišeni gosp. predsjednik Ivan Mažuranić pozdravi sabor shodnom, obćim odobravanjem i više puta burnom prekidanom besjedom, izjavljujući zahvalu odstupivšemu dobnomu predsjedniku presvietlom gosp. biskupu Ivanu Kralju, naglašujuć dalje lojalnost našega naroda napram prejasnoj dinastiji, te se nada, da će poći za rukom složnom i uztrajnom radu naroda i njegovih zastupnikah, da si pribavi stalan temelj za dalji zak. rad, te proglasi sabor konstituiranim.

Zatim prijavi preuzv. gosp. ban, da ima na sabor glaseći najviši reskript proglasiti, koji od sabora stojeći saslušan bude, i iz koga proizlazi, da se ovaj sabor razpušta.

Najviši ovaj reskript primljen je obćim uzklikom: „Živio kralj!"

S tim bude sabor po Njeg. preuzvišenosti g. banu razpuštenim proglašen, i ova sjednica u ½12 satih zaključena i zapisnik za trajanja sjednice sastavljen i proglašen.

Ivan Mažuranić v. r.

Dr. Alex. Rogulić v. r.
bilježnik.

Digitized by Google

Digitized by Google

Otvorenje sabora, i prva saborska sjednica,

držana dne 15. lipnja 1872., u 11 satih, pod predsjedničtvom dobnoga predsjednika preuzv. gosp. grofa Ivana Nep. Frdödy-a.

Sadržaj: Kr. reskript, kojim se sabor otvara. — Izbor privremenih bilježnikah.

Pošto su se u 11 satih gg. zastupnici naroda i ostali članovi sabora sakupili, progovori:

Vel. žup. **Svetozar Kušević**: Visoki sbore! Da bi se zemaljski naš trojedne kraljevine sabor otvoriti mogao, po starodavnom običaju i načinu mislim, da ću obću želju pogoditi, ako iz sredine naše najstarijega člana zamolim, da bi po smislu kućnoga reda stolicu predsjedničku zauzeti i odbor izaslati izvolio, koji će kr. povjerenika u sredinu našu dovesti, da sabor otvori; i ja mislim, da je najstariji član preuzv. g. gf. Nepomuk Erdödy.

(Gf. Erdödy zauzme predsjedničku stolicu).

Predsjednik gf. **N. Erdödy**: Preuzvišena, presvjetla i prečastna gospodo, i štovani zastupnici naroda! Današnjim danom otvara se sabor i ja pozvan, kao najstariji član zauzimam ovo častno mjesto dobnoga predsjednika. (Desno: Živio!)

Prije svega pozdravljam Vas sve iskrenim srcem i željom, da svi skupa medjusobnom ljubavju, slogom i sporazumljenjem naše saborsko djelovanje na sveobću korist našega naroda započmemo. U to ime Vas gospodo pozivljem, da najprije idemo u crkvu, gdje ćemo prisustvovati sv. misi i u pomoć dozvati svemogućega boga. (Živio!)

Vitez **Bartol Smaić**: Preuzvišeni gospodine: Običaj je bio, najprije da se deputacija izašalje, koja ide da moli u ime zastupnikah i članovah sabora, i dovede kr. komisara u sabornicu. To je naravna stvar, jer sabor otvoren nije, dok se nepročita kr. reskript. Dakle molim visoki sabor, da izvoli prvo imenovati deputaciju, i onda, kad bude sabor otvoren, idemo duha svetoga zazvati. (Lievo: Živio!)

Predsjednik: (Imenuje zatim odbor, koji da pozove preuzvišenoga g. nadbiskupa Mihalovića, kao kr. povjerenika, da u sabornicu dodje i sabor otvori; isti zatim dodje u ¼12 praćen odborom, te bude s desne sa živio! pozdravljen).

Preuzv. gosp. nabis. **Mihalović**: Visokorodjena i slavna gospodo! Nj. c. kr. apost. Veličanstvo blagoizvolilo je mene premilostivo imenovati svojim povjerenikom u tu svrhu, da sazvan na današnji dan sabor ovih kraljevinah otvorim: Molim (prama g. Prici:) izvolite pročitati.

Maxo Prica: (Čita kr. ručno pismo na nadb. Mihalovića upravljeno; vidi zapisnik ove sjednice).

Preuzv. g. nadbisk. **Mihalović**: (Otvori kr. reskript i čita; vidi zapisnik ove sjednice).

U ime dakle Nj. Veličanstva proglašujem sabor otvorenim.

Po starodavnom običaju zazvati će se sada dar duha svetoga u bližnjoj nam crkvi; kamo uljudno pozivljem svu visokorodjenu i veleštovanu gospodu!

(Sva gg. zastupnici i članovi sabora otidu u crkvu sv. Marka; i pošto se poslje ½12 vrate, progovori:)

Predsjednik: Sabor je dakle ovim danom otvoren, a ja sjednicu današnju zaključujem s time, da pozivljem svu gospodu saborske članove, da izvole u dojdući utorak u 10 satih ovamo u sjednicu doći i svoje

*

Digitized by Google

vjerodajnice i banske pozivnice sobom donieti. (Glasovi: Bilježnike birati.)

Vel. žup. **Svetozar Kušević**: Poslje otvorenja sabora u smislu kućnoga reda §. 4. ima se provizorno kuća konstituirati. Konstituirana je pako kuća kroz to, da dobni predsjednik zauzimlje predsjedničku stolicu. Nu, u smislu istoga zakona stoji takodjer, da se privremeno četiri bilježnika izaberu, koji će vrhu današnje sjednice zapisnik sastaviti.

Ako sabor na to pristane, ja si uzimam slobodu predložiti, da izbor ove četvorice bilježnikah, koji bi se putem tajnoga glasovanja izabrati morali, ako se sabor u tom složi, aklamacijom obavimo. (Glasovi na lievoj strani: ne). Ako sabor na to pristane, predlažem sljedeću gospodu: Dr. Makanca, Kiša Gab., Turella, Raića, (Glasovi: Prima se).

Dr. **Ignat Brlić**: Prima se, ali se glasovati mora. Mi pristajemo na taj predlog, koj je učinjen, ali se po zakonu glasovati mora; bezzakonja bilo je već dosta, treba nam se strogo zakona držati.

Vel. župan **Svet. Kušević**: Za opravdanje samo to napomenuti imam, da sam ja od odličnih članovah pozvan bio na taj predlog; ja ga nisam od svoje strane učinio.

Predsjednik: Za odbor, koji će kupiti glasove, molim gospodu:

Somogjia Viktora, Kraljevića Benj. i Rogulića Alex. (Obavlja se skrutinium).

Glasovalo je 96 članovah, od ovih dobili su najviše glasovah: Makanec 92, Turelli 92, Kiš 91, Raić 91 glas.

(Živio!)

Prvu sjednicu zaključujem.

(Zaključak sjednice u 12 satih).

Digitized by Google

Druga saborska sjednica,

držana dne 15. lipnja 1872. u 11 satih pod predsjedničtvom dobnoga predsjednika preuz. g. Ivana Nep. Erdödy-a.

Sadržaj: Zapisnik prve sab. sjednice. — Razdieljenje članovah sabora na 5 verifikacionalnih odsjekah

(11 sat. 15. čas.)

Predsjednik: Vis. sabore! Otvaram današnju sjednicu, i molim g. bilježnika, da izvoli pročitati zapisnik prve sjednice.

Bilj. Dr. **Milan Makanec**: (čita zapisnik 1. sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Ako neima primjetbe, zapisnik se odobrava. (Odobrava se zapisnik.)

Prije svega molim sl. obćinstvo na galerijah, da se izvoli mirno vladati, da nebudem u neugodan položaj stavljen, upotriebiti sredstva, za koja mi kao predsjedniku po poslovniku pravo pripada.

Vis. sabore! g. Raić, privr. bilježnik, zahvalio se je na toj časti; s toga molim vis. sabor, da izvoli mjesto njega drugoga izabrati.

Sada molim gg. saborske članove, da izvole polag §. 5. poslovnika predati svoje vjerodajnice i banske pozivnice, a zatim, da izvole svoja imena svaki na posebnu cedulju napisati, da se tako vis. sabor žriebanjem u 5 odsjekah radi verifikacije podieli. (Učini se, te se prisutnih 110 članovah razdieli na 5 odsjekah, svaki od 22 člana. Vidi zapisnik.)

Jovan Živković: (Po obavljenom žriebanju). Kako vidimo, fale nam još 2 člana, i to gg. gf. Iv. nep. Erdödy star. i Julijo Jellačić. Ja mislim, da radi toga nećemo na novo žriebati, te predlažem, da se u zadnja 2 odsjeka uvrste, i to g. gf. Erdödy u 4., a g. Julio Jelačić u 5.; a da bi se odsjeci sutra konštituirali. (Prima se.)

Franjo Sviličić: Ja bi bio u tom pitanju zato, da se žriebom odluči, u koji odsjek da se uvrste. (Glasovi: netreba.)

Predsjednik: Zaključujem sjednicu, i sazivljem buduću na sutra u 11 satih tim, da se izvole do onda odsjeci konštituirati, da mogu djelovanje svoje započeti.

(Zaključak u 12 satih.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

prve sjednice sabora trojed. kraljevine: Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, držane dne 15. lipnja 1872.

Iza kako se velmože, dostojanstvenici i zastupnici naroda u sabornici sakupiše, zasjedne, na predlog velikog župana Svetozara Kuševića, preuzvišeni gospodin Ivan Nepomuk grof Erdödy, kao najstariji član, predsjedničku stolicu, pozdravi saborske članove kratkim govorom, te imenova odbor, koji će po starodavnom običaju dopratiti u sabornicu preuzvišenoga gospodina kraljevskog zamjenika, nadbiskupa Josipa Mihalovića.

Doveden ovako u sredinu sabora preuzvišeni gospodin kraljevski zamjenik stupi na pročelje te priobći saboru, da ga je Nj. ces. i kralj. apoštolsko Veličanstvo udostojalo milostivo imenovati svojim zamjenikom u svrhu otvorenja sabora.

Zatim pročita vladin predstojnik g. M. Prica sljedeće na preuzvišenog g. Josipa Mihalovića, zagrebačkog prabiskupa, upravljeno previšnje kraljevo ručno pismo:

Mi Franjo Josip Prvi, po milosti božjoj cesar austrijanski, kralj češki i t. d. i apoštolski kralj kraljevinah Ugarske, Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Vjerni, Nam iskreno mili!

Koliko bi željeli na dan 15. lipnja t. g. u zemaljski glavni grad Zagreb sazvani sabor milih nam kraljevinah naših Hrvatske, Slavonije i Dalmacije osobno otvoriti, toliko žalimo, da nas državni poslovi prieče u vršenju te ugodne vladarske dužnosti, te s toga ovlašćujemo Vas, da pročitav u saboru priviti, na sabor rečenih kraljevinah upravljeni previšnji naš kraljevski odpis, isti sabor u naše ime otvorenim proglasite.

U ostalom ostajemo Vam našom cesarskom i kraljevskom milosti i prijazni blagonaklonjeni.

Dano u Schönbrunnu dne jedanaestoga lipnja godine hiljadu osam sto sedamdeset i druge.

Franjo Josip v. r.

Petar Pejacsevich v. r.

Vakanović v. r.

Zatim pročita g. vladin predstojnik Prica sljedeće na sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije upravljeno previšnje kraljevo pismo.

Mi Franjo Josip Prvi, po milosti božjoj cesar austrijanski, kralj češki i t. d. i apoštolski kralj kraljevinah Ugarske, Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Velmožam, dostojanstvenikom i zastupnikom naroda na saboru kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije sakupljenim kraljevski naš pozdrav!

Uljed saziva sabora milih Nam kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije kraljevskim našim odpisom od 29. ožujka tekuće godine na dan 15. lipnja imat ćete, ljubljeni vjerni Naši! priliku, da poštenim vršenjem dužnostih zasvjedočite vjernost Vašu prema Nam i ljubav prema domovini.

Važni interesi zemljah, koje Vam je zastupati, zahtievaju od Vas mirnu, trajnu djelatnost, — neće — li se duševni i materijalni razvoj ovih zemaljah zapriečiti, i vjerno pučanstvo istih izvrgnuti mieni neuredjena stanja.

Zato punim pouzdanjem očekujemo od Vas, da ćete vodjeni duhom pomirljivosti, na boljak zemlje smierajuće, u interesu uredjene uprave i pravosudja neobhodno potrebite reforme složno pretresivati, i dotične predloge mogućim pospješenjem Nam podastrieti.

Prije svega imat ćete u smislu zakonskoga članka I. od godine 1868. preduzeti izbor propisana broja saborskih poslanikah na zajednički ugarski sabor.

Naše ugarsko ministarstvo priugotovilo je za zajednički do skora započet će se imajući sabor važne predloge, od kojih se više njih tiču provedbe komunikacionalnih sredstvah u području Naših kraljevinah Hrvatske i Slavonije, te spadajuće k istim vojne krajine, — koji će dakle znatno doprinieti k promicanju materijalnoga blagostanja zemlje.

Dalnji predmet Vašega viećanja sačinjavati će ustanovljenje zemaljskoga proračuna.

Konačno imat ćete usljed utjelovljenja belovarske županije u smislu §. 70. zakonskoga članka I. od godine 1868., obzirom na §§. 33. i 41. istoga zakona potrebita odlučiti.

Široko je i važno polje, štono se otvara zakonodavnoj djelatnosti Vašoj.

Do Vas dakle stoji, da to polje sdušnim unapredjenjem otčinskih namjerah Naših sbilja plodno i spasonosno udesite, te da pripadajuće Vam po zakonu velevažno samoupravno pravo u pogledu Vaših autonomnih predmetah vršite na korist zemlje.

Proglašujući ovim taj sabor otvorenim ostajemo Vam u ostalom cesarskom i kraljevskom Našom milosti i prijazni iskreno blagonaklonjeni.

Dano u Schönbrunnu dne jedanaestoga lipnja godine hiljadu osam sto sedamdeset i druge.

Franjo Josip s. r.

Petar Pejacsevich v. r.

Vakanović v. r.

Izza toga proglasi preuzvišeni gospodin kraljevski zamjenik u ime Njeg. ces. i kralj. apoštolskog veličanstva ovaj sabor otvorenim, te pozove saborske članove, po starodavnom običaju, na službu božju.

Digitized by Google

Izza kako se saborski članovi u sabornicu povratiše, predloži g. vel. župan Svetozar Kušević, neka sabor za privremene saborske bilježnike per acclamationen izabere gospodu: dra. Makanca, Kiša, Turellia i Raića.

Na primjetbu dra. Brlića, da se po zakonu privremeni bilježnici imadu izabrati pismenim glasovanjem, preduzet bi izbor privrem. bilježnikah pismenim glasovanjem.

Da izbor nadziru i glasove pobroje imenova dobni predsjednik gg. Somogjia, B. Kraljevića i Rogulića.

Za privremene bilježnike budu izabrani: gospoda Makanec (sa 93 glasa), Turelli (sa 92 glasa), Raić i G. Kiš (svaki sa 91 glasom).

Tim bi sjednica dovršena i zaključena, a sljedeća uručena za dan 26. lipnja.

Ivan Erdödy v. r.

Dr. Milan Makanec v. r.

Digitized by Google

Treća saborska sjednica,

držana dne 26. lipnja 1872. u 11 satih pod predsjedničtvom dobnoga predsjednika preuz. gosp. grofa Ivana Nep. Erdödya

Sadržaj: Zapisnik druge sab. sjednice. — Proglašenje konstituiranja verifikacionalnih odsjekah.

Predsjednik: Otvaram sjednicu, i molim g. bilježnika, da izvoli pročitati zapisnik jučerašnje sjednice.

Bilj. **Josip Turelli**: (čita zapisnik 2. sjednice prilog 1.)

Predsjednik: Ako neima primjetbe, proglašujem zapisnik odobrenim. (Zapisnik se ovjerovi.)

Bilj. Dr. **Milan Makanec**: Odsjeci su se na ovaj način konštituirali: U 1. odsjeku je predsjednik preuzv. g. Iv. Mažuranić, izvjestitelj g. dr. Brlić; u 2. predsjednik g. biskup Kralj, izvjestitelj g. dr. Derenčin; u 3. predsjednik g. vitez Smaić, izvjestitelj g. Vončina; u 4. predsjednik g. Prica, izvjestitelj g. Branko Jovanović; a u 5. predsjednik g. nadbiskup Mihalović, izvjestitelj g. Jovan Jurković.

Predsjednik: G. Raić mi je na znanje dao, da se zahvaljuje za svoje mjesto, kao bilježnik; s toga se mjesto njega mora drugi bilježnik birati.

Ivan Vončina: Pošto će do sutra već dovršeni biti poslovi u verifikacionalnih odsjecih, i pošto će privremeni bilježnici jedva više nego još u jednoj sjednici posla imati, s toga mislim, da bi odustali od biranja novoga privr. bilježnika, jer će ova trojica još lahko taj posao obaviti. (Prima se.)

Predsjednik: Još imam obznaniti, da će se danas u 6 satih držati sjednice u svih verifikacionalnih odsjecih.

(Zaključeno u 11 satih, 15 čas.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

druge saborske sjednice kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, držane dne 25. lipnja 1872., pod predsjedom preuzvišenog gospodina Ivana Nep. Erdödy-a st., u glavnom zemaljskom gradu Zagrebu.

Po otvorenju sjednice, čitan je zapisnik prošle i prve sjednice i bez promjene odobren.

Predsjednik javlja, da se je zastupnik Raić na časti privremenog saborskog bilježnika zahvalio, što je sabor na znanje primio, a novi izbor za sljedeću sjednicu odredio.

Iza toga je po smislu ustanove poslovnika pozvao predsjednik prisutne saborske članove, da svoje vjerodajnice, odnosno banske pozivnice predadu, te se žriebanjem u pet odsjekah, koji će verifikaciju preduzeti, razdiele.

Pošto je 110 članova svoje cedulje predalo, bi za svaki odsjek 22 člana opredieljeno, te preduzetim žriebanjem dolaze:

U I. odsjek: Gg. Kršnjavi Mirko, Grčić Pajo, Vranycani Em., Inkey Ferd., Odžić Živko, Josipović Stjep., Turković Vjenc., Horvat Petar, Mažuranić Ivan, Brlić Ignjat dr., Medunić Silvin, Popović Lazo, Kraljević Miroslav, Rogulić Aleksander dr., Magenheim Ivo, Erdödy grof Rudolf, Milčić Josip, Keglević grof Oskar, Hrvat Mirko, Krcivoj Julio, Modić Lacko, Krestić Nikola.

U II. odsjek: Gg. Špišić Viktor, Pust Dragutin, Thaller Filip, Šuljok Slavoljub, Erdödy grof Stjepan, Frkić Dragutin, Crnadak Gjuro, Turelli Josip, Živković Jovan, Oršić grof Robert, Kiš Gavro, Balaško Gjuro, Broz Mavro, Posilović Mihailo dr., Rauch Gjuro barun, Dutković August, Jelačić grof Gjuro, Mrazović Mato, Derenčin Marijan dr., Kralj Ivan biskup, Kavanagh Mil. barun, Miškatović Josip.

U III. odsjek: Gg. Sermage Rihard grof, Vučetić Stjep. dr., Khuen grof Antun, Tombor Ivan, Kiepach Nestor, Vrbančić Slavoljub, Khuen grof Hinko, Jakić Ante, Šušković Josip, Malec Josip dr., Matačić Vjek., Vončina Ivan, Pejačević Petar grof, Smaić Bartol vitez, Ottenfels Šišman bar., Rukavina Gjuro bar., Eltz Dragutin grof, Rogulić Theodor, Makanec Milan dr., Rogulić Jovo, Hrvoić Stjep., Lehpamer Josip.

U IV. Kiš Ladislav, Steković Jovo, Pogačnik Danilo, Mikšić Koloman, Oršić Stjep. grof, Oršić Koloman grof, Prica Makso, Hatz Vilim, Kušević Svetozar, Parapatić Drag., Somogji Viktor, Jagić Ivan, Maljevac Petar, Antolek Drag., Kukuljević Ladislav, Nikolajević Lukijan biskup, Kraljević Benjamin, Khuen grof Drag., Lahaš Antun, Jovanović Branko, Sviličić Franjo, Mihalović Drag., Erdödy Ivan grof st.

U V. odsjek: Gg. Čop Antun, Jurković Jovan, Špun Josip, Kotur Vaso, Strossmayer biskup, Soić biskup, Rački Franjo dr., Nugent Artur grof, Drašković grof Stjepan, Pejačević grof Ladislav, Gvozdanović Dragutin, Kulmer grof Miroslav, Rauch barun Levin, Prandau Gustav barun, Smičiklas Gjuro biskup, Erdödy Ivan grof ml., Prister Eman, Kavanagh Hinko bar., Kviring Franjo dr., Muzler Jos., Mihalović Jos. nadbiskup, Drašković Gjuro grof, Jelačić Julio.

Buduć su gg. Grof Ivan Nep. Erdödy star. i zastupnik Julio Jelačić, poslje obavljena žriebanja najavila se, to su na predlog zastupnika Živkovića i to prvoimenovani grof Erdödy u IV., a Jelačić Julio u V. odsjek uvršćeni.

Tim je sjednica zaključena i sliedeća za sutra u 11 satih urečena.

Ivan Erdödy v. r.

Josip Turelli v. r.

Digitized by Google

Četvrta saborska sjednica,

držana dne 27. lipnja 1872., u 12 satih, pod predsjedničtvom dobnoga predsjednika preuzv. gosp. grofa Ivana Nep. Erdödy-a.

Sadržaj: Zapisnik treće sab. sjednice. — Izvješća svih 5 ovjeritbenih odsjekah. — Izbori saborskih častnikah. — Interpelacija zastupnikah belovarske županije radi prodaje krajiških šumah.

Predsjednik: Otvaram sjednicu i molim g. bilježnika, da izvoli pročitati zapisnik zadnje sjednice.

Bilјež. **Gavro Kiš**: (Čita prilog 1.).

Predsjednik: Buduć neima nikakove primjetbe, proglašujem zapisnik odobrenim.

Sada molim gg. izvjestitelje ovjeritbenih odsjekah, da izvole dotična izvješća pročitati.

Izvjestitelj dr. **Ignjat Brlić**: (Čita prilog 2.).

Izvjestitelj dr. **Marijan Derenčin**: (Čita prilog 3.).

Izvjestitelj **Josip Vončina**: (Čita prilog 4.).

Dr. **Milan Makanec**: Ja imam proti tomu zapisniku jednu primjetbu. Ja sam prisustvovao trećemu verifikacionalnomu odsjeku i zahtjevao sam, da se na temelju zakona svaka tužba čita, sudi i prosudi; buduć pako, da ovomu momu zahtjevu zadovoljeno nije bilo, izstupio sam iz odsjeka s naročitim protestom, i molio sam, da se protest ubilježi u zapisnik. Ja sam stavio taj zahtjev, koji je u zakonu osnovan, ali mu nije zadovoljeno.

Ivan Vončina: Istina je, da je učinjen protest i ujedno zahtjev, da se u zapisnik stavi taj protest, ali ovjeritbeni odsjek držao je, da taj protest nespada na sám čin verifikacije, zato ga nije uvrstio u zapisnik.

Dr. **Milan Makanec**: Oprostite, ja smatram primjetbu, da protest nespada na sam čin verifikacije, smiešnom, jer se baš odnosi na verifikaciju.

Izvjestitelj **Branko Jovanović**: (Čita prilog 5.).

Izvjestitelj **Jovan Jurković**: (Čita prilog 6.).

Josip Špun-Strižić: Ja imam jednu primjetbu proti ovomu zapisniku. Ja nemogu vjerovati, da je u ovom zapisniku stojalo, kao što je g. izvjestitelj čitao „godine zweiunsiebenzig“, već molim da se to izpravi godine sedamdeset i druge.

Predsjednik: Sastavljen je imenik verificiranih članovah saborskih. Molim gosp. bilježnika, da ga izvoli pročitati.

Bilj. **Gavro Kiš**: Čita imenik verificiranih članovah.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Po ustanovi §. 5. saborskoga poslovnika, koji nalazi svoju zakonsku sankciju članom II. od g. 1870. imadu se podieliti prisutni članovi saborski u 5 verifikacionalnih odsjekah, da na temelju vjerodajnicah i banskih pozivnicah i obzirom na podnešene tužbe po zakonu sve izbore i pozive prosude. Nepreporan je po zakonu samo onaj izbor, koji je zakonito obavljen i proti kojemu neima nikakove tužbe. Samo takove izbore ima pravo verifikacionalni odbor odobriti, a preporne pako izbore, t. j. proti kojim su tužbe podnešene, nemože verifikacionalni odbor nipošto sam odobriti, već to pravo pripada jedino saboru. Kao član trećega verifikacionalnoga odsjeka dužnost mi je konštatovati, da se u tom odsjeku nisu čitale tužbe osnovane i u nebo vapijuće. S toga sliedi, da je postupak verifikacionalnih odbora posve protuzakonit i ništetan, nadalje sliedi, da se na temelju tako protuzakonitoga i ništetnoga elabo-

Digitized by Google

rata verifikacionalnih odsjeka, sabor konštituirati nemože. (Strašna vika na desno — glasovi: nije istina.)

U pogledu verifikacije nadleži saboru vlast sudačka, koju je sabor dužan savjestno i samo po zakonu izvršivati, nipošto pako nema sudac s tuženikom kompromiss na štetu tužiteljevu unići. Na moje primjetbe u tom obziru dobio sam odgovor, da je nekakovim kompromisom već unapred ustanovljeno, da će se samo jedan izbor primo dekreto uništiti (izbor Raića), a dva sumnjivimi proglasiti, ostali pako izbori da će se, akoprem ima mnogo temeljnih tužbah, odobriti. (Prekidaju ga, velika vika i štropot noguh na desno.)

Mnienje, da se usljed izvan saborskoga kompromissa stranaka pozitivni zakon mimoići može, po sebi je neosnovano, jer „jus publicum cum pactu privatorum mutari nequit". Kad se na temelju kompromissa u saboru, u zakonodavnom tielu našega naroda zakon krši, to mi mora biti dopušteno, da proti tomu svoj glas podignem, svoje mnienje o tom razvijem, te svoj protest proti tomu obrazložim. (Opet vika i odobrenje.)

Ja sam uprav radi toga kompromissa morao iz kluba narodne stranke izstupiti, te mene neveže taj kompromiss baš nikako. Ja scienim, da samo sabor tužbe glede prepornih izbora razpravljati može, ako se to neučini, onda ćemo gospodo oboriti načela, koja su za nas tu jedino obveziva. Kad sam bio izabran zastupnikom, zavjerio sam se svojim biračem svečanom prisegom, da ću svagda u saboru muževnom odvažnošću braniti istinu i pravdu, dozvolite dakle gospodo, da kao zastupnik u saboru svoje pravo vršiti mogu.

Ja prosvjedujem proti tomu kompromissu, jer je po sebi nezakonit, jer je nepravedan za dotične izbornike, kojim su kod izbora nečuvena nasilja učinjena; jer je poguban po svojoj konsekvenciji, jer je nedostojan zakonodavnoga tiela (— burna vika s desnice, štropot noguh —) te jer našemu narodu oduzima mogućnost, da pred krunom i cielim izobraženim svietom dokaže korupciju, kojom su nevriedni organi nevriedne vlade narodu život trovali i podrovali. (Povladjivanje na galeriji, velika buka na desno, glasovi: prestanite! dosta je!) Makanec: Pošaljite proti meni žandare, kao što ste ih slali proti izbornikom, ja Vam još kažem: to je nezakonito. vlada je upotriebila kod izborah najružnije koruptivno sredstvo. (Govornik moli slušateljstvo, neka mu pleskanjem neotegoti i onako tegotan položaj). — Veli se na opravdanje kompromissa, da je dosti učinjeno pravnoj sviesti naroda, ako se tri izbora unište. To je vrlo čudnovato načelo! Pitam ja, je li zadovoljeno pravnoj sviesti izbornikah kotara samoborskoga, ako se uništi kotar ivanički, je li zadovoljeno pravnoj sviesti izbornikah grada Požege, ako se uništi izbor g. Hatza itd.? zaista nije.

Je li je zadovoljeno pravnoj sviesti izbornikah, koji su bili u ostalih kotarih mrcvareni, zatvarani, izpuštani iz listinah, ako se sankcioniraju nevaljani izbori, koji su izvedeni proti po Njeg. Veličanstvu potvrdjenom zakonu? Nije! Je li bi inače zadovoljeno bilo pravnoj sviesti, ako bi se od desetorice oštećenikah samo jednomu ili drugomu stvar njegova povratila, dočim bi stvari ostalih u ruku oštetiteljah ostale?

Izbori su nezakonito obavljeni, makar se vi u sabornici grlili, koliko vam drago, a što zakon propisuje, neka je sveto i vladi i narodu, a najpače zastupnikom naroda u ovom svetom narodnom hramu.

Veli se nadalje, da kruna neće dopustiti razpravu o izborih, kojom bi se kompromitirala vlada. Nije moguće, da se je itko od vlade usudio Nj. Veličanstvu priobćiti, da je vlada bila koruptivna i da je radila proti zakonu, nije moguće pomisliti, da kruna želi potlačenomu narodu oduzeti mogućnost, da svoj glas podigne proti tlačiteljem, koji izvan zakona stoje.

Tko to tvrdi, taj je počinio uvrjedu veličanstva, jer takova šta pojam krune, pojam veličanstva i pojam kralja izključuje. (Na desnici strašna vika, štropot noguh — dovršite — predlog. — Govornik: molim slobodu govora!) Ja ću predlog učiniti, al ga moram prije obrazložiti. Veli se nadalje, da nam je nuždno miriti se. Istina, i ja to priznajem i oprostimo jedan drugomu sve, sakupimo se u jedno kolo, branimo prava našega naroda složno proti svakomu, al jao narodu, kad je prvi korak njegova zastupstva — nezakonitost.

Gospodo! Kad su se izabrali privremeni bilježnici, naglasio je gosp. dr. Brlić, da je dosti bilo do sada nezakonitosti, te da treba jednom zakonito postupati. A o čemu se je onda radilo, o pukoj formalnosti; a o čemu se sada radi? — da priznate zastupnike, koji su zastupničku stolicu grabežom prisvojili.

Mirimo se, ali neka nam nebude prvi poljubac izmirenja izmedju stranakah, ćuška za ponos i za pravo naroda i njegova zastupstva!

Nisam imao do sada sgode — (gledeć na desnicu) — s vami razgovarati. Vi kažete, gospodo, da je ovaj kompromiss uvjet saborovanja ovoga zakonodavnoga tiela, ali nijedan vas nije pravo promislio, da se pomirenje nemože osnovati na temelju nezakonitosti i narodne sramote — (s desna prekidanje i štropot nogama; s lieva glasovi: čujmo!) Mi vam možemo sve uvrjede zaboraviti, ali nezahtjevajte od narodnoga zastupstva, da počini ovaku grdnu nezakonitost, pa ako je moguće ukinimo taj kompromiss, koji ništa drugo nije, nego kompromitovanje ovoga tiela i našega naroda. I ja sam za pomirenje i vi ćete vidjeti, da ću ja, koji proti kompromissu glas podižem, prvi biti, koji ću u svrhu pomirenja svaku osobnu žrtvu podnieti. A vi, gospodo, (naprama ljevici) koji se iz domoljubnoga motiva smatrate vezanimi vašom rieči protivnoj stranki zadanoj, zaboravljate, da je conditio protivnika turpis, te ste prije svega dužni održati

*

Digitized by Google

rieč, kojom ste se vašim izbornikom zavjerili..— Nedopustimo ugarskoj vladi, da ona misli, da smo mi, zastupnici junačkoga naroda, duševni eunuki.

Ja predlažem, da se verifikacionalnim odborom naloži, neka posao i to po zakonu provedu, zatim predlažem, da se sjednica pretvori u tajnu, nebi li se pomirenje stranaka polučilo načinom manje pogubnijim i čestitijim.

Jovan Živković: Visoka kuća! Premda Vas gospodo jošte neimam prava tako nazivati — samo tiho i mirno pa ćemo prije doći do kraja. Ja sam onaj, koji štuje slobodu govora, i koji toga načela nije, tomu niti mjesta u ovoj kući nebi bilo, nu trebalo bi da g. doktor imade toliko opaznosti prema onim, koji takodjer nješto znadu, da u svoje doba i na svojem mjestu povedu rieč. Izza kako je imenik, koji sadržaje verificirane saborske članove pročitan, prva rieč ide dobnoga predsjednika.

Predsjednik: Ja sam mu rieč dao.

Jovan Živković: Van ako mu je g. predsjednik rieč dao, ali to je krivo učinio; jer, izza pročitanja imenika verificiranih članovah, nikakvoj debati mjesta neima. Molim g. predsjednika, ako ne u vaše to bar u ime moje, neka nam izjavi polag §. 16. poslovnika, ima li $^{2}/_{3}$ verificiranih članovah ili ne, i ako jih ima, da nas pozove na našu dužnost.

Dr. **Milan Makanec**: (Hoće da govori. Na desnici: nema debate).

Predsjednik: G. dr. Makanec se je javio bio za rieč, ja sam štimal, da mu toga prava kratiti nemogu. (Živio!)

Pošto je nadpolovična većina narodnih zastupnikah i banskih pozvanikah ovjerovljena, pozivljem visoki sabor, da se u smislu §. 16. sab. poslovnika izvoli latiti izbora častnikah svojih, najme: predsjednika, dvajuh podpredsjednikah i 4 bilježnika.

Dr. **Milan Makanec**: Ja protestiram proti tomu postupku. . . . .

Slavoljub Vrbančić: §. 69. sab. poslovnika glasi: „Proti svojim zaključkom neprima sabor nikakovih prigovorah."

(Obavljaju se izbori saborskih častnikah).

Predsjednik: Za predsjednika izabran je preuzvišeni g. zastupnik I v a n M a ž u r a n i ć, dobiv 100 glasovah. Za prvoga podpredsjednika g. J o v a n Ž i v k o v i ć sa 99, za drugoga podpredsjednika g. P e t a r H o r v a t sa 95 glasovah. Za bilježnike izabrani su: Turelli Josip, Joanović Branko, Kiš Gabor, dr. Alexander Rogulić.

(Živili!!!)

Molim gg. izabrane častnike, da zauzmu svoja mjesta.

Milan Makanec: Ja mislim, da ću želju visoke kuće pogoditi, ako izrazim preuzvišenomu gospodinu dobnomu predsjedniku priznanje i zahvalnost za njegovo nepristrano vodjenje predsjedničtva.

(Živio!)

(Izabrani sab. častnici zauzmu svoja mjesta).

Predsjednik preuzv. gosp. **Iv. Mažuranić**: Veleštovana gospodo! Zauzimajuć ovu častnu stolicu, na koju me je povjerenje i pouzdanje vaše pozvalo, držim si za dužnost, a držim, da će biti i Vaša želja, da zahvalnost izrazim preuzv. g. gf. Erdödy-u, koji je velikim požrtvovanjem pri tolikom teretu godinah ovu stolicu kroz njekoliko danah zauzeo; (živio!) ja velim, pri tolikom teretu godinah, on koj proizlazi iz glasovite obitelji zemlje ove, pokazao je, da mu običaji parlamentarizma nisu ostali tudji.

Gospodo! Ja sa dva uzroka visoko cienim pouzdanje vaše, prvo, što se svaka plemenita duša i srce veseliti mora pouzdanjem svojih sugradjana, a s drugoga razloga, koji je mnogo važniji, cienim pouzdanje Vaše radi toga, što se u izboru moje malenkosti zrcali sloga naša, zrcali ono, za čim se je išlo ovih danah, i ja ovaj čin vaš držim za zalog, znamenje i predznak bolje budućnosti. (Živio!) Gospodo! ja držim, da ako podjemo ovim putem, ako uztrajemo, ja mislim, da ćemo moći učiniti za našu zemlju ono, što nikada nebi mogli postići, kad bismo bili išli raznim putem. Ovim putem kad podjemo, mislim, da ćemo izvojevati zemlji ono, što ona upravo zahtieva, i da ćemo doći do svrhe, koja svim nam na srcu ležati mora, da sinovi ove zemlje složni budu, i da složno rade za dobro domovine svoje. (Živio!) Gospodo! Nije potrebno zastupnike, nije potrebno našu aristokraciju na vjernost opominjati prama prejasnomu vladaru; vjernost ta poznata je cielomu svietu; mi ćemo držeći se te vjernosti, držeći visoko barjak slobode, stojeći na temelju zakonah, po Nj. Veličanstvu potvrdjenih, i stojeći na temelju sustava, koji je uveden u monarkiji (živio! na desnoj) izvojevati ono, na čim naša zemlja teži. To je, gospodo moja! što držim za jako važno, i što mi daje nadu bolje budućnosti.

Gospodo! Što se tiče težke ove dužnosti, koju ste mi dali, mogu samo uvjeriti vas, da ću obnašati ovu čast onom točnošću, savjestnošću i nepristranošću, kojoj sam navikao bio uvjek. I tim, gospodo! buduć su izbori već obavljeni, u smislu poslovnika izrazujem, da je sabor ovaj konstituiran.

Ako neima nitko ništa progovoriti, ja bi sazvao sjednicu za sutra.

Josip Miškatović: Visoki sabore! Njekoliko mojih prijateljah i ja usudjujemo se vis. saboru predstaviti jednu

Digitized by Google

interpelaciju na presv. banske časti namjestnika. Obrazloženje iste sadržaje se u njoj samoj i viditi će se takodjer iz nje same, zašto smo ju upravo danas stavili.

(Čita prilog 7.)

Ovu interpelaciju podpisali su gg. zastupnici Vrbančić, Lehpamer, Steković, Špun, dr. Posilović, Miškatović i Sviličić; to su najme zastupnici onoga diela naše ustavne zemlje, koji je faktično primio ustav ali je još s ostalom krajinom spojen. Nadam se da će cieli sabor tu interpelaciju primiti. (Prima se.)

Predsjednik: Ako vis. kuća dozvoli, ja bi izrekao, da se ova interpelacija vladi dostavi. Buduć da je dnevni red za danas izcrpljen, to uričem sliedeću sjednicu za sutra u 10 satih.

(Zaključak u 2 sata 15 minutah.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

treće sjednice sabora kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, držane dne 26. lipnja 1872. pod predsjedničtvom preuzvišenoga gospodina Ivana Nep. Erdödya starijeg, u glavnom gradu Zagrebu.

Nakon otvorenja sjednice pročitan je zapisnik prošle sjednice, koj bje bez primjetbe odobren.

Zatim priobćio je predsjednik, da su verifikacionalni odsjeci izmedju sebe izabrali predsjednike i izvjestitelje i to:

U I. odsjeku: za predsjednika preuzvišenoga gospodina Ivana Mažuranića, za izvjestitelja gosp. dr. Ignjata Brlića.

U II. odsjeku: za predsjednika g. Ivana Kralja, za izvjestitelja g. dr. Marijana Derenčina.

U III. odsjeku: za predsjednika gosp. Bartola viteza Smaića, za izvjestitelja g. Ivana Vončinu.

U IV. odsjeku: za predsjednika gosp. Maksu Pricu, za izvjestitelja g. Branka Jovanovića.

U V. odsjeku: za predsjednika preuzvišenoga gosp. nadbiskupa Josipa Mihalovića, za izvjestitelja g. Jovana Jurkovića.

Iza toga predložio je g. predsjednik, da se u mjesto g. Raića, koj se je na časti privremenog saborskog bilježnika zahvalio, izabere drugi privremeni bilježnik, nu na predlog g. Vončine iz razloga, što za ovo kratko vrieme, dok se sabor konštituira, mogu i tri bilježnika udovoljiti, bje od biranja četvrtog privremenog bilježnika odustato.

Konačno predana su vjerodajna pisma i pritužbe proti nekojim saborskim članovom dotičnim verifikacionalnim odsjekom za uredovanje, te su isti pozvani, da se poslje podne u 6 satih sastanu i svoje poslovanje započmu.

Time je sjednica zaključena.

Ivan G. Erdödy v. r.

Gavril Kiš v. r.
privr. bilježnik.

Prilog br. 2.

Zapisnik

od 26. lipnja 1872.

Sastavljen u predmetu konštituiranja I. verifikacialnoga odsjeka sabora kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije na dne 15. lipnja 1872. premilostivo sazvanoga i o verifikaciji članovah II. saborskoga odsjeka.

Sakupljeni članovi I. saborskoga odsjeka za verifikaciju, naime p. n. gg. banski pozvanici i narodni zastupnici: Kršnjavi Mirko, Grčić Pajo, Vranicani Mane, Inkey Ferdo, Odžić Živko, Josipović Stjepan, Turković Venceslav, Horvat Petar, Mažuranić Ivan, dr. Brlić Ignjat, Medunić Silvin, Popović Lazo, Kraljević Miroslav, dr. Rogulić Alexander, Magenheim Ivo, Erdődy grof Rudolf, Milčić Josip, Keglević grof Oskar, Hrvat Mirko, Krcivoj Julio, Modić Lacko i Krestić Nikola izabraše si predsjednikom preuzvišenoga gosp. narodnoga zastupnika Ivana Mažuranića, a izvjestiteljem dr. Ignjata Brlića.

Pošto se je saborski odsjek tim načinom konštituirao i pošto je ovo konstituiranje u saborskoj sjednici istog dana držanoj proglašeno, preduzeo je ovaj odsjek verifikaciju članovah II. saborskog odsjeka, koja je sliedećim načinom obavljena:

Buduć su dotični izborni zapisnici sliedećih narodnih zastupnikah u redu pronadjeni, niti proti istim pritužba priležì, to su isti verificirani i to:

1. Viktor Špišić za slobodni i kraljevski grad Koprivnicu.
2. Dragutin Pust za I. izborni kotar grada Varaždina.
3. Dragutin Ferkić za slobodni i kraljevski grad Križevac.
4. Gjuro Cernadak za slobodni i kraljevski grad Senj.
5. Jovan Živković za trgovište Vukovar.
6. Gavro Kiš za kotar krapinski županije varaždinske.
7. Gjuro Balaško za kotar Svet. ivansko-dugoselski.
8. Mavro Brooz za kotar ivanečki.
9. Dr. Mihajlo Posilović za kotar klošter-ivanečki.
10. Dr. Marijan Derenčin za II. izborni kotar bakarski.
11. Mato Mrazović za kotar delnički.

Nadalje pronašao ovaj verifikacionalni odsjek u redu banske pozivnice za p. n. gg. 12. Stjepana grofa Erdődya, 13. Roberta grofa Oršića, 14. Gjuru baruna Raucha, 15. upravitelja žup. riečke Augusta Dutkovića, 16. Gjuru grofa Jelačića, 17. biskupa Ivana Kralja, 18. i Emila baruna Kavanagha, te očituje ove članove saborske verificiranimi.

Uzev ovaj odsjek nadalje u pretres pritužbu izbornikah grada Požege proti izboru Filipa Thallera, dalje pritužbu izbornikah kotara pakračkog proti izboru Jos. Turellia, dalje pritužbu izborn. grada Zagreba III. izb. kotara proti M. Mrazoviću i napokon pritužbu protukandidata Slavoljuba Bosanca proti izboru J. Miškatovića, — nije pronašao za shodno sve ove pritužbe uvažiti i s toga očituje iz razloga shodnosti, pošto su izborni zapisnici u redu pronadjeni, sliedeće narodne zastupnike verificiranimi i to:

19. Filipa Thallera za slobodni i kraljevski grad Požegu.
20. Josipa Turellia za kotar pakračko-kutinski.
21. Matu Mrazovića za III. izborni kotar grada Zagreba.

Digitized by Google

22. Josipa Miškatovića za kotar petaranački.

Napokon je pročitana pritužba izbornikah trgovišta Samobora proti izboru Slavoljuba Šuljoka i budući da ista pritužba navadja, da su se prilikom i povodom toga saborskoga izbora dogodili takovi izgredi i neurednosti, koje kada dokazane budu, ništetnost ovoga izbora zakonitim sljedstvom uvjetuju, to se predlaže, da se za konstatiranja tužbenih navodah, po izaslana dva člana vis. sabora iztraga povede, koji će uspjeh iste za konačnu odluku vis. saboru izvjestiti imati.

Ivan Mažuranić v. r.

Ignjatia dr. Brlić v. r.

Prilog 3.

Zapisnik.

o sjednici II. odsjeka sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, sazvanoga na dan 15. lipnja 1872., držanoj u Zagrebu dne 26. lipnja iste godine.

Prisutni.

Članovi odsjeka: 1. Spišić Viktor, 2. Pust Dragutin, 3. Thaller Filip, 4. Šuljok Slavoljub, 5. Erdödy Stjepan grof, 6. Ferkić Dragutin, 7. Crnadak Gjuro, 8. Turelli Josip, 9. Živković Jovan, 10. Oršić grof Robert, 11. Kiš Gavro, 12. Balaško Gjuro, 13. Brooz Mavro, 14. Posilović Mihajlo dr., 15. Rauch Gjuro barun, 16. Dutković August, 17. Jellačić Gjuro grof, 18. Derenčin Marijan, 19. Kralj Ivan biskup, 20. Kavanagh Emil barun, 21. Miškatović Josip. — Odsutan: Mato Mrazović.

Iza kako se odsjek konstituirao izabrav jednoglasno predsjednikom presvietloga gosp. biskupa Ivana Kralja, a većinom glasovah izvjestiteljem dr. Marijana Derenčina, latio se verificiranja saborskih članovah III. odsjeka.

Proti izborom gg. narodnih zastupnikah:

1. Kotara gjurgjevačkoga u županiji belovarskoj J. Lehpammera.
2. Grada Karlovca dr. Milana Makanca.
3. Prvoga izbornoga kotara municipija bakarskoga Bartola viteza Smaića.
4. Kotara moslavačkoga u županiji križevačkoj Iv. Vončine.
5. Plemenite občine turopoljske dra. Stjepana Vučetića.
6. Kotara erdevičkoga u županiji sriemskoj Janka Tombora.
7. Kr. pov. trgovišta Krapina Nestora Kiepacha.
8. Kotara virovskoga u županiji bjelovarskoj Slavoljuba Verbančića.
9. Osrednjega kotara županije zagrebačke Josipa Šuškovića,

ne bijahu podnesene tužbe i pošto su i odnosne vjerodajnice u redu pronadjene, to je odsjek većinom glasovah zaključio gore nabrojene narodne zastupnike ovjeroviti.

Ni proti valjanosti banskih pozivah upravljenih na gospodu:

1. Rikarda grofa Sermaga.
2. Petra grofa Pejačevića virovitičkoga.
3. Šišmana baruna Otenfelsa.
4. Gjuru baruna Rukavinu.
5. Dragutina grofa Eltza.

nije se u odsjeku porodila sumnja, pa se i pročitani banski pozvanici ovjerovili.

Proti sliedećim izborom pako podnešene su saboru tužbe.

1. Antuna Jakića u II. izbornom kotaru grada Zagreba.
2. Dra. Josipa Malca u stubičkom kotaru županije zagrebačke.
3. Aloisa pl. Matačića u viničkom kotaru županije varaždinske.
4. Stjepana Hrvoića u svetokrižkom kotaru županije varaždinske.
5. Teodora Rogulića u vukovarskom kotaru županije sriemske.
6. Jovana Rogulića u rumskom kotaru županije sriemske.

Nu odsjek zaključi većinom glasovah podnešene tužbe neuvažiti, te priznav valjanost odnosnih izborah i nečitane zastupnike ovjeroviti.

Podneseni su napokon prigovori proti valjanosti banskih pozivnicah upravljenih na grofove Antona i Hinka Khuena, nu odsjek neuvaživ podnešene prigovore i priznav pomenutim banskim pozvanikom pravo virilnoga glasa u saboru zaključi većinom glasovah njihovo ovjerovljenje. — Usljed gornjih zaključakah ovjerovljeni su svikolici članovi III. saborskoga odsjeka.

Zaključeno i podpisano:

Ivan Kralj s. r.,
biskup, kao predsjednik.

Dr. Marijan Derenčin s. r.,
izvjestitelj.

Prilog 4.

Zapisnik

sjednice III. ovjeritbenoga odbora sabora kraljevine hrv. slav. dalm. sastavljen dne 26. lipnja god. 1872. pod predsjedničtvom presv. gosp. Bartola viteza Zmajića, a u prisuću gospode:

Preuzvišenoga grofa Petra Pejačevića, grofa Dragutina Eltza, grofa Antuna Khuena, grofa Hinka Khuena, grofa Rikarda Sermagea, i baruna Ottenfelsa, zatim gospode narodnih zastupnikah: Josipa Šuškovića, dr. Stjepana Vučetića, Nestora Kiepaha, Slavoljuba Verbančića, dr. Malca, Vjek. Matačića, Toše Rogulića, Jovana Rogulića, Stevana Hervoića, Josipa Lehpamera, Janka Tombora i podpisanoga izvjestitelja.

Digitized by Google

Uzele su u razpravu banske pozivnice, upravljene na preuzv. gosp. grofa Iv. N. Erdödia, preosvjaštenoga gosp. episkopa Lukiana Nikolajevića, gosp. vel. župana Svetozara Kuševića, g. vel. župana Ladislava pl. Kukuljevića, g. vel. župana Kolomana pl. Mikšića, zatim vjerodajnice gg. narodnih zastupnikah Franje Sviličića, Ivana N. Jagića, Maxima Price, Jovana Stekovića i Benjamina Kraljevića.

Budući su banske pozivnice, odnosno vjerodajnice prenapomenute gospode u redu, niti proti tim pozivnicam odnosno vjerodajnicam ikakova prigovora, zaključi odsjek: da se preuzvišeni gosp. grof Iv. N. Erdödi, preosvjašt. g. episkop Lukian Nikolajević, gg. veliki župani Svetozar Kušević, Ladislav pl. Kukuljević i Koloman pl. Mikšić, zatim narodni zastupnici gg. Franjo Sviličić, Ivan Jagić, Maxim Prica, Jovan Steković i Benjamin Kraljević imadu priznati ovjerovljeni članovi ovoga sabora.

Proti banskim pozivnicam upravljenim na gg. grofove Dragutina Khuena, Kolomana Oršića, Stjepana Oršića, zatim upravitelja županije varaždinske Ladislava Kiša, a isto tako proti izborom gg. narodnih zastupnikah: Petra Maljevca, Dragutina Antoleka, Dragutina Parapatića, Daniela Pogačnika, Antuna Labaša, Dragutina Mihalovića, Branka Jovanovića i Viktora Somogjia predleže tužbe, u pogledu kojih pronašao je ovjeritbeni ovaj odsjek za shodno, neuvažiti ih, i zaključiti, da se pranapomenuta gg. banski pozvanici i narodni zastupnici priznadu kao ovjerovljeni članovi ovoga sabora.

Pošto napokon iz dovoljno obrazložene tužbe podnešene proti izboru g. Vilima Hatza proizlazi, da su prigodom izbora sama učinjene toli grdne nepodobštine i javna nasilja izvedena u nazočju same izborne deputacije, pronadje ovaj ovjeritbeni odsjek, da je sumnja o valjanosti izbora g. Vilima Hatza vrlo temeljita, i zaključi, ovaj izbor onevjeriti, nego predložiti visokomu saboru, da u smislu §. 22 sab. poslovnika u pogledu izbora g. Vilima Hatza izvoli odrediti iztragu.

Vončina v. r.
izvjestitelj.

Prilog 5.

Zapisnik.

Sastavljen dne 26. lipnja 1872. u sjednici verifikacionog odsjeka IV. u pogledu preduzetog ovjerovljenja narodnih zastupnikah i banskih pozvanikah sa virilnim glasom u V. odsjek spadajućih u smislu poslovnika sab. §. 6.

Pošto su se članovi verifikacijonog odsjeka brojem devetnajest sakupili, izabran je g. Makso Prica jednoglasno za presjednika, a Branko Joanović za izvjestitelja. Predsjedničtvu sabora stavljeno je do znanja, da se je verif. odbor konstituirao, što je u saborskoj sjednici proglašeno, a izvjestitelju vjerodajnice narodnih zastupnikah i banskih pozvanikah sa virilnim glasom odsjeka V. predane.

Danas u 6 satih po podne, pošto su se članovi odsjeka brojem 16 sakupili, otvori predsjednik sjednicu i poziva izvjestitelja, da svoj predlog podnese.

Izvjestitelj podnaša sljedeći predlog:

1. Iz razloga, što proti izboru narodnih zastupnikah:

Gosp. Jovana Jurkovića, zastupnika II. kot. grada Osjeka.

Gosp. Josipa Špuna, zastupnika kot. Garešnica.

Gosp. Vase Kotura, zastupnika trg. Siska.

Gosp. Dr. Franje Račkoga, zastup. kot. Vrbovko.

Gosp. baruna Gustava Prandaua, zastupnika I. kot. grada Osjeka.

Gosp. Dr. Franje Kviringa, zastupnika kot. Slatina. nikakvih pritužbah neima, da se isti ovjerove.

2. Da se tužbe proti izboru Antuna Čopa, zastupnika kot. Siska.

Gosp. Dragutina Gvozdanovića, zastupnika trg. Virovitice.

Gosp. Emanuela Pristera, zastupnika kotara Modruš-potok.

Gosp. Josipa Muzlera, zastupnika kotara Daruvar.

Gosp. Julija Jelačića, zastupnika kot. Samobor. neuvaže i izbori pravovaljanimi proglase.

Da se banske pozivnice gospode virilacah, a imenom:

Preuzvišen. gospod. Josipa Mihaljevića, nadbiskupa zagrebačkog.

Preuzvišen. gospod. Jurja Strossmayera, nadbiskupa djakovačkog.

Preuzvišen. gospodina Vjenceslava Soića, biskupa senjskog.

Presvietloga gospod. Gjure Smičiklasa, biskupa križevačkog.

Grofovah Artura Nugenta, Stjep. Draškovića, Lacka Pejačevića, Miroslava Kulmera, preuzv. Gjure Draškovića i Ivana Erdödya mladjeg, presv. gosp. barune Levina Raucha i Hinka Kavanagha, pošto su iste u smislu z. čl. II. ex 1770. §. 5. izdane i pošto proti istim prigovora nema, ovjerove.

Ovaj predlog izvjestitelja primljen je osim jednog glasa u svojoj cielosti i predimenovani zastupniči i virilci ovjerovljenimi proglašeni.

Zatim je predsjednik sjednicu zaključio, a ovaj je zapisnik zaključen i podpisan.

M. Prica s. r.

Joannović s. r.,
izvjestitelj.

Prilog 6.

Zapisnik

sjednice verifikacionalnoga odsjeka V., držane dne 26. lipnja 1872.

Od članovah odsjeku ovomu žrebom pridieljenih prisutni:

Mihalović Josip, nadbiskup zagrebački, Soić Vjenc., biskup senjski, Smičiklas Gjuro, biskup križevački, Draš-

Digitized by Google

ković Gjuro grof, Prandau Gustav barun, Kulmer Miroslav grof, Rački Franjo dr., Drašković Stjepan grof, Nugent Artur grof, Erdödy Ivan, mladji, grof, Čop Ant., Jellačić Julio, Kavanagh Hinko barun, Špun-Strižić Jos., Kotur Vaso, Gvozdanović Dragutin, Prister Emanuel, Kviring Franjo dr., Muzler Josip i Jurković Jovan.

Pošto je verifikacionalni ovaj odsjek iz sredine svojih članovah izabrao si predsjednikom nadbiskupa zagrebačkoga preuzvišenoga gospodina Josipa Mihalovića, a izvjestiteljem Jovana Jurkovića, pristupio je verifikaciji članovah odsjeka 1.

Pregledavši i izpitavši odsjek ovaj kako vjerodajnice i pozivnice svih članovah odsjeku I. pridieljenih, tako isto i prosvjed Paje Kolarića, kandidata izbornog kotara doljno-miholjačkog, zatim prispjevše pritužbe biračah izbornih kotarah irižkog, koprivničko-rasinskog, pokupskog, klanjačkog, i I. kotara grada Zagreba, — pronašao je neuvažiti prepomenute pritužbe odnosno prosvjed — i pošto su svi izborni zapisnici, to jest vjerodajnice redovitimi priznane, a i proti dotičnih banskih prizvanikah tužbe neprispješe, izjavljuje ovaj verifikacionalni odsjek članove odsjeka I., naime:

Kršnjavoga mirka, narodnog zastupnika dolnjo-miholjačkog,

Grčića Paju, narodnog zastupnika iločkog,

Vranjicana Emanuela, narodnog zastupnika karlovačko-severinskog,

Inkeya Ferdinanda, narodnog zastupnika koprivničko-rasinjskog,

Odzića Živka, narodnog zastupnika tovarničkog,

Josipovića Stjepana, župana turopoljskog,

Turkovića Vjenceslava, narodnog zastupnika I. kotara primorskog,

Horvatha Petra, narodnog zastupnika zlatarskog,

Ivana Mažuranića, narodnog zastupnika belovarsko-grubišnopoljskog,

Brlića Ignjata dr., narodnog zastupnika kotara djakovačkog,

Medunića Silvina, velikog župana,

Popovića Lazu, narodnog zastupnika kot. osječkog,

Kraljevića Miroslava, vel. župana,

Rogulića Alexandra dr., narod. zastupnika irižkog,

Magenheima Jovana, narodnog zastupnika kotara virovitičkog,

Erdödya grofa Rudolfa,

Milčića Josipa, narod. zastupnika klanjačkog,

Keglevića grofa Oskara,

Horvata Mirka, narodnog zastupnika trga Djakovo,

Krcivoja Julija, narodnog zastupnika pokupskog,

Modića Lacka, narodn. zastup. vel. goričkog,

Krestića Nikolu, narodnog zastupnika I. kot. grada Zagreba verificiranimi članovi sabora.

Napose dužnost je odsjeku ovom verifikacionalnom ovdje izrično napomenuti, da je narodni zastupnik preuzvišeni gospodin Ivan Mažuranić u dva izborna kotara, najme u gradu Belovaru, i u kot. Grubišnopolje redovito izabran, i za oba rečena izborna kotara verificiran. S toga stavlja odsjek ovaj predlog, da se narodni zastupnik preuzvišeni gospodin Ivan Mažuranić na izjavu pozove, koji od oba svoja izbora prihvaća i zadržaje, da se po tom za tako izpražnjeni izborni kotar svojim putem preduzeće novoga izbora odrediti uzmogne.

S tim bijaše nazočni zapisnik sjednice verifikacionalnoga odsjeka V. zaključen.

U Zagrebu kao gore.

Josip Mihalović v. r
predsjednik.

Jovan Jurković v. r.
izvjestitelj.

Prilog 7.

Interpelacija

na presv. banske časti namjest. radi prodaje krajiških šumah u brodskoj i varadinstoj regimenti.

U 43. sjednici sabora kralj. Dalm., Hrvat. i Slavonije, držanoj dne 21. travnja 1860. stvoren je zaključak sliedećega sadržaja:

1. Sabor nemogavši dobiti od visoke vlade pozitivnoga izvješća u predmetu prodaje šumah u brodskoj i petrovaradinskoj pukovniji, a s druge strane saznavši, da c. kr. skupno ratno ministarstvo tamo namjerava 30.000 jutarah šume prodati i da se ono jur u izvedenju nakane nalazi, ogradjuje se zaključkom već sada proti tomu činu, i izjavljuje sada za onda svaki čin protuzakonitim, koji bi se u tom predmetu izveo proti načinu, odredjenu u ustanovi §. 8. nagodbenoga zakona.

2. Da se na Njeg. c. kr. apoštolsko Veličanstvo upravi preponizna predstavka s molbom, neka izvoli odrediti, da se svi na taj predmet odnoseći se spisi i predlozi imadu svojim putem i načinom dostaviti ovomu saboru, kako bi on, prema ustanovi §. 8. nagodbenoga zakona, o tom svoje mnienje izrekao.

Prama tomu zaključku odpravljena je iz 44. sjednice predstavka na Njeg. c. kr. apoštolsko Veličanstvo.

Da li je pako i kakav na ovu predstavku stigao odgovor od Njeg. c. kr. apošt. Veličanstva, do sada nije poznato.

Samo se znade to, da su se pomanji dielovi krajiških šumah već prodali i da je c. kr. glavno vojno zapovjedničtvo zagrebačko već lane 27. lipnja oglasilo prodaju 11.475 jutarah varadin. šume, procienjene u vriednosti od 9,000.000 for., usljed kojega oglasa držala se je ponudbena razprava u mjesecu listopadu 1871., no učinjena onda ponuda nije prihvaćena.

Sada je opet c. kr. glavno vojno zapovjedničtvo k onim varadinskim šumam sdružilo 18.525 jutarah brod-

Digitized by Google

ske šume, te oglasilo ponudbenu razpravu cieloga ovoga kompleksa varadinske i brodske šume ujedno pod procienom od 21,000.000 for. za 30. lipnja god. 1872.

Budući se pako u previših c. kr. proglasih, odredbah i zapovjedih, izdanih u ime dokinuća krajine, jedna polovina krajiških šumah proglašuje imetkom obćinskim, druga državnim;

budući vojena krajina po §. 66. nagodbenoga zakona jest cieloviti dio i teritorij kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, te državno dobro ležeće u krajini jest dobro ove kraljevine;

budući napokon §. 8. istoga nagodbenoga zakona izrikom ustanovljuje, da se nepokretna imovina kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije nemože prodati bez privole njezina sabora;

to si podpisani uzimlju čast sliedeću interpelaciju staviti na presv. banske časti namjestnika:

a) da li je na gore spomenutu predstavku, odpremljenu iz 44. saborske sjednice sabora 1867.—1871., sliedilo od Njeg. c. kr. apost. Veličanstva ikakovo riešenje?

b) da li je predšastnik ban, Koloman Bedeković, ili presv. g. sadanji banski namjestnik učinio kakove korake, da se glede prodaje krajiških šumah pravo sabora ove kraljevine, po jasnoj ustanovi §. 8. zakonskoga čl. I. god. 1868., prama jednodušnomu saborskon zaključku od 21. travnja 1869. god. uzčuva.

J. Spun Strižić s. r.
Dr. Mihail Posilović s. r.
Jos. Miškatović s. r.
Franjo Sviličić s. r.
Edvard Vrbančić s. r.
Jovan Šteković s. r.
Josip Lehpammer s. r.

Digitized by Google

Peta saborska sjednica,

državana dne 28. lipnja 1872. u 10 satih pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. gosp. Ivana Mažuranića

Sadržaj: Zapisnik četvrte sab. sjednice. — Podnesci. — Razdieljenje kuće na tri odsjeka. — Izbor verifikacionalnog odbora. — Izbor financijalnog odbora. — Izbor kvestora saborskog.

Predsjednik: Otvaram sjednicu, i molim gosp. bilježnika, da izvoli pročitati zapisnik posljednje sjednice.

Bilj. **Josip Turelli**: (Čita prilog 1.)

Predsjednik: Molim, ima li tko od gospode štogod primietiti proti zapisniku? (Glasovi: Neima.)

Budući da proti žapisniku neima nikakove primjetbe, proglašujem ga odobrenim.

Molim gosp. bilježnika, da izvoli do danas prispjele podneske priobćiti.

Bilj. **Branko Joanović**: (Čita:) 1. Predstavka municipija bakarskog radi preinake obranbenog zakona.

(Peticionalnomu odboru).

2. Predstavka zastupstva grada Osjeka radi zemaljske pripomoći za uzdržavanje gradske realke, kao i podignuća novog zdanja za kr. gimnaziju i gradsku realku zemaljskim troškom.

(Peticionalnomu odboru).

3. Predsjedničtro kr. žup. sudb. stola u Varaždinu podnosi molbu nadzirateljah uzah za poboljšanje plaćah.

Dr. **Ignjat Brlić**: §. 75. poslovnika propisuje, da svaka na sabor upravljena prošnja ili predstavka mora biti po jednom članu saborskom poduprta. Da li su te predstavke po kojem članu poduprte, neznam, ako nisu, onda naravno ima g. bilježnik to izjaviti. Za podneske i predstavke od oblastih to nije nuždno, ali od privatnih osobah podnešene molbe imadu biti bar po jednom članu sabora poduprte.

Bilj. **Branko Joanović**: To su same predstavke od oblastih. (Glasovi: dobro.)

((Molba upućena petic. odboru.)

4. Molba (njemački pisana) dobrotvornog zavoda za vidanje bolestnih učenikah u Beču, za podporu.

Ova molba nije po nikom poduprta.

Predsjednik: Želi tko poduprieti ovu molbu?

Bartol Smaić: Podupirem ja. (Glasovi: peticionalnom odboru).

Predsjednik: Ide na peticionalni odbor i ova molba, ali umoljavam g. zast. Smaića, da izvoli svoje ime podpisati.

Bilj. **Branko Joanović**: (Čita:) 5. Molba tamničarah kr. žup. sudb. stola na Rieci za povišenje plaćah. Ova molba nije poduprta po nijednom članu saborskom, ali ju podupirem ja.

(Peticionalnomu odboru.)

6. Molba službenikah kr. žup. sudb. stola u Osjeku za povišenje plaćah. Podupirem takodjer ovu.

(Peticionalnomu odboru.)

7. Molba podvornikah kr. žup. sudb. stola županije sremske za povećanje plaćah. Podupirem ja.

(Peticionalnomu odboru.)

8. Predstavka obćinstva županije riečke za preinaku zak. čl. 16. g. 1870. o samoupravi obćine.

(Glasovi: Na odsjeke.)

*

Digitized by Google

9. Predstavka obćinstva županije križevačke radi ukinuća ženitbenih dozvolah. (Josip Špun: Ovo ću ja podupreti.)

(Glasovi: na odsjeke).

10. i 11. Predstavke obćinstva županije riečke i požežke u istom predmetu.

(Glasovi: na odsjeke.)

12. Molba svećenstva kotara klošter-ivanečkog radi povišenja dohodakah. (Dr. Mihajlo Posilović: Ja podupirem). (Petic. odboru).

13. Predstavka županije požežke radi preinake zak. čl. 4. od g. 1870. (Glasovi: Na odsjeke).

Ignjat Brlić: Vis. sabore! Ja se ne slažem, da se ove molbe dadu na odsjeke. Kad se radi o osnovi zakonskoj, onda se dadu stvari na odsjek i mora biti dotični predmet štampan i razdieljen. Ovo još ovdje učinjeno nije, — radi toga mislim, da se ovi predmeti jednostavno dadu peticionalnomu odboru, a taj će naravno svoj predlog načiniti i moći će se onda sve ove predstavke na jedan put štampati i razdieliti, i u odsjecih razpravljati.

Petar Horvat: I ja sam toga mnienja, da ove predstavke nespadaju na odsjeke, nego na peticionalni odbor, jer u odsjeke spadaju samo zakonske osnove ili predlozi, a zak. osnovu ili predlog nije nitko vlastan učiniti, nego zastupnik ili vlada. To nije ni jedno ni drugo, dakle spada na peticionalni odbor.

Predsjednik: Želi još tko progovoriti u ovom predmetu? (Nitko se ne javi). Ako nitko više neželi progovoriti, onda ja izričem zaključak taj, da se po predlogu g. dr. Brlića sve te predstavke, koje su ovamo unišle, a nisu naravni zak. osnove ili predloga, imadu na peticionalni odbor odpraviti.

Branko Joanović: (Čita;) 14. Predstavka županije požežke glede ustrojenja zemaljske straže sigurnosti.

(Petic. odboru.)

Predsjednik: Štovana kućo! §. 24. našega poslovnika glasi: „Za pripravu viećanjah podielit će se sabor, izuzam predsjednika i podpredsjednika, žrebanjem na pet odsjekah.“

Ja mislim, da bi bilo potrebno, da se tomu paragrafu zadovoji. Neka izvoli svaki od gospode napisati svoje ime na cedulju, da se tako žrebanje na 3 odsjeka može preduzeti.

Bilj. dr. **Alexander Rogulić**: Čita imenik.

Bilježnik **Branko Joanović**: Predano je svega skupa 109 ceduljah. Dolazi dakle u prva dva odsjeka po 36 članovah, a u treći 37. (Vadi cedulje i čita imena; vidi zapisnik 5. sjednice).

Predsjednik: Molim g. bilježnika, da radi kontrole još jednom pročita imena svih 3 odsjekah.

Bilježnik **Josip Turelli**: Čita.

Predsjednik: Pošto se je kuća na odsjeke razdielila i svaki od gospode znade, u koji odsjek spada, to molim gospodu, da se ižvole do nedjelje konštituirati, da za svaki slučaj raditi mogu, ako im bude posao pridieljen.

Dr. **Ignjat Brlić**: Što smo jučer propustili, to možemo danas učiniti. Po §. 21. poslovnika imaju se imena predsjednika, podpredsjednikah i bilježnikah Njegovomu Veličanstvu na znanje dati. Predlažem, da se to danas učini, i to brzojavnim putem i takodjer predstavkom.

(Prima se.)

Predsjednik: Zaključeno je dakle, da će se imena predsjednika, podpredsjednikah i bilježnikah, kako to zahtjeva poslovnik, Njegov. Veličanstvu i telegrafičnim putem i putem predstavke na znanje dati.

Vel. žup. **Svetozar Kušević**: Visoki sabore! Da bi se častničtvo ovoga sabora dopunilo u smislu poslovnika, to predlažem, da bi visoki sabor iz svoje sredine kvestora izabrati izvolio. (Prima se).

Dr. **Ignjat Brlić**: Ja mislim, da bi taj izbor kasnije, kad se budu ostali odbori birali, preduzeti mogao.

(Prima se.)

Predsjednik: Visoka kuća se dakle slaže, da se taj izbor poslje obavi. Članak 13. našega poslovnika govori: „Za verifikaciju onih članovah, koji nisu prispjeli na početak sabora, te stoga u spomenutih pet verifikacionalnih odsjekah podjeliti se nisu mogli, izabrat će sabor iz svoje sredine povjerenstvo od 5 članovah.“ Da se zadovolji ovomu paragrafu, ima se izabrati odbor od petorice, tako zvani verifikacionalni odbor.

(Bira se taj odbor. Izabrani: Kušević Svetozar, Hervoić Stjepan, August Dutković, Mirko Horvat i Jovan Steković).

Predsjednik: Za peticionalni odbor, gospodo, potrebno je izabrati po poslovniku 5 članovah. Ako vis. kuća misli, da bi shodno bilo možebit više članovah uzeti u taj odbor, mogao bi se o tom učiniti zaključak.

Vel. žup. **Svetozar Kušević**: Visoki sabore! Ja si uzimam slobodu učiniti ponizni predlog, da bude u peticionalnom odboru radi njegove važnosti, sa svih stranah zemlje zastupnikah, da bi od 11 članovah sastojao. Ja molim, da se taj predlog primi. (Glasovi: Prima se).

Predsjednik: Zaključak se izriče, da za ovaj sabor ima biti izabrano za peticionalni odbor 11 članovah.

Za financijalni odbor potrebno je po dosadašnjem običaju 7 članovah. Dakle imamo birati dva odbora, peticionalni i financijalni; možebiti bi dobro bilo, da se najedanput cedulje za obadva odbora predaju? (Prima se).

(Obavlja se izbor.)

Bilješ. **Branko Joanović**: U odbor peticionalni izabrani su: (čita imena, vidi zapisnik 5. sjednice).

Digitized by Google

Bilj. **Gavro Kiš**: U odbor financijalni izabrana su gg. (čita imena, zapisnik 5. sjednice).

Predsjednik: Ovu gospodu, koja su izabrana u te odbore, molim da se izvole konstituirati, ako moguće do sutra.

Budući da je vis. kuća primila predlog g. vel. župana Svetoz. Kuševića, da se kvestor izabere, i bilo je rečeno, da se izbor poslje preduzme, s toga molim, da vis. kuća izvoli sada izabrati kvestora. Trebalo bi najprije odlučiti, kako će se glasovati. (Njekoji glasovi: Predlog.)

Mirko Hrvat: Ja predlažem da se glasuje.

Predsjednik: Slaže li se vis. kuća s predlogom g. Mirka Hrvata? (Glasovi: Slaže se.)

Molim dakle g. bilježnika, da čita imenik, i svaki od gospode neka preda cedulju.

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: Čita imenik.

Bilj. **Gavro Kiš**: (Po obavljenom izboru.) Predana su 84 glasa; od tih je dobio gosp. Mirko Kršnjavi 81: odsutnih bilo je 20 članovah; nije glasovalo 5.

Mirko Kršnjavi: Vis. sabore! Smatram si ovaj izbor za veliku čast; nu ja bi molio, da bi se uzeo obzir na to, što mene moji službeni odnošaji mnogo zadržuju, te možebiti tko drugi mjesto mene izabrao. (Glasovi: Neka stoji izbor).

Predsjednik: Za kvestora ove kuće izabran je gosp. Mirko Kršnjavi.

Buduć da je dnevni red za danas izcrpljen, dižem sjednicu, a buduća će biti najavljena običnim načinom.

(12 satih, 20 minutah).

Digitized by Google

Prilog 1. **Zapisnik**

četvrte saborske sjednice kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, držane dne 27. lipnja 1872., pod predsjedom preuzvišenog gospodina Ivana Nep. Erdödy-a st., u glavnom zemaljskom gradu Zagrebu.

Otvoriv predsjednik sjednicu bi zapisnik prošle sjednice pročitan i bez preinake odobren.

Na poziv predsjednika čitaju izvjestitelji verifikacionalnih odsjekah izvješća i to:

Dr. Brlić iz I. odsjeka o verifikaciji saborskih članovah II. odsjeka.

Dr. Derenčin iz II. odsjeka o verifikaciji saborskih članovah III. odsjeka.

Vončina iz III. odsjeka o verifikaciji saborskih članovah IV. odsjeka.

Zastupnik dr. Makanec zahtieva, da se u izvješće toga odsjeka ima uvrstiti i njegov prosvjed, što ga je u sjednici toga odsjeka proti verifikaciji onih saborskih članovah, proti kojim tužbe predleže, uložio; — nu usljed izjave izvjestitelja Vončine, da je odsjek prosvjed taj jednodušno zabacio, nastavlja izvješćivanje:

Branko Joanović izvjestitelj IV. odsjeka o verifikaciji članovah V. odsjeka i Jovan Jurković iz V. odsjeka o verifikaciji članovah I. odsjeka.

Zatim je pročitao bilježnik Kiš imenik verificiranih saborskih članovah, kako banskih pozvanikah, tako i zastupnikah narodnih, odakle proizlazi, da je 110 članovah verificirano.

Zastupnik dr. Makanec prosvjeduje proti konstituiranju sabora na temelju netom pročitanih izvješćah o verifikaciji, buduć su odsjeci i one saborskih članovah neprepornimi očitovali i verificirali proti kojim tužbe bud izbornikah, bud protukandidatah radi nezakonita postupka predleže, te koji se po smislu §. 11. poslovnika prepornimi smatrati imadu, i o kojih samo konstituirani sabor razpravljati i odlučiti imade; — i za oto predlaže, da se dotična izvješća odsjekom povrate, da strogo po zakonu, neobaziruć se na kompromis stranakah, postupaju, te saboru na razpravu predlože; ili da se sjednica ova u tajnu pretvori, kako da se ini modus procedendi u verifikaciji sporazumno ustanovi.

Zastupnici Živković i Vrbančić dokazuju, da je poslje pročitanih izvješćah verifikacionalnih odsiekah i imenika verificiranih članovah nastao moment §. 16. poslovnika, po kojem je predsjednik izjaviti imao, da je nadpolovična većina saborskih članovah verificirana, i da se k izboru častnikah pristupiti ima; — a da predlogu zastupnika dra. Makanca i razpravi o njem prije konstituiranja sabora mjesta neima.

Usljed toga pristupilo se je k izboru saborskih častnikah, te je za predsjednika izabran preuzvišeni g. Ivan Mažuranić sa 100 glasovah.

Za I. podpredsjednika: zastupnik Jovan Živković sa 99 glasovah; za II. podpredsjednika: zastup. Petar Horvat sa 95 glasovah; i napokon četiri bilježnika: Branko Joanović, dr. Rogulić Aleksander, Gavro Kiš i Josip Turelli sa 99 glasovah.

Novo izabrani predsjednik nastupiv predsjedničku stolicu zahvali se ponajprije u ime sabora bivšem dobnom predsjedniku preuzvišenom g. grofu Ivanu Nep. Erdődyu st. na strpljivosti i požrtvovanju u rukovodjenju saborskih sjednicah; a zatim i u ime svoje na dobivenu toli odličnu povjerenju i časti, naglasiv, da u slozi, kojom je sabor ovaj svoju radnju započeo, leži sjegurno jamstvo za uspješan i koristan rád ovog zakonodavnog tiela po narod i domovinu.

Pošto je sabor govor ovaj burnim odobravanjem i „živio" prihvatio, proglasi predsjednik sabor ovaj konstituiranim.

Zastupnik Miškatović u ime svoje i više drugovah najavljuje interpelaciju na preuzv. banske časti namjestnika u pogledu prodaje krajiških šumah, na 30. lipnja t. g. odredjene, pitajuć:

a) da li je na predstavku saborsku iz 44. saborske sjednice sabora god. 1867.—1871., sliedilo od Nj. c. kr. apost. Veličanstva ikakovo riešenje;

b) da li je predšastnik ban, Koloman Bedeković ili preuzv. g. sadanji banski namjestnik učinio kakove korake, da se glede prodaje krajiških šumah pravo sabora ove kraljevine po jasnoj ustanovi §. 8., zak. čl. I., god. 1868., prama jednodušnom saborskom zaključku od 21. travnja g. 1869. uzčuva?

Sabor podupire tu interpelaciju i zaključi dostaviti ju preuzv. g. banskom namjestniku.

Tim je sjednica zaključena i sliedeća za sutra u 10 satih urečena.

Ivan Mažuranić v. r.

Jos. Turelli v. r.

Digitized by Google

Šesta saborska sjednica,

držana dne 4. srpnja 1872. u 11 satih pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. g. Ivana Mažuranića.

Sadržaj: Zapisnik pete sab. sjednice. — Podnesci. — Interpelacija zast. Ant. Jakića glede obnove gradskog zastupstva. — Predlog zastup. dra. Fr. Račkoga glede sveučilišta. — Interpelacija zast. Drag. Pusta glede obnove gradskog zastupstva. — Predlog zast. Mate Mrazovića glede zakona o zadrugah. — Interpelacija zast. dra. Milana Makanca glede slobode izbora za kr. činovnike. — Konstituiranje odsjekah saborskih. — Poziv predsjednika sabora, da kuća duboko sažaljenje izrazi Nj. Veličanstvu radi smrti prejasne nadvojvodkinje Sofije. — Predlog vel. žup. Svetozara Kuševića, da se Njeg Veličanstvu do znanja stavi izraz radostnog čuvstva radi zaruke prej. nadvojvodkinje Gizele. — Odredba glede pogodbe sa stenografi, štamparom i verifikatori dnevnika.

Predsjednik: Otvaram sjednicu, i molim g. bilježnika, da izvoli pročitati zapisnik prošle sjednice.

Bilježnik **Branko Joanović**: (Čita zapisnik pete sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Ima tko kakovu primjetbu na zapisnik?

Dr. **Ignjat Brlić**: Ja imam dvie primjetbe na ovaj zapisnik staviti.

Po §. 54. ima u zapisnik doći: „1. točno od slova do slova naznačeno pitanje, o kojem se je glasovalo; 2. rezultat glasovanja."

Ona primjetba, koju je opisao gosp. bilježnik, gdje veli, da sam ja predložio, da imaju podnešene molbe po jednom saborskom članu poduprte biti, jest samo razjašnjenje, te radi toga mislim, da se izostavi tim više, jer, što se u smislu poslovnika i zakona predlaže, netreba da dodje u zapisnik kao predlog, tim manje, ako se neuvaži po saboru.

Ja sam dakle prvo zato, da se taj passus izostavi, da onaj moj predlog, koji sam učinio, da se po jednom članu saborskomu imaju molbe privatnih osobah podupriеti, kao njekakav zaključak negativni, neima doći u zapisnik, jer je suvišan.

Drugo, gdje se kaže, da je na predlog predsjednika biran odbor verifikacionalni, tu nije predsjednik ništa predlagao, nego je u smislu poslovnika i zakona pozvao sabor.

Moj predlog ide dakle onamo, da se onaj sasvim suvišni passus, kao i dialog medju menom i bilježnikom izostavi.

Drugo, da se izmjeni, da je na poziv, a ne predlog predsjednika izabran odbor verifikacionalni.

Bilj. **Branko Joanović**: Ja pristajem i uvidjam, da je to pogriešno učinjeno, te da treba popraviti „na poziv predsjednika."

Dr. **Ignjat Brlić**: Ja mislim, da treba onda onaj passus pročitati.

Bilj. **Branko Joanović**: (Čita dotični passus).

Predsjednik: Prima li se predlog g. Brlića?

(Prima se.)

Dakle ovaj passus ima se iz zapisnika izbrisati. Ima li još tko kakvu primjetbu načiniti?

Dr. **Aleksander Rogulić**: Ja imam samo jednu rieč primjetiti. Da se reče, da odbori verifikacionalni, peticionalni i financialni nisu birani žrebanjem, nego glasovanjem; jer se samo odsjeci žrebanjem biraju.

(Dobro! Prima se.)

Bilježnik **Branko Joanović**: Čita dotični passus, te izpravi mjesto „žrebanjem", „glasovanjem".

Predsjednik: Ima li još tko kakove primjetbe učiniti? Buduć da nitko primjetbe neima, to se zapisnik ovjerovljuje.

Digitized by Google

Predsjednik: Štovana kućo! Odbori, koje je štovana kuća izabrala u zadnjoj sjednici, već su se konštituirali, i izabrao si je verifikacionalni odbor za predsjednika g. Svetozara Kuševića, za izvjestitelja g. zast. Mirka Hrvata; peticionalni odbor izabrao si je za predsjednika g. zast. Prandaua, za podpredsjednika g. zast. Smaića, a za izvjestitelja g. zastupnika Muzlera; a financijalni odbor izabrao si je za predsjednika g. zast. Petra Horvata, a za izvjestitelja g. zast. Benj. Kraljevića.

Molim, neka se sada čitaju podnesci, koji su prispjeli na sabor.

Bilj. **Gabro Kiš**: 1. Ovo je pozivnica banskog namjestnika, kojom pozivlje grofa Emila Palfy-a na sabor.

2. Zem. vlada priobćuje, da je g. Prica ovlašten, da na saboru kr. dalm.-hrv.-slav. zem. vladu zastupa.

Predsjednik: Ja mislim, ovo se prima na znanje.

(Glasovi: Na znanje.)

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Usljed ovoga dopisa zem. vlade nemogu si nikako protumačiti, u kojem će odnošaju g. Prica stajati, dočim će s jedne strane biti kao zastupnik vlade, a s druge kao zastupnik naroda. To je njekakav dualističan odnošaj, koji će svakako dati povoda kolizijam. Zato bi ja molio g. Pricu, da bi ili položio čast zastupnika naroda, ili da bi tko drugi zastupao vladu.

Jovan Živković: Onda ministar nikako nebi mogao biti zastupnik naroda, a mi vidimo, da su u Ugarskoj svi ministri zastupnici i vrše svoj mandat.

Josip Špun: Na primjetbu g. Živkovića, da ministri mogu biti ujedno i narodni zastupnici, moram odgovoriti, da vlada nedolazi u položaj, da nebi imala svoga zastupnika, jer si može uvjek naći drugoga, koj nije zastupnik naroda, dočim narod nebi imao zastupnika, ako je zastupnik naroda ujedno i zastupnik vlade.

Predsjednik: Prima li se predlog g. Makanca?

(Glasovi: Neprima se.)

Bilj. **Gavro Kiš**: 3. Predstavka županije varaždinske, da se reambulacija rieke Drave nastavi.

Predsjednik: Zahtieva li vis. kuća, da se čita?

(Glasovi: ne; peticionalnom odboru.)

Petar Horvat: Veleštovana kućo! Ovo je velevažan predmet, i ja bi molio, ako vis. kuća izvoli dopustiti, da se predstavka, buduć dolazi od jurisdikcije, čita per extensum.

Radi se ovdje o tom, da se reambulacija rieke Drave obnovi; običaj bio je dosada, da se reambulacija svake 3 godine preduzela, a ima već 6 i više godinah, da te reambulacije nije bilo na štetu našega teritorija i zemlje. Žiteljstvo naše, koje ima zemlje preko Drave, dolazi tim u položaj, da nemože svoga posjeda štititi. Dakle tu treba da se što prije nješto preduzme, jer ako dolazi zimsko doba, opet nemože biti ništa, te ćemo morati čekati opet cielu godinu. Županija varaždinska je taj posao višeput požurivala, nu nije došlo do nikakva resultata, jer je tomu protivno štajersko namjestničtvo. S toga molim pokorno, da se predstavka čita.

Dragutin Antolek: Neslažem se sa predlogom gosp. Petra Horvata, jer nenalazim u predmetu nikakve prešnosti; neka se po §. 76. poslovnika preda peticionalnom odboru. (Prima se.)

Predsjednik: Dakle ide na peticionalni odbor.

Bilj. **Gavro Kiš**: Ovo je zak. osnova o poljskom redarstvu. (Glasove: Na odsjeke.)

Predsjednik: Ide na odsjeke.

Bilj. **Gavro Kiš**: 5. Ovo je odgovor na interpelaciju, stavljenu u 78. sab. sjednici, držanoj dne 29. studenoga 1870. u predmetu Slanja.

Mirko Hrvat: Ja bi molio g. bilježnika, da drugi put izvoli prije sjednice spise pregledati, da znade sadržaj priobćiti. (Glasovi: Tako je običaj bio.)

Dr. **Ignat Brlić**: Dosada je bio običaj, da je vlada na interpelacije ustmeno dala odgovor po svojem zastupniku. To je dakle proturedno učinjeno, što ovdje vlada daje pismeno odgovor. Zato bi ja predložio, da se uzstupi g. zastupniku vlade.

Zast. vl. **Makso Prica**: Vladi prosto stoji, da na interpelacije pismeno ili ustmeno odgovori; taj običaj vlada u svih parlamentih. Dakle je vlada mogla na ovu interpelaciju i pismeno odgovoriti.

Josip Špun: Nerazumijem, zašto je onda zastupnik vlade ovdje; ako nam vlada šalje pismeni odgovor, onda netreba zastupnika vlade.

Predsjednik: Ja mislim, da će vis. kuća pristati na to, da se odgovor na interpelaciju, akoprem je sada pismeno dan, primi na znanje; u buduće mislim, da će g. zastupnik vlade i onako većim dielom ustmeno odgovarati na interpelacije.

Antun Jakić: Ja držim, da je sasvim u redu, da se pročita odgovor, jer onda se može nješto reći.

(Glasovi: Tako.)

Zast. vl. **Makso Prica**: Vlada će odgovoriti svojim putem; ja uzimljem za sada odgovor natrag.

Predsjednik: Dakle predmet ovaj prestaje, buduć da je g. zastupnik vlade uzeo odgovor natrag.

Bilj. **Gavro Kiš**: 6. Ovdje se predlažu zakonski članci zajedničkoga sabora, i to: zak. članak 1., 2., 3., 4. od g. 1872.; zak. čl. 1., 2. od g. 1871.; zak. čl. 7., 8., 9., 10., 11., 12., 14. i 15. od g. 1881.

(Glasovi: Na odsjeke.)

Digitized by Google

Predsjednik: Ovo su zakoni skupnoga sabora, koji bi se imali ovdje proglasiti. Ako vis. kuća želi, da se sada čitaju, čitat će se; Ako pako vis. kuća izvoli odrediti drugi dan zato, onda će se proglasiti na onaj dan, kada vis. kuća zaključi.

(Glasovi: Neka se čitaju.)

Dr. **Ignjat Brlić**: Vis. sabore! Pošto ima takovih zakonah više, te ako bi se sada čitali, zauzeli bi cielo vrieme sjednice: s toga ja predlažem, da bi se svi ovi zakoni, koji se ovdje proglasiti imadu, za posebnu sjednicu ostavili.

Predsjednik: Prima li vis. kuća mnienje g. dra. Brlića? (Prima se.)

Zaključeno je dakle, da će se svi ovi zakoni, kojih ovdje ima više, u jednoj stanovitoj sjednici, koliko moguće jedan za drugim pročitati.

Bilj. Dr. **Aleksander Rogulić**: 7. Ovo je odgovor ministarstva komunikacijah glede gradjenja alföld-riečke, osječko-riečke, i osječko-sisačke željezničke pruge.

Antun Jakić: To je odgovor, ako sam dobro razumio, na interpelaciju.

Bilj. Dr. **Aleks. Rogulić**: Na predstavku sabora.

Antun Jakić: Dakle je potrebno, da se čita, da znamo, što je.

Bilj. Dr. **Aleks. Rogulić**: (Čita prilog 2.)

Predsjednik: Želi li vis. kuća, da se ovo na peticionalni odpor odputi, ili da se imenuje odbor, koji bi se zabavljao s takvimi tehničkimi poslovi?

Antun Jakić: Ja bi bio tim više za posebni odbor, jer peticionalni odbor u tom predmetu nemože zadovoljiti vis. kući. Ja bi dakle predložio, da se takav posebni odbor izabere.

Jovan Živković: Vis. sabore! Peticionalni odbor ne ima samo zadaće, da rieši predmete, koji se nanj upućuju, nego takodjer, da glede podnesakah, koje on nebi mogao riešiti, svoj predlog saboru stavi, kako i kojim putem da se imadu riešiti. Biti će više takovih predmetah, za koje će on predložiti, da se posebni odbor odredi; zato nebi želio, da se prejudicira tomu odboru, kojemu je i poglavita zadaća, da za predmete, koje on nebi mogao riešiti, saboru predlog stavi, kako i kojim putem, da se riešiti imadu. Jer ako ćemo svaki predmet posebno rješavavati, onda smo olahkojuću zadaću peticionalnog odbora na se preuzeli. Zato treba, da se svi podnesci na peticionalni odbor upute, da on kaže, kako i kojim putem, da se rieše. Kao što prihvaćam načelo g. predgovornika za posebni odbor, to će i možebiti peticionalni odbor učiniti i za više takovih predmetah. S toga bi ja želio, da se ovo uputi na peticionalni odbor, kojemu je zadaća predložiti ono, što vis. kuća s predmetom dalje učiniti ima.

Dr. **Ignjat Brlić**: Vis. sabore! Ja se neslažem sa mnienjem g. predgovornika, nego se slažem sa predlogom g. Jakića. Nemože biti sumnje, i to će i g. predgovornik dopustiti, da se polag poslovnika na peticionalni odbor upućuju samo prošnje, a svi ostali predmeti važnijeg sadržaja, kao što je i ovaj, imadu se posebnomu odboru predati. Netreba upućivati na peticionalni odbor, da on svoje mnienje dade, jerbo je sasvim jasno. Ja sam dakle za predlog g. Jakića, da se ovaj važan predmet povjeri odboru od 7 licah, — kojih izbor bi se mogao obaviti u budućoj kojoj sjednici, koji odbor bi jedino tim pitanjem posla imao. Pristajem zato uz predlog g. Jakića.

Predsjednik: Neima nikakve primjetbe dalje?

(Nitko se nejavi.)

Ovdje ima 2 predloga: prvi je predlog g. Jakića, kojega podupire takodjer g. dr. Brlić, idući na to, da se odbor ad hoc imenuje, i to kako g. Brlić želi, od 7 osobah; a g. Živković želi, da se po običaju na peticionalni odbor ovaj predmet uputi, koji odbor da naznači i predloži vis. kući put, kojim da se rieši. Mislim, da možemo glasovati. Gospoda, koja su za predlog g. Jakića sa nadopunjujućim predlogom g. Brlića, da odbor ima sastojati od 7 osobah, neka izvole ustati.

(Učini se.)

To je većina; dakle je zaključeno, da će se posebni odbor od 7 osobah izabrati, kojemu će se taj predmet predati; a što se tiče izbora, budué da je danas vrieme prekratko, taj će se u jednoj budućoj sjednici obaviti.

Bilj. dr. **Aleksand. Rogulić**: 8. Dopis zem. vlade, kojim se priobćuje, da se kranjski zemaljski odbor uzkraćuje doprinositi k gradjenju mosta kod Gašparacah.

Antun Jakić: Meni se čini, da bi zemaljska vlada mnogo umjestnije učinila bila, da je sama učinila predlog saboru; neka ona u budući budget uvrsti taj trošak, jer kako može sabor trošak naznačivati, o kojem vlada nije ništa odredila. Ja mislim dakle, da se vladi povrati natrag, neka u budućem budgetu na taj trošak obzir uzme.

Predsjednik: Predlog g. zast. Jakića na to ide, da se ovaj predmet vrati vladi natrag, da nanj obzir uzme, kad bude predlagala budget. Prima li vis. kuća taj predlog? (Glasovi: Prima se.)

Bilj. **Gavro Kiš**: 9. Zemaljska vlada izvješćuje ob uspjehu nastojanja, da se ciela rieka Sava i Drava, kao državne rieke, zatim cestni potez od Rieke do Senja za državnu cestu preuzme. (Čita prilog 3.)

(Glasovi: Na odsjeke; odboru za željeznice.)

Predsjednik: Je li pristaje vis. kuća na to, da se predmet ovaj preda istomu odboru, koji će se izabrati za željeznice?

Digitized by Google

Antun Jakić: Ja mislim, da bi bilo upravo u tom smislu dobro radjeno, kako vlada predlaže, da se uputi na kraljevinski odbor, koji će s ravnim odborom kraljevine Ugarske i onako ove stvari imati razpravljati.

Bartol vitez **Smaić**: Ja mislim takodjer, da nije potrebno, da se dade na odsjeke, nego da se uzme ad notam, i kad kraljevinski odbor imenovan bude, da se njemu dostavi.

Dr. **Milan Makanec**: Zemaljska vlada stavila je predlog, o kojem ima sabor odlučiti. Po §. 26. poslovnika ima se predmet uputiti na odsjeke. Predmet je važan i ja neuvidjam razloga, zašto da se daje posebnomu odboru, jerbo je sasvim u redu, da ide na odsjeke.

Jovan Živković: Vis. sabore! Ja mislim, da je primjetba g. Makanca osnovana. O predmetu ovom ima sabor odlučiti, ali danas nije na dnevnom redu; dakle što je ciel predmeta, da li će se dostaviti kraljevinskomu odboru, to će se odlučiti onda, kad bude na dnevnom redu, a sada se samo o tom ima odlučiti, da li ide na odsjeke ili posebnomu odboru.

Gjuro Crnadak: Pošto je predmet važan, mislim, da se svakako na odsjeke uputiti imade.

Mirko Hrvat: Vis. sabore! Ja priznajem ono, što je g. zast. Makanec kazao o poslovniku, ali ima i druga ustanova, polag koje sabor može koji predmet odmah uzeti u pretres, ili za to drugi dan odrediti. Ja sam toga mnienja, da se predmet odmah rieši, i to da se regnikolarnoj deputaciji dostavi. Na koliko je meni poznato, pitanje o inkameriranju cestah i riekah izmedju nas i kraljevine Ugarske još riešeno nije, niti zakonom ustanovljeno, koje su rieke i ceste državne, i koje zemaljske, a taj se dogovor ima pravovaljano riešiti izmedju jednoga i drugoga sabora. Organ, koji medju jednim i drugim saborom posreduje, nije drugi nego regnikolarna deputacija. Budući dakle naročito znamo, da se predmet ima riešiti medju jednim i drugim saborom, s toga se mora dosljedno izručiti onomu odboru, koji medju jednim i drugim saborom posreduje, a to je regnikolarna deputacija. Ja sam dakle svakako zato, da se dopis i riešenje njegovo prepusti regnikolarnoj deputaciji, koja će se u svoje vrieme imenovati.

Josip Špun: Ja mislim, da je mnienje g. predgovornika pogriešno. Istina, da će in ultima ratione ovaj predmet imati riešiti regnikolarna deputacija sa drugom deputacijom; nu regnikolarna deputacija nemože sama za se o tom viećati, nego ona mora biti izliev mnienja ovog sabora. S toga mislim, da ima najprije sabor potanko svoje mnienje dati, onda će regnikolarna deputacija imati stanovište, kojega će se držati kod razprave. Zato sam ja za predlog g. Makanca.

Žup. turop. **Stjepan Josipović**: Sabor ima uvjek pravo podneske ili odmah riešiti ili na dnevni red staviti, dotično na odsjeke ili odboru ad hoc predati. Nu ja se nemogu slagati sa mnienjem one gospode, koja misle, da bi se ovaj predmet za riešenje regnikolarnoj doputaciji predao, i to s toga razloga, jer mislim, da se nemože onomu opredjeliti za pretres stvar, što još ne existira. Za sada još regnikol. deputacija neexistira, zato mislim, da je predlog g. Makanca sasvim umjestan, da ide predmet na odsjeke, i ja taj predlog podupirem.

Mirko Kršnjavi: Vis. sabore! Predmet ovaj je od velike važnosti. Kao što je poznato, polag nagodbenog zakona kaže se, da će se ceste i rieke, koje imadu jednaku važnost tako za kraljevinu Dalm., Hrv. i Slavoniju, kao i za kraljevinu Ugarsku, uvrstiti u državne ceste i rieke. Buduć pako to u nagodbenom zakonu nije bilo obširno naznačeno, i pošto u prvo vrieme ništa u tom pogledu utanačeno nebijaše, to je g. 1869. ministarstvo ugarsko u sporazumljenju sa vis. zem. vladom našom izaslalo odbor, koji bi taj predmet imao razpravljati i onda svojim načinom za riešenje predložiti. Ja sam imao čast u tom odboru takodjer sudjelovati. Odbor od strane ugarskog ministarstva i naše zemaljske vlade u tom pregledu sastavljen, nije se u svih točkah sjedinio bio, niti glede cestah, a osobito glede riekah, pošto od prije državnih riekah veća strana kao državna priznata nije. Kašnje bijaše u saboru više interpelacijah, naročito županije varaždinske glede Drave, a stranom su došle molbe glede Drave i Save i glede pojedinih cestah, i pošto se je uvjek od sabora poziv na vladu upravljao, obratila se je vlada opetovano na ugarsko ministarstvo. Nu kad je u Pešti medju našom vladom i ugarskim ministarstvom ovaj predmet razpravljen bio, onda je u ministarskom vieću riešen, te se je nješto primilo, a nješto nije. Po mom mnienju je predmet tako važan, da se sasvim na novo i temeljito pretresati ima, i važnost svakako zahtieva, da se prije u odsjecih pretrese, da se na pojedine okolnosti, pojedina mjesta obzir uzme, i tako sasvim izcrpljen elaborat regnikolarnoj deputaciji dostaviti može.

Antun Jakić: Pridružujem se mnienju g. predgovornika i uzimam predlog svoj natrag.

Dr. **Ignjat Brlić**: Vis. sabore! Predlog g. predgovornika Kršnjavija vodi me na misao, da sasvim drugi predlog stavljam. G. Kršnjavi veli, da se predmet ima u sekcijah izcrpiti, i ovako izcrpljen regnikol. deputaciji povjeriti. Pošto mi to sami učiniti nemožemo, nego je nuždno, da nam se zato podatci dadu, s toga predlažem, da se usljed ovoga dopisa zaištu i nabave od vlade dotična pisma, da sabor ovaj predmet, ili u odsjecih, ili u posebnom odboru u obširniji pretres uzeti može.

Petar Horvat: Ja držim za najpraktičniji predlog g. dr. Brlića, jer iz ovoga dopisa zem. vlade nevidi se, koje ceste i koje rieke su zahtievane, da se na državni trošak

uzdržavaju, i koje se imadu od toga odbiti, nego je samo rečeno, da je zem. vlada upliv uzela kod ugarskog ministarstva, te da je stranom uspjela, a stranom nije, dakle stanje stvari iz dopisa nije poznato. S toga sam i ja toga mnienja, da se zem. vlada pozove, da nam sve spise priobći, onda će biti vrieme, da se stvar meritorno pretresa.

Dr. **Milan Makanec**: Ja ostajem kod svoga predloga; ako je nuždno, da vlada spise priobći, što prizajem, to nepriečí, da se stvar na odsjeke dade. Stvar je važna, i svakako je potrebno, da se u odsjecih prorešeta.

Dr. **Ignjat Brlić**: Pošto sam predlog učinio, pripada mi još rieč. Gospoda znati će vrlo dobro, da se predmeti u odsjecih najteže riešavaju. Ovaj predmet izključuje riešenje u odsjecih, jer sva tri odsjeka ob istom predmetu viećati i ista pisma imati nemogu. Kad ova pisma dobijemo, onda će se pokazati nužda, da se posebni odbor izabere, koji će predmet u pretres uzeti i stvar izcrpiti. Gosp. zast. Kršnjavi naglasio je i pokazao važnost ovoga predmeta, spadajućeg na kompetenciju regnikol. deputacije, jedne i druge. Pošto se je nadati, da se s izborom regnikolarne deputacije neće zatezati, te će se moći za koju nedjelju danah birati, koja će sa sličnom deputacijom ugarskog sabora mjeseca rujna ili listopada u doticaj stupiti, s toga za pospješenje riešenja toga predmeta, i jerbo držim, da je predlog, da se stvar dade na odsjeke, nepraktičan, jer će se pokazati, da ćemo opet morati birati poseban odbor, predlažem, kao što sam prije rekao, da se spisi od zem. vlade zaištu, i kad ove ugledali budemo, onda možemo o tom viećati, hoće li se dati na sekcije, ili će se poseban odbor birati.

Predsjednik: Ja mislim, da bi se moglo glasovati. G. dr. Brlić predlaže, da se prije nego se odluči, kako i kojim putem da se predmet ima riešiti, zaištu od vlade spisi nadopunjujući; a g. dr. Makanec i gosp. Kršnjavi, kojim su se pridružila i druga gospoda, mniju, da se predmet uputi na odsjeke.

Dakle ona gospoda, koji misle, da se predmet ima prije popuniti, nego se o njem odluči, t. j. koja su za predlog g. dra. Brlića, neka izvole ustati.

(Ustade manjina.)

Neka izvole ustati ona gospoda, koja su za predlog g. dra. Makanca. (Učini se).

To je većina; zaključak dakle glasi, da se predmet ima uputiti na odsjeke.

Bilj. **Gavro Kiš**: 10. Zemaljska vlada dostavlja izpravljeni izkaz o razdieljenju zemaljskih i kotarskih cestah u Hrvatskoj i Slavoniji.

Predsjednik: Rado bi znati mnienje vis. kuće, što se ima s tim predmetom učiniti.

Jovan Živković: Ovaj predmet pokazuje opet, da nije praktično kod svakoga predmeta napose postupati. Mi ćemo trebati veći tehnički odbor, koji će imati sve ovakove predmete pretresati, da sabor dodje u mogućnost odluku donieti. Ja mislim, da se ovaj predmet povjeri onomu odboru od 7 licah, makar bi se i povećao, da sve slične stvari razpravlja, jer ako ćemo kod svake stvari posebno postupati, neće biti moguće homogene stvari u tečaj staviti, kako treba. Zato predlažem, da se ova stvar povjeri istomu odboru od 7 licah, ili novomu tehničkomu odboru, koji će i ovu i sve takove stvari razpravljati i u svoje vrieme izvješće vis. kući podnieti, a taj bi se odbor mogao sastojati najmanje od 9 ili 11 licah, i u budućoj kojoj sjednici izabrati.

Bartol vitez **Smaić**: Podupirem predlog g. predgovornika, žalim samo, što ga nije učinio trenutak prije, da bi se ovomu odboru i prijašnji predmet predao bio. Razlozi po g. Kršnjavom navedeni su temeljiti, ali mislim, da sabor nije dobio taj odgovor na predstavku, nego na predlog po saboru učinjen. Dakle molim, da se i ovaj predmet preda onomu odboru, koji bi se mogao sastojati od 11 ili 13 licah.

Mirko Kršnjavi: Ovo je posve različit predmet od prijašnjega. Ovaj predmet, što smo ga prije čitali, tiče se državnih cestah i riekah, t. j. koje ceste i rieke će se zadržati pod zajedničkom upravom, ovo pako je razdieljenje zemaljskih i kotarskih cestah. Koliko se ja mogu sjetiti, bio je predmet kod posljednjega sabora upravo u zadnjem zasjedanju odobren, nu meni nije poznato, kako je to po zem. vladi izvedeno. Ja mislim, to će se samo na znanje uzeti i medjutim radi važnosti stvari mogao bi se odbor imenovati, koji bi to izvidio, i, ako je potrebno, kakove opazke učinio, ako nije potrebno, onda će se samo na znanje uzeti.

Dr. **Franjo Rački**: Ja mislim, da ćemo se kod svakoga pitanja morati u ovakove debate upuštati, kad od vlade neima nikada nikakvog razjasnjenja. Ja mislim, da je vlada dužna po svom zastupniku dati u svakom pitanju razjasnjenje, da sabor znade, kako je vlada postupala.

Zast. vlade **Makso Prica**: Vlada će to učiniti, kad bude predmet na dnevnom redu, danas nije na dnevnom redu, dakle vlada nije mogla ništa učiniti.

Predsjednik: Po predlogu g. prvoga podpredsjednika Živkovića ima se predmet ustupiti odboru, o kojem je već prije zaključeno, da će se izabrati za javne komunikacije. Buduć da je i to predmet, koji se tiče javnih komunikacijah, s toga mislim, da se na ovaj odbor uputi. Koja su gospoda za to? (Većina ustane.) Dakle će se predati odboru od 7 licah.

Bilj. **Gavro Kiš**: 11. Zemaljska vlada predlaže proračun zemaljskih zakladah.

Predsjednik: Želi li vis. kuća ovaj predmet predati

*

Digitized by Google

odboru financijalnomu, koji će sav budget pretresivati, ili drugomu kojemu odboru?

Zast. vlade **Makso Prica**: Po glasu poslovnika ima se svaki predlog dakle i vladin najprije štampati i medju članove razdieliti. Ja mislim, da će se u tom smislu i s ovim predlogom postupati, zato predlažem, da se najprije štampa i razdieli, a kad bude to učinjeno, stavi na dnevni red.

Predsjednik: Pristaje li vis. kuća na predlog gosp. zast. vlade?

Jovan Jurković: Ovdje se radi o proračunu zemaljskih zakladah, a taj dosada nije bio nikada štampan. Ja mislim, pošto je podnešen od vlade dopis, glaseći i odnoseći se na proračun domaći, to će svakako biti potrebno, da se izašalje odbor, te da se na taj odbor i ovaj proračun zemaljskih zakladah uputi. Ja predlažem dakle, da se predmet ovaj, ako moguće sad već uputi na onaj odbor, koji će se za domaći budget sastaviti.

Dr. **Milan Makanec**: Ja podupirem predlog g. Price, je §. 39. poslovnika veli: „Izim izvanrednih slučajevah imaju se odborna izvješća i predlozi barem tri dana prije čitanja natiskani podieliti medju članove.“ A i na svaki način podupirem predlog s toga, jer ako se i uputi na koji odbor, svakako sabor odlučuje, a zato je potrebno, da svaki član znade, za što će glasovati. Nuždno je dakle, da se tiska i razdieli.

Predsjednik: Prima li vis. kuća predlog g. zastupnika vlade? (Glasovi: Prima.)

Ima se dakle ovaj proračun tiskati i razdieliti medju članove, a vis. si kuća pridržaje pravo odlučiti, kojim putem i putem kojega odbora se imade pretresivati.

Bilj. **Gavro Kiš**: 12. Zem. vlada predlaže spise, odnoseće se na parnicu glede vlastničtva jamničke kiselice. (Čita: prilog 4.)

Jovan Jurković: Vis. sabore! Ovaj predmet je od velikog zamašaja, jer se tiče imovine zemaljske. Kao što je poznato u ovom predmetu teče parnica već više godinah od strane gf. Gj. Draškovića i plem. obćine Jamnice proti zakladi zemaljskoj jamničkih kiselicah. Vladi je ponuda učinjena od protivne stranke, da se stvar nagodbenim putem dovrši. Vlada podnaša te spise i ubaviešćuje sabor o stanju stvari. Predmet je već u prijašnjih saborih po vještačkih odborih pretresivan bio, zato mislim, da će se u toj stvari i sada tako postupati, budući nije s nijednim drugim predmetom u nikakvom savezu. Zato po mom mnienju imalo bi se sada odlučiti, hoće li se predmet posebno na dnevni red staviti, ili danas o njem odlučiti; ako danas, onda mislim, da bi se imalo odrediti, da se odbor ad hoc izašalje, koji bi u ovoj stvari predlog saboru podneo.

Zast. vlade **Makso Prica**: Predlažem, da se istim načinom postupa, t. j. da se prije tiska i razdieli, a vlada si pridržaje pravo naznačiti dan, kada će staviti na dnevni red.

Grof **Miroslav Kulmer**: Kako je meni poznato, ova je stvar već u prošastih saborih bila pretresivana. Ova parnica teče već dugo godinah, a sada se predlaže, da se definitivno odluči po vis. kući. Ja sam toga mnienja, da se cieli proces predade komite-u, koji radi u stvarih pravosudnih, t. j. pravosudnomu odboru.

Slavoljub Vrbančić: Vis. sabore! Mi ćemo imati više takovih predmetah, kao što je ovaj, koji zasiecaju u narodnu ekonomiju, kao što je i više takovih pitanjah glede komunikacijah. Zato morati ćemo imati dva odbora, jedan za komunikacije, a drugi za narodnu ekonomiju. Ako visoka kuća na to pristane, da se ta dva odbora izaberu, onda nećemo doći u položaj takav, kao što danas, da nebi znali, na koga ćemo koji predmet uputiti. Odbor za komunikacije je već odredjen, i ja mislim, da bi vis. kuća moj predlog primila, da se za pitanja narodne ekonomije takodjer poseban odbor izabere.

Dr. **Milan Makanec**: I komunikacije spadaju na narodno gospodarstvo, jer su dio narodnog gospodarstva. Što se tiče opazke g. zast. vlade Price, da si vlada pridržaje pravo zahtievati, kad ima stanoviti predmet na dnevni red doći, to moram primietiti, da si sabor sam dnevni red ustanovljuje.

Zast. vlade **Makso Prica**: Svaki pojedini zastupnik, dakle i vladin može zahtievati, da se koji predmet na dnevni red stavi, naravno, onda o tom odluči sabor.

Dr. **Marian Derenčin**: Glede toga, da se ima predlog vladin štampati i razdieliti, moram opaziti, da to nije predlog vlade. Ja sam pozorno slušao dopis; vlada kaže, da nam šalje spise, tičuće se toga predmeta. Zato neka se vlada pozove, da nas o stvari obaviesti, da izvadak učini, onda ćemo primiti predlog g. zast. vlade, naime tiskati predlog vlade i staviti ga na dnevni red.

Mato Mrazović: Vis. sabore! Ako sam dobro shvatio dopis vlade, to ona predlaže u tom predmetu vještačko mnienje i predlaže ga zapečatana, kao što to narav stvari zahtieva, jer se radi o nagodbi u stvari, u kojoj je već toliko i toliko godinah parnica tekla. Ja držim, da je predlog g. Derenčina neumjestan, jer vlada nemože boljega predloga učiniti, nego što je onaj, što ga je po vještacih dala izraditi. Niti se neradi ovdje o pitanju narodne ekonomije, nego upravo o preporu, o kojem se želi odluka sabora, da li se ima nagodbom riešiti ili sudbenim putem razpraviti. Ja držim, da bi bila zadaća sabora, za ovaj specialni slučaj vještački odbor imenovati, neka predloženo vještačko mnienje pregleda i svoje mnienje i savjet saboru dade.

Digitized by Google

Jovan Jurković: Ja sam stavio predlog, da se predmet povjeri odboru ad hoc, koji bi svoje mnienje saboru predložio, jer zaista, kao što je g. predgovornik Mrazović napomenuo, neradi se ovdje o narodnom gospodarstvu, nego o predmetu strogo privatne naravi, da li se naime ima ponudjena nagodba primiti, ili stvar sudačkim putem riešiti. Ja mislim, da je sasvim osnovan moj ponizni predlog, da se uputi na specialni odbor ad hoc, jer neima nikakve sveze s drugim kojim predmetom. Zato se usudjujem moj predlog opetovati.

Predsjednik: Neka se izvoli visoka kuća izraziti ob učinjenih predlozih. S jedne strane predlaže g. zastupnik vlade, da se ovaj podnesak štampa i razdieli, a onda će vlada iskati, kad će se pretresivati. S druge se strane predlaže, da se uputi na specialni odbor ad hoc, koji bi bio sastavljen iz vještakah, juristah, kako sam razumio, dakle juristički odbor, koji bi svoje mnenje saboru podneo. Treće je mnienje g. zast. Derenčina, da vlada izvadak učini i saboru predloži.

Ja mislim, da će biti najshodnije, ako glasujemo najprije o predlogu g. zast. Jurkovića, kojemu su se i druga gospoda pridružila, naime, da se ovo povjeri odboru vještačkomu, sastojećemu iz juristah. Koja su gospoda za to? (Većina ustane).

Zaključak glasi: Izabrati će se za ovaj predmet odbor, sastojeći se iz juristah.

Sada molim, da se vis. kuća izrazi, iz koliko osobah? (Glasovi: pet).

Većina je za to. Zaključak glasi: izabrati će se pet osobah pravnikah, koji će izraziti o predmetu svoje mnienje i predlog učiniti saboru.

Neka se visoka kuća izrazi sada o tom, kada će se izabrati taj odbor? (Glasovi: kad i onaj za komunikacije).

Dakle izabrati će se taj odbor onda, kad i onaj drugi za komunikacije.

Bilj. **Gavro Kiš**: 13. Županija riečka predlaže saboru molbu, da se ustroji posebna pomorska oblast za hrvatsko primorje.

Jovan Živković: Podupirem ja. (Glasovi: netreba, kad je od oblasti). Molim vis. sabore, o tom treba, da smo na čistu. Nitko sa saborom obćiti nemože nego vlada, jer mi nismo instancija, dakle treba i ovo da se podupre po jednom članu. (Glasovi: podupiremo svi.)

Predsjednik: Ako je vis. kuća mnienja, da podnesak, makar je od oblasti, imade poduprt biti po jednom članu, to ćemo se toga načela unapred držati.

(Predmet upućen na petic. odbor.)

Bilj. **Gavro Kiš**: Županija riečka moli, da se od zajedničkog ministarstva komunikacijah izposluje pomoć za dogradjenje ceste od crnog luga do Prezida.

(Peticionalnomu odboru.)

15. Županija riečka moli za izposlovanje preinake njekojih ustanovah obranbenog zakona. (Petic. odb.)

16. Uznički stražari kr. žup. sudb. stola zagrebačkog mole za povišenje plaćah. (Petic. odb.)

17. Podvornici, nadziratelji i podvornički pomoćnici kr. žup. sudb. stola križevačkog mole za povišenje plaćah. (Petic. odb.)

Predsjednik: Rieč ima g. Jakić.

Zast. **Antun Jakić**: Visoki sabore! Državna znanost je utvrdila, da su obćine, dobro uredjene, najčvršća podloga svake države. Zato su prosvjećene države ustrojstvu obćinah dale takav oblik, da mogu zadovoljiti toj velikoj zadaći, a to su zakoni, koji zajamčuju upravu glede novacah i poglavarstva.

Ovakovi zakoni obstoje za našu domovinu, imenito za grad Zagreb. —

Pošto se ti zakoni manjkavo vrše i pošto se je gradjanstvo više putah na vladu obratilo glede ponovljenja zastupstva grada Zagreba, te ostale te prošnje bezuspješne, to se ja usudjujem s dozvoljenjem vis. sabora sa podpisanimi zastupnici grada Zagreba upraviti na vis. vladu interpelaciju u tom smislu: (Čita interpelaciju, prilog 5.)

Predsjednik: Ako štovana kuća neima ništa proti tomu, to će se ova interpelacija vis. vladi dostaviti.

Rieč ima g. dr. Rački.

Dr. **Franjo Rački**: Malo ima predmetah u našoj domovini, u kojem bi se tako suglasno izrazila želja svih nas, da je velika potreba, da jednom jugoslavensko sveučilište u život stupi. (Živio! i sveobće odobravanje.) Poznato je, da je već prije 3 godine zakon učinjen, a od onoga vremena nije drugim ustanovam ovoga zakona zadovoljeno. Pošto je poznato, da traje više vremena, dok se toj zadaći zadovolji, da sveučilište može u život stupiti, to se ja sa nekoliko mojih prijateljah usudjujem sliedeći zaključak vis. saboru predložiti: (Čita: prilog 6).

Predsjednik: Želi li visoka kuća, da se predmet odmah u pretres uzme, ili da se kojemu odboru preda?

Dr. **Franjo Rački**: Ja bi zamolio, da se odmah u pretres uzme, jer onako nije drugo nego izvršenje §. 4. zak. članka I. od god. 1869., koji već obstoji. Osim toga, ako se to i brzo rieši, mnogo vremena traje za izvesti sve, naime da visoka vlada podnese osnovu ob ustrojstvu sveučilišta, da naznači troškove i ine predmete, koji smieraju na to, da se sveučilište barem u mjesecu listopadu 1873. otvoriti može. S toga bi preporučio vis. saboru, da izvoli prihvatiti ovaj zaključak i da se odmah taj predmet u pretres uzme. (Živio!)

Predsjednik: G. predložitelj predlaže, da se taj predmet odmah u meritorni pretres uzme.

Digitized by Google

Dr. **Milan Makanec**: Neće sabor sada o tom viećati, kako će sveučilište ustrojiti, odkuda će novacah uzeti itd. Već se samo vis. vlada pozivlje, da čim prije podnese zakonsku osnovu o ustrojstvu sveučilišta, da isto na skoro u život stupiti može. Ja mislim, da o tom sada odmah odlučiti možemo. (Živio!)

Predsjednik: Prima li dakle vis. kuća, da se predlog g. dr. Račkoga odmah u pretres uzme? (Prima se.) Dakle ja ću staviti pitanje na visoku kuću, prima li se predlog g. dr. Račkoga kao zaključak?

(Prima se. Većina ustaje.)

Rieč ima g. zast. Dragutin Pust.

Dragutin Pust: Visoki sabore! Kao što su zastupnici grada Zagreba stavili interpelaciju na visoku vladu glede obnove gradskoga zastupstva, tako imam i ja od strane grada Varaždina istu interpelaciju staviti. Visoki sabore! ja imam još k tomu dodati, da je grad Varaždin u tom obziru unicum ne samo u našoj zemlji, nego u cieloj našoj domovini, jer tamo obstoji zastupstvo, koje već 12 godinah nije bilo obnovljeno.

(Začudjenje! čita: prilog 7.)

Predsjednik: Prima li visoka kuća, da se ta interpelacija preda visokoj vladi? (Prima se.)

Rieč imade g. Mrazović.

Mato Mrazović: Visoki sabore! Članak 4. od god. 1870., koji ima za predmet uredjenje zadrugah, dobio je previšnju sankciju 12. rujna god. 1870., a stupio je u kriepost 16. prosinca iste godine. — Zakon je ovaj 18 mjesecih u kriepost, i može se reći, da je riedko kojemu zastupstvu pošlo za rukom stvoriti zakon, koji bi toliko zla počiniti mogao medju onimi, kojim je namienjen, koji bi toliko jauka i vriska od dotičnikah probudio. Izkustvo dosadašnje kazalo je kod svih pristranih i nepristranih, da ovaj zakon niti kritike teorije, a niti kritike razuma pametne prakse podnieti nemože, gledalo se ovdje na ustanove materijalnoga ili formalnoga prava. U tom zakonu, kojega nije vremena ovdje izvadjati i razlagati, mnoge ustanove manjkaju; propisi o postupku o diobi imetka toliku samovolju puštaju organom nevještim, pod nikakvom kontrolom nestojećim, višeputah nesdušnim, da se upravo svaki onaj, koji ima posla medju pukom, a osobito s ovimi odnošaji zadrugah sgražati mora, koliko se zloporabah počiniti može na temelju toga po saboru stvorenoga, a po kralju sankcioniranoga zakona. — Ovaj zakon dao je povod nesdušnim ljudem, da su na zadruge našega puka napali kao gavrani na lješine i dotle je već dotjerano, da se kuće negrade, nego razgradjuju, i da se pile i na cigle raznašaju, kao da smo usred rata. — Obligatorno obraničtvo, koje je zakon nametnuo u naših okolnostih, koje su žalibože takove, da neima dovoljne inteligencije, koja bi mogla obranički zadatak izvoditi, prvi posao takovih obranikah jest exequirati trošak, koji će istom narasti. Drugi je posao zaštićivati iz obzirah njekakvih prijateljskih, mnogo putah u najnovije vrieme i stranačkih, jednu stranku proti očitom pravu svih ostalih. — Ovakvomu samovoljnomu postupanju podieljeno je široko polje zakonom, koji proti svakoj politiki zakonarskoj skoro za pol vieka natražke djeluje, tako da članovi zadruge, koji su se 40 i 50 godinah iz zadruge udaljili, upravo od iste zadruge, za koju se nisu kroz toliko godinah ništa brinuli, za koju nisu ništa privredili, polovicu imetka odvuku, dočim 18—20 članovah ostanu na drugoj polovici, koji su 40 i 50 godinah tvrdim žuljem obradjivali polja, kojim je zakon vlastničtvo priznao.

U ovih okolnostih gledajući vandalizam, koji je taj zakon, ako i nehotice, u našem narodu učinio, našao sam se prinukan, podnieti još sa desetoricom mojih prijateljah ovomu vis. saboru sliedeći zaključak.

(Čita: prilog 8).

Ako nebi vlada ovomu zaključku, koga ja što toplije preporučujem pogledom na nepodopštine, koji se svakim danom sgadjaju, ako nebi vlada bila prinukana tomu zadovoljiti, onda ću biti tako slobodan sa svojimi drugovi podnieti u najkraće vrieme novu zakonsku osnovu o zadrugah. (Živio!)

Predsjednik: Želi li vis. kuća, da se taj predmet stavi na dnevni red ili da se odmah sada rieši. (Glasovi: Odmah!) Nemogu razabrati većine; je li većina za to, da se taj predmet namah razpravlja ili da se metne na dnevni red?

Stjepan Hervoić: Molim, neka g. bilježnik čita predlog, da se vidi, o čem se radi.

Bilj. **Branko Joanović**: Čita.

Stjepan Hervoić: Ako ovaj predlog smatra g. zast. Mrazović kao interpelaciju, onda sam ja zato, da se odmah rieši. Ako pako g. Mrazović smatra ovaj spis kao predlog, da sabor stvori zaključak, da se po saboru stvoreni, a po kralju sankcionirani postojeći zakon promieni ili uništi, onda bi ja predložio, da se dade tiskati, medju članove razdieliti i u svoje vrieme na dnevni red stavi. Jer imade gospode u saboru, koji će biti za to, da se taj zakon ne u svojoj cielosti nego samo u pojedinih njekih točkah promieni, jer taj zakon nije baš tako ubitačan, kao što je to g. Mrazović razložio.

Mato Mrazović: Ako nitko više neima izraziti svoje mnienje, to bi ja kao predložitelj molio, da mi se dozvoli rieč. — Meni se čini, da predgovornik zastup. Hervoić nije domašaja moga predloga shvatio. Ja nepredlažem zaključak saborski, da se ovaj zakon obustavi, nego da se vlada pozove, da ona čini takav predlog i da osnovu o tom saboru podnese. — Bude li vlada mislila, da imade samo u nječem promieniti propise, koji su se dosada ubitačnimi pokazali; mi od njezine mudrosti

Digitized by Google

imamo razloga nadati se, da će predlog takav učiniti, kako bude zadovoljeno drugim točkam zakona, kad bude osnova podnešena. Ali prva točka ovoga zaključka jest: da vlada osnovu podnese saboru, kojom se čl. 4. od g. 1870. izvan krieposti stavlja, jer je dosadanja praksa pokazala, da je ovim zakonom u 18 mjesecih više štete počinjeno, nego će se u 18 godinah moći popraviti. Tko medju narodom živi, taj može posvjedočiti, da je to prava istina. (Živio!)

Predsjednik: Želi se vis. kuća odmah u meritorni pretres ovoga predmeta upustiti, ili se slaže s mnienjem, kako je to običaj u saboru, to će reći, da se štampa, medju članove razdieli i u svoje vrieme na dnevni red stavi. (Odmah). Koja su gospoda za to, da se predmet taj odmah u pretres uzme?

Stjepan Josipović: Nije ovdje govor o tom, da li se taj predmet meritorno razpravlja ili ne, nego da li se ima vladi namah predati ili ne. Što se mene tiče, to sam ja za to, da se to odmah vladi preda, da ona čim prije osnovu saboru podnese. —

Predsjednik: Ja se usudjujem primjetiti, da je upravo to, na što visoka kuća pristati mora, jer prije vlada nemože predložiti osnove, dok sabor nezaključi, da se vlada imade na to pozvati. Visoki sabor ima zaključak izreći. Dakle ako kuća pristane na to, da odmah meritorno pretrese taj predmet, da izrazi, hoće li ovo usvojiti, da je to njezin zaključak. Ako odmah sada o tom vieća, onda molim onu gospodu, koja su za zaključak, kako ga je g. zast. Mrazović predložio, neka izvole ustati. (Većina.) Dakle zaključak saborski glasi ovako, kako ga je g. Mrazović predložio. Izvolite ga pročitati, da se još jednom čuje.

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: (Čita.)

Predsjednik: Rieč ima g. dr. Makanec.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Poznato je, da je slobodan izbor temelj slobode i ustava. Poznato je, da je sloboda ta obstala samo za vladine organe, u koliko su bili neograničeni u ograničivanju izborne i osobne slobode. Buduć da je vlada na činovnike i to kr. činovnike preko dotičnih predstojnikah izdala nalog, da glasuju za kandidate tako zvane narodno-ustavne stranke, a od onih, koji nisu glasovali, ili koji su za narodnoga kandidata glasovali, sada traži pismeno obrazloženje za njihovo postupanje, to se ja usudjujem dotičnu interpelaciju staviti na vis. vladu: (Čita: prilog 9.)

Predsjednik: Prima li vis. kuća, da se ova interpelacija vis. vladi dostavi. (Prima se.) Rieč imade g. Špun.

Josip Špun: Buduć da je vrieme već dospjelo, a ja imam tri interpelacije na visoku vladu, to ja za danas odustajem od istih, te ću u kojoj od dojdućih sjednicah iste staviti. (Smieh).

Predsjednik: Štovana kućo! Mi smo onomad žrebanjem razdielili ovaj vis. sabor u tri odsjeka, koji se po mojem znanju jošte konštituirali nisu. — Ako visoki sabor dozvoli, to ću ja sjednicu na 10 minutah odgoditi, da se pojedini odsjeci u to vrieme konštituirati mogu. (Prima se.)

(Sjednica se odgadja.)

Predsjednik: Je li su se sva tri odsjeka konstituirala? (Glasovi: 2gi ne.)

Bilježnik **Rogulić**: Nisu svi konstituirani; u drugom odsjeku niti nije predsjednik izabran, jer je bilo 15 i 15 glasovah, dakle uz jednakost glasovah nemože se kazati, da je izabran; neka se na novo izabira, jer ovaj postupak nije u redu bio.

Predsjednik: Buduć da ima dvojbe, kako je konstituiran drugi odsjek, i službeno nije javljeno, molim, da bilježnik čita od prvoga i trećega odsjeka; drugi odsjek će se naknadno objaviti.

Bilježnik **Rogulić**: U prvom odsjeku je za predsjednika izabran preuzv. g. nadbiskup Mihalović, za podpredsjednika Kušević, a izvjestitelja Vučetić; u trećem biskup Kralj, podpredsjednik Mrazović, izvjestitelj Posilović.

Jovan Jurković: Mislim, da je za izvjestno, da je g. Prica u drugomu odsjeku za predsjednika izabran. (Glasovi: Nije konštituiran.)

Predsjednik: Dakle za predsjednika drugoga odsjeka tvrde gospoda, da je izabran g. Prica; što se izvjestitelja tiče, buduć da još nije službeno poznato, neka izvoli drugi odsjek naknadno izviestiti.

Gospodo moja! srce našega premilostivoga vladara, Nj. Velič. Franje Josipa I., srce sve dinastije pretrpilo je velik gubitak prošlih danah. Premda je svaki od nas tu žalost, koju je dinastija pretrpila, osjetio i djelio u svojem srcu, još nije narod imao prilike, da u saboru svojem tu žalost svietu javno izrazi. Gospodo, naš premilostivi vladar je izgubio mater svoju, prejasnu nadvojvodkinju Sofiju, monarkija izgubila je jednu od najvrstnijih gospodjah, a dinastija jednu od najboljih, najvjernijih i najumnijih članovah. Gospodo, mislim da ću pogoditi mnienje svakomu od vas, svakomu sinu naše zemlje, ako u ime svega naroda duboko sažaljenje nad ovim gubitkom izjavim. (Svi zastupnici se dignu.)

Vel. žup. **Svetozar Kušević**: Mislim, da bilo shodno, da se to putem telegrafičnim Nj. Veličanstvu do znanja stavi. (Prima se.)

Visoki sabore! povodom našeg saborskog sastanka, mislim, da ću pogoditi misli i ćutenja ovoga visokoga sabora, ako izrazim od strane naše onu veliku radost, koju je ciela monarkija, koju su svi narodi carevine priliku imali izraziti, kad se je dogodio onaj slučaj u

Digitized by Google

previšnjoj obitelji prejasnog vladara, kojemu se je svaki od nas radovao; svi narodi izrazili su svoje radostno čuvstvo onom prilikom, kad se je prva kćerka previšnje obitelji, prejasna nadvojvodkinja Gizela zaručila s vojvodom bavarskim Leopoldom. Sigurno bi se i naš narod, koji je vazda u lojalnosti prema prejasnoj vladajućoj kući prednjačio, tomu izrazu pridružio bio, da je bio ovako sakupljen, kao što sada. S toga mislim, da ćemo se sada, kad smo se prvi put u sabor sastali, prije nego saborovanje nastavimo, našoj želji odazvati, ako ta čuvstva premilostivomu vladaru do znanja dostavimo.

(Prima se ustajom ciele kuće.)

Predsjednik: Želio bi znati mnienje štovane kuće o tom, kako i na koji način misli urediti stvar, što se tiče pogodbe sa stenografi, štamparom i onimi, koji će korekturu držati svih onih spisah, što će od strane sabora ići pod tisak. Tu treba naredbu učiniti ili odbor izabrati, koji bi imao sve saborske spise i što u nje iz bilježakah stenografah dodje, korigirati i na onaj stepen savršenstva staviti, koji je za svaki predmet, što ide u štampu, potreban, u kratko govoreć trebalo bi 3—4 verifikatora saborskih spisah. Radi svega toga želio bi znati volju vis. kuće. Tu ima dva puta: ili želi visoka kuća posebni odbor izabrati, ili je pako toga mnienja, da se naloži onomu odboru, koji je već postavljen za vodjenje gospodarstvenih poslovah kuće, tako zvanomu financialnomu odboru, da glede ugovorah potrebite korako učini. (Glasovi: Financialnomu odboru.) Dakle vis. kuća prima to, da je vlastan financialni odbor sa stenografi i tiskari itd. učiniti potrebite ugovore.

Što se verifikatorah tiče, to bi trebalo možebiti specialne naredbe, da se izaberu osobe vješte u literaturi, da paze na formu i jezik, da će svaka stvar, koja će ići u tisak, imati sliku onakovu, kakova se za to zahtieva. Tu bi može biti dobro bilo, da tko od gospode predlog učini.

Mato Mrazović: Ja mislim, da ću pogoditi želju vis. kuće, ako kažem, da ćemo najshodnije učiniti, ako stvar glede verifikatorah i korektorah prepustimo predsjedničtvu, ono će moći najlaglje stvar urediti i pobrinuti se za ljude, tomu poslu vješte.

Predsjednik: Ako vis. kuća na to pristane, što je g. Mrazović predložio, što se tiče verifikatorah dnevnika, to se ostavlja predsjedničtvu, da učini, što je potrebito; a što se tiče ugovorah sa stenografi i tiskari i onimi, koji će korekturu voditi, za to ima odbor, koji je za gospodarstvenu struku kuće odredjen, brigu nositi i naravno vis. kući izvješće podnieti. Je li to mnienje vis. kuće? (Glasovi: Prima se.)

Dakle prima se i to je zaključak.

Buduć da je dnevni red za danas izcrpljen, zato sam nakan, prije nego sjednicu dižem, pitati, kad misli i želi visoka kuća, da se sutra sastanemo, u 10 ili 11 satih? (Glasovi: u 10.)

Dakle dižem sjednicu, da se sutra u 10 urah u sjednicu sastanemo.

(2 sata.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

pete sjednice sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, državne dne 28. lipnja 1872. pod predsjedničtvom preuzvišenoga gop. Ivana Mažuranića u glavnom gradu Zagrebu.

Kako je predsjednik sjednicu u 10 satih prije podne otvorio, pročitan je zapisnik sjednice saborske od 27. lipnja 1872., koji je bez primjetbe odobren.

Na poziv predsjednika pročitani su na vis. sabor upravljeni podnesci, i to:

Predstavka municipija Bakra za preinaku obranbenog zakona

upućena je na peticionalni odbor.

Predstavka zastupstva sl. kr. grada Osieka radi zemaljske pripomoći za uzdržavanje gradske realke, kao i podignuća novog zdanja za kr. državnu gimnaziju i gradsku realku zemaljskim troškom

upućena je na peticionalni odbor.

Predsjedničtvo kr. žup. sudb. stola u Varaždinu podnosi molbu uzah nadziratelja Jakova Foteša i drugovah za poboljšanje plaće

upućena na peticionalni odbor.

Na primjetbu narodnog zastupnika g. dra. Brlića. da prošnje u smislu §. 75. poslovnika saborsk. moraju po kojem članu saborskom poduprte biti, izvješćuje saborski bilježnik, da su pročitani podnesci zvaničnim putem vis. saboru podnešeni.

Zatim su pročitane molbe tamničarah kod kr. žup, sudb. stola na Rieci, službenika žup. sudb. stola u Osieku i podvorničkoga osoblja kr. žup. sudb. stola županije sriemske, poduprte po narodnom zastupniku Branku Joanoviću

upućene na peticionalni odbor.

Molba dobrotvornog zavoda za vidanje bolestnih učenikah u Beču, stojećeg pod protekt. Njeg. ces. kr. Visosti prestolonasljednika Rudolfa, poduprta po narod. zastupniku g. viteza Smajiću za podporu

upućuje se na peticionalni odbor.

Predstavka obćinstva županije riečke, da se zak. čl. XVI. od god. 1870 drugim zamieni.

Na predlog narod. zast. g. dra. Brlića

upućena na peticionalni odbor.

Nakon pročitana je predstavka obć. žup. požežke radi ukinuća ženitbenih dozvolah, isto tako predstavke obćinstva županije riečke i križevačke, kojom prenavedenu predstavku županije požežke podupiru

upućuje se na peticionalni odbor.

Predstavke obć. žup. požežke radi ukinuća zak. čl. 4. od god. 1870., o zadrugah, dalje radi ustrojenja zemaljske straže sigurnosti

upućene na peticionalni oobor.

Napokon molba svećenstva kotara kloštro-ivaničkoga, poduprta po narod. zastupniku g. dru. Posiloviću radi povišenja dohodka

upućena na peticionalni odbor.

Na poziv predsjednika, da se visoka kuća u smislu §. 24. posl. saborskoga na tri odsjeka podieli, zaključeno je, da u I. i II. 36, a u III. 37 članovah izabrano bude. Po preduzetom žrebanju podieljena su gospoda zastupnici naroda u odsjeke, kao što sliedi:

U I. odsjek.

P. n. gg. grof Gjuro Jellačić, Vranicani Emanuel, Matačić Vjekoslav, dr. Stjepan Vučetić, Todor Rogulić, Slavoljub Vrbančić, Emanuel Prister, Antun grof Khuen, Gjuro grof Drašković, Mirko Kršnjavi, Benjamin Kraljević, Milan barun Kavanagh, barun Hinko Kavanagh, Ivan grof Erdödy star., Silvin Medunić, Henrik grof Khuen, Levin barun Rauch, Branko Joanović, Špun Strižić Josip, Petar grof Pejačević, Miroslav Kraljević, Gjuro Balaško, Josip Miškatović, Josip Mihalović, nadbiskup, Bartol Smaić vitez, Gjuro barun Rauch, Dragutin Pust, Julio Jelačić, Svetozar Kušević, Vaso Kotur, Ladislav Kiš, Gavro Kiš, Artur grof Nugent, Josip Malec dr., Petar Maljevac, Miroslav grof Kulmer.

II. odsjek.

Jovan Rogulić, Rudolf grof Erdödy, Stjepan grof Erdödy, Oskar grof Keglević, Eduard Šuljok, Jovan Jurković, Dragutin grof Khuen, Dragutin Parapatić, Ladislav Kukuljević, Ivan grof Erdödy ml., Josip Šušković, dr. Alexander Rogulić, Robert grof Orsić, Ferdinand Inkey, Koloman Mikšić, Pajo Grčić, Lukian Nikolajević, biskup, Koloman grof Oršić, Ladislav Modić, Viktor Somogyi, Karlo Mihalović, Josip Lehpammer, Danilo Pogačnik, Štrossmajer Josip, biskup, Vjenceslav Soić, biskup, Makso Prica, Smičiklas Gjuro, biskup, Dragutin grof Eltz, Turković Venceslav, Rikard grof Sermage, Gustav barun Prandau, Ivan Vončina, Julio Krcivoj, Karlo Antolek, Mavro Broz, Milan Makanec dr.

III. odsjek.

Franjo Sviličić, Ladislav grof Pejačević, Stjepan Hrvoić, Šišman barun Ottenfels, Stjepan Josipović, Franjo dr. Kviring, Dragutin Ferkić, August Dutković, Stjepan grof Drašković, Mijo Posilović, dr. Franjo Rački, Ivan Tombor, Lazo Popović, Jovo Šteković, Filip Thaller, Josip Muzler, Mato Mrazović, Ivan Kralj, biskup, Vilim Hatz, Gjuro Crnadak, Antun Labaš, Marijan Derenčin dr., Antun Jakić, Antun Čop, Ivan Jagić, Nestor Kiepach, Ivo Magenheim, Josip Milčić, Viktor Spišić, Ignatia Brlić dr,. Mirko Hrvat, Živko Odžić, Josip Turelli, Dragutin Gvozdanović, Nikola Krestić, Stjepan grof Oršić, Gjuro barun Rukavina.

Na predlog narod. zastupnika dra. Brlića zaključeno u smislu §. 21. Z. Č. imena saborskog predsjednika i

Digitized by Google

podpredsjednika Njeg. Veličanstvu našemu premilostivom kralju kako brzojavom tako i pismeno do znanja staviti.

Na predlog predsjednika, da se u smislu §. 13. sab. poslovnika verifikacijoni odbor izabere, po preduzetom žrebanju izabrani su gg. Svetozar Kušević, Stjepan Hrvoić, August Dutković, Mirko Hrvat, Joso Šteković.

Na poziv predsjednika, da se odbor peticionalni u smislu §. 76. pos. sabor. izabere, predlaže g. vel. župan Svetozar Kušević, pošto u djelokrug rečenog odbora vrlo važni poslovi spadaju, da se u ovaj odbor za ovu godinu 11 licah izabere. Ovaj je predlog usvojen i po preduzetom žrebanju sljedeći članovi izabrani: Gustav barun Prandau, Miroslav Kraljević, Branko Joanović, Viktor Somogji, Bartol Smaić vitez, Julio Krcivoj, Mato Mrazović, Josip Miškatović, Ivan Jagić, Josip Muzler, dr. Ignatia Brlić.

Dalje poziva predsjednik, da se odbor financialni izabere. Po preduzetom žrebanju izabrani su sljedeći članovi: Petar Horvat, Lacko Kiš, Mirko Kršnjavi, Benjamin Kraljević, Gjuro Cernadak, Mane Vranicani, Dragutin Pust.

Na predlog vel. župana g. Svetozara Kuševića, po predhodnom žriebanju, izabran je g. Mirko Kršnjavi, za kvestora.

Predsjednik poziva izabrane odbore i odsjeke, da se što prije konštituiraju i pošto su predmeti na dnevnom redu izcrpljeni, zaključi u pol 1 sat po podne sjednicu.

Ivan Mažuranić v. r.

Branko Joanović v. r.
sab. bilježnik.

Prilog 2.

Broj 4454/1986.

Dopisom svojim od 18. svibnja 1871. br. 861. priobćio je ovamo hrvatsko-slavonsko-dalmatinski ministar u pogledu podnešenih previšnjemu mjestu po visokom saboru godine 1868. pod br. 143., 159., 172. i 176. predstavkah, tičućih se gradjenja alföld-riečke, osiečko-riečke i osiečko-sisačke željezničke pruge, da je kraljevsko ugarski ministar komunikacijah dopisom svojim o 28. ožujka t. g. br. 4224. u pogledu upitnih prugah željezničkih sliedeće priobćio:

1. da je on s obzirom na zak. članak XXXVIII. 1870., koji sadržava potrebite odredbe glede gradnje alföld-riečke željeznice iz Osieka preko Našicah i Požege u Sisak jur potaknuo razpravu glede što skorijega koncessioniranja ove pruge, ter da će osobitu imati brigu, da se ta razprava dokonča čim prije i predmet taj predloži zakonodavstvu radi riešenja;

2. da je on predloženu prugu iz Čakovca u Zaprešić učinio već izpitati kako u tehničkom, tako i u narodno-gospodarstvenom obziru, ter da je jur potaknuo i razpravu glede koncessioniranja te željezničke pruge;

3. da je on s razloga, što se je vodjenje alföldske željezničke pruge u neposrednoj blizini Bakra i Kraljevice pokazalo nemogućim radi mjestnih odnošaja i zemljištnih potežkoćah, spojenje tih gradovah, a navlastito Bakra pobočnim krilom (Seitenflügel) s riečkom glavnom prugom učinio predmetom promatranja (študija);

4. da se je u obziru uključenja grada Senja u željezničku mrežu jur u zastupničkoj kući onamo izrazio, da za izvedbu te pruge smatra pozvanim privatno poduzetničtvo, i da je on pripravan stupiti u dogovor s poduzetnici, koji se jave i napokon:

5. da su previšnje oznake udostojene molbenice grada i županije Požege, upravljajućega odbora županije sriemske u obziru prava, kojim bi imala poći željeznica Osiek-sisačka, našle svoje riešenje u zak. članku 38. 1870.

Što se visokomu saboru kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije uz povratak predstavkah u prigibu., do znanja stavlja.

U Zagrebu, dne 25. svibnja 1872.

Vakanović v. r.

Prilog 3.

Broj 4455/1987.

Pod 30. studena 1870. br. 10865/2043 priobćila je kr. ova zemaljska vlada visokomu saboru uspjeh povedenih razravah, odnosećih se na ustanovljenje državnih cestah i riekah, koje su preuzete pod zajedničku državnu upravu.

Iz priobćenja toga blagoizvolio je uviditi visoki sabor, da zemaljska ova vlada nije uspjela u tom, da se ciela rieka Sava i Drava kao rieke državne, zatim cestni potez od Rieke do Senja za cestu državnu preuzme.

Povodom tim uputio je visoki sabor zemaljsku ovu vladu, da nastavljenjem odnosnih razpravah sa kr. ugarskim ministarstvom nastoji o tom, da se gorepomenute rieke i cestovni potezi pod državnu zajedničku upravu preuzmu, kao i da se sagradjenje cesta osječko-vukovarsko-zemunske na trošak državni izhodi.

Opetovano već i svakom danom prigodom nastojala je zemaljska ova vlada prehvaljenomu saborskomu zaključku udovoljiti, nu vazda bijaše uspjeh nepovoljan, te je kr. ugarsko ministarstvo za javne gradnje i komunikacije dosljedno ostalo prvobitnoj izjavi svojoj, da su u ministarskom vieću držanom 4. lipnja 1870. opredieljene one ceste i rieke u Hrvatskoj i Slavoniji, koje pod udarac zakonskog članka XXX. 1868. padaju, te se uslied toga na teret skupnoga državnoga blaga upravljaju, pa da od toga odustati nemože.

U savezu uvodno pomenutoga priobćenja priobćuju

Digitized by Google

se još u prepisu pod·/. i ·/. dopisi kr. ugarskoga ministarstva za javne radnje i komunikacije od 4. veljače po br. 1110. i 15. lipnja pr. g. br. 9262. u tom smislu na zemaljsku ovu vladu upravljeni.

Kod tog stanja stvari nenalazi se zemaljska ova vlada u položaju, obzirom na ustanove zak. članka I. 1868. §. 9. (ugar. XXX. 1868.) povoljnije kakove promjene na korist kraljevinah ovih u pogledu obsežnijega inkameriranja cestah i riekah postići, čega radi ubavješćujuć o tom visoki sabor, predlaže, da se posredovanjem visokoga sabora tamo djeluje, da se kroz regnikolarnu deputaciju, prisustvovanjem izaslanikah kraljevine Ugarske i kraljevinah Hrvatske i Slavonije pitanje ob ustanovljenju državnih cestah i riekah u Hrvatskoj i Slavoniji, koje bi se pod zajedničku državnu upravu preuzeti, te iz skupnoga državnoga blaga uzdržavati imale, u novije pretresivanje uzme i po mogućnosti za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju povoljnije rieši.

U Zagrebu dne 25. svibnja 1868.

V a k a n o v i ć v. r.

Prilog 4.

Br. 5860. 1064.

Visoki sabore!

Još obstojavše kr. namjestničtvo vieće bilo se je na visoki sabor dopisom svojim od 24. prosinca 1865. br. 1018 obratilo, izlažući u istom pravna odnošenja glede vlastničtva jamničke kiselice, te moleći visoki sabor za dalnju odredbu. — Povodom ovoga dopisa povjerio je visoki sabor jamničko pitanje posebnom odboru, koj je proučiv spise tekuće izriešbene parnice mnienje izrazio, da se parnica nastavi, te zapečaćeno vještačko mnienje o istoj parnici na stol kuće položio.

Visoki sabor izvolio je na temelju ovoga izvješća odbora zaključkom od 4. prosinca 1866. pomenuto viešťačko mnienje zapečaćeno, kao što bijaše, zemaljskoj oblasti dalnjega postupanja radi dostaviti, te je uslied toga izriešbena parnica dalje tekla, i sada do zaključnice dospjela, na koju kr. financijalna prokuratura protuzaključnicu sudu predati ima.

Prije ipak nego je pomenuta financijalna prokuratura ovu protuzaključnicu sudu predložila, bude istoj od tužiteljah, Juraja naime grofa Draškovića kao vlastnika plemićkih dobrah Pisarovina i Paraduš, onda plemićke obćine jamničke nagodbena ponuda stavljena, u kojoj se ponuditelji pripravnimi izjavljuju svoje pravo vlastničtva na jamničku kiselicu za svotu od četrdeset pet tisućah forintih zemlji odstupiti.

Pošto pitanje, da li se ova ponuda primiti ili priegovaranja s vlastnici za postignuće niže prodajnine nastaviti, ili pako parnica dalje tjerati ima, od saborskoga pretresa i zaključka odvisi, častim se visokomu saboru privitno:

1. parničke spise do zaključnice dospjele,
2. zatvoreno vještačko mnienje,
3. nagodbenu ponudu od 18. rujna 1869. s mnienjem kr. financijalne prokurature i kr. vladnog odjela za pravosudje od 3. veljače 1870. br. 135, — priobćiti, te isti umoliti, s obzirom na sadašnji zaključni stadium izcrpljene parnice svoju odluku glede dalnjega postupka u pitanju jamničke kiselice uz povrat saobćenih spisah što skorije kr. zemaljskoj vladi do znanja staviti izvoli, jer se podnašašće protuzaključnice na dulje odgadjati nemože.

U Zagrebu dne 25. svibnja 1872.

V a k a n o v i ć v. r.

Prilog 5.

Visoki sabore!

Obstojavša kralj. kancelarija dvorska za kraljevine Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju odredila je naredbom svojom od 10. listopada 1867. br. 4637, koja je razposlana okružnicom kr. namjestničkoga vieća od 15. listopada 1867. br. 14.554, da se privremeni obćinski red za grad Zagreb od 7. rujna 1850. imade do dalnjih zakonitih ustanovah u svem obdržavati.

Početkom mjeseca ožujka 1868., na temelju i po propisih obćinskoga reda od 7. rujna 1850., uslied naredbe gori navedene preduzeta je obnova gradskoga zastupstva kr. i slob. grada Zagreba.

Zato sadašnje zastupstvo toga kr. i slob. grada obstoji na temelju obćinskoga reda od 7. rujna 1850., a daljih zakonskih ustanovah, koje bi ili zamienile pomenuti obćinski red ili opozvale naredbu kr. kancelarije dvorske od 10. listopada 1867. br. 4636, sve do danas u životu nema.

Zato se obćinski red od 7. rujna 1850. imade svedilj i u svem obdržavati.

Po propisu §. 53. pomenutoga obćinskoga reda viećnici obćinski biraju se na tri godine.

Po propisu istoga §. svake godine, mjeseca veljače, imao bi odstupiti treći dio izabranih viećnikah i nadopuniti se novoizabranimi.

Od tuda sliedi, da bi se od veljače 1869. do konca veljače 1871. bio morao tri puta preduzeti izbor jedne trećine gradskih viećnikah, i da bi tim cielo gradsko zastupstvo bilo obnovljeno.

Tomu zahtjevu zakona nije žalibože udovoljeno. Od posljednje obnove minuše četiri godine danah, bez da je ma samo jedan put trećina gradskih viećnikah odstupila i novi izbor izveden.

Nu pošto trajanje službovanja gradskih viećnikah biva na tri godine (§. 58), pošto nijedne godine nije u smislu §. 53. obćinskoga reda preduzeta obnova jedne trećine viećnikah, to su svi sadašnji viećnici u tom službovanju više od tri godine, pa su se već davno svi bez iznimke morali podvrći novomu izboru.

*

Digitized by Google

Drugimi riečmi imala se je odrediti obnova cieloga gradskoga zastupstva.

Iz razloga dakle, što se nemože dopustiti, da i nadalje obstoji takovo gradsko zastupstvo, koje je sa zakonom u oprieci, pošto je njegov mandat utrnut već od ožujka 1871.;

iz razloga, što se trajanje takova zastupstva imade smatrati povriedom municipalne autonomije, koja obćinarom zajamčuje pravo, da si od vremena do vremena biraju gradsko zastupstvo, a po njem gradsko poglavarstvo;

iz razloga, što je odgadjanjem obnove gradskoga zastupstva povriedjen zakon, koji u podpunoj krieposti obstoji;

iz razloga, što uslied naredbe od 10. listopada 1867. br. 4637. nadleži kr. zemaljskoj vladi dužnost obnovu odrediti.

to podpisani narodni zastupnici kr. i sl. grada Zagreba upravljaju na presvietloga gospodina namjestnika banske časti sliedeću interpelaciju:

1. iz kojih razlogah nije kr. zemaljska vlada po propisih obćinskoga reda od 7. rujna 1850. odredila obnovu zastupstva obćinskoga kr. i sl. grada Zagreba?

2. namjerava li i kada će kr. zemaljska vlada obnovu pomenutoga obćinskoga zastupstva odrediti i preuzeti?

U Zagrebu, 4. srpnja 1872.

Antun Jakić v. r., M. Mrazović v. r.,

Prilog 6.

Visoki sabore!

Prem je već prije trijuh godinah zak. čl. I. 1869. zajamčeno osnovanje sveučilišta u Zagrebu i ujedno zamaljskoj vladi naloženo, da saboru predloži osnovu ob ustrojstvu ovoga sveučilišta i o načinu, kojim će se troškovi podmiriti, pošto pako posliednje nije do danas učinjeno, a s druge strane ne samo obćenita je u domovini želja, nego i prieka potreba našega naroda, da se čim prije otvore vrata ovomu hramu nauka, u kojem naša omladina ima si na temelju narodnom usvojiti obćenite stečevine ljudskoga duha, to podpisani mole visoki sabor, da izvoli sliedeći zaključak stvoriti:

Visoka se vlada zemaljska poziva, da u smislu §. 4. čl. I. 1869. čim prije podnese na zakonsko razpravljanje osnovu ob ustrojstvu sveučilišta i o načinu, kojim će se troškovi zanj podmiriti kano i ostale predloge tako, da se sveučilište u listopadu buduće godine 1873. svakako otvoriti može.

U Zagrebu, 4. srpnja 1873.

Dr. M. Posilović v. r. Gjuro Balaško v. r.
Mavro Brooz v. r. Mrazović v. r.
Dr. Ignjat Brlić v. r. Dr. Franjo Rački v. r.
Dr. M. Makanec v. r. Turelli v. r.
Dragutin Ferkić v. r. Dr. Malec v. r.
Antun Čop v. r.

zastupnici naroda.

Prilog 7.

Visoki sabore!

Postojeći zakon ob uredjenju gradovah naredjuje, da se ima zastupstvo i poglavarstvo gradsko svake treće godine obnoviti, ali u slob. kralj. gradu Varaždinu, kojega mi imamo čast ovdje zastupati, bila je posljednji put obnova god. 1861.

Pošto je minuo mandat izabranomu onda zastupstvu, izjavi se obćenita molba za zakonitom obnovom, te je zbilja g. 1866. tadašnji administrator županije Koloman Bedeković imenovan od strane zemaljske vlade povjerenikom za gradsku obnovu, nu nije ništa opravio i obnove nije bilo do dana današnjega, akoprem to ne samo zakon naročito nalaže, nego i interes grada zahtieva.

Jer od 40 izabranih zastupnikah 8 jih je umrlo, a 2 i to gg. Koloman Bedeković i Ladislav Kukuljević već više godinah nestanuju u Varaždinu, tako da se jedva dovoljan broj za sjednice skuckati može, i tako leži sva sudbina grada u rukama ljudih, kojim je mandat prije 8 godinah iztekao, i koji ga većom stranom jamačno iziznova dobili nebi.

Po želji naših izbornikah upravljamo dakle na vis. kr. zemaljsku vladu pitanje:

Zašto nije dosada prema zakonu odredila obnove zastupstva i poglavarstva sl. kr. grada Varaždina i kada će tu obnovu odrediti?

U Zagrebu dne 4. srpnja 1872.

Zastupnici sl. kr. grada Varaždina:

Dragutin Pust v. r.
Ivan Jagić v. r.

Prilog 8.

Sabor neka zaključi:

da se zemaljska vlada pozove, neka

a) odmah predloži zakonsku osnovu, po kojoj bi se izvan krieposti stavile ustanove zakonskoga čl. IV. od god. 1870. i ustanove zakona od 8. lipnja 1871., valjanoga za belovarsku županiju, odnosećih se na dioba zadrugah;

b) neka što prije predloži zakonsku osnovu o zadrugah i o diobi zadružnoga imetka.

Mrazović v. r. Vončina v. r.
I. Jagić v. r. A. Čop v. r.
Ig. dr. Brlić v. r. Lehpamer v. r.
Dr. Fr. Rački v. r. Dr. Malec v. r.
Balaško v. r. Smaić v. r.

Digitized by Google

Prilog 9.

Interpelacija

dra. Makanca na g. banske časti namjetnika Antuna pl. Vakanovića.

Po obstojećem izbornom redu pripada kraljevskim činovnikom aktivno i pasivno pravo izbora.

Svrha representativnoga sustava, po kojem izborno zastupstvo representirati ima pravo mnienje i pravu volju naroda, nalaža svakomu izborniku, a najpače javnomu činovniku dužnost, da svoje izborno pravo svjestno i savjestno t. j. po svojem najboljem unutarnjem uvjerenju vrši, te s toga vlada nije vlastna javne činovnike siliti, da ovako, ili onako glasuju.

Budući je vlada prigodom posliednih izborah činovnikom preko predstojnikah uredah naložila, neka se vlastoručnim podpisom obvežu, da će za kandidate t. j. narodno-ustavne (bolje vladine) stranke glasovati, te budući vlada i poslje obavljenih izborah od činovnikah, koji ili nisu glasovali, ili su glasovali za kandidata narodne stranke, zahtieva, neka se toga radi opravdaju, dužnost mi je staviti na g. banske časti namjestnika sliedeću

Interpelaciju:

Zašto je vlada činovnikom posredno i neposredno naložila, da za kandidate narodno-ustavne stranke glasovati imadu? zatim,

zašto od činovnikah, koji ili nisu glasovali ili su glasovali za kandidate narodne stranke, zahtieva, da se toga radi pismenim očitovanjem opravdaju?

Turelli v. r. zastupnik.
Drag. Ferkić v. r. zastupnik.
dr. Malec v. r. zastupnik.
dr. Makanec v. r. zastupnik grada Karlovca.
dr. Mihail Posilović v. r.
J. Špun-Strižić v. r.
Franjo Sviličić v. r.

Digitized by Google

Sedma saborska sjednica,

držana dne 5. srpnja 1872. u 10 satih pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. gosp. Ivana Mažuranića.

Sadržaj: Zapisnik šeste sab. sjednice. — Dopis zem. vlade o proračunu za god. 1872. — Podnesci. — Interpelacija zast. Jos. Špun-Strižića o segregaciji krajiških šumah u belovarskoj županiji. — Interpelacija zast. Špun-Strižića u pogledu dignuća bivšeg vel. župana belovarske županije Trnskoga.

Predsjednik: Sjednica je otvorena. Molim g. bilježnika, da izvoli zapisnik prošle sjednice pročitati.

Bilježnik **Gavro Kiš**: (Čita: prilog 1.)

Dr. **Franjo Rački**: Visoki sabore! Ja nisam jučer radi sveučilišta interpelaciju upravio na vis. vladu, nego predlog. Molim da se u tom smislu zapisnik izpravi.

Predsjednik: Zapisnik će se izpraviti po zahtjevanju g. dra. Račkoga, pošto g. bilježnik ništa proti tomu neima. — Zapisnik se dakle odobrava, buduć neima dalnje primjetbe.

Molim g. bilježnika, da izvoli čitati podneske.

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: 1. Dopis visoke vlade glede proračuna za god. 1872. Promjene glede uzdržavanja cestah, da sabor izvoli vladu ovlastiti za tu svrhu 326.110 for. izdati.

(Čita: Prilog 2.)

Predsjednik: Visoka vlada stavlja predlog, neka visoki sabor zaključi, da se pomenuta svota za gradjenje cestah i mostovah ove godine, buduć je vrieme za gradjenje već jako napredovalo, predbježno odobri zaključkom saborskim. Želi li vis. kuća, da se taj predmet namah u pretres uzme, ili da se u svoje vrieme na dnevni red stavi.

Vladin zastupnik **Makso Prica**: S ovim dopisom treba postupati kao sa zakonskim predlogom, dakle treba postupati po glasu poslovnika. Poslovnik propisuje, da se ovakovi predmeti imaju ponajprije štampati, medju članove razdieliti i na dnevni red metnuti. Kada dodju na dnevni red, onda će sabor odlučiti, da li se imaju na odsjeke staviti ili posebnomu kakovomu odboru predati.

(Prima se.)

Predsjednik: Buduć da se taj predlog prima, to je zaključak vis. kuće, da se taj spis tiska, medju članove razdieli i u svoje vrieme na dnevni red metne.

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: 2. Molba trgovišta Jastrebarskog, da se njemu poseban zastupnik na saboru dade. (Podupire zast. Hatz.)

(Peticionalnomu odboru.)

3. Tužba Bosanca i Vukasovića proti izboru peterenačkomu.

Predsjednik: Po §. 23. poslovnika neima se uvažiti. pošto je verifikacija obavljena i sabor konstituiran.

(Prima se.)

Bilj. dr. **Aleks. Rogulić**: 4. Molba žiteljah Lepoglavskih, da jim se odšteta za izgubljene konje, kola i spravu u narodnom boju proti ustašam prekodravskim dade, poduprta po zast. Broozu.

(Peticionalnom odboru.)

5. Molba saborskoga podvornika Ignata Horvata za povećanje plaće.

Predsjednik: Buduć da je isti Horvat u službi ovoga sabora kao podvornik, to mislim, da bi se ta njegova molba mogla na odbor financialni uputiti.

(Prima se.)

Digitized by Google

Bilježnik dr. **Aleks. Rogulić**: 6. Molba tamničarah sudbenih stolovah za povećanje plaće.

(Peticionalnomu odboru.)

7. Molba Franje Kašaja za podieljenje mjesta saborskoga kvestora.

Predsjednik: Buduć da je to mjesto jur popunjeno, to se molba nemože uvažiti.

(Dobro.)

Bilj. dr. **Aleks. Rogulić**: 8. Molba udove Putz za podieljenje godišnje podpore.

(Peticionalnom odboru.)

9. Molba sirote Regine Škrinjarić za podporu.

Stjepan Josipović: Ovu molbu ja podupirem.

Predsjednik: Ide na peticionalni odbor.

Bilj. dr. **Aleks. Rogulić**: 10. Molba Stjepana Novaka, da se ukine diobna razprava i da se ukine diobeni zakon.

(Zemaljskoj vladi na uredovanje.)

11. Telegram Martina Blazine, gdje se isti tuži proti bilježniku Kovačiću.

(Zemaljskoj vladi.)

12. Pritužba gradjanah belovarskih proti odvjetniku Fochtmanu i proti kot. sudcu Stahuljaku: nije poduprta.

(Glasovi: zemaljskoj vladi.)

13. Pritužba Josipa Bačany-a iz Sv. Ivana proti odvjetniku Nikoli Sabljiću; Nije poduprta po nijednom zastupniku.

(Glasovi: zem. vladi.)

Žup. turop. **Stjepan Josipović**: Vis. sabore! Ja mislim, da bi jako dobro bilo, da se u principu rieši, koja molba nije poduprta, da se neprima; jer kad takove molbe zemaljskoj vladi pošaljemo, tad priznajemo, da smo ih primili. Ja mislim, da se držimo poslovnika i takove podneske, koji nisu poduprti, simpliciter odbijemo.

Dr. **Ignjat Brlić**: G. predgovornik Josipović nije naznačio, kojim putem da se takovi podnesci povrate. Sabor sa strankami u doticaj doći nemože. Zato neka se takove molbenice dostave vladi tom uputom, da ih ona strankam vrate natrag, jer ih sabor nije obnašao uvažiti.

Predsjednik: Prima li vis. kuća predlog g. dra. Brlića, da se molbenice, koje nalaze podpore, pošalju zem. vladi tim, da ih ona ima strankam povratiti?

(Glasovi: na uredovanje.)

Dr. **Ignjat Brlić**: Drugo je to „na uredovanje"; jer ako se pošalje vladi na uredovanje, onda će vlada imati stvar uvažiti i uredovati, i razlika je, ako sabor putem vlade povrati stranki.

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: 14.) Pritužba Steve Simića proti odvjetniku Krestiću; nije poduprta.

(Zemaljskoj vladi.)

Predsjednik: Vis. kućo! Budući da je dnevni red za danas izcrpljen, ja bi sjednicu digao i to radi toga, da se vis. kuća može pretvoriti u konferenciju, ako neima nitko od gospode što prigovoriti ili predložiti.

Josip Špun: Radi dugotrajnosti jučerašnje sjednice bio sam zapriečen staviti željene interpelacije: s toga molim, da mi se sada dozvoli staviti jih.

Predsjednik: Izvolite, imate rieč.

Josip Špun: Biti će vis. kući poznato, da je prošle godine . . . . .

Zast. vlade **Makso Prica**: Ustmena se interpelacija neprima, nego mora se pismeno položiti na stol vis. kuće.

(Glasovi: obrazloženje ustmeno.)

Josip Špun: Kad je neimam ovdje, nemogu je predati; kad ću ju imati, onda ću ju predati. (Smjeh.)

Predsjednik: Molim vis. kuću, da odluči, što se interpelacijah tiče, hoće li se prije na stol položiti, ili dopustiti, da predložitelj obrazloži onda na stol vis. kuće preda?

Vaso Kotur: Mora se prije čitati i obrazložiti, nego se na stol položi, inače neima smisla.

Žup. turop. **Stjepan Josipović**: Najprije se ima pročitati i onda na stol položiti.

Dr. **Mihailo Posilović**: Ja mislim, da se mora zastupniku naroda dopustiti, da svoju interpelaciju obrazloži i pročita, a mislim, da ćete to i u svojem interesu zaključiti, te da se može zastupniku vjerovati, da ima ozbiljnu interpelaciju.

Dr. **Ignjat Brlić**: Interpelaciju može svatko prije obrazložiti nego ju pročita. Tako je mnogo put i sam gosp. župan turopoljski radio.

Žup. turop. **Stjepan Josipović**: Jest, to je bilo u onom prijašnjem saboru. (Smich.)

Predsjednik: Mislim, da je ovo mnienje vis. kuće, da se držimo istoga načela, koje je u prijašnjih saborih u tom vladalo i takodjer u jučerašnjoj sjednici u praksu uvedeno; jučer su gg. interpelanti svoje interpelacije obrazložili i onda predali. Ako vis. kuća to neželi mienjati, onda će se kod toga ostati.

(Glasovi: da.)

Josip Špun: Biti će vis. kući poznati, da je prošle godine državno vojno ministarstvo segregaciju krajiških šumah odredilo, i načelo ustanovilo, polag kojega bi polovica tih šumah državi, a druga polovica občinam pridala. Belovarska županija podpala je za ono vrieme još pod upravu vojnoga ministarstva, te je to načelo ne samo valjalo, već je upravo i osnova učinjena, da se te šume ovako porazdiele. Medjutim je belovarska brigada u sadašnju belovarsku županiju pretvorena i spada u civilnu. Ja sam začuo, da će naskoro sliediti izvedenje te segre-

Digitized by Google

gacije. Medjutim pako su oblasti već sada dale sjeći šume u belovarskoj županiji bez svakoga reda i bez svake odgovornosti, pače, što nikada nije bivalo, i u mjesecu svibnju sjeklo se hrastje, u kojem je sječenje po šumskom zakonu zabranjeno. Ja se bojim, ako se nebudemo pobrinuli, da bi se mogla sada proizvesti segregacija onako, da bi ona polovica, što ima državi u posjed pasti, došla u ruke trećega, te mi onda, koji se tvrdo nadamo polag nagodbenog zakona, da je ona polovica hrvatsko dobro i da našoj domovini pripada, imali jednu težkoću više, koji bi morali svladati, kad bi si htjeli onu polovicu opet revindicirati.

S toga stavljam vis. vladi sliedeću interpelaciju: (čita.) „Je li vis. vladi poznato, da će u belovarskoj županiji na skoro razdieljenje šumah sliediti, polag kojega će polovica šumah občinam a polovica državi pripasti? i ako je, koje je mjere vlada poprimila, da se ona polovica šumah, koju će vis. vlada primiti, kao hrvatsko dobro našoj domovini uzdrži?“ (Živio!)

Predsjednik: Ova interpelacija dostaviti će se vladi.

Josip Špun: Poznato je cieloj vis. kući požrtvovanje, kojim je cieli narod krajiški, a najpače narod u belovarskoj županiji živući, g. 1848. na obranu prejasne dinastije i prev. prestolja u rat hrlio, a hrlio je zato, jer je bio uvjeren, da je to dužan naprama prev. prestolju i naprama svojoj domovini učiniti. Kad je neprijatelja svladao, opet se je kod kuće oporavljivao na nova požrtvovanja, i činio, kao što g. 1848., tako i u kašnijih ratovih svoju dužnost.

Kad je nastupila promjena u sistemu ciele države, onda je narod krajiški, a najpače narod u belovarskoj županiji živući, protivio se i molio na sve moguće načine, da nebude bez njegova saslušanja doveden pod upravu, u koju on još nije imao povjerenja, da bi po njega koristna bila. Nu budući je ipak previšnjim riešenjem odredjeno, da ima preći pod tu upravu, to je narod belovarske županije isto tako, kao što se je za domovinu i prejasni prestol žrtvovao, dragovoljno podneo, da mu se nanese promjena u upravi ona, o kojoj on do onda još nije ništa znao. Nu milost Nj. Veličanstva znala je uvažiti ovo požrtvovanje tim, što je poslala onamo muža koli priestolu vjerna, toli rodoljubna i harna domovini pukovnika Ivana Trnskoga, da vjerni narod tamošnji čestito upravlja. Tu je on izveo težku zadaću, koju će vis. kuća razumjeti, ako se kaže: treba soldata pobaueriti.

Nu nastale su razne okolnosti u županiji belovarskoj; usljed lanjskoga sabora glasalo se, da je bio pozvan upravitelj županije Trnski, da se obveže, da će nekolicinu vladinih kandidatah u sabor proturati. Vele, da je vel. župan Trnski — poznavajući vjerni narod belovarske županije, koji je naučen zakone sveto štovati, i znajući da se u ustavnom životu slobodno birati može, da tu nasilja neima, da oblasti nikakve sile upotrebiti nesmiju, da je svako zamamljivanje nepošteno i zabranjeno, to je vel. župan Trnski, poznavajuć ovaj narod, da dobrovoljno nikada one vladine kandidate izabrati neće, kako se govori, rekao odriešito, da u belovarskoj županiji unionističkih kandidatah u sabor proturati nemože. Sliedilo je onda, što je narod belovarske županije veoma presenetilo i razcvililo, dignuće vel. župana Trnskoga i poslje toga odstup najboljih činovnikah od uprave. Belovarska županija je u glavnoj skupštini zaključila, da se sva imena onih, koji su istini za volju od svojih mjestah odstupili, kao imena poštenjakah u zapisnik zabilježe; imena pako svih onih, koji su ostali, da se imadu u prvoj dojdućoj skupštini kao imena nepoštenjakah u zapisnik uvrstiti. Ovaj je zaključak od velikog zamašaja, jer izrazuje podpuno povjerenje onim, koji su bili, a podpuno nepovjerenje onim, koji imaju doći i koji su sada. Da bi ovi činovnici mogli odoljeti upravnoj zadaći, trebalo bi, da bi oni velikim mahom nadmašili u vještini upravnoj onu gospodu, koja su odstupila; nu žalibože nije tako, jer upravo radi toga odstupa nije bilo ljudih sposobnih i vještih, i tako narod belovarske županije trpi sada oskudicu na dobroj upravi. Zato kad budem dobio odgovor od vlade na moju interpelaciju, staviti ću poseban predlog, za sada pako bi rado znati, je li je u istinu samo to uzrok dignuća vel. župana Trnskoga bilo, što se govori, naime agitacija za izbore saborske. Moja interpelacija dakle glasi ovako: (čita)

„Je li dignuće bivšega vel. župana belovarske županije Trnskoga radi toga sliedilo, što se on nije hotio ili nije mogao obvezati, da će nekolicinu vladinih kandidatah iz belovarske županije u sabor proturati!“

(Živio u sabornici i nekoliko na galerijah.)

Žup. turop. **Stjepan Josipović**: Vis. sabore! Koliko god je spasonosna i koristna za parlamentarni život javnost, tako je poguban pritisak svaki, koji se od strane slušateljah na saborske članove čini; s toga bi ja prepokorno molio vis. predsjedničtvo, da se posluži prava 89. i 90. §. poslovnika.

Franjo Sviličić: Primjećujem na opazku g. župana turopoljskoga, da manifestacija nije došla odozgor, nego od dole iz sabornice.

Predsjednik: U svakoj sgodi, gdje god vidio budem, da ovakovo odobravanje čini smetnju, služiti ću se pravom svojim, zato opominjem sada, da se neka svatko drži onako, kako zakon propisuje.

Budući da je dnevni red izcrpljen, zato se vraćam na ono, što sam već prije rekao, naime ako vis. kuća dozvoli, ja bi ovu sjednicu digao i molio članove visoke kuće, da ovdje ostati izvole radi konferencije.

(11 satih 10 minutah.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

šeste sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, dne 4. srpnja 1872. pod predsjedničtvom Ivana Mažuranića u Zagrebu držane. Bilježnik Gavro Kiš.

Predsjednik otvori sjednicu u 11 satih prije podne.

Čitan je zapisnik prijašnje sjednice. Na predlog narodnog zastupnika dra. Ignj ata Brlića zaključeno bi osmu alineu, koja glasi: „Na primjetbu narodnog zastupnika dra. Brlića, da prošnje u smislu §. 75. poslovnika saborskoga moraju po kojem članu saborskomu poduprte biti, izvješćuje saborski bilježnik, da su pročitani podnesci zvaničnim putem vis. saboru podnešeni", kao u zapisnik nespadajuću izpustiti, a nadalje u alinei 21., 23. i predposljednoj izmienjen je, na predlog dra. Aleksandra Rogulića, izraz „po preduzetom žrebanju" sa izrazom „po preduzetom glasovanju."

U ostalom bi zapisnik ovjerovljen.

Predsjednik izviesti sabor, da su se saborski odbori konstituirali, te da su izabrali svoje predsjednike, i to:

Verifikacionalni odbor:

za predsjednika Svetozara Kuševića, za izvjestitelja Mirka Hrvata.

Peticionalni odbor:

za predsjednika baruna Gustava Prandaua, za podpredsjednika viteza Bartola Smaića, za izvjestitelja Josipa Muzlera.

Financialni odbor:

za predsjednika Petra Horvata, za izvjestitelja Benjamina Kraljevića.

Čitani su na sabor prispjevši spisi:

Br. 50. Pozivnica banska za Emila grofa Palfia

upućena na verifikacionalni odbor.

Br. 7. Dopis kr. zem. vlade od 25. svibnja t. g. u pogledu gradjenja Alföld-riečke, osječko- riečke i osiečko-sisačke željezničke pruge.

Zaključeno je, da se u svoje vrieme izabere odbor od 7 licah, kojemu će se taj predmet za pretresivanje i shodan predlog povjeriti.

Br. 5. Dopis kr. zem. vlade od 25. svibnja t. g. br. 4457/2504, kojim se predlaže nacrt zakonske osnove o poljskom redarstvu

odpućen je na odsjeke.

Br. 8. Dopis kr. zem. vlade od 24. svibnja t. g. br. 2481/790, kojim predlaže zak. članke I., II., III., IV. zajedničkog ugarsko-hrvatskog sabora od god. 1872.

Zaključeno je iste članke u saborskoj sjednici u svoje vrieme pročitati.

Br. 9. Dopis kr. zem. vlade od 25. svibnja t. g. br. 4455/1987, u pogledu nastojanja, da se ciela rieka Sava i Drava kao državne rieke, — zatim cestovni potez od Rieke do Senja za cestu državnu preuzme.

Zaključeno je na predlog dra. Makanca, da se predmet ovaj uputi na odsjeke.

Br. 10. Kr. zem. vlada pod 25. svibnjem t. g. broj 4451/1984 priobćuje, da se kranjski zemaljski odbor uzkraćuje doprinositi k gradjenju mosta kod Gašparacah.

Zaključeno je, pozvati kralj. zemaljsku vladu, da predmet ovaj prigodom sastavka zemaljskog proračuna u obzir uzme.

Br. 11. Kr. zem. vlada pod 9. travnjom t. g. broj 1871/409 dostavlja zak. čl. I. i II. zajedničkog ugarskog sabora od god. 1871.

Zaključeno je iste u svoje vrieme u saborskoj sjednici pročitati.

Br. 12. Kr. zem. vlada pod 25. svibnjem t. g. broj 4456/1988 dostavlja u smislu zaključka saborske sjednice 97. od god. 1870. izpravljene izkaze o razdieljenju zemaljskih i kotarskih cestah u Hrvatskoj i Slavoniji

upućuje se na izabrati se imajući prije pomenuti saborski odbor od 7 licah.

Br. 13. Kr. zem. vlada dopisom od 25. svibnja t. g. br. 5365/1671 predlaže zak. čl. VII., VIII., IX., X., XI., XII., XIV. i XV. zajedničkog ugarsko - hrvatskog sabora od godine 1871.

Zaključeno je iste u svoje vrieme u saborskoj sjednici pročitati.

Br. 14. Kr. zem. vlada dopisom od 25. svibnja t. g. br. 5869/1064 odnosno na saborski zaključak od 4. prosinca 1866. predlaže spise odnoseće se na parnicu Gjure grofa Draškovića i plem. obćine Jamnica proti zakladi zemaljskoj jamničkih kiselicah radi izriešenja istih.

Sabor zaključi, izabrati vještački odbor od 5 licah, koj će predmet u pretres uzeti i shodan predlog učiniti.

Br. 3. Upravljajući odbor županije varaždinske iz sjednice od 3. lipnja t. g. br. 1721. predlaže po narodnom zastupniku Gavri Kišu poduprtu molbu za izposlovanje reambulacije granice izmedju Štajerske i Hrvatske počamši od Sutle do tromedje blizu grada Varaždina,

upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 15. Kr. banski namjestnik pod 28. lipnjom t. g. br. 2077.Pr. priobćuje, da je ovlastio predstojnika pravosudnoga odiela kr. zem. vlade Maksu Pricu, da na saboru ovom zastupa zemaljsku vladu,

što bi na znanje uzeto.

Br. 16. Obćinstvo županije riečke iz skupštine od 8. veljače t. g. br. 1440. predlaže po narodnom zastupniku J. Živkoviću poduprtu molbu, da se ustroji posebna pomorska oblast za hrvatsko primorje,

upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 17. Obćinstvo županije riečke iz vel. skupštine od 16. rujna 1871. br. 2081. predlaže po narodnom zastupniku J. Živkoviću poduprtu molbu, da se od zajedničkog ministarstva za komunikacije izposluje pomoć za dogradjenje ceste od Crnoga luga do Prezida.

Sabor zaključi odputiti ju na peticionalni odbor.

Br. 18. Obćinstvo županije sriemske iz skupštine od 8. veljače 1872. br. 130. stavlja po narodnom zastupniku dru. Aleksandru Roguliću poduprtu molbu radi izposlovanja preinačenja njekojih ustanovah obranbenog zakona

odpućuje se na peticionalni odbor.

Br. 19. Uznički stražari kr. žup. sudb. stola zagrebačkog podnašaju po narodnom zastupniku Nikoli Krestiću poduprtu molbu za povišenje plaće

upućena je na peticionalni odbor.

Br. 21. Podvornici, nadziratelji i podvornički pomoćnici kr. žup. sudb, stola križevačkog podnašaju po narodnom zastupniku Ferkiću poduprtu molbu za povećanje plaće

upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 59. Narodni zastupnik Antun Jakić i drugovi predlažu interpelaciju na kr. zem. vladu radi obnove obćinskog zastupstva kr. i slob. grada Zagreba,

dostavlja se kr. zem. vladi.

Br. 60. Narodni zastupnici Dragutin Pust i Ivan Jagić predlažu interpelaciju na kr. zem. vladu radi obnove zastupstva grada Varaždina,

zaključeno je istu priobćiti kr. zem. vladi.

Br. 56. Dr. Rački, narodni zastupnik, predlaže po više zastupnikah poduprtu interpelaciju na kr, zemaljsku vladu radi predloženja osnove ob ustrojstvu sveučilišta na zakonarsko razpravljanje kao i o načinu, kojim će se troškovi zanj podmiriti, te kako će se sveučilište u listopadu buduće godine 1873. otvoriti moći,

priobćuje se kr. zem. vladi.

Br. 57. Na predlog Mate Mrazovića zaključeno je pozvati kr. zem. vladu a) da predloži zak. osnovu, po kojoj bi se izvan krieposti stavile ustanove zakon. čl. IV. od god. 1870. i ustanove zakona od 8. lipnja 1871., valjanoga za belovarsku županiju, odnosećega se na diobu zadrugah — b) da što prije predloži novu zakonsku osnovu o zadrugah i o diobi zadružnog imetka.

Br. 58. Narodni zastupnik dr. Makanec predloži po više zastupnikah poduprtu interpelaciju na kr. zem. vladu a) zašto je činovnikom posredno ili neposredno naložila, da za kandidata narodno-ustavne stranke glasuju — b) i zašto od činovnikah, koji ili nisu glasovali ili su glasovali za kandidata narodne stranke, zahtieva opravdanje.

Priobćuje se kr. zem. vladi.

Predsjednik odgodi na nekoliko časovah sjednicu, te pozva saborske odsjeke, da se konstituiraju.

Predsjednik opeta otvori sjednicu i priobći saboru, da su se odsjeci konstituirali, te da su izabrali svoje predsjednike i izvjestitelje, i to:

I. Odsjek:

za predsjednika nadbiskupa Jos. Mihalovića, za podpredsjednika Svetozara Kuševića, za izvjestitelja Stjepana Vučetića.

II. Odsjek:

za predsjednika Maksu Pricu, izvjestitelj predbježno izabran nije.

III. Odsjek:

za predsjednika biskupa Kralja, za zamjenika Matu Mrazovića, za izvjestitelja dra. Posilovića.

Na predlog predsjednika zaključi sabor Nj. ces. kralj. apošt. Veličanstvu Franji Josipu brzojavnim putem izraziti duboko sažaljenje nad gorkim udarcem, koji stignu Nj. Veličanstvo povodom smrti prejasne nadvojvodkinje Sofije, matere Nj. Veličanstva.

Na predlog vel. župana Svetozara Kuševića zaključi sabor izjaviti Njeg. ces. kralj. apošt. Veličanstvu radost koju ćuti povodom onim, što je Njezina ces. visost prejasna nadvojvodkinja Gizela zaručena s Njegovom kr. Visosti Luitpoldom, kraljevićem bavarskim.

Utanačivanje ugovorah sa brzopisci i za tiskanje saborskih spisah povjerava se saborskomu financijalnomu odboru.

Verificiranje tiskati se imajućih saborskih spisah kao i način, kako će se s time skopčani trošak namiriti, povjerava se saborskomu predsjedničtvu.

Time je sjednica u 2 sata poslje podne zaključena i sljedeća za sutra u 10 satih prije podne urečena.

Ivan Mažuranić v. r.

Gavro Kiš v. r.

Prilog 2.

Broj 7872.

Visoki sabore!

Čast mi je visokomu saboru predložiti osnovu zak. članka o proračunu za potrebštine unutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za god. 1872., kao i isti detailirani proračun onako, kako bjaše za sazvani na 15. lipnja 1871. sabor ovih kraljevinah priredjen.

Od toga vremena nastalo je medjutim više promjenah, osobito pako povodom preduzetoga polag zakonskog članka XVII., XIX., XX. i XXI. 1870. preustrojenja županijah i drugih uredah.

Najveća promjena nastala je silnom potriebom uzdržavanja cestah, glede kojih upućena je ova vlada zaključkom sabora od 3. prosinca 1870., da sva sredstva, što ih može smoći, u tu svrhu upotriebi.

Te promjene naznačene su u privitom dodatku.

Za olakšati posao, sastavljen je na temelju tih dvajuh spisah priviti redoviti proračun za godinu 1872., kojeg pojedine stavke, na koliko se od ustanovljenoga zak. člankom XV. 1870. proračuna za god. 1871. razlikuju, opravdane su u privitom obrazloženju,

Digitized by Google

Obširnija razjasnjenja dati će u slučaju potriebe zastupnik vlade i visokomu saboru i saborskim odborom na zahtievanje.

Izkaz mirovnih i obskrbnih pristojbah glede sva tri poglavja prilaže se u dovoljnom broju primjerakah kao prilog proračuna; prestat će dakle potrieba, da se taj izkaz polag dosadanjega običaja za porabu visokoga sabora naposeb štampa.

Pošto je očevidno, da se taj proračun nemože na brzu ruku ustanoviti, glede toga osnova zak. članka stvoriti i Njeg. c. kr. Apoštolskomu Veličanstvu na previšnje odobrenje predložiti i pošto s druge strane najprikladnije za gradjenje cestah vrieme moglo bi izmaći tako, da se zakonom dozvoljen rad nebi mogao radi nepogodnosti vremena izvesti, a kroz to bi mnoge ceste i mostovi propali, obćenje bi se zapriečilo, i narodu velika šteta naniela, to u tih okolnostih nepreostaje ino, nego visoki sabor zamoliti, da izvoli sada odmah zaključkom ovu vladu ovlastiti, da može uvršćenom u isti proračun svotom od 326.111 for. za gradjenje i uzdržavanje cestah i mostovah razpolagati i u svrhu izvedenja dotičnoga ráda shodne naredbe izdati.

Popis tih radnjah, kao i dotične troškovnike predložit će vis. saboru na zahtievanje zastupnik vlade.

U Zagrebu, 30. lipnja 1872.

Vakanović v. r.

Digitized by Google

Osma saborska sjednica,

držana dne 5. srpnja 1872. u 6 satih poslie podne, pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. g. Ivana Mažuranića.

Sadržaj: Zapisnik sedme sab. sjednice. — Interpelacija zast. dra. Milana Makanca glede obustave kaznene iztrage proti sudcu Traveniću i Vil. Hatzu. — Izbor odbora 12-torice za pretres kr. reskripta i konstituiranje istog. — Predlog zastup. Fr. Sviličića, da se u pretres uzmu preporni izbori.

Predsjednik: Sjednica je otvorena. Molim g. bilježnika, da izvoli pročitati zapisnik prošle sjednice.

Bilježnik dr. **Aleksander Rogulić**: (Čita: prilog 1.)

Predsjednik: Ima li kakova primjetba proti zapisniku? (Nitko se nejavi.) Buduć da proti zapisniku neima nikakove primjetbe, zato se odobrava.

Dr. **Milan Makanec**: Prigodom izbora u Draganiću dogodili su se takovi izgredi, da su sliedile 2 kriminalne iztrage: jedna proti g. Vilimu Hatzu radi zločina javnoga nasilja, a druga proti kotarskomu sudcu Traveniću radi zločina zloporabe uredovne vlasti. Uslied toga poveo je kraljevski sudbeni stol zagrebački kaznenu iztragu, koja bi po zakonu dovršena bila, da nije zemalj. vlada presidialnim putem ovu iztragu obustavila. Po §. 189. kaz. postupnika vlastna je zem. vlada to samo onda učiniti, — ako joj se pripisuje djelokrug ministarstva pravosudja — ako za to izhodi privolu Njegovog Veličanstva. Buduć da toga ovdje nije bilo, to je zem. vlada posve protuzakonito radila, kad je iztragu obustaviti dala; s toga stavljam sliedeću interpelaciju na visoku vladu: (Čita.)

1. da li je istina, da je zem. vlada presidialno obustavila kaznene iztrage, povedene kod kr. zagreb. žup. sudb. stola proti g. kot. sudcu Traveniću, radi zločina zloporabe uredovne vlasti, i proti g. V. Hatzu, radi zločina javnog nasilja? Pa ako,

2. da li je zem. vlada u ovu svrhu izhodila privoljenje Nj. c. kr. ap. Veličanstva u smislu §. 189. k. p.? ako ne

3. da li zem. vlada namjerava naglašenu svoju presidialnu odredbu bezodvlačno opozvati?

Predsjednik: Ova interpelacija ima se dostaviti vis. vladi.

Živko Ogjić: Ovih danah učinio je g. zastupnik Miškatović vrlo važnu interpelaciju, a pošto još odgovora na nju neima, ja bi se kao zastupnik i kao rodjeni krajišnik vrlo radovao odgovoru: te molim, da visoka kuća zaključi za ovu interpelaciju, da se pozove visoka vlada, da čim prije na nju odgovori.

Vladin zast. **Makso Prica**: Na interpelaciju gosp. Miškatovića radi krajiških šumah će vlada čim prije dati razjasnjenje.

Predsjednik: Visoka kućo! Buduć da je previšnji kr. reskript tiskan i medju saborske članove porazdieljen, zato nastaje potreba, da izaberemo odbor, koji bi ovaj previšnji kr. reskript u pretres uzeo, i visokoj kući po tom podnio svoje izvješće. Zato ako vis. kuća ništa proti tomu nebi imala, ja mislim da se izabere odbor od dvanaestorice (Dobro), i ako vis. kuća na to pristane, to bi odmah mogli glasovanju pristupiti.

(Prima se.)

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: Čita imenik saborskih članovah.

(Obavlja se skrutinij.)

Digitized by Google

(Poslje obavljena izbora.)

Predsjednik: Uspjeh glasovanja je ovaj: Glasovalo je 95 članovah; g. biskup Soić ima 95 glasovah, gosp. Prica 95, g. Živković 94, g. Krestić 94, g. Grčić 94, g. Mrazović 94, g. dr. Rački 94, g. Muzler 94, g. Mihalović Drag. 94, g. Jelačić Julio 93, g. Hrvoić 92 i g. Vučetić 92.

To je dakle odbor dvanaestorice; osim toga je dobilo manje glasovah njekoliko gospode, koje netreba ovdje spominjati.

Uslied ovoga izbora, mislim, da bi dobro bilo, da se dotična gospoda čim prije konstituiraju, možebiti sada, da se odmah može priobćiti. Ja bi zato odgodio sjednicu na 5 minutah. (Prima se.) Ako se to prima, ja odgadjam sjednicu na 5 minutah.

(Sjednica odgodjena; poslje 5 minutah:)

Predsjednik: Odbor, kojega je vis. kuća izabrala za pretres kr. reskripta, konstituirao se je i izabrao si za predsjednika presv. g. biskupa Soića, a g. zast. Krestića za perovodju.

Franjo Sviličić: Vis. sabore! Ako se o valjanosti kojega izbora ili poziva banskog sumnja porodi, o tom odlučuje sabor. Tako naročito glasi §. 22. poslovnika. Iz izvješćah, podnešenih od pojedinih verifikacionalnih odsjekah proizlazi, da ima dva izbora sumnjiva, i to izbor zastupnika trgovišta Samobora i izbor zastupnika kotara jaskanskoga. Premda se je sabor konstituirao već prije više danah, ipak do dan danas tužbe i dotično priepor izborah ovih nije donešen pred ovu vis. kuću, da o njih svoj sud izreče. Ja držim, vis. kućo! da nam najviše mora stati do zakonitosti i ugleda našega. Izbor jedan i drugi je veoma sumnjiv, s toga mislim, da prije svega, prije nego se u dalnja viećanja upustimo, prosudimo ove izbore, te izreknemo, što zakon i ugled ove visoke kuće zahtieva. S toga predlažem, da se čita ponajprije izvješće osrednjega verifikacionalnoga odbora, i da se tužbe, dotično ona dva izbora, viećanju ove visoke kuće odmah podastru.

Predsjednik: Visoka kućo! §. 57. poslovnika glasi: (Čita.) „Bez privoljenja sabora nije slobodno govoriti o predmetih, koji nespadaju na dnevni red". (Živio! na desnici.) Ako vis. kuća dozvoli, da se o tom sada vieća, onda će se viećati. (Na desnici: ne.)

Franjo Sviličić: Ja upravo predlažem dnevni red, jerbo ga neima; dakle mislim, da sam vlastan bio ovaj predlog učiniti.

Predsjednik: Dakle vis. kuća nedozvoljava, da se ova stvar sada pretrese? (Glasovi na desnoj: ne.) Dakle danas o tom govora biti nemože.

Budući da je dnevni red izcrpljen, ako vis. kuća dozvoli, ja sjednicu dižem i uričem buduću, kad tomu vrieme bude, i koja će se oglasiti običnim načinom.

(7 satih 15 minutah.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

sedme sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, držane dne 5. srpnja 1872. pod predsjedničtvom preuzv. gosp. Ivana Mažuranića u gradu Zagrebu.

Pročitan je zapisnik prošle sjednice i odobren uz primjetbu zastupnika kotara vrbovskog, da nije u pogledu sveučilišta interpelaciju stavio na vladu, već predlog, te je u tom smislu zapisnik izpravljen.

Zatim su oglašeni:

Br. 1. Dopis zem. vlade od 30. lipnja t. g. br. 7872., kojim se predlaže osnova zak. članka o proračunu za potreboće unutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za god. 1872.

Na predlog zast. vlade zaključeno je, da se dopis sa osnovom zak. članka štampa, medju članove saborske razdieli, i u svoje vrieme na dnevni red stavi.

Br. 2. Molbenica poglavarstva sl. kr. povl. trgovišta Jastrebarskoga, radi podieljenja i povratka od prije pripadajućeg prava biranja zasebnog saborskog zastupnika.

Upućuje se molbenom (peticionom) odboru.

Br. 3. Pritužba Slavoljuba Bosanca kot. predstojnika sa još 2 druga proti izboru poslanika kotara peteranečkog.

U smislu §. 23. poslovnika zaključeno je, da se ova pritužba neprima.

Br. 4. Molba više žiteljah župe Lepoglava radi doznake odštete za izgubljene konje, kola i konjsku opremu god. 1848. u narodnom boju proti ustašam prekodravskim.

Upućuje se na molbeni odbor.

Br. 5. Molba Ign. Horvata, saborskog podvornika, za povećanje plaće.

Upućuje se na financijalni odbor.

Br. 6. Molba tamničarah kr. žup. sudb. stolovah za povišenje plaće.

Upućuje se na molbeni (peticioni) odbor.

Br. 7. Molba Franje Kašaja za podieljenje mjesta rednika saborskog.

Buduć da je to mjesto već popunjeno, to se nemože molba ova u obzir uzeti.

Br. 8. Molba Ljubice udove Puc radi podieljenja godišnje podpore.

Br. 9. Molba Regine Škrinjarić uboge sirote radi podieljenja podpore.

Molbe pod br. 8. i 9. ovog zapisnika upućuju se na molbeni (peticioni) odbor.

Br. 10. Molba Stjepana Novaka iz Hlevnice radi ukinuća diobne razprave, obdržavane dne 30. lipnja 1872. u krčmi Andraša Druskia u 4 sata po podne i obustave diobnog zakona čl. IV. 1870.

Br. 11. Brzojavna pritužba Martina Blazina iz Čičkovine proti bilježniku Kovačiću sbog samovoljne i nasilne diobe, što je glasovao za Antolek-Orešeka.

Molba pod br. 10. i pritužba pod br. 11. izdaju se zem. vladi na nadležno dalje uredovanje.

Br. 12. Pritužba gradjanah belovarskih proti odvjetniku Fochtmannu, radi neurednosti i proti kot. sudcu Stahuljaku, radi pristranosti napram istom odvjetniku.

Br. 13. Pritužba Josipa Bačany-a iz Sv. Ivana proti odvjetniku Nikoli Sabljiću, i napokon

Br. 14. Pritužba Steve Simića, posjednika iz kotara ozaljskog, protiv odvjetniku Nikoli Krestiću.

Pošto pritužbe pod br. 12., 13. i 14. u smislu §. 75. poslovnika nisu podkriepljene ni po kojem članu saborskom, to se nemogu u meritorno presudjivanje uzeti, već se ustupaju zemaljskoj vladi, da jih dotičnim pritužiteljem povrati.

Zatim zastupnik kotara garešničkog stavlja na zem. vladu sliedeću interpelaciju:

Je li visokoj vladi poznato, da će u belovarskoj županiji na skoro razdieljenje šumah sliediti, polag kojeg će polovica šumah obćinam, a polovica državi pripasti? i ako je, koje je mjere vlada poprimila, da se ona polovica šumah, koju će vis. vlada primiti kao hrvatsko dobro našoj domovini uzdrži?

Nadalje stavlja isti zastupnik na zem. vladu ovu interpelaciju:

Je li dignuće bivšeg velikog župana belovarske županije Trnskog radi tog sliedilo, što se on nije hotio ili nije mogao obvezati, da će njekolicinu vladinih kandidatah iz belovarske županije u sabor proturati?

Obe ove interpelacije predaju se zem. vladi.

Nakon toga izjavljuje predsjednik, da je dnevni red izcrpljen i zaključuje u 11 sati sjednicu s tim dodatkom, da će buduću blagovremeno zakazati.

Ivan Mažuranić v. r.

Dr. Aleks. Rogulić v. r.,
sab. bilježnik.

Digitized by Google

Deveta saborska sjednica,

držana dne 8. srpnja 1872. u 6 satih poslie podne, pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. gosp. Ivana Mažuranića

Sadržaj: Zapisnik osme sab. sjednice. — Izvješće odbora o kr. reskriptu od 11. lipnja 1872. — Interpelacija vel. župana Kukuljevića. — Predlog dra. Makanca, da se predlože saboru spisi, odnoseći se na parnicu bar. Levina Raucha glede lonjskog polja i limito-soli. — Debata o izvješću odbora za kr. reskript od 11. lipnja 1872. — Predlog zast. dra. Makanca i drugovah glede istoga izvješća. — Osnova adrese. — Generalna i specijalna debata o adresi.

Predsjednik: Sjednica je otvorena. Molim g. bilježnika, da izvoli pročitati zapisnik posljednje sjednice.

Bilježnik **Josip Tureli**: (Čita zapisnik 8. sab. sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Imade li kakova primjetba proti zapisniku? (Nitko se nejavi.) Budući da neima primjetbe, zapisnik se odobrava.

Bilježnik **Branko Joanović**: (Čita izvješće odbora o kr. reskriptu od 11. lipnja 1872.; prilog 2.)

Dragutin Ferkić: Visoki sabore! Dužnost mi je na banske časti namjestnika staviti jednu interpelaciju.

Zakonski članak 17. od god. 1870. propisuje, da se županijske skupštine imaju držati uredno 2 puta u godini, i to u mjesecu veljači i rujnu. Ako pako trećina skupštinarah želi izvanrednu skupštinu, to veliki župan takovu imade saštaviti.

Na temelju toga paragrafa podniela je trećina skupštinarah županije križevačke na presv. g. velikoga župana Kukuljevića pismenu molbu, da sazove izvanrednu županijsku skupštinu. On toga učinio nije. Molbu ovu, prem da je važna, nije obnašao g. presv. župan za vriedno uvažiti. Dne 7. prosinca 1871. ponovili su skupštinari županije križevačke istu molbu, nu i ovaj put odbije g. veliki župan u svojem pravu uvriedjene skupštinare, koji su tada radi važnosti predmeta pritužili se proti vel. županu vladi i molili vis. zemalj. vladu, neka ona naloži presv. velikom županu, da po zakonu drži izvanrednu skupštinu i da dotične predmete u pretres uzeti dade. — I ova pritužba ostala je bez uspjeha, pače kad je gosp. veliki župan u mjesecu veljači t. g. držao redovitu glavnu skupštinu, i kad su skupštinari županije križevačke predmete one, radi kojih su se sakupili, pretresivati htjeli, veliki je župan silovitim načinom viećanje ovih predmetah zapriečio. — Nisu skupštinari radi prkosa, radi objesti i radi zanovetanja zahtievali razpravu tih predmetah, već su ih na to prinukale težke i važne okolnosti, u kojih se je onda nalazila i u većoj mjeri se još i danas nalazi županija križevačka.

Zaprietila je pučanstvu županije križevačke pogibelj gladi; je li je mogla biti preča dužnost naša, nego da se za vremena pobrinemo, kako da se našemu siromašnomu puku pomogne? —

Spomenuti mi je nadalje, da je u isto vrieme skinuto pet vriednih činovnikah županijskih, koji su čestito vršili svoju dužnost, bez svake iztrage. Mjesta njihova popunjena su stranom nesposobnimi, stranom odvisnimi osobami, a sviest nalagala je skupštinarom, da se za svoje činovnike zauzmu. (Živio!)

U mjesecu kolovozu počeo se je uvadjati novi zakon ob uredjenju obćinah. Manjkavost toga zakona dokazala se je zadosta tim, što su se s njim politički organi za svakojake svrhe služili, tako da su obćinam naprtili pogibelji, koje moraju uništiti obće dobro, tako da je samovolji bio otvoren širok put.

K tomu dolazi manjkavost diobnoga zakona o zadrugah. Zar nije bio pravedan zahtjev skupštinarah županije križevačke, da se pošalje Njeg. Veličanstvu molba,

Digitized by Google

da se obzirom na težke rane, na kojih puk naš trpi, čim prije sabor sazove, koji će izliečiti te rane našega naroda. Sve te okolnosti, sve te važne predmete prezirao je g. veliki župan, tvrdeći: da on zakon znade i da po zakonu radi. (Živio!)

Visoki sabore! Komu je poznat zakonski članak 17., koji u ostalom jako krši prava županijskih skupštinah, uvidit će, da je ovo postupanje gosp. vel. župana proti ovomu zakonu, i da je on gazio prava skupštinara, koja mu ovaj zakon daje. Tko taj postupak sa ustavnoga gledišta smatra, mora se sgražati, jer se protivi pojmu ustavnosti i ustavnoga života. Nu ovaj postupak g. velikoga župana ima takodjer žalostne posljedice po materijalan i duševan razvitak i napredak županije križevačke jer ovakovim postupanjem otvara se široko polje samovolji g. velikoga župana, i njegovih organah. (Živio!) jer oduzimlje prava, pa i ono pravo, koje po ovom zakonu ide županijskim skupštinam. G. veliki župan može u županiji raditi, što ga je volja, da zbilja tako radi, evo dokaza.

Zakon kaže, da o odpustu činovnika ima suditi županijski disciplinarni odbor; nijedan činovnik nesmije se lišiti službe, dok o tom disciplinarni odbor nije svoga suda izrekao.

Odkad je g. presv. veliki župan u županiji, odpušteno je preko 10 županijskih častnikah iz službe. Za nijedan odpust nezna niti disciplinarni odbor, niti županijska skupština, niti je vodjena kakova iztraga. Kad je skupština htjela, da o tom sudi disciplinarni odbor, kako je i pravo, znao je to g. vel. župan prepriečiti, tvrdeći: da on znade zakon, i da po zakonu radi. — Kad smo mi zahtievali pravo, nesamo da g. vel. župan nije dao tu stvar disciplinarnomu odboru, nego nije niti vodio iztrage.

Sbilo se je onda, da je jedan od najvrlijih i najvriednijih sudacah u županiji lišen službe svoje samo zato, što nije htio votizirati čestitku barunu Rauchu. (Živio! Predsjednik: Molim mir na galerijah).

Jednoga činovnika lišio je za to službe, što je primio kandidaturu narodne stranke. — Šest drugih vriednih častnikah lišio je službe, što su se kod lanjskih izborah pasivno držali, strašeći se nezakonitostih, koje su jim nalagali organi vlade i velikoga župana, koji je rekao, da radi po zakonu i da znade zakon.

Kako je presv. g. veliki župan znao strog biti proti onim, koji su tako nesretni, da nisu onakove misli, kakove je on, dovoljno je poznato, a i to, kako je popustljiv pram onim, koji rade sve ono, što on zapovieda. Govori se, da su dva častnika obtužena radi zločina pronevjerenja; niti znade zato disciplinarni odbor županijski, niti se vodi iztraga proti njim, niti se je smjelo u županijskih skupštinah o tom viećati, jer su ta gospoda skroz iste misli i osvjedočenja, kojega je i presvietli gosp. veliki župan.

Kako daleko može dovesti samovolja, navesti ću jedan slučaj. U tamnici sudbenoga stola križevačkoga sjedi 1 častnik županijski.

Govori se, da je isti počinio odavna pronevjerenja, al je zato ipak mirno na sudačkoj stolici sjedio, pače bio je kod predposljednjih saborskih izborah predsjednikom izborne deputacije. Mnogo se nadalo, da će on raditi kortešovanjem za vladinu stranku, nu kad nije tomu zadovoljio, lišen je zato s ostalimi častnici službe, a kad je tomu ljetos palo na um, za narodnu stranku raditi, stigne ga strašna nesreća. Na prijavu g. vel. župana pograbe ga jedno jutro žandari i odvedu ga u Križevac, gdje još dan danas sjedi u tamnici. Je li je on što kriv, toga neznam. Suditi će mu o tom sud, (Burno odobravanje na galeriji) samo potvrditi mogu, da bi taj gospodin bez svake zaprieke i glavobolje još i dan danas sjedio na sudačkoj stolici, da je siromah naloženu kortešačku dužnost bolje vršiti znao.

Na mjesta ona, na koja moraju biti stavljeni vriedni i zaslužni činovnici, postavljeni su ljudi, kako rekoh, bez ikakva znanja, bez svake nauke. Vještina, značajnost i vrlina sudačka, ta svojstva koja im manjkaju, nadopunjuju bahatošću, prekršivanjem zakona, bezobzirnošću i ugnjetavanjem svake narodne samosviesti u siromašnom pučanstvu. Kad bi tko proti tomu u sjednici županijske skupštine govorio, opet bi presvietli gosp. veliki župan kazao: „da on znade zakon i da radi po zakonu“.

Neću kroz to da nanosim ljagu svemu činovničtvu županije križevačke, jer ima i vriednih i značajnih činovnikah, nu svi ti su u nemilosti kod presv. gosp. vel. župana, te moraju očekivati, da će morati pasti žrtvom, jer nemaju nigdje zatočnika, niti u disciplinarnom odboru, niti kod vlade, niti u županijskoj skupštini, pa usljed takova postupanja vel. župana drugčije biti nemože.

Svećenstvo županije križevačke dakako nemože odobriti postupak g. vel. župana i njegovih organah, te se ono trsi, da ono nješto samosviesti u narodu uzdrži. Radi toga se proti njemu draži sviet kao proti buntovnikom, sebičnjakom; traže se svakojake izmišljotine, svjedočanstva i svakojaki povodi, te se mnogi vriedni svećenici pred sudove pozivlju. Tako je za županovanja g. Kukuljevića došao vriedan sin domovine g. Žužel pod iztragu, i odsudjen na tamnicu, iz koje kad je izašao, probit na tielu za kratko vrieme i umre. Zatim je i proti drugim svećenikom iztraga odredjena bila — — — (Veliki župan Kukuljević moli predsjedničtvo, da govornika na red pozove).

Govornik prama vel. županu Kukuljeviću: Vi ćete moći pred vis. vladom dokazati, da ono što ja govorim nije istina, a ja ću odmah dokazati, da je to istina, što sam rekao. Sada dozvolite mi, da dalje govorim i svršim. (Vel. župan Kukuljević: To nije istina. Vika na desnici: na red! na ljevici: posluh!)

Digitized by Google

Predsjednik: Samo bi g. interpelanta molio, da se čim kraće izvoli izraziti.

Drag. Ferkić: Oprostite moje su žestoke rieči, ali su one istinite, radi toga se ublažiti nemogu. (Vel. žup. Kukuljević: Istinite!

Govornik: Kad mi nedate govoriti o svećenstvu, govoriti ću o drugih okolnostih.

Pučanstvo u županiji križevačkoj trpi glad i siromaštvo, te se je čuditi, kako siromašni taj narod uz tolik rad strada i da u njega kakva pošast još zavladala nije, kakov „Hungertyphus".

Uslied oskudice morao se je puk zadužiti, te se skroz predati bezdušnim lihvarom, kojim su već svu svoju ljetinu prodali, i možebiti nekoji i gruntove. Predvidjeli su to skupštinari, te zahtjevali 7. prosinca 1871., da se sazove izvanredna škupština, da ista u pretres uzme te predmete, da nadje način kako da se puku pomogne, da se kakav zajam načini; ali Bog zna iz kakvih razlogah, ove skupštine nije bilo. — Istom u mjesecu veljači dopušteno bje, da se vlada umoli, da kakovu podporu u tu svrhu pošalje, nu ova stigla je stranom prekasno, stranom pod takovimi uvjeti, da mnoge obćine podporu radi težkih tih uvjetah nisu primiti mogle. — Puku dakle nije se mogla pomoć pružiti, ali moglo se je izposlovati za županiju križevačku za korupciju, za pijanke izborničke i za podmićivanje naroda tisuće novacah. (Živio! Vika na galeriji. Predsjednik: Usljed zakona moram opomenuti galeriju, da se izvoli mirno vladati, jer inače biti će predsjedničtvo prisiljeno dati izprazniti galeriju; a g. interpelanta molim po drugi put, da se kraće izvoli izraziti. Govornik: Ja ću odmah svršiti.)

Visoki sabore! Da se nisu radi vrlo tužne uspomene kompromisa tužbe proti nezakonitosti prigodom izbora, koje je narod na sabor poslao, jer je on jedini vlastan o njihovoj valjanosti suditi, — da se nisu velim tužbe „ad acta" metnule, i da nisu pokrite koprenom zaboravnosti, vi bi se gospodo sgražali nad svimi nezakonitostmi, koje su počinjene prigodom izborah u županiji križevačkoj; sgražali bi se nad onakimi samovoljami, kakve su počinjene prigodom sastavljanja izbornih listinah; sgražali bi se nad izbornimi pijankami, koje su se svigdje obdržavale, sgražali bi se nad nasilji javnih organah, kojimi su se služili prigodom izbora sa šerežani, žandari i u jednom kotaru pače i sa samom vojskom. (Živio! Vika u kući na desnici. Predsjednik opominje na red: na lievoj glasovi: čujmo.) Molim slobodu govora, ja ću odmah zaključiti: — uvidjela bi gospoda u saboru, da su koruptivna sredstva g. velikoga župana uspjela, da je kroz strahovanje strah nekakav robski u kosti naroda utjeran i u srce naroda crv skvarenosti došao, — pa se je tako zbilo, da su se na mnogih mjestih ljudi, slobodni Hrvati, dali rabiti kao potišteno, bezsvjestno roblje, kao što se je to svidjelo velikomu županu i njegovim organom.

Ja mislim visoki sabore. da svega toga nebi bilo, da samovolja tako daleko nebi bila mogla doprieti, da se ono pravo županijskim skupštinam neuzkraćuje, koje im po zakonskom članku 17. od god. 1870. pripada. S toga na presv. banske časti namjestnika stavljam sliedeću interpelaciju:

1. Zašto nije vis. vlada uslied tužbe od 11. prosinca 1871. vel. županu križevačkomu presv. g. Kukuljeviću naložila, da u smislu članka XVII. god. 1870 na molbu trećine skupštinara, sazove izvanrednu skupštinu?

2. Da li odobrava vis. vlada nezakonje i nasilja, što jih je počinio vel. župan L. Kukuljević.

Dr. **Milan Makanec**: Molim visoko predsjedničtvo za rieč.

Visoki sabore! Prije nego se prodje na dnevni red, imam staviti predlog, koji 10 članovah podupiru.

Staviti ću predlog, koji se odnosi na jednoga člana ovoga sabora. Molim, da mi se rieč neprikida i da se nesmatra ovaj predlog provokacijom, makar se tiče jednoga člana protivne stranke, jer je motiv ovomu predlogu posve objektivan.

Za banovanja baruna Levina Raucha dogadjahu se u našoj domovini strahovite stvari. Samo ću jednu stvar da potanje iztaknem, koja je članovom ove kuće jur poznata.

U dnevniku „Zatočniku" od g. 1869. izašli su o lonjskopoljskom poduzeću i o postupku s tarifnom i limito soli članci, u kojih se predbacuje barunu Levinu Rauchu, bivšemu za onda na čelu domovine, kao namjestniku Nj. Veličanstva, da je on bansku vlast iz sebičnoga interesa zlorabio na štetu trojedne kraljevine.

Zaista grdna rieč, koju je narod po svom glasilu namjestniku Nj. Veličanstva u lice bacio.

Povodom ovih članakah sliedila je kasnije iztraga kod pukovnijskoga petrinjskoga suda, koja je iztraga trajala punu godinu danah, jer se po mnogih ovozemnih i inozemnih sudovih potražiše dokazi o tom, da li je moguće, da barun Levin Rauch, kao ban namjestniku Nj. Veličanstva, svojoj domovini, u kojoj se je obogatio iz pukoga sebičnoga interesa toli grdnu štetu (radi se o milijunih) nanieti htjede.

Petrinjski pukovnijski sud izreko je, na tužbu baruna Levina Raucha proti g. Mrazoviću, kao piscu članakah o lonjskom polju, i proti g. Vončini, kao piscu članakah o tarifnoj i o limito soli, osudu nevinosti.

Po §. 763. vojn. kazn. zakona, po kojem se je odsuda izrekla, mogla su gospoda Mrazović i Vončina samo u tom slučaju biti proglašena nevinimi, ako su istinitost sadržaja svojih članakah bezdvojbeno dokazali, dakle, ako su pred sudom dokazali, da je barun Levin Rauch zbilja

Digitized by Google

iz sebičnih motivah zlorabio bansku vlast na štetu trojedne kraljevine.

Kad je dakle moguće, da svaki sin naše domovine tvrditi može, da je barun Levin Rauch, kao bivši ban zlorabio bansku vlast iz sebičnoga interesa, a na štetu trojedne kraljevine, to je barun Levin Rauch za taj svoj čin ovomu saboru odgovoran, koja odgovornost odstupom njegovim od banske časti prestala nije.

Zlorabeći barun Levin Rauch bansku vlast, zlorabio je državnu, koju mu Nj. Veličanstvo podieli u svrhu, da ju na korist ove kraljevine izvršuje. Tom zloporabom osramotio nas je barun Levin Rauch pred cielim svietom, jer se po svuda pitalo, kako je moguće, da se je našo našega naroda sin, čovjek bogat i obasut svimi častmi i odlikovanji, koji svojemu narodu iz sebičnosti tako hladnokrvno nož u srce rinuti može.

Ministar Lonyay pokušao je u ugarskom saboru baruna Levina Raucha rehabilitirati u javnom mnienju, uztvrdio je bo, da je spise dotične parnice i sam pregledao, i po dvojici tobože vještakah pregledati dao, te da se po njegovom i po mnienju one dvojice vještakah iz dotičnih sudbenih spisah krivnja baruna Raucha nemože smatrati dokazanom.

Kad barun Levin Rauch nebi za onda bio ban, stojeći na čelu vlade, svaki bi kriminalni sud o osudi petrinjskog suda, a u savezu s dotičnimi članci „Zatočnika“ dosta povoda našao, da baruna Levina Raucha preda se pozove i proti njemu iztragu radi zločina zloporabe uredovne vlasti, odnosno radi zločina prevare povede. (Nemir u dvorani, predsjednik opominje na mir.)

Kad je ministar Lonyay smatrao za nuždno, da parnicu ovu iznese pred ugarski sabor, to ova parnica tim više interesira ovu vis. kuću, jer se eventualna šteta tiče ove zemlje.

Čudim se, da barun Levin Rauch posjeduje toliko smjelosti, da prije, nego sabor o njemu izrekne svoju osudu, sjede medju nas u sabor, pred kojim on kao okrivljenik a ne kao sudac sjediti ima. (Opet uzrujanost i nemir)

Barun Levin Rauch sjedi ovdje ne kao zastupnik naroda, već on izvršuje pravo virilno, nu ja smatram, ako je istina, što se proti njemu u spomenutih člancih pisalo, ako stoji osuda vojničkih sudovah — a neima razloga, da se suglasne osude u sumnju dovadjaju — onda njemu ovdje mjesta biti nemože.

Kao kriminalista nesmatram nikoga krivim, dok mu se krivnja neposredno nedokaže, neću dakle izpitivat, da li je barun Levin Rauch počinio samo grandioznu „Schmutzeriju“ — ili zločin zloporabe uredovne vlasti, odnosno zločin prevare u strogom (kriminalnom) smislu.

Svakako zanima mene kao narodnoga zastupnika, a zanimati će i sabor ovaj, da se ovaj predmet konačno na čisto izvede, te da se ovaj sabor uvjeri, da li je glede lonjskopoljskog poduzeća zemlja u pogibelji štete od više milijona.

Dostojanstvo ove kuće zahtjeva, da se o tom točno ubaviesti, te da baruna Raucha kao bivšega bana pozove na odgovornost radi čina, koji je počinio na štetu naše domovine.

Neću da ovdje napominjem druge okolnosti — jer neću da provociram uzrujanosti ni strastvenosti, već ja, kako već rekoh, govorim objektivno kao zastupnik proti bivšemu banu, koji je zemlji, kojoj sam i ja sin, grdnu štetu nanieti hotio.

S toga predlažem, neka visoki sabor izvoli stvoriti sliedeći zaključak (čita):

„Zemaljska vlada poziva se, neka svojim putem izhodi, da se ovomu saboru čim prije predlože spisi, odnoseći se na kaznenu parnicu, koju je i c. kr. petrinjski pukovnijski sud vodio na tužbu baruna Levina Raucha proti g. Mrazoviću, kao piscu članakah o lonjskom polju i proti g. Vončini, kao piscu članakah o tarifnoj i o limito-soli u bivšemu dnevniku „Zatočniku“.

Vis. sabore! Ovaj će predmet doći na dnevni red u vrieme, koje ćete vi gospodo odrediti. Nu ako se dokaže, da je istina što se u spomenutih člancih uztvrdilo o barunu L. Rauchu, onda će mislim svaki sin naše domovine, pa i vi gospodo sa mnom zaviknuti barunu Levinu Rauchu: Quosque tandem Catilina abutere patientia nostra. (Živio i povladjivanje na lievici i na galeriji.)

Živko Odžić: Vis. sabore! Po §. 5. poslovnika imadu se sakupljeni članovi sabora razdieliti u 5 verifikacionalnih odsjekah. Isto tako imade se, kao što §. 15. poslovnika propisuje, sastaviti osrednji verifikacionalni odbor, i prije konštituiranja sabora izvješće svoje podnieti. Dočim taj osrednji odbor izvješća podnio nije, i dočim ga poslje minulih izza konštituiranja sabora nekoliko danah još nepodnaša, usudjujem se umoliti vis. predsjedničtvo, da pozove ovaj odbor, da svoje izvješće podnese.

Predsjednik: Pošto je izvješće odbora adresnog danas pročitano, molim neka se izvoli vis. kuća izjaviti, da li će ovo izvješće odmah uzeti u pretres, ili zato odrediti dnevni red.

(Glasovi: odmah; nekoji: na dnevni red.)

Dr. **Milan Makanec**: Poslovnik, (§. 39.) kojega ste vi u istinu već mimoišli, glasi ovako: (čita) „Izzim izvanrednih slučajevah imaju se odborna izvješća i predlozi barem 3 dana prije čitanja natiskani podjeliti medju članove“.

Ovo je izvješće sada medju članove razdieljeno, a da se sada u istom momentu o njem vieća, tomu se ja protivim na temelju §. 29. poslovnika, jer nas nekoliko ima, koji se s vašom adresom neslažemo, te ju u to kratko vrieme nismo mogli proučiti onako, kako se zahtieva, kad se hoće što oboriti, i kad se hoće proti nje-

čemu u saboru govoriti. Predlažem dakle, da se ovo izvješće prema §. 29. poslovnika u pretres uzme.

Predsjednik: Uzima li vis. kuća u obzir primjetbu g. zast. Makanca. (Glasovi: ne.)

Dr. **Milan Makanec**: To je nasilje.

Predsjednik: Kada dakle vis. kuća neuzima u obzir primjetbu g. dra. Makanca, pristupiti nam je dnevnom redu; ja bi molio g. izvjestitelja Živkovića, da zauzme svoje mjesto.

Josip Špun: Vis. sabore! Ovo nije korektan postupak. (Smjeh.)

Izvj. **Jovan Živković**: Ondje je pala rieč: nije korektno, a ondje: to je nasilje. Na ovo ću samo sa dvie rieči odgovoriti. Javna je tajna, da smo se evo 14 danah dogovarali ob ovoj stvari, te je adresa svim poznata. Baš je onom prilikom g. Makanec sam predlog učinio, da adresa dodje u ponedjeljak na dnevni red. Nije dakle adresa nikakva tajna, niti smo koga iznenadili, nego je svoj gospodi poznata. Ja prelazim na stvar.

Tri su predloga odborova: 1. da se na previšnji kr. odpis od 11. pr. mj. odgovori adresom; 2. da se izza votiranja adrese obavi izbor odnosnoga broja zastupnikah za zajednički ugar.-hrvat. sabor; a 3. da se izza toga istodobno obavi izbor kraljevinskoga odbora, koji bi pozvan bio stupiti u dogovor sa jednakim odborom ugarskog sabora nesamo u svrhu, koja je normirana kr. odpisom glede belovarske županije, nego i u svrhu, da preduzme reviziju nagodbe, kako to adresa u sebi sadržaje.

Usudjujem se u ime odbora predložiti, da vis. sabor sva tri predloga prihvatiti izvoli.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Naprama prvomu predlogu g. izvjestitelja adresnog odbora imam čast predložiti vis. kući sliedeći predlog: (čita): Vis. sabore! S razloga, što za kraljevinu Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju pravno obvezive zakone stvarati može jedino cjelokupni sabor cjelokupne domovine;

s razloga, što je austro-ugarska nagodba od g. 1867. (čl. XII. ug. sabora) stvorena bez sudjelovanja zastupstva ove kraljevine;

s razloga, što je ugarsko-hrvatsku nagodbu od g. 1868. s kraljevinom Ugarskom za kraljevinu Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju sklopio sazvani na temelju oktroiranoga izbornoga reda sabor, na kojem nije bila zastupana niti kraljevina Dalmacija, niti hrvatsko-slavonska vojnička krajina, — dakle sabor po sebi nezakonit i nepodpun;

s razloga, što je toli austro-ugarskom, koli ugarsko-hrvatskom nagodbom, kraljevina Dalmacija, Hrvatska, i Slavonija s očitom povredom njezinoga nedvojbenoga državnoga prava postavljena u državopravni položaj, koji neodgovara niti njezinomu interesu;

s razloga, što samo cjelokupni sabor ove kraljevine njezine državopravne odnošaje urediti i zakoniti i trajni temelj postaviti može za mirni i svestrani razvoj materialnih i duševnih silah našega naroda, te što bi jedino takov cjelokupni sabor udjelotvoriti mogao dobrohotne i očinske namjere Njeg. kraljevskoga Veličanstva, izražene u previšnjem kr. odpisu od 11. lipnja t. g.;

s razloga, što na takovu temelju osnovano uredjenje odgovara tako interesu prejasne vladajuće dinastije, kao i interesu ove kraljevine, a neprotivi se interesom ostalih pod vladanjem Nj. kralj. Veličanstva stojećih kraljevinah i zemaljah;

s razloga, što su nezastupani na ovom saboru dielovi ove kraljevine izjavili želju za sdruženjem, te se po tom cjelokupnost ove kraljevine odlukom Nj. Veličanstva kralja udjelotvoriti može,

predlažu podpisani: neka visoki sabor izvoli mjesto adrese na prev. kralj. odpis od 11. lipnja ove godine, stvoriti, te Nj. kralj. Veličanstvu posebnom obrazloženom predstavkom priobćiti sliedeči zaključak:

Mi velmože, dostojanstvenici i zastupnici naroda iz provincijalne Hrvatske i Slavonije i iz belovarske županije, sakupljeni u glavnom gradu Zagrebu očitujemo ovim svečano, da državopravni položaj i unutarnje uredjenje kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije jedino zavisi ob odluci cjelokupnoga sabora ove kraljevine uz previšnje odobrenje Nj. kr. Veličanstva, te da državopravni položaj i unutarnje uredjenje kao i cjelokupnost ove kraljevine nemože i nesmije odvisnim biti od privole ravne njoj kraljevine Ugarske.

S toga mi obzirom na to, da su toli austro-ugarska nagodba od god. 1867., kao i ugarsko-hrvatska nagodba od god. 1868. stvorene bez zakonitoga sudjelovanja cjelokupne ove kraljevine, nemožemo pristupiti k izboru poslanikah za ugarski sabor i kraljevinskoga odbora, kao što to od nas previšnji kralj. odpis od 11. lipnja ove godine zahtieva dotle, dok cjelokupni sabor kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije neizjavi svoje mnienje o državnom položaju, u kojem se provincijalna Hrvatska i Slavonija s belovarskom županijom danas faktično nalazi, i tim ovo pitanje konačno nerieši.

U Zagrebu dne 5. srpnja 1872.

Dr. Makanec v. r., zastupnik grada Karlovca. Gj. Rukavina v. r. J. Špun-Strižić v. r., zastupnik kotara garešničkoga. Josip Turelli v. r., zastupnik pakračko-kutinjskog kotara. Drag. Ferkić v. r., zastupnik grada Križevca. Živko Odžić v. r., zastupnik kotara tovarničkoga. Dr. Mihail Posilović v. r. Franjo Sviličić v. r., narodni zastupnik. Lehpamer v. r.

Izvj. **Jovan Živković**: Ovaj predlog spada na generalnu debatu.

Digitized by Google

Predsjednik: G. izvjestitelj adresnog odbora predlaže, da vis. kuća odobri ova 3 predloga: (čita ih.)

Ja ću zapitati štovanu kuću, da li pristaje na ovaj prvi predlog, da se na previšnji odpis Njeg. Veličanstva odgovori adresom. (Ustane većina.) Dakle po predlogu adresnog odbora, točki prvoj ima se odgovoriti na prev. kr. reskript adresom.

Što se druge točke tiče, ona gospoda, koja su za to, da se izbor odnosnog broja zastupnikah na ug.-hrv. sabor . . .

Dr. **Mihajlo Posilović**: Molim, je li to debata? Buduć da je gospodin izvjestitelj sva tri predloga pročitao . . . (nemir i prigovaranje.) Vis. kućo, ja sam jedan izmedju one desetorice, koji su podpisali predlog gosp. Makanca. Da je nagodba austro-ugarska, kao i hrvatsko-ugarska nevaljana, jer je sklopljena bez zakonita sudjelovanja zastupstva trojedne kraljevine, o tom netreba riečih trošiti; ja ću samo jednu okolnost napomenuti . . . (opet nemir i prigovori; predsjednik zvoni.)

Predsjednik: (Prama govorniku.) Molim, sada se glasuje, imati ćete rieč poslje.

Dr. **Mihajlo Posilović**: Onda će biti stvar svršena; molim da se neodluči, ja ću proti tomu govoriti, jerbo sam proti tomu. (Nemir.)

Predsjednik: Dakle stavljam pitanje, koja su gospoda za točku drugu odborova predloga, neka izvole ustati. (Ustane većina.)

Dakle prima se druga točka.

Ona gospoda, koja su za predlog adresnog odbora, da se izabere regnikolarna deputacija, molim, da izvole ustati. (Dočim većina ustaje, reče:)

Dr. **Milan Makanec**: Molim, ja ću proti tomu govoriti. (Nemir i prigovori.) To je ustav!

Predsjednik: Dakle primljena je treća točka predloga odborova.

Sada idemo na točku prvu, i to na osnovu adrese, kako ju je odbor predložio. Ako vis. kuća dozvoli, otvaram generalnu debatu; g. bilježnik Turelli neka izvoli bilježiti govornike.

Bilj. **Branko Joanović**: (Čita osnovu adrese; prilog 3.)

Izvj. **Jovan Živković**: Vis. sabore! Po §. 42. poslovnika ima se prije svega viećati o načelu predloga. Neka mi dakle dopušteno bude sa nekoliko riečih propratiti načela adrese, koja danas na stolu vis. kuće leži.

Prvo je načelo, da mi na susret idemo svietloj kruni, koja nas je pozvala, da stupimo na polje reformah u sudstvu, upravi i nastavi. Odbor je mislio, da se tomu pozivu kralja svom dušom odazvati imamo. Gospodo! Mi svi znamo, kako je to polje kod nas trnjem obasuto, te da su potrebne reforme kako u sudstvu, tako i u upravi i nastavi, i u obće u zakonarstvu i u svih onih strukah, koje su u našoj zemlji zaostale. Zašto su zaostale, to nije ovdje pitanje, faktum je, da su zaostale, i da je skrajna potreba, da stupimo na polje praktično, te radimo nesamo o dobrih zakonih u tih strukah, nego i o dobroj upravi, koja je kadra u život privesti te zakone.

Drugo, što u odpisu kraljevskom nije toliko kao načelo stavljeno, nego poziv na zakon, na kojem visoka kuća stoji, jest to, da imamo obaviti izbore zastupnikah na zajednički sabor, za da se i ona kuća može sastaviti koja je pozvana, da zajednički s nami vieća o potrebah zemlje, koje se i nas tiču. Ovo, kako rekoh nije načelo, nego poziv na zakon, na kojega temelju stojimo.

Izza toga dolazi, što je načelno pitanje, i tu je medju ostalim jedna glavna točka, da nagoda, koja je stvorena izmedju nas i kraljevine Ugarske, koja riešava državopravna pitanja, neodgovara u svem potreboćam naše zemlje, te da ima više ustanovah, koje su se pokazale, da nisu svrsi shodne. I tu je naša zemlja, naš sabor kroz svoj odbor adresni, postavio tu želju svietloj kruni, da se odredi kraljevinski odbor, koji bi podvrgao ovaj akt reviziji, tako da bi željam naroda na izkustvu posliednjih godinah osnovanom odgovarao. Gospodo moja! Vi ćete naći u adresi i nekoje točke, glede kojih da se revizija nagode preduzeti ima; nu to nespada u načelo, zato ja to prelazim, jedino to opažujem, da je ovdje revizija nagode načelno po odboru usvojena, i stavljena molba, da se svietla kruna toj želji naroda odazvati izvoli.

Treće je načelo to, koje je po svih naših saborih, dakle i po našem odboru usvojeno, da se Njeg. Veličanstvo kralj izvoli odazvati želji naroda našega u pogledu cjelokupnosti. Gospodo! Dokle smo bili u prijašnjih saborih tako zvana konstituanta, mogli smo ovu želju na široko razvijati i kruni podastirati: nu danas pošto je to pitanje konkretisirano . . . . . . riešeno, težak je bio položaj odbora, a težak je i položaj sabora, u tom pitanju štogod izvjestnoga odlučiti. Odbor je mislio takovim putem poći, da opravda položaj naroda, a da neotešća svietloj kruni puta, kojim želimo da ona podje, da našim željam odgovori. Tri su predmeta glede cjelokupnosti. Prvi je predmet glede vojne krajine. Znamo, da je jedan dio već utjelovljen materi zemlji, znamo i način, te smo taj način pozdravili i priznali kao cieli shodan, jerbo smo mislili, da nam je samo tako moguće postići cilj, da će i ostala braća k nama doći i materi zemlji čim prije utjelovljeni biti. S toga smo se u tom pitanju ograničili na taj zahtjev i molili svietlu krunu, da se onim obzirnim načinom i putem, kojim se je krajina počela utjelovljivati materi zemlji, postupa i sa ostalim dielom, da i ovaj dio čim prije u naše kolo i u položaj dodje, da će moći viećati s nami o dobru svoje zemlje, t. j., da čim prije u zakonarsko djelovanje

Digitized by Google

stupi s nama. Na drugom mjestu stoji dosadašnji kamen smutnje, Rieka. Mi smo mislili, da ćemo u ovom pitanju najbolje u susret doči svjètloj kruni tim, ako baš ono zahtjevamo, što sam zakon sobom donosi, t. j. kad zakon sam priznaje, da ovo pitanje nije još riešeno, to nam nepreostaje nego zahtievati, da se rieši onako, kako je u zakonu naznačeno. Time će i ono prestati, da je medjutomno stanje stvoreno. Treće najdelikatnije pitanje, jest pitanje glede Dalmacije. Gospodo moja! u ovom pitanju danas sa izvjestnim predlogom pred vis. kuću stupiti, dopustit ćete mi, je jako težko; poznati su vam svi faktori, koji su pozvani u riešavanje toga pitanja uticati. Zato je odbor za shodno pronašao, u tom pitanju ograničiti se na želju posestrime kraljevine Dalmacije, koja je u više adresah njezinih saborah izraz našla, i koji ovako glasi: neka nas Nj. Veličanstvo obzirom na one faktore, koji imadu upliv na riešavanje toga pitanja, postavi u pravnu mogućnost, da riešimo ovo pitanje tako, kako to pravo naše, i želja naroda sobom donosi. S toga moram ovdje odbor izvinuti, što se nije usudio drugi pozitivni predlog staviti.

Nesmatrajte gospodo! u ovoj adresi uzor kakvoga veleuma, nesmatrajte ju kao uzor narodnih željah; ja držim, da je jedno i drugo danas moguće, nego izvolite u ovoj adresi smatrati izraz one politike, kojom je mislio odbor postići ono, što je za narod danas izvojevati moguće, naime, da utare narodu put k boljoj budućnosti; ovako izvolite suditi ovu adresu, a tako i cieli rad odbora.

Dr. **Milan Makanec**: Visoka kućo! Buduć već unapred spomenuti moram, da se neslažem s adresom, koju ste putem kompromisa stvorili, to sam slobodan svoj govor započeti s riečma Niemca Seume-a: „ako i nisam toli drzovit, da svoje mnienje drugim narivavam, to sam ipak toliko srčan, da i proti milionom protivnikah svoje unutarnje osvjedočenje bez bojazni zastupan“.

Žalim vrlo što se niste držali poslovnika, po kojem bi osnova adrese bar tri dana prije razprave o njoj morala medju članove biti podieljena, jer je meni, kojemu se i onako predbaciva mladost i parlamentarno neizkustvo, tim težje u tako važnom predmetu ex abrupto pobijati vaš dogovorni rad od više nego osam danah.

Nu istinu znati ću vam i sada kazati.

Prvo načelo — reče velecienjeni gospodin izvjestitelj (Živković) — sastoji u tom, da se imade obaviti izbor poslanikah za zajednički sabor, da tim na susret idemo namjeram N j. V e l i č a n s t v a glede unutarnjih reformah.

Glede toga moram izjaviti, da se postupa s trojednom kraljevinom kao s bezpravnom stvari.

Kad je kraljevina Ugarska sklapala austro-ugarsku nagodbu, zahtjevala je prije svega svoju cjelokupnost, a postignuv ovu postavila je za svoju državnu samostalnost takove garancije, da bi i ja — kad bi Magjar bio — za tada rado sjeo bio uz Deakovu stranku. A kakovu ste (prama desnici) vi postavili garanciju za cjelokupnost, za autonomiju i za državnu samostalnost naše domovine, kad ste g. 1868. sklapali ugarsko-hrvatsku nagodbu? Prošle 4 godine pružaju vam o tom jasnu ali i tužnu sliku.

A kakovu garanciju (naprama ljevici) stavljate vi gospodo, kad već ob ovo priznajete inferioritet ovoga sabora, pa kad dopuštate, da Lonyayeva zapovjed uspjeh uzbudjenoga do oduševljenja narodnoga čuvstva razpuhnuti može?

Velite, da nam treba mirnoga razvoja naših sila? — istina; nu pitam vas (prama desnici) zašto ste ga priečili kroz ovo 4 godine? Poglavito zato, jer ste morali, jer vam Magjari nehtjedoše dopustiti, da se u našoj domovini razvijaju i učvrste načela slobode i ustavnosti.

Morali ste ugušivati narodno čuvstvo, koje se boriti stade proti plemenskoj supremaciji, koje razkinuti htjede gvozdeni lanac, kojim ste nam domovinu iznovice privezali uz Ugarsku, kojoj je naš narod g. 1848. dug od viekovah izplatio, i tim svoju neodvisnost riekami svoje dragocjene krvi izkupio? (živio na skrajnjoj ljevici.

Velim, priečio vas je sad grof Andrassy, sad grof Lonyay.

Pitam vas, zar je narod naš za tolike svoje žrtve zavriedio, da njegovi zastupnici u zakutnih prostorijah ugarskih ministarah svoje pravo kao milostinju tražiti moraju? — to je grdna uvrieda!

Ako je tomu tako, to se ni u napried nemožemo nadati nikakovu dobru, jer ako po zapovjedi Lonyayevoj sve propustiti i brisati morate, što se protivi namišljenim interesom kraljevine ugarske, koji se za sada stiču u hegomoničkoj težnji magjarskoga plemena, to već unapred znati možete, da će ovoga sabor rad za našu domovinu biti malo blagonosan.

Čudim se s toga, da od ovoga sabora očekivate koristan rad i dobre zakone.

Grof Lonyay reći će vam svakom sgodom: „to morate činiti, ono morate propustiti, inače ću vam razpustiti sabor“.

Pitam ja, je li je to dostojno — (Predsjednik: ja bi molio gosp. govornika, da nespominje vlastita imena. Makanec: e pa dobro, ja ću reći ugarski ministar-predsjednik.)

Pitam ja, da li je za to narod naš prolio toliko plemenite krvi, boreć se kroz stoljeća za evropejsku civilizaciju proti turskoj divljači?

Zar je za to krvario na tolikih ratištih za prejasnu dinastiju i za monarkiju.

Zar narod naš kraj tolikih svečanih prisegah svojih vladarah i kraj tolikih zaslugah, da žrtvuje najpravednije svoje zahtjeve? (Živio!)

Digitized by Google

Vaše prvo načelo adrese znači, da kraljevina Ugarska o našem nutarnjem uredjenju i o našem državnom položaju i o cjelokupnosti odlučuje. „Regnum regno non praescribit leges“ — zaviknuo je jedan naših slavnih praotacah, pa tim valjda nije izrekao praznu frazu, a vi potomci toga slavnoga muža, prihvativ protivno načelo, dopuštate, da nas kraljevina ugarska, pače jedan njezinih ministrah nasiliti može, da u našoj sabornici priznamo, što je protivno dostojanstvu i dobro shvaćenim interesom naše domovine.

Ja ovo načelo, koje smatram za narod pogubnim, nikako prihvatiti nemogu.

Po ovom načelu nezove se nadalje ni krajina ni Dalmacija na sudjelovanja kod riešenja sudbine skupne domovine.

Tim se povredjuje zahtjev, koji je po božjem i po pisanom pravu, a ne manje po zasluzi i po složnoj volji naroda opravdan.

Godine 1868. stvorili ste ugarsko-hrvatsku nagodu, bez sudjelovanja vojničke krajine, toga mučenika monarkije, jer ste znali, da se krajina takovu podredjenomu položaju naše domovine naprama Ugarskoj protivi.

Vi mislite ili tvrdite barma, da se ukinućem belovarske krajine vršila dužnost glede naše cjelokupnosti, nu vi se varate.

Postavio se temelj loš našoj domovini, a odpor krajine proti tomu imao se je skršiti tim, da se komad po komad usili u taj položaj narodne odvisnosti i biede. U tom leži značaj ukinuća belovarske krajine, koje vi u adresi „radostno“ prihvaćate.

To nije načelo slobode i ustavnosti, već načelo despotičkoga nasilja, koje dalje podnositi, a najmanje odobravati nebi smjeli zastupnici naroda, koji je svoju neodvisnost svojom krvi izkupio.

Naša braća krajišnici protive se tomu načelu, oni se junački opiraše tomu položaju nebrojenimi predstavkami na previšnji kraljevski prestolj, nu bez uspjeha, jer jim grof Andrassy zatvori vrata.

A što činite vi gospodo s vašom adresom? — vi kontumacirate našu braću krajišnike, jer ob onom, što se jednako tiče nas i krajine, odlučujete sami. To isto valja glede Dalmacije.

Dosta su nas narodni naši protivnici kontumacirali, nu silu tudjinca mnogo smo laglje pregorjeli, nego li će krajišnici pregorjeti vaše kontumaciranje, pa je i težje podnositi nepravdu, kad ju brat bratu nanosi. A da li ste vi vlastni kontumacirati krajišnike? — velim: niste.

Nedopuštam ni to, da ste vlastni u ime naroda, kao milost zatražiti od ugarskoga sabora, što nam Nj. Veličanstvo naš kralj po pravu dati može i mora, jer kraljevi neimadu samo pravo, nego i dužnost, dati narodu što je narodovo.

Pa dočim je naš narod naprama svomu kralju dužnost svoju svagda u punoj mjeri izpunjavao, vlastan je u državljanskoj smjernosti reći svomu kralju: „kralju, daj i Ti narodu, što je narodovo“, tim više, jer to leži u Tvojem interesu, u interesu Tvoje prejasne dinastije, jer nikomu pravednost nesmeta, te jer se zahtjev naš osniva na načelih vječne pravde, istine, mira i slobode!

Mi Hrvati smo Slaveni, a kao takovi neželimo nikomu njegovo pravo okrnjivati.

Mi nezahtievamo, da se kraljevini Ugarskoj ma išta oduzme, što joj po njezinom pravu pripada.

S toga mi nebi austro-ugarsku nagodbu ni iz daleka osudjivali, kad se nebi ovom nagodbom ujedno i o nas, a bez nas odlučivalo bilo.

Nu, kao što mi neželimo vriedjati pravo kraljevini Ugarskoj, tako isto zahtjevamo i zahtievati možemo, da Ugarska, ako je pravedna i slobodoumna i nam jednako pravo prizna, te nas u postignuću toga prava podupire, kao što smo mi kraljevinu Ugarsku naprama germanističkomu centralizmu podupirali.

Nu Ugarska i njezini državnici čine protivno, gospodujuće u Ugarskoj magjarsko pleme uvjek nas je, kao i ugarske narodnosti ugnjetavalo, pa kao što si je nekoć Ugarska svojom uztrajnom borbom za svoju neodvisnost stekla u Evropi slavu, da stoji na čelu borbe za slobodu ugnjetenih naroda proti samosilju, tako ona danas nalazi svoju slavu u tom, da stoji na čelu nasilja plemenske hegemonije i na čelu pritiska proti slobodi i ustavnosti i proti samoodluci naroda.

To od naše „ustavne braće“ nije niti plemenito, niti mudro, ako mi njihovu usurpaciju kao neko pravo priznajemo i sankcioniramo.

U prkos tomu priznajete vi vašom adresom, da je ugarski sabor vlastan pristati ili ne za trojednu kraljevinu na komadić autonomije više ili manje, — ovo me načelo adrese raztužuje i vredja.

Ugarski sabor neima pravo odlučivati o našem državnom položaju i o našem nutarnjem uredjenju, to pravo pripada samo cjelokupnomu saboru cjelokupne domovine u sporazumljenju s Njegovim kraljevskim Veličanstvom.

Ja nepriznajem nikojoj kraljevini ovoga svieta, najmanje kraljevini Ugarskoj pravo, da sporazumljenje medju našim narodom i medju krunom smeta i od svoje privole odvisnim čini. (Živio !)

Dočim prihvaćate adresu, pristajete na to, da se bira kraljevinski odbor, koji će u sporazumljenju s jednakim odborom ugarskoga sabora odlučivati ob ukinuću belovarske krajine, pače ste ovomu odboru podielili i dalnji djelokrug, t. j. da nastoji o reviziji nagodbe od godine 1868., tim ste državno pravo naše kraljevine pogazili.

A pitam vas, kakvu se od toga odbora uspjehu nadati možete glede revizije te nesretne nagode.

Znate i sami, da smo kraj ono malo slobodice, što nam ju na papiru dadoše po krivnji magjarske vlade i

Digitized by Google

po sukrivnji nevriednih izvršiocah njezinih nalogah, ostali sapeti, da nemože biti gorje.

Mislite li, da će vam sada Magjari, u istinu pripuštati izvršivanje veće slobode, makar vam ju na papiru i dali?

Pogledajte samo na stanje ugarskih narodnostih, osobito na bratsku ljubav Magjara naprama slavenskomu življu — naprama našoj braći Srbom i Slovakom.

Smislite se nadalje prijateljskoga postupka Magjara naprama susjednoj nam kneževini Srbiji, koju bi Magjari najvolili oslabiti i upropastiti, pa zašto? — jer je ona država slavenska, jer joj se neće voditi magjarske, već slavenske politike, pa jer su magjarski, kao i njemački državnici zakleli se slavenstvu, kojega smo i mi dio, mržnjom i progonstvom.

Ugarska, kad bi shvaćala svoj interes, tražila bi ga u slobodi i u zadovoljstvu svojih narodnostih i u prijateljstvu naše domovine.

Nu može li, pitam vas — narod naš zadovoljan biti, kad magjarski državnici jedino o tom nastoje, da nam položaj naprama Ugarskoj, bude odnošaj sluge napram svojemu gospodaru? — nemože.

Gospodo! Nisam ja željan ni rata ni revolucije, niti se želim osvetiti magjarskomu narodu za krivnju njegovih državnikah; bože nam sačuvaj naš narod od biede gradjanskoga rata.

Ja želim samo, da se našoj kraljevini uzpostavi njezino pravo, koje, makar i nebi pisano, te poveljami i svečanimi prisegami zajamčeno bilo, sačinjava naravno pravo našega naroda, koji je, kao narod poseban, vlastan zahtievati, da svoj posebni narodni život živi.

Ja zahtjevam samo, da se našemu narodu uzpostavi samostalnost i neodvisnost, te ustavna sloboda.

Vi se gospodo u opravdanje svoje politike pozivate takodjer na ustavnost i slobodu, nu bože nas spasi od takove ustavnosti i od takove slobode, kakovu uživamo, od kad ste nas nagodbom od g. 1868. iznova kraljevini Ugarskoj pripelí.

Gradskim i županijskim skupštinam nebje traga, sabor, ili bijaše na našu propast ili ga nebijaše, sloboda govora i sastajanja pognjetena, slobodna štampa iz domovine izagnana, — a osobna sloboda u vječitoj opasnosti — to je sloboda, koju ste nam iz Ugarske importirali — nu takovu slobodu uživa samo rob od svoga gospodara. (Živio.)

Kad dakle vidimo, kakovimi nas „braća naša“ obdariše darovi, odkuda vam nada, da ćete ovakovom adresom pribaviti narodu bolju budućnost?

Velite revizijom nagodbe, koja da je drugo načelo vaše adrese.

I ja priznajem potrebu revizije, nu takove, kojom bi se nagoda od god. 1868. od alfe do omege (od početka do kraja) promienila, jer neima skoro nijednoga paragrafa u toj nagodbi, koji nebi povredjivao pravo, potrebu i dostojanstvo naše domovine, ili koji nebi zapriečivao sretniju budućnost iste. (Živio!)

Sve ove pogubne točke nagodbe imadu svoje pravo vrelo u dualističkom sustavu monarkije, kojemu je jedina svrha, da se po dogovoru dvojice „plemenitih“ grofovah (Andrassya i Beusta) podieli državna vlast, kao hegemonistička, medju magjarsko i njemačko pleme.

Succus toga dualizma sastoji se u hegemoniji ovih dvajuh plemena s jedne, a u potlačenju ostalih, najpače slavenskih plemenah s druge strane, a izražaj tomu nalazimo glede Cislajtanije u prosinačkom ustavu, a kod nas u nagodbi od g. 1868., koju vi vašom adresom prihvaćate za temelj neznatne revizije.

Pa vi još velite u vašoj adresi, da to narod želi?

Pitam vas, kojim pravom?

Na koliko sam ja narod obišao i njegovo mnienje iztražio, mogu kazati, da to narod naš podnipošto neželi, da narod to odbija, kano povriedu svoje časti, svoga prava i kao zaprieku svoje budućnosti, pa jer znade, da tim pomaže oslabiti državopravnu i narodnu opoziciju ciele monarkije, s kojom nas spaja jednaka bieda i jednaka svrha oslobodjenja.

Narod naš poštuje uzajamnost s našom braćom Česi i Slovenci, jer znade, da oni, kao i mi, vojuju za načela ravnopravnosti i narodne slobode.

Prihvaćajuć dakle ovo drugo načelo adrese, prihvaćate dualizam, koji je jednako poguban, za nas kao i za ostalo Slavenstvo. (Živio!)

Treće načelo adrese, izjavi velecienjeni gosp. izvjestitelj, — jest naša cjelokupnost.

Već sam prije spomenuo, da ćete vašom adresom istu onu pogrešku nastaviti, koja no je g. 1868. počinjena bila, jer nastavljate kontumaciranje naše braće ovi onkraj Velebita, dočim bez sudjelovanja krajine i Dalmacije poduzimate reviziju nagodbe.

Spomenuo sam nadalje prije i to, da ja nesmatram spasonosnim načelo, po kojem se komad kontumaciranih dielovah naše kraljevine, kao belovarska županija — prisilno stavlja u okvir ugarsko-hrvatske „nagodbe“, koju su bezsvjestni sinovi našega naroda na štetu svoje domovine utanačili.

Što vi vašom adresom priznajete za dobro, to krajišnik smatra za zlo, kojemu se opirati valja, po svoj prilici bit će tako i s Dalmacijom. Tu ja nevidim mira, već protivno novu borbu, jer će se narod naš i nadalje otimati nasilnom savezu, te će svu svoju borbu nastaviti dok ili nepogine, ili dok si neizvojuje svoje pravo.

Vašom adresom nepostavljate si dakle temelj miru već novi povod novoj borbi; dočim vam se našim predlogom pruža način, kojim se postaviti može trajni, jer zakoniti temelj za mirni i svestrani razvoj duševnih i materijalnih silah našega naroda.

Glede Rieke spominje adresa, da ovo pitanje jošte nije riešeno.

Digitized by Google

Pogledom na sadanji položaj Rieke morao bih uztvrditi, da je ovo pitanje po vas tužno riešeno, jer na Rieci gospoduje magjarski gubernator, te jer ste uzstupili „braći“ Magjarom posjed i tim ih stavili u bolji položaj.

Nu napram tomu velim, ako smo i izgubili posjed, nismo izgubili pravo, po kojem je riečko pitanje već odavna i to tako riešeno, da je Rieka naša, da je Rieka hrvatska, a mi to pravo nikomu uzstupiti nemožemo i nesmijemo. (Burno odobravanje.)

Pa sve kad nebi imali poveljah raznih kraljevah, kojimi se naše pravo na Rieku bjelodano dokazati može, opet bi Rieka morala bit naša, jer naš kršni primorski puk nikada dozvoliti neće, da Rieka bude magjarska, a kao takova ubitačna rak rana na zdravom tielu primorskoga krša.

Prije bi naši Primorci Rieku razorili, ili ju našim protivnikom golimi rukami otimali. Magjarska Rieka protivi se trgovačkim i pomorskim interesom hrvatskoga primorja, jer će služiti magjarskoj nezasitnoj pohlepi. Iz magjarske Rieke sizati će Magjari za ostalim našim primorjem, te će nastojati demoralizaciju riečku i dalje razgraniti, govoreć: budite i vi, kao što su Riečani nevriedni sinovi svoje hrvatske domovine, pa ćemo i vas, kao Riečane, nagraditi željeznicom i drugimi polakšicami, koje bi nastojanje kraj odličnoga rodoljublja naših primoraca ipak ostalo bezuspješno.

Priznajem, da je Rieci kao luci i pomorskomu gradu potrebna posebita autonomija, nu nepriznajem, da je riečka autonomija bolja i čvršća, ako ju, umjesto hrvatske vlade, podieli Rieci ugarsko ministarstvo.

Prosvjedujem pako proti načelu vaše adrese, po kojem se riečko pitanje riešiti ima sporazumno s ugarskim saborom.

Kad se radi o našoj cjelokupnosti, neima kralj naš zapitati privolu ugarskoga sabora.

Zato zahtjevajmo, da nam se Rieka bezuslovno povrati, pristao na to ugarski sabor ili ne, neka se širom svieta ori iz ove sabornice jeka: Rieka je naša, Rieka je naša! Rieka je hrvatska! (Burno odobravanje.)

Glede Dalmacije slažem se s vama u toliko, da je nuždno sporazumno dogovaranje o sdruženju, nu neslažem se s tim, da bez Dalmacije poduzimate reviziju nagodbe, koja je bez Dalmacije utanačena bila.

Da su zastupnici ove kraljevine počam od g. 1861. kanili se varave politike oportuniteta, da su odlučno i uztrajno oslanjali se na tvrdo naše pravo, koje je podupro složnom voljom naroda, to bi mi danas u cjelokupnom saboru cjelokupne domovine razvijati mogli poput ugarskoga sabora za naš narod spasonosni rad, nu — oprostite mi izraz — šeprtljarska naša dosadašnja politika je kriva, da smo danas jošte u okrnjenom saboru okrnjene domovine.

Zaisto čudne stvari s tom našom cjelokupnosti. Dalmacija stoji u istoj državnoj skupini, pod istim vladarom, te je već ponovito izjavila želju za sdruženjem, naš narod ovo sdruženje željno očekiva, Nj. Veličanstvo priznaje, da je Dalmacija dio trojedne kraljevine — pa ipak je Dalmacija na milost i nemilost izručena bečkomu „Rajhsratu“ i bečkomu ministarstvu, kao što mi ugarskomu „Rajhstagu“.

To nas tim više vriedjati mora, što u svrhu sdruženja Dalmacije s Hrvatskom i Slavonijom nije potrebito krv prolievati, niti ugovarati državne zajmove.

Nenadajte se dakle od politike opurtuniteta niti u tom pogledu povoljnomu uspjehu.

Naš predlog odgovara istini i pravu, a udjelotvorenje njegovo neiziskuje krvave borbe.

Poznato je, da je naš narod blage ćudi, a da je zbilja golubinje naravi, posvjedočuju najbolje posliednje 4 godine, tečajem kojih su naši izvanjski i domaći protivnici revno nastojali izazvati oružani odpor našega naroda, nu srećom naš narod nije baš nigdje uhvatio se za zlobno bačenu mu udicu.

Naš narod je miroljubiv i ustavne ćudi, te će si znati uztrajnom moralnom borbom ono izvojevati, što drugi topovi i bajoneti, nu kanimo se barma u toj borbi polutanstva i neodlučnosti.

Gospodo! dokazao sam, scienim, da ona tri glavna načela adrese, koja velecienjeni g. izvjestitelj adresnoga odbora naglašuje, neodgovaraju našoj potrebi, našoj časti, ni našem pravu.

Nadalje manjka u našoj adresi izražaj nepovjerenja za one vladavine, koje su počam od godine 1868. narod naš svojimi čini i propusti skoro do sdvojenja doveli.

Nijedna ovih vladah nije štovala ni one ordonanse, koje si je sama stvorila, a svaka se stavila izvan zakona, da pognjete odpor naroda proti nasilju njezinom.

Nepoštenoj i nasilnoj vladavini baruna Raucha, mlitavoj i bezzakonoj vladavini Kolomana Bedekovića i bezdušnoj i nesposobnoj vladavini pl. Vakanovića imade naš narod zahvaliti, da je kroz ovo vrieme materijalno tako golemo nazadovao.

Ove vladavine oduzele su narodu našemu sve do poštenja i moralne snage, koju mu takodjer oteti htjedoše zavedenom po svuda korupcijom. (Vika i nemir na desnici. Predsjednik: molim gospodina govornika, neka izvoli svoje izraze ublažiti).

Meni kao zastupniku naroda mora biti dozvoljeno izraziti mnienje svoje o nevriednosti sadanje i prijašnjih vladavinah.

O griesih ovih vladavinah naprama našemu narodu ciele bi se knjige napisati morale, a dočim iz adrese vaše izpuštate izraz nepovjerenja, činite se krivim velike pogrješke.

Nu makar vi u adresu stavili očitovanje nepovjerenja ili ne, toliko stoji, da vlada gosp. pl. Vakanovića

Digitized by Google

u narodu našem nigdje, a ma baš nikakova povjerenja neuživa.

Buduć dakle, da izražena u toj adresi načela niti odgovaraju dostojanstvu starodavne naše kraljevine, niti potrebi i želji narodnoj, te budući će ova načela, ako jih prihvatite, oslabiti ostalu državopravnu i narodnu opoziciju monarkije, osobito braću našu Srbe, Slovence i Čehe, to naša vlastita korist zaiskuje, da prihvatimo predlog, što no ga prije na stol kuće položih.

S toga vam taj predlog, koji se temelji na našem državnom pravu, što toplije na srce stavljam, dočim vašu adresu za podlogu specijalne debate primiti nemogu. (Živio!!!)

Predsjednik: Odgadjam sjednicu na pet minutah, dok svieće upale.

(Poslje 15 minutah): Sjednica se nastavlja, i rieč ima g. dr. Posilović.

Dr. **Mihailo Posilović**: Visoki sabore! Malo prije dogodio se je čin, kakovomu neima primjera u parlamentarnom životu, čin, kojim se uzimlje rieč narodnomu zastupniku, neda govoriti, neda braniti prava naroda. — Ja ovdje velim, kad mi nije bilo dopušteno prije protestirati proti činu, da je žalostno, kad je već do toga došlo, da nije slobodno izraziti slobodnoga mnienja niti u samomu saboru u pravo vrieme. Ja se, moram vam kazati, čudim, da kraj tolike većine i lojalnosti u 20 i više danah niste dobili vremena, da adresu pretresivate onako, kao što red nalaže i poslovnik propisuje i zahtieva. Nisam ja kriv, da ste kroz 10 i više danah vodili jalov trud glede kompromissa, koji izvan zakona stojeći, nemože kao takov vriediti. Ja nisam tomu kriv, zato protestiram, što mi vi u pravo vrieme uzkraćujete rieč, da govorim glede točakah, koje govore o biranju zastupnikah na ugarski sabor i adresi. Prelazim na glavnu stvar.

Gospodo, ovdje nam se predlaže adresa, koju bi naznačio jednom riečju, da nije ništa drugo, nego izraz robskoga duha, takvoga, kakov se samo može vidjeti i čuti u najpotištenijih narodih. To je ono načelo, koje bi jedino izveo iz adrese. Dopustite mi, da ja izvedem proti tomu načela, koja se osnivaju na pravu, koja se osnivaju na historiji naroda našega.

Neću duljiti, neću sizati u daleku prošlost, netrebam toga činiti, najnovija prošlost, reko bi sadašnjost pokazuje, da je načelo, na kojem adresa stoji, skroz nevaljano i netemeljito. Poznato vam je, da je izborni red, na temelju koga je sabor od god. 1868. sazvan, oktroiran, naime tako zvanim izbornim zakonom od 20. listopada g. 1867. Poznato je, da je sabor g. 1866. stvorio drugi izborni red, nu taj izborni red nije bio potvrdjen, nego preinačen i ovako potvrdjen. Ja mislim, da nitko neće njekati, da promieniti nešto, neznači potvrditi. Izborni red od god. 1867. nije potvrdjen, nego je stvoren novi izborni red i na temelju toga izbornoga reda stvoren je sabor takav, koji je bio kadar učiniti ono, na što prije nije nitko misliti se usudio, koji je kadar bio načiniti ono, što se je mislilo god. 1861. u članku 60., koji govori o izdaji domovine. Ja vam kažem, da ima od god. 1861. jedan članak takav, izvolite ga pročitati, pa ćete se uvjeriti, da se mnogi čini sabora od god. 1868. subsumirati dadu pod onaj članak.

Neima dakle dvojbe, da je izborni red od godine 1867. oktroiran, neima dvojbe, da je sabor na temelju toga izbornoga reda sastavljen, nezakonit, i da sabor na temelju tom sazvan, nemože nikako izražavati volju naroda. Svrha je saboru, da očituje volju naroda, sabor pako, koji je na krivom temelju sazvan upravom tom namjerom, da očituje mnienje vlade, taj sabor neočituje volju naroda, te je s toga nezakonit.

Sabor od god. 1868. stvorio je nagodbeni zakon. Članak I. god. 1868. sadržaje tako zvanu nagodu ugarsko-hrvatsku, od kojega zakona jedan jedini paragraf odgovara nešto dostojanstvu hrvatske kraljevine i to paragraf 1., koji govori o jednakosti i ravnopravnosti Hrvatske, Slavonije i Dalmacije s jedne strane i Ugarske s druge strane. Ostali svi članci neodgovaraju dostojanstvu ovoga naroda, dostojanstvu ove kraljevine, zato bi se morali svi brisati, sve da su i pravovaljani. Nu kao što rekoh, ova nagodba nije valjana, kao što niti svi članci, koji su stvoreni na saboru godine 1868., 1869. i 1870.; jer uzmimo, mogo bi se bio stvoriti još gorji saborni red, ako bi ga tko želio; u ovom još gorjem saboru stvorenim izbornim redom moglo se je na pr. narediti, da svaki tat ima bez dvojbe glas kao izbornik. Da ima izborni taj red intenciju falsificirati volju naroda, neima dvojbe, kad promislite, da u mnogih kotarih 20.000 izbornikah neima više nego 20 izbornikah iz naroda, i prema tomu najmanje 20 i više činovnikah. Činovnici pako moraju glasovati za ono, što vlada hoće, dakle volju naroda neizražavaju.

Hrvoić: A profesori?

Dr. **Mihailo Posilović**: Iz toga sliedi, da sabor god. 1868. nije bio izražaj volje naroda, i da su svi po njem stvoreni zakoni nevaljani.

Glede svih tih i drugih zakonah zaboravila su gospoda stvoriti još jedan paragraf i taj bi morao biti prvi paragraf: „Zakon ovaj neveže niti vladu, niti članove tako zvane narodno-ustavne stranke“. Ovakav paragraf, kad bi se umetnuo bio, onda bi mogao svim vam ovdje izreći, da ste se držali zakona, kojega ste stvorili. (Živio na ljevici.)

Ali buduć to učinjeno nije, nemogu hvaliti ni vas, niti sve tako zvane autonomije vlade od g. 1867. ovamo. Velim doduše vlade autonomne, ali autonomne u tom smislu, da smiju činiti ono, što jim ugarsko ministarstvo zapovieda; u tom smislu ja uzimljem rieč „autonomne“.

Digitized by Google

Još bi se moglo nešto dodati kod mnogih zakonskih članakah, koji su ondje stvoreni bili, naime paragraf taj: „da je svrha zakonom tim, da se obogate oni, koji prianjaju uz stvar tako zvane narodno-ustavne stranke, koji prianjaju uz nagodbu. — U tom smislu bi ovamo spadao zakonski članak ob osušenju lonjskoga polja i zakonski članak o zadrugah, jer toga gospodo nemogu pojmiti, nemogu pomisliti, da su zakonodavci od 1868. god. i dalje ovamo imali tako malo uvidjavnosti za odnošaj zadrugah naših, da su pokazali, kako slabo shvaćaju tako zvano uredjenje odnošajah zadrugah i diobu zadrugah. Ovamo bi se mogao uvrstiti i zakonski članak, koji uredjuje urbarijalne odnošaje.

Toliko sam imao kazati o tako zvanih zakonskih člancih, koji su stvoreni na saboru od godine 1868. do 1870.

Sada, pošto sam obrazložio, da je državo-pravni odnošaj ove kraljevine sasvim alteriran, da su odnošaji tako pomućeni, da se neće lahko razmrsiti, prelazim dalje, na promatranje zahtjeva, koje staviti imam glede cjelokupnosti. Svi sabori naši od godine 1848. zahtjevali su cjelokupnost trojedne kraljevine, kao nedvojbeno pravo trojedne kraljevine, zahtievali su utjelovljenje vojničke krajine i sdruženje Dalmacije. Sabori ovi zahtievali su nadalje utjelovljenje Medjimurja. I sabor predzadnji borio se je proti otimačini, koju je bratski narod naš učinio u našem primorju, naime na Rieci. — Ja bi stavio kao glavni temeljiti zahtjev cjelokupnosti, da se svi dielovi kraljevine Hrvatske i Slavonije, koji joj pripadaju po historičkom pravu, koji su pod vladanjem habsburžke dinastije, slože u jedno, i da se sazove konštituanta svih ovih dielovah, za koju konštituantu bi najprikladniji bio izborni red od god. 1848., jer je priznan od više saborah hrvatskih i da ona konštituanta neučini ništa, nego izradi samo izborni red.

G. izvjestitelj odbora, koji je adresu jamačno i stvorio, izvolio je kazati, da su svi naši sabori od godine 1848. konštituante. Ja nebi ništa kazao gospodinu izvjestitelju, da nije on sjedio u ovih saborih, ali on, koji je sjedio u svih saborih, zna da su svi drugimi poslovi bavili se, samo ne onimi, koji spadaju na konštituantu. — Kod nas, gdje je način vladanja izvjestan t. j. monarhički, nemože u konštituanti biti govora o drugom, nego o izbornom redu. O izbornom redu bi imali viećati u onakovoj konštituanti cjelokupne kraljevine naše, kakova bi se imala sazvati, ako bi faktori odlučujući radili ne samo za sebične interese, nego bi se skrbili za interese ciele kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

III. glavna točka moga promatranja je domaća uprava i sloboda, ali bez ustavne uprave, kakva je zavladala uslied poremećenih odnošajah u zadnje vrieme. — Ja bi uztvrdio, visoki sabore, da je kod naše uprave ili kod postavljanja činovnikah jedino odlučivalo tako zvano osvjedočenje i to osvjedočenje političko, i to ne pravo; jer osvjedočenje može biti samo jedno iskreno, nego osvjedočenje neistinito, osvjedočenje neiskreno.

Što je dakle odlučivalo? Varka.

A odlučivati bi imala po pravu sposobnost svakoga pojedinoga činovnika. Kad bi odlučivala sposobnost a ne himbeno osvjedočenje, tičuće se pojedinoga činovnika, nebi došlo bilo do ovakovih neredah, do ovakovih izgredah, do ovakova bezzakonja, kakovomu neima primjera u izobraženoj Europi. A što će gospoda kazati ob ustavnoj slobodi, koja kod nas vlada? Ja bi rekao, da neima kod nas nikakve ustavne slobode, jer nije garantirana zakonom, jer nam manjkaju svi zakoni, koji su kadri garantirati ustavnu slobodu i ustav. — Ovdje bijaše dosada takova ustavna sloboda, koja služi ne na sreću, nego na nesreću i na nepriliku naroda našega.

Naročito moram govoriti ovdje još glede financijalnoga stanja i financijalnoga položaja, kakav je nastao usljed nagodbe s kraljevinom Ugarskom.

Gospodo! Vi ste se već osvjedočili, da kroz ovo 3, 4 godine, da je narod naš više osiromašio, i više pretrpio, nego prije kroz 20—30 godinah.

Koji je uzrok tomu?

Nagodbom, kako je stvorena god. 1868., ustanovljen je odnošaj takov, da je za potrebe naše zemlje opredieljen nekakav paušal, a porezi, koji idu u državnu kasu, da se slobodno množe i povećavaju. Tako može doći, da Hrvatska daje prve godine jedan milijun, druge godine dva, treće, četvrte, pete i šeste godine uviek više, nego bi imala davati, a od onoga nedobiva ništa natrag. Naravno, da bi se takovim načinom i najbogatija zemlja izsisati morala. Ovo dakle pogubno razdieljenje uništuje sasvim u gospodarstvenom obziru našu zemlju, ako i dalje trajalo bude. Ovom prilikom moram još napose govoriti o krajiških šumah.

Kako je poznato, ustanovljeno je kraljevskim reskriptom, da jedan dio krajiških šumah bude obćinsko dobro, a drugi državno. Glede toga razdieljenja nebi ništa primietiti imao, kad bi ono, što državi pripada, pripalo na stran državnu, ne ugarskoj, nego hrvatskoj državi. Ja mislim, da Ugarska na krajiške šume nikada nije stekla nikakva prava. Ja mislim, da ako je dinastija dielove krajine utjelovila, da se s toga nemože zaključiti, da od onih šumah, koje se uslied razriešenja krajine diele na dvoje, na državne i obćinske, dio državni pripada Ugarskoj, a ne Hrvatskoj. Ovo je najpogubnije. Ako mi ovako dademo našu zemlju globiti, nebude za koju godinu niti šumah, niti plodnih poljah, niti ništa; jer ko što je poznato, od šumah, kako se u njih gospodarstvo vodi, zavisi gospodarstvo u obće.

Još imam jednu bitnu stvar spomenuti glede nagodbe same. Sumnja je raznešena, da je nagodba ova, koja je i onako sama po sebi nekakova skrpačina, još

Digitized by Google

falsifikat. Ja bi zahtievao, da ovdje u ovoj visokoj kući, gdje se radi na temelju ove nagodbe, da zahtievamo izvorni tekst. Ja sam čuo iz dobroga izvora, da na mjestu, gdje je govor o Rieci tamo nije ciel papir, nego prilieplјen. Ja zato izričem ovu sumnju, i buduć da se izvorni tekst nagodbe nalazi u zemaljskom arkivu, to zahtievam, jer mislim, da će me podupirati 10 članova ove visoke kuće, da kad odlučujete nešto na temelju nagodbe, kad je na temelju nagodbe sastavljena adresa, kad se na temelju nagodbe bira u ugarski sabor, kad se na temelju nagodbe govori o pitanju riečkomu, — zahtievam velim, da se kući predloži originalni tekst nagodbe.

Pošto sam ove svoje zahtjeve izrazio, kano što je prema adresi, imam najposlje i konačno izraziti, da sam ja za zaključak ili resoluciju, ko što ju je podnio moj prijatelj dr. Makanec.

Josip Špun: Visoki sabore! Uslied govora moga prijatelja dra. Makanca, koga nije nitko našao za vriedno pobijati, nebi ništa rekao, da mi nije g. izvjestitelj dao prigodu da progovorim.

Ja kao zastupnik naroda, koji još nije privikao na ustavne forme, koji nije ugledao u ustavni život, da može istinu oportunim načinom zatajiti, velim da nepojmim načina, kojim se najviši dogodjaj naroda u ovoj visokoj kući obavlja. — Čuli smo negdje mi u granici, da kad previšnje pismo Njegova Veličanstva na koji sabor stigne, da je ondje prilika pružena narodu, da istinskim načinom Nj. Veličanstvu kaže, kako podanici misle urediti stanje svoje, da mogu slobodnim načinom biti vierni, da ih nitko nepači u toj vjernosti prama Nj. Veličanstvu, niti u požrtvovanju naprama svomu vladaru.

Nu gospodo! Ja vidim, da ovdje odbor to nije učinio, jer kad vidim ovo previšnje pismo, koje protupodpisahu, kako čujem, odgovorni ministri, čudim se, kako su zbilja odgovorni ministri zaboravili na male okolnosti. Oni nas nazivlju: (čita) „Velmožam, dostojanstvenikom i zastupnikom naroda na saboru kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije itd.“

To je pogrieška. (Smieh.) Jer dopustite, niti ima ovdje Dalmacije, niti Hrvatske i Slavonije ciele. — Dakle neznam, kako bi se mi mogli u ime ukupne domovine odazvati pozivu krune. A čudim se tim više, kad uslied toga previšnjega kr. pisma, kuća opet u ime „velemožah, dostojanstvenikah i zastupnikah naroda kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije“ govori. Gospodo, mi kao slabi politici na takovu neistinu navikli nismo, kao što vi stari. (Smieh.)

Nadalje se govori u toj adresi, koja je, kako rekoh i u naslovu pogriešna, da bi nešto htjeli izabrati, nekoliko ljudih, koji, da idu u Peštu na sabor. (Smieh.)

Lahko je birati vam, koji znate Peštu, vi koji ste tamo bili, koji ste Peštu vidili. Ali budite uvjereni, da je nam to veliki posao. Kako bi mi birali onamo, gdje mi nikada nismo bili, nego u revoluciji s oružanom rukom. Kako možemo očekivati nešto odanle, gdje ako i ne osveta, a ono bar neka nevolja nas čeka. Mi neznamo da li budemo tamo kano prijatelji ili neprijatelji primljeni, budite uvjereni, nas je uvjek strah tamo ići, jer neznamo, kako bi nam tamo bilo. A čujemo, mi nove pridošlice, od vas stare gospode u konštituciji (smieh), da ono, što ste u Pešti načinili prije nekoliko godinah, da nevalja, da je jedan glas u narodu, da nagoda neodgovara potrebam zemlje. Ako vam neodgovara, kako će nam odgovarati? (Smieh.)

Vidite gospodo! Vi ste pozvani po Njeg. Veličanstvu, kao i mi bivši graničari, da izrazimo najponiznije podaničku želju Njeg. Veličanstvu. Mi smo čuli u granicu, kakve ste vi grozne borbe pretrpjeli, kako su vas gnjeli i silili, kako su vas panduri i žandari zatvarali, da nekažete, što hoćete, da nebirate slobodno.

Kod nas možda nebi ti panduri i žandari onako bili prošli. (Smieh.)

Kad je onaj dio domovine naše, koji je prošle godine pozvan, da u sabor dodje, i da kroz svoje zastupnike naprama Njeg. Veličanstvu svoju volju izrazi, i da u sporazumljenju s Njeg. Veličanstvom zakone ovoj zemlji shodne tvori, kad je došo, bio je u priličnoj većini u ovoj visokoj kući, i reko bi odrješito, kako je i budite uvjereni, da se nebi ni najmanje pohvalio, jer bi reko: poderani smo, da nemože biti gore u toj nagodbenoj svezi:

Opazio sam (i ono što mislim) — opazio sam, da nije ovdje baš narod smio reći prema Njeg. Veličanstvu, što je želio, nego što mu je bilo naloženo. Čudno je to gospodo, i ja neznam, na što se neki ljudi toliko narivavaju narodu, da uguše želju njegovu, da nekaže kako je vjeran, da nekaže, gdje je zlo u zemlji, da nekaže: na ovaj i onaj način moglo bi se narodu pomoći, na ovaj način moći će se učvrstiti vjernost prema vladaru i ljubav prama domovini. Čudim se, velim tomu. Kod nas bi rekli u granici, da je to nečist posao; s toga se mi veoma čudimo, moramo se čuditi tim više, što je g. izvjestitelj naveo, da upravo ovaj spis, koj je pročitao visokoj kući (a čini se, da je njegovo djelo), da neizražuje želju naroda. Zašto bi mi prihvatili ono, o čem sam stvoritelj kaže, da nije istina. (Sveobći smieh, predsjednik zvoni.)

Kazao je g. izvjestitelj, da adresa nije izraz narodnih željah, nego izraz politike one, koja je moguća. Ja mislim, da je drugo to, kad neprijatelj s neprijateljem kakovu politiku tjera, pa kad jedan drugoga zavadjati hoće, a drugo to, kad Njeg. Veličanstvo poziva pod svojim žezlom stojeće narode, da se medju sobom urede; ja mislim da tu neima druge politike, nego politike poštenja; svaki mora iskreno kazati, ja tebi ovo dajem, a ti ćeš meni dati ono. Ja mislim, da bi mi ponajprije

*

Digitized by Google

upitati morali onu gospodu Magjare, što će oni nam dati zato, ako mi pošaljemo ove naše zastupnike u Peštu. — (Smieh.) Ja se čudim, da gospoda ovo nalaze smiešnim. (Opet smieh.) — Ali ja zbilja zahtjevam i tražim da znadem, što će nam oni zato dati.

Kao što sam čuo toliko putah, mi ništa tamo postići nemožemo glasovanjem, jer su Magjari tamo u većini; toga ja neznam, — ali vele, da njih ima više stotinah, a oni traže od nas samo 32 zastupnika. (Glasovi: 31.) — To je još manje. (Smieh.)

Što će ovi tamo obaviti? Ono isto, što ja danas s ovim mojim govorom ovdje pred vis. kućom. (Smieh), pa će nam kazati Magjari, da su Hrvati dobre ćudi.

Ako ste vi malo zreliji u politici, i ako vam je politika vitkija, to vas uvjeravam, da vojničkoj krajini, a ponajviše onoj ovdje zastupanoj krajini, ta politika još nije tako k srcu prirasla, da bi se znala priviknuti k svakoj neistini.

Mi velimo ovako: košto ste vi gospodo dopustili, da su nas i našu bivšu upravu, gdje smo slušali samo zapovjedi Njeg. Veličanstva, da mu vjernost svoju pokažemo; kad ste vi nas iz te uprave u onu dali, gdje nismo vlastni niti sami se braniti, niti kad Njegovo Veličanstvo zove, da branimo, prejasni njegov dom, to moramo pitati drugoga, hoćeš li ti s nami? (Smieh) ako on neće, onda moramo i mi kazati, da i mi nemožemo. (Smieh!)

Kad je ovo ovako jasno, onda se ja čudim, kako mogu ovi podpisani ministri na previšnjem pismu zahtievati od nas, da mi govorimo u ime naše ostale braće. Čudim se tim više, što sam čuo, da ona nagoda, koja je medju Hrvati i Magjari sklopljena, da neodgovara potreboćam naroda; to će dakle biti, da neodgovara potreboćam cieloga naroda hrvatsko-srbskoga, i pitam ja, kojim pravom se onda tko od vas usudjuje svomu bratu bez njegova pitanja dužnosti narinuti?

Kad bi ja imao primiti dar za svoga brata, ja bi izpod dostojanstva svoga i njegovoga smatrao, da za njega dar primim, jer da svaki traži uzdarje, a ja odgovornost nebi na se primio, da će moj brat to uzdarje vratiti; jer absolutno nebi mogao za njega jamčiti. A tako mislim, i visoka ova kuća nemože raditi pravovaljano u ime cjelokupne domovine naše. Zato pristupljujuć uz predlog g. dra. Makanca, očitujem se proti sastavljanju adrese.

Dr. **Marijan Derenčin**: Ja očitujem prije svega da primam predloženu nam osnovu adrese za podlogu specijalne razprave.

Samostalnost i cjelokupnost trojedne kraljevine jest glavna misao programa narodne stranke, ka kojoj i meni čast je pripadati.

U tom se i ja slažem sa vriednim prijateljem iz Karlovca, nu po mojem mnienju čestiti moj prijatelj grieši u tom, što on predlaže način postupanja, koji težko da će ga do žudjene svrhe dovesti. Programom političke stranke izražava se glavna misao političkoga djelovanja stanovite stranke i ova glavna misao treba da stranci postojano pred očima lebdi, nu način djelovanja, da se ta svrha poluči, nespada na program nego na taktiku stranke, koja taktika po svojoj naravi upućena je na uvaženje faktičnih okolnostih. Karlovački zastupnik izvolio je pohvalno spomenuti sviest primorskoga pučanstva i na tom mu od mene primorca iskrena hvala, nu baš kao primorac nemogu se slagati s njim u načinu, kojim on hoće da do uzvišene svoje svrhe dodje. Ja nemogu si predstaviti pojam političkoga programa u vjernijoj slici, nego li je program pomorskoga kapetana, na daleki put putujućeg.

Program pom. kapetana jest, dovesti ladju dragocienim blagom natovarenu u stanovitu, najamnim ugovorom opredieljenu luku. Taj program pom. kapetan neizvadja onako, kao što nam preporuča prijatelj iz Karlovca, to jest, on nebrodi ravno bez obzira na vjetrove, koji duvaju i na oluje, samo da što prije dodje do naznačene luke, već prisiljen je jačati ili slabiti silu jedarah, često i natražke broditi, u pristanište uteći, kako to elementarni pojavi zahtievaju. Kad nebi pomorski kapetan ovako radio, pripravio bi i sebi i ladji i dragocienomu tovaru grob u morskoj dubljini, a vlastnik ladje rekao bi kapetanu: ja nisam ti ladje povjerio, da mi osobno junačtvo pokažeš, nego da mi ju nakon makar dužega puta dovedeš u luku. To isto, gospodo, biva političkim programom; i naš je program cjelokupnost i samostalnost trojedne kraljevine, nu naši brodovlastnici, to jest narod, koji ovdje zastupamo, neočekivaju od nas, da mi brodeć uvjek ravno, i kad nam to moguće nije, ladju domovine naše na dno morsko spravimo ili bar oštećenu na skupi popravak kući natrag vodimo, nego da pomnim, obzirnim radom dodjemo bilo i kasnije do naznačene luke, u koju gospodin karlovački zastupnik neće načinom svojim nikada doći.

Dok se je gospodo monarkija kolebala medju sustavi, koji su joj se iz raznih stranah preporučavali, i naš je sabor o sustavu monarhije mogao svoju reći i rekao ju. Danas, gdje se u carevini provedeni dualistički sustav obćenito priznaje, danas razborita svrha naše politike nemože biti drugo, nego da u dualizmu nastojimo o izvedenju svoje cjelokupnosti i samostalnosti.

Ja sam, gospodo, rekao, da se je dualistički sustav u monarhiji obćenito priznao. I zbilja neka mi se navede jedan jedincati cislitavski sabor, koji je dualistički sistem, nevelju s riečmi, nego li činom odsudio. Zar slovenski sabor, zar tirolski, čiji zastupnici sjede u carevinskom vieću? Nu i sami Česi priznali su u fundamentalnih svojih člancih dualistički sustav carevine i prema istomu udesili svoju politiku. Ako braća Česi, ovo najžilavije slavensko pleme u Austriji, u čije žile kao da se slila

Digitized by Google

krv svih slavenskih narodnostih u Austriji, ako braća Česi, koji stoje pod obrambom ustavnih inštitucijah, prosviećene uprave, ako Česi, bogati trgovinom, obrtom, knjigom, nisu se usudili navaliti na dualističku tvrdnju; neka moj čestiti prijatelj iz Karlovca nezahtieva od nas, da mi naš narod, koji je onemogao pod pritiskom vladavine, koju je on dostojno opisao, vodimo u rat, iz kojega pouzdano nebi izašli dobitnici, već oslabljeni, za dalnju borbu, koja nam predstoji, nesposobni.

Jedna je točka u osnovi adrese, od koje se ja nadam dobrim posljedicam, a to je izjava, da naše zajedinstvo s Ugarskom neiziskuje, da se zajedničkimi smatraju svi oni poslovi, koje nagoda kao takove priznaje. Ovom izjavom mi smo si otvorili put, na kojem ćemo djelokrug naše legislative prema pravoj potrebi zemlje razširiti.

Što se, gospodo, napose Rieke tiče, ja sam rodjen Riečanin, kojega će zato pouzdano neka gospoda smatrati tudjincem u ovoj sabornici, držim, da je to pitanje faktično riešeno, nu ugarski državnici stvorili su na Rieci situaciju toli nenaravnu, da se ona konačno uredjenom smatrati nemože. Po mojem uvjerenju Rieka jest jabuka, koja će zriela prije ili kasnije i sama pasti u krilo matere zemlje, a što se ostaloga primorja tiče, nije me strah, da bi upliv magjarsko-riečki mogao krasno ono pučanstvo iznevjeriti svojoj domovini, akoprem priznajem, da iz svega što Ugarska s vašom pomoću, gospodo, (prema desnici) na Rieci radi, akoprem naročito bezpotrebno zajedničtvo pomorske uprave i drugi pojavi pokazuju, da se nebi baš nerada poseglo i prieko riečkoga mosta na ostalo primorje. Ovoliko htio sam kazati, da što kraće označim svoje stanovište prema osnovi adrese, koju, kao što rekoh, primam za podlogu specialne debate.

Predsjednik: Neželi nitko više imati rieč?

Dr. **Milan Makanec**: Ako mi je dozvoljeno, ja ću samo na kratko odgovoriti g. dru. Derenčinu na njegov primjer, što ga je izvolio navesti o brodu. G. dr. Derenčin pozivajuć se na dužnost brodara, nije tim ništa dokazao; ja smatram, da bi brodar vrlo pogriešio, kad bi razapeo jedra tako, da vjetar brod poćera u protivne pravce ili kad bi posjeko jarbo, te se odreko rukovodjenja samostalnoga broda, da priveže svoj bivši samostalni brod k drugomu brodu kao „šlep“.

Predsjednik: Rieč ima g. izvjestitelj.

Izvjestitelj **Jovan Živković**: Vis. sabore! Na ono, što sam sreću imao čuti od gg. predgovornikah, i težko je i vrlo lahko odgovoriti. Što se g. dra. Makanca tiče, on je takav predlog učinio, koji meni moj posao vrlo olakoćuje. Stanovište, na kojem veleštovani g. zastupnik grada Karlovca stoji, sasvim je drugo, nego stanovište, na koje se je odbor postavio, i na kojem držim, da i većina visoke kuće stoji. Vrloštovani g. doktor izvolio je preći ono, što po poslovniku sada ide, naime pretresati načela adrese, nego se još upustio u posve druga pitanja, kao što u pitanje o kompetenciji sabora. Tu smo, gospodo! na brzo gotovi. Da li je ovaj sabor kompetentan upustiti se u pretres ovog kr. reskripta ili ne, to je jedino pitanje, koje razpravljati imam sa g. zastup. grada Karlovca. Ja i odbor i većina ovoga sabora stojimo na temelju onoga zakona, na kojega temelju je ovaj sabor sastavljen. Ja bi vrlo rado pitao g. zast. grada Karlovca, kad se on izvan ovoga zakona stavlja, na kojem temelju podiže glas ovdje u ime naroda? (Glasovi: tako je!) On želi, da nismo pozvani o cjelokupnosti našoj govoriti, jer oni dielovi naše domovine, o kojih viećamo, nisu ovdje zastupani. Ja ću poradi svega toga, što on odriče pravo svakomu zastupniku naroda, da govori u ime naroda ovdje na temelju, kojega on nepriznaje, ipak odgovoriti g. dru. Makancu i sudrugom, koji njegovo mnienje diele, da ovo mnienje neodgovara zakonu, da nije politički mudro, a treće — neka mi se oprosti — da nije patriotično.

Neodgovara zakonu, jer ako hoćemo, da ovaj sabor kao takav živi i dalje djelovati može, to imamo štovati temelj, na kojem je sazvan i konštituiran.

Nije politički mudro izvan toga temelja staviti se; i ja jako dvojim, da štovani g. zast. grada Karlovca o tom i najmanju sumnju goji, da bi tom politikom narodu u današnjih okolnostih najmanje koristiti mogli. Jer da se stavimo na stanovište, na koje nas on upućuje, ja mislim, da bi nam onda vrieme vrlo kratko odmjereno bilo, te da bi vrlo dugo čekati morali, dok bi došli u položaj, onako se ponašati, kako on zahtjeva, to jest, sastaviti onu konstituantu, o kojoj on u svom predlogu govori.

Rekoh, da nije niti patriotično, a to je najvažnije, na što se ja oslanjam. Ja držim, da smo svi patriotizmom oduševljeni, kad za narod vojujemo, te nam valja obzirati se na sve faktore s kojimi posla imamo.

Baš patriotizam je nukao odbor, da stavi svoj predlog, da tomu odgovara. Po politiki ove gospode, morala bi trojedna kraljevina, in specie Hrvatska i Slavonija, prekrštenih rukuh čekati, dok se smisli neznam tko, da nam dade Dalmaciju i Krajinu i na što viritualna naša prava imamo, morali bi čekati, dok dobijemo toliko jakosti, da dodjemo do one konstituante, o kojoj on govori. Ja drugačije smatram ovu stvar; ja smatram u našoj maloj državi točku kristalizajuću, koja ima stojati, dok nepribere sva uda razštrkana (povladjivanje). Ako to niječemo, onda neima naše trojedne kraljevine, onda neima ničega. Ako to nestoji, onda neima ujedinjene Njemačke. Da si Pruska nije izvojevala pravo ili nepravo, da sabere sve česti, koje na jedinstvo Njemačke spadaju, onda nebi bila nikada do onoga došla, do čega je zbilja došla. Mi se nemožemo boriti sa diplomacijom i velevlasti; ali da naše pravo i naše pravo i na krajinu

Digitized by Google

i na Dalmaciju tražimo, to nam nitko nemože odreći, ali zato, što tih dielovah u našem krugu neima, nevalja, da prekrštenih rukuh čekamo (povladjivanje). Dakle tko Hrvatskoj i Slavoniji to pravo odriče, nije pravi patriota. U tom načelu gospodo! ogleda se postupak svih naših saborah. Uzmite adresu sabora od god. 1861., — ja sam u istinu imao sreću pribivati svim frazam našega političkog života, — uzmite sve adrese, počam od g. 1861., pa ćete u svih naći načelo ovdje izraženo, naći ćete, da su sve tražile, što nas po pravu ide.

Prema tomu izvolite prosuditi sve ono, što se odnosi na spominjano kontumaciranje krajine, t. j. dok krajina nebude u stanju, da bude s nami sdružena, dotle smijemo i dužni smo, glas za nju dizati. Dok ona nije u našem kolu, ovi se zakoni na nju neprotežu; a u svako doba, kad bude mogla s nami sudjelovati, to će naravno taj zakon s nami preinačiti onako, kako korist njezina i domovine sobom donosila bude.

Glede Rieke je gosp. dr. Makanec kazao, da je ovo pitanje riešeno.

Ako je to pitanje riešeno, pitam ja gospodina doktora, zašto će se u tu svrhu odbor ad hoc u Peštu slati, da ovo pitanje s kraljevinom Ugarskom udesi. Mi svoje pravo iz rukuh nedamo, Ugarska takodjer; što je izmedju nas i Ugarske preporno, zar je to riešeno? U adresi da je to kratko rečeno, dopuštam, ali nismo mogli više reći, nego da se po pravu zemlje rieši, a kako će se riešiti, to je zadaća one deputacije, koja će biti u tu svrhu u Peštu izaslana, a u tom naravski zadnja odluka pripada saboru.

Rečeno je još po vrlo štovanom g. zastup. grada Karlovca, da u adresi neima izražena nepovjerenja proti vladi. Istina je neima niti povjerenja, niti nepovjerenja, jerbo držim, da adresa, koja je tako rekuć kratak odgovor na ono, što kralj narodu govori, parafraza prestolnog govora, a kao takova nemora sadržavati i obično nesadržava u sebi takove rekriminacije. Kad sabor hoće da izrazuje nepovjerenje vladi, to je poseban čin, koji nespada u adresu. S toga mislim, da je odbor korektno postupao, kad se u to nije upustio.

Što je najposlje rekao, da adresa neodgovara interesom slavenskim, imenito českoga naroda, na to mi odgovarati nije. Mi smo imali pred očima interese našega naroda i naše zemlje, koji nam prije svega pred očima biti moraju.

Ja nisam rekao, da ova adresa nije uzor, nego kazao sam, da se nesmatra uzorom izraza narodnih željah nego izrazom, rezultatom one praktične politike, kojom da se prema današnjim okolnostim utare put boljoj budućnosti.

To, molim, izvolite tako razumjeti. Sabor nije pozvan, niti može sve želje naroda izpuniti, a nesmije tjerati takovu politiku, o kojoj je unapred osvjedočen, da neće nikakva uspjeha imati. Vi znate dobro, da se svaka politika prama uspjehu suditi ima; težko onomu, koji samo ono čini, što želi, a neobzire se na okolnosti vremena i na svoje sile. (Glasovi: tako je.)

Gospodinu dru. Posiloviću imam ono isto odgovoriti glede kompetencije sabora, što sam već kazao g. dr. Makancu, a moram i ovdje reći, da im je težko odgovarati, jer nijedan od gg. predgovornikah nije sliedio načela adrese. G. dr. Posilović govorio je o izbornom redu, zatim o činovnicih, kako su zavisni od službe, onda o zakonu o zadrugah, državopravne odnošaje je prešao, te ih niti nije spomenuo, onda je govorio o cjelokupnosti itd. Ja se usudjujem vrloštovanomu g. narodnomu zastupniku to primietiti na sve njegove opazke, ako nije ovaj sabor zakonito osnovan, onda naravno niti nagodba nije zakonita, niti je zakonit prošli sabor, niti ovaj, niti koji dalnji. Ako to priznamo, onda smo u labirintu nezakonitosti, iz kojega nevjerujem, da bi nas vaša konstituanta izbaviti mogla.

Što je rekao vrloštovani gosp. nar. zastupnik, da ja dobro znam, da naši prošli sabori nisu bili konstituante, ja mu velim, da jesu bili. Znamo, da su od god. 1848. svi sabori bili pozvani za izvjestnu stvar sa izvjestnim izbornim redom.

Kad je sabor sazvan ad hoc, na temelju oktroiranog izbor. reda, se i kad takav sabor upusti u rad, tad prizna i način sazova i svrhu, a onda se nemože kazati, da će ovaj izborni red valjati i za drugi sabor, kad je svrha minula. Dobro bo znamo, da su sabori od god. 1861. i 1865. bez uspjeha minuli, svrhe nisu izpunili, kako bi trebalo, jedan i drugi je ostao bez uspjeha; pak kada je poslje kruna izborni red oktroirala, nije povriedila pozitivnog zakona, jer pozitivnog izbornog reda nije bilo.

Govorio je g. narodni zastupnik o izdaji domovine. Ja znam, kad je taj zak. članak stvoren; samo je to malo pitanje, da li se taj članak odnositi može na sabor, koji prema kruni ima stvari udešavati, i da li takov zaključak, koji neima sankcije, kakovu valjanost imati može.

Onda je vrloštovani g. narodni zastupnik prešao na našu upravu i na ustavnu slobodu, i opet na nagodbu, da nevalja, zatim na krajiške šume, — kako bi te spadale na adresu, to takodjer neznam, — onda je kazao, da je nagodba falsifikat.

Što se krajiških šumah tiče, imati ćete priliku govoriti, kada ta stvar na dnevni red dodje.

Što se nagodbe tiče, to je izraženo u adresi, da želimo ono, što neodgovara potrebam naroda i izkustvu vremena, preinačiti, a to bi baš onim načinom, koji se od gospode ove predlaže, osujetili, niti bi do toga doći mogli. Ako želimo reviziju nagode, moramo poprimiti put, kojega adresa predlaže, a ne onaj, kojega je vrloštovani g. doktor izvolio podpisati.

Vrloštovani g. nar. zast. Špun izvolio se na me pozvati, da je za njega glavno to, što sam ja rekao, da nagodba neodgovara potrebam naroda, i da adresa neiz-

Digitized by Google

razuje željah naroda. Ja sam već rekao, ne da neizrazuje, nego, da adresa nije uzor željah naroda; nemože se izgledati sada, da će se sve želje naroda izpuniti, nego da je sabor pozvan, da želje tako udesi, kako ih je izvesti moguće, da sabor ima uspjeha i ploda, a ne da se razide, pa da nije dao narodu niti hljeb naš nasušćni. Ako govorite, da je uprava zla i da treba reformah, nevalja postupati tako, da sve osujetimo, nego da zbilja stvorimo zakone, koje je stvoriti moguće, da će zemlja jednom iz te groznice stranačke borbe doći, koja već 4 godine vlada. Štagnacija u zemlji zauzela je cielo to vrieme, a znate vrlo dobro, kakove su posljedice štagnacije u javnom i državnom životu. Uprava leži, tako reći, u najgorem stanju, jer je zemlja u vječitoj borbi. Gospodo! kad to sve uzmete u obzir, onda nemožete reći, da je to, što vi predlažete onaj put, da bude uprava bolja, i u obće, da se u tom kakovi zakoni donesu. Ja mislim, da će vis. sabor, ako se želi reformam odazvati, najbolji put poprimiti, kako će do tih reformah doći, a narod će naš, koji više očekuje možebiti, ovim uspjehom moći biti zadovoljan, kojega je obzirom na današnje okolnosti i faktore, s kojimi posla imamo, postignuti moguće. (Živio!)

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Neka mi bude dopušteno, za konačnu obranu svoga predloga, u kratko pobijati prigovore velecienjenog g. izvjestitelja Živkovića.

G. izvjestitelj znati će kao jurista i kao septemvir, jamačno razlikovati razne „normae agendi“, kao n. pr.. pravne i ustavne zakone od različitih ordonancah (naredbah, odredbah, propisah itd.), s toga je, mislim, pogriešio, kad je tvrdio, da mi nismo vlastni govoriti proti adresi, kad no priznajemo pravnu zakonitost ovoga sabora.

Ja priznajem, da je to sabor, jer je sazvan na temelju kr. odpisa, te jer su mu članovi izabrani po narodu, ali nepriznajem, da je to zakoniti i cjelokupni sabor trojedne kraljevine, ja razlikujem pravno-ustavni zakon od oktrojke i okrnjeni od cjelokupnoga sabora, s toga mislim, da taj prigovor nestoji.

Mi nemožemo braniti naša načela nego li na temelju, koji nam se eno pruža u toj sabornici. Što sam govorio proti adresi, neizjavljuje, da nismo voljni na temelju, na koji se vi postavljate, na koji i nas ograničujete, raditi po najboljoj mogućnosti za narod.

Velecienjeni gospodin izvjestitelj spominje u obranu adrese ujedinjenje Njemačke, nu ja držim, da je ovaj primjer podkriepa moga predloga. Ujedinjenje Njemačke nije se poduzimalo onim načinom, kojim vi sada podjoste, već je započelo i nastavljalo se odlučnim činom i odlučnom voljom. Medjutim omnis comparatio claudicat. Drugo se hoće ujedinjenju Njemačke, a drugo ujedinjenju trojedne kraljevine. Nadalje veli g. izvjestitelj, da naše mnienje, odnosno naš predlog, nepokazuje patriotičnosti, ovaj prigovor moram što odlučnije od sebe i od svojih jednomišljenikah odbiti.

U obće moram spomenuti, da se frazami nepobijaju razlozi, a budući naši razlozi s našim predlogom stoje u kausalnom i u logičnom neksusu, to je g. izvjestitelj morao pobijati istinitost pojedinih razlogah, a in eventum dokazati, da ovi razlozi, ako nisu istiniti, sa stavljenim predlogom nestoje u stvarnom ili u logičnom savezu.

Budući pako g. izvjesiitelj nije ni pokušao podvrći se tomu trudu, odnosno toj dužnosti, to je naš predlog ostao i sada neoprovrgnut. Glede Rieke reko je g. izvjestitelj, da ovo pitanje nije riešeno, a ja velim, da je ovo pitanje vašom adresom već s formalnog gledišta riešeno proti našem pravu, jer ste meritorno riešenje činili odvisno od privole Ugarske, koja nam na prosto oduzeti posjed opet uzstupiti ima.

Glede toga pako, da nepovjerenje proti vladi, nespada u adresu, mislim, da prigovor g. izvjestitelja nije jezgrovit ni temeljit, jer: Njegovo Veličanstvo poziva nas previšnjim odpisom, da se posvetimo mirnom i trajnom radu, budući je pako taj mirni i trajni rad poglavito smetala nespretna i vasilna vlada Raucha, Bedekovića i Vakanovića, te budući su upravo ove vladavine povedenom po svuda korupcijom produljile ovo nesnosno stanje meteža, to mislim, da ste vi i s vašega gledišta i vlastni i dužni nepovjerenje izjaviti upravo u adresi, budući vi Nj. Veličanstvu izjaviti morate, da su ove vladavine neprestano radile proti otčinskim namjeram Nj. Veličanstva. Nu mislili vi o tom, kako vam drago, toliko stoji, da sadašnja vlada neima u našem narodu nigdje baš nikakvoga povjerenja (povladjivanje u sabornici i na galeriji). Nisam ja reko, da mi za volju Češke zapostavljamo interese naše domovine, nu priznati ćete mi, da dualizam jednako smeta razvoju česke kraljevine kao i naše, da dakle uvažujuć u tom pogledu uzajamnost s Českom zastupamo ujedno i interes naše domovine, i ono stanovište, koje smo i glede naše domovine naglasili, a to je stanovište prava.

Ja sam naročito naglasio, da mi neželimo kraljevini Ugarskoj ni za dlačicu njezinoga prava oduzeti, niti smetati poravnjanje njezino s Njeg. Veličanstvom ugarskim kraljem.

No isto to zahtjevamo i za našu domovinu od Ugarske.

Što je g. izvjestitelj govorio ob okolnostih vremena, to je, oprostite, u toliko fraza, u koliko nije potanko napomenuo okolnosti i u koliko nije dokazao, kako da nas ove okolnosti sile na žrtvovanje prava.

A ostao je dužan dokaz i o tomu, kakovi bi nesretni eventualiteti i kakovim uplivom na sudbinu našega naroda nastali, kad bi se naš predlog prihvatio, on toga učinio nije, i ja nisam dužan u tom pogledu pobijati nastavljene prigovore.

Što se tiče krajiških šumah, koje je dr. Posilović spomenuo, to držim, da su krajiške šume državno dobro naše kraljevine, s kojimi bez našeg sudjelovanja razpo-

Digitized by Google

lažu ugarsko i ratno ministarstvo, tim se vriedja naša kraljevina u vrlo važnom interesu materijalnom, a ujedno u pravu, te stoga je narod, kojem je tako flagrantna povreda glede glavne imovine nanaša, dužan glede toga svomu kralju nešto, pa makar bilo i u adresi, izjaviti.

S toga prigovor g. izvjestitelja proti g. dru. Posiloviću takodjer nije temeljit.

Vis. sabore! Ja znadem dobro, da je ova adresa plod kompromisa, te da ćete ju i prihvatiti, nu ja sam smatrao za svoju dužnost, da na svom mjestu izrečem svoje osvjedočenje bez nadzora državnoga odvjetničtva i izvan obsega konfiscionalne moći slavne policije.

Jednu nalazim ipak utjehu u tomu, da sam na svakoj strani u toj sabornici nalazio dokaz domoljublja u tomu, što moj govor nije ničije čuvstvo povredio, pače kako se iz vlastitih vaših ustiuh uvjerih, uzradovao. (Živio!)

Predsjednik: Budući da je ovako generalna debata svršena, ja ću staviti pitanje na vis. kuću, da li prima ovdje pročitanu adresu u načelu, i za temelj specijalne debate? Ona gospoda, koja su toga mnienja, izvoliti će ustati. (Ogromna većina ustane.) I ovim je glasovanjem negativno riešen predlog g. dra. Makanca.

Dr. **Milan Makanec**: Budući znam, da je adresa sastavljena na temelju kompromisa, i buduć da sam osvjedočen, da je nećete niti promjeniti, a mi, koji se s njom neslažemo, vas u debati nećemo smetati, to vam, oprostite, kazati mogu, da ju primite bez debate, (smieh.)

Predsjednik: Ako vis. kuća dozvoli, preći ćemo na specijalnu debatu. Ako je gospodi sjednica možebiti preduga, mogli bi specijalnu debatu odgoditi na sutra.

(Glasovi: danas.)

Dakle prelazi se na specijalnu debatu. Molim, nek se čita prva alinea.

Bilj. **Gavro Kiš**: Čita 1. alineu.

(Glasovi: prima se.)

Predsjednik: Prima li se prva sada pročitana alinea adrese? (Glasovi: prima.) Prva je alinea primljena.

Gavro Kiš: Čita 2. alineu. (Prima se.) Istim načinom budu primljene i sliedeće alinee do uključivo 16.)

Bilježnik **Gavro Kiš**: Čita 17. alineu: „Lagan onaj način itd."

Vaso Kotur: Vis. sabore! Ovdje rieč: „lagan" po mom pojmu nestoji, nego bi se moralo reći: „lahki onaj način etc.": jer „lagan" ima smisao „langsam", a „lahak" „leicht".

Predsjednik: Prima li se alinea 17. sa promjenom, koju je g. zast. Kotur predložio? (Glasovi: Prima se.)

Primljena je alinea 17., i reći će se dakle ovdje: „lahki onaj način itd."

Bilj. **Gavro Kiš**: Čita 18. alineu: Pošto je Vaše Veličanstvo blagoizvolilo itd.

Pajo Grčić: Vis. sabore! Ja držim, da bi se ovo „to nam nepreostaje ino, nego usvojiti ovu želju itd." možebiti dalo kraće i jasnije reći ovako: „i mi usvojavamo ovu želju itd."

Vaso Kotur: Ova stavka: „to nam nepreostaje ino" nemože sbilja stojati, jer to je želja naša, dakle nemožemo kazati, da nam ino nije preostalo, nego korektno se ima kazati: „to mi usvojavamo ovu želju itd. pak smjerno umoljavamo Nj. Veličanstvo itd."

Predsjednik: Koja su gospoda za redakciju, neka izvole ustati. (Nitko.)

Prima li vis. kuća predlog g. zast. Grčića, koji se slaže s predlogom g. zast. Kotura? (Glasovi: prima se.)

Bilj. **Gavro Kiš**: Čita 19. alineu.

Predsjednik; Prima li se alinea 19.? (Glasovi: prima se.) Tim je dakle primljena zadnja alinea.

Ovu sjednicu dižem, i uričem buduću za sutra u 10 satih. Na dnevnom redu će biti treće čitanje adrese, zatim izbor zastupnikah za ugarski sabor i kraljevinskog odbora.

(9 satih 45 min.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

osme saborske sjednice kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, držane dne 5. srpnja 1872. pod predsjedničtvom pr. g. Ivana Mažuranića u gradu Zagrebu.

Predsjednik otvara sjednicu u 6 satih poslje podne, te se čita zapisnik posljednje sjednice, držane do poldana istog dana, koji se bez primjetbe ovjerovljava.

Zastupnik dr. Makanec stavlja na vis. zem. vladu interpelaciju sliedećeg sadržaja:

1. Da li je istina, da je zem. vlada praesidialno odredila obustavu kaznene iztrage, povedene kod kr. zagrebačkog žup. sudbenog stola proti g. kot. sudcu Traveniću, radi zločina zloporabe uredovne vlasti i proti g. V. Hatzu, radi zločina javnog nasilja? Pa ako,

2. da li je zem. vlada u ovu svrhu izhodila privoljenje Nj. c. kr. apoštolskog Veličanstva u smislu §. 189. kaz. post., ako ne

3. da li zem. vlada namjerava naglašenu svoju praesidialnu odredbu bezodvlačno opozvati?

Koja se vis. vladi dostavlja.

Zastupnik Odžić požuruje odgovor vis. vlade na interpelaciju, stavljenu po zastupniku Miškatoviću u pogledu prodaje krajiških šumah.

Prisutni zastupnik vlade g. Prica odgovara, da će odgovor na rečenu interpelaciju sa strane vlade čim prije sliediti; — što se je na znanje uzelo.

Na predlog predsjednika, da se za pretres previšnjeg kr. reskripta od 11. lipnja 1872., kojim se je sabor ovaj otvorio, odbor dvanaestorice izabere, koji će o tom saboru izvjestiti, pošto je predlog ovaj prihvaćen, bi takav odbor iz sliedećih licah izabran i to:

Gosp.	biskup	Soić Vjenceslav dr.	sa	95	glasovah
„	zastupnik	Prica Makso	„	95	„
„	„	Živković Jov.	„	94	„
„	„	Krestić Nik.	„	94	„
„	„	Grčić Pavle	„	94	„
„	„	Mrazović Mato	„	94	„
„	„	Rački dr.	„	94	„
„	„	Muzler Jos.	„	94	„
„	„	Mihalović Drag.	„	94	„
„	„	Jelačić Julio	„	93	„
„	„	Hrvoić Stjep.	„	92	„
„	„	Vučetić Stj. dr.	„	92	„

Glasovahu ukupno 95 članovah saborskih.

Pošto je predsjednik uspjeh izbora proglasio, bi sjednica na predlog njegov za 5 časovah odgodjena, da se odbor ovaj konštituira i u saboru, u nastavljenoj sjednici proglasi.

Izza kako je predsjednik poslje pet časovah sjednicu nastavio i priobćio, da si je gore izabrani odbor za predsjednika izabrao presv. g. biskupa Soića, za izvjestitelja gosp. zastupnika Živkovića, zahtieva zastupnik Sviličić, da se po smislu poslovnika prije svega izvješće osrednjeg verifikacionalnog odbora čita i o dotičnih sumnjivih izborih razprava povede.

Predlog ovaj nebi uvažen, jer da nije na dnevnom redu.

Predsjednik je zatim sjednicu zaključio s tim, da će po okolnostih i potrebi sljedeću urećі i običajnim načinom proglasiti.

Ivan Mažuranić v. r.

Jos. Turelli v. r.,
bilježnik.

Prilog 2.

Visoki sabore!

U saborskoj sjednici od 5. srpnja t. g. izabrani odbor u svrhu, da previšnji kraljevski odpis od 11. o. m. u pretres uzme i svoje mnienje o tome visokomu saboru podnese, izza kako se je izborom gospodina biskupa Soića za svoga predsjednika i narodnoga zastupnika N. Krestića za svoga perovodju konštituirao i pomenuti previšnji kr. odpis svomu pretresu podvrgao, zaključio je sljedeće predloge vis. saboru na uvaženje staviti:

1. Da se na previšnji kr. odpis Nj. Veličanstvu preponiznom adresom odgovori, koja se ujedno vis. saboru pod *. kao predlog odbora priključuje.

2. Da se izza votiranja preponizne adrese obavi izbor odnosnoga broja zastupnikah za zajednički ugarsko-hrvatski sabor, u smislu zak. čl. I. 1868. i napokon:

3. Da se izza toga istodobno obavi izbor u adresi navedenoga kraljevinskoga odbora u svrhu, u istoj adresi navedenu.

Za izvjestitelja adrese bi jednoglasno izabran narodni zastupnik Jovan Živković.

U Zagrebu dne 6. srpnja 1872.

Nik. Krestić v. r.,
perovodja.

Vjenceslav Soić v. r.,
biskup.

Prilog 3.

Vaše ces. i kralj. Apoštolsko Veličanstvo
kralju i gospodaru nam premilostivi!

Mi velemože, dostojanstvenici i zastupnici naroda kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije odzivajuć se premilostivom pozivu Vašega Veličanstva od 29. ožujka o. g., sakupismo se na dne 15. lipnja u sabor u glavnom gradu Zagrebu i saslušasmo u podajničkoj smjernosti previšnji kr. odpis od 11. lipnja t. g.

A sakupismo se tim većom pripravnosti, što zemlja, ostavši kroz godinu i pol bez zakonitoga zastupstva, iziskuje trajnu djelatnost našu, neće li se duševni i materijalni razvoj njezin zapriečiti i njezino pučanstvo izvrgnuti mieni neuredjena stanja.

Digitized by Google

Proniknuti dubokim osvjedočenjem o golemoj potrebi raznovrstnih reformah u svih granah državnoga života, a najpače u upravi, sudstvu i nastavi, odazvat ćemo se nasliedjenom viernosti blagim namjeram Vašega Veličanstva, te vršeći na korist zemlje glede ovih i drugih autonomnih predmetah pripadajuće nam ustavno pravo, viećati ćemo zrielo i mirno o zakonskih predlozih, koje nam Vaše Veličanstvo u previšnjem kr. odpisu obećaje, pak svoje predloge mogućim pospješenjem na previšnju potvrdu podastrieti.

Da probitak ove kraljevine bude zaštićen u onih državnih poslovih, koji su predmet zajedničkoga ug.-hrvatskoga zakonarstva, odazivajuć se pozivu Vašega Veličanstva izabrati ćemo u smislu §. 32. i 36. čl. I. 1868. zastupnike za predstojeći zajednički sabor.

S radošću razumjesmo iz previšnjega kr. odpisa, da je zajedničko ministarstvo priugotovilo važnih predlogah, od kojih se više njih tiču provedbe obćilah u našoj domovini.

Jednakom pripravnosti izabrat ćemo iz svoje sredine kraljevinski odbor, da se usljed utjelovljenja varaždinske krajine, grada Senja i obćine Siska sa jednakim odborom ugarskoga sabora, dogovori u smislu §. 7. čl. I. 1868. o preinaki §§. 31., 41. i 42. istoga članka.

Ali mi nalazimo u interesu previšnjega prestola Vašega Veličanstva, u koristi sporazumka medj trojednom kraljevinom i kraljevinom ugarskom, pak i za umirenje naše domovine razširiti djelokrug i ponomoć onom kraljevinskomu odboru.

Izkustvo najme posljednjih triuh godinah postavilo je izvan svake sumnje, da neke ustanove čl. I. 1868., kojim se državopravni odnošaj izmedju trojedne kraljevine i kraljevine ugarske uredjuje, nisu prema interesom kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.

U područje zajedničkoga zakonarstva i uprave prenešeni su gdjekoji državni poslovi, kojih zajedinstva neiziskuje državna zajednica sa Ugarskom.

Način zastupanja na saboru zajedničkom, kao što je ondje ustanovljen, pokazao se tečajem triuh godinah neprikladnim tim više, što stezava naše zastupstvo u njegovu zakonarskom djelovanju.

I samouprava, koja je našoj domovini odmjerena, postaje neplodnom već samom ustanovom godišnjega paušala za pokriće njezinoga troška i nespominjuć toga, da je ovoj kraljevini odmjeren jednak godišnji prihod, dočim se s druge strane javni tereti povećavaju i njezine potrebe svake godine rastu.

Sadašnji položaj bana pobudjuje želju, da se ustanovi način, kako bi samouprava ove kraljevine i odgovornost banova postala istinom, kako to §§. 47. i 50. čl. I. 1868. naredjuju.

Isto tako smatramo i pitanje radi grada Rieke s dotičnim kotarom kao pitanje po smislu §§. 66. zak. čl. I. 1868. i zaključku ovoga sabora od 20. srpnja 1870. još neriešeno, koje se načinom u tom zakonu naredjenom riešiti ima.

S toga nastade u našem narodu živa želja, da se ove ustanove putem naznačenim u §. 70. istoga članka promjene i izprave.

A i od ugarskoga sabora se nadamo, da će i on na premilostivi poziv Vašega Veličanstva radi revizije čl. I. 1868. iz svoje sredine isto tako izabrati ravnopravan kraljevinski odbor.

Podaničku zahvalnost svoju izražujemo Vašemu Veličanstvu, što je previšnjim proglasom od 8. lipnja 1871. blagoizvolilo odrediti u načelu razvojačenje ciele vojničke krajine, pak ujedno izdati predhodne naredbe, koje će njezino utielovljenje materi zemlji pripraviti.

Lagan onaj način, kojim je varaždinska krajina bez svake potežkoće prešla iz vojničkoga u sustav ustavni i kojim sada po previšnjem odpisu od 9. lipnja o. g. prelazi i ugarska krajina, daje nam tvrdu nadu, da će Vaše Veličanstvo izpuniti onu našu i svega krajiškoga puka smjernu prošnju, te i preostalu hrv.-slav. krajinu u cielosti trojednoj kraljevini utjeloviti, kako bi ona takodjer čim prije pristupila na polje ustavno i u zakonotvorno sudjelovanje ovih kraljevinah.

Pošto je Vaše Veličanstvo blagoizvolilo opetovano priznati, a i §-om 66. čl. I. 1868. bje utvrdjeno, da Dalmacija pripada zemljištnoj i državnoj cjelovitosti trojedne kraljevine, pošto s druge strane dalmatinski se sabor u svojih adresah od 7. rujna 1870. i 14. listopada 1871. za sdruženje s Hrvatskom i Slavonijom razgovetno očitovao, te prepokorno zamolio, da se oba sabora sada razdruženih postremah putem odbora o načinu sdruženja dogovore, to nam nepreostaje ino, nego usvojiti ovu želju dalmatinskoga sabora, pak smjerno zamoliti Vaše Veličanstvo, da izvoli oba ova sabora premilostivo postaviti u položaj, kako bi se pravu, potrebi i vrućoj želji obih posestrimah čim prije zadovoljilo.

Kraljevina Dalmacija, Hrvatska i Slavonija, ujedinjena i potrebitimi uvjeti za samosvojan i državan život providjena, biti će čvrstom podporom prejasnomu vladalačkomu domu svoga premilostivoga kralja i najvjernijom saveznicom kraljevine Ugarske.

Digitized by Google

Deseta saborska sjednica,

držana dne 9. srpnja 1872. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. gosp. Ivana Mažuranića

Sadržaj: Zapisnik devete sab. sjednice. — Interpelacija zast. Josipa Turellija radi obnove magistrata u Požegi. — Interpelacija zast. dra. Aleksandra Rogulića radi vršenja zakona ob uredjenju občinah u županiji sriemskoj. — Treće čitanje adrese. — Predlog zast. Hrvoića i drugovah, da se drži tajna sjednica. — Izbor zastupnikah na ugarski sabor i izbor kraljevinskog odbora. — Izbor deputacije, koja će nositi adresu Njeg. Veličanstvu — Izvješće centralne verifikacije.

(Sjednica se otvori u 11 satih.)

Predsjednik: Sjednica je otvorena. Molim g. bilježnika, da izvoli pročitati zapisnik zadnje sjednice.

Bilj. **Branko Joanović**: (Čita zapisnik 9. saborske sjednice: prilog 1.)

Predsjednik: Imali tko proti zapisniku kakovu primjetbu?

Dragutin Antolek: Ja molim, da se titulature u zapisniku izpuste, da se kaže samo g. veliki župan, a ne presvietli g. veliki župan.

Bilj. **Branko Joanović**: Ja imam na primjetbu gosp. zastupnika Antoleka odgovoriti, da je tako bila interpelacija sastavljena, a dužnost bilježničtva jest, da od rieči do rieči interpelaciju u zapisnik stavi; ja nisam ništa dodao, van onako napisao ko što je interpelacija glasila.

Predsjednik: Prima li se opravdanje g. bilježnika? (Prima se.) Ima li kakova druga primjetba proti zapisniku? (Nitko se nejavi.) Buduć, da proti zapisniku neima nikakove druge primjetbe, to ga proglašujem odobrenim.

Josip Turelli: Vis. sabore! Najavljam interpelaciju na presv. banske časti namjestnika.

God. 1861. uredjen je požežki municipij gradski na temelju dojakošnjega štatuta sa svojim poglavarstvom i zastupstvom iz 60 zastupnikah gradskih, koje je uredjenje sve do godine 1866. nepromienjeno trajalo. Na premnoge tužbe gradjanstva radi već tada nastalih neredah u upravi sa občinskim imutkom bi obnova poglavarstva dozvoljena, obavljena, te odpisom postojaloga kralj. namjestničkoga vieća od 29. kolovoza iste god. broj 21.102 odobrena.

Sudcem i načelnikom bi izabran g. Filip Thaller, pod naročitim uvjetom, da izpit sudački položiti mora ili oprost od polaganja izhoditi si — dočim zastupstvo osta ono isto, akoprem su već tada sva gradska municipija upućena bila, da se na temelju zakona od g. 1850. preurediti imadu.

Od tada, god. 1866., nebje više obnove ni poglavarstva ni zastupstva, prem je obima poslie tri godine mandat utrnuo, a napose zastupstvo se smanjilo stranom smrću, stranom odsućem svojih članovah.

Godišnji prihod grada Požege iznosi na 20—30 hiljadah — a glavnica zakladnih ima na 40.000, koje su na zajmove uz kamate izdane. Grad posjeduje do 600 jutarah dobrih oranicah, livadah, vinogradah, i do 5000 ralih šumah, zaista liep imetak, koji bi u rukuh dobrih i sviestnih upravljateljah gradić taj u duševnom i materijalnom razvitku podići morao. Kako se gospodari redovitim godišnjim prihodom nezna nitko, jer poglavarstvo od god. 1866. nijedne godine računa položilo nije, prem je na to svake godine obvezano; (začudjenje) a kako se sa zakladnimi glavnicami upravlja, budi dovoljno rečeno, kad je dosele 16.000 glavnice propalo, jer zakonitom sigurnošću osigurane bile nisu, kad se osim toga još i danas 10.000 neosiguranih u rukuh triuh nalazi, kad se

*

Digitized by Google

kamati od 30 godinah nisu utjerivali, niti se sada utjeruju. (Začudjenje).

Uprava tih zakladah stoji u rukuh poglavarstva, a ne, kao u drugih dobro uredjenih gradovih, sirotinskoga odbora, koji u gradu Požegi nikad postojao nije, niti danas postoji.

God. 1868., kad je potok Vučjak izlievom svojim po gradu štete na 10.000 počinio, uzajmiti je morao grad 6000 for. iz zemaljskih zakladah za uredjenje njegovo i popravak javnih zdanjah, mostovah itd., al za uredjenje toga potoka nije ništa učinjeno, do li nekoliko mostovah drvenih iz šume gradske; u što je pako poglavarstvo taj uzajmljeni novac okrenulo, nezna se, što ipak bez dozvole zastupstva učiniti nije smjelo.

Šume gradske sieku se svake godine bez proračuna, kada i koliko se svidi poglavarstvu, bez svake kontrole, a šumar gradski izstupio je lani iz službe — i prešao u županijsku službu, nepoloživ još ni danas računa.

Šumski kvarovi se likvidiraju, globe pobiru, al koliko i kamo dospievaju, nema računa.

Cimentiranje miena obavljao je tečajem više godinah neki zastupnik gradski Pikal, pobirao je pristojbe, — od kojih polovica u gradsku blagajnu teći imadjaše, — koliko je od koga htjeo, al blagajna nevidje novacah, ni zastupstvo računa, prem je toliko put zahtievalo, nu nije mu dano nikad skontrirati gradsku blagajnu, pak je tek lani privatnikom pošlo za rukom toga obć. urednika na prevari, zloporabi zateći, i to se sudbeno proganja.

Naravno je dakle, da se prave potreboće grada pokraj takve uprave pokrivati nemogu, tako, da ni činovnici gradski svojih plaćah redovito dobivati nemogu. Najprije se naplati načelnik, bilježnik, pa onda, ako koga što zapade.

Glavne učione gradske, koje su tek preklani jedvice ustrojene, neimaju potrebnih učilah, a gimnazij, koji je povišen na višji s tim uvjetom, da grad zdanje i potrebite prostorije sagraditi ima, neima danas valjanih prostorijah, te se bojati, da će vis. vlada uprav radi toga pomanjkanja, tu blagodat gradu Požegi uzkratiti morati.

Grad vrši patronat nad župom, al svoga prava, odnosno dužnosti, račune crkvene pregledavati, nije više godina vršio, jer je župnikom brat načelnikov, pa kad mu brat načelnik nepolaže računah gradskih, drži mu brat, da nemora ni on crkvenih, al porad te nemarnosti morao je grad za nabavu zvona iz svoje blagajne 500 for. opredieliti, prem nitko ni nedvoji, da bi to crkva sama uz svoje obilate prihode učiniti mogla.

Sudstvo nestoji nimalo bolje. Sudac je bez izpita, satnik takodjer, kom je napose izvršivanje sudstva i zabranjeno; znao bih toga jošte puno navesti, nu neću strpljenje ove kuće na kušnju stavljati, zato mislim, da je ovo dovoljno. Uvidiv nekolicina gradskih zastupnikah, kamo takva nevaljana uprava vodi, znajući, da je ono za štetu obćinskomu imetku i svojim imetkom obvezano, pritužilo se prošle godine u mjesecu ožujku obrazloženom tužbom bivšemu banu Bedekoviću s molbom, da visoka vlada sve te nepodobštine nepristranim izaslanstvom na njihov trošak izviditi dade, te obnovu poglavarstva i zastupstva, kojim je mandat davna izminuo, dozvoli. Bilo nekoliko mjesecih, al riešenja nikakova; kasnije je vis. vlada ovu tužbu poslala poglavarstvu, na ruke načelnika Thallera samog, dakle tuženiku, da ju ono u svom djelokrugu rieši, a ujedno priobćila ju bivšemu vel. županu Maljevcu, šurjaku načelnikovu, da on kao povjerenik vladin posreduje. Vel. župan pako obziruć se valjda na svoj obiteljski odnošaj sa načelnikom, više nego i sama vlada, učini podžupana požežkoga Bunjika, bratića svoga, svojim zamjenikom, nu do toga nije došlo, jer načelnik nije pronašao za shodno naredbi vis. vlade udovoljiti, već je naprosto tužbu ad acta bacio, a isto tako i vis. vlada nije dalje brige imala. Mjeseca studenoga prošle godine sastao se odbor i potraži račune od načelnika, da ih pregleda — al dobi za odgovor od načelnika, da su računi vis. vladi na njezin zahtjev predloženi. Kojim povodom mogla je vis. vlada račune obćinskoga dobra prije, nego li jih zastupstvo pregleda i odobri, na što je ono u prvom redu pozvano, potražiti, te jih pravoj kompetenciji oduzeti — nije zastupstvu ni danas poznato. I opet u novije doba potužilo se je gradjanstvo na gosp. banske časti namjestnika, koji je dakako dostojao sve obećati, nu opet neima resultata nikakova.

Svemu dakle tomu čini se, da je jedini taj uspjeh, što poglavarstvo u tekućoj godini bez proračuna, valjano i propisno ustanovljena, prihodom obćinskim razpolaže.

Zastupstvo, koje je već po višekrat i plaće dotičnim, koji račune polagati imadu obustavljalo, nije kadro na put stati tomu neredu — jer u njem osim brata, šurjakah načelnikovih, ima činovnikah, koji pod pritiskom političkim nedjela poglavarstva hotice ili nehotice podupiraju. Zasto stavljam sliedeću:

Interpelaciju na presv. g. banske časti namjestnika Antuna pl. Vakanovića.

S razloga, što po obstojećih propisih i naredbah za uredjenje gradovah i njihovih obćinah, obnova poglavarstva i zastupstva svake treće godine sliediti ima, a u gradu Požegi zastupstvo od god. 1861., i poglavarstvo od g. 1866. neobnovljeno postoji, te je obim mandat utrnuo; — s razloga, što je poglavarstvo gradsko o prihodu i razhodu obćinske imovine dužno svake godine račune, osnovane na valjano i propisno sastavljenu računu zastupstvu na pregledanje i odobrenje polagati, — a poglavarstvo grada Požege od g. 1866. nijednoč računa zastupstvu položilo nije;

s razloga, što vis. vlada na pritužbu od gradjanah požežkih podnešenu, po gosp. bivšemu banu Bedekoviću, radi postojećega nereda u upravi obćinskoga imetka shodnih odredabah učinila nije, prem joj je dužnost nad upravom obćinske gradske imovine bditi;

Digitized by Google

s razloga, što je vis. vlada prošle godine od načelnika gradskoga račune od prošlih pet godinah, neizpitane i neodobrene po zastupstvu zahtievala i predložit si dala, te jih tako kompetenciji gradskoga zastupstva oduzela;

s razloga, što vis. vlada ni najkašnju pritužbu gradjanah, predanu po njihovu punomoćniku odvjetniku g. Pavišiću sadanjemu gosp. ban. časti namjestniku dosele nikakove shodne i uspješne korake učinila nije, koje bi zakonu štovanje, a u upravi imetka obćinskoga red povratiti mogle;

pitam g. banske časti namjestnika:

Zašto vis. vlada u gradu Požegi obnovu zastupstva od g. 1861. i poglavito od g. 1866. dopustila nije i da li to kani sada odrediti?

Kako je vis. vlada dopustiti i trpjeti mogla, da poglavarstvo grada Požege računa ob upravi imetka obćinskoga od g. 1866., ni jedanput polagalo nije, prem je njoj to poznato bilo i poznato biti moralo.

Zašto vis. vlada tužbi gradjanah požežkih, sbog takova nereda prošle godine predanoj, zadovoljila nije, i da li kani i što na noviju sličnu tužbu odrediti.

Kojim povodom je vis. vlada mogla račune, spadajuće pod kompetenciju gradskoga zastupstva ob upravi imovine obćinske, neizpitane sebi predložiti dati i što je s njimi učinila, pošto ih već devet mjesecih drži i svojoj nadležnosti — zastupstvu — povratila nije?

U Zagrebu, 4. srpnja 1872.

Jos. Turelli,
zastupnik kotara pakračko-kutinskoga.

Dr. **Aleksander Rogulić**: I ja imam, s dozvoljenjem visoke kuće, jednu interpelaciju da stavim. Visoki sabore! Poštovani predgovornik, g. zastupnik grada Križevca, u jučerašnjoj sjednici naslikao je crte o stanju županije križevačke. Vi ste se zaista sgražali, kad ste čuli i držali sigurno, da to nije moguće, nego da je to slika iz Bosne. Još je sve to malo, kad bi znali i čuli, ono, što se sbivalo u županiji sriemskoj. Gospodo! Sve ono od rieči do rieči, što je g. zastupnik grada Križevca rekao, može se uporaviti na Sriem. Samo, da je bezzakonje od duže vremena i da se je uvriežilo. Ja bi reko, da u toj županiji potiče i iztiče sve to zato, jer je Sriem najudaljeniji, što je komunikacija težka, te se s toga težko ovdje sve vidi i čuje, što se tamo sbiva.

Križevac je blizu, njekoliko satih od Zagreba, može se sve vidjeti i čuti, što se tamo dogadja. Iz Sriema pako nemože tako lahko jauk naroda ovamo dospjeti. Ja dakle, kao zastupnik ove županije sriemske, dužan sam izjaviti ovdje, da to isto, što je štovani g. predgovornik Turelli za grad Požegu kazao, tako se to na svaku pojedinu obćinu u županiji sriemskoj uporaviti može.

Mi smo se radovali, kad je zakon o ustrojstvu i uredjenju obćinah došao, da imamo barem kakav temelj, da obćine uredimo, i u tom pogledu, da se tomu haranju s obćinskim imetkom, tomu paševanju činovnikah na put štane. Ali, žalibože, nismo ništa dobili, van zakon na papiru, i veće zlo. Prodjite sve obćine županije sriemske, svigdje ćete naći tu tužbu. U nijednoj obćini nije se gledalo, da se uredi obćinsko stanje, to je bila izlika samo i nuzgredna stvar. Glavna je stvar bila, da se obćine tako urede, kako bi najbolje agitacionalnim namjeram vlade poslužiti mogle.

Ovo jadno i čemerno pravo, koje su obćine dobile zakonom o uredjenju obćinah, tako je skrnjeno i okučeno, da se nikakova uporava od njega učiniti nije mogla. Zašto? Što se je napred već skovala i osnovala osnova, kako, kao što već rekoh, bi se mogla polučiti trajna i povoljna agitacionalna špilja za vladine namjere.

Evo, gospodo, samo da jednu ustanovu reknem. Zakon taj kaže, u čl. 16, § 37. (ako se nevaram) ovako: da obćine imadu poglavarstvo svoje birati, a da o tom sudci imadu predlog učiniti odboru. To su gospoda sudci po dobivenom od vlade naputku i dogovoru tako učinili, da su izigrali to dobro i pravo obćinah. Nije predložena bila kandidacija, nego većom stranom imenovanja, ako dotičnoj obćini nije bila po volji kandidirana osoba. Ako je predložila i molila obćina, da želi po zakonu upravu imati, to se nije obzir uzeo na obćinske te želje. Naproti svagdje se je ono izigralo. Ako se je u kakvoj obćini iskalo, da čovjek, koji povjerenje uživa, bude knezom, ako je bio seljak, akoprem je pismu vješt, dotični je sudac kazao, da seljak nemože biti knez; a naproti u drugoj obćini je isti sudac seljaka za kneza kandidirao.

Ako obćina nije htjela birati sudca, onda je sudac sam istoga imenovao i zagrozio se obćini, da nema pravo birati i da će on strogom mjerom postupati. Ako je obćina želila, da bude sudcem izabran muž, koji u cieloj okolici povjerenje uživa, onda je postavljena sasvim nepoznata osoba u kandidaciju. I tako je slučaj bivao, da se je iz drugoga i trećega sreza osoblje za tu službu kandidiralo.

Zašto se je to tako radilo? zato, da se dobije povoljno zastupstvo županije, da se poslje 6 godinah neustavnoga vladanja županijskoga može kazati pred licem naroda: „Evo imate zastupstvo, koje nije najmanje odgovaralo želji naroda, koje nije bilo osnovano na zakonu, koje zastupstvo bi imalo namjeru, protuzakonito častničtvo podupirati i pravo obćinah pobijati.

Badava sve prošnje, badava sve tegobe, badava sve žaobe. Zašto se je za tim išlo? Zato, da bude takovo zastupstvo svrha, da se nemože tražiti računah, da se nemože iskati odgovornost za toli silna bezzakonja, koja su u županijah počinjena.

Kazano je ovdje od g. predgovornika, zastupnika grada Križevca, da je sudstvo u županiji križevačkoj na vrlo slabih noguh, a što da reknem o našem sudstvu?

Digitized by Google

Što da reknem o sudstvu; koje se nije u nikojem pogledu na silne tužbe naroda obazirat htjelo.

Interpelacija, dakle, moja jest ova: (Čita).

Interpelacija na presv. g. banske časti namjestnika!

S razloga, što je dobro uredjena obština temelj dobroj upravi i uspješnom razvoju dotičnog stanovišta,

s razloga, što je člankom XVI. g. 1870. odredjeno uredjenje obštinah,

s razloga, što se u istom zakonu podieljena autonomija občinska u županiji sriemskoj, po kot. i županijskoj vlasti protuzakonito krnji, dotično iluzornim pravi,

s razloga, što je obnova obštinskog činovničtva većom stranom bezakonito obavljena, uz krivo tumačenje zakona,

stavljam na visoku zemaljsku vladu, odnosno gospodina banske časti namjestnika sliedeću interpellatu:

Je li voljna visoka vlada za sačuvati obštinam po zakonu pripadajuće autonomno pravo, izgredom kot. i žup. organah u županiji sriemskoj na put stati, i nastojati, da se uredjenje obštinah, u koliko nije po zakonu obavljeno, naknadno odmah, bez svakog pritiska vlasti, obavi.

Je li voljna ovomu saboru predložiti potrebne preinake na samom zakonu, kako bi autonomija občine živom istinom postala i nebi se povoda davalo, da vlasti mogu krivim tumačenjem zakona sam zakon izigrati.

Dr. Aleksander Rogulić v. r.

Predsjednik: Ova će se interpelacija dostaviti visokoj vladi.

Prelazi se na dnevni red. Imamo na dnevnom redu treće čitanje po odboru dvanaestorice izradjene adrese.

Izvj. **Jovan Živković**: (Čita adresu.)

Predsjednik: Prima li visoka kuća ovu sada pročitanu adresu u svojoj cielosti? (Prima se).

Molim onu gospodu, koja su za to, neka izvole ustati. (Ogromna većina).

Gospoda zastupnici: Hervoić, Krcivoj, Šuljok, dr. Vučetić, Maljevac, Parapatić, Šomodji, Inkey, Matačić, grof Rudolf Erdödy, Modić i Josipović podnesli su predlog, koji glasi ovako: „da se javna sjednica pretvori u tajnu“.

Mirko Horvat: Priznajem, da desetorica saborskih članovah imade pravo tražiti, da se javna sjednica u tajnu pretvori. Ali ja nevidim razloga, da se javna sjednica pretvori u tajnu prije, dok se dnevni red neizcrpi. U jučerašnjoj sjednici primljeno je izvješće odbora dvanajstorice, dotično predlog, da se, iza trećega čitanja adrese, prije svega ima obaviti izbor u delegaciju na ugarski sabor i izbor kraljevinskoga odbora. (Istina).

S toga ja predlažem, da se prije izcrpljenoga dnevnoga reda taj predlog neima u obzir uzeti.

Stjepan Hervoić: Ako je dozvoljeno g. predgovorniku, da proti tomu predlogu govori, to ja imam kazati, da ja upravo u pogledu izbora za delegaciju i kralj. odbor, predlažem, da se radi dogovora glede osobah ova javna sjednica u tajnu pretvori, (Ne! Zašto!) najpače pako zato, što ja izbor jedne osobe u delegaciju za ugarski sabor perhorresciram, ja nemogu te osobe birati, a razloga nemogu kazati u javnoj sjednici. (Prigovaraju). Medjutim ako dozvolite, da razlog kažem u javnoj sjednici, onda odustajem.

Dr. **Marijan Derenčin**: Proti svojim zaključkom sabor prigovora primiti nemože. Dosad nisam u parlamentarnom životu čuo, kad se glasuje, da se glasovanje razlozi obrazložuje. G. Hervoiću prosto stoji glasovati za koga mu drago; ako neće za koju osobu glasovati, to nitko nezahtjeva, niti je potriebno, da nam razlog svoj kaže.

Župan turop. **Stjepan Josipović**: Ja bi mislio, da je upravo u interesu vis. kuće, da bude tajna sjednica; a neće i onako i dugo trajati . . . (Na ljevici glasovi: nećemo). To je proti poslovniku.

Josip Muzler: Po § 34. poslovnika neima se držati tajna sjednica bez dovoljna uzroka. Ako g. Hervoić izbor koje osobe perhorescira, to nevidim razloga, da se radi njega tajna sjednica drži.

Ignjat Brlić: Prije nego se dnevni red neizcrpi, neima se javna sjednica u tajnu pretvoriti; to je dosada tako bivalo, ja neznam, zašto bi se sada od toga odustalo. Radi toga mislim, da se predlog g. Hervoića zabaci tim više, pošto je on sam odustao.

Stjepan Hervoić: Ja sam uvjetno odustao, ako dozvolite, da u javnoj sjednici kažem, što hoću, da učinim u tajnoj.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Ja uviek branim pravo, došao predlog, od koje mu drago strane. U § 34. poslovnika veli se: (čita) „Na zahtjevanje predsjedničtva ili 10 članovah p r e t v a r a se sabor u tajnu sjednicu, u kojoj se najprije vieća i odlučuje o tom, da li ima dovoljna uzroka držati takovu sjednicu“. Ja držim dakle, da se sabor odmah pretvoriti ima u tajnu sjednicu, u kojoj će se predbježno odlučiti, da li ima razloga za takovu ili ne.

Predsjednik: Ja mislim, da će biti u interesu štovane kuće, da se debata prikrati tim, da odmah zapitam mnienje vis. kuće i stavljam predlog desetorice na votizaciju. Ona gospoda, koja su za tajnu sjednicu, neka izvole . . .

Julijo Krcivoj: Ovo pitanje nemože doći u pretres: jer kao što je gosp. Makanec izvolio razjasniti §. 34. poslovnika, tako ono stoji, čim 10 članovah zahtjeva, da se javna sjednica u tajnu pretvori, da onda neima voti-

Digitized by Google

zacije, nego se ima odmah javna sjednica u tajnu pretvoriti, u kojoj se izpitava, je li ima za to povoda ili ne. Ja se pridružujem predlogu g. Makanca. (Na ljevici vika: dnevni red.)

Živko Odžić: Ovih danah, kad smo mi zahtievali, da se donese izvješće verif. odbora, zahtievala je protivna stranka samo dnevni red. Ja mislim, da im mi danas uzvratiti možemo, kad zahtjevamo dnevni red.

Stjepan Hervoić: (Hoće da govori. Glasovi: govorili ste već.)

Predsjednik: Visoka kućo! Ja ću formulirati pitanje ovako: Gospoda, koja su za tu interpretaciju poslovnika, da se nevieća, ima li biti tajna sjednica ili ne, neka izvole ustati.

Mirko Hrvat: Ja nisam predlog učinio, da se ima viećati, da li ima biti tajna sjednica ili ne, nego moj predlog glasi, da se javna sjednica nemože pretvoriti u tajnu prije, nego se dnevni red izcrpi.

(Prepirka).

Stjepan Hrvoić: (Ustane, da govori; glasovi proti tomu). Molim, ja sam predlog učinio, zato mi dozvolite, da odgovorim još g. Mirku Hrvatu. Može se slučiti, da za vrieme pretresivanja kojega predmeta nastupi ovaj stadium §. 34., da naime 10 članovah zahtjeva tajnu sjednicu. Ako se to slučiti može, onda mislim, da je opravdan moj predlog.

Dr. **Aleksander Rogulić**: Molim visoki sabore! da se držimo poslovnika, osobito strogo ondje, gdje neima kompromissa; kompromissa proti zakonu dalje netreba da tjeramo. Poslovnik kaže, čim 10 članovah zahtjeva, pretvara se javna sjednica u tajnu, i to odmah. Ja neželim, da se koja stranka majorizira; ako ima razloga, odlučiti će se to u tajnoj sjednici, ako neima razloga, biti će opet javna sjednica. Ja sam dakle zato, da bude tajna sjednica.

Predsjednik: Prelog leži na stolu vis. kuće, da se javna sjednica pretvori u tajnu. Ja bi to odmah bio učinio, da nije ustao g. zast. Mirko Hrvat i prigovor učinio, da se to nemože učiniti prije izcrpljena dnevnoga reda. Ja dakle sada nemogu stupiti na taj zaključak, da se javna sjednica pretvori u tajnu, dokle god nevidim, da li vis. kuća prima prigovor g. zast. Mirka Hrvata, ili ne. Koja su, dakle gospoda za predlog g. Mirka Hrvata, neka izvole ustati. (Ustane manjina.)

Zaključak dakle glasi: Ova se sjednica pretvara u tajnu.

Bartol vitez **Smaić**: Ja predlažem, da idemo u malu dvoranu, da može štovano obćinstvo ostati na galerijah, jer će se sjednica i onako opet nastaviti.

(12 sat. 15 min.)

(Tajna sjednica trajaše 20 minutah).

Predsjednik: Budući da je obnadjeno, da nije bilo povoda držati tajnu sjednicu, nastavlja se sada sjednica javna.

U jučerašnjoj sjednici učinila je štovana kuća zaključak, da se izza votiranja adrese ima obaviti izbor odnosnoga broja zastupnikah za zajednički ugar.-hrv. sabor u smislu zak. čl. l. g. 1868. onako, da se istodobno obavi i izbor u adresi navedenoga kraljevinskoga odbora u svrhu, u adresi naznačenu. Usljed ovoga zaključka ima se danas obaviti izbor za delegaciju, t. j. 29 zastupnikah, koji imadu od strane Hrvatske ići u dolnju kuću, a 2 člana u gornju kuću ugarskoga parlamenta. Ja bi dakle sada molio, da se vis. kuća izjavi, kako će se o tom glasovati. Ja držim, da se na jedan papir stave oni, koji idu u gornju kuću, a na drugi, koji idu u dolnju.

(Glasovi: ne, na jednu cedulju.)

Glasovati će se dakle tajno; da se pako kontrola vodi o tom, da se glasuje onako, kako zakon zahtieva, postavljam za škrutatore za izbor zastupnikah za ugar. sabor g. zast. Tombora, g. zast. Derenčina, g. zast. Joanovića i g. zast. Krcivoja. Ova četiri gospodina neka izvole paziti, da se delegacija toli za gornju, koli za dolnju kuću ug. sabora obavi onako, kako zahtjeva zakon.

Za škrutatore za izbor kraljevinskog odbora imenujem g. zast. M. Horvata, g. zast. Vučetića, g. zast. Vrbančića. Ova će tri gospodina imati paziti na to, da se postupa po zakonu pri glasovanju za kraljevinski odbor.

Da se uzmogne glasovati po redu, izvolit će g. bilježnik imenik čitati, i kako bude koje ime čitano, neka donese dotični gospodin ovamo cedulju.

(Obavljaju se izbori.)

Predsjednik: (Pošto su cedulje predane.) Vis. je kuća primila u trećem čitanju adresu, koja će ići Njeg. Veličanstvu. Tim se radja potreba, da se izabere deputacija, koja bi imala predati adresu u previšnje ruke. Ja bi dakle želio, da bi tko od gospode htjeo učiniti predlog od koliko osobah da ova deputacija sastoji, i kako ju visoka kuća želi izabrati.

Dr. **Aleksander Rogulić**: Ja držim, da bi dovoljno bilo i odgovaralo dostojanstvu, ako bi tu našu adresu preuzv. g. predsjednik sa g. prvim podpredsjednikom podneo Nj. Veličanstvu.

(Glasovi: prima se.)

Ivan Vončina: Ako vis. kuća to prima, ja bi predložio, da se još dva člana dodadu.

Zast. turop. **Stjepan Josipović**: Vis. sabore! Ja bi podupirao predlog gosp. Rogulića s razloga, što je stvar prešna, s toga je potrebno, da deputacija čim prije prodje; zato mislim, da će najbolje biti, da podnesu ovu adresu g. predsjednik i prvi podpredsjednik.

Jovo Steković: Ja bi podupirao predlog gosp. Von-

Digitized by Google

čine s toga razloga, da nebi stvar imala samo oficioznoga značaja.

Predsjednik: Želi li tko govoriti?

(Nitko se nejavi.)

Ako nitko neželi govoriti, ima se glasovati o predlogu. Gospoda, koja su za predlog g. Rogulića, t. j. da preponiznu našu adresu predsjednik i prvi podpredsjednik Nj. Veličanstvu podnesu, neka izvole ustati.

(Ustane većina.)

Dakle zaključak vis. kuće glasi: da preponiznu našu adresu, koja je danas votirana, podnesti imadu predsjednik i prvi podpredsjednik.

Buduć da ovim načinom podje predsjedničtvo na put, s toga će po svoj prilici biti potrebno, da se sab. sjednice nedrže dotle, dok se predsjedničtvo nevrati, i izvješće o svom putovanju podnese, a dotle bi mogli odsjeci raditi u svojih poslovih. Ako vis. kuća na to pristane . . . . .

Dr. **Milan Makanec**: Ja mislim, da se sjednice drže, da se rieši izvješće centralnoga verifikacionalnoga odbora, koje bi se bilo prije svega riešiti imalo, da se o sumnjivih izborih odluči, jer dva člana već dugo sjede u saboru, pa se nezna, da li spadaju ovamo ili ne, a njekoja gospoda imadu dvostruko zastupstvo. Zato ja mislim, da se poslje podne može držati sjednica, da se ovo izvješće jedanput rieši.

Josip Špun: I ja podupiram predlog gosp. Makanca s razloga, što je u istinu čudno, da članovi sumnjivi u najvažnijih predmetih viećaju kao nesumnjivi. Nadalje ima više kotarah nezastupanih, što im je na štetu. S toga bi se svakako izvješće cent. verif. odbora moralo čim prije riešiti.

Predsjednik: Ako nitko neće predlog učiniti, ja bi mislio ovako, da vis. kuća izvoli izjaviti, da se medjutim, dok se predsjedničtvo nevrati, sab. sjednice nedrže, i da se onomu, što je g. zastupnik karlovački kazao, doskoči tim, da se ista sadašnja sjednica odgodi na poslje podne, gdje će se riešiti izvješće centr. verif. odbora, i takodjer škrutinium proglasiti.

(Glasovi: prima se.)

Ako vis. kuća na to pristane, ja bi izrekao zaključak. (Glasovi: pristaje.)

Dakle zaključak je taj: dok se predsjedničtvo nevrati, neće se držati sab. sjednica, a sadašnja se sjednica odgadja na poslje podne, gdje će se izvješće centr. verif. odbora riešiti, i škrutinium proglasiti.

Odgadjam dakle sjednicu na poslje podne u 5 satih, buduć se nije nadati, da će gospoda sa škrutiniumom tako brzo gotova biti.

(1 sat 30 min.)

Nastavak 10. sjednice u 5 satih poslje podne.

(5 satih 20. min.)

Predsjednik: Pošto je uspjeh izbora za regnikolarnu deputaciju i za delegaciju u ugarski sabor poznat, molim gg., koja su za skrutinij imenovana, da izvole pročitati uspjeh glasovanja.

Siavoljub Vrbančić: Čast mi je visokom saboru izviestiti o uspjehu glasovanja za kraljevinski odbor. Glasovalo je 102 člana sabora, od ovih dobio je g. Prica 102, Živković 76, Mažuranić 71, Jakić 71, Krestić 68, Kraljević Miroslav 68, Kušević Svetozar 68, barun Prandau 67, biskup Strossmayer 66, Mrazović 66, Vončina 65, P. Horvat 62 glasa. Koja su gospoda, dakle, izabrana u kraljevinski odbor. Još su dobili grof Stjepan Erdödy 39, Jul. Jelačić 36, Kreivoj 26 itd.

Dr. **Marijan Derenčin**: Za zastupnike na ugarski sabor glasovalo je 102 člana. Izabrani su u gornju kuću: Inkey sa 99 i Smaić sa 67 glasovah. — U dolnju kuću: Živković sa 100, grof Rud. Erdödy 100, grof Petar Pejačević 99, grof Hinko Khuen 99, Modić 98, Mihalović Dragutin 73, Pust 73, Jakić 72, grof Nugent 72, Krestić 71, Vončina 70, Rogulić Jovan 69, Tombor 69, Dr. Brlić 68, Miškatović 68, Mrazović 68, Dr. Derenčin 68, Hrvat Mirko 68, Labaš 68, Jurković 68, Kraljević Benjamin 68, Joanović 68, Kršnjavi 65, barun Prandau 65, Kiš Gabor 64, Julius Jelačić 63, Petar Horvat 62, Muzler 58, grof Stj. Erdödy 58 glasovah.

Ova gospoda izabrana su dakle za zastupnike na ugarski sabor.

Još su dobili: Grof Oskar Keglević 36, grof Rickard Šermage 36, Dr. Vučetić 34, Parapatić 35, Maljevac 35, Somogjy 35, Josipović 36, Matačić 34, Hervoić 33, Gvozdanović 32 glasa itd.

Predsjednik: Pošto je izbor za kraljevinski odbor i za deputaciju u ugarski sabor obavljen, imadu se imena dotične gospode predstavkom javiti Njeg. Veličanstvu, buduć da je sabor kraljevskim reskriptom pozvan na ovaj izbor, radi toga mislim, da je dužnost sabora to javiti na previšnje mjesto putem predstavke.

(Prima se.)

Dr. **Ignjat Brlić**: Ja mislim, da se izabranim članovom kraljevinskoga odbora kao i zastupnikom za ugarski sabor imaju izdati vjerodajnice, kojim će se izkazati na dotičnom mjestu, da su od ovoga sabora izabrani.

(Prima se).

Predsjednik: Dakle imaju se imena dotične gospode putem predstavke javiti Njeg. Veličanstvu, te se imaju istoj gospodi izdati vjerodajnice od strane ovoga sabora.

Na dnevnom redu stoji izvješće verifikacionalnoga odbora.

Digitized by Google

Izvjest. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita izvješće osrednjeg verif. odbora; prilog 2., zatim progovori:)

Vis. sabore! Ja držim da će najshodnije biti, ako o pojedinih odborovih predlozih napose viećamo i glasujemo. Prvi je predlog, da se o valjanosti izbora gg. Haca i Šuljoka iztraga povede. U našoj se domovini, gospodo, obavili izbori na temelju zakona, koji izključivo njihovo rukovodjenje predaje u ruke vlade. Što se vlada do sita naužila prava, koja joj iz izbornoga zakona izviraju, to nije nikoga od nas iznenadilo, pače nije nas iznenadilo ni to, što vlada, zaboraviv da je i kod izbora pozvana, da samo zakon vrši, stranačkom je strasti izbornoj borbi označila pravac, koji u svojem razvitku mogao je užasnimi posljedicami po našu zemlju uroditi. Vlada išla je još dalje, te je nejasnim, neizvjestnim, netočnim ustanovam izbornoga reda podmetnut smisao, koji ako i nalazi možda slabe podpore u slovu zakona, stoji u oprieci sa stožernimi načeli izbora. Gospodo! izborni naš red u najvažnijih svojih ustanovah glasi tako neizvjestno, netočno, otvara širom vrata takovim zloporabam, da je vlada u tom zakonu našla neizcrpljivo vrelo, iz kojega vadila je sredstva, podobna prikazati volju izbornikah u nevjernoj slici. Mnogobrojne tužbe, podnešene proti izborom, dokazuju ova moja tvrdjenja i svraćaju pozornost legislative na skrajnju nuždu, da iztrgne iz rukuh i najpoštenije vlade orudje, kojim se javno mnienje toli lahko mistificira. I zbilja, komu nije poznato, kako su se različito po vladinih organih obavljali izbori izbornikah? Bilo je kotarah, u kojih je izborna deputacija što šire, bilo opet drugih, u kojih je što uže tumačila odnosnu ustanovu §. 8. izb. reda. Negdje zahtievalo se 50 prisutnih biračah, da biraju jednoga izbornika, drugdje dopuštalo se, da prisutni bez obzira na njihov broj biraju jednoga izbornika na svaku petdesetoricu popisnih biračah, a doživjeli smo i to, da je kot. sudac obično predsjednik izborne deputacije zahtievao, da od svake pojedine obćine bude prisutno 50 biračah, da jednoga izbornika imenuje. Po §. 15. tražila je izborna deputacija, da izbornik, koj svoj glas reklamira, svoje pravo dokaže, a kad se izbornik uputio u porezni ured, da si pribavi zahtievani dokaz, odgovaralo mu se, da je vlada zabranila izdavati pojedincem porezne izkaze, jer da po §. 22. izb. reda samo izborne deputacije ovlaštene su ugledati porezne listine.

Ja bi mogao, gospodo, množinu sličnih slučajevah navesti, da dokažem da u nevaljanom izbornom redu, leži takodjer jedan, a to ne najneznatniji razlog tolikim tužbam.

Takav izborni red, kao što je naš, pa u rukuh takove vlade, kao što je naša, neće nikada ojamčiti izbornikom onu slobodu, koja je potrebita, da se javno mnienje kod izbora očituje.

Predpostaviv ovo, saborski članovi imali su pred očima s jedne strane tužbe, o kojih nije dvojbe da navadjaju fakta, kojimi je izborna sloboda stegnuta, ili na svladanje silnih zapriekah prinuždena, a s druge strane zakon, koji svojimi ustanovami izbornu slobodu i sam otegoćuje i prieči. Saborski članovi k tomu kada sude u odsjecih o pravovaljanosti mandata svojih drugovah, pretvaraju se u političku porotu, a vi gospodo znate, da na presude političke porote moćno uplivaju političke okolnosti, u kojih porota sudi. To nam svakdanje izkustvo dokazuje. A kakove su bile političke okolnosti, u kojih smo radili? Ako svi znakovi nevaraju, o presudi porotnikah visilo je dalnje djelovanje sabora ovoga, porotnici imali su birati medju saborom, medju javnim saborskim sborom, medju radom, smjerajućim na boljak nesretne ove zemlje, ili medju tajnimi sastanci kobnih po Hrvatsku kreaturah, medju nastavkom današnjega španovanja; porotnici imali su birati medju patriotizmom, koji osjeća u sebi toliko snage, da znade zatajiti čuvstva pravedne ogorčenosti i medju patriotizmom, koji prekipljuje, da si zadaje sebično zadovoljstvo trenutka. Ovako shvatili su saborski članovi položaj i prema istomu neprizivnu svoju odluku izrekli.

Nu naša vlada skrbila je i zato, da se dva izbora obave na način, koji nemože opravdati ni izvraćanje naravitoga smisla izbornoga reda, dva izbora, o kojih, ako se dokažu okolnosti, u kojih tvrdi se, da su se obavila, nemogu se sa nijednoga gledišta valjanimi priznati, a ti su izbori gg. Hatza i Šuljoka. Gdje se, gospodo, izbornici na biralištu zatvaraju, gdje mjesto upisanih izbornikah drugi neupisani glasuju, gdje se izbor neizvadja na temelju ovjerovljene izborničke listine, već na temelju druge krivotvorene, gdje se dopušta, da pijani čopori zavedenih nemirnjakah zlostavljaju izbornike, gdje se neda kandidatu govoriti, gdje se po vlasti nezakonitim načinom imenuju izbornici, gdje se ovo radi, tuj o valjanosti izbora nemože biti govora, tuj treba da se sabor o istinitosti tužbovnih navodah iztragom osvjedoči prije, nego li dotične izbore ovjerovi. Ovimi sam riečmi gospodo htio što kraće nacrtati vam sadržaj tužbah proti izborom Šuljoka i Hatza, a stid me je, gospodo, sa ovoga mjesta upuštati se u potanje razlaganje načina, kojimi su se napomenuta nasilja izvadjala. Ovim držim da sam dovoljno obrazložio prvi predlog odbora, a zaključujem tim, da izvolite što prije pristupiti k izboru onih zastupnikah, koji će predložene iztrage voditi.

Dr. **Mihailo Posilović**: Visoki sabore! Da je g. predgovornik učinio zaključak prema krasnim svojim premissam, to bi bio sigurno zadovoljio. On je izvolio liepo dokazati, da su se prigodom izborah dogadjala bezakonja, ograničiv se samo na 2 izbora i to g. Hatza i gosp. Šuljoka, ni nespominjajući ovdje takodjer jedan izbor, koji bi se morao upravo na uništenje predložiti, naime izbor u Ivaniću.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Kod druge točke odborova predloga izvolite o tom predmetu govoriti.

Digitized by Google

Dr. **Mihajlo Posilović**: Ja velim, ja tvrdim, da je nečuveno i nevidjeno u parlamentarnom životu, da se verifikacija istom onda obavlja, pošto je glavni čin, glavna zadaća svršena; istom onda kada je glavna zadaća svršena, naime biranje zastupnikah u Peštu, čita se izvješće osrednjega verifikacionalnoga odbora. Ja sam toga uvjerenja, gospodo, da svaki od vas drži, da je ovaj postupak nekorektan, i da je valjalo prije svega čitati izvješća pojedinih odsjekah, i onda osrednjega odbora, prije, nego su se birali zastupnici u Peštu. Ja, gospodo, u svem vidim nekakvu silu, nekakav pritisak. Premda se ugarski sabor istom u studenu (Glasovi: u rujnu), dakle u mjesecu rujnu sastaje, to je ipak izbor zastupnikah na ugarski sabor obavljen prije, nego je konačno odlučena verikacija. To je nečuveno. To je nevidjeno. Ja vam se čudim, kraj tolike većine, da niste mogli niti forme, glede verifikacije držati, što je jako lahko. Po §. 15. poslovnika, prva točka odborova predloga niti nespada na izvješće osrednjega verifikacionalnoga odbora. Jer 22. paragraf poslovnika kaže dalje u 10. alineji po prilici: „Kad dodje red na glasovanje o valjanosti kojega izbora, najprije će se dignuti na predsjednikov poziv oni, koji su mnienja izvjestitelja odsječnoga, zatim oni, koji su proti tomu mnienju“.

Korektno bi dakle bilo, da pošto se sabor konštituirao, da bi onda izvjestitelji pojedinih odsjekah pročitali svoja izvješća, pa onda sabor konštituiran bi imao odlučiti, prima li se izvješće ili ne.

Vi ćete prigovoriti, da predsjednik imade izjaviti, da je nadpolovična većina saborskih članovah verificirana. Istina je, ali on to može istom onda izjaviti, pošto je položeno izvješće na stol visoke kuće, te kad izvjestitelj osrednjega verifikacionalnoga odbora vidi, da je dovoljna većina, da je dovoljan broj narodnih zastupnikah i pozvanikah banskih verificiran. To pako učinjeno nije, dakle se je nekorektno postupalo. Osim toga, što je nekorektan ovaj postupak, što se pred konštituiranom kućom čita izvješće osrednjega verifikacionalnoga odbora, spomenuti mi je takodjer, da §. 22. poslovnika kaže; „Ako se o valjanosti kojega izbora ili poziva banskoga sumnja porodi, o tom odlučuje sabor“. Gospodo, ja mislim, da nitko neće nijekati, da se je sumja porodila, kad je čuo izvješća, koja su se čitala prije konstituiranja sabora od pojedinih odsječnih izvjestiteljah; da je mnogo tužbah dizano proti izborom narodnih zastupnikah; već s toga razloga morala se je sumnja mal-ne u svakom od vas poroditi.

Javna je tajna, dočim ste vi samo 3 izbora prieporními proglasili, da su se nasilja dogadjala najmanje kod 12 izborah, koji bi se ne iztražiti, nego odmah uništiti morali.

Ponajprije proizlazila je u prvom odsjeku tužba proti izboru Filipa Thallera u gradu Požegi. Ova tužba dokazuje, a javna je takodjer tajna, da su izbornici iz listinah izbornih izpušteni bili, da se je samo skroz samovoljno postupalo prigodom izbora. Nadalje bila je u izvješću drugoga odsjeka tužba proti g. Toši Roguliću, i ova je tužba, kao što sam se osvjedočio, tako temeljita, da bi se ovaj izbor takodjer odmah uništiti morao.

Predsjednik: Molim gospodina govornika, da se drži prve točke odborova predloga i da podje na stvar.

Dr. **Mihajlo Posilović**: Molim, ja mislim, da moram reflektirati na ono, što se onda čitalo nije. Mislim, da se mora u savezu s tim ovo razpravljati; jer je to onda čitano bilo tako, da se nije moglo primiti, buduć da sabor još konštituiran nije bio.

Predsjednik: Ob inih izborih, koji su verificirani, nemože ovdje biti govora, već samo o izboru g. Hatza i Šuljoka, t. j. o prvoj točki odborova predloga.

Dr. **Mihajlo Posilović**: Ja se još jednom pozivljem na §. 22. poslovnika: „Ako se o valjanosti kojega izbora ili banskoga poziva sumnja porodi, o tom odlučuje sabor“ itd. U meni se je sumnja porodila, je li ćete i vi tu sumnju izraziti, toga neznam; ja hoću. — Tužba proti izboru Petra Maljevca, proti Antunu Labašu, proti Viktoru Somogyu, koja je osobito gravirana, proti Pogačniku, Hatzu, Parapatiću; nadalje tužba proti Juliju Jelačiću, nadalje proti izboru Krcivoja i g. Inkeya.

Ove tužbe, kako sam jih čuo, i kako bi se čule, da se javnost onako štuje, kako bi se morala, slične su si jedna drugoj, kao jaje jajetu. Nasilja dogadjala su se slična kao u Jaski i u Samoboru. S toga bi ja predložio, da se korektno postupa, da čitaju pred konštituiranim saborom izvjestitelji pojedinih odsjekah svoja izvješća i da proti svim izborom, proti kojim tužbe predleže i o kojih se sumnja, da su valjani, da bi se o valjanosti svih tih izborah odlučilo; ja od svoje strane predlažem, da se ili ništetnimi proglase, ili da se iztraga proti njim povede.

Svetozar Kušević: Visoki sabore! Da nebi nepotrebno vremena trošili i prepirke vodili, uputio bi ja g. govornika na §. 69. poslovnika, koj glasi ovako: „Proti svojim zaključkom neprima sabor nikakovih prigovorah“. Dakle ja mnijem, da se neimamo sada o tom bezpotriebno prepirati.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Ja mislim, da se je razprava izvješća centralnoga verifikacionalnoga odbora s toga produljila, što je gosp. izvjestitelju istoga mučno bilo braniti te točke; jer se sa svješću i časću u obranu nebi mogle uzeti, što su pojedini odsjeci manjkavo o verifikaciji sudili. Priznati ću, da verifikacionalni odsjeci sude kao neka porota, budući se nevežu glede dokazah na stanoviti dokazbeni postupak, nu neka i meni prizna g. izvjestitelj, da je svaki sudac, dakle i porotnik, dužan odlučivati prama zakonu i činu, po svom

Digitized by Google

najboljem uvjerenju. Svaki član ovoga sabora bio je u većih odsjecih dužan pitati se, da li se je izborni čin obavio tako, kao što to izborni zakon zahtieva ili ne. To ima činiti svaki svjestan porotnik, a tomu se nijedan član sabora oteti smio nije, niti sam izvjestitelj; s toga nije bilo shodno opravdavati kompromisnu verifikaciju, pozivom na porotu.

Kao sudac reći ću, da me boli, što se je to tako sbilo. Veli se, da se je čitao imenik verificiranih članovah. Ja rekoh, da n i s u verificirani. A da se nebi mogli po pravu smatrati kao verificirani, to će mi svaki član ovoga sabora dopustiti, ako se o tom s njim medju 4 oka razgovaram.

U odborovu predlogu veli se, neka se proti izboru g. Hatza povede iztraga. Što se tiče izbora g. Hatza, to bi se taj izbor imao ex primo decreto uništiti, i to s toga, što se je povela kriminalna iztraga proti g. Hatzu radi zločina javnoga nasilja i proti predsjedniku deputacije g. sudcu Traveniću radi zločina zloporabe uredovne vlasti, upravo radi dogodivših se prigodom izbora izgredah. Dotični spisi predani su vladi, koja jih nije razgledati htjela. Zašto nije verifikacionalni odbor tražio od vlade te spise: on bi se iz njih osvjedočio bio, da se taj izbor ima ex primo decreto uništiti.

Ako visoki sabor dopusti, ja ću dotične tužbe, koje imam ovdje u prepisu, pročitati.

(Glasovi: Netreba.)

Sadržaj ovih tužbah posvjedočuje, da je gosp. Hatz tamo figurirao kao poglavarstvena osoba, pa su se ljudi, koji mu nisu bili po volji hvatali i u tamnicu bacali. Na svakoga, koji je izrekao ime „Torbar“ grnula je svjetina, te ga u buturnicu baciše. — Nemože se dakle ovaj izbor smatrati kao zakonit. — To je takova nezakonitost, da mi daje povoda predložiti zaključak, da se taj izbor ex primo decreto uništi.

Što se tiče izbora samoborskoga zastupnika, tužbe posvjedočuju, da se i taj izbor ima ex primo decreto uništiti; jer se brojem dokazuje, da je izbor odlučen imenovanjem nekakvih gradjanah, koji po zakonu nemogu biti gradjani. Prisegu su morali položiti, gdje se podvrgavaju tamnici od 10 godinah, ako nebi za vladu glasovati mogli, a za slučaj, kad nebi glasovali za nikoga, samo tamnici od 3 godine.

Poglavarstvo samoborsko izmamilo je od neukih dotičnikah prisegu, te se nepošteno igralo sa svojom vlasti, izbor, koji se na ovakovu postupku osniva, posve je nevaljan. S toga predlažem, da se jedan i drugi izbor ex primo decreto uništi.

Izvjest. dr. **Marijan Derenčin**: Prije svega odgovoriti ću gospodinu dr. Posiloviću ovo: Po slogu i duhu našega poslovnika verifikacionalni su odsjeci nadležni i ovlašteni konačno riešavati tužbe, podnešene proti pojedinim izborom; samo u slučajih, u kojih su dotični odsjeci većinom glasovah zaključili, da ima sumnje proti izboru, tužbe dolaze pred sabor, i sabor o njih odlučuje. Dakle prigovor g. dr. Posilovića, da je postupak verif. odsjekah inkorektan, i zahtjev, da bi se imale sve tužbe, koje su proti pojedinim izborom podnešene čitati, nestoji. Centralni verif. odsjek je prije konštituiranja sabora svoju poglavitu dužnost učinio, t. j. on je prije konštituiranja sabora konštatirao, da je nadpolovična većina narodnih zastupnikah i pozvanikah banskih ovjerovljena; to je javio predsjednik, i na temelju toga izvješća se je sabor posve zakonito konštituirao. Potanje izvješće ob onih izborih, proti kojim ima sumnje, moglo se je na kašnje vrieme odgoditi.

Moram biti osobito zahvalan g. dr. Makancu, što je on izrično priznao, kad saborski članovi sude o pravovaljanosti kojega izbora, da se pretvaraju u porote. Ali ja nisam nigdje, od nijednoga učitelja pravah čuo, da se proti odluci porotah priziv uložiti može, ili da se porotne odluke mogu odbiti. Porotnici imadu suditi po sviesti, kako im to sviest obzirom na okolnosti nalaže, a nitko neima prava dirati u sviest njihovu. Ja dakle nemogu priznati onu teoriju, polag koje proti takovim odlukam ima mjesta prizivu, nego čim priznamo, da sab. članovi sude kao porotnici, nemožemo im više prigovarati.

Što se tiče predloga g. dr. Makanca, da bi se ovaj izbor ex primo decreto uništiti imao, istina, u tužbi su navedena fakta, polag kojih, ako će se obistiniti, je izbor nezakonit. Ali ta fakta još nisu sva dokazana: ako se kaže da su ljudi bili u tamnicu bacani, dok se to nedokaže, može to služiti kao razlog vjerojatnosti, ali podpun dokaz još nije. Makar i tekla iztraga proti, samom iztragom još krivnja nije dokazana. Zato ja branim predlog odbora, i glede izbora Šuljoka: jer je glavni razlog, na kojem se tužba proti ovomu izboru temelji, jest, da su se u nezakonitoj sjednici gradskoga vieća za gradjane imenovale takove osobe, koje se po zakonu imenovati nemogu, i to pod uvjetom, da polože prisegu, da će za Šuljoka glasovati. Ove okolnosti treba konštatirati, i kad se to konštatira, onda će sabor moći izreći svoj sud.

Ja dakle držim, da se ex primo decreto nikako nebi imali uništiti ni jedan ni drugi izbor, već da se prije mora povesti iztraga.

Dr. **Mihajlo Posilović**: Visoki sabore! Ja ću biti kratak. (Vika: neima govora). Ja sam predlog stavio; odgovoriti ću gosp. vel. žup. Kuševiću, koji je primjetio, da sabor proti svojim zaključkom neprima prigovora. To je istina, ali proti kojim zaključkom; sabor nekonštituiran neodlučuje glede izborah, to će g. vel. župan dopustiti.

Nadalje sam zahvalan g. izvjestitelju, što nije pobijao glavnu okolnost, da na njegov djelokrug nespada prva točka ovoga izvješća.

Digitized by Google

Nadalje nemogu dopustiti ono tumačenje, gdje je kazano, da odsjeci verificiraju. To jasno u poslovniku izraženo nije; ali to je jasno izraženo, ako se proti kojemu izboru sumja porodi, da o tom odlučuje sabor. Ja sam se na to pozvao, a toga g. izvjestitelj oprovrgao nije. Najposlje i to stoji, da je najveće bezzakonje, da sabor, pošto su glavni čini svršeni, tek ide verificirati članove; tim hrvatski sabor nije ništa drugo, nego podlog za biranje zastupnikah u Peštu. Zastupnici ovakim načinom, prije konačno obavljene verifikacije na hrvatskom saboru izabrani, mogli bi biti nepriznani u Pešti, a isto tako u delegaciji.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Buduć da sam stavio konkretan predlog, molim da mi bude dopušteno, da ga branim i suzbijem primjetbe g. izvjestitelja. G. izvjestitelj kaže, da o sumnjivosti ili nesumnjivosti izborah odlučuju odsjeci. §. 11. poslovnika naročito kaže, kad se koji izbor sumnjivim smatrati ima, t. j. kad predleže pismene tužbe, i kad se vidi, da nije po zakonu obavljen. G. je izvjestitelj naglasio, da se verifikacija nebi bila tako obavljala, kad nebi članovom pred očima lebdio razpust sabora; nije dakle liepo, ako postupak ne samo tom bojazni i kompromisom nego i pozivom na pravnu korektnost toga postupka brani.

Što pako g. izvjestitelj navadja, da još nikada od profesora prava nije čuo, da je proti osudi porote dopušten priziv, to moram primjetiti, da g. dr. Derenčin valjda već od dugo vremena nije slušao predavanja kaznenoga prava, jer bi mu inače poznato biti moralo, da toli u praksi, koli po teoriji, radi formalnog nedostatka imade pravnog lieka i proti osudam porotah, o čemu se ovdje upravo radi. A u konkretnom slučaju tim je pravednija moja primjetba, što bi g. izvjestitelj po svojoj tvrdnji dosljedno; cieli sabor morao priznati kao porotu, te jer je sabor tielo mnogo važnije i dostojanstvenije, nego li su pojedini odsjeci, s toga . . . opravdanje g. izvjestitelja gubi svaku vriednost i svaki temelj. Spisi o saslušanju svjedokah pružaju točne podatke o nezakonitosti izbora g. Hatza, dakle nestoji, da se iz spisah, ako još nije osuda izrečena, stvar razjasniti nebi mogla, jer što svjedoci pred sudom pod prisegom izrazuju, to može u istinu uzeti za osnovu odluke glede verifikacije i sabor.

Ja sam učinio predlog, da se oba izbora ex primo decreto unište, nego ja znam, da ćete i ovu stvar kompromisom riešiti, zato odustajem od svoga predloga.

Josip Milčić: (Preda interpelaciju.)

Dr. **Aleksander Rogulić**: (Čita:)

Interpelacija na kr. hrv.-slav. zemaljsku vladu.

S razloga, što je visoki sabor pozvao kr. zemaljsku vladu, da podnese zakonsku osnovu o stavljanju izvan krieposti zak. članka IV. 1870.

S razloga, što ista kr. zemaljska vlada isto ni do danas učinila nije.

S razloga, što se sada najviše, tako rekuć silom diobe izvadjaju, te tako nesmiljeni naroda gubitelji obustavu čl. IV. 1870. osujetiti namieravaju, stavljam na kr. zemaljsku vladu sliedeću interpelaciju.

1. Zašto nije kralj. zemaljska vlada podniela vis. ovome saboru zakonsku osnovu o obustavi zak. članka IV. 1870.?

U Zagrebu, 9. srpnja 1872.

Josip Milčić v. r.

Predsjednik: Ova interpelacija ići će vladi; nego ja bi molio gospodu, da usred debate nepredju na druge predmete. Vraćamo se dakle na predlog odbora; (prama izvjestitelju) izvolite ga pročitati.

Izvjest. dr. **Marijan Derenčin**: Čita 1. točku predloga odbora.

Predsjednik: Molim gospodu, koja su za predlog g. izvjestitelja, neka izvole ustati. (Ustane većina.)

Predlog g. izvjestitelja je primljen, sastojeći u tom, da se ima iztraga povesti ob izborih g. Hatza i g. Šuljoka, i da se imadu izabrati za svaki taj izbor dva člana sabora. Ja mislim, da ćemo tomu izboru pristupiti poslje. (Prima se.)

Josip Špun: Visoki sabore! Ja stavljam predlog koji je . . . .

Predsjednik: Sad ide predlog izvjestitelja dalje.

Josip Špun: Ja stavljam predlog, koji je s ovim u savezu.

Ovdje je zaključeno, da će se glede svakoga od ovih izborah 2 člana izaslati, koja će imati povesti iztragu. Pošto smo čuli, da su ovi izbori na način obavljeni, da nije sumnje, da će biti kasirani, i ako bi jedino to, ako bi ova dva člana zažmirila, i pošto bi sa znatnim troškom i gubitkom ovo skopčano bilo, kad bi ova dva člana za vrieme vodjenja iztrage odkinuti bili od saborskog rada, mislim, da se ova dva gospodina vrhu kojih izborah se ima iztraga povesti, imati toliko patriotizma u sebi, da neće sumnje na sebi nositi, da su nezakonitim načinom izabrani, niti da će željeti ostati i narodu štetu prouzročiti kroz iztragu, zato mislim, da bi umjestno bilo, ako predlog učinim — bar od moje strane — neka se ova dva gospodina mandata odreknu i neka idu na pošteno biralište, pa što bog da. (Živio! smjeh.)

Izvjest. dr. **Marijan Derenčin**: Čita točku 2. odborova predloga.

(Prodje bez debate.)

Izvjest. **Marijan Derenčin**: Čita točku 3.

Vis. sabore! Raić položio je mandat, koji mu uru-

Digitized by Google

čiše izbornici ivanički; ova ostavka Raićeva leži medju spisi, i ja držim, da o tom nebi više ni razprave biti moglo. Kazati ću samo ovo: de mortuis nihil nisi bene. Čestitam Raiću, što je imao toliko poštenja, i toliko savjesti, da je položio mandat, koji mu bijaše povjeren u takovih okolnostih, u kojih ga nijedan pošten čovjek primiti nemože; držim da je tim razprava o Raiću zaključena. Nu izbornici grada Ivanića navadjaju u tužbi i to, da je g. vladni povjerenik Stjep. Hrvoić razpustio izbornu deputaciju, koju je na temelju izbornoga reda imenovao načelnik grada Ivanića, i mjesto te deputacije imenovao drugu. Na temelju izbornoga reda, §. 2. zak. čl. 3. od g. 1870. imenuje osrednji odbor ujedno i izbornu deputaciju gradski načelnik, i nitko neima prava dirati u taj djelokrug načelnika. U odpis kr. od 8. lip. 1871., kojim se izvadja razvojačenje krajine, izrečeno je jasno, da se izbori saborski u razvojačenoj belovarskoj županiji imadu obaviti na temelju izbornoga reda, na kojem je i ovaj sadašnji sabor sastavljen, to je očevidno, da je g. vladin povjerenik, razpustiv izbornu deputaciju, povriedio zakon; zato osrednji verif. odbor nije mogao mimoići ovu nezakonitost, jerbo drži, da treba gradu Ivaniću pružiti mogućnost, da bira po drugiput zastupnika na onom temelju, na kojem se izbor obaviti ima.

Dr. **Mihajlo Posilović**: Visoki sabore! Ovdje je dvoje, na što ću pozornost visoke kuće obratiti. Najprije kaže se ovdje u izvješću, da je Raić položio mandat. Pitam ja ovdje gosp. izvjestitelja i sve članove odbora, kojim pravom su oni držali u svojih rukuh tako dugo položenje mandata, i zašto se nekaže, kojega dana je položio mandat. § 4. zak. ob uredjenju sabora kaže, čim se koje mjesto zastupničko izprazni, ima se svršiti novi izbor najdulje 3 nedjelje kašnje. Tri nedjelje su već prošle, a još nije izbor razpisan. Što je g. izvjestitelj izvolio kazati na njegovu hvalu, moram kazati to, da Raić niti nebi bio imao primiti taj mandat, jer po mom shvaćanju poštenja, ja nebi htio ovakovog mandata primiti, kojega mi dadu žandari i satnija vojnikah. Na 60 izbornikah jedna satnija vojnikah, pod egidom vladinog povjerenika, te je nečuveni dogodjaj u civiliziranoj, kamo li ustavnoj zemlji. Ovo sam morao kazati, jer se je izvolio g. izvjestitelj upustiti o tom da sudi.

Nadalje moram spomenuti glede samog izbora to: da se slažem sa g. izvjestiteljem osrednjeg verif. odbora u tom, da bi najkorektnije bilo, da se gradu Ivaniću pruži prilika, birati zastupnika po drugiput na zakonitom temelju; al tu je na putu još jedna druga težkoća. Dva člana bila su u odboru kod nezakonitog izbora, koji su falsificirali listine, gdje je izpušteno bilo nazočnih izbornika 19.

Ja mislim, da smo mi dužni ugledu vis. kuće i poštenju naroda to, da se ova dvojica nemeću više u odbor, jer nezaslužuju povjerenja, jer su nevriedni, da sjede u odboru. Zato sam ja za predlog, da vis. kuća zaključi, da se preko vlade uputi načelnik ivanički, da u smislu izbornoga reda imenuje osrednji odbor.

Dr. **Aleksander Rogulić**: Vis. sabore! Ja se podpuno slažem sa g. izvjestiteljem u onom, što je kazao glede Raića, naime de mortuis nihil nisi bene. Nu što se ovdje govori o izboru Raića, to su se zaista mnoge nezakonitosti desile pri tom izboru; s toga bi ja želio, da se tužba pročita, da znamo; što tužitelji zahtievaju, jer na tom temelju ćemo najlakše odlučiti.

Predsjednik: G. izvjestitelj ima rieč.

Izvj. dr. **Mar. Derenčin**: Vis. sabore! Ja ću g. Posiloviću samo ovo odgovoriti, da je sasvim umjestno bilo, što je odbor verif. primio ostavku Raića, a to je učinio baš s razloga, da bude pružena prilika učiniti predlog glede rukovodjenja budućega izbora. Glede toga, kako da bude sastavljena izborna deputacija, o tom nemožemo ništa odlučiti, jer to spada u djelokrug eksekutive, nego načelo biti će spašeno i zadovoljeno takodjer želji g. Posilovića, kad bude načelnik napućen, da sastavi drugu izbornu deputaciju: o tom se radi, neradi se o osobah, nego o načelu da se zakon nevriedja. Što se tiče predloga prijatelja moga dr. Rogulića, da se čita tužba, ja proti tomu ništa neimam; ja mislim samo, čim je Raić dao ostavku, to je tužba ostala bez predmeta, s toga je nisam htio ovdje na vidjelo iznašati.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Predlog g. dr. Rogulića je sasvim osnovan, ... (Nastane vika: poslovnik, neima rieči, red.)

Predsjednik: Ja držim red, ali ako gospoda neće pomagati, onda se neće moći držati red. G. izvjestitelj imao je posljednju rieč, ako je tko od gospode hotio još govoriti, imao se je prije javiti. Zato umoljavam gospodu, da se unapred svaki, koji hoće da govori, javi, jer inače u istinu nije moći držati reda.

Dr. **Aleksander Rogulić**: (Vika: poslovnik, neima rieči.) Ja mislim, da nećete narušavati pravila, koje se je dosada obdržavalo, i ako će od danas drugačije biti tumačen poslovnik, nedržim, da će se to prviput na meni vršiti. Ja sam stavio predlog, da se spisi čitaju, i ja mislim, da se to uzkratiti nemože; nu ako vis. sabor to uzkrati, neimam ništa proti tomu; ja sam zaiskao, da bar ove tužbe neprikrivamo, jer mislim, da ćemo imati toliko samostalnosti, da smijemo bar čuti glas naroda. Ja sam stavio taj predlog zato, da se na odgovornost pozove g. banske časti namjestnik i pod iztragu stavi g. povjerenik Hrvoić sbog počinjena bezzakonja; zbog toga sam ja to predložio, što nije htio centr. verif. odbor na to obzir da uzme.

Predsjednik: Molim g. izvjestitelja, da predlog odbora izvoli pročitati, da znamo o čem ćemo glasovati.

Digitized by Google

Izvj. dr. **Marian Derenčin**: Čita predlog odbora.

Predsjednik: Gospoda, koja pristaju uz predlog izvjestitelja, neka izvole ustati (Ustane većina). Primljen je predlog g. izvjestitelja.

Izvj. Dr. **Marian Derenčin** Čita 4. točku predloga.

Josip Špun: Vis. sabore! Tomu, što sam sada čuo, moram protusloviti. Kako je moguće ostaviti patriotizmu onoga čovjeka, da ode iz sabornice, koji je sa znanjem, da mu to pravo nepripada, u nju došao. (Smjeh).

Izvj. Dr. **Marian Derenčin**: Ovdje se govori ob onih, koji imadu virilno pravo. (Glasovi: koji su to, koji nisu došli? Izvjestitelj jih imenuje; Dr. Aleksander Rogulić. To je pogrešno, što se Odeschalchi zove vojvoda sriemski; on je knez, a nije vojvoda sriemski.)

Predsjednik: Molim, koja su gospoda za predlog g. izvjestitelja, neka izvole ustati. (Ustane većina.)

Izvj. Dr. **Marian Derenčin**: Čita 5. točku predloga, zatim progovori.

Vis. sabore! Odbor, kad je stavio taj predlog, ubavjestio se je prije svega, da li je zem. vlada pozvala i grad Rieku kao što druga municipija, da razpiše izbor, i da taj izbor zbilja obavi. Odbor se je uvjerio, da je zem. vlada zbilja to učinila, te upravila poziv na načelnika grada Rieke, ali se izbori nisu obavili. Na temelju zakona sankcioniranoga i stvorenoga u prošastom saboru morala bi Rieka poslati dva zastupnika na ovaj sabor. Ako taj, zakon stoji, zemaljska vlada dužna je radi vlastitog dostojanstva, pobrinuti se, da organi, koji su pozvani, da izbor razpišu i rukovode, taj izbor i zbilja razpišu i obave. Tim, što se na Rieci uzkraćuje izbor, vredja se pravo manjine, koja ako i jest neznatna, ima ipak pravo zahtievati, da se vrši zakon i na Rieci. Odbor nije mogao ništa predložiti, nego to, da se vlada pozove, da navede razloge, s kojih drži, da nemože prisiliti nadležnu oblast, da izbor razpiše. Ja držim, kad bi koji drugi načelnik ovako postupao s pozivom vlade, kako načelnik riečki, banske časti namjestnik bi ga sigurno sa svoje časti dignuo. Ako zakon stoji, to se ima vlada pobrinuti, da se i vrši, jer inače ja nerazumijem, zašto je u izbornom redu onaj §., po kojem ima Rieka birati dva zastupnika na ovaj sabor. Pošto na Rieci nije uvedena uprava takova, u koju naša zem. vlada neupliva, zato se prepušta vladi, da se ona opravda glede toga, i navede razloge, zašto to učinila nije, a na temelju tih razlogah držim, da će po tom sabor moći dalnji zaključak stvoriti.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Zašto da pitamo vladu za razloge, kad smo ih sada od g. izvjestitelja saznali. Nedvojbena je istina, da se na Rieci po zakonu imadu obaviti izbori. Ja držim, da je dužnost vlade učiniti što zakon nalaže. Korektno bi dakle bilo, da je odbor predložio zaključak, da se vis. vladi nalaže, da svakako izbore na Rieci na temelju ovog i onog §. čim prije razpiše.

Izvj. Dr. **Marian Derenčin**: Vis. sabore! Odborov predlog neizključuje, da se nebi poslje primiti mogao predlog g. zast. karlovačkog. Ja nisam htio braniti vladu, na to nisam niti pozvan, niti voljan. Ja držim, vis. sabore! da su okolnosti na Rieci tako izvanredne, da možebiti nemožemo vladu lišiti prava, da navede razloge i potežkoće, s kojimi se je imala boriti, da dodje do izbora. Ako bude vlada to navela, i ako ju sabor bude podupirao, možebiti će lakše biti dokučiti svrhu, za kojom težimo. Obzirom na izvanredne, okolnosti, obzirom na potežkoće, mislim, da počekamo, da vlada navede razloge, a možebiti će saboru biti moguće odstraniti zaprieke, radi kojih se nije mogao izbor obaviti.

Dr. **Milan Makanec**: Gubernator riečki nije suveren, njekomu mora da podpada, a njetko će se valjda naći, koji će mu kazati, ti moraš ovo i ovo izvršiti, što zakon nalaže. Zem. vlada bila je dužna potražiti onoga, koji je kadar prisiliti gubernatora riečkog, da vrši zakon po Nj. Veličanstvu potvrdjen, ako to sama učiniti nije u stanju bila. Ja držim, da je izpod dostojanstva sabora, da pitamo vladu za razloge, zašto nije vršila dužnosti svoje, tim više, što je gosp. izvjestitelj sam te razloge priobćio.

Predsjednik: Koja su gospoda za predlog g. izvjestitelja, neka izvole ustati. (Ustane manjina.)

Ona gospoda, koja su za predlog g. dra. Makanca, neka izvole ustati. (Ustane većina.)

Izriče se zaključak, da se ima pozvati vlada, da čim prije gleda obaviti na Rieci izbore zakonom propisane.

Izvj. Dr. **Marijan Derenčin**: Čita 6. točku predloga.

Vis. Sabore! Ovo je pitanje riešeno jučerašnjom adresom: s toga mislim, da nije treba o njem govoriti.

Predsjednik: Ako nitko neželi govoriti, molim onu gospodu, koja su za ovu točku predloga g. izvjestitelja, da izvole ustati. (Ustane većina.)

Dakle prima se ova zadnja točka.

U sljedstvu predlogah osriednjega verifikac. odbora čast mi je javiti štovanoj kući, da je Lazo Popović mandat položio, isto tako Ivan Mažuranić za kotar Grubišno polje.

Buduć da je dnevni red izcrpljen, dižem današnju sjednicu; buduća ureći će se kad bude izvješće one deputacije ležalo na stolu vis. kuće koja nosi adresu Nj. Veličanstvu.

(7 satih, 45 minutah.)

Digitized by Google

Prilog 1. **Zapisnik**

devete sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, držane dne 8. srpnja 1872. pod predsjedničtvom preuzvišenoga gospodina Ivana Mažuranića u glavnom gradu Zagrebu.

Pošto je predsjednik sjednicu u 6 satih poslje podne otvorio, pročitan je zapisnik devete saborske sjednice, koji je bez primjetbe odobren.

Zatim je pročitano izvješće odbora dvanaestorice u predmetu previšnjega kr. odpisa od 11. lipnja o. g. sliedećeg sadržaja:

1. Da se na previšnji kr. odpis Nj. Veličanstvu preponiznom adresom odgovori, koja se ujedno saboru, kao predlog odbora pod ·|. priključuje.

2. Da se izza votiranja preponizne adrese obavi izbor odnosnoga broja zastupnikah za zajednički ugarsko-hrvatski sabor u smislu zak. čl. I. 1868. i napokon

3. Da se izza toga istodobno obavi izbor u adresi navedenoga kraljevinskog odbora u svrhu, u istoj adresi navedenu.

Narodni zastupnik g. Drag. Ferkić stavlja na presv. gospodina banske časti namjestnika sliedeću interpelaciju:

1. Zašto nije visoka vlada usljed tužbe skupštinarah županije križevačke istoj do 11. prosinca god. 1871., podnešene presvietlom gospodinu velikom županu Ladislavu Kukuljeviću naložila, da on u smislu zak. čl. XVII. 1870. §. 12. na molbu trećine skupštinarah, sazove izvanrednu skupštinu, zatim

2. da li visoka vlada odobrava silovito postupanje presv. gospodina velikog župana Kukuljevića, kojim on u skupštinah viećanje o predmetih, koje skupštinari u smislu §. 16. zak. čl. XVII. 1870. predlažu, zabranjuje.

Zemaljskoj vladi dostaviti.

Narodni zastupnik g. dr. Makanec stavlja predlog podupri po 10 članovah sabora sliedećeg sadržaja:

Zemaljska vlada poziva se, da čim prije ovomu saboru podnese sudbene spise, odnoseće se na parnicu, koju je c. kr. petrinjski pukovinski sud na zahtjevanje gosp. baruna Levina Raucha vodio proti g. Mrazoviću, kao piscu člankah o „lonjskom polju", i proti g. Vončini, kao piscu člankah „o tarifnoj i limito soli", u obstojavšem dnevniku „Zatočniku".

Ima se na dnevni red staviti.

Na predlog narodnoga zastupnika Jovana Živkovića, izvjestitelja odbora dvanaestorice, da se odborski predlog primi, predlaže dr. Makanec sliedeći, po 10 članovah podupri zaključak:

„Mi velmože, dostojanstvenici i zastupnici naroda iz provincijalne Hrvatske i Slavonije i iz belovarske županije, sakupljeni u glavnom gradu Zagrebu, očitujemo ovim svetčano, da državopravni položaj i unutarnje uredjenje kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije jedino zavisi ob odluci cjelokupnog sabora ove kraljevine uz previšnje odobrenje njegovog kraljevskog Veličanstva, te da državopravni položaj i nutarnje uredjenje kao i cjelokupnost ove kraljevine nemože i nesmije biti odvisnim biti od privolje ravne njoj kraljevine Ugarske.

S toga mi obzirom na to, da su toli austro-ugarska nagodba od g. 1867. kao i ugarsko-hrvatska nagodba od g. 1868. stvorene bez zakonitog sudjelovanja cjelokupne ove kraljevine, nemožemo pristupiti izboru poslanikah za ugarski sabor i kraljevinskoga odbora, kao što to od nas previšnji kralj. odpis od 11. lipnja o. god. zahtjeva, dotle, dok cjelokupni sabor kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije neizjavi svoje mnienje o državnom položaju, u kojem se provincijalna Hrvatska i Slavonija s belovarskom županijom danas faktično nalazi i tim ovo pitanje konačno neriеši".

Zatim je pročitana adresa odbora sliedećeg sadržaja:

Vaše c. i kr. apoštolsko Veličanstvo, kralju i gospodaru nam premilostivi!

Mi velemože, dostojanstvenici i zastupnici naroda kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, odazivajuć se premilostivomu pozivu Vašega Veličanstva od 29. ožujka o. g., sakupismo se na dan 15. lipnja u sabor u glavnom gradu Zagrebu i saslušasmo u podaničkoj smiernosti prev. kr. odpis od 11. lipnja 1872.

A sakupismo se tim većom pripravnosti, što zemlja, ostavši kroz godinu i pol bez zakonitoga zastupstva, iziskuje trajnu djelatnost našu, neće li se duševni i materijalni razvoj njezin zapriečiti i njezino pučanstvo izvrgnuti mieni neuredjena stanja.

Proniknuti dubokim osvjedočenjem o golemoj potrebi raznovrstnih reformah u svih granah državnoga života, a najpače u upravi, sudstvu i nastavi, odazvat ćemo se nasliedjenom vjernosti blagim namjeram Vašega Veličanstva, te vršeći na korist zemlje glede ovih i drugih autonomnih predmetah pripadajuće nam ustavno pravo, viećati ćemo zrelo i mirno o zakonskih predlozih, koje nam Vaše Veličanstvo u previšnjem kr. odpisu obećaje, pak ćemo svoje predloge mogućim pospješenjem na previšnju potvrdu podastrieti.

Da probitak ove kraljevine bude zaštićen u onih državnih poslovih, koji su predmet zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga zakonarstva, odazivajuć se pozivu Vašega Veličanstva, izabrati ćemo u smislu §. 32. i 36. zak. čl. I. 1868. godine zastupnike za predstojeći zajednički sabor.

S radošću razumjesmo iz previšnjeg kralj. odpisa, da je zajedničko ministarstvo priugotovilo važnih predlogah, od kojih se više njih tiču provedbe obćilah u našoj domovini.

Jednakom pripravnosti izabrat ćemo iz svoje sredine kraljevinski odbor, da se usljed utjelovljenja varaždinske Krajine, grada Senja i obćine Siska sa jednakim odborom ugarskoga sabora dogovori u smislu §. 70. članka I. god. 1868. o preinaki §. 31., 41. i 42. istoga članka.

Digitized by Google

Ali mi nalazimo u interesu previšnjega prestolja Vašega Veličanstva, u koristi sporazumka medj trojednom kraljevinom i kraljevinom ugarskom, pak i za umirenje naše domovine razširiti djelokrug i punomoć ovomu kraljevinskomu odboru.

Izkustvo naime posljednih triuh godinah postavilo je izvan svake sumnje, da neke ustanove čl. I. 1868., kojimi se državo-pravni odnošaj izmedju trojedne kraljevine i kraljevine ugarske uredjuje, nisu prema interesu kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.

U područje zajedničkoga zakonarstva i uprave prenešeni su gdjekoji državni poslovi, kojih zajedinstva neiziskuje državna zajednica sa Ugarskom.

Način zastupanja na saboru zajedničkom, kao što je ondje ustanovljen, pokazao se tečajem triuh godinah neprikladnim tim više, što stezava naše zastupstvo u njegovu zakonarskom djelovanju.

I samouprava, koja je našoj domovini odmjerena, postaje neplodnom već samom ustanovom godišnjega paušala za pokriće njezinoga troška i nespominjuć toga, da je u ovoj kraljevini odmjeren jednak godišnji prihod, dočim se s druge strane javni tereti povećavaju i njezine potrebe svake godine rastu.

Sadašnji položaj bana probudjuje želju, da se ustanovi način, kako bi samouprava ove kraljevine i odgovornost banova postala istinom kako to §§. 47. i 50. čl. I. 1868. naredjuju.

Isto tako smatramo i pitanje radi grada Rieke s dotičnim kotarom kao pitanje po smislu §. 66. z. čl. I. 1868. i zaključku ovoga sabora od 20. srpnja 1870. još neriešeno, koje se načinom u tom zakonu naredjenom riešiti ima.

S toga nastade u našem narodu živa želja, da se ove ustanove putem naznačenim u §. 70. istoga članka, promjene i izprave.

A i od ugarskoga sabora se nadamo, da će i on na premilostivi poziv Vašega Veličanstva radi revizije čl. I. 1868. iz sredine svoje isto tako izabrati ravnopravan kraljevinski odbor.

Podaničku svoju zahvalnost izražujemo Vašem Veličanstvu, što je previšnjim proglasom od 8. lipnja 1871. blagoizvolilo odrediti u načelu razvojačenje ciele vojničke Krajine, pak ujedno izdati predhodne naredbe, koje će njezino utjelovljenje materi zemlji pripraviti.

Lahki onaj čin, kojim je varaždinska Krajina bez svake potežkoće prešla iz vojničkoga u sustav ustavni i kojim sada po previšnjem odpisu od 9. lipnja o. god. prelazi ugarska Krajina, daje nam tvrdu nadu, da će Vaše Veličanstvo izpuniti onu našu i svega krajiškoga puka smiernu prošnju, te i preostalu hrv.-slav. Krajinu u cielosti trojednoj krajini utjeloviti, kako bi ona takodjer čim prije pristupila na polje ustavno i u zakonotvorno sudjelovanje ovih kraljevinah.

Pošto je Vaše Veličanstvo blagoizvoljelo opetovano priznati, a i §. 66. članka I. g. 1868. bje utvrdjeno, da Dalmacija pripada zemljištnoj i državnoj cjelovitosti trojedne kraljevine, pošto s druge strane dalmatinski se sabor u svojih adresah od 7. rujna 1860. i 14. listopada 1871. za sdruženje s Hrvatskom i Slavonijom razgovjetno očitovao te prekorno zamolio, da se oba sabora sada razdruženih posestrimah putem odbora o načinu sdruženja dogovore, to i mi usvajamo ovu želju dalmatinskoga sabora, pak smierno molimo Vaše Veličanstvo, da izvoli oba ova sabora premilostivo postaviti u položaj, kako bi se pravu, potrebi i vrućoj želji obih posestrimah čim prije zadovoljilo.

Kraljevina Dalmacija, Hrvatska i Slavonija, ujedinjena i potrebitimi uvjeti za samosvojan i državan život providjena, biti će čvrstom podporom prejasnomu vladadalačkomu domu svoga premilostivoga kralja i najvjernijom saveznicom kraljevine Ugarske."

Po preduzetoj generalnoj debati prima se pročitana adresa u načelu i služi temeljem specijalne debate. Ovim je predlog zastupnika g. dra. Makanca negativno riešen.

Zatim se na poziv predsjednika prešlo na specijalnu debatu adrese:

1. 2. do 16. alineje prima se.

17. alineja na predlog zastupnika Kotura ima se rieč „lagan" sa „lahki" izmjeniti.

18. alineja, u mjesto „to nam nepreostaje ino nego usvojiti ova „i mi usvajamo", — zamoliti molimo Vaše Veličanstvo.

19. alineja adrese prima se.

Zatim je po zaključenoj speaijalnoj debati sjednica u ½10 satih zaključena i za sutra u 10 satih prije podne sjednica zakazana.

Ivan Mažuranić v. r.

Branko Joanović v. r.,
sab. bilježnik.

Prilog 2.

Zapisnik

o sjednici osrednjega verifikacionalnoga odbora, držanoj u Zagrebu, dne 30. lipnja 1872.

Pošto su svi verifikacionalni odsjeci svoj posao obavili i sabor izvjestili, sastadoše se njihovi izvjestitelji, imenice dr. Brlić, dr. Derenčin, Ivan Vončina, Branko Joanović i Jovan Jurković, te se konštituirali kao osrednji verifikacionalni odbor, izabrav predsjednikom g. Jov. Jurkovića, a izvjestiteljem dr. Derenčina.

U smislu §. 15. slovo a) poslovnika sastavio je odbor prije svega na temelju imenikah, ovjerovljenih u pojedinih odsjecih saborskih članovah, abecednim redom glavni imenik svihkolikih ovjerovljenih saborskih članovah, te pošto iz ovoga imenika, koji sliedi pod a) biva očevidno, da je više od nadpolovične većine saborskih

Digitized by Google

članovah ovjerovljeno, te time zadovoljeno ustanovi §. 16. zak. članka II. 1870. ob uredjenju sabora, to je odbor izjavio, da se sabor konštituirati može i u tu svrhu predao imenik a) dobnomu predsjedniku.

Odbor sastavio je nadalje imenik saborskih članovah, koji su po izbornom redu doći imali na sabor, nu došli nisu, te ovaj imenik prilaže pod B.

Napokon sastavio je odbor izkaz onih članovah, dotično čestih kraljevine naše, koji na naš sabor spadaju, nu izbornim redom amo pozvani nisu, i ovaj izkaz prilaže se pod C.

Predpostaviv ovo odbor predlaže što sliedi:

1. Da se proti izborom narodnih zastupnikah Vilima Hatza za kotar jastrebarski i Slavoljuba Šuljoka za trgovište samoborsko, koji u odnosnih odsjecih ovjerovljeni nisu, povede iztraga na temelju podnešenih tužbah, u kojih se navadja, a djelom i izpravami podkriepljuje toliko i takovih nezakonitih, pače i kažnjivih djelah, kojimi se i prije i kod samih izborah stezala sloboda izbornikah, da se izbori ovi, bude li istinitost tužbovnih navodah dokazana, zakonito obavljenimi smatrati nemogu. — Odbor predlaže, da se iztraživanje o valjanosti svakoga od gore pomenutih izborah povjeri dvojici saborskih članovah, a izbor kojih neka sabor izvoli što prije obaviti.

2. Pošto iz imenika ovjerovljenih saborskih članovah proizlazi, da je g. M. Mrazović, ovjerovljen za zastupnika III. izbornog kotara grada Zagreba i kotara delničkoga, a g. Ivan Mažuranić, kao zastupnik grada Belovara i kotara Grubišnopolje u županiji belovarskoj: to odbor predlaže, da se pomenuta gospoda pozovu, da se neodvlačno očituju, koji od stečenih mandatah zadržati žele, da se za izpražnjena zastupnička mjesta novi izbori razpisati uzmognu.

3. G. Raić položio je saborski mandat, što mu ga podieliše izbornici grada Ivanića, a uslied toga predlaže odbor, neka se vlada pozove, da u Ivaniću razpiše novi izbor.

U tužbi, što ju izbornici grada Ivanića podnesoše proti izboru Raićevu, navadja se medju ostalimi, da je vladin povjerenik Stjepan Hervoić povredom §. 2. zak. članka III. god. 1870. razpustio zakonito, po gradskom načelniku imenovani osrednji odbor ujedno i izbornu deputaciju, te mjesto istoga drugi odbor imenovao.

Pošto se u smislu kr. odpisa od 8. lipnja 1871. saborski izbori imadu u belovarskoj županiji obaviti po ustanovah zak. čl. III. od god. 1870., to predlaže odbor, neka se vlada pozove, da razpusti nezakonito za grad Ivanić, po povjereniku joj imenovani, osrednji odbor, te zakonito po gradskom načelniku imenovanomu odboru rukovodjenje izbora prepusti.

4. Glede nedošavših na sabor banskih pozvanikah, u koliko im po zakonu virilni glas pripada, predlaže odbor, neka sabor ništa neodredi, već prepusti njihovu rodoljublju odlučiti, da li imadu i oni poput većine svojih drugovah učešćem u saboru napredak kraljevine ove promicati.

5. Glede nedošavših zastupnikah grada Rieke, koji po zak. čl. III. god. 1870. šilja dva zastupnika u sabor, predlaže pako odbor, neka se vlada pozove, da navede razloge, s kojih na Rieci nisu izbori obavljeni.

6. Glede nepozvane na sabor vojničke krajine i kraljevine Dalmacije, o kojih se, i negledeć na starije zakone, i samim zakonskim člankom I. od god. 1868. priznaje, da spadaju k teritoriumu kraljevinah ovih, predlaže odbor, neka se u adresi, koju će sabor usljed previšnjega kr. odpisa zaključiti, shodna molba Nj. Veličanstvu smierno podnese.

Jurković s. r.
Vončina s. r.
Ig. dr. Brlić s. r.
Dr. Mar. Derenčin s. r.

Digitized by Google

Jedanaesta saborska sjednica,

držana dne 11. srpnja 1872. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. gosp. Ivana Mažuranića

Sadržaj: Zapisnik desete sab. sjednice. — Izvješće deputacije, koja je nosila adresu Njeg. Veličanstvu. — Podnesci. — Interpelacija zast. Josipa Turellija u pogledu uprave obćinskog imetka grada Požege. — Interpelacija zast. Josipa Turellia glede iztrage, povedene proti kot. sudcu Gajeru. — Interpelacija zast. Viktora Somogy-a glede Slanja. — Izbor odborah i to: 1. za dnevni red; 2. za proračun; 3. za zakonodavstvo. — Izbor iztražiteljah izborah u Samoboru i Jaski.

Predsjednik: Sjednica je otvorena. Ja molim g. bilježnika, da izvoli pročitati zapisnik zadnje sjednice.

Bilježn. **Gavro Kiš**: (Čita zapisnik 10. sjednice: prilog 1.)

Predsjednik: Ima li kakove primjetbe proti zapisniku? (Neima). Buduć da neima nikakve primjetbe proti zapisniku, to se isti odobrava. — Štovana kućo! Sabor ovaj izvolio je izabrati odbor, koji će nositi prepokornu adresu Njeg. Veličanstvu. — Ovaj odbor vaš sastojao se je iz predsjednika i iz prvoga podpredsjednika i podnaša sljedeće izvješće: (Čita prilog 2.)

S toga, visoka kućo! stavljam predlog, da visoka kuća izvoli zaključiti, da se to prima na ugodno znanje sa svom smjernošću. (Prima se).

Bilj. **Josip Turelli**: 1. Podnesak g. Mate Mrazovića, gdje se on očituje, da polaže svoj mandat, kao zastupnik kotara delničkoga.

Dr. **Ignjat Brlić**: Ja mislim, da se to ima na znanje uzeti, i da se vlada ima pozvati, da tamo novi izbor razpiše i preduzme. (Prima se.)

Bilj. **Josip Turelli**: 2. Molba Klaića, da mu se odmjeri stalna plaća, kao ravnatelju preparandije.

(Ova molba nije poduprta.)

Jos. Šušković: Ja ju podupirem.

Predsjednik: Ide na peticionalni odbor.

Bilj. **Josip Turelli**: 3. Molba grada Senja, da se tamo podpuni sud 1. molbe ustroji.

Gjuro Crnadak: Ovu molbu ja podupirem, te ju čim toplije visokomu saboru preporučujem.

(Peticionalnomu odboru.)

Bilj. **Josip Turelli**: 4. Molba podvornikah županije varaždinske, mole za povišenje plaće.

Gavro Kiš: Ovu molbu podupirem ja.

(Peticionalnomu odboru.)

Bilj. **Josip Turelli**: 5. Molba stražarah uzničkih žup. sudbenoga stola križevačkoga za povišenje plaće. Podupira gg. Mrazović i Somogy.

(Peticionalnomu odboru.)

Bilj. **Josip Turelli**: 6. Zemaljska vlada moli indemnitet za troškove u proračunu za god. 1872.; (čita prilog 3.)

(Odboru za proračun.)

7. Dopis zemaljske vlade, u kojem se priobćuju spisi, odnoseći se na troškove unutrnje uprave za razvojačenje varaždinske krajine.

(Odboru za proračun.)

8. Molba Franje Drugovića, poslužnika saborskog za godišnju podporu.

(Odboru za saborske troškove.)

9. Predstavka upravljajućega odbora županije križevačke od 1./7. 1872., gdje moli za podignuće bolnice u Križevcih.

Digitized by Google

Gavro Kiš: U smislu zakonskoga članka 17. od g. 1870. §. 3. podieljeno je županijam pravo, da mogu same peticionirati na sabor; stoga scienim, da nije od potrebe, da ovakove molbe, koje od županijah dolaze, moraju biti po kojem saborskom članu poduprte, kao što druge. Predlažem, da se od toga odustane po dosadanjem običaju.

Predsjednik: Prima li se predlog g. Kiša? (Prima se.) — Odlučeno je dakle, buduć županije u smislu zakona imadu pravo peticioniranja na sabor, da peticije od županijah netrebaju novoga podupiranja od kojega saborskoga člana.

Bartol Smaić: Ja molim, da se to pravo razširi i na druga municipija.

Predsjednik: Da, ali zakon glasi, samo za županije.

Bartol Smaić: Molim, ali činim taj predlog, da bi se to pravo razširilo i na druga municipija.

Predsjednik: G. zastupnik bakarski predlaže, da se to isto pravo razširi i na druga municipija. Prima li vis. kuća ovaj predlog? (Prima se.) — Zaključeno je dakle, da županije i sva ostala municipija netrebaju za peticioniranje nikakove nove podpore u saboru.

Bilj. **Josip Turelli**: 10. Molba učiteljskoga sbora velike realke u Zagrebu za konačno uredjenje učiteljskih plaćah na srednjih učilištih. Podupire više članovah sabora. (Odboru za proračun).

11. Molba akademičkoga pedela Fr. Bublića za pripomoć. Podupiru gg. dr. Makanec i dr. Posilović.

12. Molba Findrika, nadzornika stražah, kojom moli za povišenje plaće. (Peticionalnom odboru.)

13. Molba družtva za podporu ubogih i bolestnih pravnikah u Zagrebu, za podporu u svrhu umnožønja glavnice. — Poduprta po dr. Makancu i dr. Posiloviću.

(Peticionalnomu odboru.)

14. Tegoba učiteljah bjelovarske županije, da se njihovo stanje izjednači sa onim u provincijalu. Podupire zast. Steković. (Odboru peticionalnomu).

15. Molba učiteljskoga sbora gimnazije varaždinske, za povišenje i uredjenje plaćah.

(Odboru za proračun).

Predsjednik: Ja mislim, da to ide najprije na peticionalni odbor, a onda će ovaj kazati, što se ima učiniti s tom molbom. (Prima se.)

Bilj. **Josip Turelli**: 16. Molba nadzirateljah uzah županijskoga sudbenoga stola sriemskoga za povećanje plaće. (Peticionalnomu odboru.)

17. Pritužba obćine u Kutovi u županiji virovitičkoj. Podupire dr. Kviring. (Peticionalnomu odboru.)

18. Molba stražarskoga osoblja kaznione u Lepoglavi, za povišenje plaće. Podupire g. Broz. (Peticionalnomu odboru.)

19. Molba crkvene obćine u Vojakovcu u županiji bjelovarskoj. Podupiru gg. Steković i Sviličić. (Peticionalnomu odboru.)

20. Molba podvornikah banskoga stola i stola sedmorice u Zagrebu za povišenje plaće. Poduprta po zast. Kresticu. (Peticionalnomu odboru.)

21. Molba pandurah županijskog sudbenog stola u Varaždinu za povišenje plaće. Podupire Gavro Kiš. (Peticionalnomu odboru.)

22. Molba Rajaka, financijalnoga oficijala u miru za podporu. Nije poduprta. (Ima se vladi radi povrate predati.)

23. Molba Černea, gdje moli za uništenje odluke osječkoga sudbenoga stola u pogledu njegove baštine. (Vladi za povratak.)

24. Zemaljska vlada predlaže, da se po običaju u Ugarskoj, na gospodarskom učilištu u Križevcih otvori u vrieme jesensko 4 nedjeljni tečaj za pučke učitelje.

Predsjednik: Ja mislim, da ovo ide na financijalni odbor, koji će razpravljati zemaljski proračun. (Prima se.)

Bilj. **Josip Turelli**: 25. Zemaljska vlada predlaže proračun za bjelovarsku županiju. (Odboru za proračun.)

26. Telegram gradjanah i zastupnikah grada Požege glede načelnika Thallera.

Josip Turelli: Vis. sabore! Ova molba nije poduprta, nego ja se usudjujem staviti predlog.

Poznato je, da su se za vrieme sadašnje i prošle vladavine, usljed kojekakvih denunciacijah novinarskih i privatnih, višeputah odredjivale karne iztrage proti privatnikom i javnim urednikom, u koliko je to vladi prema njezinoj politici u prilog išlo. Gradjani požežki, koji imadu pravo od svoga poglavarstva zahtjevati, da im svake godine račun ob upravi obćinskog imetka polaže, te obćinski viećnici, koji se zakleše, da će imovinu obćinsku čuvati i štititi, a svaku štetu i svojim imetkom nadoknaditi — tuže se i mole već evo preko pol druge godine svoju najvišu oblast, da dozvoli, da se i u gradu Požegi jednom zakon vrši, da se u upravi obćinskog imetka zakoniti red uvede, pa je sve to uzalud. Nemogu dokučiti razloga, s kojega je mogla najviša oblast, koja je u prvom redu zvana, da bdije nad upravom obćinskog dobra pojedinih gradskih obćinah, to tako dugo zavlačiti; drugoga razloga nemogu naći, nego možebiti taj, što je ono poglavarstvo stanovite intencije vlade uvjek revno podupiralo. Kao što se vidi iz ove brzojavke, koju ću, ako vis. kuća dopusti, pročitati, redoviti poslovi gradskog poglavarstva zapinju, jer je nered već od duže vremena ukorenjen. (Čita brzojavku.) „Nije dosta, što je Filip Thaller naš gradonačelnik i sudac protuzakonitim načinom dostao mandata saborskoga zastup-

nika, nego nas ostavio, bez da je zakonito substituiran sudac i načelnik. Računi uprave gradske nigda nepoloženi, a i ove godine još neimamo proračuna. Tri mjeseca nedržao redovite sjednice, a odlazeć u Zagreb, zabranio držati jih, s toga nemožemo našim silnim krvavim nuždam pomoći. Njegovi prijatelji mesari, kasape bez nove limitacije. Radi gimnazije još nikakovi koraci neučinjeni u preskrajno vrieme. Zar njegovom krivnjom još da izgubimo gimnaziju? Naše stanje jest doista bezprimjerno na čitavom svietu. Valjda nismo osudjeni navjeke robovati silovitoj samovolji Thallera i njegove svojte, te pasti na prosjačku palicu.

S toga smjerno molimo vis. sabor, neka dostoji odlučno posredovati radi naših težkih tegobah i krvavih nevoljah, da bude odmah izaslan vješt, sdušan i nepristran iztražni povjerenik.

Podpisi: 15 gradjanah i občinskih zastupnikah."

Usljed toga slobodan sam staviti sliedeći predlog: neka vis. sabor sliedeći zaključak izreći izvoli:

„Zemaljska vlada pozivlje se, da na temelju podnešenih joj tužbah gradjanah požežkih zbog neurednosti u upravi občinskog gradskog imetka, zbog nepolaganja višegodišnjih računah itd. proti tamošnjemu poglavarstvu povjerenstvenu iztragu bezodvlačno odredi."

Predlog ovaj poduprt je po 10 članovah saborskih.

Predsjednik: Ja mislim, ovo bi se imalo štampati i razdjeliti.

Josip Turelli: Vis. sabore! S razloga, što vlada još do danas pravednoj tužbi gradjanah požežkih zadovoljila, i što usljed moje interpelacije nikakvih korakah učinila nije, molim, da bi vis. sabor ovaj moj predlog kao prešan još danas u razpravu uzeo i taj zaključak stvorio. (Glasovi: prima se.)

Predsjednik: G. predložitelj moli, da se dotični predlog odmah radi prešnosti predmeta u pretres uzme. Prima li se predlog g. Turellia? Gospoda, koja su zato neka izvole ustati. (Većina.) To je većina. Dakle zaključak glasi, da se ovaj predmet ima odma u pretres uzeti. Želi li tko još govoriti?

Jovan Živković: Vis. sabore! Ja bi se usudio to primjetiti, da saboru zbilja pripada pravo kontrolirati upravu, ali da unapried štogod odluči, bez da znade kako stvar stoji, to nije u redu. Prije nekoliko danah stavio je gospodin predložitelj u tom predmetu interpelaciju na visoku vladu. Na ovu interpelaciju nije nam još odgovoreno. Usljed ovoga telegrama imali bi vladu pozvati, da čim prije svoje izvješće o tom predmetu podnese, a onda kad vidimo, da li je ona u stanju odgovoriti, ili nije, onda istom možemo one korake poprimiti, koje g. predložitelj predlaže.

S toga ja predlažem, neka se ovaj predlog neprihvati sada, nego da se pozove vlada, da u 3 dana podnese izvješće usljed onih tužbah, koje već ima kod sebe, inače može vlada na interpelaciju odgovarati za godinu danah, te bi pravo interpeliranja bilo iluzorno. Stavljam dakle taj formalan predlog, da se pozove vlada, da se žuri, da čim prije podnese o tom svoje izvješće.

Josip Špun: Kad bi bio predlog g. podpredsjednika primljen, nebi se došlo nikada do pozitivnoga rezultata. O formalnosti bi se prepirali, ali stvari nije time ništa pomoženo: ja mislim, samo bi to postigli, da bi odgovor od vlade dobili. Ako bi nam vlada odgovorila slučajno, da joj nije ništa poznato, svejedno mislim, da bi onda iztragu morali voditi. Konačni rezultat bio bi dakle taj, da bi mi iztragu voditi morali: dočim vidimo da je u Požegi stanje stvarih vrlo neuredno, dočim se viećnici obraćaju brzojavkom na sabor, mislim, da se odmah može iztraga odlučiti, koja će se dovesti do pozitivnoga rezultata.

Dr. **Ignjat Brlić**: Ja se slažem s predlogom gosp. narodnoga zastupnika Turelli-a. Mi smo ovdje slušali, da su velike tužbe proti grado-načelničtvu požežkomu dignute. To su tako težke tužbe, da zaista nijedna oblast, a najmanje pako sabor, iste mukom proći može, i da neodredi da dodje na dno tih tužbah. Bezpristrano sudeći, mi još neimamo, što je istinita na tih tužbah, što pako nije. Ali jedini put, kojim se do istine doći može, kojim se istina konštatirati može, i da sabor substrat za razsudjenje dobije, jest povjerenstvo.

Držim, da je predlog ovaj bezpristran, da je on u korist toliko občini požežkoj, koliko i onoj oblasti, koja je obtužena, mislim, kad bi se oblast požežka izjavila, da sama želi iztragu, da se vidi, što je istina, što li nije. Ja nalazim, da stvar dalje neodgadjamo, dočim znatniji ljudi, kaošto su gradski viećnici, žele, da se stvar jednom na kraj izvede.

G. zastupnik Turelli razložio je već prigodom svoje interpelacije u istom predmetu, da visoka vlada obtužbah na nju upravljenih, nikada uvažila nije; dakle tim putem neće se do kraja doći. Mnienje g. podpredsjednika, da se usljed telegrama ovoga, vlada pozove, da čim prije na dotičnu interpelaciju odgovori, nemogu podupirati, jer bi vlada i tada mogla naći razloge, radi kojih joj nije moguće u tako kratko vrieme odgovoriti. Ja držim dakle, da se neprejudicira ničime niti pravu niti časti, da se nevriedja ničije pravo, ako se izašalje povjerenstvo.

Radi toga preporučujem predlog g. Turelli-a.

Dr. **Milan Makanec**: Ja pristajem uz predlog gosp. Turellia. Predlog g. podpredsjednika imao bi onda mjesta, kad bi se o tom viećalo, da li se taj predlog ima staviti na dnevni red ili ne. Buduć pako da je zaključeno, da se odmah ima o njem vjećati, to se isti može samo ili primiti ili zabaciti.

Ja mislim, da nijedan član ove visoke kuće neće glasovati, da se ovaj predlog zabaci; jer su tužbe zbilja strahovite, koje su proti poglavarstvu grada Požege podignute. Buduć da je isti g. načelnik ovdje prisutan, te

Digitized by Google

nije našao za shodno, da štogod primjeti ili da stvar razjasni, držim, da je zbilja temeljito, da nikomu neće biti niti najmanje krivo, ako se pravedna iztraga povede.

Filip Thaller: Visoki sabore! Ja sam držao, da se ovaj predmet ovdje razpravljati neće, nego kod visoke vlade; nu na saboru pozvan na to, moram izjaviti, da je visoka vlada u tom pogledu korake učinila, i ubavjestila se je o tom: i ako se visoki sabor od moje strane zadovoljava, ja sam očitovanje na vis. vladu upravio po mojem uvidjenju, i u pritužbi točke, na koliko se mene tiču, opravdao, i ne samo, da se nisam strašio iztrage, dapače sam očitovao, da se iztraga vodi. Dočim visoka vlada, zaključkom saborskim pozvana, da na interpelaciju, koja medjutim još njoj dostavljena nije, odgovorila nije; jer nije ni mogla odgovoriti, mislim, da mi se u tom pogledu nemože ništa predbaciti. U ostalom, pronadje li visoki sabor za shodno, štogod odrediti, ja ću sigurno od svoje strane nastojati, da proti meni naperene tužbe sviestno opravdam.

Predsjednik: Neželi nitko više govoriti?

Jovan Živković: Visoki sabore! Ja neimam pred očima osobu g. Thallera, koja se je htjela, da se ovdje opravda. Ja sam za to, da se svi čini točno izpitaju i najstrožije kazne, ako se dokaže, da je dotičnik zbilja kriv. Ja imam pred očima djelokrug ovoga vis. sabora, koji netreba, da iztražuje onoga, što na njega nespada. On može pozvati vladu, da ovo ili ono čini, da svoje izvješće podnese, kakovo je stanje stvari, i da sabor onda mnienje svoje izreče i štogod odluči: ali da sabor vladi naloži, da ona to ili ono čini, toga nemogu dopustiti: jer je vlada Nj. Veličanstva, a ne sabora. (Na ljevici: Oho!) Ja kažem, to je ustavno. (Oho!). Sabor može poprimiti sve mjere, da može doći do uvidjene koje stvari, ali da on pojedine točke, pojedine korake u upravi propisuje, mislim, da to nije dostojanstveno za tjelo zakonodavno, da to nespada na njegov djelokrug, odredjujući iztragu, koju vlada sama obaviti može. Zato, mjesto čekajući na sve tužbe, da stvar u tečaj dodje, držim, da je stvar prehitreno odlučena, jer sabor nije pozitivno ubavješten, da može kazati, ovako stoji stvar. To bi bilo nedostojno ovoga sabora, da na izjavu jednoga ili drugoga odluku svoju izreče prije, dok neuvaži sve okolnosti, dok nije podpuno ubavješten, dobro pazeći, da li to ide u njegov djelokrug, da sabor nezagazi. Treba dakle, ko što to u svih parlamentih biva, najprije pozvati vladu, da nas ona obavjesti: onda ćemo znati, da li ju imamo na odgovor pozvati ili ne, i kojim se putem bude u svoje vrieme stvar u tečaj dovela.

S toga branim svoj predlog, držeći, da je onaj drugi predlog protu-ustavan.

Josip Turelli: Istina, da je u vladinom djelokrugu izviditi i kontrolirati pritužbe, koje su podignute bud proti kojem poglavarstvu. Ali kad vlada hotomice zateže $1^1/_2$ godinu, kad vlada neće, da vrši svoju dužnost, mislim da spada u kompetenciju sabora, da on to izvidi. (Živio!) Jer ako te vlasti sabor neima, onda ćemo badava čekati 10—20 godinah na svako izvješće od vlade. Zato ostajem kod svoga predloga.

Predsjednik: Predlog gosp. Turelli-a i drugovah glasi ovako: „Zem. vlada pozivlje se, da na temelju podnešenih joj tužbah gradjanah požežkih zbog zloporabah i neurednostih u upravi obćinskoga imetka, nepolaganja višegodišnjih računah itd., proti tamošnjem poglavarstvu povjerenstvenu iztragu bezodvlačno odredi“.

Ona gospoda, koja su za taj predloženi zaključak, neka izvole ustati. (Većina ustane). Odlučeno je dakle većinom, ali mislim jako malenom.

Dr. **Ignjat Brlić**: Pozivam se na poslovnik i molim g. predsjednika, da mi dopusti govoriti.

G. zastupnik požežki izvolio je ovdje izjaviti, da interpelacija, što je radi njega učinjena, još zem. vladi dostavljena nije. Mislim, da je to vrlo neuredan postupak od strane bureaua, da tako bitna interpelacija niti za 8 danah nije vladi predana. Pošto to nije drugi posao, nego zabilježiti spis i poslati ga po službeniku preko k zem. vladi. Ako je to istina, stavljam uslied toga predlog, da se interpelacije još onaj isti dan, kad su stavljene, predadu zem. vladi. (Živio!)

Predsjednik: Takav slični nalog ima expeditni bureau.

Mirko Kršnjavi: Moram izvjestiti vis. kuću, da je dotična interpelacija jur prije 4 ili 5 danah predana vladi.

Predsjednik: Moram primjetiti, da što je g. Thaller govorio, u svoju obranu je govorio: a što se u svoju obranu govori, to nije uvjek istina.

Filip Thaller: Povodom očitovanja g. Kršnjavia, da je dotična interpelacija već pred 4 dana vladi predana, imam primjetiti, da ja nisam apodiktično tvrdio, već sam kazao: „valjda“ nije vlada ni dobila te interpelacije, dočim se tek danas zapisnik od prošle sjednice proglašuje i authenticira, u kojoj je to zakjučeno, da se ta interpelacija vladi dostaviti ima.

Stjepan Josipović: Ja mislim, da je saborski bureau sasvim korektno postupao, ako nije prije odposlao interpelacije, nego je zapisnik one sjednice, u kojoj je to zaključeno, ovdje verificiran. U obće ja mislim, da se tako dugo interpelacije nebi mogle poslati vladi, dok nije dotični zapisnik verificiran.

Predsjednik: Neka izvoli dakle vis. kuća odlučiti, imade li se držati običaja, da se interpelacije tek onda vladi predadu, kad bude dotični zapisnik verificiran (Glasovi: Ne), ili da se odmah isti dan, kad su stavljene? (Gla-

Digitized by Google

sovi: Da.) U svih parlamentih postoji taj običaj, da se interpelacije odmah isti dan vladi predadu.

Dr. **Milan Makanec**: Predlog g. dr. Brlića sasvim je osnovan. Kad se interpelacija napiše i na stol vis. kuće položi, ona se ima odmah vladi dati. Nevidim razloga, zašto se prije čeka na ovjerovljenje dotičnoga zapisnika, kad ovaj i onako mora sve interpelacije od rieči do rieči sadržavati.

Predsjednik: Predsjedničtvo dakle držati će se običaja, koji u svih parlamentih obstoji, da se čim prije interpelacije vladi dostave, koje su na nju stavljene.

Josip Turelli: Visoki sabore! Najavljam interpelaciju na presv. banske časti namjestnika.

Mjeseca lipnja t. g. povedena je po kr. sudbenom stolu županije požežke proti sudcu kotara pakračkoga. Skenderu Gajeru, karna iztraga radi zločina zloporabe uredovne vlasti i javnoga nasilja. Kako doznajemo, obustavljena je ta iztraga presidijalnom odredbom kraljevske zem. vlade.

Držeć, da vlada unatoč ustanovam karnog postupka nije bila vlastna takove odredbe izdati, u interesu javnoga morala i pravne svjesti naroda našega, koja je vladavinom posljednjih godinah tako bezobzirce vriedjana i pogažena, a napose u županiji požežkoj, gdje je posljednjom organizacijom županije, provedenom pod upravom bivšeg vel. župana Maljevca, na čelo upravnih kotarah postavljeno ljudih, o kojih je temeljita sumnja, da su prije u ortačtvu sa razbojnici bili; ljudih, kojih je nasilje i zulum daleko poznat, rad česa u reštu sjedište; ljudih, koji su radi globljenja naroda iz jednoga kotara u drugi premještani, valjda zato, da se tim narod jednoga kotara umiri, kad vidi, da se i u drugom kotaru globi; a u županijskoj upravi ljudih, koji su radi zločina počinjena iz koristoljubja osudjeni bili, i napokon u samih občinah za činovnike, koji su prije dvie godine u zagrebačkih uzah radi zločina iz koristoljubja tamnovali; — dužnim se smatram staviti na presv. g. banske časti namjestnika sliedeću interpelaciju: (čita)

1. „da li je istina, da je karna iztraga povedena po kr. sudb. stolu županije požežke proti sudcu kotara pakračkog, Skenderu Gajeru, radi zločina zloporabe uredovne vlasti i javnoga nasilja, presidijalnom odredbom zemaljske vlade obustavljena; ako jest;

2. da li je u tu svrhu ona u smislu §. 189. k. p. predhodnu dozvolu Nj. Veličanstva izhodila; ako nije

3. da li je voljna svoju odredbu ukinuti?“

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Ja imam na ovu interpelaciju opazku učiniti. Ja sam sličnu interpelaciju njeki dan stavio. „Narodne Novine“ odgovorile su na istu tako nespretnim načinom, da ja nemogu pomisliti, da to može biti mnienje vlade. Zastupnik vlade još nije odgovorio na nijednu interpelaciju, a na ovu posve lahko odgovoriti može. Na pitanje jesi obustavila iztragu ili nisi? jesi li to učinila dozvolom Njeg. Veličanstva? Odgovor jest jednostavan i prost, jesam ili nisam. Tu se traži samo naprosto odgovor.

Molim vis. sabor, da izvoli zaključiti, da zem. vlada na ove 2 interpelacije, na moju glede sudca Travenića, i na ovu glede sudca Gajera odmah odgovori.

Predsjednik: Interpelacija ova priobćiti će se zem. vladi. Što se tiče predloga g. Makanca, mislim, da bi bilo shodno, da se štampa i na dnevni red stavi. (Smieh u kući.)

Dr. **Milan Makanec**: To se može odmah riešiti. Čudnovato je zbilja, da vlada neodgovara na tako žurne interpelacije. Pravedan postupak sudbeni mora temelj životu narodnomu biti, a jao narodu, gdje vlada utiče u vlast sudčevu, i time pogazuje zakon. Sudac nesmije biti zapriečen u izvršivanju svoje vlasti. Ako je vlada s[illegible] riešila, neka se pokaje, ako nije, neka se opravda.

Josip Špun: Visoki sabore! Nemogu pristati, da se stavi na dnevni red jasan predlog, što ga je dr. Makanec učinio; ali imali smo prilike vidjeti, da se je o više važnijih predmetah odmah odlučivalo, i što je upravo poslovnik bio prekoračen.

Odmah se je sve primalo en bloc. Ako nebi primili predlog dr. Makanca, u istinu došli bi u taj položaj, da da bi se ovdje mnogo prituživalo i razgovaralo, a vlada bi uvjek činila, što bi htjela. Tko bi pako kroz to trpio, nego oni, koji su kroz kakav zločin došli u pogibelj, te nebi došli do nikakove satisfakcije, do nikakova rezultata.

Zato sam ja za predlog dra. Makanca, da se vlada pozove, da odmah odgovori na interpelacije.

Predsjednik: Prima li visoka kuća predlog gosp. dra. Makanca? Ali isti bi morao biti formuliran.

Dr. **Milan Makanec**: Predlog moj glasi: da se vlada poziva, da sutra odgovori na moju i na interpelaciju g. Turellia.

Predsjednik: Usudjujem se g. Makancu samo to primjetiti, da je vis. kući u istinu jako težko govoriti o tom, kad ovdje neima vlade, koja bi se mogla braniti: neima zastupnika vlade ovdje, koja nam nemože kazati, hoće li sutra, ili prekosutra ili ikada odgovoriti. Vidim, da će se težko odlučiti kuća na taj predlog; zato mislim, da će se predložitelj g. dr. Makanec zadovoljiti time, da će i onako ova druga interpelacija g. Turellia, pospješiti onu njegovu, te će imati g. Makanec dobrotu, da svoj predlog danas neučini.

Dr. **Milan Makanec**: Dapače je pao moj predlog, dakle ga netreba ni učiniti.

Dr. **Mihajlo Posliović**: Visoki sabore! Prigodom de-

Digitized by Google

bate o adresi izrazio sam sumnju, da je član. I. nagodbenoga zakona od god. 1868. falsifikat. S toga se usudjujem sa drugovi sliedeći zaključak predložiti visokomu saboru. (Čita): „Pozivije se zem. vlada, neka hrvatski izvornik zak. članka od god. 1868. ovomu saboru predloži, i od kralj. ugarske vlade izhodi legalizirani prepis odgovarajućega zak. članka ugarskoga sabora, te ovaj takodjer ovomu saboru na uvidjenje predloži".

Vis. sabore! Buduć je vrlo lahko odlučiti o tom, buduć je potriebno, da se ta sumnja razprši, da se temeljitost ili netemeljitost izkaže, to bi molio, da se ta stvar još danas u pretres uzme.

Mirko Horvat: Ja nalazim, da se u smislu §. 27. poslovnika ima ovaj predlog uputiti na odsjeke.

Predsjednik: Dr. Posilović i drugovi predlažu, da se prešnim putem ovaj zaključak preduzme. Gosp. zastupnik Mirko Horvat mnije, da ne prešnim putem, nego da se putem odsjekah u pretres uzme; dakle ona gospoda, koja su za prešnost, neka izvole ustati. (Manjina.)

Dakle prešnosti neima.

Što se tiče predloga gosp. M. Horvata, da se to na odsjeke odpravi, prima li kuća ovaj predlog? (Većina.)

Dakle zaključak glasi, da se predlog dra. Posilovića i drugovah upućuje na odsjeke.

Viktor Somogyi: Visoki sabore! U zadnjem zasjedanju stavljena je na vladu interpelacija glede soli u Slanju. Vlada je obećala, da će se na ugar. ministra financijah obratiti. Molio bi vladu, da nam kaže, da li je od ug. ministarstva kakvo riešenje dobila?

(Nemir. — Smieh. — Glasovi: što je to? je li to interpelacija?)

Predsjednik: Molim, kako glasi vaš predlog?

Viktor Somogyi: „Visoka vlada je u saborskoj sjednici 89. prijašnjeg zasjedanja na Barabaševu interpelaciju glede soli u Slanju obrekla, da će se na ministarstvo financijah obratiti i u sporazumljenju sa ug. ministarstvom shodne mjere učiniti.

Usudjujem se vis. vladu upitati, da li je od ugarskog ministarstva kakovo riešenje stiglo?"

Predsjednik: Ovo bi bila interpelacija, ali neima forme.

Josip Špun: Ja mislim, da je to bezsmisao, a ne interpelacija. (Smieh.)

Predsjednik: Molim g. bilježnika, da izvoli predlog pročitati.

Bilj. **Branko Joanović**: Čita:

Ova interpelacija nije podpisana, dakle molim, da gospodin predlagatelj podpisati izvoli. (Somogyi podpiše. Uviek smieh i nemir u kući.)

Predsjednik: Štovana kućo! Poslovnik naš propisuje, da sabor dnevni red odlučuje; ali sabor kao toli mnogobrojno tielo nije u stanju dnevni red ustanovljivati; zato držim za potrebno, kao što je to u svih prijašnjih saborih bilo, da se imenuje odbor od 5 osobah, koji bi se imao birati u tu svrhu, da za sliedeći dan dnevni red ustanovi, i da onda sabor predlog toga odbora ili odobri ili promjeni. Dakle s toga predlažem, da se imenuje odbor od 5 osobah, koji će se imenovati odbor za dnevni red; i ako kuća to primi, onda se može odmah danas izabrati. (Prima se.)

Dakle je zaključeno, da se ima birati odbor za dnevni red, koji ima sastojati iz 5 osobah. Taj bi se izbor mogao odmah obaviti. Za skrutatore imenujem gg. M. Horvata i Benj. Kraljevića.

Jovan Živković. Visoki sabore! Ja mislim, da negubimo vremena, da najedanput glasujemo i za odbor za proračun, te ćemo na taj način prištediti vremena. — Predlažem dakle, da biramo jedan i drugi odbor odmah. Odbor za proračun mislim, da bi sastojati imao od 21 lica. U tu svrhu mogli bi sjednicu na nekoliko minutah odgoditi. (Prima se.)

Mato Mrazović: Visoki sabore! Podupirem predlog g. podpredsjednika glede izbora odbora za proračun, samo bi imao tomu predlogu s dozvolom visoke kuće pridodati svoj popravak.

Zadaća odbora za proračun jest vrlo minuća, čim proračun pregleda i svoje dielo svrši, prestaje. Nu ja držim, a podupiru me tolike molbe i predstavke i tegobe, koje su već na peticionalni odbor upućene, da bi vrlo koristno bilo, uz poremećene današnje gospodarske odnošaje naše zemlje, kad bi se istomu ovomu odboru, koji je sada odredjen za proračun, dalnja zadaća pridielila, da narodno-gospodarstvene predmete sve prosudjiva, da se upravo s vladom u sporazumljenje stavi, i u slučaju potrebe, pribavi si mnienje vještakah, i to korporativno ili pojedince, da se tako nastoji osvjedočiti o stanju ekonomičnom domovine naše, i da dotične svoje predloge vis. saboru učini.

S toga ja u kratko dodajem predlogu g. podpredsjednika, da kompetencija onoga odbora od 21 lica, koji bi se imao izabrati, protegne na narodno-gospodarstvene predmete naše zemlje, počem bi onda prestala nužda birati odbor željeznički, odbor financijalni, o kojem je bio govor, prestala bi nužda biranja onih drugih odborah, koji su se ovdje predlagali. Držim, da ako se takav narodno-gospodarski odbor razdieli u dotične sekcije po nekakovoj sistemi, da će onda prestati nužda ostale odbore imenovati, onaj odbor naime, što je gosp. podpredsjednik izvolio spomenuti, za željeznice, trgovinu, industriju itd. i mnoga druga pitanja, koja toli zanimaju našu zemlju.

Predlažem dakle, da se ovomu odboru, što ga je predložio g. podpredsjednik, kao odboru za narodno go-

Digitized by Google

spodarstvo dade stalna zadaća, da u čitavom zasjedanju nastoji u sporazumljenju s vladom, da pobire podatke, kako bi se predlozi mogli u ovom saboru učiniti za popravak narodno-gospodarstvenih predmetah u svih strukah.

Predsjednik: Prima li vis. kuća predlog g. Mrazovića? (Prima se.)

Dakle, zaključak glasi: da se ima izabrati odbor za proračun od 21 lica, i da se kompetencija ovoga odbora protegne na sve narodno-gospodarstvene struke, uslied česa prestaje potreba biranja odbora, koji je zaključen u onomadnoj sjednici glede željeznicah.

Mato Mrazović: Visoki sabore! Pošto je ovaj predlog prihvaćen, uzimam si slobodu predložiti izbor još jednoga odbora, a to jest „odbora za pripravu zakonskih osnovah". Taj bi imao biti još mnogobrojniji, te se razdieliti u shodne struke.

S toga predlažem, da sabor prihvati izbor odbora sastojećega iz 27 osobah, koji bi po strukah zakonarstva autonomnoga razdieljen, materijal sakupljao, te saboru zakonske osnove predlagao. (Prima se.)

Predsjednik: Koja su gospoda za predlog g. Mrazovića, neka izvole ustati. (Većina ustane.) To je većina. Prima se dakle predlog g. Mrazovića, da se izabere odbor od 27 licah, koji će imati zadaću, materijal sakupljati za predlaganje zakonskih osnovah.

Štovana kućo! Onda bismo danas još na dnevnom redu imali izbor odbora iztražiteljah, koji bi imali razviditi izbore u kotaru samoborskom i u Jaski. — Budući da je sabor zaključio, da se ima izaslati izaslanstvo, mislim, da bi dobro bilo, da se izbor tih svih odborah najedanput obavi, ali svaki na posebnoj cedulji.

(Prima se.)

Za skrutatore imenujem: za odbor za dnevni red: g. Benj. Kraljevića i g. M. Horvata.

Za odbor za proračun i narodno-gospodarstvene struke: gg. Dr. Kviringa, Ogjića, Labaša i Krcivoja.

Za odbor zakonodavni: gg. Teodora Rogulića, Miškatovića, Turellia i J. Jelačića.

Za izbor iztražiteljah izbora u Samoboru i Jaski: gg. Vončinu i Jovana Turkovića.

Stjepan Josipović: Visoki sabore! S razloga, što je vis. kuća zaključila, da se novi jedan odbor bira, za koji mi nismo znali, da će se danas birati, da se možemo sporazumjeti i dogovoriti, predlažem, da se sjednica na pol sata odgodi.

Predsjednik: Prima li vis. kuća ovaj predlog?

(Prima se.)

Budući da se to prima, odgadjam sjednicu na pol sata. (12 satih.)

(Sjednica se nastavlja u pol 1 sat.)

Predsjednik: Sjednica se nastavlja. Budući da se je g. Miškatović zahvalio na skrutatorstvu, molim g. Šomogjyi-a, da on zastupa njegovo mjesto za odbor zakonodavni: a na mjesto g. Jul. Jelačića, molim g. Špišića. Molim gg. skrutarore da zauzmu svoja mjesta. Kuća će sada odmah pristupiti k izboru.

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić** čita imenik saborskih članovah. (Obavljaju se izbori.)

Predsjednik: Budući da će skrutinij od toliko osobah jako mnogo vremena zauzeti, to molim gg. skrutatore, da tečajem današnjega dana izvole svoj posao obaviti i resultat u sutrašnjoj sjednici objaviti.

Današnju sjednicu dižem, a sutra će se sjednica držati u 10 satih.

(1 sat.)

Digitized by Google

Prilog. 1. **Zapisnik**

desete sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, dne 9. srpnja 1872. pod predsjedničtvom Ivana Mažuranića u Zagrebu držane. Bilježnik Gavro Kiš.

Predsjednik otvori sjednicu u 11 satih prije podne.

Pročitan je zapisnik 9. saborske sjednice, koj bje bez promjene odobren.

Narodni zast. Turelli podnaša interpelaciju na banske časti namjestnika, zbog nevaljane uprave grada Požege. — Priobćuje se kr. zem. vladi.

Narodni zastupnik Josip Špun podnaša interpelaciju na kralj. zem. vladu, zbog lošeg stanja ceste iz Kloštra Ivanića u tvrdju Ivanić vodeće. — Priobćuje se kralj. zem. vladi.

Narodni zastupnik Aleksander Rogulić podnaša interpelaciju na kr. zem. vladu, zbog zle uprave u sriemskoj županiji. Priobćuje se kr. zem. vladi.

Čitana je po treći put adresa, te bje u cjelosti primljena.

Više članovah sabora učini pismen predlog: da se javna saborska sjednica pretvori u tajnu, što bi i učinjeno: dočim se članovi saborski udaljiše u malu saborsku dvoranu na tajno viećanje. — Za čas povratiše se u veliku dvoranu.

Predsjednik izjavi, da se nije pronašlo uzroka za tajnu sjenicu, s toga bi nastavljena sjednica javna.

Podje se na dnevni red, i to na izbor kraljevinskog odbora i zastupnikah na zajednički ugarsko-hrvatski sabor.

Započe skrutinij, te predsjednik naimenova za skrutatore i to: za izbor u kraljevinski odbor gg. Mirka Hrvata, dr. Vučetića, Hrvoića i Vrbančića;

a za izbor zastupnikah na zajednički ug.-hrv. sabor gg. Tombora, Derenčina, Joanovića i Kreivoja.

Zatim zaključi sabor, da adresu Njeg. Veličanstvu kralju odnesu gg. predsjednik Ivan Mažuranić i podpredsjednik Jovan Živković.

Dočim predsjedničtvo ide na put, zaključeno je saborske sjednice do povratka njihova odročiti.

Time bje ova sjednica do poslje podne odgodjena.

Sjednica nastavljena istoga dana u 6 i pol satih poslje podne.

Izvjestitelj Vrbančić izvješćuje, da su u kraljevinski odbor izabrani: gg. Prica sa 102, Živković 76, Mažuranić 71, Jakić 71, Krestić 68, Miroslav Kraljević 68, Svetozar Kušević 68, barun Prandau 68, biskup Strossmayer 66, Mrazović 66, Vončina 65 i Petar Horvath sa 62 glasa.

G. Derenčin izvješćuje, da su za zastupnike u zajednički ug.-hrv. sabor izabrani:

u gornju kuću komornik Inkey sa 90, i vitez Smaić sa 67 glasovah;

u dolnju kuću: Živković sa 100, grof Rudolf Erdödy 100, grof Petar Pejačević 99, grof Hinko Khuen 99, Modić 98, Drag. Mihalović 73, Pust 73, Jakić 72, grof Nugent Artur 72, Krestić 70, Vončina 71, Rogulić Jovan 69, Tombor 68, Brlić 68, Miškatović 68, Mrazović 68, Derenčin 68, Mirko Hrvat 68, Labaš 68, Jurković 68, Joanović 68, Kršnjavi 68, Kraljević Benjamin 66, Kiš Gabor 65, bar. Prandau 64, Julio Jelačić 63, Petar Horvat 62, Muzler 58, i Stjepan grof Erdödy sa 58 glasovah.

Zaključeno je izabranim zastupnikom i odbornikom vjerodajnice izdati, a imena njihova putem predstavke Njeg. Veličanstvu kralju prijaviti.

Izvjestitelj Derenčin čita izvješće centralnoga verifikacionalnoga odbora.

Povodom predlogah u istom izvješću sadržanih zaključeno je:

1. Da se proti izborom narodnih zastupnikah Vilima Hatza za kotar jastrebarski, i Slavoljuba Šuljoka za trgovište Samobor, koji u odnosnih odsjecih ovjerovljeni nisu, na temelju podnešenih tužbah povede iztraga, a za izvedenje takove izabrat će se u svoje vrieme dvojica saborskih članovah.

2. Dočim je g. Mato Mrazović ovjerovljen za zastupnika III. izbornog kotara grada Zagreba i kotara delničkoga, a g. Ivan Mažuranić kao zastupnik grada Bjelovara i kotara grubišnopoljskog, da se ova gg. pozovu, da se neodvlačno očituju, koji od stečenih mandatah zadržati žele, da se za izpražnjena zastupnička mjesta novi izbori razpisati uzmognu.

3. Dočim je g. Raić narodni zastupnik grada Ivanića mandat položio, zaključeno je pozvati kralj. zem. vladu, da u Ivaniću razpiše novi izbor. — U ostalom dočim proizlazi, da je vladin povjerenik, prigodom izbora zastupnika u gradu Ivaniću protuuredno razpustio zakonito po gradskom načelniku imenovani osrednji odbor, ujedno i izbornu deputaciju, zaključeno je pozvati kralj. zem. vladu, da razpusti nezakonito za grad Ivanić po povjereniku imenovani osr. izb. odbor, te da pozove gr. načelnika, da novi odbor za rukovodjenje izbora sastavi.

4. Glede nedošavših na sabor banskih pozvanikah, u koliko jim po zakonu virilni glas pripada, zaključeno je propustiti njihovom rodoljubju, koje da odluči, da li imadu i oni poput većine svojih drugovah učešćem u saboru napredak kraljevinah ovih promicati.

5. Glede nedošavših zastupnikah grada Rieke, koji po zak. čl. III. god. 1870. šilja dva zastupnika u sabor, poprimljen je predlog dr. Makanca i zaključeno je, da se kralj. zemaljska vlada pozove, da izbor dvajuh narodnih zastupnikah grada Rieke neodvlačno obaviti dade.

6. Predlog odbora glede zastupanja krajine i Dalmacije na saboru, dočim je već u adressi u obzir uzet, se ovdje riešenim smatra.

Medjuto podnio je narodni zastupnik Josip Milčić interpelaciju na kralj. zem. vladu radi što skorijeg pred-

Digitized by Google

loga zakonske osnove o preinaki zakon. članka IV. od godine 1870. o zadrugah i diobi. — Priobćuje se kralj. zem. vladi.

Predsjednik javi, da je Lazo Popović zastupnik sred. kotara osječkoga položio je svoj mandat, a on da polaže svoj drugi mandat za kotar grubišnopoljski. — Zaključeno je vladu pozvati, da nove izbore obavi.

Time bje sjednica u 8 satih na večer zaključena.

Ivan Mažuranić v. r.

Gabor Kiš v. r.

Prilog 2.

Visoki sabore!

Izaslani po visokom saboru, da u saborskoj sjednici od 9. tek. mjeseca zaključenu preponiznu adressu Njegovom c. i kr. apoštolskom Veličanstvu podnesemo, uputismo se dole podpisani dana 10. o. mj. u priestolnicu Njegova Veličanstva, gdje nas je Njegovo c. i kr. apoštolsko Veličanstvo kao poslanstvo ovoga visokoga sabora, dana 11. o. mj. u 12 satih prije podne u prisutnosti gg. ministrah baruna Wenkhaima i grofa Petra Pejačevića, u svečanoj audienciji najmilostivije primiti blagoizvolilo.

Izručenje preponizne adresse popratio je prvopodpisani predsjednik saborski sliedećim govorom na hrvatskom jeziku:

I. Vaše cesarsko i kralj. apoštolsko Veličanstvo, kralju i gospodaru naš premilostivi!

Sabor kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije premilostivim pozivom Vašega Veličanstva od 15. lipnja t. g. sakupljen, primio je u svojoj sjednici od 9. srpnja, u odgovor kr. reskripta, kojim bi otvoren, na Vaše Veličanstvo preponiznu adressu, u kojoj on, uz iskreni izjav svoje toliko puta ukazane vjernosti i privrženosti prema Vašemu Veličanstvu, obećaje radostno svoje sudjelovanje u zakonotvornih poslovih, naznačenih u pomenutom kr. reškriptu; a tako isto izrazuje svoju pripravnost, da će preduzeti izbore, koji se u ovom reskriptu zahtjevaju, koliko odaslanikah za skupni ugarsko-hrvatski sabor, toliko i regnikolarne deputacije za razvojštene negdašnje djelove vojne Krajine.

Kad se je prepokorni sabor pripravnim izjavio obaviti ove dvostruke izbore, mislio je, da je u jednom i drugom slučaju dužan pokoriti se obstoječemu o tom zakonu; a kad je po napose odlučio izabrati regnikolarnu deputaciju, držao je za svoju dužnost, obazirući se na obćenitu želju svekolike zemlje, izjaviti svoju nadu, da će Vaše Veličanstvo ne samo premilostivo odobriti, da se kompetencija te regnikolarne deputacije, koja je medjutim već i izabrana, protegne i na preinačenje obstojećega nagodbenoga zakona, nego da će Vaše Veličanstvo učiniti shodne naredbe, da se u svoje doba pozove i ugarski sabor na izaslanje regnikolarne deputacije, kojoj bi bila ista ovdje naznačena svrha.

Ovu prepokornu adressu, u kojoj je prepokorni sabor osim toga naglasio i neke već više od sto godinah obstojeće, zemaljske cjelokupnosti tičuće se tegobe, ima ova preponizna deputacija pomenutoga sabora, evo ovdje sreću, Vašemu Veličanstvu u svoj smiernosti predati.

Bog dugo poživio, Bog vazda štitio Vaše Veličanstvo!

Na ovo je Njegovo Veličanstvo, naš premilostivi kralj, u njemačkom jeziku odgovoriti izvolio što sliedi:

„Mit Befriedigung habe Ich wahrgenommen, dass der kroat.-slav. Landtag, in richtiger und loyaler Erwägung seiner wichtigen Aufgabe, eine Richtung eingeschlagen hat, welche seiner Thätigkeit praktische Erfolge, den von ihm vertretenen Ländern die Segnungen geordneter Zustände verheisst.

Möge der Landtag versichert sein, das Ich ihn in allen, dem Wolle des Landes gewidmeten Bestrebungen und berechtigten Wünschen väterlich unterstützen werde.

Die staatsrechtlichen Beziehungen der Königreiche Croatien und Slavonien zu dem Königreiche Ungarn sind durch den I. Gesetz-Artikel vom Jahre 1868. geregelt.

Bei der Berathung dieses, auf dem Grundsatze der Billigkeit und der Interessengemeinschaft beruhenden Gesetzes, wurde in reifliche Erwägung gezogen, dass den gedachten Ländern in ihren inneren Angelegenheiten das möglichst ausgedehnte Selbstbestimmungsrecht gesichert, und ein weites, freies Feld für ihre Entwicklung eröffnet werde.

Nachdem der Landtag den Wunsch ausgesprochen hat, die bereits entsendete Regnicolar-Deputation auch mit der Aufgabe zu betrauen, hinsichtlich der nach den bisherigen Erfahrungen für nothwendig befundenen theilweisen Abänderung oder Ergänzung gewisser Bestimmungen des fraglichen Gesetzes, im Sinne des § 70. desselben in Verhandlung zu treten, werde Ich an den ungarischen Reichstag die Aufforderung ergehen lassen, die ohnehin zu entsendende Regnicolar-Deputation mit der gleichen Aufgabe zu betrauen, und hoffe mit Zuversicht, dass die diessfälligen Berathungen mit gebührender Berücksichtigung der staatlichen Interesen, zu einem allseitig befriedigenden Ergebnisse führen werden.

Eröffnen Sie diess dem Landtage, und entbieten Sie demselben Meinen königlichen gruss."

Izza toga je Njegovo Veličanstvo još nekoliko riečih sa podpisanim poslanstvom o tečaju stvarih i nadi dobroga uspjeha milostivo prozboriti i tada ga odpustiti blagoizvolilo.

Što kao izaslanici sabora, a i po previšnjem nalogu, ovim izvještajem visokomu saboru do ugodnoga znanja stavljamo.

U Zagrebu dana 15. srpnja 1872.

Ivan Mažuranić v. r.

Jovan Živković v. r.

Digitized by Google

Prilog 3.

Br. 8153.

Visoki sabore!

Previšnjim kr. odpisom od 31. ožujka 1871. sazvani na 1. lipnja 1871. hrvatsko-slavonski sabor, bje na 15. siečnja t. g. otvoren, a previšnjim kr. odpisom od 11. siečnja t. g. na dan 19. siečnja t. g. razpušten, previšnjim kr. odpisom od 29. ožujka t. g. na novo sazvani na 15. lipnja t. g. sabor bje toga dana otvoren.

Priredjeni dakle za prvo gorerečeno zasjedanje saborsko proračun za samoupravne troškove ovih kraljevinah za god. 1872. nalazeći se u odpravi, nije se mogao radi razpusta sabora odpraviti, i tako ga je ova kr. zemaljska vlada visokomu saboru tekar dopisom od 30. lipnja t. g. br. 7872 mogla predložiti.

U državnoj upravi neimade stanka, i skopčani s tom upravom troškovi moraju se neprestance namirivati, prem da proračun nije zakonom ustanovljen.

Toj nuždi nemogaše se dakle niti ova kr. zemaljska vlada oteti, te je bila prisiljena, dotične troškove namiriti, kod toga držala se je vlada u načelu granicah zak. čl. XV. 1870. o proračunu za godinu 1871., te su tamo opredieljene stavke samo u toliko prekoračene, u koliko je to zakonom i onako banu povjereno izvedenje zak. čl. XVII., XIX., XX. i XXI. 1870. zahtjevalo, ili u koliko je to bilo neobhodno nuždno, na primjer povećanjem najmovine za uredske prostorije itd.

Čast je dakle ovoj kr. zemaljskoj vladi, zamoliti visoki sabor, da joj izvoli za te troškove podieliti indemnitet, i ovlastiti ju, da troškove samoupravne nadalje takodjer polag gorerečenoga načela namiruje, dok nebude upitni proračun za god. 1872. zakonom ustanovljen.

U Zagrebu dne 5. srpnja 1872.

Vakanović v. r.

Dvanaesta saborska sjednica,

držana dne 17. srpnja 1872. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. g. Ivana Mažuranića.

Sadržaj: Zapisnik jedanaeste sab. sjednice. — Objava resultata izborah sab. odborah, i to: odbora za proračun, odbora zakonodavnoga, odbora za iztragu izbora u Draganiću. — Podnesci. — Dopust zast. barunu Prandau-u. — Interpelacija zast. Jovana Stekovića glede def. namješćenja činovnikah u u belovarskoj županiji. — Čitanje zajedničkih zakonah; dopisi vlade o njih.

Predsjednik: Otvaram sjednicu i molim g. bilježnika, da izvoli pročitati zapisnik prošle sjednice.

Bilj. **Josip Turelli**: (Čita prilog 1.)

Ladislav Kiš: Molim, da se izpravi ona točka u zapisniku, gdje se napominje molba pandurah županije varaždinske, da se izpravi „pandurah sudbenoga stola županije varaždinske".

Bilj. **Josip Turelli**: (Čita dotični pasus.)

(Prima se redakcija.)

Dr. **Mihajlo Posilović**: Molim, da se izpravi glede mojega predloga, da sam ja naročito učinio predlog, da se isti odmah u pretres uzme. G. Mirko Horvat bio je proti tomu i predložio je, da se preda odsjekom. Molim dakle, da se to u zapisnik stavi, da sam ja predlog učinio, koji bi se imao odmah u pretres uzeti.

Dr. **Ignjat Brlić**: Predlog g. dr. Posilovića nije na poslovniku osnovan, jer držim, da je u obće suvišno, u zapisniku spomenuti predlog, koji nije zaključkom postao, buduć da u poslovniku izrično stoji, da samo onaj predlog ima u zapisnik doći, koji postane zaključkom. Ja sam zato da se onaj pasus, da je g. Posilović štogod predložio, u zapisniku izostavi.

Bilj. **Josip Turelli**: Predlog g. Posilovića jest pismeno podnešen, te se je s toga kao podnesak morao uvrstiti u zapisnik.

Dr. **Mihajlo Posilović**: G. dr. Brlić se nesjeća, da se je upravo glasovalo o tom, dali se ima predlog odmah u pretres uzeti ili ne. Paragraf 54. poslovnika kaže: U zapisniku ima biti: 1. Točno od slova do slova naznačeno pitanje, o kojem se je glasovalo. 2. Resultat glasovanja. Ako se je dakle glasovalo o mojem predlogu, onda mora i pitanje točno doći unutar u zapisnik, kako se je o njem glasovalo i kako je to glasovanje izpalo.

Predsjednik: Molim, kako glasi ova točka u zapisniku?

Bilj. **Josip Turelli**: (Čita dotičnu točku.)

Josip Špun: Ja mislim, da neima razloga, da nebi ono ostalo u zapisniku, što je sbilja bilo.

Dr. **Milan Makanec**: Ako je gosp. Posiloviću do toga stalo, da njegov predlog dodje u zapisnik, pošto se je pozvao na poslovnik, te ako on to zahtieva, to mislim da se mora predlog zabilježiti u zapisnik.

Predsjednik: Koja gospoda su za redakciju zapisnika? neka izvole ustati.

(Većina.)

To je većina. Ova točka zapisnika ostaje dakle nepromienjena. Ima li još tko od gospode suprot zapisniku kakovu primjetbu! (Ne.) Buduć da dalnje primjetbe neima, to je taj zapisnik odobren.

Resultat glasovanja jučerašnjega čast mi je visokoj kući priobćiti. Za odbor za dnevni red glasovalo je

Digitized by Google

68 članovah. Od ovih dobio je g. Crnadak 67, Vrbančić 63, Krestić 63, Živković 34 i Kiš Gabor 31 glas. Drugi glasovi razdieljeni su na manje, od kojih nijedan nije dobio nadpolovične većine. Ako visoka kuća zahtieva, pročitati ću i onu gospodu.

(Glasovi: netreba.)

Stjepan Josipović: Ja mislim, da svaki mora imati nadpolovičnu većinu da bude izabran. Ovdje vidimo, da se to nije obdržavalo.

Ivan Vončina: Visoki sabore! U takvom slučaju, gdje se neradi o izboru predsjednika i podpredsjednikah, već o izboru raznih odborah nije potrebna nadpolovična većina. To je bilo uvjek i u prijašnjih saborih ovako.

(Jest).

Predsjednik: Dakle visoka kuća odobrava to, da u takovom slučaju, gdje se neradi o izboru predsjednika i podpredsjednikah, nego o izboru odborah, da nije potrebna nadpolovična većina. (Prima se).

Čast mi je nadalje javiti resultat izborah jučerašnjih. Glasovalo je 68 članovah. U odbor za proračun izabrani su: Jovan Rogulić sa 67, Antun Jakić sa 67, Broz Mavro sa 65, Čop Antun sa 65, dr. Milan Makanec sa 64, Jovan Steković sa 64, Turković Venceslav sa 63, Branko Jovanović sa 63, Josip Kotur sa 63, Josip Muzler sa 62, Dragutin Pust sa 63, Mato Mrazović sa 62, Karlo Mihailović sa 61, Kiš Ladislav sa 58, grof Nugent sa 57, Josip Turelli sa 55, Jovan Živković sa 46, Inkey sa 40 i Slavoljub Vrbančić sa 37 glasovah.

Za odbor zakonodavni glasovalo je 68 članovah.

Izabrani su: Muzler 67, Vončina 67, Vrbančić 67, dr. Rački 67, dr. Makanec, dr. Derenčin 67, Grčić 66, Krestić 65, Živković 66, dr. Brlić 64, dr. Malec 63, Mrazović 61, Petar Horvat 59, dr. Alex. Rogulić 61, Dutković 59, grof Rudolf Erdödy 50, Karlo Mihailović 65, Kiš Gavro 42, dr. Posilović 42, Kršnjavi 42, Ferkić 38, dr. Kviring 39, barun Rukavina 39, Lehpamer 39, barun Prandau 39, Šušković 33, i Magenheim sa 33 glasovah.

Za odbor za iztragu izbora u Draganiću glasovalo 68 članovah. Izabrani su: dr. Brlić sa 46 i Kiš Gavro sa 39 glasovah. Za iztragu u Samoboru glasovalo je isto toliko članovah. Izabrani su: Mirko Horvat sa 60 i Benjamin Kraljević sa 39 glasovah.

I tako buduć da su sva 4 odbora izabrana, to molim štovanu gospodu, da se izvole čim prije konstituirati, možda sada odmah. (Glasovi: poslie sjednice). Dakle poslie sjednice.

Jovan Živković: Visoki sabore! Buduć da kod izbora za odbor za proračun nije obzir uzet na sve županije, koje treba da budu porad svojih interesah zastupane u njem, to smo mi jučer kod izbora onih licah, još 5 osobah dodali u nadi, da će sabor na to privoliti, da se taj odbor poveća. Tako je još 5 osobah, koje su dobile mnogo glasovah te koje su izabrane, ali g. predsjednik jih nije pročitao, buduć da nije znao, da li će sabor na to privoliti, da se taj odbor na 26 licah poveća, tako da svaka županija bude po jednoga zastupnika imala. To su gg. Benjoš Kraljević, Dutković, Kršnjavi, Prandau i Šomogy.

Josip Špun: To je neumjestno; jer time bi vis. kuća pokazala, da jučer nije razborito mislila, kad bi se sjetila poslie izvršenoga čina da je zlo učinila. Neka ostane, kako je odlučeno bilo.

Predsjednik: Ovdje imamo nov predlog. U jučeranjoj sjednici jest zaključeno, birati odbor od 21. lica, te sam izabranu u taj odbor gospodu imao čast pročitati. — Ako sada visoka kuća na taj novi predlog pristane, to bi se mogla ova gospoda odboru dodati, nu na svaki način neka izvoli vis. kuća o tom svoje mnienje izraziti. Dakle, ako nitko proti tomu predlogu negovori, moram staviti pitanje, dali prima vis. kuća dotični predlog gosp. podpredsjednika Živkovića, da se ovomu odboru 21 osobe još 5 gospode doda, da bude odbor sastojao od 26 lica, i to gg. Benjoš Kraljević, Dutković, Kršnjavi, Prandau i Šomogy?

(Glasovi: Prima se. Dobro je. — Ne).

Ona gg., koja su zato, da se još ovih 5 osobah doda odboru, neka izvole ustati?

Živko Ogjić: To se nemože nikako primiti, buduć da mnoga gospoda nisu mogli niti birati ovu gospodu, koja su predložena za odbor. To dakle nemože biti.

Dr. **Ignjat Brlić**: To je neznatna stvar. Svakomu je članu prosto doći u odborske sjednice, koliko mu je drago. Ja dakle nenalazim u tom nikakove pogrješke, ako se još 5 članovah tomu odboru dodade, te se slažem s predlogom g. podpredsjednika.

Dr. **Milan Makanec**: I ja podupirem predlog g. podpredsjednika, te držim, da tim nije kuća ova nedosljedna, ako još 5 osobah dodade tomu odboru, osobito obzirom na to, da se obzir uzeti ima na sve županije. Ako kuća taj predlog primi, to znači toliko, koliko to, da su dotična gospoda u taj odbor izabrana.

Predsjednik: Koja su dakle gospoda za predlog g. podpredsjednika, neka izvole ustati.

(Većina. — To je većina).

Uslied toga zaključeno, da se odboru za proračun imaju još sliedeća gospoda pribrojiti: Benj. Kraljević, Dutković, Kršnjavi, barun Prandau i Somogy.

(Glasovi: 25 članovah dosta.)

Mirko Horvat: G. Kršnjavi bio je prije uvjek kao zastupnik vlade u odboru za proračun, zato predlažem, da se on izostavi iz odbora, tako bude odbor 25 licah imao.

Digitized by Google

Predsjednik: Prima li dakle visoka kuća da bude 25 osobah u odboru.

(Prima se).

Dakle je konačno primljeno, da bude 25 osobah u odboru, te će se još gg. Kraljević Benj., barun Prandau, Dutković i Somogjy odboru; za proračun, pridružiti.

(Prima se).

Kako sam se već usudio napomenuti, da se dotični članovi odborah čim prije konstituirati izvole. Osobito molim odbor za dnevni red, buduć da ima već mnogo predmetah, koji su predloženi za dnevni red, zato treba da se ovaj odbor čim prije konstituira.

(Glasovi: poslie sjednice). Dakle poslie sjednice.

Bilj. **Branko Joanović**: Molba kotara Gjurgjevačkoga radi šumah.

Visoki sabore! Buduć da ovaj predmet na exekutivu spada, predlažem, da se zem. vladi s preporukom na uvaženje dostavi, i to odmah. Molba ova je poduprta po g. zast. Lehpameru.

Josip Lehpamer: Visoki sabore! Premda se prošnje u smislu §. 76. sab. poslovnika imaju na peticionalni odbor uputiti, ipak se usudjujem moliti, pošto je ovo izvanredna prošnja, da bude izvanrednim načinom rješena.

Ja se kao zastupnik iz nove županije belovarske tim pouzdanije nadam, da će vis. sabor ovu molbenicu uvažiti, tim više, što ima narod krajiški po svojoj slavnoj povjesti i po volji Njeg. Veličanstva neko pravo očekivati, da mu pod novom ustavnom vladom nebude gorje, nego dapače barem ponješto bolje. Velim barem ponješto bolje, nogo li pod starom vojničkom vladom. Upravo je to želiti, i nemože se dosta želiti, što se je u novoj bjelovarskoj županiji, tečajem jedva jedne godine ustavnoga života sbilo koješta, što ne samo neudahnjuje narodu nadu u bolju budućnost, dapače to mu zadaje dosta straha i zazora u novi ustavni život. Za dokaz tomu neću opetovano dosadjivati, što je u vis. ovoj kući spomenuto bilo o haranju i prodavanju krajiških šumah u krajini i naprasnoj i nerazboritoj promjeni činovničtva u županijskoj upravi, što doista narod dosta žali, i što se neda opravdati. O tom možebiti drugi put u sgodnije vrieme.

Za sada usudjujem se samo moliti, buduć da ova molbenica sadržaje prešne stvari, da se ista namah čita i da dostoji sabor zaključiti, da preporuči vladi ovu molbenicu, da se ona gradja, koju je kukavni narod dobio zakonitim načinom, što se nemilice iznova proti svim propisom prodaje, jedino što nije bilo moguće, da narod gradju izradi i kući odnese, povrati i da se ovrha obustavi.

Predsjednik: Zahtieva li visoka kuća, da se čita? (Neka se čita).

Bilj. **Branko Joanović**: (Čita molbenicu; prilog 2).

Predsjednik: Predlog g. zast. Lehpamera ide tamo, da vis. kuća izrazi, da je ovaj predmet prešan, i da se odmah u pretres uzme. — Pristaje li vis. kuća na to?

Antun Jakić: Predlog g. Lehpamera bio je taj, da vis. sabor preporuči osobito na uvaženje ovu molbenicu visokoj vladi.

Predsjednik: Gospodine izvolite formulirati svoj predlog.

Josip Lehpamer: Ja mislim, da visoki sabor izvoli zaključiti, da se ova molbenica kao veoma prešna preporuči zemaljskoj vladi, da što prije odredi, da se ovrha ove gradje obustavi.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Ja mislim, da gg. veliki župani imadu virilni glas na saboru s njekakova razloga. Ja mislim taj razlog u tom, da, kad se štogod tiče koje županije, dotični veliki župan stvar razjasni. Ja bi dakle molio g. velikoga župana grofa Oršića, da on tu stvar saboru razjasni.

Grof **Robert Oršić**: Meni od te stvari čisto ništa nije poznato. To je prvo, što čujem.

(Smieh.)

Predsjednik: Želi li još tko govoriti? (Nitko neustane.)

Predlog g. Lehpamera je taj, da ta molbenica ide vis. vladi time, da je predmet prešan, i da se osobito preporuči. Prima li vis. kuća ovaj predlog.

(Prima se.)

Dakle ova će molbenica ići na zem. vladu s osobitom preporukom.

Bilj. **Branko Joanović**: Molba pristava N. — za godišnju podporu.

Pošto ova molba nije po nikojem članu sabora poduprta, to bi ja predložio, da se dade zem. vladi na daljnje uredovanje.

Predsjednik: Prima li štovana kuća taj predlog?

(Prima se.)

Ići će dakle zem. vladi na uredovanje.

Bilj. **Branko Joanović**: 3) Molba žup. poslužnikah za povišenje plaće. Podupire zast. Čop. (Peticionalnomu odboru.)

4) Molba blagajnika županije zagrebačke Peroka za povišenje plaće. (Podupire više narodnih zastupnikah; financijalnomu odboru).

5) Molba kotarskog pisca Mesiloviša u ime svih kotarskih pisarah za povišenje plaće. Podupire zast. Paratović. (Peticionalnomu odboru).

6) Molba njemačkoga propovjednika u Varaždinu Čavličara za povišenje plaće. Podupire g. zast. Broz. (Peticionalnomu odboru).

Digitized by Google

7) Molba obrtničkoga družtva u sv. ivanskom kotaru. Podupire g. Steković. (Peticionalnomu odboru.)

8) Molba kotarskih kancelistah požežke županije za povišenje plaće od 400 na 600 for. Podupire g. Benj. Kraljević. (Peticionalnomu odboru.)

9) Molba Marije Jambrišakove, učiteljice za podieljenje štipendija. Podupiru gg. dr. Derenčin i Mrazović. (Peticionalnomu odboru.)

Molba posjednikah u kotaru miholjačko-valpovačkom radi reguliranja Karašice i Vučice. Podupiru gg. dr. Kviring, Mihajlović, Mirko Horvat i Magenheim. Ova molba, mislim, da bi se imala predati odboru za narodno gospodarstvo.

(Prima se.)

Predsjednik: Ova molba ide dakle na odbor za narodno-gospodarstvene struke.

(Prima se.)

Bilj. **Branko Joanović**: Ovdje ima jedan predlog podnešen po narodnomu zastupniku gosp. Vrbančiću, koji ovako glasi: (Čita ga: vidi prilog 13. sjednice; predlaže, da vlada obustavi naredbu o pobiranju poreza po občinah.)

Slavoljub Vrbančić: Vis. sabore! Predmet ovoga predloga duboko zasieca u interese ciele zemlje. Ovdje se predlaže, da se naredba vis. vlade, koja bi imala 1. kolovoza t. g. u život stupiti, obustavi. S toga je izvan sumnje stavljena prešnost ovoga predmeta. Ja predlažem, da vis. kuća izjavi prešnost ovoga predmeta, i da se moj predlog odmah na dnevni red stavi. Ako to bude, onda si ja obširnije obrazloženje pridržajem.

(Glasovi: Prima se.)

Gjuro Balaško: Vis. sabore! U kotaru dugoselskom, koji ja sreću imam ovdje zastupati, pozvani smo bili, da dodjemo u skupštinu i da tako izaberemo blagajnika i poreznika. Ali po dosadanjem običaju mora se 3 dana prije odbornikom pisati, da dodju, da svaki može promisliti, što ima raditi, ali to nije bilo učinjeno. Došli su sudac i pristav kao dva povjerenika i zaključili, da se sutradan ima sazvati občina, da si tako izaberemo poreznika i kazalo se je da si sagradimo blagajnu. Gospodo! občina jest jako slaba, te nije kadra da si sama blagajnu sagradi. Molim da bi se na to obzir uzeo, pa da se nebi odmah na to tjeralo.

Jovan Živković: Vis. sabore! Ja sam toga mnienja, da se ovaj predlog stavi sutra na dnevni red. Prije svega u tako važnih stvarih želio bi, da se držimo poslovnika. Istina je, da smo mi 2, 3 puta iznimku u tom učinili, te stvar odmah u pretres uzeli, ali to je proti duhu i smislu poslovnika.

Prvo je, kad se koja stvar pročita, kad se ima staviti na dnevni red, onda tek dolazi pitanje, hoće li se odmah u pretres uzeti, ili kamo ćemo s tim predmetom. U ono vrieme kad se je čitao ovaj predlog, činilo se je kao da su to 2, 3 mala predmeta. Nu ja jako dvojim i sumnjam, da li smo mi već danas kadri kazati „da“ ili „ne“ pošto nismo, barem većina ove visoke kuće, o tom predmetu dosta ubavieštení.

Budite uvjereni, da ja sigurno želim narodu pomoći da mu bude ono što mi činimo, od koristi. Ja nevidim ovdje strukovnjaka onoga od vlade, koji bi kadar bio nas o toj stvari točno ubaviestiti. Za nas će biti od koristi, da čujemo i saznamo kako je tekla stvar, kakvo je mnienje vlade! onda možemo tek odlučiti, što će biti dobro. Dakle gospodo! dajmo vladi barem 12 satih vremena, da ona bude u stanju, ubaviestiti nas točno sutra o tom i da budemo onda i mi u stanju nješto spasonosna za naš narod zaključiti.

Ponajprije želim, da se neradi proturedno, da se prije stvar u pretres uzme, nego se metne na dnevni red. Buduć da je stvar zbilja prešna, to predlažem, da se sutra na dnevni red metne, kad će nam vlada biti u stanju sve kazati: ali danas, mislim, nismo kadri upuštati se in merito u razpravljanje ovoga predloga.

Slavoljub Vrbančić: Ja od moga predloga, da se danas taj predmet na dnevni red metne, odustajem, te pristajem na predlog g. podpredsjednika. Ako i je ova stvar prešna, to nije ipak tako prešna, da se nebi mogla sutradan na dnevni red staviti.

Predsjednik: Pristaje li visoka kuća na predlog gosp. podpredsjednika, da se predloženi zaključak g. Vrbančića i drugovah sutra na dnevni red stavi?

(Prima se.)

Bilj. **Branko Joanović**: (Čita; prilog 2.)

Predsjednik: Prima li se predlog verifikacionalnoga odbora? Ona gospoda koja su za to, neka izvole ustati! (Većina). Primljen je dakle predlog verifikacionalnoga odbora, po kojem se grof Milan Pallfy radi pomanjkanja propisanih svojstvah nemože smatrati članom ovoga sabora.

Visoki sabore! G. zastupnik osječki barun Prandau zaiskao je od sabora 4—5 nedjeljni dopust. Jeli je voljna visoka kuća dozvoliti taj dopust?

(Glasovi: Prima se; jest.)

Po §. 81. poslovnika ovako se stvar ima: „Članovi se nesmiju bez dozvole sabora na dulje vremena udaljit, na kraće vrieme, dužni su najaviti se kod predsjednika, a ovaj to mora saboru priobćiti.

Dakle buduć da g. zastupnik barun Prandau zahtieva dopust na 4—5 nedeljah, to nenalazim u mojoj kompetenciji, dati mu taj dopust, već ištem zato volju vis. kuće.

Stjepan Josipović: Ja mislim, da svatko tko dopust traži, treba da naznači uzrok, zašto. Zato bi molio

Digitized by Google

gosp. baruna Prandaua da nam izvoli kazati uzrok, zašto dopust želi.

Mirko Horvat: Visoki sabore! Mislim da svaki član sabora ima pravo tražiti dopust, te nije dužan razloge kazati, a sabor ima pravo, njemu zahtievani dopust podieliti ili ne. Dakle g. barun Prandau nije dužan razloge svoje molbe navesti.

Josip Špun: Mislim, da netreba tražiti razloge od g. baruna Prandaua tim manje, jer nam g. Josipović nije rekao razloge gg. grofovah i barunah, koji su dosada ovdje sjedili, a sada su svi otišli. (Živio.)

Stjepan Josipović: Na moje *osobno* opravdanje navesti ću to, da ja nisam niti *zastupnik* niti branitelj one gg. grofovah i barunah, koji su otišli. Drugo je to virilista, a drugo zastupnik naroda. Ona su gg. samo viriliste, a gosp. barun Prandau jest takodjer zastupnik naroda.

(Glasovi: Svi smo članovi sabora.)

Dr. **Ignjat Brlić**: Visoki sabore! Poznajući rodoljublje g. baruna Prandau-a, koje je on zaista u ovo kratko vrieme pokazao, mora se predpostaviti, da se on bez važnih uzrokah i okolnostih neće udaljiti. Pošto on to želi, iziskuje, a mi želeći ga još dugo vidjeti zdrava, predlažem, da mu se traženi dopust podieli. (Živio.)

Predsjednik: Dakle ona gospoda, koja su zato, da se gosp. zastupniku osječkomu barunu Prandau-u podieli dopust na 4—5 nedjeljah, neka izvole ustati. (Ustaje ciela kuća). Dakle je zaključeno, da se gosp. zastupniku barunu Prandau-u podieli zaiskani dopust od 4—5 nedjeljah.

Ovom prilikom, štovana kućo, mislim da činim samo svoju dužnost, ako pripomenem, da sva ostala gospoda s istom revnošću kako je učinio g. Prandau, se pobrinu, ako jim bude potrebno udaljiti se; jer za predsjedničtvo je to neugodno, kad vidi, kad se članovi udaljuju bez svakoga znanja predsjedničtva i bez dozvole sabora.

Nemogu napokon propustiti, da neopomenem slavno obćinstvo na galerijah, da se drži zakona i nepokazuje niti odobravanje niti neodobravanje svoje, jer drugčije bilo bi meni jako neugodno, kad bi bio prisiljen držati se zakona.

Sada imamo na dnevnom redu čitanje zajedničkih zakonah, koji su na ugarskom saboru stvoreni, i koji se imaju ovdje proglasiti.

Jovan Steković: Visoki sabore! Mjeseca prosinca godine 1871., kad je povjerenik za razvojačenje krajine namještao činovnike sudačke, bilo je naznačeno, da čim se provizorij ukine, da će svaki od ovih činovnikah biti definitivno namješten. Dočim je samo jedan, i to predsjednik sudbenoga stola u Belovaru po Njeg. Veličanstvu definitivno imenovan, ostadoše drugi činovnici stranom častnici vojnički, a sudački častnici i civilni sudci ostadoše još danas bez stalnih dekretah, premda su politički činovnici novo namješteni takove već odavna stekli.

Bojati se je, da će ovi činovnici uslied razpisana natječaja potražiti sebi stalan kruh, da neostanu provizorni, a mi doista neimamo veliki broj za službe sposobnih pravnikah u našoj domovini, a službe nenapreduju onda, kad su privremeno namješteni, jer su uvjek pobrinuti za svoju budućnost.

Obzirom na pomenute razloge, te iz straha, da nebi valjane sile sudačke odstupile, a nebi takovih ili boljih dobili, usudjujem se na presv. banske časti namjestnika staviti sljedeću interpelaciju (čita):

„Podpisani stavlja na visoku zemaljsku vladu sljedeću interpelaciju:

Namjerava li visoka zemaljska vlada sudačke činovnike sa njezinom privolom, po bivšem kralj. povjereniku za razvojačenje krajine u današnjoj županiji belovarskoj imenovane definittvno namjestiti?

U Zagrebu, dne 17. srpnja 1872.

Jovan Steković, v. r.
zastupnik središnjeg kotara belovarskog".

Predsjednik: Ova će se interpelacija priobćiti zem. vladi.

Visoka kućo! Ovdje predleži sada proračun tiskan po zahtievanju visoke kuće. Medjutim ovo još nije podpuno; jer fali obrazloženje, koje će sliediti sutradan, jer je danas još kod knjigoveže. Onda će moći odbor budgetni stvar odmah preuzeti.

Prelazi se na čitanje zajedničkih zakonah.

Dr. **Mihajlo Posilović**: Visoki sabore! Ja želim nješto o tom predmetu reći. Ja sam proti čitanju ovih zakonah, jer je to suvišno ili bez smisla. Ako su pravovaljani, onda su takodjer i bez ovoga čitanja, ako nisu, onda ovo čitanje nije potrebno. Svaki član visoke kuće, koji želi ove zakone učiti, može jih čitati kod kuće, a iz ovakovog raztrešenoga čitanja neće se moći ništa naučiti.

Ako pako nisu valjani, onda neima smisla to čitanje, neima razloga da se čitaju. Prigovoriti će se, da se to čitanje na nagodbi temelji. §. 60. kaže (čita ga).

Ovdje neima o tom govora, da se ti zakoni moraju čitati na hrvatskom saboru. Gospodo! to bi jako tegotno bilo za braću Magjare, kad bi valjavost ovih zakonah tek zavisila o tom, da se čitaju na našem saboru. — Buduć dakle da je čitanje ovih zakonah ili suvišno, ili bez smisla to ja s ovih razlogah predlažem, da se od toga čitanja odustane.

Predsjednik: Želi li još tko progovoriti vrhu predloga dra. Posilovića?

Mato Mrazović: Visoki sabore! Mislim da ovdje nije odlučan zakon nagodbeni, nego zakon o proglaši-

Digitized by Google

vanju zakonah. Drugo ja držim, da je do sada takodjer običaj u našem saboru bio, da se zajednički zakoni proglašuju. To nije bilo niti suvišno, niti bez smisla. To se je pokazalo u prošloj periodi, jer je nastao s toga, što su se neki zakoni publicirali, koji neobvezuju ovu zemlju, upravo mali konflikt, iz toga se je vrlo neugodna razprava porodila. S toga ja predlažem, da se ostaje kod dosadašnjega običaja, da se naime ti zakoni proglase. A sabor će kod čitanja pojedinih zakona shodno odlučiti.

Josip Špun: Ja sam zato, da se čitaju te magjarske pravice, akoprem će to čitanje stojati nekoliko hiljadah forintih, naš narod, te se neće iz njih mnogo pameti naučiti. — Ali osim razloga što je gosp. Mrazović kazao, ima još i taj, što je naveo, da se u našoj zemlji zbilja samo ono proglasi, što je tamo. Nebi rado, da se s timi zakoni ono dogodi, što se je s nagodbom dogodilo, da se unutar prikrpina stvori. Treba da kontroliramo one, koji nam šalju zakone, da se u nje neuvuče kakova prikrpica. Zahtievam dakle, da se ti zakoni čitaju.

Dr. **Ignjat Brlić**: Neima sumnje, da se po nagodbenom zakonu moraju svi zakoni na zajedničkom ugarsko-hrvatskom saboru stvoreni simo poslati. To nemože imati druge svrhe, nego da se ovi zakoni na ovom saboru publiciraju. Ovo publiciranje ima vrlo dobru korist i svrhu za nas. Za vrieme prošloga zakonarstva, poznato će biti onim, koji su ovdje bili, da su se 2—3 zakona uvukla medju te zajedničke zakone, koji ovu kraljevinu obvezati nemogu, i to jedan vrlo važan zakon o potrošarini, koliko se sjećam. — Mi imamo po zakonu pravo tražiti, da se potrošarina na obćinski trošak upotriebi, dočim u Ugarskoj to na državnu korist spada. Medju ostalim sjećam se na taj zakon, da je čitan i da je sabor upotriebio tu priliku, da taj zakon zabaci, odkuda se vidi, da je ovo publiciranje zajedničkih zakonah koristno.

Prvašnja vlada, kakova je bila, već smo spomenuli, ali to stoji, da je ona hotomice, ili reko bi iz negligencije nam takove zakone slala i koji nespadaju ovamo. Kako sadašnja vlada radi i kako će u buduće raditi, to ćemo vidjeti, da li je sadašnja vlada upotrebila negligenciju od Raucha, o tom će nas čitanje tih zakonah osvjedočiti. Usudjujem se pozornost vis. kuće upravo obratiti na čitanje tih zakonah. Da se nebi opet dogodilo, da se ovdje oni zakoni čitaju, koji nespadaju ovamo. Pokaže li se tada, da je sadašnja vlada takodjer podnesla takove zakone našemu saboru, koji nespadaju ovamo, koji za nas neimaju obvezne moći, onda će biti vrieme, da se prime predlog dra. Posilovića, da se kontrolira kroz odbor izvršujući, predbježno pako mislim, da sabor upravo tim čitanjem kontrolu vrši. Dakle je koristno i nuždno, da se ti zakoni publiciraju.

Dr. **Mihajlo Posilović**: Visoki sabore! Braneći svoj predlog, odgovoriti ću najprije gospodinu Mrazoviću, koji je rekao, da je to običaj, da se ti zakoni čitaju. Mislim, da se mi po našem poslovniku i po zakonih, po kojih je ovaj sabor uredjen, neimamo nikakovih običajah držati, običaj nemože vriediti. — Ono što je potrebno i koristno, to je glavno težište. — Tu neima niti potrebe, niti koristi; jer ako će ove biti, onda se to mora prije odboru posebnomu povjeriti ili na odsjeke uputiti. — G. podpredsjednik je kazao, da sabor neuredno postupa; ako je od praktične koristi i potrebe, onda bi potrebito bilo, da se prije kakovomu odboru predadu ti zakonu; jer drugčije to neima nikakve praktične koristi, niti nemogu dopuštati, da bude hrvatski sabor filtrirapparat zakonah ugarskih.

Zakon o proglašivanju zakonah u Magjarskoj nezahtieva, da za njihovu valjanost moraju biti proglašeni na hrvatskom saboru. S ovoga razloga nije potrebno, što se tiče praktične koristi ili potrebe, da se zakoni odstrane, koji valjanosti neimaju.

Mislim, da hrvatski sabor te zadaće neima nego dotični organi; dakle izvršujući i sudbeni organi. Ovi organi će znati, je li dotični zakon veže Hrvatsku ili ne. Ja mislim, gospodo! ako ćemo mi tako zakone čitati, prije nego vidimo, što sadržaju, prije nego znamo, je li valjaju za našu zemlju, budu se i kinezki zakoni ovdje čitali.

S toga velim opetovano, da čitanje tih zakonah neima upravo nikakova smisla. Ako jih hoćete čitati, onda se neka prije predadu odboru ili odsjekom.

Ja dakle predlažem, da se ti zakoni nečitaju. Ako jih pako želite čitati, neka se prije pretresu, da se vidi što sadržavaju.

Predsjednik: Gosp. dr. Posilović predlaže, da se ovi zakoni neimaju čitati, a u slučaju, ako se budu čitali, da se u odboru pretresu. Gospoda, koja su njegovoga mnienja, neka izvole ustati! (Ustanu dvojica.) — Predlog g. Posilovića jest pao, a zakoni se imaju čitati.

Bilježnik **Gabro Kiš**: (Čita zajed. zakone; dopis vlade o istih vidi prilog 3., 4. i 5.)

Predsjednik: Budué, da je današnji dnevni red izcrpljen, dižem sjednicu. Buduća zakazati će se redovitim putem.

Gospoda ona, koja su izabrana u odbore obzirom na to, što su mnogi članovi već otišli, neka se izvole do sutra bar do 9 satih konstituirati, budući da odbor za proračun ima jedan vrlo važan i prešan predmet, koji se tiče gradjenja zemaljskih cestah; vlada traži da dobije čim prije indemnitet od sabora za dotičnu svotu od 326.611 for.

(12 satih.)

Digitized by Google

Prilog 1. **Zapisnik**

jedanajste sjednice kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije držane dne 16. srpnja 1872. pod predsjedanjem preuzvišenog gospodina Ivana Mažuranića u glavnom gradu Zagrebu.

Po otvorenju sjednice bi zapisnik prošle sjednice čitan i bez primjetbe odobren.

Predsjednik kao član poslanstva za izručenje saborske adrese Njeg. c. kralj. apošt. Veličanstva, podnosi saboru i čita izvješće u tom predmetu, koje je kuća na ugodno znanje primila, te se zapisniku ovom pod ·/. prilaže.

Prispjevši na sabor podnesci i to:

Molba učiteljskog zbora gimnazije varaždinske, prosećeg povišenje i uredjenje plaće učiteljah srednjih učilištah u Hrvatskoj i Slavoniji, poduprta po članu sabora Ivanu Jagiću;

tegoba učitelja bjelovarske županije radi povišenja plaće i izjednačenja sa učitelji iz gradj. Hrv. i Slav., poduprta po članovih sabora Špunu i Stekoviću;

molba Franje Klaića, ravnatelja kr. preparandije i gradskih učionah u Zagrebu prosećeg, da mu se odmjeri stanovita plaća kao ravnatelju preparandije, poduprta po članu sab. Šuškoviću;

molba družtva za podporu ubogih slušateljah kralj. pravoslavne akademije zagrebačke, da mu se dozvoli pripomoć za umnoženje glavnice, poduprta po članovih sab. dru. Makancu i Posiloviću;

molba podvornikah, službenikah kod kr. stola sedmorice i banskog za poboljšanje plaće, poduprta po članu sab. odvj. Krestiću;

molba pandurah županije varaždinske prosećih povišenje plaće, poduprta po članu sab. Gavri Kišu;

molba crkvene obćine u Vojakovcu, županije bjelovarske, da joj se bivši satnički stan sa pristojališći za župnički stan i ured odstupi, poduprta po članu sabora Sviličiću;

molba stražarskog osoblja kr. zem. kaznione lepoglavske za povišenje plaće, poduprta po članu sabora Brozu;

pritužba obćine Kutovi, žup. virovitičke zbog samovolje kod podielit se imajućih zemaljah, poduprta po članu sab. dru. Kviringu;

molba podvorničkog osoblja i nadziratelja uzah županije sriemske za povišenje plaćah, poduprta po članu sabora Jovanoviću;

molba Petra Findrika, nadzornika uzničkih stražarah, prosećeg povišenje plaće, poduprta po članu sabora Krestiću;

molba Franje Bublića, pedela kr. akademije pravoslovne, molećeg za pripomoć, poduprta po članu sabora dru. Makancu;

molba stražarah uze kr. sudb. stola županije križevačke za povišenje plaćah, poduprta po članu sabora Mrazoviću;

molba podvorničkog osoblja kr. sudbenog stola županije varaždinske za povišenje plaće, poduprta po članu sabora Gavri Kišu;

predstavka županije križevačke radi podignuća bolnice u Križevcu;

predstavka grada Senja za ustrojenje podpunoga suda I. molbe u Senju;

upućuje se na sabor peticionalni odbor.

Povodom posljednjih prošnjah županije križevačke i grada Senja bi na predlog zastupnika Gavre Kiša i dodatak zastupnika Smaića zaključeno, da se odustaje od dosadanjeg postupka, kojim se zahtievaše, da se i ovakove molbe, dolazeće od municipijah po smislu poslovnika po jednom članu saborskom poduprieti imadu; pošto županijam i gradskim municipijam po zakonu pravo peticioniranja na sabor pripada.

Zatim su čitani podnesci, i to:

Dopis zem. vlade, kojim predlaže saboru proračun za bjelovarsku županiju u pet primjera;

dopis zem. vlade, kojim se saboru predlaže, da se na učilištu gospodarstvenom u Križevcu otvori četveronedjeljni tečaj za vrieme praznikah jesenskih za učitelje pučkih učionah;

dopis zem. vlade, kojim moli za indemnitet za troškove tekuće godine, jer se proračun radi razpusta sabora predložit nije mogao;

dopis zem. vlade, kojim se dotični spisi odneseći se na troškove unutarnje uprave, razvojačene varaždinske krajine, grada Senja i vojne obć. Sisak saboru na razpravu predlažu;

predstavka učiteljskog zbora kr. realke zagrebačke za uredjenje plaćah;

koji se upućuju na odbor za izpitivanje god. zem. proračuna.

Molba Franje Drugovića, poslužnika saborskog poduprta po sab. članu Benjaminu Kraljeviću, prosećeg godišnju podporu, upućuje se na odborske troškove.

Molbe pako Ivana Černe, žitelja iz Gućegsela, žup. riečke, prosećeg uništenje odluke kr. sudb. stola županije riečke izrečene u ostavinskoj razpravi Mije Černe; zatim Jove Rajaka, kr. financ. oficijala, prosećeg pripomoć, jer nisu po smislu poslovnika po nijednom članu sabora poduprte, dostavljaju se zem. vladi, da jih dotičnikom povrati.

Povodom stigavše brzojavne tužbe gradjanah požežkih na predsjedničtvo sabora zbog neredah u javnoj upravi gradskoj, predložio je sab. član i zastupnik Turelli, da se taj predmet kao prešan na dnevni red odmah stavi, i stvori zaključak, kog pismeno podnosi sliedećeg sadržaja:

Zemaljska vlada pozivlje se, da na temelju podnešenih joj tužbah gradjanah požežkih zbog zloporabah i neu-

Digitized by Google

rednostih u upravi obć. imetka, nepolaganja višegodišnjih računah itd., proti tamošnjem poglavarstvu povjerenstvenu iztragu bezodvlačno odredi.

Pošto je kuća prešnost predmeta ovog priznala, te ga na dnevni red stavila, bi uslied povedene i dovršene razprave po saboru primljen.

Savezno s tom razpravom bi na predlog zastupnika dra. Brlića zaključeno, da se interpelacije stavljene u saboru na vladu, istoga dana vladi dostaviti imadu.

Zastupnik Mrazović javlja pismenim podneskom, da se je odrekao mandata za kot. delnički žup. riečke; — što se na znanje uzimlje s tim, da se ima vlada pozvati, da novi izbor u rečenu kotaru odredi.

Zastupnik Turelli stavlja na presv. gosp. banske časti namjestnika sljedeću interpelaciju:

1. Da li je istina, da je iztraga karna povedena po kralj. žup. sudb. stolu požežkom proti pakračkom sudcu Škenderu Gayer-u zbog zločina zloporabe uredovne vlasti i javnog nasilja prezidialnom odredbom vlade obustavljena; ako jest

2. da li je ona u tu svrhu po smislu §. 189. kaz. z. predhodnu dozvolu Njeg. Veličanstva izhodila; ako ne

3. da li kani odredbu svoju ukinuti.

Koja se zem. vladi dostavlja.

Tim u savezu stavlja dr. Makanec predlog, da se zem. vlada pozove, da na ovu i sličnu njegovu radi sudca Travenića interpelaciju u sljedećoj sjednici odgovori, koj se medjutim prihvatio nije.

Zastupnik Somogyi stavlja na zem. vladu interpelaciju, da li je radi soli u Slanju od ug. ministarstva kakovo rješenje stiglo?

Koja se takodjer zem. vladi dostavlja.

Zastupnik dr. Posilović i 10 drugovah predlažu saboru zaključak sljedećeg sadržaja:

Pozivlje se zem. vlada, neka hrvatski izvornik zak. članka I. 1868. ovomu saboru predloži i od kr. ug. vlade izhodi legalizirani prepis odgovarajućeg zak. članka ug. sabora, te ovaj takodjer ovomu saboru na uvidjenje predloži.

Na predlog zastupnika Hrvata upućuje se predlog ovaj na odsjeke.

Predsjednik predlaže, da se za ustanovljivanje dnevnoga reda saborskoga, zatim zastup. Živković, za pretres i razpravu god. zem. proračuna po jedan odbor izabere i to prvi iz 5, a drugi iz 21. člana.

Zastupnik Mrazović dodaje, da bi se kompetencija potonjega odbora protegla i na sve predmete narodno-gospodarstvene struke, čim bi potreba odlučena jur odbora za željeznička pitanja prestala, i napokon predlaže isti zastupnik Mrazović, da se jedan odbor iz 27 licah izabere za pripravu zakonskih osnovah.

Predlozi ovi bijahu ukupno prihvaćeni i izbor licah kao i iztražiteljah proti obavljenu izboru zastupnikah Hatza i Šuljoka odredjen.

Za skrutatore glasovanja za odbor glede dnevnog reda, bijahu po predsjedniku imenovani: zastupnici Benj. Kraljević i Horvat;

za odbor proračunski i narodno-gospodarstveni: zastupnici Kviring, Odjić, Labaš i Krcivoj;

za odbor u svrhu pripravah zak. osnovah: zastupnici Teodor Rogulić, Somogyi, Spišić i Turelli; i napokon za odbor u svrhu izbora iztražiteljah proti izborom zast. Hatza i Šuljoka, zastupnici Vončina i Jurković.

Na predlog zastupnika Josipovića bi sjednica na pol sata odgodjena radi dogovora glede izbora dotičnih odborah.

Poslie pol sata nastavi predsjednik sjednicu, te je izbor u dotične odbore glasovanjem preduzet; a po dovršenu glasovanju bi sjednica zaključena, s tim, da će se uspjeh glasovanja u sljedećoj sjednici, koja se za sutra uriče, proglasiti.

Ivan Mažuranić, v. r. Jos. Turelli, v. r.

Prilog 2

Izviešće

saborskog verifikacionalnog odbora.

Uzevši odbor u pretres bansku pozivnicu upravljenu na presv. g. grofa Milana Palfi-a, osvjedočio se je, da isti neimade ona svojstva, koja §. 5., čl. II. 1870. zahtieva, naročito pako, da isti neposjeduje niti u Hrvatskoj, niti u Slavoniji imanje na svoje ime upisano, s kojim je do godine 1848. jurisdikcija skopčana bila, to saborski verifikacijonalni odbor visokom saboru predlaže, da se presvieli g. grof Milan Palfi ovjeroviti neimade.

U Zagrebu dne 16. srpnja 1872.

Kušević v. r., predsjednik. Mirko Hrvat v. r., izvjestitelj.

Prilog 3. Br. 2481./790.

Visoki sabore!

Zakonski članci zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga sabora od god. 1872. i to:

Zakonski članak I. od god. 1872. u predmetu dozvoljenja kontigenta novakah i doknadnih pričuvnikah, koji se god. 1872. imadu staviti k ugarskim redovnim četam i k bojnom pomorstvu;

zakonski članak II. od god. 1872. u predmetu preinake §. 12., zak. članak XL. od god. 1868. i §. 6. zak. članak XLI. od god. 1868., odnosno u predmetu pomnožanja domobranskih batalijunah;

zakonski članak III. od god. 1872., kojim se na temelju narodnoga popisa od g. 1869. ustanovljuje bojni kontigenat, odpadajući na zemlje krune ugarske, odnosno kojim se preinačuje §. 13. zak. čl. XL. od god. 1868., napokon

*

Digitized by Google

zakonski članak IV. od godine 1872. o prinosnom razmjerju troškovah, koji se imadu preuzeti za krajinu, dostavljaju se visokomu saboru u smislu §. 60. zak. čl. I. od god. 1868. i sabora ovih kraljevinah s dodatkom, da su zakonski ovi članci potvrdjeni 10. veljače t. g., a proglašeni u obih kućah ugarsko-hrvatskoga sabora, državnoga dne 15. veljače t. g.

U Zagrebu dne 25. svibnja 1872.

Vakanović, v. r.

Prilog 4. Br. 5865./1671.

Visoki sabore!

Na zajedničkom ugarsko-hrvatskom saboru stvorenih i podpisom Njegova c. kr. apoštolskoga kralja providjenih zakonah hrvatski izvornici i naime:

1. Zakonskoga članka VII. o državnom proračunu za godinu 1872. sankcionirana 26. veljače t. g. proglašena u obih kućah sabora dne 28. veljače t. g.;

2. zakonskoga članka VIII. ob obrtnom redu potvrdjena dne 27. veljače t. g. i proglašena u kući zastupnikah dne 29. veljače, u kući velikašah 1. ožujka 1872.;

3. zakonskoga članka IX. u pogledu izvedenja željeznice u svrhu savezu budimsko-peštanskih kolodvorah, potvrdjena dne 9. ožujka 1872., ter proglašena na državnom saboru u kući zastupnikah dne 12., a u kući velikašah dne 15. ožujka t. g. — Zatim

4. zakonskoga članka X. o dopunjenju mreže gömörskih obrtnih željeznicah;

5. zakonskoga članka XI. o preinaci §. 5. dozvoljene izprave, uzakonjene zak. člankom XXXIII. od g. 1870. i

6. zakonskoga članka XII. u pogledu izvedenja miskovačko-diosgyörske i m. szigetsko-slatinske obrtne željeznice, potvrdjenog dne 10. ožujka o. g., ter proglašenog na ugarskom državnom saboru u kući zastupnikah dne 12., a u kući velikašah dne 15. ožujka 1872. — Napokon

7. zakonskoga članka XIV. o ugovoru obrtnih zaštitnih biljegah sa sjedinjenimi državami sjeverne Amerike dne 25. studenoga 1871. sklopljenom i

8. zakonskoga članka XV. tičuća se brzojavnoga ugovora s njemačkim carstvom dne 5. listopada 1871. sklopljenoga, potvrdjenih dne 16. ožujka 1872., ter proglašenih na ugarskom državnom saboru u kući zastupnikah dne 18., a u kući velikašah dne 21. ožujka 1872.;

dostavljaju se visokomu saboru u smislu §. 60. zak. članka I. 1868.

U Zagrebu dne 25. svibnja 1872.

Vakanović, v. r.

Prilog 5. Br. 1871./409. ex 1871.

Zakonski članci I. i II. od godine 1871. zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga sabora u predmetu dozvoljenja kontigenta novakah za godinu 1871. i o javnih teretih i troškovih za mjesec ožujak dostavljaju se visokomu saboru u smislu §. 60. zak. čl. I. 1868. i §. 1. zak. čl. XII. 1870. sabora ovih kraljevinah s dodatkom, da je prvašnji 25. siečnja, a potonji na 28. veljače pr. g. proglašen u obih kućah zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga državnoga sabora.

U Zagrebu dne 9. travnja 1872.

Vakanović, v. r.

Digitized by Google

Trinaesta saborska sjednica,

državana dne 18. srpnja 1872. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. gosp. Ivana Mažuranića

Sadržaj: Zapisnik dvanaeste sab. sjednice. — Podnesci. — Interpelacija zast. Josipa Špuna glede sječenja šumah hercegovačke obćine u belovarskoj županiji Zdenački gaj i Crni lug zvanih. — Interpelacija zast. Josipa Špuna glede povišenja plaćah svećenstva u belovarskoj županiji. — Razprava o predlogu zastupnika Slavoljuba Vrbančića i dr. glede obustave naredbe zem. vlade o pobiranju poreza po obćinah.

(Sjednica se otvori u $10^1/_4$ sata.)

Predsjednik: Sjednica je otvorena i molim gosp. bilježnika da izvoli imati dobrotu, pročitati zapisnik prošle sjednice.

Bilj. **Branko Joanović**: (Čita zapisnik 12. sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Ima li kakove primjetbe proti zapisniku?

Dr. **Aleksander Rogulić**: Čuo sam, da medju onimi koji su izabrani u odbor za priredjenje zakonskih osnovah, stoji dr. Šandor Rogulić. Neznam, da li ima koji član ovdje, koji bi se tako zvao. Ako mene mislite, onda mislim, da se izpravi u „dr. Aleksander Rogulić". (Smieh).

Bilj. **Branko Joanović**: Ja sam u zapisnik napisao listinu, kako sam ju dobio, dakle sam svoju dužnost učinio.

Predsjednik: Visoka kućo! Prima li se opazka g. dra. Aleksandra Rogulića! (Prima se.) — Ako neima više nikakove primjetbe proti zapisniku, onda se isti odobrava.

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić** (priobćuje podneske, i to): 1. Dopis zemaljske vlade, gdje se dostavlja na prosudjivanje računski zaključak budgeta za god. 1870. (Prilog 2. Odboru za proračun). 2. Osnova zak. članka za štipendije Hallerove zaklade.

Dr. **Ignjat Brlić**: Ja mislim, da i ovaj drugi dopis zem. vlade ide na odbor za proračun.

Jovan Živković: Visoki sabore! To može istom onda doći na odbor za proračun, kad bude ova osnova postala zakonskim člankom. Zato ja mislim, da se to ima predati najprije odboru zakonodavnomu, koji će istom izjaviti, da li to spada na zemaljski proračun.

Predsjednik: Dakle, to ide na odbor zakonodavni. (Prima se.)

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: 3. Dopis zem. vlade, kojim se priobćuje saboru, da je Njeg. Veličanstvo, izraženo po saboru sažaljenje radi smrti nadvojvodkinje Sofije, do znanja uzeti blagoizvolilo.

Predsjednik: Ima se primiti na znanje.

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: 4. Molbenica obćine Zdenci radi poreza na šljivike. (Podupire zast. Špun.)

Josip Špun: Prije nego bude odlučeno o toj molbenici, želio bi nješto progovoriti, jer je ista od velike važnosti. Visoki sabore! Poznato je visokoj ovoj kući, da krajišnici uživaju takove blagodati, kakove se u ostalom provincijalu uživalo nije. Medju timi blagodati bilo je, da krajišnik nije plaćao tako zvanoga poreza, nego je caru davao nješto u pomoć za uzdržavanje granice. Naravno, da pod tim izrazom razumjevam, veoma maleno plaćanje, toliko manje, koliko se treba za uzdržavanje vlastih. Tako isto nije od šljivah plaćao poreza,

Digitized by Google

nego je plaćao od šljivika i to od jutra 1 for. 25 nvč., a bilo mu je prosto peći rakije koliko je htio, i to je samo za one šljive plaćao, koje su u promet došle, a ono što je za sebe trebao imao je badava.

Ova obćina nalazi se u iznimnom položaju u pogledu tih šljivah, jer tamo nerode najbolje vrsti šljive, nego najlošije šljive, s toga je već i prije vlada krajiška osobito pomagala ovu obćinu, da nebude narod obterećen plaćanjem te šljivarine. Sada pako financijalna oblast pobira porez i od te obćine. To nemože biti ovim nikako povoljno, da oni porez plaćaju od onakove rakije, koja nemože biti takove kakvoće, košto ostala, gdje bolje šljive rode.

Zato mole, da se sabor na kompetentnom mjestu za nje zauzme. S toga, buduć žiteljstvo cieloga onoga prediela na oskudici trpi, usudjujem se staviti visokomu saboru predlog, da se ova molbenica preda peticionalnomu odboru s osobitom preporukom na pretres, i da se čim prije saboru na uvaženje podnese.

Predsjednik: Predlog gosp. Špuna glasi, da se ta molbenica preda peticionalnomu odboru s osobitom preporukom. Prima li se ovaj predlog? (Prima se.)

Ide dakle na peticionalni odbor.

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: 5. Molba kotarskih pisarah županije zagrebačke za povišenje plaće. Podupire dr. Malec. (Peticionalnomu odboru.)

6. Molba djačkoga družtva u Gradcu za podporu. Podupire dr. Rački. (Peticionalnomu odboru.)

7. Molba pedagogičkoga družtva u Zagrebu za podporu. (Peticionalnomu odboru.)

8. Molba obćine Novi za podignuće dolnje realke tamo. Podupire zast. Turković.

Vjenceslav Turković: Visoki sabore! Znanje je moć. Ti naši čelični primorci zaslužili su, da i njimi bude hram znanosti otvoren, s toga stavljam smjernu molbu visokoj ovoj kući, osobito peticionalnomu odboru, da ovu molbenicu uvaži. (Peticionalnomu odboru.)

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: 9. Molba učiteljskoga sbora zagrebačke gimnazije za uredjenje plaćah učiteljskih na srednjih učilištih. Podupire dr. Vučetić. (Peticionalnomu odboru).

Predsjednik: Visoka kućo! Odbori, o kojih je resultat glasovanja visokoj ovoj kući jučer priobćen, konstituirali su se. Odbor za dnevni red izabrao je za predsjednika g. zast. septemvira Živkovića, a za izvjestitelja g. zast. odvjetnika Vrbančića. Odbor zakonodavni izabrao je za predsjednika g. zast. odvjetnika Mrazovića, a za izvjestitelja g. zast. dra. Makanca. Odbor za proračun i za narodno-gospodarstvene struke izabrao je za predsjednika viteza g. Smaića, a za izvjestitelja g. zast. Muzlera. — Ovaj odbor za proračun i za narodno-gospodarstvene struke držati će svaki dan od 10—2 sata svoje sjednice, te će svakomu članu visoke kuće dozvoljeno biti da polazi ove sjednice.

Josip Špun: Visoki sabore! Ja imam 2 interpelacije na presv. banske časti namjestnika.

Obćina Hercegovačka je 31. svibnja t. g. podniela žup. oblasti bjelovarskoj molbu, kojom bi se sječenje šume hercegovačkoj obćini pripadajuće „Gaj" i „Crni-lug" zvane, obustavilo, t. j. kojom bi županijska oblast shodne korake učinila, da se sječenje te šume obustavi. Do današnjega dana još nikakova uspjeha ova obćina imala nije. Šuma ova iznosi 100 jutarah i leži medju 3 obćine te je jedina, kojom će se morati namiriti prigodom segregacije tamošnje žiteljstvo. — Kad je načelo bilo izraženo po vojnom ministarstvu, da se šume na dvoje diele, te polovica pripada obćinam, onda se je mislilo, da bude ta polovica onakova, kakva se nalazi sada ili barem takova, kakva se do vremena segregacije polag obdržavanih propisah šumskoga zakona očekivati može.

Bez obzira na ovo prodana je ova šuma, te se u njoj sada sječe drvo po volji. Sječe se ne samo u vrieme zakonom dopušteno, nego takodjer u vrieme nedopušteno. Blagodati krajiške sačinjavale su takodjer i to, da je graničar za neznatnu svotu tako rekuć badava imao drvarinu, i to ne samo za ogriev, nego i za gradnju, zatim žirovinu. On je zato tako malo plaćao, dá reć bi više badava nego za novac, dočim su se one svote upotrebljavale na uzdržavanje šumarskoga osoblja i šumah.

Stoga je graničar bivši u cieloj šumi drva polag propisa šumskoga zakona dobiti mogao, koliko mu je potrebno bilo. — Polag ove segregacije doći će bivši krajišnici već na manjak glede ovih svojih probitakah, dočim iz polovice šume nebudu više toliko imali, koliko iz ciele, a šumsko osoblje budu morali sami uzdržavati.

Dakle već je ovdje njeki uštrb učinjen pučanstvu graničarskom, kad se bez obzira na zakon, bez obzira na potreboće pučanstva, bez obzira na vlastničtvo zemaljsko ili obćinsko, od visoke vlade dozvolilo sječenje, reko bi haranje šume u doba, koje je nečuveno bilo u granici. — Osim toga moram još navesti i to, da ova šuma nije bila prodana niti na javnoj dražbi, nego njekako izpod ruke. To mi se tako ukazuje, kao kad neprijatelj uslied navale protivnika njeko mjesto ostavi, te se udalji, poslie ovaj ugrabi ono, što je njegovo bilo.

Ovo mora svakako nezadovoljstvo u pučanstvu poroditi i proizvadjati, te svakim danom raste to nezadovoljstvo, jer pučanstvo krajiško nije bilo naviklo ni pod militarskom upravom na tako osorno postupanje. Ona je postupala po dužnosti i radila prema interesu obćine, i tako svoju svrhu postigla. Nu sada mora biti uzrujanost najveća, jer se onaj imetak, koji obćinam pripada, već danas unapred kroz oblast nemilice hara. Stoga stavljam sljedeću interpelaciju (čita): „Je li bjelovarska županijska

Digitized by Google

oblast glede obustave sječenja šume Hercegovačke občine Zdenački Gaj i Crnilug zvane kod visoke vlade kakove korake učinila? i ako je, koje je mjere vis. vlada u tom obziru poprimila? i konačno, zašto ovo sječenje obustavljeno nije?"

Visoki sabore! Nadalje imam još jednu interpelaciju staviti, koja će vis. ovoj kući radi svoje pravičnosti biti ponjatnja:

Poznato je, da je previšnjim zakonom od 8. lipnja 1871. glede forme za ukinuće brigade bjelovarske odredjeno, a napose visoko ministarstvo rata odredilo bilo, da se plaća svećenikom katoličkim za cielu krajinu povisi i to u minimalnom iznosu od 500 for. godišnjih.

Ovaj zakon temeljio se je na tom, jer pučanstvo krajiško plaćalo je, a i sada plaća od jutra 7 nč. u ime svećeničke plaće. Ovo plaćanje pučanstva iznašalo je priličnu svotu, nu nije se upotrebilo za plaću svećeničku, nego od toga samo jednu malu kolikoću svećeničtvo dobiva, a ostalo je otišlo bog zna kuda. Konačno je zakonom izravnano i povedeno to plaćanje. Pučanstvo plaća od svakoga jutra 7 novč. u ime svećeničke plaće, zato se je obratio prigodom razvojačenja bjelovarske brigade nadbiskupski duhovni stol zagrebački na vojno ministarstvo s molbom, hoće li se ovo povišenje svećeničke plaće protegnuti i na bjelovarsku županiju. Vojno je ministarstvo u dogovor s ministarstvom ugarskim stupilo, te se je i ovo u tom smislu izrazilo, i naša zemaljska vlada bila je takodjer s tim sporazumna.

Po tom bi ta povišena plaća imala teći od 1. siečnja 1872., nu neznam s kojega uzroka sve do dan danas ni jedan svećenik bjelovarske županije još ove plaće dobio nije. Stoga stavljam sljedeću interpelaciju:

(Čita.) „Zašto vis. vlada neizdade rimo-katoličkomu svećeničtvu županije bjelovarske naznačaj, za koliko mu je plaća povišena? i je li vis. vlada nakanila odrediti, da se ta povišena plaća još ove godine pa ma naknadno izplati?"

Predsjednik: Ove obadvie interpelacije priobćiti će se vladi. — Na dnevnom je redu predlog gosp. Vrbančića i drugovah, koji se tiče obustave naredbe zemaljske vlade od 27. svibnja 1872. u pogledu pobiranja i utjerivanja državnoga poreza putem obćinskih organah. Molim, neka se pročita predlog, a onda će se otvoriti debata.

Bilj. dr. **Aleks. Rogulić**: (Čita predlog Vrbančića i drugovah; prilog 3.)

Predsjednik: Otvara se generalna debata. G. zast. Vrbančić će imati dobrotu uzeti rieč.

Slavoljub Vrbančić: Visoki sabore! Naredba, na koju se odnosi nazočni predlog, glasi ovako:

„Zakonski čl. XXI. g. 1868. nalaže občinam dužnost pobiranja i utjerivanja zemljovladarskog poreza.

Pošto obćine do sada tako uredjene nebijahu, da bi za sigurnost zemljovladarskog poreza dovoljnu garanciju pružale, nije kr. ova vlada mogla pristati na željeno po financijalnoj upravi preuzimanje poreznoga pobiranja kroz obćinske organe — nu od kada su obćine u Hrvatskoj i Slavoniji, na temelju zak. čl. XVI. g. 1870. uredjene, neima više zakonitoga razloga ustegnuti obćine onoj dužnosti, što ju zakon istim nalaže.

S toga predstoji u najkraćem vremenu preuzimanje poreznoga pobiranja kroz obćinske organe.

Da ova mjera obćine nepripravne nezateče, imati će Vaša Presvietlost nositi brigu, da se svaka obćina za vremena tako pripravi, da bude svaki dan u položaju posao pobiranja i utjerivanja poreza od kr. poreznih uredah preuzeti — imenito imati će iste skrbiti za sjegurne blagajnice i iz solidnoga materijala sagradjene prostorije za smještenje istih — a gdje bude potreba za imenovanje posebnoga blagajnika; premda je radi troškovah za željeti, da ovaj posao obavlja obćinski sudac sa bilježnikom.

Ove priprave imadu se svakako najdulje u roku od 6 nedjeljah danah dovršiti tako, da će utjerivanje poreza moći prelaziti na obćine najkašnje do 1. kolovoza 1872.

Ob uspjehu svojih na temelju ove okružnice učinjenih naredabah neka me izvoli Presv. Vaša u roku od 14 danah nefaljeno izvjestiti.

U Zagrebu dne 27. svibnja 1872.

Vakanović, v. r.

Visoki sabore! Zak. čl. XXI. od god. 1868., na kojem se ova naredba vis. vlade osniva, sankcioniran je 27. srpnja 1868. god., a proglašen 30. srpnja iste god., dakle prije, nego je sankcioniran i proglašen zakon o nagodbi ugarsko-hrvatskoj.

Zakon ovaj donešen je na temelju i povodom faktičnih odnošajah u Ugarskoj u pogledu poreza, neobziruć za onda odnošaje naše zemlje. U ovom zakonn ima svašta, samo ne ono, što se nazira u ovoj naredbi naše vlade. U ovom zakonu se nigdje neizriče jasno i točno, da bi obćine bile dužne, t. j. da bi morale preuzeti na sebe dužnost pobiranja i utjerivanja državnoga poreza.

U prvom poglavlju ovoga zakona §. 1. kaže se, da razpisanje poreza imaju obavljati porezni uredi uz intervenciju jurisdikcijah i obćinskih poglavarstvah. U §. 2. stavlja se na volju obćinam, hoće li razpisivanje obavljati sama ili ne.

Poglavje drugo ustanovljuje rokove, kad se porez ima platiti i odredjuje, ako se neplati, zatezne kamate; pa kako se ima voditi ovrha, ako se neplati. Cielo poglavje govori o prisilnom utjerivanju poreza, kada kod utjerivanja poreza imaju sudjelovati političke oblasti i obćine. — §. 22. istoga zakona kaže, da se redovito kod poreznih komunalnih uredah porez ima plaćati. Ali to

Digitized by Google

nisu uredi, kao što su naši, jer do god. 1860. bilo je u Ugarskoj sasvim drugo uredovanje poreznih uredah nego kod nas, ali nije bilo takovo, da bi občinsko poglavarstvo imalo nješto pobirati: to se vidi iz §. 26., koji veli: da porezni uredi svaki mjesec odpravljaju kotarskim sudcem izkaz o poreznih zaostatcih, a ovaj te priobćuje podžupanu, onda ima ovaj predstojnika obćine pozvati da utjera porez; to je sasvim drugi način uticanja obćinah kod pobiranja poreza, nego li se to sada kod nas zahtieva.

Ovdje neima o imperativnoj dužnosti nikakva govora. Da je tomu tako, vidi se iz §. 62., koji kaže: da se u kr. gradovih Budim-Pešti ima i nadalje ostaviti pravo, da mogu i nadalje porez po svojih komunalnih organih pobirati i utjerivati.

Zakonski čl. 55. od god. 1870., odnoseći se na preinake zakonskoga članka XXI. od god. 1868. veli: da se utjerivanje poreza može na sve one gradove protegnuti, koji imaju samostalnu oblast „n a n j i h o v z a h t i e v“.

Od ovuda se vidi, da je zakon ovaj permisivan, t. j. da se može obćinam utjerivanje prepustiti, ali nije to njihova dužnost, nije jim imperativno naloženo, da bi one to morale činiti. S toga je ova naredba vlade, u koliko držim, da obćinam nije dužnost naložena, da pobiraju i utjeravaju porez, na bludnji osnovana.

Nagodbeni zakon medju kraljevinom Ugarskom i Hrvatskom glasi u paragrafu 43. ovako:

„Glede svih ovih poslovah, koji su zak. čl. XII. od god. 1867. i ovom nagodbom svim zemljam krune Ugarske zajedničkimi izjavljeni, izuzam u §. 10. navedene predmete, vodi središnja u Budim-Pešti stolujuća vlada izvršbu sredstvom vlastitih svojih organah takodjer u kraljevinah Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji.“

Ovaj je zakon nov, stvoren je kasnije od ovoga nagodbenoga zakona, kojim se naročito ustanovljuje, da ima središnja vlada ovakove poslove sa vlastitimi organi obavljati. Istina je u prijašnjem §. 22. se kaže:

„Kraljevski ugarski ministar financijah vodi izvršbu (Execution) u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji glede izravnih i neizravnih porezah, dohodakah od državnih monopolah, biljegovine, taksah, pristojbah i dohodakah od državnih dobarah po ravnateljstvu financijalnom zagrebačkom, koje on imenuje.“

§. 24. govori o financijalnom ravnateljstvu. To nemože imati smisla, da sami to obavljamo, gdje u istinu središnja vlada ima vlastitih organah. Ja razlikujem poslovanje, koje su do sada obavljale obćine i municipija, od samoga neposrednjega utjerivanja. — Od toga je jasno, da se prvo u ovom čl. XXI. nenalazi ono, što se ovom vladinom naredbom obćinam nalaže; drugo protivi se nagodbi, sklopljenoj medju kraljevinom Ugarskom i Hrvatskom.

Ja, što se mene tiče, moga osnovanoga mnienja, ja bi želio, da prodje tako razpisivanje, kao i utjerivanje poreza na obćine; ali valja i prema tomu obćine urediti, i predati jim onu autonomnu vlast, koja jih ide, nu to do sada učinjeno nije. Mi znademo, da su doista uredjene obćine na temelju obćinskoga zakona; nu uredjene su u vrieme političko najburnije, gdje se je sve više gledalo, nego samo ne na samostalnost obćinah, da budu kadre preuzeti na se dužnost pobirati i utjerivati porez. — Neću ovdje nabrajati one sve izgrede, koje smo čitali u novinah, kako su se obćine uredile; dosta tomu, da su se uzimali politički obziri, a ne obziri prema ovomu zakonu niti u obsegu teritorijalnom obćinah, niti u nutarnjem ustrojstvu obćinskih poglavarstvah. Osim toga nespada u djelokrug njihov, koji je opredieljen zak. člankom o uredjenju obćinah, pobiranje ovo državnoga poreza; jer se kaže: da to spada u prenešen djelokrug obćinah, i da one uz sudjelovanje državnih organah porez pobiraju i utjerivaju.

Prema ustanovam nagodbenoga zakona, nebi bilo pravedno, da obćine sav ovaj teret nose, jer je sa velikom odgovornošću skopčan, jer je to korist ciele zemlje, a ne obćinah, koje bi morale onda graditi si kuću, namjestiti si činovnika, koji nebi drugoga posla smio imati, nego sakupljivati državni porez.

Nu u koliko bi se ciela ustanova, kad bi se mogla odnositi na čl. XXI., u savez s njim dovesti mogla, tako je zamršena, da bi ova naredba vlade izvadjala svašta; pošto predstoji i onako revizija nagodbe ugarsko-hrvatske, onda bi sigurno u svih naših okolnostih opravdano bilo, da se ova naredba zem. vlade neizvede. Ja držim, da je i u dobro promišljenom interesu zemlje i obćinah, a i same države, da se predloženi zaključak uzdrži, jer ako bi vlada ostala kod svoje naredbe, to će zapinjati i administracija i sudstvo, te se ipak neće moći porez utjerati.

Predlažem, da vis. kuća predloženi zaključak usvojiti izvoli. (Živio.)

J. Krcivoj: Visoki sabore! Ja se slažem s tim, da se poslovanje obćinah glede razpisivanja i utjerivanja poreza ukloni, ali neslažem se s tim, da se to izvede u onom obsegu, kao što to zahtieva predlog na dnevnom redu stojeći. Nisam takodjer za onu formu, koja se tu hoće.

Za da motiviram moj predlog, osvrnuti mi se je na motive predloga na dnevnom redu stojećega.

U prvom se redu navodi kao razlog, da u čl. XXI. nije obćinam imperativno naloženo utjerivanje poreza. Ja mislim, da se zak. čl. XXI. razdieljuje na troje: prvo u pogledu razpisivanja poreza, II. glede uplaćivanja poreza, a čl. 26. III. glede utjerivanja.

Glede razpisivanja poreza je zak. članak u istinu permisivan, ali glede utjerivanja je imperativan. Isto to valja glede čl. 21. Dočim čl. 22. kaže: (Čita.) „Porez se ima uredno kod obć. poreznih uredah, te kod poreznikah ili poglavarstva uplaćivati.“ Dalje kaže §. 26.: Porezni uredi pošalju do zadnjega dana drugoga mjeseca svakoga po-

Digitized by Google

reznoga četvrta kotarskim sudcem izkaz poreznih zaostatakah onih, koji svojoj platežnoj poreznoj dužnosti nisu zadovoljili i ubavieste o tom u isto vrieme podžupana."

Ja dakle držim, da je svakako ovdje zakon imperativan a ne permisivan. Ja držim, da su političke oblasti dužne i obćine sudjelovati kod utjerivanja poreza.

Nadalje se kao drugi razlog ovdje navadja, da nadleži po §. 43. zak. čl. od 1868. god. središnjoj vladi putem svojih vlastitih organah izvadjati kod nas zajedničke poslove, pa da je ona to u pogledu državnoga poreza i činila. To je istina, ali ja mislim, da ima u onom zak. čl. i §. 45. koji kaže: „da naša autonomna zemaljska vlada ima rukovoditi i obavljati poslove, koji su zajednički, putem rekvizicije od centralne vlade." Dakle pošto zem. naša vlada vrši eksekutivu u poslovih zajedničkih u smislu zak. čl. I. od god. 1868., dužna je ona one zakone, koji su na zajedničkom ugarskom saboru u Pešti stvoreni, izvršivati.

Ja držim, da obustava zakonah takovih, koji su na zajedničkom ugarskom saboru stvoreni, nadilazi kompetenciju našega sabora. (Oho! na lievici.) Uslied toga nemože niti ovaj naš sabor niti naša vlada obustaviti ovoga zakona, jer nije normirano zakonom, da se to može učiniti. Druga je opet stvar izvršivanje toga zakona: zakon ovaj mjesto da je izveden, ostao je na papiru; zašto? jer neobstoje uvjeti, koji bi omogućili izvedenje toga zakona.

Kad je prošli sabor uredjivao obćinske odnošaje, stvorio je zak. čl. 16. te nije obzira uzeo na čl. XXI. od god. 1868., jer je jednostavno kazao u §. 27.: „Obćina ima za svoga činovnika: sudca, kneza i bilježnika i na drugoga kakvoga činovnika obćinskoga nije obzir uzeo. S toga je ovaj zakon, akoprem je centralna vlada pozivala našu vladu, da ga izvede, ostao na papiru. On će ostati tako dugo, dok nebude moguće takove zakone kod nas izvesti. Ja držim, da je uslied toga nastao konflikt medju našom legislativom i medju zajedničkom; jer zajednički ugarski sabor stvorio je zakon, koji bi se imao izvesti, a naš sabor stvorio je takav obćinski zakon, uslied kojega se nemože izvesti.

Ja činim drugi predlog, naime da se nebi u tom obsegu zahtjevalo sudjelovanje obćinah kod uplaćivanja i utjerivanja poreza, na koliko iste nisu prema tomu uredjene. Ja držim, da su obćine s uredjenimi magistrati moguće izvadjati taj posao; nu obćine ostale, vanjske, nisu u stanju toga izvesti. Držim, da je ovaj zak. čl. XXI. obvezateljni za našu eksekutivu na koliko joj je to moguće. Ja mislim, da je to kod gradskih obćinah, koje imaju uredjene magistrate, dočim kod vanjskih obćinah to nije moguće.

Nadalje ja nisam zato, štovana kućo, da se ovaj zakon zato obustavi, jer sam već razložio, da ovaj sabor nije kompetentan o toj stvari razpravljati. Ja bi drugi način predložio, te stavljam pretupredlog: (Čita.) „Neka se vlada pozove, da se stavi u sporazumak s ugarskim ministarstvom financijah, pa da se tako sporazumno odustane od izvadjanja zak. čl. XXI. 1868., u koliko se odnosi na vanjske obćine, a naši poslanici na ugarskom saboru neka se zamole, da ondje promjenu toga zakona izposluju".

Dr. **Marijan Derenčin**: Visoki sabore! Meni se čini, da je našoj zemlji sudjeno, biti predmetom eksperimentah zajedničkoga financijalnoga ugarskoga ministarstva. Meni je znano, da u Ugarskoj nije još svigdje pobiranje poreza izručeno obćinskim organom. Meni je znano takodjer, da se u Ugarskoj netumači ovaj zak. članak u onom smislu, u kojem ga ovdje tumači gosp. Krcivoj.

Ja sam taj zakon opetovano pročitao i proučio, ali badava, ja onoga nemogu iz njega izvesti, što je gosp. Krcivoj izveo. Gosp. Vrbančić je nepobitno dokazao, da se ovim zakonom obćinam nalaže imperativno, da preuzmu pobiranje poreza. Nadalje držim, da nas onaj razlog, s kojega vlada drži, da obćine preuzmu pobiranje poreza, nukati mora na to, da tu zadaću od naših obćinah uklonimo.

Zak. članak o uredjenju obćinah grob je svakoj obćinskoj upravi. Pučki uredi kotarskih oblastih su stvoreni. Gospodo! Ako hoćete takvu teretnu zadaću nametnuti obćinam, dajte jim takove organe, u koje će obćine imati pouzdanje, jer ako obćine preuzmu pobiranje poreza, onda one jamče svojim cielim imetkom za državne novce, pače jamči svaki pojedini obćinar, da su novci zbilja odpravljeni u državnu blagajnu. Gospodo! vi niste stvorili zakona, po kojem biraju obćine svoje činovnike, nego po kojem se obćinam njihovi organi oktroiraju.

(Živio! Odobravanje.)

Dokle zakon taj stoji, dotle nije moguće govoriti, da obćine preuzmu pobiranje poreza.

U jednoj ustanovi toga zak. članka veli se ovako: da se na predlog kotarskoga sudca imenuju činovnici obćinski. Kotarski sudac nije niti dužan 3 kandidata predložiti, niti je dužan uzeti čovjeka iz sredine obćinarah; on može uzeti strana čovjeka, niti ga izabrati dati, već ima pravo oktrojirati obćinskoga sudca. To isto, što sam o sudcu rekao, valja takodjer i o bilježniku.

Takovim uredom obćinah uz ovakova poglavarstva, koja nisu ništa drugo, nego izliev samovolje kotarskih sudacah, nemože se nikada povjeriti, da preuzmu pobiranje poreza. Ako hoćemo, da se njim povjeri ta zadaća, uredimo jih u smislu zdrave organizacije, razvežimo jim ruke, dajmo, da same imenuju bez pritiska svoja poglavarstva i organe. Neka država u dogovor stupi s obćinami o načinu, kako da se taj posao obavlja, nu na temelju toga obćinskoga zakona nebi nikada zahtjevao, da se taj teret na obćine svali.

Digitized by Google

G. Krcivoj izvolio je kazati, da ovaj zaključak nadilazi kompetenciju našega sabora, i da niti vlada nije kompetentna osujetiti taj zakon. Prije svega, košto sam opazio, g. Krcivoj nije dokazao, da taj zajednički zakon, koga on citira, da izražava dužnost pobiranja poreza. Što se tiče kompetencije sabora, g. Krcivoj je sam kazao, da u smislu nagodbenoga zakona vlada naša mora, što se tiče izvedenja naredabah središnje vlade, raditi sporazumno s istom. Držim, da je naša vlada bila dužna kazati središnjoj vladi, da izvedenje toga zakona u našoj domovini nije moguće, baš obzirom na ustrojstvo naših obćinskih uredah. Ako gosp. Krcivoj dopušta, da ovaj zakon ima valjati samo za gradske obćine, držim g. Krcivoj nalazi u vladi protivnika. Ovdje se negovori o obustavi zakona netočnoga i nejasnoga, nego ob obustavi naredbe naše vlade. Gospodo, ja držim, kad organi naši eksekutiraju naredbe zajedničke, da nepodpadaju zajedničkoj vladi, nego našoj domaćoj vladi.

Ako imamo vrhovnu upravu nad političkimi oblasti, to ako zajednički zakon naredjuje, kako se što ima izvadjati, to nemože spadati na ugarski sabor, nego na našu legislativu i na našu vladu, jer bi inače sasvim iluzorna bila naša autonomija u poslovih političkih. Tu se neradi o zajedničkom zakonu, nego o naredbi naše vlade, na temelju zakona, koji nije propisao onoga, što vlada kaže.

Nemogu niti pristati na razliku, koju je izvolio g. Krcivoj navesti medju gradskimi i seoskimi obćinami. Ako je istina, da gradske obćine nisu usrećene zakonom, kako ga je stvorio prošli sabor, ako je istina, da se većina gradskih obćinah nalazi u stanju oktroiranom, pučanstvo povjerenja u njih nemože imati, (istina, živio!) dok god u gradovih nebudete uredili urede tako, da se bude taj teret na nje svaliti mogao. Što se tiče županijah naročito županije riečke, u kojoj sam ja, to županija riečka prva uvidila je pogibelj, koja prieti zakonom o uredjenju obćinah samoupravi obćinah, te se je što žešće proti izvedenju toga zakona opirala, to mogu kazati, da u županiji riečkoj niti niste izveli toga zakona. (H e r v o i ć: ali ga hoćemo); jer čuvstvo samouprave jest u pučanstvu riečkom tako žestoko, da bi samo bajoneti bilo moguće tamo štogod načiniti. Mi smo pridržali sve stare katastralne obćine, jer tamo je težko dirati u njihovo ustrojstvo, gdje ima obćinah sa 5—600 stanovnikah, te nas nikad ubiti nećete u tom pogledu.

S tih razlogah glasujem za predlog gospodina Vrbančića.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! U načelu se slažem s tim, da se pobiranje poreza povjeri obćinam; to bi vrlo povoljno bilo, kad bi one tako uredjene bile i onakove ustanove obstojale, kako to „ratio“ državne vlasti zahtieva. Nu kod nas, košto je to gosp. Derenčin krasno razložio, nisu obćine tako uredjene, da bi odgovarale ma najobičnijim zahtjevom seljaka, s toga stoji onaj razlog gosp. Vrbančića, da se ovaj posao njim sada još povjeriti nemože.

Što se tiče prigovora g. Krcivoja, da je ovdje zak. člankom XXI. od god. 1868. sabor ovaj prekoračio svoju kompetenciju i da je nastao konflikt medju našim i ugarskim saborom, to scjenim, da ovaj prigovor vrlo malo vriedi. Uredjenje obćinah pače i po samoj nagodbi pripušteno je našemu saboru, te spada u njegov autonomni obseg i djelokrug, buduć da tamo ima čl. 16. i 26. lit. b., gdje se veli: „Pobiranje obćinskoga poreza ili nameta i sudjelovanje kod pobiranja izravnoga poreza, na koliko bude to obćini povjereno.“

Ako bi dakle skupna legislativa štogod odlučila, što se tomu zakonu protivi, onda nas takav skupni zakon nebi vezao; ugarski skupni sabor toga nebi smio zaključiti, a hrvatski sabor nebi mogo niti smio odobriti, a još manje bi hrvatska vlada smiela takav zakon u obsegu ove kraljevine izvršivati. Nije tu dakle nastala kolizija izmedju našega i ugarskoga sabora, već izmedju našega sabora i izmedju naše vlade. Gosp. Krcivoj zaboravlja valjda, da je svojim govorom ugarskomu ministarstvu ukor podielio, što je isto zakon o uredjenju obćinah Nj. Veličanstvu na potvrdu predložilo. Mislim to, da je ugarsko ministarstvo ovaj zakon prije toga dostatno ventiliralo, pa ga nebi jamačno odobrilo bilo, kad bi se u tom zakonu nalazilo prekoračenje „autonomnoga djelokruga“ ove kraljevine, ili povrieda skupnog zakonarstva. Gosp. Krcivoj ima sasvim pravo, kad veli, da ovaj zakon nije jako izvrstan, dapače on je vrlo loš, ali nije imao pravo svaliti na svoje prijašnje drugove krivnju, da su oni prekoračili svoju kompetenciju.

Dok naša kraljevina nebude o porezu samostalno odlučila, i u obće u svojih dohodcih i troškovih, dotle o pravoj ustavnosti govora biti nemože; jer je prvi uvjet samostalnosti svake kraljevine taj, da se bez privole narodnoga zastupstva niti što platiti, niti što tražiti nesmije. Svaki će vam Englez uztvrditi, da bez njegove posredne ili neposredne privole nametnuti mu daće, znači povriediti mu pravo vlastničtva. Naše je financijalno pitanje za sada kukavno riešeno, te bi po tom obćine bile na prosto službeni organi ugarskoga ministarstva, kad bi pobirale porez.

G. Krcivoj nije pobio svojim protupredlogom tvrdnju g. Vrbančića, da je ovaj zakon zajednički izašao prije nego vaša nagodba, dakle prije nego zakon o uredjenju obćinah, ergo, po tom se protivi mnienju gosp. Krcivoja pravilo: „lex posterior derrogat priori.“ Protupredlog g. Krcivoja nije poduprt razlozi, te s toga pristajem uz predlog g. Vrbančića.

Josip Muzler: Ja se u načelu slažem s predlogom g. Vrbančića, buduć da su zastupnici gradovah i seoskih obćinah dovoljno dokazali, da ovo pobiranje poreza u

Digitized by Google

njihovom sadanjem ustrojstvu preuzeti nebi mogle. Ja se osvrtam ovdje na interpelacije, koje su stavili zastupnici grada Zagreba i zastupnik kutinjsko-pakrački, koje su pokazale. da niti gradski magistrati nisu tako sastavljeni, da bi imali povjerenje svojih sugradjanah; kad toga neimaju, onda jim se nemože takav trh navaliti, te one nemogu nikakova jamstva za novce preuzeti.

Ivan Jagić: Visoki sabore! Ja podupirem predlog g. Vrbančića, osobito se oslanjam ovdje na zakon nagodbeni §. 43., koga je g. Krcivoj htio pobiti §.-om 45. istoga nagodbenoga zakona, ali on je taj paragraf ili krivo shvatio ili ga nije dobro pročitao. Tamo se kaže, da zajednička vlada, „na koliko bi imala svojih vlastitih organah“, može neposredno porez po svojih vlastitih organih pobirati.

Na koliko je meni poznato, ministarstvo ugarsko ima kod nas organah svojih, kako dakle dolazi, da se na obćine obaljuje teret pobiranja poreza?

Neznam, kako g. Krcivoj odnošaje gradskih od seoskih obćinah razlikuje. Čuli smo raznih interpelacijah, kojimi se opominje sabor, neka ovaj za boga pazi, da zastupstvo gradsko dodje u druge ruke nego sada. Obćine imaju osim tih financijalnih pitanjah silni trošak za svoje poslove: zašto dakle, da jim se naprti novi trošak, na koji nisu vezani niti zakonom nagodbenim.

Dakle s ovih razlogah podupirem predlog g. Vrbančića, te velim, da nam naročito §. 45. nagodbenoga zakona daje vlast, da se smijemo oprieti toj naredbi visoke vlade.

Josip Šušković: Visoki sabore! U načelu podupirem predlog g. Vrbančića. — G. zastupnik pokupski naveo je kao razlog svoga protupredloga čl. XXI. od godine 1868., da taj težki teret pobiranja poreza preuzmu obćine. G. Krcivoj je sam rekao, da se taj zakon nije mogao izvesti do sada, jer nisu obćine prema tomu još uredjene.

S toga i ja pristajem uz predlog g. Vrbančića, da se taj teret obćinam do njihovoga uredjenja nenametne.

Dr. **Josip Vučetić**: Visoki sabore! Ja neću „za“ niti „proti“ predlogu g. Vrbančića govoriti, samo želim razjašnjenje stvari, buduć da sam čuo od g. Vrbančića i g. dr. Derenčina, da taj zakon nije imperativan nego permisivan, buduć da u Ugarskoj taj zakon nije izveden.

Na koliko ja znam i na koliko je meni poznato, i sám sam imao sreću s poreznimi uredi imati posla, to je u Banatu ovaj zakon u svih obćinah izveden, te je to prava blagodat za one obćine, pa bi to i za naše obćine dobro bilo. — Ja razlikujem §. 22. gdje se veli o uplaćivanju od §. 26. gdje se o utjerivanju govori. To je kao prava blagodat za naše obćine, jer prije bilo jednomu poreznomu uredu 50—60 obćinah predano, da utjera od njih porez. On nije imao vremena, da svaki put ove sve obćine obidje, te je jednoj obćini predao sve, da može posao obaviti. — Sada za razpisivanje poreza nemaju obćine niti znanja, niti razumjedu, nego se tu propisuje i pošalje tko, da on kako razpisuje, utjera porez, ako se nebi porez mogao utjerati, čekali su da tko dodje od financije pa da utjera porez.

Blagodat ta sastoji se u tom, da obćinski knez i bilježnik najbolje znadu, kada tko ima novacah, te da bi se onda toga tereta rješili. Tako vlada u Banatu običaj, gdje ima obćinah, koje niti krajcare nisu dužne, već su tako rekuć za pól godine porez platile; jer knezovi obćinski opredieljuju dan i sat, kad imaju doći poreznici, te oni s najvećom pripravnošću dodju i plate porez. — Zato ja kažem, da obćine, kad bi primile, dakako ja mislim, samo uplaćivanje poreza, mogu to činiti, da je knez i bilježnik pripravan i dužan kazati, kad ima pojedini doći, da može svoj porez platiti. To nemože ostati, nego kako je utjerano da svaki drugi treći, peti ili sedmi dan moraju ići u porezni ured, i tamo novacah dati.

Ja samo to kažem, da je to u Banatu provedeno svigdje od prve do posljednje obćine, tak u gradskih kao u vanjskih obćinah.

Ivan Tombor: Visoki sabore! Ja u načelu nisam proti predlogu g. zastupnika Vrbančića; jer uvidjam i sám korist koju narod ima, kad obćine porez pobiraju. Uvidjam i korist zastup. turopoljskoga, jer ima siromašnijih ljudih, koji nisu u stanju, da na jedanput veću svotu izplate, nego da od vremena do vremena izplaćuju po malene svote, onda bi obćine svuda namirile porez, to nebi dotičnik niti osjetio, da je platio štogod. Ovo je takodjer izkustvom dovoljno dokazano. Koristno bi to bilo, buduć da si siromašni narod udaljen 2—3 sata od poreznoga ureda otidje onamo s novci. Dogodi se, da poreznih činovnikah nije kod kuće, oni su po kotaru negdje, tako da nemože platiti; to je prva danguba, drugo kad nemože donešene novce predati, potroši jih na druge svoje potreboće. — Obćinski organi najbolje poznadu platežnu mogućnost svojih žiteljah; oni znadu, kad tko što proda i oni ga mogu u tu svrhu opomenuti, da onda plati porez i da ga občuva od eksekucije.

U koliko i zahtjeva predlog u načelu, da se obćinam prepusti kupljenje poreza, to ipak treba obćine za tu svrhu preustrojiti, jer kad su se obćine ustrojivale, onda se š njimi postupalo, da budu iz njih načinili ured i srredstva za agitacije te povoljne po vladu izbore i nije se nastojalo, da budu obćine autonomno, pošteno i sviestno upravljane. — Gospodo! ja govorim iz izkustva. U mojem kotaru namješteni su ljudi, koji su bili prije po istoj županijskoj vlasti uklonjeni i skinuti, kad su ciele prošecije išle moliti, da budu uklonjeni, danas opet po kot. sudcu su oktrojirani. Gospodo! ovakovi

Digitized by Google

ljudi naše povjerenje nikada imali nebudu: njihova je prošlost takova, da naš narod njima ništa povjeriti nemože, jer nemogu za ništa jamčiti. To bi bila najveća nepravda, da bi se ovakim ljudem povjerilo utjerivanje poreza državnoga.

Drugo, da bi naprtili obćine, da o svom trošku pobiraju i utjerivaju poreza. Ja, gospodo! dok se naše obćine na zdravijem temelju neustroje, dok vlada nebude autonomiju obćinah u pogledu izbora poglavara obćine bolje štovala, dok nebude narod slobodno kod glasovanja uticao, dok država nebude dala pripomoći za nabavljanje blagajne, dotične sgrade i poreznika, sve dotle sam ja za predlog štovanoga zastupnika virjanskoga, koga i podupirem i za koga ću takodjer glasovati. —

(Živio.)

Živko Odžić: Visoki sabore! Ja pristajem uz predlog g. Vrbančića, samo hoću, da odgovorim gosp. zastupniku turopoljskomu. On je naveo, da bi dobro bilo, da se obćinam pobiranje poreza državnoga prepusti. Baš taj navod je ubitačan po naše obćine.

Mi imamo izkustva glede toga u naših županijah, osobito županiji sriemskoj, gdje neke obćine pobiraju po svom poglavarstvu porez. Biti će g. velikomu županu sriemskomu poznato, da su na nekih mjestih činovnici skupljene novce od poreza potrošili, a nisu jih dostavili na dotično mjesto. Tako se bi i gdje drugdje moglo dogoditi sa državnim porezom, da kad bi unišao, da ga bi bezsvjestni činovnici potrošili, a obćina bila obvezana svotu povratiti. Zato je predlog g. zastupnika turopoljskoga ubitačan po naš narod, te nemože stojati.

Mirko Hrvat: Visoki sabore! Prije svega mi je odgovoriti g. zastupniku erdevičkomu i drugim, da su njihovi govori suvišni, što se ovdje neradi o valjanosti ili dokinuću zakona, nego o zakonitosti naredbe, koju je naša vlada pod 27. svibnjom 1872. izdala. U ostalom mi neka bude dopušteno g. zastupniku turopoljskomu kazati, da je za Ugarsku u istinu jako spasonosno, da obćinski uredi pobiraju državni porez, jer oni plaćaju porez za njihovu zemlju, a čim je za njihovu zemlju manje troška, tim manje oni poreza plaćaju. Vjerujem, da u Ugarskoj ima činovnikah, koji uživaju povjerenje obćinah, dočim kod nas prvi taj uvjet neobstoji. Porez, koji bi obćine na svoj trošak pobirale, morao bi biti vlastitost naše zemlje; nu buduć, da nije to, moramo gledati, da prikratimo obćinam trud sakupljanja i utjerivanja državnoga poreza.

Osvjedočen sam nadalje, da su u cieloj našoj domovini, osim županije virovitičke, obćine ustrojene na nezakonitom temelju, te se u njih nasiljem kotarskih sudacah, velikih županah i vlade zemaljske postupa. — U cieloj našoj domovini, košto sam se uvjerio iz interpelacijah i iz pritužbah saboru podnešenih, jesu obćinarom narinuti ne samo nevješti ljudi, nego ljudi takovi, koji bi morali u Lepoglavi sjediti. (Lievo: Živio!)

Znamo da su takovi po oblastih narinuti činovnici neizmjernu štetu nanjeli obćinam, naročito u jednom kotaru, da je obćina morala više hiljadah plaćati.

Na samu stvar prelazeći odgovoriti ću g. zastupniku Krcivoju, da on nije dokazao, da zak. čl. XXI. od god. 1868. imperativno nalaže obćinam pobiranje poreza, jer paragraf onaj, u kojem se tu govori o pobiranju poreza po obćinah, proteže se na gradove Budim-Peštu, kojim je istim zakonom dozvoljeno, da mogu po svojih vlastitih organih porez pobirati. Tomu protivno je čl. 55. od g. 1870., kojim se naročito kaže, da obćine varoške mogu na zahtjev dobiti pravo košto Budim-Pešta glede poreza.

Dakle ja kažem, da ne samo da nije dokazao, nego niti nemože dokazati: jer se zak. članci tomu protive; jer se ovi samo na Budim-Peštu ograničavaju, nego dozvoljava se i drugim gradskim obćinam na njihov zahtjev to isto pravo. Nu kad bi i bila imperativnost tim zakonom izrečena, to je ukinuta nagodbenim zakonom, koji u §. 43. naročito kaže, da ima središnja vlada kroz svoje organe izvršivati zajedničke poslove u našoj domovini. Kad bi i bila u prijašnjih §. 22. i 55. izrečena imperativnost, nebi se mogla protegnuti na našu zemlju. Drugi predgovornici dokazali su, da je vlada naša dužna izvršavati zajedničke poslove od središnje vlade samo onda, ako neima središnja vlada svojih vlastitih organah. Ali kod nas obstoje porezni uredi.

Napokon moram kazati, što je g. zastupnik pokupski kazao, da je nastao konflikt medju zastupstvom jednim i drugim. Konflikt bi samo onda nastao, kad bi se tu o ukinuću postojećega zakona radilo, no buduć on toga dokazao nije, da zakon nebi obstojao, to nestoji njegovo tvrdjenje. Ovdje se samo radi o obustavi naredbe vladine, koja nije osnovana na zakonu, da se ukine naredba, koja je učinjena ili iz neznanja, ili iz prevelike usluge i naklonosti prema ugarskoj vladi.

S toga ja glasujem za predlog g. Vrbančića.

Josip Špun: Visoki sabore! Ja podupirem predlog gosp. Vrbančića, koji je već dosta razjašnjen i podupri, nego bi ono nadomjestio, što se meni čini o predlogu g. kanonika Vučetića. Meni se čini navod, da u Banatu seljaci hrle plaćati porez, da je to samo neko snubljenje našega naroda, da pohrli u obćinske urede, i da tamo svoje novce dade.

Ima pravo g. kanonik Vučetić, kad tako govori o Magjarih. Magjari znadu, kuda plaćaju. Oni plaćaju, oni imaju svoje ljude, oni imadu svoju korist, oni imaju svoju vojsku; oni mogu činiti sa svojimi novci, što jih je volja. Pravo je, da narod dragovoljno plaća ono, što na podkrepljenje njegove države služi. Ali dopustiti će mi g. kanonik Vučetić, da narod naš nikakva interesa neima u plaćanju toga poreza; jer neide u njegovu kesu, neide za njegove ljude, niti on sam s ovim porezom nerazpo-

Digitized by Google

laže. Narod kad bi hrlio, da plati porez, pokazao bi, da mu je dvostruko robstvo milo, dokazao bi, da je sluga mjesto narod, da dragovoljno primi i čini, što sluga tudjincu čini.

Niti nemogu pojmiti, kako on to može suponirati kod naroda trojedne kraljevine, gdje vidi, da narod trojedne kraljevine nestoji ni najmanje u suglasju s onom oblasti, koja upravo ovaj porez pobira. Dakle rekao bi, neima nikakova pobiranja, a kad toga neima, nemože se zahtjevati od naroda našega, da krvavo zasluženi groš tamo dade, gdje nije uvjeren, barem je tako u granici, kako će se taj novac upotrebiti.

Poznato je, da narod naš nerazpolaže niti svojim novcem, niti krvlju, niti neobstoji pravo razpolaganja, niti biljegah, niti duhana, niti solarine, potrošarine. On neima trgovine svoje, u obće narodu našemu je sve uzeto, štogod mu po Bogu i pravu pripada. Pače uzeto mu je to, da se nesmije slobodno niti ženiti, nego mora čekati na dozvolu od ugarskoga ministarstva. (Smjeh.)

Dakle snubljenje g. kanonika Vučetića nemože mu kod našega naroda nikada za rukom poći. (Smjeh.)

Stjepan Hrvoić: Visoki sabore! Osjećam težku zadaću govoriti proti predlogu g. Vrbančića i drugovah, za koju se do sada gotovo svi govornici izjavili, ali ja ću ipak pokušati navesti svoje razloge proti istomu.

(Glasovi: Čujmo.)

Od svih razlogah, što sam ih čuo navadjati po g. Vrbančiću za njegov predlog, držim, da je samo jedan kao najvažniji, na kojem i on sam najviše svoj predlog temelji, a taj jest, da zemaljska vlada nije bila vlastna izdati svoje naredbe od 27. svibnja 1872. pozivom na zakonski članak XXI. od g. 1868., budući, po njegovu mnienju, ovaj zakonski članak neima obvezne moći za nas, jer je donešen prije, nego li je nagodba izmedju Ugarske i Hrvatske sklopljena. Ovaj razlog čini se na prvi mah, da je temeljit; jer doista, kad bi to stojalo onako, kako je g. Vrbančić uztvrdio, tada bi on pravo imao, i za njegov predlog nebi trebalo gotovo drugo ništa i navoditi, jer bi to dovoljno bilo, da se njegov predlog bez svakog prigovora prihvati.

Nu tomu nije tako. (Glasovi: Čujmo!)

Ovaj zakonski članak XXI. od g. 1868. stvoren je, istina bog, na ugarskom saboru bez sudjelovanja naših zastupnikah i to kamo li prije nagodbenog zakona. Nu kad se u obzir uzme, što se mora uzeti, da su naši zastupnici g. 1869. na zajedničkom ugarsko-hrvatskom saboru sudjelovali, pa da su sudjelovanjem ovih zak. čl. 17., 19., 20., 21., 22. i 26., glaseći o dozvoljivanju i načinu pobiranja raznovrstnih porezah, stvoreni, u koju vrst osobito sam zak. čl. XXI. od g. 1868. najviše zasjeca, pošto se ovimi zak. članci izvan krieposti nestavlja, dapače na novo potvrdjuje, a isto je i učinjeno g. 1870. i 1871., kada se u dotičnih zakonih, kojih pri ruci uprav sada neimam, jasno vidi; dakle po tom izčezava očito svaka temeljitost tvrdnje g. Vrbančića, da ovaj zakonski članak, buduć donešen prije nagodbe, za nas obvezatne moći neima. (Glasovi: To nestoji.) Dakako po mnienju nekoje gospode nestoji, ali neka izvole uzeti u pazku pisane zakone, pa će se uvjeriti, da je tako, kako sam rekao, a toga nitko u ovoj sabornici zanijekati nemože, da zakon, pa bio on i donešen na ugarskom saboru prije nagodbe, koja je g. 1868. u mjesecu studenom zakonom postala, nakon toga, što je g. 1869., 1870. i 1871. uz sudjelovanje naših zastupnikah na istom saboru na novo potvrdjen i u život priveden, nebi s toga razloga i za nas obvezne moći imao.

S toga držim, da je zemaljska vlada ne samo vlastna, nego i zvana bila u smislu ugarskog zakona pozivom na rečeni i za nas obvezanost imajući zak. čl. XXI. od g. 1868. dotičnu naredbu izdati.

Nadalje tvrdi g. Vrbančić, da u zakonskom članku XXI. ima svašta, samo ne onoga, što se nazire u ovoj naredbi zemaljske vlade, pa kaže, da se u tom zakonu nigdje neizriče, da bi obćine dužne bile preuzeti pobiranje i utjerivanje državnoga poreza.

Ja mislim, štovana kućo! da je u tom pogledu zakon upravo jasan. Neka mi bude dozvoljeno, da pročitam dotične ustanove zakona u njemačkom jeziku, budući da neimam pri ruci hrvatskog teksta (Glasovi: Hrvatski): — §. 22. zak. čl. XXI. glasi: „Die Steuer ist regelmässig beim Communalsteueramte, bei den Steuereinnehmern und Obrigkeiten einzuzahlen."

§. 23. istoga zakona glasi: „Für die Abfuhr der durch die Gemeindevorstände eingehobenen Steuern an das Steueramt sind in erster Linie die mit der Einhebung und Abfuhr der Steuern betrauten Gemeindeorgane verantwortlich, und ist hinsichtlich der durch dieselbe eingehobenen, und durch die bei den Steuerpflichtigen befindlichen Steuerbüchel nachgewiesenen, jedoch in das Steueramt nicht abgeführten Summen, die Execution unmittelbar gegen dieselben zu richten; in zweiter Linie sind sämmtliche Gemeindevorstände verantwortlich, kann aber die Gemeinde selbst" i t. d. a §. 25. glasi: (Na ljevici nemir, vika: Nije smjeti njemački čitati.)

Josip Špun: To se nemože odnositi na nas. Ja mislim, da ovdje nije slobodno njemačkih zakonah čitati. Toga mi nemožemo i nećemo slušati.

Predsjednik: Maleni posluh gospodo! (zvoni) dok g. govornik prosi.

Stjepan Hrvoić: Ja Vas, gospodo! mirno sam slušao, pa mislim, da je i meni ovdje slobodno svoje mnienje kazati i obrazložiti. A ja znam, da svi, koliko Vas je, razumijete njemački, dakle mislim, da mi neprekidate rieči.

(Čita dalje njemački. Na ljevici vika, nećemo: glasovi: Nerazumijemo njemački, nećemo da slušamo itd.)

Digitized by Google

Dr. **Aleks. Rogulić**: Molim, da se donesu hrvatski zakoni ovamo, pošto jih g. govornik pri ruci neima. (Opet nemir.)

Julij Krcivoj: (Ustane i hoće govoriti).

Stjepan Hrvoić: Štovani prijatelji! nemojte me Vi braniti, ta ja ću već sam stvar svršiti.

Julij Krcivoj: Molim rieč u smislu poslovnika. Ja se pozivljem na §. 59., koji glasi: „Govorniku nije prosto rieč prekidati." Molim visoki sabor i vis. predsjedničtvo, da se zakon obdržava i da se nedade govorniku rieč prekidati.

Josip Špun: Ali kad se njemački govori.

Predsjednik: Molim gospodo s ove strane (na lievo) da neprekidaju rieči gosp. govorniku. Ako vis. sabor hrvatskog teksta želi, to će se isti donieti.

Stjepan Hrvoić: Ja mislim, gospodo! da ste se umirili i da mogu sad opet nastaviti.

§. 26. istoga zakona glasi: „Nach Verlauf der Quartalhälfte sind die Gemeindevorstände gehalten, die eingehobene Steuer an dem Tage abzuführen, welchen das betreffende Steueramt zu diesem Behufe feststellen wird" i t dalje.

Od ovuda je dosta jasno, da obćine porez pobirati imadu. A na temelju ovoga tvrdim ja i to, da je zajednički financijalni ministar ne samo vlastan, dapače da on samo svoju dužnost vrši, kad poziva našu domaću vladu, da provede ovaj zakon u ovoj struci, da obćine imadu porez pobirati. Podjedno pako izjavljujem, da ova naredba zemaljske vlade ne samo da je zakonita, nego da ona i posve odgovara nagodbenom zakonu i to §. 45., koji izrično kaže: „No budući, da je središnja vlada za postupak svoj odgovorna zajedničkom saboru, na kom su i kraljevine Dalmacija, Hrvatska i Slavonija zastupane, stoga će zemaljska vlada istih kraljevinah i njene oblasti podpomagati središnju vladu u obziru njenih odredbah, pače takove i neposredno izvršivati na toliko, na koliko vlada vlastitih svojih organah ondje imala nebi." (Smieh).

Nemojte, gospodo! se smijati, jer to se u saboru nedolikuje, a s time oprovrći nećete, kad Vam se Vaše tvrdnje bez svakih dokazah sa jasnimi zakoni uništuju. Ja sam Vas mirno slušao, izvolite se malo uztrpiti; čuti ćete još više dokazanih istinah, koji će Vaš po Vas a priori već prihvaćeni netemeljiti predlog razjasniti, i bar jasnomu mnienju pokazati, da nije uvjek sve onako dobro, kako ovdje u ovaj čas većina odlučuje.

Poznato je nam svim iz novinah, da će ministar financijah više odveć skupih poreznih uredah u našoj domovini, a i u Magjarskoj dignuti. Pitam Vas ja, štovana gospodo! tko od Vas neće pohvaliti takova ministra, koji gleda da zemaljskim imetkom štedi, tko dakle da preuzme poreza, osim već po zakonu na to pozvane obćine, pa nadalje pitam ja, zar nije i po pučanstvo mnogo bolje i koristnije, ako li porez obćina pobira, koja pozna najbolje njegove potrebe i njegove brige, koji su mu triput teže od pobiranja poreza po poreznih uredih, kod kojih nikad porezovnik nezna, koliko da ima plaćati. S druge opet strane poreznik si malo ili ništa glavu tare, da li se dotični porezovnik uništi, samo kad se od njega porez, pa bilo i u nevrieme, utjera.

Dočim to kod obćinah biti neće i nemože, one bo su već po svojem zvanju dužne sva moguća momenta u obzir uzeti prigodom pobiranja poreza pogledom na dotične porezovnike.

Rečeno je nadalje ovdje, da obćine kod nas nisu uredjene i da one, kad bi i bile uredjene, na temelju obćinskoga zakona neće moći taj teret na sebe uzeti, pošto u zakonu obćinskom nije nigdje ustanovljena ona osoba, koja bi pobiranje poreza obavljala; ja tvrdim, da jedno i drugo nestoji; prvo ne, jer su obćine u istinu na temelju zakona od g. 1870. u našoj zemlji uredjene, što i sam g. Vrbančić dopušta, samo tvrdi, da se je kod namještivanja obćinskog poglavarstva svakojako postupalo, nu to nemienja ništa u stvari samoj, samo ako je inače njihovo zakonom propisano uredjenje sliedilo, jer osoba, ako baš nije možebiti od one političke stranke, kojoj g. predlagatelj spada ponamještena, a ono je sigurno takova za poglavare obćine postavljena, za koju po zakonu mjesta imade; drugo opet ne, jer §. 37. obćinskoga zakona od g. 1870., kaže: „Činovničtvo obćinsko sastoji iz sudca ili kneza, bilježnika i ostaloga za obavljanje eksekutive potrebitoga osoblja," po ovom §-u može svaka obćina iskati si blagajnika, koj će ne samo obćinski novac rukovoditi, nego i u smislu sve naredbe državni porez polag propisah pobirati.

Uztvrdio je g. zastupnik Makanec, da hrvatski sabor nebi smio nikako odobrit zajedničkoga zakona, koji bi proti interesom naše zemlje bio, pa po tom je izvodio, da zemaljska vlada upitne naredbe nije mogla već po temelju nagodbe pozivom na zakonski članak XXI. od g. 1868. izdati. Pitam ja g. dra. Makanca, je li mogućan taj slučaj, da se na zajedničkom ugarskom saboru donese takav zakon, koji bi bio proti očitim interesom našega naroda, dočim tamo i naši zastupnici sjede i pravo našega naroda vjerno zastupaju. (Na krajnoj ljevici: Jest moguće.) Dvojim, jer se ja tvrdo nadam od sada izabranih zastupnikah za zajednički sabor, da oni toga sigurno dopustiti neće.

U predlogu g. Vrbančića i drugovah imade jedan razlog i to na trećem mjestu naveden, koji ovako glasi: „S razloga, što ovozemne obćine većom stranom ni pogledom na teritorialni obseg, ni pogledom na unutarnje ustrojstvo napose činovničtvo obćinsko nisu uredjene prama tomu, da bi se na nje moglo bez pogibelji najvećih zamršajah prenieti dužnost o pobiranju i utjerivanju državnoga poreza."

Digitized by Google

Ja mislim, da ovo nestoji, jer polag obćinskoga zakona, koji je sličan i drugim obćinskim zakonom, gdje obćine obstojeći teret pobiranja poreza obavljaju, imadu naše obćine ne samo dovoljan teritorialni obseg, nego i moraju takovo imati unutarnje ustrojstvo napose činovničtvo, koje sa obćinskim odborom uvjek dovoljno garancije pruža za uredno pobiranje poreza. A ja odbijam kao narodni zastupnik onu predmnjevu izraženu u predlogu, kao da bi pogibelj prietila ikakovih, a kamo li največih zamršajah od naših obćinah radi pobiranja poreza. Ja rado uzimljem naše pošteno pučanstvo u obranu proti takovom nezasluženom sumnjičenju.

Što je g. zastupnik Derenčin rekao, da u županiji riečkoj nije proveden zakon ob uredjenju obćinah i da su tamo pridržane obćine još katastralne uvjek stare, pa da bi taj zakon tamo samo bajoneti moguće bilo provesti: držim si za dužnost, kao čovjek, držeći se i štujući zakon, odgovoriti, da je uprav žalostno po zemlju, gdje se zakonito stvoreni zakon neprovode, dapače ja tvrdim prema izreci g. Derenčina, da se taj zakon u županiji riečkoj mora provesti, pa bilo to i bajoneti, (Oho! na krajnoj ljevici), nu ne naperenimi proti nevinom i dobroćudnom pučanstvu, koliko proti onim, koji su svimi mogućimi načini tamo djelovali, da taj zakon do danas u riečkoj županiji u život priveden nije.

Daljnji razlog navodi se u predlogu g. Vrbančića, da se pravedno nemože zahtjevati od obćinah, da one ovaj posao, protežući se na interese ciele države, obavljaju o svom trošku bez ikakve posebne koristi.

Ja držim, štovana gospodo zastupnici naroda! da ovaj razlog malo važe, kad se uzme u obzir pozitivni zakon ob uredjenju obćinah od g. 1870., gdje se izrično u §. 26. kaže ovo: važniji poslovi prenešenoga djelokruga jesu sliedeći:

„Pobiranje obćinskoga poreza ili nameta i sudjelovanje kod pobiranja izravnoga poreza, na koliko bude to obćinam povjereno". — Po ovom dakle zakonu obćine imadu dužnost, kad jim vlada povjeri posao pobiranja poreza, takav pobirati, a kao što sam već i rekao malo prije, obćine će to samo u svojem dobro shvaćenom interesu dragovoljno činiti; a bilo je već vrieme, gdje su to kod nas obćine činile i dobrim uspjehom.

Napokon se u rečenom predlogu spominje razlog, da se to nebi moglo na obćine svaliti, budući da predstoji revizija zakona o nagodi hrvatsko-ugarskoj, pa da se je pravedno nadati, da će i u tom pogledu polakšica sliediti.

Dopustite, štovana gospodo! da izreknem, da ovaj razlog nije ozbiljno mišljen, jer kad bi to razlogom služiti moglo, da se zakon i na njem osnovana vladina naredba neima provesti, tada bi moglo komu na pamet doći, te bi stavio predlog, budući da revizija nagodbe predstoji, da se dotle u obće zakon o plaćanju poreza neizvodi, jer je to po obćine i dotično pučanstvo teretno, pa će se možebiti kod revizije nagode tomu doskočiti.

Ja želim, da se u istinu putem revizije nagode sva moguća dobra po našu domovinu postignu, nu da mi već pogledom na tu istom uzsliedit imajuću reviziju takova načela prihvaćamo, po kojih bi radi toga provedbu zakonito donešenih zajedničkih zakonah osujećivali, dopustite mi, da se tomu svečano ogradim.

Prema do sada navedenim držim, da oba predloga i g. Vrbančića i g. Krcivoja nisu temeljita, i s toga predlažem, da visoka kuća izvoli prieko obadvih ovih predlogah, kao protivećih se pozitivnomu zakonu, preći na dnevni red.

Jovan Živković: Visoki sabore! Debata u ovom predmetu jest dosta duga i opet vrlo kratka. Tomu je najbolji dokaz predlog, koji je ovaj čas stavljen, to je treći predlog. Dugačka je na toliko, jer vidimo, da je zaključak 3 linije dug, nije kakav zakonski članak obsežni, da o načelu 3 sata govorimo, ali kratak sadržaj ovoga predloga od 3 linije jest vrlo važan, o kom polovica kuće nije ubavještena. — Ja sam jučer molio, da se ovaj predlog danas na dnevni red stavi, da ćemo prema važnosti predmeta i prema naredbi vlade čuti razloga, zašto je to po vladi učinjeno, ali mi žalibože obavjesti dobili nismo.

Gospodo! Pala je ovdje rieč konflikt. Istina, da je konflikt nastao, kako ga je g. Krcivoj naveo; drugi je konflikt nastao, najme konflikt medju saborom i medju vladom domaćom. Mi zahtjevamo, da vlada obustavi izdanu naredbu. Meni je žao, i mislim, da ćete i vi gospodo, moje mnienje dieliti, da sabor mora u taj neugodni položaj, da bude u koliziji s vladom; jer to prieči uspješnost njegova djelovanja. Medjutim kad je tako, dopustite i meni, da prije svoje nazore u tom predmetu naprvo donesem.

Visoki sabore! Ja sam branio uvjek i prigodom nagodbe i braniti ću od sada, da autonomija naša u prenešenom djelokrugu glede poslovah zajedničkih bude toliko razširena, da netreba biti središnji organ, nego da naša vlada vrši ono po svojih organih. Zahtievao bi i branio ono načelo, da obćine preuzmu ovu dužnost, da nebude ovdje organah zajedničkih, ali da jim se dade odšteta u onolikoj mjeri u koliko prenešeni tereti skupoću prouzročuju. Znajući mi, da u našoj zemlji financijalno ravnateljstvo postoji, to bi se obćine liepo zahvalile, da preuzmu bez odštete ovu dužnost poreznih uredah.

Govorilo se je, da obustavne moći neima, i da se prešla kompetencija ovoga sabora. Istina je, da je zakon ovaj 4 godine obustavljen, bez da je sabor štogod odlučio. Gosp. Krcivoj je kazao, da je to zakon na papiru, koji se nemože izvesti. Da nema životne snage; jer je neizvediv. Na koliko sam ja shvatio na prvo čitanje g. Vrbančića naredbe na velike župane izdane, to i vlada

Digitized by Google

sama dvoji, da li je taj zakon već sada izvediv; kad pita izvidjeti, da li su obćine u stanju polag njihovoga sadašnjega uredjenja taj posao preuzeti, kad vlada kaže: dajte mi izviešće do 1. kolovoza, da mogu uvidjeti, da li je moguće to izvesti.

Jesu li municipija ovako uredjena, jesu li obćine ovako uredjene, toga mi neznamo. Dapače ako jesu, to znate vi (jer ja sam u Zagrebu), kao izvjestitelji naroda, onda moram reći, da obćine nisu u stanju, da nemogu preuzeti taj posao. (Glasovi: Nemogu). Ako je tomu tako, pošto je g. Krcivoj rekao, da je zakon ovaj neizvediv i tako isto naredba vlade, koja je na istom načelu, čemu da se titramo takovom naredbom, to nije naš posao, kad smo a priori rekli, da branimo pravo uprave i autonomije. Dok dokaz ovdje nepredleži, da su obćine tako stvorene, kako treba, da teret ovaj nositi mou, o čem dvoji sam g. Krcivoj, ja neznam, kako stvar stoji; nu kako sam danas iz vaših ustijuh čuo, to se nemože obćinam taj posao povjeriti. Nemogu zato glasovati, nego da a priori ovu naredbu nastojimo obustaviti, da se pomogne narodu. Kad se je već 4 god. čekalo, neka se još čeka, te narod za taj teret odšteti, koji bi primio. Ali dok obćine nisu primjereno uredjene, da taj teret preuzmu, moram glasovati za predlog g. Vrbančića.

(Živio.)

Dr. **Mihajlo Posilović**: Visoki sabore! S moga stanovišta morao bi jednostavno reći, da ovaj zakon nema valjanosti, da nas neveže. Nu ja ću se potruditi na vašem stanovištu dokazati, da neimate pravo glede mnogih stvarih. Čudim se, da se dosada nije ništa izreklo glede odnošaja izmedju nagodbe od g. 1868. i izmedju obćih magjarskih zakonah.

Ja mislim, da je u načelu nagodbeni zakon specijalan i ovakov zakon se nemože ukinuti obćim zakonom dok se pozitivno nekaže: da je specijalan zakon ukinut, buduć da taj odnošaj obstoji medju nagodbenim zakonom i medju obćimi magjarskimi zakoni. Po samoj nagodbi odpada zakonitost ove naredbe vladine, koja bi htiela izvesti ono, što na našu zemlju nespada i što naprćuje obćinam terete bez ikakove odštete.

To sam imao kazati, da dokažem, da upravo sa stanovišta nagodbe nemože se takova naredba izvesti. Ako se osvrnemo na zakon o uredjenju obćinah, moramo kazati, da izvedenje te naredbe nije moguće. Ja se veoma čudim, kako vi kao razumni ljudi možete tražiti, da se nešto izvede, česa nije moguće izvesti; jer što je nemoguće, izvadjati se nemože.

Ako vi držite za mjerodavan onaj zakon na ugarskom saboru stvoren, da moramo prema njemu prikrojiti sve naše zakone, koji spadaju na našu autonomiju, onda postaje naša autonomija ilusornom. Taj zakon dosiže u korien narodnoga života, on zasiže u uredjenje obćinah; ako to dopustite, onda neima o političkom uredjenju ni govora.

Ako držimo zakone magjarskoga sabora u obće za obvezljive, moglo bi doći dotle, da niti glede glavne škole nebi mogli odlučiti bez dozvoljenja magjarskoga sabora. Jer uzmimo, da je za domobranstvo potrebno neko izobraženje: ako se to zaključi, onda naš načelnik nastave neima ništa posla sa školami, nego izvadjati ono, što je u Ugarskoj. Isto tako glede trgovačkih poslovah, koji spadaju na ugarski sabor. Ako se glede toga štogod odluči, što se protivi našemu uredjenju, onda postaje naša autonomija posve iluzornom.

Gospodo! mislim, ako išta držimo do ustavnosti, nemojmo što takova zahtievati, s toga sam ja za zaključak, kako ga je razložio g. Vrbančić. Samo bi želio, da se nešto izpravi, da se izpusti rieč „zemljo-vladarskoga", jer neima smisla.

Dr. **Milan Makanec**: Buduć da su gg. predgovornici predmet već prilično izcrpili, to predlažem konac debate i da se samo gg. predložiteljem zadnja rieč dade.

Josip Turelli: Visoki sabore! Ja držim, da vlada nije bila vlastna takovu naredbu izdati; jer se time vriedja autonomija naše države. Nedvojbeno je, da obćine urediti jedino je vlastan hrvatski sabor. Sabor hrvatski stvorio je zakon o uredjenju obćinah. Taj zakon nije podielio djelokrug obćinam, da one pobiraju i utjerivaju državni porez, dakle vlada niti nije smjela niti nije mogla narinuti obćinam taj posao. Mislim, da je g. zastupnik karlovački razjasnio, da to nije konflikt medju legislativom ugarskom i hrvatskom, nego da je to pogrješka domaće vlade. Pitam, da li su dužne obćine pobirati porez ili ne?

Sam protu-predlog g. zastupnika pokupskoga dokazuje, da obćine kako danas obstoje, nisu kadre toga posla preuzeti; ali kako on dolazi do toga, da gradske obćine to čine. Toga nemogu dopustiti, jer obćine seoske ili vanjske još su kako tako uredjene, dočim gradske baš nikako; a gdje jesu, tamo se zakon neobdržava. Ja sam se nadao, da će gradske obćine odkloniti taj teret od sebe.

Ja podižem svoj glas u interesu visokoga erara, jer kako gradovi nemogu doći do svojih računah, tako bi isto i erar jako kasno došao. Zato se slažem s predlogom g. Vrbančića, ponajviše s toga razloga, jer ta naredba autonomiju naše države vriedja.

Predsjednik: I ja bi mislio, da je taj predmet već dosta izcrpljen i da se debata zaključi.

(Glasovi: Izcrpljen!)

Dr. **Ignjat Brlić**: Visoki sabore! Ja ću biti posve kratak. Utisak, koji je ova naredba učinila, nije mogo biti drugi, nego da se nemože izvesti ova naredba. Ova naredba neizdaje niti naputak, niti priprave, kako bi obćine porez primiti mogle; jer nije dosta, da obćine vode brigu

Digitized by Google

samo o blagajni, da naruče Wertheimove kase, pa da će onda porez sam od sebe letiti. Ova naredba, da sadržaje naputak, onda bi se moglo reći, da se može izvesti. Kao što je poznato, ova je naredba priobćena svim kotarskim sudovom i obćinam, te vlada nije za nuždno pronašla izdati naputak.

Zaista je težko sljediti g. zastupnika Krcivoja u njegovih logičkih skokovih o dokazivanju imperativnosti ovoga zakona.

Dužan sam kod razlaganja g. Hrvoića, koji dokazuje obveznost zakona, o kom se ovdje radi, ostati. Moram primjetiti, da je predpostavu učinio, koja nestoji i da je na temelju te predpostave zaključak pobijao. On je naime rekao, da neima vlasti obustaviti zakona. — Pošto se ovdje neradi o obustavi zakona, nego ob obustavi naredbe, koja je izašla od vlade naše, to je gosp. Hrvoić zlo shvatio predloženi zaključak. Radi toga se neradi ob obustavi zakona, nego se samo kaže, da se nemože izvesti.

Predlog g. Krcivoja podupirao je g. zastupnik turopoljski. I ja sam g. Vučetića pozorno pratio, moram kazati, da mu nije za rukom pošlo, taj predlog opravdati. On je navadjao, da je u Banatu rodjen i odhranjen, da pozna tamošnje okolnosti, zna Banaćane, da rado plaćaju porez, ergo sequitur . . . . . . (Vučetić : Ja nisam toga kazao.)

G. Hrvoić je dokazao, da je zak. čl. XXI. od god. 1868. po ugarskom saboru prihvaćen, dakle da ima za našu zemlju pravo-valjanosti. Nu ovdje se neradi o pravo-valjanosti toga zakona, nego o izvedenju toga zakona. Kad je dokazivao pravo-valjanost, napomenuo je i imperativno izvršivanje toga zakona, ali sve i u tom slučaju se neradi o tom, nego o izvršivanju. Kako se pako ima izvršivati, to je druga stvar.

G. Hrvoić dovodio je iz više zakonskih članakah i ustanovah, koje je ovdje njemački čitao, da se obćinam imperativno nalaže, da moraju one pobiranje poreza preuzeti na sebe. Nigdje nije izraženo, što treba logično izraziti za dokaz. Ono, što on želi, moralo bi stajati; ali da obćine moraju uplaćivanje poreza na sebe uzeti, nije tamo izraženo. Sve, što je g. Hrvoić naveo, odnosi se na onaj slučaj, ako obćine utjeraju porez; ako neutjeraju, onda odpada manjak. Pošto neimamo obćinskih poreznih uredah takovih, košto u Ugarskoj, to o izvedenju ove naredbe vladine nemože biti govora.

Nadalje naveo je g. Hrvoić za podupiranje svoga predloga §. 45. nagodbenoga zakona, da je dužnost domaće oblasti, da podupire zajedničku vladu u izvadjanju zajedničkih zakonah. Premda je on pročitao i drugu stavku toga paragrafa, naime na koliko zajednička vlada vlastitih organah nebi imala, da samo za taj slučaj naša domaća vlada ima izvršivati zakone po svojih organih, mislim, da taj dokaz nije valjan. — Poznato je naime, da neimamo samo financijalni direktorat, nego i takove urede, koji stoje u neposrednom doticaju s narodom. — Ja velim g. govorniku Hrvoiću, da on nastoji birokratisirati obćinske urede, ako bi se uredili onako, kako to on želi. Nadalje se ja jako čudim g. zastupniku Hrvoiću, da on ovdje kategorički zahtjeva, da se u riečkoj županiji izvede obćinski zakon, dočim vlada ustanove nagodbe, koje bi joj povoljne bile, izvršiti neće.

Ja preporučam predlog g. Vrbančića visokoj kući.

Predsjednik: Želi li još tko govoriti?

Julijo Krcivoj: Visoki sabore! Težko je meni braniti svoj predlog, jer su toliki govornici govorili proti, koji su vrlo praktične vještine kroz toliko saborah pokazali svojim strukovnim znanjem. (Glasovi: Ah! Ah!). Molim, ja kao novak prviput u mom životu u saborniei govorim, slab sam, nemogu suzbiti tolike navale. Pokušati ću oprovrći ono, što neima smisla i mjesta ovdje.

Ponajprije se obraćam na g. Derenčina, koji pobijajući moj predlog, rekao je, da ja nisam dokazao, da zak. čl. XXI. nije permisivan glede uplaćivanja i utjerivanja poreza. Neznam kako je on protivno dokazao, da ja toga nisam dokazao. (Na lievici: Smjeh). Ako on drži, da je moje shvaćanje posve subjektivno: onda ja držim, da je i njegovo shvaćanje subjektivno. Mislim, da izvorni tekst ovdje odlučuje. Zakonski članci 22., 23. i 26. tumačili se oni, kako mu drago, izriču imperativno, da su obćine dužne uplaćivanje i utjerivanje poreza rukovoditi. Mislim, da taj prigovor g. Derenčina nestoji; osobito tim manje, pošto sam ja naglasio naročito u mojem predlogu, da se glede vanjskih obćinah neizvede ova naredba, ali ipak u onoj formi, u koliko spada u djelokrug naše legislacije, sporazumno s vladom našom. Moj predlog je naime taj, da se tek onda ima uplaćivanje i utjerivanje poreza po obćinah rukovoditi, kad ove budu u stanju to izvesti. Dakle ja nisam absolutno proti tomu, da nijedna obćina toga nebi preduzela, nego onda, kad bude to moguće. Pozivam se na g. zastupnika podžupana Jovanovića, koji je tako plaidirao zato, da u sriemskoj županiji obćine preuzmu utjerivanje poreza, kad bi obćine došle u taj slučaj. Ima različitih mnienjah glede obćinah, kad budu sve obćine u onom povoljnom stanju košto su u sriemskoj županiji, držim, da onda mogu taj posao preuzeti. (Glasovi: Urediti jih treba.) Molim slobodu govora, ja sam svakoga od Vas slušao.

Zatim nadalje pobija g. Derenčin moje mnienje glede inkompetencije ovoga sabora, u tom naglasuje, te kaže, da ja nisam toga dokazao, kad sam dotičnu zakonsku ustanovu citirao. On nije dokazi oprovrgao ono, što sam ja kazao, već je naprosto rekao, da ja nisam toga dokazao. To nije odgovor na moje tvrdjenje. G. Derenčin navadja, da način, kako ima izvadjati naša vlada zajedničke zakone, ima naš sabor opredieliti. Taj pasus, visoki sabore, čini mi se, odviše širok, i kad bi se iz toga konsekvencija izvadjala, sbilja bi nastalo to, da ovakovi

Digitized by Google

zakoni, koje smo mi na zajedničkom ugarskom saboru stvorili, ako bi drugi sabor nasto, i ako bi drugi zastupnici došli, koji su drugoga mnienja, onda da se nebi izvadjali takovi zakoni. Mislim, da je to veoma pogubna teorija.

Sada se obraćam na zastupnika g. dra. Makanca. G. zastupnik Makanec izvodio je iz mojega dokazivanja nešto, što ja nisam mislio. Moram se ograditi proti tomu tumačenju. — Naročito je gospodin zastupnik Makanec kazao, da sam ja htio izraziti ukor zajedničkomu ministarstvu. (Glasovi: Jest, istina, čujmo!) i to opravda tim, što je zak. članak XXI. prije stvoren, a poslje istom zak. članak XVI. ob uredjenju obćinah, jer sam ja naročito naglasio, da je kolizija nastala medju našom i ugarskom legislacijom. Iz mojih riečih sliedi protivno.

Zakonski članak XXI. stvoren je prije od zak. čl. XVI. ob uredjenju obćinah, ako je naš sabor koliziju načinio, to se neodnosi na zajedničko ministarstvo. Dakle taj ukor nebi se odnosio na zajedničko ugarsko ministarstvo, nego na prijašnji sabor. (Živio! onda smjeh). Držim, da je na nekakav način invektivno tvrdjenje g. Makanca, da moj predlog nije poduprt. U koliko ga ja možda u početku nisam s razlozi podupirao, podupirala su ga upravo ona ista gospoda, koja su moj predlog pobijali. (Oho!) Ja držim za stalno, da nemože podnipošto u kompetenciju ovoga sabora spadati, da se u meritornu razpravu o tom upuštati može, i štogod odluči. Mi moramo ići srednjim putem, da se pobiranje i utjerivanje poreza tamo uvede, gdje je to od strane obćinah moguće, i da se putem sporazumnim, putem onim, koji se u nagodbi propisuje, — (Mrmljanje, nemir), — putem našega zastupstva taj zakon promieni.

Visoki sabore! Nemogu takodjer pojmiti tvrdjenje g. Brlića, koji mene u mom izvadjanju nelogičnim zove. Ja mislim, da je mnogomu nešto nelogično, što je drugomu sasvim logično. (Živio! Smieh.) Buduć da je meni nešto logično, što g. Brliću nije. (Smjeh.)

Napokon pridodajem još to, da je g. Brlić nekako, neznam kojim povodom kazao, da je mene g. zastupnik turopoljski podupirao u tom predlogu; ja toga nisam shvatio. Da on ima riečʼ, on bi to opravdao.

Na temelju ovih razlogah, jasno sam dokazao, da sabor ovaj u tom pitanju meritorno odlučivati nemože, naime da se zajednički zakon jednostavno obustaviti nemože.

U ostalom ostajem kod svoga predloga.

Stjepan Hrvoić: (Hoće da govori. Nemir. Glasovi: Neima rieči). Visoki sabore! Ja ću biti posve kratak. Odgovaram g. Krcivoju, koji kaže, da ja neimam rieči; jer da nisam predloga učinio. Ja sam predlog učinio, predlažem, da se preko predlogah gg. Vrbančića i Krcivoja predje na dnevni red; dakle je to posve nešto drugoga, nego li predlog gg. Vrbančića i Krcivoja, i s toga držim, da mi rieč pripada, nu neću da kratim vrieme, pošto držim, da sam, pobijajuć predlog gospodina Vrbančića sa dokazi i razlozi, naveo toliko jasno, da se taj predlog primiti nemože, osim ako se hoće sa svom silom proti postojećim zakonom zemaljskoj vladi, koja jih je provadjati dužna, neprilike praviti, a ja mislim, da je sabor kao zakonodavno tielo na to najmanje pozvan, da to rieši. Držim to, da sabor kao zakonodavno tielo u prvom redu je dužan zakon štovati i vladine odredbe oslanjajuće se na zakon odobravati. Zato ostajem kod svoga predloga.

Slavoljub Vrbančić: Visoki sabore! Na obranu moga zaključka imam se pozvati prije svega na naredbu, izdanu po visokoj zemaljskoj vladi, koja veli, da zak. čl. XXI. od godine 1868. imperativno nalaže obćinam dužnost pobiranja i utjerivanja državnoga poreza. Ja opet tvrdim, da zak. članak toga nenalaže. Da mogu svoju tvrdnju čim jasnije dokazati, napomenuti mi je to, da je taj zak. članak prije stvoren, nego je naš sabor sudjelovao na ugarskom saboru, prije nagodbe ugarsko-hrvatske. Time neću, da uzkratim njegovu valjanost, nego pripominjem to zato, što je taj zak. članak od g. 1860. donešen prema tadašnjim faktično obstojećim okolnostim u Ugarskoj. U Ugarskoj su municipija godine 1860. preuzela sama na se pobiranje poreza, koje je u Hrvatskoj i Slavoniji preuzela županija sriemska, samo što je kasnije po naredbah oduzeto i zabranjeno ovo dobrovoljno kupljenje poreza u županiji sriemskoj, dočim su u Ugarskoj komunalni uredi stvoreni bili, koji su vlastni primati porez.

Kasnije, kad je došlo do utjerivanja poreza, uzkratila su municipija poreznim obćinam svaku pripomoć, zato je bilo potrebno stvoriti za Ugarsku ovaj zakon, koji se u 3. poglavja dieli. I. kako se ima razpisivati; II. kako se ima uplaćivati i III. kako se ima utjerivati porez.

I. glede razpisivanja upravo je ostavljeno na volju samim obćinam, da li to hoće preuzeti ili ne. Izmedju uplaćivanja pravi ovaj zakon razliku, pa kaže, da redovito kod komunalnih poreznih uredah mogu oni platiti, koji do 100 for. platiti imadu. A koji više plaćaju, kod kraljevskih poreznih uredah. Utjerivanje poreza nije prenešeno na obćine, u njihovu je volju stavljeno, one mogu to činiti, ako hoće, ali nemoraju. Sasvim drugo je to dakle. Jedina iznimka obstoji glede gradovah Budim-Pešte, da oni mogu kako i prije porez sami utjerivati i da se njima na volju ostavlja.

Nadalje je kazano, da se imaju ove ustanove glede utjerivanja poreza i na sve one gradove protegnuti, koji sačinjavaju samostalne oblasti, ali na njihovo zahtievanje, dakle je jasno kao sunce.

Košto je pobiranje, tako je i utjerivanje poreza permisivno, počelo je permisivno, ali niti ima ustanove, iz koje se bi moglo razabrati, da su obćine dužne

Digitized by Google

pobirati porez, a najmanje kako da su dužne utjerivati porez obćine.

S toga i nadalje ostajem kod u predlogu izraženih razlogah, da članak XXI. neizriče nigdje tu imperativnu dužnost i da se u tom pogledu naredba vlade osniva na bludnji. Ondje se nepita i neradi o tom, ima li se vršiti zakon, nego o tom, da li je po vis. vladi izdana naredba prema zakonu. Ja sam dokazao, da nije prema zakonu, i da se protivi zakonu, te da se s toga niti neima izvesti.

U pogledu nagodbe istina je, da §. 45. kaže, da su oblasti naše dužne središnju vladu podpomagati u izvršivanju zajedničkih poslovah, pače neposredno izvršivati, nu samo na toliko, na koliko središnja vlada nebi imala svojih vlastitih organah. Nu ona jih ima. Razlika je, da li je zajednička vlada vlastna, sav teret središnjih organah svaliti na našu zemlju; ja kažem, da nije: jer ako to stoji, onda može sav taj trošak do 2 milijuna stajati.

Ja sam već u prvom svom govoru naglasio, da ja u načelu neimam ništa proti tomu, da se na obćine prenese taj djelokrug razpisivanja poreza, pače ja to želim. Ali istom onda, kad budu obćine tako ustrojene, da taj teret u istinu budu mogle preuzeti. Da naše obćine nisu prema tomu uredjene i ustrojene, netreba rieči trošiti; jer tko pozna njihov položaj i teritorijalni obsjeg i njihovo unutarnje i njihovo sadanje ustrojstvo, taj mora priznati, da nisu danas takove da bi taj teret preuzeti mogle. Nastale bi tada neizbježive najžalostnije posliedice; najveće nezadovoljstvo po obćine, činovnike i županijske glavare i po sam vis. erar, ako se bi ta naredba izvela.

Dakle neću dulje govoriti, već iznova preporučujem, da vis. sabor predlog po meni i drugovih podnešen, prihvatiti izvoli. (Živio!)

Predsjednik: Štovana kućo! Mi imamo 3 predloga, o kojih se ima glasovati. I. predlog g. Vrbančića i drugovah; II. protupredlog gosp. zaztupnika pokupskoga Krcivoja i III. predlog g. zast. Hrvoića, koji posljednji glasi, da se preko jednoga i drugoga predloga predje na dnevni red. Ako se hoćemo držati logičnoga reda kod glasovanja, mislim, da će visoka kuća biti s tim sporazumna, da se najprije glasuje za predlog g. Hrvoića, koji predlaže dnevni red; jer ako se taj predlog prima, onda odpada predlog g. Vrbančića i Krcivoja. Ako ne, onda će se glasovati o predlogu g. Vrbančića, koji, ako bude primljen, obara predlog g. Krcivoja.

Ako je dakle vis. kuća sporazumna s tim, onda bi najprije o predlogu g. Hrvoića glasovali. Izvolite ga pročitati.

Stjepan Hrvoić: (Čita:) „Neka visoka kuća preko predloga g. Vrbančića i drugovah i preko predloga zast. g. Krcivoja predje na dnevni red“.

Mirko Hrvat: Taj predlog nije bio načinjen, te se o njem niti nemože glasovati. To je sada prepisano.

Predsjednik: Predlog gosp. Hrvoića glasi ovako: neka visoka kuća preko predloga g. Vrbančića i drugovah i preko predloga zastupnika pokupskoga predje na dnevni red. (Hrvoić hoće govoriti. Nemir na ljevici. Glasovi: „bez razloga“, „glasovati“.) Ona gospoda, koja su za predlog g. Hrvoića, neka izvole ustati. (Manjina.) To je manjina, dakle je predlog propao.

Dakle sada ću staviti pitanje na visoku kuću, koja gospoda su za predlog g. Vrbančića i drugovah, koji glasi ovako: (Čita ga). Zaključak iz priloga III. XIII. sab. sjednice.

Ona gospoda, koja su za ovaj predlog, koji sam sada pročitao, neka izvole ustati. (Većina.) Zaključak gosp. Vrbančića i drugovah primljen je, time pada protupredlog g. zast. pokupskoga.

Buduć da je na taj način dnevni red izcrpljen....

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Na naše mnogobrojne interpelacije nije vlada još nikakova odgovora dala, što bi bila dužna dati. To je nekim načinom preziranje da nam vlada izviešća nedaje. Neznam, je li nas prezire vlada kao abstraktan pojam, ili presv. g. Vakanović ili g. zastupnik vlade. Glede interpelacije radi obustavljene iztrage proti sudcu Traveniću i Gayeru, koje su po svih novinah pertraktirane, vlada nije našla štovati toliko vis. ovaj sabor, da na ove interpelacije odgovori, već dopušta, da se ti predmeti novinarskim načinom razpravljaju. Molio bi dakle visoku vladu, da bar na ove dvie interpelacije, gdje netreba drugih informacijah, već samo odgovoriti „da“ ili „ne“ odgovori i da tim načinom pokaže štovanje svoje pred vis. ovom kućom. (Živio!)

Predsjednik: Buduć da je za danas dnevni red izcrpljen, to ću ja sjednicu zaključiti tim, da će se sliedeća sjednica običnim putem zakazati. Kako je vis. kuća zaključila, uzeo je odbor za proračun dotične predmete u pretres, te će svaki dan držati sjednice, kojim je dopušteno svakomu članu visoke kuće prisustvovati.

(1 sat 25 min.)

*

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

dvanaeste sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije pod predsjedničtvom Njeg. preuzvišenosti gosp. Ivana Mažuranića, a uz bilježenje sab. bilježnika Branka Joanovića dne 17. srpnja 1872. u glavnom gradu Zagrebu obdržavane.

Predsjednik otvara sjednicu u ¼11 satih prije podne.

Bilježnik Turelli pročita zapisnik posljednje saborske sjednice, koji je, pošto je prigovor g. dra. Posilovića, da se njegov predlog odmah u pretres uzme, u zapisnik uveden nije, pao, bez primjetbe odobren.

Predsjednik priobćuje rezultat preduzetoga glasovanja izabranih odborah i to:

U odbor za dnevni red od 68 glasujućih, izabrani su: Crnadak sa 67, Vrbančić sa 63, Krestić sa 63, Živković sa 34, Kiš Gavro sa 31.

U odbor za proračun od 67 glasujućih: Jovan Rogulić sa 67, Jakić Ante sa 67, Broz Mavro, Čop, Hrvat Mirko i Smaić sa 65, Makanec i Steković sa 64, Turković, Jovanović, Kotur, Muzler i Pust sa 63, Mrazović sa 62, Mihalović Dragutin sa 61, Kiš Lacko sa 58, grof Nugent sa 57, Turelli sa 55, Živković sa 46, Inkey sa 40, Vrbančić sa 37. Na predlog g. Živkovića, da se ovaj odbor iz 23 lica sastoji, kako bi sve županije zastupane bile uvršteni su sljedeći g. zastupnici kao članovi rečenoga odbora: Benjamin Kraljević, barun Prandau, Dutković i Somogyi.

U odbor zakonodavni od 68 glasujućih: Muzler sa 68, Vončina, Vrbančić, Rački, Makanec, Derenčin sa 67, Grčić, Živković sa 66, Krestić sa 65, Brlić sa 65, Malec sa 63, Mrazović sa 61, Horvat Petar sa 59, grof Erdödy Rudolf sa 50, Mihaljević Karlo sa 45, Kiš Gavro sa 41, dr. Posilović sa 42, Kršnjavi sa 42, Ferkić 38, Kviring sa 39, Rukavina 39, barun Prandau sa 39, Šušković 33, Magenheim sa 35.

U odbor u predmetu izaslanja iztražitelja glede izbora narod. zastupnika u Samoboru i Jaski od 68 glasujućih izabrani su za Jasku dr. Brlić sa 46, Kiš Gavro sa 39, za Samobor Hrvat Mirko sa 46, i Benjamin Kraljević sa 39.

Zatim su čitani podnesci upravljeni na visoki sabor.

1. Broj 110. Molba obćine gjurgjevačke, da se preko zemaljske vlade obustavi ovršna prodaja gradje, koja je bez njihove krivnje zaostala prošle zime u šumi i da se dozvoli gradju izvesti.

Na predlog g. zastupnika Lehpamera dostavlja se vis. vladi s preporukom na uvaženje.

2. Br. 111. Molba Aleksandra Dominića bivšeg kr. distriktualnog stola prisjednika radi podpore, koja nije poduprta, dostavlja se vis. vladi na uredovanje.

3. Molba Ivana Pristoleca, poslužitelja kod gradjevnoga odsjeka vis. kr. zem. vlade, za povišenje plaće, poduprta po zastupniku Čopu, upućuje se na peticionalni odbor.

4. Molba Vatroslava Peroka, blagajnika županije, za povišenje plaće, poduprta po članu Stjepanu Josipoviću, upućuje se na peticionalni odbor.

5. Molba Ivana Čavličara, njemačkoga propovjednika u Varaždinu, za povišenje propovjedničke plaće, poduprta po zastupniku Brozu, upućena na peticionalni odbor.

7. Molba obrtničkoga družtva u Ivanskoj, žup. bjelovarske, radi oslobodjenja plaćanja poreza od obrta, poduprta po zastupniku Stekoviću, upućena na peticionalni odbor.

8. Molba županijskih kotarskih pisarah županije požežke i križevačke radi povišenja plaće od 400 na 600 for., poduprta po narodnom zastupniku Benjaminu Kraljeviću, odpućuje se na peticionalni odbor.

9. Molba Marije Jambrešćak, učiteljice, da joj se podieli trogodišnji štipendium radi naobraženja za učiteljicu, poduprta po dru. Derenčinu, upućuje se na peticionalni odbor.

10. Gospodin zastupnik Vrbančić podnosi sa 10 članovah poduprti sljedeći predlog:

Kr. zem. vlada kr. Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, poziva se da izvedenje naredbe svoje od 27. svibnja 1872. br. 6032./1136., kojom se ovozemnim obćinam imperativno nalaže dužnost, da preuzmu od kr. poreznih uredah neposredno pobiranje i utjerivanje zemljo-vladarskoga poreza, obustavi.

Na predlog zastupnika Živkovića ima se ovaj predmet u sutrašnjoj sjednici na dnevni red staviti.

11. Molba posjednikah nastanjenih u Kotorih radi reguliranja riekah Karašice i Vučice, poduprta po dru. Kviringu, upućuje se na odbor za narodno gospodarstvo.

12. Predlog odbora verifikacionalnog, da se presv. g. grof Milan Pallfy, pošto neposjeduje u Hrvatskoj i Slavoniji nepokretnosti, na njegovo ime u gruntovnici upisane, s kojim je do 1848. jurisdikcija skopčana bila, neovjerovi, primljen je.

Predsjednik sabora izvieščava, da je narodni zastupnik barun Prandau dopust od 4 do 5 nedjeljah zamolio: dozvoljava mu se.

Zastupnik Steković stavlja na vis. zem. vladu sljedeću interpelaciju:

Namjerava li vis. zem. vlada sudačke činovnike sa njezinom privolom po bivšem kr. povjereniku za razvojačenje krajine u današnjoj županiji bjelovarskoj imenovane definitivno namjestiti?

Priobćuje se vis. kr. zem. vladi.

Pošto je predlog g. zastupnika dra. Posilovića, da se zajednički zakoni u saboru kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije nečitaju, pao, proglašeni su sljedeći zajednički zakoni:

Digitized by Google

Zakonski članci I. i II. od g. 1871. zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga sabora u predmetu dozvoljenja kontingenta novakah za g. 1871. i o javnih teretih i troškovih za mjesec ožujak.

Zakonski članak I. od g. 1872. u predmetu kontingenta novakah i doknadnih pričuvnikah, koji se godine 1872. imadu staviti k ugarskim redovnim četam i k bojnomu pomorstvu.

Zakonski članak II. od g. 1872. u predmetu preinake §. 12. zak. čl. XL. od g. 1868. i §. 6. zak. čl. XLI. od g. 1861. odnosno u predmetu pomnožanja domobranskih batalijunah.

Zakonski članak III. od god. 1872., kojim se na temelju narodnoga popisa od g. 1869. ustanovljuje bojni kontingenat, odpadajući na zemlje krune ugarske, odnosno kojim se preinačuje §. 13. zak. čl. XL. od god. 1868., napokon zak. čl. IV. od g. 1872. o prinosnom razmjerju troškovah.

Zak. članka VII. o državnom proračunu za g. 1872. sankcioniran 26. veljače t. g.

Zak. članak VIII. ob obrtnom redu potvrdjen dne 27. veljače t. g.

Zak. članak IX. u pogledu izvedenja željeznice u svrhu saveza budim-peštanskih kolodvorah, potvrdjen dne 9. ožujka 1872.

Zak. članak X. o dopunjenju mreže gömörskih obrtnih željeznicah.

Zak. članak XI. o preinaci §. 5. dozvoljne izprave, uzakonjene zak. člankom XXXIII. od g. 1870. i

zak. članak XII. u pogledu izvedenja miskovačko-diosgyörske i m. szigetsko-slatinske obrtne željeznice, potvrdjen dne 10. ožujka t. g.

zak. članak XIV. o ugovoru glede obrtnih biljegah sa sjedinjenimi državami sjeverne Amerike dne 25. studenoga 1871. sklopljen, i

zak. članak XV. tičući se brzojavnoga ugovora s njemačkim carstvom dne 5. listopada g. 1871. sklopljen, potvrdjen dne 16. ožujka 1882.

Zatim je sjednica u 12 satih zaključena.

Ivan Mažuranić, v. r. Joanović, v. r.
sab. bilježnik.

Prilog 2. Br. 7682/2360.

Visoki sabore!

Zadovoljujuć dužnosti svojoj u §. 13. zak. čl. II. g. 1869. časti se ova vlada predložiti visokomu saboru na prosudjivanje i odobrenje računski zaključak ob autonomnom budgetu ovih kraljevinah za god. 1870.

Polag toga računskoga zaključka prekoračen je dozvoljeni zak. čl. I. 1870. trošak sa 35.413 for. 82 novč., na suprot potrošeno je manje 325.658 for. 20½ nč.

Odbivši dakle prekoračenje od prištednjah pokazuje se prištednja od 290.244 for. 38½ novč.

Taj posljedak stoji ipak samo brojevno prama dozvoljenu rečenim zakonom trošku, dočim ta brojevna izkazana prištednja nestoji na razpolaganje.

Polag proračuna za god. 1870. sačinjavaju svotu pokrića ili primitka sljedeće svote:

a) vlastiti dohodci sa . . . 148.959 fr.
b) nagodom za samoupravne troškove ustanovljena svota od . . . . . . 2,200.000 fr.
c) prištednje od g. 1869. sa 178.397 fr.
Ukupno . 2,528.356 fr.

Taj primitak nije ipak sav realiziran, jerbo ad a) od gore rečenih vlastitih dohodakah unišlo je glasom gore privitoga računskoga zaključka

mjesto . . . . 149.959 fr.
samo . . . . 119.738 fr. 70½ nč.
dakle manje . . . . . . 30.220 fr. 29½ nč.

ad c) kada je proračun za godinu 1870. sastavljen, bilo je od budgeta za god. 1869. u smislu zak. čl. III. 1869. preostatka 283.140 for., mogla je dakle i vlada predložiti, i sabor dozvoliti, i kruna previšnjim odpisom od 21. rujna 1870. odobriti, da se od tih prištednjah g. 1869. svota od 178.397 for. potroši za potriebe g. 1870.

Ali pošto je zaključkom sabora od 8. srpnja 1870. vlada ova bila ovlašćena, da na teret proračuna za god. 1869. može novce doznačivati do konca srpnja 1870., a ti doznačeni novci da se mogu do konca kolovoza 1870. izplaćivati, dogodilo se je, da je autonomni budget ovih kraljevinah za god. 1869. glasom računskoga zaključka prekoračen sa 206.339 for. 66 nč., što je sabor ovih kraljevinah u 99. sjednici, obdržavanoj na 5. siečnja 1871., takodjer odobrio.

Dakle prištednje od budgeta za godine 1869. nečine 283.140 for., nego faktično samo 76.800 for. 34 novč., uslied toga nemože se gore pod c) rečena svota od 178.397 for. primiti u primitak budgeta za god. 1870., već samo

faktično prištednja od . . . . . 76.800 for. 34 nč.
dakle manje . . . 101.596 for. 66 nč.
k toj svoti dodavši gore
ad a) rečeni manjak sa 30.220 for. 29½ nč.
čini manjak primitka g. 1870. ukupno 131.816 for. 95½ nč.

Tu svotu valja od gore rečenih sa 290.244 for. 38$^1/$ nč. izkazanih prištednjah odbiti, pak se pokazuje za god. 1870. faktični preostatak od 158.427 for. 43 nč.

Tu svotu može visoki sabor upotrebiti za diono pokriće manjka izkazanoga u proračunu za god. 1872., dočim će se ostali manjak pokriti prištednjami proračuna za god. 1871.

Polag razpravah vodjenih medju ovom i ugarskom vladom iznašao bi razpoloživi ostatak paušalne svote od 2,200.000 for. za g. 1869. i 1870. svotu od 169.117 for. 92½ nč. a. vr., ta ipak svota nemože se jošte faktičnim

Digitized by Google

preostatkom smatrati, jerbo rečena razprava nije jošte konačno dovršena; što će jamačno čas prije sliediti, a posljedak toga priobćit će se visokomu saboru za ravnanje.

U Zagrebu, dne 2. srpnja 1872.

Vakanović, v. r.

Prilog 3.

Visoki sabore!

Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada izdala je dne 27. svibnja 1872. pod br. 6032/1136 na ovozemna municipija naredbu, kojom pozivajuć se na zak. čl. XXI. od god. 1868. izriče za svekolike obćine dužnost pobiranja i utjerivanja zemljo-vladarskoga t. j. državnoga poreza, a ova dužnost da ima najdulje do 1. kolovoza 1872. od kr. poreznih uredah proći na obćine.

S razloga, što se zak. čl. XXI. od god. 1868. imperativno obćinam nenameće spomenutu u naredbi kr. zem. vlade dužnost neposrednoga pobiranja i utjerivanja državnoga poreza, već se obćinam na njihov zahtiev samo dopušta to pobiranje i utjerivanje poreza (vidi §. 2. zak. čl. LV. od god. 1870.)

S razloga nadalje, što po ustanovi §. 43. zak. čl. o nagodi hrvatsko-ugarskoj nadleži središnjoj vladi poslove zajedničke izvadjati u kraljevinah Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji putem svojih vlastitih organah, pa je to dosada u pogledu pobiranja i utjerivanja državnih porezah i činila.

S razloga, što ovozemne obćine većom stranom ni pogledom na teritorijalni obsjeg ni pogledom na unutarnje ustrojstvo napose činovničtvo obćinsko nisu uredjene prama tomu, da bi se na nje moglo bez pogibelji najvećih zamršajah prenieti neposredno pobiranje i utjerivanje državnoga poreza.

S razloga, što se pravedno nemože zahtievati od obćinah, da one ovaj s toli velikom odgovornošću i troškom skopčani posao, odnoseći se na interese ciele države obavljaju o svom trošku bez ikakve posebne koristi.

S razloga napokon, što predstoji revizija zakona o nagodi hrvatsko-ugarskoj, pa se pravedno očekuje i u pogledu nazočnog pitanja, na koliko bi dotične zakonske ustanove bile netočne, nejasne ili po zemlju našu tegotne, preciznije i povoljnije zakonsko ustanovljenje.

Predlažu podpisani saborski zastupnici sliedeći

zaključak.

Kr. zemaljska vlada kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije poziva se, da izvedenje naredbe svoje od 27. svibnja 1872. br. 6032/1136, kojom se ovozemnim obćinam imperativno nalaže dužnost, da preuzmu od kr. poreznih uredah neposredno pobiranje i utjerivanje zemljo-vladarskoga t. j. državnoga poreza, obustavi.

N. Kiepach, v. r. Mavro Brooz, v. r. G. Balaško, v. r. V. Kotur, v. r. Milčić, v. r. I. Jagić, v. r. K. Mihalović, v. r. Eduard Vrbančić, v. r. Mirko Hrvat, v. r. Dr. Kviring, v. r. Vončina, v. r. Tombor, v. r. Šušković, v. r. Mrazović, v. r.

Digitized by Google

Četrnaesta saborska sjednica,

držana dne 5. kolovoza 1872. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. g. Ivana Mažuranića.

Sadržaj: Zapisnik trinaeste sab. sjednice. — Podnesci. — Izvješće iztražnog povjerenstva o izboru za kotar jastrebarski. — Interpelacija zast. Bartola viteza Smaića radi nenadležnog silovitog postupanja državnog odvjetnika na Rieci. — Interpelacija zast. Josipa Špuna, zašto vlada na interpelacije još odgovorila nije. — Odgovor vladinog zastupnika na interpelaciju zast. Špuna radi povišenja plaćah kat. svećenstva županije belovarske. — Interpelacija zast Pavla Grčića u pogledu srbskog crkveno-narodnog sabora. — Interpelacija zast. Drag. Antoleka radi ratne odštete od g. 1848. žiteljah središnjeg kotara varaždinskog. — Interpelacija zast. Josipa Muzlera radi obustave iztrage proti sudcu Viragu. — Razprava ob izvješću iztražnog povjerenstva o izboru za kotar jastrebarski.

Predsjednik: Sjednica je otvorena; molim gospodina bilježnika, da izvoli pročitati zapisnik posljednje sjednice.

Bilj. dr. **Aleks. Rogulić**: (Čita zapisnik 13. sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Ima li kakve primjetbe suprot zapisniku? (Neima). Buduć da neima nikakove primjetbe, to se zapisnik potvrdjuje i ovjerovljuje. Izvolite čitati podneske.

Bilj. **Gabor Kiš**: (Priobćuje podneske): 1. Dopis zem. vlade, u kom se priobćuje zakonska osnova o ukinuću tjelesne kazne bez iznimke. (Živio.)

Predsjednik: Ide na odbor zakonodavni. (Prima se.)

Bilj. **Gabor Kiš**: 2. Dopis zem. vlade, u kojem se priobćuje zakonska osnova o porabi tiska o poslovih tiskarskih, o propisih, kako se imaju porotni sudovi kod tiskovnih parnicah sastaviti. (Glasovi: Neka se štampa.)

Predsjednik: Ide zakonodavnomu odboru, koji će izvješće podnesti, a onda će se tiskati.

Bilj. **Gabor Kiš**: 3. Molba Sime Ljubića za podieljenje stanarine, da si može blizu muzeja stan najmiti. Podupire dr. Malec. (Peticionalnomu odboru.)

4. Molba učitelja Fabkovića, da mu se decenija počam od g. 1865/66., od kad je počeo službovati, uračunaju. Podupiru gg. Jagić i Antolek. (Peticionalnomu odboru.)

5. Molba poslužiteljah županije bjelovarske za povišenje plaće. (Peticionalnomu odboru.)

6. Predstavka banskoga stola, da se nekim prisjednikom podieli nagrada. Podupire g. Kiš. (Peticionalnomu odboru.)

7. Molba županije virovitičke, da se izmedju Barča i Osieka željeznica podigne. (Odboru za narodno gospodarstvo.)

8. Molba županije virovitičke glede izplate stanarine i najmovine u iznosu od 27.360 for. (Peticionalnomu odboru.)

9. Predstavka županije virovitičke, u kojoj ova nalazi prodavanje i haranje šumah krajiških kao povredu nagodbe i moli vis. sabor za zaštitu.

Dr. **Aleks. Rogulić**: Držim, da se ova predstavka županije virovitičke ima uputiti na odbor za narodno gospodarstvo.

Predsjednik: Prima li kuća predlog g. dra. Rogulića? (Prima se.)

Bilježnik **Gabor Kiš**: 10. Predstavka županije virovitičke, da se robota u naravi ukine. (Zakonodavnomu odboru.)

11. Predstavka županije virovitičke, da se mladićem poslje dovršene 18. godine dozvoli ženiti. (Zakonodavnom odboru.)

Digitized by Google

12. Predstavka poglavarstva grada Zagreba, da se novakom nezakonito odsutnim kroz zadnjih 16 godinah izhodi oprost. (Peticionalnomu odboru.)

13. Predstavka poglavarstva grada Zagreba, da se obćine Kaptol, Nova Ves, Horvati spoje s gradom Zagrebom. (Peticionalnom odboru.)

14. Predstavka grada Zagreba, da se izhodi, da novo zidane kuće budu na 30 godinah od kućarine oproštene.

Antun Jakić: Ja bi mislio, da to ide na ekonomični odbor.)

Predsjednik: Prima li visoka kuća predloga gosp. Jakića, da to ide na odbor za narodno gospodarstvo? (Prima se.)

Bilj. **Gabor Kiš**: 15. Predstavka grada Zagreba, da se njemu podieli pravo birati si svoje učitelje. (Zakonodavnomu odboru.)

16. Predstavka grada Zagreba, da se njemu povrati svota od 6000 for. za popravak gornje Ilice i da se ova cesta zemaljskim drumom proglasi. (Gospodarskomu odboru.)

17. Predstavka grada Zagreba, da se grad Zagreb povisi na prvi stanbeni razred. (Odboru za nar. gospodarstvo.)

18. Predstavka grada Zagreba, da se višje djevojačko učilište u Zagrebu primi u zemaljsku obskrbu. (Zakonodavnomu odboru.)

19. Predstavka grada Zagreba, da zastupnici u Pešti nastoje oko podignuća centralnoga kolodvora u Zagrebu. (Odboru za narodno gospodarstvo.)

20. Predstavka grada Zagreba, da sabor izvoli sveučilište kao važan zavod putem zakonarstva čim prije otvoriti. (Zakonodavnomu odboru.)

21. Predstavka grada Zagreba, da troškove za uzdržavanje preparandije i uzorne škole u Zagrebu preuzme zemlja.

Antun Jakić: Tu se radi o novcih, zato mislim, da bi se to imalo odboru za narodno gospodarstvo predati.

Predsjednik: Prima li vis. kuća predlog gospodina Jakića, da to ide na odbor za narodno gospodarstvo? (Prima se.)

Bilj. **Gabor Kiš**: 22. Predstavka grada Zagreba, da zemlja primi realku kao zavod zemaljski u svoje vlastničtvo i preuzme dug od 17.000 for., koji leži na sgradi. (Odboru za narodno gospodarstvo.)

23. Molba pisarah kotara riečkoga za povišenje plaćah. Podupire g. Smaić. (Peticionalnom odboru.)

24. Molba Čalagovića za povišenje mirovine. Podupire Mirko Hrvat. (Peticionalnom odboru.)

25. Molba udove Jane Varnek za podporu. Podupire g. Matačić. (Peticionalnom odboru.)

26. Zastupstvo grada Varaždina moli, da se oprosti od utjerivanja poreza. (Peticionalnom odboru.)

27. Gjurkan, operni pjevač, moli za podieljenje štipendija. Podupire dr. Makanec. (Peticionalnom odboru.)

28. Učiteljstvo kotara virjanskoga moli za uredjenje i povišenje plaćah. Podupire gosp. Vrbančić. (Peticionalnomu odboru.)

29. Pisari kotarski u županiji riečkoj, mole za povišenje plaće. Podupire gospodin Smaić. (Peticionalnomu odboru.)

30. Molba Franje Kralja, poslužitelja arkivarskoga, za povišenje plaće. Podupire g. Kršnjavi. (Peticionalnomu odboru.)

31. Upravljajući odbor učiteljske zadruge u Zagrebu moli za godišnju podporu iz koje zemaljske zaklade. Podupire g. Kiš. (Peticionalnomu odboru.)

32. Čubelić, vlastelin, moli za riešenje parnice svoje. Nije poduprto. (Dostavlja se zem. vladi na povratak.)

33. Učitelji kotara gjurgjevačkoga mole za uredjenje i povećanje plaćah. Podupire grof Oršić. (Peticionalnomu odboru.)

34. Molba Mačečevića bivšega bilježnika u Karlovcu, za podporu. Nije poduprto. (Zemaljskoj vladi na povratak.)

35. Učiteljstvo u Belovaru moli za poboljšanje materijalnoga stanja. Podupire g. Mažuranić. (Peticionalnomu odboru.)

36. Molba za ustrojenje učeničke zaklade jugoslavenske. Podupire g. Jakić. (Peticionalnomu odboru.)

37. Ivan Čundjija, poslužnik, moli za stanarinu i za paušal za odjeću. Podupire zastupnik bjelovarski Ivan Mažuranić. (Peticionalnomu odboru.)

38. Molba obćine Ludbreg radi preinake zak. čl. IV. od g. 1870. glede diobe zadružnoga imetka.

Ja mislim, da vis. sabor to uzme na znanje, obzirom na učinjene već korake u tom predmetu.

Predsjednik: Prima li visoka kuća mnienje g. Kiša? (Prima se.)

Bilj. **Gabor Kiš**: 39. Obrtnik Vukin moli da se oslobodi kazne radi šumskoga kvara. Molba nije poduprta. (Dostavlja se zem. vladi na povratak.)

40. Grad Križevac moli, da sabor izposluje, da se oslobodi utjerivanja poreza državnoga.

Predsjednik: To je već riešeno.

Bilj. **Gabor Kiš**: 41. Kranjčić, gradjanin u Zagrebu moli, da mu se povrati baština jednoga zemljišta u Krapini. Podupire dr. Posilović. (Peticionalnomu odboru.)

42. Oficijali stola sedmorice mole za povišenje pripadajućih jim dnevnicah i plaće. Podupire g. Živković. (Peticionalnomu odboru.)

43. Molba činovničkoga družtva u Austriji za poboljšanje stanja činovnikah. Podupire više zastupnikah. (Peticionalnomu odboru.)

44. Trg Vukovar moli, da se gradi željeznica od Vukovara do Barča. Podupiru gg. Jovanović i Živković. (Odboru za narodno gospodarstvo.)

Digitized by Google

45. Trg. Vukovar moli za gradjenje kanala izmedju Save i Dunava. Podupiru gg. Joanović i Živković. (Odboru za narodno gospodarstvo.)

46. Obćina Kraljevica moli, da se izluči iz kotara bakarskoga i da se ustroji kao autonomna obćina. Podupire dr. Makanec. (Zakonodavnomu odboru.)

47. Učitelji kotara gjurgjevačkoga mole za povišenje plaće. Podupire g. Lehpamer. (Peticionalnomu odboru.)

48. Presbyterium konfesije augsburžke u Zagrebu moli za godišnju podporu, da si može župnika svojega uzdržavati. Podupire više zastupnikah. (Peticionalnomu odboru.)

49. Sluge zemaljske vlade mole za povišenje plaće. Podupire g. Kršnjavi. (Petičionalnomu odboru.)

50. Zem. vlada, odiel za bogoštovje i nastavu, podnaša proračun zakladah štipendijskih. (Odboru za proračun.)

51. Činovnici sudbenoga stola križevačkoga mole za stanarinu i za povišenje plaće. Podupire zastupnik Ferkić. (Peticionalnomu odboru.)

52. Kovačević, učiteljski pripravnik u Beču, moli za podporu. Podupire dr. Makanec. (Peticionalnomu odboru.)

53. Pisari zem. vlade u Zagrebu mole, da se uvrste u kategoriju oficijalah. Podupire Kršnjavi. (Peticionalnomu odboru.)

54. Molba obćine Ludbreg za preinaku zak. članka XVI. od god. 1870. Podupire zast. Inkey. (Zakonodavnomu odboru.)

55. Molba činovnikah u Osieku za poboljšanje materijalnoga stanja. Podupire Jovan Jurković. (Peticionalnomu odboru.)

56. Panduri županije zagrebačke mole za povišenje plaće. Podupire zast. Hrvoić. (Peticionalnomu odboru.)

57. Profesori na bogoslovnom liceju mole za povećanje plaće. Podupire Josip Turelli. (Peticionalnomu odboru.)

58. Tomić iz Karlovca čini razne predloge saboru. Nije poduprto. (Ide zem. vladi za povratak.)

59. Molba poslužnikah pošte i brzojavnoga ureda u Osieku za poboljšanje materijalnoga stanja. Podupire Jovan Jurković. (Peticionalnomu odboru.)

60. Predsjedničtvo zem. vlade javlja, da je Njegovo Veličanstvo dozvolilo, da rukovodjenje svih poslovah zem. vlade za vrieme odsutnosti banske časti namjestnika pl. Vakanovića preuzme odielni predstojnik Prica. (Uzimlje se na znanje.)

61. Šaverij Koch-Kuhač podnaša svoju sbirku narodnih pjesamah za odkup. Podupire više zastupnikah. (Peticionalnomu odboru.)

62. Posjednik Predav u virovitičkoj županiji moli za uništenje ovrhe. Podupire dr. Kviring. (Peticionalnomu odboru.)

63. Divjak, učitelj u Varaždinu, moli da se kao takav uzpostavi. Podupire Antolek. (Peticionalnomu odboru.)

64. Družtvo za njegu bolestnih djakah u Beču moli za podporu. Podupire zast. Gavro Kiš. (Peticionalnomu odboru.)

65. Grof Viktor Oršić predlaže svoju bansku pozivnicu kao virilista na saboru. (Verifikacionalnomu odboru.)

66. Zem. vlada podnaša proračun za narodne učione. (Odboru za proračun.)

67. Kraljevica moli za podignuće željezničke postaje u Križišću. Podupire g. Smaić. (Odboru narodno-gospodarskomu.)

68. Poglavarstvo bjelovarsko izjavljuje, da mu nije ništa poznato glede iztrage proti odvjetniku Fochtmanu i Stahuljaku. (Uzima se na znanje.)

69. Ravnateljstvo brodarskoga družtva u Senju moli, da se od poštarske službe oprosti. Podupire g. Crnadak. (Peticionalnomu odboru.)

70. Janko Gorun moli, da se zadruga „Vorschuss-Verein“ za činovnike učini jednakom s drugimi novčanimi zavodi u zemlji.

Antun Jakić: Molim, ja mislim, da nebi bilo razloga ovaj predmet uputiti na peticionalni odbor, jer se neodnosi na nikakovu podporu, nego mislim, da se zem. vladi to prepusti, koja i onako ima vrhovno nadzorničtvo nad novčanimi zavodi, i da ova učini, što misli.

Predsjednik: Za sada mislim, da bi se mogli složiti u tom, da se to preda odboru na narodno-gospodarstvo, a ovaj će onda učiniti svoj predlog. Dakle prima li se? (Prima se).

Bilj. **Gavro Kiš**: 71. Franjo Kurelac moli za podporu. Podupire g. Miškatović. (Peticionalnomu odboru.)

72. Grof Samuel Keglević moli, da se oprosti skrbničtva, pod koje je stavljen. Podupire dr. Makanec.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Da se nemisli, da ja podupirem molbu, koja neima smisla, hoću to razjasniti. Gosp. grof Samojlo Keglević želi, da se zakonska ustanova o skrbničtvu promjeni, želi pružiti vis. saboru jasan dokaz o tomu, kako po obstojećem zakonu nastati može slučaj, da se čovjek bez dovoljnih stvarnih razlogah stavi pod skrbničtvo. Gosp. grof S. Keglević tvrdi, da ga je barun Levin Rauch iz sebičnih motivah pod kuratelu staviti dao, buduć da ovoj molbi prileži mnienje sadašnjega ministra Ungera u Beču i takodjer profesora gradjanskoga zakona u Pešti, iz kojih proizlazi, da se pomenuti grof nije imao staviti pod kuratelu. — Ja nisam dalje o tom predmetu informiran, nu držim, da sabor mora upotrebiti taj slučaj za da uvidi, kako je septemvirat za vrieme baruna Raucha sudio. Predlažem, da se ta molba ima zakonodavnomu odboru predati. (Prima se.)

Digitized by Google

Bilj. **Gavro Kiš**: 73.) Predsjedničtvo zem. vlade priobćuje, da će prigodom predstojeće razprave o proračunu istu zastupati: gg. odielni predstojnik dr. Muhić, naslovni odsječni savjetnici Halper i Kršnjavi i odsječni tajnik Vardijan.

(Prima se na znanje.)

74.) Odbor za saborske troškove podnaša izvješće svoga dosadanjega djelovanja, da se u pretres uzme.

(Odboru za dnevni red.)

75.) Izviešće narodnih zastupnikah dra. Brlića i Gavre Kiša kao iztražiteljah za izbor u Draganiću.

Jovan Živković: Ovo izvješće ima se prije svega tiskati a onda čitati i na dnevni red staviti.

Predsjednik: Želi li vis. kuća, da se ovo izvješće čita? (Nek se čita.)

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita izvješće iztražnoga povjerenstva o izboru kotara jastrebarskog; prilog 2.)

Predsjednik: Ovo će se izviešće staviti na dnevni red.

Josip Špun: Vis. sabore! Već dosta dugo vremena . . . . .

Predsjednik: Molim, ja imam još nekoje stvari vis. kući priobćiti. — G. zastupnik Emanuel Priester traži dopust od 3 nedjelje. Dozvoljava li vis. kuća ovaj dopust? (Dozvoljava se.) — G. zast. Inkey moli dopust na 4 nedjelje. Dozvoljava li vis. kuća ovaj dopust? (Dozvoljava se.)

Isto tako priobćujem vis. kući, da se je g. veliki župan Kušević prijavio kod predsjedničtva, da se je na nekoliko danah udaljio. Buduć da je g. Kušević sada ovdje prisutan, to prestaje o tom govor.

Rieč ima g. zastupnik vitez Smaić.

Bartol Smaić: Visoki sabore! Stanoviti podzakupnik kod gradnje karlovačko-riečke željeznice zaostao je kroz 15 danah plaćanjem nadnicah svojim težakom, medju kojimi ima do stotina žiteljah iz prediela hreljinskoga u našem Primorju.

Dne 14. prošloga mjeseca obeća taj zakupnik, da će nadnice izplatiti, nu neizpuni obećanja navodiv, da bijaše pokradjen i da ide na Rieku po druge novce, kojimi će svoj dug namiriti.

Sakupljeni težaci nisu htjeli vjerovati u to obećanje, tim više, što je zakupnika nestalo, bez da su platili težakom krvavo zasluženu muku.

Toga radi odlučiše njih do 400 pratiti poduzetnika na Rieku, da ondje primu, što im ide.

To i učiniše, dodjoše mirno na Rieku i mirno čekahu na trgu Adamićevom zakupnika, koji im je kazao, da ide po novce.

Na jedanput državni odvjetnik kod novoustrojenoga riečkoga sudišta dodje na trg praćen oružanimi stražari riečkih uzah, koji po njegovom nalogu, a bez predbježnoga poziva raztjera silom sakupljene težake, nekoje zatvori, druge težko rani, tako da jedan od ranjenika, otac više nejake djece, uslied zadobivene rane umre.

Da nije potrebito bilo oružanom silom posredovati, dokazuje faktum, da gradsko redarstvo, kojemu nadleži uzdržavanje javnoga mira, nije interveniralo, i da je pučanstvo riečko, budi na njegovu veliku čast rečeno, indignirano nečovječnim i ničim opravdanim silovitim postupkom organa, u čiju nadležnost nespada mjestno redarstvo.

Držeć, da vladi još nisu poznati žalostni dogadjaji, koje sam što kraće nacrtao: — držeći nadalje imenito i poglavito, da vladi našoj prigodom uredjenja provizorija na Rieci bijaše ujamčen onaj upliv, koji je potrebit obzirom na okolnost, da je grad Rieka naravno sjedište županije riečke, i po tom da žiteljstvo županije iste stoji u neprekidnom obćenju sa tamošnjim žiteljstvom i upravnimi organi, usudjujem se staviti na visoku vladu sliedeću interpelaciju:

Je li voljna visoka vlada svojim putem izposlovati, da se opisani dogadjaji nepristrano iztraže?

Predsjednik: Interpelacija ova priobćiti će se vladi. Rieč ima g. zast. Špun.

Josip Špun: Visoki sabore! Ja i moji prijatelji podnieli smo prije dulje vremena, već preko mjesec danah, više interpelacijah na visoku vladu, na koje vlada još do dan danas odgovorila nije.

Interpelacije ove smjerale su i zasjecale najviše u predmete, tičuće se zaštite imetka javnoga i privatnoga. Dužnost vlade bila je, da odgovori na ove interpelacije, tako, da se onda dotični interpelant ili zadovolji s odgovorom ili pako da dotične predloge svoje stavi. Dočim vis. vlada dosada nije ništa odgovorila, a poznato mi je, da će ovo zasjedanje još kratko vrieme trajati, te da će se sabor naskoro odgoditi radi ugarskoga sabora, to već ne samo, ko što je moj prijatelj dr. Makanec spomenuo i označio, da ovo neodgovaranje znači preziranje ovoga sabora, već ja kažem, da nije to samo preziranje, nego neprijateljstvo napram vis. saboru i naproti narodu. Nehajstvo je to, koje se proti narodnomu dobru pokazuje; rat se tu čini proti ćudorednosti i zakonitosti; jer mislim, kad se polag onih interpelacijah, koje su smjerale na to, da vlada poprimi korake na zaštitu šumah krajiških, mislim kad se nove šume predmetom grabeža čine i kad se interpelacije radi zločinah, koje su razni činovnici počinili, prave, da se proti ovim iztraga povede, da se sigurnost osobnoga imetka obezbjedi, onda mislim, da nije umjestno šutiti.

I osobito to nedolikuje vladi, koja se mora pokazati prijateljicom naroda, domovine i ćudorednosti i zakonitosti. (Živio!)

Ja se sbilja čudim, kad vlada nije dosada za vriedno

Digitized by Google

pronašla, da odgovori na interpelacije ove, i da se toga nije sjetila, kad je došla pred vis. kuću s proračunom i tražila, da joj se proračun odobri. Neka ona ni najmanje nebiedi vis. kuću, ako bude čula stvarih, koje će joj biti jako neugodne.

Zato pitam vladu, zašto još nije odgovorila na ove naše interpelacije?

Vladin zastupnik dr. **Pavao Muhić**: Neka mi bude dozvoljeno odgovoriti g. interpelantu. — Vlada dosada nije mogla odgovoriti na sve interpelacije zato, što evo više od 14 danah nije bilo saborske sjednice. — Jedna je interpelacija po g. zastupniku garešničkomu stavljena, na koju sam pripravan danas odgovoriti.

Ta interpelacija glasi: (Čita). „Zašto vis. vlada neizdade rimo-katoličkomu svećenstvu županije belovarske naznačaj, za koliko mu je plaća povišena, i je li vis. vlada nakanila odrediti, da se ta povišena plaća još ove godine pa ma naknadno izplati?"

Vlada zemaljska nije mogla doznačiti povišenje te plaće, dok se nije na čisto izvelo, koja svota i kojim osobam se ima povišena kongrua podieliti. — Poznato je saboru i odboru, koji proračun razpravlja, kakav je proračun za belovarsku županiju, koji je oddieljen od obćenitoga zemaljskog proračuna, da iznaša 147.000 deficita.

Vlada je imala dosta posla dok je na čisto izvela, koliko pojedini župnici dobiti imaju. Ta svota iznaša 28.034 for. — Ako bi se to sve doznačilo bilo, onda bi nastala neprilika, da sve pjeneznice nebi mogle bile izplatiti dotične svote.

Izjavljujem g. zastupniku na njegovu interpelaciju, da će skoro sliediti naknadno izplaćivanje, onda će dotičnici dobiti kongruu počam od 1. siečnja 1872. god.

Josip Špun: Zadovoljavam se ovim odgovorom na moju interpelaciju.

Predsjednik: Rieč ima g. Grčić.

Pavao Grčić (čita interpelaciju): Visoki sabore! Iz razloga, što je uslied najvišega riešenja od 24. travnja 1869. pozvani bivši u sriemske Karlovce srbski crkveno-narodni sabor — koji svoje djelovanje još i do danas dovršio nije, — uslied odpisa kr. ugarskoga ministarstva za bogoštovje i nastavu od 11. travnja t. god. br. 455., na temelju najvišega riešenja Njeg. Veličanstva od 29. ožujka t. g. razpušten, bez da je dočekati mogao potvrdu po njemu izradjenog ustrojstva sabora, što mu je najglavniji zadatak bio;

s razloga, što isti sabor nikakova povoda svomu razpustu dao nije, i tako nikakove krivnje neima — što se u prehvaljenom odpisu ug. ministra za bogoštovje i nastavu i nekaže, da bi kakova krivnja sabora za razpust istoga povodom bila, šta više razpust ni jednom riečju motiviran nije i tako neopravdan;

s razloga, što je usljed istoga odpisa ug. ministra za bogoštovje i nastavu nov srbski crkveno-narodni sabor na dan 6. (18.) kolovoza t. g. u sriemske Karlovce sazvan, i što je ovomu saboru za najglavniji zadatak postavljeno, da izbor mitropolita-patriarha po načinu dosadanjem u prisutnosti vladalačkoga povjerenika obavi, a zatim eventualno i druge poslove, naročito konačno riešenje još nedovršenih saborskih operatah, preduzme;

s razloga, što je člankom IX. od god. 1868. ugar. sabora zajamčena srbskomu crkveno-narodnomu saboru podpuna autonomija, a sa ovom se nikako neslaže, da vladalački povjerenik u saboru prisustvuje;

s razloga, što je god. 1869. sazvani, a sad razpušteni sabor, na temelju čl. IX. od god. 1868. u tri zasjedanja god. 1869., 1870. i 1871. bez prisutnosti vladalačkoga povjerenika saborisao, mnoge zakone i ustanove donio, od kojih je većina i najvišu potvrdu dobila, i tako što je saborisanjem ovoga sabor autonomija srbskoga crkveno-narodnoga sabora i djelom priposnata;

s razloga, što bi izašiljanje vlad. povjerenika za novo pozvani sabor, naročito u koliko bi taj povjerenik imao zadaću, da ma ikakova upliva uzima u djelovanju i razpravi sabora, u poslovih tičućih se crkve, škole i fundacijah, bila flagrantna povrieda zakonito priznate, ujamčene i djelotvorno oživotvorene autonomije sabora;

s razloga, što izbor mitropolita-patriarhe u autonomiju sabora spada i što nikako nemogu više propisi tako zvanoga „rescriptum declaratorium nationis illyricae" god. 1779. putem administrativnim izdani — pošto danas pozitivni zakon postoji — važiti i to tim manje, što je danas razpušteni sabor, posluživši se svojim autonomnim pravom, dosadanji način izbora u prisutnosti vladinoga povjerenika i javnim glasanjem, svakako dakle pod pritiskom, kao neuredan i neshodan odbacio i zamienio drugim, uvrstiv odnosne ustanove u statut o ustrojstvu sabora, koji je još prošaste godine vladi na potvrdu podnešen, gdje još neriešen leži;

s razloga, što je vladi priuzdržano pravo jedino vrhovnoga državnoga nadzora bez ikakve druge dispozitivne vlasti i tako što joj nepripada zapoviedati saboru, da ima izbor mitropolita po dosadanjem, autonomiju ograničujućem načinu obaviti;

s razloga, što pretežna većina iztočno-pravoslavnoga naroda mitropilije karlovačke u Hrvatskoj i Slavoniji sa dotičnom vojenom krajinom živi — što je kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji člankom I. od god. 1868. §. 48. podpuna autonomija osigurana i tako u djelokrug vlade hrvatsko-slavonske spada kako zakonodavstvo tako i izvršba u djelih bogoštovja i nastave, — što se srbski crkveno-narodni sabor u sriemskih Karlovcih, dakle na zemljištu kraljevine Hrvatske i Slavonije obdržava i tako što bi svakojako vlada hrvatsko-slavonska upliva u stva-

*

Digitized by Google

ranju napred spomenute naredbe ugarske vlade imati morala:

s razloga, što želim, da se nezakonitim postupanjem vlade na štetu države i naroda neuzmućuje pravna sviest i neslabi poštovanje zakona i zakonitosti, usudjujem se na visoku vladu hrvatsko-slavonsku staviti pitanje:

Je li imala upliva kakova pri stvaranju napred spomenute naredbe kr. ug. ministarstva za bogoštovje i nastavu od 11. travnja t. g. br. 445?

Ako je imala, čim će opravdati, da je istom autonomija srbskoga crkveno-narodnoga sabora flagrantno povriedjena?

Ako nije imala — a i na svaki način, je li voljna i to obzirom na rok, za koji je novi crkveno-narodni sabor na dan 6. (18.) kolovoza t. god. u sriemske Karlovce sazvan, bez odlaganja učiniti što treba, da se:

1. na pomenuti sabor neizašalje vladalački povjerenik, a najmanje takovi, koji bi imao upliva ma kakova uzimati u razprave i ine u okvir zakonite autonomije sabora spadajuće poslove, ticalo se to izbora mitropolita ili inih posalah crkve, škole i fundacijah;

2. da se opozove odredba vlade o izboru mitropolita-patriarha po načinu dosadanjem i u buduće da vlada rešpektuje u svemu zakonitu autonomiju srbskoga crkveno-narodnoga sabora.

Predsjednik: Ova će se interpelacija vladi priobćiti. — Rieč ima g. Antolek.

Dragutin Antolek: Visoki sabore! Žitelji kotara bielskoga u varaždinskoj županiji, koji sada spada pod središnji kotar županije, pratili su g. 1848. našu vojsku u Ugarsku proti buntovnikom, pa su tom prilikom tamo izgubili svoje konje i kola, pa su ti siromasi lišeni bili svega. — Te sve štete likvidirane su još za Bachovoga systema. U mnogih kotarih su žitelji podpuno odštećeni bili, samo ovi siromasi kot. bielskoga još do dan danas niti novčića dobili nisu. — Iz svega toga postupka kotarskih sudovah proizlazi, da im nije ležeće do toga, da ovi siromasi svoje novce dobiju; jer prijašnji kot. sudac, kad mu je tko o tom štogod reko, dobio je grčeve. A sadanji odmah kazni onoga, koji mu što od toga rekne.

Tako čovjek zbilja mora nešto posumnjati u toj stvari. —

Ako se u obzir uzme, da su Bedeković, Rauch i Pastory odštetu dobili, koji su god. 1848. isto tako proti domovini vojevali košto buntovnici Magjari, zašto se vlada nepobrine, da i ovi siromasi dobe odštetu. Siromasi su to u istinu, jer seljak neima nikakova kredita. A seljak, koji je lišen svoje marhe, zbilja je sirota. — Buduć dakle da žitelji kotara bielskoga još do dan danas odštećeni nisu, s toga stavljam na vladu sliedeću interpelaciju (čita):

„Zašto žitelji središnjega kotara varaždinskoga za oduzete im po Magjarih u godini 1848. kao predprežarom konje i kola i ostalu spravu i sve do danas odštećeni nisu?“

Predsjednik: Ova će se interpelacija visokoj vladi priobćiti.

Mavro Broz: Visoki sabore! U istom poslu podnieli su žitelji iz Lepoglave visokomu saboru molbenicu, da se i njim dopita odšteta za izgubljene konje i kola u ratu g. 1848., te da se sabor za ovu obćinu zauzme, da bude odštećena. — Ova je molbenica upućena na peticionalni odbor; ja bi molio, da peticionalni odbor čim prije glede te molbenice svoje mnienje izrazi, da se u saboru u pretres uzme, onda ću ja dalnja u tom pitanju progovoriti.

Josip Muzler: Visoki sabore! Ja imam kratku interpelaciju. Da je vlada na prve interpelacije, koje je stavio g. dr. Makanec i g. Turelli, odgovorila, onda bi bilo suvišno staviti ovu interpelaciju.

U kotaru daruvarskom dogodile su se prigodom izborah kao i indje grozne stvari. — Ja u ustavnoj zemlji nalazim samo jednu kriepost, a to je kriepost štovati zakon. Gospodo, ja mislim, da je dužnost štovati zakon najvećma onim, koji su upravo postavljeni za stražare zakona.

Bivši kandidat narodno-ustavne stranke, kotarski sudac Ladislav Virag, je stranom sam, stranom kroz svoje organe mnogo nezakonitostih počinio.

Izbornici su s početka gledali, što to biva, ali kad bezzakonju ni konca ni kraja nije bilo, to su se kasnije počeli pritužívati i to najprije g. podžupanu, ali jih je on podučio, da njemu podžupan nezapovieda.

U drugoj liniji bi se pritužili g. velikomu županu, koji je za ono vrieme bio Petar Maljevac. Ali vriedni kolega kandidat narodno-ustavne stranke, koji je isto tako haračio, izrazio se je, da mu je tako naložio g. veliki župan. — Onda su se obratili izbornici na vladu, na presv. banske časti namjestnika pl. Vakanovića, da sudac Virag barem na dan izbora zakon vrši, ali niti na to nisu dobili odgovora.

Pošto čl. 62. od god. 1868. propisuje, da vlada ima vrhovno nadzorničtvo nad pravosudjem zemlje, i pošto su izbornici dali tužbu, da kot. sudac vriedja zakon, dobio je sudbeni stol u Požegi tu stvar u svoje ruke. Kao što čujem, kad je došao sudac-iztražitelj u Daruvar, to je Virag ovoga bahato pitao, je li on ima političku dozvolu, da vodi iztragu.

Pak zbilja kao da treba političke dozvole, jer prije nego li je iztraga dovršena bila, vlada je istu obustavila, te je sudac-iztražitelj otišao natrag kao: Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba.

Pošto čitam u zak. članku od godine 1869., da to u djelokrug zem. vlade nespada, mislim, da je to krivo-

Digitized by Google

sudje, ako se iztraga obustavi, gdje se ima voditi, — dužnost mi je staviti na vladu sliedeću interpelaciju: (čita) „Je li vlada zna, da je povedena iztraga proti sudcu Viragu obustavljena, i je li voljna svoju obustavnu naredbu opozvati?"

Visoki sabore! Ja sam podulje vremena oklevao s tom neugodnom dužnosti interpelacije; nu buduć da vlada na prve dvie slične interpelacije odgovorila nije, stavljam treću, da vidimo, je li će joj biti povoda, da na ovu treću odgovori.

Predsjednik: Ova će se interpelacija zem. vladi priobćiti. — Želi li od gospode još tko govoriti? Buduć više nitko neželi rieč, to bi sjednicu digao.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Ja sam tako slobodan predložiti, da se izviešće, koje je danas pročitano o izboru gosp. Hatza, metne odmah na dnevni red. — Dosta je dugo g. Hatz sjedio ovdje na štetu dotičnih izbornikah. Sad je 12 satih; za 2 sata možemo debatu svršiti, da odredimo novi izbor, da se dotično pučanstvo rieši čim prije zastupnika, koji mu je silom narinut, jednoga zastupnika, kojemu niti po predlogu povjerenstva nemože biti mjesta u našoj sredini. (Živio.)

Predsjednik. Prima li kuća predlog g. dra. Makanca, koji predlaže, da se izviešće o iztragi izbora u Draganiću odmah na dnevni red metne?

Jovan Živković: Već je zaključeno, da se to izviešće ima dati odboru za dnevni red. (Glasovi: Odmah). Ali mora biti prije tiskano i razdieljeno, onda čim prije odboru za dnevni red predati. Danas nije na dnevnom redu; može se metnuti sutra, prekosutra. Netreba htieti ono, što je proti poslovniku, koji propisuje, da treba barem 3 dana, da se koji predmet u pretres uzme.

(Glasovi: Adresa?)

Predsjednik: Gospoda, koja su za predlog gosp. dra. Makanca, neka izvole ustati. (Većina.) Zaključeno je dakle na predlog gosp. dra. Makanca, da se ovo izviešće odmah u pretres uzme, koje je povjerenstvo podnielo o iztragi u Draganiću. Molim g. izvjestitelja da izvoli čitati izviešće.

Gavro Kiš: (Čita izviešće iztražnog povjerenstva; prilog 2.)

Dr. **Aleks. Rogulić**: Ja držim, da se ima cielo izviešće ujedno s prilozi čitati, da se možemo o stvari točno ubaviestiti.

Predsjednik: Prima li se predlog dra. Rogulića, da se i prilozi čitaju. (Glasovi: Ne, netreba.)

Ivan Vončina: Visoki sabore! Ja mislim, da se odustane od svake razprave, već da se samo glasuje, je li se prima predlog povjerenstva, buduć da neima protupredloga.

Izvjestitelj **Gavro Kiš**: Visoki sabore! Povjerenstvo izašlo je na lice mjesta, te je tamo saslušalo svjedoke, kojih bijaše do 34 na broju i pronašli smo ono, što je ovdje u izviešću napomenuto, da je izbor narodnog zastupnika jastrebarskoga zbilja nezakonit; jer je tako proti zakonu izbornoga reda, što se formalnoga postupka tiče, kao što same stvari, kao što se je visoki sabor osvjedočiti mogao iz izviešća. Bili su najme ljudi, koji su na birališće došli, pozatvoreni, nu ne samo takovi, koji nisu imali glasa, već onakovi, koji su imali pravo glasa, što po mnienju povjerenstva ograničuje slobodu izbora. Stoga nismo mogli na ino, nego predložiti visokomu saboru, da se taj izbor uništi i novi izbor razpiše i da se budući izgredi preprieče, da izbor nebude u Draganiću, već da se drugo koje mjesto zato opredieli.

(Prima se.)

Dr. **Milan Makanec**: Ovdje nije predlog glede troškovah učinjen. Ja mislim, da po zakonu imade onaj troškove nositi, koji je krivcem pronadjen.

Ivan Vončina: Ja mislim, da se predlog ovdje na troje dieli. Predlog g. izvjestitelja ima 2 diela, k tomu dolazi još treći predlog g. dra. Makanca. Prvi je dio da li se ima izbor zastupnika jastrebarskoga smatrati valjanim ili da li se ima zabaciti. Drugi je predlog g. izvjestitelja, da se biralište prenese na drugo mjesto. Treći je predlog g. dra. Makanca glede troškovah.

Što se prvoga predloga tiče, o tom će odlučiti vis. kuća. Drugi je predlog, da se biralište na drugo mjesto prenese, o tom sabor nemože odlučiti, to spada na vladu, odnosno na izbornu deputaciju; nego sabor može izraziti želju, može pozvati vladu, da radi dobroga reda i obzirom takodjer na udobnost pučanstva, da biralište opredieli na mjestu, koje je pučanstvu najpristupnije, da se mjesto izbora odredi na najshodnijem mjestu, da gleda, neka bude kod budućega izbora mjesto ono, gdje je običajno sjedište kotarskoga suda.

Glede trećega predloga, što se troškovah tiče, to mislim, da se od strane sabora o tom ništa odlučiti nemože, dok gospoda izaslanici svoga troškovnika nepredlože. — (Makanec: Može se u načelu.) Po načelu poslovnika ima troškove nositi onaj, koji je krivcem pronadjen, kaošto i zahtieva g. izvjestitelj. Krivnja pada na onoga, koji je ravnao izbor, a to je kotarski sudac, da se dakle krivcem proglasi kot. sudac, koji je rukovodio izbor, i da se vlada pozove, da njega pritegne na naknadu troškovah.

Predsjednik: Želi li još tko progovoriti?

Dr. **Mihajlo Posilović**: Što se tiče odštete troškovah, sabor nemože ovdje odlučiti. U poslovniku stoji, da onaj koji tužbom svojom padne, imade troškove iztrage nositi, isto se može samo protegnuti na onoga, koji tuži. Pa sve da se uzme, da je po poslovniku krivac u obće dužan platiti troškove, to još nije dovoljan razlog; jer

Digitized by Google

poslovnik nije zakon, koji bi imao obvezne moći. I ja se bojim, da kad bi odlučili, da neki sudac ima troškove platiti, da bi sabor sebe smiešnim učinio; jer glede odštete odlučuje gradjanski zakon i postupnik.

S toga mislim, da se ovo pitanje izpusti, jer sabor nemože odlučiti, tko da ima troškove platiti.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Ja vrlo žalim, da se je verifikacija na takav način obavila. Dogadjale su se ne samo u kotaru jastrebarskom grozne nezakonitosti, nego ima u našoj sriedini zastupnikah, kojih izbor bi se na istom temelju uništiti morao po našem saboru. — Težko je zaista ovoj gospodi bilo oko duše, kad su slušali čitati ovo izviešće. Morali bi reći metnuv ruku na srce: košto se je Hatzu dogodilo, tako bi moralo biti i nama.

Prvo pitanje jest, dali se ima izbor g. Hatza uništiti. Ja mislim, da ćemo svi jednoglasno prihvatiti predlog povjerenstva. — Drugo je, da se mjesto birališta promjeni. Gosp. Vončina pravo je reko, da ima biti biralište u Jaski, koje je najprikladnije mjesto i najpristupnije.

Nego ja mislim, da bi povjerenstvo još jedan predlog staviti bilo imalo, a taj jest, da se mjesto sadanje izborne deputacije druga imenuje: jer ova nebi kadra bila imati povjerenja niti u pučanstvu tamošnjem, a niti u nas, da će zakon provesti, kako valja.

Ja dakle predlažem, neka sabor izjavi, da se umjesto dosadanje izborne deputacije druga imenuje.

Ja nisam zvan, da predlažem ovdje, tko će platiti troškove, te zato glede odštete pristajem na mnienje g. dra. Posilovića. Istina je, da poslovnik nije obvezan zakon.

Predsjednik: Ako nitko više neželi govoriti, onda ćemo pristupiti glasovanju. Imam 3 točke. — Prva točka iztražiteljnoga povjerenstva glasi: da se izbor g. Hatza, koji je obavljen u Draganiću, ništetnim proglasi. — Ona gospoda, koja su toga mnienja, neka izvole ustati. (Ustane većina.)

Zaključak dakle sabora glasi, da se izbor g. Hatza uništuje. — Druga točka predloga gospode iztražiteljah glasi, da se vlada pozove, neka mjesto izbora iz Draganića u koje drugo mjesto prenese.

G. dr. Makanec predlaže k tomu neka se vladi preporuči, da se novi izbor preduzme u Jaski; to isto predloži i g. Vončina.

Ona gospoda, koja su zato, da se nikakovo mjesto neimenuje, košto predloži g. izvjestitelj. —

Ivan Vončina: Ja sam predložio, da se mjesto izbora opredieli u sjedištu kotara, samo da bude u sjedištu kotara. Meni je svejedno, da li u Jaski ili u Karlovcu.

Predsjednik: Ako se dakle ovaj predlog neprotivi tomu, kako je predložio g. izvjestitelj, onda možemo o tom najedanput glasovati.

Dr. **Milan Makanec**: Banija leži na kraju toga kotara, zato ja mislim, da bi posve pravedno bilo, da se opredieli za mjesto izbora Jaska, koja leži u sriedini kotara.

Petar Maljevac: Ja sam toga pokornoga mnienja, da mi nismo vlastni opredieljivati mjesta za izbor, buduć da to ima centralni županijski izborni odbor odlučiti, a ne pako sabor.

Predsjednik: Ovo isto, što je presv. gosp. Maljevac kazao, stoji u predlogu g. Vončine; jer je i on izrazio mnienje, da vis. kuća nemože odlučiti mjesto izbora. Ali g. Vončina mnije, da visoka kuća može preporučiti vladi, dakle samo u tom smislu se radi. — I predlog gg. iztražiteljah i g. dra. Makanca ide na to, da sabor vladi samo preporuči mjesto izbora.

(Razni glasovi.)

Josip Špun: Molio bi gosp. Maljevca, da nedira u formulaciju predloga.

Predsjednik: Predjimo dakle na drugu točku predloga povjerenstva, koja glasi, da se u pogledu novoga izbora, koji se ima obaviti, zamoli vlada, da ga iz Draganića u drugo koje mjesto prenese. G. dr. Makanec i Vončina predlažu upravo mjesto Jasku.

Ona gospoda dakle, koja su zato, da se vladi preporuči, da se novi izbor neima obavljati u Draganiću, nego u Jaski? (Ustane većina.)

Dakle zaključak sabora glasi: zem. se vladi preporučuje, da budući izbor nedrži više u Draganiću, nego u Jaski.

Onda o predlogu učinjenom, što se troškovah tiče, to mi se čini, da je g. dr. Makanec odustao od njega.

Dr. **Milan Makanec**: Ja sam samo rekao, da povjerenstvo još nikakova predloga o tom učinilo nije.

Predsjednik: Buduć da je bilo govora o tom, čini mi se, da se g. dr. Makanec sa drom. Posilovićem slaže, da se o tom ništa odlučiti neima.

(Glasovi: Dobro.)

Dr. **Milan Makanec**: Ja predlažem, da se vlada pozove, da za novi izbor u Jaski imenuje drugo povjerenstvo, koje nebude takovih nezakonitostih počinilo kao prvašnje. (Glasovi: Prima se.)

Predsjednik: Ona gospoda, koja su za to, da se vladi preporuči i to, da se za novi izbor u Jaski drugo povjerenstvo imenuje, neka izvole ustati.

(Ustane većina.)

Dakle ukupni zaključak glasi ovako:

Digitized by Google

I. Izbor g. Hatza u Draganiću obavljen ukida se.

II. Budući izbor neka se nedrži u Draganiću nego u Jaski, i

III. Preporučuje se vladi, da za budući izbor imenuje drugo povjerenstvo.

Pavao Grčić: Što se tiče pitanja o troškovih, to ja nisam mnienja g. dra. Posilovića.

Ovaj odbor poslan je po nalogu sabora, da na licu mjesta iztraži, kako je bio tamošnji izbor obavljen. On je tu iztragu vodio, te o tom svoje izviešće podnio. — Saboru nadleži o tom se postarati, kako će ovaj odbor do naknade troškovah doći. — Ako bi predlog dra. Posilovića usvojili, da se kod suda traži, da se limitirani troškovnik plati, velim, da nebi to umjestno bilo; nego naprotiv tomu mislim, da bi to visoki sabor riešiti imao. Sabor kaže, mi smo slali odbor, a odbor je vršio svoju dužnost, nalog naš; to se mora sabor takodjer postarati, da odbor do odštete troškovah dodje. Ja želim, da sabor to rieši i da se povjerenikom plate troškovi, možda iz saborskoga fonda ili kako drugčije. Samo bi želio, da to sabor rieši, hoće li se to poslie iz saborskoga fonda platiti.

Dr. **Milan Makanec**: Predlog g. Posilovića neizključuje predlog g. Grčića. — Po sebi je jasno, da gg. povjerenici moraju biti odštećeni i da će odbor za saborske troškove likvidirati dotični troškovnik. Drugo je pitanje, kako će biti erar odštećen, za to se ima brinuti financijalna prokuratura, odnosno zem. odvjetnictvo. — To je moje mnienje.

Izvjest. **Gavro Kiš**: Ja mislim, da je suvišno o tom rieč povesti, kako će troškovi namiriti, buduć da troškovnik još nepredleži. To će se u svoje doba dalje riešiti moći, kad budemo naš troškovnik vis. sabor predložili.

Dr. **Aleksander Rogulić**: Visoki sabore! Ja nisam toga mnienja, da se ovdje to neima riešiti, buduć da nepredleži to pitanje. — A držim nekorektan predlog predgovornikah, koji kažu, da se neima ovdje tražiti riešenje toga pitanja i da više nemože u pretres dolaziti; ali nitko drugi nije kompetentan o tom štogod reći osim sabora, i nemože se tu kazati, da neima troškovah.

Ako to u načelu propustimo, onda će zaista mnogim zloporabam kod izborah biti širom vrata otvorena. — Troškovi kod izbora namireni su po eraru; mi znamo, da su prisjednici i predsjednici plaćeni bili, da su pobirali dnevnice. Biti će opet izbor, povjerenstvo će zasjedavati; tu će biti opet troškovah, koji će se na zemaljski trošak namiriti morati, samo se za danas još nezna, kolika će to biti svota. — Ali može se reći, da onaj, koji je kriv, državi nadoknaditi mora troškove.

Ja dakle zahtievam, da se troškovi po dotičnomu krivcu namire; a krivac je ovdje prezes dotične izborne deputacije, i on mora te troškove podmiriti.

Predsjednik: Želi li još tko progovoriti?

Jovan Živković: Ja mislim, vis. sabore! da sada ovdje nemože biti govora o troškovih, koji se još netraže. Kad se budu troškovi zahtievali, da li su osnovani, o tom dati će odbor svoje mnienje, i sabor liquidirati; onda će biti prilika i povod odlučiti, tko ima troškove nositi, inače sve je precipitirano. Ja predlažem, da se prelazi na dnevni red.

(Glasovi: Dnevni red.)

Predsjednik: Ona gospoda, koja su za predlog g. I. podpredsjenika Živkovića, da se preko toga pitanja prelazi na dnevni red, neka izvole ustati. (Ustane većina.) Dakle prelazi se na dnevni red preko predloga glede troškovah.

Buduć da je tim za danas dnevni red izcrpljen, dižem sjednicu. Buduća sjednica će se običnim načinom oglasiti.

(12½ sata.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik.

trinaeste sjednice sabora kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, obdržane dne 18. srpnja 1872. u glavnom gradu Zagrebu, pod predsjedom g. Ivana Mažuranića.

Pročitan je zapisnik 12. sjednice i odobrava se uz prihvaćenu primjetbu poslanika sreza irižkog, da se u zapisniku kod njegovog imena izpravi mjesto „Šandor“ sa Alexander.

Zatim su oglašeni:

1. (Pod br. 63.) Dopis zemaljske vlade od 2. srpnja 1872. br. 7682/2360, kojim se predlaže na prosudjivanje i odobrenje računski zaključak o autonomnom budgetu ovih kraljevinah za god. 1870. — Upućuje se na proračunski odbor.

2. (Pod br. 137.) Dopis zem. vlade od 13. srpnja 1872. br. 1001/303, kojim se predlaže osnova zak. članka glede Hallerskih zakladnih prebendah i obskrbnih štipendijah hrvatskoga odiela. — Upućuje se na zakonotvorni odbor.

3. (Pod br. 134.) Dopis predsjedničtva zem. vlade od 16. srpnja 1872. br. 2254/pr., kojim se predsjedničtvu saborskom do znanja stavlja, da je Njegovo cesarsko kraljevsko apoštolsko Veličanstvo blagoizvolilo premilostivo na znanje primiti izraz sažaljenja hrv.-slav. sabora povodom smrti nadvojvodkinje Sofije. — Uzima se na ugodno znanje.

4. (Pod br. 133.) Molbenica obćine Veliki Zdenci, županije belovarske, poduprta po zastupniku garešinačkom, da se sabor na nadležnom mjestu zauzme, da im se umali porez od šljivikah i pecarina.

5. (Pod br. 136.) Molbenica kot. pisarah županije zagrebačke, poduprta po zastupniku kotara stubičkog, radi povišenja godišnje plaće.

6. (Pod br. 135.) Molbenica odbora zaklade za podporu siromašnih slavenskih djakah na gradačkom sveučilištu, poduprta po zastupniku kotara vrbovskog, radi opredieljenja prineska.

7. (Pod br. 138.) Molba upravljajućeg odbora hrvatskog pedagogičko-književnog sbora, poduprta po zastupnicih kotara peteranečkog, gjurgjevačkog, djakovačkog i trsatskog, radi podieljenja podpore.

8. (Pod br. 139.) Molba obćine Novi, županije riečke, poduprta po zastupniku kotara crkveničkog, da se tamo podigne niža realka.

9. (Pod br. 140.) Molba učiteljskog sbora kr. velike gimnazije zagrebačke, poduprta po zastupniku turopoljskom, radi povišenja odnosno definitivnog uredjenja plaćah učiteljah na središnjih učilištih trojednice.

Podnesci pod br. 4., 5., 6., 7., 8. i 9. ovog zapisnika upućuju se na molbeni (peticionalni) odbor.

10. Po tome stavlja zastupnik kotara garešinačkog na zem. vladu sliedeću interpelaciju:

Je li belovarska županijska oblast glede obustave sječenja šume hercegovačke obćine Zdenački Gaj i Crni lug zvane kod visoke vlade kakove korake učinila i ako, koje je mjere visoka vlada u tom ohziru poprimila i konačno zašto ovo sječenje obustavljeno nije?

11. Isti zastupnik upravlja nadalje na zemaljsku vladu siedeću interpelaciju:

Zašto visoka vlada neizdade rimokatoličkomu svećenstvu županije belovarske naznačaj, za koliko mu je plaća povišena i je li visoka vlada nakanila odrediti, da se ta povišena plaća još ove godine pa ma naknadno izplati. — Obe ove interpelacije imaju se dostaviti zemaljskoj vladi.

Iza toga priobćuje predsjednik, da su se u 12 sjednici izabrani odbori konstituirali i da su izabrani u odboru za dnevni red za predsjednika Jovan Živković, za izvjestioca gosp. Slavoljub Vrbančić, u odboru zakonotvornom za predsjednika gosp. M. Mrazović, za izvjestioca g. dr. Milan Makanec, u odboru za proračun i narodno gospodarstvo za predsjednika gosp. Bartol vitez Smaić za izvjestioca g. Josip Muzler.

Zatim se pristupi k razpravi nu dnevnom redu stojećeg predloga zastupnika kotara virjevskog i drugovah, da sabor stvori sliedeći zaljučak:

„Kr. zemaljska vlada kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije poziva se, da izvedenje naredbe svoje od 27. svibnja 1872. br. 6032/1136, kojom se ovozemnim obćinam imperativno nalaže dužnost, da preuzmu od kr. poreznih uredah neposredno pobiranje i ućerivanje zemljovladarskog t. j. državnoga poreza, obustavi. Pošto je predlog ovaj pri preduzetom glasovanju prihvaćen ogromnom većinom, to se ima taj zaključak sabora zemaljskoj vladi priobćiti, i po tome odpada protupredlog zastupnika pokupskog, koji glasi: „Vladu pozvati, da se sa ugarskim ministarstvom sporazumi, kako da se odustane od izvedenja §§. 22. i 26. zak. čl. XXI. i ostalih od god. 1868. u koliko se odnosi na vanjske obćine prama tomu još neuredjene.

2. Da naši poslanici na ugarskom saboru nastoje, da se zak. čl. XXI. prama tomu u ugarskom saboru promieni; dočim predlog zastupnika sv. križkoga, koji je glasio, da se preko oba predloga na dnevni red predje, pri na prvom mjestu preduzetom glasovanju u znatnoj manjini ostade.

Zastupnik grada karlovačkog izjavljuje svoje čudjenje da se vlada ni najmanje ne obzire na želje zastupstva i neodgovara na silne interpelacije, te predlaže, da se vlada pozove, da što prije odgovori na iste.

I pošto je dnevni red za ovu sjednicu sasvim izcrpljen, to predsjednik u $2^1/_2$ satih po podne zaključi sjednicu s izjavom, da će buduću po potrebi blagovremeno zakazati.

Ivan Mažuranić v. r.

Dr. Alex. Rogulić v. r.
sab. bilježnik.

Digitized by Google

Prilog 2.

Visoki sabore!

Povjerenstvo, izabrano zaključkom vis. sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije za preduzeće iztrage proti izboru narodnog zastupnika izbornog kotara jastrebarskog Vilima Hatza, preduzelo je povjereni mu posao, te o tome predlaže svoje sa iztražnimi spisi obloženo izvješće uz shodan predlog.

Stranom izpoviedanjem članovah izborne deputacije i sadržajem službenih izpravah, stranom pako izkazom oštećenikah i drugih svjedokah dokazani su sliedeći čini i okolnosti:

1. Izborni kotar jastrebarsko-karlovački biralištem u Draganiću sastoji se stranom iz obćinah kotara jastrebarskoga, stranom iz obćinah kotara karlovačkoga.

Izborna deputacija, sastojeća se iz g. kot. sudca Travenića kao predsjednika, g. Falknera i g. Benkovića kao prisjednikah, te g. Majerhofera kao perovodje, obavila je, ali u odsutnosti prisjednika Benkovića, dakle nepodpuna, popis biračah i izbor izbornikah samo u obćinah kotara jastrebarskoga, dočim je ovaj izborni posao u obćinah kot. karlovačkoga uslied rekvizicije rečene izborne deputacije g. kot. sudac Raizner obavio. Povrieda §. 5. izb. reda. (Vidi iztražne zap. I., II., V., XIII. sa odnosnimi izpravami.)

2. Iz popisa neposrednih izbornikah izpušteni su: Vjekoslav Šveitzer i župnik Majcenić, budući da za vrieme popisa nebijahu u posebnoj iztrazi — dakle bez razloga i protuzakonito.

Povrieda §. 18. zak. čl. II. 1870. odnosno §. 7. čl. III. 1870. (Vidi iztražne zapisnike I., II., III., IX. sa dotičnimi prilozi.)

3. Po zaključenoj listini izbornikah izbrisan je iz iste Gjuro Bošnjak, a uvršćen je nakon toga u listinu Mihalić, zač. pisar kot. jastrebarskog, dakle je konačno pravovaljana listina izbornikah izkrivljena. (Vidi iztražni zapisnik I., II., XIII.)

4. Kandidat narodno-liberalne stranke prekidan je u svom govoru, i nije ga mogao dovršiti. Povrieda §. 22. izb. reda uz mimoidjenje §. 20. izb. reda. (Vidi iztražni zapisnik I., II., V., VI., VII., XIII.)

5. Dokazano je, da su mjesto u listinu uvrštenih izbornikah drugi glasovali, koji u konačno zaključenoj listini upisani nisu bili i to:

a) Za upisanog Janka Barbira glasovao je dečko njegov Antun Barbir;

b) za Antuna Damjanića glasovao je Vincek Damjanić;

c) za Tomu Rataića glasovao je Niko Rataić;

d) za Tomu Rataića glasovao je Janko Rataić;

e) za Franju Stanišaka glasovao je Marko Stanišak;

f) za Stjepana Jazovca glasovao je Joso Jazvac;

g) za Stjepana Bene glasovao je Janko Bene;

h) za Matu Jurčića glasovao je Stjepan Jurčić. (Vidi iztražni zapisnici VII., VIII., XII., XIII., XIV., XV., XVI., XVII., XVIII., XIX., XXII., XXIII., XXIV., XXVI., XXXIV.

Članovi izborne deputacije priznavaju po predsjedniku deputacije, dne 25. svibnja 1872., dakle četiri dana pred izbor, izdanu autenticiranu listinu, koja pritužbi pod I. priležі, kao istinitu i pravovaljanu, al za razlog naznačenih izmjenah u osobah izbornikah navadjaju, da u listine unešeni i gore imenovani izbornici nisu kuće gospodari radi čega su smatrali se ovlaštenimi prigodom izbora takove izmiene dopustiti.

Povjerenstvo pako smatra, da je izborna deputacija dužna bila za vremena, t. j. dok je rok reklamacionalni otvoren bio, ako navod ovaj imade temelja, listinu izpraviti, nipošto pako poslie po §. 15. izb. r. konačno zaključene listine, i da deputacija nije vlastna bila, drugomu komu osim jedino onomu koji je konačno pravovaljanoj listini upisan bio, glasovanje dopustiti, uslied toga ocieni, da su glasovi podani od ovdje pomenutih i u izbornoj listini napisanih, nevaljani, i da je time zakon ob izbornom redu povriedjen.

6. Mimoišav da su prigodom izbora samog po nalogu obćinskih poglavarah pa ma i samo privoljenjem istih pozatvoreni ljudi na biralište prispjevši, koji nisu imali pravo glasa, dokazano je, da su zatvoreni bili i sami izbornici, koji su u konačno zaključenoj listini kao takovi upisani bili, i kojim je nedvojbeno pravo glasovanja pripadalo, i to:

a) Antun Domjanić;

b) Tomo Rataić;

c) Ivan Rataić!

d) Benšić Mato;

e) Holjac Tomo;

f) Ladić Andro:

kao što to skoro svi zapisnici iztražnih spisah izvan svake dvojbe stavljaju.

Iz istih spisah proizlazi, da se ovi ljudi nisu počinili krivcem nikakovih izgredah, koji bi bili policajnoj obćinskoj oblasti opravdanim povodom zatvaranju ili ma kakovom ograničenju osobne slobode služiti mogli, dapače dokazano je, da su svi izbornici jedino s toga uzroka zatvoreni bili, što su svoj glas stranom dali, a stranom dati htjeli. (Vidi zap. XXI. Andre Ladića) kandidatu Josipu Torbaru.

Uslied toga pronalazi povjerenstvo:

1. Da su se u pripravnom dielu izbora točka 1. do 5. ovoga izviešća podkrale bitne pogrieške proti izbornom redu;

Digitized by Google

2. da su prigodom izbora samog na biralištu dogodile se takove protuzakonitosti, koje su slobodu izbora povriedile: točka 5. i 6. ovog izvješća;

3. da je, vidi točku 6. lit. f) Ladić Andro, koji je prije nego je mogao glas svoj podati, uapšen bio, sloboda izbora onemogućena; s toga predlaže, da se izbor narodnoga zastupnika jastrebarskog izbornoga kotara nevaljanim proglasi, i da se novi izbor odredi.

Buduć pako da se je povjerenstvo prigodom iztrage osvjedočilo, da su pomenutim izgredom, u točki 6. izvješća Draganićani krivi, to za osiguranje slobode izbora predlaže povjerenstvo, da se za mjesto birališta za predstojeći novi izbor kotara jastrebarskog ne Draganić, već drugo koje mjesto opredieli.

Ig. dr. Brlić v. r.,
nar. zastup. i sab. izaslanik.

Gavril Kiš v. r.,
nar. zastup. i sab. izaslanik.

Digitized by Google

Petnaesta saborska sjednica,

držana dne 12. kolovoza 1872. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. gosp. Ivana Mažuranića.

Sadržaj: Zapisnik četrnaeste sab. sjednice. — Podnesci. — Odgovori vlade na razne interpelacije prijašnjih sjednicah. — Interpelacija zast. dra. Makanca glede lujzinske ceste. — Interpelacija zast. Lehpamera glede prodaje gradje i drvah iz podravinskih krajiških šumah. — Razprava o zakonskoj osnovi ob ukinuću kazni bijenja. — Razprava o zakonskoj osnovi o Hallerskih zakladnih prebendah i obskrbnih štipendijah. — Razprava o proračunu za belovarsku županiju i grad Senj.

Predsjednik: Sjednica je otvorena. Molim g. bilježnika, neka izvoli pročitati zapisnik posljednje sjednice.

Bilj. **Gabor Kiš**: (Čita zapisnik 14. sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Ima li koja primjetba proti zapisniku? (Neima.) Buduć da neima primjetbe, zapisnik je ovjerovljen.

Molim sada čitati podneske.

Bilj. dr. **Aleks. Rogulić**: 1. Dopis vlade, kojim se dostavljaju izvornici zajedničkih zakonah, stvorenih g. 1871. na zajedničkom ugar.-hrv. saboru.

Predsjednik: Staviti će se na dnevni red.

Bilj. **Aleks. Rogulić**: 2. Dopis zem. vlade u pogledu povišenja dotacije varaždinske pastuharne.

Ja mislim, to se ima riešiti kod proračuna.

(Prima se.)

Predsjednik: Ide odboru za proračun.

Bilj. **Aleks. Rogulić**: 3. Dopis zem. vlade, kojim dostavlja osnovu zak. članka glede preinake i dopune njekojih ustanovah zak. čl. V. 1870. o pospješenju uredjenja urbarskih odnošajah.

(Zakonotvornomu odboru.)

4. Izviešće zakonodavnog odbora o Hallerskih prebendah i obskrbnih štipendijah.

(Odboru za dnevni red.)

5. Izviešće odbora zakonodavnoga o zakonskoj osnovi glede ukinuća kazni bijenja.

(Odboru za dnevni red.)

6. Molba trgovišta Djakova glede dokinuća regalnih pravah.

(Zakonodavnomu odboru.)

7. Molba trgovišta Djakova, da se željeznička pruga Osiek-Djakovo izvede.

(Gospodarskomu odboru.)

8. Molba trgovišta Djakova za ustrojenje niže realke na zemaljski trošak.

(Školskomu odboru.)

9. Molba grada Senja, da se čim prije pomorska učiona u Senju ustroji.

(Školskomu odboru).

10. Molba grada Senja, da mu se povrati zemljište „Senjsko bilo“ zvano.

(Peticionalnomu odboru.)

11. Predstavka grada Bakra radi izposlovanja pobočne željezničke pruge gradu Bakru.

(Gospodarstvenomu odboru.)

12. Molba grada Senja, da se željeznica u Senj izvede. (Gospodarstvenomu odboru.)

13. Molba učiteljah samoborske glavne učione za povišenje plaćah. (Peticionalnomu odboru).

14. Zast. Thaller brzojavom moli dopust do 9. o. m.

(Uzima se na znanje.)

15. Zastupnik Dragutin Mihalović moli tronedjelni dopust. (Dozvoljava se.)

16. Zast. Vaso Kotur moli četiri nedjeljni dopust.

(Dozvoljava se).

*

Digitized by Google

17. Molba obćine Peteranec, Drnje, Sigetec i Hlebine glede reguliranja Drave.

(Odboru za narodno gospodarstvo.)

18. Molba dr. Ant. Lobmajera iz Osjeka za podporu od 800 for., da može sbog daljnjeg izobraženja u inozemstvo putovati. (Peticionalnomu odboru.)

19. Molba Svetozara Ćirića radi prodaje virske pošte.

(Zem. vladi na uredovanje).

20. Molba poslužnikah županije belovarske za poveéanje plaće. (Peticionalnomu odboru.)

21. Molba nadzirateljah uzah kr. žup. sudb. stola u Belovaru za povišenje plaćah.

(Peticionalnomu odboru.)

22. Molba Jos. Freudenreichu, glumca, redatelja i učitelja nar. zem. kazališta, da ga sabor u zaštitu uzme proti nepravdi upravljajućeg odbora.

(Peticionalnomu odboru.)

23. Molba Skendera viteza Vučkovića, bivšeg poručnika, da mu se milostinja od 350 for. poveća i podpora dade. (Zem. vladi na uredovanje.)

24. Molba Mitra Kovačevića, knež.-srbskog oficira, da mu se kao vojničkomu bjeguncu amnestija izposluje.

(Peticionalnomu odboru.)

25. Molba Danka Prše, učitelja, za podporu.

(Peticionalnomu odboru.)

26. Molba Mijata Novaka za podieljenje pripomoći.

(Peticionalnomu odboru.)

27. Izviešća nar. zastupnikah Mirka Hrvata i Benj. Kraljevića kao izaslanih povjerenikah glede iztraživanja o prepornom izboru u Samoboru.

(Stavlja se na dnevni red sutra.)

28. Izviešće odbora za proračun.

(Odboru za dnevni red.)

29. Izviešće odbora za proračun zemaljskih zakladah.

(Odboru za dnevni red.)

Predsjednik: Odbor za dnevni red podnio je izviešće, te predlaže sliedeći red: 1. Zakonska osnova o ukinuću tjelesne kazni bijenja; 2. Zakonska osnova o Hallerskih zakladnih prebendah i obskrbnih štipendijah; 3. Izviešće odbora o posebnom proračunu za razvojačenu krajinu za g. 1872. 4. Izviešće odbora o saborskih troškovih. 5. Izviešće odbora o proračunu za potrebštine unutarnje samouprave Hrvatske i Slavonije za g. 1872. Prima li se ovaj red, dakako preinakom prema zaključku o izviešću iztražnoga povjerenstva?

(Prima se).

Rieč ima g. zast. vlade Prica.

Zast. vlade **Makso Prica**: U osmoj saborskoj sjednici upravio je gosp. zastupnik karlovački dr. Makanec na vladu interpelaciju sliedećeg sadržaja: (Čita).

Na ovu interpelaciju čast mi je odgovoriti sliedeće: Vlada zemaljska doznavši, da je kod sudbenoga stola zagrebačkoga povedena iztraga proti sudcu Traveniću, dakle javnomu činovniku, hotjevši se potanje ubaviestiti, pronašla je za potrebno izviditi dotične spise, dakle zahtievala je, da joj se dotični spisi na uvidjenje podnesu. — Ovo pravo vlade nemože se joj poricati buduć da koronarno pravo vrhovnoga nadzora, koje pripada banu i zemaljskoj vladi nad sudovi i nad poslovanjem sudovah, pravo to dosiže donle, gdje počimlje tehničko sudovanje i sudjenje, tu vlada neima niti nesmije imati ingerencije nikakove.

Što je dalnji povod interpelacije, napomenuti mi je naredbu, koju je ista zem. vlada dala i koja je odredila to, da se medjutim iztraga obustavi.

Spisi dostavljeni su vladi na uvidjenje i ubavieśćenje (predloženje). Izdajući tu naredbu, nije vlada imala, niti mogla imati namjeru, obustaviti iztragu u smislu abolicije, da iztragu konačnu ukine, pošto pravo abolicije pripada izključivo Njegovu Veličanstvu, kao i u obće pravo pomilovanja ili amnestije. Njegovo Veličanstvo samo ima pravo iztragu, koja je u tečaju, konačno ukinuti.

Očevidnomu tomu nesporazumku nije drugo dalo povoda, nego sadržaj u naredbi „obustaviti", koji nije napokon najshodniji i najumjestniji izraz u toliko, u koliko je podoban dati povoda različitomu tumačenju njegova smisla. Naredba bi bila shodnija, da se je koja druga shodnija rieč upotrebila, kao „prestati s iztragom". — To nije prvi put, da se stavila neshodna rieč i neshodan izraz, koji je kriv, da se različito tumači njegov smisao.

U ostalom, da vlada nije imala namjere obustaviti iztragu u smislu abolicije, neka bude dokazom to, da su spisi iztražiteljni, koji su vladi predloženi, već povraćeni sudbenomu stolu na zakonom propisano uredovanje.

Milan Makanec: Visoki sabore! S ovim odgovorom presv. g. zast. vlade Price nemogu se nikako zadovoljiti. Nije mi poznat nijedan zak. članak, nijedna naredba, po kojoj budi ban budi zem. vlada imade uticati u pravosudje. To bi značilo osujetiti ili odgadjati postupak sudbeni, u koji vlada ni posredno ni neposredno uticati nesmije; to je vladi zabranjeno obćenitim postupkom kaznenim. Da je vlada zbilja mislila obustaviti kaznenu iztragu, dokazuje se tim, da se u svom dopisu na sudbeni stol napominje, da je proti Traveniću povedena iztraga radi „tobožnjih" izgredah, da je vlada dotične spise od sudb. stola uzela i istomu naložila, da iztragu „bezodvlačno obustavi." Kod prezidialnoga bureau-a zem. vlade mora biti poznat svaki izraz, koji dolazi u dotičnu naredbu, i koji se upotrebljava. — Nije poznato u praksi nijedne zemlje, a niti naše, da bi vlada imala pravo uticati u pravosudje, kako to presv. g. vlad. zastupnik tvrdi. — Izraz „radi tobožnjih izgredah" znači, da vlada smatra za neku bagatellu učin, radi kojega je proti g. Traveniću zametnuta bila kaznena iztraga, te da

Digitized by Google

je voljna bila kaznenu iztragu zamieniti s disciplinarnom. — Buduć da je vlada tekar poslie stavljenja interpelacije opozvala svoju naredbu glede obustave ove iztrage, to se čini vjerojatno, da je vlada na to prisiljena bila mojom interpelacijom, jer je dobro znala, da je zasegla u pravokrug Njeg. Veličanstva.

S toga se ja s odgovorom ovim n e m o g u nikako zadovoljiti te ću u svoje vrieme staviti p r e d l o g.

Predsjednik: Rieč ima g. Prica.

Zast. vlade **Makso Prica**: Ja imam još nešto za odgovoriti.

U 14. sab. sjednici upravio je g. zastupnik Muzler na zem. vladu interpelaciju sliedećega sadržaja: (Čita).

Na ovu interpelaciju čast mi je odgovoriti ono isto, što sam prije odgovorio na interpelaciju zastupnika karlovačkoga dra. Makanca. Smijem se tim više pozvati na moj odgovor, što se tu radi o istovjetnom slučaju, samo što je ondje druga osoba. Dodati mi je samo to, da su dotični spisi, koji su predloženi zemaljskoj vladi, već povraćeni na zakonom propisano uredovanje.

Josip Muzler: Na ovaj odgovor presv. g. zastupnika vlade, ono isto odgovaram, što je dr. Makanec odgovorio. Nu gospodo, spisi iztražni su od vlade traženi bili u onom momentu, gdje se nije još ništa iztražilo, nego su samo tužbe predane. — Neznam dakle što je vlada iztraživala u onih spisih, upravo zato, što nije iztražni sudac niti počeo djelovanje svoje.

Pridržajem si pravo, u svoje vrieme učiniti predlog.

Zast. vlade **Makso Prica**: U sjednici od 16. srpnja tek. god. upravio je gosp. zast. Turelli interpelaciju na vladu sliedećega sadržaja: (Čita.)

I ovdje imam čast odgovoriti ono isto, što sam g. dru. Makancu odgovorio, buduć da je slučaj istovjetan, samo se radi o drugom imenu. Te imam dodati, da su i u ovom slučaju iztražni spisi, koji su vladi na uvidjenje predloženi, povraćeni sudbenom stolu požežkom na zakonom propisano uredovanje.

Josip Turelli: S razlogah, navedenih po gg. predgovornicih, nemogu se zadovoljiti s tim odgovorom, te ću u svoje vrieme staviti predlog.

Zast. vlade **Makso Prica**: U 7. sab. sjednici upravio je zastupnik garišenački Špun-Strižić na zem. vladu interpelaciju sledećega sadržaja: (Čita.)

Na tu interpelaciju imam samo to primjetiti, da kao što kruna i vlada nije dužna naznačiti razloge, s kojih je kojega vel. župana postavila i imenovala, isto tako nije dužna razloge navesti, s kojih kojega velikoga župana drži na časti svojoj, i s toga nisam u stanju na tu interpelaciju više odgovoriti.

Josip Špun: S ovim odgovorom nemogu se niti najmanje zadovoljiti. Jer ako vladi pripada pravo imenovati velikog župana, to mislim, da mi ipak možemo znati, zašto jednoga i drugoga župana plaćamo, zašto on plaću vuče.

Zast. vlade **Makso Prica**: U 12. sjednici upravio je zastupnik Steković na zem. vladu interpelaciju sliedećega sadržaja: (Čita.)

Na ovu interpelaciju čast mi je odgovoriti sliedeće: Previšnjim odpisom, kojim se razpušća ili razvojačuje bjelovarska županija, pozvan je c. i kr. povjerenik, da u ovoj županiji ustroji za pripravu i prielaz iz uprave vojničke u civilnu potrebne upravne i sudbene oblasti, i da potrebno osoblje namjesti. To je c. i kr. komisar i učinio.

Kad je do toga došlo, da zemaljska vlada preuzme upravu ove županije, i definitivno u svoje ruke uzme, onda je ona dakako preuzela i one oblasti i one sudbene osobe, koje su bile po c. i kr. povjereniku imenovane u svoje ruke i upravu, to dakako u svojstvu provizornom, kaošto su po ces. i kralj. povjereniku namješćene bile.

U tom pogledu su činovnici sudbeni, koji su u bjelovarskoj županiji, uzporedjeni sa sudbenimi činovnici, koji su namješćeni u ostaloj Hrvatskoj i Slavoniji. Sudovi prve molbe dosele su provizorno ustrojeni, tako su ona lica, koja su kod ovih sudovah namješćena, provizorna. — Vlada priznaje i uvidja, da je od prieke potrebe, da sudovi prve molbe provizorno stanje zamiene sa definitivnim, te će vlada čim prije shodnu osnovu na ustavno razpravljanje ovomu vis. saboru podnesti.

Kad do toga dodje, da se izvede preustrojstvo sudovah, koje će se protegnuti i na sudove bjelovarske županije, onda će biti vrieme, da se namjeste definitivno oni sudbeni činovnici, koji su sada provizorno u bjelovarskoj županiji namješćeni, na koliko budu pokazali, da imaju zakonom propisanu qualifikaciju. — Do toga neima ni govora o definitivnom namješćenju ovih činovnikah, jer to nemože biti, da u jednom dielu domovine činovnici definitivno su namješćeni, dočim kod drugih sudovah provizorno.

Jovan Steković: Ja se u toliko s odgovorom presv. g. zastupnika vlade sasvim zadovoljavam, što on naglašuje, da su i ostali sudbeni činovnici u provincijalu provizorno namješteni, samo s tom iznimkom, da naši činovnici hodaju u vojničkoj odori, te podpadaju tako vojnomu ministarstvu. To jedino čini mi se neumjestno, da jednomu i drugomu mogu služiti. Ja sam najviše s toga interpelirao, da se rieše vojničke dužnosti i da se sa ostalimi županijski sudovi uzporede.

Zast. vlade **Makso Prica**: Mogu gospodinu na utjehu kazati, da se o tom baš sada radi, da postanu civilni činovnici.

Jovan Steković: Onda se zadovoljavam.

Digitized by Google

Zast. vlade **Makso Prica**: U desetoj saborskoj sjednici stavio je g. Milčić na zem. vladu sliedeću interpelaciju. (Čita:)

Čast mi je odgovoriti, da je vlada već učinila korake, da dotičnomu saborskomu zaključku zadovolji.

Josip Milčić: Ja se zadovoljavam s odgovorom.

Zast. vlade **Makso Prica**: Gosp. zastupnik bakarski upravio je u 14. sjednici na vladu sliedeću interpelaciju: (Čita:)

Na ovu interpelaciju čast mi je odgovoriti sliedeće: Vlada je došla do službenoga znanja ovoga nesretnoga dogodjaja i čim je zem. vlada ovaj slučaj saznala, nije propustila shodne mjere, kamo se ima obratiti, da ovaj nesretni dogodjaj strogo izvidi. Razprava još sveudilj traje, kakav uspjeh bude nadalje, onda ću dati daljnji odgovor.

Bartol Smaić: Ja se očitujem zadovoljnim.

Zast. vlade **Makso Prica**: U 3. saborskoj sjednici upravio je g. zast. Vrbančić i drugovi radi prodaje krajiških šumah sliedeću interpelaciju: (Čita:)

Na ovu interpelaciju čast mi je odgovoriti sliedeće:

Na točku a:

Na predstavku sabora predjašnjega, podnešenu iz 44. sjednice saborske god. 1869. Njeg. Veličanstvu glede prodaje šumah u vojnoj krajini, naime u obsegu pukovnijah brodske i varaždinske, nije prispjela dosele vladi zemaljskoj nikakova riešitba.

Na točku b:

Uslied previšnje naredbe od 8. lipnja 1871. izdane na zajedničkoga ministra ratnoga, alineja 5. odredjena je razprodaja onih preostalih drvah iliti stabalah u šumah pukovnije brodske i varaždinske, koja se drva u interesu umna gospodarstva šumskoga imaju razprodati iliti unovačiti.

A istom naredbom previšnjom bude i to odredjeno, da zasjedajuće povjerenstvo u Zagrebu iz članovah zajedničkoga ratnoga i kr. ug. ministarstva, hrv.-slavonske zemaljske vlade kao i glavnoga zapovjedničtva vojnoga u Zagrebu pod predsjedničtvom predsjednika, kojega će Nj. Veličanstvo imenovati, ima predložiti način, kojim valja to unovčenje i tu uporabu izvesti, a prema okolnostim samo novčenje obaviti.

Uslied toga je povedena radi razprodaje pomenutih drvah dne 31. listopada 1871. pred rečenim povjerenstvom u Zagrebu ponudna razprava, koja je ipak ostala bez uspjeha ikakova.

Uslied previšnje odluke od 8. siečnja t. god. bude odredjena i obavljena nova razprava ponudna, nu o konačnom uspjehu te razprave vladi zemaljskoj nije dosele prispjela ubaviest nikakova.

Razprava ova obavljena je prvi i drugi put kod ovdješnjega c. kr. glavnoga zapovjedničtva vojnoga pred pomenutim povjerenstvom, u kojem je učestvovao i posebni izaslanik vlade zemaljske.

Što se tiče sama pitanja, postavljena je u interpelaciji pod točkom b, to valja uvažiti, da vojna krajina hrv.-slav., imenito pukovnija brodska i varaždinska i po smislu zakona nagodbenoga I. 1868. spada istina kao dio cjelovit k kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji, ali izim pukovnijah varaždinskih, grada Senja i občine Siska nije dosele nijedan dio hrv.-slavonske krajine vojne spojen s materom zemljom, to jest s kraljevinom Hrvatskom i Slavonijom u zakonarstvu i upravi, kao što i §. 19. navedenoga zakona nagodbenoga izrično naglašuje, po čem Nj. Veličanstvo vrši medjutim u obsegu hrv.-slavonske krajine vojničku vlast neograničenu kako u pogledu na zakonarstvo i upravu, tako u pogledu na razredjivanje s državnom imovinom, koja se u vojničkoj krajini nalazi.

Već radi toga i negledeć na momente ine nije mogla vlada zemaljska učiniti korakah kakovih, koji bi imali smjerati na to, da se odredjena previšnjom voljom razprodaja preostalih drvah u šumah krajiške pukovnije brodske i varaždinske zaprieči, a nije mogla učiniti tim manje, što se upitna prodaja drvah pokazuje shodna interesu i same hrv.-slavonske krajine vojne, u kojem pogledu mogu ovdje izjaviti svetčano, da će se svaki novčić, koji se pobere za prodana drva upitna, obratiti izključno na kulturne svrhe vojničke krajine, koje su svrhe in specie u ostalom već po Njeg. Veličanstvu konačno i ustanovljene.

Slavoljub Vrbančić: Ja se s ovim odgovorom nezadovoljavam, te si pridržajem u svoje vrieme poseban predlog učiniti.

Predsjednik: Ima li gosp. zastupnik vlade još koji odgovor:

Zast. vlade **Mirko Kršnjavi**: U saboru upravio je g. zastupnik Špun na vladu interpelaciju sliedećega sadržaja: (Čita:)

Na tu interpelaciju čast mi je izviestiti, da od strane velikoga župana u tom pogledu nije nikakovo izvješće ili predstavka na vladu stigla. — Proračun glede ove ceste još nije u zem. proračun uvršćen. U ostalom pozvana je bjelovarska županija, da u tom pogledu izvješće podnese. — Medjutim imam i to primjetiti, da u bjelovarskoj županiji, koja je doduše u zemaljsku upravu prešla, još razredjenje državnih, zemaljskih, kotarskih i občinskih cestah sliedilo niie. O tom je g. veliki župan pozvan, da on to razdieljenje zemaljskoj vladi podnese, i dok to nebude sliedilo, neće biti moguće opredieliti sredstvah za ceste, dok se nebude znalo, u koji razred koja spada i što ima š njom biti.

Josip Špun: Za sada nemogu ništa reći, dok nebudemo svega saznali.

Digitized by Google

Zast. vlade **Mirko Kršnjavi**: U sjednici od 18. srpnja t. g. podnio je g. zast. Špun još drugu interpelaciju, koja glasi: (Čita:)

Na tu interpelaciju čast mi je odgovoriti, da u smislu kralj. naredbe od 8. lipnja 1871. naročito §. 9. poslovi šumski prešli su na ugarsko ministarstvo financijah. — Dok razdieljenje državnih šumah od obćinskih sliedilo nebude, spada to na financijalnu oblast, na ovdješnje financijalno ravnateljstvo. Vlada je u tom pogledu shodne odredbe učinila, da se sječenje šumah obustavi; nu do sada nije nikakav odgovor od financijalnoga ravnateljstva na zemaljsku vladu prispio.

Josip Špun: Što se tiče odgovora na ovu interpelaciju, na toliko na koliko se vlada izkazuje, da je nešto učinila, zadovoljava se š njim. — Ako sam odgovor pokazuje žalostno stanje naše vlade, najme da vlada u Zagrebu mora od zagrebačkoga financijalnoga ravnateljstva pomoći tražiti, da joj odgovori glede imetka hrvatsko-slavonskoga, u tom se nemogu zadovoljiti, te si pridržajem u svoje vrieme predlog učiniti.

Dr. **Milan Makanec**: Dne 24. veljače 1820. dobilo je poveljom družtvo Lujzinske ceste pravo, da može pobirati tegotne pristojbe na ovoj cesti. — Ove su pristojbe tako ogromne, da se od jednoga voza na putu od Karlovca do Rieke 20, 30 i više forintih jedino maltarine plaćati mora. — Neda se tajiti, da je sagradjenje Lujzinske ceste bilo od velike potrebe, te se je sagradjenje ove ceste moralo smatrati upravo za blagodat u vrieme, kad nije željezničtvo kao danas razgranjeno bilo, i dok je ova cesta posredovala trgovinu k moru i od mora; nu kao obično, tako je i u tom pogledu naše pučanstvo ovu blagodat skupo platiti moralo nerazmjernom maltarinom, koju pučanstvo onkraj Kupe u ono vrieme ipak laglje podnašati mogaše radi znamenite zaslužbe. Odkada je pako sagradjena željeznica iz Siska u Trst, prestala je zaslužba; jer je cesta ponajviše služila za dovažanje živeža za dotično pučanstvo, te su od onoga vremena te pristojbe po dotično pučanstvo upravo ubitačne. Nije vjerovati, ali je istina, da za porabu ove ceste pojedini posjednik do 2000 for. na godinu samo maltarine plaća; to je ogromna svota, koja u nikakvom razmjerju s inakimi sredstvi komunikacije nestoji. — S toga je dužnost zem. vlade postarati se zato, da ovo družtvo tu povlasticu izgubi, tim više, što je ova i onako već 24. veljače 1870. godine prestala biti valjanom, te da Lujzinska cesta čim prije predje u zemaljsku upravu, čim bi se dotičnomu pučanstvu velika blagodat učinila.

Jedna ustanova ove povlastice glasi, da će se cesta ova odkupiti po razmjerju dohodakah od zadnjih 3 godinah. — Do god. 1870. iznosio bi popriečan dohodak mnogo manje, nego će iznositi popriečni dohodak kasnijeg trogodišta; jer odkad se gradi željeznica od Karlovca do Rieke, prihod za ovu cestu mnogo je veći a dosljedno svota odkupna mnogo veća nego do g. 1870., kad je povlastica prestati imala.

S toga sam slobodan, staviti na zem. vladu sljedeću interpelaciju: (Čita.)

„Da li je zem. vladi poznato, da je po povelji dražtva Lujzinske ceste povlast ovoga družtva dne 14. veljače 1870. prestati, te Lujzinska cesta u državnu odnosno zemaljsku upravu preći imala? Zašto nije zem. vlada nastojala, da se družtvu oduzme povlast u smislu povelje od 24. veljače 1820.? i kani li vlada shodne odredbe učiniti, da se čim prije Lujzinska cesta predade državnoj odnosno zemaljskoj upravi?"

Predsjednik: Ova će se interpelacija dostaviti zemaljskoj vladi.

Rieč ima g. Lehpamer.

Josip Lehpamer: Visoki sabore! Čast mi je staviti na zemaljsku vladu sljedeću interpelaciju: (Čita.)

Iz razloga, što narod bjelovarske županije imade uslied ustanove previšnjega odpisa od 8. lipnja 1871. u §. 19., a po §. 2. zakona od 8. lipnja 1871. o krajiških šumah pravo na polovicu istih šumah;

iz razloga, što po ustanovi §. 6. istoga zakona imade isti narod pravo zahtievati, da onaj diel šume, koji bi zapao njega, „bude izlučen tako, da kod zajedničkoga uživanja bude potrebština drvah svakoga mjesta istomu što moguće b l i ž e i t r a j n o osjegurana";

iz razloga, što bi po ovoj ustanovi upravo podravinske šume imale pripasti samo Podravini, pošto sam gjurgjevački i virjanski kotar broji preko 41 hiljade dušah, a Podravina imade skoro polovinu manje šumah, nego li ostali kraj dosadanje gjurgjevačke pukovnije, a protivno pučanstva i sgradah gotovo jednu trećinu više;

iz razloga, što se, odkada pamte starci, sjekla mal ne izključivo iz podravinskih šumah gradja: 1) za moste i sve javne sgrade u Belovaru, zatim u satnijah pitomačkoj, gjurgjevačkoj, virjanskoj, novigradskoj, peteranečkoj i kapelskoj, 2) prije 5 godinah za brodove c. kr. mornarice, a 3) ove zadnje tri godine do 3000 hrastovah bi prodano poduzetnikom za gradju i duge, neračunajuć drvo za ogriev i gradju narodu doznačenu;

iz razloga, što je po tom haranju preostala mal ne sama mlada šuma, koju bi trebalo štediti;

iz razloga, što nastaje sve veća potreba gradje i drvah za ogriev, pošto se toli mnogobrojno pučanstvo počelo dieliti iz zadrugah, a stare kuće i gospodarske sgrade mora popravljati;

iz razloga, što je na obćine spao teret: graditi i uzdržavati mostove, obćinske urede i škole, župničke kuće i gospodarske sgrade;

iz razloga što uzprkos svemu tomu u šumi kotara gjurgjevačkoga „Crni jarki" zvanoj, dobivaju cigani —

Digitized by Google

koritari još i sada jalševinu, koju poduzetnikom priredjuju za razno orudje gospodarsko, do 10) tesarah, koji sa ženami i djecom dodijavaju bližnjemu narodu:

iz razloga, što je uzprkos svemu tomu razpisao šumarski ured županije belovarske i opet novu dražbu na dan 22. o. m. u Belovaru, gdje bi se imalo prodati 745 stabalah u procienbenoj vriednosti od 33.204 for. 73 novč.:

iz razloga, što po prije navedenih dokazih neima razloga šumarsko-gospodarstvenoga, da se ove šume pročiste, jerbo su već pročišćene i odviše:

iz razloga, što bi se dakle ovakovom novom prodajom ne samo povriedilo pravo suvlastničtva narodu podravinskomu, nego još naniela neprocienjiva šteta i za račun pri predstojećoj dielbi šumah, a i za svu budućnost, — nije mu pako nigdje i ničim zajamčena odšteta;

iz razloga što junački narod svekolike hrv.-slavonske krajine osobito sada motri i pamti, što radi, kako postupa ustavna vlada sa braćom nove belovarske županije; pa nebi doista bilo ni u interesu same vlade, da se krajiški narod uzprkos njegovoj slavnoj poviesti i neplativim zaslugam njegovim ogorčuje toli očitom nepravdom;

napokon iz razloga, što bi se ovakovim neopravdanim postupkom narod gonio do zlovoljnosti; pa se je dosliedno bojati, ako ne prežalostnih izgredah, a ono jamačno toga posliedka, da bi se u narodu skupa sa šumom podsjeklo i počitanje prama zakonu, izdanom po Nj. Veličanstvu, i prirodjeno ovomu narodu pouzdanje u premilostiva obećanja Nj. Veličanstva,

držim za svetu dužnost svoju interpelirati kr. zem. vladu:

1) znade li kr. zem. vlada za ovu novu prodaju gradje i drvah u podravinskih krajiških šumah, za koju je razpisana dražba na dan 22. o. m.;

2) ako znade, da li je voljna i što učiniti, da se ova i sve druge prodaje šumah u županiji belovarskoj obustave, dok nebude pitanje o krajiških šumah po kraljevinskom odboru i saboru naše kraljevine riešeno?

U Zagrebu dne 12. kolovoza 1872.

Predsjednik: Ova će se interpelacija priobćiti zem. vladi.

Današnjim zaključkom odobrila je vis. kuća dnevni red, i u tom dnevnom redu stoji upravo na prvom mjestu osnova zak. članka ob ukinuću tjelesne kazni bijenja; zato pristupiti nam je odmah k toj razpravi. Molim g. izvjestitelja, da izvoli pročitati izviešće.

Izvj. dr. **Milan Makanec**: (Čita izviešće odbora ob osnovi zakona glede ukinuća kazni bijenja: prilog 2.; zatim progovori:)

Visoki sabore! Ova zakonska osnova jest sama po sebi jasna, i mi se moramo nalaziti sretni, da jedanput dobijemo od vlade zakon slobodouman. — Zbilja je temeljit prigovor, da je naša zemlja zadnja u cieloj monarkiji, gdje se batinami kazan dieli, makar je obća želja, da se to jednom odstrani. Čitalo se je dosta, kako se je batinanjem u puku gospodarilo. Napomenuti ću samo sudca Bugarskoga, koji se nije stidio javno u novinah priznati, da je dao jednomu seljaku odmjeriti 9 batinah, što je narodnomu zastupniku Tomboru, polazećemu na sabor, u znak štovanja izpalio 10 topovah, te što mu je klicao živio. — (Živio, smieh.)

To je on javno u novinah očitovao. — Ima sijaset slučajevah, gdje su do sad obstojavše naredbe ministerijalne o batinjaju pružale sudcem priliku, da se narodu osvete. Mnogi su sudci kandidirali za sabor, al su većom stranom propali, te se s toga željahu osvetiti izbornikom.

Kaznenim zakonom ustanovljeno je, da se mogu batine odmjeriti svakomu kao pooštrenje, koji isti zločin počini dva puta, dakle i sudcu, koji bi radi zločina zloporabe uredovne vlasti po drugi put odsudjen bio. Ova kazan po zakonu kao pooštrenje nestiže samo stanovite slojeve pučanstva, ko što je to glede ove kazne, kad se u smislu §. 248. k. z. odmjeruje kao glavna. — Mi, koji smo doživjeli toliko nezgodah, moramo u vlastitom interesu željeti, da se ta kazan čim prije dokine, jer bi mogli u priliku doći, da mi, kad bi slučajno radi smetanja javnoga mira po drugi put odsudjeni i kažnjeni bili, još i batinami usrećeni biti mogli. (Smieh.)

S toga odbor nemože na ino, nego vis. saboru preporučiti, da pročitanu po vladi predloženu osnovu ovu prihvati.

Što se tiče prelaznih ustanovah, istina, moglo bi nekim ustanovam biti strogo principielnoga prigovora. — Buduć pako da je obećano, da će se ova osnova čim prije Njeg. Veličanstvu na odobrenje predložiti, buduć da nisu u strogom smislu rieči ove prelazne ustanove tako nepravedne a k tomu su liberalne, te pošto mi sve, što je liberalno, vrlo rado prihvaćamo, to mi je čast preporučiti vis. saboru, da ovu osnovu bez promiene sadržaja primi. Samo ću neke lingvistične promiene napomenuti prigodom specijalne debate.

Predsjednik: Po propisih poslovnika ima se generalna debata otvoriti o svakom predmetu, koji dolazi u pretres saborski, dakle se i ovdje ima povesti generalna debata: ako štovana kuća glede ovoga predmeta kakovu promienu želi učiniti — —

Izvjest. dr. **Milan Makanec**: Dakle molim, da vis. kuća izvoli ovu zak. osnovu za podlogu specialne debate uzeti.

Predsjednik: Dakle prima li se predlog g. izvjestitelja? Ona gospoda, koja su zato, neka izvole ustati.

(Ustanu svi.)

Digitized by Google

Zaključeno je dakle, da se priobćena po vladi osnova za podlog specialne debate prima, a sada molim g. izvjestitelja, da izvoli paragraf za paragrafom čitati.

Izvj. dr. **Milan Makanec**: Čita: §. 1.

Vis. sabore! Buduć da je vlada po svom povjereniku obrekla, da će u provedenju ovoga zakona sve sumnje odstraniti, kao da se glede kazni bijenja ukida samo kazneni zakon, a ne takodjer naredba od 20. travnja 1854. i ostale naredbe, kojimi se ustanovljuje odnosno pripušta izvršavanje kazni bijenjem, to je zakonodavni odbor mislio, da se ovaj §. može bez promiene primiti tim više, što je uvodna ustanova jasna: „kazan bijenja ukida se bezuvjetno i bez iznimke."

Zast. vlade **Makso Prica**: Ponoviti mi je ono, što sam već u odboru rekao, da kako ovaj zakon previšnju sankciju zadobije, od onoga dana nije moguća u našoj zemlji kazan bijenja budi kao glavna, budi kao kazan disciplinarna ili gdje se druga kazan zastupa. Razumieva se pako, da se dokida i naredba od 20. travnja od god. 1854., koja je do sada u kriepesti bila.

Dr. **Mihajlo Posilović**: Usudjujem se predložiti izpravak sintaktičan. „Kazan bijenjem" naime držim za pogriešku, a mislim, da sabor nesmije takove pogrieške praviti. Imalo bi se kazati kazan „bijenja", jer se tu nemože sedmi padež upotriebiti. — Nadalje glede §. 1. mnogi su odlični članovi zakonodavnoga odbora predložili bili, da se u drugoj stavci, po kojoj se izvan krieposti stavljaju zakonske ustanove glede kazni bijenja, da se ovdje metne mjesto „zakonske ustanove": „svekolike postojeće ustanove i zakonske naredbe" i to zato, jer glede kazni bijenja postoje naredbe, koje su kod nas najviše pogibeljne; buduć da ima sudacah, koji niti izpita položili nisu. Pogibelj je, da oni kažu: zakonske osnove su ukinute, ali naredbe ne.

S toga praktičnoga razloga preporučujem, da se ovdje kaže: „svekolike postojeće naredbe stavljaju se izvan krieposti," ili da se ova stavka sasvim izpusti, dakle jedno ili drugo.

Razlog je prvi praktičan, drugi je razlog zatim teoretičan: čim se naime kaže, da se ukida kazan bijenja kao glavna kazan, kao pooštrenje i kao disciplarna, nije potrebna ta točka, da se svaka zakonska ustanova izvan krieposti stavlja, ako pako ima doći to u paragraf, neka se onda kaže: „sve zakonske ustanove i naredbe." — Valja dakle ili sve podpuno kazati ili cielu stavku izostaviti.

Jovan Živković: Zakon, o kojem se ovdje radi, donešen je u absolutno doba kao i ona naredba od 20. travnja 1854. Jedno i drugo ima moć. — Kad je zakonskom osnovom, koja nam ovdje predleži, ukinuta zakonska ustanova od kazni bijenja, onda je i naredba od 20. travnja 1854. izvan krieposti stavljena. S toga, pošto je svaka sumnja neopravdana, mislim, da možemo primiti redakciju.

Dr. **Ignjat Brlić**: Nismo pozvani, ja mislim, da kad o zakonskoj osnovi razpravljamo, govorimo o stilistiki, ovo spada na konačni odbor, koji će to razpravljati. Imam predgovorniku dr. Posiloviću primjetiti, da ovakovi predlozi u sabor nespadaju.

G. Posilović je sam kazao, da se tim zakonom naredbe postojeće ukidaju. Nemože se sumnjati po predlogu g. izvjestitelja i ko što je sam g. vladin povjerenik izjavio, da se sve postojeće zak. ustanove i naredbe tim zakonom izvan krieposti stavljaju. Zato mislim, da se u takvu stvar neupuštamo; to nije bitan predlog i prestaje debata o takovom.

Josip Špun: Ja imam jedan amendement staviti. Da se reče „budi po kojem zakonu ili naredbi odredjena." — Ove samo rieči. — Ovo nije bez razloga. Čuo sam, da se prepire samo o tom, je li se pod ovim paragrafom ima razumievati kazan, koja je u zakonu ustanovljena ili pako po naredbi.

Kad se o tom sumnja može poroditi u ovoj kući, to se vani još veća sumnja može dogoditi; jer mi imamo danas takove izvršujuće organe, koji se drže naredbe od 20. ožujka 1858., koja naredba sadržaje naime to, da se može biti, kad i kako se hoće. Onda se može svaki sudac, koji je do sada bio kalfa ili mlinar, izgovarati tom naredbom; i tako se može pošten čovjek dočepati batinah.

Zato neće ništa škoditi, visoka kućo, ako se taj moj amendement uzme.

Izvj. dr. **Milan Makanec**: Težko mi je, prigovore, koje sam sám stavio u odboru, pobijati. Uslied izjave g. vladina zastupnika odstupio sam od toga. Nebi bilo, istina, nedsliednost, da se u zakonu naročito spomene, da se istim i sve postojeće naredbe ukidaju, — nu buduć je vladin zastupnik ovdje svečano izjavio, da pod nikakovim uvjetom nikada više neće biti slobodno u ovih kraljevinah izvršivati kazan bijenjem, i buduć da je uvodna ustanova toga §. 1. tako jasna, da ga svaki sudac, i onaj bez naukah, razumjeti može, i da bi sudac, koji bi poslie ovoga zakona ipak dao batinati, podpadao kazni zloporabe uredovne vlasti, te se oštro kazniti imao, to preporučujem, da se ovaj paragraj bez promjene primi.

Dr. **Mihajlo Posilović**: (Hoće da govori.)

(Glasovi: Neima više debate.)

Jovan Živković: Mislim, da poslje izvjestitelja nitko više rieči neima. (Tako je.)

Predsjednik: Molio bi gg. predgovornike, da se izvole prije javiti.

Digitized by Google

Josip Lehpamer: Predsjedničtvo nije izjavilo, da se sada glasuje o tom predmetu.

Predsjednik: Dakle ja ću staviti pitanje, prima li visoka kuća ovaj sada čitani i po izvjestitelju preporučeni paragraf 1., koji ovako glasi: (Čita.)

Ona gospoda, koja su zato, da se primi u ovoj formi, kako je sada pročitan, neka izvole ustati.

(Većina ustane.)

Dakle se prima.

Izvj. dr. **Milan Makanec**: Čita §. 2.

Visoki sabore! Kazan bijenja odredjena je kao kazan glavna za stanovite razrede pučanstva. Smiešno je ali ipak istinito, da je ustanova §. 248. k. z. potekla iz nekoga humanitarnoga motiva, jer se je mislilo, da će onaj koji samo iz nadnice živi, laglje i bez štete za njegovu nedužnu obitelj pretrpjeti kazan bijenja, nego zatvora. Nu ja držim, da ćete gospodo biti tako humanitarni, te da ćete dotične razrede pučanstva riešiti ovoga oneroznoga privilegija, odnosno ove „barbarske blagodati."

S toga predlažem, da se §. 2. primi bez promjene sadržaja. Samo bi se izrazi „odredjena" i „zapriečena" imali zamieniti s izrazom „ustanovljena."

Predsjednik: Želi tko imati rieč? (Nitko.)

§. 2. ovoga zakona glasi ovako: (Čita.) G. izvjestitelj preporuča ovaj §., da se ovako primi, samo s ovom promjenom, da se mjesto riečih „odredjena" i „zapriečena" metne „odredjena". Koja su gospoda zato, neka izvole ustati. (Ustane većina.)

Dakle ovaj je §. 2. u formi, kako ga je g. izvjestitelj preporučio, primljen.

Izvj. dr. **Milan Makanec**: Čita §. 3.

Visoki sabore! Ako je već pravomoćna osuda izrečena kod glavne kazni bijenja, to je pravedno i posve jasno, da se mora zamieniti drugom kazni, globom ili zatvorom. Pita se samo, koji će sudac tu promjenu učiniti. Zakonodavni odbor poveo je o tom rieč, a budući da je g. zastupnik vlade obrekao, da će to u provedbenoj naredbi razjasniti, i to u text nespada, s toga preporučam ovu točku a), da se ovako primi.

Što se tiče točke b), ta je ustanova liberalnija, nego su bili nekoji članovi odbora, koji su zahtievali, da se bijenje kao kazan pooštrenja drugom zamieni. Buduć ima onako malo slučajah, gdje se kazan bijenja kao pooštrenje upotrebljava, mislim, da se ovaj §. 3. po predlogu odbora primiti može, i ja predlažem, da se primi.

Predsjednik: Želi još tko progovoriti? (Nitko.)

Predlog g. izvjestitelja glasi: (Čita.) U ovoj formi preporuča g. izvjestitelj primljenje §. 3. Koja su gospoda za to, neka izvole ustati. (Ustane većina.)

Primljen je §. 3.

Izvjest. dr. **Milan Makanec**: Čita §. 4.

(Prima se.)

Predsjednik: Tim je specialna debata zaključena: sutra će se po propisu poslovnika glasovati o cieloj osnovi.

Sada dolazi na dnevni red osnova zak. članka o Hallerskih zakladnih prebendah i obskrbnih štipendijah.

Izvj. dr. **Milan Makanec**: (Čita obrazloženje vladino ob ovih prebendah i štipendijah; prilog 3.)

Visoki sabore! Glavna su pitanja ovdje ta: 1) imadu li se ova mjesta nadalje popunjivati, 2) odkuda ima se trošak namirivati, a 3) ima li se ova osnova zak. članka primiti?

Što se prvog pitanja tiče, ako će se troškovi iz zajedničkih državnih dohodakah pokrivati, onda nebi bilo shodno, da ukinemo ta štipendija i prebende; ako bi pako mi plaćati morali iz našega autonomnoga budgeta, onda za nas ta blagodat, koju je Nj. Veličanstvo Hrvatskoj i Slavoniji namienilo, prestaje. Ja držim, da mi nismo dužni taj trošak plaćati, jer one prebende i štipendija, koja je Nj. Veličanstvo g. 1857. za kraljevinu Ugarsku ustanovilo, našla su pokriće u glavnici od 135.000 for. sr. od tako zvane dokinute zaklade za gradjenje kraljevskoga budimskoga dvora, ona pako štipendija, koja su za Erdelj, tamiški Banat i naročito za Hrvatsku i Slavoniju opredieljena, našla su pokriće u prijašnjem absolutnom državnom dohodku; tim nam je Nj. Veličanstvo namienilo blagodat, koja se u tom sastoji, da su za sirotice iz Hrvatske i Slavonije tri prebende i tri štipendija ustanovljena. Kad je ugarsko ministarstvo preuzelo sedam prebendah i sedam štipendijah u svoj proračun, sliedi jasno, da bi mi, koji takodjer u zajednički trošak doprinašamo, i za ovih 7 prebendah i 7 štipendijah doprinašali, dočim kraljevina Ugarska s Erdeljem za one tri prebende i tri štipendije, koja su za Hrvatsku i Slavoniju opredieljena, nebi ništa doprinašala, dočim želi, da se pokrije trošak na ova mjesta iz našeg autonomnog budgeta. To je nepravedno, jer se protivi intenciji Nj. Veličanstva, koje je tom zakladom htjelo dobro učiniti Hrvatskoj i Slavoniji, a s druge strane, buduć i mi doprinašamo u zajedničke troškove, dakle i za onih 7 štipendijah i 7 prebendah, bilo bi sasvim nepravedno, kad bi ova tri mjesta nam izključivo na teret spala.

Što se tiče one glavnice od 135.000 for., to za svoju osobu nesmatram opravdanim zahtjev, da mi od ove svote vindiciramo razmjeran dio za upitne hrvatske prebende, buduć je svota ova izključivo ustanovljena za troškove prebendah i štipendijah strogo ugarskoga odiela: Ja mislim, da je vlada krivo stanovište zauzela, jer je morala naglasiti načelo, da se taj trošak ima pokriti u proračunu za zajedničke državne potrebe; držim, da

Digitized by Google

je jasno, da je ugarski ministar morao osigurati ovaj trošak i za Hrvatsku i Slavoniju u zajedničkom proračunu.

S toga je shodan predlog odbora, da se ova zak. osnova neuzme u pretres, jer inače bi mi nekim načinom uzakonili krivo mnienje ugarskoga ministarstva, po kojem smo mi dužni taj trošak pokriti iz našega autonomnoga budgeta.

Buduć se ovo pitanje putem kraljevinskoga odbora najbolje na čisto izvesti dade, opravdan je i drugi predlog odbora, „da se taj posao povjeri kraljevinskomu odboru."

Predsjednik: Neželi nitko progovoriti? (Nitko se nejavi.) Ako nitko neželi govoriti, preći nam je na glasovanje. Molim g. izvjestitelja, da izvoli pročitati zaključak, koji odbor predlaže.

Izvjestitelj dr. **Milan Makanec**: (Čita predlog odborov.)

Predsjednik: Ona gospoda, koja su za to, da se ovaj sad pročitani zaključak primi neka izvole ustati.

(Ustane većina.)

Zaključak pročitani po g. izvjestitelju prima se.

Dolazi na dnevni red izviešće odbora za proračun i to o posebnom proračunu za belovarsku županiju za god. 1872.

Odgadjam sjednicu na 5 minutah.

(Odbor 10 časovah.)

Izvjestitelj **Slavoljub Vrbančić**: (Čita izviešće odbora o proračunu za belovarsku županiju; prilog 4.)

Predsjednik: G. zast. vlade ima rieč.

Zastupnik vlade **Ivan Vardian**: Vis. sabore! Razlozi, koji su po odboru navedeni, da se proračun za belovarsku županiju sada nebi u pretres uzeo, nisu takovi, da bi se mogli prihvatiti.

Glavni razlog jest, što se kaže, da ovaj proračun nije osnovan na pozitivnom temelju. Što se potrebe tiče, te je jasno razložena i razdieljena medju potrebe redovite i izvanredne. Jedino u onom dielu, gdje se kaže, da će se ti troškovi umaliti, izrekla je vlada nadu, kako bude razprava povedena medju vladom ugarskom i hrvatskom, da će se pokazati, da će nešto troškovah biti manje, ali se za sada ipak predujmice osigurati moraju. Kad bi se bila mogla ta razprava medju ugarskom i hrvatskom vladom prije kraju dovesti, nebi nastala ta potreba, nu pošto je vlada belovarsku županiju tek u mjesecu veljači preuzela, nije bilo vremena razpravu koncu privesti. Tečaj razprave je povoljan, jer je i samo ugarsko ministarstvo priznalo, da će polovicu činovnikah i mirovinah na zajednički teret preuzeti. Vlada je na to odgovorila i zahtievala nadalje, da nesamo polovića, nego svikolici ti činovnici i njihove mirovine imadu pasti na zajednički teret. U zakon. članku glede razvojačene krajine, koji će skoro biti vis. saboru predložen, imade ustanovah, po kojih bi imalo mnogo troškovah iz ovog budgeta pasti na zajednički budget. Kad bude taj zak. članak pretresan, i kad postane zakonom, onda će se pokazati, da će mnogi troškovi odpasti od ovog budgeta, sada se pako moraju osigurati predujmice belovarskoj županiji, jer u državnoj upravi stanke neima.

Što se kaže, da je vlada sama priznala, da se nije mogla glede pokrića upravnih troškovah sporazumjeti sa ugarskom vladom, i zato se saboru predlaže, da se putem kraljevinskog odbora stvar na čisto izvede; što se kaže, da prepor ob ovom pitanju zasieca u samo tumačenje nagodbenog zakona, koji se može samo putem označenim onim zakonom riešiti; daljnji razlog, što prev. kr. odpis od 11. lipnja 1871. riešenje pitanjah potičućih iz utjelovljenja belovarske županije upućuje na regnikolarni odbor, ti razlozi nisu takovi, da se ovaj proračun nebi mogao u pretres uzeti, jer se kroz to neprejudicira izvedenju gore naznačenih točakah, jer ako sabor uzme proračun ovaj u pretres, tim se nije odrekao prava, putem regnikolarne deputacije i zakonom propisanim putem ovu stvar na čisto izvesti. Što se napokon navadja manjak od 147.833 for., to ja predlog vlade dopunjujem tim, da će se u prijetak uvrstiti ova svota, koja će se na temelju §. 25. nagodbenog zakona od ugarskog ministarstva tražiti predujmice, a neda se niti dvojiti, jer je zakon jasan, da ćemo predujam dobiti. Budući da sam izpunio predlog vlade tamo, da sada manjka više neima, s toga usudjujem se umoliti vis. sabor, da bez prejudiciuma izvedenja navedenih točakah izvoli u pretres uzeti proračun belovarske županije tim više, što to nezahtieva toliko interes vlade, koliko interes sabora, koji ima vladu kontrolirati i nadzirati, te će kod pretresanja imati priliku mnogo željah očitovati i vladu na gdjekoje točke pozornom učiniti, kao što je bilo kod proračuna onog drugog. Zato molim, neka izvoli visoki sabor ovaj proračun odboru financijalnomu povratiti s uputom, da ga bez svakoga prejudiciuma glede izvedenja navedenih točakah primi u pretres, kao što je pretresao proračun za ostalu civilnu Hrvatsku i Slavoniju, i onda saboru predloži.

Izvjestitelj **Slavoljub Vrbančić**: Vis. sabore! Ja nebi bio mogao bolje braniti razloge i predlog odbora, nego je to učinio g. vladin povjerenik, jerbo ja sam naveo razloge, da ovaj proračun nije gradjen na čvrstom temelju, jerbo je sam kazao, da se je nadati, da će se doskora mnogo toga, što je sada uvršćeno, brisati, jer u taj proračun nespada. A drugo nije niti odbor kazao. Ostale razloge nije gospodin vladin povjerenik pobijao, jerbo su istiniti. U ostalom da se visoki sabor uvjeri o temeljitosti zaključka po odboru predložena, mislim, da bi najshodnije bilo, da se dotični prilozi čitaju, jer tad će se vis. kuća uvjeriti, da u istinu nije moći viećati ob

*

Digitized by Google

ovom proračunu. Za razjasnjenje ciele stvari samo ću to napomenuti, da je odpisom kraljevskim od 8. lipnja 1871. razvojačenoj Krajini podieljeno to dobročinstvo, da se tečajem triuh godinah neima ništa glede poreza i ostalih pristojbah povisiti, te sve blagodati, koje su kao krajišnici uživali, imadu ostati. Zatim je odredjeno još to, da sve troškove, koje kod nas nose obćine glede školah, uredah itd., neimadu nositi obćine, nego se imadu iz državne blagajne podmirivati. Tečajem provizorija u ovih dielovih razvojačene krajine bilo je izmedju kr. povjerenika i ugarskog ministarstva utanačeno to, da se iz prihoda imadu pokriti troškovi, a što preostaje, u državnu blagajnu predati. Taj je provizorij prije vremena dignut, a o tom, kako će se podmirivati troškovi izza kako se je prešlo iz provizorija u definitivno stanje, nije ništa odredjeno. Na ono 45% paušala nije se mogao uzeti obzir, jer se nije znalo, ako se krajina razvojači, da će se uvesti iznimno stanje. Dakle da se od onih 45%, na koje se poziva ugarsko ministarstvo, obračunaju sve potrebe zemaljske, u to nije pristala naša vlada, samo je s krivoga temelja branila svoje stanovište, kako se ima računati onih 45%. Iz ovoga je dakle jasno, da ovdje neima stalnoga temelja niti glede prihoda niti glede potroška. Što je g. vladni zastupnik kazao glede predujma, to vladi i onako stoji prosto; ali ja mislim, na takovih podatcih nije pozvan sabor, da gradi proračun. Zato preporučam vis. kući prihvat zaključka po odboru predloženog.

Josip Špun: Visoki sabore! Premda je ovo izviešće stavljeno na dnevni red, ipak mislim, da se danas nemože pretresati polag poslovnika, koji veli, da se svaki predmet tri dana prije viećanja ima tiskan razdieliti. Ovaj je predmet podieljen — bar meni — sinoć. Poziva se izviešće na dopise izmedju ugarskog ministarstva i naše vlade, o kojih ništa neznamo, nadalje na predlog vlade. S toga je razprava precipitirana svakako. U kratko, koliko mogu shvatiti, sve se vrti okolo toga, da se sabor nemože upustiti u razpravu toga proračuna, jer nije osnovan na pozitivnom temelju. Ovo, visoka kućo! nestoji, jer ako igdje to sigurno u belovarskoj županiji može stojati proračun na pozitivnom temelju. Kad mi uzmemo, da polag zakona od 8. lipnja ostaje štibra manja, kao što je bila, i da sve blagodati ostanu kao što su bile i s toga belovarska županija nemože podmirivati troškove, onda zaboravljamo na najvažniju okolnost, da su polag onog zakona i šume spadale u dohodak. Iz njih je u 3 mjeseca preko milijun forintih odnešeno, a mi neimamo novacah; mi puštamo, da nam se upravo izpred nosa imetak odnosi. S toga upravo mora doći u pretres ovaj proračun.

Jovan Živković: Visoki sabore! Ovo je pitanje od velikog zamašaja, zato ga treba dobro izpitati. Opazka g. predgovornika stoji, gdje kaže, da svaki predmet mora bar tri dana prije nego li dodje u pretres, biti štampan i razdieljen, da bude svaki član u stanju pripraviti se. Mi smo uzeli, da je danas treći dan, što je predmet štampan i gospodi je porazdieljen u stanovih. S toga mislim, da se može staviti danas na dnevni red, bez da se povredi poslovnik. Medjutim, ako dodje danas u pretres, trebalo bi pročitati spise, koji razjasnjuju stvar. Poradi tih, ako dodje predmet danas u meritorni pretres, i uslied onoga, što sam sada čuo od gosp. povjerenika vlade, prinukan sam svoje mnienje u toj stvari promieniti. Ako taj proračun neuzmemo u pretres, izlažemo se dosta opravdanomu prigovoru, da vladu upućujemo, da neustavno vlada, to jest bez budgeta; ako pako ga uzmemo u pretres, imade opet razloga prigovor, da smo nekim načinom sami sankcionirali temelj, koji je kriv, pustili se u opasnost, votirati nešto, zašto neima pokrića. Mi znamo, da su za naš glavni budget sva sredstva izcrpljena; dakle nemožemo votirati nešto a neimati odkuda pokriti, a buduć da se vlada nije ništa pobrinula, kako da se to ima pokriti, to nam nepreostaje nego neupuštati se sada u to, nego u svoje vrieme stvar u pretres uzeti. A zašto smatramo da je temelj taj kriv? Jer smo čitali dopise izmedju naše vlade i ugarskog ministarstva, po kojih je nastala prepirka, kako se ima računati ona svota od 45%. Vlada je zauzela ono stanovište, da troškovi režije spadaju na zajednički budget. Kad bi ugarska vlada to načelo poprimila, mi bi više dobili, nego je u toj rubriki izkazano; to čini najmanje 60.000 for., a to nije mala stvar. Ako pako nazori naši nestoje, sasvim drugačije stojimo sa pokrićem. Jednom rieči, u toj prepirki treba tumača dotične ustanove nagodbenoga zakona, a taj tumač nije ugarska vlada, niti naša, nego sabori putem kraljevinskih odborah.

Medjutim svakako je neprilika, da se pretresa ova stvar prije, nego naš glavni budget; s toga je opravdan prigovor g. zast. Špuna, da je stvar prehitrena, dok nije pretresan naš glavni budget. Mi smo čuli sada od gosp. povjerenika vlade, da manjka neima, — u odboru to doista čuli nismo; vlada je dakle sama povukla svoj predlog natrag, i da može o pokriću dodati i da bude kadra drugo stanje stvari izložiti, predlaže, da se opet budgetnomu odboru povrati. Zato bi ja stavio taj predlog, u nadi, da će se možebiti stanje stvari preinačiti, neka se predmet dade odboru proračunskomu natrag i u pretres uzme onda, kad se bude glavni naš budget pretresivao.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Vlada je izjavila, da je manjak izkažan u predloženom proračunu prestao, da ga više neima. A u čem sastoji definicija toga? U tom, da će vlada dug praviti.

(Smieh i odobravanje.)

Dok vlada kaže, da će po dotičnom §-u nagodbe predujam dobiti, dakle dug praviti, dotle je manjak ja-

Digitized by Google

san i nesumnjiv. Buduć da je predmet važan, kako je g. Živković kazao, te ga nevalja precipitirati i s razloga, što ga je g. zastupnik Špun naglasio, da stvar nije dosta proučena, činim ja drugi formalni predlog, da se predmet svakako prije votiranja obćega proračuna u pretres uzme, ali samo do 5 satih poslie podne odgodi; dotle će biti dosta vremena svakomu, koji želi, da se o stvari ubaviesti.

Nikola Krestić: Visoki sabore! Nemogu se slagati — moram iskreno kazati — sa predlogom odbora. Ovdje legislativa sama poziva vladu, da bez budgeta vlada. A šta mogu biti posljedice takova postupanja? Ako je vlada svjestna, može jednom doći i kazati, ja bez budgeta vladati nesmijem, jer mi to zakon zabranjuje, meni dakle nepreostaje, nego da sve troškove županije bjelovarske obustavim, da sve organe odpustim; a tako bi mi jednog jutra mogli doživiti, da u bjelovarskoj županiji organah vlade, sudovah itd. bilo nebi. U drugih državah votira se prije svega potreba. Sliedimo druge države, votirajmo potrebe županije bjelovarske, votirajmo etat izdatka, a kad budemo tim gotovi, prelazimo na etat primitka, a tu izjavimo, da se mi u razpravu ovoga etata upuštati nemožemo, pošto je izkazan manjak i pošto se neslažemo s načelom, koje je ugarsko ministarstvo izrazilo. To nije neobično, i drugdje tako biva; mi ćemo vladi kazati, ovo smo mi tebi odobrili, kako ćeš pokriti to je briga tvoja. Neka se gospoda boje, da bi onda vlada načinila dug; vlada bez naše dozvole nemože praviti dugove. Neka se dakle vlada pobrine za pokriće, ali da mi sami izjavimo, neka bez budgeta vlada, to je nekonstitucionalno; na to ja pristati nemogu.

Antun Jakić: Visoki sabore! Gosp. je predgovornik izvolio napomenuti, kako se sa budgetom postupa u drugih državah. To je istina u državah, gdje je normalno stanje, ali kod nas je u tom uslied nagodbenog zakona iznimno stanje. Države najprije taxiraju potrebe, a onda odkuda i kako će se namiriti. Kod nas, koji smo ograničeni na paušal ili penziju, to biti nemože. Mi smo stegnuti na prihod, a prema tomu moramo udešati i stezati potrebe. Zato mislim, da predlog g. predgovornika nebi mogao biti shodan, da se naime upustimo samo u pretres potrebah, a neznamo ništa za njihovo pokriće. U odboru samom nisam bio za predlog odbora, nego za to, da se proračun potrebah vladi naprosto natrag vrati, neka ih odredi još jedanput, t. j. zakonodavno tielo nemože se upuštati u pretres predloženog proračuna, ako vlada nije našla izvora, odkuda će se manjak pokriti. To bar u svih ustavnih zemljah tako biva, da vlada nosi brigu o tom, da naznači potrebe i ujedno i prihod, i ako se pokazuje manjak, da kaže, s dozvolom zakonodavnog tiela mislim ja ovako i ovako to namiriti. S toga ja držim, da u tom pogledu nemožemo drugačije, nego moramo vladu pozvati, da ovaj proračun obredi, kako se obrediti mora, kako je običaj svagdje, da se prema potrebam naznači i pokriće. Ja zato ostajem kod istoga svoga mnienja, te se usudjujem predlog učiniti, da se proračun ovaj vladi povrati, da ga popuni i naznači, kako bi se imao izkazan manjak pokriti.

Veliki župan **Svetozar Kušević**: Visoki sabore! Ja dielim mnienje one gospode, koja su zato, da se ovaj zakon u saborsku pertraktaciju uzme, i to s toga razloga, što držim, da je najeminentnije pravo sabora, da potrebe zemlje izpitivati može, izpitivati mora. S toga gledišta je upravo parlamentarni unikum, što odbor predlaže, da mi ovo pravo i dužnost od sebe odbijemo, te upravu županije belovarske prepustimo vladi na volju. Koliko sam razabrao iz riečih gg. predgovornikah, čini mi se, da je taj zaključak u odboru zato stvoren, jer se je mislilo, da pokrića neima. Gosp. vladin povjerenik je sada izjasnio, da toga manjka neima. Dakle ako pokrića ima, pitam ja, na kojem temelju mi ovo pravo i dužnost od sebe odbijamo? S toga držim, da je najkorektniji predlog — ako se nevaram, gosp. Živkovića, da mi od naše strane dotično odbor imade izpitati ovaj proračun, i saboru svoj predlog podnesti. Zato mislim, ako želimo korektno postupati, da proračun vratimo odboru natrag, da ga pretrese i saboru svoje mnienje podnese.

Josip Muzler: Visoki sabore! Odborov predlog o proračunu za belovarsku županiju, predloženom po vladi, stvoren je na pozitivnom temelju. U predloženom proračunu izkazan je manjak, i pošto se je u odboru pojavila misao, da se radi toga nemože uzeti u pretres, što za taj manjak pokrića neima, onda je g. povjerenik vlade izjavio, da će se manjak pokriti predujmom. Ali taj predujam vlada nije uzela kao pozitivan fakt, nego je samo izrazila nadu. Mi se s nadom pitati nemožemo. Smiešno je potrebe bez pokrića votirati. Što neka gospoda misle, ako se potrebe votiraju, a pokriće ne, da bi vlada u dug došla; istina, ali gdje je pokriće samo fiktivno, tu se takodjer dug praviti mora. Zašto dakle votirati potrebe bez pokrića? Abnormno je to, istina, ali još abnormnije, što je u proračunu izkazan manjak, a iz šumah belovarske županije se novac odvuče. S toga pristajem uz predlog, da se proračun vladi povrati na popravak, a ne odboru.

Dr. **Ignjat Brlić**: Visoki sabore! Ja se podpuno slažem sa predlogom odbora. Odnošaj belovarske županije prama našoj domovini, tako zvanoj materi zemlji, nije normalan, a to iziskuje anormalnih sredstvah. Kao što je vis. saboru poznato, Njeg. je Veličanstvo dalo povod, da se sastanu regnikolarne deputacije s razloga, što se o tom radi, da se belovarska županija na zakonitom temelju materi zemlji pridruži, te kad se zakonska osnova izradi, na temelju koje se belovarska župa-

Digitized by Google

nija materi zemlji zakonito pridružiti ima, onda istom će sabor ovaj doći u priliku, da normalno postupa i glede budgeta za belovarsku županiju. Ako mi sada uzmemo u pretres budget za belovarsku županiju, dozvoljujemo izdatak za oblasti, koje ovaj sabor odobrio nije, i za upravu, koja nam je dosada posve tudja bila.

Zaista nijedan od gospode predgovornikah nije mogao razjasniti, da manjka neima, samo je g. vladin zastupnik kazao, da manjka neima, jer će se predujam od ugarske vlade uzeti. Ako budemo sada taj budget bez zakonita razloga i temelja votirali za belovarsku županiju, onda ćemo votirati i manjak i priznati temelj njegova pokrića, za koje mi novacah neimamo. Dakle obzirom na izvanredno stanje belovarske županije prema našoj domovini, dok nebude njoj zakonitim putem utielovljena, nemožemo se upušćati u razpravu ovog budgeta. S toga ja podupirem predlog odbora.

Stjepan Vučetić: Visoki sabore! I ja sam za zaključak odbora, i to iz razlogah, koji su ovdje u izviešću navedeni, naime sumarično u 4. alinei, gdje se veli, da samo naša vlada sa ugarskim fin. ministarstvom nije u sporazumku. Tri su stvari u budgetu potrebne, i to: prihod, izdatak i uprava novčana. O tih stvarih mi ovdje neznamo ništa, dakle najnuždnije stvari za stvaranje budgeta neimamo. Da je i ono pošlo vladi za rukom, što je g. Živković kazao, tada bi imali samo 60.000 for. više, a manjak iznaša 147.000 for., dakle nikako neima pokrića za potrebe županije belovarske. Što se kaže, da je to unikum parlamentarni, što mi ovaj budget pretresamo, pak bi morali bez novacah neke izdatke opredieliti, to je g. predgovornik izjasnio, da to nije normalno, nego anormalno. Belovarska županija primljena je u neredovitom stanju, i to onda, kad još nisu regnikolarne deputacije odredjene bile; to se sve uredilo i primilo u kratko vrieme, bez da smo mi priliku imali u tom obziru sudjelovati. Buduć da je sada nade, da će se naša regnikolarna deputacija sa ugarskom u što kraćem vremenu sastati, to će se stvar ova onda tako urediti, da ćemo poslie imati sve elemente, koji su potrebni za ustanoviti budget, t. j. mi ćemo znati dohodak, potrebe i odkuda će se pokriti. Zato mislim, da iz navedenih razlogah, koji su jasni, a s druge strane, što gosp. vladin povjerenik zaista nije dao dovoljna razjašnjenja i podatakah, nebi se ništa moglo sada u toj stvari preduzeti. Ja sam dakle za zaključak odbora.

Zastupnik vlade **Ivan Vardian**: Visoki sabore! Svi razlozi, koji su navedeni proti tomu, da se ovaj proračun u odboru meritorno pretrese i rieši, vrte se okolo toga manjka, o kojem se neka gospoda boje, da pokrića neima. Ja sam izjavio, da toga manjka neima; jer kad se pobliže pogledaju ustanove nagodbenog zakona, mislim, da se o tom dvojiti nebi moglo. U §. 19. kaže se: (Čita:) „Ako bi se zemljištni obseg kraljevinah Hrv. i Slav. faktičnim pridruženjem Dalmacije ili sjedinjenjem uprave vojne krajine povećao, dohodci teritorija s kraljevinami Hrv. i Slav. sjedinjenoga imat će se takodjer po ključu ustanovljenom u §. 16. i 17. podieljivati medju troškove nutrnje uprave kraljevinah ovih i troškove zajedničkih poslovah“, i polag toga neima razlike medju razvojačenom krajinom i provincialom do danas. Za civilnu Hrvatsku ustanovljen je paušal od 2,200.000 for. i pošto se pako taj paušal odnosi samo na civilnu Hrvatsku, to se mora na granicu uporaviti druga ustanova nagodbenoga zakona, naime §. 25.· (Čita:) „Ako postotak 45 od svihkolikih dohodakah u gdjekojih godinah nebi mogao pokriti sgora ustanovljenu potrebštinu unutarnje uprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije, tada će kraljevina Ugarska manjak predujmiti“. Neka se gospoda boje, da će vlada dug praviti, i tomu ima lieka u nagodb. zakonu §. 27.: (Čita:) „Nu budu li dohodci kraljevinah Hrv. i Slav. povećanjem porezovne snage nadvisili onaj dio zajedničkih troškovah, koji bi po ključu poreznoj snagi primjernom u §. 12. opredieljenom na njih spao: to će višak ovaj na razpolaganje kraljevinam Hrv. i Slav. (dakle ovdje belovarskoj županiji) pripasti, bez da bi ove kraljevine zato bile dužne one svote naknadno pokriti, koje u prediducih godinah glede zajedničkih troškovah uplatile nisu“. Ja mislim dakle, da je vlada temeljito kazala koli u odboru toli u saboru, kad je predlog popunila tim, što je rekla, da manjka neima, ier će se pokriti na ovaj način.

Drugi razlozi, koje su gospoda navela, nukaju me upravo, da umolim vis. kuću, da uzme u pretres ovaj proračun; jer usudjujem se još jedanput naglasiti, kad bude vis. kuća u pretres uzela taj proračun, imati će priliku mnogo opazakah, mnogo željah izraziti, i mnogo naputakah dati vladi, što ako vis. sabor neučini, vezati će si sam ruke. Ono pitanje, kako se ima manjak pokriti, različito je od proračuna samoga, a vlada videći, da nemože na čisto izlaziti sa ugarskom vladom glede pitanja dohodka belovarske županije, i videći, da je nastao slučaj, da se ima nagodbeni zakon tumačiti putem kraljevinskih odborah i saborah, zato je taj proračun naposeb predložila. Ako vis. kuća taj proračun sada uzme u pretres i rieši, zato se nije odrekla daljnjega pretresa toga pitanja putem kraljevinskih odborah za ustanoviti, kako se ima računati taj postotak.

Još bi imao jedan razlog zato, da se vis. sabor upusti u pretres toga proračuna. Nekoja gospoda kažu, neka najprije kraljevinski odbor stvar na čisto izvede, a onda se sabor može upuštati u razpravu. To bi dobro bilo, kad bi se bilo nadati, da će stvar biti za 3—4 dana gotova. Ali ugarski sabor sazvan je tek na 4. rujna; a dok će se regnikolarne deputacije sastati, dok će svojim saborom svoje zaključke za pretres predložiti, dok će ovi svoj zaključak konačno ustanoviti, i dok će taj

Digitized by Google

zakonom postati; dotle će mnogo vremena proći, te ako se visoki sabor već sada neupusti u pretres proračuna, može se dogoditi, da će vlada morati belovarsku županiju nadalje upravljati bez proračuna, i nebude ni za godinu 1873. mogla predložiti proračuna. Dakle interes vis. sabora zahtieva, da prihvati moj predlog, da se naime proračun povrati odboru tim više, što je vlada izjavila, kako će se ovaj manjak pokriti.

Josip Špun: Vis. sabore! Ja sam predlog učinio, da se proračun taj redovito u pretres uzme, i ostajem kod toga predloga. Stvar treba da se razloži jasno; tu je mjesto, gdje neima biti tajnah, dočim vidimo, da podatci manjkaju, a bez tih nije moći brojeve razabrati. G. dr. Makanec drži, da je do 5 satih za to dosta vremena; ali ja hoću da se zakon vrši. Nitko mi nemože jamčiti, da ću do 5 satih podatke naći; jer ja sam se za nje kod g. kvestora upitao, a on mi je kazao, da ih neima. (Smieh.) A razlogah sam čuo od gospode, koja su proti pretresu, takovih, koji idu na to, da se nemože u pretres uzeti zato, jer se nemože razabrati, što je u tom. Zato ostajem kod predloga, da se predmet ovaj polag propisa poslovnika u pretres uzme.

Jovan Živković: Visoki sabore! Ja sam predlog stavio, da se predmet uputi odboru natrag; ja taj predlog modificiran prema predlogu g. Jakića, i to s razloga, što držim, da vlada sama nije postupala pravilno, kad je predložila proračun, da ga sabor u pretres uzme, a nije naznačila izvor, odkuda će se manjak pokriti. Što se glede pokrića manjka učiniti može, to je gospodin Jakić najkraći put predložio: neka vlada učini predlog, a onda ćemo viditi, što ćemo raditi. Zato mislim, da ćemo najkraće postupati, ako predmet povratimo po predlogu g. Jakića vladi, tim više, što bi vlada bila morala sama naznačiti način, kako će se manjak pokriti.

Antun Jakić: Visoki sabore! Tumačenje gospodina zastupnika vlade me nije moglo uputiti o shodnosti, da se predmet povrati samomu odboru. Već je u odboru bila pružena prilika vladi, da bar formu dade ovomu proračunu, kojemu treba da podieli praktičnu vriednost. Ja mislim dakle, da će najshodnije biti, ako se povrati vladi, jer vlada treba upravo da na papir stavi, što i kako misli u tom proračunu. Ako budemo vraćali odboru, proći će više vremena, nego kad vratimo vladi, jer ona može stvar do sutra prekosutra svršiti i dati saboru na razpravu.

A nipošto nisam zato, da se nebi razpravljao ovaj proračun, te da vlada gospodari po svojoj volji, samo želim, da se vlada drži prama saboru pravila, koje je običajno, da providi potrebe pokrićem.

Što g. zast. Špun zahtieva, da se stvar odgodi, to mislim, da je vis. kuća prihvatila predlog odbora za dnevni red, i držim, da se ovako toga reda drži.

Izvjestitelj **Slavoljub Vrbančić**: Visoki sabore! Prije svega moram se kao izvjestitelj odbora za dnevni red ograditi proti prigovoru, kao da nije osnova u vrieme razdieljena medju članove vis. kuće. Osnova je podieljena, kako se može svatko ubaviestiti u kvesturi, jur 8. o. m. na večer, dakle tri dana prije razprave. (Prigovaraju.) Ako g. Špun nije dobio, to je samo slučaj. S toga je stavljena danas na dnevni red, jer je od 8. na večer već razdieljena.

Sada se pako kao izvjestitelj odbora za proračun moram ograditi proti onomu prigovoru one gospode, koja tvrde, da se neželimo poslužiti najeminentnijega prava parlamenta, naime ustanoviti prihod i potrebe zemlje. Zaključkom, kojega odbor predlaže, nije to odstranjeno, nego samo kazano, da se sabor za sada neupušta u to, dapače sabor hoće to učiniti u ono doba, kad bude u stanju temeljito prosuditi prihod i potrebe belovarske županije. Sabor se dakle toga svoga prava nije odrekao, te se ga želi služiti, kad bude u stanju, temeljito i sdušno.

Vlada u pripisu od 2. srpnja sama naglasuje: (Čita) „Iz razloga, što dodatci u smislu §. 19. zak. čl. I. 1868., odpadajući na razvojačenu krajinu, nisu konačno ustanovljeni zakonom.“ Dakle ustrojstvo ove županije nije još ustanovljeno zakonom, nego se u izgled stavlja, da će se o tom zakon predložiti saboru, i s toga neima temelja ustanoviti potrebe županije belovarske. To je najbolji dokaz tomu, da nije županija belovarska u normalnom stanju, nego u onom istom stanju provizorija, samo pod drugom firmom; vlada je preuzela županiju belovarsku u onom ustrojstvu, koje je vladalo u provizornom stanju, pa ju i tako upravlja, buduć da je sva agenda onog kr. komisara preuzela, i onim načinom pokriva potrebe, kojim je i kr. komisar to činio. Dok se to nerieši, dok ustrojstvo belovarske županije nebude zakonito ustanovljeno, dotle neima sabor razloga o potrebah njezinih suditi. Kralj. je komisar iz prihoda pokrivao sve potrebe, a višak izručivao u državnu blagajnu, dočim se sad naročito samo za samoupravu županije izkazuje manjak od 147.833 for.

Vlada u pripisu svom od 2. srpnja sama kaže na koncu: (čita) Taj preostatak obratit će se takodjer za namirenje toga manjka, kojeg će i onako s vremenom nestati, jerbo polag §. 22. gorespomenutoga previšnjega kr. odpisa od 8. lipnja 1871. imadu se sredstva, što ih je doselе davao vojni erar, za uzdržavanje obćekoristnih zavodah, učionah i bolnicah, kroz tri godine pružati u iste svrhe o trošku kraljevskih hrv.-slav. financijah; po izmaku toga vremena pasti će dakle mnogo od tih troškovah na obćine.“

Vlada je kazala, da se ona u tumačenju nagodbenog zakona glede postotakah, kad bi već nastao zakoniti temelj, sa ugarskim ministarstvom nije mogla porazumjeti, te pozive sabor, da to pitanje zakonitim pu-

Digitized by Google

tem rieši. Dakle vlada sama poziva nas, da ovo pitanje uputimo na regnikolarni odbor, koji je pozvan, da taj nesporazumak na čisto izvede sa kraljevinom Ugarskom.

Zato ja i nadalje branim i preporučam zaključak ovoga odbora vis. kući, jer se njime ni najmanje nenanaša uštrb pravu vis. kuće, dapaće ona si ga pridržava, jer ona taj proračun neodvraća. Pošto se belovarska županija nalazi u iznimnom stanju, pošto ustrojstvo njezino nije zakonom ustanovljeno, pošto je vlada kratkim putem preuzela upravu ove razvojačene krajine od kr. komisara u onom istom stanju, i pošto se nije ovo promienilo, vlastna i dužna je vlada istim načinom pokrivati potrebe, kojim su se pokrivale i za vrieme kralj. komisara, a dok se te okolnosti nepromiene, mi nismo pozvani, upuštati se u razsudjivanje ovoga proračuna.

Predsjednik: Buduć da je razprava svršena, bit ću tako slobodan, reasumirati mnienja, koja su se u tom predmetu ovdje pojavila.

Radi se samo o formalnostih; počamši od g. izvjestitelja pa do posljednjeg govornika svi samo formalne stvari predlažu, jer nitko se nije u pretres meritorni upustio.

Gospodin izvjestitelj predlaže, neka vis. sabor primi zaključak odbora, da se sabor neupušta sada u meritorni pretres budgeta za belovarsku županiju, nego da to odgodi na ono vrieme, kad bude regnikolarna deputacija imala priliku o tom razpravljati. G. zastupnik vlade naprotiv tomu predlaže, neka se predmet vrati financialnomu odboru natrag, time, da se on upusti u meritorni pretres glede potrebah i pokrića. Naprotiv tomu ima treće mnienje, da se stvar povrati vladi s naputkom, da vlada učini ono, što u svakom budgetu učiniti ima, da naime izkaže potrebe i pokriće. Jedno se je mnienje još pojavilo, koje u tom sastoji, da je predmet došao prerano u pretres, buduć da nije polag poslovnika bio razdieljen; ovo je per excellence formalno pitanje, te mislim, ako se jedno od gore naznačenih mnienjah primi, da je tim i ovo pitanje riešeno.

Buduć da je po poslovniku u redu, da se najprije glasuje o predlogu izvjestitelja, s toga moram vis. kući pitanje staviti: Pristaje li na predlog gosp. izvjestitelja, koji u tom sastoji, da se sabor sada neupušta u meritorni pretres budgeta za belovarsku županiju, nego to odgadja na ono vrieme, kad bude preporno pitanje riešeno putem regnikolarne deputacije. Ona gospoda, koja su zato, ...

Mirko Hrvat: (Prama predsjedniku.) Vaša preuzvišenost izvolila je izraziti, da ima 3 predloga: meni su samo dva poznata, jer zastupnik vlade neima prava predloge praviti. (Nemir.)

Veliki župan **Svetozar Kušević**: Ja preuzimam taj predlog. (Nemir.)

Dr. **Ignjat Brlić**: Po zakonu ima zast. vlade pravo predloge staviti, samo ako je član sabora.

Predsjednik: Dakle da se vratimo opet na stvar. Ona, gospoda, koja su za predlog g. izvjestitelja, da se sabor sada neupušta u meritorni pretres budgeta za belovarsku županiju, nego da se odgodi do onog vremena, kad bude prenmet riešen putem regnikolarne deputacije, neka izvole ustati.

(Učini se; dočim bilježnik broji.)

Ja držim da je većina.

Ona gospoda, koji su proti, neka izvole ustati.

(Ustane manjina.)

Dakle predlog g. izvjestitelja primljen je po većini.

Dižem sjednicu i molim, da se sutra u 10 satih sastanete.

(1 sat 45 minutah.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

četrnaeste sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije pod predsjedničtvom preuzvišenog gospodina Ivana Mažuranića dne 5. kolovoza 1872. u Zagrebu držane.

Bilježnik Gavro Kiš.

Čitan je zapisnik trinaeste saborske sjednice, koji bje bez primjetbe ovjerovljen.

Zatim čitani su spisi na sabor prispjevši, i to:

Br. 144. Sime Ljubić, čuvar narodnog muzeja u Zagrebu, moli, da mu se dopita stan u zavodu samom, ili da mu se dopita dovoljna stanarina, da si stan blizu zavoda najmiti uzmogne. — Ide peticionalnomu odboru.

Br. 145. Škender Fabković, učitelj na kralj. preparandiji zagrebačkoj, moli, da mu se uračuna decenij počam od godine 1865./6., kada je počeo kao kralj. učitelj službovati. — Ide peticionalnomu odboru.

Br. 146. Poslužitelji županije bjelovarske mole za poboljšanje svoje plaće. — Ide peticionalnomu odboru.

Br. 147. Predstavka kr. banskog stola u Zagrebu: da se podieli nagrada prisjednikom banskoga stola, što su dosele sudjelovali kod kr. stola sedmorice — da se kr. stol sedmorice oddieli od banskog stola u stanu, — da se podjeli stanbina i poveća plaća pravosudnim činovnikom u Hrvatskoj i Slavoniji — da se poveća broj prisjednikah banskoga stola na petnaestoricu — i da se poveća pisarnički paušal prigodom dozvoljivanja budgeta za Hrvatsku i Slavoniju. — Ide peticionalnomu odboru.

Br. 148. Virovitička županija moli, da se sabor u interesu narodno-gospodarstvenom kao i zdravstvenom iste županije zauzme, da se izmedju Barča i Osieka dravskom dolinom željeznica podigne. — Ide na odbor za proračun i narodno gospodarstvo.

Br. 149. Virovitička županija moli, da joj se u ime stanarine za smještenje kr. žup. sudb. stola u županijskoj kući zak. čl. I. i XV. od godine 1870. dopitana i to za godinu 1870. svota od 3420 for. i za god. 1871. svota od 4420 for., odmah izplati, — za minulo pako vrieme od godine 1861. do konca godine 1869. svota od 27.360 for. doznači, a u buduće od 1. siečnja t. g. da joj se pripadajuća joj najmovina redovito u tečaj stavi i izplaćuje. — Ide na peticionalni odbor.

Br. 150. Virovitička županija u predstavci svojoj vidi u ponudi na prodaju krajiških šumah narušaj ug.-hrvatske nagodbe, te moli sabor zaštitu i nepovriedivost prava naroda našega. — Ide na odbor za narodno gospodarstvo.

Br. 151. Virovitička županija moli, da bi sabor zakonom ustanovio, da se javna robota u naravi ukine i da se ova u primjernoj cieni za sve jednako u novcu odkupi — sve javne gradnje i gradjevine da se imadu iz ovoga odkupnoga novca izvadjati, a rukovodjenje ovog posla da se preda posebnim odborom pojedinih županijah. — Ide zakonodavnomu odboru.

Br. 152. Virovitička županija moli, da se svakomu gradjanu domovine naše, kada 18. godinu navrši, beziznimno ženiti se dozvoli, bez da kroz to oslobodjen bude vojne dužnosti. — Ide na zakonodavni odbor.

Br. 153. Poglavarstvo sl. i kr. glavnog grada Zagreba podnaša više predstavakah gradskog zastupstva za predloženje na zakonarsku razpravu, kojimi se moli, i to:

Br. 154. Da se novakom kroz 16 godinah nezakonito odsutnim izhodi oprost nezakonitoga odsuća. — Ide peticionalnomu odboru.

Br. 155. Da se obćine Kaptol, Novaves, Laška ulica i Horvati zakonom spoje sa sl. i kr. gradom Zagrebom. — Ide peticionalnomu odboru.

Br. 156. Za izposlovanje da novozidane kuće u području grada Zagreba na 30 godinah od državnoga poreza t. j. plaćanja kućarine proste budu. — Ide narodnogospodarstvenomu odboru.

Br. 157. Da se obćinam u obće, ili bar iznimice obćini glavnog grada Zagreba zakonom pravo podieli, da mogu same birati učitelje za svoje škole. — Ide zakonodavnomu odboru.

Br. 158. Da mu se povrati svota od 6000 for. potrošena za popravak gornje Ilice do Črnomerca, zatim cesta na kolodvor vodeća zemaljskim drumom proglasi i u zemaljsku upravu primi. — Ide odboru za narodno gospodarstvo.

Br. 159. Da se grad Zagreb u prvi stanbeni razred u pogledu ukonačivanja vojske podigne. — Ide peticionalnomu odboru.

Br. 160. Da se dosadanja djevojačka višja učiona u Zagrebu u zemaljsku obskrbu primi. — Ide zakonodavnomu odboru.

Br. 161. Da se ovaj sabor uznastoji na zajedničkom ugarsko-hrvatskom saboru izposlovati, da se u Zagrebu podigne veliki centralni kolodvor. — Ide odboru za narodno gospodarstvo.

Br. 162. Da se sveučilište putem zakonarskim kao velevažni zavod u Zagrebu što skorije otvori. — Ide zakonodavnom odboru.

Br. 163. Da troškove za uzdržavanje kr. zem. preparandije i uzorne glavne učione preuzme zemlja. — Ide odboru za narodno gospodarstvo.

Br. 164. Da zemlja primi u vlastničtvo kuću kr. realke u Zagrebu pod brojem 29. kao zavod zemaljski, da se grad Zagreb odrieši od plaćanja godišnjeg prinosa, te da se izbriše dug od 17.630 for. na korist obćine glavnog grada Zagreba. — Ide odboru za proračun i narodno gospodarstvo.

Br. 165. Županijski i kotarski pisari županije riečke mole za povišenje plaće. — Ide peticionalnomu odboru.

Digitized by Google

Br. 166. Baltazar Čalagović, gradski starešina u miru u Osieku, moli za odredbu, du mu se mirovina povisi. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 167. Jana udova Beranek iz Peteranca moli, da joj se godišnja podpora dopita. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 168. Zastupstvo grada Varaždina moli, da se obćina istog grada od dužnosti utjerivanja državnih porezah oslobodi. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 169. Šandor Gjurkan, operni pjevač u naobrazovanju, moli za podieljenje državnoga štipendija u svrhu podpuna naobraženja u struci svojoj. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 170. Pučko učiteljstvo kotara virjanskog moli za poboljšanje stanja pučkih učiteljah. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 171. Županijski i kotarski pisari županije riečke mole za povišenje plaće. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 172. Franjo Kralj, arkivarski poslužitelj, moli da se u kategoriju ostalih poslužiteljah stavi. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 173. Upravljajući odbor učiteljske zadruge moli za podporu iz koje zemaljske zaklade. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 174. Rajmund pl. Čubelić moli, da mu se dopita kakova novčana podpora. — Dočim molba po nijednom saborskom članu poduprta nije, dostavlja se kr. zem. vladi za povrat.

Br. 175. Gjuro Lacković, učitelj iz Malinovca, moli za podporu. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 177. L. C. Mačečević, podbilježnik magistrata grada Karlovca, moli, da se povede iztraga proti magistratu i zastupstvu grada Karlovca, i dok iztraga ova dovršena bude, da se odredi, da mu se njegova plaća redovito izplaća. — Dočim molba ova po nikojem saborskom članu poduprta nije, dostavlja se kr. zem. vladi za povrat.

Br. 178. Učiteljstvo bjelovarske glavne učione moli za poboljšanje svojeg stanja. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 179. Ante Turk čini predlog ob uredjenju jugoslavenske učeničke zaklade, koji bje po dva saborska člana poduprt. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 180. Ivan Čanagjia, sudbeni podvornik u bjelovarskoj županiji, moli u ime svoje i ostalih podvornikah za dopitanje stanarine i paušala za odjeću. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 181. Obćina Ludbreg moli, da se obustavi izvršivanje zak. članka IV. od godine 1870. o diobah zadružnog imutka. — S obzirom, što je u tom predmetu u ovom saboru shodan zaključak učinjen, stavlja se molba medju spise.

Br. 182. Martin Vukina, bačvarski obrtnik iz Bjelovara, moli, da se od kazne, na koju je sbog šumskog kvara odsudjen, oslobodi, a proti dotičnomu šumaru da se iztraga povede. — Dočim molba po nijednom saborskom članu poduprta nije, dostavlja se kr. zem. vladi na povrat.

Br. 183. Zastupstvo sl. i kr. grada križevačkog moli, da sabor izposluje, da pobiranje poreza ostane u dojakošnjem načinu, dokle se konačno neurede odnošaji kraljevinah ovih napram kraljevini Ugarskoj. — S obzirom na učinjeno u tom predmetu riešenje uzimlje se na znanje.

Br. 184. Mirko Kranjčić iz Zagreba moli, da mu se izhodi povrata odnosno odšteta zemljištah, koja je on u krajini još g. 1844. baštinio, nu koja, dočim je za onda obstojao zakon, da nije mogao posjedovati u krajini zemljište nekrajišnik, a prodati ga mogao nije, je tim načinom izgubio. — Upućuje se peticionalnomu odboru.

Br. 186. Oficiali kr. stola sedmorice mole za opredieljenje njima pripadajućeg nadnevničkoga razreda te povišenje godišnje plaće. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 187. Mjestni sbor prvoga obćega družtva činovnikah austro-ugarske monarkije u Zagrebu moli za poboljšanje materialnoga i socialnoga stanja autonomnih činovnikah Hrvatske i Slavonije. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 188. Molba trgovišta Vukovara u pogledu gradjenja željezničke pruge od Zemuna preko Vukovara do Barča. — Upućuje se na odbor za narodno gospodarstvo.

Br. 189. Molba trgovišta Vukovara u pogledu gradjenja kanala izmedju Dunava i Save sa izhodištem u Vukovaru. — Upućuje se na odbor za narodno gospodarstvo.

Br. 190. Molba obćine Kraljevice, da se izluči iz saveza bakarskoga municipija, te ustroji kao autonomna obćina s okružjem uz ime i pravo grada. — Upućuje se na zakonodavni odbor.

Br. 191. Molba učiteljah glavne učione gjurgjevačke za povećanje plaće, osjeguranje mirovine i aktivno pravo izbora zastupnika na sabor. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 192. Molba presbiterija protestanske obćine augsburžke konfesije za novčanu godišnju pripomoć u svrhu uzdržavanje župnika a po tom i crkve i škole u Zagrebu. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 193. Molba služnih pomagačah kr. zem. vlade za povećanje nadnice. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 184. Kr. zem. vlada dostavlja proračun zaklade

Digitized by Google

stipendijske za godinu 1872. — Upućuje se odboru za proračun.

Br. 195. Članovi kr. žup. sudb. stola križevačkoga mole za povišenje plaćah i podieljenje stanarine sudbenim činovnikom kraljevinah Hrvatske i Slavonije. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 196. Eugen Kovačević, pripravnik za gimnazialno učiteljevanje, moli za doznaku vanredne podpore, da učiteljski izpit položiti može. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 197. Molba pisarah kr. zem. vlade za uvrštenje u kategoriju oficialah. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 198. Izviešće odbora za saborske troškove o dosadanjem djelovanju svojem. — Dostavlja se odboru za dnevni red.

Br. 205. Molba obćine Ludbreg za preinačenje zak. čl. XVI. g. 1870. ob uredjenju obćinah. — Upućuje se na zakonodavni odbor.

Br. 206. Molha državnih činovnikah u Osieku za izposlovanje poboljšanja njihovog materialnog stanja. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 207. Molba pandurah županije zagrebačke za povećanje njihove plaće. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 208. Molba profesorah na bogoslovnom liceju zagrebačkom za povećanje plaće. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 209. Petar Tomić čini razne predloge, koje moli da sabor usvoji. — Dočim spis ovaj po nijednom saborskom članu poduprt nije, dostavlja se kr. zem. vladi na shodno uredovanje.

Br. 212. Molba poslužiteljah kr. pošte i brzojava u Osieku za izposlovanje poboljšanja njihovog materialnoga stanja. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 213. Dopis predsjedničtva kr. zem. vlade, kojim se priobćuje, da je Nj. c. kr. apošt. Veličanstvo blagoizvolilo dozvoliti, da se rukovodstvo posalah unutarnjih dielah i cielokupne kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade za vrieme odsutnosti banskog namjestnika povjeri g. Maksi Prici. — Uzimlje se na znanje.

Br. 214. Molba Franje Kuhača-Kocha u pogledu odkupa zbirke jugoslavenskih narodnih pjesamah. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 215. Molba posjednikah obćine Gornje Predrievo za ukinuće ovršbe sbog predaje urbarske pašovine. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 216. Molba Ferde Divjaka, učitelja u Varaždinu, za uzpostavu u učiteljsku službu i naknadnu izplatu pripadajuće mu plaće. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 217. Družtvo za njegu bolestnih djakah u Beču moli podporu. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 219. Viktor grof Oršić predlaže svoju bansku pozivnicu na sabor. — Upućuje se na verifikacionalni odbor.

Br. 220. Kr. zem. vlada predlaže proračun zaklade narodnih učionah za godinu 1872. — Upućuje se na odbor za proračun.

Br. 221. Molba obćine Kraljevice u pogledu podignuća željezničke postaje u mjestu Križišću i dobrog uzdržavanja ceste iz Plaška k luci vodeće. — Upućuje se na odbor za narodno gospodarstvo.

Br. 222. Poglavarstvo grada Bjelovara u predmetu pritužbe gradjanah bjelovarskih proti odvjetniku Fochtmanu i kot. sudcu Stahuljaku, štono je dne 5. srpnja na ovaj sabor prispjela i po saboru odpućena, izjavljuje, da zastupstvu grada u tom predmetu ništa znano nije, i da je pritužba stranputice podnešena. — Uzimlje se na znanje.

Br. 223. Samuel grof Keglević u Zagrebu moli za izdanje shodnih odredbah, po kojih da se nametnutog mu skrbničtva izbavi, odnosno da se preinači dotična ustanova zakona. — Upućuje se na zakonodavni odbor.

Br. 224. Dopis kr. zem. vlade, kojim priobćuje, da su radi lagljeg i točnijeg zastupanja pojedinih granah samouprave prigodom pretresivanja proračuna za godinu 1872. upućeni g. predstojnik odiela za bogoštovje i nastavu dr. Pavao Muhić, zatim odielni savjetnik g. Stjepan Hrvoić, onda naslovni odielni savjetnici gg. Mirko pl. Halper i Mirko Kršnjavi i tajnik zem. vlade g. Ivan Vardian, da prigodom pomenute razprave u saboru kr. zem. vladu kao njezini zastupnici zastupaju. — Uzimlje se na znanje.

Br. 225. Ravnateljstvo brodarskog družtva u Senju moli, da se njegova molba na zajedničko ministarstvo u Pešti upravljena radi polučenja poštanske službe i podpore podupire. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 226. Molba Janka baruna Maldinia, financialnog assistenta, i drugovah u Zagrebu, da se zadruga tako zvana „Vorschuss-Consortium“ sa drugimi vjeresijskimi zavodi uzporedi, da se tim nečuvenomu lihvarstvu na korist stradajućeg činovničtva na put stane. — Upućuje se na odbor za narodno gospodarstvo.

Br. 227. Fran Kurelac, književnik na Rieci, moli podporu. — Upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 228. Kr. zem. vlada predlaže zak. osnovu ob ukinuću kazni bijenja u trojednoj kraljevini. — Upućuje se na zakonodavni odbor.

Br. 229. Kr. zem. vlada predlaže zak. osnove:

a) o porabi tiska,

b) o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih,

c) o propisu, kako se imadu sastavljati porotnički imenici za sudove tiskovne u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji. — Upućuje se na odbor zakonodavni.

Br. 185. Izviešće sa predlogom povjerenstva u predmetu iztrage povedene glede valjanosti izbora narodnog

Digitized by Google

zastupnika kotara jastrebarskog Vilima Hatza. — Upućuje se na odbor za dnevni red.

Predsjednik javlja, da je:

Br. 211. Ferdinand Inkey četveronedjeljni.

Br. 218. Dr. Ignjat Brlić 8-dnevni.

Br. 204. Emanuel Priester tronedjeljni dopust zamolio.

Svoj trojici narodnih zastupnikah dozvoljen je zamoljeni dopust, a

br. 176. Molba velikog župana Svetozara Kuševića, kojom moli za dopust na nekoliko danah; dočim se je molitelj u sabor jur povratio, uzimlje se na znanje.

Br. 231. Narodni zastupnik vitez Smajić interpelira kr. zem. vladu: je li je voljna izposlovati, da se dogodjaj zbivši se na Rieci medju željezničkimi radnici, koji su onamo došli, da potraže željezničkoga podzakupnika, koji jim je nadnicu dugovao, te medju kr. odvjetničtvom sa uzničkimi stražari nepristrano iztraži? — Priobćuje se kr. zem. vladi.

Br. 232. Narodni zastupnik Dragutin Antolek-Orešek interpelira kr. zem. vladu, zašto žitelji središnjega kotara varaždinskoga za oduzete jim po Magjarih u godini 1848. kao predprežarom konje i kola i ostalu spravu sve do danas odštećeni nisu. — Priobćuje se kr. zem. vladi.

Br. 233. Narodni zastupnik Josip Muzler interpelira kr. zem. vladu u pogledu obustavljene karne iztrage proti kot. sudcu Ladislavu Viragu. — Priobćuje se kr. zem. vladi.

Br. 234. Narodni zastupnik Pavao Grčić interpelira kr. zem. vladu, da li je uplivala u izdanje naredbe kr. ug. ministra, po kojoj je za predstojeći crkveni kongres u Karlovcih povjerenik imenovan, i kani li shodna učiniti, da ugarska vlada rečenog povjerenika neizašalje. — Priobćuje se kr. zem. vladi.

Na predlog narodnog zastupnika dra. Makanca uzeto je izviešće povjerenstva ob izvedenoj iztrazi proti izboru narodnog zastupnika jastrebarskog kotara, Vilima Hatza, odmah na dnevni red, te bje zaključeno:

a) Da se izbor narodnog zastupnika jastrebarskog kotara nevaljanim proglasuje i g. Vilim Hatz kao narodni zastupnik neverificira, uslied česa da se pozove kr. zem. vlada, da novi izbor obaviti dade.

b) Buduć su sbivšim se izgredom kod minulog izbora najviše Draganičanci krivi, da se izjavi kr. zem. vladi želja, da se novi izbor ne u Draganiću već u Jaski obavi.

c) Da se pozove kr. zem. vlada, da za provedbu ovog novijeg izbora drugo izborno povjerenstvo imenovati odredi.

Dočim je tim dnevni red izcrpljen, digne predsjednik sjednicu time, da će se buduća sjednica prema potrebi ureći.

Ivan Mažuranić v. r.

G. Kiš v. r.
saborski bilježnik.

Br. 6092/1902.

Visoki sabore!

Proračun za razvojačenu krajinu, naime za županiju bjelovarsku i grad Senj za god. 1872., čast mi je visokomu saboru predložiti u pet primjerakah za ustavno pretresivanje.

Iz razloga, što dohodci u smislu §. 19. zak. čl. I. 1868., odpadajući na razvojačenu krajinu, nisu konačno ustanovljeni, i što će se ustrojstvo razvojačene krajine tekar ustanoviti zakonom, kojeg osnova predložit će se do skora visokomu saboru, nije držala ova vlada za umjestno, taj proračun s proračunom za sumoupravne troškove ovih kraljevinah već sada spojiti, pak ga zato takodjer posebice visokomu saboru predlaže.

Polag toga proračuna čini dohodak	178.000 for.,
potrebe	325.833 „
dakle manjak	147.833 for.

Taj će se ipak manjak svakako umanjiti, jer se je nadati, da bude s jedne strane dohodak veći, a s druge strane potreba manja. O stanju razprave povedene s kr. ugarskim ministarstvom financijah glede upitnih dohodakah, pozivam se na posebno visokomu saboru pod br. 7825. podnešeno izviešće.

Glede umanjenja potrebe valja mi napomenuti, da su u tom proračunu osigurani svi troškovi napomenuti u §. 16. previšnjega kraljevskog odpisa od 8. lipnja 1871. ob ustanovah za prelaz razvojačene krajine u gradjansku upravu, da je ipak već kr. ugarsko ministarstvo financijah dopisom od 22. ožujka t. g. br. 2058. očitovalo, da je pripravno iz razloga, što su upravni i računarski organi u razvojačenoj krajini službovali ne samo na polju službe javne uprave, već i na polju porezne, financijalne i šumsko-nadzorne službe, mirovinska beriva tih organah na polovicu preuzeti na račun financijalne uprave, dočim je ova vlada povela razpravu, da se svikoliki u rečenom paragrafu naznačeni troškovi prenesu na zajednički državni etat kraljevinah i zemaljah ugarske krune.

Napokon dohodci razvojačene krajine i tereti njezine samouprave spadaju na ove kraljevine od 1. srpnja 1871. počamši; od dohodakah za rok od 1. srpnja do 30. prosinca 1871. preostala je neka svota.

Nepoznati jošte sada uspjeh razprave o tom obračananju priobćit će se visokomu saboru prigodom razprave ob ovom proračunu.

Taj preostatak obratit će se takodjer za namirenje toga manjka, kojeg će i onako s vremenom nestati, jerbo polag §. 22. gorespomenutoga previšnjega kr. odpisa od 8. lipnja 1871. imadu se sredstva, što ih je dosele davao vojni erar za uzdržavanje obćekoristnih zavodah, učionah i bolnicah, kroz tri godine pružati u istu svrhu o trošku kraljevskih hrv.-slav. financijah; po izmaku

Digitized by Google

toga vremena pasti će dakle mnogo od tih troškovah na občine.

U Zagrebu dne 2. srpnja 1872.

Vakanović v. r.

Prilog 2.

Br. 1276.

Visoki sabore!

U svih naprednijih zemljah i državah ukinuta je jur kazan bijenjem.

Buduć da ova kazan neodgovara duhu sadanjega vremena, i da nije shodna svrsi; buduć nadalje da nije shodno, što oni pripadnici kraljevine Hrvatske i Slavonije, koji služe u vojsci — kazni toj podvrženi nisu, dočim bi joj, čim se vrate u zavičaj svoj, podležati imali; — i buduć napokon, da je u vojnoj krajini a i u nedavno razvojačenih krajiških predielih, koji su sada spojeni s materom zemljom, tjelesna kazan bijenjem ukinuta: to se pokazuje i potrebito i shodno, da se ova vrst kazni ukine i u svoj Hrvatskoj i Slavoniji.

Po tom imam čast predložiti preuredjenu u tu svrhu osnovu odnosnoga zakona ob ukinuću kazni bijenjem pod ·. na ustavno razpravljanje saborsko.

U Zagrebu 4. kolovoza 1872.

Prica v. r.

K br. 916. — 1871.

Br. 697.

Osnova

zakonskoga članka, kojim se ukida kazan bijenjem u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji.

§. 1.

Od dana proglašenja ovoga zakona ukida se tjelesna kazan bijenjem bezuvjetno i bez iznimke, bila ona odredjena kao kazan glavna, ili kao pooštrenje kazni, ili napokon kao kazan disciplinarna; po čem se stavljaju izvan kreposti svekolike postojeće zakonske ustanove, koje s ovim zakonom stoje u oprieci.

§. 2.

U koliko je tjelesna kazan bijenjem po postojećih zakonih odredjena kao kazan glavna, ima se u napredak mjesto nje dosuditi primjerena kazan zatvora; u onih pak slučajevih, u kojih je zaprećena kao pooštrenje kazni ili kao kazan disciplinarna, ima se zamieniti drugim kojim zakonom dozvoljenim pooštrenjem, odnosno drugom kojom kazni disciplinarnom.

§. 3.

Glede osudah kaznenih jur pravomoćnih, izrečenih prije proglašenja ovoga zakona, kojimi je izrečena kazan bijenjem, odredjuju se sliedeće prelazne ustanove:

a) ako je kazan bijenjem izrečena kao kazan glavna, ima se ureda radi zamieniti globom ili zatvorom:

b) ako li je izrečena kao pooštrenje kazni ili kao disciplinarna, neima se ovršiti.

§. 4.

Izvršba ovoga zakona povjerava se banu kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Visoki sabore!

Dopisom od 4. kolovoza 1872. br. 1276. pod [1]. predložila je kralj. zemaljska vlada visokomu saboru na ustavno razpravljanje ovdje pod [2]. priloženu osnovu zakonskoga članka, kojim se ukida tjelesna kazan bijenjem u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji.

Ovu je zakonsku osnovu visoki sabor ustupio podpisanomu odboru za predbježno pretresivanje.

Podpisani odbor, želeć čim prije zadovoljiti nalogu visokoga sabora, uzeo je glasom zapisničkog izvadka pod [3]. spomenutu osnovu u pretres dne 9. kolovoza t. g., te se časti visokomu saboru o tom predmetu podnieti siedeće:

Izviešće.

Na temelju postojećeg kaznenog zakona od 27. svibnja 1852. mogli su kazneni sudovi izreći kazan bijenjem stranom kao pooštrenje kazni (§§. 19., 24., 253. i 258. k. z.), stranom — i to samo za stanovite razrede pučanstva — kao kazao glavnu (§§. 240.e, 248., 260., 270., 279., 280., 283., 312., 318., 392., 398., 411., 428., 430., 449., 450., 452., 453., 459., 460., 461., 465., 470., 481., 512., 515., 521., 524. i 525. k. z.)

Izim toga ustanovljuje se za označene u §. 28. k. z. osobe tjelesna kazan bijenjem — stranom kao redarstvena, stranom kao disciplinarna kazan — raznimi naredbami, naročito:

a) carskom naredbom od 20. travnja god. 1854. br. 101. z. z. l. (§. 11.);

b) naputkom za kaznene sudove od 16. lipnja 1854. (§§. 91. i 93.):

c) ministerialnom naredbom od 30. rujna 1857. br. 198. d. z. l. u nadopunjenju ministerialne naredbe od 3. travnja 1855. br. 61. d. z. l.;

d) služinskim redom od 11. srpnja 1853. (§. 5.) i t. d.

Vladinom osnovom zakonskoga članka ob ukinuću tjelesne kazni bijenjem ukida se ova kazan bezuvjetno i bez iznimke (§. 1. zak. osnove), te s toga se, čim će ova zakonska osnova biti po vis. saboru prihvaćena i po svietloj kruni odobrena, neće više moći tjelesna kazan bijenjem baš na nikomu izvršivati, jer se uvodnom ustanovom §. 1. zak. ove osnove ukidaju sve ustanove

Digitized by Google

(bile one kazneno-pravne, redarstvene ili disciplinarne naravi), koje s ovim zakonom u oprieci stoje.

S razlogah u pripisu vlade od 4. kolovoza t. g. br. 1276. navedenih;

nadalje s razloga, što će se ukinućem kazni bijenjem zadovoljiti davnoj želji svihkolikih razredah našega pučanstva, te što će se ukinućem ove kazni oduzeti ne malenomu broju sudacah obljubljeno al okrutno sredstvo „paševanja", koje je u zadnje doba žalibože u nekojih kotarih na veliku štetu i sablazan dotičnoga pučanstva zavladalo;

s razloga napokon, što je željeti, da naglašena zakonska osnova čim skorije u život stupi, časti se podpisani odbor visokomu saboru predložiti:

Neka izvoli osnovu zakonskoga članka, kojim se ukida kazan bijenjem u Hrvatskoj i Slavoniji, po cjelosti njezinoga sadržaja prihvatiti, te jedino u §. 2. ove osnove izraze „odredjena" i „zaprećena" zamieniti izrazom — „ustanovljena."

U Zagrebu dne 10. kolovoza 1872.

U ime zakonodavnog odbora:

Predsjednik:	Izvjestitelj:
M. Mrazović v. r.	Dr. Makanec v. r.

Izvadak zapisnika

druge sjednice zakonodavnog odbora, držane dne 9. kolovoza 1872. pod predsjedom g. M. Mrazovića.

Prisutni:

Vladin povjerenik: presv. gosp. Max Prica.

Izvjestitelj: g. dr. Makanec.

Članovi odbora: gg. dr. Derenčin, Grčič Pavao, Horvat Petar, Kiš Gabor, Kršnjavi Mirko, Krestić Nikola, Magenheim Ivo, Muzler Josip, dr. Rački, dr. Rogulić Šandor i Živković Jovan.

(Ostala izpustivši.)

2. Pravosudni pododbor predlaže, neka ovaj odbor preporuči vis. saboru, da osnovu zakonskoga članka, kojim se u Hrvatskoj i Slavoniji ukida tjelesna kazan bijenjem, koju je osnovu kr. zem. vlada pripisom od 4. kolovoza t. g. br. 1276 vis. saboru predložila na ustavno razpravljanje, bez promjene prihvati.

Izza svestrane razprave bi jednoglasno zaključeno vis. saboru predložiti, da spomenutu zakonsku osnovu prihvati jedinom promjenom, da se u §. 2. iste osnove zamiene izrazi „odredjena" i „zaprećena" s izrazom „ustanovljena."

(Ostala izpustivši.)

Predsjednik:	Izvjestitelj:
M. Mrazović v. r.	Dr. Makanec v. r.

S izvorom suglasno.

Prilog 3.

Br. 1001/303.

Visoki sabore!

Privitu osnovu zakonskoga članka, glede Hallerskih zakladnih prebendah i obskrbnih štipendijah hrvatskoga odiela, čast je predložiti visokomu saboru na ustavno pretresivanje uz privito obrazloženje, u kojem su svi za razjasnjenje predmeta potrebni podatci potanko navedeni.

U Zagrebu dne 13. srpnja 1872.

Vakanović v. r.

Osnova

zakonskoga članka glede Hallerskih zakladnih prebendah i obskrbnih štipendijah hrvatskoga odiela.

§. 1.

Previšnjim ručnim pismom Nj. c. kr. apoštolskoga Veličanstva od 26. kolovoza 1858. opredieljene za natjecateljice iz kraljevinah Hrvatske i Slavonije tri Hallerske zakladne prebende po 400 for. srebra, i tri obskrbna štipendija po 200 for. srebra na godinu, imadu se iz autonomnoga budgeta kraljevinah Hrvatske i Slavonije sadašnjim uživateljicam izplaćivati tako dugo, dok polag ustanovah Hallerske zaklade obstoji njihovo pravo na uživanje iste.

§. 2.

Čim se koje mjesto od tih prebendah i štipendijah izprazni, neimade se više popuniti.

§. 3.

Što je u prenavedeno ime od 1. siečnja 1869. na račun autonomnoga budgeta kraljevinah Hrvatske i Slavonije potrošeno, nebudući taj trošak zak. članci III. 1869., I. 1870. i XV. 1870. o proračunu za potrebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za god. 1869., 1870. i 1871. dozvoljen, imade se konačno na teret istoga budgeta računati.

K. br. 1001 ex 1872./z. vl.

Obrazloženje osnove zakonskoga članka glede Hallerskih zakladnih prebendah i obskrbnih štipendijah hrvatskoga odjela.

Želeći zaostale kćeri zaslužnih činovnikah i vojničkih častnikah takodjer u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji i u velikoj kneževini Erdeljskoj, zatim u srbskoj vojvodini i u tamiškom banatu učiniti učestnicami blagodati postojećih u drugih zemljah monarkije Hallerskih zakladnih prebendah i obskrbnih štipendijah, blagoizvoljelo je Njegovo c. kralj. apoštolsko Veličanstvo previšnjim ručnim pismom od 26. kolovoza 1858. deset zakladnih prebendah i deset obskrbnih štipendijah, premilostivo utemeljiti, opredielivši tri zakladne prebende i tri obskrbne

Digitized by Google

štipendije za natjecateljice iz kraljevinah Hrvatske i Slavonije.

Za ovih 10 zakladnih prebendah po 400 for. srebra i deset obskrbnih štipendijah po 200 for. srebra blagoizvoljelo je Njegovo c. kr. apoštolsko Veličanstvo previšnjim riešenjem od 26. kolovoza 1858. godišnju dotaciju premilostivo dozvoliti iz državnoga blaga, uslied česa bijaše od onoga vremena iznos od 6000 for. srebra ili 6300 for. a. vr. uvršćivan u proračun političke uprave krunovine Tirolske i Vorarlberžke.

Na temelju previšnje ovlasti Njegovoga c. kr. apoštolskoga Veličanstva obratio se je c. kr. austrijski ministar unutarnjih djelah na kr. ugarskoga ministra na previšnjem dvoru radi posredovanja, da kr. ugarsko ministarstvo u buduće preuzme upravu imetka ugarskih odielah hallerske zaklade, te da se pobrini o tom, da godišnja gore rečena potrebština od 6300 for., uvršćivana do tada u državni proračun kod naslova „politička uprava krunovine tirolske“ sa onih gore rečenih 10 zakladnih prebendah i 10 štipendijah obskrbnih, što jih je Njegovo c. kr. apoštolsko Veličanstvo previšnjim riešenjem od 26. kolovoza 1858. za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju, za kneževinu Erdeljsku, za vojvodinu Srbsku i za tamiški Banat utemeljilo, dobiju pokriće u budgetu za ugarske zemlje.

Kr. ugarsko ministarstvo za bogoštovje i nastavu prihvatilo je taj predlog, preuzelo je upravu imetka ugarskih odielah hallerske zaklade i osjeguralo je u svojem proračunu 7 zakladnih prebendah i 7 obskrbnih štipendijah spadajućih na Erdelj, vojvodinu srbsku i tamiški banat, a zahtjevalo je od ove vlade, da u autonomnom budgetu kraljevinah Hrvatske i Slavonije osjegura one tri zakladne prebende i ona tri obskrbna štipendija, što spadaju na kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju.

Spadajući na kraljevinu Ugarsku dio hallerske zaklade brojeći 10 prebendah i 10 obskrbnih štipendijah, utemeljen je uslied previšnjega riešenja Njegova c. kr. Apoštolskoga Veličanstva od 9. svibnja 1857. glavnicom od 135.000 for. srebra od tako zvane dokinute zaklade za gradjenje kraljevskoga budimskoga dvora.

Buduć polag zak. čl. I. 1868. sabora ovih kraljevinah o nagodi sklopljenoj medju kraljevinom Ugarskom i kraljevinom Hrvatskom i Slavonijom kraljevine ove sačinjavaju jednu te istu zajednicu, držala je i ova vlada i sabor ovih kraljevinah, da bi gore spomenuta zaklada od 135.000 for., postavša od dokinute zaklade za gradjenje kraljevskoga budimskoga dvora, imala se takodjer ovim kraljevinam ustupiti u razmjerju gore rečenih za ove kraljevine odpadajućih hallerskih prebendah i štipendijah.

Kr. ugarski ministar bogoštovja i nastave očitovao je ipak dopisom svojim od 31. kolovoza 1870. br. 18551, da Hrvatska i Slavonija na istu zakladu neimadu nikakova prava, jer užitak ove glavnice s jedne strane medju Ugarskom, s druge pako strane medju Hrvatskom i Slavonijom nije nikad bio zajednički, iz nagode pako sklopljene medju Ugarskom i Hrvatskom nemože se razdieljenje zakladah, koje skupne nikada bile nisu, nikako izvesti.

Sabor ovih kraljevinah nehtjede jošte nijedne godine dozvoljeti novacah za taj trošak, te je zaključio glede toga u sjednici 2. prosinca 1870. sliedeće:

Pod stavkom 4. brojevi 1. i 2. dozvoli sabor po predlogu odbora za godinu 1871. predujmice izpostavljenu svotu od 1890 for. kao izvanredni izdatak pozvavši ujedno zem. vladu, da u smislu saborskoga zaključka od 6. srpnja 1870. nastoji svakako razpravu glede odieljenja diela iz skupne glavnice 135.000 for., koja je u ovu ciel opredieljena, sa zajedničkom ugarskom vladom što prije kraju privesti.

Nehoteć i ugarska vlada pristati na razdieljenje gore rečene zaklade niti preuzeti pokriće troška prebendah i štipendijah Hallerove zaklade hrvatskoga odiela, nemogaše se ova vlada nadati, da bi sabor ovih kraljevinah taj trošak konačno dozvolio, jerbo paušalna svota od 2,200.000 for., što ju ove kraljevine dobivaju od Ugarske za potrebštine nutarnje samouprave nije dovoljna, da se pokriju najnuždnije potrebe, kojih imade na stotine većih nego je ova, jerbo se iz rečene paušalne svote namiruju 3 štipendija po 350 for. za tehnike polazeće sveučilište u Beču ili Pragu, 2 štipendija po 500 for. za tehnike usavršavajuće se u Belgiji ili Švajcarskoj, 3 štipendija po 315 for. za liečnike, 1 štipendija po 315 for., za živinovračitelje, dočim bi se broj tih štipendijah morao podeseterostručiti, kad bi to novčane sile ovih kraljevinah dopuštale, napokon jerbo su te prebende opredieljene za sirote zaslužnih činovnikah i vojnikah iz kraljevine Hrvatske i Slavonije, dočim vojničtvo spada na zajedničke poslove, zemaljah ugarske krune, dakle taj dio troška nebi nikako spadao na teret paušala od 2,200.000 for. opredieljenoga za potrebštine nutarnje samouprave ovih kraljevinah.

Nemogavši dakle ova vlada izposlovati inoga pokrića za taj trošak, te uvažavajući, da se upitne prebende i štipendija nemogu uztegnuti osobam, kojim su milošću Njegova c. kr. apoštolskoga Veličanstva doživotno podieljene, nepreosta joj ino, nego uz previšnju dozvolu saboru predložiti nazočnu osnovu zakonskoga članka.

I time je obrazložena ustanova §. 1. i 2. upitne osnove.

Upitne prebende po 420 for. a. vr. uživaju sada uslied previšnjega riešenja Njegova c. kr. apoštolskoga Veličanstva od 1. siečnja 1859. gospodične Ana Mamula Türkenfeld i Evelina barunica Rožić, dočim je treća Ljubica pl. Dominić dne 8. travnja 1871. umrla.

Obskrbna štipendija pako po 210 for. a. v. uživaju sada uslied previšnjega riešenja Njegova c. kr. apoštol-

Digitized by Google

skoga Veličanstva od 31. prosinca 1858. Matilda pl. Horvat, Adelheida pl. Kerestur i Vjekoslava Stručić.

U proračunu ovih kraljevinah za godinu 1870. i 1871. osjeguran je taj trošak kao izvanredna potreba uz povratak, od tuda sliedi potreba ustanove navedene u §. 3. upitne osnove.

U Zagrebu, dne 13. srpnja 1872.

Vakanović v. r.

Visoki sabore!

Dopisom od 13. srpnja 1872. br. 1001/303 pod predložila je kr. zem. vlada visokomu saboru na ustavno razpravljanje osnovu zakonskoga članka glede Hallerskih zakladnih prebendah i obskrbnih štipendijah hrvatskoga odiela pod 2).

Ovu je zakonsku osnovu visoki sabor ustupio podpisanomu odboru na predhodno pretresivanje.

Uslied toga naloga uzeo je podpisani odbor, glasom zapisničkog izvadka pod 3) ovu osnovu dne 9. kolovoza u pretres, te se časti o tom predmetu podnieti visokomu saboru sliedeće:

Izviešće.

Iz obrazloženja pod 4.), kojim je vlada naglašenu zakonsku osnovu popratila proizlazi, da je Njeg. ces. i kralj. apoštolsko Veličanstvo blagoizvolilo premilostivo utemeljiti previšnjim ručnim pismom od 26. kolovoza 1858. — deset zakladnih prebendah i deset obskrbnih štipendijah hallerske zaklade za natjecateljice — t. j. za sirotinjske kćeri zaslužnih činovnikah i vojničkih častnikah iz Hrvatske i Slavonije, zatim iz Erdelja, srbske vojvodine i tamiškog Banata, opredielivši premilostivo tri zakladne prebende i tri obskrbna štipendija izključivo za natjecateljice iz Hrvatske i Slavonije.

Takove su zakladne prebende i obskrbna stipendija za ostale dielove monarkije bile već prije utemeljene, naročito za natjecateljice iz kraljevine Ugarske deset takovih zakladnih prebendah i deset obskrbnih štipendijah.

Sada spomenuti izključivo za natjecateljice iz kraljevine Ugarske odredjeni dio hallerske zaklade (10 prebendah i 10 obskrbnih štipendijah) utemeljen je uslied previšnj. riešenja Njegova ces. i kralj. Apoštolskoga Veličanstva od 9. svibnja 1857. glavnicom od 135.000 for. srebra od dokinute zaklade za gradjenje kraljevskoga budimskoga dvora, dočim je dotacija za uvodom spomenutih te natjecateljicam iz Hrvatske i Slavonije, zatim iz Erdelja, iz srbske vojvodine i iz tamiškog Banata namienjenih 10 prebendah po 400 for. srebra i 10 obskrbnih štipendijah po 200 for. srebra — Njeg. ces. i kralj. apoštolsko Veličanstvo previšnjim odpisom od 26. kolovoza 1858. premilostivo dozvoliti blagoizvoljelo iz državnoga blaga, uslied česa bješe od onoga vremena iznos od 6000 for. srebra odnosno 6300 for. a. vr. uvrščivan u proračun političke uprave krunovine Tirolske i Vorarlberžke.

Iza sbivšeg se medju kraljevinom Ugarskom i medju t. z. cislajtanskimi krunovinami i zemljami financijalnog izravnanja, zatražilo je cislajtansko ministarstvo uz previšnje ovlaštenje Njeg. ces. i kralj. Veličanstva i posredovanjem kralj. ugarskoga ministarstva, neka u buduće primi u vlastitu upravu imetak ugarskoga odjela hallerske zaklade, te neka se isto pobrini o tom, da naglašena potrebština od 6300 for. a. vr. za uvodom napomenute prebende i obskrbne štipendije dobije pokriće u proračunu za „ugarske zemlje“, pod kojim je proračunom cislajtansko ministarstvo bezdvojbeno razumievalo zajednički ugarsko-hrvatski proračun.

Ugarsko ministarstvo za bogoštovje i nastavu preuzevši bez prigovora u vlastitu upravu imetak izključivo ugarskoga diela hallerske zaklade (t. j. onih prije spomenutih 135.000 for.) izpunilo je drugi zahtiev cislajtanskoga ministarstva samo dielomice osjegurav u svojem proračunu samo 7 zakladnih prebendah i 7 obskrbnih štipendijah za natjecateljice iz Erdelja, zatim iz srbske vojvodine i iz tamiškoga Banata, dočim je od kr. zem. vlade zahtievalo, da u autonomnom proračunu ove kraljevine osjegura one tri prebende i ona tri obskrbna stipendija, što no je namienjeno natjecateljicam iz Hrvatske i Slavonije.

Prošli sabor nehtjede ni god. 1868. ni god 1869. dozvoliti za taj trošak novacah, samo je god. 1870. za god. 1871. dozvolilo predujmice svotu od 1890 for. kao trošak izvanredni, pozvavši ujedno vladu, da u smislu saborskoga članka od 6. srpnja 1870. razpravu glede razmjernog podieljenja naglašene glavnice od 135.000 for. zajedničke zaklade za gradjenje budimskoga kraljevskoga dvora s ugarskom vladom čim pije na čistac izvede.

Budući je i kralj. zemaljska vlada smatrala da u smislu čl. I. 1868. Hrvatskoj i Slavoniji pripada razmierni dio ove glavnice od 135.000 for. srebra, stupila je glede toga s ugarskom vladom u dopisivanje, nu bez uspieha, pošto je kralj. ugarsko ministarstvo stavljeni u tom pogledu zahtiev kr. zem. vlade odlučno odbilo.

S toga predlaže kr. zem. vlada glede ovih hallerskih prebendah i obskrbnih štipendijah za natjecateljice iz Hrvatske i Slavonije, posebitu osnovu zakonskoga članka kojim bi se uzakoniti imala neosnovana tvrdnja kr. ugarskog ministarstva, po kojoj se troškovi za spomenute zakladne prebende i obskrbne štipendije osjeguravati imadu u autonomnom proračunu ove kraljevine, dakle iz paušala od 2,200.000 for. a. vr.

Po toj zakonskoj osnovi imale bi se ove prebende, odnosno obskrbna štipendija, izplaćivati samo sadašnjim uživateljicam tako dugo, dok polag ustanovah hallerske zaklade obstoji njihovo pravo na uživanje iste, dočim se §. (§. 2.) nebi više popuniti imala mjesta izpražnjena.

Za sada izpražnjeno je samo jedno mjesto, i to za-

Digitized by Google

kladna prebenda, koju je posljednja uživala jurve umrvša Ljubica pl. Dominić.

S razloga, što i kralj. zem. vlada priznaje (vidi obrazloženje), da paušalna svota od 2,200.000 for. nije dovoljna, da se pokriju ma najnuždnije potrebe nutarnje samouprave:

s razloga nadalje, što se troškovi za upitne prebende i obskrbna štipendija namirivati imadu iz zajedničkoga dohodka, te isto se ovo pitanje putem kraljevinskih odborah na čistac izvesti ima; s razloga nadalje, što je predložena zakonska osnova po tom neumjestna, te je i po sebi nepodpuna:

s razloga napokon, što su troškovi za popunjena mjesta ove zaklade za tekuću godinu predujmice osjegurani u autonomnom proračunu u I. poglavju, 5. stavki i 7. naslovu; —

časti se podpisani odbor visokomu saboru predložiti sliedeći

Zaključak:

„Podnešena po kr. zem. vladi pripisom od 13. srpnja 1872. br. 1001|303. osnova zakonskoga članka glede Hallerskih prebendah i obskrbnih štipendijah hrvatskoga odiela, neima se uzeti u pretres.

Kralj. zemaljska vlada pako poziva se, da sve spise odnoseće se na razpravu, koju je s kralj. ugarskom vladom vodila glede pokrića troškovah za ove prebende i štipendije iz zajedničkih dohodakah, izruči kraljevinskomu odboru ovoga sabora; kojemu odboru se preporuča, da ovo pitanje dogovorno s ugarskim odborom na čistac izvede.

Ujedno poziva se kr. zem. vlada, da predbježno nepopuni nijedno izpražnjeno mjesto ovih prebendah i štipendijah.

Zakonodavni odbor:

U Zagrebu, dne 9. kolovoza 1872.

Predsjednik: M. Mrazović v. r. Izviestitelj: Dr. Makanec v. r.

S izvorom suglasno pronašao.

Izvadak zapisnika

druge sjednice zakonodavnoga odbora, držane dne 9. kolovoza t. g. pod predsjedom g. M. Mrazovića.

Vladu zastupa presv. g. M. Prica.

Izvjestitelj: g. dr. Makanec.

Članovi odbora: gg. dr. Derenčin, Grčić Pajo, Horvat Petar, Kiš Gabor, Kršnjavi Mirko, Krestić Nikola, Magenheim Ivan, Muzler Josip, dr. Rački, dr. Rogulić Šandor, Živković Jovan.

(Ostala izpustivši.)

3. Upravni pododbor predlaže, neka ovaj odbor preporuči vis. saboru, da bez promjene prihvati osnovu zakonskoga članka glede Hallerskih zakladnih prebendah i obskrbnih štipendijah hrvatskoga odiela, koju je osnovu kr. zem. vlada predložila visokomu saboru na ustavno pretresivanje svojim pripisom od 13. srpnja 1872. broj 1001|303.

Nakon svestrane razprave o tom predmetu bi zaključeno,

s razloga, što su troškovi za napomenute zakladne prebende i za obskrbne štipendije za ovu godinu osjegurani u proračunu (pogl. I. naslov 7. stavka 5.);

s razloga nadalje, što se tekar putem kraljevinskih odborah o tom razprava zametnuti ima, da li je ova kraljevina obvezana u autonomnom proračunu osjegurati troškove za ove prebende i štipendije, koji se troškovi po mnienju ovoga odbora osjegurati imadu u zajedničkom proračunu iz zajedničkih dohodakah;

predlaže ovaj odbor vis. saboru sliedeći

Zaključak:

„Podnešena po kralj. zem. vladi osnova zakonskoga članka glede Hallerskih prebendah i obskrbnih štipendijah hrvatskoga odiela, neima se uzeti u pretres, a zem. vlada se poziva, da sve spise odnoseće se na razpravu, koju je glede pokrića troškovah za ove prebende i štipendije iz zajedničkih dohodakah zametnula s kr. ugarskom vladom, izruči kraljevinskomu odboru, kojemu se preporuča, da ovo pitanje dogovorno s ugarskim kraljevinskim odborom na čistac izvede.

Ujedno poziva se zem. vlada, da predbježno nepopuni nijedno izpražnjeno mjesto ovih prebendah i štipendijah.

Tim bi sjednica dovršena i zaključena.

Predsjednik: M. Mrazović v. r. Izvjestitelj: Dr. Makanec v. r.

Prilog 4.

Visoki sabore!

Kralj. zemaljska vlada predložila je vis. saboru pripisom od 2. srpnja t. g. br. 6092|1902 posebice proračun za god. 1872. o potrebštinah samoupravnih županije belovarske i grada Senja, a pripisom od istoga dana pod broj 7825|2404. dopise izmedju nje i kralj. ugarskoga financijalnoga ministarstva o vodjenoj razpravi ob iznosu, koji bi od ukupnih prihodah razvojačene i utjelovljene krajine imao pripasti zemaljskoj blagajni za pokriće autonomnih potrebah.

Predloženim proračunom zahtjeva se za pokriće upravnih potrebah županije belovarske i grada Senja za god. 1872. svota od 325.833 for., dočim se za pokriće te potrebe izkazuje samo iznos od 178.000 for. Odkuda nastaje manjak od 147.833 for., a za pokriće ovoga manjka neima u proračunu providbe.

Po razloženju spomenutih pripisah kr. zem. vlade, ukupno za god. 1872. preliminirani prihod za županiju

Digitized by Google

belovarsku iznosi 494.214 for.; od tuda se za namirenje potrebah spadajućih na zajedničku upravu odbija 139.249 for., pa se kao čisti prijetak ustanovljuje iznos od 354.965 for., a od ovoga se istom 45% računa kao prihod za pokriće zemaljskoga autonomnoga budgeta; a taj 45% postotak čini okruglu svotu od 160.000 for.

Kr. zem. vlada nedieli nazore kr. ugarskoga ministarstva, po kojih ono računa iznos 45% za pokriće zemaljskih potrebah, da se naime od ukupnoga prihoda ponajprije imaju odbiti izdatci za potrebe posalah spadajućih na zajedničku upravu, a od ostatka, da se izluči 45% za budget zemaljski, dočim 55% opet ide u državnu blagajnu za pokriće zajedničkih troškovah, pa je s toga nastao izmedju kr. zem. vlade i kr. ugarskoga ministarstva financijah u pogledu tumačenja odnosnih ustanovah nagodbenoga zakona nesporazumak.

Osim toga nisu u praeliminar uvršteni prihodi grada Senja i voj. obćine Sisak, ni prihodi izvanredni, dočim se u potrošak na račun zem. budgeta stavljaju i svi izvanredni sa razvojačenjem skopčani izdatci.

Odbor saborski za proračun, nakon zreloga shvaćanja svih predležećih okolnostih, nije našao za shodno upustiti se u meritorno razpravljanje proračuna za razvojačenu krajinu, već glasom zapisnika pod .˙ predlaže visokomu saboru: da se razprava o tom proračunu odgodi do onda, kad bude zakonodarstvenim putem riešeno pitanje u prepor povučeno o ključu i razmjerju dohodakah razvojačene vojne krajine napram zajedničkim i autonomnim teretom.

U Zagrebu dne 7. kolovoza 1872.

Vitez Smaić Svetoivanski,
predsjednik.

Vrbančić s. r.,
izvjestitelj.

Zapisnik

saborskoga financijalnoga odbora od 31. srpnja poslie podne, i 1. kolovoza prije podne, 1872.

Prisutni:

Predsjednik: g. vitez B. Smaić.

Članovi odbora: gg. Broz, Čop, Dutković, Inkey, Jakić, Jovanović, dr. Makanec, Dragutin Mihalović, Mrazović, Muzler, Rogulić Jovan, Steković, Turelli, Vrbančić, Živković.

Predsjednik izjavi, da je g. Muzler izradjenjem izviešća o dosadašnjem odborskom radu zaprečen voditi zapisnik ob ovoj razpravi, pa da će ga zamjeniti g. zastupnik Vrbančić.

Predmetom nazočne raprave je predloženi po kralj. zem. vladi proračun za god. 1872. za razvojačenu krajinu naime županiju belovarsku i grad Senj.

Čitan je ponajprije pripis kr. zemaljske vlade odiela za unutarnje poslove od 2. srpnja 1872. br. 6092/1902 pod .˙., kojim se saboru predlaže na ustavno pretresivanje spomenuti proračun; zatim pripis kr. zem. vlade od 2. srpnja 1872. br. 7825/2404 pod .˙., kojim se saboru priobćuju spisi o razpravi izmedju kralj. zemaljske vlade i kr. ugarskoga financijalnoga ministarstva ob ustanovljenju ključa, po kojem se imaju odlučiti dohodci razvojačene krajine za pokriće autonomnih zem. troškovah, te se povodom tim, što nije izmedju njih postignut o tom sporazumak, i što se to pitanje odnosi na tumačenje nagodbenoga zakona poziva sabor, da on, pošto pitanje ovo spada u djelokrug zakonodavni, ovo pitanje putem zakonom propisanim na čisto izvede.

Nakon svestrano vodjene razprave, kojom se pokazalo, da kr. zem. vlada proračun predloženi toli glede potrebah, koli glede pokrića nije osnovala na stalnih podatcih, stavljajuć u izgled, da će se mnoge stavke potrebah umanjiti, a mnoge stavke prihodah povisiti: da se do toga, dok nebude nastavši izmedju kr. zemaljske vlade i kr. ug. financ. ministarstva nesporazumak ob iznosu tangente, koja ima razvojačeni dio krajine od njezinih dohodakah njoj za pokriće njezinih autonomnih potrebah pripasti, putem zakonitim riešen, neda bez bojazni uštrba interesah ovih kraljevinah ustanoviti saborom predloženi proračun; jednoglasno je odlučeno:

S razloga: što glasom pripisa kr. zem. vlade od 2. srpnja t. g. br. 6092/1902 dohodci razvojačene krajine nisu jošte zakonito i definitivno ustanovljeni, a po tom predloženi proračun za belovarsku županiju i grad Senj nije osnovan na pozitivnom temelju, pa se već stoga saborskoj razpravi uspješno podvrći nemože.

S razloga: što se izmedju kr. ug. financijalnoga ministarstva i kr. zem. vlade nije mogao postići sporazumak glede iznosa svote, koja od prihodah županije belovarske ima pripasti zem. blagajni za pokriće upravnih autonomnih posalah, kao što se vidi iz pripisa zem. vlade od 2. srpnja 1872. br. 7825/2404. i dotičnih prilogah.

S razloga: što prepor ob ovom pitanju zasjeca u samo tumačenje nagodbenoga zakona, koji se može samo putem označenim onim zakonom riešiti.

S razloga: što najviši kralj. odpis na sabor od 11. lipnja 1872. riešenje pitanjah potičućih iz utjelovljenja belovarske županije upućuje na regnikolarni odbor.

S razloga: što predloženi proračun izkazuje manjak od 147.833 for. za kojega pokriće u proračunu neima nikakove providbe.

S razloga: napokon što §. 15. nagodbenoga zakona opredieljeni za potrebe samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije iznos od 2,200.000 for. nije pozvan služiti

Digitized by Google

za pokriće upravnih potrebah razvojačenog diela vojne krajine, predložiti sliedeći zaključak:

Sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije nepušta se za sada u razpravu predloženoga po kr. zem. vladi proračuna za žup. belovarsku, već razpravu tu odgadja do onoga vremena, kad bude pitanje o ključu i razmjerju dohodakah razvojačene vojne krajine napram zajedničkim i autonomnim teretom, zatim po obostranih vladah u prepor povučeno tumačenje odnosnih ustanovah nagodbenoga zakona, po predstojećem kraljevinskom odboru i nadležnosti zakonodavstva, kamo se ovo pitanje upućuje, riešeno

Zaključeno i podpisano.

Vitez Smaić Svetoivanski v. r.
predsjednik.

Vrbančić v. r.

Br. 7825/2404

Visoki sabore!

Povodom razvojačenja varaždinske krajine, grada Senja i vojne obćine Sisak imadu se polag §. 19. zak. čl. I. 1868. dohodci tih predielah podieljivati medju troškove unutarnje uprave ovih kraljevinah, i troškove zajedničkih posalah, i to po ključu ustanovljenu u §. 16. i 17. istoga zakonskoga članka.

Privitim u prepisu dopisom od 1. travnja t. g. br. 749 priobćilo je kr. ugar. ministarstvo financijah ovoj vladi, da od dohodakah rečenih razvojačenih predielah u prenavedeno ime na ove kraljevine za tekuću godinu odpada 160.000 for. i da taj iznos može biti, budi nešto manji, budi nešto veći, to će se konačno samo na temelju faktičnih uspjehah, dakle uviek samo naknadno moći ustanoviti.

Opazivši ova vlada, da je taj iznos računan od čistoga dohodka, i držeći, da bi se taj iznos imao računati od svekolikoga primitka, obratila se je privitim u prepisu dopisom od 20. travnja t. g., br. 4540, na kr. ugarsko ministarstvo financijah tražeći, da se na temelju istih podatakah, no ipak ne od čistoga imetka, već od svekolikoga prihoda istih razvojačenih predielah rečeni iznos od 160.000 for. predbježno i uz priuzdržaj gore rečenoga obračunanja ustanovi u svoti od 222.396 for. a. vr. To bijaše glavna točka i glavni zahtjev istoga dopisa, dočim su ostale točke podredjene naravi.

Rečeno kr. ugarsko ministarstvo odgovorilo je ipak privitim u prepisu dopisom od 12. lipnja t. g. br 18081 da nazorah ove vlade nemože dieliti, i da se upitni iznos imade računati od čistoga dohodka razvojačenih predielah.

I vlada ova, i rečeno ministarstvo temelji svoje nazore na zakonu, nastao je dakle slučaj, da se imade tumačiti zakon; a to se može postići jedino onim putem, kojim je dotični zakon donešen.

U tih okolnostih prestaje dakle glede toga svaki dalnji djelokrug ove vlade, i prelazi razprava toga predmeta na dalnji zakonodavni postupak.

U tu svrhu neka dakle izvoli sabor dalje korake preuzeti.

U Zagrebu dne 2. srpnja 1872.

Vakanović v. r.

K br. 7825/2404 z. v.

Prepis

dopisa kr. ugarskoga ministra financijah od 1. travnja 1872. cr. 739, upravljenoga na presvjetloga gospodina banskoga namjestnika Antuna pl. Vakanovića.

U svrhu pokrića upravne potrebštine razvojačenoga diela hrv.-slav. vojne krajine učinjena je već naredbom od 25. veljače t. g., br. 8557. putem zagrebačkoga kr. zemaljskoga financijalnoga ravnateljstva onda odredba, da se od prihodah upitnih dielovah 45 postotakah, koji su priuzdržavši kasnije obračunanje ustanovljeni sa 160.000 for., dadu hrv.-slav. autonomnoj vladi prema pravoj potrebi na razpolaganje.

Dočim dakle od upitne naredbe prepis evo pozivno na dopis od 12. veljače t. g. br. 1500/457 šaljem, čast mi je po želji presvjetlosti Vašoj još sliedeća saobćiti.

Temeljem izračunanja gornje svote služili su proračun županije belovarske i §. 19. zak. čl. XXX. god. 1868.

Za belovarsku županiju preliminirano je u god. 1872.

Prijetak.

Izravni porezi	378.627	for.
Potrošarinski porezi	1.500	„
Pravne pristojbe i takse	8.100	„
Cestarina i mostarina	717	„
Državne šume	95.865	„
Raznovrstni prijetci	9.405	„
Ukupno	494.214	for.

Izdatci.

Financijalna uprava	5.530	for.
Porezni uredi	20.930	„
Financ. straža	26.779	„
Državne šume	86.010	„
Ukupno	139.249	for.
ili čisti prijetak	354.956	for.
od kojega 45% čini	159.734	„
u okruglom broju	160.000	„

Ovdje dakle nebudući govora onako, kako u pogledu 2,200.000 for. ustanovljenih na ime potrebštine unutarnje uprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije u jednom paušalu, što no je u stanovitoj svoti unapred već ustanovljen i koji se, bilo da odgovara 45% ili ne, u jednoj te istoj svoti izplatiti imade, nego pošto je baš

*

Digitized by Google

samo govor o 45% prihodah, stoga se po sebi razumieva, da ovaj iznos u ime 45% čistoga prihoda bud veći, bud manji biti može, te se i konačno samo na temelju faktičnih uspiehah dakle uviek samo naknadno ustanoviti može.

Neka primi presvjetlost Vaša izraz osobitog mog veleštovanja.

K br. 7825/2404 z. v.

Prepis

dopisa kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, upravljenoga na kr. ugarsko ministarstvo financijah dne 20. travnja 1872. br. 4540.

Velecienjenim dopisom od 1. travnja t. g. br. 739 izvoljela je preuzvišenost Vaša ovoj vladi na ovdašnji poziv od 12. veljače t. g. br. 1500 priobćiti, da se svota od 45 postotakah prihoda razvojačene krajine, što imade polag §. 19. zak. čl. I. 1868. hrvatskoga, a XXX. 1868. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga sabora služiti za unutarnju upravu razvojačene krajine, može konačno samo na temelju faktičnih posliedakah, dakle uviek samo naknadno ustanoviti, pak da je zato preuzvišenost Vaša ovdašnje kr. zemaljsko financijah ravnateljstvo naredbom od 25. veljače t. g. br. 8557 ovlastila, da za upravnu potrebštinu razvojačenoga diela krajine iz prihodah toga područja dade ovoj vladi prema pravoj potrebi 45%, koji su uz priuzdržaj kašnjega obračuna ustanovljeni sa 160.000 for., na ovu svotu razpolaganje.

Pošto je obračunanje pak zatim na temelju toga konačno ustanovljenje tih postotakah za svaku prošlu godinu priuzdržano, neima proti tomu iz tog gledišta prigovora.

Izraženo ipak u tom dopisu načelno pitanje, zatim ogromni troškovi razvojačene krajine, koji se s gorerečenom dotacijom bezuvjetno nemogu namiriti, napokon odgovornost ove vlade prama saboru kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, koje će u predstojećem zasjedanju to životnò pitanje svestrano pretresivati, nalažu ovoj vladi dužnost, da ozbiljnu i svestranu razpravu o tom pitanju već sada povede, nebili pošlo za rukom, već sada povoljnije uspjehe postignuti, i mnogu nepovoljnu saborsku debatu prepriečiti.

Tri su točke, o kojih želi ova vlada tu razpravu zametnuti.

I. U rečenom svom dopisu navadja preuzvišenost Vaša, da je za belovarsku županiju za god. 1872. prelimirani prijetak sa . . . . 494.214 for.
izdatak sa . . . . . 139.240 for.
dakle čisti prijetak sa 354.965 for., od kojega čistoga prijetka 45% čini 159.743 for. ili u okruglom broju 160.000 for.

Na izraženo u tom načelo, da se upitnih i 5 postotakah imadu računati tekar od čistoga prijetka, pošto se to protivi izričnomu zakonu, nemože ova vlada pristati.

U §. 19. gorespomenutoga nagodbenoga zakona ustanovljeno je ovo: „Ako bi se zemljištni obseg kraljevinah Hrvatske i Slavonije faktičnim pridruženjem Dalmacije, ili sjedinjenjem uprave vojne krajine povećao, dohodci teritorija s kraljevinami Hrvatskom i Slavonijom sjedinjenoga, imat će se takodjer po ključu ustanovljenom u §. 16. i 17. podieljivati medju troškove nutarnje uprave kraljevinah ovih i troškove zajedničkih poslovah.“

U gore rečenom §. 16. ustanovljeno je ovo: „Ova svota ima se ponajprije sa 45 postotakah od njihovih izravnih i neizravnih porezah, i drugih javnih dohodakah pokrivati, to jest toliki postotak sveukupnih dohodakah ovih kraljevinah ima se izračunati u onu hrvatsko-slavonsku zemaljsku ili municipalnu blagajnu, kamo će to sdruženih kraljevinah zakonarstvo ili vlada želiti.“

U gorirečenom §. 17. ustanovljeno je ovo: Postotak od 55 iz svih dohodakah javnih kraljevinah Hrvatske i Slavonije imat će se za pokriće zajedničkih troškovah u zajedničku državnu blagajnu izručivati.“

U ovih jasnih zakonskih ustanovah nije opredieljeno, da se upitni 45 postotak imade glede razvojačene krajine od čistoga dohodka zaračunati.

U §. 13. istoga nagodbenoga zakona govor je doista o čistih dohodcih kraljevinah Hrvatske i Slavonije. ali ustanova toga paragrafa nemože se proti izričnoj ustanovi §. 19. protegnuti na razvojačenu krajinu.

Tomu nazoru ove vlade moglo bi se prigovoriti, da se u gorirečenom §. 17. opredieljenih 55 postotakah imade za pokriće zajedničkih troškovah u zajednički državnu blagajnu izručivati, a pod izrazom tih zajedničkih troškovah da se razumievaju oni u §. 12. istoga nagodbenoga zakona. Spomenuti troškovi, koji se tiču s jedne strane zemljah i kraljevinah krune ugarske sv. Stjepana, a s druge strani ostalih zemaljah Njegova c. kr. apoštolskoga Veličanstva, dakle se pod tim izrazom nerazumievaju oni troškovi, koji su samo svimkolikim zemljam krune ugarske zajednički.

No tomu tumačenju protivi se naročito §. 8. istoga nagodbenoga zakona, u kojem se naročito ovo ustanovljuje: „Zajednički su kraljevini Ugarskoj, i kraljevinam Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji tako u obziru zakonarstva kao što i u obziru vladavine na sdola opisani način financijalni poslovi takodjer.“

Prema tomu spada na zajednički državni sabor svih kraljevinah krune ugarske: „Ustanovljivati zajednički porezni sustav, dozvoljivati izravne i neizravne poreze, tako glede vrstih, kao i brojevnih stavaka istih porezah, isto tako razpisivati poreze, rukoviditi i utjerivati ih.“

Pošto je dakle utjerivanje poreza polag ote izrične zakonske ustanove zajednički posao: to je bjelodano, da se troškovi skopčani s obavljanjem toga zajedničkoga posla, imadu polag izrične ustanove §. 17.

Digitized by Google

istoga zakona namirivati iz ono 55 postotakah, ne pako iz ono 45 postotakah za samoupravu opredieljenih.

Na možebitni prigovor, da bi se po tom tumačenju istim pravom moglo tvrditi, da bi se istim načinom imala takodjer proračunati svota za samoupravne troškove civilne Hrvatske i Slavonije odpadajuća, primjećuje se, da je po §. 15. istoga zakona za potrebštine nutarnje samoupravne civilne Hrvatske i Slavonije ustanovljena svota od 2,200.000 for., dakle da je glede toga svako obračunanje presječeno, i dotle traje predmnieva u §. 13. istoga zakona izražena, da čisti dohodci kraljevinah Hrvatske i Slavonije nebi bili dovoljni za pokriće troškovah, koji su polag §. 12. istoga zakona kraljevinom ugarske krune s jedne strane, a ostalim zemljam Njeg. c. kr. Veličanstva s druge strane zajednički, to jest, dokle obstoji posebna financijalna pogodba, kojom je u §. 15. istoga zakona za potrebštine nutarnje samouprave civilne Hrvatske i Slavonije opredieljena svota od 2.200.000 for., a koju pogodbu neće preuzvišnost Vaša glasom gorerečenoga dopisa svoga na razvojačenu krajinu u razmjerju svotah protegnuti, već se čvrsto drži ustanove §. 19. istoga zakona — dotle nemože taj prigovor stajati.

U ostalom nemože, niti nesmije ova vlada prihvatiti razlogah a b a n a l o g i a i p e r a s s i m i l a t i o n e m izvedenih, već je obvezana držati se doslovno zakona, koji je u gore rečenom §. 19. izrikom izražen, i točno opredieljen.

Na tom temelju obvezana je ova vlada staviti zahtiev, da bi se upitnih 45 postotakah imalo proračunati od prijetka bez dobitka izdatakah, prama tomu dakle da bi se taj postotak na temelju gori navedenih podatakah uz priuzdržaj konačnoga obračunanja na temelju faktičnih posliedakah već sada imao predbježno ustanoviti u svoti od 222.396 for. a. vr.

II. Bez obzira na pitanje, da li se upitni 45 postotak imade od čistoga, ili od b r u t t o dohodka računati, čim se na temelju predležećih podatakah, da u gore naznačeni prijetak od 494.214 for. a. vr. nisu svi prijetci uvršćeni.

Polag privitoga izkaza i priležećih mu u prepisu službenih podatakah iznašao bi prijetak županije belovarske za god. 1872. od prilike 593.791 for. dakle 99.577 for. više. Glavna razlika čini se da dolazi od tuda:

1. Što u računu preuzvišenosti Vaše nije uzet obzir na primitak od duhana, soli, biljegovine, poštah, brzojava itd.

Da se ovi takodjer primitci moraju u obzir uzeti kod pronadjenja 45 postotakah jasno je po sebi, nu čini se, da je to u računu preuzvišenosti Vaše mimoidjeno.

2. Što se čini, da je u računu preuzvišenosti Vaše, u račun uzet čisti dohodak, dočim je u gore privitih podatcih brutto dohodak u račun uzet.

Ako bi se to obistinilo, to se u računu preuzvišenosti Vaše dotični trošak dvaput odbio; prvi put kroz to, što je u prijetak uvršćen samo čisti dohodak, a drugi put kroz to, što se od sračunanoga sa 494.214 for. prijetka, odbija trošak sa 139.249 for. te od čistoga preostatka sa 352.965 for. računa 44 postotak od 160.000 for. u okruglom broju.

3. Što se čini, da u računu presvietlosti Vaše nisu uzeti prijetci gradovah Belovara i Ivanić tvrdje, koji polag goriprivitoga izkaza čine ipak 29.421 for. 90 nč.

III. Neimade dvojbe, da u gorespomenuti račun preuzvišenosti Vaše nisu uvršćeni prijetci slob. i kralj. grada Senja i bivše vojničke obćine Sisak.

Pošto su pako i ti predieli razvojačeni, to je znamenita svota troškovah njihovih pala na teret autonomnomu budgetu ovih kraljevinah, to se po sebi razumieva, da se i ti primjetci imadu u obzir uzeti kod predbježnoga proračunanja upitnoga 45 postotka.

Uslied svega toga prinukana je ova vlada preuzvišenost Vašu uljudno zamoliti, da izvoli gorenavedene primjetbe u obzir uzeti, i na tom temelju sada već upitni 45 postotak proračunati dati, prama tomu uspjehu gorerečenu dotaciju od 160.000 for. pomnožati, i ovoj vladi na razpolaganje staviti, a uspjeh toga ovamo priobćiti.

Priznajuć s jedne strane, kako je gore iztaknuto, da se upitni postotak može samo na temelju faktičnih posliedakah, i to svake buduće godine za prošlu godinu konačno ustanoviti, nemože ova vlada s druge strani pristati na to, da se gorepotaknuta pitanja na oto vrieme odgode jerbo:

1. Svota od 160.000 for. nije niti za plaće, mirovine i ostale stalne pristojbe razvojačene krajine dovoljna, za svukoliku ostalu upravu dakle, kao i za uzdržavanje céstah i mostovah nebi ništa preostalo; namirenje pako tih troškovah nije moći odgoditi na vrieme dotičnoga obračunanja.

2. Što se proračun razvojačene krajine mora saboru ovih kraljevinah, sazvanu na 15. lipnja t. g., predložiti, te bi zemaljskoj vladi od velike koristi bilo radi obrazlaganja i mnogih inih pitanjah pred zemaljskim zastupstvom, kad bi rečena pitanja do tamo na čistac privedena bila.

Zato je ova vlada takodjer prisiljena preuzvišenost Vašu uljudno zamoliti, da se blagoizvoli ovomu pozivu sa pospješenjem i dobrohotnošću odazvati.

Za točnost prepisa

(M. P.)

J u g o v i ć v. r.
oficijal zem. vlade.

(Za točnost prepisa.)

Digitized by Google

K br. 7825/2404.

Prepis

dopisa kr. ugarskoga ministra financijah upravljenoga na presvietloga gospodina Antuna pl. Vakanovića, banske časti namjestnika dne 12. lipnja 1872. br. 13081.

Odnosno na onaj dio cienjenoga dopisa presvietlosti Vaše od 20. travnja tek. god. br. 4540/1382, koji se tiče na temelju čistih prijetakah obavljenoga izračunanja onih 160.000 for., što no na potrebštine unutarnje uprave belovarske županije preliminirani bijahu, i gdje no presvietlost Vaša izrično kaže, da se taj temelj izračunavanja zakonu protivi, te stoga na to pristati nemože, — čast mi je primietiti, da dočim upravo zakon sačinjava temelj pomenutog izračunavanja, valja ga dotle prihvatiti, dok nagodbeni zakon sam u krieposti jeste.

§. 19. ovoga zakona ustanovljuje, da u slučaju, ako bi se upravni obseg Hrvatske i Slavonije sjedinjenjem vojne krajine povećao: imati će se dohodci sjedinjenoga teritorija takodjer po ključu ustanovljenomu u §§. 16. i 17. podieljivati.

Dočim dakle s jedne strane ne o prijetku već o dohodku govor jeste, pod dohodkom pako nemože se ino razumieti, nego li čisti prijetak, koji po odračunanju izdatakah odpadajućih za pobiranje i rukovodjenje prijetakah preostane, — to je s druge strane izrečeno to, da se dohodci sjedinjenih teritorijah na istom temelju podieljivati imadu, na kojemu biva podielba dohodakah Hrvatske i Slavonije.

Da se glede Hrvatske i Slavonije pako ne brutto već netto prijetci temeljem uzeti imaju, to je dosta jasno razabrati iz pojedinih na to odnosećih se paragrafah, navlastito iz §. 13. nagodbenoga zakona; u ostalom to i 25. §. dokazuje, jer ako bi Hrvatska i Slavonija imala pravo na 45% ne od čistih, već od ukupnih prijetakah tad se nebi nikad moglo dogoditi, da 45% istih nebi moglo godišnju sa 2,200.000 for. ustanovljenu potriebštinu unutarnje uprave pokrivati, i to pogledom na to, što brutto prijetci Hrvatske i Slavonije u najnepovoljnijih okolnostih iznašaju više od 5 milijunah, te bi tako sasvim suvišno bilo posebno pobrinuti se za takav slučaj; nemanje dokazom služiti može i okolnost ta, da ako bi Hrvatska i Slavonija faktično imala pravo na 45% ukupnih prijetakah, nebi sigurno na temelju toga 2,200.000 for. primila bila. Presvietlost Vaša do duše navadja, da glede Hrvatske i Slavonije druge okolnosti vladaju, u koliko je naime ondje potrebština unutarnje uprave paušalno ustanovljena, te s time svako obračunanje presječeno. Nu to nestoji, jer potrebština unutarnje uprave Hrvatske i Slavonije ustanovljena je istina u godišnjih 2,200.000 for., ali samo na temelju 45% čistih dohodakah, što je sasvim jasno razabrati iz §§. 25. i 26. s kojim je skrbljeno za slučajeve, kad no 45% čistih dohodakah iznašaju više ili manje od ustanovljenih 2,200.000 for., usuprot §. 28. izrično odredjuje obračunanje, koje samo svrhu imade izkazati, dali 45% pokriva ili nepokriva svrhu ustanovljenu u ime potrebštine unutarnje samouprave.

Nije nadalje moći one razloge presvietlosti Vaše prihvatiti, da se prijetci sasvim na korist Hrvatske i Slavonije obratiti imadu, t. j. da se ukupni prijetci medju potrebštinom unutarnje uprave i troškovi zajedničkih poslovah podieljivati, a usuprot izdatci odpadajući za pobiranje i rukovodjenje kao zajednički troškovi smatrati imadu; jer kod jedne te iste grane (n. p. kod izravnih porezah) ili je zajednički prijetak i izdatak, ili nijedan, a od tud, da zakon financijalne poslove zajedničkimi izjavljuje, nije moći izvoditi, da su financijalni izdatci zajednički, već iz toga jedino to sliedi, da financijalni poslovi spadaju u redovnih posalah, glede kojih razpolaganje nepripada autonomnoj vladi dotično hrvatsko-slavonskomu saboru, nego zajedničkoj vladi i zajedničkomu saboru.

Polag toga je dakle sasvim u smislu zakona obavljeno izračunanje potrebštine unutarnje uprave belovarske županije na temelju čistih prijetakah.

Što se pako tiče onog diela dopisa Vaše presvietlosti, koj se proteže na trajne podatke služeće temeljem izračunanja od 160.000 for., u tom pogledu čast mi je primietiti, da su temeljem izračunavanja upotriebljeni bili podatci, što ih je u tu svrhu zajedničko ministarstvo rata priobćilo, te glasom ovih prijetci županije belovarske — kao što u mom dopisu od tek. god. br. 739 već izkazano bi — iznašaju 494.214 for., u kojoj svoti i prijetci gradovah Belovara i Senja kao i Ivanić tvrdje sadržani jesu.

Usuprot prijetci bivše vojne obćine Sisak iz tog uzroka ondje sadržani nisu, jer su od strane zajedničkog ministarstva rata tako kasno priobćeni bili, da nije više bilo moći upotrebiti ih, nu to na izračunanje neima upliva, jer su prijetci obćine sisačke tako maleni, da u konačnom uspjehu nebi bilo promjene ako se i neuračunaju, jer je uspjeh taj mjesto sa 159.734 for. već i onako u okruglom broju sa 160.000 for. uvršćen.

Nisu nadalje u gori rečenoj svoti od 494.214 for. sadržani dohodci duhana, soli, biljegovine, pošte i brzojava, i to stog uzroka, jer dočim dohodci ovih granah već u račun dodju kod ustanovljenja od 2,200.000 for. nemogu se ovdje opet u obzir uzeti.

Napokon na prigovor „što se čini, da odavde izkazana svota od 494.214 for. već čisti dohodak sačinjava, te da je stoga izdatak od 139.249 for. dvaput odbit“ primjećujem, da sami brojevi ništetnost ove tvrdnje dokazuju.

Digitized by Google

Ako bi odavle izkazana svota od 494.000 for. u istini sačinjavala čisti dohodak, pokazujući se po odbitku izdatka od 139.000 for., ta bi dosljedno prijetak 633.000 for. iznašati morao, a u tu svotu prijetci duhana, soli, biljegovine, poštah i brzojava, što ih slavna zemaljska vlada sa 40.000 for. računa, faktično uvršćeni nisu, time ujedno dakle iznašao bi 673.000 for.

Usuprot presvietlost Vaša ukupni prijetak sa 593.000 for., dotično obzirom na računarsku pogriešku od 10000 for., samo sa 583.000 for.

Moguće je, da presvietlosti Vašoj sada sigurniji podatci na razpolaganje stoje, gdje no već uspjeh prvih mjesecah godine poznat biti može.

Nu na temelju onih podatakah, koji su kod sastavljanja proračuna na razpolaganje bili, bilo je ustanovljeno sa 160.000 for. sasvim korektno, te s time pogledom na to, — da je pridržano konačno ustanovljenje faktično odpadajuće svote, kao i obračunavanje, što se u svoje vrieme obaviti ima, — nije izključeno to, da bi se, ako bi faktični dohodci više iznašali nego li preliminirani, odpadajući višak izručiti dati mogao.

Primite presvietli gospodine i ovom sgodom izraz najodličnijeg mog veleštovanja.

Digitized by Google

Šestnaesta saborska sjednica,

državana dne 13. kolovoza 1872. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. gosp. Ivana Mažuranića

Sadržaj: Zapisnik petnaeste sab. sjednice. — Podnesci. — Predlog zast. dra. Kviringa glede zak. osnove ob uredjenju zdravničtva. — Interpelacija zast. Jovana Živkovića glede podignuća velike realke u Vukovaru i male u Rumi. — Odgovor na ovu interpelaciju. — Treće čitanje zakonske osnove ob ukinuću kazni bijenja. — Izvješće iztražnog povjerenstva glede izbora u Samoboru i debata o njem. — Imenovanje verifikatorah za saborski dnevnik.

Predsjednik: Sjednica je otvorena. Molim g. bilježnika, da izvoli pročitati zapisnik posljednje sjednice.

Bilježnik dr. **Alexander Rogulić**: (Čita zapisnik 15. sjednice; prilog 1.)

Dr. **Milan Makanec**: Vriedni moj prijatelj dr. Rogulić oktroirao mi je u zapisniku, da sam se ja sa odgovorom g. Price zadovoljio. Ja sam naročito kazao, da se nezadovoljavam s odgovorom i da si pridržajem pravo u svoje vrieme predlog učiniti.

Josip Muzler: Ako sam pravo razumio, to je više interpelacijah navedeno u zapisniku; medju ostalimi jest moja i ona dra. Makanca, pa se veli, da smo se mi s odgovorom vlade zadovoljili. Molim razjašnjenje.

Bilježnik dr. **Aleksander Rogulić**: Gospoda su to hrdjavo shvatila i čula. Ja sam podielio sve interpelacije tako, da sam uzeo skupa one, s kojimi su se gospoda zadovoljila, i opet one, s kojimi se nisu zadovoljila. (Čita dotični pasus iz zapisnika.)

Josip Špun: G. bilježnik je zaboravio na moj predlog glede proračuna za belovarsku županiju.

Bilježnik dr. **Alexander Rogulić**: Molim, ja nisam čuo, da je ono bio poseban predlog, bar na votizaciju došla su samo tri predloga, prvi odbora, drugi g. zastupnika grada Zagreba, a treći predlog g. zastupnika vlade, kojega je g. vel. župan sriemski preuzeo, kad je g. Mirko Hrvat kazao, da vladin zastupnik nemože predloga staviti, ako nije član sabora; o drugih predlozih se nije glasovalo. U ostalom ja bi molio, da se u tom pogledu neki red uvede, te da gospoda nemisle, da je bilježnik što izostavio, neka bi dobrotu imala, predloge pismeno predati, da se može dovoljan obzir na nje uzeti.

Dr. **Ignjat Brlić**: G. zastupniku Špunu bilo je prosto, predlog svoj formulirati i predati; nu buduć da to nije učinjeno, a zaista su samo dva predloga u votizaciju došla, to držim, da je zapisnik u redu.

Predsjednik: Prima li se redakcija zapisnika? (Glasovi: Prima se.)

Ima li još tko štogod primjetiti? (Nitko se nejavi.)

Buduć da neima nikakve dalnje primjetbe, zapisnik je odobren. (Prama bilježniku:) Molim izvolite čitati podneske.

Bilježnik **Josip Turelli**: 1. Molbenica obćinstva županije varaždinske radi odštete tražene po žiteljih kotara ivanečkoga, varaždinskoga i viničkoga i bivšega belskoga za izgubljene u Ugarskoj god. 1848. konje, kola i inu spravu. —

Vis. sabore! Ja predlažem, da se ovaj podnesak uputi peticionalnomu odboru. (Prima se.)

2. Molba obćine sv. Ivanske u belovarskoj županiji, da joj se erarna sgrada u Rovišću za školu dade.

Predlažem, da ide peticionalnomu odboru. (Prima se.)

3. Molba obćine Gradac županije virovitičke za iza-

Digitized by Google

slanje mješovitog povjerenstva na lice mjesta radi nepravedno odciepljene joj šume.

Ja bi predložio, da ide na peticionalni odbor. (Nekoji zahtievaju: Na gospodarstveni odbor.)

Dr. **Mihajlo Posilović**: Visoki sabore! Ja bi predložio, da ova molbenica ide gospodarstvenomu odboru.

Bilježnik **Josip Tureli**: Moram gosp. predgovorniku primjetiti, da je upravo zadaća odbora peticionalnoga, da izvidi, kamo stvari spadaju za meritorno riešenje. U ostalom ova stvar nije sasvim gospodarstvene naravi, nego više zakonarske, jer se tiča segregacije. (Glasovi peticionalnomu odboru.)

Predsjednik: Ako vis. kuća neima ništa proti tomu, ova molbenica ide peticionalnomu odboru.

Bilježnik **Josip Tureli**: 4. Molba Andrije Mužine, učitelja u Gradcu, županije virovitičke, da mu obćina mjesto paušala od 52 for. 50 nvč., drva za ogriev u naravi dade. (Peticionalnomu odboru.)

5. Molba žiteljstva kotara zlatarskoga, županije varaždinske, da se zak. članak IV. glede ženskog prava na razdiobu zadružnoga imetka preinači.

Ja mislim, da se ovo uzme na znanje, buduć da je sabor već u tom pogledu korake učinio.

(Glasovi: Zakonodavnom odboru.)

6. Molba Jos. Pavičića, učitelja male realke u Varaždinu za naknadnu odštetu suplentske plaće.

(Peticionalnomu odboru.)

7. Predstavka prve trgovačko-obrtničke komore u Senju u poslu preinake nagodbe sa kraljevinom Ugarskom.

Gjuro Crnadak: Visoki sabore! Ovu predstavku podupirem ja. Senjska trgovačko-obrtna komora u njoj razlaže.

1. Potrebu, da se za hrvatsko Primorje ustroji posebna pomorska oblast; 2. da se Hrvatskoj samostalno razpolaganje željezničkih i drugih javnih obćilah osigura i 3. da se preinake trgovačke zastave austro-ugarske i boje trojedne kraljevine u nju uvrste. Pošto su ovo toli važni predmeti, smatram si za dužnost, ovu stvar kraljevinskom našem odboru najtoplije preporučiti.

(Glasovi: Zakonodavnomu odboru.)

Predsjednik: Ide zakonodavnomu odboru.

Bilježnik **Josip Tureli**: 8. financijalni odbor predlaže račune o saborskih troškovih za vrieme od 15. lipnja do 31. srpnja s molbom, da se censuralnom odboru pregledati dadu.

Pošto takav nepostoji, mislim da bi se imao izabrati.

Mato Mrazović: Neima dvojbe, da se imadu računi censuralnomu odboru predati; nu buduć da takova odbora neimamo, i da vrieme biranjem negubimo to bi ja predložio, da neka predsjedničtvo trojicu iz članovah saborskih u tu svrhu izabere.

(Glasovi: Prima se.)

Predsjednik: Ako to vis. kuća primi, ja bi, molio g. vel. župana Kraljevića, g. Turkovića i g. Jurkovića, da imadu dobrotu račune pregledati.

Bilježnik **Josip Tureli**: 9. Molba lugarah županije belovarske za izjednačenje plaćah sa onimi u ostaloj krajini. (Peticionalnom odboru.)

10. Antun Ausch, gradjanin zagrebački moli, da se iztraga proti Ferd. Reineru radi položene krive prisege sudbeno ponovi. (Peticionalnomu odboru.)

11. Molba Miroslava Köröskönija, kastelana županije zagrebačke za nagradu. (Peticionalnomu odboru.)

12. Žup. kot. službenici i panduri mole za povišenje plaće. (Peticionalnomu odboru.)

13. Izvješće iztražnog saborskog povjerenstva glede izbora u Samoboru.

(Odboru za dnevni red.)

14. Izvješće odbora za proračun o proračunu za g. 1872. (Odboru za dnevni red.)

15. Izvješće odbora peticionalnog.

(Odboru za dnevni red.)

16. Izvješće odbora za proračun glede zemaljskih zakladah. (Odboru za dnevni red.)

Predsjednik: Ima rieč g. zastupnik dr. Kviring.

Dr. **Franjo Kviring**: Visoki sabore! Meni je iz vjerodostojna izvora poznato, da je naša zemalj. vlada još u lipnju 1871. godine uputila zakonsku osnovu ob uredjenju zdravničtva na ministarstvo naše u Pešti. Ministarstvo hrvatsko je ovu zakonsku osnovu imalo podastrieti najvišemu mjestu za odobrenje. — Nu ministar hrvatski je tu osnovu na mjesto na najviše mjesto, predao ugarskomu ministru nutarnjih dielah, te mu je ovaj, kako ju je pročitao opet natrag dostavio s odpisom, da on, akoprem uvidja nazore razvijene u osnovi, koja osnova se za naš narod i domovinu nuždna i potrebna činila, ipak nemože za sada ništa izjaviti, i to s razloga, jer se ista ili slična zakonska osnova za pretresivanje u dotičnom ministarstvu nalazi, te nemože niti znati, koja načela će se primiti za tu zakonsku osnovu. I kad bude odobrena po ugarskom ministarskom vieću i po ugar. saboru, biti će pripravan, našemu ministarstvu prepis poslati, da svojim putem iztraži višju dozvolu, kojom bi se na osnovu našemu saboru na razpravljanje podnieti imala.

Visoki sabore! Ako se u obzir uzme, današnje naše kukavno stanje, to je najskrajnija nužda, koja upravo u našoj domovini, tako rekuć, jatomice hara porode naše,

Digitized by Google

jer sa posljednjih triuh godinah je preko polovice, preko 50% od porodivših se poginulo, upravo radi toga, što se naše zdravničtvo u najkukavnijem stanju nalazi.

To je, gospodo! smješna illustracija autonomije hrvatske, kako se tumači u ugarskom ministarstvu. Ugarski ministar nesmije se pačati, na koliko je meni poznato, u poslove naše, isto tako kao što mi nismo nikada pokušali razširiti djelokrug naš.

S toga predlažem visokomu saboru sliedeći zaključak: (Čita.)

Visoki sabore!

S razloga, što današnje uredbe u pogledu zdravničtva u Hrvatskoj i Slavoniji nisu udešene napram zahtjevu današnjega vremena i potrebi naroda i zemlje naše;

s razloga, što je skrajnje vrieme, da se ovaj nedostatak popuni shodnim i potrebnim zakonom;

s razloga, što takova cieli shodna zakonska osnova kod kr. zem. vlade gotova već leži;

s razloga napokon toga, što uredjenje zdravničtva uslied ustanove zak. čl. I. od god. 1868. §. 48. u podpuni djelokrug autonomije kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije i njene vlade spada, te se ugarsko ministarstvo neimade pačati u te poslove;

predlažem ja sliedeći zaključak:

Sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije poziva kr. zem. vladu, da neodvlačno zakonsku osnovu o uredjenju zdravničtva visokoj ovoj kući za ustavno razpravljanje podnese.

Predsjednik: Mislim, visoka kućo! da za shodan pretres ovoga predloga mali odbor izaberemo. (Glasovi: Netreba. Odboru za dnevni red.) Ali odbor za dnevni red neima se u meritornu razpravu upuštati, on radi samo o tom, kada će se koji predmet u viećanje uzeti. Mislim dakle, da bi shodno bilo, to predati odboru, koji bi taj predlog u meritorni pretres uzeo, ali takav zaključak bio bi od potrebe.

S toga što je taj predlog jasan, to molim desetoricu članovah, da ga podupru, pa se može odmah u pretres uzeti, te iz toga razloga možemo odmah odlučiti.

Jovan Živković: To nije danas na dnevnom redu. Odlučeno je, da se ono nepreuzme u pretres, što nije na dnevnom redu. Netreba posebnoga odbora birati; dovoljno je, da se to predade odboru za dnevni red, a taj će onda odrediti dan viećanja.

Josip Špun: Upravo zato, što je predloženi zaključak jasan, buduć se zem. vlada jednostarno poziva, da podnese gotovu već zakonsku osnovu, to možemo odmah zaključiti, zašto odgadjati na drugi put.

Predsjednik: Učinjen je predlog, da se ovaj zaključak preda dotičnomu odboru za dnevni red. Ona gospoda, koja su zato, neka izvole ustati. (Većina ustane.) To je većina. Odlučeno je dakle, da se predloženi zaključak ima predati odboru za dnevni red.

Jovan Živković: Visoki sabore! Naobraženje naroda mora biti glavna briga svake patriotične vlade i zastupstva naroda. U nas je potreba zato tim veća, ako se uzme u obzir, kakav kontigent stavljaju za Lepoglavu, baš oni predieli naše domovine, u kojih neima nikakovih ili malo školah. — Mogu s radošću konstatovati, da je odbor za proračun ovim pravcem pošao, da podigne škole tamo, gdje ih neima, a gdje obstoje, da jih podporom providi. Pored svega toga je poznato, da u Sriemu koji preko 100.000 dušah broji, neima nikakove srednje škole, niti učione javne. — S toga je županija sriemska poprimila korake putem vlade, te se obratila i na sabor, da se u Rumi mala, a u Vukovaru velika realka ustroji. — Tekla je stvar, nu opet zaspala, ništa nije k svrsi privedeno; kako danas stoji, neznam.

S toga mi je čast u toj stvari na visoku vladu staviti sliedeću interpelaciju: (Čita:) „Je li visoka vlada u stvari ustrojenja jedne velike realke u Vukovaru i male u Rumi potrebna izvidjenja učinila, i da li namjerava skorim svoje izvješće sa shodnim predlogom saboru podnieti?“

Predsjednik: Ova interpelacija priobćiti će se zemaljskoj vladi.

Zastupnik vlade dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Pripravan sam na ovu interpelaciju odmah odgovoriti: Na koliko sam shvatio smisao ove interpelacije, radi se o tom, da se u Rumi i Vukovaru ustroje realke. U Vukovaru velika, a u Rumi mala realka. Zemaljska vlada priznaje podpuno važnost realkah u našoj domovini, za koje je do sada vrlo malo učinjeno. Za to će skrbiti zemaljska vlada, da zajedno predlog o ustrojenju tih realkah saboru u svoje vrieme podnese. Ovom prigodom primjetiti mi je još i to, da mislim, da će mnogo obćinah, koje sada zahtjevaju ustrojenje male realke, drugčije formulirati svoje predloge, kad u sabor dodje pretresivanje zakonske osnove o ustrojstvu pučkih školah. O toj osnovi poprimljen je sustav tako zvanih gradjanskih školah, koje zastupaju dosadanje male realke. Te će škole biti ustrojene tako, da budu mogle namiriti sve potrebe onoga mjesta, gdje će nadolaziti. Te gradjanske škole preporučuju više praktičan pravac, više nego male realke. Male realke, po mojem shvaćanju imaju pripraviti mladež za veliku realku, stavljene su im granice, kojih nesmiju prekoračiti, inače nebi svrhe svoje postigli. Gradjanske pako škole kao što jih predlaže osnova, imati će mnogo shodnije kretanje, one će se ustrojiti prema mjestnim potrebam, kao što su u predielih prevažnih za trgovinu, obrt, škole ustrojene, prema jednomu ili drugomu pravcu. — Mnoge će se obćine možda zadovoljiti s timi gradjanskimi školami: u ostalom biti će skrb zem. vlade, da saboru što prije predloži osnovu o ustrojstvu velikih i malih realkah.

Jovan Živković: Nisam čuo, da li misli vlada dotično izvješće o tom podnieti.

Digitized by Google

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Upravo sam mislio na to izvješće, kad sam govorio o tom predmetu.

Jovan Živković: Onda se za sada zadovoljavam s odgovorom.

Predsjednik: Prelazi se na dnevni red. — Na dnevni red stavljeno je treće čitanje zakonskoga članka o ukinuću kazni bijenja. Molim da se čita.

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: Čita:

Predsjednik: Buduć da je sada obavljeno treće čitanje ovoga zakona, sada je na redu, da glasujemo o cielosti toga zakona. Ona gospoda, koja su toga mnienja, da se u cielosti prime ovaj zakon onako, kako ga je sada g. bilježnik pročitao, neka izvole ustati. (Ustanu svi.) To bi bilo jednoglasno.

Sliedi sada na dnevnom redu izvješće iztražnoga povjerenstva u pogledu izbora u trgovištu Samoboru.

Izvj. **Josip Horvat**: (Čita svoje izvješće; prilog 2.)

Bilj. **Josip Turelli**: Visoki sabore! Ovdje je izvješće drugoga povjerenika saborskoga.

(Glasovi: Nek se čita; čita izvješće Benj. Kraljevića; prilog 3.)

Mato Mrazović: Mislim, da bi napram ovom položaju čitave stvari potrebno bilo, da se dotični zapisnik čita: jer se oba gospoda iztražitelji pozivlju na zapisnik.

Izvj. **Mirko Hrvat**: Sada pročitano izvješće nije ništa drugo, nego polemika proti mojemu izvješću, On je uzeo ono, što mu se je dopalo, a izkrivio ono, što mu se nije dopalo. S izkrivljenim izvješćem nemogu polemizirati. — Razlog je u tom, da naredbe od 18. kolovoza 1871. god., koje je pokojni ban Jelačić dao za trgovišta, neimaju valjanosti za trgovište Samobor, već da za Samobor neki privilegij obstoji, i da se po istom privilegiju gradjani imenovati mogu. — Ja moram kazati, da se ima vladati po naredbah postojećih, dok neimamo zakona, a ne po privilegijih, za koje neznamo. — Dakle razlog, koji moj sudrug navadja, nestoji.

On kaže, da je sjednica bila zakonita, i razpravljano bilo u njoj, kako valja. Ja znadem, da naredba, koja za Samobor ima valjati, propisuje, da se imadu svi članovi u sjednicu pozvati, i to svi pismeno, da u kratko mora biti naznačen predmet, koji će se u sjednici pretresivati. Ako se samo jedan član nepozove, sjednica je nezakonita.

To je jedno. Drugo, moj sudrug priznaje sâm, da su molbenice učinjene na magistratu, samo kaže, da su dragovoljno učinjene. Uvjerio sam se iz izvornih molbenicah, da su sve iste rieči, koje su u mojem izvješću napomenute, i da su sve pisali sami bilježnici magistratski. Već je rečeno i jasno je bio rečen uzrok, zašto nisu svi priznali ono, što su već prije priznali. Meni je dokazano, i ja sam uvjeren o tom, da onaj dan, kad smo mi na iztragu došli, to je načelnik, koji je takodjer najviše kriv, da je izbor bio nezakonit, pozvao još istu večer obćinare, te im naložio i kazao: buduć da ta gospoda saborski izaslanici vas zakleti nesmiju, to nemojte kazati da je bio govor o Lepoglavi i o zatvoru.

Kad je došo Ferdo Ivanšćak, pitao je mene: „molim gospodine povjereniče, zar ću ja morati ono, što budem kazao, takodjer zakletvom potvrditi. Ja mu na to odgovorim, da to od mene zavisi.“ „Buduć da bi ja mogao i zakletvom potvrditi što ću kazati,“ odgovori nam on, „to ću istinu kazati.“ — On je kazao, da je načelnik 28. svibnja od njih zakletvu tražio i da su oni položili zakletvu u znak ne toliko vjernosti gradjanske, nego da će sjutradan glasovati za vladinoga kandidata. A koji nebi, da će onda sliediti rečene posliedice. To je dakle sasvim dokazano.

Napokon glavni uzrok moga sudruga, kojim predlaže. da se taj izbor valjanim proglasi, jest taj, što onaj broj, po kojem, kad bi sve kod izbora zakonitim načinom učinjeno bilo, što je bilo nezakonito, ipak Šuljok bi imao više 5 glasovah, nego naredni kandidat Visner.

Ja prvo tajim, da se ima valjanost kojega izbora prosudjivati brojem i računom voditi, te kažem ako jedan kandidat ima 5000 glasovah a drugi samo 2, pa ako se je kod takovoga izbora, nu i najmanja nezakonitost dogodila, da se taj izbor ima odmah uništiti, jer se tu neradi o brojevih, nego o zakonitosti, ili nezakonitosti izbora. — Da i podjem na stazu moga sudruga, to moram kazati, da niti njegov taj račun istinit nije. U smislu izbornoga zapisnika dobio je Šuljok 105, a Visner 90 glasa. Od ovih 105 glasovah bila su 8 od malodobnikah, koji neimaju nikakova prava kao izbornici; 2 glasa od izbornika, koji su začastni gradjani, kojim je odlukom zem. vlade uzkraćeno pravo glasovanja i pošto su reklamirali, odbilo jim se je to s razloga, što njim izborno pravo nepripada. To je dakle 5 nezakonitih izbornikah. Ostane 100. — Sada je imao Visner 90 glasovah. Izborna deputacija izbrisala je 5 izbornikah iz listine, zato što nisu cenzusa platili, akoprem priležeće knjižice protivno dokazuju i to sliedeće: (Navadja im imena.)

To je 5. Nadalje izbrisala je tri izbornika zato, što nisu gradjanske takse platili. Ja mislim, da to nije razlog, da se brišu iz listine izborne; jer nisu takse položili. To je 8—9. Obada je stoga izbrisalo iz listine; jer je bio u iztrazi, i to političkoj, radi šumske štete; zatim dvojicu bez ikakvoga razloga; to čini 11. — Dakle već bi imao Visner jedan glas više nego Šuljok. Nadalje dodju 3., koji su strahovanjem bili prisiljeni, da ne glasuju, to bi Visner imao 104 glasa. Ako dodju još 2, koji su bili izbrisani, to čini 106, i onaj, koga je kotarski sudac dao zatvoriti bez ikakvoga razloga, to je

Digitized by Google

ukupno 107. — Ako se onda još izostave nezakonito izabranih 17 gradjanah, to ostanu Šuljoku 83 glasa, a Vizneru 107. Ako to stoji, to bi Visner imao većinu glasovah, te se mora izbor Šuljoka ukinuti.

Branko Jovanović: Iz pročitana izvješća sam se uvjerio da se izaslanici saborski nikako u svom predlogu neslažu. G. zast. Horvat je za to, da se izbor samoborski kao nezakonito obavljen uništi. A g. zast. Kraljević predlaže, da se izbor samoborskoga zastupnika, kao valjan proglasi i odobri. — Visoki sabore! Prije nego bi se u meritorno razpravljanje ovoga predmeta upustili, držim sbog važnosti toga predmeta, da nebi nikakove nezakonitosti i nikakove nepravednosti učinili, ako bi se ovaj predmet predao verifikacionalnom odboru, s tim pozivom, da on tu stvar izvidi i saboru svoje mnienje na riešenje podnese.

Dr. **Milan Makanec**: Na predlog g. Jovanovića imam primjetiti ovo. Istina je da se izaslanici neslažu u svom izvješću, ali se slažu u činjenicah, te samo razne conklusije prave. — Da li su conklusije jednoga ili drugoga bolje, o tom će znati sabor zaključivati, te stoga mislim, da je predlog g. Jovanovića suvišan. Ja si pako pridržajem in merito u tom predmetu kasnije govoriti.

Predsjednik: G. zast. Mrazović jest već prije predložio, da se iztražni zapisnik pročita, ako vis. kuća na to pristane.

Izvjest. **Mirko Hrvat**: Ja se opirem tomu predlogu; jer ono stoji, što je g. zastupnik karlovački rekao, da činjenice stoje, samo da moj sudrug druge konsequencije iz njih izvadja, nego li ja.

Josip Špun: Kano temelj ove iztrage i kano istinita stvar jest bez dvojbe izvješće g. Mirka Hrvata, koje je on ovdje pročitao. Prvo s razloga, što su u jednom i drugom izvješću navedene iste činjenice; drugo što vidimo, da sam izvjestitelj B. Kraljević nevjeruje n svoje izvješće, dočim niti nije za vriedno našao, da ga ovdje brani, već je pobjegao.

Dr. **Josip Vučetić**: Čudim se veoma g. Špunu, kako on sada hoće napriečac tu stvar riešit, dočim je jučer tražio, da sjednicu odgodimo do 5 satih poslje podne, da se možemo o stvari potanko ubaviestiti; čudim mu se, kako on hoće ogromniju stvar nego jučerašnju odmah u pretres uzeti. Uzimljem samo sada priliku, visoku kuću zamoliti, da se jedanput držimo poslovnika.

Jučer se je sam g. dr. Posilović pritužio, da je htio govoriti, pa da mu toga nisu dali. Ako se sjećam na §. 49. poslovnika, to se nebi smjelo. Prije se ima javiti, tko hoće govoriti, ne da ustane prije, dok na njega red nedodje. Dakle, kad bi se §. 49. obdržavao, nebi se bila dru. Posiloviću rieč uzkratila. Drugo, što se poslovnika tiče, paragraf 49. kaže: „Za vrieme viećanja o kojem predmetu mogu u svako doba za rieč prositi oni, koji žele: 1. predložiti dnevni red. 2. odgovoriti na osobna napadanja ili 3. pozvati se na ovaj poslovnik.“ A paragraf 39. glasi ovako: „Izim izvanrednih slučajevah imaju se odborna izvješća i predlozi barem 3 dana prije čitanja natiskani podieliti medju članove.“ Ja dakle molim visoku kuću, da ona odredi, da ovi spisi koji su dosta ogromni i u koje bi mi htjeli — (Nemir u kući. Nečuje se govornik.)

Govorniku nije slobodno rieč prekidati. Ovdje sam §. 75. poslovnika kaže, ako bi ova kuća uvidila, da ovaj poslovnik nije dostatan, da se red dovoljno neobdržava, pristoji njoj kao i svakoj kući pravo, da nove zakone može krojiti, to oportunitet propisuje, gdje se kaže, da se na zahtjevanje 10 članovah može ovaj poslovnik u pretres uzeti i novim zamieniti. — Dakle molim visoku kuću, da obdržava red viećanja, da se nebi nepravda komu činila; jer mi kao u ogromnoj manjini trebamo zaštite. (Oho! ne!)

Ja dakle molim visoko predsjedničtvo, da bi se u smislu §. 95. poslovnik promienio, ako nije što dostatna u njem, da se na novo štampa, i svakomu da se naloži, da ga obdržava. (Smieh u kući.)

Živko Odjić: Ovdje je g. dr. Vučetić predložio, da se ovo izvješće štampa i saboru predloži na viećanje. Mi koji smo izbore obavljali, znamo, da je svaki izbor, koji je nezakonit sličan kao jaje jajetu. Što se je u Samoboru dogodilo, to je bilo i u Erdeviku, ko što ondje, tako su i ovdje glasove brisali, što više, još su tu dali glasovati onakovim ljudem, koji su po svih 3 instanciah kao lopovi bili odsudjeni. Zemaljska je vlada to proti našim utokom odobrila, da mogu za vladina kandidata glasovati. (Živio.)

Što je g. dr. Vučetić u obranu g. dr. Posilovića kazao, to je neumjestno. On če se već sam braniti. Krivda mu je učinjena, jer se je on u smislu poslovnika prijavio prije, nego je g. izvjestitelj govorio.

Što se dalje tiče toga, da on traži zaštitu proti većini, opažam, da nismo mi krivi, zašto su vaši članovi sabor ostavili.

Predlažem, da se ovo izvješće odmah u pretres uzme, i da se predlog g. Hrvata primi.

Dr. **Mihajlo Posilović**: Žalim, da me g. Vučetić nije uzeo braniti onda, kad je tomu bilo vrieme. Kad je naime njegova stranka bila u većini i kad mi je zbilja rieč proti poslovniku uzkraćena bila. (Živio.) Sada vidi i sjetio se kasno, da poslovnik ima braniti manjinu.

Ovdje se on sasvim krivo na §. 39. poziva, i ja ću mu dokazati, da neima pravo, kad hoće da se to izvješće tiska, jer §. 39. kaže: „Izim izvanrednih slučajevah“ itd. — Dakle veli se odborska izvješća.

Digitized by Google

Povjerenstvo pako izaslano nije odbor, zato držimo da nije potrebno, da se to izvješće tiska i na dnevni red za tri dana stavi.

S toga sam toga mnienja, da se ota stvar još danas razpravi, tim više, što je potrebno, da se pravo povriedjeno Samoborcem čim prije uzpostavi. (Živio!)

Tošo Rogulić: Ja podupirem predlog g. zastupnika rumskoga. Činjenice nisu sasvim konstatirane, jer inače nebi došlo, da dodju 2 razna izvješa. Što se primjetbe gosp. zastupnika tordinačkoga tiče, moram kazati, da je meni, a držim, da će i vis. saboru biti poznato, kakovim i kojim putem su izašli protesti proti pojedinim izborom, te da nije istina, da su ovi izbori tako obavljeni, kao onaj u Samoboru. Za primjer navadjam moj izbor, gdje je takodjer (Glasovi: nespada na stvar). Za primjer hoću navesti moj izbor, proti kojemu je takodjer protest bio uložen, i kažem, da svi oni navodi nisu istiniti ni temeljiti, što se pozivlju baš na svjedoke, koji to nisu radili bez uzroka — — (Nemir i vika u kući. Glasovi: na stvar).

Predsjednik: Molim gospodo mir.

Tošo Rogulić: Premda da nevidim ondje, što se je od protivne stranke navadjalo; znam, da su anonimna pisma bila, koja su izražavala pretnju, gdje se je izrekom reklo, da će onoga, koji će za mene glasovati, popaliti i ubiti. (Opet nemir. Glasovi; što nas za to briga. Predsjednik zvoni.) — Ja vrlo dobro razumijem, zašto se uvjek neprekidno napadaju izbori ovoga ili onoga i u obće izbori, kao što je jučer ovdje jedna rieč pala, koja nije u sabor spadala. Za opravdati, da nestoji sve ono, što se u protestih navadja, jer znadem, da su naručeni bili ti protesti. (Nemir i vika.)

Ja sam zato za predlog g. zastupnika rumskoga, da se to izvješće preda verifikacionalnomu odboru na pretresivanje.

Dr. **Ignjat Brlić**: Ja vidim, da se tu radi proti zaključkom sabora. — Mi smo jučer odlučili, da se taj predmet danas na dnevni red ima staviti. Ja mislim, da o tom dalnje debate biti nemože.

Primjetiti mi je g. predgovorniku, koji baca krivnju na narodnu stranku, da je ona prigodom izbora upotrebila svakojaka gadna sredstva. On je sudac i kao takov bio predsjednik izborne deputacije. Neka on sam traži, da se iztraga proti njegovomu izboru povede, neka položi svoj mandat, pa ćemo viditi, čiji će biti izbor.

Tošo Rogulić: (Neima rieči.) Imam rieč, da govorim, te nerazumijem toga nemira. (Opet nemir.)

Predsjednik: (Zvoni.) Imate kakovu osobnu primjetbu učiniti.

Tošo Rogulić: Na službu.

Predsjednik: Onda vam dajem rieč.

Tošo Rogulić: Baš zato, što me je g. Brlić osobno napao, to mu odgovaram. Što se moga izbora tiče, to se ja niti najmanje protesta bojao nisam.

(Vika i nemir.) A što se tiče želje g. Brlića, da ja svoj mandat položim, toga njemu za volju ja učiniti neću.

Predsjednik: Molim, da se sada zaključi to osobno napadanje. Gospoda, koja žele govoriti o predmetu, neka izvole govoriti. Želim, da se nadalje u takove stranputice neupuštamo.

Josip Muzler: Jedno i drugo izvješće pozivlje se na iste činjenice. U jednom i drugom priznavaju se iste, samo što se druge konsequencije izvadjaju. Naravno u izvješću g. Kraljevića stoji, da se kaže, to i to se je dogodilo, ali ipak da nije tako dokazano, a opet izvraća se ono, što je dokazano.

Iz razloga visoki sabore, što sbilja dolazi mnogo stvarih, koje su protuzakonite i pošto je dostatno, ako se samo jedan jedini učin konstatira kao nezakonit, glasujem za predlog g. Hrvata.

Dragutin Antolek: Visoki sabore? Meni se ova ciela debata čudna vidi. Ako se sjetim takozvanoga nesretnoga i modernoga kompromisa, onda mislim da bi svaka rieč bila suvišna, da je naš bivši kolega Šuljok postao žrtvom svoje braće; oni su ga sami metnuli na žrtvenik, dakako svaki je gledao, da se to njegove osobe nije doticalo.

Ja mislim za sigurno, da kad bi njihovi izbori pred kuću ovu došli, da bi više čuli, i više se diviti morali nad onimi liepimi nezakonitostmi, koje su cvale pod erom naše narodne vlade.

Neznam, kako je bilo odlučeno, neću spominjati kompromisa, navadjam samo to, što je g. Hrvat naveo, i svaki, koji samo ima malu luknju u uhu, morao se je osvjedočiti, da sbilja ovaj izbor nemože stati. — Kažem i to, da bi i u onom slučaju morao g. Šuljok pasti kao žrtva oštroga zuba vremena.

S toga glasujem za predlog g. Hrvata. (Smieh.)

Dr. **Marijan Derenčin**: Ja ću govoriti o predlogu formalnom, da se ovo izvješće uputi na odbor verifikacionalni.

G. dr. Vučetić popeo se je na kateder, da nam drži predavanje o poslovniku, ali baš je pokazao, da ga nije čitao. To ću mu dokazati. U smislu poslovnika ima verifikacionalni odbor verificirati samo one članove, koji su izabrani tečajem saborske periode. S toga sabor nije vlastan, da njemu dosudi tu zadaću.

Na drugom mjestu veli poslovnik, da sabor proti

Digitized by Google

svojim zaključkom neprima prigovora. G. Vučetić prigovara baš jućerašnjemu zaključku t. j. da se danas u pretres uzme izvješće saborskoga povjerenstva. §. 40 poslovnika veli, da je sabor vlastan izvješća odborska, a ja držim, da je povjerenstvo saborsko slično odboru, odmah u pretres uzeti ili ga na dnevni red staviti.

Dakle s toga proizlazi, da g. Vučetić pozivljuć se na poslovnik, baš je poslovnik rušio. Ja držim, da mi sasvim pravilno postupamo, ako to odmah u pretres uzmemo.

Dr. **Josip Vučetić**: U smislu poslovnika §. 49. (Vika: neima rieči). Ja se pozivljem na poslovnik. (Glasovi: nije osobno napadanje.) Molim, sada je već prilika vidjeti . . . . (Vika i nemir u kući. Govornika nije čuti).

Predsjednik: Moram dati rieč g. Vučetiću, buduć da se želi na poslovnik pozvati.

Dr. **Josip Vučetić**: Baš ovaj slučaj sada, da su s one strane 3 govorila, a od naše strane nije nijedan govorio . . . (Vika, nemir, smieh). — Ja mislim, da se imamo držati reda, da sa kaže, koji će govoriti za, a koji proti, i da . . .

Izvjest. **Mirko Hrvat**: U smislu poslovnika nije slobodno o jednom predmetu 2 puta govoriti. Pozivljem se na poslovnik, i molim predsjedničtvo, da g. Vučetiću rieč uzkrati.

Dr. **Josip Vučetić**: (Vika, nemir, nečuje se govoriti.)

Dr. **Milan Makanec**: U smislu §. 39. poslovnika, molim da se obdržaje dnevni red, ko što je jučer odlučen.

Dr. **Josip Vučetić**: U svako doba prosto je rieč uzeti onomu, koji hoće predložiti dnevni red; ali ja imam sada pravo, odgovoriti na osobno napadanje, kad se meni podmiće ono, što nisam govorio. — Gosp. Derenčin kaže, da sabor proti svojim zaključkom neprima prigovorah. Jučer nije odredjeno bilo, da se to u meritotni pretres uzme, nego samo, da se danas na dnevni red metne, a ne da se odmah u pretres uzme. Zato . . . (Vika i nemir).

Predsjednik: Onda u istinu radite preko granice, dočim ste uzeli rieč u smislu poslovnika, da idete na meritum.

Dr. **Josip Vučetić**: Držim se §. 46. te molim g. bilježnika, da sve govornike redom bilježi.

Predsjednik; Izvolite se javiti, pa ćete biti pozvani. Izvoli li još tko govoriti.

Josip Špun: Neznam, zašto se o tom predmetu toliko debatira. Poznato je to, da je naša zemaljska vlada prigodom izborah toliko nasilja, korupcijah i nezakonitostih počinila, i sva moguća najdrzovitija sredstva, što jih čovjek samo pomisliti može, upotrebila. Nije to samo moje mnienje, nego su to sve europejske novine pisale, da je naša vlada u bezobraznosti svojoj iste Magjare nadkrilila. Ovo što sam kazao, svaku moju rieč, dokazao je vladin povjerenik g. Hrvoić.

Stjepan Hrvoić: Molim vis. predsjedničtvo, da se gospodin govornik radi izraza „bezobraznost“ na red pozove. (Glasovi: Neimate pravo.)

Predsjednik: Izvolite govornika neprekidati. Gdje bi isti prekoračio granice pristojnosti, to ću ga ja u istinu opomenuti.

(Glasovi: ali ne Hrvoić.)

Josip Špun: To je poznato gospodo, da ne samo oni izbori, proti kojim su protesti podnešeni i pučanstvo tužbe podnielo, nego ja bi reko, da možda izim Zagreba, nijedan izbor nije obavljen, kako treba, jer je ovdje u Zagrebu centrum inteligencije, te se je red obdržavao. Drugi su pako izbor na najgadniji način obavljeni bili.

Da neima narod naš onoga čvrstoga povjerenja u svoje pravo i u narodnu stranku, nikada nebi toliko zastupnikah narodne stranke ovdje sjedilo, i vi nebi bili trebali vašega sukursa grofovah i barunah iz Beča, Pešte i tja iz Njemačke, da majorizirate narod, koj je izmedju bajonetah prošao na svoju volju. U tvrdji Ivaniću počinjena su najčudnovatija djela, kad se je s bajoneti došlo na biralište, kad se je na prosto izbornikom kazalo: nesmijete glasovati za narodnoga kandidata. Dotični zastupnik nije imao potrebita svojstva za zastupnika na hrvatskom sabor, te je on uvidivši to, sam otišao i tako tvrdja Ivanić nema zastupnika na ovom saboru. Slična nasilja i mrcvarenje dogodila su se u Draganiću, tako, da niti ovaj kotar nema svoga zastupnika ovdje, jer je i ovaj izbor kasiran. I gosp. Šuljoka nema ovdje, jer ga je sram, da je u svojoj poziciji uzdrman, i tako je i Samobor bez zastupnika. Zato sam ja zato, da se ovaj izbor kasira, i odmah novi izbor odredi.

Kao što sam kazao, to ću vam još kazati, da se je vlada služila kod izborah sredstvi, kojimi se nebi smjela. Tako je bio čovjek, kao što je odvjetnik Fochtmann, članom izborne deputacije; jer je za vladu kortešovao. Buduć da je svom silom postupao, to su proti njemu tužbe podignute, da on nemože biti članom izborne deputacije; jer je tužen radi zločina koristoljublja; on koji je tužen može doći pod iztragu (Nemir vika! Na stvar.) Nema sumnje, da takav čovjek ima biti izključen iz listine izborničke. (Opet nemir i vika — nespada na stvar.)

S toga sam ja zato, da se izvješće g. Hrvata primi, te dotični izbor kasira i odmah drugi odredi.

Digitized by Google

Jovan Živković: Mislim, da se ovdje neradi o izborih u obće, nego in specie o izboru u Samoboru. Mi znamo o prošlih izborih, kojim načinom je obavljena verifikacija. Treba to političkom koprenom zaboravnosti pokriti, te nije dostojno ovoga tiela, da mi to ovdje odkrivamo i sve navedemo. Da su svi izbori nezakonito bili obavljeni i da je ovaj zakonit, nebi bilo razloga, o tom iztragu povesti, i uništiti ga.

Jedan je ovdje predlog g. izviestitelja Hrvata, a drugi g. zastupnika rumskoga kotara, koji veli, da buduć su 2 izvješa i 2 važna predloga, da se to dade odboru ad hoc, ili verifikacionalnomu odboru, da on tu stvar izpita i onda svoje mnienje saboru podnese, a ne da se već danas upuštamo u razpravu in merito o tom predmetu. Ovakov predlog nije proti poslovniku, dapače odgovara poslovniku, i kuća bi mogla to izvješće predati verifikacionalnomu odboru, koji je pozvan, da o takovih izborih svoje mnienje saboru podnese. Dakle tumačenje g. Derenčina nespada na stvar, već je samo formalno. Ja bi želio, kad se već o jednom i drugom predlogu radi i vieća, da se ova stvar točno izpita, i da je dotični referent, ako samo jedan član zahtieva, dužan dotične spise čitati. Gosp. Mrazović posve je temelji kazao, pošto su ovdje 2 izvješća, da se čita dotični iztražni zapisnik; te ako se i najmanja sumnja nadje, neka onda vis. kuća odluči, što misli. Netreba tomu tako žestoke debate. Ako je izbor nezakonit, neće se nitko protiviti, da se uništi, ako je pako zakonit, neka se pusti. S toga bi ja, na koliko nisam o stvari ubaviešten, želio, da se ova stvar izpita i u pretres uzme, da se čita iztražni zapisnik, da vidimo, kako stvari stoje.

Predsjednik: Da se predlog gosp. Mrazovića i drugih na vidjelo opet iznese, dužan sam pitati vis. kuću, želi li ona, da se taj predlog primi, g. se izvjestitelj tomu protivi.

Izvj. **Mirko Hrvat**: Mislim, da se o predlozih gg. Mrazovića i Joanovića nemože glasovati, buduć da ima tu predlog moj i predlog g. Kraljevića.

Jovan Živković: Glasovanja nemože biti prije, dok se stvar neizpita.

Izvj. **Mirko Hrvat**: Gospoda zahtievaju čitanje. Ja se nebojim toga čitanja, nego taj zahtjev je na krivom temelju; oni zato to zahtievaju, jer Kraljević drugo kaže i ja drugo. On sve priznaje, što i ja. (Čita: dotične pasuse.)

Sva fakta on priznaje, kao i ja. Ako izvolite ja ću čitati. (Glasovi: netreba; predsjednik zvoni nek se čita.)

Predsjednik: Moram pitati vis. kuću, da li prima predlog g. Mrazovića, da se dotični spisi iztražnoga zapisnika čitaju. Koja gospoda su za to? (Ustane većina.)

Branko Joanović: Mislim, da ja imam još rieč. Držim, da se najprije ima o mojem predlogu glasovati, ako padne, onda se ima istom u meritornu razpravu pustiti. (Nemir; vika.)

Nisam mislio, da će moj predlog na takav odpor naići, nego sam mislio, da će se usvojiti. Mi se nemožemo u meritum danas već upuštati, možemo to sutra učiniti. Ja nebi rado nikomu krivo učiniti, da se kakove nezakonitosti nedogode, neka se predmet ovaj iz ovih stranah izvidi i izcrpi i neka onda odbor saboru svoje mnienje podnese. Što se tiče verifikacionalnoga odbora, to sam mislio, naročito odbor ad hoc. Sabor je na to vlastan, pošto već verifikacionalni odbor obstoji, koji takove predmete ima riešavati. — S toga sam mislio, da se preda verifikacionalnomu odboru.

Predsjednik: Želi li visoka kuća, da se glasuje o predlogu rumskoga zastupnika? (Glasovi: jest.) Dakle, koja su gospoda zato, da se taj predmet preda verifikacionalnomu odboru, neka izvole ustati. (Ustane manjina.) Buduć, da je vis. kuća već prijašnjim glasovanjem zaključila, da se iztražni zapisnik ima čitati, valja to sada izvršiti.

Izvj. **Mirko Hrvat**: Neznam da li je većina bila. (Prepirka o tom, nemir; dok se opet kuća umiri, stane izvjestitelj Mirko Hrvat čitati iztražni zapisnik; na zahtievanje: „glasnije“ preuzme.)

Bilj. **Josip Turelli**: Čitanje iztražnog zapisnika. (Prilog 4.)

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Moram iskreno reći, da se vrlo čudim tolikoj žestini od protivne stranke, jer kad se na um uzme žalostni čin verifikacije, to bi ona mogla biti tako čedna, pa mirno propustiti većini, da svjestno odluči, da li je taj izbor valjan, ili ne, tim više, što je većina uvjerena, kad bi se na ovakov način pretresivali svi njihovi izbori, kao što ovaj samoborski, da bi od mnogih njih, dapače skoro od svih iste stvari naprvo došle. (Na desnoj: ah, nemir.) Izvolite tužbe čitati,pak ćete vidjeti, da su se od vrlo zlih izborah najgorji ostavili, da se iztraže, buduć se već unapred znalo, da su ništetni.

Pozivanje na manjinu neznači ništa, jer kad su još grofovi i baruni ovdje sjedili, mogli su učiniti, što su htjeli, ako su mogli stvar braniti; ali gospoda su to odbila, znajući, da će se uslјed takova majoriziranja pred svietom na ruglo staviti.

Što je g. Vučetić rekao glede njekakove presije, da većina hoće stvar naprečac odlučiti, i da se neobdržava poslovnik, to sam baš ja vlastan vrlo se tužiti, jer kad sam ja proti kompromisu protestirao, ona su gospoda upravo nogami i šakami lupali, i vikali, da sam jedva do rieči došao, i tim pogazlli ne samo poslovnik, nego i ono pristojno ponašanje, koje se ćak od galerijah zahtieva.

Digitized by Google

Ja sam toga mnienja, gdje se kod izbora samo jedna nezakonitost dogodi, da je cieli taj čin nezakonit, a kamo li, gdje se je tako postupalo, kao što u Samoboru, gdje su se ljudi strahovali, ovlašteni birači iz listinah izpuštali, zatvarali, i gdje se je i prisega zahtievala, što je upravo odurno od načelnika onoga mjesta, tu mislim, nebi se smio nijedan glas dignuti, da taj izbor brani; tu nam je dužnost, našu čast, kao zastupnici naroda, tim zastupati, da jednoglasno kažemo, ne samo da je taj izbor nezakonit, nego da načelnik mjesta Samobora, koji se je drznuo svetinju prisege rabiti u takove svrhe, pod strogi odgovor doći ima. Buduć da g. Benj. Kraljević priznaje sve činjenice, koje i g. Mirko Hrvat, stoga može se primiti predlog g. M. Hrvata, s kojim se ja slažem, i ja mislim, da se tomu predlogu nebi smio protiviti nijedan član sabora, najmanje oni, koji po milosti grofa Lonyaya i kompromisa ovdje sjede.

Stjepan Hrvoić: Visoki sabore! Ja nebi bio progovorio, da g. predgovornik nije tolike lekcije izčitao ovoj stranki, koliko nije zaslužila. (Glasovi s ljeve: još više.) Prije svega mi je spomenuti, da g. predgovornik nepostupa liepo, kada odkriva onaj plašt o kompromisu, kojega bi politička mudrost morala držati svakako neodkrivena. Ja kažem gospodi samo to, da mi sa ove strane znamo za neizmjerni dobitak kompromisa. jer i g. dr. Makanec sjedio bi još danas inače medju Vami, a ne ondje, gdje danas sjedi, i njeku vrst extremne stranke sačinjava. (Glasovi s ljeve: to nerazumijemo.) Ako pobližje promislite, razumjeti ćete jako dobro.

Što se samoga izbora tiče, kazat mi je, da kad bi se izvješće g. Mirka Hrvata slagalo sa izvješćem druga mu, ja nebi niti rieči protuslovio jerbo bi mislio, da je sve u redu, nego jer vidim, da se izvješće g. Mirka Hrvata osniva izključivo na njegovu uvjerenju, a ne na dokazih, koji bi morali biti crpljeni iz iztrage same; a Benj. Kraljević isto tako osniva svoje izvješće na posebnom svojem uvjerenju, koje takodjer sa iztražnimi spisi nesudara, s toga mnijem, da bi se taj predmet morao predati jednomu odboru, koji bi cieli iztražni akt pregledao i svoje mnienje dao, a istom onda mogli bi temeljito na pravdi i pravici sud izreći.

Nu slutim, da će ovaj izbor pasti, a to i razabirem iz riečih jednoga g. predgovornika, koji je rekao: dosadanji naš drug, dosadanji zastupnik Šuljok; a ja ipak držim, da je moguće obraniti izbor g. Šuljoka upravo na temelju izvješća, što ga g. Mirko Hrvat podnaša i s toga se laćam sa svom otvorenošću toga posla.

Ciela tužba osnovana je najviše na tom, što je načelnik trgovišta Samobora bio ujedno predsjednik izborne deputacije, te dao 23 gradjana imenovati. Ja držim, da načelnik neizabire nikada gradjanah, neg sazove u tu svrhu sjednicu i ako je po zakonu dovoljan broj zastupnikah prisutan, tada odlučuje zastupstvo.

Taj slučaj je bio u Samoboru: načelnik je sazvao sjednicu, u sjednici je bilo 24 zastupnika prisutnih, dočim njih ukupno ima 36, dakle je bio broj podpun. Isto tako je glede prisege. Ona trojica kažu; jest, bio je o tom razgovor; ali ona trinajstorica vele, mi o tom neznamo ništa. Što g. izvjestitelj navadja, da su ova trinajstorica tako podučeni bili, to bi se ja usudio isto tako tvrditi, da su ona trojica podučena bila. (Glasovi s lieve strane: ah, ah.) Pa je li se to dokazom smatrati može?

Napokon se navadja zastrašivanje njekih izbornikah narodne stranke, a navode se samo dva slučaja, Rauth trafikant i učitelj. O učitelju znam, da kao takav već po zakonu neima pravo glasa, a da bi kao posjednik imao glas, o tom neima u iztražnom zapisniku niti jota, niti je o tom izpitan. Ako je dakle njemu što rečeno, to je bilo suvišno, jer prava izbora neima.

Što se pako veli, da je Rautha njetko zaplašio, da će trafiku izgubiti; ja žalim tako slaba čovjeka, koji bi se tim dao zavesti. (Nemir, glasovi s lieve, ah, ah, ah!). —

Kaže se u izvješću nadalje, da je zastupnik trgovišta Samobora Stoc izjavio, da ona sjednica gradskoga zastupstva nije bila redovito sazvana, jer da nisu svi zastupnici pozvani bili. Izvolite gospodo pogledati u iztražni zapisnik, pa ćete naći, da je Stoc sam priznao, da je u sjednici bio prisutan. U ostalom u zapisniku se nalazi takodjer preslušanje načelnika trgovišta Samobora, kojemu ja dajem toliko vjerojatnosti, koliko onim svim, koji su preslušani, — a on izpovieda, da je bio svaki pojedini zastupnik običajnim načinom pozvan, a meni se čini, da je to dovoljno, i netreba, da se napose svakomu cedulja piše.

Nadalje se kaže u izvješću, da se medju novo imenovanimi gradjani nalaze takove osobe, koje ništa neposjeduju, a s toga nemogu postati gradjani. U iztražnom zapisniku o tom pobližih datah neima. To je dakle pusto, neizvidjeno i nedokazano navadjanje, koje po tom uvaženja imati nemože.

Napokon kaže se u izvješću, da su dva malodobnika imenovana za gradjane. Što se toga tiče, u iztražnom aktu ćete dva imena naći, koje je g. saborski izaslanik pitao, koliko im je godinah, pak su mu odgovorili: mislimo 23; a da su mu kazalii: mislimo 24, pak bi im možebit isto tako g. saborski izaslanik morao vjerovati. Dakle i glede toga nije iztraga podpuna.

Kaže se nadalje, da je glas uzet više njim, što gradjanske takse položili nisu. Jest gospodo! u iztražnom aktu dolazi njeki Kociančić, da je izpušten iz izborne listine, ali je on još za vremena rekurs uložio i rekurs je riešen po nadležnoj vlasti tako, da je on po zakonu odbit. Meni se dakle čini, da tu nezakonitosti neima, a sabor nije vlastan upuštati se u razpravu riešitbah re-

Digitized by Google

klamacijah, jer to po zakonu spada na zemaljsku vladu. (Glasovi s ljeve ah! Ivanić!

Kaže se u izvješću dalje, da je sudac u kratko vrieme mnogo gradjanah imenovao. Jest, prošle godine ih je množina imenovana, ali su svi za narodnog kandidata glasovali, pa je sve u redu bilo. Nu ja i opet tvrdim, da gradjanah nije načelnik imenovao, nego jih je zastupstvo kao takove primilo i priznalo.

Kaže se nadalje u izvješću, da izbornik Kiepach nije imao prava izbora. Čitajte gospodo tužbu, pa ćete se uvjeriti, da je Kiepach glasovao za narodnog kandidata u kotaru, dakle nije mogao po zakonu i po drugi put još glasovati i u trgovištu Samoboru.

Navadja se nadalje u tužbi, da su ljudi bili silovani, dapače i po pandurih praćeni k izboru. Gg. saborski izaslanici preslušali su dotičnike, i dotičnik samo jedan, dočim u zapisniku stoji, da drugi nisu došli, jer su bili odsutni, izpovieda, da je sam na izbor išao, da ga nije nitko tjerao. Dakle na temelju iztrage taj navod tužbe nestoji, a iztražnim spisom se bar vjerovati mora.

Navadja se nadalje u tužbi, da je neki Švarić porkulab gradski tukao Gjuru Tkalčića, koji je glasovao za Viznera, i da je krivo bio unešen u izbornu listinu, jer se za njega zna, da je čovjek zla glasa, kojemu niti izborno pravo nepripada. Ja držim, da niti u samoj tužbi to dokazano nije, a pošto se u iztražnih aktih dalje o tom ništa nenalazi, osim što je Bišćan rekao, da je Švarić istina zloglasan čovjek, te pošto iztražno povjerenstvo ništa pobliže nije izpitalo, što je počinio, tvrdim, da mu pravo glasa pripada.

A ako li je on u istinu takova glasa, da mu po zakonu izborno pravo nepripada, to se je imalo po dotičnicih putem prigovorah i reklamacijah postupati.

Dakle gospodo! na temelju toga, što sam dosada kazao, nestoji u tužbi naveden broj, a niti onaj broj, što ga navadja g. povjerenik Mirko Hrvat, kad kaže, kad bi se svi, kojim je izborno pravo uzeto pribrojili, t. j. kad bi im se dopustilo glasovati, da bi onda imao Vizner većinu; nestoji zato, jer ovi svi su putem zakonom propisane exekutive lišeni prava izbora; pa znajmo gospodo, da ako se danas uništi izbor g. Šuljoka, da će se držati drugi izbor, samo na temelju rektificiranih listinah, a rektificirati će se onim putem, kojim su i nastale; a koji je jedanput redovitim načinom izgubio pravo glasa, taj se lje neće više staviti u izbornu listinu, pa radilo se ovdje, što mu drago. S toga držim, da ovaj način sbrajanja glasovah prigodom iztrage nemože odlučiti ništa. Ja u cielom izbornom činu nalazim jedini akt nezakonitosti, što na dan samoga izbora dvojica, neki Erdibožski i Tončetić nisu pripušteni bili glasovanju.

To su po mom mnienju jedina dva člana, koja su nekim načinom povriedjena u svojem pravu.

Nu razlog se tomu navodi u iztražnom zapisniku, gdje je preslušan predsjednik izborne deputacije, pa predsjednik izborne deputacije tvrdi, da su Erdibožski i Tončetić bili kažnjeni radi takovih činah, koji ih po zakonu lišavaju prava izbornoga, a da se je to tekar saznalo na dan izbora, pa se i u tužbi samoj navodi, da je Tončetić i sam priznao.

Pitam Vas gospodo! ako je to istina, da ova dva člana k izboru pripuštena nebijahu radi toga, što su počinili takovo protuzakonito djelo, koje ih prava izbornoga lišava, je li je vriedno ovaj izbor radi toga uništiti? Dočim je vjerojatno, da ovoj dvojici glas nepripada.

Kad će se listine rektificirati, pokazati će se, da će Šuljok opet s onimi glasovi izabran biti, kao što prije. Dakle s razloga oportuniteta, kojega izvolite uvažiti i vam preporučam, da ga uvažite, je li vriedno za ovu nevjerojatnost dati opet povoda onim agitacijam, koje su trgovište dosta uzrujale. Ja vam to gospodo stavljam na srce, te Vas molim, da u interesu pravde i istine izvolite izbor g. Šuljoka verificirati.

Dr. **Marijan Derenčin**: Visoki sabore! Gospodin predgovornik žali, što je gospodin zastupnik karlovački govorio o postupanju vlade tečajem zadnjih izborah, te bi želio, da se ono postupanje plaštem zaboravnosti pokrije. Ja mu vjerujem, da ima interes ovako govoriti, ja ću mu tu ljubav učiniti, te se odreći dalje o tom govoriti, neka bude ono, što je g. dr. Makanec kazao, dostatno.

G. predgovornik predlaže čudnovat način riešenja ovog pitanja. On veli, i g. Kraljević i g. Mirko Hrvat, obadva osnivaju na uvjerenju svoja izvješća, i pošto svaki od njih ima posebno uvjerenje, predajmo oba uvjerenja odboru, koje će možebiti treće stvoriti. (Prigovara Hrvoić.) Ja držim, da je uvjerenje svojina svakoga čovjeka, a nitko nemože dopustiti, da mu se isto po tudjih nazorih kroji. Gospodin Hrvoić je naročito priznao, da se jedno i drugo izvješće osniva na zapisnicih iztražnih, a to je dostatno za opravdati.

Glavna je stvar, kojom se želim baviti, da li je izbor 24 gradjanah, što je obavljen na viećnici magistrata samoborskoga, zakonit ili ne. Ja bi želio, da nam je g. predgovornik naročito kazao, da li za trgovište Samobor valjaju tobožnja privilegija, kojih sadržaj nam je nepoznat, ili valja za njega naredba od 19. kolovoza 1851. Ovu ljubav nam je on mogao izkazati, budući znamo, da je on član vlade; jer kad bi znali, po kojem zakonu se Samobor upravlja, onda bi sigurno mogli odlučiti o valjanosti tih izborah gradjanah. Ja držim, da je za trgovište Samobor naredba od 19. kolovoza 1851. valjana, i to s toga razloga, što privilegija mogu sadržavati samo prava, koja stanovita obćina od milosti vladaoca zadobije, ali nemogu sadržavati stalne administrativne naredbe, koje imadu trajati na sve vieke. Ja sam uvjeren, da privilegija sadržavaju i takova prava, koja

Digitized by Google

se više s duhom vremena neslažu, a takova u administrativnom pogledu uzdržavati, znači anahronizam. Ja držim dakle, da za trgovište Samobor valja naredba od 19. kolovoza 1851., tim više, što se je od žiteljah trgovišta Mrkopalj držalo za bunu pozivati se na privilegija; trgovište Mrkopalj bijaše izmrcvareno vojničkom ovrhom, te je došlo više žandarah i vojnikah nego ima trgovište žiteljah za bunu sposobnih, a to samo za to, što se je sudac u svojoj sviesti usudio kazati, da njega neveže naredba, nego privilegija. Ako je vlada tako strogo postupala proti onim, koji su se pozivali na privilegija, neka bude pravedna, pa neka kaže, da i za Samobor nevaljaju privilegija, nego zakon. A kad to bude kazala, onda je izbor ovih 24 gradjanah, a po tom njihovo učestvovanje kod izbora nezakonito. Zakon kaže naročito, da u obćinsku sjednicu moraju biti pozvani svi zastupnici, i u pozivnici imadu se naznačiti predmeti, o kojih će se viećati. Čim to nije izpunjeno, nezakonito je sve, što je u sjednici učinjeno. Ima još jedan razlog. Zakon kaže, da onaj, koji hoće postati gradjan, mora platiti stanoviti porez, dakle posjedovati nešto. Gosp. Hrvoić kaže, da to nije dokazano, da oni ništa neposjeduju. U iztražnih spisih dotični sami priznaju, da ništa neposjeduju, da neimaju svojstvah za gradjane. Dakle je nepobitno dokazano, da je nezakonitim načinom unešeno u izbornu listinu 24 gradjana, koji se po zakonu kao takovi smatrati nemogu, a to čini u broju glasovah veću razliku, nego što je g. Kraljević iztaknuo.

Nemogu se slagati sa nazorom gosp. predgovornika, kad veli, da sabor nije vlastan upuštati se u razpravu rješitbah vladinih o reklamacijah pojedinih izbornikah. Ja mislim, kad sabor sudi o valjanosti kojega izbora, da ima pravo suditi i o pojedinih fazah izbora. Ono mnienje, da ima sabor suditi samo o tom, što se je na biralištu sbivalo, osujećuje sve djelovanje sabora, jer, ako bi se dopustilo, da vlada može izborne listine sastaviti po svojoj volji, da može reklamacije odbiti, koje joj neprijaju, onda se biračem nemože dati pravac budućemu izboru. Zadnja inštancija, koja izriče valjanost ili nevaljanost izbora, je sabor, zato mu se mora pravo priznati, da sve čine vladine, ili budi kojega organa iztraži, kad odlučuje.

S ovih dakle razlogah, neosvrtajuć se na ostala, osobito neosvrtajuć se na pojedina imena, glede kojih nemogu sliediti g. predgovornika, što neimam čast biti izvjestiteljem u poslu rješitbah reklamacijah. (Hrvoić: Ja nisam bio izvjestitelj); tako bar se glasa; s ovih razlogah držim, da je izbor nevaljan, čim je dokazano, da je izbor ovih 24 gradjanah ništetan, da oni nisu imali biti uvršteni u izbornu listinu, a to je čini mi se i glede drugih okolnostih, koje g. Mirko Hrvat navadja, podpunoma dokazano.

Dr. **Stjepan Vučetić**: Visoki sabore! Neka mi bude dozvoljeno, da g. dru. Makancu u kratko odgovorim. On veli: Kad smo u majoritetu bili, zašto smo se dali na kompromis, a što sada od njih ištemo. Onda smo iskali, da se pomirenje postigne, a to i sada ištemo.

Što se tiče emfatične izreke glede prisege, ja bi bio uz njega, i bio bi proti izboru, da je to istina, što se u izvješću g. Mirka Hrvata kaže. Nu molim ja gospodo! je li je to dokazano, da je Kociančić skopčao prisegu radi gradjanske vjernosti sa onom glede izbora zastupnika? Ja kažem, da to nije dokazano, pa iz samih iztražnih spisah nije dokazano. Doista su tri svjedoka za stvar ali 16 ih je proti. Dakle ona trojica više zaslužuju vjere? U isti dan i čim su položili prisegu vjernosti gradjanske, kako da njih 16 nečuje, što trojica čuje? Dakle to nije dokazano, da su prisegu položili za to, da će glasovati za vladina kandidata; da je to u spisih dokazano, ja bi vaše mnienje dielio, ja bi prvi bio, koji bi zato glasovao, da se taj izbor zabaci.

Sada idem na stvar. Kaže se u izvješću, da je načelnik nezakonito sazvao sjednicu, i poziva se na naredbu, koja je od g. 1851., a načelnik na privilegija, koja su možebiti 2—300 godinah stara. (Glasovi: Ah; smjeh i nemir i predsjednih zvoni.) Kad nam se je god. 1861. ustav povratio, moralo se je vratiti natrag na privilegija, a naredbe, Verordnungi ukinuti. (Smieh; glasovi: ah: nemir; predsjednik zvoni.) Ako to pravo imade magistrat . . . (prekidaju govornika; dr. Derenčin: Poznajete li sadržaj tih privilegijah? Nemir.)

Da je vlada stanovitim izbornikom zakonitim načinom glas uzkratila, to je valjano dokazao g. Hrvoić, s toga ja o tom niti jedne rieči kazati neću, a valjda tako dobro niti nebi mogao, kao što on, i pošto nije primljen moj predlog, da se svi spisi štampaju, i tim prilika dade svakomu prosuditi stvar, to se ja na njega pozivljem i sve vjerujem, što je on dokazivao. Da su izbornici od pristašah narodno-ustavne stranke bili strahovanjem natjerani, da neidu na glasovanje, to je gospodo! jako težka stvar, koga natjerati, da neide na glasovanje. (Smieh, nemir, vika) . . . jer takav čovjek morao bi biti baba, koji bi se na takav način dao uplašiti. (Bučan smieh, vika.) Što se glede Ranha kaže, da ga je netko plašio, da će izgubiti trafiku, ako će za narodnog kandidata glasovati, to je zbilja žalostno za njega, ako toga nezna, da je to nemoguće, da toga u zakonu neima, da može na taj način izgubiti trafiku; već radi toga neznanja zaslužuje, da mu se glas uzme. (Glasovi: Oh! smieh, vika.) Ako uzmemo to tako ozbiljno, a što smo čitali po novinah za vrieme izborah ovdje u gradu Zagrebu. Bilo je ljudih ovdje, koji su jedan drugoga plašili: Ako budeš ti s Magjaroni išao, mi ćemo tebe podpaliti. Pa za to da se izbor gospodina Mrazovića uništi? (Glasovi a! a!, smieh.) Što biva u drugih državah, n. pr. Englezkoj, koja je uzor ustavne zemlje . . . (Nemir i vika; nerazumije se govornik; predsjednik zvoni.)

Digitized by Google

Što se tiče one točke, da je kod samoga izbora više nezakonitostih počinjeno, i da je nered bio, to je već dokazano, da nije nikakva nereda bilo; a ako poslje izbora jedan drugoga izlupa, iztuče, to i drugdje biva, tomu nije kriva vlada. (Smieh i glasovi: a! a!) Niti može magistrat, niti predsjednik izborne deputacije zato, ako poslje izbora jedan drugoga izćuška . . . (Bučan smieh.)

Prem sam ja čovjek, koji želim Samoborce štovati i njihovo si prijateljstvo uzdržati, ipak moram izjaviti, da oni veliki pravdaši biti moraju, jer g. 1861. bili su za istu osobu, proti kojoj su sada.

Nu neka bude u stvari nešto, pitam ja, kod kojega izbora toga nije bilo? (Glasovi: Ah! ah!, smieh i vika; predsjednik zvoni.) . . . nagovaranja je svagdje bilo.... (opet vika i nemir; predsjednik zvoni.) Zato ja mislim, da bi visoki sabor ovo izjednačio, da se neporemeti onaj mir i red, koji tamo već obstoji, da bi ovaj čin izvolio odobriti, jer bolje je primiti mali nered, nego još veći prouzročiti. (Smieh, vika.)

Josip Špun: Visoki sabore: Ja neznam, kako se je tolika debata porodila; ja držim, da usljed govora gosp. dra. Makanca nije više nužde govoriti. Ja neznam, kako bi mogao govor štovanoga g. Hrvoića i Vučetića, koga izazvati na govorenje. Ja konštatiram, da je 1 sat poslje podne, a govor g. zastupnika turopoljskoga je takav, da je upravo ono illustrirao, što sam ja prije o postupanju vlade govorio. Ja predlažem zato konac debate.

Dr. **Mihajlo Posilović**: Visoki sabore! Gosp. predgovornik dr. Makanec izrekao je oštru zaista osudu za protivnu stranku; pita se, da li osuda stoji ili ne. Gospoda to neporiču; ako je dakle osuda istinita, na čem se osniva?

G. Hrvoić čini mi se kao branitelj na konačnoj razpravi, samo što brani zločince ne pred sudom, nego pred saborom. Buduć da je on neke dokaze proti izvješću g. M. Hrvata navadjao po prilici kao po postupniku, to ću ja nastojati, da polag postupnika dokažem, da je sve istinito, što navadja g. Mirko Hrvat.

Ponajprije sjetiti će se g. Hrvoić, da je vlada svuda slično postupala, kao što u Samoboru. To on nemože niekati, jer on, kao vladin povjerenik u Ivaniću počinio je bezzakonja strašna; on će dopustiti, da on ima neku prednost, da ga načelnik samoborski nije dostigao i nadkrilio; on će dopustiti, da kad se je u Ivaniću tako radilo, dakle valjda i u Samoboru. To je razlog sumnje.

Drugo sjetiti će se konfiskacije „Obzora", i to svih brojevah, koji su izvješća o izborih donašali. Ja mislim, da vlada nebi bila konfiscirala „Obzora", da nije sve istinito, što je unutra bilo navedeno, naročito glede izbora u Samoboru. Razlog sumnje drugi.

Nadalje dopušta g. Hrvoić sam, da su na dan izbora izpušteni iz izborne listine dvojica, Erdibožski i Tončetić. Onaj pako, koj takova bezzakonja čini, predmnjeva, da i drugi čine. Razlog sumnje treći.

G. Hrvoić kao član sabora neće moći desauvirati gosp. Mirka Hrvata iz izvješća B. Kraljevića; jer i ovaj dopušta, da su se nezakonitosti činile, nego samo krivim računom izvadja, da ipak kandidat narodne stranke nebi bio uspio. I. g. Kraljević priznaje bezakonja, dakle je pravo, da se taj izbor uništi, a neću se upuštuti u to, da li bi bio prodro kandidat vladine, ili narodne stranke. Nešto moram g. Vučetiću odgovoriti. On se poziva na Englezku. Meni se upravo gnjusno čini, da se članovi vladine stranke na Englezku pozivaju. (Vučetić: Protestiram, ja nisam član vladine stranke, ja sam zastupnik naroda.) Od stranke, koja onaj temeljni zakon, što ga je sama stvorila god. 1868. niti jednu godinu nije znala uzdržati, je doista smješno, kad se poziva na Englezku, gdje se zakoni vjekove drže. Buduć da je dokazano, da je zbilja sve istinito, što se navadja proti izboru samoborskom, predlažem, da se predlog g. izvjestitelja primi.

Nadalje molim, vis. sabore! glede izbora u Ivaniću. G. Raić je mandat položio već prije mjesec danah, a vlada dosada još nova izbora razpisala nije. Gospodo! to je bezzakonje takovo, koje se nebi smjelo činiti u ustavnoj zemlji. S toga bi ja predložio, da se poprimi to načelo, kad se jedanput u saboru izreče, da je koji izbor nevaljan, da dotični načelnik sam može učiniti potrebita za budući izbor bez poziva vlade, jer inače je izbor od milosti vlade zavisan; po §. 3. izbornog reda vlastni smo to učiniti. Nadalje, da se vladi preporuči načelnik samoborski radi zločina zloporabe zakletve i radi zločina globljenja, da ona naputi državno odvjetničtvo, da strogo postupa proti njemu i proti onim, koji su s njim ovako radili.

Stjepan Hrvoić: Visoki sabore! (Glasovi: Neima rieči.) Neću biti dug, jer inače bi morao na sve one neopravdane pogrde gg. Špuna i Posilovića odgovarati, nu ja ih prepuštam finoj ćudi svakoga štovanoga člana ove visoke kuće.

G. dru. Derenčinu odgovaram u kratko, da neima pravo, kad je izkrivio moje rieči na svoju korist. Ja sam rekao, da obadva saborska izaslanika izključivo temelje svoje zaključke na svojem uvjerenju, ali ne na iztražnih aktih, kao što bi biti imalo.

G. Derenčin je tvrdio nadalje, da sam ja bio izvjestitelj kod vlade u poslu izbornih reklamacijah. Nu ja mu očitujem, da nisam bio, nego sam upravo jučer sve ove navode izvadio trudom i mukom iz nečitljivih iztražnih pisamah, što sam ih ovdje u ruke dobio. Prema tomu ostajem kod svoje obrane i predloga. Nu neka mi dopušteno bude u kratko nešto spomenuti.

Važna je okolnost, što ju je g. Posilović naveo, da je naime žalostno, kad se ova stranka poziva na En-

Digitized by Google

glezku, koja nije niti jednu godinu znala uzdržati nagodbenog zakona, što ga je stvorila. Ja mislim, da ću taj prigovor odbiti najbolje tim, kad kažem, da je ova stranka znala uzdržati nagodbeni zakon, što joj daje najbolje svjedočanstvo to, da danas Vi svi skupa gospodo na onoj strani stojite na temelju toga našega nagodbenoga zakona, koga ste se do najnovijega doba grozno plašili. A hvala bogu priznati morate, pa ako i to ne, bar ćete dopustiti, da i nas ide po gdjekoja zasluga, da danas svi skupa ovdje na temelju toga nagodbenoga zakona stojimo. (Glasovi s lieve i smieh.)

Razlogah nemogu a i neću navadjati više, nego apeliram na Vašu dobru volju i pravednost, sa svimi razlozi, koje sam naveo. Uzmite gospodo! u obzir, je li je veća korist, ako se nova uzrujanost i nove agitacije u Samoboru razviju, ili ako se odobri izbor, koji može opet na korist g. Šuljoka izpasti.

Izvjestitelj **Mirko Hrvat**: Vis. sabore! Ja moram opetovano navadjati, što sam već naveo. Niti ja, niti g. Kraljević temeljili smo na kakovom uvjerenju predloge, već jedan i drugi na iztražnih spisih; jedan i drugi priznaje ista fakta, sama moj gosp. sudrug broji, i drugi predlog čini. Dakle nestoji, što je g. Hrvoić kazao. I ja priznajem, da u uredjenoj državi niti sudac, niti načelnik neimenuje gradjanah, ali priznajem ujedno i to, da i kr. povjerenik neimenuje izborne deputacije. (Živio! s lieve.) Nije istina, da je Štoc priznao, da je ipak u sjednici bio. (Hrvoić: Bišćan.)

G. zastupnik turopoljski se vara, ako misli, da Samoborci traže privilegija; oni se strogo drže naredbe od g. 1851., nego moj sudrug g. Kraljević je kazao, da se neima tu ravnati po naredbi, nego po privilegijah. Napokon na šalu g. zastupnika turopoljskog, da je smiešno plašiti koga, da će trafiku izgubiti, odgovaram, da toga u zakonu neima, da može tko službu izgubiti, a ipak su mnogi službe izgubili, što su glasovali za narodnog kandidata.

Predsjednik: Pošto je ovako debata svršena, nepreostaje nam, nego pristupiti glasovanju. Molim, da u tu svrhu g. izvjestitelj izvoli svoj predlog pročitati. (Izvj. Mirko Hrvat čita predlog.

Ona gospoda, koja su za taj predlog, neka izvole ustati. (Učini se.) Većina, dakle ovaj je zaključak primljen.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Ja mislim, da se i ovdje, kao što kod izbora u Jaski izreče zaključak, da se druga izborna deputacija imenuje; jer takova deputacija, koja je povjerenje izgubila, nemože obaviti izbora, dosljedno je dakle, da sabor izjavi tu želju, te može po mom mnienju i vladu na to pozvati. Nekoji prigovaraju.)

Predsjednik: Predlog g. zastup. Makanca ide na to, da se za izbor samoborski druga deputacija imenuje. Koja su gospoda za taj predlog, neka izvole ustati. (Većina ustane.)

Dakle zaključak glasi, da se vladi izrazi želja, da za budući izbor u Samoboru izvoli drugu izbornu deputaciju imenovati.

Dr. **Mihajlo Posilović**: Ja sam još predložio, da se pozove vlada, da državno odvjetničtvo naputi, da strogu iztragu povede proti načelniku samoborskom.

Predsjednik: Prima li vis. kuća predlog g. dra. Posilovića, da se pozove državno odvjetničtvo, da strogo postupa proti načelniku samoborskom? (Razne izjave.) Čini se, da neprima vis. kuća.

Tim je predmet o iztragi o izboru samoborskom svršen.

Štovana kućo: U jednoj od prijašnjih sjednicah je zaključeno, da se predsjedničtvu ostavlja briga imenovati verifikatore zapisnikah naših sjednicah. U tu svrhu molio bi, da preuzmu gg. zastupnici Hrvoić, Miškatović, Posilović i Jagić brigu, da pročitaju izvješća od stenografah i da ih priprave za štampu. I tim, buduć da je dnevni red izcrpljen, dižem sjednicu; sutra držati će se sjednica u 10 satih.

(2 sata.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

petnaeste sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, obdržavane dne 12. kolovoza 1872. u 10½ satih prije podne u glavnom gradu Zagrebu pod predsjedom g. Ivana Mažuranića.

Pročitan je zapisnik 14 sjednice i bez primjetbe odobren.

Zatim su oglašeni sliedeći podnesci:

1. broj 241. Dopis zemaljske vlade od 3. kolovoza 1872. broj 1007, kojim se dostavljaju izvornici zakonah, stvorenih tečajem godine 1871. na zajedničkom hrvatsko-ugarskom saboru i to zak. čl. III., IV., V., VI., VII., X., XIII., XIV., XV., XVI., XVII., XIX., XX., XXI., XXII., XXIV., XXV., XXVI., XXVII., XXVIII., XXIX., XXX., XXXV., XXXVI., XXXVII., XXXVIII., XXXIX., XL., XLIII., XLIV., XLV., XLVII., XLVIII., XLIX., L., LVI., LVII., LVIII., LIX., LX., LXII., LXIII., LXIV. i LXV. Upućuje se na odbor za dnevni red.

2. broj 245. Dopis zem. vlade od 24. srpnja 1872. 7048/1346 u pogledu uprave varaždinske pastuharne i odobrenja za uzdržavanje potrebne svote od 83.512 for. 70 nvč. na mjesto u proračunu predložene svote 59.000 for. a. vr. — Upućuje se na financijalni odbor.

3. br. 263. Dopis zem. vlade od 10. kolovoza 1872. br. 10.005, kojim se dostavlja osnova zak. članka glede preinake i dopune nekojih ustanovah zak. čl. V. : 1870. o pospješenju uredjenja urbarskoga za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju.

4. broj 248. Molba trgovišta Djakova, poduprta po zastupniku djakovačkomu glede dokinuća regalnih pravah. Podnesci pod br. 3. i 4. upućuju se na zakonotvorni odbor.

5. broj 249. Molba istog trgovišta, poduprta po zastupniku djakovačkom, da se željeznička pruga Osiek-Djakovo i Brod izvede.

6. broj 253. Predstavka starešinstva grada Bakra radi izposlovanja pobočne željezničke pruge grada Bakra.

7. broi 257. Molba zastupstva grada Senja, poduprta po zastupniku senjskom, da se željeznica u Senj izvede. Molbenice pod 5. 6. 7. ustupaju se odboru narodno gospodarstvenomu.

8. broj 250. Molba trgovišta Djakova, poduprta po zastupniku djakovačkomu, da se na trošak zemaljski niža realka ustanovi.

9. broj 255. Molba grada Senja, poduprta po zastupniku istog grada, da se čim prije pomorska učiona u Senju ustroji. — Molbenice pod 8. i 9. izdaju se školskomu odboru na pretres i izvještaj.

10. broj 256. Molbenica grada Senja, poduprta po zastupniku istog grada, da mu se povrati ono zemljište, koje je prije pomilitarenja posjedovao i to Krasanska gora, poznata pod imenom Senjsko bilo.

11. broj 239. Molbenice učiteljah glavne učione Samobora, poduprta po zastupniku kot. sveto-ivanskog, da im se plaća povisi. — Molbenice pod 10. i 11. ustupaju se molbenom odboru.

12. broj 238. Brzojav zastupnika požeškog, kojim moli dopust do 9. o. m. Pošto je rok minuo i molitelj već na sabor došao, — to se uzima na znanje.

13. broj 236. Zastupnik kotara našičkog Dragutin Mihalović molbenicom od 4. kolovoza t. g. traži tronedeljni dopust.

14. br. 254. Zastupnik sisački g. Vaso Kotur molbenicom od 29. srpnja traži četrnedeljni dopust. Pod st. 13. i 14. zamoljeni dopusti dozvoljavaju se.

15. kroj 230. Molbenica občine Peteranec, Drnje, Sigetec i Hlebine, belovarske županije, poduprte po zastupniku kot. peteranečkog u pogledu reguliraja Drave, da se od velikog oštećenja sačuvaju. Ustupaju se odboru za narodno gospodarstvo.

16. broj 244. Molbenica dra. Antuna Lobmayera iz Osieka, podkriepljena po zastupniku II. izbornog kotara grada Osieka radi podielenja podpore od 800 for., da može u inozemstvo zbog daljeg izobraženja putovati.

17. broj 243. Molbenica kr. privr. poslužnikah županije belovarske, podkriepljena po zastupniku garešinačkog kotara radi povećanja njihove plaće.

18. broj 251. Molba nadziratelja uzah kr. žup. sudb. stola u Belovaru, podkriepljena po zastupniku kotara belovarskog, da im se plaća povisi.

19. broj 237. Molbenica Josipa Freudenreicha, glumca, redatelja i učitelja nar. zem. kazališta, poduprta po zastupniku vukovarskomu, da ga uzme sabor u zaštitu protiv nepravde upravljajućega odbora, i da mu obezbiedi budućnost.

20. broj 259. Molba Mitra Kovačevića, knjaževsko-srbskog oficira, rodom iz Sriema, petrovaradinske pukovnije, poduprta po zastupnicih kot. irižkog, djakovačkog, pakračkog i erdevičkog, da mu se kao vojničkom bjeguncu amnestija izposluje. Molbenice pod br. 16, 17, 18, 19 i 20, upućuju se na molbeni odbor.

21. i 22. broj 258. Molbenica Danka Perše, učitelja lukovodolskog, poduprta po zastupniku kot. severinskog u pogledu podielenja podpore.

23. broj 246. Molbenica Svetozara Ćirića iz Vere radi predaje verske pošte, ili izplate svote od 2000 for. bečke vriednosti.

24. broj 247. Molbenica Skendera viteza Vučkovića, bivšeg poručnika, da se sabor zauzme, da mu se milostinja od 350 for. poveća i podpora iz ma koje blagajne podieli. — Pošto molbenice pod br. 22. i 23. zabilježene, nisu po nijednom članu saborskom poduprte, to se imaju zem. vladi na uredovanje dostaviti.

25. broj 260. Molbenica M. Novaka umirovljenog tajnika obstojavše banske vlade, utem. člana matice ilirske i dioničara nar. kazališta poduprta po zastup. vukovarskom radi podielenja pripomoći, upućuje se na molbeni odbor.

Digitized by Google

Zatim je predloženo:

26. Oba izvješća izaslanog saborskog povjerenstva u pogledu prepornog izbora narodnog zastupnika trgovišta Samobora. — Ima se za sutra na dnevni red staviti.

27. Izvještaj odbora za dnevni red. Prima se s tom preinakom, da se u smislu već stvorenog zaključka izvještaj iztražnog povjerenstva o valjanosti izbora samoborskog na I. mjesto iza izvještaja o saborskih troškovih za sutra na dnevni red stavi.

28. Izvještaji saborskog zakonotvornog odborah o osnovi zak. članakah glede ukinuća tjelesne kazni bijenja u Hrvatskoj i Slavoniji i halskih zakladnih prebendah i obskrbnih štipendijah.

Stavlja se za danas na dnevni red.

29. Izvještaj saborskog odbora za proračun od god. 1872. za razvojačenu krajinu.

Stavlja se na dnevni red.

30. Izvještaji proračunskog odbora o proračunu za god 1872. za potreboće unutarnje samouprave kraljevine Hrvatske i Slavonije i napokon.

31. Izvještaj proračunskog odbora o proračunu zemaljskih zakladah za godinu 1872. Upućuju se na odbor za dnevni red.

Iza toga odgovara upravitelj zem. vlade na stavljene na zem. vladu interpelacije i to: a) na interpelaciju zastupnika grada Karlovca glede obustave kaznene iztrage proti kot. sudcu Traveniću radi zločina zloporabe uredovne vlasti; b) na interpelaciju zastupnika kot. daruvarskog u pogledu obustave kaznene iztrage proti kot. sudcu Ladislavu Viragu; c) na interpelaciju zastupnika kot. pakračkog u pogledu obustave kaznene iztrage proti kot. sudcu Skenderu Gajeru zbog zločina zloporabe uredovne vlasti i javnog nasilja, i d) na interpelaciju zastupnika kot. garešničkog u pogledu dignuća velikog župana belovarske županije Trnskog sa županske časti.

Interpelanti nezadovoljavaju se odgovorom vlade i zadržavaju si pravo u svoje vrieme u tom pogledu predlog staviti. Nadalje e) na interpelaciju zastupnika kot. belovarskog u pogledu definitivnog namještenja po kr. povjereniku imenovanih sudačkih činovnikah u belovarskoj županiji; f) na interpelaciju zastupnika kotara klanjačkog u pogledu zak. osnove o obustavi zak. čl. IV. god 1870. g) na interpelaciju zastupnika grada Bakra glede dogodivšeg se 14. p. m. izgreda na Rieci, prouzročenog po tamošnjem državnom odvjetniku. — Interpelanti se zadovoljavaju s odgovorom vlade — te se uzima na znanje i napokon h) na interpelaciju zastupnika virjanskog i drugovah glede prodaje krajiških šumah. — Interpelant izjavljuje, da se odgovorom nezadovoljava.

Nadalje odgovara zastupnik vlade g. odsječni savjetnik M. Kršnjavi i na interpelaciju zastupnika kot. garešničkog u pogledu popravka ceste od tvrdje Ivanića do Ivanić kloštra? Interpelant si zadržava pravo o odgovoru izjaviti se: k) na interpelaciju zastupnika kot. garešničkog glede obustave siečenja šume u hercegovačkoj obćini, zdenački gaj i crni lug zvane. Interpelant se nezadovoljava odgovorom i pridržava si pravo u tom pogledu predlog učiniti.

32. Zatim upravlja zastupnik grada Karlovca na zem. vladu sliedeću interpelaciju:

Da li je zem. vladi poznato, da je po povelji družtva lujzinske ceste povlast ovoga družtva dne 14. veljače 1870. prestati, te lujzinska cesta u državnu, odnosno zemaljsku upravu proći imala? zašto nije zem. vlada nastojala, da se družtvu oduzme povlast u smislu povelje od 24. veljače 1820., i kani li vlada shodne odredbe učiniti, da se čim prije lujzinska cesta predade državnoj, odnosno zemaljskoj upravi?

33. Nadalje interpeluje zastupnik kot. gjurgjevačkog zem. vladu 1) da li zna za novu prodaju gradje i drva u podravinskih krajiških šumah i 2) ako zna, da li je voljna i što učiniti, da se ova i sve druge prodaje šumah u županiji belovarskoj obustave, dok nebude pitanje o krajiških šumah po kraljevinskom odboru u saboru naše kraljevine rieseno? — obe ove interpelacije imaju se priobćiti zem. vladi.

Zatim se pristupi k razpravi na dnevnom redu stojećeg izvještaja zakonotvornog odbora o osnovi zakonskoj, kojom se kazan bijenja ukida, i pošto je izvjestitelj izvještaj i osnovu zakonsku pročitao i obrazložio, primljena je j e d n o g l a s n o predložena osnova zakonskog članka za podlogu specijalne debate.

U specijalnoj debati primljeni su naslov osnove i §. 1. ogromnom većinom i po tom odpada kako izpravak zastupnika kot. Klošter-Ivaničkog, da se u naslovu stavi mjesto „bijenjem“, „bijenja“ i da se u §. 1. mjesto „postojeće zakonske ustanove“ stavi „svekolike postojeće zakonske ustanove zakonah i naredabah“, ili da se ciela stavka §. 1. od rieči „po čem“ do „oprieci“ izostavi, tako i izpravak zastupnika kot. garešničkog, da se u §. 1. umetne iza rieči disciplinarna „budi po kojem zakonu i naredbom odredjene“. — Zatim je po predlogu odborskom u §. 2. jednoglasno primljena preinaka, da se izrazi „odredjena“ i „zapriećena“ zamiene sa „ustanovljena“ i po tome §. 2. glasi:

„U koliko je tjelesna kazan bijenjem po predstojećih zakonih ustanovljena, kao kazan glavna, ima se u napredak mjesto nje dosuditi primjerena kazan zatvora; u onih pak slučajevih, u kojih je ustanovljena kao poštrenje kazni ili kao kazan disciplinarna, ima se zamieniti drugom kojom kazni disciplinarnom.

§§. 3. i 4. primljeni su bez preinake jednoglasno.

Iza toga prešlo se je k pretresu na dnevnom redu stojećeg izvještaja zakonotvornog odbora o osnovi zakonskog članka glede hallskih zakladnih prebendah i obskrbnih štipedija hrvatskog odjela i primljen je po pročitanju izvještaja i obrazloženja izvjestitelja ogrom-

Digitized by Google

nom većinom predložen zaključak, koji glasi: „Podnešena po kr. zem. vladi pripisom od 13. srpnja 1872. br. 1001/303 osnova zakonskog članka glede hallskih prebendah i obskrbnih štipendijah hrvatskog odjela, neima se uzeti u pretres. Kr. zem. vlada pako poziva se, da sve spise, odnoseće se na razpravu, koju je s kr. ug. vladom vodila glede pokrića troškova za ove prebende i štipendije iz zajedničkih dohodakah izruči kraljevinskom odboru ovoga sabora, kojemu odboru se preporuča, da ovo pitanje dogovorno s ug. kralj. odborom na čistac izvede. Ujedno poziva se kralj. zem. vlada da predbježno nepopuni nijedno izpražnjeno mjesto ovih prebendah i štipendijah."

Nakon odmora od 5 časova nastavljena je sjednica i u razpravu uzet je izvještaj odbora proračunskog o proračunu godine 1872. za razvojačenu krajinu i po pročitanju izvještaja i zapisnika primljen je poslje poduže debate i obrazloženja izvjestitelja većinom glasova slijedeći zaključak:

„Sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije neupušta se za sada u razpravu predloženoga po kralj. zem. vladi proračuna za županiju belovarsku, već razpravu tu odgadja do onoga vremena, kad bude pitanje o ključu i razmjerju dohodakah razvojačene vojne krajine napram zajedničkim i autonomnim teretom, zatim po obostranih vladah u prepor povučeno tumačenje odnosnih ustanovah nagodbenoga zakona po predstojećemu kralj. odboru i nadležnim zakonodavstvima, kamo se ovo pitanje upućuje — riešeno", dočim je protupredlog zastupnika II. kotara grada Zagreba, da se proračun vladi povrati, da ga popuni i naznači, kako bi se imao izkazan manjak pokriti, u manjini ostao. Po tom je odpao i predlog člana saborskog župana sremskog, da se predračun odboru proračunskom na ponovljeno pretresivanje povrati. —

S tim je ova sjednica po predsjedniku u 3/4 na 2 sata po podne zaključena i buduća za sutra u deset satih prije podne zakazana.

Ivan Mažuranić v. r.

Dr. Alex. Rogulić v. r.

Prilog 2.

Visoki sabore!

Saborsko povjerenstvo, izaslano, da uslied podnešena vis. ovome saboru po njekojih izbornicih trgovišta Samobora tužbe protiv valjanosti dne 29. svibnja 1872. preduzetog u istome trgovištu izbora saborskog zastupnika iztragu povede, uputilo se je u trgovište Samobor, te je ondje dne 4. i 5. kolovoza t. g. iztragu preduzelo, vrhu koje vodjeni zapisnik pod 1) prilaže; pa pošto se oba saborska povjerenika o visokom saboru podnieti se imajućem izvješću složiti nisu mogla, to podpisani podnaša vis. saboru sliedeće izvješće:

Tužitelji navadjaju, da je izbor gosp. Šuljoka kao narodnog zastupnika za trgovište Samobor nezakonit s toga što je:

1. Predsjednik izborne deputacije gosp. Franjo Kociančić, koji je ujedno i načelnik poglavarstva trgovišta Samobora kao takav, u svrhu da vladinom kandidatu većinu pribavi u nezakonito sazvanoj za dan 4. svibnja 1872. sjednici magistrata i zastupstva trgovišta Samobora dao izabrati za gradjane trgovišta Samobora 23 osobe stranke vladine, i to takove osobe, koje većom stranom neimadu ona svojstva, koja zakon propisuje za postignuće prava gradjanstva. Što su osobe, koje su u nezakonitoj dne 4. svibnja 1872. obdržavanoj sjednici poglavarstva i zastupstva trgovišta Samobora za gradjane imenovane, morale podpisati na magistratu samoborskom sastavljene molbenice, u kojih su se pod pretnju kazne obvezali kod predstojećeg izbora glasovati za vladinog kandidata; pa što je isti načelnik poglavarstva i predsjednik izborne deputacije za trgovište Samobor, da nezakonito izabrane nove gradjane što bolje i sigurnije strahovanjem i zloporabom svetosti zakletve priveže na vladinu stranku, iste novo imenovane gradjane samoborske dne 28. svibnja 1872., dakle jedan dan prije izbora pozvao na občinsku kuću, da gradjansku tobože zakletvu polože, pa da je istom prigodom novo imenovanim gradjanom izjavio, da će oni sada položiti zakletvu ne samo u obećanje gradjanske vjernosti, nego i u to ime, da će kod sutrašnjeg izbora glasovati za vladinog kandidata, pa koji bi ovu prisegu pogazio, pa glasovao za narodnog kandidata, da će kažnjen biti šestgodišnjom tamnicom, onaj pako, koji bi se uztegnuo od glasovanja, da će biti kažnjen trogodišnjom tamnicom.

2. Da je izborna deputacija za trgovište Samobor kao i zemaljska vlada nekim stanovnikom trga Samobora pravo izborno protuzakonito uzkratila, drugim pako nezakonito podielila.

3. Da su nekoji izbornici narodne stranke strahovanjem pristašah narodno-ustavne stranke natjerani bili, da na glasovanje nedojdu.

4. Da su kod istog čina neke nezakonitosti počinjene.

Iz poduzete iztrage uvjerio se je podpisani saborski povjerenik:

a) Da je izkazom gradskog kapitana Antuna Štoca, gradskog starešine Eduarda Bišćana, te prisjednikah Matije Žibrata, Marka Juratovića, Mije Kociančića i Mate Oslakovića, dokazano, da sjednica magistrata i zastupstva trgovišta Samobora od 4. svibnja 1872. u kojoj je 23 nova gradjana imenovano, nije zakonito sazvana bila, pošto gori imenovani članovi magistrata i zastupstva u istu pozvani bili nisu protiv naročitog propisa §. 104. naredbe od 19. kolovoza 1851.

b) Da je izkazom Janka Kleščića, Ivana Hržića, Ferdinanda Ivanščaka, Mije Premrla, Martina Noršića, Marka Valečića, Jure Strmovića, Mate Kociana, Jure Tkal-

Digitized by Google

čića, Petra Tkalčića i Franje Sokolovića dokazano, da su molbenice, kojimi su isti pravo gradjanstva tražili, sastavili i pisali bilježnici občine trgovišta Samobora, nadalje podpisani saborski povjerenik uzevši iz občinskog archiva izvorne molbenice dne 4. svibnja 1872. imenovanih gradjanah, uvjerio se je, da, izuzev jedno dvie na samoborskom magistratu neskovane molbenice, u svih drugih dolaze sliedeće rieči „Nadalje, da ću kod predstojećeg izbora nedvojbeno za vladina kandidata glasovati, pa za onaj slučaj, ako bi ovom mojem obećanju se iznevjerio, to ujedno podvrgavam se sada za onda kao prekršitelj krive prisege kaznenom sudu i strogosti kaznenog zakonika“.

c) Pročitavši izvorni zapisnik sjednice od 4. svibnja 1872. u kojoj su 23 nova gradjana imenovana, uvjerio se je podpisani saborski povjerenik, da je u istoj sjednici odbita molba drugih jošte 15 moliteljah za podieljenje prava gradjanstva i to po izkazivanju starešine Eduarda Biščana s toga samo razloga, što isti pripadaju narodnoj stranci, premda su sve sami imućni posjednici, dočim se medju onimi, kojimi je u istoj sjednici pravo gradjanstva podieljeno, po vlastitom priznanju samih dotičnikah, kao Franje Juratovića, Petra Tkalčića, Josipa Draškovića i Franje Sokolovića, nalaze takove osobe, koje ništa neposjeduju, već žive ili od nadnice ili službe svoje, kao občinski lugari, pa koji kao takovi nikakova poreza neplaćaju, te kojim po tome manjkaju ona svojstva, koja §. 12. naredbe od 19. kolovoza 1851. zahtieva za postignuće prava gradjanstva, samo što su držani za pristaše narodno-ustavne stranke.

d) Da je izkazom Marka Valsčića i Franje Juratovića dokazano, da su isti, kao što i Franjo Vuković malodobni i nesamostalni, pa ipak za gradjane imenovani, a po tome protuzakonito u listinu izbornikah uvršćeni.

e) Da je dokazano izkazom dne 4. svibnja 1872. imenovanih, te pred saborsko povjerenstvo došavših gradjanah, da nijedan od njih nije gradjanske takse položio.

f) Da je izkazom Ferde Ivanščaka i Petra Tkalčića dokazano, da je dne 28. svibnja 1872. sudac trgovišta Samobora i predsjednik izborne deputacije za Samobor prigodom zaprisizanja novih gradjanah istim izjavio, da oni ovu zakletvu nepolažu samo u ime zadobljenog prava gradjanstva, nego i za oto, da će sutradan t. j. 29. svibnja glasovati za vladina kandidata, pa koji to nebi htio učiniti, bolje je da nepoloži zakletve, jer, ako će se zakleti, a ipak glasovati proti vladinom kandidatu, ili ako na izbor došao nebi, da će biti kažnjen tamnicom od više godinah.

Pristaša vladine stranke Jozo Merlino izpoviedio je, da je prigodom polaganja gradjanske zakletve govora bilo o izboru, no što je govoreno bilo, da on kao Talijanac razumio nije, dočim su ostali pristaše vladine stranke stranom izpoviedili, da istom prigodom o izborih nikakova govora bilo nije, ili pako, da se oni nesjećaju, šta je govoreno bilo. Razlika ova u izkazivanju bje s toga, što su po izkazivanju nekojih občinarah samoborskih, pred saborsko povjerenstvo pozvanih, po pristaših vladine stranke upućeni bili, da istinu netrebaju izkazati, pošto ih saborsko povjerenstvo zaprisizati nesmije, pa su ih tako na neistinito izkazivanje zaveli, dočim su njih dvojica naročito Ferdo Ivanšćak i Petar Tkalčić, premda pristaše narodno-ustavne stranke, bojeći se da neće izkaz svoj ipak nadoknadno zakletvom potvrditi morati, izjavili, da će pravu istinu izkazati, pa su zaista izkazali i potvrdili više napomenuti postupak predsjednika izborne deputacije i načelnika trgovišta Samobora.

Napokon primietiti mi je, da je sudac trgovišta Samobora za vrieme od koje 13 mjesecih imenovao u svrhu, da može kod saborskih izborah sa vladinim kandidatom uspjeti, kojekakovih 85 gradjanah.

Iz ovog vidi se, da je sudac občine Samobora te predsjednik izborne deputacije zlorabio uredovnu svoju vlast na korist pristašah vladine stranke, dočim je u nezakonitoj sjednici od 4. svibnja 1872. imenovao 20 pravih i 3 začastna gradjana, pa dočim je iste nezakonito imenovane gradjane, a izmedju njih i one, koji da su i zakonito za gradjane izabrani, pošto su maloljetni i nesamostalni, ipak pravo izbora uživati nebi mogli, u izbornu listinu upisao, te iste, zloupotriebiv njihovu prostotu i neznanje, zavedenjem na nedopustljivu zakletvu, moralno silio na glasovanje za vladinog kandidata.

No izborna je deputacija za trgovište Samobor nekojim začastnim gradjanom kao Ot. Praunšpergeru i Fridrichu Rumpleru kao takovim, pošto su pristaše vladine stranke podielila izborno pravo, premda je Albinu Kiepachu takodjer začastnomu gradjanu, kao takovomu, izborno pravo oduzela, što je član narodne stranke.

Izborna je deputacija oduzela izborno pravo Franji Gabriću, Ivanu Uršiću, Franji Kaziću, Josi Peršiću i Blažu Hrčiću, navodeć za razlog, da isti po §. 9. čl. III. 1770. propisani census neplaćaju; pa premda su isti protivno dokazali, što se iz priloženih tužbi poreznih knjižicah uvidja, to je ipak ne samo izborna deputacija, no i ista zemaljska vlada njih sve, osim Blaža Hrčića, koji se na istu uteći nije držao za vriedno, nezakonito izbornog prava lišila.

Izborna je deputacija oduzela izborno pravo Mihajlu Tkalčiću, Franji Rešetaru, te Juri Vukoviću s tog ništavog razloga. što isti nisu gradjanske takse položili, zemaljska je vlada uslied utoka sve trojice neosnovanu i pristranu odluku izborne deputacije glede Mihalja Tkalčića i Gjure Vukovića potvrdila, dočim utok Franje Rešetara ni do danas riešila nije. — Pristranost izborne deputacije za trgovište Samobor vidi se najjasnije od tuda, što je više navedenu trojicu iz izborne listine iz-

Digitized by Google

brisala s toga tobože, što gradjanske takse platili nisu, u istinu pako s toga, što su članovi narodne stranke, dočim je dne 4. svibnja 1872., a i mnoge, godine jošte 1871., imenovane gradjane, premda nijedan od njih gradjanske takse položio nije, ipak s razloga, što su pristaše vladine stranke, uvrstila u izbornu listinu.

Ivana Obada izbrisala je izborna deputacija iz izborne listine i to posljednji dan reklamacijah, to i zato, jer da je on tobože radi šumske štete, počinjene u obćinskoj šumi, pod iztragom, premda iztraga ista ni dovršena nije.

Petra Šuflaja izbrisala je izborna deputacija iz listine izbornikah, navodeć, da on gradjanske zakletve položio nije.

Napokon Petra Marenića izbrisala je izborna deputacija, pa premda je zemaljska vlada uslied njegova utoka ukinula odluku izborne deputacije, to ipak izborna deputacija nije iste odluke njemu ni do danas priobćila, premda je on to od nje zahtievao.

Sve ovo jasno dokazuje, da je u trgovištu Samoboru nekim izborno pravo protuzakonito dopitano, drugima pako bezpravno oduzeto.

Iz izkazivanja Stjepana Rantha i Ivana Šušnika uvjerio se je podpisani saborski povjerenik, da se je od strane tako zvane narodno-ustavne stranke upotrebljivalo strahovanje, kako bi se članovi narodne stranke uzdržali od glasovanja, jer dočim se je Stjepanu Ranthu po pristaši vladine stranke Brückneru i drugim prietilo, da će mu se glavna trafika oduzeti, ako bi glasovao za kandidata narodne stranke, to je veliki župan županije zagrebačke nagovarao Ivana Šušnika u Samoboru, da ako neće glasovati za vladinog kandidata, neka se barem odrekne glasovanja, drugi pako pristaše vladine stranke prietili su mu, da će se poslie izbora strogo postupati proti onim, koji će protiv vladinog kandidata glasovati; uslied toga jedan i drugi od ovih, bojeći se zlih po sebi posljedicah, odrekli su se glasovanja isto tako, kao što i Petar Peršin.

Podpisani saborski povjerenik uvjerio se je napokon, da je samoborski porkulab Švarić izbornika Gjuru Tkalčića tuko, čim je davši svoj glas narodnomu kandidatu iz izborne dvorane izišo; da je izborna deputacija po priznanju samoga predsjednika izborne deputacije kod samog izbornog čina Ivanu Tončetiću te Josipu Erdibožskomu pravo glasa uzkratila, pa da je predsjednik izborne deputacije izbornike na glasovanje pozivao ne onim redom, kojim bijahu upisani u izbornu listinu, već da je najprije pozivao pristaše vladine, rekavši, sada ćemo znati „naše“, a poslje toga izbornike pripadajuće narodnoj stranci, rekavši „sada ćemo znati Vaše“, te time najveću pristranost pokazao.

Iz svega do sada navedenoga vidi se, da je dokazano:

1. Da je predsjednik izborne deputacije zlorabio svoju uredovnu vlast, kao načelnik trgovišta Samobora u nezakonitoj sjednici imenovao 20 pravih i 3 začastna gradjana, sve same pristaše vladine stranke, medju kojimi imade maloljetnih i nesamostalnih, u svrhu, da svojoj stranci kod izbora narodnog zastupnika pribavi i osigura većinu, te da je iste novoimenovane gradjane silio na glasovanje za vladinog kandidata, primajuć od njih nezakonitu zakletvu.

2. Da je izborna deputacija nekojim pristašem vlade protuzakonito podielila izborno pravo, dočim je nekim osobam, a spadajućim k narodnoj stranci isto pravo protuzakonito oduzela i to nekojim kod istog čina izbora.

3. Napokon, da su nekoji izbornici narodne stranke strahovanjem prisiljeni bili, da neglasuju, te tako da se izbor g. Eduarda Šuljoka kao narodnog zastupnika za trgovište Samobor imade smatrati kao nezakonit; u sliedstvu toga podpisani saborski povjerenik predlaže, da visoki sabor izvoli zaključiti:

Izbor Eduarda Šuljoka, kao narodnog zastupnika za trgovište Samobor ukida se, zemaljska pako vlada poziva se, da razpiše u trgovištu Samoboru novi izbor narodnog zastupnika tako, da se isti u §. 4. čl. II. 1870. propisano vrieme obaviti uzmogne.

U Zagrebu, 7. kolovoza 1872.

Mirko Hrvat v. r.,
narodni zastupnik, kao izaslani
saborski povjerenik.

Prilog 3.

Visoki sabore!

Podpisani saborski povjerenik izaslan, da uslied podnešene visokomu saboru ovomu po nekojih izbornicih trgovišta Samobora tužbe proti valjanosti na dne 29. svibnja t. g. preduzetoga u istom trgovištu izbora saborskog zastupnika iztragu povede, uputi se u trgovište Samobor, te ondje dne 4. i 5. kolovoza 1872. iztragu u družtvu sa saborskim povjerenikom g. Mirkom Hrvatom preuzeo jeste.

Tužitelji u svojoj tužbi, visokomu saboru podnešenoj, navadjaju, da je izbor gosp. Šuljoka kao narodnog zastupnika za trgovište Samobor nezakonit s toga što je:

1. Predsjednik izborne deputacije gosp. Franjo Kocianćić, koji je ujedno i načelnik poglavarstva trgovišta Samobor, kao takav, u svrhu da vladinom kandidatu većinu pribavi u nezakonito sazvanoj za dne 4. svibnja t. g. sjednici magistrata i zastupstva trgovišta Samobora dao izabrati za gradjane trgovišta Samobora 23 osobe stranke vladine, i to takove osobe, koje većom stranom neimadu ona svojstva, koja zakon propisuje za postignuće prava gradjanstva.

Što su osobe, koje su u nezakonitoj, dne 4. svibnja t. g. obdržavanoj sjednici poglavarstva i zastupstva trgovišta Samobora, za gradjane imenovane, morale podpisati na magistratu samoborskom sastavljene molbenice,

Digitized by Google

u kojih su se pod prietnju kazne obvezali kod predstojećega izbora glasovati za vladinog kandidata, pak što je isti načelnik poglavarstva i predsjednik izborne deputacije za trgovište Samobor, da nezakonito izabrane nove gradjane što bolje i sigurnije strahovanjem i zlorabom svetosti prisege priveže uz vladinu stranku, iste novo imenovane gradjane samoborske dne 28. svibnja, t. g., dakle jedan dan prije izbora, pozvao na obćinsku kuću, da gradjansku tobož prisegu polože, pak da je istom prigodom novo imenovanim gradjanom izjavio, da će oni sada položiti zakletvu ne samo u obećanje gradjanske viernosti, nego i u oto ime, da će kod sutrašnjega izbora glasovati za vladinog kandidata, pak koji bi ovu prisegu pogazio, te za narodnog kandidata glasovao, da će kažnjen biti šestgodišnjom tamnicom, onaj pako koji bi se uztegnuo od glasovanja, da će biti kažnjen trogodišnjom tamnicom.

2. Da je izborna deputacija trgovišta Samobor, kao i zemaljska vlada protuzakonito nekim stanovnikom trgovišta Samobora pravo glasa uzkratila, drugim pako nezakonito takovo podielila.

3. Da su nekoji izbornici strahovanjem pristašah narodno-ustavne stranke natjerani bili, da na glasovanje i nedodju.

4. Da su kod istoga čina izbora nekoje nezakonitosti počinjene.

Iza vodjene iztrage, uvjerivši se o stanju stvari, sliedeće izvješće visokom saboru podnašam:

ad 1. Istina je, da je gospodin Franjo Kociančić, koji je predsjednik izborne deputacije bio ujedno načelnik trgovišta Samobor, pod čijim predsjedničtvom su 4. svibnja 1872. dvadeset i tri osobe za gradjane postavljene. — Nu nije jih on sam postavljao, već ih je zastupstvo, od koga su dvadeset četiri člana, daklem dvie trećine prisutne bile, izabralo, nadalje nisu to sve osobe stranke vladine, jer od njih su jedno trojica i za protukandidata glasovali. Sazov ove sjednice nije bio polag obćinskog reda od god. 1851., ali nije ni morao po tome redu biti; jer ustrojstvo obćine Samobora jest na temelju svojih privilegiah i po starodavnom običaju izvedeno, a po tom je sazov u sjednicu bio po kastelanu na sve starešine i asesore učinjen. Osobe, koje su za gradjane postavljene, nisu morale ona svojstva imati, koja zakon od god. 1851. propisuje, već ona svojstva, koja privilegia trgovišta Samobora zahtievaju.

Molitelji za gradjane nisu morali podpisati na magistrat samoborski molbenice, u kojih su se pod prietnju kazne obvezali kod predstojećeg izbora glasovati za vladinoga kandidata, ovi, i to ne svi, jesu iz vlastitog nagona kao motivaciju svojeg traženja, neka obećanja stavili, da će biti za vladina kandidata, to postupanje nemože se nikom, koji se slobodnim čovjekom smatra u grieh upisati — a strahovanje i zloraba o svetosti zakletve na dan položenja gradjanske prisege nije dokazana, jer samo nekolicina, i to i ova ne sva apodiktično to potvrdjuje, a više od tri četvrtine njih nepriznaju, da bi jim prigodom zakletve kakova prietnja činjena, da će naime kažnjeni biti, ako za vladinoga kandidata glasovali nebudu, a svi birači, koji za Šuljoka glasovaše, izjaviše u zapisniku, da su dragovoljno za njega glasovali.

na 2. Istina je, da je izborna deputacija nekim stanovnikom uzkratila pravo glasovanja, nu to je sve učinila rješitbom i proti tomu je utok uložen, i njezino postupanje po zemaljskoj vladi odobreno je, istina je, da je dvojicu izbrisala već po zaključenimi listinami, koji se po zakonu u takove ni uvrstiti smjeli nebi, nu pošto proti njim prigovora nebijaše, a listine jur zaključene bijahu, to jih iz takovih izbrisati nebi bila smjela, a tim nije nikakov prejudicium narodne stranke kandidatu nanešen, jer da su ta dvojica za njega glasovali, to bi on 92 glasovah imao, što više, kada bi i ona trojica, što su radi neplaćanja gradjanske takse iz izbora izključeni, kao i ona četvorica, što su takodjer nezakonito radi manjka census iz listine sasma izključeni, prem ako poreznimi kjižicami dokazuju, da propisani census imaju i zbilja glasovali, i to kad bi za gosp. Viznera svoj glas dali, to on još nebi prama Šuljoku većine imao, dočim bi svega samo 99, a Šuljok 105 glasova brojio.

na 3. O strahovanju nemože biti razgovora, jer ona generička navodba, da su neki stranke ustavno-narodne gospodinu Stjepanu Ranthu kazivali, da će izgubiti trafiku, ako za vladina kandidata nebude glasovao, nije nikakovo strahovanje, jer to je Rauth kao i svaki drugi znao, da kada tko slobodno svoje gradjansko pravo izvršiva, da mu za oto nemože u pogledu drugog prava nikakove štete naneseno biti; nadalje ona okolnost, koja nije dokazana, da je naime veliki župan, koji izpitan nije, učitelja samoborskoga pozvao, da ako neće glasovati za kandidata narodno-ustavne stranke, a on neka ni neglasuje, nemože se takodjer za strahovanje smatrati.

Daklem nikakovog strahovanja nebijaše, niti je to u Samoboru moguće, pošto su ondašnji stanovnici svjestni ljudi.

na 4. Da bi kod istog čina izbora kakove nezakonitosti počinjeno, nije se od nikuda dokazalo. — Ja sam ova sva crpio iz učinjene po nami saborskimi izaslanici iztrage, o čem zapisnik priležи, te iz koga se uvidja, što su dotični izpitani valovali, i za to po mojoj savjesti i mojem osjedočenju nemogu na ino, veće predlažem visokomu saboru, da se izbor gospodina Šuljoka, koji je absolutnom većinom glasovah izabran, odobri i on kao narodni zastupnik trgovišta Samobora po ovom saboru priznade.

B. Kraljević v. r.
narodni zastupnik.

Digitized by Google

Prilog 4.

Zapisnik

vodjen dne 4. kolovoza 1872. u trgovištu Samoboru; vrhu iztrage, povedene uslied odluke visokoga sabora kralj. Hrvatske, Slavonije i Dalmacije glede izbora zastupnika za trgovište Samobor.

Prije svega bude tužiteljem naročito gg. L. Smidhenu, Kamilu Vizneru, Milanu Vizneru, Eduardu Bišćanu i Mirku Puheku vis. saboru podnešena tužba pročitana, te isti pozvani, da se izjave, da li su oni istu tužbu podnieli i da li imadu na istu štogod primietiti ili pridodati.

Na to svi jednoglasno izjaviše, da su oni njim pročitanu tužbu zaista podnieli i da ju kao svoju priznaju.

Poslie toga prizvan bijaše Janko Kleščić, koji je izpovjedio, da je njemu molbu za podieljenje gradjanstva sastavio trgovišta Samobora bilježnik, da je on istu molbenicu podpisao i pročitao, no da u istoj molbenici nije bilo upisano, „da ću kod predstojećeg izbora nedvojbeno za vladinog kandidata glasovati“. Nadalje izpovieda, da njemu nije nitko kod polaganja gradjanske zakletve rekao, da on ovu zakletvu polaže i u to ime, da će za vladinog kandidata glasovati, pa ako nebi to učinio, da se podvrgava kazni zatvora. — Isto tako izpovieda, da je on poslje položene zakletve gradjanske otišao kući, i da je sutra dan slobodno na izbor išao. Napokon, da je on gradjansku taksu položio istom poslje svršenog izbora saborskog zastupnika, te da je on glasovao za g. Šuljoka svojevoljno bez svakog pritiska.

Janko Kleščić v. r.

Prizvani Ivan Hržić izpovieda, da je on prije dvie godine podnio molbenicu za podieljenje gradjanstva, no pošto mu riešena bila nije, to je ove godine novu molbu podnio. U ostalom izpovieda sve onako, kako Janko Kleščić, samo primjećuje, da je poslie položene gradjanske zakletve otišao sa drugimi u veliku gostionu, gdje je ostao pijuć i veseleć se sve do vremena izbora, pa da je onda slobodno na izbor išao i ondje za gosp. Šuljoka iz sobstvenog nagona glasovao. Takse gradjanske platio nije, već da mu je g. sudac i g. Jurčić obećao, da će mu istu taksu pokloniti. U ostalom ovdje se primjećuje, da on niti čitati, niti pisati neznade, pa da mu je molbu za podieljenje gradjanstva pravio gosp. notariuš samoborski, kojega je za oto zamolio.

Ivan Hržić v. r.

Došavši Ferdo Ivanšćak izpovieda, da je njemu molbu za podieljenje gradjanstva pravio Gjuro Markušić, pisar občine Samobora, koju je on podpisao i pročitao. Isto tako izpovieda, da je prije polaganja gradjanske zakletve izjavio sudac trgovišta Samobora g. Kociančić, da svaki onaj, koji prisegu prekrši i neće sutra za vladinoga kandidata glasovati, neka je ni nepolaže, jer ako će zakletvu položiti, a sutra za vladinoga kandidata neglasovati, da će podpasti pod kaznu, te na temelju nekog §. doći u Lepoglavu. Nadalje, da je on poslie položene gradjanske zakletve otišao u veliku birtiju, za pol sata otišavši od onuda kući, vratio se na večer, pa ondje bio, dok nije na izbor išao, da li su ih pratili panduri, ili ne, to on neznade, isto tako nije mu poznato, da li bi bio iz birtije smio izaći ili ne, jer on nije ni pokušao izaći. Nadalje izpovieda, da takse gradjanske ni do danas položio nije. Još izvadja, da je on, na ništa neobziruć se, slobodnom voljom za g. Šuljoka glasovao.

Ferdinand Ivanščak v. r.

Došavši Mijo Premzel izpovieda, da je njemu molbu za podieljenje gradjanstva načinio Gjuro Markušić, pisar trgovišta Samobora, da je on nju, bez da ju je čitao, podpisao. Da je onom prigodom, kada je on gradjansku zakletvu polagao, kazao gosp. sudac Kociančić, da imade se zakleti, da će vjeran biti vladi i poštovati varošku gospodu, pa da je poslje položene zakletve otišao u veliku birtiju, a kroz noć da je kod kuće bio, u jutro pako da je opetovano došao u birtiju, te od onuda otišao na birališće, te ondje dragovoljno glasovao za gospodina Šuljoka. Taksu gradjansku da položio nije.

Mihael v. Premzel v. r.

Došavši Martin Noršić izjavlja, da je njemu obćinski samoborski bilježnik Prišlin pravio molbu za podieljenje gradjanstva, da je on istu molbu podkrižao bez da je njemu ista pročitana, da prigodom polaganja gradjanske zakletve nije nitko o izboru ništa govorio, i da je on poslje položene zakletve na večer išao u veliku gostionu, te ondje do pol noći bio, da je na izbor došao i ondje drage volje glasovao za gosp. Šuljoka. Takse gradjanske položio nije.

Martin Noršić z. k.

Marko Valečić došavši priznaje, da je samo 22 ili 23 godine star i da sa svojom materom živi, u ostalom da je molbu za gradjanstvo pravio njemu Prišlin i da je on nju podpisao. Da prigodom polaganja zakletve nije bilo govora o izboru, da taksu gradjansku položio nije, već da ju imade za pol godine položiti.

Marko Valečić v. r.

Joso Strmović priznaje, da je njemu molbenicu pravio bilježnik samoborski Gjuro Markušić, da je on nju njemu pročitao, i da je on nju podkrižao. U ostalom da on ništa drugo neznade. Taksu da mu je magistrat poklonio. Da je on za Šuljoka dragovoljno glasovao.

Joso Strmović z. k.

Mijo Kovačić došavši izjavio je, da je njemu molbenicu pravio Švarić, da je on istu njemu pročitao, te

Digitized by Google

da ju je podkrižao. Nadalje, da je prigodom polaganja gradjanske zakletve g. Kociančić, sudac trgovišta, izjavio, da onaj, koji nebi htio sutra za vladinog kandidata glasovati, neka odstupi i neka zakletve nepolaže, jer ako bi on zakletvu položio, pa ipak nebi za vladinog kandidata glasovao, da će podpasti pod kaznu šest godišnjeg rešta. Taksu položio nije, jer je sudac Kociančić obećao, da će se ista taksa svakome oprostiti, koji će za vladinog kandidata glasovati, a sada nezna hoće li se oprostiti njemu.

Mijo Kovačić z. k.

Mato Kocian izjavlja isto tako kao Mijo Kovačić, s razlikom, da je njegovu molbenicu pravio biljежnik trgovišta Prišlin. Da su bili zatvoreni.

Mato Kocian z. k.

Gjuro Tkalčić, kao i Mato Kocian s time, da mu je pravio molbenicu Markušić. Da su bili cielu noć zatvoreni, dovedeni kroz pandure na izbor i onda opet bili zatvoreni. No da je ipak glasovao za gosp. Viznera.

Juraj Tkalčić v. r.

Nadoknadno izjavlja, da je on mislio, kada je zakletvu polagao gradjansku, da mora glasovati za Viznera, no kada je došao u veliku birtiju, da su mu dali kartu Šuljoka, pa da je s toga istom onda uvidio, da mora za Šuljoka glasovati. Napokon izjavlja, da ga je poslje izbora tukao Blažinčić, satler i porkulab Švarić s toga, što je za Viznera glasovao.

Juraj Tkalčić v. r.

Mato Žibrat, prisjednik obćinski, izjavlja, da on nije bio pozvan u obćinsku sjednicu ni onda, kada su novi gradjani imenovani, niti kada su zaklinjali se.

Matija Žibrat v. r.

Josip Drašković došav izjavio je, da mu je molbenicu za podieljenje gradjanstva sastavio Mato Malinović, pisar kod kot. suda, da je on nju podpisao, ali da mu pročitana nebijaše. Da njemu, koji je kao poljski lugar na zakletvu gradjanstva malo kašnije od drugih došao, nije poznato, da je istom prigodom štogod o izboru govoreno bilo. Poslie položene zakletve došao je na večer u veliku gostionu, gdje je cielu noć ostao pa buduć da je vinen bio, nemože znati, da li su bili zatvoreni ili ne, nu on je i na sokak izlazio. Taksu položio nije, te izjavlja, da je dragovoljno za g. Šuljoka glasovao.

Josip Drašković v. r.

Lovro Merlini izjavio, da je onom prilikom, kada je on prisegu kao gradjanin polagao, bio razgovor o izboru za sabor. Ali da on nije razumio, što je bilo govoreno, no da je on iz sobstvenog nagona za gosp. Šuljoka glasovao.

Lovro Merlini v. r.

Franjo Juratović izjavlja, da je istom 23 godine star, kalfa kožarski, živeći u kući sa svojim otcem. Takse nije platio, jer je rečeno, da za pol godine plati.

Franjo Juratović v. r.

Josip Kalinger izpovieda, da prigodom položenja zakletve gradjanske nije nikakova razgovora bilo o izboru, te da je on drage volje za Šuljoka glasovao. Takse platio nije.

Josip Kalinger z. k.

Petar Tkalčić, nadničar, bez posjeda, izjavlja, da on nije tražio da gradjanin bude, no da ga je Prišlin, bilježnik obćine Samobora, pozvao, da nebi li on htio gradjaninom postati, na što mu on odgovori, da on neimade novacah, da postane gradjanin, na što mu Prišlin odgovori, da neka se on nebrine, samo neka prime. No da je kašnije ipak na molbenicu križ svoj metnuo. Nadalje izjavlja, da je prigodom polaganja prisege gradjanske reko sudac Kociančić, da se ova prisega nepolaže samo radi gradjanstva, no i radi toga, da će glasovati za vladinog kandidata, pa koji bi istu pogazio, te za vladinog kandidata neglasovao, ili za drugoga, da će biti kažnjen tamnicom od 3—6 godinah. Nadalje kaže, da je Eduard Bišćan njegovoj ženi nudio 25 for., ako će za g. Viznera glasovati, no da je on ipak od dobre i čiste volje glasovao za gosp. Šuljoka. Takse položio nije, već se je namolio, da kašnje plati. Osim toga, da ga je Mio Tkalčić i Pavlović mladji nagovarao, da za Viznera glasuje.

Petar Tkalčić v. r.

Marko Juratović, prisjednik, izjavlja, da on u sjednicu od 4. svibnja pozvan nije bio, već da je 14 danah prije toga u sjednici bio, da su u istoj sjednici molbenice 23 njih za podieljenje gradjanstva pročitane bile, da vrhu istih molbenicah nikakov zaključak učinjen nije bio.

Marko Juratović v. r.

Mio Kocianić, prisjednik, izpovieda, kao i Marko Juratović s primjetbom, što su nekoji htjeli, da se prije imenuju gradjanom oni, koji su zaslužniji, ne pako ovi, koji su sada tražili, te s toga je sjednica bez uspjeha razpuštena.

Mio Kocianić v. r.

Mio Garečić, prisjednik, izkazuje, da se on nesjeća da li je bio pozvan u onu sjednicu, u kojoj je 23 novih gradjanah izbrano ili ne, nu dobro se sjeća, da u onu sjednicu, u kojoj su isti gradjani novu zakletvu položiti imali, pozvan nije bio.

Mio Garešić z. k.

Digitized by Google

Eduard Bišćan, starešina obćine trga Samobora, izjavio je, da on u sjednicu od 4. svibnja 1872. pozvan nije bio, no da je on čuvši, da će se istog dana neki novi gradjani imenovati, to da je u sjednicu došao pa vidio, kako je sjednica ista neke nove gradjane imenovala i to sve one od moliteljah, koji spadaju k tako zvanoj ustavno-narodnoj stranci, bez da se je gledalo, da li isti posjeduju ona svojstva, koja zakon zahtieva da onaj imade, koji želi da gradjaninom postane. Tako da su Juratović Franjo, Valečić Marko i Franjo Suković malodobnici i zavisni od svojih roditeljah, zatim ljudi, koji nikakova posjeda neimadu, zatim nadničari i takovi koji zakonom propisani porez neplaćaju gradjani izabrani, dočim su u istoj sjednici molbenice imućnih ljudih, kao Kuhara, Čižmesie, Pentla, Josipa Sečena, Čehulića i drugih do 15, sre samih posjednikah, odbite s onoga samo razloga, što isti pripadaju narodnoj stranci. Napokon, da je istog dana imenovan gradjanom Juro Švarić, koji je radi kradje zatvorom kažnjen bio. Ujedno primjećuje, da predsjednik izborne deputacije nije prigodom izbora pozivao izbornike na glasovanje redom azbučnim, kao što bijahu upisani u rektificiranoj izbornoj listini, koju bijaše podpisala ciela izborna deputacija, već je naj prije pozivao one izbornike, za koje je mislio, da će glasovati za gosp. Šuljoka, a poslje istom one, koji su bili za gosp. Viznera. Kada su nekoji izbornici zahtjevali, da se alfabetičkim redom izbornici na izbor pozivaju, onda je predsjednik izborne deputacije pitao iste: želite da prije „Vaše“ pa onda „Naše“ pozivam. Na što mu se odgovori, da je to pristranost, pošto predsjednik izborne deputacije nesmije pozvati nikakove ni „Vaše“ ni „Naše“, već samo izbornike, te da se strogo drži izborne listine. Napokon, da je gradsko poglavarstvo dalo kroz dva, tri dana prije izbora za njime i župnikom mjestnim po 4—5 pandurah hodati s nalogom, ako ih vidi, da s kojim od izbornikah razgovaraju, da ih odmah zatvore.

E. Bišćan v. r.

Mirko Puhek izkazuje isto, što Eduard Bišćan glede toga, što predsjednik izborne deputacije nije pozivao izbornike onim redom, kako ih je izborna deputacija upisala.

Mirko Puhek v. r.

Nastavljeno dne 5. kolovoza 1872.

Prizvani Stjepan Ranth izpovjedi, da ga je ovdašnji gradjanin od stranke unionističke Brückner strahovao, a i od drugih čuo, gdje mu se prieti, da ako će za g. Viznera glasovati, da će mu se glavna trafika oduzeti, te se je u sliedstvu toga uztegnuo od glasovanja, a inače bi bio glasovao za gosp. Viznera.

Stjepan Ranth v. r.

Došavši Ivan Šušnik izjavi, da je njemu veliki župan županije zagrebačke govorio, da ako neće glasovati za vladinog kandidata, neka neglasuje ni za g. Viznera, u obće govorilo se je, da će se poslje izbora strogo postupati sa svimi onimi, koji će glasovati protiv vladinog kandidata, u sliedstvu toga bojeći se zlih po sebe posljedicah, uztegnuo se je glasovanja, dočim bi drugčije bio glasovao za gosp. Viznera.

Ivan Šušnik v. r.

Mato Oslaković, prisjednik obćinski, izkazuje, da on nije bio u sjednicu obćinsku od 4. svibnja 1872., u kojoj su se novih 23 gradjanah imenovali, niti pozvan niti istoj sjednici prisustvovao.

Mato Oslaković z. k.

Petar Marenić izjavlja, da je on, budući iz izborne listine izostavljen protiv toga reklamirao, no da je istom poslje zaključenja izborne listine, kako je čuo od sudca Kociančića, njegov utok riešen, te njemu izborno pravo dozvoljeno, koje ipak s toga razloga uživati mogao nije, u ostalom da bi on bio za gosp. Viznera glasovao.

Petar Marenić z. k.

Franjo Štuller izpovieda, da njega nitko na izbiralište tjerao nije, već da je on drage volje na izbor išao i onda za g. Šuljoka glasovao.

Franjo Štuller v. r.

Ivan Erbežnik izpovieda, da prigodom onom, kada se je zaklinjao kao gradjanin, nije čuo, da je bilo kakovog govora o izboru saborskom. Takse gradjanske da platio nije, te da je iz sobstvenog nagona za g. Šuljoka glasovao.

I. Erbežnik v. r.

Franjo Sokolović bez posjeda izjavlja, da mu je molbu za podieljenje gradjanstva pravio bilježnik obćine Samobor, a on da ju je podpisao. On se nesjeća, da je bilo prigodom polaganja gradjanske zakletve govora o samoborskom izboru. Takse platio nije, pošto su mu senatori kazali, da mu se iste opraščaju.

Franjo Sokolović v. r.

Ante Štoc, gradski kapetan, pozvan, izjavio je, da on u sjednici od 4. svibnja 1872., u kojoj su se novi gradjani, imenovali pozvan nije bio niti on, niti mnogo više drugih senatorah i prisjednikah, s toga da drži, da je tako ista sjednica, kao što i imenovanje istih gradjanah nezakonito.

Antun Štoc v. r.

Došavši Antun Glasić, župnik i začastni gradjanin izjavlja, da kada je on u koju kuću došao, da su žene pred njega iztrčale, pa ga molile, neka bi se udaljio,

Digitized by Google

jer da su ga gradski panduri već tražili, te da ga hoće zatvoriti. Nadalje, da je on sam svojima očima vidio, gdje su obćinski panduri za njime po danu hodali, bez da su ga nagovarali.

Antun Glasić v. r.

Josip Erdibožski, diplomirani ljekarnik, izpovieda, da je njega predsjednik izborne deputacije na dan 29. svibnja 1872., dakle prigodom istog izbornog čina, izbrisao iz izborne listine, te mu pravo glasa oduzeo i to iz same osvete.

Josip Erdibožski v. r.
diplom. apothekar.

Pozvan gradski sudac Franjo Kociančić odgovorio je kako sliedi:

1) Ja sam prigodom zaklinjanja novih gradjanah istina, prije svega pročitao zakletvu gradjanah, pa im poslje toga razložio važnost iste, te opomenuo one, koji bi mislili, da istu zakletvu držali nebi, da se uklone, te iste nepolažu, jer oni, koji zakletvu nedrže, da podpadaju kazni. A glede izbora za sabor istom prigodom ništa govoreno nebijaše.

2) Ja sam okružnim pozivom dao kroz kastelana varoškoga, sve, kojim pravo u sjednicu dolaziti pripada, pozvati.

3) Meni nije poznato, da je Gjuro Švarić bio obsudjen radi kradje, no osim toga nitko nije protiv njega u zakonito vrieme reklamirao.

4) Franju Gabrića, Ivana Uršića, Franju Barića, Josipa Piršića izostavila je izborna komisija s toga, što u njihovih poreznih knjigah nije za god. 1872. porez propisan, a zemaljska je vlada uslied podnešenih utokah odluku izborne deputacije potvrdila. Benjamina Postla izostavila je izborna deputacija s toga, što isti nije nadležan u obćini Samobor. Blaž Hrčić pako nije protiv izpuštenju iz listine ni reklamirao.

5) Mihatja Tkalčića i Gjuru Vukovića izostavila je izborna deputacija s toga, što isti nisu gradjansku taksu položili, isti su protiv toga utok uložili, no zemaljska je vlada istu odluku potvrdila. Što se tiče Franje Rešetara izostavljen je iz izborne listine takodjer s toga, što gradjanske takse položio nije, no odluka zemaljske vlade protiv istoga nije jošte stigla.

6) Josipa Erdibožskog i Ivana Tončetića izbrisala je izborna deputacija dne 29. svibnja 1872. iz izborne listine s toga, što se je uslied reklamacije fiškuša varoškoga dokazalo, da su isti radi kradje obsudjeni.

7) Gjuro Obad izostavljen je iz izborne listine s toga, što je protiv njega varoški fiškuš reklamirao, da je on u obćinskoj šumi trga Samobora, kojega je on gradjanin, drvah ukrao, bez da je ipak iztraga protiv njega radi toga povedena, pravomoćno riešena, a on protiv toga izostavljenja reklamirao nije.

8) Petra Šuflaja izostavila je izborna deputacija s toga, što on nije gradjanske prisege položio, premda je već godinu danah gradjanom izabran. U ostalom utok je njegov po zemaljskoj vladi odbit. Petra pako Marenića utok je riešen istom poslje zaključka izbornih listinah.

9) Alfabetičkim redom nije s toga prozivao, što je držao, da će se bolje red uzdržati, ako se oseb svake stranke izbornici pozivaju, te je i pitao stranke, koja želi prije da glasuje.

10) Da su panduri za Bišćanom i Glasićem hodali to meni nije poznato, niti sam ja dao kakov u tom obziru nalog.

Napokon imadem primietiti, da je zemaljska vlada više utokah, upravljenih protiv odlukah izborne deputacije trga Samobora, uvažila, te utočnikom pravo glasa dopitala, medju kojimi nalaze se pristaše jedne i druge stranke.

F. Kociančić v. r.

Zaključeno i podpisano s time, da se ostali u tužbi navedeni saslušati mogli nisu, što su odsutni na duže vrieme.

M. Hrvat v. r.
B. Kraljević v. r.

Digitized by Google

Sedamnaesta saborska sjednica,

držana dne 14. kolovoza 1872. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. gosp. Ivana Mažuranića

Sadržaj: Zapisnik šestnaeste sab. sjednice. — Podnesci. — Interpelacija zast. dra. Makanca radi obnove poglavarstva u Jaski. — Interpelacija zast. Nestora Kiepacha radi obnove magistrata u Krapini. — Razprava o proračunu za god. 1873.

(10 satih, 24 minutah.)

Predsjednik: Sjednica je otvorena. Molim g. bilježnika, da izvoli pročitati zapisnik prošle sjednice.

Bilježnik **Josip Turelli**: (Čita zapisnik 16. sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Ima li tko kakvu primjetbu proti zapisniku? — Buduć da neima primjetbe, zapisnik se odobrava i ovjerovljuje. — Molim čitati podneske.

Bilježnik **Branko Joanović**: 1) Molba obćinarah obćine jastrebarske za obnov obćinskoga poglavarstva. Ova molba imala bi se uputiti na peticijonalni odbor. (Prima se.) 2) Molba učiteljskoga sbora male realke u Varaždinu radi preustrojstva istoga zavoda. Mislim, da se ima dati zakonodavnomu odboru. (Prima se.)

Predsjednik: Na dnevnom redu stoji . . .

Dr. **Milan Makanec**: Molim visoko predsjedničtvo, ja sam se prijavio za interpelaciju.

Visoki sabore! Skoro u svih zakonih stoji jedan paragraf, da neznanje zakona neizpričava dotičnoga, koji ga prekršuje. Ustanova ta je u svakom zakonu; to je posve naravno i smatra se kao okolnost olahkočujuća, ako se dotičnik izkaže, da zakona nezna, dočim s druge strane kao otegoćujuća za onoga, koji zakon znade, ako je tko znalice zakon povriedio, ili prekršio. — Ako to ima za pojedinoga državljanina valjati, onda ima tim više i za vladu, dočim se nemože supponirati, da vlada nebi zakona znala, — eksekutivni organ i njegovi urednici zakon poznati moraju, i ako ga prekrše, onda je to velika pogrješka, te se ima smatrati kao okolnost otegoćujuća.

Vlada je pozvana, da nagleda, da svatko zakon izvršuje, te da bude cielomu narodu i domovini za primjer. Težko dakle narodu, gdje se vlada toga načela nedrži, nego i protivno radi.

Znamo, da su uredjene obćine glavni temelj čestitog ustavnog života svake zemlje. Ovamo spadaju i obćinska i gradska poglavarstva. Svako je poglavarstvo od boga, veli se u pismu, naravski, u koliko stoji na temelju zakona, i u koliko ima pred očima uzvišenu zadaću svoju. Gdje tako biva, može se doista reći, da je od boga, i svaki državljan, ne samo da je dužan njemu se pokoravati, nego ga na to sili javni moral i isto bogoštovje. A gdje poglavarstvo na tom temelju nestoji, gdje se nesjeća uzvišene svoje zadaće, tu nije od boga, već od zloga, te može biti na uštrb i propast dotičnoga pučanstva.

Čuli smo u sabornici interpelacije glede obnove zastupstva grada Zagreba i Varaždina i dr., jer nestoje na zakonitom temelju. Nu vlada se u oči sabora, dakle tiela, koje ima nadgledati vršenje zakonah, niti giblje, niti miče, pače niti neuzimlje u obzir predstavke podnešene, makar bi znati morala, da to vriedja nekim načinom dostojanstvo zastupstvah, te bi svaki pojedini morao odstupiti, kad zna, da mu po zakonu tamo više mjesta neima.

Digitized by Google

Kad su lani Zagrebčani molili obnovu magistrata, tad im je ban Bedeković odgovorio, budući se sprema nova zak. osnova, to se nemože na temelju obstojeće naredbe obnova obaviti, dok se nestvori ustavnim načinom nov zakon. Ovo je načelo posve smiešno, jer dok postoji zakon, te se redovito nepromieni, dotle je obveziv; s toga bi bio imao ban Bedeković obnovu odrediti, kako u Zagrebu, tako i u Varaždinu i svih gradovih, napose u Jaski. Ova imade neku povelju, da se zastupstvo ima svake godine birati; nu ja povelje nebranim, te se slažem, da i za Jasku valja naredba od g. 1851. kao što se to i iz jučerašnje debate vidi, da vlada i povelju samoborsku nesmatra kriepostnom.

Kad su Jaskanci poslje 3 godine opetovano molili za obnovu, molbenice su kod vlade ležale, i uspjeha nije bilo nikakova. S toga je obćina jaskanska zaključila podnieti saboru predstavku, i sudca koji sa obćinskom imovinom po svojoj volji gospodari, i računah nepolaže, skinuti, te je i sbilja sudca skinula. Nu gosp. vel. župan Mikšić, mjesto da se drži zakona, nametne obćini drugoga sudca u osobi gostioničara Falknera. U obćini jastrebarskoj dakle obstoji nezakonito zastupstvo i u najnovije vrieme u oči sabora, gdje se vlada o tom interpelirala, a nametnut sudac gospodari sa obćinskom imovinom, kako se i prije gospodarilo. Pitam ja, je li moguće, je li je Hrvatska jedina zemlja, gdje vlada i u oči sabora samo propušta vršiti zakon, dočim je za najmanje prekršaje državni odvjetnik odmah tu sa §. 300. ili 65. k. z., te se ljudi bacaju u zatvor i u tamnicu. Vlada mora biti odlikovana tim, da služi za primjer svakomu državljanu, svakoj korporaciji, svakomu zastupstvu; svaka vlada, koja to nije, povredjuje povjerenje, koje Njeg. Veličanstvo u nju stavlja, jer nemože se podniposto priznati, da je Nj. Veličanstvu milo, pače da mu je posve neugodno, da se u našoj Hrvatskoj upravo po vladi gazi.

Isto tako obstoji zakon, pod samom ovom vladom stvoren, da se izpražnjeno mjesto zastupnika ima popuniti najdalje za 3 nedjelje. Prošle su ovo već 4 nedjelje, mnoga su mjesta prazna, a još niti izbori razpisani nisu.

Kad vlada u oči sabora nevrši svoje dužnosti, to mi je obzirom na prije spomenute okolnosti dužnost, staviti na nju sliedeću interpelaciju (čita:) „1. Da li je kr. zem. vladi poznato, da je po zakonu jur davno utrnuta vlast obćinskog zastupstva i poglavarstva povelj. trgovišta Jaske? pa ako je, 2) zašto nije kralj. zemaljska vlada odredila obnovu u smislu naredbe od 19. kolovoza 1851.?"

Predsjednik: Ova će se interpelacija priobćiti vladi. Rieč ima g. zast. Kiepach.

Nestor Kiepach: Visoki sabore! Po obćinskom zakonu za trgove i gradove ima se zastupstvo i poglavarstvo svake 3. godine obnoviti. . . . .

Više 6 godinah magistrat u Krapini ponovljen nije; u ovaj magistrat gradjanstvo nipošto povjerenja staviti nemože, jer nesamo, da sam nevrši službe, kako bi morao, nego odviše vuče na svoju vlastitu korist, te postavlja ljude, koji poslu, kojega vršiti moraju, nisu dorasli. U ovaj magistrat nemože gradjanstvo pouzdanja imati tim manje, što kroz toliko godinah nijedne godine, kako zakon propisuje, svaki mjesec unapred proračun nepravi, niti računah nepolaže, nego polag svoje volje gospodari. S toga stavljam na visoku vladu sliedeću interpelaciju: (Čita):

„1. S kojega uzroka visoka vlada na molbu gradjanstva i usuprot zakona dosele obnovu nutrnjeg i vanjskog magistrata u trgu Krapini odredila nije?

3. Hoće li i kada hoće vis. vlada obnovu tako unutrnjeg, kao i vanjskog magistrata odrediti?"

Predsjednik: Interpelacija dostaviti će se vladi.

Prelazi se na dnevni red: na dnevnom redu stoji izvješće bugdetnog odbora. Molim g. izvjestitelja.

Izvj. **Josip Muzler**: (Stane čitati izvješće odbora: vidi prilog 2.) (Vladni predlog proračuna vidi prilog 3.)

(Nekoji glasovi: Netreba čitati.)

Mato Mrazović: Vis. sabore! Ja mislim, da bi se odmah išlo od točke do točke, buduć da su sva gospoda dobila predmet tiskan.

Izvj. **Josip Muzler**: Ako se visoki sabor u tom slaže, da netreba čitati, ja nisam proti tomu, nego molim, da mi dozvoli, da prije nešto kažem o tom predmetu.

Predsjednik: Poslovnik propisuje, da se vrhu svakoga predloga ima voditi najprije generalna debata; ako visoka kuća misli, da se može preko te debate preći, neka izvoli to izraziti. (Prima se.) Ako se visoka kuća u tom slaže. . . . .

Dr. **Milan Makanec**: Da mi se nebi kasnije predbacilo, da nisam u svoje vrieme iskao rieč, zato sam slobodan ovo napomenuti, buduć vlada traži od nas indemnitet, da si u tom pridržajem rieč — (Glasovi: Izvjestitelj).

Izvj. **Josip Muzler**: Kad visoki sabor neželi, da se izvješće čita, neka mi dozvoli, popratiti ga sa nekoliko riečih.

Proračun je najvažnija i najbitnija zadaća saborskoga pretresivanja. Koliko je važnost ova velika, toliko je težka bila zadaća odbora, vršećega taj posao, dočim je važnost ta nekim načinom oslabljena, jer je imao pretresati proračun za godinu, od koje je polovica već minula. To je proti svakom parlamentarnom običaju, dapače proti zakonu, jer zakon naročito veli, da vlada ima

Digitized by Google

proračun predložiti u vrieme, da se pretrese još prije, nego u kriepost stupi. Tomu kriv nije sabor, niti odbor, nego kriva je vlada, koja se datira od god. 1868. Tomu bi sasvim drugačije bilo, te bi se proračun bio pretresao u siečnju, da nije vlada imala najpreče zadaće, savjetovati Nj. Veličanstvu, da sabor razpusti. Odbor se je ipak latio zadaće svoje, koliko je težka bila, imajući kod razprave jedino pred očima interes i korist naroda, akoprem je vlada radila i radi u oči sabora proti interesu naroda.

Ima tri načela, koja su odbor kod razprave vodila, prvo štednja, da se žuljevi naroda netroše na ono, što potrebno nije, nego samo na prave potrebe. Drugo, položaj naprama vladi, kako danas postoji. Ako i jest neka promjena učinjena u osobah, to je vlada ipak tako prekarna i privremena, da se odbor nije mogao nadati od nje bog zna čemu, jer vlada, koja se datira od g. 1868. nije prestala, nego samo na dopust otišla.

Bilo je s istog razloga predlogah u odboru, da se proračun nerazpravlja, i to saboru predloži. Nu odbor se na to nije osvrtati mogao, jerbo interes naroda zahtieva, da se potrebe normiraju, te da se vlada u granice stegne, kako ima trošiti, što narod krvavo daje. Treće je pitanje o indemnitetu, što ga vlada zahtieva za prošlost i za budućnost dotle, dok proračun po Njeg. Veličanstvu kao zakon sankcioniran nebude.

Ovo se je pitanje sudarilo upravo sa onim o proračunu samom, sa potrebami naroda. Odbor je i ovo pitanje razpravio, i to u granicah onih, u kojih je razpravio proračun, te je riešio tako, da se indemnitet dade vladi, ali onako, kako odbor saboru predlaže, i kako će nadam se, konačno vis. sabor prihvatiti.

Ja se u mnogih stvarih bio u odboru u manjini, ali buduć imam čast izvješćivati, to u cielosti odborov predlog vis. saboru za spec. razpravu preporučam.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Kao što sam prije hotio napomenuti, ja smatram proračun s dva gledišta, prvo kao izkaz o potrebah zemlje naprama dohodkom, a drugo kao neki način povjerenja ili nepovjerenja naprama vladi. Da je izkaz potrebah istinit, ja vjerujem, ali neću priznati, da vlada ima povjerenje zastupstva ovoga, zato nebi glasovao, da se vladi dade indemnitet, jer kao što je g. izvjestitelj napomenuo, ona je jedino kriva, što se ovaj proračun nije mogao razpravljati u svoje vrieme. S toga prihvaćam elaborat odbora za temelj specialne debate, što se tiče potrebah zemlje naprama dohodkom, a pridržajem si pravo, kad će se o zaključnom članku, o indemnitetu razpravljati, staviti predlog protivni.

Predsjednik: Ja bi želio, ako još tko hoće govoriti, da se drži generalnih načelah, jer na specijalna pitanja doći ćemo poslje. Ako nitko neželi više govoriti u generalnoj debati, ćemo glasovati: Prima li se ovaj odborov predlog za podlogu specialne debate? Gospoda, koja su toga mnienja, neka izvole ustati.

(Ustane većina.)

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita) „Proračun potriebštinah unutarnje samouprave . . . . . činovničkih plaćah i inih berivah“ (Vidi prilog 2.)

Ova dva zaključka, mislim, da bi mogli ostaviti za poslje, kad se cieli proračun svrši, a sada da pričmemo sa pojedinimi stavkami odmah. (Glasovi: Prima se.)

Mirko Hrvat: Prije svega mislim, da se ima u pretres uzeti prvi predlog odbora: da se vlada pozove, da proračun za g. 1873. do 15. listopada t. g. saboru predloži, a onda da idemo redom, kako je izvješće štampano.

Dr. **Milam Makanec**: Ja mislim, da nije shodan predlog g. Hrvata, i to zato, jer će se tek iz pojedinih stavakah uviditi prave potrebe; plaće činovnikah nisu zakonom normirane, nego se samo na proračunu prijašnje godine temelje, s toga nije nuždno, da se sada o tom predlogu vieća, nego, kad se razvide pojedine stavke na koncu proračuna.

Mato Mrazović: Vis. sabore! Ja držim, kao što je g. dr. Makanec kazao, da ćemo za ove predloge, koje ovdje odbor u svojem izvješću stavlja, motivaciju dobiti iz čitavog proračuna, za naravno i logično dakle držim, da se prije ovo izvješće po svojih stavkah dovrši, a onda da vis. sabor, imajući sva motiva za ove zaključke po odboru predložene, o njih vieća i glasuje.

Jovan Živković: Vis. sabore! I ja nalazim, da ovo nije samo osnovano, nego i potrebno, i to radi onih članovah, koji nisu bili u proračunskom odboru. Zato je u redu, da se svaki član ubaviesti o cielom stanju stvari.

Predsjednik: Ako nitko neželi više govoriti, onda ćemo glasovati.

Mirko Hrvat: Vis. sabore! Što je g. zastupnik grada Zagreba izvolio napomenuti, nestoji; ja nisam predložio, da se ovaj drugi predlog odbora pretresa, nego prvi. Motivacija prvomu predlogu jest, što vlada nije ovaj proračun već god. 1871., nego tek u srpnju 1872. podniela za pretresivanje; to je dakle motivacija sljedećemu zaključku: „da se kr. zem. vlada pozove, da ona u smislu ustanove §. 13. zak. čl. II. 1869. proračun potrebštinah za unutarnju autonomiju kraljevinah Hrv. i Slav. za g. 1873. vis. saboru predloži do 15. listopada 1872.“ To nije nikakova motivacija za pretres proračuna nego za to, što vlada nije budgeta predložila, kako zakon zahtjeva.

Predsjednik: Dva su predloga ovdje učinjena, i to jedan od g. zast. Mirka Hrvata, koji želi, da se jedan od

Digitized by Google

ovih predloženih zaključakah sada u pretres užme, naime taj, da se zem. vlada pozove, da pravodobno predloži proračun za buduću godinu do 15. listopada o. g., drugi je predlog g. Mrazovića, poduprt i po drugoj gospodi, da se oba predloga, o pravodobnom predloženju budgeta, i o sistemiziranju činovničkog osoblja, kašnje u pretres uzmu, kad bude proračun od točke do točke pretresan. Gospoda, koja misle, da bi potrebno bilo, onaj zaključak polag predloga g. Mirka Hrvata sada odmah u pretres uzeti, neka izvole ustati. (Ustane manjina.) To je manjina; sada možemo iti dalje.

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita) „Naslov 1. zemaljska vlada; stavka 1. tek. br. 1. ban . . . . 12000 for.“ (vidi prilog 3.)

Stavku ovu primio je odbor, kako ju vlada predlaže.

Josip Špun: Vis. sabore! Ja neznam, kako se može dozvoliti za ovu godinu banu plaća, kad bana neimamo. (Smjeh).

Izvj. **Josip Muzler**: Na ovo pitanje imam čast odgovoriti sliedeće: Istina, da se i u odboru ovo pitanje razpravljalo; nu buduć da se proračun za cielu godinu predlaže, to je odbor ovo prihvatio. Ako bana sada neima, to i plaće neuživa, pa se zato netroši, nego će ostati za buduće godinu ostatak i prištednja.

(Glasovi: Prima se.)

Predsjednik: Prima li se predlog ovaj?

(Prima se).

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita) „Tek. br. 2. tri odjelna predstojnika po 4000 for. . . . . 12000 for. (vidi prilog 3.)

Plaće odjelnih predstojnikah prihvatio je odbor, kako vlada predlaže, kao što su bili i dosada plaćeni.

Antun Jakić: Vis. sabore! Ja mislim, da ovako vodeći razpravu, nećemo ni do božića gotovi biti. Ovaj je spis svakomu zastupniku u ruke dan, zato držim, da bi pravilno bilo, da se ovo izvješće, to jest, samo opazke odbora za proračun čitaju, i na temelju njihovom budget razpravlja.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! kako svakomu članu odbora, tako treba i ovdje, da bude svakomu članu moguće, na svaku stavku svoje primjetbe činiti; dakle je u interesu onih članovah, koji nisu bili u odboru, da se od stavke do stavke ide.

Ignjat Brlić: Vis. sabore! Primjetba gosp. zastupnika grada Zagreba je sasvim neumjestna, te nije osnovana parlamentarnoj praksi. Ovo je predlog vladin; taj predlog predan je odboru, koji je na pojedine stavke primjetbe učinio, a one, gdje primjetbe neima, prihvatio. Usljed toga bi nadležalo g. izvjestitelju, da kaže ovako: u naslovu 1. stavki 1. prihvatio je odbor sve do točke 8. Na takav način će se prikratiti posao, i prilika pružiti svakomu članu sabora, da može prigovoriti i svoje primjetbe činiti.

Dr. **Milan Makanec**: To je isto, što sam i ja mislio: ali g. Jakić je sasvim drugo mislio.

Izvj. **Josip Muzler**: Naslov 1. stavka 1. br. 1—7 je odbor prihvatio, kako vlada predlaže.

Br. 8. je preinačio ovako: (Čita.) „Pošto mjesto šumarskoga izvjestitelja . . . . iz proračuna briše.“ (Vidi prilog 2.)

Vis. sabore! Istina, da je vlada, kojoj je dužnost brinuti se za narodno gospodarstvo, obrazložila potrebu, da se nadzire, kako se sa šumami gospodari, te je s toga kanila ovo mjesto popuniti i u proračunu ustanoviti; nu pošto ovo mjesto nikakovim zakonom ustanovljeno nije, kako u obće mjesta činovnikah nisu zakonom normirana; s razloga dalje, što ciela zemlja osjeća, kako se postupa sa popunom ovakovih miesta, negledeć naime na interese zemlje, već na interese i svrhe vladine: odbor mnije, da se vladi nedade u ruke imenovanje šumarskog izvjestitelja, tim manje, što je ovako ova godina već na izmaku, te za ovu godinu neće biti potrebe, a za buduću godinu, koliko će okolnosti dopuštati, prosto stoji vladi, koju onako poziva predlog odbora, da do 15. listopada proračun predloži, da ovo mjesto u proračun uvrsti. Ja dakle predlažem, da bi visoki sabor izvolio prihvatiti predlog odbora, da se ovo mjesto briše i dotična svota nedozvoli.

Zast. vlade **Ivan Vardian**: Visoki sabore! Predlagajuć vlada, da se dozvoli trošak za šumarskog izvjestitelja, naglasila je, da je usljed zaključka prijašnjeg sabora od 2. prosinca 1870. ustrojena u svakoj županiji služba nadšumara, te s toga potrebno, da se ustroji služba takovog izviestitelja kod vlade, tim više, što upravo bogatstvo naroda u šumah leži, koje svaki dan sve više propada. Ovo je bio glavni razlog, a taj razlog nije pobit, jer je navedeno samo to, da ovo mjesto nije zakonom ustanovljeno. To se priznaje, jer nijedno činovničko mjesto do danas nije zakonom normirano. Dalje kaže odbor u svom predlogu, da se nije osvjedočio o potrebi za tekuću godinu, pa i g. izvjestitelj nije izvolio kazati, kako sam shvatio njegov govor, da potrebe neima; on o potrebi nesumnja, nego cielu težinu razlogah je sasvim na drugu točku stavio, na koju ću se poslje svratiti. Sada prelazim na potrebu. Ako koji član vis. kuće dvoji o potrebi toga mjesta, valja mi naglasiti, da vlada polag šumskoga zakona toliko putah dodje u položaj, da mora u trećoj molbi odlučiti. Istina, kaže se, da ima vlada vještakah, ali za odlučivanje u trećoj molbi morao bi biti strukovnjak. Ne može biti težnja vlade samo, da se taj postojeći zakon vrši, nego da se takodjer šumarstvo podigne, da se s onim blagom, koje u

Digitized by Google

šumah leži, racijonalno gospodari. Ponajglavnija zadaća ovog strukovnjaka bi dakle bila i ta, da se šumarstvo, koje u našoj zemlji na nizkom stepenu stoji, podigne.

Kaže se, da potreba nije tako silna, da će vlada predložiti saboru proračun za buduću godinu u mjesecu listopadu, i onda da će biti prilika ovu stvar pretresivati. To je odgadjanje, kojega posljedice će biti samo na štetu naroda, jer razlozi, koji su dosada obstojali, obstojati će sveudilj. Vlada je već lani zamolila sabor, da se ovo mjesto popuni, danas je stvar došla u pretres, pak se opet odgadja. Neka bude uvjerena vis. kuća, da se potreba ta svaki dan sve više osjeća, te se svaki dan za narodno gospodarstvo mora izgubljenim smatrati.

Kad bude vlada proračun za god. 1873. vis. saboru predložila po obećanju do 15. listopada, taj proračun nebude za 2—3 mjeseca zakon, dotle će proći najmanje 4 mjeseca.

Što se kaže, da se nebi dala vladi prilika, da ovo mjesto popuni, i to je težina razlogah svih, u koju je sveo gosp. izvjestitelj svoje mnienje, ja bi mislio, da taj razlog nije tako temeljit, kako se na prvi mah čini. Vlada ima dosta izpražnjenih mjestah, i može ih popuniti svaki dan; dakle nije tu interes vlade zastupan, ako se ovo mjesto danas popuni ili ne. Ali ako neima vlada prilike, da ga popuni, trpit će interes naroda, jer vlada bez svog strukovnjaka nemože zadaći svojoj zadovoljiti u pogledu šumah, kako bi morala. Napokon ja neznam, da bi se moglo reći, da bi vlada kod popunjenja ovog mjesta mogla mimoići onu sposobnost, koja se od strukovnjaka zahtjeva, zato usudjujem se vis. kuću moliti, da dozvoli trošak za ovo mjesto, i da se odmah popuni.

Slavoljub Vrbančić: Visoki sabore! Neda se tajiti, da je najkoristnija razdielitba svake uprave po strukah, i bilo bi željeti, da se sva izvjestiteljska mjesta na struke podiele. S te strane nebi bilo prigovora, da bude vladi pridieljen takav strukovnjak za šumarstvo, ali ja nevidim razloga, zašto da se za šumarstvo iznimka pravi, kad drugdje nisu izvjestiteljska mjesta razdieljena po strukah. Kaže se, da je najveće blago zemlje u šumah; bilo je, ali danas već više mnogo važnijih strukah ima u zemlji: ću samo vinarstvo navesti. Zato nisam u načelu u ovih okolnostih za to, da bude upravo samo za šumarstvo poseban izvjestitelj vladi pridieljen, nego u obće za narodno gospodarstvo, jer ima i drugih pitanjah, a ne samo šumarskih, koje vlada riešavati ima. Nu buduć da vlada nepredlaže izvjestitelja za gospodarstvenu struku, to nije sgoda o tom razpravljati, zato pristajem uz predlog odbora.

Josip Špun: Visoki sabore! Ja nemogu pristati uz predlog vlade, jer je on proti zakonu. Ako vladi treba takovog izvjestitelja, ona nije rekla u proračunu, da se zbilja strukovnjak namjesti, ona nije molila, da sabor dozvoli ovo mjesto, nego ona ga je naprosto popunila, te bi možebiti bog zna koga uzela, samo da 1500 for. odnese. Vlada traži šumarskoga vještaka. Istina, šumah ima dosta u našoj zemlji, ali vidimo, da vlada za šume ništa neradi, da se zlo gospodari. A neki dan je rečeno bilo, da šume spadaju pod financijalno ravnateljstvo. Što će dakle vladi šumarski izvjestitelj? Glavni razlog, zašto sam proti predlogu vlade, jest, što ona nije zakonu zadovoljila, a proti zakonu nesmije ništa raditi.

Jovan Steković: Visoki sabore! Neda se tajiti nužda za takovog izvjestitelja kod zem. vlade, te smo i u odboru ovu nuždu svi priznali i da bi on, kad bi na svom mjestu bio, zemlji mnogo koristiti mogao. Ali nas je vodila misao, da je dojakošnja vlada malo kad sretna bila u izboru strukovnjakah, to vidimo, kakovog strukovnjaka smo dobili za arhivara, i što smo dobili živinara za blagajnika. Zato sam ja za predlog odbora.

Dragutin Antolek: Visoki sabore! Neću se vraćati na prvu stranu obrane g. zastupnika vlade, gdje kaže, da je zbilja potreban šumarski izvjestitelj, jerbo mislim, da neima nikoga, koji bi to tajio. Nego da je bojazan opravdana, da bi ova služba mogla u dio pasti čovjeku, koji o šumarstvu niti pojma neima, navesti ću jedan slučaj. Mjesto nadšumara u varaždinskoj županiji podieljeno je čovjeku, koji je bio u obćini „Büchsenspanner." Vjerujte gospodo, to je istina. Čovjeku, koji možebiti razlikuje bukvu od hrasta, koji nezna hrvatski, koji nije trojedne kraljevine sin, koji nije nikada takove škole polazio, niti izpit položio, podieljena je ova služba zato, da mu njegov gospodar nebude morao penzije dati, neka ga onda zemlja plaća. Tako bi se možebiti i ovdje dogoditi moglo, možda već gdje u kutu, koji takav čovjek čeka. (Smieh.) Zato sam ja za predlog odbora.

Živko Odjić: Visoki sabore! Ja mislim, da navodi, koji su proti predlogu vlade učinjeni, nestoje, jer ako je po navodu g. Antoleka u varaždinskoj županiji namješten nevješt nadšumar, da li bi se zato morali odmah kasirati svi nadšumari. Buduć da su u svih županijah namješteni nadšumari, to je mnienje vlade posve opravdano, da se za te stvari namjesti izvjestitelj, koji je strukovnjak. S toga držim, da možemo ovo votirati, samo valja pozvati vladu, da zbilja vješta čovjeka namjesti. Ja se dakle slažem sa razlozi vlade.

Veliki župan **Ladislav Kiš**: Vis. sabore! Ja u naimenovanje nadšumara županije varaždinske uplivao nisam, nego moram odgovoriti g. Antoleku, da nestoji, što je on kazao o znanju nadšumara županije varaždinske; on ima podpuno znanje šumarske struke, te je dobio dekret pod uvjetom, da za godinu danah položi izpit državni. (Glasovi: Ah; prigovaranje.) On je rodom Čeh, te dosta razgovietno govori hrvatski, da ga i svaki seljak razumjeti može.

*

Digitized by Google

Izvj. **Jos. Muzler**: Vis. sabore! Ako nitko više neželi govoriti, dužnost mi je braniti predlog odbora . .

Zast. vlade **Ivan Vardian** (hoće da govori).

Predsjednik: Ako hoće g. zast. vlade još govoriti, ja ću mu dati rieč.

Zast. vlade **Ivan Vardian**: Vis. sabore! Nisam čuo razloga, koji je bio naveden proti potrebi toga izvjestitelja, dapače drago mi je, što je vis. kuća tu potrebu priznala. Ja ću još navesti jednu okolnost. Pojavila se želja, da vlada predloži podpuni šumarski red; prem ga imamo, ali svakako ga treba preinačiti i prilagoditi sadanjim okolnostim. Sada, gospodo, izvolite prosuditi, kako da vlada pravi taj predlog, kad neima strukovnjaka, koji bi imao tu najveći upliv, te bi zato morao o toj stvari malo više razumjeti, jer svi drugi činovnici su u ovoj struci samo diletanti.

Što se napokon popunjenja toga mjesta tiče, mislim, da sabor ima dovoljno sredstva, da se postavi zbilja strukovnjak, koji bi podpuno odgovarao svomu zvanju. S toga opetovano molim, buduć da je vis. sabor izvolio potrebu priznati, da ovu svotu dozvoliti izvoli.

Izvj. **Josip Muzler**: Visoki sabore! Ja kao izvjestitelj odbora naglasio sam potrebu šumarskoga izvjestitelja prije, nego kad bude ovaj zakon sankcioniran. Ta sankcija doći će u doba zimsko, onda neznam, kakov bi drugi posao imao taj izvjestitelj, nego sjediti u kancelariji, jer ja mislim, da bi mu prva zadaća morala biti, ako hoće da bude zbilja koristan, da upozna šume; to pako u zimsko doba nemože. Ja držim, da vlada u svakoj stavci ima svotu za izvanredne potrebe, a biti će nam jako drago, ako što na to potroši, da uredi šumski zakon. Za ovu godinu dakle šumarskoga izvjestitelja netreba, a za buduću godinu govoriti će se u budućem proračunu.

Predsjednik: Gosp. izvjestitelj predlaže, da se ona svota, što ju predlaže vlada za šumarskoga izvjestitelja, briše. Ona gospoda, koja su toga mnienja, neka izvole ustati. (Učini se.)

To je većina; dakle svota od 1500 for. za šumarskog izvjestitelja se briše.

Izvj. **Josip Muzler**: Tek. br. 9. i 10. prihvatio je odbor, kako vlada predlaže. (Prima se.)

U stavki ovoj broj 11. predlaže odbor sljedeće: (Čita:) „Plaću za tri perovodna vježbenika . . . . . lišiti beriva“. (Prilog 2.)

Vis. sabore! U odboru porodilo se mnienje, i ja bi ga prihvatio kao temeljito, da ovo nije potrebno, jer vlada mora imati na čelu uprave izkusne ljude, a mladi ljudi nemogu steći izkustva nego u nižih granah, te moraju sve faze proći, da dodju do te savršenosti, da mogu sve temeljito prosuditi. S toga je u odboru zavladalo mnienje, da ovo absolutno nije potrebno; s razloga ipak, što ovi činovnici već postoje, odbor je prihvatio ovu stavku, time, da ako se koje mjesto izprazni, da se više nepopuni; jer za mlade ljude, koji se hoće posvetiti činovničkom stališu, ima mnogo mjestah za vježbanje.

Zastupnik vlade **Ivan Vardian**: Visoki sabore! Ako bi smjer predloga odborova bio taj, da vlada nepopuni mjesta, ako bi se koje izpraznilo, i ako bi smjer toga predloga bio taj, da vlada u budućem proračunu netraži više pokrića za perovodne vježbenike, onda bi se ja usudio za obranu vladina predloga sliedeće navesti:

Kaže se, da vlada treba, da sastoji od najsposobnijih i najizkusnijih činovnikah; to je liepo kazati, ali treba tražiti, odkuda izkusne ljude crpiti. Navadja se, da se izkustvo može crpiti samo počam od nižih uredah. Svatko bi želio, pa i vlada, da bi jurasori od županijah htjeli doći k vladi. Ali dosada neima tomu primjera. Perovodja kod vlade plaća se sa 800 do 1000 for., jurasor ima 800 for.; nu znamo odnošaj jurasora, i odnošaj perovodje kod zemaljske vlade, znamo kakav izgled ima jurasor kod županije, a kakav perovodja kod vlade. Razpisan je natječaj za dva mjesta perovodjah kod zemalj. vlade; minulo je več nekoliko vremena, ali dosada se nije prijavio nitko, osim jedan jedini pristav, za kojega znamo, da ga sasvim drugi razlozi vode u Zagreb. Pitam ja, odkuda da uzme vlada te izkusne ljude, ako nebude imala vježbenikah, koji će se upoznati sa cielim poslom. Dok nebudu jurasori imali razloga postati perovodjami kod vlade, dotle vlada neima naraštaja, kao što u istinu jest, jer za razpisana mjesta perovodjah neima natjecateljah, izbor bar je jako malen. To je dakle škola za mlade ljude, gdje se mogu izobraziti. Ako toga nebude, vlada će razpisati opet natječaj; od mladih ljudih, koji su svršili državne izpite, nekompetira nitko, vlada će morati popuniti mjesta s ljudmi, koji su pred 3—4 dana iz škole izašli.

S toga molim, da vis. sabor izvoli ovo dobro prosuditi, te ova mjesta ostaviti. Pošto će vlada onako biti pozvana, da ob ustrojstvu činovnikah osnovu predloži, to će ona nastojati, da ove perovodne vježbenike onako dotira, da se bude mogla nadati naraštaju, i da nebude nevolje za natjecatelje.

Živko Odjić: Visoki sabore! Gosp. vladin povjerenik naveo je, da se u ovih mjestih ljudi vježbaju. Ali mi vidimo, da su mnogi činovnici kod županijah mnogo vještiji nego strukovnjaci, koje zemaljska vlada odgoji. Što se tiče toga, da je mnogo mjestah nepopunjeno, to je poznato svim, ali tomu je razlog, što je vlada činovnike silila, da svoje političko uvjerenje nogama gaze; svaki čestit činovnik bi se stidio, molbenicu za koje mjesto podnieti, kad ima nade, da može radi političkog mnienja sutra biti opet odćeran. Zato predlog vlade sta-

Digitized by Google

jati nemože, dapače mjesto vježbenikah neka se pošalju mladi ljudi u kotare, da se u nuždnih strukah uvježbaju.

Slavoljub Vrbančić: Visoki sabore! Praksa nas uči, da mjesta ovih vježbenikah ništa drugo nisu, nego zatočišta kojekakvih štićenikah. Drugo je zlo, da se ovi vježbenici kasnije predpostavljaju drugim zaslužnim činovnikom, koji su se trudili i mučili u županijah i kotarih. Kroz to se širi samo nezadovoljstvo u samom činovničtvu; s toga pristajem sasvim uz nazore odbora, da se u buduće ova mjesta nepopune.

Dr. **Aleksander Rogulić**: Visoki sabore! Ja se slažem sa predlogom odbora, ali mislim, da je nešto izostalo, naime, da se ova svota u izvanredne troškove metne. (Glasovi: Jest.)

Predsjednik: Budući nitko više neće govoriti, rieč ima g. izvjestitelj.

Izvj. **Josip Muzler**: Visoki sabore! Ja ću u kratko samo to kazati, da je odbor ovaj predlog učinio s razloga, što će vlada po drugom predlogu odbora, i onako pozvana biti, da do 15. listopada osnovu ob organizaciji činovničtva saboru podnese. Prigodom tom može visoki sabor to prihvatiti, ako budu ti vježbenici od potrebe, a sada nije nuždno o tom govoriti, pošto odbor i onako predlaže, da se ova svota za ovu godinu dozvoli.

Predsjednik: Hoćemo glasovati. Koja su gospoda zato, da se svota za perovodne vježbenike za ovu godinu dozvoli, neka izvole ustati. (Ustane većina.)

Izvj. **Josip Muzler**: Br. 12. do 25. prihvatio je odbor, te predlaže vis. saboru, da izvoli primiti, kako vlada zahtjeva. (Prima se.)

Sada dolazi stavka 2., broj 26., gdje vlada predlaže 20% doplatak u ime stanarine za one činovnike, koji neuživaju stan u naravi, od 1. srpnja 1872. Na stavku 2., br. 26., pako predlaže odbor: (Čita) „Odbor prihvatio još u načelu . . . . na usvojenje predlaže.“ (Prilog 2.)

Visoki sabore! Istina, i odbor nije pobijao načela, kao što vlada predlaže, glede stanarine, da se svim činovnikom dozvoli, jer odbor uvidja potrebu i glede višeg činovničtva; nu pošto je godina već na izmaku, i pošto još najveću potrebu ćuti niže činovničtvo, to je odbor prihvatio načelo, kad se nemože svim, da se bar onim dozvoli stanarina, kojim je najnuždnije potrebna, t. j. najnižemu činovničtvu, i tu je odbor išao do plaće od 2000 for., preko plaće od 2000 for. nije prihvatio odbor stanarine. Ovdje je opet razliku učinio: 20% onim sa plaćom do 1200 for., a 10% onim sa plaćom od 1200 do 2000 for. Kao što je vlada ovu stanarinu ovdje predložila i za ostale činovnike, tako je i odbor ovo načelo protegnuo na svaki drugi naslov, te isto načelo i za sve ostale činovnike predlaže.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Buduć da sam upravo ja ovaj predlog u odboru učinio, držim si za dužnost nešto reći.

Ja nesmatram ovu stanarinu tako, kano da njom činovnik upravo stan plaća, nego ja ju smatram podporom u ime stanarine. Jasno je, da činovnik sa plaćom n. pr. od 5000 for. netreba podpore u ime stanarine, dočim onaj sa n. pr. 800 for. od te plaće za stan skoro ništa odstupiti nemože. S toga mislim, da je opravdano načelo, da se u ime stanarine prama nižim plaćam više postotakah, a prama većim manje dozvoli, te sam ja tako slobodan, predlog preinačiti ovako: da se dade činovnikom sa plaćom do 1200 for. 20%, od 1200 for. 15%, a od 2000—2500 for. 10%.

Jovan Živković: Visoki sabore! Pošto je ovo načelo sprovedeno kroz sve naslove ovog proračuna, to ću i ja o njem rieč povesti.

Kako vidim, vlada je predložila povišenje u ime stanarine sa 87.000 for.; odbor je prihvatio sa 77.000 for., jer je izpustio jednu kategoriju činovnikah. Moj izpravak ide tamo, da se 7000 for. dade više, nego li odbor predlaže, a to je 3000 for. manje, nego po predlogu vlade, dakle je u mom predlogu još veća štednja, nego u predlogu vladinu.

Buduć da se jedino o stanarini radi, nije pravedno, da se izključi jedna vrst činovnikah. Banski stol neima svoga bureaua, dakle je činovnik dužan iz svoga žepa veći stan držati, a upravo tim činovnikom uzkraćuje se po predlogu odbora stanarina. Zato moj izpravak glasi ovako, da predlog odbora ostane, kako stoji, samo ga izpravljam tako, da se dade činovnikom sa plaćom do 1200 for. 20%, od 1200—2000 for. 15%, a svim ostalim 10%.

Nikola Krestić: Visoki sabore! Moram iskreno izpovjediti, da se s mienjem odbora ne slažem, jerbo razloga temeljita nevidim, pače držim po interes javne službe vrlo štetnu razliku praviti izmedju viših i nižih činovnikah, te nižim nešto dati, a višim ništa. Ako se uzme, kako su u drugih zemljah sistemizirane plaće, vidit ćemo, da su plaće činovnikah u našoj zemlji nepravedne, obzirom na skupoću pače odviše malene. Ja priznajem, da niži činovnik težko stan plaća, ali priznajem i to, da svi činovnici isto tako težko živu; jer viši su u odnošajih takovih, da moraju više trošiti, veće stanove držati, pa tako i s većom plaćom izlaziti nemogu. S toga sam ja, kao što rekoh, baš u interesu javne službe zato, da se načelno svim činovnikom stanarina dade, nu obzirom na slaba naša sredstva predlažem, da se do 1200 for. dade 20%, a od 1200—2000 for. 10%, a dalje 8%. Po tom bi činovnik sa najvećom plaćom od 5000 for. dobio samo 400 for., a to u istinu nije mnogo.

Ivo Magenheim: Visoki sabore! Ja se slažem s predlogom odbore, jerbo sam zato, da se pomogne onim či-

Digitized by Google

novnikom, koji imadu malenu plaću. Činovnik sa 4 do 5000 for. plaće može živiti; još se nije nijedan septemvir zahvalio radi toga, što nemože živiti. (Smieh.)

Dr. **Ignjat Brlić**: Visoki sabore! Ja ustajem na obranu odborova predloga. Zaista ova debata, koja se ovdje povela, sjetila me je na prošla vremena Rauchova sabora, i kano da sam se opet u sredini njegovoj našao, gdje se opet radilo o tom, najvažnije potrebe zemlje ograničiti, a sve razdieliti medju činovnike. Razlozi, koje je gosp. izvjestitelj naveo, nukaju zaista i mene, da se onim činovnikom, kod kojih je potreba najveća i najnuždnija, zaista već sada pomogne. A predlozi, da se i ostalim činovnikom dade stanarina, nalazim, da padnu s toga razloga, što vidimo još uvjek na čelu te vlade i kao članove te vlade one iste ljude, od kojih u prošlih godinah ništa dobra, nego sve protivno dobru doživjeli jesmo. Ograničeni bugdet naš valja nam upotriebiti jedino za svrhe, koje su neobhodno potrebite: s toga mislim, da u tom može naš djelokrug biti samo obzirom na one činovnike, kojim je najnuždnije, jer kao što je poznato, činovnici, koji imaju plaću do 1200 for., pa imadu obitelji, zaista težko izlaze. Ja bi držao i ovo za luksus, da se preko 1200 for. doplatak dade, jer se zaista samo na najnuždnije stvari ograničiti moramo. Kad budemo sretnim riešenjem financijalnog pitanja prema kraljevini Ugarskoj u stanju potrebe naše obilnije namiriti, onda ću ja biti prvi, koji će nastojati, da se činovnici dobro i valjano plate, i da valjano vrše svoju službu onako, kako zakon zahtieva. Dok te garancije neima, kao što je dandanas sbilja još neima, dotle dalje ići nemogu, nego predlog odborov, kojega dakle podupirem.

Gavro Kiš: Visoki sabore! U predlogu odbora nalazim jednu manu. Po ovom bi predlogu činovnik sa plaćom od 1200 for. dobio 240 for. stanarine, dakle ukupno 1440 for.; onaj pako, koji imade sada 1300 for., dobio bi 130 for. stanarine, ukupno 1430 for.; dakle manje, nego onaj prvi. S toga mislim, da bi praktičnije bilo, da se nebi obzir uzimao na cielu plaću, nego samo ustanovilo, da se do 1200 for. daje 20%, a ono, što je preko toga do 2000 for. 10%.

(Glasovi: Jest, istina je!)

Zast. vlade **Ivan Vardian**: Visoki sabore! Kad je vlada predložila 20% u ime stanarine, držala se je od prilike, što u tom pogledu obstoji u Cislajtaniji. Buduć, da se je u odboru želja pojavila, da se taj predlog preinači s obzirom na naše okolnosti, to sam se ja usudio predlog vlade onamo preinačiti, da se činovnikom sa 1200 for. plaće 20%, od 1200—2000 for. 15%, a ostalim preko 2000 for. 10% dade, a od ovih posljednjih, koji imadu osobni doplatak, pa više iznaša, nego bi iznašala stanarina, da nedobiju nikakav doplatak. Ovaj je predlog s istih razlogah i g. Živković učinio. Bila je bojazan izražena, da ima mnogo činovnikah sa velikimi plaćami; svih tih ima 44, koji imadu preko 3000 for., oni neće po ovom predlogu dobiti nikakove stanarine, jer imadu službeni doplatak; dobiti će stanarinu samo oni, koji neimaju službenog doplatka, a to su prisjednici banskoga stola, nekoliko prisjednikah septemvirata i nekoliko savjetnikah zemaljske vlade; svih skupa možebiti neima ni 30. Bilo bi težko za prisjednike banskog stola, kad bi se primio predlog g. dra. Makanca, jer onda ovi nebi dobili ništa, a poznato je, da neimaju pisarne, nego moraju u svojih stanovih imati jednu sobu posebno, koju inače trebali nebi. Najpravedniji je dakle predlog, učinjen po g. Živkoviću, prema kojemu sam se takodjer ja usudio predlog vlade preinačiti: da se do 1200 for. dade 20%, a od 1200—2000 for. 15%, a ostalim preko 2000 for. 10% uz obstojeću naredbu, da oni, koji imadu službeni doplatak, ako stanarinu nadvisi, stanarinu dobiti ne imaju. S toga molim vis. kuću, da ovaj predlog, koji je opravdan, izvoli primiti tim večma, što upravo odgovara onim stanarinam, koje danas dobivaju ugarski činovnici.

Dragutin Antolek: Vis. sabore! Imade tu 5—6 predlogah, moj će biti sedmi: da se dade do 1200 for. 20%, a dalje ništa. Mi smo siromasi, zato nevalja da radimo onako, kao što onaj, koji ide na bal, pa tamo spava, ili koji se danas cifra rukavicami, a sutra neima što jesti. S toga ja vis. kući preporučam moj predlog.

Jovan Živković: Vis. sabore! Ja nebi po drugi put rieči poveo, da nisu ovdje rieči pale proti činovničtvu s neke strane, od koje se tomu nebi bilo nadati. Predmet je važan, s toga dostojan, da se drugačije razpravlja. Ja bi razumio, kad bi se kazalo, nemože se to učiniti, jer naše su financije slabe, ali da se smatra kao crimen laesae majestatis, kad se za činovničtvo koja reče, to sam se nadao, da neću nijedne takve rieči čuti, najmanje od gospodina, koji je sam bio odlomak toga činovničtva. Ja nebranim Raucha ni Rauchov sabor i činovničtvo u obće. U Austriji imamo najmanje povoda tu stvar smatrati s gledišta: čiji su činovnici; u kratko vrieme promienilo se pet vladah. U interesu valjanosti uprave leži, da su činovnici, bez kojih uprava biti nemože, po svom položaju neodvisni, nepristupni, i da svomu zvanju odgovaraju: a na koliko neodgovaraju, vlada ih može zvati na odgovor. Tu nije činovničtvo ništa krivo, ako je imenovano i takovih, kod kojih se nije obzir uzeo na svojstvo i sposobnost. S toga gledišta sam ja tu stvar shvatio, da nije pravedno, da se s cielom kategorijom činovničtva maćuhinski postupa, a to nije pobijao nitko, niti pokušao pobijati. S toga ja moj predlog opetujem, ne u ime moje, — jer da sam ga učinio u ime moje, ja bi ga natrag povukao, — nego u ime činovničtva u obće, kojega netreba smatrati kao orudje vlade, i u interesu valjanosti uprave, koja ide u korist onomu, za kojega ovdje sjedimo t. j. narodu.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Neradi se tu

Digitized by Google

o izključenju jedne kategorije, nego o načelu pravednosti, a po ovom, kako sam već u odboru rekao, treba najprije nahraniti gladne, a onda negladnim dati pečenke. Ja opet ponavljam, što sam u odboru rekao; ja neuvidjam, da je to poseban razlog, što je g. Živković napomenuo, glede prisjednikah banskoga stola, da bi oni morali veći stan držati, jer ova gospoda sa strankami neobće.

Najviše se čudim logici g. Krestića. On je najviše radi toga udario na predlog, što drži, da se u interesu javne službe razlika med činovničtvom praviti nesmije, ali je ipak sam predložio tri gradacije, samo je za zadnju mjesto 10, predložio 8%.

G. Brlić napomenuo je Rauchov sabor, i kazao, da mu se čini, kao da je opet u njem. Ali u Rauchovom saboru se je upravo protivno radilo od onog predloga, o kom je gosp. Brlić govorio, jer glede plaćah se je onda nastojalo, da se najviši činovnici najmastnije naplate, a druga bogčad — da tako kažem, — ostavila se u kukavnom stanju.

Obzirom na to, što je g. Vardijan napomenuo, usudjujem se opet modificirati moj predlog: do 1200 for. 20%, od 1200 do 2000 for. da nebude onoga, što je g. Gavro Kiš napomenuo, 15%, a dalje 10% do izključivo 3000 for., jer sa 3000 for. plaće, držim, da može imati činovnik čestit stan, i pristojnu sobu za radnju. Absolutna jednakost, kad bi mi svakomu činovniku dali doplatak u ime stanarine, bila bi najveća nepravda; jer uzmite n. pr. činovniku sa 5000 fr. dati još 500 u ime stanarine, bila bi najveća nepravda. S toga preporučam moj predlog vis. kući.

Nikola Krestić: Visoki sabore! Ja nebi govorio, da se nije g. zast. karlovački čudio mojoj logici, što sam progresivno na manje išao, od 20% do 8%. Ja sam se u ovom slučaju držao iste logike, kao što i gosp. dr. Makanec, jer i on je išao s više na manje. Ali on nije svoj predlog protegnuo na sve kategorije, a ja sam bio zato, da se u načelu nepravi razlika, da se nijedan neizključi od te blagodati, jer držim, da bi se tim porodilo neko revnovanje izmedju činovnikah, koje bi samo na uštrb javne službe bilo. S toga ostajem i nadalje kod svog predloga, i mislim, što se ukupne svote tiče, da neće biti velike razlike.

Dragutin Antolek: Vis. sabore! Ja neimam mojemu predlogu ništa dodati, nego ga opet preporučam vis. kući obzirom na naše siromaštvo, što sam prije napomenuo.

Izvj. **Josip Muzler**: Vis. sabore! Kao izvjestitelj odbora imao sam već čast obrazložiti nazore odbora, da je naime odbor imao pred očima jedino to, ne da kakovu stanarinu ustanovi, nego da slabije plaćenom činovničtvu pomogne. Meni je braniti predlog odbora samo u toliko, koliko se tiče proračuna, za kojega je već pol godine prošlo, a pošto je u predlogu odbora i to, da vlada čim prije predloži organizaciju činovničtva, to će vlada, ako se hoće odazvati tomu pozivu sabora, imati sgodu, u tom pogledu što činiti. Odbor drži, da je upravo nuždno nižim činovnikom radi toga pomoći, što su zbilja premalo plaćeni, te je zato ustanovio dvie kategorije do 2000 for. plaće. Vlada će imati sgodu, kako rekoh i višim činovnikom pomoći, kod predlaganja osnove, s toga ja predlog odbora vis. kući preporučam.

Predsjednik: Sada bi imali pristupiti glasovanju. Po §. 70. poslovnika ima se kod novčanih predlogah glasovati najprije o svoti najvećoj; meni se čini, da je predlog o najvećoj svoti predlog vlade.

Dragutin Antolek: Ja mislim, da bi se o mom predlogu moralo najprije glasovati, jer je najmanji.

Predsjednik: Dok stoji §. 70. poslovnika, nemogu drugačije raditi, nego ako to želi vis. kuća, neka . . . . (Glasovi: Ne, poslovnik.)

Svota najveća, čini mi se, da je ona, koju predlaže vlada; dakle stavljam pitanje: gospoda, koja su za predlog vlade, ovako glaseći, da se činovnikom sa plaćom od 1200 for. 20%, od 1200 do 2000 for. 15%, a od 2000 for., izključiv one, koji imadu službeni doplatak, 10% u ime stanarine dozvoli, neka izvole ustati.

(Ustane samo jedan član.)

Predlog g. dr. Makanca ide na to, da se činovnikom sa 1200 for. plaće, 20%, od 1200 fr. do 2000 fr. 15%, a od 2000 fr. više do izključivo 3000 fr. 10% stanarine dade. Koja su gospoda za ovaj predlog, neka izvole ustati. (Ustane manjina.)

Sada ide predlog gosp. Živkovića (Glasovi: Taj je već bio.)

Dakle dolazi predlog g. Krestića. Ovaj ide na to, da se do 1200 fr. 20%, od 1200 for. do 2000 fr. 10%, a od 2000 for. sve dalje 8% u ime stanarine dade.

Ona gospoda, koja su za taj predlog, neka izvole ustati. (Neustane nitko.)

Sada moramo glasovati o predlogu odbora. Predlog ovaj glasi ovako: (Čita ga.) Dakle gospoda, koja su za taj predlog, neka izvole ustati. (Učini se.) To je većina, dakle je predlog budgetnog odbora primljen.

Izvj. **Josip Muzler**: 3., 4. i 5. predlaže odbor, kako vlada zahtieva. (Prima se.)

Na stavku 6. predlaže odbor: (Čita.) „S razloga, da je kralj. zemaljska vlada . . . . . u izvanredne troškove“ (vidi prilog 2.) (Glasovi: Prima se.)

Predsjednik: Neželi nitko govoriti? (Nitko se nejavi.) Koja su gospoda za predlog odbora, neka izvole ustati. (Većina).

Izvj. **Josip Muzler**: Na stavku 8. predlaže odbor:

Digitized by Google

(Čita.) „Na temelju vladina obrazloženja . . . . dozvoli 2500 for.“ (Prilog 2.)

(Prima se).

Sada dolazi stavka 9. Ovdje glasi predlog odbora ovako: (Čita.) Iz razloga, da si vladavina . . . briše ciela svota od 20.000 for.“ (Prilog 2.)

Zast. vlade **Ivan Vardian**: Vis. sabore! U svih državah i pokrajinah je običaj, da sabor razpravljajući proračun, stavlja vladi stanovitu svotu na razpoloženje. To je dosada i kod nas bivalo prošlih godinah. Pošto i je do sada do toga došlo, da bi se bio proračun za ovu godinu ustanovio, to se je vlada tu ravnala polag prijašnjih proračunah. To je običaj i u drugih državah, jer ako vlada, dok se inače neodredi, nebi smjela ništa trošiti, tada bi se morao cieli tečaj uprave, ciela državna mašina obustaviti. Po zak. članku o proračunu za g. 1871. trošila je vlada na one potrebe, koje se obično pokrivaju iz ove stavke, i tako je sada već u to ime 8000 for. potrošeno. Zato usudjujem se moliti vis. kuću, da blagoizvoli prihvatiti predlog vlade, te joj 20.000 for. staviti na razpoloženje, jer potreba doista obstoji, te je svota udešena prema dosadašnjim ustanovam Vlada ima obvezanostih, koje naprečac razriešiti nemože, mora svaku dužnost namiriti, ako neće, da dodje u sukob sa trećimi osobami. Zato molim vis. kuću, da bi izvolila, kao što je dosada bivalo, vladi 20.000 for. staviti na razpoloženje.

Dr. **Ignjat Brlić**: Visoki sabore! Zaista je temeljito obrazloženje odbora, i poznato je nam svim, te već višeputah u ovom saboru izraženo, da ova vlada u našoj zemlji nikakova povjerenja neposjeduje, da je ona glavni razlog, što je takodjer autoritet svih oblastih pao. Pošto je poznato, da se u svih parlamentih votiziranjem dispositionsfonda izrazuje povjerenje, koje vlada uživa u dotičnom parlamentu, to je lahko shvatiti, da je glasovanje o tom vrlo važno, jer se po tom javno mnienje naroda sudi, i u kakvom se položaju nalazi zastupstvo narodno. Nu zaista prema svemu tomu ima važnih političkih razlogah, koji nukaju, da valja, kao što je poštovani moj sudrug i prijatelj g. dr. Derenčin u adresnoj debati naveo, više putah u političkom životu okolišanjem do cilja doći. Kao što je vis. saboru poznato, moj je značaj odlučan, ali samo u takovih stvarih, gdje nalazim, da je odlučnost nuždna i koristna po narod i domovinu; tamo pako, gdje vidim, da bi takav postupak mogao štetu nanieti i opasnu situaciju stvoriti, u takovih stvarih za odlučan postupak, kao što ga ovdje odbor predlaže, nisam.

Poznata svrha dispositionsfonda je ta, da se vladi dade sredstvo u ruke, da može razpolagati izvjestnom svotom, bez da o tom račun saboru daje. Ako se predpostavi poštena vlada, koja naravno samo u poštene svrhe troši, tada neima razloga, odreći joj ovakav fond; naprotiv pako nepoštenoj vladi votirati dispositionsfond znači nepoštenje protežirati, zlo i nazadak domovine podupirati. Odtuda se vidi važnost ovoga glasovanja, i pošto je, kao što rekoh, već više putah u ovom saboru nepovjerenje izraženo, to se zaista u ovom konkretnom slučaju posvemašnji odbitak dispositionsfonda nebi mogao tumačiti kao povjerenje od nas prama vladi izraženo. Nu ja neprihvaćam niti odborov predlog, niti predlog vis. vlade, nego ću nastojati srednji put naznačiti, koji bi nas iz ovog labirinta neoštećene izvesti mogao. Taj srednji put bio bi taj, kad bi mi, imajući pred očima faktični položaj naš, imajuć pred očima onu poslovicu: factum infectum fieri nequit, samo ono odobrili, što je već potrošeno, jer kao što je g. zastupnik vlade kazao, potrošeno je već 8000 for.

Dopustite mi, ja ću pokušati moj predlog, naravno više s političkih razlogah poduprieti.

Glavni razlog, koji me nuka na to, da se ovaj već učinjen potrošak odobri, jest parlamentarna praksa, koja vlada u ostalih izobraženih državah europejskih. Kad parlament sa vladom u sukob dodje, da joj budgeta votirati nemože, takovoj vladi služi za ravnalo onaj posljednji budget, koji je u posljednjem zakonodavnom tielu odobren bio. U takovom se položaju nalazi sadašnja naša vlada, prem po njezinoj krivnji, jer je sabor, u mjesecu siečnju sazvan, razpušten bio. Obzirom na ovo faktično stanje nije vladi ništa preostalo, nego da je onaj budget, koji je za god. 1870. i 1871. votiran bio, primila i za ovu godinu.

Kao što je poznato, bijaše prošle i predpošle godine u ovu svrhu vladi na razpoloženje stavljena svota od 20.000 for. Vlada dakle ima neku sjenu prava, a kao glavni razlog imala je obstojeća vlada parlamentarnu praksu, kad je primila u ovaj budget takodjer svotu od 20.000 fr. U onoj predmnjevi, što je ova svota i u prijašnjih godinah bila vladi na razpoloženje stavljena, mislim ja, da treba samo ono odobriti, što je dosada već potrošeno, a glede preostatka od 12.000 for. slažem se podpuno s mnienjem odbora, da se niti jedna krajcara više vladi na razpoloženje nestavi. Napomenuti mi je i to, da se nalazimo u nekom prelaznom dobu, gdje se počimamo nadom pitati, da će vlada pasti u ruke, koje će biti koristnije po našu zemlju, nego dosadašnje. Kad bi to izvjestno bilo, nebi ni ja možda bio proti tomu, da se takovoj vladi, kad bi zahtievala, još ovaj zaostatak od 12.000 for. prepusti; nego pri ovom prekarnom stanju i takovoj vladavini, kako je ona tako oštro i točno u odborovu predlogu označena, što je i u ovom saboru višeput izraženo bilo, mora se kod onog načela ostati. Ja mislim, da će biti prvi znak čestite i valjane uprave u zemlji, kad se sbude promjena u onom smjeru, da ona vlada dispositionsfonda tražiti neće, jer oslonjena na narod neće morati trošiti na one svrhe, na koje je trošila ova vlada sadašnja.

Digitized by Google

G. zastupnik vlade nije bio u stanju dokazati potrebu dispositionsfonda. On veli, da vlada ima neke obvezanosti, kojih se naprečac riešiti nemože; ali nije rekao, prema kakvim subjektom, da li su ti subjekti u kakovoj službi, ili doživotno pobiraju tu privilegiju; zato u tom nevidim nikakva razloga za dispositionsfond. A ono je g. vladinu zastupniku više izmaklo, ako nedozvolimo ovih 20.000 for. dispositionsfonda, da će se ciela državna mašina obustaviti.

(Zastupnik vlade Ivan Vardian: To nisam rekao.)

Ovi razlozi mene nukaju, taj predlog učiniti, da se dozvoli 8000 for., koja je svota u istinu već potrošena, te se više vratiti ne može, a glede ostatka od 12.000 fr., obzirom na prekarno stanje i ovu vladavinu nisam zato, da se dozvoli.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Ja glasujem za predlog odbora. Dispositionsfond je po mom mnienju za našu vladu, kako sada stojimo, ruglo. Naša je vlada kopirala u tom samostalne vlade, ali nije ih kopirala u svih onih točkah, po kojih vlada zbilja biva samostalnom. Ja smatram upravo za ironiju, da hrvatska vlada, kako danas stoji po nagodbi, imade dispositionsfond. Takav dade se samostalnim vladam, za vanjske diplomatičke akcije, a takovih za našu vladu biti nemože drugih, nego kortešacije, i to vrlo gadne kortešacije. Vlada troši na kukavni „Agramer Zeitung", koji na taj način iz našega žepa plaćen, Hrvate, tražeće svoja prava, drzovito grdi i psuje. A g. Brlić predlaže, da mi, koji smo opsovani, dademo zato nagradu od 8000 for. On veli: factum infectum, fieri nequit. Čudim se njemu, kao juristu; faktično je, da je Vakanović digao novce, ali može biti i to faktum, da Vakanović 8000 for. plaća, koje je bez opravdanja digao.

Kod svake stavke mogao je biti prijašnji proračun ravnalom za vladu, kod ove nemože biti, jer vlada je znala, ako zastupstvo votira, da tim vladi izrazuje povjerenje, a to joj je mogao svaki sliepac kazati, da ova vlada u zemlji nikakva povjerenja neposjeduje. Velite, 8000 fr. je već potrošeno. Pitam ja, kojim pravom je Vakanović digao tu svotu, gdje mu je povlast, da može trošiti bez dozvole?

Ja sam u načelu proti svakom dispositionsfondu za našu vladu; vlada, koja nije suverena, dispositionsfonda netreba, jer sa svojimi čistimi čini pred narodom nadje zaštitu, a netreba podle listove, kao što je „Agramer Zeitung", uzdržavati. Ja velim, kakav sluga, takav gospodar. (Živio na galerijah.)

Ja dokučujem razlog dispositionsfonda za suverene vlade, ali za našu je drzovitost, da 8000 for. troši; po mom mnienju nesmije se ni ovih 8000 for. dozvoliti, što ih je Vakanović potrošio bez dozvole. Zašto bi mi iz ograničena paušala od 2,200.000 for. trošili 8000 for., koje može Vakanović metnuti u žep, bez da bi tko smio pitati za račun. Da je zadaća tomu fondu, da vlada troši na svrhe, koje su koristne za našu zemlju, onda bi se još to opravdati moglo; ali takovih obzirah za dispositionsfond neima, vlada u takove svrhe nikada nije trošila, nego baš u najgadnije svrhe.

Nerazumijem logike g. Brlića, da radi u izgled stavljene promjene vlade votiramo 8000 for.; jer čemu se imamo nadati od onoga, koji će in eventum nastupiti?

Budući sam u načelu proti tomu, da se vladi, dok je na ovom temelju, ma i novčić povjeri, jer neima smisla na njezin djelokrug i našu sirotinju, to nemogu glasovati za predlog g. dra. Brlića, nego budući znamo svi, da je vlada ovih 8000 for. trošila zbilja na svrhe, koje sam označio, pa još i dalje troši, a drugih obvezanostih, pošto su izbori prošli, neima, nego da plaća špicle i te novine uzdržava i stranom podupira, to podnipošto nemožemo vladi ovih 8000 for. dozvoliti. S toga sam za predlog odbora.

Josip Špun: Visoki sabore! Malo mi preostaje kazati o tom predmetu usljed govorah gg. predgovornikah, zato ću samo jednu praktičnu stvar navesti.

Rauch je s dispositionsfondom radio, kao što hajduci, kad koga ugrabe na cesti; oni mu naime sve otmu. Rauch je prošle godine iz dispositionsfonda odmah svih 20.000 for. u žep turio, tako da ban Bedeković nije niti krajcare našao. Sad je opet nastala potreba za tih 20.000 fr.; neznam zašto? Ako služi posljednji proračun za normu, onda se nesmije votirati dispositionsfond, jer ako ga Bedekovićeva vlada nije imala, to ga ne treba ni ova, koja je mnogo užasnija po narod, i mnogo ogavnijih dielah počinila pred narodom. Zato ja glasujem za predlog odbora.

Dr. **Mihailo Posilović**: Vis. sabore! Poslje važnih razlogah, što ih je naveo g. Makanec, malo mi preostaje govoriti o ovom predmetu: dopuštam si ipak reći toliko, da je temeljito dokazano, da je za Hrvatsku dispositionsfond sasvim nepotreban. Vlada ova ne može imati nikakovo povjerenje, pa zato nerazumijem, kako bismo joj mogli išto votirati. Jer ako votiramo ovih 8000 for., tada velim, da je Vakanović jako pogriešio, što se nije požurio, te potrošio i onih 12.000 for. na kojekakve objede, pijanke i špicle. Factum infectum fieri nequit, to nije razlog, jer ako bi se to načelo poprimilo, onda se mora svaki zločin odobriti onako, da zločincu ništa nebude; ako tko za 20.000 for. prevari i uteče, i potroši 10.000 for., onda, — factum infectum, fieri nequit — netreba ništa vratiti. Oportunitet nije nikakav razlog; jer ako se načelo oportuniteta postavi nada sve, tada kažite, da bi valjalo iz oportuniteta i batine pridržati. Oportuniteta valja se držati, gdje je šta dobra u njem, ali kod naše vlade nemožemo se ničemu dobru nadati, u politici magjarskoj neima ništa dobra, zato nevidim nikakva razloga oportunitetu, podupirati vladu i odobriti joj trošak na

Digitized by Google

neopravdane svrhe. Zato pristajem sasvim uz predlog odbora i nadam se, da će i ciela vis. kuća uzanj pristati.

Vjenceslav Turković: Vis. sabore! Ja pristajem podpuno uz govor g. dra. Makanca, da mi toj vladi niti onih 8000 for., niti ostatka od 12.000 for. nedozvolimo, jer bi ona i nadalje mogla trošiti na kojekakve promemorije, i na to, da u našoj zemlji poštene ljude crni. Da opet nedodjemo s te strane u nepriliku, recimo, da je time vlada dosta učinila, neka se nas odsele kani.

Dr. **Ignjat Brlić**: Vis. sabore! Ja sam u početka mog govora kazao, da nemogu pobiti razloge, što ih je odbor u svom izvješću naveo, te sam predlog učinio, da obzirom na faktični položaj naš, glede onoga, što je potrošeno, te se više vratiti nemože, zažmirimo, a ostatak od 12.000 for. nedozvolimo.

Gg. govornici kretali su se na polju, na kojem je kod nas najlakše jašiti, ali nijedan nije našao za vriedno, osvrnuti se na parlamentarnu praksu, da vlada bez votiranog bugdeta ima zakonito pravo na bugdet prošle godine.

Ja nenalazim u tom ništa nelogična, da ob onih potrošenih 8000 for. dalje govora neima, a onih 12.000 for. da više neizdajemo. Sadašnja naša vlada je prelazna, prekarna, neznamo, hoće li ostati ili ne; da votiramo i onih 12.000 for. nebi doista znali, komu votiramo, ovoj vladi, ili koja će doći.

Gospoda se neslažu s mojim predlogom, što misle, da sam predložio, da se dozvoli 8000 for. da se potroše; takav predlog se nebi usudio učiniti; nu ja velim, pošto je ovih 8000 for. potrošeno, i pošto si jih povratiti nemožemo, prodjimo se toga, pa učinimo ono, što je moguće: a moguće je, da spasimo ostalih 12.000 for. S toga preporučam vis. kući, da moj predlog prihvatiti izvoli.

Izvj. **Josip Muzler**: Vis. sabore! Dužnost mi je kao izvjestitelju odbora nekoliko riečih samo progovoriti. Najprije ću konštatirati, da vlada nije smjela u predmnjevu doći, da potroši samo novčić u to ime, što je u prošlom proračunu votirano. Znade se, da sve od godine 1868. cieli narod ovoj vladi nesamo povjerenja neda, pače pokazuje, da do nje baš nikakova povjerenja neima. Vlada, koja to znade, nije se mogla osvrtati na prošli bugdet, jer je od onda mogla osvjedočena biti, da sabor godine 1872., gdje se proti interesu naroda radi, ništa dozvoliti nemože.

Ja u obće mislim, da u Hrvatskoj absolutno netreba nikakva dispositionsfonda, što vlada nije u položaju, da u vanjštini štogod zastupa, i pošto mislim, da se i vladi nebi mogao dozvoliti novac, koja bi ga u koristne po narod svrhe tražila, pa računa nebi htjela dati, s toga držim, da će vis. kuća predlog odborov prihvatiti.

Predsjednik: Vis. kućo! Buduć se nije nitko više za govor najavio, nastade potreba da glasujemo. Nu prije, nego to učinimo, moram pročitati §. 65. poslovnika: (Čita) „Na zahtjevanje 10 članovah prije ili poslje predsjednikova izjavljenja, ima se glasovati javno, tako, da se po imenu svaki član pozove.“ Prisiljen sam bio taj paragraf pročitati radi toga, što mi je došla prijava od gg. zastupnikah: (Imenuje ih), da oni žele, da se poimence glasuje.

Ja sam nakanio najprije vladin predlog na glasovanje staviti, zatim ostale.

Ona gospoda, koja su za predlog vlade, koja išće, da joj se dade 20.000 na razpolaganje, neka izvole ustati. (Ustane 1 član.)

Dr. **Stjepan Vučetić**: (Zahtieva, da se i za vladin predlog javno glasuje; prepirka).

Predsjednik: Imam to primjetiti g. zastupniku turopoljskom, da smo ovdje upravo u položaju, da javno glasujemo. Nu ja vidim, da po svoj prilici za ovu svotu od 20.000 for., koju vlada zahtieva, neće biti većine, jer nijedan predlog neće, da se vladi dade 20.000 for. Zato sam, za prikratiti glasovanje, za vladin predlog dao ustajom glasovati.

Dakle vladin je predlog pao.

Sada je drugi predlog g. dra. Brlića, koji ide na to, da se vladi dade 8000 for., koje je već digla, a više ništa. Na ovo pitanje moramo glasovati javno i poimence, kako žele navedena gospoda. Biti će dakle pozvana sva gospoda, i koja su toga mnienja, da se vladi dade 8000 for., što ih je već digla, neka se izvole sa „da“, a koja nisu zato sa „ne“ izraziti.

(Sa „da“ glasovalo je 31, sa „ne“ 16 članovah; 4 nisu glasovali).

Dakle zaključak glasi, da se vladi odobrava 8000 for. iz dispositionsfonda, koji su već potrošeni.

Izvj. **Josip Muzler**: Na stavku 10. predlaže odbor: (Čita) „Jer zem. odvjetničtvo . . . . briše ostatak 3127 for.“ (Prilog 2.)

Zast. vlade **Ivan Vardian**: Vis. sabore! Vlada je bila namjeravala, da financijalnu prokaturu nanovo ustroji, te je kazala u obrazloženju: (Čita) „financialna prokuratura obavljala je ovovladne odvjetničke poslove uz nagradu od 1000 for., koja je bila osigurana u proračunu za godinu 1871., poglavje I., naslov 9., stavka 7.

Pošto je financialna prokatura dokinuta, te je kr. ugarsko ministarstvo financijah pozvalo ovu vladu, da skrb uzme za obavljanje odvjetničkih posalah glede ovih kraljevinah, namjerava ova vlada vlastito odvjetničtvo ustrojiti.“

Ako dakle vis. sabor nebi voljan bio, već sada odobriti ovaj trošak, već ako bi po načelu prihvaćenom mislio, da se imade prije predložiti zakonska osnova, onda bi bila posljedica ta, da bi se bar imalo dozvoliti ukupno 2500 for.; 500 for. koji se imadu platiti financialnoj pro-

Digitized by Google

kuraturi za prošle pol godine, a 2000 for. za tekuću polovicu godine; jer i ove tekuće pol godine mora netko te poslove obavljati; u tu svrhu pako treba pokrića. Dakle bar za ove pol godine, dok bude vlada u stanju predložiti zak. osnovu ob ustrojenju zem. financijalne prokurature, molio bi za slučaj, ako vis. sabor nebi već sada na taj trošak pristao, da za tek. pol godine dozvoli bar 2000 for. Vis. sabor biti će osvjedočen, da ovakova uprava, gdje je toliko zemaljskih zakladah, bez financialne prokurature ostati nemože; tu imade parnicah, ročištah svagdje, a vlada nemože kazati: neimamo novacah, sutra u Osieku nebude ročišta. Troškovi se moraju platiti.

Predsjednik: (Prema zast. vlade.) Dakle vi predlažete, kako vlada zahtjeva; samo ako se to nebi primilo, za tek. pol godine 2000 tor. (Vladin zastupnik: Jest.)

(Glasovi: Glasovati.)

Izvjestitelj **Josip Muzler**: Vis. sabore! U ime odbora imam samo to kazati, da se ovo pitanje i u odboru potaknulo bilo. Nu odbor je mislio, pošto je već pol godine prošlo, a vlada ima za nepredvidne potrebe novacah dozvoljenih, to će se joj taj trošak, ako novac u dobre svrhe upotriebi, naknadno dozvotiti. S toga predlažem, da vis. kuća primi predlog odbora.

(Glasovi: Prima se.)

Predsjednik: Najveća svota je vladina, koja ište 3627 for. u ime advokatskih poslovah. Dakle koja su gospoda za predlog, da se vladi u to ime dozvoli 3627 for., neka izvole ustati. (Ustane manjina.)

Vladin predlog je pao.

Gospoda, koja su za predlog, da se bar za tek. pol godine dozvoli 2000 for., neka izvole ustati. (Ustane manjina.) I taj predlog je pao.

Sada dodje predlog odbora, koji glasi, da se za tek. godinu dozvoli samo 500 for. u ime naplate kralj. fin. prokurature za obavljanje zem. odvjetničkih posalah u minuloj polovici tek. god., a ono drugo da se briše. Gospoda, koja su za taj predlog, neka izvole ustati. (Ustane većina.)

Dakle prima se predlog odbora.

Izvj. **Josip Muzler**: Stavku 11. prihvatio je odbor, kako vlada traži. (Prima se.)

Na stavku 12. predlaže odbor: (Čita:) „Plaću i stanarinu . . . . . odobriti naslov 1. u svoti 149.583 for.“ (Prilog 2.) (Prima se.)

Naslov 2. Saborski troškovi, primio je odbor po predlogu vlade. (Glasovi: Prima se.)

Josip Turelli: Vis. sabore! Ja sam doznao, da su se iz ove svote za saborske troškove namirivale vojničke asistencije, koje su se prigodom izborah upotrebljavale. Radi izvjestnosti molio bi g. zastupnika vlade, da bi nas u toj stvari ubavjestiti izvolio.

Zastupnik vlade **Ivan Vardian**: Pitanje ovo, mislim, spada na ono vrieme, kad će pred vis. kuću doći zaključni računi; onda će biti prilika vladi o tom se izkazati, našto se ova svota potrošila, i opet vis. saboru, da svoje mnienje izrekne.

Predsjednik: Dakle saborske troškove u svoti od 50.000 for. odobri sabor.

Dižem sjednicu, i molim sutra.

(1 sat, 30 minutah.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

šestnajste sjednice sabora kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, držane dne 13. kolovoza 1872. pod predsjedanjem preuzvišenog gospodina Ivana Mažuranića u glavnom gradu Zagrebu.

Po otvorenju sjednice čitan bi zapisnik prošle sjednice i bez preinake odbobren. Čitaju se na sabor prispjevši podnesci i to:

1. Obćinstvo županije varaždinske 275/sab. obraća se molbeno na sabor radi tražene po žiteljih iz kotara ivaničkoga, varaždinskoga i bivšeg belskog odštete za izgubljene u Ugarskoj godine 1848. konje, kola i ine stvari.

2. Obćina sv. Ivanska, bjelovarske županije, 267 sab., moli, da joj se erarna sgrada u Rovišću za školsko zdanje dade.

3. Obćina Gradac, županije virovitičke, 271/sab., moli za izaslanje mješovitog povjerenstva na lice mjesta sbog nepravedno odciepljene joj šume.

4. Andrija Mužina, učitelj u Gradcu, županije virovitičke, moli, da obćina dužnost davanja ogrievnih drvah mjesto do sada opredieljenog paušala sa 52 for. 50 novč. u naravi na se preuzme.

5. Josip Pavičić, učitelj male realke u Varaždinu, moli za naknadnu odštetu suplentske plaće za vrieme od 1. listopada 1867. do 5. svibnja 1868.

6. Žup. kot. službenici i panduri 284/sab. mole poboljšanje plaće i njihova stanja.

7. Miroslav Köröškenji, žup. zagrebačke kastelan, moli nagradu 278/sab.

8. Antun Ausch, gradjanin u Zagrebu, moli, da se iztraga proti Ferd. Reineru radi položene krive prisege sudbeno ponovi.

9. Lugari žup. bjelovarske 272/sab. mole, da se plaće i ini užitci njihovi izjednače sa onimi u ostaloj vojnoj Krajini.

Molbe ove, dočim su po članovih sabora ovog poduprte, upućuju se na odbor molbeni.

10. Kotarani kot. zlatarskog, županije varaždinske, 269 sab., mole, da se zak. čl. IV. u pogledu ženskog prava na razdiobu zadružne imovine preinači.

11. Predstavka prve trgovačke obrtne komore u Senju u pogledu preinake nagodbe sa kralj. Ugarskom.

Podnesci ovi pod br. 10. i 11., poduprti po članovih saborskih, upućuju se na zakonodavni odbor.

12. Izvješće sab. odbora za proračun i narodno gospodarstvo o proračunu za tek. god. 1872.

13. Izvješće odbora sab. za proračun o zakladah zemaljskih.

14. Izvješće odbora peticionalnog, upućuju se na odbor za dnevni red.

15. Financ. sab. odbor podnosi račune o saborskih troškovih za vrieme od 15. lipnja do uključivo 31. srpnja t. g. s molbom, da se takovi cenzuralnom odboru za pregledanje i odobrenje predadu.

Budući da takav odbor nepostoji, bi zaključeno, da ga predsjednik izmedju sab. članovah imenuje; — što on i čini imenovav za članove gg. župana Kraljevića, zastupnike Turkovića i Jurkovića, kojim se računi ovi izručuju.

Zastupnik dr. Kviring predlaže sliedeći zaključak:

Sabor kraljevinah Hrv., Slav. i Dalm. poziva kr. zem. vladu, da neodvlačno zakonsku osnovu ob uredjenju zdravničtva visokoj ovoj kući za ustavno razpravljanje podnese.

Budući predlog ovaj poduprt po 10 članovah, stavit će se na dnevni red i toga radi upućuje se na odbor za ustanovljenje dnevnog reda.

Zastupnik Živković stavlja na kr. zem. vladu interpelaciju sliedećeg sadržaja:

Je li ona u stvari ustrojenja jedne velike realke u Vukovaru i male u Rumi potrebna izvidjenja učinila i da li namjerava skorim svoje izvješće sa shodnim predlogom saboru podnieti.

Pošto je prisutni zastupnik vlade odiela za bogoštovje i nastavu u tom predmetu na interpelaciju odgovorio, da će vlada u skoro zak. osnovu o tom predložiti, zadovoljio se je g. interpelant.

Zatim prešlo se je na dnevni red, i čitana je po treći put zak. osnova ob ukinuću kazni bijenja u kralj. Hrv. i Slav., te je bez preinake jednoglasno prihvaćena.

Nadalje uzeto je u razpravu izvješće sab. izaslanikah i zast. Hrvata i Benj. Kraljevića o preduzetoj iztragi glede izbora nar. zastupnika u trgovištu Samoboru, te pošto su izvješća obojice izaslanikah pročitana; — predlog rumskog zastupnika Joanovića, da se ona jednom odboru ad hoc na mnienje i izvješće predadu, zabačen bi, predlog izaslanika Hrvata, da se izbor Ed. Šuljoka, kao nar. zastupnika za trgovište Samobor ukida, zem. pako vlada pozove, da razpiše u trgovištu Samoboru novi izbor tako, da se isti u „§. 4. čl. II. 1870. propisano vrieme obaviti uzmogne, nakon dulje debate većinom glasovah primljen, uz dodatak zast. Makanca, da zem. vlada oko tog uznastoji, da se za sliedeći novi izbor druga izborna deputacija postavi.

Konačno je predsjednik po smislu učinjena jur saborskog zaključka za verifikatore zapisnikah imenovao gg. zastupnike Hrvoića, Miškatovića, dr. Posilovića i Jagića, te je zaključio sjednicu, a sliedeću na sutra u 10 satih urekao.

Ivan Mažuranić v. r.,
predsjednik.

Josip Turelli v. r.,
sab. bilježnik.

Digitized by Google

Prilog 2.

Izvješće

izaslanoga saborskoga odbora o pregledanju i pretresivanju proračuna za god. 1872.

Proračun potriebštinah unutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za g. 1872., što no ga je kr. zem. vlada prema ustanovi §. 13. zak. čl. II. 1869. vis. saboru predložila, dostojao je visoki sabor na ovaj odbor uputiti za pretresivanje i uz izvješće o posljedku.

Odbor ovaj trsio se je naloženoj si po vis. saboru zadaći što brže udovoljiti i očekivanju vis. sabora što bolje odgovoriti.

I dočim odbor ovaj u svojih sjednicah zapisnike, sadržavajuće opis svestranoga svoga djelovanja visokomu saboru na porabu i uloženje medju saborske spise pod ·. predlaže, ujedno vrhu bitnoga sadržaja učinjenih o raznih točkah prenavedenoga proračuna primjetabah, te tomu dosljedno svojih na visoki sabor upravljenih predlogah podastire sljedeće izvješće.

Prije svega i povodom tim, što je i proti naravi same stvari, da se proračun razpravlja u godini, za koju valjati imade, imenito u tako promaknuto doba godine, kao što to biva tekuće godine; pa jer to smeta i dobroj upravi zemlje, ter otegoćuje i zakonarsko djelovanje sabora, — odbor ovaj predlaže, neka bi visoki sabor izvolio zaključiti:

da se kr. zem. vlada pozove, da ona u smislu §. 13. zak. čl. II. 1869. proračun potriebštinah za unutarnju autonomiju kraljevinah Hrvatske i Slavonije za godinu 1873. visokomu saboru predloži do 15. listopada t. g. 1872.

Zatim, jer konkretalni status svega činovničkoga osoblja ovih kraljevinah, kao niti njegove plaće i beriva nisu sistemizirana stavnim zakonom; već se i jedno i drugo godimice samo prenaša iz prošlih odobrenih proračunah u novi, — odbor ovaj predlaže, neka bi visoki sabor na dalje zaključio:

da se kr. zem. vlada pozove, da ona do 15. listopada t. g. vis. tomu saboru predloži zakonsku osnovu o cjelokupnom statusu svega činovničkoga osoblja kr. zem. vlade i sistemiziranju ovih činovničkih plaćah i inih berivah.

A. Potreba.

Poglavje I.

Odjel za unutarnje poslove.

Na stavku	Na tekući broj	
		Naslov 1. Zemaljska vlada.
1	8	Pošto mjesto šumarskoga izvjestitelja niti je zakonom ustanovljeno, niti se je odbor ovaj o potrebi za tekuću godinu uvjerio, predlaže se: da se predložena svota plaće od 1500 for. nedozvoli i iz proračuna briše.
	11	Plaću za tri perovodna vježbenika po 400 for. u svoti 1200 for. odobrio je odbor po predlogu vlade za tek. god. jedino s toga razloga, što su ovi činovnici faktično jur namješteni, ter je evo već pol godine prošlo; pa se nije htielo iste na priečac lišiti berivah.
2	26	Odbor prihvatio je u načelu predlog vlade, da se činovnikom obzirom na zavladalu skupoću dozvoli doplatak u ime stanarine; ali je odbor to načelo prihvatio samo za niže i slabije plaćeno činovničtvo; pa se uslied toga vis. saboru predlaže zaključak: da se u ime stanarine počamši od 1. srpnja t. g. 1872. dozvoljava doplatak i to: a) činovnikom s plaćom do uključivo 1200 for. 20%. b) činovnikom s plaćom od 1200 for. do uključivo 2000 for. 10% od plaće dotičnoga činovnika. Ovo razmjerje uporabio je odbor ovaj na sve činovnike, pa ga vis. saboru kod pojedine sljedeće dotične stavke ovoga proračuna na usvojenje predlaže.
6	—	S razloga, da je kr. zem. vlada predloženu svotu do sad jurve prekoračila potroškom od 3460 for., odbor predlaže: da se za nagrade i pripomoći dozvoljava 4000 for. i da se ciela ova svota stavi u izvanredne troškove.
8	4	Na temelju vladina obrazloženja i faktično postojećega ugovora predlaže odbor: da se u ime najamnine za kuću Lovrenčićevu dozvoli 2500 for.
9	—	S razloga, da si vladavina tečajem ovo posljednjih godinah ne samo nije stekla povjerenja, dapače je pouzdanje u javne oblasti toli uzdrmano; a jer bi se dozvolom svote u ovoj stavki tražene vladi nekim načinom izražavalo nekakovo povjerenje, predlaže odbor:

Digitized by Google

Na stavku	Na tekući broj	
		da se za razne potrebe vladi na razpolaganje nedozvoli i iz ovoga proračuna briše ciela svota od 20.000 for.
10	—	Jer zemaljsko odvjetničtvo jošte nije zakonom ustanovljeno i ustrojeno, predlaže odbor: da se za tek. godinu dozvoli samo svota od 500 for. u ime naplate kr. financijalne prokurature za obavljanje zemaljskih odvjetničkih posalah u minuloj polovici t. g.: a da se nedozvoli i iz proračuna briše ostatak 3127 for.
12	1	Plaću i stanarinu razpoloživoga dvorskoga savjetnika dra. Livija Radivojevića u svoti od 5880 for. odobrio je odbor; ali vis. saboru predlaže: da se kr. zem. vlada pozove, da ona o tom nastoji, da se dr. Livij Radivojević do buduće godine ili u aktivnu službu namjesti, ili pako s njim normalno postupa. Ostale stavke i tekuće brojeve stavakah naslova 1. odobrio je odbor bez primjetbe i predlaže vis. saboru odobriti naslov 1. u svoti od 149.583 forintih.

Naslov 2.

Saborski troškovi

primljeni su po predlogu vlade u svoti 50.000 for., koja se i vis. saboru na odobrenje predlaže.

Naslov 3.

Županijka uprava.

Na stavku	Na tekući broj	
1	10	Odboru je izviešteno, da dotični pisar županije u Varaždinu posao litografa faktično neobavlja, s toga se predlaže: da se dotičnom pisaru, nedirajuć mu u plaću od 500 fr., nedozvoli i iz proračuna briše litografska nagrada od 200 for.
1	21	Odbor ovaj predlaže: da se za županiju zagrebačku dozvoli 6, a za ostale samo 4 poslužitelja i to: a) za županiju riečku 4 poslužitelja po 250 for. čini 1000 for. b) za ostale županije njih 26 poslužiteljah 200 for. 5200 for., dočim se 200 fr. iz proračuna briše.
1	19	Odobravajuć odbor za ovu godinu dotične plaće predlaže: da se plaće 4 povjerenika sigurnosti po 400 for. u svoti 1600 for. stave u „izvanredne troškove“.
1	26	Faktično imade samo 56 sistemiziranih ranarničkih miestah. Prema tomu odbor predlaže:
		da se dozvoli samo svota 33.600 for., a da se briše 600 for.
1	29, 30	Odbor za ovu godinu odobrava po vladi predložene svote i to za 7 harambašah 1750 for., a za 108 četnikah 21.600 for.; nu pozivno na predlog stavljen pod „naslovom 13 žandarmerija“ predlaže: da se jedna i druga svota, u iznosu 23.350 for., stavi u „izvanredne troškove“.
1	32	Jer se je od nadcestarah uspješnu djelovanju nadati samo na gotovih cestah, odbor po modificiranu zahtjevu vlade predlaže: da se nadcestari dozvole samo za one ceste, koje su bile državne, a sad su zemaljske, i to njih 10 nadcestarah s plaćom po 400 u svoti 4000 for., a ostala svota od 6400 for. da se iz proračuna briše.
1	34	Pošto dva riečka vidoka spadaju na županiju bjelovarsku, za koju je vis. saboru predložen poseban proračun, predlaže odbor: da se samo za 8 riečkih vidokah po 315 for. dozvoli svota 2520 fr.; a ostatak 630 for. da se briše.
2	35	Obzirom na predlog u naslovu 1., stav. 1., tek. broj 26. odbor predlaže. da se svim županijskim činovnikom po razmjerju, predloženom na naslov 1. stavku 1. tek., br. 26. dozvoli u ime stanarine doplatak od plaće po 20% i odnosno 10% u proračunom iznosu od 27.816 fr.; i da se s razloga, što nekoji činovnici u županijskih sgradah na štetu žup. imovine u naravi i bezplatno stan, koji im nepripada, uživaju, vlada poziva, da tomu shodnimi odredbami doskoči.
4	1, 2, 3, 4	Pošto je svota za odielo službenikah već izdana, prihvatio je odbor po predlogu vlade; ali s razloga, da ni poslužitelji kr. zem. vlade ne imaju u to ime više od 40 fr., predlaže vis. saboru: da se u redovite troškove za odielo dozvoli za 30 poslužiteljah županijske središnje i 51 poslužitelja kotarske uprave po 40 for. svota ukupna od 3240 for.; a za ovih 81 poslužitelja po 20 for. svota 1620 for., kao i za 7 harambašah po 60 fr. svota 420 fr. i 108 četnikah po 40 for. svota 4320 for. da se stave u „izvanredne troškove“.
6	5. 6	Odbor je prihvatio po predlogu vlade paušala za 7 cestovnih povjerenikah, te dnevnice i putni trošak za empiričko osoblje u svotah 1400 for. i 800 for., ali predlaže: da se svote ove stegnu u jednu, pa da se svota od 2200 for. dozvoli za sve ovo empiričko osoblje za vanredna putovanja.

Digitized by Google

Na stavku	Na tekući broj	
7	1	Iz razloga, da odbor za sve žup. činovnike, počamši od 1. srpnja t. g. predlaže u ime stanarine doplatak 20%, odnosno 10% od dotične plaće, razumievajuć ovdje i kotarske ranarnike; s toga se predlaže: da se za dva ranarnika županije varaždinske za minulu polovicu t. j. do 1. srpnja tek. god. u ime stanarine dozvoli po 15 for. svota od 60 for. a. vr.; a ostatak 60 for. da se briše.
7	2	Na isti način odbor predlaže: da se za kastelana županije varaždinske samo do 1. srpnja t. g. dozvoli 100 for., a ostalih 100 for. da se iz proračuna briše.
15	—	Plaće za razpoložive županijske činovnike odobrio je odbor po predlogu vlade u svoti 17.934 for., ali vis. saboru predlaže: da se kr. zem. vlada pozove, da ona županijske činovnike, nalazeće se u razpoloživosti do buduće godine ili u službu namjesti, ili s njimi normalno postupa, te prema tomu proračun za god. 1873. udesi. Ostale stavke i tekuće brojeve stavakah naslova 3. odobrio je odbor bez primjetbe. Predlaže se dakle odobrenje naslova 3. sa . . . . 577.983 for.

Naslov 4.

Uzdržavanje sgradah.

Na stavku	Na tekući broj	
1	3	Odbor predlaže: da se bivša bludobolnica pakračka neimenuje više ovako, već kao što je i ustrojena „javna zemaljska bolnica u Pakracu.“
2	2	Pošto se je odbor osvjedočio, da ciela svota po vladi sa 1000 for. zahtievana nije za tek. god. potrebna, predlaže: da se u ime poreza za zemaljske sgrade dozvoli samo 100 for., a ostalih 900 for. da se brišu.
4	—	Povodom modificirana predloga vlade predlaže odbor: da se za dizanje II. kata i adaptiranje zemaljske sgrade t. g. kuće Ferićeve dozvoli 10.000 for., te da se brišu ostalih 15.798 forintih. Ostale stavke i tekuće brojeve stavakah ovoga naslova prihvatio je odbor bez opazke. Dakle se predlaže cieli naslov 4. sa . . . . 19.600 for.

Naslov 5.

Zdravničke potrebe

primljene su po predlogu vlade u svoti 95.080 for., koju svotu vis. sabor odobriti izvoli.

Naslov 6.

Prinesci za narodne zavode i narodno-gospodarske svrhe.

Na stavku	Na tekući broj	
1	1. 2 3	Subvencija za narodno zemaljsko kazalište odbor predlaže: da se dozvoli samo 28.000 for., a da se briše 4000 forintih; — ujedno da se izabere saborski odbor imajući izpitati malne dosadanje kazalištne uprave i predložiti način bolje uprave; a kraljevska zemaljska vlada da se pozove, da ona u smislu zaključka sabora god. 1870. lože u kazalištu za buduće javnom dražbom iznajmljuje.
2	—	Za križevačku gospodarsko-šumarsku učionu odobrava odbor po predlogu vlade svotu od 34.232 for.; nu predlaže: da se pozove saborski odbor za pripravu zakonskih predlogah, odnosno pododbor za nastavu, da u sporazumku s vladom izpita stanje i napredak toga učilišta, pa da vis. tomu saboru učini predlog o preustrojstvu ovog zavoda.
3	—	Za gospodarsko družtvo u Zagrebu, kao zavod velike važnosti, odbor po vladi predloženu svotu od 3000 for. povisuje i predlaže: da se dozvoli kao i prošle godine 6000 for.; ali polovica ove svote u iznosu 3000 for. samo pod taj uvjet, ako se provede obećano preustrojstvo ovoga zavoda. Ostale stavke i tekuće brojeve stavakah naslova 6. odobrio je odbor po predlogu vlade, i time se predlaže na odobrenje vis. saboru sa . . . . 92.932 for.

Naslov 7.

Zaklade i štipendiji.

Na stavku	Na tekući broj	
1	—	S razloga, da se narodna umjetnost podigne, a tomu se samo od domaćih sinovah nadati može, odbor predlaže: da se umjetnički štipendiji umnožaju još sa dva mjesta po godišnjih 700 for. te da se s toga po vladi predložena svota od 2000 for. povisi na 2350 for., kako će se za predstojeći tromješečni naukovni tečaj u tek. god. dvojici domaćih mladićah, želećim se posvetiti umjetnosti, podieliti svakomu štipendij od 175 for.

Na stavku	Na tekući broj	
2	1 2	Odobravajuć tehnička štipendija za dva teknika u Belgiji ili Švajcarskoj po 500 for. u svoti 1000 forintih, odbor s toga razloga predlaže: da se i štipendija za 3 teknika u Beču ili Pragu povise svaki od 350 for. na godišnjih 500 for., počamši od 2. listopada t. g., pa da se tomu dosljedno dozvoli svota 1162 for.
3	1 2 3	Odbor želi, da se i liečnička štipendija povise, te vis. saboru predlaže: da se štipendija povise, i to: za 5 liečnikah od 315 for. na godišnjih 500 for.; za 3 živinovračitelja od 210 for. na godišnjih 300 for.; za 6 primaljah od 84 for. na 120 for., pa da se prema tomu obzirom na tromjesečni naukovni tečaj u tek. god. dozvoli: za 5 liečnikah . . . . . . 1806 for. za 3 živinovračitelja . . . . 697 „ za 6 primaljah . . . . . . 720 „ ukupno 3223 for.
5	1	Uslied preinačena predloga vlade odbor predlaže: da se pod imenom Hallerove gospojinske zaklade, dakako kao izvanredni trošak, dozvoli za 2 zakladne zadužbine po 420 for. svota 840 for., a da se briše ostatak 420 for.

Ostale stavke i tekuće brojeve stavakah ovoga naslova primio je odbor bez primjetbe, pa vis. saboru predlaže odobrenje sa 10.325 for.

Naslov 8.

Uzdržavanje pastuhah i oplemenjenje konjah.

Na stavku	Na tekući broj	
1	1	Na temelju vladina obrazloženja od potrebe je za redovitu upravu i uzdržavanje pastuhah u varaždinskoj pastuhari 40.000 for., a za nabavljene privatne pastuhe 3850 for., pa s toga odbor predlaže: da se u to ime dozvoli samo 43.850 for., a da se briše ostalih 15.150 for.

Stavku 2. tekuće brojeve 1. i 2. ovoga naslova za oplemenjenje konjah prihvatio je odbor po predlogu vlade svotu 1000 for.

Predlaže se vis. saboru odobriti naslov 8 sa . . . . 44.850 for.

Naslov 9.

Razne potrebe.

Na stavku	Na tekući broj	
7	—	Obzirom na zaključak sabora od god. 1870. odbor, odobriv po predlogu vlade svotu predlaže: da se paušal za uredovna oglasivanja u „Narodnih Novinah“ sa 2500 for. stavi u „izvanredne troškove“; a kr. zem. vlada da se pozove, da ona vis. tomu saboru predloži osnovu ob utemeljenju „zemaljskoga vladnoga službenoga viestnika“ za službena oglasivanja.

Ostale stavke i tekući brojevi stavakah ovoga naslova prihvaćeni su po odboru bez opazke.

Neka bi dakle vis. sabor odobrio naslov 8 sa . . . . 13.822 for.

Naslov 10.

Kaznione.

Na stavku	Na tekući broj	
1	2 4	Osvjedočen odbor, da su službe kontrolora i pisara u kaznioni lepoglavskoj sasvim suvišne, predlaže, neka bi vis. sabor zaključiti izvolio, da se ne dozvoli, već iz proračuna briše kontrolor s plaćom . . . . 1000 for. i pisar s plaćom . . . . . 500 „ ukupno 1500 for.
4	1 b)	Da u Lepoglavi kaznenici grčko-iztočnoga vjeroizpoviedanja češće imadu službu božju, te da jim se po svešteniku njihova obreda češće dieli moralna nauka i duševna utjeha, odbor predlaže, neka bi vis. sabor izvolio zaključiti: da se za predstojećih pet mjesecih putni troškovi i dnevnice sveštenika grčko-iztočne vjere pomnože sa 100 for. i time dozvoli svota 340 for. — Ujedno pako poziva se kr. zem. vlada, da u budućem proračunu za god. 1873. predloži stalnu primjerenu plaću za dva stalna duhovnika kaznione lepoglavske, i to jednoga katoličke, a drugoga grčko-iztočne vjere.
9	1 a)	Obzirom na prosječni broj kaznenikah u Lepoglavi odbor vis. saboru predlaže na zaklučenje: da se za obskrbu za 650 kaznenikah u Lepoglavi po 27 nvč. na dan računajuć dozvoli svota od 65.300 for., a ostatak od 8815 for. ima se iz proračuna brisati.
11	—	Pošto je i sama vlada odstupila od zahtievane svote u potrebu za tvornice i djelaonice, predlaže odbor: da se svota od 2000 for. iz proračuna briše

Digitized by Google

Na stavku	Na tekući broj	

Ostale stavke i tekuće brojeve stavakah ovoga naslova odobrio je odbor; pa se vis. saboru predlaže:

odobrenje naslov 10. sa . 90.478 for.

Naslov 11.

Gradjevni odsjek zemaljske vlade.

2 — Po gore ustanovljenom razmjerju od 20 i 10% predlaže odbor:

neka bi vis. sabor izvolio dozvoliti u ime stanarine proračunani doplatak u iznosu 775 for., a brisati ostatak po vladi predložene svote u iznosu 285 for.

9 — Prihvativ odbor po vladi predloženu svotu od 980 for. predlaže:

neka bi vis. sabor izvolio zaključiti, da se kr. zem. vlada pozove: razpoložive gradjevne činovnike ili opet u službu namjestiti, ili jih nakon minule pogodovne godine u mir staviti.

Dočim odbor ostale stavke i tekuće brojeve stavakah po predlogu vlade prihvaća, predlaže vis. saboru:

da se cieli naslov 11. odobri sa 17.475 for.

Naslov 12.

Cesto- i vodogradjevine zemaljske.

1 2 3 | 1 2 Na temelju obrazloženja vladina odbor bez obzira na izkazanu u proračunu redovitu i izvanrednu potrebu predlaže vis. saboru:

neka bi za uzdržavanje i gradjenje cestah i mostovah, te vodogradjevinah, nabavu cestovnoga materijala, posebne gradjevine, nabavu i popravak orudja i spravah dozvoliti izvolio:

za 7 županijah provincijalnih 309.250 fr. 34 n.
za županiju bjelovarsku . 17.360 „ 66 „
ukupno dakle 326.611 fr. — n.

te time, kao što to u svoti i vlada predlaže, naslov ovaj odobrio sa . . . 326.611 for.

Podjedno predlaže:

neka bi visoki sabor zaključio i kr. zem. vladu pozvao, da se svota ova od 326.611 for. na korist pojedinih županijah stavi u depozitum, i iz računa autonomnoga zemaljskoga budgeta definitivno izdade.

Napokon odbor vis. saboru predlaže zaključiti:

da se kr. zem. vlada pozove ovomu saboru predložiti:

a) zakonsku osnovu o gradjenju i uzdržavanju svih zemaljskih i kotarskih cestah uz uvedenje t. z. cestarah: ujedno pako da se predloži i nacrt mreže svih tako gotovih kao i potrebnih cestah zemaljskih, kotarskih i općinskih uz evidenciju cestah državnih;
b) zakonsku osnovu ob ukinuću svih cestovnih i mostovnih maltah.

Naslov 13.

Žandarmerija.

1 2 3 | 1—22 Prihvativ odbor sve stavke i tekuće brojeve stavakah po predlogu vlade predlaže vis. saboru

odbriti naslov 13. sa . . 196.850 for.

Podjedno se iz razloga, da niti c. kr. oružničtvo po svom današnjem sustavu, niti postojeće četničtvo pravoj sigurnostnoj svrsi neodgovara, vis. saboru predlaže:

pozvati kr. zem. vladu, da čim prije vis. tomu saboru predloži zakonsku osnovu ob ustrojstvu „zemaljske straže sigurnosti."

Naslov 14.

Zemaljsko računovodstvo.

2 — Pozivno na gore prihvaćeno razmjerje od 20 i 10% odbor vis. saboru predlaže:

neka bi zaključiti izvolio: dozvoliti u ime stanarine doplatak u proračunanu iznosu od 2306 for., a brisati ostatak 410 for.

Ostale stavke i tekući brojevi stavakah odobreni su po predlogu vlade, pa se vis. saboru predlaže:

odobriti naslov 14. u svoti . 36.818 for.

Nu jer je postojeće kr. zemaljsko računovodstvo samo pomoćni ured kralj. zemalj. vlade, ter od ove kao takav sasvim odvisi, odbor na dalje visokom saboru predlaže:

pozvati kr. zem. vladu, da vis. tomu saboru čim prije predloži zakonsku osnovu ob ustrojstvu neodvisnoga zemaljskoga vrhovnoga računarsko-kontrolnoga ureda.

Naslov 15.

Zemaljska blagajna.

1 | 6 7 Osvjedočivši se odbor o suvišnosti i nepotrebi dotičnih službovnih mjestah predlaže visokom saboru

dozvoliti samo jedno mjesto oficijala po 800 for.; a nedozvoliti i iz proračuna brisati drugo mjesto oficijala sa . . 800 for.
i jedno mjesto oficijala sa . . 700 „
dakle brisati svotu 1500 for.

Digitized by Google

Na stavku | Na tekući broj

Na temelju gore prihvaćena razmjerja od 20 i 10% predlaže odbor vis. saboru:

dozvoliti u ime stanarine proračunjanu svotu od . . . . 625 for.
a brisati vladom predloženi višak u iznosu od . . . . . . 325 for.

Prihvaćajuć odbor ostale stavke predlaže: odobriti naslov 15. u cielom sa 10.565 for.

Naslov 16.

Razni nepredvidni troškovi.

Odbor prihvaćajuć po vladinu predlogu stavku 1. sa 10.000 for. predlaže nadalje, neka bi vis. sabor izvolio:

dozvoliti u proračun kao stavku 2. „izvanredni trošak“ za tekuću godinu uvrstiti u ime troškovah učešća kraljevine Hrvatske i Slavonije na bečkoj svjetskoj izložbi 10.000 for. kao predujam time, da se to pitanje načelno riešiti imade izmedju domaće autonomne vlade i vlade ugarske, koja bi zajedničke ove u interesu obrta i trgovine troškove iz zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga budgeta namiriti imala.

Predlaže dakle, neka bi vis. sabor izvolio odobriti naslov 16. sa . . . 20.000 for.

Naslov 17.

Mirovinske pristojbe.

Odbor stavke ovoga naslova u ničem preinačio nije, te s toga predlaže:

odobriti u cielosti naslov 17. sa 112.449 for.

Nu na temelju podatakah iz proračuna samoga kao i crpljena u ovo godinah izkustva odbor vis. saboru predlaže sljedeća dva zaključka:

pozvati kr. zem. vlada, da ona

a) u razpisivanju natječaja za izpražnjene službe izrično napomenuti imade, da je i umirovljenim činovnikom slobodno natjecati se za razpisana dotična službovna mjesta, pa da umirovljeni činovnici imadu prednost pred drugimi natjecatelji kod ravnih sposobnostih;

b) da se kralj. zem. vlada kod umirovljenja, stavljanja u razpoloživost, snabdjevanja providbami, milostinjami i t. d. strogo drži za sad još postojećih normalijah, a i pravednosti naprama dotičnim činovnikom i osobam; — te da ona čim prije vis. tomu saboru predloži obećanu zakonsku osnovu u tom predmetu.

Napokon se iz razloga svakomu dosta poznatih predlaže, neka bi vis. sabor izvolio zaključiti kao što sliedi:

Sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije prema položaju, koji Hrvatska i Slavonija usljed državopravne nagode naprama Ugarskoj zauzima, — prema načinu uredjenja njezinih financijah, koje su joj s Ugarskom sasvim zajedničke, tako, da je ona za uzdržavanje svoje autonomije na izvjestni paušalni, za pokriće autonomne uprave opredieljeni iznos od 2,200.000 for. ograničena, nesmatra se pravno obvezanim, da tereti, nastali od umirovljenja c. kr. činovnikah, koji su u Hrvatskoj i Slavoniji slučajno služili, ali prije nego je autonomija ovih kraljevinah u život stupila služiti prestali, na autonomni zemaljski budget pasti, te da se iz autonomnoga paušala izplaćivati mogu; a još manje mirovine onih činovnikah, koji u Hrvatskoj i Slavoniji niti služili nisu.

S toga dopuštajuć, da se takove mirovine glede u predležećem svotniku za god. 1872. navedenih c. kr. činovnikah i službenikah medjutimno kao „izvanredan trošak“ i samo p r e d u j m i c e za izplaćivanje odobre, upućuje se ujedno po ovom saboru jur izabrani kraljevinski odbor, da radi odstranjenja ovoga kao medjutomnoga tereta od našega zemaljskoga budgeta, te prenešenja kao zajedničkoga tereta na zajednički ugarsko-hrvatski budget, s odnosnim kraljevinskim odborom sabora ugarskoga u svoje vrieme u dogovor stupi, razpravu o tome povede i uspjeh takove saboru za dalnju odluku izviesti.

Poglavje II.

Odjel za bogoštovje i nastavu.

Naslov 1.

Vjerozakonski zavodi.

3 | 9 | Prihvativ odbor nadopunitbe za niže svećenstvo u biskupiji senjskoj predlaže visok. saboru:

pozvati kr. zem. vladu, da s ordinarijatom biskupije senjske nastavi i čim prije dovrši razpravu o regulaciji plaće župnikah biskupije senjske u civilnoj Hrvatskoj.

Stavke i tekuće brojeve pojedinih sta-

Digitized by Google

Na stavku	Na tekući broj	

vaka ovoga naslova odbor u ničem preinačio nije, pa zato predlaže vis. saboru:
da se u cielosti odobri naslov 1. u svoti vladom predloženoj sa . 138.569 for.

Naslov 2.

Zaklade i prinesci u svrhe bogoštovne.

Sve stavke naslova ovoga predlažu se na odobrenje po predlogu vlade sa 20.946 for.

Naslov 3.

Školski zavodi.

1 b) 2 Uzev odbor u obzir, da se svrha naukovnoga zavoda u obće, a pravoslovne akademije napose postici dade samo vrstnimi naučnimi silami; a vrstni i dobri profesori naći se mogu samo uz dobre plaće; uzimajuć na dalje u obzir plaće profesorah u inozemstvu, odbor visokomu saboru predlaže:
da se počamši od 1. listopada t. g. 1872. pa do otvorenja sveučilišta u Zagrebu dozvoljava povišena plaća, i to:
a) redovitim profesorom godišnjih 1800 for.;
b) vanrednim „ „ 1500 for.;
c) suplentom 60% od plaće redovitoga profesora, dakle godišnjih 1080 for.
nadalje se dozvoljava mjesto desetgodišnjega petgodišnji doplatak; dočim se u mjesto 400 for. osobnoga doplatka dozvoljuje samo 200 for.
Na ovaj način dakle dozvoljava se ukupna svota . . . . 18.000 for.

1 — 3 4 5, 7 8 9, 10, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 27, 28, 30 Iz razloga na stavku ovu tek. br. 2. napomenutih odbor predlaže:
da se počamši od 1. listopada t. g. 1872. pa dotle, dok se nepredloži nova zakonska osnova o sistemiziranju gimnazijalnoga učiteljskoga osoblja, te njegove plaće i berivah, dozvoljava povišena plaća gimnazijalnim učiteljem, i to:
a) u gradu Zagrebu:
temeljne plaće . . . . 900 for.
mjestnoga doplatka . . . . . . 150 „
petgodišnjega doplatka . . 200 „
i u ime stanarine po gore na ine činovnike prihvaćenom razmjerju 20% i odnosno 10% doplatak na temeljnu plaću, te mjestni i petgodišnji doplatak;
b) za gimnazije u Rieci, Varaždinu, Osieku, Požegi i Karlovcu
temeljne plaće . . . . . . 900 for.,
petgodišnjega doplatka . . . 200 „
i u ime stanarine po gore prihvaćenom razmjerju 20% i odnosno 10% doplatak od temeljne plaće i petgodišnjeg doplatka.
Za dosadanje suplente pako na gimnazijah dozvoljava se i u napriedak dosadanja njihova plaća, i to:
u gradu Zagrebu . . . . . . 680 for.
a u ostalih gradovih . . . . . 605 „
Za suplente pako, koji će se tekar na novo imenovati, dozvoljava se bez obzira na gradove godišnja plaća od 600 for.
Katekete ostaju u uživanju svoje plaće dosadašnje.
Ustanovljeni višak plaćah učiteljskoga osoblja na gimnaziji karlovačkoj na koliko nadilazi sistemizirane za to osoblje plaće iz zaklade Markezijeve, imade se izplaćivati iz autonomnoga budgeta ovih kraljevinah.
Dozvoljava se dakle na ovaj način ukupno proračunana svota od 75.263 for. u ime plaće i doplatka.
Nadalje se povodom predložena reguliranja plaće učiteljem i suplentom predlaže:
odobriti za tekuću godinu kao „izvanredni trošak“ svotu 1460 for.

2 — Po gore iztaknutom razmjerju od 20% i odnosno 10% predlaže se:
odobriti proračunanu svotu od 6580 for.

3 1 Iz obzira na mnogodišnje revno službovanje, te siromašno stanje predlaže odbor:
da se sadanjemu pedelu na pravoslovnoj akademiji Franji Bubliću na cielu tekuću godinu dozvoli osobni doplatak od 85 for. na plaću mu od 315 for., što zajedno iznaša 400 for.

4 1 2 Obzirom na povišene plaće odbor predlaže:
u ime funkcijonalnoga doplatka ravnatelju pravoslovne akademije, zatim ravnateljem gimnazijah u Zagrebu, Rieci, Varaždinu, Osieku i Požegi dozvoliti samo po 300 for. ili ukupno 1800 for., a brisati iz proračuna ostalih vladom predloženih 468 for., kao i 20% doplatak ravnatelju gimnazije karlovačke u iznosu 42 for.

13 8 Nedirajući u svotu po vladi sa 8000 for. predloženu odbor predlaže:
da se podpore za pripravnike u Beču i Pragu od dosadašnjih 400 for. pojedince povise na godišnjih 500 for.

*

Digitized by Google

Na stavku | Na tekući broj

18 4 Pošto je već pol godine minulo, a odbor je o dostatnosti uvjeren, predlaže

za najmovinu u svrhu smještenja pravoslovne akademije za mjesec listopad, studeni i prosinac t. g. dozvoliti samo 2000 for., te brisati iz proračuna ostalih 600 for.

18 6 Jer se tekuće godine već graditi neće, a doskora se ima otvoriti sveučilište u Zagrebu, odbor predlaže:

da se za podignuće drugoga kata na sgradi pravoslovne akademije nedozvoli, već briše svota od 60.500 for.

18 7 Pošto se u tekućoj godini sveučilište otvoriti neće, predlaže ovaj odbor:

nedozvoliti i brisati svotu 29.000 for.

Prihvativ odbor ostale stavke i tekuće brojeve predlaže:

da se odobri naslov 3. sa . . 172.019 for.

Naslov 4.

Zaklade i prinesci u svrhe nastavne.

1 — Pošto je obrazložena potreba, da se uredski i pisarni paušal povjerenstva za državne izpite s predloženih 32 for. povisi, to se predlaže:

u to ime dozvoliti 50 for.

2 — Odobravajuć odbor izložene svote predlaže, neka bi vis. sabor zaključio:

pozvati kr. zemaljsku vladu, da čim prije vis. saboru predloži osnovu ob ustrojstvu pomorske učione u Bakru.

5 1 2 Jedno štipendijalno mjesto na terezijanskoj akademiji u Beču jest nepopunjeno, zato se predlaže:

odobriti za 2 štipendista . . . 1050 for.
i k odielu jim prinos . . . 210 „
a ujedno pozvati kr. zemaljsku vladu, da treće za sad izpražnjeno štipendijsko mjesto nepopuni dotle dok se u tom predmetu pitanje nerieši načelno, pošto ovaj zavod neodgovara potrebam našega naroda.

Zatim odbor iz obće poznatih važnih razlogah predlaže, neka bi vis. sabor zaključio:

dozvoliti za siromašnije sinove iz hrvatskoga Primorja počamši od 1. listopada t. g. pet štipendija po godišnjih 200 for., dakle svega 1000 for., na pomorskoj učioni u Bakru.

Pošto su ine stavke ostale nepromienjene, predlaže odbor:

odobriti naslov 4. sa . . 35.370 for.

Napokon, jer odbor scieni, da vis. saboru treba da je jedna od najglavnijih brigah, kako će se unaprediti promet i trgovina, a to se postigava strukovno-naukovnim izobraženjem stališa trgovačkoga, predlaže se vis. saboru:

pozvati kr. zem. vladu, da ona čim prije vis. tomu saboru podnese osnovu ob ustrojenju višega trgovačkoga učilišta u zemlji.

Naslov 5.

Mirovinske pristojbe.

Na koncu ovoga poglavja odbor iz važnih i lako uvidljivih razloga predlaže, neka bi vis. sabor izvolio zaključiti još sljedeće:

a) Izabranoj po tom saboru kraljevinskoj deputaciji ima se dati uputa, neka ona s odnosnim kraljevinskim odborom sabora ugarskoga povede razpravu i stavi zahtjev, da se vjerozakonske i naukovne zaklade, pripadajuće našoj zemlji, a nalazeće se još i sad pod upravom vlade ugarske, izruče autonomnoj upravi kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.
b) Poziva se kr. zem. vlada, da čim skorije pronadje i saboru tomu predloži ključ, po kojem će se porazmierno iz zemaljskih sredstva dati podpora i crkvi grčko-iztočnoj već i za tekuću god. 1872. i to sve dotle, dok se zaklade pripadajuće u zemlji crkvi katoličkoj nalaze pod upravom zemaljske vlade, te dotle, dok crkva katolička iz zemaljskih sredstvah dobiva podporu u svrhe bogoštovne.
c) Poziva se kr. zem. vlada, da potrebita izvidjenja i korake učini, kako bi se imovina, pripadajuća u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji crkvi katoličkoj čim prije izručila i predala u upravu same katoličke crkve, da se time izbjegne podpori, koja se daje iz zemaljskoga budgeta u bogoštovne svrhe.

Poglavje III.

Pravosudje.

Osvjedočen odbor o tom, da je neodvisno sudstvo i valjano pravosudje po svaki narod, neobhodno potrebno, imenito po narod hrvatski od prieke nužde, predlaže vis. saboru:

Digitized by Google

Na stavku	Na tekući broj	

neka se pozove kr. zemaljska vlada, da ona čim prije saboru tomu predloži osnovu o preustrojenju sudbenih oblastih; te da u proračunu za buduću god. 1873., uzimajuć obzir na položaj činovnikah pravosudnih shodnije ustanovi njihove plaće, imenito sudacah kod kr. stola sedmorice.

Uzimajuć obzir na vladajuću skupoću scieni odbor za potrebno, da se plaće službenoga osoblja kod kr. sudovah povise, kako je to u dotičnih stavkah i provedeno u smislu sljedećega predloga:

neka se za sve poslužno osoblje kr. stola sedmorice, kr. banskoga stola i svih kr. žup. sudbenih stolovah radi skupoće dozvoli doplatak 20% od dotične plaće.

Naslov 1.

Stol sedmorice.

1 | 9 10 11 — Odobravajuć odbor po vladi predložene pojedine plaće u iznosu 1050 for. predlaže:

da se ovomu zaslužnomu osoblju dozvoli u ime skuparine 20% doplatak od plaće u iznosu 210 for.

2 | — U ime stanarine predlaže se po prihvaćenom razmjerju od 20 i odnosno 10%:

dozvoliti svotu od 445 for., a brisati ostalih vladom predloženih 2498 for.

Ostale točke ovoga naslova odobrava odbor, pa predlaže:

odobrenje naslova 1. sa 32.016 for.

Naslov 2.

Banski stol.

1 | 16 17 18 19 — Odobravajuć dotične plaće u iznosu 9030 for. predlaže se:

dozvoliti ovomu poslužnomu osoblju u ime skuparine doplatak u iznosu 406 for.

2 | — Stanarina po predloženu razmjerju od 20% i 10% predlaže se:

dozvoliti svotom od 1293 for.

Prihvaćajuć odbor ostale točke po predlogu vlade predlaže:

odobrenje naslova 2. sa 70.115 for.

Naslov 3.

Županijski sudbeni stolovi u Zagrebu, Osieku, Varaždinu, Križevcih, Požegi, Vukovaru i na Rieci.

2 | — U ime stanarine po razmjerju 20 i odnosno 10% predlaže se: odobriti svotu u inosu 10.350 forintih.

4 | — Svote za najmovine prihvaćene su po predlogu vlade, ali se predlaže:

pozvati kr. zem. vladu, neka ona sa županijami povede i čim prije dovrši razpravu glede vlastničtva, posjeda i uprave imovine žunanijah i njihovih tražbinah naprama zemaljskomu eraru, te da ona što prije saboru predloži o tom zakonsku osnovu.

5 | 1 Naklade za namirivanje pisarničkih te putnih troškovah i dnevnicah za karna uredovanja predlaže odbor povišenje sa 5000 for. i tim da se

dozvoli 35.000 for. tako, da su kr. žup. sudbeni stolovi dužni za tekuću godinu iz ove zaklade izpričivati sve troškove karnoga uredovanja kotarskih sudovah; a ne više županije iz dozvoljena jim paušala od 50.000 for.

8 | — Za priredjenje i dogradjenje uzah u Varaždinu predlaže se po preinačenu predlogu vlade

nedozvoliti za tekuću godinu 10.000 for.

Pošto su ostale svote prihvaćene po predlogu vlade, predlaže se odobrenje naslova 3. sa . . . . 239.243 for.

Naslov 4.

Troškovi tičući se svih sudovah.

2 | — U ime stanarine po predloženu doplatku od 20% odnosno 10% predlaže se dozvoliti svotu od . . . . . 1080 for.

7 | 11 Pristojbe krvnika predlaže odbor brisati sasvim u iznosu 1008 for.

Prihvativ odbor ostale svote predlaže odobriti naslov 4. sa . . 113.270 for.

Naslov 5.

Troškovi za urbarske sudove.

Pošto se posebni urbarski sudovi uvesti neće predlaže se brisati cielu svotu od 18.000 for.

Naslov 6. sad 5.

Gruntovne oblasti.

2 | — Usljed prihvaćenih 20% i odnosno 10% doplatka u ime stanarine. predlaže se dozvoliti svotu od 1810 for.

Ostale svote primljene su po predlogu vlade i imao bi se odobriti naslov 6. sa 24.460 for.

Naslov 7. sad 6.

Mirovne pristojbe.

Predlaže se po predlogu vlade odobrenje ciele svote od . . 46.283 for.

Digitized by Google

B. Pokriće.

Pošto je odbor ukupno pokriće u oba poglavja prihvatio, predlaže se vis. saboru:

odobriti u cielosti po predlogu vlade:

poglavje I. za unutarnje poslove sa 12.800 for.

„ II. „ bogoštovje sa 143.400 for.

Što se tiče obćenitoga pregleda na strani 1. proračuna, odbor ovaj, prihvaćajuć ostale stavke, predlaže, neka bi vis. sabor sve svote pod stavkom 8. tekući broj 1—5, u ukupnom iznosu od 600.058 for. u stupac „izvanredno“ kao „izvanredno“ pokriće iz prištednjah proračuna godine 1869., 1870., 1871. prenieti izvolio, jer se nijedna od ovih posebnih svotah nemože kao redoviti dohodak smatrati.

Podjedno ovaj odbor usljed zaključka vis. sabora iz sjednice XI. na podnesak kr. zem. vlade od 5. srpnja t. g. br. 8152., a sab. br. 73. vis. saboru predlaže zaključiti u pogledu indemniteta sljedeće:

Sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije kr. zem. vladi za troškove samoupravne učinjene u tekućoj godini do sad, kao i one, koji se učinit imadu u napredak, podieljuje indemnitet unutar granicah po saboru odobrenoga ovogodišnjega proračuna tom opazkom, da u tom nenazire izraz povjerenja naprama vladi, — no da ga na takov postupak upućuju jedino obziri na jošte neuredjeno stanje u zemlji.

Konačno podnaša se vis. saboru osnova zakonskoga članka o zemaljskom proračunu za god. 1872., koju no je kr. zemaljska vlada ovomu odboru kratkim putem na razpravu izručila, a odbor ju prema gornjim svojim predlogom preinačio, kako sliedi:

Zakonski članak

o proračunu za potriebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za god. 1872.

§. 1.

Za potriebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za god. 1872. ustanovljuju se troškovi sa 2,749.478 for., dva milijuna sedam stotinah četrdeset i devet hiljadah, četiri stotine i sedamdeset i osam forintih austr. vried.

§. 2.

Svota ova razdieljuje se na sliedeća poglavja:

I. POGLAVJE.

Odjel za unutarnje poslove.

Naslov 1.

Kralj. zemaljska vlada . . . . 149.583 for.

Naslov 2.

Saborski troškovi . . . . 50.000 for.

Naslov 3.

Županijska uprava . . . . 577.983 for.

Naslov 4.

Uzdržavanje zgradah . . . . 19.600 for.

Naslov 5.

Zdravničke potrebe . . . . 95.080 for.

Naslov 6.

Prinesci za narodne zavode i gospodarske svrhe . . . . 72.932 for.

Naslov 7.

Zaklade i štipendiji . . . . 10.325 for.

Naslov 8.

Uzdržavanje pastuhah i oplemenjenje konjah 44.850 for.

Naslov 9.

Razne potrebe . . . . 13.822 for.

Naslov 10.

Kaznione . . . . 90.478 for.

Naslov 11.

Gradjevni odsjek zemaljske vlade . . . . 17.475 for.

Naslov 12.

Cesto- i vodogradjevine zemaljske . . . . 326.611 for.

Naslov 13.

Žandarmerija . . . . 196.850 for.

Naslov 14.

Zemaljsko računovodstvo . . . . 36.818 for.

Naslov 15.

Zemaljska blagajna . . . . 10.565 for.

Naslov 16.

Nepredvidljivi troškovi . . . . 20.000 for.

Naslov 17.

Mirovne pristojbe . . . . 112.449 for.

II. POGLAVJE.

Odjel za bogoštovje i nastavu.

Naslov 1.

Vjerozakonski zavodi . . . . 138.569 for.

Digitized by Google

Naslov 2.

Zaklade i prinesci u svrhe bogoštovne . . 20.946 for.

Naslov 3.

Školski zavodi . . . . 172.019 for.

Naslov 4.

Zaklade i prinesci u svrhe nastavne . . . 35.370 for.

Naslov 5.

Mirovne pristojbe . . . . 11.776 for.

III. POGLAVJE.

Odjel za pravosudje.

Naslov 6.

Stol sedmorice . . . . 32.016 for.

Naslov 2.

Banski stol . . . . 70.115 for.

Naslov 3.

Županijski sudovi . . . . 239.243 for.

Naslov 4.

Troškovi tičući se sviuh sudovah . . . . . 113.270 for.

Naslov 5.

Gruntovne oblasti . . . . 24.460 for.

Naslov 6.

Mirovne pristojbe . . . . 46.273 for.

§. 3.

Troškovi prediducim §-om odobreni imadu se pokriti:

a) svotom od 2,200.000 for. a. vr. za potriebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije zak. čl. I. 1868. o nagodi, sklopljenoj medju kraljevinom Ugarskom i kraljevinom Hrvatskom i Slavonijom opredieljenom;

b) vlastitimi upravnimi dohodci, i dohodci vjerozakonske i naukovne zaklade kraljevinah Hrvatske i Slavonije, koji su dohodci za godinu 1872. ukupno sa 156.200 for. proračunani;

c) preostatci i pribštednjami autonomnoga budgeta istih kraljevinah od g. 1869., 1870. i 1871. do svote od 394.278 for.

§. 4.

Prenašanju neima mjesta niti medju poglavji, niti medju naslovi ovih troškovah. Jedino se vlada ovlašćuje, da sve, iz proračuna za potrebštine nutarnje samouprave kraljevine Hrvatske i Slavonije od godine 1869., 1870., 1871. i 1872. razpoložive svote, upotriebi za uživotvorenje zak. čl. 1869. o sveučilištu.

§. 5.

Provedba ovoga zakona povjerava se banu kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Vitez Smaić Svetoivanski, predsjednik. J. Muzler, izvjestitelj.

Digitized by Google

Proračun

o potrebštinah unutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za godinu 1872.

Broj tekući	Broj priloga	Glavni svotnik	Predlog za god. 1872. redovito	Predlog za god. 1872. izvanredno	Predlog za god. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje
			forintih austrijske vriednosti					
		A. Potreba.						
1	I.	Poslovi unutarnji	1,632.899	394.520	1,927.419	1,486.345	441.074	
2	II.	Bogoštovje i nastava	338.096	133.206	471.302	348.586	122.716	
3	III.	Pravosudje	542.737	14.800	557.537	532.477	25.060	
		Svota potrebe	2,513.732	442.526	2,956.258	2,367.408	588.850	
		B. Pokriće.						
		a) Vlastiti dohodci:						
4	I.	Poslovi unutarnji	12.800	—	12.800	12.600	200	
5	II.	Bogoštovje i nastava	143.250	150	143.400	154.808	—	11.408
		Ukupno	156.050	150	156.200	137.408	—	11.208
		b) Paušalna svota:						
6		Ustanovljena na temelju zakonskoga članka o sklopljenoj nagodbi medju kraljevinom Hrvatskom i Slavonijom i kraljevinom Ugarskom			2,200.000			
7		c) Pristednje iz proračunah proših godinah i druga razpoloživa sredstva za pokriće manjka, nepokrita svotami a) i b) i to:						
	1	pristednja iz proračuna g. 1869. i 1870. u okrugloj svoti 169.000 fr.						
	2	pristednja iz proračuna g. 1871. u okrugloj svoti 75.000 fr.						
	3	povratak iz državne blagajne za zajedničke ceste i rieke, uzdržavane god. 1869. iz autonomnoga budgeta 160.000 fr.						
	4	primitih na račun 63% ostatakah poreza do g. 1867. 185.000 fr.						
	5	iz prenosa svote od 50.000 fr., uzete na koncu god. 1871. iz državne blagajne i prenešeno u blagajnu zemaljsku za g. 1872. 11.058 fr.			600.058			
		Svota pokrića			2,956.258			

Digitized by Google

A. Potreba.

Poglavje I.

Odjel za unutarnje poslove.

Naslov 1—17.

Naslov 1—17. I. Odjel za poslove unutarnje.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za god. 1872. redovito	Predlog za god. 1872. izvanredno	Predlog za god. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		Svotnik.										
1		Zemaljska vlada	168071	8665	176736	173696	3040	—				
2		Saborski troškovi	50000	—	50000	50000	—	—				
3		Županijska uprava	577867	17934	595801	477639	118162	—				
4		Uzdržavanje sgradah	6500	29798	36298	7500	27798	—				
5		Zdravničke potrebe	95080	—	95080	83880	11200	—				
6		Prinesci za narodne zavode i narodno-gospodarstvene svrhe	73932	—	73932	74696	—	764				
7		Zaklade i štipendiji	7879	1890	9769	7495	2274	—				
8		Uzdržavanje pastuhah i oplemenjenje konjah	60000	—	60000	40700	19300	—				
9		Razne potrebe	13822	—	13822	13880	—	58				
10		Kaznione	102693	—	102693	107831	—	5138				
11		Gradjevne oblasti	16780	1890	17760	22385	—	4625				
12		Cesto- i vodogradjevine zemaljske	95500	231111	326611	105319	221292	—				
13		Žandarmerija	196850	—	196850	176639	20211	—				
14		Zemaljsko računovodstvo	32086	4142	37228	27380	9848	—				
15		Zemaljska blagajna	12390	—	12390	11000	1390	—				
16		Razni nepredvidljivi troškovi	10000	—	10000	10000	—	—				
17		Mirovne pristojbe	112449	—	112449	96305	61144	—				
							451659	10585				
		Ukupno	1632899	294520	1927419	1486345	441074					

Digitized by Google

Naslov 1. Zemaljska vlada.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintintih u austr. vriednosti								
		Plaća:									
1	1	Ban	12000		12000						
	2	3 odjelna predstojnika po 4000 fr.	12000		12000						
	3	4 odsječna savjetnika po 3000 fr.	12000		12000						
	4	3 odsječna savjetnika po 2500 fr.	7500		7500						
	5	Praliečnik	2100		2100						
		10 tajnikah i to:									
	6	5 po 1800 fr.	9000		9000						
	7	5 po 1500 fr.	7500		7500						
	8	Šumarski izvjestitelj	1500			1500					
		11 perovodjah i to:									
	9	5 po 1000 fr.	5000		5000						
	10	6 po 800 fr.	4800		4800						
	11	3 perovodna vježbenika po 400 fr.	1200		1200						
		Pomoćno osoblje:									
		3 ravnatelja i to:									
	12	1 sa	1500		1500						
	13	2 po 1200 fr.	2400		2400						
	14	4 pristava po 1000 fr.	4000		4000						
		10 oficijalah i to:									
	15	3 po 900 fr.	2700		2700						
	16	5 po 800 fr.	4000		4000						
	17	2 po 700 fr.	1400		1400						
	18	Prevoditelj	800		800						
	19	6 pisarah po 500 fr.	3000		3000						
	20	Prevodni pisar	500		500						
		Poslužno osoblje:									
		12 podvornikah i to:									
	21	1 sa	500		500						
	22	5 po 400 fr.	2400		2400						
	23	6 po 350 fr.	1750		1750						
	24	Vratar	400		400						
	25	2 kamenotiskara po 500 fr.	1000		1000						
		Svota plaćah		100950	99450	1500					
2	26	20% doplatak u ime stanarine za one, koji neuživaju stan u naravi od 1. srpnja 1872.		8650		8650					
3	1	Doplatak za bana	4000		4000						
	2	Službovni doplatak za predstojnika unutarnjeg odjela	1000		1000						
		Svota doplatakah		5000	5000						
		Nadnice:									
4	1	Za 8 dnevničarah po 1 for.	2928		2920	8					
		Iznos	2928	114600	107370	10158					

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintintih u austr. vriednosti								
		Prenos	2928	114600	107370	10158					
		12 slugah pomagačah i to:									
	2	6 stalnih po 65 nč.	1428		1423	5					
	3	6 nestalnih po 65 nč.	1428	5784	1423	5					
5	1	Odjelo za 12 poslužiteljah po 40 for.	480		480						
	2	Za vratara	80	560	80						
6		Nagrade i pripomoći		3000	10000		7000				
7		Uredski, pisarnički, putni troškovi i dnevnice		16000	20000		4000				
8		Najmovina i to:									
	1	za kuću Kulmerovu			2000		2000				
	2	za kuću Vakanovićevu	2650		2650						
	3	za kuću Fodrocievu	550			550					
	4	za kuću Lovrenčićevu	1300	4500		1300					
9		Za razne potrebe vladi na razpolaganje		20000	20000						
		Svota		164444	165426	12018	13000				
10		Za novo ustrojiti se imajuće zemaljsko odvjetničtvo		3627		3627					
		Svota redovite potrebe		168071	165426	15645	13000				
		Izvanredna potreba.									
11		Osobni doplatak i to:									
	1	za odjelnog predstojnika dr. Šuhaja	1000			1000					
	2	za tajnika Pumpa	300		600		300				
	3	za tajnika Jurkovića	390		1890		1500				
	4	za pristava Boguta	50		50						
	5	za oficijala Lastovića			40		40				
	6	za pisara Kružića			25		25				
	7	za pisara Janjanina	25		525		500				
	8	za kot. pisara Radakovića	20	1785	20						
12		Beriva razpoloživih činovnikah:									
		A. Obstojale kancelarije dvorske:									
	1	Radivojević Livio dr. dvorski savjetnik plaća 5250 fr. stanarina 630 fr.	5880			5880					
	2	Kuglmayr Miroslav zač. rač. savjetnik plaća 840 fr. stanarina 210 fr.			1050		1050				
		B. Obstojavšeg kralj. namjestničkoga vieća:									
	3	Milić Gjuro tajnik			840		840				
	4	Korač Petar oficijal			735		735				
	5	Zlatarović Robert	1000	6880		1000					
	6	Ostali razpoloživi činovnici			2495		2495				
						23525	20485				
		Ukupno		176736	173697	3040					

*

Digitized by Google

Naslov 2. Saborski troškovi.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintintih u austr. vriednosti								
		Redovita potreba.									
1	1	Dnevnice, stanarine i putni troškovi zastupnikah, zatim troškovi saborske pisarne	50000	50000	50000						

Naslov 3. Županijska uprava.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		Redovita potreba.									
2		Plaće častnikah i činovnikah.									
		A. središnja uprava.									
	1	7 velikih županah po 3000 fr.	21000		21000						
	2	7 I. podžupanah po 1800 fr.	12600		12600						
	3	7 velikih bilježnikah po 1400 fr.	9800		9800						
	4	7 I. podbilježnikah po 1000 fr.	7000		7000						
	5	4 II. podbilježnikah po 800 fr.	3200		3200						
	6	7 blagajnikah po 1000 fr.	7000		7000						
	7	7 računovodjah po 800 fr.	5600		5600						
	8	7 arkivarah po 800 fr.	5600		5600						
	9	7 odpravnikah po 600 fr.	4200		4200						
	10	1 pisar ujedno litograf u Varaždinu	700		} 13500						
	11	26 pisarah po 500 fr.	13000			200					
	12	11 fizikah po 800 fr.	8800		8800						
	13	10 živinarah po 600 fr.	6000		4800	1200					
	14	7 mjernikah I. raz. 1100 fr.	7700		7000	700					
	15	3 mjernika II. raz. 1 po 1000 2 po 900 fr.	2800			2800					
	16	2 mjernička pomoćnika I. raz. po 800 fr.	1600			1600					
	17	2 mjernička pomoćnika II. razreda po 700 fr.	1400			1400					
	18	7 nadšumarah 1000 fr.	7000			7000					
	19	4 povjerenika sigurnosti 400 fr.	1600		2800		1200				
	20	6 kastelanah 400 fr.	2400		2400						
	21	a) 4 poslužitelja u županiji riečkoj po 250 fr.	1000		1000						
		b) 27 poslužiteljah u ostalih županijah po 200 fr.	5400	135400	6400		1000				
		B. Kotarska uprava.									
	22	25 kot. sudacah I. razreda po 1200 fr.	30000		27600	2400					
		Iznos	[illegible]	135400	150300	17300	2200				

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872.		Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872.		Predlog saborskog odbora		Zaključak sabora	
			pojedince	ukupno		više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
			forintintih u austr. vriednosti								
		Prenos	30000	135400	150300	17300	2200				
	23	26 kot. sudacah II. razreda po 1000 fr.	26000		34000		8000				
	24	70 kot. pristavah po 800 fr.	56000		48000	8000					
	25	61 „ pisara po 400 fr.	24400		23600	800					
	26	57 „ ranarnikah po 600 fr.	34200		33000	1200					
	27	54 „ primalje po 150 fr.	8100		8700		600				
	28	51 „ poslužitelj 200 fr.	10200		11400		1200				
	29	7 „ harambašah 250 fr.	1750		1750						
	30	108 „ četnikah po 200 fr.	21600		22000		400				
	31	7 „ povjerenikah cestah po 400 fr.	2800			2800					
	32	26 kot. nadcestarah 400 fr.	10400			10400					
	33	124 „ cestarah 200 fr.	24800			24800					
	34	10 „ riečkih vidokah po 315 fr.	3150	253400		3150					
2	35	20% doplatak na plaće kao stanarina za one, koji ne imaju stan u naravi od 1. srpnja 1872. počamši		37384		37384					
3		Doplatak službovni 7 velikih županah po 1000 for.		7000	7000						
4		Odjelo službenikah i to:									
	1	za 31 poslužitelja središnje uprave po 60 fr.	1860		2160		300				
	2	za 51 poslužitejja središnje uprave po 60 fr.	3060		3420		360				
	3	za 7 harambašah po 60 fr.	420		420						
	4	za 108 četnikah 40 fr.	4320	9660	4400		80				
5		Nagrade i pripomoći za županije, žup. kotarske sudove, mjernike, nadšumare i svekoliko empiričko gradjevno osoblje		7500	8000		500				
6		Uredski, pisarnički, putni troškovi i dnevnice									
	1	Paušal za sve županije	50000		50000						
	2	Putni paušal za nadzornike svilarstva	840		840						
	3	Putni paušal za 7 nadšumarah po 300 fr.	2100			2100					
	4	Putni i pisarnički troškovi za mjernike i pomoćnike									
		a) u županiji križevačkoj i požežkoj po 600 fr.	1200			1200					
		b) u županiji riečkoj 700 fr.	700			700					
		c) u županiji sriemskoj i varaždinskoj 900 fr.	1800			1800					
		d) u županiji virovitičkoj i zagrebačkoj 1000 fr.	2000			2000					
	5	Paušal za 7 povjerenikah cestah	1400			1400					
	6	Dnevnice i putni troškovi za empiričko osoblje	800	60840		800					
		Iznos		511184	408990	115834	13640				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintintih u austr. vriednosti								
		Prenos		511184	408990	115834	13600				
7		Stanarine i najmovine:									
	1	za 2 ranarnika u žup. varaždinskoj po 60 fr.	120		300		180				
	2	za kastelana u Varaždinu	200		200						
	3	Za uredske prostorije kot. sudovah i to:									
		a) u županiji križevačkoj	550		550						
		b) „ „ požežkoj	750		450	300					
		c) „ „ riečkoj	1300		1300						
		d) „ „ sriemskoj	540		240	300					
		e) „ „ varaždinskoj	1600		1800		200				
		f) „ „ virovitičkoj	550		300	250					
		g) „ „ zagrebačkoj	3750		3000	750					
	4	za stan županije na Rieci	2000		2000						
	5	za cesto- i vodogradnje, za magacine za spravu	620	11980		620					
8		za uzdržavanje uznikah kod žup. kotarskih sudovah		6720	7500		780				
9		Uzdržavanje žup. zdanjah									
	1	Na popravke i obično uzdržavanje žup. zgradah, koje služe za javnu upravu	10000		10000						
	2	za pregradjenje i popravak žup. kuće u Varaždinu II. obrok	8000	18000	8000						
10		Nadnice za 65 dnevničarah po 300 fr., a za 4 po 100 fr.		19900	17100	2800					
11		Plaće osoblja za svilarstvo i murvinjakah i to:									
	1	za 6 nadzornikah svilarstva po 420 fr.	2500		2500						
	2	za 1 vrtlara murvinjaka po 63 for.	63	2583	189		126				
12		Za razne nepredvidljive slučajne troškove, na primjer: odpremnine, posmrtni četvrt, i ine troškove, koji po svojoj naravi spadaju na žup. upravu, a nisu uvršćeni na stalni koji stupac		7500	7500						
		Svota redovite potrebe		577867	471939	120854	14926				
		Izvanredna potreba.									
13		Osobni doplatci i to:									
	1	vel. županu zagrebačkom	1000		500	500					
	2	vel. županu sriemskom	1000		1000						
14		Plaće za ona službovna mjesta, koja se, kad se izprazne popuniti neće i to:									
	1	za drugog podžupana u županiji zagrebačkoj			1500		1500				
		Iznos	2000	577867	474939	121354	16426				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1871. pojedince	Predlog za g. 1871. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Iznos	2000	577867	474939	121354	16426				
	2	za 4 žup. odvjetnika i to:									
		a) 3 po 700 fr. u žup. riečkoj, virovitičkoj i zagrebačkoj			2100		2100				
		b) u županiji požežkoj			600		600				
15		Plaće razpoloživih činovnikah:									
	1	2 vel. bilježnika po 1400 fr.	2800								
	2	1 podbilježnik	1000								
	3	4 vel. sudca po 1200 fr.	4800								
	4	6 kot. sudacah po 1000 fr.	6000								
	5	1 arkivar za 10 mjesecih	667								
	6	1 mjernik za 8 mjesecih	667	17934							
						137288	19126				
		Ukupno		595801	477639	118162					

Naslov 4. Uzdržavanje zgradah.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1871. pojedince	Predlog za g. 1871. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		Redovita potreba.									
1		Popravci i obično uzdržavanje zem. zgradah i to:									
	1	banska rezidencija i zemalj. kuće	1000		1000						
	2	Kaznionice u Lepoglavi i u Zagrebu	2400		2400						
	3	Narodnoga kazališta, pakračke bludobolnice, zemalj. zgrade u Požegi, škrljevačke bolnice	2000	5400	2000						
2		Troškovi režije.									
	1	Čišćenje dimnjakah i zahodah u zem. zgradah	100		100						
	2	Porez i daće za iste zgrade	1000	1100	1000						
		Svota redovite potrebe		6500							
		Izvanredna potreba.									
3	1	Za priredjenje stanovah u Lepoglavi za novoimenovane činovnike	3000		1000	2000					
	2	za popravke u ženskoj kaznioni u staroj kući u Zagrebu	1000	4000		1000					
4		Za dizanje II. kata kao i adoptiranje u zem. zgradi (Ferićevoj kući) u svrhu smještenja zem. računovodstva zem. blagajne		25798		25798					
		Svota izvanredne potrebe		29798		28798					
		Ukupno		36298	7500	28798					

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872.		Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872.		Predlog saborskog odbora		Zaključak sabora	
			pojedince	ukupno		više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
			forintintih u austr. vriednosti								
		Redovita potreba.									
1		Trošak za bludobolnicu u Pakracu.									
	1	Plaće i to: a) ravnatelja 1200 fr. b) pomoćnika 600 fr. c) svećenika 60 fr.	1860		1460	400					
	2	Obskrba, liekovi, pokućtvo i rubenina	20000	21860	20000						
2		Trošak za skrljevačku ujedno javnu sveobću bolnicu u Kraljevici.									
	1	Plaće i to: a) ravnatelja 1200 fr. b) pomoćnika 600 fr. c) svećenika 120 fr.	1920		1920						
	2	Obrtni i liekovni troškovi	20000	21920	7600	12400					
3		Ini bolnički i obskrbni troškovi.									
	1	Svi bolničko-obskrbni troškovi, zatim trošak putni prigodom sporadičkih bolestih, epidemijah i marvinske kuge		30000	32600		2600				
4		Zavodi čovječnosti.									
	1	Nahodišta i porodišta		2000	1000	1000					
	2	Ludnice i to: za obskrbu i liečenje ludjakah u ovozemnih i stranih ludnicah, zatim za putne i popratničke troškove ludjakah u ludnicu i natrag		15500	15500						
5		Ciepljenje kozicah.									
		Ciepljenje kozicah imenito nagrade i putni troškovi za ciepljenje kozicah		3800	3800						
		Ukupno				13800	2600				
				95080	83880	11200					

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Redovita potreba.									
1		Subvencija za narodno zemaljsko kazalište		32000	24000	8000					
2		Križevačka gospodarsko - šumarska učiona									
	1	Prinesak	13256		12896	360					
	2	Za odkup zemljišta od kupovnine 53.340 fr. III. i zadnju ratu	18576		18000	576					
	3	Predplata na štipendije za pitomce	2400	34232		2400					
3		Prinesak za gospodarsko družtvo u Zagrebu		3000	6000		3000				
4		Prinesak za glasbeni zavod u Zagrebu		3000	3000						
5		Prinesak za svilarstvo:									
	1	Nagrade za svilogojstvo i uredjenje murvinjakah	1000		1000						
	2	Nabava bubjega sjemena i ini razni troškovi	700	1700	700						
6		Plaća i putni troškovi za županijske nadšumare			9100		9100				
						11336	12100				
		Ukupno		73932	74696		764				

Naslov 7. Zaklade i štipendija.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		Redovita potreba.									
1		Umjetnička štipendija: Za izobraženje domaćih umjetnikah slikarah, kamenorezacah, arhitektah itd.		2000	2000						
2		Tehnička štipendija:									
	1	Za 3 tehnika u Beču ili Pragu à 350 fr.	1050		1050						
	2	Za 2 tehnika u Belgiji ili Švajcarskoj po 500 fr.	1000	2050	1000						
3		Liečnička štipendija:									
	1	Za 5 liečnikah po 315 fr.	1575		945	630					
	2	Za 3 živinovračitelja po 210 fr.	630		210	420					
	3	Za 6 primaljah po 84 fr.	504	2709		504					
4		Promocionalne takse i putni troškovi:									
	1	Za 5 tehnikah	400			400					
	2	Za 5 liečnikah i 2 živinovračitelja	600		400	200					
	3	Za 6 primaljah	120	1120		120					
		Svota redovite potrebe		7879							
		Iznos		7879	5605	2274					

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872.		Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872.		Predlog saborskog odbora		Zaključak sabora	
			pojedince	ukupno		više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos		7879	5605	2274					
		Izvanredna potreba.									
1		Halerska gospojinska zaklada:									
	1	Za 3 zadužbine zaklade po 420 fr.	1260		1260						
	2	Za 3 obskrbne štipendije po 210 fr.	630	1890	630						
		Ukupno		9769	7495	2274					

Naslov 8. Uzdržavanje pastuhah i oplemenjenje konjah.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog pojedince	Predlog ukupno	Odobreni 1871	više	manje	Odbor pojedince	Odbor ukupno	Zaključak pojedince	Zaključak ukupno
		Redovita potreba.									
1		Troškovi za upravu i uzdržavanje pastuhah u varaždinskoj pastuharni		59000	39700	19300					
2		Oplemenjenje konjah									
	1	Putni troškovi	300		300						
	2	Nagrade u cekinih i kolajnah	700	1000	700						
		Ukupno		60000	40700	19300					

Naslov 9. Razne potrebe.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog pojedince	Predlog ukupno	Odobreni 1871	više	manje	Odbor pojedince	Odbor ukupno	Zaključak pojedince	Zaključak ukupno
		Redovita potreba.									
1		Popraćenički troškovi t. j. obskrba i ini razni troškovi, zatim dnevna trošarina i miljarina pratiocah		3900	2400	1500					
		Predprežni troškovi:									
2	1	Najmovina za iznajmljenje predprežne postaje i to:									
		a) u Kraljevici 276 fr.									
		b) u Novom 977 fr.									
		c) u Severinu 403 fr.									
		d) u Prilišću 150 fr.									
		e) u Moravici 190 fr.									
		f) u Skradu 547 fr.									
		g) u Lokvah 79 fr.		2622	2326	296					
	2	Za pomnoženje broja konjah i kolah na nekih postajah		300	654		354				
3		Oružničke asistencijalne pristojbe i nagrade za uhićenje razbojnikah		2000	2000						
4		Nagrade za spasenje života iz pogibelji smrti		200	200						
5		Nagrade za ubitu grabežljivu zvjerad		800	800						
6		Za slog, tisak i papir kod izdavanja zemaljskog vladnog lista „Sbornik“ i za „Redarstveni viestnik“		1500	2000		500				
		Iznos		11322	10380	1796	854				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos		11322	10380	1796	854				
7		Paušal za uredovna oglašivanja u „Narodnih Novinah“		2500	2500						
8		Tangenta za izvršivanje poslovah financijalne prokurature u svrhu autonomne uprava			1000						
						1796	1854				
		Ukupno		13822	13880		58				

Naslov 10. Kaznione.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		Redovita potreba.									
1		Plaće za kaznionu lepoglavsku:									
	1	Ravnatelj	1500		750	750					
	2	Kontrolor	1000		500	500					
	3	Nadzornik straže i kaznenikah	800		400	400					
	4	Pisar	500		250	250					
	5	Liečnik	700	4500	350	350					
2		Zaklade:									
	1	Duhovniku u Lepoglavi za popunjenje kongrue	307		307						
	2	Za kapelana u istu svrhu	200		200						
	3	Crkva u Lepoglavi	70	577	70						
3		Crkvene potrebštine:									
	1	Za katoličku kućnu kapelu na ulje, svieće itd.	50		50						
	2	Za obdržavanje službe božje grčko-iztočnoga vjeroizpovjedanja na ulje, svieće itd.	10		10						
	3	Za orguljaša, što je prije obavljala opatica	48	108		48					
4		Uredski i pisarnički troškovi, onda putni troškovi i dnevnice:									
	1	Stalni:									
		a) pisarnički paušal ravnateljstva kaznione u Lepoglavi	189		189						
		b) putni troškovi i dnevnice grčko-iztočne vjere duhovnika za obdržavanje službe božje u Lepoglavi	240		480		240				
		c) za rabinera 2 puta na godinu po 20 fr., što je prije plaćala varaždinska izraelitska obćina	40			40					
		Iznos	5654	5185	3556	2338	240				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos	5654	5185	3556	2338	240				
	1	Promienljivi:									
		a) za tiskanice itd.	134		134						
		b) novim uredjenjem kaznione uvedeno razsvietljenje spavaonicah i to predbježno onih 20 gdjeno više od 10 kaznenikah spava	400	1003		400					
5		Potrebštine sigurnosti za nabavu i popravak željeza i okovah, zatim za oružje, prah i olovo		265	265						
6		Nagrade i pripomoći:									
	1	a) za duhovnika u Lepoglavi	315		315						
		b) za njegova kapelana	63		63						
	2	Promienljive:									
		Za podporu činovnikom i liečnikom	100	478	100						
7		Porez i daće:									
	1	Zemljarina sa nameti za Zagreb i Lepoglavu		2	2						
8		Popratni troškovi kaznenikah:									
	1	Popratni troškovi za kaznenike		200	200						
9		Upravni troškovi:									
	1	Obskrba kaznenikah u Lepoglavi, Zagrebu i Ugarskoj: a) U Lepoglavi za 750 kaznenikah po 27 novč. na dan računajuć za 366 danah = 74.115 for. b) za 59 ženskih kaznenicah u Zagrebu po 17 novč. srebra ili, 29¾ novč. na glavu računajuć za 366 danah = 6424 fr. c) za ovozemne kaznenike nalazeće se u ugarskih kaznionicah 7536 fr. d) za 12 ženskih kaznenicah, nalazećih se u kaznioni „Maria nostra" u Ugarskoj 36 nvč. od glave na dan za 366 danah = 1581 fr.	89656		97626		7970				
	2	Obskrba civilnih kaznenikah, nalazećih se u vojničkih kaznionah i tvrdjavah	269		60	209					
	3	Liekovi	2000	91925	1000	1000					
		Iznos	98591	99058	103321	3947	8210				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos	98591	99058	103321	3947	8210				
10		Pasivne kamate:									
	1	Godišnji dohodci čazmanskoga kaptola za odstupljeni manastir u Lepoglavi		1575	1575						
11		Potreba za tvornice i djelaonice zavoda		2000	2000						
12		Razni troškovi		60	60						
		Svota		102693	106956	3947	8210				
		Izvanredna potreba.									
13		Plaće postojećih služenikah:									
		a) nadzornik			525		525				
		b) liečnik			350		330				
						3947	9085				
		Ukupno		102693	107831		5138				

Naslov 11. Gradjevni odsjek zemaljske vlade.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		Redovita potreba.									
1		Plaće:									
	1	1 gradjevni nadzornik	2100								
	2	1 nadmjernik	1500								
	3	2 mjernika I. razr. po 1100 fr.	2200								
	4	2 mjernička pomoćnika I. raz. 800 fr.	1600								
	5	2 mjernička pomoćnika II. raz. 700 fr.	1400								
	6	1 gradjevni vježbenik	400								
	7	1 oficijal	900								
	8	1 pisar	500								
	9	1 poslužitelj	315	10915	11280		365				
2		20% doplatak kao stanarina za II. poljeće 1872. izključivo poslužitelja, uživajućega stan u naravi		1060		1060					
3		Doplatak za gradjevnog nadzornika			210		210				
4		Nadnice za 1 dnevničara		365	3650		3285				
5		Najmovine			1714		1714				
6		Uredski pisarnički, putni troškovi i dnevnice		4000	4000						
7		Nagrade i pripomoći		400	550		150				
8		Odjelo za poslužitelja		40	36	4					
		Svota		16780	21440	1064	5724				
		Izvanredna potreba.									
9		Beriva razpoloživih činovnikah		980	945	35					
						1099	5724				
		Ukupno		17760	22385		4625				

Digitized by Google

Naslov 12. Cesto- i vodogradjevine zemaljske.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Redovita potreba.									
1	1	Uzdržavanje i gradjenje kao nabava cestnoga pokrivala, zatim uzdržavanje cestah, mostovah i vodogradjevinah, posebne gradjevine i odkup zemljištah i nabava i popravak orudja i spravah		95000							
2	2	Troškovi mapiranja		500							
		Ukupno		95500	105319		9819				
		Izvanredna potreba.									
3		Uzdržavanje cestah i mostovah		231111		231111					
		Ukupno		326611	105319	221292					

Naslov 13. Žandarmerija.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		Redovita potreba.									
1	1	Plaće za častnike	8863		7063	1800					
	2	Ekvivalent za sluge častnikah	1610		1285	325					
	3	Odsiečninu za konje	168		168						
	4	Doplatak žandarmerijski	2874		2874						
	5	Relutum plodinah	530		542		12				
	6	Prinesak za nabavu odjela za furire i poslužitelje	67		57						
	7	Plaća za momčad			54246						
	8	Prinesci za substituciju	129600		21484	29452					
	9	Doplatak na starost			24418						
	10	Doplatak za kolajne	37		37						
	11	Masa paušal	16340		12240	4080					
	12	Ulaganje u masu	8760		1800	6960					
	13	Stanarina i noćnica	7321		6149	1172					
	14	Nagrade i pripomoći	200		200						
	15	Putni i popratni troškovi	3547		3493	54					
	16	Troškovi novačenja za dokadno dostavljanje konjah	120		80	40					
	17	Premije	421		536		115				
	18	Uredski troškovi	1087		1064	23					
	19	Troškovi za oboružanje i strieljivo	350		348	2					
	20	Razni drugi troškovi	25	181900	45		20				
2	21	Ukonačenje žandarmerije		14950	13500	1450					
3	22	K tomu za novo ustrojenje oživotvorit se imajućega četničtva zemaljskoga			25000		25000				
						45358	25147				
		Ukupno		196850	176639	20211					

Digitized by Google

Naslov 14. Zemaljsko računovodstvo.

Stavka	Tek. broj stavke			Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
				forintih u austr. vriednosti								
		Redovita potreba.										
1		Plaće i to:										
	1	1 predstojnik		2000		2000						
	2	4 računarska savjetnika										
		1 po	1500 fr.									
		3 po 1300	3900 fr.	5400		3200	2200					
	3	3 revidenta po	1000 fr.	3000								
	4	14 oficijalah i to:										
		4 po 900 fr.	3600 fr.									
		4 po 800 fr.	3200 fr.									
		6 po 700 fr.	4200 fr.	11000								
	5	4 asistenta po	500 fr.	2000								
	6	3 vježbenika po	320 fr.	960								
	7	1 odpravnik		700								
	8	1 pisar		500								
	9	3 kancelista po	400 fr.	1200	26760	18810	550					
	10	Nadnice za dnevničara				730		730				
		Poslužno osoblje:										
	11	1 poslužitelj sa		400								
	12	1 poslužitelj sa		360								
	13	1 poslužitelj sa		330	1090	578	512					
2		Stanarinu 20% od plaće od 1. srpnja 1872. do konca prosinca 1872., izuzam 2 poslužitelja, uživajuća stan u naravi			2716		2716					
3		Uredski i pisarnički troškovi			1500	1200	300					
4		Odielo za 3 poslužitelja po 40 fr.			120	62	58					
5		Nagrade i i pripomoći			900	800	100					
		Svota redovite potrebe			33086							
		Izvanredna potreba.										
6		Plaće razpoloživih činovnikah			4142		4142					
							9848	730				
		Ukupno			37228	27380	9848					

Naslov 15. Zemaljska blagajna.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		Redovita potreba.									
1		Plaće:									
	1	1 predstojnik	2000								
	2	1 protustavnik	1500								
	3	1 blagajnik	1200								
	4	1 pristav	1000								
		Iznos	5700								

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872.		Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872.		Predlog saborskog odbora		Zaključak sabora	
			pojedince	ukupno		više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos	5700								
	5	1 oficijal	900								
	6	2 oficijala po 800 fr.	1600								
	7	1 oficijal sa	700								
	8	1 asistent	600	9500							
2		20% na plaću u ime stanarine za II. poljeće 1872.		950		950					
		Poslužno osoblje.									
3		1 podvornik		400							
4		Uredski i pisarnički troškovi		1200							
5		Odielo za poslužitelja		40							
6		Nagrade i pripomoći		300							
		Ukupno		12390	11000	1390					

Naslov 16. Razni nepredvidljivi troškovi.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog pojedince	Predlog ukupno	Odobreni 1871	više	manje	Odbor pojedince	Odbor ukupno	Zaključak pojedince	Zaključak ukupno
		Redovita potreba.									
1		Za razne nepredvidljive troškove, koji nisu navedeni u nijednom stupcu kojega naslova		10000	10000						

Naslov 17. Mirovne pristojbe.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog pojedince	Predlog ukupno	Odobreni 1871	više	manje	Odbor pojedince	Odbor ukupno	Zaključak pojedince	Zaključak ukupno
		Redovita potreba.									
1	1	Dvorska kancelarija	12077		16296		4219				
	2	Zemaljska vlada	4533		133	4400					
	3	Banska vlada	1050		1050						
	4	C. kr. namjestničtvo	1617		1722		105				
	5	Kr. namjestničko vieće	13444		13594		150				
	6	C. kr. županijske oblasti	2751		2751						
	7	Županije	14550		9642	4908					
	8	C. kr. kotarski uredi	14452		14877		425				
	9	Županijski kot. sudovi	11119		4305	6814					
	10	Kazniona lepoglavska	1401		1051	350					
	11	Bolnica škrljevačka	219		219						
	12	C. kr. redarstvo	1053		842	211					
	13	Gubernium na Rieci	9975		5388	4587					
	14	Gradjevne oblasti	8099		6644	1455					
	15	Cestogradjevno osoblje	2063		2198		135				
	16	Vodogradjevno osoblje	439		245	194					
	17	Državno računovodstvo	4409		5567		1158				
	18	Oružničtvo	9198		9781		583				
						22919	6775				
		Ukupno		112449	96305	16144					

Digitized by Google

A. Potreba.

Poglavje II.

Odjel za bogoštovje i nastavu.

Naslov 1—5.

Naslov 1—5. Poglavje. Odjel za bogoštovje i nastavu.

Stavka	Tek. br. stavke		Predlog za god. 1872. redovito	Predlog za god. 1872. izvanredno	Predlog za god. 1872. ukupno	Odobreni proračun za god. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austrijskoj vriednosti									
		Svotnik.										
1		Vjerozakonski zavodi	105463	33106	138569	131022	7547					
2		Zaklade i prinesci u svrhe bogoštovne	20946		20946	18246	2700					
3		Školski zavodi	164929	100100	265029	166350	98679					
4		Zaklade i prinesci u svrhe nastavne	34982		34982	23194	11788					
5		Mirovne pristojbe	11776		11776	9774	2002					
		Ukupno	338096	133206	471302	348586	122716					

Digitized by Google

Naslov 1. Vjerozakonski zavodi.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Redovita potreba.									
1		Odšteta za emolumenta.									
	1	Župniku na Riečici za odstupljena vojnoj Krajini fundacionalna zemljišta		30	30						
2		Dotacije:									
	1	Za 11 župnikah nadbiskupije zagrebačke 3323 fr.									
	2	Za 12 kapelana nadbiskupije zagrebačke 2205 fr.	5528		6028		500				
	3	Za 3 župnika biskupije senjske 945 fr.									
	4	Za 7 kapelana biskupije senjske 1487 fr.	2432		2722		290				
	5	Za ostala sada nepopunjena mjesta	2000	9960	2000						
3		Nadopunitbe.									
		A. Za višje svećenstvo:									
	1	Biskupu u Križevcih 1575 fr.									
	2	Grčko-kat. vikaru u Osieku 773 fr.	2348		2348						
		B. Za manastire i to:									
		I. što prosjače:									
	3	Franjevci 180 3963 fr.									
	4	Kapucini 44 1238 fr.	5201		5201						
		II. ženski manastiri:									
	5	Uršulinke u Varaždinu 30 1260 fr.									
	6	Benediktinke na Rieci 21 2100 fr.	3360		3360						
		C. Za nižje svećenstvo:									
		a) u nadbiskupiji zagrebačkoj:									
	7	Za 80 župnikah 13093 fr.									
	8	Za 12 kapelanah 1586 fr.	14679		15333		654				
		b) u biskupiji senjskoj:									
	9	Za 29 župnikah 4419 fr.									
		Za 1 kapelana 79 fr.	4498		4429	69					
		c) u županiji djakovačkoj:									
	10	7 župnikah	892		892						
		d) u biskupiji križevačkoj:									
	11	3 župnika	569		569		319				
	12	Za ostala sada nepopunjena mjesta	1000		1319						
		Iznos	32547	9990	44231	69	1763				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos	32547	9990	44231	69	1763				
	14	Nadopunitba kongrue za uztegnuti porez	200	32747	150	50					
4		Doplatci.									
	1	Za 6 kanonikah kaptola senjskog po 300 fr.	1800			1800					
	2	Za 9 kanonikah kaptola modruškoga po 525 fr.			4725		4725				
	3	Za 4 kanonika grčko-kat. kaptola u Križevcih po 205 fr.	820	2620	820						
5		Svećenička obrazovališta.									
		I. za višja svećenička obrazovališta u Beču:									
	1	Za obskrbu i stanbinu 3 pitomacah višjega obrazovališta kod sv. Augustina u Beču i to po jednoga nadbiskupije zagrebačke, biskupije djakovačke i senjske po 700 fr.	2100		2100						
	2	Za obskrbu i stanbinu grčko-katoličkom sjemeništu središnjemu kod sv. Barbare u Beču za 2 pitomca po 655 fr. 30½ nč.	1311		1311						
	3	Za obskrbu i stanbinu 7 pitomacah i to:									
		3 iz nadbiskupije zagrebačke i po 2 iz biskupije djakovačke i senjske u Pazmancu u Beču svakomu po 400 fr.	2800		2800						
		II. za ovozemska sjemeništa.									
	4	Nadbiskupskomu sjemeništu u Zagrebu	8610		8610						
	5	Biskupskomu sjemeništu u Djakovu	4000		4000						
	6	Grčko-kat. sjemeništu biskupije križevačke i to:									
		U ime godišnjega prinosa i podpore 2499 fr. — n.									
		U ime god. uzdržavanja 1132 fr. 60 n.	3632		3632						
	7	Predstojniku franjevačkoga obrazovnoga zavoda u Kostanjevici kod Gorice za 3 klerika iz Hrvatske na godinu po 157 fr. 50 nč.	473	22926	473						
		Iznos		68283	72852	1919	6488				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872.		Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872.		Predlog saborskog odbora		Zaključak sabora	
			pojedince	ukupno		više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos		68283	72852	1919	6488				
6		Crkvene potrebe.									
		I. stalne:									
	1	Akademičkoj crkvi u Zagrebu	337		337						
	2	Župnoj crkvi u Gorici	6		6						
	3	Župnoj crkvi u Kotarih za ulje	5		5						
	4	Grčko-kat. katedralnoj crkvi u Križevcih	168		168						
	5	Župnoj crkvi u Remetincu	4		4						
		II. promjenljive:									
	6	Za crkve, stojeće pod pokroviteljstvom vjerozakonske zaklade, koje iz vlastitih sredstvah neobhodno potrebite crkovne stvari nabaviti nemogu	280	800	420		140				
7		Zaklade i štipendiji:									
	1	Manastiru Franjevacah u Požegi $2\frac{1}{2}\%$ kamate od misne zaklade sa 2710 fr. 24 nč. sr.	71		71						
	2	Manastiru kapucinah u Varaždinu od misne zaklade Abatinieve	8		8						
	3	Za bosanske klerike Franjevacah u Djakovu	5009		5009						
	4	Križevačkomu grčko-katoličkomu kaptolu 6% kamate od glavnice 34781 fr. $38\frac{1}{2}$ nč. srebra, koja vjerozakonskoj zakladi pripada	2191	7289	2191						
8		Najmovine:									
		Za neke stanove dušobrižnoga svećenstva povodom popravakah župničkih zdanjah		60	60						
9		Nagrade i pripomoći.									
		I. stalne nagrade:									
	1	Propovjedniku njemačkomu u Varaždinu	105		105						
	2	Za nauk u kateketici na bogoslovnom zavodu u Senju	300		300						
		II. promjenljive nagrade i pripomoći:									
	3	Svećenikom podpore	5000		5000						
		III. stalne pripomoći.									
	4	6 kanonikom senjskoga kaptola po 210 fr.	1260	6665	1260						
		Iznos		83087	87796	1919	6628				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos		83087	87796	1919	6628				
10		Uzdržavanje obstojećih sgradah		20000	19913	87					
11		Porez i daće:									
		Od aktivnih kamatah			2		2				
12		Putni troškovi i dnevnice.									
		I. stalni paušali:									
		a) za pregledanje samostanah franjevačkih:									
	1	Predstojniku provincije sv. Križa za 5 samostanah po 12 fr. 60 nč.	63		63						
	2	Predstojniku provincije sv. Ladislava za 8 samostanah po 12 fr. 60 nč.	101		101						
	3	Predstojniku provincije sv. Ivana Kapistrana za 7 samostanah po 12 fr. 60 n.	88		88						
		b) za pregledanje samostanah kapucinskih:									
	4	Predstojniku provincije sv. Stjepana za 3 samostana po 12 fr. 60 nč.	38		38						
		II. promjenljivi putni troškovi:									
	5	Za razne slučajeve	500	790	500						
13		Troškovi za režiju.									
		A. kod dobarah zakladnih:									
	1	Svetice	340		280	60					
	2	Vukovina	226		240		14				
	3	Diankovec	330		260	70					
	4	Manastir Ex Paulinah i Ex Augustinah	40		40						
		B. kod šumah.									
	5	Svetice	330		316	4					
	6	Diankovec	200	1456	202		2				
14		Razni troškovi		130	130						
		Izvanredna potreba.									
15		Novogradjevine i ini izvanredni troškovi:									
	1	Kod župnih crkvah i dvorovah	21750		18613	3137					
	2	Popravak župne crkve u Kukujevcih	8942			8942					
	3	Kod zakladnih dobarah									
		a) Svetice	40		40						
		b) Vukovina	2374	33106	2400		26				
						14219	6672				
		Ukupno		138569	131022	7547					

Digitized by Google

Naslov 2. Zaklade i prinesci u svrhe bogoštovne.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Redovita potreba.									
1		Popuna kongrue župniku u Fužini	53		53						
2		Popuna kongrue župniku u Kraljevici	32	85	32						
3		Zaklade:									
	1	Kaptolu senjskomu za čitanje mise polnoćnice	105		105						
	2	Kaptolu zagrebačkom za uzdržavanje jedne uljenice	16		16						
	3	Kapucinskomu samostanu u Varaždinu u ime lemozinah	17		17						
	4	Samostanu Franjevacah u Varaždinu za uzdržavanje jedne uljenice	16	154	16						
4		Odštete za emolumente.									
	1	Biskupu senjskomu	2100		2100						
	2	Biskupu djakovačkomu	504		504						
	3	Samostanu Franjevacah na Trsatu	306		306						
	4	Samostanu kapucinah na Rieci	192		192						
	5	Popuna kongrue župniku u Žažini	27		27						
	6	Popuna kongrue župniku u Šišincu	283	3412	283						
5		Pripomoći:									
	1	Biskupu senjskomu	6300		6300						
	2	Biskupu križevačkomu	2100		2100						
	3	Kaptolu senjskomu	2100		2100						
	4	Samostanu kapucinah u Karlobagu	1050		1050						
	5	Kaptolu djakovačkomu za 6 kanonikah	2835		2835						
	6	Grčko-iztočnomu samostanu u Lepavini	210		210						
	7	Kaptolu modruškomu za 9 kanonikah	2700	17295		2700					
		Ukupno		20946	18246	2700					

Digitized by Google

Naslov 3. Školski zavodi.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Redovita potreba.									
1		Plaće.									
		a) Bogoslovija u Zagrebu:									
	1	3 učitelja po 1008 fr.		3024	3024						
		b) Pravoslovna akademija u Zagrebu:									
	2	9 redovnih učiteljah po 1260 fr. medj kojima se jedan (1) ravnatelj nalazi	11340		11340						
		10 godišnji doplatak 1260 fr.									
		Osobni doplatak 400 fr.	1660	13000	1660						
		c) Velika gimnazija u Zagrebu:									
	3	1 ravnatelj sa	1260		1260						
	4	4 učitelja po 1260 fr. — nč.	5040		5040						
	5	8 učiteljah po 1134 fr. — nč.	9072		6804	2268					
	6	2 kateketa po 882 fr. — nč.	1764		1764						
	7	8 suplentah po 680 fr. 40 nč.	5443		5443						
		10 godišnji doplatak	1008	23587	1008						
		d) Velika gimnazija na Rieci:									
	8	1 ravnatelj sa	1134		1134						
	9	4 učitelja po 1134 fr.	4536		4536						
	10	6 učitelja po 1108 fr.	6048		6048						
	11	2 kateketa po 756 fr.	1512		1512						
		10 godišnji doplatak	630	13860	504	126					
		e) Velika gimnazija u Varaždinu:									
	12	1 ravnatelj sa	1008		1008						
	13	5 učiteljah po 1008 fr.	5040		5040						
	14	6 učiteljah po 882 fr.	5292		5292						
	15	1 kateketa sa	882		882						
		10 godišnji doplatak	756	12978	756						
		f) Velika gimnazija u Osieku:									
	16	1 ravnatelj sa	1134		1134						
	17	5 učiteljah po 1134 fr.	5670		5670						
	18	6 učiteljah po 1008 fr.	6048		6048						
	19	1 kateketa sa	1008		1008						
	20	1 suplent	605		605						
		10 godišnji doplatak	126	14591	126						
		g) Gimnazija u Požegi:									
	21	1 ravnatelj sa	1008		1008						
	22	3 učitelja po 1008 fr.	3024		3024						
	23	4 učitelja po 882 fr.	3528		2646	882					
	24	1 kateketa sa	882	8442	630	252					
		Iznos		89482	85954	3528					

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos		89482	85954	3528					
		h) Preparandija u Zagrebu i Djakovu:									
	25	1 učitelj sa	1008		1008						
	26	1 učitelj sa	882	1890	882						
		i) Gimnazija u Karlovcu:									
		2% doplatak od plaćah									
	27	1 ravnatelj sa 840 fr.	168		168						
	28	2 učitelja po 735 fr.	294		294						
	29	1 kateketa sa 525 fr.	105		105						
	30	2 redovita učitelja po 735 fr.	294		176	118					
		10 godišnji doplatak za 1 ravnatelja i 1 učitelja po 105 fr.	42	903	42						
2		20% doplatak u ime stanarine za II. poljeće 1872.		9137		9137					
3		Plaće slugah:									
	1	1 pedel na pravoslovnoj akademiji	315		315						
		5 slugah:									
	2	1 na velikoj gimnaziji u Zagrebu	263		263						
	3	1 na velikoj gimnaziji na Rieci	263		263						
	4	1 na velikoj gimnaziji u Varaždinu	168		168						
	5	1 na velikoj gimnaziji u Osieku	126		126						
	6	1 na velikoj gimnaziji u Požegi	157	1292	157						
4		Doplatci činovnikah i učiteljah.									
		Funkcionalni doplatci ravnateljem:									
	1	Na pravoslovnoj akademiji i na gimnazijah u Zagrebu, Rieci, Varaždinu, Osieku i Požegi po 378 fr.		2266	2268						
	2	Ravnatelju na gimnaziji u Karlovcu 20% doplatak od 210 fr.		42	42						
5		Odšteta za emolumente.									
		Naakovni paušal:									
		9 profesorah bili redoviti ili izvanredni odnosno suplentah na pravoslovnoj akademiji po 105 fr. na godinu sa 20% doplatka od 21 fr. za svakog		1134	1134						
6		Subštitucije:									
		za prekodužna predavanja izpražnjenih učiteljskih mjestah		1800	1800						
		Iznos		107948	95165	12783					

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos		107948	95165	12783					
7		Adjutum:									
		pristava na pravoslovnoj akademiji		504	504						
8		Zaklade i štipendija:									
	1	Za premije na zagrebačkoj glavnoj učioni iz Rauchove zaklade	4		4						
	2	Za pitomce na djakovačkoj preparandiji 4 štipendija po 42 fr.	168		168						
	3	Za pripravnike pučkog učiteljstva grčkokatoličke biskupije križevačke 2 štipendija po 210 fr.	420	592	420						
9		Crkvene potrebe za gimnazijalnu crkvu u Varaždinu:									
	1	U ime dotacije za gimnazijalnu crkvu i kapelu sv. Lovre	67		67						
	2	Za obslužbu pobožnosti kroz 9 danah na slavu sv. Žavera	21		21						
		Za orguljaše u gimnazijalnih crkvah i to:									
	3	u Zagrebu	42		42						
	4	u Varaždinu	80		80						
	5	na Rieci	100		100						
	6	u Osieku	80		80						
	7	Manastiru Franjevacah u Osieku za odštetu upotrebljene crkvene rubenine	50	440	50						
10		Prinesci:									
	1	Za ženski uršulinski manastir u Varaždinu	420		420						
	2	Za katoličkog pučkog učitelja u Banoštoru u Sriemu	40	460	40						
11		Uredovne i pisarničke potrebe.									
		Stalan pisarnički i uredovni paušal, za pravoslovnu akademiju u Zagrebu i za sve ovozemne gimnazije, zatim za preparandije u Zagrebu i Djakovu		1500	1500						
12		Potrebe teoretičkog i praktičnog podučavanja:									
		Paušal za istu svrhu		3000	2500	500					
		Iznos		114444	101161	13283					

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos		114444	101161	13283					
13		Nagrade i podpore.									
	1	Stalne nagrade:									
		Za bibliotekara, pisara pravoslovne akademije, za preparandiju u Djakovu, glasbenog učitelja i 2 pomoćnika učitelja na preparandiji u Djakovu paušal sa 1070 fr.			1070						
	2	za dva docenta na pravoslovnoj akademiji po 240 fr. 480 fr.			480						
	3	Za ekshorte na akademičkoj crkvi sv. Kate u Zagrebu 189 fr.			189						
	4	Gimnaziji u Varaždinu 189 fr.			189						
	5	Gimnaziji na Rieci 189 fr.			189						
	6	Gimnaziji u Osieku 378 fr.	2495		378						
	7	Promienljive podpore i nagrade 3000 fr.			3000						
	8	Za pripravnike na sveučilištu u Beču i Pragu 8000 fr.	11000	13495	8000						
14		Uzdržavanje sgradah:		5000	5000						
15		Putni troškovi i dnevnice:									
		Za selitbena putovanja gimnazijalnih učiteljah, za podpore kod putovanja gimnazijalnih učiteljskih kandidatah, koji polaze sveučilišta u Beču i Pragu, za put tamo i natrag		1000	1000						
16		Upravni troškovi (režija):									
		A. Naukovna zakladna dobra.									
	1	Kutjevo 14293 fr.			18616		4323				
	2	Potočec-Ivanec 10 fr.	14303		10						
		B. Naukovne zakladne šume.									
	3	Kutjevo 14256 fr.			19390		5134				
	4	Potočec-Ivanec 360 fr.	14616	28919	350	10					
		Pravoslovna akademija u Zagrebu i gimnazije u Zagrebu, Osieku, Varaždinu, Rieci i Požegi:									
	5	Troškovi kurenja	1800		1800						
	6	Čišćenje prostorijah	30		30						
	7	Plaće zanatlijah	41	1871	41						
17		Razni troškovi		200	200						
		Svota redovite potrebe		164929	161093	13293	9457				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872.		Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872.		Predlog saborskog odbora		Zaključak sabora	
			pojedince	ukupno		više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos		164929	161093	13293	9457				
18		**Izvanredna potreba.**									
		Kod izvanrednih dobarah i šumarstva i to:									
		a) Kod dobra Kutjevo:									
	1	Za troškove povjerenstva u komasacionalnih i segregacionalnih poslovih, zatim za mjernika i zastupnika gospoštije		2000	2000						
	2	Nagrada odvjetnika		600		600					
	3	b) Kod dobra Potočec-Ivanec za moževbitnu segregaciju šumah:			50		50				
	4	Za najmovinu u svrhu smještenja pravoslovne akademije eventualno sveučilišta kao i za potrebne u tu svrhu adoptacije paušalne svote		8000	3000	5000					
	5	20% doplatak k plaćam gimnazijalnih učiteljah u Karlovcu za listopad, studeni i prosinac 1869.			270		207				
	6	Za podignuće drugog kata na sgradi pravoslovne akademije i za razširenje iste		60500		60500					
	7	Za ustrojenje sveučilišta k dosadanjoj dotaciji akademije doplatak		29000		29000					
		Svota izvanredne potrebe		100100	5257	95100	207				
		Ukupno		265029	166350	108393	9714				
						98679					

Naslov 4. Zaklade i prinesci u svrhe nastavne.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	više	manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		Redovita potreba.									
1		Povjerenstvo za državne izpite, uredski i pisarnički troškovi		32	32						
2		Pomorska učiona u Bakru:									
	1	Učitelju matematičko-nautičkih disciplinah u ime plaće		1000	1000						
		U ime 10-godišnjega doplatka		200	200						
	2	Učitelj talijanskoga jezika, zemljopisa i knjigovodstva		800	800						
		Iznos		2032	2032						

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos		2032	2032						
3		Nagrade:									
	3	Pomoćnomu učitelju hrvatskoga jezika	250		250						
	4	Pomoćnomu učitelju trgovačkoga mjenbenoga i pomorskoga risanja i krasopisa	640		640						
		Učitelju vjeronauka			180		180				
		Poslužitelj		890	32		32				
4		Uredske i pisarničke potrebe:									
	1	Ravnatelju za uredske potrebštine	50		50						
	2	Za nabavu, uzdržavanje i pomnožanje učevnih sredstvah	120	170	120						
5		Štipendije:									
	1	Za 3 štipendista na terezijanskoj akademiji u Beču po 525 fr.	1575		1575						
	2	Prinos za odjelo po 105 fr.	315	1890	315						
6		Razni troškovi za nabavu školskih knjigah		6000	6000						
7		Za pučke školske potrebe		24000	12000	12000					
		Ukupno		34982	23194	12000	212				
						11788					

Naslov 5. Mirovinske pristojbe.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		Redovita po.reba.									
1		Središnja uprava		1100	1367		267				
2		Školski zavodi		8624	7169	1455					
3		Vjerozakonski zavodi		2025	1238	814					
		Ukupno		11776	9774	2269	267				
						2002					

Digitized by Google

Proračun

kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade za godinu 1872.

Poglavje III. Naslov 1–8. Pravosudje.

Potreba.

Stavka	Tek. br. stavke		Predlog za god. 1872.			Odobreni proračun za god. 1871.	Predloženo za god. 1872.		Predlog saborskog odbora		Zaključak sabora	
			redovito	izvanredno	ukupno		više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
			forintih u austrijskoj vriednosti									
		Svotnik.										
1		Stol sedmorice	34304	—	34304	31221	3083	—				
2		Banski stol	68903	4800	73703	63898	9805	—				
3		Županijski sudbeni stolovi	236519	10000	246519	256590	—	10071				
4		Troškovi tičući se svih sudovah	114278	—	114278	108532	5746	—				
5		Troškovi za urbarske sudove	18000	—	18000	10000	8000	—				
6		Gruntovne oblasti	24460	—	24460	22050	2410	—				
7		Mirovne pristojbe	46273	—	46273	40186	6087	—				
		Ukupno	542737	14800	557537	532477	35131	10071				
							25060					

Digitized by Google

Naslov 1. Stol sedmorice.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Redovita potreba.									
1		Plaće:									
	1	Podpredsjednik	4000		4000						
		6 prisjednikah:									
	2	3 po 3500 fr. 10.500 fr.			10500						
	3	3 po 3000 fr. 9.000 fr.	19500		9000						
	4	1 viećnički tajnik	1500		1500						
	5	1 tajnički pristav	1000	26000	1000						
		Pomoćno osoblje:									
	6	1 pristav pomoćnih uredah	900		900						
		3 oficijala:									
	7	1 sa 700 fr.			700						
	8	2 po 600 fr. 1200 fr.	1900	2800	1200						
		Poslužno osoblje:									
	9	1 viećnički sluga	420		420						
	10	1 podvornik	315		315						
	11	1 vratar	315	1050	315						
		Ukupna svota plaćah		29850	29850						
2		2% doplatak kao stanarina za II. polješe 1872. izuzam vratara, koji ima stan u naravi		2953		2953					
3		Osobni doplatci:									
	1	Za podpredsjednika		200	200						
4		Uredski i pisarnički troškovi:									
	1	Naklada u tu svrhu		950	950						
5		Odjelo za poslužno osoblje:									
	1	Za dvojicu slugah po 36 fr. za vrieme od 1. travnja 1872. do konca ožujka 1873. 72 fr. za vratara za istu kategoriju 29 fr.		101	221		120				
6		Nagrade i podpore:									
	1	Za činovnike i poslužno osoblje stola sedmorice		250		250					
		Ukupno		34304	31221	3203	120				
						3083					

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Redovita potreba.									
1		Plaće:									
	1	1 predsjednik	4000		4000						
		13 prisjednikah									
	2	5 po 2.625 fr. 13.125 fr.									
	3	8 po 2.400 fr. 19.200 fr.	32325		32325						
		(medju njima 1 nadodvjetnik)									
		4 viećnička tajnika:									
	4	2 po 1.300 fr. 2.600 fr.									
	5	2 po 1.200 fr. 2.400 fr.	5000		5000						
		(medju njimi 1 zamjenik nadodvjetnika)									
	6	1 pristav viećničkog tajnika	900	42225	900						
		Pomoćno osoblje:									
	7	1 ravnatelj pomoćnih uredah	1400		1400						
		2 pristava									
	8	1 sa 1000 fr.									
	9	1 sa 900 fr.	1900		1900						
		6 oficijalah									
	10	2 po 800 fr. 1600 fr.									
	11	2 po 700 fr. 1400 fr.									
	12	2 po 600 fr. 1200 fr.	4200		4200						
		2 pisara									
	13	1 sa 500 fr.									
	14	1 sa 400 fr.	900		900						
	15	1 nadzornik straže	630	9030	630						
		Poslužno osoblje:									
	16	1 viećnički sluga	420		420						
		4 podvornika									
	17	2 po 315 fr. 630 fr.									
	18	2 po 262 fr. 50 525 fr.	1155		1155						
	19	2 podvornička pomoćnika po 226 fr. 80 nč.	454	2029	454						
2		Stanarina 20% doplatak od plaće za one, koji neimaju stan u naravi za II. poljeće 1872.		5287		5287					
3		Osobni doplatci:									
	1	Za predsjednika kr. banskoga stola g. Dragutina pl. Klobučarića	1250		1250						
	2	Za prisjednika istoga stola g. Marka Tajčevića	225	1475	525		300				
4		Najmovine:									
	1	Za smještenje kr. stola sedmorice i banskoga stola		2625	2625						
		Iznos		62671	57684	5287	300				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos		62671	57684	5287	300				
5		Uredski, pisarnički i putni troškovi i dnevnice:									
	1	Naklade u istu svrhu		6000	6000						
6		Kućne potrebštine:									
	1	Za vanjsko razsvietljenje pred uredskom sgradom i čišćenje kanalah		80	80						
7		Odielo za sluge:									
	1	Za 4 podvornika po 36 fr. za kategoriju od 1. travnja 1872. do konca ožujka 1873.	144								
		Zatim za dva podvornička pomoćnika po 4 fr. za istu kategoriju	8	152	134	18					
		Ukupno		68903	63898	5305	300				
						5005					
		Izvanredna potreba.									
8		Za putne troškove za vizitaciju kr. županijskih sudbenih stolovah i gradskih sirotinskih odborah		4800		4800					
		Ukupno		73703	63898	10105	300				
						9805					

Naslov 3. Županijski sudovi u Zagrebu, Osieku, Varaždinu, Križevcih, Požegi, Vukovaru i na Rieci.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo više	Predloženo manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		Redovita potreba.									
		Plaće:									
	1	1 predsjednik sa	4000		4000						
	2	6 podpredsjednikah po 2400 fr.	14400		14400						
		13 prisjednikah županijskih sudbenih stolovah I. razreda (savjetnici zemaljskoga suda:									
	3	3 po 2000 fr. 6000 fr.									
	4	2 po 1800 fr. 5000 fr.									
	5	8 po 1600 fr. 12800 fr.	24200		24200						
		(medju njimi državni odvjetnik)									
		27 prisjednikah županijskih sudbenih stolovah II. razreda (savjetnici županijskih sudovah):									
		Iznos			42600						

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos			42600						
	6	9 po 1600 fr. 14400 fr.									
	7	18 po 1400 fr. 25200 fr.	39600		39600						
		(medju njimi 6 državnih odvjetnikah)									
		17 viećničkih tajnikah:									
	8	5 po 1000 fr. 5000 fr.									
	9	12 po 900 fr. 10800 fr.	15800		15800						
		(medju njimi 10 zamjenikah državnih odvjetnikah)									
		22 pristava:									
	10	5 po 800 fr. 4000 fr.									
	11	5 po 700 fr. 3500 fr.									
	12	12 po 600 fr. 7200 fr.	14700	112700	14700						
		Pomoćno osoblje:									
		7 ravnateljah pomoćnih uredah:									
	13	2 po 1000 fr. 2000 fr.									
	14	5 po 900 fr. 4500 fr.	6500		6500						
		7 pristavah pomoćnih uredah:									
	15	2 po 800 fr. 1600 fr.									
	16	5 po 700 fr. 3500 fr.	5100		5100						
		32 oficijala:									
	17	12 po 700 fr. 8400 fr.									
	18	20 po 600 fr. 12000 fr.	20400		20400						
		21 akcesist:									
	19	7 po 500 fr. 3500 fr.									
	20	14 po 400 fr. 5600 fr.	9100		9100						
		7 tamničarah:									
	21	2 po 420 fr. 840 fr.									
	22	5 po 367 fr. 50 nč. 1837 fr.	2677	43777	2677						
		Poslužno osoblje:									
		28 podvornikah:									
	23	6 po 315 fr. 1890 fr.									
	24	8 po 262 fr. 50 nč. 2100 fr.									
	25	14 po 210 fr. 2940 fr.	6930		6930						
	26	20 nadzirateljah uzah po 262 fr. 50 nč.	7613		7613						
	27	14 podvorničkih pomoćnikah po 226 fr. 80 nč.	3175	17718	3175						
		Ukupna svota plaćah		174195	174195						
2		Stanarina sa 20% od plaće za II. polječe 1872. za one koji neimaju stan u naravi		16169		16169					
3	1	Osobni doplatci:									
		Za predsjednika kr. sudb. stola županije zagrebačke g. Klemensa Celebrinija	200								
		Iznos		190364	174195	16169					

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos		190364	174195	16169					
	2	Za predsjednika kr. sudb. stola županije varaždinske gosp. dra. Andrije Gostiše	225								
		Za predsjednika kr. sudb. stola virovitičke županije g. Franju Krajčovića	225								
		Za predsjednika kr. sudb. stola županije riečke g. Ivana Manzonia	225	875	875						
4		Najmovine:									
		Za namirenje najmovinah za iznajmljene prostorije, u kojih su sudbeni stolovi županijski smješteni, zatim za uzničke prostorije biti će potrebito, naime:									
	1	U Zagrebu:									
		Za uredske prostorije u kući Žige Vidale-a 2100 fr.									
		Onda u kući gdje. grofice Luise Sermage 1200 fr.	3300		4900		1600				
	2	U Varaždinu:									
		Za uredske prostorije u kući gdje. grofice Ferdinande Bombelles	2100		3000		900				
	3	U Križevcih:									
		Za uredske prostorije u kući Franje Žigrovića 800 fr.									
		U kući Drag. Koritića 600 fr.									
		Za uze u kući županijskoj 400 fr.	1800		1700	100					
	4	U Osieku:									
		Za uredske prostorije u kući županijskoj									
		Za uze u kući županijskoj			4420		4420				
	5	U Vukovaru:									
		Za uredske prostorije u kući županijskoj 600 fr.									
		Za uze u istoj kući 300 fr.	900		900						
	6	U Požegi:									
		Za uredske prostorije u zemaljskoj kući									
		Za uze u županijskoj kući			400		400				
	7	Na Rieci:									
		Za uredske prostorije u kući Pavla viteza Thiery i suvlastnikah 4000 fr.									
		Iznos		191239	190390	16269	7320				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos		191239	190390	16269	7320				
		Za uze u kući gradskoga poglavarstva 1100 fr.	5100	13200	4300	800					
5		Uredski pisarnički i putni troškovi i dnevnice:									
	1	Naklade za namirivanje ovih troškovah uz obračunanje		30000	30000						
6		Kućne potriebštine:									
	1	Za bieljenje uzah, čišćenje kanalah i vanjsko razsvietljenje pred uredskom sgradom		500	400	100					
7		Odielo za sluge:									
	1	Za 28 podvornikah i 29 nadzirateljah uzah po 25 fr. za jednu surku i 1 hlaće 1425 fr. Za 42 cviljušnje haljine onim poslužnikom, koji peći lože po 3 fr. 70 nč. 155 fr. 40 nč. ili bez obzira na novčiće 155 fr.		1580	1500	80					
		Ukupna redovita potreba		236519	226590						
		Izvanredna potreba.									
8		Za priredjenje i prigradjivanje uzničkih prostorijah kod kr. sudb. stola u Varaždinu u tamošnjoj zemaljskoj kući		10000	30000		20000				
		Sveukupno		246519	256590	17249	27320				
							10071				

Naslov 4. Troškovi tičući se sviuh sudovah.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		Redovita potreba.									
1		Pripomoći za prislušnike:									
	1	Za 27 prislušnika po 400 fr.		10800	10800						
2		20% doplatka na plaću u ime stanarine za II. poljeće 1872.		1080		1080					
		Dnevnice:									
3		Za 20 dnevničarah, koji se upotrebljavaju kod sudbenih oblastih po 1 fr. na dan		7320	7300	20					
		Iznos		19200	18100	1100					

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos		19200	18100	1100					
4		Gradjevni troškovi:									
	1	Za razne popravke uredskih i uzničkih prostorijah kod sudbenih oblastih		2000	2000						
5		Zdravstveni troškovi:									
		Za honorare ili plaće zdravstvenoga osoblja kod svih sudbenih stolovah županijskih, i to:									
		U Zagrebu:									
	1	1 liečnik 160 fr.									
	2	1 ranarnik 100 fr.									
	3	1 primalja 40 fr.	300		300						
		U Varaždinu:									
	4	1 liečnik 100 fr.									
	5	1 primalja 30 fr.	130		130						
		U Križevcih:									
	6	1 liečnik 60 fr.									
	7	1 primalja 20 fr.	80		80						
		U Osieku:									
	8	1 liečnik 120 fr.									
	9	1 ranarnik 60 fr.									
	10	1 primalja 30 fr.	210		210						
		U Vukovaru:									
	11	1 liečnik 140 fr.									
	12	1 primalja 30 fr.	170		170						
		U Požegi:									
	13	1 liečnik 100 fr.									
	14	1 primalja 30 fr.	130		130						
		Na Rieci:									
	15	1 liečnik 60 fr.									
	16	1 primalja 20 fr.	80	1100	80						
6		Razni troškovi:									
	1	Troškovi za osobe pod skrbničtvom stojeće, neimućne, mahnite i slaboumne		100	100						
7		Troškovi za uznike i kaznene iztrage:									
	1	Obskrba	35900		37800		1900				
	2	Nabava odieće i ruha	3800		3500	300					
	3	Nabava uzničkih spravah	450		400	50					
	4	Popratni troškovi	3400		3400						
		Troškovi za kaznene iztrage:									
	5	Za svjedoke, tumače, vještake itd.	17800		17000	800					
		Iznos		22400	83400	2250	1900				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
					forintih u austr. vriednosti						
		Prenos		22400	83400	2250	1900				
		Ostali slični troškovi i to:									
	6	Za ogriev uzničkih prostorijah	1300		1300						
	7	Za razsvietljenje uzah i bolničkih sobah	606		606						
	8	Za liekove i troškove bolestih	1370		1100	.270					
	9	Za šišanje kose i brijanje	800		800						
	10	Nagrade duhovnikah	600		600						
	11	Pristojbe krvnika	1008		1008						
	12	Razne potreboće	1566	68600	1686		120				
8		Troškovi za stražare:									
	1	Plaće uzničkih stražarah i to: za 4 podčastnika po 178 fr. 50 nč. 714 fr. za 70 prostakah po 157 fr. 50 nč. za svakoga 11025 fr.	11739		11739						
	2	skuparina za 74 stražara po 3 fr. na mjesec bez razlike stepena	2664		2664						
	3	mundura	2725		2629	96					
	4	oružje	100		100						
	5	Troškovi za servize i to:									
		Drva za grijanje i kuhanje	482		482						
		Razsvjeta stražarskih sobah i pisarnah	169		169						
		Slama za slamnjače	109		109						
		Ine stvari	140	18128	140						
9		Nagrade i podpore:									
	1	Za činovničko i poslužno osoblje kr. banskoga stola i sudbenih stolovah županijskih		5150		5150					
		Ukupno		114278	108532	7766	2020				
						5746					

Naslov 5. Troškovi za urbarske sudove.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog pojedince	Predlog ukupno	Odobreni proračun 1871.	više	manje	Odbor pojedince	Odbor ukupno	Sabor pojedince	Sabor ukupno
		Redovita potreba.									
1		Za namirenje svihkolikih troškovah		18000	10000	8000					
		Ukupno		18000	10000						

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Redovita potreba.									
1		Plaće:									
		7 ravnateljah:									
	1	2 po 900 fr. 1800 fr.									
	2	5 po 800 fr. 4000 fr.	5800		5800						
	3	7 voditeljah gruntovničke knjige po 700 fr.	4900		4900						
		14 aktuarah gruntovničarah:									
	4	4 po 600 fr. 2400 fr.									
	5	10 po 500 fr. 5000 fr.	7400	18100	7400						
2		Stanarina 20% od plaćah za II. poljeće 1872.		1810		1810					
3		Najmovine:									
	1	Za nastanjenje gruntovničke oblasti u Varaždinu		250	250						
4		Uredske i pisarničke potriebštine zatim putni troškovi i dnevnice									
	1	Naklade u tu svrhu		3000	3000						
5		Razni troškovi:									
	1	Za namirenje istih		700	700						
6		Nagrade i podpore:									
	1	Za osoblje gruntovnih oblastih		600		600					
		Ukupno		24460	22050	2410					

Naslov 7. Mirovne pristojbe.

1		Glasom privitog izkaza iznosi potrieba mirovinah, i to:									
	1	Za stol sedmorice		5695	5135	560					
	2	Za banski stol		5831	5664	2167					
	3	Za mjenbeni sud		455	980		525				
	4	Za distriktualni stol		465	465						
	5	Za županijske sudbene stolove		31827	27942						
		Ukupno		46273	40186	6612	525				
						6087					

Digitized by Google

B. Pokriće.

Poglavje I.

Odjel za unutarnje poslove.

Naslov 1—3.

Poglavje I. Odjel za poslove unutarnje.

Naslov 1. Prihod od nepokretnostih i koristonosnih pravah.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Redovito pokriće.									
1		Najamnina za sveobću bolnicu u Zagrebu		7000	7000						
		Skupa		7000	7000						

Naslov 2. Povratci.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		Redovito pokriće.									
1		Povratci troškovah obskrbe u javnih ovozemaljskih bolnicah i u bludobolnici pakračkoj		2700	2000	700					
2		Povratak predplaćenih štipendijah za pitomce na gospodarsko-šumarskom učilištu u Križevcu		2400	2400						
		Skupa		5100	4400	700					

Naslov 3. Razni dohodci.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		Redovito pokriće.									
1		Prihod dolazeći u raznih slučajnih sgodah, imenito povratci od troškovah uvrstbine za službene oglase, takse za pokus parnih kotlovah, naknade za „Sbornik“ itd.	700	1200		500					
		Skupa	700	1200		500					
		Ukupno pokriće kod poglavja I.	12800	12600	700	500					
					200						

Digitized by Google

A. Potreba.

Poglavje II.

Odjel za bogoštovje i nastavu.

Naslov 1—8.

Stavka	Tek. br. stavke		Predlog za god. 1872.			Odobreni proračun za god. 1871.	Predloženo za god. 1872.		Predlog saborskog odbora		Zaključak sabora	
			redovito	izvanredno	ukupno		više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
			forintih u austrijskoj vriednosti									
		Svotnik.										
1		Vjerozakonski zavodi	69973	150	70123	70072	51					
2		Školski zavodi	73277		73277	84736		11459				
		Ukupno	143250	150	143400	154808	51	11459				
								11408				

Digitized by Google

Naslov 1. Vjerozakonski zavodi.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872.		Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872.		Predlog saborskog odbora		Zaključak sabora	
			pojedince	ukupno		više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Redovito pokriće.									
1		Aktivne kamate:									
	1	Od državnih obveznicah sa 315 fr.	12		8	4					
	2	Od razteretnicah u iznosu 73090 fr. 50 nč.	3399		3390	9					
	3	Od privatnih obveznicah sa 423 fr. 23 nč.	21	3432	21						
2		Dohodak od nepokretninah i koristonosnih pravah.									
		A. Od dobarah i to:									
	1	Od zakladnoga dobra Svetice	1050		970	80					
	2	Od zakladnoga dobra Vukovina	1080		970	103					
	3	Od zakladnoga dobra Diankovec	1030		1077		47				
	4	Od manastira Ex Paulinah i Ex Augustinah	810		760	50					
	5	Od zakladnoga dobra Preseke			12		12				
		B. Od šumah:									
	6	Svetice	170		166	4					
	7	Diankovec	200		170	30					
		C. Najmovine:									
	8	Bašća u Mariji Gorici	8		8						
		D. Ekvivalenta:									
	9	Od sgrade vila „Belgrad“ u Cirkvenici i k njoj spadajućih vinogradah Knežini	168		168						
	10	Dohodak po Wolfgangu Malzeru za bivših manastirah Augustinah na Rieci iz mitničkih prihodah kod sv. Matije izvan Rieke utemeljene zaklade	167	4683	167						
3		Paušalni prinosi zavodah i samostanah.									
		Od čazmanskog kaptola godišnji preostatak dohodakah od prepuštenog mu dobra Lepoglave		1199	1199						
4		Ini prinesci:									
	1	Od sjemeništne zaklade tako zvane 3,000.000 fr. srebra za pitomce u									
		Iznos		9314	9093	280	59				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos		9314	9093	280	59				
		višjemu obrazovalištu kod sv. Augustina u grčko-kat. središnjemu sjemeništu u Pazmaneu u Beču, zatim u Franjevačkomu samostanu u Kostagnavizzi i za ovozemna sjemeništa	21825		21825						
	2	Od komisariatičke zaklade za odgojenje mladjeg bosanskog svećenstva	5010		5010						
	3	Prinesci iz komasirane hrv.-slav. ugarske vjerozakonske zaklade	33324	60159	33324						
5		Računski i ini povratci		500	480	20					
6		Razni dohodci			190		190				
		Ukupno		69973	69922	300	249				
		Izvanredno pokriće.									
7		Zaostale odkupnine gornog prava od zakladnoga dobra Diankovec		150	150						
		Sveukupno		70123	70072	300	249				
						51					

Naslov 2. Školski zavodi.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		Redovito pokriće.									
1		Aktivne 5% kamate:									
	1	Od razteretnicah u iznosu od 149.080 fr.	7279		7279						
	2	Od obveznicah narodnoga zajma 120 fr.	5	7284	5						
2		Dohodak od nepokretnostih i koristonosnih pravah.									
		A. Od naukovnih zakladnih dobarah:									
	3	Kućevo 18.342 fr.			21258		2916				
	4	Potočec-Ivanec 33 fr.	18375		33						
		B. Od naukovnih zakladnih šumah:									
	5	Kućevo 19.130 fr.			27683		8553				
	6	Potočec-Ivanec 260 fr.	19390	37765	250	10					
3	7	Školarina pravoslovne akademije i gimnazijah		4900	4900						
		Prinesci:									
	8	Gradske obćine na Rieci za uzdržavanje tamošnje gimnazije	3150		3150						
		Iznos		49949	64558	10	11469				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos		49949	64558	10	11469				
	9	Dohodak riečke gimnazijalne zaklade	3429		3429						
	10	Prinos iz ugarske naukovne zaklade	16469	23048	16469						
5	11	Računski i ini povratci		230	230						
6	12	Dobitak za prodane školske knjige		50	50						
		Ukupno		73277	84736	10	11469				
							11459				

Digitized by Google

Osamnaesta saborska sjednica,

držana dne 15. kolovoza 1872. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. gosp. Ivana Mažuranića.

Sadržaj: Zapisnik osamnaeste sab. sjednice. — Podnesci. — Nastavak debate o proračunu za god. 1872.

Predsjednik: Prije nego počmem sjednicu, želim konstatirati, ima li 36 članovah u sabornici; jer ako jih neima onda po zakonu sjednice biti nemože. — Molim neka se čita imenik saborskih članovah.

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: (Čita imenik). — Ima 42 prisutna člana.

Predsjednik: Pošto je ovim načinom konstatirano, da je zakonom propisani dostatni broj članovah prisutan, otvaram sjednicu i molim g. bilježnika, da izvoli čitati zapisnik posljednje sjednice.

Bilj. **Branko Joanović**: (Čita zapisnik 17. sab. sjednice. Prilog 1.)

Predsjednik: Ima li kakove primjetbe proti zapisniku? Ako neima nitko primjetbe, onda ću ja staviti jednu primjetbu, koja mi se čini, da je temeljita. Čini mi se, da se ovo razmjerje plaćah proteže na sve činovnike, — (Glasovi: To je takodjer zaključeno.) — S ovom dakle primjetbom biti će zapisnik izpravljen i odobren. — Molim čitati podneske.

Bilj. **Gavro Kiš**. 1. Molba grčko-iztočne crkvene obćine uljaničke, radi dobrovoljnih prinesakah za gradnju tornja. (Peticionaln. odboru.)

Predsjednik: Prelazi se na dnevni red. Na dnevnom redu stoji razprava proračuna i to: Poglavje I., naslov 3. — Tom prilikom usudio bi se zamoliti gospodu, da se govori onim redom, kako se tko prijavi g. bilježniku. — Molim g. bilježnika Joanovića, da bilježi gg. govornike i da ovi onim redom izvole ustati.

Izvj. **Josip Muzler**: Čita naslov 3. Stavku 1. Broj 1.—9. predlaže odbor, da se prihvati po predlogu vlade. (Prima se.)

Dr. **Aleksander Rogulić**: Ja sam tako slobodan staviti predlog, da se stavka 1. br. 1. i 7. velikih županah po 3000 for., stavi u izvanredni trošak, da se pozove vlada, da podnese saboru zakonsku osnovu ob uredjenju političkih oblastih.

Gospodo! Mi čujemo uvjek, da je naša zemlja vrlo siromašna, da neima dovoljnih sredstvah, da svoje potrebe namiri; jučer smo čuli, kako je potrebno siromašno činovničtvo podpomagati, a ja vidim, da su vel. župani i zlišni, potreba njihova je sasvim prestala osobito, odkad je novi zakon ob ustrojstvu županijah uveden. Po novom zakonu postavlja se sve činovničtvo po vladi; izlišan je ili vel. župan ili podžupan; nu pošto držim, da podžupan manje stoji, nego vel. župan, a ipak može te poslove obavljati, to držim, da je izlišno 7 velikih županah. S toga stavljam predlog i preporučam ga vis. kući, da se ovaj trošak u izvanredne troškove stavi i ujedno pozove vlada, da zakonsku osnovu predloži. Do onda dakako mora se platiti; ali kad se to stavi u izvanredne troškove, tim ćemo pokazati, da neželimo instituciju ovu nadalje zadržati, jer je nepotrebna. Vel. župani smatraju se s jedne strane kao dostojanstvenici, kojim netreba ništa raditi, a s druge strane glede plaćah opet kao

Digitized by Google

činovnici. Mi vidimo, kad bi bili vel. župani dostojanstvenici, nebi se tako obteretio naš budget; jer kad ih vlada skine, vuku penziju, koja pada na teret budgetu.

Josip Špun: Vis. sabore! Ja podupiram predlog g. predgovornika, i to zato, jer je zbilja podpuna istina, što je rekao, te se i u praksi pokazalo. Nesamo u ostalih županijah naše zemlje, nego i u novoj bjelovarskoj imamo živ primjer, da je veliki župan podpuno suvišna stvar. (Smjeh.) Ja neću mojim govorom dirati u osobe, nego kad govorim o stvari, moraju takodjer osobe, koje fungiraju kao vel. župani, biti spomenute. Mi smo u belovarskoj županiji prije imali vel. župana, koji je imao povjerenje naroda, koji je razumio upravu. On je u najgodnije vrieme morao odstupiti, a kad je odstupio, došao je vel. župan, koji si je stekao možebiti kakav pridjevak kod vojničtva, ... (Nemir. Glasovi: Nespada na stvar.)

Taj vel. župan je pokazao, da je velikožupanska služba ili čast tamo suvišna; on je čovjek, koji . . . . (Vika: Nespada na stvar.)

Predsjednik: Molim, izvolite se držati predmeta.

Josip Špun: Kad o predmetu govorim, da su vel. župani suvišni, moram primjer navesti.

Jedno njegovih zvanjah bilo je ondje, da kortešuje; u upravu se ništa nerazumije . . . . (Nemir i vika: To su uvrede; škandal.) Vončina: Molim g. predsjednika, da se učini red. Predsjednik poziva govornika na red.)

Da je suvišna velikožupanska čast, dokaz je tomu, što ima jedna županija, koja ipak eksistira bez velikog župana. U novoj bjelovarskoj županiji takodjer se pokazalo to, jer tamo je vel. župan čovjek, koji nerazumije ništa o . . . . (Opet vika i nemir.)

Predsjednik: Molim, izvolite se držati predmeta, inače ću biti prisiljen, pitati vis. sabor, da li vam se ima rieč oduzeti. (Govornik sjedne.)

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Ja glasujem za predlog odbora, i to zato, što sabor stoji na temelju zakona, koji je obveziv, dok se nepromjeni. Po ovom zakonu vel. župani obstoje; g. Rogulić imao je predložiti zak. osnovu, da se zakon promieni; u proračunu se to činiti nemože.

Predsjednik: Neželi nitko više govoriti o tom predmetu? (Nitko.)

Izvj. **Josip Muzler**: Vis. sabore! Ja ću samo u kratko to kazati, da je i u odboru predlog učinjen bio, kao što na čelu izvješća stoji, neka bi se vlada pozvala, da predloži osnovu ob organizaciji cielog oblastnog stanja u zemlji; a pošto je odbor uvidio, da ovo u kratko vrieme vladi nije moguće, odustao je od predloga. Možebiti da će to biti moguće tečajem saborske periode, pa će se onda moći o tom govoriti.

Na temelju tih razlogah predlaže odbor ovu stavku, kako vlada zahtieva.

Predsjednik: (Prema Roguliću.) Vi ste predložili, da se plaće vel. županah za ovu godinu u izvanredne troškove metnu, a g. izvjestitelj je govorio zato, da se u naslov onaj metnu, kako vlada predlaže. Ja mislim, da ono, što vi predlažete, nije ništa drugo, nego predlog o novoj zakonskoj osnovi. Ali dok ovaj zakon obstoji, redoviti trošak nemože figurirati u rubriki izvanrednih troškovah.

Buduć nitko neželi više govoriti, to nam je glasovati. Gospoda, koja su za predlog odbora, da se ova stavka br. 1.—9. odobri, kako predlaže vlada, neka izvole ustati. (Većina ustane.)

Izvj. **Josip Muzler**: Glede br. 10. ove stavke predlaže odbor: (Čita) „Odboru je izvješteno . . . . . . nagrada od 200 for.“ (Prilog 2. XVII. sjednice.)

Zast. vlade **Ivan Vardian**: Vis. sabore! Ovdje je pomutnja učinjena, o čem sam već u odboru čast imao izviestiti.

Kod preustrojenja županijah dozvoljeno je županiji varaždinskoj, koja je zahtievala litografa, a takav poseban joj se nemože dati, da posao taj obavlja pisar uz nagradu od 200 for. (Navadja dotičnu naredbu.) Kod popunjenja mjestah nije dobio pisar ovaj posao, nego dali su ga odpravniku uz dozvoljenu nagradu od 200 for. Ta je dakle plaća sistemizirana, te se od toga nemože odustati, dok se inače neodredi. Ja bi dakle molio vis. sabor, da se to brisalo nebi, jer se ova plaća faktično temelji na ustrojstvu županije.

Predsjednik: Ja bi želio, da bi g. zastupnik vlade predložio, kako bi se imalo to promieniti.

Zast. vlade **Ivan Vardian**: Ovako neka ostane, kako je u vladinu predlogu štampano.

Dragutin Antolek: Visoki sabore! Što g. zast. vlade navadja, nestoji, jer ovaj čovjek, koji u županiji varaždinskoj 200 for. tobože u to ime vuče, da litografski posao obavlja, je persona grata bivšeg bana Bedekovića i upravitelja županije Petra Horvata. Buduć da nije bilo mjesta za odpravnika, mislili su, jer gospoda su jako galantna s tudjim žepom — hoćemo toga čovjeka nagraditi, te uputiše zem. vladu, da on litografira. Nu sve eno, što on cielu godinu litografira, nije niti 200 novčićah vriedno; jednom riečju da kažem, ovo nije ništa drugo, nego nagrada za čovjeka, koji je — kako se ti ljudi zovu — Geheimspitzel.

Predsjednik: Molio bi samo g. govornika, da se drži parlamentarnoga reda; ako nedržimo na pristojnost jezika, nećemo daleko doći, nego samo razdraživati.

Ladislav Kiš: Vis. sabore! Nestoji navod g. predgovornika, da taj čovjek ništa neradi; ja znam, da on litografira sve tiskanice, koje županija treba. I ja sam zato,

Digitized by Google

da se ovih 200 for. ovdje briše kao stalno berivo, nego da se ova svota metne u rubriku: nagrade i pripomoći, jerbo je on i dosele u ime nagrade dobio stalnu svotu, kad je županija vidila, da je zaslužio. Ako bude nagradu zaslužio, županija će se obratiti na zem. vladu, pa mu se neka dade iz one napomenute rubrike.

Izvj. **Josip Muzler**: Vis. sabore! Meni je braniti predlog odbora nesamo iz dužnosti kao izvjestitelj, nego upravo iz osvjedočenja.

Kad uzmemo izvješće bivšeg vel. žup. varaždinskog, nalazimo, da je taj pisar plaćen sa 500 for., nalazimo dalje, da je i odpravnik, te kao takav ima 600 for. plaće; osim tih poslovah mu je naprćen posao litografa uz nagradu od 200 for. To se sve slaže u jednoj osobi, a to sve jedna osoba niti kadra nije obavljati. U odboru za proračun nije g. predgovornik ovako branio tu stvar, kao što danas ovdje; u odboru bilo bi umjestnije, te bi predlog možebiti odbor i bio prihvatio.

Pošto je odboru izvješteno, da taj čovjek posao litografski neobavlja, predlaže odbor, da se ovih 200 for. briše, nedirajuć mu u plaću od 500 for. i 100 for., koje ima kao odpravnik. Ja preporučam, da vis. sabor ovo izvoli primiti.

Ladislav Kiš: Na osobno napadanje g. izvjestitelja .... (Vika: Izvjestitelj je govorio.) Ja kao član odbora bio bi taj predlog učinio; ali biti će g. izvjestitelju poznato, da sam ja onda bio odsutan, te moje opazke u odboru nisam mogao učiniti.

Predsjednik: Razprava je izcrpljena, sada možemo pristupiti glasovanju.

Vlada predlaže 700 for. za pisara i ujedno litografa u županiji varaždinskoj. Ova je svota najveća, zato valja po zakonu najprije glasovati o tom predlogu. Gospoda, koja su za to, da se dozvoli 700 for. za pisara i ujedno litografa u žup. varaždinskoj, neka izvole ustati.

(Nitko ne ustane.)

Predlog vlade je pao.

Predlog odbora ide na to, da se plaća od 500 for., koja ide pisara, dozvoli, a projektirana nagrada od 200 for. briše. Gospoda, koja su za taj predlog odbora, neka izvole ustati. (Ustane većina).

Primljen je predlog odbora, i tim se ovih 200 for. briše.

Izvj. **Josip Muzler**: Stavke 1. br. 11.—18. predlaže odbor, da bi vis. sabor prihvatio, kako je vlada u proračun stavila.

(Prima se.)

Na br. 19. odbor predlaže: (Čita.)

Vis. sabore! Odbor je predložio, da se ova svota stavi u izvanredne troškove, obzirom na niže sljedeći predlog kod naslova 13. o žandarmeriji, da se vlada postara u budućoj godini zemaljsku stražu sigurnosti ustrojiti.

(Prima se.)

Broj 20. predlaže odbor, kako vlada zahtieva.

(Prima se.)

Br. 21. Odbor predlaže: (Čita) t. j. uzkraćen je 1 poslužitelj.

(Prima se.)

Br. 22.—25. odbor predlaže, da vis. sabor prihvati, kako vlada zahtieva.

Br. 26. Vlada predlaže 57 ranarnikah, ali ima ih u istinu 1 manje, s toga odbor predlaže: (Čita.)

(Prima se.)

Br. 27. i 28. predlaže odbor, kako vlada zahtieva.

(Prima se.)

Br. 29. i 30. Odbor ovdje s razloga, što sam ga prije glede povjerenikah sigurnosti napomenuo, predlaže sljedeće: (Čita.)

(Prima se.)

U br. 31. odbor nije ništa mienjao, već predlaže, neka se primi, kako je vlada u proračun stavila.

(Prima se.)

Br. 32. Vlada je u odboru sama odustala od svog predloga, pošto je uvidila, da nadcestari nebi imali zadaće, osim na gotovih cestah, s toga predlaže odbor: (Čita.)

(Prima se.)

Br. 33. predlaže odbor, neka se primi, kako je u vladinu predlogu.

(Prima se.)

Br. 34. Ovdje je bilo izvorno do 10 riečkih vidokah predloženo: pošto ih pako samo 8 ima, jer 2 spadaju na bjelovarsku županiju, za koju je poseban proračun predložen, to je odbor snizio broj, i po tom predlaže svotu od 2520 for.

(Prima se.)

Stavka 2. br. 35. Odbor ovdje predlaže: (Čita.)

Vis. sabore! Ovaj je predlog analogan sa onim glede stanarine sa 20% i 10% naslova 1., stavka 1. br. 26., kao što je vis. sabor prihvatio; ovdje se sada samo radi o svoti prema prihvaćenom razmjerju.

Zastupnik vlade **Ivan Vardian**: Visoki sabore! Vlada predlaže stanarinu za one žup. činovnike, koji neimaju stan u naravi, dočim je odbor izvolio predložiti ju za sve činovnike s opazkom: „da se s razloga, što nekoji činovnici u županijskih sgradah na štetu županijske imovine u naravi i bezplatno stan, koji im nepripada, uživaju, vlada pozove, da tomu shodnimi odredbami doskoči.“

Prije svega moram moliti g. izvjestitelja za ubavjest, da li je tu u odborovu predlogu zaračunana stanarina i za one činovnike, koji imadu stanu naravi.

(Izvjestitelj: Jest.)

Ja molim, da visoki sabor izvoli prihvatiti predlog vlade, koji u tom sastoji, da se stanarina onim županijskim činovnikom nedade, koji uživaju stan u županijskih kućah. Razlika je izmedju županijskih kućah u

Digitized by Google

centrumu, kao što u Zagrebu, Varaždinu; o tih ovdje neima govora, nego pitanje tiče se županijskih kućah u kotarih. Ove su županijske kuće njekada gradjene upravo u tu svrhu, pa i dandanas imadu kotarske oblasti u njih pisarne i dotični sudac stan. Takovih imade 16. Odbor zahtieva, da se i ovim činovnikom dade stanarina, a nigdje se nekaže, što bi se učinilo glede pisarnah. Negledeć na to, što nijedna županija to još zahtievala nije, one su zahtievale doista odštetu za centralne županijske kuće, ali nikada nijedna nije zahtjevala odštetu za one županijske kuće, u kojih su dandanas uredi kotarskih oblastih, i u kojih imade dotični kotarski sudac stan u naravi.

Gospodo! Ja se usudjujem ovu stvar nešto živahnije predstaviti, da se bude vidjelo, kako stvar stoji sa županijskom upravom. Županijska uprava stojala je god. 1862. nakon absolutizna 325.000 for.; g. 1866. za 2000 for. manje. Kad su zakonom o proračunu za g. 1869. povišene plaće županijskih činovnikah, narasao je trošak na 477.639 for. Danas bi polag zahtjevanja vlade bilo stanje 595.801 for., a polag redakcije odbora 577.983 for. Dakle u ovo kratko vrieme došao je taj trošak od od 325.600 for. na 595.000 for. Svakog domoljuba mora groza uhvatiti, kad mora gledati, kako taj trošak raste, te već sada petinu cielog našeg budgeta zauzimlje. Znam da sad ovdje nije mjesto o tom govoriti, kako tomu doskočiti, ali je bar tomu mjesto, da se još više nemnoži.

Ako se primi predlog odbora, dobiti će stanarinu 16 kotarskih sudacah, koji imadu stan u žup. kućah; nekoji imadu 1000 for., nekoji 1200 for. plaće: po 20% iznašati će doplatak stanarine circiter 3000 for., zatim dobiti će stanarinu 5 ranarnikah, koji imadu stan u kućah, što su upravo samo za ranarnike gradjene.

Razlika je izmedju županijskih kućah u centrumu, i izmedju onih u kotarih; zatim usudjujem se moliti vis. sabor, da izvoli primiti predlog vlade, koji je s razloga, pošto su te žup. kuće upravo u tu svrhu gradjene, pošto ih vlada uzdržava i popravlja iz autonomnog budgeta, te svake godine na to troši 10.000 for. opravdan tim više, pošto i županije dosad toga još zahtievale nisu; t. j., da oni činovnici, sudci i ranarnici, koji vani u kotarih uživaju stan u naravi u žup. kućah, nedobiju stanarine.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore? Vlada kaže, da nam je štediti, i obrazložio je zast. vlade, da ćemo baciti novac, ako damo stanarinu onim činovnikom, koji imadu stan u naravi.

Za onaj novac, kojega će n. pr. sudac dobiti u ime stanarine, nebi on dobio takav stan, kao što ga ima u žup. sgradi. Ako se te sgrade iznajme, razpolagati će prihodom županija ili vlada; ako će razpolagati županija, ona će novac trošiti u koristne svrhe županije, ako vlada, to će sigurno više dobiti u ime stanarine nego 20%. Znade se, da imadu samo neki žup. činovnici stan u žup. kućah, a nekoji ne; imadu ga samo oni, koji su personae gratae. Neznam zašto bi mogao vel. župan dieliti nekakve milosti. Pravedno je, da su svi činovnici jedan s drugim jednaki; neznam, zašto bi jedan morao plaćati stan, a drugi okupirati cielu sgradu. To je posve nepravedno i neumjestno s gledišta narodno-gospodarstvenog kao i iz financialnog. Prištednja je po predlogu vladinu sasma illusorna, nego prištediti će se, ako se primi predlog odbora.

Dr. **Marijan Derenčin**: Vis. sabore! G. zastupnik vlade sa razlaganjem svojim stoji u protuslovju sa jasnimi načeli prava vlastničtva, i sa zakonom ob uredjenju municipijah; on priznaje, da su županijske kuće vlastničtvo municipijah, ali prisvaja vladi pravo, s njimi razpolagati. To je povreda prava vlastničtva i čudim se, što je g. zast. vlade baš s toga mjesta tako živahno branio predlog vlade, i čudim se, što on vriedja i zakon ob uredjenju municipijah, koji naročito kaže, da ima svaka županija pravo razpolagati svojom imovinom, a on im to pravo uzkraćuje. Što se tiče prigovora, da su se dosada na zemaljski trošak popravljale županijske sgrade, ja držim, da ovo ima vlada sa županijami na čisto dovesti, i na koliko je vlada tu trošila, to je dotična županija dužna nadoknaditi, što je lahko putem kompenzacije, jer županija ima pravo tražiti, da joj se najamnina vrati.

S tih razlogah nemogu biti za predlog vlade: otvoriti široka vrata nepravdi i zloporabam, koje je g. predgovornik napomenuo; ja sam zato, da se županijam u smislu zakona propusti razpolaganje svojim imetkom. Pošto su županije radi vlade postali, ja bi prije bio zato, da se njihov imetak radje medju obćine razdieli, jer država nesmije biti idol, koji sav imetak progutne; obćine bi tada bolje zadovoljile zadaći svojoj, nego mogu to sada obzirom na njihove slabe dohodke. Ja dakle glasujem za predlog odbora.

Dr. **Aleksander Rogulić**: Vis. sabore! Nadovezujuć na govor g. dra. Makanca i dra. Derenčina moram se izjaviti u načelu za predlog odbora. Ja nemogu pristati uz predlog vlade već s toga, što bi to bilo, ako bi se primio, najveća nepravda za sriemsku, požežku i virovitičku županiju. Ako je vlada dužna nositi trošak za stanarinu, mora biti to za sve županije jednako, a ne da se jednoj županiji dade sve, a drugoj ništa. S toga držim, da je podpuno opravdan predlog odbora.

Josip Turelli: Vis. sabore! Ja bi želio ovu razpravu protegnuti i na ono pitanje, koje je g. vladin zastupnik potaknuo, naime, ako se dade županijskim činovnikom stanarina i za urede, kao što je u predlogu vlade i učinjeno.

Stanarina, koja je odredjena žup. činovnikom je sasvim osobna. Uredi su smješteni u županijskih sgradah.

Digitized by Google

Ako je postavljeno načelo, da su županije vlastne svojim imetkom razpolagati, te da nisu dužne na korist zemaljskog budgeta terete nositi, tada nisu niti dužne urede u svojih zdanjih trpiti. Ja bi dakle predložio, što je pozornost odbora po svoj prilici mimoišlo, da se za urede takodjer stanarina iz zem. budgeta dopita i to kako sada postoji, jer nemože se zahtievati od žup. činovnikah, da od svoje osobne stanarine najme još stan za ured.

G. zast. vlade izvolio je nadalje kazati, da se je odbor zauzeo za nešto, što dosada ni same županije nisu zahtievale, naime, da im se odšteta dade za stanove, koje činovnici u naravi uživaju. Naravno, da nisu zahtievale, jer činovnici su bili županijski, ona ih je postavila, ona je radila po svom najboljem znanju; ali sada su oni čisto zemaljski činovnici postali, pa zato ima županija pravo i dužnost zahtievati, da joj se u ime stanarine štogod dade.

Ja nisam za onaj princip, što je g. zastupnik vlade napomenuo, da budu na korist zemaljskog budgeta one stanarine činovnikah badava, jer bi se tim olahkotio trh, koji je narasao za upravu županijsku. Ja sam za samoupravu županijah glede njihovog imetka: dok neimamo većih garancijah glede toga, kako vlada sa zemaljskim budgetom razpolaže, dotle nisam zato, da mi samo jedan novčić od žup. imetka ustupimo na korist zem. budgeta. Ja nalazim za sada više garancije u županijah, jer odgovornosti vlade neima, a dokazuje nam toliko primjerah, kako vlada zem. imetkom gospodari.

Dakle moj bi predlog bio taj, da se i za urede kotarske i dotično županijske stanarina iz zem. budgeta ustanovi.

Predsjednik: Neima li nitko više progovoriti o tom predmetu? (Nitko.)

Zast. vlade **Ivan Vardian**: Vis. sabore! Ja sam naročito razlučio žup. sgrade u kotarih i od onih u centrumu; o tih ovdje govora neima, ja sam samo govorio ob onih u kotarih.

Što je g. zast. Derenčin izvolio kazati, ono bi sve liepo bilo, kad bi ja bio ono uztvrdio, što je on rekao, da sam uztvrdio. Ja sam pointirao ono, da županije dosada toga molile nisu; dakle vlada nije došla glede tih kućah u priliku, da brani ili napada vlastničtvo županijah. Ako budu županije tražile, onda će vlada imati priliku, ili odbiti, ili u proračunu uvrstiti, pa će se onda ovo pitanje riešiti. Ja bi rekao, da je odbor ovdje sam u protuslovju sa onim, što je rekao u poglavju III. naslovu 3. stavki 4.; (čita) „Svote za najmovine prihvaćene su po predlogu vlade, ali se predlaže: pozvati kr. zem. vladu, neka ona sa županijami povede i čim prije dovrši razpravu glede vlastničtva, posjeda i uprave imovine županijah i njihovih tražbinah naprama zemaljskomu eraru, te da ona što prije saboru predloži o tom zakonsku osnovu". (Prilog 2. XVII. sjednice.) Danas već hoće riešiti jednu stranu pitanja, a drugu važniju odgadja na buduće.

Ja dakle mislim, da bi shodno bilo vladin predlog poprimiti; jedino, što se učiniti može, bilo bi to, da se i ovdje analogno kaže, što odbor predlaže glede žup. sudb. stolovah, što sam gore pročitao. Onda će biti prilika, da se ovo pitanje rieši, danas nije to umjestno, što to niti odbor nepredlaže, niti županije dosada tražile nisu.

Predsjednik: Ako nitko neželi više govoriti ima g. izvjestitelj rieč.

Izvj. **Josip Muzler**: Vis. sabore! Vlada sama je konštatirala, da je imovina županijah županijska. Ona je stanarinu predložila samo za one činovnike, koji stan u naravi neuživaju. Nu jedna je županija, kako druga, zato upravo mislim, da treba, da i razmjerje za sve jednako bude.

Što g. zast. vlade kaže, da žup. uprava toliku svotu stoji, da se sgraža, i ja se sgražam; ali tomu nije kriv narod, niti sabor, nego onaj, koji je kriv, da je stvoren takav zakon municipalni i takova organizacija, da je trošak tako narasao, pod kojim se narod sgraža. Ja mislim, neka to pruža zem. vladi povod, da čim prije poprimi inicijativu i predloži zak. osnovu takove organizacije, kojom će se narodu trh nešto olahkotiti i oduzeti.

Odbor je uzeo u obzir nesamo žup. kuće u centrumu, nego i one u kotarih, jer su jedne i druge isto tako županijske. Ovdje o županijskih uredih nije rieč; moje je osobno mnienje, da uredi imadu ostati kao dosada, da nebudu zapreke.

Usljed toga preporučam vis. saboru predlog odbora.

Predsjednik: Imamo pristupiti glasovanju. Predlog vlade glasi ovako: (čita) „20% dodatak na plaće, kao stanarina za one, koji neimaju stan u naravi, od 1. srpnja 1872 počamši, 37.384 for."

Zast. vlade **Ivan Vardian**: Uz analogan dodatak, što je odbor predložio glede centralnih županijskih kućah.

Predsjednik: Dakle, g. zast. vlade k ovomu, što je izvorni predlog vlade, dodaje:

Zast. vlade **Ivan Vardian** (čita): „da se pozove kr. zem. vlada itd."

Predsjednik: Štovana kuća je čula, o čem se radi. Gospoda, koja su za to, neka izvole ustati. (Manjina.)

Predlog vlade je pao. Dolazi predlog odbora. (Izvjestitelj ga čita.)

Ona gospoda, koja su za taj predlog, neka izvole ustati. (Ustane većina.)

Predlog odbora je primljen.

Digitized by Google

Izvj. **Josip Muzler**: Stavku 3. predlaže odbor, da se primi, kako vlada predlaže.

(Prima se.)

Na stavku 4. br. 1., 2., 3., 4., predlaže odbor: (Čita:) „Pošto je svota . . . . stave u izvanredne troškove“.

(Prima se.)

Stavku 5. i stavku 6. br. 1., 2., 3. i 4. predlaže odbor, kako vlada zahtieva.

(Prima se.)

Na stavku 6. br. 5. i 6. ima odbor sljedeći predlog: (Čita:) „Odbor je prihvatio . . . . . za vanredna putovanja.

(Prima se.)

Stavka 7. br. 1. Ovdje odbor predlaže: (Čita:) „Iz razloga, da odbor . . . . . a ostatak 60 for. da se briše“.

(Prima se.)

Stavka 7. br. 2. (Čita:) „Na isti način . . . . . iz proračuna briše“.

(Prima se.)

Stavku 7. br. 3., 4., 5., zatim stavke 8—14.

Dr. **Franjo Kviring**: Ja bi molio g. zast. vlade, da bi nam razložio, zašto je za uredske prostorije kot. suda u Slatini, kako se u obrazloženju kaže, samo 250 for. dozvoljeno, dočim je g. 1871. 300 for. opredjeljeno bilo.

Vis. sabore! Županija virovitička uredila je polag potrebe pučanstva one okolice kotarsku oblast u Slatini. Koliko je meni poznato, županija je s vladom razpravu vodila, da se stanarina za uredske prostorije povisi, jer za taj novac nemože se u Slatini shodan stan za namještenje kotarskog ureda naći. S toga bi molio vis. sabor, da bi izvolio ovu svotu obzirom na onu okolnost, što svi kotarski uredi dobivaju više, te se i u Slatini za manje takav stan dobiti nemože, povisiti na 400 for., inače bi se morao kotarski ured premjestiti na drugo mjesto.

(Glasovi: Zašto? kad vlada nezahtieva.)

Predsjednik: Koja su gospoda za predlog g. Kviringa? (Glasovi: Redakcija.)

Prima se, dakle, redakcija st. 7. br. 3.

St. 7. br. 4., 5., st. 8.—14. predlaže odbor kako vlada želi. (Prima se.)

Izvj. **Josip Muzler**: St. 15. (Čita:) „Plaće za razpoložive žup. činovnike . . . . . za god. 1873. udesi“.

(Prima se.)

(Naslov 4. i 5. primljeni su bez opazke.)

Naslov 6. st. 1. ima odbor sljedeći predlog: (Čita:) „Subvencija za narodno zem. kazalište . . . . dražbom iznajmljuje.“

Predsjednik: G. zastupnik vlade ima rieč.

Zastupnik vlade **Halper**: Vis. sabore! Prije nego bi se debata ob ovoj stavci otvorila, neka mi bude dozvoljeno, dati neka razjasnjenja.

Kad se je prije nekoliko godinah glas podigao za narodnu operu, kazalištna uprava odazvala se toj obćoj želji, te pozove glasbenika umjetnika, koji bi imao operu urediti. Pomnoženje osoblja i repertoira stajalo je mnogo žrtvah, te je odbor koncem god. 1871. izkazao manjak od 8000 for. Vladi bijaše sad stavljena alternativa: ili s početka narodnu operu pustiti, i dvostrukom štednjom manjak iz redovite subvencije pokriti, ili pako poprimiti druga sredstva. Pošto u ono doba sabor nije zasjedao, a vlada ovo pitanje sama riešiti nije hotjela, sazvala je povjerenstvo vještakah, da ovo pitanje rieši. Pošto se je ovo povjerenstvo jednoglasno za pridržanje narodne opere izjavilo, te zajam predložilo, to je vlada taj zajam dozvolila iz komercijalne zaklade, glede kojega će indemnitet tražiti prigodom onom, kad se bude proračun komercijalne zaklade pretresivao. Prva godina, kada je opera bila uvedena, a tako i druga nebijaše sretna, jer i sada blagajna pokazuje pasivno stanje od po prilici 7000 for.

Ovo je izkustvo osvjedočilo vladu, da se manjom subvencijom od 32.000 for. opera i drama uzdržavati nemože. Zato se nadam, da će se vis. sabor izjaviti za pridržanje narodne opere i tim za cjelovitost ovoga zavoda, te dozvoliti subvenciju od 32.000 for., kako je vlada predložila.

Opera nije drugo nego pjevana drama: ako dakle ovaj zavod u cjelovitosti uzdržati želimo, nevalja trgati jednu stranu od njega. Prihvati li vis. kuća predlog odbora, tad je osudila narodnu operu, i sav dosadašnji napor i nastojanje biti će bezuspješno. S toga usudjujem se predlog vlade sa stanovišta narodne umjetnosti vis. kući što toplije preporučiti.

Što se dalnjeg predloga odbora tiče, da neka visoki sabor odbor izašalje, koji bi upravu kazalištnu izpitao i predlog učinio, proti tomu vlada nikakvog prigovora neima, te je pripravna takovomu odboru sve podatke pružiti, koje bude zahtievao.

Napokon, što se tiče predloga odborova, da se lože u buduće putem javne dražbe iznajmljuju, to mislim, da ovo pitanje zasieca u samu kazalištnu upravu, te bi bilo shodno, da se prepusti odboru; što će ga vis. kuća za izpitanje uprave imenovati.

Dr. **Marijan Derenčin**: Vis. sabore! Držim, da bi baš sada prigodom votiranja ove proračunske stavke umjestno bilo, progovoriti o našem kazalištu u obće.

Žrtve, koje naša zemlja doprinaša za obstanak narodnoga kazališta nestoje u razmjerju sa napredkom ovoga zavoda, a što je on onakav, tomu nisu krive ni glumačke sile, ni obćinstvo, već je tomu kriva izključivo vlada (na desnici mrmljanje), da vlada, koja je kako u svih svojih poslovih, tako i u ovom postupala stranač-

Digitized by Google

kom strasti, i time priečila razvitak našega kazališta, a po tom i dramatičke naše knjige. Kazalište, gospodo, ima kulturnu zadaću, ono mora da bude zrcalom narodnoga života; njegova je zadaća društvene odnošaje ilustrirati, mane družtvenoga života izticati, narodne kreposti za nasljedovanje prikazivati, veliko množtvo, slavne narodne prošlosti na daskah uzkrisiti, i tako promicati napredak, gojiti rodoljubivu vatru. Ovako nije naša vlada shvatila zadaću kazališta. Bilo je u nas muževah, koji su tim pravcem htjeli udariti, nu vlada nije im dala, vlada ih u tom bilo posredno, bilo neposredno, priečila, i svako postupanje vlade, gospodo, bilo je na putu, da iz našega kazališta stvori lješinu od koje će se odvraćati i obćinstvo i umjetnici, a u slabih duhovih probuditi želja za tudjom Thalijom. (Odobravanje.)

Gospoda moja! Gdje nevlada prava sloboda tu i narodno kazalište nenapreduje. Gdje cenzura drakoničkom strogosti pritiskuje kazalište, tu necvate ni dramatička knjiga, niti se radjaju dramatički umjetnici, niti obćinstvo podupira kazalište. Talijansko kazalište, dok je austrijanska i burbonska cenzura krojila mu zakone, biedno je životarilo o nekolicini loših francezkih prevodah; danas kad je sunce slobode na talijanskom nebu osvanulo, danas talijansko kazalište orijaškim korakom napreduje, i to bez državne podpore, jer živi životom narodnim. Tako mora i kod nas da bude. Vlada nesmije redarstvena načela predožujske cenzure izvadjati prama našemu kazalištu, ona mora dopustiti, da se današnji hrvatski život sa svojimi manami i kriepostmi, da se slavna naša prošlost na daske prenese. Neka vlada n. pr. dopusti, da se običaji većine našemu narodu odtudjene aristokracije na pozorištu žigošu, da se podlost i puzavost fine naše birokracije u svojoj odurnosti prikazuje, silovitost županijskoga španovanja u svoj ogavnosti ilustrira; neka dopusti, da nam se na daskah pripoviedaju junačka djela naših pradjedovah, neka dopusti, da gledamo i slušamo na pozorištu umrle naše bane, da tako zaboravimo na bane žive i njihove namjestnike (Burni živio! i odobravanje u sabornici i galeriji; predsjednik: Biti ću prisiljen, galeriju dati izprazniti, ako se nebude držala zakona), jednom rieči, neka dopusti, da se narodni život na daske prenese, pa ja kriv, ako obćinstvu kazalište neomili, ako se naši književnici kazalištu neposvete. (Odobravanje.)

Danas, gdje vlada zabranjuje predstavu „Zvonimira", gdje se zastupstvo naroda ovih kraljevinah ironički na pozorištu pozdravlja sa „ljubovnimi pismi" i „sljeparijami", danas, gdje vlada zabranjuje igrokaze, koji se bezzapriečno predstavljaju na svih austrijanskih pozorištih, danas nije čudo, ako naše pozorište broji i domaćih protivnikah. Neka vlada zabranjuje nećudorednost na pozorištu, nu neka dopusti, da se na njem odsudi, što nevalja, neka dopusti, da kazalište bude ugodnom školom narodnoga našega preporodjenja. (Živio!)

U opisanom što kraće postupku vlade prema kazalištu tražiti nam je uzrok njegova nazadka, a ne, kako nekoji tvrde, u gojenju narodne opere, koje zapuštati nesmijemo. Prigovor, da mi narodne opere neimamo, nemože nas razborito sklonuti na to, da nenastojimo o njezinom stvorenju. Mi neimamo koješta, što bi sporim korakom stvarano. Nu makar mi nikad narodne opere nestvorili, nesmijemo odustati od toga, da operu našemu obćinstvu pohrvatimo i muzikalnim talentom domaćim krčimo bar put k idealu narodne glasbe, o kojoj je i g. vladin zastupnik govorio. Narodi od nas puno silniji i izobraženiji neimaju narodne opere, nu to ih nesmeta, da u svojem jeziku neizvode muzikalna djela drugih narodah. Mi smo udarili temelj operi u hrvatskom jeziku, mi na tom temelju moramo i dalje graditi. Zemlja, koja je muzikalnomu svietu rodila Lisinskoga, nesmije od toga odustati. (Povladjivanje.) Onoj gospodi, koja bi rada, da nam talijanski gosti svake godine pjevaju muzikalne proizvode talijanske, odgovaram, da bi ja žalio, kad bi se naš narod hranio jednostavnom lahkom hranom talijanske muzike. Ta i sami Talijani u izobraženijih gradovih otresli su se svojih muzikalnih predsudah, te nesmatraju više svoju domovinu jedinom muzikalnom zemljom na svietu. Ja želim, da mi nebudemo veći Talijani od samih Talijanah, već hoću, da se našemu obćinstvu pruži prilika, upoznati se i sa ozbiljnimi proizvodi njemačke muzike, sa dražestnimi zvuci francezke glasbe. Talijanski gosti, koji bi k nam svake godine dolazili, obzirom na financialne sile, kojimi razpolažemo, nebi mogli te zadaće riešiti, jer njihov repertoir sastoji iz Trovatora i opet Trovatora, Ernani i opet Ernani, a boljimi komadi ovih do sita slušanih operah dosadjuju nam i orguljaši po ulicah. I muzika, gospodo, nosi na sebi biljeg vieka, u kojem narod živi. Narodi, koji spavaju, mogu se nasladjivati čisto talijanskimi ljuljankami: narodi, kojim se je boriti, kao što narodu našemu, treba druge muzike, jer i muzika je faktor u narodnom životu.

Prelazeć sada na upravu zemaljskoga kazališta, ja mislim, da sam tumač javnoga mnienja, ako ovdje izreknem, da ta uprava nevalja. Vlada povjerila je i gospodarstvo i tehničku upravu našega kazališta ljudem, koji znadu možda ocjeniti vanjsku ljepotu predstavljačicah, koji po fotografičkih slikah sude o njihovoj umjetničkoj sposobnosti, nu koji o zadaći narodnoga kazališta ni pojma neimaju. Ja negovorim o svih članovih uprave, nego ob onih, kojih se tiče, ob onih, čijih je glas u odboru od najodlučnijega upliva. Vlada, kad je dosele imenovala kazalištni odbor, postupala je kako kod drugih imenovanjah. Kad se kod nas birao sudac, nije se gledalo na njegovu sudačku sposobnost, već na njegovu sposobnost: kortešovati, služiti bezuvjetno vladinim namjeram. Tako se postupalo i kod imenovanja teatralnoga odbora, i tako se sbilo, da je naše kazalište u rukuh ljudih, koji su vjerni pomagači

Digitized by Google

vladi u težnji, da naše kazalište nebude ono, što bi biti imalo.

Nastaje pitanje sada, da li vlada ima pravo usvojit si upravu kazališta? Ja velim, da neima. Uprava zemaljskoga kazališta, bila tehnička, bila gospodarstvena, nije atribut vlade, kao takova nespada u djelokrug kompetencije vlade. Vlada kao takova ima nepobitno pravo nadzirati kazalište, nu nije njezina zadaća upravljati s njim. I u cislajtanskih zemljah vlada neupravlja zem. kazalištem, već tako zvani Landes-Ausschuss, t. j. odbor od sabora imenovan. Zašto da i mi sličnomu saborskomu odboru nepovjerimo upravu i gospodarstvenu i tehničku našega kazališta. (Odobravaju.)

Ja primam predlog financijalnoga odbora, po kojem bi odbor ad hoc imao predložiti način, kojim bi se naše kazalište uputilo na stazu napredka, nu smatram, da nije bilo suvišno svrnuti pozornost toga odbora na pitanje o upravi kazalištnoj. Biti će, koji će kazati, da sam ja crnimi bojami opisao stanje našega kazališta, i da po tom nepreostaje drugo, nego uzkratiti mu subvenciju. Gospodo, kad bi ja znao, da mi nismo u stanju krenuti kazalište naše na pravu stazu, ja ga nebi podpirao; nu ja sam uvjeren, da do nas stoji dignuti ga, stoga glasujem ne samo za odborov, nego i za vladin predlog. Kod reforme našega kazališta neradi se o velikih državopravnih pitanjih, već o nutrnjoj potrebi zemlje, a o pitanju baš domaćem, u riešenju kojega vas nitko priečiti nesmije. Drugi razlog, s kojega želim, da se podpunoma dozvoli podpora, koju vlada traži za kazalište jest, što je povećana ona podpora namienjena uzdržanju opere; i što se ja bojim, da bi uzkrata opere mogla naše obćinstvo još više odtudjiti našemu kazalištu, a moja je želja, zatvoriti vrata bar za sada, kad još narodna sviest nije prodrla u sve razrede našega pučanstva, tudjemu kazalištu. Kazalište naše uzdržava se na zemaljske troškove, i zato ono nije svojina grada Zagreba, koji ništa u tu svrhu nedoprinaša, već ciele zemlje. Pravedno je stoga zahtjevanje, da i drugi poveći gradovi u našoj domovini budu dionici predstavah zemaljskoga glumačkoga družtva. Ovo bi družtvo moralo služiti uzorom drugim, te zato i neko doba u godini stajati na razpoloženje gradovah, koji bi željeli imati ga.

Ovo su gospodo razlozi, koji me nukaju, da glasujem za predlog vladin, t. j. da se predložena subvencija našemu kazalištu dozvoli.

(Živio!)

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Usljed sjajnoga govora g. predgovornika dra. Derenčina preostaje mi vrlo malo o toj stvari napomenuti. U odboru bio je samo jedan glas većine za dokinuće opere. Ja scienim, da za uzdržavanje samo drame netreba 32.000 for., a bilo bi čudnovato, kad bi mi radi 4000 tor. ukinuli operu, koju smo jedva osnovali. Pristajem uz predlog gospodina dra. Derenčina.

Predsjednik: Buduć nitko više neželi govoriti, pristupiti nam je glasovanju. Vlada predlaže za zem. kazalište subvenciju od 32.000 for., odbor pako predlaže 28.000 for. Najprije imamo dakle glasovati o predlogu vladinom, jer ona više predlaže.

Ona gospoda, koja su za to, da se za zem. kazalište g. 1872. subvencija od 32.000 for. dozvoli, neka izvole ustati. (Ustane ciela kuća).

To je jednoglasno.

Zast. vlade **Halper**: Ja sam predlog učinio, da se izpusti iz odborova predloga zadnja alinea, t. j. da se vlada pozove, da u smislu zaključka sabora od g. 1870 lože u kazalištu u buduće javnom dražbom iznajmljuje, jerbo mislim, da bi se to, kao u pitanje uprave same spadajuće, onomu odboru prepustilo, kojega će vis. sabor izaslati, da izpita upravu.

(12 satih. Predsjednik Mažuranić otide s predsjedničke stolice, te uzme predsjedati I. podpredsjednik Živković.)

Predsjednik (Živković): Budući da se je g. predsjednik udaljio, čast mi je sjednicu nastaviti.

Dalje se ima glasovati o predlogu odbora. Predlog vlade dolazi ovdje u sukob sa predlogom odbora, koji predlaže, da se lože imadu iznajmiti.

Slavoljub Vrbančić: Vis. sabore! Usljed izjave gosp. zast. vlade moram napomenuti, da usljed zaključka sabora g. 1870. ništa nije učinjeno, da se lože imadu iznajmiti. S toga predlažem, da se ovo: „u smislu zaključka sabora 1870.“ izpusti, te samo: „da lože se u kazalištu u buduće javnom dražbom iznajmljuju“, ostavi.

Zast. vlade **Halper**: Vis. sabore! Usudjujem se ovu stvar razjasniti ovako: Onaj odbor, kojega će vis. sabor izaslati, uzeti će cielu upravu kazalištnu u pretres, te ju u detailu riešiti i saboru izvjestiti. Onaj odbor, što bi imenovan u saborskoj sjednici od 6. srpnja 1870. nije se upustio u detail, već je samo četiri zaključka stvorio, i to: da se imenuje intendant, dramaturg, da se ustroji mirovinska zaklada, i da se dozvoli nagrada intendantu, pridieljenom računovodji i tajniku. Ove je zaključke sabor u sjednici od 7. siečnja 1871. prihvatio. Po tom možemo kazati, da takov zaključak glede iznajmljenja ložah neobstoji.

Predsjednik: Želi li tko od gospode o tom govoriti, ili želi li vis. kuća glasovati?

(Glasovi: Glasovati.)

Molim dakle, gospoda, koja su za predlog odbora, izpravljen predlogom g. Vrbančića, neka izvole ustati.

(Većina ustane.)

Digitized by Google

Ovaj odbor mogao bi se na kraju sjednice imenovati ili sutra. (Glasovi: Sutra.)

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita) Stavka 2. (Prima se itd. prima se sve po predlogu odbora bez debate: vidi zapisnik.) (Čita) Naslov 7. Naslov 8. Naslov 9. Naslov 10. Naslov 11. Naslov 12. (Primaju se svi ovi naslovi bez debate po predlogu odbora: vidi zapisnik.)

Naslov 13. (Prima se.)

Dr. **Aleksander Rogulić**: Vis. sabore! Ja bi ovdje predložio, da se vlada pozove, da saboru podnese zak. osnovu ob ukinuću javnih bezplatnih cestnih težakah.

Zast. vlade **Isidor Kršnjavi**: Mogu izvjestiti vis. sabor, što se tiče predloga g. dra. Rogulića, da će se osnova ob ukinuću tih težakah još u ovom zasjedanju vis. saboru predložiti, jer je stvar već u razpravi. (Rogulić usljed toga odustaje od predloga.)

Izvj. **Jos. Muzler**: (čita) Naslov 14.

Naslov 15. (Primaju se bez debate.)

(Čita) Naslov 15. br. 1—5. (Prima se bez debate.)

Br. 8. i 7: odbor predlaže: (Čita.)

Zast. vlade **Ivan Vardian**: Vis. sabore! U obrazloženju ovih brojevah stavke 1. ovoga naslova kaže vlada ovako: (Čita) „Izkustvo je ipak dokazalo, da osim sadanjega faktičnoga osoblja valja jošte dva mjesta oficialah s plaćom od 800 for. i 700 for. ustrojiti, jerbo su poslovi blagajne usljed razvojačenja krajine znatno pomnožani. Osim toga dobila je zem. blagajna usljed §. 6. prev. kr. zapovjedi od 8. lipnja 1871., upravljene na c. kr. državnoga ministra vojnoga, više milijunah krajiških zakladah za rukovodjenje; sadanje dakle osoblje nemože sav taj posao svladati".

Polag toga je posao u blagajni narasao, i vlada se je osvjedočila prigodom skontracije, da se s ovim osobljem izaći nemože; i budući da substitucije, kad koji oboli, što je drugdje moguće, u blagajni biti nemože, to se usudjujem vis. kuću moliti, da izvoli predlog vlade odobriti. (Glasovi: Odborov predlog.)

Predsjednik: Ako neželi nitko govoriti, ima g. izvjestitelj rieč.

Izvj. **Josip Muzler**: Visoki sabore! Ja ću na kratko odgovoriti to, da je odbor sve u obzir uzeo, što je g. zastupnik vlade kazao; nu odbor misli, da je činovničtvo, koje postoji, dovoljno. S toga razloga nije dozvolio ova dva mjesta.

Predsjednik: Pošto predlog vlade glede svote dalje ide, nego odborov, to molim, neka izvole ustati gospoda, koja su za predlog vlade. (Manjina.)

Predlog vlade je pao.

Koja su gospoda za predlog odbora?

(Ustane većina.)

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita dalje). (Prima se.)

Naslov 16. (Prima se bez debate.)

Naslov 17.

Dr. **Mihailo Posilović**: Vis. sabore! Ovdje nalazim jednu stavku: gubernium na Rieci sa 9975 for. Ja sam ovomu vis. saboru predložio bio zaključak: Buduć da je stvar glede Rieke polag nagodbe nejasna — jer čudnovata je stvar, što se veli, da imamo pravo na Rieku, a ona niti poslanikah amo nešalje, niti druge kakve obvezanosti prama našoj zemlji neima, — da se predloži saboru original nagodbe tako zv. ugarsko-hrvatske. Vis. je sabor taj predlog na odsjeke uputio, t. j. da nebude nikada riešen. Ja mislim, da to nije šala, da naša zemlja plaća 9975 for. za činovnike, koji su na Rieci služili, a Rieka drži se sada, kao da je svaki savez s našom zemljom razkinut. Ja sam zato, da je Rieka naša naša, i da mora ostati s nami sdružena, i kad bi to u istinu bila, ja bi bio zato, da nosimo sav trošak penzijah za činovnike, koji su tamo služili; ali tako, kad Rieka nikakve obvezanosti nedrži prama našoj zemlji, kad zemlji ništa neplaća, niti svote, kako ćemo kašnje u proračunu vidjeti, za uzdržavanje gimnazija, — oprostite mi, čini mi se čudnovato, da bi mi ipak morali činovnikom penzije plaćati. Nemojte misliti, gospodo, da ću ja predložiti, da se ova svota jednostavno briše, to se učiniti nemože; nego ja bi predložio, da sabor neluta u tmini, da ova svota o guberniju riečkom, dok se neuvjerimo, kako polag te nesretne nagodbe stojimo prama Rieci, ostane in suspenso.

Predsjednik: Da se nebi u suvišne debate upuštali, mislim ja, da taj predlog dolazi kašnje; sada je samo pitanje: je li prima vis. kuća svotu predloženu?

(Prima se.)

Budući se svota prima, molim čitati dalnje predloge odbora.

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita) Nu na temelju podatakah itd. (vidi prilog 2. XVII. sjednice; prima se sve do kraja bez debate.)

Predsjednik: Mislim, da se ti zaključci mogu nadopuniti tako, da se tu razumjevaju i oni činovnici, koje je g. dr. Posilović napomenuo.

Mislim, da držimo odmor na nekoliko minutah, ili bi pako, pošto smo ovo poglavje dovršili, možebiti mogli sjednicu zaključiti? (Većinom se izjavljuju za zaključenje.)

Pošto gospoda žele, da se sjednica zaključi, molim sutra kako obično u 10 satih.

(12 satih 30 minutah.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

sedamnaeste sjednice sabora kraljevinah Hrvat., Slav. i Dalmacije, držane dana 14. kolovoza 1874. pod predsj. preuzv. g. Ivana Mažuranića u glavnomu gradu Zagrebu. Bilježnik Branko Joanovič.

Po otvorenju sjednice čitan je zapisnik saborske prošle sjednice, koji je bez primjetbe odobren.

Zatim su čitani na sabor prispjeli podnesci i to:

1. Broj 285. Predstavka učiteljskoga odbora male realke varaždinske, radi preustrojenja istoga zavoda na zemaljski trošak. Upućuje se na zakonotvorni, respective školski odbor.

2. Broj 286. Molba obćinarah slobodnoga i povelje-noga trgovišta Jastrebarskog u žup. zagrebačkoj za obnovu obćinskoga poglavarstva. Upućuje se na peticionalni odbor.

3. Zatim stavlja zastupnik grada Karlovca g. dr. Makanec na presv. g. privr. predstojnika kr. zem. vlade sliedeću interpelaciju:

1. Da li je kr. zem. vladi poznato, da je po zakonu jur davno utrnuta vlast obćinskog zastupstva i poglavarstva povelj. trgovišta Jaske? pa ako

2. Zašto nije kr. zem. vlada odredila obnovu u smislu naredbe od 19. kolovoza 1851.?

Ima se vladi priobćiti.

4. Zastupnik trg. Krapine gosp. N. Kiepach stavlja na vis. vladu sliedeću interpelaciju:

1. Iz kojega uzroka vis. vlada na molbu gradjanstva i u suprot zakona dosele obnovu nutarnjega i vanjskoga magistrata u trgu Krapini odredila nije?

2. Hoće li, i kada hoće vis. vlada obnovu tako unutarnjeg kao i vanjskoga magistrata odrediti?

Ima se zem. vladi priobćiti?

Izvjestitelj odbora za proračun čita odborsko izviešće o pregledanju i pretresivanju proračuna za godinu 1872.

Prima se izvješće proračunskoga odbora za podlogu specijalne debate.

Pošto je predlog zastupnika Mirka Hrvata, da se vlada pozove, da ona u smislu ustanove §. 13. z. čl. II. 1869. proračun potriebštinah za nutarnju autonomiju kr. Hrvat. i Slav. za god. 1873. visokomu saboru predloži do 15. kolovoza 1872., da se odmah u pretres uzme, pao, prešlo se na pretresivanje izviešća odborskoga i to:

A. Potrieba. Poglavje prvo.

odjel za unutarnje poslove.

Stavka 1. tek. broj starke 1. do 7. uključivo, primljen je jednoglasno.

Predlog odbora te broj 8. stavke 1, da se po vladi predložena svota plaće od 1500 for. za šumarskoga izvjestitelja nedozvoli i iz proračuna briše, po dužoj debati primljen je većinom glasovah.

Tek. broj proračuna 9. i 10. stavke 1. prima se po predlogu odborovom jednoglasno, tako isto broj 11. iste stavke, po dužoj debati prima se predlog odbora, da se plaća za tri perovodna vježbenika po 400 for. u svoti od 1200 for. za tek. god. odobre kao izvanredni trošak.

tek. br. 12. do uključivo 29. rečene stavke proračuna primljen po predlogu odbora jednoglasno.

Stavka 2.

26. Pošto je modificirani predlog vladin, da se činovnikom sa plaćom do 1200 for. 20%, od 1201 do 2001, 15%, a svim ostalim preko 2001, 10% u ime stanarine odredi, nu da se ovim posljednjim doplatak u stanarinu uračunati ima;

zatim predlog dra. Makanca, da se činovnikom do 1200 for. 20%, a od 1200 do 2000 15%, a od 2000 for. do uključivo 2500 for. 10%, napokon predlog zast. Krestića, da se činovnikom stanarina do 1200 for. 20%, od 1200 do 2000 for. 10%, a svim preko dvie hiljade 8% odredi, pao, primljen je poslje dulje debate predlog odbora, koji glasi, da se u ime stanarine počamši od 1. srpnja 1872. dozvoljava doplatak, i to:

a) činovnikom s plaćom do uključivo 1200 for. 20%,
b) „ „ „ „ 2000 for. 10%,
od plaće dotičnoga činovnika.

Stavka 3., 4. i 5. primljena po predlogu odbora jednoglasno, tako isto predlog odbora u pogledu stavke 6., 7. i 8.

U pogledu stavke 9. stavlja nar. zast. dr. Brlić predlog, da se vladi, pošto je iz dispozicionog fonda 8000 fr. potrošeno, ista svota odobri, a u buduće ni jedna krajcara nedozvoli, a 12.000 briše. Po dužnoj debati i na predlog 10 članovah saborskih, da se o ovom predlogu poimence glasuje, glasovahu sliedeća gg. članovi sabora za predlog dr. Brlića, sa „da“:

Balaško Gjuro, Brlić Ignjat dr., Crnadak Gjuro, Čop Antun, Derenčin Marijan dr., Grčić Pajo, Hrvat Mirko, Jellačić Gjuro grof, Joanović Branko, Kiepach Nestor, Kiš Ladislav, Kiš Gavro, Kušević Svetozar, Kršnjavi Mirko, Kraljević Miroslav, Labaš Antun, Maljevac Petar, Milčić Josip, Miškatović Josip, Mrazović Mato, Oršić grof Robert, Pogačnik Danilo, Pust Dragutin, Rogulić Theodor, Rogulić Jovo, Smaić Bartol, Somogji Viktor, Steković Jovo, Šušković Josip. Thaller Filip, Vranicani Emanuel; a sliedeća protiv sa „ne“:

Antolek Karlo, Broz Mavro, Ferkić Dragutin, Jagić Ivan, Kviring Franjo dr., Magenheim Ivo, Makanec Milan dr., Malec Josip dr., Muzler Josip, Odžić Živko, Posilović Mijo dr., Rogulić Aleksander dr., Sviličić Franjo, Špun Josip, Turelli Josip i Turković Venco. 4 neglasovahu, ostali su odsutni, tako je predlog kako vlade, tako i od odbora pao, a predlog dr. Brlića sa 31 glasom primljen.

Digitized by Google

U pogledu stavke 10. pošto je kako vladin predlog u proračun stavljen, tako i danas u saborskoj sjednici u toliko modificiran, da se za obavljanje zemaljskih odvjetničkih posalah 2000 for. odobri pao, primljen je predlog odbora.

Slavka 11. i 12. po predlogu odbora primljena je jednoglasno.

Naslov 2.

Saborski troškovi primljen je jednoglasno predlog odbora.

Zatim je sjednica u $1^1/_2$ sata zaključena, a sutra u 10 satih prije podne zakazana.

Branko Joanović v. r.,
sab. bilježnik.

Iv. Mažuranić v. r.

Digitized by Google

Devetnaesta saborska sjednica,

držana dne 16. kolovoza 1872. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. gosp. Ivana Mažuranića.

Sadržaj: Zapisnik osamnaeste sab. sjednice. — Podnesci. — Zast. Ivan Jagić požuruje odgovor na svoju interpelaciju u pogledu obnove magistrata u Varaždinu. — Interpelacija zast. Ivana Tombora u pogledu zloporabe uredovne vlasti sudca Gjoke Bugarskoga. — Interpelacija zast. Turellia glede namještenja žup. činovnikah. — Nastavak i svršetak specijalne debate o zem. proračunu. — Ustanova dnevnoga reda.

Predsjednik: Sjednica je otvorena. Molim gosp. bilježnika, da izvoli pročitati zapisnik posljednje sjednice.

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita zapisnik 18. sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Ako ima tko kakovu primjetbu učiniti na zapisnik, neka izvoli govoriti.

Izvj. **Josip Muzler**: Ja bi imao nekoliko primjetbah na zapisnik, i to prije svega, što je izostalo nekoliko zaključakah, što ih je sabor prihvatio, gdje se zem. vlada na koješta pozivlje. Nekoji su uvršteni, a nekoji nisu. (Navadja dotična mjesta, koja budu po bilježniku izpravljena; vidi zapisnik 19. sjednice.)

Ja sa svoje strane neimam više nikakove opazke.

Predsjednik: Ima li još tko od gospode kakovu primjetbu na zapisnik?

Alexander Rogulić: Ja sam u naslovu 12. kod točke 6. predložio izpravak, neka se vlada pozove, da predloži zakonsku osnovu o ukinuću javnih bezplatnih težakah, te sam odustao s toga, što je g. vladin zastupnik izjavio, da će se ta osnova još tečajem ovoga sabora predložiti. Ovo je u zapisniku izostalo.

Bilj. **Gavro Kiš**: Glede ovoga nije nikakav zaključak stvoren; a u smislu §. 54. poslovnika imadu se u zapisnik uvrstiti samo predlozi, o kojih se glasovalo i zaključivalo. (Glasovi: Redakcija.)

Predsjednik: Neima više primjetbe? (Neima.) Onda se s ovimi primjetbami, koje su ovdje učinjene, prima zapisnik.

(Prema bilježniku:) Molim, izvolite čitati podneske.

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: (Čita) 1.) Predstavka obćine Vukovar glede podignuća velike realke.

(Školskomu odboru.)

2.) Molba Ivana Pailoka, saborskoga pisara, za nagradu.

(Peticionalnom odboru.)

3.) Molba Marije Strohmajer glede podieljenja štipendija za slušanje višeg učiteljskoj tečaja.

(Peticionalnom odboru.)

4.) Molba Martina Juretića, župnika na Grobniku, i Mate Sablića, župnika na Jelenju, u pogledu plaćanja kapelanah i anticipativnoga dizanja pripadajuće im pristojbe.

(Peticionalnom odboru.)

Predsjednik: G. predstojnik vlade upravlja na predsjedničtvo dopis sliedećega sadržaja: (Čita) (Poziv na sabor da bude prisutan kod službe božje na rodjen dan Nj. Veličanstva 18. kolovoza.)

Javljajući ovo vis. kući držim, da ćemo svi u nedjelju u 9 satih prisustvovati službi božjoj.

Rieč ima g. zastupnik Jagić.

Ivan Jagić: Visoki sabore! U jednoj od prvih sjednicah ovoga saborskoga zasjedanja interpirali smo mi dva zastupnika grada Varaždina vladu, zašto nije 12 godinah

Digitized by Google

državala obnovu magistrata. Mi dosada nismo tako sretni bili, da dobijemo odgovor od vlade, premda se prije nekoliko danah g. zastupnik vlade podvrgao trudu, na množinu od stavljenih interpelacijah odgovoriti. Ja nemogu misliti, da g. vladin zastupnik bez razloga neodgovara na našu interpelaciju, tim više, što su slične interpelacije učinili g. zast. grada Zagreba, i g. zast. Krapine; velim, da nemogu nikako misliti, da vlada bez razloga neodgovara, jer bi inače morao nazrievati u tom preziranje nas i naših izbornikah, — a to vjerovati nemogu. Nemogu se umiriti niti odgovorom, što ga je g. načelnik vlade dao deputaciji gradjanah zagrebačkih, tražećih obnovu magistrata; jer mi svi poznamo sadanjega načelnika vlade, kao toli umna čovjeka i tako izvrstna juristu, da mu netreba toliko vremena, da študira to pitanje. Jer umah će se naći glavna, bitna, i upravo kardinalna pogrieška skoro svim našim zastupstvom, a ta jest, da su nezakonita; to bi se pako jednim potezom pera promieniti dalo.

Žao mi je, gospodo, što sam ja — i koliko vidim većina gg. zastupnikah — do uvjerenja došao, da naša vlada ili odgovoriti nemože ili nesmije. Nebi rado vriedjati našu domaću vladu, osobito u njezinom autonomnom čuvstvu; nego žalibože uvjereni smo svi, da nad tom sada vidivom zemalj. vladom, nevidiva zasad ruka vlada, te da sudbinom našega naroda kreće upravo ona ruka, koja mu je za ovo nekoliko godinah toliko udaracah zadala. Po toj nevidivoj vladi omilio je status quo u cieloj upravi naše domovine, te ona neda, da se u njem što promieni, nebi li joj isti ljudi opet u pomoći bili, ako bude trebalo narod udarati na nove muke.

Nu bio razlog mučanju vlade koji mu drago, nijedan razlog nije temeljit, te se vlada nesmije riešiti dužnosti, da na to pitanje bar odgovori: Tim više valja to za grad Varaždin. Grad Varaždin ne traži promjene zastupstva iz objesti kakove, jer su žitelji varaždinski poznati kao ljudi veoma mirni, radini i obrtni; oni imadu drugoga posla jako mnogo, nego da bi si želili novih izbornih borbah, koje su ih mnogo izmučile, a žalibože malo uspjeha imale. Netraže Varaždinci obnovu iz nemirnjačtva kakova, nego oni žele, da se uredi i podigne grad, i da mu se dobra uprava dade. Gradjani varaždinski predali su prošle godine mjeseca travnja tadanjemu banu Bedekoviću molbenicu, kojom su obnovu tražili; nu on, kao varaždinsko diete, kako je u obće s Varaždinci više en famille obćio, nije njima na tu molbenicu niti odgovorio. Gradjani varaždinski uslied toga uznemireni, a s druge strane sigurno se nadajuć, da će ovaj sabor mnogim ranam naroda našega lieka donieti, upravili su na nas isti zahtjev, te smo mi, ja i moj sudrug gosp. Pust, interpelirali vladu radi obnove. Nu videć naši izbornici, da neima odgovora na interpelaciju, poslali su nam očitovanje s više od 400 podpisah, kojim na novo traže obnovu, a nas pozivlju, da ištemo odgovor na interpelaciju.

Vis. sabore! Ovakovim se postupanjem nedobiva povjerenje naroda; vlada imala bi uvažiti svaku zakonitu želju naroda, a napose imala bi se uvažiti želja gradjanstva, koje je uvjek toli lojalno i vjerno domovini bilo, koje je toliko žrtvah vladaru svom i domovini donielo; — usudjujem se samo god. 1848. napomenuti, — koje je i sada na žrtve pripravno. Ovo je gradjanstvo zaslužilo, da mu se dade vršiti pravo, bez kojeg mu je ime slobodnoga grada puka ironija. Ja mislim, da je to gradjanstvo zavriedilo bar toliko, da mu se na interpelaciju njegovih zastupnikah odgovori. Ja konstatiram ovdje, da je gradjanstvo varaždinsko usljed toga neodgovora vlade u svojem čuvstvu i svojoj gradjanskoj svjesti duboko uvriedjeno i uznemireno, a mi interpelanti veoma ograničeni. S toga usudjujemo se umoliti vis. vladu, budući da se zasjedanje saborsko već koncu primiče, da nam izvoli odgovoriti, kani li i što prije obnovu magistrata u Varaždinu izvesti?

Predsjednik: Ima rieč g. zast. Tombor.

Ivan Tombor: Visoki sabore! Osobe, koje su tečajam posljednjih dvijuh godinah na čelu naše zemaljske vlade stajale, svakom su prilikom i to ostentativno naglašivale, da će zakon vršiti i nastojati, da se zakon vrši.

Premda je stvar vrlo čudnovata naglašivati ono, što je i onako dužnost svake sviestne i patriotične vlade, i što se u modernoj pravnoj državi i onako samo po sebi razumije, — ipak ovakove izjave dobro su došle bile narodu, koji je tečajem posljednjih godinah upanjen gledao, kako zakon upravo oni ruše, koji bi ga po dužnosti vršiti i štititi imali.

Jesu li se pako i u koliko su se obećanja vlade, da će se zakon i samo zakon vršiti, obistinila, to nam najljepše ilustriraju medju ostalim one interesantne viesti o postupanju srezkoga sudca erdevičkoga Gjoke Bugarskoga, koje su se po svih novinah naše prostrane carevine redom izredale, obće negodovanje prouzročile, i na naše sudstvo crnu ljagu bacile.

Neki od izgredah i zloporabah uredovne vlasti po spomenutom sudcu počinjenih, poznate su već i občinstvu, jer se je isti sudac i sam zato pobrinuo, da mu djela na svjetlo izadju, — dočim je njih nekoliko u 150. broju službenih „Narodnih Novinah“ od 3. srpnja o. g. hvalevriednom prostodušnošću priznao. Fakta, koja je u svojoj izjavi priznao, bila bi u svakoj pravnoj državi dovoljna, da se s mjesta već ureda radi karna iztraga proti njemu odredi.

Budi mi, visoki sabore, slobodno moju interpelaciju samo sa dva tri izgreda ovdje obrazložiti.

Gjoko Bugarski udario je Avramu Usejnoviću deset batinah zato, što je ovaj prigodom odlazka narodnoga zastupnika na sabor, u znak ovacije izvan sela topove

Digitized by Google

palio, premda ovaj čin nije kažnjivo djelo, i premda se kućni gospodari po §. 247. k. z. batinati nesmiju.

Stevana Gangića, kućnoga gospodara, zato, što je vozeć se na javnoj cesti viknuo: „živio narodni zastupnik“, odsudio je na 15 batinah, koju je kaznu usljed prigovora liečnikova na 4 dana zatvora promienio; i premda je okrivljenik apelatu uložio, ipak je morao odmah kaznu nastupiti i izdržati. Istina, da je tu apelatu naravno post festa županija potvrdila, ali župan ipak nije dopustio, da se ta presuda kao protu-zakonita uništi.

Bogolika Petrovića, mladića od 20 godinah, boležljiva i pogibeljnu bolest tek preboljevšega zato, što nije 11. lipnja o. g. došao pred sud, a nije došao, jer je pozivnica pogrješno na 11. srpnja glasila, dao je bez nove pozivnice tja s daleke njive po oružanom četniku preda se dotjerati i zlostavljena na osam danah zatvoriti.

Martina Bertića dao je u oči izborna dana, bez da ga je bio pozivnicom pred sud pozvao, po žandarih u gvoždje sapeti i u tamnicu baciti, iz koje ga je sutra dan poslje izbora naprosto izpustio.

Istina, Gjoka Bugarski kod svakog slučaja u svojoj izjavi navadja kao razlog kazni: „nepristojno ponašanje“, ali zaboravio je po zakonu naznačiti, u čem se je to nepristojno ponašanje sastojalo, a zaboravio je i to navesti, da je svojim brutalnim ponašanjem okrivljenike sam provocirao. Medjutim pravi razlog ovim izgredom bijaše osveta, jer nemogaše pregorjeti, što je kod izbora kao vladin kandidat sretno propao.

Na rieči „vladin kandidat“ primjetiti mi je dvoje. Prvo: neleži u dobro shvaćenom vlade i pučanstva interesu, kotarske sudce u njihovih kotarih za kandidate postavljati; jer kako evo izkustvo uči, služe se žaliboże svojom uredovnom vlašću prije izbora na strahovanje, a poslje izbora na proganjanje nepovoljnih si izbornikah. Drugo: nemogu se dosta načuditi gospodi velikim županom, koji se neprestance tužakaju, da uprava i sudstvo jedino sbog nedostatka činovničkih silah zapinje, a ovamo prigodom izbora pokrenuše župani nebo i zemlju, da svoje činovnike u sabor proturaju; i kad bi bili uspjeli, to bi danas samo iz sriemske županije ovdje sjedio župan, podžupan, veliki bilježnik i četiri kotarska sudca, dakle mal ne sav županijski magistrat; što bi onda uprava i sudstvo na božjoj vjeresiji ostalo, to je gospodu župane deveta briga.

Ostali izgredi i zloporabe uredovne vlasti po Gjoki Bugarskomu počinjene, opisane su točno u izvješću, prigodom preduzetog po županiji izvidjenja čina sastavljenom.

Istina, danas na čelu vlade stoji muž, u koga ja podpuno povjerenje imam, i u koga pravdoljublje tvrdo se uzdam: — ali pučanstvo sreza erdevičkoga, gorkim izkustvom poučeno, boji se, da će mogućnomu uplivu sriemskoga župana poći za rukom izposlovati, da kumče i ljubimče njegovo, Gjoka Bugarski, i nadalje ostane nekažnjen u mjestu, gdje je već svim dozlogrdio.

Razlog svojoj u tom pogledu bojazni nalazi pučanstvo sreza erdevičkoga u njekom notornom slučaju, koji ću samo u kratko navesti, jer mislim glede njega posebno interpelovati.

Srezki sudac M. i obćinski bilježnik F. dogovore se, kako će oglobiti žitelja, koji je prigodom novačenja mjesto svoga sposobnoga pastorka podmetnuo svoga nesposobnoga slugu, i tom prevarom pastorka od vojničke dužnosti oslobodio.

Sudac i bilježnik sastave o tom zapisnik, ali poslie, kako je okrivljenik platio 40 for. i 12 vagana ječma, unište zapisnik. Ovaj zločin priznao je pred četiri svjedoka sam spomenuti bilježnik; stvar bude sudbenomu stolu prijavljena, povjerenik ovoga suda izpita sva četiri svjedoka, medju kojimi bio sam i ja. Narod i bolji činovnici pravom očekivahu, ako je stvar istinita, da će oba krivca biti kažnjena, ako ne, da će se bar bilježnik kao ozloglasitelj kazniti. A šta bje? Sviet veli: da je mogućemu uplivu županovu kod bana Raucha pošlo za rukom izposlovati, da se stvar iz tobožnjih viših političkih razlogah zabašuri. Je li baš tako bilo, neznam, al to znam, da je spomenuti srezki sudac postao kotarskim sudcem, a spomenuti bilježnik, premda je bio prije toga po županu iz službe sramotno protjeran, premda nije ni gimnazije svršio, niti pravoslovnih naukah učio, postao je iznenada jurasorom. Osupnut narod svojoj staroj poslovici: težko kući, gdje se mačke s miševi pokume, dodao je tom prilikom još i to: težko županiji, gdje se župan sa sudci pokumi.

U ovom notornom dogodjaju nalazi pučanstvo sreza erdevičkog razlog svojoj bojazni, da bi se i Bugarskieva stvar opet iz viših političkih razlogah zabašuriti mogla, te bi narodu na vratu ostao činovnik, koji je postao predmetom obće i to zaslužene mržnje.

Odgovara li intencijam vlade, da i nadalje ureduje činovnik nekažnjen u srezu, gdje je svojimi izgredi vladu kompromitovao, ugled činovničtva i onako slab još većma podkopao, javnomu moralu u obraz pljunuo, i pravno čuvstvo pučanstva ljuto uvriedio, to neka sama vlada prosudi; ali u tom slučaju bojim se ne bez raloga, da bi uvriedjen dio pučanstva lasno nasilje nasiljem suzbiti, i nešto počiniti mogao, što bih ja doduše iz sveg srca žalio, ali radi čega bih ja mirnom sviešću odgovornost na one bacio, kojim bijaše u dužnosti zlo prepriečiti, a prepriečiti ga nisu htjeli.

Da se dakle jedno zlo u drugo još gorje neizvrgne, i radi umirenja dotičnoga pučanstva stavljam na visoku kr. zemaljsku vladu sliedeću interpelaciju: (Čita)

„Jesu li gorenavedene i po srezkom sudcu Gjoki Bugarskom počinjene zloporabe uredovne vlasti visokoj kr. zem. vladi poznate, i ako jesu, što je vis. kr. zem.

Digitized by Google

vlada do sada učinila, da se Gjoka Bugarski radi zloporabe uredovne vlasti zasluženoj kazni podvrgne?„

Predsjednik: Ova interpelacija priobćiti će se kr. zem. vladi.

Imade rieč g. zast. Turelli.

Josip Turelli: Visoki sabore! Imadem čast staviti interpelaciju na upravitelja kr. zem. vlade, presvietlog gosp. Maximiliana Pricu.

Usljed provedene organizacije županijah u Hrvatskoj i Slavoniji na temelju zak. čl. XVII. god. 1870. ostalo je mnogo nenamještenih žup. činovnikah; kakovi su razlozi i obziri vladu pri tom vodili, dovoljno je poznato u sabornici i izvan sabornice ove, pa držim za suvišno, pače odiozno ponavljati: dosta budi rečeno tim: da interes valjane uprave i sudstva nije bio mjerodavan, a tomu su dokazi tolike interpelacije, tolike iztrage, koje se vode proti novo namještenim činovnikom županijskim. Da se je tako sbivati moglo ponajglavniji uzrok i izvor leži u rečenom ustrojnom zakonu, koji u §. 61. predpostavlja i dopušta takovih slučajevah, a nestavlja vladi granicah, u kojih se to činiti može, niti daje činovniku kakova jamstva, već ga ostavlja u pustoj samovolji vlade i župana, koji se te vlasti i zbilja obilno užiše.

Čini se u prvi mah, da je ustanovom §. 61. rečenog ustrojnog zakona skrbljeno, da se po tom bar onakovim činovnikom nepravda nedogodi, jer se obećaje normalno postupanje kao sa kr. činovnici; nu sjetimo li se one povorke naredabah i naputakah absolutističnih, koji vladi još širje polje samovolje ostavljaju: postaje činovnik pravom žrtvom mienjajuće se situacije političue.

Ele po §. 61. rečenog zak. čl. imalo se normalno postupati sa dotičnimi činovnici, te su oni doista dekreti bana, na koliko imenovanje njihovo banu pristoji, i dekreti vel. županah, na koliko to imenovanje njim pripada, u stanje razpoloživosti stavljeni, odnosni bo dekret glasi i to bana: „Na predlog vel. župana pronašao sam vas u stanje razpoloživosti staviti“; a vel. župana, „dočim je zamoljena služba drugomu podieljena, vraćaju se prilozi molbe s tim, da će o budućem vašem upotriebljenju naknadna odredba sliediti“. Tim je razpoložtvost, koja sa sobom pogodovnu godinu uz neokrnjen užitak dosadanjih berivah i užitakah donosi, jasno izražena u dekretu banovu izrično, a u dekretih vel. župana tim, što inače vlada upotriebljenjem nerazpoloživoga činovnika odredjivati nebi mogla.

Nu koncem mjeseca listopada 1871. izdade kr. zem. vlada naredbu, da žup. činovnikom razpoloživost (pogodovna godina) nepripada, već da je to posebni izliev milosti Nj. kr. ap. Veličanstva, al u isti mah stavila je njekolicinu upitnih činovnikah ipak u razpoloživost, poimence vel. bilježnika Bubanovića, podbilježnika Ferića, sudce Pajanovića, Begnu, Gjorgjevića, Hržića, Viraga, Padavića, Halpera, Fata, Jakopovića, Barabaša, i beriva njihova uvrstila u proračun zem. budgeta, o čem je i vis. sabor jučer razpravljao i izdatke odobrio. Ovim zaključkom je i vis. sabor, kao zakonodavni faktor, nedvojbeno izrekao, da i žup. činovnikom, koji kod prošlogodišnjeg preustrojenja namješteni nebijahu, razpoloživost (s pogodovnom godinom) pripada i tim ustanovu §. 61. zak. čl. XVII. : 1870. nedvoumno i kompetentno tumačio na korist razpoloživosti.

Nespomenute ovdje činovnike pako, vlada je stranom umirovila, stranom odpremila, koji na mirovinu prava neizkazahu — bez blagodati razpoloživosti — ma i donle, dok im budi mirovina, budi odpremnina opredieljena bila nije.

U tom pako postupanju vidi se, da vlada nikakova stalna načela i temelja pazila nije, i tim na štetu dotičnih činovnikah radila, jer čim je razpoloživost ma i jednomu činovniku priznana, nije se moglo to drugim činovnikom uzkratiti. Znam, da će mi se prigovarati, da je samo razpoloživost (pogodovna godina) dozvoljena, koji su u kojoj oblasti na službovanje pridieljeni bili: — nu tu se pitati dade, zašto vlada i one ostale činovnike, koji izkazaše svoje usposobljenje za svaku struku državne službe, nije na službovanje opredielila; pa ako to nije učinila i bez razloga, nemože to na štetu dotičnih činovnikah biti, kojim bi se tim bez krivnje njihove, blagodat razpoloživosti uzkraćivala, što se drugim daje.

S toga i ponukan od drugovah svojih, dužnim se smatram staviti na upravitelja kr. zem. vlade presv. g. Maksimiliana Pricu sliedeću

interpelaciju:

1. Kakovi obziri vodili su kr. zem. vladu pri namještenju županijskih činovnikah kod prošlogodišnjega preustrojstva županijah na temelju zak. čl. XVII.: 1870.? — a
2. kakovih normativah se je držala u postupku sa nenamještenimi županijskimi činovnici?

Predsjednik: Ova interpelacija priobćiti će se kr. zem. vladi.

Prelazi se sada na dnevni red; g. izvjestitelj neka izvoli svoje predloge čitati.

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita) Poglavje II. Naslov I.

Biskup **Josip Juraj Strossmayer**: Visoki sabore! Meni je dužnost glede ovoga naslova, napose glede stavke 5. br. 5., pod kojim se veli: „Biskupskom sjemeništu u Djakovu 4000 for.“ nešto progovoriti.

Sjemenište djakovačko uživalo je do god. 1848. većinom svoju dotaciju od tako zvanoga desetka. Ukinućem desetka godine 1849. izgubilo je sjemenište djakovačko posve svoju dotaciju tako, da je od godine po prilici 1850. do 1853. taj zavod stranom mojom brigom, stranom pako najviše darežljivošću i požrtvovanjem svećen-

Digitized by Google

stva, koje je mnogo prinesci svojimi dalo, uzdržavano bilo, kad je poslove za bogoštovje i nastavu za cielu carevinu preuzelo ministarstvo u Beču, učinjeni su od strane ordinariata djakovačkoga koraci, da se dotacija za to sjemenište konačno uredi. Poslje dugoga i svestranoga razpravljanja našlo je ministarstvo za pravedno, da se dopita sjemeništu djakovačkomu 6300 for., godišnjih iz vjerozakonske zaklade, u koju su biskupi i kaptoli hrvatski i ugarski doprinieli od odredjene im odštete do 3 milijuna for., upravo na sjemeništne svrhe, i biskup djakovački sa svojim kaptolom 100.000 for. u istu svrhu darovao.

Sjemenište djakovačko bilo je u mirnom užitku te svoje dotacije kroz skoro 10 godinah, od g. 1853. do 1864. Ove godine 1864. palo je najednoć domaćoj vladi na um, sjemeništu djakovačkomu to uzkratiti, i dotaciju obaliti na 4000 for. Smijem reći, vis. sabore, da ja nikakvoga na svietu razloga nenalazim, zašto je to domaća vlada učinila, dočim su strana tako rekuć vlada, ministarstvo naime bečko, i strani ljudi našli poslje dugoga i svestranoga razpravljanja za pravedno, da sjemenište ovo uživa onih 6300 for. na godinu, bez kojih nebi niti obstojati moglo. Ja dvojim jako, da je to učinjeno iz razloga, crpljena iz same stvari; jer okolnosti se nisu promjenile, već je naproti od onoga vremena sve skuplje postalo. A ja nevidim, da je to u prtlog i korist narodu našemu i narodnim našim zavodom, jer kao što je poznato, dotacija ta daje se iz vjerozakonske zaklade, koja je još dan danas s Ugarskom nerazdružena. Ako je komu od tuda koristi bilo, nije bilo sigurno našemu narodu.

Naravno je, da se je ordinariat morao zauzeti za svoje sjemenište, i od tada do danas vodi se medju ordinariatom i vladom glede ove stvari razprava. Sjemenište medjutim oskudicu trpi, dug mu je narasao već do 13.000 for. i pomanjkalo mu je učevnih sredstvah. Priznati ćete gospodo, da je jedna od najpriečih potrebah naroda našega svećenstvo narodno, svećenstvo učeno i uzorno, svećenstvo patriotično; a to se nemože polučiti bez materialnih sredstvah.

Ja sam tečajem te razprave, kad na drugi način uspjeti nisam mogao, rekao vladi: biskup i kaptol djakovački doprinieli su u tu svrhu, da se dotacija umnoži, do 100.000 for.; ako gospodo nećete dopitati onoliko, koliko je ministarstvo bečko dopitalo, molim, da se povrati onaj novac meni i kaptolu, ja se za svagda odričem svake pripomoći od strane vlade. Na to mi se nije ništa odgovorilo.

Ja bi sada, kad se o tom radi, visoki sabor liepo zamolio, da bi se predlog moj, koji ovako glasi, primio: (Čita:) „Vis. sabor neka izvoli zaključiti: kr. zem. vlada poziva se, da razpravu glede dotacije sjemeništa djakovačkoga čim prije k svrsi svojoj privede, i zahtjevom ordinariata djakovačkoga, u koliko su opravdani, zadovolji, ter u budućem već proračunu za g. 1873. dotaciju sjemeništa djakovačkoga u smislu ministerialne od luke od 10. lipnja g. 1853., br. 2299. na prvobitni iznos od 6300 for. povisi“.

Preporučam taj predlog vis. kući. Zavod je narodan, te zaslužuje zaštitu sabora. Ako se visoki sabor zanj zauzme, nadam se, da će današnja vlada bar biti pravedna i obzirna u promicanju religioznih i kulturnih sredstvah u domovini našoj. (Živio! Prima se.)

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Neka mi bude dozvoljeno, glede te stvari njekoliko riečih progovoriti.

Kad sam nastupio sadašnju svoju službu, našao sam kod vlade zahtjev ordinariata djakovačkoga, da se povisi dotacija sjemeništa djakovačkoga. Razprava je sada u tečaju; čim se odstrane zaprieke, zem. će vlada nastojati, da se zadovolji tomu pravednomu zahtjevu.

Mato Mrazović: Visoki sabore! Predlog preuzv. g. govornika, mislim da se ima delegirati na stavku 5. br. 5. ovoga istoga naslova; molim da se onda u pretres uzme.

Predsjednik: Preuzv. g. govornik će dozvoliti, da se njegov predlog uputi do stavke 5. br. 5.

Izvj. **Josip Muzler**: Naslov 1. Stavka 1. i 23. do br. 8. predlaže odbor, kako vlada zahtjeva.

(Prima se.)

Na stavkn 3. br. 9. ima odbor u svojem izviešću sliedeći predlog: (Čita.)

Sve ostale stavke i tek. brojeve ovoga naslova, predlaže odbor, kako vlada zahtjeva; samo na stavku 5. br. 5., imao bi se sada predlog preuzv. g. biskupa u razpravu uzeti.

(Glasovi: Prima se.)

Predsjednik: Prima li se predlog preuzv. g. biskupa djakovačkoga?

(Glasovi: Prima se.)

Dakle na stavku 5. br. 5. ima se ovaj predlog uvrstiti.

Zastupnik vlade dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! U odboru za proračun bio sam pozvan kao vladin zastupnik, da razjasnim odnošaj vikariata osječkoga. Ako vis. sabor želi, ja ću ga o tom sa nekoliko riečih ubavjestiti. (Čujmo.)

God. 1777. i 1778. namjeravalo se u Osjeku ustrojiti biskupiju grčko-izt. crkve za dolnju Slavoniju i Bačku, ali se je odustalo od te namjere, te je mjesto biskupije postavljen vikar. Ovaj nije nikada u Osjeku stanovao, nego prama potrebi sad u Novom Sadu, sad u Šidu, sad u Križevcih. Do g. 1847. imao je 8000 for. plaće, a god. 1847. odredilo je bivše ugarsko namjestničko vieće, da iz vjerozakonske zaklade 773 for. primi,

*

Digitized by Google

a ostalo, da mu se do 800 for. nadoknadi iz dotacije biskupije križevačke, koja je imala njeki suvišak.

Držao sam si za dužnost, to vis. saboru izjaviti, budući sam u odboru na to pozvan bio.

Izvj. **Josip Muzler**: Naslov 2., odbor predlaže, da se primi, kako ga je vlada predložila.

(Prima se.)

Naslov 3. Stavku 1. br. 1. a) odbor nije promjenio, nego na br. 2. b) imade sljedeći predlog: (Čita) „Uzev odbor u obzir . . . . ukupna svota 18.000 for."

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Neka mi bude dozvoljeno reći, da s ovim povišenjem plaćah profesorah pravoslovne akademije, nije drugo učinjeno, nego je samo dokinuta mnogogodišnja nepravda, pod kojom su patili isti profesori; jer profesori na najvišemu našemu zavodu, na akademiji pravoslovnoj, bili su u 7. dnevnom razredu kao tajnici zem. vlade, a imali su 900 for. Tom plaćom čovjek nije kadar znanosti se posvećivati i ugledno živjeti, kako profesoru dolikuje. Zato konštatiram ovdje samo to, da se tim povišenjem plaćah profesorah akademije pravoslovne nečini blagodat, nego je samo izpravljen manjak, pod kojim su prije patili.

Zastupnik vlade dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Buduć da je ovdje promienjen predlog vlade, dužnost mi je njekoliko riečih navesti.

Kod pretresivanja ovoga proračuna u odboru, nisam ja kao zastupnik vlade imao povoda, da se ovomu zaključku odbora protivim, dapače sam taj zaključak iz sve duše podupirao. Bilo je za to dovoljno razloga, što su zakonom od 9. travnja 1870. uredjene plaće profesorah na sveučilištih i srednjih učilištih u svih pokrajinah zastupanih na carevinskom vieću. Iste godine u mjesecu siečnju povisilo je i ugarsko ministarstvo za bogoštovje i nastavu putem naredbe svim profesorom viših i srednjih učilištah plaću na 1100 i 1200 for. Posljedice toga biti će vrlo povoljne za one zavode preko Lajte i Drave, ali tim nepovoljnije za Hrvatsku i Slavoniju. Već prošle godine počeli su najizvrstniji profesori ostavljati našu zemlju i odlaziti stranom u Cislajtaniju, stranom u vojnu krajinu, gdje su drugačije uredjene plaće. Da se neizvrgavamo i nadalje pogibelji gubitka najizvrstnijih učiteljskih silah, smatrao sam si za dužnost ovaj predlog odborov podupirati tim više, što je zem. vlada već podniela previšnjemu mjestu sličan predlog glede povišenja plaćah profesorah na srednjih učilištih, gimnazijah i realkah. Ja mislim, da se to, što se govori o gimnazijah, ima dosljedno protegnuti i na realke; i tu se moraju plaće prama potrebi urediti, jer i iz realke zagrebačke izgubili smo već nekoliko izvrstnih silah, a bojim se, da ćemo ih izgubiti još više, ako se tu nepomogne.

Dr. **Franjo Rački**: Vis. sabore! Rieči g. zastupnika vlade dadu mi povod, da popunim, što je on napomenuo, i navedem nješto, što takodjer javno konštatirati treba.

Ne samo malene plaće, koje su imali profesori na srednjih učilištih, dale su povod, da su mnoge i najbolje sile iz naše zemlje otišle ponajviše u Cislajtaniju, nego više ih je izagnao način, kako se je s timi silami postupalo. Tim se je povišenjem plaćah jedna nepravda ukinula; ali ako bi se način postupanja i nadalje pridržao, nebi se predusrelo onoj pogibelji, što ju je g. zast. vlade napomenuo, da bi i nadalje najbolje sile naše zavode ostavljale. S toga se nadam od sadanjega načelnika odsjeka za bogoštovje i nastavu, ne samo da neće ići putem, kojim se išlo dosada, nego da će nastojati učinjene mnoge nepravde izpraviti, i opet namjestiti one sile na naših zavodih, što su bile silom odtjerane (Živio!) tim više, što izobilja učiteljskih silah neimamo, te žaliboże opažamo, da su nam srednja učilišta prepunjena suplenti.

Josip Šušković: Visoki sabore! U naslovu 3. stavka 1. br. 1. a) opredieljena je plaća profesorom bogoslovja u Zagrebu sa 1008 for., dočim imadu drugovi im, profesori na pravoslovnoj akademiji 1260 for. Dotični profesori bogoslovja podnieli su molbenicu vis. saboru, da im se plaće izjednače sa drugovi na akademiji. S kojega razloga je to u odboru palo, meni nije poznato, jer slučajno nisam bio prisutan, zato bi ja molio vis. sabor, da dostoji ovu molbu profesorah bogoslovja uvažiti i plaće im razmjerno prema sudrugom na akademiji povisiti.

Dr. **Mihailo Posilović**: Vis. sabore! I ja sam bio nakanio, o tom govoriti; i meni se čini nepravedno, da imadu profesori bogoslovja manju plaću, nego profesori gimnazijski. Odbor predlaže urednim profesorom akademije 1800 for., izvanrednim 1500 for.; s toga bi ja predložio, da se profesorom bogoslovja 1800 for., ili bar 1500 for. plaće opredieli, i to od listopada tek. god.

Zastupnik vlade dr. **Pavao Muhić**: Od strane zem. vlade nebi imao tomu predlogu prigovoriti, osobito sada, što su plaće profesorah akademije i gimnazijah znatno povišene. Da li će se ova plaća povisiti na 1800 for., ili će se gg. zadovoljiti sa 1500 for., neka vis. sabor odlučiti izvoli. Obično imadu i na sveučilištih profesori teologije uvjek nješto manju plaću, dakle moglo bi se i ovdje odrediti 1500 for., kao što imadu izvanredni profesori na akademiji. Ja priznavam pravednost toga zahtjeva.

Izvjest. **Josip Muzler**: Visoki sabore! Kao izvjestitelj odbora dakako proti pravednosti toga zahtjeva nemogu ništa kazati, nego ću vrlo kratko nazore odbora obrazložiti.

Odbor je uvidio pravednost zahtjeva, ali s razloga

Digitized by Google

što profesori bogoslovja neimaju obitelji, kao što oni na akademiji, te mogu lakše izići s manjom plaćom; a drugo, što je vlada pozvana, da nastoji, da se na godinu sveučilište otvori, mislio je odbor, da se ova plaća, koja će se onda onako povisiti, za kratko vrieme nemienja. U ostalom ja ne pobijam predlog, jer je zahtjev pravedan, nego samo nazore odbora kažem.

Predsjednik: Predlog odbora ide na to, da se povisi plaća profesorom akademije pravoslovne, i to: (Čita predlog). Koja su gospoda za taj predlog, neka izvole ustati. (Ustane većina.)

Sada ide predlog g. dra. Posilovića i g. Šuškovića; ali gg. nisu točno naznačili svote, zato neka bi izvolili predlog precizirati.

Josip Šušković: Predlažem 1500 for.

Predsjednik: Predlog g. Šuškovića ide na to, da se profesorom teologije povisi plaća na 1500 for. Koja su gospoda za taj predlog, neka izvole nstati.

(Ustane većina.)

Izvj. **Josip Muzler**: Nadalje predlaže odbor u pogledu gimnazijah: (Čita) „Iz razloga na stavku ovu . . . . . . kao izvanredan trošak 1460 for.

Vis. sabore! Ovdje se predlaže najprije plaća gimn. profesorah. Razlika se čini izmedju glavnoga grada Zagreba i inih gradovah u tom, što je za Zagreb ustanovljen mjestni doplatak od 150 for., jer odbor mnije, da se učiteljem u glavnom gradu, gdje je skuplji život, i obzirom na položaj njihov, dodaje ova neznatna svotu.

Na svih gimnazijah je temeljna plaća 900 for. i doplatak jednako ustanovljen, naime, kao što na akademiji mjesto 10-godišnjega je ustanovljen 5-godišnji doplatak, s razloga, što profesori nikakvoga avansiranja neimaju, da dodju postupno u višu plaću.

(Glasovi: Prima se.)

U pogledu učiteljstva neka mi bude dozvoljeno dodatj još nješto u obće. Ova su povećanja plaćah opredieljena s razloga pravednosti i potriebe. Konštatirao je jedan od gosp. predgovornikah, da je vlada postupanjem svojim najvrstnije učiteljske sile naprečac iz zemlje iztjerala. A znademo za naredbu ug. ministarstva za bogoštovje i nastavu od 5. prosinca 1871., po kojoj se u Pešti izpiti kandidatah profesure mogu praviti i u njemačkom jeziku, i da tamošnje komisije tako blago postupaju, da su tamo ljudi, koji u Beču i Pragu izpitah položiti nisu mogli, sa odlučnim uspjehom prošli, te se takovi na profesorska mjesta namještaju nesamo u Ugarskoj nego i kod nas.

U tom obziru ne činim predloga, nego javljam vladi do znanja, da znade, da nam ta okolnost izbjegla nije.

Predsjednik: Buduć gosp. izvjestitelj nije predloga učinio, nemože biti govora o tom, nego radi se samo o predlogu odbora budgetnoga. Gospoda, koja su za predlog odbora, neka izvoie ustati.

(Većina ustane.)

Jovan Jurković: Vis. sabore! Buduć da se se je za grad Zagreb mjestni doplatak dozvolio, a u gradu Osieku su mjestne okolnosti isto takove, to mislim, da bi pravedno bilo . . . . (Vika: Zaključeno, neima više govora o tom.)

Predsjednik: (Prama govorniku:) U čem sastoji vaš predlog?

Jovan Jurković: Buduć da je za grad Zagreb mjestni doplatak od 150 for. dozvoljen, a za grad Osiek ne. i buduć da su mjestne okolnosti jednake (opet vika: Zaključeno), tamo ista skupoća vlada, zato predlažem, da budu gradovi Osiek i Zagreb glede doplatka ovoga uzporedjeni. (Sveudilj vika: Zaključeno.)

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Ja sam tako slobodan, pozvati se na poslovnik. Buduć je predlog odbora obzirom na sve gimnazije, kako ga je gosp. izvjestitelj čitao, primljen, držim, da velemožoi g. Jurkovič neima više rieči.

Jovan Jurković: Predsjedničtvo mi je dalo rieč; do vis. sabora stoji, predlog moj prihvatiti ili ne.

(Vika: Dnevni red.)

Predsjednik: (Zvoni.) Što se tiče pitanja, ide li gosp. govornika rieč ili ne, ja sam mislio, da ide, i zato sam mu podielio rieč, jer predlog njegov neprejeducira u ničem onomu, što je več zaključeno; o pitanju da li se za osiečku gimnaziju mjestni doplatak dozvoliti ima ili ne, o tom nije bilo govora.

(Nemir i žamor.)

Jovan Jurković: Ja sam imao čast napomenuti, da su grad Zagreb i Osiek u svakom uredjenju užitakah uzporedjeni; zato nevidim razloga, zašto se ovdje razlika čini, pošto su tamo zaista mjestne okolnosti isto takove, kano ovdje u Zagrebu, osim toga usudjujem se napomenuti, ... (Nemože se razumjeti, jer nitko neće da sluša, pa se svi razgovaraju.) . . . . Mislim, da bi već s toga razloga željeti bilo, da ondašnji profesori, koji su vrli u svom zvanju, nebi imali uzroka . . . . predlažem, da se za grad Osiek sakodjer taj doplatak dozvoli.

(Pod cielim govorom žamor.)

Jovan Živković: Vis. sabore! Da je sabor ostao dosljedno kod predlogah odbora, nebi govorio; nu buduć, da je u predašnjemu zaključku povisio plaće proti predlogu odbora, dopustite i meni, da uzmem rieč. Ja mislim, da su razlozi, koji govore za povišenje plaćah profesorah, koji imadu obitelji, daleko veći, nego oni, polag kojih smo baš prije stvorili zaključak proti smislu odborova

Digitized by Google

predloga, da se onim osobam plaća povisi, gdje odbor neima za to razloga.

Predlog g. predgovornika smatram, da je daleko osnovaniji, nego prijašnji predlog gg. dr. Posilovića i Šuškovića.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Ja se usudjujem konštatirati, da je predmet riešen. G. izvjestitelj je predlog odbora pročitao, o njem se je glasovalo, i odborov predlog bio ja prihvaćen. Po tom je predmet taj riešen.

Franjo Sviličić: Vis. sabore! Dopuštam, da je predmet riešen, ali moram konštatirati, da je stvar prenagljena. Ja sam vidio g. zastupnika osječkog ustati prije nego se glasovalo; zaključak je dakle prenagljen. Ja podupirem predlog g. zast. osječkog, jerbo držim, da je posve pravedan i obrazložen.

Vjenceslav Turković: Vis. sabore! Ako se uvaži predlog g. zastupnika osječkog, onda bi ja molio, da se doplatak dozvoli ne samo za Osiek, nego i za Rieku, Karlovac itd., jer i ondje su profesori, moraju živjeti i uživati neki ugled. Neka se uredi za sve jednako.

Ivan Jagić: Vis. sabore! Ja ustajem samo zato, što kao zastupnik grada Varaždina, ako se za pojedine gradove kortešuje, moram vikati za Varaždin.

Što je g. Živković izvolio napomenuti, što smo prije ljudem, koji nisu oženjeni povisili plaću, da tomu neima razloga, moram kazati, da nisam nikada zakona čitao, da profesori dobiju veću plaću kad se ožene. Taj njegov razlog nevriedi ništa.

Dr. **Mihailo Posilović**: Vis. sabore! Ja ću predložiti dnevni red. Da se rieši stvar, neka izvoli vis. predsjedničtvo upitati kuću, je li ostaje kod zaključka.

(Razni glasovi.)

Predsjednik: G. zastupnik osiečki predlaže, da se za osječki gimnazij dopita mjestni doplatak, isto tako, kao što u Zagrebu. Koja su gospoda za taj predlog, neka izvole ustati. (Manjina; nemir.)

Da budemo sasvim na čisto, neka izvole ustati gospoda, koja su zato, da se ostaje kod zaključka, te da se osiečkim profesorom nedozvoli ništa više.

(Ustane većina.)

Zaključak dakle vis. kuće ostaje, što ga je učinila usljed predloga odborova. Predlog g. zastupnika osiečkog je pao.

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita) „Stavka 2. Po gore iztaknutom razmjerju . . . . . svotu od 6580 for.

(Prima se.)

„Stavka 3. br. 1. Iz obzira na mnogodišnje . . . . . iznaša 400 for.“ Ostale br. predlaže odbor, kako vlada zahtjeva.

(Prima se.)

St. 4. br. 1., 2. Obzirom na povišene . . . . . . u iznosu 42 for.“

(Prima se.)

Nadalje stavke 5. do uključivo 12., zatim 13. do br. 8. predlaže odbor, kako vlada zahtjeva.

(Prima se.)

Na stavku 13. br. 8. predlaže odbor: (Čita) „Nediraju u svotu . . . . na godišnjih 500 for.“

(Prima se.)

Stavke 14., 15., 17. sa svimi tek., br., zatim st. 18. br. 1., 2., 3. predlaže odbor po vladinom zahtjevu.

(Prima se.)

Na stavku 18. br. 4. predlaže odbor sljedeće: (Čita) „Pošto je već pol godine . . . . ostalih 6000 for.“

(Prima se.)

Br. 5. ove stavke predlaže se, kako vlada predlaže.“

(Prima se.)

Na br. 6. ove stavke predlaže odbor: (Čita) „Jer se tekuće godine . . . . svota od 60.500 for.“

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Visoki sabore! Vlada je ovo stavila u proračun, što je akademija tako stisnuta u malene prostorije, da se profesori neimaju skoro gdje sastati. Zato je želila zemalj. vlada, da se dogradi drugi kat, i upustila se u dogovaranja sa zapovjedničtvom vojnim, da se zemlji odstupi onaj prostor do kraja promenade, gdje je sada jahaonica. Vojno zapovjedničtvo je zahtjevalo, da mu grad Zagreb naznači drugi prostor za jahaonicu, a kad mu je grad to učinio, zahtjevalo je dalje, da mu se sagrade i štale za konje i remiz. O tom samo su se razgovaranja razbila, jer na ovo grad Zagreb nije pristao. Ako bi nam pošlo za rukom, da dobijemo onaj prostor do kraja promenade mislim, da bi taj prostor najshodniji bio za sveučilište.

Nadao se je odbor, da će se sgrada za sveučilište graditi doskora, jer mu je namjera bila, da se sveučilište 1. listopada 1873. otvori. Ali mi niti još zemljišta neimamo, na kojem bi se imala sgrada graditi, a da ga imamo, koliko će trebati vremena, dok se plan načini i proračun troškovah, a koliko će trebati opet vremena, dok se sgrada priugotovi za tu svrhu. Zato je vlada zagovarala dogradjenje 2. kata, koji ako i nebi za sveučilište i akademiju služio, mogao bi se kašnje inače upotriebiti. U ostalom neka izvoli vis. sabor odlučiti.

Dr. **Franjo Rački**: Najprije bi želio znati, da li gosp. vladin zastupnik zagovara predlog vlade; ako zagovara, onda bi ja govorio, inače ne.

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Ja moram zagovarati samo radi prieke nužde; u ostalom, ako me vis. sabor osvjedoči o protivnom, ja sam pripravan odustati od vladnoga predloga.

Dr. **Franjo Rački**: Visoki sabore! Ja sam imao čast mnienje pododbora sveučilištnoga, koji je izabran, da izradi zakonsku osnovu o strukah nastavnih, u budgetnom

Digitized by Google

odboru zastupati, da se naime ta svota za dogradjenje drugoga kata nedozvoli, i to s razloga, što po našem uvjerenju, kad bi se dozvolila ta svota, — negovoreć o shodnosti ili neshodnosti mjesta za sveučilište — prostorije nebi dovoljne bile za smještenje sveučilišta, svih 4 fakultetah. Dakle tim novcem nebi se postigla svrha, koja se imade očekivati od sgrade sveučitištne. S druge strane, ako se drugdje sagradi sgrada za sveučilište, to će sadanja sgrada akademička biti posve dovoljna za gimnaziju, makar se ona i tako razširila, da bi svaki razred imao paralelku.

Pitanje o smještenju sveučilišta još nije dotle doprlo, da bi se moglo riešiti pitanje o sgradi. Vlada je pozvana, da u svoje vrieme podnese osnovu kao i proračun troškovah; kad to bude, onda će biti prilika, razvijati razloge i nazore, da li je shodno dograditi sgradu akademičku za sveučilište, ili ne. Unapried je za akademiju pravoslovnu posve suvišno, ovu sgradu adaptirati. Da sabor i dozvoli ovu svotu, ipak se drugi kat nebi dogradio do listopada bud. god. tako, da bi se akademija smjestiti mogla, a do onda imalo bi se po zaključku sabora i sveučilište otvoriti. Stoga je temeljit predlog odbora, da se ova svota nedoznači.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! U Beču ima 1000 pravnikah, a dvoranah za predavanje ima samo 5—6; ali su sati tako razredjeni, da se cijeli dan predaje, i da svi pravnici imadu vremena, svoje predmete slušati. Tako bi se za buduću godinu i na akademiji uvesti moglo; nije vriedno trošiti 60.500 for., da za ovo vrieme dobije akademija njekoliko prostorijah više.

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Ja se slažem s predlogom odbora tim više, što ovaj proračun valja onako samo za g. 1872.

Što se tiče predloga g. dra. Makanca, držim, da će napokon do toga morati doći, akoprem su naši odnošaji sasvim različiti od bečkih.

Predsjednik: Vlada je predložila, da se 60.500 for. dozvoli za dogradjenje 2. kata na sgradi akademičkoj; odbor je ovu svotu izbrisao, i g. zast. vlade pristaje uz to brisanje. Prima li se dakle predlog odbora?

(Prima se.)

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita) „Stavka 18. br. 7. Pošto se u tek. god. . . . . . . brisati svotu 29.000 for.“

(Prima se.)

(Čita): Naslov 4. st. 1. Pošto je obrazložena . . . . dozvoliti 50 for.“

(Prima se.)

„St. 2. Odobravajuć odbor . . . . pomorske čione u Bakru.

Dr. **Marijan Derenčin**: Visoki sabore! Ja pristajem uz edlog odbora, u koliko se tiče budućega ustrojstva te ole, nego ja bi predložio još ovaj zaključak: da se ove kr. zem. vlada, da u nautičkoj školi u Bakru već početkom buduće školske godine uvede izključivo hrvatski jezik kao učevni jezik.

Ova je škola ustrojena baš zato, da se prilika pruža našim Primorcem, da se izobraze u pomorskoj struci, da mogu dotjerati do službe kapetanskih namjestnikah i kapetanah. Na pučkih školah naših uveden je svagdje hrvatski jezik, iz pučkih školah pako obično dolaze mladići u nautičku školu, stoga je potrebno, da bude na toj školi učevni jezik hrvatski, inače nemožemo se nadati napredku niti postignuti svrhe, radi koje je ustrojena nautička škola u Bakru. Po smislu nagodbenoga zakona spadaju nautičke škole pod zakonarstvo i upravu naše zemlje, i kao što u našoj domovini mora biti hrvatski jezik službeni, tako i u školah nemože učevnim biti drugi nego hrvatski jezik. Razlog, koji se s njekoje strane navadja, da neimamo učiteljskih silah za hrvatski jezik, nestoji; ovaj sadanji učitelj obećao je, kad je bio imenovan, da će za kratko vrieme predavati u hrvatskom jeziku, i ako to obećanje izpunio nije, vlada je vlastna, odstraniti ga, jer ima drugih vrstnih natjecateljah, koji će se rado podvrgnuti zahtjevu, da predavaju u hrv. jeziku.

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Naredba zemalj. vlade glasila je tako, da se u nautičkoj školi u Bakru ima predavati hrvatskim jezikom. Izvješća dotični učitelj sva šalje u hrvatskom jeziku, i govorilo se je, da i predaje hrvatski. Vlada se je htjela o tom osvjedočiti, te je išao tamo izvjestitelj g. savjetnik Jurković; ali nisu dopustile okolnosti, da se osvjedoči o stanju stvari. Medjutim biti će briga vlade, da učitelji vrše svoju dužnost, i ako neće ili nemogu, da se odstrane.

Dr. **Marijan Derenčin**: S toga držim, da nije suvišan moj predlog; potreban je i stoga, što će se naša vlada imati boriti sa riečkim gubernijem. kojemu baš imamo zahvaliti, da se drži talijanski jezik na toj školi.

Izvj. **Josip Muzler**: Visoki sabore! Ja ću u kratko samo to kazati, da je i to pitanje bilo u odboru pretresano; nu pošto je odbor predložio, da se vlada pozove, da zak. osnovu ob ustrojstvu cieloga toga zavoda predloži, to je odbor mislio, da je u tom predlogu i to pitanje sadržano.

Dr. **Marijan Derenčin**: Moj predlog to neizključuje.

Predsjednik: (prama Derenčinu) Primate vi predlog odbora?

Dr. **Marijan Derenčin**: Da, i predlažem, da se vlada pozove, da početkom buduće školske godine na pomorskoj učioni u Bakru uvede izključivo jezik hrvatski kao učevni jezik.

Predsjednik: Dakle imamo glasovati najprije za predlog odbora, onda za predlog g. dra. Derenčina.

Digitized by Google

Gospoda, koja su za predlog odbora, neka izvole ustati. (Većina.)

Gospoda, koja su za predlog g. dra. Derenčina, koji ide na to, da se vlada pozove, da nastoji već buduće školske godine u pomorskoj učioni u Bakru uvesti hrv. jezik, kao izključivo nastavni, neka izvole ustati.

(Većina.)

Bartol vitez **Smaić**: Visoki sabore! Buduć se nautička škola mora smatrati srednjim učilištem, a ovdje nije ništa rečeno, niti u vladinu, niti u odborovu predlogu, da se i ovim učiteljem povisuju plaće, kako je to učinjeno glede gimnazijah i drugih srednjih učionah, stoga predlažem, da se i ovdje ustanovi stanarina od 20% i 10%.

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Ako će se škola nanovo organizirati, onda će se i to učiniti. Sadašnji učitelji mogu se zadovoljiti s ovom plaćom po mojem mnienju.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. je sabor zaključio, da svakoga činovnika stanarina ide; i profesori su kr. činovnici, dakle se to eo ipso razumjeva.

Izvj. **Josip Muzler**: Moram od strane odbora opravdati, što to zbilja ovdje uvršteno nije. Vlada je kod svih činovnikah uvrstila stanarinu; konsekvencija dakle sobom donaša, da se i ovi učitelji, kad se je svim dala stanarina, nemogu izključiti. Ja mislim, da bi se to ovdje napomenulo.

Predsjednik: Dakle mnienje je odbora, da se već onako razumije, da profesori bakarske nautičke škole, imadu dobiti 20% i dotično 10% u ime stanarine, buduć da je vis. sabor već zaključio, da to pripada svim kr. činovnikom. Prima li se ovaj nazor?

(Prima se.)

Izvj. **Josip Muzler**: St. 3. br. 3. i 4., zatim st. 4. br. 1. i 2. predlaže odbor, kako vlada zahtjeva.

(Prima se.)

Na st. 5. br. 1. i 2. imade sliedeći predlog: (Čita) „Jedno štipendialno mjesto . . . . . . potrebam našega naroda.

(Glasovi: Prima se.)

Branko Joanović: Visoki sabore! U stavci 7. vladina predloga stoji za pučke školske potrebe svota 24.000 forintih. Taj je predlog vlade usvojio i odbor za proračun.

Prilikom pretresanja ovoga proračuna, naročito poglavja II., osvjedočio sam se, da vlada vrlo malen ili nikakov obzir uzimlje na jednu županiju, a to je sriemska. Dočim se na našu zemlju iz naših dohodakah u svrhe bogoštovne i nastavne troši, ovdje vidim, da se na sriemsku županiju samo 40 for. troši, i to za rimo-katoličku crkvu.

Neću izpitivati uzroka, ali želim, da unapried nebude tako. Zato bi ja na st. 7. vis. saboru predlog učinio, i to: s razloga, što u Sriemu nijedne realke niti gimnazije neima, što u Sriemu žalibože neimamo niti stope druma, koji bi se o državnom trošku uzdržavao, — da se vlada pozove, da prilikom razdjelenja još razpoložive svote od 5000 for. u ime podpore pučkih učionah, pravedan obzir uzme na pučke učione sriemske bez razlike vjeroizpovjedanja.

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Ja sam već prigodom pretresanja budgeta u odboru kazao, da se ova podpora od 24.000 for. daje siromašnim pučkim učionam, i to onim, koje se prijave i potrebu izkažu. Ako sriemska županija u to ime nije ništa dobila, vlada nije kriva; jer da je vlada takove prijave dobila iz sriemske županije, ona bi bila prama njoj isto tako pravedna, kao što je prama drugim županijam, jer nečini razlike izmedju sriemske i drugih županijah.

Dr. **Marijan Derenčin**: Vis. sabore! Ja bi morao prigovoriti jednostranomu predlogu g. Joanovića; ja nebi podupirao, da se samo glede sriemske županije štogod zaključi. Ako je sumnja temeljita, da vlada s ovimi podporami nejednako razpolaže, neka se predlog formulira u obće, a ne samo za sriemsku županiju.

Branko Joanović: Imam samo presv. g. zast. vlade to odgovoriti, da nestoji, da se nisu učione iz sriemske županije prijavile, jer ja znam, da je više siromašnih občinah podnielo takove molbenice, pak su bile odbite. Ja negovorim za ono, što je bilo, ja samo kažem, da se unapried pravedan obzir uzme na sriemsku županiju. Time mislim i odgovoriti g. Derenčinu; neka se daje županijam kao dosada, ali pošto se je trošilo na sriemsku žup. uvjek samo 40 for., molim, da se unapried pravedan obzir na nju uzme.

(Glasovi: Prima se.)

Predsjednik: Pošto neželi nitko više govoriti, ja ću formulirati pitanje. Koliko sam razumio, predlog g. Joanovića ide na to, da se vladi želja izrazi, da se prilikom razdjeljivanja onih 24.000 for., koji se troše na pučke učione, pravedan obzir uzme na županiju sriemsku i to bez razlike vjerozakona. Gospoda, koja su za taj predlog, neka izvole ustati.

(Većina.)

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita) „Zatim odbor iz obće poznatih . . . . . na pomorskoj učioni u Bakru".

(Prima se.)

(Čita) „Napokon, jer odbor scieni . . . . . . trgovačkoga učilišta u zemlji.

(Prima se.)

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Vlada će u tom pogledu zadovoljiti zahtjevu vis. sabora; ali osnova nemože biti tako brzo gotova, kako bi možebiti visoki sabor očekivao; jer kad se drugdje takovi zavodi ustrojavaju,

Digitized by Google

pošalju se ljudi, da se o organizaciji i cielom stanju obstojećih takovih zavodah uvjere. Moraju se prije crpiti data točna i podpuna, da se može nešto shodno prama našim okolnostim ustrojiti. Medjutim biti će zadaća vlade, da tomu zahtjevu udovolji.

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita) Naslov 5.

(Prima se.)

(Čita) „Na koncu ovoga poglavja itd."

(Primaju se sva tri predloga bez opazke.)

(Čita) „Poglavje III. Pravosudje."

Ovdje ima odbor nekoliko generalnih predlogah: (Čita) „Osvjedočen odbor o tom . . . . kod kr. stola sedmorice." (Prima se.)

(Čita) „Uzimajuć obzir na vladajuću . . . . . . 20% od dotične plaće."

(Prima se.)

Naslov 1. st. 1. br. 1—8. predlaže odbor, kako vlada zahtjeva. (Prima se.)

Na st. 1. br. 9., 10. i 11. ima odbor sliedeći predlog: (Čita) „Odobravavajuć odbor . . . . . u iznosu 210 for."

(Prima se.)

Na st. 2. predlaže odbor: (Čita) „U ime stanarine . . . . predloženih 2498 for."

(Prima se.)

Ostale točke predlaže odbor, kako vlada zahtjeva.

(Prima se.)

Naslov 2. st. 1. br. 1—15. predlaže odbor, kako vlada zahtjeva. (Prima se.)

Na st. 1. br. 16.—19.: (Čita) „Odobravajuć dotične plaće . . . . . . u iznosu 406 for."

(Prima se.)

Na st. 2. (Čita) „Stanarina po predloženu . . . . . . svotom od 1293 for." (Prima se.)

Ostale stavke i brojeve predlaže odbor po zahtjevu vlade. (Prima se.)

Naslov 3. st. 1., sa svimi tek. br. predlaže se po predlogu vlade. (Prima se.)

Na st. 2. (Čita) „U ime stanarine . . . . u iznosu 10.350."

(Prima se.)

Stavka 3. predlaže se, kako vlada zahtjeva.

(Prima se.)

Na st. 4. (Čita) „Svote za najmovine . . . . o tom zak. osnovu. (Prima se.)

Ostale tek. brojeve ove stavke prihvatio je sabor, kako vlada zahtjeva.

(Prima se.)

St. 5. br. 1. (Čita) „Naklade za namirivanje . . . . ušal od 50.000 for."

(Prima se.)

St. 6. i 7. predlaže odbor na odobrenje, kako vlada tjeva. (Prima se.)

Na st. 8. (Čita) „Za priredjenje . . . . . . za tek g. 10.000 for. (Prima se.)

Adm. žup. varažd. **Ladislav Kiš**: Vis. sabore! Na ovu stavku neka mi bude dozvoljeno nešto progovoriti.

Prije 3 godine nabavljena je kuća gdje. Marije Vrhovac u Varaždinu za svotu od 20.500 for., da se u njoj namjeste uze županijske. Već su 3 godine prošle, a uze su još smještene u županijskoj kući. Županija varaždinska je već od g. 1861. predstavkami dokazivala potrebu i tražila, da se jedared žup. uze iz sredine grada na shodno mjesto premjeste, ali žalibože su još sve do danas uznici natrpani u žup. kući u malih prostorijah, gdje se jedva maknuti mogu. S toga bi ja predložio, da vis. sabor vladu pozove, da ovu ovdje predloženu svotu upotriebi za uredjenje uzah u Varaždinu, da se uze do 1. listopada iz žup. kuće u kuću Vrhovec premjestiti mogu.

Antun Čop: Vis. sabore! Prigodom pretresanja ove stavke u odboru, predložio je vladin zastupnik osnovu za prenapravu, da se ova sgrada pretvori prema svrsi, kojoj je namienjena. Zato nemogu shvatiti predlog gosp. predgovornika, kako bi se u tako kratko vrieme, bez plana ta kuća mogla tako preurediti, da bi mogla služiti za uze; jer je g. vladin zastupnik rekao, da se obstojeća osnova polag prigovora sudb. stola ima preinačiti, a privremenom uredjenju se nekako protivio. Stoga neshvaćam predlog g. vel. župana.

Ladislav Kiš: Ja sam vidio gotovu osnovu kod zem. vlade.

Antun Čop: Odbor o tom nije znao.

Dr. **Aleksander Rogulić**: Koliko se ja sjećam, kazao je g. vladin zastupnik, da je to neizvedivo; nije bilo sporazumljenja, kako se ima kuća preustrojiti, jer je ovo stanje nespretno, te će se težko moći adaptirati. Držim, da se sada nemože uvažiti predlog g. vel. župana.

Predsjednik: Vlada je predložila 10.000 for. za priredjenje uzah u Varaždinu. Prigodom pretresanja ove stavke u odboru pristala je vlada na to, kako vidim iz odborova predloga, da se ova svota nedozvoli. Predlog dakle odbora po g. izvjestitelju pročitan glasi, da se u sporazumljenju s vladom ova svota od 10.000 for. nedozvoli. Gospoda, koja su za predlog odbora, neka izvole ustati. (Većina ustane.)

Primljen je predlog odbora.

Izvj. **Josip Muzler**: Naslov 4. st. 1. predlaže odbor, kako vlada zahtjeva.

(Prima se.)

Na stavku 2. (Čita) U ime stanarine . . . . . svotu od 1080 for. (Prima se.)

Digitized by Google

St. 3.—6. i 7. do br. 10. predlaže odbor, da se odobri po zahtjevu vlade.

(Prima se.)

Na br. 11. (Čita): „Pristojbe krvnika . . . . u iznosu 1008 for.“ (Prima se.)

Ostale stavke predlaže odbor, kako vlada zahtjeva.

(Prima se.)

Naslov 5. Od ovih je troškovah sama vlada odustala, s toga predlaže odbor, da se ova svota briše.

(Prima se.)

Pošto je ovaj naslov brisan, ima naslov 6. biti 5. Tu se stvka 1. predlaže po vladinu zahtjevu.

(Prima se.)

St. 2. (Čita) j Usljed prihvaćenih . . . . . . svotu od 1810 for.“ (Prima ze.)

Ostale stavke ovoga naslova predlaže odbor po vladinu zahtjevu. (Prima se.)

Naslov 7. sada 6. predlaže se po predlogu vlade.

(Prima se.)

(Čita) „B) Pokriće. Pošto je odbor ukupno pokriće . . . . . . kao redoviti dohodak smatrati.“

(Prima se.)

(Čita): „Podjedno ovaj odbor . . . . . . neuredjeno stanje u zemlji.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Kao što sam u početku pretresanja ovoga proračuna najavio, činim sada predlog, da se indemnitet vladi nedaje. Predlog ovaj ću sasvim na kratko obrazložiti.

Vlada je jedina kriva, što se ovaj proračun nije mogao za vrieme pretresivati, jer vlada je učinila iz političkih razlogah na veliku štetu naroda, da do 15. lipnja nije bilo sabora, pače ona nije niti pokušala taj svoj postupak obrazložiti i dostojno pred narodom opravdati. Budući je dakle jedino vlada kriva, da se proračun nije mogao u vrieme u saboru pretresivati, i budući smatram, kad sabor vladi nebi dao indemniteta, da ju tim poziva nu bezodvlačni odstup — kad o vladi govorim, imam pred očima samo osobu Vakanovića, jer moram priznati, da ima kod vlade i vrlo vriednih i odličnih činovnikah — s toga na prosto predlažem, da se indemnitet neda, i tim daje vladi znak, da ima bez odvlake dati ostavku.

Franjo Sviličić: Vis. sabore! Iz razlogah po g. predgovorniku navedenih podupirem predlog njegov, i držim, da se vladi, koja je zakon tako nogami gazila, nemože odobriti, da trati novac na štetu zemlje.

Dr. **Marijan Derenčin**: Vis. sabore! Ja bi glasovao za predlog g. zastupnika karlovačkog u tom slučaju, kad bi mi zbilja imali pred sobom pravi proračun i pravu vladu. Neimamo pravoga proračuna, jer ovo, o čem smo viećali, nije nego izkaz najnuždnijih potrebah upravnih naše zemlje. Votirajuć mi ovaj proračun i ovlašćujuć vladu, da unutar granicah ovoga proračuna troši, nečinimo ništa drugo, nego osiguramo najnuždnije potrebe naše uprave. Držim, da neimamo ni prave vlade pred sobom; jer mi se nalazimo tako blizo pozorišta, gdje se ova komedija igra, da vidimo niti i žice, koje su vezane za sve marionete, koje im dižu ruke i noge. Mi neimamo vlade u pravom smislu rieči pred sobom: nego samo nosioce uprave. Troškove uprave moramo dozvoliti, da upravna mašina nezapne. Predlogom g. zast. karlovačkoga nebi postigli nikakve svrhe, jer nagodbeni zakon, na kojega temelju, bilo s našom voljom ili ne, bilo s radošću ili ne, ovdje sjedimo, izključuje predlog g. zastupnika karlovačkoga. Polag §. 16. — ako se ne varam — vlastna je Ugarska izručivati našu penziju po volji, ili u ruke sabora ili u ruke vlade. U tom se zrcali ustavna ćud Ugarske prema našoj zemlji. Ako Ugarska izruči našu penziju u ruke vlade, neće pogriešiti proti zakonu. Zato u sadašnjih okolnostih nije umjestan predlog g. zastupnika karlovačkoga. Neka kraljevinski naš odbor uzme reviziju u ruke, neka shvati pitanje financijalno, koje je conditio sine qua non prave uprave u zemlji, kako se shvatiti mora, onda ćemo moći drugačije postupati. Budi to zadnji ili bar predzadnji put, što stojimo pred takovim proračunom i pred takovom vladom.

Dr. **Mihajlo Posilović**: Visoki sabore! Ja bi priznao, da su razlozi gosp. Derenčina temeljiti, kad bi to stajalo, da mi ne samo glede poreza, o kojem odlučuje ugarski sabor, nego i glede upotrebljavanja istog nebi imali odlučivati. Što se dohodakah tiče, istina to smo ograničeni na paušal, i glede te strane budgeta neimamo ništa odlučiti; ali glede druge strane bugdeta, glede izdatka ili upotrebljivanja novacah imamo odlučiti. Tu je upravo zastupstvo naroda pozvano pitati, je li je vlada zakonito radila, kad je upravljala zemljom bez sabora i bez proračuna. S te strane dakle mislim, da će gosp. Derenčin i sva gospoda na to pristati, ako i neimamo cieli proračun pred sobom, da ga imamo bar za pol godine, te da imamo sva prava vršiti, koja su za ove pol godine s njim skopčana.

Nadalje kaže g. predgovornik, da je u §. 16. nagodb. zakona glede onih 45% odredjeno, da se imadu davati ili saboru ili vladi. To nestoji; ovdje se radi o načinu uprave; da upravna mašina nezapne, moraju se izplaćivati u ime onih 2,200.000 for. svaki mjesec 45% svih porezah, što je odredjeno da će biti dovoljno, i ti postotci imadu se davati u onu blagajnu, koju odredi sabor ili vlada. Govori se dakle samo ovdje o tom, u koju se blagajnu imadu ovi novci dati: s toga je poziv na §. 16. nagodb. zak. netemeljit.

Iz ovih razlogah uviditi ćete, da vlada nije imala pravo, bezsvjestno novac trošiti bez pitanja sabora, da nije imala pravo upravljati zemljom bez proračuna; viditi ćete, da je jedino vlada kriva, što sabora nije bilo

Digitized by Google

za vrieme, uviditi ćete, da za ove pol godine glede izdatakah imamo pravo odlučiti, dakle pravo, dati ili nedati indemnitet vladi. Proti tomu neima dokazivanja. U ostalom budi vam slobodno s kojekakve konveniencije dati vladi indemnitet, i sve ovakove komedije bile vam slobodne, ali nemojte kazati, da je to u zakonu utemeljeno.

S tih razlogah preporučam predlog g. zastupnika karlovačkoga, naime, da se vladi indemnitet uzkrati.

Jovan Živković: Vis. sabore! Ja držim suvišnim, da je vlada u obće tražila indemnitet. Kad je sabor uzeo u pretres i odobrio proračun, to neshvaćam predlog gosp. Makanca; jer odbor je naročito rekao, da ga na to sile obziri na još neuredjeno stanje, ne da izrazuje povjerenje vladi; sabor je jedino s razloga, da nezapne državna mašina i da zemlju iz toga stanja izbavi, dakle iz razlogah patriotičnih, votirao troškove. Dakle na koliko bi vlada više zahtjevala, na taj višak mogla bi tražiti indemnitet. Nemože se reći, nedam, kad je već cieli potrošak votiran; takovim zaključkom bi sabor sav čin dosadanji desavouirao. Ja mislim, da su gospoda promislila tu posljedicu, zato neka nebi nazivala rad sabora konveniencijom ili komedijom, jer je podpuno dosljedan. S toga opetujuć ono, što je vrlo umno izveo g. predgovornik Derenčin, od strane sabora nenalazim niti konveniencije, niti nedosljednosti, ako se prihvati taj indemnitet. Za ono, što je već potrošeno, je suvišno, nego samo za ono, što još nije potrošeno, možemo indemnitet votirati, a tu se neima nazirati povjerenje vladi, to je sasvim dosljedno i prema okolnostim, koje svaki od nas duboko osjeća.

Josip Turelli: Vis. sabore! G. Živkoviću čini se predlog g. zast. karlovačkog neponjatan i nekonsekventan; ali priznati će g. zast. Živković, da proračun ima dva diela, naznačenje potrebštinah zemlje, zatim punomoć, tko da te potrebe podmiruje, tko da novcem razpolaže. Kad je zastupstvo naznačilo i prikrojilo potrebe zemlje, to još nitko nije dao vladi punomoć, da može tim novcem razpolagati. G. zast. karlovački i ostala gospoda, koja su ga podupirala, nisu dakle niti najmanje povriedila konsekvenciju, kad su se upustili u razpravu budgeta. Prvi dio je sasvim naravan, ali drugi dio, da se vladi, koja danas obstoji, povjeri razpolaganje s novcem, nemožemo nikako ustvojiti s jedinoga toga razloga, što smo unapried osvjedočeni gorkim izkustvom, da vlada taj novac, krvave žuljeve naroda, nebi upotriebila, kako bi preka nužda zahtjevala.

S toga sam ja za predlog g. zast. karlovačkoga, da se indemnitet nepodieli, s dodatkom, da se Nj. Veličanstvo predstavkom zamoli, da se sadašnja vlada, koja povjerenje naroda neuživa, zamieni sa vladom iz saborske većine.

Pajo Grčić: Vis. sabore! Dodatak g. predgovornika primam i podupirem, jerbo u njem nalazim ciel, koju hoćemo da polučimo, što u predlogu g. zastupnika karlovačkoga nisam našao.

Kad bi naša vlada tako samostalna bila, da bi odgovarati mogla saboru, i da bi ju sabor za njezine čine mogao na odgovor pozvati, kad ju nebi, kao što je g. Derenčin kazao, druga ruka držala, tada bi imalo uspjeha kazati: nevotiramo; ali tako badava je to kazati. Pošto dakle predlogom g. zast. karlovačkoga nebi imali uspjeha, a naprotiv vidim, da dodatkom g. Turelia možemo kazati ono, što nam na duši leži, i što smo do sada gorko izkusiti morali, da vlada neuživa povjerenja naroda, da neodgovara želji naroda, da se nije vladala po zakonu, to se ja s tim dodatkom slažem, da se Nj. Veličanstvo predstavkom zamoli, da nam drugu vladu dade, koja će vršiti zakon.

Dragutin Ferkić: Vis. sabore! Ja nazirem u tom, što vlada traži indemnitet, da ništa drugo netraži, nego da joj sabor dade izraz povjerenja, i da ju učvrsti. Ja se čudim, da sabor takovoj vladi, koja kroz 5 godinah nije ništa nego nepovjerenje u narodu uzbudila, koja je poldrugu godinu priečila sabor na štetu i poniženje naroda, da sabor velim, u zadnji trenutak neima toliko važnosti, da neda indemniteta. Ja se skroz slažem sa predlogom gosp. zastupnika karlovačkoga i dodatkom g. Turelia.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Buduć da se je poduža razprava porodila, dužan sam moj predlog braniti.

Vlada može tražiti indemnitet u dva slučaja: prvo, ako se narodno zastupstvo nije moglo sastati, drugo, kad je imala izvanredne troškove namiriti, u nadi da će ih narodno zastupstvo odobriti.

Ja mislim, da se naša vlada nalazi u prvom slučaju, te s toga traži indemnitet, što zastupstvo nije u pravo vrieme votiralo. Kad je tomu tako, to bi vlada dokazati morala, da nije ona kriva, što se zastupstvo nije u pravo vrieme sastati moglo. Buduć pako je jedino vlada tomu kriva, zato odpada za nas razlog, podieliti joj indemnitet.

Što g. Derenčin veli, da neimamo pred sobom pravoga proračuna, to je istina, donekle ga neimamo, u koliko smo nagodb. zakonom glede dohodakah naših ograničeni na milostinju od 2,200.000 for., te nemožemo udariti porez prema potrebi.

Ali drugo je pitanje, tko ima s timi novci razpolagati, je li imamo u vladu povjerenje, da njoj prepustimo uporabu tih novacah. Ovo pitanje uključuje povjerenje vladi; buduć pako da smo jednodušno priznali, da u vladu baš nikakva povjerenja neimamo, s toga predlažem, da se indemnitet nevotira.

Što se tiče popunjenja mog predloga po g. Tureliu, da se Nj. Veličanstvu prepokornom predstavkom obrazloži, zašto nismo mogli dati vladi indemnitet, akoprem

Digitized by Google

smo votirali svote, te da se Nj. Veličanstvo zamoli, da nam izvoli dati vladu, u koju će imati narod povjerenje, taj dodatak je dobar i u savezu sa mojim predlogom, te bi ga primiti morali, ako hoćemo dosljedno raditi.

Jovan Živković: Vis. sabore! Ja mislim, da se izpravak g. Turelia ima polag poslovnika uputiti na odbor ad hoc, tim više, što sadržaje predlog, koji s predloženim predmetom u nikakvom savezu nestoji. Predlog o promjeni vlade je od velike važnosti i domašaja, zato bi želio, da se polag poslovnika pismeno preda, zatim štampa i na dnevni red stavi, da svaki ima vremena, stvar razmisliti.

Ja nenalazim, da se taj predlog može u savez dovesti sa budgetom, s toga negovoreć o njem, jer mu nisam protivan, predlažem, da se polag poslovnika štampa, razdjeli i na dnevni red stavi.

Josip Turelli: Vis. sabore! G. predgovorniku Živkoviću imam primjetiti to, da moj predlog glaseći, da se Nj. Veličanstvo zamoli, da nam vladu promjeni, u podpunom savezu stoji sa zak. članko o budgetu, i to sa §. 5., koji ovako glasi: „Provedba ovoga zakona povjerava se banu kraljevinah Dalm., Hrv. i Slav.“ S toga preporučam vis. kući, da ga izvoli usvojiti.

Izvj. **Josip Muzler**: Vis. sabore! Prigodom pretresivanja ove točke u odboru nije bilo duše, koja bi bila drugoga mnienja, nego da vlada po nečinih svojih zaslužuje, da joj se indemnitet uzkrati. Nu odbor je mislio, kad se je upustio u pretres proračuna, te potrebe normirao, da upravo tim stavlja takovoj vladi granice, da nesmije više trošiti, nego što je sabor odobrio. Odtuda je izašao predlog odbora.

Predsjednik: Odbor predlaže, da se vladi za potrošak, koji je već učinjen, kao i za onaj, što se još učiniti imade, idemnitet podjeli. Proti tomu g. zastupnik karlovački predlaže, da se indemnitet nevotira, a taj predlog nadopunjuje g. zast. Tureli tim, da se sabor predstavkom obrati na Nj. Veličanstvo, da u smislu saborske većine vladu preustroji.

Po poslovniku imamo glasovati najprije o predlogu odbora. (Izvjestitelj čita predlog odbora.)

Franjo Sviličić: Vis. sabore! Ako imade 10 članovah, koji me podupiru, predlažem, da se o tom pitanju poimence glasuje.

(Prepirka.)

Predsjednik: Buduć g. zast. Sviličić nije 10 članovah naveo, koji bi bili za njegov predlog, nemogu dozvoliti osobnog glasovanja. S toga pitam štovanu kuću, neka izvoli izraziti ustajom, je li je za predlog odbora, kako je sada bio čitan, po g. izvjestitelju.

(Ustane većina.)

Većina: taj je dakle predlog primljen.

Sada bi imali uzeti u pretres ova dva predloga odbora, koja na prvoj strani izvješća stoje.

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita) „Prije svega i povodom tim . . . . . . predloži do 15. listopada t. g. 1872.“

(Prima se.)

(Čita) „Zatim, jer konkretalni status . . . . . . činovničkih plaćah i inih berivah“.

(Prima se.)

Prije nego li predjemo na razpravu zak. članka o proračunu, ja ću ga čitati, kako je ovdje štampan, a promjene u svotah ću do sutra izvesti. (Čita zak. članak o proračunu.) (Prima se.)

Predsjednik: Tim je svršena specialna debata o proračunu. O cielosti ovoga zakona glasovati će se polag poslovnika sutra.

Prije nego dignem sjednicu, g. prvomu podpredsjedniku dajem rieč.

Jovan Živković: Ovim bi se nekim načinom dnevni red izcrpio, a da sjednice nebi zapele, buduć nije ništa nova na dnevnom redu, to imam čast izvjestiti vis. sabor, da se na dnevni red stavi i to: na prvo mjesto izvješće proračunskog odbora o proračunu zem. zakladah, kao sastavni dio proračuna zemaljskog, na drugo mjesto izvješće istoga odbora o molbenicah nanj upućenih, na treće mjesto izvješće financijalnoga odbora o saborskih troškovih, zatim na četvrto mjesto predlog g. zast. dra. Kviringa, da se vlada pozove, da podnese saboru zak. osnovu o zdravstvu, napokon na peto mjesto proglašenje prispjelih zajedničkih zakonah. Dočim predlažem vis. saboru, da ovaj dnevni red prihvati, to neće ništa priečiti, ako bude medjutim koja zak. osnova gotova ili ako sabor prešnost ovog ili onog predmeta zaključi, da se taj predmet prije preduzme. Ja ovo predlažem, da nebude dnevni red bez predmeta.

Dr. **Milan Makanec**: Molim, da moj predlog glede Raucha dodje na dnevni red, jer je važan.

Jovan Živković: Odbor za dnevni red ga nije još dobio; kako ga dobije, staviti će se na dnevni red.

Predsjednik: Prima li vis. kuća predlog?

(Glasovi: Prima.)

Dižem sjednicu, i uričem buduću za sutra 10 satih.

Molim gospodu, da izvole ovdje ostati radi konferencije.

(1 sat 45 minutah.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

osamnaeste sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije ponajprije pod predsjedničtvom preuzvišenoga g. Ivana Mažuranića, a zatim presv. g. Jovana Živkovića, držane u Zagrebu dne 15. kolovoza 1872.

Bilježnik Gavro Kiš.

Prije svega konštatirano je, da imade 36 zastupnikah, a 42 ukupnih saborskih članovah prisutnih u sabornici, i da je tako sabor sposoban valjane zaključke stvoriti.

Čitan je zapisnik prijašnje sjednice, koji bje kod zaključka u pogledu, da se činovnikom dopita doplatak u ime stanarine, na stavku 2. točku 26. zemaljskoga proračuna time popunjen, da se je na koncu istoga zaključka umetnulo: „Ova blagodat proteže se bez razlike na sve činovnike". U ostalom je zapisnik odobren.

Čitani su na sabor prispjevši spisi i to:

Br. 289. Iztočno-pravoslavna crkvena obćina uljanička moli, da sabor sabiranje dobrovoljnih prinesakah odobriti i za sazidanje tornja podporu iz zemaljske blagajne dopitati i opredieliti izvoli.

Ide na peticionalni odbor.

Br. 298. Srećko Lay moli, da sabor podupre započeto po njemu izdavanje jugoslavenskih ornamentah, te da nabavi za djevojačke realne i risarske učione stanoviti broj već izdanih svezakah njegova djela. Ide na peticionalni odbor.

Zatim prešlo se je na dnevni red, te nastavljeno viećanje o izvješću proračunskoga odbora.

Sliedi naslov 3. županijska uprava.

Na stavku 1. tek. br. 1. predložio je narodni zastupnik Aleksander Rogulić, da se plaće velikih županah u izvanredni trošak stave, pošto je pako ovaj predlog pao, poprimljen je od br. 1. do uključivo 9. po predlodu odbora predlog vlade.

Na stavku 1. točku 10. primljen je predlog odbora.

Na točku 1. do ukjučivo 18. primljen je po predlogu odbora predlog vlade.

Na točku 19. primljen je predlog odbora.

Na točku 20. primljen je predlog vlade po predlogu odbora.

Na točku 21. primljen je predlog odbora.

Na točku 22. do uključivo 25. primljen je predlog vlade po predlogu odbora.

Na točku 26. primljen je predlog odbora.

Na točku 27. i 28. primljen je po predlogu odbora predlog vlade.

Na točku 29. i 30. primljen je predlog odbora.

Na točku 31. primljen je po predlogu odbora predlog vlade.

Na stavku 2. točke 35. primljen je predlog odbora, dočim se predlog zastupnika vlade, da se samo onim činovnikom, koji nemaju stan u naravi doplatak u ime stanarine dade, i predlog narodnoga zastupnika Turelia, da se za kotarske i županijske urede takodjer stanarina opredieli, pao.

Na stavku 3. primljen je po predlogu odbora predlog vlade.

Na stavku 4. točku 1., 2., 3. i 4. primljen je predlog odbora.

Na stavku 5. primljen je predlog vlade po predlogu odbora.

Na stavku 6. točku 1., 2., 3. i 4. primljen je po predlogu odbora predlog vlade.

Na stavku 6. točku 5. i 6. primljen je predlog odbora.

Na stavku 7. točku 1. i 2. primljen je predlog odbora.

Na stavku 7. točku 3. predložio je narodni zastupnik dr. Kviring, da se za kotarski sud u Slatini povisi stanarina; — primljena je redakcija, odnosno predlog vlade po predlogu odbora.

Na sve točke stavkah 8. do uključivo 14. primljen je po predlogu odbora predlog vlade.

Na stavku 15. točku 1. do uključivo 6. primljen je predlog odbora.

I tako ustanovljen je izdatak za naslov 3. sa 577.983 fr.

Naslov 4. uzdržavanje sgradah.

Na stavku 1. točku 1. i 2. prima se po predlogu odbora predlog vlade.

Na stavku 1. točku 3. prima se predlog odbora.

Na stavku 2. točku 1. prima se po predlogu odbora predlog vlade.

Na stavku 2. točku 2. prima se predlog odbora.

Na stavku 3. točku 1. i 2. prima se po predlogu odbora predlog vlade.

Na stavku 4. prima se predlog odbora.

I tako ustanovljen je izdatak za naslov 4. sa 19.600 for.

Naslov 5. zdravničke potrebe.

Primljen je nepromienjeno po predlogu odbora predlog vlade, i tako ustanovljen je izdatak na naslov ovaj sa 95.080 for.

Naslov 6. prinesci za narodne zavode i narodnogospodarstvene svrhe.

Na stavku 1. subvencija za narodno zemaljsko kazalište, vlada predlaže 32.000 for. Odbor predlaže da se dozvoli samo 28.000 for. to jest, da se 4000 for. za narodnu operu briše.

Primljen je predlog vlade sa 32.000 for.

U ostalom primljen je uz izpravak narodnoga zastupnika Slavoljuba Vrbančića predlog odbora, i tako glasi zaključak: „da se izabere saborski odbor imajući izpitati mane dosadanje kazalištne uprave, a kr. zem. vlada da se pozove, da lože u kazalištu u buduće javnom dražbom iznajmljuje".

Digitized by Google

Na stavku 2. točku 1., 2., 3. i stavku 3. primljen je predlog odbora.

Na stavku 4., 5. i 6. primljen je po predlogu odbora predlog vlade.

I tako ustanovljen je izdatak na naslov 6. sa 76.932 for.

Naslov 7. zaklade i štipendija, primljen je po predlogu odbora sa 10.325 for.

Naslov 8. uzdržavanje pastuhah i oplemenjenje konjah, po predlogu odbora sa 44.850 for.

Naslov 9. razne potrebe primljen je po predlogu odbora sa 13.822 for.

Naslov 10. kaznione, primljen je predlog odbora sa izdatkom od 90.478 for.

Naslov 11. gradjevni odsjek zemaljske vlade, primljen je po predlogu odbora izdatak sa 17.475 for.

Naslov 12. cesto- i vodo-gradjevine zemaljske, primljen je po predlogu odbora te iznosi izdatak 326.611 for.

Podjedno zaključeno je po predlogu odbora, da se kr. zemalj. vlada pozove, da se svota ova na korist pojedinih županijah stavi u depozitum, i iz računa autonomnog zem. budgeta definitivno izdade.

Nadalje da se kr. zem. vlada pozove:

a) da predloži zakonsku osnovu o gradjenju i uzdržavanju svih zemaljskih i kotarskih cestah uz uvedenje t. z. cestarah, ujedno, da predloži nacrt mreže, tako gotovih kao i potrebnih cestah zemaljskih, kotarskih i obćinskih, uz evidenciju cestah državnih.

b) zakonsku osnovu ob ukinuću svih cestovnih i mostovnih maltah.

Naslov 13. žandarmerija, primljen je po predlogu odbora sa izdatkom od 196.850 for.

Podjedno zaključeno je, kr. zem. vladu pozvati, da čim prije saboru predloži osnovu, ob ustrojstvu zemaljske straže sjegurnosti.

Naslov 14. zemaljsko računovodstvo, primljen je po predlogu odbora sa izdatkom od 36.818 for.

Zaključeno je pozvati kr. zem. vladu, da saboru osnovu ob ustrojstvu neodvisnog zemaljskog vrhovnoga računarno-kontrolnoga ureda predloži.

Naslov 15. zemaljska blagajna, primljen je po predlogu odbora sa izdatkom od 10.566 for.

Naslov 16. razni nepredvidivi troškovi, primljen je po predlogu odbora sa izdatkom od 20.000 for.

Naslov 17. mirovinske pristojbe, primljen je po predlogu odbora sa izdatkom od 112.449 for.

Zaključeno je pozvati kr. zem. vladu da ona:

a) u razpisivanju natječaja za izpražnjene službe, izrično napomenuti imade, da je umirovljenim činovnikom slobodno natjecati se za razpisana dotična službovna mjesta, pa da umirovljeni činovnici imadu prednost pred drugimi natjecatelji kod ravnih sposobnostih;

b) da se kr. zem. vlada kod umirovljenja, stavljenja u razpoloživost, snabdjevanja providbami, milostinjami itd. strogo drži za sad još postojećih normalijah, a i pravednosti napram dotičnim činovnikom i osobam, — i da u tom predmetu saboru čim prije predloži zakonsku osnovu.

Nadalje zaključeno je, da sabor prema položaju, koji Hrvatska i Slavonija usljed državnopravne nagode prama Ugarskoj zauzima, — prama načinu uredjenja njezinih financijah, koje su joj s Ugarskom sasvim zajedničke tako, da je ona za uzdržavanje svoje autonomije, na izvjestni paušalni, za pokriće autonomne uprave opredieljeni iznos od 2,200.000 for. ograničena, — nesmatra se pravno obvezanim, da tereti nastali od umirovljenja c. kr. činovnikah, koji su u Hrvatskoj i Slavoniji slučajno služili, ali prije nego je autonomija ovih kraljevinah u život stupila služiti prestali, na autonomni zemaljski budget pasti, te da se iz autonomnoga paušala izplaćivati mogu, a još manje mirovine onih činovnikah, koji u Hrvatskoj i Slavoniji niti služili nisu.

S toga dopuštajuć, da se takove mirovine u predležećem svotniku za god. 1872. navedenih c. kr. činovnikah i službenikah medjutimno kao izvanredan trošak i samo predujmice za izplaćivanje odobre, upućuje se ujedno po ovom saboru jur izabrani kraljevinski odbor, da radi odstranjenja ovoga kao medjutimnoga tereta od našega zemaljskoga budgeta, te preneščnja kao zajedničkog tereta na zajednički ugarsko-hrvatski budget, s odnosnim kraljevinskim odborom sabora ugarskoga u svoje vrieme u dogovor stupi, razpravu o tom povede, i uspjeh takove saboru za dalnju odluku izvjesti.

Time bje sjednica zaključena, i dalnja za sliedeći dan u 10 satih prije podne urečena

Ivan Mažuranić v. r.

G. Kiš,
sab. bilježnik.

Digitized by Google

Dvadeseta saborska sjednica,

držana dne 17. kolovoza 1872. u 9 satih prije podne, pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. gosp. Ivana Mažuranića

Sadržaj: Zapisnik devetnaeste sab. sjednice. — Podnesci. — Treće čitanje zak. čl. o budgetu za god. 1872. — Proračun zemaljskih zakladah. — Doknadno izvješće odbora za proračun. — Izbor kazalištnoga odbora. — Izvješće odbora za saborske troškove. — Predlog zast. Franje Kviringa u pogledu zak. osnove o uredbi zdravničtva. — Izvješće peticionalnoga odbora. — Proglašenje zajedničkih zakonah. — Zakon o poljskom redarstvu; razprava o njem u sjednici nastavljenoj na večer.

Predsjednik: Sjednica je otvorena. Molim g. bilježnika, da izvoli čitati zapisnik zadnje sjednice.

Bilježnik dr. **Aleksander Rogulić**: (Čita zapisnik 19. sab. sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Ima li kakve primjetbe proti zapisniku?

Ivan Vončina: Pošto saborski zaključak valjanost ima, da li je stvoren velikom ili malom većinom, to bi predložio, da se u zapisniku upotrebi jednostavan izraz: sabor je zaključio, bez obzira na broj glasovah, dakle izrazi ogromnom ili velikom većinom, neka bi se izostavljali.

(Glasovi : Prima se.)

Predsjednik: Dakle primjetba g. zast. Vončine, sastojeća u tom, da se u zapisnik nestavlja, kakva je većina bila, prima se, i valja i za buduće.

Dalnje primjetbe neima? (Nitko se ne javi.) Buduć da neima dalnje primjetbe, zapisnik je odobren.

Molim, da se čitaju podnesci.

Bilj. **Branko Joanović**: 1. Molba Janka Mezilošeka, riečkoga vidoka u Varaždinu, za nagradu. Ova molba nije poduprta po nijednom članu sabora, imala bi se dakle putem zem. vlade molitelju povratiti.

(Prima se.)

2. Zak. osnova o poljskom redarstvu. Ova bi se imala dati odboru za dnevni red.

(Prima se.)

3. Molba obćinah municipija bakarskoga, da jim se povrati u prvašnje granice blagodat slobodne luke. Ova molba poduprta je g. zast. Smaićem; imala bi se peticijonalnomu odboru dostaviti.

(Prima se.)

4. Molba Vinka Fiana, radi podpore. I ova molba nije poduprta, dakle ide zem. vladi na povratu.

(Prima se.)

Predsjednik: Prelazi se na dnevni red, i to na treće čitanje zak. članka o budgetu.

Izvj. **Josip Muzler**: Ja ću biti slobodan taj zakonski članak čitati onako, kako su svote prema zaključkom saborskim izpravljene. (Čita zakonski članak o proračunu g. 1872.)

Predsjednik: Po ustanovah poslovnika ima se sada glasovati o cielosti ovoga zakona. Zakon je pročitan; ona gospoda, koja su za to, da se ovaj zakon onako primi u svojoj cielosti, kako je sada pročitan, neka izvole ustati. (Ustane većina.)

Zakon je ovaj primljen.

Stoji na dnevnom redu izvješće odbora o proračunu zemaljskih zakladah. Govornike će bilježiti gosp. bilježnik Joanović.

Izvj. **Josip Turelli**: (Čita izvješće odbora o proračunu zem. zakladah; prilog 2.)

(Vladin predlog, vidi prilog 3.)

Digitized by Google

Predsjednik: Želi li vis. kuća, da se odmah čita od točke do točke. (Glasovi: Da, prima se.)

Vis. kuća pristaje na to, da se odmah predje na specijalnu debatu od točke do točke.

Izvj. **Josip Turelli**: (Čita) 1. Regnikolarna zaklada. U naslovu: Potreba, stavki 1. uvršten je . . . . . . u zem. budget uvrsti, (Prilog 2.)

Dr. **Franjo Rački**: Vis. sabore! Znajući važnost arhiva za svaku zemlju i svaki narod, nemogu mimoići, da kod ove stavke nekoliko riečih neprogovorim.

Unidjemo li u koji god arhiv na svietu, makar gradski ili municipalni, svagdje predstavlja se u osobi arhivara strukovnjak, koji znade, što se u arhivu sahranjuje, i koji ono blago znade znanstveno upotriebiti Nigdje se arhiv nesmatra prostom registraturom koje oblasti. U arhivih sahranjuje se blago narodno od mnogo sto godinah, te što je muzej, što su prirodoslovne i arheologičke sbirke u svojih strukah, tako ima arhiv lice prošlosti naroda predstavljati. S toga u svih izobraženih zemljah cieloga svieta, pače i gradovih gledaju na to, da takovog arhivara namjeste; kod nas žalibože nije tako, već sabor od god. 1865. razpravljao je o zak članku o uredjenju arhiva, i dobro se sjećam, radilo se o tom, kako da se predloži takav način imenovanja arhivara, da se namjesti strukovnjak, te da se preprieči takav način, po kojem bi ma koja vlast imenovati mogla takovog, koji nebi smio namješten biti. Prošli sabor sastavio je zak. čl. 7. od g. 1870. o arhivu, i dobro napominje u §. 1. što je arhiv, gdje veli, da je arhiv „sahranište svih na javno pravo, na povjest i sve grane javne uprave odnosećih se izpravah, kano i svih saborskih spisah". Dakle i po tom se vidi, da se arhiv nesmije smatrati registraturom zem. vlade.

Kad je prošle godine bio konkurs raspisan za popunjenje mjesta arhivara, bili smo svikolici, kojim je taj zavod poznat, znati željni, je li je u konkurs došlo ono što bi doći moralo, naime zahtjev, da dotičnik izkaže strukovnjačko znanje, i svi se obradovasmo, što je u istinu tako i bilo. Sada se je kod nas javno mnienje interesiralo, tko da bude imenovan, te je išlo oblastim na ruke označujuć od prilike osobe sposobne. Kao što znamo, i kao što je i jedan član vlade u odboru za proračun izpovjedio, prijavila su se dvojica, od kojih je svaki potrebita svojstva izkazao, jedan najsjajnijimi svjedočbami universiteta, a drugi je poznat književnik hrvatski, akoprem se nije mogao formalno timi svjedočbami universiteta izkazati. Svatko se je morao nadati i očekivati, da će ban, kojemu pripada pravo imenovanja, imenovati jednoga ili drugoga arhivarom, ili možda obojicu, jednoga arhivarom, drugoga pristavom. Ali toga nije bilo; vlada zabaci jednoga i drugoga, te imenova osobu, za koju bar nitko od nas nezna, da li se izkazala strukovnim ili književničkim znanjem.

Dakako kaže se obično, da se zakonarstvo neima miešati u vladina naimenovanja, da je to inkorektno, kad zakonarstvo takov akt vlade kritizira, ali tomu nije tako. Na temelju pozitivnog zakona §. 9. čl. II. od g. 1869. odgovoran je ban naprama zastupstvu zemaljskom za ustavnost i zakonitost vladarskih aktah svojih; zastupstvo dakle ima pravo pitati, da li su akti njegovi zakoniti ili ne, da li je ovaj ili onaj, kojega je vlada imenovala, usposobljen ili ne. Zastupstvo nemože zahtjevati, da ban imenuje Petra ili Pavla, ili ako imenuje Sempronija, to mora taj imati potrebita svojstva.

Neću ovdje, kao što sam i kazao u odboru za proračun, predloga činiti u pogledu samom računarskom, premda bi se možebiti i to učiniti moglo, da se naime nekim načinom uzkrati, što je predloženo za arhivara i pristava; jer ako se tako smatra arhiv, tad su oba ova mjesta suvišna, a dovoljan jedan registrator: — ali ja toga predloga nečinim, nego činim predlog na vis. vladu, i mislim, da će ona, obavješćujuć se o stanju stvari, taj predlog uvažiti. Što odbor predlaže, prihvaćam, i dodajem: (Čita) „Poziva se kr. zem. vlada, da izvidi, jeda li sadašnji arhivar i pristav kod zem. arhiva imadu ona svojstva i strukovne sposobnosti, koje se po duhu čl. VII.: 1870. od njih iziskuju, i koje su potrebite, da jim se sahranište svih na javno pravo kraljevinah ovih, na povjest i sve grane javne uprave odnosećih se izpravah koristno povjeriti može, — pa ako neimadu, da se ova mjesta u smislu §. 5. strukovnjaci popune".

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Predlog preč. gosp. dra. Račkoga podupirem i na kratko navadjam ovo:

Kad je u odboru bio govor o tom predmetu, reče jedan od vladinih zastupnikah, da je jedan jedini kompetent bio usposobljen, a posljedica je bila ta, da nije bio imenovan on, nego drugi, koji je nekoč bio arhivar u Turopolju. To je dovoljno, da podupirem predlog g. dra. Račkoga, dalje neimam ništa reći.

Zast. vlade **Halper**: Vis. sabore! Prije svega moram poreći, da sam ja, koji sam imao čast, u odboru vladu zastupati, izustio ono, što g. dr. Makanec tvrdi, da je sadašnji arhivar imenovan, jer je bio nekoč arhivar u Turopolju.

Što se tiče predloga preč. g. dra. Račkoga, moram izjaviti, da je imenovanje zemaljskih činovnikah svagdje izključivo pravo vlade, i da ona nikako nemože dopustiti, da sabor u ovo eminentno pravo vlade upliva. Predlog pako svakako i indirektno tamo ide, da se ovo pravo vlade bar moralno, uplivom saborskoga zaključka krši. Zato scienim, da bi vis. kuća prihvaćenjem ovoga predloga svoj djelokrug, koji je jedino zakonodavan, nekim načinom prekoračila (Glasovi: Oho); zato bi mislio, da se nebi mogao primiti.

Dr. **Ignjat Brlić**: Visoki sabore! Nečudim se, što čujem iz ustijuh g. zast. vlade rieči onakove, koje niti po

Digitized by Google

duhu zakona, niti parlamentarizma nestoje. G. zastupnik vlade pobija predlog g. zast. Račkoga tim, da veli, da ima sabor izključivo samo zakone stvarati, a da se u administraciju neima ništa mješati. I sam gosp. upravitelj zem. vlade pokazao je ovih danah baš protivno, kad je na više interpelacijah sabora, koje se samo na administraciju odnose, odgovorio, i nastojao razlozi postupak vlade opravdati. G. sadašnjemu zastupniku vlade nije poznat zakon, po kojem sabor ima pravo interpelacije. Kad bi djelokrug sabora onako ograničen bio, kao što g. zastupnik vlade misli, onda nebi imao prava niti interpelacije, niti prava usljed odgovora predloge staviti, nego bi samo imao zakone stvarati i to po prilici onakove, kako ih vlada predlaže. Pošto dvojbe neima, da sabor ima pravo interpelacije i usljed odgovora vlade, ako se nezadovoljava, predloge staviti, što je jasno svakomu, koji ima samo pojma o parlamentarizmu, to držim, da je predlog gosp. zastupnika Račkoga osnovan, i zato ga podupirem.

Jovan Živković: Vis. sabore! Ja sam uviek branio stanovište sabora i vlade, i dielio uviek, što spada na sabor i što na exekutivu. Ja držim, da ovdje nije opravdan nazor vlade. Gdje god vlada postupa kao exekutiva, tu posve stoji načelo g. zastupnika vlade, ali mi ovdje u ovom slučaju nepostupamo kao legislativa. Štogod vlada radi glede inštitucijah zemaljskih, to ona radi u ime sabora, a ne u ime krune, a tu ima postupati, kako sabor odredi. Tako stojimo sa zakladami, sa kazalištem, te je posve krivo ono mnienje, da se sabor neima miešati u upravu inštitucijah zemaljskih, pače držim, da je sabor upravo pozvan i vlastan to kontrolirati, pa i inače odrediti. S toga mislim, da imamo predlog gosp. Račkoga nesamo poprimiti, nego ja bi još dalje išao, pak kazao, da je sabor vlastan sam iz svoje sredine odrediti inkviziciju glede stanja stvari. Tako se učinilo i glede uprave kazalištne, gdje je sabor zaključio izaslati odbor, koji ima upravu kazalištnu izviditi. Ali ovdje se takav predlog ne pravi, nego se prepušta vladi, da stvar iztraži. S toga je opravdan nazor gosp. zastupnika Račkoga, i ja se s predlogom slažem.

Predsjednik: Neželi nitko više govoriti? (Nitko se nejavi.) Buduć nitko više neželi govoriti, moramo pristupiti glasovanju. Molim g. bilježnika, da izvoli pročitati predlog g. zast. Račkoga.

(Bilj. Joanović Čita).

Ona gospoda, koja su za taj predlog, neka izvole ustati. (Ustane većina.)

Predlog g. kanonika Račkoga je primljen.

Izvj. **Josip Turelli**: (Čita) „Na stavki 2. o trošku zem. nar. muzeja . . . . opredieli.“

Dr. **Franjo Rački**: Vis. sabore! Ja bi imao ovaj predlog odbora popuniti onim, što je možebiti samo kod štiliziranja izostalo, naime: buduć se obadva pristava zem. muzeja smatraju kao spadajuća u kategoriju gimnazialnih i realnih profesorah, a ovim je u Zagrebu mjestni doplatak od 150 for. dozvoljen, da se i pristavom muzeja taj doplatak opredieli.

Dr. **Ignjat Brlić**: Vis. sabore! Ja bi mislio, pošto je osoblje muzeja equiparirano profesorom srednjih učilištah, da se bez razlike svim muzealnim činovnikom dade taj mjestni doplatak.

Predsjednik: Ako nitko više neželi govoriti, ćemo glasovati. G. dr. Brlić predlaže, da se svim muzealnim činovnikom mjestni doplatak od 150 for. dozvoli; g. kanonik Rački mislim će radje pristati uz g. Brlića.

Dr. **Franjo Rački**: Prema organizmu zavoda predlažem samo za pristave.

Predsjednik: Dakle gospoda, koja su za predlog gosp. Brlića, neka izvole ustati.

(Ustane manjina.)

Manjina; sada neka izvole ustati gospoda, koja su za predlog g. kanonika, da se samo pristavom mjestni doplatak od 150 for. dozvoli.

(Ustane većina.)

Izvj. **Josip Turelli**: (Čita) „Na istoj stavki . . . . . . pod tek. br. 5. uvršćuje.“

(Prima se.)

Ostale stavke ove zaklade primio je odbor po predlogu vlade. (Odobrava se)

(Čita) „2. komercialna zaklada. Na stavki 1. Plaća učiteljah vel. realke . . . . i . . dužnosti jednake.“

Odbor je išao ovdje iz toga gledišta, kao što je poprimljeno glede učiteljah srednjih učilištah, te predlaže, da vis. sabor to primi.

(Glasovi: Prima se.)

Dr. **Franjo Rački**: Vis. sabore! Imadem ovdje na stavku 10. br. 1. vladina predloga ne predlog učiniti, nego pozornost g. zastupnika vlade obratiti. Ovdje stoji: Torbar u ime mirovine 473 for. Poznato je, da je Torbar bio jedna od prvih žrtvah Rauchove osvete, dočim je bio odpušten bez svake predbježne iztrage. Netreba razlagati, da je tim krivica učinjena Torbaru, a ujedno i zavodu, jer Torbar spada medju veoma riedke ravnatelje; on je glavno pripomogao, što je naša realka procvala i stekla liep glas i u inozemstvu. S toga u kratko ovo dodajem, da se vladi stavi na srdce, da Torbara, čovjeka sposobna i u najboljoj dobi života, uzpostavi na mjesto, s kojega je uklonjen bez svake krivnje svoje; a sada, pošto je u najnovije vrieme izpražnjeno mjesto ravnatelja realke, imati će vlada priliku, da uvaži opravdanu želju narodnoga zastupstva. (Živio!)

Predsjednik: Dakle preč. g. nestavlja nikakvoga predloga? (Rački: Nikakvog.) Predlog odbora se prima, da se

Digitized by Google

profesorom realke, kao svim profesorom srednjih učilištah plaće i ini užitci opredjele.

Josip Turelli: (Čita) „Za gospodarsko-šumarsko učilište . . . . shodan predlog saboru učini."

(Prima se.)

Ostale stavke predlažu se po predlogu vlade.

(Odobrava se.)

(Čita): „3. Zaklada sirotinjska. S razloga, što niti kod svoga utemeljenja . . . . . . shodan predlog učini."

Odbor ovdje, pa i kod sliedećih zakladah nije imao ništa pretresivati, jer izdatci odnose se najviše na režiju. Buduć ova zaklada posebne svrhe neima, s toga učinio je odbor ovaj predlog.

(Prima se.)

(Čita): „4. Zaklada Rafayeva. Zaklada ova, utemeljena za podporu . . . . . . takove zak. osnove pozove."

Odbor je ovaj predlog stavio s razloga, što danas neima askultantah prekobrojnih, t. j. takovih, koji nebi dobivali sistemizirane godišnje podpore, a misli, da će koristnije biti, ako se upotriebi za podporu doktorandah prava. (Prima se.)

(Čita : 5. Zaklada osiečko-sirotinjska itd. do 14. Zaklada za realnu vjeresiju."

Kao što sam prije spomenuo, ovdje nije imao odbor ništa pretresavati, jer ovdje neima posebnih izdatakah osim na režiju; zato predlaže odbor, da jih prihvati vis. sabor po predlogu vlade.

(Prima se.)

(Čita): „Glede prije spomenutih . . . . . . jednu rubriku otvori." (Prima se.)

(Čita): „Napokon je zem. vlada . . . . . . na znanje primio."

Odbor ovo pitanje, pošto je već godina na domaku, nije uzeo u pretres, nego prepustio za buduću godinu.

(Prima se.)

Predsjednik: Prelazi se na izvješće odbora proračunskoga.

Izvj. **Josip Muzler**: Vis. sabore! Ovo je doknadno izvješće odbora za proračun. Peticionalni je odbor naime kratkim putem nekoje predmete odboru za proračun ustupio s razloga, što u pitanje novčano zasjecaju, te će se moći prigodom pretresanja proračuna porabiti, ili poseban zaključak o njih učiniti. (Čita ovo izvješće: prilog 4.)

(Prima se.)

Vis. sabore! Kao izvjestitelj proračunskoga odbora, nesmijem zaboraviti na izbor kazalištnoga odbora; neka ga vis. sabor, kao što je jučer rečeno, izvoli danas izabrati. Ja predlažem 7 licah.

(Prima se.)

Gjuro Crnadak: Vis. sabore! Pošto je g. izvjestitelj odbora za proračun tolikim trudom i tolikom revnošću posao svoj izvršivao i svršio, predlažem, da mu se zahvalnost u zapisniku izjavi. (Živio!)

Ivan Jagić: Naš presv. g. predsjednik ovoga odbora je takodjer neumornim trudom u odboru djelovao, s toga predlažem, da visoki sabor i njemu zahvalnost izrazi. (Živio!)

Predsjednik: Dakle neka vis. kuća izvoli pristupiti k izboru kazalištnoga odbora. Čitati će se imenik, i gospoda neka izvole predati cedulje, kako budu pozvana. Mislim, da mogu gospoda bilježnici Turelli i Joanović cedulje primati.

(Preduzimlje se izbor.)

Bilj. **Branko Joanović**: (Poslje svršena izbora). Od 49 glasujućih članovah sabora izabrana su gg.: dr. Brlić sa 40, Čop sa 43, Crnadak sa 44, dr. Derenčin sa 46, dr. Makanec sa 43, Vončina sa 42 i Živković sa 46 glasovah. Još su nekoja gospoda po 2—3 glasa dobila.

Predsjednik: Prelazi se na pretres izvješća odbora za saborske troškove.

Izvj. **Mirko Kršnjavi**: Vis. sabore! Odbor za saborske troškove ima čast predložiti svoj zapisnik (vidi prilog 5.), u kojem je dosadanje njegovo djelovanje izraženo, te moli, da se isti u pretres uzme i po vis. saboru odobri.

Buduć je g. izvjestitelj toga odbora bolestan, imam ja čast, da ga supliram.

Pošto izvješće ima više točakah, molio bi, da bi se o pojedinih točkah glasovalo.

(Prima se.)

(Čita): „1.) Odstupljena po vis. saboru, zaključkom od 5. srpnja . . . . . . odobrenju sabora predlaže." (Prilog 5.) (Prima se.)

(Čita): „2.) Pročitana bijaše molbenica Franje Drugovića . . . . . . podpora od 50 for. podieli."

(Prima se.)

(Čita): „3.) Visoki sabor je iz 6. saborske sjednice . . . . saboru na odobrenje predlaže".

Vis. sabore! U prijašnjemu saboru bilo je glede brzopisacah odredjeno, da dobije svaki po 6 for. na dan, a sada je ugovor učinjen samo sa g. profesorom Magdićem, u kojem stoji, da je on dužan još jednoga brzopisca si držati, s toga se ova dnevnica od 12 for. razumjeva, kao da bi se za dvojicu davala. Još prije bilo je ustanovljeno 30 for. od sjednice; medjutim to nije nekim načinom povoljno za njega, jer kad duže vremena neima sjednice, neima prihoda, jer se za to vrieme drugim baviti nemože. S toga je odbor financijalni shodnim pronašao, da se dade, kao za dvojicu ova dnevnica od 12 for.

(Prima se.)

(Čita): „Po gore napomenutom vis. saborsku nalogu . . . . vis. saboru za odobrenje predlaže."

Visoki sabore! Pozvani su bili svi tiskari, najpovolj-

Digitized by Google

nije uvjete stavio je Hartman; zato je odbor njegovu ponudu prihvatio i predlaže ugovor na odobrenje.

(Prima se.)

(Čita): „4) Odbor ovaj se je pobrinuo . . . . . . vis. saboru odobrenja radi predlaže".

Vis. sabore! Ako se u obzir uzme, da tu nije samo korektura, nego da se ima dnevnik takodjer glede jezika urediti, mislim, da ova nagrada od 5 for. od tiskanog arka nije prevelika.

(Prima se.)

Mato Mrazović: Je li to providjeno, da se kazalo sastavi:

Izvj. **Mirko Kršnjavi**: To se razumjeva onako.

Mato Mrazović: Dobro bi ipak bilo, da to ova gospoda znadu, da mogu od arka registrirati. Velika je neprilika u prijašnjih dnevnicih; kad treba što tražiti, mora se pregledati knjiga od 100 arakah.

Izvj. **Mirko Kršnjavi**: Ovih je danah povjerenstvo razpravljalo to, kako bi se i u kojoj formi vodio dnevnik. Što se tiče kazala, pronašlo se je, da nije potrebno abecedarno kazalo, nego da se samo kod svake sjednice napried stavi, koji su se predmeti razpravljali. Ovakovo kazalo malo truda stoji, te ga mogu ova gospoda kod korekture sastaviti.

Mato Mrazović: Takovim kazalom biti će jako malo pomoženo; ja mislim baš abecednim redom bi se moralo sastaviti.

Jovan Živković: Vis. sabore! Ponajviše je stvar saborskoga bureaua, da tu stvar uredi. Predlog g. Mrazovića mislim, da nebi cieli shodan bio, jer za abecedno kazalo treba čovjeka vješta, koji to zna točno izvesti, što stoji mnogo vremena i troška. Ako dodje sve napried, što se je u sjednici razpravljalo, je li je onda potrebno alfabetičko kazalo? Zato ja mislim, da bi se ostalo kod onoga, što je saborski bureau odredio, naime kazalo po sjednicah. To je dovoljno za nas, koji znamo tečaj stvarih.

Predsjednik: Želi još tko govoriti? (Nitko se nejavi.) Povjerenstvo je pod predsjedničtvom mojim držalo sjednicu o pitanju dnevnika, i gospoda su obnašla, da se kratko kazalo metne s početka, u kojem bi se pokazalo, koji predmeti u sjednici naprvo dolaze. Što se tiče abecednoga registra, koji bi svakako bolji bio, gospoda su obnašla, da takav stoji velikog troška i truda, te korist njegova nije vriedna onoga troška. Zato je zaključeno bilo, da se ovakovo kratko kazalo s početka svake sjednice sastavi. A g. Mrazović predlaže, da se alfabetički registar na svaki način ima sastaviti. Gospoda, koja su toga mnienja, da se alfabetički registar ima učiniti, neka izvole ustati. (Ustane većina.)

Dakle imati će se alfabetički registar sastaviti.

Veliki župan **Miroslav Kraljević**: Ja bi predložio, da se taj zaključak ima priobćiti cenzuralnom odboru ravnanja radi.

Predsjednik: To će se učiniti.

Dolazi na dnevni red predlog g. zast. dr. Kviringa, glede osnove zak. o uredjenju zdravničtva.

Jovan Živković: Ovo je stvar jednostavna, zato nismo dali štampati, jer se samo predlaže, da se vlada pozove, da zak. osnovu podnese. Ako vis. kuća na to pristane, može se odmah na debatu preći.

Dr. **Franjo Kviring**: Vis. sabore! U predmetu ovom, jer se osnova, kao što sam već prije u obrazloženju naglasio, gotova nalazi kod zem. vlade, imao bi se samo ovaj zaključak priobćiti vladi, koji ju poziva, da čim prije osnovu podnese, da se može onda u debatu privesti.

Predsjednik: Ona gospoda, koja su za predlog g. zast. dr. Kviringa, neka izvole ustati.

(Većina ustane.)

Primljen je predlog.

Jovan Živković: Vis. sabore! Sada bi bilo na redu čitanje zajedničkih zakonah. Nu izvješće peticionalnoga odbora je već više danah ovdje, zato mislim, da bi se ovo moglo prije preduzeti, jer ima više važnih predmetah, te će sigurno više vremena zauzeti.

(Prima se.)

Izvj. **Josip Muzler**. (Čita izvješće peticijonalnoga odbora; prilog 6.)

(Odobravaju se sve točke izvješća bez debate.)

Predsjednik: Sada dolazi na red proglašenje zajedničkih zakonah. Molim g. bilježnika, da izvoli čitati.

Bilježnik dr. **Aleksander Rogulić**: (Čita zajedničke zakone.)

Jovan Živković: Visoki sabore! Ovdje ima poljski zakon; nebi li se taj za danas mogao na dnevni red staviti, i sada pročitati; a za razpravu mogla bi se sjednica danas poslje podne nastaviti.

(Prima se.)

Predsjednik: Zaključak glasi, da se na dnevni red stavi osnova o poljskom zakonu, a sjednica danas poslje podne nastavi.

Izvj. dr. **Milan Makanec**: (Čita zak. osnovu o poljskom redarstvu; prilog 7.)

(Predlog odbora, vidi prilog 8.)

Predsjednik: Ja ću odgoditi sjednicu, a nastaviti će se u 6 satih poslje podne.

(12 satih 45 minutah.)

Digitized by Google

Nastavak (20.) saborske sjednice

dne 17. kolovoza 1872. u 6 satih poslje podne, pod predsjedničtvom preuzv. g. Iv. Mažuranića.

Predsjednik: Nastavak sjednice počima. Nu prije, nego bi se sjednica u istinu nastavila, imam učiniti dva predloga.

Prigodom sutrašnjega dana narodjenja Nj. Veličanstva želim, da poslje mise i službe božje, na koju smo pozvani, podjemo svi predstojniku zem. vlade i njemu izrazimo čestitku za Nj. Veličanstvo; a drugi je predlog taj, da mi ovdje ovako sakupljeni prigodom ovog radostnoga dana Njeg. Veličanstvu uzkliknemo tri puta: Živio!

(Ciela kuća ustane, i uzklikne triput: Živio?)

Prelazimo na dnevni red, na razpravu zak. osnove o poljskom redarstvu.

Molim g. izvjestitelja, da izvoli čitati.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Vis. sabore! U jednoj od prijašnjih sjednicah predložila je vlada zak. osnovu o poljskom redarstvu, a vis. sabor uputio ju je na odsjeke. Iza ovoga zaključka imenovan je po vis. saboru odbor zakonotvorni, i taj je držao, da spada u kompetenciju njegovu pretres ove zak. osnove. Usljed toga bijaše mu osnova ova kratkim putem ustupljena. Pošto se je razdjelio taj odbor u tri pododbora: administrativni, naukovni i sudbeni, to je ova zak. osnova spadala u kompetenciju administrativnog odbora, kojemu ja čast imam biti izvjestiteljem. Administrativni odbor pretresao je zak. osnovu, podnio izvješće cielokupnom odboru, i u smislu, u kojem ju je cielokupni zakonotvorni odbor primio, imati ću čast o njoj vis. saboru izvješćivati.

Sadržaj njezin nije od znatne zanimivosti; nu dok je u domovini našoj gospodarstvo glavno vrelo bogatstva naroda, mora se i narodno zastupstvo baviti sličnimi zakoni. Glavna svrha zak. ove osnove jest, da se preventivnom redarstvenom naredbom uzme u zaštitu poljsko dobro, nadalje, da se usljed što kraćega postupka kazne oštete poljske, i napokon da oštećenik što prije zadobije odštetu.

Pošto je predmet poznat, jer je već 6 danah ovdje, držim, da bi mogli mimoići generalnu debatu, te primiti osnovu za podlogu specijalne debate, na koju bi mogli odmah preći.

Predsjednik: G. izvjestitelj predlaže, da se odmah predje na specijalnu debatu, t. j. da se osnova primi za podlogu specijalne debate, i na ovu odmah predje.

(Prima se.)

G. bilježnik neka izvoli čitati pripis vlade, koji je upravo sada došao.

Bilj. **Branko Joanović**: (Čita pripis vlade, kojim se po §. 4. zak. čl. I. od 1869. o utemeljenju sveučilišta podnaša saboru osnova o ustrojstvu sveučilišta u Zagrebu; (prilog 9.)

(Ima se tiskati i razdieliti, i predati odboru za dnevni red.)

Predsjednik: Sliedi dakle sada debata zak. osnove o poljskom redarstvu.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita §. 1; vidi prilog 7).

Odbor predlaže ovdje neznatnu štilističnu promjenu, koja će, mislim, bolje odgovarati duhu našega jezika: (Čita:) „Svaki kvar na poljskom dobru, u koliko nije podvržen ustanovam obćega zak. kaznenoga, proglašuje se itd. (Prima se.)

(Čita §. 2.)

(Čita §. 3.)

(Čita §. 4.) (Primaju se svi.)

(Čita §. 5.) Odbor preinačuje taj paragraf time, da se kazan zatvora od 1—10 danah ustanovi, mjesto od 1—8 danah, da bude tako 5 for. globe odgovaralo 1 danu zatvora. (Prima se.)

(Čita §. 6., 7., 8., 9.)

(Primaju se svi bez debate.)

(Čita §. 10.)

Odbor predlaže ovdje promjenu, i to, da se za ugnane svinje 10 nč. pristojbe ustanovi, jer po mnienju vještakah još je teže uhvatiti svinju nego li konja.

(Prima se.)

(Čita §. 11.) (Prima se.)

Sada neka mi dozvoli vis. kuća, da čitam §. 12. do 17., jer odbor je pronašao ovdje predložiti promjenu. Najprije ću čitati osnovu vlade, a zatim predlog odbora.

(Čita §. 12. - 17.; prilog 7.)

Vis. sabore? Po istoj vladinoj osnovi pripada imenovanje poljarah obćini ili gospodaru povećeg dobra, ili više gospodarom zajedno; ali po osnovi čini se, da vlada jednom rukom daje, a drugom otimlje tim, što stavlja na slobodnu volju kot. sudcu, da zaprisegne poljara ili ne. Tim baš otvara vrata, da sudac može osujetiti svako naimenovanje obćine. S toga je držao odbor, da se §. stilizira tako, da bude pravo naimenovanja poljara obćini nedvojbeno. Odbor je pristao na to, da se navedu svojstva, koja treba da ima čovjek, koji hoće da bude poljar i toga mora se držati obćina, a kotarski sudac može samo onda uzkratiti zaprisežbu, ako obćina predloži čovjeka, koji neima svojstvah zakonom propisanih. Obzirom na okolnost, da naimenovanje poljara mora predhoditi prisegi, dočim taj red u vladinoj osnovi obdržavan nije, jer prije govori o zaprisežbi nego o naimenovanju, stoga odbor, da se ustanove ovih §. logičnije poredaju, predlaže sliedeću stilizaciju: (Čita §. 12., 13., 14. i 15. odborova predloga; vidi prilog 8.). Odbor predlaže, da se u zadnjem §. cieli obrazac prisege uvrsti. Obrazac je

Digitized by Google

malo obširan, ali treba da bude takav radi stepena izobraženosti poljarah.

(Prima se predlog odborov.)

(Čita §. 18. sada 16.) (Prima se.)

(Čita §. 19. sada 17.) (Prima se.)

(Čita §. 20. sada 18.)

Odbor predlaže ovdje sljedeću preinaku: (čita, vidi prilog 8.)

Preinaka ova opravdana je tim, što odbor drži, da se nemože preporučiti obilježje poljarah za cielu zemlju jednako, jer takovo uniformiranje možebiti nebi odgovaralo zvanju poljarah, koje je u granice občine stegnuto; zato neka se to prepusti obzirom na postojeće običaje.

Mato Mrazović: Visoki sabore! Bilo je u odboru mnienjah, koja su branila predlog vlade, jer im se je shodnim činilo, da bude obilježje ove javne službe zbilja u čitavoj zemlji jednolično, tako, da čim ju tko ugleda, da ju može odmah poznati. I meni se čini predlog vlade mnogo shodnijim, nego predlog, koji je dobio u odboru većinu; jer polag raznih obilježjah može se dogoditi, da će se ljudi, koji idu iz jednoga kotara u drugi, naći u smetnji, da li imadu sa javnom stražom posla ili ne: to može biti i štetonosno za pojedince. Treba, da svatko unapred zna, s kim ima posla, zato sam ja toga mnienja, da se primi vladin predlog, da budu naime obilježja jednolična u čitavoj zemlji.

Jovan Živković: Vis. sabore! To stoji, što je g. predgovornik kazao, ali treba takodjer, da se pozna poljar od jedne i druge občine. S toga mislim, da bi se moglo spasiti jedno i drugo načelo tim, da se prihvati, što vlada predlaže, i doda poljarom i občinsko obilježje.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Vis. sabore! Kao izvjestitelju braniti mi je predlog odbora. Da bi stajao razlog, što ga je naveo g. zast. Mrazović za to, da službenici občinah moraju imati jednako obilježje, onda bi morali svi panduri gradovah jednako uniformirani biti; a to ipak nebiva. Poljar je občinski službenik: nemožemo občini oduzeti pravo, da uniformira svoje službenike, kako misli, da će obzirom na okolnosti i običaje najlakše svrhu postići.

(Glasovi: Vladina redakcija.)

Predsjednik: Gospoda, koja su za predlog vlade, neka izvole ustati.

(Ustaje većina.)

Zaključeno je, da stoji ovaj §. onako, kako ga je vlada predložila.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Vis. sabore! Odbor predlaže ovdje nov paragraf. Da nebude dvojbe o tom, da li poljari mogu biti takodjer oboružani, jer prolazeć kroz šume i lovišta mogli bi naići na zaprieke, zato predlaže odbor, da se ovdje uvrsti §. 19.: Poljari vlastni su kad obavljaju službu, nositi oružje.

(Prima se.)

(Čita §. 21. sada 20. do §. 25. sada 24.)

(Primaju se svi.)

(Čita §. 26. sada 25.)

U ovom §. predlaže odbor, neka se mjesto „občinskomu sudcu ili knezu“, kaže: „mjestnomu poglavarstvu“, i to s razloga, što občine po najnovijem uredjenju imadu velik teritorijalni obseg, te su pojedina sela od sjedišta suda tako udaljena, da bi poljar tim poslom izgubio više putah 5—6 satih. Pošto pako u svakom selu imade poglavarstvo, to odbor predlaže, da se svaki uhićen čovjek predati ima mjestnomu poglavarstvu, a po ovom dalje sudu.

Zast. vlade **Mirko Kršnjavi**: Vis. sabore! Osnova ova je prije sastavljena bila, nego što je zak. čl. XVI. o uredjenju občinah u život stupio. Medjuto, buduć se ovdje radi o osobah uhićenih, to bi ja svakako bio mnienja, da bi se redakcija vladina pridržala, jer neće biti nekim načinom dostojno, da se takove osobe predadu mjestnomu poglavarstvu, niti će se osobe mjestnih poglavarstvah moći s njimi iznaći. Nu ako bi se već odstupilo od toga, što vlada predlaže, to bi ja bio zato, da se marva u šteti nadjena predade mjestomu poglavarstvu, a osobe občinskomu sudcu.

Mirko Hrvat: Vis. sabore! Ja se slažem sa predlogom odbora. Ako bi se redakcija vladina pridržala, osujetila bi se sva korist poljarah. Imade občinah više, koje su udaljene od občinskoga sjedišta pol dana i više. Ako bi morao poljar voditi uhićena čovjeka u sjedište občine, potrošio bi više putah po dva dana, a za ta dva dana će se šteta praviti u okolišu, jer neima nikoga da pazi. Ja sam dakle za predlog odbora; medjutim može se iza „občinskomu poglavarstvu“ metnuti ovo: „koje imade istoga odmah odaslati občini“.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Ja prihvaćam taj izpravak.

Jovan Živković: Vis. sabore! Ja se usudjujem braniti vladin predlog. Već je vladina redakcija: „da se u kvaru zatečen čovjek ima uhititi, stroga, a još je strožija, da se ima predati občini. Znamo kako je našemu seljaku najveća muka, ako mu se učini šteta u polju, zato ja nebi bio za odborov predlog. Izkustvo nas uči, da je ona justicia, što ju narod dieli, najstrožija; zato nemojte ići preko mjere. Ja mislim, da bi pogibeljno bilo, ako bi se prihvatio predlog odbora.

Mato Mrazović: Vis. sabore! Ovaj humanitarni razlog g. predgovornika takodjer uvažavam, nego u praksi mislim, da se nedogadja onako, kako on u teoriji misli. Znamo, da se poljski oštetitelji vrlo blago sude kod pučanstva. Izkustvom je potvrdjeno, i svakdanja služba dokazuje, da se i drugi uapšenici občinskim organom predadu za dalnju pratnju, pa se još nije dogodilo, da bi tužbe bile radi ikakve zloporabe. S toga sam sasvim za redakciju odbora sa izpravkom g. Mirka Hrvata.

Digitized by Google

Dr. **Ignjat Brlić**: Vis. sabore! Ja sam uvjeren, da je najbolje u šteti uhićenog čovjeka predati mjestnomu poglavarstvu; nu pošto je poznato, da ima više seoskih obćinah, koje neimaju poglavarstva, jer ima selah po deset i više u jednu političku obćinu spojenih, to sam uvjeren, da kod takovog reda, ako će se ljudi voditi k poglavarstvu po čitave dane, kao što je g. Mirko Hrvat vrlo dobro primjetio, od poljskog zakona neće biti nikakve koristi. Neznam, kako bi se moglo predusresti tomu nedostatku tamo, gdje neima seoskih poglavarstvah; zato obzirom na sada obstojeći zakon obćinski glasujem za redakciju, kako ju je vlada predložila.

Dr. **Franjo Kvirlng**: Vis. sabore! Koliko je meni poznato, kod nas je u svakom selu knez, ili je odbornik u selu, koji posao kneza obavlja, t. j. koji redarstvo rukovodi. Ima se dakle razumjeti, da se knezu ima predati takav čovjek. Stoga preporučam odboru redakciju sa izpravkom g. Mirka Hrvata.

Izvj. dr. **Marljan Derenčin**? Vis. sabore! G. dr. Brlić ima posve pravo. Kad kaže, da u obćinskom zakonu nije izrično navedeno, da u pojedinih selih, koja jednu obćinu sačinjavaju, mora biti mjestno poglavarstvo. To je praznina u zakonu; ali što je mudrost zakonodavacah propustila, to je praktična ćud naroda učinila; i mi znamo, da ima u svakom selu odbornik, koji redarstvo rukovodi, kojega selo štuje kano povjerenika vlade. G. Živković mislim, da neće opet prigovarati, ako se primi izpravak g. Mirka Hrvata, s kojim se ja slažem, koji samo na to ide, da poglavarstvo neće duže držati u svojoj moći uhićenog čovjeka.

Predsjednik: Mislim, da možemo sada glasovati. Najprije imamo glasovati o predlogu vlade. Vlada predlaže, da se svaki čovjek, koji se uhiti u poljskom kvaru, imade predati obćinskomu sudcu ili knezu. Gospoda, koja su za ovu štilizaciju, neka izvole ustati.

(Nitko neustane.)

Predlog vlade je pao; sada imamo glasovati o predlogu g. Mirka Hrvata. Buduć mi taj predlog nije poznat sasvim, molim, da ga g. predlagatelj izvoli pročitati.

(Mirko Hrvat čita svoj predlog.)

Dakle gospoda, koja su za predlog g. Mirka Hrvata, kako je sada pročitan, neka izvole ustati.

(Ustane većina.)

To je većina, dakle je alinea 1., §. 26. prihvaćena.

Izvj. dr. **Marljan Derenčin**: (Čita 2. alineu.)

Predsjednik: Buduć se više nevidi, mislim, da ćemo učiniti mali odmor od nekoliko minutah, dok se plin upali.

(7 satih 15 minutah; odmor trajao je 5 minutah.)

Nastavlja se razprava o 2. alinei §. 26., sada 25.

Dr. **Mihailo Posilović**: Vis. sabore! Ovdje po ovoj štilizaciji je jasno, da se orudje uzporedjuje sasvim sa onom stvarju, koju je poljar komu oduzeo. Uzmimo, netko je pokosio travu, tad se mora po ovoj štilizaciji i kosa i trava predati oštećeniku, i meni se čini, da smisao hoće, da oštećenik vlastničtvo steče na oduzeto orudje. To shvaćanje bilo bi nekorektno, stoga ja predlažem, da se doda: orudje ima se smatrati zalogom za odštetu.

Franjo Svlličić: Ako se doda „kao zalog“ biti će dosta.

Slavoljub Vrbančić: Vis. sabore! Ja predlažem, da se na koncu doda: „kao zalog za učinjen kvar“; jer tek iz sljedeće alinee vidi se smisao, gdje se veli, da se takove stvari imadu prodati, ako se oštećenik nezna.

Zast. vlade **Mirko Kršnjavl**: To dakako nije smisao zakona, da bi te stvari u vlastničtvo oštećeniku pripale, nego samo kao zalog odštete da se drže.

Izvj. dr. **Marljan Derenčin**: I odbor je tako shvatio; u ostalom neimam ništa proti tomu, ako se dodaje: kao zalog za odštetu.

Dr. **Ignjat Brlić**: Vis sabore! Ja se u načelu slažem sa mnienjem g. dra. Posilovića, nesamo radi toga, što je to ustanovljeno u principu ovoga zakona, nego i radi toga, što to običaj naroda sobom donosi. Poznato je, kad se tko n. pr. nadje u šumskom kvaru, da mu se otme sjekira, ako travu kosi, kosa, itd. to jest, spaja se s pljenitbom ono orudje, s kojim se šteta čini; stoga ima djeliti istu sudbinu, kao oduzete stvari Zato predlažem sljedeći izpravak: da se iza rieči „poglavarom“ stavi: „koje će služiti za oštećenika zalogom“

Dr. **Alexander Rogulić**: Vis. sabore! Iz ovih govorah vidim, da je najbolji predlog vladin, i držim, da nebi trebalo ništa mienjati radi onoga, što g. Posilović govori. Ja držim, da je najvažnije, da se mora uzeti orudje, s kojim se ošteta čini. Ako se ovo ima predati uz primku, to znači, da nije vlastničtvo, jer kad bi pripalo oštećeniku u vlastničtvo, onda netreba primke. Ovdje se kaže: orudje i sve, što poljar komu oduzme prilikom takovom itd.: ovdje se nerazumije, ako je tko travu kosio, da mu je oduzeo travu, nego oduzeo mu je kosu, u šumi sjekiru, a poslje toga uzeti će mu i šešir, torbu, kabanicu, ako sve to ide kao zalog oštećeniku. Zato mislim, da zadržimo osnovu ovog §. kakova je, te da mnogo netumačimo, jer je jama i dovoljna, inače doći ćemo u neki labirint, iz kojega nećemo moći izaći.

Mato Mrazović: Vis. sabore! Moram kazati, da nisam dobro shvatio g. dra. Posilovića, kad u ovoj štilizaciji po vladi predloženoj nazrieva mogućnost tumačenja, po kojem bi imao predano si orudje i druge stvari oštećenik pridržati kao vlastničtvo. Nu pošto se dvojba poroditi može, držim, da će biti najbolje, ako se, s privoljenjem takodjer gospodina izvjestitelja po predlogu gospodina

Digitized by Google

Vrbančića do da: . . . . . uz primku kao zalog za počinjen kvar. Prigovara se, da to nemože biti zato, što su one stvari, koje si oštetitelj sebi iz tudjega vlastničtva prisvojio, sveudilj vlastničtvo oštećenika, i ako jesu, onda mu se ne mogu predati kao zalog. Samo tako bi si ja mogao tumačiti dvojbu g. dra. Posilovića. Ja držim, da su upravo po razlozih g. dra. Posilovića prešle one stvari, kako ih je oštetitelj odlučio od zemlje, u posjed njegov; jer kažimo, da je tko obrao kruške, jabuke, pa ih ima u vreći, mora se kazati, da je posjed ovih stvarih postao njegovim. Oštećenik ima pravo štetu procieniti dati, i odštetu tražiti; zalogom će služiti ono, što si je prisvojio, te se ima unovčiti po načelih ovoga zakona. Zato držim, da se u ovoj alinei §. 26. dotično 25. nebi imalo ništa radi veće jasnoće promieniti, nego samo, da se iza rieči: „uz primku" doda: „kao zalog za počinjen kvar."

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Nisam mislio, da će se o toj stvari tako dugo debata poroditi. G. dr. Posilović ima sasvim pravo. On je stavio na §. 26. vladine osnove sa §. 25. u savez. U §. 25. ustanovljuje se: „Zapriseženi poljar ima čovjeku, kojega je zatekao, da u polju krade, ili da inače oštećuje poljsko dobro, oduzeti sve, što je ukrao, a tako i orudje ono, kojim se je služio pri kradji ili pri činjenju štete"; t. j. ima mu oduzeti sve, što je vlastničtvo oštećenika, i dotično orudje, što je vlastničtvo oštetitelja. Vlastničtvo mu se nemože u zalog dati, to je jasno, s toga predlažem sljedeću stilizaciju: „Sve, što je poljar komu oduzeo . . . . primku; orudje pako pridržaje poglavarstvo, kao zalog za učinjen kvar."

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Visoki sabore! Ja branim redakciju. Ako ćete uredjivati konfiskaciju, ako ćete o strogih načelih prava vlastničtva govoriti, onda ćete nesamo ovoj, nego i mnogim drugim točkam ovoga zakona prigovarati. Ovaj je zakon redarstvene naravi, da se što prije doskoči štetam, što se čine na poljskom dobru; s ovog gledišta nećete biti tako strogi u prosudjivanju ustanovah njegovih. Nedadu se te stvari ni u vlastničtvo ni u zalog; ako kod konfiskacije neimate pravnog razloga, neimate ga ni ovdje. Zato ja branim redakciju.

Predsjednik: Molim gospodo, da idemo na glasovanje. Ona gospoda, koja su za redakciju vladinu: (čita ju), neka izvole ustati.

(Ustane većina.)

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita 3. alineju.)

(Prima se.)

(Čita §. 27. sada 26.)

Odbor predlaže stilističku promjenu u 3. alinei. „Perad i svinje, koje se u kvaru zateku, vlastan je poljar i ustrieliti, ako ih ugnali itd." Zadnja izreka da se izpusti.

Dr. **Mihailo Posilović**: Vis. sabore! Ovdje je prilika poljaru za šikane. Kaže se, da ustrieljena perad ili svinjče mora ostati vlastniku na mjestu kvara, a nekaže se, da mora poljar to vlastniku javiti. Ako je poljar zloban, neće prijaviti, pa će svinjče sagnjiti.

Pajo Grčić: Vis. sabore! Ja ovdje nenalazim dvojbe i povoda sumnji, kao što g. dr. Posilović. Poljar je svakako odgovoran za svaku štetu, koja se počini, i dotično zašto nije uhvatio onog čovjeka ili marvu, koja je štetu činila; dakle mu je svakako dužnost, marvu uhvatiti i predati, i ako je svinjče ustrielio, ima to javiti. Po tom držim, da taj §. neima dvojbe, tim više, što znamo, da poljar neće sigurno ubiti živinče, ako ga može uhvatiti. S toga sam za redakciju.

Dr. **Aleksander Rogulić**: Vis. sabore! U ovom pitanju nisam za redakciju, jer nebi htio, da se ta vlast podieli poljaru, prostomu čovjeku, da može svinjče ubiti. Neznam za okolnosti ovdje, ali kod nas u Sriemu su svinje pitome, te nebi bilo potrebe, da se ubijaju. Takvim će se zakonom samo prilika dati osvetam; jer u 10 takovih slučajah, biti će sigurno jedan iz osvete počinjen. Ja držim, da je to vrlo strogo i nepraktično; netreba vlastničtvo tako izticati, jer nemože se predpostaviti, da se u selu nebi znalo, koje je živinče štetu počinilo. Ja nisam zato, da se ta vlast dade poljarom. Možda kad bi bili naobraženiji ljudi, kada bi to znali razsuditi, ali sada nikako.

Zast. vlade **Mirko Kršnjavi**: Vis. sabore! Zakon, polag kojega je ustanovljeno, da se u šteti zatečeno svinjče može ubiti, obstoji; stvar indi nije nova. Poznato je, da upravo svinje veliku štetu prave, i da ih je vrlo težko ugnati. Napokon predvidilo se zakonom, da se čestiti i sposobni ljudi za poljare uzmu, te su zakletvom vezani. S tih razlogah preporučam, da visoki sabor ostane kod redakcije.

Jovan Živković: Visoki sabore! Ovaj je zakon redarstvene naravi za naše seljačtvo. Mi znamo, što je prostomu čovjeku svinjče; s toga nevalja stvari precipitirati. Gradjanski zakon, na koji se poziva g. zastupnik vlade, doista daje zaštitu vlastniku, i odviše je u tom obziru strog. Ako vi poljaru date vlast, da netjera živinče, ubiti će ga iz komoditeta, jer tko mu je svjedok? On će kazati: kad nisam mogao odtjerati. Takvim načinom će se više kvara učiniti, nego pomoći. S toga sam ja zato, da se ovaj pasus glede svinjah izpusti, jer svinja je takovo marvinče, koje se dade odtjerati, i nenade se uzporediti sa prasadi. (Prigovaraju.) Ja držim, da branim seljačtvo, kad branim vlastničtvo; ja želim, da se to izpusti.

Vel. žup. **Miroslav Kraljević**: Vis. sabore! Uz gosp. predgovornika nemogu nikako da pristanem, i to iz praktičnih obzirah. Kao bivši sudac imao sam u toj struci dosta posla, i znam, kako je to našemu narodu, kad mu dodje svinjče u vrt. Neradi se tu o vlastničtvu, nego je to redarstvena stvar, da se svatko čuva i pazi. Kako je komu težko svinjče izgubiti, tako je težko i kvar podnositi, a ti slučaju niesu riedki. Koje su svinje tako pitome,

Digitized by Google

kao sriemske, te će poljar moći odtjerati, ali ima i takovih, koje će i poljara osjeći. Ja sam za redakciju.

Mato Mrazović: Vis. sabore! Možebiti se to nekoj gospodi smiešno čini, ali ja dajem pravo g. Živkoviću, kad on tu stvar s ozbiljnoga gledišta smatra. Izkustvo je pokazalo, da i čestiti ljudi uzprkos prisegam i drugim garancijam ostaju ljudi, koji su različitim strastim podvrženi, te da su mnogoput u strastih proti svojim susjedom osvetljivost izvršivali. S toga mislim, da nebi s gorega bilo, kad bi se proti takovoj osvetljivosti nekakva garancija dala seljaku, koji napokon nehotice svojim živinčetom učini kvar. Garancija ta pako mogla bi se dati, ako bi se kazalo na koncu ove alineje: „ako im poljar nepozna vlastnika.“ Poljar u svakoj obćini pozna, — budite uvjereni, svačije živinče, i znati će, kako će ga zateći; njegovom svjedočanstvu mora se vjerovati, a ovo svjedočanstvo je dovoljna garancija oštećeniku, da će mu se šteta naplatiti. Osim toga, ako se dopusti, da u slučaju, ako nezna vlastnika, može živinče ubiti, mogla bi se dati još garancija za taj slučaj, da ga nemože ostaviti na polju, nejaviv vlastniku, tako da mu niti na korist nedodje, dočim bi ga ubijena mogao kući si odnesti. Mislim i u tom slučaju treba providbe, a to tako, da se kaže, da ima poljar takov slučaj u bližnjih mjestih oglasiti, da vlastnici nebudu oštećeni. S toga predlažem, da se ovaj passus ovdje ostavi: To isto valja i glede zatečenih u kvaru svinjah, i doda: „ako im poljar nezna vlastnika; ali u tom slučaju dužan je to oglasiti u bližnjih mjestih.“

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Ja bi glasovao za predlog g. Mrazovića, da u njem nadjem one garancije, koje on nalazi. Ali nemože se poljaru dokazati, da pozna marvinčetu vlastnika. S toga nevidim u tom predlogu praktične vriednosti. Upravo s razloga, što svinje najveći kvar čine, i što ih je vrlo težko uhvatiti, — neznam, kako je u Sriemu, ali u Turopolju su jako divlje — glasujem za redakciju.

Dr. **Aleksander Rogulić**: Vis. sabore! Zaista držim, da je ovo vrlo važna stvar, i počem je novi amendement učinjen, neka mi bude slobodno još koju progovoriti. Kolikogod si ja predstaviti mogu slučaj kad poljar zateće marvinče u kvaru, nedržim, da je prisiljen ubiti ga. Kao što gosp. dr. Makanec i druga gospoda tvrde, da se svinjče nemože uhvatiti, nisu možebiti nikada vidili, kako se tu postupa, zato im se čini smiešno. Nijedno se neda uhvatiti, ali treba ga samo iz kvara odtjerati, pa će upravo svomu gospodaru u tor doći. Ja nisam nikako zato, da se ovdje ustanovi, da je itko vlastan, najmanje poljar, koji netreba nikomu da pravi štetu, svinjče ustrieliti, jer je uvjek u stanju odtjerati ga. Možebiti, da su u drugih mjestih druge okolnosti, te svinje tako pitome nisu, zato bi trebalo zakon prilagoditi mjestnim okolnostim. Mi smo se već naučili na ono: „mit Ausnahme der Militärgrenze“; neka se bar metne: izuzam u sriemskoj županiji, jer ja držim to za barbarizam.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Vis. sabore! Neću da branim redakciju navadjanjem pravnih razlogah, jer ih niti neima, nego ću za obranu navesti samo to, da gospoda upravo iz onih predjelah naše domovine, gdje najviše te vrsti živine imade, i gdje ona najviše kvara čini, redakciju zagovaraju. Ova će ustanova nemarne bodriti, da će svoju marvu čuvati, je ako će se čuti, da je zakon tako strog, to će svaki gospodar nastojati, da mu živinče nedodje u kvar.

Predsjednik: Mislim, da se je dosta govorilo, sada bi mogli glasovati.

Ona gospoda, koja su za predlog vlade, kako ovdje stoji, neka izvole ustati.

(Ustane većina.)

Primljena je 2. alinea §. 27. sada 26. po predlogu vlade. Sada dižem sjednicu, i uričem buduću za ponedjeljak u 9 satih.

($8^1/_4$ satih.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

19. sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, obdržavane u glavnom gradu Zagrebu dne 16. kolovoza 1872. pod predsjedom gosp. predsjednika Ivana Mažuranića.

Pročitan je zapisnik 18. sjednice i u sliedećem izpravljen na opazku zastupnika daruvarskoga i izvjestitelja proračunskoga odbora, da su izostali po saboru prihvaćeni predlozi odborski:

a) Na naslov 3. stav. 15. „da se kr. zem. vlada pozove, da one županijske činovnike, nalazeće se u razpoloživosti do buduće godine ili u službu namjesti, ili š njimi normalno postupa; te prama tomu proračun za god. 1873. udesi“.

b) Na naslov 3. stav. 1. tek. broj 32. „da se nadcestari dozvole samo za one ceste, koje su bile državne, a sad su zemaljske; i to njih 10 nadcestarah s plaćom po 400 for., u svoti 4000 for., a ostala svota od 6400 for., da se iz proračuna briše“.

c) Na isti naslov i stavku, tek. broj 34., da se samo za 8 riečkih vidokah po 315 for. dozvoli svota sa 2520 for., a ostatak da se briše“.

d) Na tek. br. 33. istoga naslova i stavke, da je primljen po predlogu vlade.

e) Na naslov 3. stav. 2. točka 35., da se svim županijskim činovnikom, po razmjerju predloženom u naslovu 1., stavka 1. tek. br. 26., dozvoli u ime stanarine doplatak od plaće sa 20% i odnosno 10%, u proračunanom iznosu od 27.816 for., i da se iz razloga, što nekoji činovnici u županijskih zgradah na štetu žup. imovine u naravi i bezplatno stan, koji im nepripada, uživaju, vlada poziva, da tomu shodnimi odredbami doskoči. Da se ovaj zaključak doslovno u zapisnik stavi odlučeno je pri preduzetom glasovanju većinom glasovah.

f) Na naslov 6. stav. 2. u pogledu križevačke gospodarsko-šumarske učione, da se pozove saborski odbor za pripravu zakonskih predlogah, odnosno pododbor za nastavu, da u sporazumku s vladom izpita stanje i napredak toga učilišta, pa da u ovomu saboru učini predlog o preustrojstvu ovoga zavoda.

g) Na isti naslov stav. 3. za gospodarsko družtvo, da se dozvoli kao i prošle godine 6000 for., ali polovica ove svote u iznosu 3000 for. samo pod taj uvjet, ako se provede obećano preustrojstvo ovoga zavoda.

h) Na naslov 9. stav. 7., da se paušal za uredovna oglašivanja u „Narodnih Novinah“ sa 2500 for. stavi u izvanredne troškove, a kr. zem. vlada pozove, da ovomu saboru predloži osnovu o utemeljenju „zem. vladinoga službenoga viestnika“ za službena oglašivanja.

i) Na naslov 10. stavku tek. br. 1. b), da se za predstojećih 5 mjesecih putni troškovi i dnevnice svećenikah grčko-iztočne vjere pomnože sa 100 for. i time dozvoli svota sa 340 for. Ujedno pako poziva se kralj. zem. vlada, da u budućem proračunu za god. 1873. predloži stalnu primjerenu plaću za dva stalna duhovnika kaznione lepoglavske, i to jednoga katoličke, a drugoga grčko-iztočne vjere.

k) Na naslov 11. stav 2., da sabor dozvoli u ime stanarine proračunani doplatak u iznosu 775 for., a briše ostatak po vladi predložene svote u iznosu 285 for.

l) Napokon na isti naslov stav. 9., da se pozove kr. zem. vlada „da razpoložive činovnike ili opet u službu namjesti, ili jih nakon minule pogodovne godine u mir stavi.“ — U ostalom je zapisnik odobren.

Zatim su oglašeni sliedeći podnesci:

1. broj 292. Predstavka občine vukovarske u Sriemu, poduprta po zastupnicih sreza irižkog, občine rumske i vukovarske, u pogledu što skorijega podignuća više realke. Upućuje se na školski odbor.

2. broj 291. Molba Ivana Pajloka, saborskoga pisara, poduprta po zast. kotara pakračkoga, križevačkoga i daruvarskoga u pogledu podieljenja novčane nagrade.

3. broj 290. Molba Martina Juretića, župnika na Grobniku, i Mate Sablića, župnika na Jelenju, poduprta po zastupniku kot. trsatskoga, u pogledu plaćanja kapelana i anticipativnog dizanja pripadajuće im pristojbe.

4. broj 293. Molbenica Marije Štrohmajer, u pogledu podieljenja štipendija za slušanje višega učiteljskoga tečaja. — Podnesci pod stavkom 2., 3. i 4. upućuju se na molbeni odbor.

5. sabor br. 12. pres. Predsjednik saobćava zatim na predsjedničtvo upravljen dopis predsjednika i privr. upravitelja zem. vlade od 14. kolovoza t. g., glasom koga će se u slavu rodjendana Njeg. c. i kr. apoštolskog Veličanstva kralja Franje Josipa I. obdržavati u nedjelju dne 18. t. m. u devet satih svečana služba božja u prvostolnoj crkvi. Dočim je prihvaćena izjava predsjednika, da će i sab. članovi službi božjoj prisustvovati, — to se uzima na znanje priobćen dopis

Zastupnik I. izbornoga kotara grada Varaždina požuruje odgovor na interpelaciju, stavljenu na zem. vladu u pogledu obnove zastupstva i magistrata grada Varaždina. — Nadalje:

6. broj 296. Zastupnik sreza erdevičkoga interpeluje kr. zem. vladu:

Jesu li po srezkom sudcu erdevičkom Gjoki Bugarskom počinjene zloporabe uredovne vlasti i kr. zem. vladi poznate, i ako jesu, što je kr. zem. vlada dosada učinila, da se Gjoko Bugarski radi zloporabe uredovne vlasti zasluženoj kazni podvrgne?

7. broj 295. Zastupnik sreza pakračkoga stavlja na zem. vladu sliedeću interpelaciju:

1. Kakovi su obziri vodili kr. zem. vladu pri namještenju žup. činovnikah kod prošlogodišnjega preustrojstva županijah na temelju zak. članka XVII. 1870.

Digitized by Google

Kakovih normativah se je držala u postupku sa namještenimi tada (§. 61. XVII 1870.) činovnici županije? Obe ove interpelacije dostavljaju se kralj. zemalj. vladi. —

Iza toga prešlo se je na razpravu na dnevnom redu stojećega izvješća proračunskoga odbora.

Poglavje II. Naslov 1. stavka 1. i 2. primaju se po predlogu vlade. Nadalje u naslovu I. na stavku 3. tek. br. 9. prima se predlog odbora: pozvati zem. vladu, da s ordinarijatom biskupije senjske nastavi i čim prije dovrši razpravu o regulaciji plaće župnikah biskupije senjske u civilnoj Hrvatskoj. — Dalji tek. br. 10., 11., 12., 14. stavke 3. do uključivo 15. stavke primaju se po predlogu vlade.

Na naslov I. stavku 3. tek. br. 5. primljen je po preduzetom glasovanju ogromnom većinom predlog člana saborskoga g. biskupa djakovačkog:

„Kr. zem. vlada poziva se, da razpravu glede dotacije sjemeništa djakovačkoga čim prije svrsi svojoj privede, i zahtievom ordinariata djakovačkoga, u koliko su opravdani, zadovolji, ter u budućem već proračunu od godine 1873. dotaciju sjemeništa djakovačkoga, u smislu ministerialne odluke od 10. lipnja godine 1853. broj 2299., na prvobitni iznos od 6300 for. povisi".

Po tome se u cielosti odobrava naslov I. sa po vladi predloženom svotom od 138.569 for.

Naslov 2. odobrava se po predlogu vlade sa 20.946 forintih.

Na naslov 3. stavka 1. tek. br. 1. prihvaćen je po preduzetom glasovanju, većinom glasovah predlog zastupnika središnjega kotara zagrebačkog, da se plaća 3. učitelja bogoslovije u Zagrebu od 1008 for. godišnje na 1500 for povisi.

Po tome na istu stavku b) tek. br. 2. primljen je predlog odbora. Isto tako odobrene su spomenute stavke tek. brojevi 3., 4., 5., 7., 8., 9., 10., 12., 13., 14., 16., 17., 18., 20., 21., 22., 23., 27., 28., 30. po predlogu odbora, i primljen je predlog odbora u pogledu plaće suplentah i kateketah, te da se ustanovljen višak plaće učiteljskog osoblja u gimnaziji karlovačkoj podmiruje iz autonomnoga budgeta ovih kraljevinah. Predlog pako zastupnika II. izbornoga kotara osječkoga na stav. 1. f) da se dozvoli osječkim profesorom mjestni doplatak sa 150 for., pao je pri preduzetom glasovanju.

S toga je dozvoljena proračunana svota sa 75.632 for., osim toga odobrava se kao izvanredan trošak po predlogu odborskom svota sa 1460 for.

Stavka 2. istoga našlova prima se po predlogu odbora; — nadalje.

Stavka 3. tek. br. 1. prima se po predlogu odbora, ostale pozicije iste stavke tek. br. 2., 3., 4., 5., 6., po predlogu vlade.

Stavka 4. tek. br. 1., 2. odobrava se po predlogu odbora.

Ostale stavke naslova 3. najme broj 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12. i 13. do uključivo tek. broja 7. primaju se po predlogu vlade.

Stavka 13. tek. br. 8. usvaja se po predlogu odbora.

Nadalje stavka 14., 15., 16., 17. i 18. u naslovu 3. do uključivo tek. br. 3. i tek. br. 5. iste stavke, primaju se po predlogu vlade.

Naprotiv stav. 18. tek. br. 4., 6. i 7. prihvaćaju se po predlogu odbora.

I po tom odobrava se naslov 3. sa 172.388 for.

Naslov 4. stav. 1. odobrava se po predlogu odbora; u istom naslovu stav. 2. prima se predlog odbora i po tom se ima pozvati kr. zem. vlada, da čim prije visokomu saboru predloži osnovu ob ustrojstvu, odnosno preustrojstvu pomorske učione u Bakru. Ujedno je prihvaćen ogromnom većinom predlog zastupnika kotara trsatskog: „pozvati kr. zem. vladu, da nastoji već od iduće nastavne godine na pomorskoj učioni u Bakru, uvesti hrvatski jezik kao izključivo nastavni".

Na predlog pako zastupnika grada Bakra, obzirom na načelo u zaključku saborskom kod nasl. 1. stav. 1. tek. br. 26. prihvaćeno, i budući da ovdje stanarina nije ni po vladi uvršćena, ni po odboru predložena, odobrava se 20% doplatak u ime stanarine za II. poliećе 1872.

U istom naslovu stavka 3. i 4. prima se po predlogu odbora.

Stavka 5. odobrava se po predlogu odbora, ujedno zaključuje se pozvati vladu, da treće za sad izpražnjeno štipendijsko mjesto nepopuni dotle, dok se u tom predmetu pitanje nerieši načelno, pošto ovaj zavod neodgovara potrebam našeg naroda.

Nadalje stavka 6. i 7. primaju se po predlogu vlade i po tom odobrava se naslov 4. sa 35.570 for.; no na stav. 7. sabor prihvaća ogromnom većinom predlog zastupnika trgovišta Rume: pozvati kr. zem. vladu, da prilikom razdieljenja još razpoložive svote od 5000 for., u ime podpore pučkih učionah, pravedan obzir uzme bez razlike vjeroizpovjesti na županiju sriemsku tim, pošto je dosad samo 40 for. na županiju sriemsku u proračun stavljeno.

Iza toga primljen je predlog odborski: dozvoliti za siromašnije sinove iz hrvatskoga Primorja, počamši od 1. listopada t. g., 5 štipendijah po god. 200 for.; napokon po predlogu odbora pozvati kr. zem. vladu, da ona čim prije saboru podnese osnovu o ustrojenju „višega trgovačkoga učilišta u zemlji".

Naslov 5. odobrava se po predlogu vlade u svoti sa 11.776 for.

Ujedno se primaju po odboru predloženi zaključci:

a) Izabranoj po saboru kralj. deputaciji, ima se dati uputa, neka s odnosnim odborom sabora ugarskoga povede razpravu i stavi zahtjev, da se vjerozakonske i naukovne zaklade pripadajuće našoj zemlji, a nalazeće

Digitized by Google

se još i sad pod upravom vlade ugarske, izruče autonomnoj upravi kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.

b) Poziva se kr. zem. vlada, da čim skorije pronadje i saboru ovom predloži ključ, po kojem će se poraznierno iz zemaljskih sredstvah dati podpora i crkvi grčko-iztočnoj već i za tekuću godinu 1872., i to sve dotle, dok se zaklade pripadajuće u zemlji crkvi katoličkoj nalaze pod upravom zemaljske vlade, te dotle, dok crkva katolička iz zemaljskih sredstvah dobiva podporu u svrhe bogoštovne.

c) poziva se kr. zem. vlada, da potrebita izvidjenja i korake učini, kako bi se imovina, pripadajuća u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji crkvi katoličkoj, čim prije izručila i predala u upravu same katoličke crkve, da se time izbjegne podpori, koja se daje iz zemaljskoga budgeta u bogoštovne svrhe.

Nadalje je u pogledu pravosudja prihvaćen predlog odbora: a) pozvati kr. zem. vladu, neka čim prije saboru predloži osnovu o preustrojenju sudbenih oblastih; te da u proračunu za buduću godinu 1873., uzimajuć obzir na položaj činovnikah pravosudnih, shodnije ustanovi njihove plaće, imenilo sudacah kod kr. stola sedmorice: — b) poslužnom osoblju kr. stola i svih kr. žup. sudbenih stolovah radi skupoće dozvoliti doplatak sa 20% od dotične plaće.

Zatim je u poglavju 3. naslov 4., stavci 1. tek. br. 1. do uključivo 8. primljen predlog vlade.

U istom naslovu stavka 1. tek. br. 9., 10., 11. i stavka 2., odobravaju se po predlogu vlade, i po tom odobrava se naslov I. sa 32.016 for.

Naslov 2., stavka I., tek. br. 1., do uključivo 15., prima se po predlogu vlade. Poslužnom osoblju tek. br. 16., 17., 18., 19. iste stavke, dozvoljava se po odboru predložen doplatak sa 406 for. a. vr.

Stavka 2. primljena je po predlogu odbora.

Ostale stavke naslova 2. prihvaćene su po predlogu vlade, i po tom odobrava se naslov 2. sa 70.115 for. austr. vried.

Naslov 3. stavka 1. tek. br. 1—27. prima se po predlogu vlade.

Stavka 2. odobrava se po predlogu odbora.

Stavka 3. prima se po predlogu vlade.

U stavci 4. prihvaćene su u istoj uvrštene najmovine, ali se ima pozvati kr. zem. vlada, neka sa županijama povede i čim prije dovrši razpravu, n. pr. glede vlastničtva posjeda i uprave imovine županijah i njihovih tražbinah naprama zemaljskom eraru, te da ono što prije saboru predloži o tom zakonsku osnovu.

Stavka 5. odobrava se po predlogu odbora.

Stavka 6. i 7. prihvaćena je po predlogu vlade.

Stavka 8. prima se po predlogu odbora, pri preduzetom glasovanju, većinom glasovah, dočim je predlog člana saborskog g. velikog župana varaždinskoga, da se za adaptiranje uzničkih prostorijah u Varaždinu na zem. kući, dozvoli depositovana svota od 9814 for. i to prire-djenje do 1. listopada izvede, ostao u manjini.

Naslov 3. se po tom odobrava sa 239.243 for.

Naslov 4., osim stavke 2. i u 7. tek. broju 11., koji se primaju po predlogu odborskom, odobrava se po predlogu vlade i po tom dozvoljena je na naslov 4. svota sa 113.270 for.

Po predlogu odborskom prima se brisanje naslova 5. — i po tom prima se naslov 6. kao 5., i stavka 1., 3., 4., 5. i 6. prihvaćene su po predlogu odbora, te se odobrava u tom naslovu svota sa 24.460 for.

Naslov 6. „mirovne pristojbe“, odobrava se po predlogu vlade sa 46.273 for.

U pogledu pokrića u proračunu odobrene potreboće samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije, primljen je predlog odbora, te se svote pod stavkom 7. tek. broj 1.—5., u ukupnom iznosu od 600.058 for. u stupac „izvanredno pokriće“ prenesti imaju.

Zatim je prihvaćen većinom glasovah, predložen po odboru zaključak, u pogledu po kr. zem. vladi, podneskom od 5. srpnja 1872. br. 8153. zamoljenog indemniteta: „Sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije kr. zem. vladi za troškove samoupravne učinjene u tekućoj godini do sad, kao i one, koji se učinit imadu u napredak, podjeljuje indemnitet unutar granicah, po saboru odobrenoga ovogodišnjega proračuna, tom opazkom, da u tom nenazire izraz povjerenja naprama vladi, — no da ga na takav postupak upućuju jedino obziri na jošte neuredjeno stanje u zemlji.“ — Dočim je predlog zastupnika karlovačkog, da se zem. vladi indemnitet nepodieli, i predlog zastupnika pakračkoga, da se osim toga posebnom predstavkom Njeg. Veličanstvo zamoli, da sadašnju vladu, koja povjerenja naroda neuživa, zamieni sa vladom iz većine saborske — u znatnoj manjini ostao.

Zatim je prihvaćen zakonski članak o proračunu za potrebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za godinu 1872. po predlogu odbora, i to §. 1. i §. 2. sa dotičnimi naslovi uz preinaku svotah, osnovanu na zaključcih saborskih o proračunu, stvorenih u 17., 18. i u ovoj 19. sjednici.

Naslov 1. kr. zem. vlada . . . . . . 157.583 for.

Naslov 6. Prinesci za narodne zavode i gospodarske svrhe . . . . 76.932 for.

Poglavje II. naslov 3.

Školski zavodi . . . . 172.588 for.

Zaklade i prinesci u svrhe nastavne . 35.570 for.

§. 3., 4. i 5. prima se bez preinake po predlogu odborskom odnosno vlade.

Zatim je usvojen predlog odbora, da se zaključi: a) kr. zem. vladu pozvati, da ona u smislu ustanove §. 13. zak. čl. II. 1869. proračun potriebštinah, za unutarnju autonomiju kraljevinah Hrvatske i Slavonije za godinu

*

Digitized by Google

1873., saboru predloži zak. osnovu o cjelokupnom štatusu svega činovničkoga osoblja kr. zem. vlade, o sistemiziranju ovih činovničkih plaćah i inih berivah.

S tim je zaključena špecijalna debata o proračunu.

I. podpredsjednik sabora izvješćuje ustmeno, što bi se imalo na dnevni red staviti.

Izvještaj se prima i po tom ustanovljen je dnevni red i to:

1. Izvještaj proračunskoga odbora o zakladah.
2. Izvještaj istoga odbora o molbah radi povišenja plaće.
3. Izvještaj financ. odbora o saborskih troškovih.
4. Predlog zastupnika kot. slatinskog, u pogledu poziva vlada, da predloži zdravstvenu osnovu.
5. Proglašenje prispjelih zajedničkih zakonah.

I tim zaključi g. predsjednik u 2¼ sata po podne sjednicu, i zakaže iduću za sutra u 9 satih prije podne.

Ivan Mažuranić v. r. Dr. Alex. Rogulić v. r., sab. bilježnik.

Prilog 2.

Visoki sabore!

Proračun zemaljskih zakladah:

1. Regnikolarne.
2. komercijalne.
3. Sirotinjske.
4. Osiečko sirotištne.
5. Zagrebačke bolničke.
6. Varaždinske bolničke.
7. Križevačke bolničke.
8. Raffayeve.
9. Kazalištne.
10. Zemaljske kulture.
11. Stradajućih i preložkoga prokopa.
12. Komasirane dobrotvorne.
13. Jamničke kiselice.
14. Realne vjeresije.

Za tekuću godinu 1872., kako ih je zemaljska vlada odpisom svojim od 25. svibnja t. g. br. 4284/781. visokomu saboru na pretresivanja predložila, — razpravio je ovaj odbor, te jih uz svoje izvješće i zapisnik pod ·/. visokomu saboru predlaže.

1. Regnikolarna zaklada.

U naslovu: Potreba, stavki 1. uvršćen je pod tek. broj 1., 2. i 3. potrošak zemaljskoga arkiva u iznosu od 3000 for., akoprem je §. 6. zak. članka VII. god. 1870., ob uredjenju zemaljskoga arkiva, ustanovljeno, da upravne troškove za zemaljski arkiv nosi domaći budget.

Zato predlaže odbor, da se zemaljska vlada pozove, da potrošak toga zavoda za buduću godinu 1873. u zemaljski budget uvrsti.

Na stavki 2. o trošku zemaljskoga narodnoga muzeja, pod tek. br. 1. predlaže odbor, da se činovnikom muzeja: čuvaru i 2. pristavom, u ime stanarine, po razmjeru, ustanovljenu za kraljevske i zemaljske činovnike sa 20% i 10% opredieli.

Na istoj stavki predlaže se uredjenje muzealne knjižnice 500 for. a. vr., te se pod tek. br. 5. uvršćuje.

2. Komercijalna zaklada.

Na stavku 1. „Plaća učiteljah velike realke zagrebačke", predlaže odbor, da se i njim plaće i ini užitci po razmjerju učiteljah ostalih srednjih učilištah oprediele: jer su jim kako prava, tako i dužnosti jednake.

Za gospodarsko-šumarsko učilište u Križevcih predlaže se na stavki 4. pod tek. br. 3. prinos iz ove zaklade sa 10.920 for., kao i prošle godine, što se po odboru i usvaja.

Nu jer učilište ovo, po svojem sustavnom unutarnjem uredjenju i rezultatih dosadanjih godinah željena uspjeha nedaje:

Nadalje, jer se je odbor prigodom razprave zemaljskoga bugdeta u II. poglavju za potrebe bogoštovja i nastave osvjedočiti morao, da uprava i gospodarstvo na zakladnom naukovnom dobru Kutjevo, stojeći još sveudilj proti načelom narodnoga gospodarstva u rukuh vlade, onih koristih nedonoši, kojim se od takovoga površinom znatnoga, uz najpovoljnije gospodarstvene uvjete položena dobra, pravedno nadati, predlaže odbor, da se zemaljska vlada pozove, da za izvidjenje manah kako rečenoga gospodarsko-šumarskoga učilišta u Križevcih, tako gospodarstva na dobru Kutjevu, strukovnjački odbor povjereustveno izašalje i po tom uz izvješća o tom, shodan predlog saboru učini.

3. Zaklada sirotinjska.

S razloga, što niti kod svoga utemeljenja godine 1873. posebne svrhe imala nije, niti je sada ima, predlaže odbor, da se zemaljska vlada pozove, da saboru o svrhi i shodnu upotriebljenju njezinu shodan predlog učini.

4. Zaklada Rafayeva.

Zaklada ova utemeljena za podporu siromašnim juratom, a kad je poslie 1848. uredba juratah prestala, bijahu podupirani prekobrojni askultanti kod banskog stola, koji redovitoga adjutuma dobivali nisu.

Pošto je prva svrha ove zaklade prestala, a današnje njezino upotriebljenje nečini se potrebnim, niti je podupiranje činovnikah-askultantah analogno bivših juratah — predlaže odbor, da se zaklada ova obrati za podporu doktorantah prava, te da se zemaljska vlada na predloženje takove zakonske osnove pozove.

Digitized by Google

5. Zaklada osiečko-sirotinjska,
6. Bolnička blagajna županije zagrebačke,
7. Bolnička blagajna županije varaždinske,
8. Bolnička županije križevačke,
9. Zaklada narodnoga kazališta.
10 Zaklada zemaljske kulture,
11. Zaklada stradajućih i preložkoga savskoga prekopa,
12. Komasirana zaklada za dobrotvorne svrhe,
13. Zaklada jamničke kiselice,
11. Zaklada za realnu vjeresiju.

Glede prije spomenutih zakladnih proračunah, o kojih se u izvješću ovome nikakove primjetbe nestavljaju, preporuča odbor, da jih visoki sabor po predlogu vladinom prihvati, s tom ipak primjetbom, da za buduće, u njih blagajničke ostatke prošlih godinah, vlada uzpostaviti nepropusti, a radi evidencije, u kojem razmjerju glavnice tih zakladah godišnje prirašćuju, jednu rubriku otvori.

Napokon je zemaljska vlada po svom zastupniku odboru izviestila o stanju zaklade vjerozakonske, narodnih učionah i štipendijah, i povodom zaključka saborskoga od 29. studenoga 1870. br. 848. očitovala, da nije za sjedinjenje svih tih zakladah u jednu zemaljsku, što to, pogledom na postanak, svrhu i način upotrebljenja njihova, shodno nebi bilo.

Odbor je medjutim izvješće i izjavu vlade za sada na znanje primio.

Vitez Smaić Svetoivanski v. r.,
predsjednik.

Turelli v. r.,
izvjestitelj.

Digitized by Google

Prilog 3.

Kr. zemaljska vlada odjel za unutarnje poslove.

Br. 4284/781.

Visoki sabore!

Privitno imam čast predložiti saborskomu pretresu proračune za godinu 1872. sliedećih zakladah:

1. regnikolarne,
2. komercijalne,
3. sirotinske,
4. osiečke sirotišne,
5. zagrebačke bolnice,
6. varaždinske bolničke,
7. križevačke bolnice,
8. Raffajeve,
9. kazalištne,
10. zemaljske kulture,
11. stradajućih,
12. komasirane dobrotvorne,
13. jamničke kiselice,
14. realne vjeresije.

Ovom prigodom držim si za dužnost izviestiti visoki sabor, kako je kr. zemaljska vlada zaključke saborske, donešene prigodom pretresa zakladnih proračunah za godine 1870. i 1871. u sjednicah 74. od 9. srpnja i 91. od 5. studenoga 1870. dosada izvršila.

I. Kod regnikolarne zaklade.

Računovodstvo i odjel pravoslovne akademije, bivši u muzealnoj sgradi privremeno nastanjeni, premješteni su iz iste, te je ciela sgrada muzealnim svrham povraćena.

Ostale mjere glede nabave stelažah i ormarah, onda uredjenja knjižnice, ili su jur izvedene ili se nalaze u izvedenju, isto tako sliedilo je jur imenovanje kustosa — preparator uvršten je u red činovnikah, ostale pako novčane dozvole realisiraju se po potrebi propisanim upravnim putem.

II. Kod zaklade županijskih nepokretnostih.

Ova je zaklada, pošto je visoki sabor ključ razdiobe odobrio, medju županije jur razdieljena, i razpis zakladnih zadužnicah te faktična predaja razpisanih zadužnicah i gotovine izvedena, i ovo je razlog, da nije više proračun ove zaklade za godinu 1872. predložen.

III. Kod zaklade preložkoga prekopa.

Ova je zaklada po saborskom zaključku sa zakladom stradajućih spojena, te već samostalno naprvo nedolazi.

Kod ostalih zakladah neima kr. zemaljska vlada ništa posebnoga primjetiti, već se poziva na proračunom priloženo obrazloženje.

Što se napokon dotiče po visokomu saboru zaželjena predloženja svih po županijah upravljenih zakladah, to je već odnosni materijal sakupljen, te će se radi svoje obsežnosti kasnije posebnim izvješćem visokomu saboru predložiti.

U Zagrebu, 25. svibnja 1872.

Vakanović v. r.

Digitized by Google

Digitized by Google

Proračun

regnikolarne zaklade

za godinu 1872.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Aktivne kamate.**									
	1	U razračunanju kod kr. drž. glavne blagajne u Zagrebu	15957								
	2	U razračunanju kod kr. drž. središnje blagajne u Budimu	1570								
	3	K tomu kamate od aktivnih glavnicah obstojavše zaklade regnikolarne kuće	1368	18895	18915						
2		**Razni dohodci.**									
	1	U ime zadocnih kamatah, od dospjelih aktivnih kamatah		24	24						
		Ukupno		18919	18919						
		Uzporedno sa potrebom od		17582							
		Pokazuje se razpoloževši ostatak od		1337							

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1, 2 i 3. Prelog se osniva na predležećem izkazu.

Tek. br. 1. Posliedak osniva se na dnevnicih ovdašnje kr. drž. blagajne.

Tek. br. 2. U ovom posliedku sadržane su kamate i glavnice, koje su u Budimu tečajem godine 1869. uplaćene, te na ovdašnju kr. državnu glavnu blagajnu odpremljene.

Tek. br. 3. Usljed spojenja ove zaklade sa zakladom regnikolarnom od 1. siečnja 1870. (naredba kr. zem. vlade br. 3051. god. 1869.)

Stavka 2. tek. br. 1. Na temelju prosjeka od trogodišnjeg posliedka.

Posliedak u godini 1867. 11 for.
1868. 30 for.
1869. 33 for.
74 for. odtuda iznosi 3-godišnji prosjek 24 for. 66 nč., koji se ovdje predlaže.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Zemaljski arkiv.**									
	1	Plaće činovnikah:									
		1 ravnatelj	1200		1200						
		1 pristav	800		800						
		1 pisar	500		500						
	2	Plaće poslužiteljah:									
		1 poslužnik	300		300						
	3	Uredske i pisarničke potrebe i to za nabavu pisarničkog materijala, drvah za ogriev, čišćenje sobah itd.	200	3000	200						
2		**Zemaljski narodni muzej.**									
	1	Plaće činovnikah:									
		1 čuvar	1680		1680						
		2 pristava po 1080	2160		2160						
		1 preparater	600		600						
	2	Plaće poslužnikah:									
		1 sluga, pazikuća	300		300						
		1 sluga	300		300						
	3	a) za nabavu sbirke malakologičke Hobert-Kučikove kupljene za 2000 fr., obrok, koj će dospjeti dne 1. siečnja 1872.	500		2000						
		b) za znanstvena putovanja i umnožavanje sbirkah	1500								
	4	Uredske i pisarničke potrebe:									
		a) pisarnički paušal	240		140	100					
		b) za manje potrebe	400		200	200					
		c) za ogriev muzeja	300		200	100					
		d) za nabavu ormarah za muzej			2126		2126				
		e) za prirodoslovna iztraživanja	1200		1200						
		f) za nabavu knjigah i strukovnih djelah i za strojeve	1000	10180		1000					
3		**Kućne potrebe.**									
	1	Za popravak i nabavu kućnih potrebah, zatim čišćenje dimnjakah u zemalj. kućah iz ove zaklade namirenih		70	70						
4		**Uzdržavanje postojećih sgradah**									
	1	Za razne popravke na zemaljskih kućah		300	300						
		Iznos		13550	14276	1400	2126				

*

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872.		Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872.		Predlog saborskog odbora		Zaključak sabora	
			pojedince	ukupno		više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
			forintih u austr. vriednosti								

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos		13550	14276	1400	2126				
5		**Nagrade i pripomoći.**									
	1	Za činovnike konceptualne i blagajničke	83		83						
	2	Za činovnike i sluge kod zemaljskog muzeja i arkiva	300	383	300						
6		**Prinesci.**									
	1	Podpora za zagrebački glasbeni zavod	800		800						
	2	Podpora povjestničkomu družtvu za arkeologička iztraživanja	1000		1000						
	3	Odšteta financijalnoj upravi za uporabu financijalne prokurature u pravnih poslovih zemaljskih zakladah, odpadajuća po razmjerju glavnice tangenta na regnikolarnu zakladu	184			184					
	4	Podpora jugoslavenskoj akademiji znanostih i umjetnostih za skupljanje gradje i izdavanje historičkih i juridičkih spomenikah	1000	2984		1000					
7		**Mirovine za činovnike.**									
	1	Praunspergeru dr. bivšemu zemaljskomu praliečniku		315	315						
8		**Mirovine za udove.**									
	1	Rakovec Evgenija		300	300						
9		**Porez i daće.**									
	1	Porez i nametci od kamatah privatnih obveznicah na temelju izkaza pod stavkom 1. pokrića i to od svotah pod tekućimi brojevi 3 — 3943 fr. 69 nč. 4 — 1250 fr. [illegible]5 nč. 8 — 5 fr. 25 nč. 5199 fr. 49 nč.			520		520				
10		**Razni troškovi.**									
	1	Na biljege za namire vrhu dignutih kamatah, zatim za namirenje parbenih troškovah u interesu zaklade učinjenih		50	50						
		Ukupno		17582	17644	2584	2646				

Digitized by Google

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. i 2. zemaljski arkiv. Osniva se na zakonskom članku (z. v. br. 7999. 1870.)

Tek. br. 3. Predlaže se odobrena svota u proračunu za g. 1871.

Stavka 2. tek. br. 1. i 2. narodni muzej. Na temelju sistemiziranog stanja osoblja i plaćah.

Tek. br. 3 ad a) God. 1871. nabavljena je za narodni zemaljski muzej sbirka malakologička Hobert-Kučikova u Gradcu za ponudbenu cienu od 2000 fr.; ova se svota ima iz regnikolarne zaklade izplatiti na tri obroka, i to:

a) 1000 fr. odmah čim bude pomenuta sbirka podpunoma predana i izručena zemaljskomu muzeju (što će svakako još tečajem god. 1871. iz sredstvah proračunom dozvoljenih sliediti).

b) 500 for. na 1. siečnja 1872.

c) 500 for. na 1. siečnja 1873.

Ovdje je dakle uvršten obrok od god. 1872., dočim će obroci god. 1871. i 1873. na teret odnosnih proračunah pasti.

Ad b) Premda na ovoj stavci god. 1861. bijaše svota od 2000 for. dozvoljena, to se za god. 1872. samo svota od 1500 for. predložiti može, jedno zato, što je uzpostavljenim u 63. saborskoj sjednici od god. 1867. normalnim budgetom ova stavka samo sa 1000 for. proračunana bila, a drugo što se i nabava sbirke malokologičke u stavci 3. a) sa 500 for. ovamo proračunati mora.

Tek. br. 4. ad a) na temelju doznake kr. zem. vlade od 16.|1. 1871. br. 21. za god. 1871.

Ad b) i c) glasom izvješća jugoslavenske akademije od 21.|1. 1871. br. 13. (z. v. br. 326. god. 1871.) pokazuje se nedostatnost za g. 1871. u tu svrhu preliminiranih svotah, s toga se za god. 1872. predlaže povišenje istih. Osobito uzev u obzir tu okolnost, da će se g. 1872. zem. muzej za obćinstvo otvoriti, te s toga u svih svojih prostorijah dovoljno ugrijan biti mora, predlaže se povišenje paušala za drva za ogriev.

Ad d) Nepredlaže se za god. 1872. s toga ništa, što će se iz dozvoljene u tu svrhu po saboru svote od 4252 for., od koje je polovica sa 2126 for. u proračun za god. 1870., a druga polovica u proračun za god. 1871. uzeta bila, namiriti moći, učinjena jur nabava ormarah i stelažah.

Ad e) Predlaže se svota dozvoljena u proračunu za god. 1871.

Ad f) Premda jugoslavenska akademija u svom podnesku od 29. siečnja 1872. br. ? za valjano uredjenje sbirkah i muzejskoga laboratorija, te za znanstvena putovanja u svrhu iztraživanja zemlje, onda za nabavu znanstvenih strukovnih dielah i razne strojeve godišnju podporu od 2000 for. traži, to ipak dohodci ove zaklade i obziri na stav. 6. 4. nedopuštaju, da se zamoljena svota u svojoj cielosti predloži: pošto bi inače, da se svi preliminirani zakladni dohodci izcrpe, kod netočnoga uplaćivanja kamatah od privatnih glavnicah, glede utjerivanja, kod kojih treba mnogoputa i sudbeni put poprimiti — manjak u zakladnoj blagajni nastati, koj bi i istu upravu zavodah iz ove zaklade dotiranih poremetiti mogao.

Stavka 3. tek. br. 1. Pošto razloga neima k predpostavi, da će se g. 1871. veća potreba na ovom stupcu pokazati, nego li lani, predlaže se ista za god. 1871. odobrena svota.

Stavka 4. tek. br. 1. kućne potrebe. Za g. 1872. predlaže se odobrena svota za g. 1871.

Stavka 5. tek. br. 1. nagrade i pripomoći. Obzirom na naredbu kr. zem. vlade od 1. srpnja 1870. br. 6346. i razdiobu kr. računovodstva pod br. 1357. god. 1870.

Tek. br. 2. Za eventualne slučajeve obzirom na posliedak

u god. 1867. sa . . .	349	for.
u god. 1868. sa . . .	207	for.
u god. 1869. sa . . .	577	for.
	1133	for.
trogodišnji prosjek sa	378	for.
po odbitku pod tek. br. 1. preliminiranih	83	for.
ostatak sa	295	for. na temelju toga prosjeka predlaže se u

okrugloj svoti 300 for.

Stavka 6. tek. br. 1. podnesci. Stalna podpora uslied naredbe kr. nam. vieća br. 5983. for. 862.

Tek. br. 2. Predlog ovaj osniva se na saborskom zaključku glasom zapisnika 91. sjednice sabora ovih kraljevinah.

Godišnja ova podpora dozvoljuje se rečenomu družtvu za tri godine počam od god. 1871.

U ovom podnesku od 1000 for. sadržani su takodjer onih 500 for., što su odlukom obstojavše kr. kancelarije dvorske od 16. siečnja 1865. br. 5403. povjestničkomu družtvu za izkopanje grobovah hrvatskih kraljevah

Digitized by Google

u Dalmaciji uz stanovite uvjete dozvoljeni bili, te kojih doznaku pomenuto je družtvo podneskom od 1. ožujka 1871. br. 30. iznovice potražilo, pošto ova rodoljubna namjera pomenutoga družtva svakako istu svrhu pred očima ima, u koju je visoki sabor svotu od 1000 for. dozvolio, a zakladna sredstva povišenje ove svote nedopuštaju.

Tek. br. 3. Pošto je vis. sabor predlog kr. zemaljske vlade, da se financijalnoj upravi dade odšteta od 3000 for. za uporabu financijalne prokurature u pravnih poslovih tičućih se zemaljske uprave, i ova odšteta jednom trećinom na autonomni budget, a sa $^2/_3$ na zemaljske zaklade razdieli, u sjednici od 3. prosinca 1870. odobrio, pozvano bi računovodstvo, da ovu svotu po razmjerju zakladnih glavnicah razdieli; po ovoj razdiobi spala je svota od 184 for. na zakladu regnikolarnu (vidi br. 11216|1870. i 3555|1871. z. v.).

Tek. br. 4. Povodom i na temelju predstavakah jugoslavenske akademije, u kojih se razlaže, da ova sadašnjim svojim ograničenim prihodom nije u stanju onako napredovati i djelovati, kako se to iziskuje i očekuje od toga zavoda, predložio je vladni odjel za bogoštovje i nastavu, da se rečenoj akademiji „za skupljanje gradje i izdavanje domaćih historičkih i juridičkih spomenikah“ dozvoli godišnja podpora od 3000 for., koja bi se predbježno stegnuti imala na 3 godine; nu ograničena sredstva ove zaklade i razlozi navedeni kod stavke 2. 4. f) nedopuštaju za g. 1872. veći prinos od predloženih 1000 for.

Stavka 7. tek. br. 1. Uslied naredbe c. kr. financ. ravnateljstva br. 13075. god 1855., te previšnje riešenje od 11. lipnja 1855. ustanovljena bi ista mirovina sa 600 for., od koje polovicu regnikolarna zaklada, a polovicu državna blagajna nositi ima.

Stavka 8. tek. br. 1. mirovine. Na temelju zapisnika 74. saborske sjednice od 9. srpnja 1870.

Stavka 9. tek. br. 1. porez i daće. Pošto je zaklada regnikolarna u smislu §. 5. sl. c. zak. čl. XXVI. 1868. od poreza prosta, kao što je i dosada od g. 1869. protupropisno propisani porez istoj zakladi jur odpisan, izpuštena je ova stavka iz proračuna.

Stavka 10. tek. br. 1. Predlaže se ista, koja bijaše za god. 1871. odobrena.

Digitized by Google

Prilog k stavci 1. pokrića.

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah, aktivnih glavnicah i predplatah zaklade regnikolarne koncem godine 1869.

Broj priloga	Naznačaj	Postotak	Obveznice, glavnice i predplate: u srebru for.	n.	Obveznice, glavnice i predplate: u austr. vr. for.	n.	Aktivne kamate: pojedince u a. vr. for.	n.	Aktivne kamate: po odbitku dohodarine for.	n.	Čisti dohodak for.	n.	Opazka
	I. U zaračunanju kod kr. državne blagajne u Zagrebu.												
1	U državnih obveznicah	5	—	—	1050	—	52	50	8	40	44	10	Dohodarina odmjerena je, i to: od 1. sa 16%, od 2. sa 7%, koja se kod plaćanja kamatah kod blagajne uzteže.
2	U razteretnicah	5	193110	—	—	—	10138	27	709	68	9428	59	
3	U privatnih	5	—	—	78873	74	3943	69	—	—	3943	69	
4	U privatnih	6	—	—	20842	50	1250	55	—	—	1250	55	
	Svota		193110	—	100766	24	15385	1	718	8	14666	93	
	II. U zaračunanju kod kr. državne središnje blagajne u Budimu.												
5	U privatnih obveznicah	6	—	—	26161	75	1569	70	—	—	1569	70	
6	Predujmovi uz 5% kamate, koji se kod ovdašnje kralj. državne glavne blagajne u očevidnosti drže poimence od obćine Vinica	5	—	—	5195	—	259	75	—	—	259	75	
	Ukupno		193110	—	132122	99	17214	46	718	8	16496	38	
7	K tomu blagajnički ostatak koncem prosinca 1869.	5	—	—	20615	37	1030	77	—	—	1030	77	
8	Od obstojavše sada sa regnikolarnom zakladom spojene zaklade regnikolarne kuće:												
	a) u razteretnicah	5	27360	—	—	—	1436	40	100	55	1335	85	
	b) uložnice kod esk. banke	5	—	—	200	—	10	—	—	—	10	—	
	c) u privatnih obveznicah	5	—	—	105	—	5	25	—	—	5	25	
	Skupa		220470	—	153043	36	19696	88	818	63	18878	25	
	K tomu blagajnički ostatak koncem prosinca 1869.		—	—	336	83	16	84	—	—	16	84	
	Sveukupno		220470	—	153380	19	19713	72	818	63	18895	9	
	U austr. vriednosti				384873	69							

Digitized by Google

Proračun

komercijalne zaklade

za godinu 1872.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Aktivne kamate.**									
	1	U razračunanju kod kr. drž. glavne blagajne u Zagrebu	27081								
	2	U razračunanju kod kr. drž. središnje blagajne u Budimu	2562	29643	29643						
2		**Školarina.**									
	1	Od učenikah na realci, koji od plaćanja školarine oprošteni nisu		600	600						
3		**Prinesci.**									
		Prinesak obćine grada Zagreba za ovdašnju realku		2940	2940						
4	1	Povratak nepripadno iz komercijalne zaklade plaćenih troškovah za uzdržavanje narodnoga zemaljskog kazališta u ostatnoj svoti od		19333 85	3000	19333 85					
5		**Razni dohodci.**									
	1 2	Zadocne kamate od dospjelih aktivnih kamatah, zatim prid od prodanog srebra		150	150						
		Ukupno		52666 85	36333	19333 85					
		Uzporedno sa potrebom od		41457							
	1	Pokazuje se razpoloživi ostatak		11209 85							

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1., 2. i 3. Predlog se osniva na priležećem izkazu.

Tek. br. 1. Posliedak na temelju dnevnikah ovdašnje kr. državne blagajne.

Tek. br. 2. Posliedak na temelju dnevnikah kr. državne središnje blagajne u Budimu. Ujedno se opazuje, da su u tome posliedku sadržane kamate i uplaćene glavnice, koje su na ovdašnju kr. državnu glavnu blagajnu odpremljene.

Stavka 2. tek. br. 1. Osniva se na posliedku trogodišnjeg prosieka. Posliedak iznosio je

u god. 1867. 524 fr.
u god. 1868. 588 fr.
u god. 1869. 695 fr.
1807 fr. dakle 3-godišnji prosjek iznosi 602 fr. 33⅓ nč.

koji se ovdje u okrugloj svoti sa 600 for. predlaže.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Plaće učiteljah.**									
	1	Ravnatelj po 1578 fr.	1578		1578						
	2	5 učiteljah po 1200 fr.	6000		6000						
	3	6 učiteljah po 1080 fr.	6480		6480						
	4	Učitelj vjeronauka po 960 fr.	960		960						
	5	Desetgodišnji doplatak	1134	16152	997	137					
2		**Plaće poslužnikah.**									
	1	Za 2 poslužnika po 315 fr.		630	630						
3		**Substitucije.**									
	1	Za učitelja risanja na realci		720	720						
4		**Prinesci.**									
	1	Za potrebe akademičke crkve sv. Katarine	24		24						
	2	Sakristijanu crkve sv. Kate	30		30						
	3	Za gospodarsko-šumarsko učilište u Križevcih	10920		10920						
	4	Za živinara na učilištu u Križevcih	840			840					
	5	Odšteta financijalne uprave za zastupanje u pravnih poslovih kroz financijalnu prokuraturu	306	12120		306					
5		**Uredske i pisarničke potrebštine.**									
	1	Paušal za pisarničke potrebe na ovdašnjoj realci	120		120						
	2	Paušal za nabavu drvah za ogriev	500		500						
	3	Zaslužba nadničara za kurenje pećih kroz 5 mjesecih po 15 fr.	75		75						
	4	Za tiskanice i knjigovežko djelo	60	755	60						
6		**Potrebe teoretičke i praktičke obuke.**									
	1	Za nabavu učilah i to: a) za fizikalni i prirodoslovni kabinet 340 fr. b) za mehanički kabinet 450 fr. c) za knjižnicu 50 fr.	840		840						
	2	Za nabavu nadarbenih knjigah	120	960	90	30					
7		**Nagrade i pripomoći.**									
		I. Stalne nagrade:									
	1	Učitelju francezkog i talijanskog jezika	420		420						
	2	Učitelju gimnastike	240		240						
	3	Učitelju glasbe	72		72						
		Iznos		31337	30756	1313					

*

Stavka 3. tek. br. 1. Glasom odpisa c. kr. ministarstva za bogoštovje i nastavu od 19. listopada 1859. br. 15513/972. i ministarstva unutarnjih posalah od god. 1856. br. 13053. ima obćina grada Zagreba za ovdašnju nižju i višju realku godišnji prinos za svaku po 1470 for., dakle za obe ukupno 2940 for. davati, koji se ovdje predlaže.

Ujedno se opazuje, da je grad Zagreb sa plaćanjem toga prinosa zaostao. Dug iznosi koncem godine 1870. 11260 for.

Stavka 4. tek. br. 1. Komercijalna zaklada namirila je u prijašnjih godinah nepripadno troškove za uzdržavanje narodnoga kazališta zemaljskoga, te je obstojavša kr. dvorska kancelarija povratak ciele 22638 for. 85 nč. iznašajuće svote iz sredstvah zaklade konkurencijalne odredila; od ovoga duga povraćen je jur iznos od 3305 for., a ostatak ima se po glasu operata za likvidaciju imovine zaklade konkurencijalne iz aktivah iste zaklade namiriti, u kojem smislu jur je kr. državna glavna blagajna naredbom kr. fin. zem. ravnateljstva od 12. travnja 1871. br. 4174. shodno upućena.

Stavka 5. tek. br. 1. Osniva se na posliedku 3-godišnjeg prosieka. Posliedak iznosio je

u god. 1867.	191 fr.
u god. 1868.	197 fr.
u god. 1869.	64 fr.
	452 fr.

odtuda iznosi trogodišnji prosiek 150 for., koji se ovdje u okrugloj svoti predlaže.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos		31337	30756	1313					
		II. Promienljive nagrade i pripomoći:									
	4	Za učitelje koji u izvanrednih satih predavaju pripravnikom dvogodišnjeg tečaja, zatim za prekodužna predavanja, napokon za eventualne slučajeve	1000		1000						
	5	Za blagajničke i računarske činovnike	50	1782	193		143				
8		**Porez.**									
	1	Porez i nametci od aktivnih kamatah u prilogu k stavci 1 pokrića naznačenih i to: pod 5 od 6443 fr. 96 nč. pod 6 od 2385 fr. 60 nč. = 8839 fr. 56 nč. 10% sa			884		884				
9		**Štipendije.**									
	1	Za jedan risarski štipendij		400	400						
10		**Mirovine za činovnike i učitelje.**									
	1	Torbar Josip bivši ravnatelj na realci		473	473						
11		**Mirovine za udove.**									
	1	Vidulović Josipa udova bivšeg učitelja na gospod.-šum. učilištu u Križevcih		240	167	73					
12		**Razni troškovi.**									
	1	Za biljege kod dizanja kamatah od aktivnih glavnicah i ine troškove		25	25						
13		**5%-kamatni zajam.**									
	1	Upravi narodnog kazališta zemaljskoga za pokriće deficita nastavšega iz godinah 1869., 1870. i 1871.		7200							
		Ukupno		41457	33898	7200	1027				

Digitized by Google

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1—4. Predlog se osniva na zapisniku kr. namj. vieća od 30. prosinca 1867. br. 17925. te u istom po vis. saboru odobrenom stanju osobah i plaćah.

Tek. br. 5. Predlaže se za god. 1872. s toga za 137 for. više, jerbo se za Magdića i Tušeka za cielu tu godinu preliminira desetgodišnji doplatak, dočim je preliminiran za g. 1871. za Magdića počam od 1. travnja 1871., a za Tušeka počam od 12. listopada 1871., kojim danom su isti učitelji u užitak prvog decenalnog doplatka stupili.

Stavka 2. tek. br. 1. Na temelju naredbe c. kr. namjestničtva br. 8417/1859. i br. 9974/1860.

Stavka 3. tek. br. 1. Predlog se osniva na proračunu odobrenom po vis. saboru za god. 1871.

Uslied odluke kr. vladnoga odjela za bogoštovje i nastavu od 11. svibnja 1871. br. 2227. služba privr. učitelja za risanje na kr. velikoj realci zagrebačkoj koncem školske godine 1870./1. do daljnje odredbe, istina, prestati ima: nu budući da će mjesto njega u budućoj školskoj godini po svoj prilici biti potrebit pomoćni učitelj za hrvatski jezik, s toga se preliminirana na ovoj stavci svota od 720 for. pridržaje.

Stavka 4. tek. br. 1. i 2. Stalni prinos za obslužavanje misah za mladež ovdašnje realke dozvoljeni odpisom kr. dvorske kancelarije od 28. lipnja 1867. br. 2095. namj. vieće br. 9275 god. 1867.

Tek. br. 3. Na temelju naredbe kr. namj. vieća od 7. siečnja 1869. br. 17035. g. 1868.

Tek. br. 4. Na temelju odobrenoga proračuna za godinu 1871. naročito glasom zapisnika 91. sjednice zem. sabora.

Tek. br. 5. Ova je stavka obrazložena u proračunu regnikolarne zaklade pod stav. 6.—3.

Stavka 7. tek. br. 1. i 2. Na temelju odpisa kr. dvorske kancelarije br. 5264/1866., namjest. vieća br. 10168/1866.

Tek. br. 3. Stalna pristojba, koja se svake godine napose doznačuje.

Tekući br. 4. Osniva se na trogodišnjem prosjeku. Posliedak

god. 1867.	85 for.
god. 1868.	72 for.
god. 1869.	61 for.
	193 for.

Odtuda iznosi trogodišnji prosjek 64 for.; s toga se predlaže u okrugloj svoti iznos od 60 for.

Stavka 6. tek. br. 1. Predlog se osniva na odpisu kr. dvorske kancelarije br. 986/1865. (namj. vieća br. 7176/1865.)

Tek. br. 2. Na temelju trogodišnjeg prosjeka. Posliedak bijaše

god. 1867.	85 for.
god. 1868.	184 for.
god. 1869.	95 for.
	364 for.

Odtuda se predlaže 3-godišnji prosjek u okrugloj svoti sa 120 for.

Stavka 7. tek. br. 1—3. Stalne pristojbe na temelju doznakah kr. namj. vieća i to:

na 1. broj 16150 god. 1867.
na 2. broj 12993 god. 1868.
na 3. broj 10494 god. 1869.

Tek. br. 4. Obzirom na izkustvo predidućih godinah predlaže se ista odobrena svota za god. 1871.

Tekući br. 5. Obzirom na doznake u prijašnjih godinah.

Stavka 8. tek. br. 1. Za g. 1872. nepredlaže se ništa, buduć da su zaklade namienjene promicanju znanosti i svrham javne nastave, zatim zavodom javnih bolnicah i obskrbi ubogih i sirotčadi po ustanovah §. 5. sl. e), g) i r) zakonskog članka XXVI. zajedničkoga ugarsko-hrvatskog sabora (z. v. br. 2205. god. 1871. od godine 1868. oproštene od plaćanja dohodarine.

Stavka 9. tek. br. 1. Na temelju odobrenog proračuna za god. 1871.

Stavka 10. tek. br. 1. Na temelju odpisa kr. dvorske kancelarije br. 1638. godine 1867.

Stavka 11. Na temelju previšnjeg riešenja od 13. listopada 1870. povišeno od 167 for. na 240 for. kr. zem. vlade br. 1873. pr.

Digitized by Google

Stavka 12. tek. br. 1. Na temelju posliedka 3-godišnjeg prosieka. Posliedak

u god. 1867.	36	fr.
u god. 1868.	29	fr.
u god. 1869.	5	fr.
	70	fr.

Odtuda iznosi trogodišnji prosiek 23 fr. 33⅓ nč., s toga se predlaže svota od 25 for.

Stavka 13. Kazalištna uprava prijavi kr. zem. vladi, da je nabavom posve manjkajućega kazalištnoga nareda, onda utemeljenjem narodne pjevo-igre i od ovuda sliedivšim povećanjem osoblja, onda zanijekanjem svakoga znatnijega prinosa od glavnoga grada Zagreba, kojemu se uprava kazalištna bila pouzdano nadala, dotacija kazalištna za god. 1871. već u prvoj polovici god. 1871. do malo izcrpljena, te da je pokriće pokazajućega se manjka svota od 7200 for. nuždna, dozvolom koje bit će uprava u stanju, u buduće sa redovitom podporom izaći, u protivnom pako slučaju da u izgledu stoji posvemašnji razlaz kazalištnoga družtva. Kr. zem. vlada u brizi, da se njezinoj upravi povjereni narodni zavod s ove nestašice sredstvah nerazpadne, sazove u mjesecu travnju 1871. enquetno povjerenstvo za kazalištno pitanje, koje odluči priskočiti kazalištnoj upravi kamatnim zajmom od 7200 for. iz povratakah konkurencijalne zaklade, u komercijalnu zakladu uplatiti se imajućih, koj će se zajam sa 5% kamati iz kazalištne dotacije tečajem 10 godinah povratiti, označiv podjedno mjere, kako će ne povećanjem ložnih najamninah itd. ovaj povratak bez umaljenja kazalištne dotacije izvesti.

Digitized by Google

Prilog k stavci 1. tek. br. 1. i 2. pokrića.

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah, aktivnih glavnicah i predplatah zaklade komercijalne koncem godine 1869.

Broj priloga	Naznačaj	Postotak	Obveznice, glavnice i predplate: u srebru for.	n.	Obveznice, glavnice i predplate: u austr. vr. for.	n.	Aktivne kamate: pojedince u a. vr. for.	n.	Aktivne kamate: po odbitku dohodarine for.	n.	Čisti dohodak for.	n.	Opazka
	I. U zaračunanju kod kr. državne blagajne u Zagrebu.												Dohodarina odmjerena je, i to: na 1. i 2. sa 16%, na 3. sa 20%, na 4. sa 7%, koja se kod izplatah kamatah kod blagajne neposredno uzteže.
1	U državnih obveznicah	5	—	—	69300	—	3465	—	554	40	2910	60	
2	U obveznicah narodnoga zajma	5	10840	—	—	—	569	10	91	5	478	5	
3	U obveznicah lutrijskoga zajma	5	—	—	4000	—	200	—	40	—	160	—	
4	U razteretnicah	5	289430	—	—	—	15195	8	1063	66	14131	42	
5	U privatnih obveznicah	5	—	—	128879	13½	6443	96	—	—	6443	96	
6	U privatnih obveznicah	6	—	—	39926	74½	2395	60	—	—	2395	60	
7	U štedioničkih knjižicah	5	—	—	10000	—	500	—	—	—	500	—	
	Svota		300270	—	252105	88	28768	74	1749	11	27019	63	
	II. U zaračunanju kod kr. državne središnje blagajne u Budimu.												
8	U privatnih obveznicah	6	—	—	42700	3	2562	—	—	—	2562	—	
	Ukupno		300270	—	294805	91	31330	74	1749	11	29581	63	
	K tomu blagajnički ostatak koncem prosinca 1869.	5	—	—	1235	52	61	78	—	—	61	78	
	Sveukupno		300270	—	296941	43	31392	52	1749	11	29643	41	
	U austr. vriednosti				611324	93							

Digitized by Google

Proračun

sirotinske zaklade

za godinu 1872.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Aktivne kamate.**									
	1	U razračunanju kod kr. drž. glavne blagajne u Zagrebu	17424								
	2	U razračunanju kod kr. drž. središnje blagajne u Budimu	2781	20205	20205						
2		**Razni dohodci.**									
	1	Zadocne kamate od dospjelih aktivnih kamatah		30	30						
		Ukupno		20235	20235						
		Uzporedno sa potrebom od		1252							
		Pokazuje se razpoloživi ostatak		18983							

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. i 2. Predlog se osniva na priležećem izkazu.

Tek. br. 1. Na temelju dnevnikah ovdašnje kr. državne glavne blagajne.

Tek. br. 2. Na temelju dnevnikah kr. državne središnje blagajne u Budimu. Ujedno se opazuje, da su u tom posliedku glavnice i kamate, koje su tečajem god. 1869. uplaćene, sadržane.

Posliedak u god. 1867.	19 fr.	94 nč.	
1868.	26 fr.	52 nč.	
1869.	55 fr.	29 nč.	
	101 fr.	75 nč.	

Odtuda iznosi 3-godišnji prosjek 33 fr. 91 nč., te se predlaže u okrugloj svoti sa 30 for.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872.		Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872.		Predlog saborskog odbora		Zaključak sabora	
			pojedince	ukupno		više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Nagrade i pripomoći.**									
	1	Odšteta financijalne uprave za zastupanje zaklade u pravnih poslovih kod financijalne prokurature	239			239					
	2	Za blagajničke činovnike	35	274	143		108				
2		**Prinesci.**									
	1	Za uzdržavanje 3 pitomacah u zagrebačkom konviktu		698	698						
3		**Porez.**									
	1	Porez i nametci od kamatah privatnih obveznicah u prilogu pokrića stavci 1 i to pod tek. br.: 4 6927 fr. 96 nč. 5 1453 fr. 7 nč. 8381 fr. 3 nč. 10%			838		838				
4		**Pripomoći.**									
	1	Kata Büff, sirota		100	200		100				
5		**Razni troškovi.**									
	1	Za biljegovne pristojbe, zatim za kamate kod kupovanja obveznicah		180	180						
		Ukupno		1252	2059	239	1046				

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. Vidi stavku 6., 3 proračuna regnikolarne zaklade.

Tek. br. 2. Posliedak u god. 1867. 41 fr.
1868. 21 fr.
1869. 43 fr.
105 fr.

Odtuda iznosi trogodišnji prosiek 35 for. koji se ovdje predlaže.

Stavka 2. tek. br. 1. Stalna pristojba na temelju odpisa c. kr. ministarstva za bogoštovje i nastavu od 2. siečnja 1861. br. 12513. (namj. vieća br. 477.|1861.) sa 697 for. 72½ nč. na godinu.

Stavka 3. tek. br. 1. Nepredlaže se ništa s razlogah kod iste stavke kod komercijalne zaklade navedenih.

Stavka 4. tek. br. 1. Pošto je sirota Antonija Büff umrla, predlaže se za još živuću Katu Büff polovica pripomoći po vis. saboru odobrene.

Stavka 5. tek. br. 1. Posliedak u god. 1867. 257 fr.
1868. 251 fr.
1869. 40 fr.
548 fr.

Odtuda iznosi trogodišnji prosiek 182 fr. 66 nč., te se s toga okrugla svota od 180 for. za eventualne slučajeve predlaže.

*

Digitized by Google

Prilog k stavci 1. pokrića.

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah, aktivnih glavnicah i predplatah zaklade sirotinske koncem godine 1869.

Broj priloga	Naznačaj	Postotak	Obveznice, glavnice i predplate: u srebru for.	n.	u austr. vr. for.	n.	Aktivne kamate: pojedince u a. vr. for.	n.	po odbitku dohodarine for.	n.	Čisti dohodak for.	n.	Opazka
	I. **U zaračunanju kod kr. državne blagajne u Zagrebu.**												Dohodarina je odmjerena, i to: na 1. sa 16% na 2. sa 20% na 3. sa 7% koja se kod plaćanja kamatah kod blagajne uzteže.
1	U državnih obveznicah	5	—	—	35600	—	1780	—	284	86	1495	20	
2	U obveznicah narodnoga zajma	5	—	—	2000	—	100	—	20	—	80	—	
3	U razteretnicah	5	152130	—	—	—	7986	82	559	8	7427	74	
4	U privatnih obveznicah	5	—	—	138559	11½	6927	96	—	—	6927	96	
5	U privatnih obveznicah	6	—	—	24217	88	1453	7	—	—	1453	7	
	Svota I.		152130	—	200376	99½	18247	85	863	88	17383	97	
	II. **U zaračunanju kod kr. državne središnje blagajne u Budimu.**												
6	U privatnih obveznicah	6	—	—	46351	49½	2781	9	—	—	2781	9	
	Ukupno		152130	—	246728	49	21028	94	863	88	20165	6	
	K tomu blagajnički ostatak koncem prosinca 1869.	5	—	—	796	83½	39	84	—	—	39	84	
	Sveukupno		152130	—	247525	32½	21068	78	863	88	20204	90	
	U austr. vriednosti		—	—	407261	82½							

Digitized by Google

Proračun

osiečke sirotinske zaklade

za godinu 1872.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Aktivne kamate.**									
	1	U razračunanju kod kr. drž. glavne blagajne u Zagrebu	24419								
	2	U razračunanju kod kr. drž. središnje blagajne u Budimu	733	25152	25152						
2		**Razni dohodci.**									
	3	Zadocne kamate od dospjelih aktivnih kamatah		38	38						
		Ukupno		25190	25190						
		Uzporedno sa potrebom od		17596							
		Pokazuje se razpoloživi ostatak		7621							

Obrazloženje.

Stavka 1. i 2. Predlog za g. 1872. na temelju priležećeg izkaza.

Tek. br. 1. Osniva se na dnevnicih, koji se kod ovdašnje kr. državne glavne blagajne vode.

Tek. br. 2. Na temelju dnevnikah kr. državne središnje blagajne u Budimu, te se ujedno opazuje, da su u tom posljedku sadržane glavnice i kamate, koje su tečajem god. 1869. uplaćene i na ovdašnju kr. državnu glavnu blagajnu odpremljene.

Stavka 2. tek. br. 1. Posliedak u god. 1867. 60 for.
1868. 22 for.
1869. 32 for.
114 for.

Odtuda trogodišnji prosjek 38 for., koji se ovdje predlaže.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Režija.**									
		Troškovi za upravu osiečkog sirotišta i to:									
	1	Plaće činovnikah i službenikah. 1 ravnatelj 900 fr. 1 kateket 400 fr. 1 učiteljica 300 fr. 1 pazikuća i ekonom 300 fr. 1 dvorioc 120 fr. 1 dvorkinja 120 fr. 1 sluga 120 fr.	2260		2260						
	2	Nagrade i pripomoći. Stalna nagrada za liečnika 120 fr. pripomoći u slučaju bolesti 80 fr.	200		200						
	3	Štipendija vanjskih pitomacah. Za 30 vanjskih pitomacah štipendija, poprieko po 110 fr.	3300		3000	300					
	4	Nuzužitci. 1 kateketi za hranu i stan 300 fr. ekonomu za kuhano jelo i vino 239 fr. učiteljici za vino 40 fr. dvorniku za vino 12 fr. dvorkinji za vino 12 fr. slugi za vino 12 fr.	615		900		285				
	5	Dnevnice. 1 dnevničar	180			180					
	6	Pisarničke potriebštine. Za pisarničke i uredske potriebstine	200			200					
	7	Razsvietljenje i grijanje. Razsvietljenje 150 fr. Grijanje 750 fr.	900		810	90					
	8	Učevna sredstva. Učevna sredstva za pitomce i pitomice	100		300		200				
	9	Odjeća, obuća i rubenina. Odjeća, obuća i rubenina za 30 pitomacah poprieko po 50 fr.	1500		1500						
		Iznos	9255		8970	770	485				

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872.		Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872.		Predlog saborskog odbora		Zaključak sabora	
			pojedince	ukupno		više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
			forintih u austr. vriednosti								

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos	9255		8970	770	485				
	10	Pokućtvo i posteljina.									
		Pokućtvo i posteljina	100								
	11	Kućna, stolna, kuhinjska i podrumska sprava.									
		Kućna, stolna, kuhinjska i podrumska sprava	100			100					
	12	Hrana.									
		Hrana za 30 pitomacah, učiteljicu i služinčad	6500		6880		380				
	13	Pranje rubenine i posteljine.									
		Pranje rubenine i posteljine	300		500		200				
	14	Liekarije.									
		Liekarije	100		100						
	15	Uzdržavanje i čišćenje sgrade.									
		Uzdržavanje i čišćenje sgrade	200		50	150					
	16	Razni troškovi.									
		Razni troškovi	200	16755	200						
2		**Porez.**									
	1	Dohodarina i porez od kamatah privatnih obveznicah			647		647				
3		**Nagrade i pripomoći.**									
	1	Za poslovanje u interesu zaklade		134	134						
4		**Putni troškovi.**									
	1	Za preduzeta putovanja u nuždnih slučajevih		300	300						
5		Odšteta financijalne uprave za uporabu financijalne prokurature u pravnih poslovih zakladnih		280		280					
6		**Razni troškovi.**									
	1	Za namirenje biljegovnih pristojbah i inih nepredvidljivih troškovah		100	100						
		Ukupno		17569	17881	1400	1712				

Digitized by Google

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. Osniva se na proračunu odobrenom po vis. saboru za g. 1871., a naročito na obstojećih ugovorih i podatcih pruženih po zavodskom ravnateljstvu.

Ad 2. Prama potrošku god. 1870. i pošto su činovnici i službenici zavodski dovoljno dotirani, dovoljna se vidi svota od 200 for., i to najviše pogledom na to, što se od ovuda liečnik zavodski za 120 for. nagradjuje.

Ad 8. Po potrošku god. 1871. dovoljan se vidi iznos od 100 for.

Ad 10. Pošto je prva nabava god. 1870. dovršena, potrebna je samo svota za popravke, koja će sa 100 fr. dovoljno pokrita biti.

Ad 11. Kao što ad 10.

Ad 12. Po tekućoj sada ob obskrbi zavodskoj razpravi temeljita je nada, da će svota od 6500 for. dovoljna biti.

Ad 13. Kao što ad 8.

Ad 15. Kao što ad 8.

Stavka 2. tek. br. 1. Nepredlaže se ništa s razlogah navedenih kod komercijalne zaklade kod iste stavke.

Stavka 3. tek. br. 1. Buduć da se nepredpostavlja, da će u god. 1872. na ovoj stavci biti kakvih promjenah, to se predlaže svota odobrena po vis. saboru za god. 1871.

Stavka 4. tekući broj 1. Za eventualne slučajeve, naročito za nadgledanje osiečkog sirotišta, predlaže se svota od 300 for.

Stavka 5. tek. br. 1. Vidi stavku 6.—3. proračuna regnikolarne zaklade.

Stavka 6. tek. 1. Posljedak u god. 1867.	95	fr.
1868.	186	fr.
1869.	6	fr.
	287	fr.

Odtuda iznosi trogodišnji prosjek 95 for. 66 novč., te se s toga za eventualni slučaj u okrugloj svoti 100 for. predlaže.

Digitized by Google

Prilog k stavci 1. pokrića.

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah, aktivnih glavnicah i predplatah osiečke sirotinske zaklade koncem godine 1869.

Broj priloga	Naznačaj	Postotak	Obveznice, glavnice i predplate: u srebru for.	n.	u austr. vr. for.	n.	Aktivne kamate: pojedince u a. vr. for.	n.	po odbitku dohodarine for.	n.	Čisti dohodak for.	n.	Opazka
	I. **U zaračunanju kod kr. državne blagajne u Zagrebu.**												Dohodarina je odmjerena i to: na 1. i 2. sa 16% na 3. sa 20% na 4. sa 7% koja se kod izplate kamatah kod blagajne neposredno uzteže.
1	U državnih obveznicah	5	—	—	8850	—	442	50	70	80	371	70	
2	U obveznicah narodnoga zajma	5	—	—	3000	—	150	—	24	—	126	—	
3	U obveznicah lutrijskoga zajma	5	—	—	2000	—	100	—	20	—	80	—	
4	U razteretnicah	5	325390	—	—	—	17082	97	1195	81	15887	16	
5	U privatnih obveznicah	5	—	—	110723	50	5536	18	—	—	5336	18	
6	U privatnih obveznicah	6	—	—	15624	—	937	44	—	—	937	44	
7	U štedioničkih knjižicah	5	—	—	29500	—	1475	—	—	—	1475	—	
	Svota I.		325390	—	169697	50	25724	9	1310	61	24413	48	
	II. **U zaračunanju kod kr. državne središnje blagajne u Budimu.**												
8	U privatnih obveznicah	5	—	—	5095	85	254	79	—	—	254	79	
9	U privatnih obveznicah	6	—	—	7980	—	478	80	—	-	478	80	
	Svota II.		—	—	13075	85	733	59	—	—	733	59	
	K tomu blagajnički ostatak koncem prosinca 1869.	5	—	—	105	93½	5	30	—	—	5	30	
	Sveukupno		325390	—	182879	28½	26462	98	1310	61	25152	37	
	U austr. vriednosti				524528	78½							

Digitized by Google

Digitized by Google

Proračun

bolničke blagajne županije zagrebačke

za godinu 1872.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Aktivne kamate.**									
	1	Od državnih i privatnih obveznicah		5439	5439						
2		**Razni dohodci.**									
	1	Zadocne kamate od dospjelih aktivnih kamatah		80	80						
		Ukupno		5519	5519						
		Uzporedno sa potrebom od		102							
		Pokazuje se razpoloživi ostatak		5417							

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. Na temelju izkaza priležećega k stavci 1. pokrića.

Stavka 2. tek. br. 1. Posliedak bijaše u god. 1867. 63 fr.
1868. 66 fr.
1869. 114 fr.
243 fr.

Odtuda iznosi 3-godišnji prosjek 81 fr.; s toga se svota od 80 fr. predlaže.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Nagrade i pripomoći.**									
	1	Za blagajničke činovnike	12		45		33				
2		Odšteta financijalne uprave za uporabu financijalne prokurature u pravnih poslovih zakladnih	70	82		70					
3		**Porez.**									
	1	Porez i nametci od kamatah privatnih obveznicah u prilogu k stavci 1. pokrića navedenih i to: 4. i 5. sa 2110 fr. 36 nč. 10% sa			211		211				
4		**Razni troškovi.**									
		Za biljege kod dizanja kamatah, te za ine troškove		20	20						
		Ukupno		102	276	70	244				

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. Posliedak bijaše u godini 1867. 5 fr.
1868. 13 fr.
1869. 19 fr.
37 fr.

Odtuda iznosi trogodišnji prosiek 12 for. 33 nč., s toga se predlaže svota od 12 for.

Stavka 2. Vidi stavku 6.—3. proračuna regnikolarne zaklade.

Stavka 3. tek. br. 1. Nepredlaže se ništa s razlogah kod iste stavke kod proračuna komercijalne zaklade navedenih.

Stavka 4. tek. br. 1. Za eventualne slučajeve predlaže se svota od 20 for.

Digitized by Google

Prilog k stavci 1. pokrića.

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah, aktivnih glavnicah i predplatah zaklade zagrebačke županijske bolnice koncem godine 1869.

Broj priloga	Naznačaj	Postotak	Obveznice, glavnice i predplate u srebru for.	n.	Obveznice, glavnice i predplate u austr. vr. for.	n.	Aktivne kamate pojedince u a. vr. for.	n.	Aktivne kamate po odbitku dohodarine for.	n.	Čisti dohodak for.	n.	Opazka
	I. U zaračunanju kod kr. državne blagajne u Zagrebu.												Dohodarina je odmjerena, i to: na 1. sa 16% na 2. sa 20% na 3. sa 7% koja se kod realiziranja kamatah kod blagajne uzteže.
1	U državnih obveznicah	5	—	—	17750	—	887	50	142	—	745	50	
2	U obveznicah narodnoga zajma	5	—	—	2000	—	100	—	20	—	80	—	
3	U razteretnicah	5	48470	—	—	—	2544	67	178	13	2366	54	
4	U privatnih obveznicah	5	—	—	38379	$19\frac{1}{2}$	1918	96	—	—	1918	96	
5	U privatnih obveznicah	6	—	—	3190	—	191	40	—	—	191	40	
	Svota		48470	—	61319	$19\frac{1}{2}$	5642	53	340	13	5302	40	
	II. Glavnica Tomi Matačiću												
6	dozvoljena, te kr. financ. prokuraturi izručena	5	—	—	1800	—	90	—	—	—	90	—	
	Ukupno		48470	—	63119	$19\frac{1}{2}$	5732	53	340	13	5392	40	
	K tomu blagajnički ostatak koncem prosinca 1869.	5	—	—	941	$14\frac{1}{2}$	47	6	—	—	47	6	
	Sveukupno		48470	—	64060	34	5779	59	340	13	5439	46	
	U austr. vriednosti		—	—	114953	84							

Digitized by Google

Proračun

bolničke blagajne županije varaždinske

za godinu 1872.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Aktivne kamate.**									
	1	U razračunanju kod kr. drž. glavne blagajne u Zagrebu	2703								
	2	U razračunanju kod kr. drž. središnje blagajne u Budimu	328	3031	3031						
2		**Razni dohodci.**									
	1	Zadocne kamate od dospjelih aktivnih kamatah		10	10						
		Ukupno		3041	3041						
		Uzporedno sa potrebom od		80							
		Pokazuje se razpoloživi ostatak		2961							

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. i 2. Predlog se osniva na priležećem izkazu.
Tek. br. 1. Na temelju dnevnikah kr. državne glavne blagajne u Zagrebu.
Tek. br. 2. Na temelju dnevnikah kr. državne središnje blagajne u Budimu.
Stavka 2. tek. br. 1. Predlaže se svota odobrena u proračunu za god. 1871.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Nagrade i pripomoći.**									
	1	Za blagajničke činovnike	12		27		15				
2		Odšteta financijalne uprave za uporabu financijalne prokurature u pravnih poslovih zakladnih	33	45		33					
3		**Porez.**									
	1	Porez i nametci od aktivnih kamatah u prilogu k stavci 1. pokrića navedenih i to pod tekući broj: 3. od 999 fr. 58 nč. 4. 59 fr. 23 nč. 69 fr. 81 nč. 10% sa			97		97				
4		**Razni troškovi.**									
		Za namirenje biljegah kod dizanja kamatah, zatim nepredvidljive troškove		35	35						
		Ukupno		80	159	33	112				

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. Predlaže se ista svota, koja bi za god. 1871. odobrena.

Stavka 2. Vidi stavku 6.—3. proračuna regnikolarne zaklade.

Stavka 3. tek. br. 1. Nepredlaže se ništa s razlogah kod iste stavke kod proračuna komercijalne zaklade navedenih.

Stavka 4. tek. br. 1. Predlaže se ista svota kao za god. 1871

Digitized by Google

Prilog k stavci 1. pokrića.

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah, aktivnih glavnicah i predplatah zaklade varaždinske županijske bolnice koncem godine 1869.

Broj priloga	Naznačaj	Postotak	Obveznice, glavnice i predplate: u srebru for.	n.	u austr. vr. for.	n.	Aktivne kamate: pojedince u a. vr. for.	n.	po odbitku dohodarine for.	n.	Čisti dohodak for.	n.	Opazka
	I. **U zaračunanju kod kr. državne blagajne u Zagrebu.**												Dohodarina je odmjerena, i to: na 1. sa 16% na 3. sa 7% koja se kod plaćanja kamatah kod blagajne uzteže.
1	U državnih obveznicah	5	—	—	11100	—	555	—	88	80	466	20	
2	U razteretnicah	5	21950	—	—	—	1152	37	80	67	1071	70	
3	U privatnih obveznicah	5	—	—	18191	67	909	58	—	—	909	58	
4	U privatnih obveznicah	6	—	—	987	11	59	23	—	—	59	23	
	Svota		21950	—	30278	78	2676	18	169	47	2506	71	
	II. **U zaračunanju kod kralj. državne središnje blagajne u Budimu.**												
5	U privatnih obveznicah	6	—	—	5459	93	357	60	—	—	327	60	
	III.												
6	**Predplata kod hospitalarne zaklade**	5	—	—	3100	—	155	—	—	—	155	—	
	Ukupno		21950	—	38838	71	3158	78	169	47	2989	31	
	K tomu blagajnički ostatak koncem prosinca 1869.	5	—	—	826	85	41	34	—	—	41	34	
	Sveukupno		21950	—	39665	56	3200	12	169	47	3030	65	
	U austr. vriednosti				62713	6							

Digitized by Google

Proračun

bolničke blagajne županije križevačke

za godinu 1872.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Aktivne kamate.**									
	1	U zaračunanju kod kr. drž. glavne blagajne u Zagrebu	4508								
	2	U zaračunanju kod kr. drž. središnje blagajne u Budimu	101	4609	4609						
2		**Razni dohodci.**									
	1	Zadocne kamate od dospjelih aktivnih kamatah		7	7						
		Ukupno		4616	4616						
		Uzporedno sa potrebom od		91							
		Pokazuje se razpoloživi ostatak		4526							

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. i 2. Predlog se osniva na priležećem izkazu.

Tek. br. 1. Na temelju dnevnikah kr. državne glavne blagajne.

Tek. br. 2. Na temelju dnevnikah kr. državne središnje blagajne u Budimu. U izkazanom za god. 1869. posljedku sadržane su kamate i uplaćene glavnice, koje se svake četvrt godine na ovdašnju kr. državnu glavnu blagajnu odpremaju.

Stavka 2. tek. br. 1. Posljedak bijaše u god. 1867. 4 for.
1868. 3 for.
1869. 13 for.
20 for.

Odtuda iznosi trogodišnji prosjek 6 for. 66 nč., koji se ovdje u okrugloj svoti sa 7 for. predlaže.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Nagrade i pripomoći.**									
	1	Za blagajničke činovnike	5		30		25				
2		Odšteta financijalne uprave za uporabu financijalne prokurature u pravnih poslovih zakladnih	56	61		56					
3		**Porez.**									
	1	Porez i nametci od aktivnih kamatah u prilogu k stavci 1. pokrića navedenih i to pod tekući broj broj: 3. i 4. sa 1755 fr. 10%			175		175				
4		**Razni troškovi.**									
		Za namirenje biljegah kod dizanja kamatah i inih troškovah		30	30						
		Ukupno		91	235	56	200				

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. Predlog se osniva na svotah odobrenih po vis. saboru u proračunu za god. 1871.

Stavka 2. Vidi stavku 6.—3. proračuna regnikolarne zaklade.

Stavka 3. tek. br. 1. Nepredlaže se ništa s razlogah navedenih kod iste stavke kod komercijalne zaklade navedenih.

Stavka 4. tek. br. 1. Obzirom na posljedak prijašnjih godinah predlaže se za eventualne slučajeve svota od 30 for.

Digitized by Google

Prilog k stavci 1. pokrića.

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah, aktivnih glavnicah i predplatah zaklade križevačke županijske bolnice koncem godine 1869.

Broj priloga	Naznačaj	Postotak	Obveznice, glavnice i predplate				Aktivne kamate				Čisti dohodak		Opazka
			u srebru		u austr. vr.		pojedince u a. vr.		po odbitku dohodarine				
			for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	
	I. **U zaračunanju kod kr. državne blagajne u Zagrebu.**												Dohodarina je odmjerena i to: na 1. sa 16% na 3. sa 7% koja se kod dizanja kamatah kod blagajne uzteže.
1	U državnih obveznicah	5	—	—	7850	—	392	50	62	80	329	70	
2	U razteretnicah	5	46980	—	—	—	2466	45	172	65	2293	80	
3	U privatnih obveznicah	5	—	—	31761	3	1588	5	—	—	1588	5	
4	U privatnih obveznicah	6	—	—	2782	50	166	95	—	—	166	95	
5	U eskompticah	5	—	—	2600	—	130	—	—	—	130	—	
	Svota		46980	—	44993	53	4743	95	232	45	4508	50	
	II. **U zaračunanju kod kr. državne središnje blagajne u Budimu.**												
6	U privatnih obveznicah	6	—	—	1680	—	100	80	—	—	100	80	
	Svota		46980	—	46681	53	4844	80	235	45	4609	30	
	K tomu blagajnički ostatak koncem prosinca 1869.	5	—	—	7	53½	—	—	—	—	—	—	
	Sveukupno		46980	—	46681	6½	4844	75	235	45	4609	30	
	U austr. vriednosti		46980	—	96010	6½							

Digitized by Google

Proračun

zaklade Raffajeve

za godinu 1872.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872.		Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872.		Predlog saborskog odbora		Zaključak sabora	
			pojedince	ukupno		više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Aktivne kamate.**									
	a	Od hrv.-slav. razteretnicah po odbitku 7% dohodarine	557								
	b	Od privatnih obveznicah	48	605	605						
		Od blagajničkog ostatka koncem god. 1869.		13	13						
		Ukupno		618	618						
	c	Uzporedno sa potrebom od		428							
		Pokazuje se razpoloživi ostatak sa		190							

Obrazloženje.

Na stavku 1. Na temelju priležećeg izkaza.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Nagrade i podpore.**									
		Za poslovanje u interesu zaklade		11	11						
2		**Štipendija.**									
		Za dva prislušnika žup. sudbenih stolovah po 200 fr.		400	400						
3		Odšteta financijalne uprave za uporabu financijalne prokurature u pravnih poslovih zakladnih		7		7					
4		**Porez.**									
		Od kamatah privatnih obveznicah			5		5				
5		**Razni troškovi.**									
		Za nepredvidljive slučajeve		10	10						
		Ukupno		428	426	7	5				

Obrazloženje.

Na stavku 1. Na temelju odobrenoga proračuna za god. 1871.

Na stavku 2. Akoprem su ova štipendija uslied naredbe kr. namjest. vieća od 26. svibnja 1869. br. 5945. dozvoljena samo do 1. svibnja 1871., to se ipak za slučaj, da će se možda nadalje doznačiti i za godinu 1872. predlažu.

Na stavku 3. Vidi stavku 6.—3. proračuna regnikolarne zaklade.

Na stavku 4. Obzirom na naredbu kr. zemaljskoga financijalnoga ravnateljstva od 26. veljače 1871. broj 15077. ex 1870. nepredlaže se ništa.

Na stavku 5. Po odobrenom proračunu za god. 1871.

Digitized by Google

Prilog k stavci 1. pokrića.

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah, aktivnih glavnicah i predplatah zaklade Raffajeve koncem godine 1869.

Broj priloga	Naznačaj	Postotak	Obveznice, glavnice i predplate: u srebru for.	n.	Obveznice, glavnice i predplate: u austr. vr. for.	n.	Aktivne kamate: pojedince u a. vr. for.	n.	Aktivne kamate: po odbitku dohodarine for.	n.	Čisti dohodak for.	n.	Opazka
	U zaračunanju kod kr. državne glavne blagajne u Zagrebu.												Dohodarina ustanovljena 1. sa 7%, koja se odmah kod blagajne uzteže.
1	U razteretnicah	5	11400	—	—	—	598	50	41	90	556	60	
2	U privatnih obveznicah	5	—	—	966	73	48	34	—	—	48	34	
	Skupa		11400	—	966	73½	646	84	41	90	604	94	
	K tomu blagajnički ostatak koncem prosinca 1869.	5	—	—	270	79	13	54	—	—	13	54	
	Sveukupno		11400	—	1237	52½	660	38	41	90	618	48	
	U austr. vriednosti				13207	52½							

Digitized by Google

Proračun

zaklade narodnoga kazališta

za godinu 1872.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
	1	Aktivne kamate		3677	3536	141					
		Ukupno		3677	3536	141					
		Uzporediv sa na drugoj strani predloženom potrebom od		3734	3436	400	102				
		Pokazuje se manjak		57	100	259	102				
							157				

Obrazloženje.

Tek. br. 1. Aktivne kamate. Predlog osniva se na posebno u svrhu uvidjenja sveukupnih obveznicah i aktivnih glavnicah sastavljeni proračunu priležeći izkaz, u kojem je čisti dohodak u ime kamatah izračunan na iznos od 3677 for. prama proračunom za god. 1871. odobrenom pokriću sa 3536 for. većim pokrićem za 141 for., s razloga, što je imetak zaklade imenito u razteretnicah u god. 1870. narasao na 57730 for., dakle je prama god. 1869. sa 53188 for. veći za 4550 for.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
	1	Uništenje dionicah	1837		1837						
	2	Prinesci	1400		1400						
	3	Odšteta financijalne uprave za uporabu financijalne prokurature u pravnih poslovih zakladnih	42		} 80	400					
	4	Nagrade i podpore	400								
	5	Porez			91		91				
	6	Razni troškovi	17		28		11				
		Svota potrebe	3734		3436	400	102				
						298					

Obrazloženje.

Tek. br. 1. Uništenje dionicah. Za izplatu izžriebat se imajućih dionicah od 70 komadah po 26 for. 25 nč. predlaže se potreba kao i za godinu 1871. sa 1837 for.

Tek. br. 2. Prinesci. Predlaže se kao i za god. 1871. po vladinom predlogu odobrena svota od 1400 for., koja sačinjava:

a) subvenciju iz kazalištne zaklade za kazalištni repertoir od 500 for., što ju je dosele dr. Demeter za narodnu dramaturgiju iz kazalištne dotacije u ime nagrade uživao;

b) štipendije predstavljačkih pitomacah za izobraženje za predstavljačku umjetnost, zvanje i sposobnost u iznosu od 500 for.;

c) nagrada za izvorna dramatička djela iz pučkoga života crpljena, koja bi dopriniela k narodnom razvitku narodne dramaturgije, sa 400 for.

Tek. br. 3. Vidi stavku 6.—3. proračuna regnikolarne zaklade.

Tek. br. 4. Ova svota ima služiti za nagradjivanje računarskih i blagajničkih činovnikah za interese zaklade osobito zaslužnih.

Nadalje predlaže se na ovaj stupac mirovina predstavljačice Dragutine Norvegove sa 400 for. (vidi br. zem. vlade 6359. god. 1872.).

Tek. br. 5. Porez. U izkazu priležećem proračunu pod tek. br. 2. izračunani kamatni dohodak ukupno sa 858 for. 58 nč. od privatnih obveznicah nije podvršen plaćanju poreza, glasom naredbe kr. zem. financijalnog ravnateljstva od 26. veljače 1871. br. 15077. iz god. 1870. i kr. zem. vlade od 23. ožujka 1871. br. 2205; zato se za god. 1872. ništa nepredlaže.

Tek. br. 6. Razni troškovi. Uspjeh bijaše godine

1868.	9 for.	31 nč.
1869.	38 for.	84 nč.
1870.	3 for.	80 nč.
ukupno	51 for.	95 nč.

Odtuda proizlazi trogodišnja popriečna svota od 17 for., koja je kao potreba za god. 1872. predložena.

Digitized by Google

R. b. 742. ex 1871.

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah, aktivnih glavnicah i predplatah zaklade narodnoga kazališta koncem godine 1872.

Broj priloga	Naznačaj	Postotak	Obveznice, glavnice i predplate: u srebru for.	n.	Obveznice, glavnice i predplate: u austr. vr. for.	n.	Aktivne kamate: pojedince u a. vr. for.	n.	Aktivne kamate: po odbitku dohodarine for.	n.	Čisti dohodak for.	n.	Opazka
1	U razteretnicah	5	57730	—	—	—	3030	82½	212	15½	2818	67	Dohodarina od razteretnicah po 7%, uzteže se odmah kod realiziranja kamatah, zato je ovdje izmetnut čisti dohodak.
2	U privatnih obveznicah	5	—	—	12109	15	605	45	—	—	605	45	
3	U privatnih obveznicah	6	—	—	4218	90	253	13	—	—	253	13	
4	U dionicah narodnoga doma		250	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
5	U dionicah narodnoga kazališta		100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	K tomu ostatak koncem god. 1870. u gotovom		—	—	1407	55½	—	—	—	—	—	—	
	Ukupno		58080	—	17735	60½	3889	40½	212	15½	3677	25	
					78702	10½							

Proračun

zaklade zemaljske kulture

za godinu 1872.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872.		Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872.		Predlog saborskog odbora		Zaključak sabora	
			pojedince	ukupno		više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
	1	Aktivne kamate	769		708	61					
	2	Zakupnine			555		555				
	3	Globe	27		35		8				
		Svota pokrića	796		1298	61	563				
		Uzporediv potreboći na drugoj strani proračuna sa	92		14		78				
						78	502				
		Pokazuje se višak od	704		1284		580				

Obrazloženje.

Tek. br. 1. Aktivne kamate. Predlog se osniva na priležećem proračunu za god. 1872. izkaz označenjem stanja glavnicah koncem god. 1870., koje sačinjavaju imetak zaklade u razteretnicah sa 15040 for. i u privatnih obveznicah sa 692 for. 95 nč.

Imetak u razteretnicah prama god. 1869. sa 13740 for. veći je za 1300 fr., dočim je u privatnih obveznicah god. 1869. iznašao 748 fr. 84 nč., u početku pako t. j. u kolovozu 1867. 800 fr., od kojih je već odplaćeno u 8 ratah 107 for. 5 nč., ter sad sastoji u iznosu od 692 fr. 95 nč. Predlog je dakle za g. 1872. veći za 61 for. s toga, što je glavnica u razteretnicah veća, a u privatnih obveznicah manja.

Tek. br. 2. Zakupnine. Pošto glasom §. 15. zakona o lovu od 29. prosinca 1870. (zak. čl. XVIII. 1870.) dohod od lovištah u obćinske blagajne ulazi, nemože se na ovu stavku u buduće ništa više preliminirati.

Tek. br. 3. Globe. Za pokriće uzeta je dvogodišnja popriečna svota sa 27 for., manja prama proračunu za god. 1871. za 8 fr. zato, što je uspjeh iznašao u god. 1868. 26 fr.
u god. 1869. 28 fr.
u god. 1870. — fr.
ukupno 54 fr., odkuda i dolaze 27 fr.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
	1	Porez	4		4						
	2	Nagrade	10		10						
	3	Putni troškovi i dnevnice	70			70					
	4	Odšteta financijalne uprave za uporabu financijalne prokurature u pravnih poslovih zakladnih	8			8					
		Svota potreboće	92		14	78					

Obrazloženje.

Tek. br. 1. Porez. Zaklada zemaljske gojitbe nije prosta od plaćanja dohodarine, s toga je kr. zem. financ. ravnateljstvo pod 26. veljače 1871. br. 15077. iz god. 1870. odlučilo, da pomenuta zaklada od kamatah privatnih obveznicah, označenih u izkazu proračuna priležećem ima platiti porez za g. 1869. u iznosu od 3 fr. 76 nč., dočim su sve ostale zaklade od plaćanja poreza oproštene. (Videat kr. zem. vlade od 23. ožujka 1871., br. 2205.) Predlog sa 4 fr. odgovara odobrenomu proračunu za god. 1871. i računanju poreza po 10% od kamatah u izkazu dolazećih sa 34 for. 65 nč. na iznos od 3 fr. 46 nč.

Tek. br. 2. Predlaže se iznos odobren za god. 1871.

Tek. br. 3. Putni troškovi i dnevnice. Premda u prijašnjih godinah kod ove stavke uspjeha nije bilo, to je ipak u god. 1870. povjerenikom prisustvovavšim kod državnih izpitah iz šumarstva iznos od 69 for. 80 nč. za god. 1868. i 1870. izplaćen. Za slučaj potrebe predlaže se 70 for. za god. 1872.

Tek. br. 4. Vidi stavku 6.—3. proračuna regnikolarne zaklade.

Digitized by Google

R. b. 742. ex 1871.

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah, aktivnih glavnicah i predplatah zaklade zemaljske kulture koncem godine 1872.

Broj priloga	Naznačaj	Postotak	Obveznice, glavnice i predplate				Aktivne kamate				Čisti dohodak		Opazka
			u srebru		u austr. vr.		pojedince u a. vr.		po odbitku dohodarine				
			for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	
1	U razteretnicah	5	15040	—	—	—	789	60	55	27	734	33	Na 1. Dohodarina od razteretnicah po 7% uzteže se odmah kod državne glavne blagajne kod realiziranja kamatah, te se ovdje samo čisti dohodak stavlja.
2	U privatnih obveznicah	5	—	—	692	95	34	65	—	—	34	65	
	K tomu ostatak koncem prosinca god. 1870. u gotovom		—	—	462	$\frac{1}{2}$ 80	—	—	—	—	—	—	
	Ukupno		15040	—	1155	$\frac{1}{2}$ 75	824	25	55	27	768	98	
					16947	$\frac{1}{2}$ 75							

Digitized by Google

Proračun

zaklade stradajućih Prelošćice i savskoga prekopa

za godinu 1872.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
	1	Aktivne kamate od privatnih obveznicah i razteretnicah polag priležećeg izkaza		1183	1099	84					
	2	Zavlačne kamate		11	9	2					
	3	Razni prijetci od prodanih knjižicah		14	12	2					
		Ukupno		1208	1120	88					
		Po odbitku na drugoj strani proračunane potrieboće sa		37	17	20					
		Pokazuje se višak sa		1171	1103	68					

Obrazloženje.

Na tek. br. 1. Predlog osniva se na priležećem izkazu glavnicah koncem god. 1870.
Na tek. br. 2. Posliedak sastoji i to:

god. 1868.	11 fr.	35	nč.
god. 1869.	6 fr.	4½	nč.
god. 1870.	14 fr.	39	nč.
Ukupno	31 fr.	78½	nč.

Trogodišnji prosjek iznaša dakle 10 fr. 59 nč., koji se za pokriće predlaže u okruglom iznosu od 11 fr.
Na tek. br. 3. Posliedak sastoji se, i to:

god. 1868.	11 fr.	40	nč.
god. 1869.	11 fr.	40	nč.
god. 1870.	17 fr.	70	nč.
Ukupno	40 fr.	50	nč.

Trogodišnji prosjek iznaša dakle 13 fr. 50 nč., koji se za pokriće predlaže u okruglom iznosu od 14 fr.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
	1	Nagrade		17	17						
	2	Odšteta financijalne uprave za uporabu financijalne prokurature u pravnih poslovih zakladnih		20		20					
		Ukupno		37	17	20					

Obrazloženje.

Na stavku 1. Činovnikom dozvoljavaju se za obavljanje poslovah raznih zakladah primjerene nagrade, u koju se svrhu po dosadanjem izkustvu za ovu zakladu iznosak od 17 for. za pokriće predlaže.

Na stavku 2. Vidi stavku 6.—3. proračuna regnikolarne zaklade.

Digitized by Google

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah, aktivnih glavnicah i predplatah zaklade za stradajuće Prelošćice i savskoga prekopa koncem godine 1872.

Broj priloga	Naznačaj	Postotak	Obveznice, glavnice i predplate: u srebru for.	n.	Obveznice, glavnice i predplate: u austr. vr. for.	n.	Aktivne kamate: pojedince u a. vr. for.	n.	Aktivne kamate: po odbitku dohodarine for.	n.	Čisti dohodak for.	n.	Opazka
	U privatnih obveznicah:												
1	Uz odplatu u godišnjih rokovih	3	24363	22	—	—	730	89	—	—	730	89	Na tekući br. 1. Koncem god. 1870. obstojale su privatne obveznice u 27180 f. — n. na to je do konca prosinca 1870. uplaćeno 2816 f. 78 n. preostalo je dakle 24363 f. 22 n. Kamate plaćaju se po 3%, a anuiteti po 3% ove zadnje na odplatu obveznicah, i buduć da su već u glavnicah sadržane, nemogu se uzeti kao posebni dohodak.
2	K tome blagajnički ostatak koncem mjeseca prosinca god. 1870.		35	53½	—	—	—	—	—	—	—	—	
3	U razteretnicah preložko-savskoga prekopa	5	—	—	9250	—	485	62	33	99	451	63	Na tekući br. 3. Dohodarina od razteretnicah po 7% uzteže se odmah kod realiziranja kamatah, te se ovdje samo čisti dohodak preliminira.
	K tome blagajnički ostatak zaklade preložko-savskoga prekopa koncem mjeseca prosinca god. 1870.		225	40½	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Ukupno		24624	16	9240	—	1216	51	33	99	1182	52	
	Skupa u austr. vriednosti		34336	66									

Digitized by Google

Proračun

komasirane zaklade za dobrotvorne svrhe

za godinu 1872.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Aktivne kamate.**									
		Polag priležećega izkaza		1701	969	732					
		Ukupno		1701	969	732					
		Po odbitku na drugoj strani predložene potreboće od		29	16	13					
		Pokazuje se višak od		1672	953	719					

Obrazloženje.

Na tek. br. 1. Više zato, što je zaklada Haulikova naredbom vis. kr. zemaljske vlade od 22. travnja 1871. br. 2681. s ovom zakladom spojena.

Predlog osniva se na priležećem izkazu glavnicah koncem godine 1870. dotično glede spojene zaklade Haulikove koncem mjeseca travnja 1872.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		Odšteta financijalne uprave za uporabu financijalne prokurature u pravnih poslovih zakladnih		19		19					
2		Nagrade za činovnike u zakladnom interesu poslovavših		10	10						
3		Porez			6		6				
		Ukupno		29	16	19	6				

Obrazloženje.

Na tek. br. 1. Vidi stavku 6.—3. proračuna regnikolarne zaklade.

Na tek. br. 2. Svota g. 1871. na stavku „razni troškovi“ dozvoljena, koja je pravilnije za nagradu, zakladu rukovodećih činovnikah služila, umetnuta je sada na pravu svoju stavku.

Na tek. br. 3. Buduć da je ova zaklada uslied naredbe kr. zemaljskog financijalnog ravnateljstva od 16. veljače 1871. br. 15067.|1870. (namj. vieća br. 2205. od 23. ožujka 1871.) od plaćanja dohodarine prosta, to se za god. 1872. ništa nepredlaže.

Digitized by Google

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah, aktivnih glavnicah i predplatah zaklade komasirane za dobrotvorne svrhe i Haulikove koncem godine 1872.

Broj priloga	Naznačaj	Postotak	Obveznice, glavnice i predplate: u srebru for.	n.	Obveznice, glavnice i predplate: u austr. vr. for.	n.	Aktivne kamate: pojedince u a. vr. for.	n.	Aktivne kamate: po odbitku dohodarine for.	n.	Čisti dohodak for.	n.	Opazka
1	U razteretnicah		18040	—	—	—	947	10	66	29	880	81	Na tek. br. 1., 2, 6. i 7. Dohodarina iznaša 7% od razteretnica i 16% od državnih obveznicah, koja se odmah kod realiziranja kamatah uzteže. Na tek. br. 4. Dionice narodnog kazališta nenose nikakovih kamatah. Komasirana zaklada za dobrotvorne svrhe sastoji: a) iz dobrovoljačke zaklade, b) iz zaklade bratovština, c) " " nahodničke, d) " " Budićeve, e) " " ludničke, f) " " sliepacah, g) " " niemogluhih i h) " " Haulikove, koja je naredbom visoke kr. zemaljske vlade od 22. travnja 1871. br. 2681. s komasiranom zakladom za dobrotvorne svrhe spojena.
2	U državnih obveznicah		—	—	650	—	32	50	5	20	27	30	
3	U privatnih obveznicah	5	—	—	1200	—	60	—	—	—	60	—	
4	U dionicah narodnoga kazališta		25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
5	K tomu ostatak koncem mjeseca prosinca god. 1870. u gotovom		—	—	490	90	—	—	—	—	—	—	
6	U razteretnicah Haulikove zaklade		9380	—	—	—	492	45	34	47	457	98	
7	U državnih obveznicah Haulikove zaklade		—	—	6540	—	327	—	52	32	274	68	
8	K tomu zaostatak koncem mjeseca travnja godine 1870. u gotovom		—	—	1	—	-	—	—	—	—	—	
	Ukupno		27445	—	8881	90	1859	5	158	28	1700	77	
					36326	90							

Proračun

zaklade jamničke kiselice

za godinu 1872.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Najmovina i zakupnina.**									
		Za jamničku kiselicu i k ovoj spadajuća stanja i zemljišta		1300	1300						
2		**Aktivne kamate.**									
	a	Od hrv.-slav. razteretnicah po odbitku 7% dohodarine	604								
	b	Od obveznice sjedinjenog drž. duga po odbitku od 16% dohodarine	21								
	c	Od uložnice eskomptne banke	15								
	d	Od privatnih obveznicah po 6% kamatah	69								
	e	Od privatnih obveznicah po 5% kamatah	6	715	715						
3		**Razni dohodci.**									
		Za prodano srebro		4	4						
		Ukupno		2019	2019						
		Ako se uzporedi sa potrebom od		2019							
		Nepreostaje ništa									

Obrazloženje.

Na stavku 1. Akoprem naredbom kralj. zemaljske vlade od 29. siečnja 1869. br. 1036. za dvie godine sklopljeni ugovor koncem prosinca 1870. jur iztekao jest, to se ipak u pomanjkanju drugih podatakah predlaže svota odobrena za god. 1871.

Na stavku 2. Na temelju priležećega izkaza.

Na stavku 3. Na temelju odobrenoga proračuna za god. 1871.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		Odšteta financijalne uprave za uporabu financijalne prokurature u pravnih poslovih zakladnih		5		5					
2		**Putni troškovi.** Za putovanje u interesu zaklade		40	40						
3		**Nagrade i pripomoći.** Za poslovanje u interesu zaklade		3	3						
4		**Porez.** Dohodarina i porez od kamatah privatnih obveznicah naznačenih pod 2. d) i e) pokrića			8		8				
5		**Pasivni dugovi.** U ime dione odplate od 40.419 for. pozajmljene iz hospitalarne zaklade za sagradjenje nekih zdanjah u jamničkoj kiselici		776	768	8					
6		**Uzdržavanje sgradah.** Nasadah, drvoredah i pokućnog inventara		1195	1200		5				
		Ukupno		2019	2019	13	13				

Obrazloženje.

Na stavku 1. Vidi stavku 6.—3. proračuna regnikolarne zaklade.

Na stavku 2., 3. i 6. Kao za god. 1871.

Na stavku 4. Obzirom na naredbu kr. financ. zem. ravnateljstva od 26. veljače 1871. br. 15077. nepredlaže se ništa.

Na stavku 5. Predlaže se čisti preostali dohodak po odbitku potrebe.

Digitized by Google

Priloga II. pokrića.

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah, aktivnih glavnicah i predplatah zaklade za jamničku kiselicu koncem godine 1869.

Broj priloga	Naznačaj	Postotak	Obveznice, glavnice i predplate: u srebru for.	n.	u austr. vr. for.	n.	Aktivne kamate: pojedince u a. vr. for.	n.	po odbitku dohodarine for.	n.	Čisti dohodak for.	n.	Opazka
1	Hrvatsko-slavonske razteretnice	5	12370	—	—	—	649	42	45	45	603	97	Dohodarina odmjerena je, i to: na 1. sa 7%, na 2. sa 16%, koja se odmah prigodom realiziranja kamatah kod blagajne uzteže.
2	Obveznica sjedinjenog državnog duga	5	—	—	500	—	25	—	4	—	21	—	
3	Uložnica eskomptne banke	5	—	—	300	—	15	—	—	—	15	—	
4	Privatne obveznice po	5	—	—	1149	75	68	99	—	—	68	99	
5	Privatne obveznice po	5	—	—	122	50	6	12	—	—	6	12	
	Ukupno		12370	—	2072	25	764	53	49	45	715	8	
					15060	75							

Digitized by Google

Proračun

zaklade odbora za realnu vjeresiju

za godinu 1872.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		Aktivne kamate i odplate glavnicah:									
	1	6% kamate od hipotekarnih zajmovah	18479		18802		323				
	2	Odplaćene glavnične rate i glavnice									
	3	6% zavlačne kamate	470	18949	464	6					
2		Razni dohodci		5	5						
		Ukupno		18954	19271	6	323				
							317				
		Uzporedivši sa potrebom od		12530							
		Pokazuje se razpoloživi ostatak sa		6434							

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. i 2. Za obrazloženje predloga navadja se sliedeće:

Zaklada odbora za realnu vjeresiju ustrojena bi iz kredita primljenoga od narodne banke u Beču u iznosu od 200.000 for.
koja glavnica bijaše uz plaćanje 6% kamatah i 2½% odplate kod raznih dužnikah hipotekarno uložena. Od ovoga pozajmljenoga kredita plaća odborna zaklada narodnoj banki 4% u ime kamatah, a 2½% u ime odplate glavnice, dočim dobitak 2% imovinu odborne zaklade sačinjava.

Uslied toga postigla je odborna zaklada koncem g. 1870. imovinu u glavnicah od 41.000 for.
što ukupno čini 241.000 for.
ako se odtuda odbiju do konca prosinca 1870. jur povraćene glavnice sa 23.600 for.
preostaje koncem godine 1870. uložena glavnica sa 217.400 for.
i to u glavnicah iz pozajmljenoga kredita od narodne banke 176.400 for., zatim iz glavnicah odborne zaklade 41.000 for. Odtuda iznose godišnje odplate (anuitete) i to u ime kamatah 6%, a u ime odplate glavnice 2½%, ukupno 8½% — 18.479 for., koja se svota za godinu 1872. predlaže.

Manjak naprama proračunu za g. 1871. sa 323 for. proizlazi odtuda, što su tečajem g. 1870. nekoje glavnice u cieloj svoti povraćene, te s toga odpadaju kamate.

Tek. br. 3. Predlog osniva se na trogodišnji prosjek u okrugloj svoti.

Stavka 2. Predlog po trogodišnjem prosjeku.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		Odšteta financijalne uprave za uporabu financijalne prokurature u pravnih poslovih zakladnih		21		21					
2		Nagrade		1000	1000						
3		Uredske i pisarničke potrebštine		33	33						
4		Pasivne kamate i odplate glavnicah poveljenoj narodnoj banki i to:									
	1	Glavnične rate									
	2	4% kamate od pozajmljene glavnice		11466	12000		534				
		Skupa		12520	13033	21	534				
							513				

Obrazloženje.

Stavka 1. Vidi stavku 6.—3. proračuna regnikolarne zaklade.

Stavka 2. Predlog polag posljedka prediducih godinah s obzirom na odobreni proračun za god. 1871.

Stavka 3. Sistemizirani paušal iznosi na godinu 28 for.
a za eventualne troškove predlaže se jošte 5 for.
Skupa 33 for.

Stavka 4. Obzirom na obrazloženje pod stavkom 1. pokrića predlažu se za odplatu bankovne glavnice u iznosu od 176.400 for. u ime 4% kamatah i $2\frac{1}{2}$% odplate (anuitete) dakle $6\frac{1}{2}$% sa 11.466.

Digitized by Google

Prilog 4.

Visoki sabore!

Izaslani saborski odbor u svrhu pretresivanja ovogodišnjega zemaljskoga proračuna, nastavno k izvješću o samu proračunu, podnaša ovim izvješće i o drugih predmetih, kako sliedi:

A.

Glede predmetah po vis. saboru na ovaj odbor za riešenje upućenih:

Podnesak kr. zemaljske vlade od 5. srpnja t. g. br. 8153., sabor. br. 72. — pod 1/. o traženu indemnitetu za troškove u tekućoj godini, predlaže se vis. saboru na uloženje medju saborske spise, jer je riešen i o njem se shodan predlog stavlja u izvješću proračunskom.

B.

Glede predmetah, koje je saborski peticionalni odbor ovomu odboru na porabu i odnosno riešenje ustupio, i to:

Molbenice podvornikah i službenikah kod kr. stola sedmorice i banskoga stola, zatim podvornikah i službenikah, ter uzničkih nadzornikah i stražarah kod kr. žup. sudb. stolovah u Zagrebu, Varaždinu, Križevcih, Rieci, Osieku i Vukovaru — sab. br. 88., zatim 19., 30., 32., 33., 34., 41., 61., 70., 69. i 96. pod 2/—12/; nadalje molbenica pedela pravoslovne akademije Franje Bublića, sab. broj 80. pod 13/, svih molećih za povišenje plaće, — kao i molbenica učiteljskoga sbora gimnazije varaždinske, molećeg za povišenje i uredjenje plaće učiteljah na srednjih učilištih, sab. br. 100. pod 14/, predlaže odbor, dati jih uložiti medju saborske spise, jer su uvažene i o njih je u izvješću proračunskom predlog jur učinjen.

Molbenice pako:

Zastupstva slob. i kr. grada Osieka, za godišnju pripomoć u svrhu uzdržavanja gradske realke, kao i da se novo zdanje za kr. gimnaziju i gradsku realku zemaljskim troškom gradi — sab. br. 28., zatim Petra Findrika, nadzornika uzničkih stražarah — sab. br. 82.,

pandurah županije varaždinske — sab. br. 87.,

stražarskog osoblja zemaljske kaznione lepoglavske — sab. br. 90.,

Ivana Pristolca, poslužitelja kod gradjevnoga odsjeka zem. vlade — sab. br. 112.,

Vatroslava Peroka, blagajnika žup. zagrebačke — sab. br. 113.,

Mije Rasta, kot. pisara, u ime sviuh kot. pisarah županije križevačke — sab. br. 116.,

Ivana Čavličara, njemačkoga propovjednika u Varaždinu — sab. br. 117.,

Žup. kot. pisarah žup. požežke, — sab. br. 116., svih za povišenje dotične plaće; napokon molbenica Marije Jambrišak, odobrene učiteljice za glavne učione, a sad slušateljice na pedagogiju u Beču, moleće, da joj kr. zem. vlada podieli trogodišnji štipendij u svrhu njezina učiteljskoga usavršivanja — odbor ovaj prigodom razpravljanja o proračunu nije mogao uvažiti, već je odlučio ter ujedno i povratio sve te molbenice kratkim putem, kako ih je dobio, peticionalnomu odboru, da ih ovaj redovito u pretres uzme i o njih vis. saboru predlog stavi; pa se visoki sabor umoljava, da to do znanja uzeti izvoli.

Napokon glede molbenice Franje Klaića, ravnatelja kr. preparandije i gradskih učionah u Zagrebu, sab. br. 67. pod 16/, takodjer molbenim odborom amo ustupljene, odbor ovaj, pošto ju u samom proračunu uvažiti nije mogao iz razloga, da ravnateljstvo kr. preparandije nije spojeno službom ravnatelja gradskih učionah, to predlaže, neka bi vis. sabor zaključiti izvolio:

Molbenicu ovu izručiti kr. zem. vladi, da ju uvaži u pogledu zamoljene nagrade za ravnateljevanje moliteljevo na kr. preparandiji kroz prošlih 11 godinah, na koliko molitelj možda nagrade dobivao nije; a glede odmjere stalne plaće ravnatelju kr. preparandije, da kr. zem. vlada obzir uzme prigodom preustrojenja preparandije u zemlji.

Zapisnik ob ovom djelovanju odbora priloži izvješću proračunskomu.

U Zagrebu, 8. kolovoza 1872.

Smaić v. r., predsjednik.	J. Muzler v. r., izvjestitelj odbora.

Prilog 5.

Zapisnik

držane sjednice saborskog odbora za troškove saborske dne 24. srpnja 1872., pod predsjedničtvom g. Petra Horvatha, u prisutnosti sliedećih članovah, i to: gg. Lacka Kiša, Mirka Kršnjavija, Gjure Crnadka, Dragutina Pusta i Benjamina Kraljevića.

1. Odstupljena po visokom saboru, zaključkom od 5. srpnja t. g. br. 62., molbenica Ignjata Horvatha, saborskoga podvornika, za povećanje plaće bi u pretres uzeta —

te je odlučeno, da se obzirom na vladajuću skupoću, nemanje što rečeni poslužitelj revno službuje, te i osim saborskih poslovah i kod visoke vlade se za službovanje upotriebljuje, isto tako, što su podvornici kod visoke vlade sa plaćom od 350 for. i 400 for. postavljeni, da se prerečenomu podvorniku plaća 300 for. na 400 for. povisi, i on u kategoriju podvornikah visoke vlade I. reda stavi, te oto visokom odobrenju sabora predlaže.

2. Pročitana bijaše molbenica Franje Drugovića, poslužitelja saborskoga, koju je visoki sabor pod 17. srpnjem t. g. u sjednici XI. na ovaj odbor uputio i kojom prositelj moli podporu.

Digitized by Google

Pošto se u molbenici uvidja, da prositelj već od godine 1861. pak sve do sada kod vis. saborah uz dnevnice točno i marljivo službuje, a osim toga mu je sirošno i kukavno obiteljsko stanje, te pošto mu je dnevnica na dan samo sa 70 nvč. odmjerena, a neizmjerna skupoća vlada, napokon što isti za vrieme, kada se nesaboriše od ove strane nikakove blagodati neuživa, niti se može za stalno čemu drugomu posvetiti, za da si živ ljenje osigura, to je odbor ovaj odlučio predložiti vis. saboru, da izvoli zaključiti, da se prerečenom poslužitelju sada za uvjek podpora od 50 for. podieli.

3. Visoki sabor je iz VI. saborske sjednice ovom odboru naložio, da sa brzopisci kao i sa tiskari, s ovimi posljednjimi u pogledu tiskanja saborskih spisah, ugovor sastavi.

Usljed toga učinjen je ugovor sa brzopiscem g. profesorom Magdićem, koji se obvezuje pod cienu od 12 for. na dan za vrieme trajanja saborskoga zasjedanja taj posao za sabor ovaj obavljati; ugovor ovaj se visokomu saboru za odobrenje predlaže.

Po gore napomenutom vis. saborskom nalogu pozvao je odbor glede tiskanja saborskih spisah sve ovdašnje tiskarne, da svoje ponude učine, koje su i od svih učinjene, te poslje kako je odbor ote ponude u pretres uzeo, pronašao je, da je tiskarna Hartmánova najpovoljnije uvjete stavila, te je s njome i ugovor sklopljen, koji se vis. saboru za odobrenje predlaže.

4. Odbor ovaj se je pobrinuo, da glede korekture saborskih dnevnikah i inih spisah shodna vis. saboru predložiti uzmogne, te se je stavio u sporazumljenje sa gg. Ivanom Vardijanom, J. E. Tomićem, Verbanićem i Lopašićem, te utanačio, da bi oni otaj posao obavljali uz nagradu po 5 for. od jednoga tiskanoga arka, i u tome pravcu je s njimi ugovor sklopio, koji vis. saboru odobrenja radi podnaša.

Zapisnik zaključen.

Petar Horvath v. r.,
predsjednik financijalnoga odbora.

Kraljević v. r.,
izvjestitelj.

Prilog 6.

Zapisnik

od 1. kolovoza 1872., o sjednici peticionalnoga odbora, pod predsjedničtvom podpredsjednika, presvietloga gosp. Bartola viteza Smaića.

Prisutni: Joso Muzler, izvjestitelj odbora: zatim članovi odbora gg. dr. Brlić Ignjatija, Kraljević Miroslav, Joanović Branko, Krcivoj Julio, Miškatović Josip, Mrazović Matija, Jagić Ivan, Somogji Viktor.

Predmeti:

1.

Br. 3. sab. Predstavka županije varaždinske od 3. lipnja t. g. br. 1721. za izposlovanje, da se g. 1865. započeta, nu s opornosti štajerskih žiteljah nedovršena reambulacija medje izmedju kraljevine Hrvatske i vojvodine Štajerske što prije nastavi i preduzme.

Iz predstavke ove, kao i iz njezina priioga, predstavke na ime županije varaždinske na kr. zem. vladu pod 12. lipnja 1871. br. 1320. upravljene, proizlazi, da je u tom pitanju bilo već priegovorah izmedju hrvatske naše vlade i c. kr. ministarstva unutarnjih djelah u Beču, — i pošto je rad važnosti predmeta potrebno, da se odbor ovaj točno uputi o tih priegovorih, kao i o stanju, u kom se stvar sad nalazi, odbor predlaže:

neka bi vis. sabor kr. zem. vladu pozvati izvolio, da ona spise o priegovorih sa ces. i kr. ministarstvom nutarnjih djelah u Beču, u pogledu reambulacije medjah izmedju kraljevine Hrvatske i vojvodine Štajerske što prije vis. tomu saboru predloži.

2.

Br. 17. sab. Predstavka županije riečke od 16. rujna 1871. br. 2081., da se od zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga ministarstva komunikacijah izposluje pripomoć za dogradjenje preložene ceste Karoline i ceste od Crnogluga do Prezida.

S razloga, da saborski odbor za narodno gospodarstvo jošte nije postojao onda, kad je predmet ovaj po vis. saboru upućen na odbor molbeni, a odbor ovaj predpostavlja, da bi vis. sabor predmet po svojoj naravi uputio bio na odbor onaj, kad bi već onda izabran bio, ustupio je odbor ovaj rečenu predstavku županije riečke radi prešnosti njezine odboru narodno-gospodarstvenomu: — ter odbor vis. sabor umoljava, da taj postupak odborov odobriti i na znanje uzeti izvoli.

3.

Predstavke i to:

a) br. 18. sab. obćinstva županije riečke od 8. veljače t. g. br. 13.;

b) br. 27. sab. municipija Bakra od 20. studenoga 1881. br. 12.;

c) br. 36. sab. županije križevačke od 2. listopada 1871. br. 37.;

d) br. 38. sab. županije riečke od 2. siečnja 1871. čl. 39.;

e) br. 39. sab. županije požežke od 4. rujna 1871. br. 1230.;

radi preinačenja nekojih ustanovah obranbenoga zakona.

Pošto predmet ovaj po svojoj naravi spada na saborski odbor za pripravu zakonskih osnovah, odnosno

Digitized by Google

njegovu pododboru administrativnomu, predlaže se vis. saboru:

da se sve te rečene predstavke na rečeni zakonski odbor upute.

4.

Molbenice i to:

a) sab. br. 28. zastupstva sl. i kr. grada Osieka za godišnju pripomoć u svrhu uzdržavanja gradske realke kao i da se sgrada kr. gimnazije i gradske realke novo sagradi iz zemaljskih sredstvah;

b) sab. br. 67. Franje Klaića, ravnatelja kr. preparandije i gradskih učionah u Zagrebu, da mu se za 11 godišnje ravnateljevanje na preparandiji dade nagrada, i da se ravnatelju preparandije odmjeri stalna godišnja plaća; zatim:

c) sab. br. 19.
ć) „ „ 30.
č) „ „ 32.
d) „ „ 33.
e) „ „ 34.
f) „ „ 51.
g) „ „ 61.
h) „ „ 69.
i) „ „ 70.
j) „ „ 96.
k) „ „ 88.

} podvornikah i službenikah, ter uzničkih nadzornikah i stražarah kod kr. žup. sudb. stolovah, te podvornikah i službenikah kod kr. stola sedmorice i kr. banskoga stola;

onda

l) sab. br. 80. Franje Bublića, pedela na kr. pravoslovnoj akademiji;

m) sab. br. 82. Petra Findrika, nadzornika uzničkih stražarah;

n) sab. br. 87. pandurah županije varaždinske:

o) sab. br. 90. stražarskoga osoblja zem. kaznione lepoglavske;

p) sab. br. 112. Ivana Pristolca, poslužitelja kod gradjevnoga odsjeka kr. zem. vlade;

r) sab. br. 113. Vatroslava Peroka, blagajnika županije zagrebačke;

s) sab. br. 116. Mije Rasta, kot. pisara moslavačkoga, u ime svih kotarskih pisarah županije križevačke;

š) sab. br. 117. Ivana Čavličara, njemačkoga propovjednika u Varaždinu;

t) sab. br. 119. kotarskih pisarah županije požežke;

svih molećih za povišenje godišnje plaće;

u) sab. br. 100. učiteljskoga sbora gimnazije varaždinske, za povišenje i uredjenje plaće učiteljah na srednjih učilištih u Hrvatskoj i Slavoniji;

v) sab. br. 121. Marije Jambrišak, odobrene učiteljice za glavne učione, a sad slušateljice na pedagodiju u Beču, da joj se u svrhu učiteljskoga usavršivanja podieli trogodišnji štipendij.

Sve ove molbenice iz razloga, što zasiecaju baš u samo novčano pitanje ovogodišnjega zemaljskoga proračuna, koji na to izabrani saborski odbor upravo pretresa i razpravlja, pa jer bi postupak i duže trajao, kad bi se molbenice ove po vis. saboru tek na onaj odbor uputile, usudio se je odbor ovaj molbeni sve te rečene molbenice kratkim putem i neposredno ustupiti i predati saborskomu odboru za proračun na porabu i odnosno uvaženje te razpravu, a vis. sabor se umoljava, da bi taj postupak odobriti i do znanja uzeti izvolio.

5.

Molbenice i to:

a) sab. br. 24. Regine Škrinjarić, sirote nadzornika financijalne straže u Zagrebu, moleći novčanu podporu;

b) sab. br. 48. Ljubice udove Pucz iz Podotočja. moleće za godišnju milostinju.

Odbor ovaj predlaže, da se obe ove molbenice upute kr. zem. vladi na dalnje uredovanje.

6.

Molbenica: sab. br. 83. družtvo u podporu ubogih slušateljah pravah na pravoslovnoj akademiji zagrebačkoj moli, da mu se iz zemaljskih sredstvah dozvoli novčana pripomoć za umnoženje družtvene glavnice.

Uzimajuć u obzir s jedne strane vladajuću skupoću i u zemlji slabo financijalno stanje pojedinacah, koje siromašnijim slušateljem pravah ili nauke kadgod onemogućuje, ili barem otegoćuje; a s druge strane pogledom na plemenitu i dobrotvornu svrhu rečenoga družtva baš po siromašne slušatelje pravah, odbor vis. saboru predlaže:

neka bi se molbenica ova kr. zem. vladi preporučno na uvaženje izručila.

7.

Molbenica (tegoba) učiteljah belovarske županije, da jim se godišnja plaća poboljša, te materijalno stanje izjednači s onim učiteljah u gradjanskoj Hrvatskoj — sab. br. 102.

Predmet ovaj spada u administrativnu struku kralj. zem. vlade, na koju se i odputiti imade; nu jer su razlozi u toj molbenici tako važni i toli prešni, kao za samo učiteljsko osoblje županije belovarske, tako osobito još i po napredak povjerene jim školske mladeži glede uzgoja i nauke, — odbor ovaj vis. saboru predlaže:

molbenicu ovu uputit kr. zem. vladi osobitom preporukom na uvaženje.

8.

Sab. br. 107. Zastupstvo slob. i kr. grada Senja predstavkom od 7. srpnja t. g. br. 1108. moli, da se u tom gradu čim prije ustroji sborni sud sa kompetencijom prve molbe.

Odbor predlaže, da se molbenica ova na uvaženje

Digitized by Google

ustupi zakonarskomu odboru, prigodom razprave o preustrojstvu sudovah u zemlji.

9.

Sab. br. 118. Obrtničko družtvo u Ivanskoj, županije belovarske, moli, da se rieši plaćanja obrtničkoga poreza.

Predlaže odbor, da se molbenica ova izruči kr. zem. vladi na izvidjenje i uvaženje.

Zaključeno i odobreno.

Smaić v. r. J. Muzler v. r.

Prilog 7.

Visoki sabore!

U obzir uzimajuć, da je za sad, dok se trgovina i obrtnost u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji nepodigne i na veći stepen savršenosti i napredka nedotjera, agrikultura najvažnija i najpretežnija struka narodnoga gospodarstva, od koje materijalni napredak, dapače eksistencija naroda zavisi, — smatrala je kr. zem. ova vlada za dužnost svoju, obratiti osobitu pozornost svoju na sva sredstva i promicala, koja djeluju na razvitak domaćega poljodieljstva.

Medju glavne faktore, uplivajuće na podignuće gore pomenute struke narodnoga gospodarstva, spada nedvojbeno valjani i svrsi odgovarajući poljski zakon, za da se tim laglje odvraćaju oštećivanja i protupravna napadanja, kojim je poljsko dobro izvrženo, te da mu se pribaviti potrebita zaštita.

U kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji uporabljiva se sada u tom pogledu poljski zakonski članak LX. : 1840. i naredba ministarstvah unutarnjih dielah i pravosudja od 30. siečnja 1860., sadržavajuća postupak pri štetah poljskih.

Za da se na sve sbivše upravne promjene i uplivajuće odnošaje shodan obzir uzme, smatrala je zemaljska ova vlada za potrebno, novu i odgovarajuću zakonsku osnovu o poljskom redarstvu sastaviti.

Kod sastavljanja osnove te prihvatila je zemaljska ova vlada glavne nazore izražene u gore pomenutih, sad u upotrebljenju stojećih poljskih propisih; osim toga držala se je sliedećih načelah :

a) da se sudbenost kod postupka u predmetih poljske štete prilagodi sada obstojećim zakonskim ustanovam ob uredjenju obćinah i trgovištah, naročito zak. članka XVI. : 1870., te da se u tom pogledu podieli veći djelokrug dotičnim obćinam;

b) da se slučajne poljske štete samo naknade i odštete, a zlobne osim toga strogo kazne;

c) osobita važnost stavlja se na poljske čuvare, tako zvane poljare, i dočim se zakonskom osnovom tamo smiera, da se za službu poljarsku samo neporočne i dobra vladanja osobe postave, podieljuju im se ujedno u službi sva prava, koja po zakonih idu osobam poglavarstvenim i stražam civilnim.

Čast mi je indi priležeću ·/. zakonsku osnovu visokomu saboru u svrhu ustavnoga pretresivanja ovime podastrieti.

U Zagrebu, 25. svibnja 1872.

Vakanović s. r.

Nacrt zakonske osnove.

O poljskom redarstvu.

1.

Svekolike oštete poljskoga dobra, u koliko nisu podvržene ustanovam obćega zakona kaznenoga, proglašuju se za poljsku štetu, o kojoj se po ovom zakonu suditi ima.

2.

Pod poljskim dobrom razumievaju se osim plodonosnih zemaljah svekolike stvari, koje su sa obradjivanjem poljah u najširjem smislu u savezu, budi neposredno, budi posredno, doklegod se te stvari nahode vani na polju.

3.

S toga spadaju k poljskom dobru: njive, livade, vinogradi, vrti, voćke, svakovrstni nasadi, prešnice, grumništa, sienici, pčelinjaci, kolibe, staje i sgrade poljske, plotovi, živice, aleje, ribnjaci, naplavnice i odvodnice, nasipi, gradnje vodene i vodovodi, poljski putevi i prelazi, mostovi i zdenci poljski, medjašni i zabranbeni stupovi, humke, vode za napajanje blaga i kvašenje konoplje i lana i t. d., zatim svikoliki još neuveženi plodovi i usjevi, sieno i žito u stogovih, u polju ostavljeno poljsko orudje i halati, živina tegleća i pašna i t. d.

4.

Svaku štetu na poljskom dobru, nehotice, slučajno počinjenu, dužan je štetočinac polag prociene oštećeniku naknaditi, zajedno sa prouzrokovanimi i redovno obrediti se imajućimi troškovi.

5.

Poljske štete počinjene s objesti, kažnjive nemarnosti ili iz zlobe, u koliko pod ustanove kaznenoga zakona nepodpadaju, imadu se, navrh naknade kvara i troškovah, kazniti po razmierju razlogah ublažujućih ili otegoćujućih, u pravilu globom, to jest kazni novčanom od jedne do petdeset forintih, ili kazni zatvora od jednog do osam danah.

6.

Svaku štetu, koju počini živina na poljskom dobru,

Digitized by Google

ima naknaditi vlastnik ili posjednik iste živine zajedno sa odnosnimi troškovi.

Sluge i najmljenici dužni su iz vlastitog svojeg imetka, plaće ili zaslužbine namiriti štetu, koju u osobi počinili budu bez znanja gospodareva i izvan službe njegove; onu pako štetu, koju sluge i najmljenici sa marvom gospodarevom i u službi njegovoj počine, imadu uz pravo regressa naknaditi odnosni gospodari, kao takodjer i onu štetu, al bez prava regressa, koja nastaje iz naravi najmljenog ili naloženog posla.

Za djecu, sa roditelji o jednom kruhu živeću, držani su naknaditi štetu dotični roditelji.

7.

Utjerane globe idu na korist ubožke zaklade dotične obćine.

8.

Kada živina ošteti poljsko dobro, jamči vlastnik iste živine za naknadu štete, bez razlike, bila ili nebila zaplienjena, i to baš i onda, ako je živina bila s drugom u istoj stoki pomiešana i pastiru povjerena.

Ako je poljsko dobro oštetila stoka zajednička, i ako nije moguće pronaći i saznati, koja je živina upravo štetu počinila, tad jamče gospodari od sve živine, koja je u stoki bila, nerazdieljeno oštećeniku za naknadu štete; medjù sobom pako prinose na tu naknadu samo po vrsti i po množini živine, koju je svaki od njih imao u zajedničkoj stoki onda, kada se je šteta počinila.

9.

Pri poljskoj šteti, koju je počinilo više ljudih, jamči svaki od njih nerazdieljeno za štetu svukoliku (§. 1301., 1302. obćeg gradjanskog zakona) zajedno sa prouzrokovanimi troškovi.

10.

Medju prouzrokovane troškove spadaju: predprege i dnevnice procjeniteljah, naknada svjedokom, u koliko takovu uztraže, uzdržavanje u kvaru zatečene i ugnane u zatvor živine, kao i pristojba za utjerivanje marve i konjah 10 novč., svinjah i jaracah 5 novč., od ovce 2 novč., od utjerane peradi 3 novč. od komada.

Ova pristojba pripada onome, koji marvu ugna.

11.

Za štete šumske, kao i one lovom na zemljištih počinjene valjaju propisi zakona šumskog i o lovu.

12.

Za čuvanje poljskog dobra postavljeni poljari moraju biti zakleti (zaprisegnuti) kako sliedi:

„Zaklinjem se . . . . . tako mi Bog pomogo" (formula zakletve u sborniku zakonah g. 1860.—1863. na str. 46.).

13.

Poljare zaprisiže županijski kotarski sud, kao politička oblast, a u gradovih i trgovištih sa uredjenim magistratom, gradska i trgovištna poglavarstva.

14.

Za službu poljarsku slobodno je zaprisizati samo takove poljare:

a) koje obćina koja naredi i postavi, da joj čuvaju poljsko dobro, bud po svih, bud po nekojih poljanah ili njivah, koje su u kotaru te obćine;

b) koje narede i postave gospodari povećeg dobra, ili više gospodarah zajedno, da im čuvaju poljsko dobro.

15.

Za službu poljarsku slobodno je kotarskomu sudu zaprisizati samo takove ljude, koji su neporočna vladanja, i koji su jurve prevalili dvadesetu godinu života.

16.

Nije slobodno zaprisizati za službu poljarsku čovjeka, koji je radi zločinstva, radi prestupka učinjenoga iz nasilja proti drugomu komu, ili radi prekršaja takova, zatim radi prestupka ili prekršaja, proizhodećega iz pohlepe za dobitkom, ili protivnoga javnoj ćudorednosti, bio osudjen kao krivac, napokon ni čovjeka, koji je poradi drugoga kojega narušaja zakonah osudjen bio barem na šest mjesecih na kazan zatvora.

17.

Zaprisežbu poljara ima nadležna oblast uzkratiti, ako ima razlogah smatrati da predloženi za službu poljara sposoban nije.

18.

Poljaru, kada položi prisegu, ima se dati pismena potvrda, da je prisegu položio, i u potvrdi toj treba da bude kazano, tko ga je postavio, i točno da bude opisan onaj kraj, što će ga poljar imati obilaziti i čuvati.

Ova potvrda služit će zaprisеženomu poljaru za izkaz.

19.

Zaprisеženi poljari smatraju se, dok su u službi, i kada izvršuju službu svoju poljarsku, kao javna straža, i uživaju u tom obziru sva prava, koja po zakonih idu osobam poglavarstvenim i stražam civilnim.

Što zaprisеženi poljari, pozivajući se na službenu svoju zakletvu, izkažu glede činah i okolnostih, koje se odnose na izvršivanje službe njihove, imat će sve to silu dokaza po propisu §. 426. sl. c) kazn. postupnika.

20.

Da svatko bude kadar zaprisеžene poljare poznati i štovati ih kao stražu javnu, imat će ti poljari opravljajući službu, na ramenu štitac, kojega obličje i obilježje treba da se dostavi do obćenitoga znanja po kotaru.

Digitized by Google

21.

Kada pri kojem zapriseženom poljaru nastanu razlozi ustanovljeni u §. 16. i 17., gubi isti po samom zakonu prava osobe poglavarstvene i straže civilne, koja je, položivši prisegu, zadobio bio.

22.

Svatko je dužan pokoravati se onomu, što zapriseženi poljar zapovjedi u poslovih službe svoje; a nasuprot imade se isti poljar pod strogom odgovornosti čuvati, da nečini ništa, što bi protivno bilo zakonu.

23.

Kada poljar zateče koga, da u polju krade, ili da inače oštećuje poljsko dobro, imade ga uhititi, ako je čovjek nepoznat, ili ako nema stalnoga prebivališta.

24.

Ako koji čovjek, kojega je po smislu §. 23. slobodno uhititi, pobjegne s onoga mjesta, gdje je pri samom činu bio zatečen, moći će poljar ići u potjeru za njim, i uhititi ga i izvan granicah onoga okoliša, koji mu je za nadziranje povjeren.

25.

Zapriseženi poljar ima čovjeku, kojega je zateko, da u polju krade, ili da inače oštećuje poljsko dobro, oduzeti sve, što je ukrao, a tako i orudje ono, kojim se je služio pri kradji, ili pri činjenju štete.

26.

Svakoga uhićenoga čovjeka imadu poljari bez odgadjanja predati obćinskomu sudcu ili knezu, odnosno gradskom ili trgovištnom satniku za dalnje propisano nadležno uredovanje.

Orudje i sve, što poljar komu oduzme prilikom takovom, ima se takodjer odmah predati sada pomenutim poglavarom, koji će to oštećeniku, ako se znade tko je, izručiti odmah uz primku.

Ako se nezna tko je oštećenik, imadu se odrediti potrebila, da se takovi saznadu; oduzete pako stvari, ako se bez skvarenja pohraniti mogle nebi, imadu se prodati na korist neznanoga još oštećenika, a ako se ovaj za godinu danah nejavi, na korist mjestnoga ubožkog zavoda.

27.

Kad živina počini kvara u poljskom dobru, imat će zapriseženi poljar, ugonom iste živine, obavit za oštećenika privatnu plienitbu (§. 132. obćega gradjanskoga zakonika).

Poljari neimaju izvršiti plienitbe sve onda, ako je štetu počinila živina, koja spada k stoki obćinskoj, i koju čuva obćinski po obćini postavljeni pastir.

Perad, koja se u kvaru zateče, vlastan je poljar i ustrieliti, ako ju ugnati i zaplieniti mogao nebi, i ima ustrieljena ostati vlastniku na mjestu kvara. To isto valja i glede zatečenih u kvaru svinjah.

28.

Zapriseženi poljar, kojega je postavila obćina, ima ugnanu i zaplienjenu živinu bez odgadjanja predati obćinskomu sudcu ·/. knezu ·/., koji će odmah o tom obaviestiti kako vlastnika zaplienjene živine, ako se znade, tko je, tako i oštećenika, i ovoga navlastito s tim dodatkom, neka svoje pravo na naknadu štete potjera najdulje za osam danah, budući da će se u protivnom slučaju zaplienjena živina povratiti vlastniku, koji se prijavio bude.

Obćinski sudac ·/. knez ·/. ima pokušati, da se oštećenik i vlastnik zaplienjene živine prijateljskim načinom medju sobom pogode, koliko da ovaj dade onome u ime odštete, i u slučaju, ako nagoda nepodje za rukom, bit će vlastan ustanoviti svotu, koju će vlastnik u ime sigurnosti imat položiti, da, položiv ju, uzmogne zaplienjenu živinu dobiti natrag još prije, nego što vlast izreče odluku o naknadi štete (§. 1322. obćega gradj. zakona).

Polag okolnostih i po potriebi vlastan je obćinski sudac ·/. knez ·/. mjesto svote novčane ustanoviti broj komadah zaplienjene živine, koji se za sigurnost oštećenika i troškovah pod plienitbom u zalogu zadržati, ostali pako komadi vlastniku izdati imadu.

29.

Ako privatni posjednik zateče živinu, koja mu je u poljskom njegovom dobru kvar počinila, vlastan je istu živinu ugnati, no dužan je takovu bez odgadjanja predati obćinskomu sudcu ·/. knezu ·/., koji će nadalje postupati po propisu §. 28.

30.

Zapriseženi poljar, koji je postavljen po kojoj osobi privatnoj, navedenoj u §. 14. pod b), ima zaplienjenu živinu bez odgadjanja predati svomu gospodaru, i u isto doba obznaniti i obćinskomu sudcu ·/. knezu ·/., da je zaplienio živinu.

Oštećeni gospodar ima za osam danah ili nagoditi se s vlastnikom živine, ili pako prava svoja na odštetu potjerati pred nadležnom vlasti, u protivnom bo slučaju ima se povratiti živina zaplienjena.

Na zahtievanje vlastnika zaplienjene živine vlastan je a i dužan obćinski sudac, i u slučaju §. ovoga ustanoviti za sigurnost odštete i troškovah novčanu svotu, ili mjesto novca nekoliko komadah živine, koja zaplienjena u zalogu ostaje, dočim se ostali komadi imadu povratiti vlastniku, kako je to u §. 28. propisano.

31.

Zapriseženi poljar ima svaku poljsku kradju i inu oštetu poljskoga dobra, kojoj je u trag ušo, predpostav-

Digitized by Google

ljenoj svojoj oblasti na znanje dati baš i onda, ako i nezna, tko je kradju ili štetu počinio, i to: poljar obćinskomu sudcu ·/. knezu ·/. obćinskomu, od privatnoga pako gospodara postavljeni, ovomu svojemu gospodaru, a podjedno i obćinskomu ·/. sudcu knezu ·/.

32.

Obćinski sudac ·/. knez ·/. dužan je svekolike povriede učinjene glede sigurnosti poljskoga dobra, za koje preko zaprisežnih poljarah saznade, odmah do znanja dostaviti oštećenikom, ako se znade, koji su; one pako povriede, koje su podvržene obćemu zakonu kaznenomu, bez odgadjanja prijaviti vlasti kaznenoj, da ih dalje razpravlja i sudi.

33.

Poljari imadu nad tim bditi, da se konoplja i lan kvasi samo u onoj vodi i na onom mjestu, koje je po oblasti označeno, a i marva da se nenapaja na mjestu, odredjenu za kvašenje konoplje i lana.

34.

Glede ugnane i zaplienjene marve, kojoj se vlastnik nezna, odredjuje se što sliedi:

a) na ovakvu ugnanu i zaplienjenu marvu pripada oštećeniku pravo zaloga za sigurnost odštete i troškovah;

b) o zaplienjenju ovakove marve (§. 28., 29., 30.), ako se za tri dana vlastnik neprijavi, dužan je obćinski sudac odnosno gradski ili trgovištni satnik, ako predmet na njegovu nadležnost nespada, bez odvlake izvješće županijskomu kotarskomu sudu i odnosno gradskom ili trgovištnom poglavarstvu podnieti, i istomu izvješću priložiti točan opis marve, procjenu počinjene štete i naznačaj prouzrokovanih troškovah;

c) ako se vlastnik ove marve prijavi, il se za njega doznade, imat će se sudbeno pozvati i opomenuti, da svoju marvu naplatom odštete i troškovah izkupi, ako on ovom sudbenom pozivu za 15 danah nezadovolji, ili ako se, računajuć od dana obnarodovanja, za tri mjeseca danah za vlastnika doznati moglo nebi, tada se ista marva propisanim putem na javnoj dražbi prodati, unišlim novcem prokazana šteta i svi prouzrokovani troškovi namiriti, a ostatak izdati vlastniku, ako se medjutim prijavi, ili unieti u županijsku, odnosno gradsku blagajnu, u koliko se za vlastnika saznati moglo nebi;

e) ako se dobivenim novcem kvar i troškovi namiriti mogli nebi, imat će se oštećenik uputiti na ostali imetak vlastnika, kada i kako se pronašao bude.

35.

Poljske štete procienjuju naročito u ovu svrhu zapriseženi procjenitelji.

Pri svakom poljskom kvaru može i poljar i oštećenik, a tako i onaj, koji je dužan štetu naknaditi, pri obćinskomu sudcu ·/. knezu ·/. tri dana računajući od časa, kako se je poljska šteta učinila ili saznala, zahtievati, da zapriseženi procjenitelji prociene štetu.

Obćinski sudac pako bit će dužan odmah narediti procjenbu, i zatim izdati pismenu svjedočbu ob ovom, što se je pri procjenbi obnašlo.

36.

Glede poljske štete započimat će nadležna vlast postupak samo na zahtievanje stranakah, ili usljed uredovne prijave.

Svaka prijava poljske štete, za da se odnosna razprava odrediti uzmogne, mora biti nadležnoj vlasti podnešena za 30 danah, računajuć od dana, kojega je kvar učinjen ili saznan.

37.

Za postupak glede poljskih štetah nadležne su političke oblasti, koje političkim putem i osude izriču, i to, kako glede naknade štete, tako i glede kazni.

38.

U svih poljskih štetah, koje nenadilaze svotu od 50 for. a. vr., pripada sudbenost u vanjskih obćinah i u trgovištih, koja uredjenog magistrata neimaju, zakonitom obćinskom poglavarstvu; a u slobodnih i kr. gradovih i u trgovištih sa uredjenim magistratom, dotičnom gradskom ili trgovištnom satničtvu.

39.

U svih poljskih štetah, koje više od 50 for. iznose, pripada sudbenost I. molbe u županijah dotičnim županijskim sudovom, a u slobodnih i kr. gradovih, kao i u trgovištih sa uredjenim magistratom dotičnim gradskim i trgovištnim poglavarstvom.

40.

Glede poljskih štetah, koje nenadilaze svotu od 50 for., izvršuju sudbenost u drugoj molbi dotični kotarski sudovi i odnosna gradska i trgovištna poglavarstva; daljnjem prizivu na kr. zemaljsku vladu imade mjesta samo u onom slučaju, ako prvomolbene osude po kotarskih sudovih i odnosno po gradskih i trgovištnih poglavarstvih potvrdjene nebudu.

U ovom slučaju, kao i glede poljskih štetah, koje nadilaze svotu od 50 for. a. vr., izvršuje sudbenost u drugoj i zadnjoj molbi kr. zemaljska vlada.

41.

Postupak kod razpravah vrhu poljskih štetah ima biti ustmen i tako jednostavan, da se samo bitne točke razprave na kratko uvedu u rubrike razpravnog kaznenoga registra, koji se po priloženom formularu voditi ima, — i u koji će se svi ove vrsti prekršaji po tekućih brojevih uvoditi.

Digitized by Google

42.

Samo u važnijih i zamršenijih slučajevih dozvoljena je iznimno protokolarna razprava, no i pri toj se samo bitne okolnosti navesti imadu.

Po svršenoj razpravi imadu se rubrike 7., 8., 9., 10. samo izpuniti, kao i prije razprave one pod 1., 2., 3. i 4.

43.

Ima se nastojati, da se postupak jednom razpravom svrši i pri koncu razprave osuda proglasi.

44.

Po svršenoj razpravi ima se strankam na zahtievanje mjesto osude izdati izvadak iz rubrikah 2., 4., 6., 7., 8. i 9.

45.

Priziv ima se uložiti za 8 danah iza proglašene ili uručene osude.

46.

U slučaju priziva ima se višoj vlasti dotični arak razpravnog kaznenog registra u izvoru predložiti sa odnosnimi spisi.

47.

Zagodom ugasuje se političkim putem povesti se imajuća iztraga, odšteta i kazan kvara poljskoga, ako za 30 danah, računajuć od dana, kojega je kvar učinjen il saznan, nebude nadležnoj vlasti podnešena prijava štete poljske.

48.

Prava na odštetu, proizhodeća iz poljske štete zagodom ugasle, imadu se potjerati i okončati putem prava gradjanskoga.

Prilog 8.

Visoki sabore!

Osnova o poljskom redarstvu, što ju vlada na ustavnu razpravu predložila saboru, bijaše po istom upućena na odsjeke. Nakon ovoga zaključka bijaše saborskim zaključkom imenovan podpisani odbor, u čiju nadležnost spada pretresivanje upitne zakonske osnove. Toga radi podpisani odbor uzeo je u pretres gore pomenutu osnovu, koja prileži pod A., te preinačujuć u točkah naznačenih u zapisniku pod B., predlaže ju na saborsku razpravu.

Preinake u istoj, koje odbor preporuča, stilistične su ponajviše naravi, a meritorne promjene, koje nediraju u načela osnove, opravdane su u priključenom zapisniku.

U Zagrebu, 17. kolovoza 1872.

U ime zakonodavnog odbora:

Mrazović v. r. Dr. Makanec v. r.

Zapisnik

o trećoj sjednici administrativnoga odbora, držanoj dne 13. kolovoza 1872. u Zagrebu.

Predsjednik Vončina. Izvjestitelj Derenčin. Prisutni: Kršnjavi, Muzler, Grčić, Magenheim.

Osnova zakona o poljskom redarstvu, koju je sabor na odsjeke uputio, i koja spada u djelokrug toga odbora, bje u pretres uzeta kako sliedi:

§. 1. prima se preinakom, da mjesto riečih „sveukolike oštete poljskoga dobra“ ima se čitati: „svaki kvar na poljskom dobru“.

§. 2., 3., 4. primaju se bez promjene.

§. 5. preinačuje se time, da kazna zatvora ima se odrediti od jednoga do deset danah, da ista odgovara novčanoj globi od 1 do 50 for., računajući globu od 5 for., ravnu zatvoru jednoga dana, i držeći opravdanom strožiju kaznu za poljske kvarove.

§. 6. do 12. primaju se time, da se u zadnji §. ima uvrstiti podpuni obrazac zakletve za poljare, po formuli u istom §. naznačenoj.

Da se što jasnije priznaje obćini pravo imenovanja poljarah, i da se ustanove §§. 13. do 17. logičnije poredaju, mjesto istih §§-ah primaju se sliedeći:

§. 13. Poljare imenuje:

a) obćina,

b) gospodar povećega dobra ili više gospodarah zajedno.

§. 14. Za službu poljara nije sposoban, koji nije 20. godinu života prevalio, koji je radi zločina, radi prestupka iz nasilja proti drugomu ili radi prekršaja takova, zatim radi prestupka ili prekršaja počinjena iz pohlepe za dobitkom, ili protivnoga javnoj ćudorednosti bio osudjen kao krivac, napokon ni onaj, koji je radi drugoga kojega narušaja zakonah bio osudjen na šest mjesecih zatvora.

§. 19. Poljare zaprisiže žup. kotarski sud kao politička oblast, a u gradovih i trgovištih sa uredjenim magistratom, gradska i trgovištna poglavarstva.

§. 18. i 19. primaju se bez promjene time, da će isti usljed gornjih preinakah biti označeni brojevi 16, 17.

§. 20. Osnova, koja se ima iz razloga prije navedenoga označiti brojem 18., ima glasiti ovako: „Da svatko bude kadar zaprisežene poljare poznati i štovati ih kao stražu javnu, imati će ti poljari obavljajući službu nositi obilježje, koje će obćina opredieliti, i koje treba do obćega znanja po kotaru donieti.

Preinaka ovoga §-a opravdana je tim, što odbor drži, da nemože preporučiti jednoličnost obilježjah poljarevih, već da se ustanovljenje istih ima prepustiti obćinam, obzirom na postojeće običaje.

Da se u zakonu priznaje izrično poljarem pravo nositi oružje, predlaže odbor sljedeći §. oznakom broja 20.:

*

Digitized by Google

§. 19. Poljari vlastni su, kad obavljaju službu, nositi oružje.

§. 21., 22., 23., 24. i 25. osnove po predlogu odbora 20.—24. primaju se bez promjene.

U §. 26. mjesto riečih „obćinskomu sudcu ili knezu“ imadu se upotriebiti rieči: „mjestnom poglavarstvu“, jer kod današnjega uredjenja naših obćinah iste obuzimaju više selah, jedno od drugoga po više urah udaljenih, česa radi ustanova, da se uhićeni čovjek imade bez odgadjanja predati obćinskomu sudcu, bila bi često težko izvediva.

§. 27. prima se time, da se iza rieči „perad“ umetnu rieči „i svinje“, mjesto „zateče“ zateku, a zadnja izreka istoga §. da se izpusti.

Ove su preinake stilistične naravi.

§. 28., 29., 30., 31. i 32. primaju se tom jedinom promjenom, da se mjesto „obćinskoga sudca ili kneza“ veli: „mjestno poglavarstvo“ iz razloga navedenoga pod §. 26.

§. 33. prima se time, da rieči „oblasti“ dodaje „obćinskoj“, da se nadležna oblast jasno označi.

§. 34. prima se bez promjene.

§. 35. primljen je time, da se mjesto riečih „obćinskom sudcu“ piše „mjestnom poglavarstvu“ iz razloga pod §. 26.

§. 36. do 48. primaju se bez promjene.

§. 10. preinačuje se naknadno time, da se za ugnanje svinjah dozvoljuje pristojba od 10 novčićah, kao za konja, jer je težko svinje hvatati.

Zaključeno i odobreno.

I. Vončina. Dr. Marijan Derenčin.

Prilog 9.

Visoki sabore!

Njegovo cesarsko i kraljevsko apoštolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim odpisom od 8. travnja 1869., upravljenim na sabor ovih kraljevinah, premilostivo potvrditi zakonski članak ob utemeljenju sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu, predložen preponiznom predstavkom saborskom od 11. ožujka 1869.

Pod §. 4. premilostivo potvrdjenoga zakonskoga članka toga ima vlada zemaljska predložiti saboru zemaljskomu osnovu ob ustrojstvu sveučilišta i o načinu, kojim će se dotični troškovi pokriti.

U tu svrhu izradjena je privita osnova zakonskoga članka ob ustrojstvu sveučilišta, koja i glede pokrivanja troškovah sadržaje potrebitu ustanovu, ter koju visokomu saboru na blagovoljno pretresivanje predlažem uz sliedeće opazke:

Razdieljenje gore spomenutoga sveučilišta na fakultete, naznačene u §. 1. ove zak. osnove osniva se na propisu §. 1. zakonskoga članka ob utemeljenju sveučilišta od g. 1869., a ustanova, da se za sada uvedu samo dva fakulteta: bogoslovni i pravo- i državoslovni, a od mudroslovnoga samo učiteljske stolice za filozofičku, historičku i filologičku struku, dodana je s obzirom na odredbe, sadržane u §. 3. sl. a), b) i c) prije navedenoga zakonskoga članka.

Prema odredbi §. 3. sl. d) istoga zakonskoga članka, polag koje se od medicinskoga fakulteta za sada imadu oživotvoriti samo učiteljske stolice za primaljstvo i živinarstvo, imao bi zakon, kojim se ustrojava sveučilište, da bude podpun, ustanoviti i to, kako se ove učiteljske stolice urediti imadu.

Nu pošto se svrha, koju je zakonarstvo u rečenoj odredbi pred očima imalo, nebi postigla, kad bi se glede primaljstva i živinarstva uzela skrb samo za teoretičku obuku i pošto zemaljskoj vladi predleže po posebnom odboru izradjene osnove ob ustrojstvu primaljskoga i živinarskoga zavoda, a ti se zavodi, u kojih bi se teoretička obuka spojila s praktičkom, radi materijalnih i drugih potežkoćah, koje stvar sama sobom donosi, i onako nebi mogli odmah uživotvoriti, to se je scienilo, da će najshodnije biti, da se zakonarsko uredjenje primaljskoga i živinarskoga nauka sada niti nepreduzme, nego da se odgodi na kasnije vrieme i tim pruži mogućnost, da se glede spomenutih osnovah ob ustrojstvu primaljskoga i živinarskoga zavoda nekoja pitanja, koja pobliže razmatranje iziskuju, još točnije proučiti i dotični predlozi temeljito prosuditi uzmognu.

S ovih je razlogah u §. 1. nazočne zakonske osnove uredjenje primaljskoga i živinarskoga nauka priuzdržano naknadnim propisom zakonskim.

Plaća redovitih profesorah odmjerena je u §. 3. iznosom od 1800 for. na godinu, a takovu plaću uživaju sada i redoviti profesori na svjetovnih fakultetih sveučilištah austrijanskih, izim onih u Beču i u Pragu, gdje je još veća plaća ustanovljena.

I petgodišnji doplatak od 200 for., kojim se povisuje plaća redovitih profesorah, odgovara izmjeri toga doplatka za rečene profesore sveučilištah austrijanskih, ter je s obzirom na to, što bi redovitim profesorom po §. 38. poslje navršenih 30 godinah službe pripadala mirovina u iznosu ciele plaće, spomenuto povisivanje plaće petgodišnjimi doplatci stegnuto na pet kvinkvenijah, to jest ustanovljena je dvadeset i peta godina službe kao ona, nakon koje se redovitim profesorom posliednji put povisuje plaća. Istom godinom službe prestaje i na austrijanskih sveučilištih povisivanje plaće.

Buduć da će se valjane sile učiteljske za sveučilište u Zagrebu samo onda dobiti moći, ako se profesorom toga sveučilišta pribavi takov položaj materijalni, koji bi im pružao sredstva, potrebita za subsistenciju, primjerenu stališu njihovu, i za sveudiljno napredovanje u znanostih, koje zastupati imadu, i ako im beriva iz javne blagajne nebudu manja od onih, koja uživaju profesori na bližnjih sveučilištih, jer se od naukovine,

Digitized by Google

bar za neko vrieme i onako nemogu nadati tolikomu dohodku, koliki od nje imadu profesori na tih sveučilištih: to se izmjera plaće i petgodišnjih doplatakah za redovite profesore, ustanovljena u §. 3., pokazuje kano takova, koja se na manju sniziti nemože.

Da se pako u slučaju, kad bi to prema okolnostim shodno ili potrebno bilo, za neke učevne struke pribaviti uzmognu i takove sile učiteljske, od kojih bi se s obzirom na njihovu poznatu izvanrednu ili bar u većem stupnju zasvjedočenu odličnu vještinu u dotičnoj struci nadati bilo osobitu uspjehu, nu koje nebi voljne bile preuzeti profesuru uz sustavne užitke, dopušta se u §. 3. poput slične za austrijanska sveučilišta obstojeće ustanove zakonske, da se, ako to zaištu okolnosti, mogu pojedinim redovitim profesorom podieliti beriva veća od onih, koja su ovdje ustanovljena, a dozvoliti i druge pogode.

Za izvanredne profesore izmjerena je u §. 4. plaća iznosom od 1400 for. na godinu, i to na sve jednako s toga, što se za manju plaću nebi mogle dobiti posve sposobne sile učiteljske i što su za izvanredne predmete od manjega obsega, naime za aramejske jezike na bogoslovnom fakultetu, zatim za sudstveno liečničtvo i za državno računoslovje na pravoslovnom fakultetu, i onako u §. 6. odredjeni samo javni docenti s primjerenom nagradom.

Čin, podieljen u §. 5. redovitim i izvanrednim profesorom, odgovara onomu, što ga imadu ti profesori na sveučilištih austrijanskih, ter je isto tako i imenovanje njihovo priuzdržano kruni.

Sadržanim u istom paragrafu propisom glede postupka, koji se ima obdržavati, kad se radi o imenovanju profesorah bogoslovnoga fakulteta, daje se crkvi primjeran upliv u popunjivanje učiteljskih stolicah na tom fakultetu.

Za predavanje takovih predmetah izvanrednih, koji se po naravi svojoj nebi vazda mogli pridieliti kojemu drugomu profesoru, a koji nisu od tolika obsega, da bi se za nje posebni profesori izvanredni sistemizirati imali, odredjeni su po §. 6. docenti, kojim se je za razliku od privatnih docentah dalo ime „javnih docentah“, nu kojim nije podieljeno svojstvo činovničko, ter bi mjesto plaće imali uživati opredieljenu tamo nagradu godišnju.

Nisu pako ti docenti uvršteni u kategoriju činovnikah zato, što će se riedko naći osobe, koje bi se izključivo posvetile tomu zvanju, ter će se predavanje rečenih predmetah ponajviše morat povjeriti osobam, koje su već namještene u kojoj javnoj službi, ili koje već obnašaju kakovo drugo s dohodkom skopčano zvanje, pak se takovoj docenturi samo uzgredno posvećuju.

S obzirom na taj položaj javnih docentah scienilo se je, da će biti shodno, da se postavljenje njihovo ostavi banu, a ustanove, koje se u tom pogledu tiču javnoga docenta sirskoga, kaldejskoga i arabskoga jezika na bogoslovnom fakultetu, sliede stranom iz načela, da se crkvi dati ima primjeran upliv u postavljanje toga docenta, a stranom iz obzirah shodnosti, u koliko se naime odredjuje, da se u slučaju, ako koji profesor bogoslovnoga fakulteta predavanje spomenutih jezikah kraj redovite zadaće svoje i bez uštrba iste preuzeti može, ovo predavanje njemu uz nagradu, opredieljenu za javnoga docenta, povjeriti ima.

Za javnoga docenta prije rečenih jezikah ustanovljena je zato nagrada u iznosu od 500 for. na godinu, što je taj predmet težak, ter mu se malo tko s podpunom odanošću posvećuje.

Nagrada u iznosu od 300 for. na godinu za javne docente sudstvenoga liečničtva i državnoga računoslovja na pravoslovnom fakultetu primjerena je zadaći tih docentah.

Učitelji živih jezikah na mudroslovnom fakultetu, koji će te jezike poglavito samo za praktičku porabu učiti, uvršteni su u §. 8. poput takovih učiteljah na drugih sveučilištih u red učiteljah u užjem smislu t. j. takovih, koji nepredavaju znanosti, već naučaju stanovito umieće.

Što se tiče položaja učiteljah živih jezikah, scienilo se je, da se konačno ustanovljenje istoga ima odgoditi dotle, dok se s obzirom na izkustvo uzmogne prosuditi, da li bi ih u red pravih činovnikah uvrstiti valjalo i polag kojih bi se načelah tada s njimi glede obskrbnih pravah postupati imalo.

Za sada im nije podieljeno svojstvo činovničko, a godišnja nagrada od 400 for. ustanovljena je za nje s toga, što bi se gledeć na obstojeće u tom obziru okolnosti za ovo sveučilište težko mogli naći učitelji jezikah, kad bi samo na honorar svojih učenikah stegnuti bili.

Postavljanje tih učiteljah priuzdržano je banu.

Exhortatoru sveučilištnomu, o kojem glasi §. 12. i koji nespada niti u vrst učiteljah, niti u vrst činovnikah sveučilištnih, nije podieljeno svojstvo činovničko, a nagrada odmjerena mu je iznosom od 600 for. na godinu zato, što izkustvo uči, da ponajviše izvrstnost propovjednika vuče sveučilištnu mladež u crkvu, a ta se nemože tražiti kod čovjeka, koji uz drugu svoju glavnu službu mora i exhortatorsku dužnost obavljati, već treba takova svećenika uzeti, komu će exhortatura sveučilištna biti glavnom zadaćom, i tako ga nagraditi, da uzmogne živiti, ako još koju manju dužnost u mjestu na se primi.

Postavljanje exhortatora priuzdržano je banu, a ustanova, da se taj exhortator postavlja na predlog nadbiskupskoga ordinarijata, osniva se na razlogu, što je ova oblast duhovna ponajviše pozvana, da prosudi sposobnosti, koje se od svećenika za ovo zvanje tražiti moraju, i što se crkvi nemože uzkratiti primjeran upliv u izbor osobe, koja se za exhortatora postaviti ima.

Digitized by Google

Glede načina, kako bi se imalo postupati pri izboru rektora, nije u zakonskoj osnovi ništa ustanovljeno, prama okolnostim, u kojih će biti novo sveučilište sa dva samo podpuna fakulteta i nekimi stolicami fakulteta filozofičkoga, nije se mogao poprimiti način izbora, koji vlada na ostalih sveučilištih monarkije austro-ugarske.

Izkustvom prvih godinah dobit će se stanovište sigurnije; s toga se je mislilo, da se izbor taj ustanovi kasnije posebnom naredbom, a za prvu sveučilištnu godinu, da ga postavi vlada zemaljska sporazumno s profesorskimi sborovi.

Za rektora opredieljena je godišnja nagrada od 500 for., koju bi imao dobivati za obavljanje poslovah, skopčanih s tim zvanjem, i to zato, što se pravedno nemože zahtievati, da upitne poslove obavlja bezplatno, i što se naznačeni iznos nagrade ukazuje takovim, koji je primjeren obsegu tih poslovah.

Izrečeno u §. 8. načelo, da redoviti i izvanredni profesori stiču pravo na mirovinu, čim su navršili pet godinah službe, prihvaćeno je s toga, što vrieme od deset godinah službe, koje se po obstojećih propisih od ostalih činovnikah državnih, koji tek poslje navršenih 40 godinah službe dobivaju mirovinu u iznosu ciele plaće, a i od profesorah pravoslovne akademije i gimnazijah traži u svrhu, da im se mirovina podieliti uzmogne, nestoje u razmierju prama broju od 30 godinah službe, poslje kojih bi se imala dati profesorom sveučilištnim mirovina u iznosu ciele plaće, i što i onako neće biti mnogo slučajevah, u kojih bi profesori sveučilištni, služeći manje od 10 godinah, trebali mirovinu, i što će se valjane sile učiteljske za ovo sveučilište dobiti moći samo onda, ako se profesorom ne samo glede berivah za vrieme aktivnosti, nego i glede postupka penzionalnoga pruže čim pogodniji uvjeti.

Ustanova, da se profesorom sveučilištnim, koji su navršili 30 godinah službe, dade mirovina u iznosu ciele plaće, netreba pobližjega obrazloživanja, pošto takova mirovina i sada pripada onim profesorom pravoslovne akademije i gimnazijah, koji se u istom slučaju nalaze.

Dalnjom ustanovom, da se molbi profesora, koji nakon navršenih 30 godinah službe traži, da se stavi u stališ mira, zadovoljiti ima bez obzira na njegovu sposobnost za dalnje službovanje, odustaje se od načela, obstojećega dosad glede svih državnih činovnikah, da oni penziju tražiti mogu samo u slučaju, ako su uslied iznemoglosti svoje postali nesposobnimi za dalnje službovanje. Ovim načelom ustanovljeno pravilo nedopušta iznimke ni glede takovih činovnikah, koji su po propisanom za to broju godinah, navršenih u službi, već stekli pravo na mirovinu u iznosu ciele plaće, jer vrieme, provedeno u službi, odlučuje samo glede pitanja, kojim se iznosom ima odmjeriti mirovina onomu, koji prelazi u stališ mira, a neodlučuje glede pitanja, da li tko ima pravo tražiti, da se stavi u stališ mira.

Nu upitna se ustanova pokazuje opravdanom, kad se uvaži, da se službom učiteljskom, koja se vrši ustmenim predavanjem predmetah učevnih, i koja kod sadašnjega neprestanog i brzoga napredka znanostih zahtieva od profesora sveučilištnoga uztrajnih i napornih študijah, tjelesne i duševne sile razmjerno više troše i slabe, nego poslovanjem u kojoj drugoj struci javne službe, i kad se nadalje uzme u obzir, da neće biti mnogo profesorah, koji bi, makar bi možda i bili još posve kriepki i sposobni za dalnje službovanje, ipak volili preći u stališ mira, jer bi svojim izstupom iz aktivnosti izgubili dohodak, što ga od naukovine imadu, i da s toga neima razloga bojazni, da bi rečena ustanova mogla imati tu posliedicu, da bi se penzioniranjem takovih profesorah prekomjerno obterećivao etat mirovinah, dočim bi s druge strane sveučilište izgubilo mnogu izvrstnu silu učiteljsku, koja bi još dulje vremena najboljim uspjehom djelovati mogla, a kadšto se možda ni lahko naknaditi dala.

Glede odmjerivanja mirovine za profesore, koji nisu navršili 30 godinah službe, scienilo se je, da bi i obzirom pravičnost više odgovaralo, a i radi toga, da se po mogućnosti poboljša materijalno stanje profesorah ovoga sveučilišta, najshodnije bilo, kad bi se mjesto odmjerivanja mirovinah po kvinkvenijah primilo načelo, da se kod toga odmjerivanja na svaku zaračunanu godinu službe obzir uzeti ima. S toga je prema broju od 30 godinah službe, za koje pripada mirovina u iznosu ciele plaće, po prije spomenutom načelu ustanovljeno, da oni, koji još nisu navršili 30 godinah službe, imadu u ime mirovine dobivati toliko tridesetinah ($^1/_{30}$) plaće, koliko su zaračunivih godinah proveli u službi.

Po ovom bi dakle mjerilu profesori sveučilištni, stekavši polag odnosne gore obrazložene ustanove poslje navršenih pet godinah službe pravo na mirovinu, dobivali za svaki u službi podpuno navršeni kvinkvenij šestinu plaće, dakle toliko, koliko bi im za isto vrieme pripadalo i onda, kad bi im se mirovina odmjerivala po razmjerju, povećavajućem se od pet do pet godinah, a osim toga bi oni, koji nisu podpuno navršili kvinkvenij, u kojem se stavljaju u stališ mira, dobivali još i na svaku pojedinu zaračunivu godinu toga kvinkvenija razmjerno odpadajući dio plaće, to jest tridesetinu iste.

Ustanova glede mirovine za profesore, koji su prije navršenih pet godinah službe postali radi ludosti, zadobljene ozlede, neprestane bolesti ili sljepoće nesposobnimi za svaku javnu službu osniva se na obzirih čovječnosti, koji govore za to, da se dotičnici neostave bez stalne obskrbe, koje je iznos u ostalom i onako neznatan, i bez koje bi često mogli pasti u skrajnu biedu.

Propisi glede penzionalnoga postupanja s profesori, koji su navršili 70., dotično 65. godinu dobe svoje, obstoje i na sveučilištih austrijanskih.

Digitized by Google

Ustanovami glede privremenoga umirovljenja profesorah, navršivših pet godinah službe, koji boluju preko jedne godine danah, nu glede kojih ipak ima nade, da će opet postati sposobni za službu, obezbiedjuje se s jedne strane interes službe učiteljske, a s druge se prema zahtjevom pravičnosti uzima obzir na stanje profesorah, nalazećih se u takovih okolnostih nepogodnih.

Odredba, da se profesorom, koji nisu još stekli pravo na mirovinu s toga, što nisu navršili pet godinah službe, dade jedanput za svagda odpravnina, osniva se na istom načelu, po kojem je takova odpravnina i za ostale činovnike državne, koji nisu navršili toliko godinah službe, koliko se za postignuće mirovine traži, odredjena u propisu, obstojećem glede odmjerenja mirovinah i odpravninah.

Da se profesoru, koji nije navršio pet godinah službe, a nije se za vrieme od dvijuh godinah od bolesti, u koju je pao, oporavio tako, da je opet postao sposobnim za službu, takodjer dade odpravnina, osniva se na tom, što se takov profesor, makar bi i mogao kasnije opet postati sposobnim za vršenje svoga zvanja učiteljskoga, ipak radi obezbiedjenja interesah službe i radi prištednje troškovah, koji bi nastali, kad bi se glede predavanja dotičnih predmetah još i za dalnje neizvjestno vrieme morala učiniti druga providba, nemože dulje ostaviti u tom zvanju, i što s druge strane gledeć na prekratko vrieme njegova službovanja neima razloga, da se poput profesora, navršivšega već pet godinah službe, pa stekavši već s toga pravo na mirovinu, kojiboluje preko jedne godine danah, ter glede kojega ima nade, da će opet postati sposobnim za službu, privremeno stavi u stališ mira s užitkom penzije.

Izmjera odpravnine ustanovljena je onako, kako ostalim činovnikom državnim pripada po obstojećem propisu.

Ustanova, da profesora bogoslovnoga fakulteta, ako dobije crkvenu prebendu, koje dohodak nadmašuje profesorsku plaću, nepripada pravo na mirovinu, slaže se s obstojećimi propisi, ter je netreba obrazložívati.

Načelo, obstojeće glede svih državnih činovnikah, po kojem je onaj, koji se je odrekao službe, ili koji je kazne radi odpušten iz službe, izgubio tim pravo na mirovinu, dotično odpravninu, prihvaćeno je i za profesore sveučilištne.

Ustanove, kako se kod prelaza iz druge javne službe, s kojom je skopčano pravo na mirovinu, u službu profesora sveučilištnoga, zatim kod prelaza iz ove službe u koju drugu kraljevsku službu u području samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije, gdje se za postignuće mirovine u iznosu ciele plaće traži, da je dotičnik navršio 40 godinah službe, računati ima vrieme, provedeno u rečenoj službi prijašnoj, zajamčuju dielom stečena jur prava, a dielom se imadu smatrati pogodami, za koje se je scienilo, da bi ih profesorom sveučilištnim dozvoliti valjalo.

Za udove profesorah ustanovljen je isti iznos penzije, koji pripada i udovam profesorah na sveučilištih austrijanskih.

Dalnje odredbe glede sniženja toga iznosa udovštine u slučaju, ako je pokojnomu suprugu pripadala mirovina u većem iznosu, i glede iznosa penzije za udovu, koje je suprug u smislu četvrte stavke §. 38. dobio mirovinu, netrebaju pobližjega obrazložívanja.

Što se tiče odpravnine za zaostavše obitelji umrvših profesorah, koji nisu navršili pet godinah službe, osnivaju se odnosne ustanove na razlozih pravičnosti i obzirih humanitarnih.

Glede svih drugih pitanjah, tičućih se postupanja s profesori sveučilištnimi u obziru mirovinah i odpravninah i sa zaostavšimi obitelji njihovimi u obziru obskrbe, odredjuje se uporava propisah, obstojećih u tom pogledu za činovnike kraljevskih oblastih u području samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije, a to zato, što se je mislilo, da nije od potrebe, da se glede toga drugo šta propiše za rečene profesore i zaostavše obitelji njihove.

Buduć da neima razloga, s kojega bi se sa činovnici i podvornici sveučilištnimi u poslovih osobnih i disciplinarnih, zatim glede njihova prava na mirovinu i odpravninu i glede prava zaostavših obiteljih njihovih na obskrbu postupati imalo drugačije, nego što se postupa u obće sa činovnici i podvornici kraljevskih oblastih, obstojećih za samoupravu kraljevinah Hrvatske i Slavonije, to su u §. 37. činovnici i podvornici sveučilištni u tom obziru podvrgnuti postupku, koji je u istom pogledu propisan za činovnike i podvornike rečenih oblastih.

Za sada nije posebno mjesto knjižničara ustanovljeno s toga, što će se tek kasnije, kad pobliže poznat bude obseg knjižnice sveučilištne, koja će se povećati, ako se sa sadašnjom knjižnicom pravoslovne akademije spoji druga koja javna knjižnica, prosuditi moći, kakova bi se definitivna odredba u tom obziru učiniti imala.

Nagrada od 300 for. na godinu, ustanovljena za onoga učitelja sveučilištnoga, koji bi medjutim poslove knjižničarske uz svoju učiteljsku službu obavljao, primjerena je trudu skopčanu s izpunjivanjem dotičnih dužnostih.

Užitci činovnikah i podvornikah sveučilištnih izmjereni su po strogoj potrebi, a čin, podieljen prvim, odgovara zvanju njihovu

Glede popunjivanja činovničkih mjestah na sveučilištu akademičkomu podieljeno je pravo predloga senatu akademičkom, a pravo imenovanja banu, dočim je glede podvorničkih mjestah pravo imenovanja ustanovljeno senatu akademičkomu, pravo predloga pako, u koliko se tiče podvornikah fakultetskih, dotičnim sborovom profe-

Digitized by Google

sorskim, a to s razloga, što se je scienilo, da nije od potrebe, da se imenovanje tih podvornikah priuzdrži vladi zemaljskoj.

U §. 51. B. II. d) uzeto je kano učevni predmet na pravoslovnom fakultetu crkveno pravo grčko-iztočne crkve, koje se takodjer nalazi u prije spomenutoj naukovnoj osnovi za pravoslovnu akademiju zagrebačku.

Uvrštenje predmeta toga medju nauke, imajuće se predavati na rečenom fakultetu, osniva se na potrebi ovih kraljevinah, u kojih ima i vjernikah iste crkve u znamenitom broju, i na razlogu, što se isti predmet, premda kao izvanredan, predaje i na bečkom sveučilištu, i što se na pravoslovnoj akademiji erdeljskoj poradi protestantah predaje crkveno pravo protestantsko.

U §. 51. B. II. d) navedeno hrvatsko-ugarsko javno pravo nepredaje se na sveučilištih austrijanskih, što su ova ustrojena prema propisom od godine 1850. i 1855., nu s obzirom na sadašnje državopravne odnošaje ovih kraljevinah pokazuje se samo sobom neobhodna potreba toga predmeta na sveučilištu u Zagrebu.

U §. 52. 3) uzeti su i na filozofičkom fakultetu neki izvanredni predmeti toga radi, što se isti predavaju i na drugih sveučilištih.

Propisi, po kojih bi se imali polagati strogi izpiti, izdati će se kasnije, kada se pitanje o broju rigorozah i grupiranju predmetah na ostalih sveučilištih monarhije definitivno rieši, jer se sada na peštanskom sveučilištu polažu tri, a na svih ostalih polažu četiri stroga izpita na fakultetu pravo- i državoslovnom.

Ustanove o naukovini, sadržane u §§. 64. do uključivo 78., slažu se u bitnosti s propisi, koji u tom obziru obstoje na sveučilištih austrijanskih, a nije se smatralo za potrebno, da se za sveučilište u Zagrebu u tom predmetu drugo šta odredi.

Što se tiče pokrivanja troškovah za ovo sveučilište, u kojem pogledu sadržaje §. 79. potrebite ustanove, scienilo se je, da je zaklada jugoslavenskoga sveučilišta u prvom redu pozvana, da podmiruje upitne troškove.

Pošto pako dohodci ove zaklade za sada ni iz daleka nedosižu za podmirivanje svih troškovah sveučilištnih, a po svoj prilibi neće dosizati ni u bližnje vrieme, to nastaje potreba, da se u tu svrhu još i druga sredstva u pomoć privedu.

Poslje zaklade jugoslavenskoga sveučilišta bila bi po naravi svojoj za podmirivanje troškovah sveučilištnih pozvana zaklada naukovna, a okolnost ta, da je ova zaklada inimi troškovi već preobterećena, ter da je s toga stanje njezino pasivno, nemože biti razlogom, da se ona mimoidje kod načelnoga opredieljenja sredstvah za pokrivanje troškovah sveučilištnih, jer kad se radi o načelnom riešenju pitanja, ima li zaklada koja na svoj teret preuzeti stanoviti trošak, odlučuje svrha iste zaklade, a ne tadašnje stanje njezino, koje se promieniti može.

Nu radi pasivnoga stanja naukovne zaklade, i što neima drugih zemaljskih sredstvah, odredjenih za podmirivanje takovih troškovah, bit će od potrebe, da se u trećem i posljednjem redu troškovi sveučilišta preuzmu na paušalnu dotaciju za potrebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije, ustanovljenu nagodbenim zakonom od godine 1868. §. 15., iz koje će se naime imat podmirivati svi troškovi za sveučilište, koji se nebi mogli pokrivati iz zaklade jugoslavenskoga sveučilišta i iz zaklade naukovne, pak ako će usljed toga s početka i spasti najveći dio tih troškovah na rečenu paušalnu dotaciju, to će se ipak tečajem vremena mjera, u kojoj će se ista dotacija upotrebljivati na podmirivanje troškovah sveučilištnih, umanjivati prema tomu, kako će se povećati zaklada jugoslavenskoga sveučilišta, ter poboljšati možda stanje zaklade naukovne.

Buduć da bi se glede otvorenja sveučilišta na takove zapreke naići moglo, koje možda nebi dopustile, da se bogoslovni fakultet otvori u isto vrieme, kad i pravoslovni, i buduć da se u tom slučaju otvorenje pravoslovnoga fakulteta, koje se obzirom na obstojeće okolnosti ukazuje prešnijim, nebi imalo odgoditi dotle, dok se uzmogne otvoriti i bogoslovni fakultet, ter buduć napokon, da bi uz pravoslovni fakultet svakako i učiteljske stolice mudroslovnoga fakulteta, naznačene u §. 1., u život stupiti imale, to je ustanovljeno u §. 80., da se u slučaju, ako se uz pravoslovni fakultet nebi mogao ujedno otvoriti i bogoslovni fakultet, onaj prvi i sam za sebe uz istodobno uživotvorenje spomenutih stolicah mudroslovnoga fakulteta otvoriti ima.

Ostale ovdje nenapomenute ustanove priležeće osnove zakonske ili su takove, kakove obstoje i za druga sveučilišta monarhije austrijanske, ili takove, glede kojih radi manje važnosti njihove, ili radi jednostavnosti stvari, koje se tiču, neima povoda posebnu obrazloživanju.

U Zagrebu, 17. kolovoza 1872.

Prica s. r.

Osnova

zakonskoga članka ob ustrojstvu „sveučilišta Franje Josipa I." u Zagrebu.

S obzirom na zakonski članak ob utemeljenju „sveučilišta Franje Josipa I." u Zagrebu, potvrdjen previšnjim odpisom od 8. travnja 1869., uredjuje se ustroj toga sveučilišta kako sliedi:

§. 1.

„Sveučilište Franje Josipa I." u Zagrebu ima četiri fakulteta: bogoslovni, pravo- i državoslovni, liečnički i mudroslovni.

Digitized by Google

Za sada se uvode samo dva fakulteta: bogoslovni, pravo- i državoslovni, a od mudroslovnoga samo učiteljske stolice za filozofičku, historičku i filologičku struku.

Kako da se zadovolji odredbi, sadržanoj u §. 3., sl. d) gore rečenoga zakonskoga članka od god. 1869., po kojoj se od liečničkog fakulteta za sada imadu oživotvoriti učiteljske stolice za primaljstvo i živinarstvo, ustanovit će se posebnim uredjenjem nauka primaljskoga i živinarskoga, glede kojega će uredjenja naknadno sliediti potrebiti propisi zakonski.

Svaki fakultet sastoji od učiteljskog osoblja i upisanih učenikah.

Odsjek I.

O učiteljih i vlastih sveučilištnih.

§. 2.

Učitelji sveučilištni ili su redoviti ili izvanredni profesori, ili javni ili privatni docenti, ili učitelji u užjem smislu rieči.

Svaki fakultet ima svoje učiteljsko osoblje. kojemu spadaju svi učitelji dotičnoga fakulteta bez razlike kategorije njihove.

§. 3.

Redoviti su profesori oni, koji su u dekretu ob imenovanju svom naznačeni kano takovi.

Plaća im iznosi 1800 for. na godinu.

Ova im se plaća poslje svakih pet godinah povisuje za 200 for. a. vr. (petgodišnji doplatci), i to do uključivo dvadeset i pete godine službovanja njihova.

Ako to zaištu okolnosti mogu se pojedinim redovitim profesorom podieliti beriva veća od onih, koja su ovdje ustanovljena, a dozvoliti i druge pogode.

§. 4.

Izvanredni se profesori imenuju kano takovi, da obično uzgredne predmete predavaju.

Plaća im iznosi 1400 for. a. vr. na godinu, a neimaju prava na povisivanje plaće poslje svakih pet godinah.

§. 5.

Svi redoviti i izvanredni profesori jesu kraljevski činovnici i kano takovi imaju sva prava i sve dužnosti kraljevskih činovnikah.

Redoviti profesori uvršćuju se u VI., a izvanredni profesori u VII. razred dnevnični.

Redovite i izvanredne profesore imenuje Njegovo Veličanstvo.

Kad se radi o imenovanju profesorah bogoslovnog fakulteta, ima ban prije, nego dotični predlog profesorskog sbora (§§. 23. i 24.) podnese previšnjemu mjestu, glede toga predloga stupiti u dogovor s ordinarijatom nadbiskupskim.

§. 6.

Za predavanje sirskoga, kaldejskoga i arabskoga jezika na bogoslovnom fakultetu, zatim sudstvenoga liečničtva i državnoga računoslovja na pravoslovnom fakultetu, odredjeni su javni docenti, koje postavlja ban, i to docenta na bogoslovnom fakultetu nakon dogovora s ordinarijatom nadbiskupskim.

Ovi se docenti neimaju ipak smatrati za činovnike, ter dobivaju nagradu, koja iznosi za docenta sirskoga, kaldejskoga i arabskoga 500 for. na godinu, a za docenta sudstvenoga liečničtva i državnoga računoslovja po 300 for. na godinu.

Ako predavanje rečenih jezikah koji profesor bogoslovnog fakulteta kraj zadaće, kojoj se po svojoj dužnosti učiteljskoj posvetiti ima, preuzeti može tako, da to nebude na uštrb prije spomenutoj zadaći njegovoj, ima mu se ovo predavanje po banu nakon dogovora s ordinarijatom nadbiskupskim povjeriti uz nagradu, ustanovljenu za javnoga docenta toga predmeta, koji se u takovu slučaju postaviti neće.

§. 7.

Privatni docenti nisu činovnici, nedobivaju nikakove plaće iz javne blagajne, te mogu samo naukovinu od polazećih učenikah iskati. Kano privatni docenti vlastni su samo oni na ovom sveučilištu javno predavati, koji su u smislu ovoga zakona usposobljeni.

§. 8.

Učitelji živih jezikah na mudroslovnom fakultetu spadaju kano takovi, koji te jezike poglavito samo za praktičnu porabu naučati imadu, u vrst učiteljah u užem smislu rieči.

Položaj tih žive jezike predavajućih učiteljah u užem smislu, bit će kasnije konačno ustanovljen.

Za sada se isti neimaju smatrati za činovnike, a dobivaju nagradu od 400 for. na godinu, ter se postavljaju po banu.

§. 9.

Svi profesori i docenti uživaju glede predavanjah, na koliko ih drugi svietovni ili crkveni zakoni neograničuju, podpunu slobodu, nisu dakle dužni po stanovitih knjigah predavati.

§. 10.

Svaki redoviti profesor ima na tjedan barem osam, a izvanredni barem šest urah predavati.

Privatni docenti predavaju toliko urah na tjedan, koliko su se sami obvezali.

Javni docenti i učitelji u užem smislu imadu toliko urah na tjedan predavati, koliko će za predmete, za koje

Digitized by Google

su postavljeni, ustanoviti na predlog profesorskoga sbora vlada zemaljska.

§. 11.

Svaki redoviti profesor može izim redovitih svojih naukah predavati i druge nauke svoga fakulteta, samo treba da nakanu svoju prijavi profesorskomu sbora svoga fakulteta.

Ako pako izvanredni profesori žele druge nauke predavati, treba da sbor profesorski i senat akademički na to privoli.

§. 12.

Za učenike sveučilištne ima se poseban ekshortator postaviti, koji se ipak neće smatrati za činovnika, ter koji će dobivati nagradu od 500 for. na godinu.

Ekshortatora postavlja na predlog nadbiskupskoga ordinarijata ban.

§. 13.

Učenici katoličke vjere dužni su po nedjeljah i blagdanih prisustvovati sv. misi i propoviedi.

§. 14.

Učenici drugoga vjeroizpoviedanja ravnat će se u tom pogledu po propisih svoje vjere.

§. 15.

Svi redoviti i izvanredni profesori kojega fakulteta čine sbor profesorski onoga fakulteta. Izvanrednih nesmije biti više, nego što iznaša polovica redovitih; ako jih više ima, onda mladji u službi nespadaju u sbor profesorski.

§. 16.

Privatni docenti biraju izmedju sebe svoje zastupnike u sbor profesorski; ako jih neima više od tri jednoga, ako jih više ima dvojicu.

Zastupnici ovi imaju samo pravo savjeta, osim u slučaju §. 17. naznačenom, gdje imaju i pravo glasa.

§. 17.

Sav sbor profesorski bira si svake godine izmedju redovitih profesorah dekana.

Izabranik je dužan primiti ovo zvanje, osim ako je tek prednje godine bio dekanom.

§. 18.

Rektor, prorektor, svi dekani i prodekani svih fakultetah čine senat akademički.

Izbor rektora ustanovit će se posebnim zakonom, za prvu sveučilištnu godinu postavit će ga vlada zemaljska sporazumno s profesorskimi sborovi.

Rektor dobiva za obavljanje poslovah, skopčanih s tim zvanjem, godišnju nagradu od 500 for.

§. 19.

Sjednice sborovah profesorskih i senata akademičkoga jesu ili redovite ili izvanredne. Prve se drže u stanovite rokove svake godine, a druge kad god jih dekan ili rektor ureku.

§. 20.

Da se valjana odluka učini, treba da je pritomna barem polovica članovah sbora profesorskoga ili odnosno senata akademičkoga, i da bude u sjednici bar jedan član svakoga fakulteta prisutan.

§. 21.

Zapisnici se sborski putem senata, a senatski neposredno podnašaju zemaljskoj vladi.

§. 22.

Sborovi profesorski ravnaju na dotičnih fakultetih i nadziru kolegije, i obavljaju disciplinarne poslove.

§. 23.

Napose imaju se sborovi profesorski i za to starati:

a) da budu popunjena sva učiteljska mjesta, i da se odmah, čim nastane potreba popuniti koje mjesto ili zanj predloži koji učenjak, koji je izdanim znanstvenim djelom zasvjedočio znanje svoje u dotičnom nauku, ili da se za izpražnjeno mjesto natječaj razpiše.

Sbor će profesorski po izminuću natječajnoga roka odmah učiniti predlog o popunjenju, ter ga putem senata akademičkoga podnieti banu.

§. 24.

Ako sbor profesorski želi bez natječaja predložiti koga za učitelja, to se ima prije privatnim dopisivanjem osvjedočiti, da je dotičnik voljan primiti učiteljsku službu. Izprave, kojimi se ove okolnosti dokazuju, ima sbor profesorski predlogu priklopiti.

§. 25.

Sborovi se profesorski imaju i za to starati:

b) da se nikomu nedopusti, da kano privatni docent predaje na dotičnih fakultetih, ako na to osposobljen nije. S toga ima svatko, koji želi kano privatni docent biti osposobljen, podnieti dotičnomu sboru profesorskome:

1. ili diplom doktorski o naucih istoga fakulteta, ili druga dokazala o svojoj vještini u dotičnih naucih,

2. opis svoga života,

3. pregled kolegijah,

4. tiskanu ili pisanu razpravu ob onom nauku, koji namjerava predavati.

§. 26.

Ako se iz pregleda kolegijah uvidi, da predmet spada u dotični fakultet i da odgovara svrsi sveučilišt-

Digitized by Google

noj, sbor će profesorski pozvati molitelja na razgovor, za koji će odrediti tri profesora, koji će se š njim pred cielim profesorskim sborom pregovarati o pregledu kolegijah, iza pregovaranja ima kandidat držati pokusno predavanje u nazočnosti profesorah dotičnoga fakulteta.

§. 27.

Ako sbor profesorski priznaje kandidata sposobnim, učinit će putem senata akademičkoga predlog banu, da ovomu kandidatu podieli dozvolu za predavanje, ako ga pako nepriznaje sposobnim, izdat će mu u vlastitom djelokrugu uzkratnu odluku, proti kojoj može kandidat uložiti utok na bana.

§. 28.

Od dužnosti da podnesu ižkaze naznačene u §. 25., i da se po §. 26. podvrgnu razgovoru, izuzeti su oni, koji su svoju sposobnost dovoljno dokazali znanstvenim djelom u struci, koju predavati namjeravaju.

§. 29.

Sbor profesorski ima i na to gledati:

c) da se red kolegijah svakoga poljeća ustanovi, to tako, da svaki učenik uzmogne i izim glavnih naukah bar još jedan nauk slušati.

§. 30.

Nadalje ima sbor profesorski na to paziti:

d) da učenici kolegije marljivo polaze; svaki će dekan koncem prvoga tjedna zadnjega mjeseca u svakom poljeću ureći sjednicu, da se ustanovi, kojim se učenikom ima uzkratiti potvrda polazka.

§. 31.

Manje važne a osobito prešne poslove riešava dekan sam. Nu sve ovakove rješitbe mora iz poslovnoga svoga zapisnika u budućoj sjednici prijaviti sboru profesorskomu.

§. 32.

Dekan čuva spise i pečat fakulteta.

§. 33.

U područje senata akademičkoga spadaju svi obćeniti upravni, naučni i disciplinarni poslovi odnoseći se na sveučilište, kano i svi ini poslovi, koji mu nadleže po posebnih zakonih, ustanovah ili zakladnih naredbah privatnih osobah.

Njemu su podčinjeni svi činovnici sveučilištni, kamo spadaju: knjižničar, aktuar, koji je ujedno kvestor, pisar, pedel i podvornici knjižničarski, senatski i fakultetski.

§. 34.

Pod istimi uvieti, pod kojimi mogu dekani sami rješavati neke poslove, vlastni su i rektori sami rješavati poslove u područje senata spadajuće.

§. 35.

Rektoru i senatu nadleži osobito i dužnost nastojati, da se ovaj zakon, na koliko potreba nastane, promieni ili popuni.

Rektor čuva spise i pečat sveučilištni.

§. 36.

Obćenita je dužnost svih akademičkih vlastih oko toga nastojati, da dužnosti akademičke i učitelji i učenici točno izpunjuju.

§. 37.

Činovnici i podvornici sveučilištni, napomenuti u §. 33., smatraju se za kraljevske činovnike i podvornike, ter se š njimi u svih poslovih osobnih i disciplinarnih, kano što i glede njihova prava na mirovinu i odpravninu i glede prava zaostavših obiteljih njihovih na obskrbu postupati ima polag propisah valjanih u tom obziru za činovnike i podvornike kraljevskih oblastih, obstojećih za samoupravu kraljevinah Hrvatske i Slavoniju.

Plaća, koju činovnici i podvornici sveučilištni na godinu dobivaju, iznosi: za aktuara, ujedno kvestora 600 for., za pisara 400 for., za pedela 400 for. uz slobodan stan i drva za posljednjega, a za podvornike po 300 for. uz odieću u naravi.

Dok se ne rieši pitanje o sdruženju knjižnicah akademičke i muzealne, obavljati će službu knjižničara koji profesor sveučilištni uz godišnju nagradu od 300 for.

Aktuar ujedno kvestor uvršćuje se u X., a pisar u XII. razred dnevnični.

Činovnike sveučilištne imenuje ban na predlog senata akademičkoga, podvornike pako imenuje senat akademički, i to podvornike fakultetske na predlog dotičnoga sbora profesorskoga.

§. 38.

Navršiv pet godinah službe stekao je svaki redoviti i izvanredni profesor pravo, da dobije mirovinu u slučaju, ako tjelesno ili duševno iznemogne tako, da je postao trajno nesposobnim za službu, ili ako se uslied promjene u sustavu naukovnom ukine učiteljsko mjesto njegovo, ili ako mu usljed preustrojstva sveučilišta ili dotičnog fakulteta sveučilistnoga prestane služba.

Redovitomu i izvanrednomu profesoru, koji je navršio trideset godinah službe, pripada mirovina u iznosu ciele plaće, uživane koo izstupa iz aktivnosti. Ako takav profesor zaište, da se stavi u stališ mira, ima se zadovoljiti toj molbi njegovoj, pri čem njegova sposobnost za dalnje službovanje nedolazi u obzir.

Onaj pako redoviti ili izvanredni profesor, koji još nije navršio trideset godinah službe, dobiva u ime mirovine toliko tridesetinah ($^1/_{30}$) plaće, uživane kod izstupa iz aktivnosti, koliko je zaračunivih godinah proveo u

*

Digitized by Google

službi. Kad se dakle radi o tom, da se takovu profesoru odmjeri mirovina, ima se iznos godišnje plaće, koju je uživao kod izstupa iz aktivnosti, razdieliti brojem 30 (trideset), a količnik (quotient) pomnožiti brojem zaračunivih godinah službe, te proizvod dopitati dotičniku kano mirovina. Slomak, pokazujući se kod toga proizvoda, ima odpasti.

Redovitomu i izvanrednomu profesoru, koji nije navršio pet godinah službe, a postao je radi ludosti, zadobljene ozlede, neprestane bolesti ili sljepoće trajno nesposobnim za svaku javnu službu, ima se takodjer dati mirovina i odmjeriti iznosom, koji po prije ustanovljenom mjerilu pripada za pet godinah službe.

Kad redoviti ili izvanredni profesor, koji je navršio pet godinah službe, boluje preko jedne godine danah, nu ipak ima nade, da će se oporaviti tako, da postane opet sposobnim za službu, ima se privremeno staviti u stališ mira s polovicom plaće, ako mu nebi po ovom zakonu pripadala mirovina u većem iznosu. Takav se profesor ima svake godine ureda radi liečnički pregledati, ter mu se mirovina za posliednji mjesec izplatiti može samo onda, ako zemaljska vlada potvrdi, da nije još za službu ozdravio, a čim ozdravi, ima se namjestiti u službu odgovarajuću sposobnostim njegovim, pa je dužan takovu podieljenu službu nastupiti, inače gubi pravo na mirovinu i smatra se u obće tako, kao da se odrekao službe. Neuzmogne li se odmah namjestiti prije rečenim načinom ima mu se mirovina, ako iznosi polovicu plaće njegove, pa mu inače tolika mirovina nebi pripadala po broju zaračunivih godinah službe, obaliti na onaj iznos, koji ga po ovom mjerilu ide u smislu ovog zakona.

Redoviti i izvanredni profesor, koji nije još stekao pravo na mirovinu s toga, što nije još navršio pet godinah službe, i kojega se netiče ustanova, sadržana u četvrtoj stavki ovoga paragrafa, dobiva jedanput za svagda odpravninu, ako glede njega nastupi koji od onih slučajevah, što su navedeni u prvoj stavki ovoga paragrafa.

Ako redoviti ili izvanredni profesor, koji nije navršio pet godinah službe, boluje preko jedne godine danah, a nije do izmaka one godine, koja je za prije rečenom sliedila, postao opet sposobnim za službu, ima mu se takodjer dati jedanput za svagda odpravnina, ako nebi možda stekao pravo na mirovinu s toga, što je uzračunajuć spomenute dvie godine bolovanja, već navršio pet godinah službe, ili što je u smislu četvrte stavke ovoga paragrafa postao trajno nesposobnim za svaku javnu službu.

Odpravnina ima se svakomu, komu pripada, u pravilu odmieriti jednogodišnjim iznosom plaće njegove, te nesmije nadilaziti iznos od poldruge godine.

Ako redoviti ili izvanredni profesor bogoslovnog fakulteta dobije crkvenu prebendu, koje dohodak nadmašuje profesorsku plaću, nepripada mu pravo na mirovinu ili odpravninu.

Redoviti i izvanredni profesor, koji se je odrekao službe, ili koji je kazne radi odpušten iz službe, izgubio je tim pravo na mirovinu, dotično odpravninu.

Tko je iz druge javne službe, s kojom je skopčano pravo na mirovinu, neposredno prešao u službu sveučilištnu kao redoviti ili izvanredni profesor, tomu se ima vrieme, provedeno u takovoj prijašnoj službi, jednostavno uračunati u službu sveučilištnu.

Ako je redoviti ili izvanredni profesor iz službe sveučilištne neposredno prešao u službu kod koje kraljevske oblasti ili kod kojega kraljevskoga ureda u području samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije, gdje se za postignuće mirovine u iznosu ciele plaće traži, da je dotičnik navršio 40 godinah službe, ima mu se vrieme, provedeno u službi, u koju je prešao, računati tako, da se u službi sveučilištnoj podpuno navršene tri godine broje za četiri.

Za udovu redovitoga profesora, koji je navršio pet godinah službe, ustanovljuje se udovština (penzija) u iznosu od pet sto forintih a. vr. na godinu, a za udovu izvanrednoga profesora, navršivšega pet godinah službe, udovština u iznosu od četiri sto forintih austr. vried. na godinu.

Ako bi ovaj iznos udovštine bio veći od iznosa mirovine, koju je pokojni suprug uživao, ili koja bi mu na dan smrti njegove pripadala, ima se udovi dati udovština samo u onome iznosu, koji je ravan iznosu mirovine pokojnoga joj supruga.

Udovi redovitoga ili izvanrednoga profesora, koji nije navršio pet godinah službe, ali je u smislu četvrte stavke ovoga paragrafa dobio mirovinu, pripada udovština u iznosu mirovine, koju je pokojni suprug uživao.

Ako redoviti ili izvanredni profesor, koji nije navršio pet godinah službe, niti je uživao mirovine, napomenute u prijašnjoj stavki, niti je dobio odpravnine — umre, ima se zaostavšoj obitelji njegovoj jedanput za svagda dati odpravnina tako, da u to ime dobije udova trećinu, svako diete šestinu, a svaka sirota (diete bez otca i matere) četvrtinu plaće njegove.

U ostalom imadu se propisi, po kojih se sa činovnici kraljevskih oblastih, obstojećih za samoupravu kraljevinah Hrvatske i Slavonije, u pogledu mirovinah i odpravninah, i sa zaostavšimi obitelji tih činovnikah u pogledu obskrbe postupa, uporaviti i na redovite i izvanredne profesore sveučilištne i na zaostavše obitelji njihove.

Digitized by Google

Odsjek II.

O učenicih.

GLAVA I.

O upisu učenikah.

§. 39.

Učenici su ili redoviti ili izvanredni.

Redoviti su upisani u maticu sveučilištnu i imenik fakultetski, izvanredni pako samo u imenik fakultetski.

§. 40.

Radi upisa ima svaki učenik osobno doći k svomu dekanu i predati mu svoje svjedočbe i svoj podpuni nacional, za koji će se tiskanice prirediti u dva primjerka.

§. 41.

Medju redovite učenike mogu se samo oni upisati, koji su:

a) gimnazijske nauke dobrim uspjehom svršili i izpit zrelosti podnieli.

b) ili su već na ovom ili drugom kojem sveučilištu kano redoviti upisani bili, ili su

c) kano redoviti upisani bili na učilištu, kojim se nadomješćuje sveučilištni koji fakultet, kano što su bogoslovni biskupski zavodi ili pravoslovne akademije, pak ako su ti učenici kano gimnazijalci izpit zrelosti podnieli.

§. 42.

Medju izvanredne učenike upisuju se oni, koji nemogu biti upisani kano redoviti, ako su:

a) navršili barem 17. godinu života i

b) ako se u pripravnih naucih na toliko izkažu, da se uzmogne uzeti, da će jim predavanja koristna biti.

§. 43.

Ako je dvojbeno, ima li se koji učenik upisati ili odbiti, o tom odlučuje dotični sbor profesorski.

§. 44.

Inostrani mladići mogu se upisati na ovom sveučilištu, ako su po propisih svoje države pripravne nauke svršili, ili ako došavši iz inostranoga sveučilišta pokažu dovoljnu sveučilištnu svjedočbu.

§. 45.

Imenici se vode napose za svaku godinu, sadržaj će se ustanoviti posebnom naredbom.

§. 46.

Obavljena imatrikulacija ostaje u krieposti, dok

a) učenik neostavi sveučilišta ili

b) nepredje u drugi sveučilištni fakultet, ili

c) nauke u dotičnom fakultetu neprekine dulje, nego jedan semestar.

§. 47.

Za upis u maticu sveučilištnu plaća se u ruke dekana fakultetskoga upisnina od 2 for. a. vr. na korist fonda sveučilištnoga.

§. 48.

Učenici se kod dekana upisuju, a kod učiteljah prijavljuju obično prvih osam danah svakoga poljeća.

Samo iz važnih razlogah može tečajem sljedećih osam danah sbor profesorski dopustiti, da se učenik naknadno primi.

Kašnje prošnje, ako su podnešene tečajem mjeseca listopada, ili najdulje tri tjedna iza početka drugoga semestra riešava senat akademički, ter samo onda dozvoljuje upis učeniku, ako ovaj dokaže, da nije kriv, što se je prekasno prijavio.

Proti rješitbi senata neima utoka.

GLAVA II.

O pravih i dužnostih redovitih učenikah.

§. 49.

Svaki učenik, koji hoće da dovrši nauke kojega fakulteta, mora kroz stanovito vrieme polaziti kolegije na dotičnom fakultetu: na mudroslovnom tri, na bogoslovnom, pravo- i državoslovnom po četiri godine.

§. 50.

Naučna godina traje od 1. listopada do zadnjega srpnja i sastoji od dva poljeća: zimskoga i ljetnoga; zimsko traje do četvrtka pred cvietnicom, a ljetno počima u petak poslje uskrsnih blagdanah po gregorianskom koledaru.

§. 51.

Od naukah, koji se budu predavali na pojedinih fakultetih, ima svaki učenik radi saveza, u kojem medjusobno stoje, ove sljedećim redom učiti:

A.

Na bogoslovnom fakultetu.

I. godina:

a) obći dio dogmatike,

b) uvodne znanosti u sv. pismo u obće, a stari zaviet napose,

c) tumačenje svetoga pisma staroga zavjeta iz vulgate i izvornoga teksta,

d) jezik hebrejski.

II. godina:

a) posebni dio dogmatike,

Digitized by Google

b) uvod u novi zavjet napose,

c) tumačenje novoga zavjeta iz vulgate i iz izvornoga teksta.

III. godina:

a) poviest crkvenu,

b) moral bogoslovni.

IV. godina:

a) bogoslovje pastirsko u užem smislu,

b) liturgiku,

c) homiletiku,

d) kateketiku,

e) metodiku,

f) pravo crkveno.

B.

Na pravo- i državoslovnom fakultetu.

I. godina:

a) pravo rimsko ujedno s povješću toga prava kroz cielu godinu,

b) poviest prava u obće kroz cielu godinu,

c) enciklopediju pravo- i državoslovnih znanostih.

II. godina:

a) hrvatsko-ugarsko privatno pravo jedno poljeće,

b) filozofiju prava jedno poljeće,

c) pravo crkveno katoličke crkve cielu godinu,

d) pravo crkveno grčko-izločne crkve jedno poljeće,

e) hrvatsko-ugarsko javno pravo s osobitim obzirom na austrijsko javno pravo.

III. godina:

a) pravo gradjansko,

b) ekonomiju i financijalnu znanost cielu godinu,

c) kazneno pravo prvoga poljeća,

d) kazneni postupnik drugo poljeće.

IV. godina:

a) gradjanski postupnik ujedno s postupnikom u neparbenih poslovih cielu godinu,

b) pravo trgovačko, mjenbeno i pomorsko, i ustavnu i upravnu politiku jedno poljeće,

c) statistiku ugarsko-austrijske monarkije s osobitim obzirom na statistiku trojedne kraljevine, drugo poljeće.

C.

Na mudroslovnom fakultetu.

a) filozofiju teoretičku i praktičku s povješću filozofije,

b) poviest obću,

c) poviest hrvatsku s osobitim obzirom na austrijsku i ugarsku poviest; pomoćne znanosti poviesti.

d) filologiju slavjansku s osobitim obzirom na poviest jezika i literature hrvatske i srbske,

e) klasičnu filologiju latinsku,

f) klasičnu filologiju grčku.

Budući da nauci mudroslovnoga fakulteta nestoje medju sobom u takovu savezu, kao nauci ostalih fakultetah, to se za predavanje njihovo neustanovljuje nikakov red.

§. 52.

Osim glavnih naukah predavat će se na svih fakultetih još drugi nauci, kojih učenici ili neće nikako ili će ih samo dielomice morat učiti; ovakovi nauci jesu:

1. Na bogoslovnom fakultetu: jezik sirski, kajdejski i arabski.

2. na pravoslovnom fakultetu:

a) rudno pravo,

b) upravno zakonoslovje,

c) financijalno zakonoslovje,

d) statistika evropejskih državah,

e) praktika i relatorija iz gradjanskoga i kaznenoga prava,

f) feudalno pravo,

g) sveobće državno i medjunarodno pravo,

h) sudstveno liečničtvo,

i) državno računoslovje.

3. Na filozofičkom fakultetu:

a) živi jezici: magjarski, njemački, talijanski, francezski i englezki,

b) posebni filozofički nauci, kao: poviest filozofije, psihologija, metafisika, estetika,

c) pedagogika.

Ovi će se nauci predavati svake, ili barem svake druge ili treće godine.

§. 53.

Svaki učenik mora slušati na bogoslovnom fakultetu najmanje 18, na pravoslovnom 20 satih na tjedan, izuzamši 4. i 8. poljeće, kad je dosta 12 satih na tjedan; učenici mudroslovnoga fakulteta, koji hoće da doktorat steku, moraju polaziti kolegije 15 satih na tjedan.

§. 54.

Svaki je pravnik dužan tečajem prvih trijuh poljećah slušati jedan kolegij o praktičnoj filozofiji i jedan o hrvatskoj poviesti, a tečajem svih osam poljećah još jedan historički kolegij.

§. 55.

Svi će se nauci na ovom sveučilištu predavati hrvatskim jezikom, izuzima se samo bogoslovni fakultet, na

Digitized by Google

kojem će se neki nauci i latinskim jezikom predavati i živi jezici, kojih se višji literaturni kolegij mogu i dotičnim jezikom držati.

§. 56.

Zadnjih 14 danah svakoga poljeća imaju se svi učenici prijaviti kod dotičnih učiteljah, da jim potvrde polazak u prijavnicu, koju zatim dekan vidira.

Prije nego li se plati naukovina, neće se potvrditi polazak.

GLAVA III.

Ob izpitih.

§. 57.

Redoviti učenici bogoslovnoga fakulteta polažu četiri izpita iz obligatnih naukah svojega fakulteta, i to koncem svake godine pred svojim učiteljem u pritomnosti dekana ili prodekana iz onih naukah, koje su cielu godinu učili.

Postojeći propisi u pogledu prelaza u višje tečaje ostaju i nadalje u krieposti.

§. 58.

Svaki redoviti učenik pravoslovnoga fakulteta ima na koncu, ili izmaku četvrtoga poljeća podnieti prvi takozvani državni izpit pravo-historički.

Tko ovoga izpita najkasnije tečajem petoga poljeća nepodnese s dobrim uspjehom, njemu se sliedeća poljeća neće računati u zakonito četverogodište.

§. 59.

Svaki učenik pravoslovnoga fakulteta, koji nekani steći doktorata, a želi se na temelju svojih pravo- i državoslovnih naukah posvetiti javnoj službi, ima podnieti još dva državna teoretička izpita, sudstveni i državoznanstveni, koji se drži po dosadašnjih propisih.

Drugi državni izpit, sudstveni, može se položiti već posljednjih šest tjednah osmoga semestra; treći pako, državoznanstveni, istom po dovršenu četverogodištu.

GLAVA IV.

O strogih izpitih.

§. 60.

Doktorom kojega fakulteta može postati samo onaj, koji po navršenom četverogodištu, odnosno trogodištu, s dobrim uspjehom položi stroge izpite iz naukah dotičnoga fakulteta; broj strogih izpitah i način kako se imadu polagati, ustanoviti će se posebnom naredbom.

GLAVA V.

Ob izvanrednih učenicih.

§. 61.

Izvanredni se učenici mogu upisati pod gore naznačenimi uvjeti za kojegod nauke onoga fakulteta, u kojega su imenik uvršteni; za nje dakle neima nikakovih obligatnih naukah, niti reda, po kojem da slušaju naučne predmete.

Oni mogu istina iskati, da jih učitelji svršetkom poljeća upitaju iz naukah, koje su polazili, da jim uz taksu od 3 for. a. vr. izdadu privatne svjedočbe, ali državnim ili izpitom strogim podvrći se nemogu.

GLAVA VI.

Ob odlazku iz sveučilišta.

§. 62.

Učenik odlazeći iz sveučilišta, ako hoće da mu se izdade odlazna svjedočba, mora ju iskati od dekana dotičnoga fakulteta. U tu svrhu ima mu predati prijavnicu i matičnu svjedočbu.

Odlazne se svjedočbe izdavaju zadnjih 14 danah svakoga poljeća.

Konačno pako, t. j. absolutorija, koja se imadu izrično kao takva označiti, u pravilu koncem naučne godine.

Odsjek III.

O disciplini akademičkoj.

§. 63.

Svi su učenici u obziru svojih gradjanskih odnošajah i gradjansko-kašnjivih djelah podvrženi obćim zakonom i vlastim; a u obziru sveučilištnoga svoga vladanja još osim toga osobitim naredbam, disciplinarnim propisom i vlastim sveučilištnim.

Propise disciplinarne ustanovit će se kasnije na predlog senata akademičkog, medjutim se pako ostavljaju u kriepostі dosadanji propisi.

Odsjek IV.

O naukovini.

§. 64.

Naukovina, koja se na ovom sveučilištu uvodi, neplaća se u javnu blagajnu, već pripada dotičnim predavaocem, to jest profesorom i docentom.

§. 65.

Najmanja naukovina iznosi za svaki poljetni kolegij toliko forintih, koliko se urah na tjedan čita kolegij.

§. 66.

Svaki profesor, koji je s plaćom budi stalno budi privremeno namješten, čitat će svoje kolegije o dotičnih učevnih strukah u primjernom broju urah na tjedan za naukovinu u §. 65. naznačenu. On će ovim kolegijem kano glavnim svojim predmetom, nada svim posvećivati svoju učiteljsku radnju.

Digitized by Google

U ovom su obziru učiteljem uzporedjeni i oni docenti, koji nagradu dobivaju.

Samo suplenti, koji bi se još polag osobitih vladajućih okolnostih uz zakonitu pristojbu upotrebljavali za koju izpražnjenu učiteljsku stolicu, neimaju pravo na naukovinu, koja se za njihove kolegije plaća: ova naukovina ide u sveučilištnu zakladu, iz koje će se plaćati suplentska pristojba.

§. 67.

Svaki redoviti profesor dužan je bar svakoga trećega poljeća davati bezplatni publikum od jedne ili dvie ure na tjedan o pojedinih čestih glavnoga svoga predmeta, ili o drugoj kojoj struci.

Ova publika čitat će profesor pokraj svojih redovitih kolegijah, ali ure, koje za to upotriebi, moći će uračunati u broj onih urah, koje ima obraćati na glavne svoje kolegije.

Izim ovih kolegijah smieti će profesor bezplatno nešto predavati samo uz privolu zemaljske vlade onda, kad bi se porad osobite naravi predmeta zato slabo polazio kolegij, što bi se zanj naukovina tražila, a s druge bi se strane ipak želilo, da se takov kolegij čim više polazi.

Podieljujuć takovu dozvolu, gledat će zemaljska vlada, da se njom nenanese šteta privatnomu docentu, koji se u toj struci jur znamenito odlikuje.

§. 68.

Privatni docenti smiju svoje kolegije čitati ili za najmanju zakonitu naukovinu, ili za veću, bezplatno pako samo pod uvjeti naznačenimi u prednjem paragrafu.

§. 69.

Naukovinu za redovite i izvanredne kolegije dužni su plaćati svi učenici fakulteta, bili upisani u maticu ili nebili, da koliko nisu zakonito oprošteni, ili na koliko nisu oprost ovaj izhodili po glasu ovoga zakona.

§. 70.

Oprost se može protezati ili na svu naukovinu, ili na polovicu, ali nikad na manji koji dio naukovine.

Oproste podieljuje dotični sbor profesorski, pobližji uvjeti ustanoviti će se posebnom naredbom.

Medjutim ostaju u krieposti dosadanji propisi.

§. 71.

Zakonito pravo biti sasvim oprošteni od naukovine, imadu samo sljedeći učenici bogoslovja:

a) od svjetovnoga duhovničtva ubogi pitomci biskupskih sjemeništah i oni externiste, koji su za biskupiju potrebiti, ter duhovničtvu biskupije ili već utjelovljeni ili osigurani, da će biti u biskupiju primljeni.

Biskup će početkom svake godine imenik takovih učenikah, potvrdiv siromaštvo njihovo, poslati bogoslovnomu profesorskomu sboru,

b) od redovnoga duhovničtva svi učenici ubožkih redovah.

§. 72.

Za kolegije privatnih docentah, ili za one plaćevne kolegije, koje profesori pokraj glavnih svojih kolegijah drže, valjaju ti oprosti samo onda, ako takovi docenti i profesori na to naročito privole ili onda, kad se sastavlja red predavanjah, ili naknadno pred kvesturom, nu svakako prije, nego će početi rok za primanje učenikah.

§. 73.

Prvih deset danah u poljeću prosto je svakomu učeniku kano gostu polaziti koji mu drago kolegij, a da mu odatle nestane dužnost platiti naukovinu.

§. 74.

Učenike, koji u propisano vrieme neplate naukovine, ima kvestura napose pobilježiti. Takovi će se tek onda upisati za buduće poljeće, kad naknadno plate naukovinu, koju duguju i unapried polože naukovinu za dojduće poljeće.

§. 75.

Ako se navješteni kolegij nebi držao, povratit će se naukovina, koja je možda unapred položena.

§. 76.

Ako bi se bolešću ili drugom kojom zaprekom predavaoca kolegij samo obustavio, ali ne na toliko, da bi tim naviešćeni predmet znatno ili bitno štetovao, negubi predavalac prava na naukovinu.

§. 77.

U svih sumnjah, ima li se u slučaju paragrafa 76. ili neima plaćati naukovina, odlučuje u prvoj molbi senat akademički, saslušav izvješće profesorskoga sbora.

§. 78.

Kvestor će pobranu na račun pojedinih predavalacah naukovinu, odbivši pobirne postotke, izručivati istim uz njihovu namiru, a senatu će akademičkomu davati račune na koncu svakoga poljeća.

§. 79.

Pobirni su postotci na to odredjeni, da se njimi bar dielomice namiruju troškovi pisarne ili kvesture sveučilištne.

Postotci se za sada ustanovljuju na 5%, i teku u sveučilištnu zakladu.

Digitized by Google

Odsjek V.

O pokrivanju troškovah za ovo sveučilište.

§. 80.

Troškovi za ovo sveučilište imadu se pokrivati iz tekućih dohodakah zaklade jugoslavenskoga sveučilišta, a na koliko ovi nebi dosizali, iz zaklade naukovne, a na koliko ni ova nebi dostatna bila, iz svote od 2,200.000 for. a. vr., ustanovljene za potrebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavenije nagodbenim zakonom od god. 1868. §. 15.

Odsjek VI.

Ob otvorenju sveučilišta.

§. 81.

Ako se uz pravoslovni fakultet ovoga sveučilišta nebi mogao u isto vrieme otvoriti i bogoslovni fakultet, ima se ovaj prvi i sam za se otvoriti, a šnjim zajedno imadu u život stupiti i učiteljske stolice mudroslovnoga fakulteta, naznačene u §. 1. ovoga zakona.

Odsjek VII.

O provedbi ovoga zakona.

§. 82.

Provedba ovoga zakona povjerava se banu kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Digitized by Google

Dvadeset i prva saborska sjednica

držana dne 19. kolovoza 1872. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. gosp. Ivana Mažuranića.

Sadržaj: Zapisnik dvadesete sab. sjednice. — Podnesci. — Interpelacija zast. Josipa Muzlera u pogledu uzpostave dra. Milana Makanca kao profesora na pravoslovnoj akademiji. — Predlog zast. dra. Franje Kviringa u pogledu gradjenja ludnice. — Interpelacija zast. dra. M. Posilovića radi razpusta prijašnjega sabora. — Nastavak i svršetak razprave o zak. osnovi o poljskom redarstvu. — Izvješće peticionalnoga odbora. — Izvješće pravosudnoga odbora. — Izvješće administrativnoga odbora. — Izvješće cenzuralnoga odbora.

Predsjednik: Sjednica je otvorena. Molim g. bilježnika da izvoli pročitati zapisnik posliednje sjednice.

Bilj. **Branko Joanović**: (Čita zapisnik 20. sab. sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Ima li kakove primjetbe proti zapisniku?

Dr. **Franjo Rački**: Ja sam kod proračuna regnikolarne zaklade, gdje se govori o muzeju u stavci 2. br. 4. razumio, da u zapisniku stoji, „za nabavu knjižnice 500 for." imalo bi pako stojati „za uredjenje knjižnice".

Bilj. **Branko Joanović**: Primam taj izpravak.

Josip Muzler: Molim da se u zapisniku izpravi, da je kazalištni odbor izabran glasovanjem, a ne žrebanjem; jer se je u istinu glasovalo.

Predsjednik: Ako nema više primjetbah, onda se ove dvie primjetbe primaju i zapisnik se odobrava. — Molim da se čitaju podnesci.

Josip Turelli: 1. Zakonotvorni odbor predlaže osnovu o pravu sdruživanja. Predlažem, da se dade tiskati i uputi odboru za dnevni red.

(Prima se.)

2. Isti odbor predlaže zapisnik o rješenju molbah. Predlažem, da se uputi odboru za dnevni red.

(Prima se.)

3. Isti odbor predlaže zak. osnovu ob utjelovljenju obćinah bakarskoga municipija. Predlažem, da se tiskati dade i preda odboru za dnevni red.

(Prima se.)

4. Molba zast. Živka Odjića za doznačenje troškovah za putovanje na odgodjeni sabor god. 1871.

Predlažem, da se preda financijalnomu odboru.

(Prima se.)

5. Molba saborskih podvornikah Stjep. Zorca i Marka Skendera za podporu.

(Peticionalnomu odboru.)

6. Molba kavanarsko-gostionskoga družtva u Zagrebu, radi dokinuća njekih redarstvenih ustanovah.

Mislim, da bi se ova molba imala uputiti na zakonodavno-administrativni odbor.

(Prima se.)

7. Grad Senj moli, da se tamo smjesti tvornica duhana.

Predlažem, da se uputi na odbor za narodno gospodarstvo.

(Prima se.)

8. Molba grada Senja, da se ondje trgovačko-obrtnička komora ustroji.

(Odboru za narodno gospodarstvo.)

9. Molba grada Senja, da mu se iz vojnoga saveza preostale javne sgrade u vlastničtvo dadu.

Ova bi se molba mogla uputiti na peticionalni odbor.

(Prima se.)

10. Molba grada Senja, da se gradnja luke dovrši.

(Peticionalnomu odboru.)

11. Seoska obćina Banija moli, da bude trgovištem

(Zakonodavno-administr. odboru.)

12. Izvješće i zapisnik molbenoga odbora.

(Odboru za dnevni red.)

13. Izvješće zakonodavnoga odbora.

(Odboru za dnevni red.)

Digitized by Google

14. Izvješće cenzuralnoga odbora.

(Odboru za dnevni red.)

Predsjednik: Rieč ima g. zast. Muzler.

Josip Muzler: Visoki sabore! Imadem jednu kratku interpelaciju staviti na presv. gosp. privremenoga upravitelja zem. vlade.

Kao što je vis. saboru poznato, podjelivala je vlada jako mnogo štipendijah sposobnim mladićem, da se usavrše i izobraze za učiteljstvo. Takav je štipendij uživao i g. Makanec, te se obvezao zato, da će služiti 10 godinah zemlji kao profesor. On bude kao suplent, a poslje kao vanredan profesor na pravoslovnoj akademiji namješten, te je na nesreću po sebe kao profesor etike kritizirao njeke stvari, koje su se sbivale. To je bilo vladi zazorno, te je usljed toga išla tražiti povoda, kako da ga odstrani. Takav povod ona nadje u tri smrtna grieha: Prvo se je usudio g. dr. Makanec prisustvovati na poznatom banketu u Maksimiru, u svibnju 1870., pri kojem su prisustvovali i drugi ljudi, većinom zastupnici naroda, od kojih ima i sada gospode u sabornici; nu u tom se sastanku nedogodi ništa kažnjiva, proti nikomu od prisutnih se nije postupalo, nego samo proti dru. Makancu. Drugo, što mu se u smrtni grieh upisalo, jest, što je on po zaključku pjevačkoga družtva „Kola" izišao dočekati karlovačko pjevačko družtvo „Zoru". Tom se sgodom dogodio škandal, a sam organ vlade „Narodne Novine" priznaše, da se jedinomu gosp. dru. Makancu ima zahvaliti, što nije došlo do izgreda. Treće, kad su prigodom ovacije neumrlomu banu hrvatskomu njekoji pravnici bili u gvoždje bacani, tad je tim postupkom mirno gradjanstvo bilo toliko indignirano, da je deputacijom išlo k načelniku grada i predstojniku vlade. U ovoj deputaciji bilo je više gospode, medju njimi i dr. Makanec. Ova tri smrtna grieha služiše vladi za povod, da disciplinarnu iztragu povede proti dru. Makancu, te je on nakon 2½ godišnjega službovanja naprečac odpušten bez navedenja razlogah, i to najškandaloznijim načinom dne 31. srpnja, te plaća mu za ona dva mjeseca ferijah uztegnuta.

Uzmimo stvar još s drugoga gledišta. Dr. Makanec uživao je zemaljski štipendij, da svrši nauke, te se obvezao, da će službovati u zemlji na korist hrvatskoga naroda kroz 10 godinah. Držim, da nije mala stvar, da Hrvatska na štipendija skupi novac plaća, a ljudi sposobni — što je g. dr. Makanac pokazao — naprečac se bacaju iz učiteljske stolice. Pošto ima sada pet mjestah profesorskih na pravoslovnoj akademiji nepopunjenih, a dobrobit naroda zahtjeva, da se vrstnimi silami popune, s druge strane meni nebi bilo ravnodušno, da g. dr. Makanec, koji je uživao štipendij, da nevrši dužnosti, 10 godinah u zemlji službovati, stoga usudjujem se na vis. vladu staviti sljedeću interpelaciju: (Čita) Kani li vlada s razloga, što na pravoslovnoj akademiji zagrebačkoj imade pet nepopunjenih profesorskih mjestah dra. Milana Makanca uzpostavljenjem njegovim za profesora na pravoslovnoj akademiji zagrebačkoj pritegnuti na izpunjenje njegove obveze naprama zemlji, sastojeće se u tom, da dr. Milan Makanec imade punih 10 godinah na istoj akademiji učiteljevati. (Živio!)

Predsjednik: Ova će se interpelacija priobćiti vladi. Rieč ima g. zast. dr. Kviring.

Dr. **Franjo Kviring**: Vis. sabore! Predmet, koji ću u slici zaključka vis. saboru podnieti, već je u prošlom saboru god. 1869. pretresan, i tiče se gradjenja ludnice zemaljske u Zagrebu. Neću nabrajati nuždu i potrebu takova inštituta, jer to je prijašnji sabor, koji je o tom razpravu vodio, sam uvidio, a uvidila je i vlada, pa su već i osnova i nacrti sgotovljeni. Ako se obazremo na zemlje, koje nas okružuju, to ćemo viditi, da i manje zemlje od naše nastoje oko toga, kako da što više zavodah filantropičkih podignu, te u tu svrhu više troše i veću pomnju pokazuju, nego kod nas.

Ovaj zavod imao bi se sagraditi u Zagrebu kao zemaljski zavod, a sredstva donio je zaključak prijašnjega sabora, predložen po odboru u tu svrhu izabranom, koji ovako glasi: 1. da se bolnica polag priležeće osnove u Zagrebu podigne: 2. da se u tu svrhu upotriebe županijske bolničke zaklade, i 3. da se još iste god. 1869. započne graditi.

Svekolike županijske bolničke zaklade iznose 348.517 for. Po osnovi imala bi se od narodne banke u Beču uzajmiti svota od 200.000 for. uz zalog rečenih zakladah, iz kojih bi se taj zajam za 19 godinah amortizirao, a zemlji bi i opet ostale zaklade. Zavod postao bi zemaljski i ondje namješteno osoblje postalo bi zemaljskim činovničtvom, a uzdržavanje namirivalo bi se stranom iz autonomnoga budgeta ove zemlje, a s druge strane je njeki ugovor izmedju vojničke oblasti i zemaljske vlade učinjen, po kojem bi za vojničku Krajinu vojna oblast doprinjela za gradjenje polovicu kapitala, a za uzdržavanje doprinašala bi po razmjerju bolestnikah, koji bi se iz vojničke Krajine ondje nalazili.

Da je prieka nužda, da se taj zavod podigne, dokazuje ta okolnost, što naša zemlja za takove nesretnike, koje mora da pošilja u Budim, Gradac, Beč, plaća na godinu 32.000 for., dočim bi uzdržavanje bolnice iz autonomnoga budgeta došlo na 15—16.000 for.

Kako bolnica milosrdne braće u tom obziru izgleda, o tom jedva se može govoriti; više je užas nego blagodat. Ova je bolnica samo njeko čuvalište tih nesretnikah, i to na najnesretniji način, prepunjena, neima sredstvah, s kojimi bi se opet priveli k zdravlju; a lucida intervala upotrebljuju se za radnju na polju, te znadu više putah pobjeći, da ih mora loviti policija i žandarmerija.

Vis. kućo! Ja mislim, da je svaka zemlja dužna, da skrbi za svoje sugradjane, koje takova nesreća stigne, te da im ne samo čovječno, nego i po okolnostih ugodno pristanište sagradi, pa da se opet, ako je moguće, vrate

Digitized by Google

zemlji i obitelji kao radini članovi. S toga sam nakanio sljedeći zaključak vis. saboru predložiti: (Čita.)

Sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije poziva kr. zemaljsku vladu, da dotičnu osnovu i nacrt o gradjenju bolnice za umobolne što skorije ovomu saboru na konačno razpravljanje podnese.

Predsjednik: Ako vis. kuća dozvoli, ovaj će se predmet štampati, dati odboru za dnevni red.

Dr. **Franjo Kvirlng**: Mislim, da se netreba štampati, to se može odmah staviti na dnevni red.

(Glasovi: Prima se.)

Predsjednik: Dakle ide odboru za dnevni red.

Dr. **Mihajlo Posilović**: Vis. sabore! Kao što je poznato svima, sabor, koji se je tandem aliquando 15. siečnja stastao, razpušten je 19. siečnja na tako neodgovorni način, ne iz političke nužde, nego iz političke objesti. Zak. čl. II. od g. 1870. t. d. propisuje, da Nj. Veličanstvo ima pravo razpustiti sabor, ali onda valja, da vlada odmah nove izbore razpiše, tako da se novi sabor najkašnje tri mjeseca iza razpusta prijašnjega sastane. Premda zakon to jasno kaže, da se izbori imadu odmah razpisati, ipak su se izbori za novi sabor razpisali tekar 3 mjeseca kašnje, t. j. u travnju, tako, da se je sabor sastao istom 15. lipnja, dakle 5 mjesecih nakon razpusta prijašnjega. To je učinjeno u doba, kad proračun za ovu godinu još nije bio pretresan, kad je zemlja bila u stanju najžalostnijem, u koje ju je dovela brutalna i nehajna vlada. U ovo kritično doba nije se vršilo jasno slovo zakona, dapače nastade akcija takova, kojom se je nastojalo izkriviti i preokrenuti mnienje i volja naroda u tom smjeru, da tako zvana narodno-ustavna stranka dodje u saboru do većine. U tu svrhu rabljena su najbrutalnija sredstva, tako da se kazati može, što se brutalnosti i lukavstva tiče, da se je naša vlada natjecala sa vladom Napoleonovom, prem sa druge strane, što se tiče brige za dobrobit naroda, nije mogla niti s Turskom uzporediti.

Predsjednk: Bilo bi dobro, da bi se izvolio g. govornik malo umjeriti u izrazih; to bi bolje bilo po svrhu, koju hoće postići.

Dr. **Mihajlo Posilović**: Mislim, da opomene zaslužio nisam.

Nadalje, poznato je, da su izišle u našoj zemlji tako zvane promemorije, o kojih još nije dokazano, odkuda bi potekle, nego čini se, da su proizišle inicijativom vlade, koja valjda nije imala drugog posla, nego učiniti nješto, čim će mistificirati i krunu i ugarsku vladu Gospodo! Žalostno je, gdje se temeljni zakoni nevrše, žalostno je to osobito kod nas, gdje neimamo zakona ob odgovornosti vlade; žalostno je to, gdje se neda slobode županijskim skupštinam, niti slobode štampe, niti koje druge slobode, a uz to se još prieči sastanak sabora, koji bi jedini bio bar donjekle kadar lieka donieti ranam naroda, da ga stranom vlada zemaljska, stranom njeka druga tajna sila u tom neprieči. Poznato je, premda smo imali prilike i vremena, da ipak usljed inicijative, što pripada vladi, te sabor bez nje ništa učiniti nemože, nismo mogli do toga doći, da stvorimo za narod zadružni zakon povoljni, a da ukinemo ovaj zakon, koji je kadar narodno gospodarstvo uništiti i do krajne propasti dovesti.

S ovih razlogah stavljam na banske časti namjestnika sliedeću interpelaciju: (Čita).

1. Zašto iza razpusta hrv.-slav. sabora od 19. siečnja 1872. nisu odmah novi izbori razpisani, da bi se drugi sabor najkašnje tri mjeseca poslje razpusta prijašnjega sastati mogao?

2. Jeda li možda i koliku ingerenciju imadjaše pri toj odgodi ugarsko ministarstvo?

Predsjednik: Ova interpelacija priobćiti će se vladi.

Stoji sada na dnevnom redu pretres zakonske osnove o poljskom redarstvu, i sljedi §. 28. po sadašnjemu redu 27.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita §. 28. sada 27., vidi prilog 7. XX. sab. sjednice.)

Odbor predlaže, da se primi ovaj paragraf po predlogu vlade, samo s razlogah navedenih kod §. 26. predlaže, da se mjesto: „obćinskomu sudcu (knezu)" kaže: „mjestnomu poglavarstvu". Razlozi su navedeni u predjučerašnjoj razpravi, što je naime sjedište obćinskoga sudca često daleko od sela, te bi poljar putovao pol dana i duže, da preda živinu, a mjestnomu poglavarstvu može predati odmah, koje će uredovati po ovom paragrafu.

(Prima se.)

(Čita §. 29. sada 28.)

Branko Joanović: Vis. sabore! Mislim, da bi se i ovdje moralo kazati: „mjestnomu poglavarstvu". (Glasovi: Redakcija.) Ako ne, onda je protivno onomu, što smo u §. 28. izpravili.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: To bi se moglo kazati, jer razlozi su oni isti, kao što prije.

Mato Mrazović: Vis. sabore! Ja imam drugu opazku, koja je u savezu sa §. 30. §. 29. kaže: ako privatni posjednik zateče živinu, dužan je takovu bez odgadjanja predati obćinskomu sudcu, a §. 30. kaže: Ako poljar njegovu živinu ulovi, da je dužan takovu predati svomu gospodaru. Ako je privatni vlastnik dosta siguran, ako je sam živinu ugnao, te ju drži kao zalog, onda neima razloga §. 29., koji veli, da ju mora obćinskomu sudcu predati; ako pako nije siguran, onda nebi ni poljar imao njemu predati blago, nego bi ga morao opet obćinskomu sudcu predati. Ove paragrafe trebalo bi u sklad dovesti.

Predsjednik: Ja bi želio, da bi izvolio g. Mrazović kazati, što se ima izpraviti.

Mato Mrazović: Ja mislim, u §. 29. imalo bi se kazati: „obćinskomu poglavarstvu prijaviti" mjesto: „predati obćinskomu sudcu"; jer ako sam posjednik

Digitized by Google

teče živinu, zašto da on predaje obćinskomu sudcu, kad poljar njemu predati ima.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Mislim, da se je prešlo preko predloga g. Joanovića naime da se veli: „mjestnomu poglavarstvu", mjesto: „obćinskomu sudcu". Ako je poljaru težko, mnogo teže je privatnu vlastniku ići do sjedišta obćinskoga sudca; stoga je taj izpravak sasvim umjestan. U ostalom smatram, da je redakcija shodna.

Izv. dr. **Marijan Derenčin**: Vis. sabore! Neimam ništa proti tomu, da se primi izpravak g. Joanovića, i kaže: „mjestnomu poglavarstvu", mjesto: „obćinskomu sudcu". Što se tiče predloga g. Mrazovića, odbor je pošao s toga gledišta, da predajuć ugnanu živinu dotičnomu posjedniku, ima ovaj priliku takovo zlo uporaviti na štetu vlastnika, dočim ako se preda obćinskomu sudcu, može se stvar bez štete vlastnika dovršiti, pošto razprava o odšteti vrlo brzo se obavlja.

Predsjednik: Ovdje je predlog odbora, koji se je izvorno slagao sa predlogom vlade. Onda je g. Joanović izpravak učinio, da se mjesto: „obćinskomu sudcu (knezu)" kaže: „mjestnomu poglavarstvu". S ovim izpravkom slaže se takodjer g. izvjestitelj odbora, i kako vidim i g. zastupnik vlade; dakle sada držim, da je ovo predlog i odbora i vlade. Ona gospoda, koja su za taj predlog, neka izvole ustati. (Ustane većina.)

Drugi je izpravak učinio g. Mrazović, veleći, da je po njegovom mnienju bolje, da se mjesto rieči „predati" kaže: „javiti". Ona gospoda, koja su zato, neka izvole ustati. (Ustane većina.)

Po tom ima stajati u ovom §. „ . . . . bez odgadjanja javiti mjestnomu poglavarstvu, koje . . . "

Izvj. Dr. **Marijan Derenčin**: (čita §. 30. sada 29.)

(Prima se.)

(Čita §. 31. sada 30.)

(Prima se.)

(Čita §. 32. sada 31.)

(Prima se.)

(Čita §. 33. sada 32.)

Odbor ovdje predlaže, da se označi oblast, koja će opredieliti to mjesto, i odbor želi, da bude to obćinska oblast.

Zast. vlade **Mirko Kršnjavi**: Vis. sabore! Zemaljska vlada nije mislila ovdje poglavarstvo mjestno ili obćinsko, nego je mislila dotični kotarski sud, a u gradovih dotično poglavarstvo. S obzirah redarstvenih treba da se stvar u tom smislu shvati, buduć se, kaošto je obće poznato, lan i konoplja kvasi i u riekah i potocih, redje u barah, i kroz to može se, ako se najveće obzirnosti neobdržavaju, otrovanje ribah na više miljah daleko prouzročiti. Policajne odredbe pako na više miljah protežuće se treba da se dotičnoj kotarskoj oblasti ili poglavarstvu prepuste, tim više, što naši odnošaji glede ribolova nisu uredjeni. Napokon ću visoku kuću upozoriti i na to, da je takodjer prijašnji zakon pod feudalnim sistemom toj stvari veću pozornost posvetio, buduć je zak. čl. naročito odredio kaznu od svakoga snopa 1 novč., kad bi tko kvasio u takvu mjestu, gdje je zabranjeno. Ja bi dakle molio, da bi se ovaj izraz „po oblasti" u tom smislu tumačio, te da se opredieljenje tog mjesta dade političkoj oblasti, ili kotarskoj, a u gradovih poglavarstvu.

Mato Mrazović: Vis. sabore? Mislim, da ćemo najbolje izaći sa redakcijom. Komu pripada kompetencija, da označi to mjesto, to nespada ovamo. Koje je mjesto zato najprikladnije, to će znati i obćinsko poglavarstvo odrediti. Zato nisam za tumačenje g. zast. vlade, niti odbora, nego za prvobitnu redakciju vlade.

Izvj. Dr. **Marijan Derenčin**: Vis. sabore! Odbor je imao pred očima, kad je o tom vjećao, da će obćinsko poglavarstvo najbolje znati prikladno mjesto opredieliti, za koje ovaj §. govori. Akoprem je g. zastupnik vlade i u odboru tu stvar razložio, odbor nije držao, da ovi razlozi opravdaju predlog s toga, što politička oblast, ako označeno mjesto nije prikladno, može uvjek posredovati, i u drugoj instanciji odluku preinačiti. (Zast. vlade M. Kršnjavi; Ako nebude prekasno.)

Predsjednik: Predlog vlade glasi: (čita ga.) Gospoda, koja su za ovu redakciju, kako sam ju pročitao, neka izvole ustati. (Ustane većina.)

Izvj. Dr. **Marijan Derenčin**: (čita §. 34. sada 33. do 38. sada 37.)

(Primaju se svi bez promjene.)

(Čita §. 39. sada 38.)

Josip Muzler: Visoki sabore! Ovaj je paragraf u oprieci sa §. 37., koji kaže, da političke oblasti imadu odlučiti glede naknade štete i glede kazni. U belovarskoj županiji je politička uprava od sudstva razlučena, zato bi ja predložio, da se kaže: dotičnim kotarskim oblastim, mjesto: županijskim sudovom.

Zast. vlade **Mirko Kršnjavi**: Ova je osnova prije pravljena, nego je belovarska županija ustrojena bila.

Predsjednik: G. Muzler predlaže, da se mjesto: žup. sudovom, kaže: dotičnim kotarskim oblastim. Prima li se ovaj §. sa izpravkom g. Muzlera?

(Glasovi: Prima se.)

Izvj. Dr. **Marijan Derenčin**: (čita §. 40. sada 39.)

Ovaj §. predlaže odbor po redakciji vlade; nu uslјed prijašnjega izpravka g. Muzlera da će se i ovdje kazati: „dotične kotarske oblasti", mjesto: „kotarski sudovi".

(Prima se.)

(Čita §. 41. sada 40. do sada 43.)

Dr. **Milan Makanec**: Predlažem, da se ovdje kaže: izza dotičniku proglašene ili uručene osude: jer se osuda može proglasiti i bez da je dotičnik prisutan.

Izvj. Dr. **Marijan Derenčin**: Po §§. 43. i 44., koji o razpravi govore, predpostavlja se, da će se dotičniku

Digitized by Google

osuda proglasiti; u ostalom neimam ništa proti tomu, ako se to radi bolje jasnoće kaže.

(Prima se.)

(Čita §. 46. sada 45.)

(Prima se.)

(Čita §. 47. sada 46.)

(Prima se.)

(Čita §. 48. sada 47.)

Odbor predlaže, da se rieč: „imadu se“ zamjeni sa: „mogu se“. (Prima se.)

Predsjednik: Tim je razprava o ovom zakonu dovršena.

Jovan Živković: Vis. sabore! Buduć da jučer ništa nije predano odboru za dnevni red, mislim, da bi se danas mogla izvješće nekoja odmah preduzeti, koja nije potrebno štampati, a to je izvješće peticionalnoga, zatim dva izvješća zakonodavnoga a po tom još izvješće cenzuralnoga odbora. Ako to vis. sabor primi, imali bi danas dosta predmetah na dnevnom redu.

(Prima se.)

Izvj. **Josip Muzler**: (čita izvješće peticionalnoga odbora; prilog 2.)

(Sve točke izvješća primljene bez debate.)

Izvj. Dr. **Milan Makanec**: (čita izvješće pravosudnoga odbora; prilog 3.)

(Primljeno bez debate.)

Izvj. Dr. **Marijan Derenčin**: (čita izvješće administrativnoga odbora; prilog 4.)

Vis. sabore! Čini se, kao da je zajedničko ugarsko zakonarstvo a i prošlo domaće silom htjelo, da zadružni život u našem narodu uništi, te kroz to seoskom proletariatu širom vrata otvori. Naš sabor stvorio je zakon o zadrugah, koji zbilja taj inštitut uništava, zajednički sabor pako stvorio je zakon obrambeni, koji taj posao nastavlja, jer u tom zakonu nalazi se ustanova, po kojoj se dozvola za ženitbu momkom podvrženim vojničkoj dužnosti samo iznimno podieliti može. U smislu stanovite naredbe zemaljske vlade tumači se ta iznimka tako, da se ženitba neće dozvoliti, ako u kući, kojoj spada vojnički prizvanik, ima i samo jedna žena za djelo sposobna; sposobnom se pako smatra, ako joj je najmanje 15. a najviše 60. godinah. Ovakovo tumačenje, kojim je valjda zajedničko ministarstvo nadahnulo našu vladu, podkapa zadružni život, jer tko samo pojma ima o zadrugah, priznati će, da jedna žena nemože odgovarati zadaći u zadrugi. Što je domaća vlada u tumačenju kazala, da se nestašici ženskih silah može doskočiti služinčadi, to nestoji, jer ženska služinčad se po selih nemože dobiti; svaka žena hoće da ostane u zadružnoj kući; ženskih slugah po selu neima.

S ovih razlogah morao je odbor uvažiti predstavku županije virovitičke, a uvažio je takodjer predstavku županije požežke, po kojoj bi, dok se nepreinači zak. čl. XL. od g. 1868., riešenje molbah za ženitbene dozvole prešlo na našu vladu, čim bi prestale one potežkoće, što se mora dotični obratiti na zajedničko ministarstvo, te se molbenice sporo i kasno rješavaju.

Ovdje moram još opaziti, da je spočetka, kad je obrambeni zakon uveden, vodila vlada našu exekutivu u svih poslovih novačenja, te godinu danah kašnje uzkrati joj zajedničko ministarstvo tu nadležnost. Buduć ta nadležnost nestoji u oprieci sa obrambenim zakonom, niti se protivi nagodbi, po kojoj je naša vlada dužna svojimi organi izvadjati zajedničke zakone u slučajih, u kojih neima zajednička vlada kod nas posebnih organah, s toga odbor predlaže sljedeći zaključak: (Čita) „a) pozvati zem. vladu, neka nastoji izposlovati .... provedbu obrambenoga zakona“.

Predsjednik: Želi tko govoriti?

(Glasovi: Prima se.)

Dakle primljena je točka a.)

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Drugi predlog je ovaj: (čita) „b) pozvati zem. vladu, neka nastoji zajedničko ..... vojničke dužnosti“.

Ovaj odbor nije se smatrao nadležnim, da vis. saboru predloži o tom. zak. osnovu, jer predmet nespada u zakonarstvo našega sabora, te je držao da će biti najprobitačnije, ako se zemaljska vlada pozove, da u sporazumljenju sa ugarskim ministarstvom preinačiti nastoji rečeni zak. članak. (Prima se.)

(Čita:) „c) preporučiti poslanikom ...... u smislu predloga ad b.)“ (Prima se.)

Što se tiče predstavke municipija bakarskoga i županije riečke, da se samo domobranstvo ukine, to je poznato, da se domobranstvo nemože uzdržati kao inštitut u Primorju, ako se neće satrti sva trgovina. Kod nas svi skoro žitelji živu od brodarstva, te nemogu vraćati svake godine kućam buduć putovanja traju po 2, 3 godine, usljed toga postaju bjegunci. Odbor nije mogao predložiti zakonitu osnovu, jer predmet nespada u djelokrug našega sabora, nego predlaže ovo: (Čita): „I. Poziva se zem. vlada, neka dogovorno .... ubitačnimi posljedicami“.

Predsjednik: Prima li se ovaj predlog? (Glasovi: Prima se.)

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Drugi je predlog ovaj: (Čita:) „2. Pozvati zem. vladu, neka istim načinom.... jednogodišnjim dobrovoljcem“.

Ako je učiteljstvu križevačke škole to dozvoljeno, može se to dozvoliti pomorskim kapetanom i namjestnikom tim više, što bi se ovakovimi dobrovoljci pokrio skoro sav kontigent za mornaricu.

(Prima se.)

(Čita točku 4.)

(Prima se.)

(Čita točku 5.)

Ovu je predstavku skoro svaki naš sabor podnašao dakako nije bilo uspjeha. Primorje ima preko tisuću

Digitized by Google

kovih bjegunacah; tim su lišene obitelji radinih silah. Ako vis. sabor predlog primi, imati ću čast sutra predstavku predložiti. (Prima se.)

(Čita točku 6.)

(Prima se.)

(Ostali predlozi primljeni bez debate.)

Predsjednik: Sada sliedi izvješće odbora za pregledanje računah o saborskih troškovih.

Izvj. **Vjenceslav Turković**: (Čita izvješće cenzuralnog odbora; prilog 5.)

Predsjednik: Prima li se predlog cenzuralnog odbora?

(Prima se.)

Budući da je za danas dnevni red izcrpljen, dižem sjednicu tim, da će se buduća zakazati svojim putem i načinom. U sljedećoj sjednici glasovati će se o zakonih, koji su izišli iz debate, o njihovoj cjelosti. Gospodu molim, da izvole ovdje ostati malo časa na konferenciji.

(12 satih 35 minutah.)

Prilog 1.

Zapisnik

dvadesete sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije dana 17. kolovoza 1872. pod predsjedničtvom preuzvišenoga g. Ivana Mažuranića u glavnom gradu Zagrebu obdržavane. Bilježnik Branko Joanović.

Pošto je predsjednik sjednicu u ½10 satih prije podne otvorio, pročitan je zapisnik prošle sjednice, koji je po učinjenom izpravku zastupnika Vončine i po saboru primljenom, da se u zapisnik staviti ima, da je sabor zaključio, bez navoda ogromnom većinom ili većinom glasovah, koji isti izpravak sab. bilježnikom za mjerilo služiti ima, izpravljen u ostalom odobren, čitani su sljedeći na visoki sabor prispjeli podnesci:

Broj 299/1. Molba Janka Mezilošeka, dravsko-riečkoga vidoka u Varaždinu, za podieljenje nagrade. Pošto ova molba nije po saborskom članu poduprta, ima se preko zemaljske vlade molitelju povratiti.

Br. 300/2. Zakonodavni odbor predlaže na razpravu zakonsku osnovu o poljskom redarstvu. Ima se na dnevni red staviti.

Br. 301/3. Molba obćinah municipija bakarskoga, obijuh Kostrenah, Dragah i Trsata, da im se povrati u prvašnje granice blagodat slobodne luke: upućuje se na peticionalni odbor.

Br. 302/4. Molba Vinka Tiana i Marije udove Tian iz hrvatskoga primorja, radi podpore; pošto ova molba nije po članu sabora poduprta, ima se preko zemaljske vlade povratiti.

5. Zatim je preduzeto treće čitanje zakonskoga članka o proračunu za potriebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za god. 1872.

§. 1.

Za potriebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za god. 1872. ustanovljuju se troškovi sa 2,762.047 for.

§. 2.

Svota ova razdieljuje se na sliedeća poglavja i naslove:

I. POGLAVJE.

Odjel za poslove unutarnje.

Naslov 1.	
Kralj. zemaljska vlada	157.583 for.
Naslov 2.	
Saborski troškovi	50.000 for.
Naslov 3.	
Županijska uprava	577.983 for.
Naslov 4.	
Uzdržavanje zgradah	19.600 for.
Naslov 5.	
Zdravničke potrebe	95.080 for.
Naslov 6.	
Prinesci za narodne zavode i gospodarske svrhe	76.932 for.
Naslov 7.	
Zaklade i štipendije	10.325 for.
Naslov 8.	
Uzdržavanje pastuhah i oplemenjivanje konjah	44.850 for.
Naslov 9.	
Razne potrebe	13.822 for.
Naslov 10.	
Kaznione	90.478 for.
Naslov 11.	
Gradjevni odsjek zemaljske vlade	17.475 for.
Naslov 12.	
Cesto- i vodogradjevine zemaljske	326.611 for.
Naslov 13.	
Žandarmerija	196.850 for.
Naslov 14.	
Zemaljsko računovodstvo	36.818 for.
Naslov 15.	
Zemaljska blagajna	10.565 for.
Naslov 16.	
Nepredvidljivi troškovi	20.000 for.
Naslov 17.	
Mirovne pristojbe	112.449 for.

Digitized by Google

II. POGLAVJE.

Odjel za bogoštovje i nastavu.

Naslov 1.

Vjerozakonski zavodi . . . . 138.569 for.

Naslov 2.

Zaklade i prinesci u svrhe bogoštovne . . 20.946 for.

Naslov 3.

Školski zavodi . . . . 172.388 for.

Naslov 4.

Zaklade i prinesci u svrhe nastavne . . . 35.570 for.

Naslov 5.

Mirovne pristojbe . . . . 11.776 for.

III. POGLAVJE.

Odjel za pravosudje.

Naslov 1.

Stol sedmorice . . . . 32.016 for.

Naslov 2.

Banski stol . . . . 70.115 for.

Naslov 3.

Županijski sudovi . . . . 239.243 for.

Naslov 4.

Troškovi tičući se svih sudovah . . . 113.270 for.

Naslov 5.

Gruntovne oblasti . . . . 24.640 for.

Naslov 6.

Mirovine . . . . 46.273 for.

§. 3.

Troškovi predidućim §-om odobreni imadu se pokriti:

a) svotom od 2,200.000 for. a. vr. za potriebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije zak. čl. I. 1868. o nagodi, sklopljenoj medju kraljevinom Ugarskom i kraljevinom Hrvatskom i Slavonijom opredieljenim;

b) vlastitimi upravnimi dohodci, i dohodci vjerozakonske i naukovne zaklade kraljevinah Hrvatske i Slavonije, koji su dohodci za godinu 1872. ukupno sa 156.200 for. proračunani;

d) preostatci i prištednjami autonomnoga budgeta istih kraljevinah od godine 1869., 1870. i 1871. do svote od 349.278 for.

§. 4.

Prenašanju neimade mjesta niti medju poglavji, niti medju naslovi ovih troškovah.

Jedino se vlada ovlašćuje, da sve iz proračuna za potriebštine nutarnje samouprave kraljevine Hrvatske i Slavonije od godine 1869., 1870., 1871. i 1872. razpoložive svote upotriebi za uživotvorenje zak. čl. I. 1869. o sveučilištu.

§. 5.

Provedba ovoga zakona povjerava se banu kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Po preduzetom glasovanju primljen je ovaj zakon u cielosti.

Dalje je čitano izvješće odbora za proračun i narodno gospodarstvo o zemaljskih zakladih za god. 1872.

1. Regnikolarna zaklada.

Primljen je predlog odbora, da se u naslovu potreba stavke 1., uvršten pod tek. br. 1., 2., 3 potrošak zemaljskoga arkiva u iznosu od 3000 for., akoprem je §. 6. zak. čl. VII. godine 1870. ob uredjenju zemalj. arkiva ustanovljeno, da upravne troškove nosi domaći budget, zemaljska vlada pozove, da potrošak toga zavoda u buduću godinu 1873. u zemaljski budget uvrsti; dalje primljen je predlog gosp. zastupnika dr. Račkoga sljedećega sadržaja:

Poziva se kr. zemaljska vlada, da izvidi, je da li sadašnji arkivar i pristav kod zemaljskoga arkiva imadu ona svojstva i strukovne sposobnosti, koje se po duhu čl. VII. 1870. godine od njih iziskuju, i koje su potrebite, da jim se „sahranište svih na javno pravo kraljevinah ovih, na poviest i sve grane javne uprave odnosećih se izpravah“ koristno povjeriti može, pa ako neimadu, da se ova mjesta u smislu §. 5. strukovnjaci popune.

Kod stavke druge primljen je predlog odbora, da se činovnikom zem. narodnoga muzeja, čuvaru, 2 pristavom u ime stanarine po razmjerju ustanovljenu za kr. i zem. činovnike sa 20% i 10% opredieli, dočim je je dalje predlog zastupnika dr. Brlića, da se svim činovnikom zem. muzeja, kao učiteljem gimnazialnim doplatak od 150 for. opredieli, pao, primljen je predlog dra. Račkoga, da se samo 2 pristavom doplatak od 150 for. opredieli.

Napokon primljen je predlog odbora na istu stavku, da se za nabavu muzealne knjižnice 500 for. a. vr. odredi i pod tekućim brojem 5. uvrsti.

Ostale stavke primljene su po predlogu vlade.

2. Komercialna zaklada.

Na stavki 1. Plaća učiteljah velike realke zagrebačke, primljen je predlog odbora, da se i njim plaće i ini užitci po razmjerju učiteljah ostalih srednjih učilištah oprediele.

Stavka 2. i 3. primljena je po predlogu vlade.

Na stavku 4. tek. br. 3. primljen je po vladi stavljen predlog za gosp. šumarsko učilište u Križevcih za prinos od 10.920 for. ujedno sa predlogom odbora, pošto isto učilište po svom uredjenju i rezultatih dosadanjih godinah željena uspjeha nedaje, da se zemaljska vlada pozove, da za izvidjenje manah kako gospodarstva šumarskoga učilišta u Križevcih, tako i gospodarstva na dobru zakladno-naukovnom u Kutjevu, pošto isto p

željene koristi nedonosi, strukovnjački odbor povjerenstveno izašalje, i po tom uz izviešće o tom shodan predlog saboru učini.

Ostale stavke od 5 do 13 primljene su po predlogu vlade.

3. Zaklada sirotinjska.

Primljen je predlog odbora, pošto ova zaklada kod svoga g. 1773. utemeljenja posebne svrhe imala nije, niti je sada ima, da se zemaljska vlade pozove, da saboru o svrhi i shodnu upotrebljenju njezinu shodan predlog učini.

4. Zaklada Rafajeva.

Primljen je predlog odbora, da se ova zaklada obrati za podporu siromašnih doktorandah prava, te da se zemaljska vlada pozove na predloženje takove zakonske osnove.

5. Zaklada Osiečko-sirotinjska.

6. Bolnička blagajna županije zagrebačke.

7. Bolnička blagajna županije varaždinske.

8. Bolnička blagajna županije križevačke.

9. Zaklada narodnoga kazališta.

10. Zaklada zemaljske kulture.

11. Zaklada stradajućih i preložkoga savskoga prekopa.

12. Komasirana zaklada za dobrotvorne svrhe.

13. Zaklada jamničke kiselice.

14. Zaklada za realnu vjeresiju.

Primljen je glede spomenutih zakladnih proračunah po odboru preporučeni predlog vlade, s tom opazkom, da u buduće u njih blagajničke ostatke prošlih godinah vlada uzpostaviti nepropusti, a radi evidencije, u kojem razmjerju glavnice tih zakladah godišnje priraščuju, novu rubriku otvori.

Broj 279. Zatim je čitano i na dnevni red stavljeno izvješće proračunskoga odbora u svrhu pretresivanja ovog proračuna o njekojih podnescih na nj upućenih.

A) glede podneska kr. zem. vlade od 5. srpnja t. g. br. 8153 sab. br. 73. o traženu indemnitetu troškovah i

B) glede predmeta, koje je saborski peticionalni odbor na riešenje ustupio, i to: molbenice podvornikah i službenikah kr. stola sedmorice itd. uzima se na znanje, i imaju se dotični spisi medju saborske spise uložiti, pošto je prilikom pretresivanja proračuna shodno riešenje donešeno.

Glede molbenicah zastupstva grada Osieka za godišnju pripomoć u svrhu uzdržavanja realke, kao da se i novo zdanje za kr. gimnaziju o zemaljskom trošku gradi, — molbenicah Petra Findrika i drug. u izvješću navedenih, da je odbor ove molbenice prilikom pretresivanja proračuna kratkim putem povratio peticionalnomu odboru, uzima se na znanje, a glede molbenice ravnatelja preparandije Klaića zaključeno je po predlogu odbora, ovu molbenicu kr. zem. vladi uručiti, da ju uvaži u pogledu zamoljene nagrade za njegovo ravnateljevanje na kraljevskoj preparandiji kroz prošlih 11 godinah, na koliko molitelj možda nagrade dobio nije, a glede odmjere stalne plaće ravnatelju kraljevske preparandije, da kr. zem. vlada obzir uzme prigodom preustrojenja preparandijah u zemlji.

Dalje zaključeno je na predlog zastupnika Jagića i Crnadka, da se predsjedniku proračunskog odbora vitezu Smaiću tako i izvjestitelju Muzleru, na njihovu neumornom trudu zahvalnost izjavi i ta izjava u zapisnik stavi, što je ovim učinjeno.

Na predlog zastupnika Muzlera, da se članovi za kazalištni odbor sastojeći u smislu saborskog zaključka iz 7 lica izaberu, po preduzetom žrebanju izabrani su i to od 49 glasujućih sliedeća gospoda članovi sabora i to: dr. Brlić sa 40, Čop 43, Crnadek 44, dr. Derenčin 46, dr. Makanec 43, Vončina 42 i Živković sa 46 glasovah.

Zatim je čitano izvješće odbora za saborske troškove te je primljen predlog odbora.

1) da se plaća Ignjata Horvata saborskoga podvornika od 300 for. na 400 for. povisi.

2) da se poslužitelju saborskom Franji Drugoviću za sad podpora od 50 for. podieli.

3) ugovor sklopljen sa brzopiscem g. profesorom Magdićem, kao i ugovor sklopljen sa tiskarom Hartmanom odobrava se, kao i

4) ugovor sklopljen sa Ivanom Vardijanom, Tomićem, Vrbanićem i Lopašićem u pogledu korekture saborskih dnevnikah odobrava se s tim, da se po saboru usvojenom predlogu zastupnika Mrazovića dnevniku saborskom A. B. C. register sačiniti i priključiti ima.

Zaključak ovaj visokoga sabora ima se cenzuralnomu odboru priobćiti.

Broj 294. O na dnevnom redu savljenom predlogu zastupnika dra. Kviringa zaključeno je, kr. zemaljsku vladu pozvati, da neodvlačno osnovu zakonsku ob uredjenju zdravničtva visokomu saboru za razpravljanje podnese.

Broj 280. Po pročitanju izviešća molbenoga odbora zaključeno je, na

1. Predstavka županije varašdinske od 3. lipnja t. g. br. 1721. za izposlovanje, da se godine 1865. započeta, nu s opornosti štajerskih žiteljah nedovršena reambulasija medje izmedju kraljevine Hrvatske i vojvodine Štajerske što prije nastavi i preduzme, da se visoka vlada pozove, da spise o pregovorih sa c. kr. ministarstvom nutarnjih djelah u Beču u pogledu reambulacije medjah izmedju kraljevine Hrvatske i vojvodine Štajerske što prije visokomu saboru predloži.

Na 3. Predstavke i to:

a) br. 18. sab. obćinstva županije riečke od 8. veljače t. g. br. 13.,

b) br. 27. sab. municipija Bakra od 20. studena 1871. br. 12.

Digitized by Google

c) br. 36. sab. županije križevačke od 2. listopada 1871. br. 37.,

d) br. 38. sab. županije riečke od 2. siečnja 1872. br. 39.,

e) br. 39. sab. županije požežke od 4. rujna 1871., br. 1230., radi preinačenja njekojih ustanovah obranbenoga zakona, da se sve one predstavke na zakonarski odbor upute;

na 5. Molbenice i to

a) sab. br. 24. Regine Škrinjarić, sirote nadzornika financijalne straže u Zagrebu, moleće novčanu podporu;

b) sab. br. 48. Ljubice udove Pucz iz Podotočja, moleće za godišnju milostinju, — da se obe ove molbenice upute kr. zem. vladi na dalnje uredovanje;

na 6. Molbenica sab. br. 83. družtva u podporu ubogih slušateljah prava na pravoslovnoj akademiji zagrebačkoj, da mu se iz zemaljskih sredstvah dozvoli novčana pripomoć za umnoženje družtvene glavnice, da se ova molbenica kr. zemaljskoj vladi preporučno na uvaženje izruči;

na 7. Molbenica (tegoba) učiteljah belovarske županije, da jim se godišnja plaća poboljša, te materijalno stanje izjednači sa onim učiteljah u gradjanskoj Hrvatskoj, sab. br. 102; — da se ova molbenica kralj. zem. vladi s osobitom preporukom na uvaženje uputi;

na 8. sab. br. 107. Molba zastupstva sl. i kr. grada Senja od 7. srpnja t. g. br. 1108., da se u tom gradu čim prije ustroji sborni sud kompetencijom prve molbe, da se molbenica ova na uvaženje ustupi zakonarskomu odboru prigodom razprave o preustrojstvu sudovah u zemlji;

nn 9. sab. br. 118. Molbenica obrtničkoga družtva u Ivanjskoj županije belovarske, da se rieši plaćanja obrtničkoga poreza, da s molbenica ova ustupi kr. zem. vladi na uvaženje;

na 2. br. 17. sab. Predstavka županije riečke od 16. rujna 1871. br. 2081., da se od zajedničkoga hrvatsko-ugarskaga ministarstva komunikacijah izposluje pripomoć za dogradjenje preložene ceste Karoline i ceste od Crnogaluga do Prezida;

na 4. Molbenice i to:

a) sab. br. 28. zastupstva sl. i kr. grada Osieka za godišnju pripomoć u svrhu uzdržavanja gradske realke kao i da se zgrada kr. gimnazije i gradske realke novo sagradi iz zemaljskih sredstvah;

b) sab. br. 67. Franje Klaića, ravnatelja kr. preparandije i gradskih učionah u Zagrebu, da mu se za 11. godišnje ravnateljevanje na preparandiji dade nagrada, i da se ravnatelju preparandije odmjeri stalna godišnja plaća;

zatim

c) sab. br. 19.
ć) „ „ 20.
č) „ „ 32.
d) „ „ 33.
e) „ „ 34.
f) „ „ 51.
g) „ „ 61.
h) „ „ 69.
i) „ „ 70.
j) „ „ 96.
k) „ „ 88.

} podvornikah i službenikah, ter uzničkih nadzornikah i stražarah kod kr. žup. sudbenih stolovah, te podvornikah i službenikah kod kr. stola sedmorice i kr. banskog stola:

onda

l) sab. br. 80. Franje Bublića, pedela na kr. pravoslovnoj akademiji;

m) sab. br. 82. Petra Findrika, nadzornika uzničkih stražarah;

n) sab. br. 87 pandurah županije varaždinske.

o) sab. br. 90. stražarskoga osoblja zem. kaznione lepoglavske;

p) sab. br. 112. Ivana Pristolca, poslužitelja kod gradjevnoga odsjeka kr. zem. vlade.

r) sab. br. 113. Vatroslava Peroka, blagajnika žup. zagrebačke;

s) sab. br. 116. Mije Rasta kot. pisara moslavačkoga u ime svih kot. pisarah žup. križevačke;

š) sab. br. 117. Ivana Čavličara, njemačkoga propovjednika u Varaždinu;

t) sab. br. 119. kot. pisarah županije požežke molećih za povišenje godišnje plaće;

u) sab. br. 100. učiteljskoga sbora gimnazije varaždinske za povišenje i uredjenje plaće učitelja na srednjih učilištih u Hrvatskoj i Slavoniji.

v) sab. br. 121. Marije Jambrišak, odobrene učiteljice za glavne učione a sad slušateljice na pedagogiju u Beču, da joj se podieli trogodišnji štipendij izvješćava, da je dotične molbenice ustupio brevi manu odboru za proračun; postupak odobrava se, uzima se na znanje.

Zatim budu pročitani na zajedničkom saboru stvoreni zakonski članci i to:

1. Zakonski članak o javnih teretih i državnih izdatcih, što će se mjeseca siečnja i veljače 1872. imati nositi i pokriti, od 23. prosinca 1871.

2. Zakonski članak o privremenom pridržanju financialnih sudovah glede Hrvatske i Slavonije od 23. prosinca 1871.

3. Zakonski članak o produljenju krieposti propisah postojećih glede biljegah, pristojbah i taksah od 23. prosinca 1871.

4. Zakonski članak o produljenju krieposti zakonskog članka XX. godine 1868., slovećega o porezu na slador od 23. prosinca 1871.

5. Zakonski članak o produljenju krieposti zakonskoga članka XIV. godine 1868., slovećega o dohodcih od duhana od 23. prosinca 1871.

Digitized by Google

6. Zakonski članak o produljenju krieposti zakonskih članakah XXIV. i XXXIV. godine 1868., slovećih o osobnoj tecivinarini od 23. prosinca 1871.

7. Zakonski članak o produljenju krieposti zak. članka XXVI. godine 1868., slovećega o dohodarini i tumačenju, dotično preinaci §§. 82. i 83. dohodarinskih propisah od 23. prosinca 1871.

8. Zakonski članak tičući se prijateljstvenoga, trgovačkoga i brodarstvenoga ugovora s peruanskom republikom dne 2. svibnja 1870. sklopljenoga od 4. prosinca 1871.

9. Zakonski članak o produljenju krieposti zakonskih članakah XXII. godine 1868. i LI. godine 1870., slovećih o kućarini od 23. prosinca 1871.

10. Zakonski članak o produljenju krieposti zak. članka XXV. god. 1868., slovećega o zemljarini od 23. prosinca 1871.

11. Zakonski članak tičući se prijateljstvenoga trgovačkoga i brodarstvenoga ugovora s chilenskom republikom, dne 14, lipnja 1870. sklopljenoga, od 4, prosinca 1871.

12. Zakonski članak tičući se prijateljstvenoga trgovačkoga i brodarstvenoga ugovora s argentinskom republikom, dne 27. listopada 1870. sklopljenoga, od 4. prosinca 1871.

13. Zakonski čtanak tičući se trgovačkoga i brodarstvenoga ugovora dne 24. ožujka 1870. sa Španjolskom sklopljenoga od 11. rujna 1871.

14. Zakonski članak tičući se prijateljstvenoga, trgovačkoga i brodarstvenoga ugovora s urugvayskom republikom, dne 7. prosinca 1870. sklopljenoga, od 4. prosinca 1871.

15. Zakonski članak o državnom zajmu, što se čini u nominalnoj vriednosti od 30,000.000 forintih srebra od 27. rujna 1871.

16. Zakonski članak o družtvih za uredjenje vodah od 10. lipnja 1871.

17. Zakonski članak o državnom ugovoru sklopljenu dne 20. rujna 1870. sa sjedinjenimi državami amerikanskimi u predmetu uredjenja državljanstva izseljenikah od 10. lipnja 1871.

18. Zakonski članak o nasipskom redarstvu od 10. lipnja 1871.

19. Zakonski članak o preinaki nekojih ustanovah zakonskoga članka VI. godine 1869. i s istim uzakonjene dozvolne izprave od 10. lipnja 1871.

20. Zakonski članak o gradjenju mrieže gomörskih obrtnih željeznicah od 10. lipnja 1871.

21. Zakonski članak tičući se ugovora sa sjeveroamerikanskimi sjedinjenimi državami od 11. srpnja 1870. glede konsulatah, skloplenoga od 8. lipnja 1871.

22. Zakonski članak o trgovačkom ugovoru, sklopljenu dne 17. svibnja 1869. sa siamskom kraljevinom od 8. lipnja 1871.

23. Zakonski članak o trgovačkom ugovoru, sklopljenu dne 2. rujna god. 1869. sa kitajskim carstvom od 8. lipnja 1871.

24. Zakonski članak tičući se naknadnoga kredita, potrebita za pokriće troškovah poštanske, brzojavne i pomorske službe u vojničkoj Krajini za godinu 1871. od 8. lipnja 1871.

25. Zakonski članak o trgovačkom ugovoru sklopljenu dne 18. listopada 1869. sa japanskim carstvom od 8. lipnja 1871.

26. Zakonski članak o državnom ugovoru sklopljenom sa kraljevinom švedsko-norvežkom 2. lipnja 1868. u predmetu zamjenita izručivanja zločinacah od 6. lipnja 1871.

27. Zakonski članak o trgovačkom i brodarstvenom ugovoru sklopljenu sa republikom Gvademalskom dne 28. veljače god. 1870. od 8. lipnja 1871.

28. Zakonski članak o državnom ugovoru sklopljenu s krajevinom taljanskom dne 7. veljače 1869. u predmetu zamjenita izručivanja zločinačah od 6. lipnja 1871.

29. Zakonski članak u predmetu doknadnoga ugovora sklopljena dne 12. veljače 1869. u popunu državnoga ugovora uglavljena s Francezkom dne 13. studena 1855. o zamjenitom izručivanju zločinacah od 6. lipnja 1871.

30. Zakonski članak o pokriću svotah, naknadno dozvoljenih za morske luke u vojnoj Krajini i u riečkom kotaru od 6. lipnja 1871.

31. Zakonski članak o pobočnoj željezničkoj pruzi, koja će se od Zvolena do Banske Bistrice graditi o državnom trošku od 6. lipnja 1871.

32. Zakonski članak o naknadnoj vjeresiji, potrebitoj u svrhu naknade troškovah, imanih za državne ceste i rieke u Hrvatskoj i Slavoniji godine 1869. od 6. lipnja 1871.

33. Zakonski članak o dogradjenju riečke luke i u tu svrhu za godinu 1871. dozvoljenoj naknadnoj vjeresiji od 6. lipnja 1871.

34. Zakonski članak o slobodi carine, ustanovljenoj člankom IX. i X. ugovora medju Austrijom i Saksonskom radi daljnjega usavršenja željezničkoga saveza sklopljenoga od 30. svibnja 1871.

35. Zakonski članak tičući se baždarenja morskih trgovačkih brodovah od 28. svibnja 1871.

36. Zakonski članak glede ukinuća carine, nametnute na drva za ogriev uvažana preko suhe carinske medje u Dalmaciju od 7. svibnja 1871.

37. Zakonski članak u pogledu gradjenja ugarske česti Peršovsko-tarnovske željeznice od 7. svibnja 1871.

38. Zakonski članak o naknadnoj vjeresiji potrebnoj za pokriće troškova riečkoga gubernatora i njegova osoblja, kao i troškovah nastalih usljed poslovanja kr. povjerenika izaslana na Rieku od 20. travnja 1871.

*

Digitized by Google

39. Zakoeski članak o državnom proračunu za god. 1871. od 29. ožujka 1871.

40. Zakonski članak o predmetu preinake §. 19. zak. članka XLI. od godiue 1868. od 12. ožujka 1871.

41. Zakonski članak o razširenju i preinaci §. 13. zak. članka XLI. od godine 1868. u predmetu pozivanja domobranah u svrhu častničkoga i podčastničkoga naobraženja od 12. ožujka 1871.

42. Zakonski članak u predmetu preinake §. 12. zak. članka XL. od godine 1868. i §. 6. zak. članka XLI. od iste godine, odnosno u predmetu pomnoženja domobranskih konjaničkih satnijah od 12. ožujka 1871.

43. Zakonski članak u predmetu preinake §. 9. zak. članka XLI. od godine 1868. odnosno u predmetu promjene osoblja domobranskih batalijunskih četničtvah od 12. ožujka 1871. i napokon

44. Zakonski članak u predmetu preinake §. 7. zakonskoga članka XLI. od god. 1868., odnosno nove razdielbe domobranskih okružjah od 12. ožujka 1871.

Uzima se na znanje.

Napokon čitano je izvlešće zakonodavnoga odbora o poljskom redarstvu.

Po pročitanju rečenog izvješća odgadja predsjednik sjednicu s tim. da će se ista danas u 6. sati po podne nastaviti.

Produženje saborske sjednice. Pošto je predsjednik u 6 satih po podne sjednicu otvorio, stavlja isti predlog, da se poslje svete službe božje čestitka preko predstojnika vlade, Njegovomu Veličanstvu podnese, kao i da se ovaj visoki sabor kao svagda vjerno odani, sa uzklici: živio premilostivi kralj odazove, primljen je jednoglasno, i u znak svagda pokazane prema prejasnom vladaru odanosti, kliče jednodušno sabor triput „Živio naš premilostivi kralj i vladar Franjo Josip I.“

U isti mah prispije na sabor dopis kr. zemaljske vlade u pogledu ustrojstva sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu.

Ovaj dopis kr. zem. vlade ima se odboru za dnevni red dostaviti.

Zatim je preuzet u pretres predlog zakonotvornog odboru o poljskom redarstvu i na predlog izvjestitelja dr. Derenčina prima se za podlogu špecijalne debate.

§. 1. Prima se sa sliedećom štilističnom preinakom „Svaki kvar na poljskom dobru, u koliko nije podvržen ustanovam obćega zakona kaznenoga proglašuje se itd.“

§. 2., 3. i 4. Prima se po predlogu vlade.

5. Prima se po predlogu vlade sa predloženom preinakom odbora, da se kazan zatvora u mjesto od 1—8 od 1—10 danah odredjuje.

§. 6., 7., 8. i 9. Prima se po predlogu vlade.

§. 10. Prima se po predlogu vlade sa preinakom odbora, da se od svinjah 10 novč., za utjerivanje odredjuje.

§. 11. Po predlogu vlade primljen.

U mjesto po vladi predloženih §§. 12. do uključivo 17. primljen je predlog odbora sliedećega sadržja.

§. 12. Poljare imenuje: A. obćina, B. gospodar povećega dobra ili više gospodarah zajedno.

§. 13. Za službu poljara nije sposoban, koji nije 20. godinu života navršio, koji radi zločina, radi prestupka iz nasilja proti drugomu ili radi prekršaja takova. zatim radi prestupka ili prekršaja počinjena iz koristoljublja ili protivnoga javnoj ćudorednosti bio osudjen kao krivac, napokon i onaj, koji je radi drugoga kakovoga narušaja zakona bio osudjen bar na 6 mjesecih zatvora.

§. 14. Poljare zapriseže žup. kot. sud kao politička oblast, a u gradovih i trgovištih sa uredjenim magistratom gradska i trgovištna poglavarstva (§. 12.)

§. 15. Poljari moraju biti kako sliedi, zakleti.

Zaklinjem se, da ću poljsko dobro, koje nadziranju mojomu bude povjereno, svagda što najbrižljivije i najvjernije čuvati i braniti, da ću svakoga onoga, koji poljsko to dobro kojim mu drago načinom nastojao bude oštetiti, pak bio tko mu drago, s dušno prijaviti, i ako bude potrebno, po zakonu zaplieniti mu živinu ili ga uhititi; da neću nikoga, koji je nedužan, krivično tužiti ili nanj sumnju bacati; da ču svaku štetu, koliko uzmognem, odvraćati i počinjene štete sdušno i kao što najbolje budem znao kazati i procienjivati, kao i zakonitim putem tražiti da im se doskoči; da se bez znanja i dozvole svojih starijih ili bez neodoljive zaprieke neću nikada uztezati, izvršivati dužnosti, koje su mi naložene. i da ću o dobru, koje mi bude povjereno, svaki čas dati račun kao što treba.

Tako mi Bog pomogao.

§. 18., 19. i 20. vladine osnove primljen bez promiene, s tim da se označuju brojevi 16., 17. i 18.

Za timi §§. uvršten je po predlogu odbora novi §. označen brojem 19. glaseći ovako.

Poljari vlastni su nositi oružje.

§. 21. do uključivo 25. primljeni su po vladinom predlogu, i označuju se brojevi 20 do 24.

§. 26. izpravljen 25. Primljen po predlogu vlade sa izpravkom zastupnika g. Mirka Hrvata, da se u alineji prvoj umetne kod rieči: „predati obćinskom sudcu ili knezu“ rieči: „ili mjestnomu poglavarstvu, koje posliednje uhićenoga obćinskom poglavarstvu odmah odpraviti ima.“

§. 27. izpravljen 26. Primljen je bez preinake.

Predsjednik zaključuje sjednicu u 8¼ satih na večer a zakazuje buduću za ponedeljak u 10 satih prije podne.

Mažuranić v. r. Branko Joanović v. r.

Digitized by Google

Prilog 2.

Visoki sabore!

U prigibu ·/. predlaže podpisani molbeni odbor razravni zapisnik u pogledu raznih molbah na shodno razpravljanje time, da visoki sabor kod odnosnih predmetah u zapisniku stavljene predloge odbora usvojiti blagoizvoli.

U Zagrebu, 17. kolovoza 1872.

Vitez Smaić v. r., predsjednik.
J. Muzler v. r., izvjestitelj.

Zapisnik

od 13. kolovoza 1872.,

sastavljen o drugoj sjednici molbenoga odbora pod predsjedničtvom presvietloga gosp. Bartola viteza Smaića, podpredsjednika odborova.

Prisutni:

Izvjestitelj odbora Josip Muzler.

Članovi odbora: gg. dr. Brlić, Mirko Hrvat, Joanović, Kraljević Miroslav, Miškatović i Somogji.

Predmeti:

Nastavak.

10.

Sab. br. 28. Zastupstvo sl. i kr. grada Osieka moli godišnju zemaljsku podporu za uzdržavanje gradske realke, zatim da se novo zdanje za kr. gimnaziju i gradsku realku sagradi iz zemaljskih sredstvah.

Odbor predlaže molbenicu ovu izručiti kr. zem. vladi, da na nju uzme obzir prigodom razprave ob osnovi preustrojenja realkah.

11.

Sab. br. 16. Predstavka obćinstva županije riečke od 8. veljače t. g. br. čl. 8./1440., da se ustroji posebna pomorska oblast za hrvatsko primorje.

Podpunim uvaženjem, kojim je molbenica ova poduprta, usudjuje se odbor predstavku ovu visokomu saboru osobito preporučiti i predlaže, neka bi se ona izručila izabranomu kraljevinskomu odboru na uvaženje i razpravu sa ravnim kraljevinskim odborom kraljevine Ugarske, kao predmet po nagodbenom zakonu zajednički.

12.

Sab. br. 31. Družtvo za podporu i njegu oboljelih učenikah u Beču moli za podporu.

Pošto sabor u tu svrhu neima razpoložive zaklade, predlaže odbor, da se molbenica ova ustupi kralj. zem. vladi na uredovanje.

13.

a) Sab. br. 35. Predstavka županije riečke od 14. rujna 1871. čl. 25., da se zak. čl. XVI.: 1870. zamieni drugim zakonom, podobnim zajamčiti obćinsku samoupravu.

b) Sab. br. 41. Predstavka županije požežke od 4. rujna 1871., br. 1226., za izmjenu zak. čl. XVI.: 1870. ob uredjenju obćinah i zak. čl. XVII.: 1870., o preustrojstvu županijah.

c) Sab. br. 42. Predstavka županije požežke od 4. rujna 1871. broj 1224., za ustrojenje zemaljske straže sigurnosti.

d) Sab. br. 55. Molba slob. i kr. poveljenoga trgovišta Jastrebarsko, da mu se i opet podieli pravo birati svoga osobnoga saborskoga zastupnika.

Odbor predlaže sve ove podneske uputiti na izabrani saborski odbor za pripravu zakonskih osnovah.

14.

Sab. br. 40. Predstavka županije požežke od 4. rujna 1871. br. 1224., za obustavu, odnosno preinaku zak. članka IV. 1870., ob uredjenju zadruge.

Odbor predlaže, da se predstavka ova uputi na izabrani saborski zakonarski odbor na porabu.

15.

Sab. broj. 35. Svećenstvo kotara Kloštar-Ivanečkoga, u županiji belovarskoj moli povećanje svojih dohodakah.

Pošto je kr. zem. vlada povodom jedne interpelacije u vis. saboru izjavila, da se taj predmet po njoj baš razpravlja, odbor predlaže, da se ova molbenica izruči kr. zem vladi za uvaženje prigodom razprave o regulaciji plaće kat. svećenstva županije belovarske.

16.

Sab. br. 89. Molba crkvene obćine Vojakovac, belovarske županije, za odstupljenje i predaju bivšega satničkoga stana s pristojališti za stan i ured župnički u Vojakovcu.

Odboru je ovomu izvješteno, da se baš vodi razprava u pogledu bivših c. kr. krajiških častničkih zgradah, te se vis. saboru predlaže, neka bi se ova molba izručila kr. zem. vladi pozivom, da na tu molbu obzir uzme, te ju uvaži prigodom razprave o budućem upotriebljenju bivših častničkih ili erarskih krajiških zgradah.

17.

Sab. br. 91. Pritužba obćine Kutovi, županije virovitičke, proti učinjenoj samovolji glede podieliti se imajućih zemaljah.

Predlog vis. saboru:

Neka bi se pritužba ova izručila kr. zem. vladi na uredovanje.

18.

Sab. br. 121. Marija Jambrišak, odobrena učiteljica za glavne učione, sad slušateljica na pedagogiju u Beču, moli za trogodišnji štipendij.

Digitized by Google

S razloga, da je molbenica ova toli glede usposobljenja moliteljičina za učiteljicu na glavnih učionah, koli glede napredka u naucih na pedagogiju bečkom obložena svjedočbami po moliteljicu u svakom pogledu odličnimi, predlaže odbor vis. saboru:

Molbenicu ovu izručiti kr. zem. vladi pozivom, da ju uvaži obzirom na predstojeći jur naukovni tečaj ove godine.

S razloga nadalje, da se i djevojačka obrazovališta unapriede, te barem za gradove pripravе i pribave vrstne učiteljske sile, odbor predlaže i to:

Neka bi vis. sabor izvolio pozvati kr. zem. vladu, da ona u idućem proračunu za god. 1873. uvede i unj uvrsti dva stipendija primjerene svote za 2 učiteljke, koje bi se za to zvanje u inozemstvu na veće izobraziti i usavršiti imale.

Zaključeno i podpisano.

Vitez Smaić v. r., predsjednik. J. Muzler v. r., izvjestitelj.

Prilog 3.

Visoki sabore!

Podpisani odbor časti se visokomu saboru podastrti o predstavki br. 281. sabor i o molbenici br. 269. sabor sliedeće

Izvješće

Na br. 281. sab.

Privremena trgovačko-obrtnička komora u Senju moli, neka visoki sabor prigodom revizije nagodbe od godine 1868. izvoli izhoditi:

a) ustrojenje posebne pomorske oblasti, za hrvatsko primorje;

b) samostalno (autonomno) razpolaganje sabora, odnosno vlade ovih kraljevinah glede željezničkih i drugih javnih obćilah;

c) preinaku trgovačke zastave;

d) uredjenje carinarske tarife s kraljevinom Dalmacijom;

s razloga što glede ovih zahtjevah ovaj sabor kako je sada uredjen, konačno odlučiti nemože:

s razloga nadalje, što su prenavedene želje senjske komore pravedne, predlaže podpisani odbor,

neka vis. sabor izvoli kraljevinskomu odboru pomenutu predstavku br. 281. sab. na uvaženje i za shodnu porabu izručiti.

2. Kotarani kotara zlatarskoga u županiji varaždinskoj mole, br. 269. sab., neka vis. sabor izvoli zak. čl. IV. od god. 1870. u pogledu ženskog prava na zadružni imetak preinačiti,

s razloga, što je kr. zem. vlada zaključkom ovoga sabora jurve pozvana, da novu osnovu zadružnoga zakona podnese, predlaže podpisani odbor:

Neka vis. sabor izvoli zaključiti, da se razprava o pomenutoj molbenici br. 269. sab.) ostavlja in suspenso, dok kr. zem. vlada osnovu novoga zakona o zadrugah ovomu saboru na ustavno razpravljanje nepodnese.

U Zagrebu, 18. kolovoza 1872.

Mrazović v. r. Dr. Makanec v. r., izvjestitelj.

Prilog 4.

Visoki sabore!

Podpisani odbor predlaže pod ·/. zapisnik, u kojem predlažu se rješitbe raznih molbah saboru podnešenih i upućenih na odbor ovaj, moleći, da se stavi na dnevni red.

U ime zakonotvornog odbora.

U Zagrebu, 18. kolovoza 1872.

Ivan Vončina v. r. predsjednik. Dr. Marijan Derenčin v. r., izvjestitelj.

Zapisnik

o sjednici administrativnoga odbora, držanoj u Zagrebu dne 17. kolovoza 1872. pod predsjedom narodnog zastupnika Ivana Vončine.

1 Predstavka županije virovitičke iz glavne joj skupštine od 21. kolovoza br. 21., da se zak. članak XL.: 1868. zajedničkoga sabora naročito §. 44. istoga preinači tako, da se u kraljevinah ovih momkom navršivšim 18. godinu dozvoli u brak stupiti bez povriede nadležeće im vojničke dužnosti. Gornju predstavku podupira i županija požežka iz glavne svoje skupštine od 4. i sliedećih danah rujna 1871. br. 1230 uz dodatak, da se do preinačenja u govoru stojeće naredbe zak. članka XL.: 1868. dozvoljivanje ženitbah u zakonitih stegah prenese na zemaljsku vladu.

Upravljajući odbori županije riečke i varaždinske iz sjednicah, držanih dne 2. siečnja 1872. čl. 39/B 2547, dotično 2. listopada 1871. br. 37 podupiraju priobćenu im predstavku županije požežke; nu županija riečka nezagovara neograničenu slobodu ženitbah, već želi, da budu odvisne od odluke zemaljske vlade izrečene obzirom na dokazanu potrebu.

Odbor ovaj uvaživ razloge, kojimi se u pomenutih predstavkah podupiraju učinjene molbe, predlaže, neka sabor zaključi:

a) pozvati zem. vladu, neka nastoji izposlovati, da dok stoji u krieposti §. 44. zak. čl. XL. ugarsko ministarstvo prenese na nju riešavanje molbah za ženitbene dozvole, kao i eksekutivu u svih poslovih novačenja u smislu naputka za provedbu obranbenog zakona;

b) pozvati zemaljsku vladu, neka nastoji zajedničko ministarstvo sklonuti, da zajedničkomu saboru predloži zakonsku osnovu, kojom bi se u preinačenju §. 44. zak.

Digitized by Google

čl. XL.: 1868. ustanovilo, da je momkom navršivšim 18. godinu, u ovih kraljevinah slobodno ženiti se bez povriede nadležeće im vojničke dužnosti.

c) preporučiti poslanikom ovoga sabora u zajedničkom saboru, neka shodnim načinom nastoje o preinaci §. 44. često pomenutoga zak. članka, u smislu predloga ad b.)

2. Predstavka municipija bakarskoga iz glavne skupštine od 20. studenoga 1871. br. 12., kojom moli, neka sabor nastoji:

a) da se domobranstvo za hrvatsko primorje ili bar za kotar bakarski ukine;

b) da se izpitanim kapetanom i kapitanskim namjestnikom dozvoli služiti u ratnoj mornarici kao jednogodišnjim dobrovoljcem;

c) da se Njegovo ces. kralj. apošt. Veličanstvo od strane sabora zamoli, neka podieli amnestiju s podpunim oprostom vojničke dužnosti svim onim vojničkim bjeguncem godinah 1845. i 1846.

Županija riečka iz skupštine od 8. i sliedećih danah veljače 1872. br. 130., podupirajući gornju predstavku, moli, neka se blagodat ad a) protegne na cielu županiju, a k tomu neka se u preinačenju §. 17. obranbenoga zakona oproste od vojničke dužnosti sinovi jedinci, bez obzira na otca ili obudovljenu mater za djelo sposobne. — Uvaživ razloge, navedene u gore navedenih predstavkah odbor predlaže sliedeće zaključke:

1. Poziva se zemaljska vlada, neka dogovorno sa zajedničkim ministarstvom nastoji, da se zakonitim putem i samo glede Primoracah uredba domobranstva preustroji tako, da se obezbiede interesi pomorstva i zaprieči u Primorju emigracija, koja za onej prediel naše zemlje radja ubitačnimi posljedicami;

2. pozvati zemaljsku vladu, neka istim načinom nastoji izposlovati, da se pomorskim kapetanom i namjestnikom njihovim dozvoli služiti u ces. kr. mornarici kao jednogodišnjim dobrovoljcem.

3. preporučiti poslanikom u zajedničkom saboru, neka shodnim načinom nastoje o izvedenju gore napomenutih reformah obranbenoga zakona.

4. Umoliti preponiznom predstavkom Njegovo ces. kr. Veličanstvo, neka udostoji podieliti amnestiju, podpunim oprostom od vojničke dužnosti, vojničkim bjeguncem iz hrvatskoga Primorja.

5. Što se tiče bezuvjetna oslobadjanja jedinacah od vojničke dužnosti, koju blagodat traži županija riečka, odbor drži, da se ovoj želji obzirom na načela obranbenoga zakona, po kojih samo momci neobhodni za gospodarstvo imadu se od vojničke dužnosti osloboditi, težko bude moglo zadovoljiti, i zato predlaže, neka se dotična predstavka županije riečke ustupi vladi za shodnu porabu.

6. Ustupaju se vladi takodjer sve predstavke, o kojih je rieč o nazočnom zapisniku.

3. Predstavka županije virovitičke iz skupštine 21. kolovoza 1871. br. 20., da bi sabor donesao zakon, po kojem bi se robota u naravi dokinula, i uveo prisilni odkup iste u primjernoj cieni, ide medju spise, jer je u ime vlade g. tajnik Kršnjavi očitovao, da je vlada jur sastavila zakonsku osnovu o odkupu tlake, i da čeka od dana na dan ovlašćenje Njegovog Veličanstva, da ju saboru na ustavnu razpravu podnese.

4. Usljed predstavke zastupstva obćine Ludbreg, iz sjednice 13. lipnja 1872. br. 151., za reviziju obćinskoga reda, odbor zaključi, izraditi zakonsku osnovu o uredjenju gradskih i ladanjskih obćinah, te istu svakako tečajem budućega zasjedanja saboru na razpravu podnieti.

5. Usljed molbe obćine Kraljevice od 21. srpnja 1872., da se izluči iz saveza bakarskoga municipija te spojena sa Bakarcem, Dolom i Šmrikom uredi kao gradska obćina, bijaše prihvaćena zakonska osnova pod ·/. koja se imade saboru uz potanko obrazloženje posebnim izvješćem na razpravu podnieti.

6. Zakonska osnova ·/. o pravu sakupljati se, primljena ima se posebnim izvješćem saboru na razpravu podnieti.

Zakonska osnova

o utjelovljenju obćinah sačinjavajućih municipium bakarski županiji riečkoj i uredjenju grada Bakra.

§. 1.

Obćine sačinjavajuće bakarski municipium, imenice: Kraljevica, Bakarac, Draga gornja i dolnja, Kostrena sv. Barbara i sv. Lucija, Krasica dolnja, Hreljin, Praputnik, Trsat, imadu se utieloviti županiji riečkoj.

§. 2.

Grad Bakar ima se kao kr. slobodni grad urediti.

§. 3.

Obćine navedene u §. 1. imadu se urediti na temelju zak. članka XVI.: 1870.

§. 4.

Ako koja od obćinah, navedenih u §. 1., nebi bila u stanju odgovarati dužnostim, koje joj se nalažu zak. člankom XVI.: 1870., ima se obzirom na zajedinstvo interesah spojiti sa drugom bilo i županijskom obćinom u jednu obćinu.

§. 5.

Da se arondiranje utjelovljenih obćinah prema ovomu načelu izvede, imenovati će veliki župan riečki, ujedno civilni kapetan bakarski, povjerenstvo, sastojeće se iz žiteljah županije i bakarskoga municipija. Osnova, koju će o arondiranju obćinah povjerenstvo izraditi, ima se predložiti skupštini županije riečke i onoj municipija bakar-

Digitized by Google

skoga na pretresanje i zaključak. Zaključci skupštinski imaju se podnieti vladi, koja ima na temelju istih izreći konačnu odluku, po kojoj će se arondiranje obćinah izvesti.

§. 6.

Ovozemaljske razteretnice svojina municipiuma bakarskoga, imade se medju istimi razdieliti po ključu opredieljenom u odloci od 25. listopada 1863. br. 15.280/2.263 obstojavšega kr. namjestničkoga vieća kao ravnateljstva zemljo-razteretne zaklade.

§. 7.

Regalna, dominalna i ina prava, koja sada vrši municipium bakarski, vršiti će odsele grad Bakar i svaka utjelovljena obćina na dotičnom odciepljenom teritoriumu.

§. 8.

Da se i ostale municipalne glavnice medju obćine razdiele i ustanovi dugovina, na namirenje koje obvezane su svekolike obćine municipija, imenovati će civilni kapetan bakarski povjerenstvo, koje će izraditi osnovu i istu predložiti municipalnoj skupštini na pretresivanje i zaključak, koji se imade vladi na odobrenje podnieti.

§. 9.

U koliko municipalni uredovnici i službenici nebudu prigodom ukinuća municipija namješteni, pripada im jednogodišnja plaća, a po izmaku godine mirovina ili obskrbnina, u smislu obstojećih propisah. K berivam raspoloživih činovnikah, njihovoj mirovini i obskrbnini doprinašaju obćine, koje su sačinjavale municipium bakarski po razmjerju, koje će na predlog povjerenstva, o kojem je rieč u predidućem paragrafu, opredieliti municipalna skupština a vlada odobriti.

§. 10.

Izvršba ovoga zakona povjerava se banu.

Osnova

zakona o pravu sakupljati se.

§. 1.

Dopušteno je sakupljati se uz obdržavanje ustanovah ovoga zakona.

§. 2.

Tko hoće da sazove pučku skupštinu ili u obće skupštinu pristupnu obćinstvu i neograničenu na pozvane osobe, dužan je to pismeno javiti poglavarstvu tri dana prije, nego li će biti sastanak, i naznačiti mu svrhu, mjesto i vrieme. O učinjenoj prijavi ima se izdati odmah svjedočba.

§. 3.

Skupštine pod vedrim nebom nesmiju se držati bez predtečne dozvole poglavarstva. Tko hoće da takovu skupštinu priredi, ima moliti za dozvolu, te tako u molbi kako u dozvoli ima se navesti mjesto i vrieme skupštini. To valja i za javne obhode uz primjetbu, da se ima naznačiti i put, kojim će ići Uzkrati li poglavarstvo dozvolu, ima to pismeno učiniti i navesti razloge.

§. 4.

Za skupštine izbornikah u vrieme razpisanih izborah i za dogovore izbornikah sa izabranimi zastupnici, samo ako se nedrže pod vedrim nebom, netreba ni prijave ni poglavarstvene dozvole.

§. 5.

Netreba nadalje ni prijave ni poglavarstvene dozvole za javne zabave, svatove, običajne pučke svečanosti i obhode, za sprovode, vjerozakonske obhode, hodočašćenja i za ine skupštine zakonom dopuštenim vjeroizpoviedanjah, samo ako se obavljaju na dosele običajan način.

§. 6.

Dužno je poglavarstvo zabraniti skupštinu, čija svrha stoji u oprieci sa kaznenim zakonom ili koja je pogibeljna javnoj sigurnosti ili obćemu dobru.

§. 7.

Za vrieme, kad je sabor sakupljen, neima se dopustiti skupština pod vedrim nebom u mjestu, gdje sabor saboruje, ni u opsegu pet miljah.

§. 8.

Inozemci nemogu sazivati, ravnati ni predsjedati skupštini, koja vieća o javnih stvarih.

§. 9.

Na skupštine, navedene pod §§. 2., 3. nesmije nitko doći oružjem.

§. 10.

Više od deset osobah nesmije predati adresu ili molbu zaključenu u skupštini.

§. 11.

Predsjednik i ravnatelj skupštine na prvom su mjestu pozvani, da skrbe za obdržavanje zakona i za red u skupštini. Oni su dužni protiviti se nezakonitim izjavam i djelom, a ako se njihovim nalogom nezadovolji, skupštinu razpustiti.

§. 12.

Nadležno poglavarstvo vlastno je izaslati u skupštinu povjerenika ili više njih. Povjerenikom ima se u skup-

Digitized by Google

štini osjegurati po želji jim pristojno mjesto; na njihov zahtjev imadu se obaviestiti o osobah govornikah i predložiteljah.

§. 13.

Ako se sazove ili sakupi skupština povredom ustanovah ovog zakona (§. 2.), poglavarstvo ima ju zabraniti, odnosno raspustiti.

§. 14.

Čim je izjavljeno, da je skupština razpuštena, imadu se svi prisutni odmah udaljiti od mjesta skupštine i razići se. Nepokore li se zapovjedi, ima se skupština i prisilnimi sredstvi raspustiti.

§. 15.

Ustanove §. 13., 14. valjaju i za javne obhode.

§. 16.

Gdjegod je u ovom zakonu rieč o poglavarstvu, razumieva se za skupštinu pod vedrim nebom u županiji podžupan, a za skupštine u zatvorenih prostorijah kotarski sudac onoga kotara, u kojem će se držati skupština. U gradovih nadležno je poglavarstvo gradski načelnik u svakom od gore navedenih slučajevah.

§. 17.

Proti odredbam nižjih vlastih može se uložiti utok na zem. vladu i to u roku od 8 danah.

§. 18.

Povrede ovoga zakona, u koliko nisu kažnjive po kaznenom zakonu, imadu se od sudovah kazniti kao prekršaji zatvorom do šest nedjeljah ili novčanom globom do 200 for. a. vr.

§. 19.

U slučaju rata ili nutarnjih nemirah vlada je vlastna obustaviti djelatnost ovoga zakona za stanovito vrieme i mjesto.

§. 20.

Izvršba ovoga zakona povjerava se banu.

Prilog 5.

Visoki sabore!

Izaslani po visokom saboru odbor za pregledanje računah o saborskih troškovih podnaša svoj zapisnik od 16. kolovoza, kojim se ukazuje. da je isti odbor povjerenu si zadaću riešio.

U Zagrebu dne 17. kolovoza 1872.

Miroslav Kraljević v. r.,
predsjednik odbora.

Vjenceslav Turković v. r.
perovodja

Zapisnik

saborskoga odbora za pregledanje računah za saborske troškove, držao je sjednicu dne 16. kolovoza 1872. pod predsjedničtvom gosp. Miroslava Kraljevića, velikoga župana i člana sabora u prisuću narodnih zastupnikah g. g. Ivana Jurkovića i Venceslava Turkovića.

Poslie kako se je odbor po visokomu saboru iz XVI. sjednice dne 13. kolovoza 1872. za pregledanje saborskih računah izaslan, — izabravši si za perovodju gosp. Venceslava Turkovića — konstituirao, uzeo je u današnjoj svojoj sjednici po visokom saboru izručene mu račune o saborskih troškovih u razpravu; te je pronašao, da je financijalni odbor za saborske troškove primio polag protunamirah iz zemaljske blagajne 1. i 25. srpnja t. g. svaki put svotu od 15.000 for. ukupno 30.000 for., te je u mjesecu lipnju 1872. polag dnevnika i obrednicah, nemanje polag računah i namirah gg. narodnih zastupnikah u ime putnih troškovah, konakovine i dnevnicah 72. saborskim narodnim zastupnikom za mjesec lipanj zaračunao i platio svotu od 9140 for. 57. novč.; nadalje je za isti mjesec saborskim pisarom i posluživeljem polag namirah zaračunao i izplatio svotu od 176 for. 30 nč.; ukupno 9.336 for. 87 novč.

2. Isti financijalni odbor je polag obrednice i dnevnika, kako i polag pojedinih računah i namirah gg. narodnih zastupnikah za mjesec srpanj 1872. istim na broju 72, u ime konakovine i dnevnicah uračunao i izplatio svotu od 13.444 for. Nadalje je taj odbor polag dotičnih namirah za isto vrieme saborskim činovnikom i poslužiteljem izdao 347 for. 60 nč., ukupno 13.791 for. 60 novč.

3. Odbor financijalni je u mjesecu srpnju nadalje polag dnevnika i dotičnih namirah izdao u ime pisarnih i inih saborskih potrebštinah svotu od 1506 for. 45 nč.

Dakle za vrieme od 15. lipnja 1872. do konca srpnja čini izdatak saborskih troškovah ukupno svotu od 24.614 fr. 92 novč., kada se ova svota uzporedi sa primitkom od 30.000 for., to ima još gotovine 5385 for. 8 novč.

Pošto je napomenuti odbor točno se držao kod zaračunavanja opredjejlenih ustanovah, to odbor ovaj, koji

Digitized by Google

je od pozicije do pozicije išao, i svaki prilog pregledao i u redu pronašao, nema nikakve primjetbe, kako glede prijetka, tako glede izdatka i predlaže visokom saboru, da odobrivši postupak financ. odbora istomu za vrieme od 15. lipnja do konca srpnja 1872. absolutorij izdati blagoizvoli.

Napokon neka bi visoki sabor financijalni odbor uputiti blagoizvolio, da sastavi inventar pokućtva i inih potrebštinah, koje služe za porabu sabora, i dotičnih biroah, i sva do sad nabavljena, kao i u buduće nabaviti se imajuća, u isti uvrsti.

Dotične pregledane račune sa svojimi prilozi povraća ovaj odbor tim, da se sahrane, i tako je zapisnik zaključen.

M. Kraljević v. r., predsjednik.

Vjenceslav Turković v. r., perovodja.

Digitized by Google

Dvadeset i druga saborska sjednica

držana dne 20. kolovoza 1872. u 11 satih prije podne, pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. gosp. Ivana Mažuranića.

Sadržaj: Zapisnik dvadeset i prve sab. sjednice. — Podnesci. — Predlog zast. Drag. Pusta u pogledu ravnopravnosti izraelićanah. — Predlog zast. Drag. Pusta u pogledu željezničke pruge od Čakovca preko Varaždina u Zaprešić. — Predlog zast. dra. Makanca radi obnove občinskih zastupstvah i poglavarstvah. — Predlog zast. dra. Makanca radi smještenja kolodvora u Karlovcu i reguliranja Kupe. — Interpelacija zast. Gjure Crnadka u pogledu vladinoga povjerenika u Senju Dragutina Maixnera. — Zakonska osnova ob obustavi diobah zadružnog imetka, predložena po zast. Mrazoviću. — Treće čitanje zakona o poljskom redarstvu. — Predstavka na Njeg. Veličanstvo radi amnestije vojničkih bjegunacah u Primorju, — Izvješće peticionalnoga odbora.

(11 satih, 25 minutah.)

Predsjednik: Sjednica je otvorena. Molim g. bilježnika, da izvoli pročitati zapisnik posliednje sjednice.

Bilj. **Josip Turelli**: (Čita zapisnik 21. sab. sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Ima li kakove primjetbe suprot zapisniku? (Nitko se nejavi.) Buduć da neima primjetbe, to se zapisnik odobrava. Molim čitati podneske. —

Bilj. **Gavro Kiš**: 1. Školska obćina ćeralinska i voćinska mole subvenciju za uzdržavanje rimokat. škole.

Danilo Pogačnik: Vis. sabore! Ja ovu molbu podupirem, i zato mi neka bude dozvoljeno, nekoliko riečih progovoriti. (Glasovi: Kad dodje na dnevni red.)

(Molba upućena peticionalnomu odboru.)

2. Obćina Dubrava, kotara vrbovačkoga, moli, da se mirovina učiteljeve udove Rožić na teret zemaljskih zakladah preuzme.

(Peticionalnomu odboru.)

3. Zastupstvo obćine Kraljevice podupire molbu privr. obrtničko-trgovačke komore u Senju u pogledu preinake ug.-hrv. nagodbe.

Dočim je molba obrtničko-trgovačke komore u Senju u prijašnjoj sjednici riešena tako, da je upućena na kraljevinski odbor, tim je i ova riešena; stoga predlažem, da se stavi medju spise, jer nesadržaje nikakvih novih točkah i razlogah.

(Prima se.)

4. Molba više županijskih mjernikah, za ustanovljenje plaćah, paušala i penzije.

(Peticionalnomu odboru.)

5. Predsjedničtvo kr. zem. vlade izjavljuje, da podnešene saboru zak. osnove o porabi tiska, o postupku kaznenom u poslovih tiskovnih, i o propisu kako se imadu sastavljat porotnički imenici u poslovih tiskovnih, za sada natrag poteže. (Vidi prilog 2.)

(Uzima se na znanje.)

6. Izvješće peticionalnoga odbora.

(Odboru za dnevni red.)

Predsjednik: Rieč ima g. zastupnik Pust.

Dragutin Pust: Vis. sabore! U svih zemljah austro-ugarske monarhije izrečena je već davno ravnopravnost svih vjeroizpovjedanjah, samo kod nas za sugradjane izraelitičkoga vjeroizpovjedanja toga još neima; stoga stavljam sljedeći predlog: (Čita:) „U 98. sjednici prošloga sabora podniela je vlada razpravnu osnovu zakona o ravnopravnosti izraelićanah.

Po zaključku onoga sabora imala se ona predložena zakonska osnova tiskati i na dnevni red staviti.

Imam razloga držati, da tadašnja vlada, kad je upitnu osnovu podniela, nije ozbiljno to učinila; već da je time baš na koncu zakonarske periode htjela se samo pokazati prijatnom našim zemljakom, nebi li ih kod budućih izborah za sebe predobila.

Factum jest, da se ni prijašnja vlada, ni prijašnji sabor nisu tečajem trijuh godinah sjetili nepravde, koja se čini izraelićanom u našoj domovini i zato većina sljedbenikah ove vjere odvratila se od vlade i zastupstva, koje je našlo vremena, za kojekakove nevaljane zakone i nečiste špekulacije, ali nije se brinula, da se izvede načelo jednakosti svih državljanah pred zakonom, načelo, koje još dan danas u našoj domovini izvedeno nije, u našoj domovini, u kojoj živu izraelićani, koji s

Digitized by Google

nami državne terete nose, i koji su u velikoj većini, a naročito prigodom zadnjih izborah pokazali, da dobro žele ovoj zemlji.

Dr. **Stjepan Vučetić**: Vis. sabore! Polag poslovnika mislim, da se govori nesmiju čitati . . . . (Drag. Pust: Ja još nisam gotov.) (Nemir; vika: Nesmije se govornik prekidati, na red, neima rieči.)

Predsjednik: Molim, g. kanonik imao bi riečč, da je u smislu poslovnika rieč zahtjevao.

Dragutin Pust: Ja sam kazao, da je to predlog.

Predsjednik: Kad je g. zastupnik turopoljski ustao, dobro bi bio učinio, da je odmah javio, da u interesu poslovnika želi govoriti, onda mu u istinu pripada rieč; a kad to nije učinio, prouzročio je ovu uzbunu u saboru. Stoga bi ja želio, da svaki od gospode svagda u napried javi, ako u interesu poslovnika moli za rieč.

Dakle, gosp. zast. turopoljski misli, da nije slobodno govore čitati. Drži li vis. kuća, da je to govor?

(Glasovi: Nije.)

Dragutin Pust: (Nastavlja.)

Mi, gospodo, nesmijemo zanemariti dužnost prosvećena zastupstva, mi moramo što prije našoj braći izraelićanom priznati u svem ravnopravnost s nami, mi nesmijemo dopustiti, da ovaj inteligentni diel pučanstva nosi na sebi sramotni biljeg, koji je baština tamnih sredoviečnih nazorah.

Kao što želimo, da izraelićani s nami složno rade o boljku ove zemlje, koju su oni domovinom svojom odabrali, tako moramo im priznati jednako pravo s nami.

Ja stoga predlažem sliedeći zaključak:

„Sabor u budućem svojem zasjedanju uzeti će u pretres osnovu zakona o ravnopravnosti izraelićanah, što ju je vlada podniela prošlomu saboru na razpravu".

Ovime, gospodo, vršiti ćemo dužnost prosvećena zastupstva, i pošto medju nami, koji smo sinovi zemlje, u kojoj religiozna tolerancija smatra se najljepšom gradjanskom kriepošću, neima valjda osobe, koja će se htjeti ovomu mojemu predlogu protiviti, to molim, neka se odmah u pretres uzme.

Dragutin Pust, Milčić, Jagić, Antolek, Turković, B. Kraljević, Odžić, Turelli, Muzler, dr. Derenčin, Kiepach, Kviring, Magenheim, dr. Makanec, Mrazović.

Predsjednik: Gosp. zast. varaždinski predlaže, da se ovaj njegov predlog stavi odmah na dnevni red. Gospoda, koja su toga mnienja, da se odmah, i to danas stavi na dnevni red, neka izvole ustati.

(Ustane većina.)

Dakle predlog stavlja se danas na dnevni red.

Dragutin Pust: Imam još jedan predlog.

Visoki sabore!

Za promicanje trgovine i obrta u svakoj zemlji jesu najvažnija pitanja komunikacije. Medju ova najvažnija pitanja za našu domovinu spada željeznička pruga iz Čakovca preko Varaždina, Ivanca i Lepoglave kroz Zagorje u Zaprešić. Ova pruga došla je već mnogo putah u pretres; zauzeo se je sabor god. 1866. za nju; onda je došao sabor g. 1870.; tamo se je sastavila representacija na Nj. Veličanstvo, te je kraljevinskomu odboru ova pruga na srdce stavljena, da se za nju zauzme zastupstvo na zajedničkom saboru u Pešti. Tamo je interpelirao zastupnik Petar Horvat 25. lipnja g. 1870. ugarskoga ministra komunikacijah, kada će on zakonsku osnovu za ovu prugu u saboru predložiti? na to odgovorio je ministar, da će on ovu osnovu predložiti još u jeseni god. 1870.

Ovu prugu dali su trassirati grad i županija varaždinska na svoj trošak, i izplatili zato 16.000 forintih južnoj željeznici u Beču; zato je bio imenovan g. 1861. jedan exekutivni odbor pod predsjedničtvom preuzv. g. grofa Draškovića i nekoliko članovah. Ondašnji podžupan g. Bedeković uzeo je tu stvar za svoje najvažnije pitanje, on je u tom poslu mnogo radio, ali žaliboże dosada nije još ništa učinjeno. Učinjeno je samo to, da se je ova trassa prodavala od jedne ruke do druge; izginula je, te se nije znalo gdje je. Za tu trassu brinuo se je bivši ban, barun Levin Rauch; on je sbilja tako mnogo mislio na tu trassu, da se nije najedanput ni znalo, gdje je ta trassa; neima je (Odobravanje i povladjivanje). Onda dodje na kormilo županije varaždinske presv. g. administrator Petar Horvat, pa je on za nekoliko godinah našao tu trassu u Beču kod jednoga ingenieura Payera i podnio ju je ministarstvu u Pešti.

Kad bi htio ovdje govoriti o svih intriguah i o svih šmucerijah, koje su se tom prigodom radile, mogao bi preko dva sata o njih govoriti. Nu ja neću toga činiti: nego ja visoku kuću pozornom činim na moje izvješće, koje će ovih danah u ovom pitanju u ovdješnjih novinah izaći. Tamo ima sve unutra od prvoga početka do zadnje minute.

Mnogo se je radilo od strane ugarskoga ministarstva za ovu željezničku prugu prigodom izbora u našoj domovini god. 1871., onda kad je vlada vidjela, da joj je ladja veoma pokvarena i na izmaku da utone. Dodju izbori g. 1871. I vidimo, da je, bez da je zakonska osnova ugarskomu saboru podnešena, eto ministarstvo ugarsko komunikacijah razpisalo jeftimbenu ponudu (Offertverhandlung) na dan 30. lipnja 1871., te je ovom prilikom učinila „Allgemeine österreichische Bank" u Beču najbolju ponudu, s tim je bila i dovršena stvar, a mi još dan danas neimamo željeznice, ni nevidimo ništa o njoj.

Tako dodju izbori god. 1872. Dodje na jedanput jedna kraljevska deputacija pod predsjedničtvom presv. g. Bogovića, te su oni kazali Varaždincem, sada će sigurno ova pruga biti sagradjena (Povladjivanje i smieh.)

Zbilja dodju dva ingenieura, počmu trassirati od Čakovca, posiekli su nekoliko šumah, sgazili sva polja i

Digitized by Google

tako u Varaždin došli. Varaždincem vidjelo se onda, da je sada željeznica ovdje!

Ali što se je dogodilo? Propadne kod izbora u Varaždinu narodno-ustavna stranka, ingenieuri pozvani su natrag, i tako bude opet kraj toj željeznici učinjen.

Cielo obćinstvo grada Varaždina i ciele županije varaždinske bi jedanput rado znati, što će biti s tom željeznicom, s toga sam tako slobodan ovaj predlog i zaključak visokoj kući podnieti: (Čita:) „Željeznička pruga iz Čakovca preko Varaždina i Ivanca i Lepoglave kroz Zagorje u Zaprešić tracirana je na trošak grada Varaždina i županije varaždinske jošte godine 1864. Dotični operat nalazi se kod visokoga kralj. ug. ministarstva za komunikacije u Budimu, koje je razpisalo za jeftimbene ponude za gradjenje te pruge rok na dne 30. lipnja 1871., te je tom sgodom u to ime najpovoljniju ponudu učinila „allgemeine östr. Bank" u Beču. I tim je za sada sav rad za taj podhvat prestao, te nije dalje od strane pomenutoga visokoga ministarstva nijedan korak učinjen. Negledeć ovdje na trošak, što ga je u to ime imao grad Varaždin sa županijom (16.000 for.) nego s razloga, što je ova željeznička pruga upravo životno pitanje za onaj kraj domovine naše, obsižuću 31 četvornu milju, s pučanstvom od 260.000 dušah, a na pose za grad Varaždin, koji brojem svoga stanovničtva uzimlje u Hrvatskoj za Zagrebom prvo mjesto; s razloga, što je priznavši važnost te pruge, tako sabor od god. 1866. u svojih sjednicah 50., 51., 52., 54. i 67., a i onaj od godine 1866—71. u 12., 13. i 19. za nju rieč svoju uložio, te ovaj posliednji kod samoga sklapanja ugarsko-hrvatske nagode svojoj regnikolarnoj deputaciji preporučio nastojati, da se postigne gradjenje te željeznice; s razloga, što je gospodin ministar ugarski za komunikacije hrvatskomu zastupniku na zajedničkom saboru Petru Horvatu na njegovu interpelaciju, stavljenu u istom saboru 25. lipnja god. 1870., kojom je zahtievao ubaviest kada kani ministarstvo predložiti saboru zakonsku osnovu glede te pruge, odgovorio, da će ju predložiti još iste jeseni god. 1870., a to ipak sve do danas učinjeno nije; — — predlaže podpisani visokomu saboru sliedeći zaključak:

„Sabor trojedne kraljevine, priznavajući važnost i potrebu željezničke pruge iz Čakovca preko Varaždina, Lepoglave i Zagorja u Zaprešić, preporuča svojim zastupnikom na zajedničkom hrvatsko-ugarskom saboru, kao i kraljevinskomu odboru, da se za što skorije izvedenje te pruge svojski zauzmu".

Ivan Jagić: Vis. sabore! Buduć da je u tom predmetu već prošli sabor od g. 1866. radio, i takodjer predprošli se zauzeo, buduć je o tom predmetu već toliko po novinah pisano, buduć je dakle već dobro poznato, što se u tom pitanju radilo, s toga usudjujem se vis. kući preporučiti, da stavi ovaj predlog danas ili najdulje sutra na dnevni red.

Predsjednik: Gospoda, koja su za to, da se predlog g. zastupnika varaždinskoga stavi danas na dnevni red, neka izvole ustati. (Ustane većina.)

Stavit će se danas na dnevni red.

G. zastupnik karlovački ima rieč.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Višeputah se je u ovom saboru rieč povela, zašto se neučini obnova zastupstvah i poglavarstvah, koja stoje izvan zakona, t. j. kojim je rok minuo. Neću zadržavati obrazloženjem, jer zakon je posve jasan, a tako isto i faktum, da većinom obćinska zastupstva i poglavarstva stoje na nezakonitom temelju; daljnjega obrazloženja netreba, s toga stavljam sljedeći predlog: (Čita:)

„Kr. zemaljska vlada poziva se, da bezodvlačno odredi obnovu obćinskih zastupstvah i poglavarstvah za one gradove i trgovišta, u kojih obćinsko zastupstvo i poglavarstvo po obstojećih zakonskih propisih stoji na nezakonitom temelju".

Molim, da vis. sabor izvoli ovaj predlog odmah u pretres uzeti, jer posve jasna je stvar, a valja zaključak stvoriti, buduć g. zastupnik vlade na tolike u tom pogledu stavljene interpelacije odgovorio nije.

Predsjednik: Koja su gospoda za to, da se predlog g. zastupnika karlovačkog stavi danas na dnevni red? (Ustane većina.)

Većina je zato, da se stavi danas na dnevni red.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Prije nekoliko danah čitana bi ovdje predstavka senjske privremene trgovačko-obrtničke komore, kojom je ista ovaj visoki sabor zamolila, neka svojom uplivom izhodi, da ćemo u napredak samostalno odlučivati o pitanjih željezničkih i u obće o pitanjih javne komunikacije.

Po sebi je jasno, da povoljno riešenje ovoga predmeta duboko zasieca u narodni život; ta znade se, da je trgovački promet ponajglavniji faktor materijalnoga blagostanja svake zemlje, te da trgovina cvate il nazaduje prama tomu, kakova joj sredstva, komunikacija i u kojem pravcu stoje na razpoloženje.

Gospoda, koja su posljednjih godinah našemu narodu krojila sadanju njegovu sudbinu, naglašivala su svakom sgodom, da im je u prvom redu bilo na srcu promicanje materijalnoga boljka našega naroda, nu propustivši odlučivanje glede javnih komunikacijah ugarskom saboru, zaboravila su ova gospoda da željeznice i kanali, ako im je pravac protivan interesu naše domovine, istoj svu trgovinu iz ruku izvinuti, te ju tim materijalno upropastiti mogu.

Svaki nas dobro znade, kako su u nedavno vrieme sve naše trgovačke komore za slavonsku željeznicu uzalud preporučivale pravac, koji bi najbolje odgovarao interesu trgovačkoga prometa, te nam već ovaj primjer posvjedočuje, da je opravdana prije spomenuta predstavka senjske komore.

Digitized by Google

U opravdanje predloga, koji ću visokomu saboru podnieti, spomenuti mi je u kratko željezničke teorije.

Po starijoj teoriji gleda se izključivo na to, da se stanovita za trgovinu važna mjesta (n. pr. Beč i Trst) spoje čim kraćom prugom; po ovoj teoriji označuje pravac željezničke pruge načelo „čim kraća tim bolja".

Po novijoj teoriji neima željeznica biti samo spojilištem okrajnih točakah, već ujedno životnom žilom prometa i trgovine za zemlju, kojom prolazi, s toga neodlučuje po novijoj teoriji o pravcu željezničke pruge izključivo: „čim kraća tim bolja", već poglavito agrarni, industrijalni i trgovački odnošaji dotične zemlje.

Po novijoj teoriji ima svaka postaja biti prikladnim sredotočjem trgovine i prometa dotičnoga okružja.

Na koliko se pako za t. z. svjetske pruge nemože iz vida pustiti načelo starije teorije valja ipak i kod takovih željeznicah narodno-gospodarstvenomu zahtjevu novije teorije zadovoljavati sagradjenjem t. z. uzgrednih prugah tako, da u svakoj državi odnosno zemlji ukupno željezničtvo i cestarstvo bude sustavno uredjeno dovožište i hranilište trgovine i prometa, a kroz to prava podloga obćemu narodno-gospodarstvenomu procvatu.

Nije dakle obseg željezničkih prugah pravo mjerilo narodnoga blagostanja, već kakvoća komunikacionalnih sredstvah u obće, a napose pravac istih u razmjerju s narodno-gospodarstvenimi odnošaji dotične zemlje.

Neima sumnje, da namještenje željezničkih postajah znatno upliva na koristnost željeznicah.

U tom pogledu slažu se obće teorije, barma glede okrajnih postajah, u tom, da se kolodvor namjestiti ima na najsgodnijem t. j. na onom mjestu, koje se prema mjestnim odnošajem ukazuje kao najprikladnije obzirom na dobro shvaćeni interes trgovine i prometa.

Shodno ili neshodno smještenje kolodvora nije dakle samo pitanje lokalno, već i pitanje obćenitoga interesa, što osobito valja za t. z. trgovačka stovarišta.

Najbolji primjer nalazimo u tom pogledu u Sisku, gdje je smješten kolodvor upravo na nesgodnom mjestu.

Poznato je vis. saboru, da se većim dielom godine natovareni brodovi bez zaprieke dovažati mogu do Capraga, gdje se Kupa u Savu izlieva, dočim na Kupi radi nestašice vode često nemogu parobrodi dolaziti ni do sisačkoga mosta, a kamo li do sisačkoga kolodvora. Dočim sa u takovih slučajevih roba ponovito iztovarivati i natovarivati i preko ćuprije do kolodvora dovažati mora, posve je jasno, da se kroz to ciena dotične robe povisuje, što kod milionah centih znameniti iznos pokazuje.

Naravne okolnosti i zdravi razbor zahtievale su, da se sisački kolodvor smiesti u Capragu na ušću Kupe, ne pak ondje, gdje se danas nalazi.

Svakako stoji izvan svake sumnje, da se neshodnim smještenjem kolodvora neoštećuju samo lokalni, već i obćeniti interesi, u koliko sgodno ili nesgodno dovažanje prometne robe na kolodvor upliva na cienu robe, a kroz to i na konkurenciju.

Istu pogrešku, koja je u tom pogledu glede Siska počinjena bila, — kako južno željezničko družtvo tvrdi jedino s razloga, jer nisu htjeli imati posla s vojničkimi krajiškimi oblastmi — namjerava sada ugarska vlada izvesti u Karlovcu glede karlovačkog kolodvora karlovačko-riečke željeznice.

Ugarska vlada namjerava za karlovačko-riečku željeznicu upotrebiti sada postojeći kolodvor, dočim toli interes grada Karlovca koli obćeniti trgovački interesi zahtievaju, da se karlovački kolodvor karlovačko-riečke željeznice smiesti na desnoj obali Kupe u obsegu grada Karlovca.

Jasno je, s kojega razloga karlovački trgovci žele i zahtievaju, da se kolodvor sagradi na desnoj obali Kupe u obsegu grada Karlovca; njima bo je do toga stalo, da će prometnu robu čim bržje i čim jeftinije natovarivati i iztovarivati moći.

U gradu Karlovcu stiče se 5 glavnih cestah sposobnih toli za unutarnji, koli za medju-narodni promet s jedne strane za gornju krajinu, riečku županiju i jedan dio zagrebačke županije, zatim za Kranjsku i za jedan dio Bosne, a s druge strane po plovitbenoj rieci Kupi za Slavoniju, Banat, zatim za ostalu Bosnu, Srbiju, a in eventum i za Vlašku.

Istina da je grad Karlovac u trgovini nazadovao, odkad je južno željezničko družtvo sav promet primaklo svojoj tršćanskoj pruzi, nu sagradjenjem karlovačko-riečke željeznice postati će Karlovac opet vrlo važnom trgovačkom točkom, jer će na novo stupiti u najkraći savez s jadranskim morem, a kroz to u trgovački savez s inozemstvom, te stoga grad Karlovac neće i nemože biti samo postajom, već protivno uglednim trgovačkim stovarištem, ako se obavi regulacija rieke Kupe od Siska do Karlovca.

U svakom slučaju zahtievaju mjestni odnošaji, a nemanje obćeniti interes, da se karlovački kolodvor sagradi na desnoj obali Kupe, u obsegu grada Karlovca.

Negledeć na to, da rieka Kupa ima svoju struju na desnoj obali, te da je ona samo na ovoj obali pristupna, nalazi se na desnoj obali Kupe grad Karlovac svimi potrebitimi sgradami i magazini, dočim je lieva obala zamuljena i pusta bez svake sgrade.

Za smještenje kolodvora na desnoj obali Kupe vojuje nadalje vrlo važna okolnost, da bi se u tom slučaju prometna roba riešila tereta maltarine, te što bi se dovozarina umanjila, nadalje mnogobrojni s izvozom spojeni nedjeljnji i godišnji sajmovi, jeftino gorivo, obilje stanovnih prostorijah, jeftinoća radničkih silah i živeža itd.

Nemanje moram opaziti, da se sagradjenju kolodvora na desnoj obali neprotive baš nikakove tehničke zapreke, da se dapače jedino takovim položajem omogućuje sa-

Digitized by Google

mostalno produljenje Alföd-Riečke željeznice, dočim se ni malo neprieči priključenje južne željeznice s karlovačko-riečkom željeznicom.

Zastupstvo grada Karlovca obraćalo se u tom pogledu ponovito na kr. ug. ministarstvo komunikacijah, nu kako se čini, bez uspjeha, makar je gradsko zastupstvo u novije vrieme pristalo na eventualni zahtjev ugarskoga ministarstva, koji za slučaj, kad bi se sagradio kolodvor na desnoj obali Kupe, od grada Karlovca zahtieva, da mu badava odstupi do 20 ralih svoga zemljišta.

I na to pristalo je gradsko zastupstvo, makar ja priznati nemogu, da je taj zahtjev ugarskoga ministarstva opravdan.

Obzirom na sve to nadam se, da će visoki sabor uvažati prvi dio moga predloga.

Nu nije dovoljno za trgovački interes grada Karlovca, odnosno za koristnost karlovačko-riečke željeznice, da se sagradi kolodvor na desnoj obali Kupe, već je u istu svrhu vrlo potrebito, da se čim prije preduzme regulacija Kupe od Siska do Karlovca.

Vodeni put zauzima u sustavu komunikacijah svuda važno mjesto, jer je najjeftiniji i najprikladniji za tovare velikoga objema. Sagradile se dakle u našoj domovini željeznice kojim mu drago pravcem, vodeni put Save i Kupe ostati će trgovačkomu prometu potrebit i koristan, te će po zakonu konkurencije u interesu trgovine djelovati i na cienu željezničkoga provoza.

Netreba dugo dokazivati, jer je po sebi jasno, da je reguliranje Kupe od Siska do Karlovca za Karlovac životno pitanje, isto tako za rentabilitet karlovačko-riečke željeznice od velikoga upliva.

Svaki narod kojemu narav podieli brodivih riekah nastoji se okoristiti tom blagodati.

Sretan li narod, koji svojom sudbinom sam upravlja, te kojemu na čelu stoji domoljubna i revna vlada, a štovanja vriedna tudjinska vlada, koja sdušno uvažava potrebe povjerenoga njezinomu upravljanju naroda.

Nami manjka jedno i drugo, te su stoga Sava i Kupa ostale neregulirane.

U tom pogledu predložila je zagrebačka trgovačko-obrtnička komora ugarskomu ministarstvu, isto tako sisačka komora ratnomu ministarstvu, neka izašalje povjerenstvo, koje bi izpitivati imalo, kako da se odstrane mnoge zaprieke, koje brodarstvo na Savi i na Kupi prieče, odnosno otegoćuju.

Ugarsko ministarstvo odgovori, da je već odlučilo poduzeti regulaciju Save na potezu od Siska do Zemuna, nu da mu je namjera ostala neizvidena jedino radi vojničkih krajiških oblastih, koje nisu htjele zajedničkoj upravi povjeriti potez od Lonje do Zemuna, t. j. doljnju Krajinu, te da ovo pitanje ostati mora in suspenso, dok nebude definitivno ustanovljen državopravni odnošaj vojničke Krajine.

Ako i nisu krajiške oblasti ustupiti htjele ili smjele zajedničkoj upravi potez od Lonje do Zemuna, to se sjegurno nebi protivile sporazumnomu izvedenju reguliranja Save, pa ako se smiju bez sudjelovanja krajišnikah i bez dozvole zakonitoga sabora ove kraljevine prije nego je riešeno krajiško pitanje, prodavati na veliko krajiške šume, to najdragocienije dobro Krajine, to obstoji za državnu vlast dužnost, da takodjer bez odvlake preduzme regulaciju Save ne samo radi brodarstva, već i s toga, da se siromašno krajiško pučanstvo sačuva od ubitačnih poplavah, kojim je skoro svake godine izvrženo.

Ja priznajem temeljitost navoda ugarskoga ministarstva, da se u svrhu regulacije Save takodjer regulirati moraju rieke, koje se u Savu izlievaju, te da se u ovu svrhu imadu pregovori voditi s turskimi i kneževsko-srbskimi oblasti, nu i ti bi pregovori mogli već uspješno dovršeni biti, kad bi ugarsko ministarstvo ovo pitanje ozbiljno prihvatilo bilo.

Dočim i ugarsko ministarstvo priznaje važnost i potrebu reguliranja Kupe, dočim bi se reguliranjem Kupe posredno započelo i reguliranje Save, te dočim je obzirom na karlovačko-riečku željeznicu u interesu državnoga erara, da se Kupa čim prije regulira, to neće, nadam se, ovo pitanje zapeti s toga, što reguliranje Kupe takodjer leži u interesu grada Karlovca, koji je po naravi na to pozvan, da posreduje znameniti dio izvozne i uvozne pomorske trgovine.

Što je g. Pust naveo prije glede varaždinske željeznice, to nije ni u Karlovcu izostalo, t. j. izborna obećanja, odnosno izborne prietnje pozivom na potrebe grada Karlovca.

Valjda neće ovaj vis. sabor dopustiti, da se grad Karlovac povredom njegovih interesah kazni za uzorno domoljublje njegovih gradjanah, koji pod nikakov uvjet neće sliediti načela, koja pogubnimi smatraju za milu nam domovinu.

Neće nadalje dopustiti ovaj vis. sabor, da se gradjanstvu karlovačkomu nanese materijalna šteta s toga, što je vazda nepobitno bilo u domorodnoj i u ustavnoj borbi, koje no se svojstvo kod svakoga naobraženoga naroda štuje kao odlična kriepost.

S toga se nadam, da će vis. sabor jednodušno podupirati predlog, koji na to smiera, da se karlovački kolodvor sagradi na desnoj obali Kupe u obsagu grada Karlovca, te da se čim prije preduzme reguliranje Kupe od Siska do Karlovca.

U savezu s karlovačko-riečkom željeznicom stoji uzgredna pruga, koju naši vriedni Primorci željno izčekivaju, t. j. pruga od Rieke preko Bakra, Kraljevice i Novoga u Senj.

Znajući, da će gg. primorski zastupnici, naročito g. Smaić, zatim dr. Derenčin, Turković i Crnadak ovaj dio moga predloga znati bolje obrazložiti, nego što bi to možebiti ja u stanju bio, slobodan sam staviti sliedeći predlog:

Digitized by Google

„Zastupnikom na zajedničkom ugarsko-hrvatskom saboru preporuča se, neka tamo revno nastoje, da se u interesu domaće trgovine karlovački kolodvor sagradi na desnoj obali Kupe u obsegu grada Karlovca, zatim da se čim prije preduzme reguliranje Kupe od Siska do Karlovca, te sagradjenje uzgredne pruge od Rieke preko Bakra, Kraljevice i Novog do Senja."

Vis. sabore! Ujedno molim, da se ovaj predlog jošte danas, a najkasnije sutra stavi na dnevni red, jer će se ovo zasjedanje skoro svršiti, te će se do sliedećega zasjedanja u ugarskom saboru o tih važnih pitanjih odlučivati, ako nam nepodje prije za rukom, da se u takovih pitanjih osovimo na svoje vlastite noge.

Predsjednik: Gosp. zastupnik karlovački predlaže, da se njegov predlog danas ili sutra na dnevni red stavi....

Jovan Živković: Buduć da je ova stvar toliko obrazložena, bolje bi bilo, da negubimo vremena, da se odmah u pretres uzme, jer je samo preporuka.

(Glasovi: Prima se.)

Predsjednik: Ona gospoda, koja žele govoriti, neka izvole.

(Glasovi: Prima se.)

Bilјež. dr. **Aleksander Rogulić**: (Čita predlog dra. Makanca.)

Predsjednik: Ona gospoda, koja su za ovaj predlog, neka izvole ustati.

(Ustanu svi.)

G. zastupnik senjski Crnadak ima rieč.

Gjuro Crnadak: Vis. sabore! Prev. kr. odpisom od 8. lipnja 1871. odredilo je Njeg. Veličanstvo, da razvojačenjem dvijuh krajiških pukovnijah, gjurgjevačke i križevačke i grad Senj u civilnu upravu preći ima, te je u isto doba imenovan podmaršal vitez Rosenzweig carskim povjerenikom, da ovo razvojačenje izvede. Već mjeseca siečnja o. g. konstituirao se je municipij senjski i započeo svoju upravu po civilnih zakonih, koja je uprava u podpunom redu tekla, tako, da se je prednavedeni carski povjerenik već mjeseca travnja vidio u stanju, da može grad Senj civilnoj vladi pod upravu predati, što je u istinu u ono doba izvedeno. Prelaz dakle izveo se u podpunom redu i nikada nije niti časak javni mir poremećen bio.

Svidilo se ipak kr. zem. vladi u oči izborah za grad Senj vladina povjerenika imenovati, i to u osobi Dragutina Maixnera, riečkog sudbenog stola prisjednika. Senjani, podpunoma si svjestni, da kod njih u ničem red i mir nije poremećen, da uprava istim redom teče, kao što i prije, pitali su začudjeni, u koju da je svrhu imenovan kr. povjerenik. Nisu znali odgovora, nego je temeljita sumnja, da mu nije bilo zadaće, nego kod izborah za vladina kandidata vojevati; jer je taj g. vladin povjerenik, jako dobroćudan čovjek, za njegova boravljenja u Senju za vrieme izborah obećavao zlatna brda i doline: pomorsku školu, trgovačku komoru, željeznicu, fabriku duhana, sborni sud i sto blagodatih. Kad su bili izbori svršeni, ode on iz Senja i š njim i sva njegova obećanja.

Otišao je on iz Senja, ali Senjani osjećaju još sveudilj, da on uplivom svojim na Senj djeluje, da se u autonomne poslove grada Senja još sveudilj upliće. Znajući, kako su svi sudbeni stolovi poslovi preobterećeni, te da upotrebljivanje činovnikah tih sudovah na druge svrhe mora biti sigurno na uštrb njihovoga svetoga zvanja, dužnost mi je na kr. zemalj. vladu sljedeću interpelaciju upraniti (Čita:)

Premda u kr. i slob. gradu Senju ni prije ni poslje prelaza pod civilnu upravu javni red i mir ni časa poremećen bio nije, svidilo se kralj. ovoj zemaljskoj vladi u oči saborskih izborah mjeseca svibnja t. g. vladina povjerenika u osobi gosp. Dragutina Maiksnera, riečkoga žup. sudb. stola prisjednika za rukovodjenja izbora imenovati.

S razloga, što su izbori već odavna prošli i tim svaki povod dalnjem obstanku vladina povjerenika prestao: dočim ovaj još sveudilj službuje, te se u autonomne poslove grada Senja upliće;

s razloga, što ovakovo tutorstvo grad Senj i njegovo žiteljstvo, koje se svagda odlikovalo i svojom lojalnošću napram svietloj kruni, i svojim patriotizmom napram domovini, vriedja u njegovoj pravnoj sviesti, vriedja u njegovoj municipalnoj slobodi, to mi je dužnost na ovu kr. zem. vladu upraviti sljedeća pitanja:

1. Zašto postoji još sveudilj za kr. i slob. grad Senj u vrieme saborskih izborah imenovani vladin povjerenik Dragutin Maiksner, riečkog žup. sudb. stola prisjednik, dočim tomu nikakva više razloga neima?

2. Je li kr. zem. vlada voljna prednavedenog vladina povjerenika za grad Senj, Dragutina Maiksnera, dignuti i senjsko gradjanstvo od toga skrbničtva osloboditi?

Predsjednik: Interpelacija priobćiti će se vladi.

Ima rieč zastupnik 3. kotara grada Zagreba, gosp. Mrazović.

Mato Mrazović: Vis. sabore! U sjednici od 4. srpnja t. g. predložio sam ja u družtvu sa mojimi prijatelji vis. saboru zaključak, koji je on i usvojio, da se pozove zem. vlada, da neodvlačno saboru predloži osnovu o obustavi diobe zadružnog imetka po zak. članku IV. od g. 1870. Istom prilikom rekao sam, ako bi vlada zatezala predložiti ovakovu osnovu, da ću takovu ja sam s mojimi prijatelji predložiti. Ja sada dužnost i rieč izpunjujem, te predlažem sljedeću zakonsku osnovu, moleći, da se što prije na dnevni red stavi. (Čita zak. osnovu o obustavi diobe zadružnoga imetka. Prilog 3.)

Digitized by Google

S razlogah, koje sam onom prilikom čast imao navesti, mislim, da će vis. kuća prešnost ove zak osnove tim više uviditi, što se sjeditba sabora svojemu kraju primiče.

Predsjednk: G. zastupnik zagrebački predlaže prešnost za svoju zak. osnovu.

Jovan Živković: Vis. sabore! Pošto je stvar prešna pa i kratka, mogle bi se sutra u pretres uzeti. (Glasovi: Štampati.) Po poslovniku moći će se razprava i bez toga povesti; ali može se i štampati.

Predsjednik: Prima li se predlog, da se osnova sutra stavi na dnevni red? (Glasovi: Prima se.) Dotle će se štampati i razdieliti.

Prelazi se sada na treće čitanje zakona o poljskom redarstvu.

Izvj. Dr. **Marijan Derenčin**: (Čita zakon o poljskom redarstvu.)

Predsjednik: Ona gospoda, koja su zato, da se ovaj zakon u toj formi i slici, kako je sada pročitan, primi, neka izvole ustati. (Ustane većina.)

Primljen je zakon o poljskom redarstvu u trećem čitanju.

Dr. **Marijan Derenčin**: Jučer je zaključio vis. sabor predstavku na Njeg. Veličanstvo za amnestiju vojničkih bjegunacah u Primorju; ja bi tako slobodan bio i ovu predstavku pročitao. (Čita predstavku na Nj. Veličanstvo za amnestiju vojničkih bjegunacah u Primorju; prilog 4.)

Predsjednik: Prima li se ova predstavka ovako, kako je sada pročitana? (Glasovi: Prima se.)

G. zastupnik varaždinski Pust ima sada učiniti izvješće o svojih predlozih.

Dragutin Pust: (Čita predlog o ravnopravnosti izraelićanah.)

Vis. sabore! Kao što sam već prije kazao, u 98. sjednici prijašnjega sabora predložena je bila ova osnova, i bilo je odlučeno, da se stavi na dnevni red. Nu za nekoliko danah bio je sabor zaključen, pa se u toj stvari nije ništa učinilo. Ja molim dakle vis. kuću, da ovaj moj predlog primiti izvoli.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Buduć da se o ničem drugom neradi, nego o predloženju osnove, mislim, da predlog možemo svi primiti.

Jovan Živković: U ovoj formi, mislim, da se nemože primiti, jer ovim putem nemožemo kazati, da ćemo primiti u pretres.

Dragutin Pust: U 98. sjednici 1871. bilo je zaključeno.

Josip Muzler: Vis. sabore! Zak. osnova nalazi se u pismari saborskoj. Čim sabor zaključi, da će osnovu uzeti u pretres, predati će se zakonodavnomu odboru i postupati s njom, kako sa svakim drugim predmetom.

Dragutin Pust: Ja pristajem na to.

Predsjednik: Dakle predlagatelj pristaje na to; molim dakle gospodu, koja su za taj zaključak, neka izvole ustati. (Ustane većina.)

Dragutin Pust: Moj drugi predlog glasi ovako: (čita predlog o željeznici Varaždin-Zaprešić.)

(Prima se.)

Predsjednik: Molim g. izvjestitelja peticionalnoga odbora, da čita izvješće.

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita izvješće peticionalnoga odbora; prilog 5.)

(Primljeno u svih točkah bez debate.)

Predsjednik: G. zastupnik karlovački dr. Makanec učinio je predlog, da se vlada pozove, da u svih gradovih i trgovištah, u kojih zastupstva i poglavarstva stoje na nezakonitom temelju, restauraciju odredi. Taj predlog stavljen je na dnevni red.

Jovan Živković: Kako vidim, gosp. zastupnika vlade neima ovdje, a buduć da je to predmet, u kojem zastupnik vlade može odmah odgovarati, zato mislim, da valja čekati nekoliko minutah, dok dodje zastupnik vlade, potrebano je, da čujemo glas vlade.

(Nekoji glasovi: Dobro.)

Josip Turelli: Neslažem se s predlogom g. predgovornika; vlada je imala toliko prilike na interpelacije u tom predmetu odgovoriti, pa nije odgovorila; ja se bojim, da ćemo i tu tako proći, stoga sam zato, da se predlog g. dra. Makanca odmah u pretres uzme.

Dr. **Milan Makanec**: I ja molim, da se odmah u pretres uzme. Nije dostojno po sabor, čekati zastupnika vlade, tim više, što je vlada imala priliku, pa nije dostojala odgovoriti na naše interpelacije.

Predsjednik: Ako je vis. kuća sporazumna s tim, ja bi to metnuo na dnevni red. (Glasovi: Da.) Stavljam predlog vis. kući, da se ovaj predlog sutra stavi na dnevni red. Dakle gospoda koja su zato, neka izvole ustati. (Učini se, pa je većina neizvjestna; glasovi: odmah!)

Meni se čini, da je manjina.

Molim g. bilježnika, da izvoli pročitati predlog g. Makanca. (Bilježnik Gavro Kiš čita.)

Mato Mrazović: Vis. sabore! Ja bi imao samo mali izpravak učiniti, da se naime mjesto: „poziva se kr. zem. vlada itd.“ kaže: „očekuje se od kr. zem. vlade.“

Dr. **Milan Makanec**: Sabor poziva vladu, a neočekuje ništa; mi smo čekali već dosta dugo.

Nikola Krestić: Sabor može pozvati vladu, u poslovih, koji spadaju na njegovu kompetenciju, glede poslovah pako, u kojih ima vlada exekutivu, pozvati ju može samo onaj, koji nad vladom stoji. Zato sam ja sporazuman s predlogom g. Mrazovića.

Dr. **Ignjat Brlić**: Neima sumnje, da sabor ima vlast pozvati vladu, da li zakon vrši, i u tom slučaju neima on ništa očekivati nego strogo pozvati. Ja mislim, da se je g. Makanec još preblago izrazio, što je jedno-

Digitized by Google

stavno kazao, da se vlada ima pozvati, on bi se mogao još strožije izraziti; nu kad on to učinio nije, neću ni ja predloga praviti, te se slažem, da pozovemo vladu, da tamo, gdje nije postupala po zakonu, postupa tako, kako zakon propisuje.

Jovan Živković: Vis. sabore! Gdje je vlada naša exekutiva, tu ju možemo pozvati ili njoj nalagati; ali ondje, gdje je stvar njezine exekutive, tamo je pravilno kazano, da sabor očekuje; ako vlada neučini, onda stoji do nas, da ju pozovemo na odgovor, i pritegnemo na korake, da to učini. Dakle ako hoćemo, da bude taj naš korak imao praktičke posljedice, treba da ga tako udesimo, kako odgovara položaju našemu prama vladi; stoga držim da je nazor g. Mrazovića korektniji, i ja sam za njega.

(U to dodje na vladinu klupu privr. upravitelj vlade Maxo Prica.)

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Ako neće nitko više govoriti, to ću samo g. Krestiću odgovoriti. Istina vlada je u tih poslovih exekutiva, ali nije vršila, što zakon nalaže. Sabor, zakonodavno tielo ima nesamo pravo nego i dužnost, nadgledati, da li vlada zakon vrši, ako nevrši, ima pravo pozvati ju, da to čini. Ja dakle ostajem kod svoga predloga.

Zast. vl. **Maxo Prica**: Što se ovoga pitanja tiče, nemogu se protiviti pravu, koje saboru pripada, resolucije činiti i vladu pozvati; u tom pogledu neimam ništa primjetiti. Nego što se ovih obnovah tiče, imam samo to primjetiti, da su po postojećih odredbah sama poglavarstva i zastupstva pozvana, u tom pogledu učiniti korake; a u koliko ona nisu sama ništa učinila, nemože se vladt upisati u grieh. Kao što je vlada u obće pozvana, da po zakonu upravlja zemljom, vlada će učiniti, što je moguće; u ostalom, vis. saboru prosto stoji, činiti rezolucija.

Josip Turelli: Visoki sabore! Koliko sam mogao razumjeti g. zast. vlade, on kaže, da pristoji samim zastupstvom i poglavarstvom pravo, obnovu tražiti, a da sabor to neima zahtjevati. Nu to imam primjetiti, da zbilja neima nijednoga poglavarstva, koje nebi bilo već potražilo, i to ne jedan nego više putah, pa ipak, sve to nije dovoljno bilo, da se obnove odrede. S toga sam ja za predlog, da se vlada pozove, a ne da se očekuje.

Predsjednik: Želi još tko govoriti? (Nitko se nejavi) Ako nitko neželi govoriti, ja bi bio mnienja, da pristupimo glasovanju. Moram samo razjasniti stvar, kako stoji. G. zast. Makanec predlaže, da se pozove vlada, da reštauracije odredi po svih gradovih i trgovištih, u kojih su zastupstva i poglavarstva na nezakonitom temeljtu. Na taj predlog učinio je g. Mrazović izpravak, s kojim se slaže g. Krestić i Živković, da se mjesto: „poziva se" kaže: „očekuje se"; dakle razlika je samo u tom izrazu. Dakle ja ću ovim načinom predlog na glasovanje dati: najprije ću pitati vis. kuću, je li je za onu formu, kako je predložio g. zastupnik karlovački, i ako ta forma padne, dati ću glasovati za onu formu, koju je predložio g. Mrazović.

Dakle ona gospoda, koja su zato, da se kaže: poziva se, kako je predlog g. dra. Makanca, neka izvole ustati. (Učini se; nekoji prigovaraju, da nije većina.)

Viditi ćemo; dakle gospoda, koja su proti tom, t. j. koja su za izpravak g. Mrazovića, neka izvole ustati.

(Učini se; opet većina neizvjestna)

U istinu, biti će trebati brojiti.

(Bilježnik broji glasove, te bijaše 23 glasa za predlog Mrazovića, a 25 za predlog dra. Makanca).

Dakle primljen je predlog g. Makanca. Tim dižem sjednicu; buduća držati će se sutra u 10 satih.

(1 sat 30 minutah)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

dvadeset i prve sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, držane dne 19. kolovoza 1872. pod predsjedanjem preuzvišenoga gosp. Ivana Mažuranića u glavnom gradu Zagrebu.

Po otvorenju sjednice čitan je zapisnik prošle sjednice, te je po primljenih izpravcih zast. dra. Račkoga, da je u proračunu za potroške nar. muzeja mjesto za nabavu, za uredjenje muzealne knjižnice 500 for. a vr. dozvoljeno, zatim zast. Muzlera, da je kazalištni odbor ne žriebanjem već glasovanjem izabran, odobren i ovjerovljen.

Čitani su zatim stigavši na sabor podnesci i to:

1. Molba seoske obćine Banija, da trgovištem bude.

2. Molba kavanarsko-gostionskoga družtva u Zagrebu, da se neke ustanove redarstvene za taj grad dokinu,

koje se na sab. zakonodavno administrativni odbor upućuju.

3. Molba grada Senja, da mu se iz vojnoga saveza preostale javne zgrade u vlasničtvo uruče.

4. Molba istog grada, da se gradnja njegove luke nastavi i dovrši.

5. Molba Stjep. Zorca i Marka Škendera, sab. podvornikah, prosećih podporu,

upućuje se odboru molbenomu.

6. Molba grada Senja, da se tvornica duhana u Senju smjesti.

7. Molba istog grada, da se trgovačko-obrtnička komora ondje ustroji,

upravljaju se na odbor nar. gospodarstveni.

8. Zakonodavni sab. odbor predlažu osnovu zak. o pravu sakupljati se.

9. Isti odbor predlaže usljed molbe obćine Kraljevica zak. osnovu ob utjelovljenju obćinah sačinjavajućih bakarski municipij u riečkoj županiji.

10. Izvješće molbenoga odbora.

11. Izvješće sab. zakonodavnoga odbora o podnescih pod sab. br. 269. i 281.

12. Isti odbor podnaša zapisnik, u kojem se predlažu riešitbe nekih nanj upućenih molbah.

13. Odbor cenzuralni podnosi svoje izvješće. — Podnesci pod br. 8., 9., 10., 11., 12., 13. predaju se sab. odboru za dnevni red.

14. Molba zast. Odjića za doznačenje troškovah za putovanje na odgodjeni sabor mjeseca rujna 1871., — upućuje se na financijalni odbor za uvršćenje odnosnih troškovah medju saborske troškove.

Zatim je zast. Muzler stavio na kr. zem. vlade upravitelja, presv. g. M. Pricu, sljedeću interpelaciju:

Kani li vlada s razloga, da na pravoslovnoj akademiji zazrebačkoj imade pet nepopunjenih profesorskih mjestah, dra. Milana Makanca uzpostavljenjem njegovim za profesora na pravoslovnoj akademiji zagrebačkoj pritegnuti na izpunjenje njegove obveze napram zemlji, sastojeće se u tom, da dr. Milan Makanec imade punih 10 godinah na istoj akademiji učiteljevati.

Zastupnik dr. Posilović stavlja sljedeću interpelaciju:

1. Zašto iza razpusta hrv. slav. sabora od 19. siečnja t. g. nisu odmah novi izbori razpisani, da bi se drugi sabor najkašnje tri mjeseca poslje razpusta prijašnjega sastati mogao.

2. Jeda li možda i koliku ingerenciju imadjaše pri toj odgodi ugarsko ministarstvo?

koja će se zem. vladi dostaviti.

Zastupnik dr. Kviring, poduprt po deset saborskih članovah, predlaže sljedeći zaključak:

Sabor kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije poziva kr. zem. vladu, da dotičnu osnovu i nacrt o gradjenju bolnice za umobolne što skorije ovome saboru na konačno razpravljanje podnese, što se na odbor za dnevni red upućuje.

Po tom je nastavljena razprava o zakonskoj osnovi o poljskom redarstvu, u kojoj su §§. i to 28. sa preinakom po odboru predloženom, da se u drugoj liniji mjesto „obćinskom sudcu (knezu)“ „mjestnom poglavarstvu“ stavi; zatim §. 29. sa preinakom po zastupniku Joanoviću, da se mjesto „obćinskom sudcu (knezu)“ stavi „mjestnom poglavarstvu“, i na predlog zastupnika Mrazovića mjesto „predati“ „prijaviti“, nadalje §§. 30., 31., 32., 33., 34., 35., 36. i 37. bez promjene po vladinoj osnovi prihvaćeni.

Pošto je jošte u §. 38. i 39. zamienjeno „žup. sudovom“ i „kot. sudovom“ sa „kot. oblastim“, te u §. 48. mjesto „imadu“ sa „mogu“ — bijahu ostali §§. primljeni, i tim specijalna razprava o toj osnovi dovršena, a treće čitanje iste na sutra odredjeno.

Čita se izvješće sab. odbora peticionalnoga, te je zaključeno po predlogu odborovu:

Molbenicu slob. i kr. grada Osieka (br. 28. sab.) prosećega godišnju podporu za uzdržavanje gradske realke, zatim da se novo zdanje za kr. gimnaziju sagradi iz zemaljskih sredstvah: izručiti kr. zem. vladi, da na nju uzme obzir prigodom razprave ob osnovi preustrojenja realkah.

Predstavku obćine žup. riečke, da se ustroji pomorska oblast za hrvatsko primorje, izručiti izabranom kraljevinskomu odboru na uvaženje i razpravu sa ravnim odborom ugarskim; — zatim

Molbu družtva za podporu i njegu oboljelih učenikah u Beču za podporu, ustupiti kr. zem. vladi na uredovanje;

Predstavku županije riečke, da se zak. čl. XVI. 1870. zamieni drugim zakonom podobnim zajamčiti obć. samoupravu.

Predstavku žup. požežke u istom pogledu; pred-

*

Digitized by Google

stavku žup. požežke za ustrojanje zem. straže sjegurnosti;

molbu trgovišta Jastrebarskoga, da mu se podieli pravo birati svoga osebnoga saborskog poslanika; — uputiti na sab. odbor zakonodavni, kao i predstavku žup. požežke za obustavu odnosno preinaku zak. čl. IV. 1870.

Molba svećenstva kot. Kloštar-Ivaničkog, bjelovarske županije, prosećeg povećanje svojih dohodakah, izručiti kr. zem. vladi za uvaženje prigodom razprave o regulaciji plaće katoličkoga svećenstva u rečenoj županiji;

molba crkvene obćine vojakovačke u žup. bjelovarskoj za odstupljenje i predaju bivšega satničkoga stana sa pristojališti za stan i ured župnički, izručiti kr. zem. vladi, da na tu molbu obzir uzme, te ju uvaži prigodom razprave o budućem upotrebljenju bivših častničkih ili ti erarialnih zgradah.

Pritužbu obćine Kutovi, žup. virovitičke, proti učinjenoj samovolji glede podieliti se imajućih zemaljah — izručiti kr. zem. vladi na uredovanje.

Molbu Marije Jambrišak, učiteljice za glavne učione, sad slušateljice na pedagogiju u Beču, za trogodišnju stipendiju, izručiti kr. zem. vladi, da ju uvaži obzirom na predstojeći jur naukovni tečaj ove godine; a s razloga nadalje da se i djevojačka obrazovališta unapriede:

pozvati kr. zem. vladu, da u budućem proračunu za god. 1873. unese i uvrsti dva stipendija za 2 učiteljke, koje bi se za to zvanje u inozemstvu na veće izobraziti i usavršiti imale.

Čita se izvješće sab. zakonodavnoga odbora te je zaključeno po predlogu odborovu.

Molba grada Senja, prosećeg, da sabor prigodom revizije nagodbe od god. 1868. izhodi:

a) ustrojenje posebne pomorske oblasti za hrvatsko primorje;

b) samostalno razpolaganje ovim kraljevinam sa željeznicami i drugimi javnimi obćili;

c) preinaku trgovačke zastave, i

d) uredjenje carinske tarife s kraljevinom Dalmacijom;

uputiti kraljevinskomu odboru na uvaženje i porabu; — zatim

o molbi kotaranah zlatarskih, županije varaždinske, radi preinake prava ženskih na zadružni imetak — razpravu ostaviti in suspenso, dok kr. zem. vlada osnovu zakona novoga saboru nepodnese.

Čita se izvješće i zapisnik sab. odbora zakonodavno-administrativnoga, te je po predlogu istog odbora zaključeno na predstavku žup. virovitičke, da se zak. čl., XI. 1868. zajed. sab. napose §. 44. preinači tako, da se u kraljevinah ovih momkom navršivšim 18 godinah dozvoli u brak stupiti bez povriede nadležeće jim vojničke dužnosti; zatim istu žup. požežke uz dodatak, da se do preinačenje u govoru stojeće naredbe, zak. čl. XL. 1868. dozvoljivanje ženitbah u zakonitih stegah prenese na zem. vladu; nadalje podupirajuće predstavke žup. riečke i varaždinske, i to žup. riečke nezagovararajuće neograničenu slobodu ženitbah, već odvislost od odluke zemaljske vlade:

a) pozvati zem. vladu, neka nastoji izposlovati, da, dok stoji u krieposti §. 44. zak. čl. XI. 1868., ugarsko ministarstvo prenese na nju riešavanje molbah za ženitbene dozvole, kao i eksekutivu u svih poslovih novačenja u smislu naputka za provedbu obranbenoga zakona;

b) pozvati zem. vladu, neka nastoji sklonuti zajed. ug. ministarstvo, da zajedničkomu saboru predloži zak. osnovu, kojom bi se u preinačenju §. 44. zak. čl. XI. 1868. ustanovilo, da momkom navršivšim 18 godinu, u ovih kraljevinah slobodno se je ženiti bez povriede nadležeće jim vojničke dužnosti;

c) preporučiti poslanikom ovoga sabora u zajedničkom saboru, neka shodnim načinom nastoje o preinaci §. 44. često pomenutog zak. čl. u smislu predloga pod b); na predstavku municipija bakarskoga kojim moli:

a) da se domobranstvo za hrvatsko primorje ili bar za kotar bakarski ukine;

b) da se izpitanim pomorskim kapetanom i kapitanskim namjestnikom dozvoli služiti u ratnoj mornarici kao jednogodišnji dobrovoljci;

c) da se Njegovo Veličanstvo od strane sabora zamoli, neka podieli amnestiju podpunim oprostom vojničke dužnosti svim onim vojničkim bjeguncem god. 1845. i 1846.

Na predstavku županije riečke, koja podupire gornju predstavku i moli, neka se blagodat ad a) protegne na cielu županiju, a tomu neka se u preinačenju §. 17. obrambenoga zakona oproste od vojničke dužnosti sinovi jedinci bez obzira na otca ili udovljenu mater za djelo sposobni:

1. pozvati zem. vladu, da dogovorno sa zajedničkim ministarstvom nastoji, da se zakonitim putem i samo glede primoracah uredba domobranstva preustroji tako, da se obezbiede interesi pomorstva i zaprieči u primorju emigracija, koja za onaj prediel naše zemlje radja ubitačne posliedice;

2. pozvati zem. vladu, neka istim načinom nastoji izposlovati, da se pomorskim kapetanom i namjestnikom dozvoliti služiti u c. kr. mornarici kao jednogodišnjim dobrovoljcem;

3. preporučit poslanikom ovoga sabora u zajedničkom saboru, neka shodnim načinom nastoje o izvedenju gore napomenutih reformah obrambenog zakona;

4. umoliti preponiznom predstavkom Njegovo car. i kralj. apoštolsko Veličanstvo, neka se udostoji podieliti amnestija podpunim oprostom od vojničke dužnosti vojničkim bjeguncem iz hrvatskoga primorja;

5. predstavku pako glede oslobodjenja jedinacah od

Digitized by Google

vo)ničke dužnosti ustupiti kr. zem. vladi za shodnu porabu, kao i:

6. sve ostale predstavke o istom predmetu. —

Predstavku županije virovitičke, da bi sabor donesao zakon, po kojem bi se javni težaci dokinuli i uveo paušalni odkup uz primjernu odštetu staviti medju spise, pošto je zem. vlada po svom zastupniku očitovala, da je odnosnu zakonsku osnovu pripravila za ustavno razpravljanje.

Na predstavku zastupnika obćine Ludbreg, za reviziju obć. reda, da se zakonska osnova ob uredjenju gradskih i seoskih obćinah izradi, te svakako tečajem idućega zasjedanja saboru na razpravu predloži.

Čita se nadalje izvješće censuralnoga odbora o pregledanju računah, saborskih troškovah, te pošto nije nikakovih primjetabah gtede izdatka i primitka našao niti stavio, odobrava se, te po predlogu njegovu izdati će se financ. odboru za vrieme od 15. lipnja do konca srpnja t. j. absulotorij, a spisi računski sa prilozi stavit će se u pohranu saborsku.

Napokon je po predlogu istoga odbora zaključeno, uputiti financ. odbor, da sastavi inventar pokućtva i inih potrebštinah, koje služe za porabu sabora i dotičnih berivah i sva dosad nabavljena, kao i u buduće nabavit se imajuće unj uvrsti. —

Pošto je dnevni red za današnju sjednicu izcrpljen, naključuje predsjednik sjednicu tim, da će se buduća po potrebi i mogućnosti ureći te običajnim načinom proglasiti.

Ivan Mažuranić v. r. Jos. Turelii v. r.
bilježnik

Prilog 2.

Imam čast s ovime izjaviti, da podnešeni visokomu saboru dopisom od 3. t. m. br. 1006. zakonski predlog sastojeći od tri osnove zakonske o porabi tiska, o postupku kaznenom u poslovih tiskovnih, i o propisu kako se imadu sastavljati porotnički imenici za sudove tiskovne, za sada natrag potežem.

U Zagrebu, 20. kolovoza 1872.

Prica s. r.

Prilog 3.

Zakon

o pravostaji za diobe zadružnih dobara na temelju zak. čl. IV. : 1870.

§. 1. Do dalnje naredbe nemože se nastaviti nijedna parnica ni razprava, nalazeća se u tečaju bud pred sudovi redovitimi ili obraničkimi, budi pred oblastmi upravnimi, koja se odnosi na diobu dobarah zadružnih po zak. čl. IV. 1870.

A nemože se ni u napredak na temelju diobnoga prava povesti nikakav postupak ili razprava diobna, dok traje pravostaja (juristicium) ovim zakonom odredjena.

U koliko nisu dostatno uredjeni odnošaji zadružni zak. čl. IV. 1870., uredit će se posebnim zakonom.

§. 2. Dok traje ova pravostaja, nemože isto tako nitko razredjivati dielom svojim iz nerazdieljene inovine zadružne (§. 20. čl. IV. 1870.) budi medju živimi budi za slučaj smrti.

§. 3. U slučaju, kad se svi ovlašteni članovi zadruge dobrovoljno medju sobom sporazumiju kako o tom da se dioba obaviti ima, tako i o načinu diobe — neima mjesta uporavi ovoga zakona.

§. 4. Danom onim, kojim bude zakon ovaj izdan i proglašen u službenih novinah zemaljskih, počima njegova kriepost.

§. 5. Provedba zakona ovoga nalaže se banu.

Prilog 4.

Vaše c. kr. posvećeno apostolsko Veličanstvo, kralju i gospodaru nam premilostivi!

Broj vojničkih bjegunacah u hrvatskom primorju raste svake godine na način, da zastupstvo vazda vjernih Vašemu Veličanstvu kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije zabrinutim srdcem gleda na onaj prediel zemlje, i nemože se oteti bojazni, da će strogost obrambenog zakona primorje naše lišiti produktivnih silah i time učiniti ga nesposobnim zadovoljavati dužnostim, koje mu kao udu kraljevine ove i cielokupne države nadleže.

Primorje hrvatsko broji dosele preko 900 vojničkih bjegunacah, a sabor kraljevinah ovih nebi jamačno za ove nesretnike nazivao u podaničkoj poniznosti milosti Vašega Veličanstva, da nije uvjeren, da upitni bjegunci nepostadoše takovimi iz zle namjere, već da ih na povredu zakona neodoljivo sililše okolnosti, u kojih ono pučanstvo živi.

Vaše Veličanstvo!

Ako je sabor ovaj i voljan priznati, da obstojeći obrambeni zakon izvira iz nužde, da se carevini osjegura snaga ona, bez koje nebi mogla vršiti uzvišene svoje zadaće u okupu velevlastih, to ipak nemože nezagovarati i skrajnu nuždu, da se strogost obrambenoga zakona prema primorju ublaži za budućnost shodnimi reformami u obrambenom sustavu, za prošastnost velikodušnom odlukom Vašega Veličanstva, odlukom, koja je najdragocienije pravo kruna, jer potiče iz otčinske ljubavi vladaoca prama svojim podanikom.

Neplodnost zemlje, nestašica dovoljne trgovine i obrta upućuje stanovnike hrvatskoga primorja, da se posvete pomorstvu.

Putovanje brodovi duga puta, čije se trajanje nemože

Digitized by Google

opredieliti, prieči pomorce naše, da se u svoj zavičaj vrate izmakom vremena ustanovljenoga putnim listom, a kroza to postanu vojničkimi bjegunci, i bojeći se kazne, kojom se kazne prekršitelji obrambenoga zakona, težkim su srdcem prisiljeni odreći se boravljenja u svojoj domovini i u tudjem svietu, naročito u Americi živjeti žalostni život prognanikah.

Vaše Veličanstvo!

Sabor ovaj čvrstu goji nadu, da će shodnimi reformami u obranbenom sustavu, svanuti primorju, kao i posestrinam Dalmaciji i Istri, koje se u istom položaju nalaze sunce bolje budućnosti, a i lieku za prošastnost nada se od otčinskoga srdca svojega velikodušnoga vladara.

I primorje dužno je domovini, dužno carevini, dužno prestolju Vašega Veličanstva danak krvi, i onoga dana i krvlju hrvatskih primoracah crvenilo se jadransko more pod Visom, samo junačtvu Dalmatinacah i sinovah primorja našega ima se takodjer zahvaliti slava onoga u ljetopisih povjesti austrijske zlatnimi slovi ubilježenoga dana. — Primorci na poziv Veličanstva Vašega nasljedovati će na moru i opet, ako bude nuždno junačtvo hrvatske braće na kopnu; nu da mladji uzmognu vjernost prema prestolju i kralju posvedočiti, neka dozvoli Veličanstvo Vaše, da se vrate u svoj zavičaj stariji, čije odsuće od domaća ognjišta lišava obitelj izdašne podpore i primorje radinih silah.

Vaše Veličanstvo!

Preponizni sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije duboko je uvjeren, da kruna neće obasjati traci previšnje milosti svoje vriednije podanike nego li su primorski vojnički bjegunci iz nevolje, i zato u podaničkoj pokornosti moli Veličanstvo Vaše, da se udostoji pomilovati ih, odrediv, da se bez kazni i oprostom od vojničke dužnosti mogu povratiti u svoj zavičaj svi vojnički bjegunci iz hrvatskog primorja rodjeni do godine 1846.

Dano iz sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije držane u Zagrebu dne 19. kolovoza 1872.

Vašega c. kr. apoštolskoga Veličanstva,
vazda vjerni podanici,
sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.

Prilog 5.

Visoki sabore!

Izaslani peticionalni odbor časti se podnieti III. svoje izvješće o riešenju nekih molbenicah u zapisniku od 19. t. m. pod ·/. te pokorno moli, da bi visoki sabor dotične predloge odborove usvojiti blagoizvolio.

U Zagrebu dne 20. kolovoza 1872.

J. Muzler v. r.
izvjestitelj odbora

Zapisnik

od 19. kolovoza 1872.

o III. sjednici izaslanoga saborskoga molbenoga odbora pod predsjedničtvom presvietl. gospodina Bartola viteza Smaića.

Prisutni:

Izvjestitelj odbora Joso Muzler.

Članovi odbora: gg. Dr. Brlić Ignjatija, Jagić Ivan, Joanović Branko, Kraljević Miroslav, Miškatović Josip, Mrazović Matija.

Predmeti

kao nastavak.

I.

Sab. br. 113. — Obćina Veliki Zdenci, belovarske županije, moli za umaljenje poreza od šljivikah i pecarine.

Odbor predlaže, neka bi vis. sabor molbenicu ovu izručio kr. zem. vladi pozivom, da ona uzimajuć obzir na ovu molbenicu predmet sa zajedničkim ugarsko-hrvatskim ministarstvom financija razpravi.

20.

Sab. br. 136. — Upravljajući odbor družtva za podporu slavenskih djakah na gradačkom sveučilištu moli podporu.

Neimajući vis. sabor u tu svrhu razpoložive zaklade predlaže se:

da se ova molbenica izruči kr. zem. vladi na dalnje uredovanje.

21.

a) Sab. br. 136. — kotarski pisari županije zagrebačke.

b) sab. br. 165. — žup. i kotarski pisari županije riečke,

c) sab. br. 171. — žup. i kotarski pisari iste županije riečke,

d) sab. br. 140. — učiteljski sbor kr. velike gimnazije zagrebačke,

e) sab. br. 144. — Šime Ljubić, čuvar narodnoga muzeja,

f) sab. br. 195. — činovnici kr. žup. sudb. stola u Križevcih,

g) sab. br. 208. — profesori bogoslovja na liceju zagrebačkom:

svih molećih povišenje plaćah.

S razloga, da su molbenice pod a), b), c), f) riešene u proračunu ovogodišnjem, dozvoljenom stanarinom od 30%; a molbenice pod d), e) i dozvoljenom stanarinom i povišenjem dotične plaće; napokon ona pod g) povišenjem dotične plaće; zaključeno je, da se sve re-

Digitized by Google

čene molbenice odprave kr. zem. vladi na daljne uredovanje.

22.

Sab. broj 138. — Hrvatski pedagogički književni sbor u Zagrebu moli podporu.

Predlaže se molbenicu ovu ustupiti kr. zem. vladi na uvažanje.

23.

Sab. br. 139. — Obćina Novi moli, da se u Novom za okolicu vinodolsku o zemaljskom trošku podigne niža realka.

Uzimajuć odbor obzir na važnost ove molbenice kao i na pravednost njezina zahtjeva, predlaže: neka bi vis. sabor molbenicu ovu ustupio kr. zem. vladi, da prigodom obećana preustrojenja realkah na pravedan zahtjev ove molbe zaslužan obzir uzme.

24.

a) sab. br. 145. — Škender Fabković učitelj na kr. preparandiji u Zagrebu moli, da mu se dopitaju i uračunaju decenija počam od škol. god. 1865/6.

b) sab. br. 166. — Baltazar Čalagović gradski starješina u miru u Osieku moli za povišenje mirovine.

c) sab. br. 167. — Jana Beranek poslužnikova udova u Peterancu moli godišnju podporu.

d) sab. br. 172. — Franjo Kralj arkivarski poslužitelj moli, da se stavi u kategoriju ostalih podvornika.

e) sab. br. 173. — Učiteljska zadruga u Zagrebu za podporu učiteljske sirotčadi moli podporu.

f) Ante Turk u Zagrebu predlaže, neka bi se ustrojila „jugoslavenska učenička zaklada“ za podporu talentiranih siromašnih učenikah sab. br. 179.

g) Mirko Kranjčić gradjan zagrebački moli, da se uzpostavi u pravo vlastničtva na rodno svoje zemljište u Ivaniću. Sab. br. 184.

h) sab. br. 193. Sluge pomagači kod kr. zem. vlade mole za povišenje nadnice.

i) sab. br. 207. — Panduri županije zagrebačke mole povišenje plaće.

k) sab. br. 212. — Poslužnici na pošti i brzojavnom uredu u Osieku mole za poboljšanje materijalnoga stanja.

l) Posjednici obćine Gornje Predrevo, kotara slatinskoga, županije virovitičke mole za uništenje ovršb. izdanjah urb. paše. 215.

Odbor predlaže. da se sve ove molbenice ustupe kr. zem. vladi na uredovanje.

25.

a) sab. br. 146. — Poslužitelji županije bjelovarske:

b) sab. br. 180. Ivan Canagjija sudb. podvornik u bjelovarskoj županiji u ime ostalih: mole za poboljšanje plaće, odnosno stanarinu i paušal za odielo.

S razloga, da se vis. sabor za sad nije upuštao u pretresivanje proračuna bjelovarske županije, odbor predlaže:

obe molbenice ustupiti kr. zem. vladi na uredovanje.

26.

Br. 147. sab. — Predstavka kralj. banskoga stola da se

a) podieli nagrada prisjednikom za sudjelovanje kod kr. stola sedmorice;

b) odieli kr. stol sedmorice od banskoga stola;

c) podieli stanbina i poveća plaća pravosudnim činovnikom;

d) poveća broj prisjednikah kod banskoga stola.

Odbor predlaže, da se molbenica ova ustupi kr. zem. vladi, da ova prigodom predstojećega preustrojenja sudbenih oblastih obzir uzme na molbene zahtjeve pod b) c) d) označene.

27.

Sab. br. 149. — Županija virovitička pod 2. srpnja t. g. br. 1955. moli da joj se za smještenje kr. žup. sudbenog stola u županijskoj kući za minulo vrieme u smislu odobrenih proračunah izplati stanarina i to za god. 1870. 3420 for.. za god. 1871. 4420 for., a od god. 1861. do 1868. 27.360 for.

Obzirom na zaključak vis. sabora u XIV. sjednici saborskoj, proračunu na pogl. III. naslov 3. stavci 4. odbor predlaže, predstavku ovu ustupiti kr. zem. vladi pozivom, da pravedan obzir uzme i zahtjev županije virovitičke uvaži prigodom razprave sa županijami o županijskoj imovini.

28.

Sab. br. 154. — Zastupstvo slob. i kr. grada Zagreba moli da se novakom kroz 16 god. odsutnim izhodi oprost nezakonita odsuća.

Predlaže se molbenicu ovu ustupiti kr. zem. vtadi na izvidjenje i shodno uredovanje.

29.

Sab. br. 155. — Zastupstvo slob. i kr. grada Zagreba moli, da se obćine Kaptol, Nova Ves. Laška ulica i Horvati zakonom spoje sa sl. i kr. gradom Zagrebom.

Odbor predlaže:

molbenicu ovu ustupiti kr. zem. vladi, da na nju obzir uzme prigodom preustrojstva i uredjenja t. z. gradskih obćinah u obće, a napose grada Zagreba.

30.

Sab. br. 159. — Zastupstvo slob. i kr. grada Zagreba moli, da se grad Zagreb podigne u prvi stanbeni razred.

Odbor predlaže:

molbenicu ovu ustupiti kr. zem. vladi pozivom, da

Digitized by Google

ona uvažujuć pravedan ovaj zahtjev s dotičnom vojenom oblasti, povede razpravu i nastoji oko povoljnoga riešenja.

31.

Sab. br. 168. — Zastupstvo slob. i kr. grada Varaždina, da se obćina ova rieši dužnosti utjerivanja državnih porezah. —

Obzirom na zaključak vis. sabora u VIII. sab. sjednici od 18. srpnja t. g. odbor predlaže, da se ova molbenica kao riešena ustupi kr. zem. vladi na uredovanje.

32.

Sab. br. 169. -- Skender Gjurkan operni pjevač u naobrazovanju moli stipendij.

Pošto su u proračunu ovogodišnjem po vis. saboru dozvoljeni umjetnički stipendiji, — odbor predlaže, da se ova molba ustupi kr. zem. vladi, da na nju prigodom podielivanja umjetničkih stipendijah pravedan obzir uzme.

33.

Sab. br. 186. — Oficijali kod kr. stola sedmorice mole, da jim se podieli naddnevnički razred i ustanove prema tomu plaće.

Odbor predlaže, da se molbenica ova ustupi kr. zem. vladi, da na nju obzir uzme prigodom preustrojavanja sudbenih oblastih.

34.

Sab. br. 196. Eugen Kovačević, pripravnik za gimnazijalno učiteljevanje iz struke matematičko-fizikalne moli za vanrednu podporu.

Odbor predlaže, molbenicu ovu ustupiti kr. zem. vladi pozivom, da ona obzirom na dokazane i obće poznate sposobnosti moliteljeve molbu osobito uvaži.

35.

Pisari kr. zem. vlade mole, da se uvrste u razredu kategoriju oficijalah i takovim imenuju sab. br. 197.

Odbor. predlaže obzirom na zaključak vis. sabora u XIV. saborskoj sjednici od 5. kolovoza t. g.

molbenicu ovu ustupiti kr. zem. vladi, da na nju obzir uzme prigodom preustrojavanja kr. zem. vlade.

36.

Sab. br. 214. — Franjo Šaverij Kuhač-Koch moli za odkup njegove sbirke jugoslavenskih narodnih pjesama.

Odbor predlaže :

molbenicu ovu ustupiti izabranomu saborskomu kazalištnom odboru pozivom, da on u sporazumku s kr. zem. vladom predmet ovaj prema važnosti njegovoj izpita, te o njem obrazloženo mnienje i predlog vis. tomu saboru podnese.

Zaključeno i podpisano.

Vitez Smaić Svetoivanski v. r. predsjednik.

J. Muzler v. r.

Digitized by Google

Dvadeset i treća saborska sjednica

držana dne 21. kolovoza 1872. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom I. podpredsjednika presv. gosp. Jovana Živkovića.

Sadržaj: Zapisnik dvadeset i druge sab. sjednice. — Podnesci. — Predlog zastupnika Josipa Miškatovića o predstavci za amnestiju za sve one, koji su zbog rakovičke pobune u kazni i iztragi. — Predlog zast. dra. Makanca o predstavci za pomilovanje političkih okrivljenikah u vojnoj krajini. — Interpelacija zast. Josipa Lehpamera radi uporabe njemačkog jezika u šumarskom uredu županije bjelovarske. — Predlog zast. Slavoljuba Vrbančića u poslu prodaje krajiških šumah. — Predlog zast. Josipa Turellia u istom poslu. — Razprava o predloženoj po zastupniku M. Mrazoviću zakonskoj osnovi o pravostaji zadružnih dobarah.

Predsjednik: Štovana kućo! Pošto je danas g. predsjednik nešto obolio, čast mi je otvoriti sjednicu; i molim gospodina bilježnika, da izvoli pročitati zapisnik posliednje sjednice.

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita zapisnik 22. sab. sjednice; vidi prilog 1.)

Predsjednik: Molim, ima li tko što primjetiti?

Dr. **Milan Makanec**: Predlog moj glede kolodvora u Karlovcu i reguliranja Kupe primljen je jednoglasno. Ja nebi molio, da se to u zapisniku navede; ali jer će to uplivati na ugarski sabor, budući naš žalibože nemože u tom poslu sam odlučivati, zato mi je do toga stalo, da se u zapisniku naročito navede, da je predlog jednoglasno primljen, da se vidi, da ciela zemlja to želi.

Bilj. **Gavro Kiš**: Neimam ništa primjetiti; može se primiti izpravak.

Vel. žup. **Miroslav Kraljević**: Na jednom mjestu stoji: osječka županija; molim da se mjesto toga metne: virovitička županija. (Izpravi se.)

Predsjednik: Neima više primjetbe? (Nitko se nejavi.)

Zapisnik je odobren.

Bilježnik je danas g. Rogulić. Molim, da se čitaju podnesci.

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: 1. Izvješće zakonodavnoga odbora, kojim podnaša zakonske osnove o porabi tiska, o postupku kaznenom u poslovih tiskovnih, i o sastavljanju porotničkih listinah.

Pošto su ove osnove po vladi natrag povučene, mislim, da se izvješće odbora uzme na znanje.

(Prima se.)

2. Molba obćine borovske, kotara virovitičkog radi izaslanja povjerenstva na lice mjesta, glede faktične predaje nagodom pripale im paše i šume, glede izvidjenja štete tamo im prouzročene po vlastelinstvu suhopolskom.

(Peticionalnomu odboru.)

3. Žup. kot. sud križevački predlaže predstavku obć. poglavarstva u Sv. Petru, radi preinake zak. čl. IV. 1870. glede diobah zadružnog imetka.

Taj je predmet danas na dnevni red stavljen, tamo će se i ova predstavka riešiti.

(Zakonodavnomu ddboru.)

Predsjednik: Ima rieč g. zast. Miškatović.

Josip Miškatović: Vis. sabore! Svakomu od nas biti će još u pameti dogadjaj, koji je prošle jeseni iz rakovičke kumpanije potresao cielom domovinom i dopro do zidovah Beča i Pešte. Kojim je pomućenim tečajem mislih onaj dogadjaj proizveden, ili možda potajnom rukom potaknut, još je danas psiholožka i historička tajna. Ali nisu tajna užasne one posljedice, koje su se stresle sa svom grozom svojom nad pučanstvom rakovičke kumpanije. Znam ja, da je zakon hladan i tvrd kao kamen; on nepita, koje su okolnosti krivnju proizvele, on vidi samo krivnju i krivca, kojega stiže bezobzirce sa svom strogošću. Nu ja mislim da je milosrdje i pravica nešto višega od zakona, te da je bolje za onoga, koji zakon rukovodi, da vrši milosrdje nego strogi zakon. Vjernost krajine nije samo historijom vjekovah dokazana, nego je priznana i od Nj. Veličanstva sada sretno vladajućega kralja i u prijašnjih vremenih i u najnovijem manifestu, kojim se Krajina razriešava. Buduć da posljedice onog dogadjaja prouzrokuju plač i jauk u onom pučanstvu, te

Digitized by Google

ostavljaju razdor cielih porodicah, mislim, da onoj sirotinji neima drugoga lieka, nego očekivati milost od vazda ljubljenog i vjerno služenog vladara. Boljega posrednika medju ovimi nesretnici i prestoljem neima, nego je sabor, koji ako i neima komu savjete dieliti, ipak je pozvan, te mu je moralna dužnost, da moli milosrdje u vladara za onaj narod krajiški, koji je njemu vjekove vjerno služio, koji je zaveden na onaj dogadjaj, te nije pomislio na domašaj i posljedice. Ja dakle stavljam predlog, da se vis. sabor zauzme za taj narod i umoli predstavkom Nj. Veličanstvo za premilostivo podieljenje amnestije za sve, koji su sbog ustanka rakovičkoga bud u kazni, bud u iztragi, te molim vis. sabor, da ovaj predlog neodvlačno uzme u pretres. (Živio!)

Predsjednik: Želi li vis. kuća ovaj predlog odmah u pretres uzeti? (Glasovi: Odmah.)

Dr. **Marijan Derenčin**: Vis. sabore! Ja bi želio progovoriti u ovom predmetu, kojemu i ja prešnost naglasiti moram.

Naš je sabor po mogućnosti vršio zadaću, koju mu je kruna i narod namienio. Tečajem kratkoga našega zasjedanja, mi smo na vidjelo iznesli zloporabe velikih i malih sudacah i još manjih velikih županah, u našem se saboru dan na dan razvijala crna slika, za koju upravo neima pristojnoga parlamentarnoga izraza. Dok se, gospodo u provincijalnoj Hrvatskoj batinalo, u Krajini se vješalo i strieljalo, dok u provincijalnoj Hrvatskoj seljak ponižujućom tielesnom kazni kažnjen lievao suze uvredjena čovječjega ponosa, u Krajini lievala se bez nužde krv; a to sve bivalo je za to, da se Evropi, da se vladaocu dokaže, da nije istina, što povjest veli, da je hrvatski najlojalniji, najvjerniji narod svojemu kralju, to je bivalo za to, da se naš narod liši zaštite krune, u koju još sveudilj pouzdanjem oči upire, to je bivalo, da se opravda u našoj zemlji vladavina sile. U to ime raznesao se po svietu glas o rakovičkoj buni, u to ime krstilo se bunom karikatura revolte, izvedena u miniaturi, a k tomu toli nespretno, da je prikladna bila djecu plašiti, a ne uzrujati velevlast. Najbolji je tomu dokaz, da su službene novine i ine vladom nadahnute, osvadjale narodnu stranku i stranku prava, da su one izazvale rakovičke nerede. Nit je narodna stranka, niti ona, koja se krsti državnim hrvatskim pravom, te izgrede izazvala. Ne narodna stranka, ona se bori javno, priznaje se opozicijom, jednom rieči, narodna stranka nekonšpirira, već oponira. Nije stranka prava nereda izazvala, jer tko pozna nazore te stranke, te znade, da ona nepomično, mirno, prekrštenih rukuh stoji na temelju državnoga našega prava, ona sarkastičkim posmjehom na ustijuh, cinizmom u riečih, fatalizmom u srcu nestvara dogodjajah, već čeka, da dogodjaji, koje ona neizaziva, izvojšte našoj domovini državno pravo. Na tom temelju, gospodo, na temelju legitimiteta nedižu se bune. Ako je po koji član te stranke učestvovao kod rakovičkih neredah, on je to učinio na svoju ruku, zatajiv načela svoje stranke, opojen fanatizmom i misli, da se krvlju mora oprati biljeg sramote, koji je na našu domovinu pritisnula vladavina nepatriotična. Ja podupirem predlog Miškatovićev, i pravedno je, da mi, koji smo se sjetili žrtvah jednoga Bugarskoga i Travenića i ostalih velikanah, sjetimo se žrtavah velikih državnikah. Kao što je predgovornik rekao, postanak rakovičke bune pokriven je gustim plaštem. Javno mnenje drži, da su najmanje krivi oni, koji su platili životom svoje učešće, i oni, koji još dan danas čame u tamnici ili u progonstvu; javno mnienje drži, da rakovički „putsch" nije zaslužio tolike kazne, tolikih žrtavah. On je ostao osamljen, iz nijednoga prediela naše zemlje nije mu se pružala ruka pomoćnica, on je zatekao i Hrvatsku i Krajinu, on nije mogao niti je rodio posljedicami ubitačnimi po državni obstanak. Prihvaćajuć predlog Miškatovićev, mi ćemo dvie želje izraziti: želju, da se nesretni zavedeni učestnici kod izgreda pomiluju, i da Njegovo Veličanstvo, u čijoj je moći pomilovati, bude se sklonulo obavjestiti se o pravom stanju stvari i ovako osvjedočiti se, da rakovački neredi nisu zaslužili toliko kazne, da je inače nevaljanomu kriminalnomu načelu zaplašivanja predosta učinjeno, da novih žrtavah netreba. (Živio!)

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Meni se čini, da je predlog g. Miškatovića s kojim se podpuno slažem, preuzak, jer se ograničuje samo na onaj dogadjaj u rakovičkoj kumpaniji. Neima samo u Rakovici, nego i u ostaloj Krajini više takovih žrtvah; sjećajmo se žumberčanah, koji su predstavkoom Nj. Veličanstvo molili da se štiti pripadnost Krajine, da se štite krajiške šume. Ta predstavka zahtjevala je žrtavah čestitih i valjanih domorodacah. Isto tako ima u ogulinskoj, u 1. i 2. banskoj pukovniji takovih žrtvah radi neznatnih okolnostih. Ja priznajem temeljitost predloga g. Miškatovića, da se pomogne ljudem, kojim se zločin i to najgrozniji veleizdaje na ledja naprćuje, za koje znamo, da nisu sakrivili čina. S toga molim, da se predlog g. Miškatovića razširi na sve političke kaznene čine, koji su usljed okolnostih zadnjega vremena u Krajini počinjeni, i ja mislim, da gospoda neće proti tomu ništa imati.

Josip Miškatović: Akoprem se neprotivim predlogu g. dra. Makanca, ipak mi se čini, da on premašuje prvobitnu moju misao, da se naime nesretnikom u rakovičkoj kumpaniji pomogne; i ja bi molio, da se njegov predlog od moga razstavi.

Dr. **Milan Makanec**: Ja nisam toga mnienja; rakovička buna bila je zločin veleizdaje, a ostali čini u Krajini bili su smetanje javnog mira. Ako vis. sabor predstavku podnaša za pomilovanje glede veleizdaje, tim laglje može moliti glede manjih zločinah.

Josip Miškatović: Meni se čini, da je razlika upravo u samih razlozih ovih predstavkah. Ja držim, i

Digitized by Google

predstavio sam tako, da svi nesretnici, koji su povučeni u parnicu radi rakovičke pobune, niti su znali, našto su bili zavedeni, niti su znali posljedicah toga čina. Ja predlažem dakle, da se moli amnestija za ljude, koji nisu niti najmanje krivi progona, koj jih stiže, dočim su oni u Žumbrku itd., kojim takodjer želim amnestiju, politički krivci, te ipak nješto znali o posljedicah svojih činah. Ja dakle mislim, da bi najbolje bilo, da se razstave ove dvie predstavke.

Predsjednik: Kako sam shvatio, prvi je predlog, da se moli Nj. Veličanstvo predstavkom, da pomiluje sve one, koji su sbog rakovičkog ustanka budi u kazni, budi u iztragi.

Prije svega neka izvoli vis. kuća glasovati, da li se prima ovaj predlog, a onda će doći na glasovanje i izpravak g Makanca.

Dakle molim, da li usvojava vis. kuća predlog g. Miškatovića? (Ustanu svi.)

Sada ću moliti onu gospodu, koja su zato, da se s dodatkom g. dra. Makanca spoje obje predstavke u jednu. neka izvole ustati. (Ustane manjina.)

Taj je predlog pao. Dakle molim gospodu, koja su za to, da se posebnom predstavkom takodjer moli amnestija za sve političke zločince u ostaloj Krajini, neka izvole ustati. (Većina.)

Primljena su oba predloga, i dobro bi bilo, da bi gospoda predlagatelji sami te predstavke do sutra sastavili. (Prima se.)

Ima rieč g. zast. Lehpamer.

Josip Lehpamer: Vis sabore! Čim se tko većemu dobru nada, tim ga više boli duša, ako ga nada iznevjeri, a još više, ako mjesto dobra, kojemu se je nadao, nesamo nikakva dobra nije stekao, nego dopao pače i protivna onomu, čemu se je nadao. Narod slavne naše Krajine nadao se je razvojačenjem, koje je odlučilo Nj. Veličanstvo 8. lipnja pr. g. većemu dobru, nego li je moglo biti za njega pod prijašnjom vojničkom upravom. Upravo zato boli ga duša tim više, što gledeć na razvojačenje, nenalazi onoga dobra, kojemu se je nadao i koje je očekivao, i dosljedno mora ga tim više duša boljeti, čim manje toga dobra a čim više protivna nalazi u tom spojenju sa materom zemljom.

Razvojačeni narod nove bjelovarske županije, kojemu imadem i ja čast biti zastupnikom na ovom saboru, nadao se je dosljedno ovomu očekivanju mnogomu dobru, koji žali bože nenalazi u spojenju s materom zemljom. U čl. 42. od g. 1861. imade narod krajiški, a napose narod nove bjelovarske županije pravo i razlog očekivati, da će svoju majku zemlju, kraljevinu Hrvatsku naći slobodnu i samostalnu državu, a konfederacijom sdruženu sa susjednom kraljevinom Ugarskom. Tomu se je nadao i veselio taj narod, a evo što je našao! Našao je ovu drevnu slavnu kvaljevinu ne samostalnu, nego državno spojenu sa susjednom kraljevinom Ugarskom kano nerazdruživu zemlju, provinciju.

Pošto je ovaj slavni narod vojevao preko 300 godinah za slavu svoga premiloga vladara i za sreću svoje premile domovine, očekivao je, da će bar sdružen s majkom kraljevinom biti ponos njegov tim veći, čim mu se više priznadu zasluge neumrle njegove povjesti, pa će biti obzir na njega uzet, da nebude u toj mjeri nosio pušku, kao dosada. dakle dosljedno, da će novačenje, vojevanje, domobranstvo biti osnovano na starodavnom pravu njegove kraljevine. A evo što je našao! Našao je, da niti novačenje niti domobranstvo nezavise od sabora ove kraljevine, nego od tudjeg sabora i ministarstva susjedne kraljevine Ugarske: dapače našao je to, da se njegovih slavnih praotacah sinovi u toj novoj domovini niti ženiti nesmiju bez privole ministarstva susjedne kraljevine Ugarske. Da je tim slavni onaj narod povriedjen u čuvstvu svom, i da ga tim više duša boli, razumije se samo po sebi.

A pošto ga prevarila i ova nada, mogao se je nadati bar tomu, da će njegov novac, njegove daće uvjek ulaziti u domaću blagajnu njegove kraljevine. Evo što je našao! Da taj njegov novac ulazi u tudju kasu, a on da će u buduće živit morati od milostinje tudje. Proračun nove belovarske županije, koji bijaše ovomu saboru predložen, izkazuje manjak od velika broja, uzprkos tomu što se već godinu danah prodavaju šume njegove ne za njega, nego valjda za druga mu, susjednu kraljevinu Ugarsku.

Pošto ga i ova nada iznevjeri, nadao se obzirom tim, što je zaostao u školstvu i umjetnosti, da će se dovinuti tomu dobru, da bude u svojoj domovini našao napredak za sebe u toj struci. Opet onaj zakon nagodbeni odlučuje drugačije, da nije niti u svojoj domovini svoj, da u toj struci neodlučuje njegov sabor, nego onaj susjedne kraljevine Ugarske.

Nadao se je taj narod, da će naći svoju domovinu svojom, da će kraljevina Hrvatska, kojoj se je pridružio, biti gazda u svojoj kući, i samo dobar susjed susjedne kraljevine Ugarske. Tomu se je nadao, ali što je našao! Našao je ustanovu nagodbenog zakona, ...

Predsjednik: Usudjujem se primjetiti, da to nespada ovamo, jer revizija nagodbe nestoji danas na dnevnom redu.

Josip Lehpamer: To spada na obrazloženje moje interpelacije. Ja sam malo dodijavao visokoj kući, ali zato mislim, da nisam zaslužio ove opomene. (Nastavlja.)

Našao je ustanovu nagodbenoga zakona, da će od vremena do vremena kraljevina ova za svoju domaću upravu nešto trošiti, a ostalo od ovih prihodah da će iz bratske ljubavi uložiti u blagajnu ugarsku, a mi smo našli milostinju od 2,200.000 for., dočim se izkazuje 3 milijunah dohodakah naših. Evo takovu majku našli smo mi novi sinovi, koji se vraćamo u njezino krilo!

*

Digitized by Google

U §. 24. obećava se, ako će do glada doći i golote, da će nam se dati milostivo predujam, valjda iz dohodakah naših.

Kako nas je ova nada prevarila, tako smo se glede uprave imetka nadali, da ćemo ju naći u rukuh naše domaće vlade. Ali šta nalazimo! Polag §. 22. nenalazimo ju u rukuh naše kraljevine, nego u rukuh ministra financijah susjedne kraljevine Ugarske, koji njom upravlja ne zemaljskim fin. ravnateljstvom, nego samo zagrebačkim financijalnim ravnateljstvom, koje opet neimenuje hrvatski sabor, nego ugarski ministar financijah; a Hrvatsku nalazimo u tom položaju, da ga samo podupire, kako će on taj novac lakše sakupiti. Nadali smo se, da ćemo svoje poslove kao svoji razpravljati, pače nadalje, da će slavna Krajina takodjer biti ovdje zastupana. Nu našli smo, da nerazpravljamo sami naših poslovah, nego na tudjem ugarskom saboru, te mi kano malodobnici stojimo pod tutorstvom. Mi smo se ufali, kad smo bili pod tutorstvom vojnoga ministarstva, da u novoj svojoj majci nećemo biti više pod tutorstvom tudjim, nego da ćemo biti svoji u svojoj domovini, i da ćemo imati svoju autonomnu vladu po čl. 42. od godine 1861. Tomu smo se nadali, ali što smo našli! Našli smo prividno neko dostojanstvo novoj majci, hrvatskoj kraljevini, ali ne, koje Nj. Veličanstvo imenuje po predlogu ovog sabora, nego na predlog ugarskog ministarstva a ovo je opet odgovorno ne hrvatskomu saboru, nego tudjemu ugarskomu.

Predsjednik: Nisam protivan, ako ćete cielu nagodu kritizirati, ali svakako dužan sam pitati vis. kuću, dali pristaje na to, da radi interpelacije cielu nagodbu, koja nestoji na dnevnom redu, kritiki podvrgnete. Molim dakle, ako izvolite dalje voditi rieč, da skratite.

Josip Lehpamer. Ja ću skratiti svoj govor. Ja kako rekoh, nisam dosadjivao vis. kući. (Nastavlja.) Mi krajišnici, kojim i ja čast imam zastupnikom biti, počitovali smo dosada bana kao vrhovnoga zapovjednika svoga. Nu sada smo ovdje našli bansku čast, koje nepodieljuje više Nj. Veličanstvo samo, nego na predlog ugarskog ministra predsjednika. Nadalje, ponosom smo gledali mi krajišnici na one znakove, koji su označivali slavu i ponos hrvatske kraljevine, krunu hrvatsku, grb hrvatski, te smo se nadali, da ćemo ih u novoj domovini sačuvane opet naći. Ali nenalazimo svojih znakovah nego okrnjene, a zastave nedižu brodovi svoje, nego tudje kraljevine. Niti nenalazimo obećanja, koje se nam dalo, da će biti na kovanom novcu takodjer naslov kralja hrvatskoga, nego nalazimo samo tudji naslov. Uprava zakladah vjerozakonskih naših, koje broje do 7 milijunah je u tudjih rukuh, dočim župnici i kapelani naše domovine imadu plaće izpod svakoga dostojanstva, premda su za dobrobit naše domovine toliko zaslužni.

Napokon nadali smo se, da ćemo po bogu darovani dar, jezik naš očuvan naći u svih strukah. Tomu smo se punim pravom nadali, ali što smo našli! Našli smo ustanovu, da naši poslanici na ugarskom saboru imadu pravo govoriti doista hrvatskim jezikom, ali imade li to uspjeha i svrhe? Ja bi mislio, da je nuždno, da znadu i razumiju madjarski jezik, jer ako ga nebi znali, činilo bi mi se tako, kao kad bi se u našem saboru dozvolilo, da poslanici iz tudje zemlje kinezke, mogu kinezki govoriti. Mi bi ih možebiti slušali bez smjeha, akoprem bi se kojemu nehotice podkrao smjeh. Dakle nam krajišnikom predstoji ta dužnost, ako želimo poslanikah na ugarskom saboru imati, učiti madjarski jezik! Bilo to prosto onim, koji za slavu Madjarorsaga dušom i tielom dišu i rade, ali mi krajišnici neimamo volje niti želje učiti madjarski jezik, a još manje zastupati naše interese na ugarskom saboru. (Živio.)

U novoj belovarskoj županiji bijaše, kao što je obće poznato, uredovni jezik njemački; mi smo se punim pravom nadali i očekivali, kad pod upravu ustavne vlade dodjemo, da će oblasti u svih strukah uredovati ne više njemačkim, nego hrvatskim jezikom. Nadali smo se tomu tim više, što smo očekivali pravdu i pravicu, da će ustavna vlada priznati to, da je narod krajiški pod upravom vojničkom morao trpiti njemački jezik, i da je to njemčarenje trajalo dosta dugo na uštrb narodnosti i duševnoga razvoja. Pošto je nova belovarska županija ustrojena, čudili se ili ne, nije prešao iz svih uredah jezik njemački, nego se još rabi u uredu šumarskom. Dakle sinovi krajiški, koji žele stupiti u službu, morali bi znati ne toliko hrvatski, nego prijašni upravni jezik njemački, a mi, njihovi zastupnici dosljedno morali bi znati ne samo hrvatski nego i njemački, a uz to još madjarski, ako ih hoćemo na ugarskom saboru zastupati.

S ovih razlogah postavljam na dušu onoj gospodi, koja će imati čast, zastupati ovaj sabor u kraljevinskom odboru, da izvole ove podatke, koje sam ovdje spomenuo naročito naglasiti na svom mjestu, da Krajišnici nipošto nisu voljni, da njihova majka vriedna kraljevina bude ovakovim načinom ponižena, a rekao bi, na ruglo stavljena; (Živio) dapače dočim tolikom ljubavju, koju može diete imati prama majki svojoj, stupaju u krilo njezino, da ju žele imati slavnu i dičnu, kao što joj dolikuje po povjesti i pravu, koje su Krajišnici tolika vremena krvlju svojom i novcem podupirali. (Živio!) Ovo imamo mi krajišnici izjaviti, ne možebiti iz mržnje prama susjednoj kraljevini Ugarskoj, ili iz prkosa, kao što bi to možebiti tko mogao po mojih izrazih pomisliti; niti iz mržnje niti iz prkosa, nego zato, jer imamo rieč našega vladara, koji je prev. svojim manifestom ovo pravo krajiškomu narodu priznao i svojim premilostivim obećanjem podkriepio.

Na temelju ovih razlogah osniva se moja današnja interpelacija, koju imam čast ovdje predati: (Čita)

„Iz razloga, što su po §. 9. previšnjega odpisa od 8. lipnja 1871. za provincijalizovanja obijuh varaždinskih

Digitized by Google

krajiških pukovnijah poslovi šumarski u novoj županiji belovarskoj imali proći — žalibože ne na vladu kraljevine naše, kojoj županija belovarska po članku 42.1861 zakonito pripada, nego na. kralj. ugarsko ministarstvo financijah;

iz razloga. što je ovo isto kralj. ugarsko ministarstvo već i po §. 57. zak. čl. 1868. obvezano po svojih organih, dakle i po šumarskom uredu županije belovarske, rabiti hrvatski jezik, kano službeni unutar granicah kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije;

iz razloga, što uz prkos toj zakonom propisanoj dužnosti ured šumarski županije belovarske rabi još i sada, pošto je već predana uprava županije belovarske kraljevskoj zemaljskoj vladi, ne hrvatski, nego njemački jezik za službeni i unutar granicah kraljevine naše;

iz razloga, što je niemština već i onako dosta dugo vladala pod vojničkom dosadanjom upravom na uštrb narodnosti i duševnom razvoju hrvatskoga naroda u Krajini;

iz razloga, što bi upravo imala domaća ustavna vlada sada tim veću dužnost, porabu hrvatskoga jezika u sve upravne urede nove županije belovarske uvesti;

napokon iz razloga, što su uzprkos zakonu koj u §. 46. I. zak. čl. 1868. obvezuje kr. zem. vladu domaću, na čelu šumarstva u belovarskoj županiji ne domaći sinovi, nego tudjinci.

dužnost mi je, kr. zem. vladu *interpelirati*:

1) da li kr. zem. vlada znade, da šumarski ured županije belovarske rabi uz prkos zakonu ne hrvatski, nego njemački jezik i unutar granicah kraljevine naše, i da se na čelu istoga šumarskoga ureda nalaze ne sinovi domaći nego i tudjinci?

2) ako znade, zašto je dosele trpila očitu povredu zakona?

i 3) da li je voljna, i što učiniti, da se i šumarski ured županije belovarske mora okaniti njemštine, pa rabiti po zakonu propisani službeni jezik hrvatski, i da se u službu šumarsku mjesto tudjinacah uvrste sinove domaći?

Predsjednik: Interpelacija dostaviti će se vladi.

G. zast. Vrbančić ima rieč.

Slavoljub Vrbančić: Poznato je vis. saboru iz stavljenih na kralj. zem. vladu interpelacijah, da se u belovarskoj županiji po kr. ug. fin. ministarstvu prodavaju šume, a da se o tom nije ni saslušao sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije; da se te šume prodavaju prije nego što je pripadajuća občinam polovica h šumah odciepljena.

Zem. vlada na stavljenu interpelaciju stranom nije govorila, a u koliko je odgovorila, uklonila se je arnoj strani.

Usljed odpisa kr. ug. fin. ministarstva od 9. lipnja 2. br. 12763. odredjena je na 20. kolovoza t. g. žbena prodaja od 825—27 ralih šume Žutice; a ovoj dražbi izložena kolikoća šume procienjena je na 733.665 for., a zatim je odpisom kralj. ug. fin. ministarstva od istoga dana i broja odredjena na 22. kolovoza o. g. i druga dražbena prodaja u raznih šumah županije belovarske i popis stabalah procienjenih na 33.204 forintih i 73 novč. Ova potonja prodaja čini se da spada u redovito sječu šumah, dočim prva obzirom na prostor, zatim posvemašnje izsječenje toga prostora i vrst šume, koja je jošte mlada, u šumstvo, to jest samu šumsku imovinu zasjeca.

Po §. 8. nagodb. zakona ima se, kad se radi o prodaji državnoga dobra u kraljevinah Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji, u koje se broje izrazito i šume, saslušati i sabor ovih kraljevinah, i bez njegove privole nesmije se izvesti prodaja.

Iz proračuna županije belovarske, koji je predložen vis. saboru, odnosno iz odpisa kr. ug. fin. ministarstva vidi se, da ovo u primitak žup. belovarske stavlja samo redoviti šumski prihod, a gotovo isti iznos uvrštuje u potrošak za upravne šumske troškove, primitak pako o izvanrednih šumskih prodajah nije uračunan, dočim se zna, da su izvedene i izvanredne prodaje, stranom prije 8. lipnja 1871. za koje bivaju uplate i naknada, a stranom i iza 8. lipnja 1871.

Na interpelaciju u pogledu prodaje šumah u brodskoj i varaždinskoj pukovniji odgovorila je kr. zem. vlada obširnije, i u svojem odgovoru medju ostalim svečano izjavila da će se po odredbi Nj. ces. kr. ap. Veličanstva svaki novčić, koj će se dobiti iz te prodaje, obratiti izključivo na kulturne svrhe vojničke Krajine.

Krajina još nerazvojačena cieloviti je dio ovih kraljevinah, nju dieli za njekoje vrieme samo još uprava od matere zemlje; njezino je razvojačenje već odlučeno, i ona će se doskora svakako sdružiti s ostalimi dielovi kraljevine Hrvatske i Slavonije. Po tom saboru ovomu kao ustavnomu organu državne cjeline, pripada i pravo i dužnost, već sada brinuti se o državnom dobru njoj utjelovit se imajuće Krajine.

Prama ovim faktičnim činjenicam predlažem ja sa svojimi sudruzi vis. saboru sliedeći zaključak s tim, da ga vis. sabor kao priešan izvoli staviti još danas na dnevni red.

Zaključak ovaj glasi: (Čita.)

„A. U županiji belovarskoj. 1. Sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije ogradjuje se proti prodaji šumah, koja bi se jednostrano po kr. ugar. financijalnom ministarstvu bez privole sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije izvela; napose proti razpisanoj usljed dopisa kr. ugarskog financijalnog ministarstva od 9. lipnja 1872. br. 12763. na 20. kolovoza 1872. prodaji od 825—27 ralih šume Žutice, procienjene na 733.665 for. Naziruć u ovakovu jednostranu postupku kralj. ugarskoga financijalnoga ministarstva povriedu nagodbenoga zakona (čl. I. od god. 1868. §. 8.)

Digitized by Google

2. Sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije čini odgovornom kr. zemaljsku vladu za svaku pripomoć u realiziranju spomenute bezprivole sabora ovieh kraljevinah odredjene prodaje.

3. Poziva se kr. zemaljska vlada, da izvidi što se od šumah iza 8. lipnja 1871. u županiji belovarskoj prodalo; da se u tom pogledu stavi u dogovor s ugarskim ministrom financijah, te uspjeh dogovora čim prije priobći ovomu saboru.

4. Poziva se kr. zem. vlada, da ima brigu, da obćine županije belovarske prodajom šumah nebudu lišene blagodati, koju im c. kr. odredbe od 8. lipnja 1871. podieljuju.

B. U nerazvojačenoj još Krajini. Sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije uvažava podpuno blage namjere Njegova Veličanstva u previšnjih odredbah od 8. lipnja 1881. smjerajuće na unapredjenje duševnoga i materijalnoga blagostanja hrvatsko-slavonske Krajine; i zato nekaneć ni malo pomenutim previšnjim intencijam Njegova Veličanstva suprot stati, nego

budući da hrvatsko-slavonska Krajina po ustanovi §. 19. i 66. nagodbenoga zakona sačinjava sastavni dio ovih kraljevinah, te je za sada do razvojačenja njezina samo upravom od ostale Hrvatske i Slavonije odciepljena;

budući da je i samo razvojačenje hrvatsko-slavonske Krajine u načelu jur izrečeno;

i budući da prema smislu a i duhu sankcioniranoga po Njeg. Veličanstvu nagodbenoga zakona sve što na „upravu“ vojničke Krajine strogo nespada to jest što upravno područje vrbovne vojničke oblasti nadmašuje, kao na primjer: razpolaganje sa državnim dobrom vojničke Krajine i uredjenje državopravnoga položaja njezina, nebi se imalo izvesti bez znanja i privole ovozemaljskoga sabora, kao sada jedinoga ustavnoga i zakonitoga organa one državne cjeline, koja u pomenutoj nagodi, po svomu materijalnomu i državo-političkomu obsegu svoj zakonito opredieljeni izraz nalazi; drži za svoju dužnost pozvati kr. dalmatinsko-hrvatsko-slavonsku zemaljsku vladu:

da se sa vrhovnom vojničkom oblasti, koja danas hrvatsko-slavonskom Krajinom upravlja, u sporazumljenje stavi, ter od nje na prodaju državnih šumah hrvatsko-slavonsko vojničke Krajine odnoseće se spise kao i u tu svrhu donešene carske naredbe zaište i ovomu saboru na razmotrenje podnese; da ovaj uzmogne prema ovim toli veledušnim i blagim namjeram Njeg. c. i kr. apošt. Veličanstva i sa svoje strane poprimiti i na koliko to od potrebe bude, Njeg. Veličanstvu za previšnje odobrenje predložiti one mjere, kojimi će se podpuno obezbiediti izvedenje svega toga, što i kako je Njegovo Veličanstvo za krajiške šume, a napose glede porabe utrženoga novca iz povećih šumskih prodajah na korist hrvatsko-slavonske vojničke Krajine najmilostivije odrediti blagoizvolilo.

Medjuto pako, da kr. zem. vlada izhodi, da budu zasjedajućemu povjerenstvu u Zagrebu za unovčenje krajiških šumah pridieljena dva člana, koje će ovaj sabor iz svoje sredine izabrati, a i razmjerni broj članovah iz Krajine izabranih shodnim načinom.

To zahtieva pravo ove zemlje izviruće iz državopravnoga položaja njezina, a to je i u interesu koli svietle krune, toli i onoga pučanstva, koje će se sa ostalim narodom Hrvatske i Slavonije svakako i politički sjediniti“.

Ja držim, vis. kućo! da je taj predmet veoma prešan, to se vidi već od tuda, što je jučer već obavljena jedna dražba. Stoga molim, da vis. sabor ovaj predlog izvoli prešnim izjaviti i odmah staviti na dnevni red. (Glasovi: Prima se, odmah.)

Predsjednik: Želi li vis. kuća predlog odmah u pretres uzeti? (Glasovi: Odmah.)

Dr. **Ignjat Brlić**: Ima u istinu dva predloga, jedan tiče se bjelovarske županije, drugi ostale Krajine: stoga biti će nuždno, da se vodi debata o svakom.

Predsjednik: Jedan predlog tiče se belovarske županije, u pogledu šumah, a drugi ostale još nerazvojačene Krajine.

Dakle neka izvole gospoda, koja žele govoriti o predlogu glede šumah belovarske županije.

Josip Turelli: Vis. sabore! Ja ću moj predlog glede prodaje šumah belovarske županije spojiti sa predlogom koji će se ticati i drugoga predloga g. Vrbančića, naime šumah nerazvojačene još Krajine. Biti ću kratak, jer je vis. kuća glede toga na čistu, da se u tom predmetu stavljaju premise takove, s kojih se konsequencije štetne i pogubne za našu domovinu izvadjaju. (Čita.)

„S razloga što je vojna Krajina sastavni i cjeloviti diel kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije; — s razloga, što su šume državno dobro ovih kraljevinah; — s razloga, što sa državnim dobrom ovih kraljevinah samo cjeloviti sabor ovih kraljevinah razpolagati može, predlažem sliedeći zaključak:

Sabor ovaj smatra svaku odredbu o razpoloženju sa šumami vojne Krajine, bila ona jurve učinjena, ili će se učiniti, ništetnom, te prosvjeduje proti svakomu takovomu činu i čini odgovornim onoga, koji to bez privole cjelovitog sabora kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije poduzme“.

Ja držim, da je ovaj predlog toli jasan, da mu nikakova obrazloženja netreba, jer je osnovan na pravu, pravednosti i probitačnosti naroda našega. Velim, da je osnovan na pravu; jer je cielovitost vojne Krajine uprta na državnom prvu, na previšnjih odpisih od 8. svibnja 1861. pače na samoj nagodbi §. 66. Vetim, da je pravedan, jer nismo vlastni o dobru, koje se najbliže vojne Krajine tiče, bez nje odlučivati, i napokon velim, da je

Digitized by Google

probitačan, jer će sakupljeni narod sam znati najbolje svoju korist i htjeti ju postići. Zato preporučam vis. kući, da taj predlog prihvatiti izvoli.

(II. podpredsjednik Petar Horvat preuzme predsjedničtvo.)

Dr. **Ignjat Brlić**: Vis. sabore! Ja se podpunoma slažem sa predlogom g. Vrbančića, jerbo vidim, da je osnovan na faktivnih i pozitivnih datih. Kaošto je vis. saboru poznato, blagoizvoljelo je Nj. Veličanstvo prev. odpisom od 8. lipnja pr. g. odrediti razvojačenje današnje belovarske županije. U toj odredbi sadržano je glede šumah to, da se imadu od istoga dana sve šume, koje se nalaze u obsegu današnje belovarske županije smatrati kao podjeljenje medju državom i obćinami, tako da je od onoga dana postala država s jedne strane a s druge obćine pravimi vlastnici idealnoga diela tih šumah. Podjedno je odredilo Nj. Veličanstvo, da se ima taj idealni dio faktično razdieliti, što upravo sada biva putem povjerenstva, koje je Njeg. Veličanstvo izvolilo imenovati, koje obilazi šume, procienjuje i dieli polovicu obćinam polovicu državi.

O tom dakle neima sumnje, da od onoga dana, 8. lipnja 1871., štogod se od tih šumah prodalo, bilo to posredstvom oblasti vojničke, bilo posredstvom ugarskoga ministarstva, kojemu je istom odredbom predana uprava šumah belovarske županije, da ta prodaja nije nikako na pravu osnovana, buduć da je od onoga dana svaka prodaja tih šumah spadala pod §. 8. nagodbenog zakona, u kojem izrično stoji, da se državna dalm.-hrv.-slav. nepokretna imovina u zemljah i šumah bez saslušanja i privole ovog sabora prodavati nesmije. Neima sumnje, da će se izgovarati, da je to provizorium njeki; nu i taj mora biti udešen prama obstojećemu zakonu, ne pako prama iluzijam i naredbam, koje neimaju temelja u ovom zakonu.

Pitanje je ovdje, što smo mi kao sabor dužni u tom poslu učiniti, da ono što je nezakonito učinjeno, popravimo. Ja nalazim odgovor podpuno u predlogu g. zast. Vrbančića, naime ja u njem nalazim izcrpljeno sve, što mi danas kao sabor pogledom na nagodbeni zakon, i pogledom na naredbe, izdane po Nj. Veličanstvu, učiniti možemo. Mi se moramo prije svega ograditi proti takovoj prodaji šumah, koja je učinjena bez naše privole i proti zakonu; nadalje nastojati, da saznamo sve, štogod je dosada od tih šumah uplaćeno u novcu, i kud je taj novac potrošen, napokon shodne mjere poprimiti, da se ovo bezzakonje dalje netjera. Predlog g. Vrbančića na to smjera, s toga se podpuno s njim slažem, da si pridržajem pravo, kad će se o drugih šumah govoriti, takodjer rieč povesti.

Dr. **Mihajlo Posilović**: Vis. sabore! Ja mislim, kada tkogod uzme posao u ruke, da gleda, da ga što savršenije izvede. Isto tako mislim, da naš sabor, kad se je upustio u pretres pitanja o krajiških šumah, treba da to pitanje temeljito rieši, jer inače, štogod sabor zaključi, neće koristiti niti Krajini niti našoj domovini, dapače škoditi, jer će se uzeti i kazati: dotle ste vi sami popustili, pa će se onda i dalje koračiti. Ja držim, da je temelj, na koji je postavljen predlog g. Vrbančića, slab i nedovoljan za branjenje interesah kraljevine Hrvatske. Slab je temelj zato, jer se zaključak dotični pozivlje na nagodbu, sklopljenu medju kraljevinom Ugarskom i Hrvatskom, koju mi nemožemo zakonitom priznati. Pozivlje se zaključak na ustanovu nagodbe, koja kaže, da se državna dobra Hrv., Slav. i Dalm. nesmiju prodati bez privole hrvatskoga sabora. Sve da je nagodba i zakonita, kaošto nije, ovo bi bilo nedovoljno, jer u nagodbi stoji, da se nesmiju hrvatska državna dobra prodati bez privole sabora hrvatskoga ali nestoji, da se ta dobra nemogu upotrebiti bez privole hrvatskoga sabora. Zato je poziv na nagodbu slab, jer će ugarska vlada odgovoriti, da to spada u djelokrug njezin, da upotrebljuje samo državna dobra, a da ih neprodaje. Konsequencija će biti, da će braća Madjari iz te siromašne deficitne države, i dotično Krajine povući kapital iz prodanih šumah, a nam će ostati gola zemlja.

Ovaj je dakle temelj slab i nedovoljan, s toga mislim, da je bolji zaključak, što ga je predložio gosp. Turelli, koji izjavljuje, da su krajiške šume državno dobro kraljevine Hrvatske, a po tom neima kraljevina Ugarska s njimi razpolagati, niti jih na svoju korist upotrebiti. Samo bi ja u smislu prev. naredabah, koje su se brinule, kaošto je pravedno, ponajprije za Krajinu, ovomu zaključku dodao: pristajuć ipak na to, da se šume krajiške upotriebe izključivo na korist Krajine. Nadalje bi predložio to, da se ovaj zaključak priobći Nj. Veličanstvu s molbom da bi izvolilo nanj pristati.

Jovan Živković: Visoki sabore! Ja mislim, što se kompetencije tiče, da to pitanje spada na onu stranu predloga, kad se bude radilo o šumah ostale Krajine. Što je veleštovani g. predgovnik napomenuo glede nagodbe, mislim da nestoji. Ako je nagodba nezakonita, on nam je zaboravio kazati izvor prava i zakona, na kojem temelju bi mi mogli pobijati ono, što ugarski ministar čini. Posljedica je dualizma, da Ugarska pravovaljano razpolaže sa svimi dobri naše zemlje; baš zato nam nagodba sama dade temelj i izvor, na kojem možemo pobijati, što se čini sa šumami u bjelovarskoj županiji; jer prodavanje nije uprava. Zato mi u korist naroda radimo, ako se postavimo na taj temelj, jer je i Ugarska vezana na štovanje toga zakona, kojega je i sama primila. Stoga mislim, da se u načelu može prihvatiti predlog g. Vrbančića.

Dr. **Milan Makanec**; Visoki sabore! Ja se nimalo nečudim, pače nalazim to sasvim naravno, što je vaš predlog, gospodo, različit od našega, jer je on konsequencija našega načela i stanovišta. Naša su načela druga, pa s toga i naš predlog nuždno drugačiji. Mi kažemo

Digitized by Google

da nismo vlastni viećati i za one dielove naše domovine, koji ovdje nisu zastupani; vi smatrate, da jeste vlastni i da morate, da se u ovih težkih okolnostih dovijete na njeki sretniji put. Vi u to ime viećate i dogovorate se. Što ja o tom dogovaranju ili reviziji nagodbe mislim, netreba ovdje da kažem, nego jedno treba da konstatiram, ako nepolučite, što želite, ako dodjete bez uspjeha kući, neka se nevesele naši protivnici razdoru narodne stranke, jer će u tom slučaju sav narod kao stanac kamen stajati i složno braniti prava svoja proti tudjincu. (Živio!)

Što se tiče predloga glede prodaje krajiških šumah, to je predlog g. Turellia posve opravdan, buduć da je pitanje ovo sasvim jasno. Krajiške su šume državno dobro trojedne kraljevine, s toga nemože nitko s njimi razpolagati, nego zakoniti sabor trojedne kraljevine. Taj je temelj stariji, nego onaj što ga g. Živković traži, taj je temelj tako star, kaošto narod sam, jer se osniva na starodavnom pravu naroda našega, na krvi za nj prolivenoj, na pravu koje po bogu i umu svakomu pojedincu ide, a svaki narod ima svoje individualno pravo. Ovo starodavno pravo naše domovine nesmije u narodu ni za čas utrnuti, i nas nekolicina ćemo ovo pravo narodno uvjek naglašivati, ne da vas priečimo nego da klicu toga uzdržajemo, dok dodju sgodne okolnosti, kada će svi zastupnici složni biti u obrani našega prava.

Franjo Sviličić. Visoki sabore! Nemogu glasovati za predlog g. Vrbančića s razloga, što se osniva na nagodbi od g. 1868., koja je zaista tako pogubna za našu domovinu, da ja, ma i negledeć na ništa drugo, već iz samog materialnoga gledišta moram proti njoj vojevati. Po §. 8. te nagodbe nalazim ja, da su krajiške šume državno dobro ali ne kraljevine Hrvatske, nego države Ugarske, i zato je ovaj sabor u toliko vlastan ovdje uticati koliko to §. 8. dopušta. Ja se bojim, ako bi osnivali ovaj zaključak na nagodbi, da bi nas mogli zateće sve one posljedice, koje je g. Posilović napomenuo te da bi, kao što su svi poslovi šumarski zajednički, i šume mogle proći u ugarske ruke. Ja dakle, naziruć u predlogu g. Turellia, da on prava državna ovih kraljevinah više čuva, glasujem za njega.

Dr. **Aleksander Rogulić**: Visoki sabore! Nemogu se složiti s predlogom gosp. Vrbančića, i to zato, što se on poziva na zak. čl. I. od god. 1868. i prev. naredbu od 8. lipnja 1871., te da je izvor i temelj tobože za riešenje ovoga pitanja. Znamo, da su te šume starije, i da je krajiški narod ovo svoje pravo na te šume od prije imao. Krivo je načelo, što se na jedanput te šume kao njeko državno dobro uzimlju, možda zato, kako bi erar, koji je već mnogo narodnoga dobra progutao, i ovo progutati mogao. Ako pogledamo na postanak Krajine, doći ćemo do jasnoga glede toga, da su te šume dobro narodno, dobro onoga pučanstva, dotično obćinah, te ih je narod do novije doba neograničeno uživao.

Istom u novije doba nalazimo traga u historiji Krajine, da se je sve malo po malo narod ograničivao u užitku toga svoga prava, a u najnovije doba tekar u ovom stoljeću vidimo, da su se sasvim počeli ti pojmovi o njekom državnom dobru pojavljivati.

Ako bi te šume u Krajini bile državno dobro, istim pravom bi se i u civilu šume mogle smatrati državnimi, a mi to nevidimo. Mi dakle nismo kompetentni u tom pogledu štogod odlučivati bez zastupstva dotičnoga naroda, najmanje pako kao fait accompli uzeti, da su te šume državno dobro, buduć da to nije na nikakvom zakonu osnovano; jer zakon od g. 1868. nije mogao prava vlastničtva dotičnomu narodu oduzeti bez njegova dozvoljenja. Zato ja nemogu biti za predlog g. Vrbančića: jer ja na svaki način želim, da se to pravo narodu sačuva, da se to dobro neraztoči, da ga nestane, kao što je već mnogo narodnoga dobra potrošeno i potraćeno. Ja pristajem uz predlog g. zastupnika pakračkoga.

Josip Turelli: Visoki sabore! Što se tiče pitanja, da pošto je belovarska županija utjelovljena, sabor ovaj ima pravo razpolagati sa šumami, ja to zanjekujem; jer utjelovljenje belovarske županije zakonom još nije sljedilo, a što je izvanrednom naredbom odredjeno, to nemogu priznati, da je tomu već tako; priznala je to i vlada, kad je predložila proračun za belovarsku županiju, koja veli, da će naknadno sljediti zak. osnova o utjelovljenju belovarske županije. Predlog g. Vrbančića sve iztiče njeku bojazan glede tih šumah, utiče se vladi. traži njeke garancije. I ja bi tražio takodjer garancijah u vlade, kad bi znao, da ih ima; ali pozivati vladu, pa neimati ništa u rukuh, čim ju na odgovor pritegnite, držim da je neumjestno.

Slavoljub Vrbančić: Visoki sabore! Gospoda, koja prigovaraju mojemu predlogu, stoje na sasvim drugom stanovištu; oni stoje na stanovištu virtualnoga državnoga prava hrvatskoga, a mi stojimo na stanovištu obstojećih zakonah, kojim smo zakonitost priznali, te nastojimo, da zakonitim načinom popravimo ustanove ovih zakonah, kako interes naše zemlje zahtieva. Ova gospoda sa svog stanovišta imadu pravo, i kad bi se bila većina stavila na isto stanovište, ja se sigurno nebi usudio ovaj zaključak visokoj kući predložiti, ali iz precedencijah prijašnjega sabora i sa stanovišta ovoga sabora držim, da je u načelu opravdan ovaj predlog. Drugo neznam navesti, nego preporučam da po precedencijah i zaključku vis. kuće, kojim je priznala zakonitost postojećih zakonah, predlog uvaži i primi za podlogu specijalne debate.

(Medjutim je opet preuzeo predsjedničtvo I. podpredsjednik Živković.)

Predsjednik: Koja su gospoda zato, da se predlog g. Vrbančića primi za podlogu specialne debate?

(Ustane većina.)

Primljen je predlog za podlogu spec. debate.

Slavoljub Vrbančić: Visoki sabore! Dva su pred-

Digitized by Google

loga: jedan odnosi se na belovarsku županiju, a drugi na Krajinu u obće. Prvi predlog glasi ovako: (Čita 1. točku predloga.)

Kao što sam jur naglasio, u §. 8. nagodbenog zakona naročito se veli, kad se radi o prodaji državne dalm.-hrv.-slav. nepokretne imovine u zemljah i šumah, da se o tom saslušati ima sabor trojedne kraljevine Dal., Hrv. i Slav., te da se takova prodaja bez njegove privole izvesti nemože. Ova prodaja šumah na dan 22. kolovoza razpisana pripada u istinu ug. fin. ministarstvu, ali ona na dan 20. kolovoza razpisana nezasjeca u redovitu prodaju, jer se tu prodaje osam tisućah i toliko ralih šume Žutice, šume sasvim mlade, dakle dira u sućnost same imovine državne; zato držim, da je prva točka ovog predloga opravdana.

(Prima se.)

(Čita 2. točku.)

Zem. vlada pozvana je nagodbenim zakonom biti u pripomoć zajedničkomu ministarstvu u izvadjanju njegovih naredabah. Ja držim, da se ta pripomoć može protezati samo na ovakove naredbe, koje su u suglasju sa ovim nagodbenim zakonom, a ne i takove, koje pravo zemlje vriedjaju. Buduć ta prodaja upravo vriedja interes zemlje, te je protivna propisom nagodbenoga zakona, držim, da je ovdje pripomoć zem. vlade protupravno djelovanje. Za to je svakako odgovorna i vlastan je sabor trojedne kraljevine činiti ju odgovornom.

(Prima se.)

(Čita 3. točku.)

Mi smo uvidili iz proračuna za belovarsku županiju da je tamo cieli prihod iz šumah izložen sa njekoliko hiljadah for., a gotovo isto toliko stavljeno je za upravu šumah; a mi znamo, da su izvedene i izvanredne prodaje prije i poslje 8. lipnja 1871.; stoga držim, da je ovaj predlog sasvim osnovan, jer treba da znamo, koliko je prodano, i kuda su novci.

(Prima se.)

(Čita 4. točku.)

Prev. odredbom od 8. lipnja 1871. odredilo je Nj. Veličanstvo, da ima polovica šumah obćinam pripasti. Ovo još nije izvedeno, a pri takovih znatnih prodajah sasvim lahko bi se moglo slučiti, da budu obćine prikraćene, da dobiju ili manje ili lošije djelove. Zvanje i dužnost je vladi, da vodi brigu o tom, da obćine nebudu oštećene; s toga držim, da je i ovaj redlog pravedan.

(Prima se.)

I tim je izcrpljen predlog tičući se belovarske županije.

Predlog odnoseći se na nerazvojačenu još Krajinu glasi ovako: (Čita ga.)

Ovdje je motivacija predloga sadržana u samom predlogu, te ja nemogu ništa drugo navesti.

Dr. **Ignjat Brlić**: Vis. sabore! Ja se načelno podpunoma slažem sa predlogom g. Vrbančića s razlogah, koje sam već spomenuo, kada se je govorilo o šumah belovarske županije, stranom iz razlogah, koje ću još u kratko sada navesti

Istina, da se je tvrdilo pa možebiti i dokazivalo, da su sve krajiške šume izključivo vlastničtvo dotičnih obćinah. Nu zaista jasnih dokazah, koji bi u ovo doba od neizmjerne koristi bili za naš narod, neima; naprotiv pako vukli su se do najnovije doba tragovi, da je narod krajiški u šumah nalazećih se u krajiških pukovnijah, uživao neko pravo, koje su vojničke oblasti sad više sad manje per fas et nefas razširivale ili stezale. S toga pitanje o vlastničtvu, koje u našoj debati mjerodavno biti nemože, neću dalje da razglabam, te mislim, da se s načeli u predlogu izraženimi možemo posve složiti.

Kao što je Nj. Veličanstvo za belovarsku županiju, tako i za ostalu Krajinu izdalo 8. lipnja 1871. naredbu, da se imadu sve šume na ravne diele po vrednosti podjeliti s jedne strane državi, s druge obćinam; nadalje, da se njim pripadajući dio uruči na uživanje, a treće, odredilo je Njegovo Veličanstvo i tim osobitu milost i skrb za krajiški puk pokazalo, da mu se naknade sve nepravde, tečajem vremena nanešene, da se iz prodajah povučeni novac upotrebi izključivo za kulturne svrhe krajiške. Ova su tri momenta vodila g. Vrbančića kod sastavljanja predloga, koji se na stolu vis. kuće nalazi.

Nu ovo bi bilo ograničeno samo na šume; ali predlog ide još dalje, te zahtjeva, da se svi spisi odnoseći se na prodaju šumah na stol vis. kuće postave kao i u tu svrhu donešene carske naredbe, da može sabor o tih naredbah i spisih svoje mnienje izreći i shodne mjere poprimiti glede izvedenja istih. Tim je, mislim, načelno sve izcrpljeno, što mi kao sabor u tom pogledu učiniti možemo prama jednomu dielu naše domovine, koji je jedino u upravi još odieljen od nas. Zato u cielosti primam predlog g. Vrbančića.

Josip Turelli: Vis. sabore! Ja u kratko samo ponavljam moj predlog i glede pitanja šumah nerazvojačene još Krajine.

Josip Lehpamer: Vis. sabore! Prihvaćam predlog g. Vrbančića u cielosti, ali nenalazim jamstva za belovarsku županiju. Pošto je narod ove županije ogranak cielokupne krajine, to ima i pravo kao ostala krajina na blagodat, koju mu je Njeg. Veličanstvo namjenilo, dočim je izvolio odrediti, da se iz prodaje šumah povučen novac jedino na kulturne svrhe krajiške upotrebiti ima. Te ustanove u predlogu nenalazim, koja bi govorila za belovarsku županiju, da će i ona dobiti svoj diel iz svih šumah, koje se prodaju na korist krajine. Ako se to nebi naglasilo, pošto je narod belovarske županije već razvojačen, bojim se da bi mogao biti izključen od blagodati, koja mu je namienjena po Nj. Veli-

čanstvu. Zato ja želim, da se to izrično navede u predlogu.

Slavoljub Vrbančić: Vis. sabore! U ovom zaključku nestavlja se nikakav pozitivan predlog, nego traži se samo ubavjest i spisi odnoseći se na prodaju šumah, za da bude sabor u stanju takodjer kakav predlog i činiti. Sabor će nastojati, da to bude, a dok se nepredlože spisi, nemože se znati ništa; zato mislim, da sad neima povoda specialnomu zahtjevu g. Lehpamera, nego doći će vrieme, gdje će se taj zahtjev staviti, kad budu predloženi spisi. S toga preporučam, da vis. sabor ovaj predlog u cielosti prihvatiti izvoli.

Predsjednik: Gospoda, koja su zato, da u cielosti primi predlog, kako je stavljen, glede šumah nerazvojačene Krajine, neka izvole ustati.

(Ustane većina.)

Primljen je predlog u cielosti.

Sada stoji na dnevnom redu predlog o pravostaji zadružnih dobarah. Pošto g. predlagatelja Mrazovića neima, imati će dobrotu g. bilježnik i predlog čitati.

Bilj. Dr. **Aleksander Rogulić**: Vis. sabore! Istina, da je nješto iznimnoga predlagati pravostaju zakona sankcioniranoga; ali mi smo čuli, kakova je nesreća ovim zakonom postigla naš narod i kakovim je nevoljam izvrgnut, te da bi ga još veća nesreća stigla, ako se nebi obustavio, s toga treba taj zakon preinačiti. Ali dok bi se to izvelo, prošlo bi mnogo vremena, te bi dotle ve one hrdjave posljedice dalje trajale; zato je ovo najkraći put, kako da se liek donese, i u tom, držim, nalazi ova zak. osnova svoje opravdanje. (Čita zak. osnovu o pravostaji diobah; vidi prilog 4. XXII. sjednice.)

Dr. **Ignjat Brlić**: Vis. sabore! Kao što je poznato, ova je zak. osnova dio postojećega zakona (zak. čl. IV. od god. 1870.), koji je u pogledu zadružnoga života takove ustanove stvorio, koje i materijalno pravo vredjaju, i koje i u formalnom pogledu nepružaju onoga jamstva, da će se diobe po načelih pravde i pravice izvadjati. Zato mi je jako milo, što u toj zak. osnovi nalazimo sada garancije, da će se odklonuti od naroda one velike štete, koje su učinjene kroz to, što je zadružni zakon podielio pravo nasljedstva i ovakovim članovom, koji se dosada nisu mogli kao takovi smatrati. Naročito mi je poćudan §. 3., jer se neće onemogućiti sve diobe, buduć da taj paragraf ustanovljuje, da se u onom slučaju, gdje su svi dielbenici složni, i pokraj ove pravostaje diobe izvadjati mogu. Tko je imao priliku u tom pogledu s narodom obćiti, tko pozna dobroćudnu narav naroda našega, taj se je mogao uvjeriti, da se diobe skoro sve putem nagodbe izvadjaju. To ovim zakonom obustavljeno nije, nego upravo ono ustanovljeno, što narod sam želi. S toga ovu zakonsku osnovu posve prihvatiti možemo.

Predsjednik: Otvorena je specialna debata.

Bilj. Dr. **Aleksander Rogulić**: (Čita pojedine paragrafe: svi budu primljeni bez debate.)

Predsjednik: Tim je primljena zak. osnova o pravostaji diobah zadružnog imetka; sutra će biti treće čitanje.

Sada molim gospodu, da izvole malo vremena ovdje ostati radi tajne sjednice.

(12 satih 30 minutah.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

dvadeset i druge sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije pod predsjedanjem preuzvišenoga gospodina Ivana Mažuranića dne 20. kolovoza 1872. u Zagrebu držane.

Bilježnik Gavro Kiš.

Pročitan je zapisnik prijašnje sjednice, te bje bez opazke odobren.

Čitani su na sabor prispjevši spisi i to:

Br. 323. Školska obćina ćeralinska i voćinska mole subvencioniranje rimo-katoličkih učionah u Voćinu i Ceralih, koje obćinari poradi siromaštva nisu kadri dovoljnim načinom sami uzdržavati — Ide peticionalnomu odboru.

Br. 324. Obćina Dubrava, kotara vrbovačkoga, moli, da se mirovina učiteljeve udove Rožić na teret zemaljskih zakladah preuzme. — Ide peticionalnomu odboru.

Br. 325. Zastupstvo obćine Kraljevica podupire molbu privremene trgovačko-obrtničke komore u Senju, sadržajuću četiri razna predloga u pogledu preinake ugarsko-hrvatske nagodbe.

Dočim je upitna molba u prijašnjoj sjednici upućena na kraljevinski odbor, time je i ova predstavka riešena — s toga stavlja se med spise.

Br. 326. Predsjedničtvo kr. zemalj. vlade izjavljuje, da podnešene saboru zakonske osnove o porabi tiska, o postupku kaznenom u poslovih tiskovnih, i o propisu, kako se imadu sastavljati porotnički imenici u poslovih tiskovnih, za sada natrag poteže. — Uzeto je na znanje.

Br. 327. Treće izvješće peticionalnoga odbora. — Upućuje se na odbor za dnevni red.

Br. 328. Više županijskih mjernikah moli za ustanovljenje svojih plaćah, paušala i penzije. — Upućuje se na peticionalni odbor.

3. Br. 334. sab. Narodni zastupnik Dragutin Pust sa drugovi predlaže, da sabor zaključi: da u budućem svojem zasjedanju osnovu zakona o ravnopravnost izraelićanah, što ju je zem. vlada prošlomu saboru predložila na ustavno razpravljanje uzme.

Predlog bje odmah na dnevni red metnut, i poslje pretresa u istoj sjednici preduzetoga, jednoglasno primljen.

4. Broj 335. sab. Narodni zastupnik Dragutin Pust i drugovi predlažu saboru, da zaključi, priznavajuć važnost i potrebu željezničke pruge iz Čakovca preko Varaždina, Lepoglave i Zagorja u Zaprešić, preporučiti svojim poslanikom na zajedničkom ugarsko-hrvatskom saboru, kao i svojemu kraljevinskomu odboru, da se za što skorije izvedenje rečene pruge na svom mjestu svojski zauzme.

Ovaj predlog stavljen je odmah na dnevni red, te bje u istoj sjednici pretresan i primljen.

5. broj 333. sab. Narodni zastupnik dr. Makanec sa drugovi predlaže, da se kr. zem. vlada pozove, da bezodvlačno odredi obnovu obćinskih zastupstvah i poglavarstvah za one gradove i trgovišta, u kojih obćinsko zastupstvo i poglavarstvo po obstojećih zakonskih propisih stoji na nezakonitom temelju.

Predlog ovaj zaključeno je odmah na dnevni red staviti.

6. br. 331. sab. Zastupnik dr. Makanec sa drugovi predlaže, da sabor zastupnikom kraljevine Hrvatske i Slavonije na ugarsko-hrvatskom saboru preporuči, neka u interesu domaće trgovine izhoditi nastoji, da se karlovački kolodvor karlovačko-riečke željeznice sagradi na desnoj obali Kupe u obsegu grada Karlovca, te da se čim prije preduzme reguliranje rieke Kupe od Siska do Karlovca, i da se izvede pobočna pruga karlovačko-riečke željeznice kroz Bakar i Kraljevicu u Novi i u Sanj.

Predlog ovaj bude odmah na dnevni red stavljen, u pretres uzet i primljen.

7. Br. 332. sab. Narodni zastupnik Crnadak interpelira kr. zem. vladu. zašto postoji još sveudilj za sl. i kr. grad Senj u vrieme saborskih izborah imenovani vladin povjerenik Dragutin Maiksner, riečke žup. sudb. stola prisjednik, dočim tomu nikakva razloga više neima, i je li kr. zem. vlada voljna, prenavedenoga vladina povjerevika za grad Senj dra. Maiksnera dignuti i senjsko gradjanstvo od toga skrbničtva osloboditi?

Interpelacija ova priobćuje se kr. zemaljskoj vladi.

8. Narodni zastupnik Mrazović podastire zakonski predlog o pravostaji za diobe zadružnih dobarah po zak. članku IV. od 1870. godine.

Zaključeno predlog ovaj tiskati i dočim je kratak, odmah sutra na dnevni red staviti.

9. Čitana je po treći put i u cielosti poprimljena sljedeća zakonska osnova o poljskom redarstvu (vidi prilog).

10. Čitana je predstavka upravljena po zaključku prijašnje sjednice na broj 27. odnosno 315. na Nj. Veličanstvo. da podieli amnestiju primorskim bjeguncem, koji kao takovi postaše prošlih novačenjah IV. i V. razreda t. j. rodjenim godine 1845. i 1846. uz oprost vojničke dužnosti, te da se mogu povratiti u domovinu, — koja bi primljena bez promiene.

11. Čitano bje III. izvješće peticionalnoga odbora i zaključen je po predlogu istoga odbora i to:

na sab. br. 133. Molbenica obćine veliki Zdenci, belovarske županije radi umalenja poreza od šljivikah i pecarine. Ova molbenica ustupljuje se kr. zem. vladi, da istu sa zajedničkim ugarsko-hrvatskim ministarstvom financijah razpravi;

na sab. br. 135. Molbenica družtva za podporu sla-

Digitized by Google

venskih djakah na gradačkom sveučilištu. — Ova molbenica ustupljuje se kr. zem. vladi na dalnje uredovanje.

Sab. br. 136. Molbenica kot. pisara županije zagrebačke.

Sab. br. 165. Molbenica žup. i kotar. pisarah žup. riečke.

Sab. br. 171. Molbenica žup. i kotar. pisarah žup. riečke.

Sab. br. 140. Molbenica učiteljskoga zbora velike gimnazije zagrebačke.

Sab. br. 144. Molbenica Sime Ljubića, čuvara narodnog muzeja.

Sab. br. 195. Molbenica činovnikah kr. sudb. stola u Križevcih.

Sab. br. 208. Molbenica profesorah na bogoslovnom liceju zagrebačkom:

svih molećih za povišenje plaće.

Ove molbenice upravljaju se kr. zem. vladi na dalnje uredovanje, pošto su one a, b, c, f, u ovogodišnjem proračunu u obzir uzete, a one pod d i e dozvoljenom stanarinom i povišenjem plaće napokon ona pod g. povišenjem dotične plaće riešene.

Sab. br. 138. Molbenica hrvatskoga pedagogičkoga književnoga sbora u Zagreba molećega za podporu — ustupljuje se kr. zem. vladi na uvaženje.

Sab. br. 139. Molbenica občine Novi, da se u Novom za okolicu vinodolsku o zemaljskom trošku podigne niža realka.

Ova molbenica ustupljuje se kr. zem. vlaki za osobito uvaženje prigodom preustrojenja realkah.

Sab. br. 145. Molbenica Škendera Fabkovića, učitelja na kr. preparandiji, za uračunanje decenija od školske godine 1865/6.

Sab. br. 166. Baltazar Čalogović, gradski starešina u miru u Osieku, moli za povišenje mirovine.

Sab. br. 167. Jana Beranek poslužnikova udova u Peterancu moli godišnju podporu.

Sab. br. 172. Franjo Kralj, arkivarski poslužitelj moli da se stavi u kategoriju ostalih podvornikah.

Sab. br. 173. Učiteljska zadruga u Zagrebu za podporu učiteljske sirotčadi moli podporu.

Sab. br. 179. Ante Turk u Zagrebu, predlaže neka bi se ustrojila „jugoslavenska učenička zaklada“ za podporu talentiranih siromašnih učenikah.

Sab. br. 184. Mirko Kranjčić, gradjan zagrebački, moli da se uzpostavi u pravo vlastničtva na rodno svoje zemljište u Ivaniću.

Sab. br. 193. Sluge pomagači kod kralj. zem. vlade mole za povišenje nadnice.

Sab. 206. Državni činovnici u Osieku mole za poboljšanje materijalnoga stanja.

Sab. br. 207. Panduri žup. zagrebačke mole za povišenje plaće.

Sab. br. 212. Poslužnici na pošti i brzojavnom uredu u Osieku mole za poboljšanje mater. starja.

Sab. br. 215. Posjednici občine gornje Predrievo kot. Slatinskoga žup. virovitičke mole za uništenje ovršb izdanja urb. paše.

Sve ove molbenice ustupljuju se kr. zem. vladi na na dalnje uredovanje.

Sab. br. 146. Poslužitelji žup. belovarske.

Sab. br. 180. Ivan Čanagjia sndb. podvornik u belovarskoj županiji u ime ostalih moli za poboljšanje plaće odnosno stanarinu i paušal na odielo.

Pošto se ovaj sabor nije upuštao u pretresivanje proračuna za belovarsku županiju, to se ove molbenice radi dalnjeg uredovanja ustupljuju kr. zem. vladi.

Sab. br. 147. Predstavka kr. banskoga stola da se:

a) podieli nagrada prisjednikom za sudjelovanje kod kr. stola sedmorice.

b) odieli kr. stol sedmorice od banskoga stola.

c) podielo stanbinah i poveća plaća pravosudnim činovnikom.

d) poveća broj prisjednikah kod banskoga stola.

Ova predstavka ustupljuje se kr. zemalj. vladi tim pozivom, da prigodom preustrojenja sudbenih oblastih na molbene zahtjeve pod a., b., c. i d. označene obzir uzme.

Sab. br. 149. Županija virovitičke pod 2. srpnjem t. g. br. 195. moli, da joj se za smještenje kr. žup. sudb. stola u žup. kući za minulo vrieme u smislu odobrenih proračunah izplati stanarina i to za g. 1870. 3420 for., 1871. 4420 for. a od godine 1861. do 1868. 27,360 for. — Ova se molbenica ustupa kr. zem. vladi pozivom, da pravedan obzir uzme i zahtjev županije virovitičke uvaži prigodom razprave sa županijami o žup. imovini.

Sab. br. 154. Zastupstvo slob. i kr. grada Zagreba, moli, da se novakom kroz 16 godinah odsutnim, izhodi oprost nezakonita odsuća.

Ova molbenica ustupljuje se kr. zem. vladi na izvidjenje i shodno uredovanje.

Sab. br. 155. Zastupstvo sl i kr. grada Zagreba moli, da se občine Kaptol, Nova Ves, Laška ulica i Horvati zakonom spoje sa slobodnim i kraljevskim gradom Zagrebom.

Ova molbenica ustupljuje se kr. zem. vladi, da na nju obzir uzme prigodom predstojećega preustrojstva i uredjenja t. zv. gradskih občinah u obće, a napose grada Zagreba.

Sab. br. 159. Zastupstvo slob. i kr. grada Zagreba moli, da se grad Zagreb podigne u prvi stanbeni razred.

Ova molbenica ustupljuje se takodjer kr. zem. vladi pozivom, da uvažujuć pravedan ovaj zahtjev s dotičnom vojnom oblasti povede razpravu i nastoji oko povoljnoga riešenja.

Sab. br. 168. Zastupstvo sl. i kr. grada Varaždina

Digitized by Google

moli, da se občina ova rieši dužnosti utjerivanja državnih porezah.

Obzirom na zaključak ovoga sabora u VIII. sjednici od 18. srpnja t. g. ustupljuje se kr. zem. vladi, ova molba kao riešena na uredovanje.

Sab br. 169. Skender Gjurkan, operni pjevač u naobrazovanju moli štipendij.

Pošto su u ovogodišnjem proračunu dozvoljeni umjetnički štipendiji, to se ova molba kr. zem. vladi ustupa, da na nju prigodom podielivanja umjetničkih štipendijah pravedan obzir uzme.

Sab. br. 186. Oficijali kod kr. stola sedmorice mole, da jim se podieli nadnevni razred i ustanove prema tomu plaće.

Ustupljuje se kr. zem vladi pozivom, da prigodom preustrojenja sudbenih oblastih obzir uzme.

Sab. br. 196. Eugen Kovačević pripravnik za gimnazialno učiteljevanje iz struke matematičko-fizikalne moli za vanrednu podporu.

Ustupljuje se kr. zem vladi pozivom, da ona obzirom na dokazane i obće poznate sposobnosti moliteljeve molbu osobito uvaži.

Sab. br. 197. Pisari kraljevske zem. vlade mole, da se uvrste u razrednu kategoriju oficijalah i takovimi imenuju.

Ustupa se kr. zem. vladi, da na ovu prigodom preustrojavanja zem. vlade obzir uzme.

Sab. br. 214. Franjo Šaverij Kuhač-Koch moli za odkup njegove sbirke jugoslavenskih narodnih pjesamah.

Ova molbenica ustupa se izabranomu saborskomu kazalištnomu odboru pozivom, da on u sporazumku s kr. zem. vladom predmet ovaj prema važnosti njegovoj izpita, te o njem obrazloženo mnienje i predlog ovomu saboru podnese.

12. Na predlog dra. Makanca, da se zaključi, da se kr. zem. vlada pozove, da bezodvlačno odredi obnovu obćinskih zastupstvah i poglavarstvah za one gradove i trgovišta, u kojih obćinsko zastupstvo i poglavarstvo po obstojećih zakonitih propisih stoji na zakonitom temelju — predlaže predsjednik, da se ovaj stavi sutra na dnevni red — nu dočim je taj predlog pao, uzet je predlog ovaj odmah na dnevni red i u pretres.

Narodni zastupnik Mrazović predlaže, da se zaključak ovaj usvoji tom ipak promjenom, da se u zaključku mjesto „poziva se kr. zem. vlada" reče „sabor očekuje da će kralj. zemaljska vlada i t. d.", nakon preduzetog glasovanja pao je izpravak g. Mrazovića i primjen predlog dra. Makanca bez izpravka.

Time bje sjednica zaključena i buduća za sutra 10 satih urečena.

Živković v. r.

G. Kiš v. r.
saborski bilježnik.

Digitized by Google

Dvadeset i četvrta saborska sjednica,

držana dne 22. kolovoza 1872. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom I. podpredsjednika presv. gosp. Jovana Živkovića.

Sadržaj: Zapisnik dvadeset i treće sab. sjednice. — Podnesci. — Predstavka za amnestiju osobam iz rakovičke pobune. — Predstavka za pomilovanje osobah iz vojne Krajine, koje su radi političkih prekršajah dopale kazni. — Preuzv. biskup Strossmajer priobći viest o smrti generala Preradovića. — Predlog zast. Broza radi uredjenja urbarskih odnošajah. — Interpelacija zast. Sviličića radi prihoda obćinah bjelovarske županije. — Interpelacija zast. dra. Aleksandra Rogulića u zloporabah Janka Frušića, pristava sreza irižkoga. — Treće čitanje zakona o obustavi diobah zadružnih. — Predlog zast. Muzlera za nagradu činovnikah računovodstva za posao kod proračuna. — Predlog zast. Vrbančića za odgodu sabora. — Izvješće odbora za nastavu. — Zapisnik 24. saborske sjednice.

(11 satih 35 minutah.)

Predsjednik: Sjednica je otvorena. Molim g. bilježnika, da pročita zapisnik posljednje sjednice.

Bilježnik dr. **Aleksander Roguulić**: (Čita zapisnik 23. sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Ima li tko kakovu primjetbu proti zapisniku?

Buduć da neima nikakove primjetbe suprot zapisnika, to se ovaj odobrava. — Molim, da se čitaju podnesci.

Bilježnik **Josip Turelli**: 1. Dopis presv. g. privremenoga načelnika vlade, g. Price, da je Njeg. Veličanstvo imena zastupnikah za ugarski sabor i članovah kraljevinskoga odbora blagoizvolilo na znanje uzeti.

Predsjednik: Prima se do ugodnoga znanja.

Ovdje su predstavke, o kojih je jučer zaključeno, da će se danas čitati.

Bilježnik dr. **Aleksander Rogulić**: (Čita predstavku na Njegovo Veličanstvo radi amnestije glede rakovičke pobune; prilog 2.)

Predsjednik: Prima li se sastavak ove predstavke? (Glasovi: Prima se.)

Bilježnik dr. **Aleksander Rogulić**: (Čita predstavku na Njeg. Veličanstvo radi amnestije za političke prekršaje u vojn. Krajini; prilog 3.)

Predsjednik: Prima li se sastavak ove sada pročitane predstavke? (Glasovi: Prima se.)

Preuzv. g. biskup Strosmajer ima rieč.

Biskup **Josip Juraj Strosmajer**: Visoki sabore! Imam priobćiti pretužnu viest, da je general Petar Preradović dne 18. t. m. preminuo. Neimam u istinu dovoljno riečih, da izrazim žalost nad gubitkom ovim. U pokojniku nisu samo prijatelji izgubili najvjernijega druga, nego je narod izgubio prvoga svoga pjesnika, vrloga domorodca i znašaj čist i neporočan. Ja sam s pokojnikom do zadnjega vremena dopisivao i mogu vas uvjeriti, gospodo, da je svaka nevolja našega naroda našla odziv u plemenito njegovoj duši, i tko zna, koliko je doprinielo upravo žalostno stanje domovine k njegovoj preranoj smrti. Sigurno mu poslienja želja bijaše, da se Bog smiluje našemu narodu i blagoslovi trud i nastojanje onih muževah, kojim je povjeren udes domovine. Nedavno podigao je pokojnik spomenik svim našim slavnim pokojnikom, opjevavši jim divnim načinom vrline i kreposti i rodoljubna djela. Danas je vrieme, da se i mi žalostnom ovom zgodom spomenemo njegove vrline i kreposti, koje ga medju najodličnije sinove naše domovine uvršćuju, pa da podigav se sa sjedala kliknemo: lahka mu zemlja a vječna slava u uspomenu naroda. (Sabor ustaje i kliče „Slava“!)

Predsjednik: Rieč ima g. zastupnik Broz.

Mavro Broz: Visoki sabore! 1848. godine ukinuta je napriečac tlaka, i tim bivši do onda kmetovi postadoše vlastnici onih zemaljah i nepokretnostih, od kojih su tlaku služili.

Sabor iste godine prihvati u načelu odkup zemljištah prešavših u vlastničtvo bivših kmetovah.

Nastupivša iza 1848. god. absolutna vlada, izvela je taj odkup, izdavši zemljo-razteretne obveznice, koje su dobili vlastelini za izgubljena zemljišta. U to ime plaćamo jošte i dan danas razteretni domet svi bez razlike: vlastela, svećenstvo, gradjanstvo i seljačtvo.

Digitized by Google

Ukinuću tlake uzradova se svaki prijatelj puka, gojeć nadu, da će naš puk materijalno napredovati, stekav slobodu, neodvisnost od vlastele i vlastničtva nad onom grudom zemlje, koju su njegovi predji svojim znojem natapali i težkimi žuljevi obradjivali.

Premda je naš seljak postao vlastnikom selišta, od kojega je tlaku služio, ipak svaka odvislost prestala nije od bivše zemaljske gospode: jer izvan urbarskih selištah bivšim kmetom u vlast prešavših, ostade jošte izvanselištnih nepokretninah, koje u okvir odkupa nespadaju. Ovamo osobitim načinom činži i tako zvane gornine spadaju.

Vlada je izdala 2. ožujka 1853. patent, kojim se urbarski i ovim srodni odnošaji reguliraju. Nu taj patent nije proveden. Provedbom se je zavlačilo od godine do godine i tako dodje godina 1861. a š njom nastupi nova ustavna era.

U toj ustavnoj dobi nitko se nije brinio niti mislio na to, da se to važno po naš narod pitanje rieši. 1869. god. stvori se na našem saboru zakon o razriešenju urbarskih i urbarsko-srodnih odnošajah. U prvom odsjeku §. 1. istoga zakona prihvaća se kao zakonit temelj, carski patent od g. 1853. i premda je u zakonu taj temelj ipak je u mnogih točkah alteriran i to u znamenitih na štetu činženjakah i gornjakah, i s toga valjda nije visoka zem. vlada taj zakon niti podniela na previšnje odobrenje.

Vis. sabore! Ovo je jedno od najvažnijih upravo u život naroda zasiecajućih pitanjah, koje neriešeno ostati nesmije. U tom pitanju moraju si vlada i narodno zastupstvo ruke pružiti, da ga čim prije valjano rieše, da svaka zavislost izmedju bivših kmetovah i zemaljske gospode prestane, da svatko znade, što je njegovo i na koje ime posjeduje nepokretnosti.

Neriеše li se ta pitanja, zaista gospodarstva naša nazadovati moraju, osobito vinogradarstvo i šumarstvo; jer tko će svoje glavnice i trud ulagati u obradjivanje vinogradah, koji se najvećom pomnjom, marljivosti i troškom obradjivati moraju, da budu koristonosni, ako nije siguran, da je njegova ona gruda zemlje, kojoj tako rekuć najvećim naporom najznamenitiju korist otimati mora. Ja sam živim svjedokom, da ljudi već više godinah nisu gnojili zemljištah svojih, koja se imadu komasirati. Kot. šumari uvadjaju se na vrat i na nos, a šume se tamane vandalski od vlastele i seljakah, neznajući, što će im po segregaciji i regulaciji pripasti, bilo kao obćinske ili osebne šume. —

Ima tu i pitanjah urbarsko srodnih, od kojih zavisi razvitak ili propast naših obćinah. Obćine su temelj države; kakove su obćine takova je i država. Ako su obćine zlo uredjene, ako stoje na nesigurnu temelju, država sigurno napredovati nemože. Zato nam prva skrb biti mora, da obratimo pozornost na uredjenje slobodnih obćinah i da se pobrinemo za stalne i osigurane dohodke istih, da skrbimo, da svaki obćinar neodvisan bude upravljati svoje vlastničtvo i š njim razpolagati, kako je to po njega i po njegove okolnosti najbolje, da mu bude osiguran imetak i posjed od nepozvanih i bezpravnih užitnikah.

Nadalje obćine nemogu napredovati i stoga, jer imadu kako znamo, velike terete i troškove, koji danomice rastu; one moraju plaćati i uzdržavati iz svojih dohodakah obćinska poglavarstva, podizati i uzdržavati učione, plaćati učitelje, nabavljati sve potrebito za učione, one moraju svojim vlastitim troškom iz svojih dohodakah, uzdržavati obćinske ceste, graditi i uzdržavati mostove. Riečju, štogod obćini treba, spadalo na nju il ne, sve se to namiruje iz obćinske blagajne.

Obćinam se nalažu dan na dan veći tereti a nedaje jim se niti najmanji novi izvor dohodakah, pače u najnovije doba htjelo jim se naložiti, da pobiraju državni porez, što je skopčano velikim trudom. Ako nadalje država dan na dan obćinam nove terete nalaže, to ima i dužnost, da skrbi za nova vrela obćinskih dohodakah.

Jedini dohodak, kojega obćine sad imadu, od kojega svoje troškove namiruju, je tako zvana potrošarina vinska. Ovo vrelo nije tako obilno, da bi obćine, osobito siromašne, sve svoje potreboće pokriti mogle, zato se već danas u mnogih obćinah domovine naše pobira obćinski namet za pokriće obćinskih potrebah te ako se obćinam sve to veći tereti nalagali budu, bit će i namet sve veći i veći, a mi svi dobro znamo, da narod naš neće biti u stanju tih teretah podnašati. Dobro bi bilo, da se bar državni porez plaćati može, a o obćinskom nametu, osobito po siromašnjih krajevih nemože biti nit govora. Stoga je neobhodno potrebno, da se reguliraju regalna prava, i da se tom prigodom stvori novo vrelo, koje će biti u pripomoć za namirivanje obćinskih potrebah. Stoga vis. sabore! uzimam si čast, predložiti neka vis. sabor izvoli zaključiti: (Čita.)

„Očeknje se od vlade dalmatinsko-hrvatsko-slavonske, da će ona u prvoj budućoj sjeditbi podnieti ovoj visokoj kući na ustavno pretresivanje, i rješitbu zakonske osnove o stalnom i tvrdom konačnom uredjenju posjednih odnošajah med bivšimi podanici vlastelini; kako bi se posjed u Hrvatskoj i Slavoniji stavio pod obrambu državne vlasti proti nestalnosti političkih, i družtvenih pitanjah, proti samovolji i zloporabi, i da će kod toga prije svega pozornost obratiti.

a) na uredjenje odsjekom II. ces. patenta od 2. ožujka 1853. §. 22., 25. neuredjenoga postupka glede odkupa daćah od zemaljah izvanselišnih;

b) na uredjenje odnošajah protičućih iz neuredjena stanja vlasteli pripadajućih regalnih pravah;

c) na uredjenje odnašajah nastalih ukinućem duhovničkoga desetka;

d) na uredjenje posjednih odnošajah neurbarskih, ali urbarskim odnošajem sličnih, proizašlih imenito iz

Digitized by Google

okupacijah, krčenja, činženoga, i gornoga posjeda, i arendašicah;

te da će, držeći se pri tom zagodnih zakonah za izrješbu i regulaciju, te ključa za odkup daćah ces. patentom od 2. ožujka 1853. zakonito odredjenoga, predložiti shodan način za izplatu odkupne glavice i kamatah, uz posriedovanje zemlje.

Uzimam si vis. ovaj sabor najučtivije zamoliti, da ovaj moj predlog kao prešan i od velikog zamašaja, odmah u pretres uzeti i prihvatiti izvoli.

Jovan Živković: Vis. sabore! Baš zato što je predlog važan, držim, da se nemože tako odmah in merito u pretres uzeti, bez da je sabor u stanju bio da tu stvar izpita. Netreba da se precipitira važna stvar, ja predlažem, da se predlog čim prije stavi na dnevni red, da je bar odbor u stanju pretresti ga i svoje mnienje podnieti saboru.

Mavro Broz: Cieli predlog nije ništa drugo, nego je jedino, da se vlada upozoruje na to, da za buduće zasjedanje shodne zakonske osnove glede tih stvarih saboru predloži; stoga mislim da ga vis. sabor može odmah u pretres uzeti i u svojoj cielosti prihvatiti.

Dr. **Aleksander Rogulić**: Vis. sabore! Ja podupiram predlog g. predgovornika, jer se njime ništa neriešava, nego samo se ištu zak. osnove, o kojih nam je stalo, da se čim prije predlože. Stoga se predlog može odmah na dnevni red staviti i riešiti.

Predsjednik: G. zast. Broz preporuča, da se njegov predlog kao prešan odmah u pretres uzme. Gospoda, koja su toga mnienja, neka izvole ustati. (Ustane većina.)

Bilj. Dr. **Aleksander Rogulić**: (Čita predlog zast. Broza točku po točku, te se primaju sve bez promjene.)

Bilj. **Josip Turelli**: (Čita podnesak žiteljah kotara karlovačkoga, ribničkoga i jastrebarskog u pogledu riešenja urbarskih odnošajah, napose gornih i desetinskih.)

(Upućuje se zakonodavnom odboru.)

Predsjednik: Ima rieč g. zast. Sviličić.

Franjo Sviličić: Upravljam na kr. zem. vladu interpelaciju, te ću ju na kratko samo obrazložiti.

Vis. sabore! Kad je iz komisariatske ruke županija belovarska prešla u ruke dalm.-hrv.-slav. vlade, onda se pučanstvo onih krajevah nadalo i očekivalo, da će se zavesti bolja uprava, da će se više nastojati oko materialnoga dobrostanja ondješnjega pučanstva a poglavito o poboljšanju stanja občinah.

Nu današnja vlada u tom pogledu gotovo nije ništa učinila. Krajiške občine dobivale su za prijašnje uprave vojničke za pokriće občinskih potrebah sredstvah iz dohodarinske zaklade; ali sada je to vrelo presahnulo, te su občine ograničene na vlastita sredstva, sredstva upravo da kažem nikakva, jer občine današnje belovarske županije neimaju za pokriće svojih potrebah nikakvih drugih sredstvah, do jedine polovice potrošarine vina i mesa; drugu polovicu moraju pridonašati u poreznu blagajnu, a to na svoju štetu, i korist ugarske države.

Odtuda dolazi da putevi občinski, škole i sve ono, što občine moraju pridigavati i unapredjivati, zaostaje te da je onaj dio naše zemlje sve to više u nazadku. Ja držim, vis. sabore! da je ovaj tribut, što ga občine krajiške plaćaju ugarskoj državi, posve nepravedan, tim više, što te občine iz ugarskih sredstvah upravo nikakve pripomoći neimaju, već jedino iz svojih kukavnih sredstvah svojoj ogromnoj zadaći zadovoljivati moraju. S toga stavljam sliedeću interpelaciju na vis. vladu: (Čita.)

„S razloga, što županija belovarska pod upravom kr. hrv.-slav.-dalmatinske vlade stoji, te je poput ostalih županijah uredjena;

s razloga, što u ostalih, starijih županijah hrvatske kraljevine potrošarina od vina i mesa, zatim sajmovina sačinjava izključivi dohodak občinah, s kojim one pokrivaju občinske svoje potriebe;

s razloga, što občine tako gradske, kao što i seoske u županiji belovarskoj nerazpolažu kao što ostale občine sa cielim svojim dohodkom izvirućim iz potrošarine od vina i mesa itd. već moraju polovicu s tog dohodka pridonašati u porezne blagajne za korist ugarskog erara, a to je tim veća nepravda, što ugarski erar za pokrivanje občinskih potrebočah posve ništa nedoprinaša;

s razloga, što občine županije belovarske izim ovoga gotovo nikakovoga drugoga dohodka neimaju:

s razloga, što bi gledom na ove okolnosti morala zapeti obć. uprava, a občinsko dobro i onako do zla Boga zapušteno, posve i do kraja propasti;

s razlogah indi ovih stavljam na visoku vladu sliedeća pitanja:

1. Je li visoka vlada znade za iztaknuta obstojateljstva u županiji belovarskoj?

2. Je li visoka vlada nakanila tomu doskočiti, te shodna poprimiti, da se občinam razvojačene te sada pod gradjanskom upravom stojeće belovarske županije izhodi i uzčuva vaskoliki dohodak iz potrošarine od vina i mesa i sajmovina izvirući?"

Predsjednik: Ova će se interpelacija dostaviti vladi. Rieč ima g. zast. Ferkić.

Dragutin Ferkić: Vis. sabore! Ja sam u 9. saborskoj sjednici stavio interpelaciju na vladu u pogledu nezakonitostih, što se sgadjaju u županiji križevačkoj za županovanja sadanjega vel. župana. Od onoga vremena prošlo je više od šest tjedanah, evo danas se zaključuje ovo saborsko zasjedanje, a ja odgovora na tu interpelaciju dobio nisam. Uzrok, zašto mi vlada neodgovara, posve mi je jasan. Stvari, što sam jih ja u toj interpelaciji naveo, temelje se na doduše tužnoj, ali tako pravoj i živoj istini, da jih nitko nijekati nemože. Najbolji je dokaz i svjedok tomu sam g. veliki župan; on, bivši u vrieme moje interpelacije ovdje u sabornici prisutan,

Digitized by Google

usudio se je doduše izustiti riečcu, „da nije istina ono, što sam govorio“, ali to dokazati, moje navode pobiti, opravdati pred krunom, saborom i narodom, to tečajem cieloga ovoga vremena nije ni pokušao, a valjda ni neće pokušati, jer je uvjeren, da bi tim pokušajem sam sebe jošte jače kompromitirao.

Ovo je jamačno poznato i vladi, pa to je i razlog, zašto ona neodgovara na interpelaciju: braniti očita bezzakonja, to javno u saboru nemože, niekati čine skroz istinite, bielodane, svietu poznate, to takodjer nemože, — a opet pripoznati direkte i javno u saboru protuzakonitost svojega organa, u koju protuzakonitost jest i sama ona stranom uticala, — to joj je težko: nepreostaje joj dakle drugo nego šutiti o toj stvari.

Promatrajuć ja to bolje, uvidjam, da meni vlada upravo šutenjem odgovora indirekte doduše, ali za mene i za županiju križevačku dovoljno. Uvidjajuć ja ovo, izjavljujem, da ovo šutenje od strane vlade primam kano odgovor na svoju interpelaciju. Izjavljujem pred visokom kućom, da vlada, nemoguć na dokazane velike tužbe moje interpelacije ništa odgovoriti, priznaje šutenjem ovim pred saborom jasno, da su čini velikoga župana županije križevačke, rad kojih sam ju ja interpelirao, istiniti, priznaje, da su isti čini protuzakoniti, — priznaje nadalje, da i ona sama nije radila u smislu zakona, jer nije, — prem upozorena i za to umoljena, — zakon štitila proti kršitelju njegovu.

Primajuć ja ovo šutenje vlade za odsudu čina velikoga župana, a priznanje počinjene pogrieške svoje, očekujem ja, a sa mnom i ciela, samovolji žalibože izvrgnuta, i samovoljom grdo tlačena županija križevačka, od sadanjega privremenoga načelnika vlade presv. gosp. Maksimiliana Price, uzdajuć se u njegovo pravdoljubje i štovanje zakona, da će on nastojati, da se nezakonitostim u županiji križevačkoj na put stane, da se samovolja preprieči. Očekujem nadalje, da će on, — odstraniv od uprave ljude, koji su dosad u županiji bezzakonja činili, samosviest u puku dušili, koji nemaju povjerenja u narodu — a uzpostaviv opet one vriedne i čestite muževe, kojih je nepravda i zloba radi poštenja i značajnosti njihove sa službe županijske maknula, te kojih gubitak narod težko i bolno ćuti — da će on, odstraniv one, a uzpostaviv ove, uzdrmano krivnjom vladinih organah stanje ove županije opet urediti.

Izjavljujuć ovo, u slučaju ako se okolnosti županije križevačke na bolje nepromiene, pridržajem si pravo u budućem zasjedanju glede pojedinih točakah moje interpelacije posebni predlog vis. kući podnesti.

Predsjednik: G. zast. Rogulić ima rieč.

Dr. **Aleksander Rogulić**: Visoki sabore! Iz interpelacijah stavljenih ovdje na vladu tečajem zasjedanja, uvjerili smo se, da je uprava naša, osobito županijska vrlo hrdjava, da su većinom nevješti i nesposobni činovnici namješteni, i da ti nevrše svoje dužnosti i da se nedrže zakona. Nu žalibože ima i takovih činovnikah, koji i na očigled sabora svoja bezdjela dalje tjeraju. Prije smo čuli, da ima u Sriemu Bugarskoga, drugdje Travenića, Crnkovića, a vriedan im je drug junak Janko Frušić, pristav sreza irižkog, koji sva bezdjela, što se samo pomisliti mogu, čini. A kako nebi, kad nesposoban za to zvanje uživa protekciju; on nije svršio nauke, nego je oprostom namješten; on je kao bilježnik u Čalmi obćine oglobio, a tužbe proti njemu podignute su zatrpane; za usluge, koje je činio prigodom izborah, zapala ga čast pristava sreza irižkog. Tu on davi i pali, batina ljude kao Bugarski, nepopuštajuć da se prizvati mogu, već on odvali batine, pak onda kaže: sad možete apelirati. Tako je izbio jednoga odličnoga seljaka iz Grgurevice zbog neznatne stvari i to disciplinarnim putem. Nu nije dosta, što batina ljude, već i globi. Tako je nastao običaj, da se po 3—4 komisije u jedan dan sakupe i obave, a svakoj se pojedinoj stranci taj trošak posebice zaračuna. Nesamo sa seljaci radi ovako, nego i usudjuje se i sa manastiri; tako je u manastiru Remeti ovršbom mastne dnevnice iztjerati dao. Da bi se narodnjakom osvetio, goni neosnovane iztrage, i to je najlakši način, da se ljudi u poštenju i imetku i u ličnoj slobodi oglobe. Stavljam dakle sljedeću interpelaciju na vis. vladu: (Čita.)

„S razloga što je dobra uprava moguća samo u rukuh neporočnoga i neokaljanoga činovničtva; s razloga, što je činovničtvo pozvano, da zakon vrši a ne upravi povjereno stanovničtvo protuzakonito proganja i globi;

s razloga, što je pristav sreza irižkog Janko Frušić osoba, koja se na štetu ugleda činovničkoga protuzakonito protegira, te protiv njemu podignute tužbe radi raznih izgredah i zloporabah uredovne vlasti nikako na vidjelo neizlaze, što više, ima osnovanoga povoda sumnji, da se po predpostavljenoj županijskoj vlasti neopravdano zaklanja i s razloga, što ta zaštita više spomenutog pristava još sumnjivijim i drzovitijim čini, da nedužne osobe po volji i ćefu bez obzira na zakon u ličnoj slobodi ograničava, poštenju vriedja i imanju oštećuje:

S toga stavljam na visoku kr. zem. vladu sliedeću interpelaciju:

1. Jesu li dosadašnje tužbe proti Janku Frušiću zbog raznih zloporabah za vrieme njegovoga službovanja sa znanjem vlade pretrpane?

2. Šta je u tom pogledu vladi poznato?

2. Ako nije ništa vladi do znanja došlo, kani li vlada dati uviditi te tužbe, i proti krivcem a naime onima, koji su tečaj pravde preprečivali sa svom strogosti zakona postupati, i

4. svakako pako neodvlačno shodna odrediti, da se daljem protuzakonitom postupanju i raznim izgredom Janka Frušića na put stane, protiv njemu iztraga povede i stanovničtvo sreza irižkog oslobodi od daljeg progonstva?“

Digitized by Google

Predsjednik: Ova će se interpelacija priobćiti vladi.

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: (Čita zakon o obustavi diobah zadružnog imetka.)

Predsjednik: Po propisu poslovnika ima se sada glasovati o cielosti ovoga zakona. Gospoda, koja su za to, da se ovaj zakon u ovoj slici i formi, kako je sada pročitan, primi, neka izvole ustati.

(Ustane većina.)

Taj zakon je primljen.

Ima rieč g. zastupnik Muzler.

Josip Muzler: Visoki sabore! Kao bivši izvjestitelj proračunskoga odbora, osvjedočio sam se, kako je to tegotan posao bio za pisarsko osoblje, jer se je proračun radi promjenah, što ih je sabor zaključio, morao u zadnje vrieme i po noći prepisivati. S toga bi ja liepo molio, neka se votira petorici činovnikah računovodstva ukupna nagrada od 50 for., i predstojniku računovodstva na razdieljenje prepusti.

Predsjednik: Ja bi moli g. govornika, da izvoli napisati u kratko svoj predlog, da ga g. bilježnik može uvrstiti. Ona gospoda u ostalom, koja su zato, da se dade nagrada od 50 for. onoj gospodi od računovodstva, koja su proračun preradivala i prepisivala, neka izvole ustati. (Ustane većina.)

G. zast. Vrbančić ima rieč.

Slavoljub Vrbančić: Vis sabore! Pošto će se za koji dan otvoriti sjednice zajedničkog ugarskog sabora, na koji 31 član našega sabora polazi; povodom tim pa i s razloga što će takodjer skoro započeti djelovanje regnikolarne deputacije, i što predstoje gospodarske radnje jesenske, predlažem, da se zasjedanje ovog sabora odgodi do 3. studenoga o. g.

(Glasovi: Prima se.)

Predsjednik: Ja bi mislio, da bi shodnije bilo, da se neureče dan, nego da se prepusti predsjedničtvu, da kad ono . . . . . . (Glasovi: Ne, ne.) Medjutim gospoda, koja su za predlog gosp. Vrbančića, neka izvole ustati. (Ustane većina.)

Dakle sljedeća sjednica biti će 3. studenoga.

Bilj. **Josip Turelli**: (Čita izvješće pododbora zakonodavnog odbora za nastavu; prilog 4)

Predsjednik: Ima li se na dnevni red staviti?

(Glasovi: Prima se.)

Dr. **Franjo Rački**: Visoki sabore! Ovdje se o ničem drugom neradi, nego da se pozove vlada, da ove zak. osnove saboru podnese. nadalje da predlog učini takodjer radi podignuća njekih učilištah, napokon da izvjesti sabor o obćenitom stanju školah. Dakle samo poziva se vlada, neima ništa za pretresivati, zato mislim, da možemo odmah to reći.

Predsjednik: Prima li se izvješće odbora? Gospoda, koja su zato, neka izvole ustati.

(Ustane većina.)

Tim je današnji dnevni red izcrpljen, ja odgadjam sjednicu na toliko, da se zapisnik sastavi; kad bude sastavljen, pročitati će se i sjednica dignuti.

(Bilježnik Josip Turelli sastavlja zapisnik.)

G. bilježnik neka izvoli pročitati zapisnik današnje sjednice.

Bilj. **Josip Turelli**: (Čita zapisnik 24. sjednice; prilog 5.)

Predsjednik: Ima li kakove primjetbe? (Neima.) Zapisnik je odobren.

I tako je, gospodo! svršen danas kratak odsjek našega djelovanja, u kojem je učinjeno nješto, a opet ostalo mnogo toga što se još učiniti ima. Vi ćete, gospodo! poći kućam svojim, a nekoja gospoda će se pripraviti na putovanje u Peštu na onu legislativu; želim vam svim sretan put kao i to, da se u kratko opet vidimo ovdje, gdje ćete onom ljubavju i revnosti kao dosada svoje djelovanje nastaviti. Dakle pošli sretno, i vidili se opet sretno na onaj dan, koji je danas ovdje urečen.

(Živio predsjednik!)

(12 satih 30 minutah.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

dvadeset i treće sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, obdržavane u gradu Zagrebu dne 21. kolovoza 1872. pod predsjedom gosp. I. podpredsjednika Jovana Živkovića.

Pročitan je zapisnik 22. saborske sjednice i odobren uz izpravak zastupnika grada karlovačkog, da se označi, da je predlog o karlovačkom kolodvoru i reguliranju Kupe jednoglasno prihvaćen, i vel. župana virovitičkog, da se na broj 149. stavi mjesto županija „osiečka“ virovitička.

Zatim su oglašeni podnesci:

1. (pod br. 336.) molba obćine borovske, kotara virovitičkog poduprta po zastupniku istog kotara radi izašiljanja povjerenstva na lice mjesta, glede faktične predaje nagodom pripalog im prostora paše i šume i izvidjenja iza pašnjaka i šumi prouzrokovane im štete po vlastelinstvu suhopoljskom. Upućuje se na molbeni odbor.

2. (pod br. 337.) Žup. kot. sud križevački predlaže predstavku obćinskoga poglavarstva u sv. Petru radi preinake zak. čl. IV. od god. 1870. glede zadružnih diobah. Ustupa se zakonotvornomu odboru.

3. (pod br. 338. Izvještaj saborskoga zakonotvornoga odbora, kojim podnosi izvornike zakonskih osnovah o porabi tiska o postupku kaznenom u poslovih tiskovnih, i o sastavljanju porotničkih listinah. Uzima se na znanje.

4. Zastupnik kot. peteranačkoga predlaže; neka sabor preponiznom predstavkom moli od Njegovog Veličanstva amnestiju i milost za sve kompromitarene u rakovačkoj pobuni mjeseca listopada 1871.

5. Zastupnik grada karlovačkog pako predlaže, neka sabor zaključi, da se Njegovo ces. i kr. apoštolsko Veličanstvo zamoli prepokornom predstavkom, neka bi se blagoizvolilo milostivo poslužiti pravom pomilovanja za sve stanovnike vojničke Krajine, koji se radi političkih kaznjivih činah nalaze u iztrazi ili u kazni.

Oba ova predloga primljena su jednoglasno, i ima se kako za prvi tako i za drugi predlog posebna predstavka Nj. Veličanstvu podastrieti.

6. (pod br. 339.) Zastupnik kotara gjurgjevačkoga interpelira kr. zem. vladu:

1) da li znade, da šumarski ured županija belovarske rabi uzprkos zakonu ne hrvatski nego njemački jezik i unutar granicah kraljevine naše; i da su na čelu istoga šumarskoga ureda ne sinovi domaći nego i tudjinci?

2) ako znade, zašto je dosada trpila očitu povriedu zakona? i

3) da li je voljna i što učiniti, da se i šumarski ured županije belovarske mora okaniti niemštine pa rabiti po zakonu propisan službeni jezik hrvatski, i da se u službu šumarsku mjesto tudjinacah uvrste sinovi domaći?

Dostavlja se kr. zem. vladi.

7. Zatim predlaže zastupnik kotara virjevskog sa drugovi sliedeći zaključak u pogledu krajiških šumah:

A. U županiji belovarskoj.

1. Sabor kr. Dalm., Hrv. i Slavonije ogradjuje se proti prodaji šumah, koja bi se jednostrano po kr. ugar. financijalnom ministarstvu bez privole sabora kr. Dalm. Hrv. i Slavonije izvela, napose proti razpisanoj usljed odpisa kr. ug. financ. [ministarstva od 9. lipnja 1872. br. 12763 na 20. kolovoza 1872. prodaji od 825·27 ralih šume Žutice, procienjene na 733.665 for., naziruć u ovakovu jednostranu postupku kralj. ugar. financijalnog ministarstva povriedu nagodbenoua zakona čl. I. od godine 1868. §. 8.

2. Sabor kr. Dalm., Hrv. i Slavonije čini odgovornom kr. zem. vladu za svaku pripomoć u realiziranju spomenute bez privole sabora ovih kraljevinah odredjene prodaje.

3 Poziva se kralj. zem. vlada, da izvidi, što se od šumah iza 8. lipnja 1871. u županiji belovarskoj prodalo, da se u tom pogledu stavi u dogovor s ugarskim ministrom financijah, te uspjeh dogovora čim prije priobći ovomu saboru.

4. Poziva se kr. zem. vlada, da ima brigu, da obćine žup. belovarske prodajom šumah nebudu lišene blagodati, koju im c. i kr. odredbe od 8. lipnja 1871. podieljuju. —

B. U nerazvojačenoj još Krajini. Sabor krajevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije uvažava podpuno blage namjere Njeg. Veličanstva u prev. odredbah od 8. lipnja 1871., smjerajuće na unapredjenje duševnoga i materijalnoga blagostanja hrvatsko-slavonske Krajine, i nekaneć nimalo pomenutim previšnjim intencijam Njeg. Veličanstva usuprot stati, nego buduć da hrv.-slav. Krajina po ustanovi §. 19. i 66, nag. zakona sačinjava sastavni dio ovih kraljevinah, te je za sada do razvojačenja njezina samo upravom od ostale Hrvatske i Slavonije odciepljena; buduć da je i samo razvojačenje hrv.-slav. Krajine u načelu jur izrečeno, i buduć da prema smislu a i duhu sankcioniranoga po Njeg. Veličanstvu nagodbenog zakona sve što na „upravu“ vojničke Krajine strogo nespada t. j. što upravno područje vrhovne vojničke oblasti nadmašuje kao na primjer: razpolaganje sa državnim dobrom vojničke Krajine i uredjenje državopravnoga položaja njezina, nebi se imalo izvesti bez znanja i privole ovo zemaljskoga sabora, kao sada jedinoga ustavnoga i zakonitoga organa one državne cjeline, koja u pomenutoj nagodi po svome teritorialnom i državno-političnom obsegu svoj zakonito opredieljeni izraz nalazi; drži za svoju dužnost, pozvati kralj. dalm.-hrv. slav. zemaljsku vladu, da se sa vrhovnom vojničkom oblasti, koja danas hrv.-slav. vojnom Krajinom upravlja,

Digitized by Google

u sporazumljenje stavi, ter od nje na prodaju državnih šumah hrvatsko-slavonske vojničke Krajine odnoseće se spise, kao i tu svrhu donešene carske naredbe zaište i ovomu saboru na razmotrenje podnese, da ovaj uzmogne prema ovim toli velедušnim i blagim namjeram Njegovog ces. i kr. apoštolskog Veličanstva i sa svoje strane poprimiti i na koliko to od potrebe bude Njegovom Veličanstvu za previšnje odobrenje predložiti one mjere, kojimi će se podpuno obezbiediti izvedenje svega toga, što i kako je Njeg. Veličanstvo za krajiške šume, a napose glede porabe utrženoga novca iz povećih šumskih prodajah na korist hrv.-slav. vojničke Krajine najmilostivije odrediti blagoizvolilo. — Medjutim pako da kr. zemalj. vlada izhodi, da budu zasjedajućemu povjerenstvu u Zagrebu za unovačenje krajiških šumah pridjeljena dva člana, koja će ovaj sabor iz svoje sredine izabrati, a i razmjerni broj članovah iz Krajine izbranih shodnim načinom. To zahtjeva pravo ove zemlje, izviruće iz državopravnoga položaja njezina, to je i u interesu koli svietle krune toli i onoga pučanstva, koje će se sa ostalim narodom Hrvatske i Slavonije svakako i politički sjediniti.

Predlog ovaj proglašen je prešnim, te odmah na dnevni red stavljen — i nakon preduzete razprave i glasovanja većinom primljen, dočim je ostao u manjini protupredlog zastupnika kot. pakračkog, da se stvori zaključak glaseći: Sabor ovaj smatra svaku odredbu o razpoloženju sa šumami vojne Krajine, bila ona jurve učinjena ili će se učiniti ništetnom, te prosvjeduje proti svakom takovom činu i čini odgovornim onoga, koji to bez privole cielovitog sabora kraljevinah Hrv., Slav. i Dalm. poduzme.

8. Nakon toga prešlo se je na razpravu stojeće na dnevnom redu zakonske osnove o pravostaji za diobe zadružnih dobarah i primljena je nakon obrazloženja jednoglasno za podlogu specijalne debate. Pri čitanju pojedinih §§. nije se našlo potrebnim štogod izmieniti, već su primljeni §§. 1., 2., 3., 4. i 5. po predloženoj zakonskoj osnovi, treće pako čitanje više spomenute osnove stavlja se za sutra na dnevni red.

Zatim je pretvorena po predsjedniku javna sjednica u tajnu u kojoj je zaključeno 1) da članovima kraljevinskoga odbora po dosadašnjem običaju pripada za vrieme njihovog boravljenja u Pešti pri dotičnoj razpravi dnevnica od 19 for. i naknada putnog troška. Član kraljevinskog odbora g. biskup djakovački J. Strossmayer izjavljuje, da se odriče dnevnicah i putnoga troška na korist kojega zem. zavoda što će u svoje vrieme označiti. Nadalje zaključeno je, da se za vrieme odgode sjednicah saborskih povjeri saborska blagajna gg. zastupnikom J. Šuškoviću i Gjuro Crnadku.

Po tome zaključi u 2 sata predsjednik tajnu sjednicu, i zakaže iduću javnu sjednicu za sutra u 10 satih prije podne.

Živković v. r.

Dr. Rogulić v. r.
saborski bilježnik.

Prilog 2.

Vaše Veličanstvo!

Medju svimi zemljani i kraljevinami prostrane i moćne carevine, i povjest vremenah i previšnje priznanje Vašega Veličanstva ponajviše uzvisuje neslomljivu vjernost i požrtvovanje vojene Krajine.

Zato je sama vojna Krajina više i odlučnije nego itko drugo odsudila više čudnovati nego znameniti pokušaj zlosretne pobune rakovičke, koju u korenu ugušiti potekli su prvi krajišnici, pak nit ovim netrebaše samo kapljicu krvi proliti, pošto su sami zavedeni i obmamljeni varkami, Rakovičani prebrzo upoznali griešne varke, te odmah ostavili zavoditelje i vratili se u mirne kolibice svoje. I do sada su već gorko okajali bludnju svoju i osjetili strašnu osvetu zakona.

Vaše Veličanstvo!

Dokle zakon bez milosrdja stupa ravnim putem svojim, dotle nemoćne majke i gladna siročad vapije smilovanje Vašega Veličanstva, svu nadu polažuć u milostivo srce i visoku zaštitu, kojom Vaše Veličanstvo vazda obdariva hrabru svoju i vjernu Krajinu.

Vjerno odani sabor ovaj u svoj smjernosti podupire vapaj onih nesretnikah, preponizno moleći Vaše Veličanstvo previšnje pomilovanje i amnestiju, da blagoizvoli Vaše Veličanstvo u prevelikom milosrdju povratiti opustošenim porodicam hranitelje, a Vašemu Veličanstvu hrabrene junake i do vieka vjerne i zahvalne podanike.

Vašemu Veličanstvu vjerno odani sabor kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Prilog 3.

Vaše Veličanstvo!

Držeći ovaj vjerno odani sabor kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije pravo pomilovanja najsjanijim biserom u kruni pravah vladalačkih, usudjuje se u svoj smjernosti zamoliti prepokorno Vaše Veličanstvo, da blagoizvoli previšnje amnestiju podieli stanovnikom iz hrvatsko-slavonske Vašemu Veličanstvu vazda vjerne Krajine, koji su više bezazleno nego namjerice, više neviještvom nego promišljajem, nerazumjevajući u svoj dubljini novih zakonah i naredabah, budi riečjom ili pismom radi političkih izgredah pali pod strogost karnoga za-

Digitized by Google

kona, uza sve to bez svake sumnje ostavši vjerni nasljednici predavne i svemu svietu poznate lojalnosti prama Vašemu Veličanstvu, koju vojna Krajina od uvjeka gojaše.

Vašemu Veličanstvu vjerno odani sabor kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Prilog 4.

Visoki sabore!

U prilogu pod ·/. podnaša se izvješće pododbora za nastavu, da ga visoki sabor u pretres uzme.

U Zagrebu, dne 21. kolovoza 1872.

U ime zakonodavnog odbora:

Dr. Makanec v. r.
izvjestitelj.

Zapisnik

sjednice pododbora zakonskoga odbora za nastavu, držane dne 10. kolovoza. Prisutni članovi: Dr. Fr. Rački, kanonik J. Šušković, Gavro Kiš, Josip Lehpamer, Dr. A. Rogulić.

Na predlog dra. Fr. Račkoga bi zaključeno, da se odboru za zakonske osnove preporuči, neka bi on predložio visokomu saboru, da pozove zemaljsku vladu, neka ova za uredjenje i preustrojenje učilištah kraljevine i popunjenje nastavne uprave predloži saboru sljedeće zakonske osnove na ustavno razpravljanje:

1. Zakonsku osnovu ob ustrojstvu nastavnoga vieća kod odiela zemaljske vlade za bogoštovje i nastavu, koje bi bilo pripomoćni organ u svih didaktičko-pedagogičkih pitanjih.

2. Zakonsku osnovu o preustrojenju pučkih učionah, razumievajuć takodjer više djevojačke učione, kano takodjer i produžnu nastavu i učione obrtničke.

3. Zakonsku osnovu o preustrojenju učiteljištah mužkih i ženskih.

4. Zakonsku osnovu o uredjenju srednjih učilištah, kojom prigodom imala bi se podnieti zakonska osnova o razširenju VI. razredne velike realke u VII. razrednu.

Zakonske osnove o ustrojstvu strukovnih učilištah, naime: gospodarsko-šumarskoga u Križevcih, pomorske učione u Bakru, i o novom ustrojenju višjega trgovačkoga učilišta; isto tako o preustrojenju ovdješnjega glasbenoga zavoda.

6. Zakonsku osnovu o ustrojstvu sveučilišta u smislu 1. čl. I. 1869. godine t. j. podpunoga sveučilišta sa tiri fakulteta.

Ovo su one zakonske osnove, koje bi po mnienju odbora potrebite bile za uredjenje javne nastave u oj domovini.

Odsjek za sveučilište toga pododbora izradio je predloge smjerajuće na postupno oživotvorenje toga zavoda, kano i na predhodeće mu priprave, te se uvjerio, da se može u život privesti podpuno sveučilište, gledalo se na umna i novčana sredstva. Ali on nemože tih svojih predlogah podastrti prije, nego li se osnova o sveučilištu podnese na ustavno razpravljanje.

Pošto je vladin povjerenik očitovao, da su osnove za sveučilište i za pučke škole podastrte previšnjemu mjestu na odobrenje, to je i taj pododbor pronašao za dobro počekati, dokle te osnove stignu.

Napokon bilo bi dobro, kada bi sabor, nastojeći o preobraženju javne nastave, potanko obavieśten bio o sadanjem stanju naših učilištah. S toga imala bi se pozvati vlada, neka mu u budućem zasjedanju podnese izvještaj o stanju pučkih, srednjih, strukovnih i višjih učilištah; pak neka tom prigodom učini i svoje predloge o sredstvih i o načinu najshodnijem za promicanje javne nastave i pučke prosvjete. Ovu prigodu može upotriebiti vlada, da predloži saboru, nebi li se obzirom na izkazanu potrebu i na podneske nekih obćinah imao umnožiti broj učilištah neke vrsti.

Dr. Fr. Rački v. r.,
predsjednik pododbora.

Dr. Mihail Posilović v. r.,
izvjestitelj.

Prilog 5.

Zapisnik

dvadeset i četvrte sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, držane dne 22. kolovoza 1872. pod predsjedanjem preuzv. gosp. Ivana Mažuranića u glavnom gradu Zagrebu.

Otvoriv predsjednik sjednicu, čitan je zapisnik prošle sjednice i bez preinake odobren.

Kr. zem. vlada dopisom svojim od 21. kolovoza t. g. br. 10.136/3143 priobćuje saboru, da je Njeg. ces. i kralj. apošt. Veličanstvo blagoizvolilo previšnjim riešenjem od 10. kolovoza t. g. premilostivo uzeti na znanje sadr aj prepokorne adrese ovog sabora, kojom se prijavljuju imena zastupnikah izabranih za zajednički ug.-hrv. sabor i u kraljevinski odbor.

Što se na ugodno znanje uzimlje.

Bilježnik dr. Rogulić čita predstavke na Njeg. Veličanstvo sastavljene usljed zaključka saborskog iz prošle sjednice za previšnju amnestiju osobam iz rakovičkog ustanka, koje se po cielu sadržaju primaju.

Gosp. biskup Strossmayer priobčujuć, da je hrvatski književnik i pjesnik general Petar Preradović dne 18. t. mj. preminuo, te spominjuć velike zasluge njegove pozivlje nar. zastupstvo, da nad gubitkom toli slavna knji-

Digitized by Google

ževnika i pjesnika, i vrlog rodoljuba svoju duboku žalost ustajom sa sjedalah očituje.

Svi zastupnici dižu se sa sjedalah uz trokratni „Slava mu!“

Zastupnik Broz predlaže sliedeći zaključak: Očekuje se od vlade dalm. hrv. slav., da će ona u prvoj budućoj sjeditbi podnieti ovoj vis. kući na ustavno razpravljanje i riešitbu zakonske osnove o stalnom i tvrdom konačnom uredjenju posjednih odnošajah med bivšimi podanici i vlastelom, kako bi se posjed u Hrvatskoj i Slavoniji stavio pod obranbu državne vlasti proti nestalnosti političkih i družtvenih pitanjah, proti samovolji i zloporabi, i da će kod toga prije svega pozornost obratiti:

a) na uredjenje odsjekom II. ces. patenta od 2. ožujka 1853. §. 22. 25. neuredjenog postupka glede odkupa daćah od zemaljah izvan selištnih;

b) na uredjenje odnošajah proizticućih iz neuredjena stanja vlasteli pripadajućih regalnih pravah;

c) na uredjenje odnošajah nastalih ukinućem duhovničkog desetka;

d) na uredjenje posjednih odnošajah neurbarskih, ali urbarskim odnošajem sličnih proizašlih imenito: iz okupacije, krčenja činženoga i gornoga posjeda i arendašicah;

te da će, držeći se pri tom zagodnih rokovah za izrješbu, i regulaciju, te ključa za odkup daćah, ces. patentom od 2. ožujka 1853. zak. odredjenog predložiti shodan način na izplatu odkupne glavnice i kamatah uz posredovanje zemlje, te moli, da se radi prešnosti danas na dnevni red stavi.

Pošto je protupredlog zast. Živkovića, da se taj predlog u sliedećoj sjednici nastavljene sjeditbe na dnevni red postavi, pao, bi predlog ovaj odmah na dnevni red stavljen i primljen.

Zast. Sviličić stavlja na kr. zem. vladu sliedeću interpelaciju:

Je li je vis. vlada nakanila što prije poprimiti shodne korake, da se obćinam razvojačene te sada pod gradjanskom upravom stojeće bjelovarske županije uzčuva vaskoliki dohodak iz potrošarine na vino i meso?

Dostavit će se zem. vladi.

Zastupnik Dr. Rogulić Alex. stavlja na kr. zem. vladu sliedeću interpelaciju.

1. Jesu li dosadašnje tužbe proti Janku Frušiću zbog raznih zloporabah za vrieme njegovog službovanja sa znanjem vlade pretrpane?

2. Što je u tom pogledu vladi poznato?

3. Ako nije ništa vladi do znanja došlo, kani li vlada dati izviditi te tužbe i proti krivcem, a naime onim, koji su tečajem pravde preprečivali, sa svom strogosti zakona postupati; i

4. svakako pako neodvlačno shodna odrediti, da se daljem protuzakonitom postupanju i raznim izgredima Janka Frušića na put stane, proti njem iztraga povede i stanovničtvo sreza irižkoga oslobodi dalnjeg progonstva.

Dostavit će se kr. zem. vladi.

Čitan je podnesak žiteljah kotara karlovačkog, rebničkog i jastrebarskog sa peticijom, neka izvoli vis. sabor zakonskom odlukom odnošenja urbarska u obće, a napose gorna desetinska pravici shodno čim prije konačno riešiti; a do toga izposlovati kod vis. vlade, da se polit. upravnim putem preduzeti se imajuće ovršbeno utjerivanje nepogodjenih gornjo-desetinskih zaostatakah obustavi.

Zastupnik Turelli podupire podnesak, te se upućuje na zakonodavni odbor saborski.

Na dnevnom redu je treće čitanje zakona o pravostaji za diobe zadružnih dobarah na temelju zak. čl. IV. 1870.

§. 1.

Do dalnje naredbe nemože se nastaviti nijedna parnica ni razprava, nalazeća se u tečaju bud pred sudovi redovitimi ili obrtničkimi, bud pred oblastmi upravnimi, koja se odnosi na diobe dobarah zadružnih po zak. čl. IV. 1870.

A nemože se ni u napredak na temelju diobnoga prava povesti nikakav postupak ili razprava diobna, dok traje pravostaja ovim zakonom odredjena.

U koliko nisu dostatno uredjeni odnošaji zadružni čl. zak. IV. 1870. uredit će se posebnim zakonom.

§. 2.

Dok traje ova pravostaja, nemože isto tako razredjivati dielom svojim iz nerazdieljene imovine zadružne (§. 20. čl. IV. 1870.) budi medju živimi, budi za slučaj smrti.

§. 3.

U slučaju, kad se svi ovlašteni članovi zadruge dobrovoljno medju sobom sporazumiju, kako o tom, da se dioba obaviti ima, tako i o načinu diobe — neima mjesta uporavi ovoga zakona.

§. 4.

Danom onim, kojim bude zakon ovaj izdan i proglašen u službenih novinah zemaljskih, počima njegova kriepost.

§. 5.

Provedba ovoga zakona naluže se banu.

Zakonska osnova ova primljena je u trećem čitanju u cielom i nepromienjenu sadržaju, te će se dostaviti vladi previšnje potvrde radi.

Zakonodavni odbor iz pododbora nastavnoga podnosi izvješće i zapisnik glede njekih po vladi predl žit se imajućih zak. osnovah, tičućih se javne nastave i pučke prosvjete, koj se ovdje zapisniku pod ./· prilaže.

Sabor prihvaća predlog odborov, te će se kr. zem. vlada pozvati, da odnosne osnove saboru podnese na ustavno razpravljanje.

Digitized by Google

Zastupnik Muzler predlaže; neka vis. sabor izvoli zaključiti, da se petorici činovnikah od kralj. računovodstva, koji su u sliedstvu zaključakah vis. sabora preračunavali i prepisivali, dozvoljuje iz saborskih troškovah ukupna nagrada od petdeset for., koja se dostaviti ima predstojniku kralj. računovodstva na razdiobu medju dotičnike.

Predlog bi ovaj prihvaćen, te se ovim nalaže financ. odboru, da tu svotu na ruke predstojnika kralj. računovodstva izplati i medj troškove saborske zaračuna.

Zastupnik Vrbančić, s razloga, što se primiče vrieme, da poslanici sabora ovog na zajednički ugar. hrv. sabor poći imaju, što su nastale prešne gospodarstvene radnje — predlaže da se sjednice saborske odgode do na 3. studena t. g.

Predlog ovaj prima se sa zaključkom, da će sljedeća sjednica dne 3. studenoga t. g. biti.

Usljed toga je predsjednik sjednicu radi sastavka zapisnika odgodio; — a po tom je u nastavljenoj sjednici zapisnik ovaj pročitan i odobren, s tim, da se sljedeća sjednica po smislu gornjeg zaključka na dne 3. studena 1872. u deset satih do podne uriče.

Ivan Mažuranić v. r. Jos. Turelli v. r.
sab. bilježnik.

Digitized by Google

Dvadeset i peta saborska sjednica

državana dne 25. kolovoza 1873. u 11 satih prije podne, pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. gosp. Ivana Mažuranića.

Sadržaj: Govor i prijave predsjednika. — Proglašenje sankcioniranih zakonah, stvorenih u saboru prošle godine. — Proglašenje zajedničkih zakonah.

(11 minutah 15 minutah.)

Predsjednik: Štovana kućo! Od predsjedničtva vlade dalm.-hrv.-slavonske prispio mi je sljedeći dopis. (Čita: prilog 1.)

Usljed toga, gospoda velecienjena! ja otvaram današnju sjednicu saborsku, moleći, da mi izvolite dopustiti njekoliko rieči progovoriti.

Više već od godine danah prestala je naša pomnja oko zakonotvorstva ove zemlje, i vi ste se bavili domaćimi poslovi, a nekoji od vas, velecienjena gospodo! bavili ste se po nalogu vašeg sabora u prošloj godini javnimi poslovi. Budući da ste se sada na previšnju rieč ovdje sastali, da ste potekli na ono mjesto, gdje se za domovinu i njezino dobro misliti i raditi ima, ja vas, velecienjena gospodo! imam čast pozdraviti velikim veseljem i onom radošću koju čovjek uživa, kad vidi svoje stare prijatelje. (Živio!)

Tečajem ove godine, gospodo! žalibože zadobilo je ovo tjelo veliku štetu gubitkom jednoga muža, koji je bio član našega sabora, muža, koji je znanjem svojim i kriepošću, i patriotizmom mnoge nadkrilio i nikomu popustio; mislim ovdje vriednoga druga našega, zastupnika Maximiliana Pricu. (Slava mu!) On je bio čovjek velika znanja i uma i velike družtvene krieposti, i nije mu falilo ništa nego samo zdravlje, koje ga najposlje izdade. Nadam se gospodo, da ćemo mi ovomu mužu uzdržati prijateljstvo i prijaznu uspomenu u srcu našem. (Slava mu!)

Dogodilo se je tečajem ove godine još i ta promjena u ovom saboru, da je jedan od gospode, koju ste vi poslali u Peštu da radi oko skupnoga zakonarstva položio mandat, a to je preuzvišeni g. Erdedy; on je položio mandat za Peštu, a buduć da se računa u odlično tielo velikašah naših, to je posliedica da neprestaje biti članom ovoga sabora.

Moglo bi se dogoditi, da duža bolest kojega od nas zaprieči, da nebude mogao imati diela u našem djelovanju saborskom, i ako se dogodi taj slučaj, moram žaliti takove ljude, ali tim ujedno želiti, da se zdravi čim prije povrate u naše kolo.

Kao što sabor ovaj, gospodo! tako tečajem ove godine nije ni naše zemlje minula nesreća, jer kako svatko od nas zna, biesni u nekojih predielih naše zemlje bolest, koja razcviljuje obitelji, ostavlja udove i sirote, biesni kod nas bolest, koja davi blago, od čega živi naš poljodielski narod. Nadam se, da je vlada već učinila korake koji se zahtjevaju, da se ovomu zlu koliko moguće, na put stane, a nadam se velecienjena gospodo! od vašega patriotizma ako vlada zaište od vas pomoći, da ćete ju onim patriotizmom podati, kojemu ste odavna navikli.

Velike su brige, ja znam, koje izcrpljuju svaku snagu vlade, ali ništa nemanje mislim, da je i ona mislila na to, da ovaj naš sastanak dobije zakonotvornoga posla. Taj posao sastoji najprije u izradjenju budgeta za ovu godinu, i nadam se i budgeta buduće godine. Mislim da nije potreba dokazivati, kako je to neshodno, da se u zemlji, koja se vlada zakonom, a ne samovoljom, troši javni novac prije nego je dozvoljen po zakonodavnom tielu. (Živio!) Zato se ja, gospodo moja uzdam tvrdo, da će vlada ne samo za ovu, nego

Digitized by Google

i za buduću godinu i još u ovom zasiedanju našem predložiti budget.

Medjuto, gospodo, ostaje na vladi i na patriotizmu vašem i drugih poslovah, koji će Vas zabaviti. Ja vam samo jedno kazati imam, da ste Vi pouzdanjem Vašim izabrali deputaciju, koja je imala ići u Peštu, da se sa Ugarskom dogovori o promieni nagode. Ta deputacija svršila je svoj posao i ovih danah, mislim, podnieti će izvješće razsudu i političkom razboru Vašemu, i nadam se da će te Vi one promjene, koje je Vaša deputacija obnašla za dobro primiti onim višim političkim umom, koji se zahtjeva kod svakoga važnoga posla, da ćete primiti onim razborom, koji se zahtieva od ljudih u poslu takovom, koji je tako rekuć, temelj sve budućnosti naše. —

Gospodo! u ustavnih zemlja i najplodovitija djelatnost sabora neprudi, ako nepristupi dobrohotnost krune, koja privoljenje daje onom, što narod zaključi; s toga dozvolite gospodo, da na kraju mojih riečih kriknem i viknem: Bog poživi premilostivoga kralja i vladara? (Ciela kuća viče tri put: Živio!)

Gospodo! kako sam malo prije napomenuo, ugrabila nam je smrt jednoga kolegu; vlada dopisom svojim od 14. kolovoza, javlja, da je izdala nalog da se na njegovo mjesto drugi zastupnik izabere. Ja mislim, ovaj dopis ima se uzeti na znanje.

Onda, kako sam takodjer prije napomenuo, preuzvišeni g. Stj. Erdödy položio mandat za Peštu. Mislim, da se i ovdje za danas nemože učiniti drugo nego kazati, da će se metnuti na dnevni red i mjesto njega izabrati drugi.

Onda su ovdje stigla tri mandata, i to; mandat g. Hatza usljed novoga izbora u Jastrebarskom; zatim mandat župnika Turala u Grubišnom polju, zatim mandat g. dra. Dežmana u kotaru delničkom. Ova tri mandata ići će na odbor, koji je za to odredjen.

(Prama bilježniku.)

Molim Vas, izvolite čitati zakone koji su prispjeli na sabor.

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita.)

Predsjednik: Buduć je time današnji dnevni red izcrpljen, dižem sjednicu opazkom, da će se sliedeća svojim putem objaviti.

(12 satih 15 minutah.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Broj 1625/Pr.

Predsjedničtvo kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade.

Preuzvišeni gospodine!

Njegovo cesarsko i kraljevsko apostolsko Veličanstvo blagoizvoljeto je previšnjim riešenjem od 30. srpnja t. g. premilostivo dopustiti, da se previšnjim riešenjem od 15. listopada 1872. do druge odredbe odgodjeni hrvatsko-slavonski zemaljski sabor opet sazove na dan 25. kolovoza t. g.

O čem mi je čast Preuzvišenost Vašu znanja radi obaviestiti s primjetbom, da sam izdao shodnu naredbu, da se o tom obavjeste članovi sabora hrvatsko-slavonskoga.

U Zagrebu 4. kolovoza 1873.

Dr. Muhić v. r.

Digitized by Google

Dvadeset i šesta saborska sjednica,

držana dne 29. kolovoza 1873. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. g. Ivana Mažuranića.

Sadržaj: Zapisnik 25. sab. sjednice. — Podnesci. — Izvješće kraljevinskog odbora. — Predlog zast. dra. Makanca, da se predlog njegov glede baruna Levina Raucha na dnevni red stavi. — Izbor bilježnikah, odbora za proračun, kvestora i jednoga člana za gospodarstveni odbor.

(10 satih 15 minutah.)

Predsjednik: Sjednica je otvorena, molim g. bilježnika, da izvoli pročitati zapisnik posljednje sjednice.

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita zapisnik 25. sab. sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Ima li kakove primjetbe proti zapisniku? (Nitko se nejavi.) Buduć da neima nikakve primjetbe, zapisnik je ovjerovljen.

G. Davidović predaje mandat za kotar osječki; ići će na verifikacionalni odbor.

G. dr. Šram predaje mandat svoj za grad Ivanić.

(Verif. odboru.)

Bilj. **Josip Turelli** (priobćuje podneske:)

1. Dopis kr. zem. vlade, kojim dostavlja prev. sankcijom providjeni zak. članak o proračunu za g. 1872. u više primjerah za proglašenje.

2. Dopis kr. zem. vlade, kojim podnaša osnovu zak. čl. o proračunu za g. 1873.

(Odboru za proračun.)

3. Molba zastupstva i žiteljstva grada Belovara za podignuće istog grada na slob. kr. grad.

(Odboru peticionalnomu.)

4. Predstavka obćinstva županije belovarske za iznovičnu razdiobu erarialnih sgradah i bašćah i konačno riešenje o vlastničtvu.

Josip Lehpamer: Vis. sabore! Buduć da je predmet ove predstavke poznat, a za tamošnje obćinstvo toli važan, da bi ono, ako bi se riešenje zatezalo, štetu trpilo, zato usudjujem se moliti vis. sabor, neka izvoli zaključiti, da se ovaj predmet posebnomu odboru ad hoc povjeri, da ga što prije rieši i saboru svoje mnienje podnese.

Mirko Hrvat: Vis. sabore! Ja mislim, da se ovaj i u obće takovi predmeti imadu predati odboru peticionalnomu; da se pako riešavanje nebi zatezalo, stavljam sliedeći predlog: (Čita)

„Odboru peticionalnomu nalaže se, da svakoga tjedna svoje sjednice drži, sve do onda prispjevše molbe u pretres uzme, te vrhu svake sjednice odmah svoje izvješće podnese, koje se imade litografirati, medju članove sabora porazdieliti, pa se isto izvješće imade prve dojduće subote u pretres saborski uzeti.“

Predsjednik: Prima li vis. kuća ovaj predlog u pretres? (Glasovi: Prima.)

Dakle predlog g. Mirka Hrvata glasi ovako: (Čita)

Prima li vis. kuća ovaj predlog?

(Glasovi: Prima.)

Što se tiče ovoga predmeta, što je došao od belovarske županije, i taj spada na taj zaključak, što ga je vis. kuća evo prihvatila, te se ima u prvoj budućoj sjednici, kad peticionalni odbor svoje izvješće podnese, u pretres uzeti.

Bilj. **Josip Turelli**: 5. Zemaljski arhivar predlaže na poziv sabora zak. osnovu o ravnopravnosti izraelićanah.

(Odboru zakonodavnomu.)

6. Županija varaždinska predlaže spise, odnoseće se na predstavku glede odštete žiteljem oštećenim u ratu god. 1848.

Budući da je predstavka ova već odboru peticional-

*

Digitized by Google

nomu predana, mislim, da se i ovi spisi istomu odboru predati imadu.

(Prima se.)

7. Molba svećenstva kotara lipničkoga za reguliranje župnih i kapelanskih dohodakah.

(Odboru peticionalnomu.)

8. Molba municipija i kotara bakarskoga za oprost od popravka ceste od Sušaka do Smrike.

(Odboru peticionalnomu.)

9. Molba municipija i kot. Bakra proti zaključku ob ukinuću municipija Bakra.

10. Pritužba Ljud. Šmidhena i dr. u Samoboru proti nezakonitomu izboru zastupnika za Samobor dne 19. listop. pr. g. obavljenomu.

(Središnjemu verifikacionalnomu odboru.)

11. Predstavka obćinstva županije križevačke, da se odkupi od Luke Niemčića tajna liečenja biesnoće.

(Odboru peticionalnomu.)

12. Molba uzničkih nadzirateljah kr. sudb. stola županije zagrebačke za poboljšanje njihova stanja.

(Odboru peticionalnomu.)

13. Molba municipija i kotara Bakra, da se zak. osnova ob ukinuću municipija Bakra tečajem ovog sab. zasjedanja u pretres uzme.

(Odboru peticionalnomu.)

14. Molba Ivana Sarajlića iz Kutjeva za pospješenje zamoljene kod kr. zem. vlade iztrage proti tamošnjemu upravitelju Kalaniju.

Ova molba nije poduprta po nijednom članu sabora, i ja mislim, da nebi niti spadala na sabor, jer je to predmet, koji spada na zem. vladu; stoga mislim, da bi se uputila zem. vladi.

(Prima se.)

15. Kr. zem. vlada dostavlja sbirku zem. vlad. lista i sbornika.

(Uzima se na znanje.)

16. Molba Augusta Posilovića za podporu, da nastavi nauku arhitekture u Italiji.

(Odboru peticionalnomu.)

17. Dopis kr. zem. vlade, kojim dostavlja proračune zaklade narodnih učionah i štipendialne-Marijo-Terezijanske za g. 1873.

(Odboru za proračun.)

18. Dopis kr. zem. vlade, kojim dostavlja osnovu zak. članka ob uredjenju plaćah za učitelje srednjih učilištah.

(Odboru zakonodavno-nastavnomu.)

19. Predstavka obćinstva županije sriemske,

20. Predstavka obćinstva županije varaždinske, zatim

21. Predstavka obćinstva županije križevačke u pogledu uredjenja stanarine žup. činovnikah, koji uživaju stan u naravi.

(Odboru za proračun.)

22. Dopis kr. zem. vlade, kojim predlaže nacrt zak. osnove ob izvedenju javnih radnjah i gradjevinah.

(Odboru zakonodavnomu.)

23. Predstavka obćinstva županije varaždinske, kojom podupire predstavku grada Bakra glede premještenja hrvatskih domaćih uredah i zavodah iz Rieke u Bakar i Kraljevicu.

(Peticionalnomu odboru.)

24. Ravnateljstvo kr. karlovačke gimnazije predlaže molbu namjestnih učiteljah za stanarinu.

(Odboru za proračun.)

25. Predstavka obćinstva županije varaždinske, da se na ug.-hrv. saboru izhodi predloženje zak. osnove za gradjenje željeznice Čakovac — Varaždin — Zaprešić.

(Odboru željezničkomu.)

26. Izvješće kr. zem. vlade ob izvidjenjih vještačkih glede podignuća solnice blizu Slunja.

(Prima se na znanje.)

27. Predstavka obćinstva županije varaždinske, da se zakonom ustanovi, da se red Isusovacah u kraljevinah ovih nastaniti, niti nepokretnostih posjedovati nemože.

(Odboru zakonodavnomu.)

28. Predstavka obćinstva žup. varažd., da se zaključak njegov o posveti 20.000 f. sveučilištnoj zakladi kr. zem. vladom potvrdi.

(Odboru zakonodavno-nastavnomu.)

29. Predstavka obćinstva županije križevačke, da se biskupija grčko-izt. crkve kotorske nepodčini metropoliji bukovinskoj.

(Odboru zakonodavno-nastavnomu.)

30. Molba poglavarstva i zastupstva grada Varaždina, da se mala realka u Varaždinu spoji sa kr. vel. gimnazijom u vel. realnu gimnaziju.

(Odboru zakonodavno-nastavnomu.)

Predsjednik: Štovana kućo! Zakon u uredjenju sabora u §. govori ovako: (Čita.)

Zato, gospodo! u smislu ovoga zakona nastaje potreba, da se zamjene bilježnici, t. j. da se iznova izaberu. Ja mislim, da ću pogoditi ćutjenje vis. kuće, ako gg. bilježnikom, koji su se dosada toliko trudili, zahvalnost i priznanje izrazimo. (Živili!), i mislim, da izbor drugih bilježnikah držimo na kraju sjednice; za sada neka vis. kuća dopusti, da g. izvjestitelj kraljevinskog odbora izradak podnese vis. kući.

Izvj. **Jovan Živković**: (Sa izvjestiteljske stolice.) Vis. sabore! Proteklo je već godinu danah, kako je visoki sabor iz sredine svoje izaslao kraljevinski odbor u tu svrhu, da sa sličnim odborom sabora ugarskoga stupi u dogovor i preduzme reviziju zak. čl. I. od god. 1868.

Odbor je dogotovio radnju svoju, a uspjeh ove radnje ogleda se u osnovi zakonskoga članka, koju danas odbor kroz mene čast ima na stol visoke kuće postaviti.

Digitized by Google

Istina nije u vrieme već sada meritorno koju progovoriti: to je stvar meritorne razprave, koja predstoji; nego ipak neka mi bude dopušteno, nekoja momenta iztaknuti.

Ono, gospodo moja, što je odbor naš sa odborom ugarskim u toj osnovi utanačio, bi utanačeno suglasno, to jest suglasnim sporazumljenjem obijuh odborah. Ako vis. sabor ovaj čin usvoji, držimo, da je državno-pravna razmirica izmedju Ugarske i Hrvatske završena. Gospodo moja! Ako se obazremo na dosta žalostne posljedice razmirice ove, i na iz nje potekavši razdor u zemlji, onda je doista željeti, da sloga, koja je i do zadnjega trenutka obima kraljevinskima odborima kod svršetka ovoga diela pred očima lebdila, predje na oba zakonodavna tiela, da predje u ovaj sabor i kroz njega u cieli narod, da se time čim prije i sigurnije dokine grozničavno stanje zemlje, vječita borba, koja svaki napredak prieči, a nazadku širom vrata otvara. — Gospodo! Mi vam predajemo radnju našu, prosudite ju temeljito i ozbiljno, i onom političkom uvidjavnosti, koja se kod ovakovih stvarih iz vida pustiti nesmije. Ja vam dakle predajem rad vaših pouzdanikah kraljevinskoga odbora, da vidite, na koliko je odbor svojoj zadaći po svjesti zadosta učinio; mi ćemo gospodo sud vaš saslušati mirno u punoj svjesti, da smo učinili sve, što se je u vladajućih okolnostih učiniti dalo, za doći jedanput do uredjenoga stanja u zemlji i da široko polje radinosti naše nastupimo čim prije.

Zato kraljevinski odbor u riešenju ovoga preduvjeta želi i nada se, da ćemo ovaj predmet kao prvi i prešni na dnevni red staviti. S toga usudjujem se staviti dva predloga: 1) da vis. sabor zaključi, da se ovo izvješće i sva uredovna pisma, to jest, koja su se medju oba odbora obavila, tiskati dadu, a budući je to subsperati odobrenja već učinjeno, da se ta pisma već danas podiele medju članove; a drugo, da vis. sabor zaključi, da se rad ovaj najmanje za tri dana, dakle u iduću sriedu, na dnevni red stavi.

Predsjednik: Prima li vis. kuća predlog, koji glasi ovako: (Čita.)

(Glasovi: Prima se.)

Izričem zaključak, da se predmet ima štampati i doći u sriedu na dnevni red.

Jovan Živković: Drugo imam podnieti troškove kraljevinskoga odbora, da se odboru računskomu na pregledanje predadu.

Predsjednik: Osim bilježnikah i kvestorah kuće imamo izabrati i budgetni odbor; budući da je lanjski odbor bio samo ad hoc, zato treba za budget 1873. novi odbor. Nadalje nastaje potreba, da se jedan član za odbor gospodarstveni mjesto g. Benjamina Kraljevića, koji zdravlja radi nemože služiti u odboru onom, izabere. Ako je volja vis. kuće, možemo k tim izborom odmah pristupiti.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Ja sam još za prvoga zasjedanja glede g. baruna Levina Raucha učinio predlog, koji je tiskan i medju članove porazdieljen. Cielo je zasjedanje prošlo, a predlog nije došao na dnevni red; s toga sam ja slobodan zamoliti, da ovaj predlog dodje na dnevni red; jer ako ćemo se miriti, nikako nemožemo sakrivati dužnosti naše glede baruna Raucha, inače će još doći do toga, da ćete ga iznova moliti, neka opet uzme kandžiju u ruke i po narodu lupa. Stvar je vrlo važna, te sabor mora glede nje na čisto doći. Zato molim, neka se predlog u četvrtak iza revizije nagodbe na dnevni red stavi.

Jovan Živković: Nemože se nikomu, pa ni Dru. Makancu, pravo poreći staviti predloge, ali mislim, da je g. Dr. Makanec dužan štovati zakon i predsjedničtvo, kao što nitko nema prava, zastupniku upadati u rieč, tako nema nitko prava, dok predsjednik govori, njemu prekidati rieč.

Dr. **Milan Makanec**: Ukore dieliti spada na pravo predsjedničtva; g. Živković usurpira si čast i pravo predsjednika. (Nemir.)

Baron **Levin Rauch**: Visoki sabore! Meni je samomu već dosadilo to, da g. Dr. Makanec napada uvjek na moju osobu; zato molim, ako visoki sabor za dobro pronadje, neka se akta petrinjskoga suda pred ugarski sabor i ujedno hrvatski na pretres predadu. Ja sam uvjeren da će se g. Makanec osvjedočiti, da dugovanja nisu takova, kako je g. Makanec informiran i žalibože mnoga druga gospoda.

Predsjednik: Predlog g. Makanca ide na to, da se njegov predlog postavi na dnevni red.

Mirko Hrvat: Visoki sabore! Ja mislim, da se o predlogu g. Makanca tako dugo nemože viećati, dok se predlozi g. predsjednika nevrše. (Prima se,)

Predsjednik: Ja sam bio toga mnienja, da pristupimo odmah k izboru bilježnikah i kvestora i kad to obavimo, da izaberemo financijalni odbor i jednoga člana za gospodarstveni odbor.

Vel. žup. **Svetozar Kušević**: Visoki sabore! Ja mislim, da bi trebalo na temelju ovoga predloga odlučiti, iz koliko osobah da ima financijalni odbor sastojati. Ja se usudjujem predložiti, da bude sastojao iz dvadeset i jednoga člana.

Predsjednik: Prima li se predlog?

(Glasovi: Prima se.)

Dakle financijalni odbor imati će dvadeset i jednoga člana. Ako vis. kuća dozvoli, možemo odmah pristupiti k izboru bilježnikah.

(Glasovi: Sve zajedno.)

Dakle će najbolje biti, da gospoda na jednu cedulju napišu imena za bilježnike, na drugu za kvestora, na treću za budgetni odbor, a na četvrtu za jednoga člana

Digitized by Google

gospodarsvenoga odbora. Molim gg. Vrbančića i Svetozara Kuševića, da primaju cedulje.

(Obavljaju se izbori.)

Predsjednik (iza obavljenih izborah): Molim, štovana kućo, proglasiti će se rezultat glasovanja.

Vel. žup. **Svetozar Kušević**: Visoki sabore! Glasovalo je sedamdeset članovah. Od tih sedamdeset glasovah dobila su sljedeća gg. za bilježnike: Kiš 46, Turelli 48 i Steković 48. Dvadeset i jedan glas dobili su za istu cielj gg. Hervojić, Vučetić i Somogji, Malec.

Predsjednik: Dakle većinu glasovah imadu gg. Kiš, Turelli, Dr. Rogulić i Steković.

Vel. žup. **Svetozar Kušević**: Od 70 glasovah za proračunski odbor dobila su sliedeća gg. svaki 49 glasovah: Mihalović Dragutin, Pust, Živković, Hrvat Mirko, Joanović, Rogulić Jovo, Broz, Mrazović, Muzler, Steković, Kiš Ladislav, Zmaić, Turelli, Makanec, Jakić, Čop, Turković, Kraljević Benjamin, Vrbančić, Ferkić.

Predsjednik: Dakle sliedeća gospoda su u financijalnom odboru:

(Čita imena.)

Vel. žup. **Svetozar Kušević**; Za kvestora dobio je g. dr. Malec 49 glasovah, g. Modić 21.

Predsjednik: Dakle kvestor je g. dr. Malec.

Vel. žup. **Svetozar Kušević**: Za člana gospodarstvenoga odbora dobio je g. dr. Malec 49, a g. Mikšić 21 glas.

Predsjednik: Dakle g. Dr. Malec ima stupiti kao član u gospodarstveni odbor.

Ostali odbori, koje je vis. kuća izabrala prošaste godine, buduć nema nikakve potrebe, jer zakon nepropisuje, da se promjene, ostati će, kako su bili.

Ovom prigodom bi ja, što se tiče članovah visoke kuće, imao još napomenuti to, prvo, da je vladika karlovački g. Lukijan Nikolajević, koji je bio vriedan član vis. kuće, umro, a drugo, da je g. grof Stjepan Erdödy, koji je položio mandat za Peštu, kako sam čuo iz novijih izvješćah, prestao biti članom ovoga sabora s razloga, što u Hrvatskoj neposjeduje nikakvoga negibljivoga dobra.

Tim zaključujem današnju sjednicu, a buduća oglasiti će se opet običnim putem.

(11 satih 50 minutah.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

dvadeset i pete sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije držane dne 25. kolovoza 1873. u Zagrebu, pod predsjedanjem saborskoga predsjednika Ivana Mažuranića.

Bilježnik Gavro Kiš.

Br. 16. sab. pred.

Predsjednik pročita dopis kr. zem. vlade od 4. kolovoza t. g. br. 1625 pr. kojim se priobćuje, da je Njeg. cesarsko i kraljevsko apoštolsko Veličanstvo izvoljelo previšnjim riešenjem od 30. srpnja t. g. premilostivo dopustiti, da se previšnjim riešenjem od 15. listopada 1872. do druge odredbe odgodjeni hrvatsko-slavonski zem. sabor opet sazove na današnji dan.

Usljed toga sastavše se članove sabora pozdravi predsjednik poduljim govorom, te otvori sjednicu nastavljenoga sabora.

Br. 400. Zatim priobći dopis kr. zem. vlade od 14. kolovoza t. g. 11425/2766., kojim se javlja, da je saborskoj blagajni doznačena svota od 20.000 for. te zajedno da je odredjeno, da se na mjesto pokojnoga narodnoga zastupnika valpovačkoga Maxe Price novi izbor obavi. Uzeto na znanje.

Br. 404. Nadalje priobći podnesak Stjepana grofa Erdödya od 23. rujna 1872., kojim isti polaže mandat na zajedničkom ugarskom saboru. — Stavit će se na dnevni red.

Podnešene vjerodajnice novoizabranih narodnih zastupnikah br. 407. Vilima Hatza za kotar jastrebarski 408. Ćirila Turala za kotar grubišnopoljski i br. 409. dr. Ivana Deżmana za kotar Delnički, dostavljaju se verifikacionalnomu odboru.

Zatim proglašeni su previšnjom sankcijom providjeni zakonski članci ovog sabora i to:

br. 379. zakonski članak kojim se ukida kazan bijenjem u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji.

Br. 380. o pravostaji za diobe zadružnih dobarah.

Br. 401. o poljskom redarstvu.

Napokon proglašeni su zakonski članci zajedničkog ugarskog sabora.

Br. 381. O državnom zajmu što se čini u nominalnoj vriednosti 54.000 for. srebra.

O trgovačkom i brodarstvenom ugovoru sklopljenom sa Portugalskom dne 13. siečnja godine 1872.

O javnih teretih i državnih izdatcih što će se u prvom četvrtgodištu godine 1873. imati nositi i pokriti.

O predmetu dozvoljenja kontingenta novakah i doknadnih pričuvnikah koji se godine 1873. ima staviti k ugarskim redovnim četam i k bojnomu mornarstvu.

O pokriću mirnoga stališa konjaničkih pukovnijah, koje se imadu popuniti u području ugarske krune.

O ustanovljenju vojnoga kontingenta, odpadajućega na zemlje ugarske krune uslied razvojačenja jednoga diela vojničke Krajine, naročito uslied razvojačenja područja trijuh banatskih pukovnijah i titeljskoga bataljuna, odnosno o modifikaciji zakonskoga članka III. od god. 1872.

Br. 389. O pokriću troškovah predujma vjeresijske operacije učinjene godine 1870. u svrhu opreme vojske.

O pokriću svote, što no ju kraljevine krune ugarske na troškove zajedničkih poslovah za godinu 1869. naknadno platiti imadu.

O prostom uvozu predmetah, potrebitih za gradnju i opremu brodovah.

O privremenoj zaštiti predmetah, što će izloženi biti na bečkoj svjetskoj izložbi 1873.

U predmetu pomnoženja domobranskih bataljunah.

O pokriću odpadajućeg na kraljevinu ugarsku diela naknadne veresije od 300.000 for., dozvoljene zajedničkomu ministru rata za godinu 1871.

O pokriću svotah, koje su naknadno predložene za preustrojenje i opremljenje zgrade kraljevske ugarske domobranske Ludoviko-Akademije i za uzdržavanje zavoda tečajem godine 1872.

O podignuću kraljevske ugarske domobranske Ludoviko-Akademije.

O ugovoru sklopljenu sa parobrodarskim družtvom „austrijsko-ugarskoga Loyda“ u pogledu obave poštanskoga pomorskoga službovanja.

Br. 390. O gradjenju vojtek-németbogšanske željeznice II. reda.

O gradjenju parovozne željeznice prvoga reda od Gjure preko Šopruna prama Ebenfurtu do zemaljske granice.

O gradjenju parovozne željeznice prvoga reda, vodeće od Šopruna preko Požuna, Lundenburga i vagske doline.

Br. 390. O poštanskom ugovoru, sklopljenu sa Njemačkom dne 7. svibnja 1872.

Br. 392. O produljenju krieposti zakonskoga članka XXXI. godine 1872. do 30. dana mjeseca travnja 1873. slovećih o javnih teretih i državnih izdatcih, što će se u prvom čətvrtu godine 1873. imati nositi i pokriti.

O namještenju izsluženih podčastnikah.

O povišenju troškovah za uzdržavanje previšnjega dvora Njegova cesarskoga i kraljevskoga apoštolskoga Veličanstva.

U predmetu dodatne pogodbe od 13. prosinca 1872. sklopljene u svrhu dopunjenja državnoga ugovora utanačena dne 16. srpnja 1873. s Belgijom o zamjenitom izručivanju običnih zločinacah i na istom ugovoru osnivajuće se pogodbe od 18. ožujka 1857.

O produljenju krieposti i o preinaci nekojih naredabah zakonskoga članka XXII. od god. 1868. slovećega o kućarini.

O produljenju krieposti i o preinaci nekojih naredabah zak. čl. XXVI. od godine 1868. slovećega o dohodarini.

Digitized by Google

O produljenju krieposti i o preinaci nekojih naredabah zak. čl. XXIV. i XXXIV. od godine 1868. slovećih ob osobnoj tečevinarini, i propisah u porabi stojećih glede toga poreza.

O produljenju krieposti propisah postojećih glede biljegah i pristojbah, a tako taksah, i zakonskoga članka XXII. god. 1868. i o preinaci nekojih ustanovah onih propisa br. 393. O dokinuću jamstva za dohodak prvoga dunavskoga-parobrodarskoga družtva i o ustanovljenju roka za nazadni odkup pečuhsko-mohačke željeznice.

O javnih porezih, što će ih 1 dunavsko parobrodarsko družtvo plaćati.

O izboru jednoga čuvara zemaljske svete krune.

O kupovanju dobra Zalašd.

O produljenju krieposti zakonskih članakah slovećih o zemljarini, o porezu na slador, o potrošarini od vina i mesa i o dohodcih od duhana.

O poštanskom ugovoru, dne 25. svibnja 1871. s knezom crnogorskim sklopljenom.

O državnom proračunu godine 1873.

Br. 394. O pokriću potrebštine konjah stalne vojske domobranstva u slučaju spreme.

Br. 395. O uzakonjenju sa družtvom potisanske željeznice dne 16. siečnja godine 1865. sklopljenoga ugovora kao i naknadnih ustanovah i preinakah, sadržanih u odnosnoj potvrdbenoj naredbi.

O preinačenju dozvolne izprave u pogledu izgradjenja franjinoga kanala, uzakonjene zakonarskim čl. XXXIV. od godine 1870.

Nakon toga digne predsjednik sjednicu time, da će se buduća sjednica običnim načinom oglasiti.

Mažuranić v. r. Gavro Kiš v. r.

Digitized by Google

Dvadeset i sedma saborska sjednica

držana dne 3. rujna 1873. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. gosp. Ivana Mažuranića.

Sadržaj: Zapisnik dvadeset i šeste saborske sjednice. — Podnesci i prijave predsjednikove. — Izvješće i operat u kraljevinskog odbora o reviziji zak. čl. I. od god. 1868. — Protupredlog zast. dra. Makanca proti operatu kraljevinskog odbora o reviziji zak. čl. I. god. 1868. — Generalna debata ob operatu kraljevinskog odbora.

(10 satih 15 minutah.)

Predsjednik: Sjednica je otvorena. Molim g. bilježnika, da izvoli pročitati zapisnik posljednje sjednice.

Bilj. **Josip Turelli**: (Čita zapisnik 26. sjednice: prilog 1.)

Predsjednik: Ima li kakove primjetbe proti zapisniku. (Nitko se nejavi.)

Budući da neima nikakove primjetbe, zapisnik je ovjerovljen.

G. bilježnik neka izvoli čitati podneske.

Bilj. Dr. **Aleksander Rogulić**: (Priobćuje podneske, vidi zapisnik 27. sjednice prilog 1. 28. sjednice.)

Predsjednik: G. Francisci podnaša mandat svoj za trgovište Samobor; ide verifikacionalnomu odboru.

G. Thaller Filip, zastupnik požežki, izpričava se bolešću, da sada na sabor doći nemože, a da će, kako se oporavi, prispjeti.

(Uzima se na znanje.)

G. zast. baron Prandau moli dopust do 6. listopada t. g. (Dozvoljava se.)

G. zast. Inkey moli dopust do 6. o. m.

(Dozvoljava se.)

Vis. kuća postavila je na dnevni red za danas operat regnikolarne deputacije. G. izvjestitelj Živković neka ima dobrotu taj predlog čitati.

Izvj. **Jovan Živković**: (Čita izvješće kraljevinskog odbora; prilog 2.)

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita zakonsku osnovu o reviziji zak. čl. I. g. 1868.; vidi prilog 2.)

Predsjednik: Štovana kućo! Suproti ovomu predlogu, koji je učinjen od strane kraljevinskog odbora, podneo je g. zast. Dr. Makanec sa svojimi drugovi, i to gg. Sviličić, barun Rukavina, Odjić, Dr. Rački, Ferkić, Turelli, Dr. Rogulić, Antolek-Orišek, Dr. Posilović i Dr. Dežman sliedeći predlog: (Čita) „Zakonska osnova o preinaci, dotično nadopunitbi nekojih paragrafah zak. čl. I. g. 1868., koju kraljevinski odbor ovomu saboru predloži podneskom svojim od 25. kolovoza 1873., neprima se s razloga, što se spomenutom zak. osnovom nezadovoljuje niti pravu niti potrebi kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije“.

Ima riеč g. izvjestitelj.

Izvj. **Jovan Živković**: Visoki sabore! Mislio sam da će ovaj predlog, što smo ga ovaj čas čuli (g. Makanca), biti formalne naravi, tako, da će se odmah nanj odgovoriti moći; nu budući da je tako stavljen, da se u njem ništa nekaže, na što bi odgovoriti potrebito bilo, s toga će ono, što kraljevinski odbor predlaže, biti zadatak meritornoga moga razmatranja, i tu će se viditi, da li odgovara „pravu i potrebam“ zemlje naše. Zato, mimoišav ovaj tako zvani protupredlog, prelazim na stvar.

Polag svih dobrih svojstvah, što no se nedadu odreći nagodbi od god. 1868., naročito: da je njom učinjen kraj neizvjestnosti položaja zemlje naše, u kojoj se je nalazila od god. 1848. ovamo; da je tim temeljnim zakonom naše javno pravo regulirano; da smo tim temeljem u državnopravni savez stupili sa kraljevinom Ugarskom, da nam, makar i samo načelno, zajamčuje državnu autonomiju, — polag svih tih dobrih svojstvah, rekoh, koja se nagodbi od g. 1868. odreći nemogu, sadrži taj zakon takovih i to bitnih manah, koje su stranom odmah u početku poznate bile, a stranom tekar izkustvom

Digitized by Google

vremena se pokazale, mane, koje, ako bi i nadalje u zakonu ostale, bi sve, što nam ovaj zakon zajamčuje, činile iluzornim. Te su mane dvostruke: prvo nepravilno, nepraktično i nepravično riešenje financijalnoga pitanja, a drugo u političkom obziru, odnošaj vlade prama hrv. ministru. Da je financijalno pitanje zakonskim člankom I. od g. 1868. nepravilno, nepraktično i nepravično riešeno, dokazuje to, da vršenje glavnog autonomnog prava, budgeta naime, ostaje bezuspješnim, buduć smo ograničeni na stalnu svotu, ter nemožemo potrebe naše iztaknuti, niti za njihovo pokriće skrbiti, kako to korist zemlje zahtieva. Da je nepravično riešeno vidi se odtuda, dočim tereti zemlje sve to više rastu, dočim prihodi zemlje na više idu, a mi uvjek ostajemo kod one svote, koja nam je odmjerena, da i nespominjem još i onu okolnost, koja je već toliko ventilirana, t. j. da neodgovara dostojanstvu zemlje o „penziji“ živjeti.

Ovo je bitna mana, koja je odmah iz početka poznata bila: a druga mana, koja se je tečajem vremena pokazala, jest ta, da je načelo postavljeno u §. 44., po kojem je težište vlade iz Zagreba u Peštu preneseno. Iz ove sasvim neopredieljene „sveze“, koju je po §. 44. nagode hrv. ministar medju krunom i domaćom vladom sačinjavao, izlegao se je u praksi takav položaj toga hrv. ministra, da se je on proti smislu i duhu nagode u sve autonomne poslove i meritorne predloge bana uplesti, i ako je htjeo, sve osujetiti mogao, što je ban činio, a nije bio nigdje odgovoran — u Pešti ne, jer tamo one stvari na prosudjivanje niti nespadaju, a ovdje ne, jer našemu saboru nije odgovoran; tako je odgovornost bana postala sasvim iluzornom. Ovu manu pokazalo je izkustvo ovih trijuh godinah kao takovu, da se nadalje uzdržati nemože, ako u §. 47. nagode izraženo načelo „podpune samouprave ostvariti želimo. S toga se je u javnom mnienju, u narodu pokazala potreba i podigli glasovi za revizijom nagodbe. Visoki je sabor dao toj želji izraza u svojoj adresi, a kako znamo i Njeg. se je Veličanstvo toj želji odazvati blagoizvoljelo. Tako je došlo do izaslanja odbora, koji je imao preduzeti reviziju nagodbe u Pešti, sa sličnim odborom sabora ugarskoga. U prepostavi, da ste predležeće razpravne spise proučili; poznato vam je, gospodo! kakove je predloge stavio kraljevinski odbor u predmetu revizije nagodbe, i kakova je stadija prešao naš prvašnji predlog, dok se došlo do onoga rezultata, o kojem nam je danas viećati. S toga potrudit ću se, da razjasnim rezultat ovaj, ali naravno smatram si za dužnost ujedno kod svake stavke baciti pogled na predlog prvašnji, da znate genezis, kako se je do ovoga rezultata došlo, koji vam se ovdje na prihvat predlaže; jer ta stvar nije samo naša, nego treba da je i vama i cielomu narodu poznata i jasna.

Odbor imao je pred očima dvoje: razširenje autonomije i obezbiedjenje ili osiguranje njezino. Razširenje autonomije tražio je u pogledu financijalnom, a osiguranje u pogledu političkom. Svi dobro znamo, da po ključu u staroj nagodbi ustanovljenom, mi do onoga zahtjeva, koji je postavljen u našem operatu, naime do samostalnosti financijah nikako doći nebi mogli; jer po tome ključu nebismo nikada u stanju bili, našim dužnostim naprama državi odgovoriti. Što smo dakle imali raditi? Prije svega izpitati valjanost i izpravnost toga ključa. S toga je naš odbor u tu svrhu iz svoje sredine izaslao pododbor, da ovo pitanje razpravi. Taj pododbor razgledav ona pisma, koja su se izmjenjivala u ovoj stvari izmedju kraljevinskoga odbora ugarskoga i kralj. odbora ostalih zemalja Nj. Veličanstva, uvidili smo, da je to njegovo dogovaranje u pogledu prinosbenoga razmjerja ovako teklo: Ugarski odbor vidivši, kakav prihod je vukla Austrija iz zemlje, stavio se je sasvim osnovano na temelj pravoga, faktičkoga t. j. čistoga prihoda, te je kazao, da je to jedini temelj, po kojem se ima ključ ustanoviti; po tom je pronašao ključ 25 : 74. Austrijski odbor s druge strane kazao je, da taj temelj absolutno primit nemože, nego je predložio, da budu izravni porezi temeljem za ustanovljenje ključa a uzgredno je kazao: kad bi i taj temelj „čistoga prihoda“ bio izpravan, nebi Vi plaćali 25 nego 28%. Na to su Ugri odgovorili, da oni sa svoje strane nipošto primiti nemogu temelj izravnih porezah, te su naglasili svoje prvašnje mnienje, to jest „die sogenannten wirklichen Leistungen“, ali su i uzgredno kazali, da to nije jedini temelj, na kojem se može prinosbeni ključ ustanoviti; samo da nemogu biti nikako temelj izravni porezi. Na to je sa austrijske strane stavljen predlog, da se prihvate za temelj ukupni izravni i neizravni porezi, a po tom je pronadjen ključ 31 i 69%. Ali tu su dogovaranja prestala i na jedanput se umieša u tu razpravu zajedničko ministarstvo, koje obim kralj. odborom prinosbeno razmjerje od 30 70 putem „kompromissa“ na prihvat predloži. Mi imajući te zapisnike u ruci, naravno da smo sa punim pravom mogli držati toga, da je ugarska, držeć se svoga mnenja na temelju istinitih prihodah, primila ključ prinosbeni; ter pošto je prama nam uporabljen ključ brutto-prihoda, rekosmo, da je taj ključ „kriv“ i tražismo da se „izpravi“ t. j. da se takodjer na čisti prihod svede, po kome mi nebi imali plaćati 6^{44} nego samo 3^{40} odnosno 2^{87}. U misli dakle, da je Ugarska svoj ključ naprama Austriji na drugom temelju osnovala, koji je po nas daleko povoljniji nego brutto-prihoda, zahtjevasmo izjednačenje toga ključa, za da nam tako i materijalno moguće bude, financijalnu samostalnost uzdržati, jer dokaz ove mogućnosti, t. j. da možemo državnim teretom odgovoriti i sebe uzdržavati, svakako je glavni uslov našega potraživanja.

Medjutim gospodo dogodilo se nešto, čega mi nismo znali, jer se iz svih razpravnih spisah nije uviditi moglo i što nam je pokazalo, da naša tvrdja o „dvostrukom“ ključu nestoji, nego da je naš postojeći ključ sa ugarsko-austrijskim identičan.

Digitized by Google

Kad je ustrijski odbor predložio, da bude temeljem brutto prihod svih zemaljah, onda je ugarski odbor izaslao pododbor u tu svrhu, da ovaj ključ izpita; to je pododbor ovaj učinio, te je rezultat toga pokazao, da je proporcija kao 29. prama 71 pronadjena; i onda je ugarski kralj. odbor kazao u svom izvješću saboru podnešenom, da on s toga predlaže neka se primi percentuacija od 39 prama 70, buduć da najbliže stoji ključu brutto-prihoda 29 : 71; dakle da im je za prihvat kompromisa brutto prihod povodom i temeljem služio. S toga smo mi uvidili, da naša tvrdnja, crpljena iz onih podatakah nije podpuna, jer nismo znali rezultat njihovoga pododbora. Kako to stoji, onda naravno odpada naša konkluzija, da je ključ „neizpravan". On je nepravedan i nepravičan, kako je dokazano, jer je rezultat glede nas i Ugrah daleko različit, ali nemože se reći, da je neizpravan t. j. „kriv". Moglo bi se dakle govoriti o preinaci ključa, ali ne o „izpravku". Nu ovaj ključ je na deset godinah pravovaljano ustanovljen. Ono, što je Ugarska sa Austrijom ugovorila, valjalo je za sve zemlje krune ugarske. Da se je onda prigovorilo, da mi taj ključ primiti nemožemo, možda bi se glede nas drugo razmjerje moglo bilo utanačiti ili da se je onda, kad se je nagodba od g. 1868. utanačila iztaklo, da je taj ključ nepravedan i onda bi se mogao drugi ključ upotriebiti; ali danas, gdje je ovaj ključ za deset godinah pravovaljano ustanovljen, o njegovoj „preinaci" nemože biti govora prije nego li izteče ono vrieme od 10 godina, za koje je ustanovljen a to je god. 1877.

Pitali smo usljed toga sami sebe, da li možemo s razborom i nadalje vojevati za samostalne financije. Istina, nam je od strane Ugarske odgovoreno, da odruženje financijah ide predaleko, da se tim glavno načelo postojeće nagodbe ruši, i da oni na to privoliti nemogu. Kad smo vidili, da je naš preduvjet pao, našli smo za nuzhodno s pravnoga gledišta dalje razpravu o tome pitanju voditi, i to je razlog, da smo od onoga zahtjeva „samostalnosti financijah" odustali i tražiti drugi način, a taj je percentuacijah. Što se percentuacije tiče, čuo sam prigovarati, da je to gore nego prijašnji način. Ovo gospodo moja, nestoji. Uzmite od g. 1869. ovamo do 1873. kako stojimo s našim prihodom. G. 1869. istina, imali bi mamanje 287.000 for.; 1870. više 121.000 for., god. 1871 više 33.000 for., god. 1872. 330.000 for. a godine 1873. 380.000 for. više. Naravno pita se, kako se ti percenti 44: 55 imadu računati; da li od utjeranoga poreza i na koji način; da li je to osigurano, da li može biti u kojoj godini, kao što u ovoj, gdje je nerodica i oskudica nebudemo ništa utjerali? Zakon zajamčuje nam od svih prihodah 45%, koje prije svega odračunati treba. Ovo je za nas jasno, da nam od svega, što u ime poreza izravnoga i neizravnoga i inih prihodah unići ima, pripada 45%. Ako mislite, da bi trebalo ove postotke od preliminara uzeti, to bi bilo dobro toliko, što bi odmah vidili, kako stojimo sa budgetom i po tom se mogli vladati. Ali nije dobro u toliko, što onaj koji pravi budget u Pešti, može taj preliminar sad manjim sad većim ustanoviti, buduć se za izravne poreze znade, kako stoje ali ne i za indirektne. A kad bi se reklo, da se ima držati kod toga računanja, razmjerje od prošle godine, i to nije praktično; jer ako je godina dobra, imali bi više, a ako zla manje. S toga ja držim, da je za nas dosta jasno, da nas ide od svih prihodah prije svega 45%, negledeć, kako će Ugarska do svojih 55% doći; to stoji do vlade, kako će se ona sa ugarskom vladom sporazumjeti. Ja mislim, da će naša vlada najbolje postupati, ako bude imala pred očima, naš proračun, koji je votiran u saboru i po tom ište pokriće od ugarske vlade uz obračun u svoje vrieme.

A to je u toliko pravilno, da ćemo u svoje vrieme viditi, je li je manjak ili ne. Ako bude manjak, ugarska vlada će se imati uputiti na one neutjerane reštancije iz naših 45%, jer je financijalna uprava u njezinih rukuh, to je stvar njena, da se namiri iz restancijah koje su nam neutjerane ostale. Da se tako postupati ima, jamči mi dvoje; prvo, što je ugarski kraljevinski odbor u svom obrazloženju kazao, da već ove godine imamo dobiti 382.000 for. više, a drugo, što upravna mašina zapeti nesmije. Pošto mi nemamo prava zajma praviti, jer nemamo financijah u rukuh, a to je državni postulat, da uprava zapeti nesmije, dakle mora biti ovo računanje nezavisno od toga, je li će se cieli porez utjerati ili ne. S toga držim, da mi je pošlo za rukom suzbiti ono mnienje, da je ova percentuacija gora, nego paušal. U koliko smo vam dakle, gospodo, pravo budgeta izbavili, u koliko smo pružili zemlji mogućnost, da može širiti potrebe svoje, mislim, da u ovom leži razširenje autonomije naše.

Drugo glavno načelo našega prvašnjega operata koje je, takodjer koliko moguće prenešeno u ovaj sadašnji elaborat, jest u političkom obziru t. j. što se vlade tiče. Znam, da ćete prije svega pitati, zašto smo propustili konsignaturu ugarskoga ministra-predsjednika kod imenovanja bana, zašto nije ostalo po prvašnjem elaboratu, da se ban imenuje, bez te kontrasignature. Mi smo glede toga ovako umovali: državna zajednica ogleda se u onom što je nam i Ugrom zajedničko, a sve što je izpod toga, ima biti izključivo naše. Na temelju toga smo zahtievali, da bude imenovanje bana kao glave autonomne naše vlade, koja sa zajedničkom vladom u tom obziru nikakve sveze neima bez upliva zajedničke vlade, dakle bez kontrasignature. Na tom nam je odgovorio kraljevinski odbor ugarski u kratko, što ste izvoliti čitati; da se to neslaže s državnim zajedničtvom, da u jednoj državi vrhovna glava zemlje nemože biti imenovana bez upliva one vlade, koja je zajednička.

Gospodo moja! Mi smo vidili, da nastojati nadalje, da ovo izbavimo, je ne samo nemoguće, nego da bi se

Digitized by Google

sbilja bili razbili o tom naši dogovori. Mi smo onda ne kao advokati i juriste, nego kao politici postupali, i pitali, da li je time i sbilja tako ilozorna autonomija naša u istini ili je taj zahtjev naš više teoretične nego li praktične važnosti? Gospodo moja! Dok je država ugarske, dotle misliti i tvrditi, da može biti ovdje vrhovna vlada bez upliva njezina, to je badava, to nemože biti. Bilo kontrasignature ili ne, Ugarska će imati upliva kod postavljanja bana svakako, makar samo tajnoga, a ovako joj sam zakon daje, te u koliko ona vrši taj upliv proti zakonu, bar se može na odgovor potegnuti. Stoga nevideći mi praktične svrhe i daljoj razmirici u tome pravcu, pak jer bismo ju morali izvojevati za onu cjenu, da se razbije ciela stvar, mi smo privolili, da se kontrasignatura uzdrži; akoprem, gospodo moja, nismo samo mi tu popustili, nego je već i u javnom mnjenju, još prije nego smo u Peštu otišli, u tom pitanju popušteno bilo.

Što se toga tiče, da li je sbilja postignuto, da odsad neće biti autonomija naša iluzorna, mislim da je: jer je položaj hrvatskoga ministra, kojim je dosada bilo preneśeno težište vlade iz Zagreba u Peštu, zakonom jasno normiran, i njegov djelokrug sasvim točno opredieljen. Postignute je to, da se hrvatski ministar u autonomne naše stvari ništa mješati nema, da ima sve predstavke banove Nj. Veličanstvu podnieti bez promjene i neodvlačno; on je član središtne vlade i tamo odgovoran, zato mu barem morate toliki obseg djelokruga dati, da, ako vidi u predstavki bana takova šta, gdje smo mi prekoračili granice naše autonomije i zagazili u ono, što nespada na našu autonomiju, da kaže: vi ste prešli preko mjere; jer netko biti mora, koji će kruni u takovom slučaju kazati da smo preko zajedničkoga zakona prešli. No i tu nemože na svoju ruku ništa činiti, jer je rečeno u osnovi, da ako ima sumnje, pa se ima najprije sa banom sporazumjeti i kazati: ja imam te i te primjetbe, bile te primjetbe njegove ili ugarske vlade. Ako se s banom nemože složiti, konsequencija je ta, da on svakako podnjeti mora Nj. Veličanstvu svaku osnovu, bila po njegovu mnjenju i protuzakonita, ali mu je samo dopušteno, da i svoje mnjenje i to seperatno podnieti može. Ovim načinom mislim, da je sasvim jasno obezbiedjen naš autonomni djelokrug, a osim toga, da organ, koji to kontrolira, nije ugarski, nego naš.

Ovo su, gospodo moja, bila dva glavna načela našega prvoga i takodjer ovoga drugoga predloga, koji se razlikuje od onoga samo u onih točkah, koje se tiču financijalnoga pitanja, a u političkom obziru glede kontrasignature, u kojoj smo popustili, jerbo je nismo našli od toliko praktične važnosti, da bi za nju sve na kocku stavili.

Još je jedna mana u prijašnjoj nagodbi ta, da nam nije dosada niti zakonom zajamčeno naše saborovanje. Dočim je u nagodbi od g. 1868. za Ugarsku zajamčeno, da naši poslanici na ugarskom saboru žive i preko smrti svoga sabora, ako je razpušten, tomu mi u zakonu nemamo jamstva, jer ako se naš zakon: da se sabor nakon tri mjeseca iza razpusta ima opet sastati, nevrši, nismo se nikomu potužiti mogli. Ja mislim, da je dosta korektno za doskočiti ovoj mani i ovomu zlu dosadanjemu da je i ugarski sabor preneo u svoj temeljni zakon ono naše razpoloženje, da se naime naš sabor, kad bude razpušten, ima opet za tri mjeseca na novo sastati. Ako to nebude, to imamo 34 zastupnika, tamo, koji će interpelirati ministra predsjednika i vladu, a ugarski sabor, koji kod svake stvari toliko jaši na zakonu, neće glas zastupnika hrvatskih mukom mimoići moći. Stoga držim, da je na taj način doskočeno i ovoj mani, jer je zajamčeno saboru, kad bude razpušten, da će se sbilja za tri mjeseca opet sazvati imati.

Ovo su najglavnije crte ovoga predloga i ja mislim, pošto je njim postojeći nagodbeni zakon na bolje preinačen, da nema patriotičnoga razloga, takov neprimiti, ter da nas na to nuka bolje uvidjenje a ne tako zvana „politička nužda". Gospodo! Ovakovi se traktati nemogu sklapati svaki dan, dosta je, da popravimo što obstoji; ostavite nješto i potomstvu, koje će odavle najviše koristi crpiti; neka ovaj zakon uhvati korjena u narodu! Mi vidimo, da je u narodu zavladala apatija; ako hoćemo, da ova prestane, latimo se posla na širokom polju našega zakonodavstva, ako hoćemo, da dodjemo do čega, i zato punom i čistom svjesti ovo primiti možemo. (Živio!)

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! G. izvjestitelj Živković izvolio je kazati, da se o našem predlogu neda ništa reći, te da preko njega prelazi na stvar. Ja mu to vjerujem istina je svagda kratka, kao što naš predlog, nu moral oportuniteta zahtieva, da se zataji istina i uguši unutarnje uvjerenje većine našega naroda. Ja neću kazati, da se o predlogu kralj. odbora neda ništa reći, nego dapače neizmjerno mnogo — zla. Kad bi se samo o tom radilo, da ili približi Rauchova nagodba, ili primi predložena revizija, bio bi naš položaj lahak i naš odgovor kratak, jer mi bismo tada rekli, donekle izpravila se Rauchova nagodba predloženom revizijom, primimo ju dakle!

Nu u koliko se o tom radi, da se prihvatom ove revizije smatra dovršenom državopravna razmirica izmedju nas i kraljevine Ugarske, u koliko se ista predstavlja kao neki „noli me tangere" i „non plus ultra" narodnih željah, u koliko se ista našemu narodu nudja, kao uzdarje za žrtvovanje njegova starodavnoga prava, njegova ponosa i njegovih opravdanih željah, u toliko mi nalaže patriotička dužnost, da danas svoj glas podignem za istinu, za pravo i ugled moje trorazciepljene domovine. Znajte gospodo! da će narod točno bilježiti glasove vaše, te da će svakoga pojedinca pozvati na odgovor, jer glasovanje znači sukrivnju. (Nemir). Sve, što ću reći, budite uvjereni, proizlazi jedino iz čista vriela oduševljene ljubavi prama domovini, jer želim biti jedino zatočnikom istine i prava svoga naroda

Digitized by Google

(Živio!); svaka činjenica, koju ću spomenuti, osniva se na čistoj božjoj istini, a i u razpravi samoj nastojati ću, kaniti se svega, što bi mi čuvstvo razdražiti, te me prinukati moglo, da prelazim granice objektivnosti, daleko bo mi je svaka osobna mržnja.

Kad nam se predlaže na prihvat predložen članak o reviziji nagodbe, namiću mi se sliedeća 4. pitanja:

1. Što znači revizija nagodbe u obće, 2. čijim uplivom i kojim načinom je postala ova revizija; jer kad se vidi, tko je i kako uplivao na taj operat, moći će se ocieniti vriednost njegova, te ovo pitanje stoji u savezu sa ovim 3. da li se predloženom zak. osnovom zadovoljuje potrebam i željam našega naroda; napokon 4. koje posljedice nastaju, ako se prihvati, koje li, ako se zabaci operat kraljevinskoga odbora.

Što znači revizija? Revizija nagodbe znači u načelu priznanje Rauchove nagodbe, kao što g. izvjestitelj Živković želi; znači, da nam je dužnost nastojati, kako da Rauchova nagodba pronikne duh naroda, da se raznosi po širokoj domovini kao nešto, u što niti potomstvo dirati nesmije, kako to g. izvjestitelj Živković naglasuje: znači, da duh naroda zadriema, te da se isti zadovoljuje tom nagodbom kao državopravnim temeljem, jednom rieči, prihvat revizije nagodbe znači, nastavljenje rauchianizma, znači odreći se prošlosti, znači u grobu desavuirati bana Jelačića i junačku borbu g. 1848. našega naroda za svoje oslobodjenje, znači prekinuti nit, koja nas sa postankom naše domovine, sa najslavnijimi momenti njezine povjesti, sa najvrlijimi uzleti našega naroda veže, znači pristati uz okrnjenje naše cjelokupnosti, jer kraljevinski odbor o Rieci ni rieči nespominje, znači nastaviti rauchianizam i o tom, što se bez krajine i bez Dalmacije odlučuje o sudbini ukupne domovine. Negledeć dakle ni na pravo, ni na želje našega naroda izumila se ta revizija, koja se našemu narodu u ime nekakvoga oportuniteta nasiluje, a oportunitet znači, kao što već spomenuh, zatajenje istine.

Buduć sve to znači revizija nagodbe, to nebi zaista nijedan član ovoga sabora, a najmanje oni, koji su dosada borili se pod stiegom narodne stranke za pravo i ugled svoga naroda, glasovati smjeli tim manje, što će tim oslabiti nas, koji ostajemo pod starim stiegom, te što će naš narod izvrći ruglu ostaloga svieta, koji je našu borbu za slobodu pomnjivo i simpatično pratio, a protivnici će nam porugljivo reći „narod taj napuhnuo se kao žaba u priči, a kad ga nešto pritisnusmo, sve je palo na zemlju.“ (Burni plesak i živio! na galerijah.)

Predsjednik: Gospodo! Ja ću galerije izprazniti, ako se nebudete držali zakona; nikakva se dopadnost izrazivati nesmije.

Dr. **Milan Makanec**: (Nastavlja.) Drugo je pitanje čijim je uplivom i kojim je načinom revizija nastala. Uvažujuć sve faktore, koji su na reviziju upliv imati mogli, dolazim u prvom redu na Rauchovce. Ovi su frakcija, koja je moralno, politički i socijalno od naroda posve razdružena, te koja se broji izključivo po broju članovah njezinih u saboru. Znate dobro svi, a i Rauchovci će priznati sami, da o kakovoj reviziji nagodbe niti iz daleka čuti htjeli nisu, dok se nije magjarski ministar za istu izjavio, jer su i oni nagodbu svoju proglasili kao nekakvi „noli me tangere“ i kao „non plus ultra“. Djelovanje Raucha i njegovih drugovah od g. 1868. proizvelo je, da su bili posve nemogući u našem narodu, te kao što su nemogući bili izvornu nagodbu narodu nasiliti, tako bi još manje u stanju bili istu u formi kakve revizije narodu omiliti.

Prelazim na aristokraciju, u koliko se ista smatra kao faktor, s kojim se računati ima ili de facto računa. Ta aristokracija nemože naš narod u odlukah njegovih niti najmanje smetati, jer narod aristokraciju nesmatra za faktora, mi bo smo tako nesretni ili možda sretni, da naša aristokracija imade tako malo snage kretati voljom naroda, tako malo zaslugah, znanostih, patriotičke odvažnosti i materijalne sile, da naš narod kod svojih odlukah preko aristokracije na prosto prelaziti može na dnevni red; jer sve, što kreće voljom naroda, sve, što naš narod uzsposobljuje, brojiti se medju civilizirane puke, proizlazi u našoj domovini većom stranom od sinovah iz seljačkih i gradjanskih kućah, a to je daleko od aristokratičkih dvorovah, u kojih jošte odjekuje zveket gvoždja, s kojim su, kad su s narodom gospodarili, isti mučili. Ja izuzimljem članove, koji nespadaju u ovu karakteristiku, a čim je manje takovih, tim veće zaslužuju poštovanje, nu i ovi riedki nevriede ništa kao članovi toga stališa, već po individualnoj vrlini, jer im je sudbina naroda na srcu kao i onim, koji se neponose plavom krvlju. Ona gospoda, koja zadaću aristokracije traže u nekom umišljenom gentlemenstvu, preziru nastojanje naroda za svoj duševni razvitak, ali tužan je gentleman, koji se plaćati dade za proste policajne službe, kao i onaj, koji iz magjarskoga žepa prima dnevnice, da ovdje nadglasati može glas zastupnika naroda. A zar je gentleman, koji od zastupnika naroda zahtieva neku don-quixotsku zadovoljštinu, prem iz nesumnjivih antecedencijah znade, da će taj zastupnik takovu don-quixotijadu odbiti toli obzirom na njegovu osobu, koli obzirom na stvar samu. Takova aristokracija, koja se tim ponosi, da nebroji u akademiji znanostih nijednoga člana, koja duševni napor naroda stavlja pred ostalim svietom na ruglo, govoreć porugljivo: „ajte vi pisati knjige“, kao da je to nešto nizka, jer naša gentlemanska aristokracija glas znanosti nerazumije, — takova aristokracija nije sigurno nikakov faktor u životu naroda, te niti aristokrati, koji su i onako većinom rauchovci, u formi revizije nagodbe niti ovu, niti odnošaj naš naprama Ugarskoj učvrstiti mogli nisu.

Ostatci opozicije Rauchovoga sabora, odnosno vrlo poštovani članovi njezini u ovom saboru slave danas,

Digitized by Google

priznajem, veliko slavje, jer su već izvorno izumili geslo revizije, radi čega ih je narodna stranka proglasila izdajicami domovine; oni mogu slavodobitno viknuti: eto ogromna broja narodne stranke, koja nas je proganjala na našem prezrenom stanovištu, i logično je, što je nas (Živkovića) zapala čast, da vam ovdje predložimo na prihvat reviziju nagodbe, koja u istinu neznači drugo, nu nagodbu od god. 1868. Ova stranka osvjedočena o pogubnosti nastojanja Rauchove većine oddružila se je za vremena od iste dobrovoljno; ova gospoda ostala su ipak isolirana, jer je sav narod prigrlio narodnu stranku, koja je tvrdila: nije nas briga ni Rauch, ni ugarsko ministarstvo, mi ćemo izvojevati svoju samostalnost.

Danas se ponavlja scenerija Rauchovoga sabora, mnoge su osobe ostale iste, samo se uloge promjeniše.

S toga danas g. Živković i mnogi poštovani članovi ovoga sabora punim pravom mogu reći, da slavje slave. Budući su i ona gospoda ograničena bila na malen broj pristašah, to ni oni kao ni rauchovci nisu kadri bili Rauchovu nagodbu u formi revizije u narod presaditi, a dočim su se ova gospoda svaki individualno borila za svoj program, sakupio se sav ostali narod pod stieg narodne stranke t. j. pod stieg samostalnosti i neodvisnosti domovine.

Tko je dakle proizveo reviziju nagodbe i tko je istu omogućio? Ostaje samo narodna stranka. Neću da spominjem pogrieške vodjah narodne stranke u davnoj davnini, već ću samo razložiti, kako su počam od god. 1861. počinili pogriešku za pogrieškom, koju danas završuju ogromnom pogrieškom, t. j. da nam predlažu prihvat ove revizije. God. 1861. zaboravili su na tradiciju borbe g. 1848., te nisu znali boljega, nego za umišljenu časovitu korist poželiti se saveza osamstogodišnjega, iz kojega su se mogli naučiti, ako su štogod povjesti čitali, da je taj savez značio za nas uviek nazadak i vječitu borbu za narodni obstanak. U čl. 42. od g. 1861. izrečeno je, da je kralj ugarski kao takav eo ipso kralj hrvatski, nu stavimo, da su zaključci debrecinskoga sabora uspjeli, te da je dosljedno tomu zasjeo Lajoš Košut ugarski priestol, pitam, bi li Njeg. Veličanstvo, naš kralj, bi li ikoji član kraljevske obitelji tada uztvrditi hotio, da je kralj ugarski kao takav ujedno i kralj hrvatski; mislim nebi; moguće je, da se zaključci debrecinskoga sabora ponove, ili da slobodoumna Ugarska razvije barjak republike, pitam ja, hoćemo li i mi onda spadati u savez ugarski?

Naš narod je izabrao sada vladajuću kuću svojom voljom, koju su kasnije i Ugri priznali, dakle, ako smo u savezu s Ugarskom, to smo jedino u savezu personalne unije, te nije kralj ugarski zato kralj hrvatski, jer je kralj ugarski, već jer je kralj hrvatski ujedno i kralj ugarski.

U ostalom priznajem, da je počinjena, istina, člankom 42. od g. 1861. pogrieška, nu da je narodna stranka ipak u okviru saveza s Ugarskom hrabro nastojala sačuvati državnu osebnost, korist i ugled naše domovine, dočim se u tom članku ustanovljuje, da savez sa Ugarskom ima zavisiti od priznanja faktične i pravne nezavisnosti naše domovine od Ugarske, te od volje i potrebe naroda našega. God. 1865. zaboravili su vodje narodne stranke na čl. 42. od g. 1861. Ugarska počela se rugati tomu članku, kad al eto kraljevinskoga odbora u Pešti, da razpravlja o savezu s Ugarskom. Razprava se razbila, kako je poznato, jer kraljevinski odbor onaj imao je više osjećanja za prava naroda, nego kraljevinski odbor, koji nam ovu reviziju predlaže; nu tada je glavno u tom pogriešeno, što su o savezu razpravljali, bez da su Magjari izpunili uvjet članka 42. od g. 1861., a tim upravo bi omogućen rauchianizam, jer se g. 1868. bez te precedencije nebi našla nijedna na polu poštena duša, koja bi se usudila bila, povriedom čl. 42. od g. 1861. sklapati nagodbu s Magjari. Godine 1865. odstupili su vodje narodne stranke od narodnoga programa, tim su otvorili vrata rauchianizmu, koji je sve sliedeće jade zadavao našoj domovini.

Sredstva, kojimi se je služila vladavina barona Raucha, poznata su dovoljno, a meni odveć odurna, no da ih ovdje iz nova nabrajam. Zatim ostavile su vodje narodne stranke sabornicu za Rauchova sabora, koji je tim postao skupštinom mezimčadi barona Raucha: taj izstup žale mnogi, kao i ja, jer kad je čovjek u svojoj kući napadnut od hajduka, to mora barma braniti se u svojoj kući za svoj život, a to su i vodje narodne stranke za Rauchove vladavine u sabornici glede naroda činiti mogli; stvari bi danas možda drugčije stojale, kad nebi i u tom pogriešili bili vodje narodne stranke, što su u sabornici prosto polje pustili rauchianizmu. U sljedstvu toga nastupio je u zemlji socijalni razvrat, rat svakoga proti svakomu, što nas je upravo najviše upropastilo, a zbilja je gadno bilo gledati, kako se sinovi jednoga naroda medjusobno progone i utamanjuju, grizu, košu i kolju, koji pojav nas je pred inozemstvom izložio prigovorom; taj pojav razžalio je moje domorodno srce duboko, a ja neželim, da se ikada više ponovi ovakove vrsti borba; naprotiv nadam se, da će naš narod borbu svoju nastaviti načinom, kojim plemeniti dusi za plemenitu stvar vojuju. Takova borba imade i više jamstva trajnoj pobjedi.

Iza guierilske borbe pojedinih narodnjakah za Raucha nastade maksimirska skupština, koja je za nas povjestne znamenitosti, jerbo se je u tom sastanku borba naroda sustavno organizirala. Maksimirska skupština stoji na temelju čl. 42. od g. 1861. t. j. na temelju podpune samostalnosti i nezavisnosti kao i podpune cjelokupnosti naše domovine, u koju spada osim Krajine i grad Rieka i Dalmacija.

Maksimirska skupština zabacuje nagodbu od 1868. kao posve nezakonitu i ubitačnu, jer je osnovana u ne-

Digitized by Google

zakonitu i nepodpunu saboru, te jer sadržaj njezin znači pogibelj i pogrdu u svakom pogledu; maksimirska skupština znači u političkom i državopravnom pogledu svaki napredak, znači sve ono, što nije značila vladavina baruna Raucha. — Zaključke maksimirske skupštino prihvatio je cieli narod, koji je dobro razumio, što zanj maksimirska skupština znači, da se naime sada vodi borba sustavno, da su falange organizirane, cilj označen, da je tim narod kadar suzbiti ne samo domaće protivnike, nego i takove izvan zemlje. Narod je u toj borbi uztrajao, i seljačtvo odlikovalo se muževnom značajnošću, i nije se iznevjerilo zaključkom maksimirske skupštine. Na prvom biralištu slušao je od kandidata narodne stranke samo odsjek maksimirske skupštine, te je dobro slušao naglašivanje samostalnosti, nezavisnosti i cielokupnosti domovine. Narod je kod prvih izborah sjajno pobjedio, a ponovita odgoda sabora urodila je rujanskom izjavom, kojoj ćemo sada slaviti tekar dvogodišnjicu. U toj izjavi obvezalo se nas 60 zastupnikah naroda poštenom rieči narodu, da ćemo svom silom značajno i uztrajno nastojati o tom, da se pod blagim okriljem Nj. Veličanstva dovinemo samostalnosti, nezavisnosti i cielokupnosti domovine. I ta izjava odsudila je jednodušno sve, što vi nam danas ovdje na prihvat predlažete. Jedva su zamukli glasovi odobrenja, koji su sa svih stranah zemlje na rujansku izjavu prispjeli, kad nas eto kao grom iz vedra neba iznenadi viest, da se vodje narodne stranke u Beču s grofom Lonyayem dogovaraju, a dva mjeseca poslje rujanske izjave porodi se poznati memorandum, koji se od rujanske izjave daleko odmaknuo na gore, a taj memorandum imao je služiti kao novi temelj borbe narodnoj stranci, o kojega sadržaju većina saborske narodne stranke nije ništa znala. Tim su vodje stranke narodne opet mnogo promienili svoje prijašnje stanovište.

Iza toga bi za nagradu te promjene sabor razpušten. Nekoliko danah zatim nastavljaju se dogovori s grofom Lonyayem proti našemu naročitomu zaključku. Sliede novi izbori: Lonyay poručuje pouzdanikom narodne stranke otvoreno: „idite kući, koljite se i uništavajte se medju sobom, pa gledajte, da pobjedite, tko pobjedi tomu moja milost.“ U isto doba šalje taj plemeniti grof Vakanoviću na stotine hiljadah novca za izborne orgije. Kod tih izborah iztiču vodje narodne stranke stare nepromienjene zahtjeve pod novo izmišljenim geslom revizije. Sliedi Vakanovićevo slavje, a pod auspicijami ugarskoga ministarstva krvari narod u strastvenoj stranačkoj borbi. Tužna li slika za domoljubno srce. Narod je opet pobjedio, a vodje narodne stranke hrle u Peštu, te se magjarskomu ministarstvu obvezuju na protuzakonitu verifikaciju i na novo ustrojenje u narodu jur iznikle unionističke stranke, stranke, koja je bila u narodu moralno i fizično posve slomljena. Vodje narodne stranke preuzmu dužnost revizije nagodbe, da opet može ugarsko ministarstvo novom pripomoći nastaviti rat proti Hrvatskoj, zahtievajuć, da se Hrvatska odrekne državopravne borbe, te da pravno stanovište od stoljećah zamjeni krhkom podlogom na izliku revidirane nagodbe. Pod timi auspicijami započela je revizionalna razprava kraljevinskoga odbora u Pešti, a posljedica tomu bila je ta, da su 31 hrvatski zastupnik na ugarskom saboru svezanih rukuh došli u deakovski tabor; umjesto, da naši zastupnici pred licem ugarskoga sabora brane interes svoje zemlje u tolikih važnih pitanjih, glasuju oni proti adresi ugarskih narodnostih, a za adresu Deakove stranke, valjda, da tim oslabe napor potlačenih narodnostih i ojačuju supremaciju magjarskoga plemena, a zašto, jer već početak revizionalne razprave znači, da se naši zastupnici nesmiju zamjeriti mjerodavnim krugovom magjarskim.

Ja velim, tim se u ugarskom saboru nastavlja rauchianizam, isti nastaje u zajedničkoj delegaciji, u kojoj naši zastupnici nedižu svoj glas za bjednu braću u Turskoj u pogledu orijentalne politike, niti pisnu o Krajini, glede koje nebi bilo nepravedno, ni bez smisla zahtievati, da se bar za 10 godinah rieši vojničke dužnosti, te da joj se tim pusti vremena nadoknaditi narodno gospodarstveni nazadak od vjekovah. A kod verifikacije i stvaranja adrese kao i kod izbora članovah za ugarski sabor uveli su vodje narodne stranke ingerenciju magjarskoga ministarstva pače i na nutarnje poslove našega sabora, dočim je ugarski ministar predsjednik naše zaključke prije uviditi i odobriti morao. Zar nije i u tom nastavak rauchianizma i posljedica revizionalne razprave. U samoj revizionalnoj razpravi odmicala je narodna stranka i opeta, jer je zakonska osnova o reviziji, koja nam predleži, daleko zaostala za predlogom, koji je naš kraljevinski odbor izvorno predložio ugarskomu odboru, te koji se je od narodne stranke predstavljao kao ultimatum mogućih koncesijah. Izvornomu tomu operatu mogli smo se donekle radovati, jer su bez obzira na formalnosti izraženi u tom operatu zahtjevi, koji bi mogli služiti nadi boljoj budućnosti i častnijemu položaju. Ali mogli smo se kao i ja bojati, da će kraljevinski odbor i od tih postulatah odstupiti, što je žaliboze postalo istinom, jer u mjesto prvobitnih predlogah, predleži nam revizionalni operat, koj toj nadi ni u čem neodgovara.

Buduć da je narodna stranka toliko putah i toli rapidno uzmicala, pitam ja, da li je mandat naroda vjerno vršila, pitam ja, jeli je ostala u suglasju sa narodom, pitam, hoće li narod njezin rad odobriti moći i htjeti. Pitam dakle članove narodne stranke: smijete li primiti taj operat, može li itko uztvrditi, da je ta revizija pronikla iz uma i srca našega naroda, ili da nije istina, da vi narodu ovu reviziju nasilujete? Neima sumnje, da narod svojim umom i srcem ovu reviziju proizveo nije, pače, da se vidi iznenadjenim, prevarenim u svom očekivanju.

Pod čijom je dakle egidom revizija ta nastala? pod

Digitized by Google

diktatorstvom vodjah narodne stranke s jedne i pod prisiljem ug. ministarstva s druge strane, dočim su pako ostali članovi pristali uz taj rad, činili su se, kako mislim, krivim pogrieške, jer nije svaki član uvažio, da svaki jednako odgovara narodu, kao i oni, koji si prisvojiše ulogu diktatorsku. Isto tako bivalo je sa uplivanjem na javno mnienje; modulacije, koje smo doživili pod „Zatočnikom“, „Branikom“, „Südslavische Zeitungom“, „Südslavische Korrespondencom“ i „Obzorom“, u svježoj su nam pameti, a svi ti listovi stojali su pod diktatorskim uplivom istih vodjah jedne stranke; jednom riečju nastao je podpuni metež pojmovah, te naš kukavni narod, naročito neizobraženi seljaci danas jedva znaju, što da vjeruju i komu. A što je uzrok tomu vjekovitomu miešanju pojmovah, no to, što se dosada niste nikada držali u narodnoj borbi sustavnoga rada, niti ste dosljedno plovili prama stalno označenom cilju, već ste odmicali i birali sad jedno sad drugo.

Imao bih spomenuti još mnoge činjenice, koje se iza maksimirske skupštine do danas dogadjahu, nu izmedju mnogih spomenuti ću samo sljedeće.

U spomenuto razdobje vremena padaju ponoviti sastanci u Sisku i Ljubljani; vrlo važan čini mi se ovaj posljednji, jer tu se pouzdanici hrvatskoga naroda rukovaše sa prvaci slovenskoga naroda, zadajuć ovim tvrdu vjeru, da će u svom političkom radu na svakom polju, naročito u svojih saborih muževno nastojati oko toga, da padne zid dualistički, koji hrvatski od slovenskoga naroda dieli; zavjeriše se nadalje, da će sa slovenskom braćom dieliti zlo i dobro, i da će savjet njihov saslušati i onda, kad se radi o posebnih pitanjih hrvatskih, riečju pouzdanici hrvatskoga i slovenskoga naroda ugovoriše bratski savez za politički uzajamni rad. Nu malo zatim pokrenu vodje narodne stranke u ime ugovorenog saveza list, koji je svemu služio samo ne zaključkom ljubljanskoga sastanka, i tako se braća naša Slovenci nadjoše prevareni u svojoj nadi, te vam i donekle i Hrvatom predbacivati mogu, da su ih pouzdanici njihovi iznevjerili. Taj je grieh velik, te će se, makar kasno bilo, bojim se, osvetiti, nu ipak tješi me osvjedočenje, da neće bratski nam narod slovenski suditi Hrvate po pojedincih, jer ako su se pojedinci iznevjerili, nije se iznevjerio naš narod, kojemu je hrvatska ćud i simpatija naprama slovenskim susjedom duboko u srcu uvrežena, jer ga na to okrom prirodjene ljubavi upućuje i vlastita korist, znade bo, da će se kolos njemački na nj svaliti, ako mu podje za rukom, suzbiti predstražu slovenske braće.

U to razdobje pada nadalje gospodarenje Majteniya u Novom Sadu, progonstvo ugarskih Srbah i Slovakah, zapriečuje se česka nagodba krivnjom Ugarske, riečju, biva sve, što nas od Magjarah odvratiti može i mora. A dočim kneževina Srbija promjeni svoju politiku na pravac slavenski, preuzimamo mi u Hrvatskoj od nas svagda odlučno odsudjenu politiku Poljakah. A koje su posljedice ovim nedosljednostim? da se razbila jaka falanga narodne vojske, da se Rauchovoj nagodbi utire dalnji put u zemlju, da se našoj zemlji postavlja iznova temelj onaj, proti kojemu se sav narod listom digao, i to vašom pripomoći, jer se bez ova takova što u našoj zemlji nije moglo stvoriti. Osvjedočen sam, da mnogi vas misli, da će vršiti patriotičku dužnost, ako u ime izčekivane bolje uprave glasuje za predloženu reviziju; nu znajte, da narod neće pitati, tko je bio vodja, tko li glavni krivac, već će pitati tko je glasovanjem pripomogao učvrstiti nagodbu od g. 1868. pod plaštom revizije. Buduć je ovim putem nastala revizija, to i genezis njezin mora odvratiti vas od prihvata iste.

Dolazi treće pitanje, da li je naime predloženom revizijom zadovoljeno željam i potrebam naroda. G. izvjestitelj napominje u tom pogledu naročito dvie promjene na bolje, i to u financijalnom i političkom pogledu. Istina, u financijalnom pogledu mienja se nešto obstojeća nagoda, nu i sam g. izvjestitelj priznaje, da nam se nepruža predloženom revizijom financijalna autonomija, nemienja se bo glavno načelo, po kojem smo u financijalnih pitanjih vezani na odluku ugarskoga sabora; u financijah bo radi se o tom, da narod samostalno odluči o tom, tko će platiti i koliko, te našto će se uplaćena svota upotrebiti, da nedirnem u pitanje državne veresije, poreza, carine itd., koja pitanja glede naše domovine ostaju odvisna od Ugarske. S toga i nemojte od mene zahtievati, da se upustim u specialno razpravljanje o pravilnosti rečenoga ključa.

Što se političkoga pitanja tiče, to se vrlo čudim navodu g. izvjestitelja, da je predloženom revizijom naša autonomija razširena i podpuno zajamčena. Meni se čini taj navod kano floskula, jer ja poznam po znanosti autonomiju korporacijah, občinah i gradovah, pokrajinah i državnu autonomiju, ja poznam savez državah i saveznu državu. Kakovu autonomiju imade g. izvjestitelj pred očima za našu domovinu, jamačno ne državnu. Ja mislim, da revizija našoj domovini nezajamčuje državnu autonomiju, koja joj pripada, jer ja smatram, da je kraljevina Dalm., Hrv. i Slav. država, a jedva ima autonomiju pokrajinsku, koja se opet neslaže s našim dostojanstvom, s našom potrebom i s našim pravom.

Da je naša domovina kao kraljevina i država pokrajina države ugarske, to moram odlučno odbiti, makar nam to magjarske službene novine bog zna kako velikimi slovi naviešćuju, pa ako g. izvjestitelj očekuje, da će naša mladež raditi oko takovog učvršćenja ideje države ugarske, to se ja naprotiv nadam od domoljubja i samosvjesti hrvatske mladeži, da tu ulogu nikada preuzeti neće, pače da će očekivanje g. izvjestitelja desavouirati, jer je ova ideja u srce našega naroda nikada uvući neće, te jer znade, da bi prigrljenje ove ideje značilo zabaciti prošlost a ujedno proigrati budućnost naše domovine. A

Digitized by Google

čim se obezbiedjuje ona kukavna autonomija, koja g. izvjestitelju pred očima lebdi? Ničim Točka glede imenovanja bana, taj obćeniti gravamen cieloga naroda, ostade netaknuta, jer će i sada imenovanje bana zavisiti od predloga odnosno volje ugarskoga ministra predsjednika, te tako ostaje i nadalje domaća vlada odvisna od vlade ugarske toli glede osobah, koli glede njihovoga djelovanja. Ban hrvatski ostaje službenikom ugarskoga ministra predsjednika, a po tom biti će i dobra uprava samo prekarium magjarskog ministra, a kao takav bez čvrste podloge. Istina da će individualnost bana čestita donekle ublažiti moći ovu zavislost, nu ni najčestitiji ni najplemenitiji i najumniji ban neće na toj podlogi narodu po želji svojoj služiti moći, jer će za kratko vrieme nesumnjivo doći u koliziju izmedju dužnosti domoljuba i dužnosti službenika ugarskog ministarstva.

Valjda nemislite, da ste bacili narod u mrtvilo, da će se isti zadovoljiti pokrpanom kabanicom vaše revizije, te odustati od borbe za pravo svoje; pa ako je tako, kakav nam se vidik otvara, onda ćete proti nam t. j. proti narodu produljiti postupak progonstva, kojim nas je zajedno poslužio Rauch, Bedeković i Vakanović. Jer ako prihvaćate reviziju, prihvaćate nagodbu od g. 1868., a s njom sve konsequencije, onda prihvaćate dosljedno i dužnost borbe proti onim, koji tu reviziju neprihvaćaju, preuzimate ulogu exekutora magjarskih težnjah, a tim ulogu narodnih protivnikah, ako ćete htjeti zadržati vladine stolice. Morati ćete dakle kao patriote doskora odstupiti, a što ste s tim potučili? Da je narod izgubio skupocjenu borbu prošlih godinah, da će njegova dobroćudnost opet stavljena biti na ruglo, da će opet nastati socialni razvrat u zemlji, jer misliti nemožete, te želiti nesmijete, da će ikada prestati borba našega naroda proti samosilju i državopravnomu podredjenju.

U toj dvorani nebrojeno putah naglašivala se samostalnost i nezavisnost naše domovine; nu te rieči bile su u vaših ustiuh gole fraze, jer si inače tumačiti nemogu, kako nam predložiti možete na prihvat nagodbu uz ovu neznatnu reviziju. Pojmovi samostalnost i nezavisnost točno su označeni u znanosti, te dopuštaju jedino tumačenje, suverene ili ravnopravne državne neodvisnosti. Tomu pojavu revizija nipošto neodgovara.

Veli se nadalje, da je položaj hrvatskoga ministra u Pešti po reviziji sasvim drugi, t. j. takov, da neće niti najmanje smetati moći našoj autonomiji. I to je puka fikcija, jer je u konsequenciji stvar nepromjenjena; i sada bo kao prije uticati će hrvatski ministar kroz ugarsko ministarstvo na odluke našega sabora i naše vlade; jer ste već kod početka revizionalne razprave na prestolje ove sabornice posadili volju ugarskoga ministra predsjednika, tečajem saborisanja ovoga sabora, — osobito, ako se klubstvo razvije po sadanjem njegovom ustrojstvu. Klubstvo, kakovo kod nas obstoji, kadro je uništiti svrhu saborisanja, jerbo se klubskim tiranstvom uništava individualna volja i snaga pojedinoga člana, koji u saboru neglasuje po svom osvjedočenju, već po nalogu većine, koja se u klubstvu lahko umjetno stvara. Lahko je bo u klubu pod zaštitom dužne tajnosti činiti predlog, te inscenirati rad za kulisami; tim izčezava iz saborske razprave većom stranom upliv javnosti i upliv individualne odgovornosti, koja je prvi uvjet sdušnomu radu. Takovo uredjenje klubstva omogućuje, da parlamentarne stranke s pojedinimi članovi kreću kao s makinom, te da se promjeni program po volji tako zvanih vodjah.

G. izvjestitelj podjeljuje hrvatskomu ministru u Pešti nevinu ulogu listonoše hrvatske vlade, jer naprosto kralju predložiti ima, što mu u tu svrhu hrvatska vlada dostavi. Ja bi se zahvalio na časti takova listonoše; nu i ovo nije tako nevino, jer i sam gosp. izvjestitelj napominje dalje, da mu pristoji pravo na predloge hrvatske vlade kralju podnositi protupredloge, što hrvatski ministar kao član ugarskoga ministarstva bez odluke potonjega učiniti neće. Svaki će dakle predlog hrvatske vlade doći u pretres ugarskoga ministarskog vieća, od kojega će zavisiti potvrda kraljeva; a nijedan vas nije sigurno tako naivan misliti, da će kralj potvrditi ikoji predlog hrvatske vlade proti volji ugarskog ministarstva. Po čemu je dakle obezbiedjena ta hvaljena autonomija gosp. izvjestitelja? Nevarajmo se sami, ništa nije promjenjeno, ban ostaje službenik ug. ministra predsjednika, a hrvatski ministar uticati će u našu autonomiju sve dotle, dok taj državopravni temelj potraje, te dok smo sretni biti sluge Magjarah. G. 1861. imali smo u rukuh stvoriti odnošaje prama onim, koji glede forme unutarnjega uredjenja postoje u Americi i Švajcarskoj, za kojim teži Španjolska, te koje isti Niemci izvan Austrije žele. Nu mi smo volili našimi pogrieškami omogućiti dualistično uredjenje države, u kojem preuzimamo ulogu translajtanskih Poljakah. Zašto da kidamo naravne spone, koje nas vežu s ostalimi slavenskimi narodi monarkije, zašto da dogradjujemo zid, koji nas od njih dieli? Tim pomažemo samo Magjarom s jedne a Njemcem s druge strane na našu i naših srodnikah jednaku štetu.

Da li je dakle revizijom željam našega naroda zadovoljeno, da li je obezbiedjena autonomija, — da se blago izrazim, nije niti najmanje, a spomenuti ću u kratko, da ostaje netaknuto zastupstvo hrvatskih zastupnikah u Pešti, te da smo glede velikih narodno gospodarstvenih pitanjah i nadalje izručeni milosti Magjarah.

Dok nam je takav položaj u našoj domovini, dok je i najpošteniji ban službenik ug. ministra predsjednika, dotle se ja nenadam ni dobroj upravi; makar Svetozar Kušević i Vončina sjede u jednoj stranci, te makar Rauch i Mrazović glasuju zajedno za jednu te istu državopravnu zak. osnovu. (Dopadni smjeh.) Tomu nemože biti druga posljedica, nu novi poraz i nova sramota uz novo kajanje.

Digitized by Google

Dolazim na zadnje pitanje. Ako prihvatite predloženu osnovu i s njom Rauchovu nagodbu, onda ste nas ovdje brojevno nadjačali, onda ste se algebraično združili, imati ćete slavu, da ste narod majorizirali i moći ćete nastupiti baštinu barona Raucha, koje mi barma pod nikakvi uvjet primiti htjeli nebi. U dalnjem vidu doći će vrieme, da ćete doći u kolisiju s narodom, jer će isti uviditi, da je i dobra uprava iluzija, gledeći kao pobornika dobre uprave n. pr. muža, koji je kroz 12 godinah upravu jedne županije gotovo raztrojavao. Kad ste prije jednom zaboravili svoj pravi temelj, sliedila je prva fuzija, koja nam je urodila barunom Rauchom, sad ste opet ostavili pravi temelj, sljedila je opet fuzija, koja će nam donesti neznam koga.

Zato prihvat predložene osnove nedonosi nam nikakve koristi, već nam u vid stavlja novu štetu, pa ako nema nikakve druge štete, dostatna je šteta u tomu, što se je u narodu podkopao javni moral, dočim ga silite priznati za dobro, što ste ga kroz godine žestoko učili prezirati i smatrati za zlo. Ja si nemogu misliti, da narod malen i slab, imade išto na svietu, što bi više kao svetinju čuvati morao za obranu svoga prava, nu javni moral, i osjećanje, da svoje pravo brani, jer takovo domoljubno osjećanje potencira svaku individualnu snagu, te jer je pod okriljem domoljubnoga osjećanja svaka žrtva milija, svaki podhvat blagoslovljeniji, te jer je u tom osjećanju jamstvo sveobće sloge, a u tom jamstvo pobjede. Pa recimo istinu, zar je u novije vrieme narod naš ikada stojao na vrhuncu moralne snage, nu kad je pod pritiskom rauchianizma svoju životnu snagu uz sve krieposti javnoga morala dično i silno razvio. Ako ćete pako narodu nasiliti, što ste kroz posljednje godine od njega svimi sredstvi odklanjali, ako zahtjevate, da prigrli, što ste ga naučavali odlučno odbijati, to znači uzdrmati, pače uništiti javní moral u narodu, to mu znači oduzeti jedinu podlogu, koja bi ga utješiti i ojačati mogla za nove žrtve svoga spasa. Tada ćete pripraviti rauchovim četam polje, na kojem će isti razviti moći prijašnju djelatnost, tada ćete posijati sjeme, od kojega će rauchovcem pripasti žetva. U tom pogledu jedino me tješi pouzdanje u naravnu vrlinu i nepokvarenost naroda.

Što će nastati, ako tu osnovu revizije neprihvatite? Nastati će to, da ćemo se opet bratski naći u jednom složnom kolu, požrtvovni zatočnici za pravo i ponos svoje domovine. Tada će nas opet pratiti bodrenje i sućutje naše braće Slovenacah, Čehah i Srbah, te štovanje ciele Europe, da cieloga svieta, koji borbu za slobodu naroda — ma gdje se takova plemenitim načinom pojavila — simpatično prati. Evo birajte. Kazati ću još to, da Magjari nit su danas jači nego god. 1868., pače slabiji, niti je slabiji naš narod, pače izkušanom borbom izkusniji i čeličniji.

Ako je tomu tako, to sliedi jasno, da ovu zak. osnovu primiti nemožemo, te vam s toga preporučam predlog, što sam ga na stol vis. kuće podneo. (Živio!)

Predsjednik: Rieč ima g. zast. Vončina.

Ivan Vončina: Visoki sabore! Neću sliedom sliediti „objektivne" prelekcije gosp. predgovornika o njegovom Rauchianizmu, o eventualnoj republici ugarskoj, o skupštini u Maksimiru i Ljubljani, o prevari, što su ju Hrvati izveli na Slovencih i sijaset toga; ja ću se držati stvari i obazrieti se na g. predgovornika samo u toliko, u koliko je on o stvari govorio.

Revizija nagodbe nalazi se ovo 5 godinah iztaknuta na zastavi hrvatskoga naroda.

Pod ovu se je zastavu kupio naš narod, kad je po dva puta zastupnike svoje birao na sabor, pod ovom zastavom dodjosmo i mi ovamo, a došao je i g. predgovornik, komu se sada hoće jurišati proti toj reviziji stranom u načela, stranom u onih točkah, kako ih je ugovorio i saboru predložio kraljevinski odbor.

Govoriti u načelu o tom, da li je revizija potrebna i koristna, da li je u obće patriotično i potiličko mudro, priznati i primiti podlogom revizije nagodbu od godine 1868. čini mi se tim neumjestnije, što je ovaj sabor lanjskom već izjavom svojom preko toga kao preko gotove činjenice prešao na dnevni red, a nije parlamentarno pristojno niti je dozvoljeno saborskim poslovnikom našim, da se proti zaključku sabora čine ikakovi prigovori.

Nego drugo je pitanje, pitanje doista zanimivo i važno, koje je stavio g. predgovornik a i s drugih se stranah stavlja: u koliko se je revizijom nagodbe popravio državopravni odnošaj kraljevine Hrvatske i Slavonije naprama kraljevini Ugarskoj i u koliko je za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju tom revizijom postignuta praktična kakova korist.

Dvie su u prvobitnoj nagodbi stožerne u gospodarstveni i politički život naroda duboko zasiecajuće točke, koje da se izprave, bijaše od najveće nužde a to su: koristnije i pristojnije uredjenje financijalnih odnošajah i osiguranje domaće samouprave.

U prvom obziru izpravljena je pogubna ona ustanova prvobitne nagodbe, koja osudiv kraljevinu hrvatsku na stalno odmjerenu svotu, odreče joj svaku nadu na poboljšanje financijalnoga stanja, za kojim koliko pojedini ljudi toliko i narodi treba da teže, neće li da se odreknu individualne svoje i političke slobode.

Po izpravku ove ustanove imati će naš sabor 45% od svih porezah i ostalih javnih dohodakah za porabu domaću, što od lani već znatno nadmašuje prvobitno ustanovljenu paušalnu svotu, a nadmašati će ju od godine do godine postupno sve više, što bolje se razvije u našem narodu napredan rad i što se više budu na gospodarstvenom, obrtnom i trgovačkom polju uz sdušnu i patriotičnu vladu otvarala vrela obćenitoga blagostanja.

U drugom smjeru stegnut je djelokrug hrv. slav.

Digitized by Google

ministra prema pojmu i zahtjevom samouprave zemaljske, te će hrv. slav. ministar u autonomnih poslovih odsele biti jedino posredovateljem izmedju domaće vlade i krune niti će u zakonarskih i upravnih poslovih domaćih mimo bana imati ikakva odlučna upliva.

Dodam li ovomu izpravku i onu ustanovu, da se sabor, bio on zaključen ili razpušten, u svakom slučaju za 3 mjeseca s nova imade sazvati, to je ovimi izpravci saboru našemu izvojštena garancija, da ustavnost neće ostati praznom riečju u ustima ljudih, koji su ovo njekoliko godinah nastojali svietu dokazati, kako se u Hrvatskoj i bez sabora na ustavno vladovati dade.

Ovako izpravljena nagodba ako i nezajamčuje kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji one samostalnosti u domaćih poslovih, za kojom je mnogi od nas težio, uzpostavlja ipak ovaj sabor u položaj, da s jalova zemljišta državopravnih razmiricah, predje na polje izdašna rada, kako da se stvaranjem dobrih zakonah, uredjenjem uprave, sudstva i školstva pomogne u tih strukah do skrajnosti zanemarenoj zemlji.

Nemogu ovom sgodom prešutiti, da bi se u boljih okolnostih revizijom nagodbe postigao bio i bolji rezultat u onakovih predmetih, koji s jedne strane obseg samouprave domaće razširujuć, s druge strane neslabe sveze državnoga zajedinstva.

Nu gospodo! tko se sjeća vremena, kad je prvobitna nagodba sklopljena i načina, kojim se je ta nagodba nastojala uvesti u život, komu je u pameti, koja se je usljed toga ljuta i trajna borba vodila medju narodom i vladom, koliko se je u toj borbi pojavilo domaćih sinovah, podupirajuć vatru te borbe i tražeć u trajnoj razmirici medju Hrvatskom i Ugarskom trajnost efemernoga svoga položaja, šta se je sve s te strane radilo, da Ugarska niti u načelu nepristrane na budi kakvu reviziju nagodbe, kakove su se spletke snovale za vrieme dogovora kraljevinskih odborah, kako je svaki klatež dobro došao, da u pol Zagreba a na oči i pod zaštitom domaće odgovorne vlade huljenem naroda hrvatskoga i njegovih pouzdanikah nastoji kraljevinskomu odboru osujetiti povoljan uspjeh, tko si sve to drži na umu, rado će priznati, da je u ovakovih okolnostih postignut i bolji rezultat, nego se je očekivati moglo. Prihvatom ove revizije kao i poštenim i sviestnim držanjem ugovora s jedne i druge strane nastati će i bolji odnošaji u zemlji, a tim će nastati i povjerenje izmedju obje ugovarajuće stranke, pak će se na ovom temelju s vremenom, mirnim i lojalnim putem mnogo toga postići, što se u dosadašnjih žalostnih, da nereknem sramotnih okolnostih domaćih postići nemogaše.

Politika protivnika predgovornika slabo će doprienieti takovu povjerenju, a još manje poboljšanju i konsolidiranju javnih odnošajah u zemlji; plod onakove politike prenešene na praktičan život, nemože uroditi drugim plodom, nego onim, koji se na razbojištu rakovičkom bira, ali za takovim plodom uvjeren sam, da predgovornik neide, jer mu u obće politika njegova nedopire preko granicah absolutne negacije, jer on do danas samo znade, što neće, a nezna ni malo šta hoće.

Ima li pako g. predgovornik ili ma koji od članovah štovane ove kuće pozitivan kakav predlog, kako bi se drugim načinom domovini našoj osigurao slobodniji položaj i sretnija budućnost, neka ga pred sabor iznese i ja ću u slučaju izvedivosti njegove biti prvi, koji će ovaj operat kralj. odbora u komade poderat i prihvatiti ono, što je ma i po predlogu protivnikovu po našu domovinu bolje i koristnije.

(Kuća pozdravila je ovaj govor odobravanjem i pleskom. Virilisti, koji su se još za govora dra. Makanca udaljivati počeli, ostave sada većim dielom saborsku dvoranu.)

Predsjednik: Ima rieč g. zast. dr. Rački.

Dr. **Franjo Rački**: Vis. sabore! Ja neprihvaćam rieč kano da se nadam, da će moja rieč moći štogod promieniti u odluci sabora, nego mislim, da je dužnost progovoriti u kratko, kako naprama sebi, tako i naprama biračem svojim. Naprama sebi dužan sam zato njekoliko riečih progovoriti, jer sam se u tom pitanju oddružio od svojih političkih prijateljah, s kojimi sam složno radio u svih saborih počam od godine 1861.; a napram biračem svojim radi toga, što sam ja takodjer zastupnikom naroda izabran pod zastavom tako zvane revizije nagodbe.

Gospodo! ja držim, da je od potrebe jezgru naznačiti državopravnoj razmirici, koja obstoji medju trojednom kraljevinom i kraljevinom Ugarskom. Ja ću jezgru tu u kratko tim označiti, da ona razmirica sliedi iz one narodne i državne oprieke, koja se je razvila i utvrdila medju trojednom kraljevinom i kraljevinom Ugarskom. Vama je dobro poznato, da je zametak ovoj razmirici položen već g. 1790, da se je ova oprieka razvila kašnje putem zakonodavnim g. 1825. i da je svoj vrhunac stekla u zakonih od god. 1848. Oprieka sastoji u tom, što se sa strane ugarske iztiče centralizacija i hegemonija magjarska, a s druge hrvatske strane ravnopravnost u izreci: samostalnost i autonomija tako narodna kao i državna trojedne kraljevine. Ovo je faktum, kojega nitko pobiti nemože, i koji se provlači kroz sve naše sabore od od više decenijah.

Pitanje je dakle nastalo, kako da se ova oprieka izravna i izgladi. U tom pitanju, da se nevraćam na predožujsko doba, nego se osvrnem na razvitak samo od g. 1861. ovamo, trudili su se naši najumniji rodoljubi, da pronadju pravi put, a ima u to doba različitih predlogah i zaključakah saborskih. Ja sam, budi mi dozvoljeno spomenuti, djelovao od god. 1861. ovamo kod svake takove razprave i dionikom bio, budi rečeno bez hvalisanja, ne posliednjim kod tih zaključakah. G. 1861. stvoren je poznati zak. čl. 42., koji je takodjer previšnju

*

Digitized by Google

sankciju zadobio. Taj zak. članak izriče državnu i narodnu ravnopravnost obijuh državah, stavio se dakle na temelj podpuna pariteta, a kako da se izvede, prepušteno je bilo jednomu i drugomu saboru. Ovaj zak. članak mislili smo napisati na onaj bieli list, koji nam se je onda nudjao sa strane ugarske. Na temelju toga članka izabrana bi delegacija g. 1865., kod koje sam i ja sudjelovao. Gospodo! ako ste pročitali i proučili razprave, koje su se onda vodile, znati ćete, da je delegacija hrvatska ostala vjerna tomu članku 42. od g. 1861.; ona nije nikada htjela priznati drugo, nego da je trojedna kraljevina, ako je i manja i slabija od Ugarske, ipak saveznica njezina, kraljevina naprama kraljevini, držeći se izreke glasovitoga bana hrvatskoga: „regnum regno non praescribit leges". Na ovom stanovištu stojao sam takodjer ja g. 1865. Nu dogovori delegacijah su se, kao što je poznato, razbili, ili bolje da kažem odgodili, jer upravo u ono vrieme imao je nastati prusko-austrijski rat, te ugarski državnici nisu htjeli razbiti dogovore, jer sami nisu znali, kakav može imati rezultat ovaj rat za Ugarsku.

Medjuto da konstatiram, rat ovaj u svojoj neposrednoj posljedici doveo je dualizam u toj formi, kako danas obstoji. Mi smo onda mislili, da možemo ne samo s Ugarskom ugovarati, nego da možemo i našoj domovini dostojno i odlično mjesto steći u ovoj formi državnoj, te da razpolovljenje monarkije tim manje mora biti ubitačno po našu domovinu što su stvorene dvie neodvisne države, i prema tomu smo onda udesili politiku, Što se g. 1861. izvojštiti mislilo prama cieloj monarkiji, to se imalo sada izvojštiti prama Ugarskoj; pozicija ostala je jedna te ista.

Medjuto nastupila je proti volji i bez sudjelovanja narodne stranke nagodba od g. 1868., i od onoga vremena sam ja kao član narodne stranke uzeo poziciju proti toj nagodbi. Napokon dotjeralo se dotle, da se je mislilo, da se prije može doći do cilja, i da se mnoge zaprieke ukloniti mogu, ako se ta nagodba uzme izhodištem, i na temelju njezinom revizija izvede, jer će ljudi, koji brane načela narodne stranke, nastojati, da provedu u nju načela, o kojih su držali, da su jedino koristna i spasonosna za domovinu i narod.

Tim dodjoh na djelovanje ovog sabora od prošle godine. Djelovanje delegacije naše stoji nam sada na razsudjenje. Ovdje stoji samo jedan predlog, ali ima takodjer drugi, koji se nam doduše nepreporuča za prihvat, a taj je od 6. studenoga 1872. Meni je ovaj elaborat posve poznat ne samo iz novinah, nego i odtuda, što je on resultat dogovora narodne stranke. U bitnosti je narodna stranka utanačila taj izradak u zimi g. 1871., ako ne prije. S toga poveselio sam se, kad sam vidio, da su naša načela spašena; i ja mislim, kad bi bila ugarska delegacija prihvatila taj izradak, kao što je s naše strane prihvaćen bio, da bi to trajni temelj bio za odnošaj medju kraljevinom našom i ugarskom; bio bi trajni temelj zato, jer s jedne strane neruši zajednice s Ugarskom; znate bo jako dobro, da po istoj nagodbi od g. 1868. zajednica zemaljah krune ugarske sastoji se u osobi kralja, zatim u odnošaju zajedničkom naprama drugim. Ovaj izradak niti najmanje nedira u zajednicu u tom smislu, niti je narušava bud u ičem, što čini atribut te zajednice. S druge strane pako pridržaje autonomiji kraljevine naše one poslove, koji se kao bitni uvjet njezina obstanka i državnoga i narodnoga razvitka smatrati moraju. Dakle je on s jedne strane razširio a s druge obezbiedio našu autonomiju, jer je predložio uvjete, po kojih se može naš narod i zemlja razvijati materialno i duševno kao osebina. To neće nitko tajiti, niti u Ugarskoj nebi smio toga nitko tajiti, da smo mi po svojoj historiji i narodnosti posebna osebina.

Pitanje je sada, zašto ugarska delegacija nije na taj izradak htjela pristati, i zašto se je držala obvezanom naša delegacija, da odustane od svoga izradka? Ja sam, — možete mi vjerovati — veoma pozorno spise pročitao, — u financijalnom pitanju nisam si vlastiti sud činio, nego sam druge vještake upitao, — nu mogu vas uvjeriti, da nisam mogao u odgovoru ugarske delegacije od 17. lipnja 1873. nijedan razlog naći, koji bi bio valjan, da se odbiju zahtjevi u izradku izraženi. Moguće, da su Ugri u dogovorih ustmeno razloge naveli, ali u spisu, izvolite ga čitati od točke do točke, neima ni jednoga razloga, ako nećete držati za razlog, što dolazi svagdje kano refrain: toga zajednica državna nedopušta. A vi dobro znate, gospodo! da je pod ovim refrainom Josip II. i kašnje Bach branio i proveo bio zajedinstvo svih kraljevinah i zemaljah po žezlom habsburžke kuće živućih. S ovim razlogom može se nesamo ovo odbiti, što je izradak tražio, nego i sva autonomija, koju sada imamo. Ovaj razlog nije za me nikakav razlog, a mora se kazati da je upravo taj razlog u nekojih točkah dogovora ug. delegacije tako daleko zasegao, da se upravo sa žalošću čitati mora. Madjari priznaju nam autonomiju, a znadu, da bez samostalnih financijah autonomije neima, pa ipak to odbijaju onim razlogom, da naime državno zajedinstvo nedopušta trojednoj kraljevini samostalne legislacije i uprave u izravnih porezih, Ako se za jamstvo priznane autonomije, koja je i onako omedjašena na neke poslove, zahtieva, da bude ban neposredno po Nj. Veličanstvu imenovan t. j. bez protupodpisa ug. ministra predsjednika, opet kaže se, da zajedinstvo državno to nedopušta; a djelokrug je bana ipak stegnut samo na autonomne poslove. Traži se takodjer u izvadku, da bude hrvatski ministar samo za zajedničke poslove a da u autonomne neupliva; pak se i taj zahtiev, koj iz pojma autonomije sliedi, odbija s izlikom, da onakav položaj ministra, kakav je napokon prihvaćen u §. 5. predložene osnove, zajednica traži. Dapače ovdje valja konštatirati i to, da ugarski kraljevinski od-

Digitized by Google

bor nije ni u podredjenih željah naše delegacije imao ni onih obzirah, koje bi bio morao imati obzirom na 800-godišnji savez, koj on sam višeput navadja. Takova je želja ona, da se pusti vremena našemu saboru za djelovanje; jer izkustvo je pokazalo, da uz najbolju volju naš sabor nemože spasonosno djelovati, što mu manjka upravo fizično vrieme, pošto zastupnici naši, koji imadu biti na ugarskom saboru, moraju upravo onda tamo ići, kad se god njihova prisutnost zahtjeva. Da su bar taj obzir imali, te kazali, u ovih i ovih mjesecih razpravljati će se zajednički poslovi; jer uvjeravanja u odgovoru kraljevinskog odbora ugarskog nevriede ništa, pošto su sama obećanja.

Nješto mi je još konštatirati, što me takodjer ražalostilo, a to je, pošto zastupnici naši imadu pravo na ugarskom saboru govoriti hrvatski, i pošto faktično većina njih ili skoro nitko nezna magjarski, kad se je tražilo, da se predlozi za nje u Hrvatskom jeziku po zajedničkoj vladi podnesu, to su kazali: da to nemože biti, jer je to praktično težko izvedivo. O drugih željah, koje su u izvadku izražene, neću ni da govorim.

Ja dakle sa svoje strane nevidim nijednog pravnog razloga, sbog kojega je izradak kraljevinskog odbora zabačen, jer kod mene obćenite fraze nevriede ništa. S toga mi se vidi čudnovato, kako je naša delegacija mogla odustati od svojih zahtjevah, koji nisu nikakovim razlogom pobijeni. S druge strane mislim, da ako ne svi, to je sigurno većina i delegacije i sabora uvjerena, da ova revizija nemože zadovoljiti i nezadovoljuje zemlje i naroda. Meni se dakle čini, da ću najtočnije pogoditi, što je našu delegaciju prinukalo, da odstupi od svojih zahtjevah, ako navedem ove rieči njezine iz njezina odgovora od 17. lipnja, koje ovako glase: „Članovi podpisanoga hrvatskoga kraljevinskoga odbora popustili su, istina, prigodom pouzdanih dogovaranjah, od svojih u §§. 2—7, 10—12 i 14. kano i u dodatku svoga pismenoga elaborata iztaknutih zahtjevah imajući pred očima mogućnost toli žudjeva sporazumka; ali to učinili su samo onda, pošto se je štovani kraljevinski odbor odlučno izjavio, da na preinaku tih §§. podnipošto pristati nemože.

Ovo je sasvim jasno govoreno, i držim, da bi to otvorena politika bila, kad bi se kazalo: mi smo odstupili od izradka 8. studena, jer je delegacija ugarska kazala, da ga nemože prihvatiti; pak smo mislili, da će biti koristnije zadovoljiti se s ovom koncesijom izraženom u našem predlogu, koju ja smatram samo za favorabilis interpretatio legis, u nadi, da ćemo tim dobiti valjanu upravu i poštenu vladu, koja će promicati dobro zemlje, učvrstiti i ujediniti narod, koja će se pustiti na polje nutarnjih reformah itd.

S toga se po mom mnienju ovo pitanje svadja na to: 1. kraljevinski odbor uzdaje se u političku uvidjavnost ugarske vlade, t. j. nada se, da će ugarska vlada odsada drugačije postupati sa trojednom kraljevinom, nego li je ovih prošlih godinah postupala, te da će nastupiti neki red u upravi, sudstvu, nastavi itd. 2. kraljevinski odbor osim što se dobru zemlje nada iz političke uvidjavnosti ugarske vlade, uzda se takodjer u dobru volju državnikah ugarskih, da će oni svoje držanje naprama našoj domovini sada tako udesiti, kako bi se u njoj javno mnienje naprama Ugarskoj na bolje okrenulo.

Nu pošto sve ove nade i sve te izčekivane promjene nesliede iz zakona, pošto ni jedno ni drugo nije utemeljeno u zakonu, nego zavisi samo od uvidjavnosti i dobre volje jače stranke, uvidjeti ćete, za što ja, koji tražim jamstva u zakonu i uredbi, nemogu tih nadah gojiti. S toga, pošto je naša delegacija odstupila od svojega predjašnjega izradka ne uvjerena razlozi, koje bi ugarska navela bila, nego iz popustljivosti, nemogu glasovati za ovaj predlog, kojega je na stol vis. kuće postavio kraljevinski odbor. Načela izradka od 8. studena 1872. g. prihvaćam, ali toga predloga prihvatiti nemogu.

Tim mislim, da sam svoj položaj označio, a za to sam zamolio vašu uztrpljivost.

(Živio!)

Predsjednik: Ima rieč g. dr. Šram.

Dr. **Lavoslav Šram**: Vis. sabore! Najprije ću konštatirati i iztaknuti to, da se gg. predgovornici, Makanec i Rački, makar su podpisani pod istim predlogom, u motivaciji i razlozih na daleko i upravo bitno razlikuju. Imati ću sgodu svratiti se na motivaciju jednoga i drugoga od gg. predgovornikah; nu za sada moram to da konstatiram u pogledu g. dr. Račkoga, da je njegov temelj, s kojega on razmatra predlog kralj. odbora, sa našim stanovištem i temeljem istovjetan, što ima isto izhodište, naime članak 42. od god. 1861., što je i on voljan revidirati nagodbu, ali se odluči od nas, što ova revizija željam i nazorom njegovim neodgovara. Stanovište g. dr. Makanca sasvim je drugo.

Na koliko sam razabrao iz dugotrajnoga i sjajnoga govora, on stoji na stanovištu, koje bi reć, negira svaki sada obstojeći državopravni temelj, te uz reflexie na Ameriku i Švajcu hoće, da nam predoči neki ideal, koji on opet propusti u konkretnih crtah nacrtati i naznačiti, kojom bi on htio politikom postignuti ma samo malu kopiju onoga ideala. Ja scienim, da imademo dužnost naprama tolikim napadajem i apostrofacijam g. predgovornika stupiti pred Vas, pa imati toliko courage civil, da Vam preporučimo predlog kraljevinskog odbora, jerbo držimo, da će biti moguć dati narodu ono, što narod ište i to onaj narod, o kojem gospodin Makanec veli, da niti sam nezna što hoće. Mi čuvši jade našega naroda znamo, da je do skrajne mjere propao; on želi uredjenje zemlje, uspostavljenje zakona i zakonitog morala, on želi odnošaje, koji dolikuju zemlji, kojoj želi g. dr. Makanec samostalnost i neodvisnost, o kojoj opet veli, da su to puste fraze, koje on nedokučuje.

Digitized by Google

Imajući tu volju i dužnost — nije nam stalo do efemernoga pleska javnoga, te moram težku onu obtužbu g. dr. Makanca odbiti, kojom nas biedi, da se je svaki, koji hoće da glasuje za predlog kraljevinskoga odbora iznevjerio stiegu narodne borbe i narodne ideje.

Ja bi bio nada sve želio, da bi bio g. dr. Makanec, kad nam nikakvoga pozitivnoga predloga učinio nije, budi kakav konkretni nazor o mogućnosti njegove u veoma obćenitih crtah iztaknute ideje naveo. Kako velim, on toga naveo nije, zato ću ja biti slobodan pa ću sliediti red njegovih mislih i početi ću tamo, gdje on veli, da treba ovaj predlog posve zabaciti a uz to privezuje i ono, da je sam prvobitni temelj nagodbe takav, da se priznati nemože. Ja tu neću govoriti o dražestnih idealih, koji su svakomu od nas pred očima lebdili, nu u tomu biti ćemo svi složni, da nijedan državnik, kad se lati polja aktivne politike, makar bio vodjen enthuziastičkim domoljubjem, nesmije iz vida pustiti tlo pozitivnosti, već da mora računati sa faktičnimi obstojateljstvi i prema tomu svoj rad udesiti, a nikada računati na sredstva, koja svaki svjestan državljanin već u napred perhorescira. Govoriti s jedne strane o zabačenju ovoga predloga, a uz to govoriti o nekom obćenitom preustrojenju nalik ove ili one države, to svakako bi reći predpolaže mogućnost i postulat mjenjanja okolnostih, kako one danas postoje. Kad je tomu tako, pitam ja, kakovih ima sredstvah u životu narodah za mienjati faktične okolnosti u pogledu političkoga života. Tu mislim, nesmije nitko priznavati drugih sredstvah nego zakonita, a ta nemogu druga biti, nego postojeći državni ugovori, revizija i sklapanje novih ugovorah. Preko tih sredstvah nema, neka mi oprosti gospodin predgovornik dr. Makanec, loyalnih sredstvah, jer ima samo jedno sredstvo, a to neću napomenuti. Tu dakle mora ili da ostane status quo, kako sada postoji, a uz to da bude pereniranje borbe razdraženosti i nesnosnoga za sve slojeve stanja u zemlji, ili da se promjena izvede sredstvom onakovim, koje nije dopušteno. Trećega nema. Ostati na temelju, kakav sada postoji, priznati da željam i potrebam neodgovara, pa opet sa svom silom protestirati proti reviziji toga temelja, to može pojedini čovjek učiniti, ali kada bi to sav narod učinio, tad bi hotimice sam sebi nahudio.

Što se tiče govora velecjenjenoga g. predgovornika dr. Račkoga, to sam već iztaknuo, da je njegovo stanovište sa našim istovietno, te on samo žali, da rezultat dogovorah nije odgovorio izradku našega kraljevinskoga odbora od 6. studenoga 1872. i da neodgovara željam naroda. Tu imam primjetiti, bez da se u pretres izradka upuštam, samo to, da se ugovori nemogu nikako mienjati; nego privolenjem obijuh faktorah. Tu dakle refrain onaj, makar i višeputah došao, nije odlučan nego je mjerodavan razlog, što jedna stranka preko volje druge nije preći mogla. To je dakle ostalo na uvidjavnosti obijuh odborah, a mislim, da će g. izvjestitelj imati valjda prilike kod specijalne debate ovu stvar bolje iztaknuti.

Predsjednik: Ima rieč g. zast. Odjić.

Živko Odjić: Vis. sabore! Počem je moj vrlo štovani drug g. dr. Makanec u govoru svom razjasnio stanovište naše, i počem njegove temeljite prigovore nijedan govornik pobio nije, to ja sa svoga stanovišta imam vrlo malo napomenuti.

Revizija nagodbe, kaka nam se ovdje nudja, nije ništa drugo, nego prosti prepis stare nagodbe od g. 1868. sa vrlo malimi preinakami samo u 2—3 paragrafa. Što se u §. 1. revizije ove sadržaje, to dolazi i u staroj nagodbi. Što se u §. 2. označuju krajiške šume nekim državnim dobrom, to dolazi i u staroj nagodbi. §. 3. govori o financialnom pitanju naše domovine. Prije smo imali paušalnu svotu, koja kako smo se osvjedočili, nije nikada dovoljna bila za pokriće troškovah naše autonomije, ali ni ovaj sistem percentualni neće biti dovoljan za pokriće autonomnih troškovah, jer u slučajih, gdje je kao što ove godine na sve strane zavladala nesreća, možebiti, neće vlada uz svu strogost u stanju biti niti 2,200.000 f. utjerati; ako onda od toga 55% damo Magjarom, doći ćemo lahko u položaj, da niti polovice troškovah nećemo moći pokriti, jer g. izvjestitelj nije naznačio, tko će u takovih slučajih, gdje nevolja zavlada, naše troškove pokriti.

G. izvjestitelj nas nije uvjerio, da je ključ, po kojem se ustanovili postotci za Hrvatsku, bio osnovan, dapače ja držim, da je prigovor kraljevinskog odbora temeljit, s toga bi ja zahtjevao, da se svi spisi nanj odnoseći se, pročitaju, jer ja sam čuo iz ustijuh jednoga člana naše kraljevinske deputacije, da Magjari nisu nikako mogli osnovanost ključa dokazati, nego su članovi našega odbora uzmakli i na njihov zahtjev pristali.

Što se bana tiče, to je ostalo pri starom. Sam g. izvjestitelj je naveo, kako nikako nebi moglo stojati to, da vlada ugarska nebi sudjelovala kod imenovanja bana. Glede ministra hrvatskoga navadja gosp. izvjestitelj, da imamo sada pravo osoviti se na zakon, te ako bi ministar povriedio ustavni zakon, da ima pravo ban i sabor njega prisiliti na vršenje ustavnog zakona. Ovdje mi je spomenut, ako ministar prekorači granice, imamo pravo, osoviti se na zakon, a glede bana nemožemo; tu nevidim dosljednost g. izvjestitelja.

Što se tiče djelovanja hrv. ministra, neznam, kako će se riešavati ono, što ovdje stoji, kad nastane dvojba koja glede zajedničkih interesah. Zajednički interesi, to je tako obćenita rieč, da nećemo u takvom slučaju nikada moći kazati, ovo nisu zajednički interesi, nego uvjek će Magjari kazati: i to su zajednički interesi.

Sve ostale ustanove, koje se u ovoj zak. osnovi nalaze, jednom riečju ciela revizija nagodbe nije ništa

Digitized by Google

drugo, nego prepis stare, koju smo silom pobijali, koju narod nije utanačio, nego jedan dio naroda; tako isto će narod pobijati i ovu reviziju, jer nije sudjelovao cieli narod. Drugačije govori, gospodo moja! cieli narod, i drugačije jedan dio naroda; drugačije govori slobodan čovjek, i drugačije onaj, kojemu su ruke i noge svezane. (Živio!) Niti ste radili, da bude Krajina pri utanačivanju zastupana, niti ste radili što, da se Dalmacija materi zemlji prisvoji. Što više, već kod izborah kleknuše nam Magjari na prsa, da biramo takve ljude, koji su veći prijatelji Magjarom, nego svojoj domovini, bez uvjerenja i osvjedočenja. Došav u sabornicu, kleknuše nam po drugi put na prsa, te zahtjevahu: priznajte izbor nezakonit zakonitim, a tu smo dokazali, da su nam bile ruke vezane, pa nismo mogli Ugarskoj kazati: mi smo kraljevina kao i vi, nego vezani morali smo kazati· radite što hoćete, što ćete nam dati, primiti ćemo, a kad dodjemo kući, naći ćemo pristašah, koji će odobrit naš postupak. Tako se i dogodilo. Kad bi bio sav narod, koji u trojednu kraljevinu spada, zastupan, posve drugi bi bio rezultat revizije, onda bi doista ova po g. izvjestitelju sasvim mršava revizija skupa sa onom od god. 1868. zabačena bila.

Nisam se nikada čudio, zašto je ona nagodba od g. 1868. prihvaćena bila, jer su ju izradili u tadašnjem saboru takovi ljudi, koji se nisu nikada borili za čast i ponos naroda, koji nisu imali ćuti za umni i materialni razvitak i napredak zemlje, nego njezino poniženje. Nego čudim se danas od vas, da vi koji nosite ime prijateljah naroda i čuvarah pravah naroda, da ovu nagodbu primate i za ovaj siromašni ogranak našega naroda, koji je od vjekovah svoja prsa izvrgavao dušmanskim bodežem i topovom, a koji nije ovdje zastupan te neima mogućnosti štogod prigovoriti. Pitam vas gospodo, kako bi bilo, da je ugarska vlada okrenula ono proti vam, što je proti krajišnikom učinila, da je krajišnike pozvala, a vas posve u zakutak zatisnula? Mi bi tada svi jednoglasno zaorili: mi nepriznajemo zakonitim, što se za nas bez nas radi. Isto tako će nam krajišnici odgovoriti, kad budu stupili u ovu sabornicu, vi ste utanačivali za nas bez nas, prva rieč će biti prosvjed proti takovom nepravednom i nebratskom postupanju.

Dočim smatram, da je ova revizija bez sudjelovanja našeg cielokupnog naroda, učinjena, buduć većina naroda nije ovdje zastupana, odbijam predlog ovaj o reviziji nagodbe, i slažem se sa predlogom što smo ga mi predložili, da se ova revizija jednostavno zabaci.

Dr. **Milan Makanec**: Molim vis. predsjedničtvo, da bi izvolilo obzirom na to, što je napredovalo vrieme, sjednicu na poslje podne odgoditi.

(Glasovi: Sutra.)

Predsjednik: Dižem sjednicu; a sutra će biti sjednica u 10 satih.

(1 sat 30 minutah.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

dvadeset i šeste sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije držane pod predsjedanjem preuzvišenoga gospodina Ivana Mažuranića dne 29. kolovoza 1873. u glavnom gradu Zagrebu.

Pošto je g. predsjednik sjednicu otvorio, bi čitan zapisnik posljednje sjednice i bez primjetbe odobren.

Predsjednik priobćuje, da su mu izabrani zastupnici naroda Lazo Davidović za I. izborni kotar osiečki, zatim Dr. Lav. Šram za grad Ivanić predali svoje vjerodajnice, koje se na središnji verifikacionalni odbor upućuju; zatim da se po ustanovi zak. članka II. 1870. §. 8. ob uredjenju sabora bilježnici i rednik za nastajuću drugogodišnju sjeditbu sabora, nadalje odbor za pretresivanje proračuna i napokon, pošto je zastupnik Benjamin Kraljević iz odbora gospodarstvenog izstupio, drugi član u zamjenu birati imade, što da se poslje rješavanja prispjelih na sabor podnesakah preduzeti može.

Tim povodom izjavi kuća svoje priznanje dosadanjim bilježnikom i redniku kuće.

Prihvativ sabor predloge, čitaju se sljedeći podnesci:

1. Kr. zem. vlada pod 25. kolovoza t. g. br. 12.253 dostavlja previšnjom sankcijom providjeni zakonski članak o proračunu za potrebštine nutarnje samouprave ovih kraljevinah za god 1872. uz više primjerakah tiskanog proračuna za proglašenje.

Pošto je ovo učinjeno i tiskani primjerci medju članove sabora porazdieljeni, vraća se izvornik kr. vladi na provedenje.

2. Kr. zem. vlada pod 25. kolovoza t. g. br. 10.512. dostavlja osnovu zak. članka o proračunu za potrebštine nutarnje samouprave ovih kraljevinah za g. 1873. na ustavno pretresivanje.

Predaje se sab. odboru za proračun.

3. Zem. vlada pod 12. svibnja t. g. br. 1768. dostavlja proračune zaklade narodnih učionah i stipendijalne Marija-Terezijanske za g. 1873.

Predaje se odboru sab. za proračun.

Predstavke:

4. Obćinstva županije sriemske,

5. Obćinstva županije varaždinske,

6. Obćinstva županije križevačke u pogledu stanarine županijskih činovnikah, koji uživaju stan u naravi, kao i stanarine doznačit se imajuće kot. primaljam i žup. nadzornikom svilarstva.

Upućuje se na sab. odbor za proračun.

7. Ravnateljstvo kr. karlovačke gimnazije podastire prošnju namjestnih učiteljah za dopitanje stanarine, koja se molba isto tako odboru za proračun ustupa.

8. Kr. zem. vlada pod 21. lipnja t. g. br. 5843. predlaže nacrt zak. osnove ob uredjenju javnih radnjah i gradjevinah.

Predaje se zakonodavnomu odboru na pretresivanje i predlog.

9. Zem. arkivar pod 29. kolovoza 1872. br. 20. na poziv sabora od 27. kolovoza 1872. br. 334. predlaže zak. osnovu o ravnopravnosti izraelićanah, koja se ustupa sab. zakonodavnomu odboru.

10. Poglavarstvo i zastupstvo grada Varaždina moli, da se sadanja mala realka u Varaždinu sa kr. velikom gimnazijom spoji, te u veliku realnu gimnaziju stvori.

Predaje se zakonodavno-nastavnomu odboru.

11. Predstavka obć. žup. varaždinske, da se biskupija gr. iztoč. crkve kotorska nepodčini metropoliji bukovinskoj — ustupa se sab. odboru zakonodavno nastavnomu.

12. Predstavka obć. žup. varaždinske, da se zaključak njegov o posveti 20.000 for. sveučilištnoj zakladi u Zagrebu vis. kr. zem. vladom potvrdi, ustupa se sab. odboru zakonodavno-nastavnomu.

13. Predstavka obć. žup. varaždinske, da se zakonom ustanovi, da se red Isusovacah u kraljevinah ovih nastaniti, niti nepokretnostih posjedovati nemože — ustupa se sab. odboru zakonodavno-nastavnomu.

14. Kr zem. vlada pod 25. lipnja t. g. br. 5078. dostavlja osnovu zak. članka ob uredjenju plaćah za učitelje srednjih učilištah u Hrv. i Slav.

Predaje se sab. odboru zakonodavno-nastavnomu.

15. Molba zastupstva i žiteljstva grada Belovara za podignuće istog grada na slob. kr. grad, te da mu se dio šume kod diobe dopita, ustupa se odboru peticionalnomu.

Tom zgodom zaključeno: odboru peticionalnomu nalaže se, da svakog tjedna svoje sjednice drži, sve do onda prispjevše molbe u pretres uzme, te vrhu svake sjednice odmah svoje izvješće podnese, koje se imade litografirati, medju članove sabora razdieliti, pa se isto izvješće imade prve dojduće subote u pretres sab. uzeti.

16. Predstavka obć. žup. belovarske za iznovičnu razdiobu erarijalnih zgradah i bašćah i konačno riešenje o vlastničtvu, predaje se odboru peticionalnomu.

17. Županija varaždinska predlaže spise odnoseće se na predstavku glede odštete žiteljem štetujućim na raznih predmetih prigodom rata u god. 1848., koji se sab. odboru peticionalnomu ustupaju.

18. Predstavka obć. žup. varaždinske, podupirajuća predstavku sl. kr. grada Bakra, glede premještenja hrv. domaćih uredah, gimnazije i ostalih zavodah iz Rieke u Bakar i Kraljevicu, ustupa se sab. odboru peticionalnomu.

19. Molba Augusta Posilovića za podporu, da nastavi nauke arhitekture u Italiji, ustupa se sab. odboru peticionalnomu.

Digitized by Google

20. Molba municipija i kotara Bakra, da se zakonska osnova ob ukinuću municipija Bakra u pretres uzme.

21. Molba istog za oprost od popravka ceste vodeće iz Šušaka do Smrike.

22. Molba istog proti zaključku ob ukinuću municipija Bakra, predaje se sab. odboru peticionalnomu.

23. Predstavka obć. žup. križevačke, da se odkupi od Luke Niemčića tajna liečenja biesnoće, upućuje se na sab. odbor peticionalni.

24. Molba uzničkih nadzirateljah kod kr. sudb. stola žup. zagrebačke za poboljšanje njihova stanja, upućuje se sab. odboru peticionalnomu.

25. Molba svećenstva kotara lipničkoga za reguliranje župnih i kapelanskih dohodakah, ustupa se odboru sab. peticionalnomu.

26. Predstavka obć. žup. varaždinske da se na ug. hrvat. saboru izhodi predloženje zak. osnove za gradjenje željeznice Čakovac, Varaždin, Ivanec, Zaprešić, ustupa se željezničkom sab. odboru.

27. Izvješće kr. zem. vlade ob izvidenjih vještačkih, glede podignuća solnice blizu Slanja prima se na znanje.

28. kr. zem. vlada pod 1. listopada 1872. br. 1633 dostavlja zbirku zem. vlad. lista i sbornika, koja se u pismari sabora pohranjuje.

29. Molba Ivana Sarajlića iz Kutjeva za pospješenje zamoljene kod kr. zem. vlade iztrage proti tamošnjem upravitelju Kalaniju, ustupa se kr. zem. vladi na nadležno uredovanje.

30. Pritužba Ljudevita Šmidhena i drug. u Samoboru protiv nezakonitom izboru zastupnika za trgovište Samobor dne 19. listopada p. g. obavljenu, ustupa se sred. verifikacionalnomu odboru saborskomu.

Zastupnik Živković kao izvjestitelj hrv. kraljevinskog odbora izaslana, da sa ravnim odborom kraljevine ugarske, nekoje ustavne zak. član. I. 1868. revidira odnosno nadopuni, podnosi osnovu zak. članka, koja će se po predlogu istoga tiskati, medju članove sabora porazdieliti i po učinjenu danas zaključku sabora u sriedu dne 3. rujna t. g. na dnevni red i rapravu staviti.

Isti izvjestitelj podnosi troškovnik kraljevinskog odbora, koji se odboru gospodarstvenomu na uredovanje predaje.

Nakon toga prešlo se je na izbor bilježnikah, rednika kuće i odbora za proračun, te jednog člana u odbor gospodarstveni.

Za preduzeće izbora izabrani su gg. Kušević, Vrbančić i dr. Vučetić.

Predano bijaše 70 glasovah od kojih dobiše:

Gg. Gavro Kiš 49, Turelli Josip 48, Rogulić dr. Alek. 48 i Steković Jovan 48 za bilježnike saborske, zatim dr. Malec 49 za rednika kuće i isto toliko za člana u gospodarstveni odbor.

U odbor za proračun izabrani su sa 49 glasova: vitez Smaić Bartol, Muzler Josip, Turelli Josip, Broz Mavro, Čop Antun, Davidović Lazar, Hrvat Mirko, Jakić Antun, Jovanović Branko, Kraljević Benjamin, Kiš Ladislav, Mihalović Dragutin, Mrazović Matija, dr. Makanec Milan, Pust Dragutin, Rogulić Jovan, Steković Jovan, Turković Venceslav, Vrbančić Slavoljub, Živković Jovan.

Napokon spomenu g. predsjednik, da je vrlo štovani član kuće ove i dostojanstvenik ovih kraljevinah biskup Lukijan Nikolajević u vrieme odgodjena sabora preminuo, vrhu česa je kuća svoje sažaljenje ustajanjem sa sjedalah svojih očitovala, zatim da je velikaš ovih kraljevinah Stjepan grof Erdödy, odtudjiv svoj posied u ovih kraljevinah, prestao biti članom ovoga sabora.

Zatim je sjednica zaključena s tim, da će sliedeća običajnim načinom oglašena biti.

Prilog 2.

Visoki sabore!

Na temelju zaključka desete sjednice sabora kraljevinah Dalmacije Hrvatske i Slavenije od 9. srpnja 1872. izaslani odbor kraljevinski, u svrhu revidiranja nekojih ustanovah zakonskoga članka I. 1868. uzima si čast, u tome pravcu sa sličnim odborom sabora ugarskoga utanačenu osnovu zakonskoga članka visokomu saboru pod ·/. na uvaženje i prihvat učtivo predložiti.

Za točnije ubavješćenje visokoga sabora, o tečaju ciele razprave kraljevinskih odborah u ovoj stvari i što temeljitije prosudjenje u predležećoj osnovi sadržanoga posljedka njezina, nepropusti šmjerno podpisani odbor kraljevinski ujedno i sve na taj predmet odnoseće se spise imenito: zajedničke zapisnike pod ·/. i u kazalu pod ·//. pobilježene prepise priključiti.

U Zagrebu, dne 25. kolovoza 1873.

I. Mažuranić v. r.
predsjednik kraljevinskoga odbora.

J. Živković v. r.
izvjestitelj.

Zakonska osnova

o preinaci dotično nadopunitbi nekojih §§.-ah zakonskim člankom I., god. 1868. medju državne zakone uvršćene nagode, sklopljene radi izravnanja državo-pravnih pitanjah medju kraljevinom Ugarskom i kraljevinami Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom.

Nastavši usljed administrativnoga sjedinjenja dvijuh varaždinskih krajiških pukovnijah vojničke obćine senjske i belovarske, grada Ivanića i obćine sisačke s kraljevi-

Digitized by Google

nami Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom potreba, da se razmjerno povisi broj zastupnikah, što ih polag §. 33. zakonskoga članka I., god. 1868. imade sabor kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije šiljati na sabor zajednički i izjavivši saboru kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije želju, da se preduzme revizija nekojih točakah nagode sadržane u zakonskom članku I. od godine 1868., sklopljena je načinom u §. 70. prenaznačenoga zakonskoga članka ustanovljenim glede tih predmetah, zajedničkim sporazumljenjem nagoda medju saborom kraljevine Ugarske s jedne i saborom kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije s druge strane. Ta nagoda, odobrivši, potvrdivši i posvetivši ju Njegovo ces. i apoštolsko kraljevsko Veličanstvo uvršćuje se ovim kako sliedi, medju zakone državne, kao zajednički temeljni zakon kraljevine Ugarske i kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

§. 1.

Sjedinjene budući s kraljevinami Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom dvie varaždinske krajiške pukovnije, vojnička obćina senjska i belovarska, grad Ivanić i obćina sisačka: povisuje se na temelju §. 33. zakonskoga članka I. g. 1868. u razmjerju pomnoženja pučanstva od 29 na drideset i četiri (34) broj zastupnikah što ih imade sabor kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, šiljati na sabor zajednički.

§. 2.

Rieči §. 8. zakonskog članka XXX. od godine 1868. teksta magjarskoga, opredieljujuće, da što se tiče prodaje u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji ležeće nepokretne imovine državne, zajednički sabor svih kraljevinah svete krune ugarske razpolaže s ograničenjem, da se glede toga imade saslušati hrvatsko-slavonsko-dalmatinski sabor, bez kojega privolje se nemože izvesti prodaja — imadu se razumjevati: da izraz „državna nepokretna imovina“ u sebi sadržaje i državne šume.

§. 3.

§§. 15., 16., 17., 25. i 26. zakonskoga članka I. od g. 1868. stavljaju se izvan krieposti, a mjesto njih odredjuje se što sliedi:

Potrebština nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije imade se za vrieme od 1. siečnja g. 1873. počimajuć, dok traje medju kraljevinami krune ugarske i medju ostalimi kraljevinami i zemljami Njeg. Veličanstva nagoda, sklopljena glede razmjerja prinosa na troškove zajedničkih poslovah, prije svega pokrivati sa 45% izravnih i neizravnih porezah i drugih javnih dohodakah kraljevinah Hrvatske i Slavonije, t. j. toliko postotakah javnih dohodakah istih kraljevinah ima se izručivati u onu hrvatsko-slavonsku zemaljsku ili municipalnu blagajnu, kamo će to želiti zakonodavstvo ili vlada sdruženih kraljevinah.

Petdeset i pet postotakah svih javnih dohodakah kraljevinah Hrvatske i Slavonije imade se za pokriće zajedničkih troškovah izručivati u zajedničku blagajnu državnu.

Izračunanje 45% javnih dohodakah kraljevinah Hrvatske i Slavonije biva tako, da se od ukupnoga izravnoga i neizravnoga poreza, od prihodah državnih dobarah ležećih u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji i od inih javnih prihodah odbiju samo izdatci, koji su skopčani s razpisivanjem i utjerivanjem poreza, — nerazumjevajuć amo troškove zajedničke uprave financijalne — s administracijom državnih dobarah, s nabavom ili proizvadjanjem i neposrednim rukovanjem neizravnih porezah, pristojbah i inih javnih prihodah.

Kada nerazvojačeni još dio vojničke krajine bude, dielom ili ukupno, sjedinjen administrativno s kraljevinami Hrvatskom i Slavonijom, ter se za ukupni tadašnji obseg kraljevinah Hrvatske i Slavonije budu mogli ustanoviti koli javni prihodi, toli troškovi nutarnje uprave: imat će se, ako bi se na temelju tom pokazala potreba, da se preinači gore navedena odredba ovoga zakona, koja za upravne troškove istih kraljevinah opredieljuje 45% javnih prihodah kraljevinah Hrvatske i Slavonije, — ista preinaka, ako i nebude nastao bio rok, naznačeni u §. 12. zakonskoga članka I. od god. 1868. s uvaženjem promjanjenih okolnostih i pravih potrebštinah kraljevinah Hrvatske i Slavonije udjelotvoriti načinom, propisanim u §. 70. zakonskoga članka I. god. 1868.

§. 4.

Paragrafu 34. zakonskoga članka I. god. 1868. dodaje se na kraju alinea sliedeća: „U slučaju spomenutom imade se sabor kraljevinah Hrvatske i Slavonije, računajuć od razpusta njegova, za tri mjeseca sazvati“.

§. 5.

§. 44. zakonskoga članka I. god. 1868. imade se dopuniti sa sliedećim na kraju dodatkom: „U svojstvu tom podastire on bez promjene i bez odvlake Njegovu Veličanstvu predstavke banove i u slučaju samo, kada bi s gledišta državne zajednice, zakonskim člankom I. god. 1868. ustanovljene ili s gledišta zajedničkih interesa nastala dvojba koja, u koliko se ona saslušanjem bana nebi mogla ukloniti, podastire on Njegovu Veličanstvu istodobno, ali odieljeno istih se tičuće primjetbe svoje, dotično zajedničke vlade ugarske.“

Digitized by Google

§. 6.

§. 49. zakonskoga članka I. god. 1868. dopunjuje sa sliedećim dodatkom:

„Iza obavljenoga medjusobnoga obračunanja imade se kraljevinam Hrvatskoj i Slavoniji pripadajući dio njihov izlučiti izmedju zakladah zajednički rukovanih i izručiti autonomnoj vladi rečenih kraljevinah".

§. 7.

Mjesto §. 52. zakonskoga članka I. god. 1868. stavlja se §. sliedeći:

„Ban nemože imati djelokruga vojničkoga".

§. 8.

§. 53. zakonskoga članka I. god. 1868. stavlja se izvan krieposti i mjesto njega opredieljuje se što sliedi:

Ban će i od sada nositi naslov „Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije i ostaje član velikaške kuće zajedničkoga sabora".

§. 9.

Usljed oživotvorenoga medjutim sjedinjenja dviuh hrvatsko-slavonskih krajiških pukovnija, s kraljevinami Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom, preinačuje se §. 66. zakonskoga članka I. g. 1868. kako sljedi:

Iza 7. točke prve alineje uvršćuje se: „8. županija belovarska".

Izmedju krajiških pukovnijah pak, izbrojenih u istom §-u izpuštaju se: „7. varaždinsko-križevačka i 8. varaždinsko-gjurgjevačka".

§. 10.

Sve ostale točke zakonskim člankom I., god. 1868. medju državne zakone uvršćene nagode, uzdržaju se bez promjene u krieposti.

Naznačaj spisah.

dalmatinsko-hrvatsko-slavonskoga kraljevinskoga odbora.

1. Zapisnik prve sjednice kraljevinskoga odbora od 22. kolovoza 1872. u Zagrebu držane (1. komad.)

2. Zapisnik druge sjednice kraljevinskoga odbora od 22. listopada 1872. u Pešti držane sa

a)
b) to jest zapisnici financijalnoga pododbora.

3. Zapisnik treće sjednice kraljevinskoga odbora, držane u Pešti dana 1. studenoga 1872. sa sliedećimi prilozi:

a) Zapisnik pododbora kraljevinskoga odbora za podnešenje mnienja o preinaci nagode izaslanoga dto. 24. listopada 1872. sa sliedećimi prilozi.

aa) Izvadak ili predlozi Jovana Živkovića, kao izvjestitelja u toj stvari, koji je u istom zapisniku sa ·/. označen.

bb) Motivacija toga predloga u istom zapisniku sa ·//. označena.

cc) Separat votum Makse Price u istoj stvari.

b) Spomenica financialnoga pododbora kraljevinskoga odbora u pogledu revizije financijalne strane nagode.

4. Predlozi kraljevinskoga odbora hrv. sl. dalm. u pogledu preinake odnosno nadopunjenja nagodbenoga zakona sa obrazloženjem na hrvatskom i njemačkom jeziku (tri komada u jedan sašivena) od 6. studena 1872.

5. Dopis ugarskoga kralj. odbora sa sliedeća četiri priloga:

a) Odgovor ugarsk. kralj. odbora od 6. studenoga 1872. na magjarskom jeziku.

b) To isto na njemačkom jeziku.

c) Na magjarskom jeziku štampani zapisnik o razpravah kraljevinskoga odbora ugarskoga u predmetu nagode sa Austrijom od godine 1867.

d) Izradak financijalnoga pododbora ugarskoga kraljevinskoga odbora na ugarskom i njemačkom jeziku.

6. Zapisnik IV. sjednice hrv. kralj. odbora od 20. lipnja 1873. u predmetu odgovora ugarskoga kralj. odbora.

7. Zapisnik V. sjednice hrv. kralj. odbora od 25. lipnja 1873. ob odgovoru ugarskoga kralj. odbora sa dva priloga i to:

a) protuodgovor hrv. kralj. odbora na odgovor ugarskoga kralj. odbora u zapisniku pod ·/. označen, i

b) u tome pravcu posebni izradak A. Jakića u zapisniku pod ·//. označen.

8. Dopis iliti odgovor ug. kr. odbora na hrvatski renuntium (dva komada t. j. na ugarskom i njemačkom jeziku).

9. Osnova zakonskoga članka o reviziji nagodbe.

10. Zapisnik VI. sjednice hrv. kr. odbora u predmetu umirovljenih činovnikah prije uvedenja nagode dto. 4. kolovoza 1873.

U Zagrebu, dne 25. kolovoza 1873.

Mažuranić v. r.
predsjednik.

Živković v. r.
izvjestitelj.

*

Digitized by Google

Izradci kraljevinskoga odbora.

Hrvatski kraljevinski odbor predao je 9. studenoga predsjedniku ugarskoga kraljevinskoga odbora grofu Majlathu izradke sliedeće o reviziji nagodbe.

Na slavni kraljevinski odbor sabora ugarskoga u Pešti:

U sljedstvu zaključka zajedničke sjednice obih kraljevinskih odborah od 21. listopada t. g čast nam je dotični na preinaku odnosno nadopunenje obstojećega zakona nagodbenoga glaseći, konkretirizirani predlog pod A. zajedno sa obrazloženjem pod B. i to oba u njemačkom prevodu, slavnomu kraljevinskomu odboru ugarskomu na shodnu uporabu uljudno priobćiti uz sljedeće opazke:

1. Predlogom pod A. netaknute ustanove zakona nagodbenoga ostaju istina i na dalje u svojoj bitnosti, nu hrv. sl. kraljevinski odbor namjerava još §. 7. nagodbe u administrativnom obziru amandirati, dočim glede više posalah, kojimi sada zajedničko ministarstvo obrane zemaljske upravlja, kano i prije zemaljska politička oblast sada autonomna zemaljska vlada mnogo laglje i cielishodnije upravu voditi može bez da bi kroza to u §. 7. nagode izraženo načelo zajedničkoga zakonarstva i uprave u vojničkih poslovih povredjeno bilo; te si stoga definitivno uredjenje pomenute ustanove §. 7. nagode još tečajem ove razprave pridržava.

2. Pogledom na po §. 66. nagode još „viseće“ pitanje o Rieci sa kotarom pripravan je ovaj hrv. slav. kraljevinski odbor u razpravu toga pitanja upustiti se načinom u istom zakonu opredieljenim.

3. Na koliko se veleštovani kralj. odbor ugarski tomu protivio nebi, možda će prama posljedku ovih medjusobnih razpravah cjelishodnije biti, na mjesto tolike ustanove nagodbenoga zakona mjenjati i nadopunjivati takovi sasvim s nova redigirati, što bi novomu zakonu glede sadržaja i stoga daleko bolju formu dati moglo.

Hrv. slav. kralj. odbor nadajući se, da će započeto sporazumljenje u dobro shvaćenom interesu obih kraljevinah najboljim plodom uroditi, izgleda prijateljsko mnjenje veleštovanoga kralj. odbora ugarskoga.

U Pešti, 6. studena 1873.

Mažuranić v. r., predsjednik. Živković v. r. izvjestitelj.

Zapisnik

prve zajedničke (konštitujuće) sjednice kraljevinskih odborah, ugarskoga i hrvatsko - slavonsko - dalmatinskoga, držane u Budim-Pešti dana 21. listopada 1872.

Prisutni:

od strane hrvatskoga kralj. odbora:

Ivan Mažuranić, biskup J. Strossmajer, Maxo Prica, Svetozar Kušević, Miroslav Kraljević, Mato Mrazović, Petar Horvat, Gustav br. Prandau, Nikola Krestić, Antun Jakić, Ivan Vončina, Jovan Živković;

od strane ugarskoga kralj. odbora:

Anton Majlath, grof, Paul Sennyey, barun, dr. Ljudevit Haynald, Ladislav Szögyenyi, Paul Somšić, Pécsi Manó, grof, Antun Szécsen, grof, Ljudevit Horvat, Koloman Tisza, Anton Csengery, Koloman Széll.

Iza kako su se gorenavedeni članovi obijuh odborah izmjenom svojih vjerodajnicah medjusobno ovjerili, pozdravi grof Antun Majlath sve članove kratkom srdačnom besjedom, na što mu Ivan Mažuranić sa strane hrv. članovah odpozdravi. Zatim bude na predlog I. Mažuranića grof Antun Majlath za predsjednika zajedničkih sjednicah, a Koloman Széll i Jovan Živković za izvjestitelje izabrani i ujedno zaključeno: da prije svega hrvatski kraljevinski odbor svoje želje i zahtjeve u pogledu preinake odnosnih ustanovah nagode pismeno konkretizira, na što će se medju obim odborom prijateljski dogovori voditi i tek kada se budi u kojem pravcu do sporazumljenja dodje, zajednička sjednica radi zvaničnoga utanačenja zakazati.

Zaključeno i podpisano.

Za predsjednika grofa Antuna Majlatha:

Ladislav Szögyenyi v. r.

Koloman Széll v. r., bilježnik. Jovan Živković v. r. izvjestitelj.

Zapisnik

druge zajedničke sjednice kraljevinskoga odbora ugarskoga i hrvatsko-slavonsko-datmatinskoga, držane u Budim-Pešti dana 29. lipnja 1873.

Prisutni:

od strane hrvatskoga kralj. odbora:

Ivan Mažuranić, Bar. Prandau, Sv. Kušević, Mirko Kraljević, Nik. Krestić, Mato Mrazović, Ant. Jakić, Petar Horvat, Ivan Vončina, Jovan Živković;

odsutni:

Jos. Jur. Strossmajer, Makso Prica umro

od strane ugarskoga kralj. odbora:

Ladislav Szögyenyi, Paul Senyey, Emanuel Pécsi, Ljudevit Horvat, Koloman Ghyczy, Josip Tonicsanyi, Antun Csengery, Koloman Széll;

odsutni:

grof A. Szécsen, arcibiskup Haynald, Kolom. Tisza, Paul Somšić.

Digitized by Google

Prije svega bi s razloga, što je bivši zajednički predsjednik grof Antun Majlath medjutim preminuo, na predlog I. Mažuranića, Lavoslav Szögyényi za predsjednika današnje sjednice jednoglasno izabran; izza toga zapisnik prve zajedničke sjednice od 21. listopada 1872. pročitan i ovjerovljen.

Novoizabrani predsjednik stavi svim članovom do znanja, da je na mjesto preminuvšega člana kralj. ugarskoga odbora g. grofa Antuna Majlatha veliki župan i član velikaške kuće g. Josi Toničanyi izabran; zatim razloži kao predmet današnje druge i ujedno zaključne sjednice cieli tečaj stvari, počam od pismeno podnešenoga predloga hrvatskoga kralj. odbora od 6. studena 1872., na koji je nakon medjusobno obdržanih „pouzdanih dogovaranjah" odgovor (nuntium) ugarskoga kralj. odbora 17. lipnja 1873., zatim renuntium hrvatskoga kralj. odbora od 25. lipnja 1873., a nakon toga drugi i zadnji odgovor kralj. odbora ugarskoga od istoga dana sliedio.

Uspjeh tih medjusobno obavljenih pouzdanih dogovaranjah zrcali se u sporazumno utanačenoj osnovi, koja ovako glasi:

Zakonska osnova

o preinaci dotično nadopunitbi nekojih §§-ah zakonskim člankom I. g. 1868. medju državne zakone uvršćene nagode, sklopljene radi izravnanja državo-pravnih pitanjah medju kraljevinom Ugarskom i kraljevinami Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom.

Nastavši usljed administrativnoga sjedinjenja dvijuh varaždinskih krajiških pukovnijah, vojničke obćine senjske i belovarske, grada Ivanića i obćine sisačke s kraljevinami Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom potreba, da se razmjerno povisi broj zastupnikah, što ih polag §. 33. zakonskoga članka I. g. 1868. imade sabor kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije šiljati na sabor zajednički, i izjavivši sabor kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije želju, da se preduzme revizija nekojih točakah nagode, sadržane u zak. članku I. od g. 1868., sklopljena je načinom u §. 70. prenaznačenoga zak. čl. ustanovljenim glede tih predmetah, zajedničkim sporazumljenjem nagoda medju saborom kraljevine Ugarske s jedne i saborom kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije s druge strane. Ta nagoda, odobrivši, potvrdivši i posvetivši ju Njeg. ces. i apoštolsko kraljevsko Veličanstvo uvršćuje se ovim kako sliedi, medju zakone državne, kao zajednički temeljni zakon kraljevine Ugarske i kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

§. 1.

Sjedinjene budući s kraljevinami Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom dvie varaždinske krajiške pukovnije, vojnička obćina senjska i belovarska, grad Ivanić i obćina sisačka: povisuje se na temelju §. 33. zakonskoga članka I. g. 1868. u razmjerju pomnoženja pučanstva od 29 na trideset i četiri (34) broj zastupnikah, što ih imade sabor kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije šiljati na sabor zajednički.

§. 2.

Rieči §. 8. zakonskog članka XXX. od god. 1838. teksta magjarskoga opredieljujuće, da što se tiče prodaje u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji ležeće nepokretne imovine državne, zajednički sabor svih kraljevinah svete krune ugarske razpolaže s ograničenjem, da se glede toga imade saslušati hrvatsko-slavonsko-dalmatinski sabor, bez kojega privolje se nemože izvesti prodaja — imadu se razumjevati: da izraz „državna nepokretna imovina" u sebi sadržaje i državne šume.

§. 3.

§§. 15., 16., 17., 25. i 26. zakonskoga čl. I. od g. 1868. stavljaju se izvan krieposti, a mjesto njih odredjuje se što sliedi:

Potrebština nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije imade se za vrieme od 1. siečnja god. 1873. počimajuć, dok traje medju kraljevinami krune ugarske i medju ostalimi kraljevinami i zemljami Njeg. Veličanstva nagoda sklopljena glede razmjerja prinosa na troškove zajedničkih poslovah, prije svega pokrivati sa 45% izravnih i neizravnih porezah i drugih javnih dohodakah kraljevinah Hrvatske i Slavonije, t. j. toliko postotakah javnih dohodakah istih kraljevinah ima se izručivati u onu hrvatsko-slavonsku zemaljsku ili municipalnu blagajnu, kamo će to želiti zakonodavstvo ili vlada sdruženih kraljevinah.

Petdeset i pet postotakah svih javnih dohodakah kraljevinah Hrvatske i Slavonije imade se za pokriće zajedničkih troškovah izručivati u zajedničku blagajnu državnu.

Izračunanje 45% javnih dohodakah kraljevinah Hrvatske i Slavonije biva tako, da se od ukupnoga izravnoga i neizravnoga poreza, od prihodah državnih dobarah ležećih u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, i od inih javnih prihodah odbiju samo izdatci, koji su skopčani s razpisivanjem i utjerivanjem poreza, — nerazumjevajuć amo troškove zajedničke uprave financijalne — s administracijom državnih dobarah, s nabavom ili proizvadjanjem i neposrednim rukovanjem neizravnih porezah, pristojbah i inih javnih prihodah.

Kada nerazvojačeni još dio vojničke Krajine bude, dielom ili ukupno, sjedinjen administrativno s kraljevinami Hrvatskom i Slavonijom, ter se za ukupni tadašnji

Digitized by Google

obseg kraljevinah Hrvatske i Slavonije budu mogli ustanoviti koli javni prihodi, toli troškovi nutarnje uprave; imat će se, ako bi se na temelju tom pokazala potreba, da se preinači gore navedena odredba ovoga zakona, koja za upravne troškove istih kraljevinah opredieljuje 45% javnih prihodah kraljevinah Hrvatske i Slavonije, — ista preinaka, ako i nebude nastao bio rok, naznačeni u §. 12. zak. članka I. od g. 1868., s uvaženjem promjenjenih okolnostih i pravih potrebštinah kraljevinah Hrvatske i Slavonije, udjelotvoriti načinom, propisanim u §. 70. zak. čl. od g. 1868.

§. 4.

Paragrafu 34. zak. članka I. g. 1868. dodaje se na kraju alinea sliedeća: „u slučaju spomenutom imade se sabor kraljevinah Hrvatske i Slavonije, računajuć od razpusta njegova, za tri mjeseca sazvati.“

§. 5.

§. 44. zak. čl. I. god. 1868. imade se dopuniti sa sliedećim na kraju dodatkom: „svojstvu tom podastire on bez promjene i bez odvlake Njegovu Veličanstvu predstavke banove i u slučaju samo, kada bi s gledišta državne zajednice, zak. čl. I. g. 1868. ustanovljene ili s gledišta zajedničkih interesah nastala dvojba koja, u koliko se ona saslušanjem bana nebi mogla ukloniti, podastire on Njegovu Veličanstvu istodobno, ali odieljeno istih se tičuće primjetbe svoje, dotično zajedničke vlade ugarske.“

§. 6.

§. 49. zakonskoga članka I. g. 1868. dopunjuje se sliedećim dodatkom:

„Iza obavljenja medjusobnoga obračunanja imade se kraljevinam Hrvatskoj i Slavoniji pripadajući dio njihov izlučiti izmedju zakladah zajednički rukovanih i izručiti autonomnoj vladi rečenih kraljevinah“.

§. 7.

Mjesto §. 52. zakonskoga članka I. g. 1868. stavlja se §. sliedeći:

„Ban nemože imati djelokruga vojničkoga.“

§. 8.

§. 53. zak. čl. I. g. 1868. stavlja se izvan krieposti i mjesto njega opredieljuje se što sliedi:

Ban će i od sada nositi naslov „Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije i ostaje član velikaške kuće zajedničkoga sabora“.

§. 9.

Usljed uživotvorenoga medjutim sjedinjenja dvijuh hrvatsko-slavonskih krajiških pukovnijah s kraljevinami Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom, preinačuje se §. 66. zak. čl. I. g. 1868., kako sliedi:

Iza 7. točke prve alineje uvršćuje se: „8. županija belovarska.“

Izmedju krajiških pukovnijah pak, izbrojenih u istom §-u, izpuštaju se: „7. varaždinsko-križevačka i 8. varaždinsko-gjurgjevačka“.

§. 10.

Sve ostale točke zak. člankom I. god. 1868. medju državne zakone uvršćene nagode uzdržaju se bez promjene u krieposti.

Pročitana prenavedena osnova zak. čl. po izvjestitelju Szélu u magjarskom, a po izvjestitelju Živkoviću u hrvatskom jeziku i tekstu, bi na pitanje predsjednika po svih članovih zajedničke sjednice bez ikakve primjetbe i promjene jednoglasno primljena i odobrena, i ujedno zaključeno, takovu obim saborom, ugarskomu i hrvatsko-slavonsko-dalmatinskomu na prihvat predložiti. Zaključeno bi i ovomu zapisniku pod ./· ujedno priključena sva dotična toj osnovi predhodiva, te podlogom služeća pisma kao predloge, nuncija i renuncija zajedno sa svimi dotičnimi prilozi ovim saborom u izvješću istodobno podastrieti; te pošto više ništa za obaviti bilo nije, bude ovaj zapisnik još trajuće sjednice sastavljen, pročitan i ovjerovljen, nakon česa predsjednik po kratkom pozdravu u korist sretno i uspješno svršenoga djela sjednicu zaključenom izreče.

Ladislav Szögyeni v. r.

Koloman Széll v. r., biljежnik.

Mažuranić v. r., predsjednik.

Jovan Živković v. r., izvjestitelj.

Predlozi

hrv.-slav. kraljevinskog odbora u pogledu preinake odnosno nadopune nagodbenoga zakona

Zakonski članak

o promjeni odnosno popuni zak. članka I. god. 1868. sabora hrvatsko-slavonskoga i zak. čl. XXX. od godine 1868. sabora ugarskoga.

§. 1.

Ukidaju se i izvan krieposti stavljaju §§. 1., 5., 6. 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24., 25., 26., 27., 28., 29. i 30. Zak. čl.

Digitized by Google

LXXX. od god. 1868., a na mjesto njih postavljaju sliedeće ustanove.

§. 2.

Dalmacija, Hrvatska i Slavonija, kao državopravna cielost nose ime: „kraljevina Dalmacija, Hrvatska i Slavonija“, te sačinjavaju sa kraljevinom Ugarskom i sjedinjenim njoj Erdeljom jednu te istu državnu zajednicu kako prema ostalim pod vladom Nj. Veličanstva stojećim zemljam, tako i prema inim državam.

§. 3.

Osim onih predmetah, koji su zemljam krune sv. Stjepana i ostalim zemljam Nj. Veličanstva zajednički, ili koji se imadu zajedničkim porazumkom razpravljati (§. 4. nag. zakona), ustanovljuju se zajedničkimi medju kraljevinom Ugarskom i Erdeljom glede zakonarstva i uprave još sljedeći poslovi:

Opredjelivanje troškovah za uzdržavanje kraljevskoga dvora; uredjivanje novčarstva kovanoga novca i bankarstva; sklapanje državnih zajmovah u svrhe zajedničkih posalah i konvertiranje takovih državnih dugovah; izpitivanje i odobravanje svih onih trgovačkih i državnih ugovorah, koji se jednako tiču svih zemaljah krune ugarske, ili rade o promjenah zemljištah, zatim one državne željeznice, koje teku zemljištem obiuh zemaljah i koncesioniranje takovih željeznicah, koje teku obimi zemljišti i ujedno traže zajamčenje kamatah ili subvenciju čitave državne zajednice; napokon razpolaganje s onimi riekami, koje sačinjavaju državne granice, ili se svojimi obalami jednako tiču obiuh zemaljah.

§. 4.

Zajedničkimi poslovi samo glede zakonarstva označuje se: Ustanovljivanje proračuna zajedničkih državnih troškovah, pregledanje državnih zaključnih računah, ustanovljivanje poreznoga sustava za neizravne poreze i dozvoljivanje istih, zatim zakonarstvo o mjeri i vagi; o zaštiti markah i muštrah, o povlasticah na iznašašća; o zaštiti vlastničtva duševnoga; o pravu pomorskom, trgovačkom, mjenbenom i rudnom, o uredjenju carinskih i trgovačkih odnošajah, poštah, brzojava i brodarstva; ob obrtnosti o državljanstvu, o družtvih, kojim nije svrha zajedničko te cienje ili dobit; napokon o putnih listovih i o redarstvu nad inostranci.

Nu zajedničko zakonarstvo o pravu pomorskom, trgovačkom, mjenbenom i rudnom neima pravo zakonarstvo kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije o uredjenju sudstva ni u kojem pogledu budi stegnuti ili okrnjiti.

§. 5.

Kraljevina Dalmacija, Hrvatska i Slavonija obvezuje se, da će doprinieti, koliko na nju odpadne za one troškove, koje iziskuju s jedne strane poslovi priznani kao zajednički zemljam Nj. Veličanstva, a i druge strani poslovi koji su gore označeni kao zajednički svim zemljam krune ugarske.

§. 6.

Ovaj prinos (§. 5.) od strane kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije ustanovljuje se, kako sliedi:

Za izplaćivanje kamatah državnoga duga, koje je Ugarska u ime zemaljah krune ugarske u smislu zak. čl. XIV. XV. i XVI. od god. 1870. preuzela, prinosi kraljevina Dalmacija, Hrvatska i Slavonija godišnju, nepromienljivu svotu od 574.000 for. a. v. svagda u zakonitoj valuti.

Za pokriće ostalih iz zajedničkih posalah proiztičućih teretah ima Hrvatska i Slavonija plaćati $2^{87}/_{100}$ postotakah a od ona 2%, što no je Ugarska preuzela na račun čitave krajine, doprinosit će odpadajućih na hrvatsku-slavonsku krajinu $12^{1}/_{3}$ tih postotakah. Ova prinosna quota, izuzam stalnu i nepromienljivu svotu za kamate državnoga duga u pogledu postotnoga prinosa za ostale zajedničke terete ima vrediti dotle, dokle i ugarsko-austrijska financialna nagoda.

§. 7.

Prinosi označeni u predidućem § imadu se po ustanovljenoj obvezi i po postotku obračunati, te po hrv. slav. vladi ugarskomu ministru financijah u mjesečnih obrocih točno izplaćivati.

Porezni zaostatci Hrvatske i Slavonije do konca godine 1867. u koliko su već utjerani, imadu se obračunati po razmjerju, koje bijaše postavljeno u §. 30. nagode a za buduće razpolaže timi zaostatci autonomno zakonarstvo.

§. 8.

K §. 32. nagodbenoga zakona dolazi obzirom na načelo izraženo u §. 33. nag. zakona usljed razvojačenja jednoga diela hrv. slav. krajine, naročito pukovnijah križevačke i gjurgjevačke, sljedeći dodatci:

Na pučanstvo razriešene belovarske brigade, koje je podpalo pod civilnu upravu Hrvatske i Slavonije dopada pet zastupnikah za zajednički sabor, s toga iznosi ukupni broj 34.

§. 9.

Druga alinea §. 34. nagodb. zakona preinačuje se ovako:

Digitized by Google

Kada se hrv. slav. sabor zaključi ili ako bude razpušten prije izmaka zakonske periode, pridržuju zastupnici njegovi na saboru zajedničkom mandate svoje još puna četiri mjeseca od dana zaključenja odnosno razpusta sabora hrvatsko-slavonskoga.

Ustanova §. 38. nagode mjenja se ovako: Zajednički poslovi imadu se na saboru zajedničkom razpravljati tako, da saboru hrvatsko-slavonskomu ostane pet mjesecih ožujak, travanj, svibanj, lipanj i srpanj za razpravljanje posalah njegova zakonarstva.

§. 11.

Ustanove §§. 40.—41. nagode u pogledu načina izbora hrvatsko-slavonskih članovah u delegaciju preinačuje se ovako: hrvatsko-slavonski zastupnici na zajedničkom saboru imadu u dolnjoj kući svoja četiri člana za ugarsku delegaciju birati slobodno izmedju sebe, a tako isto i hrvatsko-slavonski članovi gornje kuće svoga jednoga člana iz svoje sredine.

§. 12.

Ustanove §§. 44., 45., 46., 48., 50., 51., 52., 53. i 54. nag. zakona ukidaju se i izvan krieposti stavljaju, a na njihovo mjesto odredjuje se što sliedi:

1. Vrhovnu upravu u onih poslovih, koji su §. 47. nagode i ovim zakonom pridržani zemaljskomu zakonarstvu, i području zemaljske autonomije u obće, vodi zemaljska od zajedničke vlade neodvisna odgovorna vlada sa sjedištem u zemaljskom glavnom gradu Zagrebu, a na čelu joj je ban. Naslov bana je „ban-ministar zemaljski Dalmacije, Hrvatske i Slavonije“ a imenuje ga kruna bez predloga i protupodpisa ugarskoga ministra predsjednika.

Upravu carine ima voditi autonomna zemaljska vlada u smislu zak. čl. VII. od godine 1867. na račun zajednički.

2. Nutarnje uredjenje i ustrojenje ove autonomne odgovorne zemaljske vlade ima uzsljediti ustavnim sudjelovanjem hrvatsko - slavonskoga zemaljskoga zakonarstva.

3. Autonomna zemaljska vlada ima u području kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije izvoditi i one zakone, koji su stvoreni putem zajedničkoga zakonarstva, na koliko su u tome njezini organi od potrebe.

4. Kod zajedničke vlade ima se postaviti hrvatsko-slavonski ministar bez listnice kao član njezin, koji neuplivajuć nimalo u autonomne zemaljske poslove, ima u ministarskom vieću zastupati interese Hrvatske i Slavonije u poslovih zajedničkih, te je poput ostalih zajedničministarah, odgovoran saboru zajedničkomu.

§. 13.

K §. 49. nagode ima se dodati:

Nakon obavljenoga obračunanja ima se onaj dio, koji Hrvatskoj i Slavoniji pripada, izlučiti iz dotičnih dosad zajedničkih upravljanih zakladah i predati hrvatsko-slavonskoj zemaljskoj vladi.

§. 14.

K §. 59. nagode dolazi ovaj dodatak:

Predlozi i zakonske osnove, koje na zajedničkom saboru o poslovih zajedničkih u razpravu dolaze, imadu se za porabu hrvatsko-slavonskih zastupnikah predložiti i u hrvatskom tekstu.

§. 15.

§. 66. nagode dobiva sliedeći izpravak: u prvoj stavci iza 7. broja dolazi „br. 8. županija belovarska“, a u drugoj stavci pod br. 7. i 8. dolazeće pukovnije gjurgjevačka i križevačka odpadaju.

Dodatak

k zajedničkomu hrvatsko-ugarskomu nagodbenomu zakonu ob ustrojenju zajedničkoga kraljevinskoga suda:

§. 1.

Odlučivati i suditi u pitanjih prepornih, koja bi se poroditi mogla medju Ugarskom, Hrvatskom i Slavonijom iz medjusobnoga pravnoga odnošaja, nastaloga ovim nagodbenim zakonom, pozvan je zajednički kraljevinski sud.

§. 2.

Zajednički kraljevinski sud odlučuje konačno:

a) u konfliktih o kompetenciji medju zajedničkimi autonomnimi javnimi vlastmi, ako pokušan medjusobni sporazumak za rukom pošao nije;

b) o pritužbah autonomnih ili zajedničkih javnih vlastih radi povrede jednimi ili drugimi vlastmi, nagodbenim zakonom zajamčenoga prava i pravnoga položaja i

c) o zahtjevih ukupnih zemaljah ili pojedine zemlje ugarske krune na kraljevinu Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju i obratno.

§. 3.

Zajednički kraljevinski sud sastoji se iz prvoga i drugoga predsjednika i osam članovah i dva zamjenikah.

§. 4.

Nj. carsko i kraljevsko apošt. Veličanstvo imenuje

Digitized by Google

prvoga predsjednika, četiri člana i jednoga zamjenika na predlog sabora ugarskoga; a drugoga predsjednika, četiri člana i jednoga zamjenika na predlog sabora hrvatsko-slavonskoga i to doživotno.

§. 5.

Članovi zajedničkoga kraljevinskoga suda ureduju bezplatno, izuzam onaj slučaj, kad po ustanovi §. 8. ovoga zakona, ureduju van granice svoje zemlje. U tom slučaju ima ih odštediti dotična zemlja.

§. 6.

Oba predsjednika izmjenuju se tako, da svake godine drugi predsjedati ima. Tko će počet predsjedati, ima odlučiti kocka.

§. 7.

U svakom slučaju, dakle i onda, ako bi dotična zakonodavna tjela sama stvorila zaključke, koji se na to proteżu, ima odluku kraljevinskoga suda prizvati za autonomne vlasti, kr. hrv. slavonska zemaljska vlada, a za zajedničke vlasti ili kraljevinu ugarsku ministar-predsjednik ugarski. — Ako bi sama zemaljska zastupstva kakovim zaključkom dala povoda takovu prizivu, to jim prosto stoji za obranu svoje stvari pred zajedničkim kraljevinskim sudom i od svoje strane izaslati posebnoga zastupnika, koji će se zastupniku vlade pridružiti i s njime sporazumno postupati.

§. 8.

Zajednički kraljevinski sud držat će svoje sjednice onda, kad mu bude predsjedao ugarski predsjednik u Pešti, u protivnom slučaju u Zagrebu.

§. 9.

Sjednice su javne i zapisnici sjednice imadu se u oba jezika — magjarski i hrvatski voditi.

U Pešti, 4. studena 1872.

Mažuranić v. r.,
predsjednik.

Živković v. r.,
izvj. hr. sl. kr. odbora.

Motivacija.

K §. 11. predloga. — Način izbora hrvatskih članovah u obe kuće za delegaciju, koji se tu predlaže, odgovara onomu državnomu položaju, koji Hrvatskoj i Slavoniji zajamčuje državno zajedničtvo sa Ugarskom; a pravo zajedničkoga zakonodavnoga tiela, izašiljati iz svoje sredine u zajedničku delegaciju, tim se nimalo nekrnji.

K §. 12. predloga I. do IV. — Samostalnost i neodvisnost hrvatsko-slavonske zemaljske vlade, tako glede njena stvaranja kako glede njena autonomnoga djelokruga, samo je pravna posliedica, izraženoga u §. 47. nagodb. zak. načela „podpune autonomije“, koja se Hrvatskoj i Slavoniji nagodbenim zakonom zajamčuje glede svih predmetah, koji nisu zajednički, toli u zakonarstvu koli u upravi.

Ako ova u granicah državnoga ustava stojeća autonomija Hrvatske i Slavonije i na njoj osnovana neodvisnost hrvatsko-slavoske zemaljske vlade naprama zajedničkoj vladi, koja stegnuta samo na poslove zajedničke, ima istinom postati, — to je svako, bilo kakovo uplivanje od strane zajedničke vlade pravno izključeno. Neumjestno je dakle i formalno uplivanje zajedničkoga ugarskoga ministra-predsjednika na imenovanje odgovornoga načelnika hrvatsko-slavonske zemaljske vlade.

Uz ovu jednu neskladnost sa gornjim načelom ima jošte jedna, još mnogo oštrija neskladnost u položaju hrvatsko-slavonskoga ministra bez listnice, kako ga sad zauzima naprama autonomnoj i zajedničkoj vladi. Ovaj ministar naime, prem je član zajedničkoga ministarstva, koje se neima miešati u autonomne poslove, koji su izpod niveau-a državne zajednice, upliva ipak odlučno u ove zemaljske poslove, a nije odgovoran hrvatsko-slavonskomu saboru, nemože se dapače niti pred zajedničkim saborom na odgovornost pozvati.

Ovim, nikomu neodgovornim uplivanjem hrvatsko-slavonskoga ministra na autonomne zemaljske poslove, postaje zakonita odgovornost hrvatsko-slavonskoga bana i čitava autonomija skroz iluzornom.

Upravo u interesu državne zajednice, koja se neima protegnuti preko granice onoga, što je zajedničko, i u zaštitu „podpune autonomije“ Hrvatske i Slavonije, morala se je samostalnost hrvatske zemaljske vlade i položaj hrv.-slav. ministra u zajedničkom ministarstvu urediti tako, kako je u gornjem paragrafu predloženo.

Prelazeći na financijalnu stranu nagodbe zakona želi hrv. slav. regnikolarna deputacija u dva pravca promjenu:

1. izpravak ključa za pridonašanje na zajedničke terete;

2. udešenje financijalnoga odnošaja onako, da Hrvatska i Slavonija svojimi financijami i državnim dobrom samostalno upravlja, plaćajuć ugarskoj zajedničkoj državnoj blagajni redovito svote, koje za skupne poslove pridonositi dužna bude.

Ove promjene zahtjeva hrvatsko-slavonska regnikolarna daputacija iz sliedećih razlogah:

Digitized by Google

A) ključ za prinosbenu dužnost na zajedničke poslove, prihvaćen regnikolarnimi deputacijami g. 1868. za Ugarsku s Erdeljem i Hrvatsku i Slavoniju posvema je kriv, te je Hrvatska uslied toga preterećena.

Tada je za podlogu uzet bruto-prihod od izravnih i neizravnih porezah, što se u obće protivi pojmu o prihodu, jer rukovodni i upravni troškovi nisu prihodi, van je prihod ono, što preko takovih ostane. Gdje su ovi troškovi po prilici jednaki, mogu doduše iznimice i bruto svote podlogom služiti, ali nipošto u ovom slučaju, kao što je med Ugarskom i Hrvatskom, pošto ova posljednja malone dvostruko veći rukovodni i upravni trošak imade nego li Ugarska.

Da je kod financijalne nagodbe med Ugarskom i Austrijom g. 1867. prinosbeni ključ na podlogi bruto prihoda od izravnih porezah i ustanovljen, nebi to velike razlike med njimi učinilo, buduć su s jedne i s druge strane rukovodni troškovi gotovo jednaki, to se ipak takova podloga nebi mogla bila prihvatiti medju Ugarskom i Hrvatskom, jer trošak Hrvatske, kako je već rečeno, dvostruko nadmašuje upravni trošak Ugarske. Od tuda i jest ona nepravda, da je na Hrvatsku i Slavoniju godine 1868. kano prve, što je sliedila poslje nagodbe austro-ugarske i ugarsko-hrvatske, pala dužnost za skupne potrebe od 3,914.700 for. premda je na iste svrhe teklo u centralnu blagajnu carstva, tečajem šestgodišnje periode 1860.—1865. iz Hrvatske i Slavonije poprieko godinom for. 1,907.762. Hrvatska i Slavonija dakle uslied kriva ključa, odnosno previsoka postotka od $6^{41}/_{100}\%$, dočepala se ni kriva ni dužna podvostručenoga tereta od zajedničkih posalah, dočim je pridonašanje ugarsko-erdeljsko neznatno samo poskočilo.

Nu zapisnici regnikolarnih deputacija, austrijske i ugarske od g. 1867. od 13. i 19. kolovoza 5. i 14. rujna dokazuju, da za podlogu prinosbenomu ključu nisu uzimani bruto prijetci državnih prihodah i porezah, van čisti i istiniti prihodi (die wirklichen Leistungen) štono su po namirenju rukovodnih i upravnih troškovah svake pojedine zemlje i kraljevine tekli u središnju blagajnu carevine na podmirenje zajedničkih troškovah.

Na takovoj podlogi mora se dakle ustanoviti prinosbeni ključ i med Ugarskom s Erdeljem i Hrvatskom i Slavonijom, ako se neželi krivica činiti jednoj ili drugoj stranki. — Ugarska s Erdeljem pako imala je po namirenju vlastitoga rukovodnoga i upravnoga troška u periodi šestgodišnjoj god. 1860.—1865. čista prihoda for. 326,194.569. a Hrvatska i Slavonija u tih šest godinah for. 11,446.576. Prinosbeno razmjerje pokazuje se dakle u ovom postotku:

za Ugarsku i Erdelj $96^{60}/_{100}$
za Hrvatsku i Slavoniju $3^{40}/_{100}$

Nu ova proporcija mogla stajati samo do tekuće godine 1872. dok je prihod grada Rieke i kotara mu, u čistoj svoti od preko for. 280.000 s hrvatskim prihodom spojen bio; nu pošto je taj prihod riečki tekuće god. neposredno na dobro Ugarske prešao, to se, dokle takovo stanje faktično obstoji, prinosbeni postotak med Hrvatskom i Ugarskom modificira, te na Ugarsku dolazi $97^{13}/_{100}$, a na Hrvatsku i Slavoniju $2^{87}/_{100}$. Ovo bi bio opravdani prinosbeni postotak na zajedničke poslove.

Drugčije se imade glede doprinašanja na podmirenje onoga diela kamata od državnoga duga, što no je (zak. čl. XV. god. 1867.) prešao na zemlje zajedničke krune ugarske. Ugarska je deputacija prigodom tadanjega dogovaranja doduše svojski branila interes zajednički kraljevinah krune ugarske, nu pitanje je opet posebno: u kojem razmjerju imadu na taj teret pridonosit i Ugarska, a u kojem Hrvatska?

Cienjena ugarska regn. deputacija, uvaživ po pravdi i savjesti prijašnje odnošaje hrvatske zemlje, priznati će jamačno i sama, da se dotični teret nemože na jednaki način, kao što je doprinašanje na zajedničke poslove, razdieliti med Ugarskom i Hrvatskom. Može se mirnom sviesti reći: da je od ovoga državnoga duga tečajem 18 godinah barem neki dio u Ugarskoj investiran, dočim u Hrvatskoj i Slavoniji nije upravo ništa. — Osim toga je narod hrvatski od vjekovah pa u vojničkoj krajini i u najnovije doba najvećih žrtvah donosio na krvi i imutku, uzdržavajući daleko veći broj vojene snage, a na korist svekolike austro-ugarske monarkije, da je stoga uzroka i u materijalnom razvitku zaostao, te bi pravo bilo, da toga tereta posve oslobodjen ostane, kao što je njekoč s istih razlogah samo polovicu javnoga danka plaćati dužan bio.

Ali pošto interes postojeće državne zajednice zahtjeva, da se nikoji diel njezinih teretah posvema neustegne to hrvatska regnikolarna deputacija za razdielbu dotičnoga tereta ovaj način predlaže: što od rečenih kamata državnoga duga prelazi okruglu svotu od 20,000.000 for. da preuzme Ugarska izključivo na sebe, a onda neka se pomenutih for. 20,000.000 dieli med Ugarsku i Hrvatsku posebnim postotkom, kojim i tereti zajedničkih posalah. — Ova deputacija misli, da preuzećem takove dužnosti čini Hrvatska i Slavonija u prilog državnoj zajednici više nego li se od nje opravdano zahtievati može.

Ugarska je na god. 1873. preuzela i za račun sve vojničke krajine 2% prinosa od ciele svote zajedničkih teretah. — Po ključu bruto prihoda krajiškoga odpada od rečenih 2%, $13^{1}/_{3}/20$ na hrvatsku-slavonsku krajinu $6^{2}/_{3}/20$. Prem da je proti svakoj pravičnosti, navaliti takov teret od zajedničkih posalah i na vojničku krajinu, osobito na hrvatsko-slavonsku, koja civilnoj upravi još ni predana nije, van se sveudij nalazi u stegah vojenoga sistema, iziskujućega veće i teže vojene dužnosti, nego li je druge zemlje nose, to će ipak Hrvatska i Slavonija preuzeti i taj teret na svoj budget, čim one upravne grane u Krajini, koje se sada nalaze u području zajed-

Digitized by Google

ničkih ministarstvah financije, komunikacijah i trgovine priedju na hrvatsko-slavonsku zemaljsku vladu.

B) Netreba obširna dokazivanja, kako je proti načelu svakoga napredka i kulturnoga razvoja, ograničiti potrebe živa i za obćim napredkom tezećega naroda, na fiksiran paušal. Već sama ta okolnost dovoljna je, da se sadašnje paušaliziranje Hrvatske i Slavonije odkloni tim više, što naodgovara ni dostojanstvu, ni interesu naroda hrvatskoga živiti, tako rekuć o penziji, u čemu punim pravom vidi poniženje i povriedu svoga ponosa.

Ova hrvatsko-slavonska regnikolarna deputacija nebi znala prikladnijega načina za promjenu toga financijalnoga odnošaja med Ugarskom i Hrvatskom, van oddruženjem financijalne uprave. Ovo je je jedini put učiniti kraj s jedne strane tužbam hrvatskim, da Ugarska veće koristi iz Hrvatske i Slavonije vuće, nego li to državna zajednica od nje pravom zahtievati može, s druge strane istim, po hrvatsku osjetljivost neugodnim prigovorom ugarskim: da Hrvatsku i Slavoniju materijalno poduprieti mora, jer bez takove pomoći, da o vlastitoj snagi državno živiti nebi mogla.

Takovim oddruženjem financijalne uprave, unutar medje civilne Hrvatske i Slavonije i hrvatsko-slavonske krajine, nebi se u ničem povriedilo načelo državne zajednice ugarsko-hrvatske, ustanovljene zak. čl. I. 1868. Kr. hrvatsko-slavonska financijalna upravna oblast plaćala bi redovito u mjesečnih rokovih svote na Hrvatsku i Slavoniju, zajedno hrvatsko-slavonsku krajinu odpadajuće od rajedničkih posalah i za namirenje kamatah državnoga duga. Nebi bilo razlike u sistemi neizravnih danakah, monopola, financijalnih normah itd. pošto bi zakonarstvo ovih poreznih granah i nadalje zajedničko ostati imalo. Oddruženje financijalne uprave neprieči, da njeke grane državnih inštitucijah, osim i onako zajedničkoga carinstva, za skupni račun i uz kontrolu i nadalje upravljane budu, ako bi se to za potrebno našlo.

Oddruženjem financijalne uprave dokučila bi se i ona dragocjena blagodat, što bi se utvrdilo prijateljstvo i dobar sporazumak saveznih kraljevinah Ugarske i Hrvatske trajno i svestano, da bi državna zajednica ugarsko-hrvatska proti svakim u budućnosti mogućim nepogodnim slučajem osigurana bila; jer su najčvršće veze med narodi i zemljami — medjusobno poštovanje interesa.

To oddruženje financijalne uprave bilo bi i s materijalnoga gledišta ne samo u interesu Ugarske, koja bi znatnoga troška prištedila umaljenjem posala kod njekih zajedničkih organah u središtu; lišila bi se brige i troška glede uzdržavanja državnih cestah u Hrvatskoj i Slavoniji, pa i nemilih prem osnovanih prigovorah od strane hrvatskoga javnoga mnienja, da na te svrhe premalo troši; jer bi tada Hrvatska i Slavonija same se starati imale za dobro uzdržavanje obćilah u medjah svoje zemlje.

Po mnienju hrvatsko-slavonske regnikolarne deputacije, nebi se mogla Ugarska oddruženju financijalne uprave ni s razloga kakovoga probitka protiviti, jer ne samo što bi neumjestno bilo, da jedan saveznik na štetu drugoga profitirati nastoji, van što su svakom prilikom ugarski glasovi očitovali: da Ugarska nikakove materijalne koristi od Hrvatske i Slavonije vući neželi.

Oslanjajući se napokon na toliko izjava od ugarskih državnikah; da će se pristati na sva zahtievanja Hrvatske i Slavonije, koja samo nebi vriedjala načela državne zajednice ugarsko-hrvatske, predpostavlja hrvatsko-slavonska regnikolarna deputacija jednaku pripravnost i kod cienjene ugarske regnikolarne deputacije glede oddruženja financijalne uprave.

Odgovor

ugarskoga kraljevinskoga odbora hrvatskomu odboru.

„Od hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga sabora izaslani odbor — pozvan od ugarskoga kraljevinskoga odbora, da označi točke 30. zak. čl. 1868., o kojih bi želio da se preinače i da stavi odnosne svoje predloge — podnio je svoju spomenicu u pogledu preinake, odnosno popune zak. čl. 30. 1868. s dopisom od 8. studenoga 1872.

Ta spomenica, koja osim dometnutoga joj dodatka u 15 paragrafah razlaže želje, po kojih hrvatsko-slavonski odbor predlaže, da se ustanove zak. čl. 30. 1868. preinače, luči se na dva glavna diela: a) na političke i b) na financijalne tražbine i njihov razvitak.

Onaj dio od hrvatsko-slavonskoga odbora stavljenih predlogah, koji u političkom pogledu predlaže, da se preinače njekoje ustanove zak. čl. 30. 1868., sadržan je u §. 2., u jednoj česti §§. 3. i 4. i u §§. 8. do 15. izradka.

Predlozi i preinake, što se tiču financijalnoga diela zak. čl. 30. 1868., nalaze se u jednom dielu §§. 3. i 4. i u §§. 5., 6. i 7.

Ugarski odbor predlaže svoje zaključke u pogledu tražbinah, sadržanih u tih paragrafih, pojedince i to:

1. pogledom na onaj dio spomenice, u kojem se nalaze u političkom pogledu predložene preinake, i

2. pogledom na onaj dio spomenice, koji se tiče pitanjah financijalnih.

Onaj dio spomenice, koji smiera na to, da se postojeći financijalni ugovor preinači, hoće da se zak. čl. 30. 1868. u dva pravca promieni: naime hrvatsko-slavonski odbor želi, da se više poslovah, koje je zak. čl. 30. 1868. priznao za zajedničke, stanom u zakonarskom, stranom u eksekutivnom pogledu, ili u oba dva pravca izruči autonomnomu djelokrugu sdruženih zemaljah; o tom govore §§. 3. i 4. spomenice.

U obće se pogledom na odnošaj, koji je zakon ustanovio izmedju Ugarske i sdruženih zemaljah, predlažu

*

Digitized by Google

zamašne i vrlo važne preinake, koje su sadržane u §§ 3. i 4. spomenice.

§. 1.

spomenice hrvatsko-slavonskoga odbora izbraja one paragrafe zak. čl. 30. 1868., o kojih predlaže da se preinače.

Taj će se paragraf zajednički ustanoviti, kada se razprave konačno svrše.

§. 2.

spomenice predlaže pogledom na dosadašnji naslov sdruženih zemaljah preinaku, da se mjesto dosadašnjega naslova: „Kraljevine Hrvatska, Slavonija i Dalmacija“ u buduće upotrebljuje naslov: „Kraljevina Hrvatska, Slavonija i Dalmacija“.

Sadašnji zakoniti naslov zemaljah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije isti je onakav, kakav se je kroz stoljeća upotrebljavao u diplomatičnih spisih; dapače upotrebljavali su ga i hrvatski sabori, te on odgovara podpuno sadašnjemu državo-pravnomu odnošaju sdruženih zemaljah.

S toga se ugarski odbor nemože za preinaku toga naslova očitovati.

§. 3.

spomenice odmiče se u mnogom pogledu od onih ustanovah zak. čl. 30. 1868., o kojih predlaže, da se preinače. U prvom dielu doduše priznaje zajedinstvo financijah, kovanoga novca i banknotah, ali izkljućuje zajedinstvo novčanoga systema i ustanovu zajedničkoga novčanoga mjerila.

Buduć da državno jedinstvo i zajedinstvo financijalnih poslovah bezuvjetno zahtievaju, da se kako jedinstvo novčanoga systema i novčanoga mjerila, tako i zajedničtvo ustanovah novčanoga mjerila uzdrži, odnosni dio §. 9. zak. čl. 30. 1868. nemože se po nazoru ugarskoga odbora preinačiti.

I pogledom na sklapanje i konventiranje državnoga duga odmiče se §. 3. spomenice od zak. čl. 30. 1888., dočim broji medju zajedničke poslove samo sklapanje na zajedničke svrhe uzetih zajmovah i konventiranje takovih zajmovah.

Zajedinstvo državnoga duga sliedi iz idejah, državnoga jedinstva i zajedinstva financijalnih poslovah, nemože se dakle ukinuti, a da se ista nepotresu. Ugarski odbor nemože s toga na predloženu preinaku pristati.

Pogledom na državne ugovore prihvaća §. 3. spomenice, odmičuć se od zakona, dodatak, da su i oni državni ugovori zajednički, kojim je predmetom promjena zemaljskoga područja.

Ugarski odbor nedrži, da je ovaj dodatak nuždan, jer ga čini suvišnim narav državnoga zajedinstva, koje zemlje krune sv. Stjepana imaju prema ostalim kraljevinam i zemljam Njeg. Veličanstva kao i prema inozemstvu.

Naravna je posljedica toga državnoga zajedinstva, da onakovi ugovori, usljed kojih u državnom području nastaje neka promjena, spadaju pred zajedničko zakonarstvo.

Taj paragraf odmiče se od zakona i u tom, da smatra zajedničkim samo gradjenje i koncesioniranje željeznicah onakovih, koje idu kako kroz Ugarsku, tako i kroz područje zemaljah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije ili za koje se ište jamstvo kamatah od ukupne države. Nadalje razlikuje se taj paragraf od odnosnih ustanovah zakona i u tom, što državne ceste luči od zajedničkih poslovah, te broji medju zajedničke poslove samo odredjivanje o onih riekah, koje ili medju države čine ili se svojimi obalami obadvajuh područjah dotiču.

Medju predmeti, koji iz narodno-gospodarstvenih i financijalnih razlogah i iz obzirah na zemaljsku obranu moraju biti zajednički svim zemljam krune sv. Stjepana, zauzimaju komunikacije u obće, a željeznice napose odlično mjesto. Jer premda pravac, gradnja i uprava tih komunikacionalnih sredstvah u prvom redu i neposredno djeluju na okolišne predjele, ipak se neda tajiti, da jim je neizravno takodjer velik upliv na ukupne narodnogospodarstvene odnošaje i na ostale dielove zemlje. S toga ugarski kraljevinski odbor nedrži, da bi se §. 9. zak. čl. 30. 1868., koji se tiče komunikacijah, mogao promieniti, van misli, da s jedne strane željeznice, s druge strane pako i poslovi onih cestah i riekah, koji radi njihove važnosti za zemlju imaju stajati pod državnom upravom, te se od države moraju uzdržavati, i nadalje ostanu poslovi zajednički.

§. 4.

spomenice bavi se u prvom dielu s financialnim pitanjem, te ima dalje preinaku, da se naime spominjući obrtničtvo, izpusti kućarenje, koje se u zak. članku 30. 1868. s obrtničkimi poslovi uvršćuje medju stvari zajedničke.

Ugarski odbor misli, da se i u pogledu kućarenja ima pridržati zajedničko zakonarstvo. Jer je taj predmet sastavni dio obrtničtva, te je dapače i u carinarskom i trgovinskom savezu, inartikuliranom zak. čl. 16. 1867., izrečeno, da se pogledom na izdavanje dozvolah za kućarenje imaju po mogućnosti u obadva državna područja uporavljivati jednaka načela.

U dalnjem dielu hoće §. 4. i luke da izluči iz zajedničkih poslovah.

Što se tiče lukah, ugarski kraljevinski odbor misli, da mu je uzdržati zajedinstvo zakonarstva iz istih razlo-

Digitized by Google

gah, koji su napried u pogledu željeznicah i komunikacijah razviti.

Ugarski kraljevinski odbor nemože pristati ni na to, da se krajiška carinarska uprava odieli. On drži, da carinarstvo mora za zemlje, koje k jednoj kruni spadaju, te državno jedinstvo sačinjavaju, ostati zajedničkim poslom usljed zajedinstva trgovinskih i komunikacionalnih poslovah.

U §. 4. razlikuje se osnova od odnosnoga zakonskoga paragrafa i u tom, da državljanstvo medju zajedničkimi poslovi ostavlja, ali incolat izpušta.

Ugarski kraljevinski odbor drži se čvrsto toga, da se incolat nemože iz zajedničkih poslovah izlučiti. Jer u Hrvatskoj i Slavoniji može svatko pod istimi uvjeti kao i u Ugarskoj, postati državljaninom i vice versa. Po tom je incolat bezuvjetno zajednički posao ugarske države, te uredjivanje istoga može dakle samo zajedničkomu državnomu saboru pripadati. Što se tiče občinarske nadležnosti, o kojoj se čini, da se u razložbi osnove hrvatsko-slavonskoga odbora razumjeva pod incolatom, ista se od incolata razlikuje. Uredjivati občinarsku nadležnost, spada u autonomnu pravnu sferu sdruženih zemaljah.

U posljednjem dielu odmiče se §. 4. takodjer od zakona, dočim kaže: da zajedinstvo trgovinskoga, pomorskoga i mjenbenoga prava nesmije zakonodavnomu pravu sdruženih zemaljah biti na uštrb.

§§. 47. i 48. zak. čl. 30. 1868. čuvaju jasno i odlučno autonomna prava sdruženih zemaljah u pogledu pravosudja, kako u zakonarskom tako i u eksekutivnom pogledu; pomorsko pravo pako pridržano je ondje kao posao zajednički. Ugarski odbor nebi držao shodnim, od te odredbe zakona odustati te ju preinačiti.

Što se ostaloga diela §§. 3. i 4. tiče, koji se u više ustanovah odmiču od §. 9. i 10. zak. čl. 30. 1868., ugarski kraljevinski odbor ostaje pri tom, da se izvorni tekst zakona pridrži nepromienjen.

§. 8.

Osnove ustanovljuje u smislu zak. čl. 30. 1868. na razrješeno područje vojne Krajine odpadajući broj zastupnika na 5.

Hrvatska i Slavonija šalju po pučanstvu od 960.193 duše 29 zastupnikah u zajednički sabor. Buduć da iz 165.014 dušah sastojeće pučanstvo provincijalizovanoga područja čini 4.985% prema onomu, ide na to područje u smislu zak. čl. 30. 1868., §. 33., pet zastupnikah. Ugarski odbor prima taj paragraf osnove, pridržavajući ustanove §. 32. zak. čl. 30. 1868.

U §. 9.

predlaže osnova, da se preinači ona ustanova §. 34. zak. čl. 30. 1868., po kojoj u slučaju, kada hrvatsko-slavonski sabor bude medjutim razpušten, zastupnici Hrvatske i Slavonije ostaju donle članovi zajedničkoga državnoga sabora, dokle novo sazvani hrvatsko-slavonski sabor neizabere nove članove.

U osnovi predložena promjena sastoji se u tom, da u slučaju, kad bi se hrvatski sabor zaključio ili još prije, nego što mu mandat izteče, razpustio, hrvatsko-slavonski zastupnici imaju još dalje četiri mjeseca danah od dana, kad se hrvatski sabor zaključi ili razpusti, ostati članovi zajedničkoga državnoga sabora.

S tom preinakom zakona hoće hrvatsko-slavonski odbor, da si pribavi garanciju za to, da se sdružene zemlje neće u izvršivanju njihovih autonomnih ustavnih pravah priečiti.

Ugarski odbor želi sdruženim zemljam dati u tom pogledu garanciju, ujedno pako u interesu ukupne države i zajedničkoga sabora za zaključivanje i donašanje zakonah. Budući pako da od hrvatsko-slavonskoga odbora predložena preinaka tomu gledištu neodgovara, ugarski odbor nemože je primiti, te bi mogao privoljeti samo uz takovu preinaku §. 34. zak. čl. 30. 1868., koja bi bila podobna, posljednjemu gledištu u podpunoj mjeri odgovoriti.

U §. 10.

spomenice predlaže hrvatsko-slavonski odbor, da se §. 38. zak. čl. 30. 1868. preinači tako, da se razpravljanje zajedničkih poslovah na zajedničkom saboru uredi načinom takvim, da hrvatsko-slavonskomu saboru ostanu za riešavanje nutarnjih poslovah mjeseci ožujak, travanj, svibanj, lipanj, srpanj.

Ugarski odbor drži za shodno, da se zajednički poslovi obavljaju na zajedničkom državnom saboru po mogućnosti brzo jedan za drugim, isto tako, da se hrvatsko-slavonsko-dalmatinskomu saboru ostavi vremena, da rješava svoje nutrnje poslove. Tu želju priznao je i zakon za ovlaštenu te je tu okolnost uvažio, dočim odredjuje, da se na svaki način dadu zastupnikom hrvatsko-slavonskih zemaljah za rješavanje nutrnjih poslovah svake godine barem tri mjeseca. Ali ustanoviti njeko vrieme, u kojem zajednički sabor nebi imao razpravljati poslovah, koji su zajednički, nije moguće, naročito u zajedničkih odnošajih, gdje velik broj rješit se imanih pitanjah nedopušta, da zajednički sabor osim vremena, koje ištu delegacije, jošte pet mjesecih praznuje ili da se postavi u položaj, da o pitanjih, koja se tiču zajedničkih poslovah, neuzmogne razpravljati.

Ugarski kraljevinski odbor izražuje nadu, da će se ustanova §. 38., po kojoj su hrvatsko-slavonsko-dalmatinskomu saboru na rješavanje njegovih nutarnjih poslovah najmanje tri mjeseca dana, strogo držati, čim je i želji hrvatsko-slavonskoga odbora zadovoljeno. Po tom nije potrebito, da se zakon preinači.

Digitized by Google

§. 11.

spomenice preporučuje, da se §. 40. zakona preinači tako, da u delegaciju u smislu zak. članka 1867. za razpravljanje zajedničkih poslovan biranu iz ugarskih i zastupnika ostalih zemaljah, hrvatsko-slavonske članove izabiru iz sredine hrvatsko-slavonskih zastupnikah ovi sami.

Jedinstvo krune zahtieva, da delegacija zastupa zemlje krune sv. Stjepana prema ostalim zemljam Njeg. Veličanstva u njihovoj ukupnosti. S tim stanovištem neda se u osnovi predložena preinaka složiti. Autonomni položaj hrvatsko-slavonskih zemaljah izražuje se onom odredbom zakona, po kojoj se od hrvatsko-slavonskih zastupnikah izabiru u delegaciju četiri člana, odnosno jedan zamjenik.

Ugarski kraljevinski odbor nemože dakle uz tu preinaku pristati.

U §. 12.

brišući §§. 44., 45., 46., 48., 50., 51., 52., 53. i 54. postavlja spomenica ona načela, po kojih želi, da se autonomna vlada hrvatsko-slavonskih zemaljah stvori i ustroji. Po njezinu stajao bi na čelu odgovorne, od središnje neodvisne vlade zemaljske ban, kojemu bi cio naslov: ban i ministar hrvatsko-slavonskih zemaljah. Ban imao bi se imenovati bez prema-podpisa i bez upliva ugarskoga ministra-predsjednika. Nutarnje ustrojstvo te autonomne i odgovorne vlade imalo bi se izvesti ustavnim uplivom hrvatsko-slavonskoga sabora. Zemaljska vlada izvršuje za Hrvatsku, Slavoniju i Dalmaciju zajedničke zakone u području tih zemaljah.

Sadašnjoj vladi imao bi se dodati hrvatsko-slavonsko-dalmatinski ministar bez listnice, koji bez svakoga uticanja u autonomne poslove zastupa u ministarskom vieću interese hrvatsko-slavonskih zemaljah, te je zajedničkomu državnomu saboru odgovoran.

Ugarski odbor priznaje doduše u pogledu toga paragrafa da Hrvatska, Slavonija i Dalmacija moraju u poslovih, koji spadaju na njihovu autonomiju, imati pravo slobodna razpolaganja.

Ali da ban, koji stoji na čelu autonomne vlade, pozvane na posredovanje u zajedničkih poslovih, ima od središnje vlade biti u vlasti nezavisan, da se ima imenovati ne na predlog ugarskoga ministra-predsjednika, dapače, bez njegova upliva i premapodpisa, ugarski odbor drži to za želju, uz koju nemože pristati, jer stoji u protuslovju s jedinstvom ugarske države.

Jednakim načinom nevidi ugarski odbor dobrovoljno obrazloženim, da se diplomački naslov bana, nasliedjen iz starih vremenah, naslov, koji visokomu položaju bana podpuno odgovara, razširi naslovom ministarskim, koji ideju parlamentarne odgovornosti iztiče napried, te bi dakle preinačio pravni pojam one odgovornosti, na koju je ban prema saboru Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obvezan.

Pogledom na sadržaj drugoga i trećega diela odredjuju §§. 54., 24. i 45. zakona potanko.

Četvrti dio toga paragrafa odmiče se od §. 44. zakona u tom, da se u spomenici poštovanoga hrv.-slav. odbora nalaze rieči: „Hrv.-slav. ministar bez listnice zastupa bez svakoga uticanja u autonomna pitanja Hrvatsku i Slavoniju u ministarskom vieću“ i što spomenica izpušta zadnji dio §. 44. zakona po kojem ministar hrvatsko-slavonsko-dalmatinski bez listnice čini svezu izmedju Njeg. Veličanstva i zemaljske vlade hrvatsko-slavonsko-dalmatinske.

Hrvatsko-slavonsko-dalmatinski odbor priznaje potrebu, da interesi zemaljah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije budu u zajedničkom ministarskom vieću zastupani. Premda je to sa stanovišta interesah sdruženih zemaljah dovoljno, drži ugarski kraljevinski odbor osim toga i sa stanovišta državnoga zajedinstva i zajedničkih interesah za bezuvjetno potrebito, da medju Nj. Veličanstvom i autonomnom hrvatskom-slavonskom vladom postoji sveza, a tom svezom da bude onaj organ, koji interese sdruženih zemaljah zastupa u sredini zajedničke vlade.

Uprav stoga misli ugarski odbor, da je neumjestno, da se zadnja alinea §. 44. izpusti, ipak ugarski odbor rado privoljuje uz to, da se djelokrug ministra, kao sveze medju krunom i autonomnom vladom, točno i jasno opiše.

§. 13. hrvatske spomenice predlaže, da se §. 39. zak. čl. 30. 1868. razširi ustanovom, da se po obavljenu obračunu o zajedničkih zakladah oni dielovi zaklade, koji spadaju kraljevini Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji izluče i autonomnoj vladi predadu.

Ugarski odbor smatra tu želju hrvatskoga odbora temeljitom i naravnom, te ju stoga prima kao izljev §. 40. zakona.

U §. 14. predlaže spomenica, da se predlozi i zakonske osnove, što se na zajedničkom državnom saboru predlažu i što spadaju u djelokrug zajedničkoga zakonarstva, za hrvatsko-slavonske zastupnike podnose ujedno u hrvatskom jeziku.

Izpunjenje te želje naišlo bi na velike praktične potežkoće; te potežkoće nebi dopustile, da se ta želja, što bi u ostalom bilo i sa znatnimi troškovi skopčano, izvede.

§. 15.

Predlaže hrvatsko-slavonski odbor, da se usljed izvedenoga već razrješenja jednoga diela vojne Krajine revidira onaj paragraf, koji govori o gradjanskom i o vojno-krajiškom zemljištu.

Taj predlog prima ugarski odbor kao posljedicu provincijalizovanja, koje je izvedeno, odkako je stvoren

Digitized by Google

zak. čl. 30.: 1868., te i sa svoje strane predlaže da se paragraf 66. u tom smislu preinači.

U dodatku, koji je spomenici priložen, predlaže hrvatsko-slavonski odbor, da se ustroji posebni državni sud, kojemu bi bila zadaća, da iz postojećega državopravnoga odnošaja, medju Ugarskom, Hrvatskom i Slavonijom, eventualno nastajuća prieporna pitanja riešava.

Ali ugarski odbor nemože se upustiti ni u razpravu takova predloga, koji bi hotio još iznad zajedničkoga vladara i zajedničkomu zakonodavstvu odgovorne zajedničke vlade stojeći organ ustrojiti. S toga ugarski odbor misli, da se pomenuti, u dodatku sadržani predlog, buduć da jedinstvo države i suverenitet krune vriedja, nema uvažiti.

Onaj dio osnove, koji se tiče predlogah u financijalnih poslovih, želi da se zak. čl. 30: 1868. u dva pravca preinači:

1. Predlaže, da se preinači prinosni razmjer za zajedničke izdatke i da se ukine paušalni sistem, i to dokinuv sve one odredbe z. čl. 30.: 1868., koje se tiču financijalnih pogodabah. Hrvatska i Slavonija prilagale bi, mjesto, kao sada, 6·44 postotka, samo 2·89 postotakah na zajedničke troškove: dapače, one bi od kvote državnoga duga preuzele, jedan put za svagda, nepromjenljiv paušal od 570.000 for. prema svagdašnjoj bankovnoj vriednosti. One bi te svote iz svojih dohodakah izručivale državnoj blagajnici, a ostalo upotriebile bi za podmirivanje svojih potrebah.

2. Dalje predlaže se u osnovi, da se hrvatsko-slavonske financije podpuno odiele, u koliko osnova ukida zajedinstvo u ustanovljivanju poreznoga systema: samo ustanovljivanje neizravnih porezah ostavlja osnova u zajedn. zakonarstvu, uvršćuje pako upravu, razpisivanje i utjerivanje neizravnih porezah medju poslove autonomne vlade.

Ustanovljivanje, dozvoljivanje i upravljanje državnih ukupnih izravnih porezah, uvadjanje novih porezah, prodavanje i upravljanje državnih dobarah, kako na polju zakonarstva, tako i državne uprave izlučuje osnova iz zajedničkih poslovah, te jih ubraja u izključiva prava hrvatsko-slavonskoga sabora, odnosno autonomne vlade.

Preinaku prinosne kvote za zajedničke izdatke obrazlaže hrvatsko-slavonski odbor tim, što su, kako navodi, pri proračunavanju iste uzeti za temelj dohodci iz izravnih i neizravnih porezah, ne pako onaj čisti dohodak, koji ostaje, kad se odbiju troškovi manipulacije i podmire izdatci ukupne uprave, dočim bi ipak bio izpravan samo onaj prinosni razmjer, koji se osniva na čistom dohodku; jer za ustanovljenje ključa da se nečisti dohodak može samo iznimno i samo ondje uzeti za temelj, gdje su upravni troškovi jednaki.

Neizpravnost ključa nastoji hrvatsko-slavonski odbor dokazati i tim, što je, kako on navodi, medju Ugarskom i kraljevinami i zemljami, zastupanimi u rajhsratu, ustanovljeni razmjer od 30.: 70 proračunan na temelju faktičnaprihoda, a ne po nečistu dohodku, a pošto su u nagodbi sa Hrvatskom i Slavonijom sklopljenoj uzeti za temelj računa nečisti dohodci, prinosni razmjer za izdatke, koji su z. čl. 12. 1867. proglašeni za zajedničke, nestoji na istom temelju kao onaj ključ, po kojem je Hrvatska i Slavonija obvezana prinositi izdatke s Ugarskom zajedničke.

Ugarski odbor drži izhodište tih tvrdnjah netemeljitim, on nemože priznati, da su razlozi, kojimi hrvatski odbor svoje tvrdnje podkrepljuje, osnovani, nemože po tom primiti ni konsekvencije odtuda izvedene.

Ugarski odbor izaslao je radi financijalnoga diela osnove pododbor, koji se u svojem 6. ožujka predloženom izradku izcrpio i temeljito bavi sa svimi potankostmi financijalnih pitanjah, te pojedince odgovara na sve one razloge, kojimi hrvatski odbor svoje tvrdnje podupire. Ugarski odbor predlaže čitav taj izradak pododbora.

Stoga se kraljevinski odbor ovdje neupušta u potanku razpravu tih pitanjah i u novo opetovano izpitivanje razlogah, koji su u razložbi izradka pošt. hrvatsko-slavonskoga odbora navedeni; on će samo u kratko iztaknuti one momente, usljed kojih nije financijalni dio osnove mogao primiti, te razviti one predloge, koje u pogledu financijalnoga pitanja podnosi štov. hrvatskomu odboru.

Hrvatski odbor ima posve pravo, kada tvrdi, da se prinosni razmjer mora u obadva slučaja na jednaku temelju ustanoviti. Osnovati prinosnu kvotu Hrvatske-Slavonije prema Ugarskoj na različitu od onoga temelja, koji je uzet od zemaljah krune sv. Stjepana prema nasljednim zemljam, niti bi bio pravedan, niti pravičan postupak.

Kvota za zajedničke izdatke proračunata je na temelju unišlih dohodakah iz ukupnih izravnih i neizravnih porezah, dakle na temelju onih dohodakah, u kojih su i dohodci Hrvatske i Slavonije; nemože se dakle na drugom temelju osnovati razmjer, u kojem Hrvatska-Slavonija prinosi k troškovom s ukupnom monarhijom zajedničkim, nego po ključu, po kojem su zemlje krune sv. Stjepana obvezane prilagati zajedničke terete.

Izradak odbora četvorice, koji se oslanja na izvorne dokumente i podatke, dokazao je očevidno, da, premda je na temelju dohodka iz ukupnih izravnih i neizravnih porezah preduzeti točni račun pokazao manji razmjer od 30 : 70, naime 29.98 naprama 71·02 postotka, po dogovoru na istom temelju ustanovljen ključ od 30 : 70, te je tako prinosni razmjer za podmirivanje zajedničkih izdatakah monarhije opredieljen medju Ugarskom i ostalimi zemljami Nj. Veličanstva ne na temelju faktičnih dohodakah, nego na temelju ukupna dohodka iz izravnih porezah, neodbiv upravnih troškovah, po tom dakle na

Digitized by Google

temelju nečistoga dohodka. A po istom rezultatu konačnih računah, po kojem se je izmedju nasljednih zemljah i zemaljah ugarske krune pokazao razmjer od 71·02 i 28·98 postotakah, ustanovljen je razmjer izmedju Ugarske i Hrvatske-Slavonije, kako je označen u §. 12. z. čl. 30: 1868.

O tom dakle, da li je razmjer medju Ugarskom i Hrvatskom-Slavonijom na istom temelju proračunan, na kojem je medju obadva državna područja monarhije ustanovljena kvota za zajedničke, u zakonih od godine 1867. normirane poslove, nemože biti dvojbe.

Godine 1868. ustanovljeni ključ za prilaganje na zajedničke izdatke, dakle jedino izpravni ključ, nemože se na nikojem drugom temelju osnovati, na nikojem drugom izpraviti.

Poštovani hrvatsko-slavonski odbor predlaže osim promjene kvote takodjer, da se i hrvatsko-slavonske financije posve odiele, kao jedino po njegovu mnjenju sredstvo, po kojem bi se izmedju Hrvatske i Ugarske postojeći financijalni odnošaji uredili prema interesom Ugarske i sdruženih zemaljah.

Domašaj tražbinah hrvatskoga odbora pogledom na preinaku financijalne nagodbe, ustanovljene u zak. čl. 30.: 1868., vrlo je velik.

Oni predlozi, po kojih se *hoće*, da se razpisivanje, upravljanje i utjerivanje svih porezah, tako izravnih kao i neizravnih, iz područja središnje vlade izluči i hrvatskoj vladi preda, dapače, da i u pogledu izravnih porezah prestane zajedinstvo zakonarstva, da se uprava državnih dobarah odieli i da se razpolaganje njimi uzme izpod nadležnosti zajedničkoga državnoga sabora, — ti predlozi znače: neka se ukine zajedinstvo čitava porezna sistema i neka financije Hrvatske i Slavonije budu posve nezavisne.

Odjelenje hrvatsko-slavonskih financijah i u takvu pravcu nemože se po mnienju ugarskoga odbora složiti s onimi načeli, koja su temelj i osnov onomu državopravnomu odnošaju, što postoji izmedju Ugarske i Hrvatske.

Zajedinstvo porezne systeme i zajedinstvo financijalnih poslovah, kako u zakonarskom tako i u administrativnom, pogledu jest jedno od glavnih načelah zak. čl. 30.: 1868. i unionske sveze, koja je njim opisana.

Kraljevinski odbor vidi u razdjelbi financijah razpuštanje one sveze, koja Hrvatsku, Slavoniju i Ugarsku skapča, jer tim slabi državno jedinstvo zemaljah krune sv. Stjepana, koje se zajedinstvom financijah jače izražuje i okriepljuje.

Razdjelba financijah može stvoriti stanje takovo, da nije u pravo shvaćenom interesu niti Ugarske, niti sdruženih zemaljah dati mu prilike.

Ugarska daje u ustanovljenom zajedinstvu financijah garanciju za to, da Hrvatska i Slavonija, ako i ne po zakonitu razmjeru, što njihova snaga nedopušta, no ipak prinose k onim troškovom, koji su izmedju Ugarske i sdruženih zemaljah zajednički.

Zajedinstvo financije daje garanciju i za izpunjivanje onih obvezah, koje su zemlje krune ugarske preuzele prema drugoj polovici monarhije, prema ostalim kraljevinam i zemljam Nj. Veličanstva, i za kojih izpunjivanje one kao ukupna država jamče.

Dočim pako zajedinstvo finacijah daje garancijah takovih, bez kojih ukupna država nemože biti kako u svojem vlastitom interesu, tako i u svojih obvezah prema drugoj polovici monarhije, obuhvaća to zajedinstvo financijah ujedno i veliku korist za Hrvatsku i Slavoniju.

U izradku pododbora četvorice sadržani računi dokazali su naime, da je Ugarska godinah 1869., 1870., 1871. ukupno sa 7,715,009 for. nadopuni a one svote, koje su Hrvatsku i Slavoniju po zakonitoj prinosnoj kvoti, proračunanoj prema poreznoj sposobnosti, dakle jedino izpravnoj i primjerenoj, po kvoti, koja se na nijednom drugom temelju nemože osnovati, imale priložiti na zajedničke izdatke.

Kad bi Hrvatska i Slavonija bile prisiljene, da po pravom razmjeru u istinu daju na nje odpadajući dio zajedničkih troškovah, one nebi toga tereta mogle snositi.

Samo zajedinstvo financijalnoga ugovora, po kojoj se zemljam Hrvatskoj i Slavoniji prepušta stanovit postotak njihova dohodka za podmirivanje njihovih nutarnjih potrebah, samo to je, što Hrvatsku i Slavoniju može proti preobterećenju obezbiediti i prave interese istih na svaki način najviše zaštititi.

Osim što prinosni ključ obaljuje, osnova postavlja još poseban ključ za plaćanje na ime državnih dugovah, te predlaže, da Ugarska sama nosi dio kvote državnih dugovah preko 20 milijunah, k ovim 20 milijunah pako da Hrvatska i Slavonija prilažu 2·87%.

Kraljevinski odbor smatra financijalnu pogodbu, što no je izmedju zemaljah krune sv. Stjepana i Nj. Veličanstva ostalih kraljevinah i zemaljah sklopljena u pogledu prinosa za državni dug, te u zak. čl. 15.: 1867. sadržana, za takav gotov čin, koji nikako već nemože biti predmetom razprave medju Ugarskom, Hrvatskom i Slavonijom, pa ni u pogledu tome, da se može biti kvota ovih zemaljah medju se posebice uredi.

Plaćanje toga godišnjega prinosa isto je tako zajednička dužnost svih zemaljah sv. ugarske krune kao što je i prinašanje k državnim poslovom, koji su zak. čl. 12.: 1867. proglašeni za zajedničke.

Usljed zajedinstva toga tereta nemože se medju Ugarskom, Hrvatskom i Slavonijom u tom pogledu isto tako kao ni za ostalo ustanoviti drugi prinosni ključ.

Prema tomu nemože kraljevinski odbor privoljeti, da se preinači prinosni razmjer, koji je na temelju državnih dohodakah iz ukupnih izravnih i neizravnih porezah, i po tom na jedino izpravnom i pravednom osnovu

proračunan, te nemože primiti preinake, po kojoj hrvatsko-slavonski odbor hoće radi podpunoga odieljenja financijah, da promieni u zak. čl. 30. : 1868. ustanovljenu financijalnu pogodbu i §. 8. iste.

Ugarski je odbor već mjeseca ožujka privatnim putem dao hrvatsko-slavonskomu odboru od pododbora četvorice o financijalnih pitanjih izradjeni operat, no s tom izričnom primjetbom, da taj operat jošte nije postao zaključkom kraljevinskoga odbora.

Kad je kraljevinski odbor taj operat pododbora četvorice predao članovom hrvatsko-slavonskoga odbora, da se dalnje razprave olakšuju i da se isti ubavieste, ujedno je očitovao, da će se o ukupnosti pitanjah, sadržanih u hrvatsko-slavonskom izradku, izjaviti in pleno i da u ostalom nije sklon upustiti se u rješavanje financijalnoga pitanja.

Poslje toga držanim privatnim konferencijam bijaše u pogledu financijalnoga pitanja uspjeh taj, da su članovi hrvatsko-slavonskoga odbora odriešito priznali, da tvrdnja u njihovu izradku — kao da g. 1868. medju Ugarskom i Hrvatskom ustanovljeni prinosni razmjer nije proračunan na istom temelju, na kojem prinosni razmjer od 30 : 70, što je medju Ugarskom i Nj. Veličanstva ostalimi kraljevinami, i zemljami opredieljen — potječe odtuda, što hrvatski kraljevinski odbor nije imao odnosni izvorni zapisnik ugarskoga kraljevinskoga odbora, koji-no je toga radi godine 1867. bio izaslan — i da su se hrvatsko-slavonski članovi odbora iz predloženih izvornih spisah i podatakah uvjerili, da su radi proračunanja prinosne kvote g. 1867. izaslanomu odboru pri njihovih zaključcih i pri njegovu proračunanju razmjera kvotah od 30 : 70 služili za temelj javni dohodci iz ukupnih izravnih i neizravnih porezah, dakle isti oni brutto-dohodci, koji su i pri proračunanju prinosnoga razmjerja medju Ugarskom i Hrvatskom, ustanovljena zak. čl. 30. : 1868., uzeti za osnov.

Pošto je dakle i hrvatsko-slavonski odbor priznao izpravnost i istovjetnost prinosne kvote, neima medju odbori nikakve razlike mnienja ni u pogledu onoga ključa po kojem Hrvatska i Slavonija imaju prilagati na zajedničke izdatke.

Hrvatski odbor želi osim preinake prinosnoga ključa, da se ukine u zak. čl. 30. : 1868. ustanovljeni paušalni system; jer ga smatra štetnim po interese sdruženih zemaljah i ponizujućih za hrvatsko-slavonski narod. Ugarski odbor nevidi u tom, što je za podmirivanje upravnih troškovah Hrvatske i Slavonije po neodklonivih zahtjevih financijalnih interesah ugovorom na stanovito vrieme opredieljena stalna, ali shodna svota godišnjih 2,200.000 for., ništa, što bi moglo narodnu samosviest vriedjati. Sasvim tim, ako Hrvatska i Slavonija same žele, da se postojeći paušalni system ukloni, ugarski odbor neće ga se oporo držati, te je on, želeći, da Hrvatskoj i Slavoniji pribavi u tom poslu zahtjevano umirenje, spreman, pristati na koncesiju takovu, koja je s financijalnoga gledišta velika domašaja, te sa znatnom materijalnom koristi za sdružene zemlje skopčana.

Dočim je zak. čl. 30. : 1868., ustanovio potrebu za nutarnju upravu zemaljah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije paušalnom svotom, dano je sdruženim zemljam jamstvo, da će za podmirenje njihovih priekih nutarnjih potrebah biti na svaki način skrbljeno i da će za podmirenje njihovih autonomnih izdatakah potrebite svote u ustanovljenom iznosu svaki čas stajati na slobodno razpolaganje.

Koliku je korist ta ustanova zakona nosila sdruženim zemljam, kaže godina 1869., u kojoj je i po računu, za sdružene zemlje povoljnijem, koji je pododbor četvorice u tom pogledu postavio, 45 post. dohodka zemaljah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije iznielo za 187.000 for. manje od paušala za nutarnju upravu. No kako su odtada dohodci sdruženih zemaljah povišeni, biti će zemljam Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji, kad se ukine paušalni system, moguće, da prema rastenju svojih dohodakah svoje gospodarstvo malo po malo urede, pa da se tako i materijalno razviju.

Stoga je ugarski odbor, nadajuć se, da će se sklopiti podpuna nagodba i uvažujuć one velike interese, po kojih se mora jako željeti, da se na medjusobno umirenje izravnaju postojeća pitanja pod uvjet, da se obadva kraljevinska odbora i u ostalih prostojećih pitanjih slože, — spreman, preporučiti državnomu saboru u tom pravcu takovu preinaku zak. čl. 30. : 1868. ustanovljeni paušal za nutarnju upravu ukine i da se izvan krieposti stavi ona ustanova z. čl. 30. : 1868., po kojoj se svota, za koju 45 postotakah javnih dohodakah sdruženih zemaljah nadmašuju 2,200.000 for., ujedno sa 55% dohodakah ima na zajedničke svrhe upotriebiti.

Ako se zemlje Hrvatska, Slavonija i Dalmacija po tom riese tereta, da onaj dio od 45 postotakah svojih javnih dohodakah, koji 2,200.000 for., ustanovljenih kao paušal, nadvisuje, izručuje zajedničkoj državnoj blagajni, mogu tim načinom, prema umnažanju svojih dohodakah veće svote upotrebljivati na podmirivanje svojih nutarnjih upravnih troškovah.

Porezna sposobnost zemaljah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije diže se od godine do godine, njezini javni dohodci naravno se povećavaju.

Ti će dohodci usljed investicijah, koje se čine u svakom pravcu, a navlastito na polju komunikacijah i po naredbah, koje će dohodke državnih dobarah jamačno povisiti, u buduće još većma rasti.

Po tom će prepust od 45 postotakah viška dohodakah, koji je povišenjem dohodakah postignut, biti od velike koristi za sdružene zemlje, jer će jim se nad dosadašnjih 2,200.000 forintah staviti znatne svote na razpolaganje; tako n. pr. može ta svota g. 1873. po po-

Digitized by Google

tankih računih, koji su po budgetu sastavljeni, već za 382.000 for. narasti.

Odričuć se toga paušala, Ugarska prinosi znatnu materijalnu žrtvu, jer se tim na korist sdruženih zemaljah odriče svote, za koju su 55 postotakah hrvatsko-slavonskih dohodakah dosadašnji paušal uprave nadmašivali; po tom umanjuje taj predlog faktično prinos zemaljah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije za zajedničke terete.

Ugarski je odbor uvjeren o tom, da je Ugarska ako taj predlog primi, učinila sve, što se je obzirom na potrebe države za sdružene zemlje u obće moglo učiniti.

Odkako je stvoren z. čl. 30.: 1868., i odkako je u §. 12. zakona ustanovljeni prinosni ključ u život stupio, područje Hrvatske i Slavonije povećalo se utjelovljenjem razriešenoga diela vojne Krajine; jednake promjene nastale su i u Ugarskoj, u koliko naime dohodci Rieke i ugarske vojne krajine utiču u državnu blagajnu te u koliko je tim svota dohodka, po kojoj je prinosni ključ opredieljen, preinačena.

U smislu z. čl. 30. : 1868. imao bi se taj prinosni ključ, uvaživ te promjene preinačiti. Po računu u izvještaju pododbora četvorice sadržanom bio bi razmjer, koji je danas po z. čl. 30. : 1868. za Ugarsku 93.5542 postotka, a na Hrvatsku i Slavoniju 6.4408 postotakah, u buduće za Ugarsku 93.5022, za Hrvatsku i Slavoniju 6.4978 postotakah.

No pošto se, obaziruć se na novu promjenu zemljišta, na temelju službenih podatakah izračunani brojni razmjer samo neznatno, za 0.05 postotakah odmiče od razmjera u zakonu ustanovljena, ugarski odbor misli, da se s obzirom na to, da prinosni ključ, ako bi se predloženi percentualni system primio, neće po vremenu imati nikakve praktične vriednosti — izpravak prinosnoga razmjera, koji se zajedničkih izdatakah tiče, odgodi na vrieme, označeno u §. 12. zak. čl. 30. : 1868., kada provincijalizovanje vojne Krajine bude dovršeno i kada na temelju novih i promienjenih faktorah bude prinosni razmjer ustanovljen.

Ugarski odbor predlaže na spomenicu pošt. hrvatsko-slavonskoga odbora od 8. studenoga 1872. ovim svoje zaključke. Pa ako je ugarski odbor takodjer i pri današnjem stanju razpravah, po rezultatih medjutim vodjena privatnoga dogovaranja, držao za nuždno, na svaku točku spomenice hrvatsko-slavonskoga odbora potanko odgovoriti, učinio je to stoga, što sada prvi put ima priliku, izjaviti svoje nazore o spomenici poštovanoga hrvatsko-slavonskoga odbora, koju pustiti neodgovorenom, drži, da se neslaže niti s njegovom dužnosti, niti s obzirom na pošt. odbor hrvatsko-slavonskih zemaljah.

Akoprem kraljevinski odbor s jedne strane za potriebito drži, da štovanomu hrvatsko-slav. kraljevinskomu odboru točku po točku izjavi svoje nazore o predlogu, priobćenom mu u prvom službenom dopisu, naglašuje on ipak sa zadovoljstvom, da su one velike razlike, koje su postojale medju nazori kraljevinskoga odbora i predlogom štovanoga hrvatsko-slavonskoga kraljevinskoga odbora, u privatnih konferencijah, vodjenih sa štovanim hrvat.-slav. kraljevinskim odborom, medjusobnom izmjenom mislih na toliko izravnane, na koliko su ovi privatni dogovori doveli do znamenitoga sbliženja pogledom na točke u predlogu predložene.

Na temelju ovoga zbliženja priznao je štovani hrv.-slav. kraljevinski odbor, u pogledu prinosbenoga ključa, identičnost i izpravnost računa na temelju podatakah podnešenih pododborom četvorice ugarskoga kraljevinskoga odbora, i usljed toga odustao od zahtjeva, da se umanji razmjerje za prinosbeni ključ i da se ustanovi posebna kvota pogledom na prinos k državnom dugu, te osim toga odstupio od želje izražene u §§. 3., 4., 5., 6. i 7. toga predloga, obzirom na odieljenje financijah i emancipaciju u hrvat.-slavon. financijalnih poslovih.

Usljed ovih pouzdanih konferencijah približili su se i pogledom na politički dio predloga, nazori kraljevinskih odborah tako, da članovi hrvat.-slav. odbora odustaju od zahtjevah izraženih u §§. 2., 3., 4., 5., 6., 7., 10. i 11. i u I., II. i III. dielu §. 12. osnove, zatim u §. 14. i u dodatku.

Povodom tim ograničuje se kraljevinski odbor na to, da spomene one razlike, koje još obstoje medju stanovišti obijuh kraljevinskih odborah, te da izbroji one točke, u pogledu kojih je doduše postignut sporazumak u načelu, nu potanko razglabanje pridržano. U pogledu ovih točkah navadja kratjevinski odbor svoj zaključak u sliedećem: Štovani članovi hrv.-slav. kraljevinskoga odbora naglasili su obzirom na §. 3. predloga samo želju, izjavljenu u pogledu koncesije željeznicah. I kod ove želje ostali su oni samo s tom modifikacijom, da se dozvoljeno zajedinstvo dokine samo obzirom na one vicinalne željeznice, koje bi se imale graditi u unutarnjosti hrvatsko-slavonskih zemaljah. Kraljevinski odbor ostaje kod svoga već izraženoga stanovišta, po kojem komunikacije i u obće željeznice smatra za posao zajednički.

Uredba ovih posalah spada na zadatke zajedničkoga zakonodavstva, jer se željeznički poslovi s gledišta sveukupne države i zajedničkih interesah jednako obavljati imadu u svih djelovih ugarske države.

Što se tiče vicinalnih željeznicah, to je zajedničko zakonarstvo u tom pogledu stranom već odredilo zak. čl. XLVI. : 1868., koji govori o expropriaciji, stranom će se ovaj odnošaj bezdvojbeno u svoje vrieme potanko i temeljito urediti, kojom će prilikom hrvatsko-slavonski zastupnici i obzirom na taj predmet moći svoje nazore braniti u zajedničkom saboru.

Progledom na §. 9. u kojem je predložena modifikacija §. 34. zak. članka XXX. od god. 1868. razložio je kraljevinski odbor već gore one razloge, s kojih ne-

može prihvatiti modifikacije predložene po štovanom hrv. slav. kraljevinskom odboru.

Ujedno se izjavljuje kraljevinski odbor pripravnim, ako si hrv.-slav. odbor o tom garanciju pribaviti želi, da hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemlje u izvršivanju svojih ustavnih autonomnih pravah neće biti prikraćene, da će ovomu zahtjevu, u koliko on u okvir ovoga zakona spada, o tomu zakonu valjanost pribaviti.

Ovaj odbor dotaknuo se je kod toga vladajućeg načela, koje on u tom obziru bezuvjetno mjerodavnim smatra, te koje u tom sastoji, da podnipošto nemože pristati uz takovu modifikaciju, upitnoga §-a, kojom bi možebiti u pogibelj doći mogla zakonotvorna djelatnost zajedničkoga sabora.

Izjednačenje ovih nazorah može si kraljevinski odbor jedva drugačije pomisliti, nego da se u §. 34. zak. čl. XXX.: 1868., koji bi nepromienjen imao ostati, kao dodatak izrazi ta misao, da bi se u spomenutom slučaju hrvatsko-slavonsko-dalmatinski sabor za tri mjeseca poslje razpusta sastati imao.

Pogledom na IV. dio §. 12. u kojem hrvatsko-slavonski odbor želi obzirom na hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga ministra, da se samo toliko izrazi, da on kod središnje vlade zastupa interese posestrimskih zemaljah, naproti pako hoće, da se izostavi, da je on ujedno sveza medju Njeg. Veličanstvom i autonomnom vladom, ostaje kraljevinski odbor na stanovištu, da medju krunom i autonomno vladom postoji sveza, te da nju sačinjava onaj organ, koji kod zajedničke vlade zastupa interese posestrimskih zemaljah. Usljed izjavah, izjavljenih prigodom pouzdanih konferencijah, nastavljenih s hrvatsko-slavonskim odborom, misli odbor kao posljedak tih izjavah, da bi mogao pristati uz formulaciju §. 44. zak. čl. XXX.: 1868., kako su ju predložili članovi hrvatsko-slavonskoga odbora, te bi se ovaj §. imao tim načinom nadopuniti, da se uz podpuni pridržaj ostaloga sloga. ovaj §. na kraju razširi posebnim dometkom, u kojem bi se točno označio onaj djelokrug ministra, koji i on imade kao sveza medju Njeg. Veličanstvom i autonomnom vladom.

Predloženi dometak k tomu §-u glasi ovako:

„Konac §. 44. ima se ovim načinom nadopuniti.

U ovom svojstvu predlagati će on nepromienjeno i bez otezanja predloge bana, upravljene na Njegovo Veličanstvo i samo u onom slučaju, kad bi s gledišta državnoga zajedinstva interesah, ustanovljenih zakonskim člankom XXX. nastala dvojba, koja, se nebi po saslušanju bana mogla odklonuti, slobodno je ministru podjedno, nu posebice, podnieti odnosne svoje opazke, dotično opazke ugarske središnje vlade.

Hrvatsko-slavonski odbor izjavio je u dopisu 8. studenoga 1872. u pogledu nekih poslovah ministarstva zemaljske obrane želju, da bi, uz pridržaj §. 7. zak. čl. XXX.: 1868. ovi poslovi spadali na kompetenciju zem. vlade, odbor si je pridržao, da će u tom pogledu kašnje podnieti formulirani predlog.

Dosada nije u tom pogledu službenim načinom stigla nikakova izjava.

Usljed toga očekuje kraljevinski odbor formulirani predlog hrvats. slavon. odbora, nu izjavljuje i naglašuje već sada, da se djelokrug ministra zemaljske obrane radi zajedinstva zemaljske obrane proteže na sve djelove ugarske države, te da se njegov postupak u svih zemljah ugarske krune po jednakih načelih urediti ima. Ministar zemaljske obrane jest takodjer izvršitelj zajedničkoga obrambenoga zakona, pak već iz toga razloga misli kraljevinski odbor. da mu se njegov djelokrug u tom pogledu nebi mogao ograničiti.

U pouzdanih konferencijah izjavili su članovi hrvat. slavon. kraljevinskoga odbora svoju bojazan u tom obziru, što ovaj dio §. 8. zak. čl. XXX. : 1868., koji odredjuje „da za prodaju državnih dobarah nalazećih se u hrvat. slav. području treba i privole hrvatsko-slav. sabora“ spominje samo državni zemljištni posjed, dočim se državne šume nespominju.

Odbor drži da ova bojazan nije obrazložena, jer se pod obćim izrazom državnih dobarah po sebi već razumjevaju državne šume.

Tečajem konferencijah nastavljenih s hrv. slav. odborom, izjavili su članovi odbora želju, da se izostavi §. 52. zak. čl. XXX.: 1868.

U ovom §-u se ustanovljuje, da se gradjansko dostojanstvo bana u buduće odlučuje od vojničkoga, pa se pravilom ustanovljuje, da u buduće vojnička osoba nemože imati nikakova upliva na gradjanske odnošaje Hrvatske i Slavonije.

Kraljevinski odbor nemože pristati na to, da se ovaj §. jednostavno izostavi s toga razloga, jerbo drži načelo, da se gradjansko dostojanstvo bana neima spojiti s nikakvim vojničkim dostojanstvom za razložito, te ga misli s toga i uzdržati.

Štovani članovi hrvatsko-slavonskoga odbora izrazili su još želju, da se izostavi i §. 53. zak. članka XXX. god. 1868.

Prva dva redka ovoga §., u kojih se ustanovljuje, da će banu i u buduće biti naslov „Ban kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije“, nemogu se izostaviti iz razloga, koji je kraljevinski odbor gore razložio. Nu sa svoje strane neostaje ipak odbor kod toga, da bi se bez promjene uzdržati imao dalnji dio ovoga paragrafa, u kojem se ustanovljuje, da će „banskoj časti pripadati sva ona prijašnja preimućtva i dostojanstva, koja se slažu s njegovim novim položajem“, te pristaje na to, da se ovaj dio izostavi, ako to želi štovani hrvatsko-slavonski odbor. Nu kraljevinski odbor misli, da se prije preustrojstva gornje kuće zajedničkoga sabora nebi mogao izostaviti zadnji dio §-a, u kojem se izjavljuje, da „ban i

Digitized by Google

nadalje ostaje članom kuće velikašah zajedničkoga sabora.“

Napokon su štovani članovi hrvatsko-slavonskoga odbora izjavili želju, da se zakonski članak, koji bi se imao sastaviti poslje svršenoga sporazumka ujedno zak. čl. XXX.: 1868. uvrste u slog kraljevske povelje i kralj. krunitbe zavjernice.

Štovani članovi hrvatsko-slavonskoga odbora mogu po mnijenju kraljevskoga odbora dovoljno umirenje u tom naći, što Njegovo Veličanstvo u kraljevskoj povelji obećaje: uzdržati ustav Ugarske i posestrimskih zemaljah, privilegija i zatim cielokupna prava i sve zakone; s toga se nečini potrebitim napose nabrajati ove zakone.

Kraljevinski odbor predlaže gornje zaključke i predloge hrvatsko-slavonskomu odboru u nadi, da će se preporna pitanja po njegovu nazoru konačno riešiti na medjusobno zadovoljstvo i umirenje.

U Budapešti 17. lipnja 1873.

Koloman Széll v. r.,
bilježnik ugar. kraljevin. odbora.

Slavnomu ugarskomu kraljevinskomu odboru!

Cienjenim dopisom od 17. lipnja t. g. izvolio je štovani kr. odbor ugarski podpisanomu hrv. kr. odboru priobćiti svoj odgovor na pismene predloge potonjega od 5. studena pr. g. u predmetu preinake zak. članka I./XXX. od 1868.

Pomenuti odgovor prelazi nakon pretresa odnosnih pismenih predlogah hrv. kralj. odbora i u razglabanje onoga, što je u tom pogledu iza gornjega spisa hrv. kralj. odbora do danas medju oba kr. odbora u tako zvanih „pouzdanih dogovaranjih“ razpravljeno i dogovoreno.

Koliko nam je s jedne strane u pogledu same stvari, u podpunom suglasju s velecienjenim kr. odborom ugarskim, a iskrenim zadovoljstvom konštatovati to: da su pomenuta „pouzdana dogovaranja“ stvar toli žudjenoga medjusobnoga izravnanja bitno uskorila i unapredila, dočim se je u istih, izmjenom protivnih nazorah i stanovišta jedne i druge strane, sbliženje dapače i samo sporazumljenje u mnogom obziru postiglo, ipak nemože se podpisanomu hrv. kr. odboru na ino, a da glede ovoga načina postupanja velecienjenoga kr. odbora ugarskoga na toliko neprigovori, kako ga je neugodno zateklo, što je štovani kr. odbor ugarski u ovu pismenu izmjenu nazorah i predlogah svojih i one stvari umješao, koje nisu bile predmetom niti zajedničkih sjedničkih zapisnikah, niti kakovih zaključakah, te koje su po mnienju podpisanoga hrv. kr. odbora sve dotle, dok se nedodje do kakova rezultata, imale ostati ni više ni manje, do samo privatna pouzdana priobćenja, neimajuća nikakove pravne obveze ni po jednu ni po drugu stranu.

Podpisani hrv. kr. odbor dakle, želeći na svoje oficiozno i pismeno učinjene predloge na isti način doći do odgovora od strane štovanoga ugar. kralj. odbora, mogao je s razlogom držati, da će se taj odgovor za sada samo na odnosne pismene predloge njegove ograničiti tim većma, što više rečena „pouzdana dogovaranja“ u svemu još uspjela nisu, i što u takovu položaju stvari niti ona mogućnost izkljućena nije, da bi ova „pouzdana dogovaranja“ a obće i nadalje mogla zadržati privatni svoj značaj.

Medjutim pošto se je štovanomu kr. odboru ugarskomu svidjelo postupati inako, i pošto se je od pomenutih „pouzdanih dogovaranjah“ prije njihova dokončanja u predležećem oficioznom spisu učinila poraba: — neka nam dopušteno bude, neželeći daljoj pismenoj razpravi otvoriti puta, koja bi toli žudjeno dokončanje razprave ovoga predmeta na neizvjestno vrieme odgoditi mogla, ovdje na priobćeni odgovor veleštovanoga kralj. odbora ugarskoga samo u toliko odvratiti, u koliko smo se iz štovanoga odgovora uvjerili: da je njekojim predlogom pismenoga elaborata hrv. kr. odbora širji smisao podieljen, nego je to u misli i namjeri podpisanoga odbora ležalo, i na koliko u štovanom odgovoru iztaknuta „pouzdana dogovaranja“ glede sadržaja i resultata njihova nepodpunim držimo.

U prvom pravcu drži veleštovani kr. odbor ugarski, da je hrv. kr. odbor u §. 3. svoga pismenoga predloga zajedinstvo ustanovljivanja novčanoga sustava i novčanoga mjerila (die Bestimmung des Münzsystems und Münzwesens) „izključio“, što nestoji; jer je hrv. kr. odbor držao, da se u onom obćenitom izrazu: „uredjivanje novčarstva, kovanoga novca i bankarstva“ (Regelung des Held-, Münz- und Zettelbankweses), koji se u njegovom operatu napominje medju poslovi zajedničkimi, i oni gornji svakako razumievaju, ter je suvišnim smatrao napose ovo napominjati.

Što se odnosnih pouzdanih dogovaranjah i njihova uspjeha tiče, čast je hrv. kr. odboru sliedeća opaziti:

1. Glede priznanja „izravnosti“ ključa od 13. lipnja 93/6 559/440 istina je, da je hrv. kr. odbor ugledao sjedničke zapisnike postojaloga kr. odbora ugar., koji mu kod sastavljanja svoga prvoga elaborata predležali nisu, i za koje do sada ništa znao a ni znati mogao nije, jedno zato, što dotični ti zapisnici nisu priloženi razpravnim spisom prijašnjega hrv. kr. odbora kod utanačivanja sadanjega nagodbenoga zakona a niti su priloženi dotičnim zapisnikom i razpravnim spisom, koji su u svoje vrieme medju oba odbora (ugarskim s jedne i austrijskim s druge strane) vodjeni i izmjenjeni, pak se je sada stopram iz pomenutih spisah uvjerio o tom, da je ug. kr. odboru putem kompromisa za prihvat uglavljenoga postotka od 30 : 70 na 10 godinah povodom i

temeljem služio brutto prihod izravnoga i neizravnoga poreza, pak da je taj isti svoj temelj kod ustanovljenja ključa prama Hrvatskoj i na ovu upotriebio, ter da se gore navedeni ključ „izravnim" i „identičnim" smatrati ima. što podpisani hrv. kr. odbor i ovom prigodom pismeno priznati neuzteže se. Ali pored svega toga primjetiti je ovomu kr. odboru, da niti je onda, t. j. kod pouzdanih dogovaranjah dielio, a niti sada dieli i dopušta ono u štovanom odgovoru izraženo mnienje, da je to „jedini pravi i pravedan temelj ili podloga" za ustanovljenje dotičnoga ključa ili prinosbenoga razmjerja medju Ugarskom i Hrvatskom, šta više, podpisani hrv. kralj. odbor iztaknuo je naročito, a i jasno je dokazao, pogledom na golemu razliku rezultata u aplikaciji toga ključa, na jednu i drugu zemlju njegove nepravičnosti (Unbiligkeit) glede Hrvatske i Slavonije.

Nu pošto to nebi imalo dati povoda „izpravku" inače po sebi izravnoga ključa, koji je medju austro-ugarskom, tako i medju ugarskom-hrvatskom na 10 godinah pravovaljano ustanovljen, to je hrv. kralj. odbor preko svoga potraživanja za „izpravak" toga ključa prešao, te za pokriće autonomnih potrebah svoje zemlje u načelu prihvatio ponudjenu mu percentuaciju, koja se još glede izvedenja svoga potanje opredieliti i formulirati ima.

2. Članovi podpisanoga hrv. kralj. odbora popustili su istina prigodom pouzdanih dogovaranjah od svojih u §§. 2., 3., 4, 5., 6., 7., 10., 11., 12. i 14., kao i u dodatku svoga pismenoga elaborata iztaknutih zahtjevah, imajući pred očima mogućnost toli žudjena sporazumka; ali to učinili su samo onda, pošto se je štovani kralj. odbor odlučno izjavio, da na preinaku tih §§-ah podnipošto pristati nemože.

3. Glede §. 8. zak. čl. I./XXX. : 1868. priznalo se je s obe strane, da hrvatski tekst spomenutoga zakona sa ugarskim tekstom nije, — što se šumah tiče — doslovno identičan, i hrvatski je odbor prema tomu priznanju i tadašnjemu razlaganju sa strane članovah štovanoga odbora ugarskoga očekivao od druge strane, da će se umirenja radi tekst ugarski sa hrvatskim u pogledu šumah izjednačiti, što u predležećem odgovoru učinjeno nije.

4. Članovi hrv. kraljev. odbora izjavili su doduše da bi §. 52. nagodbe izostati imao, no nisu kroz to mislili vojevati za takav smisao svoga predloga, da bi službujući, to jest kakovu vojničku službu izvršujući vojnik, ustavnim banom zemlje biti mogao, te stoga su dragovoljno i prihvatili u tom pravcu po jednom, od članova kralj. odbora ugarskoga učinjeni izpravak, kod koga se je napokon i ostalo.

5. Glede §. 19. nagodbe opaženo je bilo od strane članovah podpisanoga kralj. odbora hrv. slavonskoga kod pouzdanih dogovaranjah opetovano, da se ova sadanja financijalna nagodba po pravu i pravdi sama na sadanji teritorij provincijalne Hrvatske i Slavonije protegnuti može, a nikako i na vojničku Krajinu, kad se utjelovi materi zemlji, jer vojnička Krajina, niti je onda bila, kada je nagodbeni zakon stvoren, a niti je danas u svojih dohodcih sa provincijalom jednaka i ravna, da bi se sa provincijalom jednakomu ključu podvrći mogla. Zato budući da bi po sadanjem zakonu imenito §. 19. Ugarska imala prigodom razoružanja hrv. slav. Krajine pravo, zahtjevati, da se i Hrvatskoj utjelovljena Krajina ili makar i samo dotični dio koji se utjelovi, sa ovim postotkom za svoju upravu zadovolji, koji je za provincijal ustanovljen, što danas po već učinjenom izkustvu nikako moguće nebi bilo, a niti će gledom na nekoja preimućtva Krajine glede poreza i ostalih daćah, kao i glede položaja njezina tako skoro moguće biti, a s druge strane budući da bi po istoj ustanovi zakona Hrvatska i Slavonija imala dužnost, manjak upravnih troškovah iz svoga postotka pokriti, što takodjer pravo ni pravično bilo nebi dočim ona sada samo svoje autonomne potrebe prosuditi, i njihov postotak opredieliti može, bud dakle dosada nijedna strana u stanju nije valjano prinosbeno razmjerje za predstojeće razoružanje hrv.-sl. Krajine pronaći, a podpisani hrv.-slav. kraljevinski odbor sa svoje strane na to privoljeti nemože, da stara ustanova §. 19. nagode, koja je bez ikakovih podatakah sasvim samovoljno prihode i terete Krajine sa provincijalom na jednako uzela i nadalje nepromienjena u krieposti ostane, željeli su članovi podpisanoga kr. kralj. odbora u pouzdanih dogovaranjih postići privolu sa strane štovanih članovah ugarskoga odbora, da se napomenuta ustanova preinači odnosno nadopuni tako, da će se prinosbeni ključ glede Krajine u svoje vrieme kada razoružana i Hrvatskoj upravi predana bude, — napose ustanoviti, ili da se provincijalom jednako ustanovljeni ključ prihvati ali pod uvjetom, da će manjak koji bi postao, za pokriće odnosnih upravnih troškovah utjelovljenje vojničke Krajine, namirivati zajednička blagajna.

Članovi štovanoga kr. odbora ugarskoga uvidjeli su različiti položaj Krajine i njezina materijalnoga stanja, te su — na koliko se sjećamo — uzeli gori izražene želje i zahtjeve članovah hrv. odbora ad referendum, da se o tih ponajprije medjusobom dogovore.

Stoga je podpisan kr. odbor hrvatski imao razloga očekivati, da će štovani kr. odbor ugarski — kad se je već u razglabanja pouzdanih dogovaranjah i njihova uspjeha upustio, — svakako taj toli važan i stanom sa g. ministrom predsjednikom, stranom sa članovi štovanoga kralj. odbora ugarskoga pretresan predmet, u svome štovanomu odgovoru napomenuti, te nam i svoje mnienje o tom priobćiti, što učinjeno nije.

Stoga se usudjujemo tu stranu priobćenih dogovorah ovdje nadopuniti, tim za umirenje svoje i opet izjavljujemo, da je glede §. 19. nagode nova zakonska ustanova u gornjem pravcu od potrebe.

Digitized by Google

Da se pako u tom smjeru a i u pogledu onih stvarih, glede kojih nije još postignut podpun sporazumak uzmogne stvoriti konačan i povoljan zaključak, čast nam je veleštovani kralj. odbor ugarski ovim najuljudnije umoliti, da bi u svrhu ustmenoga sporazumka, u što kraćem roku zajedničku sjednicu sazvati izvolio.

U Buda-Pešti 26. lipnja 1873.

U ime hrv.-slav. kraljevinskoga odbora:

Mažuranić v. r. predsjednik. Živković v. r. izvjestitelj.

Slavni hrvatsko-slavonski kraljevinski odbore!

Ugarski kraljevinski odbor osvjedočio se je iskrenom radošću iz renuncija hrv.-slav. kraljevinskoga odbora od 25. lipnja 1873., poslanoga na njegov nuncij od 17. lipnja 1873., da su i u smislu ovoga službenoga spisa i ove izjave štovanoga hrv.-slav. kraljevinskoga odbora usljed izmjene mislih, prigodom zajedničke ustmene konferencije danas većim dielom izravnane one velike razlike, koje su u početku obstojale medju nazori obijuh kraljevinskih odborah, je da se tim načinom oni §§. zak. članka XXX. od god. 1868., o promjeni kojih na temelju izjave štovanoga kraljevinskoga odbora više ni govora neima, smatrati imadu takovimi, kojih promjena nemože više biti nikakovim predmetom razprave medju oba kraljevinska odbora.

Ugarski kraljevinski odbor konstatira ovu okolnost s tom primjetbom, da je on u svoj nuncij od 17. lipnja 1873. posljedke ustmene konferencije s toga uvrstio, jerbo je držao za razložito, prihvatiti tečaj razprave u onom stadiju, u kojem se je ona nalazila po mnienju kraljevinskoga odbora u vrieme, kad je nuncij odaslan. Iz toga razloga te da se razprava pospješi, iztaknuti su oni posljedci medjusobne izmjene mislih, koji su najviše bili kadri osigurati svestranu i mirnu rješitbu prepornoga pitanja. Kraljevinski odbor ograničio se je u ostalom u svom nunciju od 17. t. m., koji nesačinjava zapisnik onih razpravah, na one točke, koje se, premda ovisne o posljedku budućega dogovora, ipak smatrati mogu kao posljedak zajedničkoga dogovora, postignutoga putem ustmenim. Ugarski kraljevinski odbor mogao bi na renuncij štovanoga hrv.-slav. kraljevinskoga odbora svoje opazke staviti, nu ipak drži, da kod današnjega položaja, u kojem se razprave nalaze, nebi bilo shodno zamienjivanjem novih nuncijah otegnuti što skoriji svršetak razprave.

Dočim usljed toga kraljevinski odbor izjavljuje, da ostaje kod razlaganja sadržanoga u njegovom nunciju od 17. t. m., a imenito od onoga, koje se odnosi na identičnost i jedinu valjanost prinosbenoga ključa k zajedničkim troškovom, kao i kod onoga, koje je sadržano u operatu pododbora četvorice ovoga kraljevinskoga odbora i priloženoga rečenomu nunciju: neće da se upusti u razglabanje pojedinih točkah renuncija i još postojećih razlikostih, jerbo isto tako, kao i štovani hrv.-slav. kraljevinski odbor podpuno misli te se uzda, da je po štovanom hrvat.-slav. kraljevinskomu odboru u renunciju predloženi put privatnih konferencijah, u kojih bi se izjavile medjusobne misli, mnogo shodniji u tu svrhu, da se postojeće još razlike na medjusobno zadovoljstvo izjednače.

Ugarski kraljevinski odbor pristaje stoga podpuno uz želju štovanoga hrv.-slav. kraljevinskoga odbora, te ga pozivlje na zajedničku konferenciju, koja bi se imala držati 26. t. m. u 4 sata poslje podne.

Posljedke ove privatne konferencije, ako se obzirom na svaku točku postigne željno suglasje, mogao bi formulirati manji odbor, koji bi obe deputacije izabrale, te zatim, kad bi se svaki od kraljevinskih odborah u tom složio, mogli bi se u zajedničkoj sjednici kraljevinskih odborah prihvatiti i autenticirati.

U Budapešti 25. lipnja 1873.

Peta sjednica

od 10. kolovoza 1867. u sgradi bivše dvorske kancelarije erdeljske u Beču.

Prisutni: Pod predsjedničtvom baruna Pavla Senyey-a, članovi zemaljskoga odbora iz obiuh kućah izabrani i ugarsku vladu zastupajuća dva ministra gg. Melkior Lonyay i Stjepan Gorove.

1. Pošto je predsjednik sjednicu otvorio, prijavlja, da je predsjednik odbora ostalih zemaljah Nj. Veličanstva kardinal i nadbiskup Rauscher izprave, koje se na izaslanje i izbor državnoga vieća odnose priobćio.

Pregledanje tih izpravah se odredjuje, te se ujedno g. ministar financijah Melkior Lonyay poziva, da zakon, koji se na izaslanje državnoga vieća odnosi, sam pribavi i naštampan medju članove odbora kraljevine ugarske porazdieli.

2. Gosp. predsjednik Pavao Senyey prijavljuje nadalje, da je po predsjedničtvu državnoga vieća i o tom ubavieśten, da je od strane odborah inih zemaljah po ugarskom odboru postavljeni i predložen modus procedendi primljen, i da je usljed toga jur postignut siguran obći razlog, da se viećanje započimlje.

(Uzima se na znanje.)

3. Pošto je obćenita želja, da se prvi korak smjerajući na uvedenje viećanja od strane odbora kraljevine ugarske učini, bijaše razpravljeno, da se radi započimanja meritornih konferencijah potrebiti razlozi postave, radi česa je odlučeno, da se odmah iz sredine zem. odbora dva pododbora odrede, od kojega će jedan nadalje

Digitized by Google

obzirom na možebit nastalu potrebu odboru jur dosad priobćena ili nadalje priobćiti imajuće se sve uredovne računarske operate i skrižaljke proučiti, drugi pako na to pozvan biti, da predložene uredovne izkaze, naročito pako tragom računarskih rezultatah u V. skrižaljki u novijih priobćenjih sadržanih, da po razmjerju faktičnoga pristupa Ugarske zajedničkim troškovima u posljednjem minulom razdobju od 6 godinah motivirani predlog sačini, pretresujuć ga u zemaljskom odboru, u tom slučaju, ako bi se isti odobriti pronašao, imade se u obliku predloga odboru ostalih zemaljah Nj. Veličanstva podnieti. Medjutim je ujedno g. ugarski ministar financijah pozvan, da za bližnje motiviranje uredovnih izkazah, koji se na taj predmet odnose, jedan operat sastavi, koji će izaslanom pododboru za podupiranje poslovah te struke služiti. Usljed toga je odmah uredjenje dviuh pododborah preduzeto, i članovom odbora za sastavljenje predloga pod predsjedničtvom baruna Pavla Senyey-a: grof Antun Szecsen, Pavao Somssich, Koloman Ghyczy, Antun Csengery, Gjuro Bartal i Augusto Trefort, — u pododboru pako, koji će izpitivanje računarskih operatah preduzeti, bijahu pod predsjedničtvom Ljudevita Hajnalda, nadbiskupa kaločkoga: grof Ivan Zichy, barun Bela Lipthay, grof Farkas Bethlen, Imbro Fest, barun Gavro Kemény i barun Fridrik Podmaniczki izabrani.

Izvješće

o postupku odbora zemaljskoga odaslanstva dne 10. kolovoza 1868. izaslanoga.

Iz sjednice zemaljskoga odaslanstva dne 10. kolovoza obdržavane izaslani pododbor, koji je imao podatke u predlozih vlade nalazeće se proučiti, pošto je u više konferencijah pod predsjedničtvom njeg. preuzvišenosti Ljudevita Haynalda, nadbiskupa kološkoga obdržavanih, poslovao, nastojao je svojoj zadaći zadovoljiti.

Izkazalo se po izpitivanju pojedinih stavakah, da se medju ovih više razjasnjenja traži. Za pribaviti se pododbor pokraj toga obratio na činovnike financijalnoga ministarstva, koji baš u tu svrhu posluju, koji su stranom predlogom svojim razjasnili, stranom pododboru pismeno priobćili razjasnjenja od glavnoga računarstva dobivena. Ove spise usudjujemo se prigibno u 7 komadah predložiti. Moramo medjutim glede istih primietiti, da pošto ovi samo računarstvena razjasnjenja biti mogu, bez obzira na politični pravac idejah pitanja većom stranom u svojoj cielosti nerazjasnjuju. Imademo jošte primietiti i to: da se vidi, da su državni računi u obće takovim načinom vodjeni, iz kojih se podpunom točnošću neizkazuje, uprav koliko iznaša napose polovični dohodak i trošak od ovih dva, dakle i odnošaj jednoga prama drugom. Pokraj svega toga kakovi resultat je u stanju pododbor pokazati.

Posljedak pružilo je izpitivanje toga: da li su stavke troška i dohodka u svojoj rubrici upisane? — Izkazalo se naime, da su u dohodcih i odnosno troškovih onakove stavke, koje se sasma izpustiti imadu i pošto, kao izvanredni, odnošaj redovitoga dohodka i troška, medju dvie polovice države, u obće razjasniti nemogu. Takovi su iznosi od prodanih državnih dobarah unišavši, dohodci konfisciranih dobarah, predujmovi izvanredno za pojedinu pokrajinu države dani, kao takovi je na primjer u godini 1864. i 1865. polag izvješća za kraljevinu Ugarsku dani predujam za oskudicu trpeću preko 17. milijuna.

Nadalje se izkazalo, da medju središnjimi dohodci imade onakovih sastavakah, koji se samo odnose na jednu ili drugu polovicu države, ili i obe polovice, nego u stanovitom opredielit se imajućemu razmjerju. Medju ove posljednje spada za središnje rukovanje duhanskoga monopola svake godine izdana znamenita svota. Naproti se posve izdatkom njemačko-slavjanskih zemaljah smatrati imadu, akoprem su kao središnji izdatci navedeni, onakovi iznosci, kojih ukinuće i dar a laudamije, državno zastupstvo, stalno na kraljevinu Ugarsku odnoseće se crkvene zadužbine i pripadci, državni listovi i nekoje druge malovažne stavke iskali. A naprema ovih pako, premda godišnja pripomoć gospodarskog učilišta u Starom gradu medju središnjem razhodu ubilježena, to se kao upravo kraljevinu Ugarsku terećujućom smatrati imade. Medjutim se imadu izpustiti iz razhoda terećujućeg Ugarsku u računu od godine 1860. nalazeći se iznos preko 6 milijuna forintih, koji kao što se iz razjasnjenjah izkazuje, sačinjava odplata predplatah u prijašnjih ljetah za Ugarsku danih.

Držeć pred očima gornja motrenja, bijaše ubilježeno za izpravak izkazah na šest godinah glasećih o državnih dohodcih i troškovih, gdje se u vladinom izvješću kod svake stavke po mnenju pododbora pravi iznos izpraviti imade. Tako izpravljeni primjerak usudjujemo se u privitku pod ⁷/ₗ. podnieti.

U obće želimo primjetiti, da je za promjenu odnošenja znatnim uplivom bio posljedak taj, da je središnji svakogodišnji trošak rukovanja sa duhanom od više milijunah medju obe polovice po razmierju dohodakah porazdieljen;

to, da su iznosi za prodana dobra unišavši sasvim izpušteni bili;

to, da zemaljski predujmovi i odplata istih nisu u redovitom dohodku i trošku uzeti.

Uzamši sve ove promjene iznosa u račun, izkaže se tako, da je od 1860. do 1865. za šest godinah promjer Ugarske i spadajućih istoj zemaljah ukupni dohodak izravnoga i neupravnoga poreza prama ukupnim dohodcima izravnoga i neupravnoga poreza njemačko-slavjanskih zemaljah od prilike tako stajali, kao 29. k 81. U tom

Digitized by Google

računu pako jošte su izpušteni svi dohodci vojničke krajine. Oni pako, akoprem su zamienito veoma neznatni, ipak bi nekakovom povišenju ugarskih dohodah sliediti mogli. Uzamši i ove u račun, izkazalo bi se, da su dohodci kraljevine Ugarske u pomenutih godinah nešto više sačinjavali ka 30% dohodakah ukupne države.

Konačno želimo iznova naznačiti, kao smo jur gore označili, da u ovih izkazah do posliednje desetice, do posliednjega novčića jamčiti nemože, medjutim smo osvjedočeni o tom, da izpravljeni razmjeri brojevah u istini mnogo bliže stoje, kao što je to u ministarskom izvješću priobćeno.

Dano u Beču dne 20. rujna 1867.

Ljudevit Haynald v. r.,
predsjednik odbora.

B. Gavro Kemeny v. r.
perovodja pododbora.

Digitized by Google

Dvadeset i osma saborska sjednica

držana dne 4. rujna 1873. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. gosp. Ivana Mažuranića.

Sadržaj: Zapisnik dvadeset i sedme saborske sjednice. — Podnesci. — Nastavak generalne debate o zak. osnovi o preinaci dotično nadopunitbi nekojih §§. zak. čl. I. od god. 1868.

Predsjednik: Sjednica je otvorena. Molim g. bilježnika, da izvoli pročitati zapisnik posljednje sjednice.

Bilj. **Jovan Steković**: (Čita zapisnik 27. sab. sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Ima li kakove primjetbe suproti zapisniku? (Nitko se nejavi.)

Buduć da neima, zapisnik je ovjerovljen.

Molim g. bilježnika, da izvoli čitati podneske.

Bilj. **Gavro Kiš**: (Priobćuje podneske; vidi zapisnik 28. sjednice.)

Predsjednik: Rieč ima g. grof Sermage.

Grof **Rikardo Sermage**: Vis. sabore! U jučerašnjem svom govoru napao je gospodin dr. Makanec hrvatsko-slavonsku aristokraciju i to takovim načinom, koji u parlamentarnom životu dopušten nije. Dakle se meni neka dopusti, da odbijem toliko od sebe, koliko od drugovah mojih onaj napadaj, i akoprem nije vredno, da odgovorim na ona sumnjičenja, koja je izrekao g. dr. Makanec, ipak moram g. dr. Makanca u obće glede zaslugah naše aristokracije uputiti na staru historiju i na čine, i čudim se sam tomu, da g. dr. Makancu kao bivšemu profesoru nisu poznate zasluge naše aristokracije glede prosvjete i napredka našega naroda. Aristokracija utemeljila je mnoge fundacije i štipendije, kojimi su se hiljade i hiljade sinovah ove domačije naše izobrazili. Konačno poznato je, mislim, da je aristokracija naša u svih vremenih stajala i sada vierno stoji uz svoga vladara i temeljne zakone zemlje, pa će i u budućnosti kao i prije, bez obzira na takove napadaje, svojim gradjanskim dužnostim zadosta učiniti.

Predsjednik: Rieč ima g. zast. dr. Derenčin.

Dr. **Marijan Derenčin**: Visoki sabore! U životu naroda ima trenutakah u kojih neodoljiva sila okolnosti tjera narod da bilo i žalostnim srcem odvrati svoj pogled od ideala za kojimi je u patriotičnom poletu težio i svrati svoju pozornost na potrebe realna života, kojim ako se prije svega nezadovolji, neće narodni ideal nikada doći do vidljiva izraza.

Povjest nas uči da u takovih se momentih pojavljuju u narodu dvie struje. Oni, koji sljede jednu ignorirajući faktične okolnosti, srdčani i ratoborni hoće da velike svoje ideje u jedan mah izvedu. O njih veli najveći govornik Evrope republikanac Castelar, da su oni pozvani biti navjestitelji velikih idejah a ne vršitelji istih.

Ljudi koji drugu struju sliede bez straha i predsude stavljaju se na temelj faktičnih okolnostih i kao što moj čestiti prijatelj Makanec veli, često i bez sustavna dielovanja, nastoje čistiti mjesto rušiti. Izmedju ovih dvih strujah ili krstimo ih pravim imenom stranakah, pomalja odurno svoje lice onaj skup ljudi, koji se u državnom životu žigoše imenom „fakcije", koji sebičnim svojim interesom interes državni podčinjavaju. Imati ću prilike kasnije označiti pobližje pojam fakcije.

Slika koju sam gospodo u velikih crtah nacrtao o narodnom životu u obće u odlučnih trenutcih obistinuje se na dlaku i kod nas. (Istina).

Stranci, kojoj imam ja čast pripadati sudjena je s jedne stranke težka i nezahvalna zadaća susprezati, obuzdavati one, koji u mladjahnom se uzhićenju zaletavaju pod nebo podpune narodne samostalnosti.

U riešenju ove zadaće nas neprati narod bučnim uzhićenjem već motri hladnim pogledom razbora. (Živio

Digitized by Google

odobravanje u sabornici). I pravo ima. Liečnici, koji zabrinutim srdcem okružavaju postelj težko boljujuće Hrvatske, potrebuju tiho saučešće rodbine, a ne bučno njezino povladjivanje. (Živio.) Naš narod kao da to inštinktivno osjeća i kao što rekoh prati nas hladnim pogledom razbora.

Nu stranci kojoj imam čast pripadati nametnuta je druga zadaća: stupiti to jest u očiti boj proti fakciji, koja i dan danas na razvalinah ove nesretne zemlje nada se i opet slaviti političke svoje orgije, s kojih nam je lice pred svietom potamnjelo. (Gromoviti živio u sabornici i galeriji. Predsjednik zvoni.) Fakcija obično kaže, da izpovieda načela stanovite stranke, to biva i kod nas; nu samo prividno, i izkusni političar znade lučiti stranku od fakcije.

Predpostaviv ovo vi ćete dopustiti, da je podpunoma opravdano, ako član narodne stranke i saborskoga središta namienio si zadaću opravdati temelj, na kojem ona stoji, što ću najshodnije učiniti, ako pobijem tužbe, koje se proti narodnoj stranci, stvoriteljici centruma, dižu.

Središte saborsko sastoji se u velikoj većini iz članovah narodne stranke i iz inih elementah, koji su uz dojakošnju vladavinu stajali, nu uvidjali, da njezin nastavak vodi k propasti zemlje. (Živio.) Gospoda, koja sjede na desnoj strani visoke kuće, žele nastaviti dojakošnju vladavinu, nu neuvidjaju još, ili neće uviditi, kamo takova vladavina zemlju vodi, i zato oni nisu članovi saborskoga središta, akoprem, kao što se glasa, prihvaćaju državopravni temelj, na kojem mi stojimo.

Gospodin zastupnik karlovački dao je oštri izraz težkim tužbam proti narodnoj stranci. On je doduše kazao, da to sve, što je on govorio, izvire iz oduševljene ljubavi prama domovini, nu neka mi dopusti primjetiti, da bar kod sastavka tužbe proti narodnoj stranci, nije ga toliko vodilo čuvstvo ljubavi, koli ono oduševljenja ili fanatizma. (Živio u centrumu.)

Veli dr. Makanec da se narodna stranka svojemu programu iznevjerila. To isto vele i gospoda na desnici. Les extremes se touchent. (Smieh u centrumu).

Program narodne stranke od godine 1836. amo ostao je uvjek jedan te isti, „očuvati daroviti narod, koji u toj zemlji stanuje od duševne i materijalne propasti, mudrom uporabom dogodjajah pridignuti ga na onaj stepen narodne samostalnosti i slobode, koji njegovomu razvitku odgovara“ (Živio u sabornici). Ovoj se uzvišenoj svrsi narodna stranka nije iznevjerila ni onda, kad je stupila na temelj zakona, koji je pobijala dotle, dok ju jauk naroda u žestokoj borbi nezaustavi. (Živio u centrumu). A tko je iz naroda našega taj jauk iztisnuo, netreba da vam kažem.

Narodna stranka poput svih liberalnih stranakah voli reformu nego li revoluciju, i zato nadovežuje na obstojeće okolnosti. Narodna stranka u žestokom boju što ga bila neodoljivom silom okolnostih došla je do razkrižja, na kojem bilo joj birati: medju zakonom, koji ipak daje zemlji stanovitu sjenu autonomije i nastavkom vladavine, koja zemlju ovu unesrećuje.

Narodnoj stranci kod te odluke više je stajalo makar i do postepena narodna razvitka, nego li do zadovoljštine, da je stanoviti program podpunoma izvela.

Narodna stranka nije se žacala stupiti na temelj nagodbenoga zakona zato, što se isti sjaje sa imenom najžešćega joj protivnika, pače ona misli da dr. Makanec nezasluženo slavi baruna Raucha, kad mu priznaje otčinstvo nagodbenoga zakona. Da je po volji onoga gospodina nagodbenoga zakona nebi ni bilo. (Živio! odobravanje u centrumu.) Jest gospodo, nagodbeni zakon nije djelo jednoga čovjeka nego koncesija, ako gospodin Makanec hoće čedna koncesija, probudjenoj narodnoj sviesti u našoj domovini. (Živio u centrumu i ljevici.) Tko o tom dvoji, da barun Rauch nije otac tomu zakonu, neka okom svrne na njegovu vladavinu, za koje taj zakon ostao je mrtvo slovo. (Živio u centrumu.) Otac ljubi svoje djete a bar. Rauch postupao je nagodbenim zakonom tako otćuhski, da je bilo vidjeti, da djete nije krv njegove krvi, da mu bijaše narinuto. (Smieh i odobravanje.)

Gosp. zastupnik karlovački rekao je medju ostalim, da je narodna stranka ubila u narodu moral.

Težka doduše osvada nu ničim opravdana. Ako dr. Makanec misli da se moral u političkom životu ubija time, što se uporavljaju sasma dopuštena sredstva za polučiti uzvišenu svrhu; onda svaka je politika nemoralna, jer baš u shodnom izboru sredstvah obzirom na okolnosti, na vrieme sastoji politički rad. (Odobravanje).

Ako g. Makanec misli, da su samo one stranke moralne, koje razpolažu samo jednim jeditim sredstvom za polučiti svoju svrhu, onda su nemoralne najplemenitije stranke u Europi.

Nemoralna je republikanska stranka u Francezkoj, koja iza kako je naviestila svetčanimi izjavami, da će očuvati cjelovitost teritorija, vidiv, da je narod onemogao, da krvave borbe nastaviti nemože, ustupi Niemcu dvie provincije.

Nemoralan jest Castelar, taj božanstveni govornik, taj zatočnik federacije u Španjolskoj, koji, uvidiv, da se geslo federacije zlorabi na propast Španjolske, ostavlja ga, da svoju domovinu spasi.

Nemoralni su Cavouri i Minghetti, koji uvidiv, da se svetčano izjavljeni program „jedinstvena Italija sa Rimom prestolnicom“ nemože na jedan put izvesti, pošli su u Rim drugimi putevi, nego li onim ravnim naznačenim ljudmi načela mojega čestitoga prijatelja za Karlovac.

Nemoralna je onda, kao što rekoh, svaka politika, i moralni su samo oni političari, koji, kao što dr. Ma-

Digitized by Google

kanec, vojuju samo jednom jedinom sabljom, makar uvidjeli, da im je već zahrdjavila, makar uvidili, da im (pokazav prstom na baruna Raucha) protivnika nerani, već pobudjuju u njega sarkastički posmjeh. (Smieh u cieloj sabornici i živio odobravanje u centrumu.)

Dr. Makanec osvadio nas je takodjer, da se mi na mučenu Krajinu osvrtali nismo.

Pitanje o ukinuću vojničke Krajine riešeno je velikodušnom inicijativom Njegova Veličanstva, i doskora obistiniti će se podpunoma ono, zašto je narodna stranka godine i godine vojevala.

Ovo imajući pred očima, a s druge strane obzirući se na blagu, prosvećenu upravu baruna Molinarya (Živio u centrumu) i njegovih predšastnikah, pa prispodabljajući tu upravu sa onom u civilnoj Hrvatskoj, narodna stranka mislila je, da bi značilo baš mučiti narod trgnuv ga nemilice iz uredjenih odnošajah, kojimi se lagano pripravlja njegovo pridruženje k nami, baciti ga u metež, u korupciju, koji kod nas vladaju. (Živio u centrumu).

K tomu, gospodo, ta kasarna više nego najnepomirljivi govori ilustrovala je vladavinu u Hrvatsko, više nego i što je dopriniela dokazah, da se takova vladavina nastaviti nedade. Konačno, gospodo, ta kasarna postala je utočištem slobodne rieči izgonjene iz tobož ustavne Hrvatske, utočište iztjeranih čestitih naših činovnikah i najvrstnijih profesorah, pa zato mislila je narodna stranka, da nije još vrieme lišiti narodne borioce takovoga azila, s ovoga i s drugih u kratko navedenih razlogah mislila je narodna stranka, da joj nije siliti na posvemašnje ukinuće granice. (Živio.)

Gospodin zastupnik karlovački potvorio nas je nadalje tim, što nam je predbacio, da mi, stupajući na nagodbeni zakon, otvaramo vrata tako zvanomu rauchianizmu.

Ja se doduše nerado bavim sa osobom g. baruna Raucha i volio bi niti je spomenuti, nu g. Makanec me na to sili. (Smieh u centrumu.) Ako je išta, gospodo, podobno otvoriti u našoj domovini širom vrata tako zvanomu rauchianizmu, to je pouzdano politika, koju nam dr. Makanec preporučuje. (Živo odobravanje i „istina je“ u centrumu.) Gospodin Makanec pozvao se u jučerašnjem svojem govoru, nepamtim već u kojem savezu, na Španjolsku, koju nam preporuči za nasljedovanja vriedan primjer, zato predpostavljam, da dr. Makanec oštroumnim svojim pogledom prati dogadjaje u onoj nesretnoj zemlji. On je onda pouzdano opazio, da nitko kako intransigenti na jugu nekrče put Don Karlosu, da nema intransingentah na jugu, Don Karlos — a to je, ako dopustite prispodobu, jedna vrst Raucha za Španjolce — na sjeveru nebi se približavao k prestolju. (Živo odobravanje u centrumu i smieh u sabornici.)

Neka moj čestiti prijatelj iz ovoga pojava crpi nauku, koja će mu bar ublažiti žestinu riečih proti nastojanju narodne stranke.

Nu g. Makanec veli, da nastavak vladavine, koja Hrvatsku pritiskuje od 1867. godine, jest naravna posljedica fuzije, iz koje je niklo saborsko središte.

U fuziju, kao što sam imao već čast kazati, stupili su oni elementi dojakošnje vladavine, koji su uvidili, da njezin nastavak zemlju upropašćuje, od fuzije izključili su se oni elementi, koji toga neuvidjaju ili neće da uvide, koji žele nastavak te vladavine. Ona gospoda vele, i mi prihvaćamo reviziju nagode, nu primjećuju: mi gazde . . . . a gospodariti ćemo kao dosele, jer drugčije neznamo ili nećemo. (Tako je u centrumu.) Ja sam toj gospodi porekao ime stranke, te ovdje za pobijanje tvrdjenje dra. Makanca od potrebe je, da pojam fakcije pobliže ustanovim.

Stranka, veli čuveni njemački državnik i pisac, jest nosioc političke ideje, politička načela, a političko može biti samo ono, što nestoji u oprieci sa državom, što promica obće dobro. Politička stranka može griešiti, može rabiti neshodna sredstva, može lahkoumno želiti čega polučiti nije kadra, ili čuvati pretjeranom gorljivosti preživjele institucije. To su posljedice ljudske slaboće, koje će ugled stranke potamnjeti, nu nikada je lišiti častna imena stranke; nu skup ljudih, koji stranački interes stavljaju nad državnim interesom, koji hoće da država njim služi, a ne oni državi, nisu stranka već fakcija. Ovako od prilike njemački učenjak.

Ustanoviv ovako pojam fakcije pitam onu gospodu, koja dojakošnju vladavinu u Hrvatskoj brane i žele ju nastaviti, pitam ih: je li se ta vladavina slagala sa pojmom države, je li promicala obće dobro?

Kad bi ona gospoda govorila, (Smieh u centrumu) ona bi mi pouzdano odvratila: Mi smo služili ideji ugarske države, a ja ću im na to odvratiti: Je li ta ugarska država monstrum sui generis, koja se podupire onimi istimi sredstvi, kojimi se druge države upropašćuju?? (Gromki živio u centrumu.)

Ako jest, onda gospoda na desnoj strani mogu biti stranka, mogu imati pravo, (Smieh) nu akoprem ja nisam iz platoničke ljubavi obožavatelj ugarske države, držim da ona može obstojati samo na temelju onom, na kojem i druge države obstoje.

Nastavak dojakošnje vladavine u Hrvatskoj znamenuje navjestiti rat modernoj državnoj ideji, i zato skup ljudih, koji ju nastaviti žele, bilo ih makar 25 ili 30, zahtievali i poimence glasovanje za konštatirati, da i oni pristaju uz državnopravni temelj, na kojem mi stojimo, nisu stranka politička.

K tomu, gospodo, u ustavnih državah naravno zemljište, na kojem se stranka kao takova predstavlja, nisu predsoblja uplivnih državnikah, nisu urote, nisu tajne spletke, nisu izopačena izvješća o situaciji, nisu promemorije, koje okaljaju ruku, koja ih iz nečiste kaljuže

Digitized by Google

korupcije diže, već naravno zemljište, na kojem se stranka predstavlja, jest parlament. (Živio.) Ovdje, gospodo, u tom hramu narodne volje, izadjite na polje, nešutite, gospodo, već pred narodom, koji će vas slušati, razložite vaše namjere, dokažite, što vam svi odrješito niečemo, da ste vi svojom vladavinom učvrstili u našoj zemlji bar privršenost k ugarskoj državi, da niste joj dapače odtudjeli i najumjerenije elemente. (Živio u sabornici i na galeriji.)

Vladavina takovih ljudih nije više moguća.

Nije u stanovitih okolnostih najlošija taktika vojskovodje ona, koja potraži protivnika ondje, gdje je najsilnije utvrdjen.

Naši se protivnici naslanjahu na Peštu. Ondje trebalo il potražiti, iz one pozicije iztjerati, a to je učinila narodna stranka, ne topovi, već oružjem istine. (Živio u centrumu.) Narodna stranka pošla je vas potražiti u Peštu, (Smieh) kamo ju u ostalom i dr. Makanec poslao, (Smieh u centrumu) ne da brilira sjajnimi govori kao što se on nadao, već poglavito zato da izčupa klicu nepovjerenju prama narodnoj stranci, koja je u ugarskih državnikah nastojanjem spletkarah zahvatila duboki koren, da digne gustu koprenu, kojom su protivnici sporazumkah zatrli prave težnje narodne stranke. Ovaj naš postupak gospodo nije bio sjajan, naš put u Peštu nije bio triumf, slavoluci nisu ga krasili, nu bio je jedini put, koji po razboritom sudu vodi k neposrednomu cilju, to jest nemogućnosti dojakošnje vladavine. (Živio.) Nu gospodin zastupnik karlovački klima nevjerljivo glavom i tvrdi: Uzalud, vi ugarskih državnikah osvjedočili niste, vi dojakošnju vladavinu time niste onemogućili. Svrnite okom na vaša darovanja itd.

Ja gospodo nisam fatalista i zato vjerujem u moć, u silu ljudskoga razbora, a ovoga božjega dara ja ugarskim državnikom još poreći nemogu. Nepovjerenje, koje su godine i godine sijali ljudi, koji živu iz rata medju Ugarskom i Hrvatskom nije se dalo u jedan mah uništiti, trebalo je tuj pomna strpljena rada. Nu, gospodo, ako je zbilja nam i Ugarskoj sudjeno nemirovati, onda će ugarski državnici odbiti nam naše pravedne zahtjeve, onda nastati će po nas crno doba, nu ni Ugarska pri tom neće se veseliti.

Dr. Makanec veli još, da smo mi prevarili Slovence, da ostavljamo na ciedilu Srbe i Slovake. Ja sam gospodo uvjeren, da u današnjem položaju ni Slovenci ni Srbi ni Slovaci od Hrvatske nemogu ništa očekivati, da uredjena napredujuća Hrvatska mogla bi im biti od pomoći. Kakovi smo nemožemo nikoga ni varati ni podupirati. Ja sam gospodo uvjeren da uredjena Hrvatska sa sveučilištem mogla bi biti od pomoći Slovencem, da Hrvatska umirena mogla bi uspjehom svoju reći u riešenju žalostne crkvene razmirice pravoslavne naše braće, koja im napredak i u nastavi zaustavlja. (Živio u centrumu.)

Što se tiče autonomije, koju nam daje revidirana nagodba, ja ću gospodo u potanko izreći duboko svoje uvjerenje, da u nagodbi označena autonomija otvara nam široko polje, na kojem ima još godinah i godinah posla za sve, koji svojemu narodu žele radom pomoći.

Sve državne uredbe gospodo su ljudsko djelo, jer proizvod politička rada, nisu ni savršene ni vjekovite, pa ni ja ovih svojstvah ni revidiranoj nagodbi nevindiciram, već tvrdim, da ona odgovara sadašnjemu položaju, a prepuštam vremenu, da naše odnošaje prama Ugarskoj uredi pravcem, koji će mu biti naložen narodnim našim razvojem. (Živio u centrumu).

Ja znam gospodo da dr. Makanec s kojim me veže simpatično prijateljstvo, neće odoljeti želji, a da me nezapita, a što je s brodom o kojem si u lanjskom zasjedanju rekao da ćete ga uvesti u luku spasa. Da mu prištedim trud pitanja, anticipiram odgovor i velim mu: Kao što si ti sam opisao, brod je oštećen, neima jedra ni kormila, treba ga popraviti prije nego li ga otisnemo u more. Neka i dr. Makanec pristupi medju nas, medju radnike, koji će brod popravljati, a kad bude hora za put, mi ćemo drugim prepustiti upravu broda, a mi ostati medju mornaricom. (Živio. — Više članova čestitaju govorniku.)

Predsjednik: Ima rieč g. dr. Posilović.

Dr. **Mijo Posilović**: Vis. sabore! U našemu predlogu, koji smo na stol vis. kuće postavili, izražene su dvie misli: prvo, da nagodba neodgovara potrebam naroda, da nije koristna nagodba, kako ovdje predleži, nagodbe naime revizija. Prvu tvrdnju, da nagodba neodgovara pravu naroda, nijedan od gg. predgovornikah nije pokušao pobijati; ta tvrdnja dakle stoji sasvim, jer da ju je tko mogao pobiti, valjda bi bio to učinio; na posljedku nitko nije mogao ništa temeljita odgovoriti na razloge našega u povjesti strukovnjaka zastupnika g. dra. Račkoga, nije mogao pobiti nit istinitost živahnih slikah, koje je razvio g. zastupnik karlovački. Iz toga sljedi, da je sva argumentacija protivne stranke uprta u to, da je revizija nagodbe koristna i da drugoga puta nema; ovim sjedinjena stranka priznaje, da je ostavila prošlost i zaboravila na pravo kraljevine naše, i samo misli na sadašnjost i na najbližu budućnost, a na daljnju budućnost na tako krhku temelju pogleda imati nemože. Rekao sam, da nisu gg. govornici protivne stranke niti pokušali pobijati prigovore proti reviziji nagodbe. Jedan od predgovornikah skrajne lievice pokušao je razglabati reviziju nagodbe; njegovi prigovori su temeljiti, i nitko ih nije suzbio. Da nešto pridodam, ja ću ovu zakonsku osnovu razmotriti u kratko.

Prije svega moram kazati, da je jezik ove zak. osnove tako loš, da se čini, kao da se hoće ovom revizijom nagodbe ne samo idea madjarske državne uvesti, nego upravo madjarstvo. Što se tiče točakah, u kojih je na-

Digitized by Google

godba promienjena, tu nije g. izvjestitelj regnikolarne deputacije iztaknuo drugih do točke o financijalnoj nagodbi i točke glede imenovanja bana i glede odnošaja bana prama ministru. Što se tiče financijalne nagodbe, veoma žalim, što je g. izvjestitelj desavouirao cieli revizionalni odbor, koji je postavio procente, kao što stoji u prvom izradku financijalnoga pododbora, žalim napose, što je desavouirao zastupnika drugoga kotara Zagreba, još više žalim, što sve to tvrdi, a ipak nije dokazao temeljitost svoje tvrdnje, da Magjari imaju pravo, da postavljaju takav ključ za našu zemlju.

Prije svega moram kazati, da njegova argumentacija: 23% prama 75%, dalje 27% prama 73% i napokon 30% naprama 70%, nije u nikakovu savezu. On je kazao, da su Magjari ponajprije htjeli na temelju svih čistih dohodakah za obće državne poslove ustanoviti ključ, i to bi po njihovom mnienju bio razmjer kao 25% prama 75%; onda je g. izvjestitelj skočio na 30%, pa rekao, da je delegacija austrijanska oprovrgla to mnienje, rekao, da se za temelj postavi razmjerje od svih dohodakah, dakle brutto dohodakah, obijuh država. Zašto je to učinjeno, zašto to odgovara načelom znanosti financijalne, toga g. izvjestitelj razložio nije; i u tom pogledu držim, da je dužan to obrazložiti tim više, što desavouira same sučlanove odbora svoga.

Ja glede financijalne nagodbe samo to mislim: Naš doprinesak za zajedničke poslove nestoji u savezu sa 30% naprama 70%; kod nas može jedno pitanje biti: dali za temelj našega prinosa imaju služiti čisti dohodci ili pako ukupni dohodci t. j. brutto. S toga, što su Magjari, za koje taj razmjer nestoji tako nepovoljno, prinudjeni, za temelj brutto dohodka uzeti, nesljedi, da i mi to možemo moramo učiniti, jer načelo financijalne znanosti je prvo, da porezi nesmiju biti toliki, da zemlja propadne, a ipak da se potrebe zemlje pokriju; na ovo načelo morao se je kraljevinski odbor obazrieti.

Napose za prinos na zajedničke poslove, stoji, da mi poslje nagodbe od g. 1868. nikako nismo bili dužni više doprinositi nego li prije. Mislim, a g. izvjestitelj evidentno toga niti zaniekao nije, da smo mi prije g. 1868. ono davali za zajedničke poslove, što nam je ostalo od domaće uprave. Iz ovoga načela moralo bi sliediti, da i poslje nagodbe od g. 1868. nismo drugo mogli dati, nego ono, što nam je ostalo; to bi načelo bilo razložno i po pravu po financijalnoj znanosti. Nego Magjari hoteći nas što više podjarmiti podvrgli su nas pod ovaj ključ. Iz toga bi sliedilo, da se je svakako za temelj prinosa za državne poslove imao bio uzeti ključ brutto dohodakah. Ja bi samo rado znati, kako bi našoj braći Magjarom išlo, da su ih Njemci metnuli pod ključ kraljevine Česke; mislim da onda danas nebi više tako stajala Ugarska, kao što stoji; te da bi rekli, da je to nepravda, jer bi Ugarska stradala, kad bi ona u onom razmjerju imala doprinašati. Ja mislim, gospodo moja! da se iz ovih razlogah može uvjerenje steći o nepravdi ključa, koji je dosada za nas utanačen bio, a na kojega temelju je i sadanji ključ stvoren po razmjerju od 45% naprama 55%, gdje Magjari još iztiču, da su nam osobitu milost izkazali. Ovdje nastaje pitanje, dali će biti u svih slučajevih bolje ovo, nego prijašnji paušal od 2,200.000 for. Ja nebi rado, da g. izvjestitelj kraljevinskoga odbora krivo imade; nego neda se zatajiti bojazan, da bi mogla biti u nekih godinah oskudica, gdje bi mi po ovoj percentuaciji gore prošli. Ovo mnienje potvrdjuje već poslanica ugarskoga odbora na naš odbor, u kojem se veli, da bi u g. 1869. po ovom kjuču bio prama paušalu manjak od 167.000. Ako je tomu tako, onda je to moguće i sada tim više, sto smo uvjereni, da je porezna snaga naroda stranom pretieranimi porezi, stranom nesgodami, najposlje marvinskom kugom tako izcrpljena, da će dohodci naše kraljevine ne rasti, nego padati. G. izvjestitelj umirio nas je za taj slučaj, te rekao, da država mora pomoći i nemože pustiti, da zemlja propadne. Jest — država može pomoći; ali onda bi kazala, kada se nemožete držati, netrebate te vaša autonomne vladavine, koja vam ništa nekoristi, nego raztočite se u magjarske županije onda ćemo izaći s onim, što zemlja nosi. Mislim, kad bi u ovakovoj skrajnosti država ovo učinila, da g. izvjestitelj sa svoga stanovišta, ništa nebi mogao prigovoriti, jer je to stanovište slabo i krhko.

Još imam jednu tvrdnju g. izvjestitelja oprovrći. On je naime kazao, da se ovih 45% ima tako razumjeti, da će se brati od svih razpisanih porezah, izravnih i neizravnih Ja bi rekao, da ova tvrdnja nije osnovana. On ju je možda uhvatio, ili se u istinu o tom uvjerio iz ustmenih obećanjah braće Magjara; ja bi rekao, da je ovako obećanje slab temelj za nas, slab temelj za hrvatski narod. G. izvjestitelj izvolio je kazati, da se u §. 3. kaže, da se pije svega imaju pokriti 45% svih izravnih i neizravnih porezah. Iz ovoga htio je zaključiti, da imamo prije svega dobiti čitavih 45%, a ostalo, kako mu drago. Ja pako mislim, da te rieči: „prije svega“ nemogu toga dohvata imati, nego da ćemo mi imati, zaostatak dieliti sa Magjari tako, ako uzbudu 4 milijona, da će nam pripasti od toga 45% a njim 55%; tako se dakle ima razumjeti ovo „prije svega“. Toliko se samo može razumjeti ili pako ove rieči neimaju smisla, što se višeputa dogodi kod zakona, koji su složeni kompromissom ili paktiranjem stranakah, naime da koja rieč skroz suvišna ili bez smisla za volju koje stranke u tekst dodje. Iz ovih razlogah proizilazi još temeljitija bozajan, da naša zemlja ovom percentuacijom neće dobiti nego stradati. Znade dobro g. izvjestitelj kraljevinskoga odbora, da je ova jedina točka, gdje je revizija bitna, stoga ju je htio, tako razjasniti, i izkititi da nebude dvojbe, da je ova točka koristna i probitačna za nas. Dodati ću još i to. Gospodo moja! Bojazan ova netemelji se samo na tom, što sam obrazložio nego i na

Digitized by Google

tom, što će nas Magjari i kraj povoljna stanja naših financijah prikraćivati moći. Magjari će naime imati cielu financijalnu upravu u svojih rukuh; računah neće polagati našemu saboru, kao ni dosada. Dosada, premda smo mi imali 2,200.000 paušala, ipak se je višeputa dogodilo, da su nas gospoda Magjari u računu prikratila; o tom neće dvojiti ni g. izvjestitelj, koji je predložio, da se skinu sa našega budgeta penzije više zajedničkih činovnikah; dakle sam priznaje, da su nas u tom prikratili. Mislim, da će nas prikratiti i glede raznih dohodakah, jer mnijem, da se carina neće zaračunati u javne dokodke naše; Magjari bi mogli i druge vrsti dohodakah izlučiti te kazati: to ide jedino nas, to se nema računati u vaših 45%; i tako bi mogao naš budget kraći postati. Za obrazloženje prijašnje tvrdnje, da mi naime nećemo dobiti 45% ovih dohodakah, koji bi unići morali, imam napomenuti još to, gdje se kaže, da se prije svega sa 45% državnih javnih dohodakah potrebštine samouprave pokriti imaju. Ove rieči: „državnih javnih dohodakah“ jesu jasne, vidi se naime iz njih da će se 45% uračunati samo od onoga, što je dohodak, što se je dakle primilo; ono pako, što je zaostalo, neće se uračunati u 45%, nego će se bratski razdieliti.

Prelazim na drugu bitnu promjenu. Tu se ustanovljuje ponajprije: ban nemože imati dielokruga vojničkoga. Ako se prispodobi ovaj tekst sa tekstom §. 52. zak. članka I. od g. 1868., to će svaki jurista dopustiti, da u tom pogledu nikakova razlika učinjena nije, tako, da je puka igrarija fiktivno mienjati tako važnu točku, a promjenjeno u istom ipak nije ništa. U §. 52. nagodbe naime kaže se „da odsele vojnička osoba nemože imati ikakova upliva na gradjanske poslove u kraljevinah Dalm. Hrv. i Slavonije“. Jeli tu po logici kakova razlika izmed jednog i drugoga teksta? Nije. Jer dočim se u reviziji veli, da ban nemože imati vojničkog djelokruga, ustanovljeno je ovdje, da vojnik nemože imati gradjanskog ili banskoga djelokruga. Nije li to dakle puka konverzija? Izvolite čitati, pa ćete se uvjeriti o mojih riečih. Što se tiče odnošaja bana prama ministru, neću ga potanje razglabati, da je odnošaj ostao isti. Ovu tvrdnju još lakše je uzdržati, ako se upotriebi argumentacija gospodina izvjestitelja. On je kazao: što bi nam prudilo, kad bi se ban imenovao bez upliva ugarskoga ministra-predsjednika. Po ovoj argumentaciji mogu ja isto tako kazati, da ovo još manje prudi, jer je ustanovljeno, da ministar hrvatsko-ugarski ima predloge banove bez promjene Njegovom Veličanstvu dostaviti, nu da svoje opazke i ugarskoga ministarstva posebno ima dati. Ovdje je dakle jedina ta razlika, da ministar ima mnjenje svoje napose dati. Nu po ovom, kako je dosada išlo, sva je prilika, da će se ono, što će ugarski ministar predložiti, i izvršiti, a to je gospodin izvjestitelj tim više dopunio govoreć, da je iluzorno, ako je ban imenovan bez supodpisa ugarskoga ministra predsjednika. Ja ću dodati još nešto, da dokažem pozitivno, da bi promjena ona, koju zahtjeva prvobitni elaborat, da ban bude bez supodpisa ugarskoga ministra imenovan, bila bitna. Vi ćete dopustiti, da svaki visoki dostojanstvenik ima neki značaj, koji se po načelu diplomatičkom prosuditi ima. Ban, koji bi bio imenovan bez supodpisa ugarskoga ministra predsjednika, mogao bi uvjek direktno svoje predloge Nj. Veličanstvu dostavljati bez pitanja ugarskoga ministra. Proti takovu banu, koji je neodvisno imenovan bez supodpisa, nebi ugarski ministar imao prigovarati na temelju zakona. On bi mogao uplivati za kulisami i raditi proti banu, ali ugarski ministar predsjednik nebi imao pravo tražiti, da se drugi ban imenuje, ili da se banu njegovo dielovanje preprieči.

Sam g. izvjestitelj priznaje, da sve ine točke nisu bitne; pa zbilja, nije vriedno pretresivati druge §§. tako zvane revizije nagodbe, jer n. pr. §. 1. sam se po sebi razumije bez primjetbe, da se broj zastupnikah ima za pet umnožiti; tako se je moralo ustanoviti.

Pošto sam ovo pitanje razložio, kakova je revizija nagodbe, imam dalje govoriti o koristi. Iz ovoga razlaganja sljedilo bi, da nije koristna za naš narod, dapače da može veoma pogubna postati. Od govornikah protivne stranke govorio je zadnji g. dr. Derenčin; njega je težko pobijati, jer tako plemenito misli, da bi bilo dobro, da je istina ono, što veli; nadalje g. dr. Derenčin ništa pozitivna dokazao nije za stanovište stranke, premda je liepo govorio. Obazrieti mi se je samo na dvije tvrdnje; na tvrdnju naime o tom, da narodna stranka nije ostavila svoga programa i da je nagodbeni zakon posljedica borbe narodne stranke. Tko ovo kaže, onaj je veći idealista, nego mi. Ovo se nemože kazati zato, jerbo bi se činilo, da je komedija sva borba narodne stranke od g. 1848. i puka fikcija; stoga ja ostajem, kao i moj prijatelj zastupnik karlovački kod tvrdnje, da je narodna stranka žalibože ostavila svoj program. To ona dopustiti mora, da će zato morati narodu račun dati, zašto je ostavila onaj liepi program, koji je još u rujanskom manifestu tako krasno razvila. Rekoh, narodna stranka ostavila je svoj program, te zato bila prisiljena primiti nagodbeni zakon od g. 1868. Gosp. dr. Derenčin je rekao, da je rezija nagodbe posljedak njezine borbe. Na to mu odgovaram da je g. 1868. tko od narodne stranke ove rieči izrekao, ustala bi proti takovu govorniku t. j. protestovala, a može biti još i gore počinila. (Živio!). Dopustiti će dakle, da se ovakovimi frazami nebrani stranka za to što je ostavila narodnu zastavu, koju je visoko držala sveudiljno u borbi od god. 1861. pa po prilici sve do lani. Nadalje imam se obazrieti još na prispodobu g. dr. Derenčina, gdje prispodablja promjenu programa sa promjenom programah drugih narodah. Kaže, da je Castelar promjenio program; ja kažem, da nisam o tom uvjeren i mislim, da ta tvrdnja nije istinita. Dosada sam čitao, i u najnovije doba, da je on

Digitized by Google

ostao kod svoga programa. Što se tiče francezkih republikanacah, da su pustili dvie provincije, to je ova prispodoba jako smiela i mislim, da mi stranke nismo imali, koja bi se usudila prispodobiti sa republikanskom strankom Francezke. Republikanci su bili prisiljeni pustiti dvije provincije, nu Francezka uvjek ih još spominje te misli na revanche. A vi, premda ste mogli pitanje o Rieci iztaknuti, ni slovca niste spomenuli. (U sabornici i na galerijah burni živio! i pliesak).

Predsjednik: Ja opominjem prvi put da ima mir vladati na galerijah, jer zakon veli: „Obćinstvu nije slobodno dopadnost ili nedopadnost izjavljivati". Ako se nebudete toga držali, biti će mi žao, ako ću morati izprazniti dati galerije.

Dr. **Mijo Posilović**: (Nastavlja) Gospodo! Sami morate priznati, da je ta prispodoba smielija, nego sve prispodobe Makanca. Nadalje moram kazati, ako su francezki republikanci pustili provincije, da su oružjem primorani bili; a koja je sila ovdje? Jeli bila sila tolika, kao pruska, neznam. Iz ovih dvijuh pokusah uviditi ćete, da doduše plemenito misli g. dr. Derenčin, ali da nemože pobiti našega stanovišta.

Sada se obraćam naprama gg. govornikom, koji su uztvrdili nešto konkretnoga naprama gosp. Vončini i g. Šramu naime.

G. Vončina nije za obranu ove krhke revizije nagodbe navesti znao nikakova do razloga toga, da narodna stranka nije mogla dobiti ništa više. Ovo bi morao biti neki princip. Mislim, da ovim nedokazuje ništa; jer bi se to moglo i tako udesiti: mi nismo mogli dobiti više, pak smo uzeli ništa. Onda ste mogli ostati kod kuće; zašto toliki trošak, kad ste bili uvjereni o tom, da nedobijete ništa. Nerazumijem napose postupanja braće Magjarah niti našega kraljevinskoga odbora; jer ovaj mogao je Magjarom na prosto kazati: Mi smo kazali, što smo morali reći, što je naime učinjeno u izradku od studenoga, u ime ponosa i časti našega naroda; sada izvolite dati, što vam je volja. Tako mogli bi kratki biti, jer promjena je tako kukavna, da nije bilo vriedno, toliko se mučiti; dakle veća iskrenost od jedne i druge stranke mogla je to i prije na kraj izvesti. G. Vončina izvolio je kazati, da politika naša našemu narodu i nam ništa koristiti neće. Dopuštam, da nami ništa neće koristiti, dapače da škoditi može, ali nedopuštam, da je politika naša nestalna i nekonsekventna, te da politika narodne, središtne stranke više narodu koristiti može, nego naša. Ja naproti tomu mogu kazati, da znamo, što narod hoće; da li znamo za se, što hoćemo, to je šta drugo. Na ovo pitanje, koje nam je gospodin Vončina stavio naime: što mi hoćemo, nebi trebalo nego protustaviti pitanja: što hoćete vi? Ja sam uvjeren, da nijedan nebi znao odgovora dati, jedino bi mogao reći, to što hoće svemožna volja ugar. ministra predsjednika; mi pako velimo, da hoćemo ono, što Bog dą i sreća junačka. G. Vončina je nadalje rekao, da ovakova politika neima druge svrhe, nego što je na rakovičkom polju. Uvjeren sam bio dosada, da je bezdušno i izdajničko osudjivati one, koji su za narod krv prolili, makar i na krivom temelju stajali; iz toga stanovišta čini mi se, da su se neki rugali činu rakovičkoga polja. Bilo to ruglo ili slava, mi za tom slavom neidemo.

Imam, da odgovorim još gosp. Šramu. On je stavio dvoje: prvo, da smo idealiste, da neznamo, za čim idemo i drugo, da nismo na pozitivnu temelju. Mislim, da je u ovih dvijuh tvrdnjah sva jezgra njegova govora sadržana. Na prvo moram odgovoriti, ako smo mi idealiste, da su isto tako idealiste i svi članovi srednje stranke, jer se veli, da nemožemo postignuti, šta hoćemo, i ona nemože ništa postignuti, osim ako se slaže njezina volja s voljom ugarskoga ministra; stoga ja držim, da su idealiste u protivnoj stranci, koji se nadaju, da će na ovom krhkom temelju postići sreću narodnu. Mislim, da su više idealiste oni, koji više vjeruje u rieči ugarskoga ministra predsjednika, nego li će vjerovati u snagu i ponos naroda, koji se je borio proti turskomu nasilju, koji je pokazao više sposobnosti za plemenite svrhe i za napredak kulturni nego li magjarski narod, koji ga ugnjesti hoće (Na galerijah: Pliesak i živio!) Stoga moram uztvrditi da su oni, koji nas na ovaj temelj pozivaju, veći idealiste, koji sada lebdeć u zraku ovise od milosti ministra-predsjednika, te misle, da su na pravom temelju.

G. Šram izvolio je kazati, da mi nismo na temelju pozitivnom. Da uzdržim ovu tvrdnju, da smo na pozitivnom temelju, moram svakako pobiti g. predgovornika. Ja velim, da mi stojimo na pozitivnom temelju, na temelju našega prava. Mislim, da nije g. Šram tako daleko pošao, da bi negirao državno hrvatsko pravo naše. Buduć, da mi takovo pravo imamo, mora dopustiti, da je naš temelj pozitivan.

Pozitivnost se g. dr. Šrama temelji na zakonu od g. 1868. Ja njega ovdje pitam, kao juristu: je li on drži i smatra za valjan zakon onaj, koji je stvoren bez zakonita sudjelovanja zastupstva? Gosp. Šram mora dopustiti, da je sabor od g. 1868. bio sazvan na nezakonitom izbornom redu, da je bio taj sabor sklopljen sa svimi nasilji i progonstvi, koja su se proti narodu upotrebiti mogla. Iz ovih razlogah mislim, da zakon od g. 1868. nije pozitivan, te s toga odpada sva argumentacija gosp. dr. Šrama, jer revizija, koja se temelji na tom slabom temelju, nije pozitivna, a niti cielo naše stanje nije pozitivno.

S političkog gledišta je pojam pozitivnost nešto drugo: pozitivna je svaka okolnost, koja je važna i odlučna; nego u razlaganje pojma pozitivnosti s toga temelja neću se upuštati. Ovim mislim, da je oprovrgnuto ono stanovište koristi, stanovište oportuniteta, ili kao što ja držim, stanovište inoportunita.

Digitized by Google

Sada pitam samo: zašto je narodna stranka ovakovu žrtvu dopriniela, zašto je program svoj ostavila? Kao razlog navadja se sdvojnost naroda. Mislim, da nije jošte sdvojio niti malaksao, nego vi. Nemojte ponosa i svjesti narodne prosudjivati po sebi. (U sabornici i na galerijah: Pljesak i živio! predsjednik zvoni.)

Ako se na ovakovu temelju ide prihvaćati ono, što nam Magjari na milost i nemilost davaju, to ste mogli već i prije učiniti, jer, gospodo! nitko neće uztvrditi, da je narod naš g. 1868. u bog zna kakovu blagostanju plivao. Nerazumijem, ako je narodna stranka udesiti htjela svoju politiku naprama državnoj ideji Ugarske, zašto to nije učinila odmah poslje pada Raucha naprama Bedekoviću, koji je hvaljen bio sa svoga poštenja. Mislim, da bi to bilo bolje, da su se stranke same medju sobom izmirile, nego da ih je morao miriti Lonjaj i Slavi, koji će iz toga korist svoju izvući. Vi se niste htjeli obazirati na korist zemlje, niste htjeli vjerovati, da u njoj razdraženost vlada dotle, dok nisu magjarski listovi počeli trubiti u sviet, — da nas kompromitiraju i diskreditiraju, da u nas takova razdraženost i tolika bjesnoća vlada, da je nemoguće slobodu kakovu dati. Čovjek mora biti oprezan naprama onim, koji se nisu pokazali puku kao prijatelji, a osobito mora biti oprezan naprama takovim tvrdnjam braće Magjarah. Što se mene tiče, to mogu uztvrditi, da razdraženosti medju strankami nije tolike, što je takodjer jučerašnja debata pokazala, gdje je dosta odvažnih i smjelih riečih palo, a nije nastala buna i nikakav nemir u sabornici.

Ovim, mislim, da je dokazano, da revizija nagodbe neodgovara pravu, potrebam i koristi naroda, da nema nikakova razloga, radi kojega bi imali žrtvovati Magjarom osvjedočenje jedne najuglednije strane naroda, radi kojega bi imali žrtvovati samosvjest i samostalnost našega naroda. Iz ovih razlogah podupirem predlog zastupnika karlovačkoga. (Na galerijah i u sabornici pljesak i živio!)

Predsjednik: Rieč ima g. zast. Jakić.

Antun Jakić: Vis. sabore! Ja se nesmatram desavouiranim po gosp. izvjestitelju kraljevinskoga odbora glede financijalne strane revidiranoga zakonskoga članka, kako je to cienjeni prodgovornik gospodin dr. Posilović izvolio opaziti. Nu čini mi se, da o toj financijalnoj strani neka pomutnja obstoji, radi koje držim, da je potriebno razjasnjenje. Želim dakle o prinosbenom ključu na kratko progovoriti.

Razpravu o tom nebi bilo umjestno širiti, prvo što je stvar suhoparna, a drugo držim, da nebi sada već ni onako od praktične vriednosti bila, dok nemine ugovorom ustanovljeni 10-godišnji rok, što će biti g. 1877.

Neima dvojbe, da je uporava ključa od $6^{44}/_{100}$ na našu domovinu i nepravedna i neosnovana. To nije mogao pobiti nitko; ali u doba sklapanja nagodbe g. 1868. nije se iztraživalo onom točnošću, kakovom je trebalo, što je pravedno, što je osnovano, te je uzeta podloga za ključ neopravdana i netemeljita, jer po našu domovinu preteretna. Poslje, kako je taj ključ u zakon uzet, mučno je bilo kod revizije stvar izpraviti, tim više, što su u istoj hrv. regn. deputaciji različita mnienja vladala.

Cifre same u pogledu ključa neodlučuju, van odlučuje podloga, koja se ključu dade. Nam je mogla služiti za mjerilo i temelj samo ona razprava, koja je vodjena bila medju deputacijom austrijskom i ugarskom g. 1867. u Beču, kad je ključ za obje polovice države ustanovljivan. U onih zapisnicih neima traga o drugom čem, nego o faktičnom pridonašanju pojedinih kraljevinah i zemaljah na zajedničke poslove, to jest: svaka kraljevina i zemlja pridonašala je faktično na zajedničke poslove ono, što joj je preostajalo poslje kako je namirila svoje upravne troškove. Ovo načelo zastupala je deputacija ugarska. Kako u novčanih pitanjih prestaje svaka dobroćudnost, van svaka stranka gleda za sebe što više izbiti, tako je bilo i ovdje. Ugri su kazali: mi nismo dužni doprinašati više, nego li je prijašnja absolutna vlada bila u stanju od nas iztjerati, nemožete dakle od nas više ni tražiti. Naproti tomu su Niemci odgovarali: nije dovoljno na čistu i faktičnu doprinašanju od prošlih šest godinah, prem da i po tom dolazi veći ključ na vas, nego li vi kažete. Osim toga mislimo, da čisti prihodi nisu pravi ključ, van izravni porezi. To su pako Magjari posvema odklonili, a imali su i pravo. Ovaka se prepirka dugo zavlačila, te nije ni do toga došlo, da se izrikom kaže: ovi i ovi porezi će biti temeljem ključa, nego je stvoren kompromis, po kojem je prihvaćeno za jednu stranu 30% a za drugu 70%, jerbo se vidilo, da nije velika šteta bila ni za jednu ni za drugu stranu, pošto je mala razlika obstojala medju njihovimi javnimi prihodi brutto ili netto. Tada je ugarska deputacija po svojem pododboru dala izpitati: kako prihvaćeni postotak stoji prema prijašnjemu doprinašanju zemaljah krune ugarske? Ta je komisija u izvješću svomu izkazala: da ključ 50—70 najbližje stoji pridonašaju prijašnjemu a i izravnim i neizravnim brutto-porezom.

Nu ako medj Austrijom i zemljam krune ugarske nije veliku razliku činilo, uzeli se izravni i neizravni brutto ili netto porezi za podlogu ključa, prama njihovu prijašnjem faktičnom doprinašanju na zajedničke poslove nije tako bilo medj Ugarskom i Hrvatskom. Tu su brutto porezi dvojinom veći teret Hrvatskoj naprtili, nego li je Hrvatska od prije faktično doprinašala na zajedničke poslove, dočim netto prihodi odgovarali su prijašnjemu faktičnomu doprinašanju, kako hrvatskom tako i ugarskom.

Hrvatska se deputacija dakle držala ovoga načela čista i faktična doprinašanja, odnosno ključa na podlogi čista prihoda u svomu operatu prvom od mjeseca studena pr. godine. Pa račune i brojeve ondje izložene, nije od ugarske strane nitko kušao ni pobijati, samo su se Magjari opirali prihvaćenoj podlogi, prizivajuć se na

Digitized by Google

izvješće svoga pomenutoga pododbora od god. 1867., premda su drugčije priznavali i sami, da se ključ $6^{44}/_{100}$ nije na Hrvatsku pravedno uporaviti smio, te su se pripravnim očitovali, od tuda po Hrvatsku nastale štetne diferencije naknaditi u formi predložene percentuacije 45—55, dok nemine ugovoreni deset godišnji rok god. 1867., kad će se ključ svakako revidirati.

Nastalo je dakle bilo pitanje: da li je shodno i probitačno dalje se o tom prepirati, što i onako praktične vriednosti za ove još četiri godine neima: ili da se primi predložena percentuacija. Većina hrv. reg. deputacije bila je tomu sklona. U takovih okolnostih mogao sam i ja mirnom sviesti pristati, da se prihvati ponudjena nam percentuacija, a reguliranje ključa odloži na god. 1877.

U ostalom bio je ključ Hrvatskoj nametnut od $6^{44}/_{100}$ dosele više fikcija: Magjari su vazda izticali, da za nas manjak namiruju, a mi smo pravom mogli se tužiti, da smo nepravedno preterećeni. Dočim u istinu Magjari nikakova našega manjka pokrivali nisu, niti smo mi naprćeni nam dvostruki teret sav mogli smagati, van samo neki dio više pridonosili, nego li po pravici bijasmo dužni.

Glede financialnoga odnošaja posve je drugčije. Tu smo mi željeli promjenu onako, kako bi hrvatska vlada preuzela ulogu, koju imade danas zajednički ministar financijah, to jest: mjesto što primamo postotke, da mi Ugarskoj dajemo postotke. Ovo nije bila možda kakova kaprica od nas, nego smo imali pravo zahtievati, po mom mnienju i po istom nagod. zak. od god. 1868., odruženje hrvatskih financijah od ugarskih, pošto samostalna financijalna uprava Hrvatske nevriedja postojeće državne zajednice, pa i dobro shvaćeni hrvatski interesi nalagali su nam to zahtievati, kod očita nazadka ugarskoga državnoga gospodarstva, koje se i nas tiče.

Nu jer su okolnosti tako nepovoljne bile, da se ova namjera dokučiti nije mogla, a bez rektificirana ključa na zajedničke poslove, nebi predbježno od velika praktična probitka po nas bilo, dok se prinosbeni postotak na zajedničke poslove neobali na onu mjeru, koja je pravedna i osnovana.

Kod takvoga stanja stvari nije ostalo drugo, van koliko bijaše moguće ukloniti najbitnije mane nagodbe god. 1868. Barem moja je težnja išla tamo, da se kod zajedničke financijalne uprave, kad je god. 1878. predano razpolaganje sa svim našim dobrom, dokuči toliko: kako kod povišivanja porezah, kod pomnožavanja javnih prihodah, nebi nam se samovoljnim postupanjem zajedničkoga ministra financijah šteta naniela, a na korist Ugarske, te da se potegne granica: što od naših javnih prihodah pripada zajednici? Koliko li se od tih prihodah najprije izlučuje na potrebu naše autonomije. Pa to je dokučeno ovom percentuacijom 45%—55%.

Može se reći, da i u nagodbi od god. 1868. stoji, da se prihodi Hrvatske i Slavonije imadu dieliti na potrebe zajedničke i autonomne po ključu 45—55. — Ali je onda pitanje, kako? Prvo nije u nagodb. zak. god. 1868. rečeno, da li se dieljenje prihoda imade obavljati po preliminaru, to jest: od bruto prihoda, ili pako kad se odbije trošak uprave; tim je bilo ostavljeno prosto polje samovolji zajedničkoga ministra financijah, koji je najprije odbio upravne troškove, pa istom čist prihod na razdieljenje dao. Nu kad to ni nebi bilo tako, §. 16. nagod. zak. od g. 1868. ustanovljuje: da se svaki višak od 45%, koji nadilazi paušal od for. 2,200.000, imade takodjer obraćati na zajedničke poslove. Po tomu nije dakle Hrvatska nikada od svojih prihodah za domaće potrebe mogla dobiti više od paušalne svote.

Revizijom nagodbe je toga jednoga i drugoga nestalo, jer je zakonom odredjeno: kakovi se troškovi imadu odbiti od svih prihodah, a sasvim je izključen trošak financijalne uprave. Zna se dakle, koliko se smije odbiti. Hrvatska nije dužna više doprinašati na zajedničke poslove, makar narasao prihod na njezin dio i preko for. 2,200.000. Svaki višak, koji se dokuči, mora ostati nam, a taj će se dokučiti tim, što su porezi i ostali prihodi veći, nego što su bili prije 3—4 godine, te ćemo na temelju percentuacije svakako veći prihod imati na pokriće naših autonomnih potrebah, nego li je bila paušalna svota. Ovom percentuacijom je dokučeno i to, da kad bi zajednički ministar financijah, — koji imade upravu hrvatskih državnih dobarah, prodajom hrv. državnih dobarah, prodajom hrv. državne imovine i šumah, — koja stvar postat će tekar važnom, kad se priključi ostala vojnička krajina hrv.-slav. civilnoj upravi, jer tu hrvatska državna dobra zamašnu svotu representiraju, — izbio koje godine i znatno veći prihod, nemože sav na ine svrhe obratiti, kao što po prijašnjem nagodbenom zakonu, gdje nije bio dužan Hrvatskoj davati više, nego li paušal od 2,200.000 for., makar iz Hrvatske i dvostruki prihod imao, van se mora i takov vanredni prihod s Hrvatskom po ustanovljenoj percentuaciji dieliti.

Pošto ovaj put nije moguće bilo dokučiti neodvisnu financijalnu upravu za Hrvatsku, nije bilo drugoga načina zapriečiti raztepanje hrvatskoga imutka, nego jedini taj, da se prihodi imadu, bez ograničenja na kakvu fiksiranu svotu, dieliti ustanovljenom percentuacijom na potrebe zajedničke i naše autonomne. Tim je spašena barem mogućnost pomnožanja prihoda i iz takovih državnih dobarah, što mi na dohodku i njihovu participiramo sa 45%. Mislim dakle da neima sumnje, da je sadanji način daleko bolji, nego prijašnji; premda ni ovaj revidirani financijalni odnošaj nije moj ideal, niti prema mojoj želji.

Što se moga mnienja napose tiče, nisam nikada s drugih razlogah izticao, da se glede ovoga financijalnoga pitanja, koliko moguće mora nastojati izravnati ono, što je god. 1868. zlo učinjeno, pa ni danas me u tom pravcu nevode drugi razlozi, nego što me je strah za naš hr-

Digitized by Google

vatski državni imutak, pošto se gospodarstvo države zajedničke Ugarske, od nekoliko godinah nepovoljno ukazuje, te bi tako i mi mogli biti povučeni u financijalne nesgode. Zato po mom mnienju, kad nastane doba promjeni prinosbenoga ključa, treba na svaki način rektifikaciju toga ključa izhoditi, te svakako veću financijalnu samostalnost tražiti, jer tako ćemo jedino moći nepovoljnim posljedicam doskočiti.

Bilo je ovdje pitanje i bojazan se pojavila: kako će dieljenje prihoda u praksi biti? Neće li možda nastati slučaj, da mi niti for. 2,200.000 za naše potrebe nedobijemo, koje smo imali po prijašnjem paušalu? Ova bojazan bila je doduše i hrvatskoj regnikolarnoj deputaciji pred očima. Nu kad se saslušalo mnienje i ministra zajedničkih financijah i ugarske regnikolarne deputacije — jer u ovakovih prigodah treba obostranoga porazumka — umirila se hrv. regn. deputacija, pošto je s Ugri uglavljeno, da u tomu poslu imade biti mjerilo obični godišnji državni proračun. Moje je doduše tvrdo mnienje bilo, da se ovo pitanje u samom zakonu precizirati imade, nu to bijaše odklonjeno. Medjutim, kad se uzme obzir na praksu, koja vlada kod sastavljanja proračunah, nemože biti sumnje, kako se postotci ovi medj Hrvatskom i Ugarskom dieliti moraju. Kako je poznato, zaključni računi sliede vazda koju godinu kašnje: ovi dakle godišnji računi ne mogu biti izključivim mjerilom preliminarom. Proračuni bivaju anticipando, dakle svote porezah i inih prihodah dolaze u preliminar gotovo uviek godinu napried. Ovakav preliminar mora pravilno sadržavati sve prihode, koji se misle one godine od zemlje vući. Dakle u ovom preliminaru, koji se sastavlja svake godine po zajedničkom ministru financijah, biti će, kao i dosele, izravni i neizravni porezi, kao i ostali prihodi Hrvatske i Slavonije sadržani. A podjedno je u tomu preliminaru postavljen i trošak ukupni i pojedince. Dakle od prihodah svih imati će se odbiti troškovi, koji su u §. revidiranoga zakona nagodbenoga navedeni, a to su troškovi nabave soli, duhana itd., trošak financijalne uprave izključen je od tuda: po tomu se znade točno, što se od one preliminirane brutto svote imade najprije odbiti; što preostane, imade se dieliti na 45% i 55%.

Pošto Hrvatska sada neima svoje samostalne financijalne uprave, s toga nemože utjerivati ni poreza, nego to čini zajedničko ministarstvo financijah, zato je zajednički ministar financijahdužan anticipirati Hrv. i Slav., što njoj pripada za pokriće autonomnoga budgeta. Svaki drugi način je nemoguć, jer državna mašina stati nesmije: njoj se moraju pružiti sredstva, bez kojih nemože dalje.

Ovo je Hrvatska regn. deputacija osbiljno pretresla s ugarskom deputacijom, te o načinu dieljenja i prema tomu doznačivanja troška, nikakova nesporazumka medju nami nije bilo. Moguće je doduše, da zajednički ministar financijah dade samovoljno i jednostrano tumačenje, ovom sporazumku kod obračunavanja troška i dieljenja postotka, nu takovom postupanju treba da na put stane hrvatska vlada zakonom u ruci. Nu bude li hrvatska vlada slaba i popustljiva, ili ne bude li znala ili ne bude li htjela po svojoj dužnosti braniti interese hrvatske kraljevine, onda nisu nikakove zakonske ustanove dovoljne, od štete zemlju očuvati.

Rečeno je ovdje, što onda, ako s neštašice, kako je zavladala osobito ove godine u našoj domovini, 45% nebudu dovoljni, ili ako se ne bude toliko utjeralo, koliko je potriebno, da se pokriju troškovi autonomne uprave? Ja mislim, gospodo! da ona izreka u §. 3., koja veli: potrebštine samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije imadu se prije svega pokrivati sa 45% itd., neima drugog značenja, van jedino to, da ako se od preliminiranih prihodah nebi moglo utjerati sve, svakako se imade od onoga što je utjerano Hrvatskoj dati ona svota, koja joj od preliminiranoga javnoga prihoda na 45 pripada za pokriće autonomnoga budgeta. Drugoga smisla nebi znao ovoj rieči i prije svega.

Prema tomu je, mislim, i ono pitanje glede poreznih zaostatakah riešeno. — Porezni zaostatci padaju na brigu i teret onoj stranci, to jest, ostaju za njen račun, koja eksekutivu imade, t. j. koja poreze utjeruje. A to je zajedničko ministarstvo financijah. Nisu li Magjari tim zadovoljni, neka se eksekutiva hrvatskoj vladi prepusti, pa ćemo mi zajedničkoj državnoj blagajni dužne postotke plaćati, a ostatci bit će naša briga.

Predpolagati slučaje, da se neće ništa utjerati, meni je malo čudnovato — takovi slučaji su najposlje možda i mogući, kao što je i moguće, da se ova saborska sgrada sada sruši, što ipak vjerojatno nije — ali što onda biva? Mi vidimo, da od 2—3 godine državno gospodarstvo u Ugarskoj nije baš sretno bilo, pa se od redovitih prihodah nisu uhvatila sredstva za pokriće svih državnih potrebah, kako bi budget u ravnovesje doveden bio. Što je tada zajednička vlada učinila? Kontrahirala je državni zajam, sad po ovim, sad pod onim titulom. Po nagodbenom zakonu vezani smo i mi takovim dugom, premda od blagodati zajmovah ništa uhvatili nismo, jer na pokriće potrebah budgeta naše kraljevine Hrvatske i Slavonije, bijaše mjerodavan paušal. Sada barem ako nesreća cielu državnu zajednicu liši potrebitih sredstvah, te se potraži zajam — buduć potrebe, naročito naše, jer ugovorom zajamčene, moraju biti pokrite — imat će i naša hrvatska država štogod od takova zajma. Napokon bi se moglo pitati, što onda, ako nebude u takovom slučaju moguće državnog zajma dobiti? Onda prestaje država i državna zajednica, te se raztačemo u prvobitne sastojine, ide svak sebi, ili svega nestaje. Za ovake slučajeve nije ovdje dakako providjeno, pa se niti nemože predviditi drugo, van nostiti briga, da takove okolnosti nenastanu.

Ja dakle, kako rekoh, nedržim ovu reviziju mojim

Digitized by Google

idealom, a valjda se neće od nas ni zahtievati, da u njoj nazremo vrhunac svojih težnjah. Ova je revizija po momu mnienju most, preko kog nam je preći sve do prostranije autonomije naše kraljevine, bez da bi tim državna zajednica s Ugarskom uzdrmana morala biti. Magjari sami nisu imali valjana razloga proti financijalnoj samostalnosti hrvatske kraljevine, van to više drže pitanjem medjusobnoga povjerenja.

Mislim dakle, da će malo po malo, dok se opet vrati povjerenje, štono je uzdrmano, nestati mnoge dvojbe i potežkoće, koli od strane Magjarah, toli od strane naše.

Predsjednik: Rieč ima g. zast. dr. Rogulić.

Dr. **Alexander Rogulić**: Visoki sabore! Strpljenje visoke kuće neću na dugu probu staviti; i ja nebi govorio, kad bi za predlog kraljevinskog odbora glasovao, no kad glasujem za protivan predlog, držim, da je potrebno sa ovog mjesta nekoliko riečih progovoriti, i to sbog toga, da obilježim svoje stanovište, da nam se nebi kazalo, da smo leteći za nekimi iluzijami i sanjarijami protivni predlog podpisali. Da opravdam dakle naše stanovište, koje smo mi u našem predlogu iztaknuli: da se predložena revizija nagodbe neslaže niti s pravom niti neodgovara potrebam naroda našeg, prosborit ću ovo nekoliko riečih.

Gospodo moja! Mi znamo vrlo dobro, da se nemože polučiti tako rekuć jednim mahom i jednim udarcem sve, što se želi i namjerava; ali ima i takove okolnosti, gdje zaista ponos i čast naroda nedopušta, da se sve iz vida izgubi, da se niti ono nepostigne, što je najpreča potreba za život naroda, koji drži, da ima pravo i sposobnost živiti životom svojim.

Danas, gg. moja! smatrali mi nagodbu kako mu drago, danas je onaj dan, kojim pristaje srbsko-hrvatski narod na nagodbu i prima savez sa Ugarskom, stupa dakle na novo u onaj državo-pravni odnošaj, koji je bio dogadjajima god. 1848. prekinut.

Makar kako mi preko toga prelazili, makar kako stvar zavijali i previjali, neda se to tajiti, jer neimajući potrebitih atributah zakon nagodbeni od god. 1868., sve do sada samo faktično postoji, te da istom od privole glavnog faktora — naroda — ima postati pravim zakonom.

Zvali mi to reviziju ili novu nagodbu kako mu drago, tek od sada od privole ovoga sabora dobija pečat, da je na nju narod formalno pristao. Gospodo! znam, da je vrlo mučan i težak položaj našega naroda, znam, da je on u ovo posljednje doba pretrpio mnogo više, nego možebiti ikoji narod, znam i to, da je zadaća vaša, koju ste izvršiti imali, vrlo mučna i neugodna, te ću dopustiti i priznati, da je i patriotično bar od one gospode, koja su uvjek i na svakom mjestu i u kritično doba narodna prava onako zastupala, kako to dolikuje valjanim sinovom domovine naše, te ću dopustiti i priznati, da je moguće, da vas je sila okolnostih mogla navesti, da na ovakovu reviziju nagodbe pristanete. Ali isto tako ćete dopustiti, ako želite pravedni biti, da isto tako patriotično o boljku naroda razmišljava i bolju mu budućnost osigurati namjerava i onaj član naroda i sabora, koji kaže, da predložena nagodba neodgovara pravu i potrebi zemlje, da se u ovakovom vidu primiti nemože, da s ovom sadašnjom revizijom neće ni najmanje prestati borba, da se neće red i mir u onako ljuto osakaćenoj zemlji povratiti, nego da će odtud nastati ponovljena i još možda teža borba.

Zašto će biti teža borba? Zato, jer se sada neće moći reći, da formalno narod pristao nije te prigovoriti, da je nagodba nezakonita. (Glasovi: O!)

Molim, to tvrdim s toga, što je dobila formalno privolu naroda, koji ju dosad priznavao nije. No moram dodati i priznati, da sa svoga gledišta i danas tu privolu nesmatram za podpunu, pošto je znatan dio naroda nepodjeljuje. Nepodjeljuje ju vojna krajina, koja je svojom dosadašnjom borbom, svojim dosadašnjim radom omogućila, da možemo govoriti o pravih trojedne kraljevine. Jer budite uvjereni, da nije bilo vojne krajine, da nije ona stražarila i prlje 1848. godine i borila se junački god. 1848/9., zaista ni traga ni glasa nebi bilo državnomu pravu trojedne kraljevine — već bi bilo odavna izbrisano. A mi danas hoćemo, da ju kontumaciramo. — Zaista nitko većega slavlja slaviti nemože, nego li današnjim danom ugarska država, koja uz tako jeftinu cienu dobiva privolu naroda srbsko-hrvatskoga k nagodbi, — k nagodbi, koju je ona god. 1848., kako je htjela, napisala.

Gospodo moja! Neuvidjam nikakove razlike izmedju nagodbe od godine 1868. i predložene revizije, i ako bi me mogao tkogod uvjeriti, da je ova revizija na bolje, da je dobit za ovu zemlju, ja bi uz nju pristao, no ja držim, da bi se badava trudio, već sbog žalostnog izkustva od prošlih trih ili više godinah. Da neimamo pred očima izkustvo od poslje god. 1868., mogli bi se s nekimi iluzijama varati i nadati, da će od takove nagodbe bar kakova korist po narod proizteći: ali to su istom prave iluzije, ako se još i danas od ovakove nagodbe čemu nadamo.

Da su to iluzije, vidimo već odtud, što braća naša preko Drave ni nemisle pošteno ovu nagodbu držati, jer da ju misle držati, oni bi bili držali i staru nagodbu. (Živio). Pitam vas gg., kakovo uvjerenje imate, da ćete ma kakovi boljak narodu našemu ovom revizijom nagodbe steći? pitam vas, da li vas nije izkustvo samo od ove jedne godine dovoljno naučiti moglo, da zaista državnici ugarski nemisle i nit im je na kraj pameti, ovu nagodbu, kakova nam se sada pruža, u život privesti. Ali možebiti, da je dobro, da ova kukavna naša zemlja i to izkustvo još zadobije. U istinu nemam toga uvjerenja, da je već sve propalo s toga, ako se ova nagodba primi. Naš narod

Digitized by Google

mnogo je većih mukah i nevoljah, mnogo više zla pretrpio, nego će sljediti odtud, ako se ovaj zakon primi.

No gg. nije opravdano, da mi uletimo bez svakog razloga, da izpišemo onaj bieli list, koji su nam Magjari god. 1861 nudili, da ga izpišemo, velim, privolom našom na očitu pogubu i štetu naroda našeg. Iz ciele razprave, što se od juče ovdje vodi, počamši od g. izvjestitelja, neizuzimajuć nijednog od gg. govornikah, koji su reviziju zagovarali, nisam mogao razabrati štogod bitnog i stvarnog, odkud bi se zaključiti dalo, da je predložena revizija bolja i koristnija po narod i da odgovara potrebi njegovoj, niti sam čuo drugi razlog kao preporuku za prihvat, već da nas je gvozdena ruka okolnosti prisilila, da su nas neodoljive okolnosti primorale, da je bilo sve na kocku stavljeno, ako se ova nagodba neprihvati. Pitam svakoga, da li se takovim načinom ugovori medju narodi sklapaju, da li ima tu trajna temelja, na kojem će se kao što g. izvjestitelj nagovješćuje, naša državna sgrada podići moći.

Zaista iz tih uvjeravanjah one gg., koja su preporučivala primanje zakonske osnove o reviziji, nemogu ovo uvjerenje zadobiti — a još manje vjerovati, da će odtuda naš narod, koji je, kao što je vriedni g. zastupnik trsatski u svom vrlo liepom govoru narisao, sličan vrlo težkomu bolestniku zadobiti poželjeni i potrebiti za oporavljenje mir i da će se red u ovoj zemlji uvesti.

Gg. moja! Iz vaskolike svjetske povjestnice poznato nam je, da se obično, kad se je štogod protupravno uvadjalo — da u našoj povjestnici neposižem daleko natrag, počmimo od Bacha i njegovog absolutizma — uviek se je trubilo izticalo, da se smiera neki mir i red zavesti — otrcani plašt, da se prekrije bezakonje — pa evo znamo, jer smo živi svjedoci, kad se je nagodba g. 1868. stvorila, kakova su se zlatna obećanja po cielom narodu razsipala, da bi čovjek pomislio, da će nam se domovina u raj pretvoriti i narod bog zna kako sretne dane provoditi. Pa vidimo, kuda smo došli, kud nas je nužda pritjerala. Jednoglasno osudio je srbsko-hrvatski narod nagodbu od god. 1868. Tko to taji, taj može poreći sve. Isto tako se je jednoglasno naš narod izrazio, da on želi saveza s Ugarskom na temelju podpune državne autonomije ove kraljevine. — Gg. kad bi me mogo tkogod uvjeriti, da ovaj zakon, kao što se sad na prihvat predlaže i najmanje odgovara onomu mjerilu državne autonomije, koja je neobhodno potrebita za život naroda, ja bi prvi kazo: pristajem ma da neodgovara mojim željam i očekivanju, jer želim, da narod izadje iz neizvjestnosti, da se izvuče iz onoga zla, koji ga već više od 10 god. jede i truje. Ali koli god sam pregledavo i proučavao tu hvaljenu nagodbu, i koliko god sam o njoj razmišljavao, nemogoh ništa dobrog i novog naći, nemogoh ni traga naći, da se je ono očekivanje, koje je veleštovani moj prijatelj i zastupnik trsatski prilikom branjenja adresse izustio i izpunio, da je (čita) „jedna točka u osnovi adresse, od koje se nadam dobrim posljedicam, a to je izjava, da zajedinstvo s Ugarskom neiziskuje, da se zajedničkim smatraju svi oni poslovi, koje nagodba kao takove priznaje. Ovom izjavom otvorili smo si put na kom ćemo djelokrug naše legislative prema pravoj potrebi zemlje razširiti".

Gg. Badava tražim u predloženoj nadopunitbi nagodbe tome trag i stoga pitam, gdje je taj put, što se otvara našoj legislativi? kakovo uzdarje prima narod naš od države ugarske za lojalno njegovo ponašanje, za ponovno pristupanje 800 godišnjemu savezu? Mučeničkom narodu našem nedaje se baš ništa! Kad bi se bila polovica postigla od onog, što je kraljevinski odbor naš u patriotičnom zauzimanju od 6. studenoga prošle godine kralj. odboru ugarskomu predložio, dalo bi se sa stanovišta vašeg donekle opravdati i mogli bi se polovicom zadovoljiti. (Nemir — žamor, predsjednik zvoni) no naprotiv mi nedobivamo baš ništa, niti je itko mogao dokazati, da smo ovom revizijom štogod postigli. — A da je tomu tako, najbolje se vidi iz izvješća, što ga je g. izvjestitelj u svom govoru o genezi nagodbe dao. G. izvjestitelj pošao je onim putem, kojim i ugarski kralj. odbor, da nam odbije sve zahtieve i podielio je izvješće na financialno i političko pitanje.

U financijalnom pitanju čuli smo baš sada ne samo, da je ključ po nas nepravedan i nepravilan, nego takodjer, da se ni neda oboriti za 10 god., te se upućujemo, da poslje 10 god. naše pravo izvojujemo, a ovih 10 god. nosimo teret mi, kojim se uviek predbacuje da smo siromasi, te da od tudje milosti živimo. Ako bi se u istinu imao savez od 800 godinah nagodbom nadovezati, mi bi imali polovicu tereta nositi od dosadanjih, jer to je jasno pravo trojedne kraljevine — da je poreza manje plaćala nego li Ugarska, jer je naša zemlja veći teret u obranbenom smislu nosila, te je ta povlastica posve opravdana bila. U razlaganju ovog pitanja kaže g. izvjestitelj — do ovdje je ovako išlo, da je Ugarska sa Austrijom tu stvar ovako razčistila — no nasuprot tomu veli na jedanput, učinjen je kompromis, po kom će jedna stranka plaćati 30, a druga 70%. Dopustite da upitam, kojim je pravom mogla Ugarska u ime trojedne kraljevine na našu štetu kompromis sklopiti? kojim pravom nas kontumacirati? To bi bila mogla samo onda učiniti, ako bi bila naša krivnja, ali nitko tko iole pojma ima o državnom pravu, nemože kazati, da je Ugarska smela kontumacirati Hrvatsku na njezinu štetu i obteretiti ju većim teretom. Ni to nestoji, što je veleceinjeni zastupnik grada Zagreba malo prije razložio, da možemo preko toga za sada proći, a po izmaku od 10 godinah naknadu tražiti. Stoga držim, da je imao kralj. odbor naš izviditi, u koliko je zemlja naša tom ustanovom oštećena i u koliko mi naknadu tražiti možemo, jer nije bio vlastan ni sabor od god. 1868. nagodbu u ime naše

Digitized by Google

a na štetu našu sklopiti. Jasno je dakle, da nestoji, da je ključ pravilan već baš protivno proizlazi, da je nepravilan.

Gg. moja! Može li se pomisliti država koja ma u najužjoj i najmanjoj mjeri autonomiju — samoupravu — ima, bez svojih financijah i bez da istom upravlja?

Moje je mišljenje, da postignuta preinaka nagodbe u ovom pitanju u pogledu percentuacije napram dosadašnje penzije paušala nikakove bitne razlike u sebi nesadržava, i da ovo zaista nije nikakova revizija na bolje, nego se može kazati još na gore, u toliko što neimajuć vjere u našu braću prekodravsku predpostavljam da je moguće, da im je lebdila pred očima i ona zamisao, da nas dovede na onu žalostnu stranu naše povjestnice gdje će se sbog troška, — kao što je već bilo — moliti da se ukine zem. vlada itd. i neka oni svu upravu prime, jer su nam troškovi i tereti preveliki, a nedaju se s našimi dohodci pokriti. Da vidim, na čemu se osniva račun, da ćemo ovim načinom veći dohodak imati. Račun ovaj temelji se na tobožnjem izkustvu od 3 godine. — U prvoj godini vidimo znatan manjak, a druge 2 godine nije tako ogroman višak, da se nebi dalo uztvrditi, da je taj račun vrlo problematične naravi. Jer što gosp. zastupnik grada Zagreba tvrdi, da se iz rieči prije svega može tumačiti, da nam se 45% bio sav porez utjeran il ne dati moraju, to je vrlo liepo kazano — no morali bi takodjer čuti — šta će na to i druga stranka kazati, jer znamo — a i lani smo se osvjedočili — kako je zem. vlada naša tumačila nagodbeni zakon — a kako ga je sasvim protivno shvaćao ugarski ministar financijah. Kad je tomu tako, onda ovom revizijom u vrlo nepovoljan položaj doći možemo. — G. izvjestitelj izvolio je navesti i tješiti nas, da ugarska država nemože dopustiti, da upravna mašina stane! Liepa i gola samo utjeha; to nam potvrdjuje najnovije izkustvo. — Državnici ugarski znadu, da je uprava naša gora skoro od nikakove, pa ju ipak trpe kroz toliko vrieme, ako je Magjarom i državnikom njihovim stalo do toga, da postignu namišljene cjeli, oni će pustiti, da uprava sasvim zastane, niti će brige voditi makar kroz to ceo narod propao — samo kad su oni postigli što su zasnovali.

I u političkom pogledu tvrdi se, da je predložena osnova revizije put na bolje. Kad se nemože drugi razlog naći onda mora interes države da izmogne, s tim se može svašta opravdati.

Tim se opravdava kontrasignatura. No pitam, kako se može pojmiti autonomija makar i u onom obsegu, koju nam zajamčuje zak. osnova u pogledu uprave, bogoštovja, nastave i sudstva, kad dotični načelnik nije neodvisan, kad se postavlja po uplivu trećeg, koji ovdje rieči imati nebi smeo. — Isto tako stojimo u pogledu položaja našeg ministra u Pešti. Kad bi taj položaj bio samo za zajedničke stvari opredieljen, nebi se dalo toliko prigovarati, ali pošto po svom novom položaju dobiva odlučan upliv na naše autonomne stvari, to nedržim, da je ovdje revizija na bolje izvedena, nego zaista na gore preduzeta, jer onaj razlog, što ga je g. izvjestitelj izvolio navesti za podkriepljenje, samo je prividan, neću baš da kažem prazan, ali svakako stoji, da nije nikoga mogao uvjeriti. — Držim, da je na toliko na gore, što je ministru, pošto mu je, kao što g. izvjestitelj veli, položaj zakonom označen, sada onaj upliv osiguran, koji si je on dosada samo arogirao, koji ga po zakonu išao nije i ići nemože, ako autonomija naša istinita rieč biti ima.

Kad se je u pogledu uprave propustilo nabaviti dovoljne garancije za autonomiju, pomislio bi čovjek, da će ugarski državnici toliko uvidjavni biti, da će bar dozvoliti nuždne garancije za obstanak zastupstva narodnoga i njegovo zakonarsko djelovanje.

Ako držite gg., da je to postignuto tim, što je iz našeg zakona doslovno prenešena ustanova, da se sabor poslje tri mjeseca iza razpusta sastati ima, ja sa svoje strane na temelju dosadašnjega izkustva lje naći nemogu. Kao dalja garancija navodi se interpelacija na zajedničkom saboru.

Mi vidimo, od kakova su upliva interpelacije — a g. izvjestitelj htio je, da time obrani svoj predlog i iztaknuo je kao garanciju, ako naime 34 naših zastupnikah na ugarskom saboru jednoglasno ministra interpeliraju i svoj glas u obranu prava našeg podignu. Izkustvo nam kaže, da je ovdje podigao cieli narod svoj glas, pa se malo tko na njega osvrtao. A kako bi bilo s tom garancijom, kad bi njih 34 takovih u zajedničkom saboru sjedili, kojim bi baš po ćudi bilo, da se naš sabor nesastane? Pitam ja, ima li takova šta ili tomu sličnoga ma u kojoj državi, da mandat traje i poslje smrti mandanta? To je podpun nesmisao.

Gospodo, rado priznajem patriotičku vašu namjeru, priznajem, da vam je položaj vrlo težak i mučan bio, priznajem, da će još teži i mučniji biti — ali dopustite i priznajte, da i onaj, koji ustaje za obranu naroda i podiže svoj glas, neleže na postelju ružičnu i možebiti ima još veće nevolje očekivati, i zaista sdvojio bi nad sudbinom naroda našeg, kad se nebi našlo, koji bi i u ovo doba zastavu narodnjeg prava u zaštitu uzeli, već pustili, da bez obrane padne, jednom rieči, na takav podnesak revizije nagodbe pristati mogli, kakav nam se sad preporučuje.

Čuo sam od gg. zastupnikah kot. moslavinskog i grada Ivanića, i žao mi je, što oni neznajući pobiti naše razloge drugim odmah kažu, ako nestojimo na stanovištu njihovom, da smo veleizdajnici, da smieramo kakovu urotu (Glasovi: Oh! prigovaranje, predsjednik zvoni), ja sam njihove rieči tako shvatio. — No kad odbijam što odlučnije tu potvoru, to naglašujem, da se ponajviše odnosi na tudje našimi žuljevi žalibože izdržavano novinarstvo, koje svaku priliku upotrebljuje, da naš narod i intencije njegovih pobornikah sličnimi osvadami pred

Digitized by Google

stranim svietom pogrdi. Nije tomu davno, da su i vas, gospodo, sličnimi potvorami biedili, te savjetovali, da se i s vami tako postupati treba kao s veleizdajnici, koje treba vješati. Ima nešto u govoru velecienjenoga gosp. zastupnika grada Ivanića, što mimoići nemogu, a to je, što on prigovara zastupniku vrbovskog kotara. On nas je razdielio na idealiste, a g. zastup. kot. vrbovskog, kog je od nas odlučio, veli, da nije dobro promislio, što je kazao, jer se ugovor nemože mienjati po volji jednoga faktora. Ja držim, da je to jasno, al da smo i mi faktor jedan i to najglavniji, jer nam se teret namiće, mi naše žrtvujemo, oko nas se stezajuća spona zakona skopčava, mi ustupamo naprotiv Ugarskoj, dočim ona niti terete niti obvezah, kojimi se u svom pravu ograničavala, na se neprima. — Što nadalje veli, da nije ovdje odlučan onaj refrain u govoru zastupnika vrbovskog, već tobože da nije mogla jedna strana preko volje druge preći, to je zaista tako nejasno bilo izrečeno na kraju govora (Nemir, predsjednik zvoni), da sam držao, da on nije znao čega pozitivnog odgovoriti i pobiti osnovane razloge velecienjenoga g. zastupnika vrbovskoga.

Gospodo, moje je uvjerenje, da do sada nijedan od gg. predgovornikah razloge naše nije pobio, jer ovdje se neradi toliko o kakovom načelnom pitanju, nego nam se više valja obzirati kao politici i patriote, šta li je potrebno, što li je neobhodno potrebno za našu zemlju: a ja nisam od nijednoga predgovornika, što zagovaraju predlog kraljev. odbora, čuo, da bi se bio na ovo stanovište postavio pak kazao i dokazao ovo, što je u predlogu kraljev. odbora našeg od 6. studenoga pr. g. sadržano, da to nije neobhodno potrebno za našu zemlju, nego mi se čini, da je to predloženo Magjarom samo kao neki zahtjev, da se i mi izprva čemu radovati imamo, od čega poslje pako sasvim odustati možemo. S moje strane podpisujem ja od slova do slova prvi predlog našeg kraljev. odbora od 6. studenoga pr. g. i nedržim, da se i jedna rieč promieniti daje bez povrede zakonom ujamčiti se imajuće državne autonomije.

S toga i podigav ovdje svoj glas, da se nebi poslje kazalo, kad nebi više prilike bilo o ovom predmetu govoriti, ovi stoje na temelju čiste negacije, ovi sami neznaju što hoće, jedan možebiti teži u Ljubljanu, a drugi u Beograd ili bog zna kamo.

Ja velim, od nas neteži nijedan izvan ove sabornice, nego za onim, što je najnuždnije trojednoj kraljevini, da se ona na pravom, čistom i jasnom temelju učvrsti. — Zato gg., koliko god mi se dopao govor slušajuć umne razloge veleštovanog prijatelja gosp. zastupnika trsatskog, opet držim, da nije ništa rekao (Smieh, nemir), osim što mi je iz srca govorio, kad je istinito slikao bezzakonja, koja su se za prošle vladavine bar. Raucha i sadašnje u našoj domovini dogadjala — a da u našoj zemlji samo dvie stranke mogu obstajati, jedna, koja zaista naprednim korakom u osiguranju autonomnih pravah trojedne kraljevine na potrebi osnovanih postupa, a druga, koja misli po svom shvaćanju i osjećanju, da se može za sada s manjim zadovoljiti.

Ja dakle, gg., kao što rekoh s ovih razlogah nemogu glasovati za predloženu osnovu revizije nagodbe — već za prvi predlog, što sam ga svojimi drugovi podpisao.

Predsjednik: Rieč ima g. zast. Vrbančić.

Slavoljub Vrbančić: Visoki sabore! Kad se g. 1860. zamislila ustavna vladavina u cesarevini austrijskoj, odnosno uzpostava ustava u zemljah krune sv. Stjepana, zapodjenulo se i pitanje o državopravnom odnošaju kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije naprama kraljevini Ugarskoj, i ja sam u borbi o tom pitanju tada stajao u prvom redu, pa zato držim, da sam dužan i pozvan, da sada u odlučni čas toga pitanja sa svoga stanovišta koju rečem.

Gospodo! Jučer, pa i danas palo je ovdje tečajem debate riečih, koje me nukaju, da prije svega izjavim: da ja nikoga nedržim povlaštenim zatajiti ikomu u toj sabornici patriotizam, a napose da ja neodričem rodoljubja onoj gospodi, koja su se izjavila proti podnešenomu po kraljevinskom odboru predlogu, dapače držim, da bi oni iz sve duše rado nakititi domovinu svim blagom, što ga sviet ovaj ima, i udieliti joj svu sreću, kojom Bog dieli: ali ja zahtievam od njih, da oni o drugih, koji nisu njihova mnienja, to isto drže. Svrha može biti jedna, a sredstva ipak različita. (Tako je!)

U politici neda se razabrati, koje je sredstvo za postignuće svrhe najpametnije onako lahko kao: što upoznati izmedju jabukah, koja je zrela. Rodoljuba odlikuje postojanost, kojom brani svoje mnienje; ali se od njega zahtjeva, da štuje i tudje uvjerenje, pa da svoje mnienje, vidivši, da se neda njim postići zaželjeni cilj, podredi u odlučan čas tudjemu, uspješnijemu. (Tako je!)
Rodoljubu se dakle hoće i postojanosti i požrtvovanja.

Jučerašnja debata daje mi povoda, prije nego što prosborim o samoj stvari, izjaviti jošte i to, da ja razlikujem pitanje sile od pitanja prava, da se od razborita politika zahtieva, da zna dobro pamtiti ali i zaboraviti, kad uztreba.

Prelazim na samu stvar. Kraljevina Hrvatska i Slavonija pozvana bi po kruni na razpravljanje pitanja o državopravnom svom odnošaju naprama kraljevini Ugarskoj listopadskom diplomom, odnosno carskim ručnim pismom na tadanjega bana Šokčevića, a na pose kraljevskimi odpisi na sabor god. 1861., 1865. i 1867. — Kruna je dakle i iza dogodjajah godine 1848. postojano upućivala kraljevine ove na svezu s Ugarskom; te zahtievala, da se raztrgani odnošaji suvislosti izmedju kraljevine Ugarske i kraljevine Hrvatske i Slavonije uredi. U nas je g. 1861. bila velika razlika mnienja o našem državopravnom odnošaju naprama Ugarskoj. Niti je saboru od godine 1861. bilo moguće izjaviti se dalje

nego što glasi čl. 42. od g. 1861., a to zato, jer je položaj same Ugarske prama cielokupnoj monarhiji bio nejasan i neopredieljen, i ostao takav sve od god. 1861. do 1867. Odtuda je sliedilo, da smo mi sve od g. 1861. do 1867. ostali glede našega odnošaja naprama Ugarskoj u neizvjestnosti. Ali ipak smo se svi u tom stanju borili jednako s Ugarskom proti namienjenoj austrijskoj centralizaciji, i tim odlučno pomogli Ugarskoj, da je g. 1867. došla do svoga današnjega položaja. Neka se nitko nevara, kad bi se bio sabor od g. 1867. odvažio odazvati se pozivu na carevinsko vieće, Ugarska nebi bila zauzela današnjega državopravnoga položaja. Članku 42. sabora od god. 1861. podielilo je Nj. Veličanstvo kralj u previšnjem svom odpisu od 8. studenoga 1861., kojim bje tadašnji sabor razpušten, istina svoje previšnje odobrenje, ali je podjedno izjavilo, da će ga prvomu budućemu ugarskomu saboru u slici kraljevskoga svoga predloga za razpravljanje predložiti. Po tom dakle nije taj članak zadobio podpune zakonske moći. Članak 42. od g. 1861. upisale su kasnije, osobito kod izbora za sabor g. 1865., a i 1867. na svoj barjak sve stranke, očitovav, da će se kod uredjenja odnošaja izmedju Ugarske i kraljevinah ovih držati strogo načela u tom članku sadržanih — načela, koja su se uvriežila u sviest naroda. Pa zato se podpunoma slažem sa izjavom dr. Derenčina, koji je kazao, da nije ničija osobna zasluga, što je zakonskim člankom I. od g. 1868. uvažena državna autonomija ovih kraljevinah; jer komu su poznati nazori, koji su u jedne stranke vladali g. 1861. u zemlji, pa komu su poznati nazori, koje su imali donekle ugarski državnici glede našega državnopravnoga odnošaja, neće nimalo dvojiti o tom: da se je stvorio zak. čl. I. od g. 1868. pod pritiskom javnoga u zemlji mnienja t. j. uvriežnih u narodu našem nazorah izraženih u zak. čl. 42. od g. 1861.

Zakonski članak I. od god. 1868. sadrži u bitnosti načela članka 42. od g. 1861. Ali kad je tomu tako, pita se odkud i zašto toliko nezadovoljstvo sa saborskoga čl. I. 1868.? — a ja na to odgovaram: nezadovoljstvo je poteklo sa nevršenja zakona, a ponajviše i odtuda, što se je upotriebio u domovini pritisak i sredstva ne najizabranija, da se omogući stvaranje i prihvat ovoga zakona.

Ja sam uvjeren, kad bi se bio zak. članak od god. 1868. savjestno vršio, i kad bi se bilo za omilenje njegovo udarilo putem blagim i poučnim — a ne nasiljem i progonstvom, da nebi bilo nikad došlo do one razdraženosti, koja je u zemlji vladala; a neodričem se ni uvidjenja, da bi zak. članak od g. 1868., da je bilo više složne dobre volje, da se je pripustio u stvaranje toga zakona upliv obim strankam u domovini, izpao još povoljnije po našu domovinu i da nebi trebalo dodatakah, o kojih danas viećamo. Ali sam isto tako uvjeren, da kad bi danas došlo do sklapanja iznovične nagode izmedju kraljevinah ovih i Ugarske, nebi se po postojećih okolnostih i položaju, koji zauzima Ugarska za kraljevine ove, postiglo onoliko autonomije, koliko je postignuto nagodbenim zakonom od god. 1868.

Predbacuje se onim, koji glasuju za predlog regnikolarne deputacije, da su nedosljedni, iznevjeriv se prijašnjim svojim načelom, napose stečevinam g. 1848. — Gospodo moja! Ja znam i to možda bolje od one gospode, koja tako govore, što se zahtievalo god. 1848. i iza nje dalje: ja sam uvjeren, kad bi bilo došlo do definitivnoga sklapanja nagodbe iza g. 1848., ili g. 1861., da nebi nagodba iz daleka bila toliko povoljna za nas, koliko jest. — Reklo se i predbacuje se i to, da je veliki grieh počinila narodna stranka, što je g. 1861. stvorila zakonski čl. 42. Ovdje nebi bilo umjestno razpravljanje o svršenih činjenicah — a kad bi se o tom imalo razpravljati, držim, da bi mnogo dosljednije bilo s one strane izpitati, zašto je pod Kolomanom sklopljena zajednica s Ugarskom? Kad nebi bilo tih paktah, nebi bilo došlo nikad ni do upitnoga nagodbenoga zakona; isto tako bilo bi umjestnije u mjesto pitanja, kako su mogli naši zastupnici uzeti u financialnom pitanju ključ bez upliva ovih kraljevinah opredieljen, — pitati: zašto da mi doprinosimo za zajedničke dugove — kad su ti dugovi učinjeni, bez da je za to pitana privola ovih kraljevinah?

Gospodo! Nam predstoje dva puta; jedan da prihvatimo predloženi po kraljevinskom odboru izpravak nagodbe: a drugi, na koji nas upućuje protupredlog, da se vratimo natrag na borbu, nepriznajuć niti njegova izpravka; pa da ostanemo i na dalje u neizvjestnosti. Kazalo se, da nije istina, da je narod s te borbe malaksao i da je iznemogao, i da svaki dan sve više i više propada; već da su samo malaksali i da se razpadaju zastupnici naroda t. j. narodne stranke, izgubiv pouzdanje u sebe. Gospodo moja! Narod se sam nije borio, borila se je inteligencija (Prigovaraju): narod je učinio samo svoju dužnost nepokolebivim pouzdanjem u svoje zastupnike. — Ako su malaksali zastupnici naroda, malaksao je i narod. U ostalom nezatvarajmo oči pred onim, što biva. Narod je s te neprestane borbe za državno pravo mnogo patio — on dan na dan s posljedicah te borbe propada.

Ja držim tim većma, što nam gospoda, nezadovoljna s predlogom kraljevinskoga odbora, nečine nikakov pozitivan predlog, po kojem bi se moglo doći do željene svrhe, da se napose uredi državo-pravni naš odnošaj naprama Ugarskoj, za najprobitačnije i najrodoljubivije, da prihvatimo predloženu revidiranu nagodbu.

Kaže se, da ova revizija neodgovara niti državnomu pravu niti potrebam naroda. Ja sam već u početku svoga govora napomenuo, da treba razlikovati pitanje prava od pitanja sile; a po tom i državno pravo, kako je bilo u davnoj davnini, od onoga, kako se tečajem

Digitized by Google

vremena do posliednje doba u životu uzdržalo. — Ja držim, da je pri ocienjivanju vriednosti i valjanosti upitnoga nagodbenoga izpravka ovo posliednje odlučivo. —

Tko god neobsjenjuje sam sebe, taj mora priznati, da je po ustanovi nagodbenoga zakona od godine 1868. uz predležeći izpravak, državnopravni položaj ovih kraljevinah jasniji i mnogo povoljniji od onoga do g. 1848., i da je ovim nagodbenim zakonom i predležećim izpravkom državno pravo ovih kraljevinah kao i individualni obstanak naroda obezbiedjen.

Potrebe kao što kod pojedinoga čovjeka, tako i kod naroda su različite, prama tomu kakove si potrebe tko stvori; nu da budu opravdane, moraju stajati u razmierju prema postojećim materijalnim odnošajem. Ovdje može biti pitanje samo o potrebah nuždnih za uzdržanje autonomije zemlje i individualnoga obstanka naroda, da li je naime ovim zadovoljeno. Ja uvidjam, da jest, pa zato se nemogu oteti tomu, da nebi glasovao za prihvat predloženoga izpravka nagodbenoga zakona. (Živio!)

Predsjednik: Rieč ima g. zast. Turelli.

Zast. **Josip Turelli**: Vis. sabore! Ja nemogu prihvatiti predloga, što nam ga kraljevinski odbor po svom veleštovanom izvjestitelju preporuča: jer neodgovara ni pravu ni potrebam hrvatskoga naroda.

Da se zak. članak I. 1868., kojim se hoće, da je državopravni odnošaj medju kraljevinami Hrv., Slav. i Dalm. te kraljevinom Ugarskom uredjen, i koji je temeljnom podlogom današnjega predloga, protivi državnomu pravu kraljevinah ovih — dokazali su i suvišno moji štovani drugovi i predgovornici, pa bi uzalud i tražio novih dokazah i ponavljao dosad rečeno, pošto s nijedne strane suzbijeno nije. Nagodba, koja je sadržana u zak. čl. I. 1868., jest nezakonita i za dokaz neposizajuć u davnu prošlost naroda hrvatskoga, spominjem najbližjih činah, koji neposredno predidoše god. 1868., kad se je spomenuta već višeput nagodba stvorila, i koji su jedino odlučujući.

Spominjem ovdje zaključak sabora od 29. prosinca 1866., stvoren na predlog pok. bar. Kušlana u 63. sab. sjednici, gdjeno i od vas štovane gospode zastupnikah — neizuzimljuć ni veleštovanog izvjestitelja, znatan broj bijaše, koji no prosvjedovaste proti svakomu po kruni jednostavno uvesti se imajućemu uredjenju sabora i izbornoga reda, i očitovaste svako drugo uredjenje i izborni red, koji ujedinjenom voljom krune i naroda ustanovljen nebi bio nezakonitim, kano i sve čine, na takovu saboru učinjene, nezakonitimi. Zaključak ovaj bi jednoglasno učinjen.

Što je zatim sliedilo? Kruna sazva god. 1868. sabor na temelju izb. reda po njoj jednostrano uredjena, a sabor stvori nagodbu, koja je sadržana u zak. čl. I. od g. 1868., koja je, kako rekoh, temeljnom podlogom današnjemu predlogu.

Za predusresti mogućemu prigovoru proti rečenu, primjećujem, da je odnosni izborni red kruni po saboru doduše predložen bio, nu kruna ga je preinačila, o kojih preinakah sabor ni razpravljao, niti jih prihvatio nije, već je kruna onako sama i jednostavno ga preinačiv, pozvala, na temelju njegovu, sabor onaj.

To bijaše g. 1868.; a što nezakonito bijaše g. 1868., nemože g. 1873. zakonitim biti. — Da pako nezakoniti sabor zakonitih činah, sa moćju zakonskom i pravovaljanom obvezom za zemlju i narod, stvarati nemože u nikojem slučaju, nevelim, da mi nitko protusloviti neće, a niti je itko od vrlo štovanih predgovornikah s protivne strane na to sklizko — al jedino odlučujuće — polje sašao.

Nezakonitost sabora od g. 1868., na kojem je spomenuta nagodba stvorena, prizna i izreče sva narodna stranka napose spomenicom svojih zastupnikah od 15. siečnja 1868., izstupivših tada iz sabora, priznavaše to sve do vremena zlokobnog kompromisa i adresse sabora od prošle godine.

Nu nezakonitost sabora od god. 1868. nije sama, koja nagodbeni ugovor nepravnovaljanim čini; već kao što svaka nezakonitost konsekventno za sobom i drugu vuče, tako je i ovdje.

Sabor od god. 1868., na kojem zastupana bijaše provincialna Hrv. i Slav., sklopi državopravni ugovor sa kraljevinom Ugarskom, ne samo za se — što bi barem prividno ustavno bilo — već i za kraljevinu i vojnu krajinu, kako u državopravno-političnom — tako i financialnom pogledu, prem ni Dalmacija ni vojna krajina na ovom saboru zastupane nebijaše. Evo dokaza:

U §. 4. zak. čl. I. 1868. veli se doslovce: Kraljevine Dalmacija, Hrvatska i Slavonija pripoznavaju zak. čl. XII. 1867. ugarskog sabora, „zatim“ isto tako pripoznavaju i već na temelju ovoga zakona oživotvorene nagodbene ustanove, osobito zak. čl. XIV., XV. i XVI. od g. 1867. i za se kriepostnimi i obveznimi.

Što pako ustanovljuje zak. čl. XII. 1867. ug. sabora, znademo svi, naime: državopravni sustav monarkije, po kojem se kraljevine Hrv., Slav. i Dalm. proti volji i proti jasnomu i neproigranomu državnomu pravu svojemu podredjuju kraljevini Ugarskoj; kojim je narod hrvatski u najglavnijih i najživotnijih pitanjih svojih: krvi i života, novca i svog materijalnog razvitka, podvržen odlučujućemu uplivu i bezprizivnoj volji sabora ugarskog i vlade ugarske. To su one nagodbene ustanove zak. čl. 14., 15., 16. 1867. — koje i kraljevina Dalmacija za se kriepostnimi i obveznimi smatrati ima, skupa sa vojnom krajinom — razumievanom u kraljevinah Hrv. i Slav. — Ovim je uredjen i označen državopravni položaj politični i financijalni, a potonji još jasnije §-om 19., po kojem se izrično i Dalmacija i vojna krajina u prenašanju na zajedničke sa kraljevinom Ugarskom poslove troškovah, podvrgavaju ključu, ustanovljenu u §. 16. i 17. istoga zak. čl. I. 1868.

Digitized by Google

Je li pravno moguće, da provincijalna Hrv. i Slav. za Dalmaciju i vojnu krajinu pravovaljane državopravne obveze činiti može? Ja tvrdim, da ne, jer Dalmacija u nikakovoj, ni sa Ugarskom, ni sa našimi kraljevinami — zakonarskoj il političkoj svezi — a najmanje financijalnoj stoji, — pa ipak bi po ovih ustanovah nagodba i za nje valjanom biti imala. Što je ondje na papiru stavljeno, našlo je svoju konsekvenciju, jer se evo vojna krajina razvojačuje i bezuslovno stupa u nagodbeno igo; evo belovarska pukovnija ušuljana i ukriomičarena je po zak. čl. XII. i ostale iz god. 1867. ug. sabora, a tako će biti sa ostalom vojnom krajinom i napokon s Dalmacijom, bude li Ugarska znala rieč svoju držati i bude li joj u vlasti.

Onako, kako se je postupalo god. 1868. pri utanačivanju nagodbe, tako se evo postupa i danas. Predloženom osnovom nepreinačuju se glavne ustanove zak. čl. I. 1868., naime §. 4., 19. — nego se dapače §-om 10. rečene osnove opetovano izrično priznaju valjanimi i kriepostnimi, kao i svi ostali osnovom nepreinačeni, a ipak ni danas nema ni Dalmacije ni vojne krajine na saboru ovom zastupane, da po drugi put o svom političnom i materijalnom životu odlučuje. Što bijaše g. 1868. nezakonitim, ne može ni danas zakonitim biti, tim manje, što se u spomenutom §. 4. zadnjoj stavki naročito ustanovljuje: „da se u buduće slični temeljni zakoni sa zakonitim sudjelovanjem kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije stvarati mogu“.

Za oto u onaj čas, kad se svidi državnikom ugarskim, da su umišljeni njihovi zajednički interesi u pogibelji, naravno zato: jer hrvatski narod hoće, da bude svoj u svojoj kući, da napreduje, da sustigne ono, što je stražeć stražu proti barbarstvu i divljačtvu zadangubio, — nema bana, nema vlade, koja je ma i pokušala samo biti izljevom volje narodne ili biti ustavnom!

A što o zakonarstvu? Tu nam je potrebno silne reformatorske radnje — to je i Vaše geslo — a kada ćemo, gospodo, odoljeti toj nuždi — zar u dva il tri mjeseca, koje nam zak. čl. I. 1868. i predložena osnova za saborovanje daje! Dvojim.

Napokon kako je sa upravom? Neću da grozne primjere ponavljam — koje bi željeli boljom budućnosti zaboraviti.

Nema dvojbe, da se od zamisli revizije pa tečajem svih pripravah i razpravah vuče kao crvena nit dobra i poštena uprava! pa daje za volju dobre i poštene uprave nužde bilo to, i tako, sve činiti.

Doista unicum u povjesti ustavnih narodah, da narod hrvatski, živući u državi pravnoj, u državi Ugarskoj razvikanoj i slovećoj sa ustavnjačtva i slobodnjačtva svoga, za postići dobru i poštenu upravu — taj postulat i podlogu svake države pravne — prisiljenim se nalazi, svoje pravo stečeno imetkom i životom, — a čuvano prisegami ustavnih kraljevah — žrtvovati, jer posljedica — neučinimo li to — a contrario jest zla i nepoštena uprava! (Živio! na ljevici i na galerijah. Predsjednik opominje galerije na mir.)

A tomu da narodno gospodarstveni boljak i napredak naroda — na ovakovu uredjenju nije mogao uspjevati — dokaz je dosadanji nazadak; da će moći napredovati i procvjetati bojim se — jer i ugarski državnici znadu da materijalno blagostanje jednoga naroda uvjetuje i politički.

Prema tomu stanju zauzesmo mi svoj položaj na saboru prošlogodišnjem i sada prema tomu udesismo svoj zaključni predlog u pitanju adrese, kao što jasno njegovo obrazloženje pokazuje; a prama tomu stavismo i jučer svoj predlog, koji se kano izliev samo lanjskog smatrati imade.

Toliko o zakonitosti temeljne i preinačit se imajuće nagodbe po predloženoj zak. osnovi.

Da ta nagodba od god. 1868. potrebam i zahtjevom naroda hrvatskog, naroda, koji ima pravo, volju i snagu, da živi političan i narodan svoj život, neodgovara, žalibože netrebam dokazati, već se osvrnimo po zemlji i vidjet ćemo, ako ne posvemašnju propast duševnu i materijalnu — a ona je, podrži li se ovakovo stanje, neizbježiva. Što o nagodbi temeljnoj valja, isto je i o predloženoj osnovi, koja bitno preinačena nije.

Slobodan, ustavan, političan život naroda hrv. nije moguć uz vladu, koja zavisi od vlade ugarske, kojoj je na čelu ban, odvisan od ministra-predsjednika ugarskoga i ministra hrvatskog, saboru hrvatskom neodgovorna.

Znademo dobro, da su interesi državne zajednice sa kr. Ugarskom, koji no se spominju u §. 5. predložene zak. osnove, vrlo raztežljive naravi, a napose kad se naproti, bud drugim narodnostim u Ugarskoj, bud hrvatskomu narodu razmatraju. To izkusismo dosele i uvjek na štetu našu. Ta i Bachu bijaše to suprema lex: — interesi zajednosti — sbog kojih uništavao je pravo, ustav i slobodni razvitak narodah u monarkiji, pa se ovo i danas — u promienjenoj formi ustavnosti nastavlja i čini s jedne strani preko Litave, s druge s ovu stranu Litave.

Bio u financijah sistem paušalni ili percentualni — one su u tudjih rukuh.

Financijalno stanje tako je spojeno sa položajem državne vlasti, da je bez nje samostalnost financijah iluzorna, jer će ju državna vlast rabiti na one svrhe, koje si je na svoj stieg napisala. Kao što žalim danas krvavih žuljevah našega naroda, potrošenih na poljepšanje metropole magjarske, na gradjenje ministarskih rodbinskih željeznicah u Ugarskoj itd., tako bi još više žalio, kad

Digitized by Google

bi bez samostalnosti državne imali samostalnost financijah.

To su razlozi s kojih za predloženu osnovu zakonsku glasovati nemogu i pravni položaj kog zauzimljem.

Na polje oportuniteta ja vas gospodo neću sliediti, — oportunitet vodi narode jedne do sreće, jedne do propasti — a kamo će vaš oportunitet dovesti naš narod — prepuštam budućnosti.

Odgovorit mi je štovanomu g. zastupniku grada Ivanića, koji nas obiedjuje sa radnje s nedopuštenimi sredstvi — pače nelojalnimi — a zatim pita, što hoćemo, — da mi je nedokučivo, kako je moći osuditi sredstva — a neznati što se hoće; — glede prvog upućujem štovanog zastupnika na naš zaključni predlog od lani, gdje predlažemo, da se Njeg. Vel. preponiznom predstavkom umoli, da ponajprije zakonitost uzpostavi. To sredstvo mislim da nije nelojalno. A što hoćemo? Hoćemo uzpostavu zakonitosti na temelju državnog prava hrvatskog. Je li to moguće? Jest — jer je pravo, jer leži u moći i inicijativi krune. A tada u uredjenju naše zemlje nije izključen ni državni savez sa Ugarskom.

Mirko Hrvat: Visoki sabore! Stojeći na temelju pozitivnoga zakona, prihvaćam zakonsku osnovu, podnešenu po kraljevinskomu odboru i to s toga, što je ista promjena zakona od 8. studena 1868., i to promjena na bolje. — Da je predložena osnova promjena zakonskoga čl. I. 1868. na bolje, dokazali su moji predgovornici, samo mi jošte ostaje napomenuti, da je predloženom zakonskom osnovom zajamčeno za pokriće naših autonomnih poslovah 45% sveukupnih naših dohodakah, a meni nije poznato, da ikoja država ili zemlja u Europi, osim možebiti Švajcarske, može za pokriće unutarnjih poslovah, nastave i bogoštovja, te pravosudja upotrebljivati 45% svojih dohodakah. Drugo, primam predloženu zakonsku osnovu s toga, što se njezinim prijećem završuje mnogogodišnja državnopravna razmirica izmedju kraljevine Hrvatske te kraljevine Ugarske, te će se tako omogućiti i vrata otvoriti uspješnomu djelovanju na polju duševnoga i materijalnoga razvitka naše domovine.

Plemeniti g. zastupnik grada Karlovca nastojao je u svom jučerašnjem govoru dokazati, da su oni članovi narodne opozicije, koji sada glasuju za predloženu zakonsku osnovu 1. ostavili svoj narodni program, 2. da su iznevjerili braću svoju Slovence i 3. da su narod svojim postupanjem dosadašnjim zavadjali.

Ja kao član narodne opozicije, sve ovo oporičem.

Program narodne opozicije prije god. 1848. i poslie iste bijaše uzdržati savez s Ugarskom u svrhu obezbiedjenja narodne i političke samostalnosti prije proti germanizirajućoj i centralizirajućoj Austriji, sada pako proti premoćju njemačkomu.

Dokaz tomu su zaključci sabora g. 1848., 1861., 1865.—1867., rujanska izjava zastupnikah narodne opozicije, te napokon adresa sabora od g. 1872., u kojih je narodna opozicija programu svomu vjerna ostala, te predložena zakonska osnova nije drugo, nego ostvarenje programa narodne opozicije.

Prije bi se moglo kazati plemenitom zastupniku grada Karlovca, koji je svoje političko djelovanje istom g. 1871. započeo, da je on od svoga programa odstupio. On je pod zastavom programa revizije nagode od god. 1868. izabran za zastupnika, te je rujansku izjavu, koja zakoniti temelj prima, sa ostalimi zastupnici narodne opozicije supodpisao, pa je uprav odmah kod pretresivanja adrese g. 1872. ovo stanovište ostavio, te se postavio na temelj puste negacije. Sadu pako podnio je predlog, usljed kojega bi se imala predložena zakonska osnova zabaciti s toga razloga, što neodgovara potrebam našega naroda, te se tim opet stavlja na temelj obstojećega zakona.

Ja neupisujem u grieh plemenitomu zastupniku grada Karlovca, što je od svoga programa odstupio, kao što držim, da se i nam članovom narodne opozicije, koji pristajemo uz predloženu zakonsku osnovu, nebi imalo u grieh upisati, kad bi bili odstupili na korist svoje domovine od prijašnjega programa, jer držim, da nisu narodi radi programa, već da se programi imadu praviti s obzirom na potrebe naroda i okolnosti vremena.

G. zastupnik za kotar kutinjski dokazivajuć, da predložena zakonska osnova neodgovara pravu ovih kraljevinah, naveo je, da je ista zakonska osnova, koja se temelji na zak. čl. I. 1868. nezakonita, kao i isti zak. čl., jer je isti po oktroiranom saboru donešen. Ako ovo stoji, onda vis. sabore, nezakonito je sve, što je počamši od god. 1848. u nas učinjeno, što ja ipak nedopuštam, da, i isti sabor od godine 1848. nezakonit je, jer se je isti sastao na izbornom redu, koji je ban Jelačić sa banskom konferencijom izdao, pa bi g. predgovornik i njegovi politički prijatelji u svojoj političkoj dosljednosti morali učiniti predlog, da se Nj. c. kr. apoštolsko Veličanstvo zamoli, da isto, razpustiv sadašnje nezakonito zastupstvo, sazove „Generalem Congregationem Incl. Statum et Ordinum Regnorum Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae“, koja bi imala prije svega načiniti novi izborni red, te onda da se istom pristupi riešenju ostalih pitanjah, ako gospoda protivnici nezahtievaju, da oni odrede, gdje počima zakonitost, gdje li pako nezakonitost. (Prigovori s ljevice. Predsjednik: Gospodo! nemojte smetati govorniku. Mirko Hrvat: Meni to nesmeta ništa. Smjeh.)

Ja nepriznajem, da je narodna opozicija napustila Slovence, jer meni nisu poznata nikakova ugovaranja sa Slovenci, pa držim, da narod hrvatski imade više gledati na svoju korist, nego li na kakova pusta obećanja, koja je možebiti plemeniti g. zastupnik grada Karlovca

Digitized by Google

ili drugi ma koji član narodne opozicije učinio Slovencem.

Članovi narodne opozicije, koji su pripravni glasovati za predloženu zakonsku osnovu nisu nikada, a i sada nisu narod zavaravali, to bi se prije moglo reći o plemenitom zastupniku grada Karlovca, koji nastoji neizvedivimi svojimi ideali zavesti ne narod, jer ovaj se neće dati od njega zavesti, već neuku mladež poput ruskoga kneza Potemkina, koji je nastojao svoju caricu namalovanimi varoši zavesti. (Prigovori s ljevice; nemir i vika, dr. Makanec ogradjuje se proti tom napadu, predsjednik zvoni.)

Predsjednik: Štovana kućo! Danas je vrieme već jako u napred došlo; ja dižem sjednicu, i uričem slijedeću na sutra u 10 satih.

(2 sata.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

27. sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, držane pod predsjedanjem preuzvišenog gosp. Ivana Mažuranića dne 3. rujna godine 1873. u glavnom gradu Zagrebu.

Pošto je gospodin predsjednik sjednicu otvorio, bi čitan zapisnik posljednje sjednice i bez primjetbe odobren. Nakon toga čitaju se sliedeći podnesci:

1. Kr. zemaljska vlada pod 25. kolovoza t. g. broj 7089./1486. podnosi zakonsku osnovu glede uredjenja plaćah i obskrbe za oružničtvo.

Predaje se zakonodavnomu odboru.

2. Banski namjestnik pod 30. kolovoza t. g. broj 1896./pr. priobćuje, da će u proračunskom odboru dr. Pavao Muhić, predstojnik odjela za bogoštovje i nastavu, odsječni savjetnik Jovan Jurković i odsječni savjetnik Danilo Stanković vladu zastupati.

Uzima se na znanje.

3. Obćinstvo županije požežke moli, da se troškovi nastali povodom marvinske kuge imadu namiriti iz posebne u tu svrhu opredieljene zaklade autonomnoga budgeta.

Upućuje se na peticionalni odbor.

4. Municipij grada i kotara bakarskog moli, da od plaćanja dohodarine oprošten bude.

Ustupa se peticionalnomu odboru.

5. Predstavka upravljajućeg odbora županije virovitičke, da stanarina odredjena za činovnike stan u naravi uživajuće utiče u žup. blagajnu.

Upućuje se peticionalnomu odboru.

6. Pritužba izbornikah kot. jastrebarskog proti valjanosti izbora narodnoga zastupnika istoga kotara na 17. listopada 1873. u Draganiću obavljenog.

Ustupa se sab. verifikacionalnomu odboru.

7. Predstavka namj. učiteljah kr. više gimnazije varaždinske sbog stanarine.

Predaje se odboru peticionalnomu.

8. Molba učiteljah riečke gimnazije radi uredjenja plaćah učiteljah na središnjih školah.

Upućuje se peticionalnomu odboru.

9. Molba gruntovničkog osoblja ovih kraljevinah za poboljšanje plaće.

Upućuje se peticionalnomu odboru.

10. Molba podvornikah kr. žup. sudb. stola zagrebačkoga za poboljšanje plaće.

Ustupa se odboru peticionalnomu.

11. Molba uzničkih stražarah kod kr. župan. sudb. stola zagrebačkoga za povećanje plaće.

Upućuje se odboru peticionalnomu.

12. Molba podvornikah i podvorničkih pomoćnikah kao i nadzirateljah uzah kr. žup. sudb. stola varaždinskoga za povišenje plaćah.

Ustupa se odboru peticionalnomu.

13. Molba podvornikah i nadzirateljah uzah kr. žup. sudb. stola varaždinskoga za doznaku doplatka u ime stanovine za godinu 1873.

Upućuje se peticionalnomu odboru.

14. Molba podvornikah i nadzirateljah uzah kr. žup. sudb. stola u Vukovaru za povišenje plaće, ustanovljenje stanarine i doznaka veće svote za odjelo.

Ustupa se peticionalnomu odboru.

15. Molba Franje Klaića, ravnatelja kr. preparandije i grad. glav. učionah u Zagrebu, da mu se dopita doživotna personalna doplata za službovanje njegovo kano ravnatelj na kr. preparandiji.

Upućuje se na peticionalni odbor.

16. Molba stražarah kr. žup. sudb. stola u Varaždinu za povišenje plaće.

Ustupa se peticionalnomu odboru.

17. Molba Tome Ivića, viećničkog poslužitelja kralj stola sedmorice, za odštetu za uredovnu odieću.

Upućuje se peticionalnomu odboru.

18. Molba Josipa Dehina, gimnazijalnog podvornika u Zagrebu, za poboljšanje plaće.

Ustupa se peticionalnomu odboru.

19. Molba Petra Findrika, nadzornika uzničkih stražarah, za povišenje plaće.

Ustupa se peticionalnomu odboru.

20. Molba Ivana Bačana, nadcestara lekeničkog, u ime sviuh nadcestarah i cestarah, za povišenje plaće.

Ustupa se peticionalnomu odboru.

21. Molba Josipa Anića, tamničara kr. žup. sudb. stola u Požegi, za poboljšanje plaće.

Ustupa se peticionalnomu odboru.

22. Molba zadruge Meštrović iz Bresta, kot. sisačkoga, u pogledu diobe i oprosta plaćanja troškovah tom diobom prouzrokovanih.

Ustupa se peticionalnomu odboru.

23. Molba Josipa Krleže, odvjetnika u Pregradi, za podporu.

Predaje se peticionalnomu odboru.

24. Molba Antuna Knolla, posjednika, da se kupke „Lipik“ od zemlje preuzmu, ili pako da mu se podieli zajam od 350.000 st.

Ustupa se peticionalnomu odboru.

25. Hinko pl. Francisci, zastupnik trgovišta Samobora, podnosi vjerovnicu.

Ustupa se verifikacionalnomu odboru.

Predsjednik priobćuje, da Filip Thaller, zastupnik požežki, radi bolesti za sada na sabor prispjeti nemože, uzima se do znanja; dalje da zastupnik grada Osieka barun Prandau i zastupnik kotara koprivničkog Ferdo Inkey mole dopust i to prvi do 6. o. m., a drugi do 6. listopada t. g., dozvoljuje se.

Zatim pročitana je zakonska osnova o preinaci, dotično nadopunitbi nekojih §§-ah zakonskim člankom I. god. 1868. medju državne zakone uvršćene nagodbe,

Digitized by Google

sklopljene radi izravnanja državno-pravnih pitanjah medju kraljevinom Ugarskom i kraljevinami Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom, koju izvjestitelj kralj. odbora Jovan Živković saboru preporučuje, da se primi.

Zastupnik karlovački dr. Milan Makanec, poduprt po deset saborskih članovah, predlaže saboru, da stvori sliedeći

Zaključak:

„Zakonska osnova o preinaci dotično nadopunitbi nekojih §§-ah zak. čl. I. g. 1868., koju kraljevinski odbor ovomu saboru predlaže podneskom svojim od 25. kolovoza 1870. — neprima se s razloga, što se spomenutom zakonskom osnovom nezadovoljuje niti pravu niti potrebi kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.

Zatim se je prešlo na generalnu debatu i sjednica je u pol dva sata poslje podne zaključena i sliedeća za sutra 10 satih prije podne urečena.

Ivan Mažuranić v. r. Jovan Steković v. r.,
sab. bilježnik.

Digitized by Google

Dvadeset i deveta saborska sjednica

držana dne 5. rujna 1873. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. gosp. Ivana Mažuranića.

Sadržaj: Zapisnik dvadeset i osme saborske sjednice. — Podnesci. — Interpelacija zast. dra. Račkog, radi sudca obćine moravičke. — Interpelacija zast. Josipa Muzlera, radi predloženja zak. osnove o diobi zadružnog imetka i odgovor zast. vlade. — Nastavak i svršetak generalne debate o reviziji nagodbenoga zakona. — Specijalna debata o reviziji nagodbenoga zakona.

Predsjednik: Sjednica je otvorena. Gosp. bilježnik neka izvoli čitati zapisnik posliednje sjednice.

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita zapisnik 28. saborske sjednice prilog 1.)

Predsjednik: Ima li koja primjetba suproti zapisniku? (Glasovi: Nema.)

Buduć da primjetbe nikakove nema, zapisnik je ovjerovljen.

Ima rieč g. zast. dr. Rački.

Dr. **Franjo Rački**: (Čita interpelaciju radi sudca obćine moravičke.)

Vis. sabore! Ja stavljam na stol vis. kuće ovu interpelaciju, prem znam, da vis. sabor ima mnogo važnijih poslovah, nego je ovaj; ali obćinari moravički hodeći i moleći simo tamo, nisu si znali drugačije pomoći, te su bili više putah kod mene; stoga morao sam ovu interpelaciju staviti.

Predsjednik: Interpelacija priobćit će se vladi.

Gosp. zast. Muzler ima rieč.

Zast. **Josip Muzler**: Vis. sabore! Poznati su razlozi, s kojih je sabor u zadnjem zasjedanju izrekao pravostaju diobah zadružne imovine, te je ovaj zakon zadobio i previšnju sankciju. Usljed toga zakona nastale su takove faktične okolnosti u našoj domovini osobito u zadrugah, koji se mogu nazvati upravo silovitimi, jer diobe izvadjaju se unatoč zakonu, te nesamo što tim mnogi i mnogi štetu trpe, nego se i na temelju takovih diobah vode tužbe radi posjeda. Ovo je stvar, koju će vis. sabor za najprešniju smatrati, stoga usudjujem se na zem. vladu staviti interpelaciju, neka izjavi, da li ima u pripravi zak. osnovu o diobah zadružne imovine, i ako ima, da li je voljna, predložiti ju, da se još u ovom zasjedanju u pretres uzeti može.

Zast. vlade **Jovan Jurković**: Vis. sabore! Ja sam u položaju na ovu interpelaciju od strane zem. vlade odmah odgovoriti. Čast mi je izjaviti, da je zem. vlada priredila zak. osnovu odnoseća se na preinaku zak. čl. IV. od 1871. Zem. je vlada samo zato odgodila predloženje te osnove, što namjerava još prije sazvati enquetno povjerenstvo u toj stvari, da se tim načinom uzme obzir na sve odnošaje obstojeće u raznih predjelih naše zemlje. U ovo povjerenstvo želi vlada pozvati više od gospode narodnih zastupnikah, a to je baš razlog da se ovo povjerenstvo još nije sastalo; nego sazvati će se u najkraće vrieme, i tako će zem. vladi biti moguće osnovu ovu još za ovog zasjedanja vis. saboru na pretres predložiti.

Josip Muzler: Ako bude vlada uzradila tako, kako je g. zast. vlade obrekao, onda se zadovoljavam.

Bilj. dr. **Alexander Rogulić**: (Priobćuje podneske: vidi zapisnik 29. sjednice.)

Predsjednik: Prelazi se na dnevni red. U generalnoj debati rieč ima sada g. zast. dr. Brlić.

Dr. **Ignjat Brlić**: Visoki sabore! Premda su mnogi predgovornici tečajem debate skoro sve moguće razloge pro et contra, za prihvat i proti prihvatu zak. osnove o reviziji nagode izcrpili, to ipak nemogu na ino, nego da i ja sa svoga gledišta svoje mnienje o predmetu viećanja prirodjenom iskrenošću i istinitošću izkažem.

Zak. osnova o reviziji nagode, kao što na stolu vis. kuće leži, mene nezadovoljava i to s razloga, jer neodgovara u svemu očekivanju, koje sam ja s revizijom na-

Digitized by Google

gode čl. I. od god. 1868., skopčao, jer nesadržaje sve uvjete, koje ja i danas nuždnimi i potrebnimi smatram za razvitak duševni i materijalni naše domovine, da postane trojna kraljevina kriepka za se, vjerna drugarica kraljevine Ugarske i stalna podpora u svih olujah cielokupne monarhije.

Ovi uvjeti našli su po mom shvaćanju u načelu skoro istovjetni svoj izraz ponajprije u čl. 42. — 1861., zatim u predlogu saborske manjine od g. 1868., koje sam i ja članom bio, i napokon i u prvom zahtjevu sadašnjega kombiniranoga kralj. odbora. — Istina je, koja se priznati mora, da se ovom revizijom, što na stolu kuće leži tim u gornjih spisih naznačenim načelom približujemo, al da ih ni iz daleka nepostizavamo, to su jur mnogi govornici jasno iztakli i dokazali.

Pa buduć, da sam i ja slobodnom svojom voljom, jer sile danas u svojoj nezavisnosti nepoznajem, koja bi me na to sklonuti mogla — pripravan glas svoj za prihvat ove zak. osnove o reviziji dati, to neka mi je slobodno sa malo riečih to svoje glasovanje po dužnosti svojoj pred saborom opravdati.

Meni se čini, da se danas u ovom velevažnom pitanju neradi poglavito samo o tom, da našoj domovini stečemo ili povratimo više ili manje državopravnih i autonomnih pravah, nego da se poglavito takodjer i o tom radi, da povratimo i utvrdimo medju trojnom kraljevinom i kraljevinom Ugarskom pomirenje i medjusobno povjerenje, bez čega se koristno i stalno prijateljstvo, kako u privatnom životu, tako i u životu državah niti pomisliti nemože.

Ovo je vis. sabore! čini mi se danas glavna svrha za kojom težimo, — a da ju s naše strane barem omogućimo, da sve, premda većom stranom samo umišljene zaprieke uklonimo, da u slučaju bezuspjeha sav odium nepomirenja i nepouzdanja na drugoga kontrahenta punim pravom baciti uzmognemo — mislim, da moramo računati sa danimi čini i obstojećimi faktori, koji se nikada u nijednoj politici posve ingnorirati nemogu, kao što je to u ovom visokom saboru jur po više predgovornikah dokazivano — a na koje dane čine i obstojeće faktore tim se prije obzirati možemo, kad se nadamo i to nekom izvjestnom sigurnošću, da će se s tih obzirah politički probitak za domovinu i narod postići!

Ovake obzire na postojeće čine i faktore uzimaju u svojoj politici veće i jače države, veći i jači narodi, nego što smo mi; a da ovo dokažem netreba mi se daleko obzirati po evropskih državah, — za najbolji primjer služi nam ug. kraljevina u svojoj prije nekoliko godina obavljenoj razmirici sa ostalimi zemljami Njeg. Veličanstva u posve povoljnih okolnostih, koje su po Ugarsku iza bitke kod Kraljeva-Gradca nastupile, morala je ona ipak za odstraniti nepovjerenje druge stranke, pristati na preinaku nekih glavnih ustanovah svoga zakona od g. 1848. Dok je Ugarska izključivo na ovom zakonu jašila, dok nije htjela ni za slovo od ovoga zakona popustiti, pravom se je mislilo i govorilo za Magjare, da ih njihov zakon ubija — les lois les tue — kao što su Francezi kazali. Istom kad je Ugarska iz zakona od god. 1848. izpustila i preinačila neke glavne ustanove, koje su bile povodom nepovjerenja s druge strane, nastupilo je konačno pomirenje medju obje polovine monarhije, nastao je bujni državni život u Ugarskoj, urodila je dokončana razmirica takovim plodom po Ugarsku, da je ona danas bez sumnje prvi državni činbenik u cielokupnoj monarhiji postala. Da je Ugarska doista proti svojoj volji upitnu nagodu s drugom polovicom carevine prihvatila, priznao je sam vodja njezin Deak u svom govoru državnom u ug. saboru o nagodi austro-ug. čl. 12. — 1867., kadno je izpoviedio, da on za sada drugoga povoljnijega izhodišta naći nemože. Kod nas je s mnogih razlogah i s raznovrstnih krivnjah stvar slična, drugim tokom posla. Nagodb. zak. čl. I. 1868. bijaše stvoren; al je već u svojih uzgrednih okolnostih, koje su stvaranje toga zakona pratile, u svom počelu nosio klicu za kamen velike smutnje u zemlji i izvan zemlje; u mjesto pomirenja i medjusobnoga povjerenja umnožalo se je postojavše nepovjerenje; razlozi zašto je to tako bivalo još su nam svim u svježoj pameti: neporaba i zloporaba tog zakona po gospodi, koja danas ovdje u saboru na desno sjede itd., itd., što se je u ovom saboru jur često i punim pravom po predgovornicih spominjalo i dokazivalo, da u tu svrhu rieč trošiti netreba. Al hoću pravedan da budem, i zato mi je priznati, da svu krivnju za to nenose ova gospoda što na desno sjede; po mom shvaćanju najveći su krivci toga bezzakonja i zloporabe tadašnji ugarski državnici, koji su takov nezakoniti i nemoralni postupak u ovoj zemlji trpili, povladjivali i podupirali, u mjesto da su ga po svojoj svetoj dužnosti prema kruni i ovoj zemlji odstraniti nastojali.

Veli se da će ona gospoda što na desno sjede s nami za prihvat revizionalne zak. osnove glasovati i da je politička inconsequencija od nas s njimi zajedno za prihvat istoga temeljnoga zakona glasovati. Ja u tom zajedničkom glasovanju nenalazim političke nedosliednosti, to će glasovanje samo biti formalno istovjetno, al materijalno će se bitno razlikovati; oni će za reviziju glasovati, da ju nedrže, da ju zlorabe, kao što su zak. čl. I. 1868. činili; oni će za nju glasovati, da ostane kao u turskom carstvu hat-humajum na papiru, kog su i Turci prisiljeni od velevlasti u korist hrišćanskih narodah turskoga carstva prihvatili, al u namjeri da ga nikad u život neuvedu, dočim je naša nakana reviziju patriotičnim duhom u život i krv privesti i iz nje sve koristi za narod do posliednjeg slovca izciediti.

Kad me dakle već moć okolnostih i izgledi političkih probitakah nukaju za predležeću reviziju glasovati, to činim to u jedinoj namjeri, da sa svoje strane omogućim povratak pomirenja i medjusobnog povjerenja medju

Digitized by Google

trojnom kraljevinom i kraljevinom Ugarskom, da odstranim sve premda samo umišljene zaprieke, koje tomu pomirenju na putu stoje, da sav odium tobožnjega nepomirenja na drugu stranku bacim — pa bude li Ugarska uzprkos tom i nadalje prema Hrvatskoj na svom nezakonitom, nemoralnom i koruptivnom postupku obstojala, uztežuć joj čak najsvetije pravo na dobru poštenu upravu — tada ćete me vazda naći u prvih redovih boriocah za pravo i spas naše domovine.

Predsjednik: Ima rieč g. zast. dr. Dežman.

Zast. dr. **Ivan Dežman**: Visoki sabore! Uprava, dobra uprava, uzorna uprava, to je ona čarobna rieč, koju ste vi, gospodo moja, napisali na vaš stieg, oko koga se skupiste, da podignete pogaženi narod, te da ga vodite boljoj sreći i ljepšoj budućnosti. I zaista bez uprave, bez uzorne uprave badava nam najljepši zakoni, najliberalnije osnove, jer će oni ostati mrtvim slovom čekajući uzalud uzkrisitelja, koji bi dušu u nje ulio, koji bi ih na noge digo, koji bi im krila podao, da polete širom Hrvatske buditi driemajuće, poduprieti i sokoliti radeće, na pravu stazu dovoditi lutajuće, a pogaziti i zatrti dušmane.

Tko da med nama, gospodo moja, ako ima iole srdca za ovaj raztrojen i razčetvoren narod, tko da nečezne i negine za tom usrećiteljicom zavičaja svoga? I prem ona u svakoj pravnoj državi sama sobom dolazi i prem se Ugarska takvom svaki dan nazivlje, to ju mi uzalud u našoj zemlji tražismo. Ugarska, koja bi nam ju po pravu i zakonu dati morala, Ugarska nam ju oduze, pa sada nudja, da ju od nje kupimo i krvavo platimo. Da nam dadu, što nije njihovo, pozvali nas u Peštu, da cienu s nama uciene. I Magjari nam cienu rekoše, a vi ste, gospodo moja, evo pripravni dlanom o dlan udariti. A koja li je to ciena? Boli me, gospodo moja, to izticati, već ću vas samo sjetiti na onaj revizionalni elaborat, sastavljen g. 1871. i na ovu zakonsku osnovu, što nam tu kraljevinski odbor predlaže. Kolika tu silna popuštanja!

Gospodo moja! i ja uvidjam nesretan položaj naše zemlje, i ja uvidjam, da pod obstojećimi državnimi okolnostmi, koje mi mienjati nemožemo, nama drugoga puta nema van s Ugarskom se svezati, i ja priznajem i prihvaćam taj savez, al nam on nesmije porušiti naše državopravne samostalnosti, nesmije iz saveznice službenicu, robinju stvoriti. To je ona granica, preko koje mi nikad pod nikakav način prieći nesmijemo, to je onaj Rubicon, koji vi eno hoćete da premostite, nadajuć se upravi, dobroj upravi, uzornoj upravi. A hoćete li ju time postići? Gdje vam je ona zajamčena? Nigdje, gospodo moja, nigdje; ona vam je samo obećana. A tko vam ju obeća? Magjari.

Gospodo moja! Magjari nas tri put darovi ponudiše. Prvi put nas ponudiše bielim listom. Bilo je to u ono doba, kad se nije Magjarom mnogo bolje dogodilo, nego li danas nama. Eto onda sladkih riečih iz Pešte: braćo, mila braćo, osamstogodišnja braćo, pomozite, priskočite, udarite s nama, evo vam biela lista, pa ga onda po svojoj volji izpišite. Mi pomogosmo, udarismo, izvojevasmo. Bilo je na nami list izpisati i mi htjedosmo nanj jedan samo broj napisati, htjedosmo napisati članak 42. godine 1861., al skoči onda Magjar, pa nam metnu pištolj pred prsi i reče: Ja ću vam u pero kazivati.

Bilo je srčanih ljudih, koji razgališe svoje prsi i vratiše: Pucaj! al ja tako pisati neću. Bilo je i drugih, a bila ih je žalibože većina, koji rekoše: Zapovjedaj gospodaru! I ocrniše ovaj bieli list.

Drugi nas put Magjari ponudiše nagodbom g. 1868. Ustadoše i opet oni isti srčani ljudi i rekoše: Mi ju odbijamo. I pravo rekoše, jer nije ona nagoda nikako mogla zadovoljiti pravednih željah hrvatskoga naroda, jer su se u njoj, kako gospodin izvjestitelj kraljevinskoga odbora reče, pokazale mane, koje ponajviše sastoje u tom, da je autonomija zemlje u financijalnom, kao što i u političkom pogledu postala iluzornom. A ja još dodajem: Ne samo u tom, već je ova u svih točkah postala iluzornom, i čovjek bi morao pomisliti, da je ona samo zato stvorena bila, ne da ju čovjek vrši, nego da čovjek gleda i pazi, kako ju neće vršiti.

Treći nas put evo darom sada Magjari nudjaju, nudjaju uz nešto pokrpanu nagodbu od god. 1868. dobru upravu. Vi, gospodo moja, koji ste se vazda tako junački borili za pravo naše zemlje, vi, koji ste to pravo posli i u Peštu braniti, vi, koji Magjara u duši poznajete, vi, koji ste se za vrieme vaših dogovaranjah sto i sto putah osvjedočili, da oni laglje obećaju nego li drže, vi ste sad pripravni za ovaj „tanjur leće“, koga još ni neimate, žrtvovati sve ono, bez čega Hrvatska procvasti nemože!

Gospodo moja! Od početka naše borbe s Ugarskom pokazala je uviek magjarska vlada najveće nepovjerenje prama nama, ona to nepovjerenje i danas još pokazuje, jer da ona drugčije misli, izabrala bi bila med vama, gospodo moja, i bana i njegove doglavnike, i rekla bi im, neka oni pred sabor ovu zakonsku osnovu donesu, neka ju oni pred njim brane i provedu, neka budu oni jamstvo za izvedenje iste i za upravu, dobru upravu, uzornu upravu. Magjarska vlada toga učinila nije, već je samo liepimi riečmi i pustimi obećanji pred ovaj sabor poslala regnikolarnu deputaciju, da protura zakonsku osnovu, za koju ja nigdje nikakva jamstva nenalazim, da će Magjari htjeti držati i ono malo dobra, što je u njoj.

Gospodo moja! U vaših rukuh leži sada sudbina hrvatskoga naroda! Što Vi, većina ovoga sabora, zaključite, postati će zakonom. Nemojte se sliepo uzdati u one ljude, koji već stvoriše sa hrvatskim saborom jednu nagodbu, al ju slabo držaše. Oni će ovu nagodu revidirat, al hoće li ju držat? Ja toga neznam, a neznate, bojim e, ni vi, već se samo nadate u političku mudrost ugar-

Digitized by Google

skih državnikah, da tako biti hoće. Koji se u politici nečemu nada, koji se još k tomu to od Magjarah nada, taj nestoji jako daleko od onoga stanovišta, koje vi nama predbaciste, od stanovišta idealnoga. Ja pako velim: Jaoh si ga onomu narodu, koji od magjarske milosti živiti kani.

Glavni razlog, da se ovaj revizionalni elaborat primiti mora, rečeno bi u ovoj kući, jest taj, što je narod hrvatski uslied žalostnih posliedicah vladavine prošlih godinah do skrajnosti propao, te želi da jednoč red u upravi ima, da se opet podići može od prieteće mu konačne propasti. To i jest onaj putni list, koji sobom iz Hrvatske u Peštu uzeste, i koji vam Magjari, ne kradomice, pročitaše, pa im nije bilo onda ni težko pobijati pravedne zahtjeve, s kojimi se ja podpunome slažem i koje ja posve prihvaćam, pobijati vaše zahtjeve ne neoborivimi razlozi, da niti jednim neoborivim razlogom, van pustom rieči: to ne dopušta državna ideja Ugarske.

Eto, gospodo moja, i drugi vam put Magjari na prsa meću pištolj, pištolj zle uprave i moralne razvraćenosti u zemlji, tražeć od vas, da se vi svoga najmilijega kanite. Vi ovoga puta nećete, da budete tako srčani, kao što to uvjek bijaste, vi ovoga puta hoćete, da im popustite i da uzmete ono, što zajednica ugarske države dopušta. A šta dopušta ta zajednica ugarske države? Gospodin izvjestitelj regnikolarnoga odbora veli, da nam ta zajednica ugarske države dopušta razširenu i obezbiedjenu autonomiju našu, razširenu tim, što se je, sramotan po nas, paušalni sistem dokinuo i što se je percentualnim sistemom od 45% nadati većemu dohodku; obezbiedjenu tim, što je odnošaj hrvatskoga ministra točno opredieljen i što je ugarski ministar predsjednik učinjen odgovornim za redovito zasjedanje hrvatskoga zakonarstva.

Gospodo moja! Ugarskoga ministra predsjednika neće nikad zaboljeti glava od te svoje odgovornosti. Što se je negdje u nekom zapisniku obećalo, to neveže ugarskoga ministra predsjednika nimalo.

Nadate se, jer se samo nadati možete, da će ban moći biti bar nešto od onoga, što nekoč banovi bijahu, „jer je hrvatskomu ministru točno opredieljen njegov djelokrug“. Gospodo moja, koga ugarski ministar predsjednik imenuje, toga ugarski ministar predsjednik i skinuti može, pa sam ja osvjedočen u duši svojoj, da će ugarski ministar predsjednik odsada se upravo tako u hrvatske stvari pačati kao i dosada i bude li ban nešto zahtjevao, što se sa zajednicom ugarske države složiti neda, a bog zna šta će se s njom poslije primljene revizije slagati moći, to će on na prosto drugoga imenovati.

Ostaje nam dakle onaj veći financijalni dohodak, koji nije ni onako, kako zastupnik drugoga kotara zagrebačkoga pravo veli, sasvim siguran. Pa da i jest siguran, hoćemo li mi za nekoliko hiljadah, za stotine, dvie stotine hiljadah tako silno spustiti naše pravedne zahtjeve prema Ugarskoj?

Još veli gospodin izvjestitelj, da ova nagodba ima biti trajna, prem nećemo, kako veli, koristi njezine moći uživati toliko mi, koliko naši potomci. Možete li Vi, gospodo moja, dopustiti, da bude trajna ona nagodba, u kojoj se ni jednom rieči nespominje zenica Hrvatske kraljevine, Rieka naša, možete li Vi, gospodo moja, dopustiti, da bude trajna ova nagoda, po kojoj se Magjar, komu do jučer blatno jezero oceanom bijaše, po kojoj će se on svietu madjarskim morem i primorjem hvalit, da nam pod njegovom zastavom hrvatski brodovi plove, da se njegova slušati mora u krajevih, u kojih od poraza Avarah pa do danas hrvatska se samo slušala. Možete li vi, gospodo moja, zvati trajnom onu nagodbu, gdje se krajini oružje otimlje i šume sjeku, al se ona majci svojoj ipak nepripušta? Vi toga, gospodo moja, nemožete, jer bi ja dvojiti morao o Vama, o čitavom narodu. Utješite dakle barem taj razcviljeni narod, pa mu recite, a nećete li Vi, reći ću ja: Ovom se revizijom nesvršava ustavna borba medju Hrvatskom i Ugarskom, ovom se revizijom ona tek zakonito počimlje.

Predsjednik: Rieč ima g. zast. Lehpamer.

Josip Lehpamer: Vis. sabore! Ja sam u lanjskom zasjedanju podpisao s mojimi prijatelji predlog, koji glasi proti predlogu, koji je danas evo na dnevnom redu. Ovakav korak, čini mi se, da je nedosljednost; zato držim si za dužnost ovaj korak naprama mojim biračem opravdati. Raditi jučer drugčije, a danas drugčije je nedosljednost, raditi sliepo, nepromišljeno, raditi od straha, raditi iz vlastite koristi, drugčije jučer nego danas je nedosljedno, nedostojno. Ovakovu nedosljednost odbijam, jer neradim niti sliepo, niti iz straha, niti iz vlastite koristi, jer nemam ništa izgubiti i ničega se bojati. Ja si držim za dužnost, glasovati sa središtnim klubom, iz razloga osvjedočenja onoga, koje sam gojio prošle godine sa vriednimi prijatelji, koje gojim i danas, ali iz razloga prave koristi i drugih razlogah, koji upravo takav korak opravdavaju, da nije nedosljednost. Ja si predstavljam sebe kao vojskovodju, koji ima s protivnikom posla. Taj će vojskovodja danas osnovati osnovu, takovu, kako da pobije protivnika, a sutra ako opazi, da je protivnik ostavio svoju poziciju, mora dosljedno onu osnovu promjeniti, i nitko neće kazati, da je to nedosljedno, dapače mudro. Ja se nalazim u odnošaju, u kojem stoji vjerovnik naprama dužniku. Ako vjerovnik vidi, da nemože iztjerati cieli dug, biti će zadovoljan i sa polovicom, i ako nedobije niti polovice, biti će zadovoljan napokon i sa četvrtinom, makar i osminom. U takovu odnošaju smatram ja sebe. Pa upravo ovi razlozi pokazuju, bar osvjedočuju mene, da sam si svjestan u tom, da negriešim s nedosljednosti. Imade razlogah, koji su već spomenuti, ali osvrćem se na posebnu okolnost, razlog posebne nuždze.

Digitized by Google

Moji štovani prijatelji naglasili su dosta jasno, da je nesreći u našoj vladi s veće strane kriv, da opetujem rieči predgovornika jednoga, rauchianizam. Ja sam se iz vlastita izkustva, pa i dogovaranjem sa svojimi prijatelji osvjedočio, da većina činovničtva našega nije kriva takovoj vladavini svojom tobože nesposobnošću ili nepoštenjem, ili može biti nepatriotizmom, nego da je ponajprije ovoj kriva politička stravstvenost. Vozeć se na željeznici, sreo sam se s nekim vlastelinom ugarskim, pa mi je kazivao, u kakvu razvratu se nalaze tamo javne stvari. Vjerujte mi, veli, ako dodje lievičar pred sudca, a sudac je Deakovac, to je sigurno, da će parnicu izgubiti. Dosta je naglašeno ovdje, da ovakova izkvarenost obstoji, da nam truje razvitak socijalna života. Baš zato, što se u ovakovoj osnovi, koja je na dnevnom redu, nalazi bar neko jamstvo, da će se ovakovoj nesreći kraj učiniti i uzpostaviti vlada, koja se odlikuje patriotizmom i poštenjem, nalazim za politično mudro, da glasujem za ovu zakonsku osnovu. Istina, bilo je prigovoreno, da je velika naivnost naša, koji se u takovu idealističnu nadu uzdamo. Takav prigovor imao bi neku važnost, kada nebi više faktah i protivno moglo dokazati.

Dopustite mi samo jednu kratku dilemu: ili će biti vlada bolja ili neće biti. Ako bude, tada mislim, da ćemo svi skupa biti zadovoljni, i da će se radovati i ona gospoda, koja hoće da proti osnovi glasuju. Nebude li vlada takova, držim, da je posve mudro, umovati ovako: kakovu korist imati ćemo mi i oni, koji imaju državnu vlast naprama nam. Opornost i tvrdoglavost nikada koristi nije doniela; opornost radja opornost. Evo, što se dogodi s takovom opornošću, dokaz je kraljevinski odbor. Pošto ugarski državnici nisu držali za shodno, prihvatiti predloge, što ih je naš kraljevinski odbor njim stavljao, a ono, što su postigli? Pomogli su si time, da oprostite smiernu poslovicu, da i sliepci progledaše. Opornost naime takova otvorila je oči i onoj gospodi, koja su mislila, da bez Magjarah nemože biti Hrvatska sretna. Gospoda, koja su bila zavedena bludnjom, progledala su te uvidila, da opornost neradja probitka, te su bila pripravna s narodnom strankom stupiti u jedan klub, i time je bila opozicija povećana; dakle takova opornost nije urodila korišću za Ugarsku, nego za nas; tako sam bar ja osvjedočen. Ako je već sada tako, gdje je zametak državnomu opiranju jedne i druge stranke, da je takova opornost državna ovakov povoljan posljedak za nas donesla, jamačno se je nadati, nedadu li nam takove vlade, kako želimo, da će uztrajati opornost i nadalje, a nema odtud koristi Ugarska nego naša domovina; jer napokon će progledati i oni, koji su skroz sljepi i viditi će, kamo nas vodi držanje s ovimi opornici. Sav narod će biti opozicionalan proti državi ugarskoj, ako će uztrajati u opornosti, ako nam nebudu vlade onakove, kakovu nam središtni klub označuje, vlade najme, koja će se odlikovati poštenjem, patriotizmom i sposobnošću, ako nebude takova vlada, opozicija će nastati još veća. Tim mislim da sam dokazao, da opornost Ugarskoj nije koristna nego nam.

Imam da napomenem one rieči pjesnikove: „kolo sreće vrteći se neprestaje“. Politika je nešto takova, što se kreće kao kolo od sreće. Ako smo dole s politikom, ustati ćemo se i gore. Ovo je nada, kojom se uzdajem u bolju budućnost, makar i prihvatili ovakovu osnovu, kako leži na stolu vis. kuće. Napokon, ja sam oduševljen kršćanin, kao takav vjerujem samo u božju providnost i vjerujem, da sudbinom narodah kreće božja providnost. Dokaz je tomu naš narod, koji ima u povjesti tisuć sgodah, gdje ga je providnost občuvala u snazi i naprama silnijim protivnikom nego što su Magjari. Uzdajući se u providnost božju, uzdajući se u Boga izaći će narod kao pobjednik borbe.

Tim, slavna gospodo! mislim, da sam opravdao ovaj svoj korak, što danas glasujem središtnim klubom, i sam obezbiedjen od napadajah, kojimi sam od nekoliko danah počašćen.

Predsjednik: Red ubilježenih govornikah je izcrpljen. Hoće li još tko govoriti.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Najprije ću odgovoriti g. grofu Sermage-u. G. grof se jako vara, ako misli, da sam ja podigao nepravedne osvade i nečiste sumnje naprama aristokraciji. Neželim biti nepravedan niti nečiste tužbe dizati proti ikomu, najmanje proti aristokraciji hrvatskoj. Ja nisam govorio o aristokraciji nekadašnjoj, a i od sadašnje aristokracije izlučio sam nekoliko gospode, koji nespadaju u karakteristiku, koju sam označio. G. grof Sermage neračuna se medju te iznimke, jer je uzeo mandat braniti skupnost aristokracije. G. grof dokazao je najbolje svojim govorom, da nisam klevetao, nego istinu govorio, on je dokazao, da aristokracija o kojoj sam govorio, u našoj sabornici glede jezika zauzima ono mjesto, kaošto naši zastupnici u Pešti, da su peregrini in Israel, a ipak svoj glas dižu i pomažu sudbinu riešavati naroda.

G. grof izvolio je kazati, da aristokracija naša ima neizmjerne zasluge za domovinu. Jest, ali u davnoj davnini, ali današnja se je iznevjerila većinom narodu i tradiciji praotacah.

Predsjednik: Ja bi g. govornika upitao, kojim načinom spada ta razprava o aristokraciji u generalnu debatu o predmetu, koji stoji na dnevnom redu.

Dr. **Milan Makanec**: Aristokracija smatra se još u našem državnom životu faktorom političkim, i jer je glasovala u riešavanju ovog pitanja, s toga mislim, da sam vlastan, o tom faktoru političkom svoje mnienje kazati.

G. grof navadja, da je aristokracija vazda bila lojalna naprama Nj. Veličanstvu, i da će odsele ostati. Ja to dopuštam, niti sam ikada tajio. Nu ja smatram, da

Digitized by Google

je druga lojalnost u podanika šaha perzijskoga, a druga u ponosita državljana englezkoga, jer je prva robska podanost, a druga samosvjestna vjernost državljana. Ali uz to nisam čuo obećanja, da će aristokracija odsele postati vjerna svomu narodu, kao što se je od njega odmetnula, nisam čuo, da se neće dati više zvati po Lonjaju ili Andrašiju, da mu pomaže, kako će on sudbinom naroda gospodariti. Ja nisam protivnik aristokracije, dapače ja ću svakoga člana štovati, ako će ne kao aristokrat, nego kao čovjek svoju dužnost vršiti, ako će stupiti na koje god polje plemenite radinosti; ali moram kazati, da se aristokracija naša nije na nijednom polju odlikovala, osim u najnovije vrieme na lonjskom (Dopadni smjeh).

Što se tiče razprave, moram kazati, da su gospoda govornici s protivne strane zaboravili pobijati moje razloge i tvrdnje, nego su se oslanjali na retoričnu snagu, na liepe fraze i prazne rieči. Nijednu činjenicu nitko nije mogao zatajiti, jer su istinite, i nijednu konsekvenciju, koju sam izvodio, nije nitko pokazao kao logično nevaljalu. Pogrieška nastala je i u tom, što nitko nije dokazao niti pokušao dokazati, da predležeći operat revizije odgovara pravom i potrebam trojedne kraljevine i da izpunjuje želje našega naroda. Neću kazati, da one stvari, koje su ostale netaknute, nespadaju na naše želje; ja ću samo u kratko iztaknuti narodno-gospodarstvena pitanja, koja se riešavaju u ugarskom saboru. U svih tih pitanjih ostavljeni smo svezanih rukuh na milost i nemilost naših protivnikah, koji neće da ojačamo, nego da oslabimo, jer znadu, da materijalna snaga i moralna idu uzpored. U pitanju željeznicah, riekah, carine, trgovine, obrta i pomorskih stvarih ostavljeni smo na milost Magjarah, oni nas tu svigdje tištu, te nas odvisnost u tih stvarih ubija. Kolikogod mi moljakali, da nam u najmanjih stvarih dadu pripomoć, Ugarska svaki pravedan zahtjev odbija. Ja sam se o tom dosta osvjedočio kao tajnik trgovačke komore; svaku molbu odbilo je ugarsko ministarstvo s riečmi, da to nestoji u interesu ugarske države. To znade i domaća vlada. Zato gospodo! ako tvrdite, da ste ovom revizijom zajamčili našu autonomiju, tad velim, da zavaravate i sebe i narod. Narodu treba jasno kazati: da znade, na čem je, a revizijom nije mu dana podloga, na kojoj bi mogao po svojoj volji i snagi živjeti. To je istina, koja se tajiti nesmije.

Kako je glede materijalnih, tako je i glede političkih pitanjih, što je dovoljno dokazano; zato pitam vas, gospodo! kojim pravom velite, da ova revizija odgovara pravom i potrebam trojedne kraljevine, i da izpunjuje želje naroda našega, pitam vas, gospodo, koji u ime domoljubja za tu reviziju glasujete, kako se vaše uvjeravanje s konsekvencijom logičnom i s vašim nutrnjim uvjerenjem slaže?

Imam na pojedine prigovore odgovoriti, a tu dolazim ponajprije na g. Vončinu. Neznam, kakav je utisak učinio njegov govor na vas, ali na mene vrlo ozbiljan i oduran; jer ružno je, kad g. Vončina, koji je s nami istu politiku tjerao, nam sada porugljivim podsmjehom zajednički barjak pod noge baca. To je znak, da stojimo na razvratu moralnom, da nam moralna snaga izčezava, jer inače se nemože tumačiti to, što me on upućiva na rakovički ustanak. Čudim se samo, što nije rekao, da sam komunistički petroler, te da me treba iz zemlje tjerati ili pod vješala staviti.

Ako g. Vončina porugljivo govori o „Kranjcih“, to je znak, da mu je ljubljanski sastanak bio samo komedija, te da se je teatralno ponašao, kad se je na tom sastanku rukovao s prvaci slovenskimi, kad se je razgovarao u slovjenskom nariečju, dočim u srcu od svega toga nije ništa osjećao. Za me je ljubljanski sastanak bio ozbiljna stvar, a ne teatralna scenerija.

G. Šramu, kojega vrlo cienim, odvraćam, da neima pravo, ako mi je predbacio idealizam. Ja sam idealista, u koliko tražim ideal u životu naroda. U ovo vrieme demoralizacije i materializma je idealizam potreban i u politici i jer ako nećemo postavljati primjerah, neznam, kuda bismo došli, onda smo se odrekli svakoga napredka i naprednih ideah. Zato u ovo vrieme vriedno je kazati narodu: prigrli ovaj ideal, inače ćeš propasti u materializmu i izginuti u moru političke razvraćenosti. Ja sam idealista, ali moj je ideal državna samostalnost i cielokupnost domovine, mir sa svimi narodi i bratinska ljubav sa srodnimi nam po krvi narodi. S te strane dragovoljno primam prigovor, da sam idealista, ali neprimam konsekvencije, da sam sbog idealizma nepolitik, da neračunam s postojećimi fakti. U politici se po znanosti postavi idea, a praktični politik nastoji ju izvadjati u život. To čini naša mala četa; mi smo si ustanovili po teoriji ideu, da je pravo zahtjevati svoje pravo, ali da nije pravo, žrtvovati pravo, koje smo izvojevali. Nenalazimo tako brzo primjera, da koji narod, koji je proti drugomu narodu svojom snagom izvojevao nezavisnost, opet hrlio, da tomu narodu bez oružja svoje pravo preda. G. Šram izvolio je kazati, da je prihvat revizije nagodbe jedini lojalni temelj, na kojem imamo dalje postupati, i kad je to u čudnovatom pravcu naglasio, mislim, da je prekoračio granice, kojih se valja održati prama drugovom. Ja mislim, da je to što mi radimo, jedino lojalno. Mi smo lojalni prama vladaru i domovini, ali nismo lojalni, da padamo pod noge protivniku, koji nam prava neda; nismo lojalni, da idemo u predsobu ugarskog ministra predsjednika tražiti naša prava. Kad se već negdje kucati mora, mi držimo, da se kuca u kraljevih dvorovih; jer malo je častno, u predsobi ug. ministra predsjednika tražiti milostinje. Tamo na kraljevih vratih treba kucati i svomu kralju muževno i iskreno kazati: mi svoju dužnost vršimo, štiti i brani naša prava. Što se mene tiče, ja bi volio u borbi za narodna prava makar na revolucionarnom polju izginuti,

*

Digitized by Google

nego milostinje tražiti u predsobi ugarskog ministra predsjednika. (Živio na ljevici i galerijah).

G. dr. Šram rekao je, da mu nije stalo do efemerna pleska; na to odvraćam, da nam stojećim u suglasju s narodnom voljom i svjesti pleska netreba, nego vi (prama središtu) težite za efemernom milosti ugarskog ministra-predsjednika, a ta ima za vas takovu privlačivu snagu, da radi nje stupate na polje, koje vas dieli od osvjedočenja naroda.

G. dr. Derenčin je u kitnjastom govoru uzeo braniti ono, što on prije dvie godine kod kuće u Primorju pod živu glavu nebi bio smio braniti, naime Rauchovu nagodbu od g. 1868. Baruna Raucha još nije nitko tako liepo branio, kao što g. dr. Derenčin jučer. Da li je to liepo, da vi preuzimate ulogu braniti Rauchovu baštinu, koju on sa svojimi silami nije kadar bio uzdržati. Kad čovjeku manjkaju ozbiljni i stvarni razlozi, hvata se za slike. To vidimo i u kazalištu, kad se neznatnost operete ili baleta prikrije sjajnom scenerijom. To je pokušao vrlo vješto g. dr. Derenčin, ali bezuspješno. Ja ću pokušati, nekoja mjesta njegova govora ilustrirati.

Izvolio je kazati g. dr. Derenčin, da je Castelar odstupio od svojega osvjedočenja. Moram primjetiti, da to nije istinito, jer Castelar nije zabacio idee federacije u Španjolskoj, nije postao monarhista, a najmanje odrekao se je svoje prošlosti i stupio u tabor protivnikah. G. dr. Derenčin poziva se na najslabiju točku Castelarovu, gdje on sa svoga vrhunca počima dole ići. On ima uspjeh, a vi? Upravo Castelar reče negdje govoreć o razlici osobnoj, da se može dati komad mramora u ruke dvojice umjetnikah, pa će jedan iz njega izklesati Veneru od Mila, a drugi mužaru, u kojem će boje tuči. Tako su Washington i Franklin učinili slobodnu Ameriku, tako je Franjo Deak za Magjare utemeljio podpunu nezavisnost Ugarske, a vi (prama središtu) ste učinili iz vašega mramora, pouzdanja naroda, mužar, u kojem će Magjari naše pravo tući. (Živio! na gal.). G. dr. Derenčin izvolio je kazati, da je u mene fanatizam nadvladao ljubav domovine. Ja mislim, da nije ništa mislio, kad je to rekao, jer nemože ni jedan trenutak biti osvjedočen, da je kadra moja ljubav domovine popustiti. U mojem dosadašnjem životu mislim podloge za ovu obtužbu neima.

Obće je čudovište, što se g. dr. Derenčin bori za otčinstvo nagodbe. I ja priznajem, da otčinstvo nagodbe neide Raucha, i to niti nagodbe od 1868., niti ove revizije; otac nagodbe je Magjar, koji ju je g. 1868. diktirao, samo njoj je onda kumovao Rauch, a sada narodna stranka. To je sva razlika. (Dopadni smjeh.)

Nadalje navadja g. dr. Derenčin, da je stradanje naroda ustavilo narodnu stranku u borbi, a s druge strane veli g. Vrbančić, da se nije borio narod, nego inteligencija. Ovo se težko slaže, a nije istinito ni jedno ni drugo. Borio se je upravo narod, seljačtvo; seljak nije klonuo duhom; on se je borio muževno, i pokazao zbilja kao uzor, jer uz sva nasilja i nečuveni pritisak pobjedio je ondje, gdje bi drugi prosvjećeni narodi podlegli bili. Tim je narod pokazao, da zabacuje stanovište oportuniteta, jer da je narod stupio na stanovište oportuniteta, nebi vi sada bili u položaju, desavouirati ga.

Što nadalje veli g. dr. Derenčin, da je klubstvo u sadanjem uredjenju potreba uredjene stranke, to se je mogao iz Bluntschlia s malo truda uputiti o razlozih proti klubstvu, koje se je u Njemačkoj, na štetu ustavnosti, razvilo. Klubstvo znači, da se zastupnikom neda glasovati po svojem uvjerenju, nego po volji i odluci većine. Cieli tečaj stvari na saboru ravnaju 3—4 osobe, vodje, a mi smo ovdje samo nadri-zastupstvo narodno. 3—4 osobe kreću našom voljom, a ipak se veli, da je sve učinjeno u ime volje naroda.

Nadalje kaže g. dr. Derenčin, da ova revizija odgovara željam i potrebam naroda. Tu se je g. dr. Derenčin nalazio u istom položaju, u kojem se je nalazio onda, kad je kao izvjestitelj verifikacionalnoga odbora tumačiti morao, da je verifikacija obavljena po pravu. Napokon je ponovio sliku glede broda; moj tadanji odgovor je evo sada opravdan, jer je naša zemlja u istinu postala „šlepom“ naprama samostalnomu brodu. Narodna stranka je uz taj šlep pristala, a kapetani, koji gospodare tim šlepom, neće znati sretno s njim izploviti kraju, i ja mislim, da će samnom i g. dr. Derenčin za koju godinu na velike havarije plakati.

G. Vrbančić shvatio je situaciju. On je osvjedočen, da vrši domoljubnu dužnost. Ja mu to zanijekati nemogu, ali objektivno mogu kazati, da ovo, što radite, nije volja naroda, objektivno mogu kazati, da je učinjena izdaja. Medjutim viditi ćemo, što će sliediti; svatko će se suditi po činih. Težke osvade bačene su na nas desetoricu. Vrlo je karakteristično, da sada Magjar u ime prijateljstva od vas zahtieva, da nas bivše drugove ne samo ostavljate, nego na nas navaljujete, neka se rukujemo s onimi tamo (Na desnici).

G. Vrbančić napomenuo je, da je narod u položaju summae necessitatis; ali nije izvolio dokazati, da nismo kadri dalje nastaviti borbu, nije od protivne strane niti pokušao pobijati razloge, nego se samo naprosto reklo, mi smo u nuždi, naša je patriotična namjera domovini učiniti dobro. Subjektivno možete bit o tom osvjedočeni, ali dok nemožete objektivno dokazati, velim, da neimate pravo.

G. Mirko Hrvat pobudio je u meni vrlo neugodno čuvstvo. Zato mu neću odgovoriti, nego se čudim, kako on dolazeć iz Djakova, iz blizine biskupa Strossmajera, može donieti ovakove nazore u sabornicu, kakove je jučer razvijao. Nu prigovor taj, da ja zavadjam neuku mladež, odlučno od sebe odbijam, dapače ja sam si svjestan, da sam kao profesor na pravoslovnoj akademiji svagda nastojao usaditi mladeži u srce ljubav za poštenje u svakom obziru, i ljubav prama domovini. S toga sam

Digitized by Google

podpuno uvjeren, da mladež neće pitati za politiku oportuniteta, već će u vis podignuti barjak narodnoga ponosa i narodnih pravah, te vas (prama središtu) desavouirati, pa se nadam, da ju izobražen sviet, pače niti Magjar neće krstiti buntovnici. (Živo odobravanje na gal.)

Bjede me s nekih stranah Starčevićianizmom, s toga mislim, da sam dužan dati o tom jasan račun. Ja Starčevićanac nisam, u koliko se pod starčevićianizmom razumieva mržnja svega, što nije izključivo hrvatsko, u koliko se pod tim imenom razumieva socialni razvrat, u koliko svaki pojedinac radi za nešto po skrajnom oportunitetu, u koliko se neradi javno i otvoreno, nego u potaji, i nekaže, kojimi sredstvi. Nisam Starčevićianac, jer priznajem, da ima u našoj državi naroda srbskoga. (Živio i pljesak u sabornici i galerijah; sa nekih stranah galerije buka; predsjednik zvoni i opominje na mir.) Ali tim, što priznajem, da ima u našoj zemlji srbske braće, nisam htio odobriti fanatičku propagandu pravoslavnoga svećenstva, koja se je iz sebičnih razlogah počela u našoj domovini širiti. Meni je svejedno, nazvao se tko Srbinom ili Hrvatom, samo neka bude vjeran sin domovine, neka se vjerno bori za čast i ugled naroda. Tada se neće više čuti psikati, kad tko govori o narodu srbsko-hrvatskom ili hrvatsko-srbskom, i ja molim mladež, neka se odrekne svakoga partikularizma.

G. dr. Brlić prispodablja ovu razpravu sa nekadašnjom razpravom Austrije sa Ugarskom. Da ovaj primjer nevalja, priznati će i sam g. dr. Brlić, jer ova je razprava sasvim druga, nego ona, koju je vodila Ugarska prama Austriji. Magjari su svojom nagodbom izvojevali državnu samostalnost i ravnopravnost prama Cislajtaniji. A što ste vi izvojštili? Da li samostalnost državnu? Niste; jer vas 34-ica naprama 400 u Pešti u svih glavnih pitanjih nemože ništa odlučiti. Neznam, kako se može borba Magjarah sa Austrijom prispodobiti s ovom revizijom; tu neima prispodobe, niti razmjerja. Što g. dr. Brlić veli, da je i Deak popustio od pravah Ugarske, to mu odvraćam, da bi ja pristao u Ugarskoj, da sam Magjar, uz Deakovu stranku, u obće uz svaku stranku, koja ide za tim, da učvrsti cielovitost i slobodu domovine. Ja se držim čl. 42. od god. 1861. samo u toliko, u koliko se riešava naša razmirica. Nastojanje nam mora biti, da se unije riešimo, jer ako niste 800 godinah naučili, što taj savez znači, morali ste naučiti ovo zadnje tri četiri godine.

G. Lehpameru neimam odgovoriti ništa. Znam, da je našu resoluciju podpisao samo s milosti, jer se je radilo za jedan podpis, da može doći pred sabor.

Što znači revizija nagodbe? Revizija nagodbe u kratko da rečem, je mjenica, koju je Ugarska potegla na naš sabor, koju je naš sabor prihvatio, a koju će naš narod platiti.

(3/4 12; odmor do 12 satih.)

Predsjednik: Rieč ima g. izvjestitelj.

Izvj. **Jovan Živković**: Visoki sabore! Prije svega molim štovanu kuću za strpljenje, jer neželeći se poput moga štovanoga g. predgovornika baviti s idealizmom, stupiti ću na praktično polje realne politike. Štovani g. predgovornik reče ovaj čas, da je on idealista, no ja mu i ovo poričem, jer svaki idealista morao bi bar imati svoj ideal, a g. dr. Makanec ostao nam je dužan opisati, u čem se taj njegov ideal o Hrvatskoj sastoji. Ali na koliko on ipak idealistom biti hoće, nisam voljan, s njim u tome pravcu računati. Ja ću imati posla s g. predgovornikom kao doktorom pravah, političarom i zastupnikom naroda. No prije, nego na to priedjem, neka mi bude kao izvjestitelju kraljevinskoga odbora dopušteno, nekoja stvarna razjašnjenja dati, i zato molim malko za strpljivost, a kasnije će doći štogod interesantnijega. (Smieh.)

Gospodin Odžić interpelirao je mene radi neizpravnosti ključa, rekavši, da mu ta stvar još dovoljno jasna nije; g. dr. Posilović predbaci mi, da sam regnikolarnu deputaciju desavouirao, a napokon g. Rogulić reče, da je po jednom članu kraljevinskoga odbora postojeći ključ neistinitim dokazan. Gospodo moja! Kada se o ovakvu ugovoru radi, valja nam prije svega prema drugoj ugovarajućoj stranci lojalno postupati, i pošto ja iz ovih napadajah vidim, da me štovana gospoda u mojih razjasnjenjih prigodom prvoga govora ili nisu pravo pratila ili nisu dobro shvatila, a niti predležeće razpravne spise pomno proučila, molim sada štovanu kuću za posluh i pošto ovaj par sa doktori pravah imam posla, ogradjujem se proti svakomu miešanju pojmovah, moleći pomenutu gospodu, neka izpravak ključa nemiešaju sa preinakom ključa.

Kraljevinski odbor zahtievao je ono prvo i dopustite mi, da vam u tom pravcu pročitam razloge odbora, zašto je on izpravak pomenutoga ključa tražio.

(Čita iz motivacije hrvatskoga predloga, u kojoj stoji, da je postojeći ključ „posvema kriv s razloga, što zapisnici regnikolarnih deputacijah, austrijske i ugarske, od godine 1867. dokazuju, da za podlogu prinosbenomu ključu 30 : 70 nisu uzeti brutto prihodi, van čisti i istiniti dohodci. — Die wirklichen Leistungen.) Po ovom smo dakle držali, da je Ugarska u pogledu sebe jedan, a u pogledu nas drugi ključ za podlogu uzela i po tome da je naš na brutto-prihodu osnovani ključ kriv. U našem pako renunciju na ugarski nuncij priznali smo ipak izpravnost toga ključa i rekli ovo:

„Glede priznanja „izpravnosti“ ključa od 13. lipnja 93/6 559/440 istina je, da je hrvat. kralj. odbor ugledao sjedničke zapisnike postojaloga kralj. odbora ugarskoga, koji mu kod sastavljanja svoga prvoga elaborata predležali nisu, i za koje do sada ništa znao, a ni znati mogao nije, jedno zato, što dotični ti zapisnici nisu priloženi razpravnim spisom prijašnjega hrv. kr. odbora kod

Digitized by Google

utanačivanja sadanjega nagodbenoga zakona, a niti su priloženi dotičnim zapisnikom i razpravnim spisom, koje su u svoje vrieme medju oba odbora (ugarskim s jedne i austrijskim s druge strane) vodjeni i izmienjeni, pak se je sada stopram iz pomenutih spisah uvjerio o tom, da je ug. kr. odboru putem kompromisa za prihvat uglavljenoga postotka od 30 : 70 na 10 godinah povodom i temeljem služio brutto-prihod izravnoga i neizravnoga poreza, pak da je taj isti svoj temelj kod ustanovljenja ključa prama Hrvatskoj i na ovu upotriebio, ter da se gorenavedeni ključ „izravnim“ i „identičnim“ smatrati ima, što podpisani kr. odbor ovom prigodom priznati neuzteže se. Ali pored svega toga primjetiti je ovomu kr. odboru, da niti je onda, t. j. kod pouzdanih dogovaranjah dielio, a niti sada dieli i dopušta ono u štovanom odgovoru izraženo mnienje, da je to „jedini pravi i pravedan temelj ili podloga“ za ustanovljenje dotičnoga ključa ili prinosbenoga razmjerja medju Ugarskom i Hrvatskom. što više, podpisani kr. odbor iztaknuo je naročito a i jasno je dokazao, pogledom na golemu razliku rezultata u aplikaciji toga ključa, na jednu i drugu zemlju njegovu nepravičnost (Unbilligkeit) glede Hrvatske i Slavonije“.

Evo, kako smo mi do toga priznanja došli:

Prigodom razprave izmedju Ugarske i Austrije o prinoskenom ključu, ugarski odbor stavio se je na temelj faktičnoga čistoga prinosa, koji je iznašao razmjer 25 : 74. Deputacija ostalih kraljevinah i zemaljah Njeg. Veličanstva odbila je ovu po ugarskom odboru ponudjenu joj podlogu odlučno, te ponudila sa svoje strane za podlogu izravne poreze. Replikando je ugarska deputacija ovu novu podlogu izravnih porezah sa svoje strane takodjer odbila, svoje prvašnje mnienje naglasila, no ujedno i mogućnost dopustila, da se prinosbeni ključ i na drugom kakvu temelju osnuje.

Tim povodom je austrijska deputacija ugarskoj predložila za podlogu brutto-prihode te proporciju od 31 : 69 pronašla. Prije nego bi ugarska deputacija na to odgovorila, povukla je austrijska deputacija taj svoj predlog natrag, jer se je medjutim zajedničko ministarstvo u te dogovore upleo i obim deputacijam prinosbeni ključ od 30 : 70 putem kompromissa na prihvat predložilo. Ovdje se je, gospodo, prije ovoga kompromissa nešto dogodilo, što hrvatska deputacija nije znala, a niti u pomajkanju dotičnih razpravnih spisah ugarske deputacije i njezina pododbora znati mogla, a to je: Ugarski odbor, vidiv, da austrijska deputacija u svojem protuodgovoru prelazi na nov temelj brutto-prihoda, izasla iz svoje sredine jedan pododbor, koji je imao zadaću, izpitati ovaj ključ, da vidi, kako stoji prema njezinu prijašnjemu mnienju. Ovaj pododbor pronadje na tom temelju ključ od 29 : 71. Pošto se je ta brutto-proporcija najbliža ukazala onoj, koju je medjutim vlada obim deputacijama putem kompromissa na prihvat predložila, to se je ugarska deputacija očitovala pripravnom, na tome temelju prihv... prinosbenoga ključa od 30 : 70 svomu saboru prepor... čiti, što je i učinila, a da je u ostalom ključ brutto-pri... hoda od 29 : 71 zaista bliži prihvaćenomu ključu o... 30 : 70 nego li ovaj prvi čistoga prihoda od 25·74 to... je svakomu jasno.

U takovih okolnostih, gospodo, uvjeriv se hrvatski kraljevinski odbor o tome, nije mogao svoju tvrdnju, da je naš ključ ustanovljen na drugom temelju nego ugarski, — i dalje sa razlogom uzdržati, tim manje, što Ugarska prema nam niti nije uzela za podlogu ključ 30 : 70, no samo onaj od 29 : 71. Po tom dakle o izpravku ključa nije sa razlogom moglo biti govora i pošto je postojeći ključ ustanovljen pravnovaljano na 10 godinah, nije se mogla preinaka toga ključa prije no što gornji rok izmine, tražiti, akoprem nepobitno stoji, da je ovaj ključ glede nas nepravičan, jer je preteretan. I to je glavni razlog, zašto smo potraživanje radi samostalnosti financijah morali napustiti, jer takovu prema danas izpravno postojećemu ključu nebi niti uzdržati mogli. S toga nam se je ponudjena percentuacija 45 : 55 sasvim prikladnom ukazala, tim većma, što ona od prilike i onomu po nas postavljenomu ključu čistoga prihoda (wirkliche Leistungen) 3·44 odgovara.

Ovdje mi je, gospodo, razjasniti još i radi Krajine, da je i za pokriće njezinih potrebah u vrieme, kad se s nami sjedini, svakako skrbljeno, to jest, nebude li ona mogla sa 45 postotakah svoga dohodka pokriti svoje potrebe, a nebudemo li mi imali kakova viška na razpolaganje, da njoj uzmognemo u pomoć priteći, tada je već sada providjena mogućnost za preinaku percentualnoga ključa i prije, nego što zakoniti rok od 10 godinah mine.

Sada mi dopustite prieći na čuvene prigovore sa strane naše ljevice. Ova mala frakcija predbacuje centrumu, da se iz heterogenih elementah sastoji. Ovaj prigovor toj frakciji najmanje pripada, jer naš jaki centrum stoji na jednom te istom, i to pozitivnom državopravnom temelju, priznaje nagodbu 1868. zakonitom i prihvaća i ovo novo utanačenje na istom temelju. Jedina ona razlika, koja je u ovom centrumu spojene stranke do sada u pogledu njihova državopravnoga temelja i izhodišta lučila, razlika ova prestala je i to je pozitivno. A kako stojimo u tom pogledu s pomenutom frakcijom! Ona, tek iz nekoliko članovah sastojeća frakcija nit... neima jednoga, svim obćega, no ima više izhodištah. Ista gospoda nekažu, istina, što boće, no evo što se iz njihovih govorah izvesti dade:

Gosp. dr. Rački priznaje zakonitost nagodbe od 1868. i kao zakonitu podlogu, a samo za to nije za ovu reviziju, što bi želio, da se je više postiglo; on nam je dakle najbliži i više bi mu pristojalo mjesto na ljevici centruma nego li ondje, gdje je sada.

Za njim dolazi g. dr. Al. Rogulić, koji istina, ne-

priznaje zakonitost nagodbe 1868., ali bi bio spreman pristati i na to, pod onu cienu, kad bi se prvi hrvatski elaborat ili bar polovica toga postići dala; s njime dakle kako vidimo, dalo bi se još i trgovati. (Smieh.)

Onda dolazi g. zastupnik Turelli, koji od g. Roguića već malko dalje ide, želeći „uzpostavu zakonitoga stanja", t. j., kako on misli: takova sabora, u kojem bi najprije Dalmacija i Krajina zastupana bila, da tako sastavljeni sabor s Ugarskom ugovara; i s toga on drži sve, što se je do sada inako sbilo, za nezakonito. Ovo vam je, gospodo, već treća nuanca te frakcije, a sada dolazimo na četvrtu, u kojoj su gospoda dr. Makanec i dr. Posilović.

Ovi perhoresciraju zakonitost nagode, onda čl. 42.: 1861. i svaku uniju s Ugarskom, te pozivajuć se za uzor dobrih vremenah Hrvatske na Jelačića bana, čini se, da g. 1848. uzimlju za svoje izhodište. Eto vam vidite, u toj maloj frakciji već 4 nuance.

Gosp. dra. Dežmana nisam shvatiti ni razumjeti mogao, kojoj od ovih nuancah on pripada, a da su još i ona gospoda od ljevice progovorila, možda bi još dobili peto i šesto izhodište. (Smieh i odobravanje.)

To i jest uzrok, da su se ova gospoda, neimajuć jednoga, dapače nikakva pozitivnoga temelja, mogla u ovom, tako nazvanom predlogu samo u negativi složiti. I za to mi se vidi ona čedna primjetba g. dra. Šrama, da ova gospoda neznaju upravo, što hoće, jer bi inače sa pozitivnim predlogom kakvim na sriedu stupili, posve osnovana. (Odobravaju.)

Moja gospodo ljevičari! Vi govorite o pravu Hrvatske, koje braniti želite, a gosp. dr. Makanec ostade nam u cielom svojem govoru dužan navesti, koja su ta prava i kako jih on izvesti namjerava. A pošto se je na epohu Jelačića bana kao po našu zemlju vrlo povoljnu pozvao, idem i ja tim korakom za njim, pa mi dopuslite, da ja tu epohu malko analizujem. — Ova epoha ima dva diela: prvi, kada je ban Jelačić kao vojnik i rodoljub za narodnu ideju vojevao, a drugi, kada je po dokončanju rata u zemlji banovao.

Što nam je prvi dio epohe, gospodo, to jest, naše ratovanje doprinielo, svi to dobro znamo, a znamo što je i patriotično srdce Jelačića bana zaćutilo, kada je vidio, što je njegov narod i domovinu za nagradu zapalo, t. j. ono isto, što i one, proti kojim je on vojevao. Ono vrieme, mislim, gospodo, da nitko od nas kako dobro za naš narod poželjeti nemože.

Što se onoga drugoga diela, banovanja Jelačića tiče, nevelim, da je, kao što i nije on tomu kriv, ali toliko svakako stoji, da mi pod njim kao i njegovimi daljimi nasljednici baš nikakove autonomije imali nismo. U ono absolutno doba nije naša zemlja ništa drugo bila, do: geografični ili teritorijalni pojam i ništa više. Nemogu dakle ponjati, da bi itko mogao onu periodu za uzor samostalnosti i neodvisnosti Hrvatske smatrati. (Tako je!)

Moja gospodo! Ja sam bio tako sretan ili nesretan, u svih političkih borbah našega naroda do godine 1848. i dotično 1861. god. ovamo učestvovati. G. dr. Makanec i gosp. Turelli odriču zakonitost svemu, što se je do sada sbilo. Dopustite mi jedan pogled na našu dosadašnju političku djelatnost.

Po svršetku absolutne dobe bude naš prvi sabor od g. 1861., neimajuć zakonito postojećega izbornoga reda, kako je u takovih prigodah sasvim naravno, inicijativom krune na temelju oktroiranoga izbornoga reda ad hoc sazvan, t. j., taj je sabor imao narav konstituante, da uredi odnošaje zemlje naprama ukupnoj monarhiji i tim utre put zakonitomu stanju. Tom prigodom rekla je kruna izrično, da je izborni red, na kojem temelju taj sabor sazvan bi, samo za taj slučaj. Mi, gospodo, sastavši se u tom saboru, niti smo proti njegovoj naravi, niti proti njegovu načinu sazova, a niti proti pomenutomu priuzdržaju krune išta prigovorili.

Sabor ovaj razidje se bez uspjeha.

Drugi sabor g. 1865. bude i opet ad hoc radi uredjenja naših odnošajah i pod istim priuzdržajem krune sazvan, t. j., da izborni red, temelj toga sabora, za ovaj slučaj ima važiti. A to je naravno, gospodo, da kruna, kada iz svoje punovlasti inicijativom postupa, to uvjek sa priuzdržajem svoga prava čini, na koliko se, t. j., nebi izmedju nje i drugoga faktora narodnoga zastupstva, do pogodbe došlo. Mi niti u ovom drugom saboru nismo proti načinu njegova saziva i priuzdržaju krune ništa prigovorili.

I ovaj sabor razidje se bez uspjeha.

Istina, u ovom saboru, prije njegova razpusta, bi donešen onaj poznati zaključak, na koji se g. Turelli poziva, naime, da se svaki budući sabor ima smatrati nezakonitim, koji bude na oktroiranom izbornom redu sazvan. Nu, gospodo, pomenuti sabor nije bio ovlašten, donieti takav zaključak, a još manje je kruna bila vezana, takav zaključak za sebe obvezatnim smatrati, koji njojzi nije niti priobćen bio. Takovi jednostrani postupak pripada samo konventu, a ne saboru, koji je sa krunom zajedno i sporazumno izborni red utanačiti imao. Utanačenje ovoga izbornoga reda nije žalibože na saboru od g. 1865. radi našemu narodu protivnih uplivah kod krune uzsliedilo i zato nije se moglo kruni poreći pravo, prema svomu opetovanomu priuzdržaju predzadnji sabor od g. 1867. onako, t. j. na ovom više manje oktrojisanom temelju sazvati, kako je ona to i učinila.

Ovomu saboru pošlo je za rukom, urediti državopravni odnošaj naše zemlje prama ugarskoj kruni. Ako vi, gospodo, zakonitost toga uredjenja u pitanje stavljate, na kojem temelju i naš ustav i sadanji sabor počiva, pitam ja vas, na kojem temelju stojite ili sjedite vi u ovom saboru, na kojem temelju uživate vaš za-

Digitized by Google

stupnički mandat? (Živo odobravaju.) Nu toj gospodi nije dosta staviti u pitanje zakonitost prošloga sabora i njegove radnje, nije dosta, da nas tim načinom nekomu chaosu izpostaviti žele, oni idu još za jedan korak dalje i vele, da Hrvatska si bez Dalmacije i Krajine svoje državopravne odnošaje pravovaljano niti urediti nemože. Time oni Hrvatsku i nehotice čine bezpravnom, što je nesamo neosnovano sa pravnoga gledišta, nego u istinu i nepatriotično, jer se tim hrvatskoj kraljevini odriče pravo samosvojnosti, pravo svoga državnoga samoopredieljenja. Kraljevina Hrvatska i Slavonija bila je od vjekovah državopravna osebina i ima kao takova nesamo pravo van i dužnost svoju samostalnost razvijati, svoje državopravno biće obezbiediti i ona uda prikupljati, koja na njezinu cjelokupnost spadaju. Njojzi kao državnoj osebini pripada ta uloga, koje se odreći nemože, odreći nesmije. (Živahno odobravaju.) Kada bi mi, gospodo, načinom, kako to g. dr. Makanec i njegovi od poznate resolucije drugovi žele, postupali, i svega državopravnoga rada i ugovaranja odrekli se sve donle, dok nam nebude Dalmacije i Krajine u našem saboru, radili bismo poput onoga, koji je stojeći na jednoj obali Dunava, na pitanje drugoga, što tu radi, odgovorio: „Čekam dok Dunav prodje, da na drugu stranu priedjem“. (Smieh i odobravanje.)

Sliedimo dalje prigovorom g. dra, Makanca. (U svojem dugom govoru probavio je on preko tri četvrti sata rekriminacijami proti narodnoj stranci i proti tako zvanomu rauchianizmu. Meni ili samomu predmetu poklonio je samo nekoliko minutah. — Što se tiče rekriminacijah proti narodnoj stranci, koju on naziva izdajničkom, bilo bi valjda vriedno, da se prije takove osude stavi pitanje, što li je narodnu stranku na današnji postupak privoljelo, pak bi došao do toga uvjerenja, da to potječe od čistoga patriotizma, od bolje uvidjavnosti, da pomogne narodu svomu i postavi zemlji već jednom zakoniti temelj, sa koga se može dalje razvijati; došao bi do uvidjenja, kao i narodna stranka, da je u politici naroda jako opasno, procienjivati sile svoje i neračunati sa postojećimi okolnostmi. (Tako je!) No ja se tomu ni malo ne čudim. U ono doba, kako danas g. veleštovani zastupnik karlovački u svojem idealizmu reče, bio je on tada ondje, odkale mu se sada pljeska (na galeriji), to jest, medju mladeži. Sad je on na krajnjoj ljevici, a narodna stranka u centrumu; nadajmo se, da ćemo po običnom tečaju stvarih i njega za koju godinu ovdje u sredini vidjeti, a njegove pljeskatelje kao nasljednike na sadanjem njegovu mjestu. (Smieh.)

Štovani gospodin doktor stavio je nekoja pitanja na mene, naročito: kakovu smo autonomiju zadobili, te veli, da on razumije razne vrsti autonomije, kao občinsku, municipalnu, pokrajinsku i državnu autonomiju.

Ja vjerujem, da g. doktor to razumije, no kao svagda, tako i sada ostao nam je dužan razložiti svoje mnienje, a po onom, što o našoj autonomiji tvrdi, čini se, da ju on za provincijalnu autonomiju drži; odtuda vidim, da o pojmu glede provincijalne i državne autonomije nismo jednoga mnienja i da on o provincijalnoj autonomiji ima kriv pojam.

Pošto se je g. doktor na vrieme Jelačića bana i njegova banovanja za uzor autonomije pozvao, moram i opet opaziti, da pod Jelačićevim banovanjem nismo imali niti provincijalne autonomije. Neka si predstavi gosp. doktor u ono doba Jelačića bana kao bivšega tada chefa Statthalterije sa statutarnim saborom iz dobe Goluhovskove, bez samostalne legislative u ikakovu državnom pravu i bez vrhovne eksekutive, tada bi se istom moglo reći, da smo u ono vrieme imali barem provincijalnu autonomiju. Danas pako imamo mi u pravom smislu rieči državnu autonomiju, t. j. samostalnu legislativu i vrhovnu eksekutivu u državnih atributih: nastavi, pravosudju i nutarnjih poslovih. Neka mi štovani g. doktor izvoli odgovoriti, nespadaju li ovi poslovi medju atribute državne (Hochheitsrechte des Staates)? I pošto se to poreći neda, posjedujemo mi državnu, ne pako provincijalnu autonomiju.

Ovdje bi samo još o tome moglo biti pitanja, da li nam je ova autonomija dovoljno osigurana ili ne. Da je pako i osigurana, mislim, da je prama sada ustanovljenomu položaju hrvatskoga ministra takodjer postignuto; jer od sada neće se naš ministar, a niti ugarska vlada kroz njega u naše autonomne poslove po zakonu moći miešati. Pravo predloga hrvatskoga ministra na predstavke banove i njegova, t. j. ministrova dosadašnjega protupodpisa vladarskih aktah u okviru autonomije ima za buduće prestati. Što se sa lieve strane neprestano o nekoj vječitoj garanciji proti Ugarskoj govori, i koju g. dr. Rački osobito naglašuje, istina, gospodo, kada bih ovu stvar strogo juridički uzeti htjeo, naš ustav neda se na ugarski ustav „intabulirati“, za da bi tako nekakovu hipotekarnu sigurnost zadobiti mogli (Smieh); nu po mojem mnienju leži ova garancija u samosviesti naroda. (S više stranah: Tako je!) t. j. u sviesti pa ustav zemlje, leži u naših saborih, a tako i u naših zastupnicih na ugarskom saboru. (Živahno odobravanje.)

Nebude li naš ustav prešao u krv naroda, nebude li naš sabor kao čuvar zakona i ustava svoju dužnost vršio; nebude li napokon na čelu uprave stojeća vlada istom sviesti i patriotizmom nadahnuta, onda je, gospodo, i pored najbolje i najizvrstnije institucije svaka garancija iluzorna, onda neimamo životne snage, a niti uvjetah za ovakovu autonomiju. (Živahno odobravanje.)

Dopustite mi ovom prigodom samo uzgredno navesti, da bi se druge daleko veće i mogućnije kraljevine, kao što su Česka, Galicija itd., sretnimi držale, kad bi do ovakove autonomije došle; za to mi se čini ona izreka ili osuda g. dra. Makanca: — da ovo nije nikakova autonomija i da je to sve ništa — vrlo smjela.

Digitized by Google

Ovdje mi je još one neopravdane prigovore g. dra. Makanca proti g. dru. Šramu i g. Vončini suzbiti. Oni su samo toliko tvrdili, da se želje naše ljevice na zakonitom putu ili zakonitimi sredstvi izvesti nedadu i pošto su i sami uvjereni, da se g. dr. Makanec i njegovi drugovi nežele latiti sredstvah ilojalnih, te da nije shodno ovaj zakoniti postupak napadati i perhorescirati. I zaista, po onome: „qui est causa causae, est etiam causa causati". Ako g. dr. Makanec i nadalje misli proti ovomu zakonu i zakonitomu temelju udarati i svoje misli u narodu širiti, neka se obzirom na moguće, ako i nevjerojatne posljedice ni malo nečudi, da ga njegovi bivši prijatelji još za vremena na to opominju, a i ja držim, da bi daleko koristnije bilo, stupiti na ovaj legalan temelj i postati tako zvanom „lojalnom opozicijom", koju bismo u sredini našoj rado pozdravili.

Što se one teorije g. dra. Makanca tiče, da naš ili kako on više putah reče, „njegov" narod drugačije misli, nego mi ovdje radimo, baš da i neuzmemo obzir na javno mnienje, koje u javnih listovih za nas govori, to ja u istinu neznam, što g. dr. Makanec pod „narodom" ili „njegovim narodom" razumjeva. Ja držim, da smo pravi izraz narodne volje mi, t. j. većina ovoga sabora. (Živo odobravanje) i ako g. doktor ima kakova smisla za ustavni život, valjalo bi mu ovaj zakoniti izraz narodnje volje respektirati. (Dugotrajno živio!)

Nema, niti može biti sabora na svietu, koji bi — kao novorodjeno diete — bio najčistiji izljev prave narodnje volje, t. j. kojega bi zastupnici bez ičijega upliva sa ikoje strane izabrani bili; borba ustavna donosi uza se, da onaj, tko ustav želi, mora uzeti u račun i posljedice takovih borbah, to jest dobre i zle strane (Licht und Schattenseiten). (Tako je!)

A sada, dopustite mi gospodo, na kraju opazakah mojih, još primietiti, da nije bilo na svom mjestu ono bezobzirno nasrtanje veleštovanoga g. dra. Makanca na našu aristokraciju, od koje evo i mi nekoje i to najuglednije članove u našoj sredini brojimo. Negubimo nade da će i naša aristokracija poput aristokracije ugarske i češke prigrliti našu stvar te imajući sva sredstva za izobraženje na razpolaganje, prednjačiti svomu narodu, ter doći do uvidjenja, da joj u narodu i sa narodom osjećati, raditi, živiti i umrieti valja. (Živo odobravanje.)

Pošto ova predležeća osnova nam državnu autonomiju osigurava i za naš narodni razvitak, na zakonitom temelju prostrano polje otvara, mislim, da ju u čistoj sviesti i sa punim pouzdanjem u bolju budućnost mogu visokomu saboru na prihvat preporučiti. (Dugotrajno živio i pljeskanje.)

Predsjednik: Generalna debata je svršena, i dodje red na glasovanje. Po pravu imalo bi se glasovati ustajom; nu buduć da su već jučer gg. Mirko Hrvat, Brooz, Mihalović podnieli molbu, neka se poimence glasuje, i buduć da su danas opet podniela druga gospoda sličnu molbu, s toga mislim, da bi glasovali poimence. (Prima se).

Pitanje će biti ovako: Zak. osnova o preinaci dotično nadopunitbi nekojih §§-ah sab. člankom I. od g. 1868. medju državne zakone uvršćene nagode, sklopljene radi izravnanja državopravnih pitanjah medju kraljevinom Ugarskom i kraljevinami Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom, predložene po kraljevinskom odboru, prima li se za podlogu specialnoj debati?

Ona gospoda, koja misle, da se primi, odgovoriti će sa „da", ona pako, koja misle, da se nema primiti, sa „ne."

(Obavlja se glasovanje poimence, bilježnik Steković čita imenik).

Predsjednik: (Po obavljenom glasovanju.) Glasovalo je 89 članovah ove kuće, i to sa „da" 79 sa „ne" 10. Dakle zaključak glasi, da se osnova predložena po kraljevinskom odboru prima za podlogu specialne debate, i tim prelazi se odmah na specialnu debatu; molim g. bilježnika, da čita od §. do §.

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita uvod; zatim §. 1., 2., 3. i 4.)

(Prima se bez debate.)

(Čita §. 5.)

Izvj. **Jovan Živković**: Vis. sabore! Ovdje se uvukla pogrieška u našem textu; štilizacija ugarska glasi korektnu, naša pako neodgovara doslovno duhu i smjeru ovoga zakona. Zato sam ja tako slobodan predložiti korektno štilizaciju, koja po tekstu magjarskom ovako glasi: „§. 44. zak. čl. I. od g. 1868. imade se dopuniti sa sliedećim na kraju dodatkom: U svojstvu tom podastire on bez promjene i bez odvlake Nj. Veličanstvu predstavke banove i u slučaju samo, kada bi s gledišta državne zajednice ili zajedničkih interesah, ustanovljenih zak. člankom I. god. 1868. nastala dvojba koja, u koliko se ona saslušanjem bana nebi mogla ukloniti, podastire on Nj. Veličanstvu istodobno ali odieljeno istih se tičuće primjetbe svoje dotično zajedničke ugarske vlade." (Glasovi: Prima se.)

Dr. **Alexander Rogulić**: Ja bi molio, da se ovaj izpravak pismeno štilizira, jer treba da se doslovno u zapisnik stavi. (Glasovi: Nije izpravak.)

Slavoljub Vrbančić: Pošto ovo nije protupredlog, nego samo stilizacija netreba nikakvog pismenog predloga, nego se može tako prihvatiti.

Predsjednik: Gospoda, koja su zato, da se §. 6. sa ovom preinakom (Glasovi: Nije preinaka) sa ovim popravkom primi, neka se izvole dignuti. (Ustane većina.)

Primljen je §. 6. sa ovim popravkom, što ga je predložio g. izvjestitelj Živković.

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita §. 7.—10.)

(Primljeni svi bez debate).

Predsjednik: Uim je debata svršena. Dižem sjednicu, i molim sutra u 10 satih.

(1 sat 45 minutah.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

28. sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije pod predsjedom Ivana Mažuranića dne 4. rujna 1873. u Zagrebu držane. Bilježnik Gavro Kiš.

Čitan bje zapisnik 27. saborske sjednice, te bi bez primjetbe ovjerovljen. Zatim sliede na sabor prispjevši spisi.

Br. 467. Saborski odbor za pretresivanje zemaljskog proračuna za godinu 1873. izviešćuje, da se je konstituirao i djelovanje započeo.

Zaključeno, lica tog odbora priobćiti kr. zemaljskoj vladi.

Br. 429. Kr. zemaljska vlada dopisom od 8. kolovoza t. g. broj 8208. predlaže proračune zemaljskih zakladah za god. 1873.

Dostavlja se proračunskomu odboru.

Br. 430. Kr. zem. vlada dopisom od 25. kolovoza t. g. br. 16.645 predlaže osnovu zak. članka o preinaki odnosno nadopunitbi §. 1. zak. čl. III. 1870. ob izbornom redu;

br. 431. Kr. zem. vlada dopisom od 25. kolovoza t. g. br. 10.549, predlaže zak. osnovu ob utemeljenju zemaljskog sirotišta u Zagrebu.

Obe ove osnove ustupljuju se zakonodavnomu odboru.

Sliedeći pako spisi:

Br. 434. Molba Antuna Kovačevića, povjerenika cestah županije virovitičke za posredovanje kod kr. zem. vlade, da mu se po saboru od 300 na 400 for. povišena plaća sa putnim paušalom počam od 1. srpnja 1872. u tečaj stavi;

br. 465. Molba žiteljah kotara dugoselskog za izposlovanje odštete sbog u ratu godine 1848. pretrpljene štete;

br. 410. Obnovljena molba pisarah kralj. zemaljske vlade za uvrštenje u kategoriju oficijalah sa plaćom od 700 for.;

br. 466. Predstavka obćine Cirkvenica za izhodjenje razprodaje na vjekovita vremena zemljištah vjerozakonske zaklade u Cirkvenici ležećih;

br. 468. Molba podvornikah i službenikah kod kr. stola sedmorice i banskoga stola za povišenje plaće i inih berivah;

br. 469. Molba Franje Barača i Kolomana Egersdorfera, tajnikah kod kr. banskog stola, za opredieljenje plaće odgovarajuće njihovomu VIII. nadnevnomu razredu;

br. 413. Molba Kazimira Stefanića, privremenoga učitelja na kr. brodarskoj učioni u Bakru, za doznačenje 20% stanarine i izvanrednu podporu;

br. 420. Molba pandurah županije zagrebačke za povišenje plaće;

br. 421. Molba podvorničkog osoblja kr. zemaljske vlade, da se 20% doplatak u ime skuparine i njima podieli;

br. 423. Molba namjestnih učiteljah kr. velike gimnazije zagrebačke, da se kod razpravljanja ovogodišnjeg proračuna, naročito kod opredieljivanja stanarine na nje obzir uzme;

br. 425. Predstavka obćinstva županije belovarske radi odpisa poreza dohodarine u iznosu od 30%;

br. 426. Predstavka obćinstva županije belovarske radi posredovanja, da se pitanje o dioničtvovanju županije na prihodih velike prodaje krajiških šumah konačno i po županiju povoljno rieši;

br. 227. Predstavka županije belovarske, kojom moli, da se razmjerni dio krajiške imovinske naobrazovne i uzgojne zaklade na njezinu korist upotrebi;

br. 428. Predstavka županije belovarske, kojom moli, da se obćine rieše dužnosti pobiranja državnih porezah, odnosno da jim se u to ime opredieli primjerena nagrada i odšteta;

br. 464. Molba uzničkih stražarah, kod kr. župan. sudb. stola požežkoga za povišenje plaće;

br. 432. Molba uzničkih stražarah kr. žup. sudb. stola riečkog za povišenje plaće;

br. 433. Molba Ljudevita Daranya i Antuna Akurtia, kamenotiskarah, kod kr. zemaljske vlade, za dopitanje stanarine;

br. 419. Predstavka županije požežke, da sabor pitanje o „luknu" rieši ili riešenje njegovo omogući;

br. 418. Predstavka županije križevačke, da se sabor pobrini za zakon ob uporabi vodah i reguliranju riekah i potokah ciele zemlje;

ustupljuju se peticionalnomu odboru.

br. 463. Dopis kralj. zemaljske vlade, kojim se predlaže računarski zaključak glede proračuna za potrebštine unutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za godinu 1871. dostavlja se proračunskomu odboru.

Nakon toga nastavljena je generalna debata glede zakonske osnove o preinaci dotično nadopunitbi nekojih §§-ah zakonskim člankom I. godine 1868. medju državne zakone uvršćene nagode, sklopljene radi izravnanja državno-pravnih pitanjah medju kraljevinom Ugarskom i kraljevinami Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom.

U dva sata poslje podne digne predsjednik sjednicu, te buduću za sutra 5. rujna u 10 satih prije podne ureče.

Ivan Mažuranić v. r.

Gavro Kiš v. r.

Digitized by Google

Trideseta saborska sjednica,

držana dne 6. rujna 1873. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. gosp. Ivana Mažuranića.

Sadržaj: Zapisnik dvadeset i devete saborske sjednice. — Prijave predsjedničtva. — Podnesci. — Treće čitanje zak. osnove o preinaci dotično nadopunitbi nekojih §§-ah nagodbe, zak. čl. I. god. 1868. — Izbor jednoga člana za kazalištni odbor i jednoga člana za financijalni odbor.

(10 satih 20 min.)

Predsjednik: Sjednica je otvorena; molim g. bilježnika, neka izvoli pročitati zapisnik posliednje sjednice.

Bilj. dr. **Alexander Rogulić**: (Čita zapisnik 29. sjednice: Prilog 1.)

Predsjednik: Ima li koja primjetba suproti zapisniku?

Vel. žup. **Miroslav Kraljević**: Ja bi molio g. bilježnika za razjasnjenje. Pošto je jučer resultat glasovanja proglašen 79 glasovah sa „da", a 10 sa „ne", a sada izvoliste čitati 80, koji je uzrok tomu?

Bilj. dr. **Alexander Rogulić**: Ja sam ovu stvar već javio predsjedničtvu i milo mi je, da mogu i ovdje razjasnjenje dati. Kad su se jučer sbrajali glasovi, bilo je u hitnji kazano, da ih ima 79 sa „da"; ali kad su se danas glasovi sbrajali pojedince, kako je svaki pojedini zabilježen, vidilo se, da ih ima 80. S toga ja mislim, da se ovaj popravak u zapisnik uvesti mora.

Vel. župan **Miroslav Kraljević**: Ja sam sasvim umiren.

Predsjednik: Ima li još koja primjetba?

Josip Muzler: Po štilizaciji zapisnika izlazi, kao da sam se ja bezuvjetno zadovoljio s odgovorom vlade na moju interpelaciju; ali tako se nemogu zadovoljiti, već sam kazao, da se zadovoljavam, ako bude vlada uzradila, kako je obećala. Ja bi molio, da se to tako u zapisnik uvrsti.

Bilj. dr. **Alexander Rogulić**: Moram primjetiti g. interpelantu, zast. daruvarskomu, da izjava njegova doslovno u zapisnik uvedena nije, jer bi se to samo onda moglo učiniti, kad bi se sve, što se govori, doslovno u zapisnik uvadjalo. Nu to spada na diarium. Ako se kaže, da se interpelant zadovoljava s odgovorom, to se razumije onda, da se samo u tom slučaju zadovoljuje, ako vlada izpuni, što obeća. Pa baš da sam i kazao, da se je interpelant uslovno zadovoljio, posljedica bila bi, da ako vlada nebi odgovorila obećanju, da ju može nanovo interpelirati, a to zavisi od njegove uvidjavnosti.

(Glasovi: Dobro je.)

Predsjednik: Ima li još koja primjetba?

(Nitko se nejavi.)

Buduć daljnje primjetbe nema, zapisnik je ovjerovljen.

G. administrator županije riečke Dutković moli dopust na 8 danah iz zdravstvenih razlogah, mislim da mu se može dozvoliti. (Glasovi: Da.)

G. Čop, član kazalištnoga odbora ove kuće, položio je danas tu svoju službu i ja mislim, da je naravno nastala potreba, da se mjesto njega drugi član izabere. Mislim, da bi se taj izbor mogao odmah preduzeti. (Glasovi: Dežman.) Hoćemo poslie trećeg čitanja. (Da.) Nego podnesci bi se morali čitati, molim g. bilježnika.

Bilj. **Jovan Steković**: (Priobćuje podneske; vidi zapisnik 30. sjednice.)

Predsjednik: Preći ćemo na dnevni red; na dnevnom redu stoji treće čitanje zak. osnove o preinaći dotično nadopunitbi nekojih §§-ah zak. čl. I. od god. 1868. G. bilježnik imati će dobrotu, ovu zakonsku osnovu pročitati.

Digitized by Google

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita zak. osnovu o preinaci nagodbe 3. put.)

Predsjednik: Zakonska osnova, koju je kraljevinski odbor štovanoj kući predložio, pročitana je sada od rieči do rieči.

Ona gospoda, koja su zato, da se zakonska osnova primi onako, kako je sada pročitana od prve do zadnje rieči, neka izvole ustati. (Učini se.) To je jednoglasno. Tim izjavljujem štovanoj kući, da je predlog, koji je kraljevinski odbor predložio štovanoj kući, u trećem čitanju primljen.

Sada bi mogli, mislim, pristupiti k izboru, da se izabere član za kazalištni odbor. Ima rieč g. Petar Horvat.

Petar Horvat: Kao predsjednik financijalnoga odbora molim, da bi radi lagljega obavljanja posalah izvolila vis. kuća zaključiti, da se odbor još s jednim članom popuni, može biti sa g. kanonikom Šuškovićem, kojemu je uprava blagajne povjerena. (Živio!) U ostalom u redu je po poslovniku, da se bira.

Predsjednik: Ako štovana kuća nema ništa proti tomu, neka gospoda napišu na jednoj cedulji člana za financijalni odbor, a na drugoj člana za kazalištni odbor.

Vel. župan **Miroslav Kraljević**: Odbor kontrolni, kojemu imam čast biti predsjednikom, sastoji samo iz 3 osobe. Pošto će doći na razsudbu računi takovi, kao što računi regnikolarne deputacije, koji se tiču i moje osobe, ja naravno onda prezidirati neću moći; zato bi se usudio predložiti, da se još jedan član izabere u kontrolni odbor, da mogu trojica ostati, ako bi ja izstupio. (Glasovi: Neprima se.)

Dr. **Aleksander Rogulić**: Vis. sabore! Držim da u tom odboru nije nuždno više od tri osobe. Ta četvrta osoba morala bi biti samo onda, ako nebi mogao gosp. veliki župan prezidirati i učestvovati. Ako on pako nebi mogao uslied bolesti, onda bi se opet morao uvjek za svakoga zamjenik birati. U tom slučaju, gdje je on sam učestnik, tu će visoki sabor sam moći razsuditi, zato, mislim, da se nebira više nikakav član. (Glasovi: Dakako.)

Predsjednik: Meni se čini, da kuća nalazi da ostane ovaj odbor, kako jest; zato se vraćam na isto, što sam prije rekao, to jest, da se glasuje za jedno mjesto u financijalni odbor i za jedno mjesto u kazalištni odbor.

(Izbor se obavlja.)

Bilj. **Jovan Steković**: (Čita imenik.)

Predsjednik: (Izza obavljena izbora.) Uspjeh glasovanja za izbor ovaj je sliedeći: Za kazalištni odbor glasovalo je 64; od tih dobio je dr. Dežman 36, a Vrbančić 22 glasa. Gosp. Dežman je dakle izabran za kazalištni odbor.

Za gospodarski odbor glasovalo je 63; od tih 63 dobio je gosp. kanonik Šuškovič 52 glasa, a gosp. vel. župan Mikšić 7 glasovah, dakle gosp. kanonik Šuškovič izabran je za gospodarski odbor.

Budući je današnji dnevni red izcrpljen, dižem sjednicu, a sliedeća ureći će se običnim načinom.

(11 satih 20 minutah.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

XXIX. sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije dne 5. rujna 1873. pod predsjedničtvom Ivana Mažuranića u glavom gradu Zagrebu držane.

Pročitan zapisnik 28. sjednice saborske ovjerovljen je bez primjetbe.

Prije nego što se je prešlo na razpravu na dnevnom redu stojećeg predmeta, oglašeni su niže označeni podnesci na sabor, i to:

1. (Pod br. 475.) Predstavka županije belovarske iz glavne skupštine od 7. i sliedećih danah mjeseca kolovoza t. g. br. 5152. u pogledu preinake §. 8. zak. od 8. lipnja 1871. i osiguranja potrošarinskih dohodakah obćinam županije belovarske.

2. (Pod br. 476.) Molbenica obćine podgoračke žup. viroviticke, poduprta po zastupniku kotara našičkog, u pogledu izplate zaostale zasluge od izvoza kamena za vrieme od godine 1855—1872. u iznosu od 4075 forint. 91½ novč.

3. (Pod br. 479.) Predstavka obćine trsatske žup. riečke, poduprta po zastupniku kotara trsatskog, da se stvori zakon o ukinuću municipija bakarskog.

4. (Pod br. 477.) Molba učiteljskog sbora kr. više gimnazije u Osieku, poduprta po zastupniku I. kotara grada Osieka, glede mjestnog doplatka od 150 forintih aust. vr.

5. (Pod br. 378.) Ponuda dr. E. Purkyně, profesora u Beli u Českoj, koju podupire zastupnik kotara vrbovskog, u pogledu nabave knjižnice svoga otca dr. Ivana Purkyně za sveučilište Franje Josipa I. u Zagrebu.

6. (Pad br. 474.) Molba Jelene udove Miletić za milostinju. Podupire zastupnik kotara djakovačkog.

Podnesci pod 1—6. upućuju se molbenomu odboru.

7. (Pod br. 473.) Brzojav sela Potočec vrbovačkog kotara županije križevačke, kojim se tuži radi nepravde prigodom segregacije pašnjakah i moli za pomoć.

Ustupa se kr. zem. vladi na uredovanje.

Zastupnik kotara vrbovskoga upravlja uz supodpis još četiri člana sabora u pogledu tužbe moravičkih obćinarah proti svojemu sudcu Gaju Petroviću radi sumnjivoga i neurednoga rukovodjenja obćinske i crkvene blagajne sliedeću interpelaciju na kr. zem. vladu:

Što kani učiniti, da se spomenuta iztraga bezodvlačno kraju privede? zatim

da li joj je poznato, da kot. sudac vrbovski nije do danas izpunio naloga, koji mu bješe podieljen rečenom naredbom od 15. veljače o. g., te nakon sedam skoro mjesecih nije odredio novoga izbora sudca za moravičku obćinu? I napokon

Ako joj je ovo poznato, kojim će načinom naprama kotarskom sudcu vrbovskom pribaviti štovanje zakona?

Ova interpelacija dostavlja se kr. zem. vladi.

Zastupnik kotara daruvarskog pako stavlja sliedeću interpelaciju na kr. zem. vladu:

Da li ima u pripravi zakonsku osnovu o uredjenju zadružnih odnošajah imenito glede diobe zadružne imovine, i ako ju ima hoće li ju predložiti na stol vis. sabora tako da razprava o njoj moguća bude još u ovom saborskom zasjedanju?

Pošto je na istu u ime kr. zem. vlade g. odsječni savjetnik Jovan Jurković odgovorio, da je kr. zem. vlada takovu osnovu zaista priugotovila i da namjerava istu za razpravu još za vrieme ovog zasjedanja saborskog podnieti — no prije toga ju još samo dati izpitati po enquetnom povjerenstvu iz strukovnjakah i saborskih članovah sastojećeg se, koje će za koji dan sliediti — to se zastupnik kotara daruvarskog s ovim odgovorom na njegovu interpelaciju izjavljuje zadovoljnim. —

Zatim produžena je debata na dnevnom redu stojeće zakonske osnove o preinaci dotično nadopunitbi nekojih §§. zak. čl. I. god. 1868. medju državne zakone uvršćene nagode i pošto su svi prijavljeni govornici svoje nazore očitovali i u smislu poslovnika izvjestitelj svoj zaključni govor držao, izjavi predsjednik debatu zaključenom, te da se ima glasovanju pristupiti — i da mu je 10 članovah jedan dan prije, a za vrieme trajanja današnje razprave od drugih 10 članovah podpisan zahtjev, da se javno poimence glasa, predložaže imenično glasovanje.

I pošto je prihvaćen taj predlog, glasovaše od 90 prisutnih članovah sabora na pitanje, prima li se zakonska osnova o preinaci dotično nadopunitbi nekojih §§. zak. čl. I. god. 1868. medju državne zakone uvršćene nagodbe za podlogu specijalne debate:

Sa da: 80 član. sab. i to:

Broz Mavro, Balaško Gjuro, Brlić Ignjat dr., Crnadak Gjuro, Čop Antun, Davidović Lazo, Dutković August, Derenčin Marijan dr., Erdödy grof Rudolf, Francisci Hinko, Grčić Pajo, Gvozdanović Drag., Horvat Petar, Hrvat Mirko, Hrvoić Stjepan, Hatz Vilim, Jagić Ivan, Jakić Antun, Jelačič Julio, Joanović Branko, Josipović Stjepan, Jurković Jovan, Kavanagh Emil barun, Keglević Oskar grof, Kotur Vaso, Khuen Hinko grof, Kiepach Nestor, Kiš Ladislav, Kiš Gavro, Kralj Ivan biskup, Kraljević Benjamin, Kraljević Miroslav, Krestić Nikola, Krcivoj Julio, Kršnjavi Mirko, Kušević Svetozar, Kukuljević Ladislav, Kviring Franjo dr., Labaš Antun, Lehpamer Josip, Magenheim Ivan, Malec Josip dr., Maljevac Petar, Matačić Vjekoslav, Mihalović Josip nadbisk., Mihalović Dragutin, Mixić Koloman, Milčić Josip, Miškatović Josip, Mrazović Mato, Muzler Josip, Modić Ladislav, Oršić Robert grof, Otenfels Šišman barun, Parapatić Dragutin, Pejačević Ladislav grof, Pogačnik Danilo, Prandau Gustav barun, Prister Emanuel, Pust Dragutin, Rauch Gjuro barun, Rauch Levin barun, Rogulić Tošo, Rogulić Jovo, Sermage Rikard grof, Smaić Bartol vitez,

Digitized by Google

Smičiklas Gjuro biskup, Somogji Viktor, Steković Jovo, Spišić Viktor, Šušković Josip, Sram Lavoslav dr., Tombor Ivan, Turković Venceslav, Turalo Ćiril, Vončina Ivan, Vranicani Emanuel, Vrbančić Slavoljub, Vučetić Stjepan dr., Živković Jovan.

Sa ne: 10 členovah.

Dežman dr., Ferkić Dragutin, Makanec Milan dr., Odžić Živko, Posilović Mijo dr., Rački Franjo dr., Rogulić Aleksander dr., Rukavina Gjuro barun, Sviličić Franjo, Turelli Josip.

Pošto je po regnikolarnom odaslanstvu predložena zakonska osnova o reviziji nagodbe po posljedstvu glasovanja većinom glasovah primljena za podlogu specialne debate, to se odmah pristupi istoj i čitan je naslov, koji glasi:

Zakonska osnova

o preinaci dotično nadopunitbi nekojih §§.-fah zakonskim členkom I. god. 1868. medju državne zakone uvršćene nagode, sklopljene radi izravnanja državo-pravnih pitanjah medju kraljevinom Ugarskom i kraljevinami Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom.

Nastavši usljed administrativnoga sjedinjenja dviuh varaždinskih krajiških pukovnijah vojničke obćine senjske i belovarske, grada Ivanića i obćine sisačke s kraljevinami Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom potreba, da se razmjerno povisi broj zastupnikah, što ih polag §. 33. zakonskoga članka I., god. 1868. imade sabor kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije šiljati na sabor zajednički, i izjavivši sabor kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije želju, da se preduzme revizija nekojih točakah nagode, sadržane u zakonskom članku I. od g. 1868., sklopljena je načinom u §. 70. prenaznačenoga zakonskoga članka ustanovljenim glede tih predmetah zajedničkim sporazumljenjem nagoda medju saborom kraljevine Ugarske s jedne i saborom kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije s druge strane. Ta nagoda, odobrivši, potvrdivši i posvetivši ju Njegovo ces. i apoštolsko kraljevsko Veličanstvo uvršćuje se ovim, kako sljedi, medju zakone državne, kao zajednički temeljni zakon kraljevine Ugarske i kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Po preduzetom glasovanju prima se većinom glasovah.

Zatim čitan je §. 1., koji glasi po predlogu odaslanstva.

Sjedinjene budući s kraljevinami Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom dvie varaždinske krajiške pukovnije, vojnička obćina senjska i belovarska, grad Ivanić i obćina sisačka: povisuje se na temelju §. 33. zakonskoga članka I. g. 1868. u razmjerju pomnoženja pučanstva od 29. na trideset i četiri (34) broj zastupnikah, što ih imade sabor kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije šiljati na sabor zajednički.

§. 2.

Rieči §. 8. zakonskoga članka XXX. od god. 1868. teksta magjarskoga, opredieljujuće, da što se tiče prodaje u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji ležeće nepokretne imovine državne, zajednički sabor svih kraljevinah svete krune ugarske razpolaže s ograničenjem, da se glede toga imade saslušati hrvatsko-slavonsko-dalmatinski sabor, bez kojega privolje se nemože izvesti prodaja — imadu se razumievati, da izraz državna nepokretna imovina u sebi sadržaje i državne šume.

§. 3.

§§. 15., 16., 17., 25. i 26. zak. čl. I. od god. 1868. stavljaju se izvan krieposti, a mjesto njih odredjuje se što sliedi:

Potrebština nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije imade se za vrieme od 1. siečnja godine 1873. počimajuć, dok traje medju kraljevinami krune ugarske i medju ostalimi kraljevinami i zemljami Njeg. Veličanstva nagoda, sklopljena glede razmjerja prinosa na troškove zajedničkih poslovah, prije svega pokrivati sa 45% izravnih i neizravnih porezah i drugih javnih dohodakah kraljevinah Hrvatske i Slavonije, t. j. toliko postotakah javnih dohodakah istih kraljevinah ima se izručivati u onu hrvatsko-slavonsku zemaljsku ili municipalnu blagajnu, kamo će to želiti zakonodavstvo ili vlada sdruženih kraljevinah.

Petdeset i pet postotakah svih javnih dohodakah kraljevinah Hrvatske i Slavonije imade se za pokriće zajedničkih troškovah izručivati u zajedničku blagajnu državnu.

Izračunanje 45% javnih dohodakah kraljevinah Hrvatske i Slavonije biva tako, da se od ukupnoga izravnoga i neizravnoga poreza, od prihodah državnih dobarah, ležećih u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, i od inih javnih prihodah odbiju samo izdatci, koji su skopčani s razpisivanjem i utjerivanjem poreza — nerazumjevajuć amo troškove zajedničke uprave financijalne — s administracijom državnih dobarah, s nabavom ili proizvadjanjem i neposrednim rukovanjem neizravnih porezah, pristojbah i inih prihodah.

Kada nerazvojačeni još dio vojničke krajine bude, dielom ili ukupno, sjedinjen administrativno s kraljevinami Hrvatskom i Slavonijom, ter se za ukupni tadašnji obseg kraljevinah Hrvatske i Slavonije budu mogli ustanoviti koli javni prihodi, toli troškovi nutrnje uprave; imat će se, ako bi se na temelju tom pokazala potreba, da se preinači gore navedena odredba ovoga zakona, koja za upravne troškove istih kraljevinah opredieljuje 46% javnih prihodah kraljevinah Hrvatske i Slavonije — ista preinaka, ako nebude nastao bio rok, naznačen u §. 12. zak. čl. I. od god. 1868., s uvaženjem promienjenih okolnostih i pravih potrebštinah kraljevinah Hr-

Digitized by Google

vatske i Slavonije, udielotvoriti načinom, propisanim u §. 70. zak. čl. I. god. 1868.

§. 4.

Paragrafu 34. zak. čl. I. god. 1868. dodaje se na kraju alinea sliedeća: „u slučaju spomenutom imade se sabor kraljevinah Hrvatske i Slavonije, računajuć od razpusta njegovog, za tri mjeseca sazvati."

§§. 1., 2, 3. i 4. zak. osnove primljeni su pri preduzetom glasovanju kod svakog pojedinog §-a bez promjene većinom glasovah.

Po pročitanju §. 5. u pretresu stojeće osnove, koji glasi:

§. 5.

§. 44. zak. čl. I. god. 1868. imade se dopuniti sa sliedećim na kraju dotatkom: „svojstvu tom podastire on bez promjene i bez odvlake Njegovu Veličanstvu predstavke banove i u slučaju samo, kada bi s gledišta državne zajednice zak. čl. I. god. 1868. ustanovljene, ili s gledišta zajedničkih interesah nastala dvojba koja, u koliko se ona saslušanjem bana nebi mogla ukloniti, podastire on Njegovu Veličanstvu istodobno, ali odieljeno istih se tičuće primjetbe svoje, dotično zajedničke vlade ugarske",

izjavi g. izvjestitelj, da tekst ovoga §. nije sasvim jednoglasan sa dotičnim §. ugarske osnove, naprotiv da je stilistika tamo bolja i jasnija i da bi se ovdje imala poprava stilistična preduzeti i ovaj §. u suglasnost sa dotičnim ugarskim dovesti, i predlaže, da se §. 5. u sliedećoj stilizaciji primi, koji bi imao glasiti:

§. 44. zak. čl. I. god. 1868. imade se dopuniti sa sliedećim na kraju dodatkom: „u svojstvu tom podastire on bez promjene i bez odvlake Njegovu Veličanstvu predstavke banove i u slučaju samo, kada bi s gledišta državne zajednice ili zajedničkih interesah zak. čl. I. god. 1868. ustanovljenih nastala dvojba koja, u koliko se ona saslušanjem bana nebi mogla ukloniti, podastire on Njegovu Veličanstvu istodobno, ali odieljeno istih se tičuće primjetbe svoje, dotično zajedničke vlade ugarske."

Po tome čitan je §. 6., koji glasi po predlogu odaslanstva.

§. 49. zak. čl. I. god. 1868. dopunjuje se sliedećim dodatkom:

„Iza obavljenja medjusobnoga obračunanja imade se kraljevinam Hrvatskoj i Slavoniji pripadajući dio njihov izlučiti izmedju zakladah zajednički rukovanih i izručiti autonomnoj vladi rečenih kraljevinah."

§. 7.

Mjesto §. 52. zakon. članka I. god. 1868. stavlja se §. sliedeći:

„Ban nemože imati djelokruga vojničkoga."

§. 8.

§. 63. zakonskoga članka I. godine 1868. stavlja se izvan krieposti, i mjesto njega opredieljuje se, što sliedi:

„Ban će i od sada nositi naslov „Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije" i ostaje član velikaške kuće zajedničkoga sabora".

§. 9.

Uslied oživotvorenog medjutim sjedinjenja dvijuh hrvatsko-slavonskih krajiških pukovnijah s kraljevinami Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom preinačuje se §. 66. zak. čl. I. g. 1868., kako sliedi:

Iza 7. točke prve alinee uvršćuje se: „8. županija belovarska."

Izmedju krajiških pukovnijah pak, izbrojenih u istom §-u, izpuštaju se: „8. varaždinsko-križevačka i 8. varaždinsko-gjurgjevačka".

§. 10.

Sve ostale točke zakonskim člankom I. god. 1868. medju državne zakone uvršćene nagode uzdržaju se bez promjene u krieposti.

§§. 6., 7., 8., 9. i 10. zak. osnove primljeni su pri preduzetom glasovanju kod svakog pojedinog §. bez promjene većinom glasovah.

Nakon toga zaključena je sjednica u 1/22 sata po podne i iduća urečena za sutra u 10 satih prije podne.

Živković v. r.

Dr. Alexander Rogulić v. r.,
sab. bilježnik.

Digitized by Google

Trideset i prva saborska sjednica,

držana dne 13. rujna 1873. u 10 satih prije podne pod predsjedničtvom saborskoga predsjednika preuzv. gosp. Ivana Mažuranića.

Sadržaj: Zapisnik tridesete sab. sjednice. — Podnesci. — Izvješće odbora o proračunu za godinu 1873. — Izvješće peticionalnoga odbora. — Interpelacija zastupnika Jakića, glede vladajuće u zemlji oskudice. — Odgovor zastupnika vlade. — Interpelacija zastupnika Mirka Hrvata u pogledu sankcije zakonske osnove o konačnom razriešenju urbarijalnih i srodnih odnošajah. — Interpelacija zastupnjka Broza, glede poreznih zaostatakah nastalih od godine 1867. — Predlog zastupnika Muzlera, da se izabere odbor narodno-gospodarstveni. — Predlog zastupnika Mrazovića, da se zakonodavni odbor jednim članom popuni.

Predsjednik: Sjednica je otvorena, molim g. bilježnika, da zapisnik počita.

Bilj. **Jovan Steković**: (Čita zapisnik 30. sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Ima li kakove primjetbe? (Nema.)

Budući da nema nikakove primjetbe, to je zapisnik prošle sjednice ovjerovljen.

Molim g. bilježnika, neka izvoli dopise pročitati.

Bilj. dr. **Alexander Rogulić**: (Priobćuje podneske; vidi zapisnik 31. sjednice.)

Predsjednik: Izvješće zakonodavnoga odbora o sveučilištu tiskati će se i staviti na dnevni red.

Bartol vitez **Čmaić**: Čast mi je podnieti na stol vis. kuće za ustavno pretresivanje izvješće saborskoga odbora u pogledu proračuna za god. 1873. i izvješće molbenoga odbora.

Predsjednik: Što se prvoga tiče, je štampa gotova, mislim, da bi mogli imati bar tri dana vremena, proučiti ga i u sriedu na dnevni red staviti.

Prima li to vis. kuća. (Glasovi: Prima se.)

Ima rieč g. Jakić.

Antun Jakić: Visoki sabore! Četiri su godine, što je oskudica u većoj strani naše domovine, dapače, može se reći, da je u obće loša ljetina bila u našoj zemlji. Ove godine bar, ne samo, što je glavna struka hrane našega seljaka kukuruz uzmanjkala, već je još pošast koli na ljude, toli na blago navalila. Kako se čuje sa svih stranah, bar s veće ne samo, da je bieda već sada velika, nego da se očekivaju najžalostnije posljedice, kako se misli, i nevolja gladi. Prvih dvijuh trijuh godinah pomagao si je narod, kako je mogao; ali sada ove godine, više prištednjah iz prijašnjih godinah nema; bojazan je dakle temeljita, da će nastati velika potreba u narodu, da će osiromašiti, a najposlje biti će možebiti i gorega zla, koje bi, ako bi se našlo sredstvo, valjda još moguće bilo ukloniti.

Kod ovakove obćenite i velike nevolje, mislim, da obična sredstva od privatnih ljudih t. j. dobrovoljni prinesci i druga čovječna djela dovoljna nisu. Tu se više s malim pomoći nemože. Mislim, da je od potrebe misliti na izdašniju pomoć, a to je u stanju moći učiniti samo država, i to mora ona učiniti svakako prije, nego bude prekasno.

U ovakovom slučaju sviestna i brižna vlada gleda i nastoji, da svojoj velikoj zadaći i dužnosti zadovolji, te da pribavi pomoći, koja je narodu u takovom stradanju potrebita. Imamo doduše primjerah od 2—3 godine prije, da je domaća vlada nastojala neki zajam naći i pružiti pomoć u ovakovih slučajevih. Ali izkustvo nas je učilo, da su te pomoći nekim načinom slabe bile, i da vlada sredstva pravim putem nije znala nabaviti. Da se to i ove godine, gdje je velika nevolja pred vratima, nedogodi, nego da se puku što više u pomoć priteče, upravljam na zemaljsku vladu sliedeću interpelaciju: (Čita).

„1. Zna li zemaljska vlada, da je u većem dielu zemlje naše, koli s pošasti na ljude i blago, toli s posvema loše ljetine krajna bieda već na vratih, a u nekih stranah upravo nevolja glada prieti?

2. Je li si vlada točna izvješća pribavila, gdje je oskudica i pogibelj najveća, te gdje najprije izdašne pomoći treba? pa ako jest: za koja i kakova se je sredstva pobrinula, da se stradajućim za dobe pomogne, pa

Digitized by Google

misli li u tu svrhu kakove predloge ovomu saboru podnieti?"

Zastupnik vlade: **Jovan Jurković**: Visoki sabore! Na ovu interpelaciju čast mi je od strane vlade odgovoriti i to:

Na I. točku — da su žaliboże točno poznate vladi žalostne posliedice kolere, vladajuće u nekih priedjelih zemlje, kako i marvinske kuge, isto tako da znade vlada, da prieti velika nevolja sbog nerodice i posve loše žetve, pak se bojati, da će tako velika nevolja nastati, da se neda ni prispodobiti sa nestašicom hrane prvašnjih godinah.

Na II. pitanje — koliko je dosad poznato, prieti u Slavoniji razmierno veća opasnost nego u Hrvatskoj, jer je uz iste elementarne nepogode u Hrvatskoj i Slavoniji, — napose u Slavoniji hrdja na pšenici i raži naniela velike štete, a miševi su polja i plodine upravo opustošili.

Za doznati pravu potrebu izdala je zemalj. vlada okružnicu neposredno na kotarske oblasti, da joj se u najkraćem roku podnesu izkazi prave potrebe, i to posebni izkazi za sjeme potrebno za usjev, a posebni za živež — polag dostavljenih formularah, — tako će u najkraćem vremenu poznata biti faktična potreba.

Nadalje je zemaljska vlada uz opis stanja stvari i preteće opasnosti priobćila zajedničkomu ministru financijah neodloživu potrebu državne pomoći, — te je ujedno na temelju novinarskih viestih, da ministarstvo ugovara zajam za odvratiti opasnost glada u Ugarskoj, upozoren ministar financijah, da pri sklapljanju zajma uzme obzir i na potrebe Hrvatske i Slavonije, koje će od prilike preko dva milijuna iznašati.

Osobito je zemaljska vlada naglasila, da ministarstvo financijah za uzdržanje porezovne snage ima iste obveze i dužnosti napram Hrvatskoj i Slavoniji, koje i napram Ugarskoj.

Čim zemalj. vladi prispjedu brojni podatci o potrebi, biti će ministarstvu financijah dostavljeni.

Ovdje mi još napomenuti, da je ovih danah prispjela zemaljskoj vladi ponuda jednog poduzetnika, koji nudja izvadjanje cestovnih gradnjah u onih predjelih, koji po zemalj. vladi i visokom saboru označeni budu, i to do svote od milijuna forintih uz 6% kamate i trogodišnji povratak u tri obroka, da se tako javnom radnjom pruži prilika zaslužbi.

Ova se ponuda temelji na onoj predpostavi, da će zakonska osnova ob odkupu javnih težakah zakonom postati, i tako stoji ta ponuda u najtiešnjem savezu za spomenutom zakonskom osnovom.

Glede ove ponude zametnut će vlada predhodne razprave, te će po rezultatu tih razpravah, i po posljedku saborskog pretresivanja zakonske osnove ob odkupu javnih težakah staviti visokomu saboru dalnje svoje predloge.

Ovo su ona, koja sam za sad u položaju od strane zemaljske vlade izjaviti. —

Antun Jakić: Ja se s odgovorom zastupnika vlade zadovoljavam predbježno u toliko, što se nadam pouzdano, da ćemo u najkraće vrieme imati izvješće vlade o uspjehu njezinih korakah koli kod zajedničkoga ministra financijah, toli u ostalih predmetih, koje izvoli ovdje g. zastupnik vlade napomenuti, i prema tomu i za slučaj onaj, da izvješće vlade nebi dovoljno umiriti moglo, pridržajem si u svoje vrieme predlog učiniti.

Predsjednik: Štovana kuća uzima na znanje.

Rieč ima narodni zastupnik g. Mirko Hrvat.

Mirko Hrvat: Vis. sabore? God. 1869. podnešen je za sankciju zakon o konačnom razriešenju urbarsko-srodnih odnošajah. Sankcija iste zakonske osnove, koja se od velike potrebe za narod osjeća, do danas još nije sliedila. S toga čast mi je na zem. vladu staviti sliedeću interpelaciju: (Čita.)

„1. Jesu li vis. kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vladi poznati razlozi, s kojih zakonska osnova o konačnom razriešenju urbarsko-srodnih odnošajah nije zadobila previšnju kraljevsku sankciju? Ako jesu, koji su to razlozi?

2. Što je visoka kralj. zemaljska vlada učinila, da ukloni zaprieke, koje stoje na putu sankciji iste zakonske osnove?"

Predsjednik: Dostavit će se vladi.

G. zast. Mavro Broz ima rieč.

Mavro Broz: Vis. sabore! Interpelacija štovanoga člana vis. kuće i odgovor zastupnika vlade dade mi povoda da rieč prihvatim.

God. 1867. ugovorila je kraljevina Ugarska za nas bez nas i za se ugovor nagodbeni s Cislajtanijom. Usljed te nagodbe ustupila je Cislajtanija sve zaostale poreze kraljevine Ugarske do god. 1867. God. 1868., kad je naš kraljevinski odbor utanačivao nagodbu s Ugarskom, onda je člankom 30. zakona nagodbenoga ustanovljeno to, da od utjerivih poreznih zaostatakah pripada Hrvatskoj za samoupravu 63%, a ostalo zajedničkoj državnoj blagajni.

Ja sam četiri godine interpelirao vladu u tom smislu, da li je štogod od toga poreza utjerano i koliko je Hrvatska dobila.

Zastupnik vlade ondašnje Zlatarović odgovorio je, da je to predmet brižljivosti zemaljske vlade, da se je ona za tu stvar interesirala, da je ministarstvo ugarsko zem. vladi s pripravnošću u susret došlo, nu da posao sporo ide i da se nemože naprečac riešiti, da se nemože lahko do proračuna doći, nu da je vlada ugarska, imenito ministarstvo financijah, obreklo, da će stvar čim prije na čisto izvesti i dalnje učiniti, i da se on kao vladin povjerenik nada, da će se za budući proračun svota utjerati i u proračun staviti.

Digitized by Google

God. 1872. bilo je od tih poreznih zaostatakah uvršćeno u proračun 185.000 forintih; za ovu godinu nebiva niti spomena. Ja mislim, kada bi zemaljska vlada svojim putem izhodila to, da se ostatak, koji nam pripada, zemlji izruči, da bi mogli znatnu svotu za ublaženje nevolje u domovini našoj upotrebiti; s toga uzimam si čast, na kralj. zemaljsku vladu upraviti sljedeću interpelaciju: (Čita.)

„U smislu zak. čl. I. god. 1868. §. 30. pripada kraljevinam Hrvatskoj i Slavoniji iz poreznih zaostatakah, koji su do konca god. 1867. uključivo nastali, i koji se utjerati mogu, a do sada valjda i utjerani, postotak 63 na potrebštine nutarnje samouprave ovih kraljevinah.

A pošto nam sve do danas poznato nije, koliko je od tih poreznih zaostatakah uplaćeno i što s uplaćenim novcem biva, uzimljem si čast na vis. zem. vladu upraviti sljedeća pitanja:

1. Je li vis. kr. zem. vladi poznato, koliko je do sada utjerano od zaostaloga do uključivo 1867. god. poreza u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji? Ako nije

2. koji su koraci učinjeni, da vis. zem. vlada doznade svotu uplaćenih poreznih zaostatakah? i

3. što je vis. zem. vlada nakana učiniti, da se taj uplaćeni novac dobije za potrebštine nutarnje samouprave ovih kraljevinah?

Predsjednik: Dostavit će se vladi.

G. zast. Muzler ima rieč.

Josip Muzler: Visoki sabore! Prošle godine izabran je odbor za proračun, komu je vis. sabori zvolio razširiti djelokrug u poslovih tičućih se narodnoga gospodarstva. — I ove je godine izabran odbor, ali mu nije podieljen ovaj mandat ove godine. Pošto stižu predmeti, koji bi se pretresivali s gledišta narodno-gospodarstvenoga, a odbor mandata nema, s toga se usudjujem predložiti, neka vis. sabor izabere posebni odbor narodno-gospodarstveni od sedam licah, a s toga, što se u taj odbor imadu izabrati lica više vještačkoga znanja, predlažem, da bi se taj odbor u budućoj sjednici izabrao.

(Glasovi: Prima se.)

Mato Mrazović: Vis. sabore! U savezu s predlogom g. Muzlera imam i ja mali predlog na štovanu kuću. Prošle godine izabran je zakonodavni odbor od 27 licah. Ove godine došlo je više osnovah za pretresivanje ovomu odboru, koji se je razdielio na tri pododbora, ali dosadašnje je izkustvo pokazalo, a iz izkustva govorim, jer mi je u dio pala čast biti predsjednikom ovoga odbora, da su se redko kad poslovi odborski mogli ovršavati, što su neka gospoda članovi u tom odboru izabrani, naročito viriliste, većim dielom odsutni iz Zagreba, te se mnogo put dogodilo, da odbor nije mogao zaključivati i poslovah obavljati. S toga predlažem štovanoj kući, neka izvoli za dopunjenje obćenitog zakonodavnog odbora bar još jednoga vještaka izabrati, jer, kako rekoh, premda odbor sastoji od 27 licah, dosadašnje je izkustvo pokazalo, da nije mogao kadkad niti sjednicah držati.

Predsjednik: Mislim, da bi se jedna osoba za zakonodavni odbor kao i odbor gospodarstveni mogao u budućoj sjednici izabrati.

(Glasovi: Prima se.)

Dakle u budućoj sjednići, u sriedu.

Molim g. izvjestitelja molbenog odbora.

Branko Joanović: (Čita izvješće peticionalnoga odbora; prilog 2.)

(Točka 1.—6. prima se po predlogu odbora bez debate.)

(Čita točku 7.)

Dr. **Marijan Derenčin**: Vis. sabore! Ja bi izpravio samo to, da je zakonodavni odbor već predložio zak. osnovu o uredjenju toga municipija. Osnove o ukinuću još nema.

Namj. banski **Antun** pl. **Vakanović**: Vis. sabore! Ja sam imao čast, kao zastupnik obćine trsatske isto pitanje u saboru potaknuti. Onda je zaključeno bilo, da se ima po želji obćinah taj municipij zbilja ukinuti, nego stvar nije bila sankcionirana, jer sabori ondašnji bili su samo konštituirajući, a ne zakonodavni. Poslje se je ovo pitanje ponovilo, te, kao što g. Derenčin napominje, izradjena je osnova zakonska u saboru. Ja sam tu zak. osnovu čitao, nego s gledišta vladinoga držim; dočim je vladi taj odnošaj municipija potanko poznat, da zakonska ova osnova sadržaje točke takove, koje se nebi mogle primiti, imenito glede financijalnoga odnošaja. S toga uzimljem si slobodu štovanoj kući predložiti, da se vlada pozove, da ona ovu zak. osnovu uvaživši, od svoje strane zak. osnovu izradi i saboru na pretres podnese.

Vlada je već u tom obziru dala naputak civilnomu kapetanu, da ima obzir uzeti na teritorno razdieljenje obćinah, i da ima čitav imetak popisati, da se može ključ izraditi, kako bi se imetak razdielio. Dolazi mi ovdje na pamet, da ono, što je temeljno nije izraženo u toj zak. osnovi, da se naime taj municipij grada i kotara bakarskoga, koji je voljom kraljevom i zakonom domaćim skupnoga sabora oživotvoren, ukida, da se razriešava; onda bi iz toga sliedila druga ustanova. Dakle ponavljam predlog, da štovana kuća zaključi, da se vlada pozove, da zak. osnovu o uredjenju toga municipija štovanoj kući podnese.

Dr. **Marijan Derenčin**: Vis. sabore! Ja držim, čim je po zakonodavnom odboru predložena osnova o uredjenju municipija bakarskoga, da je predlog g. banske časti namjestnika Vakanovića suvišan. Ako vlada misli, da ključ o razdielbi imovine nije pravilan, prosto joj stoji, protupredloge učiniti, a sabor će ih u pretres uzeti, a isto tako prosto joj stoji, predloge činiti, koji smieraju na popunjenje te osnove. Stoga predlažem, neka štovana kuća zaključi, da se zakonska osnova o uredjenju municipija grada Bakra, što prije stavi na dnevni red, koju

Digitized by Google

je zakonodavni odbor izradjenu štovanoj kući predložio. (Odobravanje.)

Vitez **Bartol Smaić**: Molim, vis. sabore! Meni se čini, da sabor nije dobro obavješten o stvari. Nije izvolilo razabrati, što se pita, što li ne. Ovdje nije govora o ukinuću, nego samo o odciepljenju obćinah od municipija grada i kotara Bakra. Ovdje je kazano možda nepravilno, da se radi o ukinuću; mislim, da predlog peticionalnoga odbora nije bio moguć drugo kazati, nego: Buduć da se neradi o tom ukinuću, nego o odciepljenju obćinah od municipija bakarskoga, da se molbenica povraća. Govoreno je bilo u privatnih krugovih, da će osnova, koja je lani učinjena, kako je meni poznato, doći na dnevni red, kad ju bude predložio dotični odbor. Mislim, da se ovaj zaključak, koji je po peticionalnom odboru predložen, u ovom slučaju primi, jer nemože biti drugo, jer se nepita i neradi o ukinuću municipija bakarskoga.

Predsjednik: Štovana kućo! Ovdje su dva predloga, predlog peticionalnoga odbora i predlog vlade, koji je proti predlogu peticionalnoga odbora; a treći predlog g. dra. Derenčina, koji je nekim načinom interpelacija, dakle nemože se spojiti s ovimi predlozi. Ona gospoda koja misle, da se predmet rieši, kako peticionalni odbor predlaže, neka izvole ustati. (Većina ustane).

Po tom većina prihvaća predlog peticionalnoga odbora.

Izvj. **Branko Joanović**: (Čita dalje, točku 8.—10.)

(Primaju se bez debate po predlogu odbora.)

Predsjednik: Za danas je dnevni red izcrpljen, s toga zaključujem sjednicu i uričem sliedeću u sriedu, kada će doći na razpravu proračun.

(11 satih.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

30. sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije držane pod predsjedanjem preuzvišenog gospodina Ivana Mažuranića dne 6. rujna 1873. godine u glavnom gradu Zagrebu.

Pošto je gospodin predsjednik sjednicu otvorio čitan je zapisnik posliednje sjednice, na koji zastupnik Miroslav Kraljević primjećuje, da je u jučerašnjoj sjednici 79 članovah za reviziju nagode glasovalo sa da, a u zapisniku se navadja 80, koje bilježnik opravdava, da je jučer previdjeno, te da je današnji broj uvršćen u zapisnik točan i zapisnik se bez daljnje primjetbe ovjerovljuje.

Čitaju se podnesci:

1. Molba svekolikoga učiteljstva Hrvatske i Slavonije, da im se dopita prema mjestnim okolnostim godišnja plaća od 600, 700 i 800 for. s 5-godišnjim 10% povišenjem uz slobodan stan, ustupa se peticionalnomu odboru.

2. Financijalni saborski odbor predlaže inventar svih saborskih stvarih uslied naloga izdatoga iz XXI. saborske sjednice od 19. kolovoza 1872. Stavlja se medju spise.

3. Predstavka županije križevačke za uzdržanje i arondiranje njezino, kano i za uzdržanje sudb. stola u Križevcih. Upućuje se na peticionalni odbor.

Predsjednik javlja, da zastupnik August Dutković moli dopust na 8 danah, koji mu se dozvoljuje, dalje da se je zastupnik Antun Čop, kao član kazališnoga odbora, na toj časti zahvalio.

Na dnevnom je redu treće čitanje zakonske osnove o preinaci dotično nadopunitbi nekojih §§. zakonskim članko m I. god. 1868. medju državne zakone uvršćene nagodbe, sklopljene radi izravnanja državopravnih pitanjah medju kraljevinom Ugarskom i kraljevinami Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom, koja je osnova većinom glasovah usvojena.

Na predlog zastupnika Petra Horvata, da se u gospodarski odbor još jedan član izabere, pristupa se k biranju kako toga, tako i jednog člana u odbor kazalištni. Rezultat glasovanja proglasi predsjednik, uslied kojeg dobio je za odbor kazalištni od 65 glasujućih dr. Ivan Dežman 36, a Vrbančić 22 glasa.

A za odbor gospodarski od 63 glasujuća Josip Šušković 52, a Koloman Mixić 7 glasovah, te su tako nadpolovičnom većinom u kazalištni odbor dr. Ivan Dežman, a u financijalni Josip Šušković izabrani. Zatim je sjednica zaključena s tim, da će sliedeća običnim načinom oglašena biti.

Jovan Steković,
bilježnik saborski.

Digitized by Google

Prilog 2.

Broj saborski	Ime molitelja ili oblast	Predmet molbe ili predstavke	Predlog molbenoga odbora
422	Molba zastupstva i žiteljstva grada Belovara	radi podignuća grada Belovara na slobodni autonomni kraljevski grad, i radi dopitanja jednog diela šumah kod diobe.	Kr. zemaljskoj vladi dostaviti s tim, da ovu molbu prigodom zakonskog predloga o uredjenju gradovah i trgovištah uvaži; u pogledu drugog zahtjeva, pošto dotično zastupstvo dokaze, na kojih svoje pravo na diobu šume temelji, doprinielo nije, uvažiti nemože.
291	Ivan Krst. Pajlok, saborski pisar	moli podporu ili nagradu od 150 for. a. vr.	Ima se visokomu saborskomu predsjedničtvu s molbom dostaviti, da ovaj odbor o upotrebljivosti, sposobnosti i inom ponašanju prositelja izviestiti izvoli.
405	Županija križevačka	predlaže, da se od Luke Niemčića tajna liečenja od bjesnoće za 10.000 for. a. vr. iz zemaljskih zakladah odkupi.	Ima se kralj. zemaljskoj vladi na shodno uvaženje ustupiti.
403	Uznički nadziratelji sudbenoga stola županije zagrebačke	za poboljšanje njihovog stanja.	S pozivom na saborski zaključak od godine 1872. broj 345, dostavlja se kralj. zemaljskoj vladi na uredovanje.
402	August Posilović, Zagrebčanin	moli za zemaljsku podporu, da može nauke u Italiji nastaviti.	Dostaviti vladi na uvaženje prilikom razdiobe stipendijah.
388	Županijska skupština u Varaždinu	podupire predstavku slob. i kr. grada i pomorskog distrikta bakarskoga od 17. travnja 1873. radi premještenja hrvatskih uredah, gimnazije i ostalih zavodah iz grada Rieke u Bakar i Kraljevicu.	Pošto grad Rieka pod kraljevinu Hrvatsku spada, nemože se ova molba do konačnog riešenja zametnutoga pitanja u pogledu pripadnosti Rieke uvažiti.
372	Municipij grada i kotara Bakra	da se još tečajem ove godine zakonska osnova ob ukinuću municipija Bakra u pretres uzme.	Pošto u ovom predmetu nikakva zakonska osnova visokomu saboru nepredleži, imaju se ove predstavke putem kr. zemaljske vlade dotičnim povratiti.
371	Gradska obćina i zastupstvo municipija Bakra	prosvjeduje proti zaključku municipalne skupštine, ob ukinuću municipija Bakra.	
370	Municipij grada i kotara Bakra	moli za oprost od popravka ceste vodeće iz Sušaka do Smrike.	Kr. zemaljskoj vladi s pozivom na zaključak sabora od godine 1872. broj 334. dostaviti, da cestovnu mrežu saboru predloži.
411	Podvornici i podvornički pomoćnici sudb. stola žup. varaždinske	mole povišenje plaće.	S pozivom na odnosni zaključak sabora od god. 1872. dostavlja se kr. zem. vladi na uredovanje.

Digitized by Google

Broj saborski	Ime molitelja ili oblast	Predmet molbe ili predstavke	Predlog molbenoga odbora
412	Podvornici i uzah nadziratelji kr. žup. sudbenog stola u Varaždinu	za dozvolu doplatka u ime stanarine.	Tako isto.
439	Obćinstvo županije požežke, predstavka,	da se troškovi nastali povodom marvinske kuge u županiji požežkoj podmire iz posebno opredieljene u tu svrhu zaklade autonomnoga budgeta.	Kr. zemaljskoj vladi na shodno uvaženje.

Pročitano i odobreno.

U Zagrebu, 10. listopada 1873.

Smaić s. r.

Joanović s. r.,
izviestitelj.

Digitized by Goo[redacted]

Trideset i druga saborska sjednica,

držana dne 16. rujna 1873. u 1/2 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom I. saborskoga podpredsjednika gosp. Jovana Živkovića.

Sadržaj: Zapisnik trideset i prve saborske sjednice. — Objave predsjedničtva. — Podnesci. — Interpelacija zastupnika dra. Makanca na kraljevinski odbor i zastupnike na ugarskom saboru. — Predlog vlade, izvješće odbora i debata o proračunu za godinu 1873. — Popunjenje zakonodavnog odbora. — Izbor odbora narodno-gospodarstvenoga.

(9 satih 45 minutah.)

Predsjednik: Otvaram sjednicu.

Bilj. dr. **Alexander Rogulić**: čita zapisnik 31. sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Ima li kakove primjetbe?

(Nitko se ne javi).

Ako nema primjetbe, zapisnik se ovjerovljuje.

Bilj. **Gavro Kiš**: (Priobćuje podneske; vidi zapisnik 32. sjednice.)

Predsjednik: Još su nekoje stvari prispjele, i to: odbor kazalištni se je konstituirao i odabrao si predsjednikom g. dra. Brlića, a izvjestiteljem g. dra. Dežmana. Ujedno podnio je ovaj odbor štatut o uredjenju kazališta, onda zaptne ustanove. Mislim, da se ima tiskati i odboru za dnevni red uputiti. (Prima se.)

Prispjela je molbenica g. zast. Jos. Turellia, koji moli dopust iz službenih obzirah na 10 danah. Tako isto moli g. dr. Malec iz važnih razlogah dopust na 10 danah. Na koliko vis. kuća odobrava ovaj dopust, ja ću učiniti odredbu, da poslovi u saborskoj pisarni nezapnu. Onda moli g. Julio Jelačić, koji je kao veleposjednik pozvan na kongres u Beč, dopust na 8 danah. Dozvoljava li vis. kuća ove dopuste?

(Dozvoljava.)

Napokon od virilistah moli g. nadbiskup zagrebački iz važnih razlogah dopust na 8 danah.

(Dozvoljava se.)

Rieč ima g. dr. Makanec.

Dr. **Milan Makanec**: U prijašnjem zasjedanju zaključio je vis. sabor, da se kraljevinskomu odboru povjeri i predmet glede hallerskih prebendah i obskrbnih štipendijah. Znade se, kad nam gospoda Magjari financijalnu blagodat davaju, da je ta na naš uštrb, jerbo se zna, da se te štipendije plaćaju iz našega autonomnoga budgeta, dočim su se u prijašnje vrieme iz zajedničkih dohodakah namirivati imale. Nadalje predmet glede mirovinah. Kad čovjek pogleda svotnik, mora se sgroziti, koliko iznosi, i kad vidi, da se mirovine plaćaju činovnikom, koji su slučajno neko vrieme ovdje službovali, a veći dio službovanja proveli izvana, ili u Ugarskoj ili u Austriji. S toga je kraljevinskomu odboru naloženo bilo, da sa ugarskim odborom tu stvar na čisto izvede. Nadalje glede predstavke senjske trgovačke komore radi ustrojenja posebne pomorske oblasti za hrvatsko Primorje i preinake trgovačke pomorske zastave. Napokon je odboru povjeren bio predmet glede pokrića upravnih potrebah belovarske županije; jer kako dodjemo mi do toga, da se ti troškovi našemu budgetu nameću, dočim mi neimamo samostalnih financijah. S toga uzimam si slobodu interpelirati kraljevinski odbor, kakovo je postigao riešenje glede ovih predmetah, koje mu je povjereno bilo?

Predsjednik: Štovana kućo? Ja sam tako slobodan ponajprije s formalnog vidika na ovu interpelaciju odgovoriti ovo: Ja držim, da se interpelirati može samo vlada a ne odbor, jer odbor je izaslao sabor, a ne pojedini član, zato je odbor samo saboru dužan izviestiti. S toga, na koliko g. dr. Makanec želi saznati, što je glede tih predmetah učinjeno, nije, mislim, imao interpelirati odbor, nego staviti predlog vis. kući, da kraljevinski odbor i ob onih predmetih izvješće podnese, o kojih neima ništa u

Digitized by Google

glavnom izvješću. Nu na koliko bi vis. kuća za dobro pronašla, da odbor i o tih predmetih izvjesti, to bi ja kao izvjestitelj dužan bio odgovoriti. Prije svega dakle pitam štovanu kuću, da li smatra, da je kraljevinski odbor dužan pojedinim članovom na interpelaciju odgovoriti; koja su gospoda zato, neka se izvole dignuti. (Ustane petorica.) G. dr. Makanec ostao je u manjini.

Dr. **Milan Makanec**: Imadem još jednu interpelaciju. U zadnjem zasjedanju bijaše takodjer naloženo našim zastupnikom za ugarski sabor, neka nastoje izhoditi, da se kolodvor u Karlovcu sagradi na desnoj obali Kupe u obsegu grada, i da se Kupa od Siska do Karlovca regulira. Ja sam pozorno pratio razprave ugarskoga sabora, ali nisam opazio, da su naši zastupnici na zajedničkom saboru vršili nalog sabora. Neznam, koji su razlozi, što se zašutilo o tom predmetu, toli važnom za cielu domovinu; s toga nemogu da neinterpeliram ukupne naše zastupnike, neka bi izvolio jedan od njih visoki sabor o tom izvjestiti.

(Nejavi se nitko.)

Predsjednik: Buduć vidim, da se nijedan član nevidi pobudjenim, na ovu interpelaciju odgovoriti, pitam visoku kuću, da li prelazi preko ove interpelacije na dnevni red?

(Prima se.)

Prije nego se predje na dnevni red, imam napomenuti štovanoj kući, da ima nakon sjednice izabrati odbor gospodarstveni i jednim članom nadopuniti zakonodavni odbor.

Mato Mrazović: Vis. sabore? Ja sam u zadnjoj sjednici predložio, da neka visoka kuća za nadopunitbu zakonodavnoga odbora izabere jednoga člana. Izkustvo nalaže mi, da vis. kuću molim, neka dozvoli, da se za nadopunitbu zakonodavnoga odbora još tri člana izaberu.

Predsjednik: Prima li vis. kuća? (Da.) Dakle tri člana imadu se izabrati u zakonodavni odbor.

Prelazimo na dnevni red.

Štovana kućo! Pošto izvješće odbora o proračunu nije cielost takova, koja bi se mogla shvatiti, kad se pročita, s toga mislim, da se cielo izvješće nečita, nego odmah otvori generalna debata, a kad se ova svrši, onda da se izvješće čita od stavke do stavke.

(Prima se.)

Dakle prelazimo odmah na generalnu debatu; molim gospodu, koja žele govoriti.

(Nitko se nejavi.)

Buduć u generalnoj debati nitko neželi govoriti, to mi je staviti pitanje: Da li prima vis. kuća ovu osnovu o proračunu za god. 1873. podlogom specialne debate? Gospoda, koja su zato, neka izvole ustati.

(Ustane većina.)

Izvješće odbora ima nekoje predbježne zaključke, koji su stranom u savezu sa specialnom debatom, stranom su neodvisni; stoga držim, da će biti najshodnije, da se ovi zaključci na kraju debate čitaju, a sada u specialnoj debati predje odmah na pojedine naslove.

(Prima se.)

(Predlog vlade o proračunu za g. 1873.; prilog 2.)

Izvješće odbora o proračunu za g. 1873.; prilog 3.)

Izvj. **Josip Muzler**: Pogl. I. naslov 1. stavku 1. tekući br. 1—7 (vidi prilog 2.) predlaže odbor, da visoki sabor prihvati, kako je vlada predložila. Nu pošto je ovdje napomenuta stanarina, neka vis. kuća dopusti da kažem, kako je odbor tu stvar riešio. Odbor je primio ono načelo, koje je već lani predložio i koje je vis. sabor i prihvatio, naime, da se stanarina dozvoli činovnikom, i to 20% koji imadu do 1200 for., a 10% koji imadu do 2000 for. plaće. Odbor je tu, kako i lani pred očima imao skupoću vremena i obzir uzeo samo na niže činovničtvo, da mu stanje olakša. Odbor je, istina, priznao, da i više činovničtvo ima pravo na stanarinu, ali s razloga, što u obće činovničtvo još nije zakonom normirano i beriva mu sistemizirana, odbor nije na to pristao, da se stanarina dozvoli, kako je vlada za sveukupno činovničtvo predložila. Ako vis. kuća to prihvati, ja ću pojedine stavke o stanarini mimoići, pa čitati u izvješću odbora obćenite stavke, gdje ukupnu stanarinu predlaže.

Predsjednik: Koja su gospoda zato, da se stavka 1. br. 1—7. primi po predlogu odbora?

(Većina.)

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita br. 8.)

Na st. 1. br. 8. odbor predlaže: (Čita; vidi prilog 3.)

Zast. vlade **Jovan Jurković**: Vis. sabore! Neka mi bude dopušteno razložiti razloge i nazore, koji su vodili zem. vladu, što je u proračun uvrstila šumarskog izvjestitelja.

Poznato je, da šume u našoj zemlji sačinjavaju najveće blago, i možebiti nijedna grana gospodarstva nije tako blizo propasti, kao što upravo šume. Zem. vlada riešavajući u trećoj inštanciji stvari tičuće se šumah, dodje u položaj neugodan, da neima vještakah pri ruci, koji bi joj vještačke predloge staviti mogli, te je tako prinuždena, raznim načinom si pomoći. Jedino sredstvo, koje sada upotrebljava vlada u takovih slučajevih jest, da od gospodarsko-šumarskog učilišta potraži vještačka mnienja. Kad se uvaži, da bi trebalo ne jedan izvjestitelj, nego cieli odsjek da vodi poslove šumarske, kad se uvaži, da imade i financijalno ministarstvo takodjer kod zem. fin. ravnateljstva šumarnika, onda je nedvojbeno, da je vladi potreban šumarski izvjestitelj. To je bio razlog, koji je vodio zemaljsku vladu, premda je već lanjske godine ovo bilo brisano iz proračuna, da opet na novo šumarskog izvjestitelja uvrsti u proračun. Ujedno imam još nadopuniti moju izjavu tim, da će vlada još u ovom zasjedanju u najkraćem vremenu saboru podnieti status osoblja činovničkoga, u koje je takodjer ovaj izvjestitelj uvršćen; kad ovo dodje u pretres, onda će se moći zadovolji

Digitized by Google

onomu, što je odbor vodilo, da uz ovu stavku neprivoli. Stoga usudjujem se preporučiti, da vis. sabor primi ovu stavku glede šumarskog izvjestitelja.

Predsjednik: Ako nitko neželi progovoriti, ima rieč g. izvjestitelj,

Izvj. **Josip Muzler**: Vis. sabore! U načelu nepobijam g. zast. vlade, jer je i lani kazano, da je ovaj izvjestitelj koristan po našu zemlju. Ali upravo stoga razloga, što će biti kod osnove o organizaciji činovničtva, — ako je ta osnova tako blizo — kao što i g. zastupnik vlade nalazi, najshodnije o tom razpravljati, nadalje, što je godina već na izmaku, odbor je mislio, da se u ovo pitanje neupusti. Odbor je imao pred očima i to, da se zbilja vladi neda mogućnost, da kod proračuna kojekakva mjesta uvadja i videći, kako su se mjesta popunjivala prošle godine, ja bar nebi rado, da se i ovo mjesto šumarskog izvjestitelja popuni, kako su se mnoga mjesta popunila. Stoga preporučam predlog odbora.

Predsjednik: Gospoda, koja su zato, da se ovih 900 for. za šumarskog izvjestitelja nedozvoli, neka se izvole dignuti. (Ustane većina.) Tim pada predlog vlade.

Izvj. **Josip Muzler**: Tekuće br. 9—25, izim stanarine predlaže odbor, da se prihvate, kako vlada predlaže.

(Prima se.)

(Čita:) Na stavku 1. br. 26.: Obzirom na predloženo načelo . . . ., (vidi prilog 3.) Čast mi je dodati, da je prema prihvaćenom načelu stanarina već u pojedinih stavkah proračunana, i tako se u svakom naslovu ciela svota na prihvat predlaže.

Zast. vlade **Jovan Jurković**: Vis. sabore! Pošto se od strane odbora stavlja kumulativni predlog glede stanarine, uzimam si slobodu razviti nazore vlade, koji su ju vodili pri učvršćenju ove stavke. Vlada se je držala u tom pogledu onoga, što takodjer postoji u Ugarskoj i Cislajtaniji, naime, da se polag razredah stanarina opredieli. Ovomu, što odbor predlaže, zaista osim precedensa od lanjske godine, nema primjera, da se neke više vrsti činovničtva izključuju od onoga, što se nižemu činovničtvu prikazuje. Povodom tim, što je ključ ovaj sam po sebi nepravilan i nepravedan, jer vodi do neke inkonsekvencije, jer činovniku, koji ima 1200 for. plaće pripada po predlogu odbora 240 for. stanarine, ukupno 1440 for., a činovniku sa 1300 for. plaće — banskoga stola tajnici su u tom slučaju — pripada 130 for. stanarine, ukupno sa plaćom 1430 for., dakle njihova ukupna beriva iznašaju ipak manje, nego onih nižih činovnikah, — nadalje povodom tim, što zem. vlada takodjer zak. osnovu o stanarini priredjuje, koja će takodjer skoro doći, to je zem. vlada ovaj predlog uvjetno stavila, dočim je samo za pokrića za onaj slučaj, ako bi ova zak. osnova primljena bila. Buduć da neima primjera, da bi se ovakovim načinom kao što odbor predlaže, uredila stanarina u nikojoj zemlji, i buduć da je ova stvar sa onom zak. osnovom o stanarini, koju će vlada predložiti u savezu, te će onda vis. sabor imati priliku odrediti i zaključiti od svoje strane, gdje bi onda ovo, ako vis. sabor nebi na osnovu pristao, kao novotarna strana proračuna odpalo, s toga usudjujem se vis. saboru preporučiti predlog vlade.

Predsjednik: Nitko se nije više javio; rieč ima g. izvjestitelj.

Izvj. **Josip Muzler**: Vis. sabore! Imam čast razložiti, zašto odbor nije primio predlog vlade, nego je ovako predložio stanarinu. Odbor nije htio novosti uvadjati, zato je predložio stanarinu, kako je lani predložena i primljena, i takodjer po Nj. Veličanstvu sankcionirana bila. Istina, što g. zast. vlade navadja, da je u nekom slučaju mali nesklad; ali mislim, da nije nepravda, ako činovnik s višom plaćom manje stanarine, i ako niži iznimice nešto boljega dobije: dakle u načelu nije nikomu nepravda učinjena. Ako kani vlada zak. osnovu o stanarini predložiti, mislim, da će onda najbolja sgoda biti, o toj stvari razpravljati, s toga preporučam predlog odbora.

(Prima se predlog odborov.)

Stavku 2.—7. sa svimi tek. brojevi predlaže odbor po zahtjevu vlade.

(Prima se.)

Na stavku 8. odbor predlaže:

(Čita, vidi prilog 3.)

Zast. vlade **Jovan Jurković**: Vis. sabore! Poznato je, da u svakoj zemlji ima neodloživih izdatakah, kojim se izbjeći neda. Ovdje je takodjer poznato, da je ova stavka sada po vladi predložena sa 8000 for. takodjer u proračunu prošle godine sa istom svotom uvršćena bila u ordinarium, a to daje vladi nekim načinom opravdavni naslov, da na stavku, koja se nalazi u ordinariumu u budućoj godini do onog vremena, dok nebude moguće ustavnim načinom proračun razpraviti, izdatke čini. Budući da vlada nenosi krivnje, što se proračun sada u devetom mjesecu razpravlja, i buduć da su takodjer učinjeni u tom pogledu izdatci, koji su bili neodloživi, i koji se već nemogu učiniti neizdanimi, s toga uslobodjujem se preporučiti predlog vlade, da se ova svota od 8000 for., ili pako, na koliko se nebi ova ciela svota prihvatila, dočim je faktično 4000 for. izdano, da se bar ovih faktično izdanih 4000 for. votira

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Kad se lani glasovalo o toj stavci, bilo je rečeno upravo, da se dozvoljava samo zato, što je već potrošena. Buduć da sabor nije htio dati nikakova povjerenja vladi, to joj nije dozvolio niti novčića više, nego što je bilo potrošeno, stoga neznam čovjeka poštena, koji bi na tom temelju mogao dozvoliti vladi i pozvati ju, da iznova troši na taj račun. Kad bi g. zast. vlade bio kazao, u koju svrhu se troši ovaj novac, kad bi bio rekao na pr. za stradajuće daje se ovoliko, mislim, da nijedan član ovog sabora nebi rekao, nedajmo, dapače dajmo još; ali buduć g. zast.

Digitized by Google

vlade o tom šuti, buduć da je ovo trošak, koji niti najmanje nesluži na čast i korist zemlje, i buduć da je g. Vakanović, iskreno rečeno, povriedio dužnost svoju, jer nije imao niti najmanje temelja trošiti na taj račun, s toga pristajem ne samo uz predlog odbora, da se ova svota iz proračuna briše, nego i predlažem, da visoki sabor g. Vakanovića pozove, da potrošenih 4000 for. našoj zemlji povrati.

Predsjednik: Želi li još tko govoriti? (Nitko se nejavi.)

Izvj. **Josip Muzler**: Vis. sabore! Pošto proti predlogu odbora, nije nitko rieči podigao, nalazim, da ga meni netreba više braniti.

Predsjednik: Imamo dva predloga, prvi je predlog odbora, da se predloženih po vladi 8000 for. nedozvoli, a drugi je predlog gosp. dra. Makanca, da se vlada pozove . . . .

Dr. **Milan Makanec**: Odustajem, jer se samo po sebi razumije, kad se briše.

Predsjednik: Gospoda, koja su zato, da se po vladi traženih 8000 for. nedozvoli, neka se izvole dignuti.

(Ustaje većina. Desnica ostaje sjedeć.)

Izvj. **Josip Muzler**: Na stavku 9. (Čita: prilog 3.)

Vis. sabore! Ovo je stavka, koja je i lani uvršćena bila u proračun, i kao što lani nije bila primljena, predlaže odbor, da se i ove godiue neprimi, i to s razloga, da se vladi, koja još uvjek postoji, nedaje povod, da nova imenovanja čini, a drugo s toga, što je odbor mislio, da će se tako najprije polučiti, da zem. vlada predloži zak. osnovu o preustrojstvu svihkolikih oblastih. Ovo se na zakonu neosniva, s toga preporučam predlog odbora.

Zast. vlade **Jovan Jurković**: Vis. sabore! Poznato je, da je naprečac ukinuta bila financijalna prokuratura. Tim ukinućem nastala je potreba, da se providba učini, kako i na koji način da se zemaljsko odvjetnički poslovi, koji su obsežni, obavljaju. U tom pogledu je zem. vlada prije svega dala si izraditi osnovu za orientiranje, koliko bi takav odvjetnički ured stojao. Prva osnova iznašala je 13000 for.; po tom je druga osnova priredjena, koja je izmedju 8 i 9000 for. iznašala. U tom položaju stvari je zem. vlada učinila tu providbu, da se do onog vremena, dok bude zak. osnova predložena, predadu ovi poslovi jednomu odvjetniku, i u to ime uvrstila je ovu svotu od 1400 for. Odbor predlaže, da se 900 for. briše; nu pošto se nalazimo već u devetom mjesecu, pošto se ništa nova nije uvelo, nego se nešto moralo učiniti, da ovi poslovi nezapnu, i pošto, kao što sam već napomenuo, vlada nije uzrok niti nosi krivnju, da se sada tekar razpravlja proračun, — s tih razlogah mislim, da nebi bilo opravdano brisanje ove stavke tim više, što je na ovu stavku faktično već izdano, i što se nemože stvar naprečac ukinuti, vlada bi imala veću odgovornost, ako bi poslove prekinula, nego ako ih u tečaju drži, s toga uslobodjujem se preporučiti predlog vlade glede ove stavke.

Izvj. **Josip Muzler**: Vis. sabore! Upravo tako, kako nam je g. zast. vlade razložio, je i odbor radio. Vlada je najprije mislila, da u tu svrhu treba 13.000 for., onda 8—9000 for., a napokon, kako je i predložila, samo 1400 for. Odbor je mislio, da treba samo 500 for. Imati ćemo priliku kod razprave proračuna zemaljskih zakladah viditi, da ondje iznaša nagrada odvjetnika 3000 for. i više; s toga držao je odbor, da je ovo za obavljanje svih poslovah, dok se zakon nestvori, dovoljna nagrada.

Predsjednik: Gospoda, koja su za to, da se po predlogu odbora 900 for. briše, neka se izvole dignuti.

(Ustane većina.)

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita) Obzirom na predloženo načelo stanarine itd. (prilog 3.)

(Prima se.)

Stavka 10., 11. i 12. br. 1., 2., 3. predlaže odbor, da se primi po zahtjevu vlade.

(Prima se.)

(Čita.) Na st. 12. br. 4. Pogledom na predloženo načelo itd. (prilog 3.)

Ovo sliedi iz načela, koje je prihvaćeno glede % za stanarinu.

(Prima se.)

(Čita.) Usljed toga predlaže se nadalje itd. (prilog 3.)

(Prima se.)

(Čita.) Nu jer se kr. zem. vlada itd. (prilog 3.)

(Prima se.)

(Čita.) Naslov 2.

(Prima se.)

(Čita.) Naslov 3. Žup. uprava. Povodom tim, da neki žup. činovnici itd. (prilog 3.)

Vis. sabore! Odbor predlaže, da se ovaj zaključak prihvati s razlogah, koji su već lani uvaženi, naime, da nekoji žup. činovnici dobivaju stanarinu u novcu, a nekoji uživaju stan u naravi, a županije nedobiju odštete: ova stvar nije u skladu, te nema u tom pravoga pravca.

(Prima se.)

St. 1. br. 1—4. predlaže odbor, da se primi, kako vlada zahtieva.

(Prima se.)

(Čita.) Na st. 1. br. 5. S razloga, da odbor itd.

(Prima se.)

St. 1. br. 6—19. predlaže odbor po zahtjevu vlade.

(Prima se.)

(Čita.) Na st. 1. br. 20. Pošto u nijednoj drugoj županiji itd.

Vis. sabore! Odbor je mislio, da je živoder jednostavni službenik, koji se može svaki čas odpustiti, s toga je dozvolio plaću samo do konca ovoga mjeseca, jer zbilja u nijednoj županiji te službe nema.

(Prima se.)

(Čita.) Na st. 1. br. 21. i 28. Predlaže se itd.

(Prima se.)

Digitized by Google

Ostale brojeve od 22—27. i 29—32. predlaže odbor, neka ih vis. sabor prihvati po predlogu vlade.

(Prima se.)

(Čita.) Na str. 2. Prema predloženomu načelu itd.

(Prima se.)

Stavku 3. predlaže odbor po zahtjevu vlade.

(Prima se.)

(Čita.) Na st. 4. a., b., c. predlaže se itd.

(Prima se.)

(Čita.) Ujedno pako itd.

(Prima se.)

(Čita.) Na stavku 5. predlaže se: neka bi visoki sabor itd.

Vis. sabore! Ovdje ću biti vrlo kratak. Opazilo se, da se nepazi pri dieljenju nagradah i pripomoćih na one, koji su vriedni i potrebni, a pošto to po mnienju odbora prosuditi može jedino čitava županija, i buduć obstoji propis gdje se kaže, da se ovakove molbenice najprije po županiji u pretres uzeti imadu i županija predlog učiniti, i taj se predlog popraćen po vel. županu predsjedničtvu vlade podnieti ima, s toga je odbor predložio, da se vlada pozove, da se tako postupati ima.

(Prima se predlog odbora.)

(Čita.) Na st. 6. br. 1. predlaže se vis. saboru itd.

(Prima se.)

(Čita.) Obzirom na učinjene predloge itd. do kraja.

(Prima se.)

(Čita dalje.)

(Naslovi 4—16. primaju se bez debate po predlogu odbora; prilog 3.)

(Čita.) Nasl. 17. st. 1. predlaže odbor po predlogu vlade. (Prima se.)

(Čita.) Na stavku 2. Izvanredne podpore itd.

Petar Horvat: Vis. sabore! Ja bi predložio, da se u svrhu svietske izložbe u Beču dozvoli svota od 25.000 for., kako vlada predlaže.

Zast. vlade **Jovan Jurković**: Vis. sabore! Kao što je poznato, već je lanjske godine u proračunu dozvoljeno i sankcionirano bilo u tu svrhu 10.000 for. kao predujam. Taj predujam povukao je za sobom nove izdatke ove godine baš s razloga toga, što je lani ova svota kao predujam dozvoljena bila. Sada teče razprava sa zajedničkim ministarstvom trgovine, i zem. vlada brani načelo, da je to stvar zajednička, da naš zemaljski budget nema nositi nikakav teret. U tom položaju zem. vlada morala je i ove godine ove izdatke nastaviti, koji su do ogromne svote od 28.000 for. proračunani. U toj svoti dolazi svota od 3000 for., koja će opet unići za prodane knjige, dakle bi se ciela svota umanjila faktično na 25.000 for. Već su učinjeni izdatci, a ciela svota nije još posve izdana, ali preko 21.000 for. je izdano, a što još nije izdano, već je ovlašten bio exekutivni odbor na izdatak, samo još nije došlo do doznake. Jer je potreba tih izdatakah neodloživa, zem. vlada morala je u proračun staviti ne kao faktični izdatak, nego kao predujam, kao što u obrazloženju napominje. S toga oslobodjujem se pogledom na obrazloženje preporučiti predlog vlade, da se naime bez odbitka od 5000 for., kao što odbor predlaže, ciela svota dozvoli.

Izvj. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Pitanje ovo o izložbi imalo bi se ozbiljno u pretres uzeti. Znade se, da je Ugarska uzela sva pitanja prometa i trgovine kao zajednička; s toga se i izložba imade smatrati kao stvar zajednička i troškove nositi zajednički budget. Po tom imade Ugarska bezdvojbeno nositi sve troškove sa izložbom skopčane i glede Hrvatske, dakle i onih 10.000 for., koji su lani u tu svrhu dozvoljeni za posebno zastupanje Hrvatske na izložbi. Ovi će troškovi jedva dostići 10.000 for., jer sva gospoda kažu, da kad se dodje u hrvatski odsiek, da neima ni traga odlikovanju, da je Hrvatska tamo posebno zastupana, svaki se tuži, kako je taj odsjek najzapušteniji i glede mjesta, a izložitelji imadu dovoljno povoda tužiti se na postupanje ugarskih komisarah.

Pitam ja, kako dodje Hrvatska do toga, da bogatoj Ugarskoj dava predujam za zajedničke troškove, njoj, koja drži sav novac u rukuh, a nam najnuždniji samo paušal od 2,200.000 for. daje? Ja mislim, da je naša vlada silno pogriešila, što se za namirenje ovih troškovah nije obratila na Ugarsku, koja drži novac zajednički; kako je došla naša vlada do toga, da ona izplaćuje troškove, koji su zajednički? Sila toga troška se je moglo prištediti i dostojanstvo zemlje sačuvati, jer je učinjen fiasko, kao što je učinjen fiasko i u političkom smjeru, a teret nosimo mi za ovaj kao i za politički fiasko. To nije pravedno, neka plati onaj, koji si je sve prisvojio. Ja mislim, da se nemože u tu svrhu dozvoliti niti jedan novčić, nego predlažem, da se vlada pozove, da od Ugarske traži ovaj novac natrag.

Predsjednik: Pošto nitko više neželi govoriti, rieč ima g. izvjestitelj.

Izvj. **Josip Muzler**: Visoki sabore! Ja ću u kratko razložiti nazore odbora. Lani je dozvoljen u svrhu svietske izložbe u Beču predujam; na isti način je odbor mislio, da se opet ove godine, na koliko su troškovi učinjeni, ova svota dozvoli kao predujam uz predlog, da vlada traži naknadu. Odbor je mislio, da je potrošeno samo 20.000 for., ali danas g. zastupnik vlade razlaže, da je više potrošeno, s toga neimamo povoda ostati kod 20.000 for. Ja samo u načelu branim odbor, jer on stoji na stanovištu, na kojem je i lani stajao.

Predsjednik: Proti 1. stavki neima opazke?

(Glasovi: Prima se.)

Na st. 2. imade tri predloga: G. dr. Makanec predlaže, da se sve briše. Ob ovom se predlogu po poslovniku najprije glasovati ima. Koja su gospoda za to, da se po predlogu g. dra. Makanca glede st. 2. sve briše? (Ustane manjina.)

*

Digitized by Google

Taj je predlog pao.

Koja su gospoda za predlog odbora? (Ustane manjina.)

Pao je.

Koja su gospoda za predlog da se 25.000 for. dozvoli? (Većina.)

Primljen je predlog vlade.

Dr. **Mijo Posilović**: Visoki sabore! Ovdje u stavci 3. nalazi se trošak za vladina povjerenika za Grad Ivanić. Pošto je poznato, da povjerenik g. Hrvoić nije učinio ništa niti u interesu vlade niti uprave, nego je njegovo djelovanje bilo napereno samo na to, da se u Ivaniću uvede nered i anarhija, da se sa žandari i vojnici strah čini, svrha pako tih činah bila je, da tamo prodre vladin kandidat, s toga držim, da je taj trošak ne samo suvišan, dapače bi se morala vlada pozvati na odgovornost, što je išla slati povjerenika u Ivanić bez razloga, jer je poznato, da nitko nije ništa sagriešio, niti je ikakva iztraga bila povedena, nitko nije niti opomene dobio. S tih razlogah predlažem, da se trošak za vladina povjerenika za grad Ivanić iz ove stavke briše.

Zast. vlade **Jovan Jurković**: Visoki sabore! Moram ovdje od strane zem. vlade g. predgovorniku odgovoriti, da je izaslanje povjerenikah u gradove razvojačene krajine u zakonu od 8. lipnja 1871. osnovano i tim zakonom i djelovanje im takodjer opredieljeno. U ostalom mogu učiniti tu izjavu od strane zem. vlade, da je ona uvjerena, da bi sada već prestala potreba tih povjerenikah, i da je ona sama već predložila na previšnje mjesto, da u buduće izaslanje povjerenikah u gradove razvojačene krajine prestane. A što se tiče ovih stavakah ovdje učvršćenih, ovo se temelji na faktičnom izdatku od prošlih godinah, a ove godine, ako nije bio taj izdatak, figuriraju samo te stavke, i neće doći u izdatak.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Pitanje je, da li je povjerenik izaslan bio za vrieme izborah, ili za vreme ukinuća Krajine; ako za ovo, onda nemože to u ovom proračunu u nikakvu razpravu više doći, jer je već davno stvar prošla. Nemože dakle drugo biti, nego što spominje moj prijatelj g. dr. Posilović. Pitanje je, da li je bilo razloga ovomu poslanstvu; ja mislim, da nije bilo potrebe. Jedino radi izbora izaslan je povjerenik, jer je načelnik grada Ivanića postupajuć po zakonu, izabrao izbornu deputaciju vladi nepovoljnu. S toga mislim, da bi mi imali ozbiljno prihvatiti predlog. g. dra. Posilovića, što je vlada bez razloga slala povjerenika u Ivanić, koji mjesto da štiti zakon, za vladu na zemaljske troškove kortešuje. Ja glasujem za predlog g. dra. Posilovića.

Zast. vlade **Jovan Jurković**: Moram još jedanput odgovoriti, da je predpostava, kano da je ovo izaslanje bilo jedino u predmetu izborah, neosnovana, nego se osniva, kako sam već razložio, na zakonu od 8. lipnja 1871. Ovo izaslanje nije bilo samo u Ivaniću, nego u svih trih gradovih, u Senju, Belovaru i Ivaniću. Pošto sam izjavio, da se radi o posve drugih izdatcih, gore navedena predpostava odpada.

Dr. **Mijo Posilović**: Visoki sabore! Čudim se gosp. zastupniku vlade, što dva puta govoreć nije iztaknuo potrebe i naveo razlog, zašto je vladin povjerenik u grad Ivanić bio poslan, nego je samo kazao, nisam dužan dokazivati, zašto je poslan. Ja sam iztaknuo, da je svagdje red vladao, i da nije bilo nikakve potrebe tomu izaslanju. Smiešno je pako, što se gosp. zastupnik vlade poziva na zakon od 8. lipnja 1871. Na ovom zakonu. ako hoće temeljiti to, da se povjerenik pošalje, onda može i dalje izvesti iz istoga ovoga zakona, da se povjerenik sveudilj ima baviti u Ivaniću i Belovaru i Senju. Ja mislim, ako taj zakon dozvoljava, da se povjerenik pošalje, ali ne bez razloga, i vlada je dužna razlog kazati, za koju svrhu je vladin povjerenik poslan. Ja mislim dakle s toga, što gospodin zastupnik vlade nije nikakovih razlogah naveo, da je ova stavka neosnovana i da se ima brisati.

Zastupnik vlade **Jovan Jurković**: Visoki sabore! Žao mi je, što moram po treći put o ovoj stvari govoriti i opetovati, što sam već dva puta kazao, da se ovo izaslanje osniva na zakonu od 8. lipnja 1871. Po ovom zakonu ovo izaslanje mora imati mjesta, i to ne samo za grad Ivanić, nego kao što je u obrazloženju naročito navedeno, i za grad Belovar i Senj. Ovi izaslanici nemaju sa izbori nikakova posla, nego sa upravom i onim zadatkom, koji im je zakonom od 8. lipnja 1871. propisan, koji još danas postoji, te oni od slučaja do slučaja ureduju. Naposljed sam izjavio, da zem. vlada misli, da je prestala potreba takovih povjerenikah, te je i korake učinila, da to u buduće prestane.

Dr. **Ignjat Brlić**: Vis. sabore! Razlozi, koje je naveo g. zastupnik vlade, nimalo nepobijaju razloge g. dra. Posilovića i Makanca. Kao što je poznato, ovi gradovi, o kojih je ovdje rieč, razvojačeni su godine 1872., dakle trošak povjerenikah spada na g. 1872., ali nemože spadati na g. 1873. Što se poziva g. povjerenik vlade na krajiški zakon od 8. lipnja 1871., istina, tim su zakonom uvedeni povjerenici, ali u krajiških gradovih, dakle i trošak za nje ima nositi krajiški erar. Zato podupirem predlog g. dra. Posilovića.

Izvj. **Josip Muzler**: Visoki sabore! Ja nebranim postupak g. vladina povjerenika Hrvoića u Ivaniću, kad je g. zastupnik vlade izrično kazao, da nije bio radi izbora poslan, a ipak se je u posao izbora mješao. Pošto se ovo izaslanje temelji na zakonu od 8. lipnja 1871., to ću samo kazati, ako potrošak nije učinjen, da se neće ni u izdatak staviti, i da se u buduće, kad predlog vlade previšnju dozvolu dobije, neće više u proračun uvrstiti. S toga mi je čast predložiti, da se primi ova stavka, kako ju odbor predlaže.

Predsjednik: Koja su gospoda zato, da se u ovoj

stavci po predlogu g. dra. Posilovića odbije 200 for., neka se izvole dignuti.

(Ustane manjina.)

Koja su gospoda za predlog odbora?

(Većina.)

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita) Pozivno pako na zaključak itd. do kraja naslova.

(Prima se.)

(Čita.) Naslov 18.

Josip Lehpamer: Vis. sabore? §-om 16. zakona od 8. lipnja 1871. za razvojačenje varaždinske Krajine ustanovljuje se, da budu umirovljene na teret domaćega budgeta samo one osobe, koje su uredovale u kotarih ovih dvijuh pukovnijah. U imeniku umirovljenikah razvojačene Krajine nalazim imenah, koja po mom sudu nespadaju ovamo. Moj predlog neide tamo, da se pravo na mirovinu ikomu krnji, dapače svakomu uzčuva, nego moj predlog ide jedino na to, da se dotičnici napute na onu blagajnu, na koju po zakonu spadaju, a ne na teret našega budgeta. S toga bi ja predložio, da se pozove vlada, da za razjašnjenje ove stvari razvidi sva akta razvojačene Krajine varaždinske, da saboru dokaže, koje osobe glede mirovine spadaju ovamo i koje nespadaju. Za lakši račun slobodan sam predati vis. predsjedničtvu imenik dotičnih osobah, koje su po mom sudu dvojbene.

Zast. vlade **Jovan Jurković**: Vis. sabore! Ja mislim, da je smjer predloga g. zast. Lehpamera taj, da se pozove vlada na razjašnjenje u toj stvari. U tom pogledu imam razjasniti, da u ovom svotniku dolaze osobe, koje se na prvi pogled pokazuju, kao da bi spadale na vojnički stališ; ali to nestoji, jer su bile kod vojne uprave, kod tako zvanog „Verwaltunga". Glede svake pojedine osobe bila je razprava povedena sa ministarstvom financijah, a rezultat razpravah je, da ove spadaju sbilja na naš budget. Ovaj izkaz takodjer niti nije točan, jer svedilj figuriraju u njem osobe, koje zaista već u zadnje vrieme nespadaju više na teret našega budgeta. (Navadja te osobe iz svotnika.) Stoga neka izvoli vis. sabor imati podpuno uvjerenje, da je zem. vladi sve do toga stalo, da se svaki teret, koji strogo nespada na našu zemlju, od nje odvrati, te će ona i u buduće sve moguće učiniti, da se nikakve osobe neuzmu na teret ovih zemaljah, koje strogo po zakonu nebi ovamo spadale.

Predsjednik: Predlog g. zast. Lehpamera neide tamo, da se u ovom naslovu štogod dodaje ili briše, stoga mislim, da možemo glasovati o naslovu. Prihvaća li vis. kuća ove dvie stavke naslova 18. proti kojim nema opazke?

(Glasovi: Prima se.)

Sada molim, da gospodin zast. Lehpamer dade svoj predlog.

Josip Lehpamer: Ja sam zadovoljan za sada sa razjašnjenjem vlade; te ću u svoje vrieme predlog učiniti.

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita) Ali na temelju i opet opaženih podatakah itd.

(Prima se.)

Poglavje II.

U naslovu 1. odbor nije promjenio ništa glede svotah, stoga predlaže odobriti cieli naslov po predlogu vlade sa 148.203 for.

(Prima se.

Na st. 3. B. 8. imade 2 predloga: (Čita)

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Uz najbolju volju i najveću revnost dotičnih organah zem. vladi nebi moguće bilo, zadovoljiti ovoj želji vis. sabora u kratkom vremenu, stranom stoga, što tu treba raznih izvidjenjah, stranom sa ordinarijati, a napokon treba i sporazumljenja sa ugarskom vladom s toga, što imade imanja i nadbiskup i kaptol zagrebački u Ugarskoj. Ovo bi se pitanje dakle moglo riešiti nakon mnogostranih izvidjenjah i sporazumljenja, stoga nebi mogao obećati, da bi se riešiti moglo do pretresanja proračuna za g. 1874., jer je prevelikimi potežkoćami skopčano. Nu vlada će nastojati, da pitanje čim prije rieši.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Buduć odbor nepredlaže, da se pozove vlada, da u budućem proračunu već učini predlog, nego se u obće poziva, da riešenjem tog pitanja jedan put započme, s toga mislim, da prigovor presv. gosp. zast. vlade nesmeta, da se prihvati predlog odbora.

(Primaju se oba predloga odbora.)

(Naslov 2. primljen nepromienjen bez debate.)

Izvj. **Josip Muzler**: Nasl. 3. stavku 1. br. 1 i 2 predlaže odbor po predlogu vlade.

(Prima se.)

(Čita.) Na st. 1. br. 3. Obzirom na naknadni izpravak i t. d.

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Za razjasnjenje ove stavke čast mi je očitovati ovo. Kad je pretresan ovaj proračun u financijalnom odboru, držao sam si za dužnost, razjasniti stanje stvari glede doplatkah quinquenalnih za profesore akademije pravoslovne. Kad je lani financijalni odbor poveo rieč o povišenju plaćah profesorah akademičkih, i zatim gimnazijalnih, mislio sam, da ja kao zastupnik vlade temeljiti ovaj predlog podupirati moram. Da naznačim način, kojim bi se plaće povisiti imale, imao sam dvie alternative da predložim: ili da preporučim povišenje plaćah po sustavu, po kojem je povisio plaće administrativnim putem ministar za bogoštovje i nastavu u Ugarskoj, ili pako da preporučim povišenje plaćah, kako je predloženo u osnovi za sveučilište. Ja sam mislio, da je povoljnije za dotične zavode, ako preporučim drugu alternativu. Po ovoj ustanovljene su plaće profesorah akademičkih na 1800 for. i petgodišnji doplatci na 200 for. Dalje u odboru nije bilo ništa pretresano niti opredjeljeno, kako se ti doplatci imaju računati. Vlada je u izvedenju ovoga zaključka mislila, da se

Digitized by Google

petgodišnji doplatci imadu računati na način, kako to biva na univerzitetih u Cislajtaniji, a tamo se računaju tako: Plaće povišene su 1. svibnja 1870., dakle prvi petgodišnji doplatak ide 1. svibnja 1875.; za one pako profesore, koji bi onim danom navršili 10 god. službovanja, ide jedan petgodišnji doplatak, a za one, koji bi onim danom 20 god. službovanja navršili, drugi quinquenalni doplatak. I tako je vlada postupala, kad je za god. 1873. od 1. siečnja opredjeliti imala plaće i doplatke profesorah akademije. Stoga, buduć je ovdje u vladinu predlogu izloženo 1600 for., a u predlogu odbora je 1000 for. izpušteno, mislim, da sam dužan bio razložiti ovo stanovište vlade. Ako vis. sabor pristane uz moje razlaganje, onda će se moći 1000 for. brisati, ako pak misli, da pripadaju petgodišnji doplatci za sve prošlo vrieme, onda bi moralo ostati, kako je u vladinu predlogu izloženo.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Ako se uzme, što je svrha povišenju plaćah, onda mislim, da nestoji mnienje vlade, i to stoga, što se ovim zakonom povisuju plaće profesorom akademije obzirom na njihovo tegotno službovanje, a petgodišnji doplatci daju obzirom na tegotno dugotrajno službovanje. Ja nenalazim, da je pravedno, da oni profesori, koji sada služe 5 godinah, dobiju quinquenal, oni pako koji 10 i 20 godinah služe, neuživaju iste blagodati, i to ne po duhu ovoga zakona, nego po nekakvoj analogiji zakona u Cislajtaniji. Ja bi nalazio još to opravdanim, kad bi to bio veliki iznos; ali na našoj akademiji nema toliko profesorah, koji bi tu u sadašnjosti udioničtvovali. Ja mislim, da je čovječno i pravedno i da odgovara duhu zakona, da oni profesori, koji su se 20 i više godinah mučili u vrlo tegotnom zvanju, uživaju istu blagodat, tim više, jer se je već onda, kad su se plaće povisile, reklo, da se kroz to nečini profesorom akademije nikakova blagodat, nego se samo ukida nepravda, koju su trpili radi malenih plaćah. Zašto se dakle sada oduzima blagodat nekojim, koji su revno služili, zašto se daju mladjim, kad budu toliko služili petgodišnji doplatci za cielo vrieme. To je nepravda za starije profesore, ako bi se njim drugim mjerilom mjerilo nego mladjim. Ja mislim, da je pravedno i da duhu zakona odgovara, da se za cielo vrieme odmjere quinquenali.

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Ja sam to samo zato napomenuo, da odklonim od sebe i vlade odgovornost, i da mi se nebi moglo predbaciti, da želim uzkratiti bivšim mojim drugovom ono, što im pripada. Ako vis. sabor izvoli tako zaključiti; kako g. dr. Makanec predlaže, ja neimam ništa proti tomu.

Izvj. **Josip Muzler**: Vis. sabore! Ja ću od strane odbora samo to kazati, da je odbor bio pristao na razlaganje g. zastupnika vlade, i u tom smjeru branim predlog odbora. Nego ako vis. sabor uvidi, može jedno ili drugo zaključiti.

Predsjednik: Koja su gospoda za predlog odbora, da se u st. 1. br. 3. 1000 for. briše, neka se izvole dignuti. (Neizvjestna većina; glasovi: Manjina.)

Sada molim kontraprobu: Koja su gospoda za predlog vlade. (Opet neizvjestna većina.)

Ja molim još jedanput gospodu, koja su za predlog odbora, da se izvole dignuti. (Učini se, bilježnik broji stojeće članove.)

Sada molim kontraprobu. Gospoda, koja su za predlog vlade, da se dozvoli 1600 for., neka se izvole dignuti.

(Učini se, i bilježnik opet broji.)

Primljen je predlog odbora većinom glasovah.

Izvj. **Josip Muzler**: Daljnje promjene nema, osim stanarine, koju je sabor već prihvatio, i dotičnih interkalatah, i po tom predlaže se cieli naslov 3. odobriti sa 209.009 for.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore? U ovom naslovu nema stanarine za suplente. Ja držim, da je to nepravedno za one, koji su navršili nauke i koji su usposobljeni za učiteljsko zvanje. Ako ikomu treba podpore, treba sigurno onim, koji najmanje imadu, a to još više valja za suplente nego li za profesore. S početka treba nabaviti sve, a znade se, da je obično naša mladež siromašna. Neznam razloga, zašto je uzkraćena stanarina suplentom, kad se u svom zvanju isto toliko muče i više nego profesori, jer svaki početak je težak. S toga nalazim, da je pravedno, i predlažem, da izvoli vis. sabor stanarinu doznačiti suplentom isto tako kao profesorom.

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Kao što sam čast imao u odboru izjaviti, opetujem i ovdje, da se suplentom stanarina dozvoliti nemože, inače trebalo bi i drugim, koji su privremeno namješteni kao suplenti. Medjutim ako vis. sabor misli, da je 600 for. premalo, neka im dozvoli povisiti plaću, vlada neima ništa proti tomu, ali stanarina bila bi proti sustavu.

Dr. **Milan Makanec**: Ja prihvaćam predlog g. zast. vlade i predlažem, neka se suplentom povisi plaća bar za 100 for.

Izvj. **Josip Muzler**: Usudjujem se pozornost vis. sabora i g. dra. Makanca obratiti na to, da je dotična molbenica u odboru bila u pretresu; neka bi se dakle gg. uztrpila, dok dodje ovamo.

Dr. **Alexander Rogulić**: Vis. sabore! Držim, da je na svaki način pravedan predlog g. dra. Makanca, stoga treba da se tu providi; ako se sustavno nemože, može se to učiniti drugim kojim načinom. Stoga podupirem predlog, da se suplentom ili daje stanarina ili povisi plaća.

Predsjednik: Prije svega molim, da li se primaju stavke ovog naslova, proti kojim nema opazke?

(Glasovi: Primaju se.)

Digitized by Google

A sada ide novi predlog g. dra. Makanca da se povisi plaća suplentom, jer o stanarini ovdje, mislim, nema mjesta, što definitivna odlučiti; nego po poslovniku bi se morao učiniti predlog i na dnevni red staviti.

Dr. **Milan Makanec**: Stanarina je dozvoljena učiteljem, a suplenti su izključeni, neznam, kamo bi onda taj predlog spadao. Kad g. zast. vlade kaže, da se sustavno nemože opredieliti suplentom, to prihvaćam predlog presv. gosp. zast. vlade, da im se povisi plaća i to bar za 100 for. onim suplentom, koji su navršili nauke.

Predsjednik: Ja nisam shvatio, da je g. zastupnik vlade takav predlog stavio.

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Ja sam rekao samo, ako misli vis. sabor, da suplentom može poboljšati plaću, neka im ju povisi.

Predsjednik: Dakle g. dr. Makanec predlaže, da se povisi plaća suplentom.

Dr. **Franjo Rački**: Vis. sabore! Ja mislim, da će biti zadovoljeno želji gosp. dra. Makanca, ako se uztrpi kratko vrieme, jer osnova za sveučilište, koja je već štampana, doći će skoro na dnevni red. Tu se upravo predlaže, da se namjestnim učiteljem dade plaća od 700 for., i to da valjati ima od 1. siečnja 1873.

Predsjednik: Pošto gosp. dr. Makanec neodustaje od svoga predloga, ima se o njem glasovati. Koja su gospoda za njegov predlog, neka se izvole dignuti.

(Ustane manjina.)

Pao je, ali to neizključuje, da se predlog u ono vrieme, koje je izvolio naznačiti g. dr. Rački, može opet potaknuti.

Izvj. **Josip Muzler**: U naslovu 4. nema promjene osim stanarine, koja bi se imala na 200 for. nadopuniti, i po tom se predlaže odobriti cieli naslov sa 24.212 for. (Prima se.)

Naslov 5. mirovinske pristojbe predlaže odbor po zahtjevu vlade sa 15.818 for.

(Prima se.)

Predsjednik: Ovdje mi je napomenuti, da smo u pogl. I. u naslovu 6. jednu stavku, i to treću preskočili, koja govori o prinosu za gospodarsko družtvo u Zagrebu. Mislim, da se imamo na nju vratiti, jer tu je želio g. Vrbančić imati rieč.

Izvj. **Josip Muzler**: Odborov predlog stoji na str. 3. izvješća i glasi: (Čita.) Neposredno ovomu odboru stigla je i molba upravljajućeg odbora hrv.-slav. gospodarskog družtva u Zagrebu od 6. rujna t. g. br. 289, da se ovomu družtvu za tek. godinu dozvoli ciela podporna svota od 6000 for. Pošto je medjutim, kad je molba ova stigla, predmet u pogl. I. nasl. 6. pod stavkom 3. jurve riešen bio prihvatom svote od 3000 for., akoprem je molba odboru ovomu neumjestno upravljena i stigla neposredno, to odbor ovaj molbu gospodarskog družtva predlaže vis. saboru preporukom na uvaženje.

Slavoljub Vrbančić: Vis. sabore! Kad je bilo pretresivano u odboru financialnom pitanje o ovoj podpori za gospodarsko družtvo u Zagrebu, pristao je bio odbor uz predlog vlade s toga, što je vlada uztvrdila, da još nije preustrojeno ovo gospodarsko družtvo prama pravilom novim, kao što je vis. sabor zahtjevao lani prigodom pretresivanja proračuna. Pošto je gospodarsko družtvo kašnje izkazalo, da je u istinu već preustrojeno, te je podnielo i troškovnik o troškovih učinjenih prama novim pravilam, to se je uvjerio odbor financijalni, da je temeljit zahtjev podpore od 6000 for. Nu pošto odbor od zaključka, što ga je učinio, nije mogao odustati, ja od svoje strane preporučam vis. kući, da uz novi predlog financialnog odbora pristaje, te odobri podporu gospodarskomu družtvu sa 6000 for.

Zast. vlade **Jovan Jurković**: Visoki sabore! (Glasovi: Prima se.) Povod onomu, što nije od vlade uvršćena podpora od 6000 for., jest taj, što nije gospodarsko družtvo zadovoljilo zahtjevu vis. sabora od lani; nu pošto je ono u zadnje vrieme izkazalo reorganizaciju i prema tomu potrebu i proračun, od strane vlade nema potežkoće, da se dozvoli podpora od 6000 for.

Predsjednik: Prima li vis. kuća, da se po predlogu g. Vrbančića gospodarskom družtvu dozvoli podpora od 6000 for. mjesto 3000 for. kako je u predlogu vlade? (Ustane većina.)

Primljen je predlog g. Vrbančića.

Izvj. **Josip Muzler**: Visoki sabore! Prije nego je odbor u poglavju III. prešao na viećanje o pojedinih naslovih, učinio je dva predloga, odnoseća se na cielo ovo poglavje, koja ovako glase: (Čita) Pozivom na uvodno u ovom izvješću predloženi zaključak itd. (vidi prilog 3.)

Zast. vlade **Dane Stanković**: Vis. sabore! Vlada će podnieti osnovu o preuredjenju sudbenih oblastih vis. saboru za pretresivanje. Dok ta osnova nepostaje zakonom, dotle vladi nije preostalo nego dosadanja beriva sudbenih činovnikah u proračun uvrstiti, jer proračun nije mjesto uvadjati preinake plaćah.

Predsjednik: Prihvaća li vis. kuća ova dva predloga odbora, da se vlada pozove u tom pravcu?

(Glasovi: Primaju se.)

Izvj. **Josip Muzler**: Naslov 1. Ovdje ima samo toliko promjene, prvo, koliko se odnosi na stanarinu, a drugo, da se dozvoli poslužnom osoblju 20% u ime skuparine 210 for.; i prema tomu predlaže se, da se izprave interkalari na 619 for. i cieli naslov odobri sa 31.866 for. (Prima se.)

U naslovu 2. nema brojevne promjene osim glede stanarine i glede 20% skuparine poslužnom osoblju, i po tom se predlaže, da se izprave interkalari na 1165 for. i odobri cieli naslov sa 67.351 for.

(Prima se.)

U naslovu 3. isto tako nema promjene, osim koja se odnosi na stanarinu i 20% skuparinu, a mienjaju je

Digitized by Google

nešto takodjer interkalari, i prema tomu se predlaže odobriti ovaj naslov sa 75.299 for.

(Prima se.)

(Čita nasl. 4.—8.; primaju se svi po predlogu odbora bez debate.)

(Čita:) „konačno se vis. saboru prema gore navedenim predlogom i izpravkom podnaša i zak. osnova o proračunu za g. 1873.“

Ovdje mislim, da se za sada brojevi imadu preskočiti, i zak. članak pretresivati bez brojevah, jer će se svaki pročitati još u trećem čitanju, a dotle svi rektificirati. (Prima se; čita zak. članak od točke do točke; primljen bez debate u svih točkah.)

Sada bi se moralo preći na ono, što je odbor u obće predložio, što je kazano, da će se na koncu preduzeti:

(Čita:) Prije svega i povodom tim, što je ne samo protiva naravi itd. (St. 1. priloga 3.)

(Prima se.)

(Čita:) Zatim, jer konkretni status svega činovničkoga osoblja itd.

(Prima se).

(Čita:) Nadalje osvjedočio se je odbor itd.

(Prima se.)

(Čita:) Napokon se i u obće izvješćuje itd.

(Prima se.)

(Čita:) Upućeni su po vis. saboru itd.

(Prima se.)

Predsjednik: Za pet minutah odgadjam sjednicu u svrhu, da se nadopuni odbor zakonodavni i izabere odbor narodno-gospodarstveni.

(Glasuje se ceduljami, što bi obavljeno u 10 minutah.)

Rezultat glasovanja je sliedeći: većinom glasovah izabrani su u odbor zakonodavni: gg. dr. Šram, Mirko Hrvat i dr. Dežman; a u odbor narodno-gospodarstveni: gg. dr. Derenčin, Kiš Ladislav, Kršnjavi, Davidović, Čop. Turković i Jovan Rogulić. Molim neka se izvoli ovaj odbor konstituirati, da se može u budućoj sjednici proglasiti.

Buduć da je dnevni red izcrpljen, dižem sjednicu, a buduća ureći će se u svoje vrieme običnim načinom.

(12 satih 45 minutah.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

XXXI. sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije dne 13. rujna 1873. pod predsjedničtvom gosp. Jovana Živkovića u glavnom gradu Zagrebu držane.

Pročitan je zapisnik 30. sjednice bez primjetbe.

Zatim su sljedeći podnesci oglašeni:

1. (pod br. 487.) Dopis kr. zem. vlade od 25. kolovoza t. g. br. 12.254., kojim moli za indemnitet za već učinjene troškove u tekućoj godini i ovlašćenje, da može podmirivati samoupravne troškove na temelju proračuna od god. 1872., dok se proračun za god. 1873. zakonom neustanovi.

Upućuje se odboru za proračun.

2. (pod br. 494.) Dopis kr. zem. vlade od 5. rujna t. g. br. 3686., kojim dostavlja zak. osnovu o uredjenju posalah crkve grčko-iztočne u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

3. (pod br. 495.) Dopis kr. zem. vlade od 6. rujna t. g. br. 3723., kojim dostavlja osnovu zak. članka u pogledu ravnopravnosti evangelikah jedne i druge vjeroizpovjesti.

Dopisi pod brojem 2. i 3. upućuju se zakonotvornomu odboru.

4. (pod br. 511.) Izvještaj saborskoga zakonotvornoga odbora, kojim predlaže zak. osnovu o ravnopravnosti izraelićanah.

Upućuje se odboru za dnevni red s tim, da se ima tiskati i medju članove sabora porazdieliti.

5. (pod br. 499.) Dopis kr. zem. vlade od 7. rujna t. g. br. 3744., kojim se dostavljaju proračuni zaklade narodnih učionah i štipendijalne Marija Terezijanske za god. 1874.

Upućuje se na proračunski odbor.

6. (pod br. 493.) Županija riečka predstavkom upravljajućeg odbora iz sjednice od 19. kolovoza t. g. broj 127/2639. podupire predstavku županije varaždinske u pogledu stanarine.

7. (pod br. 486.) Predstavka zastupstva slob. i kr. grada Križevca od 29. kolovoza t. g. br. 1481. za uzdržanje županije križevačke u starih granicah, podupirana predstavkom županije križevačke u tom pogledu.

8. (pod br. 484.) Molba osoblja nar. muzeja kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije za promaknuće u viši razred.

9. (pod br. 509.) Molba D. W. Kleina iz Osieka za uvaženje predloga u svrhu pripomoći za od gladi stradajuće stanovnike u Slavoniji.

10. (pod br. 500.) Molba Ignatije Horvata, saborskog poslužitelja, za podieljenje novčane podpore.

11. (pod br. 506.) Molbenica pandurah žup. zagreb. za primjerenu novčanu nagradu.

12. (pod br. 485.) Molba pandurah osrednjega ureda žup. riečke, za povišenje plaće.

13. (pod br. 501.) Predstavka činovnikah kr. žup. sudbenoga stola u Varaždinu, radi dokinuća provizoriuma kr. žup. sudbenih stolovah.

14. (pod br. 502.) Molbenica dnevničarah kr. zem. vlade radi povišenja dnevnice.

15. (pod br. 496.) Molbenica Mate Hojanića, podvornika kr. preparandije u Zagrebu, radi sistemiziranja godišnje podpore u stalnu plaću.

16. (pod br. 498.) Molbenica Gjure Sojke, bivšeg učitelja glasbe na kr. preparandiji u Zagrebu, za podieljenje mirovine.

17. (pod br. 503.) Molbenica Mirka Čunčića iz Krapine, glede odštete u god. 1848. pretrpljene štete.

Podnesci pod br. 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15., 16. i 17. upućuju se na molbeni odbor.

18. (pod br. 504.) Molba Nikole Horvata iz Zagreba, u pogledu dobrovoljne diobe zadruge Horvat iz Belovara. Pošto ova molba nije po nijednom članu saborskom poduprta, to se dostavlja kr. zem. vladi na nadležno dalje uredovanje.

19. (pod br. 492.) Molba družtva hrv.-slav. učiteljah „Narodna škola" u Zagrebu, u pogledu preustrojstva narodnih učionah.

20. (pod br. 507.) Molba obćeg podupirajućeg družtva za bolestnike u Zagrebu, za utemeljiteljni prinos.

Molbenice pod br. 19. i 20. ustupaju se odboru peticionalnomu.

21. (pod br. 508.) Izvještaj saborskoga odbora o pregledanju i pretresivanju proračuna za god. 1873.

Ima se tiskati, medju članove podieliti i za prvu sjednicu na dnevni red radi razprave staviti.

22. (pod br. 505.) Izvještaj zakonotvornog odbora o zakonskoj osnovi glede sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu.

Ima se tiskati i u svoje vrieme na dnevni red staviti.

23. Izvještaj saborskoga molbenoga odbora od 5. rujna 1873.

Stavlja se za današnju sjednicu na dnevni red.

Zatim stavlja zastupnik II. kot. grada Zagreba sljedeću interpelaciju na kr. zem. vladu:

24. 1. Zna li zemaljska vlada, da je u većem dielu zemlje naše koli s pošasti na ljude i blago, toli s posvema loše ljetine skrajna bjeda već na vratih, a u nekih stranah upravo nevolja glada prieti.

2. Je li si vlada točna izvješća pribavila: gdje je oskudica i pogibelj najveća te gdje najprije izdašnje pomoći treba? — pa ako jest: Za koja i kakva se je sredstva pobrinula, da se stradajućim za dobe pomogne, pa misli li u tu svrhu kakove predloge ovomu saboru podnieti?

Pošto je zastupnik kr. zem. vlade odsječni savjetnik g. Jovan Jurković razložio, što je u tom pogledu od strane vlade učinjeno i spomenuo ponudu glede gradnje cestah

Digitized by Google

— te izjavio, da neće propustiti rezultat javiti — izjavljuje se g. interpelant zadovoljnim odgovorom.

Zastupnik trgovišta Djakovo stavlja na kralj. zem. vladu sljedeću interpelaciju:

25. 1. Jesu li vis. kr. hrv.-slav.-dalmatinskoj zemaljskoj vladi poznati razlozi, s kojih zakonska osnova: „O konačnom razriešenju urbarsko srodnih odnošajah“ nije dobila previšnju kraljevsku sankciju.

Ako jesu, koji su to razlozi?

2. Što je vis. kr. zemaljska vlada učinila, da ukloni zaprieke, koje stoje na putu sankciji iste zak. osnove?

Zastupnik kotara ivanečkog pako stavlja sljedeću interpelaciju na kr. zem. vladu:

26. 1. Je li vis. zem. vladi poznato, koliko je do sada utjerano od zaostaloga do uključivo 1867. godine poreza u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji? Ako nije.

2. Koji su koraci učinjeni, da vis. zem. vlada doznade svotu uplaćenih poreznih zaostatakah? i

3. Što je visoka zem. vlada nakana učiniti, da se taj uplaćeni novac dobije za potrebštine nutarnje samouprave ovih kraljevinah?

Interpelacije pod br. 25. i 26. ovog zapisnika imadu se dostaviti kr. zem. vladi.

Zastupnik kotara daruvarskog predlaže, da se iz sredine saborskih članovah za pretres predmetah zasjecajućih u narodno gospodarstvo, izabere narodno-gospodarstveni odbor.

Predlog se ovaj prima s tim, da se izbor u idućoj sjednici obaviti ima.

Napokon g. zastupnik III. kotara grada Zagreba kao predsjednik zakonotvornog odbora saobštavajuć kako u odbor odabrani viriliste slabo učestvuju u zakonotvornom odboru, predlaže, da se naknadno još 1 član sabora u zakonotvorni odbor izabere.

Prima se i ima se izbor u idućoj saborskoj sjednici obaviti.

Zatim uzet je u pretres IV. izvještaj molbenog odbora i po tome zaključeno: prihvaćajuć doslovno predlog odborski:

a) da se molba zastupstva grada Belovara pod br. 422. glede podignuća na slob. kr. grad, zem. vladi dostavi.

b) da se molba Ivana Krst. Pajloka, saborskog pisara pod br. 291. dostavi vis. sab. predsjedničtvu.

c) da se molba županije križevačke pod br. 405. glede odkupa tajna liečenja Luke Nemčića od bjesnoće ustupi kr. zem. vladi.

d) da se molba uzničkih nadzirateljah sudb. stola županije zagrebačke pod br. 403. u pogledu poboljšanja plaće dostavi kr. zem. vladi na uredovanje.

e) da se molbenica Augusta Posilovića pod br. 402. glede podpore dostavi kr. zem. vladi na uvaženje.

f) da se molba županije varaždinske pod br. 388. u pogledu premještaja uredah i školah na Rieci za sad ne može uvažiti.

g) da se molba munic. bakarskog pod br. 372. o ukinuću municipija putem zem. vlade povrati.

h) da se uslјed molbe grada Bakra pod br. 371. glede oprosta od popravka ceste pozove kr. zem. vlada. da cestovnu mrežu saboru predloži.

i) da se molbe podvornikah i njihovih pomoćnikah sudb. stola u Varaždinu glede povišenja plaće i doplatka stanarine pod br. 411. i 412. dostavi kr. zem. vladi na uredovanje.

I na posliedku k) da se molba županije požežke pod br. 439. u pogledu troška nastalog sa marvinske kuge ustupi kr. zem. vladi na uvaženje.

I buduć da je s tim dnevni red za ovu sjednicu iscrpljen, to izjavi predsjednik ovu sjednicu zaključenom i uriče drugu za 17. rujna t. g. u 10 satih prije podne. s tim, da će još danas izvještaj proračunskog odbora medju članove razdjeljen biti i da dolazi na dnevni red u prvoj sjednici.

Živković v. r.

Dr. Alexander Rogulić v. r.

Digitized by Google

Prilog 2.

Osnova zakonskoga članka

o proračunu za potriebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za god. 1873.

§. 1.

Za potriebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za god. 1873. ustanovljuju se troškovi sa 3,004.153 for., (tri milijuna i četiri hiljade, jedno sto petdeset i tri forinta austr. vried.)

§. 2.

Svota ova razdieljuje se na sliedeća poglavja i naslove:

I. POGLAVJE.

Odjel za unutarnje poslove.

Naslov 1.

Kralj. zemaljska vlada . . . . . . 167.147 for.

Naslov 2.

Saborski troškovi . . . . 50.000 for.

Naslov 3.

Županijska uprava . . . . 603.462 for.

Naslov 4.

Uzdržavanje zgradah . . . . 17.777 for.

Naslov 5.

Zdravničke potrebe . . . . 89.790 for.

Naslov 6.

Prinesci za narodne zavode i narodno gospodarstvo . . . . 62.856 for.

Naslov 7.

Zaklade i štipendije . . . . 11.410 for.

Naslov 8.

Uzdržavanje pastuhah i oplemenjivanje konjah 46.750 for.

Naslov 9.

Razne potrebe . . . . 11.437 for.

Naslov 10.

Kaznione . . . . 93.081 for.

Naslov 11.

Gradjevni odsjek zemaljske vlade . . . . 18.563 for.

Naslov 12.

Cesto- i vodogradjevine zemaljske . . . . 226.000 for.

Naslov 13.

Žandarmerija . . . . 286.630 for.

Naslov 14.

Zemaljsko računovodstvo . . . . 34.637 for.

Naslov 15.

Zemaljska blagajna . . . . 12.053 for.

Naslov 16.

Zemaljski arkiv . . . . 3.425 for.

Naslov 17.

Razni nepredvidljivi troškovi . . . . . . 31.600 for.

Naslov 18.

Mirovine . . . . 142.951 for.

II. POGLAVJE.

Odjel za bogoštovje i nastavu.

Naslov 1.

Vjerozakonski zavodi . . . . 148.203 for.

Naslov 2.

Zaklade i prinesci u svrhe bogoštovne . . 29.446 for.

Naslov 3.

Školski zavodi . . . . 208.144 for.

Naslov 4.

Zaklade i prinesci u svrhe nastavne . . . 24.162 for.

Naslov 5.

Mirovine . . . . 15.818 for.

III. POGLAVJE.

Odjel za pravosudje.

Naslov 6.

Stol sedmorice . . . . 34.022 for.

Naslov 2.

Banski stol . . . . 70.956 for.

Naslov 3.

Županijski sudbeni stolovi . . . . 277.109 for.

Naslov 4.

Kotarski sudovi . . . . 29.778 for.

Naslov 5.

Gradski sud u Senju . . . . 3.100 for.

*

Digitized by Google

Naslov 6.

Troškovi tičući se svih sudovah . . . . . 159.550 for.

Naslov 7.

Gruntovne oblasti . . . . 46.564 for.

Naslov 8.

Mirovine . . . . 46.732 for.

§. 3.

Troškovi prediducim §-om odobreni imadu se pokriti:

a) svotom od 2,200.000 for. a. vr. za potriebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije zak. čl. I. 1868. o nagodi, sklopljenoj medju kraljevinom Ugarskom i kraljevinami Hrvatskom i Slavonijom opredieljenom;

b) vlastitimi upravnimi dohodci, i dohodci vjerozakonske i naukovne zaklade kraljevinah Hrvatske i Slavonije, koji su dohodci za godinu 1873. ukupno sa 209.668 for. proračunani;

c) ustanovljenim §. 19. zak. čl. I. 1868. od dohodakah razvojačene Krajine 45 postotkom proračunanim predbježno sa 160.000 for.;

d) preostatci i prištednjami autonomnoga budgeta istih kraljevinah od prošlih godinah sa 434.485 for.

§. 4.

Prenašanju neimade mjesta niti medju poglavji, niti medju naslovi ovih troškovah.

§. 5.

Provedba ovoga zakona povjerava se banu kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Digitized by Google

Proračun

o potrebštinah unutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za godinu 1873.

Glavni svotnik.

Broj tekući	Broj naslova		Predlog za god. 1873. redovito	Predlog za god. 1873. izvanredno	Predlog za god. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje
			forintih austrijske vriednosti					
		A. Potreba.						
1	I.	Poslovi unutarnji	1,826.223	83.346	1,909.569	2,023.523	—	113.954
2	II.	Bogoštovje i nastava	377.731	48.042	425.773	449.493	—	23.720
3	III.	Pravosudje	640.186	28.625	668.811	614.864	53.947	—
		Svota potrebe	2,844.140	160.013	3,004.153	3,087.880	53.947	137.674
		B. Pokriće.						
		a) Vlastiti dohodci:						
1	I.	Poslovi unutarnji	24.020	14.200	38.240	12.800	25.440	—
2	II.	Bogoštovje i nastava	138.278	15.150	153.428	143.400	10.028	—
3	III.	Polag §. 16. carske naredbe od 8. lipnja 1871. na razvojačenu Krajinu od prihodah krajiškoga imetka, zatim od krajiške obrazovne i odgojne zaklade odpadajući dio, koji je predbježno i računan na	18.000	—	18.000	18.000	—	—
		Ukupno	180.298	29.370	209.668	174.200	35.468	—
		b) Paušalna svota:						
4	1	Ustanovljena §. 15. zakonskoga članka o sklopljenoj nagodbi medju kraljevinom Hrvatskom i Slavonijom i kraljevinom Ugarskom	2,200.000	—	2,200.000	2,200.000	—	—
5	2	Ustanovljena §. 19. zak. čl. I. : 1868. od dohodakah razriešene Krajine 45% i predbježno izračunana na	160.000	—	160.000	160.000	—	—
		Ukupno	2,360.000	—	2,360.000	2,360.000	—	—
		c) Prištednje prošlih godinah:						
		iz kr. državne blagajne još nerealizirane, zatim razpoloživa gotovina od g. 1872.	—	434.485	434.485	553.680	—	119.195
		Svota pokrića	2,540.298	463.855	3,004.153	3,087.880	35.468	119.195
								83.727

A. Potreba.

Poglavje I.

Odjel za unutarnje poslove.

Naslov 1—18.

Svotnik.

Broj tekući	Broj naslova		Predlog za god. 1873. redovito	Predlog za god. 1873. izvanredno	Predlog za god. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje
				forintih u austr. vriednosti				
		Svotnik.						
1	1	Zemaljska vlada	158207	8940	167147	157583	9564	—
2	2	Saborski troškovi	50000	—	50000	50000	—	—
3	3	Županijska uprava	581576	21883	603462	667233	—	63771
4	4	Uzdržavanje sgradah	7000	10777	17777	19600	—	1823
5	5	Zdravničke potrebe	89790	—	89790	101080	—	11290
6	6	Prinesci za narodne zavode i narodno-gospodarstvo	56856	6000	62856	76932	—	14076
7	7	Zaklade i štipendija	9940	1470	11410	10325	1085	—
8	8	Uzdržavanje pastuhah i oplemenjenje konjah	46750	—	46750	46850	—	100
9	9	Razne potrebe	8937	2500	11437	13822	—	2385
10	10	Kaznione	93081	—	93081	90478	2603	—
11	11	Gradjevni odsjek	18563	—	18563	17475	1088	—
12	12	Cesto- i vodogradjevine zemaljske	226000	—	226000	352611	—	126611
13	13	Žandarmerija	286630	—	286630	225850	60780	—
14	14	Zemaljsko računovodstvo	34637	—	34637	36818	—	2181
15	15	Zemaljska blagajna	12053	—	12053	10565	1488	—
16	16	Zemaljski arkiv	3425	—	3425	—	3425	—
17	17	Razni nepredvidljivi troškovi	6000	25600	31600	20000	11600	—
18	18	Mirovne pristojbe	136775	6176	142951	126301	16650	—
		Ukupno	1826223	83346	1909569	2023523	108283	222237
								113954

Digitized by Google

Naslov 1. Zemaljska vlada.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. stanarina	Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		Redovita potreba.										
		Plaća:										
1	1	Ban		12000		12000						
	2	3 odjelna predstojnika 1 po 5000 fr. a 2 po 4000 fr.		13000		12000	1000					
	3	stanarina po 400 fr.	1200									
	4	7 odsječnih savjetnikah i to:										
		4 po 3000 fr.		12000		12000						
		3 po 2500 fr.		7500		7500						
	5	Praliečnik		2100		2100						
	6	stanarina za 8 po 250 fr.	2000									
	7	10 tajnikah i to:										
		5 po 1800 fr.		9000		9000						
		5 po 1500 fr.		7500		7500						
	8	Šumarski izvjestitelj za pol godine		900			900					
	9	stanarina po 200 fr.	2100									
	10	11 perovodjah i to:										
		5 po 1000 fr.		5000		5000						
		6 po 800 fr.		4800		4800						
	11	stanarina po 200 fr.	2200									
		3 perovodna vježbenika po 400 fr.		1200		1200						
		stanarina à 150 fr.	450									
		Pomoćno osoblje:										
	12	3 ravnatelja i to:										
	13	1 sa		1500		1500						
		2 po 1200 fr.		2400		2400						
	14	stanarina po 200 fr.	600									
		4 pristava po 1000 fr.		4000		4000						
		stanarina po 200 fr.	800									
	15	10 oficijalah i to:										
	16	3 po 900 fr.		2700		2700						
	17	5 po 800 fr.		4000		4000						
	18	2 po 700 fr.		1400		1400						
		Prevoditelj		800		800						
	19	stanarina po 150 fr.	1650									
	20	6 pisarah po 500 fr.		3000		3000						
		Prevodni pisar		500		500						
		stanarina za 7 po 150 fr.	1050									
		Poslužno osoblje:										
		12 podvornikah i to:										
	21	1 sa		500		500						
	22	5 po 400 fr.		2400		2400						
	23	6 po 350 fr.		1750		1750						
	24	Vratar		400		400						

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
	25	2 kamenotiskara po 500 fr.		1000	9550	1000						
		stanarina za 14 podvornikah po 40 fr.	560									
	26	svota stanarine	12610		12610	3924	8686					
		Skupa			113960	103374	10586					
2	1	Doplatak za bana		4000		4000						
	2	Službovni doplatak za predstojnika unutarnjeg odjela		1000	5000	1000						
3		Nadnice:										
	1	8 dnevničarah po 1 for.		2920		2928		8				
		12 slugah pomagačah i to:										
		6 stalnih po 65 nč.		1423		1428		5				
		6 nestalnih po 65 nč.		1423	5766	1428		5				
4		Odjelo i to:										
	1	za 12 poslužiteljah po 40 for.		480		480						
	2	Za vratara		80	560	80						
5		Nagrade i pripomoći			3000		3000					
6		Uredski, pisarnički, putni troškovi i dnevnice			16000	16000						
7		Najmovine i to:										
	1	za kuću Vakanovićevu		2650		2650						
	2	za kuću Fodrocievu		550		550						
	3	za kuću Lovrenčićevu		2500		2500						
	4	za kuću Vršec-Supanovu		1100	6800		1100					
8		Za razne potrebe vladi na razpolaganje			8000	8000						
9		Za novo ustrojit se imajuće zemaljsko odvjetničtvo			1400	500	900					
		Svota redovite potrebe			160486	144918	15586	18				
		Odbija se 2% u ime interkalarah od stalnih berivah			2279			2279				
		Ostaje svota redovite potrebe			158207	144918	15586	2279				
		Izvanredna potreba.										
10		Osobni doplatak i to:										
	1	za banskoga namjestnika				1000		1000				
	2	za tajnika Pumpa		300		300						
	3	za tajnika Jurkovića		390		390						
	4	za pristava Boguta				50		50				
	5	za pisara Janjanina				25		25				
	6	za kot. pisara Radakovića		20	1710	20						
11		Nagrade i pripomoći				4000		4000				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni pro-račun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
12		Beriva razpoloživih činovnikah:										
		A. Obstojale kancelarije dvorske:										
	1	Radivojević Livio dr., dvorski savjetnik plaća 5250 fr. stanarina 630 fr.			5880	5580						
		B. Kr. zem. vlade.										
	2	Zlatarović Robert				1000		1000				
		Za ostale razpoložive činovnike, koji su zemaljskoj vladi pridieljeni:										
	3	kot. sudac Barabaš stanarina		1000 200			1000 200					
	4	županijski bilježnik Ferić stanarina		1000 150	2350		1150					
		Svota izvanredne potrebe			8950	12665	2350	6075				
		Sveukupno			167147	157583	17936	8372				
							9564					

Naslov 2. Saborski troškovi.

		Redovita potreba.										
1	1	Dnevnice, stanarina i putni troškovi zastupnikah, zatim troškovi saborske pisarne		50000	50000							

Naslov 3. Županijska uprava.

		Redovita potreba.										
1		Plaće častnikah i činovnikah.										
		A. središnja uprava.										
	1	8 velikih županah po 3000 fr.		24000			24000					

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke			Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
				forintih u austr. vriednosti									
		stanarina za 4 po	300 fr.	1200									
	2	8 podžupanah po	1800 fr.		14400		14400						
		stanarina za 5 po	200 fr.	1000									
	3	8 velikih bilježnikah po	1400 fr.		11200		11200						
		stanarina za 5 po	200 fr.	1000									
	4	8 I. podbilježnikah po	1000 fr.		8000		8000						
	5	5 II. podbilježnikah po	800 fr.		4000		3200	800					
		stanarina za 12 po	150 fr.	1800									
	6	8 blagajnikah po	1000 fr.		8000		8000						
		stanarina za 6 po	150 fr.	900									
	7	8 računovodjah po	800 fr.		6400		6400						
		stanarina za 7 po	150 fr.	1050									
	8	8 arkivarah po	800 fr.		6400		6400						
		stanarina za 7 po	150 fr.	1050									
	9	8 odpravnikah po	600 fr.		4800		4800						
		stanarina za 7 po	100 fr.	700									
	10	2 pisara ujedno litografa u Varaždinu i Belovaru po	500 fr.		1000		1000						
	11	30 pisarah po	500 fr.		15000		15000						
		stanarina za 31 po	100 fr.	3100									
	12	12 fizikah po	800 fr.		9600		9600						
		stanarina za 11 po	150 fr.	1650									
	13	11 živinarah po	600 fr.		6600		6600						
		stanarina po	100 fr.	1100									
	14	8 mjernikah I. raz. po	1100 fr.		8800		8700	100					
	15	4 mjernika II. raz. i to:											
		1 sa 1000 for., 3 sa	900 fr.		3700		2800	900					

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke			Predlog za g. 1873.			Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873.		Predlog saborskog odbora		Zaključak sabora	
				stanarina	pojedince	ukupno		više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
				forintih u austr. vriednosti									
		stanarina za 10 po	150 fr.	1500									
	16	4 mjernička pomoćnika:											
		2 I. raz. po	800 fr.		1600		1600						
		2 II. razreda po	700 fr.		1400		1400						
		stanarina po	150 fr.	600									
	17	1 mjernički pristav					600		600				
	18	7 nadšumarah	1000 fr.		7000		7000						
		stanarina po	150 fr.	1050									
	19	7 kastelanah	400 fr.		2800		2800						
	20	1 živoder u Belovaru			600			600					
	21	33 pandura, i to:											
		a) 4 u županiji riečkoj po	250 fr.		1000		1000						
		b) 29 u ostalih županijah po	200 fr.		5800	152100	5800						
		B. Kotarska uprava.											
	22	8 kotar. predstojnikah po	1200 fr.		9600		9600						
		stanarina za 2 po	200 fr.	400									
	23	51 kot. sudac i to:											
		25 I. razreda po	1200 fr.		30000		30000						
		26 II. razreda po	1000 fr.		26000		26000						
		stanarina za 29 po	200 fr.	5800									
	24	78 kot. pristavah po	800 fr.		62400		62400						
		stanarina za 71 po	150 fr.	10650									
	25	69 kot. pisarah po	400 fr.		27600		27600						
		stanarina za 68 po	100 fr.	6800									
	26	64 ranarnika po	600 fr.		38400		38400						

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		stanarina za 4 u belovarskoj županiji po 100 fr.	8200									
		stanarina za 52 po 150 fr.										
	27	62 primalje po 150 fr.		9300		9300						
		stanarina za 8 u županiji belovarskoj po 100 fr.	800									
	28	59 kotarskih pandurah po 200 fr.		11800		11800						
	29	7 povjerenikah cestah po 400 fr.		2800		2800						
	30	14 nadcestarah i to:										
		a) 10 po 400 fr. } u žup. belov.		4000		4000						
		b) 1 po 360 fr. } u žup. belov.		360			360					
		c) 3 po 315 fr. } u žup. belov.		945			945					
	31	80 cestarah 200 fr.		16000		24800		8800				
	32	10 riečkih vidokah i to:										
		a) 2 po 360 fr. u županiji belovarskoj		720			720					
		b) 8 po 315 fr.		2520	242445	2520						
2		Stanarina ukupno	50350		50350	30966		19384				
3		Doplatci službovni za 8 velikih županah po 1000 fr.			8000	8000						
4		Odjelo službenikah i to:										
		a) za 33 pandura središnje uprave po 40 fr.		1320		1320						
		b) za 59 pandurah kotarske uprave po 40 fr.		2360		2360						
		c) za tri pandura grada Senja			3680	150		150				
5		Nagrade i pripomoći za županije, kotarske urede, mjernike, nadšumare i svekoliko empiričko gradjevno osoblje			5500	8300		2800				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
6		Uredski, pisarnički, putni troškovi i dnevnice:										
	1	Putni paušal za sve županije		57000		58280		1280				
	2	Putni paušal za nadzornike svilarstva		840		840						
	3	Putni paušal za 7 nadšumarah po 300 fr.		2100		2100						
	4	Putni i pisarnički troškovi za mjernike i pomoćnike:										
		a) u županiji križevačkoj i požežkoj po 600 fr.		1200		1200						
		b) u županiji riečkoj		700		700						
		c) u županiji sriemskoj i varaždinskoj po 900 fr.		1800		1800						
		d) u županiji virovitičkoj i zagrebačkoj po 1000 fr.		2000		2000						
		e) za sve županije za slučaj nužde		600			600					
	5	Dnevnice i putni troškovi za empiričko osoblje		300	66540	2200		1900				
7		Stanarine i najmovine:										
	1	Za 2 ranarnika u žup. varaždinskoj				60		60				
	2	Za kastelana u Varaždinu				100		100				
	3	Za uredske prostorije kot. sudovah i to:										
		a) u županiji križevačkoj		550		550						
		b) „ „ požežkoj		750		750						
		c) „ „ riečkoj		1250		1300		50				
		d) „ „ sriemskoj		540		540						
		e) „ „ varaždinskoj		1600		1600						
		f) „ „ virovitičkoj		550		550						
		g) „ „ zagrebačkoj		3750		3750						
	4	Za stan županije na Rieci		2000		2000						
	5	Za cesto- i vodogradnje, za magacine za spravu		620	11610	620						
8		Za uzdržavanje uznikah kod žup. kotarskih sudovah			6720	6720						
9		Uzdržavanje žup. zdanjah										
	1	Na popravke i obično uzdržavanje županijskih zgradah, koje služe za javnu upravu			13000	16382		3382				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
	2	za pregradjenje i popravak žup. kuće u Varaždinu				8000		8000				
10		Nadnice za dnevničare i to:										
		a) za 77 po 300 fr.		23100		23100						
		b) za 4 po 100 fr.		400	23500	400						
11		Plaće osoblja za svilarstvo i murvinjake i to:										
	1	za 6 nadzornikah svilarstva po 420 fr.		2520		2520						
	2	za 1 vrtljara murvinjakah		63	2583	63						
12		Za razne nepredvidljive slučajne troškove, koji po svojoj naravi nisu uvršćeni na stalni koji stupac			4500	8500		4000				
13		Uprava grada Senja:										
	1	savjetnik plaća 630 fr.										
		stanarina 110 fr.				740		740				
	2	1 pisar				500		500				
	3	3 pandura po 300 fr.				900		900				
	4	1 poslužitelj				300		300				
		Svota redovite potrebe			590528	599681	24409	33562				
		Od tud se odbijaju 2% u ime interkalarah od stalnih pristojbah izkazanih pod stavkom 1., 2., 11.			8949			8949				
		Ostaje svota redovite potrebe			581579	599681	24409	42511				
		Izvanredna potreba.										
14		Osobni doplatak vel. župana sriemskog			1000	1000						
15		Plaće za ona službovna mjesta, koja se, kad se izprazne, popuniti neće, i to:										
	1	4 povjerenika sigurnosti po 400 fr.		1600		1600						
	2	7 harambašah za 4 mjeseca po 83 fr. 33 novč.		584		1750		1166				
	3	108 kot. četnikah za 4 mjeseca po 66 fr. 66 novč.		7200		21600		14400				
	4	Odjelo za 81 poslužitelja				1620		1620				
	5	Odjelo za 7 harambašah po 20 fr.		140		420		280				
	6	Odjelo za 108 četnikah po 13 fr. 33 nč.		1440	10964	4320		2880				
16		Plaće i doplatci razpoloživih činovnikah i to:										
	7	velikomu županu Dragutinu pl. Poglediću osobni doplatak od 1. sieč-										

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		forintih u austr. vriednosti										
		nja do konca ožujka 1873. od 1000 for.		250		1000		750				
	1½	istomu plaća od 3000 fr. za isto vrieme		750			750					
	2	Upravitelju županije varaždinske Petru pl. Horvathu plaća od 3000 fr. od 1. siečnja do 31. ožujka, kao dana, kojim iztiče pogodovna godina		750			750					
	3	Velikomu županu Silvinu Meduniću plaća od 3000 for. za vrieme od 1. siečnja do konca kolovoza 1873. kao dana, kojim iztiče pogodovna godina		2000			2000					
	4	Velikomu županu Ivanu Trnski-u plaća od 3000 fr. za vrieme od 1. siečnja do konca prosinca 1873.		3000	6750		3000					
	5	2 vel. bilježnika				2800		2800				
	6	1 podbilježnik				1000		1000				
	7	4 vel. sudca				4800		4800				
	8	6 kot. sudacah				6000		6000				
	9	1 arkivar				667		667				
	10	1 mjernik				667		667				
17		Plaće za one činovnike i službenike, koji nisu namješteni prigodom razvojačenja belovarske Krajine i grada Senja:										
		A. Kod županije belovarske.										
	1	1 mjernik				960		960				
	2	4 polira po 420 fr.		1260		1680		420				
	3	2 primalje po 300 fr.		600		600						
	4	1 živinar		63		63						
	5	1 stražmeštar od uprave		300		300						
	6	1 stražmeštar od uprave				252		252				
	7	2 dimjačara po 816 fr.				1632		1632				
	8	1 živoder		600		1440		840				
	9	2 riečka vidoka po 262 for. 50 nvč.				525		525				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
	10	10 cestarah po 126 fr.				1260		1260				
	11	4 „ „ 120 fr.				480		480				
	12	2 „ „ 84 fr.				168		168				
	13	52 zidarska i tesarska djetića po 3 fr. 15 nč.				164		164				
	14	stanarina i to:										
		za 3 polira, 2 primalje i jednoga stražmeštra po 57 fr. 75 nč.		346	3169	698		352				
		B. Kod magistrata u Senju.										
	15	1 upravitelj				735		735				
	16	1 perovodja				525		525				
	17	1 pisar				473		473				
	18	1 fizik				630		630				
	19	1 ranarnik				420		420				
	20	1 primalja				210		210				
	21	1 gradski stražmeštar				263		263				
	22	4 redarstvena stražara				840		840				
	23	1 nadziratelj vodovoda				210		210				
	24	Stanarina za ovo osoblje				1144		1144				
	25	Odjeća za redarstvene stražare				136		136				
	26	Za nabavu novoga pokućtva, i to:										
		a) kod županije belovarske				1500		1500				
		b) kod kotarskih uredah				1000		1000				
		Svota izvanredne potrebe			21883	67552	6500	52169				
		K tomu svota redovite potrebe			581579	599681	24409	42511				
		Sveukupno			603462	667233	30909	94680				
								73771				

Naslov 4. Uzdržavanje zgradah.

		Redovita potreba.										
1		Popravci i obično uzdržavanje zemaljskih sgradah i to: banske rezidencije, zemaljske kuće, sveobće zemaljske bolnice (tvornice duhana)										

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		u Zagrebu, kaznionice u Lepoglavi i Zagrebu, narodnoga kazališta, pakračke i škrljevačke bolnice, zemaljske sgrade u Požegi i Varaždinu			5700	5400	300					
2		Troškovi režije.										
	1	Čišćenje dimnjakah i zahodah u zem. sgradah		200		100	100					
	2	Porez i daće za iste sgrade		1100	1300	100	1000					
		Svota redovite potrebe			7000	5600	1400					
		Izvanredna potreba.										
3	1	Za priredjenje stanovah u Lepoglavi za novoimenovane činovnike				3000		3000				
	2	Za popravke u ženskoj kaznioni u Zagrebu				1000		1000				
4		Za dizanje II. kata kao i adaptiranje u zem. sgradi (Ferićevoj kući) od svote proračunane 20.777 for. 50 nč. pokrito proračunom za godinu 1872. 10.000										
		Ostatak sa			10777	10000	777					
		Ukupno			17777	19600	2177	4000				
								1823				

Naslov 5. Zdravničke potrebe.

Stavka	Tek. broj stavke		stanarina	pojedince	ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
		Redovita potreba.										
1		Trošak za bolnicu u Pakracu.										
	1	Plaće i to:										
		a) ravnatelja 1200 fr.										

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		b) pomoćnika 600 fr. c) svećenika 60 fr.		1860								
	2	Obskrba, liekovi, pokućtvo i rubenina		21500	23360	21860	1500					
2		Trošak za škrljevačku ujedno javnu sveobću bolnicu u Kraljevici.										
	1	Plaće i to:										
		a) ravnatelja 1200 fr. b) pomoćnika 600 fr. c) svećenika 120 fr.		1920								
	2	Obrtni i liekovni troškovi		11300	13220	21920		8700				
3		Ini bolnički i obskrbni troškovi:										
	1	Svi bolničko-obskrbni troškovi, zatim trošak putni prigodom sporadičkih bolestih, epidemijah i marvinske kuge 31810 fr.										
		Za belovarsku županiju 1000 fr.			32810	34000		1190				
4		Zavodi čovječnosti.										
	1	Nahodišta i porodišta			1000	2000		1000				
	2	Ludnice i to: za obskrbu i liečenje ludjakah u ovozemnih i stranih ludnicah, zatim za putne i popratničke troškove ludjakah			16000	15500	500					
5		Ciepljenje kozicah.										
		Ciepljenje kozicah, imenito:										
		nagrade i putni troškovi za ciepljenje kozicah 3000 fr.										
		za belovarsku županiju 400 fr.			3400	3800						
		Svota redovite potrebe										

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		Izvanredna potreba.										
1		Prinesci za obć. bolnicu u Belovaru				2000		2000				
		Ukupno			89790	101080	2000	13290 11290				

Naslov 6. Prinesci za narodne zavode i narodno-gospodarske svrhe.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		Redovita potreba.										
1		Subvencija za narodno zemaljsko kazalište			32000	32000						
2	1	Križevačka gospodarsko-šumarska učiona			13256	13256						
	2	Za odkup zemljišta od kupovnine 53.340 fr. III. i zadnji obrok sa				18576		18576				
	3	Predplata na štipendije za pitomce			2400	2400						
3		Prinesak za gospodarsko družtvo u Zagrebu			3000	6000		3000				
4		Prinesak za glasbeni zavod u Zagrebu			3000	3000						
5		Prinesak za svilarstvo:										
		Nagrade za svilogojstvo i uredjenje murvinjakah, zatim nabava bubjega sjemena i inih raznih troškovah			1000	1700		700				
6		Tisak strukovnih djelah za kr. šumarsko-gospodarsko učilište u Križevcih i za nagradu piscem			1000		1000					
7		Dva šumarsko-gospodarska štipendija po 600 fr.			1200		1200					
		Svota redovite potrebe			56856	76932	2200	22276				
		Izvanredna potreba.										
8		Za podignuće izgorjelih stajah i preudešenja zahodah na gospodarsko-šumarskom učilištu u Križevcih			6000		6000					
		Ukupno			62856	76932	8200	22276 14067				

Digitized by Google

Naslov 7. Zaklade i štipendije.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		Redovita potreba.										
		Umjetnička štipendija:										
1		Za izobraženje domaćih umjetnikah slikarah i kamenorezacah			2000	2350		350				
		Tehnička štipendija:										
2	1	Za 3 tehnika u Beču ili Pragu à 500 fr.		1500		1162	338					
		Za 2 tehnika u Beču ili u Švajcarskoj à 500 fr.		1000	2500	1000						
3		Liečnička štipendija:										
	1	Za 5 liečnikah po 500 fr.		2500		1806	694					
	2	Za 3 živinovračitelja po 300 fr.		900		697	203					
	3	Za 6 primaljah po 120 fr.		720	4120	720						
4		Promocionalne takse i putni troškovi:										
	1	Za 5 tehnikah			400	400						
	2	Za 5 liečnikah i 3 živinovračitelja			600	600	200					
	3	Za 6 primaljah			120	120						
		Svota redovite potrebe			9940	8855		350				
		Izvanredna potreba.										
5		Halerska gospojinska zaklada:										
	1	Za 2 zadužbine zaklade po 420 fr.		840		840						
	2	Za 3 obskrbna štipendija po 210 fr.		630	1470	630						
						1470						
		Ukupno			11410	10325	1435	350				
							1085					

Naslov 8. Uzdržavanje pastuhah i oplemenjenje konjah.

Stavka	Tek. broj stavke		stanarina	pojedince	ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
		Redovita potreba.										
1		Troškovi za upravu i uzdržavanje pastuhah u varaždinskoj pastuhari 43.850 fr. u belovarskoj županiji 2000 fr.			45850	45850						

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
2		Oplemenjenje konjah:										
	1	Putni troškovi		200		300		100				
	2	Nagrade u cekinih i kolajnah		700	900	700						
		Ukupno			46750	46850		100				

Naslov 9. Razne potrebe.

Stavka	Tek. broj stavke		stanarina	pojedince	ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
		Redovita potreba.										
1		Popraćenički troškovi t. j. obskrba i ini razni troškovi, zatim dnevnice, trošarina i miljarina pratiocah			3900	3900						
2	1	Najmovina za iznajmljenje predprežne postaje i to: a) u Kraljevici 276 fr. b) u Novom 600 fr. c) u Severinu 403 fr. d) u Prilišću 150 fr. e) u Moravici 190 fr. f) u Skradu 300 fr. g) u Lokvah 318 fr.			2237	2622		385				
	2	Za pomnoženje konjah i kolah na nekih postajah				300		300				
3		Oružničke asistencijalne pristojbe i nagrade za uhićenje razbojnikah			500	2000		1500				
4		Nagrade za spasenje života iz pogibelji smrti			100	200		100				
5		Nagrade za ubitu grabežljivu zvjerad			700	800		100				
6		Za slog, tisak i papir kod izdavanja zemaljskog vladnog lista „Sbornik“ i „Redarstveni viestnik“			1500	1500						
		Svota redovite potrebe			8937	11322		2385				
		Izvanredna potreba.										
7		Paušal za uredovna oglašivanja u „Narodnih Novinah“			2500	2500						
		Ukupno			11437	13822		2385				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		forintih u austr. vriednosti										
		Redovita potreba.										
1		Plaće za kaznionu lepoglavsku:										
	1	Ravnatelj		1500		1500						
	2	Nadzornik straže i kaznenikah		800		800						
	3	Liečnik		700	3000	700						
2		Osobni doplatak nadzornika Mate Došena			250		250					
3		Zaklade:										
	1	Duhovniku u Lepoglavi za popunjenje kongrue		307		307						
	2	Za kapelana u istu svrhu		300		200						
	3	Crkva u Lepoglavi		70	577	70						
4		Crkvene potrebštine:										
	1	Za katoličku kućnu kapelu na ulje, svieće itd.		50		50						
	2	Za obdržavanje službe božje grčko-iztočnoga vjeroizpovjedanja na ulje, svieće itd.		10		10						
	3	Za orguljaša, što je prije obavljala opatica		48	108	48						
5		Uredski i pisarnički troškovi, onda putni troškovi i dnevnice.										
	1	Stalni:										
		a) pisarnički paušal ravnateljstva kaznione u Lepoglavi		189		189						
		b) putni troškovi i dnevnice grčko-iztočne vjere duhovnika za uzdržavanje službe božje u Lepoglavi		240		340		100				
		c) za rabinera 2 puta na godinu po										

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873.			Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873.		Predlog saborskog odbora		Zaključak sabora	
			stanarina	pojedince	ukupno		više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		20 fr., što je prije plaćala varaždinska izraelitska obćina		40		40						
	2	Promienljivi:										
		a) za tiskanice itd.		50		134		84				
		b) novim uredjenjem kaznione uvedeno razsvietljenje 28 spavaonicah kroz zimske mjesece		548	1067	400	148					
6		Potrebštine sigurnosti:										
		Za nabavu i popravak željeza i okovah, zatim za oružje, prah i olovo			120	265		145				
7		Nagrade i pripomoći:										
	1	a) za duhovnika u Lepoglavi		315		315						
		b) za njegova kapelana		63		63						
		Promienljive za podporu činovnikom i liečniku		100	478	100						
8		Porez i daće:										
		Zemljarina sa nameti za Zagreb i Lepoglavu				2		2				
9		Popratni troškovi kaznenikah:										
		Popratni troškovi za kaznenike			75	200		125				
10		Upravni troškovi.										
	1	Obskrba kaznenikah u Lepoglavi, Zagrebu i Ugarskoj:										
		a) U Lepoglavi za 650 kaznenikah po $24\frac{1}{2}$ novč. na dan računajuć za 365 danah 58.126 for. po odbitku predplate dane poduzetniku Gust. Tausigu za 7500 for. odplata god.										

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		1873. po 250 for. sa 3000 for. ostane 53126 fr.										
		b) Naklada jutarnje juhe poduzetniku kaznione lepoglavske 5664 fr.										
		c) Za 60 ženskih kaznenicah u Zagrebu po 29¾ novč. za glavu računajuć za 365 danah 6515 fr.										
		d) za ovozemske kaznenike nalazeće se u ugarskih mužkih i ženskih kaznionah 8306 fr.										
		e) Za obskrbu kaznenikah iz razvojačene Krajine nalazećih se u tvrdjavnih kaznionah Arad, Osiek, Brod, Stara Gradiška, Petrovaradin, Cetin, Olomuc, Komorn i Teresienstadt 8000 fr.		83511								
	2	Obskrba civilnih kaznenikah, nalazećih se u vojničkih kaznionah i tvrdjavah		100								
	3	Liekovi		2000	85711	83110	2601					
11		Pasivne kamate:										
		Godišnji dohodci čazmanskoga kaptola za odstupljeni manastir u Lepoglavi			1575	1575						
12		Razni troškovi			120	60	60					
							3059	456				
		Ukupno			93081	90478	2603					

Naslov 11. Gradjevni odsjek zemaljske vlade.

Stavka	Tek. broj stavke		stanarina	pojedince	ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
		Redovita potreba.										
1		Plaće:										
	1	1 gradjevni nadzornik stanarina	200	2100		2100						

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		1 nadmjernik		1500		1500						
		stanarina	200									
	3	3 mjernika I. razr. po 1100 fr.		3300		2200	1100					
		stanarina za 3. mjernika po 150 fr.	450									
	4	2 mjernička pomoćnika I. razreda po 800 fr.		1600		1600						
	5	2 mjernička pomoćnika II. razreda po 700 fr.		1400		1400						
		stanarina za 4 mjernička pomoćnika po 150 fr.	600									
	6	1 gradjevni vježbenik		400		400						
		stanarina	100									
	7	1 oficijal		900		900						
		stanarina	150									
	8	1 pisar		500		500						
		stanarina	100									
	9	1 poslužnik		350	12050	315	35					
		stanarina	40									
2		Osobni doplatak:										
		Za mjerničkog pomoćnika I. razreda Kremplera			145		145					
3		Nadnice za 1 dnevničara			365	365						
4		Uredski pisarnički, putni troškovi i dnevnice			4000	4000						
5		Nagrade i pripomoći			400	400						
6		Odjelo za poslužitelja			40	40						
7		Svota stanarina	1840		1840	775	1065					
		Svota			18840	16495	2345					
		Odbija se 2 postotka u ime interkalara od stalnih berivah stavka 1. i 7.			277			277				
		Ostaje svota redovite potrebe			18563	16495	2345	277				
		Izvanredna potreba.										
8		Beriva razpoloživih činovnikah				980		980				
		Ukupno			18563	17475	2345	1257				
							1088					

Naslov 12. Cesto- i vodogradjevine zemaljske.

Stavka	Tek. broj stavke		stanarina	pojedince	ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
		Redovita potreba.										
1	1	Troškovi mapiranja			500	500						
2		Nabava cestovnoga pokrivala, zatim uzdržavanje cestah, mostovah i vo-										

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873.			Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873.		Predlog saborskog odbora		Zaključak sabora	
			stanarina	pojedince	ukupno		više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		dogradjevinah, posebne gradjevine i odkup zemljišta		223500								
3		Nabava i popravak orudja i spravah		2000	225500	121000	104500					
		Ukupno			226000	121500	104500					
		Izvanredna potreba.										
4		Uzdržavanje cestah i mostovah				231111		231111				
		Ukupno			226000	352611	104500	231111				
								126611				

Naslov 13. Žandarmerija.

Stavka	Tek. broj stavke		stanarina	pojedince	ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
		Redovita potreba.										
1	1	Plaće častnikah		10003		9583	420					
	2	Ekvivalent za sluge častnikah		1767		1771		4				
	3	Odsiečnina za konje		126		168		42				
	4	Doplatak žandarmerijski		3054		3054						
	5	Relutum plodinah		458		530		72				
	6	Prinesak za nabavu odjela i to:										
		Za fourira i poslužnika		67		67						
	7	Plaća za momčad		198000		150500	47500					
	8	Doplatak službovni		12450			12400					
	9	Doplatak za kolajne		37		37						
	10	Masa paušal		18960		18960						
	11	Ulaganje u masu		6960		9060		2100				
	12	Stanarina i noćnica		8348		10421		2073				
	13	Nagrade i pripomoći		250		250						
	14	Putni i popratni troškovi		5340		4147	1193					
	15	Troškovi novačenja i stavljanje konjah		120		120						
	16	Premije		450		541		91				
	17	Uredski troškovi		1180		1167	13					
	18	Troškovi za oboružanje Troškovi za strieljivo		550		470	80					
	19	Razni drugi troškovi		251	268371	54	197					
2		Ukonačenje žandarmerije			18259	14950	3309					
		Ukupno			286630	225850	65162	4382				
							60780					

Digitized by Google

Naslov 14. Kr. zemaljsko računovodstvo.

Stavka	Tek. broj stavke			Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
				forintih u austr. vriednosti									
		Redovita potreba.											
1		Plaće i to:											
	1	1 predstojnik			2000		2000						
		stanarina		200									
	2	4 računarska savjetnika											
		1 po	1500 fr.										
		3 po 1300	3900 fr.		5400		5400						
		stanarina za 4 savjetnika po	200 fr.	800									
	3	3 revidenta po	1000 fr.		3000		3000						
		stanarina za 3 revidenta po	150 fr.	450									
	4	14 oficijalah i to:											
		4 po 900 fr.	3600 fr.										
		4 po 800 fr.	3200 fr.										
		6 po 700 fr.	4200 fr.		11000		11000						
		stanarina za 14 oficijala po	150 fr.	2100									
	5	4 asistenta po	500 fr.		2000		2000						
		stanarina za 4 asistenta po	100 fr.	400									
	6	3 vježbenika po	320 fr.		960		960						
		stanarina po	100 fr.	300									
	7	1 odpravnik			700		700						
		stanarina		150									
	8	1 pisar			500		500						
		stanarina		100									
	9	3 kancelista po	400 fr.		1200	26760	1200						
		stanarina za 3 kanceliste po	100 fr.	300									
		Poslužno osoblje:											
	10	1 poslužitelj sa			400		400						
	11	1 poslužitelj sa			360		360						
	12	1 poslužitelj sa			330	1090	330						
		stanarina po	40 fr.	120									
2		Uredski i pisarnički troškovi				1500	1500						
3		Odielo za 3 poslužitelja po 40 fr.				120	120						

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. stanarina	Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
4		Nagrade i i pripomoći			900	900						
5		Svota stanarine	4920		4920	2306	2614					
		Ukupno			35290	32676	2614					
		Odbija se 2 postotka u ime interkalarah od stalnih berivah pod stavkom 1. i 5.			653			653				
		Ostaje svota redovite potrebe			34637	32676	2614	653				
		Izvanredna potreba.										
6		Plaće razpoloživih činovnikah				4142		4142				
		Ukupno			34637	36818	2614	4759				
								2181				

Naslov 15. Zemaljska blagajna.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1872. stanarina	Predlog za g. 1872. pojedince	Predlog za g. 1872. ukupno	Odobreni proračun za g. 1871.	Predloženo za god. 1872. više	Predloženo za god. 1872. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		Redovita potreba.										
1		Plaće i to:										
	1	1 predstojnik		2000		2000						
		stanarina	200									
	2	1 protustavnik		1500		1500						
		stanarina	200									
	3	1 blagajnik		1200		1200						
		stanarina	150									
	4	1 pristav		1000		1000						
		stanarina	150									
	5	4 oficijala i to 1 sa 900 fr.		900		1700	1500					
		2 sa 800 fr.		1600								
		1 sa 700 fr.		700								
		stanarina za 4 oficijala po 150 fr.	600									
	6	1 asistent		600	9500	600						
		stanarina	100									
		Poslužno osoblje.										
2		1 podvornik			400	400						
		stanarina	40									
3		Uredski i pisarnički troškovi			600	1200		600				
4		Odielo za poslužitelja			40	40						

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
5		Nagrade i pripomoći			300	300						
6		Svota stanarine	1440		1440	625	815					
		Ukupno			12280	10565	2315	600				
		Odbija se 2 postotka u ime interkalarah od stalnih berivah pod stavkom 1., 2. i 6.			227			227				
		Ostaje svota redovite potrebe			12053	10565	2315	827				
							1488					

Naslov 16. Zemaljski arkiv.

Stavka	Tek. broj stavke		stanarina	pojedince	ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
		Redovita potreba.										
1		Plaće i to:										
	1	ravnatelj		1200			1200					
		stanarina	200									
	2	pristav		800			800					
		stanarina	150									
	3	pisar		500			500					
		stanarina	100									
2		Poslužno osoblje:										
		podvornik		300			300					
		stanarina	40									
3		Uredske i pisarničke potrebe i to za nabavu pisarničkoga materijala i drva za ogriev		200	3000		200					
4		Svota stanarine	490		490		490					
		Ukupno			3490							
		Odbija se u ime interkalarah od berivah pod 1., 2. i 4.			65			65				
		Ostaje svota redovite potrebe			3425		3490	65				
							2325					

Naslov 17. Razni nepredvidljivi troškovi.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		Redovita potreba.										
1		Za razne nepredvidljive troškove, koji nisu navedeni u nijednom stupcu kojega naslova			6000	10000		4000				
		Svota redovite potrebe			6000	10000		4000				
		Izvanredna potreba.										
2		Za svjetsku izložbu u Beču			25000	10000	15000					
3		Nagrade vladnih povjerenikah i to:										
		Za grad Belovar 100 fr.										
		Za grad Senj 300 fr.										
		Za grad Ivanić 200 fr.			600		600					
		Svota izvanredne potrebe			25600	10000	15600					
		Ukupno			31600	20000	15600	4000				
							11600					

Naslov 18. Mirovne pristojbe.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		Redovita potreba.										
1	1	Dvorska kancelarija		12449		12077	372					
	2	Zemaljska vlada		5283		4533	750					
	3	Banska vlada		1050		1050						
	4	C. kr. namjestničtvo		1013		1617		604				
	5	Kr. namjestničko vieće		13444		13444						
	6	C. kr. županijske oblasti		2617		2751		134				
	7	Županije		18246		14550	3696					
	8	C. kr. kotarski uredi		14189		14452		263				
	9	Županijski kot. sudovi		12986		11119	1867					
	10	Kaznione		1401		1401						
	11	Bolnica škrljevačka		219		219						
	12	C. kr. redarstvo		1053		1063						
	13	Gubernium na Rieci		9975		9975						

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
	14	Gradjevne oblasti		7714		8099		385				
	15	Cestogradjevno osoblje		2238		2063	175					
	16	Vodogradjevno osoblje		439		439						
	17	Državno računovodstvo		10555		4409	7146					
	18	Oružničtvo		9198		9198						
	19	Razvojačena krajina		11706			11706					
		Svota redovite potrebe			136775	111449	25712	1386				
							24326					
		Izvanredna potreba.										
2		Razvojačena krajina			6167	13852		7676				
		Ukupno			142951	126301	25712	9062				
							16650					

Digitized by Google

A. Potreba.

Poglavje II.

Odjel za bogoštovje i nastavu.

Naslov 1—5.

Svotnik.

Broj tekući	Broj naslova		Predlog za god. 1873. redovito	Predlog za god. 1873. izvanredno	Predlog za god. 1873. ukupno	Odobreni proračun za god. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje
			forintih u austrijskoj vriednosti					
1		Vjerozakonski zavodi	133073	15130	148203	166603	—	18400
2		Zaklade i prinesci u svrhe bogoštovne	20946	8500	29446	20946	8500	—
3		Školski zavodi	184778	23366	208144	211213	—	2969
4		Zaklade i prinesci u svrhe nastavne	24162	—	24162	35570	—	11408
5		Mirovinske pristojbe	14772	1046	15818	15261	557	—
		Ukupno	377731	48042	425773	449493	9057	23777
								23720

Digitized by Google

Naslov 1. Vjerozakonski zavodi.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873.			Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873.		Predlog saborskog odbora		Zaključak sabora	
			stanarina	pojedince	ukupno		više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		Redovita potreba.										
1		Odšteta za emolumente.										
	1	Župniku na Riečici za odstupljena vojnoj Krajini fundacionalna zemljišta			30	30						
	2	Paroku grč.-izt. vjeroizpovjedanja u Senju			200		200					
2		Dotacije:										
	1	Za 10 župnikah nadbiskupije zagrebačke 3323 fr.										
	2	Za 14 kapelana nadbiskupije zagrebačke 2505 fr.		5728		5528	200					
	3	Za 3 župnika biskupije senjske 945 fr.										
	4	Za 4 kapelana biskupije senjske 800 fr.		1745		2432		687				
	5	Za ostala sada nepopunjena mjesta		2000		2000						
	6	Za svećenstvo belovarske županije		33457	42930	27439	6018					
3		Nadopunitbe.										
		A. Za višje svećenstvo:										
		Biskupu u Križevcih 1575 fr.										
		Grčko-kat. vikaru u Osieku 773 fr.		2348		2348						
		B. Za manastire i to:										
		I. Što prosjače:										
		Franjevci 180 3963 fr.										
		Kapucini 44 1238 fr.		5201		5201						

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince
			forintih u austr. vriednosti								
		II. Ženski manastiri:									
	5	Uršulinke u Varaždinu 30		1260		3360		2100			
		C. Za nižje svećenstvo:									
		a) u nadbiskupiji zagrebačkoj:									
	6	80 župnikah 13052 fr.									
	7	70 kapelanah 2181 fr.		15233		14679	554				
		b) u biskupiji senjskoj:									
	8	31 župnik 4707 fr.									
	9	1 kapelan 79 fr.		4786		4498	288				
		c) u županiji djakovačkoj:									
	10	7 župnikah		892		892					
		d) u biskupiji križevačkoj:									
	11	3 župnika		569		569					
	12	Za ostala sada nepopunjena mjesta		1000		1000					
	13	Nadopunitba kongrue prikraćene plaćanjem poreza		150	31439	200		50			
4		Doplatci.									
	1	Za 4 kanonika grčko-kat. kaptola u Križevcih po 205 fr.		820		820					
	2	Za 6 kanonikah kaptola senjskog po 300 fr.		1800	2620	1800					
5		Svećenička obrazovališta.									
		I. Za višja svećenička obrazovališta u Beču:									
	1	Za obskrbu i stanbinu 2 pitomca višjega obrazovališta kod sv. Augustina u Beču, za svakoga po 700 fr.		1400		2100		700			
	2	Za obskrbu i stanbinu grčko-katoličkom sjemeništu središnjemu kod sv. Barbare u Beču za 2 pitomca po 681 fr.		1362		1311	51				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
	3	Za obskrbu i stanbinu za 2 pitomca u Pazmaneumu u Beču svakomu po 800 fr.		1600		2800		1200				
		II. Za ovozemska sjemeništa.										
	4	Nadbiskupskomu sjemeništu u Zagrebu		8610		8610						
	5	Biskupskomu sjemeništu u Djakovu		6300		4000	2300					
	6	Grčko-kat. sjemeništu biskupije križevačke i to:										
		U ime godišnjega prinosa i podpore 2499 fr. — n.										
		U ime god. uzdržavanja 1132 fr. 60 n.		3632		3632						
	7	Predstojniku franjevačkoga obrazovnoga zavoda u Kostanjevici kod Gorice za 3 klerika iz Hrvatske za svakoga na godinu po 157 fr. 50 nč.		473	23377	473						
6		Crkvene potrebe.										
		I. Stalne:										
	1	Akademičkoj crkvi u Zagrebu		337		337						
	2	Župnoj crkvi u Gorici		6		6						
	3	Župnoj crkvi u Kotarih za ulje		5		5						
	4	Grčko-kat. katedralnoj crkvi u Križevcih		168		168						
	5	Župnoj crkvi u Remetincu		4		4						
		II. Promjenljive:										
	6	Za crkve, stojeće pod pokroviteljstvom vjerozakonske zaklade, koje iz vlastitih sredstvah neobhodno potrebite crkvene stvari nabaviti nemogu		133	653	280		147				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
7		Zaklade i štipendiji:										
	1	Manastiru Franjevacah u Požegi 2½% kamate od misne zaklade sa 2710 fr. 24 nč. sr.		71		71						
	2	Manastiru kapucinah u Varaždinu od misne zaklade Abatinieve		8		8						
	3	Za bosanske klerike Franjevacah u Djakovu		5009		5009						
	4	Križevačkomu grčko-katoličkomu kaptolu 6% kamate od glavnice 34781 fr. 38½ nč. srebra, koja vjerozakonskoj zakladi pripada		2191	7279	2191						
8		Najmovine:										
		Za neke stanove dušobrižnoga svećenstva povodom popravakah župničkih zdanjah			30	60		30				
9		Nagrade i pripomoći.										
		I. Stalne nagrade:										
	1	Propovjedniku njemačkomu u Varaždinu		105		105						
	2	Za nauk u kateketici na bogoslovnom zavodu u Senju		300		300						
	3	Za župnika u Grubišnjem polju		40			40					
		II. Promjenljive nagrade i pripomoći:										
	4	Svećenikom podpore		5000		5000						
		III. Stalne pripomoći.										
		6 kanonikom senjskoga kaptola po 210 fr.		1260	6705	1260						

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
10		Uzdržavanje obstojećih sgradah			15434	20000		4566				
11		Putni troškovi i dnevnice.										
		I. Stalni paušali:										
		a) za pregledanje samostanah franjevačkih:										
	1	Predstojniku provincije sv. Križa za 5 samostanah po 12 fr. 60 nč.		63		63						
	2	Predstojniku provincije sv. Ladislava za 8 samostanah po 12 fr. 60 nč.		101		101						
	3	Predstojniku provincije sv. Ivana Kapistrana za 7 samostanah po 12 fr. 60 n.		88		88						
		b) za pregledanje samostanah kapucinskih:										
	4	Predstojniku provincije sv. Stjepana za 3 samostana po 12 fr. 60 nč.		38		38						
		II. Promjenljivi putni troškovi:										
		Za razne slučajeve		500	790	500						
12		Troškovi za režiju.										
		A. Kod dobarah zakladnih:										
	1	Svetice		340		340						
	2	Vukovina		226		226						
	3	Diankovec		330		330						
	4	Manastir Ex Paulinah i Ex Augustinah		40		40						
		B. Kod šumah.										
	5	Svetice		320		320						
	6	Diankovec		200	1456	260						
		Razni troškovi			130	130						
		Svota			133073	132902	9651	9480				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		Izvanredna potreba.										
24		Novogradjevine i ini izvanredni troškovi:										
	1	Kod župnih crkvah i dvorovah		15000		30692		15692				
	2	Kod zakladnih dobarah:										
		a) Svetice				40		40				
		b) Vukovina			15000	2374		2374				
25		Doplatci za svećenstvo belovarske županije			130	595		456				
		Svota izvanredne potrebe			15130	33701		18571				
		Ukupno			148203	166603	9651	28051				
								18400				

Naslov 2. Zaklade i prinesci u svrhe bogoštovne.

Stavka	Tek. broj stavke		stanarina	pojedince	ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	više	manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		Redovita potreba.										
1		Popuna kongrue župniku u Fužini		53		53						
2		Popuna kongrue župniku u Kraljevici		32	85	32						
3		Zaklade:										
	1	Kaptolu senjskomu za čitanje mise polnoćnice		105		105						
	2	Kaptolu zagrebačkom za uzdržavanje jedne uljenice		16		16						
	3	Kapucinskomu samostanu u Varaždinu u ime lemozinah		17		17						
	4	Samostanu Franjevacah u Varaždinu za uzdržavanje jedne uljenice		16	154	16						
		Odštete za emolumente.										
	1	Biskupu senjskomu		2100		2100						
	2	Biskupu djakovačkomu		504		504						
	3	Samostanu Franjevacah na Trsatu		306		306						

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
	4	Samostanu kapucinah na Rieci		192		192						
	5	Popuna kongrue župniku u Žažini		27		27						
	6	Popuna kongrue župniku u Šišincu		283	3413	283						
		Redovita potreba.										
5		Pripomoći:										
	1	Biskupu senjskomu		6300		6300						
	2	Biskupu križevačkomu		2100		2100						
	3	Kaptolu senjskomu		2100		2100						
	4	Samostanu kapucinah u Karlobagu		1050		1050						
	5	Kaptolu djakovačkomu za 6 kanonikah		2835		2835						
	6	Grčko-iztočnomu samostanu u Lepavini		210		210						
	7	Kaptolu modruškomu za 9 kanonikah po 300 fr.		2700	17295	2700						
		Izvanredna potreba.										
6		Prinos u bogoštovne svrhe crkve grčko-iztočne			8500		8500					
		Ukupno			29446	20946	8500					

Naslov 3. Školski zavodi.

Stavka	Tek. broj stavke		stanarina	pojedince	ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	više	manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		Redovita potreba.										
1		Plaće.										
		A) Bogoštovje u Zagrebu:										
	1	3 učitelja po 1500 fr.			4500	3393	1107					
		B) Pravoslovna akademija u Zagrebu:										
	2	9 redovitih učiteljah po 1800 for. 16.200 for. (medju njimi 1 ravnatelj) po odbitku predvidnih interkalarah 2700 fr.		13500		16200		2700				
	3	5 godišnji doplatci		1600		1600						

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
	4	Osobni doplatak		200	15300	200						
	5	Stanarina za 9 profesorah po 200 fr. 1800 fr.										
		Interkalarni odbitak kao tek. br. 2. 750 fr.	1050									
		C. Gimnazije u Zagrebu, na Rieci, u Varaždinu, Osieku i Požegi:										
	6	58 učitelja po 900 fr.		52200		50400	1800					
	7	6 kateketa i to:										
		1 sa 1080 fr.										
		4 po 882 3528 fr.										
		1 sa 756 fr.		5292		6048		756				
	8	4 suplenta po 600 fr.		2400		5400		3000				
	9	5 godišnji doplatci i to:										
		u Zagrebu 3667 fr.										
		na Rieci 1400 fr.										
		u Varaždinu 2234 fr.										
		u Osieku 884 fr.										
		u Požegi 334 fr.		8519		8434	85					
	10	Mjestni doplatci za 13 učiteljah gimnazije zagrebačke po 150 fr.		1950		1950						
	11	10-godišnji doplatak za 1 kateketu		126	70487	126						
	12	Stanarina i to:										
		za 5 ravnateljah po 200 fr. 1000 fr.										
		za 59 učiteljah po 150 fr. 8850 fr.	9850									
		D. Velika gimnazija u Senju:										
	13	4 profesora po 1100 fr. (medju njima 1 ravnatelj)		4400		4400						
	14	4 profesora po 1000 fr.		4000		4000						
	15	3 profesora po 900 fr.		2700		2700						
	16	1 suplent		540			540					
	17	5-godišnji doplatci po 300 fr. 5-godišnji doplatci po 100 fr.		1700	13340	1600	200					
	18	Stanarina za 4 profesora po 110 fr. 440 fr.										
		Stanarina za 4 profesora po 100 fr. 400 fr.										
		Stanarina za 3 profesora po 90 fr. 270 fr.	1110									

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		forintih u austr. vriednosti										
		E. Gimnazija u Karlovcu:										
	19	5 profesorah po 900 fr. (medju njimi 1 ravnatelj) 4500 fr.										
	20	1 kateketa 630 fr.										
	21	5-godišnji doplatci 417 fr.										
		Ukupno 5547 fr.										
		Po odbitku pokrića iz Markazieve zaklade 4515 fr.			1032	1015	17					
	22	Stanarina za ravnatelja 200 fr.										
		za 4 profesora po 150 fr. 600 fr.	800									
		F. Preparandija u Zagrebu i Djakovu:										
	23	1 učitelj		1008		1008						
	24	1 učitelj		882	1890	882						
	25	Stanarina za 2 učitelja po 150 fr.	300									
		G. Mala realka u Balovaru:										
	26	1 ravnatelj sa 900 fr.										
	27	3 profesora po 800 fr. 2400 fr.										
	28	1 namjestni učitelj sa 480 fr.										
	29	5-godišnji doplatci 300 fr.										
		od ukupne svote od 4080 fr.										
		na budget razvojačene krajine odpadajuća 1 trećina			1360	3885		2525				
	30	tako isto i trećina od stanarine za 3 profesora po 80 fr. 240 fr.	80									
2		Plaće slugah:										
	1	pedel na pravoslovnoj akademiji u Zagrebu		315		315						

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
	2	sluga na velikoj gimnaziji u Zagrebu		263		263						
	3	sluga na velikoj gimnaziji na Rieci		263		263						
	4	sluga na velikoj gimnaziji u Varaždinu		168		168						
	5	sluga na velikoj gimnaziji u Osieku		126		126						
	6	sluga na velikoj gimnaziji u Požegi		157		157						
	7	sluga na velikoj gimnaziji u Senju		300		300						
	8	sluga na maloj realki u Belovaru i trećina od ciele plaće od 105 fr.		35	1627	105		70				
	9	stanarina za sluge pod tek. br. 1—6 po 40 fr.	240									
3		Stanarine			13430	8730	4700					
4		Doplatci:										
	1	Doplatak ravnateljem na gimnazijah u Zagrebu, na Rieci, u Varaždinu, Osieku, Požegi i Senju po 300 fr.		1800		2100		300				
	2	Za ravnatelja male realke u Belovaru 1 trećina od cielog doplatka od 200 fr.		66		200		134				
		Za pedela na pravoslovnoj akademiji u Zagrebu		85	1951	85						
5		Odšteta za emolumente.										
		Naukovni paušal za 9 profesorah na pravoslovnoj akademiji bili oni redoviti, izvanredni ili suplenti po 103 fr.			945	1134		189				
6		Subštitucije:										
	1	Za prekodužna predavanja za učevne zavode, koji su od prije bili pod civil. upravom		1800		1800						

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		Za prekodužna predavanja unešena u proračun razvojačene Krajine kao promienljive nagrade i to:										
	2	Za veliku gimnaziju u Senju		500			500					
	3	Za malu realku u Belovaru od ukupne svote od 75 fr. 1 trećina		25	2325		25					
7		Adjutum:										
		pristava na pravoslovnoj akademiji u Zagrebu			504	504						
8		Zaklade i štipendija:										
	1	Za premije na zagrebačkoj glavnoj učioni iz Rauchove zaklade		4		4						
	2	Za 4 štipendiste pučkog učiteljstva na preparandiji u Djakovu		168		168						
	3	Za 3 pripravnika pučkog učiteljstva grčko-katoličke biskupije križevačke 2 štipendija po 210 fr.		420		420						
	4	Za 4 štipendista u županiji belovarskoj po 15·75			592	63		63				
9		Crkvene potrebe:										
	1	U ime dotacije za gimnazijalnu crkvu i kapelu sv. Lovre u Varaždinu		67		67						
	2	Za obslužbu pobožnosti kroz 9 danah na slavu sv. Žavera u Varaždinu		21		21						
		Za orguljaše u gimnazijalnih crkvah i podučavanje u pjevanju:										
	3	u Zagrebu		122		42	80					
	4	u Varaždinu		80		80						
	5	na Rieci		100		100						
	6	u Osieku		80		80						
	7	u Požegi		80			80					
	8	Manastiru Franjevacah u Osieku kao odštetu za porabu crkvenoga ruha		50	600	50						

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873.			Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873.		Predlog saborskog odbora		Zaključak sabora	
			stanarina	pojedince	ukupno		više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
10		Prinesci:										
	1	Za ženski uršulinski manastir u Varaždinu		420		420						
	2	Za katoličkog pučkog učitelja u Banoštu u Sriemu		40	460	40						
11		Uredovne i pisarničke potrebe.										
		Stalan pisarnički i uredovni paušal, i to:										
	1	na pravoslovnoj akademiji u Zagrebu 150 fr.										
	2	na gimnaziji u Zagrebu 200 fr.										
	3	na gimnazijah na Rieci, u Osieku, Požegi i Varaždinu po 180 for. 720 fr.										
	4	na preparandiji u Zagrebu 30 fr.										
	5	na preparandiji u Djakovu 10 fr.										
	6	promienljive potrebštine 390 fr.		1500		1500						
		Stalan paušal iz proračuna razvojačene Krajine:										
	7	Za malu realku u Belovaru za 4 učitelja 8·40=33·60 odpadajuća ⅓		11		34		23				
		Promienljive potrebštine:										
	8	Za gimnaziju u Senju		227		227						
	9	Za malu realku u Belovaru od 90 fr. odpadajuća trećina		30	1768	90		60				
12		Potreba teoretičkoga i praktičnoga podučavanja, imenito:										
		Za fizikalne pokuse, nabavu strojevah, strukovnih i nadarbenih knji-										

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		gah i za manje potrebe knjižnice, i to:										
		Stalni paušal:										
	1	za pravoslovnu akademiju 472·50										
	2	za gimnaziju zagrebačku 420·—										
	3	za gimnaziju riečku, osiečku, požežku i varaždinsku po 280 fr. 1120·—										
	4	za preparandiju u Djakovu 200·—										
	5	za narodne učione u Zagrebu, Požegi i Varaždinu 15·—										
	6	Promienljive 772·50		3000		3000						
		Na gimnaziji u Senju paušal za:										
	7	knjižnicu 53 fr.										
		fizikalni kabinet 52 fr.										
		prirodoslovni kabinet 60 fr.		165	3165	165						
13		Nagrade i podpore.										
		Stalne nagrade:										
	1	za ravnatelja pravoslovne akademije 300 fr.										
	2	za knjižničara pravoslovne akademije 210 fr.										
	3	za pisara pravoslovne akademije 360 fr.										
	4	za obavljanje ravnateljskih posalah na preparandiji djakovačkoj 101 fr.										
	5	za izvanredna predavanja na istoj:										
		1 učitelj 176 fr. 50										
		2 učitelja po 50 fr. 40 = 100 fr. 80 = 277 fr.										

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
	6	za dva docenta na pravoslovnoj akademiji zagrebačkoj po 300 fr. — = 600 fr.										
	7	za ekshorte u akademičkoj crkvi sv. Kate u Zagrebu i na gimnaziji varaždinskoj po 189 fr. — = 378 fr.										
	8	na gimnaziji riečkoj, osiečkoj i požežkoj po 157 fr. 50 = 473 fr.										
	9	za knjižničara na gimnaziji zagrebačkoj 120 fr. varaždinskoj 100 fr. riečkoj 50 fr. osiečkoj 50 fr. požežkoj 30 fr. karlovačkoj 30 fr. 380 fr.										
	10	za krasopis na gimnaziji zagrebačkoj, varaždinskoj, riečkoj, osiečkoj i požežkoj po 100 fr. 500 fr.										
	11	za francezki jezik na gimnaziji: u Varaždinu 90 fr. na Rieci, u Osieku i Požegi po 75 fr. 225 fr. = 315 fr.										
	12	za talijanski jezik na gimnaziji: u Varaždinu 90 fr. u Osieku i Požegi 75 fr. = 150 fr. = 540 fr.		4134		2495	1639					
	13	za gimnaziju u Senju za drugog propovjednika 158 fr. za kateketu iztočnog vjeroizpovjedanja 200 fr.										

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak pojedince	Zaključak ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		za poduku u talijanskom jeziku 150 fr.										
		za poduku u pjevanju i glasbi 150 fr.										
		za poduku u krasnopisu i risanju 150 fr.										
		za poduku u tjelovježbanju 150 fr.										
		za poduku u brzopisanju 100 fr.		1058		658	400					
	14	za kateketu grčko-nesjedinjenoga vjeroizpovjedanja na maloj realci u Belovaru od 105 fr. ⅓		35			35					
	15	za rimo-katoličkog kateketu na istoj od 100 fr. ⅓		33			33					
	16	Promienljive podpore i nagrade 3000 fr.										
	17	za pripravnike na sveučilištu u Beču i Pragu 8000 fr.		11000	16260	11000						
14		Uzdržavanje zgradah:										
	1	Za školske sgrade izim gimnazije senjske		1500		5000		3500				
	2	Za gimnazijalnu sgradu u Senju		500	2000	500						
15		Putni troškovi i dnevnice:										
		Za selitbena putovanja gimnazijalnih učiteljah, za podpore kod putovanja gimnazijalnih učiteljskih kandidatah, koji polaze sveučilišta u Beču i Pragu, za putovanje tamo i natrag			1000	1000						
16		Upravni troškovi (režija):										
		A. Naukovna zakladna dobra.										
	1	Kutjevo		12770		14293		1593				
	2	Potočec-Ivanec		10	12780	10						

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873.			Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873.		Predlog saborskog odbora		Zaključak sabora	
			stanarina	pojedince	ukupno		više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		B. Naukovne zakladne šume.										
	3	Kutjevo		15806		14256	1550					
	4	Potočec-Ivanec		360	16166	360						
		Pravoslovna akademija u Zagrebu i gimnazije u Zagrebu, Osieku, Varaždinu, Rieci i Požegi:										
	5	troškovi kurenja		1800		1800						
	6	čišćenje prostorijah		30		30						
	7	plaće zanatlijah		41		41						
	8	gimnazija u Senju kurenje		370		370						
	9	mala belovarska realka kurenje		200		200						
	10	čišćenje dimnjakah i jamićah		105	2546	105						
17		Razni troškovi			200	200						
		Svota redovite potrebe			186228	188380	12691	14843				
	1	Od ovog se odbija na račun interkalarah i to:										
		od plaćah i mjestnih doplatakah učiteljskoga osoblja na gimnazijah u Zagrebu, na Rieci, u Varaždinu, Osieku i Požegi 2 postotka od 61.842 fr.										
	2	od stanarine učiteljskoga osoblja gori navedenih gimnazijah i gimnazije u Karlovcu 2 postotka od 10.650 fr.										
		2 postotka od ukupne svote 72.492 fr.			1450			1450				
		Ostane svota redovite potrebe sa			184778	188380	12691	16293				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
18		**Izvanredna potreba.**										
		A. Polag proračuna autonomnoga budgeta užitci uslied reguliranja plaćah učiteljskoga osoblja na gimnaziji:										
	1	u Zagrebu:										
		5 profesorah po 84 fr. — = 420 fr. —										
		5 suplentah po 80 fr. 40 = 402 fr. —										
	2	na Rieci:										
		2 profesora po 108 fr. — = 216 fr. —										
		7 suplentah po 4 fr. 80 = 216 fr. —										
	3	u Osieku:										
		1 profesor 234 fr. —										
		3 profesora po 108 fr. — = 324 fr. —										
		2 profesora po 34 fr. — = 68 fr. —										
		4 suplenta po 480 fr. — = 19 fr. 20			1717	1460	257					
	4	Najmovine u svrhu smieššenja pravoslovne akademije zagrebačke eventualno sveučilišta, kao i za potrebne u tu svrhu adoptacije paušalna svota			2000	2000						
	5	Kod zakladnih dobarah i šumarstva i to kod dobra Kutjevo za troškove povjerenstva u komasacionalnih i segregacionalnih poslovih, zatim za mjernika i zastupnika gospoštije			1000	2000		1000				
	6	Nagrada odvjetnika			600	600						

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		B. Polag proračuna za razvojačenu Krajinu.										
	7	Plaće na glavnoj učioni u Senju:										
		2 učitelja po 367 fr. 50 (od njih 1 privremeni ravnatelj)		735		734	1					
		1 učitelj sa		300		300						
		1 podučitelj sa		210		210						
		1 sluga sa		63	1308	63						
	8	Plaće na glavnoj učioni u Belovaru:										
		1 učitelj sa		630		630						
		2 učitelja po 367 fr. 50		735		735						
		1 učitelj sa		300		300						
		1 podučitelj sa		210	1875	210						
	9	Plaće na glavnoj djevojačkoj učioni u Senju:										
		1 učiteljica sa		368		368						
		1 podučiteljica sa		210	578	210						
	10	Plaće na djevojačkoj učioni u Belovaru:										
		1 učiteljica sa		368		368						
		1 podučiteljica		210	578	210						
	11	Plaće na djevojačkoj učioni u Ivaniću:										
		1 privremena učiteljica sa			210		210					
	12	Plaće na pučkih učionah, i to:										
		2 učitelja po 420 fr. —		840		840						
		9 učiteljah po 397 fr. 50		3308		2940	368					

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		2 učitelja po 300 fr. —		600		600						
		10 učiteljah po 210 fr. —		2100	6848	1890	210					
	13	Stanarina za glavnu učionu u Senju:										
		2 učitelja po 110 fr. 25 = 220 fr. 50										
		1 učitelj sa 100 fr. —										
		1 učitelj sa 73 fr. 50		394								
	14	Stanarina za glavnu učionu u Belovaru:										
		2 učitelja po 100 fr. — = 200 fr. —										
		1 učitelj sa 89 fr. 22										
		1 podučitelj sa 57 fr. 75		347								
	15	Stanarina za podučiteljicu na glavnoj djevojačkoj učioni u Senju		74								
	16	Stanarina za pučke učione županije belovarske:										
		9 učiteljah po 47 fr. 22		425	1240	1193	47					
	17	Doplatci:										
		Za ravnatelja glavne učione u Senju		100			100					
		Za 1 učitelja glavne učione u Belovaru		53		53						
		Za 1 učitelja pučkih učionah županije belovarske		53	206	53						
	18	Uredske i pisarničke potrebštine stalne:										
		Za ravnatelja glavne učione u Senju 60 fr. —										
		Za 4 učitelja i 2 učiteljice 8 fr. 40 = 50 fr. —			100	50	50					

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		Za 1 učitelja glavne učione u Belovaru 6 fr. 30										
		Za 3 učitelja glavne učione u Belovaru 8 fr. 20 = 24 fr. 60										
		Za 2 učiteljice glavne učione u Belovaru po 8 fr. 20 = 16 fr. 40		47								
		Za podučiteljicu djevojačke učione u Ivaniću		9								
		Za 17 učiteljah na pučkih učionah županije belovarske po 8 fr. 20		140	196	186	10					
	19	Promienljive, za glavne i pučke učione županije belovarske			190	130	60					
	20	Nagrada za rimo-katoličkog kateketu na glavnoj učioni u Belovaru			100		100					
	21	Putni troškovi za izpite na pučkih učionah županije belovarske			400		400					
	22	Uzdržavanje pučkih školskih zgradah po županiji belovarskoj			3100	3100						
	23	Troškovi režije i to: za kurenje pećih u glavnih i pučkih učionah županije belovarske			1120	1300		180				
		Svota izvanredne potrebe			23366	22733	1813	1180				
		Ukupno			208144	211113	14504	17473				
								2969				

Digitized by Google

Naslov 4. Zaklade i prinesci u svrhe nastavne.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		Redovita potreba.										
1		Povjerenstvo za državne izpite, uredski i pisarnički troškovi			50	50						
2		Pomorska učiona u Bakru:										
	1	Učitelju matematičko-nautičkih disciplinah u ime plaće			1000	1000						
		10-godišnji doplatak				200		200				
	2	Učitelj talijanskoga jezika, zemljopisa i knjigovodstva			800	800						
	3	Stanarina za 1 učitelja			150	200		50				
3		Nagrade:										
	1	Pomoćnomu učitelju za hrvatski jezik		250		250						
	2	Pomoćnomu učitelju trgovačkoga, mjenbenoga i pomorskoga prava, zatim liečničtva, brodarskoga risanja i krasopisa		640		640						
	3	Učitelju vjeronauka		180			180					
	4	Poslužitelj		32	1102		32					
4		Uredske i pisarničke potrebe:										
		Ravnatelju za uredske potrebe		50		50						
		Za nabavu, uzdržavanje i pomnožanje učevnih sredstvah		120	170	120						
		Štipendije:										
		3 štipendista na terezijanskoj akademiji u Beču po 525 fr.		1575		1050	525					

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
	5	Prinos za odjelo po 105 fr.		315		210	105					
		5 štipendijah za pomorsku učionu u Bakru po 200 fr.		1000	2890	1000						
		Razni troškovi za nabavu školskih knjigah			6000	6000						
	6	Za pučke školske potrebe			12000	24000		12000				
		Ukupno			24162	35570	842	12250				
								11408				

Naslov 5. Mirovinske pristojbe.

Stavka	Tek. broj stavke		stanarina	pojedince	ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
		Redovita potreba.										
		Središnja uprava			1100	1100						
		Školski zavodi			8626	8624	2					
		Vjerozakonski zavodi			1975	2052		77				
		Razvojačena krajina			3071		3071					
		Svota			14772	11776	3073	77				
		Izvanredna potreba.										
		Razvojačena krajina			1046	3485		2439				
		Ukupno			15818	15261	3073	2516				
							557					

Digitized by Google

A. Potreba.

Poglavje III.

P r a v o s u d j e.

Naslov 1—8.

Svotnik.

Broj tekući	Broj naslova		Predlog za god. 1873. redovito	Predlog za god. 1873. izvan-redno	Predlog za god. 1873. ukupno	Odobreni pro-racun za god. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje
			forintih u austrijskoj vriednosti					
1		Stol sedmorice	34022		34022	32016	2006	
2		Banski stol	70956		70955	70115	841	
3		Županijski sudbeni stolovi	272342	4767	277109	267373	9736	
4		Kotarski sudovi	28778	1000	29778	30342		564
5		Gradski sud u Senju	3100		3100	6000		2900
6		Troškovi tičući se svih sudovah	155692	3858	159550	134108	25442	
7		Gruntovne oblasti	27564	19000	46564	27685	18879	
8		Mirovine	47732		47732	47225	507	
		Svota	640186	28625	668811	614864	57411	3464
							53947	

Digitized by Google

Naslov 1. Stol sedmorice.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		Redovita potreba.										
1		Plaće:										
	1	Podpredsjednik	400	4000		4000						
		6 prisjednikah:	1800									
	2	3 po 3500 fr. = 10.500 fr.				10500						
	3	3 po 3000 fr. = 9.000 fr.		19500		9000						
	4	1 viećnički tajnik	200	1500		1500						
	5	1 tajnički pristav	200	1000	26000	1000						
		Pomoćno osoblje:										
	6	1 pristav pomoćnih uredah	150	900		900						
		3 oficijala:	450									
	7	1 sa 700 fr.				700						
	8	2 po 600 fr. = 1200 fr.		1990	2800	1200						
		Poslužno osoblje:										
	9	1 viećnički sluga	40	420		420						
	10	1 podvornik	40	315		315						
	11	1 vratar	40	315	1050	315						
		Ukupna svota plaćah			29850	29850						
2		Stanarina:										
	1	u ime stanarine činovnikom polag dnevničkih razredah		3200		455	2745					
	2	u ime stanarine za poslužno osoblje		120	3320							
3		Osobni doplatci:										
	1	Za podpredsjednika			200	200						
4		Uredski i pisarnički troškovi:										
		Naklada u tu svrhu			950	950						
5		Odjelo za poslužno osoblje:										
	1	Za 1 podvornika za vrieme od 1. travnja g. 1873. do konca ožujka 1874. 33 fr.										
	2	za vratara za istu kategoriju 82 fr.			115	101	14					

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni pro-račun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
6		Nagrade i podpore:										
	1	Za činovnike i poslužno osoblje stola sedmorice			250	250						
7		Skuparina:										
	1	20% doplatak u ime skuparine osoblju pod I. 9., 10. i 11.				210		210				
		Ukupno			34685	32016	2879	210				
		Odtuda odbija se 2% na račun interkalarah od plaće i stanarine pod stavkom 1. i 2.			663			663				
		Ostaje			34022	32016	2879	873				
							2006					

Naslov 3. Banski stol.

Stavka	Tek. broj stavke		stanarina	pojedince	ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
		Redovita potreba.										
1		Plaće:										
	1	1 predsjednik	400	4000		4000						
		13 prisjednikah po 250 fr.	3250									
	2 3	5 po 2.625 fr. = 13.125 fr. 8 po 2.400 fr. = 19.200 fr. (medju njima 1 nadodvjetnik)		32325		32325						
		4 viećnička tajnika po 200 fr.	800									
	4 5	2 po 1.300 fr. = 2.600 fr. 2 po 1.200 fr. = 2.400 fr. (medju njimi 1 zamjenik nadodvjetnika)		5000		5000						
	6	1 pristav viećničkog tajnika	150	900	42225	900						
		Pomoćno osoblje:										
	7	1 ravnatelj pomoćnih uredah	200	1400		1400						
		2 pristava po 150 fr.	300									
	8 9	1 sa 1000 fr. 1 sa 900 fr.		1900		1900						

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		6 oficijalah po 150 fr.	900									
	10	2 po 800 fr. = 1600 fr.										
	11	2 po 700 fr. = 1400 fr.										
	12	2 po 600 fr. = 1200 fr.		4200		4200						
		2 pisara po 100 fr.	200									
	13	1 sa 500 fr.										
	14	1 sa 400 fr.		900		900						
4	15	1 nadzornik straže	150	630	9030	630						
		Poslužno osoblje:										
	16	1 viećnički sluga	40	420		420						
		4 podvornika po 40 fr.	160									
	17	2 po 315 fr. — = 630 fr.										
	18	2 po 262 fr. 50 = 525 fr.		1155		1155						
	19	2 podvornička pomoćnika po 226 fr. 80 nč. po 40 fr.	80	454	2029	454						
		Ukupna svota plaćah		53284	53284							
		Stanarina:										
	1	Činovnikom polag dnevničkoga razreda		6350		1203	5057					
	2	Činovnikom za poslužno osoblje		280	6630		280					
		Osobni doplatci:										
	1	Za predsjednika kr. banskoga stola g. Dragutina pl. Klobučarića		1250								
	2	Za prisjednika istoga stola g. Marka Tajčevića		225	1475	1475						
		Najmovine:										
	1	Za smještenje kr. stola sedmorice i banskoga stola			2625	2625						
		Uredski, pisarnički i putni troškovi i dnevnice:										
		Naklade u istu svrhu			8000	6000	2000					

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
6		Kućne potrebštine:										
		Za vanjsko razsvietljenje pred uredskom sgradom i za čišćenje kanalah				80		80				
7		Odielo za sluge:										
	1	Za 4 podvornika za kategoriju od 1. travnja 1872. do konca ožujka 1873. po 33 fr.		132								
	2	Za dva pomoćna podvornika za istu kategoriju po 4 fr.		8	140	152		12				
8		Skuparina:										
		20 post. doplatak u ime skuparine osoblju pod I./16.—19.				406		406				
		Svota			72154	65315	7337	498				
		Odtuda odbija se 2 post. na račun interkalara od plaće i stanbine pod stavkom 1. i 2.			1198			1198				
		Ostaje			70956	65315	7337	1696				
9		**Izvanredna potreba.**										
		Za putne troškove za vizitaciju kr. županijskih sudbenih stolovah i gradskih sirotinskih odborah				4800		4800				
		Ukupno			70956	70115	7337	6496				
							841					

Digitized by Google

Naslov 3. Županijski sudovi.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		Redovita potreba.										
1		Plaće:										
	1	8 predsjednikah:										
	2	1 sa 4000 fr.	300									
	3	7 po 2400 = 16800 fr.										
		za 6 po 250 fr.	1500	20800		20800						
	4	15 prisjednikah županijskih sudbenih stolovah I. razreda (savjetnici zemaljskoga suda) za 14 po 200 fr.	2800									
	5	3 po 2000 fr. = 6000 fr.										
	6	3 po 1800 fr. = 5400 fr.										
	7	9 po 1600 fr. = 14400 fr.		25800		25800						
		(medju njimi državni odvjetnik)										
	8	33 prisjednika županijskih sudbenih stolovah II. razreda za 28 po 200 fr.	5600									
	9	9 po 1600 fr. = 14400 fr.										
	10	24 po 1400 fr. = 33600 fr.		48000		48000						
		(medju njimi 7 državnih odvjetnikah)										
	11	19 viećničkih tajnikah po 150 fr.	2850									
	12	6 po 1000 fr. = 6000 fr.										
	13	13 po 900 fr. = 11700 fr.		17700		17700						
		(medju njimi 11 zamjenikah državnih odvjetnikah)										
	14	24 pristava za 22 po 150 fr.	3300									
	15	6 po 800 fr. = 4800 fr.										
	16	6 po 700 fr. = 4200 fr.										
	17	12 po 600 fr. = 7200 fr.		16200		16200						
		Pomoćno osoblje:										
	18	8 ravnateljah pomoćnih uredah po 150 fr.	1050									
	19	3 po 1000 fr. = 3000 fr.										
	20	5 po 900 fr. = 4500 fr.		7500		7500						
	21	8 pristavah po 150 fr.	1200									
	22	3 po 800 fr. = 2400 fr.										
	23	5 po 700 fr. = 3500 fr.		5900		5100	800					
	24	35 oficijala za 32 po 100 fr.	3200									
	25	13 po 700 fr. = 9100 fr.										
	26	22 po 600 fr. = 13200 fr.		22300		22300						

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
	27 28 29	21 akcesist po 100 fr. 7 po 500 fr. = 3500 fr. 14 po 400 fr. = 5600 fr.	2100	9100		9100						
	30 31 32	4 pisara po 100 fr. 1 sa 500 fr. 3 po 400 fr. = 1200 fr.	400	1700		1300	400					
	33 34 35	8 tamničara: 3 po 420 fr. — nč. = 1260 fr. 5 po 367 fr. 50 nč. = 1837 fr.		3097	178097	3097						
		Poslužno osoblje:										
	36 37 38 39	31 podvornik za 28 po 40 fr. 7 po 315 fr. — nč. = 2205 fr. 10 po 262 fr. 50 nč. = 2625 fr. 14 po 210 fr. — nč. = 2940 fr.	1120	7770		7245	525					
	40	16 podvorničkih pomoćnikah po 226 fr. 80 nč. za 14 po 40 fr. stanarine	560	3628		3175	453					
	41	33 uzah nadzirateljah po 262 fr. 50 nč. za 29 po 40 fr. stanarine	1160	8663	20061	8138	525					
		Ukupna svota plaćah			198158	195455	2703					
2	1	Stanarina za činovnike		24300		11600	12700					
	2	Stanarina za poslužno osoblje		2840	27140		2840					
3		Osobni doplatci:										
	1	Za predsjednika kr. sudb. stola županije zagrebačke g. Klemensa Celebrinija		200		200						
	2	Za predsjednika kr. sudb. stola županije varaždinske gosp. Titu Babića				225		225				
	3	Za predsjednika kr. sudb. stola virovitičke županije g. Franju Krajčovića		225		225						
	4	Za predsjednika kr. sudb. stola županije riečke g. Ivana Manzonia		225	650	225						
4		Najmovine:										
		Za namirenje najmovinah za iznajmljene prostorije, u kojih su sudbeni stolovi županijski smješteni, zatim za uzničke prostorije biti će potrebito, naime:										

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
	1	U Zagrebu: Za uredske prostorije u kući Žige Vidale-a 2100 fr. Onda u kući gdje. grofice Luise Sermage 1200 fr.		3300		3300						
	2	U Varaždinu: Za uredske prostorije u kući gdje. grofice Ferdinande Bombelles		2100		2100						
	3	U Križevcih: Za uredske prostorije u kući A. Hirschmana 800 fr. i u kući Drag. Koritića 600 fr. Za uze u kući županijskoj 400 fr.		1800		1800						
	4	U Vukovaru: Za uredske prostorije u kući županijskoj 600 fr. Za uze u istoj kući 300 fr.		900		900						
	5	Na Rieci: Za uredske prostorije u kući Pavla viteza Scarpe 4000 fr. Za uze u kući gradskoga poglavarstva 1100 fr.		5100		5100						
		U Belovaru za pisarnu sudbenoga stola		440	13640		440					
5		Uredski pisarnički i putni troškovi i dnevnice:										
		Naklade za namirivanje svih troškovah uz obračunanje			35000	39000		4000				
6		Kućne potriebštine:										
	1	Za bieljenje uzah, čišćenje kanalah i vanjsko razsvietljenje pred uredskom sgradom			400	500		100				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
7		Odielo za sluge:										
	1	Za 28 podvornikah i 29 nadzirateljah uzah po 25 fr. za jednu surku i 1 hlaće 1425 fr.										
	2	Za 3 podvornika po 40 fr. = 120 fr.										
	3	Za 4 uzah nadziratelja po 40 f. = 160 f.										
	4	Za 42 cviljušnje haljine onim poslužnikom, koji peći lože po 3 fr. 70 nč. 155 fr. 40 nč. ili bez obzira na novčiće 155 fr.			1860	1700	160					
8		Skuparina:										
		20 postotni doplatak u ime skuparine za osoblje pod stavkom 36—41				3543		3543				
		Svota redovite potrebe			276848	265873	18843	7868				
		Odtuda odbija se 2 post. na račun interkalara od plaće i stanbine pod stavkom 1. i 2.			4506			4506				
		Ostaje			272342	265872	18843	12374				
		Izvanredna potreba.										
9		Plaće činovnikah razpoloživih podieljenih na službovanje, i to:										
		Kod sudbenoga stola u Zagrebu:										
	1	1 veliki sudac s plaćom za cielu godinu		1200								
	2	1 kotarski sudac s plaćom za mjesec siečanj i veljaču 1873.		167								
		Kod sudbenoga stola u Osieku:										
	3	1 veliki sudac s plaćom na cielu godinu		1000								

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		Kod sudbenoga stola u Vukovaru:										
	4	1 veliki bilježnik s plaćom za cielu godinu		1400	3767		3767					
	5	Za nabavu novog pokućtva za sudbeni stol u Belovaru			1000	1500		500				
		Sveukupno			277109	267373	22610	12874				
							9736					

Naslov 4. Kotarski sudovi županije belovarske.

Stavka	Tek. broj stavke		stanarina	pojedince	ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	više	manje	Predlog sab. odbora pojedince	Predlog sab. odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		Redovita potreba.										
1		Plaće:										
	1	7 kotarskih sudacah po 1200 fr.		8400		8400						
	2	8 kotarskih pristavah po 800 fr.										
		za 2 po 150 fr.	300	6400		6400						
	3	8 kotarskih pisarah po 500 fr. 4000 fr.										
		za 6 po 100 fr.										
		stanarine	600									
	4	8 kot. pisarah po 400 fr. 3200 fr.		7200	22000	7200						
2		Poslužno osoblje:										
	5	8 podvornikah po 210 fr.		1680								
	6	8 uzah nadzirateljah po 262 fr. 50 nč.		2100	3780	3832		52				
		Ukupno			25780	25832		52				
3		Stanarina:										
		Činovničtvu kotarskih sudovah			900	950		50				
4		Uredski, pisarnički, putni troškovi i dnevnice:										
		Za 8 kotarskih sudacah po 240 fr.			1920	1920						
		Najmovine za kot. sud u sv. Ivanu			72		72					
5		Odielo za sluge:										
	1	Za 8 podvornikah po 40 fr. 320 fr.										
	2	Za 8 uzah nadzirateljah po 40 fr. 320 fr.			640	640						
		Skupa			29312	29342		102				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		Odtud odbija se 2 post. u ime interkalarah od plaće i stanbine pod 1. i 2.			534			534				
		Ostane			28778	29342		636				
		Izvanredna potreba.										
	1	Za nabavu novog pokućtva za kot. sudove			1000	1000						
		Sveukupno			29778	30342	72	636				
							564					

Naslov 5. Gradski sud u Senju.

Stavka	Tek. broj stavke		stanarina	pojedince	ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
		Redovita potreba.										
1		Svikoliki troškovi za ustrojit se imajući gradski sud u Senju			3100	6000		2900				

Naslov 6. Troškovi tičući se sviuh sudovah.

Stavka	Tek. broj stavke		stanarina	pojedince	ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
		Redovita potreba.										
1		Pripomoći za prislušnike:										
	1	Za 31 prislušnika po 400 fr.			12400	12400						
2		Stanarina:										
	1	Za 31 prislušnika po 100 fr.	3100		3100	1080	2020					
3		Dnevnice:										
	1	Za 30 dnevničarah po 1 fr. na dan			10950	8415	2535					
4		Gradjevni troškovi:										
	1	Za razne popravke uredskih i uzničkih prostorijah kod sudbenih stolovah i kotarskih uredah			4000	6500	2500					

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke			Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključ
				forintih u austr. vriednosti								
5		Zdravstveni troškovi:										
		Za honorare ili plaće zdravstvenoga osoblja kod sudbenih stolovah i to:										
		U Zagrebu:										
	1	1 liečnik	160 fr.									
	2	1 ranarnik	100 fr.									
	3	1 primalja	40 fr.		300		300					
		U Varaždinu:										
	4	1 liečnik	100 fr.									
	5	1 primalja	20 fr.		130		130					
		U Križevcih:										
	6	1 liečnik	60 fr.									
	7	1 primalja	20 fr.		80		80					
		U Osieku:										
	8	1 liečnik	120 fr.									
	9	1 ranarnik	60 fr.									
	10	1 primalja	30 fr.		210		210					
		U Vukovaru:										
	11	1 liečnik	140 fr.									
	12	1 primalja	30 fr.		170		170					
		U Požegi:										
	13	1 liečnik	100 fr.									
	14	1 primalja	30 fr.		130		130					
		Na Rieci:										
	15	1 liečnik	60 fr.									
	16	1 primalja	20 fr.		80		80					
		u Belovaru:										
	17	1 liečnik	160 fr.				120	40				
	18	1 ranarnik	100 fr.				60	40				
	19	1 primalja	40 fr.		300	1400	30	10				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
6		Nagrade i podpore:										
	1	Za činovničtvo i poslužno osoblje za kr. banski stol, županijske sudbene stolove i gruntovne oblasti			5950	5950						
7		Troškovi za uznike i kaznene iztrage:										
	1	Obskrba		52500		41100	11400					
	2	Nabava odieće i ruha		6656		4600	2056					
	3	Nabava uzničkih spravah		480		530		50				
	4	Popratni troškovi		3800		3600	200					
		Troškovi za kaznene iztrage:										
	5	Za svjedoke, tumače, vještake itd.		20600		19800	800					
		Ostali slični troškovi i to:										
	6	Za ogriev uzničkih prostorijah		1721		1480	241					
	7	Za razsvietljenje uzah i bolničkih sobah		745		686	59					
	8	Za liekove i troškove bolestih		1680		1520	160					
	9	Za šišanje kose i brijanje		1050		960	90					
	10	Nagrade duhovnikah		660		630	30					
	11	Razne potrebe		2620		1686	934					
	12	Pristojbe za krvnika		1008	93520		1008					
8		Troškovi za stražare:										
	1	Plaće uzničkih stražarah i to:										
	2	za 5 podčastnika po 178 fr. 50 nč. = 893 fr. za 90 prostakah po 157 fr. 50 nč. = 14175 fr.		15068		14122	946					
		Skuparina za 50 stražara po 3 fr. na mjesec bez razlike stepena		3420		3204	216					
	3	Mundura		4949		3325	1624					
	4	Oružje		110		110						

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
	5	Troškovi za service i to:										
		Drva za ogriev i kuhanje		541		534	7					
		Razsvjeta stražarskih sobah i pisarnah		205		187	18					
		Slama za slamnjače		133		123	10					
		Ine stvari		156	24582	156						
9		Razni troškovi:										
	1	Troškovi za osobe pod skrbničtvom stojeće, neimućne, mahnite i slaboumne			100	100						
		Odtuda odbija se 2 post. na račun interkalarah od pripomoći i stanbine pod stavkom 1. i 2.			310			310				
		Ostaje			155692	134108	24444	2860				
		Izvanredna potreba.										
10	1	Za popravak kanala uzničke kuće kod kr. sudbenoga stola u Osieku			3885		3858					
		Svota			159550	134108	28302	2860				
							25442					

Naslov 7. Gruntovne oblasti.

Stavka	Tek. broj stavke		stanarina	pojedince	ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	više	manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		Redovita potreba.										
1		Plaće:										
	1	8 ravnateljah 3 po 900 fr. 2700 fr. 5 po 800 fr. 4000 fr.	1050	6700		6700						
	2	8 voditeljah gruntovničke knjige po 700 fr. =	1050	5600		5600						
	3	16 gruntovnih aktuarah: 5 po 600 fr. 3000 fr. 11 po 500 fr. 5500 fr.	1400	8500	20800	8500						
2		Stanarina			3500	1810	1690					
3		Najmovine:										
	1	Na smještenje gruntovne oblasti u Varaždinu grofici Ferdinandini Bombeles		250		250						
		Za nastanjenje gruntovničke oblasti u Križevcih izraelitičkoj občini		300	550		300					

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
4		Uredske i pisarničke potriebštine zatim putni troškovi i dnevnice:										
		Naklade u tu svrhu			2600	3000		400				
5		Nagrade i podpore:										
		Za osoblje gruntovnih oblastih			600	600						
6		Razni troškovi za namirenje istih				700		700				
		Ukupno			28050	27160	1990	1100				
		Odtuda odbija se 2 post. na račun interkalarah u ime plaćah i stanbine pod stavkom 1 i 2.			486			486				
		Ostaje			27564	27160	1990	1586				
		Izvanredna potreba.										
7	1	Plaće za 1 razpoloživoga voditelja gruntovne knjige				525		525				
		Sveukupno			27564	27685	1990	2111				
8		U ime troškovah za uredjenje gruntovne knjige u županiji belovarskoj			19000		19000					
		Svota			46564	27685	20990	2111				
							18879					

Naslov 8. Mirovine.

Stavka	Tek. broj stavke		stanarina	pojedince	ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
		Redovita potreba.										
1	1	Stol sedmorice			5595	5695		100				
	2	Banski stol			7831	7831						
	3	Mjenbeni sud			455	455						
	4	Distriktualni stol			465	465						

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
	5	Županijski sudbeni stolovi			32738	31827	911					
	6	Gruntovne oblasti			648		648					
		Svota			47732	46273	1559	100				
		Izvanredna potreba.										
	7	Mirovine ža udove				952		952				
		Sveukupno			47732	47225	1559	1052				
							507					

B. Pokriće.

Poglavje I.

Odjel za unutarnje poslove.

Naslov 1—3.

Svotnik.

Broj tekući	Broj naslova		Predlog za god. 1873. redovito	Predlog za god. 1873. izvanredno	Predlog za god. 1873. ukupno	Odobreni proračun za god. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje
			forintih u austrijskoj vriednosti					
		Redovito pokriće.						
		Prihod od nepokretnostih i koristonosnih zravah			7000	7000		
		Povratci			6100	5100	1000	
		Razni dohodci			10920	700	10220	
		Svota redovitog pokrića			24020	12800	11220	
		Izvanredno pokriće.			14220		14220	
		Sveukupno			38240	12800	25440	

Digitized by Google

Naslov 1. Prihod od nepokretnostih i koristonosnih pravah.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		Redovito pokriće.										
1		Najamnina za sveobću zemaljsku bolnicu, sada tvornicu duhana u Zagrebu			7000	7000						
		Skupa			7000	7000						

Naslov 2. Povratci.

Stavka	Tek. broj stavke		stanarina	pojedince	ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
		Redovito pokriće.										
1		Povratci troškovah obskrbe u javnih ovozemaljskih bolnicah			3700	2700	1000					
2		Povratak predplaćenih štipendijah za pitomce na gospodarsko-šumarskom učilištu u Križevcih			2400	2400						
		Skupa			6100	5100	1000					

Naslov 3. Razni dohodci.

Stavka	Tek. broj stavke		stanarina	pojedince	ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
		Redovito pokriće.										
1		Prihod dolazeći u raznih slučajnih sgodah, imenito povratci od troškovah uvrstbine za službene oglase, takse za pokus parnih kotlovah, naknade za „Sbornik“ itd.			1100	700	400					
2		Aktivne kamate i odplate glavnicah:										
	1	Od uložene glavnice sa 10.000 fr. kod milosrdne braće u Zagrebu uz odplatu u 20 polugodišnjih rokovih i to: u ime kamatah 6 post., a u ime odplate glavnice 7 post. skupa 13 post.		1300	1300							

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873.			Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873.		Predlog saborskog odbora		Zaključak sabora	
			stanarina	pojedince	ukupno		više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		Od predujmovah danih stradajućemu žiteljstvu u Hrvatskoj i Slavoniji u ukupnoj svoti od 56.805 fr. uz odplatu u polugodišnjih rokovih kroz 8 i pol godinah, i to: u ime kamatah 6 post., a u ime odplate glavnice 9 post. skupa 15 post.		8520	9820		8520					
		Izvanredno pokriće.										
1		Kamate od uloženih glavnicah kod raznih zavodah novčanih u Hrvatskoj i Slavoniji u svoti od 237.000 fr. po 6 post.			14220		14220					
		Skupa			25140	700	24440					

Digitized by Google

B. Pokriće.

Poglavje II.

Odjel za bogoštovje i nastavu.

Naslov 1—2.

Svotnik.

Broj tekući	Broj naslova		Predlog za god. 1873. redovito	izvanredno	ukupno	Odobreni proračun za god. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	manje
			forintih u austrijskoj vriednosti					
1	1	Vjerozakonski zavodi	70411	15150	85561	70123	15438	
2	2	Školski zavodi	67867		67867	73277		5410
		Ukupno	138278	15150	153428	143400	15438	5410
							10028	

Digitized by Google

Naslov 1. Vjerozakonski zavodi.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		Redovito pokriće.										
1		Aktivne kamate:										
	1	Od državnih obveznicah sa 300 fr.		12		12						
	2	Od domaćih razteretnicah sa 65593 fr. 50 nč.		3050		3399						
	3	Od austrijskih razteretnicah sa 7770 fr.		349								
	4	Od privatnih obveznicah sa 423 fr. $23\frac{1}{2}$ nč.		21	3432	21						
2		Dohodak od nepokretninah i koristonosnih pravah.										
		A. Od dobarah i to:										
	1	Od zakladnoga dobra Svetice		1050		1050						
	2	Od zakladnoga dobra Vukovina		1080		1080						
	3	Od zakladnoga dobra Diankovca		1030		1030						
	4	Od manastira Ex Paulinah i Ex Augustinah		810		810						
		B. Od šumah:										
	5	Svetice		170		170						
	6	Diankovec		200		200						
		C. Najmovine:										
	7	Bašća u Mariji Gorici		8		8						

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		D. Ekvivalenta:										
	8	Od sgrade vila „Belgrad“ u Cirkvenici i k njoj spadajućih vinogradah u Knežini		400		168	232					
	9	Dohodak po Wolfgangu Malzeru za bivših manastirah Augustinah na Rieci iz mitničkih prihodah kod sv. Matije izvan Rieke utemeljene zaklade		167	4915	167						
3		Paušalni prinosi zavodah i samostanah.										
		Od čazmanskog kaptola godišnji preostatak dohodakah od prepuštenoga dobra Lepoglava			1199	1199						
4		Ini prinesci:										
	1	Od sjemeništne zaklade tako zvane 3,000.000 fr. srebra za pitomce u višjemu obrazovalištu kod sv. Augustina u grčko-kat. središnjemu sjemeništu u Pazmaneumu u Beču, zatim u franjevačkomu samostanu u Kostagnavici i za ovozemna sjemeništa		21825		21825						
	2	Od komisariatičke zaklade za odgojenje mladjeg bosanskog svećenstva		5010		5010						
	3	Prinesci iz komasirane hrv.-slav. vjerozakonske zaklade		33324	60159	33324						
5		Računski i ini povratci			700	500	200					
6		Razni dohodci			6		6					
		Ukupno			70411	69973	438					

Digitized by Google

Stavka.	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
		Izvanredno pokriće.										
7	1	Zaostale odkupnine gornog prava od zakladnoga dobra Diankovec		150		150						
	2	Interkalarni dohodci		15000	15150		15000					
		Sveukupno			85561	70123	15438					

Naslov 2. Školski zavodi.

Stavka.	Tek. broj stavke		stanarina	pojedince	ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
		Redovito pokriće.										
1		Aktivne 5% kamate:										
	1	Od razteretnicah u iznosu od 158.030 fr. srebra		7716		7279	437					
	2	Od obveznicah sjedinjenoga državnoga duga u iznosu od 150 fr.		6	7722	5	1					
2		Dohodak od nepokretnostih i koristonosnih pravah.										
		A. Od naukovnih zakladnih dobarah:										
	3	Kućevo 17.476 fr.				18342		866				
	4	Potočec-Ivanec 33 fr.		17509		33						
		B. Od naukovnih zakladnih šumah:										
	5	Kućevo 20.337 fr.				19130	1207					
	6	Potočec-Ivanec 260 fr.		20597	38106	260						
3	7	Školarina pravoslovne akademije i gimnazijah			4180	4900		720				

Digitized by Google

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. stanarina	Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti									
4		Prinesci:										
	8	Od gradske obćine na Rieci za uzdržavanje tamošnje gimnazije				3150		3150				
	9	Dohodak riečke gimnazijalne zaklade				3429		3429				
	10	Prinos iz ugarske naukovne zaklade		16469	16469	16469						
5	11	Računski i ini povratci			400	230	170					
6	12	Dobitak za prodane školske knjige			990	50	940					
		Ukupno			67867	73277	2755	8165				
								5410				

Digitized by Google

Obrazloženje

proračuna za potrebštine unutarnje samouprave kraljevine Hrvatske i Slavonije za godinu 1873.

A.

Potreba	3,004.153 for.

B.

Pokriće:

a) vlastiti dohodci	209.668 for.
b) ustanovljena §. 15. zak. članka I.: 1868. za potrebštine unutarnje samouprave ovih kraljevinah paušalna svota od	2,200.000 for.
c) ustanovljeni §. 19. zak. čl. I.: 1868. od dohodka za razvojačenu krajinu 45 postotak predbježno proračunan sa . .	160.000 for.
d) prištednje i tražbine proračunah prošlih godinah	443.485 for.
Ukupno . .	3,004.153 for.

Prije svega opazuje se, da je u taj proračun uvrštena takodjer potreba i pokriće za razvojačenu krajinu, jerbo neimade zakonita razloga, da se za razvojačenu krajinu sastavi poseban proračun.

Stalno opredieljeni troškovi obrazloženi su prigodom predlaganja proračunah u prošlih godinah, zato se drži za potrebno, da se samo one svote razjasne i obrazlože, glede kojih obstoji razlika medju proračunom odobrenim za godinu 1872. i medju predlogom proračuna za godinu 1873.

U svih poglavjih i naslovih naprvo dolazeća razlika glede stanarine dolazi od tuda, što zakonska osnova glede stalnoga ustrojenja stanarine nije proračunana polag postotakah plaće, nego polag dnevnih razredah, što je u dotičnoj zakonskoj osnovi pobliže obrazloženo, te se ovdje glede svih dotičnih stavakah u obće primjećuje, da se izbjegne potreba to isto opetovati kod svake pojedine stavke.

Nakon česa prelazi se na obrazloženje pojedinih stavakah.

A. Potreba.

Poglavje I.

Odjel za unutarnje poslove.

Naslov 1.

Zemaljska vlada.

1. Stavka 1. tek. br. 2. Sadanji predstojnik odjela za unutarnje poslove i namjestnik časti bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovan je previšnjim riešenjem od 12. veljače 1872. s plaćom godišnjih 5000 for.; usljed čega prestaje u stavki 10. tek. br. 2. nalazeći se osobni doplatak od 1000 for.

2. Stavka 1. tek. br. 8. Neobhodna potreba šumarskoga izvjestitelja vidi se jur od tuda, što je usljed zaključka sabora ovih kraljevinah od 2. prosinca 1872. ustrojena za svaku županiju služba nadšumara s plaćom godišnjih 1000 for. i putnim paušalom godišnjih 3000 for., te je time priznata potreba strukovnjaka kod ove vlade: pak je zato Njegovo c. kr. apostolsko Veličanstvo ovu vladu previšnjim riešenjem od 12. travnja t. g. naročito ovlastilo, da pokriće toga troška u proračun uvrsti.

3. Stavka 5. Za nagrade i pripomoći uvršćuje se svota od 3000 for. kao i prošle godine, samo se iz izvanredne prenaša u redovitu potrebu, kamo po svojoj naravi spada.

4. Stavka 7. tek. br. 4. Za stan u kući Vršec-Županovoj, u kojem je bila smještena financijalna dotično i ovovladna prokuratura, i što ga je ova vlada preuzela za vlastitu porabu, imenito za smještenje vladnog odjela za pravosudje, plaća se upitna stanarina.

5. Stavka 9. Sadanje zemaljsko odvjetničtvo stoji 1400 for. na godinu; proračunom za godinu 1872. dozvoljena je samo svota od 500 for. u ime naplate kr. financijalne prokurature za obavljanje zemaljskih odvjetničkih posalah u minuloj polovici godine 1872.; za zemaljsko odvjetničtvo nije upravo ništa dozvoljeno, iz razloga, što takovo nije zakonom ustanovljeno i ustrojeno.

Budući pako da i do toga vremena moraju se dotični vrlo razgranjeni poslovi obavljati, to po sebi sliedi, da se faktična potreba namiriti imade, nečekajuć na dotičnu zakonsku ustanovu.

6. Stavka 10., 11. i 12. tek. br. 2. Osobni doplatak za banskoga namjestnika, kao predstojnika odjela unutarnjih posalah, prestaje tim, što po stavki 1. tek. br. 2. bere redovitu plaću od 5000 for.; a definitivnim namještenjem Boguta i Janjanina odpada potreba doplatka. Dotacija za nagrade i pripomoći prenešena je u stavku 5. Umirovljenjem Zlatarovića prestaje upitna potreba.

7. Stavka 12. tek. br. 3. Razpoloživi podbilježnik Ferrić i kot. sudac Barabaš pridieljeni su zemaljskoj vladi na službovanje, pak im pripada za to vrieme polag obstojećih propisah sustavna plaća.

Naslov 3.

Županijska uprava.

8. Stavka 1. tek. br. 5. Za županiju belovarsku bilo je neobhodno nuždno ustrojiti mjesto podbilježnika II. razreda.

9. Stavka 1. tek. br. 14., 15., 17., 19. Mjerniku županije belovarske I. razreda pripada plaća godišnjih 1100 for. kao i u drugih županijah, zatim za županiju belovarsku mora se prama ustrojstvu drugih županijah ustro-

Digitized by Google

jiti mjesto mjernika II. razreda s plaćom godišnjih 900 for. mjesto mjerničkoga pristava, koji je imao plaće 600 for., jerbo tehnici, koji su kod željeznicah tako dobro plaćeni, neće u državnoj službi primati tako nizka, i tako slabo plaćena mjesta.

10. Ad 20. Za županiju belovarsku obstoji služba živodera, koji imade takodjer zahode od mnogobrojnih javnih sgradah čistiti.

11. Ad 30. Upitna 4 nadcestara potrebna su za županiju belovarsku.

12. Ad 31. Faktično namješteno je sada samo 80 cestarah, od tuda manja potreba.

13. Ad 32. Dva riečka vidoka potrebna su za županiju belovarsku.

14. Stavka 4. Doplatak za pandure grada Senja nije više potreban, jerbo su što namješteni, što umirovljeni.

15. Stavka 5. Za nagrade predlaže se 2800 for. manje na temelju trogodišnjeg prosjeka.

16. Stavka 6. tek. br. 1. Manja potreba od 1280 for. tiče se belovarske županije, za koju je potreba prama faktičnom posljedku prošle godine opredieljena.

17. Stavka 6. tek. br. 4. pisme d. Za slučaj ako se putni i pisarnički troškovi gradjevnoga osoblja svih županijah s opredieljenim paušalom nebi nikako mogli pokriti, uvršćen je upitni doplatak.

18. Stavka 6. tek. br. 5. Za dnevnice i putne troškove empiričkoga osoblja netreba polag dosadanjega izkustva većih svotah.

19. Stavka 7. tek. br. 1. 2. Usljed uvedene za sve činovnike stanarine, netreba više upitnih doplatakah.

20. Stavka 7. tek. br. 3. pisme c. Polag faktične potrebe plaća se 50 for. manje.

21. Stavka 9. tek. br. 1 Potreba ograničuje se prema razpoloživom pokriću.

22. Stavka 9. tek. br. 2. Ta potreba za ovu godinu neobstoji.

23. Stavka 12. Polag trogodišnjega prosjeka upitna je potreba manja.

24. Stavka 13. Dotični činovnici i poslužitelji grada Senja stranom su namješteni, stranom pako umirovljeni, zato je potreba manja.

25. Stavka 15. U smislu zaključka sabora glede ustrojstva zemaljske straže sigurnosti, donešena u sjednici obdržavanoj dne 15. kolovoza 1872., razpušten je zavod županijskih četnikah, naredbom vlade od 5. ožujka 1873. br. 3139. uz jednomjesečnu odpravninu za dotične osobe, koje nestekoše prava na mirovinu, pak je zato potreba samo za 4 mjeseca proračunana.

26. Stavka 16. i 17. Potreba za razpoložive činovnike proračunana je polag faktičnoga stanja; od tuda dolaze izkazane razlike.

Naslov 4.

27. Stavka 1. Za popravak sgradah traži se na temelju trogodišnjega prosjeka 300 for. više.

28. Stavka 2. tek. br. 1. Na temelju trogodišnjega prosjeka, i što je opet jedna sgrada (nekoć kuća Ferrićeva) prikupljena, potrebno je za čišćenje dimnjakah 100 for. više.

29. Stavka 2. tek br. 2. Od sgrade sagradjene za sveobću bolnicu u Zagrebu, te iznajmljene za tvornicu duhana, plaća se samo kućarine 1078 for., od tuda dolazi veća potreba.

30. Stavka 3. tek. br. 4. Pošto su dotični popravci prošle godine izvedeni, netreba toga pokrića.

31. Stavka 4. Za gradjenje drugoga kata na kući nekoć Ferrićevoj ugovorena je zaslužba od 20.777 for. 50 novč.

Pošto je u proračunu za godinu 1872. u tu svrhu samo 10.000 for. osjegurano, potrebno je za ovu godinu 777 for. više nego prošle godine.

Naslov 5.

Zdravničke potrebe.

32. Stavka 1. Glasom računah bolnice pakračke za godinu 1872. potrošeno je faktično, na temelju postojećega ugovora, za obskrbu, liekove itd. 21.461 for., dočim je u proračunu za godinu 1872., samo 20.000 for. bilo osjegurano, od tuda u okruglom broju 1500 for. više.

33. Stavka 2. Za sveobću bolnicu u Kraljevici potrošeno je godine 1872. faktično 11.264 for. 89 novč., pak se toga radi za godinu 1873. traži u okruglom broju 11.300 for.; dočim je u to ime u proračunu za godinu 1872. bilo osjegurano 20.000 for. Od tuda u okruglom broju 8700 for. manje.

34. Stavka 3. Na temelju 3-godišnjeg prosjeka traži se 1190 for. manje.

35. Stavka 4. tek. br. 1. Za nahodnike troši se polag trogodišnjega prosjeka 395 for.; no pošto je c. kr. namjestničtvo u Trstu reciprocitet radi bezplatne obskrbe ovozemskih nahodnikah u tamošnjoj bolnici godine 1872. odkazalo, kroz to se je već godine 1872. pokazala veća potreba, to se predlaže u tu svrhu 1000 for., dakle prema prošloj godini 1000 for. manje.

36. Stavka 4. tek. br. 2. Prema trogodišnjem prosjeku 500 for. više.

37. Stavka 5. Prema trogodišnjem prosjeku 400 for. manje.

38. Stavka 6 Pošto je bolnica u Belovaru medjutim proglašena javnom obćom bolnicom uz pravo ostalih javnih obćih bolnicah, nepripada joj više iz državnih sredstvah dosadanji doplatak od 2000 for.

Digitized by Google

Naslov 6.

Prinesci za narodne zavode i narodno-gospodarske svrhe.

39. Stavka 2. tek. br. 1. Za kupovninu zemljištah za križevačko gospodarsko učilište prošle godine dozvoljena svota od 18.576 for. nije ove godine potrebna.

40. Stavka 3. Za gospodarsko družtvo u Zagrebu dozvoljena je proračunom za godinu 1872. svota od 6000 for. s tom ipak stegom, da se druga polovica od 3000 for. samo pod taj uvjet izplati, ako se provede obećano preustrojstvo toga zavoda. Pošto sve do sada to učinjeno nije, predlaže se za godinu 1873. samo 3000 for.

41. Stavka 5. Za svilogojstvo potrebno je prema trogodišnjemu prosjeku 700 for. manje.

42. Stavka 6. Za tiskanje školskih knjigah za gospodarsko učilište u Križevcih potreban je upitni višak od 1000 for.

43. Stavka 7. Za dalje naobraženje domaćih izučenih šumarah i gospodarah valja ustrojiti dva stipendija po 600 for., od tuda višak od 1200 for.

44. Stavka 8. Za podignuće izgorjelih stajah i premještenje zahodah potrebna je polag troškovnika svota od 6000 for.

Naslov 7.

Zaklade i stipendija.

45. Stavka 1. Za izobraženje domaćih umjetnikah predlaže se u okruglom broju 2000 for., dakle 350 for. manje od prošle godine.

46. Stavka 2., 3. i 4. Upitni višak dolazi od tuda, što su povišeni štipendiji za cielu godinu 1873. proračunani, ločim su prošle godine samo za vrieme od 1. listopada do konca prosinca 1872. u povećanom iznosu bili osjegurani, i što uslied povišenoga broja štipendijah mora se takodjer povisiti dotacija za promocionalne takse.

Naslov 8.

Uzdržavanje pastuhah i oplemenjenje konjah.

47. Stavka 2. tek. br. 1. Prema trogodišnjemu prosjeku predlaže se za putne troškove 100 for. manje.

Naslov 9.

Razne potrebe.

48. Stavka 2. Predlog osniva se na najamnih ugovorih, polag kojih potrebno je 385 for. manje, te odpada potreba svote od 300 for. za pomnožanje konjah na nekih postajah.

49. Stavka 3., 4. i 5. Polag trogodišnjega prosjeka potreba je manja.

Naslov 10.

Kaznione.

50. Stavka 2. Nadzornik lepoglavske kaznione Mato Došen uživao je prije plaću godišnjih 1050 for., pripada mu dakle osobni doplatak od 250 forintih.

51. Stavka 5. tek. br. 1. pisme b. grčko-iztočnomu duhovniku pripada za svaki polaz u kaznionu 40 for. dakle za 6 putah na godinu 240 for.

52. Stavka 5. tek. br. 2. Prama trogodišnjemu prosjeku dozvoljena je za tiskanice svota od 50 for.

53. Stavka 5. tek. br. 2. Za razsvietljenje prostorijah u lepoglavskoj kaznioni dozvoljeno je kroz vrieme od 1. studenoga do konca ožujka 15 lampah, od 1. listopada do konca veljače svake godine 13 lampah, što čini za 54.824 sata po 1 novč. = 548 for.

54. Stavka 6. Polag trogodišnjega prosjeka 145 for. manje.

55. Stavka 8. Potreba neobstoji.

56. Stavka 9., 10., 12. Prama trogodišnjemu prosjeku.

Naslov 11.

Gradjevni odsjek.

57. Stavka 1. tek. br. 2. i 9. Radi pomnožanja posla prirastom županije belovarske potreban je neobhodno još te 1 mjernik s plaćom godišnjih 1.100 for., a posluži-telju pripada plaća godišnjih 350 for. poput poslužiteljah vladinih.

58. Stavka 2. Upitni osobni doplatak pripada mjerničkomu pomoćniku Krempleru, jerbo je imao prije veću plaću.

59. Stavka 8. Pošto su dotični bivši razpoloživi činovnici što namiešćeni, što umirovljeni prestaje potreba.

Naslov 12.

Cesto- i vodogradjevine.

60. Za uzdržavanje cestah tražile su županije preko 800.000 for. Nakon preduzeta po izaslanicih ovovladnoga gradjevnoga odsjeka pregledanja obaljena je ta potreba na 490.000 for.

Jerbo ipak ovozemaljska sredstva nedozvoljuju, da se u jednoj godini nadoknadi, što se je kroz vise godinah radi oskudice sredstvah moralo zapustiti, jerbo je financijalnim zakonom za godinu 1872. u tu svrhu dozvoljena svota od 352.611 for., a veliki dio dotičnih rad-

Digitized by Google

njah izvesti će se tekar ove godine, to će za ovu godinu tražena u tu svrhu svota od 226.000 for. za silne potrebe biti dovoljna, te ako se jošte koju godinu tolika svota u tu svrhu upotriebi, stavit će se ceste za nekoliko godinah u prilično dobro stanje, a ta svrha moći će se tim laglije postići, što se je nadati, da će po zakonu o javnoj roboti, koji će se do skora predložiti saboru, znamenitije svote unići, koje će se u tu svrhu moći upotriebiti.

Naslov 13.

Oružničtvo.

61. Jerbo je oružničtvo popunjeno, a beriva momčadi povišena su po sustavu za oružničtvo uvedenom, pokazuje se veća potreba od 60.780 for.

Naslov 14.

Računovodstvo.

62. Stavka 6. Bivši razpoloživi činovnici namješteni ili umirovljeni su, zato prestaje dalja potreba.

Naslov 15.

Zemaljska blagajna.

63. Izkustvo je dokazalo, da za blagajnu valja jošte dva mjesta oficijalah s plaćom godišnjih 800 for. i 700 for. ustrojiti, jerbo su poslovi blagajne uslied razvojačenja krajine znatno pomnožani, i jerbo je zemaljska blagajna uslied §. 6. previšnje zapovjedi od 8. lipnja 1871. dobila više milijunah krajiških zakladah za rukovodjenje, sadanje njezino osoblje nemože dakle sav taj posao svladati.

64. Stavka 3. Prama posljedku za godinu 1872. predlaže se samo 600 forintih u ime uredskih i pisarničkih troškovah.

Naslov 16.

Zemaljski arkiv.

65. Troškovi za zemaljski arkiv bili su do sada namirivani iz regnikolarne zaklade.

Pošto je ipak zemaljski arkiv zakonskim člankom VII.: 1870. preustrojen, te je §. 6. istoga zakona naročito ustanovljeno ovo: „upravne troškove za zemaljski arkiv nosi domaći budget“, imali su se ovi troškovi takodjer po uputi visokoga sabora ovamo prenieti.

Naslov 17.

Razni nepredvidljivi troškovi.

66. Stavka 1. Polag trogodišnjega prosjeka izkazuje se za 4000 for. manja potreba.

67. Stavka 2. Zaključkom visokoga sabora dozvoljeno je za godinu 1872. u ime troškovah učešća kraljevinah Hrvatske i Slavonije na bečkoj izložbi 10.000 for. kao predujam time, da se to pitanje načelno riešiti imade izmedju domaće autonomne vlade i vlade ugarske, koja bi zajedničke ove u interesu obrta i trgovine troškove iz zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga budgeta namiriti imala.

Jerbo to pitanje nije jošte riešeno, a potreba je neizbježiva, traži se u tu svrhu 25.000 for.

68. Stavka 3. Polag previšnje naredbe od 8. lipnja 1871. imade izdani za gradove u cesar. i kralj. hrvatsko-slavonskoj krajini red valjati takodjer za gradove Senj, Belovar i Ivanić, a polag §. 39. toga reda za gradove vrši država vrhovno nadzorno pravo u gradovih naročito kroz postavljene na to vladine povjerenike, za koje potrebni su upitni putni troškovi.

Naslov 18.

Mirovine.

69. Potreba za mirovine za godinu 1873. čini prama proračunu prošle godine 16.650 for. više, iz razloga, što je uslied izvedenoga godine 1871. preustrojenja županijah i računovodstva na temelju zakonskog članka XVII.: 1870. i XXI.: 1870. mnogo činovnikah postalo razpoloživih, kojim je pogodovna godina što mjeseca srpnja, što mjeseca listopada 1872. minula, i koji su se zatim morali staviti u stališ mira, isto tako što je uslied razvojačenja krajine mnogo činovnikah i poslužiteljah umirovljeno.

Poglavje II.

Odjel za bogoštovje i nastavu.

Naslov 1.

Vjerozakonski zavodi.

70. Stavka 1. tek. br. 2. Uslied povratka grada Senja pod civilnu upravu nastaje upitna veća potreba.

71. Stavka 2. tek. br. 2., 4. Upitni manjak i višak dolazi od faktičnoga stanja.

72. Stavka 3. tek. br. 6. Uslied razvojačenja belovarske županije, nastaje upitna veća potreba.

73. Stavka 3. tek. br. 5. Predlaže se 2100 for. manje, jerbo je nadopunitbu za Benediktinke na Rieci, koja se je do sada iz ovozemaljske vjerozakonske zaklade izplaćivala, preuzela ugarska vjerozakonska zaklada počamši od 1. siečnja 1871.

74. Stavka 3. tek br. 7., 9., 13. Višak i manjak dolazi od faktičnoga stanja.

Digitized by Google

75. Stavka 5. tek. br. 1. i 3. Faktično nalaze se samo po 2 pitomca na upitnih zavodih, od tuda manja potreba.

76. Stavka 5. tek. br. 2. Pristojba nije stalna; za godinu 1873. čini 681 for. za svakoga pilomca, od tuda za njih dvojicu višak od 51 for.

77. Stavka 5. tek. br. 5. Zaključkom visokoga sabora od 16. kolovoza 1872. pozvana je vlada, da razpravu glede dotacije sjemeništa djakovačkoga čim prije svrsi svojoj privede i zahtjevom ordinariata djakovačkoga u koliko su pravedni zadovolji, ter u budućem već proračunu od g. 1873. dotaciju sjemeništa djakovačkoga u smislu ministerijalne odluke od 12. lipnja 1853. br. 2299. na prvobitni iznos od 6300 for. povisi.

Za potanje razjasnjenje toga navadjaju se sliedeća:

Obstojavša kralj. hrvatsko-slavonsko-dalmatinska kancelarija dvorska odlučila je odpisom od 3. lipnja 1863. br. 1842., da je djakovački biskup dužan iz diecezanskih prirodah godišnju svotu od 1612 for. 80 novč. za uzdržavanje svoga sjemeništa doprinašati, i to počamši od 1. studenoga 1849.

Za vrieme od 1. studenoga 1848. do 31. prosinca 1865. narasao je dužni zaostatak na svotu od 21.558 for. 65 novč. U to ime da se djakovački biskup prisili, da svojoj dužnosti naprama sjeminištu zadovolji, obaljena je naredbom obstojaloga namjestničkoga vieća od 8. srpnja 1864. br. 9713. prvobitna sjeminištna dotacija od godišnjih 6300 for. na 4000 for.

Pošto je pako medjutim djakovački biskup ne samo svoj do konca prosinca 1865. narasli dug sjemeništu povratio, nego pošto od 1. siečnja 1866. takodjer godišnju pristojbu od 1612 for. 80 novč. uredno u sjemeništnu blagajnu izplaćiva, što se iz sjeminištnih računah vidi, to je ovovladnom naredbom od 27. studenoga 1872. br. 2125. dotacija sjeminišta djakovačkoga počamši od godine 1873. opet na prvobitnu svotu od 6300 for. povišena i time višak od 2300 for. opravdan.

78. Stavka 6. tek. br. 6. i stavka 8. Prama trogodišnjem prosjeku potreba je manja.

79. Stavka 9. tek. br. 3. Povodom razvojačenja vojničke krajine nastaje upitna potreba.

80. Stavka 10. Polag gradjevnih operatah potrebno je 4566 for. manje nego prošle godine.

81. Stavka 14. tek. br. 1. i 2. Polag gradjevnih operatah potrebita je navedena pod tek. br. 1. svota, a potreba svotah navedenih pod tek. br. 2. prestaje.

82. Stavka 15. Manjak dolazi od faktične potrebe.

Naslov 2.

Zaklade i prinesci u svrhe bogoštovne.

83. Stavka 6. Zaključkom visokoga sabora od 16. kolovoza 1872. pozvana je vlada, da čim skorije pronadje, i saboru predloži ključ, po kojem će se razmjerno iz zemaljskih sredstvah dati podpora i crkvi grčko-iztočnoj.

Uslied toga i na ovovladni predlog dozvolilo je Njegovo c. kr. apostolsko Veličanstvo previšnjim riešenjem od 12. listopada 1872., da se u bogoštovne svrhe grčko-iztočne crkve u Hrvatskoj i Slavoniji za 3 godine 1873.—1875. u zemaljski proračun unese godišnja podpora od 8.500 for.

Naslov 3.

Školski zavodi.

84. Stavka 1., 2., 4., 5., 6., 8., 9., 11., 13. Povišena financialnim zakonom za g. 1872. beriva profesorah, proračunana su za cielu godinu, od tuda zatim od faktičnoga stanja dolazi opetni višak i manjak.

85. Stavka 14. Polag trogodišnjega prosjeka potreba je manja.

86. Stavka 16. Polag posebnih proračunah za upravu vlastelinstva Kutjevo uvrštene su upitne svote.

87. Stavka 18. tek. br. 1., 2., 3. Uslied faktičnoga stanja manja potreba.

88. Stavka 18. tek. br. 5. Za troškove komasacije vlastelinstva Kutjevo nadati se je manjoj potrebi.

89. Stavka 18. tek. br. 7., 11., 12., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 23. Upitne i onako neznatne manje veće svote dolaze od faktičnoga stanja.

Naslov 4.

Zaklade i prinesci u svrhe nastave.

90. Stavka 2. tek. kr. 1. Dotični učitelj nije jošte postignuo pravo na 10 godišnji doplatak.

91. Stavka 1. tek. br. 3. Spadajući dotični učitelj u IX. dnevni razred, pripadat će mu polag zakonske osnove samo 150 for. u ime stanarine.

92. Stavka 3. tek. br. 3., 4. Uslied vladnih odredbah od 16. travnja 1872. br. 1368, i 4. rujna 1872. broj 3343, jerbo učitelj vjeronauka kroz 4 ure predava, i uslied odredbe od 18. listopada 1872. br. 4006.

93. Stavka 5. Predlog da se treće mjesto na tereziansko akademiji nepopuni, nije uvažen.

94. Stavka 7. Predlog osniva se na zaključku 73. saborske sjednice od 8. srpnja 1870., skojim je dozvoljeno 12.000 for. za podizanje i uzdržavanje pučkih školskih sgradah i za pučke školske potrebe, dočim je u proračunu za godinu 1872. ta potreba za dvie godine bila osjegurana.

Naslov 5.

Mirovne pristojbe.

95. Predlog temelji se na faktičnoj potrebi.

Digitized by Google

Poglavje III.

Pravosudje.

Naslov 1.

Stol sedmorice.

96. Stavka 5. Prama posliedku dražbe potrebno je za odielo poslužiteljah 14 for. više.

97. Stavka 7. Uslied predložene za poslužitelje stanarine odpada dozvoljena im samo za prošlu godinu skuparina.

Naslov 2.

Banski stol.

98. Stavka 5. Da se uzmogne preduzeti vizitacija onih kralj. sudbenih stolovah županijskih, koji nisu bili jošte vizitirani, potreban je upitni višak, od ove dakle svote spada 5500 for. za uredske i pisarničke troškove, a 2500 for. za putne troškove.

99. Stavka 6. Za kućne potrebe nije bilo do sada ništa doznačeno; ako bi glede toga obstojala potreba, mora se namiriti iz dotacije opredieljene za uredske troškove.

100. Stavka 7. Prama posliedku dražbe potrebno je za odielo 12 for. manje.

101. Stavka 9. Upitna izvanredna potreba od prošle godine prestaje za ovu godinu, pošto je dotacija za putne troškove (stavka 5.) povećana, kako je gore obrazloženo.

Naslov 3.

Županijski sudbeni stolovi.

102. Stavka 1. tek. br. 23., 32., 39., 40. i 41. Za kralj. sudbeni stol županije belovarske morala je ova vlada prama izkazanoj neobhodnoj potrebi, naredbom od 8. i 9. listopada 1872. broj 8963. i 9346. dozvoliti jošte 1 pristava pomoćnih uredah s plaćom godišnjih 800 for., 1 pisara s plaćom god. 400 for., dva podvornika po 262 for. 50 novč., dva podvornička pomoćnika po 226 for. 80 novč. za svakoga, i dva uzah nadziratelja po 262 for. 50 novč.

103. Stavka 3. tek. br. 2. Potreba osobnoga doplatka za predsjednika Babića prestaje.

104. Stavka 4. tek. br. 6. Upitni višak potreban je za pisarnu sudbenoga stola županije belovarske.

105. Stavka 5. i 6. Prama 3-godišnjemu prosieku manja je upitna potreba.

106. Stavka 7. Uslied pomnoženja osoblja poslužnoga nastaje veća potreba za odielo.

107. Stavka 8. Jerbo će se stanarina takodjer poslužnikom dozvoliti, odpada potreba skuparine.

108. Razpoloživi žup. sudci Pajanović i Jakopović, Virag i bilježnik Nović, morali su se kralj. sudbenim stolovom županijskim pridieliti na pripomoćno službovanje.

109. Stavka 9. tek. br. 5. Za kralj. sudbeni stol županije belovarske valja nabaviti pokućtvo, u koju svrhu bit će dovoljna svota od 1000 for., od tuda upitni manjak.

Naslov 4.

Kotarski sudovi u županiji belovarskoj.

110. Stavka 1. Povoljniji uspjeh od 52 for. dolazi od tuda, što je bio prošle godine uveden jedan podvornik s plaćom god. 262 for., dočim svih 8 podvornikah imadu plaću po 210 for.

111. Stavka 2. Uslied faktičnoga stanja potreba za 50 for. manja.

112. Stavka 3. Za kotarski sud u svetom Ivanu narasla je upitna potreba najamnine od 72 for.

Naslov 5.

Gradski sud u Senju.

113. Do konačnoga uredjenja toga suda dovoljna je svota od 3100 for.

Naslov 6.

Troškovi tičući se svih sudovah.

114. Stavka 3. Broj dnevničarah morao se je neobhodno pomnožiti, jerbo na primjer kod gruntovničkoga ureda kralj. sudbenoga stola županije zagrebačke imade gruntovničkih predmetah, koji riešeni po više mjesecih čekaju na odpravak.

115. Stavka 4. Polag predloženih izkazah neobstoji veća potreba.

116. Stavka 5. tek. br. 17., 18., 19. Plaće liečnika, ranarnika i primalje sistemizirane su ovovladnom naredbom od 9. listopada 1872. br. 9346. sa izkazanimi svotami.

117. Stavka 7. tek. br. 1., 2. Upitni višak tiče se kralj. sudbenoga stola županije belovarske, za koji bija se prošle godine preliminirana potreba bez ikakove osnove, a i sada neimade tomu dovoljna temelja, što ga samo trogodišnji prosiek pruža.

Polag računa istoga sudbenoga stola za mjesec studeni 1872. bilo je kroz 30 danah toga mjeseca 5640 glavah (dakle na dan 188 poprečno) obskrbljeno, prama tomu dolazi na 360 danah 67.680 glavah, što po 22 novč., kao ugovorenu obskrbninu na glavu i dan računajuć čini 14.890 for., dočim je prošle godine u to ime samo 5200 for., dakle očevidno premalo bilo osjegurano.

Digitized by Google

— Osim toga imadu se na račun ove stavke obskrbiti takodjer uznici svih kotarskih sudovah u županiji belovarskoj.

To isto valja glede potrebe za nabavu odieće i rublja, koje je naručeno za 3556 for., dočim je u to ime prošle godine za kralj. sudbeni stol županije belovarske samo 300 for. bilo osjegurano.

118. Stavka 7. tek. br. 4. do 11. Polag trogodišnjega prosjeka dolaze upitne veće i manje svote.

119. Stavka 8. tek. br. 1. i 2. Plaće za uzničke stražare kralj. sudbenoga stola županije belovarske izjednačene sa plaćami uzničkih stražarah ostalih županijah, od tuda upitne veće svote.

120. Stavka 8. tek. br. 3. Odieća za stražare kralj. sudbenih stolovah svih 8 županijah nabavlja se polag sistemizirane kategorije, pak zato dotični trošak čini ove godine 1624 for. više.

121. Stavka 8. tek. br. 5. Prama trogodišnjemu prosjeku dolaze upitne razlike.

122. Stavka 10. Popravak kanala u uzničkoj kući u Osieku bio je neodgodivo nuždan, jerbo se je upravo od tuda bolest u uznici porodila.

Naslov 7.

Gruntovne oblasti.

123. Stavka 3. Za gruntovnički ured kralj. sudbenoga stola županije križevačke morale su se posebne prostorije za god. 300 for. u najam uzeti.

124. Stavka 4. i 6. Prama 3-god. prosjeku potreba manja.

125. Stavka 7. tek. br. 1. Pošto je dotični razpoloživi činovnik smješten prestaje potreba.

126. Stavka 7. tek. br. 2. Za županiju belovarsku uredjuje se gruntovnica, u koju svrhu potrebna je upitna svota od 19.000 for.

Naslov 8.

Mirovine.

127. Prama faktičnomu stanju dolazi upitni višak 1 507 for.

B. Pokriće.

Poglavje I.

Naslov 2.

128. Stavka 1. Polag 3-godišnjega prosjeka nadati se je većemu dohodku.

Naslov 3.

129. Stavka 1. Polag 3-godišnjega prosjeka nadati se je većemu dohodku.

130. Stavka 2. i 3. Obrazloženo je u istom proračunu dovoljno.

Poglavje II.

131. Stavka 1. i 2. Polag posebnih proračunah ob upravi dobra Kutjevo i polag posebnih proračunu privitih izkazah o stanju vjerozakonske i školske zaklade pokazuju se upitne razlike.

Prilog 3.

Izvješće

izaslanoga saborskoga odbora za pregledanje i pretresivanje proračuna zemaljskoga za god. 1873.

Osnovu zakonskoga članka o proračunu potriebštinah nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za godinu 1873., štono ju je kr. zemaljska vlada prema ustanovi §. 13. zak. čl. II. 1869. vis. saboru predložila, dostojao je vis. sabor uputiti ovomu odboru na pretresivanje uz izvješće o posljedku.

Odbor ovaj trsio se je naloženoj si zadaći što brže udovoljiti i očekivanju vis. sabora što bolje odgovoriti.

I dočim odbor ovaj o svojih sjednicah zapisnik, sadržavajući opis odborskoga djelovanja, ko i ine neke po vis. saboru nanj upućene spise vis. saboru na porabu i uloženje medju saborske spise pod ·/. predlaže: ujedno podastire ovo izvješće vrhu bitnoga sadržaja, učinjenih o raznih točkah prenavedenoga proračuna primjetabah, i ovim dosljedno svojih na vis. sabor upravljenih predlogah.

Prije svega i povodom tim, što je ne samo protiva naravi same stvari, da se proračun razpravlja u godini, za koju valjati imade, imenito se u tako promaknuto doba godine otegoćuje i zakonarsko djelovanje sabora; dapače se ovakov postupak protivi i jasnomu slovu zakona i smeta dobroj upravi zemlje — odbor ovaj predlaže, neka bi vis. sabor izvolio zaključiti obzirom na saborski zaključak iz 17. sjednice god. 1872.:

da se kr. zem. vlada pozove, da ona u smislu ustanove §. 13. zak. čl. II. 1869. proračun potriebštinah nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za iduću god. 1874. vis. saboru predloži još za ovoga saborskoga zasjedanja tako, da se rečeni proračun još u trajućem ovom zasjedanju u razpravu uzeti uzmogne.

Zatim je konkretalni status svega činovničkoga osoblja ovih kraljevinah, kao niti njegove plaće i beriva nisu sistemizirana stalnim zakonom: već se i jedno i drugo

Digitized by Google

godimice prenaša samo iz prošlih odobrenih proračunah u novi; s druge pako strane osvjedočio se je odbor, da nebi dostatno bilo, kad bi se samo u smislu zaključka saborskoga iz 17. sjednice g. 1872. predložila i razpravila zakonska osnova jedino o statusu i sistemizaciji činovnikah kr. zem. vlade, jer je sveukupno zemaljsko činovničtvo u takovu organičku savezu, da se ono lučiti neda, odbor predlaže, neka bi visoki sabor zaključiti izvolio sljedeće:

da se čim pravednije razmjerje uzmogne uvesti u upotrebljenju državnih sredstvah kraljevinah Hrvatske i Slavonije za razne državne potrebe, poziva se kr. zem. vlada, da ona do idućega zasjedanja sabora u god. 1874. podnese na ustavno pretresivanje zakonsku osnovu o konačnom preustrojstvu svih oblastih u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji i to na temelju odlučenja upravnih od sudbenih oblastih.

Na dalje osvjedočio se je odbor, da se je kr. zem. vlada vrlo malo obazirala, a još manje je nastojala udovoljavati zaključkom vis. sabora, kojih je vis. sabor na predlog proračunskoga odbora u god. 1872. učinio; odbor ovaj stoga predlaže, neka bi vis. sabor zaključiti izvolio:

pozvati kr. zem. vladu, da ona na zaključke i pozive vis. sabora u buduće veći obzir uzima, nego li je to do sada učinila.

Napokon se i u obće izvješćuje, da je odbor ovaj prihvatio kao načelo zaključak vis. sabora, učinjen u zasjedanjih od prošle godine, koji no je i zakonskim člankom o proračunu zemaljskih potriebštinah za god. 1872. i previšnju sankciju zadobio u pogledu činovničkih plaćah i stanarine.

Nu ovo načelo odbor nije protegnuo na činovnike u županiji bjelovarskoj, jer su njihove plaće i ina beriva sistemizirana prigodom preustrojenja te županije iz prijašnje vojene pod sadanju gradjansku upravu; te je odbor u pogledu činovnikah županije bjelovarske prihvatio stanarinu, kako ju kr. zemaljska vlada na dotičnih mjestih predlaže.

Obzirom dakle na gori prihvaćeno načelo i na ovu iznimku činovnikah županije bjelovarske odbor predlaže, neka bi vis. sabor izvolio zaključiti:

da se za činovnike, izuzamši one županije bjelovarske, dozvoljava stanarina i to:

a) činovnikom s plaćom do uključivo 1200 for. sa 20%;

b) činovnikom s plaćom od 1200 for. do uključivo 2000 for. sa 10% od plaće dotičnoga činovnika.

Prema ovomu po odboru prihvaćenomu načelu provedena je stanarina činovnikah u svih poglavjih i svih naslovih ovogodišnjega proračuna na dotičnih mjestih, gdje se stanarina činovnikah napomije.

Konačno odbor ovaj i još neke druge zaključke vis. saboru predlaže, al ih je uvrstio u dotična poglavja i naslove samoga proračuna, kamo oni po naravi svojoj spadaju.

Upućeni su po vis. saboru još neki posebni predmeti na ovaj odbor imenito:

br. sab. 383, 385 i 397. predstavke županije varaždinske od 1. srpnja t. g. br. 2416, križevačke od 4. kolovoza t. g. br. 262; sriemske od 4. kolovoza t. g. br. 40, da se stanarina onih županijskih činovnikah, koji u županijskih kućah uživaju stan u naravi, doznačuje i izplaćuje na korist dotičnih županijah i u dotičnu županijsku zakladu; pa da se županijskim nadzornikom svilarstva kao i kotarskim primaljam stanarina dozvoli i izplaćuje kao i drugim činovnikom. Odbor predlaže:

neka bi vis. sabor do znanja uzeti izvolio, da su ove predstavke riešenje svoje našle na dotičnom mjestu samoga proračuna.

Br. sab. 387. Predstavka namjestnih učiteljah gimnazije karlovačke popraćene ravnateljstvom iste gimnazije pod 8. kolovoza t. g. br. 145., da se i namjestnim učiteljem (suplentom) dozvoli i izplaćuje stanarina. Odbor obzirom na predlog, da se stanarina dozvoli samo za činovnike, predlaže:

da se na ovu molbu obzir neuzme.

Neposredno ovomu odboru stigla je i molba upravljajućega odbora hrv.-slav. gospodarskoga družtva u Zagrebu od 6. rujna t. g. br. 289, da se ovomu družtvu za tekuću godinu dozvoli ciela podporna svota od 6000 for. Pošto je medjutim, kad je molba ova stigla, predmet u pogl. I. nasl. 6. pod stavkom 3. jurve riešen bio prihvatom svote od 3000 for.; akoprem je molba odboru ovomu neumjestno upravljena i stigla neposredno, to odbor ovaj

molbu gospodarskoga družtva predlaže vis. saboru preporukom na uvaženje.

Digitized by Google

A. Potreba.

Poglavje I.

Odjel za unutarnje poslove.

Na stavku	Na tekući broj	
		Naslov 2. Zemaljska vlada.
1	8	Pošto mjesto šumarskoga izvjestitelja još nije zakonom sistemizirano, predlaže odbor: da se predložena svota plaće od 900 for. nedozvoli i iz proračuna briše.
1	26	Obzirom na predloženo načelo u pogledu stanarine sa 10 odnosno 20% odbor predlaže: da se u ime ukupne stanarine odpadajuće na cieli ovaj naslov dozvoli svota u iznosu 7833 for., a da se nedozvoli i iz proračuna briše ostalih 4777 for.
8	—	Odbor predlaže: da se za razne potrebe vladi na razpolaganje nedozvoli ništa, već da se ciela svota od 8000 for. iz proračuna izbriše.
9	—	Zemaljsko odvjetničtvo zakonom ustrojeno nije, to se predlaže: da se za privremeno obavljanje zemaljsko-odvjetničkih posalah dozvoli samo 500 for., a da se ostalih 900 for. nedozvoli i iz proračuna izbriše. Obzirom na predloženo načelo stanarine odbor predlaže: da se ona 2% u ime interkalara od stalnih berivah izpravljaju na svotu od 2166 fr. i svota redovite potrebe na 143.744 for.
12	4	Pogledom na predloženo načelo stanarine odbor predlaže: da se za razpoloživoga bilježnika županije Ferića stanarina izpravlja i povisuje sa 150 for. na 200 for. Uslied toga predlaže se nadalje: da se svota izvanredne potrebe izpravi na 8990 for. Ostale stavke i tekuće brojeve stavakah ovora naslova odobrio je odbor bez primjetbe, pa vis. saboru predlaže: odobriti naslov 1. u svoti 152.734 for. Nu jer se kralj. zemaljska vlada nije odazvala zaključku visokog sabora od prošle godine, odbor predlaže: neka bi visoki sabor kr. zemaljsku vladu i opet pozvao, da ona razpoložive još činovnike ili opet namjesti, ili s njimi normalno postupa.

Na stavku	Na tekući broj	
		Naslov 2. Saborski troškovi. Primljeni su po predlogu vlade u svoti od 50.000 for., koja se i vis. saboru predlaže na odobrenje.
		Naslov 3. Županijska uprava. Povodom tim, da neki županijski činovnici dobivaju stanarinu u novcu iz zemaljskih sredstvah, a nekoji županijski činovnici uživaju stan u naravi bezplatno u županijskih kućah, odbor predlaže: neka bi vis. sabor kr. zem. vladu i opet pozvao, da ona sa županijami povede i čim prije dovrši razpravu glede vlastničtva, posjeda i uprave imovine županijah i njihovih tražbinah naprama zemaljskomu i odnosno državnomu eraru; te da ona što prije o tom saboru predloži zakonsku osnovu.
1	5	S razloga, da odbor upravo neuvidja potrebah, II. podbilježnika u županiji bjelovarskoj, predlaže: da se za 4 II. podbilježnika dozvoli svota od 3200 for., a da se nedozvoli i iz proračuna briše za petoga podbilježnika svota od 800 fr.
1	20	Pošto u nijednoj drugoj županiji neima živodera, koga, ako je potreban, bila bi dužna uzdržavati obćina bjelovarska, predlaže se: da se za živodera u Bjelovaru za 9 mjesecih i to od 1. siečnja do konca rujna t. g. dozvoli i u „vanredni trošak“ stavi 450 for.; a ostatak 150 for. da se nedozvoli i briše.
1	21 i 28	Predlaže se promjena u naslovu time: da se u mjesto pandura izpravnije kaže „poslužitelj“.
2	—	Prema predloženomu načelu stanarine i obžirom na iznimke činovnikah županije bjelovarske predlaže se: da se u ime ukupne stanarine odpadajuće na cieli ovaj naslov 3. dozvoli 49.460 fr.; a da se nedozvoli i briše ostatak 890 for.
4	a. b. c.	Predlaže se kao na stavku 1. tekući broj 21. i 28. da se izpravnije kaže za 33, 59 i odnosno 3 „poslužitelja“. Ujedno pako predlaže se, neka bi vis. sabor pozvao kr. zem. vladu, da u proračun za god. 1874. stavi trošak

Digitized by Google

Na stavku | Na tekući broj

za nadzornike kotarskih uzah, gdje ih kod kotarskih sudovah treba.

5 — Predlaže se:

neka bi vis. sabor pozvao kr. zem. vladu, imenito predsjedničtvo vlade, da ona, kao što je i sama propisala, nagrade i pripomoći županijskim i kotarskim činovnikom i službenikom dieli jedino na predlog županije t. j. županijske skupštine ili žup. upravljajućega odbora.

6 1 Predlaže se vis. saboru neka zaključiti izvoli:

da se kr. zem. vlada pozove, neka ona u smislu saborskoga zaključka od prošle godine kr. žup. sudbenim stolovom naloži i učini, da kr. žup. sudb. stolovi iz povišene jim paušalne dotacije za vrieme od početka god. 1872. do sada izplate sve troškove karnoga uredovanja kotarskih sudovah, učinjenoga budi uslied zamolnicah kralj. županijskih sudbenih stolovah, budi ureda radi u slučajevih, u kojih su kr. županijski sudbeni stolovi za uredovanje nadležni; za buduće pako da su kr. županijski sudbeni stolovi dužni ovakove troškove redovito izplaćivati.

Obzirom na učinjene predloge nadalje se predlaže:

neka bi se izpravile svote 2% interkalarah na 8904 for., redovite potrebe na 579.334 for., izvanredne potrebe na 22.333 for.

I dočim odbor ostale stavke i tekuće brojeve stavakah ovoga naslova prihvaća po predlogu vlade, predlaže se:

odobrenje naslova 3. u svoti 601.667 for.

Naslov 4.

Uzdržavanje sgradah.

Pošto odbor u ničem nije učinio promjene predlaže:

da se odobri naslov 4. sa 17.777 for.

Naslov 5.

Zdravničke potrebe.

Ni u ovom naslovu odbor ništa nije mienjao, pa predlaže:

da se odobri ovaj naslov sa 89.790 for.

Naslov 6.

Prinesci za narodne zavode i narodno-gospodarske svrhe.

2 1 Odbor vis. saboru predlaže:

neka bi se i opet saborski odbor za pripravu zakonskih predlogah, odnosno pododbor za nastavu pozvao, da u sporazumku s vladom izpita stanje i napredak križevačkoga gospodarsko-šumarskoga učilišta i da prema tomu vis. saboru učini predlog o preustrojenju ovoga zavoda.

Prihvativ u ostalom odbor naslov ovaj po predlogu vlade predlaže:

odobriti naslov 6. sa 62.856 for.

Naslov 7.

Zaklade i stipendija.

Prema zaključku vis. sabora u prošloj godini predlaže se izpravak time:

da se kaže za dva tehnika ne u Beču, već u Belgiji ili Švajcarskoj po 500 for.

U ostalom prihvatio je odbor naslov ovaj bez brojevne promjene, pa predlaže:

da se naslov 7. odobri sa 11.410 for.

Naslov 8.

Uzdržavanje pastuhah i oplemenjenje konjah.

Predlaže se po zahtjevu vlade:

da se ovaj naslov odobri sa 46.750 for.

Naslov 9.

Razne potrebe.

7 — Odbor predlaže vis. saboru:

neka bi se kr. zemaljska vlada i opet pozvala, da visokom saboru predloži osnovu ob utemeljenju „zemaljskoga vladnoga službenoga viestnika“ za službena oglašivanja.

U ostalom, jer neima brojevne promjene, predlaže se:

odobriti naslov 9. sa 11.437 for.

Naslov 10.

Kaznione.

5 1 b) Da u Lepoglavi kaznenici grčko-iztočnog vjerozpoviedanja češće imadu službu božju, te da jim se po svješteniku njihova obreda češće dieli moralna nauka i duševna utjeha, odbor prema zaključku vis. sabora od lanjske godine predlaže:

da se putni troškovi i dnevnice svješteniku grčko-iztočne crkve pomnože sa 100 for. i tako dozvoli svota od 340 for.

Nadalje se predlaže:

neka bi vis. sabor kr. zem. vladu opetovano pozvao, da ona u proračunu za god.

Digitized by Google

Na stavku | Na tekući broj

1874. predloži stalnu primjerenu plaću za dva stalna duhovnika kaznione lepoglavske i to jednoga katoličke, a drugoga grčko-iztočne vjere.

Predlaže se dakle:

da se naslov ovaj odobri sa 93.181 for.

Naslov 11.

Gradjevni odsjek zemaljske vlade.

Odbor prihvatio je naslov ovaj po predlogu vlade; i jedino obzirom na predloženo načelo o stanarini

7 — predlaže:

da se u ime ukupne stanarine u ovom naslovu dolazeće dozvoli 1770 for., a da se briše ostalih 70 for.

Podjedno se predlaže:

da se izpravi 2% interkalara u svotu od 276 for.

I na ovaj način neka bi visoki sabor izvolio odobriti naslov 11. sa 18.494 for.

Naslov 12.

Vodo- i cestogradjevine zemaljske.

Odbor predlaže:

neka bi vis. sabor naslov ovaj odobrio sa 226.000 for.

Ujedno pako se predlaže:

neka bi vis. sabor izvolio pozvati kr. zem. vladu

a) da ona svotu od 226.000 for. na korist pojedinih županijah stavi u depositum i iz računa autonomnoga zemaljskoga budgeta definitivno izdade;

b) da ona čim prije predloži zakonsku osnovu o gradjenju i uzdržavanju svih zemaljskih cestah; zajedno pako da ona predloži i nacrt mreže svih tako gotovih kao i potrebnih cestah zemaljskih, kotarskih i občinskih uz evidenciju državnih cestah;

c) da ona predloži i zakonsku osnovu ob ukinuću svih cestovnih i mostovnih maltah.

Naslov 13.

Žandarmerija.

Odbor po zahtjevu vlade predlaže:

da se odobri naslov ovaj sa 285.630 for.

Nu pošto je zavod šerežansko-četnički dignut, a nije zamienjen drugim sigurnostnim zavodom; oružničtvo pako po svom sustavu niti je zavod domaći, niti odgovara svrsi; nadalje se predlaže:

neka bi vis. sabor i opet kr. zem. vladu pozvao, da ona čim prije predloži zakonsku osnovu ob ustrojenju zemaljske straže sigurnosti.

Naslov 14.

Kr. zemaljsko računovodstvo.

5 — Obzirom na predloženo načelo stanarine, odbor u pogledu ukupne stanarine ovoga naslova prema proračunanim već pojedinim stavkam i tekućim brojevom predlaže:

neka se dozvoli svota 4616 for., a da se nedozvoli i briše 308 for.

Prema tomu predlaže se:

da se izprave 2 postotka interkalara na 649 for.

Druge stavke i tekuće brojeve prihvatio je odbor po zahtjevu vlade i predlaže:

da se odobri naslov 14. sa 34.333 for.

Ali s razloga, što kr. zem. računovodstvo kao pomoćni samo ured sasvim odvisi od kralj. zem. vlade, odbor predlaže:

neka bi vis. sabor izvolio opetovano pozvati kr. zem. vladu, da ona vis. saboru čim prije predloži zakonsku osnovu ob ustrojenju neodvisne zemaljske vrhovne računarsko-kontrolne oblasti.

Naslov 15.

Zemaljska blagajna.

1 5 Pošto se iz zakladah do sad redovito plaćaju činovnikom nagrade za poslove, koji se u interesu zakladah obavljaju, odbor obzirom na zaključak vis. sabora od god. 1872. u tom predmetu učinjen predlaže:

da se dozvoli samo	
za 1 oficijala	900 for.
za 1 oficijala	800 for.
zajedno	1700 for.
a da se nedozvoli i briše	
za 1 oficijala	800 for.
i za 1 oficijala	700 for.
zajedno	1500 for.

Iz predložena načela o stanarini predlaže se:

u ime ukupne stanarine ovoga naslova dozvoliti 1250 for. dočim se ostatak 190 for. kao nedozvoljen brisati imade.

Po tom se predlaže:

da se uz izpravak ona 2% interkalara na 193 for. odobri naslov 15. sa 10.397 for.

Digitized by Google

Na stavku	Na tekući broj	

Naslov 16.

Zemaljski arkiv.

2 — U ime ukupne stanarine odpadajuće na dotične stavke predlaže se

da se ukupna svota izpravi i dozvoli sa 500 for., isto tako da se izpravi svota interkalara na 66 for.

Prema tomu neka bi visoki sabor izvolio odobriti ovaj naslov sa 3434 for.

Naslov 17.

Razni nepredvidljivi troškovi.

2 — Izvanredne podpore za svjetsku izložbu u Beču odbor predlaže:

da se dozvoli kao predujam 20.000 for., a da se nedozvoli i briše 5000 for.

Pozitivno pako na zaključak vis. sabora u g. 1872. nadalje se predlaže:

neka bi vis. sabor kr. zem. vladu pozvao, da ona pitanje ob učešću kraljevinah Hrvatske i Slavonije na bečkoj svjetskoj izložbi načelno riešiti imade s vladom kraljevine Ugarske, koja bi kako ovu svotu od 20.000 for. tako i onu od 10.000 for., koja no je proračunom za god. 1872. takodjer samo kao predujam dozvoljena, kao troškove u interesu obrta i trgovine zajedničke iz zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga budgeta namiriti i time rečene svote u iznosu 30.000 for. kraljevinam Hrvatskoj i Slavoniji na korist zemaljskoga autonomnoga budgeta povratiti imala, izuzimajuć od tuda možda jedino potroške, koji su možda učinjeni na osobne interese ovih kraljevinah.

Prihvativ odbor u ostalom ine stavke bez promjene predlaže:

odobriti naslov 17. sa 26.600 for.

Naslov 18.

Mirovne pristojbe.

Neučinivši odbor nikakove brojevne promjene predlaže:

da se naslov ovaj odobri sa 142.951 for.

Ali na temelju i opet opaženih podatakah i učvršćena izkustva predlaže se,

neka bi vis. sabor izvolio kr. zem. vladu i opeta pozvati:

a) da ona u razpisivanju natječajah za izpražnjene službe izrično napomenuti imade, da je i umirovljenim činovnikom slobodno natjecati se za razpisana dotična službovna mjesta; pa da umirovljeni činovnici imadu pred drugimi natjecatelji prednost kod ravnih sposobnostih,

b) da se kr. zem. vlada kod umirovljivanja, stavljanja u razpoloživost, snabdjevanja providbami, milostinjami itd. strogo drži za sad još postojećih normalijah, — a i pravednosti naprama dotičnim činovnikom i osobam, te da ona u istinu čim prije vis. saboru predloži obećanu zak. osnovu u tom predmetu.

Poglavje II.

Odjel za bogoštovje i nastavu.

Naslov 1.

Vjerozakonski zavodi.

3 b) 8 Ponavljajuć odbor zaključak vis. sabora od prošle godine predlaže:

neka bi vis. sabor opeta pozvao kr. zem. vladu, da ona s ordinarijatom biskupije senjske nastavi i čim prije dovrši razpravu o regulaciji plaće župnikah ove biskupije u civilnoj Hrvatskoj.

Podjedno se još predlaže:

neka bi vis. sabor izvolio i opet pozvati kr. zem. vladu, da ona potrebita izvidjenja i korake učini, kako bi se imovina, pripadajuća u Hrvatskoj i Slavoniji crkvi katoličkoj, čim prije izručila i predala u upravu samoj katoličkoj crkvi, da se time izbjegne podpori, koja se daje iz zemaljskoga budgeta u bogoštovne svrhe.

U ostalom predlaže se bez promjene:

odobriti naslov ovaj sa 148.203 for.

Naslov 2.

Zaklade i prinesci u svrhe bogoštovne.

Predlaže se:

naslov ovaj odobriti sa 29.446 for.

Naslov 3.

Školski zavodi.

1 3 Obzirom na naknadni izpravak vlade u odboru predlaže se:

dozvoliti u ime 5-godišnjih doplatakah 600 for., pa brisati 1000 for.

Digitized by Google

Na stavku	Na tekući broj	
3	—	Obzirom na sve dotične pojedine stavke, koje o stanarini govore, odbor pozivno na predloženo načelo predlaže, da se u ime ukupne na ovaj naslov odpadajuće stanarine dozvoli i svota izpravi na 15.329 for. Prema tomu predlaže se nadalje: da se izpravi svota redovite potrebe na 187.127 for. i interkalari na 1484 for. Pošto su napokon ostale stavke u dotičnih tekućih brojevih primljene bez opazke, predlaže se: odobriti naslov 3. sa 209.009 for.

Naslov 4.

Zaklade i prinesci u svrhe nastavne.

Na stavku	Na tekući broj	
2	3	Po načelu stanarine predlaže se: stanarinu za jednoga učitelja nadopuniti na 200 for. I po tom imao bi se: naslov ovaj odobriti sa 24.212 for.

Naslov 5.

Mirovinske zaklade.

Po predlogu vlade predlaže se:
odobriti naslov ovaj sa 15.818 for.

Poglavje III.

Pravosudje.

Pozivom na uvodno u ovom izvješću predloženi zaključak, da se vlada pozove na predloženje zakonske osnove o konačnom preustrojenju svih oblastih u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, gdje no se imenito razumieva te naglasuje i preustrojstvo sudbenih oblastih, odbor predlaže:

neka bi vis. sabor dostojao pozvati kralj. zem. vladu i na to, da u proračunu za iduću g. 1874., uzimajuć obzir na položaj pravosudnih činovnikah, shodnije ustanovi njihove plaće.

Kao što je vis. sabor g. 1872. zaključiti izvolio tako se i za tekuću godinu predlaže:

da se za sve poslužno osoblje kr. stola sedmorice, kr. banskoga stola i svih kr. žup. sudb. stolovah dozvoli 20% doplatak od dotične plaće u ime skuparine.

Naslov 1.

Stol sedmorice.

Na stavku	Na tekući broj	
2	—	Odbor predlaže: da se u ime ukupne stanarine na ovaj naslov dozvoli 910 for., a da se nedozvoli i briše 2410 for.
7	—	Predlaže se, da vis. sabor izvoli: dozvoliti u ime 20% skuparine poslužnomu osoblju 210 for. Prema tomu se predlaže: da se izprave interkalari na 619 for.; a naslov ovaj da se u cielom odobri sa 31.866 for.

Naslov 2.

Banski stol.

Na stavku	Na tekući broj	
2	—	U ime ukupne stanarine, na ovaj naslov spadajuće, odbor predlaže: dozvoliti 2586 for., a nedozvoliti i brisati 4044 for.
8	—	U ime 20% skuparine predlaže se: dozvoliti poslužnomu osoblju 406 for. Napokon, pošto ine promjene nema, predlaže odbor: da se svota interkalara izpravi na 1165 fr., i da se odobri naslov 2. sa 67.351 for.

Naslov 3.

Županijski stolovi.

Na stavku	Na tekući broj	
2	1	U ime ukupne stanarine na sve dotične stavke ovoga naslova predlaže se: dozvoliti 21.705 for., a nedozvoliti i brisati 5390 for.
3	—	U ime skuparine poslužnomu osoblju predlaže se: dozvoliti 3543 for. Dosljedno se predlaže: da se svota interkalara izpravi na 4469 forintih. I pošto ine promjene učinjene nisu, predlaže odbor: odobriti naslov ovaj sa 275.299 for.

Naslov 4.

Kotarski sudovi županije belovarske.

Sve stavke prihvatio je odbor po zahtjevu vlade, pa predlaže:
da se cieli ovaj naslov odobri sa 29.778 forintih.

Digitized by Google

(Columns: Na stavku | Na tekući broj)

Naslov 5.

Gradski sud u Senju.

Odbor predlaže:
naslov ovaj odobriti sa 3100 for.

Naslov 6.

Troškovi tičući se svih sudovah.

2 / 1 — U ime stanarine prislušnikom predlaže se: dozvoliti 2560., a kao nedozvoljene brisati 540 for.

4 / 1 — Predlaže se izpravak pogrieške u tisku: da se svota 2500 for. prenese u stupac „manje“.

7 / — — Pošto je obće poznato, da se od strane občinah neuredno postupa u utjerivanju troškovah, to se predlaže:
neka bi vis. sabor pozvao kr. zem. vladu, da ona strogo pazi na uredno utjerivanje kazno-obskrbnih troškovah, koje su kaznenici dužni naknaditi zemaljskomu eraru.

Napokon se predlaže:
da se svota interkalara izpravi na 299 for. i da se naslov 6. odobri sa 159.021 for.

Naslov 7.

Gruntovne oblasti.

2 / — — U ime ukupne stanarine na ovaj naslov odpadajuće predlaže se:
dozvoliti 3620 for.

Uza to predlaže se:
izpraviti interkalare na 488 for., a naslov ovaj odobriti sa 46.682 for.

Naslov 8.

Mirovine.

Pošto odbor ništa preinačio nije, predlaže:
da se u cielosti odobri naslov ovaj sa 47.225 for.

B. Pokriće.

Pošto je odbor ukupno pokriće bez brojevne promjene prihvatio, predlaže:
neka bi vis. sabor pokriće u cielosti odobriti izvolio i to:
poglavje I. za unutarnje poslove sa 38.240 for.
poglavje II. za bogoštovje i nastavu sa 153.428 for.

4 / 10 — Samo se poglavja II. naslov 2. Školski zavodi, s razloga, da se možda nemisli, kao da kraljevina Ugarska iz svoje ugarske naukovne zaklade što doprinaša, predlaže:
neka bi se stupac treći „prinos iz ugarske naukovne zaklade“ izpravio ovako: „tangenta iz nerazlučene još hrvatsko-ugarske naukovne zaklade“.

Podjedno pako odbor još i to predlaže:
neka bi vis. sabor izvolio pozvati kr. zem. vladu, da ona čim prije vis. saboru predloži sve spise, koji se odnose na povedenu razpravu o razlučenju zajedničke i do sad još nerazlučene hrvatsko-ugarske naukovne zaklade.

Prema sveukupnim ovim pojedinim predlogom odborskim preračunani su svotnici potrebah poglavja I., II. i III. i da se pojedini naslovi ovih trijuh poglavjah o ovom izvješću prema predloženim izpravkom neopetuju, odbor predlaže

Glavni svotnik

i to:

A. Potreba

izpravlja se na tek. br. 1. nasl. I. Poslovi unutarnji na	1,886.441 fr.
izpravlja se na tek. br. 2. nasl. II. Bogoštovje i nastava na	426.688 fr.
izpravlja se na tek. br. 3. nasl. III. Pravosudje na	660.322 fr.
Ukupno	2,973.451 fr.

B. Pokriće

izpravlja se na tek. br. 4. naslov 2. Ustanovljena §. 19. zak. čl. I. 1868. od dohodakah razriešene Krajine 45°₀ i predbježno izračunana po naknadnom obrazloženju vlade sa 180.000 for.; i time se ukupno pokriće izpravlja na 2,973.451 for.

Konačno se vis. saboru prema gore navedenim predlogom i izpravkom podnaša i zakonska osnova o proračunu za god. 1873. kako sliedi:

Zakonski članak

o proračunu za potrebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za godinu 1873.

§. 1.

Za potriebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za god. 1873. ustanovljuju se troškovi

Digitized by Google

sa 2,973.451 for. (dva milijuna devet stotinah sedamdeset i tri hiljade, četiri stotine petdeset i jedan for.) a. vr.

§. 2.

Svota ova razdieljuje se na sliedeća poglavja i naslove:

I. POGLAVJE.

Odjel za poslove unutarnje.

Naslov 1.

Zemaljska vlada . . . . 152.734 for.

Naslov 2.

Saborski troškovi . . . . 50.000 for.

Naslov 3.

Županijska uprava . . . . 601.667 for.

Naslov 4.

Uzdržavanje zgradah . . . . 17.777 for.

Naslov 5.

Zdravničke potrebe . . . . 89.790 for.

Naslov 6.

Prinesci za narodne zavode i narodno gospodarstvo . . . . 62.856 for.

Naslov 7.

Zaklade i štipendije . . . . 11.410 for.

Naslov 8.

Uzdržavanje pastuhah i oplemenjivanje konjah 46.750 for.

Naslov 9.

Razne potrebe . . . . 11.437 for.

Naslov 10.

Kaznione . . . . 93.181 for.

Naslov 11.

Gradjevni odsjek . . . . 18.494 for.

Naslov 12.

Cesto- i vodogradjevine zemaljske . . . . 226.000 for.

Naslov 13.

Žandarmerija . . . . 286.630 for.

Naslov 14.

Zemaljsko računovodstvo . . . . 34.333 for.

Naslov 15.

Zemaljska blagajna . . . . 10.397 for.

Naslov 16.

Zemaljski arkiv . . . . 3.434 for.

Naslov 17.

Razni nepredvidljivi troškovi . . . . . . 26.600 for.

Naslov 18.

Mirovine . . . . 142.951 for.

II. POGLAVJE.

Odjel za bogoštovje i nastavu.

Naslov 1.

Vjerozakonski zavodi . . . . 148.203 for.

Naslov 2.

Zaklade i prinesci u svrhe bogoštovne . . 29.446 for.

Naslov 3.

Školski zavodi . . . . 209.009 for.

Naslov 4.

Zaklade i prinesci u svrhe nastavne . . . 24.212 for.

Naslov 5.

Mirovine . . . . 15.818 for.

III. POGLAVJE.

Odjel za pravosudje.

Naslov 1.

Stol sedmorice . . . . 31.866 for.

Naslov 2.

Banski stol . . . . 67.351 for.

Naslov 3.

Županijski sudbeni stolovi . . . . 275.299 for.

Naslov 4.

Kotarski sudovi . . . . 29.778 for.

Naslov 5.

Gradski sud u Senju . . . . 3.100 for.

Naslov 6.

Troškovi tičući se svih sudovah . . . . 159.021 for.

Naslov 7.

Gruntovne oblasti . . . . 46.682 for.

Naslov 8.

Mirovine . . . . 47.225 for.

Digitized by Google

§. 3.

Troškovi prediducim §-om odobreni imadu se pokriti:

a) svotom od 2,200.000 for. a. vr. za potrebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije zak. čl. I. 1868. o nagodi, sklopljenoj medju kraljevinom Ugarskom i kraljevinami Hrvatskom i Slavonijom opredieljenom;

b) vlastitimi upravnimi dohodci, i dohodci vjerozakonske i naukovne zaklade kraljevinah Hrvatske i Slavonije, koji su dohodci za godinu 1873. ukupno sa 209.668 for. proračunani;

c) ustanovljenim §. 19. zak. čl. I. 1868. od dohodakah razvojačene Krajine 45 postotkom proračunanim predbježno sa 180.000 for.

d) preostatci i prištednjami autonomnoga budgeta istih kraljevinah od prošlih godinah sa 383.783 for.

§. 4.

Prenašanju neimade mjesta niti medju poglavji, niti medju naslovi ovih troškovah.

§. 5.

Provedba ovoga zakona povjerava se banu kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Vitez Smaić Svetoivanski v. r.,
predsjednik odbora.

Josip Muzler v. r.,
izvjestitelj odbora.

Digitized by Google

Trideset i treća saborska sjednica,

držana dne 19. rujna 1873. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom I. saborskoga podpredsjednika gosp. Jovana Živkovića.

Sadržaj: Zapisnik trideset i druge saborske sjednice. — Podnesci i prijava predsjedničtva. — Interpelacija zastupnika Antuna Čopa, glede marvinske pošasti. — Interpelactja zastupnika Dragutina Antoleka, glede iztrage proti pristavu Gjuri Slami. — Treće čitanje zak. čl. o proračunu za god, 1873. — Proračun zemaljskih zakladah. — Naknadni predlozi proračunskoga odbora. — Izvješće peticionalnoga odbora od 10. i 14. rujna. — Zak. osnova o ravnopravnosti Izraelićanah. — Proračun Marija Terezijalne štipendijalne zaklade narodnih učionah za g. 1873.

Predsjednik: Sjednica je otvorena; molim g. bilježnika, da izvoli zapisnik zadnje sjednice pročitati.

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita zapisnik 32. sab. sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Ima li kakove primjetbe?

Josip Muzler: Ja bi imao neku malu primjetbu, zato bi molio g. bilježnika, neka bi se izvolio vratiti na poglavje I. naslov 8. Ovdje mi se čini, da nije najkorektnija stilizacija, jer se kaže: predlaže se po zahtjevu vlade, a imalo bi se kazati: zaključuje se, da se primi po zahtjevu vlade.

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita dotični pasus zapisnika, te ga izpravi.)

Josip Muzler: Onda molim u II. poglavju naslovu 3. je pogrieška tiskovna bila, gdje se kaže: na stavku 5, a moralo bi stajati: na stavku 8. (Bilježnik izpravlja.)

Predsjednik: Pošto nema više primjetbe, ovjerovljuje se zapisnik.

Bilj. dr. **Alexander Rogulić**: (Priobćuje podneske; vidi zapisnik 33. sjednice.)

Predsjednik: Narodni zastupnik g. Kotur moli sbog zdravstvenih razlogah dopust na mjesec danah. (Dozvoljuje se.)

Antun Čop: Vis. sabore! Poznato je vis. saboru, da u zemlji vlada marvinska pošast; poznato je takodjer, kolika je tim šteta nanešena narodu i narodnomu imetku. U drugih dobro uredjenih državah takova pošast ako se pojavi, uguši se za koje 2, 3 nedjelje; kod nas 9—10 mjesecih traje. Svakomu se narivava pitanje, što je tomu uzrok. Da se dobije odgovor, da se umirimo, ovu svrhu mislim postignuti najkraćim putem, ako stavim sliedeću interpelaciju na zemaljsku vladu (Čita).

„1. Koji su uzroci, da do sada nije pošlo za rukom ugušiti vladajuću u zemlji marvinsku pošast?

2. Koje je mjere vis. vlada poprimila, koje naredbe izdala, da se toj pošasti jednom kraj učini?

3. Je li je ubijanje ili uništenje okuženoga blaga i dotično odšteta iz državnih sredstvah ograničena možda samo na prvi u kojem selu prijavljeni slučaj, ili ubija i odšteti li se svaki komad, samo da je odmah s početka bolesti prijavljena?

4. Što biva sa sumnjivim blagom; jel istina, da takovo mesari pokupuju po što po to, jer na temelju po njih samih učinjene procjene?“

Predsjednik: Dostaviti će se vladi.

Rieč ima g. zast. Antolek.

Dragutin Antolek: Vis. sabore! Kr. banski stol je kod kr. županijskog sudbenog stola prošle godine proti kot. pristavu u Pregradi Gjuri Slami odredio bio kaznenu iztragu radi više zločinah zloporabe uredovne vlasti. Sada se pako govori, da je kr. zem. vlada prezidialnim putem ovu iztragu obustavila. Ja neću iztraživati, da li je zbilja tako i zašto je tako učinjeno, nu toliko znam za izvjestno, da rečena iztraga nikada povedena nije bila. Isto tako je na pritužbu županije varaždinske upravitelj ove županije g. Lad. Kiš proti rečenomu pristavu radi mnogih nepodobštinah iztragu odredio, i već se je glasalo, da će se rečeni pristav Slama premjestiti iz Pregrade u Vinicu, nu nada se je ova prevarenom pokazala, jer ne samo, da je upravitelj g. Lad. Kiš usljed presidialnoga naloga

Digitized by Google

zem. vlade i ovu iztragu obustaviti morao, već se je pristav Slama namjesto da bi se u Vinicu premjestio bio, jošte i predstojnikom kotara pregradskoga imenovao. — Ja se neću upuštati u pretresivanje ovih nepodobštinah, samo sam umoljen po žiteljih tamošnjega kotara, — koji nežele, da se pristavu Slami što dogadja, van se samo njega riešiti hoće, — da ovu stvar ovdje potaknem. Zato sam tako slobodan na kr. zem. vladu, dotično na banske časti namjestnika presv. g. Antuna pl. Vakanovića upraviti sliedeću interpelaciju: (Čita).

„1. Je li istina, da je nalogom kr. banskoga stola proti kotarskomu pristavu pregradskomu Gjuri Slami radi više zločinah zloporabe uredovne vlasti kod kr. žup. sudb. stola jur prije godinu danah odredjena karna iztraga, presidialnim nalogom kr. vis. vlade obustavljena?

2. Nadalje je li je istina, da je upravitelj županije varaždinske g. Lacko Kiš od odredjenoga na temelju po županiji povodom mnogobrojnih tužbah proti gorepomenutomu g. pristavu Gjuri Slami vodjenoj iztragi, — od premještenja ovoga pristava, povodom dobljenoga presidialnoga naloga vis. kr. zem. vlade nesamo odustati morao, već je istoga i kotarskim sudcem pregradskim naimenovao?“ —

Predsjednik: Dostaviti će se vladi.

G. predsjednik financijalnoga odbora ima rieč.

Vitez **Bartol Smaić**: Štovana kućo? Čast mi je podnieti na stol vis. kuće za ustavno pretresivanje izvješće saborskoga odbora o proračunu zemaljskih zakladah za g. 1873., tako isto peto i šesto izvješće saborskoga molbenog odbora u istu svrhu.

Predsjednik. Štovana kućo! Ova se izvješća molbenoga odbora imadu danas u pretres uzeti, a što se tiče proračuna, pošto sam se izvjestio, da je samo nekoliko točakah preinačeno, onda mislim, da se može danas u pretres uzeti sa izvješćem, koje je već razdieljeno. (Prima se.) I tako prelazimo na dnevni red; dolazi treće čitanje zakonskoga članka o proračunu za g. 1873.

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita zak. čl. o proračunu za god. 1873.).

Predsjednik: Ona gospoda, koja su zato, da se ova osnova primi, neka izvole ustati.

(Ustane većina.)

Osnova je prihvaćena, ima se podnieti na previšnju sankciju.

Izvješće o proračunu zakladah dolazi na dnevni red. Molim g. izvjestitelja.

Izvjestitelj **Josip Muzler**. (Čita izvješće proračunskoga odbora o proračunu zemaljskih zakladah za god. 1873. vidi prilog 2.)

(Vladin predlog o proračunu zemaljskih zakladah za god. 1873. vidi prilog 3.)

Predsjednik: Pošto je ovo načelo glede stanarine već riešeno, mislim, da bi shodno bilo, da se o tom najprije zaključak postigne, a onda da mogu druge točke doći tečajem razprave; a za tim tri predloga o indemnitetu, o proračunu zaklade narodnih učionah, i napokon o molbi Kleina. Zato molim, da se ponajprije o načelu stanarine pročita, a onda o tom glasuje.

(Prima se.)

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita)

Franjo Sviličić: Molim glasnije čitati tim više, što ovo izvješće nije tiskano, niti ga vidili nismo. Ako nebudemo čuli, nebudemo znali niti progovoriti.

Izvj. **Josip Muzler**: (Nastavlja čitanje).

Predsjednik: Ovo je načelo već prihvaćeno prigodom proračuna.

Izvj. **Josip Muzler**: Vis. sabore! Pošto ovdje dolaze samo pojedini činovnici, to je odbor mislio, da nemože glede stanarine postupati van po načelu već prihvaćenom glede svih činovnikah, te da ovdje nebi mogao predlagati kakove iznimke; a drugo odbor se nije upustio u razmjerje kako predlaže vlada s razloga, kako sam već prigodom proračuna obrazložio, što vlada još nije predložila osnove o statusu sveukupnoga činovničtva zemaljskoga. To su razlozi, da je ovdje predlog tako, kako već i u proračunu prihvaćen.

Predsjednik; Prima li vis. kuća ovo načelo?

(Prima.)

Načelna pitanja već nema, zato izvolite čitati.

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita.) Proračun regnikolarne zaklade. Stavka 1. tek. br. 1. (Vidi prilog 3.)

(Prima se.)

(Čita). St. 2. tek. br. 1. (Prilog 3.)

(Prima se.)

(Čita.) St. 2. tek. br. 2. (Prilog 3.)

(Prima se.)

(Čita.) St. 2. tek. br. 3.

Vis. sabore! Prema već prihvaćenom načelu glede stanarine za činovnike, 20% odnosno 10%, imadu se ove stanarine proračunati, a stanarina za sluge ima se brisati, jer im nepripada.

Predsjednik: Prima li vis. kuća preinaku, da se za sluge 40 for. stanarine brišu (Prima.)

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita dalje). Tek. br. 4. Mjestni doplatak za 2 pristava po 150 for.

Predsjednik: Prihvaća li se mjestni doplatak.

(Prihvaća se.)

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita dalje). Tek. br. 5. Subvencija za narodni muzej.

Dr. **Franjo Rački**: Vis. sabore! Ja ovdje imam jedan predlog. Po §. 14. pravilah narodnoga muzeja, odobrenih 4. ožujka g. 1866., plaću osoblju muzeja ustanovljuje jugoslavenska akademija. Na tu ustanovu nije se uvjek dovoljan obzir uzeo. Tako je prošli sabor odredio plaću preparateru bez predloga akademije, a isto tako pod br. 5. odredjena je plaća dnevničaru u pomoć kustosu bez predloga akademije. Ova stavka odredjena je na temelju zaključka sjednice kod zem. vlade prigodom pretresivanja

Digitized by Google

proračuna zem. zakladah. Akademija nije toga predloga učinila, jer je mislila, čim budu plaće profesorah uredjene, da će svoj predlog napose donieti. S druge strane ovaj dnevničar nije namješten, a 9 je mjesecih prošlo, pa ova svota nebi se potrošila, jer je ova godina na izmaku, a još vremena treba, dok se proračun odobri prije pako nemože se dnevničar namjestiti.

Uz pridržaj predloga akademije ja mislim, da bi se ovdje ta svota izostavila, ali tim predlogom skapčam drugi, da se ova svota pridoda onomu ostatku od 1150 for. u pokriću, pa da sabor izvoli odrediti ovu svotu za nabavu ormarah, koji su neobhodno potrebiti, i za koje akademija više godinah moli, te dosada nije stvar riešena, premda se nadam, da će i to u proračunu buduće godine providjeno biti. Dakle moj je predlog, da se ovih 365 for., koji se nemogu potrošiti za dnevničara, jer nije namješten, pridodadu onom ostatku od 1150 for., pa da se ciela svota od 1515 for. upotriebi za nabavu ormarah, jer mnoge sbirke s nestašice ormarah štetu trpe, o čem se svatko može uvjeriti.

Predsjednik: Ima dva predloga: odborov, da se svota pod stavkom 5 f. odobri, a predlog gosp. dra. Račkoga, da se briše. Gospoda, koja su za to, da se briše neka izvole ustati. (Ustane većina.) Dakle odpada pod sl. f.) 365 for.

Pod sl. d) i e) ima 1500 for., a k tomu da se dodadu. Ona gospoda, koja su za predlog odbora, kako ovdje glasi, neka se izvole dignuti. (Ustane manjina.) Pada predlog. Ona gospoda, koja su zato, da se primi predlog g. dra. Račkoga, da se 165 for. pod sl. f) ostatku pod sl. d) i e) dodadu, neka se izvole dignuti. (Ustane većina.) Primljen je predlog.

Dr. **Franjo Rački**: Molim, da se izrično kaže, za nabavu ormarah.

Predsjednik: Izvolite dati predlog pismeno.

Mato Mrazović: Mislim, da se o drugom dielu predloga gosp. dra. Račkoga nije glasovalo, da li se naime i ovih 365 for. ima upotrebiti takodjer za nabavu ormarah.

Predsjednik: Predlog je, da se 365 for. dodadu ostatku pod d) i e) za svrhu nabave ormarah; o tom se je glasovalo.

Dr. **Franjo Rački**: Mislim, da nismo dobro razumjeli. Ja sam mislio dodati ostatku razpoloživosti od 1150 for.

Izvjest. **Josip Muzler**: Mislim, da nebi bilo umjestno samo dodati, jer nedolazi u potrebi. Mislim da je umjestno, da se pridoda k potrebi, i da ostane ili zasebice ili kod sl. d) i e).

Dr. **Franjo Rački**: Svote kod d) i e) imadu svoje opredieljenje.

Predsjednik: Odlučilo se je, da se ova svota upotriebi za nabavu ormarah, i neka bude pod f). (Glasovi: Tako je!)

Izvjest. **Josip Muzler**: (Čita dalje.) Uredske i pisarničke potrebštine. (Prima se).

(Čita.) St. 3. (Prima se.)

(Čita.) St. 4. (Prima se.)

(Čita.) St. 5. br. 1.

Vis. sabore! Ovdje odbor predlaže, da se samo polovica u okrugloj svoti od 42 for. dozvoli i u izvanredne troškove stavi, a druga polovica da se briše. Razlog je taj, što ovi činovnici već po zvanju svome imadu obavljati te poslove ureda radi, te ako zaslužuju nagradu, to je za to potrebita svota već dozvoljena u autonomnom budgetu.

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Visoki sabore! Kad je vlada uvrstila ovu svotu u ime nagradah za činovnike, svakako se je držala dosadašnjega običaja, jer je mislila, da se činovniku, koji višeput treba da izvan svoga uredovnoga vremena radi, nagrada dade, da se potakne na veću marljivost; zato mislim, da nebi bilo preveć, ako se ostavi ova svota, i molim, da bi se ostavila.

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: Vis. sabore! Ja nemogu naći razloga, da se polovića dozvoli, ako se pokriće za nagrade nalazi u autonomnom budgetu, onda nije nuždna ni polovica. Ja držim, da se nedozvoli ni ciela svota ni polovica, nego da se prosto briše.

Izvj. **Josip Muzler**: Visoki sabore! Ponajprije ću se osvrnuti na ono, što je kazao g. vlad. zastupnik. Upravo zato, što se vlada držala dosadanjega običaja, to je odbor naprosto predložio, što je predloženo, jer neuvidja potrebe, da se običaj kontinuira; s toga je predložio, da se polovica briše zato, jer je vlada zbilja na temelju tom, što je dosada bivalo nešto, izdavala, dakle da se na račun toga briše. G. Rogulić zadovoljiti će se time, da se stavi ta polovica u izvanredne troškove, jer je moguće, da je nešto već potrošeno.

Predsjednik: Ona gospoda, koja su zato da se uzme polovica svote, kao što je odbor predložio, neka se izvole dignuti. (Ustane većina.)

Primljen je predlog odborov.

Bilj. Dr. **Aleksander Rogulić**: Nije korektno glasovano. Korektno po poslovniku je, da se glasuje za manje, a to je moj predlog, jer su dva predloga.

Mirko Hrvat: Glasuje se najprije za veću svotu, a ne za manju; ako g. bilježnik nevjeruje, neka izvoli čitati poslovnik.

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita dalje.) St. 6. br. 1., 2., 3. (Prima se.)

(Čita) br. 4. Za zakladnog odvjetnika.

Vis. sabore! Odbor predlaže ovu svotu, ali da se stavi u izvanredne troškove.

Predsjednik: Prima li štovana kuća, da se stavi u izvanredne troškove. (Prima.)

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita dalje.) St. 7., 8., 9. odbor predlaže, kako u vladinu predlogu stoji. (Prima se.)

Digitized by Google

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita dalje.) Proračun komercijalne zaklade za g. 1873. St. 1. br. 1., 2., 3., 4.

(Prima se.)

(Čita.) St. 2.

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Ja bi ovdje nešto primjetio glede plaće poslužnikah. Oni su opetovano molili, da jim se plaća povisi, jer imadu dosta posla, a 315 for. je vrlo malo. Vlada im nije mogla dozvoliti, jer nema na razpolaganje novacah, zato bi ja molio, da im vis. sabor izvoli povisiti plaću bar na 400 for. (Glasovi: Predlog odborov.)

Izvj. **Josip Muzler**: Na to kažem, da je sada na izmaku 9. mjesec, a počem je vlada pozvana, da proračun za g. 1874. čim prije podnese, to će vlada imati prilike taj zahtjev g. zast. vlade iztaknuti.

Predsjednik: Prima li štovana kuća.

(Prima.)

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita dalje.) Stavka 2. Stanarina. Ova stanarina ima se prema prihvaćenom načelu izpraviti; a za poslužnike, pošto nisu činovnici, odpada.

Predsjednik: Prima li preinaku štovana kuća?

(Prima.)

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita dalje.) St. 4., St. 5., St. 6. br. 1., 2. (Prima se.)

(Čita.) St. 6. br. 3.

Vis. sabore! Ovdje odbor predlaže: (Čita) „da se za gospodarsko-šumarsko učilište u Križevcih nedozvoli povišenje pristojbah. dok se nepodnese osnova o preustrojenju ovog zavoda, već da se prema obstojećemu faktičnomu stanju toga zavoda dozvoli samo 124.400 for., a da se nedozvoli i briše 3360 for.“

Franjo Sviličić: Visoki sabore! Kad je ova visoka kuća usvojila načelo, da se svim učiteljem na srednjih učilištih u ime stanarine 20% odnosno 10% i 5-godišnji doplatak dade, onda neznam, na čemu se osniva ova iznimka, koju je glede učiteljah na šumarskom zavodu u Križevcu načinila. Ja mislim, da ovdje nema nikakova temeljita razloga glede učiteljah u ovom zavodu učiniti takovu iznimku, izključiti ih od blagodati, koju uživaju učitelji na srednjih učilištih tim više, što je zavod križevački uvršćen u srednja učilišta, a učitelji njegovi uzporedjeni učiteljem srednjih zavodah i učilištah. Ja nisam čuo razloga iz ustijuh g. izvjestitelja nikakvoga zato, da se briše vladin predlog. Mislim, gospodo, da ovaj korak nebi vodio onamo, da se zavod podigne, kao što bi morala biti želja ovoga sabora, nego da se tim postigne, da bolje sile sa zavoda prodju, pa da zavod nazaduje na štetu zemlje. Mislim, da bi bilo neshodno, ako bi se bolje sile udaljile iz zavoda jer držim, da ih zamjeniti neće biti moći lahko.

Križevački zavod je zavod strukovan, a neda se za takav lahko naći sposobnih i vještih silah; a lahko se može dogoditi, da će si svaki od učiteljah tamošnjih željeti premještenje, ako vide, da su učitelji na gimnaziji i drugdje bolje providjeni i nagradjeni. Ja, gospodo, gledeć na okolnost i razloge ove, podupirem predlog vlade, i želim, da se učiteljem na zavodu križevačkom kao i ostalim na srednjih učilištih dade doplatak petgodišnji, i u ime stanarine 20% odnosno 10%.

Predsjednik: Pošto se nitko nejavlja, g. izvjestitelj ima rieč.

Izvj. **Josip Muzler**: Visoki sabor! Ja nisam nakan u načelu oprovrgnuti gosp. predlagatelja, nego odbor je uzeo obzir prvo na to, da se zbilja javno znade, da zavod ovaj onoj svrsi onako neodgovara, kao što zemlja očekuje naprama onomu, što se na zavod troši. Drugo, odbor je držao, da se nemože upuštati u povećanje plaćah, dok se zavod prama svrsi neorganizira, da svrsi bolje odgovori; i odbor je držao, da to nebi postigli, ako bi se samo plaće povećale. Onda odbor je imao pred očima, da se je u zakonodavnom odboru glede plaće učiteljah na srednjih učilištih primila osnova zakonska, koju je predložila vlada, i koja će po svoj prilici biti prihvaćena i po saboru, pa će se onda i ovdje plaća organizirati, kao što za učitelje svih srednjih učilištah. Napokon mislio je odbor, da nevalja preinačiti zaključka od prošle godine. U predlogu odborovu samo se mala razlika nalazi naprama onom, što je sabor lani zaključio, i to u svoj mislim, nešto manje od 2000 for. To je prama faktičnom stanju učinjeno. S toga predlaže odbor, da se prihvati svota od 12.440 for., a briše 3360 for.

Dragutin Antolek: Visoki sabore! (Glasovi: Poslje izvjestitelja!) (Sjedne.)

Predsjednik: Ja sam pitao, nitko se nije javio. Medjutim, ako kuća dopušta . . . (Glasovi: Slobodno.)

Dragutin Antolek: Visoki sabore! Ja se sbilja moram čuditi, da se kod učiteljah ovoga zavoda nekakova iznimka pravi, kao da oni nisu činovnici zemaljski. Nepojmim, da bi učitelji na ovom zavodu bili iznimka. Ako zavod neodgovara zahtjevom, što sam priznajem, to učitelji nisu krivi, što nije preustrojen. Sabor je prošle godine odbor izabrao, koji je imao taj zavod izvidjeti i saboru izvješće podnieti, a na temelju toga imala bi vlada zavod preustrojiti. Što to nije učinjeno, nisu krivi učitelji, zato oni nemogu stradati. S toga podupirem predlog g. zast. Sviličića.

Predsjednik: Ona gospoda, koja su zato, da se po predlogu vlade dozvoli ciela svota, neka se izvole ustati. (Manjina.) Ona gospoda, koja su predlog odborov, neka se izvole ustati. (Većina.) Primljen je predlog odborov većinom glasovah.

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita dalje.) (Sve ostale točke ove zaklade kao i svih ostalih primljene su bez debate po predlogu vlade, osim glede nagradah i pripomoći za računarske i blagajničke činovnike, kao i glede zakladnih odvjetnikah, gdje bi primljen predlog odbora.) ..

Digitized by Google

Izvj. **Josip Muzler**: Vis. sabore! Tim bi bio riešen proračun o zakladah. Nu odbor imade još predlogah i to prvo u pogledu indemniteta vlade. (Čita; vidi u prilogu 2.)

Vis. sabore! Ovdje, mislim, da odpada svako obrazloženje, jer zaključak, koji se predlaže glasi, kao što ga je vis. sabor i lani prihvatio, a mi svi znamo, zašto se je taj zaključak učinio. Stoga molim, da se primi predlog odborov.

Predsjednik: Prima li vis. kuća predlog odborov.

Izvj. **Josip Muzler**: Vis. sabore! Zatim je stigao dopis od vlade, koji je upućen na proračunski odbor, kojim zemaljska vlada predlaže proračun zaklade narodnih učionah i proračun štipendialne Marije-Terezijanske zaklade za god. 1874. Ali iz razloga, što ostali zakladni proračuni za god. 1874. još stigli nisu, odbor mnije, da se onda ovo u pretres uzme, kad ostali proračuni stigli budu.

(Prima se.)

Napokon je molbenica Kleina. (Čita):

Vis. sabore! Ovdje mislim, da mi je dužnost obrazložiti, da iz ove molbe proizlazi, da je poduzetnik na zemaljsku vladu isti predlog učinio. Stvar ova osniva se na zakonskoj osnovi, koju je predložila saboru vlada, o ukinuću javne rabote. Pošto je predmet ovaj, da se stradajućemu puku pomogne, prešan, to je odbor povodom ove molbe Kleinove učinio obćeniti zaključak, da vlada predlog učini glede molbe Kleinove, a i bez obzira ove molbe, kako da se putem javnih gradnjah stradajućemu pučanstvu pomogne.

Predsjednik: Prihvaća li vis. kuća predlog odborov? (Prihvaća.)

Na red dolazi g. izvjestitelj peticionalnoga odbora.

Izvj. **Branko Joanović**: Vis. sabore! Čast mi je izvješće peticionalnoga odbora od 10. rujna i 14. rujna podnjeti. (Čita; vidi prilog 4.)

(Svi predlozi odbora u jednom i drugom izvješću primljeni su bez debate.)

Predsjednik: Na redu je pretres zakonske osnove o ravnopravnosti Izraelićanah. Izvjestitelj je gospodin dr. Derenčin.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita zapisnik zakonotvornog odbora; prilog 5.)

Vis. sabore! Zakonom, koji vam se od strane zakonotvornoga odbora na prihvat predlaže, nestvaraju se u našoj domovini novi odnošaji već se uzakonjuju faktično obstojeći; uzakonjuje se, dopustite mi kazati, ona vjerozakonska tolerancija, koja je u našem narodu dubok korien zahvatila, koja je jedan od značajnih biljegah u narodnom našem životu.

Narod, koji u ovoj zemlji stanuje, jedan jezikom i običajem, razdvojen je vjerom, nu ova razlika nije izčupala iz naših srdacah čuvstva bratinske ljubavi, uvjerenje da u priznanju našega jedinstva leži naša snaga. Iz ovoga uvjerenja, gospodo, nikla iz narodne potrebe, radja se kod nas naravnim razvojem ideja vjerozakonske ravnopravnosti. (Odobravanje.) Dok je kod drugih narodah, koji sa visokoga stepena svoje izobraženosti na nas prezirno gledaju, ta ideja do izraza došla, trebalo je žestoke borbe i mačem i rieči i perom, pa i dan danas vodi se u nekojih narodih žestoka borba za vjerozakonsku ravnopravnost. Kod nas, gospodo, nije te borbe trebalo; zdravim razborom, sudom stvorenim ocjenom narodne potrebe, uvidja naš narod ono što se drugdje uči u debelih knjigah sa spravom znanstvenih sistemah i filozofičkih abštrakcijah. Da Izraelićanin, ostajući vjeran vjeri otaca svojih, može biti i vjeran sin svoje domovine, to se kod nas obćenito misli.

Gdje se tako, gospodo, nemisli, gdje se Izraelićanu nedopušta smatrati svojom domovinom zemlju, u kojoj se rodio i stanuje, ondje, gospodo, Izraelićanin odbijen, preziran, omražen, mora se odreći najuzvišenijega čuvstva patriotizma, te posvetiti se izključivo sebičnim svrham.

Ovim zakonom mi ćemo, gospodo, izraziti nazore naroda našega, i kao što imadoh čast već reći, uzakoniti, što u našoj zemlji već biva; ovim zakonom izpuniti ćemo želju onih Izraelićanah, koji uzdajući se u svetost ustavna zakona, zahtievali su da bude donešen.

Budi, gospodo, ovaj zakon jamstvom Izraelićanom u Hrvatskoj, da ih i naša domovina smatra ravnopravnimi hrvatskimi gradjani, a odazvali se Izraelićani lojalnosti našoj na korist ove zemlje, koja je potrebna sada požrtvovanja svih svojih sinovah. Ovo nekoliko riečih neka poprati moj predlog, da se primi podlogom specialne debate ova osnova, koju ću tako slobodan biti pročitati. (Čita zak. osnovu; vidi prilog 5.)

Odbor je prihvatio predloženu zakonsku osnovu, samo predlaže, da se stilistično promjeni i to §. 1. da se rieč „vjeroizpovjedih“ zamjeni sa „vjeroizpovjestih“ i u §. 2. da se „i običaje“ izostavi, jer mi neznamo za takove običaje, koji bi bili protivni ovim načelom ravnopravnosti.

Predsjednik: Otvara se generalna debata. (Glasovi: Prima se osnova.) Prima li kuća ovu zak. osnovu za podlogu specijalne debate?

(Prima.)

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita §. 1.) Odbor ovdje samo zamjenjuje „vjeroizpovjedih“ sa riečju vjeroispovjestih. (Prima se.)

(Čita §. 2.) Rieči „i običaji“ predlaže odbor, da se izostave, jer mi neznamo za običaje takove, koji bi se protivili pojmu ravnopravnosti.

Jovan Rogulić: Ja nevidim razloga, da se rieč „i običaji“ izostavi, jer kod svake vjere mnogo je običajah, koji su ostali u životu kao zakon neki; ja bi bio toga radi zato, da se rieč „i običaji“, pošto štilistici neškodi, zadrži.

Dr. **Ignjat Brlić**: Vis. sabore! U odboru zakonodavnom bilo je mnienjah zato da se zadrži i zato da se izostavi.

Digitized by Google

Većina je bila zato, da se izostavi i to s gledišta čisto pravnoga, buduć da nikomu nisu poznati običaji pravni, koji bi se ovim zakonom ukinuti imali, a na druge običaje mi kao zakonodavci obzira uzeti nismo mogli. Zato je odbor mislio, da se ova rieč kao suvišna izostavi.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Kad je vlada sastavljala ovu osnovu, imala je pred očima takove običaje, koji se neslažu sa ideom ravnopravnosti. Tako znamo, u staro doba imali su Izraelićani skupne stanove u posebnom odielu grada, zatim posebnu odjeću; toga kod nas nema, zato treba ove rieči izpustiti, jer nema u zemlji našoj običajah takovih, s kojimi se ideja ravnopravnosti neslaže.

Predsjednik: Ona gospoda, koja su zato, da se rieč „običaji“ izpusti, neka se izvole ustati. (Većina ustane).

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita §. 3.) Tim §-om osigurano je državi ono pravo, koje njoj po smislu i pojmu države pripada.

(Prima se.)

(Čita §. 4.) (Prima se.)

Uz to odbor predlaže još, neka vis. sabor izvoli zaključiti, da se vlada pozove, da predloži zakonsku osnovu o obćoj ravnopravnosti vjeroizpovjestih. Meni nepreostaje drugo, nego da ponovim rieči, što sam ih prije kazao, da su ovdje razlozi, koji vojuju za zakon takav, oni isti, s kojih je ravnopravnost Izraelićanah izrečena.

Josip Lehpamer: Vis. sabore! Mislim, izticati vjerozakonska pitanja, da je to u naše doba možda i više neumjestno, nego što se na prvi mah i misli; jer ako pogledamo, kako je u susjednih državah, u Cislajtaniji i u Pruskoj upravo s toga pitanja toliko razmiricah u saborih i u drugih viećih nastalo, tada je po mojem mnienju suvišno, i kod nas ovo pitanje na dnevni red stavljati. Mi smo toliko osnovah vladi preporučili, da će trebati dosta silah i vremena, te će težko dospjeti glede tih osnovah i mnogih drugih nuždnijih stvarih nego što je ta; zato bi držao, da bi trebao vremena i sabor i vlada za pretresivanje važnijih stvarih, nego što su takove stvari: vjerozakonske ravnopravnosti. Kod nas nema pritužbah u tom obziru glede kakova pritiska, stoga predlažem dnevni red.

Mirko Hrvat: Vis. sabore! Neprilike, na koje se g. predgovornik pozivlje, da postoje u Cislajtaniji i drugdje, neproizilaze iz tolerancije, nego po mojem mnienju iz netolerancije, i to najviše s toga, što tako zvani liberalci crkvi katoličkoj nedopuštaju prava, koje bi morala uživati po toleranciji. Stoga sam za predlog odborov.

Predsjednik: Nitko se više nejavlja, stoga ima rieč g. izvjestitelj.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Nebi znao naći boljega razloga za podupiranje ove osnove nego što ga je naveo g. zast. Lehpamer; jer kaže da vlada u našoj domovini podpuna religiozna ravnopravnost, da nijedan sljedbenik nije tišten i da je stoga suvišna osnova. Ja mislim, da je dužnost zakonodavnoga tjela izraziti nazore narodu, izraziti ono, što zbilja biva, što ništa drugo nije, nego izražaj narodne svjesti i narodnih načelah. Meni s toga nepreostaje ništa, da navedem u podporu predloga odborova.

Predsjednik: Prima li štovana kuća predlog, da se pozove vlada, da podnese zakonsku osnovu za obćenitu ravnopravnost vjeroizpovjestih? (Prima.)

Naknadno stigla su još dva proračuna i to zaklade štipendijalne Marija-Terezijanske i zaklade narodnih učionah za g. 1873. Molim g. izvjestitelja, da izvoli i ove pročitati.

Izvj. **Josip Muzler**: Vis. sabore! Ovdje odbor financijalni predlaže ono, što je vis. sabor već prihvatiti izvolio u proračunu ostalih zakladah. Odbor naime predlaže, da se primi predlog vlade bez promjene, osim što se tiče prvo stanarine, koja se promienjuje po načelu prihvaćenom, drugo što se tiče nagrade i pripomoći za činovnike, da se samo polovica dozvoli, i u izvanredne troškove stavi, a polovica briše; i treće, da se prinos za zakladnoga odvjetnika dozvoljava, ali u izvanredne troškove stavi. (Čita izvješće odbora; prilog 6.)

(Prima se bez debate po predlogu odbora.)

Predsjednik: Pošto je za danas dnevni red izcrpljen, to zaključujem današnju sjednicu, a uričem drugu za ponedjeljak u 10 satih. Molim, da se g. članovi gospodarskoga odbora izvole konstituirati. U ponedjeljak je treće čitanje zak. osnove o ravnopravnosti Izraelićanah.

(12 satih 30 minutah.)

Digitized by Google

Pr log 1.

Zapisnik

XXXII. saborske sjednice pod predsjedničtvom Jovana Živkovića dne 17. rujna 1873. u glavnom gradu Zagrebu držane.

Pročitan je zapisnik prijašnje sjednice, te bje bez promjene ovjerovljen.

Br. 529. Predsjednik izvješćuje, da se je saborski kazalištni odbor konstituirao, te da predlaže kazalištni red i statut glumišta. Zaključeno je statut i kazalištni red tiskati i na dnevni red staviti.

Zatim da nadbiskup Josip Mihalović moli dopust na 8 danah — dozvoljuje se, isto tako, da narodni zastupnik Julio Jellačić moli dopust na 8 danah — dozvoljuje se.

Br. 528. Josip Turelli, narodni zastupnik, moli dopust na 10 danah — dozvoljuje se.

Sliede na sabor prispjevši spisi;

Br. 516. Molba grofa Franje Erdödya kao skrbnika sestre si Marije barunice Fingerling, vlastnice dobra Novi-Dvori, da sabor pravo pokroviteljstva župah u pretres uzme i rieši.

(Ide peticionalnomu odboru.)

Br. 517. Molba župljanah šćitarjevačkih glede nezakonitog davanja lukna župniku šćitarjevačkomu.

(Ide peticionalnomu odboru.)

B. 518. Molba Nikole Čelinića, kot. pristava, da mu se za bivše njegovo umirovljenje dopita pogodovna godina i da se kod budućeg njegovog umirovljenja u račun uzmu sve godine municipalnog službovanja.

(Ide peticionalnomu odboru.)

Br. 519. Obćinstvo županije belovarske izrazuje saboru svoju zahvalnost za posredovanje u pogledu prolaje krajiških šumah.

(Uzeto na znanje.)

Br. 520. Predstavka obćinstva županije belovarske radi novčane podpore za žup. javnu bolnicu.

(Ide peticionalnomu odboru.)

Br. 521. Molba Lav. Dornera radi pospješenja riešenja njegove parnice proti Albertu Becku.

(Dočim molba po nijednom članu saborskom poduprta nije, vraća se putem kr. zem. vlade.)

Br. 522. Kr. zem. vlada predlaže zak. osnovu ob uredjenju javne ludnice kao liečitbenog zavoda umobolestnikah za obseg kraljevinah Hrvatsku-Slavoniju i hrv. slav. vojnu krajinu.

(Dostavlja se zakonodavnomu odboru.)

Br. 523. Janko Pavelić, riečki vidok, moli povišenje plaće.

(Molba po nijednom članu poduprta vraća se putem kr. zem. vlade.)

Br. 530. Molba Gjure Jurčića, trgovačkog akademika, za podieljenje štipendija.

(Ide peticionalnomu odboru.)

Narodni zastupnik Mato Mrazović predlaže, da se zakonodavni odbor ne samo sa 1, već sa 3 člana popuni (Primljeno).

Narodni zastupnik dr. Makanec interpelira kraljevinski odbor, šta je svršio: a) glede halerskih zakladah, b) glede mirovinah onih činovnikah, koji nisu nikada ili kratko vrieme služili u Hrvatskoj i Slavoniji, c) glede ustrojstva posebne pomorske oblasti u Senju i d) glede proračuna belovarske županije.

Na pitanje predsjednika, treba li kraljevinski odbor dati odgovor na pitanje pojedinog člana sabora? prešla je kuća preko ove interpelacije na dnevni red.

Narodni zastupnik dr. Makanec interpelira ovozemne zastupnike na ugarskom saboru glede izposlovanja, da se sagradi centralni kolodvor u Karlovcu.

Kuća predje i preko ove interpelacije na dnevni red, — na kojem je izvješće proračunskog odbora o proračunu potrebštinah unutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za godinu 1873.

Dočim se za generalnu debatu nijedan govornik prijavio nije, prodje se na specialnu debatu.

A. Potreba.

Poglavje I.

Odjel za unutarnje poslove.

Naslov 1.

Zemaljska vlada.

Stavka 1. tek. br. 1., 2. prihvaćen je na predlog odbora po zahtjevu kr. zem. vlade; ali na stavku ovu tek. br. 2. glede stanarine primljen je načelni predlog proračunskoga odbora, da se za činovnike, izuzamši onih županije belovarske, dozvoljava stanarina i to:

a) Činovnikom s plaćom do uključivo 1200 forintih sa 20%.

b) Činovnikom s plaćom od 1200 do uključivo 2000 for. sa 10% od plaće dotičnoga činovnika.

Ovo valja u svih mjestih u proračunu, gdje se o stanarini činovnikah govori.

Tek. br. 3., 5., 6. i 7. prihvaćen je na predlog odbora po zahtjevu vlade.

Tek. br. 8. po predlogu odbora.

Tek. br. 9. do uključivo 25. na predlog odbora po zahtjevu vlade.

Tek. br. 25. po predlogu odbora.

Stavka 2., 3., 4., 5., 6., 7., 10., 11. i 12. do uključivo tek. br. 3. na predlog odbora po zahtjevu vlade.

Stavka 8. i 9. po predlogu odbora.

Tek. br. pako 4. stavka 12. po predlogu odbora.

Digitized by Google

Uslied toga odobren je naslov 1. u svoti od 152.734 for., zajedno je zaključeno kr. zem. vladu opeta pozvati, da razpoložive činovnike ili opet namjesti ili s njimi normalno postupa.

Naslov 2.

Saborski troškovi.

Primljen je na predlog odbora po zahtjevu vlade u svoti od 50.000 for.

Naslov 3.

Županijska uprava.

Stavka 1. tek. br. 1. do uključivo 4. tek. br. 6. do uključivo 19. tek. br. 21. do uključivo 32. primljene su na predlog odbora po zahtjevu vlade.

Tek. br. pako 5., 2., 20. po predlogu odbora.

Stavka 2. primljena je po predlogu odbora.

Stavka 3. do uključivo 17. primljena je na predlog odbora po zahtjevu vlade.

S obzirom na nazivlje u stavki 1. tek. br. 21. i 28. i stavki 4. a. b. i c. zaključeno je po predlogu odbora, da se mjesto „pandurah" izpravnije kaže poslužitelji.

Na stavku 4. nadatje zaključeno je po predlogu odbora pozvati kr. zem. vladu, da u proračun za g. 1874. stavi trošak za nadzornike kotarskih uzah, gdje jih kod kotarskih sudovah treba.

Na stavku pako 5. pozvati kr. zem. vladu, imenito predsjedničtvo vlade, da ona, kao što je i sama propisala, nagrade i pripomoći kotarskim činovnikom i službenikom dieli jedino na predlog županije t. j. županijske skupštine ili županijskog upravljajućeg odbora.

Na stavku 6. tek. br. 1. pozvati kr. zem. vladu, neka ona u smislu saborskoga zaključka od prošle godine kr. žup. sudb. stolovom naloži i učini, da kr. žup. sudb. stolovi iz povišene jim paušalne dotacije za vrieme od početka god. 1872. do sada izplate sve troškove karnoga uredovanja kotarskih sudovah učinjenoga, budi uslied zamolnicah kr. županijskih sudbenih stolovah, budi ureda radi u slučajevih, u koji su kr. žup. sudb. stolovi za uredovanje nadležni; za buduće pako da su kr. žup. sudbeni stolovi dužni ovakove troškove redovito izplaćivati. Obzirom na učinjene predloge nadalje zaključeno je izpraviti svote od 2% interkalara na 8904 for. redovite potrebe na 579.334 for. izvanredne potrebe na 22.333 for.

Uslied toga primljen je naslov 3. sa 601.667 for.

Povodom tim, da neki žup. činovnici dobivaju stanarinu u novcu iz zemaljskih sredstvah, a nekoji županijski činovnici stan u naravi bezplatno u žup. kućah, zaključeno je po predlogu odbora kr. zem. vladu i opet pozvati, da ona sa županijami povede i čim prije dovrši razpravu glede vlastničtva, posjeda i uprave imovine županijah i njihovih tražbinah naprama zemaljskomu i odnosno državnomu eraru; te da ona što prije o tom saboru predloži zakonsku osnovu.

Naslov 4.

Uzdržavanje sgradah.

Primljen je na predlog, odbora po predlogu vlade sa 17.777 for.

Naslov 5.

Zdravničke potrebe.

Primljen je takodjer na predlog odbora po zahtjevu vlade sa 89.790 for.

Naslov 6.

Prinesci za narodne zavode i narodno-gospodarske svrhe.

Na stavku 3. prinesak za gospodarsko družtvo u Zagrebu ustanovljuje se 6000 for.

U svih ostalih stavkah ovoga naslova prihvaćen je po predlogu odbora zahtjev vlade.

Prama tomu odobrava se naslov ovaj sa 65.856 for.

Nadalje zaključeno je po predlogu odbora opet pozvati saborski odbor za pripravu zakonskih predlogah, odnosno pododbor za nastavu, da u sporazumku s vladom izpita stanje i napredak križevačkoga gospodarsko-šumarskoga učilišta i da prema tomu saboru učini predlog o preustrojenju ovoga zavoda.

Maslov 7.

Zaklade i štipendija.

Primljen je na predlog odbora po zahtjevu vlade i tako odobrava se isti sa 11.410 for.

Na stavku 2. tek. br. 1. pako prema zaključku sabora u prošloj godini zaključen je izpravak time: da se kaže za dva tehnika ne u Beču već u Belgiji ili Švajcarskoj po 500 for.

Naslov 8.

Uzdržavanje pastuhah i oplemenjenje konjah.

Zaključuje se po zahtjevu vlade, da se ovaj naslov odobri sa 46.750 for.

Naslov 9.

Razne potrebe.

Na stavku 7. po predlogu odbora zaključeno je kr. zem. vladu i opet pozvati, da saboru predloži osnovu ob utemeljenju „Zemaljskoga vladnoga službenoga viestnika" za službena oglašivanja.

U ostalom nema brojevne promjene, te se odobrava naslov 9. sa 11.437 for.

Naslov 10.

Kaznione.

Na stavku 5. tek. br. 1.—6. primljen je predlog od-

Digitized by Google

bora. da se putni troškovi i dnevnice svješteniku grčko-iztoč. crkve pomnože sa 100 for. i tako dozvoli svota od 340 for.

Nadalje se po predlogu odbora kr. zem. vlada opetovano poziva, da ona u proračunu za god. 1874. predloži stalnu primjerenu plaću za dva stalna duhovnika kaznione lepoglavske i to jednoga katoličke, a drugoga grčko-iztočne vjere.

Prema tomu odobrava se naslov ovaj sa 93.181 for.

Naslov 11.

Gradjevni odsjek zemaljske vlade.

Na stavku 7. primljen je predlog odbora, a što se u obće tiče 2% interkalara taj se izpravlja prama predlogu sa 276 for.

U ostalom prihvaća se na predlog odbora zahtjev vlade.

Prama tomu odobrava se naslov 11. sa 18.494 for.

Naslov 12.

Vodo- i cestogradjevine zemaljske.

Na predlog odbora prihvaća se naslov ovaj po zahtjevu vlade te se odobrava 226.000 for.

Ujedno pako zaključeno je pozvati kr. zem. vladu:

a) da ona svotu od 226.000 for. na korist pojedinih županijah stavi u depositum i iz računa autonomnoga zemaljskoga budgeta definitivno izdade.

b) da ona čim prije predloži zakonsku osnovu o gradjenju i uzdržavanju svih zemaljskih cestah, zajedno pako da ona predloži i nacrt mreže svih tako gotovih kao i potrebnih cestah zemaljskih, kotarskih i obćinskih uz evidenciju državnih cestah.

c) da ona predloži i zakonsku osnovu ob ukinuću svih cestovnih i mostovnih maltah.

Naslov 13.

Oružničtvo.

Na predlog odbora po zahtjevu vlade prima se naslov ovaj sa 286.630 for. Zajedno pako pozivlje se i opet kr. zem. vlada, da ona čim prije predloži zakonsku osnovu ob ustrojenju zemaljske straže sigurnosti.

Naslov 14.

Kr. zem. računovodstvo.

Na stavku 5. prima se po predlogu odbora. U ostalom prihvaća se po predlogu odbora zahtjev vlade. Prema tomu izpraviv stavke o stanarini i interkalaru odobrava se naslov 14. sa 34.333 for.

Zatim zaključeno je opetovano pozvati kr. zem. vladu, da ona saboru čim prije predloži zakonsku osnovu ob ustrojenju neodvisne zemaljske vrhovne računarsko-kontrolne oblasti.

Naslov 15.

Zemaljska blagajna.

Stavka 1. tek. br. 5. i stavka 6. primljena je po predlogu odbora. — Sve ostalo ovog naslova primljeno je na predlog odbora po zahtjevu vlade — jedino s izpravkom 2% interkalara na 193 for.

Time je odobren ovaj naslov sa 3434 for.

Naslov 17.

Razni nepredvidljivi troškovi.

Naslov ovaj primljen je nepromienjeno po zahtjevu vlade, te prama tomu iznosi 31.600 for.

Na stavku 2. po predlogu odbora zaključeno je kralj. zem. vladu pozvati, da ona pitanje ob učešću kraljevinah Hrvatske i Slavonije na bečkoj svjetskoj izložbi načelno riešiti imade s vladom kraljevine Ugarske, koja bi kako ovu svotu od 25.000 for. tako i onu od 10.000 for., koja no je proračunom za godinu 1872. takodjer samo kao predujam dozvoljena, kao troškove u interesu obrta i trgovine zajedničke iz zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga budgeta namiri i time rečene svote u iznosu od 35.000 for. kraljevinam Hrvatskoj i Slavoniji na korist zem. autonomnoga budgeta povratiti imala izuzimajuć od tuda možda jedino potroške, koji su možda učinjeni na osobne interese ovih kraljevinah.

Naslov 18.

Mirovne pristojbe.

Primljen je na predlog odbora po zahtjevu vlade, te prema tomu iznosi 142.951 for. Ali na temelju i opet opaženih podatakah i učvršćena izkustva zaključeno je opet pozvati kr. zem. vladu:

a) da ona u razpisivanju natječajah za izpražnjene službe izrično napomenuti imade, da je umirovljenim činovnikom slobodno natjecati se za razpisana dotična službovna mjesta, pa da umirovljeni činovnici imadu prednost pred drugimi natjecatelji kod ravnih sposobnostih;

b) da se kr. zem. vlada kod umirovljivanja, stavljanja u razpoloživost, snabdievanja providbami, milostinjami itd. strogo drži za sad još postojećih normalijah, a i pravednosti naprama dotičnim činovnikom i osobam, te da ona u istinu čim prije saboru predloži obećanu zakonsku osnovu u tom predmetu.

Poglavje II.

Odjel za bogoštovje i nastavu.

Naslov 1.

Vjerozakonski zavodi.

Primljen je na predlog odbora po zahtjevu vlade sa 148.203 for.

Digitized by Google

Na stavku 3. b) 7. zaključeno je opeta pozvati kr. zem. vladu, da ona s ordinarijatom biskupije senjske nastavi i dovrši razpravu o regulaciji plaće župnikah ove biskupije u civilnoj Hrvatskoj.

Nadalje da ona potrebita izvidjenja i korake učini, kako bi se imovina, pripadajuća u Hrvatskoj i Slavoniji crkvi katoličkoj, čim prije izručila i predala u upravu samoj katoličkoj crkvi, da se time izbjegne podpori, koja se daje iz zemaljskoga budgeta u bogoštovne svrhe.

Naslov 2.

Zaklade i prinesci u svrhe bogoštovne.

Primljen je na predlog odbora po zahtjevu vlade sa 29.446 for.

Naslov 3.

Školski zavodi.

Stavka 1. tek. br. 3. i stavka 3. primljena je po predlogu odbora.

Pošto je predlog narodnoga zastupnika dra. Makanca, da se namještenim učiteljem dopita stanarina ili da jim se povisi plaća sa 100 for. pao — primljene su sve ostale stavke ovoga naslova na predlog odbora po zahtjevu vlade. Prema tomu odobren je naslov ovaj sa 209.009 for.

Naslov 4.

Zaklade i prinesci u svrhe nastavne.

Stavka 2. tekući broj 3. primljena je po predlogu odbora, a sve ostalo na predlog odbora po zahtjevu vlade.

Prema tomu odobren je naslov ovaj sa 24.212 for.

Naslov 5.

Mirovinske pristojbe

koji je u odborskom izvješću pogriešno izpušten bio, primljen je na predlog izvjestitelja po zahtjevu vlade sa 15.818 for.

Poglavje III.

Pravosudje.

Ponajprije zaključeno je, pozvati kr. zem. vladu na to, da u proračun za iduću godinu 1874. uzimajuć obzir na položaj pravosudnih činovnikah shodnije ustanovi njihove plaće.

Nadalje bje zaključeno, da se za sve poslužno osoblje kr. stola sedmorice, kr. banskoga stola i svih kr. žup. sudb. stolovah dozvoli 20% doplatak od dotične plaće u ime skuparine.

Zatim sliedi:

Naslov 1.

Stol sedmorice.

Stavka 2. tek br. 1. i 2. i stavka 7. primljene su po predlogu odbora, sve ostalo primljeno je po predlogu odbora po zahtjevu vlade, i tako odobrava se naslov ovaj sa 31.866 for.

Naslov 2.

Banski stol

primljen je uz izpravak glede skuparine i interkalara na predloga odbore po zahtjevu vlade, te iznosi 67.351 for.

Naslov 3.

Županijski sudovi.

Stavka 2. tek. br. 1. i stavka 8. primljene su po predlogu odbora, sve ostalo primljeno je po zahtjevu vlade.

Tako odobrava se naslov ovaj sa 275.299 for.

Naslov 4.

Kotarski sudovi županije belovarske

primljen je na predlog odbora po zahtjevu vlade, te iznosi 29.778 for.

Naslov 5.

Sud u Senju

primljen je po zahtjevu vlade, te iznosi 3.100 for.

Naslov 6.

Troškovi tičući se svih sudovah.

Stavka 2. tek. br. 1., zatim stavka 4. tek. br. 1. i napokon stavka 7. primljene su po predlogu odbora, a sve ostalo na predlog odbora po zahtjevu vlade. — Prama tomu izpraviv stavke o interkalaru iznosi naslov ovaj 159.021 for.

Tom prigodom bje zaključeno pozvati kr. zem. vladu, da ona strogo pazi na uredno utjerivanje kazno-obskrbnih troškovah, koje su kaznjenici dužni naknaditi zemaljskomu eraru.

Naslov 7.

Gruntovne oblasti.

Izpraviv stavke o stanarini i interkalaru primljen je naslov ovaj na predlog odbora po zahtjevu vlade, te iznosi 46.682 for.

Naslov 8.

Mirovine.

Primljen je na predlog odbora po zahtjevu vlade, te iznosi 47.225 for.

Digitized by Google

B. Pokriće.

Primljeno je na predlog odbora po zahtjevu vlade bez brojevne promjene:

i to poglavje I. za unutarnje poslove sa 38.240 for.
II. za bogoštovje i nastavu 153.428 „

Samo se po predlogu odbora na stavku 4. tek. br. 10. stupac treći „prinos iz ugarske naukovne zaklade“ izpravlja ovako: „tangenta iz nerazlučene još hrvatsko-ugarske naukovne zaklade“ i podjedno pozivlje se kr. zem. vlada, da ona čim prije saboru predloži sve spise, koji se odnose na povedenu razpravu i do sad još nerazlučene hrvatsko-ugarske naukovne zaklade.

Prema tomu ustanovljen je

Glavni svotnik

i to:

A. Potreba

na tek. br. 1. naslov I.	Poslovi unutarnji na	1,894.441 for
„ „ 2. „ II.	Bogoštovje i nastava	426.688 „
„ „ 3. „ III.	Pravosudje na	660.322 „
	ukupno	2,981.451 for.

B. Pokriće

na tek. br. 4. naslov 2. Ustanovljena §. 19. zak. čl. I. 1868. od dohodakah razriešene Krajine 45% i predbježno izračunana po naknadnom obrazloženju vlade sa 180.000 for.; i time se ukupno pokriće izpravlja na 2,981.451 for.

Usljed toga primljen je sljedeći

Zakonski članak

o proračunu za potrebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za godinu 1873.

§. 1.

Za potriebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za god. 1872. ustanovljuju se troškovi sa 2,981.451 for. (dva milijuna devet stotinah osamdeset i jednu hiljadu, četiri stotine petdeset i jedan for.) a. vr.

§. 2.

Svota ova razdieljuje se na sliedeća poglavja i naslove:

I. POGLAVJE.

Odjel za poslove unutarnje.

Naslov 1.

Kralj. zemaljska vlada . . . . 152.734 for.

Naslov 2.

Saborski troškovi . . . . 50.000 for.

Naslov 3.

Županijska uprava . . . . 601.667 for.

Naslov 4.

Uzdržavanje zgradah . . . . 17.777 for.

Naslov 5.

Zdravničke potrebe . . . . 89.790 for.

Naslov 6.

Prinesci za narodne zavode i gospodarske svrhe . . . . 65.856 for.

Naslov 7.

Zaklade i štipendije . . . . 11.410 for.

Naslov 8.

Uzdržavanje pastuhah i oplemenjivanje konjah 46.750 for.

Naslov 9.

Razne potrebe . . . . 11.437 for.

Naslov 10.

Kaznione . . . . 93.181 for.

Naslov 11.

Gradjevni odsjek zemaljske vlade . . . . 18.494 for.

Naslov 12.

Cesto- i vodogradjevine zemaljske . . . . 226.000 for.

Naslov 13.

Žandarmerija . . . . 286.630 for.

Naslov 14.

Zemaljsko računovodstvo . . . . 34.333 for.

Naslov 15.

Zemaljska blagajna . . . . 10.397 for.

Naslov 16.

Zemaljski arkiv . . . . 3.434 for.

Naslov 17.

Razni nepredvidljivi troškovi . . . . . . 31.600 for.

Naslov 18.

Mirovine . . . . 142.951 for.

II. POGLAVJE.

Odjel za bogoštovje i nastavu.

Naslov 1.

Vjerozakonski zavodi . . . . 148.203 for

Digitized by Google

Naslov 2.

Zaklade i prinesci u svrhe bogoštovne . . 29.446 for.

Naslov 3.

Školski zavodi . . . . 209.009 for.

Naslov 4.

Zaklade i prinesci u svrhe nastavne . . . 24.212 for.

Naslov 5.

Mirovine . . . . 15.818 for.

III. POGLAVJE.

Odjel za pravosudje.

Naslov 1.

Stol sedmorice . . . . 31.866 for.

Naslov 2.

Banski stol . . . . 67.351 for.

Naslov 3.

Županijski sudbeni stolovi . . . . 275.299 for.

Naslov 4.

Kotarski sudovi . . . . 29.778 for.

Naslov 5.

Gradski sud u Senju . . . . 3.100 for.

Naslov 6.

Troškovi tičući se svih sudovah . . . . . 159.021 for.

Naslov 7.

Gruntovne oblasti . . . . 46.682 for.

Naslov 8.

Mirovine . . . . 47.682 for.

§. 3.

Troškovi prediducim §-om odobreni imadu se pokriti:

a) svotom od 2,200.000 for. a. vr. za potrebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije zak. čl. I. 1868. o nagodi, sklopljenoj medju kraljevinom Ugarskom i kraljevinom Hrvatskom i Slavonijom opredieljenom;

b) vlastitimi upravnimi dohodci, i dohodci vjerozakonske i naukovne zaklade kraljevinah Hrvatske i Slavonije, koji su dohodci za godinu 1873. ukupno sa 209.668 for. proračunani;

c) ustanovljenim §. 19. zak. čl. I. 1868. od dohodakah razvojačene Krajine 45 postotkom proračunanim predbježno sa 180.000 for.

d) preostatci i pri̇štednjami autonomnoga budgeta istih kraljevinah od prošlih godinah sa 391.783 for.

§. 4.

Prenašanju neimade mjesta niti medju poglavji, niti medju naslovi ovih troškovah.

§. 5.

Provedba ovoga zakona povjerava se banu kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Nadalje zaključeno je po predlogu odbora, da se čim pravednije razmierje uzmogne uvesti u upotrebljenju državnih sredstvah kraljevine Hrvatske i Slavonije za razne državne potrebe, pozvati kr. zem. vladu, da ona do idućega zasjedanja sabora u godini 1874., podnese na ustavno pretresivanje zakonsku osnovu o konačnom preustrojstvu svih oblastih u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji i to na temelju odlučenja upravnih od sudbenih oblastih, kao i da ona na zaključke i pozive sabora u buduće veći obzir uzima, nego li je to dosad učinila.

Sliede posebni predmeti po proračunskom odboru sa mnienjem predloženi i to:

Br. sab. 383., 385. i 397. predstavke županije varaždinske od 1. srpnja t. g. br. 2416., križevačke od 4. kolovoza t. g. br. 40., da se stanarina onih županijskih činovnikah, koji u žup. kućah uživaju stan u naravi, doznačuje i izplaćuje na korist dotičnih županijah u dotičnu županijsku zakladu; pa da se županijskim nadzornikom svilarstva kao i kotarskim primaljam stanarina dozvoli i izplaćuje kao i drugim činovnikom.

Dočim su predstavke ove našle riešenje svoje na dotičnom mjestu proračuna, uzete su na znanje.

Br. sab. 387. Predstavka namjestnih učiteljah gimnazije karlovačke popraćena ravnateljstvom iste gimnazije od 7. kolovoza t. g. br. 145., da se i namjestnim učiteljem (suplentom) dozvoli i izplaćuje stanarina, prama odnosnomu riešenju u proračunu za t. g. nebje u obzir uzeta.

Molba upravljajućega odbora hrv.-slav. gospodarskoga družtva u Zagrebu od 6. rujna t. g. br. 289., da se ovomu družtvu za tekuću godinu dozvoli ciela podporna svota od 6000 for.

Dočim je riešenje svoje našla u proračunu, uzeta bi na znanje.

Konačno preduzet je izbor narodno-gospodarstvenoga odbora i trih jošte članovah u zakonodavni odbor.

Izabrani su većinom glasovah

a) u narodno-gospodarstveni odbor:

Dr. Derenčin, Kiš Ladislav, Kršnjavi, Davidović, Čop, Turković i Jovan Rogulić;

b) u popunjenje zakonodavnoga odbora:

Dr. Šram, Mirko Hrvat i dr. Dežman.

Digitized by Google

Nakon toga digne predsjednik sjednicu time, da će se sljedeća običnim načinom označiti.

Živković v. r.

G. Kiš v. r., saborski bilježnik.

Prilog 2.

Visoki sabore!

A. Proračun zemaljskih zakladah:

1. regnikolarne,
2. komercijalne,
3. sirotinjske.
4. osiečke bolničke,
5. zagrebačke bolničke,
6. varaždinske bolničke,
7. križevačke bolničke,
8. Raffajeve,
9. kazalištne,
10. zemaljske kulturne,
11. stradajućih,
12. komasirane dobrotvorne,
13. Jamničke kiselice,
14. realne vjeresije.

Proračun zaklade narodnih učionah i štipendijalne Marija-Terezijanske za tekuću godinu 1873. što no je kr. zemaljska vlada dopisi svoji od 8. kolovoza t. g. br. 8208 i 12. svibnja t. g. br. 1768 visokom saboru predložila, a visoki sabor ih pod br. 399 i 429 na ovaj odbor uputio, razpravio je izaslani odbor, te ih uz ovo svoje izvješće i zapisnik sjednički pod ·/· visokom saboru predlaže.

Odbor ovaj u obće na proračun svih zakladah predlaže, neka bi vis. sabor zaključiti izvolio:

1. da se, kao i u proračunu potrebštinah za unutarnju upravu kraljevinah Hrvatske i Slavonije u ime stanarine dozvoli:

a) činovnikom s plaćom do uključivo 1200 forintih 20%, —

b) činovnikom s plaćom do uključivo 2000 forintih 10% od plaće dotičnoga činovnika.

2. S razloga što se kod svake zaklade u naslovu potrebe, uračunavaju nagrade i pripomoći za računarske i blagajničke činovnike, koji su jedno po svom zvanju i ureda radi dužni obavljati i poslove tičuće se zemaljskih zakladah, drugo oni te poslove obavljaju za vrieme običnih uredovnih urah, a treće ustanovljene nagrade i pripomoći i za rečene ove činovnike u proračunu zemaljskih potrebštinah:

da se za t. g. 1873. kod svake pojedine zaklade u ime nagradah i pripomoći za računarske i blagajničke činovnike dozvoli samo polovica od dotične po vladi predložene svote, i da se dozvoljena ova polovica dotične svote stavi u izvanredne troškove, druga pako polovica dotične svote da se nedozvoli i iz proračuna briše.

3) da se u svakoj pojedinoj zakladi svota zahtjevana po vladi za zakladnoga odvjetnika dozvoli, ali stavi „u izvanredne troškove".

Napose odbor još predlaže:

4) u proračunu komercijalne zaklade na stavku 6. tek. br. 3 da se za gospodarsko-šumarsko učilište u Križevcih nedozvoli povišenje pristojba, dok se nepodnese osnova o preustrojenju ovoga zavoda: već da se prema obstojećem faktičnom stanju toga zavoda; dozvoli samo 12.440 for., a da se nedozvoli i briše 3360 for.

Izim promienah naznačenih pod 1, 2, 3 i 4 prihvatio je odbor predlog vlade i moli, da vis. sabor isto tako zaključiti izvoli.

B. Još su neki predmeti po vis. saboru na ovaj odbor upućeni i razpravljeni, te se vis. saboru pod 2/. 3/. 4/. predlažu i to:

Br. sab. 487. Pripis kr. zem. vlade od 25. kolovoza t. g. br. 12254., kojim ova moli indemnitet:

Odbor predlaže, neka bi visoki sabor zaključiti izvolio sljedeće:

Sabor kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije kralj. zem. vladi za troškove samoupravne učinjene u tekućoj godini 1873. dosad, kao i one, koji se učiniti imadu ove godine u napredak, podjeljuje indemnitet unutar granicah po saboru odobrenoga ovogodišnjega proračuna tom opazkom, da u tom nenazire izraz povjerenja naprama vladi, no da ga na takav postupak upućuju jedino obziri na jošte neuredjeno stanje u zemlji.

Broj sab. 499. Dopis kr. zemalj. vlade od 7. rujna t. g. br. 3774, kojim se predlažu proračuni zaklade narodnih učionah i štipendijalne Marija Terezijanske za g. 1874.

Odbor predlaže:

da bi se proračuni ovi uzeli u razpravu onda, kad vlada predloži još i proračune svih ostalih zem. zakladah za godinu 1874.

Br. sab. 509. Molba D. W. Kleina, poduzetnika u Osieku, da vis. sabor dalnje odredi glede podnešena po njem kr. zem. vladi predloga o preuzeću javnih radnjah do „pol miljunah forintih" u svrhu pripomoći za stradajuće.

Odbor predlaže neka bi vis. sabor zaključiti izvolio:

da se kr. zem. vlada pozove, da ona u ovom i onako već kod nje nalazećem se predmetu, ali obzirom na prešnost predmeta u obće u pogledu javnih radnjah u svrhu pripomoći za stradajuće što prije i čim joj

Digitized by Google

moguće bude i bez obzira na Kleinovu ponudu vis. saboru predlog učini.

U Zagrebu, 18. rujna 1873.

Vitez Smaić Svetoivanski v. r.,
predsjednik odbora.

Josip Muzler v. r.
izvjestitelj odbora.

Zapisnik

od 9. rujna 1873.

sastavljen u sjednici saborskoga proračunskoga odbora pod predsjedničtvom presvietloga gospodina Bartola viteza Smajića.

Članovi odbora:

Prisutni:

Brooz Mavro, Čop Antun, Hrvat Mirko, Jakić Antun, Joanović Branko, Kraljević Benjamin, Mihalović Dragutin, Mrazović Matija, Muzler Josip, Pust Dragutin, Rogulić Jovan, Steković Jovo, Turković Vjenceslav, Vrbančić Slavoljub, Živković Jovan.

Odsutni:

Davidović Laze, Frkić Dragutin, Kiš Ladislav, dr. Makanec Milan, Turelli Josip.

U pretres uzima se proračun zemaljskih zakladah za god. 1873. predloženih vis. saboru po kr. zem. vladi dopisom od 8. kolovoza t. g. br. 8208.

I. Prije svega je po predlogu člana odborskoga g. Mirka Hrvata s razloga, da se kod svake zaklade uračunavaju u izdatku nagrade i pripomoći za računarske i blagajničke činovnike, koji su jedno već po svom zvanju i ureda radi dužni obavljati i poslove, tičuće se zemaljskih zakladah, drugo oni te poslove obavljaju za vrieme običnih uredovnih urah, a treće ustanovljene su nagrade i pripomoći i za rečene ove činovnike u proračunu zemaljskih potrebštinah, bje zaključeno predložiti vis. saboru:

da se kod svake zaklade za t. g. 1873. u ime nagrade i podpore za računarske i blagajničke činovnike dozvoli samo polovica od dotične svote po vladi predložene, i da se dozvoljena ova polovica dotične svote stavi u „izvanredne troškove“ a druga polovica dotične svote da se nedozvoli i iz proračuna briše.

II. Zatim u pogledu stanarine, na koliko u proračunu pojedine koje zaklade dolazi, bje kao i u proračunu zemaljskih autonomnih potriebštinah zaključeno:

da se u ime stanarine dozvoli:

a) Za činovnike s plaćom do uključivo 1200 for. 20%.

b) Za činovnike s plaćom od 1200 for. do uključivo 2000 for. 10% od plaće dotičnoga činovnika.

III. Napokon bje zaključeno, da se visokom saboru predloži:

da se kod svake zaklade trošak za zakladnoga odvjetnika za t. g. dozvoli, ali stavi u izvanredne troškove.

Prelazi se po tom na razpravu pojedinih zakladah, pri čem se je uviek obaziralo na zaključke obćenite pod I., II. i III.

I izim ovih promjenah pod I., II. i III. prihvaćeni su predlozi vlade glede svih zakladah, samo je napose još zaključeno predložiti vis. saboru u pogledu

Komercijalne zaklade.

Naslov: Potreba.

Na stavku 6. tek. br. 3. gospodarsko-šumarsko učilište u Križevcih

da se nedozvoli nikakovo povišenje pristojbah, dok se ne podnese osnova o preustrojenju ovoga zavoda, na što je saborski odbor zakonodavni pozvan, već da se prema faktičnomu stanju zavoda dozvoli samo 12.440 for., a da se nedozvoli i briše 3360 for.

Prema ovim odborskim preinakam imadu se preračunati dotične brojevne stavke i vis. saboru predložiti izvješće.

Napokon uzeti su još u pretres i proračuni zakladah narodnih učionah i štipendijalne Marija-Terezijanske predložene po vladi vis. saboru pripisom od 12. svibnja t. g. broj 1768. pod sab. br. 399.

Glede obih ovih zakladah prihvaća odbor predloge vlade, samo još zaključuje:

i na ove zaklade uporaviti gore izrečene zaključke odborske u pogledu nagradah i pripomoći za računarske i blagajničke činovnike, te u pogledu troškovah za zakladnoga odvjetnika.

Zaključeno i podpisano.

Smaić v. r. Muzler v. r.

Nastavljeno

u sjednici dne 18. rujna 1873. pod predsjedničtvom presv. g. Bartola viteza Smaića.

Prisutni članovi odbora:

Gg. Brooz, Čop, Davidović, Ferkić, Hrvat Mirko, Jakić, Joanović, Kiš Lad., Kraljević Benj., Mrazović, Muzler, Rogulić Jovo, Vrbančić, Živković.

Uzeti su u razpravu sljedeći predmeti:

Br. 487. sab. pripis kr. zem. vlade od 25. kolovoza t. g. br. 12.254., kojim ona moli indemnitet. Bje zaključeno vis. saboru predložiti sljedeće:

Sabor kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, kr. zem. vladi za troškove samoupravne učinjene u tekućoj godini 1873. dosad, kao i one, koji se

Digitized by Google

učinit imadu u napredak, podieljuje indemnitet unutra granicah po saboru odobrenoga ovogodišnjega proračuna tom opazkom, da u tom nenazire izraz povjerenja naprama vladi, no da ga na takov postupak upućuju jedino obziri na jošte neuredjeno stanje u zemlji.

Broj sab. 499. Dopis kr. zem. vlade od 7. rujna t. g. br. 3744, kojim se predlažu proračuni zaklade narodnih učionah i štipendijalne Marija-Terezijanske za godinu 1874.

Bje zaključeno:

proračune ove predložiti vis. saboru predlogom, da bi se oni u razpravu uzeli onda, kad vlada predloži još proračune svih ostalih zemaljskih zakladah, za god. 1874.

Broj sab. 509. Molba D. V. Kleina poduzetnika u Osieku, da vis. sabor daljnje odredi glede podnešena po njem kr. zem. vladi predloga o preuzeću javnih radnjah do pol milijuna for. u svrhu pripomoći za stradajuće.

Bje zaključeno:

Molbu ovu predložiti vis. saboru predlogom:

da se kr. zem. vlada pozove, da ona u ovom i onako već kod nje nalazećem se predmetu; ali obzirom na prešnost predmeta u obće u pogledu javnih radnjah u svrhu pripomoći za stradajuće što prije i čim joj moguće bude i bez obzira na ovu Kleinovu molbu vis. saboru predlog učiniti.

Zaključeno i podpisano u istoj sjednici.

Smaić v. r. J. Muzler v. r., izvjestitelj.

Digitized by Google

Br. 8208.

Visoki sabore!

Privitno imam čast visokoj kući za ustavni pretres predložiti zakladne proračune za godinu 1873. i to zakladah:

1. regnikolarne,
2. komercijalne,
3. sirotinske,
4. osiečke sirotišne,
5. zagrebačke bolničke,
6. varaždinske bolničke,
7. križevačke bolničke,
8. Raffajeve,
9. kazalištne,
10. zemaljske kulture,
11. stradajućih,
12. komasirane dobrotvorne,
13. jamničke kiselice,
14. realne vjeresije.

Kojom prigodom obzirom na saborske zaključke iz 20. saborske sjednice od 17. kolovoza 1872. sliedeće primjetiti čast imadem:

I. Kod regnikolarne zaklade.

Plaće osoblja zemaljskoga arkiva prenešene su na autonomni budget — plaće i stanarina, te osobni doplatak za muzealne činovnike uvršten je po saborskom zaključku u zakladni proračun.

II. Kod zaklade komercijalne.

Plaće i užitci učiteljah velike realke u Zagrebu uredjeni su po razmierju učiteljah ostalih srednjih učilištah.

Manjak od 7174 for., koj se u proračunu ove zaklade za godinu 1873. pokazuje, imat će se iz autonomnoga budgeta u god. 1874. pokriti, — te je prama tomu u proračunu istoga budgeta shodna odredba učinjena.

III. Kod zaklade sirotinjske.

Glede buduće uporabe ove zaklade predlaže se visokomu saboru posebnim podneskom zakonska osnova na pretres.

IV. Kod zaklade Raffajeve.

Glede željene po visokom saboru preinake zakladne posvete imat ću čast posebni predlog podnieti.

Napokon su blagajnički ostatci prošlih godinah u proračunu pojedinih zakladah uvršteni, te je posebni stupac otvoren za podatke o povećanju ili umaljenju zakladne glavnice.

U Zagrebu, 8. kolovoza 1873.

Vakanović v. r.

Digitized by Google

Proračun
regnikolarne zaklade
za godinu 1873.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Aktivne kamate.**									
	1	U razračunanju kod kralj. zemaljske blagajne u Zagrebu	17022								
	2	U razračunanju kod kr. drž. središnje blagajne u Budimu	232	17254	18895		1641				
2		**Razni dohodci.**									
	1	U ime zadocnih kamatah, od dospjelih aktivnih kamatah		100	24	76					
		Ukupno		17354	18919	76	1641				
		Uzporediv sa potrebom od		16204							
		Pokazuje se razpoloživi ostatak od		1150							

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1 i 2. Predlog se osniva na predležećem izkazu.

Tek. br. 1. Posliedak osniva se na dnevnicih ovdašnje kr. zemaljske blagajne.

Tek. br. 2. Posliedak osniva se na dnevnicah kr. državne središnje blagajne u Budimu.

Stavka 2. tek. br. 1. Na temelju trogodišnjeg prosjeka.

Posliedak u godini 1869. 33 for.
1870. 80 for.
1871. 198 for.
311 for. odtuda iznosi 3-godišnji prosjek 103 fr. 66 $\frac{2}{3}$ nč., koji se u okrugloj svoti sa 100 for. ovdje predlaže.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
		forintih u austr. vriednosti								
	Zemaljski arkiv.									
1	Sveukupni troškovi			3000		3000				
	Zemaljski narodni muzej.									
1	Plaće činovnikah:									
	1 čuvar	1680		1680						
	2 pristava po 1080	2160		2160						
	1 preparater	600		600						
2	Plaće poslužnikah:									
	1 sluga, pazikuća	300		300						
	1 sluga	300		300						
3	Stanarina:									
	za čuvara sa	200		84	116					
	za 2 pristava po 150 fr.	300		216	84					
	za 1 slugu po 40 fr.	40			40					
4	Mjestni doplatak:									
	za 2 pristava po 150 fr.	300		300						
5	Subvencija za nar. muzej:									
	a) za nabavu Hobert-Kučikove malakologičke sbirke 3. obrok	500		500						
	b) za znanstvena putovanja i umnožavanje sbirkah	1500		1500						
	c) za prirodoslovna iztraživanja	1200		1200						
	d) za nabavu knjigah i strukovnih djelah i za strojeve	1000		1000						
	e) za uredjenje knjižnice jedan dnevničar u pomoć kustosu	500		500						
	f) jedan dnevničar u pomoć kustosu	365			365					
	Uredske i pisarničke potrebe:									
	a) pisarnički paušal	240		240						
	b) za manje potrebe	400		400						
	c) za ogriev	300		300						
	Kućne potrebe.									
1	Za popravak i nabavu kućnih potrebah, zatim za čišćenje dimnjakah u zem. kućah iz ove zaklade namirenih		70	70						
	Uzdržavanje postojećih sgradah.									
1	Za razne veće popravke na zemaljskih kućah		300	300						
	Iznos		12255	14650	605	3000				

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak pojedince	Zaključak ukupno
			forintih u austr. vriednosti								

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos		12255	14650	605	3000				
5		**Nagrade i pripomoći.**									
	1	Za činovnike računarske i blagajničke	83		83						
	2	Za činovnike i sluge muzeja	150	233	300		150				
6		**Prinesci.**									
	1	Podpora za zagrebački glasbeni zavod	800		800						
	2	Podpora povjestničkomu družtvu za arkeologička iztraživanja	1000		1000						
	3	Podpora jugoslavenskoj akademiji za skupljanje gradje i izdavanje historičkih i juridičkih spomenikah	1000		1000						
	4	Za zakladnog odvjetnika	281	3081	184	97					
7		**Mirovine za činovnike.**									
	1	Dr. Praunspergeru bivšemu zemaljskomu praliečniku		315	315						
8		**Mirovine za udove.**									
	1	Rakovac Eugenija		300	300						
9		**Razni troškovi.**									
	1	Na biljege za namire vrhu dignutih kamatah, zatim za namirenje parbenih troškovah u interesu zaklade učinjenih		20	50		30				
		Ukupno		16204	18682	702	3180				
							2478				

*

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. Pošto je zak. članom VII. 1870. §. 6. ob uredjenju zemaljskoga arkiva ustanovljeno da upravne troškove istoga zavoda nositi ima domaći budget to se u to ime ovdje ništa nepredlaže.

Stavka 2. tek. br. 1. i 2. Na temelju sistemiziranog stanja osoblja i plaća.

Tek. br. 3. Stanarina odmjerena je ovdje polag poprimljena u proračunu autonomnoga budgeta sustava po dnevničkih razredah, te je na temelju naredbe vis. kr. zemaljske vlade, odiela za bogoštovje i nastavu, od 17.7. 1872. br. 2323. stanarina za čuvara odmjerena polag VIII. a stanarina za pristave polag IX. dnevničkog razreda. Za preparatera, zatim za pazikuću nepredlaže se u ime stanarine ništa, jerbo isti stan u naravi uživaju, dočim se za drugoga slugu predlaže 40 fr. kao što je to i u zemaljskomu proračunu za poslužno osoblje u obće preliminirano.

Tek. br. 4. Predlog se osniva na saborskom zaključku prigodom pretresivanja proračuna regnikolarne zaklade za godinu 1872. uslied kojega je dvim pristavom nar. muzeja svakomu po 150 for. u ime mjestnoga doplatka dozvoljeno bilo.

Tek. br. 5. a, b, c, d, e. Predlažu se u proračunu za godinu 1872. odobrene svote.

Tek. br. 5. f. Na temelju zaključka sjednice držane kod vis. kr. zem. vlade prigodom pretresivanja proračuna zemaljskih zakladah.

Stavka 4. tek. br. 1. Predlog se osniva na doznakah prošlih godinah, obzirom takodjer na odpadnuće činovnikah zem. arkiva.

Stavka 5. tek. br. 2. Predlaže se polovica u lanjskom proračunu odobrene svote s toga, što troškovi za zemaljski arkiv na autonomni budget padaju.

Stavka 6. tek. br. 1. Stalna podpora uslied naredbe kr. namj. vieća br. 5985|862.

Tek. br. 2. Predlog ovaj osniva se na saborskom zaključku glasom zapisnika 91. saborske sjednice.

Godišnja ova podpora dozvoljuje se rečenom družtvu za tri godine počam od god. 1871.

Tek. br. 3. Predlog se osniva na saborskom zaključku prigodom pretresivanja proračuna ove zaklade za god. 1872., te se s toga za godinu 1873. ista svota predlaže.

Tek. br. 4. Predlog osniva se na naredbi visoke kr. zem. vlade od 30. siečnja 1873. br. 319., kojom se zakladom odvjetniku Antunu Sučiću za pravno zastupanje ovozemaljskih zakladah iz istih godišnji prinos od 2800 for. dozvoljuje. U to ime za god. 1873. preliminirana svota od 281 for. osniva se na razdiobi toga prinosa na sve zemaljske zaklade po ključu imetka.

Stavka 7. tek. br. 1. Uslied naredbe c. kr. financ. ministarstva br. 13075. g. 1855. te previšnjeg riešenja od 11. lipnja 1855. ustanovljena bi ista mirovina sa 600 fr. srebra od koje polovicu regnikolarna, a polovicu drž. blagajna nositi ima.

Stavka 8. tek. br. 1. Na temelju trogodišnjeg prosjeka.

Posliedak godine 1869.	50 for. — nč.	
1870.	3 for. — nč.	
1871.	— for. 40 nč.	
	53 for. 40 nč.	odtuda predlaže se 3-godišnji prosjek okrugloj svoti sa 20 for.

Digitized by Google

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah zaklade regnikolarne koncem godine 1871.

	%	Kod kr. zemaljske blagajne u Zagrebu		Godišnja pristojba kamatah u a. vr.		Kod državne blagajne u Budimu		Godišnja pristojba kamatah u a. vr.		Blagajnički ostatak koncem g. 1871. u gotovom		Opazka
		for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	
a) Državne zadužnice pod kamate u austr. vriedn.	5	1000	—	42	—							
Svota		1000	—	42	—							
b) Razteretnice pod kamate u srebru	5	230970	—	11277	11							
Svota		230970	—	11277	11							
c) Privatne zadužnice pod kamate	6	20947	50	1256	85	3868	99	232	14			
c) Privatne zadužnice šted. knjižice	5	88920	75	4446	3							
Svota		109868	25	5702	88	3868	99	232	14			
Stanje koncem prošle godine a) pod kam. u srebru		230970	–									
b) pod kam. u a. vr.		96167	11			3868	99					
c) bez kamatah												
Skupa		327137	11			3868	99					
Konačno stanje glavnice a) pod kam. u srebru		230970	—									
b) pod kam. u a. vr.		110868	25			3868	99					
c) bez kamatah												
Skupa		341838	25	17021	99	3868	99	232	14			
Tečajem tekuće se godine sbivši umnožaj a) kod glav. pod kamate u srebru												
dto. dto. u austr. vr.		14701	14									
bez kamatah												
Skupa		14701	14							3924	75	

Digitized by Google

Digitized by Google

Proračun

komercijalne zaklade

za godinu 1873.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Aktivne kamate.**									
	1	U razračunanju kod kralj. zemaljske blagajne u Zagrebu	29223								
	2	U razračunanju kod kr. drž. središnje blagajne u Budimu	1017	30240	29643	597					
2		**Školarina.**									
	1	Od učenikah na realci, koji od plaćanja školarine oprošteni nisu		690	600	90					
3		**Prinesci.**									
	1	Prinesak obćine grada Zagreba za ovdašnju realku		2940	2940						
4		**Povratci.**									
	1	Od onih 22638 for. 85 nč. koji su iz komercijalne zaklade na korist zem. nar. kazališta bez više dozvole izplaćeni bili, imala je obstojala zem. konkurencijalna zaklada po odbit. plaćenih 3305 for. još ostatak sa 10333 fr. 85 nč. namiriti			19333		19333				
	2	Od 5% predujma sa 7800 for. podieljena kazalištnoj upravi god. 1871. II. odplatnu ratu s kamati		1143		1143					
5		**Razni dohodci.**									
	1	Zadocne kamate od dospjelih aktivnih kamatah, zatim prid od prodanog srebra		100	150		50				
		Ukupno		35113	52666	1830	19383				
		Uzporediv sa potrebom od		42287							
		Pokazuje se manjak		7174							

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Velika realka u Zagrebu.									
1		**Plaće učiteljah.**									
	1	12 učiteljah po 900 fr. (medju njimi jedan ravnatelj)	10800		10800						
	2	1 vjeroučitelj po 960 fr.	960		960						
	3	5-godišnji doplatak	3750		4200		450				
	4	Mjestni doplatak za 12 učiteljah po 150 fr.	1800	17310	1800						
2		**Plaće poslužnikah.**									
	1	Za 2 poslužnika po 315 fr.		630	630						
3		**Stanarina.**									
	1	Za ravnatelja	208								
	2	Za 11 učiteljah i kateketu po 155 fr.	1800								
	3	Za 2 poslužnika po 40 fr.	80	2080	1055	1025					
4		**Doplatak za ravnatelja.**		300	300						
5		**Substitucije.**									
	1	Za učitelja risanja na realci		720	720						
6		**Prinesci.**									
	1	Za potrebe akademičke crkve sv. Kate	24		24						
	2	Sakristijanu crkve sv. Kate	30		30						
	3	Za gospodarsko-šumarsko učilište u Križevcih	15800		10920	4880					
	4	Za živinara na učilištu u Križevcih			840		840				
	5	Za zakladnog odvjetnika	469	16323	306	163					
7		**Uredske i pisarničke potrebštine.**									
	1	Paušal za pisarničke potrebe na ovdašnjoj realci	120		120						
	2	Paušal za ogrievna drva	500		500						
	3	Zaslužba nadničara za kurenje pećih kroz 5 mjesecih po 18 fr.	90		75	10					
	4	Za tiskanice i knjigovežko djelo	70	780	60	15					
		Iznos		38143	33340	6093	1290				

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873.		Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873.		Predlog saborskog odbora		Zaključak sabora	
			pojedince	ukupno		više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
			forintih u austr. vriednosti								

Naslov: Potreba.

	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prenos		38143	33340	6093	1290				
8		**Potrebe teoretičke i praktičke obuke.**									
	1	Za nabavu učilah i to: a) za fizikalni i prirodopisni kabinet 340 fr. b) za mehanički kabinet 450 fr. c) za knjižnicu 50 fr. d) za nabavu strojevah za meteorologička opažanja na realci 700 fr.	1540		480	700					
	2	Za nabavu nadarbenih knjigah	70	1610	120		50				
9		**Nagrade i pripomoći.**									
		I. Stalne nagrade:									
	1	Učitelju francezkog i talijanskog jezika	420		420						
	2	Učitelju gimnastike	240		240						
	3	Učitelju glasbe	72		72						
		II. Promienljive nagrade i pripomoći:									
	4	Za učitelje koji u izvanrednih satih predavaju pripravnikom dvogodišnjeg tečaja, zatim za prekodužna predavanja, napokon za eventualne slučajeve	1000		1000						
	5	Za blagajničke i računarske činovnike	50	1782	50						
10		**Štipendije.**									
	1	Za jedan risarski štipendij			400		400				
11		**Mirovine za činovnike i učitelje.**									
	1	Torbar Josip bivši ravnatelj na realci		473	473						
12		**Mirovine za udove.**									
	1	Vidulović Josipa udova bivšeg učitelja na gospod.-šum. učilištu u Križevcih		240	240						
13		**Razni troškovi.**									
		Za biljege kod dizanja kamatah od akt. glavnicah u ime troškovah		9	25		16				
14		**5½-kamatni zajam upravi kazališta za pokriće deficita.**			7200		7200				
		Svota redovite potrebe		42257	44420	6793	8959				
		Izvanredna potreba.									
	1	Užitci uslied reguliranja plaćah učiteljskog osoblja na ovdašnjoj realci: 1 učitelj po 30 fr.		30		30					
		Svota izvanredne potrebe		30		30					
		Ukupno		42287	44420	6823	8956				

Digitized by Google

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. i 2. Predlog se osniva na priležećem izkazu.

Tek. br. 1. Posliedak na temelju dnevnikah ovdašnje kr. zemaljske blagajne.

Tek. br. 2. Posliedak na temelju dnevnikah kr. državne središnje blagajne u Budimu.

Stavka 2. tek. br. 1. Osniva se na posliedku trogodišnjeg prosieka. Posliedak iznosio je

god. 1869.	695	fr.
god. 1870.	653	fr.
god. 1871.	724	fr.
	2072	fr.

dakle 3-godišnji prosiek iznosi 690 for. $66\frac{1}{3}$ nč., koji se ovdje u okrugloj svoti sa 690 for. predlaže.

Stavka 3. tek. br. 1. Glasom odpisa c. kr. ministarstva za bogoštovje i nastavu od 19. listopada 1859. br. 15513/972. i ministarstva unutarnjih posalah od god. 1856. br. 13053. ima obćina grada Zagreba za ovdašnju višju i nižju realku godišnji prinos za svaku po 1470 for. dakle za 3040 for. davati, koji se ovdje predlaže.

Stavka 4. tek. br. 1. Pošto je obstajala zem. konkurencijalna zaklada cieli ostatak duga sa 19.333 for. 85 nč. u godini 1872. povratila, to se u to ime ništa nepredlaže.

Tek. br. 2. Ovaj povratak tiče se predujma od 7800 for. dozvoljena iz ove zaklade kazalištnoj upravi uz 5% kamate. U ime toga predujma ima rečena uprava svake godine 10-ti dio sa pripadajućimi kamati povratiti.

S toga se na ovu godinu odpadajuća tangenta ovdje predlaže.

Stavka 5. tek. br. 1. Osniva se na posliedku 3-godišnjeg prosieka. Posliedak iznosio je u

god. 1869.	64	fr.
god. 1870.	39	fr.
god. 1871.	198	fr.
	301	fr.

odtuda iznosi trogodišnji prosiek 100 for. $33\frac{1}{3}$ nč., koji se ovdje u okrugloj svoti sa 100 for. predlaže.

Digitized by Google

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1 i 2. Predlog se osniva na zapisniku kr. namj. vieća od 30. prosinca 1867. br. 17925. te u istom po vis. saboru odobrenom stanju osoblja.

Tek. br. 3. Predlaže se za god. 1873, s toga za 450 for. manje, što 5-godišnji doplatak bivšeg ravnatelja Matuncia odpada.

Tek. br. 4. Na temelju po vis. saboru ustanovljenih berivah.

Stavka 2. Na temelju naredbe c. kr. namjestničtva br. 8417 god. 1859. i br. 9974 god. 1860.

Stavka 3. Prema sustavu postojećem u Austriji i Ugarskoj o stanarini za državne činovnike u obće i prema zahtjevu nuždne štednje predlaže se stanarina za pojedine kategorije činovnikah u Hrvatskoj i Slavoniji po dnevničkom razredu istih tako, da je za

XI. i XII. razred uzeto	100 fr.
za IX. i X.	150 fr.
za VII. i VIII. . . .	200 fr.
za VI.	250 fr.
za V.	300 fr.
za IV.	400 fr.
dosliedno tomu predlaže se za ravnatelja VIII. razreda	200 fr.
a za učitelja i kateketu po IX. razredu po	150 fr.
zatim uvršćeno je za poslužitelja realke po	40 fr.

kako no je i za poslužitelje na ovdašnjih gimnazijah u zemaljskom proračunu za god. 1873. predloženo.

Stavka 4. tek. br. 1. Na temelju po vis. saboru u proračunu za god. 1872. prihvaćenom načelu, da svim ravnateljem u ime doplatka 300 for. na godinu pripada.

Stavka 5. tek. br. 1. Predlog se osniva na proračunu odobrenu po vis. saboru za god. 1872.

Stavka 6. tek. br. 1. i 2. Stalni prinosi za obslužavanje misah za mladež ovdašnje realke dozvoljeni odpisom kr. dvorske kancelarije od 28. lipnja 1867. br. 2095. (namj. vieće br. 9275 god. 1867.)

Tek. br. 3. Na temelju šeme ob uredjenju plaćah i berivah učiteljskoga sbora gospodarskoga i šumarskoga zavoda križevačkoga uzporedjena ostalimi srednjimi učilišti.

Tekući br. 4. Nepredlaže se ništa s toga, što je plaća živinara u Križevcih uvršćena u cjelokupni prinos, što ga ova zaklada za tamošnji zavod plaća.

Tek. br. 5. Vidi obrazloženje stavke VI. 4. regnikolarne zaklade.

Stavka 7. tek. br. 1. i 2. Na temelju odpisa kr. dvorske kancelarije br. 5265|866. N. V. br. 10168|866.

Tek. br. 3. Predlog se osniva na naredbi kr. zemaljske vlade od 10.|12. 1872. br. 4873, kojom se nadnica od mjesečnih 15 for. na 18 for. povisuje s razloga što je kod ovdašnje velike realke ustrojen 7. razred, više paralelkah podignuto, a time se broj kuriti se imajućih pećih umnožio.

Tekući br. 4. Osniva se na trogodišnjem prosjeku.

Posliedak godine	1869.	61 for.
	1870.	90 for.
	1871.	50 for.
		201 for.

odtuda iznosi 3-godišnji prosjek u okrugloj svoti sa 70 for.

Stavka 8. tek. br. 1. a), b), c). Predlog se osniva na naredbi kr. zemalj. vlade od 2.|1. 1872. br. 4090.

Tek. br. 1. d). Na temelju zaključka sjednice držane kod vis. kr. zemalj. vlade u svrhu pretresivanja proračunah zem. zakladah.

Tek. br. 2. Na temelju trogodišnjeg prosjeka.

Posliedak godine	1869.	95 for.
	1870.	49 for.
	1871.	55 for.
		199 for.

odtuda se predlaže 3-godišnji prosjek u okrugloj svoti sa 70 for.

Stavka 9. tek. br. 1—3. Stalne pristojbe na temelju doznakah kr. namj. vieća i to:

na 1. broj 16150 god. 1867.
na 2. broj 12993 god. 1868.
na 3. broj 10494 god. 1869.

Digitized by Google

Tek. br. 4. Obzirom na izkustvo prediducih godinah predlaže se ista za god. 1872. odobrena svota.

Tekući br. 5. Obzirom na doznake u prijašnjih godinah.

Stavka 10. tek. br. 1. Nepredlaže se ništa s toga, što ovaj štipendij prelazi na teret autonom. budgeta.

Stavka 11. tek. br. 1. Na temelju odpisa kr. dvorske kancelarije br. 1638. godine 1867.

Stavka 12. tek. br. 1. Na temelju previšnjeg riešenja od 13. listopada 1870. kr. zem. vlade br. 1873. pr.

Stavka 13. tek. br. 1. Na temelju posliedka 3-godišnjeg prosieka.

Posliedak god. 1869. 5 fr.

„ „ 1870. 15 fr.

„ „ 1871. 7 fr. odtuda predlaže se trogodišnji prosiek u iznosu od 9 for.

Stavka 14. tek. br. 1. Pošto je 5% kamatni predujam od 7800 for. upravi narodnog kazališta u godini 1872. izplaćen to se sada ništa nepredlaže.

Izvanredna potreba. Pošto je učitelj ovdašnje realke Matija Uhliř dosele vukao plaću godišnjih 1080 for. polag novo ustanovljenih plaćah pako pripadalo bi mu u ime plaće 900 for.

mjestni doplatak 150 for.

ukupno 1050 for

to se pripadajući mu višak od 30 for. ovdje uvršćuje u izvanrednu potrebu.

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah zaklade komercijalne koncem godine 1871.

	%	Kod kr. zemaljske blagajne u Zagrebu for.	n.	Godišnja pristojba kamatah u a. vr. for.	n.	Kod državne blagajne u Budimu for.	n.	Godišnja pristojba kamatah u a. vr. for.	n.	Blagajnički ostatak koncem g. 1871. u gotovom for.	n.	Opazka
a) Državne zadužnice pod kamate u austr. vriedn.	5	84150	—	3526	30							Dohodarina je odmjerena i to: na a) sa 16%, i sa 20%, na b) sa 7% koja se kod izplate kamatah kod blagajne neposredno uzteže
Svota		84150	—	3526	30							
b) Razteretnice pod kamate u srebru	5	320230	—	15635	19							
Svota		320230	—	15635	19							
c) Privatne zadužnice pod kamate	6	38926	74½	2335	61	16949	47	1016	98			
	5	147615	11½	7380	75							
šted. knjižice	5	6900	—	345	—							
Svota		193441	86	10061	36	16949	47	1016	98			
Stanje koncem prošle godine a) pod kam. u srebru		318630	—									
b) pod kam. u a. vr.		254180	54			16949	47					
c) bez kamatah												
Skupa		572810	54			16949	47					
Konačno stanje glavnice a) pod kam. u srebru		320230	—									
b) pod kam. u a. vr.		277591	86			16949	47					
c) bez kamatah												
Skupa		597821	86	29222	85	16949	47	1016	98			
Tečajem tekuće se godine sbivši umnožaj a) kod glav. pod kamate u srebru		1600										
dto. dto. u austr. vr.		23411	32									
bez kamatah												
Skupa		25011	32							2942	54	

Digitized by Google

Imenik

svih učiteljah križevačkoga zavoda sa predloženom uredjenom plaćom i stanarinom.

Tekući broj	Ime i prezime	Značaj	Plaća for.	5-godišnji doplatak for.	Osobni doplatak for.	Stanarina for.	Ukupno for.
1	Lambl Dragutin	ravnatelj	2000	400	120		2520
2	Vavra Vojtěh	prof. gospodarstva	900	400		150	1450
3	Köröskeny Vjekoslav	prof. tehn. struke	900	400		150	1450
4	Hlava Dragutin	prof. šumarstva	900	400		150	1450
5	Gvozdanović Ivan	prof. prirod. struke	900	200		150	1250
6	Ubl Josip	prof. živinogojstva	900			150	1050
7	Kiseljak Dragutin	prof. 2. učitelj šumarstva	800			150	950
8	Fiala Vjekoslav	prof., učitelj teh. struke	720			150	870
9	Lajer Josip	tajnik	800	200		150	1150
10	Šugh Žiga	urednik	900	200			1100
11	Trummer Antun	vrtljar	700	400			1100
12	Haimerl Franjo	pristav	700				700
13	Podvrtljar	—	180				180
14	Spraić Marko	ključar	380				380
15	Čamić Stjepan	kućni sluga	200				200
		Ukupno	11880	2600	120	1200	15800

Digitized by Google

Proračun

sirotinske zaklade

za godinu 1873.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Aktivne kamate.**									
	1	U zaračunanju kod kr. drž. glavne blagajne u Zagrebu	24895								
	2	U zaračunanju kod kr. drž. središnje blagajne u Budimu	220	25115	20205	4910					
2		**Razni dohodci.**									
	1	Zadocne kamate od dospjelih aktivnih kamatah		122	30	92					
		Ukupno		25237	20235	5002					
		Uzporediv sa potrebom od		1358							
	1	Pokazuje se razpoloživi ostatak		23879							

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. i 2. Predlog se osniva na priležećem izkazu.
Tek. br. 1. Na temelju dnevnikah ovdašnje kr. zemaljske blagajne.
Tek. br. 2. Na temelju dnevnikah kr. državne središnje blagajne u Budimu.
Stavka 2. tek. br. 1. Predlog se osniva na posliedku 3-godišnjeg prosieka.

Posliedak god.	1869.	55 fr.
	1870.	157 fr.
	1871.	136 fr.
		336 fr.

Odtuda iznosi 3-godišnji prosjek 122 fr. koji se ovdje predlaže.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Nagrade i pripomoći.**									
	1	Za računarske i blagajničke činovnike		100	35	65					
2		**Prinesci.**									
	1	Za uzdržavanje 3 pitomacah u zagrebačkom konviktu	698		698						
	2	Za zakladnog odvjetnika	440	1138	239	201					
3		**Milostinja.**									
	1	Kata Büff, sirota		100	100						
4		**Razni troškovi.**									
	1	Za biljegovne pristojbe, zatim za kamate kod kupovanja obveznicah		20	180		160				
		Ukupno		1358	1252	266	160				
						106					

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. Na temelju posliedka trogodišnjega prosieka.

Posliedak godine 1869. 43 fr.
1870. 22 fr.
1871. 264 fr.
329 fr.

odtuda iznosi trogodišnji prosiek 109 for. 66⅔ nč., koji se ovdje u okruglojSvoti sa 100 for. predlaže.

Stavka 2. tek. br. 1. Stalna pristojba na temelju odpisa c. kr. ministarstva za bogoštovje i nastavu od 2. siečnja 1861. br. 12513. (namj. vieća br. 47.—861.) sa 697 for. 72½ nč. na godinu.

Tek. br. 2. Vidi obrazloženje stavka VI. 4. regnikolarne zaklade.

Stavka 3. tek. br. 1. Predlaže se svota odobrena po visokom saboru za god. 1872. Milostinja ova od 100 for. doznačuje se svake godine.

Stavka 4. tek. br. 1. Na temelju posliedka trogodišnjeg prosieka.

Posliedak god. 1869. 40 fr. 20 nč.
1870. 12 fr. 26 nč.
1871. — fr. 70 nč.
53 fr. 16 nč.

odtuda iznosi trogodišnji prosiek 17 fr. 72 nč., koji se ovdje u okrugloj svoti sa 20 for. predlaže.

*

Digitized by Google

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah zaklade sirotinske koncem godine 1871.

	%	Kod kr. zemaljske blagajne u Zagrebu for.	n.	Godišnja pristojba kamatah u a. vr. for.	n.	Kod državne blagajne u Budimu for.	n.	Godišnja pristojba kamatah u a. vr. for.	n.	Blagajnički ostatak koncem g. 1871. u gotovom for.	n.	Opazka
a) Državne zadužnice pod kamate u austr. vriedn.	5	37600	—	1575	20							
Svota		37600	—	1575	20							
b) Razteretnice pod kamate u srebru	5	175630	—	8575	11							
Svota		175630	—	8575	11							
c) Privatne zadužnice: pod kamate	6	22512	36	1530	74	3675	—	220	50			
	5	256773	95	12838	69							
šted. knjižice	5	5700	—	375	—							
Svota		289786	33	14744	33	3675	—	220	50			
Stanje koncem prošle godine: bez kamat. i obrtni papiri		50	—									
a) pod kam. u srebru		170830	—									
b) pod kam. u a. vr.		274601	60½			3675						
c) bez kamatah		50	—									
Skupa		445481	60½			3675						
Konačno stanje glavnice: a) pod kam. u srebru		175630	—									
b) pod kam. u a. vr.		327386	33			3675						
c) bez kamatah		50	—									
Skupa		503066	33	24894	74	3675	—	220	50			
Tečajem tekuće se godine sbivši umnožaj: a) kod glav. pod kamate u srebru		4800	—									
dto. dto. u austr. vr.		52784	72½									
bez kamatah												
Skupa		57584	72½							11066	33	

Digitized by Google

Proračun

zaklade osiečkog sirotišta

za godinu 1873.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Aktivne kamate.**									
	1	U zaračunanju kod kr. drž. glavne blagajne u Zagrebu	25505								
	2	U zaračunanju kod kr. drž. središnje blagajne u Budimu	494	2599	25152	847					
2		**Razni dohodci.**									
	3	Zadocne kamate od dospjelih aktivnih kamatah		35	38		3				
		Ukupno		26034	25190	847	3				
		Uzporediv sa potrebom od		17652							
		Pokazuje se razpoloživi ostatak		8382							

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. i 2. Predlog za g. 1873. na temelju priležećeg izkaza.

Tek. br. 1. Osniva se na dnevnicih, koji se kod ovdašnje kr. zemaljske blagajne vode.

Tek. br. 2. Na temelju dnevnikah kr. državne središnje blagajne u Budimu.

Stavka 2. tek. br. 1. Predlog se osniva na posliedku trogodišnjeg prosjeka.

Posliedak god.	1869.	32 for.
	1870.	4 for.
	1871.	67 for.

103 for. odtuda trogodišnji prosjek 34 for. $33^1/_3$ novč., koji se ovdje u okrugloj svoti sa 35 for. predlaže.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Upravni troškovi za osiečko sirotište.**									
	1	Glasom priležećeg izkaza		16755	16755						
2		**Nagrade i pripomoći.**									
	1	Za računarske i blagajničke činovnike za poslovanje u interesu zaklade		134	134						
3		**Prinesci.**									
	1	Za zakladnoga odvjetnika		418	280	138					
4		**Putni troškovi.**									
	1	Za putovanje u nuždnih slučajevih		300	300						
5		**Razni troškovi.**									
	1	Za namirenje biljegovnih pristojbah i inih nepredvidljivih troškovah		45	100						
		Ukupno		17652	17569	138	55				
							83				

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. Pošto ravnateljstvo osiečkog sirotišta proračuna za god. 1873. predložilo nije, to se po vis. saboru u tu svrhu za god. 1872. odobrene svote i za god. 1873. ovdje predlažu.

Stavka 2. tek. br. 1. Buduć da se nepredpostavlja da će u god. 1873. na ovoj stavci biti kakovih promjenah to se predlaže svota odobrena po vis. saboru za god. 1872.

Stavka 3. tek. br. 1. Vidi stavku VI. 4. obrazloženja proračuna regnikolarne zaklade.

Stavka 4. tek. br. 1. Za eventualne slučajeve naročito za nadgledanje osiečkog sirotišta predlaže se ista za god. 1872. odobrena svota.

Stavka 5. tek. br. 1. Na temelju posliedka trogodišnjeg prosieka.

Posljedak godine	1869.	6 fr.
	1870.	20 fr.
	1871.	108 fr.
		134 fr.

odtuda iznosi trogodišnji prosjek 44 for. 66⅔ nč., koji se u okrugloj svoti sa 45 for. ovdje predlaže.

Digitized by Google

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah zaklade osiečkog sirotišta koncem god. 1871.

	%	Kod kr. zemaljske blagajne u Zagrebu		Godišnja pristojba kamatah u a. vr.		Kod državne blagajne u Budimu		Godišnja pristojba kamatah u a. vr.		Blagajnički ostatak koncem g. 1871. u gotovom		Opazka
		for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	
a) Državne zadužnice pod kamate u austr. vried.	5	13850	—	577	70							
Svota		13850	—	577	70							
b) Razteretnice pod kamate u srebru	5	316240	—	15440	42							
Svota		316240	—	15440	42							
c) privatne zadužnice: pod kamate	6	13419	—	805	14	3990	—	239	40			
c) privatne zadužnice: pod kamate	5	117037	75	5851	89	5095	85	254	79			
c) privatne zadužnice: šted. knjižice	5	20000	—	1000	—							
c) privatne zadužnice: šted. knjižice	6	30500	—	1830	—							
Svota		180956	75	9487	3	9085	85	494	19			
Stanje koncem prošle godine: a) pod kam. u srebru		326240	—			9085	85					
Stanje koncem prošle godine: b) pod kam. u a. vr.		189547	82									
Stanje koncem prošle godine: c) bez kamatah												
Skupa		515787	82			9085	85					
Konačno stanje glavnice: a) pod kam. u srebru		316240	—									
Konačno stanje glavnice: b) pod kam. u a. vr.		194806	75			9085	85					
Konačno stanje glavnice: c) bez kamatah												
Skupa		511046	75	25505	15	9085	85	495	19			
Tečajem tekuće se godine sbivši umnožaj: a) kod glav. pod kamate u srebru		10000	—									
Tečajem tekuće se godine sbivši umnožaj: dto. dto. u austr. vr.		5258	93									
Tečajem tekuće se godine sbivši umnožaj: bez kamatah												
Skupa		4741	7							4747	56	

Digitized by Google

Prilog k stavci 1. potrebe.

Izkaz

upravnih troškovah osječkog sirotišta za godinu 1873.

Broj	Razlaganje		Iznos	Opazka
	I. Troškovi za upravu osiečkog sirotišta.			
1	Plaće činovnikah i službenikah.			
	1 ravnatelj	900 fr.		
	1 kateketa	400 fr.		
	1 učiteljica	300 fr.		
	1 pazikuća i ekonom	300 fr.		
	1 dvorioc	120 fr.		
	1 dvorkinja	120 fr.		
	1 sluga	120 fr.	2260	
2	Nagrade i pripomoći.			
	Stalna nagrada za liečnika	120 fr.		
	Pripomoći u slučaju bolesti	80 fr.	200	
3	Štipendija vanjskih pitomacah.			
	Za 30 vanjskih pitomacah štipendija, poprieko po 110 fr.		3300	
4	Nuzužitci.			
	Kateketi za hranu i stan	300 fr.		
	Ekonomu za jelo i vino	239 fr.		
	Učiteljici za vino	40 fr.		
	Dvorniku	12 fr.		
	Dvorkinji	12 fr.		
	Slugi	12 fr.	615	
5	Dnevnice.			
	1 dnevničar		180	
6	Pisarničke potrebe.			
	Za pisarničke i uredske potrebe		200	
7	Razsvieta i ogriev.			
	Razsvieta	150 fr.		
	Ogriev	750 fr.	900	
8	Učila.			
	Učilaza pitomce i pitomice		100	
9	Odjeća, obuća i rubenina.			
	Odjeća, obuća i rubenina za 30 pitomacah poprieko po	50 fr.	1500	
10	Pokućtvo i posteljina		100	
11	Kućna, stolna, kuhinjska i podrumska sprava		100	
12	Hrana.			
	Hrana za 30 pitomacah, učiteljicu i služinčad		6500	
13	Pranje rubenine i posteljine		300	
14	Ljekarije		100	
15	Uzdržavanje i čišćenje sgrade		200	
16	Razni troškovi		200	
	Ukupno		16755	

Digitized by Google

Digitized by Google

Proračun

bolničke zaklade županije zagrebačke

za godinu 1873.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Aktivne kamate.**									
	1	Od državnih privatnih obveznicah		6903	5439	1464					
2		**Razni dohodci.**									
	2	Zadocne kamate od dospjelih aktivnih kamatah		118	80	38					
		Ukupno		7021	5519	1502					
		Uzporediv sa potrebom od		187							
		Pokazuje se razpoloživi ostatak		6834							

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. Na temelju izkaza priležećeg k stavci 1. pokrića.

Stavka 2. tek. br. 1. Predlog se osniva na posliedku trogodišnjeg prosjeka.

Posliedak god. 1869. 114 for.
1870. 107 for.
1871. 133 for.
354 for.

odtuda iznosi trogodišnji prosjek 118 for, koji se ovdje predlaže.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Nagrade i pripomoći.**									
	1	Za računarske i blagajničke činovnike		27	12	15					
2		**Prinesci.**									
	1	Za zakladnog odvjetnika		121	70	51					
3		**Razni troškovi.**									
	1	Za biljege kod dizanja kamatah, te za ine troškove		39	20	19					
		Ukupno		187	102	85					

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. Predlog se osniva na trogodišnjem prosieku.

Posliedak godine 1869. 19 fr.
1870. 7 fr.
1871. 48 fr.
74 fr.

dtuda iznosi trogodišnji prosiek 47 for., koji se ovdje predlaže.

Stavka 2. tek. br. 2. Vidi stavka VI. 4. obrazloženja proračuna regnikolarne zaklade.

Stavka 3. tek. br. 1. Na temelju posliedka trogodišnjeg prosieka.

Posliedak god. 1869. 99 fr.
1870. 9 fr.
1871. — fr.
108 fr.

ltuda trogodišnji prosiek 39 fr., koji se ovdje predlaže.

Digitized by Google

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah bolničke zaklade županije zagrebačke koncem god. 1871.

	%	Kod kr. zemaljske blagajne u Zagrebu		Godišnja pristojba kamatah u a. vr.		Kod državne blagajne u Budimu		Godišnja pristojba kamatah u a. vr.		Blagajnički ostatak koncem g. 1871. u gotovom		Opazka
		for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	
a) Državne zadužnice pod kamate u austr. vried.	5	20750	—	867	50							
Svota		20750	—	867	50							
b) Razteretnice pod kamate u srebru	5	48470	—	2366	54							
Svota		48470	—	2366	54							
c) privatne zadužnice: pod kamate	6	3690	—	221	54							
pod kamate	5	66603	85	3330	19							
šted. knjižice	5	1450	—	72	50							
uložnice esk. banke	5	900	—	45	—							
Svota		72643	85	3669	9							
Stanje koncem prošle godine: a) pod kam. u srebru		48470	—									
b) pod kam. u a. vr.		84637	54									
Skupa		133107	54									
Konačno stanje glavnice: a) pod kam. u srebru		48470	—									
b) pod kam. u a. vr.		93393	85									
Skupa		141863	85	6903	13							
Tečajem tekuće se godine sbivši umnožaj: a) kod glav. pod kamate u srebru			—									
dto. dto. u austr. vr. bez kamatah		8756	31									
Skupa		8756	31							32	17½	

Digitized by Google

Proračun

bolničke zaklade županije varaždinske

za godinu 1873.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Aktivne kamate.**									
	1	U zaračunanju kod kr. drž. glavne blagajne u Zagrebu		3585	3031	354					
2		**Razni dohodci.**									
	1	Zadocne kamate od dospjelih aktivnih kamatah		10	10						
		Ukupno		3595	3041	354					
		Uzporediv sa potrebom od		89							
		Pokazuje se razpoloživi ostatak		3506							

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. Predlog se osniva na priležećem izkazu dotično na dnevnicih ovdašnje kr. zem. blagajne.
Na temelju trogodišnjeg prosjeka.

Posliedak god.	1869.	12 fr.
	1870.	4 fr.
	1871.	11 fr.
		29 fr.

odtuda iznosi 3-godišnji prosjek 9 fr. 66⅔ nč., koji se ovdje u okruglom iznosu sa 10 fr. predlaže.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Nagrade i pripomoći.**									
	1	Za računarske i blagajničke činovnike		15	12	3					
2		**Prinesci.**									
	1	Za zakladnog odvjetnika		64	33	31					
3		**Razni troškovi.**									
	1	Za namirenje biljegovnih pristojbah i inih nepredvidljivih troškovah		10	35		25				
		Ukupno		89	80	34	25				

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. Na temelju posliedka trogodišnjeg prosjeka.

Posliedak god.	1869.	18 fr.
	1870.	3 fr.
	1871.	22 fr.
		43 fr.

odtuda iznosi trogodišnji prosjek 14 for. $33\frac{1}{2}$ nč., koji se ovdje u okrugloj svoti sa 15 for. predlaže.

Stavka 2. tek. br. 1. Vidi stavku VI. br. 4. obrazloženja proračuna regnikolarne zaklade.

Stavka 3. tek. br. 1. Na temelju trogodišnjeg prosjeka.

Posliedak godine	1869.	— fr. — nč.
	1870.	23 fr. — nč.
	1871.	— fr. 50 nč.
		23 fr. 50 nč.

odtuda iznosi 3-godišnji prosjek 7 fr. $83\frac{1}{2}$ nč., koji se ovdje u okrugloj svoti sa 10 fr. predlaže.

Digitized by Google

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah bolničke zaklade županije varaždinske koncem god. 1871.

	%	Kod kr. zemaljske blagajne u Zagrebu		Godišnja pristojba kamatah u a. vr.		Kod državne blagajne u Budimu		Godišnja pristojba kamatah u a. vr.		Blagajnički ostatak koncem g. 1871. u gotovom		Opazka
		for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	
a) Državne zadužnice pod kamate u austr. vried.	5	11100	—	466	20							
Svota		11100	—	466	20							
b) Razteretnice pod kamate u srebru	5	24848	—	1212	82							
Svota		24840	—	1212	82							
c) privatne zadužnice: pod kamate	6	931	44	55	89							
	5	35542	90	1777	14							
šted. knjižice	5	1450	—	72	50							
Svota		37924	34	1905	53							
Stanje koncem prošle godine: a) pod kam. u srebru		21950	–									
b) pod kam. u a. vr.		40790	71									
c) bez kamatah												
Skupa		62740	17									
Konačno stanje glavnice: a) pod kam. u srebru		24840	—									
b) pod kam. u a. vr.		49024	34									
c) bez kamatah												
Skupa		73864	34	3584	55							
Tečajem tekuće se godine sbivši umnožaj: a) kod glav. pod kamate u srebru		2890	—									
dto. dto. u austr. vr.		8233	63									
bez kamatah												
Skupa		11123	63							112	74 1/2	

Digitized by Google

Proračun

bolničke zaklade županije križevačke

za godinu 1873.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Aktivne kamate.**									
	1	U zaračunanju kod kr. drž. glavne blagajne u Zagrebu		5545	4609	936					
2		**Razni dohodci.**									
	1	Zadocne kamate od dospjelih aktivnih kamatah		15	7	8					
		Ukupno		5560	4616	944					
		Uzporediv sa potrebom od		143							
		Pokazuje se razpoloživi ostatak		5417							

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. Na temelju priležećeg izkaza dotično dnevnikah ovdašnje kr. zemaljske blagajne.

Stavka 2. tek. br. 1. Predlog se osniva na posliedku trogodišnjega prosjeka.

Posliedak godine	1869.	13 fr.
	1870.	4 fr.
	1871.	27 fr.
		44 fr.

odtuda iznosi trogodišnji prosjek 14 for. 66$^2/_3$ nč., koji se ovdje u okrugloj svoti sa 15 for. predlaže.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Nagrade i pripomoći.**									
	1	Za računarske i blagajničke činovnike		35	5	30					
2		**Prinesci.**									
	1	Za zakladnog odvjetnika A. Sučića		88	56	42					
3		**Razni troškovi.**									
	1	Za biljege kod dizanja kamatah te za ine troškove		10	30		20				
		Ukupno		143	91	72	20				
						52					

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. Na temelju posliedka trogodišnjega proračuna.

Posliedak godine 1869. 64 fr.
1870. 5 fr.
1871. 37 fr.
106 fr.

dtuda iznosi trogodišnji prosjek 35 for. $33\frac{1}{3}$ novč., koji se ovdje u okrugloj svoti sa 10 for. predlaže.

Stavka 2. tek. 1. Vidi obrazloženje stavku VI. 4. proračuna regnikolarne zaklade.

Stavka 3. tek. br. 1. Na temelju posliedka trogodišnjega prosjeka.

Posliedak godine 1869. — for. — nč.
1870. 25 for. — nč.
1871. — for. 30 nč.
25 for. 30 nč.

dtuda iznosi trogodišnji prosjek 8 for. $43\frac{1}{3}$ nč., koji se ovdje u okrugloj svoti sa 10 for. predlaže.

Digitized by Google

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah zaklade bolničke županije križevačke [kon…]
godine 1871.

	%	Kod kr. zemaljske blagajne u Zagrebu		Godišnja pristojba kamatah u a. vr.		Kod državne blagajne u Budimu		Godišnja pristojba kamatah u a. vr.		Blagajnički ostatak koncem g. 1871. u gotovom		Opazka
		for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	
a) Državne zadužnice pod kamate u austr. vriedn.	5	7850	—	329	70							
Svota		7850	—	329	70							
b) Razteretnice pod kamate u srebru	5	50940	—	2487	15							
Svota		50940	—	2487	15							
c) Privatne zadužnice: pod kamate	6	3976	5	238	59							
c) Privatne zadužnice: pod kamate	5	43941	15	2197	5							
c) Privatne zadužnice: šted. knjižice	5	3950	—	197	50							
c) Privatne zadužnice: uložnice esk. banke	5	1900	—	95	—							
Svota		53767	20	2728	14							
Stanje koncem prošle godine: a) pod kam. u srebru		49440	79									
b) pod kam. u a. vr.		44193	—									
c) bez kamatah												
Skupa		103633	79									
Konačno stanje glavnice: a) pod kam. u srebru		50940	—									
b) pod kam. u a. vr.		61617	20									
c) bez kamatah												
Skupa		112557	20	5544	99							
Tečajem tekuće se godine sbivši umnožaj: a) kod glav. pod kamate u srebru		1500	—									
dto. dto. u austr. vr.		7423	41									
bez kamatah												
Skupa		8923	41									
										26	67	

Digitized by Google

Proračun

Raffajeve zaklade

za godinu 1873.

križevač

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Aktivne kamate.**									
	1	Od hrv.-slav. razteretnicah po odbitku 7% dohodarine	613								
	2	Od privatnih obveznicah	48								
	3	Od eskomptnicah	10	671	605	66					
	4	Od blagajničkog ostatka koncem god. 1871.			13		13				
		Ukupno		671	618	56	13				
		Uzporediv sa potrebom od		429							
		Pokazuje se razpoloživi ostatak		242							

Obrazloženje.

a. Pokriće na stavku 1. Osniva se na temelju priležećeg izkaza.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Nagrade i podpore.**									
		Činovnikom za poslovanje u interesu ove zaklade		7	11		4				
2		**Štipendija.**									
		Za dva prislušnika žup. sudbenih stolovah po 200 fr.		400	400						
3		**Prinos.**									
		Za zakladnog odvjetnika		12	7	5					
4		**Razni troškovi.**									
		Za nepredvidljive slučajeve		10	10						
		Ukupno		429	428	5	4				
						1					

Obrazloženje.

b. Potrieba na stavku 1. Osniva se za trogodišnji prosjek prediducih godinah i to:

godine 1869. izdano je 14 for.
godine 1870. izdano je 1 for.
godine 1871. izdano je 4 for.
ukupno 19 for.

prosjek sačinjava svotu od 7 for. koja se predlaže.

Na stavku 2. Akoprem su ova štipendija uslied naredbe obstojalog namj. vieća od 26. svibnja 1869. broj 5945. dozvoljena samo do 1. svibnja 1871. to se ipak za slučaj, da će se možda nadalje doznačiti i za godinu 1873. predlaže.

Na stavku 3. Vidi obrazloženje stavka VI. 4. proračuna regnikolarne zaklade.

Na stavku 4. predlaže se po odobrenom proračunu za god. 1872. za nepredvidljivi slučaj.

Digitized by Google

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah zaklade Raffajeve koncem god. 1871.

	%	Kod kr. zemaljske blagajne u Zagrebu for.	n.	Godišnja pristojba kamatah u a. vr. for.	n.	Kod državne blagajne u Budimu for.	n.	Godišnja pristojba kamatah u a. vr. for.	n.	Blagajnički ostatak koncem g. 1871. u gotovom for.	n.	Opazka
a) Državne zadužnice pod kamate u austr. vried.												Dohodarina odmjerena na stavki b) po 7% koja se odmah prigodom realisiranja kamatah kod kr. zemaljske blagajne uzteže.
Svota												
b) Razteretnice pod kamate u srebru		12550	—	612	75							
Svota		12550	—	612	75							
c) privatne zadužnice: pod kamate; šted. knjižice	6 5	966	73½	58	34							
uložnice esk. banke		200	—	10	—							
Svota		1166	73½	58	34							
Stanje koncem prošle godine: a) pod kam. u srebru; b) pod kam. u a. vr.; c) bez kamatah		12716	73½									
Skupa		12716	73½									
Konačno stanje glavnice: a) pod kam. u srebru		12550	—	612	75							
b) pod kam. u a. vr.; c) bez kamatah		1166	73½	58	34							
Skupa		13716	73½	671	9							
Tečajem tekuće se godine sbivši umnožaj: a) kod glav. pod kamate u srebru; dto. dto. u austr. vr. bez kamatah		1000	—									
Skupa		1000	—							336	17	

Digitized by Google

Proračun

zaklade narodnoga kazališta

za godinu 1873.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	pojedince
			forintih u austr. vriednosti							
1		Aktivne kamate		3706	3677	29				
		Ukupno		3706	3677	29				
		Uzporediv ovo pokriće sa na onoj strani predloženom potrebom od		3706						
		Pokazuje se višak od								

Obrazloženje.

A. Pokriće. Predlog osniva se na posebni u svrhu uvidjenja sveukupnih obveznicah sastavljeni i priležeći izkaz. Višak od 29 for. proizlazi odtuda, što se je zakladni imetak tečajem godine 1871. za iznos od 580 fr. 25 nč. a. vr. naprama glavničnomu stanju koncem godine 1870. pomnožio.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		Uništenje dionicah		1837	1838						
2	1	Prinesci		1400	1400						
3	2	Za zakladnog odvjetnika		62	42	20					
4		Nagrade i podpore		400	438		38				
5		Razni troškovi		7	17		10				
		Ukupno		3706	3734	20	48				
							28				

Obrazloženje.

B. Potreba. Stavka 1. Za izplatu izžriebati se imajućih 70 dionicah po 26 for. 25 nč. predlaže se potreba kao i za godine 1871. i 1872. u svoti od 1837 for.

Stavka 2. tek. br. 1. Ovi prinesci diele se: 1. na iznos od 500 for. opredieljen za pomnoženje kazalištnoga repertoira nabavom valjanih kazalištnih komadah, budi izvornih budi prevodah;

2. na iznos od 500 for. opredieljen za štipendije na mlade predstavljačke i pjevačke sile, ako se obvezuju po svršenom svom izobraženju kroz stanovito vrieme uz opredieljenu nagradu kod hrvatske opere sudjelovati, sada uživaju štipendiju od ovud pjevački pitomci na zagrebačkom glasbenom zavodu Šiffer i Varjačić svaki po 200 for.:

3. na iznos od 400 for. opredieljen za nagradu izvornoga igrokaza vadjena iz pučkoga života, te prikladna za predstavu na zagrebačkom narodnom pozorištu.

Stavka 3. tek. br. 2. Vidi stavku VI. 4. obrazloženje k proračunu regnikolarne zaklade.

Stavka 4. Za mirovinu predstavljačice Dragutine Norvegove predlažu se 400 for. (vidi br. zem. vlade 6359. god. 1872.), a ostatak od 38 for. za nagradjivanje onih računarskih i blagajničkih činovnikah, koji su se za zakladne koristi osobito zaslužne učinili.

Stavka 5. Uspjeh bijaše godine	1869.	38 for.	84 nč.
	1870.	3 for.	80 nč.
	1871.	30 for.	30 nč.
	ukupno	72 for.	94 nč.

odtuda proizlazila bi trogodišnja prosiečna svota sa 24 for., nu za izbjeći manjak predlaže se samo razpoloživi još ostatak sa 7 for.

Digitized by Google

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah zaklade narodnoga kazališta koncem god. 1871.

Razlaganja	%	Kod kr. zemaljske blagajne u Zagrebu for.	n.	Godišnja pristojba kamatah u a. vr. for.	n.	Kod državne blagajne u Budimu for.	n.	Godišnja pristojba kamatah u a. vr. for.	n.	Blagajnički ostatak koncem g. 1871. u gotovom for.	n.	Opazka
a) u razteretnicah	5	58330	—	2847	96½							Na a) Razteretnice sastoje iz 53780 fr. u domaćih, a iz 4550 for. u erdeljskih razteretnicah. Dohodarina od razteretnih kamatah u izmjeri od 7% uzteza se odmah kod izplaćivanja kamatah samih i zato izmetnut je ovdje samo čisti kamatni dohodak. Na b) Koncem godine 1870. iznašale su 5% privatne obvenice ukupno 12109·15 u ime anuitetah uplatilo se je tečajem god. 1871. u ime glavnice 319·75 po odbitku ovih pokazuje se koncem g. 1871. stanje ovih obveznicah u iznosu od 11788·40
b) u privatnih obveznicah po	5	11789	40	589	47							
c) u privatnih obveznicah po	6	4218	90	253	13							
d) u dionicah narodnoga doma		250	—									
e) u dionicah narodnoga kazališta		100	—									
f) u uložnicah eskomptne banke	5	300	—	15	—							
g) ostatak gotovine koncem 1871.										1365	42	
Ukupno		74988	30	3705	56½					1365	42	
Pošto je glavnično stanje koncem godine 1870. iznašalo		74408	5									
Pokazuje se, da je tečajem god. 1871. glavnica ove zaklade pomnožila se sa		580	25									

Digitized by Google

Proračun

zaklade zemaljske kulture

za godinu 1873.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno
			forintih u austr. vriednosti						
1		Aktivne kamate		878	769	109			
2		Globe		21	27		6		
		Ukupno		899	796	109	6		
						103			
		Uzporediv potrebu na drugoj strani proračunan sa		79					
		Pokazuje se višak od		720					

Obrazloženje.

A. Pokriće. Stavka 1. Višak od 109 for. proizlazi od tuda, što se je sveukupni zakladni imetak tečaj godine 1871. glasom priležećega izkaza za 2242 for. 23 nč. pomnožio.

Stavka 2. Predlog osniva se na trogodišnjem prosjeku uspjeha, koji je iznašao:

godine 1869.	28	for.
1870.	—	for.
1871.	35	for.
	63	for.

od koje svote iznaša trećina 21 for.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873.		Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873.		Predlog saborskog odbora		Zaključak sabora	
		pojedince	ukupno		više	manje	pojedince	ukupno	pojedince	ukupno
		forintih u austr. vriednosti								
1	Porez		4	4						
2	Nagrade		10	10						
3	Putni troškovi		50	70		20				
4	Za zakladnoga odvjetnika		15	8	7					
	Ukupno		79	92	7	20				
						13				

Obrazloženje.

B. Potreba. Stavka 1. U smislu zakonskoga članka XXVI. od godine 1865. §. 5. slovo e), g), r), zaklada emaljske kulture nije od plaćanja poreza oprošćena (dopis kr. financ. ravnateljstva od 26. veljače 1871. br. 15077. ideat kr. zem. vlade od 23. ožujka 1871. br. 2205).

Predloženi iznos od 4 fr. predstavlja porez od kamatah od privatnih obveznicah, dočim se porez od razteret-ih kamatah već kod izplaćivanja uzteže.

Stavka 2. Predlaže se iznos odobren za god. 1872.

Stavka 3. Pošto pod ovom rubrikom godine 1871. nije nikakova uspjeha bilo, to se za nepredvidljive lučajeve trošak od 50 for. predlaže.

Stavka 4. Vidi stavku VI. 4. obrazloženja kod proračuna regnikolarne zaklade.

Digitized by Google

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah zaklade za zemaljsku gojitbu koncem god. 1871.

Razlaganje	%	Kod kr. zemaljske blagajne u Zagrebu for.	n.	Godišnja pristojba kamatah u a. vr. for.	n.	Kod državne blagajne u Budimu for.	n.	Godišnja pristojba kamatah u a. vr. for.	n.	Blagajnički ostatak koncem g. 1871. u gotovom for.	n.	Opazka
a) u razteretnicah	5	17290	—	844	18½							Na a) Dohodarina od razteretnih kamatah po 7% uzteže se odmah kod drž. glavne blagajne kod realiziranja kamatah, te se ovdje samo čisti dohodak predlaže. Na b) U privatnih obveznicah preostalo je koncem godine 1870. 692·95 po odbitku uplaćenih anuitetah tečajem 1871. od 107·77 pokazuje se stanje koncem g. 1871. u iznosu od 585·18
b) u privatnih obveznicah	5	585	18	29	26							
c) u uložnicah eskomptne banke	5	100	—	5	—							
d) ostatak gotovine koncem 1871.										545	34½	
Ukupno		17975	18	878	44½					545	34½	
Pošto je glavnično stanje koncem godine 1870. iznašalo		15732	95									
Pokazuje se, da je tečajem god. 1871. glavnica ove zaklade pomnožila se za		2242	23									

Proračun

zaklade stradajućih

za godinu 1873.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Aktivne kamate.									
1		Od privatnih obveznicah i doznačnicah eskomptne banke polag priležećega izkaza		1205	1183	22					
2		Zavlačne kamate		12	11	1					
3		Razni prijetci za prodane knjižice		16	14	2					
		Ukupno		1233	1208	25					
		Po odbitku na drugoj strani proračunane potrebe od		43	7						
		Pokazuje se višak od		1190							

Obrazloženje.

A. Pokriće. Stavka 1. Predlog osniva se na priležećem izkazu glavnicah koncem god. 1871.

Stavka 2. Predlog osniva se na trogodišnjem prosjeku posliedka, koji je iznašao

god. 1869.	6 fr.	4½ nč.
god. 1870.	14 fr.	39 nč.
god. 1871.	15 fr.	15 nč.
Ukupno	35 fr.	69½ nč.

Trećina od ove svote iznaša 12 for. u okrugloj svoti.

Stavka 3. Predlog osniva se na trogodišnjem prosjeku posliedka, koji je iznašao

god. 1869.	11 fr.	40 nč.
god. 1870.	17 fr.	70 nč.
god. 1871.	18 fr.	40 nč.
Ukupno	47 fr.	50 nč.

Trećina od ove svote iznaša u okruglom iznosu 16 fr.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		Nagrade		17	17						
2		Za zakladnoga odvjetnika		26	20	6					
		Ukupno		43	37	6					

Obrazloženje.

B. Potreba. Stavka 1. Predlaže se po kr. zemalj. vladi za god. 1872. odobrena svota.
Stavku 2. Vidi stavku VI. 4. obrazloženja k proračunu regnikolarne zaklade.

Digitized by Google

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah zaklade stradajućih Prelošćice i savskoga prekopa koncem god. 1871.

	%	Kod kr. zemaljske blagajne u Zagrebu		Godišnja pristojba kamatah u a. vr.		Kod državne blagajne u Budimu		Godišnja pristojba kamatah u a. vr.		Blagajnički ostatak koncem g. 1871. u gotovom		Opazka
		for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	
a) u privatnih obveznicah uz odplatu u godišnjih rokovih	3	24295	48	728	86							Na a) Koncem godine 1870. obstojale su glasom proračuna za god. 1872. privatne obveznice iz 24363 for. 22 nč., tečajem god. 1871. priraslo je 1300 for. što ukupno čini 25663 for. 22 nč., uplaćeno je pako u ime glavnice 1367 for. 74 nč., preostaje dakle koncem g. 1871. 24295 fr. 48 nč. kamate plaćaju se sa 3%, a anuiteti sa 3…
b) u razteretnicah	5	9250	—	451	63							
c) u uložnicah eskomptne banke	5	500	—	25	—							
Ukupno		34045	48	1205	49					429	52	
Pošto je glavnično stanje koncem godine 1870. iznašalo		33613	22									
Pokazuje se, da je tečajem god. 1871. glavnica ove zaklade pomnožila se za		432	26									

Digitized by Google

Proračun

komasirane zaklade za dobrotvorne svrhe

za godinu 1873.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Aktivne kamate.**									
		Polag priležećega izkaza		1766	1701	65					
		Ukupno		1766	1701	65					
		Po odbitku na drugoj strani predložene potriebe od		42							
		Pokazuje se višak od		1726							

Obrazloženje.

A. Pokriće. Veći prihod od 65 for. obrazložuje se time, što se je zakladni imetak polag priležećega izkaza glavnicah tečajem godine 1871. pomnožio sa 1360 for.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
		Prinesci.									
1		Za zakladnoga odvjetnika		32	19	13					
2		Nagrade za činovnike u zakladnom interesu zaslužne		10	10						
		Ukupno		42	29	13					

Obrazloženje.

B. Potreba. Stavka 1. Vidi stavku VI. 4. obrazloženja kod proračuna reg. zaklade.
Stavka 2. Predlaže se ista svota, koja bje po zem. vladi za proračun za godinu 1872. predložena.

Digitized by Google

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah komasirane zaklade u dobrotvorne
koncem god. 1871.

Razlaganje	%	Kod kr. zemaljske blagajne u Zagrebu		Godišnja pristojba kamatah u a. vr.		Kod državne blagajne u Budimu		Godišnja pristojba kamatah u a. vr.		Blagajnički ostatak koncem g. 1871. u gotovom		Op
		for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	
a) u razteretnicah	3	29970	—	1463	29							Na a) b) c) Dohod- rina iznaša kod kam- tah od razteretnicah 7 a kod kamatah od d- žavnih obveznicah 16 Dionice nedonašaju n kakovih kamatah. Z klada za dobrotvorn svrhe komasirana je i sliedećih zakladah: a) iz dobrovolj. zaklad b) iz zaklade bratovština c) dto. nahodničke, d) dto. Budićeve, e) dto. ludničke, f) dto. sliepacah, g) dto. niemogluhih, h) dto. Haulikove, koja posliednja je na- redbom kr. zemaljske vlade od 22. travnja 1871. br. 2681. s ko- masiranom zakladom za dobrotvorne svrhe spo- jena bila.
b) u privatnih obveznicah	5	7200	—	302	40							
c) u dionicah narodnoga kazališta		25	—									
d) ostatak gotovine koncem 1871.										907	16	
Ukupno		37195	—	1765	69					907	16	
Pošto je glavnično stanje koncem godine 1870. iznašalo		35835	—									
Pokazuje se, da je tečajem god. 1871. glavnica ove zaklade pomnožila se za		1360	—									

Digitized by Google

Proračun

zaklade jamničke kiselice

za godinu 1873.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Najmovina i zakupnina.**									
		Za jamničku kiselicu i k ovoj spadajuća stanja i zemljišta		1520	1300	210					
2		**Aktivne kamate.**									
	1	Od obveznice sjedinjenog drž. duga po odbitku od 16% dohodarine	21								
	2	Od hrv.-slav. razteretnicah po odbitku 7% dohodarine	628								
	3	Od privatnih obveznicah po 6% kamatah	56								
	4	Od privatnih obveznicah po 5% kamatah	6								
	5	Od eskomptnicah	50	761	715	46					
3		**Razni dohodci.**									
		Za prodano srebro		4	4						
		Ukupno		2285	2019	266					
		Uzporedivši potrebu sa		2285							
		Nepreostaje ništa									

Obrazloženje.

A. Pokriće. Na stavku 1. Temelji se na naredbi kr. zemaljske vlade odjela za unutarnje poslove od 28. lipnja 1872. br. 7605, uslied koje je Vilim Lovrenčić postao zakupnikom Jamničke kiselice uz zakupninu godišnju 1520 for. za vrieme od 1. siečnja 1871. do 31. prosinca 1873.

Na stavku 2. Na temelju priležećega izkaza.

Na stavku 3. Predložena svota osniva se na odobrenom proračunu za god. 1872.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		**Putni troškovi.**									
		Za putovanje u interesu zaklade		123	40	83					
2		**Nagrade i pripomoći.**									
		Za poslovanje u interesu ove zaklade		3	3						
3		**Prinos.**									
		Za zakladnoga odvjetnika		12	5	7					
4		**Uzdržavanje sgradah.**									
		Nasadak drvoredah i pokućnog inventara		1195	1195						
5		**Porez.**									
		Dohodarina i porez od kamatah privatnih obveznicah naznačenih u pokriću pod stavkom 2. tek. br. 3. i 4.		6		6					
6		**Pasivni dugovi.**									
		U ime diobne odplate još 39.643 for. duga u hospitalarnu zakladu za sagradjenje zdenca i gostione u jamničkoj kiselici		932	776	156					
7		**Razni troškovi.**									
		Za osiguranje pokućtva u jamničkoj kiselici proti pogibelji vatre I. ugar. osjeguravajućemu družtvu u Pešti za god. 1873. odpadajućih		14		14					
		Ukupno		2285	2019	266					

Digitized by Google

Obrazloženje.

B. Potreba. Na stavku 1. Predložena svota osniva se na trogodišnjem prosjeku i to:

godine 1869. izdano je	71 fr.	94	nč.
godine 1870. izdano je	193 fr.	28½	nč.
godine 1871. izdano je	104 fr.	54	nč.
ukupno	369 fr.	76½	nč.

prosiečna svota sastoji iz 123 for., koja se ovdje predlaže.

Na stavku 2. Temelji se na odobrenom proračunu za godinu 1872.

Na stavku 3. Vidi stavku VI. 4. obrazloženje k proračunu regnikolarne zaklade.

Na stavku 4. Osniva se na odobrenom proračunu za god. 1872.

Na stavku 5. Naredbom kr. zemaljske vlade od 5. ožujka 1873. br. 2948. izdana bje u ime poreza odpadajućega na ovu zakladu za god. 1872. svota od 5 for. 91 nč., nu predpostavljajuć, da će ovoj zakladi i za god. 1873. obzirom na obstojeće privatne obveznice sličan trošak na teret pasti, to se ovdje predlaže svota od 6 for.

Na stavku 6. Predlaže se čisti preostali dohodak po odbitku potrebe.

Na stavku 7. Osniva se na naredbi visoke kr. zemaljske vlade od 30. rujna 1871. br. 3750., uslied koje bje doznačeno prvom ugarskom osjeguravajućem družtvu u Pešti, radi osjeguravanja pokućtva u jamničkoj kiselici proti pogibelji vatre u ruke Ignaca Epsteina po naknadnom popustu za vrieme od 13. travnja 1871. do 13. travnja 1876. u iznosu od 70 for. 48 nč.; s toga se predlaže za godinu 1873. odpadajuća svota od 14 for.

Digitized by Google

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah zaklade Jamničke kiselice koncem god. 1871.

	%	Kod kr. zemaljske blagajne u Zagrebu for.	n.	Godišnja pristojba kamatah u a. vr. for.	n.	Kod državne blagajne u Budimu for.	n.	Godišnja pristojba kamatah u a. vr. for.	n.	Blagajnički ostatak koncem g. 1871. u gotovom for.	n.	Opazka
) Državne zadužnice pod kamate u austr. vried.		500	—	21	—							Dohodarina odmjerena je i to: na stavki a) sa 16% b) sa 7% koje se odmah prigodom realiziranja kamatah kod kr. zemaljske blagajne uzteže.
Svota		500	—	21	—							
) Razteretnice pod kamate u srebru		12870	—	628	37							
Svota		12870	—	628	37							
c) privatne zadužnice: pod kamate	6	939	75	56	38 ½							
	5	122	50	6	12 ½							
šted. knjižice uložnice esk. banke		1000	—	50	—							
Svota		2062	25	112	51							
Stanje koncem prošle godine: a) pod kam. u srebru b) pod kam. u a. vr. c) bez kamatah		14842	25									
Skupa		14842	25									
Konačno stanje glavnice god. 1871.: a) pod kam. u srebru		12870	—									
b) pod kam. u a. vr.		2562	25									
c) bez kamatah												
Skupa		15432	25									
Tečajem tekuće se godine sbivši umnožaj: a) kod glav. pod kamate u srebru dto. dto. u austr. vr. bez kamatah		590	—									
Skupa		590	—							23	30 ½	

Digitized by Google

Digitized by Google

Proračun

zaklade odbora za realnu vjeresiju

za godinu 1873.

Digitized by Google

Naslov: Pokriće.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		Aktivne kamate i odplate glavnicah:									
	1	6% kamate od hipotekarnih zajmovah	18946		18479	467					
	2	Odplaćene glavničke rate									
	3	6% zavlačne kamate	483	19429	470	13					
2		Razni dohodci		7	5	2					
		Ukupno		19436	18954	482					
		Uzporedivši sa potrebom od		12485							
		Pokazuje se razpoloživi ostatak sa		6951							

Obrazloženje.

Stavka 1. tek. br. 1. i 2. Za obrazloženje predloga navadja se sliedeće:

Ova zaklada ustrojena bje godine 1860. iz kredita primljenoga od narodne banke u Beču u iznosu od 200.000 for.
koja glavnica bijaše uz plaćanje 6% kamatah i 2½% odplate kod raznih dužnikah hipotekarno uložena. Od ovoga pozajmljenoga kredita plaća odborna zaklada narodnoj banki 4% u ime kamatah, a 2½% u ime odplate glavnice, dočim dobitak 2% sačinjava imovinu odborne zaklade.

Uslied toga postigla je odborna zaklada koncem g. 1871. imovinu u glavnicah od 47.300 for.
što ukupno čini 247.300 for.
ako se odtuda odbiju do konca prosinca 1871. jur povraćene glavnice sa 24.400 for.
preostaje koncem godine 1871. uložena glavnica sa 222.900 for.
i to u glavnicah iz pozajmljenoga kredita od narodne banke 175.600 for., zatim iz glavnicah odborne zaklade 47.300 for. Odtuda iznose godišnje odplate (anuitete) i to u ime kamatah 6%, a u ime odplate glavnice 2½% ukupno 8½% — 18.946 for. 50 nč., koja se svota za godinu 1873. za pokriće predlaže.

Višak prama proračunu za g. 1872. sa 576 for. proizlazi odtuda, što su tečajem g. 1871. iz pristednje nekoje glavnice na novo uložene, od kojih veći prihod dolazi.

Tek. br. 3. Predlog osniva se na trogodišnji prosjek.

Stavka 2. Predlog po trogodišnjem prosjeku.

Digitized by Google

Naslov: Potreba.

Stavka	Tek. broj stavke		Predlog za g. 1873. pojedince	Predlog za g. 1873. ukupno	Odobreni proračun za g. 1872.	Predloženo za god. 1873. više	Predloženo za god. 1873. manje	Predlog saborskog odbora pojedince	Predlog saborskog odbora ukupno	Zaključak sabora pojedince	Zaključak sabora ukupno
			forintih u austr. vriednosti								
1		Odšteta financijalne uprave za uporabu financijalne prokurature u pravnih poslovih zakladnih		38	21	17					
2		Nagrade		1000	1000						
3		Uredske i pisarničke potrebštine		33	33						
4		Pasivne kamate i odplate glavnicah povеljenoj narodnoj banki i to:									
	1	Glavničke rate									
	2	4% kamate od pozajmljene glavnice		11414	11466		52				
		Ukupno		12485	12520	17	52				
							35				

Obrazloženje.

B. Potreba. Stavka 1. Vidi stavku VI. 4. obrazloženja k proračunu regnikolarne zaklade.

Stavka 2. Predlog polag posliedka prediducih godinah, obzirom na odobreni proračun za god. 1873.

Stavka 3. Sistemizirani paušal iznaša na godinu	28 for.
a za eventualne troškove predlaže se još	5 for.
Skupa	33 for.

Stavka 4. Obzirom na obrazloženje pod stavkom 1. pokrića predlažu se za odplatu bankovne glavnice u iznosu od 175.600 for. u ime 4% kamatah i 2½% odplate (anuitete) dakle 6½% sa 11.414 for.

Digitized by Google

Izkaz

vrhu kamatah od sveukupnih obveznicah zaklade realne vjeresije koncem god. 1871.

Razlaganje	%	Kod kr. zemaljske blagajne u Zagrebu for.	n.	Godišnja pristojba kamatah u a. vr. for.	n.	Kod državne blagajne u Budimu for.	n.	Godišnja pristojba kamatah u a. vr. for.	n.	Blagajnički ostatak koncem g. 1871. u gotovom for.	n.	Opazka
a) Državne zadužnice pod kamate u austr. vried.	5											
Svota												
b) Razteretnice pod kamate u srebru	5											
Svota												
c) privatne zadužnice: narodne banke u Beču — pod kamate	6 ½											
c) privatne zadužnice: narodne banke u Beču — odplatne rate	2	175600	—	14926	—							
c) privatne zadužnice: odbora realne vjeresije — pod kamate	6 ½											
c) privatne zadužnice: odbora realne vjeresije — odplatne rate	2	47300	—	4020	—							
Štedioničke knjižice												
Svota		222900	—	18946	—							
Stanje koncem prošle godine: a) pod kam. u srebru; b) pod kam. u a. vr.; c) bez kamatah		217400	—	18479	—							
Skupa		217400	—	18479	—							
Konačno stanje glavnice god. 1871.: a) pod kam. u srebru; b) pod kam. u a. vr.; c) bez kamatah		222900	—	18946	—							
Skupa		222900	—	18946	—							
Tečajem tekuće se godine sbivši umnožaj: a) kod glav. pod kamate u srebru; dto. dto. u austr. vr.; bez kamatah												
Skupa		5500								628	63	

Digitized by Google

Prilog 4.

Broj saborski	Ime molitelja ili oblast	Predlog molbe ili predstavke	Predlog molbenoga odbora
469	Franjo Barać i Koloman Egersdorfer, tajnici kr. banskoga stola.	za opredieljenje plaće odgovarajuće sudbenim činovnikom 8. razreda, ili doplatka stanarine sa 20%.	Odstupiti proračunskom odboru, o čemu se vis. sabor izvješćuje.
441	Stražar sudb. stola županije varaždinske	molba za povišenje plaće.	Ustupiti kr. zem. vladi na uredovanje.
464	Stražari kr. sudb. stola županije požežke	dto.	dto.
432	Uznički stražari kr. sudbenoga stola na Rieci	dto.	dto.
457	Uznički stražari kr. sudbenoga stola u Zagrebu	dto.	dto.
420	Janko Steriog i drugovi panduri županije zagrebačke	dto.	dto.
284	Kotarski službenici i panduri županije zagrebačke	dto.	dto.
456	Josip Dehin, gimnazijalni podvornik u Zagrebu	dto.	dto.
192	Presbiterium protestantske obćine augsburgske konfesije u Zagrebu	moli za neku novčanu podporu za uzdržavanje crkvene obćine i župnika.	dto.
328	Molba svih županijskih mjernikah trojedne kraljevine	za ustanovljenje plaćah, paušala i penzije	Sve ove molbe dostavljaju se kr. zem. vladi na uredovanje.
324	Obćina Dubrava, županije križevačke,	moli, da se učiteljskoj udovi Božić mirovina iz zemaljske zaklade plaća.	dto.
251	Nadziratelji uzah sudbenoga stola u Belovaru,	mole za povišenje plaće.	Ustupa se proračunskom odboru, o čemu se vis. sabor izvješćuje.
336	Molba obćine Borovske kotara virovitičkog	da se na licu mjesta povjerenstvo odredi, koji bi im u nagodi označeni prostor šume i paše predalo.	Dostavlja se kr. zem. vladi na uredovanje.
216	Ferdo Divjak	moli, da se u iztragi, proti njemu povedenoj, odnoseći se spisi od zem. vlade izištu, nepristrano pregledaju i on u službu uzpostavi.	dto.
243	Privremeni poslužnici županije belovarske	mole za povišenje plaće.	dto.

Digitized by Google

Broj saborski	Ime molitelja ili oblast	Predmet molbe ili predstavke	Predlog molbenoga [illegible]
278	Mir. Köröskeny, kastelan županije zagrebačke	moli nagradu.	Dostavlja se kr. zem. vladi na uredovan[illegible]
442	Namjestni učitelji kr. višje gimnazije u Varaždinu	mole za doznačenje pripadajuće stanarine.	Odstupa se proračunskom odboru, o če[illegible] se vis. sabor izvješćuje.
443	Podvornici, uzah nadziratelji kr. žup. sudb. stola u Vukovaru	mole za povišenje plaće i opredieljenje stanarine.	Pošto je na osnovu saborskog zaključka o[illegible] 1872. za sve poslužno osoblje kr. sto[illegible] sedmorice, kr. banskog stola i svih kralj[illegible] žup. sudbenih stolovah radi skupoće d[illegible] platak od 20% predložen, ustupaju se o[illegible] molbe proračunskom odboru, o čem s[illegible] vis. sabor izvješćuje.
458	Podvornici, uzah nadziratelji kr. žup. sudb. stola u Zagrebu	dto.	
468	Podvornici i službenici kr. stola sedmorice i kr. banskoga stola	dto	
446	Josip Anić, tamničar sudbenoga stola u Požegi	dto.	
445	Tomo Foić, viećnički poslužitelj kr. stola sedmorice	moli, da mu se odšteta za neizdanu odjeću doznači.	Ustupa se kr. zem. vladi na uredovanje.
447	Molba zadruge članovah Mate, Stefana i Leona Mitrovića iz Bresta, kotara sisačkog	za ukinuće diobe medju njimi i udovom Katom započeta.	Ustupiti kr. zem. vladi na uredovanje.
448	Gruntovničko osoblje ovih kraljevinah	za povišenje plaće i uzporedjenje sa inim sudbenim pisarničkim osobljem.	Pozivom na zaključak visokog sabora o[illegible] 1872. dostavlja se kr. zem. vladi, da pri[illegible] likom sistemiziranja plaće činovnikah kr. žup. sudb. stolovah i na ovu molbu pra[illegible] vedan obzir uzme.
449	Predstavka upravljajućeg odbora žup. virovitičke	da stanarina odredjena za žup. činovnika, stan u naravi uživaju, te u žup. blagajnu utiče.	Ustupa se proračunskom odboru, o čemu se vis. sabor izvješćuje.
450	J. Bačan, kr. nadcestar lekenički	moli, za podignuće plaće i ustanovljenje putnih troškovah i stanarine.	Ustupa se kr. zem. vladi na uredovanje.
434	Antun Kovačević, povjerenik cestah žup. virovitičke	za podignuće plaće od 300 for. na 400 for. i putnog paušala.	dto.
455	Petar Findik, nadzornik uzničkih stražarah u Zagrebu	za povišenje plaće od 630 for. na 700 for.	dto.
459	Josip Krleža, odvjetnik u Pregradi	moli, za čovjekoljubivu brzu pomoć.	dto.
453	Učiteljski sbor na Rieci	za uredjenje i povišenje plaće učiteljah srednjih školah.	Dostavlja se kr. zem. vladi, na uvažen[illegible] prilikom sistemiziranja plaćah.

Digitized by Google

Broj saborski	Ime molitelja ili oblast	Predmet molbe ili predstavke	Predlog molbenoga odbora
454	Municipij grada i kotara Bakra	da se oprosti od plaćanja dohodarine.	Pošto ovaj predmet u nadležnost vis. sabora nespada, ima se ova molba povratiti putem zem. vlade.
462	Fr. Klaić, ravnatelj kr. preparandije i gradskih glavnih učionah u Zagrebu	da mu se dopita doživotna penzionalna doplata za službovanje na preparandiji.	Dostavlja se kr. zem. vladi na uredovanje.
466	Predstavka obćine crkveničke u Vinodolu	da se razprodaja zemljištah vjerozakonske zaklade u Cirkvenici ležećih dozvoli.	Pošto razprava radi razprodaje rečenih zemljištah po izjavi vladinog povjerenika teče, dostavlja se kr. zem. vladi na uredovanje.
433	Ljudevit Daranji i Antun Akurti, kamenotiskari kod zem. vlade	mole za dopitanje stanarine.	Sve ove molbe dostavljaju se proračunskom odboru, o čemu se visoki sabor izvješćuje.
413	Kazimir Stefanić, učitelj na realci u Bakru	tako isto	dto.
423	Namjestni učitelji kr. velike gimnazije u Zagrebu	tako isto	dto.
410	Pisari kr. zem. vlade	da se uvrste u kategoriju oficijalah sa plaćom od 700 fr.	Ove molbe dostavljaju se proračunskom odboru, o čemu se vis. sabor izvješćuje.
421	Podvorničko osoblje kr. zem. vlade	moli za dopitanje 20% doplatka	dto.
323	Školske obćine čeralinska i voćinska županije virovitičke	mole, da se za n. m. učione tamošnje god. podporu od 100 fr. iz zaklade za pučke učione dopita.	Ove molbe dostavljaju se kr. zem. vladi na uvaženje.
289	Iztočna pravoslavna obćina uljanička, žup. požežke	moli za gradjenje tornja podporu.	dto.
286	Obćinari slob. trgovišta Jastrebarskoga	mole za obnovu obćinskoga poglavarstva.	dto.
237	Josip Freudenreich, glumac, redatelj i učitelj dramatički	moli, da mu se budućnost obezbiedi.	Ustupa se kazalištnom odboru, o čemu se vis. sabor izvješćuje.
293	Marija Stromayer iz Siska	moli za podieljenje štipendija, da može dvogodišnji višji učiteljski tečaj u Beču ili drugom pedagogiumu svršiti.	Kralj. zem. vladi dostavlja se na shodno uvaženje prilikom razdiobe štipendijah.
244	Dr. Antun Lobmayer u Osieku	moli za podporu od 800 fr. za pokriće putnih troškovah u inozemstvo.	Dostavlja se kralj. zem. vladi na shodno uvaženje.
304	Stjepan Zore i Marko Skrader, podvornici sabora	mole za podporu.	Ustupa se saborskom predsjedničtvu na uredovanje.

Digitized by Google

Broj saborski	Ime molitelja ili oblast	Predmet molbe ili predstavke	Predlog molbenoga odbora
460	Molba Antuna Knola, vlastnika kupelji „Lipik“	da zemlja kupke Lipik za 60.000 fr. preuzme, ili da se molitelju podieli zajam od 350.000 for.	Premda je ova molba svakog uvaženja dostojna, a i ovaj odbor dovoljno osvjedočen, da su kupke Lipik od neizmjerne koristi ne samo za pučanstvo naše domovine, no i za čovječanstvo u obće i premda su rečene kupke jedine svoje vrsti u Europi kojim velika budućnost predstoji; nije ovaj sabor sbog nastupivše nerodice i oskudice i iz pomanjkanja nuždnih u tu svrhu sredstvah, za sad u stanju u meritorno pretresivanje ove ponude upustiti se. Putem zem. vlade prositelju doglasiti.

Zaključeno i odobreno, u Zagrebu, 14. srpnja 1873.

Smaić m. p.

Joanović m. p.
izvjestitelj.

Broj saborski	Ime molitelja ili oblast	Predmet molbe ili predstavke	Predlog molbenoga odbora
259	Molba Mitra Kovačevića, kneževsko-srbskog oficira rodom iz Sriema	da mu se kao vojničkom bjeguncu amnestija podieli.	Kralj. zem. vladi na shodno uredovanje ustupiti.
258	Molba Danka Prše, učitelja lukovodolskoga	za milostivu podporu, jer je sbog bolesti u dug pao.	Tako isto.
239	Molba učiteljah glavne učione samoborske	za povišenje plaće.	Tako isto.
268	Josip Pavičić, učitelj male realke u Varaždinu	moli za doznaku suplentske plaće za vrieme od 1. listopada 1867. do svibnja 1868.	Tako isto.
270	Martin Juretić, župnik u Grobniku i Mato Sablić, župnik u Jelenju	mole, da bi se njihovim kapelanom povišena plaća iz javnih zakladah izplaćivala i prositeljem plaća anticipando, ako ne svakog mjeseca, a ono svake četvrt godine izdavala i da bi se od plaćanja godišnje pristojbe od 51 fr. 40 nč. oslobodili.	Kralj. zem. vladi na shodno uredovanje ustupi.
267	Obćina sv. Ivanska, županije belovarske	moli, da joj se erarna sgrada u Rovišću za rimo-kat. školu odstupi.	Isto.

Digitized by Google

Broj saborski	Ime molitelja ili oblast	Predmet molbe ili predstavke	Predlog molbenoga odbora
225	Ravnateljstvo brodarskog družtva u Senju	moli, da se njegova molba na zajedničko ministarstvo u Pešti, upravljena radi polučenja poštarske službe i podpore podupre.	Kr. zemalj. vladi na shodno uredovanje ustupiti.
217	Družtvo za njegu bolestnih djakah u Beču	moli i ove godine za podporu.	Kr. zem. vladi na uredovanje ustupiti.
79	Predstavka županije križevačke	da se u Križevcu javna bolnica podigne.	Tako isto.
282	Antun Ausch, gradjanin u Zagrebu	moli da se ponovi iztraga u pogledu njegove tužbe podnešene drž. nadodvjetničtvu proti Fridriku Reineru radi položene krive zakletve.	Tako isto.
272	Šumarsko činovničtvo županije belovarske	moli za povišenje plaće.	Tako isto.
256	Kr. i sl. grad Senj,	moli, da mu se opet povrati ono zemljište, koje je prije nego je vojenoj vlasti podpao posjedovao, i u kojem se krasemska gora i senjsko Bilo nalazi.	Kr. zem. vladi ustupiti na uredovanje.
309	Grad Senj,	moli, da se gradnja senjske luke nastavi i dovrši.	Kr. zem. vladi s preporukom ustupiti, da se u svrhu oživotvorenja ove molbe na zajedničko ministarstvo obrati.
310	Molba grada Senja	da mu se iza vojnog saveza preostale javne sgrade u vlastničtvo izruče.	Kr. zem. vladi s uputom na previšnji kr. odpis od 8. lipnja 1871. ustupiti.
301	Molba obćinah municipija bakarskoga obijuh Kostrenah, Drage, Trsata, Sušaka, Podvežice, Ketive, sv. Kuzme i Baracih	da im se povrati u prvašnje granice blagodat slobodne luke ukinute 1855.	Kr. zem. vladi s preporukom ustupiti, da ovu molbu nadležnoj oblasti na uvaženje preporuči.
425	Predstavka obćinstva županije belovarske	kojom mole, da se nezakonito odmjereni porez dohodarine u iznosu od 30%₀ odpiše.	Kr. zem. vladi na uredovanje ustupiti.

Smaić m. p. Joanović m. p.

Digitized by Google

Zapisnik

spisan o sjednici saborskoga zakonotvornoga odbora, držanoj dne 13. rujna 1873. pod predsjedom narodnoga zastupnika Matije Mrazovića.

Predsjednik predlaže zapisnik ·/. saborskoga pravosudnoga pododbora, iz kojega izlazi, da je isti pododbor u svojoj sjednici 12. rujna t. g. uzeo u pretres zakonsku osnovu, predloženu po vladi o ravnopravnosti Izraelićanah i prihvati ju uz sliedeće promjene:

U §. 1. imade se rieč „vjeroizpoviedih" zamieniti sa „vjeroizpoviestih".

U §. 2. imadu se rieči „i običaji" izostaviti.

Uz to zaključio je pododbor predložiti saboru, da zemalj. vladu pozove, neka predloži zakonsku osnovu o obćoj ravnopravnosti vjeroizpoviestih.

Zakonodavni odbor, pretresav predloženu mu zakonsku osnovu, zaključio je usvojiti ju uz one promjene, koje pravosudni pododbor zagovara.

Isto zaključio je odbor prihvatiti predlog pododbora, neka se vlada pozove, da saboru predloži zakonsku osnovu o obćoj ravnopravnosti vjeroizpoviestih.

Time bi zapisnik ovaj zaključen i podpisan.

Mrazović v. r. Dr. Derenčin v. r., izvjestitelj.

Osnova zakonskoga članka

kojim se ustanovljuje ravnopravnost Izraelićanah sa sljedbenici ostalih, u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji zakonom priznanih vjerozakonah.

§. 1.

Sljedbenici izraelitičke vjere priznaju se tako u pogledu slobodnoga izvršavanja vjerozakona, kano i u pogledu uživanja pravah političkih i gradjanskih ravnopravnimi sa sljedbenici ostalih u Hrvatskoj i Slavoniji zakonom primljenih vjeroizpoviestih.

§. 2.

Propisi i običaji, protivni ustanovi ovoj, ukidaju se.

§. 3.

U pogledu bogoštovnih poslovah izraelitičkih pridržano ostaje državi pripadajuće joj pravo vrhovnoga nadzora, a isto tako ostaje nestegnut njezin zakoniti upliv u nastavne poslove izraelitičke.

§. 4.

Izvršba ovoga zakona povjerava se banu kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Digitized by Google

Trideset i četvrta saborska sjednica,

držana dne 22. rujna 1873. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom saborskoga podpredsjednika gosp. Jovana Živkovića.

Sadržaj: Zapisnik trideset i treće saborske sjednice. — Podnesci i prijava predsjedničtva. — Treće čitanje zak. osnove o ravnopravnosti Izraelićanah. — Početak generalne debate o zak. osnovi o sveučilištu i konferencija radi te osnove. — Proglašenje zajedničkih zakonah.

Predsjednik: Otvaram sjednicu; molim g. biljezžnika, da izvoli pročitati zapisnik.

Bilj. **Alexander Rogulić**: (Čita) zapisnik 33. sjednice; (prilog 1.).

Predsjednik: Ima li kakove primjetbe?

Dr. **Franjo Rački**: Visoki sabore! Imam primietiti glede jednoga predloga, i to regnikolarne zaklade u pogledu dnevničara, koji bi bio pridieljen kustosu. Ja sam bio ovakav predlog stavio, da se ona svotah pod lit. f) pridoda onomu višku, koji je označen kod pokrića u drugoj stvari, i da se iznos ovih dvijuh svota upotrebi za ormare za muzeum; a ovdje stoji, da se pridruži svotam, pod d) i e), koje imadu onako svoje opredjeljenje.

Predsjednik: Koliko se ja sjećam, odredjeno je, da svota pod lit. f) dodje za nabavu ormarah.

Mato Mrazović: Visoki sabore! Ja sam naročito, jer je bilo dvojbeno izraženo od predsjedničtva glede svote, nastojao razjasniti predlog g. dra. Račkoga, i onda je rečeno, da se svota od 1150 for., što je kao ostatak ove zaklade navedeno, imade metnuti pod slovo f), gdje stoji 365, pa da se ima kazati, 1365 for. za nabavu ormarah u muzemu.

Josip Muzler: Visoki sabore! G. dr. Rački je istina predložio tako, nu ja sam držao, da nije shodno prenašati u razpoloživ ostatak; a zašto? Jer se novac nebi mogao upotriebiti, kako bi se želilo, jer nebi bio u potrebi. U potrebi mora se izpostaviti, ako se hoće, da se upotriebi. Zatim se je pitanje povelo, u koju rubriku da se stavi: ja sam rekao, da ostane pod rubrikom f), i da se naznači svrha, da imade ostati za nabavu ormarah.

Bilj. dr. **Alexander Rogulić**: Visoki sabore! Za opravdanje ovoga imam navesti, da je zaista predložio g. zastupnik vrbovski, da se dade svota 1050 for. za nabavu ormarah. Ali tu je bilo pometnje, pa kada se je glasovalo izrazio je predsjednik pitanje: koji žele, da se ova svota od 365 for. doda onim pod stavkom d) i e) za nabavu ormarah, neka izvole ustati; ustala je većina. Učinjeni zaključak istina nije u duhu predlagatelja, nego kuća može preinačiti. Zato držim, da je najkorektnije kako je u zapisnik stavljeno. Ako se to preinači, to neće biti zapisnik preinačen, već biti će nešta novoga.

Predsjednik: Kako glasi zaključak u zapisniku, neka izvoli g. bilježnik još jedanput pročitati, da čuje sva kuća još jedanput, kako se je glasovalo, ili da nalazi inako odrediti.

Bilj. dr. **Alexander Rogulić**: (Čita)

Dr. **Franjo Rački**: Vis. sabore! Nemože to biti, jer svote pod d) i e) imadu svoje opredieljenje, te je, kao što je meni poznato, skoro već potrošeno, jer je jedan diel vis. vlada upravi u muzeumu doznačila. Nego bio je ovaj predlog: prvi dio, kao što je g. bilježnik izvolio pročitati, jest dobar, da se najme za jednoga dnevničara 365 for. briše u tom smislu, da to nema valjati za dnevničara, nego za ormare, pa da se doda onomu ostatku od 1150 for. Ja sam uvjeren, da je bilo primljeno u tom smislu.

Predsjednik: Pošto dakle ovdje stoji, da se 365 for. ima upotriebiti za nabavu ormarah, to je samo dvojba u tom, da li se ta svota ima pridodati k svoti od 1150 for., pa ukupna svota upotriebiti za nabavu ormarah, to neka izvoli kuća danas odlučiti; jer to je dvojbeno ostalo,

*

Digitized by Google

jer se nezna, da li će se ciela svota 1150 for. i 365 for. upotriebiti za ormare. Pošto dvojba obstoji, neka kuća izvoli danas odlučiti.

Mirko Hrvat: Vis. sabore! Mislim, da se danas zaključiti nemože, jer je predsjednik točno kazao o čem se je glasovalo. Ako je glasovati dao, mora ostati onako, kako je u zapisniku. Krivnja je onih, koji su predlagali, pa nisu pazili, kako i o čem se je glasovalo. S toga predsjednik ima kazati, o čem se glasuje, i ono je onda zaključak.

Predsjednik: Štovana kućo! Ja se sasvim jasno sjećam pitanja, koje je glasilo ovako:

Ona gospoda, koja su zato, da se pod lit. f) onih 365 for. upotriebe za nabavu ormarah, neka se izvole ustati. Tako je bilo glasovano, pa tako primljeno. Ako nije kući po volji, neka izvoli preinačiti.

Mato Mrazović: Vis. sabore! Vrlo žalim, da se tako slabo sjećamo predloga g. predlagatelja. Ja naročito opetujem, što sam već prije kazao, kad je došao predlog g. dra. Račkoga, da sam ja imao povoda razjasniti ga upravo radi pitanja g. predsjednika, koje mi se je činilo nejasno, i naročito sam kazao, da je predlog gosp. dra. Račkoga tamo išao, da se ovaj preostatak u regnikolarnoj zakladi od 1150 for. po njegovom predlogu ima spojiti sa 365 for., koji su na njegov predlog kao suvišni bili brisani, pa da se ciela svota upotriebi za nabavu ormarah. (Predsjednik: Ovako nije bilo predloženo.) Mislim, da će vis. kuća odlučiti sama, da li je pitanje ovako shvatila ili ne; ako je bilo pitanje nejasno, intencija kuće mora se znati.

Predsjednik: Molim, neka štovana kuća izvoli odlučiti, kako da se svede svota od 1515 for., a ne 1365 for., kao što se je g. predgovornik izvolio izraziti.

Dr. **Mijo Posilović**: Čudim se, da imade govornikah, koji vele, da nemožemo zaključka promieniti. Ja mnijem, da kuća zaključak može promieniti, jer se nijedan §. poslovnika neprotivi tomu. Što se pako tumačenja tiče, imamo pravo tumačiti zaključke, zato je korektan predlog g. Mrazovića, da se glasuje, kako je kuća shvatila.

Predsjednik: Izvolite se gospodo izraziti.

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Ako, dozvoli vis. kuća, ja ću neke primjetbe učiniti.

Ja sam shvatio pitanje predsjedničtva onako, kako je predsjedničtvo danas izjavilo; inače bi si bio držao za dužnost od strane vlade izjaviti već onda, da nebi umjestno bilo, da se ciela svota potroši, jer vlada bi došla u veliku nepriliku, ako bi se ciela svota potrošila. Svota od 1150 je opredieljena za nepredvidne slučajeve, a onda bi vlada ostala bez svakoga sredstva. Ako bi bilo to tako shvaćeno, onda bi bio to već prekjučer kazao. (Glasovi: Glasujmo!)

Predsjednik: Budući, da nitko više neželi govoriti, mislim, da predjemo k glasovanju. Ona gospoda, koja su zato, da se onih 1150 for. iz pokrića prenesu u pozitivni izdatak u stavku drugu, rubriku f), i da se ciela svota upotriebi za nabavu ormarah, neka se izvole dignuti.

Bilj. dr. **Alexander Rogulić**: (Broji; 25.)

Predsjednik: Da vidimo dakle kontra probu. Ona gospoda, koja su zato, da se 365 for. potroši na nabavu ormarah, neka se izvole ustati.

Bilj. dr. **Alexander Rogulić**: (broji; 27.)

Predsjednik: Većina je dakle zato, da se 365 for. potroši na nabavu ormarah.

Ima li još koja opazka, štovana kućo! (Nema.)

Budući da nema, ovjerovljuje se zapisnik.

Molim g. bilježnika, neka izvoli pročitati podneske.

Bilj. **Jovan Steković**: (Priobćuje podneske; vidi zapisnik 34. sjednice.)

Predsjednik: Štovana kućo! Kod ekspedicije zapisnika peticionalnoga odbora opazio sam, da su brojevi 372 i 371, koji govore o municipiju grada Bakra, od kojih je jedan zato, da se ukine, a drugi prosvjeduje, upućeni natrag, jer nije bila predložena zakonska osnova. Budući da je predložena zakonska osnova, te će doći na dnevni red, mislim, da mi uputimo molbenice na razpravu zakonodavnomu odboru.

Mato Mrazović: Vis. sabore! U dotičnom odboru bilo je razgovora o tom, pa se je i shvatila molbenica, kako je glasila, o ukinuću najme, a o tom nema zakonske osnove, nego o razdjeljenju.

(Glasovi: Zato ostane.)

Vilez **Bartol Smaić**: Vis. sabore! Čast mi je podnieti na stol visoke kuće šesto izvješće peticionalnoga odbora za ustavno pretresivanje.

Mato Mrazović: Vis. sabore! Mislim, da je odlučio vis. sabor, da se izvješće peticionalnoga odbora svake subote pretresuje. Neznam, kako je to danas došlo na dnevni red. Ja se pozivam na zaključak saborski.

Predsjednik: Želi li kuća, da ovo dodje u subotu na dnevni red.

Josip Muzler: Mislim, da nije pogriešno, ako peticionalni odbor izvješće preda, a razprava može biti kasnije u subotu.

Predsjednik: Dolazi treće čitanje zakonske osnove o ravnopravnosti Izraelićanah.

Bilj. **Jovan Steković**: (Čita zak. osnovu o ravnopravnosti Izraelićanah.)

Predsjednik: Prima li kuća pročitanu osnovu? (Glasovi: Prima se.) Izvješće peticionalnoga odbora ostaje za subotu.

Onda dolazi na dnevni red izvješće kraljevinskoga odbora o nekih predmetih. Je li, štovana kuća, zato, budući da nije toliko meritorna stvar, da se ovo izvješće uzme odmah u pretres. (Glasovi: Neka se pročita.)

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Mislim, da je meri-

Digitized by Google

rne naravi, zato predlažem, da se sliedeći put stavi na ıevni red, jer je vrlo meritorne naravi.

Predsjednik: Neka izvoli štovana kuća odlučiti. Ona ›spoda, koja su zato, da se ovo izvješće u svoje vrieme ıvi na dnevni red, neka izvole ustati. (Ustane većina.) ›ćina je.

Dolazi osnova o ustrojstvu sveučilišta. G. izvjestitelj ka izvoli pročitati.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Molim rieč prije g. ;jestitelja. Ja si uzimljem čast predložiti, da se ova nova prije svega u konferenciji saborskoj pretrese. ›rednji klub uzimlje stvari u pretres, pa čini zaključke, mi, koji nismo u tom klubu, smo protivna mnienja. ıduć da osrednji klub nesluša našega mnienja, nego čini ključke, to možebiti bilo bi promjene, kad bi se o tom ije u saborskoj konferenciji pretresavalo, zato čast mi predložiti, da se prije u tajnoj konferenciji prijateljski etresuje.

Mato Mrazović: Vis. sabore! Što se u osrednjem klubu ›tresuje, nespada pred kuću, i nigdje na svietu u nilnom parlamentu nije spadalo. Živa je istina, da je u ıonodavnom odboru osnova pretresana, prihvaćena i ći predana na dnevni red. Nevidim, kako bi se mogao jedanput uzeti na klub spadajući razlog, da se odgodi ›tresivanje, te da se u tajnoj konferenciji pretresuje.

Predsjednik: G. dr. Makanec želi tajnu sjednicu, po ıonu treba 10 članovah, koji ga podupiru.

Dr. **Milan Makanec**: Imam odgovoriti g. Mrazoviću. rednji klub spada ovamo, jer stvara zaključke, a po n smo mi ostali gotovo suvišni, a matematika saborska će dopustiti, da je 26 više nego li 50.

Predsjednik: Pošto g. dr. Makanec za tajnu sjednicu ma 10 članovah, koji da ga podupiru, mislim, da se ıvi pitanje: koji podupiru, neka se izvole ustati. (Mana.) Predlog pada i prelazi se na dnevni red.

Izvj. dr. **Franjo Rački**: Visoki sabore! Pitanje o sveilištu dolazilo je poslje god. 1860. u svakom saboru jedne kraljevine. Poznato je da su sabori g. 1861. i 65. ovo pitanje pretresiva li i osnovu o uredjenju sveilišta izradili; nego ova osnova nije sankcije dobila, j. nije sabor nikakova odgovora dobio. I u saborih d. 1868., 1869., 1870. stvoren bi zakonski članak o edjenju sveučilišta, koji bi previšnjim riešenjem od 8. vnja 1869. potvrdjen, i čini time temelj ove današnje prave.

Svakom prigodom, kad se je radilo o sveučilištu, jestitelji bi razvijali nazore, podupirajuće predmet, i o se mnogo liepih govorah. Ja neću ovu osnovu kvim govorom preporučivati, jer ovo je pitanje tako rpljeno u javnosti toli od pojedinacah, koli u sboih, skupštinah itd., jer svu zemlju zanima, da se sveilište čim prije privede u život, jer je to jedna od glavnih željah cieloga naroda. Nego dopustiti ćete mi, da ovdje neke samo točke iztaknem.

Ja nesmatram sveučilište sa gledišta strogo praktičnoga, da sveučilište odgaja samo dobrih bogoslovacah, pravnikah, liečnikah itd., nego i sa gledišta, kako se kod svih izobraženih narodah danas o sveučilištu smatra.

Poznato je, da nauk nije monopol nijednoga naroda, da je nauk resultat uma ljudskoga, dobro svih narodah. U tom obziru neima nijedan narod prava sam si ga prisvajati. S druge strane poznato je, da je nauk resultat narodnih individualitetah. Kao što narod imade svoj fizični tip, koji se u cielom njegovom životu vanjskim načinom izrazuje, tako i čovjeku daje nauk posebni tip. S toga govori se o civilizacijah raznih, o civilizaciji indijskoj, egipćanskoj, grčkoj, rimskoj, a u novije doba o romanskoj i germanskoj. Toj individualizaciji daju visoke škole svoj pravac. Mi dosada nismo bili tako sretni, da smo u ovom poprištu imali dio kao narod. Pojedini ljudi odlikovali su se; bilo je veoma vještih filozofah, astronomah, matematikah, kao što i s druge strane umjetnikah, slikarah, rezbarah, ali izgubili su se u civilizaciji drugih narodah. Da navedem jedan konkretan primjer imamo vrlo vještih umjetnikah, ali buduć da nema domaće škole, išli su u tudje škole. Upravo tako je i glede nauka. Neka nam se neprigovara odmah unapred, da ovakove civilizatorne osebine stvoriti nemožemo, jer ja ću vas uputiti na primjer narodah, koji neimadu po položaju ovakovih liepih uvjetah, kao što mi. Upućujem vas na sjever Europe; ovdje ćete naći tri skandinavska plemena, od kojih je svako manje od hrvatskoga i srbskoga. Ova plemena imadu u veliko-germanskoj civilizaciji svoje mjesto; ova su plemena dala muževah, koji su upravo epohe stvorili u pojedinih strukah. Ovdje mislim Dance, Norvege i Švede, a da negovorim o Nizozemcih. i mnogih drugih narodih, koji su u obćoj civilizaciji dosta poznati. Takovo mjesto možemo i mi zauzeti u velikom plemenu, kojega ime ni netreba spominjati. To veliko pleme ima osnovati civilizaciju, koja će upravo tako svoj tip imati, kao što germanska i romanska; o tom danas već nitko nemože posumnjati, koji motri razvitak ovoga plemena od posljednjih 50 godinah. Ovo bez visokih školah nije moguće; jer se dolazi inače opet u circulus vitiosus, da ćemo imati učenjakah, učenih ljudih, koji će se u ovoj ili onoj struci odlikovati, ili koji će po načinu mišljenja tudji tip obogatiti i oploditi. Ali, gospodo! ovo se može sve i izvesti, ako stvorite hram podpun, kojemu danas mislite položiti temelj, ako usredotočite sve struke znanosti. Veli se doduše, da bi se za sada mogli zadovoljiti sa nepodpunim sveučilištem, pa upotriebiti sve sile, koje nam preostaju, za promaknuće pučke prosvjete. Gospodo! Prije svega moram to primjetiti, da sam i ja veliki prijatelj pučke prosvjete, te ću svagda svimi silami nastojati, da se promakne, i da se na što veći stupanj digne; ali moje je uvjerenje, koje, mislim, da je utvr-

Digitized by Google

djeno, da pučka prosvjeta neće napredovati, da neće pravoga korjena uhvatiti, ako ona nebude imala nad sobom visoke škole. Stvar je naravna, jer sve nauke u neprekidnom savezu stoje. Punim pravom velimo, da nemožemo imati dobrih školah, dok nemamo dobrih učiteljah. Pitanje je, gdje će se ti dobri učitelji za pučke škole odgojivati? U preparandiji, u koju dolaze mladići iz srednjih učilištah. Ako nemamo dobrih srednjih učilištah nemožemo imati ni dobrih pučkih školah; a tako isto nemožemo imati dobrih srednjih učilištah, ako nemamo visoke škole, jer se ovih učitelji odgajaju na sveučilištu.

Osim toga valja mi primietiti i to, da bi nam se velika nepravda učinila, kad bi nam se uztegnulo podpuno sveučilište. Gospodo! Na cielom jugu nemamo nijednoga sveučilišta, a ipak nas tu u ovoj samo monarhiji ima do pet milijunah, dočim s druge strane 7 milijunah Niemacah ima četiri podpuna sveučilišta u ovoj monarhiji, i dočim pet milijunah Magjarah ima dva sveučilišta.

Ali, gospodo! ja držim, da je svaki od vas uvjeren o potrebi sveučilišta, da mi je zato posve suvišno obširnije o tom govoriti; samo neke primjetbe sam htio učiniti i prelazim odmah na osnovu vladinu i na predlog odborov.

Predlog odbora od osnove vladine razlikuje se bitno u tom, što bi se po predlogu vlade imala ustrojiti u pravom smislu rieči samo dva fakulteta, a po predlogu odbora, što se od filozofičkoga fakulteta po vladi predlaže, samo je u pomoć dano fakultetu juridičnom. Stolice filozofičke, dok je nepodpuno sveučilište, nemaju pravoga znamenovanja, jer filozofične predmete na nepodpunu sveučilištu neće nitko slušati; stolice su posve suvišne. S toga, ako ova dva predloga sravnite, glavno je o tom pitanje: hoćete li imati sveučilište, ili hoćete li imati bogoslovno-pravoslovnu akademiju, ili licej kako se zove; jer osnova vladina daje samo ovima dvima fakultetima onu autonomiju, koja pripada sveučilištu, te s toga akademija dobila bi neki širi temelj, dočim bi ova dva inštituta dobila pravo „jus promovendi" inače bi ova dva fakulteta ostala pri starom, jer već i sada nema zaprieke, da se akademija pravoslovna i licej biskupski na bolje uredi. Ovdje ću odmah glede razdiobe sveučilišta nešto primietiti.

Poznato vam je, gospodo, da se je o tom pitanju dosta razpravljalo u svih izobraženih narodih, u novije doba u Njemačkoj, na koju se rado pozivam, jer mislim, da zaslužuje pozornost u nastavnom pitanju. U Njemačkoj počeli su se ovi fakulteti ciepati u više fakultetah. Tako na primjer juridični na dva fakulteta, na tako zvani pravoslovni i u narodno-gospodarstveni; filozofični u dva fakulteta i filozofični najme u užem smislu, i matematično prirodoslovni. Na ovaj način ustrojeno je sveučilište u Štrasburgu. Mi smo mislili, da moramo pridržati ovo razredjenje, kao što osnova vladina predlaže, jer u monarhiji, u kojoj živimo, su svakolika učilišta tako uredjena, pa nebi rado, da nam se s te strane koji prigovori i zaprieke učine.

Bilo je takodjer u zakonodavnom odboru mnienjah, da se od sveučilišta odieli bogoslovni fakultet. Ovo se je pitanje pretresalo i u pododboru. Ja sam bio zato, da se pridrži već zato, što u cieloj monarhiji svakolika sveučilišta imadu i bogoslovni fakultet. Ali ja bi osim toga bio zato, da se pridrži, jer ovaj razdjel pridržali su i mnogo naprednĳi narodi i mnogo prosvjetljeniji od nas, kamo računam Niemce. Ondje je kod svakoga univerziteta ne samo katolički bogoslovni, nego i protestanski fakultet, gdje žiteljstva protestantičkoga dosta. Dosada bar nije poznato, da bi se glasovah našlo, koji bi se tomu protivili, nego gledaju, da se čim više odgojenje svećenstva unapredi, da se privije odgojenju ostalih sugradjanah. Ja mislim, da se kod nas osobito, gdje nema opriekah izmedju svećenstva i ostalih razredah, tim više ovo razdjeljenje pridrži, što je koristno po samu omladinu, da da dolazi u svagdanji doticaj i kroz to misli i nauke priobćuje. Ja vas dapače mogu uvjeriti, da se i u samoj Rusiji, koja imade za odgojenje svećenstva duhovne akademije, u novije doba veoma važan glas podiže, da se mjesto duhovnih akademijah podignu fakulteti bogoslovni. Iž ovih razlogah bio sam zato i jesam zato; da se sustav pridrži, koji u cieloj monarhiji vlada, i koji je takodjer izražen u osnovi vladinoj.

Dakako prigovara se, da ćemo težko smoći uvjetah, koji se zahtievaju za podpuno sveučilište. Ali već u izvješću imao sam čast u zakonodavnom odboru, kao i u pododboru razložiti u tom obziru svoje mnienje. Ovdje kada se govori o uvjetih, za podignuće sveučilišta, ti uvjeti su dvostruke naravi. Jedni odnose se na ono, što čini duh sveučilišta, a to su stolice profesorske, a drugi na novčana sredstva.

Glede prvoga mislim, da će ovo isto pitanje pred nas doći, ako odgodite popunjenje sveučilišta na 10, 20, ako hoćete i 50 godinah. Ja držim, da je kasnije ovo pitanje teže, jer nauka nečeka nijednoga naroda, ona napreduje, a pitanje je, hoće li naš narod bez sveučilišta onim korakom poći napred, kojim bi valjalo poći: hoće li se na onom stanovištu naći, na kojem će stojati sveučilišta kod drugih narodah, hoće li se oni uvjeti izpuniti, koji će se za ono vrieme u sveučilište polagati. U ostalom mi smo se i glede ovoga pitanja ograničili na to, da se sveučilište postupice razvije.

Glede bogoslovnoga i pravoslovnoga fakulteta nema niti u vladinoj osnovi sumnje, i držim, da će se ovo pitanje osebno glede obijuh fakultetah povoljno riešiti, premda razlozi, koji vojuju za oba fakulteta glede popunjenja stolicah i za ostale fakultete vojuju. Jer, gospodo! kao što dosada nismo imali prilike razviti bogoslovne i pravoslovne književnosti, tako isto nismo

Digitized by Google

ıali prilike razviti ni liečničke, a ponešto ni mudro-ɔvne. Nemamo ni ovdje ovakovih odličnjakah, koji bi može biti kod prvoga pomišljenja na stolicu nudili, nemamo ni ondje, jer prilike nije bilo; ali ja držim, ka se našemu darovitomu narodu, i darovitim našim ladim ljudem dade prilika, pa će oni na jednom i dru-m polju za kratko vrieme liep napredak učiniti.

Mi smo za prvi početak uzeli toliko stolicah, koliko ıo mislili, da valja o tom raditi, da sveučilište naše bude zaostalo iza drugih srednje vrsti sveučilištah kod ugih narodah. Jer, gospodo, unapred moram sa svoje ane prosvjed uložiti, kako da bi htio pomisliti, da se še sveučilište već u početku okrnji; ja takova šta nebi io. Nego mislim, ako se po prilici onako, kao što je zloženo u osnovi pododbora, primi, da u takav broj eučilište naše spadati neće; jer imao sam prilike i eo sam si takodjer truda, te sam ne samo sveučilišta monarhiji pregledao, nego i carevine Njemačke i vrnuo sam se takodjer na druge države u Europi, pa lim, da je po našem predlogu, govoreć samo o dvijuh kultetih, o kojih se niti u vladinoj osnovi ne sumnja, liko stolicah predloženo, koliko i na njemačkih sve-ilištih, koja se dapače mogu pribrojiti k prvim. Tako pr. nećete na nijednom njemačkom sveučilištu naći lovitih bogoslovnih profesorah više, nego što je ovdje edloženo, dapače na njemačkih kao u Freiburgu, imade ravo toliko, koliko i mi ovdje predlažemo, osim do-ıtah; mi smo predložili devet silah, a u Freiburgu ma više nego osam. Isto tako je glede pravoslovnoga kulteta. Ako uzmemo fakultete na sveučilištih prvoga la, kao što su berlinski, bečki, nećete naći više sto-ah učiteljskih; redovitih se nalazi 6, 7 dapače na ma-h kao u Jeni, Gisinu 4, 5. Ako imade i nešto i iz-nrednih silah u Njemačkoj, mnogo se može osloniti docenturu, što kod nas u prvom početku neće mo-će biti. Ova dva fakulteta tako se predlažu, da mislim, mogu, ako bi se popunila valjano, posve zadovoljiti htjevom nauke.

Glede mudroslovnoga fakulteta mi predlažemo samo o, što držimo, da je za prvi početak neobhodno po-bito, imenito svaka struka nauke, koja pada na filo-fički fakultet, dobila bi svoga profesora, te računajuć predmete, mislim, da je dovoljno predloženo za prvi četak 13. U tom obziru mnogo nadvisuju njemačka eučilišta, jer koncentriraju vaskoliki rad u tom fakul-u. Mi smo mislili, da za prvi početak predložimo osim redovitih 5 izvanrednih. Moram unapred primietiti, to neveže eksekutivu, niti će vezati legislativu, kad bude imala rieč povesti u proračunu, jer ovaj fakultet vija se, te će se s vremenom učiteljske stolice, za e će biti za prvi početak predložen jedan profesor, širiti i podići više stolicah. Mi smo naveli to zato, uzmognemo samo aproximativno opredieliti trošak, će biti potreban za podmirenje stolicah.

Glede liečničkoga fakulteta moram primietiti, da glede stolicah stojimo po prilici na ravnom stepenu, na kojem ove stolice stoje na sveučilištih drugoga redà, te u tom obziru nije on zaostao za ostalimi glede redovitih profesorah; n. pr. u Štrasburgu imade samo sedam redovitih profesorah, koji će se popuniti i kod našega sveučilišta vremenom. Mislim, da neće prigovarati ovdje, jer ja za te prigovore znam, ako se uvjek pozivam na njemačka sveučilišta, da je u Njemačkoj velika sila i moć, koja je proizvela sve promjene u tom vekihom narodu, a da mi nemamo takovih silah pri ruci. Ali s druge strane dopustiti ćete mi, da mi nismo ograničeni na samu trojednu kraljevinu, te da će patriotična i razumna vlada umjeti i preko granicah ove uže naše domovine tražiti silah, koje će biti našemu sveučilištu dika i slava.

Govori se i to, da za uredjenje mudroslovnoga fakulteta, odjela matematično-prirodoslovnoga, treba velikih sredstvah, velikih sbirakah i učilah. Toga nitko nenieče; dapače ona svota, koja se ovdje odredjuje, ima se smatrati kao svota za prvi početak, koja će i unapred rasti, čim se više sveučilište razvijalo bude. Ali, gospodo! valja to pred očima imati, kad bi mi imali 2—3 milijuna forintih na dispoziciju za sbirke i učila, mi bi ipak najprije morali pitanje staviti, tko da priredi ove sbirke i učila; svaki će odgovoriti: profesori.

S toga nadjete li dobrih i valjanih strukovnjakah za pojedine struke, to će se polahko sve ove sbirke i učila uz razmjerno mala sredstva priskrbiti; pa kad bi dali ovim i miljone na razpolaganje za uredjenje sbirakah, to ih nebi mogli u 1, 2, ni u 20, 30 godinah sastaviti. Ako budete imenovali takove organe, koji će umjeti sastaviti, vjerujte gospodo! da će i naša zemlja polahko smoći potrebita sredstva, a ovdje dade se relativno s malimi sredstvi polahko sve urediti. Osim toga mi ovdje niti nepredlažemo, da se ovo popunjenje sveučilišta na jedanput uvede. Mi predlažemo, da se liečnički fakultet popuni kroz pet godinah, mudroslovni kroz tri godine. Prema tome vlada će biti u stanju, da polahko traži vrstne sile; u koliko nebi imala sada, da, obziruć se na stolice, koje se imadu popuniti kroz 3—5 godinah, usposobi mladje sile, u koliko bi to nemoguće bilo, da ih i preko granicah potraži. Ovdje se dakle po mom mnienju nepredlaže ništa, što je nemoguće, ili što je odviše težko izvesti.

Istim načinom, kojim će se popuniti sveučilište, istim načinom priskrbiti će se potrebita sredstva. Glede sredstvah mislio je odbor takodjer, da će vam u tom obziru olahkotiti posao, da se prevelika svota u proračunu nebude zahtjevala, da preporuči zakladu jednu, koja bi se mogla u to ime upotriebiti.

Ali, gospodo moja! meni se čini, kad bi dalje to razlagati išao, da bi prešao već na specijalnu razpravu, s toga tim zaključujem, preporučujući ovu zakonsku

Digitized by Google

osnovu, a prigodom daljnjega razpravljanja biti će mi čast obazrieti se na pojedine prigovore, koji bi se pojavili i dati pojedina razjašnjenja u koliko može biti nisam imao prilike u odborskih sjednicah to učiniti, i u koliko su ta razjasnjenja potrebita. (Živio!)

Vladin zast. dr. **Pavao Muhić**: Visoki sabore! Neka mi bude dozvoljeno odmah u početku progovoriti nekoliko riečih. Vrlo je tegotna, da nereknem neugodna zadaća, koja mi se namiće danas kao zastupniku vlade. Ova je zadaća za me tim neugodnija, što se čini, da ja zastupajuć mnienje vlade, koje je nešto protivno od predloga odbora, dolazim u protuslovje i opreku s nazori, koje sam od god. 1861. i u saboru i izvan sabora zastupao.

Kad je vlada zemaljska sastavljala osnovu, koju je s previšnjim odobrenjem Njegova Veličanstva podnjela saboru 17. kolovoza 1872., imala je pred očima zakonski članak od 8. travnja 1869., sankcioniran po Njegovu Veličanstvu. U tom zakonskom članku odredjuje se u drugoj alineji, da se za sada imade otvoriti fakultet bogoslovni i pravoslovni, a od filozofičkoga fakulteta onaj dio, koji sadržaje nauke strogo filozofičke. Vlada se je držala ove ustanove, i pošto se u §. 1. alineji 1. ove ustanove izrično odredjuje, da sveučilište Franje Josipa I. ima sastojati iz četiri fakulteta, to je otvorenje liečničkoga i onoga preostaloga diela filozofičkoga fakulteta samo pitanje vremena.

Ja ću ovdje svoje prigovore, koje bi imao proti osnovi zakonodavnoga odbora, svesti samo na one, koji su formalne naravi.

Zakonska osnova, koju predlaže odbor zakonodavni različita je od osnove zakonske, koju je podniela saboru vlada. I to, premda je odbor ovaj saborski u bitnosti prihvatio osnovu vladinu, što se tiče fakulteta bogoslovno-državo-pravoslavnoga, i jednoga diela filozofičkoga, to je ipak osnovu u bitnosti promienio, dodavši odjel matematično-prirodoslovni i cieli fakultet liečnički.

Vlada u ustavnih državah može podnašati saboru predloge, ako je po kruni ovlašćena. Vlada dakle nemože primiti za svoju osnovu, koju predlaže odbor, jer je osnova sasvim druga. U državah ustavnih ima sabor pravo iniciative, te može osnovu predložiti za odobrenje Njegovu Veličanstvu kao osnovu svoju. Nu drugo je pitanje, gospodo! da li je došao glede ove osnove onaj moment, gdje bi ona imala ju predložiti saboru i pretresivati u saboru.

Kao što sam imao čast u odboru izjaviti, da ja nisam zemaljska vlada, nego samo njezin zastupnik, to visokomu saboru nemogu učiniti nikakovih obećanjah.

Kakovo će vlada zauzeti stanovište prama ovomu predlogu, meni je nepoznato, jer ja neznam, tko je sada vlada (Smieh.) i neznam hoću li doći u položaj, da pred saborom zastupam vladu, jer moj položaj je prekaran, a u tom obziru nemogu učiniti nikakove meritorne izjave, i mislim, da će umjestnije biti; ako bi pretresivanje ove zakonske osnove počekalo novu vladu, koja je, kako čujemo, već na putu, da nedodjemo pred novu vladu s gotovim činom, da ju nestavimo u položaj, da se izjaviti moramo o nečem, čega nepozna. Stoga bi molio, da se pretres osnove odgodi do onog vremena, dok stupi nova vlada na kormilo. Što se tiče drugih prigovorah meritorne naravi, to ću ih učiniti onda, ako ću ih sa svoga stanovišta moći učiniti.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Buduć da gosp. vladin zastupnik nema prava stavljati predlogah, s toga si ga ja usvajam i stavljam kao svoj.

Predsjednik: Neželi li štovana kuća radi ove okolnosti pretvoriti javnu sjednicu u konferenciju? (Glasovi: želi!) Ona gospoda, koja su zato neka se izvole dignuti. (Većina.) Na četvrt sata odgadja se sjednica radi konferencije.

(11 satih 30 minutah).

(Nastavak: 11 satih 55 minutah.)

Predsjednik: Štovana kućo! Čast mi je izjaviti zaključak tajne konferencije sliedećega sadržaja. Povodom izjave vladine, da nije u stanju svoje stanovište prama današnjoj osnovi jasno naznačiti, zaključio je sabor odgoditi razpravu ove osnove; a sada nema drugoga na dnevnom redu, osim čitanja zakonah.

Dr. **Mijo Posilović**: Visoki sabore! Iz ovoga zasjedanja saborskoga izabrano je više zastupnikah, njihove su vjerodajnice predane i upućene na verifikacionalni odbor. Ja pitam ovdje, hoće li se ovi zastupnici verificirati ili ne? Ja želim, da se takove stvari nezabašuruju i sada; stoga stavljam predlog, da kuća pozove verifikacionalni odbor, neka svoje izvješće podnese.

Predsjednik: Štovana kućo! Kao što je meni poznato, odbor je držao sjednicu i mislim, da će u prvoj sjednici izvješće podnieti.

Svetozar Kušević: Imam čast kao predsjednik verifikacionalnog odbora izviestiti vis. kuću, da je odbor držao sjednice, ali nije mogao dosad doći do resultata, jer je manjkalo članovah. Htjelo se već danas izvješće podnieti, ali nije bio gotov zapisnik, nego će se u prvoj budućoj sjednici izvješće podnieti.

Bilj. dr. **Alexander Rogulić**: (Čita zajedničke zakone prispjele na proglašenje.)

Predsjednik: Čast mi je vis. kući objaviti, da se je odbor narodno-gospodarstveni konstituirao, te izabrao si predsjednikom upravitelja županije varaždinske, gosp. Ladislava Kiša, a izvjestiteljem g. dr. Derenčina.

Budući da je dnevni red izcrpljen, zaključujem sjednicu, a buduća ureći će se u svoje vrieme i običnim putem.

(12 satih, 15 minutah.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

XXIII. sjednice sabora kralj Dalm., Hrv. i Slavonije ne 19. rujna t g. pod predsjedom g. Jovana Živkovića u glavnom gradu Zagrebu držane.

Pročitan je zapisnik 32. sjednice i na opazku za- ıupnika kot. daruvarskog izpravljen s tim, da se kod aslova I. st. 8. na mjesto „predlaže“ „zaključuje“, a od poglavja II. naslova 3. mjesto „i stavka 5.“, koja očevidno pogreška tiskovna, „stavka 8.“ uvršćuje.

Zatim su sliedeći podnesci na sabor oglašeni:

1. (B. pr. 533.) Dopis kr. zem. vlade od 25. ko- ıvoza t. g. br. 10573./2773., kojim se dostavlja na pro- lašenje XXIV., XXV., XXVI., XXVIII., XXX i XXXII. ık. čl. ugars. zajedničkog sabora od god. 1873. Upu- ıje se odboru za dnevni red.

2. (Pr. br. 536.) Molba obćine trgovišta Vukovar ıdi ukinuća regalnih i drugih vlastelinskih pravah iz obe feudalne.

3. (Pr. br. 542.) Molba grada Ivanića u žup. belo- ırskoj, da se iz Kloštra do grada Ivanića vodeća cesta emaljskom proglasi

4. (Pr. br. 543.) Molba grada Ivanića, da se tamo odigne tako zvana gradjanska učiona.

5. (Pr. br. 539.) Molbenica sliedbenikah nazarenske ere radi zaštite, da mogu mirno svoju vjeru izvršivati.

6. (Pr. br. 532.) Molba svećenstva biskupije senjske modruške za povećanje plaće.

7. (Pr. br. 538.) Molba Franje Terstenjaka, pisara od gradjevnoga odiela zem. vlade, radi povišenja plaće; ve ove molbe upućuju se na molbeni odbor.

Nadalje saobćuje predsjednik molbenicu zastup- ika trgovišta grada Siska, da mu se sbog poremećenog dravlja dozvoli dopust na mjesec danac, — podieljuje se.

Zatim polaže zastupnik grada Bakra, kao pred- ednik odbora proračunskog o proraču zem. zakladah ı tek. god. 1873., zajedno sa V. i VI. izvještajem (pod . 540.—541.) molbenog odbora. Izvještaji ovi stavljaju e na dnevni red.

G. zastupnik kot. sisačkog stavlja na kr. zem. vladu iedeću interpelaciju:

1. „Koji su uzroci, da do sada nije pošlo za rukom gušiti vladajuću u zemlji marvinsku pošast?

2. Koje je mjere vis. vlada poprimila, koje naredbe dala, da se toj pošasti jednom kraj učini.

3. Je li je ubijanje il uništenje okuženog blaga i otično odšteta iz državnih sredstvah ograničena možda amo na prvi u kojem selu prijavljeni slučaj, il ubija i šteti li se svaki komad, samo da je odmah s po- etka bolesti prijavljeno.

4. Što biva sa sumnjivim blagom, je l' istina, da kovo mesari pokupuju pošto po to, ter na temelju onj samim učinjene prociene. G. zastupnik kot. varaždinskog pako upravlja na g. banske časti namjestnika sliedeću interpelaciju:

Je li istina, da je nalogom banskog stola proti kotarskom pristavu pregradskomu Gjuri Slami, radi više zločinah zloporabe vlasti kod kr. žup. sudb. stola jur prije godinu danah odredjena karna iztraga, prezidialnim nalogom vis. kr. zem. vlade obustavljena?

Nadalje, je li istina, da je upravitelj županije varaždinske g. Lacko Kiš, na temelju po županiji, povodom mnogobrojnih tužbah proti gore pomenutom kot. pristavu Gjuri Slami, vodjenih iztragah, ne samo od odredjenog njegovog službenog premještenja odustati morao, povodom dobljenog prezidialnog naloga od vis kr. zem. vlade, već je i istog upraviteljem kotara pregradskog imenovao?“

Obe ove interpelacije imaju se kr. zem. vladi dostaviti.

Po tom pristupi se čitanju zakonske osnove o proračunu potrebštine unutarnje samouprave kraljevina Hrvatske i Slavonije za god. 1873., kako je u specijalnoj debati po ovomu saboru primljena i bude bez promjene u trećem čitanju prihvaćena, te se imaju Njih. c. kr. Veličanstvu radi potvrde podnieti

Na dnevni red stavljeni izvještaj odbora o proračunu zemaljskih zakladah za tek. god. 1873. primljen je po pročitanju za podlogu specijalne debate, bez da se je generalna vodila, pošto se na takovu nijedan govornik prijavio nije.

1. I po tom primljen je predlog odborski u pogledu stanarine kao u proračunu potrebštinah za unutarnju upravu kraljevinah Hrvatske i Slavonije, te se dozvoljuje

a) činovnikom s plaćom do uključivo 1200 for. 20%,

b) činovnikom s plaćom 1200 for. do uključivo 2000 for 10% od plaće dotičnoga činovnika.

2. U ime nagrade i pripomoći za računarske i blagajničke činovnike dozvoljuje se samo polovina od po vladi predložene svote, i stavlja se u izvanredne troškove, druga polovica pako briše se iz proračuna.

3. U svakoj pojedinoj zakladi zahtievana svota za zakladnog odvjetnika dozvoljuje se, no u jedno stavlja se u izvanredne troškove.

Uslied toga A. 1) u proračunu regnikolarne zaklade za godinu 1873. stavka 1. 2. tek. br. 1. 2. prima se po predlogu vlade, tek. br. 3. izpravlja se u smislu načelnog riešenja o stanarini svotom 414 for. po predlogu odbora, svota od 40 for. kao stanarine za slugu briše se. Ista stavka, tek. br. 4. i 5. do slova f) odobrava se po predlogu vladinom, koje je i odbor prihvatio. U stavci 2. tek. br. 5. lit. f., na predlog zastupnika vrhovskog, nedozvoljuje se dnevničar u pomoć kustosu sa svotom od 365 for., već se ima ova svota pridodati pod d) i e) u proračunu uvršćenim i za nabavu toli potrebnih ormarah u nar. muzeju upotrebiti. Ostalo do stavke 5. tek. br. 1. odobrava se po predlogu vlade. Stavka 5. tek. br. 1. u smislu načelnog riešenja o nagradi i pri-

Digitized by Google

pomoći za računarske i blagajničke činovnike dozvoljuje se samo u polovičnom iznosu sa 41 for. 50 nč. okruglo 42 for. i stavlja se u izvanredne troškove. Kod stavke 6. tek. br. 1—3 dozvoljuje se po predlogu vladinom svota sa 2800 for. tek. br. 4. odobrava se za ovu godinu i stavlja se u izvanredne troškove.

Stavke 7., 8., 9. primaju se po predlogu vlade, izim naznačenih promjenah odobravaju se svi naslovi proračuna regnik. zaklade po predlogu vlade.

2. proračun komercialne zaklade za godinu 1873. stavka 3. i 2. odobrava se po predlogu vlade.

Stavka 3. izpravlja se po predlogu odborskom u pogledu stanarine sa svotom od 1930 for., dočim se tek. br. 3. iste stavke u svoti od 80 for., kao stanarina za 2. briše.

Stavka 4, 5., 6. do tek. br. 3. dozvoljuje se po predlogu vlade, kod stavke 6. tek. br. 3. za gosp.-šum. učilište u Križevcih po predlogu odborskom nedozvoljava se povišenje pristojbah, dok se nepodnese osnova o preustrojenju ovoga zavoda, već se napram postojećem faktičnom stanju zavoda većinom glasovah pri preduzetom glasovanju odobrava samo 12.440 for. dočim se 3360 for. iz proračuna briše.

Iste stavke tek. br. 5. svota uvršćuje se u izvanredne troškove, stavka 9. tek. br. 5. svota dozvoljuje se a samo u polovičnom iznosu i stavlja se u izvanredne toškove, osim označenih preinakah, odobravaju se svi naslovi proračuna ove zaklade po vladinom predlogu.

3. proračun sirotinske zaklade za tek. godinu.
4. „ osiečkog sirotišta „ „
5. „ zagrebačke bolničke zaklade
6. „ varaždinske „ „
7. „ križevačke „ „
8. „ Rafajeve „ „
9. „ kazalištne „ „
10. „ zem. kulture „ „
11. „ za stradajuće
12. „ komasirane dobrotvorne
13. „ jamničke kiselice
14. „ realne vjeresije i B. proračun

zaklade narodnih učionah i štipendijalne Marije Terezijanske za tek. god. 1873. prima se i odobrava se u svih naslovih i stavkah po predlogu vlade, uz po odboru preporučenu preinaku, da se u ime nagrade za blagajničke i računarske činovnike samo polovica dozvoli i dozvoljena svota zajedno sa nagradom za zakladnog odvjetnika i u izvanredne troškove stavi.

Nadalje primljen je predlog odborski u pogledu po vladi umoljenog indemniteta i stvoren sliedeći zaključak:

Sabor. kralj. Hrvatske, Slavonije i Dalmacije kr. zem. vladi, za troškove samouprave učinjene u tek. g. 1873. dosad kao i ove, koji se učiniti imaju ove godine u napredak, podjeljuje indemnitet unutar granicah po saboru odobrenog ovogodišnjeg proračuna tom opazkom, da u tom nenazire izraz povjerenja naprama vladi no da ga na takov postupak upućuju jedino obziri na jošte neuredjeno stanje zemlje. Nadalje primljen je predlog odbora, da se proračun zaklade narodnih učionah i štipendijalne Marije Terezijanske za god. 1874. uzme u razpravu onda, kad se po vladi i ostali zakladski proračuni za god. 1874. podnesu.

U pogledu molbe D. V. Kleina, poduzetnika u Osieku, o preuzeću javnih radnjah radi pripomoći od gladi stradajućim primljen je predlog odborski: da se kr. zem. vlada pozove, da ona u ovom i onako već kod nje nalazećem se predmetu u obće u pogledu javnih radnjah u svrhu pripomoći za stradajuće što prije i čim joj moguće bude i bez obzira na Kleinovu ponudu saboru predlog učini.

Za tim je u pretres uzet V. i VI. izvještaj saborskog molbenog odbora i prihvaćeni su svi dotični predlozi odborski bez kakve promjene, te se imaju postavši zaključci saborski izvršiti.

Na dnevnom redu stojeća osnova zakonskog članka, kojim se ustanovljuje ravnopravnost izraelićanah sa sljedbenici ostalih u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji zakonom priznanih vjerozakonah, prihvaćena je po pročitanju i preporuci izvjestitelja, bez da se je vodila generalna debata, jer se nijedan govornik prijavio nije za podlogu specijalne debate. Naslov osnove primljen je bez promjene i po tome glasi „osnova zak. članka, kojim se ustanovljuje ravnopravnost izraelićanah sa sljedbenici zakonom priznanih vjerozakonah."

U §. 1. prihvaćen je predlog odbora, da se rieč: „vjeroizpovjedanjah", zamjeni riečju „vjeroizpovjestih" i po tom glasi §. 8.:

Sljedbenici izraelitičke vjere priznaju se tako u pogledu slobodnoga izvršivanja vjerozakonah, kano i u pogledu uživanja pravah političkih i gradjanskih ravnopravnimi sa sljedbenici ostalih u Hrvatskoj i Slavoniji zakonom primljenih vjeroizpoviestih.

§. 2. prihvaćen je po predlogu odborskom, da se rieči „i običaji" izostavi, uslied toga glasi §. 2.:

„Propisi protivni ustanovi ovoj ukidaju se." §§. 3. i 4. primljeni su bez promjene i po tom glasit će §. 3.:

U pogledu bogoštovnih poslovah izraelitičkih pridržano ostaje državi pripadajuće joj pravo vrhovnoga nadzora, a isto tako ostaje nestegnut njezin zakoniti upliv u nastavne poslove izraelitičke.

a §. 4. Izvršba ovoga zakona povjerava se banu kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Napokon primljen je predlog odborov. da se vlada pozove, da predloži zakonsku osnovu o obćoj ravnopravnosti vjeroizpovjestih.

Po tom zaključi predsjednik sjednicu i ureče drugu na 22. u 10 satih prije podne.

Živković v. r. Dr. A. Rogulić v. r.

Digitized by Google

Trideset peta saborska sjednica,

lržana dne 29. rujna 1873. u 11 satih prije podne pod predsjedničtvom I. saborskoga podpredsjednika, gosp. Jovana Živkovića.

adržaj: Zapisnik 34. sab. sjednice. — Dopis vlade, kojim saboru javlja prev. imenovanje presv. gosp. Ivana Mažuranića banom. — Sabor pozdravi novoimenovanog bana preuzv. g. Ivana Mažuranića. — Podnesci i prijave predsjedničtva. — Izvješće peticionalnog odbora.

Predsjednik: Otvaram sjednicu.

Bilježnik **Jovan Steković** (čita zapisnik 34. sjednice; rilog 1.)

Predsjednik: Ima li kakove primjetbe?

(Nitko se nejavi.)

Pošto neima primjetbe, ovjerovljuje se zapisnik.

Štovana kućo! Stigao je dopis zem. vlade na vis. abor sljedećega sadržaja: (čita)

ır. 2058. Predsjedničtvo kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade.

Slavnomu predsjedničtvu sabora!

Njegovo cesarsko i kraljevsko apoštolsko Veličantvo blagoizvoljelo je previšnjim ručnim pismom od 20. . m. na predlog gospodina kralj. ugarskoga ministra redsjednika imenovati preuzvišenoga gospodina Ivana lažuranića, predsjednika sabora hrvatsko-slavonsko-dalıatinskoga, Njegova cesarsko i kraljevsko apoštolskoga 'eličanstva pravog tajnog savjetnika, banom kraljevinah Irvatske, Slavonije i Dalmacije.

To mi je čast priobćiti slavnomu predsjedničtvu saora, uslied dopisa gospodina ugarskog ministra-predjednika od 24. t. m. br. 2336./M. E. blagovoljnoga znanja ravnanja radi.

U Zagrebu dne 27. rujna 1873.

Vakanović v. r.

(Kuća pozdravi dopis sa »živio«, i prima ga na godno znanje.).

(U taj čas stupi Njeg. preuzv. ban Ivan Mažuranić, raćen predstojnikom odsjeka dr. Muhićem, i odsječnimi avjetnici Jurkovićem i Stankovićem, u sabornicu. Ciela se kuća digne, te ona kao i obćinstvo na galerijah pozdravi Nj. preuzvišenost dugotrajnim burnim i uzhićenim »Živio«. Pošto je preuzv. g. ban sa pratnjom zauzeo svoje mjesto, i pošto je klicanje »Živio« u sabornici i galerijah prestalo, uze rieč:)

Predsjednik: Preuzvišeni gospodine bane!

Sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije sa radošću i oduševljenjem pozdravlja u osobi Vaše preuzvišenosti davno željenu glavu zemlje, ustavnoga bana ovih kraljevinah.

Radostan glas o previšnjem imenovanju Vaše preuzvišenosti, koji danas grudi naše potrese, odjeknut će po vascielom narodu, jer taj sjajan čin Njegova Veličanstva ravnom mjerom prati povjerenje krune i naroda. (Živio!)

Više od jedne i pol godine udova stolica bana zapala je muža iz sredine sabora, muža iz naroda, muža u svakom obziru dostajna i vrstna ustavno upravljati zemljom. (Živio!)

Nu polje, na koje danas stupaš, svietli bane! nije mirisavim cviećem obasuto, nije niti obradjeno, dapače jako zapušteno i trebat će dosta truda, vremena i snage, učinit ga plodonosnim. To zna, vidi i osjeća svaki od nas, i zato se i poklanja onomu mužu, koji stupajuć na čelo uprave u današnjih težkih okolnostih i nezaziruć od ogromne zadaće tim korakom skopčane, svoj mirni život, svoje sile i svoju snagu na žrtvenik domovine polaže. (Živio!)

Sabor se nada, u tebi, svietli bane! naći vjerna tumača i iskrena zagovornika njegovih na potrebi zemlje i naroda osnovanih težnjah i zahtjevah kod svietle krune;

*

Digitized by Google

stroga i pravedna vršitelja zakona i odvažna branioca ustava i ustavnih pravah zemlje. U tom uvjerenju stajati će narod i njegovo zastupstvo uz svoga bana stalno i trajno.

Samo sloga izmedju bana, krune posrednika i narodnoga zastupstva može po zemlju od koristi biti. Na toj slogi budi od sada osnovana ciela radnja naša.

Zemlja traži od zastupstva svoga dobrih zakonah, koji će duševno i materialno blagostanje naroda unaprieditи; a od Tebe, svietli bane! napose i prije svega valjanu upravu. Prionimo valjano i složno čim prije naknaditi ono, što je do sada toli zanemareno.

Zato, gospodo zastupnici naroda! radujmo se našemu banu i s njim složnomu i sdušnomu radu! (Živio!)

Živio naš premilostivi kralj i vladar Franjo Josip I.! (Trokratni živio!)

Živio naš svietli ban! (Dugotrajni »Živio« i pljesak.)

Ban **Ivan Mažuranić**: Štovana kućo! Visoko predsjedničtvo!

Ono, što je kroz usta vriednoga predsjednika izvolila vis. kuća na mene upraviti liepih i vriednih riečih, ono se moga srca uhvatilo jako duboko, i što je izvolio štovani predsjednik kazati, da je novi ban izabran iz sredine sabora, to mi daje najprije razmisliti, kako mi je velika i stroga dužnost, da se štovanoj kući zahvalim najprije za povjerenje, kojim me je pratila na predsjedničkoj stolici ovoga sabora. U težkih okolnostih pošlo je za rukom ljubavi domovine i slogi narodnoj izabrati moju malenkost za predsjednika složnom silom. Gospodo! vi nemožete niti pojmiti, kolikom radošću i kolikim veseljem je to napunilo srce moje, ne radi moje malenkosti, nego što sam u tom uvidio bolji znak bolje budućnosti naše; i da nebude one sloge, da nebude onoga razbora i umjerenosti, neznam bismo li bili kadri učiniti samo korak za dobro domovine, bismo li bili mogli štogod učiniti za utišanje strasti, koje su radi veleважnoga državopravnoga pitanja lučile srca ovoga naroda. Ja dakle, gospodo! imam vam se najprije za vašu dobrotu, za vašu ljubav, kojom ste me pratili na stolici ovoj, jako duboko zahvaliti.

Što se tiče položaja mojega današnjega, jako je dobro napomenuo g. predsjednik, kako su jako težke okolnosti, u kojih se mora moja malenkost poslova domovine naše latiti. Ja mislim, gospodo! da će nam slogom i razborom poći za rukom, kako nam je pošlo do sada, utišati još ostatke strasti, koji se možebiti još nalaze; ja mislim, da će nam poći za rukom urediti zemlju našu na temelju ustava, koji nas je vodio do sada, koji će nas voditi i unapred, na temelju, koji je prihvatila vis. kuća, i o kojem neima dvojbe, da će prihvaćen biti i od drugoga naroda, koji je s nami u savezu, i da ćemo dobiti previšnju sankciju Nj. Veličanstva.

Gospodo! Nije možebiti suvišno, da se malo sa dvie rieči obazrem na moje nekadašnje djelovanje. Nekadašnje djelovanje moje izkusilo je svakojakih razsudah; takovih, koje u istinu u djelatnosti mojoj neimaju nikakova temelja. Ja sam, gospodo moja! uviek bio ljubitelj našega naroda; (Živio!) taj sin i ljubitelj našega naroda ostati ću odsada; budite uvjereni, da onaj, koji je proživio toliko godina, pod starost svoga mnienja mienjati neće. (Živio!). Djelatnost moja nekadašnja, mislim nije bila bez ploda. Ja mislim, ona autonomija, što smo ju dobili, koliko ju moramo zahvaliti Nj. Veličanstvu i misli naroda, toliko ipak moram prisvojiti sebi tu zaslugu, da joj je temelj barem udaren mojom osnovom. (Živio!) Što se tiče septemvirata, što se tiče autonomije ove zemlje, što se tiče temelja prvoga, na kojem su osnovane institucije našega naroda, čini mi se, da se nevaram, i priznati će historija to sve ima koren moje djelatnosti. Ja nisam bio nikada protivnik saveza s narodom, s kojim u savezu živimo. To pokazuje najbolje članak 42. g. 1861., koji prije svega naglašuje suvislost naše kraljevine s kraljevinom Ugarskom. Onaj članak ima se pripisati ne samo po načelih konstitucionalnih onomu, koji ga je preporučio za sankciju Nj. Veličanstvu, a taj sam ja; nego ima se pripisati upravo mojoj malenkosti. Jer ako nije možebiti neugodno čuti vis kući, upravo temeljna idea onoga članka bila je moja. Na onom temelju počiva, a počivati će mislim i unapred, budućnost zemlje naše.

Gospodo! što se tiče koraka onih, koje bi trebalo poduzeti u našoj zemlji, to je jako dobro nacrtao g. predsjednik. Nam treba reformah u sudstvu, nam treba reformah u nastavi i školstvu, nam treba reformah u administraciji, u zakonarstvu, u svakoj struci. Gospodo! moja će briga biti najveća, da se u svih strukah načini ono, što se učiniti može, a što možebiti sila moja nebude mogla izvesti, mislim, gospodo! da ćete me podupirati savjetom i glasom svojim; ja mislim, da ćete na svakom mjestu, i u narodu i sabornici podupirati ono, što se misli, da bi služilo na korist naše zemlje. Vi ćete me, gospodo! naći svagda na stazi zakona. Ako vam nije neugodno čuti, kazao bih još i to, što se tiče moje osobe. Ja nepoznam mržnje nikakove. (Živio!) Na svietu nećete naći čovjeka, koji bi mi kazati mogao: ovo je moj neprijatelj, ovaj me mrzi. Nije to zasluga moja; takova mi je narav. Buduć da nepoznam privatne, još manje poznam političku mržnju. Ja štujem mnienje svakoga, koji se vrti na temelju danoga, obstojećega zakona; a ono mnienje, koje ide preko zakona, i ono zaslužuje kadkada, da se uvaži, u koliko ide u reformu zakona. Ja neću nigdje učiniti koraka, koji bi pokazao strast; ali pokazati ću svagdje onu revnost, koja za tim ide, da se službe vrše onako, kako donosi dužnost, (Živio!) da se strogo vrši zakon, da se dobrom upravom povjerenje naroda prama poglavarstvu pobudjuje, da se materijalno dobro naroda promiče, da se moralni razvitak naroda podigne

Digitized by Google

u svakom obziru, da se narod podupira u napredku, tako bi mogao stojati dostojan i vriedan u kolu ostalih narodah monarkije. (Burno živio!)

(Obadva ova govora slušala je kuća i vlada stojeć.)

Predsjednik: Prispjela je vjerodajnica novo izabranog zastupnika kotara valpovačkog, g. dra. Napoleona Špuna. (Verifikacionalnom odboru.)

Bilj. **Gavro Kiš**: (Priobćuje podneske; vidi zapisnik 35. sjednice).

Predsjednik: G. nar. zastupnik Stjepan Hrvoić moli dopust na četiri nedjelje danah radi uredjenja obiteljskih odnošajah. (Dozvoljava se.)

Na dnevnom redu stoji izvješće peticionalnog odbora.

Izvj. **Branko Joanović**: (čita izvješće peticionalnog odbora; prilog 2.)

(Prima se u svih točkah bez debate.)

Predsjednik: Drugo neima na dnevnom redu. Ima još više zak. osnovah, koje se u razpravi nalaze u dotičnih odborih; ja bi molio, da se odbori požure i djelovanje dovrše. S jedne strane, da odbori dobiju za to vremena, s druge strane, da se preuzv. g. ban može orientirati, mislim, da ću pogoditi želju vis. kuće, ako današnju sjednicu zaključim i buduću urečem na 13. listopada u 10 satih.

(11 satih, 45 minutah. Ban pri odlazku gromkim „živio“ pozdravljen.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik,

34. sjednice sabora kralj Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, dne 22. rujna 1873. god. pod predsjedanjem Jovana Živkovića u glavnom gradu Zagrebu držane.

Pročitan je zapisnik 33. sjednice. na koji primjeti dr. Rački, da nije dobro uvršten zaključak o proračunu regnikolarne zaklade za god. 1873., te se nakon dulje razprave o dotičnoj stavci, koliko bi se imalo dozvoliti za nabavu ormarah za muzej, još jednom glasovalo i zaključeno sa 27 proti 25 glasovalo samo prištedjenih na jednom dnevničaru 365 for., a ne čitav preostatak regnikolarne zaklade od 1615 for. na tu svrhu odobriti.

Nakon ovjerovljenja zapisnika čitani su podnesci:

1. (548/sab.) Žup. kot. sud ludbrežki moli, da se dopita nagrada seljanom, koji su 1848. god. pogubili konje i kola, vozeći vojničku prtljagu. Upućuje se na petic. odbor.

2. (549/sab.) Mato Sladović, vlastelin, moli, da mu se naknadno zaostale zastupničke dnevnice i miljarina izplati. Ustupa se odboru financij. za saborske troškove.

3. (553/sab.) Obćina ludinska moli, da se iz zemaljskih sredstvah namire troškovi za odkup nekih zemljištah nastali povodom segregacije. Peticion. odboru.

4. (547) Saborski zakonotvorni odbor predlaže osnovu ob uredjenju službenih plaćah oružničke momčadi u Hrvatskoj i Slavoniji. Ima se tiskati i na dnevni red staviti.

Predsjednik priobćuje, da su o municipiju bakarskom na razpravi dva predmeta: o uredjenju municipija i o odciepljenju nekih obćinah. Ima se ustupiti zakonotvornomu odboru.

Na dnevnom je redu treće čitanje zakonske osnove o ravnopravnosti izraelićanah i prihvaćena je ista bez primjetbe.

Zastupnik vitez Smaić predlaže šesto izvješće peticional. odbora; imade se po prijašnjem zaključku staviti subotom na dnevni red.

Predlaže se zakonska osnova o ustrojstvu sveučilišta, koju izvjestitelj dr. Rački poduljim govorom obrazloži i poprati; nakon toga vladin zastupnik dr. Muhić izjavi, da on napram toj osnovi svoje stanovište s razloga promjene vlade označiti nemože, te s toga drži, da bi bilo umjestno pretresivanje iste zasada odgoditi.

Zastupnik dr. Makanec predlaže, da se sjednica pretvori u tajnu konferenciju, što se i usvoji. Za pol sata nastavljena je javna sjednica i priobćen zaključak, da se pretresivanje zakonske osnove o sveučilištu za sada odgadja.

Zastupnik dr. Posilović zahtieva, da verifikacionalni odbor izvješće podnese, na koje mu predsjednik istog odbora, Kušević, odgovara, da će izvješće u budućoj sjednici biti podnešeno.

Bilježnik sabora dr. Rogulić čita:

Zakonski članak
o odkupu šumskih služnostih, pripadajućih stanovnikom vojno-krajiškoga područja u ondašnjih državnih šumah.

Zakonski članak
o uredjenju onih odnošajah u razvojačenih dielovah vojne krajine, koji podpadaju zajedničkom zakonodavstvu zemaljah krune ugarske.

Zakonski članak
u pogledu upotrebljenja tečajem god. 1873. onih svotah, koje za listnicu kraljevskoga ugarskoga ministra za javne radnje i komunikacije za god 1872. nebjahu plaćene.

Zakonski članak
o dalnjem preinačenju zakonskoga članka VI. od god. 1869. u pogledu gradjenja prve ugarsko-galičke željeznice, kao i nekojih ustanovah s istim uzakonjene dozvolne izprave.

Zakonski članak
o preinaci §. 14. zakonskoga članka XII. od god. 1868.

Zakonski članak
ob ugarskoj eskomptnoj i trgovačkoj banki.

Zakonski članak
o ugovoru, utanačenom dne 23. rujna 1872. po punomoćnicih zajedničkoga ministra izvanjskih poslovah austrijsko-ugarske monarkije i Njegove visosti kneza crnogorskoga glede zamjenitog izručivanja običnih zločinacah.

Predsjednik javlja, da se je gospodarski odbor konstituirao, te si predsjednikom Lad. Kiša, a izvjestiteljem dr. Derenčina izabrao. Uzima se na znanje.

Zatim zaključi predsjednik sjednicu, a dojduća biti će svojim načinom objavljena.

Živković v. r. Steković v. r.
saborski bilježnik.

Digitized by Google

Prilog 2.

Broj saborski	Ime molitelja ili oblasti	Predmet molbe ili predstavke	Predlog molbenoga odbora
418	Županija križevačka	moli, da se zakon donese ob uporabi vodah i reguliranja potokah ciele zemlje.	Dostaviti kr. zem. vladi s preporukom, da zakonsku osnovu, o uporabi vodah i reguliranju potokah saboru predloži.
483	Predstavka županije križevačke	za uzdržavanje i arondiranje njeno jednim dielom žup. bjelovarske, kao i za uzdržanje župan. sudb. stola u Križevcih.	Dostaviti kralj. zem. vladi na shodno uvaženje prilikom predloga zakonske osnove o preustrojenju i arondiranju županijah i žup. sudb. stolovah.
481	Molba svihkolikih učiteljah pučkih učionah Hrvatske i Slavonije.	da jim se dopita redovita plaća od 600 forintih na 700 forintih i 800 for. sa 5-godišnjim doplatkom 10% uz slobodan stan ili 20% od plaće u ime stanarine.	Ustupa se nastavnom pododboru, o čemu se visoki sabor izvješćuje.
479	Predstavka obćine Trsat,	da se stvori zakon o ukinuću municipija bakarskog.	Pošto se zakonska osnova o uredjenju municipija Bakra kod zakonodavnog odbora u pretresivanju nalazi, ustupa se ova predstavka zakonodavnomu odboru, o čemu se vis. sabor izvješćuje.
478	Dr. Purkyně, profesor u Beli, u Českoj	nudi knjižnicu svoga preminuloga otca dra. Purkyně, bivšeg profesora na sveučilištu u Pragu, za sveučilište u Zagrebu za 10.000 fr. a. vr.	Ustupa se nastavnom pododboru, o čemu se vis. sabor izvješćuje.
477	Predstavka učitelj. sbora kraljev. više gimnazije u Osieku.	kojom moli, da im se uz dosadanju plaću i mjestni doplatak od 150 fr. dozvoli.	Ustupa se odboru za proračun, o čemu se visoki sabor izvješćuje.
474	Helena Miletić, udova Ivana Miletića, narodn. nadporučnika.	moli, da joj se milostinja ma kakova podjeli.	Kralj. zemaljskoj vladi na uredovanje ustupiti.
419	Županija požežka	moli, da se pitanje »o luknu« jednom rieši.	Ustupa se zakonodavnom odboru, o čemu se vis. sabor izvješćuje.
476	Molba obćine Podgorač, žup. virovitičke,	da joj se zasluge, zaostale za vožnju kamena od 1855—1872. u iznosu od 4075 for. 91 nvč. izplate.	Ustupiti kr. zemalj. vladi na shodno uredovanje.
271	Predstavka obćine Gradac, žup. virovitičke,	da bi se na lice mjesta mješovito povjerenstvo izaslalo, koje bi izvidjenje u pogledu nezakonito odciepljenoj joj šumi preduzelo.	Ustupiti kr. zemalj. vladi na shodno uredovanje.
270	Andrija Mužina, učitelj u Gradcu, žup. virovitičke,	moli, da mu se mjesto danog paušala za ogriev od 52 for. 50 novč. drva za ogriev od obćine u naravi daju.	Ustupiti kr. zemaljskoj vladi na uredovanje.
178	Učiteljstvo bjelovarske gl. učione	mole, da im se plaće poboljšaju.	Kr. zem. vladi na shodno uredovanje.

Digitized by Google

Broj saborski	Ime molitelja ili oblasti	Predmet molbe ili predstavke	Predlog molbenoga odbora
170	Molba učiteljah kotara virjanskoga, žup. bjelovarske,	da bi se bjednom stanju učiteljah pomoglo	Kr. zemaljskoj vladi na uredovanje ustupiti.
191	Učitelji glav. učione gjurgjevačke	mole za povećanje plaće i osiguranje mirovine.	
175	Gjuro Lacković, učitelj u Kalinovcu, ž. bjelovarske,	moli, da bi mu se sbog starosti podpora dala.	

Pročitano i odobreno.

U Zagrebu, 18. rujna 1873.

Smaić v. r.

Joanović v. r.,
izvjestitelj.

Digitized by Google

Trideset šesta saborska sjednica,

lržana dne 13. listopada 1873. u 10 satih prije podne pod predsjedničtvom I. saborskoga podpredsjednika, gosp. Jovana Živkovića.

Sadržaj: Zapisnik 35. sab. sjednice. — Podnesci i prijave predsjedničtva. — Debata ob osnovi o sveučilištu.

Predsjednik: Otvaram sjednicu.

Bilj. **Gavro Kiš** (čita zapisnik 35. saborske sjednice; rilog 1.)

Predsjednik: Je li ima tko štogod opaziti na zaisnik? (Nitko se nejavi.)

Bilj. **Jovan Steković** (priobćuje zapisnik; vidi zaisnik 36. sab. sjednice.)

Predsjednik: Osim tih podnesakah stiglo je izvješće aborskog odbora verifikacionalnog.

(Odboru za dnevni red.)

Onda prvo izvješće odbora za narodno gospodarstvo.

(Odboru za dnevni red.)

G. narodni zastupnik Drag. Ferkić polaže mandat. Jzima se na znanje, pozvati se ima vlada, da novi izor odredi.

G. Petar Horvat moli dopust na 10 danah radi ažnih razlogah. (Dozvoljava se.)

Onda imam čast javiti još, da su prostorije kasina ospodi članovom sabora otvorene.

Vis. sabore! sliedeće su zak. osnove razdieljene: ak. osnova ob ustrojstvu sveučilišta; zak. osnova o rv. narodnom glumištu; izvješće i zapisnik zakonoavnog odbora o molbah nanj upućenih; zak. osnova ob redjenju plaćah učiteljah srednjih učilištah; zak. osnova odciepljenju obćinah kotara bakarskog od municipija akarskog; zak. osnova o uredjenju zem. sirotišta u Zarebu; zak. osnova o popunitbi izbornoga reda; zak. snova o uredjenju zem. ludnice; zak. osnova o izvaanju javnih radnjah i gradjevinah; napokon izvješće raljevinskog odbora o nekih mu povjerenih poslovih.

Što se prve zak. osnove, naime o sveučilištu tiče, to je već stavljena bila na dnevni red. Predmet ovaj nije odgodjen na neizvjestno vrieme, nego dok ban i nova vlada prama osnovi zauzme stanovište, koje onda g. zastupnik vlade nije mogao označiti. Ova je zapreka prestala, i ja mislim, da nije treba drugi dnevni red ustanoviti; nego pošto je predmet prešan, da se generalna debata, koja je po g. izvjestitelju započeta, a dovršena nije, danas nastavi. (Glasovi: Prima se.)

Dakle molim g. izvjestitelja da svoje mjesto zauzme.

Dr. **Franjo Rački**: Vis. sabore! Kao što je malo prije g. predsjednik izvolio izviestiti vis. kuću, razprava o zak. osnovi već je započeta, i ja sam onda imao priliku razložiti stanovište, koje je odbor zakonodavni zauzeo naprama vladinoj osnovi. Ja sam onom prilikom napomenuo, da je glavna razlika izmedju osnove vladine i odborove ta, što vladina osnova predlaže za sada nepodpuno sveučilište sa dva i pol fakulteta, dočim odborova osnova predlaže, da se podpuno sveučilište sa svimi četirimi fakulteti, koji se postupajućim u §. 81. opredjeljenim načinom otvoriti imadu, u život uvede. Ja mislim, da bi posve suvišno bilo, da ja sada opet iznovice nabrajam razloge; s toga mislim, ako vis. sabor nebi inače odredio, da se po običaju ima čitati izvješće odbora, i onda predjemo na generalnu debatu; ako koji član vis. kuće možebiti govoriti želi, ako ne, da idemo glasovati, da li se za podlogu specijalne debate prima odborova ili vladina osnova.

Predsjednik: Generalna debata je otvorena.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Kad vidim, da u generalnoj debati nitko neće uzeti rieči, to sam ja slobodan svoje mnienje izreći.

Digitized by Google

Predlažu nam se dvie osnove: vladina, koja hoće nepodpuno sveučilište, i osnova zakonodavnoga odbora, koji želi podpuno sveučilište sa svimi četirimi fakulteti uvesti. G. izvjestitelj, predlažuć osnovu odborovu, naglasio je kao glavni razlog za odborov predlog primjer ostalih sveučilištah, da tako rekuć pojam sveučilišta zahtjeva, da budu sve grane znanosti, sva četiri fakulteta zastupana.

Makar mi se predbacilo, da sam idealist, pretjeranac, ipak moram ovdje govoriti za vladinu osnovu i proti odborovoj.

Znanost, kako se dovila do visine, ipak je do dandanas mnogo povukla glede forme iz srednjega vieka, što dandanas opravdano nije. Forme neznače ništa, ako su štetne po napredak znanosti; danas se i te forme već ukidaju. Za nas Hrvate treba, da imamo za svaku znanstvenu struku, koja se na polju praktičnom upotrebiti dade, najviši hram znanosti, zato, negledeć na pojam sveučilišta, treba da imamo za svaku granu više učilište, tako za medicinu, filosofiju, trgovinu itd. Kad bi mi takovimi valjanimi zavodi obskrbjeni bili, mislim, da nebi žalili, ako nebi imali universiteta u formi kolonjskoga.

Prelazim na pojedine fakultete, i to prvo na fakultet bogoslovni.

Daleko je od mene biti protivnikom crkve i svećenstva; to bi bilo od mene stranom ludo, stranom kao od Hrvata nepošteno, jer moram priznati, da je svećenstvo vazda bilo vjeran drug naroda u promicanju napredka, da nam je svećenstvo stožerna podpora bila u našem narodnom pokretu, Ja, kao Hrvat napredan, nedržim se ponukanim sliediti onu stranku u Cislajtaniji, koja misli, da je liberalna, i tim liberalnija, čim više i žešće napada crkvu, osobito katoličku, i svećenstvo. Kako rekoh, to je daleko od mene. Nu kad se obazremo na sveučilišta ostalih narodah, vidimo, da se sve više zahtjeva i nastoji, da se fakultet bogoslovni iz fakultetah sveušilištnih briše, a svakoj crkvi prepusti, da nastoji o što većem naobraženju svećenstva svoga. Država treba samo toliko da upliva na zavode teologičke, da gleda da bude svećenstvo u istinu naobraženo. Svaka crkva će sigurno nastojati, da svoje svećenstvo na što viši stepen dovede, a tim bi načinom nastalo plemenito takmenje izmedju pojedinih crkvah, koje neće ostati bez uspjeha po napredak čovječanstva.

Biskupski licej zagrebački ostati će dakle dalje, i ako se bogoslovje briše iz reda sveučilištnih fakultetah, to neće biti ni najmanje zapreke, da će pojedinim članovom liceja, koji su uvjete za sveučilište izpunili, i koji se žele posvetiti naukom na filosofičkom ili drugom polju, prosto biti, da mogu crpiti nauku na sveučilištu. Ako li se pako zahtjeva, da imaju na sveučilište doći i teologički nauci, tad u našem položaju zahtieva pravednost, da budu dva bogoslovna fakulteta, jedan katolički, drugi pravoslavni. Medjutim najbolje će biti da nebude nijednoga, jer je poznato, da se svuda nastoji bogoslovni fakultet iz sveučilišta izlučiti; mi pako, koji što nova stvaramo, držeći se izkustva ostalih narodah nebismo smjeli uvesti ono, što se drugdje nastoji ukinuti. Napokon ja nebi htio nikoga uvriediti u svom bogoslovnom čuvstvu, kad velim, da ono što strogo na bogoslovje spada nije znanost, nego samo znanje, u koliko je pako samo znanje, to se može učiti na liceju, te nije nuždno, da bude bogoslovje kao takovo na sveučilištu zastupano.

U našem narodu je veliki dio pučanstva pravoslavan, te kao zastupnici naroda moramo priznati, da će i pravoslavni dio pučanstva sigurno takodjer za uzdržavanje bogoslovnog fakulteta doprinašati, ako je država dužna brinuti se za naobraženje svećenstva, to joj je dužnost prama pravoslavnom svećenstvu isto tako, kao prama katoličkom, a ja nebi znao, da li bi naša domovina osim dva biskupska liceja još i dva fakulteta uzdržavati mogla. Nu ja volim pristati na dva fakulteta, akoprem sam i proti jednom, nego da bude samo katolički, a ja mislim, da će svatko priznati pravednost toga zahtjeva.

Što se medicinskog fakulteta tiče, u kratko ću svoje nazore kazati. Kolikogod sam o potrebi osvjedočen i kolikogod želim, da se podpuno sveučilište uvede, ipak mislim, da na ovaj način naprečac nebi mogli uvesti podpuni medicinski fakultet, koji je s velikimi troškovi skopčan, koji mnogo pripravah i valjanih učiteljskih silah zahtjeva, s kojimi nemožemo dovoljno razpolagati. Uzmimo sada, da hoćemo na godinu uvesti cieli universitet, a pogledajmo iskreno na sile učiteljske, to ćemo morati priznati, da podpuno sveučilište uvesti nemožemo, osim da bude, samo da bude; a ja mislim, da nam to nije zadaća, nego uvesti takovo sveučilište, koje pojmu svomu odgovara, koje bude u istinu hram znanosti, koje bude slušateljem vrelo znanosti isto tako, kao što svako drugo sveučilište, gdje na stolicah profesorskih sjede korifeji.

Ja se nebojim, da ćemo zaostati za drugimi narodi, ako za trenutak kašnje dobijemo podpuni medicinski fakultet, ako budemo pošli pravim putem, da naime pripravimo učitelje za zvanje svoje, kao što su i drugi narodi činiti morali. Liečnici su u Hrvatskoj i Slavoniji, ja ih duboko štujem, izvrstni; ali odtuda nesliedi, da će biti i dobri profesori; jer moguće je, da je najbolji praktičan liečnik najlošiji profesor na universiteti. Naša vlada činiti bi imala tekar priprave za uspješno uvedenje medicinskog fakulteta, a ja bi želio, da se narodu osjegura i ujamči taj fakultet, da se već danas naznači rok, odkada ima u život stupiti. Tako bi se moglo kazati, g. 1878. ili 1877., ili ako je moguće g. 1876., ima se otvoriti prva godina podpunog fakulteta medicinskog, a za to vrieme imala bi se vlada pobrinuti za sve, što je potrebno, da se uvede fakultet takav, koji će narodu na korist i čast služiti; u to vrieme bi se izučili ljudi na glasovitih universitetih, koji bi izključivo posvetili svoj život ovomu zvanju.

Digitized by Google

Što se pravoslovnog fakulteta tiče, to se s predlogom posve slažem, jer neima tako rekuć nikakve razlike izmedju osnove vladine i odborove.

Glede filosofičkog fakulteta moram najprije priznati, da je taj fakultet upravo znanstveni, jer je filosofija vez znanostih, temelj znanostih; s toga će biti istih tegobah valjanu ustrojenju toga fakulteta, kao i medicinskoga. S toga dolazim do toga, da se moram proti predlogu odbora izjaviti, i predložiti, da vladinu osnovu za temelj specijalne debate uzmemo.

Predsjednik: Pošto imamo po poslovniku tri čitanja, to bi se svakako moralo izvješće odbora pročitati. Istina, odborovo izvješće je na toliko nedostatno, što je on propustio rezultat svoga viećanja svesti u posebnu osnovu, tako, da bi imali pred sobom dvie osnove, vladinu i odborovu. Ali sada imamo samo vladinu osnovu, koju odbor želi preinačiti, i te preinake označio je u svojem zapisniku. Imao bi biti podlogom specijalne debate predlog odbora, ali poradi svega toga ništa na putu nestoji, da se uzme izvješće odbora podlogom specijalne debate, koji usvojuje osnovu vladinu, samo ju u nekih točkah preinačuje. S toga da se vidi, što predlaže odbor, mislim, da se izvješće pročita, a onda se može glasovati o tom, što se prima podlogom specijalne debate. (Prima se.)

Bilj. **Josip Tureli**: (čita zapisnik zakonodavnoga odbora o zak. osnovi o sveučilištu.) „Posljedak toga viećanja o pojedinih ustanovah osnove zak. članka izkazuje se u sljedećem:

U §. 1. stavke 1. i 4. ostaju nepromienjene. Mjesto stavke 2. i 3. usvojen je . . ." itd. (vidi prilog 2.)

(Vladin predlog i osnova; vidi prilog 3.)

Predsjednik: Pošto se nitko više nejavlja u generalnoj debati, rieč ima g. izvjestitelj.

Izvj. dr. **Franjo Rački**: Vis. sabore! Budi mi dozvoljeno samo nekoliko riečih progovoriti na opazke gosp. zastupnika karlovačkog.

Prije svega se čudim, kako poštovani g. zastupnik karlovački prima za podlogu specijalne debate vladinu osnovu, a govori o medicinskom i podpunom filosofičkom fakultetu. Ja mislim, tko prima vladinu osnovu, nemože nikakovih predlogah činiti glede medicinskog i filosofičkog podpunog fakulteta, već najviše ako predloži, da se vlada pozove, da čim prije osnovu podnese za popunjenje ove svoje osnove. Ali bez obzira na to imam takodjer prigovoriti na opazke g. zastupnika karlovačkoga. Žao mi je, da g. zastupnik karlovački, kao član zakonodavnog odbora nije bio u sjednicah odbora; iste primjetbe, koje on čini, učinjene su u odboru i od drugih stranah, ali su se gospoda uvjerila, da većina tih primjetabah nije osnovana.

Bio je u odboru prigovor glede bogoslovnog fakulteta, te su nekoji želili, da se taj fakultet iz sveučilišta izostavi, a drugi su opet primietili, kad se osniva fakultet katolički, da mora biti i pravoslavni. Imao sam čast u obrazloženju odborova predloga već prvi put primietiti, da u istinu imade glasovah, koji traže, da se bogoslovni fakultet iz sveučilišta izbriše. — Nu koliko je meni poznato, ti glasovi niti su obćeniti, niti dolaze od stranah, koje bi mi morali toliko uvažiti. Nisu obćeniti, jer vidimo u državah, gdje je to načelo izvedeno, da se u najnovije vrieme nastoji, da se bogoslovni fakultet u sveučilište uvede. Navadjam tu upravo državu, koja je glede religioznih odnošajah našoj slična, Rusiju, gdje ima tako zvane bogoslovne akademije. Publicistika se tim pitanjem bavi, i gleda sklonuti vladu, da bogoslovne akademije ukine, i bogoslovni fakultet uvede, i reć bi, da će se to skoro izvesti. Upravo u Njemačkoj, gdje su religiozni odnošaji u drugom smjeru našim srodni, imade bogoslovni fakultet na sveučilištu, dapače uz katolički imade i protestantički, gdje imade protestantah u zemlji. Po tom, što sam u kratko naveo nebi želio, da se bogoslovni fakultet iz sveučilišta izpusti, nebi želio toga u interesu sporazumljenja, koje u našoj zemlji izmedju svećenstva i svjetovnjačtva vlada, jer upravo tim bi nastao jaz izmedju jednoga i drugoga stališa, kad bi bogoslovci odjeljeni bili u crpljenju naukah, koji su karakteristika njihova znanja.

Nestoji mnienje g. zast. karlovačkog, da će uz bogoslovni fakultet postojati još nadbiskupski licej; nego postajati će sjemenište, koje je za unutarnje odgojivanje odredjeno, ali bogoslovni licej, u kojem bi se predavali bogoslovni nauci, ostati neće. Svagdje obstoji uz fakultet bogoslovni i sjemenište.

Ovdje nije mjesto niti vrieme, upuštati se u razlaganje pitanja, da li je bogoslovje znanost ili ne, jer g. predgovornik za svoju tvrdnju osim ove fraze nije nikakvog razloga naveo. Nu samo to neka mi bude dozvoljeno reći, da je bogoslovje nauka pozitivna, kao što i pravoslovje, da ima historički temelj od 1800 god., pa i u dublju starinu zasiže.

Što je g. predgovornik spomenuo glede medicinskog fakulteta, i o tom je u odboru dosta obširno razglabano bilo. Ja se ovdje nemogu pozivati na svoje izkustvo, nego na izkustvo ljudih, o kojih glede znanja u toj struci nešto držim. I ja sam prije držao, da taj fakultet nije za sada moguć; ali saslušav vještake naše i druge, vidio sam, da ako i jest težak za naše okolnosti, ipak zaprieke nisu tolike, da se nebi mogle svladati načinom, kako odbor predlaže; jer po odborovom predlogu ima se taj fakultet postupice kroz pet god. uvesti.

Neka mi bude dozvoljeno, na ovu važnu primjetbu g. predgovornika, koji bi bio imao malo prije spomenuti, povratiti se, naime na bogoslovni fakultet pravoslavni. Kad se je g. 1861. prva osnova o sveučilištu u odboru izradjivala, onda je odbor bio prisutne episkope pravoslavne crkve pozvao, da svoje mnienje kažu, bi li naime voljni bili, da se uz katolički bogoslovni fakultet

Digitized by Google

i pravoslavni uvede. Oni nisu ništa odgovorili, a kad su bili pismeno upitani, onda su očitovali, da se tu nemože ništa učiniti glede njihova fakulteta, ako se nebi prije upitao kongres, jer ta stvar u autonomiju grčko-iztočne crkve zasiže. Od onoga vremena radilo se god. 1865., 1867. o sveučilištu, a radi se i sada, a pošto je poznato, da se osnovom bogosl. fakultet katolički uvadja, ipak s one strane nije bilo prigovora niti koja želja očitovana. S toga mislim, da sabor nebi bio pozvan, dapače da bi zlo učinio, kad bi sam nekim načinom oktroirao taj bogoslov. fakultet pravoslavni.

Glede primjetbe o filosofičkom fakultetu imam samo to opaziti, da i ona odpada, kao što i prigovor o medicinskom fakultetu; jer ovdje se predlaže, da se filosofički fakultet ima kroz tri godine popuniti, a dotle mislim, da će vlada imati dovoljno vremena, da se pobrine za učiteljske sile i ostala sredstva, koja su potrebita za tri fakulteta.

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Budući da se osnova odbora saborskoga, ako izuzmemo dodatak o liečničkom i podpunom filosofičkom fakultetu, u bitnosti nerazlikuje od osnove vladine, to molim vis. sabor, da za temelj specijalne debate uzme osnovu vladinu, a ja si pridržavam pravo, kod pojedinih točkah svoje primjetbe učiniti, i umoliti vis. sabor, da ih izvoli uvažiti.

Predsjednik: Po poslovniku, štovana kuća, je predmet viećanja izvješće odbora. Istina, odbor je propustio konkretan predlog staviti glede ciele osnove, ali je njegov predlog ipak sadržan u izvješću. Zato ću pitanje ovako staviti: gospoda, koja su zato, da se predlog, sadržan u izvješću odbora, uzme za temelj specijalne debate, neka se izvole dignuti. (Ustane većina.) Vis. kuća prihvaća; sada se može kod specijalne debate, za olahkotiti viećanje, proći vladina osnova od paragrafa do paragrafa, a kod svakoga predlog odbora staviti.

Izvj. dr. **Franjo Rački**: (Čita vladinu zakonsku osnovu; vidi prilog 3.) Osnova zakonskoga članka ob ustrojstvu „Sveučilišta Franje Josipa I.“ u Zagrebu.

Obzirom na zakonski članak ob utemeljenju „Sveučišta Franje Josipa I.“ u Zagrebu, potvrdjen previšnjim odpisom od 8. travnja 1869., uredjuje se ustroj toga sveučilišta kako sliedi:

§. 1.

„Sveučilište Franje Josipa I.“ u Zagrebu ima četiri fakulteta: bogoslovni, pravo- i državoslovni, liečnički i mudroslovni.

Za sada se uvode samo dva fakulteta: bogoslovni i pravo- i državoslovni, a od mudroslovnoga samo učiteljske stolice za filosofičku, historičku i filologičku struku.

Kako da se zadovolji odredbi, sadržanoj u §-u 3. sl. d) gore rečenoga zakonskoga članka od g. 1869., po kojoj se od liečničkoga fakulteta za sada imadu oživotvoriti učiteljske stolice za primaljstvo i živinarstvo, ustanoviti će se posebnim uredjenjem nauka primaljskoga i živinarskoga, glede kojega će uredjenja naknadno sliediti potrebiti propisi zakonski.

Svaki fakultet sastoji od učiteljskoga osoblja i upisanih učenikah.“

Ovaj se §. promienjuje prema prihvaćenom po odboru načelu.

(Čita): „U §. 1. stavke 1. i 4. ostaju nepromienjene. Mjesto stavke 2. i 3. usvojen je prema predlogu o podpunom sveučilištu ovaj zaključak: „Sva se četiri fakulteta uvadjaju načinom, koji se u odsjeku VI. pobliže ustanovljuje.“

Onda predložio bi, da se u stavci 4. mjesto „učenikah“ metne „slušalacah“; to je samo stilistična promjena.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Prije svega imam reći glede naslova. Ja predlažem naslov: „Jugoslavensko sveučilište“, koji nikoga nedira, a malen je broj onih, koji ga neuvažavaju. Razlog je tomu taj, što je Zagreb stecište svega južnoga slavenstva, i nadam se, da će zagrebačko sveučilište biti stecištem djakah iz južnoga slavenstva, zato mislim, da se imade taj značaj i primiti. Istina je i to, da je Strossmayer, koji je prvi zamislio sveučilište, darovao veliku svotu, te je rekao, da daruje jugoslavenskom sveučilištu. A da se nemisli, da i naslovu „Sveučilište Franjo Josipa I.“ činim spačku kakvu, to ja predlažem, da se kaže: „Jugoslavensko sveučilište Franje Josipa I.“

Glede bogoslovnoga fakulteta mislim, da se izpusti. Ako je episkopat pravoslavni odbio uvedenje fakulteta bogoslovnoga, to mislim, da si je dao sam »testimonium paupertatis«. Ako pravoslavni ordinarijat odbija fakultet pravoslavni, ja držim, da država netreba paziti, što episkopat pravoslavni govori, nego ima nastojati, da se pravoslavno svećenstvo naobrazi, jer je to njezina dužnost, a episkopatu nemože pripasti pravo, zaprečiti, da se taj fakultet podigne. Buduć da nemislim, da je fakultet bogoslovni nuždan, to dosljedno predlažem, da se briše. Ali za slučaj, da bi se zadržao fakultet bogoslovni, predlažem, da se kaže, da imade 4 fakulteta: pravo- i državoslovni, liečnički, filosofički, bogoslovni: katolički i pravoslavni.

Moram dva predloga stopiti u jedan, jer neznam, kako će vis. sabor odlučiti; jedan je predlog, da se izpusti bogoslovni fakultet, a drugi, ako se ustanovi, da se ustanovi katolički i pravoslavni.

Što se tiče toga, da je bogoslovna nauka pozitivna znanost, mislim, da nestoji. Zakon je pozitivan i pravoslovje. Bogoslovje, u koliko je dogmatično, nije znanost, nego znanje dogmatičnih ustanovah. Sve ostale grane fakulteta bogoslovnoga imadu mjesto na ostalih fakultetih, kao što kanonično pravo na pravoslovnom fakultetu, povjest na filosofičkom, jezici opet na filosofičkom itd., ostaje bogoslovnomu fakultetu znanje dogmatično; a držim, dogmatična nauka nije znanost, jer je

Digitized by Google

ıanje povjestno ustanovah dogmatičnih, izključuje znaost, jer nedopušta nikakove promjene, nego je vječna, nala bi ostati do vjeka, dok zemlja obstoji; zato dakle ije znanost već zato, što nedopušta promjene.

Ako se zatieva, da se uvede katolički fakultet, to rigovori episkopata pravoslavnoga nisu razlozi, da se i ravoslavni neuvede; jer jedan je razlog zato, da se drıva ima skrbiti za najvažniji hram svećenstva; ako se ıhtieva katolički fakultet, to je pravoslavni fakultet još užniji, što je pravoslavno svećenstvo, bez uvrjede budi ıčeno, iza katoličkoga zaostalo. Ako je to istina, onda nuždan fakultet pravoslavni.

S toga molim i predlažem, da se svaki bogoslovni kultet izpusti, i svakoj crkvi prepusti skrbiti za nabraženje svećenstva svoga; tim će nastati — kao što oomenuh — plemenito takmenje izmedju jedne i druge kve, koje će blagonosno djelovati. Što pako g. izvjeitelj napominje, da bi tim načinom bogoslovci bili odieljeni od ostalih, toga ja nisam mislio, jer bogoslovac ije izključen od znanosti; bogoslovcu je hram znanosti vagda otvoren. Moći će slušati crkveno pravo, jezike d. Ja nisam ni najmanje mislio, da je od toga bogoovac izključen, nego ja sam htio naglasiti, da dogmaćna struka nezahtieva posebnoga fakulteta, jer osim ogmatičnih naukah sve ostalo ima mjesta na ostalih kultetih.

Predsjednik: Molim, štovana kućo! Ovdje je prije vega izpravak o titulaturi od g. Makanca, o kojem neominje niti vlada niti odbor, da se naime kaže: »Jugoavensko sveučilište Franje Josipa I.«

Vlad. zastup. dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Ja sam islio, da će odgovoriti g. izvjestitelj. Nu kad on nedgovara, ja ću odgovoriti. Zakonskim člankom od 8. avnja 1869. sankcionirano je sveučilište pod imenom Sveučilište Franje Josipa I.« Mi nismo vlastni mienjati ne, jer zakona mienjati nemožemo.

Mato Mrazović: Ja mislim, predlog nemože biti, ako ije pismeno predan.

Predsjednik: S toga mislim, da se dade pismeno.

Dr. **Milan Makanec**: Ja mislim, u koliko je predmet a dnevnom redu, da netreba ništa davati pismeno, nego nda, kada se nov predmet predlaže; valjda će još do ga doći, da se neće primati, dok ga nepodpišu 10 lanovah.

Presvietli g. vladin zastupnik je izvolio kazati, da e nemože mienjati zakon, ako je sankcioniran. Ja pitam ašto ne? Ako se ustanovi, to će se ova ustanova podatrieti sankciji, pa ako se odobri, onda će se prijašnji akon promieniti.

Izvj. dr. **Franjo Rački**: Visoki sabore! Imam neke rimjetbe na g. zastupnika karlovačkoga; ovdje što predaže glede bogoslovnog fakulteta katoličkog i pravoslavıog, to odpada samo po sebi, zato nemam povoda, da o oj stvari obširnije progovorim.

Nego, da jednu rieč napomenem o onoj tvrdnji, da bogoslovje nije znanost. Ja bi onda po definiciji, kako ju on stavi, rekao, da ni astronomija nije znanost. U ostalom nemam više ništa odgovoriti.

Predsjednik: Pošto je ovdje izpravak proti osnovi, prije svega se glasuje o predlogu vlade i odbora. Ona gospoda, koja su zato, da se prihvaća titulatura, kao što je predložena po vladi i odboru, neka se izvole ustati. (Ustane većina.) Pao je dakle predlog gosp. dra. Makanca.

Ona gospoda, koja su za predlog odborov u §. 1., na koliko se ima preinačiti osnova vlade, neka se izvole dignuti.

Dr. **Milan Makanec**: Ja mislim, da se prije o mojem predlogu glasuje.

Predsjednik: Najprije se glasuje o predlogu odbora, a ne o izpravku. Zato molim, ona gospoda, koja su za predlog odborov, na koliko se ima preinačiti predlog vlade u §. 1., neka se izvole dignuti. (Ustane većina.) Primljen je predlog, a tim je pao predlog gosp. dra. Makanca.

Izvj. dr. **Franjo Rački** (Čita:)

Odsjek I.

O učiteljih i vlastih sveučilištnih.

»Učitelji sveučilištni ili su redoviti ili izvanredni profesori, ili javni ili privatni docenti, ili učitelji u užem smislu rieči.

Svaki fakultet ima svoje učiteljsko osoblje, kojemu spadaju svi učitelji dotičnoga fakulteta bez razlike kategorije njihove.«

Kod ovoga §. 2. odbor predlaže, da se ove dvie rieči »javni ili privatni« izpuste, i to iz razloga, što izmedju javnih i privatnih docentah po samoj osnovi vladinoj nema druge razlike, nego što javni docenti po §. 6. dobivaju nagradu, dočim privatni ne. S toga odbor predlaže, da ovaj §. glasi ovako: (čita) »Učitelji sveučilištni ili su redoviti, ili izvanredni profesori, ili docenti, ili učitelji u užem smislu rieči.

Svaki fakultet ima svoje učiteljsko osoblje, kojemu spadaju svi učitelji dotičnoga fakulteta bez razlike kategorije njihove.«

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Visoki sabore! Kad je vlada sastavljala osnovu imala je pred očima razlog, koji je naznačio g. izvjestitelj. Na drugih sveučilištih nema javnih docentah nego privatnih. Ovdje je vlada mislila, da mora postaviti i takove docente, koji dobivaju nagradu od zemlje, jer od mala broja slušateljah nije vlada mogla očekivati, da će se kod svake struke javiti docent bezplatan to jest takav, koji bi imao honorar samo od učenikah; ali gdje ima 2—300 učenikah, tamo će se mnogi prijaviti, jer će imati obilnu nagradu za svoj trud. Kod nas malo će se naći takovih docentah. Od docentah, koji će nagradu imati, biti će javni, ako će se još koji pojaviti, neka se uputi na honorar slu-

Digitized by Google

šateljah; zato mislim, da nije suvišno reći »javni i privatni docenti«. Medjutim nije tako bitno, da bi se vlada baš kapricirala.

Izvjest. dr. **Franjo Rački**: Ja imam samo to primjetiti, da je u §. 6. zadovoljeno, kako je odbor promienio, gdje će stajati »docenti sa nagradom«. Zato predlažem ovo, što odbor predlaže, jer nije vriedno radi ove rieči tolike razlike izvadjati.

Predsjednik: Prima li štovana kuća drugu stavku kako je pročitana? (Prima.)

Ona gospoda, koja su zato, da se u 1. stavci rieči »javni ili privatni« izpuste, neka se izvole dignuti. (Većina ustane.) Prihvaćen je većinom predlog odbora.

Izvjest. dr. **Franjo Rački** (Čita):

§. 3.

»Redoviti su profesori oni, koji su u dekretu ob imenovanju svom naznačeni kano takovi.

Plaća im iznosi 1800 for. na godinu.

Ova im se plaća poslje svakih pet godinah povisuje za 200 for. a. vr. (petgodišnji doplatci), i to do uključivo dvadeset i pete godine službovanja njihova.

Ako to zaištu okolnosti, mogu se pojedinim redovitim profesorom podieliti beriva veća od onih, koja su ovdje ustanovljena, a dozvoliti i druge pogode.«

Odbor prima 1. stavku §. 3, prima takodjer, kako će se vidjeti, 2., 3. i 2. nego misli, da je sgodno, sve ustanove, koje se tiču plaćah, prenieti u posebnu osnovu jer misli, da je potrebno i shodno, da bude u osnovi, koja sadržaje ustrojstvo sveučilišta, čim manje ustanovah, koje se mogu mienjati, kao što upravo one glede plaćah, da kod pretresivanja plaćah ne dolazi ciela osnova u pretres. Odbor se je ugledao u praksu ostalih državah, kao što je poznato, imenito u Austriji, imade posebni zakon o plaćah profesorah sveučilištnih, a napose opet zakon o ustrojstvu sveučilišta.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Zemaljska vlada, kad je uvrstila u organički štatut plaću profesorah i docentah, imala je razloga. Ona je smatrala za organički štatut, gdje je sve, što spada na sveučilište. Da je u organičkom štatutu u Cislajtaniji i ustanova plaćah, možemo se uvjeriti, jer je takav štatut u novije vrieme izdan. Takav imade organički štatut pravoslovna akademija zagrebačka. Da su u cislajtaniji u novije vrieme uredjene novim zakonom plaće profesorah, to je istina, ali nije se htio mienjati cieli štatut, nego su se plaće zakonom od 9. ožujka 1870. uredile prema zahtjevom vremena. Ovdje se govori samo o plaćah. Medjutim neću prigovoriti, da se u posebni zakonski članak uvrste, jer napokon promjene neće biti nikakve.

Predsjednik: Pošto u stvari nema razlike, nego samo u formi, da se načini posebna zakonska osnova, koja će plaće regulirati, čast mi je staviti štovanoj kući sliedeće pitanje: Prihvaća li, da se po predlogu odborovu plaće profesorah separatnim zakonom odrede. (Prihvaća.)

Izvjest. dr. **Franjo Rački** (Čita):

§. 4.

»Izvanredni se profesori imenuju kano takovi, da obično uzgredne predmete predavaju.

Plaća im iznosi 1400 for. a. vr. na godinu, a neimaju prava na povisivanje plaće poslje svakih pet godinah.«

Odbor prima §. 4., samo će se druga stavka prenieti. (Prima se.)

(Čita:)

§. 5.

»Svi redoviti i izvanredni profesori jesu kraljevski činovnici i kano takovi imaju sva prava i sve dužnosti kraljevskih činovnikah

Redoviti profesori uvršćuju se u VI, a izvanredni u VII. razred dnevnički.

Redovite i izvanredne profesore imenuje Njegovo Veličanstvo.

Kad se radi o imenovanju bogoslovnog fakulteta, ima ban prije, nego dotični predlog profesorskoga sbora (§§. 23. i 24.) podnese previšnjemu mjestu, glede toga predloga stupiti u dogovor s ordinarijatom nadbiskupskim.«

Odbor prihvaća takodjer § 5., samo što se stavka druga ima prema prihvaćenom načelu prenieti u posebnu zak. osnovu. (Prima se.)

(Čita:)

§. 6.

»Za predavanje sirskoga, kaldejskoga i arabskoga jezika na bogoslovnom fakultetu, zatim sudstvenoga liečničtva i državnoga računoslovja na pravoslovnom fakultetu, odredjeni su javni docenti, koje postavlja ban, i to docenta na bogoslovnom fakultetu nakon dogovora s ordinarijatom nadbiskupskim.

Ovi se docenti neimaju ipak smatrati za činovnike, ter dobivaju nagradu, koja iznosi za docente sirskoga kaldejskoga i arabskoga jezika 600 for. na godinu, a za docenta sudstvenoga liečničtva i državnoga računoslovja po 300 for. na godinu.

Ako predavanje rečenih jezikah koji profesor bogoslovnoga fakulteta kraj zadaće, kojoj se po svojoj dužnosti učiteljskoj posvetiti ima, preuzeti može tako, da to nebude na uštrb prije spomenutoj zadaći njegovoj, ima mu se ovo predavanje po banu, nakon dogovora s ordinarijatom nadbiskupskim povjeriti uz nagradu, ustanovljenu za javnoga docenta toga predmeta, koji se u takovu slučaju postaviti neće.«

Ja mislim, da bi bilo dobro, pošto je odbor prihvatio, da se §§. 6. i 7. spoje u jedan, da se još i §. 7. pročita.

(Čita:)

§. 7.

»Privatni docenti nisu činovnici, nedobivaju nikakve plaće iz javne blagajne, te mogu samo naukovinu od polazećih učenikah iskati. Kao privatni docenti [illegible]

ımo oni na ovom sveučilištu javno predavati, koji su smislu ovoga zakona usposobljeni.«

Vis. sabor, kao što vidi, poslie ovih ustanovah o ıdovitih profesorih i izvanrednih prelazi zak. osnova adina na docente. O docentih govori se u §§. 6. i 7., ıo što sam prije spomenuo, vlada je sigurno iz priednje za neke discipline u bogoslovju i pravoslovju iredila docente s nagradom i naziva ih javnimi. Drugi ɔcenti bez nagrade dolaze u §. 7., s toga već po suavu imao bi §. 6. doći iza §. 7.

Glede stavke 2. u §. 6. imam primjetiti, da po naılu već primljenom imade odpasti ona ustanova, koja o ıgradah govori.

Nego u prvoj alineji imam spomenuti sudstveno əčničtvo, koje po osnovi vladinoj imade predavati prosor liečničkoga fakulteta. Ta ustanova mora se izpu iti naravno, ako liečnički fakultet nebi odmah u prvi ıs bio oživotvoren; a onda ostaje vladi prosto, da ımenuje za sudstveno liečničtvo docenta sa nagradom.

Nadalje alinea 3. čini se odboru posve suvišna, jer ɔ ustanovljuje izhimka naprama 1. alineji §. 6. Ovdje ɔ kaže, da se za predavanje jezikah može uzeti i drugi rofesor, moguće i na filosofičkom fakultetu, i da ima agradu. Mislim, predavanje ovih jezikah tako je obəžno, da nebi bilo moguće predavati s uspjehom prosoru, koji ima već drugi jedan predmet; zato predıžem, da se 3. alineja izpusti.

Pošto bi se po sustavu imali metnuti §. 6. iza §. 7., s druge strane pošto je 3. alineja §. 6. izpuštena, ıislio je odbor, da §§. 6. i 7. u jedan spoje, koji bi lasio ovako: (Čita)

§. 6.

»Docenti nisu činovnici, nedobivaju nikakve plaće : javne blagajne, te mogu samo naukovinu od polaəćih učenikah iskati. Kao docenti vlastni su samo na vom sveučilištu javno predavati, koji su u smislu ovoga ıkona usposobljeni.

Za predavanje sirskoga, kaldejskoga i arabskoga ızika na bogoslovnom, zatim državnoga računoslovja a pravoslovnom fakultetu odredjeni su docenti s naradom, koji se ipak neimaju smatrati za činovnike, a ostavlja ih ban, i to docenta na bogoslovnom fakulətu nakon dogovora s ordinarijatom nadbiskupskim«.

Ja preporučujem, da vis. sabor ovaj predlog odorov izvoli primiti.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Neimam prigovora.

Predsjednik: Prihvaća li štovana kuća predlog odorov? (Prihvaća.)

Izvj. dr. **Franjo Rački**: (Čita)

§. 8. sada 7.

»Učitelji živih jezikah na mudroslovnom fakultetu ɔadaju kano takovi, koji te jezike poglavito samo za raktičku porabu naučati imadu, u vrst učiteljah u žjem smislu rieči.

Položaj tih, žive jezike predavajućih učiteljah u užjem smislu, biti će kasnije konačno ustanovljen.

Za sada se isti neimaju smatrati za činovnike, a dobivaju nagradu od 400 for. na godinu, ter se postavljaju po banu.«

Ovaj §. je odbor primio, samo one rieči o nagradi od 400 for. odpadaju, i prenašaju se u posebni zakon o plaćah. S toga bi imao ovaj paragraf glasiti ovako:

§. 7.

»Učitelji živih jezikah na mudroslovnom fakultetu spadaju kano takovi, koji te jezike poglavito samo za praktičnu porabu naučiti imadu, u vrst učiteljah u užjem smislu rieči.

Položaj tih žive jezike predavajućih učiteljah u užjem smislu, bit će kasnije konačno ustanovljen.

Za sada se isti neimaju smatrati za činovnike, a dobivaju nagradu, ter se po banu postavljaju.«

Predsjednik: Prihvaća li to štovana kuća? (Prihvaća.)

Izvj. dr. **Franjo Rački**: Kao što sam malo prije kazao, pošto se ovdje na budućem sveučilištu navode učitelji po redu, t. j. poslie profesorah pravih, dolazi se na docente, to je odbor mislio, pošto predlaže podpuno sveučilište, te na medicinskom fakultetu, kao i na matematičko-prirodoslovnom odjelu dolaze pristavi, da se imade nov §. glede tih pristavah uvrstiti.

Ovaj bi §. paragraf imao glasiti:

§. 8.

»Profesorom liečničkoga fakulteta za neke nauke i profesorom filosofičkoga fakulteta za matematičko-prirodoslovnu struku pridieljeni su pristavi u pomoć. Oni nisu činovnici, nespadaju u učiteljsko osoblje (§. 2.) već dobivaju samo nagradu. Pristavom može biti samo doktor, imenuje ga učiteljski sbor dotičnoga fakulteta na dvie godine i to na predlog profesora, kojemu se daje u pomoć.«

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Ja bi imao stilističnih primjetabah. Tako ondje, gdje stoji: »Profesorom liečničkoga fakulteta za neke nauke«, valja stati »za nekoje.«

Nuždno je nadalje, da bude suglasje s riečju »mudroslovan», te zato imalo bi mjesto »filosofički« biti »filosofijski «

Izvj. dr. **Franjo Rački**: Ako bi se takova šta opazilo, onda kad će se ciela osnova u red stavljati, molio bi, da bi onom prilikom izvolila gospoda možebiti privatnim putem stilističke pogreške dostaviti.

Dr. **Ignat Brlić**: Takove primjetbe nespadaju ovamo u sabor; mi nismo u saboru, da posmatramo filologiju.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Od jedne rieči višeput mnogo odvisi.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Ja izjavljujem, da se sa predlogom odborovim slažem.

Digitized by Google

Predsjednik: Prihvaća li štovana kuća §. 8. po predlogu odborovu. (Prihvaća.)

Izvj. dr. **Franjo Rački**: Molim, pošto je visoki sabor po predlogu odborovu prihvatio, da se sve, što se odnosi na plaće profesorah, ima izlučiti u posebnu osnovu, da bi se ipak moralo to ovdje spomenuti. Odbor je zato mislio, da bi poslie §. 8. naveo novi § 9., koji glasi ovako:

§. 9.

»Plaće profesorah i činovnikah sveučilištnih, zatim nagrade učiteljah, propovjednikah, rektorah i pristavah, kao i mirovine, ustanovlju se posebnim zakonom.«

Predsjednik: Prihvaća li štovana kuća? (Prihvaća.)

Izvj. dr. **Franjo Rački**: (Čita)

§. 9. sada 10.

»Svi profesori i docenti uživaju glede predavanjah, na koliko ih drugi svjetovni ili crkveni zakoni neograničuju, podpunu slobodu, nisu dakle dužni, po stanovitih knjigah predavati.«

Ovaj se §. po sebi razumije; s toga odbor predlaže, da se prihvati.

(Prihvaća se.)

(Čita:)

§. 10. sada 11.

»Svaki redoviti profesor ima na tjedan barem osam, a izvanredni barem šest urah predavati. Privatni docenti predavaju toliko urah na tjedan, koliko su se sami obvezali.

Javni docenti i učitelji u užjem smislu imadu toliko urah na tjedan predavati, koliko će za predmete, za koje su postavljeni, ustanoviti na predlog profesorskoga sbora vlada zemaljska.«

Odbor 1. i 2. alineju §. 10. prihvaća. Kod 3. alineje odbor predlaže, da se promjeni u toliko, da učiteljski sbor ima pravo ustanoviti broj urah, koje docenti imadu predavati. Mislim, da je u interesu autonomije, koja mora biti čim širja kod sveučilišta osobito u didaktičnih i znanstvenih pitanjih. S toga glasio bi ovaj §. ovako:

§. 11.

»Svaki redoviti profesor ima na tjedan barem osam, a izvanredni barem šest urah predavati.

Privatni docenti predavaju toliko urah na tjedan, koliko su se sami obvezali.

Docenti i učitelji u užjem smislu imadu toliko urah na tjedan predavati, koliko će za predmete za koje su postavljeni ustanoviti profesorski sbor dotičnoga fakulteta.«

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Ovdje je iztaknuto dvie vrsti docentah. U drugoj alineji docenti predavaju toliko urah, koliko su se sami obvezali; jer su ti docenti strogo privatni, to je sasvim u redu, da si sami ustanove broj urah, i prema tome odmjeriti će im se honorar.

Što se tiče 3. alineje, to sam zato, da se ostavi predlog vlade, jer docenti javni dobivati će nagradu iz javne zaklade. Medjutim vlada će se osvrtati uviek na mnienje profesorah glede broja urah; nego, ako bi vlada uvidjela, da je ustanovljen premalen broj urah, to joj nebi mogli odreći pravo, da kaže mjesto 2 ili 3 ure 4 ure, zato bi imalo ostati po osnovi vlade.

Izvj. dr. **Franjo Rački**: Pogreška je učinjena kod štampe, moralo bi stati: nagradjeni docenti i učitelji u užjem smislu.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Buduć su nagradjeni, to se nebi imalo uzeti pravo vladi glede opredieljenja urah.

Izvj. dr. **Franjo Rački**: Samo ću to navesti, da se je odboru činilo, da bi se tim stezala autonomija na sveučilištu, ako se u pitanjih, koji nisu od velika zamašaja, oduzme pravo, tim više, što moram ovdje kazati, da u ovoj osnovi nema toliko slobode za sveučilištno osoblje, koliko imade na drugih sveučilištih; zato mislim, da se ovo, što se veli u alineji 3., prepusti učiteljskom sboru; a od učiteljskoga se sbora predpostavlja, da će svjestno i sdušno postupati, i da će mu biti prije svega interes nauke pred očima.

Predsjednik: Ona gospoda, koja su za predlog odbora proti predlogu vlade, neka se izvole dignuti.

(Broji se.)

Da vidimo kontra-probu.

Ona gospoda, koja su za predlog vlade, neka izvole ustati.

(Broji se.)

Sa dva glasa pada predlog vlade. Većina je za predlog odbora.

Izvj. dr. **Franjo Rački**: (čita) §. 11. sada 12.

»Svaki redoviti profesor može izim redovitih svojih naukah predavati i druge nauke svoga fakulteta, samo treba da nakanu svoju prijavi profesorskomu sboru svoga fakulteta.

Ako pako izvanredni profesori žele druge nauke predavati, treba da sbor profesorski i senat akademički na to privole.«

Kod ovoga §. nema odbor primjetbe, s toga predlaže, da se prihvati. (Prihvaća se bez primjetbe.)

(Čita): §. 12. sada 13.

»Za učenike sveučilištne ima se poseban ekshortator postaviti, koji se ipak neće smatrati za činovnika, ter koji će dobivati nagradu od 500 for. na godinu.

Ekshortatora postavlja na predlog nadbiskupskoga ordinarijata ban.«

Ovaj §. prihvaća odbor, samo što se rieči »od 500 for. na godinu« prenose u zakonski članak o plaćah i nagradah.

(Prima se sa tom promjenom.)

(Čita): §. 13.

»Učenici katoličke vjere dužni su po nedjeljah i blagdanih prisustvovati sv. misi i propovjedi.«

Digitized by Google

Buduć da je §. 14. u savezu, to ću i njega pročitati.

§. 14

»Učenici drugoga vjeroizpovjedanja ravnat će se u m pogledu po propisih svoje vjere.«

Odbor predlaže, da se ova dva §§. izpuste zato, što amo po sustavu nespadaju

U prvom odsjeku govori se o učiteljih i vlastih, a da se najedanput glede učenikah govori, a opet u §. ». prelazi se na profesore; dakle po sustavu nespadaju amo. Nego glede same stvari zadovoljeno je tim, da prenose u §. 63.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Buduć da nema projene nikakove, nemam prigovora.

Predsjednik: Prihvaća li štovana kuća, da se ovi §§. puste po predlogu odbora. (Prihvaća.)

Izvj. dr. **Franjo Rački**: (Čita) §. 15. sada 14.

»Svi redoviti i izvanredni profesori kojega fakulta čine sbor profesorski onoga fakulteta. Izvanrednih smije biti više, nego iznaša polovica redovitih; ako i više ima, onda mladji u službi nespadaju u sbor ofesorski.«

(Prihvaća se bez promjene.)

§. 16. sada 15.

»Privatni docenti biraju izmedju sebe svoje zastupke u sbor profesorski; ako jih nema više od tri, jedoga; ako jih više ima, dvojicu.

Zastupnici ovi imaju samo pravo savjeta, osim u učaju u §. 17. naznačenom, gdje imaju i pravo glasa.»

(Prihvaća se bez promjene.)

§. 17. sada 16.

»Sav sbor profesorski bira si svake godine izmedju dovitih profesorah dekana.

Izabranik je dužan primiti ovo zvanje, osim ako prednje godine bio dekanom.«

(Prihvaća se bez promjene.)

§. 18. sada 17.

»Rektor, prorektor, svi dekani i prodekani svih falltetah čine senat akademički.

Izbor rektora ustanovit će se posebnim zakonom. a prvu sveučilištnu godinu postaviti će ga zemaljska ada sporazumno s profesorskimi sborovi.

Rektor dobiva za obavljanje poslovah, skopčanih tim zvanjem, godišnju nagradu od 500 for.«

Ovdje odbor glede stvari nema nikakove primjetbe; a misli, da se u 2. alineji od rieči »za prvu sveučištnu godinu« itd. do kraja izpusti i prenese u posebnu stanovu, kamo spada. Onda 500 for. ima izostati, jer ada u posebnu osnovu.

S toga taj §. ima glasiti ovako: (Čita)

§. 17.

»Rektor, prorektor, svi dekani i prodekani svih kultetah čine senat akademički.

Izbor rektora ustanoviti će se posebnim zakonom. On dobiva za obavljanje poslovah, skopčanih s tim zvanjem, godišnju nagradu«.

(Prima se.)

§ 19. sada 18.

»Sjednice sborovah profesorskih i senata akademičkoga jesu ili redovite ili izvanredne. Prve se drže u stanovite rokove svake godine, a druge kad god ih dekan ili rektor ureku«.

(Prihvaća se bez promjene.)

§. 20. sada 19.

»Da se valjana odluka učini, treba da je prisutna barem polovica članovah sbora profesorskoga ili odnosno senata akademičkoga, i da bude u sjednici bar jedan član svakoga fakulteta prisutan«.

(Prihvaća se bez promjene.)

§. 21. sada 20.

Zapisnici se sborski putem senata, a senatski neposredno podnašaju zemaljskoj vladi.

(Prihvaća se bez promjene)

§. 22. sada 21.

Sborovi profesorski ravnaju na dotičnih fakultetih i nadziru kolegije, i obavljaju disciplinarne poslove

(Prihvaća se bez promjene.)

§. 23. sada 22.

Napose imaju se sborovi profesorski i za to starati:

a) da budu popunjena sva učiteljska mjesta, i da se odmah, čim nastane potreba popuniti koje mjesto ili zanj predloži učenjak, koji je izdanim znanstvenim djelom podpuno zasvjedočio znanje svoje u dotičnom nauku, ili da se za izpražnjeno mjesto natječaj razpiše.

Sbor će profesorski po izminuću natječajnoga roka odmah učiniti predlog o popunjenju, ter ga putem senata akademičkoga podnieti banu

(Prima se bez promjene.)

§. 24. sada 33.

Ako sbor profesorski želi bez natječaja predložiti koga za učitelja, to se ima prije privatnim dopisivanjem osvjedočiti, da je dotičnik voljan primiti učiteljsku službu. Izprave, kojimi se ove okolnosti dokazuju, ima sbor profesorski predlogu priklopiti.

(Prima se bez promjene.)

§. 25. sada 24.

Sborovi se profesorski imaju i zato starati:

b) da se nikomu nedopusti, da kao privatni docent predaje na dotičnih fakultetih, ako zato osposobljen nije. S toga ima svatko, koji želi kao privatni docent biti osposobljen, podnieti dotičnomu sboru profesorskomu:

1. ili diplom doktorski o naucih istoga fakulteta, ili druga dokazala o svojoj vještini u dotičnih naucih;
2. opis svoga života;
3. pregled kolegijah;
4. tiskanu ili pisanu razpravu ob onom nauku, koji namjerava predavati.

(Prima se bez promjene.)

Digitized by Google

§. 26. sada 25.

Ako se iz pregleda kolegijah uvidi, da predmet spada u dotični fakultet, i da odgovara svrsi sveučilištnoj, sbor će profesorski pozvati molitelja na razgovor, za koji će odrediti odredbu tri profesora, koji će se š njim pred cielim profesorskim sborom pregovarati o pregledu kolegijah, iza pregovaranja ima kandidat držati pokusno predavanje o nazočnosti profesorah dotičnoga fakulteta.

(Prima se bez promjene.)

§. 27. sada 26.

Ako sbor profesorski priznaje kandidata sposobnim, učiniti će putem senata akademičkoga predlog banu, da ovom kandidatu podieli dozvolu za predavanje, ako ga pako nepriznaje sposobnim, izdat će mu u vlastitom djelokrugu uzkratnu odluku, proti kojoj može kandidat uložiti utok na bana.

Ovdje odbor predlaže, da se rieči: »proti kojoj može kandidat uložiti utok na bana« izpuste, jer odbor je mislio, kad profesorski sbor kandidate imenuje nesposobnim, da od ovoga vrhovnoga suda nemože biti priziva.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Ja nemam prigovora, jer po naravi stvari odnosi se na autonomiju sveučilišta.

Predsjednik: Prihvaća li štovana kuća?

(Prihvaća)

Izvj. dr. **Franjo Rački**: (Čita)

§. 28. sada 27.

»Od dužnosti, da podnesu izkaze, naznačene u §. 25., i da se po §. 26. podvrgnu razgovoru, uzeti su oni, koji su svoju sposobnost dovoljno dokazali znanstvenim djelom u onoj struci, koju predavati namjeravaju.

Ovdje nema primjetbe od strane odbora, izim stilistične.

§. 29. sada 28.

Sbor profesorski ima i na to gledati:

c) da se red kolegijah svakoga poljeća za buduće poljeće ustanovi, i to tako, da svaki učenik uzmogne i izim glavnih naukah bar još jedan nauk slušati.

§. 30. sada 29.

Nadalje ima sbor profesorski na to paziti:

d) da učenici kolegije marljivo polaze; svaki će dekan koncem prvoga tjednja zadnjega mjeseca u svakom poljeću ureći sjednicu, da se ustanovi, kojim se učenikom ima uzkratiti potvrda polazka.

§. 31. sada 30.

Manje važne, a sobito prešne proslove rješava dekan sam. Nu sve ovakove rješitbe mora iz poslovnoga svoga zapisnika u budućoj sjednici prijaviti sboru profesorskomu.

§. 32. sada 31.

Dekan čuva spise i pečat fakulteta.

§. 33. sada 32.

U područje senata akademičkoga spadaju svi obćeniti upravni, naučni i disciplinarni poslovi, odnoseći se na sveučilište, kano i svi ini poslovi, koji mu nadleže po posebnih zakonih, ustanovah ili zakladnih naredbah privatnih osobah.

Njemu su podčinjeni svi činovnici sveučilištni, kamo spadaju: knjižničar, aktuar, koji je ujedno kvestor; pisar, pedel i podvornici knjižničarski, senatski i fakultetski.

§. 34 sada 33.

Pod istimi uvjeti, pod kojimi mogu dekani sami rješavati neke poslove, vlastni su i rektori sami rješavati poslove u područje senata spadajuće.

§. 35. sada 34.

Rektoru i senatu nadleži osobito i dužnost nastojati, da se ovaj zakon, na koliko potreba nastane, promieni ili popuni.

§. 36. sada 35.

Obćenita je dužnost svih akademičkih vlastih oko toga nastojati, da dužnosti akademičke i učitelji i učenici točno izpunjuju.«

Glede §§. od 28. do 36. (27.—35.) nema odbor nikakove primjetbe.

Predsjednik: Prima li štovana kuća §§. 27.—35. bez primjetbe, kao što odbor predlaže.

(Prima.)

Izvj. dr. **Franjo Rački**: (čita.)

§. 37. sada 36.

„Činovnici i podvornici sveučilištni napomenuti u §. 33., smatraju se za kraljevske činovnike i podvornike, ter se s njimi u svih poslovih osobnih i disciplinarnih, kano što i glede njihova prava na mirovinu ili odpravninu, i glede prava zaostavših obiteljih njihovih na obskrbu postupati ima polag propisah, valjanih u tom obziru za činovnike i podvornike kraljevskih oblastih, obstojećih za samoupravu kraljevinah Hrvatske i Slavonije.

Plaća, koju činovnici i podvornici sveučilištni na godinu dobivaju, iznosi: za aktuara ujedno kvestora 600 for., za pisara 400 for., za pedela 400 for. uz slobodan stan i drva za ovoga posljednjega, a za podvornike po 300 for. uz odjeću u naravi.

Dok se nerješi pitanje o sdruženju knjižnicah akademičke i muzealne, obavljati će službu knjižničara koji profesor sveučilištni uz godišnju nagradu od 300 for.

Aktuar ujedno kvestor uvršćuje se u X., a pisar u XII. razred dnevnični.

Činovnike sveučilištne imenuje ban na predlog senata akademičkoga, podvornike pako imenuje senat akademički, i to podvornike fakultetske na predlog dotičnoga odbora profesorskoga.«

Odbor u načelu prima ovaj §. Nego glede plaćah odpadaju stavke druga, treća i četvrta, zatim iz istoga

Digitized by Google

zloga cieli §. 38. (37.), te se sve prenaša u posebnu konsku osnovu. (Prima se.)

Bilj. **Aleksander Rogulić**: (čita)

Odsjek II.

O učenicih.

Glava I.

O upisu učenikah.

§. 39. sada 37.

Učenici su ili redoviti ili izvanredni.

Redoviti su upisani u maticu sveučilištnu i imenik kultetski, izvanredni pako samu u imenik fakultetski. (Prima se.)

§. 40. sada 38

Radi upisa ima svaki učenik osobno doći k svomu ekanu i predati mu svoje svjedočbe i svoj podmi nacional, za koji će se tiskanice prirediti u dva rimjerka.

(Prima se.)

§. 41. sada 39.

Medju redovite učenike mogu se samo oni upisati, oji su:

a) gimnazijske nauke dobrim uspjehom svršili i izit zrelosti podnieli;

b) ili su već na ovom, ili drugom kojem sveučilištu ano redoviti upisani bili, ili su

c) kano redoviti upisani bili na učilištu, kojim se adomješćuje sveučilištni koji fakultet, kano što su booslovni biskupski zavodi ili pravoslovne akademije, pak ko su ti učenici kano gimnazijalci izpit zrelosti podieli. (Prima se.)

§. 42. sada 40.

Medju izvanredne učenike upisuju se oni, koji neıogu biti upisani kano redoviti, ako su:

a) navršili barem 17 godinu života i

b) ako se o pripravnih naucih na toliko izkažu, da e uzmogne uzeti, da će im predavanja koristna biti.

(Prima se.)

§. 43. sada 41.

Ako je dvojbeno, ima li se koji učenik upisati ili dbiti, o tom odlučuje dotični sbor profesorski.

(Prima se.)

§. 44. sada 32.

Inostrani mladići mogu se upisati na ovom sveučiištu, ako su po propisih svoje države pripravne nauke vršili, ili ako došavši iz inostranoga sveučilišta, pokažu lovoljnu sveučilištnu svjedočbu.

(Prima se.)

Izvjest. dr. **Franjo Rački**: Imao bi samo to opaziti, da se »mladići« sa »slušaoci« zamjeni; isto tako »slušaoc« je bolje nego »učenik«.

(Prima se.)

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: (Čita.)

§. 45. sada 43.

Imenici se vode napose za svaku godinu, sadržaj će se ustanoviti posebnom naredbom.

(Prima se)

§. 46. sada 44.

Obavljena imatrikulacija ostaje u krieposti, dok:

a) slušaoc neostavi sveučilišta, ili

b) nepredje u drugi sveučilištni fakultet, ili

c) nauke u dotičnom fakultetu neprekine dulje, nego jedan semestar.

(Prima se.)

§. 47. sada 45.

Za upis u maticu sveučilištnu plaća se u ruke dekana fakultetskoga upisnina od 2 for. a. vr. na korist fonda sveučilištnoga.

(Prima se.)

§. 48. sada 46.

Učenici se kod dekana upisuju, a kod učiteljah prijavljuju obično prvih osam danah svakoga poljeća.

Samo iz važnih razlogah može tečajem sljedećih osam danah sbor profesorski dopustiti, da se učenik naknadno primi.

Kašnje prošnje, ako su podnešene tečajem mjeseca listopada, ili najdalje tri tjedna za početka drugoga semestra, riešava senat akademički, ter samo onda dozvoljuje upis učeniku, ako ovaj dokaže, da nije kriv, što se je prekasno prijavio.

Proti rješitbi senata nema utoka.

(Prima se.)

Izvjest. dr. **Franjo Rački**: (Čita)

Glava II.

O pravih i dužnostih redovitih slušalacah.

§. 49. sada 47.

»Svaki učenik, koji hoće da dovrši nauke kojega fakulteta, mora kroz stanovito vrieme polaziti kolegije na dotičnom fakultetu: na mudroslovnom tri, na bogoslovnom, pravo i državoslovnom po četiri godine«.

Ovdje odbor predlaže, da se ovom §. dodade još: »a na liečničkom pet godinah.« Po tom bi ovaj §. glasio ovako: (čita.)

§. 47.

Svaki učenik, koji hoće da dovrši nauke kojega fakulteta, mora kroz stanovito vrieme polaziti kolegije na

Digitized by Google

dotičnom fakultetu; na mudroslovnom tri, na bogoslovnom, pravo i državoslovnom po četiri godine, a na liečničkom po pet godinah.

(Prima se.)

§. 50. sada 48.

Naučna godina traje od 1. listopada do zadnjega srpnja i sastoji od dva poljeća: zimskoga i ljetnjega; zimsko traje do četvrtka pred cvietnicom, a ljetnje počima u petak poslie uskrsnih blagdanah.

(Prima se.)

§. 51. sada 49

Od naukah, koji se budu predavali na pojedinih fakultetih, ima svaki učenik, radi saveza, u kojem medjusobno stoje, ove sliedećim redom učiti:

A.

Na bogoslovnom fakultetu.

I. godina:

a) obći dio dogmatike,

b) uvodne znanosti u sveto pismo u obće, a stari zavjet napose,

c) tumačenje svetoga pisma staroga zavjeta iz vulgate i iz izvornoga teksta,

d) jezik hebrejski.

II. godina:

a) posebni dio dogmatike,

b) uvod u novi zavjet napose,

c) tumačenje novoga zavjeta iz vulgate i iz izvornoga teksta.

III. godina:

c) povjest crkvenu,

b) moral bogoslovni.

IV. godina:

a) bogoslovje pastirsko u užjem smislu,

b) liturgiku,

c) homiletiku,

d) kateketiku,

e) metodiku,

f) pravo crkveno.

B.

Na pravo- i državoslovnom fakultetu.

I. godina:

a) pravo rimsko ujedno s povješću toga prava kroz cielu godinu,

b) povjest prava u obće kroz cielu godinu,

c) enciklopediju pravo i državoslovnih znanostih.

II. godina:

a) hrvatsko-ugarsko privatno pravo jedno poljeće.

b) filosofija prava jedno poljeće,

c) pravo crkveno katoličke crkve cielu godinu,

d) pravo crkveno grčko-iztočne crkve jedno poljeće,

e) hrvatsko-ugarsko javno pravo s osobitim obzirom na austrijsko javno pravo.

III. godina:

a) pravo gradjansko,

b) ekonomiju i financijalnu znanost cielu godinu,

c) kazneno pravo, prvoga poljeća,

d) kazneni postupnik, drugo poljeće.

IV. godina:

a) gradjanski postupnik ujedno s postupnikom u neparbenih poslovih, cielu godinu;

b) pravo trgovačko, mjenbeno, pomorsko, i ustavnu i upravnu politiku, jedno poljeće;

c) statistiku ugarsko-austrijske monarkije, s osobitim obzirom na statistiku trojedne kraljevine, drugo poljeće.

C.

Na mudroslovnom fakultetu:

a) filosofiju teoretičku i praktičku s povješću filosofije;

b) povjest obću,

c) povjest hrvatsku s osobitim obzirom na austrijsku i ugarsku povjest; pomoćne znanosti povjesti;

d) filologiju slavjansku, s osobitim obzirom na povjest jezikah i literature hrvatske i srbske;

e) klasičnu filologiju latinsku,

f) klasičnu filologiju grčku.

Budući da nauci mudroslovnoga fakulteta nestoje medjusobom u takovu savezu, kako nauci ostalih fakultetah, to se za predavanje njihovo neustanovljuje nikakov red.

Ovdje je odbor prihvatio, što je predloženo, te predlaže, da A. i B. ostaju nepromienjeni, a poslie B. da se dodade C. na liečničkom fakultetu, što bi glasilo ovako: (Čita):

C.

Na liečničkom fakultetu

I. godina:

a) opisujuća anatomija, oba poljeća.

b) mineralogija,

c) zoologija,

d) botanika,

e) kemija, oba poljeća,

f) liečnička fizika.

II. godina:

a) physiologija, oba poljeća,

b) pharmakognosija,

c) sveobća pathologija,

d) topografična anatomija, oba poljeća,

e) nauka o kirurgičkih orudjih i zavojih,

f) pharmakologija i receptiranje,

g) nauka o životinjskih pošastih i veterinarno redarstvo.

Digitized by Google

III. godina:

a) pathologična anatomija, oba poljeća,

b) sudbena medicina,

c) posebna liečnička pathologija, therapija i klinika, oba poljeća,

d) nauka o kirurgičkih orudjih i zavoji.

e) liečničko redarstvo,

f) posebna kirurgička pathologija, therapija i kemija.

IV. godina:

a) posebna liečnička pathologija, therapija i klinika, oba poljeća.

b) posebna kirurgična pathologija, therapija i klinika, oba stoljeća,

c) nauka o kirurgičnih operacijah, oba poljeća.

d) primaljstvo.

V. godina:

a) posebna kirurgična pathologija, therapija i klinika,

b) okulistika, oba poljeća,

c) syphilis i dermatologija,

d) o ciepljenju boginjah.

Sada sliedi pod stavkom D. ono, što je rečeno u stavci C. vladine osnove.

Zatim odbor predlaže, da se u stavci D. imade kod slova C. ustanova »pomoćne znanosti povjesti« izpustiti te premjestiti u sliedeći §. 52. (50) s razloga, što se ovaj nemože smatrati redovitim, već izvanrednim.

S obzirom na to, što ima biti podpuni mudroslovni fakultet, predlaže odbor, da se u stavci D. poslie f) dodade ovo: (Čita)

g) mathematiku,

h) fiziku,

i) zoologiju,

k) botaniku,

l) mineralogiju i geologiju.

m) kemiju.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Vis. sabore! Imam proti osnovi vladinoj i osnovi odbora učiniti neke primjetbe, to prvo, glede pravoslovnoga fakulteta.

Medju predmeti, koji su izbrojeni kao obligatni, manjka jedan od najvažnijih predmetah, imenito s obzirom na buduće zanimanje većine slušateljah ovog fakulteta. Vidim, da medju obligatnimi predmeti nema nauke o administraciji. Mislim, da mi nije dužnost razlagati važnost toga predmeta, samo ću spomenuti, da se sve djelovanje naše, sve uredbe, sve zakonodavstvo, samo onda od pravoga posljedka biti, ako administratorni ljudi budu na visini zvanja svoga Nuždno je, da si pribave što više znanja, da u ovoj najvažnijoj struci mogu što uspješnije djelovati u kakvom god javnom poslu. Ovakova važna struka dolazi medju predmeti §. 52. (50.) Tu se može dogoditi, da se u 2. i 3. godini biti nepredava upravno zakonoslovje na sveučilištu. Moglo bi se dogoditi, da bi slušatelji, koji bi došli s drugoga universiteta, pa bi manjkao kurs ovaj, našli nedostatak; mislim da je jasno. Osim toga, ako se ovaj veleважni predmet smatra kao nuzgredan predmet, moglo bi se dogoditi kolidiranje, t. j. mogao bi nastupiti slučaj, da će slušatelji ili morati pustiti predmet ovaj, ili morati pustiti obligatne predmete. Nadalje još imam ovdje primietiti, da je upravno zakonoslovje predmet rigorozah, što sliedi iz pojma državnih i pravoslovnih naukah. Predmet, koji je tako bezuvjetno propisan, nesmije doći u kategoriju uzgrednih predmetah, nego obligatnih; jer uvrstiti ga medju uzgredne, značilo bi, da će slušatelji ili nikako ili djelomice taj predmet morati učiti. S tih razlogah predlažem, da se u 3. godištu iza litere d) doda e), koja bi glasila: »upravno zakonoslovje«.

Da predlažem ovo za godinu treću, razlog je ovaj. U 3. godini upoznaju se slušatelji prviput positivnim zakonodavstvom. Tumači se gradjansko i kazneno pravo. Ovdje je upravo pravo vrieme, gdje se administrativna slika naše zemlje može predočiti.

Nema dvojbe, da je velika potežkoća, da je težko, naći dosta vremena za tu struku. Ja bi metnuo na cielu godinu. Ja bi dapače teologe, ako ne prisilio, bar im savjetovao, neka idu slušati, jer će biti u svakom doticaju s narodom. Ja bi, kako rekoh, dao cielu godinu. U trećoj godini, gdje se predaje pravo civilno, kazneno, državna ekonomija, financijske znanosti, nemožemo ustanoviti, da se zakonoslovje ciele godine uči. U četvrtu se godinu prenieti nemože, jer je kandidat preterećen postupnikom gradjanskim, trgovačkim pravom i pripravom za državni izpit; s toga držim za najshodnije, da se u 3. godini prava postave. Tako sam uvjeren o temeljitosti ovoga predmeta i njegovoj nuždi, da nedržim nuždnim, dosadjivati daljnjim obrazlaganjem, nego na prosto predlažem vis. saboru, da izvoli priznati važnost ovoga predmeta i staviti ga u red obligatnih predmetah.

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Čast mi je opravdati osnovu zemaljske vlade u ovom predmetu.

Poznato je, da je stara borba medju učenjaci za slobodom nauke U početku, kad su se počela sveučilišta razvijati, nisu bili poznati obligatni predmeti, sva su bila slobodna predavanja. Nu kad se je tečajem vremena opazilo, da takova sloboda neosigurava državi sposobnih kandidatah za javne službe, počela se je ustanovljivati granica naukovnom osnovom. Prvo doba bilo je proizvod policajne epohe, gdje se je mislilo, da se javno dobro može postignuti pozitivnimi državnimi odredbami.

Tečajem vremena uvidilo se je, da osnova naukovna s obligatnimi predmeti, kako je postajala u monarhiji Austro-Ugarskoj sve do novijega vremena, imenito do godine 1859., da ovakova osnova s obligatnim predavanjem najveće zaprieke svim strukam i višemu naobraženju stavlja, pa su uveli slobodu naukah. Ta sloboda naukah na sveučilištih trajaše od g 1849. do

Digitized by Google

g. 1858. Onda je vlada mislila, da se ta sloboda mora ograničiti; a ograničila ju je tako, da je neke predmete označila kao predmete obligatne, i ustanovila red, kojim se ima slušati. A u tom danas sastoji sloboda učenja, koju smatraju kao bitan uvjet napredka u svakoj struci znanosti i višega naobraženja. Obligatni predmeti imadu se stegnuti na najmanju mjeru. Predmeti, koji su kao uzgredni uvršćeni na pravoslovnom fakultetu, nisu uzgredni, nego takovi, koji se nemoraju slušati, ili koji se nemoraju slušati stanovitim redom. Za ove obligatne predmete i onako je ustanovljen broj urah dosta velik, 20 urah na semestar, izuzam 4. i 8. semestar, gdje su dužni polagati izpite. Nijedan se neće moći izpuniti obligatnimi predmeti, nego će biti prisiljen popuniti s neobligatnimi.

Od velike važnosti je dakako politika ustavna i upravna, koja se sluša u 4. godini, a to je teorija javne uprave. Koji je glavna načela naučio, moći će biti autodidakt u upravnom zakonoslovju, kojemu dajem veliku važnost, ali ne toliku, da ga stavimo medju obligatne predmete. Zato nije uzgredan predmet, samo nije obligatan, kao što bi se i drugi mogao izpustiti.

Čim ima manje predmetah medju obligatnimi predmeti, tim je više obezbiedjena sloboda učenja, koja se svagdje zahtieva, a na nijednom sveučilištu nije upravno zakonoslovje medju obligatnimi, nego medju neobligatnimi predmeti, kao što obično i statistika, takodjer velevažan predmet, ali takav predmet, koji može naučiti autodidakt.

Zato molim, neka ostane medju neobligatnimi predmeti, inače bi se stezalo slobodno učenje.

Dr. **Marian Derenčin**: Vis. sabore! Što je gosp. valpovački zastupnik govorio o dužnosti upravna zakonoslovja, čini se, da se može protezati na upravnu politiku, al ne na upravno zakonoslovje. Ja priznajem, da je to najvažnija znanost, ali znanost je upravna politika, a ne zakonoslovje. Ja velim, još nismo do toga došli, da bi baš sve upravne naredbe u jedan zakonik sveli, pa da bi to služilo podlogom predavanja; nego naredbe su raztrešene, nepredstavljaju cjeline, da bi se mogle znanstveno predavati. Sveučilište nesmije se upuštati u razlaganje normah positivnih, nego u razlaganje znanstveno.

Što je g. zastupnik valpovački predložio, da se zakonoslovje u 3., a upravna politika u 4. godini predaje, je neopravdano, jer držim, da bi znanje moralo predhoditi positivnim naredbam, tičućih se prava. Za to, s tih razlogah g. vlad. zastupnik drži, da je sasvim dostatna, da se upravna politika predaje što obširnije, a prepusti slobodan predmet positivnih normah, koje nisu od tolike vriednosti, da bi mogli sačinjavati predmet predavanja na sveučilištu. Za takove naredbe stolicu stvarati, čini mi se suvišno, neopravdano. Dobro, ako se koji profesor nadje, koji docent, koji će glavne naredbe razpravljati, a tim će se zadovoljiti potrebi upravnoga zakonoslovja.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Visoki sabore! Najprije ću odgovoriti presv. g. zastupniku vlade, a zatim gosp. predgovorniku.

Slaže se g. zastupnik vlade u važnosti upravna zakonoslovja, ali vidim iz njegovih primjetabah, da je samo zato proti tomu, da se uvrsti medju obligatne predmete, što se tim prieči sloboda učenja. I ja sam bezuvjetno veliki prijatelj slobodna učenja, i da je na moje, nebi bilo nikakva obligatna predmeta. Videć pako, da fakultet pravoslovni ima obligatnih predmetah, želim imati stalan sustav. Zove se fakultet pravo- i državoslovni: uzmite, koliko će materije jedne i druge biti, pa ćete uvidjeti, da politička znanost ostaje slabo zastupana.

Ja predpolažem, gospodo! da može jurista proći bez da sluša prava, ali čestitam kotaru, komu će služiti takav kao predstojnik. On će znati vrlo liepo teoretične zasade, ali realna znanja neće biti nikakva. Sve zasade, koje je crpio iz najboljih spisateljah, neće vriediti toliko, da bude znao, kako da bude u redu gospodarsko šumarstvo. A što se tiče stanja sadanjega, biti će poznato, gdje je u jednom kotaru sudac izjavio, da nije znao, da neka naredba eksistira; ali nije imao vremena, da se kao autodikat pusti u ovu prozu, koja služi narodu. S toga ja držim, da si svaki jurista prisvoji nauk o administraciji.

Što se tiče prigovorah gosp. predgovornika, moram primietiti, da se nalazi u bludnji, ako drži, da se politika predaje na sveučilištu, a ne realno upravno zakonoslovje. U 3. godini dolazi pravo gradjansko; to znači, da će ovo pravo u formi znanstvenoj predočiti. Kada se kaže, zakon se ima u formi znanstvenoj razložiti, to se kaže, predložiti i kritici podvrći. Ona znanost ima vriednosti, koja je utemeljena na realnu podlogu. Filozofija ima više vriednosti, odkada stoji na realnoj podlozi; a o politici se može kazati, da stoji skroz na realnoj podlogi, da je dakle realna nauka.

Napokon moram spomenuti, da je g. predgovornik vrlo podupro moj predlog, kad je izvolio kazati, da neima zakonika o upravnom zakonoslovju. A šta je posljedica? Ako nema zakonika, onda je posljedica, da siromah mladić bez redovita predavanja u šumi ove velike materije nemože ništa razpoznati; posljedica je, da ga mora profesor rukovoditi kroz tu šumu.

S toga držim tim više da je nuždno, da se sistematičnom naukom naobraze slušatelji našega sveučilišta, da postanu usposobljeni administrativni činovnici; i samim teologom bi preporučio, neka idu slušati ovaj toli velevažni predmet. Što se tiče primjetbe, da neće podučavati redoviti profesor nego docent, to je stvar, koja je neosnovana, ako se pomisli, da i izvanredni predmet ište usposobljena čovjeka.

Uvjeren dakle, da je u interesu zemlje, ako se bude

Digitized by Google

to većom strogošću pazilo na znanje administrativno, preporučujem svoj predlog.

Predsjednik: Štovana kućo! Predlog odbora i vlade lažu se podpuno u §. 51. pod slovom a) i b), do uključivo slova c).

Ovdje je predlog g. dra. Špuna, da se slovo b) izbriše i premjesti u III. godinu pod zadnje slovo f).

Ona gospoda, koja su zato, da se primi onako, kako stoji, neka se izvole dignuti.

(Broji se.)

To je većina. Ili da bude kontra-proba; ona gospoda, koja su za predlog g. dra. Špuna, neka se izvole dignuti.

(Broji se)

Većina je za predlog odborov.

Proti 4. godini nema opazke. Pod slovom C. dolazi po predlogu odbora: „liečnički fakultet“. Prima li štovana kuća? (Prima.)

Onda dolaze u slovu D. dvie preinake, kod litere e) i f). Ona gospoda, koja su za predlog odborov, neka se izvole dignuti. (Ustane većina.)

Još imam izpravak g. dra. Špuna, koji glasi ovako: (Čita:) Neka se iza naslova „D. Na mudroslovnom fakultetu“ doda: I. odjela historijsko-filosofijskoga; a iza točke f) do rieči „grčku“ neka se doda: II. odjela matematičko-prirodoslovnoga.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Vis. sabore! Kad je vlada ovu osnovu sastavljala imala je pred očima, da će samo polovicu mudroslovnoga fakulteta uvesti. Današnja znanost dieli cielu materiju filosofičku u dvie kategorije; prva je povjestničko-filosofička, a druga je matematično-prirodoslovna. Na zapadu imadu ustanovah, da se svaki diel smatra kao posebni fakultet, i promoviraju se doktori u jednoj i drugoj grupi.

Ovo, što odbor u ovom §. predlaže, biti nemože, jer nitko, koji je upisan u jedno odjeljenje, nemože se siliti, da sluša drugo odjeljenje. Uzmimo učiteljske pripravnike, i neki žele posvetiti se historiji, onda upisati će se u prvi odjel historičko-filosofičke naravi.

Taj će slušati povjest obću i hrvatsku, i jedan predmet filosofični, ali neće biti dužan slušati n. p. astronomije. Ako se uzme prosto izabiranje jednoga i drugoga, onda nema granice izmedju jednoga i drugoga odjela, a to je na uštrb dužnostim slušateljah, kojim se namiće, da imadu sve slušati.

Samo radi bolje jasnoće, da se precizno navede dužnost slušateljah, predlažem, da se iza riečih „D. Na mudroslovnom fakultetu“ metne: „Na odielu historičko-filologičkom“, a da slušatelji uče, što sliedi od a) do f).

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Imam izjaviti, da nemam prigovora, jer vlada, kad je radila osnovu, uzela je samo jedan dio filosofičkoga fakulteta, pak je mislila da netreba kazati: „odjel filosofičko-historički“. Nu pošto će se cieli fakultet otvoriti, to je naravno, da se kaže: „I. odjel, historičko-filosofički“, i „II. odjel matematično-prirodoslovni“.

Izvj. dr. **Franjo Rački**: Vis. sabore! Meni se čini, da štovani g. dr. Špun nije točno razumio ovdje, što se veli u §. 51. u prvoj alineji, dočim je on težinu znamenovanja metnuo na rieč „učiti“, ta neide na ovu rieč, nego na rieči: „sliedećim redom“. Da se tako razumije, izvolio je čuti izpravak ovoga §-a, koji glasi: (Čita:) „Budući da nauci mudroslovnoga fakulteta nestoje medju sobom u takovu savezu, kako nauci ostalih fakultetah, to se za predavanje njihovo neustanovljuje nikakov red“. Ovdje za filosofički fakultet neustanovljuje se nikakov red, kojim će se predavati, jer nauke nestoje u nikakovu savezu; s toga nesliedi, da je slušaoc mudroslovnoga fakulteta vezan slušati sve predmete jednoga i drugoga odjela; dakle u tom smislu ova primjetba respective predlog nema znamenovanja, jer nitko nemože izvesti, da će n. pr. onaj, koji historiju sluša, morati i matematiku slušati. Ja sam mislio, da će g. dr. Špun predložiti, da se fakultet razciepa u dva fakulteta kao u Francezkoj i u Njemačkoj; onda bi sveučilište imalo pet fakultetah. Nego mislim, da je to samo formalno razvedenje i jasnije. Ako ga u tom smislu razumjevam, i ako visoki sabor u tom smislu to pri hvaća, da se mudroslovni fakultet razdvoji u dvie grane, nemam ništa proti tomu primjetiti, jer je samo formalna stvar.

Nego moram dodati, da nestoji, da je neopravdano ono, što je izvolio reći, da bi slušatelji jednoga odjeljenja bili prisiljeni učiti sve predmete drugoga odjeljenja; jer postavimo, kandidat, kojemu je namienjena historija, koja spada u prvi odjel, neće biti prisiljen slušati predmete drugoga odieljenja, kao što i prirodoslovac neće biti prisiljen slušati predmete prvoga odieljenja.

Dakle s te strane nema ta promjena praktične vriednosti, samo se na formalnu razliku reducira.

Ako se misli, da se formalna razlika stilistike izrazi, to sam ja dužan učiniti, da se nebi možebiti krive konsekvencije izvadjale.

Predsjednik: Ona gospoda, koja su za izpravak g. dra. Špuna, koji ovako glasi: (čita ga) neka se izvole dignuti. (Ustane većina.)

Većina je zato, da se popuni predlog odbora.

Štovana kućo! Vrieme je kratko, a posla dosta ipak ću biti slobodan, zaključiti današnju sjednicu, a drugu uričem sutra $^1/_2$ 10 satih.

(1 sat.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

XXXV. sjednice sabora kralj. Dalm., Hrv. i Slavonije dne 29. rujna 1873. u glavnom gradu Zagrebu pod predsjedničtvom g. Jovana Živkovića držane.

Pročitan zapisnik prijašnje sjednice bje bez primjetbe ovjerovljen.

Br. 27/Pr. Sab. predsjednik pročita dopis predsjedničtva kr. zem. vlade od 27. rujna t. g. br. 2058/Pr., kojim se priobćuje, da je Nj. Veličanstvo preuzvišenog gospodina Ivana Mažuranića banom kraljevinah Dalm., Hrv. i Slav. imenovati blagoizvoljelo. Uzeto bje do ugodnoga znanja.

U to stupi Nj. preuzvišenost ban Mažuranić u sabor, te bje živahnim „Živio", a zatim po predsjedniku kriepkim govorom pozdravljen, i pošto se ban na pozdravu ljubkim govorom zahvalio, preduzeto je daljnje čitanje na sabor prispievših spisah.

Br. 556. Molba nadzirateljah uzah u županiji bjelovarskoj za povišenje plaće.

Br. 563. Molba poglavarstva obćine Bosiljevo za ukinuće pravah regalnih.

Br. 564. Molba žiteljah kot. dugoselskog radi uredjenja odnošajah, odnosećih se na gornočinžene posjede.

Br. 568. Molba poglavarstva obćine Dešinec za pripomoć žiteljstvu, postradalom nepogodom tuče.

Br. 570. Molba Petra Kirete i drugovah za shodne odredbe u predmetu pobiranja prekorednih globah po gospoštijah sbog šumskih kvarovah.

Sve ove molbe ustupljuju se peticionalnom odboru.

Br. 573. Zapisnik od 25. rujna t. g. izbornog povjerenstva za valpovački izborni kotar, uslied kojega je na mjesto preminulog Makse Price narodnim zastupnikom izabran dr. Napoleon Špun-Strižić.

Br. 567. Molba izbornikah garešničkog izbornog kotara, radi novog izbora nar. zastupnika.

Dostavlja se verifikacionalnom odboru.

Br. 569. Molba obćinah kotara delničkoga glede osiguranjah sredstvah za izvedenje tako zvane crnolužko-gerovske ceste. Dostavlja se narodno-gospodarstvenom odboru.

Br. 588. Podnesak Franje Koha glede njegove za odkup predložene sbirke narodnih napjevah, savezno sa riešenjem u XXII. sab. sjednici br. 214. Ustupljen je kazalištnom odboru.

Br. 572. Molba Ferde Kontilovića, člana narodnog kazališta zagrebačkog, za podieljenje odpravnine, dostavlja se kazalištnom odboru.

Br. 566. Stjepan Hervoić, nar. zastupnik, moli dopust na 4 nedjelje, koji se dozvoljuje.

Br. 557. Molba trgovacah grada Zagreba, kojom mole za posredovanje, da se zulumćarenju u Bosni na put stane. Dostavlja se kr. zemaljskoj vladi na uredovanje.

Br. 571. Molba dnevničarah kr. žup. sudb. stola varaždinskog za povišenje dnevnicah i br. 562. Molba Matije Matekovića, umirovljenog podvornika kr. sudb. stola, za povišenje njegove mirovine. Dočim po nijednom članu sabora poduprte nisu, dostavljaju se kr. zem. vladi na povrat.

Zatim sliedi VII. izvješće peticion. odbora, te su odnosni predmeti riešeni po predlogu odbora, kako sliedi :

Br. 259. Molba Mitra Kovačevića, da mu se kao vojničkom bjeguncu amnestija podieli.

Br. 258. Molba Danka Prše, učitelja lukovodolskoga, za podporu.

Br. 239. Molba učitelja glavne učione samoborske za povišenje plaće.

Br 268. Josip Pavičić, učitelj male realke u Varaždinu, moli za doznaku suplentske plaće za vrieme od 1. listopada 1867. do svibnja 1868.

Br. 390. Martin Juretić, župnik u Grobniku i Mate Sablić, župnik u Jelenju, mole, da bi se njihovim kapelanom povišena plaća iz javnih zakladah izplaćivala, i da bi se od plaćanja godišnje pristojbe oslobodili.

Br. 267. Obćina sv. ivanska, žup. belovarske, moli da joj se erarna sgrada u Rovišću za rimok. školu ustupi.

Br. 225. Ravnateljstvo brodarskog družtva u Senju moli, da se njegova, na zajedničko ministarstvo u Pešti upravljena molba radi polučenja poštarske službe i podpore, podupre.

Br. 217. Družtvo za njegu bolestnih djakah u Beču moli i ove godine za podporu.

Br. 79. Predstavka žup. križevačke, da se u Križevci javna bolnica podigne.

Br. 281. Antun Ausch, gradjanin u Zagrebu, moli da se ponovi iztraga u pogledu njegove tužbe, podnešene drž. nadodvjetničtvu protiv Fridriku Raineru, radi položene krive zakletve.

Br. 272. Šumarsko činovničtvo žup. belovarske moli povišenje plaće.

Br. 256. Kr. i slob. grad Senj, moli, da mu se opet povrati ono zemljište, koje je prije nego je vojnoj oblasti podpadalo, posjedovao. Zemalj. vladi na uredovanje.

Br. 309. Grad Senj moli, da se gradnja senjske luke nastavi i dovrši.

Dostavlja se kr. zem. vladi s preporukom, da se u svrhu uživotvorenja ove molbe na zajedničko kr. ministarstvo obrati.

Br 310. Molba grada Senja, da mu se iz vojnog saveza preostale javne sgrade u vlastničtvo izruče. Ustupljuje se zem. vladi s uputom na previšnji kr. odpis od 8. lipnja 1871.

Digitized by Google

Br. 301. Molba obćinah municipija bakarskog obijuh :ostrenah, Drage, Trsata, Sušaka, Podvežice, Ketive, Sv. :uzme i Baracah, da im se povrati u prvašnje granice lagodat slobodne luke, god. 1855. ukinute. Ustupljuje ɘ kr. zem. vladi na uvaženje i dalnju preporuku.

Br. 425. Predstavka obćinstva žup. belovarske glede dpisa nezakonito odmjerenog poreza. Ustupljuje se kr. ɘm. vladi za uredovanje.

Nadalje VIII. izvješće peticionalnog odbora, u kojem ıdržani predmeti riešeni su po predlogu odbora:

Br. 517 Molba župljanah sčitarjevačkih, obćine Kosice, kot. velikogoričkog, radi nezakonitog davanja ıkna u žitku, ustupljuje se kr. zemaljskoj vladi na uredovanje.

Br. 530. Gjuro Jurčić, trgov. akademik, moli za ɘmaljski štipendij za godinu danah, da može u Belgiji govačku školu pohoditi. Dostavlja se kr. zem. vladi sa reporukom, da na ovu molbu prilikom razdiobe štiɘndija obzir uzme.

Br. 516. Molba Franje Erdödija, skrbnika baruna ingerlinga, da se pravo pokroviteljstva županah u pretres zme i rieši, da se od zidanja crkve oslobodi i da se po ıpaniji izdane naredbe obustave.

Br. 518. Niko Celinić, žup. kot. pristav u kotaru ubičkom, moli, da mu se podieli pogodovna godina i ı mu se kod budućega umirovljenja službovanje kod ɔćine sv. ivanske uračuna.

Br. 539. Sljedbenici nazarenske vjere mole, da se zaštitu prime, da svoju vjeru mirno izvršivati mogu. — ostavlja se kr. zem. vladi na uredovanje.

Br. 536. Molba obćine varošice Vukovar za ukiıće regalnih i drugih vlastelinskih pravah. — Ustupıje se zakonodavnomu odboru.

Br. 532. Predstavka svećenstva biskupije senjske i odruške u provincijalu, radi povećanja plaćah. Ustupıje se kr. zem. vladi na uredovanje.

Br. 543. Molba grada Ivanić glede podignuća graanske učione u Ivaniću. — Ustupljuje se nastavnomu ɔdodboru.

Br. 542. Grad Ivanić, da se ona, iz Kloštra do ada Ivanića vodeća, skroz loša cesta, u red zemalj:ih cestah uvrsti. — Ustupa se narodno-gospodarstveɔmu odboru.

Br. 507. Franjo Schivitz, predsjednik obćeg podurajućeg družtva za bolestnike u Zagrebu, moli, da bor utemeljiteljni prinos rečenom družtvu podieli — stupljuje se kr. zem. vladi na uredovanje.

Br. 500 Ignac Horvat, sab. poslužnik, moli za poeljenje novčane podpore. Dostavlja se sab. predsjedčtvu s preporukom.

Br. 538. Franjo Terstenjak, pisar gradj. odsjeka kr. m. vlade, moli za povišenje plaće.

Br. 506. Panduri žup. zagrebačke mole za privreenu novčanu podporu.

Br. 502. Dnevničari kr. zem. vlade mole za povišenje dnevnicah.

Br. 496. Mato Stojanić, podvornik kr. preparandije u Zagrebu, moli, da mu se sistemizira njegova dosadanja podpora.

Br. 485. Molba pandurah osrednjeg ureda žup. na Rieci, za povišenje plaće. Ustupljuje se zem. vladi za uredovanje

Br. 498. Molba Gjure Sojke, bivšega učitelja glasbe na kr. preparandiji u Zagrebu, za podieljenje mirovine. Dostavlja se zemaljskoj vladi za shodno uredovanje uz preporuku.

Br. 493. Upravljajući odbor županije riečke podupire predstavku žup. varaždinske u pogledu stanarine. Pošto je proračun za g. 1870. po saboru odobren, ustupljuje se kr. zem. vladi na uredovanje.

Br. 492. Družtvo učiteljah narodnih školah u Zagrebu moli, da bi se na dnevni red stavilo pitanje o preustrojstvu narodnih učionah. — Ustupljuje se nastavnomu pododboru.

Br. 501. Predstavka činovnikah kr. žup. sud. stola u Varaždinu, radi dokinuća provizorija kr. žup. sud. stolovah. Ustupljuje se kr. zem. vladi s pozivom na saborski zaključak od g. 1872. br. 403., da čim prije saboru predloži osnovu o preustrojenju sudbenih oblastih.

Br. 486. Predstavka zastupstva grada Križevca za uzdržanje sudb. stola u Križevcih i arondiranje županije križevačke. — Dostavlja se kr. zemaljskoj vladi s istom uputom.

Br. 484. Osoblje nar. zem. muzeja moli za promaknuće u razred profesorah akademije ili sveučilišta sa svimi užitci. — Kr. zem. vladi na uvaženje.

Nakon toga zaključeno bje po predlogu predsjednika Jovana Živkovića, da se sjednica, u svrhu, da nova vlada na dnevni red prispjeti imajuće zakonske osnove pretresti uzmogne, na nekoliko danah odgode, te prama tomu urečena bje sliedeća sjednica na 13. o. m. u 10 satih prije podne.

Time digne predsjednik sjednicu.

Živković v. r.
predsjednik.

G. Kiš, v. r.
saborski bilježnik.

Prilog 2.

Zapisnik,

sjednice zakonodavnog odbora, držane dne 9., 10. i 11. rujna, u kojoj je uzeta u razpravljanje zakonska osnova ob ustrojstvu „Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu."

1. Školski pododbor podastire svoj izvještaj o osnovi zakonskoga članka ob ustrojstvu sveučilišta, koja bi pripisom kr. zem. vlade od 17. kolovoza 1872. podnešena

Digitized by Google

visokomu saboru na razpravljanje. Ovaj izvještaj glasi ovako:

Uzevši u pretres odbor osnovu zakonskoga članka ob ustrojstvu „Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu“, koju je vlada pripisom od 17. kolovoza 1872. visokomu saboru na zakonsko razpravljanje podniela, sporazumivši se sa strukovnjaci, imade čast sada podastrti o njoj svoje mnienje, odnosno svoj predlog.

U ovom predlogu navode se samo dopunjci k vladinoj osnovi i razlikosti, u kojih taj predlog odstupa od osnove.

Glavni je dopunjak u tom, što je vladina osnova dosliedno provela ustanovu §-a 3. i to pod a) b) c) zak. zak. čl. I. god. 1869., dočim se odbor postavio na stanovište §. 1. ovoga zak. članka. Drugimi riečmi: vladina osnova predlaže za sada nepodpuno sveučilište sa dva podpuna fakulteta, bogoslovnim naime i pravoslovnim, i sa nekimi stolicami mudroslovnoga fakulteta; a odborska osnova predlaže podpuno sveučilište sa sva četiri fakulteta

Ali svaki će lasno uvidjeti, da vladina osnova i odborski predlog toga radi nestoje si u opreci.

Razlika je medju njima samo ta, što vladina osnova misli, da se sva četiri fakulteta za sada kod našega sveučilišta neustroje, te popunjenje filosofičkoga i ustrojenje liečničkoga fakulteta odgadja na drugo vrieme; dočim odborski predlog ide na to, da se umah ustroje, prem postupice, sva četiri fakulteta.

Razlozi, koji su odbor vodili, da predloži podpuno sveučilište i s te strane popunjuje vladinu osnovu, jesu sliedeći: a) Sadanji razvoj nauke i visokih školah odsudjuje nepodpuna sveučilišta; s toga vidimo, da se takova u drugih zemljah, koje su jih od predjašnje dobe baštinile, danas popunjuju. Svrha sveučilištu nije jedino ta, da odgoji crkvi bogoslove, državi činovnike i učitelje, a obćini liečnike, nego da ujedno njeguju nauku kano takovu, podupire ljudski um u razvoju njegovu i sve struke znanosti usredotoči u svojem krilu. A te zadaće nemože nepodpuno sveučilište izpuniti. Nadalje, ako bogoslovni i liečnički fakulteti goje svaki one nauke, koje su budućim bogoslovom, pravnikom i liečnikom potrebite ili koristne: to je zadatak mudroslovnoga fakulteta, da bude ne samo pomoćnikom rečenim svojim drugovom nego i ognjištem svih naukah, koje je ljudski um kroz vjekove razvio. S toga se danas na svih sveučilištih tolika važnost polaže na filosofički fakultet. Iz ovoga razloga odredi takodjer privremeni zakon austrijske vlade od 30. rujna 1849. glede obstojavših tada u monarhiji nepodpunih sveučilištah, da svako od ovih mora uz drugi imati filosofički fakultet (§. 2.). Naprotiv po vladinoj osnovi nebi naše sveučlište imalo podpuna filosofičkoga fakulteta (sr. §§. 1. i 51.).

Ali bez obzira na ovaj obći zahtjev našega vieka b) našemu je narodu i našoj zemlji podpuno sveučilište od prieke potrebe. U tom pitanju radi se glavno o liečničkom fakultetu, pošto bogoslovni i pravoslovni imade se i onako izvesti. A od kolike je nužde liečnički fakultet našoj zemlji, dovoljno je osvrnuti se na zdravstvene odnošaje njezine. Po popisu naime od g. 1869. bilo je u Hrvatskoj i Slavoniji (gradjanskoj) 114 liečnika, i 102 ranarnika, te 206 primaljah, tako, da na 10.175 stanovnikah dolazi jedan liečnik, na 11.764 jedan ranarnik, a na 5630 jedna primalja, — ili ako liečnike i ranarnike sbrojimo, tada dolazi jedan zdravstveni organ na 5.370 stanovnikah.

Kako je ovo razmjerje nepovoljno, može se svaki osvjedočiti, ako uzme u obzir zdravstvene odnošaje u drugih naprednijih zemljah. Pak u tom netreba nam daleko preko granicah silaziti. U susjednoj Štajerskoi bilo je po popisu g. 1869. liečnikah i ranarnikah 570, a primaljah 671, tako, da ondje jedan liečnik ili ranarnik dolazi na 1.994, a jedna primalja na 1.686 stanovnikah.

Koli je žalostna ova prispodoba za našu zemlju! A ovo nerazmierje bit će sada još veće, pošto je gradačko sveučilište sasma popunjeno liečničkim fakultetom. Ovo nerazmjerje u broju primaljah doprinositi će ponješto onomu nerazmierju u broju pomora, koje se izkazuje kod djece od poroda do jedne godine, dočim je on g. 1869. iznosio u Štajerskoj 42·9, u gradjanskoj pako Hrvatskoj i Slavoniji 61·6. Ne samo dakle neuredjeno zdravstvo, nego i nedostatak liečničke i primaljske pomoći jest ponešto uzrok, što se stanovničtvo u našoj domovini naravnim prirastom ne množi onoliko, koliko bi se moglo i koliko obzirom na gospodarski i kulturni razvitak njezin množiti bi se imalo. A kod toga razmatranja i neuzima se u obzir, da je velik ili veći diel zdravstvenoga osoblja u našoj domovini došao iz tudjine, te da ono malo, ili nikako nepozna jezika, kamo li ćudi našega naroda, dočim je ipak jedno i drugo liečniku prieko potrebito za njegovo uspješno djelovanje. Svemu tomu doskočilo bi podpuno sveučilište s liečničkim fakultetom. Na dalje c) podpunu mudroslovnu fakultetu bio bi i taj zadatak, da odgoji vrstnih učiteljah za naša srednja učilišta; s toga se u §. 51. osnove i predlaže, da se kano što su kod ostalih sveučilištah ustrojena, i kod našega ustroje sjemeništa za usavršenje ovih kandidatah. Na postojećih jurve srednjih učilištih naših pokazuje se nedostatak usposobljenih učiteljskih silah, dočim god. 1872. bilo je na gimnazijah naših izmedju 118 učiteljah 53 namjestnih, na realkah izmedju 71 učitelja 21 namjestnih, dakle izmedju 189 učiteljah 56 namjestnih, t. j. skoro trećina. Pa je ipak razmjerje u broju sadanjih srednjih učilištah naprama stanovničtvu nepovoljno za našu domovinu; jer kod nas dolazi jedna gimnazija na 79·80 □miljah i na 227·794 stanovnikah, a jedna realka na 99·75 □m. i na 284·742 stanovnika, dočim, negovoreć o naprednijih susjednih austrijskih zemljah, u Ugarskoj dolazi jedna gimnazija na 31·32 □m. i na 93·42[illegible]

Digitized by Google

tanovnika. Razmjerje je dakle glede gimnazijah za Jgarsku mnogo povoljnije.

S toga će se u nas u bližnjoj budućnosti umnožiti)roj srednjih učilištah, pače već je sadanji sabor umoljen, la troškom zemaljskim podigne u Sriemu jedno takovo ıčilište. Nu, ako već postojeća srednja učilišta nisu ob-krbljena dovoljnimi učiteljskimi silami, odkle će se one moći za nova učilišta? Onaj put, kojim se sada uzga-ıaju učitelji za srednja učilišta, na austrijskih naime sve-ıčilištih, dalek je, spor i skupocien, i nespominjajući one ınomalije, da se kandidati izobrazuju njemačkim jezikom, ločim će kano učitelji predavati hrvatski. Ali uz ove)raktične svrhe sveučilišta, i to podpuna sveučilišta, ne-mije se zaboraviti d) na to, da bez takova visokoga hrama ıauka obća narodna prosvjeta domovine naše nedade se ıi pomisliti. Ali taj hram nesmije stajati nedovršen, već ralja da sadržaje u sebi nauke za sve slojeve i stališe, iz ;ojih se današnje naobraženo družtvo sastoji. Bez pod-)una sveučilišta ostati će naši učeni zavodi bez sjeme-ıišta za strukovno obrazovanje, a tim i bez prirasta u ıaukah, ostati će na ugaru naša književnost u vele zna-nenitih strukah; u ostaloj takodjer književnosti biti će ıeizpunivih praznınah. Napokon nevalja smetnuti s uma ıi to, da e) mi imademo i sada više bogoslovija i pra-roslovnu akademiju, koje, ako se dobro urede i vrst-ıimi učiteljskimi silami popune, mogu odgojiti onako lobrih bogoslovacah i pravnikah, kano bi jih odgojilo ıepodpuno sveučilište u smislu vladine osnove.

Ova bo kano da i nije druge svrhe pred očima mala, jer je od mudroslovnoga fakulteta uzela samo)no, što je pravoslovnomu potrebito ili koristno. Sto-ice pako u §. 51. C. d) e) f), koje su ovomu djelu mu-lroslovnoga fakulteta dodane, jesu upravo bez smisla, lok nije fakultet podpun i podoban ustrojiti sjemeništa :a učiteljske kandidate.

Iz ovih i drugih razlogah naš je narod iza 1860. ;odine, da nezalazimo u starije doba, svakom sgodom ražio podpuno sveučilište sa četiri fakulteta, kano što svjedoče dotične zakonske osnove njegovih zastupstvah)d 1861. i 186⁶/₇. S toga misli odbor, da će se obćoj oj naroda želji sadanji sabor onda samo odazvati, ako)opuni vladinu osnovu po priležećem predlogu.

Medjutim priznaje se i u nas obćenito potreba i korist podpuna sveučilišta; samo se u nekih krugovih sumnja u izvedivost ove obće priznane želje, te misli se, da se popunjenje sveučilišta s liečničkim i drugim ljelom mudroslovnoga fakulteta odgodi na daljne vrieme

Odbor je zrelo promatrao sve potežkoće, koje se)bično navode proti podpunom sveučilištu, ali nije se mogao uvjeriti, da se one nebi mogle svladati već sada. Ove potežkoće jesu dvovrstne: jedne odnose se na po-punjenje učiteljskih stolicah podpunoga sveučilišta, imenito liečničkoga fakulteta i matematično-prirodoslovnoga diela mudroslovnoga fakulteta, druge na trošak za ustro-jenje i uzdržanje podpunoga sveučilišta.

Glede potežkoćah prve vrsti priznaje odbor, da su one ne malene; a tim veće kod nas obzirom na sadanji stepen našega razvitka duševnoga. Kada bi se zahtie-valo, da se do listopada 1874. nadju i imenuju 8—10 profesorah za liečničku, te osim 7 profesorah za filolo-gičko-historičku struku, koja se i u vladinoj osnovi predpostavlja, još šest profesorah za matematičko-pri-rodoslovnu struku u filosofičkom fakultetu — kada bi se zahtievalo, da se za ono kratko vrieme nadje i ime-nuje još 14—16 profesorah, tada bi se zaista skoro nemoguće u našiih okolnostih tražilo

Ali odbor predlaže, kano što u prelaznih ustanovah (u odsjeku VI.) navodi, da se filosofički fakultet u tri, a liečnički u pet godinah postupice otvori i popuni. A prema tomu imadu se za god. 1874./5. naći i imenovati u liečničkom fakultetu strogo samo jedan, naime iz opisu-juće anatomije, ili ako se hoće radi pravnikah umah popu-niti stolica sudbene medicine, i ako se hoće otvoriti tečaj za primalje, samo tri profesora, a u filosofičkom četiri t. j. iz zoologije, botanike, mineralogije s geologijom, fizike i kemije. Ostale stolice imadu se popuniti u liečničkom fakultetu kroz sliedeće četiri, u filosofičkom kroz slie-deće dvie godine. Ovim se načinom postupnoga popu-njavanja učiteljskih stolicah ona prva potežkoća znatno umanjuje

Prosvietljenoj rodoljubnoj vladi ostaju tri puta otvo-rena: za neke stolice naći će gotovih vrstnih silah; za druge može tečajem dvih, trih i četirijuh godinah ospo-sobiti darovite domaće sile, davši jim priliku, da se u inostranstvu priprave; napokon za neke može potra-žiti strukovnjakah, kano što se to učinilo za srednja učilišta, izvan trojedne kraljevine, davši jim vremena za izučenje nastavnoga jezika hrvatskoga. Radeći ovako neće vlada ni sada kod popunjavanja učiteljskih stolicah naići na mnogo veće potežkoće, nego li bi jih našla, ako bi se popunjenje sveučilišta odgodilo na dalnjih deset godinah. Svagdje je i biti će sveudilj prvi početak najteži.

Zamašnija će se nekomu činiti druga t. j. novčana potežkoća, jer će sveučilištni budget ustrojenjem cieloga liečničkoga i popunjenjem filosofičkoga fakulteta svakako znatno narasti.

Izpitujući odbor trošak s te strane osvrnuo se na dvoje: prvo, na redovito uzdržavanje sveučilišta, za tim drugo, na prvotno uredjenje njegovo. U prvom pogledu uzeo je odbor u obzir plaće i nagrade osoblja, za tim druge potrebštine. Glede osoblja uzeo je odbor za osnov inostrana srednje ruke sveučilišta, te predlaže toliko sto-licah koliko je potrebito, da naše učilište ne zaostane za njimi u nauci i znanosti. — A naravski je, da će se s vremenom, kada se ta visoka škola razvije, podići još druge stolice; one koje se ovdje navode, predlažu se za prvi početak, te se smatraju za neobhodno potrebite.

*

Digitized by Google

Redoviti godišnji trošak za uzdržavanje podpunoga sveučilišta izkazuje se popriečno u ovom pregledu.

a) Plaće i nagrade:

Na fakultetih	Profesori redo-viti	Profesori izvan-redni	Docenti s nagradom	Pristavi i primalja	Učitelji	Podvornici
1. bogoslovnom . . .	7	1	1	—	—	1
2. pravoslovnom	9	1	1	—	—	1
3. liečničkom	8	3	—	7 prist. 1 prim.	—	7
4. mudroslovnom . . .	13	5	—	3 prist.	3	3
Ukupno .	37	10	2	10 prist. 1 prim.	3	12

Prema tomu iznosile bi:

plaće redovitih profesorah	66.600	for.
« izvanrednih	14.000	«
nagrade docentah	800	«
« pristavah i primalje	4.400	«
« podvornikah	3.600	«
Ukupno . . .	89.400	for.

Ovoj svoti valja pribrojiti plaće sveučilištnih činovnikah sa 2.800 for., te nagrade za rektora i exhortatora sa 1000 forintah ili sveukupno 93.200 forintah na godinu.

b) Drugi trošak nemože se unapred točno odsjeći.

Ali sliedeći može se kao neizbježiv i najmanji smatrati:

1. godišnji paušal za dekana po 300 for.	1.200
2. godišnji paušal za potrebštine liečničkoga fakulteta	5.000
3. godišnji paušal za potrebštine mudroslovnoga fakulteta	5.000
4. godišnji paušal za sveučilištnu knjižnicu . .	3.000
Ukupno .	14.200

to jest okruglo 15.000 for.

Prema tomu stajalo bi uzdržavanje sveučilišta sa četiri fakulteta već u prvom početku najmanje 108.200 for. na godinu.

Trošak za sveučilište nepodpuno po vladinoj osnovi nacrtan je u sliedećih stavkah.

a) Plaće i nagrade:

Prema tomu iznosilo bi

plaće redovitih profesorah	41.400	for.
« izvanrednih profesorah	5.600	«
nagrade docentah	1.100	«
„ učiteljah	1.200	«
plaće podvornikah	900	«
Ukupno . . .	50.200	for.

Na fakultetu	Profesori redo-viti	Profesori izvan-redni	Docenti s nagradom	Pristavi	Učitelji	Podvornici
1. bogoslovnom	7	1	1	—	—	1
2. pravoslovnom . . .	9	1	2	—	—	1
3. mudroslovnom . . .	7	2	—	.	3	1
Ukupno	23	4	3	—	3	3

Dodavši ovoj svoti navedene plaće sveučilištnih činovnikah, za tim nagrade rektoru i propovjedniku 3.800 for., stajalo bi osoblje nepodpunoga sveučilišta po vladinoj osnovi 54.000 for. na godinu.

b) Od paušala ostao bi onaj pod 1 i 4, odbivši kod prve stavke 3000 for. t. j. sa 3.900.

Prema tomu iznosio bi trošak za sveučilište po vladinoj osnovi skoro 58.000 for. na godinu. U oba slučaja narasao bi dakako trošak za osoblje to stanarinom, petogodišnjimi doplatci i mirovinami, te drugimi pogodami za pojedine profesore. U tom pogledu mogu se iznosi pod a) povisiti za podpuno sveučilište sa 20.000 for., za nepodpuno sa 10.000 for., a tim bi ukupan trošak za uzdržavanje podpunoga sveučilišta iznosio popriečno 130.000 for., nepodpunoga pako po vladinoj osnovi do 70.000 for.

Obzirom na proračun zemaljski valja od ovoga troška odbiti onaj iznos, koji se sada nalazi u proračunu za uzdržavanje nadbiskupskoga liceja i pravoslovne akademije, i koji po proračunu g. 1873. čini 24.980 for. 50 nč. ili okruglo 25.000 for. Osim toga misli odbor, da bi na korist sveučilišta imao se uračunati iznos od 4362 for., koji čini onaj izdatak u proračunu (Gl. II., naslov 1.) za pitomce u zavodih bečkih sv. Augustina, sv. Barbare i u Pazmaneju, jer bi osnovanjem sveučilišta našega odpala potreba takova izdatka, te bi se biskupom propustilo, da svojim troškom, ako jih je volja, šalju svoje pitomce u ove bečke zavode. Ove pako dvie svote iznose 29.342 for. t. j. okruglo 30.000 for.

Prema tomu valjalo bi u zemaljskom proračunu po vremenu tražiti pokriće od onih 40.000 for. za nepodpuno,

Digitized by Google

od kakovih 100.000 fr. za podpuno sveučilište. Izkauje se dakle razlika od kakovih 60.000 fr. u godišnjem ošku za podpuno i nepodpuno sveučilište.

Ali zem. budget neće se umah nego postupice obteetiti ovim iznosom Jer prema odsj. VI. o prelaznih stanovah imadu se, kako je rečeno, g. 1874/5. popuniti a liečničkom fakultetu samo tri stolice, a u filosofičkom adi slušaoca liečničtva četiri. Iznos za plaće ovoga osoba bio bi onaj višak u trošku prema vladinoj osnovi, a koji imalo bi se providjeti u proračunu 1874/5 god. ek u zem. proračun od g 1878/9. imala bi se uvrstiti na podpuna svota od kakovih 130.000 fr. Glede troška a prvotno uredjenje sveučilišta, on se po mnienju odora svodi a) na sbirke i učila, b) na stan ili sgradu. birke i učila potrebita su samo liečničkomu i filosofičomu fakultetu. Kod prvoga stvarat će ih dotični prosor za svoju struku, a dotični trošak podmirit će se ostupice. Kod drugoga mogu prirodoslovne sbirke naega zemaljskoga muzeja služiti za predavanje zoologije, otanike i mineralogije s geologijom i kemije, te valjati e iznovice ustrojiti samo a) fizikalni kabinet, b) kečki laboratorij i c) botanički vrt, koji služi objim fakultom. Za prvo uredjenje i prvotnu obskrbu ovih učilah ialo bi se po mnienju odbora odrediti 10.000 fr. na ako t. j. 30.000 fr. ukupno. U obće imade odbor ede uredjenja sbirkah i nabave učilah primjetiti, da one ni nemogu uz dovoljna inače novčana sredva na jednom sastaviti, već da se imade dotičnim ofesorom prepustiti, da jih oni prema potrebam svoje ruke i za predavanja sastavljaju i prirediuju.

Glede pitanja o smještenju sveučilišta misli odbor, a bi se ono najprečje tim riešilo, kada bi zem. vlada stojala kod ugarske, da odustane od ugovora, kojim zem. sgrada u savskoj ulici predana za tvornicu ihana na više godinah. U tu bi sgradu mogao se ijestiti bar liečnički fakultet s javnom bolnicom i podištem. Odbor scieni, da bi se ugarska vlada na to lonila tim prije, čim ona sgrada, kano što vještaci jeravaju, i onako ne odgovara svrham duhanske tvorce. Za ostale fakultete imala bi se posebna sgrada zidati, u kojoj bi se smjestila i sveučilištna knjižnica. itle pako, dok se sve to sbude, služila bi bolnica losrdne braće medicinskomu fakultetu, za ostale pako kultete imale bi se posebne prostorije naći, koje ipak moraju biti u jednoj sgradi. U koliko se pitanje o radi ne smije nikada iz vida pustiti, to nije ono ipak mnienju odbora ovdje ni prvo ni najznatnije. Ima i ugdje glasovitih sveučilištah bez ili sa nedostatnom radom.

Što se pokrića tiče onih troškova za prvotno uređnje i za sgradu sveučilišta, imali bi se oni po mnieu odbora podmiriti iz dobrovoljnih prilogah, ili iz tako ane sveučilištne zaklade, koja po blagajničkom izkazu 1.000 for. iznosi. Ovi prilozi dani su zemlji u pripomoć za osnovanje sveučilišta, a odbor misli, da bi se rodoljubnoj namjeri darovateljah najbolje zadovoljilo, kada bi se njihovimi prilozi odvalio od zemaljskoga i onako ne velikoga proračuna znatan trošak za prvo uredjenje sveučilišta

Pošto sveučilište Franje Josipa I. ima služiti kulturnim svrham ciele trojedne kraljevine, imenito ne samo gradjanske, nego i vojničke Hrvatske i Slavonije, a Nj. c. kr. apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je odrediti, da se diel svote iz razprodanih krajišnih šumah imade obratiti u kulturne svrhe vojničke krajine: to misli odbor, da se sabor obrati predstavkom na Nj. Veličanstvo, neka bi ono izvolilo prinos iz one svote odrediti za uredjenje i uzdržavanje sveučilišta, kojemu je čast nositi njegovo slavno ime.

Ako visoki sabor prihvati taj predlog odbora, tada nastat će potreba, da se potanje razpravi pitanje: kako da se u proračunu, budi prištednjom ili kojim drugim načinom, pokrije trošak za uzdržavanje sveučilišta.

Ovaj trošak rasti će, kako je rečeno, postupice. Broj učiteljskih stolicah preko onih, koji se imadu popuniti već u prvom početku, množit će se polagano prema razvitku sveučilišta. Jednakim načinom popunjavat će se sbirke, a nadati se je, da će se u onom razmjerju, u kojem će polagano rasti trošak za uzdržavanje sveučilišta, povisivat takodjer zem. prihod.

Dalnja promjena, koju odbor predlaže u vladinoj osnovi jest ova: da se iz nje izluče ustanove o plaćah, nagradah i mirovinah, te da se one prenesu u posebnu zakonsku osnovu; za tim da se odredbe, koje su po svojoj naravi prelazne i odnose na prvo uredjenje sveučilišta, kano i neke druge, kojih neima vladina osnova, a ipak su potrebite, uvrste kano prelazne ustanove u odsjek VI. osnove.

2. Poslie pročitanja ovoga pododborskoga izvještaja zametnu se ponajprije razprava o tom, da li se prima u načelu predlog pododbora o ustrojenju sveučilišta sa četiri fakulteta već sada. I pošto bude poslie duljega i svestranoga viećanja taj predlog skoro jednoglasno usvojen, prešlo se na razpravljanje pomenute osnove zakonskoga članka.

Posljedak toga viećanja o pojedinih ustanovah osnove zakonskoga članka izkazuje se u sliedećem:

U §. 1. stavke 1. i 4. ostaju nepromienjene. Mjesto stavke 2. i 3 usvojen je prema predlogu o podpunom sveučilištu ovaj zaključak: »Sva se četiri fakulteta uvadjaju načinom, koji se u odsjeku VI. pobliže ustanovljuje«.

§. 2. osnove ostaje, samo imadu se u 2. redku prve stavke izpustiti rieči »javni ili privatni«, jer izmedju docentah, koje osnova naziva javne, i privatnih docentah, neima po samoj osnovi razlike druge, nego što prvi (§. 6.) dobivaju nagradu; a odboru nevidi se taj razlog dovoljnim, da se uvedu dva razreda docentah. S toga će ova stavka glasiti ovako: »Učitelji sveučilištni

Digitized by Google

ili su redoviti ili izvanredni profesori, ili docenti, ili učitelji u užjem smislu rieči«.

U §. 3. prenešene su stavke 2. 3. i 4. u posebnu osnovu zak. članka o plaćah, nagradah i mirovinah učiteljskoga i činovničkoga sveučilištnoga osoblja. Ovamo su takodjer prenešene 2 stavke §. 4. i 2. stavka §. 5. Ostale ustanove §§. 3.—5. ostaju nepromienjene.

Obzirom na opazku glede docentah pod §. 2. i obzirom na to, što se za predavanje sirskoga, kaldejskoga i arabskoga jezika redovito docent ustanovljuje, te je ustanova u stavci 3 §. 6. suvišna, to se stavka 1. toga §. prenosi u §. 7. kamo sustavno spada. Tim će §. glasiti ovako:

„Docenti nisu činovnici, nedobivaju nikakve plaće iz javne blagajne, te mogu samo naukovinu od polazećih učenikah iskati. Kano docenti vlastni su samo na ovom sveučilištu javno predavati, koji su u smislu ovog zakona usposobljeni".

Onda sliedi stavka druga: „Za predavanje sirskoga, kaldejskoga i arabskoga jezika na bogoslovnom, zatim državnoga računoslovja na pravoslovnom fakultetu odredjeni su docenti s nagradom, koji se ipak neimaju smatrati za činovnike, a postavlja jih ban, i to docenta na bogoslovnom fakultetu nakon dogovora s ordinarijatom nadbiskupskim".

Ustanova o nagradi ovdje se izostavlja i prenosi u osnovu zak. članka o plaćah i nagradah.

U §. 8. sada 7. ostaju prve dvie stavke, a iz treće odpadaju rieči o nagradi. S toga će treća stavka glasiti ovako:

»Za sada se isti neimaju smatrati za činovnike, a dobivaju nagradu, ter se po banu postavljaju«.

Poslie §. 8. odnosno 7. uvršćuju se dva nova §§., naime:

§. 8. Profesorom liečničkoga fakulteta za neke nauke i profesorom filosofičkoga fakulteta za matematičko-prirodoslovnu struku pridieljeni su pristavi u pomoć. Oni nisu činovnici, ne spadaju u učiteljsko osoblje (§. 2.) dobivaju samo nagradu. Pristavom može biti samo doktor, imenuje ga učiteljski sbor dotičnoga fakulteta na dvie godine, i to na predlog profesora, kojemu se daje u pomoć.

§. 9. Plaće profesorah i činovnikah sveučilištnih, za tim nagrade učiteljah, propovjednika, rektora i pristava, kano i mirovine ustanovljuju se posebnim zakonom.

§. 9. sada 10. ostaje nepromienjen.

U §. 10. sada 11. imadu se posliednje rieči 3. stavke: „na predlog učiteljskoga sbora vlada zemaljska" zamieniti s riečmi: „profesorski sbor dotičnoga fakulteta". Prema tomu glasi 3. stavka ovako;

„Docenti i učitelji u užjem smislu imadu toliko urah na tjedan predavati, koliko će za predmete, za koje su postavljeni, ustanoviti profesorski sbor dotičnoga fakulteta".

§. 11. ostaje nepromienjen.

§. 12. ostaje nepromienjen, samo što se rieči » 500 for. na godinu« prenose u zak. članak o plaćah nagradah.

§§. 13. i 14. izostavljaju se, jer po sustavu nesp[...] daju ovamo, a smisao uvrstit će se u §. 63.

§§. 15., 16., 17., (sada 14.—16.) ostaju nepromi[...]njeni.

U §. 18. (sada 17.) stavci 2. ustanova: „za pr[...] sveučilištnu godinu itd." prenosi se u odsjek VI. medj[...] prelazne ustanove, a odredba glede nagrade u stavci [...] spada u zakon o plaćah i nagradah. Prema tome gla[...] ove dvie stavke ovako:

„Izbor rektora ustanovit će se posebnim zakonom. On dobiva za obavljanje poslovah, skopčanih s tim zvanjem godišnju nagradu".

§§. 19.—26. (sada 18.—25.) ostaju nepromienjen[...]

U §. 27. (26.) rieči: „proti kojoj može kandida[...] uložiti utok na bana", imadu se izpustiti.

§§. 28.—35. prihvaćaju se bez promjene.

U §. 37. (36.) stavke druga, treća i četvrta, zatim sav §. 38. (37.) prenose u poseban članak o plaćah, nagradah i mirovinah.

§§. 39.—48. (37.—46.) prihvaćaju se nepromienjen[...]

§. 49. (47.) imade se na kraju dodati: „a na liečničkom pet godinah".

§. 50. ostaje nepromienjen.

§. 51. (49.) imade se poslie A. B. dodati:

C.

Na liečničkom fakultetu

I. godina:

a) opisujuća anatomija, oba poljeća.
b) mineralogija,
c) zoologija,
d) botanika,
e) kemija, oba poljeća,
f) liečnička fizika.

II. godina:

a) physiologija, oba poljeća,
b) pharmakognosija,
c) sveobća pathologija,
d) topografična anatomija, oba poljeća,
e) nauka o kirurgičkih orudjih i zavojih,
f) pharmakologija i receptiranje,
g) nauka o životinjskih pošastih i veterinarno re[...]darstvo.

III. godina:

a) pathologična anatomija, oba poljeća,
b) sudbena medicina,
c) posebna liečnička pathologija, therapija i klinika oba poljeća,
d) nauka o kirurgičkih orudjih i zavojih.

Digitized by Google

e) liečničko redarstvo,

f) posebna kirurgička pathologija, therapija i kemija.

IV. godina:

a) posebna liečnička pathologija, therapija i klinika, ba poljeća.

b) posebna kirurgična pathologija, therapija i klika, oba poljeća,

c) nauka o kirurgičnih operacijah, oba poljeća.

d) primaljstvo.

V. godina:

a) posebna kirurgična pathologija, therapija i klinika,

b) okulistika, oba poljeća,

c) syphilis i dermatologija,

d) o ciepljenju boginjah.

Nadalje u stavci C. sada D. toga §-a imade se kod lova c) ustanova »pomoćne znanosti povjesti« izpustiti, ɜr se ona prenosi u sliedeći §.; onda se ima poslie f) odati ovo:

g) mathematiku,

h) fiziku,

i) zoologiju,

k) botaniku,

l) mineralogiju i geologiju,

m) kemiju.

§. 52. osnove (sada 50.) ima se pod 2. d.) nazov statistika europejskih državah« zamieniti sa nazovom obća statistika«.

Zatim pod 3. a) dodati »slavenski« te nastaviti vako: d) pomoćne znanosti povjesti s osobitim obzirom ıa domaću poviest, arheologiju, e) astronomija, f) sravıajuća anatonomija i fiziologija.

Poslednja stavka §-a ostaje.

Poslie §. 52. (50.) uvršćuje se sliedeći §. 51. Za ıčiteljske kandidate srednjih učilištah osnovat će se na ilosofičkom fakultetu sjemeništa za jezikoslovnu, pojestnu i prirodoslovnu struku.

U §. 53. osnove (sada 52.) redku 4. poslie rieči tjedan« dodaje se: na liečničkom 20., onda u redku 5. ɔoslie rieči »steku«: »kano što i učiteljski kandidati za rednja učilišta«. Prema tomu glasi taj §. ovako: „svaki ıčenik mora slušati na bogoslovnom fakultetu najmanje 8, na pravoslovnom 20 satih, izuzamši 4. i 8. poljeće ;ada je dosta 12 satih, na liečničkom 20 satih, učenici nudroslovnoga fakulteta, koji hoće, da doktorat steku, ;ano što i učiteljski kandidati za srednja učilišta moaju polaziti kolegije bar 15 satih na tjedan".

§§. 54.—59. osnove (sada 53.—58.) primaju se neɔromienjeni.

Poslie §. 59. (58.) uvršćuje se sliedeći §. 59.: „Svaki slušalac na liečničkom fakultetu dužan je, prije nego li se k strogim izpitom pristupi, položiti tri izpita, i to po napose iz zoologije, botanike i mineralogije. Ovi se izpiti imadu položiti tečajem prvih dvijuh godinah".

§§. 60.—63. osnove primaju se.

U §. 63., stavci 2. poslie prve rieči imade se dodati »o izpunjivanju vjerozakonskih dužnostih kano i«, te će ova stavka glasiti: »Propisi o izpunjivanju vjerozakonskih dužnostih, kano i disciplinarnih ustanovit će se kasnije na predlog senata akademičkoga, medjutim se pako ostavljaju u krieposti dosadanji propisi«.

§§. 64.—79. osnove primaju se, jedino u §. 77. imadu se rieči: »u prvoj molbi« izpustiti.

§. 80. ima glasiti ovako: »Troškovi za ovo sveučilište imadu se pokrivati iz tekućih dohodakah zaklade jugoslavenskoga sveučilišta, u koliko nebude ona za prvo uredjenje njegovo izcrpljena, a na koliko ovi nebi dosizali, iz zaklade naukovne, a na koliko ni ova nebi dostatna bila, iz prihoda nagodbenim zakonom ustanovljenih za potrebštine nutarnje samouprave ovih kraljevinah«.

Odsjek VI. glasit će ovako:

Prelazne ustanove.

§. 81.

Sveučilište otvorit će se u školskoj godini 1874/5.; a otvorit se imadu sva četiri fakulteta ujedno.

Bogoslovni i pravoslovni fakultet otvorit će se u sva četiri tečaja na jedanput.

U isto vrieme otvorit će se prvi tečaj od liečničkoga i filosofičkoga fakulteta.

Ostali pako tečaji ovih dvijuh fakultetah otvorit će se sliedećih godinah postupice po jedan, tako da liečnički bude podpun školske godine 1878/9., a filosofički 1876/7.

§. 82.

Učiteljske stolice imadu se u svih četirih fakultetih bez iznimke popuniti u smislu §§. 5., 22., 23. (23. i 24.) osnove ovoga zakona.

Glede prvoga popunjenja učiteljskih stolicah odredjuje se sliedeće: a) vlada će za bogoslovni i pravoslovni fakultet imenovati bez predloga po tri profesora izmedju kandidatah, koji ili su kano učenjaci izdanim znanstvenim djelom podpuno zasvjedočili svoje znanje u dotičnoj struci, ili su inače poznati kano vrstni strukovnjaci, b) ovim se načinom imadu takodjer popuniti stolice u liečničkom i mudroslovnom fakultetu, naznačene u §. prediducem, c) profesori, imenovani ovim načinom, izvršuju glede popunjenja ostalih stolicah dotičnoga fakulteta ono pravo, koje po §§. 5., 22., 23. ovoga zakona pripada dotičnim profesorskim sborom. Ostala prava i dužnosti, što no učiteljski sborovi vrše u smislu ovoga zakona, vršiti će oni u bogoslovnom i pravoslovnom fakultetu, pokle su podpuni, a u liečničkom i filosofičkom, pokle bude ustanovi b) prediduci stavke zadovoljeno.

Digitized by Google

Pobrinut će se zem. vlada, da profesori, koji imadu svoja predavanja školske god. 1874/5. započeti, budu čim prije imenovani.

§. 82. osnove (sada 83.) pridržaje se.

3. Odbor prihvaća predlog pododbora, da se ustanove, tičuće se plaćah, nagradah i mirovinah izluče iz osnove zakonskoga članka ob ustrojstvu sveučilišta, i da se one prenesu u poseban zakonski članak. Ustanove prihvaćene su bez promjene, samo što je glede knjižničara popunjena tim, što se zanj predlaže plaća izvanrednoga profesora u iznosu od 1400 for.

Prema tomu ova osnova glasi ovako:

OSNOVA

zakonskoga članka o plaćah, nagradah i o mirovinah za učiteljsko i činovničko osoblje na sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu.

§. 1.

Sustavna plaća profesorah redovitih iznosi 1800 for. na godinu. Ova se plaća poslie svakih pet godinah povisuje (petgodište) za 200 for., i to do uključivo dvadeset i pete godine službovanja njihova.

Ako to zaištu okolnosti, mogu se pojedinim redovitim profesorom podieliti beriva veća od ovih, koja su ovdje ustanovljena, a dozvoliti i druge pododе.

§. 2.

Plaća izvarednih profesorah iznosi 1400 for. na godinu, ali oni neimaju prava na povisivanje ove plaće poslie svakih pet godinah.

§. 3.

Redoviti profesori uvršćuju se u VI., a izvanredni u VII razred dnevnični.

§. 4.

Docenti sirskoga, kaldejskoga i arabskoga jezika u bogoslovnom, i državnoga računoslovja u pravoslovnom fakultetu dobivaju nagradu; prvi od 500 for., drugi od 300 for. na godinu.

§. 5.

Učitelji živih jezikah na mudroslovnom fakultetu nisu činovnici, te dobivaju samo nagradu od 400 for. na godinu.

Sveučilištni propovjednik imade godišnju nagradu u iznosu od 500 for.

§. 6.

Rektor sveučilišta dobiva za obavljanje poslovah, skopčanih s tim zvanjem, godišnju nagradu od 500 for.

§. 7.

Plaća činovnikah i podvornikah sveučilištnih iznosi: za knjižničara 1400 for, za aktuara, koji je ujedno kvestor, 600 for., za pisara 400 for., za pedela 400 for., za podvornike 300 for. Pedel ima takodjer slobodan stan i drva, podvornici pako odjeću u naravi.

Dokle se knjižnice pravoslovne akademije i muzeja neujedine u sveučilištnu knjižnicu, obavljat će službu knjižničara u knjižnici pravoslovne akademije odnosno sveučilišta, jedan od profesorah sveučilišta uz godišnju nagradu od 300 for.

Knjižničar uvršćuje se u VII., aktuar, ujedno kvestor u X., a pisar u XII. razred dnevnični.

§. 8.

Pristavi dobivaju za vrieme svojega službovanja nagradu od 400 for. na godinu.

§. 9.

Profesorom i činovnikom sveučilišta pripada stanarina kao ostalim činovnikom ovih kraljevinah.

§. 10

Navršiv pet godinah službe, stekao je svaki redoviti i izvanredni profesor pravo, da dobije mirovinu u slučaju, ako tjelesno ili duševno iznemogne, tako, da je postao trajno nesposoban za službu, ili ako se uslied promjene u sustavu naukovnom ukine učiteljsko mjesto njegovo, ili ako mu uslied preustrojstva sveučilišta, ili dotičnog fakulteta sveučilištnog prestane služba.

§. 11.

Redovitomu i izvanrednomu profesoru, koji je navršio trideset godinah službe, pripada mirovina u iznosu ciele plaće, uživane kod izstupa iz aktivnosti. Ako takav profesor zaište, da se stavi u stališ mira, ima se zadovoljiti toj molbi njegovoj, pri čem njegova sposobnost za daljnje službovanje nedolazi u obzir. Onaj pako redoviti profesor, koji nije navršio 30 godinah službe, dobiva u ime mirovine toliko tridesetinah ($^1/_{30}$) plaće, uživane kod izstupa iz aktivnosti, koliko je zaračunivih godinah proveo u službi. Kada se dakle radi o tom, da se takovu profesoru odmjeri mirovina, ima se iznos godišnje plaće, koju je uživao kod izstupa iz aktivnosti, razdieliti brojem 30 (trideset), a količnik (quotient) pomnožiti brojem zaračunivih godinah službe, te proizvod dopitati dotičniku kano mirovinu. Slomak, pokazujući se kod toga proizvoda, ima odpasti.

§. 12.

Redovitomu i izvanrednomu profesoru, koji nije navršio pet godinah službe, a postao je radi ludosti, zadobljene ozlede, neprestane bolesti, ili sljepoće trajno

Digitized by Google

nesposobnim za svaku javnu službu, ima se takodjer ati mirovina i odmjeriti iznosom, koji po prije ustanovljenom mjerilu pripada za pet godinah službe.

§. 13

Kad redoviti ili izvanredni profesor, koji je navršio et godinah službe, boluje preko jedne godine danah, u ipak ima nade, da će se oporaviti tako, da postane pet sposobnim za službu: ima se privremeno staviti u tališ mira s polovinom plaće, ako mu nebi po ovom akonu pripadala mirovina u većem iznosu. Takov se rofesor ima svake godine ureda radi liečnički pregleati; ter mu se mirovina za posliednji mjesec izplatiti ože samo onda, ako zem. vlada potvrdi, da nije još a službu ozdravio, a čim ozdravi, ima se namjestiti u lužbu, odgovarajuću sposobnostim njegovim, pa je duan takovu podieljenu službu nastupiti, inače gubi miovinu i smatra se u obće tako, kao da se odrekao lužbe. Neuzmogne li se odmah namjestiti prije rečenim ačinom, ima mu se mirovina, ako iznosi polovicu plaće jegove, pa mu inače nebi tolika mirovina pripadala po roju zaračunivih godinah službe, obaliti na onaj iznos, oji ga po ovom mjerilu ide u smislu ovoga zakona.

§. 14.

Redoviti i izvanredni profesor, koji nije još stekao rava na mirovinu s toga, što nije još navršio pet goinah službe, i kojega se netiče ustanova, sadržana u -u 12. ovoga zakona, dobiva jedanput za svagda odravninu, ako glede njega nastupi koji od onih slučajeah, što su navedeni u §. 10. ovoga zakona.

§. 15.

Ako redoviti i izvanredni profesor, koji nije navršio et godinah službe, boluje preko jedne godine danah, a ije do izmaka one godine, koja je za prije rečenom liedila, postao opet sposobnim za službu, ima mu se akodjer dati jedanput za svagda odpravnina, ako nije možda stekao prava na mirovinu s toga, što je, uzračuajuć spomenute dvie godine bolovanja, već navršio pet odinah službe, ili što je u smislu §-a 12. ovoga zaona postao trajno nesposobnim za svaku javnu službu.

§. 16.

Odpravnina ima se svakomu, komu pripada u prailu, odmjeriti jednogodišnjim iznosom plaće njegove, e nesmije nadilaziti iznosa od poldruge godine.

§. 17.

Ako redoviti ili izvanredni profesor bogoslovnoga akulteta dobije crkvenu prebendu, koje dohodak nadilašuje profesorsku plaću, nepripada mu pravo na mirovinu ili odpravninu.

§. 18.

Redoviti ili izvanredni profesor, koji se je odrekao službe, ili koji je kazne radi odpušten iz službe, izgubio je tim pravo na mirovinu, dotično odpravninu.

§. 19.

Tko je iz druge javne službe, s kojom je skopčano pravo na mirovinu, neposredno prešao u službu sveučilištnu kao redoviti ili izvanredni profesor, tomu se ima vrieme, provedeno u takovoj prijašnoj službi jednostavno uračunati u službu sveučilištnu.

Ako je redoviti ili izvanredni profesor iz službe sveučilištne prešao u službu kod koje kraljevske oblasti ili kod kojega kraljevskoga ureda u području samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije, gdje se za postignuće mirovine u iznosu ciele plaće traži, da je dotičnik navršio 40 godinah službe, ima mu se vrieme provedeno u službi, u koju je prešao, računati tako, da se u službi sveučilištnoj podpuno navršene tri godine broje za četiri.

§. 20.

Za udovu redovitoga profesora, koji je navršio pet godinah službe, ustanovljuje se udovština (penzija) u iznosu od pet sto forintah a. v. na godinu, a za udovu izvanrednoga profesora navršivšega pet godinah službe, udovština u iznosu od četiri sto forintah a. vr. na godinu.

Ako bi ovaj iznos udovštine bio veći od iznosa mirovine, koju je pokojni suprug uživao, ili koja bi mu na dan njegove smrti pripadala bila, ima se udovi dati udovština samo u onom iznosu, koji je ravan iznosu mirovine pokojnoga joj supruga.

Udovi redovitog ili izvanrednoga profesora, koji nije navršio pet godinah službe, ali je u smislu §. 12. ovoga zakona dobio mirovinu, pripada udovština u iznosu mirovine, koju je pokojni suprug uživao.

§. 21.

Ako redoviti ili izvanredni profesor, koji nije navršio pet godinah službe, niti je uživao mirovine napomenute u §. 20 niti je dobio odpravnine, umre: ima se zaostavšoj obitelji njegovoj jedanput za svagda dati odpravnina tako, da u to ime dobije udova trećinu, svako diete šestinu, a svaka sirota (diete bez otca i majke) četvrtinu plaće njegove.

§. 22.

Propisi, po kojih se sa činovnici kraljevskih oblastih obstojećih za samoupravu kraljevinah Hrvatske i Slavonije u pogledu mirovinah i odpravninah, i sa zaostavšimi obitelji tih činovnikah u pogledu obskrbe postu pa

Digitized by Google

imadu se uporaviti i na redovite i izvanredne profesore sveučilištne i za zaostavše obitelji njihove.

§. 23.

Provedba ovoga zakona povjerena je banu kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

4. Odbor prihvaća nadalje predlog u pododborskom izvieštaju, da se troškovi za prvo uredjenje sveučilista, kano što su oni za sbirke i učila i za sgradu, podmire iz sveučilištne zaklade, te samo njezin ostatak upotriebi u smislu §. 80. osnove za uzdržavanje sveučilišta.

Isto tako prihvaća predlog glede zemaljske sgrade, u kojoj je sada tvornica duhana.

5 Prihvaća se predlog pododbora, da se zamoli Nj. c. kr. apoštolsko Veličanstvo naš premilostivi kralj preponiznom predstavkom, neka blagoizvoli za prvo uredjenje i za uzdržavanje ovoga sveučilišta odrediti svotu iz prihoda, dobivena iz razprodanih krajiških šumah, koji je i onako odredjen u kulturne svrhe hrvatsko-slavonske krajine, toga sastavnoga diela trojedne kraljevine, a sveučilište služiti će u jednakoj mjeri za prosvjetu vojničke krajine, kao i gradjanske Hrvatske i Slavonije.

6. Napokon prihvaćen je predlog pododbora, da se kr. zem. vlada pozove, neka podnese saboru osnovu o uredjenju živinarskoga zavoda, toli potrebita za našu zemlju, koju je osnovu ona u svojem pripisu od 17. kolovoza 1872. i onako obećala.

Mrazović v. r. Dr. F. Rački, v. r.
izvjestitelj.

Prilog 3.

Visoki sabore!

Njegovo cesarsko i kraljevsko apoštolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim odpisom od 8. travnja 1869., upravljenim na sabor ovih kraljevinah, premilostivo potvrditi zakonski članak ob utemeljenju sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu, predložen preponiznom predstavkom saborskom od 11. ožujka 1869.

Po §. 4. premilostivo potvrdjenoga zakonskoga članka toga ima vlada zemaljska predložiti saboru zemaljskomu osnovu ob ustrojstvu sveučilišta i o načinu kojim će se dotični troškovi pokriti.

U tu svrhu izradjena je privita osnova zakonskoga članka ob ustrojstvu sveučilišta, koja i glede pokrivanja troškovah sadržaje potrebitu ustanovu, ter koju visokomu saboru na blagovoljno pretresivanje predlažem uz sliedeće opazke:

Razdieljenje gore spomenutoga sveučilišta na fakultete, naznačene u §. 1. ove zak. osnove, osniva se na propisu §. 1. zakonskoga članka ob utemeljenju sveučilišta od g. 1869., a ustanova, da se za sada uvedu samo dva fakulteta: bogoslovni i pravo-državoslovni, a od mudroslovnoga samo učiteljske stolice za filozofičku, historičku i filologičku struku, dodana je s obzirom na odredbe, sadržane u §. 3. sl. a, b i c prije navedenoga zakonskoga članka.

Prema odredbi §. 3. sl. d. istoga zakonskoga članka, polag koje se od medicinskoga fakulteta za sada imadu oživotvoriti samo učiteljske stolice za primaljstvo i živinarstvo, imao bi zakon, kojim se ustrojava sveučilište, da bude podpun, ustanoviti i to, kako se ove učiteljske stolice urediti imadu.

Nu pošto se svrha, koju je zakonarstvo pri rečenoj odredbi pred očima imalo, nebi postigla, kad bi se glede primaljstva i živinarstva uzela skrb samo za teoretičku obuku, pošto zem. vladi predleže po posebnom odboru izradjene osnove ob ustrojstvu primaljskoga i živinarskoga zavoda, a ti se zavodi, u kojih bi se teoretička obuka spojila s praktičkom, radi materijalnih i drugih potežkoćah, koje stvar sama sobom donosi i onako nebi mogli odmah oživotvoriti, to se je scienilo, da će najshodnije biti, da se zakonarsko uredjenje primaljskoga i živinarskoga nauka sada niti nepreduzme, nego da se odgodi na kasnije vrieme i tim pruži mogućnost, da se glede spomenutih osnovah ob ustrojstvu primaljskoga i živinarskoga zavoda nekoja pitanja, koja pobliže razmatranje iziskuju, još točnije proučiti i dotični predlozi temeljito prosuditi uzmognu.

S ovih je razlogah u §. 1. nazočne osnove zakonsko uredjenje primaljskoga i živinarskoga nauka priuzdržano naknadnim propisom zakonskim.

Plaća redovitih profesorah odmjerena je u §. 3 iznosom od 1800 for. na godinu, a takovu plaću uživaju sada i redoviti profesori na svetovnih fakultetih sveučilištah austrijanskih, izim onih u Beču i Pragu, gdje je još veća plaća ustanovljena.

I petgodišnji doplatak od 200 for., kojim se povisuje plaća redovitih profesorah, odgovara izmjeri toga doplatka za rečene profesore sveučilištah austrijanskih, ter je s obzirom na to, što bi redovitim profesorom po §. 38. poslje navršenih 30 godinah službe, pripadala mirovina u iznosu ciele plaće, spomenuto popisivanje plaće petgodišnjimi doplatci stegnuto na pet kvinkvenijah, t. j. ustanovljena je dvadeset i peta godina službe kao ona, nakon koje se redovitim profesorom posljednji put povisuje plaća. Istom godinom službe prestaje i na austrijanskih sveučilištih povisivanje plaće.

Buduć da će se valjane sile učiteljske za sveučilište

Digitized by Google

Zagrebu samo onda dobiti moći, ako se profesorom oga sveučilišta pribavi takov položaj materijalni, koji i im pružao sredstva, potrebita za subsistenciju, prijerenu stališu njihovu, i za sveudiljno napredovanje u nanostih, koje zastupati imadu, i ako im beriva iz javne lagajne nebudu manja od onih, koja uživaju profesori a bližnjih sveučilištih, jer se od naukovine, bar za eko vrieme, i onako nemogu nadati tolikomu dohodku, oliki od nje imadu profesori na tih sveučilištih: to se ımjera plaće i pet godišnjih doplatakah za redovite rofesore, ustanovljena u §. 3., pokazuje kano takova, oja se na manju sniziti nemože.

Da se pako u slučaju, kad bi to prema okolnostim hodno ili potrebno bilo, za neke učevne struke pri- aviti uzmognu i takove sile učiteljske, od kojih bi se obzirom na njihovu poznatu izvanrednu ili bar u ećem stupnju zasvjedočenu odličnu vještinu u dotičnoj truci nadati bilo osobitu uspjehu, nu koje nebi voljne ile preuzeti profesuru uz sustavne užitke, dopušta se §. 3. poput slične za austrijanska sveučilišta obstojeće stanove zakonske, da se, ako to zaištu okolnosti, mogu ojedinim redovitim profesorom podieliti beriva veća d onih, koja su ovdje ustanovljena, a dozvoliti i druge ogode.

Za izvanredne profesore izmjerena je u §. 4. plaća znosom od 1400 for. na godinu, i to za sve jednako toga, što se za manju plaću nebi mogle dobiti posve posobne sile učiteljske, i što su za izvanredne predmete d manjega obsega, naime za arhajske jezike na bo- oslovnom fakultetu, zatim za sudstveno liečničtvo i a državno računoslovje na pravoslovnom fakultetu, i nako u §. 6. odredjeni samo javni docenti s primje- enom nagradom.

Čin, podieljen u §. 5. redovitim i izvanrednim pro- esorom, odgovara onomu, što ga imadu ti profesori na veučilištih austrijanskih, ter je isto tako i imenovanje ijihovo priuzdržano kruni.

Sadržanim u istom paragrafu propisom glede po- tupka, koji se ima obdržavati, kad se radi ob imeno- anju profesorah bogoslovnoga fakulteta, daje se crkvi rimjeren upliv u popunjivanje učiteljskih stolicah na om fakultetu.

Za predavanje takovih predmetah izvanrednih, koji e po naravi svojoj nebi vazda mogli pridieliti kojemu lrugomu profesoru, a koji nisu od tolika obsega, da bi e za nje posebni profesori izvanredni sistemizirati imali, dredjeni su pod §. 6. docenti, kojim se je za razliku d privatnih docentah dalo ime »javnih docentah«, nu ojim nije podieljeno svojstvo činovničko, ter bi mjesto laće imali uživati opredieljenu samo nagradu godišnju.

Nisu pako ti docenti uvršćeni u kategoriju činov- ikah zato, što će se riedko naći osobe, koje bi se iz- ljučivo posvetile tomu zvanju, jer će se predavanje ečenih predmetah najviše morati povjeriti osobam, koje su već namještene u javnoj kojoj službi, ili koje već obnašaju kakvo drugo s dohodkom skopčano zvanje, pak se takovoj docenturi samo uzgredno posvećuju.

Obzirom na taj položaj javnih docentah scienilo se je, da će biti shodno, da se postavljanje njihovo ostavi banu, a ustanove, koje se u tom pogledu tiču javnoga docenta sirskoga, kaldejskoga i arabskoga jezika na bogoslovnom fakultetu, sliede stranom iz načela, da se crkvi dati ima primjeren upliv u postavljanje toga docenta, a stranom s obzirah shodnosti, u koliko se naime odredjuje, da se u slučaju, ako koji profesor bogoslovnoga fakulteta predavanje spomenutih jezikah kraj redovite zadaće svoje i bez uštrba iste preuzeti može, ovo predavanje njemu uz nagradu, opredieljenu za javnoga docenta, povjeriti ima.

Za javnoga docenta prije rečenih jezikah ustanovljena je zato nagrada u iznosu od 500 for. na god., što je taj predmet težak, ter mu se malo tko s podpunom odanošću posvećuje.

Nagrada u iznosu od 300 for. na godinu za javne docente sudstvenoga liečničtva i državnoga računoslovja na pravoslovnom fakultetu primjerena je zadaći tih docentah.

Učitelji živih jezikah na mudroslovnom fakultetu, koji će te jezike poglavito samo za praktičnu porabu učiti, uvršteni su u §. 8. poput takovih učiteljah na drugih sveučilištih u red učiteljah u užjem smislu t. j. takovih, koji nepredavaju znanosti, već naučaju stanovito umieće.

Što se tiče položaja učiteljah živih jezikah, scienilo se je, da se konačno ustanovljenje istoga ima odgoditi dotle, dok se obzirom na izkustvo uzmogne prosuditi, da li bi ih u red pravih činovnikah uvrstiti valjalo i polag kojih bi se načelah tada š njimi glede obskrbnih pravah postupati imalo.

Za sada im nije podieljeno svojstvo činovničko, a godišnja nagrada od 400 for. ustanovljena je za nje s toga, što bi se gledeć na obstojeće u tom obziru okolnosti za ovo sveučilište težko mogli naći učitelji jezikah, kad bi samo na honorar svojih učenikah stegnuti bili.

Postavljanje tih učiteljah priuzdržano je banu

Exhortatoru sveučilištnomu, o kojem glasi §. 12 i koji nespada niti u vrst učiteljah, niti u vrst činovnikah sveučilištnih, nije podieljeno svojstvo činovničko, a nagrada odmjerena mu je iznosom od 500 for. na god. zato, što izkustvo uči, da ponajviše izvrstnost propoviedvika vuče sveučilištnu mladež u crkvu, a ta se nemože tražiti kod čovjeka, koji uz drugu svoju glavnu službu mora i exhortatorsku dužnost obavljati, već treba takova svećenika uzeti, komu će exhortatura sveučilištna biti glavnom zadaćom, i tako ga nagraditi, da uzmogne živiti, ako još koju manju dužnost u mjestu na se primi.

Postavljanje exhortatora priuzdržano je banu, a ustanova, da se taj exhortator postavlja na predlog nad-

*

Digitized by Google

biskupskoga ordinarijata, osniva se na razlogu, što je ova oblast duhovna ponajviše pozvana, da prosudi sposobnosti, koje se od svećenika za ovo zvanje tražiti moraju, i što se crkvi nemože uzkratiti primjeran upliv u izbor osobe, koja se za exhortatora postaviti ima.

Glede načina, kako bi se imalo postupati pri izboru rektora, nije u zakonskoj osnovi ništa ustanovljeno, prama okolnostim, u kojih će biti novo sveučilište sa dva samo podpuna fakulteta i nekimi stolicami fakulteta filosofičkoga, nije se mogao poprimiti način izbora, koji vlada na ostalih sveučilištih monarhije austro-ugarske.

Izkustvom prvih godinah dobiti će se stanovište sigurnije; s toga se je mislilo, da se izbor taj ustanovi kasnije posebnom naredbom, a za prvu sveučilištnu godinu, da ga postavi vlada zemaljska, sporazumno s profesorskimi sborovi.

Za rektora opredieljena je godišnja nagrada od 500 for., koju bi imao dobivati za obavljanje poslovah, skopčanih s tim zvanjem, i to zato, što se pravedno nemože zahtievati, da upitne poslove obavlja bezplatno, i što se naznačeni iznos nagrade ukazuje takovim, koji je primjeren obsegu tih poslovah.

Izrečeno u §. 38. načelo, da redoviti i izvanredni profesori stiču pravo na mirovinu, čim su navršili pet godinah službe, prihvaćeno je s toga, što vrieme od deset godinah službe, koje se po obstojećih propisih od ostalih činovnikah državnih, koji tek poslie navršenih 40 godinah službe dobivaju mirovinu u iznosu ciele plaće, a i od profesorah pravoslovne akademije i gimnazijah, traži u svrhu, da im se mirovina podieliti uzmogne, nestoji u razmjerju prama broju 30 godinah službe, poslie kojih bi se imala dati profesorom sveučilištnim mirovina u iznosu ciele plaće, i što i onako neće biti mnogo slučajevah, u kojih bi profesori sveučilištni, služeći manje od 10 godinah, trebali mirovinu, i što će se valjane sile učiteljske za ovo sveučilište dobiti moći samo onda, ako se profesorom ne samo glede berivah za vrieme aktivnosti, nego i glede postupka penzionalnoga pruže čim pogodniji uvjeti.

Ustanova, da se profesorom sveučilištnim, koji su navršili 30 godinah službe, dade mirovina u iznosu ciele plaće, netreba pobližjega obrazloženja, pošto takova mirovina i sada pripada onim profesorom pravoslovne akademije i gimnazijah, koji se u istom slučaju nalaze.

Daljnom ustanovom, da se molbi profesora, koji nakon navršenih 30 godinah službe traži, da se stavi u stališ mira, zadovoljiti ima bez obzira na njegovu sposobnost za daljnje službovanje, odustaje se od načela, obstojeća dosad glede svih državnih činovnikah, da oni penziju tražiti mogu samo u slučaju, ako su uslied iznemoglosti svoje postali nesposobnimi za dalnje službovanje. Ovim načelom ustanovljeno pravilo nedopušta iznimke ni glede takovih činovnikah, koji su po propisanom za to broju godinah, navršenih u službi, već stekli pravo na mirovinu u iznosu ciele plaće, jer vrieme, provedeno u službi, odlučuje samo glede pitanja, kojim se iznosom ima odmjeriti mirovina onomu, koji prelazi u stališ mira, a neodlučuje glede pitanja, da li tko ima pravo tražiti, da se stavi u stališ mira.

Nu upitna se ustanova pokazuje opravdanom, kad se uvaži, da se službom učiteljskom, koja se vrši ustmenim predavanjem predmetah učevnih i koja kod sadašnjega neprestanoga i brzoga napredka znanostih zahtieva od profesora sveučilištnoga uztrajnih i napornih studijah, tjelesne i duševne sile razmierno više troše i slabe, nego poslovanjem u kojoj drugoj struci javne službe, i kad se nadalje uzme u obzir, da neće biti mnogo profesorah, koji bi, makar bi možda i bili još posve kriepki i sposobni za dalnje službovanje, ipak volili preći u stališ mira, jer bi svojim izstupom iz aktivnosti izgubili dohodak, što ga od naukovine imadu, i da s toga neima razloga bojazni, da bi rečena ustanova mogla imati tu posliedicu, da bi se penzioniranjem takovih profesorah prekomjerno obterećivao etat mirovinah, dočim bi s druge strane sveučilište izgubilo mnogu izvrstnu silu učiteljsku, koja bi još duljim vremenom najboljim uspjehom dielovati mogla, a kad što se nebi možda ni lahko naknaditi dala.

Glede odmjerivanja mirovine za profesore, koji nisu navršili 30 godinah službe, scienilo se je, da bi i obzirom pravičnosti više odgovaralo, a i radi toga, da se po mogućnosti poboljša materijalno stanje profesorah ovoga sveučilišta, najshodnije bilo, kad bi se mjesto odmjerivanja mirovinah po kvinkvenijah primilo načelo, da se kod toga odmjerivanja na svaku zaračunanu godinu službe obzir uzeti ima. S toga je prema broju od 30 godinah službe, za koje pripada mirovina u iznosu ciele plaće, po prije spomenutom načelu ustanovljeno, da oni, koji još nisu navršili 30 godinah službe, imadu u ime mirovine dobivati toliko tridesetinah ($^1/_{30}$) plaće, koliko su zaračunivih godinah proveli u službi.

Po ovom bi dakle mjerilu profesori sveučilištni stekavši polag odnosne gore obrazložene ustanove poslie navršenih pet godinah službe pravo na mirovinu, dobivali za svaki u službi podpuno navršeni kvinkvenij šestinu plaće, dakle toliko, koliko bi im za isto vrieme pripadalo i onda, kad bi im se mirovina odmjerivala po razmjerju, povećavajućem se od pet do pet godinah, a osim toga bi oni, koji nisu podpuno navršili kvinkvenij, u kojem se stavljaju u stališ mira, dobivali još i za svaku pojedinu zaračunivu godinu toga kvinkvenija razmjerno odpadajući dio plaće, to jest tridesetinu iste.

Ustanova glede mirovine za profesore, koji su prije navršenih pet godinah službe postali radi ludosti, zadobljene ozlede, neprestane bolesti, ili sljepoće nesposobnimi za svaku javnu službu, osniva se na obzirih čovječnosti, koji govore za to, da se dotičnici neostave

Digitized by Google

ez stalne obskrbe, koje je iznos u ostalom i onako ne-ıatan, i bez koje bi često mogli pasti u skrajnu biedu.

Propisi glede penzionalnoga postupanja s profesori, oji su navršili 70., dotično 65. godinu dobe svoje, ob-oje i na sveučilištih austrijanskih.

Ustanovami glede privremenoga umirovljenja pro-sorah, navršivših pet godinah službe, koji boluju preko dne godine danah, nu glede kojih ipak ima nade, da opet postati sposobnim za službu, obezbiedjuje se s dne strane interes službe učiteljske, a s druge se pre-ıa zahtievom pravičnosti uzima obzir na stanje profe-orah, nalazećih se u takovih okolnostih nepogodnih.

Odredba, da se profesorom, koji nisu još stekli ravo na mirovinu s toga, što nisu navršili pet godinah užbe, dade jedanput za svagda odpravnina, osniva se a istom načelu, po kojem je takova odpravnina i za stale činovnike državne, koji nisu navršili toliko godi-ah službe, koliko se za postignuće mirovine traži, od-edjena u propisu, obstojećem glede odmjerivanja miro-inah i odpravninah,

Da se profesoru, koji nije navršio pet godinah službe, nije se za vrieme od dvijuh godinah od bolesti, u oju je pao, oporavio tako, da je opet postao sposobnim ı službu, takodjer dade odpravnina, osniva se na tom, o se takov profesor, makar bi i mogao kasnije opet ostati sposobnim za vršenje svoga zvanja učiteljskoga, ıak radi obezbiedjenja interesah službe i radi prištednje oškovah, koji bi nastali, kad bi se glede predavanja otičnih predmetah još i za dalnje neizvjestno vrieme ıorala učiniti druga providba, nemože dulje ostaviti u ım zvanju, i što s druge strane gledeć na prekratko rieme njegova službovanja neima razloga, da se poput rofesora, navršivšega već pet godinah službe, pa stekav-ga s toga već pravo na mirovinu, koji boluje preko dne godine danah, ter glede kojega ima nade, da će pet postati sposobnim za službu, privremeno stavi u ališ mira s užitkom penzije.

Izmjera odpravnine ustanovljena je onako, kako stalim činovnikom državnim pripada po obstojećem ropisu.

Ustanova, da profesoru bogoslovnoga fakulteta, ako obije crkvenu prebendu, koje dohodak nadmašuje pro-sorsku plaću : nepripada pravo na mirovinu, slaže se obstojećimi propisi, ter je netreba dalje obrazlagati.

Načelo, obstojeće glede svih državnih činovnikah, o kojem je onaj, koji se je odrekao službe, ili koji je azni radi odpušten iz službe, izgubio tim pravo na mi-ovinu, dotično odpravninu, prihvaćeno je i za profesore veučilištne.

Ustanove, kako se kod prelaza iz druge javne službe, kojom je skopčano pravo na mirovu, u službu pro-sora sveučilištnoga, zatim kod prelaza iz ove službe koju drugu kraljevsku službu u području samouprave raljevinah Hrvatske i Slavonije, gdje se za postignuće mirovine u iznosu ciele plaće traži, da je dotičnik na-vršio 40 godinah službe, računati ima vrieme, provedeno u rečenoj službi prijašnjoj, zajamčuju dielom stečena jur prava, a dielom se imadu smatrati pogodami, za koje se je scienilo, da bi ih profesorom sveučilištnim dozvoliti valjalo.

Za udove profesorah ustanovljen je isti iznos pen-zije, koji pripada i udovam profesorah na sveučilištih austrijanskih.

Daljnje odredbe glede sniženja toga iznosa udov-štine u slučaju, ako je pokojnomu suprugu pripadala mirovina u većem iznosu, i glede iznosa penzije za udovu, koje je suprug u smislu četvrte stavke §. 38. dobio mirovinu, netrebaju pobližjega obrazlaganja.

Što se tiče odpravnine za zaostavše obitelji umrvših profesorah, koji nisu navršili pet godinah službe, osni-vaju se odnosne ustanove na razlozih pravičnosti i ob-zirih humanitarnih.

Glede svih drugih pitanjah, tičućih se postupanja s profesori sveučilištnimi u obziru mirovinah i odprav-ninah i sa zaostavšimi obitelji njihovimi u obziru obskrbe, odredjuje se uporava propisah, obstojećih u tom pogledu za činovnike kraljevskih oblastih u području samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije, a to zato, što se je mislilo, da nije od potrebe, da se glede toga drugo šta propiše za rečene profesore i zaostavše obitelji njihove.

Buduć da neima razloga, s kojega bi se sa činov-nici i podvornici sveučilištnimi u poslovih osebnih i disciplinarnih, zatim glede njihova prava na mirovinu ili odpravninu i glede prava zaostavših obiteljih njihovih na obskrbu postupati imalo drugačije, nego što se postupa u obće sa činovnici i podvornici kraljevskih oblastih, obstojećih za samoupravu kraljevinah Hrvatske i Slavo-nije, to su u §. 37 činovnici i podvornici sveučilištni u tom obziru podvrgnuti postupku, koji je u istom pogledu propisan za činovnike i podvornike rečenih oblastih.

Za sada nije posebno mjesto knjižničara ustanov-ljeno s toga, što će se tek kasnije, kad pobližje poznat bude obseg knjižnice sveučilištne, koja će se povećati, ako se sa sadašnjom knjižnicom pravoslovne akademije spoji druga koja javna knjižnica, prosuditi moći, kakova bi se definitivna odredba u tom obziru učiniti imala.

Nagrada od 300 for. na godinu, ustanovljena za onoga učitelja sveučilištnoga, koji bi medjutim poslove knjiž-ničarske uz svoju učiteljsku službu obavljao, primjerena je trudu skopčanu s izpunjivanjem dotičnih dužnostih.

Užitci činovnikah i podvornikah sveučilištnih izmje-reni su po strogoj potrebi, a čin, podieljen prvim, od-govara zvanju njihovu.

Glede popunjivanja činovničkih mjestah na sveuči-lištu akademičkom podieljeno je pravo predloga senatu akademičkom, a pravo imenovanja banu, dočim je glede podvorničkih mjestah pravo imenovanja ostavljeno se-natu akademičkomu, pravo predloga pako u koliko se

Digitized by Google

tiče podvornikah fakultetskih, dotičnim sborovom profesorskim, a to s razloga, što se je scienilo, da nije od potrebe, da se imenovanje tih podvornikah priuzdrži vladi zemaljskoj.

U §. 51. B. II. d) uzeto je kano učevni predmet na pravoslovnom fakultetu crkveno pravo grčko-iztočne crkve, koje se takodjer nalazi u prije spomenutoj naukovnoj osnovi za pravoslovnu akademiju zagrebačku.

Uvrštenje predmeta toga medju nauke, imajuće se predavati na rečenom fakultetu, osniva se na potrebi ovih kraljevinah, u kojih ima i vjernikah iste crkve u zamenitom broju, i na razlogu, što se isti predmet, premda kao izvanredan, predaje i na bečkom sveučilištu, i što se na pravoslovnoj akademiji erdeljskoj poradi protestantah predaje crkveno pravo protestansko.

U §. 51. B. II. e) navedeno hrvatsko-ugarsko javno pravo nepredaje se na sveučilištih austrijanskih, što su ova ustrojena prema propisom od god. 1850. i 1855., nu obzirom na sadašnje državopravne odnošaje ovih kraljevinah pokazuje se samo sobom neobhodna potreba toga predmeta na sveučilištu u Zagrebu.

U §. 52. 3) uzeti su i na filozofičkom fakultetu neki izvanredni predmeti toga radi, što se isti predavaju i na drugih sveučilištih.

Propisi, po kojih bi se imali polagati strogi izpiti, izdati će se kasnije, kada se pitanje o broju rigorozah i grupiranju predmetah na ostalih sveučilištih monarhije definitivno rieši, jer se sada na peštanskom sveučilištu polažu tri, a na svih ostalih četiri stroga izpita na fakultetu pravo- i državoslovnom.

Ustanove o naukovini, sadržane u §§. 64. do uključivo 78., slažu se u bitnosti s propisi, koji u tom obziru obstoje na sveučilištih austrijanskih, a nije se smatralo za potrebno, da se za sveučilište u Zagrebu u tom predmetu drugo šta odredi.

Što se tiče pokrivanja troškovah za ovo sveučilište, u kojem pogledu sadržaje §. 79. potrebite ustanove, scienilo se je, da je zaklada jugoslavenskoga sveučilišta u prvom redu pozvana, da podmiruje upitne troškove.

Pošto pako dohodci ove zaklade za sada ni iz daleka nedosižu za podmirivanje svih troškovah sveučilištnih, a po svoj prilici neće dosizati ni u bližnje vrieme, to nastaje potreba, da se u tu svrhu još i druga sredstva u pomoć privedu.

Poslje zaklade jugoslavenskoga sveučilišta bilo bi po naravi svojoj na podmirivanje troškovah sveučilištnih pozvana zaklada naukovna, a okolnost ta, da je ova zaklada inimi troškovi već preobterećena, ter da je s toga stanje njezino pasivno, nemože biti razlogom, da se ona mimoidje kod načelnoga opredieljenja sredstvah za pokrivanje troškovah sveučilištnih, jer kad se radi o načelnom riešenju pitanja, ima li zaklada koja na svoj teret preuzeti stanoviti trošak, odlučuje svrha iste zaklade, a ne tadašnje stanje njezino, koje se promieniti može.

Nu radi pasivnoga stanja naukovne zaklade, i što neima drugih zemaljskih sredstvah, odredjenih za podmirivanje takovih troškovah, bit će od potrebe, da se u trećem i posljednjem redu troškovi sveučilišta preuzmu na paušalnu dotaciju za potrebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije, ustanovljenu nagodbenim zakonom od godine 1868., §. 15., iz koje će se naime imati podmirivati svi troškovi za sveučilište, koji se nebi mogli pokrivati iz zaklade jugoslavenskoga sveučilišta i iz zaklade naukovne, pak ako će uslied toga s početka i spasti najveći dio tih troškovah na rečenu paušalnu dotaciju, to će se ipak tečajem vremena mjera, u kojoj će se ista dotacija upotrebljivati na podmirivanje troškovah sveučilištnih, umanjivati prema tomu kako će se povećati zaklada jugoslavenskoga sveučilišta, ter poboljšati možda stanje zaklade naukovne.

Buduć da bi se glede otvorenja sveučilišta na takove zaprieke naići moglo, koje možda nebi dopustile, da se bogoslovni fakultet otvori u isto vrieme, kad i pravoslovni, i buduć da se u tom slučaju otvorenje pravoslovnoga fakulteta, koje se obzirom na obstojeće okolnosti ukazuje prešnijim, nebi imalo odgoditi dotle, dok se uzmogne otvoriti i bogoslovni fakultet, ter buduć napokon da bi uz pravoslovni fakultet svakako i učiteljske stolice mudroslovnoga fakulteta, naznačene u §. 1., u život stupiti imale, to je ustanovljeno u §. 80., da se u slučaju ako se uz pravoslovni fakultet nebi mogao ujedno otvoriti i bogoslovni fakultet, onaj prvi i sam za sebe uz istodobno oživotvorenje spomenutih stolicah mudroslovnoga fakulteta otvoriti ima.

Ostale ovdje nenapomenute ustanove priležeće osnove zakonske ili su takove, kakove obstoje i za druga sveučilišta monarhije austrijanske, ili takove, glede kojih radi manje važnosti njihove, ili radi jednostavnosti stvari, koje se tiču, neima povoda posebnu obrazlaganju.

U Zagrebu dne 17. kolovoza 1872.

Prica s. r.

OSNOVA

zakonskoga članka ob ustrojstvu »Sveučilišta Franje Josipa I.« u Zagrebu.

Obzirom na zakonski članak ob utemeljenju „Sveučilišta Franje Josipa I.“ u Zagrebu, potvrdjen previšnjim odpisom od 8. travnja 1869., uredjuje se ustroj toga sveučilišta kako sliedi :

§. 1.

»Sveučilište Franje Josipa I.« u Zagrebu ima četiri fakulteta: bogoslovni, pravo- i državoslovni, liečnički i mudroslovni.

Za sada se uvode samo dva fakulteta: bogoslovni

Digitized by Google

·avo- i državoslovni, a od mudroslovnoga samo uči-
ıljske stolice za filosofičku, historičku i filologičku
ıruku.

Kako da se zadovolji odredbi, sadržanoj u §. 3., sl.
) gore rečenoga zakonskoga članka od god. 1869., po
ɔjoj se od liečničkog fakulteta za sada imadu oživo-
·oriti učiteljske stolice za primaljstvo i živinarstvo,
ıtanovit će se posebnim uredjenjem nauka primalj-
ʞoga i živinarskoga, glede kojega će uredjenja naknadno
iediti potrebiti propisi zakonski.

Svaki fakultet sastoji od učiteljskoga osoblja i upi-
ınih učenikah.

Odsjek I.
O učiteljih i vlastih sveučilištnih.

§. 2.

Učitelji sveučilištni ili su redoviti ili izvanredni
ɾofesori, ili javni ili privatni docenti, ili učitelji u užjem
nislu rieči

Svaki fakultet ima svoje učiteljsko osoblje, kojemu
ɔadaju svi učitelji dotičnoga fakulteta bez razlike ka-
·gorije njihove.

§. 3.

Redoviti su profesori oni, koji su u dekretu ob
nenovanju svom naznačeni kano takovi.

Plaća im iznosi 1800 for. na godinu.

Ova im se plaća poslie svakih pet godinah povisuje
ı 200 for. a. vr. (petgodišnji doplatci), i to do uklju-
ivo dvadeset i pete godine službovanja njihova.

Ako to zaištu okolnosti, mogu se pojedinim redo-
itim profesorom podieliti beriva veća od onih, koja su
vdje ustanovljena, a dozvoliti i druge pogode.

§. 4.

Izvanredni se profesori imenuju kano takovi, da
bično uzgredne predmete predavaju.

Plaća im iznosi 1400 for. a. vr. na godinu, a ne-
naju prava na povisivanje plaće poslie svakih pet god.

§. 5.

Svi redoviti i izvanredni profesori jesu kraljevski
inovnici i kano takovi imaju sva prava i sve dužnosti
raljevskih činovnikah.

Redoviti profesori uvršćuju se u VI., a izvanredni
VII. razred dnevnički.

Redovite i izvanredne profesore imenuje Njegovo
eličanstvo.

Kad se radi o imenovanju profesorah bogosl. fa-
ulteta, ima ban prije, nego dotični predlog profesor-
koga sbora (§§. 23. i 24.) podnese previšnjemu mjestu,
lede toga predloga stupiti u dogovor s ordinarijatom
adbiskupskim.

§. 6.

Za predavanje sirskoga, kaldejskoga i arabskoga jezika na bogoslovnom fakultetu, zatim sudstvenoga liečničtva i državnoga računoslovja na pravoslovnom fakultetu, odredjeni su javni docenti, koje postavlja ban, i to docenta na bogoslovnom fakultetu nakon dogovora s ordinarijatom nadbiskupskim.

Ovi se docenti neimaju ipak smatrati za činovnike, ter dobivaju nagradu, koja iznosi za docente sirskoga, kaldejskoga i arabskoga jezika 500 for. na godinu, a za docenta sudstvenoga liečničtva i državnoga računoslovja po 300 for. na godinu.

Ako predavanje rečenih jezikah koji profesor bogoslovnoga fakulteta kraj zadaće, kojoj se po svojoj dužnosti učiteljskoj posvetiti ima, preuzeti može tako, da to nebude na uštrb prije spomenutoj zadaći njegovoj, ima mu se ovo predavanje po banu, nakon dogovora s ordinarijatom nadbiskupskim, povjeriti uz nagradu, ustanovljenu za javnoga docenta toga predmeta, koji se u takovu slučaju postaviti neće.

§. 7.

Privatni docenti nisu činovnici, nedobivaju nikakove plaće iz javne blagajne, te mogu samo naukovinu od polazećih učenikah iskati. Kano privatni docenti vlastni su samo oni na ovom sveučilištu javno predavati, koji su u smislu ovoga zakona usposobljeni.

§. 8.

Učitelji živih jezikah na mudroslovnom fakultetu spadaju kano takovi, koji te jezike poglavito samo za praktičnu porabu naučiti imadu, u vrst učiteljah u užjem smislu rieči.

Položaj tih žive jezike predavajućih učiteljah u užjem smislu, bit će kasnije konačno ustanovljen.

Za sada se isti neimaju smatrati za činovnike, a dobivaju nagradu od 400 for. na godinu, ter se postavljaju po banu.

§. 9.

Svi profesori i docenti uživaju glede predavanjah, na koliko ih drugi svjetovni ili crkveni zakoni neograničuju, podpunu slobodu, nisu dakle dužni, po stanovitih knjigah predavati.

§. 10.

Svaki redoviti profesor ima na tjedan barem osam, a izvanredni barem šest urah predavati.

Privatni docenti predavaju toliko urah na tjedan, koliko su se sami obvezali.

Docenti i učitelji u užjem smislu imadu toliko urah na tjedan predavati, koliko će za predmete za koje su postavljeni, ustanoviti na predlog profesorskog sbora vlada zemaljska.

Digitized by Google

§. 11.

Svaki redoviti profesor može izim redovitih svojih naukah predavati i druge nauke svoga fakulteta, samo treba da nakanu svoju prijavi profesorskomu sboru svoga fakulteta.

Ako pako izvanredni profesori žele druge nauke predavati, treba da sbor profesorski i senat akademički na to privole.

§. 12.

Za učenike sveučilištne ima se poseban ekshortator postaviti, koji se ipak neće smatrati za činovnika, ter koji će dobivati nagradu od 500 for. na godinu.

Ekshortatora postavlja na predlog nadbiskupskoga ordinarijata ban.

§. 13

Učenici katoličke vjere dužni su po nedjeljah i blagdanih prisustvovati sv. misi i propovjedi.

§. 14.

Učenici drugoga vjeroizpovjedanja ravnat će se u tom pogledu po propisih svoje vjere.

§. 15

Svi redoviti i izvanredni profesori kojega fakulteta čine sbor profesorski onoga fakulteta. Izvanrednih nesmije biti više, nego što iznaša polovica redovitih; ako jih više ima, onda mladji u službi nespadaju u sbor profesorski.

§. 16.

Privatni docenti biraju izmedju sebe svoje zastupnike u sbor profesorski; ako jih nema više od tri, jednoga; ako jih više ima, dvojicu.

Zastupnici ovi imaju samo pravo savjeta, osim u slučaju u §. 17. naznačenom, gdje imaju i pravo glasa.

§. 17.

Sav sbor profesorski bira si svake godine izmedju redovitih profesorah dekana.

Izabranik je dužan primiti ovo zvanje, osim ako je prednje godine bio dekanom.

§. 18.

Rektor, prorektor, svi dekani i prodekani svih fakultetah čine senat akademički.

Izbor rektora ustanoviti će se posebnim zakonom. Za prvu sveučilištnu godinu postaviti će ga vlada zemaljska sporazumno s profesorskimi sborovi.

Rektor dobiva za obavljanje poslovah, skopčanih s tim zvanjem, godišnju nagradu od 500 for.

§. 19.

Sjednice sborovah profesorskih i senata akademičkoga jesu ili redovite ili izvanredne. Prve se drže u stanovite rokove svake godine, a druge kad god jih dekan ili rektor ureku.

§. 20.

Da se valjana odluka učini, treba da je prisutna barem polovica članovah sbora profesorskoga ili odnosno senata akademičkoga, i da bude u sjednici bar jedan član svakoga fakulteta prisutan.

§. 21.

Zapisnici se sborski putem senata, a senatski neposredno podnašaju zemaljskoj vladi.

§. 22.

Sborovi profesorski ravnaju na dotičnih fakultetih i nadziru kolegije, i obavljaju disciplinarne poslove.

§. 23.

Napose imaju se sborovi profesorski i za to starati:

a) da budu popunjena sva učiteljska mjesta, i da odmah, čim nastane potreba popuniti koje mjesto ili zanj predloži učenjak, koji je izdanim znanstvenim djelom podpuno zasvjedočio znanje svoje u dotičnom nauku, ili da se za izpražnjeno mjesto natječaj razpiše.

Sbor će profesorski po izminuću natječajnoga roka odmah učiniti predlog o popunjenju, ter ga putem senata akademičkoga podnieti banu.

§. 24.

Ako sbor profesorski želi bez natječaja predložiti koga za učitelja, to se ima prije privatnim dopisivanjem osvjedočiti, da je dotičnik voljan primiti učiteljsku službu. Izprave, kojimi se ove okolnosti dokazuju, ima sbor profesorski predlogu priklopiti.

§. 25.

Sborovi se profesorski imaju i zato starati:

b) da se nikomu nedopusti, da kao privatni docent predaje na dotičnih fakultetih, ako zato osposobljen nije. S toga ima svatko, koji želi kao privatni docent biti osposobljen, podnieti dotičnomu sboru profesorskomu:

1. ili diplom doktorski o naucih istoga fakulteta, ili druga dokazala o svojoj vještini u dotičnih naucih;
2. opis svoga života;
3. pregled kolegijah;
4. tiskanu ili pisanu razpravu ob onom nauku, koji namjerava predavati.

§. 26.

Ako se iz pregleda kolegijah uvidi, da predmet spada u dotični fakultet, i da odgovara svrsi [illegible]

Digitized by Google

štnoj, sbor će profesorski pozvati molitelja na razgovor, a koji će odrediti odredbu tri profesora, koji će se njim pred cielim profesorskim sborom pregovarati o regledu kolegijah, iza pregovaranja ima kandidat držati okusno predavanje u nazočnosti profesorah dotičnoga ıkulteta.

§. 27.

Ako sbor profesorski priznaje kandidata sposobnim, činiti će putem senata akademičkoga predlog banu, da vom kandidatu podieli dozvolu za predavanje, ako ga ako ne priznaje sposobnim, izdati će mu u vlastitom jelokrugu uzkratnu odluku, proti kojoj može kandidat ložiti utok na bana.

§. 28.

Od dužnosti, da podnesu izkaze, naznačene u §. 5., i da se po §. 26. podvrgnu razgovoru, izuzeti su ni, koji su svoju sposobnost dovoljno dokazali znanstvenim djelom u onoj struci, koju predavati namjeavaju.

§. 29.

Sbor profesorski ima i na to gledati:

c) da se red kolegijah svakoga poljeća za buduće ıoljeće ustanovi, i to tako, da svaki učenik uzmogne i zim glavnih naukah bar još jedan nauk slušati.

§. 30.

Nadalje ima sbor profesorski na to paziti:

d) da učenici kolegije marljivo polaze; svaki će lekan koncem prvoga tjedna zadnjega mjeseca, u svakom ıoljeću urediti sjednicu, da se ustanovi, kojim se učenikom ma uzkratiti potvrda polazka.

§. 31.

Manje važne, a osobito prešne poslove riešava dekan am. Nu sve ovakove riešitbe mora iz poslovnoga svoga apisnika u budućoj sjednici prijaviti sboru profesorkomu.

§. 32.

Dekan čuva spise i pečat fakulteta.

§. 33.

U područje senata akademičkoga spadaju svi obćeiti upravni, naučni i disciplinarni poslovi, odnoseći se ıa sveučilište, kano i svi inī poslovi, koji mu nadleže ıo posebnih zakonih, ustanovah ili zakladnih naredbah ırivatnih osobah.

Njemu su podčinjeni svi činovnici sveučilištni, kamo padaju: knjižničar, aktuar, koji je ujedno kvestor; pisar, ıedel i podvornici knjižničarski, senatski i fakultetski.

§. 34.

Pod istimi uvieti, pod kojimi mogu dekani sami riešavati neke poslove, vlastni su i rektori sami riešavati poslove u područje senata spadajuće.

§. 35.

Rektoru i senatu nadleži osobito i dužnost nastojati, da se ovaj zakon, na koliko potreba nastane, promieni ili popuni.

Rektor šuva spise i pečat sveučilištni.

§. 36.

Obćenita je dužnost svih akademičkih vlastih oko toga nastojati, da dužnosti akademičke i učitelji i učenici točno izpunjuju.

§. 37.

Činovnici i podvornici sveučilištni napomenuti u §. 33., smatraju se za kraljevske činovnike i podvornike, ter se s njimi u svih poslovih osobnih i disciplinarnih, kano što i glede njihova prava na mirovinu ili odpravninu, i glede prava zaostavših obiteljih njihovih na obskrbu postupati ima polag propisah, valjanih u tom obziru za činovnike i podvornike kraljevskih oblastih, obstojećih za samoupravu kraljevinah Hrvatske i Slavonije.

Plaća, koju činovnici i podvornici sveučilištni na godinu dobivaju, iznosi: za aktuara ujedno kvestora 600 for., za pisara 400 for., za pedela 400 for. uz slobodan stan i drva za ovoga posljednjega, a za podvornike po 300 for. uz odjeću u naravi.

Dok se nerieši pitanje o sdruženju knjižnicah akademičke i muzealne, obavljati će službu knjižničara koji profesor sveučilištni uz godišnju nagradu od 300 for.

Aktuar ujedno kvestor uvršćuje se u X., a pisar u XII. razred dnevnični.

Činovnike sveučilištne imenuje ban na predlog senata akademičkoga, podvornike pako imenuje senat akademički, i to podvornike fakultetske na predlog dotičnoga sbora profesorskoga.

§. 38.

Navršiv pet godinah službe, stekao je svaki redoviti i izvanredni profesor pravo, da dobije mirovinu u slučaju, ako tjelesno ili duševno iznemogne, tako, da je postao trajno nesposoban za službu, ili ako se uslied promjene u sustavu naukovnom ukine učiteljsko mjesto njegovo, ili ako mu uslied preustrojstva sveučilišta, ili dotičnog fakulteta sveučilištnog prestane služba.

Redovitomu i izvanrednomu profesoru, koji je navršio trideset godinah službe, pripada mirovina u iznosu ciele plaće, uživane kod izstupa iz aktivnosti. Ako takav profesor zaište, da se stavi u stališ mira, ima se zado-

Digitized by Google

voljiti toj molbi njegovoj, pri čem njegova sposobnost za daljnje službovanje nedolazi u obzir. Onaj pako redoviti profesor, koji nije još navršio 30 godinah službe, dobiva u ime mirovine toliko tridesetinah ($^1/_{30}$) plaće, uživane kod izstupa iz aktivnosti, koliko je zaračunivih godinah proveo u službi. Kada se dakle radi o tom, da se takovu profesoru odmjeri mirovina, ima se iznos godišnje plaće, koju je uživao kod izstupa iz aktivnosti, razdieliti brojem 30 (trideset), a količnik (quotient) pomnožiti brojem zaračunivih godinah službe, te proizvod dopitati dotičniku kano mirovinu. Slomak, pokazujući se kod toga proizvoda, ima odpasti.

Redovitomu i izvanrednomu profesoru, koji nije navršio pet godinah službe, a postao je radi ludosti, zadobljene ozlede, neprestane bolesti, ili sljepoće trajno nesposobnim za svaku javnu službu, ima se takodjer dati mirovina i odmjeriti iznosom, koji po prije ustanovljenom mjerilu pripada za pet godinah službe.

Kad redoviti ili izvanredni profesor, koji je navršio pet godinah službe, boluje preko jedne godine danah, nu ipak ima nade, da će se oporaviti tako, da postane opet sposobnim za službu: ima se privremeno staviti u stališ mira s polovinom plaće, ako mu nebi po ovom zakonu pripadala mirovina u većem iznosu. Takov se profesor ima svake godine ureda radi liečnički pregledati; ter mu se mirovina za posljednji mjesec izplatiti može samo onda, ako zem. vlada potvrdi, da nije još za službu ozdravio, a čim ozdravi, ima se namjestiti u službu, odgovarajuću sposobnostim njegovim, pa je dužan takovu podieljenu službu nastupiti, inače gubi pravo na mirovinu, i smatra se u obće tako, kao da se odrekao službe. Neuzmogne li se odmah namjestiti prije rečenim načinom, ima mu se mirovina, ako iznosi polovicu plaće njegove, pa mu inače nebi tolika mirovina pripadala po broju zaračunivih godinah službe, obaliti na onaj iznos, koji ga po ovom mjerilu ide u smislu ovoga zakona.

Redoviti i izvanredni profesor, koji nije još stekao prava na mirovinu s toga, što nije još navršio pet godinah službe, i kojega se netiče ustanova, sadržana u 4. stavci ovoga paragrafa, dobiva jedanput za svagda odpravninu, ako glede njega nastupi koji od onih slučajevah, što su navedeni u 1. stavci ovoga paragrafa.

Ako redoviti i izvanredni profesor, koji nije navršio pet godinah službe, boluje preko jedne godine danah, a nije do izmaka one godine, koja je za prije rečenom sliedila, postao opet sposobnim za službu, ima mu se takodjer dati jedanput za svagda odpravnina, ako nije možda stekao prava na mirovinu s toga, što je, uzračunajuć spomenute dvie godine bolovanja, već navršio pet godinah službe, ili što je, u smislu 4. stavke ovega §-a postao trajno nesposobnim za svaku javnu službu.

Odpravnina ima se svakomu, komu pripada u pra-vilu, odmjeriti jednogodišnjim iznosom plaće njegove, t[o] nesmije nadilaziti iznosa od poldruge godine.

Ako redoviti ili izvanredni profesor bogoslovnog[a] fakulteta dobije crkvenu prebendu, koje dohodak nadmašuje profesorsku plaću, nepripada mu pravo na mirovinu ili odpravninu.

Redoviti ili izvanredni profesor, koji se je odrekao službe, ili koji je kazne radi odpušten iz službe, izgubio je tim pravo na mirovinu, dotično odpravninu.

Tko je iz druge javne službe, s kojom je skopčano pravo na mirovinu, neposredno prešao u službu sveučilištnu kao redoviti ili izvanredni profesor, tomu se ima vrieme, provedeno u takovoj prijašnoj službi jednostavno uračunati u službu sveučilištnu.

Ako je redoviti ili izvanredni profesor iz službe sveučilištne prešao u službu kod koje kraljevske oblasti ili kod kojega kraljevskoga ureda u području samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije, gdje se za postignuće mirovine u iznosu ciele plaće traži, da je dotičnik navršio 40 godinah službe, ima mu se vrieme provedeno u službi, u koju je prešao, računati tako, da se u službi sveučilištnoj podpuno navršene tri godine broje za četiri.

Za udovu redovitoga profesora, koji je navršio pet godinah službe, ustanovljuje se udovština (penzija) u iznosu od pet sto forintah a. v. na godinu, a za udovu izvanrednoga profesora navršivšega pet godinah službe, udovština u iznosu od četiri sto forintah a. vr. na godinu.

Ako bi ovaj iznos udovštine bio veći od iznosa mirovine, koju je pokojni suprug uživao, ili koja bi mu na dan njegove smrti pripadala bila, ima se udovi dati udovština samo u onom iznosu, koji je ravan iznosu mirovine pokojnoga joj supruga.

Udovi redovitoga ili izvanrednoga profesora, koji nije navršio pet godinah službe, ali je u smislu 4. stavke ovoga paragrafa dobio mirovinu, pripada udovština u iznosu mirovine, koju je pokojni suprug uživao.

Ako redoviti ili izvanredni profesor, koji nije navršio pet godinah službe, niti je uživao mirovine, napomenute u §. 20., niti je dobio odpravnine, umre: ima se zaostavšoj obitelji njegovoj jedanput za svagda dati odpravnina tako, da u to ime dobije udova trećinu, svako diete šestinu, a svaka sirota (diete bez otca i majke) četvrtinu plaće njegove.

U ostalom imadu se propisi, po kojih se sa [illegible] nici kraljevskih oblastih, obstojeći za samou[illegible]

Digitized by Google

›vinah Hrvatske i Slavonije u pogledu mirovinah i ›lpravninah, i sa zaostavšimi obitelji tih činovnikah u ›gledu obskrbe postupati, imadu se uporaviti i na dovite i izvanredne profesore sveučilištne i na zatavše obitelji njihove.

Odsjek II.

O učenicih.

O upisu učenikah.

§. 39.

Učenici su ili redoviti, ili izvanredni.

Redoviti su upisani u maticu sveučilištnu i imenik kultetski, izvanredni pako samo u imenik fakultetski.

§. 40.

Radi upisa ima svaki učenik osobno doći k svomu ›kanu i predati mu svoje svjedočbe i svoj podpuni na›onal, za koji će se tiskanice prirediti u dva primjerka.

§. 41.

Medju redovite učenike mogu se samo oni upisati, ›ji su:

a) gimnazijske nauke dobrim uspjehom svršili i pit zrelosti podnieli;

b) ili su već na ovom, ili drugom kojem sveučilištu ›no redoviti upisani bili, ili su

c) kano redoviti upisani bili na učilištu, kojim se ›domješćuje sveučilištni koji fakultet, kano što su bo›slovni biskupski zavodi ili pravoslovne akademije, ›k ako su ti učenici kano gimnazijalci izpit zrelosti ›dnieli.

§. 42.

Medju izvanredne učenike upisuju se oni, koji ne›ogu biti upisani kano redoviti, ako su:

a) navršili barem 17. godinu života i

b) ako se o pripravnih naucih na toliko izkažu, da uzmogne uzeti, da će im predavanja koristna biti.

§. 43.

Ako je dvojbeno, ima li se koji učenik upisati ili ›lbiti, o tom odlučuje dotični sbor profesorski.

§. 44.

Inostrani mladići mogu se upisati na ovom sveuči›štu, ako su po propisih svoje države pripravne nauke ›ršili, ili ako došavši iz inostranoga sveučilišta, pokažu ›voljnu sveučilištnu svjedočbu.

§. 45.

Imenici se vode napose za svaku godinu, sadržaj se ustanoviti posebnom naredbom.

§. 46.

Obavljena imatrikulacija ostaje u krieposti, dok:

a) slušaoc neostavi sveučilišta, ili

b) nepredje u drugi sveučilištni fakultet, ili

c) nauke u dotičnom fakultetu neprekine dulje, nego jedan semestar.

§. 47.

Za upis u maticu sveučilištnu plaća se u ruke dekana fakultetskoga upisnina od 2 for. a. vr. na korist fonda sveučilištnoga.

§. 48.

Učenici se kod dekana upisuju, a kod učiteljah prijavljuju obično prvih osam danah svakoga poljeća.

Samo iz važnih razlogah može tečajem sliedećih osam danah sbor profesorski dopustiti, da se slušatelj naknadno primi.

Kašnje prošnje, ako su podnešene tečajem mjeseca listopada, ili najdalje tri tjedna za početka drugoga semestra, riešava senat akademički, ter samo onda dozvoljuje upis učeniku, ako ovaj dokaže, da nije kriv, što se je prekasno prijavio.

Proti riešitbi senata nema utoka.

Glava II.

O pravih i dužnostih redovitih slušalacah.

§. 49.

„Svaki učenik, koji hoće da dovrši nauke kojega fakulteta, mora kroz stanovito vrieme polaziti kolegije na dotičnom fakultetu: na mudroslovnom tri, na bogoslovnom, pravo- i državoslovnom po četiri godine“.

§. 50.

Naučna godina traje od 1. listopada do zadnjega srpnja i sastoji od dva poljeća: zimskoga i ljetnjega; zimsko traje do četvrtka pred cvietnicom, a ljetnje počima u petak poslie uzkrsnih blagdanah po gregorijanskom koledaru.

§. 51.

Od naukah, koji se budu predavali na pojedinih fakultetih, ima svaki učenik, radi saveza u kojem me djusobno stoje, ove sliedećim redom učiti:

A.

Na bogoslovnom fakultetu.

I. godina:

a) obći dio dogmatike,

b) uvodne znanosti u sveto pismo u obće, a stari zavjet napose,

c) tumačenje svetoga pisma staroga zavjeta iz vulgate iz izvornoga teksta,

d) jezik hebrejski.

*

Digitized by Google

II. godina:

a) posebni dio dogmatike,
b) uvod u novi zavjet napose,
c) tumačenje novoga zavjeta iz vulgate i iz izvornoga teksta.

III. godina:

a) povjest crkvenu,
b) moral bogoslovni.

IV. godina:

a) bogoslovje pastirsko u užjem smislu,
b) liturgiku,
c) homiletiku,
d) kateketiku,
e) metodiku,
f) pravo crkveno.

B.

Na pravo- i državoslovnom fakultetu.

I. godina:

a) pravo rimsko ujedno s povješću toga prava kroz cielu godinu,
b) povjest prava u obće kroz cielu godinu,
c) enciklopediju pravo- i državoslovnih znanostih.

II. godina:

a) hrvatsko-ugarsko privatno pravo jedno poljeće,
b) filosofija prava jedno poljeće,
c) pravo crkveno katoličke crkve cielu godinu,
d) pravo crkveno grčko-iztočne crkve jedno poljeće,
e) hrvatsko-ugarsko javno pravo s osobitim obzirom na austrijsko javno pravo.

III. godina:

a) pravo gradjansko,
b) ekonomiju i financijalnu znanost cielu godinu,
c) kazneno pravo, prvoga poljeća,
d) kazneni postupnik, drugo poljeće.

IV. godina:

a) gradjanski postupnik ujedno s postupnikom u neparbenih poslovih, cielu godinu;
b) pravo trgovačko, mjenbeno, pomorsko, i ustavnu i upravnu politiku, jedno poljeće;
c) statistiku ugarsko-austrijske monarkije, s osobitim obzirom na statistiku trojedne kraljevine, drugo poljeće.

C.

Na mudroslovnom fakultetu:

a) filosofiju teoretičku i praktičku s povješću filosofije;
b) povjest obću,
c) povjest hrvatsku s osobitim obzirom na austrijsku i ugarsku povjest; pomoćne znanosti povjesti;
d) filologiju slavjansku, s osobitim obzirom na povjest jezikah i literature hrvatske i srbske;
e) klasičnu filologiju latinsku;
f) klasičnu filologiju grčku.

Budući da nauci mudroslovnoga fakulteta nestoje medjusobom u takovu savezu, kano nauci ostalih fakultetah, to se za predavanje njihovo neustanovljuje nikakov red.

§. 52.

Osim glavnih naukah predavat će se na svih fakultetih još drugi nauci, kojih učenici ili neće nikako, ili će ih samo djelomice morat učiti; ovakovi nauci jesu:

1. Na bogoslovnom fakultetu: jezik sirski, kaldejski i arabski.
2. Na pravoslovnom fakultetu:
a) rudno pravo,
b) upravno zakonoslovje,
c) financijalno zakonoslovje,
d) statistika europejskih državah,
e) praktika i relatorija iz gradjanskoga i kaznenoga prava,
f) feudalno pravo,
g) sveobće državno i medjunarodno pravo,
h) sudstveno liečničtvo,
i) državno računoslovje.
3. Na filosofičkom fakultetu:
a) živi jezici: magjarski, njemački, talijanski, francezki i englezki,
b) posebni filosofički nauci, kao: povjest filosofije, psihologija, metafisika, estetika,
c) pedagogija.

Ovi će se nauci predavati ili svake ili barem svake druge ili treće godine.

§. 53.

Svaki učenik mora slušati na bogoslovnom fakultetu najmanje 18, na pravoslovnom 20 satih na tjedan; izuzamši 4. i 8. poljeće, kad je dosta 12 satih na tjedan; učenici mudroslovnoga fakulteta, koji hoće da doktorasteku, moruju polazit kolegije 15 satih na tjedan.

§. 54.

Svaki je pravnik dužan tečajem prvih trijuh poljećah slušati jedan kolegij o praktičnoj filosofiji, i jedan o hrvatskoj povjesti, a tečajem svih osam poljećah još jedan historički kolegij.

§. 55.

Svi će se nauci na ovom sveučilištu predavati hrvatskim jezikom, izuzima se samo bogoslovni fakultet

kojem će se neki nauci i latinskim jezikom predati, i živi jezici, kojih se višji literaturni kolegiji mogu lotičnim jezikom držati.

§. 56.

Zadnjih 14 danah svakoga poljeća imaju se svi enici prijaviti kod dotičnih učiteljah, da jim potvrde lazak u prijavnicu, koju zatim dekan vidira.

Prije nego li se plati naukovina neće se potvrditi lazak.

Glava III.

O b i z p i t i h.

§. 57.

Redoviti učenici bogoslovnoga fakulteta polažu čei izpita iz obligatnih naukah svojega fakulteta, i to ncem svake godine pred svojim učiteljem u pritomsti dekana ili prodekana iz onih naukah, koje su lu godinu učili.

Postojeći propisi u pogledu prelaza u višje tečaje taju i nadalje u kriepkosti.

§. 58.

Svaki redoviti učenik pravoslovnoga fakulteta ima koncu, ili izmaku četvrtoga poljeća podnieti prvi ko zvani državni izpit pravo-historički.

Tko ovoga izpita najkasnije tečajem petoga poljeća podnese s dobrim uspjehom, njemu se sliedeća poća neće računati u zakonito četverogodište.

§. 59.

Svaki učenik pravoslovnoga fakulteta, koji nekani ći doktorata, a želi se na temelju svojih pravo i drvnoslovnih naukah posvetiti javnoj službi, ima podeti još dva državna teoretička izpita, sudstveni i drvoznanstveni, koji se drži po dosadašnjih propisih.

Drugi državni izpit, sudstveni, može se položiti već sliednjih šest tjednah osmoga semestra; treći pako, žavo-znanstveni, istom po dovršenom četverogodištu.

Glava IV.

O s t r o g i h i z p i t i h.

§. 60.

Doktorom kojega fakulteta može postati samo onaj, ji po navršenom četverogodištu, odnosno trogodištu, dobrim uspjehom položi stroge izpite iz naukah donoga fakulteta; broj strogih izpitah i način, kako se adu polagati, ustanoviti će se posebnom naredbom.

Glava V.

O b i z v a n r e d n i h u č e n i c i h.

§. 61.

Izvanredni se učenici mogu upisati pod gore naznačenimi uvjeti za kojegod nauke onoga fakulteta, u kojega su imenik uvršteni; za nje dakle neima nikakovih obligatnih naukah, niti reda, po kojem da slušaju naučne predmete.

Oni mogu istina iskati, da jih učitelji svršetkom poljeća upitaju iz naukah, koje su polazili, i da jim uz taksu od 3 for. a. vr. izdadu privatne svjedočbe, ali državnim, ili izpitom strogim podvrći se nemogu.

Glava VI.

O b o d l a z k u s a s v e u č i l i š t a.

§. 62.

Učenik odlazeći sa sveučilišta, ako hoće da mu se izdade odlazna svjedočba, mora ju iskati od dekana dotičnoga fakulteta. U tu svrhu ima mu predati prijavnicu i matičnu svjedočbu.

Odlazne se svjedočbe izdavaju zadnjih 14 danah svakoga poljeća.

Konačne pako t. j. absolutorija, koja se imadu izrično kao takva označiti, u pravilu koncem naučne godine.

Odsjek III.

O d i s c i p l i n i a k a d e m i č k o j.

§. 63.

Svi su učenici u obziru svojih gradjanskih odnošajah i gradjansko kažnjivih djelah podvrženi obćim zakonom i vlastim; a u obziru sveučilištnoga svoga vladanja još osim toga osobitim naredbam, disciplinarnim propisom i vlastim sveučilištnim.

Propisi disciplinarni ustanoviti će se kasnije na predlog senata akademičkog, medjutim se pako ostavljaju u krieposti dosadanji propisi.

Odsjek IV.

O n a u k o v i n i.

§. 64.

Naukovina, koja se na ovom sveučilištu uvodi, neplaća se u javnu blagajnu, već pripada dotičnim predavaocem, to jest profesorom i docentom.

§. 65

Najmanja naukovina iznosi za svaki proljetni kolegij toliko forintih, koliko se urah na tjedan čita kolegij.

Digitized by Google

§. 66.

Svaki profesor, koji je s plaćom budi stalno, budi privremeno namješten, čitat će svoje kolegije o dotičnih učevnih strukah u primjernom broju urah na tjedan za naukovinu u §. 65. naznačenu. On će ovim kolegijem, kano glavnim svojim predmetom, nada svim posvećivati svoju učiteljsku radnju.

U ovom su obziru učiteljem uzporedjeni i oni docenti, koji nagradu dobivaju.

Samo suplenti, koji bi se još polag osobitih vladajućih okolnostih uz zakonitu pristojbu upotrebljavali za koju izpražnjenu učiteljsku stolicu, neimaju prava na naukovinu, koja se za njihove kolegije plaća: ova naukovina ide u sveučilištnu zakladu, iz koje će se plaćati suplentska pristojba.

§. 67.

Svaki redoviti profesor dužan je bar svakoga trećega poljeća davati bezplatni publikum od jedne ili dvie ure na tjedan o pojedinih čestih glavnoga svoga predmeta, ili o drugoj kojoj struci.

Ova publika čitat će profesor pokraj svojih redovitih kolegijah, ali ure, koje zato upotrebi, moći će uračunati u broj onih urah, koje ima obraćati na glavne svoje kolegije.

Izim ovih kolegijah smjeti će profesor bezplatno nešto predavati samo uz privolu zemaljske vlade onda, kad bi se porad osobite naravi predmeta zato slabo polazio kolegij, što bi se zanj naukovina tražila, a s druge bi se strane ipak želilo, da se takov kolegij čim više polazi.

Podieljujuć takovu dozvolu, gledat će zemaljska vlada, da se njom nenanese šteta privatnomu docentu, koji se u toj struci jur znamenito odlikuje.

§. 68.

Privatni docenti smiju svoje kolegije čitati ili za najmanju zakonitu naukovinu, ili za veću, bezplatno samo pod uvjeti, naznačenimi u prednjem paragrafu.

§. 69.

Naukovinu za redovite i izvanredne kolegije dužni su plaćati svi učenici fakulteta, bili upisani u maticu, ili nebili, na koliko nisu oprost ovaj izhodili po glasu ovoga zakona.

§. 70.

Oprost se može protezati ili na svu naukovinu, ili na polovicu, ali nikad na manji koji dio naukovine.

Oprost podieljuje dotični sbor profesorski, pobližji uvjeti ustanoviti će se posebnom naredbom.

Medjutim ostaju u krieposti dosadanji propisi.

§. 71.

Zakonito pravo biti sasvim oprošteni od naukovine, imadu samo sliedeći učenici bogoslovja:

a) od svjetovnoga duhovničtva ubogi pitomci biskupskih sjemeništah, i oni externiste, koji su za biskupiju potrebiti, ter duhovničtvu biskupije ili već utjelovljeni, ili osigurani, da će biti u biskupiju primljeni.

Biskup će početkom svake godine imenik takovih učenikah, potvrdiv siromaštvo njihovo, poslati bogoslovnomu profesorskomu sboru.

b) od redovnog duhovničtva svi učenici ubožkih redovah.

§. 72.

Za kolegije privatnih docentah, ili za one plaćevne kolegije, koje profesori pokraj glavnih svojih kolegijah drže, valjaju ti oprosti samo onda, ako takovi docenti i profesori na to naročito privole ili onda, kad se sastavlja red predavanjah, ili naknadno pred kvesturom, nu svakako prije, nego će početi rok za primanje učenikah.

§. 73.

Prvih deset danah u poljeću prosto je svakomu učeniku kano gostu polaziti koji mu drago kolegij, a da mu odatle nestane dužnost platiti naukovinu.

§. 74.

Učenike, koji u propisano vrieme neplate naukovine, ima kvestura napose pobilježiti. Takovi će se tek onda upisati za buduće poljeće, kad naknadno plate naukovinu, koju duguju, i unapred polože naukovinu za buduće poljeće.

§. 75.

Ako se navješteni kolegij nebi držao, povratit će se naukovina, koja je možda unapred položena.

§. 76.

Ako bi se bolešću ili drugom kojom zaprekom predavaoca kolegij samo obustavio, ali ne na toliko, da bi tim navješćeni predmet znatno i bitno štetovao, negubi predavalac prava na naukovinu.

§. 77.

U svih sumnjah, ima li se u slučaju §. 76. ili neima plaćati naukovina, odlučuje u prvoj molbi senat akademički, saslušav izvješće profesorskoga sbora.

§. 78.

Kvestor će pobranu na račun pojedinih predavalacah naukovinu, odbivši pobirne postotke, izručivati istim uz njihovu namiru, a senatu će akademičkomu davati račune na koncu svakoga poljeća.

Digitized by Google

§. 79

Pobirni su postotci na to odredjeni, da se njimi ar dielomice namiruju troškovi pisarne ili kvesture sveučilištne.

Postotci se za sada ustanovljuju na 5%, i teku u veučilištnu zakladu.

Odsjek V.

ı pokrivanju troškovah za ovo sveučilište.

§. 80.

Troškovi za ovo sveučilište imadu se pokrivati iz əkućih dohodakah zaklade jugoslavenskoga sveučilišta, na koliko ovi nebi dosizali, iz zaklade naukovne, a na oliko ni ova nebi dostatna bila, iz svote od 2,200.000 ɔr. a. vr., ustanovljene za potrebštine nutarnje samoprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije nagodbenim zaonom od g. 1868. §. 15.

Odsjek VI.

O otvorenju sveučilišta.

§. 81.

Ako se uz pravoslovni fakultet ovoga sveučilišta nebi mogao u isto vrieme otvoriti i bogoslovni fakultet, ima se onaj prvi i sam za sebe otvoriti, a š njim zajedno imadu u život stupiti i učiteljske stolice mudroslovnoga fakulteta, naznačene u §. 1. ovoga zakona.

Odsjek VII.

O provedbi ovoga zakona.

§. 82.

Provedba ovoga zakona povjerena je banu kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Digitized by Google

Trideset sedma saborska sjednica,

držana dne 14. listopada 1873. u 10 satih prije podne pod predsjedničtvom I. saborskoga podpredsjednika, gosp. Jovana Živkovića.

Sadržaj: Zapisnik 36. sab. sjednice. — Podnesci i prijave predsjedničtva. — Nastavak specijalne debate o zak. osnovi o sveučilištu. — Ustanovljenje dnevnoga reda za buduće sjednice.

(13 satih 45 minutah.)

Predsjednik: Otvorena je sjednica. Molim g. bilježnika, neka pročita zapisnik.

Bilj. **Jovan Steković**: (Čita zapisnik 36. sab. sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Nema nikakove primjetbe? (Nema.)

Zapisnik je ovjerovljen.

Molim g. bilježnika, neka pročita podneske.

Bilj. **Josip Turelli**: (Čita podneske; vidi zapisnik 37. saborske sjednice.)

Predsjednik: Rieč ima g. dr. Makanec.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Imam staviti interpelaciju na preuzv. g. bana Mažuranića.

Nemožemo od vlade zahtievati drugo, nego da vrši zakon, na kojega temelj se postavila. Ja nisam kao što mi se predbacuje, opozicionalac samo da budem u opoziciji. Ja ću podupirati vladu u svakom predmetu, u kojem ću nazirati korist za našu domovinu, i veseliti ćemo se, ako bude na tom temelju manjkalo razloga opoziciji.

Medju pozitivnimi zakoni ima i ustanova, da grad Rieka ima u hrvatski sabor slati dva poslanika. Ovih ovdje neima, akoprem je sabor već u prošlom zasjedanju zaključio bio, da se izbor bez okljevanja preduzeti ima, što je medjutim prijašnjoj vladi malo brige zadalo. Dočim se pako zakon vršiti mora, i dočim bi se moglo dogoditi, da se kod budućega kojega izbora našim zastupnikom n. pr. Smaiću, Derenčinu, koji na Rieci obitavaju, predbaci kod verifikacije, da su u inozemstvu, jer Rieka ovdje zastupana nije, dočim je napokon, rekao tko što hoće — grad Rieka hrvatski grad, koji na hrv. saboru zastupan biti mora, s toga mi je čast na preuzv. g. bana staviti sljedeću interpelaciju: (Čita:)

„Kani li preuzvišenost Vaša preduzeti nuždne korake, da se do sljedećega zasjedanja saborskoga razpiše i obavi izbor poslanikah grada Rieke na sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije?"

Predsjednik: Dostaviti će se banu.

Prelazi se na dnevni red, na kojem se nalazi razprava o zak. osnovi o sveučilištu, i to §. 50. Glede toga paragrafa imamo izpravak dra. Špuna, i to glede stavke druge, za kojega mislim, da sada odpasti imade, da se naime upravno zakonoslovje ima premjestiti, jer je to jučer riešeno.

Onda drugi izpravak, koji će biti riešen, kad dođe na red.

Izvjestitelj dr. **Franjo Rački**: (Čita.)

§. 52. sada 50.

„Osim glavnih naukah predavati će se na svih fakultetih još drugi nauci, kojih učenici ili neće nikako ili će ih samo dielomice morat učiti; ovakovi nauci jesu:

1. Na bogoslovnom fakultetu jezik sirski, kaldejski i arabski.

2. Na pravoslovnom fakultetu:

a) rudno pravo,

b) upravno zakonoslovje,

c) financijalno zakonoslovje,

d) statistika europejskih državah,

e) praktika i relatorija iz gradjanskoga i kaznenoga prava,

f) feudalno pravo,

Digitized by Google

g) sveobće državno i medjunarodno pravo,

h) sudstveno liečničtvo,

i) državno računoslovje.

3. Na filozofičkom fakultetu:

a) živi jezici: magjarski, njemački, talijanski, franezki i englezki;

b) posebni filozofički nauci, kao: povjest filozofije, sihologija, metafizika, estetika;

c) pedagogika.

Ovi će se nauci predavati ili svake, ili barem svake ruge ili treće godine«.

Odbor predlaže sliedeće izpravke k ovomu paragrafu. 'od 2. d) mjesto »statistika europejskih državah« ima se azati »obća statistika«, kao što i na drugih sveučilištih.

Zatim pod 3. a) ima se dodati još »slavenski«. Mislim da netreba ovdje ovaj predlog obrazloživati, jer ovorim pred zastupstvom, koji pripada ovomu narodu. nate, da se ovo ne samo kod nas veli, da se uče jezici lavenski, nego i kod drugih narodah, imenito u Beču, erlinu, dapače već i u Parizu; u Italiji zamislila je lada na svoje sveučilište slavenske jezike uvesti.

Onda poslje slova d) ima se dodati: »pomoćne nanosti povjesti, osobitim obzirom na domaću povjest arheologiju, e) astronomija, f) sravnjivajuća anatomija fiziologija.

Posljednja stavka ostaje. To su izpravci, koje odbor is. saboru predlaže.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Visoki sabore! Na pazke glede statistike europejske imam to primjetiti, da vlada zemaljska, sastavljajuć ovu osnovu sliedila prinjer ostalih sveučilištah u monarhiji Austro-Ugarskoj, dje je medju neobligatne predmete uvrštena statistika uropejska. Statistika europejska je najvažnija za pravika i državnika, a ova je tako obširna, da je zavladala nisao, da bi se preko mjere protegla zadaća, ako bi se zela ciela statistika svjetska. Medjutim nema prigovora d strane vlade, da se mjesto »europejska« metne »statistika sveobća«. I onako će dotični profesor svoju pornost najviše obratiti na statistiku državah europejskih, oje su za nas najvažnije.

Što se tiče broja 3. »živi jezici«, to zemaljska vlada ije uvrstila u svoju osnovu, jer je mislila, da se na lozofičkom fakultetu kao obligatan predmet predaje filoogija slavenska, a na gimnaziji slovnica hrvatskog jezika. toga neima zaprieke, da se metne medju neobligatne redmete, jer ciklus neobligatnih predmetah nije izrpljen, niti se može izcrpiti, dočim se znanost dalje azvija; novo nastaje, a staro gubi dosadašnju važnost. iklus neobligatnih predmetah nije ovdje zaključen.

Što se tiče toga, da se iza točke c) uvrsti d) »pomoćne znanosti povjesti, osobitim obzirom na domaću ovjest i arheologiju« nemam ništa proti tomu od strane lade, jer ona je uzela obzir na te predmete stavljajuć h kao pomoćnu znanost.

Što se tiče astronomije i fiziologije, to u vladinoj osnovi nema astronomije, jer je mislila, da će se ta stolica vremenom ustrojiti, i vremenom predavati i astronomija. U prvom početku manjkaju nam instrumenti, sprave i spekula astronomična, koja se u bližih 6—10 godinah nebi mogla sagraditi.

Medjutim neka se uvrsti. Anatomija sravnjujuća i fiziologija neka se takodjer uvrste nemam prigovora od strane vlade.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Što se statistike tiče, imam primjetbu. Tko bi htio polagati rigorozum, bio bi u neprilici pred velikom materijom. S toga, ako se neznanstveno predava, kao što obično biva, to je podpuno mrcvarenje kandidata, jer kroz silne brojeve progristi nemože, jer nezna, što da uči, a svaki će priznati, da nije kadar svega naučiti.

Ja nevidim nikakove koristi, ako se statistika znanstveno nepredaje. Neoštri uma, jer se silni brojevi zaborave, te nema nikakove znanstvene podloge za praktični život. Ako se ima kazati: europejska statistika mora nabrajati ljudstvo i u obće sve što biva, mora se numerički predstavljati, a odatle nema djak nikakove koristi; šteta samo vremena, koje bi se badava trošilo; zato mislim, da bi se na našem sveučilištu imala predavati statistika znanstvena i sravnjivajuća.

Ako se kaže »statistika europejska«, to je predmet preogroman. Europejska statistika je predmet, koji se svladati nemože. A svukoliku statistiku je gotovo nemoguće predavati, još je manje moguće učiti i naučiti za izpit, a još manje crpiti praktične koristi za život, s toga mislim, da je temeljito i opravdano, kad bi se reklo: »statistika znanstvena i sravnjujuća«.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Vis. sabore! Motivacija g. predgovornika je svakako hvale vriedna. I ja po svojem izkustvu sam mogu povrditi o bezdušnosti množine brojevah, kroz koje se je težko pregrizti, kao što je dobro i pregnantno rekao.

Na pitanje, kako da se doskoči, da na našem sveučilištu nebude ovog mehaničkog predavanja, utiranja duha mladeži. G. zastupnik misli, da će se pomoći ako se reče »statistika znanstvena i sravnjujuća«. Držim, visoki sabore! da se nebi smio ovaj epiteton uzeti u zakon, jer bi se s jedne strane ponizio autoritet sveučilišta, kad bi se od profesora zahtievalo, da predavanje njegovo znanstveno bude. Mi predpostavljamo, da će profesor shvatiti svoj položaj; a taj položaj ište, ne mehanički predavati, nego znanstveno shvatiti stvar, kao što se zahtieva od inteligentna čovjeka. K tomu valja priznati, da znanost nepoznaje razlike izmedju znanstvene i neznanstvene statistike; nego statistika biva dieljena na teoriju i na sam predmet njezin. Teorija se obično uzimlje pod kategoriju »znanstvena statistika«. U novije doba, kao što će biti i g. predgovorniku poznato, upravo je sravnjujuća metoda vladajuća tako, da onaj, koji je

Digitized by Google

na visini znanosti, postupa metodom sravnjujućom; ako toga nečini, onda nije čovjek na visini znanosti današnjega vieka.

Što se dakle tiče prvoga epitetona „znanstvena statistika", držim, da je nedostojno, jer onda bi se moralo kazati, da se i gradjansko pravo ima predavati znanstveno, kazneno pravo znanstveno itd. t. j. da se nesmiju recitirati paragrafi, nego da se moraju u obliku znanstvenom predočiti; epiteton „znanstven" dakle nije umjestan od prvoga do zadnjega predmeta.

Što se tiče drugoga epitetona »sravnjujuća«, to je metoda moderne znanosti; svagdje je metoda sravnjujuća. Čim je veći predmet i obsežniji, tim više je profesor prisiljen postupati po sravnjujućoj metodi. Kad se kaže „statistika europejskih državah" onda profesor već mora postupati sravnjujućom metodom, jer inače nebi bio gotov. Kad se pako predlaže, da se kaže „statistika sveobća", onda je absolutno nemože predavati, već po metodi sravnjujućoj, jer inače nemože nijedan profesor dovršiti niti petine materije. Pa kad nebi bilo svega toga, što se je navelo, dužnost je profesora, da postupa metodom sravnjujućom; jer samo tako može zvanju svom doskočiti, ako bude predavao znanstveno, ako bude ideju višu sliedio iz faktah pozitivnih.

Iz ovih razlogah glasujem za stilizaciju, kako se nalazi u osnovi odbora, da ima naime glasiti pod lit. d) „statistika obća", jer mislim, da je tim zadovoljeno zahtjevom moderne znanosti.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Na utjehu g. dra. Makanca izjavljujem, da se statistika europejska predaje sravnjujućom metodom, jer inače nijednomu profesoru nebi moguće bilo svladati materijala.

Što se tiče introdukcije, teorije statistike, ona se predaje, prije nego se počima obća statistika predavati. U ostalom nebi smjeli ograničiti ni slobode profesora, jer je to proti načelu slobode predavanja. Zato mislim, da bi se po predlogu odbora primilo „obća statistika".

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Imam odgovoriti g. dru. Špunu.

Nije uvreda za profesora, ako se označi predmet; ako se označi, da ga predaje znanstveno, nije uvreda, jer nije tim označena sposobnost profesora, već predmet.

Upravno zakonoslovje nemože se znanstveno predavati, jer se pozitivne naredbe naprosto priobćuju; isto tako pozitivni gradjanski zakonik nije znanstven.

Ako se uzme obzir na teoretični diel, to nije eo ipso znanstven, a specijalno ima biti znanstveno. To je znanstveno predavanje, koje se sdruži i sravnjujućim dielom. Mi imamo izkustva, da se statistika znanstveno nepredaje ne samo u Zagrebu, nego i na sveučilištih. Imao sam sgodu osvjedočiti se o tom, znadem sigurno, da je tako. Kod izpita su blaži, jer znadu, da je absolutno nemoguće svladati toli ogromni materijal.

Buduć da statistika nije označena, to mislim, da se nebi pogriešilo, ako bi označio predmet profesoru tako, da nebi bio u bludnji. Ja slobode predavanja, koju je g. vladin zastupnik napomenuo, i koja bi se u tom sastojala, da bi profesor mjesto statistike znanstvene i sravnjujuće, mogao predavati i brojevnu statistiku, neželim, jer se pojam statistike, predočenje pozitivnog rezultata glede ovoga ili onoga razlikuje od znanstvene i sravnjujuće statistike. Zato ostajem kod svoga predloga, te ga preporučam, da se primi.

Predsjednik: Gosp. dr. Špun ima izpravak, koji nije obrazložen, i to na stavku 3 lit. b).

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Vis. sabore! Medju predmeti, koji se imadu predavati na filozofičkom fakultetu, na odjelu historičko-filosofičkom, nalaze se u stavci 1.: „filozofija teoretička i praktička s povješću filozofije", t. j. predmeti, koji obuzimlju svu stavku, koja ima filozofički smjer.

Tko je sporazuman s ovim, da kad dodje u §. 52. stavke 3. do lit. b), naći će se u znamenitom protuslovju i neskladu. U lit. b) se veli, da će se iza filosofije teoretične i praktične i historije filozofije, predavati još posebni filozofični predmeti, kao: poviest filosofije, psihologija, metafizika, estetika.

Moram, gospodo! da budemo na jasnom, vašu pozornost svrnuti na to, da se čitava sgrada znanosti filozofičke u šest granah dieli. Vidimo tu, kao prvu najjednostavniju granu, logiku, kao drugu metafiziku; imamo tu kao treći glavni dio: filozofiju praktičnu ili etiku zvanu. Ovo su tri diela, kao što su već Grci shvaćali.

U novije doba dobila je filozofija širji pojam; umetnuta je psihologija, koja je prije spadala pod fiziku, zatim umetnuta je od polovice prošloga vieka estetika, kao posebna nova disciplina filozofije. Napokon uz ovih pet granah postavlja se s jedne struke kao vrhunac te znanosti, s druge strane kao podloga ciele znanosti: „historija filozofije". Ako se reče „filozofija", to se pod tim razumjeva: teoretična, praktična, i povjest filozofije. Jednom rieči obuhvaćaju se sva tri pojma. Ako se pako kaže: teoretična, praktična filozofija i historija filozofije, onda je to pleonastični razšireno.

Pod lit. b) vidimo, da se osim teoretične i praktične filozofije, i poviesti filozofije nalaze kao posebni nauci i psihologija, koja je dio teoretičke filozofije, zatim metafisika i estetika. Na svaki način nisu ovo posebni filozofički nauci, nego pojedine grane, što su već izrečene pod lit. a). Dakle u lit. b) navedene su sve grane osim logike. Ako bi se to strogo provelo, onda je logika jedini obligatan predmet, a svi ostali predmeti neobligatni, te usljed toga nastaje ovdje medju §§ 51. i 52. sukob, koji se opire shvaćanju znanosti. Stvar je upravo takova, kao kad bi se reklo, na juridičkom fakultetu predaje se čitavo pravo, a osim toga još postupnik gradjanski.

Da se ovo ukloni, držim, da je ovo nastalo u osnovi

Digitized by Google

novi pukom pometnjom, ne pako sporazumljenjem — to predlažem u interesu ugleda znanstvenoga ovoga zakona, da se lit. b) stavka 3. naprosto izpusti.

Predsjednik: U ovaj čas stigao je još jedan izpravak. Lit. a) stavka 3., da se mjesto magjarski jezik reče: ruski i česki.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Taj izpravak a stavljam. Istina je, da je došlo do nužde, da učimo magjarski, jer gg. zastupnici moraju sjediti na peštanskom saboru, a nerazumiju, što se razpravlja. Ali ne priznajem, da je vriedno učiti magjarski s drugih razlogah, buduć nije u magjarskom jeziku ništa, čim bi se literatura obogatila i okoristila. Ako tko hoće da uči magjarski, neće mu nitko smetati, ali mislim nebi smealo, kad bi makar uz magjarski stąjao ruski i česki jezik. Nije to nuždno možebiti sbog panslavističke agitacije, nego radi znanosti; jer jedan i drugi jezik je napredan u literaturi, te neznam, kako će se na zagrebačkom sveučilištu moći predavati magjarski, a ne česki i ruski. Stoga predlažem, da se mjesto »magjarski« rekne: »česki i ruski jezik«, ili barem da se uz magjarski metne »ruski i česki jezik«.

Držim, kada se predaju jezici i filozofija, da se ima mogućnost dati slušateljem, da nauče i jezike i ruski i česki.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhič**: Visoki sabore! Mislim, da će g. predgovorniku biti zadovoljeno tim, što je malo prije uvršten jezik slavenski, kamo spada jezik česki i ruski.

Na opazku g. dra. Špuna, na slovo b); »posebni filozofički nauci« htio sam već odgovoriti, da je izvorno bilo samo to, a kašnje da se je dodalo: povjest filozofije, psihologija, metafizika, estetika. I sam uvidjam, da je suvišno, što je posebno uvršćena psihologija i metafizika, ali scienim, da nije suvišno postaviti i estetiku, jer je disciplina strogo filozofička. Ja sam mislio, da je vrlo probitačno navesti napose estetiku kao znanost.

Povjest filozofije dolazi pod slovom a). Ovdje će se predavati povjest filozofije u najkraćem sadržaju, kao što se predaje povjest rimskoga prava prije nego se upušta u samo pravo. Mislim, da nije suvišno predavati u većem obsegu predmete filozofičkoga sustava novijega vremena. Svaki, koji se bavi juridičkom literaturom priznati će, da se ima boriti sa velikimi težkoćami, ako hoće, da razumije pisca; ako neprouči filozofičkoga sustava, na kojem je ovaj svoju teoriju osnovao. Uzmimo filozofiju prava od Arendsa, pa ćemo se osvjedočiti, da ćemo zabadava si glavu trti, da razumijemo njegove ideje, ako nismo poznati s filozofičkim njegovim sustavom. Tako ćemo se mučiti razumjeti i druge, ako nam nisu bar glavna načela njihova sustava poznata. Profesor, koji bude imenovan, razabrati će, koji je sustav najznamenitiji za juristu, teologa itd. jer nijedan neće razumjeti djela novijega vremena, ako nepozna glavna načela filozofičkoga sustava modernoga vremena.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Visoki sabore!

Predsjednik: Molim, da se držimo poslovnika. Dolazi red na izvjestitelja.

Izvjest. dr. **Franjo Rački**: Vis. sabore! Na prigovore g. zast grada Karlovca glede statistike odgovorio je g. zastupnik valpovački. Imam dodati još to, da se po mom mnienju imade opis predmetah u zakonskoj osnovi samo tamo dodati, gdje je potrebno, da se predmet od predmeta razlikuje, ili gdje se jedan te isti predmet u različitih krugovih predaje. Tako n. pr. u ovoj osnovi dodano je pod f) broj 3. »sravnjujuća anatomija i fiziologija«, jer već u prvoj godini imademo »anatomiju opisujuću«; ovdje valja napomenuti anatomija »sravnjujuća«, da dotični profesor može znati, da imade predavati anatomiju sravnjujuću. Kod statistike predavati će onako, kako i dosada sravnjujućim naime i znanstvenim načinom. Ako će profesor stojati na visini znanosti, razumije se samo po sebi, da će sravnjujućim načinom predavati, ako bi pako takova imali, koji nestoji na toj visini, metnimo sto putah »znanstveno«, on će opet po svojem predavati. Glede toga će se g. zastupnik karlovački posve umiriti, što se ovdje ovako označuje.

Dr. **Milan Makanec**: Ja uzimljem natrag svoj predlog, te se slažem s predlogom odborovim.

Izvjest. dr. **Franjo Rački**: (Nastavlja). Dakle i meni netreba ništa dalje napominjati. G. zastupnik valpovački ima u nečem pravo, ali u nečem nije dobro shvatio same osnove.

Nije dobro shvatio s toga, jer u §. 51. navode se nauci, koje će slušatelji dotičnoga fakulteta slušati morati. Ovdje pako u §. 52. navode se discipline, koje učenici neće ili samo djelomice morati učiti. Nego ja bi drugačije promienio lit. b) naime: »lit. b.) posebni filozofički nauci«, a ostalo bi izpustio.

Glede ostalih ustanovah ovog §-a nisam čuo prigovora, dakle neimam povoda štogod napominjati.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Ja odustajem od svoga izpravka, jer je istovjetan s onim, što je g. izvjestitelj predložio, i pristajem uz njega.

Predsjednik: Kod slova d) imamo predlog odborov, koji glasi, da se mjesto »europejska«, kaže »obća statistika«.

Ona gospoda, koja su za predlog odborov, neka se izvole dignuti. (Ustane većina). Primljen je predlog odbora, a pao izpravak g. dra. Makanca i predlog vlade.

Onda dolazi stavka 3. lit. a), tu je g. dr. Makanec odustao od svoga izpravka.

Prima li kuća predlog odbora, da se doda »slavenski«? (Prima.)

Kod slova b) predlaže odbor, da se od rieči »kao« do »estetika« izpusti. Prima li štovana kuća? (Prima.)

Digitized by Google

Poslje lit. c) nadopunjuje odbor sa lit. d), e) i f); prima li štovana kuća? (Prima.)

Molim, za ravnanje toli svoje, koliko vis. kuće, imam staviti jedno pitanje na štovanu kuću.

Učinjeni su prigovori, da ona gospoda, koja izpravak davaju, dvaput govore, a neimaju pravo. §. 40. poslovnika glasi ovako: (Čita) »Poslje odbornoga izvjestitelja ide najprije onoga rieč, koji je predlog načinio i njemu je slobodno još jedanput govoriti, prije nego se pretresivanje svrši«.

Duh ovoga §-a mora biti barem onaj, da član, koji predlog stavlja, odgovara na prigovore, a to je ono, da ima rieč dvaput. Medjutim praksa je bila dosada ta, da je i onaj, koji je izpravak dao, dvaput govorio. Zato molim, da se strogo držimo poslovnika, da onaj, koji obrazloži svoj izpravak, dvaput negovori. To za ravnanje.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Ja mislim, da onaj, koji stavlja predlog ili izpravak, ima istu tendenciju. U razpravi kasnije sluša prigovore, na koje prije nije ni mislio; zato neznam, zašto bi se kratila sloboda govora; onako u nijednom parlamentu tako brzo se zakoni neprihvaćaju kao ovdje, zašto se dakle na prigovore nebi smjelo odgovarati. Ja sam za dosadanju praxu.

Mirko Hrvat: Visoki sabore! Ja sam zato, da se poslovnika držimo, tim više, što smo danas vidili, da su gg. zastupnici valpovački i karlovački dvaput govorili, a napokon treći put odustali od svojih predlogah.

Predsjednik: Mislim, da je dovoljno samo odgovoriti. Medjutim kuća je u stanju dati i preko reda rieč, ako hoće i ako se zahtieva.

Izvjest. dr. **Franjo Rački**: Vis. sabore! Odbor predlaže nov paragraf: (Čita.)

§. 51.

»Za učiteljske kandidate srednjih učilištah osnovati će se na filozofičkom fakultetu sjemeništa za jezikoslovnu, povjestnu i prirodopisnu struku«.

Ovaj §. sljedi iz načelah, koja su prihvaćena, da se osnuje podpuno sveučilište, t. j. 4 fakulteta. Radi toga, pošto su pojedine discipline u §. 51. navedene, imade se umetnuti taj §. radi učiteljskih kandidatah za srednja učilišta. Poznato je gospodi, da su sada na svih sveučilištih Austro-Ugarske i Njemačke osnovana sjemeništa za kandidate srednih učilištah, u kojih se izvan kolegijah imadu još potanje usavršivati u nauci, koju će predavati. Dapače kako je poznato u najnovije doba austrijski ministar izdao je naredbu, da se ta sjemeništa i na juridičkom fakultetu osnuju. Na to mi nismo mislili, a ja mislim, da se vladi preporuči, da u svoje vrieme shodne naredbe izda; s toga predlažem, da se prihvati ovaj §.

Predsjednik: Prima li se §. 51. po predlogu odbora.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Visoki sabore! Kad bude filozofički fakultet podpun, nastati će potreba, da se ova sjemeništa ustroje. Na ostalih sveučilištih bila su samo dva sjemeništa: jezikoslovni i povjestni. Za prirodoslovje nije ga bilo. Ja bi ovu okolnost tumačio ovako, što za prirodoslovnu struku učiteljski kandidati imadu dosta prilike u raznih drugih zavodih, koji obstoje na sveučilištih, a to su laboratorija, sbirke itd. Zato mislim, da bi zadovoljila samo dva sjemeništa našoj potrebi. Svako sjemenište je skopčano s troškom. Ako bude ova struka matematično-prirodoslovna gojena onako, kako se gojiti imade, onda bi matematično-prirodoslovno sjemenište bilo suvišno.

Izvjest. dr. **Franjo Rački**: Visoki sabore! Glede ove primjetbe g. zastupnika vlade imadem samo ovo opaziti, da na bečkom sveučilištu obstoji takov zavod, u kojem se upravo vježbaju kandidati za gimnaziju, koji će ovu struku predavati. I u moje vrieme, dok sam ja slušao, predavao je Etingshausen u tom zavodu. Kao što drugi pripoviedaju, taj zavod i sada obstoji. Ili, kad i nebi bilo već takova zavoda, ja mislim, da je svakako od potrebe, da se kod nas uvede, i čitao sam, da je ministarstvo izdalo naredbu, da se i na juridičkom fakultetu ustroje takova sjemeništa.

Što se tiče troška, to će se nastojati, da se u 2-3 godine uvede, pripasti će eksekutivi, kako se bude moglo, jer se nepredlaže, da filozofički fakultet bude na jedanput uveden.

Predsjednik: Prima li štovana kuća ovaj novi §. po predlogu odbora? (Prima.)

Izvjest. dr. **Franjo Rački**: (Čita.)

§. 53. sada 52.

Svaki učenik mora slušati na bogoslovnom fakultetu najmanje 18, na pravoslovnom 20 satih na tjedan, izuzamši 4. i 8. poljeće, kad je dosta 12 satih na tjedan; učenici mudroslovnoga fakulteta, koji hoće da doktorat steku, moraju polazit kolegije 15 satih na tjedan.

Ovdje imade odbor nadopunjak, koji sliedi radi liečničkoga fakulteta, te predlaže, da se u redku 4. poslje rieči »tjedan« doda; »na liečničkom 20«, onda u redku 5. poslje rieči »steku«: »kano što i učiteljski kandidati za srednja učilišta«.

Prema tome glasi ovaj §. ovako: (Čita)

§. 52.

Svaki učenik mora slušati na bogoslovnom fakultetu najmanje 18, na pravoslovnom 20 satih, na liečničkom 20 satih; učenici mudroslovnoga fakulteta, koji hoće da doktorat steku, kano što i učiteljski kandidati za srednja učilišta, moraju polaziti kolegije bar 15 satih na tjedan.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Visoki sabore! Imam izpravak. Sporazuman sam glede broja satih, samo ...

Digitized by Google

e vidi neumjestno ovo: „učenici mudroslovnoga fakul-eta, koji hoće da doktorat steku, kano što i učiteljski andidati za srednja učilišta moraju polaziti kolegije bar 5 satih na tjedan". Ja predlažem, da se kaže: „Redo-iti slušatelji imadu 15 satih slušati". Držim, da se ne-ıogu nikada slušatelji dieliti polag toga, što će biti ašnje, nego polag faktičnoga položaja na sveučilištu. akon poznaje razliku izmedju redovitih slušateljah i vanrednih. S toga držim, da nestoji u skladu s cielim ıstavom zakona, te predlažem, da se metne „redoviti ušaoci", jer svaki redoviti, ako je voljan podvrći se rogom izpitu, može polučiti doktorat. Predlažem samo raći izraz, nego što je odbor predložio, s toga, što je skladu s obćim načelom, da se prava i dužnosti po-iele polag faktično obstojećih odnošajah, a ne proble-ıatičnih.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Koliko e tiče primjetbe dra. Špuna glede predloga vladina, ıoram polag te primjetbe ostati kod vladine osnove, da aime, tko hoće steći doktorat, sluša 15 satih, jer slu-ıtelji mudroslovnoga fakulteta imadu podpunu slobodu irati predmete i profesore, imadu pravo slušati 5 urah 10, 15 urah, ako hoće i 20, jer će biti i izvanrednih redavanjah.

Vlada, kad je stavila obligativno, da se imade 15 ıtih slušati, htjela je tim izraziti samo to, da onaj, koji oće da steče doktorat, sluša minimum 15 satih; kao o je za pravnike odredjeno, da imadu slušati 20 satih, ıko je odredjeno i za slušatelje filozofije. — I za prav-ike je dakle obligatno 20, odnosno 12 satih. Oni, koji isu naumili stupiti u državnu službu, ili u javno kakvo vanje, koje zahtieva podpunu garanciju njegove sposob-osti, može slušati što i kako ga je volja, a u tom se ıstoji slobodno učenje. Država mora zahtievati od onih, oji se hoće javnomu zvanju posvetiti, ili koji hoće steći oktorat, da stanoviti minimum urah slušaju. S toga olim, da ostane kod predloga vlade.

Izvj. dr. **Franjo Rački**: Vis. sabore! Takodjer branim edlog odbora, respective vlade, jer mislim, da je na aki način potrebito, da se od onih, koji hoće doktorat steku, ili da postanu učitelji na srednjih učilištih, ɪo preduvjet zahtieva, da već donesu svjedočanstvo, da toliko slušali, jer mora se suponirati, da su onda dovitije i točnije slušali predmete, iz kojih misle strogi pit da polažu.

Što se tiče predloga velepoštovanoga g. zastupnika ılpovačkoga, da se ovdje kaže: „redoviti slušatelji", a : „koji hoće doktorat i učiteljsku stolicu da steku", je ovdje velika razlika izmedju svih i u obće redo-tih slušateljah, jer se od onih točnije slušanje kole-jah zahtieva. Zato mislim, da je shodno ostati kod edloga odbora.

Predsjednik: Prima li štovana kuća §. 53. (52.) s nadopunjkom odbora? (Prima). Onda je pao izpravak g. dra Špuna.

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita dalje).

§. 54. sada 53.

Svaki je pravnik dužan tečajem prvih trijuh po-ljećah slušati jedan kolegij o praktičnoj filozofiji, i jedan o hrvatskoj povjesti, a tečajem svih osam poljećah još jedan historički kolegij.

(Prima se.)

§. 55. sada 54.

Svi će se nauci na ovom sveučilištu predavati hrvatskim jezikom, izuzima se samo bogoslovni fakultet, na kojem će se neki nauci i latinskim jezikom preda-vati, i živi jezici, kojih se viši literarni kolegiji mogu i dotičnim jezikom držati.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Vis. sabore! Imam iz-pravak. Predlažem, da se doda „izuzam bogoslovnoga i medicinskoga fakulteta"; jer može se dogoditi, da bismo mogli dobiti osobitu vrstnu silu, a ta nebi mogla odmah predavati hrvatski.

Da bude interes znanosti što više sačuvan, pred-lažem, da se metne „izuzam bogoslovnoga i medicin-skoga fakulteta", na kojem će se moći predavati latin-skim ili drugim jezikom.

Izvjest. dr. **Franjo Rački**: Molim, da izvoli g. dr. Špun svoj predlog formulirati.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: (Formulira) „Izuzima se bogoslovni i medicinski fakultet, na kojih će se moći predavati i inim jezikom."

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Što se vlade zemaljske tiče, ona nebi ništa prigovoriti mogla, jer se ovdje radi više o stvari, nego li o formi; jer ako će velikan medicine predavati njemačkim ili latinskim jezikom, neće biti nikakav uštrb, ako bi ga mogli tim načinom dobiti na medicinskom fakultetu. Mislim, da neima nikakove zaprieke u tom smislu.

Izvjest. dr. **Franjo Rački**: Vis. sabore! Ja sa svoje strane nebi mogao prigovoriti. Ja sam mislio, da bi bio u ovakom slučaju vlada i učiteljski sbor ovlašćen, da takovu iznimku čini. Ili, ako se misli, da se to stavi u zakon, ja sa svoga gledišta naučnoga nemam ništa proti tomu.

Predsjednik: Prima li štovana kuća ovaj §. sa izpravkom dra. Špuna, na koji pristaje i odbor i vlada? (Prima.)

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita dalje.)

§. 56. sada 55.

Zadnjih 14 danah svakoga poljeća imaju se svi uče-nici prijaviti kod dotičnih učiteljah, da jim potvrde po-lazak u prijavnicu, koju zatim dekan vidira.

Digitized by Google

Prije nego li se plati naukovina, neće se potvrditi polazak.

(Prima se.)

Glava III.

O b i z p i t i h.

§. 57. sada 56.

Redoviti učenici bogoslovnoga fakulteta polažu četiri izpita iz obligatnih naukah svojega fakulteta, i to koncem svake godine pred svojim učiteljem u pritomnosti dekana ili prodekana iz onih naukah, koje su cielu godinu učili.

Postojeći propisi u pogledu prelaza u višje tečaje ostaju i nadalje u kriepostí.

(Prima se.)

§. 58. sada 57.

Svaki redoviti učenik pravoslovnoga fakulteta ima na koncu, ili izmaku četvrtoga poljeća podnieti prvi tako zvani državni izpit pravo-historički.

Tko ovoga izpita najkasnije tečajem petoga poljeća nepodnese s dobrim uspjehom, njemu se sliedeća poljeća neće računati u zakonito četverogodište.

(Prima se.)

§. 59. sada 58.

Svaki učenik pravoslovnoga fakulteta, koji nekani steći doktorata, a želi se na temelju svojih pravo- i državoslovnih naukah posvetiti javnoj službi, ima podnieti još dva državna teoretička izpita, sudstveni i državoznanstveni, koji se drži, po dosadašnjih propisih.

Drugi državni izpit, sudstveni, može se položiti već posljednjih šest tjedanah osmoga semestra; treći pako, državo-znanstveni, istom po dovršenom četverogodištu.

(Prima se.)

Izvj. dr. **Franjo Rački**: Poslje §. 59. (58.) predlaže odbor, da se uvrsti sliedeći §. (Čita.)

§. 59.

Svaki slušalac na liečničkom fakultetu dužan je, prije, nego li se k strogim izpitom pripusti, položiti tri izpita, i to po napose iz zoologije, botanike i mineralogije. Ovi se izpiti imadu položiti tečajem prvih dvijuh godinah".

Ova ustanova crpljena je iz najnovije ustanove bečkoga universiteta za bečko sveučilište.

Predsjednik: Prima li štovana kuća ovaj novi §.? (Prima.)

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita dalje)

Glava IV.

O s t r o g i h i z p i t i h.

§. 60.

Doktorom kojega fakulteta može postati samo on[i], koji po navršenom četverogodištu odnosno trogodiš[tu] s dobrim uspjehom položi stroge izpite iz naukah d[o]tičnoga fakulteta; broj strogih izpitah i način, kako [se] imadu polagati, ustanoviti će se posebnom naredbo[m].

(Prima se.)

Glava V.

O b i z v a n r e d n i h u č e n i c i h.

§. 61.

Izvanredni se učenici mogu upisati pod gore na[]značenimi uvjeti za kojegod nauke onoga fakulteta, u kojega su imenik uvršteni; za nje dakle neima nika-kovih obligatnih naukah, niti reda, po kojem da slušaju naučne predmete

Oni mogu istina iskati, da jih učitelji svršetkom poljeća izpitaju iz naukah, koje su polazili, i da jim za taksu od 3 for. a. vr. izdadu privatne svjedočbe, ali državnim, ili izpitom strogim podvrći se nemogu.

(Prima se.)

Glava VI.

O b o d l a z k u s a s v e u č i l i š t a.

§. 62.

Učenik odlazeći sa sveučilišta, ako hoće da mu se izdade odlazna svjedočba, mora ju iskati od dekana do-tičnoga fakulteta. U tu svrhu ima mu predati prijavnicu i matičnu svjedočbu.

Odlazne se svjedočbe izdavaju zadnjih 14 danah svakoga poljeća.

Konačne pako svjedočbe t. j. absolutorija, koja se imadu izrično kao takva označiti, u pravilu koncem naučne godine.

(Prima se.)

Izvj. dr. **Franjo Rački**: (Čita.)

Odsjek III.

O d i s c i p l i n i a k a d e m i č k o j.

§. 63.

Svi su učenici u obziru svojih gradjanskih odno-šajah i gradjansko kažnjivih dielah podvrženi obćim zakonom i vlastim; a u obziru sveučilištnoga svoj[ega] vladanja još osim toga osobitim naredbam, disciplin-nim propisom i vlastim sveučilištnim.

Digitized by Google

Propisi disciplinarni ustanoviti će se kasnije na predlog senata akademičkog, medjutim se pako ostavaju u krieposti dosadanji propisi.

U §. 63. stavci 2. poslie prve rieči, predlaže odbor, a se doda: „o izpunjavanju vjerozakonskih dužnostih, ano i", te bi ova stavka glasila ovako: (Čita.)

„Propisi o izpunjavanju vjerozakonskih dužnostih, ano i disciplinarni, ustanoviti će se kasnije na predlog enata akademičkoga, medjutim se pako ostavljaju u rieposti dosadanji propisi".

Predsjednik; Prima li štovana kuća ovaj §. sa odorovim nadopunjkom? (Prima.)

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita.)

Odsjek IV.

O naukovini.

§ 64.

Naukovina, koja se na ovom sveučilištu uvodi, nelaća se u javnu blagajnu, već pripada dotičnim predaaocem, to jest profesorom i docentom.

(Prima se.)

§. 65.

Najmanja naukovina iznosi za svaki poljetni kolegij oliko forintih, koliko se urah na tjedan čita kolegij.

(Prima se.)

§. 66.

Svaki profesor, koji je s plaćom budi stalno, budi rivremeno namješten, čitat će svoje kolegije o dotičnih čevnih strukah u primjernom broju urah na tjedan za aukovinu u §. 65. naznačenu. On će ovim kolegijem, ano glavnim svojim predmetom, nada svim posvećivati voju učiteljsku radnju.

U ovom su obziru učiteljem uzporedjeni i oni doenti, koji nagradu dobivaju.

Samo suplenti, koji bi se još polag osobitih vladaćih okolnostih uz zakonitu pristojbu upotrebljavali za oju izpražnjenu učiteljsku stolicu, neimaju prava na aukovinu, koja se za njihove kolegije plaća; ova nakovina ide u sveučilištnu zakladu, iz koje će se plaati suplentska pristojba.

(Prima se.)

§. 67.

Svaki redoviti profesor dužan je bar svakoga trega poljeća davati bezplatni publikum od jedne ili dvie re na tjedan o pojedinih čestih glavnoga svoga predeta, ili o drugoj kojoj struci.

Ova publika čitat će profesor pokraj svojih redovitih kolegijah, ali ure, koje zato upotriebi, moći će uračunati u broj onih urah, koje ima obraćati na glavne svoje kolegije.

Izim ovih kolegijah smjeti će profesor bezplatno nešto predavati samo uz privolu zemaljske vlade onda, kad bi se porad osobite naravi predmeta zato slabo polazio kolegij, što bi se zanj naukovina tražila, a s druge bi se strane ipak želilo, da se takov kolegij čim više polazi.

Podjeljujuć takovu dozvolu, gledat će zemaljska vlada, da se njom nenanese šteta privatnomu docentu, koji se u toj struci jur znamenito odlikuje.

(Prima se.)

§. 68.

Privatni docenti smiju svoje kolegije čitati ili za najmanju zakonitu naukovinu, ili za veću; bezplatno samo pod uvjeti, naznačenimi u prednjem paragrafu.

(Prima se.)

§. 69.

Naukovinu za redovite i izvanredne kolegije dužni su plaćati svi učenici fakulteta, bili upisani u maticu, ili nebili, na koliko nisu oprost ovaj izhodili po glasu ovoga zakona.

(Prima se.)

§. 70.

Oprost se može protezati ili na svu naukovinu, ili na polovicu, ali nikad na manji koji dio naukovine.

Oprost podjeljuje dotični sbor profesorski, pobližji uvjeti ustanoviti će se posebnom naredbom.

Medjutim ostaju u krieposti dosadanji propisi.

(Prima se.)

§. 71.

Zakonito pravo biti sasvim oprošteni od naukovine, imadu samo sliedeći učenici bogoslovja:

a) od svjetovnoga duhovničtva ubogi pitomci biskupskih sjemeništah, i oni externiste. koji su za biskupiju potrebiti, ter duhovničtvu biskupije ili već utjelovljeni, ili osigurani, da će biti u biskupiju primljeni.

Biskup će početkom svake godine imenik takovih učenikah, potvrdiv siromaštvo njihovo, poslati bogoslovnomu profesorskomu sboru.

b) od redovnog duhovničtva svi učenici ubožkih redovah.

(Prima se.)

§. 72.

Za kolegije privatnih docentah, ili za one plaćevne kolegije, koje profesori pokraj glavnih svojih kolegijah drže, valjaju ti oprosti samo onda, ako takovi docenti

Digitized by Google

i profesori na to naročito privole ili onda, kad se sastavlja red predavanjah, ili naknadno pred kvesturom, nu svakako prije, nego će početi rod za primanje učenikah.

(Prima se.)

§. 73.

Prvih deset danah u poljeću prosto je svakomu učeniku kano gostu polaziti koji mu drago kolegij, a da mu odatle nestane dužnost platiti naukovinu.

(Prima se.)

§. 74.

Učenike, koji u propisano vrieme neplate naukovine, ima kvestura napose pobilježiti. Takovi će se tek onda upisati za buduće poljeće, kad naknadno plate naukovinu, koju duguju, i unapried polože naukovinu za buduće poljeće.

(Prima se.)

§. 75.

Ako se navješteni kolegij nebi držao, povratit će se naukovina, koja je možda unapried položena.

(Prima se.)

§. 76.

Kko bi se bolešću ili ili drugom kojom zaprekom predavaoca kolegij samo obustavio, ali ne na toliko, da bi tim navješćeni predmet znatno i bitno štetovao, negubi predavalac prava na naukovinu.

(Prima se.)

Izvj. dr. **Franjo Rački**: (Čita dalje.)

§. 77.

U svih sumnjah, ima li se u slučaju §. 76., ili neima plaćati naukovina, odlučuje u prvoj molbi senat akademički, saslušav izvješće profesorskoga sbora.

Odbor predlaže, da se rieči „u prvoj molbi" izpuste.

(Prima se.)

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita dalje.)

§. 78.

Kvestor će pobranu na račun pojedinih predavalacah naukovinu, odbivši pobirne postotke, izručivati istim uz njihovu namiru, a senatu će akademičkomu davati račune na koncu svakoga poljeća.

(Prima se.)

§. 79.

Pobirni su postotci na to odredjeni, da se njimi bar dielomice namiruju troškovi pisarne ili kvesture sveučilištne.

Postotci se za sada ustanovljuju na 5%, i teku u sveučilištnu zakladu.

(Prima se.)

Izvj. dr. **Franjo Rački**: (Čita dalje.)

Odsjek V.

O pokrivanju troškovah za ovo sveučilište

§. 80.

Troškovi za ovo sveučilište imadu se pokrivati iz tekućih dohodakah zaklade jugoslavenskoga sveučilišta, a na koliko ovi nebi dosizali, iz zaklade naukovne, a na koliko ni ova nebi dostatna bila, iz svote od 2,200.000 for. a. v., ustanovljene za potrebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije nagodbenim zakonom od g. 1868. §. 15.

Vis. sabore! U odboru u obće bilo je mnienjah, da ovaj V. odsjek strogo u organični zakon nebi ni spadao. Vladu je možebiti to potaklo, da to metne ovamo, pošto je u zakonskom članku o ustrojstvu sveučilišta navedeno, da ima vlada podnieti osnovu, kako će pokriti troškove za ustrojstvo sveučilišta. Medjutim odbor se nije protivio, da se prihvati, kad je već ovdje ta ustanova; ali ima neka promjena, koja sama po sebi sliedi, kano n. pr. ondje, gdje se govori o svoti od 2,200.000 i gdje se navodi nagodbeni zakon od g. 1868. Pošto ovo novim zakonom revizionalnim gubi smisao, valjalo bi promjeniti, a po predlogu odborovu imalo bi se promjeniti ovako: (Čita)

„Troškovi za ovo sveučilište imadu se pokrivati iz tekućih dohodakah zaklade jugoslavenskoga sveučilišta, u koliko nebude ona za prvo uredjenje njegovo izcrpljena, a na koliko ovi nebi dosizali, iz zaklade naukovne, a na koliko i ova nebi dostatna bila, iz prihodah nagodbenim zakonom ustanovljenih za potrebštine nutarnje samouprave ovih kraljevinah".

U početku paragrafa navadja se kao prvi izvor za troškove zaklada sveučilištna. Po predlogu odbora imala bi se ova zaklada upotriebiti ponajprije za prvo uredjenje sveučilišta, kako je u izvješću napomenuto, za pokriće troškovah, za nabavljanje učilah i ako je moguće za prostore. Ako se ovaj predlog odbora prima, naravno sliedi, da se ciela zaklada nebi mogla upotriebiti samo za uzdržavanje sveučilišta, s toga je po predlogu odbora promienjeno u toliko, da se poslie rieči „sveučilišta" doda: „u koliko nebude ona za prvo uredjenje njegovo izcrpljena". Ako se ovo prihvati, onda je i ostalo po sebi riešeno.

Digitized by Google

Zašto je odbor mislio, da se zaklada upotriebi za ›rvo uredjenje, mislim, nije težko pogoditi. Naš mali ›udget nebi mogao podnositi tereta, a tim će teret za emlju mnogo manji biti, koji bi tim velik bio, što bi e taj trošak u jednoj ili dvie godine podmiriti morao.)dbor je mislio, da neradi proti intenciji rodoljubnih arovateljah, koji su dobrovoljnimi prinesci stvorili zaladu sveučilištnu, ako sa tom zakladom olahkoti teret emlji. S toga predlažem, da se primi predlog odbora.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Visoki sabore! §. 80. dlikuje se važnošću svojom, ali ja nalazim ograničenje ›dno, koje po mom mnienju obrazloženo nije. Imati ću ašnje priliku, da se osvrnem na izvorni materijal, na oji se je odbor obzirao u svom izvješću. Ovdje samo rimiećujem sliedeće:

Veli se, da je prvi izvor za namirenje troškovah veučilištnih zaklada sveučilištna, a na koliko ova bude ›crpljena, onda naukovna zaklada; a na koliko opet ni va nebi mogla dosizati, prihodi nagodbenim zakonom stanovljeni. Ovo posljednje vidi se meni neosnovano, ›r uzmimo slučaj, da nedoteče naukovna zaklada, te ad bi ova osnova postala zakonom, to onda neimamo ruge zaklade za sveučilište, nego budget mora da nosi vaj novi teret. Očevidno je, da se može u svoje vrieme ružiti sgoda, da koju drugu zakladu, koja nije naukovna, ritegnemo u svrhu sveučilištnu. Ali to je zabranjeno, ko se ovaj §. prihvati ovako. Tim bi mi sami sebi zavorili put. Ja mislim, da je g. izvjestitelj na temelju odatakah, koje je imao priliku čuti, sam uvidio, da je vo stegnuće suvišno, da ono može na putu stojati, da emožemo otvoriti medicinskoga fakulteta, kao što želi isoko zastupstvo i vlada; s toga predlažem, da se metne vako: »Troškovi za ovo sveučilište imadu se pokrivati : tekućih dohodakah zaklade jugoslavenskog sveučilišta, koliko nebude ona za prvo uredjenje njegovo izcrpena, a na koliko ovi nebi dosizali, iz zaklade naukovne; na koliko ni ova nebi dostatna bila, iz zemaljskog rara«.

Očevidno je, da je ova stilizacija široko i daleko pooljnija, i da ima razvitak sveučilišta više garancije, nego ova, koja se nalazi u §. 80. Zato predlažem, da se ›ostavi od: iz prihoda — do kraja, pa da se metne: iz zemaljskog erara".

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Visoki sabore! Što e tiče primjetbe g. dra. Špuna, mislim, da se nikako ebi smjelo izpustiti, što je odbor u ovom §. uvrstio lede naukovne zaklade. Naukovna zaklada je tako rekuć a prvom mjestu pozvana, da uzdržava naše učevne avode. Svakako se mora kazati: „iz naukovne zaklade", onda bi se moglo i iz drugih izvorah pomagati.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Ja to baš predlažem, niam proti tomu.

Predsjednik: Dakle g. dr. Špun je drugčije mislio, a drugčije kazao.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Ja sam predložio, da se metne ovako: „Troškovi za ovo sveučilište imadu se pokrivati iz tekućih dohodakah zaklade jugoslavenskoga sveučilišta, u koliko nebude ona za prvo uredjenje njegovo izcrpljena, a na koliko ovi nebi dosizali, iz zaklade naukovne; a na koliko i ova nebi dostatna bila, iz sredstvah zemaljskog erara.

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: To bi se po prilici ovako kazati moglo: . . . . „iz ostalih razpoloživih zemaljskih sredstvah".

Izvjest. dr. **Franjo Rački**: U koliko se na to ide, da se zajamči razvitak sveučilišta, nemogu sa svoje strane ništa imati; ja pristanem na ovu promjenu.

Predsjednik: Prihvaća li štovana kuća §. 80. sa izpravkom, da se izza rieči „iz" kaže: „ostalih razpoloživih zemaljskih sredstvah".

(Prihvaća.)

Izvjest. dr. **Franjo Rački**: S toga imao bi ovaj §. glasiti ovako:

§. 80.

„Troškovi za ovo sveučilište imadu se pokrivati iz tekućih dohodakah zaklade jugoslavenskoga sveučilišta, u koliko nebude ona za prvo uredjenje njegovo izcrpljena, a na koliko ovi nebi dosizali, iz zaklade naukovne; a na koliko ni ova nebi dostatna bila, iz ostalih razpoloživih zemaljskih sredstvah.

(Prima se.)

Izvjest. dr. **Franjo Rački**: (Čita)

Osjek VI.

O otvorenju sveučilišta.

§. 81.

Ako se uz pravoslovni fakultet ovoga sveučilišta nebi mogao u isto vrieme otvoriti i bogoslovni fakultet, ima se onaj prvi i sam za sebe otvoriti, a š njim zajedno imadu u život stupiti i učiteljske stolice mudroslovnoga fakulteta, naznačene u §. 1. ovoga zakona.

Vis. sabore! Pošto je vladina osnova popunjena po odboru tim, da se imade podpuno sveučilište s 4 fakulteta uvesti, mislio je odbor, da u ovom VI. odsjeku uvrsti neke prelazne ustanove, a to je odbor učinio u dva paragrafa. U 1. §. naznačio je odbor, kako bi se imalo sveučilište postupice u život privesti, a u §. 2. mislio je provedbe neke uvesti, kako se stolice prvi put popuniti imadu, što u vladinoj osnovi učinjeno nije. Dakle s dozvolom vis. sabora pročitati ću ova dva paragrafa koji spadaju pod

Digitized by Google

Odsjek VI.

(Čita :)

Prelazne ustanove.

§. 81.

Sveučilište otvoriti će se u školskoj godini 1864|5., a otvoriti se imadu sva 4 fakulteta ujedno.

Bogoslovni i pravoslovni fakulteti otvoriti će se u sva četiri tečaja na jedanput.

U isto vrieme otvoriti će se prvi tečaj od liečničkoga i filozofičkoga fakulteta.

Ostali pako tečaji ovih dvijuh fakultetah otvoriti će se sliedećih godinah postupice po jedan, tako da liečnički bude podpun školske god. 1878|9., a filozofički god. 1876|7.

§. 82.

Učiteljske stolice imadu se u svih četirih fakultetih bez iznimke popuniti u smislu §. 5, 22., 23. (23. 24. osnove) ovoga zakona.

Glede prvoga popunjenja učiteljskih stolicah odredjuje se sliedeće: a) vlada će za bogoslovni i pravoslovni fakultet imenovati bez predloga po tri profesora izmedju kandidatah, koji ili su kano učenjaci izdanim znanstvenim djelom podpuno zasvjedočili svoje znanje u dotičnoj struci, ili su inače poznati kano vrstni strukovnjaci; b) ovim se načinom imadu takodjer popuniti stolice u liečničkom i mudroslovnom fakultetu, naznačene u §. predidućem; c) profesori, imenovani ovim načinom, izvršuju glede popunjenja ostalih stolicah dotičnoga fakulteta ono pravo, koje po §§. 5., 22. i 23. ovoga zakona pripada dotičnim profesorskim sborom. Ostala prava i dužnosti, što no učiteljski sborovi vrše u smislu ovoga zakona, vršiti će i oni u bogoslovnom i pravoslovnom fakultetu, pokle su podpuni, a u liečničkom i filozofičkom, poklė bude ustanovi b) prediduće stavke zadovoljeno.

Pobrinuti će se zemaljska vlada, da profesori, koji imadu svoja predavanja školske god. 1874|5. započeti, budu čim prije imenovani.

Predsjednik: Glede toga paragrafa 81. imade g. dr. Špun izpravak, koji glasi ovako: (Čita)

„Sveučilište otvorit će se u školskoj godini 1874|5. i to bogoslovni i pravoslovni fakulteti otvoriti će se u sva četiri tečaja na jedanput. Mudroslovni fakultet takodjer se odmah otvara, tako, da bude postupice u tri godine dopunjen. Liečnički pako fakultet imade se odmah započeti, postupice nastaviti, nu tek onda otvoriti, kad se poluče potrebna sredstva".

Izvjest. dr. **Franjo Rački**: Visoki sabore! Čast mi je obrazložiti, zašto je odbor mislio, da valja ovim putem sveučilište otvoriti i u život uvadjati. Prije svega mislio je odbor, da se ima opredieliti vrieme, kada da se otvori sveučilište. Poznato je, da se o ustrojenju sveučilišta kod nas radi već toliko i toliko godinah. Ja sam već u prvom govorn mojem obrazložio, da se je već na to mislilo prije 1848. god. Tako na pr. zakonskim člankom 3. od g. 1845., gdje su stališi i redovi zahtievali, da se akademija pretvori u sveučilište, kako je u ono vrieme u Gradcu obstojalo, od tri fakulteta, i bio je izdan nalog na praliečnika, da predlog podnese, kako bi se medicinski fakultet uveo. Radilo se je o tom u saborih g. 1861., 1865. i svih sljedećih. Pitanje se je ovo tako dugo povlačilo, da je zastupstvo i vlada imala dovoljno prilike misliti, kako da se sveučilište ustroji, i kojimi sredstvi uzdrži. Neću spominjati okolnostih, koje su tomu na putu stajale; drugo napomenuti ću samo to, da je sveučilište živa želja cieloga naroda, da je misao pronikla svagdje, da dok nebudemo zaokružili naše naukovne zavode ovim vrhovnim zavodom, o prosvjeti naroda na poseb o autonomiji govora biti nemože.

Ja sam imao sreću, već prošle godine predlog učiniti, da se sveučilište otvori već ove godine u listopadu. Predlog taj učinjen je u vrieme, kad se je mislilo, da će se zasjedanje ovoga sabora nastaviti u studenom. Vlada je u kolovozu ovu osnovu, koju pretresujemo, stavila na razpravu. Pošto ova osnova sada dolazi u pretres, s toga za ovu tekuću godinu nemože ni govora biti. Medjutim osnova je u pretresu, biti će po vis. saboru prihvaćena, a nadam se, da joj se neće uzkratiti ni previšnja sankcija. Dakle svi faktori, koji su pozvani, učiniti će što je potrebito, da se promakne izvedenje ove osnove.

Odbor nepredlaže, da se sva četiri fakulteta u jednoj godini oživotvore; u tom se slaže s vladinom osnovom. Odbor predlaže, da se preko onoga, što vlada predlaže, već buduće godine započme medicinski i filozofički fakultet. Ja predpostavljam, da je vlada pomislila glede bogoslovnoga i pravoslovnoga fakulteta, kao i glede diela filozofičkoga fakulteta, i na učiteljsko osoblje i na sredstva, s toga mislim, da bi bilo ovdje suvišno, povesti rieč o toj stvari. Mislim, da je dovoljno, ako iztaknem u kratko što bi valjalo učiniti, da se po osnovi odbora započme medicinski i filozofički fakultet toli glede osobah koli glede sredstvah već buduće godine.

Glede osobah nebi po predlogu odbora ništa trebalo za medicinski fakultet, nego samo, da se vlada pobrine za popunjenje učiteljske stolice descriptivne anatomije.

Pošto se velika nužda osjeća za primaljstvo, i pošto slične zavode imadu i manje zemlje, nego što je naša, kao što n. pr. obstôji u Zadru, Trstu, Ljubljani, te kandidatice naše izvan zemlje odlaze, s ovih razlogah mislio je odbor, da valja sklonuti zastupstvo i vladu, da se ova stolica, koja bi se imala poslje 4 godine popuniti, jer primaljstvo po osnovi dolazi tek u četvotoj godini, već buduće godine popuni. Pošto se i onako imade predavati sudbena medicina za pravnike, mislio je odbor, da je dobro imenovati već za buduću godinu posebna profesora te medicine, koji bi bio ujedno profesor pathologije. Dakle

Digitized by Google

ırama tomu za medicinski fakultet strogo zahtieva se a buduću godinu samo jedan profesor, i ako se po-uni stolica za primaljstvo i sudbenu medicinu, 2 pro-əsora, i k tomu još tri pristava.

Glede filozofičkoga fakulteta, koji se već početkom uduće godine otvara, mislio je odbor, da bi valjalo po-uniti samo one stolice buduće godine, koje su potre-ite radi pravnikah i radi slušateljah liečničtva, a ove i bile po mišljenju odbora za fiziku i povjest. Medju-m glede filozofičkoga fakulteta, da sada predjemo na itanje troška, malom promjenom se sdružuje predlog dbora sa predlogom vlade; jer po predlegu vlade imao i se buduće god. otvoriti filozofičko-historički odjel fi-ɔzofičkoga fakulteta, a za ovaj je potrebito popunjenje ajmanje sedam stolicah. S toga po ovom predlogu od-ora zahtieva se samo jedna stolica više. Razlika je dakle ı, da se po predlogu vlade ima otvoriti odjel filozofičko-istorički, dočim bi po predlogu odbora bilo takodjer adovoljeno potrebi, ako bi se odgodio ovaj odiel na —3 godine, a mjesto njega bi jedan dio liečničkog ıkulteta u život stupio.

Ako se obazremo na sredstva, valjalo bi za buduću odinu providjeti trošak preko onoga, koji se suponira o vladinoj osnovi. Dakle, valjalo bi podmiriti još 9800 ɔr., ili hoćemo kazati 10.000 for. na fakultet liečnički; a 3 profesora 5400 for., za 2 pristava 2160 for. itd. oliko bi po prilici ta svota iznašala. S toga mislim, ako ıače drugih zapriekah nema, ako vlada možebiti nije ıma na čistu, kako će podmiriti troškove, koji se za-tievaju za otvorenje sveučilišta po osnovi njezinoj, da ebi bilo velikih zapriekah, da se buduće godine za-očme prvi tečaj liečničtva i onaj diel filozofičkoga ıkulteta, koji je potrebit i za juridički i liečnički fa-ultet.

Uvidjam, pitanje je nešto zamašnije, nego što se ıožebiti na prvi mah vidi. Možebiti nebi bilo težko pro-aći preko ovih troškovah još ovih 10—12000 forintah; li kada se jedanput fakultet započme, mora se nasta-iti i postupice otvarati svake godine. Na svaki način vake godine će trošak znatno rasti, te imam unapred apomenuti, da ja prvo uredjenje neodbijam na redovite rihode, nego na zaklade i druge izvore. Uvidjam, da u ovom neka tegoba, što na svaki način, prije nego nepreuzme popunjivanje svih tečajah na liečničkom kultetu, vlada na čistu mora biti, kako će u budućih odinah podmirivati troškove. Ali odbor je mislio, da alja započeti jednom i sa liečničkim i sa filozofičkim kultetom, te kada se jedanput započme, da će za-upstvo i vlada o tom nastojati, da vrela za potrebite oškove, gdje god bude najsgodnije, pronadju. S te rane preporučujem ja ovaj §. 81. visokomu saboru, da a izvoli prihvatiti.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Vis. sabore! Shvaćam veučilište kao temelj kulturnoga života naroda hrvat-skoga. Skroz i skroz pronikla me ljubav za ovaj in-stitut, te želim, da ga čim prije vidi narod živa, jasna, i svietla. Gospodo! mi dolazimo ovdje u položaj, u koji dolazi čovjek nebrojno putah u životu, da mu želja pre-skakuje daleko preko snage. Nitko nije izrekao, da bi razlikovao mnienje, ima li sveučilište biti bolje ili manje savršeno; svaki želi, da bude podpuno i što savršenije, i da bude koristno. Ali bitna je razlika u pogledu mo-gućnosti izvedenja.

Izpravak, koji sam stavio naprotiv §. 81. u nekih točkah suglasan je s predlogom odbora, u nekih opet se razlikuje. Suglasan je glede fakulteta bogoslovnoga i pra-voslovnoga. Obazrieti ću se na svaki pojedini fakultet, jer svi zajedno čine cjelinu, te imati će biti izražaj kul-turnoga razvitka u najvećoj sferi u našoj zemlji.

Dvojba je u pogledu tom, da se u obće bogoslovni fakultet uvede. Porečena je znanstvena vriednost ovoga fakulteta. U literaturi filozofičkoj obstoji mnogo knjigah i spisah, koji razpravljaju upravo ovo pitanje i može se reći, da je ovo pitanje otvoreno, koliko se može znan-stvene vriednosti ovomu fakultetu dopustiti, koliko ne. Spomenuti mi je samo ono, što je u tom pitanju evi-dentno, a to je, da je danas sgrada teologičke nauke poduprta takovimi stupovi, koji imaju eminentno znače-nje znanstveno. Ovamo spadaju jezici, ovamo spada nauka o filosofiji praktičnoj, moralka, nauka o etici. — Znanost je tako slobodna, kako može biti, jer nepozna granicah. Ovamo spada i kanoničko pravo; nosi dakle ovaj fakultet sve obilježje znanstveno.

Ako uzmemo na um, da je stvar po sebi, kako rekoh, preporna, da je pitanje otvoreno, onda je nedvoj-beno, da će svaki triezno misleći čovjek zaključiti mo-rati, neka se ostavi fakultet bogoslovni. K tomu prido-dajem još ovo: Koja je svrha teologičkoga fakulteta? Svrha je, da svećenstvo u narodu našem dodje do što jasnijih idejah, do što širjega vidika, da se uzdigne do što većeg razvitka intelektualnoga. Ako na to pomislimo, onda bi se morao iskati bogoslovni fakultet, ako ga i nebi bilo u vladinoj osnovi. Ako pomislimo, da je sve-ćenik u najbližem doticaju s narodom, to će biti od prieke nužde, da taj toli važan čovjek postane čovjek bistra vida, jer to neposredno koristi narodu.

Pitanje je, je li bolje prepustiti samomu konsisto-riju, odnosno biskupu, uzgoj svećenikah, ili pako državi. Ako uzmemo, da ovaj fakultet ima čitav kulturni sustav, to se pitanje riešava samo po sebi, te je nuždno, da se uzgoj svećenikah prepusti državi, pod otvorenim okom državne vlasti; u tom smjeru neka se fakultet bogo-slovni uzpostavi.

Imam još ovdje primietiti u pogledu primjetbah o pravoslovnom fakultetu. Mi obuhvaćamo ovdje i pravo-slovni fakultet. Kad se kaže bogoslovni fakultet, onda se je reklo, da na ovom fakultetu ima biti zastupana nauka oko religije, a to je, mislim, rečeno, katolička i

Digitized by Google

pravoslavna, pače i židovska i protestanska. Jer može se dogoditi, da se upiše slušatelj na naš universitet za jezik hebrejski, a nebi smjelo biti zapreke, da se onaj, koji misli postići zvanje svećenika hebrejskoga, u tom pravcu ne okoristi.

Što se tiče pravoslavnoga diela naroda našega, to je skroz obuhvaćen u okviru bogoslovnoga fakulteta, jer je religija jedna te ista, samo je formalna razlika. Nema o izključenju govora, nego valja raditi o tom, da sabor zaključi, da se u §. 51. koja litera doda. Mi, kad stojimo na ovom stanovištu, neizključujemo ni pravoslavnoga diela naroda. S toga predlažem, da se otvori fakultet bogoslovni. O fakultetu pravoslovnom netreba riečih gubiti, jer je evidentno, da zakonodavstvo i upravo sudstvo očekuje blagonosno djelovanje osobito u pravcu ovom.

Sada dolazim na točku, gdje izpravak moj dalje ide, nego predlog odborov. Odbor ište, neka se u vrieme, kad bude otvoren bogoslovni fakultet, otvori prvi tečaj filozofičkoga fakulteta. Mi ištemo više, jer ponajprije nema smisla izraz: „prvi tečaj“, budući u filozofiji nema tečajah, držim, da je to samo pogrieška pera. Buduć da je odbor u izgled stavio postepeno izvedenje filozofičkoga fakulteta do g. 1876/77., to zaostaje predlog odbora iza našega, jer mi kažemo, da se za tri godine ima bezuvjetno popuniti. Po predlogu odbora nije moguće popuniti ga do g. 1876. Očevidno dakle predlog naš u pogledu filozofičkog fakulteta dalje ide, te mislim, da će rezultat biti povoljniji.

Što se tiče načina samoga, kako će se otvoriti filozofički fakultet, prepušteno je posve vladi zemaljskoj, da odredi po okolnostih novčanih. Razumije se po sebi, da će se tako zvani odjel historičko-filozofički ponajprije otvoriti, jer ište manje troška, nego matematičko-prirodoslovni, a ima i više kandidatah za mjesta profesorska. Ja polažem osobitu važnost na to, da će se upravo historičko-filozofički dio fakulteta najprije otvoriti, jer istom, kad bude to, onda će biti govora o autonomiji hrvatskoga naroda u pravcu nastavnom, istom onda će biti profesor i vlada u stanju, da odluče, koji je sposobniji za profesora; dočim, dok moramo strane zemlje pitati, je li kandidat vriedan za profesora, dotle nema govora o autonomiji u pravcu nastavnom. Mi ištemo bezuvjetno uvedenje cielog fakulteta u vrieme od tri godine. Kada se poluči ovo podpuno otvorenje fakulteta filozofičkoga, onda učinjen je korak u zemlji, koji više vriedi, nego li 300 godinah političkoga života hrvatskoga.

Prelazim na medicinski fakultet. Odbor ište, da se svi tečaji postepeno otvore, tako, da bude sve g. 1879. zaključeno. Nikoga, mislim, neima u ovoj sabornici, koji nebi prigrlio tu ideju, da je samo izvediva. G. izvjestitelj samo s nekoliko riečih taknuo je pitanje o troškovih ovog fakulteta. Ja moram u ruke uzeti izvješće, da vidim, što je odbor mislio, odkuda da namiri troškove, te nalazim sliedeće: Prva je zaklada sveučilištna, nastavša dobrovoljnimi prinesci. Ova zaklada iznosi 341.000 for. Ovdje moram izpraviti; iznosi istina formalno toliko, ali razpoloživo nije više od 200.000, jer mnogo je toga, što se u rente plaća, a glavnica je na gubitku. Ovih 200.000 nebi doteklo niti za namirenje prvih troškovah za otvorenje, a mora se uzeti obzir i na druge okolnosti. Drugi je izvor zaklada naukovna. Ta je zaklada danas, kako zakladni računi pokazuju, pasivna; to znači, da se odavde ništa nemože izvoditi za podmirenje troškovah. Imenito ogromni dominium Kutjevo nenosi nikakva dohodka. — Treći izvor je diel svote iz razprodaje krajiških šumah. Svatko je uvjeren, da je to problematičan izvor, koji postoji kao sjena. Netreba pobliže o tom govoriti, realna temelja nema. Onda se veli budget hrvatski neka se pritegne na namirenje troškovah sveučilištnih. Nije možno danas o tom govoriti, kakav prihod će pokazivati budget, jer svi smo toga mnienja, da treba učiniti u ovom ili onom pravcu reforme; dok te nisu provedene, nitko nemože reći, koliki je prihod, a koliki razhod u našem budgetu; nitko ni iz daleka nemože naznačiti sume, koja bi bila na razpoloženje na korist sveučilišta. Tako pada djelomice jedan izvor za drugim, osim zaklade sveučilištne. Vidili smo iz govora gosp. izvjestitelja, da nitko nemože navesti točno, koliko će trebati novacah za podmirivanje troškovah; kad se to nezna, u tom leži odgovor, da neznamo, odkuda ćemo namiriti troškove, jer samo ono računamo, što pred očima imamo. Neradi se ovdje o plaćah profesorah za prvi tečaj, neradi se ovdje, da se za prvu godinu trošak ustanovi, a za buduću godinu opet dalnja briga vodi, nego razborito zakonodavno tielo troškove će samo onda činiti, ako već danas vidi, kako će stajati za 10 godinah; jer inače može se dogoditi, da sjajno otvorimo medicinski fakultet, a za dvie godine da ga kukavno zatvorimo radi pomanjkanja sredstvah.

Kako rekoh, svaki vjeran sin domovine i prijatelj prosvjete mora uvidjeti, da će se samo onda postignuti svrha, čim se poluče sredstva za utemeljenje toga fakulteta. Dok je živ sabor hrvatski, nikada neće zaboraviti na dužnost, bditi nad ovom stavkom. Dok bude stajao Hrvat na čelu vlade, neće s uma smetnuti, te će kao svetu dužnost na srcu nositi ovu stavku zakona. Dakle mislim, u ovom stanju stvarih mirno u ruke sretnoga vremena položiti možemo misao, da uvedemo podpuno sveučilište.

Još imam jedno napomenuti. Koliko s jedne strane obzira zaslužuje visoka znanost, toliko s druge strane valja paziti, da se nemetne s uma, što je od manje znanstvene vriednosti, ali što se naroda neposredno tiče, a to su najniže sfere medicinske znanosti. Ovo je imenito, kao što je sam g. izvjestitelj izvolio napomenuti, naime o primaljstvu. Ja izričem ovdje uvjerenje, da će vlada, stojeć u podpunom suglasju sa tielom zakonodavnim, sve učiniti, da se primaljska stolica otvori već g. [illegible]

Digitized by Google

/idim upravo, da se takove stolice nalaze u Trstu, Ljubjani, Zadru, u gradovih, u kojih sveučilišta nema, a nislim, da će biti zadovoljeno zahtievu odbora, da se im učini prvi temelj budućemu pravcu medicinskoga akulteta.

Ja preporučam, da izvolite primiti moj izpravak k . 81. Mirno možemo pred vlastitom sviesti odgovarati, ko se ustanovi u zakonu, što sam predložio. Sam g. zvjestitelj, kad prosudi stanje stvari, reći će : zadovoljan am, što se je učinilo toliko, koliko dopuštaju sile, koko nas uči patriotizam i razbor, jer je učinjeno veliko jelo, jer je stvoreno ono, za čim su otci naši već čezuli, te nadam se, da će se za koju godinu otvoriti ram prosvjete naroda hrvatskoga. (Živio!)

Vlad. zast. Dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Vlada emaljska mogla bi zagovarati podpuno sveučilište samo od timi uvjeti, da se primi izpravak g. dra. Špuna. 'lada zemaljska, stojeć uvjek na praktičnom zemljištu, mala je pred očima samo one velike zaprieke i težkoće, oje na putu stoje otvorenju podpuna sveučilišta, imeito medicinskoga fakulteta. Tu se u prvoj liniji moraju apomenuti materijalna sredstva. Veli se doduše, da je uh više vriedan, nego tielo i sredstva materijalna, i da ovjek neživi od sama kruha, ali žalibože, nemože se ni ez kruha živjeti. Ustrojenje medicinskoga fakulteta stoji elike svote. Samo one, po odboru proračunane svote, o mom uvjerenju, nebi bile dostatne za podpuno sveučilište. Podpuno sveučilište stajati će najmanje 200.000 f. a godinu, velim najmanje, jer će stajati više, ako se tecajem vremena bude razprostranjivao fakultet medicinski.

Odbor je postavio za filozofički fakultet 5000 for., a liečnički 500 for., kao pripomoć za teoretično i praktično podučavanje. Ove su svote po mom mnienju vrlo nalene i nedostatne.

U sadašnjem položaju našem, gdje još nisu sigurna rela dohodakah, koji bi se mogli upotriebiti za medicinski fakultet, najbolje će biti, ako se pristane uz izravak g. dra. Špuna, da se otvori filozofički fakultet, im je prije moguće, pa da se onda počme otvorenje iečničkoga fakulteta, kad bude vlada pronašla sredstva. nače bi došla zemaljska vlada u tom poslu u položaj, ao što i poduzetnik, koji gradjevinu osnuje na veliko, te ošav do prvoga kata, sbog nedostatka sredstvah mora a odustane.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Ja ću da odstranim ludnju g. dra. Špuna, koji veli, da se pod bogoslovnim akultetom razumjeva fakultet katolički i pravoslavni. lislim, da je svaki bogoslovni fakultet u uzkom savezu episkopatom, te da se nemože lahko otvoriti tim, da e otvori jednim predmetom; tim je najbolje dokazano, a nebi trebalo razlike voditi od početka škole, pa do ajvišega hrama znanostih. Znanost neka bude, što nas paja, kao što spasitelj govori, da će biti jedno stado, toga neće biti, ako se bude vodila razlika do najvišega hrama znanostih. To je najviši razlog, da se bogoslovni fakultet kao potrebiti član sveučilišta neuvrsti, počem ni g. dr. Špun nije dokazao, da je theologija znanost, jer nemože. Teologija neka se uči na biskupskom liceju, a svi ostali predmeti imadu mjesta na ostalih fakultetih. Za jedan predmet netreba cieloga aparata fakulteta. Znanost neka bude slobodna. Drugi universiteti, koji taj fakultet imadu, nastoje ga ukinuti. Najviši hram znanosti mora biti otvoren svakomu, dakle i svećeniku; tim će nastati plemenito natjecanje svećenstva.

Što se tiče medicinskog fakulteta, to je predlog g. dr. Špuna skoro isti, kako sam ga staviti htio. Samo ja želim, da se točno opredieli rok, kad se otvoriti imade. Jer vlada će sve priprave mnogo revnije činiti, i zastupstvo će biti revnije, ako se ustanovi rok, nego ako bi se kazalo, da će se otvoriti, kad budemo imali sredstva materijalna. S toga slažem se sa predlogom g. dr. Špuna, da se medicinski fakultet započme g. 1878., a da se vladi naloži, da do tog vremena sve priprave za uspješno otvorenje učini.

Pavao Grčić: Vis. sabore! Povodom tim, što bi se u bogoslovnom fakultetu i pravoslavni ustrojiti imao, imam opaziti, pošto je pravoslavna crkva autonomna, i pošto srbski narodno-crkveni kongres riešava te stvari, da bi to svakako spadalo tamo. Kad bi se kongres ovaj izjavio, onda bi se moglo to izvesti.

Opaziti mi je još to, da, kao što je g. dr. Rački izvolio kazati, episkopat nije se mogao upuštati u stvar, jer oni nisu bili vlastni, nego kao što rekoh, samo srbski kongres.

Izvj. dr. **Franjo Rački**: Vis. sabore! Mislim, da ovo, što se bogoslovnog fakulteta tiče, pod ovaj §. nespada, jer je već jučer riešeno, da se bogoslovni fakultet uvesti ima. Isto tako kazano je jučer s kojih razlogah nije se mogao učiniti odjel pravoslavni. S toga mislim, da mi na to netreba odgovarati, tim manje, što bi se sabornica morala pretvoriti u audiatorium crkveni.

Meni i odboru stalo je glavno do toga, da se neprimi osnova, koja bi glasila na nepodpuno sveučilište. Jer pošto sam kazao već jedanput, stepen i visina, na kojem ima stati sveučilište, nedopušta okrnjeno sveučilište. Kad bi vis. sabor primio takovu osnovu, dužnost bi mu bila, bar to učiniti, da vladu pozove, neka predloge učini za popunjenje osnove. Nu odbor je mislio, da je kraći put, ako sam to učini i nadao se je, da će vlada, uvaživ razloge, ovakovu osnovu prihvatiti, kao što se i očitovao g. zastupnik vlade, što radostno konštatiram. S te strane dakle nema razlike, jer nitko se nije opirao osnovi, u kojoj je zajamčeno sveučilište sa četiri fakulteta. Razlike takodjer nema glede fakulteta bogoslovnoga i pravoslovnoga, pače — dodati ću — i glede filozofičkoga fakulteta; jer ono, što je gosp. zast. valpovački izvolio napomenuti, da njegov izpravak traži

Digitized by Google

više, nego što ovaj paragraf osnove, neuvidjam. On traži ovdje podpuni fakultet filozofički u tri godine, to i odbor traži, jer misli, da se to eksekutivi prepušta, kojim redom će biti popunjene stolice, od kojih se već prve godine neke popunjavaju.

Razlika je samo glede medicinskog fakulteta. U pogledu tom moram napomenuti, da izpravak u sebi neizkjučuje ono, što odbor predlaže, naime za slučaj, ako bi vlada i visoko zastupstvo pronašlo sredstva, da nebi bilo zaprieke, da se odmah medicinski fakultet oživotvori. Izpravkom bi se postignulo jamstvo, da bi glede vremena, u koje bi se imao otvoriti taj fakultet, ostalo in suspenso. A one, kojim je stalo, da i liečnički fakultet u život stupi, umiriti će samo to, ako će vlada, koja je u prvom redu pozvana, dn taj trošak nadje, nastojati oko toga, da taj trošak čim prije pronadje, i visokom zastupstvu u proračun predloži, i tako omogući vruću želju, da se liečnički fakultet čim prije otvori, ako nebi bilo moguće god. 1874/5., a ono će se nastojati za god. 1875/6. Jer mogu ne samo kazati, kao što je u izvješću navedeno, da je nuždno i zemlji i narodu našemu, da dobijemo svojih u narodnom jeziku uzgojenih liečnikah, nego i predpostavljam, da će liečnički fakultet odgovarati visini znanosti, kao što je nuždno.

Filozofički fakultet, koji bi se morao buduće godine otvoriti, te kroz tri godine popunjavati, gubi mnogo ciene, ako nema uza se i liečničkoga fakulteta. Osobito je važan dio prirodoslovni. Već to mora potaknuti vladu i zastupstvo, da se u slučaju, ako se izpravak primi, te uvedenje liečničkoga fakulteta odgodi na neko vrieme, da se to vrieme čim više prikrati, jer filozofički fakultet nebi imao ugleda bez liečničkoga, a i cieli universitet, ako neima četiri fakulteta, nije ono, što biti mora, zastupnik svih granah nauke sadanjega svieta,

Nadam se s toga tvrdo, da će vlada i visoko zastupstvo nastojati, da će ono, što se u osnovi odborovoj prdlaže, ako bude izpravljeno ad litteram, da će se i ad spiritum izpraviti.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Visoki sabore! Čast mi je bila višeput izjaviti, da je tako želja vlade, kako i sabora, da se liečnički fakultet čim prije otvori, nu nebi mogao od strane vlade obreći, da će to biti god. 1875. ili 1876. Vlada će nastojati iz svih silah, da želji toj zadovolji; tu će odlučiti sredstva materijalna.

Što se tiče višeput izražene primjetbe, kao da je vlada htjela uvesti okrnjeni universitet, moram se od strane vlade ograditi, jer vlada je samo za prvo vrieme uvela dva fakulteta podpuna i jedan dio filozofičkoga fakulteta. To je vlada učinila na temelju zak. članka od 8. travnja g. 1869., gdje je naročito rečeno, da se imaju otvoriti dva fakulteta i jedan dio filozofičkoga.

Želja je vlade bila, da se čim prije omogući otvorenje liečničkoga fakulteta i popunjenje filozofičkoga fakulteta; zato opetovano molim, da se izpravak g. zastupnika valpovačkoga primi.

Predsjednik: Pošto je vlada odustala od svoga prvobitnoga predloga, preostaje samo predlog odbora, kako je ovdje iztaknut i izpravak g. dra. Špuna u pogledu liečničkoga fakulteta.

Glasuje se ponajprije o predlogu odbora, kako je ovdje iztaknut, bez obzira na izpravak g. dra. Špuna.

Molim, ona gospoda, koja su za predlog odbora, neka se izvole dignuti. (Ustane manjina.) Predlog je pao. Ona gospoda, koja su zato, da se primi predlog odbora sa izpravkom g. dra. Špuna, neka se izvole dignuti.

(Ustane većina.)

To je većina, i tako je pao predlog g. dra. Makanca, koji je glasio, da se naznači vrieme.

Izvjest. dr. **Franjo Rački**: Po ovom imao bi ovaj §. glasiti ovako:

Čita izpravljen §. 81.

Čita dalje: § 82.

Učiteljske stolice imadu se u svih četirih fakultetih bez iznimke popuniti u smislu §§. 5., 22., 23. (23. 24. osnove) ovoga zakona.

Glede prvoga popunjenja učiteljskih stolicah odredjuje se sliedeće: a) vlada će za bogoslovni i pravoslovni fakultet imenovati bez predloga po tri profesora izmedju kandidatah, koji, ili su kano učenjaci izdanim znanstvenim dielom podpuno zasvjedočili svoje znanje u dotičnoj struci, ili su inače poznati kano vrstni strukovnjaci; b) ovim se načinom imadu takodjer popuniti stolice na liečničkom i mudroslovnom fakultetu, naznačene u § predidućem; c) profesori imenovani ovim načinom izvršuju glede popunjenja ostalih stolicah dotičnoga fakulteta ono pravo, koje po §§. 5., 22., 23. ovoga zakona pripada dotičnim profesorskim sborom. Ostala prava i dužnosti, što no učiteljski sborovi vrše u smislu ovoga zakona, vršiti će oni u bogoslovnom i pravoslovnom fakultetu, pokle su podpuni, a u liečničkom i filozofičkom pokle bude ustanovi b) prediduće stavke zadovoljeno.

Pobrinuti će se zemaljska vlada, da profesori, koji imadu svoja predavanja školske god. 1874/5. započeti, budu čim prije imenovani.

Ovaj §. je dometnut zato, što se je odboru činilo, da je bila nepodpuna osnova vlade.

Što se u prvoj alineji kaže, to se samo po sebi razumije, t. j. da se u svih 4 fakultetih imadu stolice popuniti bez iznimke na obstojeće sadašnje zavode: akademiju i licej nadbiskupski. Ovo se, kao što kažem, razumije, jer svaki znade, da će tim nastati nov zavod i da profesori na liceju i pravoslovnoj akademiji nemaju prava samo preći u novi zavod sveučilišta; zato mislilo se je, da se nova ustanova dometne, kako da se imadu stolice popuniti, a mislilo se je, da će i vlada rado na to pristati, da odgovornost kod prvoga imenovanja prenosi i na druge, da sva odgovornost nepadne na

Nemože se predpostaviti, da će za sve stolice imati dovoljno vještakah, s toga se je ovaj način pronašao, da vlada za bogoslovni i pravoslovni fakultet imenuje po ;ri profesora, a popunjenje ostalih stolicah da prepusti profesorskim sborom; istu tako je na mudroslovnom i iečničkom fakultetu.

Onda u točki c) stoji naznačeno, kad profesori po-imaju pravo uživati, koji spadaju ovamo po ovom zakonu.

Ono, što je u trećoj alineja naznačeno, po sebi se razumije, ali odbor je mislio, da je dobro dodati, da se iebi propustilo imenovati profesore 2—3 mjeseca prije, nego li školska god. započme, da se vlada pobrine, da imenovanje čim prije bude, da se dotičnici, koji bi imali predavati u početku, mogu pripraviti tako, da mogu predmete svoje dično i slavno zastupati.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Ovaj §. 82. sasvim se slaže glede smjera §. 82. osnove, koju je vlada predložila; zato nemogu ništa prigovoriti.

Predsjednik: Prima li štovana kuća §. 82. kako je odbor predložio. (Prima.)

Izvjest. dr. **Franjo Rački**: (Čita.)

Odsjek VII.

O provedbi ovoga zakona.

§. 82.

Provedba ovoga zakona povjerena je banu kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

(Prima se.)

Tim je osnova riešena; a sada sliedi samo dopunjak glede plaćah, nagradah i mirovinah.

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita.)

OSNOVA

zakonskoga članka o plaćah, nagradah i o mirovinah za učiteljsko i činovničko osoblje na sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu.

§. 1.

Sustavna plaća profesorah redovitih iznosi 1800 for. na godinu. Ova se plaća poslije svakih pet godinah povisuje (petgodište) za 200 for. i to do uključivo dvadeset i pete godine službovanja njihova.

Ako to zaištu okolnosti, mogu se pojedinim redovitim profesorom podieliti beriva veća od ovih, koja su ovdje ustanovljena, a dozvoliti i druge pogode.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Ovdje, gdje se ustanovljuju plaće i petogodišnji doplatci, nije ustanovila vlada, kako da se ima računati, t. j. od kojeg vremena da teku petogodišnji doplatci zato, jer je vlada zemaljska mislila, čim se otvori sveučilište, da će se akademija razpustiti, a profesori da će stupiti na novi zavod, te da će brojiti doplatke od dana, kad stupe na sveučilište. To je pravedan zahtjev, da se u pogledu toga postupa, kao što je ustanovljeno zakonom za pokrajine u Cislajtaniji od 9. travnja g. 1870., naime, da se računaju quinquenija od onoga vremena, kad je vlada profesorom akademije plaće povisila.

Predsjednik: Prima li štovana kuća §. po predlogu odbora? (Prima.)

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita.)

§. 2.

Plaća izvanrednih profesorah iznosi 1400 for. na godinu, ali oni neimaju prava na povisivanje ove plaće poslie svakih pet godinah.

(Prima se.)

§. 3.

Redoviti profesori uvršćuju se u VI., a izvanredni u VII. razred dnevnični.

(Prima se.)

§. 4.

Docenti sirskoga, kaldejskoga i arabskoga jezika u bogoslovnom, i državnoga računoslovja u pravoslovnom fakultetu dobivaju nagradu, prvi od 500 for., drugi od 300 for. na godinu.

(Prima se.)

§. 5.

Učitelji živih jezikah na mudroslovnom fakultetu nisu činovnici, te dobivaju samo nagradu od 400 for. na godinu.

Sveučilištni propovjednik imade godišnju nagradu u iznosu od 500 for.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Mislim, da je ovo suvišno, gdje se veli, da nisu činovnici.

Izvj. dr. **Franjo Rački**: Mislim, da se osim „nisu činovnici" takodjer i „samo", što stoji pred „nagradu od 400 for." izostavi.

(Prima se.)

Predsjednik: Mislim, da nema prigovora, da se još jedanput pročita.

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita.)

§. 5.

Učitelji živih jezikah na mudroslovnom fakultetu dobivaju nagradu od 400 for. na godinu.

Sveučilištni propovjednik ima godišnju nagradu u iznosu od 500 for.

(Prima se.)

Digitized by Google

§. 6.

Rektor sveučilišta dobiva za obavljanja poslovah, skopčanih s tim zvanjem, godišnju nagradu od 500 for.

(Prima se.)

§. 7.

Plaća činovnikah i podvornikah sveučilištnih iznosi: za knjižničara 1400 for., za aktuara, koji je ujedno kvestor, 600 for., za pisara 400 for., za pedela 400 for., za podvornike 300 for. Pedel ima takodjer slobodan stan i drva, podvornici pak odjeću u naravi.

Dokle se knjižnice pravoslovne akademije i muzeja ne ujedine u sveučilištnu knjižnicu, obavljati će službu knjižničara u knjižnici pravoslovne akademije, odnosno sveučilišta jedan od profesorah sveučilišta uz godišnju nagradu od 300 for.

Knjižničar uvršćuje se u VII., aktuar ujedno kvestor u X., a pisar u XII. razred dnevnički.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić:** Visoki sabore! Imam izpravak glede knjižničara ondje, gdje se kaže, knjižničar će biti jedan profesor. Uzmimo, da je tko sklon odstupiti kao profesor, a ostaje posve sposoban za knjižničara, onda bi nastao dvostruki trošak, koji nije opravdan i zato predlažem, da se umetne: „jedan od profesorah aktivno služećih, ili umirovljenih“, jer posao knjižničara nije takav, da nebi mogao i umirovljeni profesor toga posla obavljati, jer time ćemo svrsi poslužiti vrlo dobro, a nećemo prikratiti za mnogo godinah budgeta za 1400 for.; zato predlažem, da se moj izpravak primi.

Izvjest. dr. **Franjo Rački**: Vis. sabore! Odbor je prihvatio onako, kao što osnova vladina predlaže. Jedino, što je dodao, jest to, što nije bilo odredjeno glede plaće knjižničareve, te je mislio, da odmjeri plaću kao po osnovi vladinoj izvanrednom profesoru.

Druga stavka u osnovi vladinoj čini se, da se osniva na zaključku prošloga sabora, da se akademička i muzealna knjižnica sjedine, pa da bi ta imala sačinjavati knjižnicu sveučilištnu. Mislim, da bi vladi imala biti briga, da to čim prije izvede. A ovaj način, kojim se je htjelo pripomoći u alineji drugoj, veoma je nespretan način. Mi imademo u Zagrebu dvie, tri biblioteke. Čast i poštenje onim, koji im predstoje, ali oni su toliko vezani na stolice učiteljske, da onaj, koji bi tražio kakvu knjigu i u najsgodnije vrieme, nemože dobiti, jer dotični knjižničar nije u knjižnici i jer nemože biti.

Pomisliti valja opet glede mladeži, kad bude sveučilište, nemogu si ni pomisliti sveučilišta bez javne knjižnice, koja bi morala biti otvorena u stalnih satih. Ovo, što je u drugoj alineji napomenuto, držim, da je samo mimogredno, za posve kratko vrieme, jer to je jedan od prvih uvjetah za sveučilištnu javnu knjižnicu.

Valjalo bi, da se u prvoj stavci imenuje pravi knjižničar, pa bilo to i mimo slova ovoga zakona, jer bi morao bi imati za zadaću ne samo, da uredi knjižnicu, nego da ju popuni i usavrši. U nas, koliko je meni knjižnica poznata, imade čitavih strukah, gdje nema knjiga ili ako ima, vrlo malo S toga mislim, da bi se ostalo kod redakcije, jer druga se alineja smatra kao provizorna. Glede plaće stavilo se je u prvu alineju glede posebnoga knjižničara, a preporučuje se vladi, da to mjesto čim prije popuni.

Predsjednik: Ona gospoda, koja su za redakciju odbora, neka se izvole dignuti (Ustane većina).

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita)

§. 8.

Pristavi dobivaju za vrieme svojega službovanja nagradu od 400 for. na godinu.

(Prima se.)

§. 9.

Profesorom i činovnikom sveučilišta pripada stanarina kano ostalim činovnikom ovih kraljevinah.

(Prima se.)

§. 10.

Navršiv pet godinah službe, stekao je svaki redoviti i izvanredni profesor pravo, da dobije mirovinu u slučaju, ako tjelesno ili duševno iznemogne, tako, da je postao trajno nesposoban za službu, ili ako se usljed promjene u sustavu naukovnom ukine učiteljsko mjesto njegovo, ili ako mu usljed preustrojstva sveučilišta ili dotičnog fakulteta sveučilištnoga prestane služba.

(Prima se.)

§. 11.

Redovitomu i izvanrednomu profesoru, koji je navršio trideset godinah službe, pripada mirovina u iznosu ciele plaće, uživane kod izstupa iz aktivnosti. Ako takav profesor zaište, da se stavi u stališ mira, ima se udovoljiti toj molbi njegovoj, pri čem njegova sposobnost za dalnje službovanje nedolazi u obzir. Onaj pako redoviti i izvanredni profesor, koji nije navršio 30 godinah službe, dobiva u ime mirovine toliko tridesetinah ($^1/_{30}$) plaće, uživane kod izstupa iz aktivnosti, koliko je zaračunivih godinah proveo u službi. Kada se dakle radi o tom, da se takovu profesoru odmjeri mirovina, ima se iznos godišnje plaće, koju je uživao kod izstupa iz aktivnosti, razdieliti sa brojem 30, a količnik (quotient) pomnožiti brojem zaračunivih godinah službe, te proizvod dopitati dotičniku kano mirovina. Slomak pokazujući se kod toga proizvoda, ima odpasti.

(Prima se.)

Digitized by Google

§. 12.

Redovitomu i izvanrednomu profesoru, koji nije na- ršio pet godinah službe, a postao je radi ludosti, zadob- jene ozljede, neprestane bolesti ili sljepoće trajno nespo- obnim za svaku javnu službu, ima se takodjer dati iirovina i odmjeriti iznosom, koji po prije ustanovljenom ijerilu pripada za pet god. službe.

(Prima se.)

§. 13.

Kad redoviti ili izvanredni profesor, koji je navršio et godinah službe, boluje preko jedne godine danah, u ipak ima nade, da će se oporaviti tako, da postane pet sposoban za službu; ima se privremeno staviti u tališ mira s polovinom plaće, ako mu nebi po ovom akonu pripadala mirovina u većem iznosu. Takov se rofesor imade svake god. ureda radi liečnički pregledati, ›r mu se mirovina za posliednji mjesec izplatiti može amo onda, ako zem. vlada potvrdi, da nije još za službu zdravio, a čim ozdravi, ima se namjestiti u službu, od- ovarajuću sposobnostim njegovim, pa je dužan takovu odieljenu službu nastupiti, inače gubi mirovinu i smatra ə u obće tako, kao da se odrekao službe. Neuzmogne li ə odmah namjestiti prije rečenim načinom, ima mu se iirovina, ako iznosi polovicu plaće njegove, pa mu ıače nebi tolika mirovina pripadala, po broju zaraču- ivih godinah službe obaliti na onaj iznos, koji ga po vom mjerilu ide u smislu ovoga zakona.

(Prima se.)

§. 14.

Redoviti i izvanredni profesor, koji nije još stekao rava na mirovinu s toga, što nije još navršio pet god. užbe, i kojega se ne tiče ustanova, sadržana u §-u 12. voga zakona, dobiva jedanput za svagda odpravninu ›o glede njega nastupi koji od onih slučajevah, što su ıvedeni u §. 10. ovoga zakona.

(Prima se.)

§. 15.

Ako redoviti i izvanredni profesor, koji nije navršio ›t godinah službe, boluje preko jedne god. danah, a nije) izmaka one godine, koja je za prije rečenom sliedila, ›stao opet sposobnim za službu, ima mu se takodjer ıti jedanput za svagda odpravnina, ako nije možda ekao pravo na mirovinu s toga, što je, uračunajuć spo- enute dvie godine bolovanja, već navršio pet godinah užbe, ili što je, u smislu §. 12. ovoga zakona, postao ajno nesposobnim za svaku javnu službu.

(Prima se.)

§. 16.

Odpravnina ima se svakomu, komu pripada u pra- vilu, odmjeriti jednogodišnjim iznosom plaće njegove, te nesmije nadilaziti iznosa od poldruge godine.

(Prima se.)

§. 17.

Ako redoviti, ili izvanredni profesor bogoslov- noga fakulteta dobije crkvenu prebendu, koje dohodak nadmašuje profesorsku plaću, nepripada mu pravo na mirovinu ili odpravninu.

Izvjest. Dr. **Franjo Rački**: Vis. sabore! Bilo ih je, koji su mislili, da bi bolji bio obćenit izraz t. j. da bi se izpustilo: „bogoslovnoga fakulteta," ako bi možebiti profesor bio svećenik i na drugom kojem fakultetu. Medjutim u razgovoru došlo je to doga, da ostane onako, kao što je u vladinoj osnovi. Ja pako analogno mislim, da za bogoslovni fakultet profesor mora biti svećenik, ako je pako svećenik i na drugom kojem fakultetu, da se to proteže i na njega.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Nakon razjasnjenja, da se rieč „bogoslovni" izpusti . . . . (Prekidaju.)

Izvj. Dr. **Franjo Rački**: Onda bi se moglo reći: Ako redoviti ili izvanredni profesor sveučilištni dobije itd. (Prima se.)

Rilj. **Gavro Kiš**: (Čita)

§. 18.

Redoviti ili izvanredni profesor, koji se je odrekao službe, ili koji je kazne radi odpušten iz službe, izgubio je tim pravo na mirovinu, dotično odpravninu.

(Prima se)

§. 19.

Tko je iz druge javne službe, s kojom je skopčano pravo na mirovinu, neposredno prešao u službu sveuči- lištnu kao redoviti ili izvanredni profesor, tomu se ima vrieme, provedeno u takovoj prijašnjoj službi, jedno- stavno uračunati u službu sveučilištnu.

Ako je redoviti, ili izvanredni profesor iz službe sveučilištne prešao u službu kod koje kraljevske vlasti ili kod kojega kraljevskoga ureda u području samo- uprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije, gdje se za po- stignuće mirovine u iznosu ciele plaće traži, da je do- tičnik 40 godinah službe navršio, ima mu se vrieme, provedeno u službi, u koju je prešao, računati tako, da se u službi sveučilištnoj podpuno navršene tri godine broje za četiri. (Prima se.)

§. 20.

Za udovu redovitoga profesora, koji je navršio pet godinah službe, ustanovljuje se udovština (penzija) u iz-

Digitized by Google

nosu od pet sto for. a. vr. na godinu, a za udovu izvanrednoga profesora, navršivšega pet god. službe, udovština u iznosu od četiri sto forintih a. vr. na godinu.

Ako bi ovaj iznos udovštine bio veći od iznosa mirovine, koju je pokojni suprug uživao, ili koja bi mu na dan njegove smrti pripadala bila, ima se udovi dati udovština samo u onom iznosu, koji je ravan iznosu mirovine pokojnoga joj supruga.

Udovi redovitoga ili izvanrednoga profesora, koji nije navršio pet godinah službe, ali je u smislu §. 12. ovoga zakona dobio mirovinu, pripada udovština u iznosu mirovine, koju je pokojni suprug uživao.

(Prima se.)

§. 21.

Ako redoviti ili izvanredni profesor, koji nije navršio pet godinah službe, niti je uživao mirovine, napomenute u §. 20., niti je dobio odpravnine, umre, ima se zaostavšoj obitelji njegovoj jedanput za svagda dati odpravnina tako, da u to ime dobije udova trećinu, svako diete šestinu, a svaka sirota (diete bez otca i majke) četvrtinu plaće njegove. (Prima se.)

§. 22.

Propisi, po kojih se sa činovnici kraljevskih oblastih obstojećih za samoupravu kraljevinah Hrvatske i Slavonije u pogledu mirovinah i odpravninah, i sa zaostavšimi obitelji tih činovnikah u pogledu obskrbe postupa, imadu se uporaviti na redovite i izvanredne pr sveučilištne i na zaostavše obitelji njihove.

(Prima se).

§. 23.

Provedba ovoga zakona povjerena je banu kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.

(Prima se.)

Predsjednik: Štovana kućo! Zakonska ova osnova je tim zaključena, a druge predloge, koji dolaze pod 4. 5) i 6) možemo u dojdućoj sjednici uzeti u pretres.

Dnevni je red izcrpljen; stavljam pitanje štovanoj kući: što će u dojdućoj sjednici biti na dnevnom redu? Prije svega mislim, budget za 1874. god., koji bi mogao odmah sutra doći na dnevni red, jer je već tiskan. Prvo izvješće zakonodavnoga odbora molbenoga nemože doći još na dnevni red, što g. dr. Posilović nije ovdje; 2. izvješće sličnoga odbora, gdje je izvjestiteljem g. dr. Makanec, doći će sutra. Onda dolazi zakonska osnova o odciepljenju obćinah od municipija bakarskoga, onda zakonska osnova o plaćah učiteljskih; ovo su predmeti koji mogu doći sutra na dnevni red, ako štovana kuća prihvaća. (Prihvaća.)

Na 4. mjestu može se uzeti još i izvješće verifikacionalnoga i peticionalnoga odbora, ako bude dnevni red izcrpljen. (Prima se.)

Zaključujem sjednicu, i uričem drugu na sutra u $^{1}/_{2}$10 satih.

(1 sat, 15 minutah.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

XXVI. sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske Slavonije pod predsjedničtvom g. Jovana Živkovića dne 3. listopada 1873., držane u glavnom gradu Zagrebu.

Pročitan je zapisnik posliednje sjednice, koji je bez rimjetbe ovjerovljen.

Zatim su čitani sliedeći podnesci:

Br. 580. sab. Zastupnik grada Križevca, Dragutin erkić, polaže mandat. Zaključeno bje, pozvati zemaljsku ladu, da nov izbor u propisano vrieme odredi.

Br. 581. sab. Predstavka zastupstva grada Bakra lede premještenja marvinskog trga iz Sv. Kuzme u akar.

Br. 582. sab. Molba žiteljah kotara dugoselskoga ı obustavu pobiranja gornjo-činženih zemljištah po gopoštiji božjakovinskoj i dugoselskoj, za dopitanje prava a goričke klieti, za povrat kupovnih svotah za gornjonžena zemljišta i za osiguranje proti novom sličnom činu.

Br. 583. sab. Molba žiteljah kotara dugoselskoga ı riešitbu segregacije obćinskih šumah i pašnjakah.

Br. 586. sab Molba Samujila grofa Keglevića u oboru, da se oprosti kuratele.

Br. 587. sab. Molba Samujila grofa Keglevića, da u se naredba zadnje volje u pohranu uzme.

Br. 588. sab. Molba obćinah Hreljin, Praputnik, Kraca, Škrljevo, Draga i Trsat za izhodjenje povjerenstva ıdi izvidjenja štete, željeznicom karlovačko-riečkom prozročene, te obustave neke kolikoće novca u to ime oduzetničtvu.

Br. 589. sab. Vieće obćine medačke moli, da sabor posluje, da se tamošnji satnički stan za obćinsku piırnu ustupi.

Sve ove molbe ustupaju se peticionalnomu odboru.

Br. 590. sab. Nar. zastupnik Petar Horvat moli doust na 10 danah, koji mu se dozvoljuje.

Br. 591. sab. Gradsko zastupstvo sl. i kr. glavnog rada Zagreba moli za stvorenje zakonskog članka glede ozvole prodaje 11 novih gradilištah na zemljištu gradkog marofa u Zagrebu. Dostavlja se peticionalnomu odoru.

Verifikacionalni i narodno-gospodarstveni odbor podose svoja izvješća. Ustupaju se odboru za dnevni red.

Nakon toga nastavljena je generalna debata ob strojstvu sveučilišta, te je čitano i usvojeno izvješće dbora, odnosno predlozi odbora ob osnovi vlade za odlogu specijalne debate.

Zastupnik karlovački predlaže, da se u naslovu pred eči „Sveučilište Franje Josipa I.“ doda „jugoslavensko“. od glasovanja ostaje po predlogu odborovu.

Predlog istog zastupnika, da se reče u §. 1. stavka 1. „tri fakulteta“, i da se bogoslovni izpusti, a ako se po predlogu odborovu primi, to da se takov i za pravoslavne ustroji, neusvaja se, nego ostaje po predlogu odborovu, a mjesto stavke 2. i 3. usvojen je prema predlogu o podpunomu sveučilištu ovaj zaključak: Sva se četiri fakulteta uvadjaju načinom, koji se u odsjeku VI. pobliže ustanovljuje.

Odsjek I.

O učiteljih i vlastih učilištnih.

§. 2. osnove ostaje, samo se u 2. redku prve stavke izpušćaju rieči „javni ili privatni“.

§. 3. stavka 2., 3. i 4 prenešene su u posebnu osnovu zak. čl. o plaćah, nagradah i mirovinah učiteljskog i činovničkog osoblja; tako su prenešene 2. stavka §-a 4. i 2. stavka §-a 5., ostale ustanove od §. 3.—5. ostaju nepromienjene.

§. 6. prima se po predlogu odborovu i glasi: Docenti nisu činovnici, nedobivaju nikakve plaće iz javne blagajne, te mogu samo naukovinu od polazećih učenikah iskati; kano docenti vlastni su samo na ovom sveučilištu javno predavati oni, koji su u smislu ovoga zakona usposobljeni. Za predavanje sirskoga, kaldejskoga i arabskoga jezika na bogoslovnom, zatim državnoga računoslovja na pravoslovnom fakultetu odredjeni su docenti s nagradom, koji se ipak nemaju smatrati za činovnike, a postavlja ih ban, i to docenta na bogoslovnom fakultetu nakon dogovora s ordinarijatom nadbiskupskim.

Ustanova o nagradi prenosi se u osnovu zakonskog članka o plaćah.

§. 8. sada 7. prima se po predlogu odborovu.

Poslje ovog §-a uvršćuje se po predlogu dva nova §§. 8. i 9., i primaju se po predlogu odborovu.

§. 9. sada 10. prima se bez promjene.

§. 10. sada 11. usvaja se po predlogu odbora, samo u 2. stavci izpušća se rieč „javni“, i u 3. stavci pred rieči „docenti“ stavlja se nagradjeni“.

§. 11. sada 12. i

§. 12. sada 13. po predlogu odborovom.

§. 13. i 14. izostaje, pošto spada §-u 63.

§. 15. sada 14.,

§. 16. sada 15.,

§. 17. sada 16. ostaju nepromienjeni.

§. 18. sada 17. prima se po predlogu odbora glasi:

Rektor, prorektor, svi dekani i prodekani svih fai kultetah čine senat akademički.

Izbor rektora ustanovit će posebnim zakonom. On dobiva za obavljanje poslovah, skopčanih s tim zvanjem, godišnju nagradu.

§§. 19.—26. sada 18.—25. ostaju nepromienjeni.

U §. 27. sada 26. prima se po predlogu odborovu,

Digitized by Google

da se rieči: „proti kojoj može kandidat uložiti utok na bana“ izpuste.

§§. 29.—36. sada 28.—35. prihvaćeni su bez promjene, samo se rieč „učenik“ ima svagdje u „slušaoc“ izmieniti.

U §. 37. (36.) stavka 2., 3, i 4. izpušćaju se, zatim sav §. 38. (37.) prenosi se u poseban članak o plaćah.

Odsjek II.

O s l u š a o c i h.

Glava I.

O upisu slušaocah.

§. 39.—48. (37.—46.) prihvaćeni su bez promjene.

Glava II.

O pravih i dužnostih redovitih slušaocah.

U §. 49. (47.) dodaje se na kraju: „a na liečničkom pet godinah“.

§. 51. (48.) ostaje nepromienjen.

Na §. 51. (49.) stavlja zast. valpovački predlog, da se poslje B. u III. god. iza lit. d) stavi: „e) upravno zakonoslovje“, koji se neprima, nego ostaje po predlogu odborovu.

Zatim ima se poslje A., B. dodati: „C. na liečničkom fakultetu“.

Na isti §. stavlja zastupnik dr. Napolen Špun slie deći izpravak: Neka se iza naslova: „D. Na mudroslovnom fakultetu“ doda: „1. djela historijsko filozofijskoga“ a iza točke f) do rieči „grčku“ neka se doda: „II. odjela matematičko-prirodoslovnoga“. Ovaj je izpravak glasovanjem usvojen.

Zatim je sjednica zaključena, a sliedeća za sutra u pol deset satih urečena.

Ž i v k o v i ć s. r.,
predsjednik.

S t e k o v i ć s. r.,
saborski bilježnik.

Digitized by Google

Trideset osma saborska sjednica,

lržana dne 15. listopada 1873. u pol 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom I. saborskoga podpredsjednika gosp. Jovana Živkovića.

adržaj: Zapisnik trideset i sedme saborske sjednice. — Podnesci. — Treće čitanje zak. osnove o sveučilištu, i zak. osnove o plaćah profesorah na srednjih učilistih. — Predlozi odbora zakonodavnoga glede sveučilišta. — Razprava o zak. osnovi ob odciepljenju obćinah od municipija bakarskog. — Razprava o zak. osnovi o uredjenju plaćah profesorah srednjih učilištah. — Zapisnik zakonodavnog odbora od 16. rujna glede realnih gimnazijah. — Izvješće verifikacionalnoga odbora.

(9 satih 50 minutah.)

Predsjednik: Otvaram sjednicu. Molim gospod. bieżnika, da pročita zapisnik.

Biljеžnik **Josip Turelli**: (Čita zapisnik 37. sab. sjedice; prilog 1.)

Predsjednik: Nema nikakove primjetbe? (Neima.) Zapisnik je ovjerovljen.

Molim g. bilježnika, neka izvoli podneske pročitati.

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: Molba namjestnih učiəljah gimnazije varaždinske glede uračunanja njihoih službovnih godinah.

(Peticionalnomu odboru.)

Predsjednik: Ima rieč narodni zastupnik gospodin 'ombor.

Ivan Tombor: Vis. sabore! Jučer je podnešen proačun za god. 1874. vis. saboru na razpravljanje. Polovi su silni, a vrieme je kratko, s toga, da se s jedne trane negubi vrieme, a s druge, buduć da je neznatna azlika izmedju budgeta ovogodišnjega i budgeta za buuću godinu, te buduć je ova dosadašnjemu odboru najolje poznata, usudjujem se predložiti vis. saboru, neka bstojeći odbor za pretres budgeta za buduću godinu otvrdi, a mjesto g. Ferkića, koji je položio mandat, nooga člana izabere.

Predsjednik: Prima li vis. kuća, da se potvrdi stari bstojavši odbor? (Prima.)

Ja bi dodao, da se dva člana biraju; jer ja, koji vo mjesto zastupam, nemogu biti više članom; s toga bi ə morao i na moje mjesto jedan član izabrati; dakle va člana. (Prima se; izbor u sliedećoj sjednici.)

Na dnevnom redu stoji: treće čitanje zakonske osnove o sveučilištu. Molim g. izvjestitelja.

Izvjest. dr. **Franjo Rački**: (Čita zakonsku osnovu o sveučilištu.)

Predsjednik: Prihvaća li vis. kuća zak. osnovu kako je pročitana? (Prihvaća.)

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: (Čita dalje zak. osnovu o plaćah profesorah na sveučilištu.)

Predsjednik: Prihvaća li štovana kuća zak. osnovu o uredjenju plaćah profesorah sveučilištnih, kako je pročitana? (Prihvaća.)

Ima još nekoliko zaključakah, koji nisu jučer riešeni.

Izvjest. dr. **Franjo Rački**: (Čita) „4. Odbor prihvaća nadalje predlog u pododborskom izvještaju, da se troškovi za prvo uredjenje sveučilišta, kano što su oni za sbirke i učila i za sgradu, podmire iz sveučilištne zaklade, te samo njezin ostatak upotriebi u smislu §. 80. osnove za uzdržavanje sveučilišta.

Isto tako prihvaća predlog glede zemalj. sgrade, u kojoj je sada tvornica duhana“.

Ovaj zaključak je primljen, pa uvršćen ondje, gdje se o sredstvah za uzdržavanje sveučilišta spominje; dakle mislim, da je to samo po sebi već riešeno.

Isto tako prihvaćen je predlog o sgradi tvornice, da naime nastoji vlada, da bude čim prije izpražnjena, da se može za sveučilište upotriebiti. U tom smislu je ovaj zaključak. I to je već riešeno.

(Čita dalje) „5. Prihvaća se predlog pododbora, da se zamoli Nj. c. kr. apoštolsko Veličanstvo, naš premilostivi kralj preponiznom predstavkom, neka blagoizvoli

Digitized by Google

za prvo uredjenje i za uzdržavanje ovoga sveučilišta odrediti svotu iz prihoda, dobivena od razprodanih krajiških šumah, koji je i onako odredjen u kulturne svrhe hrvatsko-slavonske krajine, toga sastavnoga diela trojedne kraljevine, a sveučilište služiti će u jednakoj mjeri za prosvjetu vojničke krajine kao i gradjanske Hrvatske i Slavonije“.

Kolikogod je ovaj zaključak odborov pravedan, ipak najnovija faza, u koju je ovo pitanje stupilo, motivira predlog odbora, da se ovaj predlog na sgodno vrieme in suspenso uzdrži. (Prima se.)

(Čita dalje.) „Napokon prihvaćen je predlog pododbora, da se kr. zem. vlada pozove, neka podnese saboru osnovu o uredjenju živinarskoga zavoda, toli potrebita za našu zemlju, koju je osnovu ona u svojem pripisu od 17. kolovoza 1872. i onako obećala“.

Vis. sabore! Glede potrebe ovoga zavoda nemože biti sumnje. Vlada je obećala zakonsku osnovu u svoje vrieme podnieti. Dakle ovdje samo upozorujemo, da to učini u svoje vrieme. (Prima se.)

Predsjednik: Na dnevnom redu stoji zakonska osnova o odciepljenju obćinah, sačinjavajućih kotar bakarski od istoimenog municipija. Izvjestitelj je gospodin dr. Derenčin.

Izvjest. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita zakonsku osnovu; vidi prilog 2.)

Vis. sabore! Zakonodavni odbor ovom zak. osnovom predlaže način, kako da se rieši pitanje, koje već evo trinaest godinah uznemiruje poput strašila ovu sabornicu. Ja znam, da je pred skupnim zastupstvom naroda težko govoriti o lokalnih potrebah; nu kad riešenje ovoga pitanja visi o zastupstvu, treba da se ono uztrpi i sluša, a tako će se u kratko razpraviti stvar.

Bakarski municipij postao je u ono doba, kad je u županijah izključivo vladalo plemstvo, kad se u županijskih skupštinah nije slušala rieč slobodnoga gradjanstva i seljačtva. Ako i jest plemstvo čestoput branilo prava zemlje, ipak je više branilo prava svoga plemstva. Obzirom na to, i obzirom na ovu okolnost, što u Primorju plemstva nema, zamislila je Marija Terezija ustrojenje municipija bakarskog i nema dvojbe, da je velikoj kraljici pred očima lebdila misao, da bi gradjansko ustrojstvo toga municipija najbolje promicalo trgovinu ove zemlje. Nu prvobitna misao velike kraljice nije izvedena onom točnošću, koja je možebiti ležala u prvom njezinom začeću; ipak su ovakovi nazori djelovali u toliko, da se je mjesto gradjanskog zastupstva stvorilo zastupstvo boljarsko, naime patriciat, koji se je izvodio opet u neko obiteljsko zastupanje, tako, da se može tvrditi, da su sve javne stvari u Bakru u rukuh pojedinih obiteljih.

Kada su magjarski gubernatori u tom predjelu paševali, onda su im ove porodice vazda dobra podpora bila.

Absolutna vladavina ukinula je municipij, pa se stvorile samostalne obćine. Ovu je odluku absolutne vlade pučanstvo pravim veseljem pozdravilo, jer se nadalo, da će to dobrim plodom uroditi. God. 1861. bivša kr. dvorska kancelarija, koja je u pogledu ustrojstva taj municipij i županiju riečku na stari temelj postavila, uzkrisila je municipij bakarski na novo; nu pučanstvo nije bilo s tim zadovoljno, dapače utjelovljenje nekojih obćinah u municipij bakarski moralo se je pomoćju oružane sile izvesti. Od ono doba zavladao je u municipiju rat, a taj se rat nastavlja u zastupstvu i izvan njega, u javnosti, u novinah, predstavkah, i to onom žestinom, koja bi možebiti dala povoda misliti, da ima i drugih razlogah nečistih, koji se odnose na ovo pitanje.

Da opravdam ovu zak. osnovu, držim, da mi je prije svega konštatirati, da je zakonodavno tielo vlastno u interesu uprave raztrojiti ili ukinuti stanovita municipija, kad bude dokazano, da u interesu uprave to leži. mislim, da neće biti težkoće, da se ova zak. osnova primi. Ja držim, da je nas svih mnienje, da je slobodna obćina, koja može zadaći svojoj zadovoljiti, temelj i stožer javnog života. Bez slobodnih obćinah nema državi razvitka u pravom smislu rieči; s toga treba sve, što obćinam prieći, da poluče svoju svrhu, odstraniti. Municipij bakarski najveća je zaprieka razvitku obćinah u ovom predjelu. Ovaj municipij broji 12.000 stanovnikah, pak se ipak uzdržava magistrat tako mnogobrojni, kao što i za čitavu županiju riečku, te se radi toga uzdržavanja lišavaju obćine dohodakah, koji bi one mogle za nutarnje svoje svrhe upotriebiti.

To je jedan razlog za ovu zak. osnovu. Drugi je razlog taj, što municipij bakarski niti nesačinjava arondiranu cjelinu, jerbo su ciela sela razdvojena, tako da polovica sela spada k municipiju, a polovica k županiji. a granice nisu tako strogo označene, da nebi nastali konflikti. U takovom ustrojstvu nije moguća dobra uprava jer konflikti sa županijom se dnevice radjaju.

Starešinstvo grada Bakra stavilo se na čudnovati temelj, koji mogu braniti samo ljudi, koji neznaju privilegija, kojimi je stvoren taj municipij. Starešinstvo naime smatra grad Bakar za gospoštiju, a sela za kmetove, dakle da su sva regalna prava, koja je kraljica Marija Terezija podielila i obćinam, svojina samo grada Bakra, koji stoji prama ostalim obćinam kao vlastelin prama kmetom. Ovaj je nazor kriv, jer se nemože u sklad dovesti niti sa ugarsko-hrvatskim zakonarstvom, niti sa sadržajem povelje kraljice Marije Terezije. U ovoj se povelji izrično veli, da su obćine, sačinjavajuće municipij bakarski gradu Bakru koordinirane, da je grad sa obćinami, a ne on sam privilegiran, da privilegirana svojstva nepripadaju samo gradu Bakru, nego i svim obćinam.

U §. 1. zak. osnove izrečeno je odciepljenje [illegible] od municipija bakarskog, a što se tiče [illegible]

Digitized by Google

prepušta se vladi da izvede. Ja držim, da osim 2—3 okorjela starovječna neima u Bakru čovjeka, koji nebi uvidio, da je potreba odnošaj grada Bakra prama obćinam na čisto izvesti. Najveću korist od toga će vući grad Bakar, koji će ovako razriešenimi rukami u bratskoj slozi sa obćinami u županiji riečkoj ona pitanja riešiti, koja nam svim na srcu leže. Što se tiče budućega položaja grada Bakra, tomu se ovom zak. osnovom neprejudicira, jer se kaže u §. 2., da ostaje samostalnim municipijem. Obćine pako prosto se utjelovljuju županiji riečkoj, te je naravno, da se zak. članak ob uredjenju obćinah ima na nje uporaviti.

Kao što sam već prije rekao, ja držim, da razvitku javnoga života najviše doprinašaju slobodne obćine; iz toga budite uvjereni, ako ćete razvezati ruke obćinam u Primorju, da ćete tim puno našemu Primorju doprinieti. Obzirom na položaj, u kojem se nalazi grad Rieka, dužnost je zastupstva, razvezati narodu ruke, da može s vremenom, što svi želimo, povratiti Rieku, dužnost je zastupstva, jačati Primorje i tim zapriečiti, da se duh vladajući na Rieci, na Primorje neprenosi. Obćine će napredovati, i postat će u kratko vrieme, ako se trgovinski odnošaji razviju, sigurno tako jako, da će zaslužiti ime grada. A od velikoga je interesa, da uz Rieku budu dobro uredjene obćine radi njegovanja školstva, jer na Rieci neimamo nije nijedne hrvatske škole.

Ovo nekoliko riečih budi rečeno za opravdanje ove zak. osnove.

Predsjednik: Nejavlja se nitko?

Prima li se pročitana osnova za podlogu specijalne debate? (Prima.)

Izvjest. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita zak. osnovu od točke do točke, a primljena bi svaka bez debate.)

Vlad. zast. **Jovan Jurković**: Vis. sabore! U pogledu ove zak. osnove od strane vlade imam izjaviti, da vlada nema ništa opaziti glede sadržaja.

Predsjednik: Štovana kućo! Na dnevnom redu je osnova o uredjenju plaćah za učitelje srednjih učilištah. Molim izvjestitelja g. dra. Makanca.

Izvjest. dr. **Milan Makanec**: (Čita zak. osnovu ob uredjenju plaćah za učitelje srednjih učilištah; vidi prilog 3.)

Vis. sabore! Dočim su plaće u Krajini i u Cislajtaniji za profesore na srednjih učilištih onako ustanovljene, da odgovaraju njihovomu zvanju, to je zaostala naša domovina, dočim su plaće tako nizke, da se naši profesori nemogu mjeriti sa svojim sudrugovi u Krajini i u Cislajtaniji. Kad se pomisli, u kojem iznosu stoji razmjer u mirovini, priznati se mora, da su u tom pogledu u monarhiji zadnji.

Buduć da je nauka temelj narodnog života, i buduć da je zvanje učitelja uzvišeno zvanje, to je sabor morao svake godine u svojem proračunu na to obzir uzeti, te način proračuna složiti sa zahtjevi učiteljskimi.

Da se jedanput urede plaće, zaključio je sabor, da se pozove vlada, da podnese osnovu, koju sam evo čitao.

U ovoj osnovi je promienah u toliko, što je prestala razlika gimnazijah; obstojao je naime dosada prvi, drugi, treći razred; po ovoj osnovi nema te razlike. Samo profesorom na zagrebačkoj gimnaziji i realci dan je posebni doplatak obzirom na to, što je najviše djakah, pa je mučnije predavati, i obzirom na to, što je veća skupljina, te teže je namirivati potrebe.

Budući je zakonodavni odbor pronašao, da se u načelu nemože protiviti osnovi, to predlaže, da ju vis. sabor izvoli primiti za podlogu specijalne debate, a tom prigodom biti ću slobodan razložiti promjene, koje odbor smatra za nuždne.

Predsjednik: Neželi nitko govoriti? (Nitko se nejavi.) Prima li štovana kuća pročitanu osnovu za podlogu specijalne debate? (Prima.)

Izvjest. dr. **Milan Makanec**: (Čita §. 1. vidi u prilogu 3.)

Na §. 1. zak. osnove odbor predlaže, da se drugoj stavci doda: „samo, oni koji su stalno namješteni za srednja učilišta u Zagrebu“.

Tim dodatkom žajamčuje se i onim profesorom doplatak, koji su za drugu gimnaziju imenovani, a služe u Zagrebu. Ako je tko na pr. imenovan za Osiek, a služi u Zagrebu, to je sasvim pravedno, da mu se doplatak osigura, a vlada toga nije točno izrazila; zato predlažem, da se ovaj dodatak primi.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Visoki sabore! Najprije imam g. izvjestitelju odvratiti, da je vlada iz vlastite inicijative sastavila ovu osnovu i podniela visokomu saboru. Vlada je o toj osnovi počela raditi mjesecom siečnjem g. 1872.

Što se tiče dalnje primjetbe odbora, to mi je naglasiti, da je namjeravala zemaljska vlada u ovoj osnovi u §. 1. podieliti mjestni doplatak samo onim, koji su stalno namješteni na zagrebačkoj gimnaziji ili realci. U obrazloženju doduše navodi se medju ostalimi razlozi i taj, što u Zagrebu ima najviše učenikah, pak je trud i radnja profesorah veća, nego li na drugih učilištih, ali je vlada u obrazloženju naglasila i to, što je gimnazija zagrebačka bila imenito u prvom razredu, i što su profesori na gimnaziji zagrebačkoj imali dosada znatno veću plaću, nego li na svih ostalih gimnazijah; zatim, što je vlada želila, da se jedna izmedju naših domaćih gimnazijah odlikuje, da si profesori žele svojim radom zaslužiti premještenje na zagrebačku gimnaziju. Ako bi se svakomu, koji bi bio imenovan za drugu gimnaziju, a pridieljen zagrebačkoj, dao taj doplatak od 150 for., to bi se zemaljski erar preko mjere obteretio, pa bi se razlika, koja treba da bude, tim načinom uklonila. Zato molim vis. sabor, neka izvoli primiti §. 1. ove osnove, kako je vlada stilizirala, t. j. da se mjestni doplatak ima

Digitized by Google

dozvoliti samo onim profesorom, koji su stalno imenovani za zagrebačku gimnaziju, i tako da odpadne onaj dodatak, što ga je predložio izvjestitelj odbora. Ja bi želio, da se primi ovaj §. ovako, kao što je ovdje.

Dr. **Franjo Rački**: Vis. sabore! Ja sam u odboru bio zato, da se pridrži onako, kao što je u vladinoj osnovi, a i sada sam stoga razloga zato, jer nevidim u §. 2., da je štogod odredjeno za one profesore, koji su dodieljeni zagrebačkoj gimnaziji, da bi takovi imali doplatak za slučaj, kad budu povraćeni na svoj gimnazij. Dodieli se profesor, dok je potreba, čim ta prestane, preći će dotični profesor na svoju redovitu gimnaziju. Osim toga mislim, da se svrha, koja se doplatkom postizava, nepolučuje, ako se doplatak daje i onim, koji su imenovani za drugo učilište, a u Zagrebu služe, jer ja držim, da se taj doplatak namienjuje ne samo radi skupoće, koja je i u drugih gradovih, te, kako vele, gdje što i veća, nego da se učitelji na gimnaziji i realci nekim načinom odlikuju, jer u glavnomu gradu ima dovoljno sredstvah za usavršivanje, da se potaknu na književni rad i usavršivanje u svojoj struci. S toga sam bio, a i sada sam zato, da se ostane kod predloga vlade.

Dr. **Mijo Posilović**: Vis. sabore! Mislim, kod riešenja ovoga pitanja imaju odlučiti razlozi, s kojih se profesor na ovu gimnaziju postavlja. Ako uzmemo, da se doplatak podieli zato, što je u Zagrebu veća skupljina, koji razlog u ostalom nije uzet niti u odboru niti kod vlade, onda bi stojalo ono, što g. izvjestitelj predlaže, da se svakom profesoru, koji u Zagrebu služi, doplatak dade.

Nu, ako se dade zato, što je Zagreb središte literaturnoga života, te da bude profesor izvrstna sila, ako se zato doplatak daje, onda neuvidjam razloga, zašto bi se dao doplatak i onim, koji su privremeno samo dodieljeni u Zagrebu. S toga sam za predlog vlade.

Izvj. dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Prvo, što je g. vladin zastupnik rekao za učitelje, koji su imenovani za druge gimnazije, a pridieljeni su u Zagrebu, govori za predlog odborov; jer vidimo druge činovnike, koji dobivaju dijete upravo zato, kad predju iz svoga običnoga kruga u drugo mjesto. Ovo dakle načelo govori za predlog odborov. Jer ako profesor iz Osieka dodje u Zagreb privremene, tomu su troškovi nanešeni, te neznam razloga, zašto da mu se neda doplatak.

Ako se gleda na skupljinu, to nije bio taj razlog u odboru, inače bi morali onda taj doplatak protegnuti i na riečke i osječke profesore.

Nemogu pristati na to, da bude razlika glede vrstnine, jer želim, da svagdje bude jednake vrstnine profesori; iz toga gledišta dakle nebi se dao predlog vlade opravdati.

Što se tiče broja djakah, to je mjerodavno. Profesor na universitetu je tim radostniji, čim ima više slušateljah; ali čim je na srednjih učilištih više djakah, tim je teža muka, zadaća veća. Dakle taj razlog stoji. I koliko je dakle istina, da je profesor u Zagrebu više obterećen, nego li u drugih gradovih, makar samo privremeno, ipak je muka ista, a i doplatak je privremen te buduć, da je profesor ravan ostalim činovnikom, koji izvan svoga mjesta dobivaju dijete, mislim, da je predlog odborov opravdan.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Moram odgovoriti g. izvjestitelju, da se u pravilu nepremještaju profesori za kratko vrieme.

Većinom su privremeni profesori takovi, koji su istom imenovani, ili još kandidati učiteljstva, te se ovdje ostavljaju s razlogah službe, ili na njihovu vlastitu molbu. Profesor, koji je premješten iz druge gimnazije na ovu, taj će s vremenom biti imenovan zagrebačkim profesorom. Ja bi molio, da se ostane kod predloga vladina. Ja govorim samo za gimnazije, jer realka je samo jedna.

Predsjednik: Ona gospoda, koja su zato, da se primi predlog vlade bez dodatka, neka se izvole dignuti. (Ustane manjina.)

Sada ću moliti; ona gospoda, koja su za dodatak, neka se izvole dignuti. (Ustane većina.)

Izvj. dr. **Milan Makanec**: (Čita §. 2.)

Na ovaj §. predlaže odbor, da se u drugoj liniji iza rieči „bude“ umetnu rieči „na vlastito zahtievanje ili kazne radi“.

U 1. §. veli se, da se doplatak uračunava u mirovinu. Stavimo, da je tko kroz 15 god. služio u Zagrebu, pa da se premjesti u Osiek ili Rieku ili kamo drugamo, to nebi on gubio samo doplatak, nego bi težko bilo prinaći poslie deset godinah, šta se računa u mirovinu.

Buduć da nije pravedno, da se onaj koji 10–15 god. služi u Zagrebu, premjesti u drugo mjesto, te buduć da je to opravdano samo onda, kad to biva kazne radi ili kada sam traži, s toga predlaže odbor, da se iza rieči „bude“ umetnu rieči „na vlastito zahtievanje ili kazne radi“.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Kad bi bio §. 1. ostao kako je bio, onda bi bio zato, da se te rieči umetnu. Ali kad je §. 1. promienjen, onda je suvišno to u §. 2 napominjati; jer profesor se neće premjestiti ako to nije kazne radi, ili ako toga sam nezahtieva; a profesor, koji je privremeno postavljen, on se i onako može premjestiti na drugu gimnaziju.

Izvjest. dr. **Milan Makanec**: Mislim, da nestoji primjetba gosp. zastupnika vlade; jer razlika je izmedju profesorah imenovanih za Zagreb, i izmedju drugih. Privremeni profesori imadu i privremena beriva, dok su namješteni u Zagrebu, te nije nepravedno, ako službuju ondje, gdje su imenovani, dočim se ovdje radi samo o profesorih imenovanih za Zagreb, koji bi bili premješteni.

Digitized by Google

Predsjednik: Ona gospoda, koja su za predlog vlade ɔez promjene, neka se izvole dignuti. (Ustane manjina.)

To je manjina. Ona gospoda, koja prihvaćaju pred-og odbora, neka se izvole dignuti. (Ustane većina.)

Izvjest. Dr. **Milan Makanec**: (Čita §. 3.)

Na §. 3. predlaže odbor, da se izpuste rieči „na :adovoljstvo predpostavljenih oblastih."

Vis. sabore! Ja nemislim, da će postojeća vlada či-ıiti nepravdu; ali nije vladi zajamčen obstanak. Moguće e, da nastane vrieme, kako smo i doživili, da bi ova-ɩova ustanova dala mogućnost vladi, da bude nepra-/edna, da s privrženikom blago postupa, a s protivnikom ɔrotivno.

Neznam, kako se je to moglo uvrstiti u osnovu, jer ɔrofesor, koji je sposoban ima doplatak, ako nije, neka ;e odstrani. Ali to je svakako neshodno, da odvisi od nilosti vlade, da li profesor uživa ovaj 5-godišnji dopla-ak ili ne.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Ovdje noram odlučno braniti osnovu vlade. Ovo je „na zado-'oljstvo oblastih" uvršćeno u svih zakonih ciele austro-ıgarske monarhije, a imenito, što se tiče desetgodišnjega loplatka, koji je do sada u običaju bio, jest jedna na-'edba od 31. siečnja 1871., gdje se naročito kaže, da :ini odgovorne sve zemaljske oblasti, da točno bdiju, da ,e desetgodišnji doplatak daje onim profesorom, koji se ıdlikuju marljivošću, i točnim vršenjem svoga zvanja. ƚospodo! Vlada mora imati u rukuh neka sredstva lisciplinarna. Istina, da se mora očekivati od profesorah ıa srednjih učilištih, da će točno vršiti svoju dužnost, .li žalibože ima slučajevah, gdje toga nebiva, gdje mar-ljivost i točnost tečajem vremena malakše. Ako nevrši voje dužnosti točno, nemože se odmah odpustiti; ima ɪlažih sredstvah takova su: opomene, ukori, a i uzkra-enje doplatka.

Ako se veli, da se može uzkratiti petgodišnji do-ɪlatak, to se neveli, da je za navjek uzkraćen, za pol :odine, n. pr. ako se popravi može se u tečaj staviti aj doplatak.

Veli se, ako profesor nevrši dužnosti, neka se od-'usti; ali to je skrajno sredstvo, a kolikom nevoljom buzet je onda on i obitelj. Ako se vladi nedadu blaža redstva, da se s njimi može služiti glede takovih pro-ɔsorah, prisiljena će biti uzeti takovo skrajno sredstvo.

Gospodo! To je žalostno, ako se uviek predpostavlja, a je vlada nepravedna, a da svi činovnici točno vrše voju dužnost. Vlada se poziva uviek, da bdije, da či-ovnici vrše točno svoju dužnost, pa neka joj se dadu ato sredstva u ruke; a jedno takovo sredstvo je u §. 3. ak. osnove naznačeno.

Ako se možebiti čini, da bi ove rieči „na zado-oljstvo oblastih" mogle dati povoda kakovu tumačenju, ɔ neka se onda ovako stavi uz točno i „savjestno vr-šenje dužnostih". Tim će se izbjeći ono, što g. izvje-stitelj napominje. Mislim, da nema mnogo primjerah, da je vlada uzkratila 10-godišnji doplatak, premda je vlada imala pravo uzkratiti, te pramda je vladi bilo naloženo, da pod strogom odgovornošću postupa prema ovom previšnjem riešenju; dapače podvrgava ovo previšnje riešenje dotične oblasti zemaljske i dužnosti, da odštete, ako su doplatak dozvolile onom, komu nebi smjele do-zvoliti.

Izvjest. dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Ako ima ova ustanova u zakonih Cislajtanije i Ugarske, to nije razlog. Ako smo u pogledu nastave autonomni, to je zato da možemo po našem razboru stvoriti zakon, a ne-trebamo se obazrieti i na ostale zakone; ali nemožemo kod svakoga predmeta reći: to nemože biti, to se ne-može uvesti, jer nigdje neobstoji. Uvrstiti valja u zakon ono, što je dobro.

Što se toga tiče, da vlada neće ovo upotriebiti, da čini nepravdu, moguće, ja vjerujem; ali zakon treba da bude izvjestan, i treba zapriečiti i mogućnost nepravde. Treba imati pred očima pojam vlade, da je čovjek na vladi kao čovjek, koji može pogriešiti. Da je slučajno za Raucha bio doplatak petgodišnji dozvoljen, to bi on Jagiću rekao: kao profesor gimnazijalni tratio si vrieme u akademiji te zanemario svoju dužnost, zato nedobiješ doplatka, (Smieh na galerijah i u sabornici) a znalo bi se, da je politički razlog tomu.

Buduć da zakon mora biti točan i izvjestan, to neobstoji razlog, zašto da ova ustanova postane disci-plinarnim sredstvom. Razlozi nevaljanosti su nesposob-nost ili nevršenje dužnostih. Ako profesor nevrši svoje dužnosti po zakonu, to se imade najprije opomenuti, onda ukoriti, pa kad to nepomaže, odpustiti. Ako bi bez doplatka bio, a s doplatkom nebi bio vriedan mislim, to nema logična temelja, te istim načinom mogli bi reći kazne radi može se umaljiti plaća za 100—200 for. Takova se ustanova na ničemu neosniva. Ako se još to u obzir uzme, da je to jedini avancement za učitelje, jer učitelj ostaje do vjeka učitelj; ako je i slabijih sposob-nostih pak marljiv zasluži bar taj doplatak i svoju mirovinu. Ako radi proti zakonu, to ima vlada dovoljno disciplinarnih sredstvah. Zato molim, da se primi predlog odborov.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Razla-ganja gosp. izvjestitelja stajala bi samo onda, kad bi se kazalo, da se u slučaju obustavlja za svagda do-platak. Ova je ustanova samo privremeno sredstvo, kojim se može vlada služiti, da potakne učitelja na toč-niju dužnost.

Predsjednik: Ona gospoda, koja su zato, da se rieči „na zadovoljstvo predpostavljenih oblastih" izpuste pa umetne „uz točno i savjestno vršenje dužnostih" neka se izvole dignuti. (Glasovi: Ne tako! Prije za predlog odborov!)

Digitized by Google

Vlada je pustila pasti svoj predlog, pak je dala izpravak, a odbor nepredlaže izpravka. Preostaje samo umetak, t. j. da se rieči „na zadovoljstvo predpostavljenih oblastih“ zamjene sa: „uz točno i savjestno vršenje dužnostih“.

Ona gospoda, koja su zato, da se briše „na zadovoljstvo predpostavljenih oblastih“ a nadomjesti sa „uz točno i savjestno vršenje dužnostih“, neka se izvole dignuti. (Ustane manjina.)

Ona gospoda, koja su za predlog odborov, neka se izvole dignuti.

(Broji se. 22. — Većina.)

Primljen je predlog odborov.

Izvj. dr. **Milan Makanec**: (Čita §. 4.)

Na §. 4. odbor nepredlaže nikakove promjene, zato molim, da ga izvoli primiti vis. sabor.

Predsjednik: Prima li štovana kuća? (Prima.)

Izvjest. dr. **Milan Makanec**: (Čita §. 5.)

Buduć da je primljen predlog odbora na §. 3, to bi se imala samo uvodna ustanova „svako sljedeće polugodište počimlje odmah iza navršena obližnjega zadnjega“ zadržati, a sve ostalo izpustiti.

Predsjednik: Prima li štovana kuća predlog odborov? (Prima.)

Izvj. dr. **Milan Makanec**: (Čita §. 6.)

Na §. 6. nije odbor pronašao shodno, štogod promjeniti, s toga predlaže, da se primi bez promjene.

(Prima se.)

(Čita dalje §. 7.)

Ovdje predlaže odbor, da se suplentom povisi plaća od 660 for. na 700 for.

Kad sam ja imao čast govoriti u proračunu za stanarinu suplentah, uputio me je sam g. zastupnik vlade na ovu osnovu, kojom se ustanovljuje, da se od 1. siečnja 1873. povisi plaća suplentah za 100 for.; zato molim, da izvoli vis sabor primiti mjesto 660 for. 700 for.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! 660 for. stavljeno je obzirom na to, što je stavljena temeljna plaća profesorah na 900 for. mjesto na 800 for., kako je i na drugih gimnazijah.

Kad sam ja u odboru financijalnom izjavio ono, što napominje g. izvjestitelj, ja sam rekao tim, da vlada nemože zagovarati podieljenje stanarine, jer se namjestnim učiteljem i činovnikom, koji su za vrieme postavljeni, nepodieljuje stanarina. Nu pošto se reklo, da se svakako prihod povisiti mora, ja sam rekao, neka se povisi; to je učinjeno, a 660 for. imadu i na svih drugih gimnazijah.

Izvjest. dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Mislim, da mi nije potrebito zaštićivati namjestne učitelje. Oni su najnesretniji na svietu. Jedva što svrše nauke, oskudjevaju na učiteljskoj stolici. Na svako činovničtvo više se obzira uzimlje, nego li na suplente, koji su najviše potrebni.

Glede stanarine bilo je govora u proračunu, nu moj je predlog propao. Najveća se tim nepravda čini namjestnim profesorom, koji bi morali imati stanarinu po principu, jer imadu manju plaću, te koji se nemogu uzporediti sa činovnici; jer jedva što svrše gimnaziju stupe u službu, vrše dužnost kao i pravi profesori; razlika je samo ta, da imaju manju plaću. Buduć da je dužnost jednaka, dakle molim, da se bar u tom vrši načelo pravednosti, te da im se plaća na 700 for. povisi.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Mi imademo dvie vrsti namjestnih učiteljah. Jedni koji su usposobljeni, pa nisu proveli još pokusnih godinah, a drugi su oni, koji se uzimlju iz osmoškolacah.

Predsjednik: Ovdje je rieč samo o svoti. Vlada predlaže manju svotu.

Ona gospoda, koja su za predlog vlade, neka se izvole dignuti. (Broji se. — 20.)

Ona gospoda, koja su za predlog odborov, neka se izvole dignuti. (Broji se. — 24.) Većina je za predlog odbora.

Izvj. dr. **Milan Makanac**: (Čita §. 8.)

Odbor predlaže, da vis. sabor izvoli primiti ovaj §. bez promjene.

Predsjednik: Ovdje je izpravak g. Muzlera.

Josip Muzler: Vis. sabore! Ja na kratko predlažem, da se ovaj §. izpusti. Kod svih činovnikah računa se mirovina od vremena, kada postanu činovnici. Tu nema iznimke; pa zašto bi bila kod učiteljah. Da je ovo generalno rečeno za sve, moglo bi se još ostaviti; ali pošto je iznimka, ako je slučaj osobita obzira vriedan, onda je milost, a mi znamo, kako se milosti diele po naklonosti, preporuku itd.

Učitelji vrše svoju dužnost, kao i drugi činovnici. Jednim dati, drugim ne, to je krivica. Buduć da se činovniku računa mirovina od godine, kada je činovnikom postao, zato predlažem, da se ovaj §. izpusti.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Ovdje mislim, da bi trebalo razjasniti smisao ovih riečih „u slučajevih obzira vriednih“.

Profesor mora služiti 30 godinah, istom onda dobiva mirovinu u podpunom iznosu. Može se dogoditi, da onemogne s 29. godinom i 11. mjesecom; on nemože dalje služiti. Doduše može mu se odmjeriti mirovina, ali ne ciela, jer nije navršio 30 godinah; dapače, ako dan fali, nedobiva podpune mirovine. U takovu je dakle slučaju osobita obzira vriedan, t. j. da mu se uračuna koja godina, što je bio suplent. O takovih slučajevih mislila je vlada, kad je radila ovu osnovu. Inače dosada se nikada nisu računale godine na mirovinu, koje je sproveo suplent budi na gimnaziji ili na akademiji.

Mirko Hrvat: Vis. sabore! Ovdje je prividna nepravda; jer ako je nepravda, onda je i kod drugih činovnikah nepravda, te nevidim kako da se milost diel

Digitized by Google

učiteljem, koji imadu već onako prednost pred drugimi činovnici.

Kad se drugim činovnikom odmjeruje mirovina od vremena pravoga službovanja, to mislim, da se ovaj §. mora izpustiti.

Izvj. dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Ima se razlikovati suplent od suplenta. Onaj koji svrši gimnaziju nezaslužuje toliko obzira, kao onaj, koji je svršio nauke na univerzitetu, položio izpite, vrši podpuno zvanje profesora, pa ipak je suplent.

Ima se razlikovati profesor od drugoga činovnika; jer ovaj jedva svršiv pravoslovnu akademiju, stupi u službu kao askultant, te mu se već računa u mirovinu, a profesoru, koji je izpitan, pa se neračuna; to je nepravedno. Ako bi to stojalo, onda bi bilo jednako, kao kad bi se reklo: izvanredni profesor nije pravi profesor, njemu se godine neračunaju u mirovinu; a ipak vrši svu dužnost. Kad se kašnje imenuje pravim profesorom, tim se je priznalo, da je on kao namjestni pokazao vrlinu, t. j. da je obavljao profesorsko zvanje, da je od prvoga dana bio profesor. S toga mislim, da se ima uvažiti razlika izmedju suplentah, koji sa gimnazije stupe na stolicu i izmedju onih, koji svrše nauke na univerzitetu.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Visoki sabore! Ja nepolažem važnosti na ovaj §., te nemam ništa proti tomu, ako se po predlogu g. zastupnika djakovačkoga i gosp. Muzlera izpusti.

Predsjednik: Ona gospoda, koja su zato, da §. 8. ostane po predlogu odbora neka se izvole dignuti. (Ustane manjina.) To je manjina.

Ona pako gospoda, koja su zato, da se ovaj §. izpusti, neka se izvole dignuti. (Ustane većina.) To je većina.

Izvjest. dr. **Milan Makanec**: (Čita §. 9.)

Odbor nije nikakove promjene predložio, molim da se primi. (Prima se.)

(Čita §. 10.)

Odbor predlaže, da se ciela ustanova izpusti s razloga, što će se stanarina učiteljah zakonito urediti ujedno sa stanarinom ostalih javnih činovnikah, te što će se do toga, kao i do sada, na stanarinu uzeti obzir u svakogodišnjem proračunu.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Visoki sabore! Od strane vlade čast mi je izjaviti, da pristajem, da se izpusti. Jer kad je vlada sastavljala osnovu, nije mislila, da će se stanarina profesorah i ostalih činovnikah ujedno urediti.

Predsjednik: Prima li štovana kuća, da se ovaj §. izpusti.

Izvj. dr. **Milan Makanec**: (Čita §. 11.)

Odbor predlaže, da se zamjeni izraz „odgojno-obučnim“ sa izrazom „didaktično-pedagogičnom“.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: To je valjda dotični koncipient htio, da sve izrazi hrvatski.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Vis. sabore! Imam izpravak. Tendencija je vrlo hvalevriedna, da se literati pobudjuju, i da se ljudem na ovom polju nagrade dadu. Upravo s ovih razlogah držim, da muž, koji na polju književnom radi, zaslužuje podpunu nagradu, ne dok je u službi, nego dok je živ. Zato predlažem, da se četiri zadnje rieči izpuste.

Predsjednik: Još je jedan izpravak, da se ovaj §. izpusti.

Mirko Hrvat: Vis. sabore! Nazočni zakon stanje učiteljah ne samo uzporedjuje sa stanjem učiteljah u drugih zemljah, nego naročito još u nekoliko poboljšava

Stanje naših financijah nije takovo, kakvo u mnogih drugih zemljah, možda još gore, jer smo odviše ograničeni. Mi smo dosada sa doznačivanjem prekoračili medje mogućnosti, a još s drugoga razloga, što je običaj dosada bio, da su profesori, koji su znanstveno djelo napisali, nagradu dobili; s toga predlažem, da se obzirom na to, da se naš budget neobtereti, ovaj §. izpusti.

Josip Muzler: Vis. sabore! Podpuno se slažem sa g. Mirkom Hrvatom. Mi se neosvrćemo na budućnost i negledamo u nazadak. Mi trošimo, a neznamo, odkuda ćemo novca smagati za budućnost, jer možebiti dodje stvar, na koju i ne mislimo.

Ja sam zato, da se dade nagrada. Ali kad profesor svrši 30 godinah službovanja, dobiti će mirovinu, pa neće više raditi. A kad pomisli, da će dobiti nagradu, onda će opet svoj rad nastaviti. S toga se slažem sa mnienjem g. Mirka Hrvata.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Najprije se usudjujem izjaviti glede izpravka g. dra Špuna. Nebi bio zato, da se njegov izpravak primi. Jer ako se dozvoli svota od 300 for., to bi se imala smatrati kao osobni doplatak, a ovaj se obustavlja, kad stupi iz službe. U ostalom vlada nema ništa proti tomu, ako se ovaj §. briše.

Izvj. dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Priznati se mora, da je ovdje napomenuto sredstvo, da se podavanjem nagrade pojedini prinukaju, da se posvete radu i polju znanstvenom.

Što je g. Špun rekao, o tom sam pripravan da glasujem, ali nisam ovlašćen u ime odbora to predložiti, jer moram se držati predloga odborova, ali ipak ja prihvaćam predlog g. Špuna.

Što se govori, da će se time obteretiti naš budget, to nestoji, gledeć na ovu stavku, nego drugdje na drugih stavkah. Županije, velike župane etc. 50.000 for. bolje je brisati, jer će se tim više prištediti, nego novcem, koji je za razširenje znanostih opredieljen. Novac, što ga za zavode opredielimo, nosi liepe kamate, dočim ciele županijske uprave mogle bi prištediti mnogo tisućah forintih. Ima primjerah, gdje upravo vidimo, da je domovina ne-

Digitized by Google

zahvalna naprama onim, koji su se mučili na polju znanstvenom. Buduć ovakovih primjerah ima, to pravednost zahtieva, da se tendencija ovoga §. na nje protegne.

Mislim, da je vlada odstupila za to, da štedi po što po to; ali ja neštedim na polju znanstvenom.

Predsjednik: Ona gospoda, koja su zato, da se ovaj §. primi sa promjenom, neka se izvole dignuti. (Manjina.)

Ona gospoda, koja su zato, da se ovaj §. izpusti, neka se izvole dignuti. (Većina.)

Izvj. dr. **Milan Makanec**: (Čita §. 12.)

Odbor predlaže, da se prihvati predlog vlade. (Prima se.)

(Čita §. 13.)

Odbor predlaže, da se primi bez promjene.

(Prima se.)

(Čita §. 14.)

I ovdje predlaže odbor, da se primi bez promjene.

(Prima se.)

(Čita §. 15.)

Odbor nije nikakove promjene učinio.

(Prima se.)

(Čita §. 16.)

Odbor predlaže, da se u 8. crti zamjeni „se im“ sa „jim se“. (Prima se.)

Predsjednik: Ovdje ima izpravak g. Muzler.

Josip Muzler: Visoki sabore! Ja u obće želim, da se primi načelo, da nijedan zakon u natrag nedjeluje. Ima izkustva dosta, koliko je bilo nepodobštinah u tom obziru.

Mi smo budget za god. 1873. razpravljali, pa smo dozvolili i učiteljem, što po prijašnjem stanju nije bilo, te je sada poboljšano. Sad smo već u 10. mjesecu; za ova dva mjeseca nije vriedno govoriti. Ali da u buduće u budgetu nebude neurednosti, to neka djeluje zakon u napred; s toga predlažem, da kriepost počme sa 1. siečnjem 1874.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Visoki sabore! Čast mi je izjaviti od strane vlade, da se slažem s predlogom g. Muzlera, buduć je ova osnova 19. studenoga 1872. bila podnešena.

Izvj. dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Meni su ovdje na umu suplenti. Kod proračuna upućeni su na ovu osnovu, što će njihove dohodke od g. 1873. povisiti. Danas se kaže, da to nije prema formi, da zakon bude kriepostan u natrag. Ali ima i drugih zakonah, gdje se upravo nalazi takovih ustanovah, koje uredjuju stanovište odnošaje od kojega vremena natrag.

Buduć ovdje nije velika razlika, buduć se neobterećuje budget preobilno, to molim, da ostane ovako, kao što jest, da kriepost naime ovoga zakona počme 1. siečnjem 1873., jer mi se je zajamčilo, da će se namjestnim učiteljem beriva od g. 1873. povisiti. Ali da se povise od 1. siečnja 1874., to bi bilo nepravedno, jer onda bi se barem moralo reći: od početka školske godine, 1. listopada 1873. S toga molim, da ostane kako jest, jerbo bi se inače izvrgli prikoru suplentah, koje smo uputili na ovu osnovu, pošto smo ih odbili kod proračuna

Predsjednik: Ona gospoda, koja su zato, da ovaj §. ostane, kako jest, neka se izvole dignuti. (Manjina.)

Ona gospoda, koja su zato, da kriepost ovoga zakona počima 1. siečnjem g. 1874. neka se izvole dignuti. (Ustane većina.) To je većina.

Izvj. dr. **Milan Makanec**: (Čita §. 18.)

Buduć odbor nepozna banske časti namjestnika, to je naravna posljedica, da se brišu te rieči.

(Prima se.)

Predsjednik: Ima još zapisnik zakonodavnoga odbora od 16. rujna.

Izvj. dr. **Milan Makanec**: (Čita zapisnik odbora; vidi prilog 3.)

Vis. sabore! Pitanje o realnih gimnazijah je u odboru riešeno, te nema sumnje, da su zavodi koristni i da je želiti, da se čim skorije uvedu. Poznato je, da je karlovačko zastupstvo stupilo u dogovor s krajiškom vladom, da se rakovačka realka i karlovačka gimnazija sjedine u realnu gimnaziju. Pitanje je zapelo Pa i drugi isto žele. Znamo, da je to koristno, a mislim, da bi se vis. sabor mogao zadovoljiti time, da vladu pozove, da zak osnovu o utemeljenju takovih zavodah podnese.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Visoki sabore! Imenito je spojenje rakovačke realke sa gimnazijom karlovačkom zapelo s toga, što gimnazija stoji na drugom, a realka opet na drugom zemljištu. Ona je u provincijalu, a ova u vojnoj krajini, pak se nije moglo doći do sporazumljenja, kako da se upotriebi Markezijeva zaklada, a kako opet da se urede prostorije.

Što se tiče varaždinske gimnazije i realke, o tom je povedena već rieč. Osnova dotično zaključak grada Varaždina prispio je 15. rujna. Vrieme je kratko, da se za ovu godinu šta meritorna odredi. Pitanje je važno, jer nezna se, gdje će se uzeti sredstva, da se namire troškovi.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Vis. sabore! Predlažem, da se zabaci predlog odborov, da se naime vlada pozove, da podnese osnovu o ustrojstvu realnih gimnazijah. Prije 10—15 godinah radilo se je s nekim oduševljenjem o ustrojenju realnih gimnazijah; mislilo se je spojiti strogo teoretički pravac gimnazijski sa realističkim, koji postoji u realkah. Čitao sam mnogo razpravah i slušao vještakah o tom, te iz tog proizlazi rezultat, da bi učenici u jednom i drugom pravcu slabi ostali tako, da nebi imali u ničem dovoljno enciklopedičkog znanja, te bi, kad bi oni htjeli slušati na universitetu, imali premalo realistična znanja. Tako se je dokazalo, da je realna gimnazija na očiti uštrb dubljini nauke. S toga u Njemačkoj, kao što znamo, ukidaju realne gim[illegible]

Digitized by Google

vadjaju stvari, gdje su bile t. j. na specijalne institute. Naravno, da tamo, gdje stoji gimnazija, da je 8-godišnja auka neizmjerno veće dubljine znanja, nego kod mjeovitih školah, gdje se mogu predmeti samo natuknuti, e se nemože dospjeti do širega obsega.

Držim s toga, da nebi bilo umjestno, da se vlada ategorički pozove, da predloži osnovu o ustrojenju tih ealnih gimnazijah. Buduć da stvar još sada koleba, ržim, da treba paziti, dok bude vremena, da se učini :alan predlog, odnosno da se sada nečini ništa, nego da stanu škole, kako su sada, jer zemlja, stojeć i na najećoj visini u pravcu pedagogičkom, bi se prenaglila, ad bi se odvažila ovako prihvatiti princip realnih gimazijah, koji princip su sami stvoritelji njegovi već pu:ili iz rukuh. S toga predlažem, da se prosto predje reko toga predloga.

Izvj. dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Mislim, svrha rednjih učilištah zahtieva ustrojenje realnih gimnazijah. eznam, da li je ukinuta koja realna gimnazija, kao o g. Špun veli. (Dr. Napoleon Špun-Strižić: U Českoj!) Dalmaciji čini mi se, da upravo ne; jer srednjih učištah je dužnost, pripravljati mladiće za najviša učilišta; ošto u 15. godini nisu svjestni toliko, da si mogu odarati struku, to mi se čini posve koristno i potrebito, a se k toj odluci u 18.—19. god. pripuste, kada mogu irati zvanje. Prema tomu treba da budu uredjena učišta, a ta su tako zvane realne gimnazije.

Buduć se u Karlovcu i u Varaždinu, pa i u obće ojavila želja, da se taj pokus kod nas čini, to se neože kazati, da je nevaljano. S toga mislim, a predlaže odbor, da se pozove vlada, da podnese zakonsku snovu o ustrojenju realnih gimnazijah, a tim ćemo viiti, da li zavod takav svrsi odgovara. S toga predlažem, a se primi predlog odbora.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Upravo sam specijalista glede pitanja o realnih gimnazijah, ali oliko mi je poznato u obće kao čovjeku, koji se mnogo avi sa znanostmi, bi mogao izjaviti moje mnienje u m, da je ustrojenje realnih gimnazijah dosada samo okus, a još nismo vidili plodovah toga pokusa. Kao o se mnogo kuša, što nenosi ploda, tako istom poslie koliko godinah uviditi ćemo, kakav plod, kakvu orist nose realne gimnazije. U ostalom mogao bi se vod dati, da se gdje spoji realka sa gimnazijom, mobit u Karlovcu ili gdje lokalne okolnosti i potrebe to skuju.

Što se mene tiče, ja se nebi mogao definitivno iziti za realne gimnazije, jer veli neki njemački učenjak, i prosudjuje upravo ustrojstvo realnih gimnazijah, da „Weder Fleisch noch Fisch".

Predsjednik: Štovana kućo! Ovdje je predlog odov, i protupredlog g. dra. Špuna, da se preko njega dje na dnevni red.

Ona gospoda, koja su za predlog odbora neka se izvole dignuti. (Ustane manjina.)

Predlog odborov je pao. Onda ona gospoda, koja su za zaključak, da se vlada pozove, da čim prije podnese osnovu o ostrojstvu realnih gimnazijah, neka se izvole dignuti. (Ustane manjina.)

Ona gospoda, koja su zato, da se preko predloga predje na dnevni red, neka se izvole dignuti. (Ustane većina.)

Sutra je 3. čitanje jedne i druge osnove, a sad je na dnevnom redu izvješće verifikacionalnoga odbora.

Dižem sjednicu na pet minutah odmora.

(12 satih 20 minutah.)

(Sjednica se nastavlja u 12 satih 26 minutah.)

Mirko Hrvat: (Čita izvješće verifikacionalnog odbora; prilog 4.)

Predsjednik: Izvoli li vis. kuća, da se predje izvješće od točke do točke. (Da.)

Izvj. **Mirko Hrvat**: Prvi predlog odbora je, da se mjesto grofa Stjep. Erdödy-a, koji je položio mandat, nov izbor zastupnika za ugarski sabor preduzme.

(Prima se.)

Drugi je predlog, da se nepreporni izbori gg. zast. Turala, dra. Dežmana, Davidovića i dra. Šrama odobre.

(Prima se.)

Glede izbora g. Francisci-a za trgovište Samobor predlaže odbor: (čita predlog odbora.)

Vis. sabore! Kod prosudjivanja valjanosti izbora ima se medju ostalim u obzir uzeti, da li je izbor proveden po propisu izbornoga reda, članka 3. od g. 1870.; s toga dakle svaki izbor, koji je obavljen s prekoračenjem na koje ustanove članka 3. od g. 1870. jest nezakonit.

Izbor Franciscija učinjen je proti propisu članka 3. od g. 1870. §. 7. toga članka propisuje, da maloljetni i nesamostalni nemogu imati prava izbora. U Samoboru je dokazano, da su bila kod izbora 19. listopada 3 nesamostalna i nepunoljetna birača.

§. 11. istoga članka propisuje, da nitko nemože na dva mjesta birati narodnoga zastupnika. Jedan od biračah je glasovao dva put, naročito kod prvoga izbora u kotaru samoborskomu i opet 19. listopada u trgovištu Samoboru.

§. 9. istoga članka propisuje, da gradjani imaju pravo biranja. A u trgovištu Samoboru se je odbilo pravo izbora više gradjanom s tobožnjega razloga, što nisu takse gradjanske položili, i zemaljska vlada je to potvrdila.

Napokon je izborna deputacija više biračem premda su naročito poreznom knjižicom dokazali, da plaćaju porez, koji se po zakonu zahtieva, ipak pravo izbora odbila posve samovoljno. Zemaljska je vlada istina mjesta dala utoku; ali mjesto da je došlo riešenje odmah, to su ga tako udesili, da je bilo priobćeno tri dana poslie dovršena izbora.

Digitized by Google

Misliim, da je dovoljno dokazano, da je članak 3. od g. 1870. povriedjen kod izbora narodnoga zastupnika u trgovištu Samoboru, a naročito poslovnik naš opredieljuje izbor nevaljanim, koji je obavljen proti izbornom redu.

Još bi mogao jedan razlog navesti, koji je verifikacionalni odbor vodio, da ukinuće ovoga izbora predloži. Taj je, da se podpuno privede opet natrag javni moral u našoj zemlji; jer je poznato, da je već kod posljednjega izbora u Samoboru izborna deputacija dopuštala samo onomu pravo izbora, o kojem je bila unapred uvjerena, da će se za nju glasovati, i nju u svih nezakonitostih podupirati, da je vlada najveće nezakonitosti i nasilja podupirala i činila, uzimajuć pravo glasa onomu, kojemu pripada, a drugim opet podieljujuć to pravo, kojim po zakonu nepripada.

Verifikacionalni je odbor mislio, da mu je dužnost vis. saboru predložiti, da vis. sabor jasno izrazi, da nije voljan nezakonitosti vlade i izborne deputacije trpiti, te kazati, da će u svakom slučaju, kao vrhovno sudište takav izbor zabaciti. S toga molim vis. sabor, da ovaj predlog odobriti izvoli.

Župan turop. **Stjepan Josipović**: Vis. sabore! Ja se usudjujem upravo s gledišta, da se pravica vrši, da nekoliko riečih progovorim. Ja se neću upuštati, je li to sve tako bilo, što se je ovdje navelo, i zašto je bio odbor prinukan izbor zabaciti. I baš zato, da se kontrolira je li to tako sbilja bilo, to mislim, da se i druga stranka presluša, te da bi izvolio vis. sabor iztragu povesti i odrediti dva člana iz sredine svoje, da iztraže, je li to sve istina, što su tužitelji naveli.

Gospodo moja! I u slučaju, ako je sve istina, što se ovdje napominje, n. pr. da je jedan glasovao na dva mjesta, je li tim možda izbor nevaljan? Ako je onaj, koji je izabran, imao većinu od 10 glasovah, a medju timi je jedan, koji drugiput glasuje, to izbor nije nevaljan, jer onaj ima većinu od 9 glasovah. Ovako se može svaki izbor osujetiti, a još friško se glasuje ovdje, samo da g. Franciscija sbacimo. (Smieh.) Mora se kontrolirati, je li g. Francisci većinu zadobio. Ako je već prije imao većinu, to mislim, da njegovu izboru ništa škoditi nemože. S toga mislim, da se pravica vrši, da se ništa neodlučuje, dok se i druga stranka nečuje, te da se pravici zadovolji, neka vis. kuća iztragu povede. Mislim, da bi se dva člana odredila, koja bi iztragu poduzela i rezultat prijavila, a onda ćemo odlučiti.

Izvj. **Mirko Hrvat**: Vis. sabore! Ja držim, da iztraga nije potrebita. Da se župan turopoljski, koji je ustao u obranu izbora ovoga, potrudio, pa uzeo spise, sigurno nebi bio toga predloga učinio, i sve bi mu se dokazalo prije, nego što je obiedio odbor, da je lažljivo izvjestio. (Na galerijah i u sabornici: ah . . . a!)

Župan turop. **Stjepan Josipović**: To nisam kazao, da je odbor lažljivo izviestio, nego je li istina, što pritu… telji tvrde.

Izvj. **Mirko Hrvat**: Glede toga mogao se je g. župan turopoljski osvjedočiti, jer su ležali spisi u saborsk… pisarni. G. Josipović kaže, da bi bio za ukinuće izbora, ako bi kandidat samo s ovim glasom većinu zadobi… Sada ću dokazati, kako glasovi stoje. G. Francisci ima 100, a g. Vizner 93 glasa. (Za Franciscija glasovala … 3 malodobna, a jedan nezakonito, — ostane dakle 9… Za g. Viznera nisu četiri glasovala; glas im se je u… kratio, jer takse nisu platili, a petorici se je dopita… to pravo, ali istom 22. listopada, to je 9, dakle svega skupa 102 glasa. Dakle po mnienju g. župana turopolj… skoga većinu ima Vizner, a ne Francisci. U ostalom, ako želi vis. sabor, mogu pročitati spise. (Glasovi: Netreba!) (Obrazlaže iz spisah gore navedeno.)

Predsjednik: Dva su predloga. Jedan je, da se izbor zastupnika samoborskoga ukine; a drugi je protupredlog, da se iztraga odredi.

Ona gospoda, koja su zato, da se po predlogu odbora izbor samoborski ukinutim smatrati ima, neka se izvole dignuti. (Ustane većina.) To je većina.

Izvjest. **Mirko Hrvat**: Gledo izbora zastupnika u kotaru jastrebarskom predlaže odbor: (čita odbora predlog.)

Vis. sabore! Kod izbora u kotaru jastrebarskom bile su iste nepravde i nezakonitosti kao i u Samoboru, dapače bijaše još gore. Jer dočim je u trgovištu Samoboru povriedjen zakon tim, što je oduzeto bilo pravo, kojim je pripadalo, to je u kotaru jastrebarskom bilo dopitano i onim, kojim nije pripadalo. Tako je, da odmah primjer navedem, prava glasa bilo podieljeno dnevničaru kotara jastrebarskoga. A kad je bio prigovor učinjen, dobije od vel. župana dekret, kojim se imenuje začasnim pisarom. (Smieh) i na temelju toga dekreta je glasovao. Ovo je dokazano. (Čita.)

Onda dopitano je bilo pravo izbora ranarniku, koji je obitavao u Krašiću u izbornom kotaru banijanskom. Proti tomu se je takodjer reklamiralo, ali reklamanti dobili su sliedeću odluku: (Čita.)

Napokon reklamirano je bilo proti Kržancu Stjepanu s toga razloga, što je on glasovao kod prvoga izbora lanjske godine i u kotaru modruš-potočkom, a dvaput nemože glasovati, pak su reklamanti dobili sliedeći odgovor: (Čita.)

Zatim je riešenje, gdje se oduzimlje pravo izbora Majceniću župniku, budući je bio pod posebnom iztragom radi nekakova kažnjenoga djela s koristoljubja. Uzku… čuje se samo radi kakova djela s koristoljubja, pa ipak su mu pravo oduzeli.

Dalje oduzeto je pravo glasa Bošnjaku, budući da je bio pod iztragom, a dokazano je, da nije ni bio pod iztragom. Zatim Florijanu krčmaru zato, što dohodarina nije izravan porez.

Digitized by Google

Još ima više slučajah, da je pravo glasa oduzeto, to dohodarina nije izravan porez.

(Navadja te slučaje iz spisah.)

Ovo su dokazi, s kojih misli odbor, da je povriejen zakonski članak 3. od 1870., ako ne više, za stalno oliko, koliko u kotaru samoborskom; s toga dosljedno redlaže da se i ovaj izbor ukine.

Žup. turop. **Stjep. Josipović**: Vis. sabore! Ja bi zaolio g. izvjestitelja, koliko je glasovah imao g. Hatz, koliko protukandidat?

Mirko Hrvat: Vis. sabore! Ja ću to kazati, da je rotukandidat imao tri glasa manje, kraj svega nasilja nezakonitosti kod prvoga izbora. Nekažemo, da je ravo imao sabor zahtievati od zemaljske vlade, da neIredi opet birališle tamo, i da neostavi istu izbornu eputaciju, koja je opet iste nezakonitosti činila. Ali ja islim, da svaka vlada, koja želi narodu dobro, mora štititi, ima respektirati zahtjeve narodnoga zastupstva, a bude s njim u sporazumljenju. Uslied toga, kad su irači vidili, da zemaljska vlada nije nikakva obzira zela na pravedne želje narodnoga zastupstva, došla je amo devetorica, pa je protestirala. Ja kažem županu uropoljskomu, nepita se, koliko ima glasovah, nego ta se, je li zakon povriedjen, a zakon je povriedjen, zelo se pravo jednomu ili stotini. To odgovaram na egovo pitanje.

Žup. turop. **Stjepan Josipović**: Vis. sabore! Na koko mogu razabrati, g. izvjestitelj misli tako, da se ahtieva ukinuće izbora, jer vlada po volji sabora nije dredila birališta (Obćinstvo — . . . a! Predsjednik voni.) Vlada je držala povlasti svoje, jer u zakonu se aže, da vlada odredjuje birališle. A gospodo moja! da ve sve reklamacije i zbilja tako stoje, kao što se ovdje avadja, te kao što se i vidi, da i obstoje, dakle uzimo, da bi sve bilo to, što se ovdje napominje, to bi svim tim imao g. Hatz većinu glasovah, što protuandidata nije bilo. Mislim da neće doći do „veto", kad evetorica veto ulažu, izim, ako se sila upotriebi, onda je što drugo. S toga ja mislim, da budemo pravedni, pa da odobrimo taj izbor.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! G. župan turopoljski apelira na pravednost, koja bi se sastojala u tom, što bi se imao odobriti izbor. Ali upravo cieli sabor je tim izborom povriedjen. Cielomu saboru je uvreda nanešena, što je jednoglasno želio, da se izborna deputacija obnovi, jer ovakovoj deputaciji, koja je toliko silnih nezakonitostih i nasiljah počinila, nemože se nov izbor povjeriti.

Moralno osvjedočenje biračah, da bi ista deputacija iste nezakonitosti činiti htjela, koje je činila kod prijašnjeg izbora, to je uzrok, što nisu u velikom broju došli. Mislim, da je to dovoljan razlog, da se izbor taj uništi.

Izvjest. **Mirko Hrvat**: Vis. sabore! Ja nisam čitao, da se predlaže ukinuće izbora s toga, što nije drugo birališle odredjeno. Ja sam kazao na zahtjev župana turopoljskoga, da birači nisu došli, jer se nisu htjeli izvrći novomu nasilju. Ja sam čitao, da se radi toga ima zabaciti izbor što je povriedjen zak. članak III. od god. 1870.

Nadalje moram kazati, da se neradi o „vetu", da su u „vetu" podpisani devetorica, nego 51 birač. A da se g. žup. turopoljski osvjedoči, pročitati ću mu, ako želi još jedanput, da nestoji nijedan njegov prigovor.

Predsjednik: Ona gospoda, koja su za to, da se ovaj izbor jastrebarski po predlogu odbora ukinutim smatra, neka se izvole dignuti. (Ustane većina.) To je većina.

Za danas je dnevni red izcrpljen; sutra doći će sliedeći predmeti na red: zakonska osnova o javnih gradnjah, izvješće i zapisnik zakonodavnoga odbora o nekih molbah. Zakonska osnova o uredjenju plaćah oružničke momčadi. Zak. osnova o sirotištu. Zak. osnova glede preinake zak. članka III. od g. 1870. o izbornom redu; napokon izvješće odbora narodno-gospodarstvenoga.

Dižem sjednicu, te uričem drugu sutra u ½10 satih. (1 sat)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

XXXVII. sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, držane pod predsjedničtvom g. Jovana Živkovića dne 14. listopada 1873., u gl. gradu Zagrebu.

Po otvorenju sjednice čita se zapisnik posliednje sjednice, koji se bez primjetbe ovjerovljuje.

Čitaju se zatim prispjevši na sabor podnesci:

1. Molba stanovnikah Tovarnika, Lovasa, Opatovca, itd., poduprta po zastupniku Odjiću, da se sjedište kot. oblasti iz Šida premjesti u Tovarnik.

2. Molba uredskih poslužiteljah županije belovarske, poduprta po zastupniku Stekoviću, prosećih povišenje, dotično izjednačenje njihovih plaćah i berivah.

3. Pritužba Josipa Lovrenčića u Zagrebu, poduprta po zastupniku Mrazoviću, sbog protuzakonitog po zem. vladi zakupljivanja jamničke kiselice.

Zastupnik grada Karlovca dr. Makanec, stavlja na preuzv. g. bana Ivana Mažuranića sliedeću interpelaciju:

„Kani li preuzvišenost Vaša preduzeti nuždne korake, da se do sliedećega zasjedanja saborskoga razpiše i obavi izbor poslanikah grada Rieke za sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.

Dostaviti će se banu.

Zatim se je nastavila specijalna razprava izvješća zakonodavnog odbora ob ustrojstvu sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu.

§. 52. (sada 50.) vladine osnove primljen je uz izpravak odborov, da se pod 2. d) mjesto: „statistika europejskih državah“ stavi „statistika obća“, zatim pod 3. a) iza: „englezki“ doda: „slavenski“, te napokon iza c) nastaviti: „d) pomoćne znanosti povjesti, osobitim obzirom na domaću vriednost i arheologiju, e) astronomija, f) sravnjujuća anatomija i fiziologija“.

Poslie §. 52. vladine osnove, sada 50., stavlja se po predlogu odborovu novi §. i to 51. §.: „za učiteljske kandidate srednjih učilištah osnovati će se na filozofičkom fakultetu sjemeništa za jezikoslovnu, povjestnu i prirodoslovnu struku.“

§. 53. vladine osnove, sada 52., prima se po izpravku odborovu, da se poslie rieči „tjedan“ u 4. liniju stavi: „na liečničkom 20“, onda u redku 5. iza rieči: „steku“ umetne: „kano što i učiteljski kandidati za srednja učilišta“.

§. 54. vlad. osnove, sada 53., prima se bez primjetbe, a §. 55. uz izpravak u 3. redku: „fakultet, na kojem će se neki nauci i inim jezikom predavati moći“.

§§. 55.—59. vlad. osnove, a sada §§. 54.—58. primaju se bez preinake.

Poslie §. 59. vl. os. sada 58. stavlja se po predlogu odborovu novi §. 59.: „svaki slušalac na liečničkom fakultetu dužan je, prije nego se k strogim izpitom pripusti, položiti tri izpita, i to po napose iz zoologije, botanike i mineralogije. Ovi se izpiti imadu položiti tečajem prvih dvijuh godinah“.

§§. 60.—62. vladine osnove primaju se bez preinake.

§. 63. prima se po izpravku odborovu, da se stavi 2. poslie rieči: „propisi“ metne: „o izpunjavanju vjerozakonskih dužnostih kano“ itd.

§§. 64. do uključivo 76. primaju se bez preinake, a §. 77. po izpravku odborovu, da se rieči u 2. redku „u prvoj molbi“ izostave; zatim opet §§. 78. i 79 bez preinake.

§. 80. prima se uz izpravak odborov, da se u 3. redku iza rieči „sveučilišta“ umetne: „u koliko nebude ona za prvo uredjenje njegovo izcrpljena“, zatim po izpravku vladina zastupnika, da se u 5, redku iza rieči „iz“ stavi i zaključi paragraf sa: „ostalih zemaljskih razpoloživih sredstvah“.

§. 81. primljen je po predlogu odbora uz izpravak zast. dra. Špuna, da se u prvoj alineji, redku 2. od „a“ do „ujedno“ izostavi; u alineji 3. da se rieči od „otvoriti“ do „fakulteta“ izostave, ter mjesto njih da se stavi sliedeći stavak: „ima se otvoriti i postepeno u vremenu od 3 godine podpuno ustrojiti fakultet filozofički“. alineja 4. da se izostavi, ter mjesto nje postavi sliedeća „liečnički će se pako fakultet otvoriti i počamši od I. tečaja postepeno i neprekidno izvesti, čim se osiguraju sredstva za njegovo ustrojstvo i uzdržavanje.

Iza §. 81. stavlja se po predlogu odborovu §. 82 ovako:

„Učiteljske stolice imadu se u svih četirih fakultetih bez iznimke popuniti u smislu §§. 5., 22., 23. (25 24. osnove) ovoga zakona.

Glede prvoga popunjenja učiteljskih stolicah odredjuje se sliedeće:

a) vlada će za bogoslovni i pravoslovni fakultet imenovati bez predloga po 3 profesora izmedju kandidatah, koji, ili su kano učenjaci izdanim znanstvenim djelom podpuno zasvjedočili svoje znanje u dotičnoj struci, ili se inače poznati kano vrstni strukovnjaci;

b) ovim se načinom imadu takodjer popuniti stolice u liečničkom i mudroslovnom fakultetu, naznačene u §-u predidućem;

c) profesori, imenovani ovim načinom, izvršuju glede popunjenja ostalih stolicah dotičnoga fakulteta ono pravo, koje po §§. 5., 22., 23. ovoga zakona pripada dotičnim profesorskim sborom. Ostala prava i dužnosti, što ih učiteljski sborovi vrše u smislu ovoga pravila, vršiti će oni u bogoslovnom i pravoslovnom fakultetu, pokle su podpuni, a u liečničkom i filozofičkom pokle bude ustanovi b) prediduće stavke zadovoljeno.

Pobrinut će se zem. vlada, da profesori, koji imadu

Digitized by Google

voja predavanja škol. god. 1874/5 započeti, budu čim rije imenovani.

§. 82. osnove vladine, sada 83., prima se.

Tim je razprava o zak. osnovi ob ustrojstvu sveučilišta svršena, te će odbor prema ovim promjenam i ispravkom, osnovu zakonsku za 3. čitanje prirediti imati.

Prelazi se zatim na razpravu osnove zakonskoga lanka o plaćah, nagradah i mirovinah za učiteljsko i inovničko osoblje na sveučilištu Franje Josipa I. u Zarebu, predložene po zakonodavnom odboru.

§§. 1—4. osnove primaju se bez promjene, i §. 5. a se u 2. redku 1. stavke rieči: »nisu činovnici, te«, atim iza „dobivaju“ rieč „samo“ izostavi.

§§. 6.—16. osnove primaju se bez promjene.

§. 17. prima se uz izpravak, da se u 1. redku iza profesor“ rieči „bogoslovnog fakulteta“ izostave, te jesto njih postavi rieč „sveučilištni“.

§§.18.—23. osnove primaju se bez promjene.

Tim je razprava o toj zak. osnovi zaključena, ostali redmeti razpravit će se kašnje.

Predsjednik naznačuje dnevni red za sutrašnju sjednicu, te javiv, da je od zemalj. vlade i proračun za buduću godinu saboru za ustavno razpravljanje stigao, zaključuje sjednicu i uriče buduću za sutra u pol 10 satih rije podne.

Živković s. r. — Josip Turelli s. r. sab. bilježnik.

Prilog 2.

Zakonska osnova

o odciepljenju obćinah, sačinjavajućih kotar bakarski od istoimenog municipija, i njihovom utjelovljenju županiji riečkoj.

§. 1.

Obćine, sačinjavajuće kotar municipija bakarskoga, menice: Kraljevica, Bakarac, Draga gornja i dolnja, Kostrena kod sv. Barbare i sv. Lucije, Krasica dolnja, Hreljin, Praputnik i Trsat, odciepljuju se zajedno sa zapadajućim ih dielom imovine od municipija bakarskoga.

§. 2.

Grad Bakar ostaje samostalni municipium.

§. 3.

Obćine, navedene u §. 1., imadu se utjelovlviti županiji riečkoj, i urediti na temelju zak čl XVI. : 1870.

§. 4.

Izvršba ovoga zakona povjerava se banu.

Prilog 3.

Visoki sabore!

Uslied zaključka XXVI. sab. sjednice od g. 1873. uzeo je podpisani odbor u pretres zak. osnovu o ustrojenju plaćah za učitelje srednjih učilištah u Hrvatskoj i Slavoniji.

Podpisani odbor časti se podnieti vis. saboru pod ·|. dotični sjednički zapisnik, zatim zapisnik nastavnog pododbora pod ·||., te dopis kr. zemalj. vlade od 25. lipnja 1873. br. 5078. pod ·||| sa prilozi (t. j. zakonsku osnovu i odnoseće se na istu obrazloženje.)

Predlozi podpisanog odbora o upitnom predmetu zabilježeni su u zapisniku pod ·|.

U Zagrebu, dne 17. rujna 1873.

Za saborski zakonodavni odbor

Mrazović s. r. — Dr. Makanec s. r. izvjestitelj.

Zapisnik

o držanoj dne 16. rujna 1872. sjednici saborskoga zakonodavnoga odbora.

Prisutni:

Predsjednik odbora: g. M. Mrazović; u zastupanju vlade: presv. g. odsječni predstojnik dr. Pavao Muhić; izvjestitelj odbora; dr. M. Makanec; članovi odbora: gospoda dr. Derenčin P. Grčić, M. Hrvat, P. Horvat, G. Kiš, N. Krestić, dr. Kviring, Magenhain, dr. Posilović, dr. F. Rački, dr. Rogulić, I. Šušković, Slav. Vrbančić i Jovan Živković

Na dnevnom je redu razprava ob „osnovi zakonskog članka o uredjenju plaćah za učitelje srednjih učilištah u Hrvatskoj i Slavoniji“.

Glasom zapisnika o sjednici nastavnog pododbora od 14. rujna 1873., predlaže isti pododbor: neka zakonodavni pododbor vis. saboru preporuči, da upitnu zak. osnovu prihvati sa sliedećimi promjenami:

Na §. 3. da se u 7. crti izraz „povisiti“ zamieni sa „povisivati“.

Na §. 5. da se pridrži samo uvodna ustanova, glaseća: „svako sliedeće petogodište počimlje odmah iza navršena obližnjega zadnjega“, a sve ostalo da se izpusti, ako vlada potanje navede razlogah, u zakonu utemeljenih, s kojih bi se uzkrata doplatka odrediti mogla.

Na §. 16. — da se izpravi u 8. crti „se im“ sa „jim se“.

Na §. 18. — da se izpuste rieči „banske časti namjestniku“.

Iza kako bi pročitan zapisnik nastavnoga pododbora, uzeta je upitna zakonska osnova točku po točku

Digitized by Google

u potanko pretresivanje, te bi zaključeno, da se upitna zakonska osnova preporuči vis. saboru na prihvat sa sliedećimi promjenami:

Na §. 1. Prihvaća se predlog dra. Makanca, da se drugoj stavci ovoga §. pridodati imadu rieči: „samo onim, koji su stalno namješteni za srednja učilišta u Zagrebu".

Tim dodatkom zajamčuje se mjestni doplatak i onim profesorom, koji su imenovani za srednja učilišta u Zagrebu.

Na §. Prihvaća se predlog dra. Makanca, da se u 2. crti iza rieči „bude" umetnu rieči „na vlastito zahtievanje ili kazne radi". Tim umetkom dovadja se ustanova §. 2. stranom u sklad sa ustanovom §. 1. glede uračunanja doplatka u mirovinu, stranom se tim dometkom zaštićuju prefesori zagrebačkih srednjih učilištah proti nesakrivljenom umaljenju jur uživanog dohodka odnosno proti nesakrivljenom umaljenju mirovine.

Na §. 3. Prihvaća se predlog dra. Makanca, da se u 4. i 5. crti izpuste rieči „na zadovoljstvo predpostavljenih oblastih."

Tom se promjenom glede petgodišnjih doplatkah ustanovljuje nuždna zakonska izvjestnost, te se interesenti zaštićuju proti mogućoj samovolji, odnosno nepravdi.

Na §. 5. Obzirom na promjenu §. 3. ima se od toga paragrafa jedino pridržati uvodna ustanova, glaseća „svako sliedeće polugodište počimlje odmah iza navršena zadnjega" a sve ostalo izpustiti.

Na §. 7. Prihvaća se predlog dra. Makanca, da se namjestna učiteljska pristojba povisi od 600 for. na 700 forintih.

Na §. 10. Prihvaća se predlog predsjednika g. M. Mrazovića, da se ova ciela ustanova izpusti s razloga, što će se stanarina učiteljah zakonito urediti ujedno sa stanarinom ostalih javnih činovnikah, te što će se do toga, kao i do sada, na stanarinu uzeti obzir u svakom godišnjem proračunu.

Na §. 11. Prihvaća se predlog dra. Račkoga, da se u 5. crti zamieni izraz „odgojno-obučnom" sa izrazom „didaktično-pedagogičnom."

Na §. 16. Prihvaća se predlog nastavnog pododbora, da se izpuste rieči „banske časti namjestniku."

Tim bi razprava o tom predmetu dovršena.

M r a z o v i ć. v. r.

Dr. M a k a n e c. v. r.

Zapisnik

od 16. rujna 1873. sjednice zakonodavnoga odbora.

Prisutni:

Predsjednik odbora: g. M. Mrazović; zastupnik vlade: presv. g. odsječni predstojnik dr. Muhić; izvjestitelj: dr. Makanec; članovi odbora: gg. dr. Derenčin, Grčić, M. Hrvat, P. Horvat, G. Kiš, N. Krestić, dr. Kviring, Magenheim, dr. Posilović, dr. Rački, Rogulić, Šušković, I. Vončina, Vrbančić i Živković.

a) Br. 375 sab. Molba grada Varaždina, da se tamošnja gimnazija i niža realka pretvore u veliku realnu gimnaziju.

b) Br. 285 sab. Molba učiteljah na nižoj realki u Varaždinu, da se tamošnja nižja realka preustroji, i da ju država u obskrbu uzme.

Nastavni pododbor predlaže, neka zakonodavni odbor saboru preporuči, da u riešenju ovih u medjusobnom savezu stojećih molbah stvori sliedeći zaključak:

„Kr. zemaljska vlada poziva se, da čim prije saboru podnese zakonsku osnovu ob ustrojstvu realnih gimnazijah."

Zaključeno po predlogu nastavnoga pododbora.

M r a z o v i ć v. r.

Dr. M a k a n e c v. r.
izvjestitelj.

Zapisnik

o sjednici nastavnoga pododbora, držanoj dne 15 rujna 1873.

Nazočni:

Predsjednik: dr. Rački; gg. Šušković, Lehpamer, dr. Rogulić i Posilović.

Pododbor uzme ponajprije uz uvažanje vladinoga obrazloženja u pretres osnovu zak. članka ob uredjenju plaćah za učitelje srednjih učitištah u Hrv. i Slav., koja je primljena sa sliedećimi preinakami:

§§. 1. i 2. ostaju nepromjenjeni. U §. 3. predlaže pododbor, da se u 7 crti mjesto „povisiti" stavi „povisivati."

Kod §. 5. predlaže se, da se izpusti sve počam od istoga u 3. crti, ako vlada potanje nenavede razlogah u zakonu utemeljenih, skojih bi se uzkrata doplatka odrediti mogla.

§. 6—15 prihvaćaju se polag osnove.

U §. 16. ima se u 8 crti izpraviti „se jim" sa „jim se."

U §. 18. predlaže pododbor, da se rieči „banske časti namjestniku" izpuste.

Digitized by Google

Br. 375. Molba grada Varaždina, da se tamošnja imnazija i niža realka pretvore u veliku realnu gimnaiju, i

br. 285. Molba učiteljah na nižoj realki u Varaždinu, a se tamošnja niža realka preustroji i da ju država u bskrbu uzme.

Riešavajuć ove molbe predlaže pododbor sliedeće:

Zem. vlada se pozivlje, da čim prije predloži saboru ık. osnovu ob ustrojstvu realnih gimnazijah.

Zaključeno i podpisano

Dr. Posilović v. r.,
izvjestitelj.

·/.

(r. hrv.-slav.-dalm. zem. vlada. Odjel za bogoštovje i nastavu, br. 5078 ex 1872.)

Visoki sabore!

Da se opetovanim molbam učiteljskih sborovah u ednjih učilištih u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, a z to ne samo svestranim željam, nego takodjer pravim priekim potrebam srednjih učilištah u Hrvatskoj i Slaoniji jednom zadovolji, izradjena je privita osnova zaonskoga članka ob uredjenju plaćah za učitelje srednjih čilištah u Hrvatskoj i Slavoniji, koju visokomu saboru ı blagohotno pretresivanje predlažem sa sliedećim obrazloženjem i opazkami.

Novo uredjenje plaćah za učitelje srednjih učilištah Hrvatskoj i Slavoniji osniva se ne samo na razlozih avednosti, nego i na onih prave i prieke potrebe.

Do godine 1850. bijahu još najbolje plaćeni učitelji mnazije zagrebačke, gdje je po sadanjem novcu najniža aća bila 315 for., a najviša 630 for. u ostalih pako mnazijah Hrvatske i Slavonije bile su učiteljske plaće ıatno manje takodjer s toga, što učiteljska mjesta bihu pod zadnje vrieme skroz popunjivana osobami reda anciškanskoga, do jedine gimnazije riečke.

Pod konac god. 1850. ustanovljene su za sve prave čitelje gimnazije zagrebačke plaće privremene i to: 630 r. za mladje, a 735 for. za starije učitelje sa nagradom odišnjih 210 for. svakomu pravomu učitelju.

Previšnjimi riešenji od 3. ožujka i 10. svibnja 1855. stanovljena su za učitelje svih državnih gimnazijah četi plaćevna razreda sa 735, 840, 945 i 1050 for. a uz svakomu učitelju premilostivo dozvoljen desetgodišnji oplatak od 105 for.

Ovako svaki učitelj, počevši službovati sa redovitom aćom od 735 for., imadjaše izgleda, da bi tridesetgošnje službovanje, ako medjutim bude namješten u gimziji prvoga razreda, mogao završiti sa najvišom plaćom dišnjih 1365 for. a. vr.

No uz nastavšu iza godine 1850. skupoću, i obzirom ı onu okolnost, što učitelji gimnazijski do godine 1850. mogaše sa svojimi učenici držati tako zvane korepeticije, od kojih je više putah dohodak redovitu plaću nadmašio. Pošto je držanje tih korepeticijah iza godine 1850. svim učiteljem bilo zabranjeno, nemogaše se više niti nova najniža plaća od 735 for. sa najnižom prijašnjom od 315 for., niti najviša nova od 1365 for. sa prijašnjom najvišom plaćom od 630 for. izjednačiti.

Osim toga učitelji hrvatsko-slavonskih gimnazijah bijahu sa svojimi plaćami tim manje spokojni, što znadijahu, da njihovi sudruzi u gimnazijah vojničke krajine u Senju, Vinkovcih uz redovitu plaću od 735 for. i 840 for. imaju još godišnju stanbinu od 189 for.

Ovo je nespokojstvo tim većma porastlo, kada se je i u zemljah zastupanih u carevinskom vieću osjetila potreba, da se učiteljem srednjih učilištah beriva povise, te je previšnjim riešenjem od 21. veljače 1863. naukovina za polovinu premilostivo povišena, koji je višak razdjeljivan medju učitelje tako, da su u velikih srednjih učilištih šestorica najstarijih učiteljah dobivali po 15%, sedmi pako 10%; a u nižih srednjih učilištih četvorica najstarijih učiteljah po 25% toga viška, čim beriva starijih učiteljah bjehu i zbilja povišena, a mladji učitelji stekoše nadu, da ta blagodat neće ni njih minuti.

Uz takove promjene glede berivah učiteljskih u zemljah zastupanih u carevinskom vieću, počeše učiteljski sborovi hrvatsko-slavonskih gimnazijah upravljati molbenice na zem. oblast, da se plaće učiteljah povise, ili da se gimnazije trećega razreda barem pomaknu u viši razred plaćevni.

Ovakove molbe dadoše povoda saboru zemaljskomu godine 1869. stvoriti zaključak, da se od 1. listopada 1869. na plaće svih učiteljah plaćanih iz autonomnoga budgeta, dozvoli 20% doplatak do konačnog uredjenja plaćah učiteljskih, koji je doplatak zaključkom zemaljskoga sabora od 8. srpnja 1870. još i sada u tečaju.

No uza sve to, pošto su previšnje odobrenim zakonom od 9. travnja 1870. za učitelje srednjih učilištah u zemljah zastupanih u carevinskom vieću plaće povoljnije i pravednije uredjene, nisu prestali učiteljski sborovi hrvatsko-slavonskih srednjih učilištah moliti, da bi im se plaće konačno uredile, a poglavito da bi se to uredjenje plaćah udesilo prema pomenutomu zakonu od 9. travnja g. 1870.

Povrh toga je medju učitelji srednjih učilištah u Hrvatskoj i Slavoniji nastalo tim veće nespokojstvo, od kako je učiteljem srednjih učilištah u zemljah, zastupanih u carevinskom vieću, previšnjim riešenjem od 28. ožujka t. g. premilostivo dozvoljen skuparinski doplatak, koji čini najmanje 160 for. na godinu.

Pravednim i osnovanim molbam učiteljskih sborovah u Hrvatskoj i Slavoniji, da im se plaće konačno urede i dotično povise, nemože se duže odolievati ni stoga, što uz postojeća beriva učiteljah, srednjim učilištom hrvatsko-slavonskim prieti opasnost, da bi za kratko vrieme opu-

*

Digitized by Google

stila, te ostala bez učiteljah; jer, kao što god su godine 1871. i 1872. njekoji bolji učitelji poradi nedostatnih plaćah, dobivši učiteljska mjesta u zemljah zastupanih u carevinskom vieću, ovozemaljska učilišta ostavili, tako bi se isto dogadjalo svake godine, dokle god plaće za učitelje srednjih učilištah u Hrvatskoj i Slavoniji nebudu uredjene i dotično povišene prema plaćevnomu sustavu pomenutoga zakona od 9. travnja 1870.

Obzirom na okolnost, što sadanje materijalno stanje učiteljah u hrvatsko-slavonskih srednjih učilištih nije izbilja niti prema zavladavšoj velikoj skupoći, niti prema njihovim potrebštinam i zahtjevom vremena; — što je njihovo službovanje napornije, a priprava učiteljska mučnija i obsežnija od nekadašnje; — što oni nemaju prilike za promaknuće bud u službi bud u plaći, kao što takovo biva po svih drugih strukah službe državne, premda se njihova priprava za službu učiteljsku i znanstveno obrazovanje može uzporediti sa strukovnimi naukami i znanjem inih državnih službenikah; — što samo učitelji sa svojim stanjem zadovoljni, mogu se zanieti oduševljenjem za svoje napredovanje u naucih prema svakdanjemu napredku znanosti, i nedati se uzkolebati u svojem nastojanju oko primjerena i povoljna obrazovanja mladeži, da se ova može uzporediti sa mladeži inih zemljah prosviećenih, — donose sa sobom s jedne strane razlozi pravednosti, a s druge strane i obziri na potrebu hrv.-slav. srednjih učilištah, kako se ona nebi lišila najvrstnijih učiteljskih silah, da plaće za učitelje srednjih učilištah u Hrvatskoj i Slavoniji budu uredjene prema ustanovam više pomenutoga zakona od 9. travnja 1870., koji je takodjer bitnom podlogom izradjenoj osnovi zakonskoga članka ob uredjenju plaćah učiteljskih.

Ustanova §. 1. razlikuje se od one u §. 1. zakona od 9. travnja 1870. samo tim, što je ovdje za sustavnu plaću uzeto 900 for. No ovo je učinjeno:

a) što već sada najniža beriva učiteljah u srednjih učilištih hrvatsko-slavonskih, uz gore napomenuti, saborskim zaključkom od godine 1869./1870. dozvoljeni 20% doplatak, čini 882 for.;

b) što je previšnjim riešenjem od 8. lipnja 1871. najniža plaća učiteljska u srednjih učilištih krajine vojničke premilostivo ustanovljena sa 900 for.;

c) što je previšnjim riešenjem od 18. ožujka 1872. učiteljem srednjih učilištah u zemljah zastupanih u carevinskom vieću premilostivo dozvoljen skuparinski doplatak sa 20% od sustavne plaće, koji doplatak čini najmanje 160 for. na godinu, dakle sa sustavnom plaćom od 800 for. ukupno 960 for.

Osim toga se profesorom srednjih učilištah u Zagrebu dozvoljava mjestni doplatak od 150 for. jedno s toga, što je gimnazija zagrebačka prvoga razreda, a drugo i zato, što je život u Zagrebu skuplji nego u ikojem drugom gradu Hrvatske i Slavonije, i što je učiteljsko službovanje uz najveću množinu učenikah u Zagrebu napornije i najtegotnije.

Odredbe §§. 2., 4., 5. i 6. nenalaze se izrikom u zakonu od 9. travnja 1870., no one su upravnim putem iz njega izvedene i posebnimi naredbami c. kr. ministarstva za bogoštovje i nastavu ustanovljene.

Da po §. 2. izgubi tko mjestni doplatak, čim je premješten u takovo učilište, gdje učitelji prava na mjestni doplatak nemaju, čini se posve pravedno, jerbo onde prestaju i uzroci, s kojih je takov doplatak, dozvoljen. — Ustanova §. 4. glede svih godinah službovanja učiteljskoga, od kojih se mogu petogodišta računati, nalazi se takodjer §. 3. zakona od 9. travnja 1870., samo što je ona paragrafom 4. osnove zakonske potanje opisana, a podjedno je istim paragrafom odredjeno, kako se ima računati obližnje petogodište onim profesorom, koji već uživaju doplatke desetgodišnje. Odredbom §. 5. ustanovljeno je, od kada se ima računati svako sliedeće petogodište, poglavito u takovih slučajevih, ako bi se kojemu profesoru petogodišnji doplatak uzkratio, a kasnije opet dozvolio. — Ustanova §. 6., kojom se dozvola petogodišnjeg i mjestnoga doplatka steže samo na profesore, dakle na učitelje podpuno osposobljene, koji su iza prokušnoga trogodišta u službi učiteljskoj konačno potvrdjeni, potrebita je najviše s toga, da onim učiteljem, koji si u prvi mah nemogoše pribaviti podpuno, zakonom propisano osposobljenje učiteljsko, bude poticalom na marljivost i ozbiljno nastojanje oko toga, da tečajem prokušnoga trogodišta postignu podpuno osposobljenje za učiteljstvo, te da uzmognu biti u službi učiteljskoj konačno potvrdjeni.

U §. 3. ustanovljeno je ono isto, što i paragrafom 3. zakona od 9. travnja 1870. Odredbom paragrafa 3. zadovoljava se najbolje ne samo pravednosti prema učiteljem, koji za svega svojega službovanja nemaju inoga promaknuća, nego i njihovim potrebam, koje se, ako u početku službovanja i nisu bile prevelike, godinami obiteljskimi brigami, slabijim zdravljem, što dalje sve većma množe i rastu.

Odredbom §. 7. izrečeno je što i paragrafom 4. zakona od 9. travnja 1870., samo što je namjestno-učiteljska pristojba za 60 for. povećana s onih istih razlogah, s kojih je paragrafom 1. sustavna plaća udarena na 900 for. No pošto su veoma riedki slučajevi, da bi tko, imajući zakonito osposobljenje učiteljsko, bio godinu danah ili duže učiteljem namjestnim, a za ine je slučajeve ostavljen u krieposti normal zamjenbeni od godine 1839., neće tim nastati mnogo troška, a opet se s druge strane čini posve pravedno, da namjestni učitelj, koji je već stekao osposobljenje učiteljsko, bude i u pristojbi razlikovan od onoga, koji ga još nema, a možda i neizmjerava ikad pribaviti.

Odredbe §. 8., 9., 10. i 11. suglasne su sa odredbami §. 5., 6., 7. i 8. zakona od 9. travnja 1870., samo

.o je paragrafom 11. zaslužni najviše doplatak za van- ;dno i odlučno djelovanje u struci odgojno-obučnoj, ı na polju književno znanstvenom stegnut na 300 for., ɔja stega čini se biti opravdanom najviše tim, što raz- ɔloživa sredstva nisu tako sjajna, da bi se mogao još ɔći takav doplatak dozvoljavati, a prema okolnostim ɔmaće književnosti i odgojno-obučne struke osnovano : takodjer očekivanje, da će učitelji, koji budu u van- ;dnih slučajevih postigli i tolik doplatak, biti s njim ɪdovoljni.

Paragrafom 12. ustanovljeno je što i §. 10. zakona ɔ 9. travnja 1870. Ovom su ustanovom osigurana do- ɪdanja beriva samo takovim mladjim učiteljem, koji po- ɪdi dozvoljena saborskim zaključkom od godine 1869. 1870. 20% doplatka, već uživaju više, nego što bi ih o ovom zakonu išlo; no taj višak, koji im ostane kao sobni doplatak, izčeznuti će, čim probave u učiteljstvu ropisano ovim zakonom vrieme, da im se može dozvo- ti doplatak petogodišnji.

Ustanove §§. 13., 14. i 15. suglasne su sa onimi §. 11., 12. i 13. zakona od 9. travnja 1870. Istina je, a za sada u Hrvatskoj i Slavoniji ima veoma malo :ednjih učilištah, izdržavanih od obćinah, te neće lahko astati slučaj, da bi učitelj sa takova učilišta prešao u :ednje učilište zemaljsko ili obratno, no zato se usta- ova §. 13. glede na buduća vremena i moguće sluča- :ve nečini ipak suvišnom. — Odredba §. 14. ima raz- ɔga u tom, što vjeroučitelji, koji nepredavaju vjeronauk podpunom srednjem učilištu, niti imaju zakonito ospo- ɔbljenje za koju drugu učevnu struku, neslužbuju s ono- kim naporom, kao što učitelji ostali, te svagda nastoje, a službu učiteljsku sa probitačnijom crkvenom službom to prije zamjene.

Ustanovi §. 15. netreba posebnog obrazloženja, jer : njom samo izrečeno, što već obstojeći propisi odre- juju.

Ustanova §. 16. nije samo pogodna ravnateljem i čiteljem, nego je ona takodjer u prilog budgetu zemalj- komu, kojemu se tim znatan trošak ištedjuje; jer ako onose sa sobom razlozi pravičnosti, da profesoru, koji avršivši 30 godinah službovanja, pokle bi po obstojećih ropisih mogao sa cielom plaćom u mir stupiti, ipak još službi ostane, bude dozvoljen još jedan petogodišnji oplatak za vrieme službovanja, i taj zadnji doplatak, da ıu se računa takodjer u mirovinu, ako je 35 godinah lužbe navršio, to je bezdvojbeno i za budget zemaljski robitačnije, ako on zadnjih 5 godinah plaća samo do- latak od 200 for., nego ako bi za tih godinah plaćao odpunu mirovinu i još učitelja, koji bi morao takova ımirovljenika zamieniti.

Tim, što bi poslje navršene 35. godine službe, koji ıčitelj ili ravnatelj uživao mirovinu za 200 for. veću, ıego inače, gubi se mnogo manje, nego kada bi svaki ıčitelj iza navršene tridesete godine službe stupio u mir, pak se uz njegovu podpunu mirovinu punih 5 godinah plaćao njegov zamjenik; a može se još i na to uzeti obzir, da će umirovljenik, koji je pet godinah duže služ- bovao, nego što bi bio morao, po svoj prilici svoju mi- rovinu razmierno manje vremena uživati, nego kada bi istih godinah svoje tjelesne i duševne sile bio mogao izvan službe štediti, a ponešto jih i kriepiti.

Biti će učiteljah, koji, počevši za mladje dobe sa 23, 24 i 25 goninah služiti iza navršene tridesete godine službe, ako su još duševno i tielesno krepki, neće na- stojati, da stupe u stanje mira, kada budu znali, da im nastavljeno službovanje donosi probitak novčani, koji je takodjer u prilog budgetu zemaljskomu. Osim toga je i za svako učilište probitačnije, ako učitelji, koji su si dugotrajnim službovanjem pribavili svestrane vještine i mnogostručna izkustva, pak inače imaju dovoljno tje- lesne i duševne snage, ostanu u službi učiteljskoj što duže, nego ako se zamiene silami mladimi i posve neiz- kusnimi.

Što se tiče troška, koji bi se prema novomu ure- djenju plaćah učiteljskih imao pokriti, dokazano je ra- čunom, da ono, što je u proračunu zemaljskomu za go- dinu 1871. i 1872. preliminirano za plaće učiteljah i ravnateljah u srednjih učilištih, ako se uvrsti u proračun godine 1873., ne samo dosiže za pokriće troška 1873., nego da bi se obzirom na onu okolnost, što ova uči- teljska mjesta neće još više godinah biti popunjena pra- vimi učitelji, uz isti godišnji preliminar rečeni trošak mogao takodjer sliedećih nekoliko godinah podmirivati.

U Zagrebu, dne 19. studenoga 1872.

Vakanović s. r.

Osnova zakonskoga članka

ob uredjenju plaćah za učitelje srednjih učilištah u Hrvatskoj i Slavoniji.

§. 1.

Sustavna plaća za prave učitelje srednjih učilištah (gimnazijah, realkah i nastavši možda realnih gimnazijah, izdržavanih troškom zemaljskim (iz zakladah zemaljskih, ili iz autonomnoga budgeta,) ustanovljuje se sa 900 for. na godinu.

Profesori srednjih učilištah u glavnom gradu Zagrebu dobivaju osim toga godišnji mjestni doplatak od 150 for., koji se računa u mirovinu.

§. 2.

Profesor, uživajući mjestni doplatak, ako bude pre- mješten u takovo učilište, kojega profesori prava na mjestni doplatak neimaju, gubi takodjer pravo na isti već uživani doplatak.

Digitized by Google

§. 3.

Plaća profesora iza svakih pet godinah, što jih je kao učitelj kojega u §. 1. naznačena učilišta na zadovoljstvo predpostavljenih oblastih sproveo, ima se do uključivo dvadeset i pete godine toga službovanja povisiti sa 200 for.

Ovi petogodišnji doplatci računaju se takodjer u mirovinu.

§. 4.

Petogodišta se profesorom računaju od svih godinah, sprovedenih po ustanovah §. 1. i 3. u službi učiteljskoj. Zato se prvo petogodište svakomu profesoru računa od onoga dana, kojim je prema ustanovam §. 1. i 3. stupio u uživanje prve plaće učiteljske, sbilo se to kasnije ili prije nego je ovomu zakonu kriepostna valjanost započela.

Onim profesorom, koji već uživaju doplatke desetgodišnje, broji se obližnje petogodište, od onoga dana, kojim su stupili u uživanje zadnjega desetgodišnjega doplatka.

§. 5.

Svako sliedeće petogodište počimlje odmah iza navršena obližnjega zadnjega i s toga medju pojedinimi petogodišti ima razgodju mjesta samo onda, ako je komu dozvola petogodišnjega doplatka uzkraćena, u kojem slučaju, ako doplatak petogodišnji bude kasnije dozvoljen, ima se izrikom ustanoviti dan, od kojega su nova beriva u tečaj stavljena, i od kojega dana počimlje sliedeće petogodište.

§. 6.

Mjestni i petogodišnji doplatak može se dozvoliti samo profesorom, to jest učiteljem, koji budući iza prokušnoga trogodišta u službi učiteljskoj stalno potvrdjeni, stekoše tim naslov „profesora“.

§. 7.

Za namjestne učitelje, koji dužnost pravog učitelja podpuno obavljaju, a uz to imaju osposobljenje, po kojem mogu postati pravimi učitelji, i neimaju nikakove ine plaće, ustanovljuje se namjestno učiteljska pristojba sa 660 for. na godinu.

Ustanove zamjenbenoga normala od g. 1830. ostaju u ostalom i nadalje u krieposti.

§. 8.

U slučajevih, obzira vriednih može se pri odmjerivanju mirovine uračunati i službeno vrieme, sprovedeno u svojstvu namjestnog učitelja.

§. 9.

Ravnatelj osim berivah dotičnog učilišta, ustanovljenih §. 1. i 3., dobiva još doplatak godišnjih 300 for. u velikoj gimnaziji i realci, a 200 for. u maloj realci i gimnaziji, koji se doplatak računa takodjer u mirovinu.

Profesori, kojim se uprava kojeg srednjeg učilišta privremeno povjeri, dobiju nagradu, kolik je i spomenuti doplatak ravnateljski.

§. 10.

Ravnatelje srednjih učilištah ide stan u naravi u zgradi učilištnoj, ili stanbina u novcu, koja se ima prema mjestnim okolnostim odmjeriti.

§. 11.

Zemaljska je vlada ovlaštena takovim ravnateljem i profesorom srednjih učilištah, koji bi se na književno-znanstvenom ili odgojno-obučnom polju osobitom djelatnošću odlikovali, dozvoliti zaslužni doplatak do iznosa od 300 for. godišnjih za trajanje službe njihove.

§. 12.

Ako se provedbom ovoga zakona pokaže, da bi koji god namješteni učitelji imali stupiti u manju plaću ili pristojbu, nego što bjehu njihova ukupna beriva prije rečene provedbe, tada im se uživani višak ima ostaviti kao doplatak osobni, koji će se prema nastavšemu u smislu ovoga zakona povišenju plaće opet uztegnuti.

§. 13.

Ravnatelj i učitelj srednjega učilišta, koje uzdržaje obćina i ima pravo javnosti, ako predje u koje učilište, naznačeno u §. 1., ima se smatrati, kao da je svekoliko službovanje proveo u potonjem učilištu, ako se i u onom, s kojega je prešao, to isto obdržaje obratno, te su njegovi izdržavatelji to već prije izrikom ustanovili.

§. 14.

Ovaj se zakon neproteže niti na one vjeroučitelje, koji ili nepredaju vjeronauk u svih razredih podpuna srednjeg učilišta, ili si uz vjeronauk nisu pribavili zakonitog osposobljenja za obučavanje u kojoj drugoj struci dotičnog učilišta — niti za nuzučitelje.

§. 15.

Ravnatelji srednjih učilištah jesu u VIII., a profesori u IX. dnevničnom razredu.

§. 16.

Ravnatelji i profesori, koji iza tridesete godine službovanja sprovedena u smislu §. 1. i 3., ostanu još u službi svojoj, mogu i preko dvadeset pete godine svoje službe dobiti za vrieme službovanja još jedan doplatak petgodišnji, koji se im računa takodjer u mirovinu, ako su 35 godinah službovanja navršili.

Digitized by Google

§. 17.

Kriepost ovoga zakona počimlje sa 1. siečnjem 1873.

§. 18.

Provedba ovoga zakona povjerava se banu (banske asti namjestniku) kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalnacije.

ʼrilog 4.

Visoki sabore!

Odbor verifikacionalni, uzevši u pretres priloženi pod . podnesak Stjepana grofa Erdödyja br. 404., kojim isti ›olaže mandat kao zastupnik hrvatskoga sabora na skupnom aboru, predlaže vis. saboru, da isti izvoli za izpražnjeno ədno zastupničko mjesto na skupnomu ugarskomu saoru izbor preduzeti.

Zatim uzeo je u pretres priložene pod 2., 3., 4. i . izborne zapisnike vrhu izborah narodnih zastupnikah, ›reduzetih u izbornih kotarih grubišnopoljskom, delničkom, sječkom i za grad Ivanić; pa pošto su isti izborni za›isnici posvema u redu, te proti istim izborom nikakovi ›rigovori podnešeni nisu, to vis. saboru predlaže, da isti ƶvoli izbor g. Cirila Turala, za izborni kotar grubišno›oljski, g. Ivana Dežmana za izb. kotar delnički, g. Laara Davidovića za kotar osječki i g. Lavoslava Šrama a grad Ivanić ovjeroviti.

Uzevši u pretres priloženi pod 6., izborni zapisnik rhu izbora, obavljenoga dne 19. listopada 1872. u trgoištu Samoboru, pronašao je verifikacionalni ovaj odbor, a je isti izborni zapisnik u redu, nu pošto je protiv stoga izbora podnešena priložena pod 7., br. 406. tužba, zeo je istu u pretres, pa uslied toga predlaže vis. saoru, da isti:

S razloga, što su kod preduzetog dne 19. listopada 872. izbora u trgovištu Samoboru, one iste nezakoniosti počinjene, s kojih je vis. ovaj sabor u svojoj, dne 3. kolovoza 1872. obdržavanoj sjednici izbor gosp. Ed. uljoka za trgovište Samobor uništio, naročito, što su od preduzetog dne 19. listopada 1872. izbora glasovali e samo nezakonito izabrani gradjani, no i takovi medju jimi, koji su malodobni i nesamostalni, kojim se dakle o zakonu nemože podieliti pravo gradjanstva, pa koji ovrh toga u smislu §. 7. čl. II. : 1870. izborno pravo ›vršivati nemogu;

s razloga, što je tako izborna deputacija za trgovište amobor, kao što i zemaljska vlada nekojim biračem jasno njihovo pravo izbora iz puke stranačke pristranosti uzkratila;

s razloga, što su nekoji birači, kojim je izborna deputacija za trgovište Samobor iz same stranačke pristranosti jasno i nedvojbeno izborno pravo uzkratila, a zemaljska vlada, podielivši istim pravo izbora, sa riešenjem njihova utoka tako oklievala, da su takova riešenja stigla istom poslje zaključenih izbornih listinah, a dotičnikom priobćena poslie svršena već izbora zastupnika;

s razloga napokon, da visoki ovaj sabor dokaže, da on nije voljan povladjivati samovolju izbornih deputacijah u podjeljivanju ili uzkraćivanju izbornoga prava, a ni zavlačivanje zemaljske vlade u riešavanju utokah, podnešenih proti riešitbam izbornih deputacijah na očitu nepravdu biračah,

izvoli zaključiti:

Izbor g. Hinka Franciscija kao narodnog zastupnika za trgovište Samobor ukida se; vis. kr. zem. vlada poziva se, da razpiše u trgovištu Samoboru novi izbor narodnog zastupnika, tako, da se isti u §-om 4. čl. II.: propisano vrieme obaviti uzmogne.

Napokon preduzet je u pretres priloženi pod 8., izborni zapisnik vrhu dne 17. listopada 1872. preduzetog izbora narodnog zastupnika u kotaru jastrebarskom, koji je u redu pronadjen; nu pošto bi u pretres uzeta bila priložena pod 9., pritužba br. 414., to se vis. saboru predlaže, da isti

s razloga, što je tako izborna deputacija za kotar jastrebarski, kao što i zem. vlada nekojim biračem nedvojbeno izborno pravo uzkratila, drugim pak isto pravo protiv naročitog zakonskog propisa podielila, i to sve iz stranačke pristranosti;

pa s razloga, da vis. ovaj sabor jasno pokaže, da on nije voljan trpiti, da se zakon bez kazne gazi i za stranačke svrhe uredovna vlast zlorabi, te tako javni moral i ugled vlastih podkapa,

izvoli zaključiti:

Izbor g. Vilima Haca, kao narodnog zastupnika za kotar jastrebarski ukida se, pa se vis. kr. zem. vlada poziva, da u kotaru jastrebarskom razpiše novi izbor narodnog zastupnika tako, da se isti u §-om 4. čl. II.: 1870. propisano vrieme obaviti uzmogne.

U Zagrebu, 25. rujna 1873.

Mirko Hrvat,
izvjestitelj.

Digitized by Google

Trideset i deveta saborska sjednica

držana dne 16. listopada 1873. u ½10 satih prije podne, pod predsjedničtvom I. saborskoga podpredsjednika gosp. Jovana Živkovića.

Sadržaj: Zapisnik trideset i osme saborske sjednice. — Podnesci. — Treće čitanje zakonske osnove o odciepljenju obćinah od municipija bakarskoga i zakonske osnove o plaćah profesorah na srednjih učilištih. — Razprava o zakonskoj osnovi o popunjenju izbornog reda. — Izvješće odbora narodno-gospodarstvenog. — Zapisnik zakonodavnog odbora o molbah nanj stigavših. — Izbor jednoga člana za zakonodavni, a dvajuh za financijalni odbor.

(9 satih, 45 minutah.)

Predsjednik: Otvaram sjednicu. Molim g. bilježnika, da pročita zapisnik.

Bilj. dr. **Alexander Rogulić**: (Čita zapisnik 38. saborske sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Nema nikakove primjetbe? — Ovjerovljuje se.

Molim g. bilježnika, neka pročita podneske.

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita podneske; vidi zapisnik 39. sab. sjednice.)

Predsjednik: Na dnevnom je redu treće čitanje zakonske osnove o odciepljenju obćinah od municipija bakarskoga i zakonske osnove o plaćah učiteljah na srednjih učilištih.

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita zak. osnovu o odciepljenju obćinah od municipija bakarskoga.)

Predsjednik: Prima li štovana kuća zakonsku ovu osnovu, kako je pročitana u svojoj cielosti. (Prima.)

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: (Čita zak. osnovu o uredjenju učiteljskih plaćah na srednjih učilištih.)

Predsjednik: Prima li štovana kuća pročitanu osnovu u svojoj cielosti? (Prima.)

Zakonodavni odbor podnio je izvješće. Ima se tiskati i na dnevni red staviti.

Na dnevnom je redu zakonska osnova o preinaci odnosno popunjenju §. 1. zakonskoga članka III. godine 1870. Molim g. izvjestitelja dra. Derenčina.

Izvjest. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita osnovu zak. članka o popunjenju izbornog reda; prilog 2.)

Vis. sabore! Čim je vojna krajina zakoniti dio trojedne kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, imadu njezini razvojačeni dielovi ovdje biti zastupani, a ovo zastupanje treba da se uzakoni. S toga odbor na temelju osnove vladine predlaže, neka se ova zak. osnova primi u cielosti za podlogu specijalne debate.

Dr. **Aleksander Rogulić**: Visoki sabore! Nisam za predlog odbora, koj smo ovdje čuli, jer samo djelomice izpravlja izborni red. Mi znamo, da je izborni red stožer svakoga ustavnoga kretanja; i na posljedku nije niti od potrebe, da se sada izpravlja i dielomice dopunjuje taj izborni red, koji nije na zakonitom temelju donesen, nego koji je protuzakonito potvrdjen, jer nije u saboru primljen. Moja bi želja bila, a držim, da je i opravdana, da, kad se već revizija izbornoga reda preduzima, da se podpuno preduzme; s toga slobodan sam predložiti, da se ova predložena osnova povrati odboru natrag, te da reviziju cieloga izbornoga reda preduzme i vis. saboru za pretres predloži.

Izvjest. dr. **Marijan Derenčin**: Visoki sabore! Mi smo se sakupili na temelju izbornoga reda, koga zakonitost gospodin predgovornik prigovara. Razvojačen je jedan dio krajine, s toga je shodno, da zastupanje njezino uzakonimo.

Što se tiče revizije izbornoga reda, to je tako važna stvar, da je najbolje, da se u sporazumljenju i dogovoru sa vladom postupa; najbolje je, da se vlada pozove, da poseban predlog stavi. Medjutim držim, da se ova osnova na prosto primi za podlogu specijalne debate.

Digitized by Google

Predsjednik: Ona gospoda, koja su zato, da se pročitana osnova primi za podlogu specijalne debate, neka se izvole dignuti. (Ustane većina.)

Izvjestitelj dr. **Marijan Derenčin**: (Čita §. 1. — Prima se.)

(Čita §. 2. — Prima se.)

(Čita §. 3. — Prima se.)

(Čita dalje zapisnik o sjednici administrativnoga odbora, od 18. rujna 1873.; vidi u prilogu 2.)

Predsjednik: Prima li štovana kuća predložene zaključke odbora? (Prima.)

Zatim, na dnevnom je redu izvješće odbora narodnogospodarstvenoga.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita izvješće narodnogospodarstvenog odbora; prilog 3.)

Predsjednik: Želi li vis. kuća preći na pojedine predloge? (Da.)

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Prvi predlog odbora je: (Čita.)

Vis. sabore! Način, kojim je sagradjena ova željeznica, uništuje svaku nadu, da će dati i najmanji dohodak. Riečani su očekivali od te željeznice čudesa, ali već uvijaju, da neće ni toliko koristi nositi, koliko pruga sv. Petar-riečka. Nebi znao, što bi se iz županije riečke i iz Karlovca moglo izvažati; jer sve, što se izvadja, je trgovina mala, jedina stečevina kirijašah. Željeznica toli malu korist donosi, da niti troška neće moći pokriti.

Reguliranje Kupe nešto će koristi donieti ovoj željeznici, a držim, da je ova potreba odavna već osjećana, a je reguliranje Kupe jedino sredstvo, koje će u sadašnjem stanju željeznicu tu učiniti onom, što bi morala biti. Bar toliko će koristi donieti, da možda nebude u pasivnosti, u kojoj će biti, ako nebude Kupa regulirana. S toga je odbor spojio predlog, da se vlada pozove, neka svojim putem nastoji, da tomu zahtievu zadovolji, te da se još zastupnikom našim na ugarskom saboru preporuči, da kod zajedničkoga sabora ovaj predlog zastupaju.

Antun Čop: Vis. sabore! Buduć je predlog velevažan, s toga predlažem, da se radi lagljega proučenja ovaj dio izvješća tiskati dade, porazdieli medju članove i u svoje vrieme na dnevni red stavi.

Ivan Tombor: Vis. sabore! Mi, koji smo bili na ugarskom saboru, imali smo sgodu, kad je ministar komunikacijah predložio osnovu o željezničkih mrežah, vodogradnjah i cestah, osvjedočiti se, da je u tu osnovu uvršćeno i reguliranje Kupe. Ministar smatra Kupu kopčom izmedju dolnjega Dunava i mora, te je za uredjenje ove važne rieke uvrstio svotu od 1,200.000 for. Tom prilikom, kako se sastanemo na ugarskom saboru, će se sa strane zastupstva hrvatskoga sve učiniti, da se taj predmet uvrsti u prvi red preduzeti se imajućih radnjah. Toliko za ubavjest vis. saboru.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Vis. sabore! Držim, da je potreba reguliranja Kupe tako obće priznata, da bi bilo možebiti upuštati se u pobliže razlaganje toga suvišno tim više, što je u zajedničkom saboru osnova o reguliranju Kupe predložena, s toga držim, da bi mogli prihvatiti predlog odborov.

Predsjednik: Ovakova izvješća nedadu se tiskati, ako štovana kuća neodluči. Medjutim to neprieči, da se koj predlog tiskati dade. Pošto predlog g. zastupnika Čopa na to ide, da se ovaj predmet izluči i tiskati dade, ima se o tom glasovati. Zato, ona gospoda, koja su zato, da se ovaj predmet tiska i na dnevni red stavi, neka se izvole dignuti. (Ustane većina.) Tako će se ovaj predmet tiskati dati i u svoje vrieme na dnevni red staviti.

Izvjest. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita dalje.)

Visoki sabore! Dakako, da se je odbor narodnogospodarstveni, riešavajuć ovu molbu, našao u čudnovatom položaju, jer nemože drugo predložiti, nego da se vlada zauzme za tu stvar kod zajedničkoga sabora, koji je tu kompetentan. Mi vidimo, da je želja opravdana, ali nemožemo predložiti zaključka, kojim bi se neposredno zadovoljilo želji moliteljah. S toga slični predmeti nemogu drugoga riešenja dobiti, nego da priznamo, da je od velike potrebe, da se zauzme vlada za tu stvar na zajedničkom saboru, da se što prije pravednom zahtjevu županije varaždinske zadovolji.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Žalibože, tako smo autonomni, da ništa nemožemo glede željeznicah riešavati ni odlučivati. Glede varaždinske željeznice znamo, da je jedno družtvo htjelo sagraditi željeznicu izmedju Beča i postaje Novi, i da je obećalo, da će se i Varaždin u tu mrežu uplesti. Znamo, da je usljed toga zastupstvo varaždinsko, i trgovačka komora u Sisku i Kostajnici išla u Peštu moljakati ministra komunikacijah, da se za tu stvar zauzme. Nu novine su javile, da je ugarski ministar obećao, da će se zauzeti za stvar. Ali nije to istina, jer dobro znam, kao bivši tajnik trgovačke komore, da ministar ugarski deputaciji dotičnoj nije dao nikakova obećanja i to zato, što mu se neugodno čini, što bi tim Hrvatska i Slavonija s Bečom stupila u neposredni doticaj, i što nebi bila koncentrirana trgovina u Pešti, nego u Beču.

Znamo vrlo dobro, da je ta željeznica vrlo nuždna, osobito obzirom na Sisak i Kostajnicu. Naša domovina mora propasti, ako se sva trgovina koncentrira u Pešti, ako se grade željeznice tako, da se mimoilazi naša domovina, da od trgovine nemamo nikakove koristi. Pošto sjede naši zastupnici na ugarskom saboru, to bi konsekvencija bila, da su nastojali oko toga, da dobijemo u naše ruke pitanja komunikacijah. Nu pošto toga učinili nisu, naravno, da nemožemo tvrditi, da smo zadovoljni s revidiranom nagodbom, koja nam nikakove autonomije nedaje u tom pogledu.

Ako nismo vlastni zaključakah činiti, kao što g. dr. Derenčin mnije, to smo vlastni i dužni želje izraziti.

Digitized by Google

Ako je Ugarska prijateljska Hrvatskoj, pa ako je želja opravdana, tada je ugarski ministar zvanjem obvezan, da se takovoj želji odazove. Željeznica varaždinska, koja je nuždna osobito obzirom na Beč i orijentalnu željeznicu, skoro je važnija, nego li čišćenje Kupe. S toga mislim, da je nuždno, da se taj predmet tiska, medju članove podieli i na dnevni red stavi.

Nije dosta kazati, da naši zastupnici taj predmet na ugarskom saboru preporuče ili da se želja zemlje samo naprosto putem vlade izrazi; to se mora učiniti putem potankoga obrazloženja po saboru, da zajednička vlada uvidi, da je to u istinu interes zemlje.

Ivan Jagić: Vis. sabore! Žao mi je, što moram primietiti, da g. predgovornik možebiti nije čuo molbenice županije varaždinske. Neradi se ovdje o željeznici orijentalnoj, nego o tom, da se Varaždin spoji prugom do Zaprešića. Toliko imam spomenuti, da je o tom mnogo putah govoreno u saboru, i dva do tri put zaključeno, pa da je pod konac o tom govoreno i u ugarskom saboru i pozitivno obećano, da će se graditi ta željeznica, koja bi skapčala našu domovinu sa bečko-orijentalnom željeznicom.

Mirko Hrvat: Vis. sabore! Ovdje je predloženo, da se pozove vlada, da se svojim putem zauzme za ovaj predmet. Pristajem uz predlog, nu imam samo to primietiti, da se pozove vlada, da putem ministra hrvatskoga, kojega je dužnost interes zemlje u skupnom ministarstvu braniti, da se tim putem obrati.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Vis. sabore! Moram prije svega opaziti, da je narodno-gospodarstveni odbor imao pred sobom samo molbu županije varaždinske, neka se vis. sabor zauzme za izvedenje te pruge. Odbor nije mogao te molbe riešiti, t. j. odbor nije mogao predložiti vis. saboru, da se molbi zadovolji ili ne. Ja neznam, je li bi umjestno bilo i dostojanstvu sabora odgovaralo, kad bi se predstavkom obratio na zajednički sabor, i tu stvar preporučio. Sabor g. 1870. obratio se je glede ove željezničke pruge neposredno predstavkom na Nj. Veličanstvo, a Nj. Veličanstvo je ustupilo to ministru kamunikacijah, koji je odgovorio svojim pripisom, da je predloženu prugu dao izpitati, ter da je jur potaknuta razprava glede koncesioniranja te gradnje. Mislim, da mi nemožemo drugo učiniti, nego da vladi preporučimo, da stvar nastoji promaknuti svojim putem; a mislim, da drugoga puta nema, nego je onaj, koj je naznačio gosp. Mirko Hrvat.

Što se tiče obrazloženja, to je toliko već govoreno, i tako je već poznato, da držim za suvišno dalje razlagati obće poznatu potrebu, korist i želju. S toga mislim, da se mimo predloga g. zastupnika karlovačkoga primi predlog odbora.

Predsjednik: Ona gospoda, koja su za formalni predlog g. dra. Makanca, da se ovaj predlog tiska i na dnevni red stavi, neka se izvole dignuti. (Ustane manjina.) To je manjina.

Ona gospoda, koja prihvaćaju predlog odbora, neka se izvole dignuti. (Ustane većina.) To je većina.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita dalje.)

Vis. sabore! Ja opet moram opaziti, da se je odbor nalazio u jako neugodnom položaju, jer priznaje potrebu te željeznice, ali izvedenje spada u djelokrug zajedničkoga sabora. Mi nemožemo više činiti, nego naglasiti potrebu i stvar preporučiti zastupnikom na zajedničkom saboru, neka obzirom na tu molbu učine, što učiniti mogu.

Predsjednik: Prima li štovana kuća predlog odbora?

(Prima.)

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita dalje.)

Predsjednik: Prima li štovana kuća?

(Prima.)

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita dalje.)

Vis. sabore! U ovom izkazu uvršćene su sve zemaljske i kotarske ceste bez razprave o tom, da li je potrebito, da li koristno, koju cestu zapustiti i novu sagraditi. Ovim izkazom nije zadovoljeno saborskom zaključku, koj je htio imati sistematičan pregled cestah u našoj domovini. Pa izjavio je sam zastupnik vlade, da vlada nije ništa drugoga učinila, nego upitala pojedina municipija, koje su ceste zemaljske, a koje kotarske. — Osim toga uvršćeni su takovi zahtjevi, koji obzirom na naš budget nemogu zadovoljavati. Dakle taj izkaz je bez ikakove ocjene naših sredstvah učinjen, te sadržaje prosto popis obstojećih cestah, a ne onih, koje bi se morale u buduće graditi. Odbor s toga kaže, da vlada nije odgovorila zaključku sabora, koj zahtjeva obrazloženje svih zemaljskih i kotarskih cestah, sastavljeno na ocjeni faktičnih okolnostih, prave potrebe i snage naših sredstvah.

S toga odbor predlaže, da se ovaj izkaz vladi vrati, te da se pozove, da sastavi sustavnu mrežu čim prije i saboru podnese.

Predsjednik: Prima li štovana kuća?

(Prima.)

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita dalje.)

Vis. sabore! Ta cesta je od velike važnosti. Na to djelo proračunano je do 150.000 for. U oči tih troškovah nije moći drugo, nego uputiti molbu županije riečke vladi, da ju uvaži.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Vis. sabore! Ja se slažem s predlogom odbora, samo neka se izpusti ovo, da ima vlada prigodom budgeta za godinu 1874. predlog uvažiti; jer doći će možda sabor i vlada u položaj, da se bez obzira na budget grade ceste i stanovite gradnje, te bi vlada došla u sukob sa zaključci sabora, kad je kategorično naglašeno, s kojimi sredstvi ima se graditi. Mislim, da je to vezanje rukuh neumjestno, jer će doći u spor ovu ili onu gradnju odredjivati bez ikakova obzira na budget, a povod taj će biti, kad se bude radilo što da se čini obzirom na žiteljstvo, kojemu pri-

Digitized by Google

glad uslied nerodice. S toga se slažem s predlogom, ali da se izpusti ograničenje, obzirom na budget za godinu 1874.

Izvjest. dr. **Marijan Derenčin**: Ja se mogu s tim složiti.

Predsjednik: Ona gospoda, koja su zato, da se primi predlog odbora onako, kako glasi, neka se izvole dignuti. (Ustane manjina.)

Ona gospoda, koja su zato, da se primi predlog odbora sa izpravkom g. dra. Špuna, neka se izvole dignuti. (Ustane većina.) To je većina.

Izvjest. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita dalje.)

Predsjednik: Dolazi zapisnik i izvješće zakonodavnoga odbora o molbah nanj stiglih. Referent je gospodin dr. Posilović.

Izvjest. dr. **Mijo Posilović**: Visoki sabore! Na zakonodavni odbor stiglo je na pretres više molbah, od kojih se neke nisu mogle riešiti, što je odbor mislio, da se školstvo mora sustavno urediti, i da se pojedinim mjestom nemogu povlastice dozvoliti, koje se neslažu sa sustavom naukovnim. Nadalje anticipirao je odbor nešto glede uzdržavanja školah; odbor je mislio, da bi obskrbu narodnih, gradskih, zatim i nižih realkah imale preuzeti obćine, i prema tome riešio je odbor te molbenice sliedećim načinom. (Čita br. 1.; vidi prilog 4.)

Visoki sabore! Budući da je pitanje o autonomiji učionah načelno pitanje, koje se sustavno riešiti ima, s toga je odbor mislio, da se ova molba nemože sada meritorno riešiti. (Prima se.)

(Čita br. 2.)

Vis. sabore! Odbor je kod riešenja ove molbenice imao dva razloga: osnovu samu, koja je bila molbenici priložena, zatim uzdržavanje djevojačke učione. Glede uzdržavanja držao se je odbor načela, da se narodne i gradske učione i niže realke imadu uzeti u obskrbu obćinah, a da ova viša djevojačka učiona spada u kategoriju nižih realkah. (Prima se.)

(Čita br. 3.)

Ova se molbenica uzimlje na znanje.

(Čita br. 4.)

Ovdje je odbor imao pred očima to, da će se kod nas podići gradjanske učione, koje bi imale strukovno obrazivati obrtnike. Odbor je s toga mislio, da se u Djakovu gradjanska škola podignuti može.

Glede troškovah misli, da bi se vlada imala staviti u sporazumljenje sa poglavarstvom Djakova, nebi li obćina mogla tu školu uzdržavati.

Dr. **Franjo Rački**: Samo glede onih, koji nisu imali prilike biti u odboru, čini se, da je druga alineja odviše kratko navedena, te mislim razjašnjenja radi to nadomiti, da je druga alineja samo u alternativi, ako bi obćina djakovačka htjela na svaki način imati nižu realku, da se stavi vlada u sporazumljenje glede troškovah. Po načelu, koje je prije obrazloženo, po kojem niže realke uzdržavaju obćine, sliedilo bi, da bi svi troškovi pali na obćinu djakovačku. Nu za slučaj, da obćina nebi mogla nositi svih troškovah, to bi zemaljska vlada imala priliku, da se jedan dio od strane zemlje u pripomoć dade.

Ovo samo radi razjasnjenja ove točke.

Predsjednik: Prima li štovana kuća mnienje odbora, kako je ovdje izraženo? (Prima.)

Izvjest. dr. **Mijo Posilović**: (Čita br. 5.)

Poznato je, da obstoji u primorju već jedna pomorska učiona. Odbor predlaže, da vis. sabor pozove vladu, da podnese osnovu o ustrojenju pomorske učione. Ovom osnovom mogla bi vlada predložiti, da se u Senju podigne ta učiona, i onda bi mogla ta molbenica meritorno riešenje naći. (Prima se.)

(Čita br. 6.)

Vis. sabore! Odbor je uvidio potrebu više realke u Vukovaru. Buduć da je u molbi obćine vukovarske ponudjeno samo, da će dati zdanje i ogriev, to misli odbor, da se obćina pozove, t. j. da ju vlada ima sklonuti, da ima preuzeti i nabavu učilah, jer ta obično spadaju na obćinu.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Visoki sabore! Ovdje se samo zemaljska vlada poziva, da se stavi u sporazumljenje sa obćinom vukovarskom glede nekih sredstvah. Obćina vukovarska, u koliko se sjećam iz spisah, koje leže pri vladi, ponudja zgradu; ali ta zgrada nije prikladna za realku, te bi se moralo potrošiti mnogo tisućah, da se svrsi shodno sagradi. Vlada se još nije sporazumjela s obćinom glede sredstvah učevnih, koja bi imala obćina vukovarska dati. Kada se u obće rieši pitanje o novom ustrojenju realkah, vlada će nastojati, da i ovo pitanje rieši i zahtjevom zadovolji, na koliko budu dovoljna sredstva.

Dr. **Aleksander Rogulić**: Vis. sabore! Koliko shvaćam predlog odbora, radi se o tom, da se na svaki način u listopadu 1874. viša realka u Vukovaru otvori. Prieka je potreba, da bi se izravnala nepravda, koja se toliko vremena jednom dielu naše domovine nanosi, koj najviše doprinosi žrtve, a koj nema ni jedne iz javnih sredstvah uzdržavane učione. Dakle mi nebi smjeli nikako odgadjati na novo ustrojenje učionah i otvorenje ovisnim učiniti, da li ima obćina prikladne prostorije. Obćina se je obvezala da samo jedanput dobije učionu, i pristala na žrtvu, te je ponudila zgradu; a kad je to ponudila, ona će na svaki način i učila nabaviti, a nije ni potrebito, da u prvom bude sgrada sasvim dovršena, jer imamo primjer, da se govori, da će se sveučilište otvoriti, a nemamo sgrade. Veli se ovdje, da se podigne ta realka postupice, dokle bude u šest godinah podpuna; do onda će se na svaki način prikladna sgrada prirediti moći. Držim, kad odbor predlaže, da se vlada u dogovor s obćinom pusti, da potrebna učila nabavi, onda to nije takova kondicija, od koje bi se moglo ovisnim učiniti otvorenje ta-

*

Digitized by Google

kovoga zavoda. Tu nenalazim, da bi kakva razloga moglo biti, da se tomu pravednomu zahtjevu nezadovolji. S toga preporučam predlog odbora.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Visoki sabore! Ako obćina nebi mogla smoći sredstvah, jedva bi se vlada mogla nadati, da će imati toliko učenikah, koliko je potrebito, da bude realka pravom realkom; jer realke se mogu podignuti samo u većih i dobro stojećih obćinah, i gdje ima mladjega naraštaja, koji bi sve tečaje mogao svršiti. Jer mnogo mladićah ima, koji stupe u realku, te jedva svrše dva tečaja, pa idu u sviet. Od dvadeset, koji stupe u prvu godinu, neće doći u četvrtu niti osmorica, a do sedme neće doći ni četvorica. Medjutim, vlada će nastojati, da učini, što se može učiniti.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Visoki sabore! Mislim, da je za zrelo riešenje stvari nuždno, neka izvoli g. izvjestitelj i zatim gosp. izvjestitelj vlade razložiti, što je izvidjeno glede troškovah, da li bi se mogli namiriti. — Nuždno je, da se precizno odgovori, jer inače nije možno vladu siliti, da izvede u godini 1874., što novac nedopušta. Zaključke stvarati bez obzira na to, da li su izvedivi zbog novčana stanja, može biti samo na uštrb saboru, jer će se kazati, sabor je zaključio, a nije izvedeno, te tako bi samo ugled sabora trpio. S toga molim gospodina izvjestitelja i zastupnika vlade za točnu ubavjest glede troškovah, a pridržajem si pravo onda na meritoran odgovor.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Visoki sabore! U budgetu za god. 1874. nije ništa odredjeno. Nu za godinu 1874., ako bi se otvorila realka, treba u budgetu samo tri mjeseca providjeti, a ostalo bi išlo na godinu 1875. Ako je dakle obćenita želja, da se mora realka g. 1874. podići, onda će se morati potrebita svota staviti u budget za godinu 1875 U ostalom naići će vlada negledeć na te troškove na veliku zapreku, jer izkustvo, uči, da učiteljah za realku nema. Imamo u Belovaru, u Varaždinu nižu realku, pa vegitiraju najviše s toga, što nemaju učiteljah; dok nećemo učitelje plaćati onako, kao što jih na nižih realkah gradovi plaćaju, nećemo nikada imati učiteljah, kakovih treba; tu nesmijemo štediti. Ako su gimnazijalnim učiteljem povišene plaće, to se moraju plaće prema tomu i ovim učiteljem povisiti, inače neće biti sposobnih ljudnih, te je bolje, da ni neotvorimo realke.

Izvj. dr. **Mijo Posilović**: Vis. sabore! Ponajprije slobodan sam odgovoriti, provociran od g. dra. Špuna.

Ja se čudim, što je stavio to pitanje na me, jer ja niti sam financ-ministar Hrvatske, niti izvješćujem u ime financijalnog odbora, nego u ime zakonodavnoga pododbora nastavnoga. Na takova pitanja i takove prigovore, koje je stavio gospodin dr. Špun, mogla bi se svaka stvar odgoditi, gdje nisu stalno naznačena sredstva. Tako i naša osnova o sveučilištu isto tako bi pasti mogla. Mislim, da sredstvah imade, da će se troškovi morati namiriti iz dohodakah zemlje iz 45%, i iz naukovne zaklade, ako što preostane. Onda i od prištednjah; ja sam već lani prilikom pretresanja budgeta kod penzijah za Rieku imao priliku naznačiti prištednju, kad Rieka nespada pod našu upravu, da nebi smjela pasti ni na naš teret; jer mi teret nosimo, a koristi nemamo. A naznačila su i druga gospoda zastupnici, da se i kod više drugih stavakah može prištediti.

Iz onoga pako, što kaže g. Rogulić i druga gg. zastupnici, da nema takova zavoda u Sriemu, zaključujem, da je svakako potrebito podići višu realku u Vukovaru.

S toga gledišta odgovaram g. zastupniku vlade to, da odbor nemože biti uvjeren tom, da realka u Sriemu nebude imala učiteljah Ako ih nebude, vlada će ju i onako moći zatvoriti.

Što se tiče podpore od strane obćine, g. zastupnik vlade prigovara, da je obćina ponudila neprikladno zdanje, to imam primietiti, da odbor nije kazao, da se ponudjena sgrada ima primiti, nego je kazao, da se primi potrebito zdanje. Dakle zdanje ima dati obćina, koje je prikladno. U ostalom priložen je ovdje izvadak zaključka zastupstva, gdje je zaključeno: (Čita izvadak.)

Čini se, da obćina nije mislila na učila, te po svoj prilici dati će se sklonuti, ako ju vlada pozove, da nosi iz svoga budgeta i učila. S toga mislim, da su ovi zaključci opravdani, da se izvesti i prihvatiti mogu sada tim više, što ove godine nisu još meritorni, i što vladu nevežu, da čini, što je nemoguće.

Predsjednik: Gosp. dr. Špun htio je odgovoriti meritorno; ako želi . . .

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Vis. sabore! Nakon ubavjesti držim za nuždno, da se riešenje meritorno odgodi dotle, dok se budget za g. 1874. nerazpravi, pa onda da se u skladu rieši.

Ja sam zato, da se škole dižu, zato sam oduševljen prijatelj. Imenito osjećam živo, kako su nuždne u Sriemu srednje škole, gdje manjkaju, gdje tudji elementi ruju upravo radi pomanjkanja škole. Ali s druge strane obzirati se valja na ono, što je izvedivo, da je sigurno izvedivo, da negubimo vremena praveć zaključke, kojih ostvariti nemožemo, uslied toga što neimaju realne podloge. Mislim, da se ta stvar uzme u pretres u vrieme, kad se bude razpravljao budget za g. 1874. Nisam dakle proti predlogu nego zato, da se predmet odgodi.

Dr. **Aleksander Rogulić**: Visoki sabore! Mislim, da je sasvim proti poslovniku, da g. zast. valpovački dvaput govori. Onda će svaki govoriti dvaput, učiniti predlog formalni, a onda će meritorno govoriti. Ako se tako tumači poslovnik, neka se i meni dozvoli, da još jedanput govorim, da oprovrgnem, što je g. zastupnik valpovački kazao. (Prepirka.)

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Kad nemože g. Rogulić, to ću ja biti slobodan odgovoriti. Obćina daje sgradu, prvo uredjenje realke i ogriev. Priznat[illegible]

Digitized by Google

a je to velika žrtva, a i mora se priznati, da je zemlja užna takovim pojavom u susret ići.

Što se toga tiče, da li se može ova realka uzdržati, se negleda na veličinu mjesta, jer neće polaziti učione amo sinovi iz Vukovara, nego i iz dalnjih mjestah.

Buduć u Sriemu nema srednjega učilišta, buduć da živa želja, da se takav zavod u Vukovaru podigne, uduć da glede troškovah nema mjerodavna pitanja, jer ko je nužda, spada na zemaljski budget, a mislim, da trošak nije tako silan, da ga budget nebi mogao nositi; buduć da zastupnik vlade sam priznaje, da će dpasti za g. 1874. samo na tri mjeseca troškovi. ti oškovi nisu tako silni, da se nebi iz onoga, što je u g. 874. viška, mogli namiriti, s toga glasujem za predlog dbora.

Predsjednik: Poslovnik nemože potankostih sadržati u sebi. G. dru. Špunu nemože se po duhu poslovika uzkratiti pravo rieči radi ubaviesti, jer g. Špun je kao, da si zadržaje pravo govora, dok dobije odgovor. uduć je formalno govorio, to mu se nemože uzkratiti avo, da pobije prigovore. To je naravna stvar.

Pavao Grčić: Visoki sabore! Sveta je istina, da u iemu nema nijednoga srednjega učilišta. Samo radi ga trebalo bi podignuti takav institut. Vukovar leži na unavu, na mjestu, gdje se promet svaki dan diže, gdje upravo potrebna viša realka. Vukovar, da nije osjetio potrebu, zaista nebi podnio žrtve, što je ponudio lanje, koje će sigurno njekoliko tisućah stojati i prvo redjenje.

Ono, što g. zastupnik vlade kaže, da će biti učište, a možda neće biti učenikah, mislim da nestoji. Ako se ograničilo za Vukovar, onda bi stajalo, to dopuštam. li pošto vinkovačku gimnaziju neuzdržavaju samo vinovački sinovi nego i iz okolice, tako držim, da će se i Vukovaru sa svih stranah sakupljati; mnogo će sinovah laziti iz Bačke, Banata, Sriema i Slavonije.

Ono, što g. dr. Špun napominje, da tudji elementi iju, to je sveta istina, te kad i nebi drugoga razloga lo, trebalo bi, da vis. sabor privoli, da se ova škola digne; i zato glasujem za predlog odbora.

Mirko Hrvat: Vis. sabore! Razlog, koj je naveden, se u Vukovaru ustroji viša realka je taj; što nema u iemu nijednoga srednjega učilišta. Istina je, ali s druge rane je i to istina, da u cieloj virovitičkoj županiji ma ni realke ni gimnazije. (Glasovi: Osiek!) Osiek je u virovitičkoj županiji. Na kraju virovitičke županije vinkovačka gimnazija, ali županija sriemska je mnogo iža osječkoj, mitrovačkoj i zemunskoj realci, dakle to, se navadja, nikakov razlog nije.

Pitanje je za pokriće troškovah. Dok obćina taj vod tako nuždnim smatra, da ponudja sgradu i ogriev, se navadja kao velikodušje obćine dočim prije ovoga edmeta bijaše prispio predlog djakovačke obćine, da tamo niža realka podigne, a to je sasvim odbijeno. Napokon dani odgovori na pitanje g. zastupnika valpovačkoga glede troškovah, nisu nikakovi odgovori. Jer u svakom parlamentu svaki odbor, kad predlaže kakov trošak, prije imade se staviti u sporazumljenje sa odborom financijalnim, i nijedan predlog nepodnese prije, nego se je uvjerio odbor financijalni, da pokriće u sredstvih zemaljskih naći može. S toga sam toga mnienja, da se primi predlog g. zastupnika valpovačkoga, da se odbor prije svega s financijalnim odborom u sporazumljenje stavi, da li se mogu troškovi pokriti.

Izvjest. dr. **Mijo Posilović**: Vis. sabore! Ovdje je bilo više predlogah; ipak je jedini predlog g. zastupnika valpovačkoga, da se predmet odgodi. Ja mislim, da je dokazano, da niti odbor nije meritorno riešio ovoga predmeta, zato se čudim upravo, što toliko pogibelji nazire u tom predmetu g. zastupnik valpovački. U prvoj se točki kaže, da se pozivlje vlada, da nastoji o tom, da se podigne učiona. Čim se dakle priznade, da je potrebna u Sriemu viša realka nemože se proti zaključku ništa govoriti, jer se samo kaže, da vlada nastoji. Ako vlada uvidi, da nije možno, neće biti zato odgovorna te neće se kazati, da nije sliedila zaključak sabora i neće se kazati, da je sabor zaključio, što je neizvedivo. Drugo bi bilo, da se kaže, da se podigne god. 1874. viša realka u Vukovaru.

Glede sredstvah, što prigovara g. Hrvat, nespada ovamo ono, što je govorio o obćini djakovačkoj, jer tu se govori o nižoj, a ovdje o višoj realki. Dovoljno je, da obćina dade stanje, ogriev i učila. S toga je odbor zaključio, da se obćina pozove da to dade. Niti sa meritornoga niti formalnoga gledišta nemože biti prigovora proti ovomu zaključku, s toga predlažem, da se primi.

Predsjednik: Štovana kućo! Imamo predlog odbora, koji je meritoran, da se rieši, kako je ovdje naznačeno, i ima predlog formalan, da se odgodi na kasnije vrieme, kad dodje budget u pretres. Držim, da bi naravno prije mogli glasovati o formalnom predlogu. Kad bi ovaj pao, onda se može predlog odbora primiti ili odbiti.

Dr. **Aleksander Rogulić**: Vis. sabore! Glede formulacije pitanja imam primjetiti, da se nitko nije izrazio tako, da predlog odbora padne ili ne, buduć su jedni članovi zato, da se odmah zadrži, a drugi, da se odgodi, a nitko proti meritornomu predlogu nije. Ja mislim, da se poimence glasuje.

(Glasovi: netreba!)

Predsjednik: Ona gospoda, koja podupiru g. dra. Rogulića neka se izvole dignuti. (Ustane desetorica).

Dakle predlog odbora ima doći u pretres, kad i budget za g. 1874.

Izvj. dr. **Mijo Posilović**: Vis. sabore! Držim, da se po poslovniku, ima najprije glasovati o predlogu odbora. Nema se razlika praviti, da li je predlog formalan ili meritoran. Ja držim, da ovo riešenje nije meritorno, jer

Digitized by Google

su samo želje izražene. Po poslovniku mislim ima se o predlogu odbora najprije glasovati.

Predsjednik: Želi li kuća, da se o predlogu odbora glasuje?

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Vis. sabore! Ja nemogu glasovati sa „ne“ proti predlogu, da se u Sriemu podigne realka. Svečano se ogradjujem, da sada glasujem proti tomu, te nemogu drugo, nego podupirati mnienje g. predsjednika, da se najprije o odgodbi glasuje.

Dr. **Milan Makanec**: Predlog sadržaje u sebi formalnost, buduć da se pozivlje vlada, da nastoji podići realku u listopadu g. 1874. Budué da je dakle predlog formalan može se odmah riešiti, te i po poslovniku ima se najprije o predlogu odbora glasovati.

Dr. **Ignjat Brlić**: Po poslovniku se glasuje najprije o predlogu odbora. Neka se gospodin Špun najsvečanije ogradjuje, kako ga je volja; ako neće glasovati, neka ostavi.

Predsjednik: Štovana kućo! Ja ću staviti pitanje po odluci štovane kuće. Naravna je stvar, da se predlog meritoran tako smatra, da se prije o predlogu odbora glasovati ima, jer ovdje nema drugoga predloga nego da se razprava odgodi. Zato ona gospoda, koja su zato, da se prije o meritornom predlogu odbora glasuje, neka se izvole dignuti. (Ustane većina.) Dakle to je odlučeno, a sad dolazi drugo pitanje, da se poimenice glasuje, budué da g. Rogulić ima deset članovah.

(Glasovi: Netreba!)

Dr. **Aleksander Rogulić**: Ja odustajem.

Predsjednik: Ona gospoda, koja su za predlog odbora, neka se izvole dignuti.

(Ustane većina.)

To je većina.

Izvj. dr. **Mijo P[illegible]ović**: (Čita dalje): „Konačno predlaže se po predlogu pododbora na prihvat sliedeći zaključak:

Pozivlje se zemaljska vlada, da jur zahtievane školske osnove, kao i izvještaj o stanju školah i nastave u obće, čim prije saboru predloži“.

Vis. sabore! G. zastupnik vlade odgovorio je do duše, da će vlada saboru predložiti zak. osnovu glede pučkih učionah, čim bude stigla potvrdjena od previšnjega mjesta. Nu odbor zakonodavni je mislio, da mora izraziti ovaj zahtjev.

Što se tiče drugoga diela, to je posve jasno, da se škole sustavno nemogu urediti dotle, dok se nezna, kakovo je stanje školah i nastave. U svih zemljah, gdje su napredne škole, dade vlada statistično izvješće o stanju školah. S toga razloga mislio je odbor, da se vlada ima pozvati, da to i glede naše zemlje ima učiniti.

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Što se tiče toga izvješća, to vlada zadovoljiti nije mogla radi pomanjkanja silah. Mi smo izvješće priredili za bečku izložbu, ali izvješća posebnoga nismo načiniti mogli, što nismo imali materijalnih silah. — Čim bude to moguće, podnieti će vlada izvješće.

Dr. **Franjo Rački**: Vis. sabore? Budi mi dozvoljeno primietiti nješto. Ja sam bio predložio u prošlom zasjedanju, da se vlada pozove, da neku osnovu o uredjenju školah u obće predloži. Ja sam izbrojio devet osnovah, koje bi bile potrebne, da bi se mogao načiniti sustav, i naše učione sustavno razviti. Od svih ovih osnovah podnešena je osnova za sveučilište, ali imade mnogo drugih veoma važnih, imenito glede pučkih učionah. Pučka učiona kod nas stoji na temelju, kako je obstojala za ministra Thuna, dočim su u cieloj monarkiji preustrojene. Priznati mi je takodjer, da se u kompetentnih krugovih zahtieva, da se i kod nas na taj temelj postave.

Ako vlada doskora nebi mogla podnieti osnovu o preustrojenju učionah, to mislim, da joj se na srce postavi, da izvede to, makar putem administrativnim, jer glede toga mi stojimo najgore u cieloj monarkiji.

Ja sam istom prilikom imao čast predložiti, da osnovu podnese nastavno vieće ili školski odbor, ako vlada nebi bila u stanju, te kao što je g. zastupnik vlade malo prije napomenuo, da nemože izvješća o stanju školah podnieti zato, što nema silah, to vjerujem; jer oni, koji su namješteni, imadu posla sa dnevnimi podnesci, dočim na didaktično-pedagogična pitanja nemogu ni misliti, pa baš u tom odsjeku, ako izuzmemo g. predgovornika i jednoga činovnika, nema ljudih od struke. Od velike bi nužde i koristi bilo, da ima takav školski odbor, u kojem bi osnova za pučke škole bila već providjena; a to bi bilo potrebno i za srednja učilišta.

Mislim, da bi vlada mogla i putem administrativnim to izvesti, te moglo bi joj se preporučiti, da to čim prije izvede; medjutim, ako toga nebi mogla sada učiniti, jer je zasjedanje kratko, ali zato mislim, da bar za buduće zasjedanje pripravi osnovu o ustrojstvu pučkih školah, a isto tako i srednjih učilištah, koja su — mislim — je najbolje ustrojena, što se sustava tiče.

Mislim, da se ustrojenje drugih učilištah nepredu[illegible] prije, jer su druga iza ovih mnogo zaostala; jer priznati moram, da realka, koja je prije imala šest godinah, sada ima sedam, koliko je meni poznato, a sabor nije ni ubavješten, niti nema osnove, kojim putem je šestorazredna realka postala sedmorazrednom, jer nije putem zakonodavnim razširena na sedam godinah.

Dakle ja ovdje samo 3—4 takove osnove spominjem, a ja sam imao prilike navesti ih devet, od kojih je jedna izvedena.

Prigodom ovom spominjem to, te molim vladu, na koju se to odnosi, da izvoli toj prekoj potrebi zadovoljiti, jer samo tim načinom može se naše školstvo sustavno razviti, na što se mora velika važnost polagati.

Digitized by Google

Vlad. zast. dr. **Pavao Muhić**: Visoki sabore! Glede ɩolskoga odbora providjeno je u zak. osnovi za pučke ʒione. Da sada vlada novu osnovu o tom odboru podɐse, to bi osnova išla opet putem onim, kojim je išla ʒnova o pučkih školah.

Što se tiče zagrebačke realke, to je godine 1871/2. ɔdan i sedmi tečaj putem administrativnim, pošto je reka nužda bila, da se konačno i definitivno rieši to piɩnje, pozvana je bila realka zagrebačka, imenito ravnaɩljstvo, neka u sporazumljenju s profesorskim sborom odnese svoje mnienje, kakvim je plodom urodila proɩjena, i što bi se još moglo učiniti, da se konačno redi realka sa sedam godinah. Vlada do danas očekiva ɩvješće; čim joj bude ovo podnešeno, vlada će učiniti, to se zahtieva.

Kao što je g. predgovornik opazio, vlada nemože snovah prigotavljati i predlagati, jer ima samo jednoga ještaka, a taj je privremeni nadzornik gosp. Jurković, i ko mene držite za strukovnjaka, to sam onda i ja. Tako mo ograničeni tekućimi poslovi, da jih jedva možemo vladati, upravo radi toga, što silah manjka.

Izvj. dr. **Mijo Posilović**: Visoki sabore! G. zastupnik r. Rački govorio je o mjerah, koje bi vlada morala preuzeti administrativnim putem. Mislim, to ovamo ne spada, ɘ bi morao glede toga predlog učiniti.

Što se tiče prigovora g. zastupnika vlade, da neɩože predložiti osnove, jer da nema silah, to ja mislim, neka vlada sazove enquetu, ljude, kojim je stalo do preustrojstva školah, a držim, da će biti voljni, svoje sile uložiti, da podupru vladu. S toga mislim, da se ovaj zaključak može prihvatiti.

Predsjednik: Ona gospoda, koja su zato, da se vlada u smislu predloga odbora pozove, neka se izvole dignuti. (Ustane većina.) Većina je.

Dolazi na dnevni red osnova o sirotištu.

Vlad. zast. **Jovan Jurković**: Visoki sabore! Po vladi predloženu osnovu za utemeljenje sirotišta u Zagrebu, povlači vlada natrag, i moli, da se to na znanje primi.

Predsjednik: Sad možemo preći na izbor dvajuh članovah za financijalni odbor, a pošto zakonodavni odbor ima mene za člana, to ja polažem to članstvo i molim, da se drugi član izabere. Molim oba bilježnika, da cedulje pobiru.

(Bilj. Turelli čita imenik.)

Predsjednik: (Po obavljenom izboru.) Štovana kućo! Glasovalo je svega skupa 44 člana. Za zakonodavni odbor dobio je g. dr. Špun 41 glas. Za financijalni odbor dobio je g. Brlić 41, a g. Vončina 39 glasovah.

Pošto je dnevni red izcrpljen, zaključujem sjednicu i uričem za sutra u 10 satih. Molim, da gg. izvole ostati u konferenciji.

(12 satih.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

XXXVIII. sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, držane pod predsjedničtvom gosp. Jovana Živkovića, dne 15. listopada 1873. u glavnom gradu Zagrebu.

Pročitan je zapisnik 37. saborske sjednice i bez primjetbe ovjerovljen.

Zatim je oglašena:

1. pod br. 509. molba namjestnih učiteljah gimnazije varaždinske glede uračunanja njihovih službovnih godinah. (Upućuje se na molbeni odbor.)

2. Zastupnik sreza erdevičkog predlaže, da se proračun za g. 1874., što je u 37. saborskoj sjednici oglašen, uputi na razpravu na odbor proračunski, koji je pretresivao proračun god. 1873., a mjesto mandat položivšeg člana Dragutina Ferkića u idućoj sjednici novim izborom popuni.

Predlog se prima uz dodatak predsjednika, da se i na njegovo mjesto, obzirom na njegov sadašnji položaj, još jedan član u odbor izbere, i po tome će se u idućoj sjednici preduzeti izbor 2 članah za proračunski odbor.

Zatim se pristupi trećem čitanju osnove zak. članka ob ustrojstvu sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu, i osnove zak. članka o plaćah, nagradah i o mirovinah za učiteljsko i činovničko osoblje na sveučilištu u Zagrebu, kao što su u specijalnoj razpravi stvoreni, te su primljene bez promjene i imaju se dostaviti kr. zem. vladi, da im izhodi previšnju sankciju.

Nadalje primljen je predlog odborski, da se troškovi za prvo uredjenje sveučilišta podmire iz sveučilištne zaklade, te samo ostatak upotriebi u smislu §. 80. osnove za uzdržavanje sveučilišta. Podjednako prihvaćen je predlog glede zemaljske zgrade, u kojoj je sada tvornica duhana.

Predlog u pogledu predstavke na Nj. Veličanstvo, da za prvo uredjenje i uzdržanje sveučilišta odrediti blagoizvoli svotu iz prihoda, dobivena od prodanih krajiških šumah, obzirom na sadašnji položaj te stvari, ostavlja se za sad in suspenso.

Naprotiv prima se predlog, da se kr. zem. vlada pozove, neka podnese saboru osnovu o uredjenju živinarskoga zavoda.

Zatim je u pretres uzeta zakonska osnova ob odciepljenju obćinah, sačinjavajućih kotar bakarski, od istoimenog municipija i njihovom utjelovljenju žup. riečkoj i nakon obrazloženja primljena je za podlogu specijalne razprave. U samoj specijalnoj debati primljeni su kako naslov tako i §. 1., 2., 3. i 4. bez promjene po predlogu odborskom.

Obrazloživši po tome izvjestitelj zakonodavnog odbora osnovu zak. članka ob uredjenju plaćah za učitelje srednjih učilištah u Hrvatskoj i Slavoniji, primljena je za podlogu specijalne razprave, i pristupiv odmah k istoj primljen je naslov bez promjene.

§. 1. prima se većinom glasovah po predlogu odborskom, da se u drugoj alineji na kraju doda: „samo onim, koji su stalno namješteni za srednja učilišta u Zagrebu“.

Isto tako prima se §. 2. po predlogu odborskom, da se kod rieči „bude“ umetnu rieči: „na vlastito zahtjevanje ili kazne radi“ i po tome će glasiti §. 2.: „Profesor, uživajući mjestni doplatak, ako bude na vlastito zahtjevanje ili kazne radi premješten u takovo učilište, kojega profesori prava na mjestni doplatak neimaju, gubi takodjer pravo na isti već uživani doplatak“.

Nadalje primljen je većinom glasovah §. 3. po predlogu odborskom, da se rieči „na zadovoljstvo predpostavljenih oblastih“ izpuste, dočim je naknadni izpravak od strane vlade, da se na mjesto gore označenih rieči stavi: „uz točno i savjestno vršenje učiteljskih dužnosti pao, i po tome glasi §. 3.: „Plaća profesorah iza svakih pet godinah, što jih je kao učitelj kojega u §. 1. naznačena učilišta sproveo, ima se do uključivo dvadeset i p godine toga službovanja povisiti sa 200 for. Ovi petogodišnji doplatci računaju se takodjer u mirovinu“.

§. 4. primljen je bez promjene.

§. 5. pako po predlogu odborskom, da se sve rieči „zadnjega“ počamši izpusti, i po tome će glasiti ovaj §.: „Svako sliedeće petogodište počimlje odmah iza navršenoga zadnjega“.

§. 6. primljen je bez promjene.

§. 7. Po predlogu odborskom povisuje se namjestno-učiteljska pristojba od 660 for. na 700 for. a. vr. i po tome glasi §. 7.: „Za namjestne učitelje, koji dužnosti pravoga učitelja podpuno obavljaju, a uz to imaju osposobljenje, po kojem mogu postati pravimi učitelji, a nemaju nikakove ine plaće, ustanovljuje se namjestno-učiteljska pristojba sa 700 for. a. vr. na godinu.

Ustanove zamjenbenoga normala od g. 1839. ostaju u ostalom i nadalje u krieposti.

§. 8. na predlog zastupnika daruvarskog većinom glasovah izpušta se, te se po tome označuje §. 9. osnove kao §. 8. i prima se bez promjene u cielom svom sadržaju.

§. 10. osnove izpušta se po predlogu odbora.

Nadalje većinom glasovah prihvaća se predlog zastupnika djakovačkog, da se §. 11. sasvim izpusti, i po tome odpada redakcija odborska, da se rieči „odgojno obučnom“ zamiene sa „didaktično-pedagogičnom“, i izpravak zastupnika valpovačkog, da se rieči: „za trajanja službe“ izpuste.

Digitized by Google

§. 12. i 13. zak. osnove, sada 9. i 10., primaju se bez promjene.

U §. 14., sada 11., izpravlja se stilistična pogreška na kraju u riečih: „na nuzučitelje“ sa „za nuzučitelje“ i po tome glasit će taj §.: „Ovaj se zakon neproteže niti na one vjeroučitelje, koji ili nepredaju vjeronauk u svih razredih podpuna srednjeg učilišta, ili si uz vjeronauk nisu pribavili zakonitog osposobljenja za obučavanje u kojoj drugoj struci dotičnog učilišta niti za nuzučitelje.

§. 15., sada 12., prima se bez promjene.

U §. 16. sada 13. usvaja se stilističan izpravak odborov, da se mjesto „se im“ stavi „im se“, i po tome glasi §. 16., sada 13.: „Ravnatelji i profesori, koji iza tridesete godine službovanja, sprovedena u smislu §. 1. i 3., ostanu još u službi svojoj, mogu i preko dvadesete pete godine svoje službe dobiti za vrieme službovanja još jedan doplatak petogodišnji, koji im se računa takodjer u mirovinu, ako su 35 godinah službovanja navršili.“

§. 17., sada 14., prima se većinom glasovah po izpravku zastupnika kotara daruvarskog, da se mjesto g. 1873. stavi 1874., i po tome glasi ovaj §.: „kriepost ovoga zakona počimlje sa 1. siečnja 1874.“

Napokon primljen je predlog odbora, da se u §. 18., sada 15., izpuste rieči „banske časti namjestnik“ i po tome glasi ovaj §.; „Provedba ovoga zakona povjerava se banu kraljevinah Hrvatsbe, Slavonije i Dalmacije“.

U pogledu predloga zakonodavnoga odbora, da se zaključak stvori: „Kr. zem. vlada poziva se, da čim prije saboru podnese zak. osnovu o ustrojstvu realnih gimnazijah“, bilježi se, da ga sabor nije prihvatio, no većinom glasovah protupredlog zastupnika kotara valpovačkoga usvojio, da se preko toga predloga predje na dnevni red.

Uzevši u pretres zatim na dnevnom redu stojeći izvještaj verifikacionalnog odbora, prihvaćen je:

1. predlog odborski, da se na mjesto mandat položivšega Stjepana grofa Erdödya, zastupnika hrvatskog sabora na skupnom saboru, drugi zastupnik izabere.

2. Ovjerovljuju se nepreporni izbori narodnih zastupnikah kotara grubišnopoljskoga, delničkoga, osječkoga i za grad Ivanić.

3. Predlog pako odborski, da se izbori narodnog zastupnika samoborskog i kotara jastrebarskog iz razlogah, u izvješću navedenih ukinu i vlada pozove, da nove izbore na oba mjesta razpiše, i to tako, da se isti u §. 4. čl. II.: 1870. propisano vrieme obaviti uzmognu, primljen je većinom glasovah, dočim je protupredlog člana saborskog žup. turopoljskog, da se kod prvog izbora izraga povede, kod drugog ovjerovljenje preduzme, u manjini ostao.

Označiv predsjednik predmete, što dolaze na dnevni red u iduće dvie sjednice saborske, zaključi ovu u ½2 sata, a ureče iduću za sutra u ½10 satih.

Živković v. r. Dr. A. Rogulić v. r.

Prilog 2.

Zapisnik

sjednice zakonotvornoga odbora, držane dne 25. rujna god. 1873.

Predmet:

Izvješće administrativnoga pododbora glede vladine zakonske osnove o preinaci odnosno popunjenju §. 1. zak. čl. III. 1870. izbornom redu.

Odbor prihvaća u cielosti predlog administrativnoga pododbora.

Zaključeno i podpisano

I. Vončina, predsjednik. Dr. Derenčin, izvjestitelj.

Zapisnik

o sjednici administrativnoga odbora, držanoj u Zagrebu dne 18. rujna 1873.

Predmet:

Osnova zakonsk. članka, što ga je vlada predložila o preinaci odnosno popunjenju §. 1. zak. članka III. 1870. ob izbornom redu za sabor kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, u pogledu pomnoženja broja zastupnikah na istom saboru, povodom razvojačenja varaždinskih pukovnijah graničarskih križevačke i gjurgjevačke.

Na temelju obrazloženja vladinoga odbor odluči predložiti, da sa gore pomenuta zakon. osnova u svojoj cielosti prihvati, dodav joj posebnim §. 4. ustanovu, valjda slučajnom pometnjom izpuštenu, da se izvršba zakona povjerava banu.

Odbor je nadalje odlučio predložiti saboru, neka pozove vladu, da što prije predloži nacrt zakona, kojim bi se ustavnim načinom uzakonilo utjelovljenje belovarske županije vojničke občine Sisak, grada Senja i tvrdje Ivanić uz one povlastice, koje je Njeg. Veličanstvo podielilo reškriptom od 8. srpnja 1871. novo ustrojenoj županiji kao dielu razvojačene krajine.

Zaključeno i podpisano

I. Vončina, predsjednik. Dr. Derenčin, izvjestitelj.

Br. 16645/5094.

Visoki sabore!

Osnova zakonskoga članka o preinaci, odnosno popunjenju §. 1. zak. čl. III.: 1870. ob izbornom redu za sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije u pogledu pomnožanja broja zastupnikah na istom saboru povodom razvojačenja varaždinskih pukovnijah graničarskih, križevačke i gjurgjevačke, čast je ovoj vladi predložiti visokomu saboru uz privito obrazloženje za ustavno pretresivanje.

U Zagrebu, dne 25. kolovoza 1873.

Vakanović s. r.

Digitized by Google

K br. 5400 1614.

Osnova zakonskoga članka

o preinaci, odnosno popunjenju §. 1. zakonskoga članka III. god. 1870. ob izbornom redu za sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.

§. 1.

Povodom razvojačenja pukovnijah graničarskih belovarske i gjurgjevačke pomnožava se broj zastupnikah naroda na saboru kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije od 67 na 77.

Od ovih će birati:

županija belovarska	8	
grad Belovar	1	
„ Ivanić	1	zastupnika.

§. 2.

Bivša vojnička občina Sisak budući utjelovljena gradu Sisku, bira s ovim skupa polag §. 1. zakonskoga članka III. : 1870. jednoga zastupnika.

§. 3.

U pogledu izbornoga prava, i izbornoga postupka valja u ovih takodjer kotarih razvojačene krajine zak. čl. III. : 1870. ob izbornom redu za sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.

K. br. 5400/1614.

Obrazloženje.

Hrvatsko-slavonska vojna krajina cjeloviti je dio kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, njezini dakle razvojačeni predieli imadu biti zastupani na saboru istih kraljevinah, i na zajedničkom saboru kraljevinah u zemljah ugarske krune kao i u državnih delegacijah.

Naravska je toga posliedica, da se broj zastupnikah na obih rečenih saborih, kao i broj zastupnikah kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije u ugarsko-hrvatskoj delegaciji imade pomnožati, što je takodjer glede zajedničkoga sabora i glede rečene delegacije u §§. 33. i 42. zak. čl. I. : 1868. za slučaj izvedenoga razvojačenja granice odredjeno.

Njegovo c. kr. apoštolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je u §§. 27., 28. i 29. previšnjega svojega kr. odpisa od 8. lipnja 1871. odrediti sadržane u nazočnom zakonskom članku ustanove, da ipak iste postignu moć ustavnoga zakona, od potrebe je, da se zakon ustavnim putem po saboru stvori, a po Njegovu Veličanstvu potvrdi.

U §. 29. gore rečenoga kr. reskripta od 8. lipnja 3871. ustanovljeno je takodjer ovo:

„Častnici aktivno služeći u krajiških četah, kod krajiško upravne struke, kod auditorijata, vojno-liečničkoga i vojno-računarsko-častničkoga sbora, zatim aktivno služeći podredjeni liečnici i činovnici, spadajući u aktivno stanje vojske i mornarice, nisu ipak izberivi; a aktivno pravo izbora smiju samo u svojstvu posjednikah zemljištnih, a i tada po punomoćnicih vršiti.

Momčad, sazvana, da vrši pritomnu službu, posve je izključena od vršenja izbornoga prava.

Ove ustanove nisu uvršćene u nazočni zakonski članak iz razloga: 1. što momčadi, i častnikom aktivno služećim u vojsci i njima uzporedjenim činovnikom, polag obstojećih u austrijsko-ugarskoj monarkiji obćih vojničkih propisah niti aktivno, niti pasivno pravo izbora i onako nepripada: nije dakle od potrebe, da se ova po vojničkih zakonih odredjena stega toga prava nazočnim zakonom ustanovi, a to tim manje, jerbo su to osobe jur §§. 8. i 9. zak. čl. III. : 1870. ob izbornom redu za sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije od izbora mućno izključene: 2. što se gore rečena ustanova glede aktivnoga izbora kroz punomoćnike protivi §. 23. gore rečenoga zak. čl. III. : 1870., polag kojega izbornici imadu k izboru doći osobno, i tamo glasovati ustmeno.

Nema razloga tu bitnu zakonsku ustanovu mienjati, a jošte manje imade razlogah, iznimku kakovu glede razvojačene Krajine uvesti.

Prilog 3.

Visoki sabore!

Pod ·/. čast je odboru za narodno gospodarstvo predložiti visokomu saboru I. svoje izvješće o molbah, koje su mu na razpravu bile ustupljene.

U Zagrebu, 29. rujna 1873.

Lad. Kiš, predsjednik odbora.

Dr. Marijan Derenčin, izvjestitelj.

Zapisnik

o sjednici narodno-gospodarstvenoga odbora, držanoj dne 27. rujna 1873.

Prije svega odbor se konstituirao izabrav svojim predsjednikom presv. g. Ladislava Kiša, upravitelja županije varaždinske, a izvjestiteljem dra. Marijana Derenčina, a zatim prelazio je na razpravu predmetah, koje mu sabor ustupi.

I.

Kr. zem. vlada izvjestila je sabor pripisom od [illegible] svibnja 2872. br. 4454/1986, da je hrvatsko-slavonski ministar dopisom svojim od 18. svibnja 1871. br. [illegible] u pogledu podnešenih previšnjemu mjestu po saboru [illegible] 1868. pod br. 143., 159., 172., 176. predstavkah tičućih se gradjenja alföld-riečke, osječko-riečke, i osječko-sisačke željezničke pruge sliedeću riešitbu zajedničkoga ministra komunikacijah priobćio:

Digitized by Google

1. da je obzirom na zak. čl. XXXVIII. 1870., koji sadržava potrebite odredbe glede gradnje alföl-riečke željeznice iz Osieka preko Našicah i Požege u Sisak jur potaknuo razpravu glede što skorijega koncesioniranja ove pruge, ter dokonča čim prije, i predmet taj predloži zakonodavstvu radi riešenja;

2. da je on predloženu prugu iz Čakovca u Zaprešić učinio, već izpitati kako u tehničkom tako i u narodno-gospodarstvenom obziru, ter da je jur potaknuo i razpravu glede koncesioniranja te željezničke pruge;

3. da je on s razloga, što se je vodjenje alföldske željezničke pruge u neposrednoj blizini Bakra i Kraljevice pokazalo nemogućim rad mjestnih odnošajah i zemljištnih potežkoćah, spojenje tih gradovah, a navlastito Bakra pobočnim krilom (Seitenflügel) s riečkom glavnom prugom učinio predmetom promatranja (studija);

4. da se je u obziru uključenja grada Senja u željezničku mrežu jur u zastupničkoj kući onamo izrazio, da za izvedbu te pruge smatra pozvanim privatno poduzetničtvo, i da je on pripravan, stupiti u dogovor s poduzetnici, koji se jave i napokon;

5. da su previšnje oznake udostojene molbenice grada i županije Požege upravljajućega odbora županije sriemske u obziru pravca, kojim bi imala poći željeznica Osiek-sisačka, našle svoje riešenje u zak. članku 38. 1870.

Odbor predlaže neka se pripis vladin primi na znanje.

Pošto je pako starešinstvo grada Bakra predstavkom pod 9. kolovoza 1872. zamolilo sabor, neka se zauzme, da se Bakar pobočnim krilom spoji sa karlovačko-riečkom prugom, a zastupstvo grada Senja predstavkom pod 10. kolovoza 1872. br. 257. zazvalo pomoć sabora, da se i grad Senj sa željeznicom spoji, pošto je nadalje odboru ovomu poznato, da općina Kraljevica moli neka se bar izvedenjem ceste iz Križišća do željezničke postaje Plase primorje hrvatsko spoji sa karlovačko-riečkom željeznicom, to odbor promotriv:

da karlovačko-riečka pruga na izključivu namišljenu korist grada Rieke lišava blagodati željeznice dobar dio hrvatske granice i svekoliko hrvatsko primorje,

da u govoru stojeća željeznica neće u sadašnjem svojem razvitku ni gradu Rieci donieti koristi, koja se očekivala, pače da će se radi pomanjkanja prometa vožnja na njoj obustaviti, ako se neregulira Kupa medju Siskom i Karlovcem,

da obzirom na važnost primorja dužnost je i sabora i vlade nastojati, da se ovaj po našu domovinu znamenititi priedjel nezapusti,

da bi pobočna pruga koja bi oduzela svekolike luke hrvatskoga primorja imenice Kraljevicu, Bakar, Crikvenicu, Selce, Novi, Senj, začuvala primorje od propasti, a kratka jur g. 1856. trasirana cesta iz Križišća do željezničke postaje Plase, spojila svekoliko primorje sa željeznicom i time bar dielom ublažile nepravdu, koja se primorju nenaravnim razvitkom karlovačko-riečke pruge namienila, svakako cesta od Križišća zamjenila vratolomni diel karolinsko-zemaljske ceste, najvažnije u županiji: odbor odluči predložiti saboru neka izjavi:

Prvo:

a) da reguliranje Kupe jest jedino sredstvo za zapriečiti, da željeznička pruga karlovačko-riečka u današnjem svojem obsegu nebude bez svakoga prometa i time po državni erar pasivna;

b) da spojenje lukah hrvatskoga primorja sa željeznicom jest zahtjev opravdan njihovim položajem i interesi toli znamenitoga prediela naše zemlje, kao što je primorje;

c) da se cesta iz Križišća do željezničke postaje Plase ima izvesti na zemaljski trošak.

U smislu ove izjave neka sabor izvoli nadalje·

Drugo:

d) da pozove vladu neka svojim putem nastoji, da se zahtjevom ad 1. 2. zadovolji, a za izvedenje ceste iz Križišća do Plase neka po mogućnosti već u budget za buduću godinu uvrsti stanovitu svotu, obzirom takodjer na vladajuću u onih priedelih oskudicu;

e) preporučiti zastupnikom u zajedničkom saboru neka nastoje o tom, da se zaključkom ad 1. i 2. zadovolji.

II.

Občinstvo županije varaždinske obrazloženom predstavkom pod 6. kolovoza 1873. br. 384 moli sabor, neka izposluje da se zajedničkomu saboru predloži zakonska osnova o izvedenju željezničke pruge Čakovac, Varaždin, Ivanec, Zaprešić.

Promotriv, da je glasom izjave ministra komunikacijah potaknuta jur i razprava o koncesioniranju ove pruge;

promotriv, da potreba i korist ove željeznice biva obće priznata obzirom na napučenost varaždinske županije, na naravno bogatstvo, koje se osobito očituje u rudah, toplicah, trsju itd.

odbor predlaže, neka vis. sabor:

uputi vladu, da svojim putem nastoji, da se već jednom ova tolikimi žrtvami od strane županije i gradske obćine varaždinske zahtjevana željeznica izvede.

III.

Trgovište Djakovo molbom od 8. kolovoza 1872. br. 249. moli, neka sabor izposluje željezničku prugu Osjek-Djakovo-Brod.

Odbor, uvjeren o trgovačkoj znamenitosti te pruge, i obzirom na to, da je u obćenitu mrežu željezničku, izradjenu po zajedničkom ministru komunikacijah, uvršena i pruga savskom dolinom, predlaže: neka se od strane zastupnikah u zajedničkom saboru o tom nastoji, da se o izvedenju željeznice, što ju moli trgovište Djakovo, zakon donese.

*

Digitized by Google

IV.

Obćine peteranečkoga kotara, belovarske županije, molbom od 5. kolovoza 1872. br. 230. mole, neka se obale Drave kod Peteranca, Drnja, Sigetca i Klebine utvrde.

Pošto je zastupnik vlade izjavio, da je jur prošle godine u proračun za belovarsku županiju uvršćena svota za izvedenje najnuždnijih od zamoljenih radnjah, i da su te radnje već izvedene; pošto je nadalje isti zastupnik izjavio, da je vlada jur pozvala belovarsku županiju, da predloži proračun za dalnje radnje, kojimi će se utvrdjenje obale dravske nastaviti, i da će se za izvedenje proračunanih radnjah upotriebiti razmjerna svota, što je putem ovogodišnjeg budgeta dozvoljena za vodo- i cestogradjevine zemaljske,

predlaže odbor:

neka vis. sabor zaključi, da je gore navedena molba našla svoje riešenje u izvedenih jur radnjah, smierajućih na utvrdjenje dravske obale, kao i u svih radnjah, koje će se iz zemaljskih sredstvah na temelju ovogodišnjega proračuna izvesti.

V.

Zemaljska je vlada dopisom od 25. svibnja 1872. br. 4456. predložila u smislu saborskoga zaključka od 14. prosinca 1870. izpravljene izkaze o razdieljenju zemaljskih i kotarskih cestah u Hrvatskoj i Slavoniji.

S razloga, što izkazi po vladi predloženi nisu nego prosti popisi sadašnjih zem. i kot. cestah sa naznakom miljnjih njihovih daljinah;

s razloga, što vlada nije ove izkaze popratila obrazloženjem, iz kojega bi se sabor mogao uvjeriti, da popisane ceste, obzirom na njihovu važnost zaslužuju, da budu priznane zemaljskimi ili kotarskimi;

s razloga, što se po tom nemože nikako uzeti, da je vlada podneskom pomenutih izkazah zadovoljila saborskomu zaključku od 14. prosinca 1870., a još manje zaključkom sabora g. 1872. i ove godine, stvorenim prigodom razpravah proračuna, kojimi se od vlade zahtieva, da predloži nacrt mrže svih, tako gotovih kao i potrebnih zemaljskih i kotarskih cestah,

predlaže odbor:

neka vis. sabor vrati vladi priposlane mu dopisom od 25. svibnja 1872. br. 4456|1988 izkaze o razdjelbi zemaljskih i kotarskih cestah, opazkom, da on nesmatra, da se ovakovimi popisi vlada odazvala saborskomu zaključku od 1870., a još manje od 1872. i tekuće godine.

Promotriv pako, koli koristno dobre komunikacije djeluju na razvoj narodnoga gospodarstva, predlaže odbor, neka sabor preporuči što toplije vladi, da se, saslušav municipija, i ocieniv obzirom na pravu potrebu i na sredstva domaćega budgeta, njihove izjave u pogledu cestah, koje bi se imale proglasiti zemaljskimi ili kotarskimi, lati što prije izradka mreže zemaljskih i kotarskih cestah, nebi li se jednom u našoj zemlji izvadjale ceste na temelju mreže, osnovane ocjenom zahtjeva pravih interesah pučanstva i prometa.

VI.

Molba obćinstva županije riečke od 20. lipnja 1872. da se od zajedničkoga ministarstva komunikacijah izposluje pomoć za produženje nove ceste iz Križišća u gorski kotar, i od Crnogaluga do Prezida.

Kolikogod iz razlaganja županije izlazi važnost tih cestah po one predjele, odbor nemože ipak nazrieti u okolnostih, s kojih se izvedenje tih cestah preporučuje, momentah takovih, koji bi opravdali njihovo proglašenje državnimi. Dosljedno tomu nemože odbor ni savjetovati, da se za izvedenje tih cestah potraži prinesak iz zajedničkih sredstvah.

U pogledu produženja ceste od Križišća u gorski kotar, odbor je učinio shodni predlog ad I., a što se ceste od Crnogaluga do Prezida tiče, predlaže odbor, neka se gore spomenuta predstavka ustupi vladi za shodnu porabu kod izradka mreže zemaljskih cestah i uvaženje prigodom ustanovljenja budgeta za g. 1874.

VII.

Molba grada Senja od 19. kolovoza 1872. br. 312. da se u onom gradu tvornica duhana ustroji. Neka se ustupi vladi na shodno uredovanje.

VIII.

Molba grada Senja od 19. kolovoza 1872., da se u Senju ustroji trgovačko-obrtnička komora. Neka se ta kodjer ustupi vladi za shodnu porabu, budući je odbor izvješćen, da teče kod zajedničkoga ministarstva razprava o broju i sjedištih trgovačkih komorah u Hrvatskoj i Slavoniji, uključno i krajinu.

IX.

Molba Janka baruna Maldinija od 5. kolovoza br. 226., da se „Vorschuss-Consortium“ prve austro-ugarske činovničke zadruge uzporedi drugim vjeresijskim zavodom naše domovine, nebi li se ovako nečuvenome lihvarstvu na put stalo, koje da upitni „Vorschuss-Consortium“ vrši na propast činovnikah.

S razloga, što su u našoj domovini zakoni proti lihvarstvu ukinuti i time zadovoljeno zdravu narodno-gospodarstvenu načelu, preinačenje, kojega odbor nije u stanju savjetovati;

s razloga, što pravila pomenute činovničke zadruge i skopčanoga š njome predujmovnoga konzorcija nemože sačinjavati predmet legislativne razprave:

neka se molba vrati putem zem. vlade.

Zaključeno i podpisano.

Lad. Kiš,
predsjednik odbora.

Dr. Marijan Derenčin,
izvjestitelj.

Digitized by Google

Prilog 4.

Zapisnik

sjednici zakonodavnoga odbora, držanoj dne 7. rujna pod predsjedanjem pogl. g. Matije Mrazovića.

Nazočni:

. n. gg. Lehpamer. Šušković, dr. Rački, dr. Posilović, Dežman, Malec. dr. Rogulić, dr. Kviring, Muzler, dr. Brlić.

Dr. Posilović kao izvjestitelj nastavnog pododbora ta izvješćaj ovoga o riešenju nanj stiglih molbah, pod .. te je odbor sliedeće zaključke stvorio:

Na 1. br. 157. sab.

Grad Zagreb moli za pravo, imenovati sam, bez ikakva pliva vlade svoje učitelje na gradskih školah.

Odbor usvaja posvema riešenje pododbora nastavnog, se na ovu molbu nemože obzir uzeti, dok nebude u etres uzeta zakonska osnova ob uredjenju narodnih iona.

Na br. 2. br. 160. sab.

Grad Zagreb moli, da se dosadašnja višja djevojačka iona u zem. obskrbu primi.

I ovdje pristaje odbor na mnienje pododbora te raz-kuje i zaključuje:

1. Nemože se zadovoljiti zahtjevu, da zemlja preuzme ošak za uzdržavanje višje djevojačke učione, buduć da ta spada u kategoriju nižih realkah, koje se obćinskim oškom uzdržavati imadu.

2. Glede predložene osnove mnije, da bi se na uva-nje predložiti mogla onda, kad se bude radilo o pre-stroju srednjih učilištah i narodnih učionah.

Na br. 162. sab.

Grad Zagreb moli, da se sveučilište čim prije otvori. Uzimlje se na znanje.

Djakovo moli, da se tamo niža realka podigne.

Prima se predlog pododbora, da se, pošto će ovaj bor uzeti svakako u pretres preustrojenje nar. učionah, u život privesti gradjanske učione, kojimi će se donekle oći zamieniti i niže realke, u Djakovu gradjanska učiona novati može.

Na 4. br. 255 sab.

Grad Senj moli, da se tamo pomorska učiona ustroji.

Usvaja se mnienje pododbora, da će se ova molba k onda riešiti moći, kad zem. vlada predloži saboru zak. novu, ob ustrojenju pomorske učione.

Na 7. br. 299. sab.

Obćina Vukovar moli, da se u Vukovaru višja re-ka podigne.

Odbor prihvaća mnienje pododbora te zaključuje i edlaže:

1. Da se pozivlje zem. vlada, da nastoji o tom, da u Vukovaru podigne višja realka i to postupice tako, se u listopadu 1874. otvori prvi tečaj, a zatim svake odine po jedan.

Da ponudjenu podporu obćine Vukovar primi, t. j. potrebito zdanje sa cielim unutarnjim namještajem i godišnji ogriev.

3. Neka se zemalj. vlada pozove, da nastoji obćinu sklonuti, da učila iz svoga budgeta namiri.

Konačno predlaže se po predlogu pododbora na prihvat sliedeći zaključak:

Pozivlje se zem. vlada, da jur zahtievane školske osnove, kao i izvještaj o stanju školah i nastave u obće, čim prije saboru predloži.

Zaključeno i podpisano.

M r a z o v i ć v. r. Dr. P o s i l o v i ć v. r., izvjestitelj nastav. pododbora.

Zapisnik

sjednički školskoga odbora od 3. kolovoza 1873.

1. Br. 157. sab.

Molba grada Zagreba, kojom traži pravo, da imenuje sama, bez ikakva upliva vlade, svoje učitelje na gradskih školah.

Na ovu se molbu ne može obzir uzeti, dok nebude u pretres uzeta zakonska osnova o uredjenju narodnih učionah.

2. Molba grada Zagreba pod br. 160. sab., da se dosadanja djevojačka višja učiona u zemaljsku obskrbu primi.

U ovoj molbi je odbor dvoje razlikovao:

1. Da zemlja uzme na se trošak za uzdržavanje iste učione. Pošto se pako po mnenju odbora ova učiona ima smatrati kao neka niža realka, a pošto se takove niže realke imadu obćinskimi troškovi uzdržavati, to mnije odbor, da se toj molbi u tom pogledu zadovoljiti nemože.

2. Glede predložene osnove iste učione, mogla bi se ona na uvaženje predložiti, kad se bude radilo o preustrojstvu srednjih učilištah i nar. skolah.

3. Molba grada Zagreba br. 162. sab., da izvoli sveučilište putem zakonskim, kao velevažni zavod, što prije otvoriti.

Odbor nije mogao ovoj molbi bolje zadovoljiti, nego li je tim, što je uzeo u pretres i dovršio razpravu o zakonskoj osnovi sveučilišta, te ju saboru predložio.

4. Molba trgovišta Djakova, da se u Djakovu podigne niža realka.

Pošto će ovaj sabor uzeti svakako u pretres preustrojenje narodnih učionah i u život privesti gradjanske učione, kojimi će se donekle moći zamjeniti niže realke, to misli odbor, da se i u Djakovu takova gradjanska učiona osnuje.

Što se tiče pako zahtjeva za nižu realku, proti podizanju koje odbor u obće ništa nema, mora se ipak iztaknuti, da se nižje realke imaju uzdržavati obćinskim troškom. Imat će se zato zem. vlada staviti u sporazum-

Digitized by Google

ljenje sa poglavarstvom trgovišta Djakovo, može li obćina vlastitim troškom takov narod uzdržavati.

5. Molba grada Senja br. 255. sab., kojom moli, da se u Senju čim prije pomorska učiona ustroji.

Odbor uvažuje sasma iztaknutu potrebu pomorskih učionah, ali mnije, da nemože konačnoga riešenja predložiti dotle, dok se od vlade u prošlom zasjedanju zahtievano predloženje zak. osnove o pomorskoj učioni saboru nepredloži.

6. Molba učiteljskoga sbora male realke u Varaždinu, br. 285. sab. da se ista preustroji.

Pošto je u saborskoj sjednici od 28. kolovoza 1873. podana molba Varaždina u istom predmetu, to se riešenje iste molbe odgadja dotle, dok odboru i ona molba ne stigne.

7. Molba obćine Vukovar br. 299. sab., kojom moli da se podigne viša realna učiona u Vukovaru.

Odbor uvidjajuć temeljitost u molbi navedenih razlogah prihvaća istu, te predlaže da se u Vukovaru podigne viša realka, i to postupice tako, da se u listopadu 1874. prvi tečaj otvori, a onda svake godine po jedan tečaj. Prema tomu će vlada u budget za buduću godini 1874. potrebit trošak umetnuti.

Što se tiče ponudjene podpore obćine Vukovara, to je odbor prihvaća, te prima ponudjeno potrebito zdanje sa cielim nutarnjim namještajem i godišnji ogriev bezplatno — ali k tomu misli odbor, da bi obćina i učevna sredstva pružati imala.

Nakon toga bude po predsjedniku školskoga odbora dr. Račkomu predložen, a po čitavom odboru prihvaćen sliedeći zaključak:

Uvidiv ovaj odbor, da nemože nekoje molbe nikako riešiti, već da ih mora odgadjati, dok se po saboru zahtjevane školske osnove na upravu nepredlože, to misli ovaj odbor, da bi se sa strane sabora imala pozvati zemaljska vlada, da se jur zahtjevane školske osnove a nemanje i izvješće o stanju škole i nastave u obće, čim prije saboru priobći.

Dr. Rački v. r.
predsjednik.

Dr. Dežman v. r.
izvjestitelj.

Četrdeseta saborska sjednica,

ržana dne 17. listopada 1873. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom I. saborskoga podpredsjednika gosp. Jovana Živkovića.

držaj: Zapisnik trideset i devete saborske sjednice. — Podnesci i prijave. — Treće čitanje zak. osnove o popunjenju izbornog reda. — Zak. osnova glede uredjenja plaćah i obskrbe oružničke momčadi s protupredlogom zast. M. Mrazovića. — Zak. osnova o izvedenju javnih radnjah i gradjevinah.

(10 satih.)

Predsjednik: Otvaram sjednicu.

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita zapisnik 39. sab. sjednice; ilog 1.)

Predsjednik: Nema opazke? (Glasovi: Nema!) Ovjevljuje se zapisnik.

Bilj. **Jovan Steković**: (Priobćuje podneske; vidi zasnik 40. sjednice.)

Predsjednik: Od strane zemaljske vlade javlja se vis. ći, da će kod pretresanja proračuna za g. 1874. zaıpati vladu u odboru i u saboru g. odsječni savjetnik van Jurković glede unutarnjih poslovah, g. odsječni edstojnik dr. Pavao Muhić glede nastave i bogoštovlja, g. odsječni savjetnik Danilo Stanković glede upravne ıne pravosudja. (Prima se na znanje.)

Prelazimo na dnevni red. Na dnevnom redu stoji će čitanje zak. osnove o popunitbi izbornoga reda, §. čl. III. : 1870.

Bilj. **Jovan Steković**: (Čita osnovu o popunitbi zak. III. : 1870.)

Predsjednik: Prima li vis. kuća ovu zak. osnovu, ko je sada čitana?

(Ustane većina.)

Nadalje dolazi na dnevni red zak. osnova glede ureınja službovnih plaćah i obskrbe oružničke momčadi, ja osnova jučer nije došla u razpravu. Molim g. izvjetelja.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita zak. osnovu glede edjenja plaćah i obskrbe oružničtva; vidi u prilogu 2.)

Vis. sabore! Vlada se je pobojala, da će se razsuti inštitut oružničke straže, ako se beriva oružničtva, kako se u ovoj osnovi nalaze neuzakone, kao što je to u Cislajtaniji učinjeno, jer bi momčad izstupila, a nebi se našla dovoljna naknada. Zato je evo predložila vlada rečenu zakonsku osnovu. Medjutim ova bojazan nije temeljita, jer je berivo za god. 1873. i onako provizorno povišeno, pa će to biti i za god. 1874., a dotle morat će vlada podnieti zak. osnovu o uredjenju zemaljske straže sigurnosti. Zato stavlja zak. odbor sliedeći predlog:

„S razloga, što zemalj. vlada u svojem na sabor upravljenom izvješću navadja, da kani svakako podnieti zakonsku osnovu o ustrojenju zem. straže sigurnosti"; itd. do kraja, (vidi u prilogu 2., zapisnik administrativnog pododbora od 17. rujna 1873.)

Predsjednik: U ovom predmetu podnešen je predlog sa strane g. zastupnika Mrazovića, poduprt od 15 članovah, koji ovako glasi: (Čita) „da se vladom podnešena zak. osnova ob uredjenju službovnih plaćah i obskrbe oružničke momčadi u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji stavi izvan dnevnoga reda, te se razprava istoga zakonskoga predloga na ino vrieme odgodi."

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Vis. sabore! Odbor je svojim predlogom nakanio samo zapriečiti, da se stvori definitivum, a to je isto, što kani g. zastupnik Mrazović. U bitnosti dakle nema razlike izmedju oba predloga. Za opravdanje odbora moram navesti, da odbor nije izključio mogućnost, da povišena beriva budu valjala i za buduću stražu sigurnosti, nego je samo kazao, da je to prerano tvrditi. S moje strane preporučam predlog odbora tim više, što je resultat, koji postići kani, onaj isti,

Digitized by Google

što ga želi postići svojim predlogom g. zastupnik grada Zagreba.

Predsjednik: Prije svega mora se o predlogu odbora glasovati. Ona gospoda, koja su za predlog odbora, neka se izvole dignuti.

(Manjina ustane).

Pao je. Ona gospoda, koja su za predlog g. Mrazovića, da se predmet stavi izvan dnevnog reda, neka se izvole dignuti.

(Većina ustane.)

Prihvaćen je predlog g. Mrazovića, i predmet stavlja se izvan dnevnog reda.

Na dnevnom redu stoji zak. osnova o izvedenju javnih radnjah i gradjevinah.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita zak. osnovu odborovu o izvedenju javnih radnjah i gradjevinah. Vidi prilog 3.)

Vis. sabore! Na temelju dojakošnjih propisah razlikuju se u našoj zemlji ceste na zemaljske, kotarske i obćinske. Prve dvie vrsti cestah uzdržavaju se iz dotacionalnih sredstvah, koja se putem budgeta dozvoljavaju, i sa javnimi težaci, a obćinske ceste uzdržavaju se iz obćinskih sredstvah, takodjer sa javnimi težaci. Kod prvih dvijuh vrstih cestah izvadjaju se umjetne gradjevine iz dotacionalnih zemaljskih sredstvah, dočim se popravljanje samo izvadja javnimi težaci.

Dosadanje izkustvo je pokazalo, da javni težaci neodgovaraju onoj vriednosti, koja se predpostavlja, da njihova radnja ne samo da nije koristna po razvitak naših cestah, nego pače da štetno upliva na javni moral. S toga postala je neodoljiva nužda, da se podavanje javnih težakah ukine. Nastalo je pitanje sada, čim da se to zamjeni. U osnovi svojoj vlada predlaže, da se davanje javnih težakah zamjeni odkupninom, koju bi platiti imali oni, koji su dosada dužni bili davati javne težake. Odbor je pristao uz taj predlog vlade, samo je nastojao razširiti dužnost odkupa, i protegnuti ju i na one, koji su dosada dužni bili ove težake davati. Odbor sa svog stanovišta drži, da su javne komunikacije na obću korist, da se nemože kazati, da jedan ili drugi stališ više cestah treba, da u interesu svih državljanah leži, da budu javne komunikacije dobre, s toga da je dužnost svih državljanah, doprinašati dobromu stanju cestah. Ako su u prijašnje doba javni težaci morali biti davani samo od seljakah, ako su prije neki državljani od te dužnosti bili izključeni, to neprieči današnjega zakonodavca, da prigodom normiranja te dužnosti izreče jednakost svih državljanah, te samo tamo učini iznimku, gdje inače nije moguće.

To je prva razlika izmedju osnove vladine i odborove.

Druga razlika sastoji u tom, što je vlada predložila bila, da se javna radnja odkupi samo za zemaljske i kotarske gradjevine, dočim odbor predlaže, da se odkup protegne i na obćinske gradjevine. Jer, ako je istina, da se je davanje javnih težakah kod zemaljskih i kotarskih cestah nedostatnim pokazalo, pokazati će se to još u većem stepenu kod obćinskih; jer kod prvih bar nadziraju oblasti i mjernici, a kod obćinskih toga nadzora nema. Odbor je držao, čim se normira ukinuće podavanja javnih težakah, da se ima u obće normirati, a ne praviti iznimke.

Bilo je u odboru i drugih predlogah. Bilo je predloženo, nebi li se možebiti odkupnina zamienila prirezom na izravni porez. Odbor nije mogao usvojiti taj predlog s razlogah sliedećih. Naša zemlja plaća do 3,600.000 for. izravnoga poreza. Kad bi se udario prirez na zemljarinu, koja po prilici 3,000.000 for. iznaša, tad bi se u ime odkupa odviše uplaćalo, a drugo, to nebi štedilo seljaka, koji je najviše posjednik, jer bi on opet morao najveći teret nositi. Ako se pako na dohodarinu samo razporeže, koja po prilisi samo 300.000 for. iznaša, to bi opet tako neznatna svota unišla, koja nebi odgovarala vriednosti davanja javnih težakah.

Treća razlika izmedju vladina i odborova predloga sastoji u tom, što je vlada želila, neka se odkupnina gradovom prepusti na slobodno razpolaganje. Odbor nije držao, da pristane uz predlog vlade iz sliedećih razloga. Načelo zak. osnove je ovo, da se odkupnina, utjerana u stanovitom municipiju, ima takodjer upotrebiti na javne radnje u onom municipiju. Dakle izključena je pogibelj, da bi se odkupnina mogla izvan granicah istoga municipija upotrebiti. Gdje se pokaže potreba, mora takodjer zemlja gradskim obćinam priteći u pomoć kod uzdržavanja zemaljskih i kotarskih cestah u njihovom obsegu; s toga je držao odbor, da u tom obziru treba gradske obćine učiniti ravne drugim.

Ovo su glavna načela odborove osnove, a prigodom specijalne debate imati ću priliku svrnuti se na pojedinosti; s toga preporučam vis. saboru, da izvoli primiti osnovu odborovu za podlogu specijalne debate.

Predsjednik: Otvorena je generalna debata, ako tko gospode tko progovoriti želi.

Zast. vlade **Jovan Jurković**: Vis. sabore! G. izvjestitelj razložio je razliku izmedju osnove po vladi podnešene i osnove odborove. Ja od strane zem. vlade predlažem takodjer, da vis. sabor osnovu odborovu primi za podlogu specijalne debate.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Želim govoriti proti predlogu odbora. Ponajprije moram iztaknuti, da je daleko od mene izazivati seljačtvo proti saboru, ili da mislim, da sabor želi nepravdu učiniti seljačtvu. Ja sam uvjeren, da si je svaki zastupnik sviestan zadaće, da je svaki prijatelj seljačtva, da želi nepravdu i teret od njega odvaliti; s toga će u tom pitanju sigurno svaki po najboljoj sviesti glasovati. Nije to pitanje političko, s toga tu nemože govora biti o političkih agitacijah.

Tri su uredbe, na kojih se temelji dovjetan

ružtvo: striška, obiteljska i ona slobodne osobnosti. itanje slobodne osobnosti, da pojedinac toliko vriedi, o je čovjek, a ne zato. što je član koje obitelji, je u ugih državah već riešeno. Naš seljak živi u nekom odernom helotsvu, naročito glede pitanja javnih težakah, r stoji na temelju striških, odnosno obiteljskih uredabah, oje se slažu sa zadružnim uredjenjem. Zato treba naojati, da našega seljaka privedemo u moderni život, da ı stavimo na stanovište uredbe slobodne, samostalne sobnosti.

Ova osnova je isto tako nepravedna, kao što niti ne ɀovara svrsi; jer ja ne mogu dokučiti druge svrhe, nego ı se ukine nepravda, koja je dugo vremena za seljaka ostojala. Razlika je izmedju podavanja, što su prije seıci imali davati gospoštijam, i onoga, što zemlji, a na se malo obzira uzelo. Ovdje se je pazilo s toga gleišta: seljaku se kaže: Nepravedno si teglio, ali buduć teglio nepravedno do sada, tegli i nadalje. Istina, nalo dužnosti je protegnuto na sve, ali taj smisao s gleišta zakonodavne logike priznati nemogu, jer se s jedne ane ukida podavanje javnih težakah, a s druge se ane namiče novčani teret i dužnost kao obćenita i im ostalim, koji nikada nisu na davanje javnih težakah vezani bili. S gledišta legislativnoga i zakonodavne loke je to smisao juridički, koji neima jasnosti. Ovdje bi ebalo dvie osnove, prva o ukinuću podavanja javnih žakah, a druga o sredstvih za uzdržavanje cestah. ako bi bila legislativa korektno postupala i nebi bila šla u nelogiku, kao što ovdje. Pitam ja, gospodo, da je način odkupa dobar po narod? Ja mislim da nije. ljak se izkljućivo brinuo za ceste, a svaki od njih crpi se koristi nego on. Krivo je načelo, da seljak najviše otrebljava ceste. Nepravedno je dakle, da se njemu jeıomu naprti teret uzdržavanja cestah, tu neima onda lnaka prava za sve.

Po mom mnienju bi ova zak. osnova logično ovako ısiti morala: §. 1. Dužnost javnih težakah ukida se. 2. Provedba ovoga zakona povjerava se banu. Drugo pitanje, odkuda će se uzdržavati ceste. Ja nisam tako ıkouman, da bi mislio, dosta je, ako se ukine dužnost jakah, a neka budu ceste kakve su bile, kao što su pr. u Slavoniji i u Sriemu, da se nemogu pregaziti. ram tu konstatirati, da nam je kukavna autonomija, imamo svezane ruke u pitanju financijalnom. Mi neožemo u tom obziru pravedni biti, jer nedopuštaju gjari, ili bolje, jer nismo bili muževi, da bi si bili izjevali položaj, da bi mogli pravedni biti. Nego nam su zane ruke, mi neimamo samostalnosti financijalne, mi imamo točno označenih dohodakah, a prema tomu ramo stisnuti potrebe naše, kako bilo da bilo. Trošak ceste spada na obćeniti budget zemlje. Pravedno bi o, kad se već javni težaci odkupiti moraju, da se u to e na izravni porez prirez razpiše, a da se nikomu vo neučini, to bi se morao na pravednih načelih razdjelbeni postotni ključ ustanoviti. Po nagodbi je Hrvatska vlastna zajmove sklapati, ili prireze razpisati, ako to potreba zemlje zahtjeva, jer existirati moramo, to će nam i svaki Magjar morati priznati, jer se nemožemo radi njega iz svieta izseliti, kao što i priznati mora, da smo vlastni svoje ceste dobro urediti. Potriebe naše namiriti moramo, tu nemože biti pravnoga prigovora. Ako se seljaku nalaže, da ovu svoju nepravdu odkupiti mora, dodje se u protuslovje glede odkupa gospoštinske robote, jer će pitati seljak, kako dodje zemlja, kojoj sam tolike žrtve doprineo, do toga, da zahtieva, da nepravdu meni kroz toliko vremena nanešenu priznati i još odkupiti moram. Ja zahtievam od zemlje, da me nepravde rieši, a ona mi još veći teret namiče, nego prije. Nesmije se ni to zaboraviti, !ako težko seljak gotov novac izdaje, svaki će radje težake dati, nego tu dužnost novcem odkupiti. Zato mislim, da bi bilo shodno prije, nego je došao ovaj zakon na dnevni red, pa bi morala bila zastupstva obćinska želju naroda i glas naroda izpitati; dakako da bi se tu bilo našlo svakojakih netemeljitih i pretjeranih zahtjevah, ali u tom ogromnom materijalu našao bi zakonodavac zrnce istine i pravoga mnienja naroda, po kojem bi se mogao ravnati pri riešavanju ovog težkog pitanja, koje će u našoj domovini možebiti danas sutra žestoko ventilirati. Isto tako nije se glas čuo izvan sabora, novinarstvo nije razpravljalo ovoga pitanja, koje tako duboko zasieca u materijalni boljak naroda, a ovdje se hoće tako brzo riešiti. Ako bi meni stavljena bila alternativa, ja bi prije volio izreći, neka ostane još neko vrieme, kako je do sada bilo, nego da se primi ovaj zakon, koji naprćuje narodu — a tu imam najprije pred očima seljaka — veliki teret, i koji je s legislativnoga i juridičkoga gledišta nelogičan, jer s jedne strane dužnost ukida, a s druge ju generalizira i obćenitom čini. S toga glasujem proti tomu, da se ova osnova primi podlogom specijalne debate.

Mirko Kršnjavi: Visoki sabore! U koliko sam shvatio, gosp. predgovornik predlaže, da se zakonom izjavi, da se javni težaci sasvim ukidaju, a u drugoj liniji, da se razprava povede i nova zakonska osnova predloži, kojim načinom bi se doknadilo to, što se dosada javnimi težaci za uzdržavanje cestah pridonašalo. Po mom mnienju se ova dva pitanja ne dadu raztvoriti; jer ako se javni težaci ukinu, mora se za to substiturati način, kojim se imadu ceste uzdržavati. Ako to nebi učinjeno bilo, na svaki način došla bi zemlja u neprilike, jer bi ceste postale takove, da bi se komunikacije i sav promet obustaviti morao. S toga držim, da je sasvim logično, da se jedno i drugo pitanje jednom te istom zakonskom osnovom rieši.

G. predgovornik izvolio je napomenuti, da je teret uzdržavanja cestah dosada nosio izključivo seljak. To nestoji. Polag prijašnjih zakonah dužni su bili i vlasteli od svojih slugah i od svoje marve davati javne težake, gdje

Digitized by Google

se to činilo nije, tamo se je zakon povriedio. Ako su pojedini bili izključeni, kao što činovnici, svećenici, zato nisu striši bili izključeni, nego su bile samo pojedine iznimke učinjene. S jedne strane se želi, da se ukinu javni težaci, jer su proti duhu vremena, te svoj posao nevoljom obavljaju, a s druge strane se kaže, da je teret veliki za narod odkup platiti. Ali naš narod vidit će težak položaj ove visoke kuće, da se na svaki način nešto odrediti mora, što će biti nepoljno, ili težake davati, ili odkup plaćati, jer jedno ili drugo biti mora. Naša dotacionalna sredstva su tako slaba, da se njimi samimi ceste uzdržavati nemogu. U ostalom, to nije samo kod nas tako: uzmimo Ugarsku, Cislajtaniju, i tamo se ceste neuzdržavaju iz samih državnih sredstvah, nego se doprinaša stranom seljačkimi težaci, stranom posebnim nametom, a moglo bi se u obće kazati, da možebiti u cieloj Evropi neima predjela, gdje bi se sve ceste iz državnih sredstvah uzdržavale. Indi s toga sliedi, da je ova osnova, na tom temelju osnovana, pravedna, i ja se slažem, da se primi podlogom specijalne debate.

Mirko Hrvat: Visoki sabore! Ja se izjavljujem za osnovu, koju je odbor predložio, te mislim, da je dovoljno opravdana ne samo obrazloženjem vladinim, nego i govorom gosp. izvjestitelja. Uslied toga slobodan sam samo neke primjetbe na opazke gosp. zastupnika karlovačkoga učiniti.

Prije svega je napomenuo gosp. zastupnik karlovački, da se ovom osnovom nov teret namiče seljačtvu. Nu teret ovaj nije samo na seljačtvo, nego na sve razrede pučanstva nametnut.

Nadalje kazao je gosp. zastupnik karlovački, da je ta osnova nelogična. Ja mislim protivno, da je nelogičan zahtjev, neka se javni težaci neodkupe, a htjeti imati dobre puteve. Meni se čini, da sve umovanje gosp. zastupnika karlovačkoga nije išlo na drugo, nego na to, da svoj tema o nevaljalosti nagode može malo prorešetati. Ono, što je kazao, da se mora robota ukinuti, a nikakovim odkupom nadomjestiti, nego sve iz zemaljskoga budgeta namiriti, držim, da nije ozbiljno mislio, jer on, koji je svakom prigodom kod budgeta, kada se je radilo o kakovu učitelju, činovniku, imao onako darežljivu ruku sa zemaljskimi sredstvi, nemože misliti, da će ovakovim načinom budget doseći i za uzdržavanje zemaljskih cestah. Postotni sistem, koji preporuča gosp. zastupnik karlovački, nebi bio pravedan nego samovoljan i nepravedan. Što g. zastupnik karlovački kaže, da bi se morao prije narod upitati, to mu kažem, da je to i učenjeno, jer su se sva municipija izjavila; sva su podniela svoje mnienje, utemeljeno na izvješću pojedinih kotarah. Napokon kaže gosp. zastupnik karlovački, da se time narodu nov teret nameće. Ja kažem, da to nije teret, jer se troši na spasonosne stvari.

Dr. **Ignjat Brlić**: Vis. sabore! Ja sam za predlog g. zastupnika karlovačkoga u prvoj točki. Ja razlikujem ovdje dva glavna načela. Prvo je, da se javna radnja ima ukinuti; a drugo je, da se ima surogat pronaći, koji će ju nadomjestiti.

U prvoj točki slaže se podpuno odbor saborski s predlogom gosp. zastupnika karlovačkoga, naime ono isto, što želi i zastupnik karlovački, da se izrazi zakonom, da se javna radnja ukida, ono se čini i u osnovi odborovoj.

Razlikuje se u drugoj točki, u drugom načelu, naime glede surogata. Dočim odborova osnova pozitivim predlog čini i veli, čim se javna radnja zamieniti ima, to u bitnoj točki ovoga drugoga načela gospodin zastupnik karlovački svoj predlog u neizvjestnosti ostavlja. Kao što je kazano bilo, i kao što se je gosp. zastupnik karlovački sam izrazio, nemože sa naprosto izreći: mi ukidamo javnu radnju, a nesurogiramo ništa za uzdržavanje javnih radnjah. Zato ja kod druge točke nemogu pristati uz mnienje g. zastupnika karlovačkoga. Moram priznati, da bi njegov predlog, kad bi u drugoj točki bio izvjestan, bio konkretniji, nego li predlog odborov, t. j. da je rekao: „tlaka se ukida, a ujedno pozitivno to predlažem, čim da se to nadomjesti.“ Buduć je pako to pozitivno učinjeno u odborovoj osnovi, s toga ja odborovu osnovu za podlogu specijalne debate izjavljujem.

Dragutin **Antolek-Orešek**: Visoki sabore! Ja govorim proti predlogu odborovu. Ja sam toga mnienja, da bi se ova dužnost odkupa javnih težakah imala razporezati na porez, jer ako se bude ova dužnost na glave razporezala, vjerujte, da nitko neće više obterećen biti nego siromašniji seljak. Za primjer samo neka bude ovo spomenuto. Jedan seljak, recimo ima obitelj, koja sastoji iz 10 elemenata po 18 godinah, a nema niti grude zemlje. Taj će seljak sada, ako se računa 1 for. 60 novč. za težaka, morati 16 for. platiti, dočim veleposjednik, koji plaća 2000—5000 for. poreza, neće platiti niti polovice. Prije bio je zemaljski prirez za zemaljske potrebe. Nije se pitalo, da li je vlastelinu mnogo platiti ili ne; zato nemogu pojmiti, kako bi upravo sada, kad se radi o cestah bila nekakva nepravda, da se na štibru metne domet. Na selu ćete naći ljude, čivute, krčmare i lihvare, koji su bogataši pak većinom sami; ovaki će jedva 1 for. 60 novč. plaćati, ovakovi ljudi, koji za svoje potrebe više cesta trebaju nego ciela obćina. Pitam ja, kako se to slaže s jednakošću i pravednošću?

Ja izrazujem zato svoje mnienje, da sam proti predlogu, i stavljam taj predlog, da se mjesto toga dometka na glave, ovaj na porez razpiše.

Dr. **Lavoslav Šram**: Visoki sabore! Priznana i s svih stranah prihvaćena idea, da se ovakove stvari sa temeljnimi nazori države spajati moraju, jest ta, da se svekolike potrebštine družtva, slivenoga u državu, moraju po istom družtvu, po državi naime, podnositi i pokrivati. A u pogledu razdielenja ovih teretah opet je posljedica postulata pravednosti, da se dotični tereti jednakim

nom djele medju sve državljane. Potrebštinah ovih nade veoma mnogo. Medju ove spadaju sve one potrebe, oje se odnose na razvoj države u narodno-gospodarvenom smislu. Dolazim u prvom redu na valjana obćila, oja već idea narodno-gospodarstvenoga razvoja neobodno ište. Nemože biti dvojbe, i mislim, da nema prigovora, da je potreba ova neodoljiva, te da se dužnost a mora smatrati obćenitom. Sada se pita, je li o tom kon opravdan, koj postavlja regulativ u tom pogledu. oram izpovjediti, kad se obzir na to uzme, da dosele o m podpuno valjanoga zakona bilo nije, da je nuždno, se i ovo pitanje konačno rieši, te po tom je opravna sa nutrnjega i vanjskoga gledišta zak. ova osnova, ja se pod razpravom nalazi.

Prelazeć na samu osnovu, moram predpostaviti, da ova osnova pošla iz gledišta onoga, jedno, da u tom gledu obstoji već jedna dužnost, a drugo s gledišta oga, da ovu dužnost normira buduć da onako, kao je dosada obstojala, svrsi nije neodgovorala.

Prema tomu je udešena čitava osnova, s toga bi ja toga mnienja, da ju je zbilja po ovom pravcu moći zpraviti, i primiti podlogom specijalne debate.

Nakoliko ima protupredlogah, protupredlog naime zastupnika karlovačkoga i g. zastupnika varaždinskoga, sam slobodan samo s nekoliko riečih osvrnuti se na e protupredloge. Nijedan od velecienjene gospove ove je porekao, jer nije mogao, nužde ovakovog definitivnog zuliranja ovoga pitanja. Svaki scieni, da je shodnije i ljanije urediti onako, kao što je predložio jedan i drugi. pose predlaže g. zastupnik varaždinski, da se dotične trebe tako pokriju, da se svota, koja bi za pokriće oga troška potrebita bila, poput kakvoga prireza dose na porez, i tu g. zastupnik varaždinski nije označio st poreza: valjda misli na sve vrsti poreza; (Glas: st.) dakle na sve vrsti poreza. Dalje veli, da je pralno najprije prosuditi narav i postanak ove tako zvane ne tlake, koju hoće g. predlagatelj da zamjeni ovim rezom. Naravno, ova tlaka svakako polazi iz onoga dišta, da je svaki pojedini državljanin bio smatran žan na osoban prinos u tu javnu svrhu. Kad se to a pred očima, i kad se pita za zamjenu, tada sravjuć ovaj predmet s predlogom g. zastupnika varažiskoga, dolazim do toga, da ima tu strahovita nerazerja; jer prirez se nebi odmjerivao pogledom na onu obu ili obitelj, koja sastoji iz jednoga člana više, a a plaćati poreza 10.000—20.000 for., pa prema tomu se odmjeri prirez, dočim osobna obava, koja se odpiti ima, nesastoji se u većem poslu, nego kod čovjeka mnogo manjega poreza. Ključ je nerazmjeran i nevedan, jer se nesmije zaboraviti, da se obava, koja zamieniti ima odkupom, temelji upravo na osobnoj žnosti. Iza toga imam primietiti na ono, gdje je g. stupnik varaždinski mislio opravdati svoj predlog tim, je je rekao, da bi ovo veoma pravedno bilo, a meni se čini, da je i g. zastupnik karlovački tako rekao. Rekao je naime, da je radi toga već pravedan predlog, jer koji 50.000 for. poreza plaća, da je neznatno, ako još znatan prirez plaća. Ovo je načelo takovo, koje se neda u sklad dovesti s načelom pravednosti. Mora se znati, da se kod poreza mora imati obzir na pravednost, da se nesmije obteretiti nijedan državljanin, nijedna grana prihoda više i nerazmjerno naprama drugoj osobi, drugoj grani prihoda. U tom nemogu opaziti nikakove pravednosti. Meni se čini, da je g. zastupnik karlovački — koliko sam u brzini shvatio — toga mnienja bio, da se dade tomu najlakše doskočiti, kad bi zakon taj sastojao iz jednog samo paragrafa, da se ova dužnost ukine, a dotični trošak metne na zemaljski budget. To je doista najjednostavniji način: ali da li bi tim u samoj stvari što postignuto bilo, kad bi se ova iz osobne obave nastala dužnost nametnula svim kolikim poreznikom; da li bi to pravedno bilo, to ja nebi mogao dokučiti. Iz ovih razlogah mislim, da se ostane svakako kod odborove osnove, i da se primi za podlogu specijalne debate.

Ivan Jagić: Visoki sabore! Veoma je težko govoriti proti mnienju većine muževah izkusnih ove kuće; ali po uvjerenju mojem dužan sam glasovati proti tomu, da se primi ova osnova za podlogu specijalne debate, i to zato, jer se bojim, da bi se ovom osnovom visoka kuća prenaglila. Premalo je ventilirano pitanje medju zastupnici, u obćini i u javnih organih. Što je zastupnik vlade rekao, i što se ovdje kaže, da su upitana municipija, pa da su se izjavila zato, da se ova osnova donese u sabor, usudjujem se napomenuti, kako su nastali zaključci u tom pogledu u skupštinah županijskih. Ja nemogu reći, da je zato glasalo uvjerenje većine županijah. Tako je bilo i u skupštini županije varaždinske, te se zaključilo ono, što je bilo mnenje manjine. Velim, da to nije dovoljna garancija, da će narod biti zadovoljan s ovim zakonom. Nadalje nisam uvjeren o tom, da se nebi mogao bar za neko vrieme dosadanji modus uzdržati, jer je djelomice i dosada držan. Odkup bijaše prije odredjen za svako tegleće marvinče 75 novč., ovo bi bilo još pravedno, jer ako smo prijatelji narodu, moramo nastojati, da se stočarstvo podigne; dakle treba odkup za tegleću marvu što niži ustanoviti. S toga dakle je način prijašnji, po kojem je narodu bilo stavljeno na volju, da može odkupiti ili ne, mnogo pravedniji, nego li naš. Da težaci prisiljeni nerade marljivo, nije temeljit razlog. Ja sam vidio težake, koji su pod moraš radili, pak su pod nadzorom starešine radili marljivo. A vidio sam u Zagrebu težake, koji su čupali travu bez nadzora, pak nisu ništa radili, nekoliko stopah ceste su samo osnažili za dan; naravno, jer su bili bez nadzora.

Zakupnik opet tražiti će dometak, te čitava svota neće biti dovoljna za polučenje svrhe, te će se za koju godinu svota odkupnine opet povisiti ili se pako uteći u pomoć porezu. To je moje mnienje i s toga se nemogu

*

Digitized by Google

složiti, da se ta osnova primi za podlogu specijalne debate.

Josip Turelli: Visoki sabore! Nema dvojbe, da se podavanje javnih težakah ukinuti mora, ali takodjer nadoknaditi inimi sredstvi, što se je dosada ovimi bezplatnimi težaci obavljalo. Ja bi dakako bio za jednostavno ukinuće bez odštete, kad bi znao, da zemlja može nadoknaditi ovaj prihod. Bio bi i sada, da se ukine, kad bi znao, da bi bila zemlja u stanju, najednostavnijim i najpravednijim načinom smoći sredstvah t. j. zajmom, ali žalibože, to nije moguće. Što dakle preostaje? Da zemlja nekakov način nadje, kako da tu javnu radnju odšteti. Nemogu nikako prihvatiti načelo, koje se ovdje predlaže, da se odšteta ustanovi po glavah, jer je ponajprije nepravedno, a da je nepravedno, izvoliti ćete se osvjedočiti, čim redom paragrafe prodjemo, kako se odkupnina ustanoviti ima.

Eto §. 7. (Čita §. 7.) Gospodo moja! Stanje služinskoga odnošaja u pojedinih kućah tako je nestalno, da se može dogoditi, da će jedan kuće gospodar plaćati buduće godine za služinsko osoblje, koje je otišlo u studenom g. 1873. Ta dužnost propisana je koncem listopada, a dužan je koncem studenoga platiti — je li to pravedno?

Tako isto je i glede maloljetnikah. Nepravedno je razmjerje za gradove, ne zato, kao da bi gradjanin morao biti oprošten, nego u odmjerivanju samom, kojim se ustanovljuje, da se $^3/_4$ odkupne svote opredieljuje na ceste zemaljske i kotarske, a $^1/_3$ da ima ostati obćinam i gradovom. To je nepravedno, jer u gradovih nema nigdje $^3/_4$ cestah zemaljskih i kotarskih, dočim ima više cestah, koje gradovi sami iz svoga uzdržavati moraju. Nastaje dakle pitanje, kako bi se to imalo pokriti. Ja bi bio toga mnienja, da bi bilo najshodnije, da se prirez na državni porez ustanovi. Kad se ukida javna tlaka, koja je osnovana jedino na fizičkoj radnji, to mislim, da se odkupom prenaša na imućtvene okolnosti pojedinih, a po čem se ove prosudjuju, ako ne po porezu? Ako je tomu tako, onda će tim načinom nositi svaki teret jednako po onom, koliko on na obćih dobrih, kao što su komunikacije, participira. Prigovor, koji je proti tomu učinjen, nevidim da je temeljit, kad bi se samo našao modus shodan, Pita se dakle, kako bi se taj ključ mogao pronaći.

Po izkazu predložene zak. osnove vidi se, da bi se odkupom 600.000 for. skupilo. Držim, da ova svota neodgovara dužnosti, koju je narod dosada nosio; držim, da ta svota neodgovara onoj radnji, koju su dosada uzdržavali javni težaci.

Gdje narod jedva smaže terete državne i obćinske, s ovim odkupom praviti još neku špekulaciju, mislim, nije dostojno. Velim špekulaciju, jer za ovaj rad nije 600.000 for. potrebito, zato treba naći shodniji način, po kojem bi ovaj prinos pravedniji biti mogao, a taj je, neka se pronadje, koliko je potrebito težakah za uzdržavanje javnih radnjah i gradjah, a to će se pronaći, da će to iznašati jedva 200.000—300.000 for. Ako je 200—300.000 for. potrebito za nadoknaditi ove radnje, kad se najme pravi težaci, čemu da navaljujemo veći teret od 200.000 for. narodu, kad nije bio dužan fizičnom silom trpiti, koliko se ovdje nalaže, da trpi sada imućtvenom.

Izašla bi dakle svota manja, nego što je ovdje u izkazu, te prema tomu bi se mogao manji ključ naći, i nedvojim, da nebi bio tako osjetljiv, i da se nebi toliki teret opazio, koliki se opazio bude, kad se prihvati načelo u ovoj osnovi izraženo.

Nema dvojbe, da će ovaj postati i opet najveći, gdje! na seljaku.

G. zastupnik djakovački izvolio je primjetiti, da je seljaku i dosada slobodno bilo, ovu radnju odkupiti ili Dr. To nestoji. (Glasovi: Ah!) Molim, ako čitate bansku naredbu od g. 1852., naći ćete, da su se oni redki stanovnici seoskih obćinah, koji su se obrtom bavili, mogli odkupiti, ali seljaci se nisu mogli odkupiti.

Taj teret pasti će opet na samoga seljaka ponajviše, a biti će izuzeti oni, koji bi imali ako ne puno veći, la[illegible] razmjerno veći teret doprinašati. Uzmite veće posjednike, koji neobavljaju radnje svojom silom, već najamljenike. Ovi neće plaćati odkupa, jer vlast nemaju tegleće marve, niti dovoljno služinčadi, biti će sasvim slobodni, dočim će seljak, koj će imati veći broj dušah u kući, pošto pako puno manji, nositi razmjerno puno veći i nepravedan teret.

Moj je predlog taj, da se ova zak. osnova povrati zemaljskoj vladi i ona pozove, da nadje način, kako bi se ta odšteta shodnijim i pravednijim načinom mogla postići.

Dr. **Aleksander Rogulić**: Visoki sabore! Koliko god sam čuo naglašivati, da je ovo jedan od najvažnijih predmetah, to sam i ja podpuno toga uvjerenja, da u ovom zasjedanju neće doći predmet od takove važnosti kao što je ovaj. Zato želim, da se u naprečac ne riešuje. Prilika je bilo u jučerašnoj debati, gdje je sabor u manje važnih stvarih dopustio, da se najprije formalno govori, da se potrebita neka razjasnjenja zadobiju. Zato ako vis. kuća dopusti, obazrieti ću se na nekoje nedostatke ove osnove i tražiti ću nekoje razjasnjenja, a ostavljam si, kad nužnu ubavjest od g. izvjestitelja ili od strane vlade dobijem, meritorni svoj predlog staviti. Nu već unapred kažem, da na temelju ove osnove nikako stati nemogu.

Vis. sabore! Ovdje mi vidimo neki pregled, koj je sasvim nepodpun, jer iz pregleda moralo bi se apromaksitivno viditi kakova će biti ta dužnost, i kolika ona svota, koju očekivamo. I tu žalim, da nema valjanih statističkih podatakah; dakle ovaj izkaz nema dovoljne vjerodostojnosti. Iz jedne godine popis nije dovoljan.

Digitized by Google

bi morali ponajprije znati sigurno na temelju znanstvenih podatakah, kolika će biti svota, koju naša zemlja u to me doprinositi mora. Na to se nije niti g. izvjestitelj niti g. zastupnik vlade obazirao.

Dakle mi nevidimo, kolika je to dužnost. Ali nije se i vlada potrudila, da iz više, 10—15 godinah vidi, jeli takova razlika u davanju tih težakah, jeli padala ili rasla. To bi bilo najvažnije glede marve; ja držim, koliko imam zkustva iz naših krajevah, da broj marve svake godine znatno nazaduje. A kao što rekoh, vidilo bi se iz podaakah, da li je kakovih neurednostih bilo i da li se može emeljit račun glede te potrebe osnivati. Ja bi dakle u om pogledu želio razjasnjenje i molio bi, da se podatak lonese, koliki je u kojoj županiji broj onih, koji će odkup lavati, t. j. koliko ima mužkaracah od 18 godinah i koiko ima tegleće marve, i je li su ti brojevi na statističkoj snovi izpitani, korektni i izpravni, jer samo na tom temelju mogli bi naš sad izraziti.

Vel. žup. **Svetozar Kušević**: Vis. sabore! U predmetu ebi progovorio, jer držim, da je izcrpljen; ali dvie su rimjetbe učinjene, koje nemogu mimoići, jer mislim, da im razjašnjenju stvari pridonosim. Rečeno je, da se redmet naprečac rješava, a s druge strane kaže se, da i imale najnovije županijske skupštine svoja mnjenja o om izraziti.

Gg. zastupnikom, koji tvrde jedno i drugo, mogu eći, da je to predmet dugotrajnog viećanja i mnogogoišnjega djelovanja ne samo u najnovije vrieme; zato se emože kazati, da se naprečac riešava, jer koliko se jećam, na tom se je radilo 12 godinah, kako da se taj eret s naroda skine i narodu kroz to pomogne.

Istina je, što je g. dr. Makanec izvolio reći, da je o naš narod težko i najteže dati u gotovu novac; ali to stoji, da će narod imati prilike zaslužiti ono, što će ati, s toga kroz to neće biti teret narodu učinjen, kad e si primjernim putem lahko koj krajcar pribaviti moći.

Što se samoga predloga zak. osnove tiče, ja sam a nju, jer držim, da se u interesu samoga naroda radi, j. da se narodno gospodarstvo unapredi. Na to nebi nislio, da se ta svota utjera, koja u izkazu predstoji, t. 600.000 for. kamo sreće, da se to izvesti može, i da ii putem kojim do te svote dodjemo, to nebi bilo preerano za naše tolike potrebe, koje su obje priznane. S oga mislim, da se mogu ona gospoda, koja su proti snovi govorila, umiriti, jer je to stvar u interesu saloga seljačtva, koje je teret nosilo, i koje će svoju radju onositi u buduće za svoje ekonomičke potrebe, a s druge rane će opet imati prilike, da si zasluge pribavi. Poduno se slažem s osnovom, i zato sam, da se uzme podgom specijalne debate.

Dr. **Josip Malec**: Vis. sabore! U odboru bio sam ačelno zato, da se svakako javna radnja ukine. Nego u rugom dielu, da se odkupi nisam se mogao složiti sa osnovom vlade niti s predlogom odbora; dakle moram se izjaviti za ono mnienje, koje glasi proti toj osnovi.

Zakonodavac mora znati objektivno stanje onih potrebah, za koje se zakon stvara, zatim volju svih, ili bar većine onih za koje se stvara. Rekao je danas g. zast. djakovački, da su sve županije podniele izvješće vladi, na temelju kojih je osnova vladina sastavljena. Moguće, ali moram odlučno zaniekati, da je izvješće poteklo iz naroda, iz dogovaranja obćinskih zastupstvah, već moram priznati, da su valjda fingirana. Osvjedočen sam osobno glede obćine, koju imam čast zastupati, jer sam ju pitao, je li kad govoreno o odkupu javnih radnjah; odgovorilo mi se, da nije; odtuda moram zaključiti, da obćine nisu bile niti pitane. S ovoga razloga nemožemo za sada bar stvoriti nikakav koristan zakon, ako osnovu primimo. Meni je žao, da stvar nije imala više vremena, da bi se bilo pitanje ventiliralo, i mnjenja izčistila; valjda bi se moglo pronaći drugo sredstvo, nego li ovo, koje se predlaže, jer zakon neodgovara onim načelom, po kojih se slični zakoni moraju stvarati. Ja njećem, da je to odkup radnje; — to je štibra na glave, a svi odlični financieri osudili su štibru na glave.

S druge strane je to zakon najnepravedniji za seljačtvo. A zašto? Ima propis u osnovi, gdje se kaže, da se $^3/_4$ novacah ima upotriebiti za zemaljske i kotarske ceste, a $^1/_4$ da ima ostati obćinam, a na koliko ta sredstva nedospjevaju, da se ima iz sredstvah obćinskih nadomjestiti. Ja pitam, koja su to sredstva? Imadu li kakove izvore pojedine obćine, iz kojih će moći možebiti sredstva nabaviti, bez da seljak to osjeti? Ali imade i obćinah, koje vlastitih dohodakah nemaju, nego moraju za svaki slučaj prirezom nadoknaditi ono, što im je potrebito. Na ovaj način vrlo je nepravedno za seljaka, jer je sigurno, da $^1/_4$ neće dospjeti na podpuno uredjenje obćinskih putevah, nego zahvatiti će se na prirez, pak će se hoćeš nećeš porez povećati.

Meni je žao, da g. zastupnik karlovački nije izvjestno formulirao svoj predlog, i u njeku pozitivnu formu stavio, nego je implicite htio kazati, da ostane pri starom, dok se stvar ozbiljno promisli, dok se sagrade volja i potrebe naroda, da se može rationalan zakon stvoriti. Premda nije pozitivno izrečeno, ipak ima u načelu zakon, da ostane: tko hoće odkupiti, neka odkupi, a koj hoće raditi, neka radi, a u buduće imati ćemo prilike stvar ozbiljnije razmišljati. Dakle iz ovih razlogah nemogu na ino, nego izraziti se proti osnovi.

Mato Mrazović: Vis. sabore! Ja nebi bio progovorio, da nisam čuo posve krive nazore o dužnosti, koja se želi predloženom osnovom odkupiti. Ovdje se je naime čulo, da je ova dužnost u absolutno vrieme nepravdom i samovoljom bila uvedena, da bi pravednije bilo, da se ono, što je samovoljno uvedeno, ukine, nego da se odkupljuje. Držim, da je to velika pogreška, to je bludnja o

Digitized by Google

razvitku javnih radnjah. Pod Jelačićem banom izdana je naredba od 5. svibnja, kojom je uredjena zemaljska javna radnja; ali tko otuda izvodi, da je on težake za javnu radnju uzeo, taj je zaboravio na historički razvitak podanka u Hrvatskoj. Mora se priznati, da je prem pod absolutnom vladom bana Jelačića ona nepravda, koju je historički razvitak u našem javnom životu sa sobom donio, ukinuta, da je naime podanak, koji je u prijašnja vremena kroz stoljeća i stoljeća samo neplemićki stališ tištio, na sve stališe prenešen. Kad se kaže na sve stališe, tad se nebi imale iznimke činiti: — ali iz naravi podanka već su sliedile iznimke, jer su preneseni javni tereti na one, koji se obično ručnim djelom bave, s toga su bili izuzeti oni, koji se ručnim djelom nebave, a to su: literati, odvjetnici, činovnici, svećenici itd. Držim, da je upravo naredbom Jelačića bana prestalo helotstvo, koje se u tom sastojalo, da je seljak morao rukom svojom stanoviti posao obavljati. Priznajem, da je naš seljak helot, ali ne po dužnosti, koju je dužan državi, kotaru, županijam, nego po njegovoj neukosti, koja se svagda očituje, kad seljak dodje u obćenje sa previjanijim i prosvietljenijim svietom. U tom sastoji helotstvo našega seljačtva; neznanje, neukost, to je najveće helotstvo. Ovo je dakle, što se tiče samoga razvitka podanka javnih težakah za javne radnje, u koliko nas historija uči, čini mi se, potrebito je bilo napomenuti, da se to nepripisuje novijemu vremenu.

Mislim, da neću pogrešiti, ako pozornost svrnem i na to, da podavanje javnih težakah nije obstojalo samo u Hrvatskoj, nego još i dan danas postoji i u najprosvietljenijih i najbogatijih državah, kao u Franceskoj, Englezkoj, Americi, Švicarskoj, isto tako i u Cislajtaniji i u susjednoj Ugarskoj. Nije čudo, jer je to sveta istina, da javni podatci, koje država od državljaninah zahtieva, nemogu biti jednostručni, nemogu se na jednu mjeru svesti. Nepravedno bi na pr. bilo, kad bi se samo zemljarina uvela, jer mnogo ih ima, koji bi bili izuzeti. Nepravedno bi bilo, kad bi se samo dohodarina uvela, jer mnogo žiteljah ima producentah, koji po svom odnošaju prevaljuju na konsumente; buduć da produkti uvjek svoju cienu mienjaju, to bi producent bio uvjek ovisan od konkurencije i tražbine, a mnogi put morao bi produkte izpod troška, koji je s proizvadjanjem bio skopčan, davati.

U nijednoj državi, niti prijašnjoj, niti sadašnjoj, niti u naprednoj, niti u najzadnijoj nisu svi podatci u jednoj formi, nego pošto država ima mnogo dužnostih naprama svojim gradjanom, i pošto takodjer oni mnogo prava imadu, koja tim dužnostim odgovaraju, a država bez sredstvah svoje dužnosti nemože izpuniti, to se mora ona prama različnosti dužnosti pobrinuti za razna sredstva, za različite izvoze, da može biti u položaju, te dužnosti vršiti. Radi toga je tako mnogostručnih javnih daćah u državi, dapače jer nije moguće sve u jednu ruku, niti sve u jedan centrum svesti, morala je država stanoviti djelokrug prenieti na županije, i obćine, i jer županije i obćine imadu posebnih dužnostih naprama članovom državе obavljati, to je morala svaka država županijam i obćinam prepustiti, da nadju izvore, kako da može svoju dužnost naprama članovom svojim izvršavati. Odatle su nastali razni nameti.

Ja sam napomenuo to samo zato, da odklonim i razbistrim prigovore g. zastupnika karlovačkoga, koji veli, da je naša stegnuta autonomija tomu kriva, da se moramo skrbiti zato, da odkup javnih težakah ustanovimo, ili da izvadjanje javnih radnjah i nadalje u krieposti uzdržimo. Država Francezka, koja sama sebi zakon daje i porez diktira, kad bi moguće bilo, da se sve državnimi sredstvi obavlja, nebi javnih težakah u departementih uzdržavala, nego bi sve metnula na državni porez, pak bi s tim uzdržavala i obćinske i kotarske i departementske puteve; Francezka, posve samostalno može razpolagati svojim budgetom, pa ipak propušta departementom i obćinam, da skrbe za puteve. Dapače u Cislajtaniji, koja je sama za se, mora se kazati, samostalna, koja odredjuje porez kako hoće, koja je od nas bogatija, pa ipak svaka zemlja ima kao i kod nas javnih težakah, koji u njekih zemljah odkup davaju, a u njekih još u naravi obavljaju. Ugarska takodjer podpuno vlada sa svojim budgetom, pa ipak prepušta obćinam i županijam, da se skrbe za ceste i puteve. Dakle mislim, nije stegnuta naša autonomija kriva, da se nemože to iz budgeta namirivati, jer u obće ovakovi podatci u nijednoj državi nisu se mogli obavljati državnim redovitim prihodom, nego se to autonomnom djelokrugu županijah i obćinah, u obće manjih krugovah državnog ustrojstva prepušta, da oni za obavu ovakovih radnjah posebni prihod pobiraju. I ja sam uvjeren, kad bi Hrvatska danas dobila podpuno pravo razpolaganja sa svimi strukami javnih sredstvah, ipak bi bila u položaju stvoriti zakon, kao što je ovaj, da se naime javni težaci za njeku javnu radnju uzdrže, ili da se odkupe, što bi se po okolnosti predložilo, kao što se evo ovdje predlaže. Ovo je posve polag onoga, što sam prije naveo, naravna stvar.

Kaže se doduše, da je to nepravedna daća i da se najviše seljaka tiče. Ja držim, da to nije posve opravdano. U toliko jest opravdano, u koliko je seljačtvo najmnogobrojnije; u toliko se njega i najviše tiču daće svake vrsti, zemljarina itd. pa i vojnička dužnost. Najviše vojakah daje seljačtvo, naravno, jer ga najviše ima. Seljačtvo plaća najviše zemljarine, a to je posve naravno, pošto ima u seljačtvu najviše glavah, i pošto zato najviše zaštite traži, treba da i država najviše daćah zahtieva.

Istina je doduše, kao što su njeka gg. predgovornici rekli, da je našemu seljaku težko gotov novac davati; ali zašto? Zato, jer ga nema. A zašto ga nema? Zato što

Digitized by Google

nema prilike pribaviti si ga. Zašto? Jer nemože svoje plodine unovčiti. A zašto? Jer ih nemože izvesti. Ako država to uvidja, mora nastojati, da se ovomu zlu doskoči, da se seljaku dade prilika, da svoj proizvod može lahkim načinom uz što bolju cienu prodati. Neka se izvole popitati gospoda, u predjelih, koji se najviše gospodarstvom bave, a gdje su komunikacije zločeste, pa će uviditi, u kakvom su položaju žitelji sa svojimi proizvodi. Virovitička županija je bogata šumskimi proizvodi, a govorio je u Osieku po 14—15 for. i to hrastovo. A zašto? Zato, jer je 3—4 ure odaljeno od Osieka, pak se nemože dovesti u vrieme, kad nema poljske radnje; a tako drva trule na gubitak vlastnika i države. Država je dužna pobrinuti se zato, da se proizvodom vriednost pribavi, a to može samo onda, ako otvori puteve, da proizvode u trgovinu baci.

Neka gospoda misle, da je glede ove dužnosti shodniji način učiniti prirez na obstojeći porez. Moram iskreno kazati, da nisam bio tomu protivan, kao što ni o ovoj tvrdnji osvjedočen. Neznam, je li bi shodnije bilo, ili ne: ali jednu dvojbu imam, koju će možebiti gospoda opravdanom naći, a ta je, što držim, da je zemljarina najnegotniji porez, i da reknem, najnepravedniji porez. Zašto? Može se govoriti o nepravednosti svake vrsti poreza: ali to je sveta istina, da se ova nepravednost kod drugih porezah izjednačuje u praktičnom životu tim, da poreznik ono, što mu je država nametnula, svali na drugoga. Na pr. koj u Zagreb vino dovozi, mora platiti uvoz, ali on to računa kupcu, konsumentu: da onaj, koj vozi vino, anticipira samo, a kupac plaća. Tako je malo ne u svih vrstih poreza; a tim se nepravda poreza izjednačava, što a poreznik može odvaliti od sebe na drugoga, jer pojedini poreznici samo predujmljuju, dočim ga drugi obavljaju. Kod zemljarine je to najmanje moguće. A zašto? Zemlju svaki vidi, poreznik zna, koliko mora nositi, pa prema tomu odmjeri porez. Sada pitam, ako se meni odmjeri na stanovitu oranicu čisti prihod, kojega nemogu zatajiti, mogu li ja to odvaliti na onoga, koji od mene kupi? Mnogo putah toga nemogu, jer ciena žita ili kakova proizvoda nestoji u volji mojoj, da odvalim na drugoga, jer ako je ciena prevelika, kupac tražiti će dalje, gdje je jeftinije, gdje su komunikacije, konkurencija. Glede šenice nezavisi od mene, da cienu udarim, nego zavisi o tom, kako ću kupca naći. Dakle dvojim, da bi pravedno bilo, da se na zemljarinu to primetne, dvojim tim više, što upravo uz pomanjkanje komunikacijah i zločestih cestah seljačtvo proizvodah prodati nemože, niti poreza, koji u ime zemljarine plati, na kupca prevaliti.

Govorilo se je o zajmovih. Mislim, da to nemože biti ozbiljno; jer tko zajam čini, mora način napraviti, kako će zajam uz kamate povratiti. Mislim, da to na nikoj način nevodi k svrsi.

Iz svih ovih razlogah ja držim, da je predlog vlade, respektive predlog odbora zakonodavnoga, što se tiče javnih daćah, t. j. što se tiče toga, da se javni težaci ne u naravi, nego u odkupu davaju, i što se tiče načina odkupa, nuždan, i jer je nuždan, da je opravdan; jer se u državi svi tereti opravdaju jedino nuždom. Podatci, koji nisu nuždni, nisu opravdani.

Potanje se je pitanje takodjer zametnulo i potaknulo naročito o tom, koji se može odkupiti, a koji opet ne. U koliko je potrebito, da se to izvidi, držim, da ovo pitanje ide u specijalnu debatu, zato neću se na to osvrtati. Nego svrnuti ću se još samo na jedno pitanje, koje nijedan od gg. predgovornikah nije u obzir uzeo; a to je sadašnja nevolja, naročito koja u nekih krajevih vlada. Kaže se u razgovorih, da je nevolja na sve strane, te da je želja, da se čim prije i što moguće pomogne, da se žiteljstvu dade podpora. Razan se način predlaže: zajam, kupovanje sjemena, i napokon javne gradnje. — Veći dio gg. zastupnikah je priznao da se može narodu najlaglje pomoći tim, i da je to najdostojniji način, ako mu se dade prilika, da si svojim vlastitim radom zaslužiti može. Da se te javne gradnje urede, treba sredstvah. Mi tih sredstvah, osim redovitoga prihoda, koji niti nedosiže, nemamo, nego to je jedini izvor, što možemo pružiti priliku žiteljstvu, da si zasluži. Tim su dvie svrhe postignute; dobiti ćemo obćila, a drugo dati će se pomoć onomu, kojega je godina prevarila, i upravo s toga držim, da je ovaj predlog prešan. Gospodo! Kaže se do duše, da je to veliki teret 600.000 for. za zemlju, koja onako već veliki teret nosi. Ovo bi stojalo, da je to nov teret; ali ovo nije nova daća, nego samo relutum za postojeću daću. A tko će najveću korist imati od te daće? Onaj, koj će ju i davati, seljak. Kazala su nekoja gospoda, da seljak sve mora obavljati, a najmanje cestah treba. (Dr. Makanec: To su sofizmi!) (Proti Makancu nastavlja:) To nisu sofizmi; to je tako primitivno mnienje . . . (Dr. Makanec opet prigovara. — Govornik prama njemu:) Ja nepadam vam u rieč, kad vi govorite; a vi onda govorite, koliko hoćete.

Gospodo! Tko treba najviše cestah? Upravo onaj, koji najviše producira. Seljak, jer je u većini, jer ima najviše zemlje, najviše glavah broji — zato i najviše cestah treba. Kaže se, i trgovac treba cestah. Istina je, ali zato da se laglje od njega kupi. Dakle najveća je to korist po seljaka, a to zato, jer je najmnogobrojniji.

Iz ovih razlogah pristajem uz predlog odborov, da se osnova prihvati za podlogu specijalne debate.

Živko Odžić: Vis. sabore! Mnogo govornikah je dugo i široko o stvari govorilo, ali nijedan nije htio brojem dokazati, da li će narod moći snositi ove troškove. Ja ću pokušati, da s brojevi dokažem, da ova osnova navaljuje teret na narod, kojega snositi nemože, i to sliedećim primjerom. Obćine Kukojevci-Bačince plaćaju sliedeći obćinski trošak: knezu 400 for., — bilježniku 500 for., — blagajniku 500 for., — četniku 100 for. — po-

Digitized by Google

služnikom 120 for., — trim učiteljem 945 for., — predprege 400 for. i serežanom 1200 for. ukupno 4165 for. Ovdje nisu jošte izbrojeni ini troškovi obćine. Kad bi se predlog odbora prihvatio u pogledu odkupa javnih težakah, tad bi morala plaćati navedena obćina polag broja težakah i marve i to: 687 težakah 1099 for., 1048 komadah tegleće marve 1257 for. Ukupno 2356 for. na godinu.

Dočim pako obćina gore navedene obćinske troškove jedva smagati može, nastaje pitanje, odkud da smogne još 2356 for., ako se još pomisli, da se i gornji trošak samo ovrhom utjerati može. Ovim prirezom će se dakle narod upravo zadaviti.

Što se tih radnjah tiče, to je vrlo liepo reći, da će si seljak moći zaslužiti novacah, nu upravo ovaj novac mora on najprije početkom siečnja da uplati, a odkud da ga smogne? Ja dvojim, da će štovani zastupnik zagrebački seljaku dati u to ime „Vorschuss“. A isto tako zakupnik ovih gradnjah ili će gledati gdje jeftinije težake dobije, ili će pako seljaka onda pritisnuti, kad mu je najveća sila na vratima: svakako neće imati seljak velike koristi od tih gradnjah.

Iz ovih razlogah držim, da se ta predložena osnova zabaci.

Slavoljub Vrbančić: Vis. sabore! Želim progovoriti u prilog predložene osnove.

Dokinuće dosadašnjega podavanja javnih težakah u naravi nitko nije pobijao osim g. predgovornika. On je jedini, kako se čini, za uzdržanje javnih radnjah u naravi, jer svi su pregovornici pristali na načelo predložene osnove. Razlog, što ga je za pridržanje javnih težakah naveo, jest, da je njegova obćina obterećena kojekakvimi tereti, koji su joj protuzakonito nametnuti. Držim, da to u pogledu ciele zemlje nije nikakov razlog; zato mislim, da mogu to mimoići i preći na drugu stranu, naime, što da se substituira mjesto ovih javnih radnjah.

Da bi mogla stvar ostati bez substitucije, t. j. da se ova javna radnja mogla izvesti sa budgetom, nitko nevjeruje, nego samo g. zastupnik karlovački; ali nije izvjestno kazao, kako je, pošto je prihvaćen sustav po novoj nagodbi, veći dohodak mogući, iz kojega bi se to moglo namiriti. Držim, da u istinu nije to ozbiljno mislio, nego — kao što mu je već jedan od g. predgovornikah rekao — kazao je to više s razloga, da prigovara nagodbi. Svakako će se dakle morati nešto substituirati, t. j. moraju se naći sredstva, kojim će se izvesti te gradnje. Koliko god promišljavali, nema drugoga sredstva do odkupa, mjesto težakah u naravi.

Kad bi posve zavisilo od nas, kako da se urede javni tereti, te kad bi bila „tabula rasa“, mislim, da bi se mogla naći prikladnija i shodnija sredstva, nego da se ustanovi taj odkup. Nego mi moramo riešavati tu stvar po okolnostih, u kojih se nalazimo; a po tih okolnostih nije moguć drugi način, nego odkup, jer valja pamtiti da mi nismo vlastni novoga nameta, niti novoga poreza uvadjati. (Oh!)

Govori se, da će taj odkup biti nepravedan t. j. po okolnostih nepravedan. Neima predmeta, o kojem bi se vještaci toliko mučili, nego onaj, kako da se pravedno razporežu porezi. Nitko nije još do toga došao, da bi tim načinom uredio porez, da nikomu nebude nepravo.

Što je g. zastupnik varaždinske županije kazao, da će biti obterećene pojedine obitelji, gdje ima po 10 mužkaracah, sa 20 for. poreza dočim neće imati ni grude zemlje, vlastelini, koji plaćaju 2000 for. poreza, neće nositi ni polovice toga tereta. To je vrlo nevjerojatno, jer dvojim vrlo, da ima obiteljih, koje imadu 10 mužkih osobah, a nebi imale grunta svoga.

Pošto dakle u tom pitanju jedan pozitivan predlog predleži, naime predlog odbora, kojim načinom da se namire potrebe za javne radnje, jer svi ostali predlozi su formalne naravi; svaki kaže moglo bi se štogod shodnijega naći, samo da se odgadja, da se razmišlja, mislim, to nije dovoljan razlog; s toga držim, da se može mirnom dušom ova osnova primiti za podlogu specijalne debate. A što se tiče preliminirane i visine uplaćene svote, i što se tiče razmjerja, u kojem će se uplaćeni novac upotrebiti na obćinske i u kojem na zemaljske radnje, mislim, da spada u specijalnu debatu.

Antun Jakić: Visoki sabore! Ja sam proti predlogu odborovu, i nemogu pristati, da se uzme osnova za podlogu specijalne debate. Nu možda iz razloga, da nam netreba cestah, ili da bi čekali na „tabulu rasu“. Meni je razlog taj, da nije sada hora, bar vrieme sgodno nije, da mi teret materijalni u efektivni novac pučanstvu nametnemo. Nepriznajem toga, da je ručno djelo u toliko važnosti sada, kao što je gotov novac. Imade i možda veću vriednost, ali svakako će daleko laglje nekoje obćine vršiti ručno djelo, nego davati gotov novac. Ja nemogu ni sklada naći u onom, da seljak treba upravo zato da plati, jer može zaslužiti; jer držim, da netrebam ja mogu novca izdavati zato, da ga mogu zaslužiti.

Ovo je tako važno pitanje, da još nigdje ja mislim, u Austro-Ugarskoj nije, i valjda još u drugih zemljah nije tako riešeno. Ovo držim za eksperimenat, i to za vrlo opasan eksperimenat, jer čini mi se stvar nije dovoljno proučena. Ova odkupnina je neka vrst poreza na glave, a uslied toga i teretna osobito pogledom na mnogobrojno zadružne obitelji. N. pr. u Posavini imade zadrugah, koje broje 5—6, a i 10—12 odraslih mužkaracah te posjeduju i po 8—10 komadah tegleće marve: takovu zadrugu zapala bi dužnost svake godine plaćati 20—30 for., a i 50—60 for., a to je skoro toliko, koliko i zemljarina ili drugi porez iznaša. Ovo se u sadašnjih okolnostih nemože nazvati pravednim razmjerjem, te zato

Digitized by Google

nevalja prenagliti, jer bi se kasnije sami o tom uvjeriti morali, da smo prenaglo išli, kao što se je to dogodilo kod stvaranja zakona o zadrugah.

Upravo ovaj zakon je najteži za onu klasu, koja se nemože nazvati imućnom, a to je klasa srednja, obrtna. Najviše obrtnikah ima, koji rade sa 5—6 ljudih. Takav obrtnik, koj stanuje na tavanu morati će 12—16 for. odkupnine plaćati, dakle toliko koliko i dohodarine, dočim bogataš, koj uzme cieli sprat, pa bi laglje mogao platiti, neće biti dužan ni polovice gornje svote plaćati. Koliko od mi je do toga stalo, da se ovo velevažno pitanje reulira i ja želim da se regulira, ali na pravedan način; vaj čini mi se nepravedan, zato treba stvar svestrano roučiti. Neću se osvrtati na ono, da se uzme taj i taj orez, jer nisam o tom još tako svestrano mislio, ali ini mi se, izravan porez bio bi svakako najpravedniji način od mjerenja te odkupnine. Medjuto u ovaj čas po sviesti nebi mogao predloga učiniti, jer kako velim, nijedna zemlja još nije riešila toga pitanja. To je eksperimenat opasan. Dakle moje mnienje ide tamo, da se osnova neprimi za podlogu specijalne debate.

Predsjednik: Štovana kučo! S početka se je mislilo, da se neće toliko o tom predmetu govoriti. Buduć da g. izvjestitelj treba razmišljati, jer želi neke navode pobijati; a pale su takodjer rieči, da valja da se neprenaglimo, s toga, mislim, da ću pogoditi želju vis. kuće, ako zaključim sjednicu, a drugu urečem na sutra u 1/2 10 satih prije podne.

Ujedno javljam vis. kući, da je g. zastupnik Inkey svoj mandat položio. Pozvati će se vlada, da novi izbor razpiše.

(1 sat.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

XXXIX. sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, držane pod predsjedničtvom gosp. Jovana Živkovića, dne 16. listopada 1873. u glavnom gradu Zagrebu.

Pročitan je zapisnik 38. saborske sjednice i bez primjetbe ovjerovljen.

Br. 602. Prispjevša molba Ivana Nep. Grbca, umirovljenog učitelja, za novčanu podporu, ustupljuje se peticionalnom odboru.

Br. 316. Čitana je treći put i primljena zak. osnova o odciepljenju obćinah sačinjavajućih kotar Bakarski od istoimenog municipija i njihovom utjelovljenju županiji riečkoj, (kako u prilogu .)

Br. 560. Isto tako i zakonska osnova ob uredjenju plaćah za učitelje srednjih učilištah Hrv. i Slav. (Kako u prilogu .)

Br. 584. Pročitano je nadalje izvješće zakonodavnog odbora sa zak. osnovom o preinaci odnosno popunjenju §. 1. zak. čl. III. g. 1870. ob izbornom redu za sabor kralj. Hrv. Dalm. i Slav.

Pošto je predlog dr. Alex. Rogulića, nar. zastupnika, da se ova zak. osnova povrati odboru da on cieli izborni red u razpravu uzme i saboru predloži, kako bi zadobili zakoniti izborni red, odgovarajući potrebam, i zahtjevom ustavnosti — pao — uzeta je predležeća zak. osnova za podlogu specijalne debate.

U §. 1., 2. i 3. primljena je po predlogu odbora osnova vlade.

Po predlogu odbora dodan je još §. 4.

Izvršba ovoga zakona povjerava se banu.

Prama tomu glasi ova zakonska osnova, (kako u prilogu .)

Br. 574. Zak. osnovu ob ustrojenju zem. sirotišta u Zagrebu — povuče kr. zem. zem. vlada natrag.

Br. 577. Pročitano je izvješće narodno-gospodarstvenog odbora sa predlozi o riešenju predmetah nanj upućenih, i to:

I. Na broj 7. sab. 1872. glede izvješća kr. zem. vlade od 25. svibnja 1872. br. 4454. odnosno hrv. slav. ministra od 8. svibnja 4871. br. 861. u pogledu podnešenih previšnjemu mjestu po saboru godine 1868. pod br. 143., 159., 172., 176. predstavkah, tičućih se gradjenja alföld-riečke, osječko-riečke, i osječko-sisačke željezničke pruge, predloži odbor, da se dopis vlade uzme na znanje.

Na dalje u interesu grada Bakra i Senja obćine Kraljevica i same željezničke pruge riečko-karlovačke predlaže odbor, da sabor izjavi:

1. da reguliranje Kupe jest jedino sredstvo zapriečiti, da željeznička pruga karlovačko-riečka u današnjem svojem obsegu nebude bez svakoga prometa i time po državni erar pasivna;

2. da spojenje luke hrv. primorja sa željeznicom jest zahtjev opravdan njihovim položajem i interesi tol znamenitoga prediela naše zemlje, kao što je primorje;

3. da se cesta iz Križišća do železničke postaje Plase ima izvesti na zem. trošak i u smislu ove izjave:

4. da se pozove vlada, da se zahtjevom pod 1. i 2. zadovolji, a za izvedenje ceste od Križišća do Plase neka po mogućnosti već u budget za buduću godinu uvrsti stanovitu svotu, obzirom takodjer na vladajuću u onih predjelih oskudicu;

5. preporučiti zastupnikom na zajedničkom saboru, neka nastoje o tom, da se zaključkom pod 1. i 2. zadovolji.

II. br. 384. U pogledu predstavke žup. varaždinske ob izvedenju željezničke pruge Čakovac-Varaždin-Zaprešić predlaže odbor, da se kr. zem. vlada uputi, da svojim putem nastoji, da se već jednom ova, tolikimi žrtvami od strane županije i gradske obćine varaždinske zahtjevana željeznica izgradi.

Dr. Makanec predloži, da se predmet tiska i na dnevni red stavi.

Nar. zast. Mirko Hrvat predloži, da se ustroji predlog odbora dodatkom: i preko ministra hrvatsko-slavonskoga kojeg je dužnost zastupati interese ovih kraljevinah kod skupne vlade.

Primljen je predlog odbora s izpravkom Mirka Hrvata i prema tomu glasi zaključak: da se zem. vlada uputi, da preko hrv.-slav. ministra, kojeg je dužnost zastupati interese ovih kraljevinah kod skupne vlade, nastoji, da se već jednom ova tolikimi žrtvami od strane županije i gradske obćine varaždinske zahtievana željeznica podigne.

III. br. 249.1872. U pogledu molbe trgovišta Djakovo, da željeznička pruga Osjek-Djakovo-Brod u život stupi, primljen je predlog odbora, neka se od strane zastupnikah na zajedničkom saboru o tom nastoji, da se o izvedenju željeznice ove zakon donese.

IV. Na br. 230.1872. U pogledu molbe obćine Peteranečke, kotara belovarskog, da se obala Drave kod Peteranca, Drnja, Sigetca i Hlebine utvrdi, zaključeno je po predlogu odbora, da je navedena molba našla svoje riešenje u izvedenih jur radnjah, smjerajućih na utvrdjenje obale dravske, kao i u onih, koje će se iz zemaljskih sredstvah na temelju ovogodišnjega proračuna izvesti.

V. br. 12.1872. U pogledu dopisa zem. vlade od 25. svibnja 1872. br. 4456., kojim se na sab. zaključak od 14. prosinca 1870. predlažu izpravljeni izkazi o razdieljenju zem. i kot. cestah u Hrvatskoj i Slavoniji, zaključeno je po predlogu odbora: vratiti vladi priposlane

Digitized by Google

zkaze s opazkom, da sabor nesmatra da se ovakovimi ıropisi vlada odazvala sab. zaključku od god. 1870., a ɔš manje 1872. i tekuće godine; podjedno pako, da se ladi što toplije preporuči, da se saslušav municipija i cieniv obzirom na pravu potrebu i na sredstva domaega budgeta njihove izjave u pogledu cestah, koje bi se nale proglasiti zemaljskimi ili kotarskimi, lati što prije ɾradka mreže zemaljskih i kotarskih cestah, nebi li se ɘdnom u našoj zemlji izvadjale ceste na temelju mreže, snovane na temelju zahtjevah pravih interesah pučanstva prometa.

VI. br. 17./1872. U pogledu predstavke obćinstva upanije riečke, da se izposluje pomoć za dogradjenje ɘste karolinske i ceste od Crnogaluga do Prezida. Što ɘ tiče prvospomenute ceste, prispjeti će u razpravu prama ıkljčku na predlog odbora pod I.; glede posliednje ako ceste od Crnogaluga do Prezida predloži odbor, da ɘ pomenuta predstavka ustupi vladi za shodnu porabu ɔd izradka mreže zem. cestah i uvaženje prigodom ustaovljenja budgeta za god. 1874.

Dr. Napoleon Špun-Strižić predloži, da se vladi preusti pronaći izvor za gradjenje ove ceste i mimo budɘta za g. 1874.

Predlog ovaj bje primljen.

Prema tomu glasi zaključak: da se predstavka ova dnosno na molbu glede preloženja ceste od Crnogaluga ɔ Prezida ustupi vladi za shodnu porabu kod izradka ıreže zem. cestah.

VII. br. 312./1872. Zaključeno je po predlogu molbe ɾada Senja, za ustrojenje tvornice duhana u rečenom ɾadu ustupiti vladi za shodno uredovanje.

VIII. br. 311./1872. Glede molbe grada Senja, da se g.-obrt. komora u Senju ustroji, zaključeno je po predgu odbora, ustupiti vladi za shodnu porabu.

IX. br. 226./1872. Glede molbe Janka baruna Malnija, da se zadruga tako zvani „Vorschuss-Consortium“ ɀporedi sa drugimi vjeresijskimi zavodi u našoj domoni, da se time lihvarstvu na korist stradajućih činovkah na put stane; zaključeno je po predlogu, dočim ı zakoni o lihvarstvu u našoj domovini ukinuti, i pošto ɾavila pomenute činovničke zadruge i skopčanoga s njome ɾedujamnoga konzorcijuma nemogu sačinjavati predmet gislativne razprave, molbu putem kralj. zemaljske vlade ɾatiti.

Zatim čitano je izvješće zakonodavnoga odbora sa ɾedlozi o riešenju na nj upućenih molbah, i to na:

1. na br. 157. Glede molbe grada Zagreba, da može sam imenovati svoje učitelje na gradskih školah, zaključeno je po predlogu, da se molba ne može u pretres uzeti, dok ne bude u pretres uzeta zak. osnova ob uredjenju narodnih učionah.
2. na br. 160. Glede molbe grada Zagreba, da se dosadašnja viša djevojačka učiona u zemaljsku obskrbu primi, zaključeno je po predlogu odbora:

   a) da se nemože zadovoljiti zahtjevu, da zemlja preuzme trošak za uzdržavanje više djevojačke učione, budući da ista spada u kategoriju nižih realkah, koje se obćinskim troškom uzdržavati imadu;

   b) glede predložene osnove, da se na uvaženje predložiti može onda, kad se bude radilo o preustroju srednjih učilištah i narodnih učionah.
3. na br. 162. Molba grada Zagreba, da se sveučilište čim prije otvori, uzeta je na znanje.
4. Djakovo moli, da se tamo niža realka podigne. Prima se predlog odbora, da se, pošto će ovaj sabor uzeti svakako u pretres preustrojenje nar. učionah i u život privesti gradjanske učione, kojimi će se donekle moći i zamieniti i niže realke, u Djakovu gradjanska učiona osnovati može. — Glede troška pako, koji bi na obćinu spasti imao, imati će se zem. vlada u sporazumljenje sa poglavarstvom trgovišta Djakovo staviti:
5. na br. 255./sab. Grad Senj moli, da se tamo pomorska učiona ustroji. Usvaja se mnienje pododbora, da će se ova molba tek onda riešiti moći, kad zem. vlada predloži saboru zak. osnovu ob ustrojenju pomorske učione.
6. na br. 299./sab. Obćina Vukovar moli, da se u Vukovaru viša realka podigne. Odbor predlaže:

   a) da se pozove zem. vlada, da se u Vukovaru podigne viša realka, i to postupice tako, da se u listopadu 1874. stvori prvi tečaj, a zatim svake godine po jedan;

   b) da ponudjenu podporu obćine vukovarske primi, t. j. potrebito zdanje sa cielim unutarnjim namještajem i godišnji ogriev;

   c) neka se zemalj. vlada pozove, da nastoji obćinu sklonuti, da učila iz svoga budgeta namiri.

Narodni zastupnik dr. Napoleon Špun-Strižić predlaže, da se razprava ovog predmeta odgodi do razprave budgeta za god. 1874.

Kuća odluči ponajprije glasovati za predlog odbora.

Prigodom glasovanja primljen je predlog odbora.

7. Napokon zaključeno je po predlogu odbora, pozvati kr. zemalj. vladu, da jur zahtievane školske osnove, kao izvještaj o stanju školah i nastave u obće čim prije saboru predloži.

Predsjednik Jovan Živković u svom svojstvu odriče se prava, biti članom zakonodavnoga odbora.

Zaključeno je, u mjesto njega birati u istoj sjednici drugoga člana.

Prema tomu preduzet je izbor 1 člana u zakonodavni odbor i prama zaključku prijašnje sjednice 2 člana u proračunski odbor.

Glasovala su 43 člana i izabrani su: u zakonodavni odbor dr. Nap. Špun-Strižić. U proračunski odbor dr. Brlić i Vončina.

*

Digitized by Google

Nakon toga digne predsjednik sjednicu i ureče sliedeću za sutra 10 satih prije podne.

Živković s. r.

G. Kiš s. r.
saborski bilježnik.

%. **Zakonski članak**

o odciepljenju obćinah, sačinjavajućih kotar bakarski od istoimenog municipija, i njihovom utielovljenju županiji riečkoj.

§. 1.

Obćine, sačinjavajuće kotar municipija bakarskoga imenice: Kraljevica, Bakarac, Draga gornja i doljna, Kostrena kod sv. Barbare i sv. Lucije, Krasica doljna, Hreljin, Praputnik i Trsat, odciepljuju se zajedno sa zapadajućim im dielom imovine od municipija bakarskoga.

§. 2.

Grad Bakar ostaje samostalni municipijum.

§. 3.

Obćine, navedene u §. 1. imadu se utjeloviti županiji riečkoj, i urediti na temelju zakonskoga članka XVI. godine 1870.

§. 4.

Provedba ovoga zakona povjerava se banu.

%. **Zakonski članak**

ob uredjenju plaćah za učitelje srednjih učilištah u Hrvatskoj i Slavoniji.

§. 1.

Sustavna plaća za prave učitelje srednjih učilištah (gimnazijah, realkah i nastavših možda realnih gimnazijah) iz državnih troškovah zemaljskih (iz zakladah zemaljskih ili iz autonomnoga budgeta) ustanovljuje se sa 900 for. na godinu.

Profesori srednjih učilištah u glavnom gradu Zagrebu dobivaju osim toga godišnji mjestni doplatak od 150 for., koji se računa u mirovinu samo onim, koji su stalno namješteni za srednja učilišta u Zagrebu.

§. 2.

Profesor uživajući mjestni doplatak, ako bude na vlastito zahtievanje ili kazne radi premješten u takovo sveučilište, kojega profesori prava na mjestni doplatak neimaju, gubi takodjer prava na isti već uživani doplatak.

§. 3.

Plaća profesora iza svakih pet godinah, što jih je kao učitelj kojega u §. 1. naznačenoga učilišta sprove(o), ima se do uključivo dvadeset i pete godine toga službovanja povisiti sa 200 for.

Ovi petogodišnji doplatci računaju se takodjer u mirovinu.

§. 4.

Petogodišta se profesorom računaju od svih godinah sprovedenih po ustanovah §. 1. i 3. u službi učiteljskoj. Zato se pravo petgodište svakomu profesoru računa od onoga dana, kojim je prema ustanovam §. 1. i 3. stupio u uživanje prve plaće učiteljske, sbilo se to kasnije ili prije nego je ovomu zakonu kriepostna valjanost započela.

Onim profesorom, koji već uživaju doplatke desetgodišnje, broji se obližnje petogodište od onoga dana, kojim su stupili u uživanje zadnjega desetgodišnjega doplatka.

§. 5.

Svako sliedeće petogodište počimlje odmah iza navršena obližnjega zadnjega.

§. 6.

Mjestni i petgodišnji doplatak ima se dozvoliti samo profesorom, to jest učiteljem, koji, buduć iza pokusnoga trogodišta u službi učiteljskoj stalno potvrdjeni, stekoše tim naslov „profesora.“

§. 7.

Za namjestne učitelje, koji dužnosti pravog učitelja podpuno obavljaju, a uz to imaju osposobljenje po kojem mogu postati pravimi učitelji i neimaju nikakove ine plaće, ustanovljuje se namjestno, učiteljska pristojba sa 700 for.

Ustanove zamjenbenoga normala od g. 1893. ostaju u ostalom i nadalje u kriepostі.

§. 8.

Ravnatelj osim berivah dotičnog sveučilišta, ustanovljenih u §. 1. i 3. dobiva još doplatak godišnjih 300 for. u velikoj gimnaziji ili realci, a 200 for. u maloj realci i gimnaziji, koji se doplatak računa takodjer u mirovinu. Profesori, kojim se uprava kojeg srednjeg učilišta privremeno povjeri, dobivaju nagradu, kolik je spomenuti doplatak ravnateljski.

§. 9.

Ako se provedbom ovoga zakona pokaže, da bi koji god već namješteni učitelji imali stupiti u manju

Digitized by Google

laću ili pristojbu, nego što bjehu njihova ukupna beriva prije rečene provedbe, tada im se uživani višak ima staviti kao doplatak osobni, koji će se prema nastavšemu smislu ovoga zakona povišenju plaće opet uztegnuti.

§. 10.

Ravnatelj i učitelj srednjeg učilišta, koje izdržaje občina i ima pravo javnosti, ako predje u koje učilište označeno §. 1. ima se smatrati kao da je svekoliko službovanje proveo u potonjem učilištu, ako se i u onom kojega je prešao, to isto obdržaje obratno, te su njegovi izdržavatelji to već prije izrikom ustanovili.

§. 11.

Ovaj se zakon neproteže niti na one vjeroučitelje, koji ili nepredaju vjeronauk u svih razredih podpuna srednjeg sveučilišta, ili si uz vjeronauk nisu pribavili zakonitog osposobljenja za obučavanje u kojoj drugoj struci dotičnog učilišta, — niti za nuzučitelje.

§. 12.

Ravnatelji srednjih učilištah jesu u VIII. a profesori IX. dnevničnom razredu.

§. 13.

Ravnatelji i profesori, koji iza tridesete godine službovanja, sprovedena u smislu §. 1. i 3. ostanu još u službi svojoj, mogu i prieko dvadeset i pete godine svoje službe dobiti, za vrieme službovanja, još jedan doplatak petgodišnji, koji im se računa takodjer u mirovinu, ako u 35 godinah službovanja navršili.

§. 14.

Kriepost ovoga zakona počimlje sa 1. siečnja godine 1874.

§. 15.

Provedba ovoga zakona povjerava se banu kraljevinah Hrvatske, Dalmacije i Slavonije.

Osnova zakonskoga članka

o preinaci, odnosno popunjenju §. 1. zakonskoga članka I. god. 1870. ob izbornom redu za sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.

§. 1.

Povodom razvojačenja pukovnijah graničarskih belovarske i gjurgjevačke pomnožava se broj zastupnikah naroda na saboru kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije od 67 na 77.

Od ovih će birati:

županija belovarska	8	
grad Belovar	1	
„ Ivanić	1	zastupnika.

§. 2.

Bivša vojnička obćina Sisak budući utjelovljena gradu Sisku, bira s ovim skupa polag §. 1. zakonskoga članka III. : 1870. jednoga zastupnika.

§. 3.

U pogledu izbornoga prava, i izbornoga postupka valja u ovih takodjer kotarih razvojačene krajine zak. čl. III. : 1870. ob izbornom redu za sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.

§. 4.

Izvršba ovoga zakona povjerava se banu.

Prilog 2.

Zapisnik

o sjednici zakonodavnoga odbora, držanoj dne 18. rujna 1873. pod predsjedanjem pogl. g. Matije Mrazovića.

Predmet:

1. Predlog administrativnoga odbora o zakonskoj osnovi, podnešenoj po vladi glede uredjenja službovnih plaćah i obskrbe oružničke momčadi.

2. Predlog predsjednika, da se novi po saboru izabrani članovi odbora, imenice dr. L. Šram, dr. Dežman i Mirko Hrvat dodiele pojedinim pododborom.

1. Nakon pročitanja zakonske osnove, izvješća vladina i obrazloženja predloga administrativnoga pododbora, sadržana u zapisniku pod ·/. odbor ga prihvati.

2. Član dr. Šram bijaše dodieljen pravosudnomu, dr. Dežman naukovnomu, a Mirko Hrvat administrativnomu pododboru.

Zaključeno i podpisano.

Mrazović v. r.

Dr. Marijan Derenčin v. r.
izvjestitelj.

Zapisnik

o sjednici administrativnoga pododbora, držanoj dne 17. rujna 1873. u Zagrebu pod predsjedom Ivana Vončine. Izvjestitelj dr. Marijan Derenčin.

Predmet:

1. Zakonska osnova ob uredjenju službovnih plaćah i obskrbe oružničke momčadi u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji.

Digitized by Google

2. Predstavka županije požežke, da se mjesto oružničtva ustroji zemaljska straža sigurnosti.

Nakon pročitanja vladinoga izvješća i priložene mu zakonske osnove odbor zaključi:

s razloga, što zem. vlada u svojem na sabor upravljenom izvješću navadja, da kani svakako podnieti zakonsku osnovu o ustrojenju zemaljske straže sigurnosti;

s razloga dakle, što oružničtvo obstoji kao privremena uredba;

s razloga, što obzirom na to nije moguće opravdati, zašto da se zemlji nametnu tereti onakovi, kakovi su skopčani po predloženoj zakonskoj osnovi sa umirovljenjem oružnikah i obskrbom njihovih udovah i sirotah;

s razloga, što odbor nedjeli bojazan vlade, da, izstupi li izslužena momčad, oružničtvo nebi se moglo popunjivati;

s razloga, što je prerano tvrditi, kao što čini vlada, da će beriva, povišena u zakonskoj osnovi, valjati i za momčad buduće straže sigurnosti, jer to pitanje, koje se tek po saboru imade riešiti, stoji u savezu sa cielom organizacijom straže:

odbor smatra, da nije baš neobhodno potrebno, pače da bi po domaći budget štetno bilo, stvoriti zakon o povišenju beriva oružničke momčadi, i predlaže:

1. neka se predložena zakonska osnova ob uredjenju službovnih plaćah i obskrbe oružnike momčadi u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji u pretres neuzme, već vladi vrati;

2. neka se vlada pozove, da u koliko do nje stoji, uskori podnešenje zakonske osnove o ustrojenju zemaljske straže sigurnosti;

3. neka visoki sabor prediducimi zaključci smatra riešenom i predstavku županije požežke od 28. srpnja 1872. br. 42.

Zaključeno i podpisano.

Ivan Vončina v. r.
predsjednik.

Dr. Marijan Derenčin v. r.
izvjestitelj.

Kr. zem. vlada. Odjel za unutarnje poslove.

Br. 7089/1496.

Visoki sabore!

Prigodom pretresivanja zemaljskoga budgeta za godinu 1872. zaključio je medju ostalim visoki sabor, pozvati kralj. zemaljsku vladu, da čim prije predloži na saborsko pretresanje zakonsku osnovu ob ustrojstvu zem. straže sigurnosti.

Koliko god bi kr. zem. vlada rada tomu pozivu već sada prigodom ovoga saborskoga zasjedanja zadovoljiti, jer ima jur i izradjenu zakonsku osnovu za tu svrhu, to ipak žali, da nije u stanju to već sada učiniti, i to iz sliedećega razloga:

Radi se naime o tom, da se i za kraljevinu Ugarsku ustroji zemaljska straža sigurnosti, koja bi se popunjivati imala isto tako iz ugarskoga domobranstva, kao što i slična zemaljska straža sigurnosti za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju iz hrvatsko-slavonskog domobranstva

Pri tom će pako biti od potrebe, da se prije svega izvedu neke promjene u obrambenom zakonu i ustanove načela, koja će u tiesnom savezu stajati s tim zakonom; a pošto je to posao zajednički, to se nemože od predbježnoga dogovora i sporazumka sa zajedničkom ugarskom vladom i sa zajedničkim ugarsko-hrvatskim saborom na kraj izvesti.

U tu svrhu bijahu već mjeseca srpnja t. g. uslied zaključka ministarskoga vieća ugarskoga, povjerenstvene razprave preduzete kod kralj. ugarskoga ministarstva unutarnjih posalah, uz učestvovanje zastupnikah kralj. ugarskoga ministarstva za zemaljsku obranu, kralj. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga ministra i ove kralj. zem. vlade, kod koje prigode se je predbježno sporazumljenje postiglo samo glede nekih načelah, a daljni nastavak tih razpravah odgodjen je na neko vrieme.

Buduć da po tom neima izgleda na tako skoro ustrojstvo zemaljske straže sigurnosti, koja se bi iz domobranstva popunjivala, da za popunjivanje sada obstojećega zem. oružničtva, koje se dotle uzdržavati mora, neće se uslied previšnjega riešenja od 28. veljače 1873. za dojduću godinu 1874. momčad više iz stalne vojske kao do sada, dobivati moći, to je za prinukati momčad, koja se već sada u ovozemnom oružničkom zapovjedničtvu nalazi, da se na koliko je koji svoje vrieme već izslužio, i po tom pravo na izstup iz oružničke službe stekao, još i nadalje reangažirati dade, kao na dalje i za omogućenje lakšega nasnubljenja novih dobrovoljacah za oružničku službu — prieka nužda, da se službovna beriva i obskrba ovozemaljske oružničke momčadi uredi na isti način, kako je to glede oružničtva u kraljevinah i zemaljah, zastupanih u carevinskom vieću, zakonom od 25. srpnja 1871. jur uredjeno, jer se je inače bojati, da će najizvrstniji ljudi ostaviti ovozemaljsku oružničku službu i preći u onu u Cislajtaniji, gdje im se prilika pruža veće koristi u materijalnom obziru steći, kao što bi to već početkom ove godine znameniti broj momčadi, koja je koncem godine 1872. pravo na odpust imala, učinio bio, da nije kr. zem. vlada u odpisu svojem od 7. studenoga 1872. br. 13430. na ovdašnje zem. oružničko zapovjedničtvo izjavila, da će, čim se sabor opet sastane, odnosnu zakonsku osnovu ob uredjenju službovnih plaćah i obskrbe oružničke momčadi u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji na saborsko pretresanje podnieti,

Digitized by Google

Tomu dosliedno podnaša se visokomu saboru za-onska osnova na ustavno pretresanje.

Ovdje je u ostalom opaziti, da je spomenuta osnova asvim udešena prama sličnomu zakonu od 25. srpnja 871. postojećemu jur u tom obziru u kraljevinah i ze-naljah, zastupanih u carevinskom vieću.

Buduć pak da je u §. 4. te zakonske osnove usta-ovljeno, da taj zakon ima valjati već od 1. siečnja 873., to će od tuda sliediti, da će se povišena beriva nomčadi naknadno za vrieme, koje je od 1. siečnja 1873. eć steklo, izplatiti imati. — Da pak to biti uzmogne, rovidjeno je jur u budgetu za godinu 1873., u kojem ı oružnički troškovi već s obzirom na beriva, koja ovim zakonom urediti, odnosno povesti namjeraju, snovami.

Ta beriva kani kr. zem. vlada zadržati i za momčad ovo ustrojiti se imajuće zemaljske straže sigurnosti s tom dinom razlikom, da će se za novake, t. j. one, koji oprv stupe u zem. stražu sigurnosti, za vrieme izkušnje stanoviti na godinu samo plaća od 300 for.

Vis. sabore! Oružnička služba je zaista težka služba, ro zemaljsko oružničtvo vrši tu svoju težku dužnost oista hvale vriednom revnosti i zaslužuje s toga, da u i vis. sabor neuzkrati svoju naklonost.

Preporučujuć dakle ovu zakonsku osnovu glede ure-enja plaćah i obskrbe, želi kr. zem. vlada, da ju visoki bor što prije u pretres uzeti i prihvatiti izvoli.

U Zagrebu, 25. kolovoza 1873.

Vakanović s. r.

r. hrv.-slav. i dalm. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove br. 7376. z. v. 1872. i odnosno k br. 7089 et 1873.

Zakonska osnova

uredjenju službovnih plaćah i obskrbe oružničke mom-čadi u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji.

§. 1.

Plaće oružničke momčadi ustanovlju se:

Za stražmeštra u godišnjih	600	for.
„ vodju postaje „	500	„
„ oružnika „	400	„

Osim toga dobiva momčad za službovno vrieme, je je bila prije ili poslie početka krieposti ovoga za-na, na podpuno zadovoljstvo sprovela u oružničtvu, dišnji službovni doplatak:

iznosu od	50	for. nakon navršenih	3	godinah	službe
„ „	100	„ „ „	6	„	„
„ „	150	„ „ „	12	„	„
„ „	200	„ „ „	18	„	„

§. 2.

U pogledu obskrbe oružnikah od stražmeštra niže, koji postanu za službu nesposobni, valjaju isti propisi, koji se uporabljuju i kod državnih činovnikah, sposobnih za umirovljenje. Mirovina ima se odmjeriti polag plaće i službovnog doplatka.

Postane li koj oružnik nesposoban za službu uslied ranjenja, zadobivena u vršenju svoje oružničke službe, tada mu se pri odmjerivanju njegove mirovine imadu pri-brojiti deset godinah službe.

Izim toga može se u takovom slučaju, ako ima oso-bita obzira vriednih okolnostih dozvoliti, mirovina u većoj izmjeri plaće do samoga iznosa aktivnih berivah.

§. 3.

Na obskrbu udovicah i sirotah oružničke momčadi imadu uporavnost propisi, valjajući za namjestnike iz civilne državne službe.

§. 4.

Ovaj zakon ima valjati već od 1. siečnja 1874.

§. 5.

Izvršba ovoga zakona povjerava se banu.

Prilog 3.

Visoki sabore!

Zakonotvorni odbor vraćajući pod A. zakonsku osnovu o izvedenju javnih radnjah i gradjevinah, koju je vlada predložila saboru na razpravu, a sabor ustupio odboru na predbježno pretresanje, predlaže pod B. obrazloženi svoj rad o vladinoj osnovi, kao i nacrt zakona, kako bi imao glasiti uslied promjenah, što ih je odbor na vla-dinoj osnovi učinio.

Obzirom na važnost predmeta imalo bi se tiskati:

a) vladina osnova;
b) obrazloženje vladino;
c) pregled pripadanosti javnih težakah;
d) zapisnik administrativnoga pododbora.
e) zapisnik zakonotvornoga odbora.

U Zagrebu, 23. rujna 1873.

Ivan Vončina v. r.
predsjednik.

Dr. Marijan Derenčin v. r.
izvjestitelj.

Digitized by Google

Zapisnik

o sjednicah zakonotvornoga odbora, držanih dne 19., 20., 21., 22. i 23. rujna 1873. u Zagrebu, u kojih uzeta je u pretres zakonska osoova o izvedenju javnih radnjah i gradjevinah sa odnosnim izvješćem administrativnoga pododbora.

Odbor nakon svestrane razprave usvojio je svekolike obrazložene predloge administrativnoga pododbora, kako su sadržani u zapisniku *. uz jedinu preinaku u predloženom po odboru §. 6. slova a) i b), koja bi imala glasiti ovako:

a) u ime odkupnine ručnih težakah 1 for. 60 nvč.

b) za svaki komad tegleće marve 1 for. 20 nvč.

Razlog, s kojega je odbor ovu promjenu zaključio jest, što mu se odkupnina, udarena na tegleću marvu činila prenizka, i što bi se uslied toga odkupninom polučila svota puno manja, nego li je ona, koju vlada popriečno navadja u pregledu, kojim je obrazloženje zakonske osnove podkriepila. Promjena u odkupnini javnih težakah tako je neznatna, da za njezino obrazloženje valjaju odnosni navodi ad II. zapisnika administrativnoga odbora. Što je odbor izpustio broj težakah, koji se odkupiti imadu, to je opravdano razmatranjem, da se radi o odkupu u obće, i da svakako odkupnina nepredstavlja pravu vriednost ručnih težakah.

Uslied promjenah zaključenih po odboru, zakonska osnova imala bi glasiti ovako:

Zakonska osnova

o izvedenju javnih gradnjah i gradjevinah.

§. 1.

Dosadanje davanje javnih težakah u naravi kod izvadjanja i uzdržavanja zemaljskih kotarskih i obćinskih radnjah i gradjevinah dokida se.

§. 2.

Zemaljskimi radnjami i gradjevinami u Hrvatskoj i Slavoniji, izim državnih gradjevinah, koje spadaju u dielokrug zajedničkog kr. ugarsko-hrvatskog ministarstva (§. 1. zak. čl. XX. 1870.), upravlja kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, posredovanjem županijskih i gradskih municipijah.

§. 3.

Medju takove zemaljske javne radnje i gradjevine spada:

a) gradjenje i valjano uzdržavanje zemaljskih i kotarskih cestah i putovah i na njimi nalazećih se mostovah i prokopah;

b) čišćenje i reguliranje zemaljskih riekah, koje nespadaju u kategoriju državnih riekah, zatim čišćenje i reguliranje potokah, kao i utvrdjenje dotičnih obalah, odnosno gradjenje i uzdržavanje dotičnih nasipah i prodorah.

§. 4.

Obćinske radnje i gradjevine uzdržavaju i rukovode same obćine, te stoje pod posrednim samo nadzorom dotičnih županijah.

§. 5.

Zemaljske i kotarske radnje i gradjevine u §§. 2. i 3. izvadjaju se zemaljskimi dotacionalnimi sredstvi, i trimi četvrtinami odkupnine javnih težakah, obćinske pako obćinskimi sredstvi i jednom četvrtinom pomenute odkupnine.

§. 6.

Mjesto dosadanjega davanja javnih težakah u naravi, dužan je svaki mužki stanovnik kraljevine Hrvatske i Slavonije, čim je navršio 18 godinah, u koliko nije §. 11. ovoga zakona oslobodjen, plaćati svake godine u gotovom novcu:

a) u ime odkupnine ručnih težakah 1 for. 60 nvč.

b) za svaki komad tegleće marve 1 for. 20 nvč.

§. 7.

Za platež odkupnine, dužne po maloljetnicih i osobah stojećih u službinskom odnošaju, jamči u pomanjkanju njihova imetka glava obitelji, dotično gospodar.

§. 8.

Dužnost odkupa javnih težakah ima se do konca listopada za sliedeću godinu po obćinskom poglavarstvu pod nadzorom kotarske oblasti točno popisati, i sa proračunom odkupninom dotičnikom pismeno dostaviti. Svako zatajenje kazni se globom trostruke odkupne pristojbe.

§. 9.

Od odkupnine ima se polovica tečajem siečnja, a polovica tečajem rujna svake godine kod dotičnoga obćinskoga poglavarstva položiti. Poglavarstva županijskih obćinah imadu tri četvrtine utjerane odkupnine predati u županijsku blagajnu. Četvrtina, koja se upotrebljuje za obćinske radnje (§. 5.) imade se predati obćinskoj blagajni. One tri četvrtine, namienjene zemaljskim i kotarskim gradjevinam, imadu se uz odobrenje vlade upotrebiti samo u području onoga županijskoga ili gradskoga municipija, u kojem su utjerane.

§. 10.

Ako obvezanik (§. 6.) na ustanovljene rokove odkupninu neplati, imat će se najprije pod pretnjom ovrhe opomenuti, a zatim ako za 15 danah dug ne namiri, ba

ɔdvlake odrediti ovršba po kotarskoj oblasti, odnosno po ;radskom poglavarstvu, kojim će se u tu svrhu popis lužnih zaostatakah predlagati.

Ovršbe izvode obćinski organi tako, da plieniti dužıika, i ako je potrebno, da mu još oduzmu i odnesu ıokretnih dobarah, plodovah i stvarih od prilike onoliko, oliko dug i troškovi ovršbe iznose, pak ako i opet zalud mine 8 danah, da se pod nadzorom vlasti, koja ɜ ovršbu dozvolila, na javnoj dražbi prodaju plienjeni redmeti.

Pri takovoj plienitbi, oduzimanju ili dražbenom proavanju, imade se držati onih ustanovah, koje postoje za vršbu stvarih gibivih pri zaostatcih poreznih.

Ako sile i sredstva obćine nisu dovoljna za izvedenje vršbe, vlastno je obćinsko poglavarstvo obratiti se na olitičku vlast, da mu se pomoć dade.

§. 11.

Od dužnosti odkupiti javne težake oslobodjeni su, u jedino za svoju osobu:

a) častnici i činovnici c. kr. vojske (mornarice) i omobranstva u aktivnoj službi;

b) momčad c. kr. vojske za prezentne službe, u doıobranstvu za prve službovne godine;

c) oni, koji su za posao nesposobni, a o djelu svojih ıkuh žive.

§. 12.

Vrhu odkupnih novacah ima se voditi posebni račun, oji će se uz popis individualne dužnosti, putem županije oncem mjeseca siečnja za prošlu godinu, kr. zem. vladi a izpitanje i obredjenje podnašati.

§. 13.

Sve tužbe u predmetu odkupa javnih težakah podıšaju se žup. kot. oblasti. §. 50. z. čl. XVII. 1870.

§. 14.

Kod elementarnih nezgodah i izvanrednih slučajevah, ıo na primjer kod razgrtanja velikoga sniega, povodnje, ɔrane mostovah, nasipah, vatre u šumi i t. d., dužni ı obližnji žitelji i naime oni, kojih se stvar najbliže tiče, ɔtrebito ručno i vozno djelo u naravi bezplatno obaviti, ɔlom svojom snagom.

§. 15.

Izvršba ovoga zakona povjerava se banu.

Ivan Vončina v. r.
predsjednik.

Dr. Marijan Derenčin v. r.
izvjestitelj.

Zapisnik

o sjednicah administrativnoga pododbora, držanih dne 15., 16. i 17. rujna 1873. u Zagrebu pod predsjedom Ivana Vončine. Izvjestitelj: dr. Marijan Derenčin.

Predmet:

Razprava zak. osnove, što ju je vlada predložila saboru o izvedenju javnih gradjevinah.

Prije svega bijaše pročitano izvješće vladino od 20. lipnja 1873., upravljeno na sabor, i priključena mu zak. osnova. Nakon toga držao je odbor, da će temeljitije prosuditi zakonsku osnovu, ako prije pretresa pojedinih ustanovah iztraži glavna načela, na kojih počiva. Kao takova smatra pako odbor sliedeća:

1. Da se dosadanje davanje javnih težakah u naravi dokida samo za zemaljske i kotarske gradjevine, a ne za obćinske, i mjesto ukinutoga davanja uvadja se dužnost odkupa.

2. Ključ, po kojem se opredieljuje prisilni odkup, iznaša na godinu 2 for. za svaku mužku glavu od 16 do 60 godinah mjesto 4 ručna težaka, a 1 for. 50 nvč. na godinu mjesto jednoga komada tegleće marve.

3. Samo oni stanovnici dužni su odkupiti upitnu dužnost, koji su ju po zakonu i običuju dosele u naravi izpunjavali.

4. Odkupnina ima se prepustiti gradskim municipijem na slobodno razpolaganje kod zemaljskih gradnjah, u području dotičnoga municipija.

Odbor nije prihvatio sada navedena načela, već predlaže, da se ona preinače, odnosno popune, kako sliedi:

Ad 1.

Odbor drži, da se načelo u toj točki izraženo ima protegnuti i na obćinske gradnje, uslied česa neka se u zakonu izreče, da se dojakošnje davanje težakah u naravi dokida, to kod zemaljskih to kod obćinskih gradnjah.

Razlozi, koji su sklonuli odbor na taj zaključak jesu oni isti, koji vojuju za ukinuće tako zvane robote ili tlake kod zemaljskih gradnjah. — Ako se davanje u naravi pokazalo nedostatnim kod zemaljskih radnjah, to je njegov uspjeh kod obćinskih radnjah u pravilu ništetan; jer dočim se zemaljske radnje nadziraju neposredno po vladinih organih, obćinske izvadjaju se pod nadzorom obćinskih, koji u našoj domovini naročito, kod seoskih obćinah, neodgovaraju podpunoma i svuda zahtjevom redovite uprave. Odbor držao je nadalje, da će diono ukinuće davanja u naravi nepovoljno djelovati na seosko pučanstvo, koje s jedne se strane sili na odkup kod zemaljskih gradnjah, a s druge se strane i baš kod ob-

Digitized by Google

ćinskih gradnjah ostavlja u životu uredba, čija je nevaljanost obće priznata. Odbor je k tomu mislio seoski puk neće te razlike pojmiti i da će se platežem odkupnine smatrati oslobodjen u obće nesnosne mu javne robote ili tlake, u najboljem slučaju da će se ona još nemarnije i zlovoljnije davati nego li dosele, počem će obćinske ceste propadati; a bez dobrih obćinskih cestah i zemaljske gube svoju pravu vriednost. U pogledu uporabe odkupnine za obćinske ceste gradjevni odbor misli, da bi se obćinam mogla prepustiti na razpolaganje jedna četvrtina svekolike odkupnine, koje razmjerje odgovara popriečno dojakošnjoj uporabi tlake za obćinske svrhe.

Ad 2.

Kod ustanovljena ključa za odkup odbor mislio je, da bi se imao pridržati onaj isti ključ, koji je dosele bio u običaju kod slobodnoga odkupa t. j. 26½ nvč. u ime jednoga ručnoga težaka, a 75 nvč. u ime svakoga komada tegleće marve, počem godišnja odkupnina za 6 težakah iznašala bi 1 for. 59 nvč. a. vr. Odbor drži, da je preinaka ključa što ga je predložila vlada opravdana sa sliedećih razlogah:

Nedade se tajiti, da iznos 26½ nvč. neodgovara današnjoj običnoj vriednosti jednodnevnoga rada ručna težaka, nu ni iznos 50 nvč., koji vlada u osnovi predlaže toj vriednosti neodgovara, te nema dvojbe, da je vlada na 50 nvč. upitnu odkupninu obalila u namjeri, da teret odkupa seljaku olahkoti. Odbor držao je, da treba odkupninu još sniziti, imajući pred očima današnju oskudicu, poreznu snagu, kao i to, da se uvedenju novih uredbah najlaglje krči put time, što se nadovežu na obstojeće okolnosti.

Ad 3.

Pododbor je mislio, da dosliedno provedenje toga načela jest nepravedno. Makar i nedalo se tajiti, da se strogo logično odkupnina nemože nametnuti nego onomu, koji je na stanovito djelo, štono baš odkupiti ima, bio dužan, to se ipak nemože zakonodavcu uzkratiti prilika, da prigodom normiranja odkupa stanovite dužnosti neizreče njemu obćenitost, ako je dužnost takove naravi, i time izvede ono načelo ravnopravnosti, koje se u feudalno doba, iz koje smo podavanje u naravi i baštinili, ignoriralo. Na temelju ovih razmatrajna mislio je odbor, da bi se imala dužnost odkupa izreći u obće za sve državljane mužkoga spola, počamši od 18 godine, i da bi se od te dužnosti oslobodili samo: častnici aktivni, služeći u ces. kr. vojsci i domobranstvu, momčad služeća u c. kr. vojsci za vrieme prezentne službe, a momčad služeća u domobranstvu za prve službovne godine, pa oni koji o djelu svojih rukuh žive, a za djelo su nesposobni.

Ad 4.

Odbor nije uvidio razloga, koji bi podoban bio opravdati ustanovu usvojenu u zakonskoj osnovi, po kojoj bi se odkupnina prepustila gradskim obćinam na slobodno razpolagajne i kod zemaljskih cestah i gradjevinah. Ovoj se ustanovi protivi prije svega načelo, da zemaljskimi gradnjami upravlja zemaljska vlada. — K tomu nas izkustvo uči, da gradovi zemaljske ceste u svojem području zapuštaju.

Prigovor onaj, da će, preinačiv odsudjenu ustanovu, nastati za zemlju dužnost, trošiti na zemaljske gradjevine u području gradskih obćinah više, nego li je to dosele bivalo, nije dokazan, pa makar bi bio i istinit, nepravedno je nametnuti gradovom, koji i onako imadu znatna troška, dužnost veću nego li ostalim obćinam. Iz ovih razlogah predlaže odbor, neka se u pogledu uprave zemaljskimi gradnjami nečini razlika medju gradskimi i seoskimi obćinami.

Iza kako je odbor gore navedena načela ustanovio, prelazi na pretresanje same osnove:

Obzirom na načelo, izrečeno ad 1., odbor, da bi se odmah u §. 1. imala uvrstiti sliedeća ustanova, po čem bi §. 1. osnove glasio ovako:

§. 1.

Dosadanje davanje javnih težakah u naravi kod izvadjanja i uzdržavanja zemaljskih, kotarskih i obćinskih radnjah dokida se.

§. 2.

Zemaljskimi radnjami i gradjevinami u Hrvatskoj i Slavoniji, izim državnih gradjevinah, koje spadaju u dielokrug zajedničkog kr. ugarsko-hrvatskog ministarstva (§. 1. zak. čl. XX. 1870.), upravlja kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, posredovanjem županijskih i gradskih municipijah.

§. 3.

Medju takove zemaljske javne radnje i gradjevine spada:

a) gradjenje i valjano uzdržavanje zemaljskih i kotarskih cestah i putevah, i na njimi nalazećih se mostovah i prokopah;

b) čišćenje i reguliranje zemaljskih riekah, koje ne spadaju u kategoriju državnih riekah, zatim čišćenje i reguliranje dotičnih nasipah i prodorah.

c) zidanje i popravljanje zemaljskih i municipijalnih sgradah.

S razloga, što se ovim zakonom normira i način uzdržavanja obćinskih radnjah, to odbor drži, da bi se §. 12. vladine osnove morao uvrstiti za §. 3., počem bi glasio:

§. 4.

Obćinske radnje i gradjevine uzdržavaju i rukovode same obćine, te stoje pod posrednim samo nadzorom dotičnih županijah.

Digitized by Google

Obzirom na načelo ad 1. imao bi se §. 3. vladine snove popuniti. Odbor predlaže zato sliedeći:

§. 5.

Zemaljske i kotarske radnje i gradjevine u §§. 4., 2. i . izvadjaju se zemaljskimi dotacionalnimi sredstvi, i rimi četvrtinami odkupnine javnih težakah; obćinske ako obćinskimi sredstvi i jednom četvrtinom pomenute dkupnine.

Obzirom na ključ odkupnine, ustanovljen ad 2. i načelo, izrečeno ad 3., mjesto §. 4. vladine osnove glasio i §. 6. ovako:

§. 6.

Mjesto dosadanjega davanja javnih težakah u naravi, užan je svaki mužki stanovnik kraljevinah Hrvatske i lavonije, čim je navršio 18. godinu, u koliko nije §. 11. voga zakona oslobodjen, plaćati svake godine u gotovu ovcu:

a) u ime odkupnine šest ručnih težakah 26½ nvč. . vr. odkupnu svotu 1 for. 59 nvč.

b) za svaki komad tegleće marve 75 nvč.

S razloga, što se dužnost odkupiti javne težake nalže i malogodnikom i osobam u službi, koje obično neadu imetka, to za uzjamčiti utjerivost odnosne odkupine, valja ustanoviti, da za platež odkupnine dužne po kovih osobah, jamči glava obitelji, dotično gospodar vojim imetkom. Odbor predlaže zato sliedeću novu stanovu:

§. 7.

Za platež odkupnine, dužne po maloljetnicih i osobah, tojećih u služinskom odnošaju, jamči u pomanjkanju jihova imetka glava obitelji, dotično gospodar.

§. 8.

Dužnost odkupa javnih težakah ima se po obćinskom oglavarstvu, pod nadzorom kotarske oblasti točno popiati, i sa proračunom odkupninom dotičnikom pismeno ostaviti. Svako zatajenje kazni se globom trostruke odupne pristojbe.

Obzirom na načelo prihvaćeno ad 4., i uvaživ taodjer vrieme, u kojem je naročito seljaku laglje plaćati ijesto §. 6. predlaže odbor sliedeći:

§. 9.

Od odkupnine ima se polovica tečajem siečnja, a olovica tečajem rujna svake godine kod dotičnoga obinskoga poglavarstva položiti. Poglavarstva županijskih bćinah imadu tri četvrtine utjerane odkupnine predati . županijsku blagajnu.

Četvrtina, koja se upotrebljuje za obćinske radnje, §. 5.) imade se predati obćinskoj blagajni.

One tri četvrtine, namienjene zemaljskim i kotarskim gradjevinam, imadu se uz odobrenje vlade upotrebiti samo u području onoga županijskoga ili gradskoga municipija, u kojem su utjerane.

§. 10.

Ako obvezanik (§. 9.) na ustanovljene rokove odkupnine neplati, imat će se najprije pod pretnjom ovršbe opomenuti, a zatim ako za 15 danah dug ne namiri, bez ovlake odrediti ovršba po kotarskoj oblasti, odnosno po gradskom poglavarstvu, kojim će se u tu svrhu popis dužnih zaostatakah predlagati. Ovršbe izvode obćinski organi tako, da pliene dužnika; i ako je potrebno, da mu još oduzmu i odnesu pokretnih dobarah, plodovah i stvarih, od prilike onoliko, koliko dug i troškovi ovršbe iznose, pak ako i opet uzalud mine osam danah, da se pod nadzorom vlasti, koja je izvršbu dozvolila, na javnoj dražbi prodadu plienjeni predmeti. — Pri takovoj plienitbi, oduzimanju i dražbenom prodavanju imade se držat onih ustanovah, koje postoje za ovršbu stvarih gibivih pri zaostatcih poreznih.

Ako sile i sredstva nisu dovoljna za izvedenje ovršbe, vlastno je obćinsko poglavarstvo obratit se na političku vlast, da mu se pomoć dade.

Obzirom na načelo ad 3. imao bi se §. 8. vladine osnove zamieniti sliedećim:

§. 11.

Od dužnosti odkupiti javne težake oslobodjeni su jedino za svoju osobu:

a) častnici i činovnici c. kr. vojske (mornarice) i domobranstva u aktivnoj službi;

b) momčad c. kr. vojske za prezentne službe, a domobranstva za prve službovne godine;

c) oni, koji su za posao nesposobni, a s djela svojih rukuh žive.

§. 12.

Vrhu ukupnih novacah ima se voditi posebni račun, koji će se uz popis individualne dužnosti putem županije, koncem mjeseca siečnja za prošlu godinu kr. zem. vladi na izpitanje i obredjenje podnašati.

§. 13.

Sve tužbe u predmetu odkupa javnih težakah podnašaju se županijskoj kotarskoj oblasti (§. 50. zak. čl. XVII. 1870.)

§§. 11. i 12. vladine osnove imadu se izpustiti, prvi obzirom na načelo 4., koje gradske obćine uzporedjuje seoskim, a drugi, što je odnosna ustanova primljena u §. 4.

*

Digitized by Google

§. 14.

Kod elementarnih nezgodah i izvanrednih slučajevah, kao n. pr. kod razgrtanja velikoga sniega, povodnje, obrane mostovah, nasipah, vatre u šumi i t. d., dužni su obližnji žitelji i naime oni, kojih se stvar najbliže tiče, potrebito ručno i vozno dielo u naravi bezplatno obaviti, cielom svojom snagom.

Konačno predlaže odbor, neka se dodade još sliedeća ustanova, koja je valjda slučajno izostala u vladinoj osnovi:

§. 15.

Izvršba ovoga zakona povjerava se banu.

Ivan Vončina v. r.
predsjednik.

Dr. Marijan Derenčin v. r.
izvjestitelj.

Br. 5843/1054.

Visoki sabore!

Visoki sabor pozvao je iz sjednice svoje, držane dne 20. srpnja 1870. kralj. zemaljsku vladu, da učini predlog o izvedenju javnih radnjah i gradjevinah.

Povodom tim pozvala je kr. zemalj. vlada sva ovozemna županijska municipija, da pogledom na to, što bi s jedne strane, gledeć na duh vremena i vladajuće načelo slobodne radnje za želiti bilo, da se javni bezplatni težaci ukinu — a s druge strane, što bi se ukinućem javnih bezplatnih težakah odpadak taj radnih silah u interesu uzdržavanja i gradjevinah, osobito zemaljskih i kotarskih cestah, svakako naknaditi imao — obrazložena mnienja svoja zemaljskoj ovoj vladi predlože.

Odnosnimi izvješći izjavila su se više manje sva ovozemna županijska municipija za ukinuće podavanja javnih radnjah i gradjevinah, te za uvedenje odkupa javnih težakah.

U obzir uzimajuć, da javne radnje i gradjevine sačinjavaju jednu od najvažnijih granah javne uprave, da odlučno uplivaju na promicanje narodnoga gospodarstva, javnoga prometa i trgovine, te materijalnoga napredka, i da dobre komunikacije sačinjavaju izvor blagostanja dotičnih zemaljah i predielah, — smatrala je zemaljska ova vlada za dužnost svoju, obratiti osobitu pozornost velevažnomu predmetu tomu, te u tom pogledu upotrebiti sva sredstva, koja neposredno dieluju na napredak javnih komunikacijah, posredno pako na unapredjenje domaćega materijalnoga razvitka i blagostanja.

U kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji uporabljuje se sada u tom pogledu naredba obstojavše banske vlade od 1. svibnja 1852. br. 5651., na temelju ove upotrebljavali su se kod javnih zemaljskih, kotarskih i obćinskih radnjah i gradjevinah javni bezplatni težaci, te su se sredstvom ovim upitne radnje i gradjevine obavljale.

Nu obće je poznato, da dosadašnji običaj podavanja javnih ručnih i voznih težakah nepromiče niti napredak kulture, niti korist pučanstva, niti se u interesu javnih radnjah i gradjevinah uzdržati može.

Dielo naime, koje se javnimi bezplatnimi težaci obavlja, nestoji u nikakovom razmjerju s narodnim kapitalom, koji se pod naslovom javne radnje vodi u računu: s jedne bo strane troše se bezplatni radnici kod javnih radnjah, koje najvećim nezadovoljstvom, nemarnošću i nevještinom obavljaju, a s druge se strane radne te sile uzkraćivaju narodnom gospodarstvu, i razvitku kulture, u koju bi se svrhu upitni radnici, osobito kod domaćega poljodjelstva jamačno koristonosno upotriebili, a izvedenje javnih radnjah i gradjevinah, uz obstanak ne odgovarajućih radnih silah takovih, nenapreduje već nazaduje.

Za da se u tom pogledu na pravu potrebu, korist pučanstva i unapredjenje javnih radnjah i gradjevinah, i osobito komunikacionalnih sredstvah shodan obzir uzme, smatrala je zemaljska ova vlada za potrebno, novu i odgovarajuću zak. osnovu o izvedenju javnih radnjah i gradjevinah sastaviti i predložiti.

Kod sastavljanja osnove te pridržala je zemaljska ova vlada gore pomenutom banskom vladom prihvaćeno načelo u pogledu podnašanja tereta u svrhu izvedenja javnih radnjah i gradjevinah, to jest, da se teret taj i u buduće razmeće na mužke radne sile i tegleću marvu. (§. 4.) jedino tom preinakom, da se javni težaci nedavaju u naravi, već da se primjernim odkupom odkupiti moraju (§. 6.)

Dosadanja težačka pripadnost od 6 ručnih težakah umaljena je na 4 težaka na godinu, od svake mužke glave od 16 do 60 godinah (§. 4.) a uspjeh, koji bi se kroz to postigao, vidi se iz priloženoga pod ·/. pregleda, polag kojega se podaje sada u Hrvatskoj i Slavoniji u svrhu izvedenja javnih radnjah i gradjevinah na godinu 1,003.528 ručnih i 177.543 voznih težakah; — ogromnom množinom neodgovarajućih radnikah tih postigava se sada vrlo slab uspjeh i napredak kod izvedenja javnih radnjah i gradjevinah; a odkupom unišao bi od prilike godišnji iznos od 6 do 700.000 for., kojom svotom bi se uz izvadjanje radnjah putem poduzetničtva dalo mnogo više oko napredka javnih gradjevinah postići, a prestala bi toli nepovoljna javna tlaka, dočim bi se radenim i marljivim svakako pružila prilika obilne zasluge.

Čast je s toga kr. zemaljskoj ovoj vladi, priležeću pod ·/. zakonsku osnovu visokomu saboru u svrhu ustavnoga pretresivanja ovim predložiti.

U Zagrebu, 21. lipnja 1873.

Vakanović s. r.

Digitized by Google

Nacrt zakonske osnove

o izvedenju javnih gradnjah i gradjevinah.

§. 1.

Zemaljskimi radnjami i gradjevinami u Hrvatskoj Slavoniji, izim državnih gradjevinah, koje spadaju u jelokrug zajedničkog kr. ugarsko-hrvatskog ministarstva ;. 1. zak. čl. XX. 1870.), upravlja kr. hrv. slav. dalm. ›maljska vlada, posredovanjem županijskih i gradskih .unicipijah.

§. 2.

Medju takove zemaljske javne radnje i gradjevine ›ada:

a) gradjenje i valjano uzdržavanje zemaljskih i ko- rskih cestah i putevah, i na njih nalazećih se mostovah prokopah;

b) čišćenje i reguliranje zemaljskih riekah, koje ne- ›adaju u kategoriju državnih riekah, zatim čišćenje i guliranje potokah, kao i utvrdjenje dotičnih obalah, ıda gradjenje i uzdržavanje dotičnih nasipah i pro- ›rah;

c) zidanje i popravljanje zemaljskih i municipalnih radah.

§. 3.

Ove zemaljske radnje i gradjevine (§§. 1. i 2.) iz- .djaju se zemaljskimi dotacionalnimi sredstvi, i odkup- nom javnih težakah.

§. 4.

Dosadanje podavanje javnih težakah u naravi dokida . Ovo podavanje dužan je svaki stanovnik u Hrvat- oj i Slavoniji, na koliko nije §. 8. ovoga zakona oslo- djen, odkupiti u gotovu novcu, i to:

a) svaka mužka glava od 16 do 60 godinah, mjesto tiri ručna težaka po 50 novč., ukupno sa dvie forinte.

b) za svaki komad tegleće marve, mjesto jednih opréžnih kolah, 1 for. 50 novč.

§. 5.

Pripadnost za odkup javnih težakah ima se svake dine po obćinskom poglavarstvu pod nadzorom žup. tarskog suda točno popisati, i sa proračunanom od pninom dotičnikom pismeno dostaviti.

Svako zatajenje podpada globi trostruke odkupne stojbe.

§. 6.

Iznos odkupnine, koja se ima u polovici 1. siečnja, .. lipnja svake godine kod dotične obćine položiti, i ım u županijsku blagajnu predati, upotriebiti će se samo za radnje i gradjevine u području dotičnoga municipija, uz odobrenje kr. zem. vlade.

§. 7.

Ako obvezanik na ustanovljene rokove odkupninu neplati, imat će se najprije pod prietnjom ovršbe opomenuti, a zatim ako za 15 danah dug nenamiri, bez odvlake odrediti ovršba po žup. kotar. sudu, odnosno po gradskom poglavarstvu, kojim će se u tu svrhu popis dužnih zaostatakah predlagati.

Ovršbe izvode obćinski organi tako, da pliene dužnika, i ako je potrebno, da mu još oduzmu i odnesu pokretnih dobarah, plodovah i stvarih od prilike onoliko, koliko dug i troškovi ovršbe iznose, pak ako i opet uzalud mine 8 danah, da se pod nadzorom vlasti, koja je ovršbu dozvolila, na javnoj dražbi prodadu plienjeni predmeti.

Pri takovoj pljenitbi, oduzimanju ili dražbenom prodavanju, imade se držati onih ustanovah, koje postoje za ovršbu stvarih gibivih pri zaostatcih poreznih.

Ako sile i sredstva obćine nisu dovoljna za izvedenje ovršbe, vlastno je obćinsko poglavarstvo obratiti se na političku vlast, da mu se pomoć dade.

§. 8.

Od odkupa javnih težakah oslobodjeni su, nu jedino za svoju osobu:

a) u c. kr. vojsci (mornarici) aktivno služeće osobe vojničkoga Stališa, kao i osobe u aktivnom stanju domobranstva;

b) sveštenici;

c) kraljevski, municipijalni i obćinski činovnici i službenici;

d) poštari, uključivo konvencioniranih, i postiljoni, kako za svoju osobu, tako i glede konjah, opredieljenih za poštarsku službu, napokon:

e) oni, koji su za posao sasvim nesposobni, i siromasi, od milostinje živeći.

§. 9.

Vrhu odkupnih novacah ima se voditi posebni račun, koji će se uz popis individualne dužnosti, putem županije koncem mjeseca siečnja za prošlu godinu, kr. zem. vladi na izpitanje i obredjenje podnašati.

§. 10.

Sve tužbe u predmetu odkupa javnih težakah podnašaju se žup. kot. sudu (§. 50. z. čl. XVII. : 1870.)

Digitized by Google

§. 11.

Javne radnje i gradjevine u području gradskih obćinah, opredieljuju, rukovode i uzdržavaju sama gradska municipija, te namirivaju odnosne troškove sredstvom i pomoćju ustanovljene u §. 4. odkupnine.

§. 12.

Obćinske radnje i gradjevine uzdržavaju i rukovode same obćine, te stoje pod posrednim samo nadzorom dotičnih županijah.

§. 13.

Kod elementarnih nezgodah i izvanrednih slučajevah, kao na primjer kod razgrtanja velikoga sniega, povodnje, obrane mostovah, nasipah, vatre u šumi i t. d., dužni su obližnji žitelji i naime oni, kojih se stvar najbliže tiče, potrebito ručno i vozno djelo u naravi bezplatno obaviti, cielom svojom snagom.

Digitized by Google

Pregled

pripadnosti javnih težakah po županijah u god. 1871. sa aproksimativnim izkazom sperativne odkupnine.

Ime županije	Težačka pripadnost (po 4 težaka od osobe) u god. 1871.		Težačka pripadnost (po 4 težaka od osobe) vozni ostanu		Odkup ruč. težakah po 50 nč.		Odkup voz. težakah po 1 for. 50 nč.		Odkupni iznos odkupnine		Opazka
	ručnih	voznih	ručnih	voznih	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	
Sriemska . . .	123665	31394	88442	31394	44221	—	47091	—	91312	—	U županiji virovitičkoj potrebe u proračunu izkazane, ciela pripadnost voznih težakah u ručnih izkazana, stoji zato u izgledu veća odkupnina, — u križevačkoj županiji usuprot pripadnost javnih težakah u voznih izmetnuta, bit će odkupnina manja.
Požežka . . .	85962	16092	57308	16092	28654	—	24138	—	52792	—	
Križevačka . .	53806	53286	35871	53289	17935	—	79929	—	97864	—	
Zagrebačka . .	260520	34213	173680	34213	86840	—	51319	—	138159	—	
Varaždinska . .	127975	35678	85320	35678	42655	—	53517	—	96172	—	
Virovitička . .	250214	536	166774	536	83400	—	804	—	84244	—	
Riečka	92386	6344	54436	6344	37950	—	9516	—	47466	—	
Ukupno . .	1003528	177543	681831	177543	341695	—	266314	—	608009	—	

Digitized by Google

Četrdeset i prva saborska sjednica,

držana dne 18. listopada 1873. u pol 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom I. saborskoga podpredsjednika gosp. Jovana Živkovića.

Sadržaj: Zapisnik četrdesete saborske sjednice. — Podnesci. — Nastavak debate o zak. osnovi o izvedenju javnih radnjah i gradjevinah.

(9 satih 50 minutah.)

Predsjednik: Sjednica je otvorena.

Bilj. **Jovan Steković**: (Čita zapisnik 40. sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Neima opazke? (Neima.) Ovjerovljuje se zapisnik.

Bilj. **Josip Tureli**: (Čita podneske; vidi zapisnik 41. sjednice.)

Vitez **Bartol Smaić**: Imam čast podnieti na stol vis. kuće 9. izvješće molbenog odbora za ustavno pretresivanje.

Predsjednik: Preduzeti će se danas, koliko bude vrieme dopustilo.

Na dnevnom redu je nastavak generalne debate o odkupu javnih radnjah. Rieč ima gospodin zastupnik Magenheim.

Ivan Magenheim: Vis. sabore! U jučerašnjoj sjednici imali smo priliku čuti različita mnienja o predloženoj zakonskoj osnovi. Ja se držim prinukanim, da glas dižem u obranu te osnove.

Rekla su gospoda u jučerašnjoj sjednici, ako ovu zak. osnovu primimo, da ćemo narodu nametnuti nov teret. Narod je taj teret nosio već prije u naravi, dakle to nov teret nije. Dosadanja je uredba kriva, da neimamo valjanih obćilah. Tko se je odkupio, nije radio, a tko se nije odkupio, nije platio, ni radio, ili radio, da je samo broj, a ceste su propadale. A tako smo imali robotu samo na papiru.

Gospodo! da napredujemo, treba nam, da imamo dobre ceste. A tko ima ceste graditi? Narod; a tko je narod? Mi svi, nesamo seljak, zato treba, da u tu svrhu svi doprinašamo.

Rekla su takodjer gospoda, da je još prerano primiti ovu osnovu. Je velim, blago našoj domovini, da je osnova već prije 20 godinah došla u pretres, jer bi već sada imali valjane ceste. Rekla su nadalje gospoda, da bi trebalo stvar razmotriti, jer još nije zrela. To znači stvar odgoditi, te da valja i nadalje načelo: Vi muži gradite cestu, al mi gospoda ćemo se po njoj voziti. (Živio!) To nije patriotično.

Nadalje imali smo u jučerašnjoj sjednici priliku čuti bojazan, da će zakon ovaj samo na papiru ostati, jer se novac neće nikada utjerati. Nevelim, da će se ciela svota odmah utjerali, ali naš seljak uplatit će polovicu u siečnja, a inteligencija, vlastela, činovnici, advokati itd. za cielu godinu, a tako ćemo dobili svotu u ruke, koju ćemo početi graditi, a siromaku seljaku pružiti priliku, da si što zasluži, i svoju svotu uplati. Tim više to kažem, gospodo! jer znam, da vi nebudete išli raditi na cestu, raditi će seljak, a vi ćete mu dati priliku, da si od vašega groša štogod zasluži.

Gospodo! ako neprimite ove osnove, raditi ćete na štetu domovine i naroda; jer ako se ceste nebudu gradile, nemožemo napredovati. Napokon i s razloga, da se prilika pruži stradajućemu puku, da si štogod zaslužiti može, preporučam štovanoj kući zak. osnovu za podlogu specijalne debate. (Živio!)

Dr. **Mijo Posilović**: Vis. sabore! Debata se je protegnula na dugo i široko, a ipak se je većina gg. govornikah gledala udaljiti od jezgre stvari, i razmatrati ono, što izvan stvari leži.

Digitized by Google

Što ovdje odlučuje? Ja mislim prije svega to, da će se zemlji navaliti ovim odkupom nov teret od kakovih ;—600.000 for. polag računa izvješća odborova. Kod raz-;udjivanja te stvari mora se prije svega u obzir uzeti zpitati, je li je zemlja kadra dati novih 5—600.000 for. li ne. Ako se usudjujete kategorički kazati, da jest kadra, la neće biti teret neosnovan, onda vaše načelo odkupa nože stajati. Ovdje, gdje se o novcu radi, kao što i kod vake važne zakonske osnove mora zakonodovac nekim trahom ili pak opreznošću raditi, te mora promisliti sve onsekvencije, koje sliediti mogu. Ja ovdje najprije izra-ujem svoju bojazan, dapače uvjerenje, da bi ovaj teret ıarod više tištio, nego li teret radnje: jer toliko je si-.urno, da čovjek i najsiromašniji raditi može, ali da laćati može, što na nj spada, to nije sigurno. — Dok vo pitanje nije ventilirano, da teret ovaj nije velik, dotle ıože se ova osnova samo nekim strahom primiti.

Više je razlogah navedeno za osnovu, nego kako ekoh nespadaju na samu stvar, nego na drugo. Najviše ; u ovom pravcu govorio zastupnik grada Zagreba gosp. Irazović. Ali oružje, kojim je vojevao, je iz starog arse-ala, iz sustava fiziokratičke škole. Ovaj je sustav već davna preživio, zato nemože valjati prema napredku, oji je učinjen u novije doba. Po ovom sustavu uzelo ; kao istinito, da bi imao seljak sve daće nositi, jer je n izvorni producent. Tako je kazao g. zastupnik Mra-ović, da će seljak od te osnove imati svu korist. Gosp. razović izvolio je kazati, da je seljački stališ najmnogo-rojniji; ali odtuda nesliedi, da je svaki seljak u stanju liko platiti, koliko koji trgovac ili odvjetnik. Izvolio je ızati g Mrazović, da seljak najviše momakah za vojsku ıje. To se razumije samo po sebi; ali odtuda nesliedi, ı onaj stališ, koji imade najviše za vojsku sposobnih udih, i najviše kapitala ima. Ovakovimi razlozi neda se šta dokazati. Upravo je uzoran onaj sofizam, gdje veli: arod sad strada, navalimo ovaj teret na narod i dajmu u priliku, da zasluži. Narod će dati, pak će natrag do-ti, to je novo vrelo zasluge; tako bi svatko znao po-oći. Na ovaj način bi ja mogao gosp. zastupnika grada ıgreba milionarom načiniti: dajte mi milion, pak ću ım ga dati natrag. Prije treba dokazati, da narod ima m platiti.

Ovim sam htio samo ilustrirati, kako su neka gg. ıvornici dokazivali ono, što ovdje odlučno nije. Odlučno , kako rekoh, da li će narod moći nositi teret od —600.000 for. ili ne. Ja sam kazao, bojim se, da neće, zato sam proti osnovi.

Nu ima osnova i drugih manah. Gospoda, koja su vorila proti njoj, opazila su već, da ovaj odkup ima i naravno glavarina. Ja nisam absolutno mnienja onih, ji vele, da nesmije biti nikakvog osobnog poreza; ima nože biti; ali ovakovu ogromnu glavarinu uvadjati po-ɔeljno je osobito kod nas, gdje imade zadrugah, koje ɔje 10—12 odraslih mužkaracah, te posjeduju 8—10 komadah tegleće marve, te bi ovakova zadruga morala plaćati 50—60 for. Ja mislim, da je ovaj teret jako znamenit, niti je u razmjerju sa porezom, koji narod do sada i onako težko nosi. Zastupnik 2. kotara grada Zagreba, g. Jakić, izvolio je to dokazati, naime, da bi ovim odkupom teret od kojih 30% i više na narod pao. Sa ovoga već razloga, što bi ovaj teret prevelik bio, narod ga nebi mogao smagati, već s ovog razloga pogibeljno je primiti odkup, osobito u ovakovoj znatnoj svoti.

Jedan od bitnih manah ove osnove jest, što ustanovljuje, da se ima odkupiti ne samo zemaljska i kotarska radnja, nego i radnja za obćinske ceste. Nijedan od gg. govornikah nije naveo primjera, da bi se bilo kod naprednijih narodah tako daleko u tom pogledu išlo, te da bi se država za obćine tako daleko brinula, i odkup za njihove radnje ustanovila. Dapače gosp. zastupnik Mrazović je veoma važan razlog proti prihvatu ovoga zakona naveo, buduć je jasno kazao, da je u Francezkoj, zemlji naprednoj, prepušteno sasvim departementom, da svoje odnošaje urede, da sami imadu skrbiti sa svoje ceste. Nadalje mislim ja, da bi to bila povreda autonomije obćinah, ako im se kaže, odkupit će se javna radnja i za obćinske ceste, a vi ćete za to dobiti samo četvrtinu. Ja mislim, da su obćine tim, što su imale dužnost na javne radnje, stekle i pravo na sredstva, koja su potrebita za uzdržavanje njihovih cestah. Ovakovo pravo države nesmije vriedjati, izim ako što boljega dade. Ja mislim, da četvrtina nebi nadoknadila onoga, što obćine javnimi težaci izvadjaju.

S ovih dakle razlogah, a naročito s razloga, što sam ga naveo, da nije proračunano, je li će narod taj teret moći podnositi, glasujem ja proti toj osnovi.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Visoki sabore! Već s početka je razpravi dan pravac takav, po kojem se čini, da se s protivne strane želi činiti ne toliko politički, nego socialistički kapital iz ove osnove; jer diže se u vis idea prava, diže se liberalizam, diže se zaštita puka seljačkoga. Ja želim kao triezan mislioc razmotriti osnovu, da vidim, kolika je iz gledišta objektivnosti vriednost ovakovih deklamacijah. Promotrit ću dakle osnovu najprije sa gledišta stroge znanosti pravne, a onda osvrnuti će se i na praktične potrebe.

Štovani g. zastupnik karlovački spominje, kako na trijuh stupovih počiva družtveni sustav, na stališu, obitelji i slobodnoj osobi. Mi, koji ovu osnovu zastupamo, nismo tako reakcionarnoga načela kao što g. zastupnik karlovački, jer mi preskočimo ono, što on hoće da uzdrži. Mi ištemo pravnu osobu, koju dosadanja praksa u pogledu ovih težakah vriedja. Mi se dižemo visoko nad stališke stege — o obitelji neima ovdje govora, — pa se držimo onoga, što ovdje ima odlučiti; mi ištemo pravnu moderno-znanstvenu slobodnu osobnost.

Svako silenje na kakav osobni podanak protivi se ideji pravne teorije; znanost nemože braniti niti osobne

Digitized by Google

vojne dužnosti. Na tom stanovištu stoji znanost, teorija pravna; njoj se upravo diamentralno protivi to, što protivnici ovog zakona vele: nemojte siliti seljaka na plaćanje, nego neka bude paria, neka kopa zemlju na cesti, neka još pokorno pozdravlja gospodu, koja se po njoj udobno voze. Svaki slobodouman čovjek mora biti za ukinuće te uredbe, jer idea pravne osobnosti treba da se protegne na sve razrede žiteljstva. Gosp. zastupnik karlovački veli, da je glavni nedostatak ove osnove taj, što dokida teret s jedne strane, a s druge ga namiče ljudem, koji ga prije nisu imali. Ja u tom nevidim nedostatka, pače eminentno civilizatornu tendenciju; jer dočim je dosada bila nepravda, biti će odsada pravda. Dosada nosio je sav teret jedan razred pučanstva, odsada će ga nositi svi zajedno, ne da tjeramo svakoga, da ide raditi motikom u ruci, nego držeć se strogo ideje pravne: ti plati na zajedničke potrebe nešto, a onaj, koji se kao slobodan čovjek pogodi, raditi će motikom u ruci; on će za plaću raditi kao slobodan, neodvisan čovjek.

Sa gledišta liberalizma nemože nitko biti proti ovoj osnovi, jer nemože naći osnove liberalnije od ove, koja je skroz demokratična. Svaki narod, koj imade takav zakon, može se ponositi s njim. U Evropi nema zemlje, u kojoj bi ovo pitanje ovako provedeno bilo na načelu pravednosti i jednakosti, kao što u ovoj zakonskoj osnovi. Uzmimo, kako biva u Cislajtaniji. Premda je tamo na racionalni način stvar uredjena, ipak nestoji na visini pravne teorije, jer bogati, odlični može imati preimućtvo pred drugim. Nije dakle tako demokratički stvar provedena, kao što u ovoj zakonskoj osnovi. Uzmimo jednu, ovoj srodnu ustanovu, obću vojnu dužnost. Obća vojna dužnost nemože se odkupiti. Prije se je mogla odkupiti. Pitam ponajprije, je li se onda mogao bogat čovjek sa manje novacah odkupiti, nego li siromak? Ne, sin iz najsiromašnije kuće morao je toliko platiti, koliko knez, jer je bio osoban teret, s toga se nije mogao polag imućtva odkupiti, nego polag osobe jednim mjerilom za sve. Moderna država, koja stoji na visini teorije pravne, nepripušta odkupa od vojne dužnosti, jer samo mogućnost, da razlika može biti, povriedi čistoću pravne ideje. S toga ide danas sve u vojsku; jedna forma stoji za sve. Tako i mi ovdje uvadjamo jednu formu za sve, samo za pojedine uzimamo drugu formu, ali ne prisilnu, nego slobodnu volju.

Što se tiče onog prigovora, da je to glavarina, primietio je jedan od gg. kolegah naših, da je i glavarina dopustljiva. Glavarina ovakova, koja je priklopljena osobi, je dopustljiva i neodkloniva, kao što i vojna dužnost. Odkupnina, što će biti uvedena nije glavarina, već je kombinacija izmedju glavarine i poreza na imućtvo, jer se i za teret blagom, koji nije specijalno osobni, ustanovljuje odkup. Pravednijega se ništa predstaviti nemogu, te držim, da je osnova ova po ideji svojoj upravo izvrstna.

Pod vladom njemačkom dokinuta su preimućtva feudalna, te se je naredilo, da i vlastelin ima nositi teret, kao i seljak. Nego mogao se je vlastelin odkupiti, a kašnje se je to izvrglo tako, da je vlastelin davao materijal, a seljaci radnju. Tim je bila izražena inferiornost seljakah, koji je morao kao roblje izradjivati materijal, što ga je dao vlastelin; a kad nebi bilo drugoga ništa, samo da se ukine taj sramotni odnošaj, bilo bi već to dosta razloga prihvatiti ovaj zakon.

Rekao je jedan od gg. predgovornikah, da gosp. zastupnik 3. kotara grada Zagreba stoji na stanovištu fiziokratičke škole, koja je preživila. Meni je žao, što se taj gosp. predgovornik nije u pojedine njegove razloge upustio. Gosp. zastupnik zagrebački je stvar tako razložio, da bi ja po svom mnienju držao svaku dalnju rieč suvišnom, te da bi bezodvlačno mogli glasovati za osnovu nakon njezina izcrpljenja. Da li je fiziokratička škola zastarjela ili ne, to je pitanje posve ino, i tim se nikako neobara tvrdnja gosp. Mrazovića, koji veli, da je pravo, da svi stališi nose ovaj teret. Realne njegove navode prešao je predgovornik sve mukom.

Što se tiče visine tereta, to spada u specijalna debatu, s toga neimam razloga u to se upuštati. Što se tiče prigovora nepodnosljivosti tereta, o tom se sada nemože ništa kazati, jer još neznamo, do koje će visine odkup doći.

Mislim, da moram još naglasiti, koju veliku važnost imade ovaj zakon za javni moral. Upravo nalazim u izreci gosp. zastup. Magenheima u tom smjeru uništujuću kritiku svih protivnikah ovoga zakona. Ako hoćemo poslužiti javnomu moralu, moramo učiniti ovakovu ustanovu. Tko je marljiviji, tko je umjereniji, riečju, koji je bolji u pravcu gospodarstvenom, taj neka ima i više užitka, a koji je lošiji, neka pada prama boljemu. Ovaj zakon to uvadja: Svi platite, a koji je od vas najmarljiviji, najposljeniji, doći će i i preuzeti radnju, i tako si naknaditi, što je on platio, i zaslužiti ono, što su platili ljudi, koji radi lienosti nerade. Moralna će posliedica biti, da će se podići bolji ljudi, a padati lošiji, što ište napredak našega naroda.

Gospodo! Još se moram obazrieti na prigovor, da je zakon ovaj nepromišljen i prenagljen. Ja se čudim, što to čujem izustiti gospodu, koja su već priliku imala prisustvovati u saboru hrvatskom. Godine 1863. osjetio je marljivi i čestiti narod u Primorju, da treba ove javne težake ukinuti. Županija riečka stvorila je zaključak, da se neka težaci odkupe i član našega sabora g. zastupnik Vončina izradio je osnovu, koja je administrativnomu odboru bila predana i o kojoj se je radilo na saboru god. 1865., dakle nalazi se predmet već 10 godinah u razmišljanju ljudih, koji se za nj interesiraju, a sada se kaže, da je zak. osnova preko noći nastala.

Gospodo moja! Ja držim, pošto je ovaj zakon sa gledišta najstrožije teorije skroz osnovan da [illegible]

Digitized by Google

nnogo riečih gubiti o tom, kako je praktičan, i kako toji u najužjem savezu sa razvitkom komunikacijah. Ako u komunikacije temelj svakomu gospodarstvenom raz-itku, tad moram odtuda zaključiti, da će ovim zakonom iknuti blago stotinam obćinah u Hrvatskoj.

Predstavimo si gospodo! da mi ovaj zakon nepri-nimo, onda će budget naš svake godine morati bacati oliko i toliko novacah na javne gradnje cestah, koje se raditi nemogu sa nevaljanimi javnimi težaci. Kad taj nameniti dio novacah uzmanjka, uzmanjkalo je time vim strukam.

S toga mislim, da je patriotičan čin svakoga zastup-ika glasovati za ovu zak. osnovu. (Na ljevici prigovori vika: oho! oho!) (Govornik uzdignutim glasom:) Ja pet velim, da je patriotičan čin svakoga zastupnika lasovati za ovu osnovu, zato, jer se tim na put staje ihilizmu, koji sve ruši, a ništa na ono mjesto nestavlja Još veća vika na ljevici; predsjednik zvoni.) . . . . . oš moram napomenuti, da mi je 30 selah kotara, kojega ast imam zastupati, jednoglasno nalog dalo, neka ištem, a se ovaj zakon stvori. (Na ljevici vika i prigovori; emir u sabornici.) S toga, jer sam skroz uvjeren, da će iti na korist svih, želim ovaj nalog izvršiti. S toga ope-ujem, ako prem se nedopada, da je patriotičan čin gla-ovati za ovu osnovu. (Opet vika i nemir.)

Dr. **Milan Makanec**: Na osobnu primjetbu, jer me je ospodin dr. Špun krstio nihilistom, molim . . . (Vika nemir.)

Predsjednik: Poslovnik dopušta na osobna napadanja dgovoriti. Ja neznam, da li je g. govornik koga imenice zrekao i napao. (Vika se umiri.)

G. zast. Lehpamer ima rieč.

Josip Lehpamer: Visoki sabore! Ja nisam protivan kinuću javne radnje, ali način, kako da se to osnuje, ije jasan meni, koji sam zastupnik iz bjelovarske žu-anije. U prev. odpisu izrično je kazano, da one pogod-osti, koje narod tamošnji ima u pogledu daćah, imadu stati 3 godine, izim, ako se to i u ostaloj krajini pro-ijeni. Ovaj zakon, o kojem je ovdje govor, ustanovljuje, a se ima odkup plaćati u novcu; dakle je taj odkup, azivali ga kako mu drago, ipak nekakvog imena porez. toga neznam se snaći u dvojbi, da li će biti §. 20. rev. kr. odpisa povriedjen ili ne, tim više, što će Njeg. eličanstvo takove pogodnosti izreći i za ostalu krajinu, ad bude razvojačena. Kad se zakon ovako prihvati, ne-nam, kako će djelovati na ostalu krajinu. To je jedan azlog. Drugi je razlog taj; u belovarskoj županiji ne-bstoji nikakva ustanova zakonita glede cestah, te ne-namo ni do sada, koje su ceste državne, koje kotarske, oje obćinske. Napokon moram primjetiti, da se nemogu ietiti, da bi obćine belovarske županije bile upitane, i a su kakovo mnienje dale glede te osnove. Žalim, što ema vel. župana belovarske županije ovdje; ja bi mislio, da bi on mogao ovu neizvjestnost razjasniti. S toga molio bi g. izvjestitelja, da mi ove dvojbe razmrsi; ako se ovaj zakon slaže sa prev. reskriptom, onda ću moći glasovati, da se osnova primi podlogom specijalne debate.

Dr. **Aleksander Rogulić** (hoće da govori).

Predsjednik: Nemogu vam više rieči dozvoliti.

Dr. **Aleksander Rogulić**: Ja sam jučer molio razja-šnjenje od vlade i g. izvjestitelja, i kazao sam, da samo formalno govorim. (Nemir.) Ja nisam nikakov predlog stavio, nego zadržao sam si rieč, i zamolio to vis. kuću. Do vis. kuće stoji, hoće li mi podieliti rieč ili ne. (Nemir, larma. Dr. Makanec: (Praecedens.)

Predsjednik: Molim, vis. kućo! Buduć da je debata dosta žestoka, ako se nebudemo držali strogo poslovnika, možemo zaići daleko. (Dr. Makanec: Praecedens.) Molim, (prama dru. Makancu) dvaputa g. dr. Špun nije govorio, već je pitao za ubavjest, pa onda sjeo. Da li je g. dr. Rogulić formalno govorio ili ne, za to poslovnik nezna. Zato bi ja g. dra. Rogulića liepo molio, buduć je već jedan put govorio, i buduć da je stvar prešna, da odu-stane. (Nemir, larma.)

Dr. **Aleksander Rogulić**: Ako visoka kuća želi, ja ću odustati.

Predsjednik: Rieč ima g. izvjestitelj.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Visoki sabore! Meni se je ponajprije ograditi proti dvijem insinuacijam, koje sam u jučerašnjoj debati čuo. Prva je, da je taj zakon na brzu ruku stvoren, da nije bio podvržen točnoj, trieznoj izvansaborskoj razpravi, da je kao deus ex machina po-stao, te da će ga ista sudbina stići, koja je stigla zakon o uredjenju zadrugah. Gospodo! ja držim, da su oni ljudi, koji se ozbiljno bave javnimi stvarmi u našoj do-movini, imali priliku već odavna uvjeriti se o tom, da javna prisiljena radnja neodgovara onoj vriednosti, kojoj bi odgovarati mogla. Nevaljana prisiljena javna radnja nije u stanju promicati razvitak komunikacijah. Kao što je opazio gospodin dr. Špun, što sam i ja htio napome-nuti, već od godine 1863. teče razprava o tom pitanju. Sabor g. 1869. pozvao je vladu, neka podnese zakonsku osnovu ob odkupu javnih težakah; sabori g. 1870., 1871. 1872. ponovili su zaključak, i baš uslied tih zaključakah saborskih je vlada podniela ovu osnovu. Nemože se dakle kazati, da za onoga, koji se je htio ovim pitanjem ba-viti, koji ga je htio proučiti, 10 godinah nije bilo prilike, promišljati ga. Ako se od nas zahtieva, kao što zahtjeva gospodin zastupnik karlovački, da saslušamo mnienje se-ljaka u tom pitanju, ako se zahtjeva, što g. dr. Malec hoće, naime, da moramo prije pitati pojedinca, da li mu je povoljan zakon, koji se za njega stvara, ako se to zahtjeva, držim, da je to podpuna negacija representa-tivnog sistema. Ako pitamo seljaka, koji znade cieniti vriednost dobrih komunikacijah, on će odgovoriti, što i g. zastupnik Magenheim, da taj zakon prima; ako pak

Digitized by Google

pitamo seljaka, kojega skrb jedino u tom sastoji, da ništa neplaća, koji bi radi toga i sve škole zatvorio, da neplaća, on bi kazao, da ga neprima.

G. zastupnik karlovački je proti osnovi i zahtjeva, neka se davanje javnih težakah dokine, i neka se dosadanje davanje ničim drugim nezamjeni. On misli, da je država dužna skrbiti za dobre komunikacije, te da se iz budgeta imadu uzdržavati. — Ali država sa stanovišta, na kojem stoji, nemože skrbiti nego za glavne žile javnog prometa, ostale mora državljanom prepustiti. Ovo je načelo zdravo; ako se ovo načelo nečuva, izvrgne se država u skrbnika ne samo županijah, nego i pojedinacah; ovo načelo nemože se nikako zagovarati, da se država stavi na ono mjesto, na kojem mora stajati obćina ili pojedinac.

Kaže se, da mi tom osnovom uvadjamo nov porez. To nije istina; ovo nije porez, neima niti naravi poreza. Ceste rabe svi; svi više manje ceste rabimo; dužnost je dakle svih, da jih uzdržavamo. To je individualna dužnost, a ne dužnost države; iz te obćenite dužnosti izvire dužnost pojedinacah u tu svrhu doprinašati. To je ono personalno davanje, koje neima ništa zajedničkoga s porezom, te se od poreza strogo luči. Nemože se dakle kazati, da nov porez uvadjamo. Čim to stoji, da pojedinac, koji rabi ceste, — a rabimo jih svi, ne samo trgovac, posjednik itd. — mora doprinašati k njihovom uzdržavanju, čim to stoji, da je to personalno, osobno davanje, moramo doći do dalnjega rezultata, da ustanovimo, kakovo će to davanje biti. Ili mora biti in natura, ili u novcu. Što se se je proti davanju in natura navelo u jučerašnjoj debati, čini mi se, da je dosta za osuditi ovaj način davanja. Kod nas je dosada obstojao fakultativni način davanja, pa nas je izkustvo naučilo, da nije nitko ili malo tko platio, da su svi tobože radili, jer u istinu podavanje javnih težakah neodgovara niti stotomu dielu vriednosti, koja se vodi u naših računih. Dakle obzirom na to, i takodjer obzirom na onu okolnost, da u većini našega naroda sviest dužnosti nije još tako razvita, da bi on sam mogao uviditi, da mu je dužnost raditi, da bi on sam po svojoj inicijativi živo prionuo uz vršenje ove dužnosti, — obzirom na sve to čini mi se, da je puno plemenitija sila, koja im se namiče time, da će, ako neradi, platiti, nego ona sila, koja je dosada bivala, naime batina sudca i psovanje nadziratelja. Ja mislim, naš seljak će radje prionuti uz radnju, ako nebude tjeran kao marva, ako će radnjom zaslužiti novac, koji mu treba za odkup.

Gosp. zast. Odžić izvolio je nabrojiti trošak, što ga ima obćina Kukojevci i Bačinci za svoju upravu. Kako je ona obćina do takovog troška došla, nedokučujem. Ali to nije razlog proti osnovi, to je dokaz, da ona obćina nije u stanju onoj dužnosti odgovarati, kojoj po zakonu odgovarati ima, te da bi u njezinu interesu ležalo, spojiti se s drugom obćinom, da trošak umali. Ovo nisu razlozi, koji bi pobijali individualnu dužnost, doprinašati za ceste, nego dokaz, da je ta obćina razsipno uredjena, da treba da intervenira državna vlast, da nebude takova.

G. dr. Posilović izvolio je kazati, da navaljujemo zemlji nov teret od kakvih 5—600.000 for. i boji se, da ga zemlja neće moći podnositi. Moram izrično kazati, da se neradi o novom teretu, nego tom, da se drugi način nošenja tereta opredieli, koji bolje odgovara načelom današnjega vieka i načelom ravnopravnosti. Dosada se je vodilo u računu 2 mil. javnih težakah. Pitam g. Posilovića, je li 2 mil. javnih težakah odgovara vriednosti od 5—600.000 for. ili ne? Ako se kaže, da se zemlji nov teret namiće; ako se kaže, da ga neće moći podnositi, to bi trebalo dokazati, da dosadanji teret nositi nemože, koji je, držim, puno veći, ako bi se sdušno davao, nego li odkup. Ja mislim, kad mi u ime nadnice ustanovljujemo 26 novč., da niti iz daleka nedodjemo do one vriednosti, koju nadnica u istinu ima. Dakle nije istina, što g. dr. Posilović kaže, da je odkup takav teret, koji nemože narod podnašati, jer je puno laglji, nego da bi morao dva miljuna težakah davati.

Gospoda zastupnici, koja su proti ovomu zakonu govorila, mislila su, da je najviše štetan za seljaka. G. Jakić pako je mislio, da je štetan obrtniku. Navadjam to samo zato, da dokažem, da svaki zakon, koji stanovite terete uvadja ili normira, mora imati neprijateljah. Svaki stališ misli, da je povriedjen u interesih svojih. G. zastupnik karlovački misli, da je ovim zakonom povriedjen stališ seljački, on nije niti drugo pred očima imao, a g. Jakić misli, da će obrtnika upravo ubiti. I drugi stališi bi kazali, da ih ubija.

Bilo je u odboru i predlogah, da bi svećenici morali biti izuzeti od toga odkupa. Svaki zakon mora imati neprijateljah. Nego ja mislim, ako se tomu zakonu ikoji stališ veseliti ima, to je baš seljački. Mora se veseliti, što je prestala ona surova sila, koja ga je tjerala na radnju kao marvu; mora se veseliti, što je došao do dostojanstva čovječjega, da može raditi, ali ne da mora pod nadzorom surovih nadzornikah, da može raditi kao čovjek, a ne kao rob. Držim, da je to napredak za seoski puk, za koji će nam biti zahvalan.

Gospoda, koja žele da se fakultativni odkup dopusti, držim, da zahtjevaju nepravdu; jer ja n. pr. koji mogu platiti 26 novč., mogu odkupiti, ali seljak, koji neće da odkupi, mora cieli dan raditi. Pitam ja, da li odgovara cieli dan radnje odkupu od 26 novč. Držim, da ne.

Što se tiče prigovora, da je zakon nelogičan, da je nametnuo dužnost i onim, koji do sada nisu in natura davali, držim, ako smo u tom pogriešili, onda su pogriešili svi zakonodavci u Evropi; onda su pogriešili zakonodavci, kad su vojnu dužnost na sve državljane protegnuli. Nelogičan je svaki zakon, koji hoće birati nejednakost, koja je dosada obstojala.

Što se tiče primjetbe g. zast. Lehpamera, koji se boji, da bi ovim zakonom razvojačena krajina bila [illegible]

Digitized by Google

godnostih, koje je Nj. Veličanstvo njoj uzjamčilo, to se moram vratiti na ono, da nemogu dopustiti, da odkup ovaj ima jedan moment sa porezom. To porez nije, nego osobna dužnost državljanah, koju mi sada normiramo. Ako se s ovog gledišta stvar shvati, mislim, da nespada u čislo onih pogodnostih, koje je Nj. Veličanstvo razvojačenoj krajini ujamčilo.

Bilo je tu prigovora, da nismo vlastni uvesti odkup za obćine, jer da tim vriedjamo obćinsku autonomiju. Gospodo! ako smo vlastni stvarati zakone za obćine, onda smo vlastni stvarati i takove zakone, koje njihovu nutarnju upravu normiraju.

Druga insinuacija, koju moram da odbijem, je ta, da ni ovaj zakon ovako stvaramo, jer imamo nagodbenim zakonom vezane ruke, jer nemožemo razpolagati financiami. Čim sam dokazao, da se tim zakonom neuvadja porez, držim, da je i tim i ova insinuacija odbita. Ja sam uvjeren, kad bi mi podpuno razpolagali sa svojimi financijami, da bi se pridržao isti zakon i nebi se zemaljski erar ni onda obteretio obćinskimi cestami. Budget može samo pomoći, gdje se velike gradnje izvadjaju, ali nemože se obteretiti na pojedine predjele. Zakon naročito kaže, da se odkup ima u onih municipijah, gdje se utjera, potrošiti; to je dovoljna garancija, da se neće poput poreza upotrebiti na druge prediele zemlje.

S ovih razlogah mislim ja, da je zakon opravdan; u ostalom biti će mi sgode u specijalnoj debati, da o pojedinih točkah obširnije progovorim.

Predsjednik: Debata generalna je svršena, i tako predjimo na glasovanje. Gospoda, koja su zato, da se osnova zakonska, predložena po odboru, primi podlogom specijalne debate, neka se izvole dignuti. (Učini se; njeoji glasovi: Jednoglasno; drugi: Nije jednoglasno.) Meni se čini, tri glasa fale, da nije jednoglasno.

Štovana kućo! Imademo do sada deset izpravakah. Ja ću ih kod svakoga dotičnoga paragrafa dati pročitati, i molit ću gospodu, koja su izpravke podniela, da onda odmah izvole uzeti rieč, a ne da poslie zahtjevaju 2—3 puta rieč.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita naslov.)

Predsjednik: Ovdje je izpravak g. dra Rogulića, da naslov ovako glasi: Zakonska osnova o ukidanju davanja javnih težakah u naravi.

Dr. **Alexander Rogulić**: Vis. sabore! Tečajem ciele razprave sam ja uvjerenje crpio, da nitko, koji je proti osnovi govorio, nije bio proti tomu, da se ukine davanje javnih težakah. Zato, da odbijem tu sumnju one gospode, koja bi tu osnovu zagovarala, kao da mi želimo da se to podavanje javnih težakah u naravi uzdrži, zato sam ja taj izpravak učinio, da se ono načelo, koje je glavni mier ove osnove, takodjer označi i javno izreče. Ja mislim, da se izpravak uvaži.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Zakonska osnova normira samo načelno izvadjanje javnih radnjah. Ove su se radnje dosada izvadjale dotacionalnimi sredstvi i javnimi težaci sada se normira odkup. Zato mislim, da ima ostati ovaj naslov.

Predsjednik: Koja su gospoda za redakciju, neka izvole ustati. (Ustane većina.) Većina je.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita §. 1.)

Vis. sabore! Ovoga paragrafa u vladinoj osnovi nema. Odbor je mislio, da ga valja na čelo osnove staviti s razloga, što je bitan u riešavanju ovoga pitanja.

(Prima se.)

(Čita §§. 2., 3., 4.)

(Primaju se.)

(Čita §. 5.)

Vis. sabore! Odbor ustanovljujuć četvrtinu odkupnine za obćinske radnje, mislio je, da to odgovara dosadašnjemu razmjerju glede potrebe javnih težakah.

Predsjednik: Ovdje predlaže izpravak g. zast. Lehpamera, da se mjesto „trimi četvrtinami" rekne „dvimi trećinami", a poslje mjesto „jednom četvrtinom" da se uzme „jednom trećinom", i po tom bi ovaj §. ovako glasio: (Čita) „§. 5. Zemaljske i kotarske radnje i gradjevine u §§. 2. i 3. izvadjaju se zemaljskimi dotacionalnimi sredstvi i dvimi trećinami odkupnine javnih težakah, obćinske pako obćinskimi sredstvi i jednom trećinom napomenute odkupnine".

Josip Lehpamer: Visoki sabore! Konstatirano je već jučer, da ima selah u našoj zemlji više nego gradovah; po tom ima dosliedno mnogo više obćinskih cestah, nego zemaljskih i kotarskih. Ja dopuštam, da je potrebno, da budu zemaljske i kotarske ceste što moguće dobre; ali ja sudim, da je to predmnjeva i za obćinske ceste, dapače, da bi se moglo kazati, jednaka je potreba, tako za zemaljske i kotarske, kao i za obćinske ceste, kao što u organizmu čovječjem tako su potrebne male žile, kao i velike glavne žile. Konstatirano je i to u jučerašnoj debati, da su više zanemareni obćinski putevi, nego zemaljski i kotarski. Dakle pošto je ovo sbilja konstatirano, dolazi s druge strane protivno razmjerje. Seljakah, — konstatirano je, ima najviše; marve imade obćinar seoski najviše; svotu odkupnine daje seljak ili obćinar seoski najveću. U §. 5. pako veli se i ustanovljuje, neka bi od odkupnine najviše dobivale zemaljske i kotarske ceste, a još se dodaje, da će dobiti pripomoći iz zemaljskih sredstvah, dočim obćine nemaju nikakve pripomoći, a daje im se samo četvrtina odkupnine. Meni se ovo upravo tako čini, kano da bismo u ovom zakonu htjeli reći: vas seljakah ili obćinarah seoskih ima najviše, vi za odkupninu dajete najviše, vaše su potrebe najveće, zato dobijete najmanje. Ako je tako, kažite gospodo! što će narod koji onako imade proti tako zvanoj gospodi vrlo mnogo predsudah, — reći, nego li ono, što je više putah čuti: gospoda skrbe za se samo, ili za se najviše, a za nas

Digitized by Google

najmanje ili ništa. Ja se bojim, ako ovo razmjere ostane, da će ovih predsudah biti i više. Zato je dužnost naša, — bar ja smatram, da se ovo razmjerje izravna, i to upravo na temelju konštatiranom; to bi bilo logično i dosliedno. Nu ja priznajem, da su zemaljske i kotarske ceste po naravi svojoj svakako važnije od obćinskih, pak kad već nemožemo, da se dieli odkupnina bar na polovinu, to mislim, da je posve opravdan moj predlog, koji neide tako daleko, da se bar trećina opredieli za obćinske ceste. Tako bi se, sudim, zadovoljilo ne samo obćenitoj pravdi, nego i predusrelo prigovorom one gospode, koja su u ovom pitanju naglašivala i na široko razpravljala, da je ovaj zakon sam po sebi nepravedan, što obćinarom seoskim namiće toliki teret. Zato preporučujem moj izpravak.

Mirko Hrvat: Visoki sabore! Ja sam za predlog odbora s toga, što razmjerje, koje je odbor učinio, odgovara razmjerju onom, koje je dosada bivalo za popravljanje zemaljskih, kotarskih i obćinskih cestah; zatim s toga, što je mnogo veća znamenitost zemaljskih i kotarskih cestah od obćinskih, te od najboljih obćinskih cestah; ako se zanemare prve, neima nikakve koristi. Razlog, što ga je g. predgovornik naveo, da predlog odborov toliko znači: vi obćinari seoski plaćate najviše odkupnine, vaše su potrebe najveće, zato dobijete najmanje, taj razlog nestoji, ovaj bi razlog samo onda stojati mogao, kad zemaljske i kotarske ceste nebi prolazile kroz seoske obćine. Seoske obćine imadu više koristi od zemaljskih i kotarskih cestah, nego gradovi. Zato sam za predlog odbora.

Josip Tureli: Vis. sabore! Težko je govoriti o tom, da li se treba kod razmjerja više obazirati na obćinske ili na zemaljske i kotarske ceste, jer niti vlada niti odbor nije predložio nikakva nacrta o cestah u našoj zemlji. Nezna se dakle, na koje treba veću pozornost obratiti, jer se nezna potreba. Nu ipak bi ja držao, da je izpravak g. zastupnika Lehpamera osnovan u toliko, što su se dosele dotacionalna sredstva više upotrebljavala na zemaljske i kotarske ceste, a na obćinske se nije ništa pazilo, tim više, što su se dosele jedino za uzdržavanje zemaljskih i kotarskih cestah upotrebljavali javni težaci, a za obćinske ne. Primjetba g. zast. djakovačkog, da je veća važnost zemaljskih cestah, i da ako su ove zanemarene, nemaju niti obćinske ceste vriednosti, čini se, da je temeljita; ali je to samo prividno, jer isto tako nevriede zemaljske i kotarske ceste, ako nema dobrih obćinskih cestah, kao što nevriede ni željeznice, ako nema dobrih zemaljskih i kotarskih cestah. Dakle što se dosada više obzir uzimao na zemaljske i kotarske ceste, to su se ove bolje uzdržavale i gradile, dočim se na obćinske ceste nije ništa trošilo, s toga mislim, da se izpravak g. zast. Lehpamera primi.

Dr. **Alexander Rogulić**: Vis. sabore! I ja se nemogu složiti sa §. 5. ove osnove, kao što je predložen po odboru, jer držim, da neodgovara naravi stvari i dosadanjem običaju davanja javnih težakah. Davanje javnih težakah bilo je normirano prama potrebi, a kad se u §. 1. kaže, da se to davanje ukida, to se nemože nitko siliti na takove radnje. A znamo, kako su slaba sredstva obćinah, kako su u mnogo slučajah, nesamo kod cestah, nego, gdje treba prokopati kanal, podizati, ogradu, zdanje, školu, da su u svih tih slučajih dosele svagdje obćine svojim ručnim dielom pripomogle. To sada odpada, a obćine nemaju nikakve naknade; morale bi to prirezom dopuniti, koji je onako znatan. Dakle kad bi bilo sustavno išlo, moralo bi se metnuti polovina za obćine, a kad to nije, to je najbliži predlog g. zastupnika Lehpamera, da se bar trećina obćinam rezervira. Zato ja taj predlog podupiram.

Lazar Davidović: Vis. sabore! Ja držim, da je odbor ovo razmjerje ustanovio prema dosadašnjemu običaju. Poznato je, da su se dosada javnom radnjom uzdržavale zemaljske i kotarske ceste, obćine pako bile su dužne svoje ceste posve o svom trošku uzdržavati. S toga držim, da je ovo razmjerje, koje se ovdje ustanovljuje, sasvim pravedno, jer obćine dosada nisu imale nikakve pomoći kod uzdržavanja svojih cestah, a sada ju imaju, jer će dobiti četvrtinu odkupnine javnih težakah, koji su se dosada rabili jedino za uzdržavanje zem. i kot. cestah. U koliko će to razmjerje valjati, to će vrieme dokazati. onda će se moći drugačije ustanoviti. Ja glasujem za predlog odborov.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Kad sam ja rekao, da ovo pitanje nije dovoljno proučeno, gosp. dr. Špun bio je protivnog mnienja, da pitanje ovo nemože biti zrelije. Nu već kod ovoga paragrafa vidimo, da nemamo temelja, na kojem bi mogli ustanoviti pravedno razmjerje, jer nemamo nikakvog nacrta o stanju zem. kot. i obćinskih cestah, niti imademo kakov troškovnik, gdje bi bilo odredjeno, u ovoj i ovoj županiji treba toliko toliko, nego mi dielimo šablonski, neznajući, da li će rezultat odgovarati praksi ili ne.

Što g. zast. djakovački veli, da i zem. i kot. ceste prolaze kroz obćine, to stoji; ali pitam ja koje ceste su za seljaka ponajbliže potrebne? Seoske, da si privede što mu je potrebno za svakdanji život. Da kažete u pr. Zagrebčanu, mjesto da se troši na sokak, neka se one radje potroši na zem. cestu, koja kroz Zagreb prolazi, ili na željeznicu, on bi vam se liepo zahvalio.

Što ostaje obćinam za svoje ceste? Četvrtina. Onda će obćine morati namet činiti, jer težakah više neima; namet pako spada na poreznu snagu. Buduć pako imamo pet milijunah poreznih zaostatakah, to je jasan dokaz, da je porezna snaga naroda izcrpljena.

Za ustanoviti razmjerje i potrebu morali bi imati mrežu svih cestah, a za obćinske ceste sigurno je potreba u onom razmjerju, koje je stavio g. zast. Lehpamer, zato glasujem za njegov izpravak

Digitized by Google

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Visoki sabore! Ja držim, kad ustanovljujemo razmjerje odkupnine na korist obćinah, da se mora stvar praktično shvatiti. Zahtjev gosp. Turelia i zast. karlovačkoga, da bi se imao saboru predložiti nacrt svih zemaljskih, kotarskih i obćinskih cestah, čini mi se jako neumjestan. Potreba komunikacijah raste, kako raste promet, obrt u stanovitom predjelu. Zato nije moguće učiniti pregled, na kojega temelju bi se mogla votirati potreba, a najmanje je moguće ustanoviti mrežu obćinskih cestah. To bi bila povreda autonomije obćinske, to se mora prepustiti razvitku obćinah.

Što se tiče prigovora g. dra. Rogulića, koji veli, da neće biti moguće obćinam kakovu sgradu podignuti uz tako maleni prinesak od odkupnine, to odgovam ovo: da se ovim zakonom ukida samo prisilno davanje javnih težakah. Ako je obćina tako plemenite ćudi, ako nemože dati u novcu, da radnjom svojevoljno što doprinese k izvedenju koje gradnje, tomu ovaj zakon naproti nestoji.

Predsjednik: Izpravak ima smjer, da se dotacija za zemaljske i kotarske ceste umanji, a za obćinske povisi. Prije svega imamo glasovati za redakciju.

Gospoda, koja su za redakciju, neka se izvole dignuti. (Broji se: 25.)

Gospoda, koja su za izpravak gosp. zast. Lehpamera, neka se izvole dignuti. (Broji se: 19.)

Većina je za predlog odbora.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita §. 6.)

Predsjednik: Na ovaj paragraf imamo tri izpravka. Prvi je izvravak g. dra. Rogulića, koji se tiče i prve alineje, da se mjesto „18“ stavi „24 godine.“

Dr. **Alexander Rogulić**: Visoki sabore! Kad sam taj izpravak učinio, imao sam obzir na postojeći zakon, gdje treba, da osoba postane politično samostalnom prije, nego može obvezu kakovu primiti na se, da što plati. Naglasuje se, da je vojna dužnost slična ovoj; i ona nepočimlje 18. godinom, nego kašnje, i to 20. godinom. Ja držim, da kroz to nećemo mnogo izgubiti, kad se već mora svakomu taj teret nametnuti, neka se nametne što kasnije.

(Glasovi: Redakcija.)

Predsjednik: Prima li štovana kuća redakciju prve alineje? Koja su gospoda za nju, neka se izvole dignuti. (Većina.)

Na drugu alineju imamo sada tri izpravka, i to: izpravak g. dra. Rogulića, da se u točki a) mjesto „1 f. 60 nvč.“ stavi „80 nvč.“, zatim u točki b) mjesto „1 f. 20 nvč.“ da se stavi „60 nvč.“ Drugi je izpravak gosp. dra. Špuna, da se pod a) i b) stavi svagdje „1 for.“ Onda je izpravak gosp. zast. Čopa, da se pod a) mjesto „1 for. 60 nvč.“ stavi „1 for. 20 nvč.“ a pod b) mjesto „1 for. 20 nvč.“ da se kaže „75 novč.“

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Visoki sabore! Svakako moram još jedanput naglasiti, da je odbor, kad je ovo ustanovio, imao pred očima dojakošnji slobodni odkup, to jest 26½ nč. za težaka. Odbor je znao, da to neodgovara današnjoj vriednosti težaka, nu mislio je, da treba sniziti do točke, izpod koje se već nemože ići; jer ako ćemo izpod te svote ići, nećemo dobiti toliko, koliko mislimo, da je potrebno, da se komunikacije razviju. Svi ovi predlozi nisu osnovani na kojem temelju, nego samo na želji, da se narodu olahkoti; a ja mislim, da možemo zadovoljni biti, kad smo uzeli cienu, koja niti s daleka neodgovara vriednosti jednoga težaka.

Dr. **Alexander Rogulić**: Visoki sabore! Koliko iz govora gosp. izvjestitelja vidim, odbor nije drugo učinio, nego ustanovio odkupninu po današnjoj cieni. Ja pako držim, da bi temeljitiji bio predlog taj, kad bi se odkup ustanovio po faktičnom podavanju. O dosadašnjem odkupu po mom uvjerenju nebi se smjelo govoriti, nego o pristojbi za uzdržavanje cestah; o odkupu ne može se govoriti, jer znamo, da cielo to pitanje o davanju javnih težakah nije na nikakovu zakonu osnovano. Nu kad već hoćemo, da ustanovimo nješto, da postojeće zamjenimo, mislim, da treba najprije smatrati, koliko je vredilo ono, što se je dosada davalo, a po tom bi se odkup ustanoviti imao. Ovaj odkup po mom predlogu već je velik, a ja držim, da ćemo tom manjom svotom trostruko više dobiti, nego faktičnim podavanjem.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Visoki sabore! Sklonulo me na predlog, da se odkupnina snizi to, što držim, da valja odkupninu ustanoviti ne po tom, kako je dosada običaj bio, nego po tom, što je pravedno. Obći je glas, da su javni težaci hrdjavi, da je s njimi hrdjav posao. Ako se pita, što je vriedan prisiljen težak, ja bi rekao, da je sa 25 novč. skupo ocienjen; jer meni je osobni prijatelj, koji je više putah preduzeo takove gradnje, kad je preduzeo gradnju sa hiljadu takovih težakah, kazao, da neka mu svaki 10 novč. plati, pak će odriešiti sve. Dakle tomu dodajem ja još 15 novč., te držim, da je 1 for. srednja ciena, kojom s jedne strane ne ćemo nikoga obteretiti, a s druge strane ne ćemo premalo dobiti. Buduć je primjeran broj dosada bio 4—6, to držim, da se mora minimum uzeti, dakle 4 težaka, po 25 nč. čini upravo 1 for.

Što se tiče tegleće marve, mislim, da se ovdje mora uzeti vriednost radnje. Vozar može si zaslužiti do 10 f. Ali takav vozar, koji prisiljeno radi, vozi 5—6 putah manje, ima manja kola, radi u zabitnom kraju, gdje nemože unovčiti vriednost konjah; dakle mislim, da je pravedno, ako se uzme 5 puta manje, t. j. 2 for.

S toga ja predlažem u ime odkupnine za ručne težake 1 for. i za svaki komad tegleće marve 1 for. To mi se čini umjereno i pravedno.

Antun Čop: Visoki sabore! Ustanovljenje odkupnine je stvar računa, a taj mora biti točan. Jer ako se u to ime više obtereti narod, onda bi se pravom reklo, da je to nov porez, dočim ako se uzme primjeren ekvivalent,

Digitized by Google

taj prigovor ne može stojati. Odbor, koji je ustanovio 1 fr. 60 nvč. u ime ručnih težakah, imao je pred očima dosadanji običaj. Ali ja mislim, velika je razlika izmedju onoga, što platim voljom, i što moram dati; prije se je mogao odkupiti, koji je htio, sada mora svaki odkupiti. Kad je tako, onda se mora račun drugačije učiniti. Pitanje je, koliko vriedi djelo jednog ručnog javnog težaka? Vriedi po mom izkustvu — pa i po izkustvu drugih poduzetnikah — četvrtinu plaćenog težaka. Plaćeni težak stoji danas 80 novč., zato vriedi javni težak samo 20 novč. To na 6 danah iznosi 1 for. 20 nvč.

Što se tiče voznih težakah, to je račun isti. Jedna plaćena vožnja stoji danas 3 for., a vožnja u naravi davana vriedi polovicu vožnje plaćene: polovica od 3 for. je 1 for. 50 nvč., to ide na svaki komad tegleće marve 75 nvč.

S toga ja predlažem za ručne težake 1 for. 20 nč., a za komad tegleće marve 75 nv. u ime odkupnine.

Dr. **Milan Makanec**: (Odgovora najprije dru. Špunu, da je ova jednakost, kako ju je on branio, najveća nepravda; naziva ovo opredieljene glavarinom, koja se ustanovljuje po šabloni, što je nepravedno, osobito obzirom na zadružno uredjenje seljakah. Pravedno bi bilo, da su se glede plaćanja bar kategorije ustanovile. Kroz to, što se na marvu, najvažniji fundus instructus seljaka, udarila odkupnina, obterećuje se veliki dio narodnog kapitala. Glasuje za izpravak Rogulićev, jer mu se vidi najmanje štetan za našega seljaka).

Dragutin Antolek-Orešek: (izrazuje se za predlog odbora).

Branko Joanović: Visoki sabore! Ja ću se izjaviti za predlog g. zastupnika Čopa, i to s razloga, što držim, da taj predlog odgovara zaista faktičnomu davanju dosadanjemu, a najviše odgovara svoti, koja je glede odkupa do danas obstojala. Jer kad mi predlog odbora ili gosp. dra. Špuna primili, onda bi svakako neke stanovnike jače obteretili, nego su dosada bili. S toga razloga glasujem za predlog gosp. zast. Čopa.

Mirko Hrvat: Visoki sabore! Ja sam za predlog odbora, jer po ovom predlogu odkupnina nije niti za krajcaru veća, nego je dosada bila. Ja neshvaćam razlog gg. zastupnikah sisačkog i valpovačkog; jer ako sam ja vidio težaka zlo raditi, tako da nevriedi niti 10 nvč., tada neću predlagati 1 for. u ime odkupnine, nego 4 novč. To bi bilo dosljedno. Ona gospoda izvadjaju iz lienosti težakah razlog vriednosti. Ja mislim, da neima predjela u našoj zemlji, gdje bi jedan nadničar manje vriedio od 26 nvč. S toga sam za predlog odbora.

Još manje bi mogao glede odkupnine za marvu glasovati za protupredloge. Ja sam jučer čuo, da su gospoda, koja su proti osnovi govorila, najviše naglašivala, da će se seljačtvu tim zakonom najveća nepravda učiniti. Ja držim, da bi se predlogom gosp. dra. Rogulića ili dra. Špuna, a osobito predlogom gosp. Čopa najveća korist učinila bogatcem, a najveća šteta seljačtvu, jer seljak ima najmanje marve, a bogatac najviše. Zato sam za predlog odbora.

Antun Jakić: Visoki sabore! Što se tiče odmjerenja odkupnine, ja mislim svakakako, da ja previsoka. Kazalo se ovdje, da je odboru služilo za pravac to, što je držao, da je 26 nvč. vriednost, koja leži medju ručnim težakom, koji badava raditi mora, i medju onim, koji za plaću radi. Ali stvar se ima drugačije. Kad ja imam dužnost vršiti osobno, ja ju vršim, ali kad bi ju imao odplatiti po vriednosti, tada je ona svakako za mene teža. Seljak nije toliko cienio radnju, jer je radio kad je htio, zato se sada nemože više zahtievati, nego četvrtina vriednosti. Kad se prije nekoliko godinah odkup prijašnjega danka seljakah ustanovio, kolika se je uzimala vriednost za podlogu? Znamo, kad je prijašnji sabor ustanovio vriednost gornice, nije se uzela vriednost vedra vina sa 5—6 for., nego sa 2 for. S toga sam ja zato, da se ta dužnost olakša i pravednija mjera stavi, jer taj odkup je nješto, što se prije u naravi davalo, a kad se sada ima davati u efektivnom novcu, držim, da je dovoljno 4 težaka po 25 novč., kao što je gosp. dr. Špun predložio. Isti je razlog i zato, da se odkupnina i za marvu svakako niže stavi. Ako vlastelin ima više marve, to seljaku neolakšava. Zato sam i ovdje za predlog g. dra. Špuna.

Živko Odžić: Visoki sabore! Mi stvaramo ovdje nov zakon, jer prijašnje davanje od 4—6 težakah nije bilo zakonom ustanovljeno. Zakonodavac mora prije svega pitati, hoće li onaj, kojemu se zakon donosi, njega moći vršiti. Ja neću cieniti vriednost težaka jedne i druge vrsti, niti iztraživati lienosti seljaka; žalostno je, da ga ciene na 4 novč., sramota je tako i govoriti; uredba je kriva, da tako radi. Nego ovdje treba, da računamo, hoćemo li narod ovim troškom na toliko obteretiti, da dužnosti odgovarati može ili ne. Ako je svaki od gg. zastupnikah točno proračunao, koliko u ime toga odkupa dodje na svaku obćinu, koju zastupa, doći ćemo do uvjerenja, da obćine toga troška preko noći nemogu smoći. Ja sam to već dokazao glede obćine Kukojevci, a dokazat ću i glede obćine Tovarničke. Ova obćina, koja ima znatan porezni dug, morati će preko 2400 for. odkupa platiti. Kad nastupi 1. siečanj, gdje će morati polovinu od 1200 for. odplatiti, vi nećete te svote nikakvom exekucijom utjerati.

Ja sam za predlog gosp. dra. Rogulića, to jest za minimum, da tako občuvamo narod od exekucijah. Ako će se s vremenom vidjeti, da će narod moći lahko stragati za ove potrebe, moći će se promjeniti i povisiti, ali za prvu godinu sam ja zato, da se narodu olahkoti, i da ga občuvamo od prevelikih troškovah

Izvjestitelj dr. **Marijan Derenčin**: Visoki sabore! Naj bolji dokaz, da se odkupom neuvadja porez, jest, što se povela razprava o svoti, koju ćemo nametnuti st-

Digitized by Google

komu mužkarcu mjesto radnje, koju je osobno dužan davati.

Što se tiče svote, ostajem kod onoga, što sam prije kazao, naime, da je za temelj uzeta ona vriednost, po kojoj se je dosada bilo moguće odkupiti.

Predsjednik: Štovana kućo! Prije svega imamo glasovati o redakciji. Gospoda, koja su zato, da se pod točkom a) i b) ustanove svote, kako ih je odbor predložio, neka se izvole dignuti.

(Broji se: 20.)

Manjina. Molim, sada ćemo ići redom . . . (Nemir, prigovori; veliki župan Miroslav Kraljević i još nekoji zahtjevaju kontraprobu.)

Predlogu odbora najbliži je predlog g. zas. Čopa . . . .

(Opet prigovori i nemir.)

Nećemo na kraj doći, ako predsjedničtvu uviek utičete u rieč. Moje je mnienje to: ovo nije budget, gdje se najprije votizira o najmanjoj svoti; ovo su predlozi pozitivni, mora se redom glasovati i to najprije za onoga, koji je predlogu odbora najbliži, a taj je predlog g. Čopa.

(Prigovori i pravda.)

Dr. **Alexander Rogulić** (pod vikom): Glede ove formulacije neimam ništa, ja bi samo želio, da se vidi, da li je predlog odbora pao, da se učini kontraproba, kao što je i g. Miroslav Kraljević iskao, jer onda će se vidjeti, da li je slobodno glasovati za izpravak, za kojega se hoće. (Opet pravda.)

Predsjednik: Ja sam već jedanput gospodu pozvao na kontraprobu, pa se nisu htjela odazvati, zato sam šao na dalnje predloge, da vidimo, koji će steći većinu. Ju ako ova vis. kuća želi, ja ću ju pozvati na kontraprobu; inače moramo ići na protupredloge.

Vel. župan **Miroslav Kraljević**: Jest, ako izvolite kazati, da je predlog odbora pao, jer ako je pao, onda ću a glasovati za predlog, koji je meni povoljan; ako nije ao, nemogu glasovati.

Predsjednik: Predlog odbora je pao, jer ima preko 0 članovah u kući, a 20 ih je bilo za predlog. (Nemir.)

Dakle molim za tišinu Štovana kuća neželi se odavati kontraprobi? (Želimo.)

Dakle pozivam gospodu, koja su proti predlogu odora, neka se izvole dignuti.

(Broji se.)

Većina.

Sada molim još jedno pitanje. Hoće li vis. kuća, da ielimo točke a) i b) ili o obijuh ujedno glasovati? Ja ıislim, da se imadu dieliti, jer kod svake točke imade rugi predlog. (Da.)

Dakle kod prve točke najbliži je predlog g. zastup. opa. Gospoda, koja su za predlog gosp. Čopa, da se u očki a) mjesto „1 for. 60 nvč." stavi „1 for. 20 nvč." eka se izvole dignuti. (Broji se: 36.)

36 članovah, to je većina.

Glede točke b) je najbliži predlog gosp. dra. Špuna. Gospoda, koja su zato, da se u točki b) metne „1 for." mjesto „1 for. 20 novčićah", neka se izvole dignuti. (Učini se.)

Većina je; i tako je ovaj paragraf primljen u sljedećoj slici: Alineja prva primljena je bez promjene; alineja druga glasit će ovako: (čita) „a) u ime odkupnine ručnih težakah 1 for. 20 nvč.; b) za svaki komad tegleće marve 1 for."

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita §. 7.)

Predsjednik: Ovdje je izpravak gosp. dra. Malca i gosp. dra. Rogulića, koja oba zahtjevaju, da se ovaj paragraf izpusti.

Dr. **Josip Malec**: Visoki sabore! Svaka zakonska ustanova mora imati rationem legis. Ako dobro promotrim §. 7., mislim, da se propisom tim ide na to, da dotična blagajna dobije novac, a nije se gledalo na privatnopravne obzire. Koliko je meni poznato, nijedan zakon nemože obvezati stanovitu osobu, da plaća za drugu osobu. Mislim ovdje, da nitko nije vlastan glavu obitelji obvezati na platež, zato što neimamo garancije, da ćemo dobiti od tih osobah naknadu. Ovo bi se moglo još opravdati glede glavne obitelji, kad bi se reklo, da otac za sina jamči, ali da je gospodar za sluge obvezan jamčiti za platež, to mislim nije opravdano; jer ako se bude odkup plaćao po rokovih (§. 8. i 9.), onda će možebiti danas gazda za svoga slugu platiti, a sutra će mu sluga otići, i tako se on neće moći registrirati. Zato ja predlažem, da se taj §. izpusti, i preporučam, da se predlog taj primi.

(Ivan Magenheim govori za predlog odbora; tako isto Dragutin Mihalović; Juraj Balaško hoće, da se šegrti oproste.)

Dr. **Ignjat Brlić**: Visoki sabore! Ja podupirem predlog g. dra. Malca. Ovdje se ustanovljuje, da glava obitelji, dotično gospodar jamči za maljoletnike i služinčad, ako dotičnik neima svoga imetka. Ako dotični maloljetnik ili službenik neimade svoga imetka, onda je po ovom gospodar dužan iz svoga džepa plaćati, a ja neznam, kojim pravom može mu se dupli namet nametnuti.

Dr. **Alekxander Rogulić**: Visoki sabore! Kad sam ja već u §. 6. izpravak podnio, da se mjesto „18" stavi „24 godine", onda je dosljedno, da se ovaj §. glede malodobnikah izostaviti mora. A nevidim u ovom §-u niti providbe, da li će se ono, što se neće moći utjerati od takovih osobah, odpisati ili ne; ja sam uvjeren, da se neće trećina utjerati.

Josip Turelli: Visoki sabore! Ja bi podupirao predlog g. dra. Malca, ali samo glede malodobnikah. Glede službenikah nisam za to, da se rieše upravo s razloga, što službenik služi gospodara ili za plaću ili ne. Ako služi za plaću, moći ćemu gospodar uztegnuti, ako ne radi za plaću, gospodar će lahko smoći nekoliko novčića. Dakle

Digitized by Google

glede toga, da se malodobnici izpuste, glasujem za predlog g. dra. Malca, u drugom dielu ne.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Sluga, kojemu će gospodar uztegnuti iznos za odkupninu, nametnut će to opet gospodaru, jer će on s njim s toga skuplje pogoditi. A neznam, kakav je to klasičan princip jednakosti, da onaj, koji na pr. 36 for. na godinu služi, mora još 1 f. 60 nvč. doprinašati na uzdržavanje cestah. Što se tiče maloljetnikah, još je temeljitiji prigovor gosp. dra. Malca, isto tako glede šegrtah, koji nerade za zaslužbu; jer ako je n. pr. otac siromak, a sin u boljih okolnostih, ako se od njega ne može utjerati, kako se može otac primorati, da za njega plaća. Zato je najbolje, da se ovaj §. sasvim izpusti.

(Glasovi: Redakcija.)

Dragutin Antolek: Visoki sabore! Ja sam za predlog odbora s razloga, što sam iz izkustva osvjedočen, da ćemo samo na taj način od služinčadi utjerati odkupninu. Ako gospodar za svaku stvar sluge jamči, neznam, tko bi mogao bolje jamčiti za odkupninu nego gospodar. To će biti stvar sluge i gospodara.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Visoki sabore! Što se tiče osobah, koje u služinskom odnošaju stoje, za nje neće platiti gospodar, nego dotičnik. Ova je ustanova potrebna za to, da se prisili gospodar, da kad sklapa sa slugom ugovor, na to obzir uzme, da sluga ima platiti odkupninu. Što se tiče maljoletnikah, to mi je opaziti ovo: Nemože se tajiti, da se ovdje radi o odkupu javne dužnosti; ne može se tajiti, kad je obstojala dužnost osobnog podavanja, da je onda otac mogao uplivati na sina, da ovu dužnost vrši. Mi ovu solidarnost prenašamo u taj zakon; jer mi držimo svakako, da će otac moći svoga sina onimi sredstvi, koja mu kao glavi obitelji pripadaju, sklonuti na to, da si steče radnjom ono, što mu je dužnost doprinašati za uzdržavanje cestah. U ostalom u takovom zakonu nesmije se pojedina osoba prosudjivati samo sa strogo-pravnoga gledišta, nego višeput iz redarstvenih obzirah: zato možete otca odgovornim činiti za platež sina.

Predsjednik: Gospoda, koja su za redakciju, da se ovaj §. uzdrži onako, kako ga je odbor predložio, neka se izvole dignuti.

(Ustane većina.)

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (čita §. 8.)

Visoki sabore! Ja bi samo molio, da se iza riečih: „pod obćinskom poglavarstvu“ umetne: „u županijskih obćinah“, jer gradovi sami razpolažu svojom odkupninom. To je pozornosti odbora izbjeglo.

Predsjednik: Ovdje ima prije svega predlog odbora, da se iza rieči „poglavarstvu“ metne: „u županijskih obćinah“; zatim izpravak g. dra. Rogulića, da se mjesto „Dužnost odkupa“ kaže: „Dužna pristojba“ i to svagdje, gdje ta rieč dolazi, a druga stavka: „Svako zatajenje kazni se globom trostruke odkupne pristojbe“ da se posve izpusti.

Dr. **Alexander Rogulić**: Visoki sabore! Ja znam, da se ovaj izpravak neće primiti, (Glasovi: Onda nemojte!) ali ja mislim, da ga moram staviti, jer po mom načelu držim, da to nije odkup, nego pristojba. Pošto vis. sabor nije primio osnove, nego pod naslovom o izvedenju javnih radnjah i gradjevinah, a dalje normira, da će se svim novcem izvesti, to je jasno, da je to pristojba.

U drugoj stavci, gdje se kaže: svako zatajenje kazni se globom trostruke odkupne pristojbe; ovo je štilizacija nejasna. Pitam ja, tko će se kazniti? Dotičnik koji plati ima odkupninu, ili poglavarstvo? Dotičnik ne može se kazniti, jer nije kriv, nego poglavarstvo, koje nije popisalo. Mislim, da nije dovoljno, ako se nadje nered, da se kazni poglavarstvo trostrukom pristojbom, nego putem kaznenim. Ja držim, da dotičnik nemože ni doći u taj slučaj, da bi se to na njega odnosilo, nego na onoga, koji ima popis učiniti; poglavarstvo mora znati.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Visoki sabore! Rieč „pristojba“ mislim, da nemože stajati, jer je proti načelu osnove.

Druga stavka odnosi se na zatajenje prigodom popisa. a ne na komisiju, jer ova će popisati što vidi.

(Glasovi: redakcija.)

Predsjednik: Prima li visoka kuća redakciju §. 8. sa dodatkom: „u županijskih obćinah“ iza rieči „poglavarstvu“? (Prima)

Kod §. 9. ima više izpravakah; treba takodjer odboru vremena, da dovrši razpravu o proračunu za god. 1874., zato mislim, da je posve opravdano, ako odgodim sjednicu na poslje podne u 5 satih.

(1 sat.)

(5 satih poslje podne.)

Predsjednik: Pošto se sjednica nastavlja, neima mjesta čitanju zapisnika, s toga prelazimo na debatu.)

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (čita §. 9.)

Predsjednik: Na ovaj paragraf imamo dva izpravka. Jedan od gosp. Vrbančića, te ovako glasi: U prvoj alineji neka se kaže: „u dotičnu obćinsku ili gradsku blagajnu uplatiti“ mjesto: „kod dotičnoga obćinskoga poglavarstva položiti.“ — Treća alineja od: „Četvrtina.... do blagajni“ da se sasvim izostavi, a u četvrtoj alineji da se iza riečih: „zemaljskimi i kotarskimi“ umetne: „po vladi odobrenim“, a brišu zato rieči u trećem redku „uz odobrenje vlade“; zatim na koncu, da se umetne nova alinea, ovako glaseća: „Glavni grad Zagreb razpolaže neograničeno sa cielom odkupninom po svom zastupstvu, ali je dužan bez pomoći zemaljskih sredstvah uzdržavati u svom području sve zemaljske i gradske ceste.“

Digitized by Google

Drugi je izpravak g. zast. Mrazovića, i glasi ovako: §. 9. neka glasi ovako: „Odkupnina, koja se utjera u području županijskoga ili gradskoga kojega municipija, ima se samo u istom upotriebiti“.

Od odkupnike ima se polovica tečajem siečnja, a polovica tečajem rujna svake godine u dotičnu obćinsku li gradsku blagajnu uplatiti. Poglavarstva županijskih ›bćinah imadu tri četvrtine utjerane odkupnine predati ı županijsku blagajnu. Gradski municipiji razpolažu sa ·ielom odkupninom iz svojega područja“.

Ovom prilikom dužan sam još napomenuti, da ima oš jedan izpravak, i to od g. Jakića, koji je s ovim §-om ı savezu, ali koji bi došao na zadnje mjesto iza §. 14. li 15. To znanja radi priobćujem, da ako ovi izpravci ›adnu, dodje suo tempore u pretres.

Slavoljub Vrbančić: Visoki sabore! Izpravak moj na ›rvu alineu odnosi se na jasniju štilizaciju. Drugi iz›ravak odnosi se na treću alineu. Ova alinea: Četvrtina, ‹oja se upotrebljuje za obćinske radnje, imade se pre·lati obćinskoj blagajni, čini mi se nejasna; jer dočim ie se onako ciela odkupnina u dotičnu obćinsku, ili ‹radsku blagajnu uplatiti, i pošto se kaže, da se ima ri četvrtine predati u županijsku blagajnu, to je suvišno ‹azati, da se imade četvrtina predati u obćinsku bla‹ajnu, jer se i onako tamo nalazi. Ja dakle držim, da to ıije potrebno, te samo zamršuje osnovu, s toga predažem, da se izpusti.

U četvrtoj alinei, gdje se veli: One tri četvrtine, ıamienjene zemaljskim i kotarskim gradjevinam imadu e uz odobrenje vlade upotriebiti itd. Ovo: „uz odobrenje ·lade“ odnosi se na one gradjevine, koje će biti odo›rene po vladi. Ali po ovoj stilizaciji moglo bi se to zlo umačiti, naime, da će se u području dotičnoga municipija upotriebiti, ako to vlada odobri. To pako nije smisao ıstanove, s toga je izvjestnija moja štilizacija: One tri etvrtine, namienjene zemaljskim i kotarskim po vladi ›dobrenim gradjevinam imadu se upotriebiti itd.

Treći moj izpravak odnosi se na grad Zagreb. Ovaj zpravak odgovara intenciji, koja je vodila odbor, kad je dustao od ustanove, po vladi predložene; jer grad Zagreb etraži nikakve podpore glede zemaljskih cestah, on je u tanju sam ih uzdržavati, i površina zemaljskih cestah u odručju grada Zagreba nestoji u razmierju sa obćinskimi estami, koje su mnogo veće. S razloga dalje, što grad agreb ima i regulatornu osnovu već po vladi potvrdjenu, oje se on drži kod gradjenja svih cestah, držim, da je pravdan taj dodatak.

Ovdje mi je odmah napomenuti, da izpravak gosp. ıkića, koji se odnosi na grad Zagreb, može biti povoljiji pojedinim gradjanom, ali nenosi koristi cieloj obćini, ›r ako se taj izpravak prihvati, oduzeti će se gradu agrebu znatan prihod. U interesu ciele obćine dakle ebi se mogao preporučiti, tim manje, što bi se mnogi oteli dužnosti doprinašanja za uzdržavanje cestah. Nemože se taj izpravak primiti ni zato, što je glavnomu načelu, koje je vodilo i odbor i sabor, načelu jednakosti protivan, po kojem imadu svi doprinašati u tu svrhu; jer kad bi se izpravak taj primio, kazalo bi se, da onaj, koji u Zagrebu radi, nebi ništa doprinašao za uzdržavanje cestah, a u drugom gradu morao bi doprinašati; nestala bi tim nerazlika u doprinašanju za tu javnu i plemenitu svrhu.

Po mojoj stilizaciji bi cieli ovaj paragraf glasio ovako: (Čita.) „Od odkupnine ima se polovica tečajem siečnja, a polovica tečajem rujna svake godine u dotičnu obćinsku ili gradsku blagajnu uplatiti. Poglavarstva županijskih obćinah imadu tri četvrtine utjerane odkupnine predati u županijsku blagajnu. One tri četvrtine, namienjene zemaljskim i kotarskim po vladi odobrenim gradjevinam, imadu se upotrebiti samo u području onoga županijskoga ili gradskoga municipija, u kojem su utjerane.

Glavni grad Zagreb razpolaže neograničeno cielom odkupninom po svom zastupstvu, ali je dužan bez pomoći zemaljskih sredstvah uzdržavati u svom području sve zemaljske i gradske ceste“.

Mato Mrazović: Vis. sabore! Moj izpravak nije meritorne naravi, nego se tiče više reda, kojim se žele misli ovoga §-a poredati.

Ja držim, da je glavna ideja ovoga §-a preveć podredjena, te da bi mnogo bolje stajala na prvom mjestu; zato bi ju ja na prvo mjesto postavio: „Odkupnina, koja se utjera u području županijskoga ili gradskoga kojega municipija, ima se samo u istom upotriebiti.

Ovdje dakle meritorna promiena nije. Ja bi ovdje dakako morao pridodati izpravak g. Vrbančića, ako bi vis. sabor htio ovaj red primiti, te bi molio, da se uvaži izpravak g. Vrbančića, te dometne: „po osnovi, po vladi odobrenoj“, da se izrazi onaj smisao, i tako bi izpravak g. Vrbančića i moj činili cielinu.

Dalje bi ovaj §. glasio ovako: „Od odkupnine ima se polovica tečajem siečnja, a polovica tečajem rujna svake godine u dotičnu obćinsku, ili gradsku blagajnu uplatiti. Poglavarstva županijskih obćinah imadu tri četvrtine utjerane odkupnine predati u županijsku blagajnu“.

Napokon posliednja točka mojega izpravka glasi: „Gradski municipij razpolaže cielom odkupninom u svojem području“.

Razlikuje se taj izpravak u toliko od izpravka gosp. Vrbančića, protežućeg se na grad Zagreb, što se grad Zagreb, kojemu bi dužnost bila, da sve zemaljske i — ako bi bile — kotarske ceste u svom području svojim prihodom u redu drži, odriče nekim načinom konkurencije iz zemaljskih sredstvah, obzirom na osobite okolnosti i onu blagodat, koju grad Zagreb uživa pobiranjem nekih daćah, što drugi gradovi neuživaju. Ja držim, da bi ovakova odredba glede drugih gradovah, koliko su meni

Digitized by Google

poznate okolnosti, nepravedna bila, jer kad bi i drugi gradovi zemaljske ceste u svojem teritoriju popravljali, tada nebi dovoljan bio ovaj prihod, da tu dužnost izpune i ulice i obćinske puteve u redu drže. Drugi gradovi nemogu se odreći te blagodati, koja je i onako izražena u §. 1., da će se takodjer zemaljska dotacija upotrebljivati na dizanje zemaljskih i kotarskih cestah uz ovaj prihod, naime odkupninu javnih težakah.

U toliko se dakle razlikuje moj izpravak, koji se odnosi na gradove, što ja držim, da je u redu, da gradski municipiji razpolažu samostalno svojom odkupninom, jer je težko razlučiti u gradskih municipijih obćinske i neobćinske ceste, a drugo, da nebi moguće bilo, kad bi se drugim gradskim municipijem uzkratila zemaljska sredstva, da bi oni svojoj dužnosti odgovarati mogli. Zato ja moj izpravak preporučam.

Slavoljub Vrbančić: Ja povlačim moj izpravak glede grada Zagreba natrag, i pristajem uz gospodina Mrazovića.

Mirko Hrvat: Ako g. Vrbančić svoj predlog natrag povlači, ja ga usvajam.

Antun Jakić: Vis. sabore! Ja sam podneo izpravak, koji je slavno predsjedničtvo izvoljelo pročitati. Taj bi izpravak morao pasti, dapače ja nebi došao ni do motiviranja, kad bi se primio izpravak gosp. Vrbančića. Zato ja mislim, da bilo shodnije, kad bi razpravu glede ovoga iznimnoga položaja grada Zagreba odložili, dok dodje moj predlog u pretres; jer moj predlog inače nemože doći u pretres, ako se primi izpravak g. Vrbančića, što ga je g. M. Hrvat posvojio.

Predsjednik: Ja molim g. govornika, da izvoli kod ovoga paragrafa svoj predlog uzdržati.

Antun Jakić: Ja, dakle, braneć svoj predlog, velim, da ide tamo, da se grad Zagreb izključi iz ovih ustanovah zakona, i to zato, što se ovdje radi o odkupu javnih težakah, a grad Zagreb takovih neima. Za ostalu zemlju jest, da odkupi onu dužnost, koja se je dosada rukom vršila, ali za Zagreb nebi to drugo bilo nego nov porez. Kada grad Zagreb uzdržava sve ceste u svom području, pa i zemaljske, onda neznam, na što bi se ovaj novac imao potrošiti, kad je cestam namienjen. Ako grad Zagreb dužnost nosi, da one ceste zemaljske, koje u njegovom području leže, o svojem trošku uzdržava, onda prestaje taj namet za njega, te bi ovaj odkup bio samo nov teret. Imade stališ, koji nosi već taj teret za uzdržavanje cestah, dočim plaća znatan obćinski namet; taj bi dobio nov teret, a to je upravo onaj stališ, kojega nemogu nazvati imućnim, to su obrtnici, koji, kako je poznato, najteže kruh zasluže. Mi, koji obćimo sa gradjani, znamo, kakav je život; obrtnik takav radi sa 7—8 momakah, i jedva smaže, da živi. Takav bi obrtnik morao, jer mora za svoje radnike jamčiti, 10—12 for. odkupa platiti, a poreza neplaća više. To nije nikakvo razmjerje.

Ja dakle nemogu to niti sa duhom zakona spojiti, koji govori, da se ima odkupiti ovaj teret, jer grad Zagreb ga nema, nego je dosada sve svoje ulice i ceste u redu držao i sve potrebe namirivao iz svojega prihoda, a ovaj prihod, uzdam se, neće biti nedostatan i u buduće, ako bude gospodarstva. Dakle moram iz sve duše i osvjedočenja za to biti, da se grad Zagreb iz te dužnosti izključi s obvezom, da sve ceste u svojem području, bile one i zemaljske uzdrži o svojem trošku. S toga preporučam moj predlog, koji se svakako iza §. 14. neka metne, ako visoki sabor misli, da se u ovom paragrafu nemože dodati.

Mirko Hrvat: Vis. sabore! Gospodin Jakić, braneći svoj predlog, naveo je, da bi se nepravda učinila gradu Zagrebu ovim zakonom, jer bi mu se nametnuo nov teret, kojega do sada nije imao. Ja kažem, da to nestoji, jer naredba, kojom je god. 1848. javna robota normirana, nije se protezala samo na vanjske obćine, nego i na grad Zagreb. Za dokaz tomu, što je g. 1861. naredbom dozvoljeno gradu Zagrebu, da može tu rabotu upotrebljivati na poljepšanje grada. Dakle nestoji, da grad Zagreb nije imao toga tereta. Dalje je kazao g. zast. Jakić, da bi se šteta naniela pučanstvu ovoga grada. Ja kažem protivno; ako se zakon protegne i na grad Zagreb, onda će mnogi, koji nikakvog nameta neplaća, doprinašati za uzdržavanje cestah, a s druge strane, biti će onaj stališ, za kojega g. Jakić veli, da je obterećen, olahkoćen, jer ako bude uslied uvedenja odkupa manje troškovah od potrebah, obaliti će se obćinski namet. Ako se predlog g. Vrbančića primi, držim, da će to biti koristno za grad Zagreb; jer grad Zagreb ima najviše 2000 hvatih zemaljskoga druma, ostali su obćinski drumovi. Ako se zadrži glede Zagreba ustanova, da se tri četvrtine odkupnine imadu upotriebiti za uzdržavanje zemaljskih cestah a četvrtina za obćinske, moglo bi se dogoditi, da će one tri četvrtine biti suvišne, dočim ova četvrtina neće dosegnuti za uzdržavanje obćinskih cestah. S toga ja držim, da treba ovo kumulirati, da grad može cielu odkupninu upotriebiti na uzdržavanje svih cestah, nesamo zemaljskih nego i obćinski bez svake podpore iz zemaljskih sredstvah.

Ja dakle držim, da je probitačno za grad Zagreb, ako se primi izpravak g. Vrbančića, a da bi vrlo štetno bilo, da bi se primio izpravak g. Jakića.

Josip Turelli: Visoki sabore! Meni se čini, da se izpravkom g. Vrbančića, resp. g. M. Hrvata, hoće ustanoviti samo za grad Zagreb, dočim je izpravak g. Mrazovića generalan, da se sva odkupnina, koju će plaćati municipija gradska, dade gradovom na razpoloženje. Ja sam za izpravak g. Mrazovića, koji je jasniji, jer držim, da je pravedno, da se svim gradovom dade ciela odkupnina na razpoloženje, jer se novac i za sva ostala municipija ima upotriebiti u istih municipijih. Da se imadu tri četvrtine upotriebiti na uzdržavanje zemaljskih i ko-

Digitized by Google

[ko]tarskih cestah, a četvrtina za obćinske, to mi se čini ne[u]shodno za gradove, jer gradovi imadu malo zemaljskih [i] kotarskih cestah, a više obćinskih, te bi tako ostale [t]ri četvrtine suvišne, dočim jedna četvrtina nebi dosta [b]ila za obćinske ceste, pa bi obćina morala uz ovaj no[v]ac još kakav namet udarati za uzdržavanje istih. Zato [s]am ja za izpravak g. Mrazovića, da se gradskim muni[c]ipijem ostavi na razpolaganje sva u municipiju utjerana [o]dkupnina.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Istina je, što su g. Mrazović i Tureli napomenuli, te ako bi se za grad [Z]agreb ustanovila iznimka, da bi to bila nepravda za [o]stale gradove, naročito za grad Karlovac, kojega ja [č]ast imam zastupati. Ja mislim, da ima grad Karlovac [i]ste odnošaje kao i Zagreb, da je tamo isti život. Ako [b]i koja ustanova bila nepovoljna za grad Zagreb, to bi [b]ila i sigurno za Karlovac. S toga držim, da je posve [u] redu, da se i gradu Karlovcu i ostalim gradovom dade [n]a slobodno razpolaganje sve, što se u tu svrhu dobije.

Dr. **Alexander Rogulić**: Vis. sabore! I ja držim, da [j]e to pravedno, ali ne mogu kazati, da je najpravednije, [j]er u Sriemu ima obćinah, koje se mogu drugdje uzpo[r]editi sa gradovi. Zato ću izpravak podnieti, da se ova [i]znimka protegne i na obćine Vukovar i Ruma.

Izvj. Dr. **Marijan Derenčin**: Vis. sabore? Prije nego [s]e upustim u razsudjivanje izpravakah, neka mi bude [d]opušteno svrnuti pozornost vis. sabora na jednu okol[n]ost. Kao što sam čast imao već kazati, u pogledu po[s]tupanja prema gradovom glede te odkupnine razlikuje [s]e vladina osnova od naše.

Po §. 11. zak. osnove vladine morali bi gradovi u [s]vom području skrbiti za uzdržavanje zemaljskih, ko[t]arskih i obćinskih cestah, i vlada nebi vršila nikakvog [n]adzora.

Vlada je želila, da se pusti sva odkupnina gradskim [m]unicipijem pod uvjet, da ništa od zemlje netraže u tu [s]vrhu, nego sve potrebe sami obavljaju. To je smisao [v]ladine osnove; vlada je htjela osloboditi budget ze[m]aljski od svakoga prinosa za uzdržavanje zemaljskih, [k]otarskih i obćinskih cestah, u koliko leže u području [g]radovah.

Odbor nije htio to primiti. Čuo sam prigovore, da [g]radska municipija ovim prihodom nisu u stanju uzdr[ž]avati sve te ceste, koje u njihovom području leže, te [d]a moraju, kao i seoske obćine, tražiti u tu svrhu po[m]oć takodjer iz budgeta zemaljskoga. Zato je pravedno, [d]a se nečini nikakva razlika izmedju županijskih i grad[sk]ih obćinah, što se u tom uzporedjuju županijskim.

Vlada je htjela nešto prištediti, dočim je htjela pre[p]ustiti municipijem gradskim uzdržavanje svih tih ce[st]ah; ali ta prištednja urodila bi plodom samo glede [g]rada Zagreba; jer tu su sve ceste u podpunom redu, [a] ne tako u drugih gradovih, koji imaju veći obseg ze[m]aljskih i kotarskih cestah. S razloga dakle, što bi nepravedno bilo, da se ova podpora iz zemaljskih sredstvah uztegne gradovom, i s razloga dobrih komunikacijah mislio je odbor, da mora uzporediti gradske obćine sa županijskimi.

Kad se tako shvati stvar, onda izpravak g. Mrazovića: „Gradski municipiji razpolažu cielom odkupninom iz ovoga područja“ nemožete primiti, jer tri četvrtine odkupnine spadaju na zemaljske i kotarske ceste. A čim je izrečeno načelo, da zemaljske i kotarske ceste stoje pod upravom vlade, nemožete vladu toga prava nadzora lišiti, što bi činili, kad bi primili izpravak u takovoj obćenitosti.

Ja dakako moram stanovište odbora braniti; nu kad bi već htio vis. sabor izpravak primiti, to bi ja za svoju osobu kazao, da mogu primiti jedino izpravak g. Vrbančića u pogledu grada Zagreba, pa pošto je izkustvom dokazano, da je ovaj grad zbilja u stanju vršiti dužnost prema zemaljskim i kotarskim cestam, da mu se ciela odkupnina prepusti uz dužnost, da sve te ceste o svom području uzdržava. Tim bi se samo toliko odlikovao grad Zagreb, u koliko nebi odvisne bile od potvrde vlade pojedine gradnje u njegovom području, koje bi inače spadale pod nadzor vlade. Što se pako ostalih gradskih municipijah tiče, ja nebi na nikakav izpravak pristao, i to u interesu njihovom. Ima municipijah, koja svekolikom odkupninom nebi u stanju bila, uzdržavati sve zemaljske i kotarske ceste u svom području. To je dokazano. Ako je tako, onda je nepravedno, da se lišavaju podpore zemaljskog erara.

Istina je, da je u §. 9. glavno načelo izrečeno, da se odkup ima obratiti u području municipija gradskoga, dotično županijskoga; ali ja nevidim razloga, da se ta ustanova na čelu paragrafa stavi, jer za onu četvrtinu, koja se ima upotrebiti na obćinske ceste, netreba te ustanove, jer obćinske ceste leže u području obćine; netreba dakle kazati, da se ova četvrtina ima u području obćina upotrebiti. Po tom mislim, da se izpravak g. Mrazovića nebi mogao primiti.

Što se tiče izpravka g. Jakića, da se ovaj zakon neprotegne na grad Zagreb, on neželi — ako sam dobro shvatio — da se u Zagrebu odkup razpiše, jer grad podpuno zadovoljava dužnosti svojoj. Svakoj dobroj upravi mora do toga stalo biti, da znade, da se stanovita svota zbilja upotriebi u stanovite svrhe. Što grad Zagreb zadovoljava dužnosti glede cestah, to neizključuje mogućnosti, da bi u buduće mogao zapuštati ceste i prihode svoje na druge svrhe upotrebiti. Ja držim, da upravi mora do toga stalo biti, da znade, da grad stanovitu svotu upotrebi na ceste u svom obsegu. Što se tiče tereta, koji će se tim zakonom tobože nanieti gradu Zagrebu, držim, da se toga netreba bojati, tim manje što znamo, da grad Zagreb ima i sada namet. Pošto će se odkupnina uvesti, namet će možebiti postati suvišan, ili će se moći obaliti.

Digitized by Google

Dakle, gospodo! ako neide primiti predlog odbora, primite izpravak g. Vrbančića, kojim ćete riešiti grad Zagreb nadzora vlade, što on zaslužuje, jer je svoje ceste u podpunom redu uzdržavao.

Predsjednik: Štovana kućo! Kod ovoga paragrafa imamo četiri nuançe. Predlog odbora ide tamo, da se glede grada Zagreba i ostalih municipijah nečini nikakva razlika. Izpravak g. Vrbančića ide tamo, da glavni grad Zagreb ide pravo razpolaganja sa cielom odkupninom, a ujedno da mu se nametne dužnost, da skrbi za sve zemaljske i gradske ceste svojega područja. Izpravak g. Mrazovića, koji neizuzimlje od zakona grad Zagreb, želi, da gradska municipija razpolažu cielom odkupninom, a da im se nenamiće dužnost, da sve ceste samo iz svog prihoda uzdržavaju. Napokon g. Dr. Rogulić predlaže, ako se primi izpravak g. Mrazovića, da se i na Vukovar i Rumu protegne.

Prije svega dati ću glasovati o redakciji. Gospoda, koja su za to, da se §. 9. primi, kako ga odbor ovdje predlaže, neka se izvole dignuti.

(Ustade manjina.)

Redakcija odbora je pala.

U drugom redu molim gospodu, koja su za izpravak g. Vrbančića, neka se izvole dignuti.

(Ustane većina.)

To je većina; i tako je pao izpravak g. Mrazovića.

Josip Tureli: Kroz to, što je primljen izpravak glede grada Zagreba, nije zabačen predlog glede ostalih municipija gradskih.

(Prepirka.)

Predsjednik: Izpravak gosp. Vrbančića samo glede grada Zagreba glasi, dakle izključuje predlog za ostale gradove.

(Prigovori; zast. Mrazović razlaže svoj izpravak i zahtieva, da se o njem glasuje. Glasovi: pročitati.)

Predsjednik: Ovaj izpravak ovako glasi: (Čita ga.)

(Glasovi: neka se o tom glasuje.)

Ja ću dati glasovati, ali neka onda vis. kuća odgovara, ako nebude sklada.

(Zahtjevaju glasovanje.)

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**; Ja molim, da vis. predsjedničtvo dade glasovati o izpravku g. Mrazovića glede ostalih municipijah gradskih.

Mato Mrazović: O svakom samostalnom izpravku ima se glasovati; ja molim dakle, da se dade glasovati o mom izpravku.

Antun Jakić: Onda bi se o mom predlogu moralo najprije glasovati, jer on izključuje sve ostale.

Predsjednik: Pošto je primljen izpravak g. Vrbančića, to je naravno, da je pao izpravak g. Mrazovića, U ostalom, gospodo! znajuć konsequencije ovoga izpravka, molim, koja su gospoda za dodatak g. Mrazovića, koji bi ovako glasio: „Gradska municipija razpolažu sa cielom odkupninom iz svojega područja, neka se izvole dignuti.

(Ustane manjina.)

To je manjina; i tako je ostao izpravak g. Vrbančića.

Dr. **Mihajlo Posilović**: Vis. sabore! Ja bi imao k ovomu paragrafu . . . .

(Glasovi: ah! riešeno; nemir.)

Ja sam se poslie glasovanja mogao orientirati, da je to potrebno . . . . (vika.) Molim, da se vis. sabor nedrži toliko formalizma, uviditi ćete, da je taj dodatak potreban (vika).

Predsjednik: Molim gosp. govornika, poslje glasovanja neima više mjesta govoru. (Pravda.) Molim g. govornika, da odustane; stvar je riešena, po poslovniku neimate više rieći. (Pravda.)

Dr. **Milan Makanec**: Pozivom na poslovnik molim za rieč. Kad gosp. dr. Posilović predlaže, da se medj §. 9. i 10. umetne nov paragraf, mislim, da nemože imati rieči nego sada.

Predsjednik (prama Dru. Makancu): Na to moram vam napomenuti, da ste zloupotrebio §. 39. poslovnika. (Prema izvjestitelju:) Molim, kako bi glasio sada taj paragraf? (Izvj. Dr. Marijan Derenčin čita.)

Dolazi §. 10.

Izvj. Dr. **Marijan Derenčin**: (Čita §. 10.)

Vis. sabore! Ovaj je paragraf istovjetan sa vladinom osnovom. Pošto je u vladinoj osnovi glavna ustanova ta, da se kod utjerivanja odkupnine imadu obdržavati norme i propisi, koji valjaju za utjerivanje poreza, to se odbor s tim slaže.

Predsjednik: Štovana kućo! G. zast. Dr. Posilović predao je izpravak, koji tako glasi, da se izmedju §. 9., koji je već riešen, i izmedju §. 10., koji je sada u raspravi, umetne nov §., koji bi ovako glasio. (čita)

„Ako u gradskih municipijah od trih četvrtinah, o-redjenih za uzdržavanje zemaljskih cestah što preostane, moći će se to upotrebiti na uzdržavanje občinskih cestah."

Dr. **Mijo Posilović**: Visoki sabore! Ovo je sasvim u suglasju sa §. 9., u kojem se kaže, da se tri četvrtine imadu upotrebiti za zemaljske ceste u području dotičnoga municipija. Glede ovoga upotrebljenja mislim ja, da se imadu gradska municipija razlikovati od županijskih, jer u županijskih municipijah neda se pomisliti, da ove tri četvrtine nebi mogle shodno upotriebiti. Ali u gradskih municipijih, koja imadu manji teritorij od županijskih, može se dogoditi, da ove tri četvrtine nebudu izcrpljene za zemaljske ceste. S toga sam ja kao §. 10. stavio ovaj izpravak. Ja mislim, da je to pravedno, i sljedi iz smjera ovoga zakona, da se naime ono, što u kojem municipiju unidje, imade u istom upotriebiti.

Izvj. Dr. **Marijan Derenčin**: Visoki sabore! U odboru nastalo je i to pitanje, ali mi smo mislili, da je posebna ustanova u tom pogledu sasvim suvišna, i

Digitized by Google

s razloga, što će municipija sama predlagati vladi gradjevine. Ako zbilja koji municipij dodje u taj ugodan položaj, da nebi trebao sve tri četvrtine trošiti na zemaljske i kotarske ceste, to može lahko vladi predložiti, da se koja cesta proglasi kotarskom, te da može na nju trošiti. Dakle svakako načelo stoji, da se neće novac zvan municipija trošiti. Zato smo mi držali ovu ustanovu suvišnom.

Predsjednik: Izpravak gosp. Posilovića nije u savezu sa §. 10., s toga se prije nego o §. 10., o njem glasovati ima. S toga molim gospodu, koja su za izpravak g. dra. Posilovića onako, kako sam ga pročitao, neka se izvole dignuti.

(Ustane manjina.)

To je manjina. Sada dolazi razprava o §. 10., koega je već g. izvjestitelj obrazložio.

Prima li vis. kuća §. 10.?

(Prima.)

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita §. 11.)

Vis. sabore! Ovdje mi je iztaknuti razliku izmedju vladine i naše osnove. Vlada je više državljanah od te dužnosti oslobodila. Odbor je mislio, da mora ovu dužnost protegnuti i na ove osobe s razloga, što nebi pravedno bilo, da se oslobode, čim je priznano načelo, da svi državljani, koji imadu fizičnu snagu, moraju doprinašati za uzdržavanje cestah. Samo glede točke c) moram tumačiti, da je odbor držao, da se izuzmu oni nemoćnici, koji o tudjoj podpori živu. Dakle u ime odbora predlažem, da se mjesto točke c) kaže: „Nemoćnici, o tudjoj podpori živući".

Predsjednik: Na ovaj §. imamo tri izpravka. Glede prve alineje, pod sl. a) i b) nema nikakvog izpravka. Od točke c) imamo izpravak g. Vrbančića, koji se sa izpravkom g. izvjestitelja slaže, da se mjesto onoga pod c) stavi: „nemoćnici, o tudjoj podpori živuću". Zatim izpravak g. Muzlera, da se pod c) kaže: „ubogi, po milostinji živeći". Onda dolaze dodatci. Ja mislim, da se prije ima razpravljati o izpravcih, onda o dodatcih.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita točku a).

(Prima se.)

(Čita točku b).

(Prima se.)

(Čita točku c): „Nemoćnici, od tudje podpore živući".)

Predsjednik: Prima li vis. kuća pod c) ovu stilizaciju? (Prima.) S toga je pao izpravak g. Muzlera.

Gosp. Vrbančić želi ovaj dodatak: „d) učenici na javnih učilištih, zatim redovnici-prosjaci, koji ili neupravlju župom, ili neposjeduju osim manastira nikakovih nepokretninah".

A g. Lehpamer želi ovaj dodatak: „d) članovi onih mostanah, koji od milostinje živu; e) bogoslovi i učenici, koji neplaćaju školarine".

Slavoljub Vrbančić: Visoki sabore! Pošto učenici na javnih učilištih nemogu davati te službe, jer su preprečeni, i nemogu razpolagati imovinom; mislim, da je prva stavka mojega predloga opravdana, i da će i gospodin Lehpamer, koji je uži izpravak podneo, uz mene pristati. Što se tiče redovnikah, koji od milostinje živu, mislim, da se nemože kazati, da su svi prosjaci. Ima ih takodjer, koji upravljaju župami; ja držim za pravedno, da se takovi izuzmu. S toga molim visoki sabor, da moj predlog primiti izvoli.

Josip Lehpamer: Buduć da se moj predlog sa predlogom g. Vrbančića složiti dade, odustajem.

Dr. **Aleksander Rogulić**: Visoki sabore! Ja držim, da je ovaj izpravak već pao, kad je primljen §. 7., gdje se kaže, da odkupninu plaćaju i maloljetnici i osobe u službinskom odnošaju stojeće. Ja nevidim razloga, da je tko zato, što je djak, siromašniji od seljaka, koji platiti mora. A neće ni seljak od 18 godine sam platiti, nego starešina; to valja i za djaka, i on neće sam platiti, nego roditelji, koji su u većem slučaju u stanju platiti. To isto držim i za one redovnike, koji nemaju nikakvog svog dobra; istina, oni nemaju, ali ima samostan, jer se inače nebi mogli uzdržavati. Neće oni sami platiti, nego njihov red. Nenalazim razloga, da se tu iznimka čini, tim manje, pošto ima sila više osobah, kojim će to teže pasti.

Mirko Hrvat: Vis. sabore! Razlika izmedju §. 7. i predloga g. Vrbančića je ta, što u §. 7. navedene osobe mogu biti kalfe, činovnici itd., dakle koji mogu zaslužiti. A predlog g. Vrbančića odnosi se na osobe, koje nemogu imati nikakve zaslužbe.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Visoki sabore! Ja preporučam predlog odbora.

Predsjednik: Ona gospoda, koja su za dodatak g. Vrbančića, koji zahtjeva, da se doda točka d) ovako glaseća: (Čita) neka se izvole dignuti.

(Ustane većina.)

Primljen je dodatak g. Vrbančića, a buduć je gosp. Lehpamer odustao, idemo dalje na §. 12.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita §. 12.)

(Prima se.)

(Čita §. 13.)

(Prima se.)

(Čita §. 14.)

Vis. sabore! U ovom paragrafu navedeni su izvanredni slučaji, i ustanove ove su više redarstvene mjere, kao što su n. pr. gradjani dužni i tudje kuće gasiti itd. S toga držim, da je ova iznimka opravdana.

Predsjednik: Ovdje imamo dva izpravka; prvi je g. Vrbančića, da se izpusti rieč „bezplatno", i da se na koncu iza rieči „snagom" doda: „Obavljena radnja ima se dotičnikom po ključu u §. 6. ustanovljenom u odkup uračunati". Onda je izpravak g. Čopa, koji takodjer želi, da se rieč „bezplatno" izpusti, i na koncu dometne:

Digitized by Google

„Radnje ove imadu se u razmjerju, navedenom u §. 6. odštetiti.

Antun Čop: Ja povlačim moj predlog natrag, jer se slaže sa predlogom g. Vrbančića.

Slavoljub Vrbančić: Visoki sabore! Ja držim, da je je to veliki zahtjev, možebiti kod najprešnijih poslovah svom snagom raditi, a bezplatno. Posebno neće se plaćati, ali držim za opravdano, da se ona radnja bar uračuna u odkupninu.

Ivan Jagić: Visoki sabore! Ja podupiram predlog gospodina Vrbančića. Kod sastavljanja osnove valjda se je mislilo na male štete elementarne; ali kad si predstavim grad Varaždin, premda je štićen vodogradjami, kad Drava naraste, namah je silna pogibelj, da voda sve neodnese. Tad moraju potjerati sve na rad, a taj netraje četvrt sata, nego 3—4 dana i noći. Je li je pravedno ljude siliti, da se pogibelji izvrgnu, pa nikakve odštete nedobiju? S toga držim predlog gosp. Vrbančića opravdanim.

Juraj Balaško: Visoki sabore! Ja takodjer podupiram predlog g. Vrbančića. Što se tiče povodnjah, kolikokrat ima u kotarih u Posavini velikih radnjah, gdje cieli kotar mora doći, pa ima po mjesec danah posla. Meni se čini nepravedno, da bi same obćine morale raditi, s toga se slažem sa predlogom g. Vrbančića.

Mirko Hrvat: Vis. sabore! Ja se neslažem sa predlogom g. Vrbančića. Radnje takove tiču se najviše interesa dotičnikah, indi je dužnost dotičnikah samih, da radnju bezplatno obavljaju. Ako se ovaj predlog primi, onda bi županija zagrebačka i virovitička iluzornim činile ovaj zakon, jer će se sav novac potrošiti na ovakove. S toga predlažem, da se primi predlog odbora.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Čudim se, kako g. Mirko Hrvat smatra samo za dužnost dotičnikah, kod takovih elementarnih štetah pomagati. Što nije regulirana niti Kupa niti Sava, to je svake godine štetah od povodnje, a to nije šteta samo dotičnikah, nego ciele zemlje, jer usljed povodnje nemogu uspjevati usjevi, pokvare se ceste itd. S toga držim, da je posve pravedan predlog g. Vrbančića.

Antun Jakić: Visoki sabore! Na opazku gosp. zast. djakovačkoga, da u takovih slučajih treba da dotičnici rade, jer je njihova šteta, velim, da i treba da rade; ali mislim, da je dosta već zlo, ako ih je ovakova napast snašla, pa da moraju onda još bezplatno raditi, to je onda dvostruka šteta. S toga se slažem sa predlogom g. Vrbančića.

Dr. **Aleksander Rogulić**: Visoki sabore! Ja držim, da se ovaj paragraf nikako nemože drugačije primiti, nego izpravkom gosp. zastupnika virjanskoga. Ako se ovako primi, ostati će sve, što je naprvo kazano, iluzorno; jer je apodiktično kazano, da podavanje bezplatnih težakah, prestane, a ovdje se veli, da se u izvanrednih slučajih moraju davati.

Što se tiče umovanja g. zast. djakovačkoga, d[illegible] načinom nebi ništa preostalo za radnje, ja veli[illegible] nije dosta, što odpada na županiju virovitičku, to bi[illegible] onda logika, da bi se za radnje po starom načinu m[illegible] upotrebljivati bezplatni težaci.

Mato Mrazović: Visoki sabore! Opazka gosp. zast. djakovačkoga, da se obično elementarne nezgode najbli[illegible] žih žiteljah tiču, čini mi se prenaglena; jer što se n. pr. razgrtanja sniega tiče, što je višeput nuždno u predjelih županije riečke i zagrebačke, a biti će toga i u drugih županijah, to se netiče samo najbližega žiteljstva, nego pošto je razgrtanje sniega u interesu trgovine i prometa, dakle se tiče i odaljenoga pučanstva. Isto tako je kod šumskih požarah. Blizo šumah stanuje obično sirotinja, koja najmanje šumah ima. Kad bi se n. pr. u zagrebačkih šumah vatra dogodila, pa zato da seljaci u Gračanih nebudu prisiljeni gasiti, jer se njih netiče, zar bi šuma morala propasti, jer se tiče Zagreba? Ja mislim, da se takova stvar tiče ciele zemlje, žiteljstva ne samo najbližega, nego i dalnjega. S toga držim, da je pravedno, da se ovakova javna radnja, koja je u obćem interesu, plaća. Ja sam dakle za izpravak gospodina Vrbančića.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Visoki sabore! Meni se čini, da se ovomu paragrafu pridjeva znamenovanje, kojega nema. Ovdje se radi o pomoći u izvanrednih elementarnih nesgodah. Neradi se tu o radnji u smislu rieči, koja se predpostavlja u ostaloj osnovi, nego o radnji, koju je svatko dužan u takovih sgodah obavljati. Ako primite izpravak gospodina Vrbančića, da se imadu takove radnje nadoknaditi, pitam, je li to praktično izvedivo? Doći će ih na hiljade, pa će svaki kazati: ja sam radio. Tko će to prosudjivati? Možebiti će onaj, koji je najviše radio, najmanje dobiti. Ova ustanova neizključuje mogućnosti, da županija, dade nagradu onim, koji se u takovih slučajih odlikuju. Neznam, kako će se nagraditi radnja, kad je tko na plećih oteo iz požara djevojku ili starca? Ja držim, da je ova ustanova redarstvena mjera.

Predsjednik: Gospoda, koja su za redakciju odbora, molim, neka se izvole dignuti.

(Ustane većina.)

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita §. 15.)

(Glasovi: Prima se.)

Predsjednik: Ovdje ima izpravak (Smieh.) g. Mirka Hrvata, koji predlaže, da se medju §. 14. i 15. uvrsti nov paragraf, ovako glaseći: „Kriepost ovoga zakona počimlje 1. siečnjom g. 1874."

Mirko Hrvat: Visoki sabore! Ja držim, da se taj paragraf mora naročito umetnuti, jer inače počima kriepost ovoga zakona 15 danah poslie, kako bude u „Sborniku" proglašen. Buduć pako, da se imadu preduzeti radnje, da se pomoć pruži stradajućim, s toga je taj zakon prešan. (Prigovaraju zastupnici Odžić i Lehpamer.)

Digitized by Google

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Ja držim, da je predlog Mirka Hrvata samo želja, da se novac, koji unidje u me odkupnine, može upotriebiti već god. 1874. Odbor akako nije imao prilike o tom misliti, jer se onda nije nalo, da će se razprava voditi kod zem. vlade, kako da e pomoć pruži stradajućim. Da je odbor znao, da će se oveće gradnje u tu svrhu ovom odkupninom preduzeti, dbor bi taj predlog primio.

Predsjednik: Prima li vis. kuća nov paragraf, po g. lirku Hrvatu predložen, ovako glaseći: (čita.)

Gospoda, koja su zato, neka se izvole dignuti.

(Ustane većina.)

Molim vis. kuću još nekoliko časovah. Ovdje je izpravak, koji se odnosi na cielu osnovu, da se naime paragrafi drugačije u red stave, kako to logika sobom donosi. Buduć da se to sada nemože učiniti, to sam ja toga mnienja, da se osnova uputi na zakonodavni odbor, da ju on prama posljedku razprave uz pomoć bilježnika, koji je zapisnik vodio, redigira, i saboru podnese do ponedjeljka.

(Prima se.)

S toga dižem sjednicu i uričem buduću u ponedjeljak u pol 10 satih. Pretresat će se izvješće verifikacionalnog odbora i molbenog odbora, zatim izvješće odbora o zem. ludnici.

(6 satih 45 minutah.)

Digitized by Google

Zapisnik

XL. sjednice kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, dne 17. listopada 1873., pod predsjedničtvom g. Jovana Živkovića, držane u glavnome gradu Zagrebu.

Predsjednik otvara sjednicu i pročitan je zapisnik posljednje sjednice i bez primjetbe ovjerovljen.

Zatim čitaju se sliedeći prispjeli podnesci:

Br. 604. sab. Molba Augusta Posilovića, zagrebčana, za dopust izselenja u Ameriku. Pošto molbu nijedan član sabora nepodupire, vratiti će se ista preko zemalj. vlade prositelju.

Br. 605. sab. Učiteljsko osoblje na kr. gospodarsko-šumarskom učilištu križevačkom moli za uredjenje plaćah sa stanarinom i uvrštenje naknadno u proračun za godinu 1874.

Ustupa se peticionalnom odboru.

Kr. zemalj. vlada priobćuje dopisom od 15. listopada t. g. br. 2197. pr., da će ju kod pretresivanja proračuna za god. 1874. u odboru i saboru zastupati g. savjetnik Jovan pl. Jurković, glede unutarnje grane unutarnjih poslovah; gosp. predsjednik odjela za bogoštovje i nastavu, dr. Pavao Muhić, glede upravne grane bogoštovja i nastave, i gosp. savjetnik Dane Stanković, glede upravne grane pravosudja.

Uzima se na znanje.

Čitana je treći put i primljena osnova zakon. članka o preinaci, odnosno popunjenju §. 1. zak. čl. III.: 1870. ob izbornom redu za sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.

Na dnevnom je redu zak. osnova ob uredjenju službovnih plaćah i obskrbe oružničke momčadi u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

Po pročitanju stavlja narod. zastupnik Mrazović sa drugovi sljedeći predlog:

„Neka sabor zaključi, da se vladom podnešena zak. osnova ob uredjenju službovnih plaćah i obskrbe oružničke momčadi u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji stavi izvan dnevnoga reda, te se razprava istog zak. predloga na ino vrieme odgodi."

Taj predlog je prihvaćen, te je time predlog odbora pao.

Čitana je zak. osnova o izvedenju javnih radnjah i gradjevinah i započeta generalna debata, u kojoj izvjestitelj dr. Derenčin obrazlažuć preporuča, da se primi za podlogu specijalne debate, — a zastupnik karlovački dr. Makanec, da se za podlogu specijalne debate neprimi.

Poslje podulže debate zaključi kuća, u dojdućoj sjednici nastaviti generalnu debatu, i pošto je još predsjednik prijavio, da zastupnik kotara koprivničkog Ferdinand Inkey mandat polaže.

Zaključeno je pozvati zem. vladu, da u svoje vrieme nov izbor odredi.

Nakon toga digne predsjednik sjednicu, i ureče sliedeću za sutra u 10 satih prije podne.

Živković s. r.

Jovan Steković s. r.
saborski bilježnik.

Digitized by Google

Četrdeset i druga saborska sjednica,

držana dne 20. listopada 1873. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom I. saborskoga podpredsjednika gosp. Jovana Živkovića.

Sadržaj: Zapisnik četrdesete i prve saborske sjednice. — Podnesci. — Vlada predlaže računske zaključke za godinu 1871. — Treće čitanje zak. osnove o izvedenju javnih radnjah i gradjevinah. — Interpelacija zast. Dragutina Antoleka radi predloženja o diobi zadrugah i odgovor bana. — Ponovljena interpelacija zast. Ivana Tombora glede izgredah sudca Bugarskoga. — Odgovor vlade na interpelaciju zast. Antuna Jakića glede pomoći stradajućim. — Predlog zast. J. Miškatovića, da sabor odobrava mjere zem. vlade glede pomoći stradajućim. — Razprava o zak. osnovi o podignuću ludnice zemaljske. — Izvješće verifikacionalnog odbora. — Izvješće verifikacionaloog odbora. — Izvješće peticionalnoga odbora.

(10 satih.)

Predsjednik: Sjednica je otvorena. Molim g. bilježnika, neka pročita zapisnik.

Bilježnik **Josip Tureli**: (Čita zapisnik 41. sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Nema opazke?

Dr. **Alexander Rogulić**: Visoki sabore! Činim opazku tu, da se u zapisnik uvršćuje ne samo meritorno riešenje, nego i svaki izpravak, da li je primljen, ili je pao. U §. 6. nije kazano, koji su izpravci bili, nego samo posljedak, kako je bilo primljeno. Bila su tri izpravka: zastupnika valpovačkoga, koji je predložio 1 for. pristojbe; drugi izpravak je bio zastupnika kotara sisačkoga, koji je predložio 1 for. 20 nvč.; a treći je bio moj, koj sam predložio polovicu pristojbe, t. j. 80 nvč. Držim, da se i ti izpravci u zapisnik uvrstiti imadu, jer izpravci moraju u zapisniku svoj temelj nalaziti. S toga želim, da se u tom pravcu izpravi zapisnik.

Predsjednik: Poslovnik o tom govori ovako: (Čita:) §. 54. U zapisniku ima biti: 1. točno i od slova do slova naznačeno pitanje, o kojem se glasovalo; — 2. rezultat glasovanja.

(Glasovi: Redakcija.)

Prima li kuća redakciju zapisnika? (Prima.)

Molim gospodina bilježnika, neka pročita podneske.

Bilj dr. **Alexander Rogulić**: Ima samo jedan podnesak, to molba kaptola senjskoga, da mu se dade odšteta za teto mu dobro Krasno.

(Petirionalnomu odboru.)

Predsjednik: Ovdje je dopis vlade od 17. o. m., kojim predlaže u smislu §. 13. zak. čl. II. : 1870. računske zaključke i svotnike za g. 1872.

Bilj, dr. **Aleksander Rogulić**: (Čita taj dopis.)

(Doći će na dnevni red.)

Predsjednik: Štovana kućo! §. 65. poslovnika glasi ovako: (Čita.) „Kada se svrši pretresivanje po člancih, onda se drugi dan iza toga glasuje o cielom zakonskom predlogu.

Jučer je dovršena razprava po člancih zak. osnove „o izvadjanjn javnih radnjah i gradjevinah". S razloga, što je prama posliedku razprave nastala potreba, da se paragrafi po logičnom smislu drugačije poredaju, to je ovo pitanje upućeno na odbor, da paragrafe, bez da dira u išto, što je zaključeno, u red postavi. To je sada dokončano, zato molim gosp. izvjestitelja, da izvoli osnovu pročitati, kako bi paragrafi doslovce imali doći.

Dr. **Aleksander Rogulić**: Molim razjasnjenje od gosp. predsjednika, je li to treće čitanje.

(Glasovi: Jest.)

Predsjednik: To će doći u svoje vrieme. Na to se pitanje nemože odgovoriti, dok se nečuje mnienje štovane kuće.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Vis. sabore! Odbor se nije upuštao u nikakovo preinačivanje, jer nije bio na to ovlašten. Odbor je samo paragrafe poredao prama uspjehu razprave. Red je dakle drugi, ali smisao ustanovah niti za slovcu nije promienjen, te baš zato mislim, da se ovo može smatrati kao treće čitanje.

(Čita zakonsku osnovu o izvedenju javnih radnjah i gradjevinah.)

*

Digitized by Google

Predsjednik: Štovana kućo! Ovo je osnova, koja je u debati primljena. S toga mislim, da se ovo može smatrati kao treće čitanje.

Ona gospoda, koja su zato, da se zakonska osnova „o izvedenju javnih radnjah i gradjevinah“ onako, kao što je pročitana, primi, neka se izvole dignuti.

(Ustane većina.)

To je većina. Ima rieč g. Antolek.

Dragutin Antolek: Visoki sabore! Čast mi je na vis. zem. vladu staviti sliedeću interpelaciju: (Čita.) „Je li je vlada voljna jošte u ovom zasjedanju saboru predložiti zak. osnovu o diobi zadrugah“.

Ban **Ivan Mažuranić**: Štovana kućo! Na ovu interpelaciju može se sada odmah odgovoriti. Došav u službu prije nekoliko danah, kako je poznato, našao sam sve predradnje već skoro gotove; ali trebalo je te radnje još redigirati i metnuti u red, koji se zahtieva, da mogu biti predložene Nj. Veličanstvu na predhodnu dozvolu. Te radnje su sada gotove, i možebiti danas ili sutra otići će taj predlog Nj. Veličanstvu.

Ovo je stanje stvari; a što se tiče toga, hoće li dospieti pred vis. kuću još u ovom zasjedanju, skoro bi se usudio reći, da će biti prekasno; najviše ako bude moguće predložiti, ali čini mi se, da vis. kuća neće imati više vremena, stvar u svoj pretres uzeti. Nego ako se samo to postigne, da stvar dodje pred vis. kuću, mislim da će biti umirena sviest kuće tim, te će se u budućem zasjedanju moći uzeti u pretres.

(Interpelant zadovoljava se.)

Predsjednik: Rieč ima g. Tombor.

Ivan Tombor: Visoki sabore! Ja sam lani 16. kolovoza stavio interpelaciju glede izgredah sudca Bugarskoga. Pošto nikakova odgovora dobio nisam, a 14 mjesecih je već prošlo, to mi je čast ponoviti interpelaciju, te pitam vladu, što se tiče interpelacije, hoće li i kada će odgovor doći.

Ban **Ivan Mažuranić**: Štovana kućo! Na ovu interpelaciju odgovorit će se onda, kad meni bude vremena, da se obaviestim o stanju, kakovo je bilo, kad je g. zastupnik tu interpelaciju na stol kuće položio. Zato molim, da se interpelacija priobći i postavi na stol kuće, te će u svoje vrieme odgovor doći.

Ivan Tombor: Ja se odgovorom preuzvišenoga gosp. bana za sada zadovoljavam.

Ban **Ivan Mažuranić**: Štovana kućo! Dne 13. rujna o. g. u 31. sjednici ovoga sabora izvolio je štovani zastupnik grada Zagreba g. Antun Jakić na vladu upraviti interpelaciju sadržaja sliedećega: (Čita.) „Zna li zem. vlada, da je u većem dielu zemlje naše, koli s pošasti na ljude i blago, toli s posvema loše ljetine skrajna bieda već na vratih, a u nekojih stranah upravo nevolja glada prieti.

Je li si vlada točna izvješća pribavila: gdje je oskudica i pogibelj najveća, te gdje najprije izdašne pomoći treba? Pa ako jest: „Za koja i kakova se je sredstva pobrinula, da se stradajućim za dobe pomogne, pa misli li u tu svrhu kakove predloge ovomu saboru podnieti?

Na prvo pitanje čast mi je odgovoriti to, da je već zastupnik vlade prijašnje, kad je ta interpelacija stavljena bila, imao priliku odgovoriti, u koliko se je onda mogao odgovoriti na tu stvar. Sada pako mogu ja kazati samo to, da je vladi u istinu poznato, da prieti nevolja u nekih okolicah naše zemlje. A gdje je ta nevolja najveća! U slavonskih županijah, u virovitičkoj, u okolici pakračkoj i daruvarskoj, u sriemskoj, a čini se, biti će je i u belovarskoj županiji.

Što se tiče pitanja, ima li vlada točna izvješća, to moram sa žalošću kazati, da ih nema. Kolikogod mi je težko, to kazati, ali moram kazati, jer u istinu od mnogih kotarskih oblastih nisu došla izvješća; nu ja ću se pobrinuti, da to bude, i da se dotičnici na račun pozovu. (Živio!) Nego kako stvar sada stoji, zna se iz javnog glasa i iz onog, što sam ja imao priliku čuti od štovanih članovah ove kuće; zna se to, da u istinu u nekih okolicah prieti pogibelj, da ljudi neće imati sjemena za buduće proljeće, i da u gdjekojoj okolici hrane neće imati, osobito u proljeće.

Na pitanje, što je vlada nakanila učiniti, imam to kazati, da je vlada nakanila, ako bude štovana kuća dozvolila, učiniti zajam od 300.000 for., a taj zajam bi se uzeo tako, da se založe javni papiri, koji leže u naših zemaljskih zakladah. Naravno, da to vlada nemože učiniti bez sabora, a niti sabor sa vladom, nego ima se iskati odobrenje Nj. Veličanstva, koje u ovih okolnostih kako se nadam, izostati neće. Vlada je dakle nakanila uzeti zajam od 300.000 for. i tim novcem gradnje preduzeti u onih okolicah, gdje se najveća pogibelj pokazuje. To je jedno; a drugo nakanila je vlada od onog novca, što bi preostalo, ljudem imućnim drugačije, ali izvrženim pogibelji, pružiti zajmove uz 6%, koji bi se imali vratiti do zadnjega prosinca god. 1874. Za one pako, koji ništa neposjeduju i kojim se ništa u zajam dati nemože, nego su izvrženi, da milostinju ištu, morati će se učiniti putem javnih odborah, koji će se ustrojiti u svih županijah, da se kupe javni prinesci, i njim priteče u pomoć. Osim toga mislim, da će štovana kuća podupirati vladu i u tom, da se u budget za god. 1874. postavi svota koja će se moći u dobrotvorne svrhe obratiti.

To je, što sam imao u kratko odgovoriti, a obilnije o tom čuti će vis. kuća iz onoga, što će sada moj savjetnik izvoliti pročitati. Ovo, što će se pročitati, sastavljeno je u dogovoru sa gospodom, kojoj su poznate okolnosti, i koja su imala priliku svoje mnienje izraziti u onih dogovorih, koji su vodjeni kod mene. Neka dakle vis. kuća izvoli dopustiti, da se pročita, što se je iz tih dogovorah sastavilo.

Digitized by Google

Zast. vlade **Jovan Jurković**: (čita)

Visoki sabore!

Nadovezujuć na ono, što je preuzv. g. ban izjavio, doknadno onomu, što je od strane zem. vlade odmah sti dan na ovu interpelaciju već odgovoreno, čast mi je ime zem. vlade prijaviti sadašnji stadijum zametnutih tom predmetu razpravah, i ujedno priobćiti mjere, koje emaljska vlada poprimiti namjerava.

Prije svega izjaviti mi je glede d r ž a v n e p o m o ć i, a je zemaljska vlada požurila riešenje kod zajedničkoga inistarstva financijah stavljene zahtjeve, da se kod sklaanja gržavnoga zajma i na potrebe Hrvatske i Slavonije bzir uzme, i odatle što prije zemaljskoj vladi stavi na azpolaganje neka svota u svrhu ublaženja nevolje, na:ale kod ovozemnoga pučanstva, jer je zemaljska vlada ržala i drži i sada još, da je dužnost zajedničke drżavne financijalne uprave skrbiti se za uzdržavanje poreovne snage, isto tako u Hrvatskoj i Slavoniji, kako i u garskoj.

Na ovo je stigao odgovor od ministra financijah, akon držanoga u tom pitanju ministarskoga vieća, kojim priobćuje, da državni zajam dosele još sklopljen nije, da niti nije sklopljenje još osigurano, niti visina zajma stanovljena, pa da se od još nesklopljena zajma nemože emaljskoj vladi nikakov predujam doznačiti, u ostalom vjerava ministar financijah, da će, ako bi se državni ijam sklopio, i ako moguće bude, razmjerni dio istoga oratiti na ublaženje nevolje u Ugarskoj, zaufano i na rvatsku i Slavoniju jednaki obzir uzeti na stradalnike ove i s one strane Drave.

Ujedno priobćio je ministar financijah, da si je dao kazati, što je unišlo, i što je dosele izdano na poreznih iostatcih od prije godine 1867., od kojih po nagodbeom zakonu pripadaju 63% Hrvatskoj i Slavoniji, pak a je konštatovano, da je pod tim naslovom dosele unišlo eć 590.160 for. 96 novč., od kojih 63% čine svotu od 58.941 for. 45 nvč., na koju je pripadak od 165.000 f. r izdan, a glede izdatbe ostatka od 183.941 fr. 45 nč. i je takodjer jur podjedno učinio potrebitu odredbu.

Pošto dakle po tom, bar za sada nije stalno računti na pomoć iz državnoga zajma, to namjerava zem. ada nabaviti novca predbježno u svoti do 300.000 for. loženjem razteretnicah zemaljskih zakladah kod narodne anke, i taj novac uz povratak obratiti na ublaženje nelje i napose za predujmove na cestogradnje, te je u m pravcu jur učinila korake u Beču kod narodne anke.

Za doznati kolika je nevolja u kojem predielu, i koa potreba, potražila je zemaljska vlada podatke od svih otarskih oblastih. Ponajprije stalo je vladi do toga, da zna, gdje i koliko je oskudjujućim potrebno sjemena jesenske usjeve, da se takovo za vremena pomoćju vnih sredstvah nabaviti uzmogne.

Nu od pojedinih kotar. oblastih prispjevali su izkazi tako sporo, da jih svih ni sada jošte neima, a i oni koji su prispjeli, tako su netočni, nepodpuni, i upravo nepouzdani, da se na njih vlada osloniti nemože. Po tom dakle nije se sve do sada glede nabave sjemena za jesenske usjeve išta odrediti moglo.

Medjutim crpila je zemaljska vlada od gospode narodnih zastupnikah iz raznih predjelah zemlje pouzdane viesti, da je jesenji usjev stranom već obavljen, stranom pak uz pribavljeno već sjeme odgodjen radi bojazni od miševah, a da bi sjeme, koje bi se sad tek oblastnim putem nabavljalo, svakako za jeseni usjev prekasno prispjelo.

Ovdje mi je napomenuti, da su zemaljskoj vladi iz županijah zagrebačke, varaždinske i križevačke većom stranom prispjele umiriteljne viesti glede potrebe javne pomoći.

Tim načinom odpada potreba javne skrbi za nabavu sjemena za jesenji usjev, i zato je zemaljska vlada na temelju ove pouzdane ubaviesti odlučila odustati od svake nabave sjemena za jesenski usjev, te je to već okružnicom i na znanje dala svim kotarsktm oblastim proglašenja radi, da se nitko neoslanja na nabavu sjemena za jesenski usjev iz javnih sredstvah.

Sada nastaje samo briga, kako će se stradajućemu pučanstvu, gdje vlada najveća oskudica, primjerna pomoć pružiti za živež i za nabavu jaroga sjemena, a možda i sjemena za proljetni usjev.

U tu svrhu odlučila je zem. vlada:

I. kako sam već napomenuti čast imao, nabaviti novca do 300.000 for. založenjem papirah zemaljskih zakladah;

II. otvoriti javne zemaljske cesto-gradnje na više stranah zemlje i time pružiti priliku zaslužbi;

III. davati silno potrebujućim primjerne novčane zajmove uz 6% kamate i uz povratak do konca god. 1874.;

IV. Za dobe nastojati oko nabave proljetnoga sjemena za one, koji si ga sami nabaviti u staju nebi bili;

V. uputiti sve županije, da odmah ustroje po kotarih odbore, koji će nastojati oko sabiranja dobrovoljnih darovah u novcu i u naravi, i tako dieliti medju najsiromašnije, koji su za rad i po tom za zaslužbu nesposobni.

Što se javnih cestogradnjah tiče, to su se u prvoj liniji na oko mogle uzeti one, glede kojih su tehnički operati već gotovi, koje se dakle gradnje odmah preduzeti mogu, zatim u drugoj liniji one, glede kojih se tehničke osnove preko zime sastaviti i po tom gradnje odmah na proljeće po potrebi i po dopustljivosti novčanih sredstvah započeti mogu.

U red prve vrsti gradnjah, koje će se po mogućnosti još koncem ovoga mjeseca započeti, uvršćene su sliedeće:

Digitized by Google

a) U županiji sriemskoj: zemaljska cesta od Kamenice preko Venca do Iriga.

b) U županiji virovitičkoj: na zemaljskoj cesti varaždinsko-osiečkoj interval od Lozana do meje Gradca napram Pitomači u županiji belovarskoj, i od Feričanacah do Orahovice, zatim onaj komad valpovačke ceste izmed Josipovca i Petrievacah, gdje se već nešto kamena nalazi, — za izgradjenje toga kamena.

c) U županiji požežkoj: cesta Kamensko-Zvečevo-Vočin, glede koje je takodjer tehnička osnova već gotova. Na ovoj bi se cesti toliko odmah raditi počelo, koliko već ima dovoljnih, ali do sada još nepotrošenih novacah iz god. 1871.

d) U županiji riečkoj ima već više gotovih osnovah za gradnje cestah. Budući da pučanstvo te županije i onako uviek od zaslužbe živi, koju si radnjom po svietu traži, i koju je do sada u šumah daleko od svoga zavičaja našlo, a ove godine ju radi obustave šumskih radnjah uslied nastalih novčanih krizah naći neće, to je od prieke potriebe, da mu se sada prilika pruži tako rekuć kod kuće, da si može svojom radnjom što zaslužiti. Zemaljska vlada će dakle nastojati, da i u toj županiji dade koju cestu odmah graditi.

U drugu liniju spadaju ceste, naime one, glede kojih će se čim prije, a svakako preko ove zime potrebite tehničke osnove izraditi, a radnja po potrebi i novčanih sredstvih odmah početkom dojdućega proljeća započeti imati, a te jesu:

I. U županiji požežkoj:

a) Daruvar-Uljanik-Poljana;
b) Daruvar-Končanica-Zdenci;
c) Interval ceste od Kukunjevca do Gaja.

II. U županiji virovitičkoj:

a) Djakovačko-Našička;
b) Našičko-Miholjačka;
c) Slatinsko-Sopjanska;
d) Josipovac-Valpovo-Miholjačka.

III. U županiji sriemskoj:

Vukovar-Vinkovačka.

IV. U županiji bjelovarskoj:

One ceste, koje bude iztaknuo sastaviti se imajući tehnički operat kano ponajprije i neobhodno potrebite.

Da se što sigurnija i izdašnija pruži prilika zaslužbi, odlučila je zemaljska vlada sve te radnje putem samouprave dati izvesti, a trošak predujmiti na račun odkupnine javnih težakah.

Što se kontrole tiče, koja je potrebita kod cestogradnje n samoupravi izvedene, briga će biti zemaljske vlade, da se u tom pogledu obzirno postupa, i da se nuždni naputci izdadu.

Za gradnje u prvu vrst stavljene, računani su od prilike sliedeći troškovi:

1. Za interval Lozna-Gradec . . . . . 20.000 for.
2. Za interval Feričanci-Orahovica . . . 30.000 for.
3. Za interval Kamenica-Irig . . . . . 72.000 for.
Ukupno 122.000 for.

Na taj račun ima za županiju sriemsku razpoloživih gotovih 45.000 for. iz dotacije od g. 1872.

Po odbitku dakle te gotovine ostalo bi još nepokri[illegible]
osim onoga za ceste u županiji belovarskoj 77.000 for.
k tomu bi došlo još za onaj komad ceste kod Josipovca na valpovačkoj cesti od prilike . . . . , ... 2.000 for.
za ceste u županiji požežkoj . . . . . 30.000 for.
za one u županiji riečkoj . . . . . . 40.000 for.
i po tom bi iznašao nepokriti za sada trošak za sve rečene ceste, koje bi se odmah graditi počele sa . . . . . . 149.000 for.
za nabavu jaroga sjemena misli vlada, da će trebati od prilike . . . . 30.000 for.
a za novčane zajmove oskudicu trpećim od prilike . . . . 50.000 for.
što sve skupa čini, osim neproračunanih cestah u županiji belovarskoj . . . . 229.000 f[illegible]

Sve ove sad nabrojene izdatke namjerava zem. vla[illegible] predujmiti iz gore pomentih 300.000 for.

Osim toga namjerava zemaljska vlada naknadno k[illegible] budgetne razprave staviti predlog, da se u zemaljski pr[illegible] račun za godinu 1874. uvrsti još svota od 40.000 f[illegible] za svrhe stradalnikah u zemlji, za nepredvidne slučaj[illegible] krajnje potrebe, budi za darove, budi za predujamno p[illegible] kriće manjka predplaćenih, a u vrieme neutjeranih s[illegible] tah, da zemaljske zaklade podnipošto nebudu izvrg[illegible] kakovom gubitku glede svojih za lombardiranje prušt[illegible] papirah.

Napokon čast mi je izjaviti, da je namjera vla[illegible] onih 300.000 for. dobivenih založenjem papirah zem[illegible] skih zakladah, naknaditi u svoje vrieme iz odkupnih [illegible] vacah za javne težake, i dotično iz povratka zajma i p[illegible] vratka novca za sjeme.

Antun Jakić: Ovim nadopunjujućim odgovorom [illegible] vlade ja se zadovoljujem.

Dr. **Alexander Rogulić**: Visoki sabore! Imao bi n[illegible] navesti glede ovoga, što smo sada čuli pročitati. [illegible] meritorna ništa, nego bi želio, da se u buduće r[illegible] pravnost prama svim članovom sabora vrši. Kad [illegible] ovo izvješće zemalj. vlade prekjučer razdieljivalo, m[illegible] sam, da je to stvar centralnoga kluba, nu danas [illegible] da se je ovdje čitalo. Molim, da se prama svim č[illegible] vom sabora ravnopravnost vrši, te da se dieli svim [illegible] novom, a ne samo članovom kluba. Na moja pit[illegible]

Digitized by Google

što je to?" dobio sam odgovor: „to se vas netiče", a pak je izvješće litografirano na državne troškove. (Nekoji članovi prigovaraju.)

Vjenceslav Turković: Evo za dokaz (pokazuje na dra. Makanca i dra. Posilovića) imade i lievica.

Josip Miškatović: Vis. sabere! Ja sam uvjeren, da će ovo izvješće u današnjoj sjednici pročitano, narod s velikim veseljem primiti, jer će viditi, da onom, koji strada, pomaže vlada i sabor ova pomoći. Nu ja obraćam pozornost sabora na I. točku onih namjerah i korakah, koje je vlada kroz usta odjelnoga savjetnika izjavila, i koja veli, da kani 300.000 for. nabaviti založenjem papirah zemaljskih zakladah. Na to svraćam pozornost sabora, jer mislim, da svietli ban i vis. vlada na ovakovu operaciju sa zakladami zemaljskimi nebi mogla pristupiti bez odobrenja i povlasti sabora. S toga, da odgovornost za ovaj novac zemaljski s visokom vladom i sabor dieli, predlažem sliedeći zaključak: (Čita.)

Saslušav predloge vladine, kakove mjere da se poduzmu proti vladajućoj nevolji, pa da ona u tu svrhu namjerava:

1. Nabaviti mora do 300.000 for. založenjem papirah zemaljskih zakladah;

2. otvoriti javne zemaljske cesto-gradnje na više stranah zemlje i tim pružiti priliku zasluzbi;

3. davati silno potrebujućim primjerne novčane zajmove uz 6% kamate i uz povratak do konca godine 1874.;

4. za dobe nastojati oko nabave proljetnoga sjemena za one, koji si ga sami nabaviti u stanju nebi bili;

5. uputiti sve županije, da odmah ustroje po kotarih odbore, koji će nastojati oko sabiranja dobrovoljnih darovah u novcu i u naravi, i takove dieliti medju najsiromašnije, koji su za rad i po tom za zaslužbu nesposobni; — sabor odobrava ove mjere, a njihovo izvedenje povjerava se banu".

Predsjednik: Štovana kućo! Prije svega uzima kuća na znanje odgovor bana, koj je pročitan po g. Jurkoviću na interpelaciju g. Jakića.

Što se tiče ovoga predloga, to ću staviti sliedeće pitanje: Želi li štovana kuća predlog odmah uzeti u pretres ili dati tiskati za dnevni red?

(Glasovi: Odmah!)

Dakle molim, koji hoće govoriti.

(Glasovi: Prima se!)

Prima li štovana kuća? (Prima.)

Ona gospoda, koja su zato, da se ovaj zaključak potvori, neka se izvole dignuti.

(Ustanu svi.)

Primljen je jednoglasno.

Na dnevnom je redu zakonska osnova o ludnici. — Molim g. izvjestitelja dra. Kviringa.

Izvj. dr. **Franjo Kviring**: Visoki sabore! „Čast mi je ovdje zakonsku osnovu na stol kuće staviti o podignuću zemaljske ludnice, kao liečišta za bolestnike na umu. Ova zak. osnova je tečajem rujna od visoke vlade kući podastrieta, te je predana zakonodavnomu odboru, koj ju je u svojih sjednicah pretresao, i koji ju je u načelu, kako ju je vlada predložila, primio, nu samo pogledom na neke nejasnoće u stilistici i na neke stavke promienio ovako: (Čita zak. osnovu o podignuću ludnice zemaljske, kako ju odbor zakonodavni predlaže; vidi u prilogu 2.)

Predsjednik: Otvorena je generalna debata o predlogu odborovu. (Glasovi: Prima se.)

Prima li se za podlogu specijalne debate? (Prima.)

Izvj. dr. **Franjo Kviring**: (Čita §§. 1., 3.)

(Primaju se.)

Predsjednik: Ovdje iza §. 3. je izpravak g. Lehpamera, koji želi, da se iza §. 3. kao §. 4. umetne §. 6. vladine osnove, koji ovako glasi: (Čita.)

„Troškovi upravni i troškovi potrebiti za obskrbu bolestnikah u ludnici, imadu se namirivati, u koliko se tiču prinadleženikah kraljevine Hrvatske i Slavonije, u koliko dotični bolestnici ili oni, kojim po zakonu nadleži u obće obskrba bolestnikah takovih, iz svoga imetka namiriti nebi mogli, iz onih istih izvorah, iz kojih se namiruju upravni i bolno-obskrbni troškovi obćih i javnih bolnicah u kraljevini ovoj". On želi, da se postavi ovo kao §. 4. ove osnove.

Josip Lehpamer: Buduć je u §. 2. ove osnove naročito spomenuto, da trošak, spojen sa prvobitnim podignućem i uredjenjem ludnice, ima namiriti gradjanska i vojna Hrvatska i Slavonija po razmierju broja pučanstva, s toga mi se čini, da je osnova nepodpuna zato, što nema ustanove, tko će za uzdržavanje namirivati troškove. U obrazloženju kaže odbor, da §. 6. vladine osnove nespada u ovu zak. osnovu. Nu meni se nečini, da je to shodno učinjeno, jer bi se mogla zemlja obteretiti troškovi za one bolestnike, koji su iz tudjinstva. — Zato držim za shodno, da se uvrsti ovaj paragraf.

Dr. **Marijan Derenčin**: Vis. sabore! Ovaj §. 3. govori samo o načinu, kako će civilna Hrvatska i Slavonija namirivati svoj prinosak iz bolničkih zakladah. Toliko na razjašnjenje dvojbe g. predgovornika.

Što se tiče upravnih troškovah, kako će se namirivati, to nespada u zakon, nego na eksekutivu. Nespada u zakon ustanova o kolikoći obskrbljenikah, ili svota, koju će bolestnici uplaćivati u zem. blagajnu. Ali kazati, da će se svota ova utjerivati mjerom i načinom, koj obstoji kod drugih zemaljskih bolnicah, držim, da nije umjestno, jer je prvo, mjera ta različita za ovu ludnicu od onih, po kojih će plaća za obće bolnice; a drugo, što propisi nisu takovi, koji zajamčuju uspjeh takov, kojemu se je nadati, kad bi se te uredbe popravile i reformirale. S toga držim, u koliko se tiče pristojbe, koju će bolest-

Digitized by Google

nici plaćati u obće, da to spada na eksekutivu; jer mi nemožemo sada znati, koliko će bolnica u obće stajati, a prema tomu moraju se ustanoviti pristojbe. Iz ovih razlogah sam proti predlogu g. Lehpamera.

Izvj. dr. **Franjo Kviring**: Visoki sabore! Strah, koj je vidio gospodin Lehpamer, da će vlada domaća zemaljski budget obteretiti, ako u ovu zakonsku osnovu nebude primljen §. 6., jest neumjestan; jer kao što je predgovornik g. zast. Derenčin izjavio, nemože spadati u zak. osnovu, nego je čisti posao administracije, i nadati se je, ako je dosada u tom pogledu propisah lišena, da će vlada pozornost na to obratiti, da pooštri propise, da se zaista dotični troškovi namiruju.

Što se tiče inostranacah, to je u cielom svietu osnovano glede svih bolnicah, da dotičnici, koji se primaju u koj zavod, u bolnicu ili u ovakov, kao što je ovaj, ili da njihovi dotičnici, obitelj i skrbnici imadu troškove nositi, — ako imadu imetka; ako pako nemaju, to ih imade nadoknaditi dotična zemlja ili obćina, u kojoj se takove bolnice nalaze. S toga držim, da to nespada u zakon, nego da ima pripasti vladi, a ona će se skrbiti, da se budget neobtereti.

Predsjednik: Ona gospoda, koja su zato, da se primi izpravak g. Lehpamera, t. j. da se uvrsti i §. 6. vladine osnove u ovu zak. osnovu, neka se izvole ustati.

(Ustane manjina.)

Ovo je manjina. Sliedi §. 14.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita §. 4.)

(Prima se.)

Predsjednik: Treće čitanje dolazi u sliedećoj sjednici. Molim g. izvjestitelja verifikacionalnoga odbora.

Izvj. **Mirko Hrvat**: (Čita izvješće.)

Vis. sabore! Odbor predlaže, da se izbor narodnoga zastupnika za valpovački kotar dra. Špuna ovjerovi.

(Prima se.)

Predsjednik: Na dnevnom je redu izvješće molbenoga odbora.

Izvj. **Branko Joanović**: Čast mi je izvješće peticionalnoga odbora iz osmoga ovoga mjeseca vis. kući podnieti. (Čita; vidi prilog 3.)

Predsjednik: Za danas je dnevni red izcrpljen. Zakonska osnova o pospješenju postupka urbarskoga biti će danas štampana. Prije tri dana nemože doći na dnevni red. Radi 3. čitanja ove današnje osnove sutra držati sjednicu mislim, da netreba. S toga zaključujem sjednicu i molim, da članovi odbora za proračun posao preduzmu i onda ćemo drugu sjednicu ureći, kad bude ovaj odbor svojim poslom gotov.

(11 satih 30 minutah.)

Digitized by Google

Prilog 1,

Zapisnik

{LI. sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i ;lavonije, držane pod predsjedničtvom g. Jovana Živko-ića, dne 18. listopada 1873. u glavnom gradu zemaljskom Zagrebu

Predsjednik otvori sjednicu.

Čita se zapisnik, te se ovjerovljuje.

Prispjevši na sabor podnesci:

1. Ponuda Velimira Gaja o prodaji knjižnice nje-ɔva otca, pok. dra. Ljudevita Gaja, poduprta po zast. ru. Račkom.

2. Predstavka žiteljah mjesta Čerevića, proseći redjenje ovršnog utjerivanja, poduprta po zastupniku rčiću.

Upućuje se na molbeni odbor.

Predsjednik sab. molbenog odbora podnosi na stol s. kuće izvješće istog odbora, koje će se na dnevni red aviti.

Zatim se nastavlja generalna debata vrh zak. osnove izvedenju javnih radnjah i gradjevinah, te bi poslje ɔvršene generalne debate ta osnova glasovanjem prim-ına za podlogu specijalne debate.

U specijalnoj debati zabačen je izpravak zast. dra. ɔgulića na naslov, glaseći: „Zakonska osnova o uki-nju davanja javnih težakah u naravi“, te je pridržana dakcija.

Na §. 4. prima se izpravak, da se u drugom redu ı rieči „obćine“ briše „te stoje“, a umetne: „županij-e obćine stoje u tom pogledu“.

Na §. 5. bi izpravak zastupnika Lehpamera: Neka 5. glasi ovako: „zemaljske i kotarske radnje i gra-ɛvine u §. 3. izvadjaju se zemaljskimi dotacionalnimi ɛdstvi i dvimi trećinami odkupnine javnih težakah, ob-ıske pako obćinskimi sredstvi i jednom trećinom po-ɛnute odkupnine“ zabačen.

Na §. 6. izpravak zast. dra. Rogulića, da se mjesto 8 godinah“ stavi „20 godinah“ bi zabačen i tim i neja toga §-a primljena po osnovi odbora.

Nadalje su izpravci zast. Čopa na a), da se odkupna na ručnog težaka ustanovi sa 1 for. 20 novč., zatim ravak zast. dra. Špuna, da se pod b) komad tegleće rve ciena odkupna ustanovi sa 1 for., prihvaćeni, i o osnovne alineje promienjene.

Na §. 7. bi izpravak zast. dra. Malca i dra. Rogulića se taj §. izpusti, zabačen — te po osnovi pridržano.

Na §. 8. bi izpravak odborskog izvjestitelja, da se ʒ. redku iza rieči „poglavarstvu“ umetne „u županij-ı obćinah“, primljen a izpravak zast. dra. Rogulića, se u 1. redku mjesto „dužnost odkupa“ reče „dužna stojba“, i svagdje mjesto „odkupnina“ rabi „pristojba“ apokon, da se posljednja stavka „svako zatajenje“ itd. ısti, — zabačen.

Sjednica bi zatim na poslje podne 5 satih odgodjena.

Poslje podne u 5 satih bi sjednica otvorena i razprava nastavljena.

§. 9. izpravak zastup. Vrbančića prima se i imade glasiti: Od odkupnine ima se polovina tečajem siečnja, a polovica tečajem rujna svake god. u dotičnu obćinsku ili gradsku blagajnu položiti. — Poglavarstva žup. obćinah imadu tri četvrtine utjerane odkupnine predati u županijsku blagajnu. — One tri četvrtine, namienjene zemaljskim i kotarskim, po vladi odobrenim gradjevinam, imadu se upotriebiti samo u području onoga županijskog ili gradskog municipija, u kojem su utjerane. — Glavni grad Zagreb razpolaže po svom zastupstvu neograničeno cielom odkupninom svojih žiteljah; ali ima iz vlastitih sredstvah uzdržavati sve u svom obsegu nalazeće se zem. i obć. ceste.

Izpravak zast. dra. Posilovića, da se novi §. medju 9. i 10. umetne, glaseći: „Ako u gradskih municipijah od trih četvrtinah, odredjenih za uzdržavanje zem. cestah što preostane, moći će se to upotriebiti na uzdržavanje obć. cestah. — Neprima se.

§. 10. osnove odborove prima se bez preinake.

§. 11. osnove odborove prima se uz izpravak izvjestitelja, da točka c) ima glasiti ovako: „nemoćnici od tudje pomoći živući“. Zatim uz dodatak zast. Vrbančića d) učenici na javnih učilištih, zatim redovnici-prosjaci, koji ili neupravljaju župom, ili neposjeduju osim manastira nikakovih nepokretninah.

§. 12. osnove odborove prima se uz izpravak, da se u prvom redku iza „se“ umetne: „kod svake obćine“, zatim u drugom redku iza rieči „dužnosti“ umetne: „u županijah“, napokon u istom redku iza rieči „županije“ stavi: „u gradovih putem gradskog poglavarstva“.

§. 13. osnove odborove prima se uz izpravak, da se u 2. redku iza rieči „se“ umetne: „u županijskih obćinah“, a poslje „1870.“ nastavi i dovrši sa: „a u gradovih kr. zem. vladi“.

§. 14. osnove odborove prima se bez preinake.

Predlog zast. Hrvata, da se izmedju §. 14. i §. 15. umetne novi §., glaseći: „Kriepost ovoga zakona počimlje sa 1. siečnjem 1874.“ prima se i uvršćuje kao §. 15.

Nadalje izpravak zast. Jakića, da isto tako medju §-om 14. i 15. nov §. stavi, glaseći: „Ustanove ovoga zakona neprotežu se na glavni grad Zagreb“.

„U koliko bi u ovom gradu bilo takovih cestah, koje su za ceste zemaljske izjavljene, to ih uzdržavati ima gradska obćina pod nadzorom zemaljske vlade“ — neprihvaća se.

§. 15. osnove odborove, a sada 16. prima se.

Sjednica se tim zaključuje, a odbor će imati prema ovim izpravkom zakon redigirati i saboru predložiti.

Sljedeća sjednica se uriče za dne 20. listopada t. g. u 10 satih.

Digitized by Google

Prilog 2.

Visoki sabore!

Zakonodavni saborski odbor prihvatio je u nedjelju zakonsku osnovu o podignuću ludnice u Zagrebu, po priležećem predlogu zemaljske vlade, s nebitnimi izpravci u pojedinih točkah.

Ovako izpravljenu osnovu zakonsku skupa sa zapisnikom sjednice, čast nam je vis. saboru ovdje podnieti.

U Zagrebu, 4. listopada 1873.

Ivan Vončina v. r.,
predsjednik.

Dr. Franjo Kviring s. r.
izvjestitelj.

(Broj 10.288. 2165.)

Visoki sabore!

Kr. zem. vlada časti se visokomu saboru ovdje pod ·/. A) predložiti osnovu zakonskoga članka o ustrojenju javne ludnice kao liečitbenoga zavoda umobolestnikah za obseg kraljevinah Hrvatske i Slavonije i kr. hrv.-slav. vojne krajine, ujedno s odnosnimi izpravami na vis. pretresivanje i konačno riešenje uz sliedeće izvješće.

Hrvatsko-slavonski sabor od g. 1869. imenovao je za predbježno izvidjenje i točno pretresivanje podnešene mu dopisom obstojavšega hrv.-slav. namjestničkoga vieća od 3. ožujka pod br. 2600, ter ovdje pod ·/. B) priležeće osnove o podignuću zem. ludnice, posebni odbor, koj se je zadaći ovoj i odazvao, preporučiv osnovu ovu slav. zem. saboru na dalnje ustavno pretresivanje i konačno riešenje (vidi br. 395. zem. sab. g. 1869.)

U 76. saborskoj sjednici, držanoj dne 16. srpnja 1870. bijaše zaključeno, da se predlog odbora za uredjenje umobolnice preferenter stavi na dnevni red.

U 81. saborskoj sjednici, držanoj dne 21. srpnja 1870. bijaše zbilja na dnevnom redu prije spomenuta osnova.

Nu na predlog vladinoga povjerenika bijaše dalnje pretresivanje ovoga pitanja odgodjeno do budućega zasjedanja saborskoga, i to iz razloga, što bi se za onda predstojećim razvojačenjem belovarske vojne krajine, okolnosti, na kojih je predlog za ustrojenje upitnoga zavoda čovječnosti osnovu naime, da će imati polovicu dotičnih potrebitih troškovah novčanih pasti na c. kr. vojnu krajinu, znatno promjenio, te iz razloga, što zem. vlada i onako nebi bila kadra g. 1870. gradjenje zem. umobolnice preduzeti.

Pošto se iz prije spomenutih zaključakah saborskih nadalje uvidja, da je već tadašnji visoki hrv.-slav. sabor predlog o podignuću i ustrojenju upitnoga zavoda čovječnosti, naime oživotvorenje zem. ludnice kao liečitbenoga zavoda umobolestnikah, za civilnu i vojnu Hrvatsku i Slavoniju u načelu prihvatio i odobrio: to kr. ova zem. vlada neće da se ovdje opet upušća u novo dokazivanje prieke i neodoljive potreboće što skorijega podignuća ovoga zavoda, a neće se niti upustiti u pobliže razglabanje i tumačenje dotične osnove, već časti se u tom pogledu pozornost slav. sabora osvrnuti na gorespomenuti dopis obstojavšega namjestničkoga vieća od 3. ožujka 1869. br. 2600., kojim upitna osnova uz točno i svestrano obrazloženje dotičnih okolnostih tadašnjemu slavnomu hrv.-slav. saboru predložena bijaše, te koja se ovdje pod (vidi br. 306. zem. sab. od g. 1869.) sa svikolikimi dotičnimi izvornimi izpravami na pretresivanje vis. saboru predlaže.

U pogledu gore napomenutih razlogah navedenih po bivšem vladinom povjereniku, da će se naime razvojačenjem belovarske krajine okolnosti, na kojih je osnovan predlog oživotvorenja ovozemaljske ludnice, znatno promjeniti, opazuje se, da su se dotične okolnosti faktično izvedenim razvojačenjem ovoga diela c. kr. vojne krajine samo u toliko promjenile, u koliko se izlučenjem ovoga diela iz vojne krajine i njegovim faktičnim pridruženjem kraljevinam ovim, broj pučanstva vojne krajine, odnosno broj umobolestnikah iz vojne krajine, primit se imajućih u ovaj zavod čovječnosti, u obće umalio, te što bi se u tomu dosljedno i doprinesak novčane subvencije od strane vojnoga erara razmjerno snizio.

Jer glasom dopisa državnoga ministra rata od 14. studenoga 1868. br. 5329., upravljenoga na c. kr. glavno vojno zapovjedničtvo u Zagrebu, ter ovdje u prepisu pod ·/. B.) a) priležećega, bit će vojni erar u pripomoć na pokriće dotičnih troškovah s onom na krajiški „Proventni fond“ pasti imajućom svotom novčanom, koja će se ustanoviti po brojevnom razmjeru onih umobolestnikah iz vojne krajine, koji bi se po značaju njihove bolesti u zavod smjestiti imali, ili pako po dopisu c. kr. gl. vojnog zapovjedničtva u Zagrebu od 30. rujna 1872. broj 3061. ·/. (vidi prilog pod B. c.) po faktičnom broju pučanstva sadašnje vojne krajine.

Kako će to visoki sabor iz gore napomenutoga dopisa obstojavšega kr. hrv.-slav. namjestničkoga vieća od 3. ožujka 1869. br. 2600. i iz dotičnih prilogah nadalje uviditi, trebat će za podignuće i prvobitno uredjenje upitnoga zavoda novčana svota od 398.700—400.000 for. a. vried.

U pogledu pokrića ove potriebštine, pristaje ova kr. zem. vlada uz dotični predlog obstojavšega kr. hrv.-slav. namjestničkoga vieća, naime, da se u tu svrhu upotriebe županijske bolničke zaklade, koje glasom dotičnoga ovdje pod ·/. m) priležećega izkaza kr. hrv.-slav. zem. blagajne od 31. srpnja 1873. pod br. 2070. iznašaju svotu od 404.738 for. 32 novč. a. vr.

Digitized by Google

Neka dakle slavni sabor izvoli predlog ovaj uvažiti, e razpravu o podignuću i uredjenju zemaljske ludnice kao pravoga liečitbenoga zavoda umobolestnikah za troednu kraljevinu na dnevni red staviti.

Podjedno dostavljaju se slavnomu saboru ovdje pod . E) dotični gradjevni nacrti sa ostalimi tamo spadajućimi spisi i izpravami.

U Zagrebu, 7. rujna 1873.

Vakanović s. r.

Br. 9143. 1324.

Zakonska osnova

o ustrojenju javne ludnice za obseg kraljevinah Hrvatske i Slavonije, i krajine vojne hrvatsko-slavonske.

§. 1.

Za obseg kraljevine Hrvatske i Slavonije i vojne krajine (hrvatsko-slavonske) ima se podići javna ludnica, kao liečište za 230 do 350 umobolestnikah u glavnomu gradu Zagrebu.

§. 2.

Trošak, spojen sa prvobitnim podignućem i uredjenjem ludnice (proračunan na 398.700 do 400.000 for.), ima se namiriti razmjerno po broju pučanstva civilne i vojne Hrvatske i Slavonije (iz sredstvah kraljevine Hrvatske i Slavonije i iz onih c. kr. vojne krajine hrvatsko-slavonske).

§. 3.

Trošak ovaj ima se u pogledu na kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju namiriti načinom, odredjenim u sliedećem §-u 4.

§. 4.

Pošto bolničke zaklade županijske, neimajuć sada nikakove svrhe stanovite, postoje u kamatonosnih tražbinah iliti zadužnicah, iznosećih ukupno 348.981 for., to se ovime ovlašćuje ban, da za pokriće ovih gradjevnih troškovah upotriebi i bolničke zaklade.

Kako kamate, tako i obroci amortizacijoni na zajam ovaj, imadu se namirivati iz kamatnoga dohodka gorepomenutih tražbinah zakladnih.

§. 5.

Javna ludnica je zavod zemaljski. Urednici upraviteljstveni i poslužnici, namješteni u tom zavodu, uzporedjeni su u svem urednikom i poslužnikom, namještenim u službi kraljevskoj.

§. 6.

Troškovi upravni i troškovi, potrebiti za obskrbu bolestnikah u ludnici, imadu se namirivati, u koliko se tiču prinadleženikah kraljevine Hrvatske i Slavonije, u koliko dotični bolestnici ili oni, kojim po zakonu nadleži u obće obskrba bolestnikah takovih, iz svoga imetka namiriti nebi mogli, iz onih istih izvorah, iz kojih se namirivaju upravni i bolno-obskrbni troškovi obćih i javnih bolnicah u kraljevini ovoj.

§. 7.

Izvršba ovoga zakona povjerava se banu.

Osnova

o podignuću i ustrojenju zemaljske ludnice.

U novije vrieme mnogo se je radilo u izobraženih europejskih državah o ustrojenju novih, ili o razprostranjivanju jurve obstojećih ludnicah. Time pripoznaše svi ovi narodi golemu potreboću ovih zdravničkih zavodah, pače zavodah čovječnosti, jer neda se pomisliti, da su toliki trošak svojoj otačbini nametnuli prije, nego li su razgovetno izpitali sve okolnosti i sve za to vojujuće razloge.

To isto bijaše i u ovoj trojednoj kraljevini, jer iza opetovanih predstavkah i predlogah po bivšoj hrv.-slav. banskoj vladi kod višjih vlastih učinjenih, pripoznalo je bivše c. kr. ministarstvo unutarnjih poslovah odpisom od 19. prosinca 1853. pod •. B. b. br. 16134 945. silnu potriebitost pače neobhodnost utemeljenja zemaljske ludnice za Hrvatsku i Slavoniju. Podignuće iste i to troškom ovozemaljskim, bijaše time u načelu odobreno.

Nu preustrojenje hrv.-slav. zemaljske uprave u obće, a različnih ovozemaljskih zavodah napose, tako je zaokupilo sva novčana sredstva ovozemaljskih zakladah, da uprava zemaljska i po najkrepčoj volji sve dosad nebijaše u stanju, ovoj prevažnoj grani javne zdravstvene uprave posvetiti toliku pozornost, koliko ova u istinu zaslužuje.

Odtada se pako potreba takovoga zdravstvenoga zavoda i nužda, da se takav što brže podigne, tim silnije pokazala, dočim stranom uslied tolikih bitnih promjenah u političkoj upravi, kojih učinci i posliedice za čudo i u najniže vrste pučanstva prodiru, stranom pako uslied napredujuće prosviete pučke, bolesti duševne svakim se danom umnožavaju, tako da po glasu izvješćah podnešenih kr. namjestničkomu vieću od sviuh ovozemskih municipijah, imade sada samo u civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji preko 100 ovakovih nesretnikah, i dokle u Hrvatskoj i Slavoniji sve do danas nema nijednog takovog dobročinstvenog zavoda, koji bi, providjen različitimi sredstvi, što ih pruža liečnička znanost u obće, a duševno liečničtvo (psychiatria) napose, otvorio bolujućem

Digitized by Google

ove vrsti liečište ili barem za takove bolesti shodno priredjeno utočište.

Tako zvana ludnica kod milosrdne braće u Zagrebu bo nije nikakovo liečište ili vidalište, već samo prosto, i to još veoma nedostatno čuvalište i kao prehranilište za takove bolestnike, te je povrh toga u svojih prostorijah tako tiesno i stegnuto, da se u njih najviše 24 do 30 nemoćnikah, i to samo za nevolju smiestiti može.

Po tome se — i to jedino s gledišta javne policije, — može dozvoliti primanje samo takovih nemoćnikah u taj zavod, koji se smatraju, da bi po naravi svoje bolesti ili sami sebi ili pako drugim opasni bili. Svi ostali takovi bolestnici, što radi pomanjkanja potrebitih prostorijah, što pako pogledom na neshodno uredjenje istih, u taj se zavod primiti nemogu.

Ovakovi pako nesretnici, kojim nedopuštaju njihova sredstva, da si traže lieka i pomoći u drugih pokrajinah, ostavljeni su većom stranom žalostnoj svojoj sudbini, te se ovako skitaju po zemlji, prebijajuć se od nemila do nedraga, dieci na ruglo, a na pogrdu čeljadi odrasloj.

Skrajnje je dakle vrieme, da se ovakovim nesretnikom otvori svrsi shodno liečište i utočište u domovini samoj podignućem naime takovoga zavoda, koji bi svojim ustrojstvom odgovarao sadanjemu stanju i stepenu znanosti liečničke u obće, a psychiatriji napose, a to tim više uprav u domovini svojoj, buduć da kod liečenja duhom bolujućih veoma do toga stoji, da se u osobiti obzir uzmu, domaći običaji i navikla zanimanja takovih nemoćnikah. Dakle već iz toga razloga, obskrbljenje istih izvan njihove otačbine težko će kad valjana imati uspjeha.

Što se pako tiče mjesta, koje bi se imalo odabrati za takov zavod, u tom se nikako nebi smielo vezati na obstojeće sada već u glavnom gradu Zagrebu bolnice, jer se smieštenje duhom bolujućih i drugih bolestnikah po jednim i istim krovom već sa zdravstvenoga gledišta pokazuje posve neprikladno, — jedno, što i ovakovo zajedničko prebivanje s ludjaci ostale bolestnike odviš uznemiruje i njihovo liečenje prieči, a drugo, što se upravo za ludjake zahtjeva povećih prostorijah, da se mogu u čistom zraku svaki svojim poslom zanimati i slobodno kretati, kako to svrsi ovakovih zavodah i u obće liečenju ludjakah najbolje odgovara.

Tako dakle za ludnicu treba ne samo potrebitih stanovah, nego i po broju nemoćnikah, kojim će taj zavod biti utočište, primjerna s ludnicom skopčana zemljišta za vrt i za poljsko gospodarstvo, za moći pribaviti s jedne strane potrebitu hranu samim zavodnikom, s druge pako prikladno ludjake po izučenom i običnom načinu zabavljati, na koliko to dopustilo bude njihovo duševno stanje, kao što takodjer za priuredjenje potrebitih šetalištah. — Tako javna obćenita bolnica na savskoj ulici u Zagrebu, već iz toga nije prikladna za ludnicu, što uz nju nema takovoga neobhodno potrebitoga prostoga zemljišta; a po svom položaju, po gradnji i nutarnjem svom uredjenju sasvim je za bolnicu, a kamo li ne za ludnicu nesposobna.

Da se pako u opredieljenju mjesta, gdje bi se takav zavod imao podići ujedno i zadovolji glavnomu načelu državničke ekonomije, koje no zahtjeva: „da se što manjim potroškom vremena, snage i novca, što brže postigne željena svrha“, to bi se svakako imalo gledati na to, da se za taj zavod odabere i nabavi kakova sgrada već obstojeća, po prilici u kojem predgradju ili barem u bližnjoj okolici zagrebačkoj, na takovom naime mjestu, koje bi svojim, zdravlju ugodnim i lasno pristupnim položajem, za tu svrhu osobito podobno bilo, pá da mu jošte niti dobre u obilju vode neuzmanjka. Ta bi se pako sgrada dakako prema potrebi preraditi i svrsi svojoj prilagoditi imala.

Kod odabiranja takova mjesta trebalo bi, da se osobito u obzir uzmu: predgradje Sv. Duha, Novaves, zatim dolina Žaverska blizu Zagreba i prediel tako zvani Cmrok sa svojimi obližnjimi okolicami.

U pomanjkanju jurve obstojećih u tu svrhu sposobnih sgradah, moralo bi se izabrati koje drugo prostoprenapomenutoj svrsi odgovarajućoj mjesto, i to po mogućnosti u rečenih predielih.

Daleko izvan grada ludnicu sagraditi nebi shodno bilo, jer težko bi se izvrstan umo-liečnik našao, koj bi odrekavši se svakoj udobnosti življenja, hotio se odlučiti, da ide za uviek u samoću, a obskrbitelj ludnice mogao bi samo uz skupu cienu obskrbljivanje poduzeti, jer bi sva za življenje potrebita morao u gradu pribavljati.

Kod ustrojenja ludnice ove kano zemaljski zavod, treba da je načelo osnovi ovoj:

a) Ludnicu tako udesiti, da nebude samo služila za bezuspješno pozatvaranje ludjakah, već da bude odgovarala načelom čovječnosti i zatjevom vieka, t. j. da imade sve, što treba za izliečenje ovih nesretnikah;

b) da bude tako prostrana, da će odgovarati i zadovoljiti broju ludjakah trojedne kraljevine.

Medju ludjaci imade izliečivih i neizliečivih nesretnikah: nu ovi nespadaju u ludnicu, kao zavod liečbeni, već spadaju u tako zvano „čuvalište i prebivalište“ (in keine Irrenheil-, sondern in eine Irrenbewahr-Anstalt). Ma takodjer medju po svojoj naravi izliečivimi ludjaci imade opet nekojih, koji nisu sposobni za medjusobno t. j. družtveno življenje poradi njihova osobita ponašanja. Ovamo spadaju nečistenjaci, pozlobice i goropadnjaci. Nuždna je dakle potreba odjelbe oboje stranke i njihovo smieštenje u različnih i odaljenih prostorijah.

Daljnje odieljenje upitnih bolestnikah ima sliediti i po spolu, te k tomu opet razdielak po stepenu izobraženja duhom bolujućih.

Po glasu podnietih izvješćah od svijuh municipijah kao po učinjenih višegodišnjih opaženjah, imade u trojednoj kraljevini do 100 takovih duhom bolujućih ne-

Digitized by Google

sretnikah, medju ovimi imade po prilici 20 (8 mužkih i 12 ženskih) kao nečistnjakah, pozlobicah i goropadnjakah.

Po ovom načinu ostaje jošte 70 do 80 bolestnikah 40 do 45 mužkaracah, a 30 do 35 ženskih), koji bi se mjestiti imali stranom u poveća, i stranom pomanja ružtva, dočim samo iznimice njekolicina njih bi se poedince nastanila.

Iz toga razloga moraju biti stanovite prostorije strarom veće, stranom pomanje sobe, koje će služiti za nagještenje tako zvanih mirnjakah i skupno obitavajućih, uhom bolujućih.

Odviš maleni prostori neodgovaraju svrsi jedne ludice kao zdravstvenomu zavodu.

Ove sobe moraju biti svietle i provjetrive, prostor a pojedine krevete mora iznašati najmanje 1½□°; poućtvo mora biti jednostavno i običaju zemlje primjerno; rozori lahkom rešetkom providjeni.

Izpred obitališta mirnih bolestnikah mora biti širok provjetriv triem (Koridor) uz naždna sjedala za opočiak bolestnikah, sobe i triem moraju biti po danu i noći ovoljno razsvjetljeni, te sobe svrsi odgovarajućimi pema providjene. ili toplim zrakom u zimno doba prilično opljene biti.

U pojedinomu odielu triema imadu se ponamjestiti dva zahoda, providjena sa tako zvanim englezkim rojem (englische Maschienen-Retiraden), a i zato ima skrbiti, da čišćenje kotline nadleži, ne bolestnikom, eć postavljenim čuvarom.

Svaki odjel (za mužke i ženske) valja da ima poveće oorište, koje će moći upotriebiti ujedno za skupno blaovalište. — Kod mužkih nesmije manjkati osebna raona, dočim bi se kod ženah sborište i blagovalište upoebiti moglo i za radionu, što se kod mužkih nemože opustiti.

Nadalje nesmije pomanjkati molnica (crkvica, Kapelle), slapnih, ni vodenih kupalištah (Dampf-, Sturz- und annenbäder), kao ni prostorije za stan liečnika, ranarka, za primanje bolestnikah. za ljekarnicu, za skladišta kuhinje itd.

Izim toga mora se jošte osobito skrb uzeti za sobe lestnikah i oporavljenikah.

Pojedina soba imade se tako prirediti, da se bude ogao u njoj u svako doba zrak brzo očistiti i ponoviti z upliva na pograničue neotvorene prozore ili vrata.

Ako bi se kurenje pojedinih prostorijah providiti alo unešenjem topla zraka, za taj slučaj bi se imale namjestiti peći ili razi zemlje ili čak podzemno, i to i načinom, da bi se po želji toplina uvesti dala ne no u sve sobe i radione, već i u hodnike i stube.

U ovom zavodu nesmije manjkati prostrana ledvea uz takovo priredjenje, da bi se težko bolujući fana- (phanitische Kranke), kojim se kod strogog antiflotičkog postupanja oduzeti ima i draženje svjetlosti, mogli u lebdećoj sobi dizati i spuštavati dovoljna odaljenja od leda, i izpostaviti u svaku za probitačno pronadjenu vanjsku toplinu.

K svemu ovomu spadaju i potrebita gospodarska zdanja, kao što staje za dvie do tri krave, suše, drvarnice uz stanja za posluživajuće osoblje.

Konačno pobrinuti se je koli za vodu za piti, toli potrebnu za kupelji i slapove.

Nu valja se pobrinuti i za prohadjanje bolestnikah u prostom zraku, — odredjene za to bašće moraju se po spolu bolestnikah odieliti, te i takove najmre, za probitačnu radnju i zabavu. Jedan dio bašće imao bi se odieliti za takove bolestnike, koji ili ne mogu daleko hodati, ili radi njihova ponašanja nebi se smjeli slobodno pustiti.

Za preprieéiti bjegnuće ludjakah iz zavoda i bašćah, mora se čitavo, k zavodu spadajuće zemljište opasati ili 7 noguh visokim zidom ili, budući da takav zid neugodno za ćud nekojih bolestnikah bi djelovao, to bi probitačnije bilo. obkoliti zemljište i bašće sa plotom od štaketah.

Bašća mora se providiti sa hladovitimi mjesti, kao i s prošeti, te ovi potonji neka budu naprudjeni, a u zimno doba pako nekoji od ovih moraju biti slobodni od sniega, da se uzmognu prohoditi bolestnici po ovih i u zimske dane.

Drvoredi moraju biti upravni za olahkoćenje ukupna pregleda.

Kako jur gore rečeno, mora se strogo izvesti razdieljenje po spolu i to koli u samom zavodu, toli u bašćah i dvorišćih: isto tako nuždna je potreba, razdieljenje goropadnjakah i nečišćenikah, s toga i smetajućih bolestnikah, od mirnjakah u skupnom življenju, radnji, zabavi itd.

Nečistenjaci i zlobnjaci po duhu i ćudi, moraju se smjestiti u pojedine posebne celice. U tu svrhu trebalo bi, da se prirede predbježno najmanje 12 ovakovih celicah, i to 6 za mužke, a 6 za ženske bolestnike.

Položaj pojedinih celicah mora biti po mogućnosti od ostalih prebivalištah mirnih bolestnikah udaljen, a celice same primjerno velike, te prozori ovih 7′ podignjeni nad podom, sa jakimi ali jednostavnimi rešetkami providjeni zatvorivi prozornimi kapci (Fensterladen).

Celica visina da iznaša najmanje 12′, i prozore valja prirediti sa odušnimi vratnicami ili zasovnicami (Luftflügeln oder Schiebfenstern), u svrhu lagljega prozračivanja. — Pokućtvo ovih celicah ima sastojati iz jakog kreveta, stola i stolca, i to neka bude sve učvršćeno sa klupnjaci (Bandeisen) i vrtaci (Schrauben) na podni pod; stiene pako visoko vrh čovjeka platinami (Pfosten) obložene, vrata jaka i čvrsta jednostavnim ključem zatvoriva, bez kvake.

Konačno mora biti još u svakoj pojedinoj celici jedan prozor i jedan iz vana snimajući zahod.

Digitized by Google

Izpred celicah nesmije manjkati širok, svjetal i prozračni korridor. — Razvjetljenje mora biti u korridoru dostatno, a kurenje obavljeno kroz topal zrak ili kroz peći, nu ipak tako, da budu celice i triemi dovoljno grijani. Svaki odjel triema uvjetuje stan za pazitelja uz kuhinju.

Odredjena bašća za ove bolestnike mora biti u savezu sa odieli celicah a i lahko pristupna.

Izim gore izkazanih prostorijah moraju biti još i ove:

Prostrano zatvoreno gospodarstveno i kućno dvorište, bunar sa zdravom i obilnom vodom, ili ako je moguće, navod žive vode u prostorije dvorišta, u kuhinju, u praonicu, te u kupaonicu; nadalje potrebiti areale (zemljište) na bašćah i oranicah, u sdruženoj površini po prilici od 14 do 16 jutarah; ovdje se podjednim dodaje, kako je jur gore razloženo, da šetališta po spolu i vlastitosti (značaju) ludjakah imadu dieliti se u šest medju se ogradjenih odielah.

U Zagrebu, 31. kolovoza 1865.

Dr. Josip Krasoslav Schlosser s. r.
kr. namjestnički savjetnik i zem. praliečnik.

Osnova zakona

o ustrojenju javne ludnice za obseg kraljevine Hrvatske i Slavonije.

§. 1.

Za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju, razumievajuć amo i hrv.-slav. Krajinu, ima se podići u glavnom gradu Zagrebu javna ludnica, kao liečilište za bolestne na umu.

Ova je ludnica zemaljski zavod.

§. 5.

Trošak, spojen sa prvobitnim podignućem i uredjenjem ludnice, namiriti će gradjanska i vojna Hrvatska i Slavonija, po razmjerju broja pučanstva.

§. 3.

Gradjanska Hrvatska i Slavonija namiruje svoj prinosak iz bolničkih zakladah.

§. 4.

Izvršba ovoga zakona povjerava se banu.

Ivan Vončina s. r.
predsjednik.

Dr. Franjo Kviring s. r.
izvjestitelj.

Zapisnik

sjednice administrativnog pododbora, držane dne 25. rujna 1873. u Zagrebu, u kojoj je u razpravu uzeta zak. osnova o podignuću i uredjenju javne ludnice, kao zemaljskoga zavoda u glavnom gradu Zagrebu.

Prisutni:

Ivan Vončina, predsjednik, dr. Marijan Derenčin, Lehpamer, Magenheim, Grčić, Kršnjavi, dr. Kviring. Od strane vlade kao povjerenik: dr. Šlosser, praliečnik.

Pošto je obrazloženje i osnova vlade po izvjestitelju pročitana, prihvati odbor ovaj ovu zakonsku osnovu u načelu, kako je od kr. zemalj. vlade predložena, i uzevši ju u pretres od stavke do stavke, našao je odbor ovaj za shodno, pojedine stavke i §§. ove po vladi predložene osnove radi veće jasnoće stranom preinačiti, stranom pako kao u zakonsku osnovu nespadajuće izostaviti. i to:

Na §. 1.

Imadu se brojevi bolestnikah izostaviti, jer takovi u osnovu nespadaju, a ima se stavka §. 5. ovamo radi shodnijega izražaja pridati, ovako glaseći:

„Ova je ludnica zemaljski zavod."

Ostale izreke §. 5. izostaju, jer se u ovoj stavci već značaj činovnikah toga zavoda opredieljuje.

Na §. 2.

Ima proračunana svota od 400.000 for. izostati, jer ovo u zak. osnovu nespada.

Na §. 3.

Ovaj i sliedeći §. 4. vladine osnave izostaju, jer financijalne operacije nespadaju u osnovu zakonsku, a u mjesto ovih obih §§. dolazi §. 3. ovako glaseći:

Gradjanska Hrvatska i Slavonija namiruju svoj prinosak iz bolničkih zakladah.

§. 5. izostaje obzirom na izpravljeni §. 5.

§. 6. izostaje, jer nespada u zak. osnovu.

§. 7. sada §. 4. ostaje.

Nadalje je zaključeno: preporučiti vladi, da bi gradnju ovoga zavoda po priležećem nacrtu, koji je po sustavu starom sastavljen, obustavila, i da ju zamjeni s novim sustavom „naselbinskim", kojega je liečnička znanost novije dobe kao boljega i svrsi shodnijeg izkušala i prihvatila.

Konačno, da se pri gradjenju nebi plaho stegla za broj danas izkazanih bolestnikah.

U Zagrebu, dne 25. rujna 1873.

Ivan Vončina v. r.
predsjednik.

Dr. Franjo Kviring v. r.
izvjestitelj

Digitized by Google

Zapisnik

sjednice zakonotvornoga odbora, držane dne 26. rujna godine 1873.

Prisutni: Ivan Vončina, predsjednik, Gačić, Šušković, Živković, dr. Rački, dr. Dežman, dr. Derenčin, dr. Posilović, Vrbančić, Lehpamer, Kršnjavi, dr. Kviring. Od strane vlade: dr. Šlosser, praliečnik.

Ovaj odbor prihvatio je predloženu mu, po administrativnom odboru preinačenu zakonsku osnovu o podignuću javne zemaljske ludnice, iz razlogah u izvješću i zapisniku administrativnog pododbora navedenih i njemu podastrtih, upućujuć ju na visoki sabor na dalje ustavno pretresivanje.

U Zagrebu, 26. rujna 1873.

Ivan Vončina s. r.,
predsjednik.

Dr. Franjo Kviring s. r.,
izvjestitelj.

Digitized by Google

Prilog 3.

IX. izvješće saborskoga molbenoga odbora.

Broj saborski	Ime molitelja ili oblasti	Predmet molbe ili oblasti	Predlog molbenoga odbora
554	Molba Jos. Prugovečkoga, svršenog učenika poljodjelstva, šumarstva i vinogradarstva.	Za podieljenje stipendija, da može trogodišnji tečaj na sveučilištu u Leipzigu svršiti, kako bi valjanim stručnim učiteljem postati mogao.	Kr. zemalj. vladi na uredovanje s preporukom dostaviti, da prilikom razdiobe stipendijah na ovu molbu pravedan obzir uzme.
227	Franjo Kurelac, narodni književnik.	Moli za podporu, pošto je obolio, i nije se kadar u bolesti uzdržavati.	Iz razloga, što je obće poznato, da je prositelj nedužan u oskudicu i bolest dugotrajnu pao; iz razloga, što sve prosvećene države svoje književnike u sličnih slučajevih podpomažu, i pošto je obće poznato, da je prositelj na književnom polju našeg naroda uspješno djelovao, a osim toga službu učiteljsku izvrstno obavljao, predlaže se, da se ova molba kr. zem. vladi na uredovanje sa tom preporukom dostavi, da se prositelju iz naukovnih zakladah primjerena podpora podjeli.
553	Molba obćine ludinske, u kotaru moslavačkom.	Neka se zakonom odredi, da vlada na se preuzme trošak za uplaćivanje vlastelinu moslavačkomu odkupa protecnih zemaljah povodom segregacije provedene.	Kr. zem. vladi na uredovanje ustupiti.
556	Molba nadzirateljah uzah u belovarskoj županiji.	Za povišenje plaćah.	Kr. zem. vladi na uredovanje ustupiti.
564	Molba žiteljah kotara dugoselskoga.	Za obustavu nepravednoga pobiranja odkupa od gornjo-činženih zemljištah po gospoštiji dugoselskoj itd.	Kr, zem. vladi na uredovanje ustupiti.
563	Molba obćine Bosiljevo.	Za ukinuće regalnih pravah.	Pošto je zak. osnova radi ukinnća regalnih pravah na sankciju podnešena, ima se ova molba povratiti putem zem vlade.
568	Molba obćine Desinec, kotara jastrebarskoga.	Za podieljenje zajma povodom dogodivše se ovogodišnje štete i obustavu utjerivanja poreza.	Kr. zem. vladi dostaviti na uredovanje, da na ovu molbu pravedan obzir uzme.
570	Petar Kireta i drugovi iz Lonje.	Mole, da se odredba učini, da se prekomjerne globe zbog šumskih štetah po gospoštinah nepobiraju.	Kr. zem. vladi na uredovanje dostaviti.
581	Molba zastupstva grada Bakra.	Radi odredbe glede premještenja marvinskog trga iz Svet. Kuzme u Bakar.	Kr. zem. vladi s preporukom na uredovanje dostaviti.
582	Molba žiteljah kotara dugoselskoga.	Za obustavu nepravednoga pobiranja odplate od gornjo-činženih zemaljah.	Kr. zem. vladi na uredovanje dostaviti.

Digitized by Google

Broj saborski	Ime molitelja ili oblasti	Predmet molbe ili predstavke	Predlog molbenoga odbora
583	Molba žiteljah kotara dugoselskoga.	Za riešitbu segregacije obćinskih šumah i pašnjakah.	Kr. zem. vladi na uredovanje dostaviti.
586	Samuil grof Keglević.	Moli, da se proti njemu stavljena kuratela digne.	Odboru pravosudnom, gdje se slična molba u razpravi nalazi.
589	Obćinsko vieće medačko.	Moli, da mu satnički stan za obćinsku pisarnu ustupi.	.detto.
588	Molba obćinah Hreljin, Praputnik, Škrljevo, Draga i Trsat, u municipijumu bakarskomu.	Za izhodjenje povjerenstva kod ministarstva komunikacijah, koje bi štete, željeznicom karlovačko-riečkom prouzročene, izpitalo, i za obustavu jedne kolikoće novca za podmirenje štetah.	Kr. zem. vladi na uredovanje s preporukom dostaviti, da se na zajedničkoga ministra komunikacijah, radi izposlovanja pravedne odštete obrati.
587	Molba Sumujila grofa Keglevića.	Da se naredba njegove zadnje volje od g. 1867. u čuvanje uzme.	Kr. zem. vladi na uredovanje ustupiti.
591	Gradsko zastupstvo slob. i kr. grada Zagreba.	Moli, da vis. sabor blagoizvoli stvoriti zakonski članak, kojim se dozvoljava prodati 11 novih gradištah na zemljištu gradskoga marofa u Zagrebu.	Zakonodavnomu odboru.

Pročitano i odobreno.

Smaić s. r.

Joanović s. r.,
izvjestitelj.

Digitized by Google

Četrdeset i treća saborska sjednica,

držana dne 24. listopada 1873. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom I. sabor-skoga podpredsjednika gosp. Jovana Živkovića.

Sadržaj: Zapisnik četrdeset i druge saborske sjednice. — Podnesci i prijave predsjedničtva. — Odgovor vlade na interpelaciju zast. Antuna Čopa glede marvinske pošasti. — Interpelacija zast. dra. Brlića u pogledu prodaje krajiških šumah. — Treće čitanje zakonske osnove o podignuću kuće zemaljske. — Izvješće zakonodavnog odbora i razprava o zak. osnovi o pospješenju uredjenja urbarskih odnošajah.

(10 satih.)

Predsjednik: Sjednica je otvorena. Molim g. bilježnika, neka pročita zapisnik.

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: (Čita zapisnik 42. sjednice prilog 1.)

Predsjednik: Nema opazke:

Mirko Hrvat: Zapisnik je manjkav, jer se samo kaže, da se predlozi peticionalnoga odbora primaju po predlogu odbora, dočim bi se morali pojedince predlozi i zaključci navesti.

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: Već u prošlih zapisnicih je uvedeno, da se predloži, t. j. elaborat odbora u zapisnik neuvadja; zato držim, da se jedino riešenje tih predlogah uvršćuje.

Predsjednik: Nitko neće govoriti?

Dr. **Ignjat Brlić**: Ja podupirem predlog gosp. Mirka Hrvata.

Predsjednik: Je li kuća zato, da se zapisnik izpravi u pravcu, predloženom po gosp. Mirku Hrvatu? Ona gospoda, koja su zato, neka se izvole dignuti.

(Ustane većina.)

Većina je; zapisnik se ima izpraviti.

Sad mi je javiti štovanoj kući tužnu viest, da je današnjim danom ova kuća izgubila izvrstna člana, koj je svojim radom, talentom i neizmjernom marljivošću narodu mnogo obricao, a to je naš sučlan zastupnik dr. Ivan Dežman, koj je danas naglo preminuo.

Slava budi uspomeni njegovoj! Nadam se, da ćemo mu posliednju svoju dužnost dati u svoje vrieme.

(Članovi se dižu sa stolicah i viču trostruki: Slava mu!)

Bilj. **Jovan Steković**: (Čita podneske; vidi zapisnik 43. sab. sjednice.)

Predsjednik: Štovana kućo! Prispjelo je izvješće zakonodavnoga odbora. Danas će biti tiskano i na dnevni red stavljeno; a isto tako i izvješće o proračunu, koje će se razdieliti.

Onda prispio je odgovor vlade na interpelaciju zast. Čopa u pogledu marvinske pošasti. Budući je to spis od 6 tabakah, koji se nemože ustmeno obrazložiti, zato molim gosp. zastupnika vlade, neka izvoli pročitati. (Glasovi: Bilježnik neka čita.)

Bilj **Gavro Kiš**: (Čita taj odgovor; vidi prilog 2.)

Antun Čop: Ja se s tim odgovorom zadovoljavam.

Ivan Tombor: Vis. sabore! U ovaj čas stigla je molbenica obćine Erdevik, kojom moli, da se obustavi prisilno utjerivanje poreza. Stvar je prešna i hitna, te mislim, da bi se ova molbenica vladi odmah ustupila sa preporukom. Ja znam, da je molbenica osnovana i opravdana, jer u obćini erdevičkoj vlada velika bjeda; ljudi nisu dobili ni trećinu posijanoga sjemena, pa sada nemogu smoći sredstvah za porez, da, jedva za živež. I sada već glad prieti, a ako će se prisilno utjerivati porez, bojim se, da će u proljeće još veća nevolja nastati. Medjutim poglavarstvo obćine je obreklo, da će nastojati, da oni obćinari, koji su imućniji, za vremena namire poreznu dužnost. Zato mislim, da se ova molbenica preporukom odmah ustupi vladi.

Predsjednik: Prima li štovana kuća predlog g. Tombora? (Prima.)

Ustupiti će se peticionalnomu odboru i riešiti čim prije; sutra.

Digitized by Google

G. narodni zast. dr. Brlić ima rieč.

Dr. **Ignjat Brlić**: Visoki sabore! Stvar, o kojoj ću govoriti, obće je poznata, jer je u javnosti i u svih novinah čitave monarkije razpravljana i dovoljno pretreana, dapače o njoj se govori u svih slojevih našega iaroda. Nu kako je ovaj predmet sveobće poznat, tako e i velevažan i jer je o njem već mnogo razpravljeno, o olahkoćuje moj položaj, ako u tako važnom predmetu ıpravljam na zem. vladu interpelaciju. Hoću naime da ovorim o krajiških šumah, koje sačinjavaju najveći, da, koro jedini imetak naše domovine, te moraju kod razitka Krajine u materijalnom i duševnom pogledu pruiti sredstva za boljak i kulturni napredak ove dosta apuštene zemlje. Kada se je Krajina razvojačila, nastalo e pitanje: čije li su krajiške šume? Nu ja o tom neću vdje razpravljati, samo ću konštatirati, da je onom priodom Njeg. Veličanstvo ručnim pismom naredilo, da se rajiške šume imadu u dvie jednake polovine razdieliti, d kojih će jedna pripasti ugarsko-hrvatskomu državıomu eraru, a druga krajiškim obćinam. — Od prvoga iela imalo se je 30.000 jutarah najbolje šume u brodkoj i petrovaradinskoj Krajini prodati, te dobiveni novac a kulturne svrhe Krajine upotriebiti.

Prva licitacija nije bila odobrena, jer je drvo onda tajalo u velikoj cieni, pa se je nadati moglo, da će se rugom licitacijom znatno veća kupovnina dobiti. Tako e i bilo, te je one šume jedan ugarski konzorcij kupio, kojem siedjahu same bogate osobe od velikoga upliva a javne poslove.

Ugovor bi sklopljen medju krajiškim erarom i ugarkim konzorcijem dne 5. listopada 1872., uslied kojega u prodane šume za 33 milijuna for., te položena kauija od 3 milijuna for., a pokraj toga i prvi obrok kuovnine. Posao bi tako obavljen, da se ciela šuma od 3 milijuna for. u 12 godinah u krajišku blagajnu uplati, a konzorcij za 24 godine šume izkrčiti imade. Tako e je bilo nadati, da je krajiški erar sklopio koristan po rajinu podhvat.

Nu nadodje zlosretni i ubitačni „Krach“, velika novana kriza. Pokazalo se je, da konzorcij jošte nijedan omad šume izkrčio nije, dapače da nije ni mislio izkriti šumu, nego da je to bila samo špekulacija, s kojom konzorcij mislio „kajmak od kiseloga mlieka“ pobrati, rofit u džep turnuti, a izvedenje poduzeća drugim preustiti; nije konzorcij postupao po trgovački, van onako, ao što običaju postupati prosti špekulanti, koji samo za obitkom vrebaju.

Pokazalo se je na jedanput, da ovo bogato i uplivno ruštvo mora liquidirati, da stoji na rubu bankrota. Konorcij upravio je molbu na priestol, da se dozvoli, da nije kupovninu umjesto u 12 godinah, u 24 godine položiti. Ovo se doduše dozvolilo nije, ali se je konzorciju ruga olakšica pružila tim, što mu se je dozvolilo, da ıože drugi obrok kupovnine položiti u 10-godišnjih obrocih po 227.500 for. Mislilo se je tim pomoći konzorciju, da uzmogne izpuniti ugovorene uvjete, pa da dodje jedanput do željno izčekivane gradnje cestah i željeznicah u zapuštenoj Krajini.

Nu konzorcij nije se s tom polakšicom htjeo zadovoljiti, pa je pod ništetnimi razlozi, na vjerolomni način odkazao ugovor, odustajući od čitavoga posla, s namjerom, da si izbavi kauciju sa prvim obrokom kupovine. — Dakako, da bi to velika šteta bila po Krajinu i po čitavu zemlju, te je s toga krajiška vlada odgovorila na ovaj korak na pristojan način, izjavivši, da nepristaje uz prijavljeni odkaz kupovnoga ugovora. Pošto pripada i našemu saboru po nagodi pravo, da u tom poslu koju reče, te pošto je naša zemaljska vlada uslied previšnje odluke ovlaštena uticati u prodaju ovih šumah i u razpolaganje dobivenih novacah, to je onda potrebno, da o tom predmetu u ovom odlučnom momentu i mi koju rieč progovorimo u obranu naših i krajiških interesah. S toga stavljam ja na preuzvišenoga gospodina bana sliedeću interpelaciju:

S razloga, što je hrv.-slav.-dalm. saboru na temelju §. 8. nagodb. zak. čl. I. 1868. odlučni upliv u predmetu prodaje hrv.-slav.-dalm. državne nepokretne imovine, kamo i šume spadaju, osiguran;

s razloga, što je nadalje Nj. c. i kr. apoštolsko Veličanstvo prema tomu u prav. odpisu od 8. lipnja 1871. hrv.-slav.-dalm. vladi u predmetu razpolaganja i investiranja izvanrednih krajiških šumah, u nadležnom mješovitom povjerenstvu pravo sudjelovanja osiguralo i što je tim putem i u okviru ove prehvaljene prev. odredbe hrv.-slav.-dalm. vlada na poznati ugovor, sklopljeni izmedju vis. krajiškoga erara i krajiškoga šumskoga konzorcija, svojim glasom uplivala;

s razloga, što je službeno poznato, da rečeni konzorcij od upitnoga kupovno-prodajnoga ugovora, bez pravednoga razloga odustati kani, što bi obzirom na onu okolnost, da je upitna kupovnina na kulturne svrhe do sada toli zapuštene krajine prev. riešenjem od 8. lipnja 1871. opredieljena, štetu krajini nanieti moglo; uslied čega je, koliko se saznaje, nekakova razprava izmedju vis. vojnoga erara i rečenoga konzorcija povedena; — stavljam na svietloga bana sliedeću interpelaciju:

1. Što je preuzv. gospodinu banu o razpravi vjerolomnoga razvrgnuća upitnoga kupovno-prodajnoga ugovora po krajiškom šumskom konzorciju poznato?

2. Koje mjere kani preuzv. gospodin ban u okviru zakonito pripadajućega mu upliva poprimiti, da se svaka šteta odkloni i eventualno podpuna zadovoljština od konzorcija pribavi i osigura?

Predsjednik: Dostavit će se banu.

Na dnevnom je redu treće čitanje zak. osnove o ludnici. Molim g. izvjestitelja.

Izvj. dr. **Franjo Kvirling**: (Čita osnovu.)

*

Digitized by Google

Predsjednik: Prima li kuća zakonsku osnovu, kako je pročitana? (Prima.)

Dalje dolazi na dnevni red zak. osnova o pospješenju uredjenja urbarskih odnošajah. Pošto je g. Makanec kao izvjestitelj zapriečen, to molim g. zastupnika Vrbančića, da bude tako dobar, mjesto g. Makanca zauzeti mjesto izvjestitelja.

Izvj. **Slavoljub Vrbančić**: (Čita najprije izvješće, zatim zak. osnovu; prilog 3.)

Predsjednik: Otvara se generalna debata. — Neželi nitko govoriti. (Nitko.) Prima li se pročitana osnova za podlogu specijalne debate?

(Prima se.)

Izvj. **Slavoljub Vrbančić**: (Čita §. 1.)

Zast. vlade **Dane Stanković**: Visoki sabore! U trećoj stavci osnove vladine uvrštena je ustanova, da se u svrhu pospiešenja urbarskih odnošajah namjesti kod sudbenih stolovah prema potrebi jedan ili više izvjestiteljah, koji bi se bavili izključivo s tim poslom. Priznajem, da se takav iznimni položaj izvjestiteljah nebi slagao sa disciplinom i s odgovornošću predsjednika, iz koje odgovornosti izvire pravo tih predstojnikah, da razpolaže osobami prama zahtjevu službe i prama sposobnosti. Ali s druge strane razširiti će se djelokrug sudbenih stolovah ovim zakonom, te se bojim, ako se neprimi vladina osnova, da će zapinjati ili urbarski, ili ostali poslovi. Ta je bojazan tim temeljitija, čim je jasno, da onaj, koji će preduzimati urbarske poslove, da se neće moći ni malo ili jako malo baviti s ostalimi poslovi kod sudbenoga stola. Da nezapinju poslovi, treba, da se pomnoži osoblje. Buduć, da to vlada učiniti nemože, zato scienim, da se u §. 1. ove osnove doda sliedeće: „te se prema potrebi mogu umnožiti radine sile".

Mirko Hrvat: Ja sam proti predlogu vlade, što je pokušano bilo posebne sudove ustrojiti i urediti posebne referente kod sudbenih stolovah, pak se je vidilo, da to ničemu nevodi. Držim, da se obzirom na budget nedozvoli za to ni krajcara; zato mislim, da se primi predlog odbora.

Izvj. **Slavoljub Vrbančić**: Ja u ime zakonodavnoga odbora nemogu na ino, nego protiviti se predlogu s razloga, što je odbor brisao ustanovu vladine osnove, jer nije bio za izključive izvjestitelje u urbarskih poslovih pošao sa stanovišta, da vladi ostaje prosto, ako se umnožaju poslovi, da umnoža takodjer i osoblje kod sudovah i u tom obziru posebni predlog učini. Mi neželimo takovu štednju, da poslovi zapinju, s toga držim, da se može prihvatiti predlog vlade, ako bude potrebito, da se broj osoblja umnoža. Zato preporučam dodatak vlade.

Predsjednik: Molim, da se §. 1. još jedanput pročita s dodatkom.

Izvj. **Slavoljub Vrbančić**: (Čita.)

Predsjednik: Prije svega molim, prihvaća li se redakcija 1. §., kao što glasi? (Prihvaća.)

Ona gospoda, koja su zato, da se ovomu §-u doda: „prema potrebi mogu se umnožiti radine sile", neka se izvole ustati. (Ustane većina. Broji se. — 25.)

Ona gospoda, koja su proti tomu dodatku, neka se izvole ustati. (Broji se. — 24.) Prima se dodatak.

(Glasovi: 25 je proti glasovalo.)

Sve da je tako, što medjutim poričem, odlučujem ja svojim glasom za dodatak.

Izvj. **Slavoljub Vrbančić**: (Čita §. 2.)

Predsjednik: Prima li štovana kuća §. 2.?

(Prima.)

Iza toga ima primjetba vladinoga zastupnika.

Vlad. zast. **Dane Stanković**: Visoki sabore! Po stavci petoj vladine osnove ima se autentikacija stegnuti samo na tehničku operaciju. Vlada je to učinila, što misli, da to nije suvišno, što je opravdan trošak i vrieme, koje bi se potrošilo. Zakonodavni odbor pako naglasuje, da je autentikacija najmanje u zaštitu stranakah, s toga je i izpustio to iz vladine osnove. I meni je na srcu zaštita stranakah, i s toga mislim, da bi se obezbiedila, ako bi se u 5. stavci vladine osnove iza riečih „autentikacija ima se" umetnulo još: „za slučaj onaj, ako stranke ne prigovore posliedkom predhodnih izvidjenjah itd." Mislim, da bi se tim interes stranakah osigurati mogao, i unapredili urbarski poslovi.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Visoki sabore! Moram se protiviti ovomu dodatku zastupnika vlade. Svaki, koj je imao nekoliko samo parnicah u rukuh svojih, znati će, da nigdje neište stvar toliko točnosti, koliko u urbarskih parnicah, a to stoga, što je pravni liek, povrate u prijašnje stanje (restitucija), absolutno izključen u urbarskih parnicah. Ako se dakle dogodi pogreška, nitko izpraviti nemože. Čim to stoji, nesmije se načelo postaviti, da sudac posreduje samo na prigovor stranke, već obratno sudac mora ureda radi postupati i odgovarati, da je sve točno. Uzmimo slučaj. Zna stranka zločesta zagovornika i zastupnika; seljak bo često izabere vikača, slaboga juristu, koj mu zlatne kule obećaje. Takav čovjek koi predhodnih (predtečnih) izvidjenjah nezna, što treba či- niti, i nezna, je li prikupljen materijal valjan ili ne. Kad postane nakon autentikacije ovjerovljen odnosni operat sudacah, onda je javna izprava, koja po postupniku gradjanskom imade dokaznu moć, ter će meritorna presuda biti polag toga operata izrečena. Zaman je kašnje str dokazivanje, da je zastupnik u bludnji bio, i da će radi njegova nehajstva prava i zdrava postradati stranka. Ni se obćina može oteti takovim uštrbom, a niti vlastelin, ako se dogodi, da vlastelinski zastupnik štogod propusti, što bijaše nuždno.

Njemačka je vlada s toga posve razumno postavila načelo, da u svakom urbarskom postupku inkvizitorni postupak vladati ima. Ovdje kod svakog koraka jamči sudac, kojega pošalje sud, da vodi izvidjenja. Kad se reče: neka bude autentikacija, to znači: neka bude auten

Digitized by Google

ikacija ureda radi, a ne lih na zahtjev stranke. Ako se kaže, da valja preduzimati autentikaciju samo na zahtjev stranke, onda se s jedne strane uvodi načelo gradjanskopravnoga postupka, da bez zahtjeva nema uredovanja; nu s druge se strane ipak, uvodeći ureda radi predhodna zvidjenja, ovo načelo pobija s razloga javnoga interesa. To je protuslovje u načelu, zato glasujem proti izpravku.

Vlad. zast. **Dane Stanković**: Vis. sabore! Imam odgovoriti g. predgovorniku samo to, da su izvidjenja čini uredovni, da se prvom sudcu vjera dati može, kao i drugomu. Ako nema u prvom sudcu vjere, isto tako je malo jamstva za sudca, koj preuzima autentikaciju.

Izvj. **Slavoljub Vrbančić**: Vis. sabore! Zakonodavni odbor nije to primio s razloga, što je praksa pokazala, da preporna izvidjenja nisu ništa drugo, nego skupljanje podatakah, na kojih će se osnivati buduća razprava parnice; a upravo kod autentikacije ima stranka prilike prigovarati ne toliko tehničkoj operaciji, koja je nepreporna, nego drugim pitanjim, naročito o vriednosti zemljišta dotičnoga, i o drugih odnošajih, koje nije imao prilike prvi sudac izviditi.

Stoga ostajem kod toga, da će se stvari nesamo glede tehničkih nego i ostalih pitanjah temeljitije i pravednije riešavati, ako se uzdrži autentikacija, i da nju ima obavljati osoba, različita od one, koja obavlja predhodna izvidjenja. Osim toga, da neopetujem, što je za obranu predloga odborova gospodin Špun naveo, preporučam na prihvat osnovu, kako ju je predložio zakonodavni odbor.

Predsjednik: Štovana kućo! Na koliko sam ja shvatio gospodina zastupnika vlade, ovo bi imao biti §. 3., koj ovako glasi:

„Autentikacija ima se za slučaj onaj, ako stranke neprigovore posljedkom predhodnih izvidjenjah u napredak stegnuti samo na tehničku operaciju, po čemu nije od potrebe, da bude autentikacija obavljena po sudcu različnom od onoga, koji je obavio izvidjenja predhodna. Prema tomu imadu se svjedoci i vještaci zaprisեći odmah, kako se upotrebe i to onako, kako to propisuje gradskoparbeni postupovnik“.

S toga se o tom ponajprije glasovati ima.

Ona gospoda, koja su za to, da se primi predlog vlade, da se novi §. 3. u ovu osnovu umetne, neka se izvole dignuti. (Neustane nitko.) Pao je.

Izvjest. **Slavoljub Vrbančić**: (Čita §. 3.)

(Prima se.)

(Čita §. 4.)

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Mislim, da se mjesto „nalaže se“ metne „povjerava se“, jer je to obični izraz.

(Prima se.)

Predsjednik: Na pet minutah dižem sjednicu.

(11 satih 35 minutah.)

(U tom odmoru dielilo se izvješće odbora za proračun za g. 1874.)

(12 satih.)

Predsjednik: Štovana kućo! Izvješće odbora za proračun je porazdieljeno, te mislim, da može sutra doći na dnevni red. Tim zaključujem sjednicu i uričem drugu za sutra u 10 satih.

(12 satih.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

XLII. sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, držane pod predsjedničtvom g. Jovana Živkovića, dne 20. listopada 1873. u glavnom gradu zemaljskom Zagrebu.

Predsjednik otvori sjednicu.

Čita se zapisnik, te se ovjerovljuje.

Prispjevši na sabor podnesci:

1. (br. 610.) Molba kaptola senjskog u pogledu odštete za dobro „Krasno".

Upućuje se na molbeni odbor.

2. (br. 609.) Dopis kr. zem. vlade od 17. listopada t. g. br. 15.089/5702. u pogledu računskog zaključka za god. 1872.

Ustupa se proračunskom odboru.

Zastupnik kotara varaždinskoga stavlja na zem. vladu sliedeću interpelaciju:

„Je li voljna vis. vlada za ovog zasjedanja saboru predložiti zakonsku osnovu o diobi zadrugah?

Usljed odgovora sa strane vlade, da će se do koji dan osnova predložiti Njeg. Veličanstvu na predhodno odobrenje, izjavljuje se interpelant zadovoljnim, te se uzima odgovor na znanje.

Zastupnik kotara erdevičkog ponavlja svoju interpelaciju, što ju je u prošlom zasjedanju u pogledu izgredah sudca Bugarskoga stavio.

Interpelant se izjavljuje zadovoljnim s odgovorom vlade, da će mu odgovoriti, čim bude u stanju nuždnu ubaviest nabaviti.

Zatim se pristupi trećem čitanju zakonske osnove, o izvedenju javnih radnjah i gradjevinah po onom redu §§., kao što ih je zakonodavni odbor predložio, i prihvaćena je znatnom većinom, te se ima dostaviti kralj. zem. vladi radi predloženja Nj. Veličanstvu na potvrdu.

Od strane vlade odgovara se na interpelaciju zast. grada Zagreba iz 31. saborske sjednice, dne 13. rujna t. g. držane, u pogledu primljenih mjerah, da se nastaloj nevolji sa ovogodišnje nerodice doskoči, i po pročitanju dotičnog odgovora, koji se na znanje uzima, stavlja zast. kot. peteranečkog predlog, neka sabor stvori sliedeći zaključak:

„Saslušav predloge vladine, kakove mjere da se preduzmu proti vladajućoj nevolji, pa da ona u tu svrhu namjerava:

1. Nabaviti mora do 300.000 for. založenjem papirah zemaljskih zakladah:

2. otvoriti javne zemaljske cesto-gradnje na više stranah zemlje i tim pružiti priliku zasložbi;

3. davati silno potrebujućim primjerne novčane zajmove uz 6% kamate i uz povratak do konca godine 1874.;

4. za dobe nastojati oko nabave proljetnoga sjemenja za one, koji si ga sami nabaviti u stanju neće bili;

5. uputiti sve županije, da odmah ustroje po kotarih odbore, koji će nastojati oko sabiranja dobrovoljnih darovah u novcu i u naravi, i takove djeliti medju najsiromašnije, koji su za rad i po tom za zaslužbu nesposobni; — sabor odobrava ove mjere, a njihovo izvedenje povjerava banu".

Predlog je ovaj primljen i ima se vladi stvoren zaključak saborski priobćiti.

Zatim se je pristupilo k razpravi na dnevnom redu stojeće zakonske osnove o ustrojenju javne ludnice za obseg kraljevinah Hrvatske i Slavonije, po obrazloženju izvjestitelja primljena je po predlogu odborovu za podlogu specijalne debate.

Pristupiv k istoj, primljen je naslov, zatim §. 1., 2., 3. i 4. bez promjene, dočim se izpravak zastupnika gjurgjevačkoga, da se iza §-a 3. umetne kao posebni §. 4. iz vladine osnove §. 6. — nije uvažio.

Po pročitanju izvješća verifikacionalnog odbora u pogledu izbora zastupnika kot. valpovačkog, obzirom da je zapisnik u redu i da proti izboru nikakova prigovora nema, ovjerovljuje se isti.

Napokon uzeto je u pretres IX. izvješće saborskog molbenog odbora, te uvažio sve dotične predloge, i to:

Br. 554. Molba J. Prugovečkoga, svršenog učenika poljodjelstva, šumarstva i vinogradarstva za podieljenje stipendija, da može trogodišnji tečaj na sveučilištu u Leipzigu svršiti, kako bi valjanim stručnim učiteljem postati mogao.

Kr. zem. vladi na uredovanje s preporukom dostaviti, da prilikom razdiobe stipendijah na ovu molbu pravedan obzir uzme.

Br. 227. Franjo Kurelac, narodni književnik, moli za podporu, pošto je obolio, i nije se kadar u bolesti izdržavati. Iz razloga, što je obće poznato, da je prositelj nedužan u oskudicu i bolest dugotrajnu pao; iz razloga što sve prosvietljene države svoje književnike u sličnih slučajevih podpomažu, i pošto je obće poznato, da je prositelj na književnom polju našeg naroda uspješno djelovao, a osim toga službu učiteljsku izvrstno obavljao, predlaže se, da se ova molba kr. zem. vladi na uredovanje sa tom preporukom dostavi, da se prositelju iz naukovnih zakladah primjerena podpora podieli.

Br. 553. Molba obćine ludinske, u kotaru moslavačkom, neka se zakonom odredi, da vlada na se preuzme trošak za uplaćivanje vlastelinu moslavačkomu odkupa zemaljah povodom segregacije provedene. Kr. zem. vladi na uredovanje.

Br. 556. Molba nadzirateljah uzah u belovarskoj županiji za povišenje plaćah. Kralj. zem. vladi na uredovanje ustupiti.

Digitized by Google

Br. 564. Molba žiteljah kotara dugoselskoga, za ɪbustavu nepravednoga pobiranja odkupa od gornjo-inženih zemljištah po gospoštiji dugoselskoj. Kr. zemalj. ladi na uredovanje ustupiti.

Br. 563. Molba obćine Bosiljevo za ukinuće regalnih ɪravah. Pošto je zakon. osnova radi ukinuća regalnih ɪravah na sankciju podnešena, ima se ova molba povraiti putem zem. vlade.

Br. 568. Molba obćine Desinec. kotara jastrebarskog, a podieljenje zajma povodom dogodivše se ovogodišnje tete i obustave utjerivanja poreza. Kr. zemalj. vladi dotaviti na uredovanje, da na ovu molbu pravedan obzir ɪzme.

Br. 570. Petar Kireta i drugovi iz Lonje mole, da e odredba učini, da se prekomjerne globe zbog šumskih tetah po gospoštinah nepobiru. Kr. zem. vladi na ureiovanje dostaviti.

Br. 581. Molba zastupstva grada Bakra, radi odedbe glede premještenja marvinskog trga iz Sv. Kuzme . Bakar.

Kr. zemaljskoj vladi s preporukom na uredovanje ostaviti.

Br. 582. Molba žiteljah kot. dugoselskoga, za obutavu nepravednoga pobiranja odplate od gornjo-činženih emaljah i broj 583. za riešitbu segregacije obćinskih umah i pašnjakah. Kr. zemaljskoj vladi na uredovanje ostaviti.

Br. 586. Samuil grof Keglević moli, da se proti njemu tavljena kuratela digne.

Br. 589. Obćin. vieće medačko moli, da mu se satički stan za obćinsku pisarnu ustupi.

Obje molbe odboru pravosudnom.

Br. 588. Molba obćinah Hreljin, Praputnik, Škrljevo, Trsat, u municipijumu bakarskomu, za izhodjenje pojerenstva kod ministarstva komunikacijah, koje bi štete, eljeznicom karlovačko-riečkom prouzročene, izpitalo, i za bustavu jedne kolikoće novca za podmirenje štetah. Kr. emalj. vladi na uredovanje s preporukom dostaviti, da e na zajedničkoga ministra komunikacijah radi izposloanja pravedne odštete obrati.

Br. 587. Molba Samujila grofa Keglevića, da se naedba njegove zadnje volje od g. 1867. u čuvanje uzme. r. zem. vladi na uredovanje ustupiti.

Br. 591. Gradsko zastupstvo slob. i kr. grada Zareba moli, da vis. sabor blagoizvoli stvoriti zak. članak, ojim se dozvoljava prodati 11 novih gradilištah na zemištu gradskoga marofa u Zagrebu. Zakonodavnomu odoru.

Pošto ništa više na dnevnom redu ne bijaše, zaključi redsjednik sjednicu s tim, da će buduću ureći u svoje rieme.

Živković s. r.

Dr. Aleksander Rogulić s. r.
sab. bilježnik.

Prilog 2.

(Br. 14661/3109.)

Visoki sabore!

Na interpelaciju, stavljenu na ovu kr. zem. vladu u VIII. saborskoj sjednici, državnoj 17. rujna 1873. po gosp. narodnom zast. Čopu, naime:

1. Koji su uzroci, da do sada nije pošlo za rukom ugušiti vladajuću u zemlji marvinsku pošast?

2. Koje je mjere zemalj. vlada poprimila, i koje naredbe izdala, da se toj pošasti jednom kraj učini?

3. Je li ja ubijanje ili uništenje okuženoga blaga i dotično odšteta iz državnih sredstvah ograničena možda samo na prvi u kojem selu prijavljeni slučaj, ili ubija i odštećuje se svaki komad, samo ako je odmah s početka bolesti prijavljen? — te napokon

4. Što biva sa sumnjivim blagom, je li je istina, da takovo mesari pokupuju po što po to, ter na temelju po njih samih učinjene procjene?

časti se kr. zem. vlada sliedeće odgovoriti:

Na 1.

Najglavniji uzrok tomu, što nije još za rukom pošlo u nekojih predielih županije virovitičke, varaždinske i riečke, a osobito županije zagrebačke vladajućoj govedjoj kugi na put stati, je okolnost ona, što veća strana naroda neće da vjeruje, da je vladajaćaa marvinska pošast prava govedja kuga, a o tom je tim više uvjeren, što nekoji vještaci osobito u susjednoj vojnoj Krajini uztvrdiše, da je ta marvinska crkavica bolest svoje, nu do sada im još nepoznate vrsti; što narod kod kupovanja rogate marve u ovo opasno doba nepostupa potrebitim oprezom, što se slučajevi oboljenja marve prekasno prijavljuju, pače sasvim zatajivaju; što se usljed ovih prijavah u tom pogledu od strane pošastnih povjerenstvah s mjesta odredjene oprezne živinarsko-redarstvene mjere od strane kotarskih oblastih, a osobito od strane obćinskih poglavarstvah i njihovih organah nevrše onom hitrinom i točnošću, kako to od strane ove zemalj. vlade opetovano naloženo bijaše, te kojom bi se postupati moralo, da se ovoj toli pogubnoj marvinskoj pošasti u svakom pojedinom mjestu prigodom njezina buknuća odmah na put stane, i da se tim načinom njezin razvitak i njezino razprostranjenje zaprieči.

Pored svega toga vlada još u seljačkom narodu toli veliki fatalizam, da tuj ne samo nemogu zdravstvena povjerenstva baš nikakove podpore u svom uredovanju naći, već se upravo hotimice prekršaju propisane naredbe, akoprem ih svaki već na pamet znade.

Tako se često dogadja, da obitelj govedjom kugom okužene, makar i vojničkom stražom zatvorene kuće, pod izlikom, da ide u gospodarstvenom poslu, ide na posjet u susjednu kuću, pače i u susjedno selo, te tim načinom prenese kuživo u susjedstvo.

Digitized by Google

Istina je, da u Slavoniji i Hrvatskoj govedja kuga već od godine danah rogatu marvu nemilice mori; nu tu se mora opaziti, da je ta marvinska pošast u dva različita razdobja u Slavoniji i u Hrvatskoj zavladala, i to mjeseca rujna 1872. u županiji virovitičkoj i u županiji požežkoj, kamo unešena bijaše kroz marvu, došavšu iz Bosne, te koja bi koncem mjeseca siečnja u županiji virovitičkoj, a početkom mjeseca veljače u županiji požežkoj sasvim ugušena, — dočim je pošast ova u županiju zagrebačku, i to naročito u kotar dugoselski i veliko-gorički i sisački početkom mjeseca ožujka o. g., i to kroz marvu došavšu neposredno iz susjedne vojne Krajine, uvučena.

U predjelih slavonskih pošlo je dakle za rukom govedju kugu od godine 1872. u pet mjesecih sasvim svladati.

Da je govedja kuga vladavša prije deset godinah u Hrvatskoj i Slavoniji počamši od mjeseca listopada 1862. sve do konca veljače 1865., ona u Ugarskoj od početka godine 1862. sve do godine 1869., te napokon ona u Erdeljskoj od konca godine 1861. sve do godine 1870. neprekidno trajala, to se nemože ova sada u ovostranih predjelih vladajuća marvinska pošast prekomierno dugotrajućom nazvati, osobito ako se obzir uzme na ovostrani geografički položaj i na ovozemaljske gospodarstvene okolnosti.

Na 2.

a) U prvom razdobju.

Kad je mjeseca rujna g. 1872. govedja kuga u više mjestih županije virovitičke zavladala, kamo unešena bijaše marvom došavšom iz Bosne, učinila je ova kr. zem. vlada odmah shodne naredbe, da se zaprieči razvitak i razširenje te pešasti, i da se čim brže dokine.

U tu svrhu bijahu županijske oblasti ovostranim odpisom od 21. rujna 1872. br. 11610 upućene, da u svrhu predupredjenja dalnjega razprostranjenja te pošasti, kao u svrhu njezina utamanjenja, gdje bi zavladala, prema naputku o marvinskoj pošasti od g. 1860. pod br. 2661. shodne oprezne živinarsko-redarstvene mjere poprimiti, a prije svega u svakoj pojedinoj obćini tim naputkom propisano pošastno povjerenstvo sastaviti imadu; a obćinstvu županije virovitičke bijaše na poseb naloženo, da u mjestih, u kojih je marvinska crkavica buknula, s mjesta zabrani tjeranje rogate marve na pašu, da okužena mjesta u obće, a okužene kuće napose zatvore stražom, i to ciela mjesta stražari uzetimi iz susjednih još neokuženih mjestih, a pojedine kuće stražari uzetimi iz istoga mjesta, kojih kuće kugom još zaražene nisu, pošto ovim najviše do toga biti mora, da kuga stegnuta ostane na već okužene kuće, te da se neunese na njihovu marvu.

Odpisom od 1. listopada pr. g. br. 12152. obustavljen bijaše svaki promet s rogatom marvom i s njezinimi neobredjenimi proizvodi iz županije virovitičke, a dosljedno tomu zabranjeno bijaše obdržavanje sajmovah s rogatom marvom u istoj županiji.

Pošto neoborivo dokazano bijaše, da pošast ova u županiju virovitičku kroz marvu dotjeranu iz Bosne preko c. i kr. vojne Krajine unešena bijaše, to je ova kr. zem. vlada dopisom svojim od 5. listopada pod br. 12253. pozvala c. kr. glavno vojno zapovjedničtvo u Zagrebu, da u pogledu ugona krupne i sitne rogate marve iz Bosne u c. kr. vojnu Krajinu nepočasiv časa shodne oprezne živinarsko-redarstvene mjere oživotvoriti dade.

Buduć da kr. zem. vlada iz onoga, izvješćem županije požežke od 3. listopada pod 2269. podnešenoga razdobnoga izvješća o stanju marvinske pošasti u Kutjevu, koju tamošnji vještaci držahu krvo-grižom, uvidila, da to nije krvo-griža, već prava govedja kuga, to je ona ista odpisom od 8. listopada pr. g. pod br. 12477. naložila obćinstvu županije požežke, da za predupredjenje dalnjega razprostranjenja tamo vladajuće marvinske pošasti, o kojoj da neima dvojbe, da je prava govedja kuga, poprimi svekolike u tu svrhu naputkom o marvinskih pošastih od godine 1860. broj 2661. propisane oprezne živinarsko-redarstvene mjere, i to ako uztreba pripomoćju vojničkih stražah, te da podjedno obdržavanje sajmovah s rogatom marvom u kotaru begtežkom i veličkom zabrani, a u svrhu tamanjenja te pošasti, neka — ako je iole moguće — postupa po propisu §. 5. napomenutoga naputka.

Tom sgodom bijaše ne samo obćinstvu županije požežke, već podjedno svim gradskim i županijskim municipijem dostavljen kratki, nu točni i razgovietni opis govedje kuge u svrhu, da zdravstvena povjerenstva proučivši točno i pomnjivo opis ovaj, kod izvidjenja boleznuvših bolestih u stanju budu, govedju kugu od drugoj u nekojih značajnih pojavih sličnih bolestih s mjesta razpoznati.

Povodom zamolbe poglavarstva slob. i kralj. grada Koprivnice od 22. listopada prošle godine br. 2240., da se promet s rogatom marvom iz od marvinske kuge prostih predjelih dozvoli, te povodom, što c. kr. namjestničtvo u Gradcu glasom svoga dopisa od 2. listopada g. 1872. broj 12.232. na medji Štajerskoj prema Hrvatskoj za ugon rogate marve, dolazeće iz od kuge sasvim prostih mjestah hrvatskih, 3 ulazišta u Štajersku ustrojila i odredila, kao što u gradu Radgonu, u Optoju i u Brežicah, što je kr. ova zemaljska vlada riešenjem od 2. studenoga 1872. pod br. 13.339. za tjeranje marve odredila stalne puteve, te podjedno ustanovila na istih potrebita hranilišta i počivališta.

Podjedno izdala je kr. zem. vlada svoga povjerenika na sva mjesta županije virovitičke i požežke, u kojih je u to doba govedja kuga vladala, da se na licu mjesta očevidno osvjedoči, da li i kako se vrše propisane i odredjene oprezne živinarsko-redarstvene mjere.

Pošto u ono doba govedja kuga u susjed[illegible]

Digitized by Google

ıijah ugarskih u velikom je stepenu marvu morila, te ;e tamo znatno razprostranila, to bijaše ovostranim od-)isom od 28. listopada broj 13.461 odredjeno, da se ı tu svrhu na svih prevozih na Dravi i Dunavu straže zpostave.

Da se kod tamanjenja govedje kuge obzirom na sa- ržaj §. 51. naputka o marvinskih pošastih u pogledu otičnih procienbenih zapisnikah uvede red i jednoličnost, ijaše svim municipijem odpisom od 5. studenoga 1872. r. 13.522 shodni obrazac dostavljen s nalogom, da po- astna povjerenstva u pogledu tamanjenja govedje kuge rigodom njezina buknuća, odnosno njezina izvidjenja)čno postupati imadu po sadržaju §. 51.

Povodom pritužbe c. kr. namjestničtva u Gradcu od . studenoga pr. g. br. 13.604., da medju čredom rogate ıarve, dolazećom iz sajma zagrebačkoga, na kolodvoru Brežcih pronadjeno bijaše nekoliko komadah blaga od ıpa i slinavke bolujućih, bijaše iznovice svim gradskim županijskim municipijem naloženo odpisom od 5. stu- enoga pr. g. br. 13.809., da imadu osobitu pazku uzeti a sajmove, te da pošastna povjerenstva nesmiju na ıjam pustiti nijedno rogato marvinče bez marvinske utnice i vjerodostojne zdravničke svjedočbe, sastavljene) formularu, saobćenim od 3. studenoga 1872. pod br. 3.705.

Budući da se je govedja kuga u ono doba ne samo Bosni, već takodjer u istoj vojnoj krajini sve to više rila, to bijaše odpisom od 21. studenoga pr. g. pod br. 4.247, obdržavanje sajmovah s rogatom marvom ne ımo u gradu Karlovcu, već u cieloj županiji zagrebačkoj riečkoj zabranjeno, ter podjedno ugon rogate marve i ʋoz njezinih neobredjenih proizvodah iz vojne krajine ovostrano područje obustavljen postavljenjem stražah ı medji prama vojnoj krajini.

Premda je kr. hrv.-slav. namjestničko vieće godine 360. pod br. 2661. propise o postupanju kod marvinskih)šastih, kao što i pouku za puk, kako valja da se po- upa s domaćom marvom, u dovoljnom broju eksem- arah svim gradskim i županijskim municipijem za nji-)vu porabu i za razdieljenje medju kotarske sudce, liečke, ranarnike, živinare i obćine razposlalo, to je ipak a kr. zem. vlada u namjeri, da što bolje osigura točno šenje tih propisah od strane podčinjenih oblastih i že- ii, da se i puk glede postupanja s domaćom životinjom odno podučava — pronašla, spomenute propise i po- u, providjenu s nekojimi izpravami, na novo tiskati ti, ter je odpisom svojim od 1. prosinca 1872. pod . 12.820 primjeran broj eksemplarah dostavila svim unicipijem, a isto tako svim biskupskim ordinarijatom duhovnim stolovom s pozivom, da iztiske ove dostave pnikom i kuratorom, osobito onim na selih, upućujuć ujedno, da po tom puk podučavaju.

Da se pošastna povjerenstva poduče, kako valja da stupaju prigodom odpreme rogate marve i njezinih neobredjenih proizvodah, to je kr. ova zem. vlada saobćila odpisom svojim od 1. prosinca 1872. pod broj 14.065. dotične oprezne mjere, pridodavši im podjedno naputak za straže, koje se rabe kod zatvora medje u svrhu odvrate unešenja marvinske kuge.

Uz strogo i svestrano vršenje ovih opreznih živinarsko-redarstvenih mjerah i propisah, te uz postupanje po sadržaju naputka o marvinskih pošastih od g. 1872. pod br. 12.820 pošlo je uz hvale vriedno sudjelovanje seljačkoga naroda slavonskoga za rukom, govedju kugu, koja prvobitno kroz marvu, došavšu iz Bosne, poslje pako opetovano iz Ugarske u županiju virovitičku, a ne manje u županiju požežku unešena bijaše, te koja svagdje na prvobitno okužena mjesta stegnuta ostaše, iza 5-mjesečnoga njezinoga trajanja, posvemašnje ugušiti i utamaniti.

U isto doba bijaše govedja kuga i u županiji riečkoj, kamo opetovano unešena bijaše iz susjedne c. kr. vojne krajine, sasvim utamanjena.

b) U drugom razdobju.

Kada je obćinstvo županije zagrebačke izvješćem svojim od 23., 27. i 28. ožujka. o. god. pod br. 1799., 1856. i 1878. kr. zem. vladu obaviestila, da je govedja kuga u Dugomselu, u Sisku i u Jelši blizu Karlovca zavladala, te da je na sva tri mjesta kriomčarenjem s rogatom marvom iz vojne krajine unešena: to bijaše obćinstvu županije zagrebačke s mjesta naloženo, da u svrhu, da se zaprieči dalnje razprostranjenje te pošasti, naputkom o marvinskih pošastih propisane oprezne živinarsko-redarstvene mjere bezodvlačno poprimi, glede zatvora medje prama vojnoj krajini u svrhu predupredjenja kriomčarenja s rogatom marvom u ovostrano područje; da — u koliko to uzprkos opetovanih ovostranih pozivah i opomenah svagdje učinjeno nebi bilo, najstrožije mjere poprimu, — te da, ako uztreba, u tu svrhu vojničku asistenciju upotriebi, a glede tamanjenja te pošasti neka postupati dade po propisu §. 51. naputka o marvinskih pošastih.

Podjedno zabranila je kr. zem. vlada bezuvjetno ugon rogate marve iz vojne krajine u ovostrano područje, koji prije uz doprineće marvinskih putnicah i zdravničkih svjedočbah dozvoljen bijaše.

Nadalje bi zatvor medje županije zagrebačke prama susjednim županijam u cielom svom obsegu izpostavljenjem pouzdanih stražah, i to pripomoćju vojnikah odredjen, a svaki promet s rogatom marvom i njezinim neobredjenimi poizvodi iz županije zagrebačke u susjedne županije bezuvjetno zabranjen.

U pogledu obdržavanja sajmovah s rogatom marvom u ostalom ovostranom području bi podjedno odredjeno, da se na marvinske sajmove nesmije pripustiti nijedno rogato marvinče, za koje nebi doprinešena bila uz propisanu marvinsku putnicu podjedno i prvobitna zdrav-

Digitized by Google

stvena svjedočba, a kotarskim oblastim — odnosno pošastnim povjerenstvom naloženo bi pod osobnom odgovornošću, da kod podieljivanja tih zdravstvenih svjedočbah i marvinskih putnicah postupaju s najvećom točnošću i sdušnošću.

Dopisom od 28. ožujka t. g. pod br. 4440 zamolila je kr. zem. vlada c. kr. glavno vojno zapovjedničtvo u Zagrebu, da financijalnim stražam na medji prama Bosni putem financialnih nadzorničtvah naloži, da kriomčarenju s rogatom marvom iz Bosne svom snagom i strogošću na put stanu, a dopisom od 21. travnja o. g. pod br. 5580. upućeno je zapovjedničtvo c. kr. zem. oružničtva, da podčinjenim si zapovjedničtvom oružničkih postajah u županiji zagrebačkoj naloži, da u pogledu nadzora radi govedje kuge izpostavljenih domaćih stražah dotičnim kotarskim oblastim na razpolaganje budu, te da o dogodivših se ma kojih neurednostih i nemarnostih od strane izpostavljenih domaćih stražah predpostavljeno si c. kr. zapovjedničtvo, a ujedno neposredno i kotarske oblasti obavieste.

Dopisom od 29. travnja o. g. pod br. 5808 pozvano bi obćinstvo županije zagrebačke, riečke i varaždinske, da podčinjeno si zdravstveno osoblje upozori na ovostranim odpisom od 8. listopada pr. g. pod br. 12.477 dostavljeno razjasnjenje govedje kuge s nalogom, da razjasnjenje ovo točno i svestrano prouče, a kod konstatiranja prijavljenih slučajevah marvinske bolesti dostojno uvaži.

Povodom predstavke upravljajućega odbora županije zagrebačke od 5. svibnja o. g. br. 2728. obratila se kr. zem. vlada dopisom od 18. istoga mjeseca pod br. 6516. na kr. zem. financijalno ravnateljstvo u Zagrebu u svrhu, da obustavi utjerivanje poreza putem ovršbe u području županije zagrebačke i u području onih kotarah županije varaždinske i riečke, u kojih govedja kuga vlada.

Na predstavku obćinstva županije zagrebačke od 26. travnja o. g. pod br. 2505 odredila je kr. zem. vlada riešenjem od 27. istoga mjeseca pod br. 6012 za govedjom kugom okužene kotare dugoselski, veliko-gorički i stubički po jednoga posebnoga živinara — s nalogom, da svaki u opredieljenom mu kotaru stanovati i pošastne poslove obavljati imade.

Kad je kr. zem. vlada opazila, da je najglavnijim povodom sve to većemu razprostiranju govedje kuge okolnost ona, što (kako je već gore u odgovoru na prvo pitanje kazano) narod u nekojih predielih neće da vjeruje, da je u ovo doba vladajuća marvinska pošast prava govedja kuga, da se točno neobdržavaju propisi o marvinskih pošastih, da narod kod kupovanja rogate marve u ovo opasno doba nepostupa potriebitom opreznošću, da se slučajevi oboljenja rogate marve prekasno prijavljaju, te napokon, da se uslied ovih prijavah u tom obziru od strane pošastnih povjerenstvah s mjesta odredjene oprezne živinsko-redarstvene mjere nevrše s onom hitrinom i točnošću, kojom bi se postupati moralo, da ovoj toli opasnoj i narodnomu gospodarstvu toli po-gubnoj marvinskoj crkavici u svakom pojedinom mjestu prigodom njezina buknuća odmah na put stane, te da s tim načinom njezin razvitak i njezino razprostranjenje s mjesta zaprieči: to je kr. zem. vlada obnašla riešenjem od 9. lipnja od o. g. pod br. 7647. županijska municipija pozvati, da pučanstvu uz shodnu i razgovjetnu pouku o značaju i naravi sada vladajuće marvinske pošasti i o njezinu razpoznavanju od drugih joj sličnih unutarnjih marvinskih bolestih naputak o marvinskih pošastih barem u jezgri opetovano i razgovjetno protumače, te ga poduče, što mu u smislu tih propisah činiti valja, kad se u kojem mjestu pojavi govedja kuga i dok traje ta pošast, naloživ mu podjedno pod prietnjom zakonitih kaznah, da svaki pojavivši se slučaj unutarnje marvinske bolesti bezodvlačno obćinskomu poglavarstvu prijavi, kako to naputak o marvinskih pošastih i ostali dotični propisi zahtjevaju.

Podjedno obratila se kr. zem. vlada na biskupske ordinarijate i na duhovne stolove s molbom, da župnike i kurate — dostavivši im naputak o marvinskih pošastih i pouku o razpoznavanju govedje kuge od drugih sličnih marvinskih bolestih — upute, da puku ove propise razgovjetno i opetovano raztumače, te da takodjer od svoje strane shodnim podučivanjem o tom nastoje, da pučanstvo prijave o buknuću nutarnjih marvinskih bolestih razloži i to bez svakoga ustručavanja i oklievanja, učini, ter da i oni sami svaki slučaj takve bolesti, koji bi im do znanja došao, odmah, nečekajući, da li će dotični vlastnik marvinčeta prijavu učiniti, obćinskomu poglavarstvu, odnosno istoj kot. oblasti najkraćim putem i načinom prijave.

Ovim istim odpisom pozvala je kr. zem. vlada dotična županijska municipija, da pošastnim povjerenstvom nalože, da u svrhu hitra tamanjenja govedje kuge, osobito prigodom njezina konštatiranja ubiti dadu ne samo pronadjena bolestna, već takodjer sva od govedje kuge sumnjiva marvinčeta, gdje samo imade nade, da se tim načinom u tom mjestu pošast ova ugušiti, ili bar njezino trajanje prikratiti dade, a da su pošastna povjerenstva po odredbi ovoj postupala, tomu neka bude dokazom, da je za vrieme vladanja te marvinske pošasti samo u županiji zagrebačkoj od 16.314 kom. glavah sve ukupne krupne marve, što je propisano u 75 govedjom kugom okuženih mjestah, 178 kao bolestnih, a 335 kao od govedje kuge sumnjivih ubijeno uz odštetu od 24.5.. for. 30 novč. a. vr.

Ako napokon kr. zem. vlada još napominje, da je kod svake prilike, gdje je opazila, da podčinjene oblasti u ovom ili onom obziru nepostupaju sasvim po dotičnih propisih, shodne naputke i opomene izdala, te točno obdržavanje obstojećih naredbah naložila, a gdje se je kojoj nemarnosti u trag došlo, i stroge mjere odredila stavivši iste župane pod osobnu odgovornost; misli

Digitized by Google

zem. vlada, da je uporavila onaj upliv na municipija, koji se u postojećih okolnostih glede javne uprave u zemlji u obće uporaviti može.

Na 3.

Najsigurniji i tako rekuć jedini način utamaniti govedju kugu sastoji u ubijanju okuženoga i sumnjivoga blaga, čim se gdje pokaže govedja kuga.

U naputku, što je kr. zem. vlada pod br. 12.820. g. 1872. izdala o postupanju kod marvinskih pošastih u obće, a navlastito kod govedje kuge, obširno je u §. 51. ustanovljeno, pod kojimi se uvjeti ima blago tući, kad se gdje kuga pojavi.

U tom §. naznačeno je načelo, da se sve okuženo i sve sumnjivo blago ima poubijati, čim se za govedju kugu dozna; nu buduć je, kako već gore navedeno, uz apatiju i neharnost našega puka, uz nemarnost obćinskih poglavarah, a često takodjer uz mlitavost nekojih kotarskih oblastih, temeljita bila bojazan, da će se često prekasno doznati za kugu, ovo je načelo moralo podnieti nekoje iznimke. — Paragraf 51. rečena naputka dozvojuje i naredjuje, da se sve okuženo i sumnjivo blago ondje poubija, gdje se iztraživanjem i popisom marve dokaže, da je samo nekoliko glavah u nekolikih kućah i to nedavno oboljelo, te da kuživo nije na daleko raznešeno.

Po ovoj ustanovi §. 51. neubija se dakle samo marvinče, na kojem se je pokazao prvi slučaj kuge, već se ubijaju sve bolestne i sve sumnjive, t. j. takove glave, koje su s oboljelim blagom došle u doticaj, nu mora da je prijava kuge odmah učinjena. — K ovomu 51. §-u dodala je kr. zem. vlada naknadno, da se i ona marvinčeta ubijati imadu, koja u mjestih, gdje kad se vladajuća govedja kuga svomu izmaku približava, još pojedince oboljeti običavaju, da se tim načinom trajanje te pošasti u tom mjestu prikrati.

Što se odštete tiče, sve poubijano blago ima biti gospodaru odštećeno naknadom, koja se ravna po stupnju bolesti živine i gdje je jasno dokazano, da njihov gospodar nije u čem kriv bolesti svoga marvinčeta nedržanjem postojećih opreznih živinarsko-redarstvenih naredabah, i niti nije zatajio, da mu je marvinče oboljelo.

Blago, koje se ubije u prvom stupnju bolesti, t. j. blago, na koje je istom došla kuga, odštećuje se sa dvie trećine procienbene vriednosti; blago, na kojem je bolest već dotle dospjela, da neima izgleda k liečenju, naknadjuje se trećinom procienjene vriednosti. Za sumnjivo smaknuto blago dobivaju gospodari cielu odštetu.

Iznimka od načela izrečena u §. 51. ustanovljena je u §. 52. naputka. — Ako kuga bude oblasti dojavljena istom onda, kad se je već razprostranila na mnogo glavah marve u više kućah jednoga te istoga mjesta i kad se nadje mnogo sumnjivih glavah, tad neima razloga ubijanju bolestna i sumnjiva blaga, jer neima izgleda, da bi se ubijanjem takova blaga ugušila govedja kuga. U takovom slučaju imadu se urediti tako zvane kužare i sumnjare, te bolestno blago staviti u kužare, a sumnjivo u sumnjare.

Kad na prijavu o kugi preduzme pošastno povjerenstvo prvi izvid, imade ovo prama nalazu postupati, ili po §. 51. ili po §. 52. naputka. Ako povjerenstvo pronadje, da ima mjesta tučenju toga blaga, tad se potuče sve bolestno i sve sumnjivo, a poslje se ubija i ono blago, koje možda pojedince u tom mjestu oboli.

Ako nema ubijanju razloga, tad se postupa po sadržaju §. 52.

Postupanje pošastnih povjerenstvah u izvadjanju ustanovah §. 51. prije bi morala kr. zem. vlada prerevnim nazvati nego li protivno; jer prigovor, da bi povjerenstva bila možda malodušna, te da nebi bila upotriebila na tamanjenje govedje kuge u dozvoljenoj mjeri ubijanje blaga. oprovrgava gore navedeni broj poubijane bolestne i sumnjive marve u ukupnoj svoti od 453 gl.; i to samo u kužnih mjestih županije zagrebačke.

Na 4.

Sumnjivo blago, t. j. ono blago, koje je došlo u dodir s okuženim blagom, ili se potuče s istim okuženim, ili se stavi u sumnjare na motrenje, ako nije moguće sbog mjestnih okolnostih urediti sumjarah, drži se u stajah odieljeno od neokuženoga blaga.

Ako je prijava o kugi kasno učinjena, to već nema mjesta ubijanju okužena sumnjiva blaga, jer tad biva velik kvar.

Za takov slučaj predvidjeno je već onda, kad je sastavljen naputak o postupanju proti govedjoj kugi, te je na koncu §. 52. dodana ustanova, kojoj je svrha ublažiti kvar, što čeka gospodare, gdje se dozvoljuje, da se mogu sva sumnjiva, nu na oko još sasvim zdrava goveda, iz okužene kuće oprezno odpremiti u poveći grad, da se ondje nakon točna pregledanja potuku i kao meso potroši, ako samo okuženo mjesto leži blizu željezničke postaje, ili blizu rieke, po kojoj ladje plove. — U mjestih, koja neimadu taj povoljan položaj, da bi se onakovo sumnjivo blago moglo odpremiti željeznicom ili riekom, to se može sva na oko zdrava, al sumnjiva marva zaklati u samom okuženom mjestu, a meso se smije oprezno odpremiti na konjskih kolih u grad.

Ovakovo blago neprocienjuje se, jer se po pošastnom povjerenstvu procienjuje samo ono blago, koje se po zapoviedi oblasti ima poubijati. — Sumnjivo blago iz sumnjarah i iz neokuženih mjestah kužna kotara prodaju gospodari uz zamoljenu dozvolu nadležne oblasti, bez da oblast ova upliva ikako na cienu. — Gospodari mogû svoju rogatu marvu mesaru prodati po što mogu, a oblast nemože gospodarom u drugom pomoći, nego da olakša zaprieke, da se laglje rieše i da laglje unovče blago svoje, koje bi im inače izvrženo bilo propasti.

Neda se tajiti, da je položaj gospodarah i položaj dotičnih mesarah pri tom prodavanju i kupovanju vrlo

*

Digitized by Google

različan, te koliko je mesarom po narodno-ekonomičkih načelih o konkurenciji pogrdan, nu oblasti tuj, po naravi stvari niti mogu, a kad bi i mogle, nesmiju da posreduju.

Mesari su bez dvojbe iz okuženih mjestah dobivali sumnjivo blago jeftinije, nego li je prava vriednost blagu bila, nu razlici ovoj u cieni nisu krive oblasti, već posebno prometno stanje, u kom su bili gospodari, imajuć mnogo na prodaju uz ograničenu potriebu i ograničen krug kupacah, koji su valjda svoj položaj dogovorom i složnim postupanjem nastojali po se što koristnije izcrpiti.

Gospodari iz okuženih mjestah i kužnih kotarah u obće molili su češće, da im se olakša zdravo svoje blago prodati, da nebudu u pogibelji, da će pogubiti od kuge.

Kr. zem. vlada, uvidjajuć nazadak, što je gospodarom nastao po zabrani sajmovah s rogatom marvom, te da gospodare ove od većega kvara sačuva, izdala je u duhu sadržaja §. 51. i 52. naputka o marvinskih pošastih odpisom svojim od 22. svibnja br. 6099., od 17. lipnja br. 8.386., od 21. kolovoza br. 11.970. i 11.994., od 4. rujna br. 12.823. t. g. naredbu, kojom je dozvolila, da se iz okuženih mjestah, ter iz kužnih kotarah u obće smije zdravo blago iz neokuženih kućah prodavati za klanje, nu uz uvjete gore navedene.

Po ovoj naredbi, koja je potekla iz brige za interese seoskih gospodarah, a dielom za interese trošećega obćinstva, prodavahu gospodari i kupovahu mesari po okuženih mjestih i po kužnih kotarih blago. — I taj bijaše položaj prodavaocah gospodarah i kupacah mesarah različan, kao što je gore navedeno.

Ostaje jošte odgovoriti, što je bivalo i što još biva sa sumnjivim blagom, koje se potuče sa okuženim.

Ako se kuga odmah po njezinu buknuću prijavi, tad se potuče sve okuženo i sve sumnjivo blago, te se jedno i drugo naknadi gospodarom iz državnih sredstavah.

Blago, koje je okuženo, neupotrebljuje se na užitak ljudih, zdravo pako, al sumnjivo blago, ima se na užitak upotrebiti, kad pošastno povjerenstvo, nakon što je blago ubijeno, nadje, da je bilo sasvim zdravo. — Papci, rogovi, koža i loj mogu se, nakon s mjesta preduzetoga odkuženja upotriebiti.

Za sumnjivo, al na oko zdravo blago ima država gospodaru naknaditi podpunu procienbenu vriednost, a državi ostaje na razpolaganje ubito marvinče. Da neidu po zlu, može povjerenstvo uz primjeran odbitak od procienbene svote predati gospodaru toga marvinčeta onoliko mesa, koliko mu treba, ostatak mesa ima se pako ili mjestnim mesarom predati, ili ako to sbog pomanjkanja konkurencije moguće nebi bilo, tad se meso ima pod oprezom odpremiti u bližnji grad.

Po ovih ustanovah postupano je svagda, kad je bilo odredjeno od strane pošastnoga povjerenstva, da se pri buknuću govedje kuge poubija okuženo i zdravo, nu sumnjivo blago.

Prociene vriednosti poubijat se imajućega blaga nisu obavljali mesari, već na procienu pozvani vještaci, koji su ili u obće zakleti kao procienitelji, ili posebice za dotični slučaj prociene. — Pritužbe proti procieni nije bilo.

Kod prodavanja mesa na račun države pokazalo se opet djelovanje onoga ekonomičkoga načela o konkurenciji, i to još jače nego li kod seoskih gospodarah, jer dočim ovi imadu na prodaju živo blago, ima država na prodaju ubita marvinčeta, odnosno njeno meso.

I prema državi su mesari svoj položaj monopolistah kupacah dotle u svoju korist navijali, da je bilo slučajevah, gdje nisu za cent mesa dali više od 2 do 3 for., premda su ga prodavali centu po 20—25 for. i više.

Da zem. vlada odbije od zemaljskih sredstvah po mogućnosti štetu, koja joj je iz neizmjerno jeftina prodavanja mesa poubijane sumnjive marve nastala, naložila je odpisom svojim od 22. svibnja t. g. pod brojem 6099. obćinstvu županije zagrebačke, neka neprodaje pošastno povjerenstvo meso od potučena sumnjiva blaga mesarom na licu mjesta, već neka se, gdje iole moguće, u Zagreb oprezno dopremi, i neka se tuj prodaje na račun zemlje uz cienu, koju će ustanoviti županija i poglavarstvo grada Zagreba.

Kao što se dakle iz ovoga odgovara na pitanje pod 3. vidi, mesari su zaista vrlo jeftino kupovali blago, nu to nije sliedilo uslied toga, što bi oni po oblasti bili pozvani kao procienitelji.

Ovim je kralj. zemalj. vlada izcrpivo odgovorila na stavljenu joj interpelaciju.

Ovom prilikom ima kr. zem. vlada još nekoje obćenite primjetbe učiniti.

Govedja kuga, koja je mjeseca listopada g. 1862. u Hrvatskoj i Slavoniji zavladala, bijaše, kako jur gore navedeno, početkom mjeseca ožujka 1865. ugušena. — Trajala je dakle bezprekidno dvie godine i pet mjesecih. Razprostranila se je na sve hrv. i slav. županije, a mal ne da na sve kotare, a to naročito na 182 mjesta, a u tih na 1244, u kojih su u to doba od cjelokupne u okuženih mjestih popisane krupne rogate marve od 55.100 glavah 8852 marvinčeta (ili $19\frac{1}{4}\%$) na ovoj pošasti obolјela; od ovih 8852 marvinčeta su 1652 glave (ili $18\frac{3}{4}\%$) ozdravila, dočim ih u isto doba 6710 glavah (75%) poginulo, a 490 glavah, kao bolestnih, ubijeno bilo. Izim ovih 490 bolestnih bijaše još 295 gl. kao od govedje kuge sumnjivih, smaknuto. — Ukupni gubitak iznašao je dakle u svih okuženih mjestih $15\frac{3}{4}\%$.

Ona marvinska kuga, koja mjeseca rujna 1872. u županiji virovitičkoj, a mal ne, da u ovo isto doba i u županiji požežkoj zavladala — razprostranila se u županiji virovitičkoj na 6 kotarah, a u ovih na 12 mjestah,

Digitized by Google

očim je u županiji požežkoj na jedan kotar stegnuta stala, razprostraniv se u ovom na 6 mjestah.

U ovih 18 okuženih mjestih oboljelo je od sve-kupne u istih nahodećih se 5340 glavah krupne rogate marve za vrieme te pošasti 1195 glavah (dakle 22¼%) d kojih 560 glavah (t. j. 47%) ozdravilo, a 609 glavah . j. 51%) poginulo, dočim još 24 marvinčeta kao bo-stna ubita bijahu. — Ukupni gubitak iznašao je dakle 4¾%.

Sadašnja, u više predjelih ovostranoga područja vla-ajuća govedja kuga buknula je, kako već gore kazano, očetkom ožujka ove god., te razprostranila se je dosele a 4 županije, a u istih 95 mjestah, u kojih su od ta-ošnje sveukupne rogate marve od 19.522 gl. oboljelo 922 gl. (25¼%), a od ovih je u isto doba 1630 gl. . j. 33¼%) ozdravilo, a 2777 glavah (ili 46¼%) pogi-ulo, dočim u isto doba 201 marvinče smaknuto bijaše.

Izim ovih bijaše jošte 370 kao od govedje kuge mnjivih ubitih. — Ukupni gubitak iznaša dakle 15¼%.

Gubitak ovaj jeste obzirom na nepovoljne imućtvene olnosti ovdašnjega naroda zbilja ogroman, nu razmjer boljelih i poginuvših marvinčetah prama sveukupnomu roju stoke okuženih mjestah mora se obzirom na geo-rafički položaj i orografički značaj Hrvatske i Slavonije, osobito obzirom na ovozemaljsko-gospodarstvene i druž-ene okolnosti sveudilj manje nepovoljnim smatrati prama kojim drugim pokrajinam.

Kao dokaz, da gubitak ovaj obzirom na značaj te arvinske pošasti, a ne manje obzirom na spomenute dašnje okolnosti, nije razmjerno izvanredan, neka bude pomenuto, da Moravska, koja je u pogledu njezina ografična položaja i glede njezina orografična značaja, nogo sretnija od Hrvatske i Slavonije, a u gospodar-venom obziru mnogo naprednija, gdje je narod mnogo še zabrinut za svoj boljak i pomaže oblastim u svakoj posliednjoj naredbi, a gdje izim toga oblasti imadu u ilje materijalnih sredstvah za ugušenje govedje kuge, ondje idu naknade zarad govedje kuge ubita mar-nčeta iz skupnih sredstvah ciele Cislajtanije, a gdje m toga oblasti nisu u svom djelokrugu vezane tiesnimi včanimi sredstvi, po glasu vjerodajnih izkazah, a to ročito po sadržaju razprave medjunarodne konferencije spodarah držane u Beču g. 1872. na govedjoj kugi od 1859. do 1870. sveukupno preko 49.000 gl. krupne gate marve izgubila, dočim je u Hrvatskoj i Slavoniji g. 1862. sve do 13. pr. m. sveukupno 10.066 glavah l kojih spada na pošast, vladavšu u ovostranih pre-lih do konca g. 1862. do ožujka 1865., 6710 gl.) na oj marvinskoj pošasti poginulo.

U Zagrebu, 17. listopada 1873.

Ivan Mažuranić s. r.

Prilog 3.

Visoki sabore!

Na temelju zaključka XV. saborske sjednice od 12. kolovoza 1872. uzeo je podpisani odbor u pretres zak. osnovu o pospješenju uredjenja urbarskih odnošajah u Hrvatskoj i Slavoniji (pod ·|.).

Podpisani odbor časti se o tom predmetu vis. saboru podnieti sliedeće

Izvješće.

Zakonskim člankom V. god. 1870. prenešen bi dje-lokrug urbarskih sudovah I. molbe i kotarskih oblastih na kr. urbarske delegirane sudce, koji bi na licu mjesta obavljati imali dotična uredovanja, ter izvadjati takodjer autentikacije.

Kako iz obrazloženja vladinoga (pod ·||.) proizlazi, nije čl. V. god. 1870. do danas u cielosti izveden, stranom zato ne, jer bi valjano ustrojenje posebitih (delegiranih) sudovah urbarskih zahtjevalo nerazmjerno velike troškove, stranom pako s toga ne, što se putem provedbenim nebi nadoknaditi mogla nejasnost i nepodpunost upitnoga za-konskoga članka.

S toga predlaže vlada:

a) da se nadležnost u poslovih urbarskih povjeri u prvoj molbi dotičnim postojećim sudb. stolovom;

b) da se u svrhu pospješenja kod svakoga sudb. stola odredi, dotično prema potrebi namjesti po jedan, ili više izvjestiteljah, koji će se ovim poslom izklopno zanimati;

c) da se autentikacija stegnuti ima samo na opera-ciju tehničku, te da

d) takovu autentikaciju može obaviti onaj isti sudac, koji je obavio izvidjenja predhodna.

Podpisani odbor priznaje, da spomenuti delegirani urbarski sudovi, toli obzirom na troškove, koje bi valjano uredjenje istih zahtjevalo, koli obzirom na samu stvar, neodgovaraju svojoj svrsi, te s toga prihvaća ustanove predloženoga zak. članka, u koliko se istimi povjeruje nadležnost u urbarskih stolovih u prvoj molbi dotičnim sudb. stolovom, koji se u svrhu pospješenja predhodnih izvidjenjah i nadalje poslužiti mogu kot. sudovi.

Obzirom pako na uredjenje sudb. stolovah, te ob-zirom na svrhu autentikacije, koja se smatrati imade po-glavito kao zaštita stranakah, mnije odbor, da se na to odnoseće se ustanove predložene zakonske osnove izo-staviti imadu.

S toga predlaže podpisani odbor vis. saboru, da pri-hvati umjesto vladine osnove sliedeći

Zakonski članak,

kojim se preinačuju nekoje ustanove zakonskoga čl. V. godine 1870.

§. 1.

U urbarskih poslovih, preporih izmedju negdašnje

Digitized by Google

vlastele i bivših jim podanikah na temelju prev. patenta od 17. svibnja 1857. (br. 98. d. z. l.) i ministarske naredbe od 28. prosinca 1857. (br. 1. d. z. l. 1858.), nadležni su u prvoj molbi dotični postojeći kralj. sudbeni stolovi.

§. 2.

Izvidjenja predhodna, za obavu kojih pozvani su sudovi kotarski kao oblasti sudbene, imadu u napredak obavljati kr. sudb. stolovi po svojih izaslanicih, a po tom prestaje djelatnost sudovah kotarskih u tom pogledu; prosto ipak ostaje sudb. stolovom u pojedinih slučajevih, u kojih jim se to shodno uzvidi, za obavu ovih posalah poslužiti se i nadalje pomoćju sudovah kotarskih, kao organah pomoćnih.

§. 3.

Ukidaju se sve ustanove zak. čl. V. g. 1870., koje se protive ustanovam ovoga zak. članka.

§. 4.

Provedba ovoga zakona nalaže se banu.

Zapisnici pravosudnoga pododbora i zakonodavnoga odbora prileže pod · · i · .

U Zagrebu, 18. rujna 1873.

Za saborski zakonodavni odbor:

Mrazović s. r.
predsjednik.

Dr. Makanec s. r.
izvjestitelj.

(Br. 1005.)

Slav. predsjedničtvu saborskomu!

Ovdje.

Zakonskim čl. V. 1870. o pospješenju uredjenja urbarskoga, prenešen je djelokrug urbarskih sudovah prve molbe i oblastih kotarskih na posebne organe, naime na kralj. urbarske delegirane sudce, koji bi na licu mjesta obavljali takodjer autentikacije.

Uvažujuć, da bi valjano ustrojeni organi takovi, dočim bi se sudcem pridieliti moralo pomoćno osoblje perovodno, manipulaciono i poslužničko, ter se za njih imale prirediti posebne prostorije uredske, skopčani bili s troškom nerazmjerno velikim,

da bi, kad bi se ustrojili kako valja, trebalo naknadne zakonske ustanove, koja se putem provedbenim zakonito nebi mogla uvesti, jer je i ustanova, po kojoj bi organi ovi imali uredovati na licu mjesta, ponešto nejasna, dapače doslovno uzeta, neuputna,

da je uredjenje urbarsko u nekih županijah, kao što u županiji riečkoj, varaždinskoj i virovitičkoj u toliko već napredovalo, da posebnih organah i netreba, ter se oka-viti može po kojem članu žup. sudb. stola,

pokazuje se, da inštitucija urbarskih delegiranih sudacah svrsi u obće neodgovara, i da bi bilo mnogo probitačnije, da se pomenuti organi ni neuvedu, pa se prema tomu odnosne ustanove zakonske preinače.

Preinačujuć pako te ustanove §§. 4. i 5. zak. čl. V. 1870., valjalo bi ujedno odrediti, da se u urbarskih poslovih i preporih izmedju vlastele i bivših jim podanikah na temelju prev. patenta od 17. svibnja 1857. br. 98. d. z. l., i ministarske naredbe od 28. prosinca 1857. br. 1. d. z. l. od g. 1858., za nadležne očituju u prvoj molbi dotični postojeći kr. sudb. stolovi županijski, a da se za pospješiti uredjenje urbarskih odnošajah, i u obće za obavljanje poslovah urbarskih kod svakoga sudbenoga stola, odredi, dotično prema potrebi namjesti po jedan ili više izvjestiteljah, koji će se poslom ovim zanimati izklopno; nadalje, da predhodna izvidjenja, koja su do sada obavljali kotarski sudovi kao oblasti sudbene, u napredak obavljaju žup. sudb. stolovi, koji se ipak prema shodnosti mogu poslužiti iznimno i sudovi kotarskimi kao organi pomoćnimi; napokon, da se autentikacija ima stegnuti samo na operaciju tehničku, a da može ju obaviti i onaj isti sudac, koji je obavio izvidjenja predhodna.

Prema tomu sastavljena je priležeća zak. osnova, koju mi je čast priobćit slavnom predsjedničtvu saborskomu na ustavno razpravljanje saborsko.

U Zagrebu, 10. kolovoza 1872.

Prica s. r.

(Br. 888.)

Osnova

zakonskoga članka, kojim se preinačuju i dopunjuju nekoje ustanove zak. čl. V. god. 1870. o pospješenju uredjenja urbarskoga za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju.

§. 1.

§§. 4. i 5. zak. čl. V. 1870. ukidaju se, i odredjuje se u mjesto njih što sliedi:

1. U urbarskih poslovih i preporih izmedju nedašnje vlastele i bivših jim podanikah na temelju prev. patenta od 17. svibnja 1857. (br. 98. d. z. l.) i ministarske naredbe od 28. prosinca 1857. (br. 1. d. z. l. 1858.) nadležni su u prvoj molbi dotični postojeći ili sudbeni stolovi županijski.

Da se pospješi uredjenje urbarskih odnošajah, i u obće obavljanje poslovah urbarskih, imade se kod svakoga sudb. stola odrediti, dotično prema potrebi namjestiti po jedan ili više stalnih izvjestiteljah, koji će se poslom ovim izključno zanimati.

Izvidjenja predhodna, za obavu kojih pozvani su sudovi kotarski, kao oblasti sudbene, imadu u napredak

obavljati kr. županijski sudb. stolovi po svojih izaslanicih, a po tom prestaje djelatnost sudova kotarskih u tom pogledu; prosto ipak ostaje sudb. stolovom u pojedinih slučajevih, u kojih jim se to shodno uzvidi, za obavu ovih posalah poslužiti se i nadalje pomoćju sudovah kotarskih kao organah pomoćnih.

2. Autentikacija ima se u napredak stegnuti samo na tehničku operaciju, po čemu nije od potrebe, da bude autentikacija obavljena po sudcu različnom od onoga, koji je obavio izvidjenja predhodna.

Prema tomu imaju se svjedoci i vještaci zapriseći odmah, kako se upotrebe, i to onako, kako to propisuje gradjansko-parbeni postupovnik.

§. 2.

Provedba ovoga zakona nalaže se banu.

Zapisnik

o držanoj dne 16. rujna 1873. sjednici saborskoga pravosudnoga pododbora.

Prisutni:

Predsjednik pododbora: M. Mrazović. Izvjestitelj dr. M. Makanec. Članovi pododbora: gg. Krestić, dr. Malec, dr. Šram, dr. Brlić, Tajčević i Živković.

Ma dnevnom je redu razprava o zak. osnovi o pospješenju uredjenja urbarskoga za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju.

Iza svestranog pretresivanja upitne osnove bi zaključeno, da se preporuči zakonodavnomu odboru, neka prihvati spomenutu osnovu sa sliedećimi promjenami:

Na naslov: U naslovu imadu se izpustiti rieči: „o pospješenju uredjenja urbarskoga za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju“.

Na §. 1. Uvodna ustanova ima se izpustiti, te

a) izmieniti shodnom zaglavnom ustanovom;

b) treća stavka ovoga §-a imade se izpustiti;

c) četvrta stavka imade sačinjavati posebiti §., to jest §. 2.

d) peta i šesta stavka imadu se izostaviti;

e) iza §. 2. po promienjenom redu §§-ah imade se kao §. 3. uvrstiti sliedeća ustanova:

„Ukidaju se sve ustanove zak. čl. V. god. 1870., koje se protive ustanovam ovoga zak. članka“.

Na §. 2. (po predloženoj osnovi).

Ova ustanova imade sačinjavati §. 4.

Mrazović s. r. Makanec s. r., izvjestitelj.

Zapisnik

sjednice zakonotvornoga odbora, držane dne 18. rujna god. 1873.

Prisutni:

Predsjednik odbora: g. M. Mrazović. Izvjestitelj: dr. M. Makanec. Članovi odbora: gg. dr. Derenčin, Grčić, M. Hrvat, G. Kiš, N. Krestić, dr. Kviring, Magenheim, dr. Posilović, dr. Rački, dr. Rogulić, Šušković, Iv. Vončina, Vrbančić i Živković.

Na dnevnom je redu zakon. osnova o pospješenju uredjenja urbarskih odnošajah u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji.

Pravosudni pododbor predlaže zapisnik sjednice od 16. rujna t. g. pod ·/. u kojoj je sjednici uzeo u pretres upitnu zak. osnovu.

U tom zapisniku navedeni su predlozi pravosudnoga pododbora, koji su bez iznimke prihvaćeni.

Tim bi sjednica zaključena.

Mrazović s. r. Dr. Makánec s. r. izvjestitelj.

Digitized by Google

Četrdeset četvrta saborska sjednica,

držana dne 25. listopada 1873. u pol 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom I sa- borskoga podpredsjednika gosp. Jovana Živkovića.

Sadržaj: Zapisnik četrdeset i treće saborske sjednice. — Podnesci. — Interpelacija zast. Ivana Tombora, glede ubožke zaklade u Šidu. — Interpelacija zast. Pavla Grčića, glede narodno-crkvenog kongresa srbskog. — Interpelacija istog zastupnika, glede izbora patrijarha. — Treće čitanje zak. osnove preinačenju zak. članka V. od god. 1870. — Proračun zem. zakladah za god. 1874. — Izvješće peticionalnog odbora. — Razprava o zak. osnovi o proglašivanju zakonah. — Ustanovljenje daljnjeg dnevnog reda.

(10 satih 15 minutah.)

Predsjednik: Sjednica je otvorena. Molim g. bilježnika, neka pročita zapisnik.

Bilj. **Jovan Steković**: (Čita zapisnik 43. sjednice prilog 1.)

Predsjednik: Nema opazke? (Nema.) Ovjerovljuje se.

Štovana kućo! Od strane vlade je javljeno, da je izbor mjesto g. Ferkića, kao zastupnika grada Križevca, već odredjen. (Prima se na znanje.)

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita podneske; vidi zapisnik 44. sab. sjednice.)

Vitez **Bartol Smaić**: Čast mi je podnieti na stol vis. kuće deseto izvješće molbenoga odbora na ustavno pretresivanje.

Ivan Tombor: Vis. sabore? Čast mi je staviti interpelaciju na svietloga bana glede računah ubožke zaklade šidske. Prije nego pročitam interpelaciju, budi mi dozvoljeno, svrnuti pozornost koje visoke kuće, koje vlade, na ine okolnosti, koje u savezu s predmetom interpelacije moje stoje.

Godine 1870. vidio sam u kotarskoj pisari erdevičkoj račune o toj zakladi, i to od godine 1866. sve do god. 1870. pa sam našao, da je dohodak te ubožke zaklade svake godine varirao medju 280 do 420 for., ali i to, da je taj dohodak u svih tih godinah potrošen bez namirah na „obćinske svrhe". Buduć se pako zakladni dohodci samo u one svrhe trošiti smiju, u koje su opredieljeni, a podnipošto bez računah i namirah, to sam ja kotarskoga sudca na to upozorio, te mi je obrekao, da će ovaj postupak prijaviti županijskoj oblasti, što je kot. sudac, kako me je na svoju poštenu rieč uvjeravao, zbilja i učinio. Polag svega toga nije do danas nikakova iztraga odredjena, niti ikakov korak učinjen, da se krivci potegnu na odštetu tih novacah, i tako je žup. oblast kroz pet godinah svoju dužnost zanemarivala. Tu imam da napomenem selskoga kneza Blagojevića i bilježnika Maurovića u obćini šidskoj, koji su protuzakonito postupali sa tom zakladom. Te osobe stoje još uvjek u službi, dapače još su i nagradjene za njihovu agitatornu djelatnost prigodom saborskih izborah, dočim je prvi avancirao do povjerenika sigurnosti, a drugi prigodom organizacije obćinah trima obćinam moralnim nasiljem narinut bio za bilježnika samo da ga nemine služba. U Sriemu vlada taj liepi običaj, da javni službenici, čim su se dovoljno obogatili, te čim opaze, da im do nokatah dogori, brže bolje resigniraju i tim se misle izbaviti izpod odgovornosti i pravedne kazne, a oni, koji su štetu imali, pozatvarani, progonjani, batinjani bili, neka si zadovoljštinu traže, gdje im je volja. Tako je i bivši kotarski sudac Bugarski činio, a tako i drugi namjeravaju činiti.

I u drugih obćinah se je isti slučaj dogodio, te županijska oblast nipošto nehtjede obćinske račune pregledati, akoprem su to obćine ne jedanput nego višeput same zahtievale.

Iz razloga dakle, da se obezbiedi svetinja obćinskoga imetka pred zakonitim takovim postupkom, kroz koji se obćinski imetak na korist pojedinacah plieni; nadalje iz razloga, da se pronaći mogu pravi krivci i potegnuti na naknadu učinjene štete; da se vidi, koliko je županijska oblast zanemarila svoje dužnosti, da se do-

Digitized by Google

ični organi na odgovornost pozvati mogu; napokon razloga, da se novoj vladi prilika pruži, pokazati, kako e voljna nadzirati postupanje podredjenih organah, te diti nad strogim izvršivanjem zakona, uzimam si čast praviti sliedeću interpelaciju na preuzvišenoga gospodina ana kraljevinah Hrvatske Slavonije i Dalmacije: (Čita.)

1. Je li poznato preuzv. g. banu, da je poglavarstvo bćine Šida u Sriemu tečajem 5 godinah, počamši naime d god. 1866. do uključivo g. 1870. prihode ubožke zalade godišnjih 280 do 420 for. iznoseće, protuzakonito a obćinske potrebe bez računah i bez namirah potroilo, kao što i samo u tobožnjih računih priznaje i kao to sam se i uvidom u te račune i sam osobno o tom svjedočio?

2. Ako je poznato, što je kr. zem. vlada u tom poledu učinila? ako nije poznato

3. Je li preuzv. g. ban voljan strogu iztragu nareiti proti dotičnomu poglavarstvu, zatim na odgovornost otegnuti i one županijske organe, koji su, nevršivši teajem pet godinah propisani nad obćinami nadzor krivi, to je ubožka zaklada obćine Šida tako znatne svote izubila; a najposlije, je li voljan prisiliti te krivce, da neakonito potrošene novčane svote oštećenoj zakladi porate?

Predsjednik: Dostavit će se banu. — Ima rieč narod. astupnik g. Grčić.

Pavao Grčić: Visoki sabore! Imam i ja jednu interpeciju. God. 1869. u sriemski Karlovac sazvani i godine 870.—1871. nastavljeni crkveno-narodni srbski sabor radio je više ustanovah, odnosećih se na upravu crkve, kolah i narodnih fondovah. Od ovih mnogi su zadobili ajvišu potvrdu i to: izborni red, uredjenje konzistorija apelatorija, ustanova o eparhijskih skupštinah, školski ıkon itd. Najglavnija zadaća bila je istomu saboru, da radi štatut o ustrojstvu sabora. Sabor je i ovu zadaću ešio, i donesao g. 1870. dotični štatut. Ovaj iste gone na potvrdu podnešeni štatut bude g. 1871. na dounu i neke izpravke povraćen, pa pošto je i ovomu zavoljeno, opet na potvrdu podnešen. Od toga vremena rotekle su dvie godine, bez da je štatut potvrdjen, i bez ı je kakovo riešenje sliedilo.

Ova po pravoslavnu crkvu velevažna, ali svakojako emila okolnost prinudjava me na preuzv. g. bana stati sliedeću interpelaciju: (Čita.)

Je li preuzv. g. ban voljan učiniti nuždne korake, ı u crkveno-narodnom saboru g. 1871. izradjeni i god. 371. popunjeni i za polučenje najviše potvrde podnešeni atut o ustrojstvu narodno-crkvenoga sabora čim prije dobi najvišu potvrdu?

Predsjednik: Dostavit će se banu.

Pavao Grčić: Visoki sabore! U savezu s ovom imam ugu interpelaciju. G. 1870. u januaru umro je patriarh aširević. Stolica srbskoga patriarha poslie smrti Maševićeve ostala je sve do danas nepopunjena, akoprem su već četiri godine od to doba iztekle. Neznam slučaja, da bi ta stolica tako dugo izpražnjena bila. Pravoga razloga nitko nezna. Prošle godine sazvan je sabor bio. da izbor obavi. Prije nego se je i konštituirati mogao, bude razpušten. Narodu srbsko-pravoslavne vjere je tim velika nepravda učinjena, dočim je stolica pravoslavnoga metropolite romanske narodnosti odmah iza tri mjeseca poslie smrti prijašnjega metropolite popunjena, a pravoslavna crkva srbske narodnosti neće imati naskoro nijednoga vladiku, pa će se morati metropolita iz Carigrada, ili Biograda dopremiti, da posvećuje imenovane vladike. Ova okolnost dade povoda, da s mojimi prijatelji stavim sliedeću interpelaciju na svietloga bana: (Čita.)

Je li Vaša preuzvišenost u tom pogledu, da se izbor metropolita-patriarha po crkveno-narodnom saboru obavi kakove korake učinila, i ako nije, kani li učiniti što prije nuždne korake, da na temelju potvrdjenoga izbornoga reda sazvati se imajući crkveno-narodni sabor, izbor metropolita-patriarha po ustanovah u ustrojstvu sabora izloženih obavi i tim odkloni grdne štete pravoslavne crkve i naroda?

Predsjednik: Dostavit će se banu.

Dragutin Antolek: Visoki sabore! Imam staviti sliedeće pitanje. Dočim bijahu zak. osnove o porabi tiska, o postupku proti prekršajem počinjenim tiskom, te napokon o propisih o sastavljanju porotničkih imenikah već u lanjskom zasiedanju predane zakonodavnomu odboru, a i ljetošnje zasiedanje približava se svojemu izmaku, bez da su rečene osnove došle na dnevni red, s toga čast mi je zapitati vis. predsjedničtvo, zašto već nisu stavljene na dnevni red?

Predsjednik: Nisam dobro shvatio g. predgovornika; zato neka bude tako dobar, da mi to dade pismeno, pak ću odgovoriti u prvoj budućoj sjednici.

Dragutin Antolek: Pitam samo, što je s ovimi osnovami!

Predsjednik: Na to ću biti slobodan odgovoriti u budućoj sjednici.

Sada prelazimo na dnevni red. Treće čitanje zak. članka, kojim se preinačuju nekoje ustanove zak. čl. V. od g. 1870. o urbarskih odnošajih.

Izvj. **Slavoljub Vrbančić**: (Čita.)

Predsjednik: Štovana kućo! Ona gospoda, koja su zato, da se ova osnova onako u svojoj cielosti primi kako je pročitana, neka izvole ustati.

(Ustane većina.)

To je većina. — Sada je na dnevnom redu proračun za g. 1874. Molim g. izvjestitelja.

Izvj. **Josip Muzler**: Budi mi dozvoljeno najprije pročitati izvješće odborovo. (Čita; vidi izvješće odbora u prilogu 2; a predlog vlade u prilogu 3.)

Vis. sabore! Već prije nego je odbor uzeo u pretres proračun, izrazila je vlada želju štednje obzirom na oskudno stanje u zemlji, i što se nigdje obiljem pohva-

Digitized by Google

liti nemože. Odbor pako imao je lahku zadaću i ugodan položaj, što je u svih točkah s vladom sporazuman bio tako, da je ili sama vlada predložila brisanje, a odbor pristao, ili je pako to odbor predložio, te prihvatila i visoka vlada.

Napomenuti mi je prije svega što se tiče stanarine. Odbor i vis. sabor od lani i preklani htio je u prvom redu, da stanbinu pomnoža činovnikom manje plaćenim. Neda se tajiti, i u samom odboru je priznano, da to nije normalno, da se jednomu činovniku daje stanarina, a drugomu ne: imamo imenito činovnike banskoga stola i stola sedmorice, koji niti uredovnosti nemaju, a to upravo zato, što oskudica vlada. S razloga, što je naveo odbor a i sabor, nadati se je, da će se vlada odazvati zaključku prijašnjemu, te da će predložiti osnovu o svih oblastih u zemlji, imenito, da će se vlada obazirati na zaključke sabora od g. 1872. i 1873., gdje je upozoren, da osobiti obzir uzme na plaću pravosudnih činovnikah. Uz to je vlada pristala, neka stanarina ostane, kako je dozvoljena. To mi je u obće reći. A napose, biti ću slobodan, obrazložiti pojedine stavke.

S toga vis. saboru preporučam, neka predloge, kako ih je vlada i odbor prihvatio, izvoli uzeti za podlogu specijalne debate.

Predsjednik: Želi li tko progovoriti o načelih u generalnoj debati? (Nitko.)

Prima li štovana kuća ovu osnovu za podlogu specijalne debate? (Prima.)

Dakle molim, da se ponajprije o načelnih predlozih, kojih ima pet, izvoli izraziti.

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita.)

„Prije svega odbor na predlog bana itd.“

(Prima se.)

(Čita dalje:)

„Zatim neka bi vis. sabor izvolio itd.“

(Prima se.)

(Čita:)

„Iz 33. saborske sjednice br. sab. 477 itd.“

(Prima se.)

(Čita:)

Prelazeći na pretresivanje proračuna samoga itd.“

(Prima se.)

(Čita:)

„2. da se obzirom na oskudno stanje itd. . . . od dotičnih svotah.“

Vis. sabore! Jedan razlog sam naveo, naime obzir na oskudno stanje u zemlji, a drugo odbor je mislio, da će zemaljski i drugi činovnici upravo obzirom na ovo vršiti dužnost i bez nagradah, za koje je odbor mislio, da bi za ovu godinu izostale, te da bi se samo u ime podporah trećina po vladi predloženih svotah dozvolila.

Predsjednik: Prima li kuća, da se u ime nagradah neustanovi ništa, nego samo podpore?

(Prima.)

Izvj. **Josip Muzler**: Vis. sabore! Proračun vlade u- tiskan, nego samo preinake, koje je vlada naprama lanj- skomu proračunu predložila. Dakle izvolite se posluži- glede onoga drugoga lanjskim proračunom.

(Čita:) A. Potrieba. Poglavje I. Odjel za unutar- poslove.

(Naslov 1., 2., 3. i 4. primljeni su bez debate.)

(Čita naslov 5.)

Josip Lehpamer: Visoki sabore! U lanjski proraču- bijaše uvršten prinesak od 2000 for. za bolnicu bel- varsku. Bolnica ova došla je povodom provincijaliziran- na županiju, §-om 22. previšnjega odpisa od 8. lipnja 1871. zajamčeno je obćinstvu županije belovarske ov- (Čita §. 22. kr. odpisa od 8. lipnja 1871.) Na temelj- ove ustanove uvažila je vlada predstavku županije bel- varske, te je 8. ožujka ove godine doznačila 2000 fo- podpore za uzdržavanje bolnice u Belovaru. Mjesec dana kašnje opozvala je vlada ovu dozvolu, i tim je povriedj- §. 22. kr. odpisa, jer je obćinstvu županije belovarsk- uztegnuta podpora, koja mu pripada. Vlada je obustav- ove podpore motivirala tim, što je ta bolnica posta- javnom bolnicom, i što imade na druge potrebe silni- troškovah, a primietila, je da će se moći bolnica iz v- stitih dohodakah uzdržavati. A baš to je, što nesto- Bolnica ova ustrojena je za 120 bolestnikah. Obrok z- svakoga pojedinoga proračunan je 56 novč. odštete z- podvorbu. Kolikogod bi taj iznos i mogao biti dovolja- za pokriće troškovah, toliko je očevidno, da ipak sgrad- obćina belovarska nemože uzdržavati, tim manje, jer j- vojnički erar, kad je bolnica bila predana, pokupio na- bolje pokućtvo i sobom poveo, i sebi drugu bolnicu ur- dio. Pošto obćina nema razpoloživih sredstvah, da ure- bolnicu i uzdrži prama drugim bolnicam, s toga je ob- ćinstvo županije belovarske u skupštini zaključilo, da s- predstavkom zamoli vis. sabor, da ovu ustanovu kr. od- pisa, kojom je ustanovljena ova podpora, uvaži, i nek- ovaj iznos od 2000 for., koji je vlada već proračuna- dozvoli. Meni je žao, što je ta predstavka istom jučer - peticionalnom odboru bila, te niti je vis. sabor, a jo- manje proračunski odbor mogao biti o njoj obavieste- Zato meni nepreostaje, nego da branim §. 22. kr. odpis- i molim vis. sabor, da izvoli zaključiti, da se ovaj pr- nesak, koji je već pronadjen kao pravedan, uvrsti u pr- račun za prošlu, ovu i buduću godinu. Bude li vlada n- dila, da bolnica neodgovara svrsi, biti će zadaća vlad- da sa obćinstvom belovarske županije sgradi drugu svrh- ustanovi; ali dok bolnica obstoji, mislim, da obćinst- ima pravo ovo, milost Njeg. Veličanstva si vindicira- S toga molim, da vis. sabor izvoli moj predlog prihv- titi. (Predsjednik: Sa 2000 for.?) Jest, tako je vlada - prošloj godini u proračun uvrstila.

Izvj. **Josip Muzler**: Visoki sabore! Ob ovom pitanj- u odboru niti rieči nije bilo, a drugo, odbor ga nije nalazio niti u obrazloženju, niti u dopisu vlade, kojim

Digitized by Google

·oračun predložen; i tako ja na ovaj predlog nemogu ·šta kazati, nego ga moram uvidjavnosti visokog sabora ·epustiti.

Zast. vlade **Jovan Jurković**: Vis. sabore! Što je u ·vari, i kako je to, da glede te bolnice nije nikakva ·ovidba učinjena, nemogu izjave učiniti, toliko je iz·estno, da je vlada uzela načelo, da kod svih bolnicah, ·je su javnimi proglašene, odpadaju troškovi i svako ·skrbljenje na dotične gradove i municipija, čijih je ·lnica; jer svi oni troškovi i dnevne svote, koje se pla·ju redovito za sve bolestnike, ako dotičnik nema od·da platiti, nadoknadi zemaljski budget, i dotična zem·a namiri te troškove. Tim odpada svaki trošak za uz·žavanje bolnicah, koje su jedanput javnimi proglašene. ·vdje, kako je g. predlagatelj naveo, da se radi o prvom ·edjenju bolnice, i da se to ima po §. 22. kr. odpisa ·d 8. lipnja na zemaljske troškove učiniti. Dočim ova ·var nije bila u proračunu uvršćena, i dočim i pred·avka županije belovarske nije mogla za vremena finan·jalnomu odboru prispjeti, s toga je u tih okolnostih ·žko kakovu uvrstbu učiniti.

Zato ja mislim, buduć da nemogu danas točnu uba·jest dati, da bi se vis. sabor zadovoljio, te da bi ostala ·olnica bez providbe, a vlada će, što je nuždno i neob·odno, učiniti.

Predsjednik: Štovana kućo! Kako vidim, ova stvar ·lede podpore za bolnicu u Belovaru nije dovoljno izvi·jena; jer od strane vlade nije se mogla dati definitivna ·java, a vidim, da je ta svota iz prošloga proračuna ·risana. Vlada samo toliko izjavljuje, da će za bolnicu ·rbiti, koliko potreba bude. S toga, buduć ove svote u ·roračunu nema, prije svega ima se glasovati o predlogu ·dbora, koji se slaže sa predlogom vlade, a poslje, na ·oliko bude vis. kuća želila, može se glasovati o pred·ogu zast. Lehpamera.

Prima li štovana kuća predlog odbora, koji se slaže ·predlogom vlade? (Prima.)

Sada pitam: Prihvaća li vis. kuća predlog g. zast. ·ehpamera, da se još 2000 for. uvrsti za bolnicu u Be·ovaru? Gospoda, koja su za to, neka se izvole dignuti.

(Ustane manjina.)

To je manjina; ali tim nije izključeno, da ima vlada ·a bolnicu skrbiti, ako potreba bude, i svotu u budućoj ·odini uvrstiti.

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita dalje naslove 6.—17.)

(Primaju se svi bez debate.)

(Čita:) Poglavje II.

(Naslov 1. i 2. primaju se bez debate.)

(Čita naslov 3.)

Dr. **Franjo Rački**: Vis. sabore! Ovdje u proračunu ·od naslovom 3. nenalazim, da je providjeno za otvorenje ·veučilišta, kao što je osnova zakonska nedavno po sa·oru primljena, koja će jamačno prev. odobrenje steći. ·amo stoji izrično, da se sveučilište ima otvoriti u listopadu buduće godine, i kazano je, da se vlada ima pobrinuti, da učiteljske stolice čim prije popuni; s toga se imadu dotične svote u proračun metnuti ne od listopada buduće godine, nego 6—7 mjesecih unapred. Radi toga želio bi razjasnjenje od vlade, da li misli ovo, što je zaključeno, drugim načinom izvesti.

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Obzirom na oskudno stanje u zemlji, i obzirom na želju, u financijalnom odboru opetovano izraženu, pristala je zem. vlada na to, da štedi, gdje može. U ovoj stavci postavila je vlada za 9 redovitih profesorah na pravoslovnoj akademiji plaće i stanarinu.

Na ovoj akademiji imamo sada 4 redovita profesora, pak mislim, da ćemo tu znatnu svotu prištediti moći. Ako se budu imenovali profesori za budući fakultet pravo- i državoslovni, to je vlada toga mnienja, ako se prijave mladji, da ih neimenuje odmah pravimi, nego izvanrednimi profesori. Na koliko ova svota nebi dovoljna bila, da se namire svi troškovi, vlada će skrbiti, da se namire potrebe, nadajući se, da će joj vis. sabor dati u tom obziru podpuni indemnitet. Ja mislim, da je tim pravdano, što se u tom naslovu nalazi.

Josip Turelli: Vis. sabore! Prije 5—6 godinah dozvoljena je u Požegi velika gimnazija, a obćina grada Požege obećala je za sagradjenje sgrade sav materijal doprinieti. Za podignuće te sgrade proračunana je po dotičnoj osnovi svota od 36.000 for. po prilici, a prinos, koji bi na gradsku obćinu pao, iznaša nešto preko 11.000 for.

Gornji razredi ove gimnazije otvoreni su več prije 4 godine, a ove godine ima se 8. razred otvoriti. Ovo je bilo već s početka s potežkoćami skopčano, jer nema u Požegi takove sgrade, gdje bi se mogla smjestiti gimnazija. Da je ova gimnazija od potrebe, vidit je odtuda, ako se pomisli, da od Zagreba do Osieka nema takovoga zavoda, što je županija požežka tako ogradjena od cieloga svieta, kao što nijedan kraj Hrvatske, što je okolica siromašna, trgovina i promet slab, obrt najprimitivniji, te preostane jedino ovo učilište, gdje može narod djecu svoju izobraziti i budućnost im kojim drugim načinom osigurati.

Osim toga imade u Požegi biskupsko sirotište, koje je sada razšireno, te ima do 60 pitomacah. Najbolji dokaz, da je ovaj institut potreban, jest, što ima toliko učenikah, koliko nemaju druge gimnazije, koje već duže vremena postoje. Učilište je vrlo čestito, te učenici dolaze na druge zavode i uvjek dobrim napredkom nauke svrše.

Vlada bila je već ove godine predložila u proračun prvobitni 24.000 for. za troškove ove gradnje, nu neznam, s kojih razlogah je svoj predlog opet povukla natrag, te nije došla svota u proračun. Neću pitati, na kom leži krivnja, što kroz ovih 5 godinah u tom pogledu nije ništa učinjeno, nego molim vis. sabor, da s razloga, ko-

*

Digitized by Google

jega sam naveo, naime potrebe takovog učilišta u Požegi, izvoli za ovu godinu uvrstiti svotu od 24.000 for., koju je vlada u proračun prvobitno uvrstila za podignuće te sgrade.

Filip Thaller: Vis. sabore! Podupirajuć predlog g. predgovornika usudjujem se samo nekoliko riečih dodati. Usljed zaključka vis. sabora i predstavke na previšnje mjesto i nakon toga sliedivše prev. sankcije podignuta je požežka gimnazija na veliku gimnaziju. Na temelju razpravah, s kojimi je ovo podignuće sliedilo, obvezao se je grad Požega, da će dati za podignuće sgrade sav sirov materijal, dočim bi po osnovi po vladi predloženoj i odobrenoj na zemlju padala svota od po prilici 36.000 for. Ja bi dakle s razloga po g. predgovorniku navedenoga i takodjer s razloga na vladajuću oskudicu visoki sabor molio, da izvoli predloženu svotu od 24.000 for. uvrstiti u proračun.

Zast. vlade dr **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Poznato je, zašto je vlada zemaljska i vis. sabor nastojao o tom, da se tekuće godine štedi, gdje se može. Vlada je doduše prvobitno uvrstila 24.000 for. u tu svrhu u proračun, ali njoj nisu tada bile okolnosti točno poznate, u kojih se nalazi naša domovina. Medjutim izvedenje gradnje gimnazije požežke nije obustavljeno, nego samo s razlogah poznatih odgodjeno na godinu danah. Gimnazija ova imala je prošle godine 7 razredah, pak se je mogla smjestiti u ovoj sgradi. Ove godine otvoriti će se osmi razred, a vlada se nada od patriotične sviesti grada Požege i profesorah, da će se za ovu godinu još zadovoljiti sgradom, u kojoj je gimnazija do sada bila, i nada se, da će njim poći za rukom i za taj razred naći prostoriju. Neka si uzmu za primjer pravoslovnu akademiju u Zagrebu, koja se već toliko godinah bori s oskudicom stanja, a pomagati će si još ove godine, dok će sredstva dozvoliti, da se nova sgrada podigne. To neka bude navedeno za obrazloženje ove vladine štednje.

Petar Maljevac: Vis. sabore! Ja podupirem predlog predgovornikah gg. Turelia i Thallera, te molim visoki sabor, da ga izvoli primiti baš s razloga štednje, koja se ima ove godine uvesti u svih strukah. S razloga naime, što obzirom na oskudnu godinu za županiju požežku glede gradnje cestah ništa opredieljeno nije, molim vis. sabor, da osim razlogah navedenih za gimnaziju, primi taj predlog i uvrsti 24.000 for. u proračun, da se pučanstvu dade prilika zaslužbe.

Predsjednik: Po predlogu odbora iznosi ovaj naslov 182.114 for. Po predlogu g. zast. Turellia imala bi se ta svota povisiti za 24.000 for.

Prije svega imamo glasovati o predlogu odbora. Gospoda, koja su za to, da se naslov 3. odobri sa svotom od 182.114 for. neka se izvole dignuti.

(Ustane 24.)

Žele gospoda kontraprobu? (Da.)

Gospoda, koja su za predlog gospodina zastupnika Turelia, neka se izvole ustati.

(Ustane 13.)

Predlog g. Turellia je pao.

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita naslov 4.)

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Glede stavke 6. molio bi vis. sabor, da bi vlada samo onda mogla izaći sa 3000 for., ako joj u slučaju bude dozvoljeno, da koju stotinu i više potroši u nadi indemnitet, jerbo je vlada u tom pravcu već sada angažirana.

(Prima se naslov 4. po predlogu odbora.)

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita naslov 5.)

(Prima se.)

(Čita:) Poglavje III.

(Svi naslovi ovoga poglavja primaju se po predlogu odbora bez debate.)

(Čita:) B. Pokriće.

(Prima se bez debate.)

Konačno predlaže odbor osnovu zak. članka o proračunu za godinu 1874. (Čita zakonski članak; primljen bez debate.)

Predsjednik: Tako je svršena razprava o proračunu. Sutra će biti treće čitanje ovoga zak. članka.

Dolazi na red proračun zemaljskih zakladah.

Izvj. **Josip Turelli**: Vis. sabore! Vlada je predložila proračun zemaljskih zakladah za god. 1874. bez promjene prama prijašnjoj godini; zato vladin predlog nije tiskan. Ja ću biti slobodan pročitati izvješće odbora. (Čita izvješće odbora o proračunu zem. zakladah za god. 1874. prilog 4.)

(Čita:) I. Zaklada regnikolarna.

(Prima se po predlogu odbora bez debate.)

(Čita:) II. Komercialna zaklada.

(Glasovi: Prima se.)

Predsjednik: Ovdje je izpravak g. dra. Račkoga, da se za laboranta u pripomoć profesoru kemije na vel. realki dozvoli svota od 400 for.

Dr. **Franjo Rački**: Vis. sabore! Ja ću biti tako slobodan, na stavku 2. učiniti predlog. Poznato mi je, da je kod vis. vlade molbenica učiteljskoga sbora velike realke, kojom moli, da se, kao što svagdje drugdje, profesoru kemije u pripomoć dade laborant. Molbenica je valjda prekasno stigla, te je vlada nije mogla više uvažiti.

Ja mislim, da netreba razlagati potrebu takovoga laboranta, pošto su to drugi zavodi, te je svagdje laborant, koji imade kod experimentah kemičkih biti na pripomoć profesoru, te instrumente i kemikalija držati u redu. S toga predlažem visokomu saboru, da u stavci 2. poslje br. 1. uvrsti svotu od 400 for. za takovoga laboranta.

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Vis. sabore! Istina, da je prispjela molbenica ravnateljstva vel. realke, kojom traži, da se dozvoli za laboranta 400 for. i za nabav-

Digitized by Google

ıanje kojekakvih drugih stvarih 200 for. Molbenica nije e mogla u obzir uzeti, jer je došla kad je proračun bio eć svršen. Ja uvidjam potrebu te osobe, ako hoćemo, a kemički laboratorij bude ono, što biti ima. Ako dakle is. sabor hoće ovu svotu dozvoliti, od strane vlade nebi ıogao imati temeljita prigovora.

Predsjednik: Gospoda, koja su za to, da se kod 2. tavke uz ono, što je već votirano, dozvoli još za laborınta 400 for., neka se izvole dignuti.

(Ustane većina.)

Izvj. **Josip Turelli**: (Čita dalje.)

Dr. **Franjo Rački**: Na stavku 8. imadem još predlog. ›vdje pod ovom stavkom br. 1. providjeno je za nabavu čilah fizikalnih i mehaničkih, ali za kemička učila nije išta stavljeno. Učiteljski sbor je u istoj molbenici taodjer zamolio, da se dade 300 for. za kemički laboraorij. S toga predlažem, da se poslie c) stavi: za keıički laboratorij 200 for. Ja mislim, da ovaj predlog etreba mnogo podupirati, jer kao što je poznato, keıija je jedan od glavnih predmetah na realki, a bez po·ebne svote, koja se zahtjeva za učila i ostala kemikaa nemože se svrha postići.

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Visoki sabore! Ja nebi nao prigovora, kad je dozvoljen laborant, da se i ovo ozvoli.

Predsjednik: Prima li kuća taj dodatak?

(Prima.)

Izvj. **Josip Turelli**: Sve ostale zaklade, buduć niti lada niti odbor nije ništa promienio, predlaže odbor, da ı sabor izvoli primiti po predlogu vlade.

(Prima se.)

Predsjednik: Dolazi na red izvješće molbenoga odbora.

Izvj. **Branko Joanović**: (Čita izvješće molbenoga odora; prilog 5.)

(Prima se u svih točkah bez debate.)

Predsjednik: Na dnevnom redu je zak. osnova o prolašenju zakonah.

Izvj. **Ignjat Brlić**: (Čita izvješće zakonodavnoga odbora zak. osnovu o proglašenju zakonah; prilog 6.)

Vis. sabore! Po zak. čl. VI. od g. 1870., koji još u ·ieposti obstoji, odredjeno je prvo, da se ima svaki ıkon, stvoren u našem saboru, kad stigne prev. sankja, najprije proglasiti u saboru, zatim uvrstiti u sbornik, u sborniku naznačiti dan, kada je proglašen u saboru. vaj način proglašenja zakonah običajan je takodjer u garskom saboru. Nu što tamo valja, pokazalo je izkustvo, ı kod nas nije dobro. Kao što je poznato, ugarski sabor elu godinu zasjeda, te je lahko moguće, da se sankcioırani zakoni mogu odmah proglasiti u saboru, dočim ıš sabor riedko i kratko vrieme zasjeda, te se kroz to ·podobština radja, da se zakon stvoren, i po kruni pordjen, nemože za vremena proglasiti, počem obći inres trpi, osobito onda, kada zakon takov duboko zaeca u život naroda.

I neglededć na to, može lahko ustanova §. 1. zak. članka VI. 1870. doći u sukob sa životnimi potrebami uprave, tako se n. pr. provedba financijalnoga zakona (zakon o proračunu) u nijednom slučaju nebi mogla odgoditi, a da uprava nebi zapela.

Takovim nepodobštinam nemože se doskočiti inako, van da se zakoni donešeni na hrv.-slav.-dalm. saboru proglase odmah iza prev. sankcije uvrstbom u sbornik zakonah i naredabah, a sabor jedino da se obaviesti o uzsliedilој prev. sankciji.

Proti tomu može biti tim manje kakova prigovora, čim taj način proglašenja zakonah postoji u drugih ustavnih zemljah, dapače u kraljevinah i zemljah zastupanih u carevinskom vieću i čim sabor za suglasnost potvrdjenih zakonah s podastrtimi osnovami imade dovoljno jamstvo u odgovornosti bana, koj kao za svoje čine vladne, tako i za pravilnu uvrstbu zakonak u sbornik jamči.

Ovo su razlozi, koji su prinukali zakonodavni odbor, da je iz vlastite iniciative doneo ovo zak. osnovi vis. saboru za pretres, i ja predlažem, da se primi podlogom specijalne debate.

(Prima se.)

(Čita §. 1.)

(Prima se.)

(Čita §. 2.)

Mato Mrazović: Ovdje na §. 2. činim primjetbu, koja se netiče bitnosti, nego pogrieške, koja mi se čini, da je u tisku učinjena. Ovdje morale bi se iza rieči „Nam“ uvrstiti rieči: „u osnovi“, te bi glasio ovaj pasus: „. . . potvrdjujemo predloženi Nam u osnovi po hrv.-slav.-dalm. saboru zakon itd.“; jer ono, što Nj. Veličanstvo potvrdi, nije još zakon, nego osnova.

Izvj. **Ignjat Brlić**: Nemam prigovora, pošto se amendement netiče bitnosti sadržaja toga paragrafa.

Predsjednik: Prima li vis. kuća §. 2. sa umetkam gospodina Mrazovića?

(Prima.)

Izvj. **Ignjat Brlić**: (Čita §. 3.)

Mato Mrazović: Vis. sabore! I u ovom §. 3. izostale su rieči u tisku, i to iza rieči „onda“ fali rieč „mu“, a iza: „počima“ izostale su rieči: „zakonska kriepost“; ovaj pasus imao bi glasiti: „onda mu počima zakonska kriepost itd.“

Izvj. dr. **Ignjat Brlić**: Pošto je ovo u tisku izostalo, i pošto sam ja po mom izpravljenom exemplaru već tako čitao, nemam ništa proti tomu.

Predsjednik: Prima li vis. kuća §. 3. sa izpravkom?

(Prima.)

Izvj. dr. **Ignjat Brlić**: (Čita §§. 4., 5., 6., 7. i 8.)

(Primaju se.)

(Čita §. 9.)

Digitized by Google

Vis. sabore! Glede toga, što je u ovom paragrafu za ovaj zakon odredjen drugi način proglašenja, nego li ga ova zak. osnova ustanovljuje, moram primietiti, da je to učinjeno radi pospješenja, da će ova zak. osnova odmah, kako zadobije prev. sankciju, i kako bude proglašena u službenih novinah, imati od onoga dana valjanost.

(Prima se.)

(Čita §. 10.)

(Glasovi: Povjerava se.)

(Prima se tim izpravkom.)

Predsjednik: Štovana kućo! Za danas je dnevni red izcrpljen već radi toga, što nema izvjestitelja zakonodavnoga odbora, da bi čitao izvješće o molbah, na ovaj odbor stiglih. U budućoj sjednici, koja bi imala biti u ponedjeljak, doć će na dnevni red sliedeći predmeti:

Izvješće zakonodavnoga odbora o molbah nanj stiglih; izvješće narodno-gospodarstvenoga odbora; treće čitanje zak. članka o proračunu za godinu 1874. i zak. članka o proglašivanju zakonah; izvješće kraljevinskoga odbora, predlog g. dra. Makanca glede spisah parnice lonjsko-poljske; izbor zastupnika na zajednički sabor mjesto grofa Stjepana Erdödy-a, koji je mandat položio. Onda je još jedan predmet, koji je zaostao: visoki je sabor naime zaključio, izabrati vještački odbor od pet licah, koji bi imao izpitati predmet o jamničkoj kiselici i saboru predlog učiniti. Na koliko vis. kuća misli, da bude treba izabrati taj odbor, to se može izbor obaviti u prvoj ili drugoj budućoj sjednici.

Vel. župan **Svetozar Kušević**: Visoki sabore! Kad bi se birao zastupnik za Peštu, to bi ja predložio, da se mjesto Inkey-a, koji je takodjer mandat položio, jedan član za gornju kuću izabere.

(Prima se.)

Predsjednik: Tim zaključujem sjednicu i uričem sliedeću na ponedjeljak u 10 satih.

(12 satih 30 minutah.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

XLIII. sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, držane pod predsjedničtvom g. Jovana Živkovića, dne 24. listopada 1873. u glavnom gradu zemaljskom Zagrebu

Predsjednik otvori sjednicu.

Čita se zapisnik, na koji zastup. djakovački primjeti, da IX. izvješće molbenog odbora nije doslovno uvršteno, i pošto je o tom glasovano, zaključeno je, da se zapisnik u tom smislu izpravi, koji se nakon toga ovjerovljuje.

Predsjednik javlja tužnu viest o nenadanoj smrti zastupnika kotara delničkog, dra. Ivana Dežmana. Sabor nad tim gubitkom izjavljuje duboko sažalenje svoje ustajanjem i uzklici: „Slava mu!"

Čitaju se zatim sliedeći podnesci:

Br. 619. sab. Zemalj. vlada javlja, da je povrh povjerenikah imenovala začast. savjetnika gosp. Mirka Kršnjavoga, da ju kod pretresivanja proračuna za g. 1874. u saboru i u dotičnom odboru zastupa. — Uzima se do znanja.

Br. 622. sab. Molba umirovljenog poručnika Ivana Miškulina, u pogledu baštinstva. Pošto ovu molbu nijedan član sabora nepodupire, povratit će se molitelju putem zem. vlade.

Br. 623. sab. Molba administratora pravoslavne obćine zagrebačke, da se na središnjih učionah u Zagrebu godišnja plaća grčko-iztočnomu vjeroučitelju opredieli ili da se za obavljanje te dužnosti mjestnomu svešteniku primjerena nagrada odredi. — Ustupa se peticionalnomu odboru.

Br. 629. sab. Aleksandrina Potočnik, udova poreznoga činovnika, moli, da se njezinoj kćeri Berti podieli godišnji štipendij za više izobraženje u glasbenoj i kazalištnoj umjetnosti. Dostavlja se peticionalnom odboru.

Predlaže se osnova o proglasu zakonu, izradjena po zakonodavnomu odboru. — Zaključeno je, staviti ju na dnevni red.

Odgovor zem. vlade na interpelaciju zastup. A. Čopa u pogledu marvinske pošasti čitan je i uzet na znanje.

Zast. kot. erdevičkog podnosi molbu žiteljah istoga kotara, da se prisilno utjerivanje poreza obustavi, te predlaže, da se ista zem. vladi sa preporukom, kao prešna dostavi, nu većinom glasovah riešeno je, rečenu molbu dostaviti peticionalnomu odboru.

Zast. dr. Brlić stavlja na preuzv. g. bana sliedeću interpelaciju:

1. Što je preuzv. g. banu o razpravi vjerolomnoga razvrgnuća upitnoga kupovno-prodajnoga ugovora po kraiškom šumskom konzorciju poznato?

2. Koje mjere kani preuzv. gospodin ban u okviru zakonito pripadajućega mu upliva poprimiti, da se svaka šteta ukloni i eventualno podpuna zadovoljština od konzorcija pribavi i osigura?

Čitana je po treći put zakonska osnova o ludnici i primljena.

Na dnevnom je redu odborova osnova, odnosno zak. članak, kojim se preinačuju neke ustanove zak. članka V. : 1870., koji, pošto je redoviti izvjestitelj zapriečen, pročita zast. Vrbančić, te se po otvorenoj generalnoj debati usvaja za podlogu specijalne debate.

Vlad. zast. g. Dane Stanković predlaže na §. 1., da se poslje rieči „sudbeni stolovi" u posliednoj alineji doda: te se prema tomu mogu po potrebi pomnožati radne sile kod dotičnih sudištah", i pošto je redakcija pala, usvojen je ovaj izpravak, te §. 1. glasi: „U urbarskih poslovih prepornih izmedju negdašnje vlastele i bivših im podanikah na temelju previšnjega patenta od 17. svibnja 1857. (br. 98. d. z. l.) i ministarske naredbe od 28. prosinca 1857. (br. 1. d. z. l. 1858.) nadležni su u prvoj molbi dotični postojeći kralj. sudbeni stolovi, te se prema tomu mogu po potrebi pomnožati radne sile kod dotičnih sudištah.

§. 2. prima se po predlogu odborovu.

Zast. vlade predlaže, da se iza riečih „autentikacija ima se" u osnovi vladinoj umetne: „za slučaj onaj, ako stranke neprigovore posliedkom predhodnih izvidjenjah", što kod glasovanja pada, te se §. 3. prima po predlogu odborovu.

§. 4. prima se po predlogu odbora sa izmjenom rieči „nalaže se" u „povjerava se" te glasi ovako:

§. 5.

Izvršba ovoga zakona povjerava se banu.

Predsjednik zatim digne sjednicu na 5 časakah i poslje toga u nastavljenoj sjednici, pošto je izvješće odbora o proračunu za god. 1874. i o zakladah već podieljeno, zaključeno bje staviti ga u sutrašnjoj sjednici na dnevni red.

Nakon toga digne predsjednik sjednicu, i ureče sliedeću za sutra 10 satih prije podne.

Živković s. r.

Steković s. r.
sab. bilježnik.

Prilog 2.

Izaslani saborski odbor za pregledavanje i pretresivanje proračuna i zak. članka o proračunu potriebštinah nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za god. 1874. o djelovanju svom u sjednicah dne 21., 22. i 23. t. m. obdržavanih, podnaša sliedeće:

Digitized by Google

Izvješće.

Spisi, upućeni na ovaj odbor zaključkom iz 37. sab. sjednice, a odnoseći se na zem. proračun za god. 1874. predlažu se pod ./. na porabu vis. saboru.

Prije svega odbor na predlog bana zaključi:

Da se izdatci redoviti imadu tako ograničiti, kako će se u buduće moći iz redovitih dohodakah namirivati; — što se i visokom saboru na odobrenje predlaže.

Zatim neka bi vis. sabor izvolio:

Pozornost kralj. zemaljske vlade obratiti na zaključke sabora, učinjene povodom i prigodom razpravljanja zem. proračuna za god. 1872. i 1773. na koliko rečeni zaključci uvaženi nisu.

Iz 33. sab. sjednice br. sab. 477. upućena je na ovaj odbor još i predstavka učiteljskoga zbora kr. više gimnazije u Osjeku, kojom moli, da se uz dosadanja redovita beriva učiteljem tamošnjim dozvoli i mjestni doplatak od 150 for.

Predstavka ova predlaže se pod 2) time:

Neka bi vis. sabor do znanja uzeti izvolio, da je molba ova riešenje svoje našla u prihvaćenoj već zakonskoj osnovi ob uredjenju plaćah za učitelje srednjih učilištah u Hrvatskoj i Slavoniji.

Prelazeći na pretresivanje samoga proračuna, prihvatio je odbor i opet kao načelo u pogledu stanarine činovnikah zaključak vis. sabora i ustanovu zakonskog članka o proračunu zemalj. autonomnih potrebštinah za g. 1873., pa usljed toga se predlaže, neka bi vis. sabor zaključiti izvolio:

1. Da se za činovnike, izuzamši činovnike u županiji belovarskoi (glede kojih je odbor prihvatio predlog vis. vlade) dozvoli stanarina, i to:

a) činovnikom s plaćom do uključivo 1200 for. sa 20%;

b) činovnikom s plaćom od 1200 do uključivo 2000 for. 10% od plaće dotičnoga činovnika.

2. Da se obzirom na oskudno stanje u zemlji, u proračunu za g. 1874. poglavju I. naslovu 1., 3., 11., 14. i 15., poglavju II., naslovu 3. i poglavju III. naslovu 1., 6. i 7., u ime nagradah nedozvoli ništa; već da se samo u ime pripomoći dozvoli jedna trećina po vis. vladi predloženih svotah; a da se iz proračuna brišu dvie trećine od dotičnih svotah.

Prema ovima dvama predlozima u načelu odbor na dotičnih mjestih vis. saboru čini predloge u pogledu iznoska svotah.

Posebne stavke proračuna prihvatio je odbor u obće po predlogu vlade, osim nekih niže sliedećih i potanje označenih preinakah, na koje je takodjer i vis. vlada u odboru što pristala, što sama iz obzira štednje predložila.

Po tom dakle odbor moli, da bi vis. sabor po kr. zem. vladi predloženi proračun za g. 1874. prihvatiti izvolio, uz promjene, na dotičnom mjestu navedene.

A. Potreba.

Poglavje I.

Odjel za unutarnje poslove.

Naslov 1.

Zemaljska vlada.

Na stavku 2. tek. br. 27. Neka bi vis. sabor izvolio:

U ime ukupne stanarine, odpadajuće na cieli ovaj naslov, dozvoliti svotu 8033 for.; a iz proračuna brisati 4677 for.

Na stavku 6. predlaže se:

U ime pripomoći dozvoliti 1000 for., a iz proračuna brisati 2000 for.

Na stavku 9. Za razne potrebe vladi na razpolaganje predlaže odbor po predlogu bana:

dozvoliti 10.000 forintih, a brisati iz proračuna 10.000 for.

Na stavku 12. tek. br. 1. U ime beriva razpoloživoga činovnika dra. Livija Radivojevića, neka bi visoki sabor izvolio:

dozvoliti 2880 for., a brisati 300 for.

Prema tomu se predlaže:

odobriti naslov 1. sa 159.149 for.

Naslov 2.

Saborski troškovi.

Odbor predlaže, da se bez promjene odobri ovaj naslov sa 50.000 for.

Naslov 3.

Županijska uprava.

Na stavku 2. odbor predlaže.

Neka bi vis. sabor u ime ukupne na naslov ovaj odpadajuće stanarine dozvolio 59.900 for., a brisati 450 for.

Digitized by Google

Na stavku 5. Odbor predlaže:

Da se u ime pripomoći dozvoli 1833 for., a da se iz proračuna briše 3667 for.

Na stavku 9. tek. br. 1. Odbor predlaže:

Da se na popravke i obično uzdržavanje županijskih sgradah dozvoli 10.000 for., a da se briše 3000 for.

Na stavku 12. se predlaže:

Za razne nepredvidljive troškove županijam dozvoliti 3000 for., a brisati 1500 for.

Na stavku 15. tek. br. 6. Neka bi vis. sabor izvolio:

Cielu svotu za živodera u Bjelovaru od 600 fr. brisati.

Na stavku 17. predlaže se:

Brisati traženu svotu od 7900 for. za gradjenje 6 novih uzah u županiji sriemskoj.

Prema tomu neka bi vis. sabor izvolio:

Odobriti naslov 3. sa 596.752 for.

Naslov 4.

Uzdržavanje zgradah.

Na stavku 3. tek. br. 2. Neka bi vis. sabor izvolio:

Brisati svotu od 20.000 for., predloženu za priredjenje nekih prostorijah u kaznioni lepoglavskoj.

Na stavki 3. tek. 3. se predlaže:

Da se briše 20.000 for. u ime dione odplate za kupljenu kuću Gajevu.

Po tom se predlaže:

Odobriti naslov 4. sa 7000 for.

Naslov 5.

Zdravničke potrebe.

Odbor predlaže:

Da se naslov 5. odobri sa 109.790 for.

Podjedno se predlaže, neka bi visoki sabor izvolio zaključiti:

Da se kr. zem. vlada pozove, da razvidi zaklade bolnice milosrdne braće u Zagrebu, da se uzmogne prosuditi, da li milosrdnici ovi u ime naknade obskrbnih i liečničkih troškovah od strane zemlje dobivaju ono, što jim po obstojećih propisih pripada.

Naslov 6.

Prinesci za narodne zavode i narodno-gospodarske svrhe.

Odbor predlaže:

Bez promjene odobriti naslov taj sa 63.125 for.

Naslov 7.

Zaklade i štipendije.

Bez preinake predlaže se:

Odobriti naslov ovaj sa 11.910 for.

Naslov 8.

Uzdržavanje pastuhah i oplemenjenje konjah.

Odbor predlaže:

Odobriti naslov ovaj sa 46.750 for.

Naslov 9.

Razne potrebe.

Odbor predlaže, da se po predlogu vlade:

odobri naslov 9. sa 41.719 for.

Naslov 10.

Kaznione.

Po predlogu vlade predlaže se:

Odobrenje naslova 10. sa 89.981 for.

Naslov 11.

Gradjevni odsjek.

Na stavku 5. odbor predlaže:

Da se samo u ime pripomoći dozvoli 133 for., a da se briše 267 for.

Na stavku 7. U ime ukupne stanarine, odpadajuće na ovaj naslov, odbor predlaže:

Dozvoliti 1770 for., a brisati 70 for.

Po tom neka bi vis. sabor izvolio:

Odobriti naslov 11. sa 18.503.

Naslov 12.

Cesto- i vodogradjevine zemaljske.

Neka bi vis. sabor izvolio:

Odobriti naslov ovaj sa 226.000 for.

Ujedno pako se predlaže:

Neka bi vis. sabor izvolio pozvati kr. zemaljsku vladu, da ona svotu za zem. cesto- i vodogradjevine zakonom o proračunu za god. 1873. dozvoljenu na korist pojedinih županijah u depozitum stavi i iz računa zemaljskoga autonomnoga budgeta definitivno izdade.

Naslov 13.

Žandarmerija.

Odbor, prihvativ predlog vis. vlade, predlaže:

Odobriti naslov ovaj sa 286.630 for.

Digitized by Google

Naslov 14.

Zemaljsko računovodstvo.

Na stavku 4. tek. br. 15. predlaže se:

Da se samo u ime pripomoći dozvoli 3000 for. a da se briše 600 for.

Na stavku 5. tek. br. 16. se predlaže:

Da se u ime ukupne, na ovaj naslov odpadajuće stanarine dozvoli 4812 for., a da se briše 258 forintih.

Uslied toga neka bi vis. sabor izvolio:

Odobriti naslov 14. sa 35.582 for.

Naslov 15.

Zemaljska blagajna.

Na stavku 5. predlaže odbor:

Da se samo u ime pripomoći dozvoli 100 for., a da se 200 for. briše.

Na stavku 6. U ime odkupne stanarine ovoga naslova predlaže se:

Dozvoliti 1250 for.

Po tom neka bi vis. sabor izvolio:

Odobriti naslov taj sa 10.390 for.

Naslov 16.

Zemaljski arkiv.

Na stavku 4. odbor predlaže:

Da se u ime odkupne stanarine u ovom naslovu dozvoli 500 for.

Prema tomu se predlaže:

Odobriti naslov 16. sa 3500 for.

Naslov 17.

Razni i nepredvidljivi troškovi.

Usljed naknadnoga obrazloženja vis. vlade i odbor predlaže, neka bi vis. sabor zaključio:

Da se dozvoli i u „vanrednu potrebu“ stavi: stav. 4. za predujmove, zajmove i podpore stradajućim 40.000 for.

Po tom neka bi vis. sabor izvolio:

Odobriti naslov 17. sa 50.449 for.

Naslov 18.

Mirovne pristojbe.

Po predlogu vlade odbor predlaže:

Odobriti naslov 18. sa 140.036 for.

Poglavje II.

Odjel za bogoštovje i nastavu.

Naslov 1.

Vjerozakonski zavodi.

Na stavku 14. tek. br. 1. predlaže se:

Da se za nove gradjevine i ine vanredne troškove kod župnih crkvah i dvorovah dozvoli 10.000 for., a briše 5000 for.

Prema tomu predlaže se:

Odobriti naslov taj sa 142.662 for.

Naslov 2.

Zaklade i prinesci u svrhe bogoštovne.

Odbor predlaže:

Da se bez promjene odobri naslov sa 2. sa 29.446 forintih.

Naslov 3.

Školski zavodi.

Na stavku 3. U ime ukupne, na ovaj naslov odpadajuće stanarine se predlaže:

Dozvoliti 15.329 for.

Na stavku 13. tek. br. 16. Odbor predlaže:

Da se samo u ime podpore dozvoli 1000 for., a briše 2000 for.

Na stavku 18. tek. br. 4. se predlaže:

Da se briše svota od 2000 for. za smještenje pravoslovne akademije u Zagrebu.

Uslied toga neka bi vis. sabor izvolio:

Odobriti naslov 3. sa 182.114 for.

Naslov 4.

Zaklade i prinesci u svrhe nastavne.

Na stavku 2. tek. br. 3. U ime stanarine predlaže se:

Dozvoliti 200 for.

Na stavku 6. U ime raznih troškovah za nabavu školskih knjigah predlaže se:

Dozvoliti 3000 for., a brisati 3000 for.

Po tom predlaže se:

Odobrenje naslova 4. sa 21.380 for.

Naslov 5.

Mirovne pristojbe.

Neučinivši promjene odbor predlaže:

Da se odobri naslov 5. sa 18.278 for.

Digitized by Google

Poglavje III.

Odjel za pravosudje.

Pozivno na zak. članak o zemaljskom proračunu za godinu 1873. odbor predlaže, neka bi visoki sabor izvolio zaključiti:

Da se za sve poslužno osoblje kralj. stola sedmorice, kr. banskoga stola i svih kr. žup. sudbenih stolovah dozvoli 20% od plaće dotične u ime skuparine.

Naslov 1.

Stol sedmorice.

Na stavku 2. U ime ukupne stanarine ovoga naslova predlaže se:

Dozvoliti 910 for., a brisati 2410 for.

Na stavku 6. Odbor vis. saboru predlaže:

Dozvoliti samo u ime pripomoći 83 for., a brisati 167 for.

Na stavku 7. se predlaže:

U ime skuparine dozvoliti 210 for.

Po tom se predlaže:

Odobriti naslov 1. sa 32.264 for.

Naslov 2.

Banski stol.

Na stavku 2. Odbor predlaže:

Da se u ime ukupne stanarine u ovom naslovu dozvoli 2586 for., a briše 4044 for.

Na stavku 8. U ime skuparine se predlaže:

Dozvoliti 406 for.

Uslied toga se predlaže:

Odobrenje naslova 2. sa 66.512 for.

Naslov 3.

Županijski sudbeni stolovi.

Na stavku 2. U ime ukupne stanarine u ovom naslovu odbor predlaže:

Dozvoliti 21.750 for., a brisati 5540 for.

Na stavku 8. U ime skuparine poslužnomu osoblju predlaže se:

Dozvoliti 3543 for.

Na stavku 11. tek. br. 1. Odbor predlaže:

Da se briše ciela svota od 48.000 for. za razprostranjenje uzah sudbenoga stola u Belovaru.

Na temelju ovih preinakah predlaže se:
Odobriti naslov 3. sa 273.085 for.

Naslov 4.

Kotarski sudovi županije belovarske.

Pošto nema promjene predlaže odbor:
Da se odobri naslov ovaj sa 29.922 for.

Naslov 5.

Gradski sud u Senju.

Odbor bez preinake predlaže:
Odobriti naslov 5. sa 3100 for.

Naslov 6.

Troškovi, tičući se svih sudovah.

Na stavku 2. tek. br. 1. predlaže se:
U ime stanarine dozvoliti 2560 for., a brisat 540 for.

Na stavku 6. se predlaže, neka bi vis. sabor:
dozvolio samo u ime podporah 1983 for., a brisao 3967 for.

Prema tomu neka bi vis. sabor:
Odobrio naslov ovaj sa 141.324 for.

Naslov 7.

Gruntovne oblasti.

Na stavku 2. U ime ukupne na ovaj naslov odpadajuće stanarine predlaže se:
Dozvoliti 3620 for.

Na stavku 5. se predlaže:
Dozvoliti samo u ime podpore 200 for., a brisati 400 for.

Na stavku 6. tek. br. 1. predlaže se:
Da se briše ciela svota od 20.000 for. za izpravak gruntovnih zapisnikah.

Uslied ovih promjenah se predlaže:
Odobriti naslov 7. sa 31.270 for.

Naslov 8.

Mirovine.

Po predlogu vis. vlade odbor predlaže:
Odobriti naslov 8. sa 46.529 for.

B. Pokriće.

Ovo je na tek. br. 1., 2. i 3. glede a) vlastitih dohodakah prihvaćeno po predlogu vlade u svoti 184.579 for. što se i vis. saboru predlaže; samo se prema učinjenim promjenam predlaže:

Na tekući broj 4. b:

Na temelju zak. čl. o preinaci nagode medju kraljevinom Hrvatskom, Slavonijom i kraljevinom

*

Digitized by Google

Ugarskom 45% izravnih i neizravnih porezah, i drugih javnih dohodakah kraljevine Hrvatske i Slavonije i razvojačenih dielovah vojne krajine, da se dozvoli svota sa 2,644.057 for.

Na tek. br. 5. c:

Vanredno pokriće; da se preostatak prištednjah prošlih godinah i tangenta iz poreznih zaostatakah do god. 1867. pripadajućih sa 63% dozvoli svota sa 106.519 for.

Prema preinakam potrebe i pokrića imao bi se dakle izpraviti odnosno odobriti.

Glavni svotnik

i to:

A. Potreba.

Na tekući broj 1. poglavje I. poslovi unutarnji sa	1,917.266 for.
Na tekući br. 2. poglavje II. bogoštovje i nastava sa	393.883 for.
Na tekući br. 3. poglavje III. pravosudje	624.006 for.
Ukupno dakle	2,935.155 for.

B. Pokriće.

a) Vlastiti dohodci.

Na tekući br. 1. poglavje I. poslovi unutarnji sa	32.240 for.
Na tekući br. 2. poglavje II. bogoštovje i nastava	134.339 for.
Na tekući br. 3. poglavje III. polag c. patenta od 8. lipnja 1873. §. 16. na razvojačenu krajinu od prihoda krajiškoga imetka, zatim od krajiške obrazovne i odgojne zaklade odpadajući dio	18.000 for.
Na tekući br. 4. b: Na temelju zak. članka o preinaci nagode itd. 45% izravnih i neizravnih porezah i drugih javnih dohodakah	2,644.057 for.
Na tekući br. 5. c: Kao izvanredno pokriće preostatak prištednjah prošlih godinah i tangenta iz poreznih zaostatakah do g. 1867. 63%	106.519 for.
dakle ukupno	2,935.155 for.

Konačno se vis. saboru podnaša i zakonska osnova kako sliedi:

Zakonski članak

o proračunu za potrebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za godinu 1874.

§. 1.

Za potrebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za god. 1874. ustanovljuju se troškovi sa 2,935.155 for. (dva milijuna devet stotinah trideset i pet hiljadah, jednu stotinu petdeset i pet for.) a. vr.

§. 2.

Svota ova razdieljuje se na sliedeća poglavja i naslove:

I. POGLAVJE.

Odjel za unutarnje poslove.

Naslov 1.	
Zemaljska vlada	159.149 for.
Naslov 2.	
Saborski troškovi	50.000 for.
Naslov 3.	
Županijska uprava	596.752 for.
Naslov 4.	
Uzdržavanje zgradah	7.000 for.
Naslov 5.	
Zdravničke potrebe	109.790 for.
Naslov 6.	
Prinesci za narodne zavode i narodno gospodarske svrhe	63.125 for.
Naslov 7.	
Zaklade i štipendije	11.910 for.
Naslov 8.	
Uzdržavanje pastuhah i oplemenjivanje konjah	46.750 for.
Naslov 9.	
Razne potrebe	11.719 for.
Naslov 10.	
Kaznione	89.981 for.
Naslov 11.	
Gradjevni odsjek	18.503 for.
Naslov 12.	
Cesto- i vodogradjevine zemaljske	226.000 for.

Digitized by Google

Naslov 13.

ındarmerija . . . . 286.630 for.

Naslov 14.

ımaljsko računovodstvo . . . . 35.582 for.

Naslov 15.

ımaljska blagajna . . . . 10.390 for.

Naslov 16.

ımaljski arkiv . . . . 3.500 for.

Naslov 17.

ızni i nepredvidljivi troškovi . . . . . 50.449 for.

Naslov 18.

irovne pristojbe . . . . 140.036 for.

II. POGLAVJE.

Odjel za bogoštovje i nastavu.

Naslov 1.

erozakonski zavodi . . . . 142.662 for.

Naslov 2.

ıklade i prinesci u svrhe bogoštovne . . 29.446 for.

Naslov 3.

:olski zavodi . . . . 182.114 for.

Naslov 4.

ıklade i prinesci u svrhe nastavne . . . 21.380 for.

Naslov 5.

irovinske pristojbe . . . . 18.278 for.

III. POGLAVJE.

Odjel za pravosudje.

Naslov 1.

ol sedmorice . . . . 32.264 for.

Naslov 2.

ınski stol . . . . 66.512 for.

Naslov 3.

ıpanijski sudbeni stolovi . . . . 273.085 for.

Naslov 4.

ɔtarski sudovi . . . . 29.922 for.

Naslov 5.

radski sud u Senju . . . . 3.100 for.

Naslov 6.

Troškovi tičući se svih sudovah . . . . 141.324 for.

Naslov 7.

Gruntovne oblasti . . . . 31.270 for.

Naslov 8.

Mirovine . . . . 46.529 for.

§. 3.

Troškovi prediducim §-om odobreni imadu se pokriti:

a) vlastitimi upravnimi dohodci vjerozakonske i naukovne zaklade kraljevinah Hrvatske i Slavonije i dielom od prihoda krajiškoga imetka, zatim od krajiške obrazovne i uzgojne zaklade, odpadajućega na razvojačenu Krajinu, koji su dohodci za godinu 1874. ukupno sa 184.579 for. proračunani;

b) svotom od 2,644.057 for. proračunanom od 45% izravnih i neizravnih porezah i drugih javnih dohodakah kraljevinah Hrvatske i Slavonije i razvojačene Krajine opredieljenih za troškove unutarnje samouprave istih kraljevinah.

c) Preostatci i prištednjami autonomnoga budgeta istih kraljevinah od prošlih godinah i dielomice tangentom iz poreznih zaostatakah od god. 1867. pripadajućih istim kraljevinam sa 63% u svoti 106.519 for.

§. 4.

Prenašanju neimade mjesta niti medju poglavji, niti medju naslovi ovih troškovah.

§. 5.

Izvršba ovoga zakona povjerava se banu.

U Zagrebu, dne 23. listopada 1873.

Vitez Bartol Smaić-Svetoivanski v. r.,
predsjednik odbora.

Josip Muzler v. r.,
izvjestitelj odbora.

Prilog 3.

(K br. 14.721.)

Zakonski članak

o proračunu za potrebštine unutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za godinu 1874.

§. 1.

Za potriebštine unutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za god. 1874. ustanovljuju se troškovi sa 3,090.162 for. a. vr. tri milijuna devetdeset hiljadah jedno što šestdeset i dva forinta a. vr.

Digitized by Google

§. 2.

Svota ova razdieljuje se na sliedeća poglavja i naslove.

POGLAVJE I.

Odjel za unutarnje poslove.

Naslov	1.	Zemaljska vlada	178.826 for.
Naslov	2.	Saborski troškovi	50.000 for.
Naslov	3.	Županijska uprava	614.269 for.
Naslov	4.	Uzdržavanje zgradah	47.000 for.
Naslov	5.	Zdravničke potrebe	109.790 for.
Naslov	6.	Prinesci za narodne zavode i narodno gospodarstvo	63.125 for.
Naslov	7.	Zaklade i štipendije	11.910 for.
Naslov	8.	Uzdržavanje pastuhah i oplemenjenje konjah	46.750 for.
Naslov	9.	Razne potrebe	11.719 for.
Naslov	10.	Kaznione	89.981 for.
Naslov	11.	Gradjevni odsjek	18.840 for.
Naslov	12.	Cesto- i vodogradjevine zemaljske	226.000 for.
Naslov	13.	Žandarmerija	286.730 for.
Naslov	14.	Zemaljsko računovodstvo	36.440 for.
Naslov	15.	Zemaljska blagajna	10.480 for.
Naslov	16.	Zemaljski arkiv	3.490 for.
Naslov	17.	Razni nepredvidljivi troškovi	10.449 for.
Naslov	18.	Mirovne pristojbe	140.036 for.

POGLAVJE II.

Odjel za bogoštovje i nastavu.

Naslov	1.	Vjerozakonski zavodi	147.665 for.
Naslov	2.	Zaklade i prinesci u svrhe bogoštovne	29.446 for.
Naslov	3.	Školski zavodi	209.913 for.
Naslov	4.	Zaklade i prinesci u svrhe nastavne	24.330 for.
Naslov	5.	Mirovinske pristojbe	18.278 for.

POGLAVJE III.

Odjel za pravosudje.

Naslov	1.	Stol sedmorice	34.631 for.
Naslov	2.	Banski stol	70.150 for.
Naslov	3.	Županijski sudbeni stolovi	323.082 for.
Naslov	4.	Kotarski sudovi	29.922 for.
Naslov	5.	Gradski sud u Senju	3.100 for.
Naslov	6.	Troškovi, tičući se svih sudovah	145.831 for.
Naslov	7.	Gruntovne oblasti	51.550 for.
Naslov	8.	Mirovine	46.529 for.

§. 3.

Troškovi, prediducém §-om odobreni, imadu se po-kriti:

a) vlastitimi upravnimi dohodci i dohodci vjeroza-konske i naukovne zaklade kraljevinah Hrvatske i Sla-vonije i dielom od prihoda krajiškog imetka, zatim o. krajiške obrazovne i odgojne zaklade odpadajućega na razvojačenu Krajinu, koji su dohodci za g. 1874. ukupno sa 184.579 for. proračunani.

b) Svotom od 2,780.583 for. proračunom od 45 po-stotakah izravnih i neizravnih porezah i drugih javnih dohodakah kraljevinah Hrvatske i Slavonije i razvojačene Krajine opredieljenih za unutarnju samoupravu istih kraljevinah.

c) Preostatci i prištednjami autonomnoga budgeta istih kraljevinah od prošlih godinah i dielomice tangen-tom iz poreznih zaostatakah od god. 1867. pripadajući istim kraljevinam sa 63% u svoti od 125.000 for.

§. 4.

Prenašanju neimadu mjesta niti medju poglavji, ni medju naslovi ovih troškovah.

§. 5.

Provedba ovoga zakona povjerava se banu kralje-vinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

U Zagrebu, dne 14. listopada 1873.

Ivan Mažuranić s. r.

Obrazloženje

proračuna za potrebštine nutarnje samouprave kralje-vinah Hrvatske i Slavonije za g. 1874.

A.

Potreba . . . . 3,090.162 for.

B.

Pokriće

a) vlastiti dohodci . . . . . . 184.579 for.

b) u ime 45 postotakah izravnih i neizravnih porezah i drugih javnih dohodakah kraljevinah Hrvatske i Slavonije i razvojačene Krajine za troškove nutarnje samouprave istih kraljevinah odpadajuća svota . . . . . . 2,780.583 for.

c) prištednje prošlih godinah i tražbine istih kraljevinah . . . . . 125.000 for.

Ukupno . . 3,090.162 for.

Da se upitni proračun prama ustanovi §. 13. zak. čl. II. 1869. predloži saboru za vremena tako, da ga isti uzmogne izpitati i konačno ustanoviti svakako prije p

etka iste godine, preuzevši ban upravu ovih kraljevinah ne 28. rujna 1873. nije se mogao već u tom proračunu bzir uzeti na silne reforme, koje se glede uprave sudstva nastave imadu putem zakonodavnim izvoditi. Toga radi eimade velike razlike medju upitnim proračunom i medju roračuni prošlih godinah.

Pošto su dakle stalno opredieljeni troškovi, obrazoženi prigodom predlaganja proračunah u prošlih goinah, drži se za potrebno, da se samo one svote razsne i obrazlože, glede kojih obstoji razlika medju rečeimi proračuni.

Glede razlike, koja u svih poglavjih i naslovih dozi, navadja se, da se izbjegne opetovanje, sliedeće razsnjenje.

Prama običaju obstojećem u drugih kraljevinah istro-ugarske monarkije bijahu u proračunu za godinu 873. od dotičnoga troška odbita dva postotka od stalnih erivah u ime interkalarah. Izkustvo je dokazalo, da se ı tu prištednju računati nemože, buduć se izpražnjena jesta moraju u interesu službe odmah popuniti, dotične akle interkalarne prištednje jesu faktično mnogo manje. Toga radi odustalo se je u proračunu za godinu 1874. od gore rečenoga odbitka, a kroz to nastala je u svotnicih upitnih proračunah razlika od prilike u svoti od 32.000 for., za koju veća je potreba za g. 1874. od potrebe za g. 1873., premda o štatusu osoblja i plaćah nije ništa promienjeno.

Zatim stanarina za sve činovnike i poslužitelje predložena je u istoj izmjeri polag osnove zak. članka o rečenoj stanarini, dočim sabor nehtjede proračunom za g. 1873. votirati stanarine u toj izmjeri iz razloga, što nije bilo moguće predložiti mu istu zakonsku osnovu, pak je zato votirao stanarinu opredieljenu financijalnim zakonom za g. 1872.

Kako se je nadati, da će moguće biti, upitnu osnovu saboru predložiti jošte ovoga zasiedanja, i kako se je nadati, da će ju sabor prihvatiti, uvrštena je u proračun za godinu 1874. stanarina opredieljena tom zakonskom osnovom,

nakon česa prelazi se na obrazloženje pojedinih razlikah.

Tekući broj	Stavka	Stavke tek. broj	Predmet i obrazloženje	Prama god. 1873. više	Prama god. 1873. manje
				forintih	
			A. Potreba.		
			Poglavje I.		
			Odjel za unutarnje poslove.		
			Naslov 1.		
			Zemaljska vlada.		
1	1	1	Odjelni predstojnik Jerbo je plaća za redovite odjelne predstojnike sa 4000 for. opredieljena, dočim je samo bivši banske časti namjestnik Antun pl. Vakanović imao uslied prev. riešenja od 12. veljače 1872. plaće godišnjih 5000 for.		1000
2	1	9	Šumarski izvjestitelj Iz razloga, što upitno mjesto nije jošte zakonom sistemisirano, nehtjede sabor toga troška za god. 1873. votirati. Pošto je pako neobhodna potreba jur dokazana, a vlada prev. riešenjem od 12. travnja 1873. ovlaštena, da pokriće toga troška u proračun uvrsti, zadovoljit će se tomu zahtjevu sabora, te će mu se predložiti dotična zakonska osnova.	1800	
3	2	4	Stanarina Gore u obće razjasnjeno.	4877	
4	8		Najmovina za kuću Veršec-Suppanovu. Najamni ugovor iztiče, a dotični uredi premjestit će se u druge prostorije.		550
5	9		Za razne potrebe vladi na razpolaganje.	20000	

Digitized by Google

Tekući broj	Stavka	Stavke tek. broj	Predmet i obrazloženje	Prama god. 18[illegible] više	manje
				forintih	
			Financijalnim zakonom za godine 1869., 1870. i 1871. bijaše vladi za razne potrebe na razpolaganje stavljena svota od 20.000 for. Pošto je sabor godine 1872. uslied novih izborah drugim pravcem pošao, neimavši parlamentarne vlade iz svoje sredine, votirao je za god. 1872. samo 8000 for., a za godinu 1873. ništa. Buduć je pako toga razloga nestalo, nada se vlada, da će ju sabor svojim povjerenjem obodriti i taj doista potrebni trošak votirati.		
6	10		Za privremeno obavljanje zemaljskih odvjetničkih posalah Ako vladi nebude pošlo za rukom u tu svrhu manji honorar utanačiti, mora se prama dosadanjoj potrebi taj trošak osigurati.	900	
7			Interkalarni odbitak sa 2% stalnih berivah Obrazložen je gore u obćem razjasnjenju.	2165	
8	11	3	Za perovodju Waltera osobni doplatak Plaća vladinoga perovodje II. razreda sistemizirana je sa 800 forintih, dočim je Walter kao bivši viećnički tajnik imao plaće 900 for., pripada mu dakle osobni doplatak.	100	
9	11	4	Za pisara Proffa osobni doplatak Jerbo mu je vladinom naredbom od 9. svibnja 1873. broj 4215 dozvoljen doplatak od 200 for. za obavljanje posalah prevoditelja, pošto to mjesto popunjeno nije.	200	
10	12	2	Plaća i stanbina za razpoloživoga županijskoga bilježnika Alberta Ferića. Jerbo će se isti do nove godine smjestiti ili umiroviti.		120[illegible]
11	12	3	Plaća i stanarina za razpoloživoga kot. sudca Barabaša Jerbo je umro.		120[illegible]
			Naslov 3. Županijska uprava.		
12	1	30	Za plaće cestarah Cestarah ustanovljeno je 141, a dosada popunjeno je samo 80 mjestah, izpražnjena mjesta moraju se neobhodno popuniti.	12200	
13	2	32	Stanarina ukupno Kao pod brojem 3.	890	
14			Interkalarni odbitak Kao pod brojem 7.	8904	
15	14	1	Četiri povjerenika sigurnosti		[illegible]
16	14	2	7 harambašah		[illegible]
17	14	3	108 kotarska četnika		[illegible]
18	14	4	Odielo za 7 harambašah		[illegible]
19	14	5	Odielo za 108 kotarskih četnikah Ad 15., 16., 17., 18., 19., proračunom za godinu 1873. bijaše trošak za upitnu potrebu samo za 4 mjeseca osjeguran, a sada prestaje sasvim, pošto je taj zavod razpušten.		[illegible]

Digitized by Google

Tekući broj	Stavka	Stavke tek. broj	Predmet i obrazloženje	Prama god. 1873. više (forintih)	Prama god. 1873. manje (forintih)
20	15	2	Osobni doplatak velikomu županu Poglediću		250
21	15	3	Plaća istomu		750
22	15	4	Plaća velikomu županu Silvinu Meduniću		2000
23	15	5	Plaća privremenom upravitelju županije belovarske Ivanu Trnskomu Ad 20—23 potreba prestaje, jerbo je Pogledić umirovljen, Medunić dobio odpravninu, a Trnskoga pristojbe prenešene su na krajiški budget.		3000
24	15	6	Plaća živoderu u Belovaru Osniva se na faktičnoj potrebi do konačne odluke o njegovoj providbi.	150	
25	16	1 i 6	2 polirom u županiji belovarskoj plaća i stanarina. Jerbo će normalni postupak glede njih medjutim biti dovršen.		478
26	17		Za gradjenje novih uzah za 6 kotarskih oblastih u županiji sriemskoj Vladinim odpisom od 3. srpnja 1873. broj 6660. dozvoljeno je upitno gradjenje s troškom od 15.800 for., koji će se kroz dvie godine osigurati.	7900	
			Naslov 4. **Uzdržavanje zgradah.**		
27	3	1	Za zidanje drugog kata na negda Ferićevoj kući Prestaje potreba, jerbo je upitna sgrada dovršena.		10777
28	3	2	Za priredjenje spavaonicah, djelaonicah i magazinah u kaznioni lepoglavskoj. Glasom izvješća ravnateljstva kaznione lepoglavske od 16. kolov. 1873. broj 540. narastao je broj kažnjenikah u posljednjoj godini za 85 osobah, te će povodom razvojačenja Krajine svaki dan rasti. — Prvobitno bijaše upitna kazniona za 500 osobah priredjena, dočim ih sada već 669 imade. Biti će dakle do skora potrebno, da se ili nova kazniona dogradi, ili da se za činovnike i poduzetničtvo smješteno u kazzioničkoj sgradi, nova sgrada sagradi i tako izpražnjene prostorije u kaznioničkoj sgradi izključivo za smještenje kažnjenikah upotriebe. Pošto u obsegu obzida kaznione više mjesta neima, gdje bi se mogla nova sgrada za kažnjenike sagradi, to bi se morao predlog ravnateljstva kaznione prihvatiti, naime: da se stara kuća i zemljište kraj kaznione od kaptola čazmanskoga odkupi, i tamo nova sgrada za smještenje činovničtva i poduzetničtva sagradi, osim toga, da se sadanje staje kraj obzida prenaprave u radionice i potrebne još radionice da se dozidaju. Kroz to bi sve sadanje prostorije, gdje su činovnici i poduzetničtvo smješteni, kao i sve sadanje radionice u kaznioničkoj sgradi za smještenje do blizu 500 kažnjenikah razpoložive postale, te bi se tako za više godinah potreboći smještenja kažnjenikah zadovoljilo, a osim toga, nebi izvan činovnikah i tamničara u kaznionu nitko ulazio, i samo bi tako moguće bilo, podpuni red i svestranu sigurnost u kaznioni uzdržati, dočim se sada koli obitelji činovnikah, toli služinčadi poduzetnika ulaz u kaznionu i u gospodarsko dvorište spriečiti nemože, kroz što razni ljudi s kažnjenici u doticaj dolaze, što svakako na uštrb reda i sigurnosti biva. — Uslied toga povesti će se potrebita izvidjenja, razprave i svekoliko dalje uredovanje, te će se svojevremeno saboru predložiti cielokupna potreba. Jerbo se pako na dovršenje ove razprave nemože čekati, te se već prije toga moraju neke prostorije za spavaonice i radionice prirediti, kao	20000	

Digitized by Google

Tekući broj	Stavka	Stavke tek. broj	Predmet i obrazloženje	više	manje
			što je jedan manji dio takovih radnjah, da se najvećoj nuždi odoli, jur faktično preduzet, traži se na račun dotičnoga troška predplata od 20.000 for		
29	3	1	Za dionu odplatu kupovnine za Gajevu kuću	20000	

Na sudbeno-ovršbenoj dražbi obdržavanoj dne 23. siečnja 1873. kupljena je ta kuća za ove kraljevine za svotu od 40.100 for. uz položenu jamčevinu u svoti od 2100 for. tako, da se za 14 danah prvi, za 6 mjesecih drugi, za 12 mjesecih treći, za 18 mjesecih četvrti četvrt kupovnine sa 5% kamati položi.

Prednostnih stavakah imade likvidiranih 458 for. 76 novč. nelikvidiranih do 600 for.

Hipotekarni vjerovnici jesu:

1.	Samuel i Rachela Arnstein	4597	for.	50 nč.
2.	Regnikolarna zaklada s kamati i troškovi	2240	„	78 „
3.	Komercijalna „ „ „ „ „	4477	„	8 „
4.	Sirotinska „ „ „ „ „	729	„	64 „
5.	Hospitalarna „ „ „ „ „	1343	„	68 „
6.	Narodnih učionah „ „ „ „ „	4875	„	24 „
7.	Sirotinska „ „ „ „ „	4743	„	56 „

Do konačne odluke sabora preuzet će autonomni budget dugove spadajuće na zemaljske zaklade, te će mjesto najamnine plaćati kamate od svote 18509 for. 38 nč., za izplatu ostale kupovnine bit će dovoljna svota od 20.000 for., kad se izplaćena jur jamčevina uračuna.

Naslov 5.

Zdravničke potrebe.

Tekući broj	Stavka	Stavke tek. broj	Predmet i obrazloženje	više	manje
30	1		Troškovi narasli tečajem godine 1872. povodom vladajuće u zemlji kuge	20000	

Poznato je, da je kuga u ovih kraljevinah upravo bjesnila, i da je kao jedino sredstvo ubijanje marve u većem obsegu preduzeto. Polag obstojećih glede toga propisah narasli su dotični troškovi vrlo znatno, te se niti iz daleka nebi mogli pokriti dotacijom u tu svrhu proračunanom za god. 1873. dozvoljenom.

Iz računarskoga zaključka vidit će se svojevremeno pravi uspjeh toga troška, koji se sada jur nemože točno naznačiti, dok dotične razprave nebudu dovršene. Prama dosadanjemu trošku i na koliko se iz dosadanjih podatakah zaključiti može, biti će u tu svrhu od prilike svota od 20.000 for. potrebna.

Naslov 6.

Prinesci za narodne zavode i narodno gospodarstvo.

Tekući broj	Stavka	Stavke tek. broj	Predmet i obrazloženje	više	manje
31	8		Za podignuće izgorjelih stajah i produženje zahodah na gospodarsko-šumarskom učilištu.		

Potreba ova izvanredna obstojala je samo prošle godine.

Naslov 7.

Zaklade i štipendije.

Tekući broj	Stavka	Stavke tek. broj	Predmet i obrazloženje	više	manje
32	2	3	Jedan štipendij za trgovačku struku	500	

Da se zahtjevu sabora donešenu u XIX. dne 16. kolovoza 1872. obdržanoj sjednici glede predloženja zakonske osnove ob ustrojenju višega trgovačkoga učilišta u zemlji uzmogne zadovoljiti, t. j. da se ta želja uz-

Digitized by Google

Tekući broj	Stavka	Stavke tek. broj	Predmet i obrazloženje	Prama god. 1873. više (forintih)	Prama god. 1873. manje (forintih)
			mogne oživotvoriti, potrebno je prije svega sposobnih učiteljah za trgovačku struku vještih hrvatskomu jeziku, zato je dakle upitni štipendij neobhodno potreban.		
			Naslov 9. Razne potrebe.		
33	2		Najmovina za predpregu. Višak taj dolazi od faktične kod dražbe postignute najamnine predpređežnih postajah u županiji riečkoj.	282	
			Naslov 10. Kaznione.		
34	9		Upravni troškovi. Ova razlika dolazi od tuda, što je poduzetnik lepoglavske kaznione Tausig dobio novi predujam od 6000 for., od kojega povraća 300 for. na mjesec, i što je obskrba civilnih kaznenikah nalazećih se u vojnih kaznionah i tvrdjavah, iz kojih su premješćeni u Lepoglavu, ovdje jeftinija.		3200
			Naslov 11. Gradjevni odsjek.		
35 36	7		Stanarina i interkalarni odbitak. Obrazloženje kao pod br. 3. i 7.	346	
			Naslov 14. Zemaljsko računovodstvo.		
37	1	3	Plaća za 4 revidenta. Ovovladnom naredbom od 1. svibnja 1873. br. 5989 dozvoljeno je popunjenje toga mjesta iz razloga, što su računi i računsko-kontrolni poslovi zem. oružničtva od c. kr. strukovnoga računarskoga odsieka u Beču jur mjeseca travnja u dielokrug zem. računovodstva preneseni, te je na temelju višegodišnjega posliedka pronadjeno, da je za obavljanje tih posalah absolutno potreban jedan vješt činovnik. Sistemiziranjem toga mjesta prištedjeno je za autonomni budget više stotinah forintih na godinu, buduć se je g. 1869., 1870. i 1871. prosiekom po 1340 for., god. 1872. pako preko 1600 for. vojnomu eraru za obavljanje tih računarsko kontrolnih posalah iz autonomnoga budgeta moralo platiti.	1000	
38	5	16	Stanarina. Obrazloženo pod tek. br. 37. i 3.	450	
39			Interkalarni odbitak. Obrazloženo gore pod br. 7.	649	
			Naslov 15. Zemaljska blagajna.		
40	6		Svota stanarine. Obrazloženo gore pod br. 3.		110

Digitized by Google

Tekući broj	Stavka	Stavke tek. broj	Predmet i obrazloženje	Prama god. 1873. više (forintih)	Prama god. 1873. manje (forintih)
41			Interkalarni odbitak Razjašnjeno gore pod br. 7.	193	
			Naslov 16. **Zemaljski arkiv.**		
42	4		Stanarina Obrazloženo pod br. 3.		10
43			Interkalarni odbitak po 2% od stalnih berivah Obrazloženo pod br. 7.	66	
			Naslov 17. **Razni nepredvidljivi troškovi.**		
44	2		Za svietsku izložbu u Beču Potreba prestaje po sebi.		25000
45	3		Nagrade vladnih povjerenikah za Belovar, Senj i Ivanić Izaslanje tih povjerenikah nije potrebno, pak je zato previš. mjestu podastrt predlog, da se dotična naredba ukine.		600
46	4		Komercijalnoj zakladi za pokriće manjka izkazana u proračunu komercijalne zaklade za g. 1873. odobrenu po saboru Kako je prenavedeno, ima se taj manjak uslied gore rečenim povodom izdane ovovladne naredbe od 29. srpnja 1873. br. 10.677 iz autonomnoga budgeta pokriti.	4449	
			Naslov 18. **Mirovne pristojbe.**		
47 do 59	1	1 do 19	Za mirovine potrebno je	7253	10168
			Dakle prama faktičnomu stanju		2519
			Poglavje II. **Odjel za bogoštovje i nastavu.** **Naslov 1.** **Vjerozakonski zavod.**		
60	2	1 i 2	Dotacija za župnike i kapelane nadbiskupije zagrebačke	200	
61	2	3 i 4	Dotacija za župnike i kapelane biskupije senjske	600	
62	3	13	Nadopunitba kongrue za uztegnuti porez Ad 60., 61. i 62. osniva se na faktičnom stanju.	118	
63 do 68	12	1—6	Troškovi za režiju dobarah i šumah vlastelinstva Svetice, Vukovina-Dijankovec i manastira Ex-Augustinah i Ex-Paulinah Da se kod dotičnih računah uzmogne voditi bolja evidencija, uvršteno je u primitak od rečenih vlastelinstvah čisti dohodak, pak zato valja takodjer upravne troškove iz potrebe izlučiti.		1456

Digitized by Google

Tekući broj	Stavka	Stavke tek. broj	Predmet i obrazloženje	Prama god. 1873. više (forintih)	Prama god. 1873. manje (forintih)
			Naslov 3. Školski zavodi.		
69	1	2	9 redovitih profesorah	2700	
70	1	4	Osobni doplatak		200
71	1	7	6 katehetah		222
72	1	9	5-godišnji doplatci	813	
73	1	11	10-godišnji doplatak za 1 katehetu	84	
74	1	19 20 21	Za gimnaziju u Karlovcu Ad 69 do 70 osniva se faktičnom stanju.	183	
75	2	2	Za slugu na velikoj gimnaziji u Zagrebu Upitna plaća od 263 for. na 320 for. povišena.	57	
76	3		Stanarina Obrazloženo gore pod br. 3.		1149
77	13	2	Knjižničaru pravoslovne akademije Upitna nagrada u svoti od 260 for. pripadala je vazda arhivaru pravoslovne akademije, te je bila takodjer proračunom za g. 1870., 1871., 1872. dozvoljena, dočim je u proračunu za g. 1873. samo u svoti od 210 for. iz toga netemeljitoga razloga bila osigurana, što je dotičnik postignuvši veći quinquenal došao u viši razred plaće. — Pošto pako plaća s upitnom nagradom nestoji u nikakovom savezu, neimade nijednoga temeljita razloga upitnu jur od davna na 260 for. ustanovljenu nagradu na 210 for. umanjiti.	50	
78	13	16 i 17	Promienljive podpore i nagrade kao i za pripravnike na sveučilištih u Beču i Pragu za 20 štipendistah po 500 for. iz toga razloga što su upitna štipendija od 400 i 450 na godišnjih 500 for. saborskim zaključkom povišena.	2000	
79	16	1	Režija dobra Kutjevo		12770
80	16	2	„ „ Potočec-Ivanec		10
81	16	3	„ šume Kutjevo		15806
82	16	4	„ „ Potočec-Ivanec		360
			Ad 79., 80., 81., 82., iz razlogah pod točkom 63. do 68. navedenih izlučeni su iz potrebe troškovi režije, pošto je u primitak uvršten samo čisti dohodak.		
83			Interkalari Razjašnjeno gore pod br. 7.	1484	
84	18	1, 2, 3	Usljed reguliranja plaćah na gimnazijah na Rieci, u Osieku i u Zagrebu potreboća veća.	602	
85	18	5	Za troškove komasacije i segregacije dobra Kutjevo.		1000

Digitized by Google

Tekući broj	Stavka	Stavke tek. broj	Predmet i obrazloženje	Prama god. 1873. više forintih	Prama god. 1873. manje forintih
86	18	6	Nagrada odvjetniku dobra Kutjevo Ad 85. i 86. kao gore pod br. 79. do 82.		60
87	18	16	Stanarina za jednoga učitelja u županiji belovarskoj Potreba osniva se na faktično stanje.	100	
			Naslov 4. Zaklade i prinesci u svrhe bogoštovne.		
88	1	3	Stanarina za 1 učitelja		50
89	3	4	Plaća poslužitelju Naredbom ovovladnom od 4. kolovoza 1873. br. 2918 regulirana je plaća poslužitelja učione u Bakru povišenjem od 32 na 200 for.	168	
			Naslov 5. Mirovinske pristojbe.		
90 91 92	2 3 4		Za mirovine prama faktičnomu stanju potrebno je	2450	
			Poglavje III. **Odjel za pravosudje.** Naslov 1. Stol sedmorice.		
93	2		Stanarina Obrazloženo pod br. 3.	2450	
94	5	2	Odielo za vratara Usljed dražbenoga posliedka.		64
95	7		Skuparina sa 20% kao doplatak podvorničkom osoblju Pošto se proračunom za g. 1874. predlaže stanarina takodjer za svekoliko poslužiteljsko osoblje, to imade prestati upitna skuparina		210
96			Interkalari Obrazloženo pod br. 7.	619	
			Naslov 2. Banski stol.		
97	2		Stanarina Obrazloženo gore pod br. 3.	4044	
98	5		Uredski pisari, putni troškovi i dnevnice Razlog iz kojega bijaše povećana ova stavka godine 1873. najme vizitacija onih kr. sudbenih stolovah županijskih, koji nisu bili jošte vizitirani prestao je.		200
99	7	1 i 2	Odielo za sluge Usljed posliedka dražbe.		

Digitized by Google

Tekući broj	Stavka	Stavke tek. broj	Predmet i obrazloženje	Prama god. 1873. više	Prama god. 1873. manje
				forintih	
100	7		Skuparina Obrazloženo gore pod br. 95.		460
101	8		Interkalari Obrazloženo gore pod br. 7.	1165	
			Naslov 3. Županijski sudbeni stolovi.		
02	2		Stanarina Obrazloženo gore pod br. 4.	5540	
03	4	1	Najamnina Kuća Vidalijeva u kojoj bijaše smješten kr. sudbeni stol županije zagrebačke neće biti više držana u najmu, jerbo će isti sudbeni stol biti premješten u nekoč Gajevu sada zemaljsku sgradu.		2100
04	7	1, 2, 3, 4	Odielo za sluge Usljed posliedka dražbe.	184	
05	8		Skuparina Obrazloženo gore pod br. 95.		3543
06			Interkalari Obrazloženo gore pod br. 7.	4469	
07	9		Plaća razpoloživih žup. činovnikah pridieljenih kr. sudbenim stolovom Jerbo je sudac Virag umro, a ostali će se namjestiti ili umiroviti.		3767
08	10	1	Za nabavu urednoga pokućtva za sudbeni stol u Belovaru Jerbo je upitno pokućtvo prošle godine nabavljeno.		1000
09	11		Za razprostranjenje uzah sudbenoga stola u Belovaru Pošto su sadanje prostorije za uze istoga sudbenoga stola premalene, nastala je potreba pregraditi i dograditi ih.	48000	
			Naslov 4. Kotarski sudovi.		
10 11	4	2, 3, 4, 5	Najamnina za kotar. sud u Garešnici, Novomgradu, Pitomači i Peterancu Usljed faktične potrebe.	610	
12			Interkalari Obrazloženo pod tek. br. 7.	534	
13	6	1	Za nabavu novoga pokućtva za kotar. sudove Potreba prestaje, jerbo je prošle godine namirena.		1000
			Naslov 6. Troškovi, tičući se svih sudovah.		
14	2		Stanarina Obrazloženo gore pod br. 7.	540	

Digitized by Google

Tekući broj	Stavka	Stavke tek. broj	Predmet i obrazloženje	Prama god. 187[illegible] više (forintih)	manje (forintih)
115	7	1	Troškovi za uznike i kaznione: obskrba		450
116	7	2	Troškovi za uznike i kaznione: nabava odieće i rubenine		295
117	7	3	Nabava uzničkih spravah		32
118	7	4	Popratni troškovi		37
119	7	5	Troškovi za kaznene iztrage		60
120	7	7	Za ogriev uzničkih prostorijah	79	
121	7	8	Za razsvietljenje uzah i bolničkih sobah	155	
122	7	9	Za liekove i troškove bolesti		26
123	7	12	Za brijanje i šišanje	30	
124	7	3	Razne potrebe	380	
125	8	5	Mundura za stražare		183
126	8		Troškovi za servis		5
127	8		Slama za slamnjače	7	
			Ad 114. do 127., upitne razlike dolaze od posliedka dotičnih dražbah.		
128			Interkalari	299	
129	10		Za popravak kanala uzničke kuće kr. sudbenoga stola u Osieku.		385
			Naslov 7. Gruntovne oblasti.		
130	2		Stanarina Obrazloženo gori pod br. 3.		12
131			Interkalari Obrazloženo gore pod br. 7.	488	
132	6	1	U ime troškovah za uvedenje gruntovne knjige u županiji belovarskoj Pošto je upitno poslovanje na domaku, ukazuje se manja potreba.		1550
133	6	2	Za izpravak gruntovnih zapisnikah, odnosno za osnutak gruntovnih uložakah na temelju stabilnoga katastra Preka je potreba, da se sadanji gruntovni zapisnici izprave na temelju stabilnoga katastra; taj će posao mnogo vremena i mnogo troška stati, s obzirom ipak na ograničena sredstva predlaže se za god. 1874. svota od 20.000 for. da se uzmogne upitno uredovanje započeti.	20000	
			Naslov 8. Mirovine.		
134			Obskrbne pristojbe iznašaju prama faktičnomu stanju Dakle	507	1205 69

Tekući broj	Stavka	Stavke tek. broj	Predmet i obrazloženje	Prama god. 1873. više	Prama god. 1873. manje
				forintih	
			B. Pokriće. Poglavje I. **Odjel za unutarnje poslove.** Naslov 3. Razni dohodci.		
135	3		Kamati od uloženih glavnicah Jerbo su dotične glavnice medjutim dignute i prama ustanovam proračuna za god. 1872. i 1873. upotrebljene.		6000
			Poglavje II. **Odjel za bogoštovje i nastavu.** Naslov 1. Vjerozakonski zavodi.		
36	2 i 7	1 do 6	Dohodak od dobarah i šumah vlastelinstvah Svetice, Vukovina Diankovec etc. Obrazloženje pod tek. br. 95.		1810
			Naslov 2. Školski zavodi.		
37	2		Dohodak od dobarah i šumah vlastelinstvah Kutjevo, Potočec, Ivanec Obrazloženje pod tek. br. 95.		17367
38	6	10	Dobit za prodane školske knjige Osniva se na posliedku prošle godine.	242	
			C. Kraljevinski dohodci.		
39		4	Na temelju osnove zak. čl. o preinaci nagode medju kraljevinom Ugarskom i kraljevinami Hrvat. i Slav. u ime 45% izravnih i neizravnih porezah i drugih javnih dohodakah kraljevinah Hrvat. i Slav. i razvojačenih dielovah vojne krajine. Polag privitoga proračuna troškovah za godinu 1873. pokazuju se dohodci Hrvat. i Slav. bez obzira na belovarsku županiju 7,359.412 for. odbivši izdatke 1,620.226 for. ostaje čisti dohodak 5,739.186 for. Od toga 45% 2,582.633 for. Dosadanji paušal ovih kraljevinah 2,200.000 for. višak 382.633 for. Isto tako razmjernom višku nadati se je od dohodakah belovarske županije, koji, ako bi samo 17.950 for. iznašali, (dočim se je nadati da će triput toliko iznositi) postignut će se gore izkazana svota od 400.583 for.	400583	
40			Preostatak prištednjah prošli godinah Jerbo su upitne prištednje prama ustanovam proračuna za god. 1872. i 1873. u svoju svrhu jur upotrebljene.		266783

U Zagrebu, 4. listopada 1873.

Ivan Mažuranić v. r.

Digitized by Google

Prilog 4.

Visoki sabore!

Proračune zemaljskih zakladah za god. 1874. i to:

1. regnikolarne,
2. komercijalne,
3. sirotinske,
4. osiečko-sirotištne,
5. zagrebačko-bolničke,
6. varaždinsko-bolničke,
7. križevačko-bolničke,
8. Raffajeve,
9. kazalištne,
10. zemaljske kulture,
11. stradajućih,
12. komassirane dobrotvorne,
13. jamničke kiselice,
14. realne vjeresije,

što jih je kr. zem. vlada dopisom svojim od 14. listopada tek. br. 12511 saboru ovih kraljevinah na ustavni pretres dostavila, razpravio je ovaj odbor, te jih uz svoje izvješće vis. saboru predlaže.

I. Zaklada regnikolarna,

Potreba. Zem. nar. muzej.

Na stavki 3., stanarina pod br. 1., 2., 3., za činovnike muzealne, proračunana po dnevnih razredih, kako je to kr. zem. vlada i u zemaljskom autonomnom budgetu za god. 1874. za činovnike zemaljske predložila bila neima se dozvoliti, jer ni ondje dozvoljena nije; već se predlaže, da se pridrži privremena percentualna uredba, po kojoj se:

a) činovnikom s plaćom do 1200 forintah — 20%;

b) činovnikom s plaćom od 1200 do 2000 for. 10% u ime stanarine dozvoljava.

Na stavki 5., subvencija za nar. muzej, predlaže odbor, da se svote pod br. 5. i 6. sa 500 for. i 365 for. brišu, a uvrsti pod br. 5. potrošak sa 1500 for. za nabavu ormarah potrebnih za smještenje muzealnih sbirkah.

Ostale stavke, kako potrebe, tako pokrića, predlažu se na prihvatu.

2. Komercialna zaklada.

Potreba. Prinesci.

Na stavki 6., br. 3., za gospodarsko-šumarsko učilište u Križevcih prihvaća odbor predlog kr. zem. vlade, da se ravnatelj i učitelji rečenog učilišta uzporede u plaćah i užitcih sa onimi učitelji na ostalih srednjih učilištih, te da jim se povišene plaće i beriva u proraču za god. 1874. već uvrste i predlaže, da se proračunana svota sa 15.800 forintih na toj stavci odobri.

Prema tomu nadalje, jer ravnatelj toga učilišta uživa veća beriva, nego li koj ravnatelj drugih srednjih učilišta, i jer mu se po obstojećih propisih takova umanjiti nemogu, predlaže odbor, da se sadanjemu ravnatelju istoga gospodarsko-šumarskog zavoda Drag. Lamblu, razlika od, što će odatle resultirati proračuna, i višak kano osobni doplatak u proračun te zaklade uvrsti.

Proračune ostalih zakladah, i to:

3. sirotinske,
4. osiečko-sirotišne,
5. zagrebačko-bolničke,
6. varaždinsko-bolničke,
7. križevačko-bolničke,
8. Raffajeve,
9. kazalištne,
10. zemaljske kulture,
11. stradajućih,
12. komassirane dobrotvorne,
13. jamničke kiselice,
14. realne vjeresije,

predlaže odbor, da jih vis. sabor po predlogu kr. zem. vlade prihvatiti i odobriti izvoli.

Vitez Smaić-Svetoivanski s. r.
predsjednik.

Josip Tureli s. r.
izvjestitelj.

Digitized by Google

Prilog 3.

X. izvješće saborskoga molbenoga odbora.

Broj saborski	Ime molitelja ili oblasti	Predmet molbe ili predstavke	Predlog molbenoga odbora
369	Sveštenstvo kotara lipničkoga	za reguliranje župnih i kapelanskih dohodakah poput onih u razvojačenoj Krajini i Cislajtaniji.	Kr. zem. vladi na uredovanje dostaviti.
608	Predstavka nekolicine žitelja mjesta Čerevića	da bi se utjerivanje poreza preinačilo u nove odredbe donelo.	detto
605	Učiteljsko osoblje na kr. gospodarsko šumarskomu učilištu u Križevcih	moli, da se uredjenje plaćah sa stanarinom za god. 1870. naknadno u proračun za god. 1874. uvrsti; ujedno podnosi razlaganje o stanju i razvitku zavoda.	detto
607	Velimir Gaj	predlaže ponudu o prodaji knjižnice bivše pokojnog otca njegovog Ljudevita Gaja.	Nastavnomu pododboru.
595	Molba stanovnikah mjestah Tovarnik, Lovas, Opatovac, Mohovo, Ilać Novi i Banovci.	da se središte kotarske oblasti iz Šida u Tovarnik premjesti.	Kr. zem. vladi na uredovanje.
594	Pritužba Josipa Lovrenčića, gradjanina i vlastnika kuće u Zagrebu,	sbog protuzakonitoga postupka kralj. zem. vlade u pogledu zakupa jamničke kiselice.	detto
593	Molba kr. uredskih poslužiteljah županije belovarske,	radi povišenja plaće.	detto
599	Predstavka trojice namjestnih učiteljah gimnazije varaždinske	glede uračunjanja njihovih službovnih godinah.	detto
602	Ivan Gerbe, umirovljeni učitelj u Zagrebu stanujući,	moli za milostivnu novčanu podporu.	detto
503	Molba Mirka Čunića, žitelja u Krapini,	za odštetu godine 1848. pretrpljene štete.	detto
548	Županijski kotarski sud u Ludbregu,	moli, da bi se žiteljem ludbrežkog kotara, koji su god. 1848. kao predprežari u Ugarskoj pogubili konje i kola, odšteta dala.	detto
465	Žitelji kotara dugoselskoga	mole, za izposlovanje odštete sbog pretrpljene u ratu 1848. god. štete.	detto
64	Molba više žiteljah župe Lepoglava,	da im se izhodi, ili iz domaćih sredstvah doznači odšteta za izgubljene u ratu 1848. konje i kola etc.	detto

Digitized by Google

Broj saborski	Ime molitelja ili oblasti	Predmet molbe ili predstavke	Predlog molbenog...
275	Predstavka upravljajućega odbora županije varaždinske,	da bi se po žiteljih kotara ivaničkoga, varaždinskoga, viničkoga i bivšega za izgubljeno blago tražena odšteta dopitala.	Kr. zem. vladi na uredovanje.
368	Varaždinska županija predlaže spise,	odnoseće se na njezinu predstavku glede po žiteljih tamošnje županije za izgubljeno 1848. god. blago tražene odštete.	detto
424	Predstavka obćinstva županije belovarske,	kojom moli, iznovičnu razdiobu erarialnih sgradah i bašćah i konačno riešenje u pogledu vlastničtva istih.	detto
427	Predstavka iste županije,	da se razmjerni dio krajiške imovinske i uzgojne zaklade, što skorije na njezinu korist upotrebi.	detto
428	Predstavka iste županije,	kojom moli, da se obćine rieše dužnosti pobiranja državnoga poreza, odnosno, da im se u to ime opriedieli primjerna nagrada i odšteta.	detto
520	Predstavka iste županije,	kojom moli, na temelju §. 22. kr. odpisa od 8. lipnju 1871. za županijsku javnu bolnicu u Belovaru novčanu podporu od godišnjih 2000 for. za godinu 1872.—1874.	detto
426	Predstavka iste županije,	kojom moli, za posredovanje visokoga sabora u pogledu konačnog povoljnog riešenja pitanja o dioničtvovanju županije belovarske na prihodih velike prodaje krajiških šumah.	detto
475	Predstavka iste županije,	kojim moli preinaku §. 8. zakona od 8. lipnja 1871. i osiguranje obćinam županije belovarske na sve potrošarinske dohodke.	Kr. zem. vladi obzirom na zak. čl. 1. od god. 1868. na shodno uredovanje ustupili.
298	Molba Srećka Laya,	da sabor podupre započeto po njem izdavanje jugoslavenskih ornamentah te da nabavi za djevojačke realne i risarske učione stanovit broj već izdanih svezakah njegovoga djela.	Kr. zem. vladi preporukom na uredovanje.
187	Mjestni sbor prvoga obćega družtva činovnikah austro-ugarske monarkije u Zagrebu,	moli, za poboljšanje materialnoga i socialnoga stanja autonomnih činovnikah Hrvatske i Slavonije.	Kr. zem. vladi na uredovanje.
631	Molba obćine Erdevik,	za obustavu prisilnog utjerivanja poreza.	detto

Pročitano i odobreno.

Smaić s. r.

Joanović s. r., izvjestitelj.

Prilog 6.

Zapisnik

d 23. listopada 1873. odbora zakonotvornog, u predetu razprave o zakonskoj osnovi glede proglasa zakonah od predsjedom gosp. M. Mrazovića, izvjestitelja ad hoc dra. Ignjata Brlića.

Zakonodavni odbor predložio je i prihvatio vlastitom icijativom zakonsku osnovu o proglasu zakonah pod i predlaže ju saboru za ustavno pretresivanje sa obzloženjem pod ·//.

M. Mrazović s. r.

Dr. Ig. Brlić s. r., izvjestitelj.

Osnova zakona

o proglasu zakonah.

§. 1.

Zakoni, stvoreni na saboru hrv.-slav.-dalm., proašuju se uvrstbom u izlazeći u Zagrebu „Sbornik" zanah.

Osim toga ima vlada zemaljska u prvoj sliedećoj ɔditbi obaviestiti sabor o sankciji svakoga zakona.

§. 2.

Prema tomu biva u napredak sankcija zakonah u :mi previšnje izdatbe Njegova ces. i kralj. Veličanstva, koju valja uvrstiti oznaku zakona po predmetu njevu i po danu, kojega je uzsliedila previšnja sankcija tim formulu: Mi . . . . tvrdjujemo predloženi Nam u osnovi po hrv.-slav.-dalm. boru

Zakon

. . . . a napokon pojedine ustave zakona.

§. 3.

Ako u samom zakonu nije odredjeno vrieme, kada ı stupiti u kriepost, onda mu počima zakonska kriest petnaesti dan iza onoga dana, kojega je odnosni ɔj „Sbornika" u Zagrebu izdan.

§. 4.

Poziv na zakon biva naznačujuć dan previšnje sank- i predmet zakona.

§. 5.

Izvornik potvrdjena zakona sahranjuje se u arkivu ıaljskom.

§. 6.

Sbornik zakonah dostavlja se svim oblastim i municipijem odmah, kako izadje.

§. 7.

Svaka je obćina dužna držati po jedan primjerak „Sbornika" uz cienu, koju će opredieliti zem. vlada strogo prema trošku izdavanja.

§. 8.

Zakonski članak VI.: 1870. o proglašivanju zakonah stavlja se izvan krieposti.

§. 9.

Kriepost ovoga zakona započima onim danom, kojim bude izdan i proglašen u službenih novinah zemaljskih.

§. 10.

Provedba ovoga zakona naláže se banu.

Obrazloženje

osnove zakona o proglasu zakonah.

Zakonski članak VI.; 1870. o proglašivanju zakonah, donešenih na hrv.-slav.-dalm. saboru, ustanovljuje §. 1., da se svaki na spomenutom saboru donešeni zakon iza previšnje sankcije ima proglasiti u saboru prije nego li se uvrsti u sbornik, ter odredjuje shodno tomu u §. 2., da se ima s proglašenjem zakona t. j. kod uvrstbe istoga u sbornik ujedno obnarodovati i dan proglašenja u saboru.

Ta je zakonska ustanova posvema u skladu s načinom proglašivanja zakonah u kraljevini Ugarskoj, gdje je taj čin sasvim na svom mjestu, obzirom na okolnost onu, da ugarski sabor gotovo ciele godine zasjeda, ter da se svaki potvrdjeni zakon može odmah pravodobno proglasiti u saboru. Hrv.-slav.-dalm. sabor zasjeda pako i redje i kraće, ter s toga ostaju zakoni, zadobivši sankciju u vrieme, kad sabor nije sakupljen, neproglašeni do bližnjega zasiedanja, što je veoma nepodobno osobito onda, kad zakon takov duboko zasieca u život naroda.

I negledeć na to, može lahko ustanova §. 1. zak. čl. VI.: 1870. doći u sukob sa životnimi potrebami uprave, tako se na primjer provedba financijalnoga zakona (zakona o proračunu) u nijednom slučaju nebi mogla odgoditi, a da uprava nebi zapela.

Takovim nepodobštinam nemože se doskočiti inako, van da se zakoni, donešeni na hrv.-slav.-dalm. saboru, proglase odmah iza previšnje sankcije uvrstbom u sbornik zakonah i naredabah, a sabor jedino da se obaviesti o uzsliediloj previšnjoj sankciji.

Digitized by Google

Proti tomu može biti tim manje kakova prigovora, čim taj način proglasa zakonah postoji i u drugih ustavnih zemljah, dapače u kraljevinah i zemljah, zastupanih u carevinskom vieću, i čim sabor za suglasnost potvrdjenih zakonah s podastrtimi osnovami imade dovoljno jamstvo u odgovornosti bana, koj kao za sve svoje čine vladne, tako i za pravilnu uvrstbu zakonah u „Sbornik" jamči. Prema tomu nebi posveta zakonah mogla u napredak bivati u formi previšnjega odpisa na sabor, već u formi previšnje izdatbe Njegova Veličanstva, u koju bi valjalo uvrstiti: i to u uvodu oznaku zakona po predmetu njegovu i po danu, kojega je uzsliedila previšnja sankcija, zatim formula . . . . potvrdjujemo podnešeni Nam po hrv.-slav.-dalm. saboru u osnovi zakona o . . . . a napokon pojedine ustanove zakona.

Poziv na zakon bivao bi naznačujuć dan previšnje sankcije i predmet zakona.

Izraz „Zakonski članak" nebi se dakle u napredak rabio, već izraz zakon, koj izraz predloženu načinu proglasa stvorenih zakonah najbolje odgovara.

Ustanove §§. 1., 2. i 4. priležeće zakonske osnove osnovane su posvema na tih načelih, dočim ostale ustanove u bitnosti odgovaraju dosadanjemu zakonu tom iznimkom, da je kao suvišno izostavljena ustanova §. 3. zak. čl. VI. : 1870., kojom je odredjeno, da se prepisi zakonah, ovjerovljenih po zemaljskoj vladi, imaju dostavljati svakoj oblasti u jednom primjerku.

Napokon je u §. 9. ove zakonske osnove uvrštena još ustanova, po kojoj bi kriepost ovoga zakona imala započeti onim danam, kojim bude ovaj zakon izdan proglašen u službenih novinah zemaljskih, i to s razloga, da bude moguće pravodobno proglasiti, odnosno u kriepost staviti ostale zakone, donešene za ove sjeditbe.

Digitized by Google

Četrdeset i peta saborska sjednica

držana dne 27. listopada 1873. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom I. saborskoga podpredsjednika gosp. Jovana Živkovića.

Sadržaj: Zapisnik četrdeset i četvrte saborske sjednice. — Podnesci. — Interpelacija zast. Antuna Čopa o pitanju lonjskopoljskom. — Odgovor bana na interpelaciju zast. dra. Brlića glede prodaje krajiških šumah. — Interpelacija zast. Antoleka glede odštete žiteljah središnjega kotara varaždinskoga. — Interpelacija zast. Josipa Turelija glede naselbinah u kotaru pakračkom, kutinjskom i daruvarskom. — Treće čitanje zakonske osnove o proračunu za god. 1874. i zak. osnove o proglašivanju zakonah. — Izvješće narodno-gospodarstvenog odbora. — Izvješće zakonodavnog odbora o raznih molbah. — Izvješće kraljevinskog odbora. — Razprava o predlogu zast. dra. Makanca glede predloženja spisah parnice bar. Raucha.

Predsjednik: Otvaram sjednicu. Molim g. bilježnika, da pročita zapisnik.

Bilj. **Gavro Kiš**: (Čita zapisnik 44. saborske sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Nema nikakve opazke? Ovjerovljuje se. Molim g. bilježnika, neka pročita podneske.

Bilj. **Josip Turelli**: (Čita podneske; vidi zapisnik 45. sab. sjednice.)

Predsjednik: Štovana kućo! Stigao je dopis vlade, kojim priobćuje „zakonsku osnovu o uzakonjenju prev. odredabah od 8. lipnja 1871. glede razvojačenja jednoga diela vojne krajine, zatim vojno-krajiških obćinah Senja, Belovara, Ivanić-tvrdje i Siska." Ova je osnova tiskana i porazdieljena. Mislim, da se može sutra na dnevni red staviti.

Isto tako stigao je dopis vlade, kojim javlja, da je Nj. Veličanstvo potvrdilo proračun za prošlu godinu.

Bilj. **Josip Turelli**: (Čita taj dopis.)

Br. 15.776/3888.

Visoki sabore!

Njegovo ces. i kraljevsko apoštolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 19. listopada t. g. zakonskomu članku o zemaljskom proračunu kraljevinah Hrvatske i Slavonije za god. 1883. premilostivo podieliti previšnju Svoju sankciju.

Čast mi je, zakonski taj članak u prigibu dostaviti visokomu saboru na proglašenje i blagovoljni povratak.

U Zagrebu 26. listopada 1873.

I. Mažuranić v. r.

Predsjednik: Na pitanje, stavljeno po gosp. Antoleku u prošloj sjednici, zašto se zak. osnove o porabi tiska, onda o postupku u poslovih tiskovnih, zatim kako se imadu sastavljati imenici porotni, čast mi je odgovoriti, da je sabor u prošlom zasjedanju uzeo na znanje izjavu zastupnika vlade Price, koji je povukao ove osnove natrag; i to je razlog, zašto nisu došle na dnevni red.

Dragutin Antolek: Primam na znanje.

Predsjednik: Ima interpelaciju g. zastupnik Čop.

Antun Čop: Vis. sabore! Sabor je g. 1868. stvorio zak. osnovu o sušenju lonjskoga polja. Poznato je, da je neki konzorcijum zadobio koncesiju na temelju toga zakona za izvedenje te osnove u tom smjeru. Buduć da osnova ova zasieca u interes naroda, koga imam čast zastupati, te pošto vidim sveudilj mjernike amo tamo, to sam prinudjen staviti sliedeću interpelaciju na visoku zem. vladu. (Čita):

„U kojem stanju nalazi se pitanje i predmet o sušenju lonjskoga polja?"

Ban **Ivan Mažuranić**: Na ovo pitanje vriednog zastupnika i člana ove štovane kuće čast mi je odgovoriti, što sliedi:

Poznato je štovanoj kući, da je u istinu stvoren god. 1868. tako zvani II. čl. o osušenju lonjskoga polja U §. 1. ovoga zakona veli se, da sabor uzima pod svoju zaštitu, t. j. pod zaštitu zakona osnovu, koju je družtvo sastavilo za osušenje lonjskoga polja; ali veli se jasno, da ju uzimlje pod zaštitu samo u smislu zakonskih članakah XXV., XXVI. god. 1832—6., i X. od god. 1840. Dakle u tom smislu uzeo je sabor pod zaštitu zakona

Digitized by Google

ovu osnovu. Bilo bi se mislilo, da bi onda bilo naravno, da je vlada prije, nego je sastavila ugovor sa dotičnim družtvom, zadovoljila zak. člankom, koje sam naveo, nego prije, nego li je što učinjeno, sklopila je ugovor sa družtvom 26. svibnja 1869. Da pako gospoda vide, što članci navedeni govore, kazati ću samo to, da oni zakoni propisuju, da u svih takovih radnjah imadu jurisdikcije putem povjerenstvah svojih pozvati i preslušati sve interesente i vlastnike dotičnih zemaljah, neka se izjave o tom, jesu li zadovoljni sa osnovom i troškovi, koji će odtuda narasti. Dakle buduć da ovo nije bilo učinjeno prije ugovora, nego je ugovor sklopljen prije ovoga izvidjenja, ondašnja je vlada, koja je sklopila ugovor, učinila naredbom, da se takova povjerenstva izašalju. Nego ta naredba ostala je neizvedena, jer u istinu po tih povjerenstvih nije bilo učinjeno ništa. Onda je sliedeća vlada bana Bedekovića odredila god. 1871. takova povjerenstva iznova, koja bi se imala sastojati iz povjerenikah županije zagrebačke, križevačke i požežke, iz izaslanikah dvijuh banskih, onda dvijuh belovarskih regimentah, iz izaslanikah obćine sisačke i južnog željezničkog družtva. Bilo je odredjeno, da na čelu te komisije ima stojati onaj član komisije zagrebačke županije, — jer je ova najviše interesirana. — koji stoji na čelu povjerenstva zagrebačke županije, a taj je bio g. grof Artur Nugent. Po ovoj naredbi vladinoj imao bi dakle g. grof Nugent stojati na čelu ne samo zagrebačke komisije, nego svih ostalih povjerenstvah, koja bi se imala priklopiti.

Ovo se je povjerenstvo konstituiralo god. 1872. u proljeću, ali djelovanje svoje počelo je tekar u jeseni iste godine, i to djelovanje sastoji u tom, kako sam spomenuo i kako propisuju stari zakoni, da se preslušaju svi interesenti i vlastnici ne samo o osnovi i dotičnom operatu, nego i o pitanju financijalnom. Tu ima, kako je ove godine prije nekoliko danah izvjestilo ovo povjerenstvo, do 111 obćinah saslušati; od tih 111 obćinah izjavilo je svoje privoljenje na te radnje njih 63, a od 48 obćinah još se ovo privoljenje očekuje.

Tako stoji stvar danas; medjutim vidimo, to, da bi vlada, koja je ugovor sklopila, već od prvog početka, kad je vidila, da bi morala bila povjerenstvena izvidjenja držati prije, i sama morala učiniti korake svoje, da se to izvede; nego to učinjeno nije, a što je sliedeća vlada bana Bedekovića odredila, to se još danas nalazi u hodu. Ugovor je vlada ignorirala nekim načinom u svih dopisih i naredbah i držala, da će postati ugovor samo onda kriepostan, kad se bude mogao osloniti na povjerenstvena izvidjenja, koja se drže u županijah.

U tom se stanju stvar nalazi danas. Dodati mi je samo to, da je stvar jako važna, i da bi na zemlju mogle nastati neugodne posliedice, ako se nebude vlada brinila jako bodro, da se odvrate te posliedice, a ja ću gledati, da se odvrate.

Antun Ćop: Ja se sa izjavljenjem preuzv. g. bana sasvim zadovoljavam.

Ban **Ivan Mažuranić**: U ostalom neka mi dopusti štovana kuća, da odgovorim na interpelaciju, koju je štovani zastupnik i član vis. kuće, g. dr. Brlić, u sjednici od 24. o. m. izvolio izustiti.

Njegova interpelacija glasi ovako: (Čita.)

Radi se ovdje, gospodo! o poznatoj stvari, koja se sastoji u tom, da je uslied previšnjih riešenjah vlada krajiška 30.000 ralih šume jednomu konzorciju prodala. Taj konzorcij platio je nesamo kauciju, nego i prvi ratu, što ih plaćati imade u 12 godinah. Sad ovoga prošastoga mjeseca morala bi se bila platiti i druga rata, nego konzorciju bilo je previšnjim riešenjem od ove godine to odpušteno i ustanovljeno, da može platiti na 10 godinah, samo da plati interese. Sad najedanput 8. ovoga mjeseca, kako mi je prijavio zapovjedajući general preuzv. g. Molinari, izjavilo je družtvo pismeno, da se nedrži više vezanim na ovaj ugovor. Zapovjedajući general preuzvišeni Molinari odgovorio je 12. o. m., da odkaza ovoga primiti nemože, i da će nadalje ostati kod toga ugovora. To mi je izvolio priobćiti zapovjedajući general preuzv. Molinari sam, i ja moram kazati, da nalazim, da je to sasvim u redu bilo; jer u koliko je meni poznat ugovor, družtvo nije imalo povoda niti pravnog razloga, da odstupi od ugovora. To na prvo pitanje.

Što se tiče drugog pitanja: (čita ga), ovdje, gospodo! težko je kazati, što će se moći učiniti, nego, kazati ću samo to, da ću gledati, kad stvar svestrano razpitam, da učinim sve moguće, da se i u ovom pitanju odvrati svaka šteta od naše zemlje. (Živio!)

Dr. **Ignjat Brlić**: Budući uvjeren, da će sada obstojeća vlada zadanu rieč držati, zadovoljavam se s izjavom preuzv. g. bana.

Predsjednik: Ima rieč g. zast. Antolek.

Dragutin Antolek: Vis. sabore! Ja sam prošle godine u 14 sjednici stavio na vis. vladu interpelaciju, zašto žiteljem središnjega kotara varaždinskoga, kojega imam čast zastupati, za vrieme bune g. 1848. po Magjarih oduzeti konji, kola i ostale sprave odštećene nisu. Godina je danah prošla, a ja još odgovora dobio nisam. Pak ako i negledam mnogo na formalnosti, to sam se ipak osvjedočio, da za ovo ništa učinjeno nije. S toga dopustiti će mi vlada, da na nju iznova sliedeću interpelaciju stavim: (Čita.)

„Kakove je mjere preduzela visoka vlada povodom moje interpelacije od 5. kolovoza 1872., 14. sab. sjednice, da žitelji središnjeg kotara varaždinskog za oduzete jim po Magjarih u g. 1848. kao predprežarom konje, kola i ostalu spravu, na temelju procienjene štete — odštećeni budu?"

Ban **Ivan Mažuranić**: Štovana kućo! Što se ovoga pitanja tiče, obavjestiti ću se, kako stvar stoji, a onda ću imati priliku odgovoriti štovanoj kući.

Digitized by Google

Predsjednik: Rieč ima g. zast. Turelli.

Josip Turelli: Vis. sabore! Prije 15 godinah naseliše e oko Pakraca, Kutine i Daruvara nekoliko stotinah biteljih iz Bosne, prebjegavših ovamo pred turskim naliljem, te su od bana Šokčevića dobile putnice i dozvolu, a se mogu ondje nastaniti. One su si stekle imetka, abavile kuće i kućišta, pa nije misliti, da bi se povrale u svoj prijašnji zavičaj. Da li su si stekle kakovo osebno pravo, to neznam a ni nemislim, nu toliko stoji, a niti poreza, niti obćinskoga nameta plaćaju niti izpujavaju ikakove dužnosti. Da su austrijski državljani, ıogle bi im se podieliti one pogodnosti, koje naselbeni atent svim naseljenikom priznaje; nu dočim se oni neane u svoju prijašnju domovinu povratiti, i dočim si estekoše austro-ugarsko državljanstvo, nadalje, dočim živaju kao svi drugi stanovnici zaštitu zakona i blagoati državnih inštitucijah, bez da nose ikoji samo teret, apokon jer je to nepravedno i jer pred zakonom mora vaki jednak biti i k državnim i obćinskim teretom dorinašati, to si uzimam čast staviti na preuzv. g. bana iedeću interpelaciju: (Čita.)

„1. Je li Nj. preuzv. poznato, da se je u kotaru akračkom, kutinjskom i daruvarskom županije požežke rije petnaest godinah naselilo više stotinah obiteljih iz osne, ovdje si nepokretna imetka nabavilo, kućanstvo i ɔspodarstvo utemeljilo, tako da nema izgleda ni razloga ıisliti, da će se u svoj zavičaj preko Save vratiti; da si ·čajem toga vremena državljanstvo nestekoše, a tim niti ·žavi, a još manje dotičnim obćinam, u kojih obsegu : nastaniše, ništa nedoprinose u svrhu javne uprave.

2. Je li Nj. preuzv. svietli ban nakan shodna odreti, da se odnošaj tih naseljenikah kako prama državi ko prama obćinam uredi?

Predsjednik: Dostavit će se banu.

Prelazeći na dnevni red, stoji na prvom mjestu treće tanje zakonske osnove o proračunu za g. 1874.

Izvj. **Josip Muzler**: (Čita zak. osnovu o proračunu : godinu 1874.)

Predsjednik: Prima li štovana kuća pročitanu treći ıt zak. osnovu o proračunu za g. 1874.?

(Prima.)

Na dnevnom je redu treće čitanje zak. osnove o proašenju zakonah.

Izvj. dr. **Ignjat Brlić**: (Čita)

Predsjednik: Prima li štovana kuća pročitanu osnovu svojoj cielosti?

(Prima.)

Na dnevnom je redu izvješće narodno-gospodarstveɔga odbora. Molim g. izvjestitelja dra. Derenčina.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Vis. sabore! U jednoj ošloj sjednici bilo je zaključeno, da se ima tiskati i na ıevni red staviti prvo izvješće narodno-gospodarstvenoga bora, koje glasi ovako: (Čita; prilog 2.)

Visoki sabore! Ovaj pripis vlade nesadržaje drugo, nego izjavu ministra komunikacijah o podnešenih prev. mjestu po saboru g. 1868. predstavkah, tičućih se gradjenja alföld-riečke, osiečko-riečke i osiečko-sisačke željeznice. Odbor predlaže, da se ovaj pripis vlade sa izjavom ministra komunikacijah uzme na znanje.

Gjuro Crnadak: Vis. sabore! Nema dvojbe, da su brza i shodna obćila, kao što su najmre dobre ceste, brodive rieke i shodno osnovane željeznice, glavni uvjet za dobrobit i napredak svake zemlje. Gdje ovaj uvjet fali, tu nemože biti prometa, nemože biti privrede, a nemože biti ni napredka.

Ako to stoji za sve zemlje, to stoji tim više za sve krajeve, koji su na morskoj obali, i koji su po svojih odnošajih izključivo na trgovinu upućeni. Hrvatsko primorje i njegovo žiteljstvo, koje drugih izvorah nema, nego ono svoje more, ono malo trgovine, kojom uz poštenu radnju svu zaslugu i privriedu crpi, odbor moli i peticionira već dugo vremena, da se u željezničku mrežu povuče. Ali sve je do sada uzalud. Senj, Kraljevica, Bakar vapiju već više godinah, da će i ono malo trgovine propasti, ako nebude pomoći, koju jedino od dobro uredjenih komunikacijah očekuju. Ali zajednička vlada nesluša ovih pravednih željah i zahtievah primorskih gradovah, nego svu pozornost na svoje mezimče Rieku obraća, da njoj ugodi, koja opet zahtieva, da se sredotočje ciele primorske trgovine njoj predade. Držim zato, da je dužnost sabora i vlade hrvatske, da se svojski zato zauzme, da ovoj pravednoj želji primorskih gradovah zadovolji, t. j. da se čim prije ova željeznica stvori. Zato odobravam podpuno predlog odbora.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Odbor predlaže samo, da se ovo na znanje uzme; onda ima posebnih predlogah glede dalnjih molbah.

Predsjednik: Prima li štovana kuća na znanje po predlogu odbora? (Prima.)

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: Drugi diel predloga odborova sadržaje sliedeću točku: (Čita)

Vis. sabore! Glavna i valjda jedina razborita svrha, s koje je gradjena željeznica karlovačko-riečka jest, da se ugarskoj i hrvatskoj trgovini otvori najkraći put k moru. Nu ovu zadaću neće ova željeznica nikada riešiti. Reguliranje Kupe moglo bi možebiti djelomice učiniti ovu željeznicu koristnom. Ako se nebude to reguliranje Kupe izvelo, to ona imade zanimanja samo za vještaka, koj će se diviti gorostasnim prokopom, tunelom i zavojem, ali za trgovinu neće nositi nikakove koristi, i brojiti će se medju one, koje su za državni erar pasivne. Reguliranjem Kupe zadovoljiti će se ideji, koja je lebdila pred očima ugarskoj vladi, kad je mislila stvoriti tu željeznicu, kojom bi se dao spasiti grad Karlovac i gradu Rieci zadovoljiti. Ugarska vlada čudom se čudi, što je otvorena željeznica tako hladno primljena u gradu Rieci. Nu držim, da pučanstvo grada Rieke nema prava veseliti se ovoj željez-

Digitized by Google

nici, koja ubija trgovinu u primorju, te prometu izmedju grada Karlovca i Rieke nenosi nikakove koristi, i pučanstvo riečko moglo bi se samo onda veseliti, kad bi se ovom željeznicom stvorila komunikacija izmedju nutarnjosti zemlje i Rieke. U ovakovom stanju bila bi ona truplo bez glave, buduć nebi nikakove koristi donosila, te zadovoljiti će samo, kako velim, znatiželjnosti turistah i vještakah.

Ako i nespada stvar komunikacijah u sabor ovaj, mislim ipak, da je on kao zastupnik interesa narodnoga vlastan izjaviti, da je reguliranje Kupe jedino sredstvo, da željeznica ova neostane bez prometa.

Što se tiče koristi, koja bi se reguliranjem Kupe postigla, mislim, da je suvišno o tom razgovarati, pošto je predmet dovoljno ventiliran u posebnih brošurah i u predstavkah grada Karlovca, Rieke i trgovačke komore u Sisku. S toga držim, da je s ovimi riečmi ono, što je odbor kazao, dovoljno poduprto.

Antun Čop: Vis. sabore! Ja bi samo sa nekoliko riečih podupro predlog odbora.

Velim, da je velika važnost reguliranja Kupe za nas, ali još veća za stanovnike Ugarske; jer ta željeznica karlovačko-riečka ostat će bez reguliranja Kupe pasivna na štetu države. Ja ću to brojevi dokazati, koje sam izvadio iz samoga ugarskoga lista „Pesti Naplo"; kad je onomadne napisao članak o otvorenju ove željeznice, dokazao je, da provoz žitka iz Budimpešte na Rieku preko sv. Petar-riečke pruge stoji za $5^1/_4$ nč. manje, nego putem preko karlovačko-riečke pruge, a ovaj zadnji ovisi još od milosti južnoga družtva, jer pruga Zagreb-Karlovac je vlastitost južnoga družtva. Za slučaj, da nebi bila snižena tarifa, onda nebi bila razlika za $5^1/_4$ nego za 23 novčića.

Iz toga zaključujem, da ne samo mi, nego da će i ugarski sabor morati svom snagom poduprieti, da se čim prije reguliranje Kupe izvede.

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Nebi rado, da šutim, gdje se radi o interesu komunikacijah i grada Karlovca, kad već pitanje o tom teče.

Na široko je razloženo potreba i naloženo našim zastupnikom u Pešti, neka se svojski zauzmu, kako će se ovaj predmet riešiti prama želji našega naroda, a imenito grada Karlovca. Netreba dokazivati, da vodeni put služi prometu kao najjeftiniji. Nema dvojbe, da je iz Bosne, Vlaške naravna to cesta do mora, a preko mora do dalnjih krajevah, i da trgovina po ovoj cesti stoji u neposrednu savezu.

Što se tiče troškovah, buduć ugarska vlada prima zajednička sredstva, to mislim, da i nami nešto opredieliti mora za napredak i da je posve naravno, da bi ona i trošiti morala.

Svakomu, koji je malo zavirio u trgovinu dolnjih krajevah, je znano, da do 20 milijunah dužicah leži u Sisku. Te će uzeti put u Trst, ako nebude vodeni put otvoren. Neznam, i nitko nemože dokučiti, što će primati karlovačko-riečka željeznica, ako nebude omogućen privoz iz dolnjih krajevah tim, da se otvori taj vodeni put. Svaki je dakle dovoljno osvjedočen o potrebi reguliranja Kupe, a nije dovoljno samo reguliranje Kupe, nego u savezu s ovim stoji i reguliranje Save od Zemuna do Siska.

Ako se ugarsko ministarstvo izpričava, da se ovo reguliranje izvesti nemože, jer tobože krajiški vojeni erar u tom pogledu zaprieke stavlja, buduć krajiška vlada nije htjela u tu svrhu zemljišta ustupiti zajedničkoj vladi, to nije nikakav izgovor, nikakav razlog, buduć krajiška vlada nije nikada zapriekah stavljala tomu reguliranju, a generalkomanda nemože zapriekah proti volji zajedničke vlade stavljati, da se otvori taj nuždan vodeni put, da se reguliraju Sava i Kupa.

Da li su naši zastupnici na zajedničkom saboru učinili, da se svojski za taj predmet zauzmu, to sam ja pitanje stavio, na koje odgovora nisam dobio. Buduć taj predmet nam na srcu leži, mislim, da se prihvati predlog odbora; ali neće biti opet ništa, ako neće zastupnici na ugarskom saboru, u saboru i izvan sabora, uvjek nastojati, da se u tom pogledu pravednim zahtjevom zadovolji.

Ivan Tombor: Vis. sabore! Povodom riečih g. zastupnika karlovačkoga, jesu li hrvatski zastupnici na zajedničkom saboru preporučili taj predmet, poimence glede reguliranja Kupe i Save, i da li su štogod učinili, čast mi je odgovoriti predbježno, da su oni vjerno odgovorili svojoj dužnosti, koja im je moralno naložena bila, i koja se je nalazila u tom, da se što više zauzmu, da se reguliranje Kupe i ujedno Save oživotvori, čast mi je dalje odgovoriti da su zastupnici na zajedničkom saboru svaku sgodu upotrebili, da se ovaj predmet kao prešan i važan pred oči stavi, da se uvidi, da ne samo hrvatski nego i državni interes zahtieva, da se ove rieke čim prije reguliraju. Istina, nije se na ugarskom seboru mogla još ni o tom povesti.

Ministru komunikacijah bilo je naloženo, da sastavi mrežu željeznicah, vodogradnjah i cestah. On je tu stvar kasno dostavio, da se više o njoj razpravljati nije moglo.

Možemo reći, da je stvar u toliko uspjela, što je za reguliranje Save preliminirano 4 milijuna a Kupe 1 milijun forintih. Tu se vidi, da je ugarska vlada sama priznala važnost toga predmeta i da su zastupnici upozorivali i radili, što bijaše moguće, da se ovoj nuždi doskoči.

Nego tu imam samo primjetiti, što se tiče osnove ministra komunikacijah. On je stavio dva razreda. U prvi razred gradnje, na kojih se je već dosada gradilo, a u drugi one, koje se još negrade. Reguliranje Save stoji je u red prvi, a Kupe u drugi razred, to jest regu ranje ove će se istom onda započeti, kad [illegible]

Digitized by Google

ne bude dovršeno. Mi moramo nastojati, da se ovo eguliranje Kupe iznimice iz drugoga u prvi razred stavi to tim više, što se teret, koji se namiće državi subencioniranjem ovakove željeznice, kao što je sada karovačko-riečka, može ukloniti samo tim, ako se čim prije Kupa regulira.

Istina je, da se ugarska vlada nalazi u žalostnoj fiancijalnoj oskudici, ali mislim, da je štedljivost ovdje škodljiva; zato, ako bude ta oskudica ugarske državnike orinukala prekinuti nastavak podhvatah i radnjah, to neće smieti s uma smetnuti reguliranje Kupe. S toga, kao što e odbor predložio, neka se zastupnici na ugarskom saoru opet nanovo zato zauzmu, a imam samo dodati, da m se što više preporuči, da u stvari rade.

Vjenceslav Turković: Vis. sabore! Reguliranje Kupe stajalo bi samo jedan milijun forintih. To je mala svota za veliku svotu, za koju kažu, da je potrošena na karlovačko-riečku željeznicu. Zato je to mala svota za radnju, koja bi se u godinu danah izvesti imala, a nalazim, da je to jedan koli prešan, toli i koristan predmet. S toga preporučam visokoj kući, neka uvaži to i neka dotičnoj gospodi, koja u Peštu odilaze, preporuči, da se reguliranje Kupe u prvu liniju stavi, pošto je ono ne samo Ugarskoj od velike koristi, nego i za našu zemlju.

Ban **Ivan Mažuranić**: Štovana kućo! Od strane vlade mogu samo to izjaviti, da se i meni čini, da je predmet od velike važnosti. Smatram si dakle za dužnost, imati osobitu brigu zato, da korake učinim, koje mogu učiniti kod zajedničke vlade, da ovo reguliranje bude čim prije izvedeno. (Živio!)

Izvjest. dr. **Marijan Derenčin**: Prvi predlog odbora sastoji se u tom, da vis. sabor izjavi, da je jedino sredstvo, kojim bi se mogla spasiti karlovačko-riečka željeznica, reguliranje Kupe.

Što se tiče načina izvedenja, to će doći kašnje.

Predsjednik: Prihvaća li štovana kuća izjavu odbora za svoju? (Prihvaća.)

Izvjest. dr. **Marijan Derenčin**: Druga točka glasi ovako: (Čita.)

Kad je odbor predložio taj zaključak, imao je pred očima molbu starešinstva bakarskoga i molbu grada Bakra, od kojih prva moli, da se Bakar spoji sa željeznicom, a druga, da se gradi pruga do Bakra.

Način, kojim je izvedena pruga karlovačko-riečka, može se uzeti, kao da se je baš nastojalo, uklonuti se Primorju. Željeznica ide po predielih, koji su najslabije napučeni, dočim je ostalo Primorje ostalo bez željeznice. Zato, kad bi se izvela pobočna pruga do Bakra, mislim, da bi se bar u nekoliko krivnja nanešena Primorju izjednačila. S toga odbor predlaže ovu izjavu i ja mislim, da je ovaj zahtjev opravdan. (Prima se.)

(Čita dalje:)

Odbor, kad je ovaj predlog sastavljao, nalazio se je pred gotovim činom, željeznicom karlovačko-riečkom, koja se uklanja Primorju. Jedini način, s kojim bi se Primorje spojilo sa željeznicom, jest izvedenje ceste iz Križišća do Plase, što je najbliža štacija željeznice. Kad bi se ova cesta izvela, bilo bi Primorje spojeno sa željeznicom, t. j. dobila bi ne samo luka Kraljevica nego i cielo Primorje. S toga odbor predlaže.

Što se tiče dalnjega predloga, da bi vlada u budući budget trošak uvrstila, to bi taj predlog ostao suvišnim u toliko, u koliko je budget već votiran i u koliko znamo, da nema govora o tom u budgetu. Nego moglo bi se mjesto toga predložiti, neka se vladi preporuči, da se iz one svote, koja je opredieljena za javne gradnje u županiji riečkoj, po mogućnosti obzir uzme na tu cestu.

Ivan Tombor: Visoki sabore! Glede ove ceste imam to opaziti, da se je obćina Kraljevica molbenicom obratila na ugarski sabor i zamolila, da se iz državnih troškovah predujmi 50.000 for. na izvedenje te zemaljke ceste.

S toga nepreostaje drugo, nego ono, što odbor predlaže.

Predsjednik: U toliko se preinačuje predlog odbora, da se obzir uzme na gradnju te ceste iz one svote, koja je opredieljena za javne gradnje u županiji riečkoj. U tom pravcu prima li se predlog odborov?

(Prima se.)

Izvjest. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita zadnju točku.)

(Prima se.)

Predsjednik: Dolazi na red izvješće zakonodavnog odbora o različitih molbah nanj stiglih.

Izvjest. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita ovo izvješće; prilog 3.)

(Pojedine točke izvješća ovoga primljene su bez debate.)

Predsjednik: Dolazi na dnevni red izvješća kraljevinskoga odbora. (Vidi prilog 4.)

(Na stolicu predsjedničtva stupa II. saborski podpredsjednik Petar Horvat, a I. podpredsjednik Jovan Živković silazi na izvjestiteljsku stolicu.)

Izvjest. **Jovan Živković**: Visoki sabore! Kako je poznato, osim revizije nagodbenog zakona imade kraljevinski odbor takodjer o uspjehu drugih poslovah, koji su mu povjereni bili, izvjestiti. Pošto ovi predmeti nestoje u nikakvom medjusobnom savezu, mislim, da nebi trebalo cielo izvješće čitati, nego odmah od točke do točke, pa da se svaka posebno rieši.

(Prima se.)

Na prvom redu stoji: (Čita.)

„1. Po zaključku 15. sjednice sabora od 12. kolovoza 1872., br. 242., skrbiti za pokriće upravnih potrebah belovarske županije kroz ustanovljenje povoljnijega ključa i razmjerja dohodakah razvojačene Krajine.“

*

Digitized by Google

„2. Po zaključku iste sjednice br. 261. razpraviti pitanje glede Hallerskih prebendah i obskrbnih štipendijah hrvatskoga odjela."

Na to predlaže kraljevinski odbor sliedeće: (Čita.)

„Na 1. pitanje glede upravnoga manjka županije bjelovarske i ustanovljenja povoljnijega ključa i razmjera dohodah razvojačene Krajine, riešeno je dotičnom ustanovom zakonske osnove u pogledu revizije nagodbe, koja se na belovarsku županiju proteže."

T. j. onaj ključ, koj je ustanovljen u novoj nagodbi, proteže se i na belovarsku, tako i glede manjka i pokrića, je stvar riešena tim, da spada u budget naše zemlje, t. j. da se to pokriće ima namiriti iz onih procenatah, koji su u novoj nagodi ustanovljeni. S toga nastaje pitanje, da li se prima mnienje odbora, da je to već riešeno.

Predsjednik: Prima li štovana kuća mnienje odborovo? (Prima.)

Izvjest. **Jovan Živković**: Dalje dolaze Hallerske prebende i obskrbne štipendije.

Kao što je poznato iz razprave dotične osnove, po vladi predložene, sabor je odbio razpravu ove osnove, te je to pitanje takodjer povjerio kraljevinskomu odboru, da ga razpravi sa odborom kraljevine ugarske; nu nije sabor naznačio, u kojem pravcu, nego jedino je naznačio, da gleda, kako bi se obskrba tih štipendijah zajedničkomu eraru nametnula, a iz našega budgeta odstranila.

Niti prošloga sabora nisu votirane svote, koje su se na one osobe izdavale, koje uživaju te prebende, nego stavile su se uviek u izvanredne troškove u nadi, da će se zajedničkomu eraru nametnuti.

Spadajućih na ugarsku kraljevinu ima 10 Hallerskih prebendah i obskrbnih štipendijah; njim za podlogu služi zaklada od 135.000 for., koja je bila učinjena za uzdržanje budimskoga dvora. Vlada je mislila, da bi se one tri štipendije i tri prebende, koje na hrvatski odjel spadaju, na tu zakladu metnule. Nu ugarska je vlada odgovorila, da nije zajednička ta zaklada, da nemamo prava na nju, i da se pravo diobe zaklade neda izvesti iz nagode.

Uslied toga, pošto se onim, koji već uživaju te prebende i štipendija, to nemože oduzeti, podniela je vlada osnovu u pravcu, da se nijedno mjesto nema više popuniti, nego da se ona, koja su tu, imadu podupirati iz našega budgeta. Na to odgovara odbor sliedeće: (Čita.)

„Na 2. pitanje glede Hallerskih prebendah i obskrbnih štipendijah nije došlo do medjusobne razprave obih odborah, jer se je kralj. odbor sabora ugarskoga kod potaknuća ovoga, kao i inih pitanjah u obće, koja sa revizijom nagode ni u kakovu nestoje, izrazio, da nema mandata u razpravu takovih izvan nagode ležećih pitanjah upuštati se.

S toga po proučenju ovoga predmeta mnije podpisani odbor kraljevinski, neka vis. sabor u ovoj stvari zaključi, što sliedi:

a) da se nijedno mjesto na hrvatski odjel spadajućih Hallerskih prebendah i obskrbnih štipendijah, u slučaju izpražnjenja, više popuniti nema; u kom pravcu je i prev. povlast na zem. vladu stigla;

b) da se sadanjim uživateljem pomenutih prebendah i štipendijah — imade ih po dopisu vlade od 13. srpnja br. 1001 još pet, što iznaša 1470 for. — kao trošak izvanredni predujmice izplaćuje; i

c) pozvati zemaljsku vladu, da svojim putem pokuša od dotičnoga ugarskoga ministarstva, koje svako diobno pravo Hrvatskoj i Slavoniji na takovu zakladu od 135.000 for. odriče, — bar toliko izhoditi, da podmirenje ovih još visećih prebendah i obskrbnih štipendijah u iznosu od 1470 for. do izpražnjenja njihova bez boljega primdržaja na popunjenje njihovo — na teret pomenute zaklade preuzme".

Razlika izmedju predloga odborova i osnove vladine je ta, dočim je vlada stvorila osnovu, kojom se definitivno preuzimlje uzdržavanje tih štipendijah, koja su sada u životu, a mi mislimo, da se to i odsad čini, ali da se pokuša, i neimajuć pravo na zakladu od 135.000 for. izhoditi to, da se ove štipendije i prebende, koje su u životu, na teret te zaklade preuzmu.

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Meni se čini, da ti predlozi neodgovaraju dostojanstvu sabora niti zemlje. Ili je ugarska vlada dužna ili nije, da iz zajedničkih dohodakah primi obskrbu tih štipendijah. Ako jest, onda neka tu blagodat, koju je Njeg. Veličanstvo našoj zemlji namienilo, neonemogući; ako pako nije obvezana, onda se netreba poniziti pokušavanjem, kako će Magjar 1470 for. plaćati.

Zahtjev nije osnovan na ničem. Mi nismo dužni ovih štipendijah uzdržavati, jer su ove štipendije i prebende ustanovljene iz zajedničkoga absolutnoga budgeta kao neka blagodat, te je nosio troška tih prebendah i štipendijah u svih austro-ugarskih pokrajinah bio zajednički erar.

Kad je sklopila Ugarska sa Austrijom ugovor, to je ona preuzela državni teret u odnošaju, u kojem odnošaju mi stojimo naprama Ugarskoj. Buduć da se nemože reći, da te prebende spadaju na budget naše zemlje, to juridički stoji, da je zajednički ugarski erar obvezan izplaćivati ove prebende, da se i nadalje ta blagodat po intenciji Nj. Veličanstva uzdrži za našu zemlju. Ako se kaže, da se neimaju mjesta više popuniti, tim se uzkraćuje blagodat, koja je po Njeg. Veličanstvu Hrvatskoj i Slavoniji namienjena.

Ali sada stoji obratno. Mi plaćamo neki dio ugarskih štipendijah i prebendah, dočim se iz ugarskoga zajedničkoga erara naše štipendije neplaćaju.

Dočim nemamo snage, kao što je i nemamo, dočim za sada nemamo sudca, da podigne proti tomu tužbu,

Digitized by Google

ır bi ju Magjari odbili, i budući niste stupili na stanošte, gdje bi se Magjari naprama Hrvatskoj ponašali ostojanstveno, mislim, da je nedostojno, nekorektno, negično, da vlada u tom pogledu kakove korake čini kod garske vlade; jer ako su Magjari dužni preuzeti te štiendije na teret zajedničkoga budgeta, onda se imadu ilje izplaćivati, ako pak nisu, onda je nedostojno moıkati svake godine 1470 for.

S toga predlažem, da se pod b) rieč „predujmice“ alineje c) sasvim izpusti.

Izvj. **Jovan Živković**: Ovdje imam samo na dvie prijetbe odgovoriti.

Što se tiče, da se mjesta nepopunjuju; to je prošlo, ı se nema više popuniti. Tako je rekao prošli sabor, a ko i ovaj sadanji.

Što se tiče, da nije dostojno, to neka izvoli štovani zastupnik karlovački o svakom pitanju, gdje se o novcu ıdi, razpravu pročitati, pak će uviditi, da sasvim drugje mnienje imadu ministri financijah.

Glede toga, da se ukloni teret taj od nas, i na drıvu metne, to se čini g. zastupniku karlovačkomu, da pravo bilo. Da nije Ugarska postala samostalna, kao o je danas, nebi bilo nedostojno, da se štipendije iz ıjedničkoga erara namiruju, jer bi to odgovaralo doonıšnjemu običaju.

Da li pako mi imamo pravo na te štipendije i prende glede ove zaklade od 135.000 for., to se nije g. . Makanec potrudio dokazati. A to je baš ono, što nam garska poriče, pak kaže: na ovu zakladu, na koju upuıjete štipendije, neimale vi prava.

To pitanje medjutim nije razpravljano; a na koliko može razpraviti, spada na vladu.

A dok se to neučini, da se živuće štipendije iz zadničkoga erara plaćaju, mislim, da nije nedostojno i logično. S toga preporučam štovanoj kući ovaj predlog, ı ga primiti izvoli.

Predsjednik: Predlog kraljevinskoga odbora sadržaje i točke. Usudjujem se predložiti, da vis. sabor izvoli o akoj točki pojedince glasovati.

S dozvoljenjem pitam, da li štovana kuća prima edlog pod a), da se ni jedno mjesto više popuniti ma. (Prima.)

Po tom je dakle prva točka predloga primljena.

Druga točka pod b) glasi ovako: (Čita)

Prima li štovana kuća tu točku?

(Prima.)

Treća točka glasi ovako: (Čita)

Prima li štovana kuća i ovu točku predloga odborova?

(Prima.)

Molim, neka ona gospoda izvole ustati, koja prihvaıju taj predlog.

(Ustane većina.)

To je većina. I po tom je pao predlog gospodina a. Makanca.

Izvj. **Jovan Živković**: (Čita dalje)

„3. Po zaključku 18. sjednice sabora od 15. kolovoza 1862. br. 322. izhoditi, da se sada zemaljski autonomni budget obterećujuće mirovine, glede prije uvedenja zak. članka I. god. 1868. umirovljenih činovnikah na teret zajedničkoga državnoga erara prenesu“.

Na to predlaže kraljevinski odbor: (Čita)

„Na 3. glede prenešenja mirovinah u Hrvatskoj i Slavoniji stanujućih, prije uvedenja nagode umirovljenih činovnikah, na teret zajedničkoga budgeta, pošto je kr. odbor sabora ugarskoga razpravu i riešenje ovoga pitanja s razloga, što na predmet revizije nagode strogo nespada, pripustio vladi, stupio je podpisani kr. odbor kroz u tu svrhu izaslani pododbor, sa ugarskim ministrom-predsjednikom i zajedničkim financijalnim ministarstvom ugarskim u dogovor, koja razprava još dovršena nije i podpisani odbor neće uzmanjkati ob uspjehu ove razprave vis. sabor u svoje vrieme izvjestiti.“

U tom pravcu čast mi je vis. saboru izvjestiti, da je ovdje prošla vlada drugo stanovište zauzela, nego li sabor. Ona je zauzela to stanovište, da oni činovnici, koji su u Hrvatskoj stanovali ili slučajno služili kroz zadnje godine, da se bar takovi stave na zajednički budget.

A sabor je zauzeo ono stanovište, da, pošto je nam paušal nagodbom od g. 1868. za naše autonomne potrebe odmjeren, da nebi imala dužnost zemlja naša namirivati mirovine onih činovnikah, koji su do uvedenja nagodbe umirovljeni bili.

Mi smo stupili u dogovor sa ugarskim ministrompredsjednikom i zajedničkim ministrom financijah, pošto je ugarski kraljevinski odbor ovu stvar, jer nije mogla biti predmetom revizije nagodbe, prepustio zajedničkoj vladi, a samo ugarsko ministarstvo financijah je u toliko prihvatilo nazore našega sabora, da je kazalo, da će najprije viditi, kako je nagoda sklopljena; t. j. ono je tvrdilo to, da je u svoti od 2,200.000 for. već uzeta u račun i svota, koja se izdaje za umirovljene činovnike, jer inače nebi dobili toliko, nego manje, t. j. 96.000 for., koji pripadaju na mirovini tih činovnikah, moralo bi se oduzeti.

Ako to stoji, da je uzet na to obzir, onda je vlada ugarska sama priznala to načelo, da nismo dužni uzdržavati do uvedenja nagode godine 1868. umirovljenih činovnikah.

To je pitanje ostalo viseće, i kako mi je dotični referent u Pešti kazao, da tu treba neke podatke, koji su u ono vrieme, kad je bila nagoda regulirana, u Beč dostavljeni ministarstvu. Dok te podatke primi, umolio je za odgodu te stvari, a to će po njegovu računu trebati po prilici dva mjeseca. Onda će biti kraljevinski odbor u stanju, o tom vis. kući izvješće podnieti. S toga mislim, da se ovo, budući nije ništa definitivnoga, može uzeti na znanje.

Digitized by Google

Predsjednik: Uzima li štovana kuća na znanje izvješće kralj. odbora u pogledu ove točke?

(Uzima.)

Izvj. **Jovan Živković**: (Čita dalje.)

„4. Po zaključku sabora od 31. kolovoza 1872. br. 9., iznovičnom razpravom izhoditi povoljnije ustanovljenje državnih cestah i riekah u Hrvatskoj i Slavoniji ležećih, koje bi se pod zajedničku državnu upravu i trošak staviti imale“.

Na to kralj. odbor odgovara sliedeće: (Čita.)

„4. Glede državnih cestah i riekah, koje bi se u Hrvatskoj i Slavoniji pod državnu upravu na zajednički teret preuzeti imale, čast je podpisanomu odboru izvjestiti, da je ovaj predmet prigodom nagodbene razprave po hrvatskom kralj. odboru potaknut bio; nu pošto je načelo glede označenja tako zvanih „državnih cestah i riekah“ u §. 9. zak. članka I. g. 1868. dosta jasno izraženo, a izvedenje toga na zajedničku vladu spada, primjetio je kralj. odbor ugarski sa svoje strane, da zajednička vlada imade skorim podnieti zajedničkomu saboru na ustavno razpravljanje zak. osnovu u pogledu nove mreže o razdieljenju državnih cestah i riekah, gdje će i one u Hrvatskoj i Slavoniji i izvedenju §. 9. zak. čl. I. g. 1868. navedene biti.

Zajednička vlada podniela je jur pomenutu osnovu zakonsku, koja će u predstojećoj sjeditbi zajedničkoga sabora do razprave doći.

U takovom položaju stvari nepreostaje po mnienju odbora ino, van preko hrvatskih zastupnikah na zajedničkom saboru ugarskom, a tako i pomoćju hrvatskoga ministra, koji interese ovih kraljevinah zastupati ima, nastojati o tom, da se dotična zak. osnova, na koliko u označenju državnih cestah i riekah Hrvatske i Slavonije nebi dovoljno odgovarala interesom zemlje, po ugarskoj vladi saboru, što povoljnije udesi i rieši.“

T. j. ako zak. osnova, koja je već predložena i koja će doći sada na razpravu u zajedničkom saboru, nebude predložila toliko cestah, koliko mi mislimo i želimo, onda je do nas stalo, koji idemo u Peštu, da gledamo, da što više učinimo glede te stvari, a ja mislim, da će nas poduprieti i hrvatski ministar, koji je dužan ove interese zastupati.

I to je točka, koja se po mom mnienju može uzeti na znanje.

Predsjednik: Prima li visoka kuća, da se i ova točka uzme na znanje?

(Prima.)

Izvjest. **Jovan Živković**: (Čita dalje.)

„5. Po zaključku 21. sjednice sabora od 19. kolov. 1872., br. 16. i 281., kralj. odboru na shodno uredovanje upućene predstavke obćinstva županije riečke i trgovačko-obrtničke komore u Senju: radi ustrojenja posebne pomorske oblasti za hrvatsko primorje; samostalnoga razpolaganja i upravljanja željezničkih i drugih javnih obćilah; preinake trgovačko-pomorske zastave i uredjenja carinarske tarife sa kraljevinom Dalmacijom“.

Na to odbor predlaže sliedeće: (Čita.)

„5. Što se predmeta predstavke županije riečke i trgovačko-obrtničke komore u Senju tiče, na koliko ov[i] predmeti predloženom osnovom zakonskom o reviziji na[gode] svoje riešenje zadobili nisu, mnije podpisani odbor kraljevinski, da bi se dotične ovdje ·/. & ·/. priključe[ne] predstavke imale dostaviti zemaljskoj vladi sa uputom da jih po želji ovoga sabora priobći hrvatskomu ministr[u] u Budimpešti na uvaženje i shodnu porabu kod zaje[d]ničke vlade ugarske“.

T. j. na koliko nisu riešeni još ovi predmeti re[vi]zijom nagode, da hrvatski ministar kod ugarske vla[de] nastoji izhoditi tu stvar, a to je cieli najshodnije, da m[i] se to putem vlade preporuči.

Predsjednik: Prima li kuća i taj predlog odbora kraljevinskoga?

(Prima.)

Izvjest. **Jovan Živkovič**: Osim toga je kraljevinskom odboru preporučena bila stvar glede kolodvora karlovač[]koga i željeznice varaždinske.

U ovom pravcu učinili su zastupnici svoje korak[e] i dobili su izjavu, u kojoj je najglavnije ovo, da će s[e] svakako uzeti Varaždin u mrežu, koju će predložiti mi[]nistar komunikacijah.

Mislim, da se ova želja ima obnoviti i da se u to[m] pravcu naši zastupnici zauzmu u Pešti, da se uzme o[b]zir na to, i da se naša glavna mjesta, in specie Vara[ž]din, sa željeznicom spoje, kako to interes naše zem[lje] zahtieva.

Što se tiče kolodvora grada Karlovca, to je sv[e] stavljena u proračun, to može imati čast g. Tombor p[i]tanje o stvari štogod reći, jer je on kod ministra b[io] da izhodi, da se kolodvor onako izvede, kako to želi gra[d] Karlovac.

Ivan Tombor: Vis. sabore! Povodom tim, što je [] izvjestitelj kraljevinskoga odbora spomenuti izvolio, i p[o]vodom tim, što je takodjer g. zastupnik karlovački pi[tao] jesu li zastupnici na ugarskom saboru glede svih pr[ed]metah, koji su bili njim preporučeni, zadovoljili dužn[osti] u kratko odgovaram to:

Medju predmeti, koji su od sabora preporučeni [] prvo je to, da se izhodi: da se momci od 18 god. m[ogu] bez dozvole ženiti, kolodvor grada Karlovca, regulira[nje] Kupe i željeznica varaždinska.

Što se tiče reguliranja Kupe, o tom je bilo ve[ć go]voreno.

Što se tiče željeznice varaždinske, o tom je izv[olio] g. izvjestitelj navesti, da ministar komunikacijah [] naputak, da u mrežu željezničku uplete i Varaždin. Ču[o] sam, da se kani potegnuti željeznica od Čakovca [] Ivanca i dalje; nu briga će naša biti, da se po[]

Digitized by Google

ne samo do Varaždina, nego i po cielom Zagorju do Zaprešića.

Što se tiče dozvole ženidbe 18-godišnjih momakah, ..o sam glede toga u dogovoru s dotičnimi organi oba-..iešten, da ova stvar nije samo stvar ugarskoga sabora .. ugarske vlade, nego i zajedničkoga ratnoga ministra, i ..la ova stvar netišti samo Hrvatsku, nego i Ugarsku. U ..stalom stvar treba vremena. Mislilo se je, da bi se moglo ..možebiti putem administrativnim postignuti to, da se ..neke polaštice glede te dozvole ženidbe dadu našoj zemlji ..u žalio je ministar, što je opazio, da su se zloporabe ..inile, te da za sada na to ništa odgovoriti nemože.

Što se tiče kolodvora karlovačkoga, čast mi je u ..ratko izvjestiti, da sam ja od poglavarstva grada Karlovca ..više puta zamoljen, da se s drugovi za tu stvar za-..uzmem. Ja sam se kod dotičnoga ministra i dotičnih ..strukovnjakah sporazumno sa drugovi mojimi bavio, te ..e stvar izprva težko išla; ali ipak malo po malo do ..oga smo ih sklonuli, da je ministar obećao, da će se ..olodvor na desnoj obali Kupe graditi. I zaista, svi trgo-..vačko-obrtnički razlozi zahtjevaju, da se na desnoj strani ..Kupe kolodvor podigne. Ovako su se izrazile već tolike ..rgovačke komore, pa i isto povjerenstvo, koje je u tu ..svrhu bilo izaslano, izrazilo se je za desnu obalu Kupe, ..buduć je matica na desnoj obali, i buduć mogu brodovi ..samo na desnoj obali pristajati. S toga je dakle nuždno, ..da se na desnoj strani kolodvor gradi, a i s toga, što ..na lievoj strani nema magazina, a na desnoj se i to na-..lazi. Na lievoj obali morala bi vlada ili kupiti od željez-..ničkoga družtva ili dozidati. Dozidanje maloga kolodvora ..stajalo bi toliko novca, koliko možda novi kolodvor. Istina ..je, da ugarska vlada namjerava od južnoga družtva ko-..lodvor kupiti; ali daleka je nada, da bi se to postići dalo, ..tim više, što je patriotično gradjanstvo karlovačka i dalje ..pošlo, te ugarskoj vladi 25 ralih ponudilo, ako se ko-..lodvor na desnoj obali bude gradio.

Za to je preliminirano 700.000 for., a u buduće je 150.000 for., kao predujmice preliminirano. Medjutim, kako sam kazao, ugarska je vlada u financijalnoj nevolji, te može biti, da će se obustaviti. Nego neka bude vis. sabor i g. zastupnik karlovački umiren tim, da ćemo nastojati, da i glede ovoga predmeta dužnosti svojoj zadovoljimo. Mi smo na ugarskom saboru svoje učinili i zadovoljili dužnosti svojoj, a za uspjeh nemože nitko od nas odgovornosti primati; ali nadam se, što nam dosada nije, to za cielo da će nam odsada poći za rukom.

To je sve, što je vis. sabor naložio i preporučio hrvatskim zastupnikom na ugarskom saboru.

Predsjednik: *Prima li štovana kuća izjavu izvjestitevu, dotično g. Tombora na znanje.*

(Prima.)

(Ivan Živković stupa opet na stolicu predsjedničtva.)

Predsjednik: Na dnevnom je redu predlog gospodina dra. Makanca glede spisah parnice Rauchove. (Vidi prilog 5.)

Dr. **Milan Makanec**: Visoki sabore! Habent sua fata libelli; kad sam čuo interpelaciju gosp. Čopa i odgovor preuzv. gosp. bana, tad sam bio uvjeren, da je tim moj predlog riešen. Nu ja nebi rado, da mi se predbaci, da sam stavio nepromišljen predlog; nebi rado, da se govori, da sam uvriedio sudačku čast, jer da sam stavio predlog, o kojem sam osvjedočen bio, da se primiti nemože, s toga ću ga sa nekoliko riečih obrazložiti.

Što je preuzv. g. ban u odgovoru na interpelaciju g. zast. Čopa izvolio kazati, da će on sav trud uložiti, da zemlja nebude imala štete, da će se ukloniti svaka šteta od naše zemlje, to ja podpuno vjerujem njegovu domoljubju, te podpuno povjerenje u njega imadem. Ali tim stvar nije riešena. Znade se, što je pisano, što je javno rečeno barunu Rauchu, naime da je on, kao bivši ban zlorabio svoju uredovnu vlast na štetu zemlje, kojoj je on u poslu lonjskopoljskom preko jedan miljun for. štete naneo. Petrinski pukovinski sud proglasi Mrazovića i Vončinu nevinimi, moralno je indi odsudjen i žigosan Rauch, a ipak on sjedi ovdje u saboru kao član ravnopravan, bez da ga na odgovornost povučemo. Konsequencija toga, što je samo moralno osudjen, jest, da je grof Lonyay dao parnične spise po nekih ugarskih pravničkih celebritetih proučiti, pak je onda u otvorenoj sjednici ugarskoga sabora rekao: barun Rauch nije kriv. Konsekvencija toga je dalje, da je barun Rauch u vrieme, kad je kraljevinski odbor u Pešti o nagodbi radio, mogao upliv svoj ulagati kod velikašah i samih ugarskih ministarah, te mu nijedna vrata nisu bila zatvorena. Da se ove posliedice uklone, da se barun Rauch mogne na odgovornost pozvati, po zasluzbi kazniti, potegnuti na odštetu nanešene zemlji štete, te onda kao nevriedan izključiti iz redovah saborskih članovah kao i iz sredine svakoga poštenoga družtva, tamo smiera moj predlog. Nisam uvriedio sudačku čast, jer se predlog spisah neište zato, da se kontrolira postupak suda, već da se podpuno udovolji pravdi, da se potraže vjerodostojni dokazi o tom, da je barun Rauch kao bivši ban zlorabio svoju uredovnu vlast na štetu zemlje, to je posve naravno, da sabor te spise potraži, uvidi i onda čini ono, što dostojanstvo sabora i zemlje zahtjeva.

Nemojmo gledati na stranku, od koje polazi predlog; kad se radi o tom, da se zaštiti ugled i dostojanstvo sabora i zemlje, tad je meni sve jedno, da li tko od ljevice ili desnice takav predlog učini. A ja mislim, da se nitko nemože tužiti na opoziciju, da ona takovim načinom traži povoda, kako da ugodi želji za pukim oponiranjem. Opozicija, ako je i malena, vjerna je glavnoj svojoj dužnosti, da bdije nad tim, da ustavna ćut nezaspi, i da povjerenje u preuzv. g. bana neokrene u nehajstvo u polju političkom.

Digitized by Google

Ja mislim dakle, da je moj predlog osnovan, jer treba da se moralna osuda petrinjskoga suda formalno nadopuni, i jer dostojanstvo sabora zahtjeva, da izvidi da li je barun Rauch kriv ili ne, da ga može pozvati na odgovornost i odštetu zemlji nanešene štete.

Predsjednik: Po §. 36. može vis. kuća odlučiti, da li će se upustiti u pretres ovoga predloga ili ne. Prima li vis. kuća ovaj predlog u pretres?

(Prima.)

Dakle molim, želi li tko govoriti?

Dr. **Lavoslav Šram:** Visoki sabore! Ako je smjeti predmete, koje sabor razpravlja razlikovati u takove, koji se po zanimivosti odlikuju, i na takove, koji se opet odkuju suhoparnošću, to bi ja predmet, koji se sada u razpravi nalazi, metnuo u red veleinteresantnih predmetah, i to s toga, što je taj predmet isto tako pogledom na osobu, na koju se neposredno odnosi, kao i pogledom na onu dotičnu periodu vremena, iz koje je narod hrvatski veoma crnih i težkih izkustvah crpio, velezanimiv i veleznamenit. Kad je to konštatirano, sliedi samo po sebi, da je veoma težko proti ovakovu predlogu govoriti. Ali sasvim tim smatram si za dužnost govoriti proti predlogu g. dra. Makanca iz sliedećih razlogah.

Predlog je g. dra. Makanca nemoguć sam po sebi; drugo, on je nepodpun; a treće, kad bi bio i podpun, jest opet nemoguć. Ovim ću redom pratiti predlog, pak ću nastojati, da nazore svoje obrazložim.

Premda sam čuo od velecienjenog g. predgovornika onu aserciju, da iznad svake dvojbe saboru pripada vlast i mogućnost zahtjevati spise ove parnice, te bi odtuda izveo, da saboru pripada u obće pravo, zahtievati kakove parbene spise, to bi ja uz ove nazore uvjetno i uz neku opreznost pristati mogao.

U historiji parlamentarnoga života imade primjerah, gdje je parlament spise, odnoseće se na koju parnicu zaiskao. Ali to je bilo vazda, kad je htio takove spise ili uzeti za izhodište dalnjega postupka, ili za gradivo i materijal za pitanje, koje je razpravljano bilo u parlamentu. Dakle samostalan ovakov predlog bi reći neda se opravdati i neda se svesti na ono, da je zakonodavno tielo ovo samo po sebi bez dalnje motivacije pozvano, da može iskati spise, kakove parnice, koja je, premda u rezultatih veleznamenita, nastala povodom pritužbe osobah naprama privatnoj osobi; nosi dakle biljeg privatne parnice, na koliko mi je dopušteno, da se ovim izrazom služim.

Znamo, da je dotična parnica vodjena po propisih, koji još danas valjaju za carsku vojsku, a napose, koji su valjali kod dotičnoga sudišta. Po ovih propisih je svaka javnost karne parnice izključena, a napose dolazi u dotičnih ustanovah jedna, da se niti razlozi dotične parnice izdati nesmiju. Predpostaviv ovo svraćam se na ono, da bi ja uvjetno i uz neku opreznost pristati mogao na nazore g. predgovornika, da je zakonodavno tielo pozvano, da može bezobzirice na ovakove ustanove zahtjevati, da se predlože dotični spisi; a taj uvjet bio bi možebiti taj, kad bi g. predlagatelj bio u samom predlogu i motivaciji potanko izveo naputak, kako valja da vis. kuća postupa, i koju porabu valja vis. kuća s ovimi spisi da učini. To velecienjeni gosp. predgovornik učinio nije. Pa sad, ako se ovaj predlog, kako predleži, primi, te kad bi bila vlada pozvana, da svojim putem izbori, da čim prije dotične spise ovomu saboru podnese, to se svakako mora dopustiti, da uz ovakovo zgoljno zahtjevanje nije izključena mogućnost, da se na kompetentnom mjestu kaže, da se spisi ustupiti neće, da se ustupiti nemogu.

Ako se na to obzir uzme, to se mora dopustiti, da bi položaj vlade i položaj vis. sabora došao u veoma delikatan sukob. Usljed toga držim, da je predlog nemoguć sam po sebi, ili, ako mi g. predgovornik dopusti, samo uvjetno moguć; ali buduć uvjetah prisnovao nije, to je nemoguć.

Drugo, predlog je nepodpun, jer smiera je samo toga, da se dotični parbeni spisi saboru podnesu. To samo po sebi nemože da bude konačan kakav predlog. Svakako mora vis. sabor, ako hoće u tom pogledu mjerodavan, zaključak donesti, pred očima imati i daljnji smier g. predlagatelja, pak se mora pitati, da li je prema onom smieru umjestno i nuždno, da se predlože ovi spisi. U tom dakle pogledu predlog je nepodpun i gosp. predlagatelj morao mu je svakako, da ga nadopuni i ucieli, stanoviti smier dati, po kojem bi se imala djelatnost sabora baviti sa spisi; jer da spisi samo ovamo prispiju, da ovdje leže, da se rieše neke tajne, koje ili jesu tajne, ili možebiti nisu, to nemože zadaća biti zakonodavnoga tiela, niti može opravdati ovakav zaključak kao što ga g. predgovornik predlaže.

Nu kad bi taj predlog bio i podpun, kad bi bio sasvim označen smier i pravac, u kojem bi se sabor imao baviti s timi spisi, bio bi ipak nemoguć.

Prije sam kazao, da imade sličnih primjerah, da su se spisi parbeni predlagali u kojem parlamentu, pak sam naveo dva slučaja, u kojih je to bivalo. Ali g. predgovornik će dopustiti, da od ona dva slučaja ovdje nijedan nepostoji, i prema tomu bi ovakav korak veoma anticipiran bio, da se spisi predlože, pa da se iz njih tekar izvidi, što i kako da se imade dalje postupati.

Parnica ovakove naravi, karna parnica može imati iz dva gledišta interes, može iz dva gledišta imati povoda, da se još jedanput na javnost iznese. Jedno je gledište privatne naravi, a drugo javne naravi. Što se tiče privatne naravi, ne samo iz onoga, što sam čuo od g. predgovornika, nego i poznavajuć njegovu osobnost prieko i prieko samo uvjeren, da njemu nije stalo do toga interesa u tom pogledu, nego da je njemu stalo do interesa javnoga, t. j. do interesa, koji samim predmetom, koji se na parnicu odnosi u savezu stoji.

U tom pogledu je predlog njegov neposrednim obzirom na izjavu, kojom smo čuli izustiti preuzv. g. bana svakako prerano, te danas taj predlog nemože imati predmeta.

Ja bi još pojmio, kad bi predložio g. predgovornik, da se zemaljska vlada pozove, da konstatira, da li je iz otičnoga ugovora za zemlju kakova šteta nastala, pa prema tomu da si pridržaje predlog staviti. Ja bi takav predlog dokučio i pojmio; on ga nije stavio, a drugo kako stvari danas stoje, neposredno u oči izjave preuzv. . bana, nemože imati predmeta u tom pogledu njegov redlog.

Uslied toga mislim, da je svakako umjestno, i usujujem se predložiti vis. kući, da izvoli preko predloga . dra. Makanca preći na dnevni red.

Dr. **Mijo Posilović**! Vis. sabore! Dva su razloga potivna, koje je naveo vriedni gospodin predgovornik proti redlogu. Prvi je nemogućnost njegova, a drugi nepodunost.

Ja si držim za dužnost, premda sam uvjeren, da će redlog pasti, motivirati stanovište, s kojega sam podisao predlog, da se nereče, kao što se je već i reklo, a mi kao juriste neznamo, što radimo.

Prvi razlog g. Šrama valjao bi nešto, da javno nije riznano, da je ministar Lonyay dobio spise i dao ih roučiti peštanskim odvjetnikom. Ovaj dakle razlog neoji. Mislim, da g. Šramu netreba dalje dokazivati, da mogu dobiti spisi. Ja mislim, da naša zemaljska vlada ema manjega interesa, nego li ugarska iztražiti, da li što kažnjiva iz tih spisah izvesti dade. Ovim mislim, a je prigovor prvi odviše oboren.

Što se tiče drugoga prigovora, da je predlog neodpun, to mi je opaziti, da bi se onda ovakav prigovor od svakoga predloga staviti mogao. Nijedan predlog ije savršen sam po sebi. Ja mislim, klub, koji odlučuje, nislio je na konsekvencije, koje bi sliedile, kad bi spisi ošli, te se uporabili dalje. Spisi bi došli, dali bi se odoru na pregled, odbor bi izvjestio i predložio, da se ti pisi predadu sudbenomu stolu. Što bi sliedilo? Sliedilo i, da se moralno odsudjen barun Rauch stavlja pod rogu iztragu, i da ima kazneni sud odlučiti, da li se edjela baruna Raucha imadu smatrati kao zločin ili ne. o bi bile praktične posljedice, te mislim, da u tom nislu predlog nepodpun nije. Mislim, da nije na to niti osp. Šram niti drugi koji član mislio, da bi mi želili, a spisi dodju ovamo, da se sprave u škrinju, pa da mo leže.

G. Šram izvolio je još napomenuti, da nismo naomenuli, koju porabu bi učinio sabor sa ovimi spisi. a sam rekao jednu, da se ustupe kaznenomu sudu. a imademo ustanovah, po kojih bi se praktično izesti mogla odgovornost vlade, ja bi znao i drugu pobu. Ima doduše ustanova, da je zemaljska vlada odovorna saboru, ali nema zakona, koj bi normirao način, kako se imade suditi ta odgovornost, nema zakona o tom, koj bi postavio sudište, koje bi sudilo članu vlade, koj je stavljen pod obtužbu. To bi bilo željeti prije svega, da se učini, da se ustanovi, da bude vlada u istinu, odgovorna.

Da nadovršim nešto proti opazkam g. dra. Šrama, prispodobit ću slučaj Bazaina u Francezkoj sa slučajem baruna Raucha. Vidi se, da je prispodoba smjela, ali nije tako smjela. Zakon veli, vlada je odgovorna. Rauch je bio ban, on je odgovoran, ne samo dok je bio ban, nego i poslje. Modus ima se po tom ustanoviti, kako da se sastavi sudište. Kod Bazaina modus takav učinila je francezka skupština. Evo vidite drugi način, kako bi se ustanovilo sudište.

Mislim s toga, da mi nećete predbacivati, da nisam jurista, kad sam ovaj predlog podpisao i ako glasujem za predlog dra. Makanca.

Josip Miškatović: Vis. sabore! Gospodin predgovornik, koj zahtieva da se spisi parnice bar. Raucha proti Mrazoviću i Vončini saboru predadu, poziva se osobito na to, da je grof Lonyay ove spise od vojničkoga suda zaiskao, i da je na temelju njihovu neku odsudu izrekao u saboru ugarskom.

Ja moram kazati, što mi je vrlo dobro poznato — jer sam pitao ondje, da saznadem — da Lonyay, koliko god je bio moguć gospodin, ovih spisah nikada nije dobio, jer ih dobiti nije mogao, i uslied toga, da nije mogao dati ovih spisah ugarskomu saboru. Čim pako Lonyay uz svu svoju mogućnost ovih spisah dobiti nije mogao, niti ih predložiti ugarskomu saboru, meni se čini, da ih niti ovaj sabor nemože dobiti.

Neću govoriti o tom, da sabor nema pravo iskati spise od tiela sudačkoga, koji nespada pod njegovu jurisdikciju. Petrinjski sud nema posla s našom vladom, niti ima pravo dati sudbene spise. Ako bi se pako dogodilo, da dodje uslied lonjskoga polja medju konzorcijem i izmedju zemlje do parnice, tada će biti mogućnost i nužda sudačkim oblastim naše zemlje, da se svojim načinom pobrinu za spise one parnice, da se na temelju njih odbije sva šteta, koja bi se za našu zemlju mogla poroditi. To sam htio samo na ubavjest dati onim, koji vele, da je grof Lonyay dobio spise.

Da li će pako ugarski velikaši i grof Lonyay sa barunom Rauchom i poslie toga, kad bi spisi mogli doći, nadalje obćiti i dogovarati se, to je stvar njihova gustusa. Meni se čini, da ih naša osuda nebi u tom smetala, pošto im nije mogao smetati sud petrinjski. Mi bi pako ovim zahtjevom pokazali samo to, da nevjerujemo petrinjskomu sudu (Prigovori na ljevici), da je pravedno sudio. Meni se čini, da namjera naša nemože to biti i nije.

Ja se moram jednomu samo čuditi, da gosp. barun Rauch, dok je još stavljao naloge sudovom, da poslie odsude nije sam iskao proti sebi parnice.

Digitized by Google

Ja sam proti predlogu, jer se upravo protivi onim propisom, što ih petrinjski sud ovršivati imade.

Predsjednik: Nitko se nejavlja?

Dr. **Milan Makanec**: Vis. sabore! Najbolji razlog, da moj predlog nije prenagljen niti preran, jest, što se tekar poslie godinu danah stavlja na razpravu.

Ja nedopuštam, što je g. dr. Šram izvolio tvrditi, da je privatne naravi parnica baruna Raucha; ona je od kraja do kraja javna parnica, jer ju je vodio barun Rauch ne kao takav, nego kao osvadjeni ban hrvatski. Tim mislim je dovoljno suzbijen prigovor, da parnica nosi biljeg privatne parnice.

Da zakon prieči, da se spisi nemogu priobćiti, to mogu još manje dopustiti danas, gdje je ukinut vojni postupnik, jer u Krajini valja danas isti kazneni postupnik, koji u provincijalu. To i gosp. dr. Šram vrlo dobro znade; dakle i to nije nikakav razlog proti predlogu.

Da predlog nije pozitivan, taj prigovor gosp. dra. Šrama mislim, da je suzbijen tim, što je predlogu pozitivan substrat taj, da se konačno taj predmet rieši.

Da je predlog preran, nestoji, jer godinu danah je spavao, dok ste se ga sjetili. (Smjeh.)

Što govori g. Miškatović, da grof Lonyay nije imao spisah, to je samo predmnieva; ja sam čuo iz najizvjestnijega vjerojatnoga izvora, da ih je imao. Medjutim, imao ih ili ne, to je stvar irelevantna, koja nespada u ovaj sabor niti može uplivati na njegove odluke. T dakle nije nikakov razlog proti mojemu predlogu.

Nepomaže zakon sam ništa, van ustavna ćut i stro[illegible] vršenje zakonah. Sjetite se gospodo! da je već jedn[illegible] morao Mažuranić odsstupiti pred barunom Rauchom, [illegible] je stupio u redove opozicije, pak promislite, koje će bar[illegible] Rauch, ako se to još jedanput sbije, posljedice moći [illegible] vući iz one odluke, koju ste naumili. S toga, da nep[illegible] žim saboru sgodu, da učini pogriešku njega nedostoj[illegible] koju bi kasnije žaliti morao, čast mi je moj pred[illegible] uzeti natrag.

Predsjednik: Pošto je g. predlagatelj sam poruk[illegible] predlog natrag, s toga neima glasovanja.

Čast mi je onaj prigovor proti predsjedničtvu [illegible] biti, da je predlog tek poslie godinu danah došao [illegible] dnevni red. Predlog je u zadnje dane prijašnjega zasjedanja podnešen. Zatim godinu danah sabor nije zasjeda[illegible] A kad se otvori opet sabor, napred idu zakonske osno[illegible] zatim predlozi.

Dolazi na dnevni red izbor zastupnika za dolnj[illegible] kuću ugarskoga sabora. (Glasovi: Sutra.) Želi li visok[illegible] kuća sada ili sutra? (Sutra.)

Zaključujem sjednicu i uričem drugu sutra u [illegible] satih.

(1 sat.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

{LIV. sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i ilavonije, držane pod predsjedničtvom g. Jovana Živko-ića, dne 24. listopada 1873. u glavnom gradu zemaljskom Zagrebu.

Predsjednik otvori sjednicu.

Pročitan zapisnik prijašnje sjednice bje bez primjetbe ›vjerovljen.

Br. 634. Predsjednik priobći dopis kr. zem. vlade ›d 19. listopada t. g. br. 15.395/3776., kojim se javlja, la je u mjesto Dragutina Ferkića, koj je mandat svoj ›oložio, odredjeno, da se novi izbor narodnog zastupnika ı gradu Križevcu obavi.

Uzeto na znanje.

Br. 733. Ivan Stepić, gradski župnik u tvrdjavi Ivanić, noli za povišenje župničke kongrue od 500 for. na 600 or. a. vr. Ustupljeno je peticionalnomu odboru.

Br. 638. Narodni zastupnik Ivan Tombor stavi na ›reuzv. g. bana interpelaciju sliedećeg sadržaja:

1. Je li poznato preuzv. g. banu, da je poglavarstvo ›bćine Šida u Sriemu tečajem 5 godinah, počamši naime ›d god. 1866. do uključivo g. 1870. prihode ubožke za-lade godišnjih 280 do 420 for. iznoseće, protuzakonito ıa obćinske potrebe bez računah i bez namirah potro-ilo, kao što i samo u tobožnjih računih priznaje i kao to sam se i uvidom u te račune i sám osobno o tom ›svjedočio?

2. Ako je poznato, što je kr. zem. vlada u tom po-;ledu učinila? ako nije poznato

3. Je li preuzv. g. ban voljan strogu iztragu nare-liti proti dotičnomu poglavarstvu, zatim na odgovornost ›otegnuti i one županijske organe, koji su, nevršivši te-ajem pet godinah propisani nad obćinami nadzor krivi, ·to je ubožka zaklada obćine Šida tako znatne svote iz-;ubila; a najposlije, je li voljan prisiliti te krivce, da ne-:akonito potrošene novčane svote oštećenoj zakladi po-rate?

Br. 636. Narodni zastupnik Pajo Grčić stavi na ›reuzv. g. bana interpelaciju sliedećeg sadržaja:

Je li Vaša preuzvišenost u tom pogledu, da se izbor netropolita-patriarha po crkveno-narodnom saboru obavi :akove korake učinila, i ako nije, kani li učiniti što prije ıuždne korake, da na temelju potvrdjenoga izbornoga eda sazvati se imajući crkveno-narodni sabor, izbor me-ropolita-patriarha po ustanovah o ustrojstvu sabora iz-ɔženih obavi i tim odkloni grdne štete pravoslavne crkve naroda?

Br. 637. Nadalje sliedeću interpelaciju:

Je li preuzv. g. ban voljan učiniti nuždne korake, la u crkveno-narodnom saboru g. 1871. izradjeni i god. 871. popunjeni i za polučenje najviše potvrde podnešeni štatut o ustrojstvu narodno-crkvenoga sabora čim prije zadobi najvišu potvrdu?

Ove interpelacije dostavit će se banu.

Narodni zastupnik Dragutin Antolek upita predsjednika sabora, što da je sa više zak. osnovah, koje jošte na dnevni red prispjele nisu, i to: o propisu, kako se imadu sastavljati porotnički imenici za tiskovne sudove — o porabi tiska i o kaznenom postupku u tiskovnih poslovih.

Predsjednik izjavi, da će na to pitanje u sliedećoj sjednici odgovoriti.

Br. 236. Preduzeto je treće čitanje zak. članka, kojim se preinačuju nekoje ustanove zak. čl. V.: 1870. Ovaj zak. članak bje primljen, kao u prilogu */.

Kuća primi predloženi proračun za podlogu specijalne debate.

Prije svega zaključi kuća po predlogu odbora, odnosno vlade, da se izdatci redoviti imadu tako ograničiti, kako će se u buduće moći iz redovitih dohodakah namirivati; — zatim da se pozornost kralj. zem. vlade obrati na zaključke sabora, učinjene povodom i prigodom razpravljanja zem. proračuna za g. 1872. i 1873., na koliko rečeni zaključci još uvaženi nisu.

Glede predstavke br. 477. učiteljskoga sbora kralj. više gimnazije u Osieku, kojom moli, da se uz dosadanja redovita beriva učiteljem tamošnjim dozvoli i mjestni doplatak od 150 for., uze sabor do znanja, da je molba ova riešenje svoje našla u prihvaćenoj već zak. osnovi ob uredjenju plaćah za učitelje srednjih učilištah u Hrvatskoj i Slavoniji.

Prelazeći na pretresivanje samoga proračuna, prihvatila je kuća i opet kao načelo u pogledu stanarine činovnikah zaključak sabora i ustanovu zak. članka o proračunu zemaljskih autonomnih potriebštinah za god. 1873.; pa uslied toga zaključeno je:

1. Da se za činovnike, izuzamši činovnike u županiji belovarskoj (glede kojih je odbor prihvatio predlog vis. vlade) dozvoli stanarina, i to:

a) činovnikom s plaćom do uključivo 1200 forintih sa 20%;

b) činovnikom s plaćom od 1200 for. do uključivo 2000 for. 10% dotičnoga činovnika.

2. da se obzirom na oskudno stanje u zemlji u proračunu za god. 1874. poglavju I., naslovu 1., 3., 11., 14. i 15., poglavju II. naslovu 3. i poglavju III. naslovu 1., 6. i 7. u ime nagradah nedozvoli ništa, već da se samo u ime pripomoći dozvoli jedna trećina po vladi predloženih svotah, a da se iz proračuna brišu dvie trećine od dotičnih svotah.

Prema ovima dvama predlozima u načelu obračunani su na dotičnih mjestih iznosci svotah.

Posebne stavke proračuna prihvatila je kuća u obće po predlogu vlade, osim nekih niže sliedećih i potanje označenih preinakah, na koje je takodjer i vlada u od-

*

Digitized by Google

boru što pristala, što pako sama iz obzira štednje predložila.

Sliedi proračun napose.

A. Potreba.

Poglavje I.

Odjel za unutarnje poslove.

Naslov 1.

Zemaljska vlada.

Na stavku 2. tek. br. 27. zaključeno je po predlogu odbora u ime ukupne stanarine, odpadajuće na cieli ovaj naslov, dozvoliti svotu 8033 for.; a iz proračuna brisati 4677 for.

Na stavku 6. u ime pripomoći dozvoliti 1000 for., a iz proračuna brisati 2000 for.

Na stavku 9. Za razne potrebe vladi na razpolaganje dozvoliti 10.000 forintih, a brisati iz proračuna 10.000 for.

Na stavku 12. tek. br. 1. U ime beriva razpoloživoga činovnika dra. Livija Radivojevića dozvoliti 2880 for., a brisati 3000 for., sve ostale stavke primljene su po predlogu vlade

Prema tomu odobren je naslov 1. sa 159.149 for.

Naslov 2.

Saborski troškovi.

Primljen je nepromienjeno i odobrava se 50.000 for.

Naslov 3.

Županijska uprava.

Na stavku 2. U ime ukupne na naslov ovaj odpadajuće stanarine dozvoljeno je 49.900 for., a briše se 450 for.

Na stavku 5. u ime pripomoći dozvoljeno 1833 for., a briše se iz proračuna 3667 for.

Na stavku 9. tek. br. 1. na popravke i obično uzdržavanje županijskih sgradah dozvoljeno 10.000 for., a briše se 3000 for.

Na stavku 12. za razne nepredvidljive troškove županijam dozvoljeno 3000 for., a briše se 1500 for.

Na stavku 15. tek. br. 6. ciela svota za živodera u Belovaru od 600 fr. briše se.

Na stavku 17. briše se tražena svota od 7000 for. za gradjenje 6 novih uzah u županiji sriemskoj. Sve ostalo primljeno je po predlogu vlade i prema tomu odobren je ovaj naslov 3. sa 596.752 for.

Naslov 4.

Uzdržavanje zgradah.

Na stavku 3. tek. br. 2. briše se svota od 20.000 for., predložena za priredjenje nekih prostorijah u kaznioni lepoglavskoj.

Na stavki 3. tek. 3. briše se 20.000 for. u ime di... odplate za kupljenu kuću Gajevu.

Sve ostalo primljeno je po predlogu vlade.

Po tom se odobrava naslov 4. sa 7000 for.

Naslov 5.

Zdravničke potrebe.

Pošto je predlog nar. zastupnika Josipa Lehpam... da se u ovaj naslov uvrsti kao i prošle godine za bel... varsku žup. bolnicu 2000 for. pao, odobrava se nasl... 5. sa 109.790 for.

Podjedno se kr. zem. vlada pozivlje, da razvidi z... klade bolnice milosrdne braće u Zagrebu, da se uzmogn... prosuditi, da li milosrdnici ovi u ime naknade obskrb... i liečničkih troškovah od strane zemlje dobivaju ono, š... jim po obstojećih propisih pripada.

Naslov 6.

Prinesci za narodne zavode i narodno gospodarstvo.

Odobrava se po predlogu vlade sa 63.125 for.

Naslov 7.

Zaklade i štipendije.

Bez preinake po predlogu vlade odobrava se s... 11.910 for.

Naslov 8.

Uzdržavanje pastuhah i oplemenjenje konjah.

Odobrava se po predlogu vlade sa 46.750 for.

Naslov 9.

Razne potrebe.

Odobrava se po predlogu vlade sa 89.981 for.

Naslov 10.

Kaznione.

Odobrava se po predlogu vlade sa 89.981 for.

Naslov 11.

Gradjevni odsjek.

Na stavku 5. se samo u ime pripomoći dozvolju... 133 for., a briše se 267 for.

Na stavku 7. U ime ukupne stanarine, odpadaju... na ovaj naslov, dozvoljuje se 1770 for., a briše se ... forintih.

Po tom odobrava se naslov 11. sa 18.503.

Naslov 12.

Cesto- i vodogradjevine zemaljske.

Odobrava se po predlogu vlade sa 226.000 for.

Ujedno pako pozivlje se kr. zemaljska vlada, da ... svotu za zemalj. cesto- i vodogradnje zakonom o pr... računu za god. 1874. dozvoljenu na korist pojedinih ž... panijah u depozitum stavi i iz proračuna zemaljsko... autonomnoga budgeta definitivno izdade.

Digitized by Google

Naslov 13.

Žandarmerija.

Odobren je po predlogu vlade sa 286.630 for.

Naslov 14.

Zemaljsko računovodstvo.

Na stavku 4. tek. br. 15. se samo u ime pripomoći ozvoljuje 300 for., a briše se 600 for.

Na stavku 5. tek. br. 16. se u ime ukupne, na ovaj aslov odpadajuće stanarine dozvoljuje 4812 for., a briše e 258 for.

U ostalom odobren je po predlogu vlade naslov 14. ı 35.582 for.

Naslov 15.

Zemaljska blagajna.

Na stavku 5. se samo u ime pripomoći dozvoljuje 00 for., a 200 for. briše se.

Na stavku 6. U ime ukupne stanarine ovoga na-ova dozvoljuje se 1250 for.

U ostalom prihvaćen je po predlogu vlade naslov ıj sa 10.390 for.

Naslov 16.

Zemaljski arkiv.

Na stavku 4. se u ime ukupne stanarine u ovom aslovu dozvoljuje se 500 for.

U ostalom prihvaća se naslov 16. sa 3500 for.

Naslov 17.

Razni i nepredvidljivi troškovi.

Dozvoljuje se i u vanrednu potrebu stavlja stavka . za predujmove, zajmove i podpore stradajućim 40.000 ›rintih.

U ostalom odobrava se naslov 17. sa 50.449 for.

Naslov 18.

Mirovne pristojbe.

Po predlogu vlade odobrava se naslov 18. sa 140.036 rintih.

Poglavje II.

Odjel za bogoštovje i nastavu.

Naslov 1.

Vjerozakonski zavodi.

Na stavku 14. tek. br. 1. se za nove gradjevine i e vanredne troškove kod župnih crkvah i dvorovah ›zvoljuje se 10.000 for., a briše 5000 for.

U ostalom prima se naslov ovaj po predlogu vlade 142.662 for.

Naslov 2.

Zaklade i prinesci u svrhe bogoštovne.

Odobrava se po predlogu vlade sa 29.446 for.

Naslov 3.

Školski zavodi.

Na stavku 3. U ime ukupne, na ovaj naslov odpadajuće stanarine se dozvoljuje 15.329 for.

Na stavku 13. tek. br. 16. se samo u ime podpore dozvoljuje 1000 for., a briše 2000 for.

Na stavku 18. tek. br. 4. se briše svota od 2000 for. za smještenje pravoslovne akademije u Zagrebu, te nakon što je predlog zast. J. Turelija: da se za gradjenje gimnazijalne sgrade u Požegi uvrsti 24.000 for. za ovu godinu pao, odobren je naslov ovaj u svih ostalih stavkah po predlogu vlade sa 182.114 for.

Naslov 4.

Zaklade i prinesci u svrhe nastavne.

Na stavku 2. tek. br. 3. dozvoljuje se 200 for.

Na stavku 6. U ime raznih troškovah za nabavu školskih knjigah dozvoljuje se 3000 for., a 3000 for. se briše.

U ostalom primljen je naslov ovaj po predlogu vlade sa 21.380 for.

Naslov 5.

Mirovinske pristojbe.

Odobrava se bez promjene po predlogu vlade sa 18.278 for.

Poglavje III.

Odjel za pravosudje.

Pozivno na zak. članak o zemaljskom proračunu za g. 1873. se za sve poslužno osoblje kr. stola sedmorice, kr. banskoga stola i svih kr. žup. sudbenih stolovah dozvoli 20% od plaće dotične u ime skuparine.

Naslov 1.

Stol sedmorice.

Na stavku 2. U ime ukupne stanarine ovoga naslova dozvoljuje se 910 for., a briše se 2410 for.

Na stavku 6. se samo u ime pripomoći 83 for., dozvoljuje, a 167 for. briše se.

Na stavku 7. u ime skuparine 210 for. se dozvoljuje.

U ostalom odobrava se naslov ovaj po predlogu vlade sa 32.264 for.

Naslov 2.

Banski stol.

Na stavku 2. se u ime ukupne stanarine u ovom naslovu dozvoljuje 2586 for., a briše 4044 for.

Na stavku 8. U ime skuparine se dozvoljuje 406 for.

U ostalom odobrava se naslov ovaj po predlogu vlade sa 66.512 for.

Digitized by Google

Naslov 3.

Županijski sudbeni stolovi.

Na stavku 2. U ime ukupne stanarine u ovom naslovu dozvoljuje se 21.750 for., a briše se 5540 for.

Na stavku 8. U ime skuparine poslužnomu osoblju se dozvoljuje 3543 for.

Na stavku 11. tek. br. 1. se briše ciela svota od 48.000 for. za razprostranjenje uzah sudbenoga stola u Belovaru.

U ostalom odobrava se naslov ovaj po predlogu vlade sa 273.085 for.

Naslov 4.

Kotarski sudovi županije belovarske.

Bez promjene se odobrava sa 29.922 for.

Naslov 5.

Gradski sud u Senju.

Bez preinake odobrava se sa 3100 for.

Naslov 6.

Troškovi, tičući se svih sudovah.

Na stavku 2. tek. br. 1. U ime stanarine dozvoljuje se 2560 for., a briše se 540 for.

Na stavku 6. dozvoljuje samo u ime podporah 1983 for., a briše se 3967 for.

U ostalom odobrava se naslov ovaj po predlogu vlade sa 141.324 for.

Naslov 7.

Gruntovne oblasti.

Na stavku 2. U ime ukupne, na ovaj naslov odpadajuće stanarine dozvoljuje se 3620 for.

Na stavku 5. se dozvoljuje samo u ime podporah 200 for., a briše se 400 for.

Na stavku 6. tek. br. 1. se briše ciela svota od 20.000 for. za izpravak gruntovnih zapisnikah.

U ostalom odobrava se naslov ovaj po predlogu vlade sa 31.270 for.

Naslov 8.

Mirovine.

Po predlogu vlade odobrava se sa 46.529 for.

B. Pokriće.

Ovo je na tek. br. 1., 2. i 3. glede a) vlastitih dohodakah prihvaćeno po predlogu vlade u svoti 184.579 for. samo se prema učinjenim promjenam predlaže:

Na tekući broj 4. b:

Na temelju zak. čl. o preinaci nagode medju kraljevinom Hrvatskom, Slavonijom i kraljevinom Ugarskom 45% izravnih i neizravnih porezah, i drugih javnih dohodakah kraljevine Hrvatske i Slavonije i razvojačenih dielovah vojne Krajine, dozvoljuje svota sa 2,644.057 for.

Na tek. br. 5. c:

Vanredno pokriće; da se preostatak prištednjah prošlih godinah i tangenta iz poreznih zaostatakah do god. 1867. pripadajućih sa 63% dozvoljuje svota sa 106.519 for.

Prema preinakam potrebe i pokrića se dakle izpravlja odnosno odobrava.

Glavni svotnik

i to:

A. Potreba.

Na tekući broj 1. poglavje I. poslovi unutarnji sa 1,917.266 for.

Na tekući br. 2. poglavje II. bogoštovje i nastava sa 393.883 for.

Na tekući br. 3. poglavje III. pravosudje 624.006 for.

Ukupno dakle 2,935.155 for.

B. Pokriće.

a) Vlastiti dohodci.

Na tekući br. 1. poglavje I. poslovi unutarnji sa 32.240 for.

Na tekući br. 2. poglavje II. bogoštovje i nastava 134.339 for.

Na tekući br. 3. poglavje III. polag c. patenta od 8. lipnja 1873. §. 16. na razvojačenu Krajinu od prihoda krajiškoga imetka, zatim od krajiške obrazovne i odgojne zaklade odpadajući dio 18.000 for.

Na tekući br. 4. b:

Na temelju zak. članka o preinaci nagode itd. 45% izravnih i neizravnih porezah i drugih javnih dohodakah 2,644.057 for.

Na tekući br. 5. c:

Kao izvanredno pokriće preostatak prištednjah prošlih godinah i tangenta iz poreznih zaostatakah do g. 1867. 63% 106.519 for.

dakle ukupno 2,935.155 for.

Konačno prihvaćen je kako sliedi u prilogu . . . konski članak o tom proračunu.

Br. 521. i 632. Nadalje prispe na dnevni red proračun zem. zakladah za g. 1874. i to:

I. Zaklada regnikolarna.

Potreba. Zem. nar. muzej.

Na stavki 3., stanarina pod br. 1., 2., 3. i 4., za činovnike muzealne, proračunana po dnevnih razmjerih, ...

Digitized by Google

to kr. zem. vlada i u zemaljskom autonomnom budetu za god. 1874. za činovnike zemaljske predložila bila r ni ondje dozvoljena nije; neprima se, već se pridržaje rivremena percentualna uredba, po kojoj se:

a) činovnikom s plaćom do 1200 forintah — 20%;

b) činovnikom s plaćom od 1200 do 2000 for. 10% ime stanarine dozvoljava.

Na stavki 5., subvencija za nar. muzej, se svote od br. 5. i 6. sa 500 for. i 365 for.brišu, a uvršćuje pod r. 5. potrošak sa 1500 for. za nabavu ormarah potrebh za smještenje muzealnih sbirkah.

Ostale stavke, kako potrebe, tako pokrića, odobraju se po predlogu vlade.

2. Komercialna zaklada.

Potreba. Prinesci.

Na predlog nar. zastupnika dra. Račkoga, na stavku poslje 1. točke, dozvoljuje se za kemičkog laboranta zgrebačke realke plaća od 400 for.

Na stavki 6., br. 3., za gospodarsko-šumarsko učište u Križevcih prihvaća odbor predlog kr. zem. vlade, a se ravnatelj i učitelji rečenog učilišta uzporede u aćah i užitcih sa onimi učitelji na ostalih srednjih učištih, te da jim se povišene plaće i beriva u proračun i god. 1874. već uvrste, te se proračunana svota sa 5.800 forintih na toj stavci odobrava.

Prema tomu nadalje, da se sadanjemu ravnatelju toga gospodarsko-šumarskoga zavoda Dragutinu Lamblu, zlika ona, što će odatle resultirati proračuna, i višak 10 doplatak u proračun te zaklade uvrsti.

Na predlog nar. zastupnika dra. Račkoga, na stavku br. 1. e) dozvoljuje se za učila kemije 200 for. — e ostalo prima se po predlogu vlade.

Proračune ostalih zakladah, i to:

3. sirotinske,
4. osiečko-sirotišne,
5. zagrebačko-bolničke,
6. varaždinsko-bolničke,
7. križevačko-bolničke,
8. Raffajeve,
9. kazalištne,
10. zemaljske kulture,
11. stradajućih,
12. komasirane dobrotvorne,
13. jamničke kiselice,
14. realne vjeresije,

imi i odobri kuća po predlogu vlade.

Sliedi izvješće peticionalnog odbora, te su po predgu odbora riešene na sabor prispjevše molbe, kako edi:

Br. 369. Sveštenstvo kotara lipničkoga za reguliranje pnih i kapelanskih dohodakah poput onih u razvojanoj Krajini i Cislajtaniji.

Br. 608. Predstavka nekolicine žiteljah mjesta Čerevića da bi se utjerivanje poreza preinačilo i nove odredbe doniele.

Br. 605. Učiteljsko osoblje na kr. gospodarsko-šumarskomu učilištu u Križevcih moli, da se uredjenje plaćah sa stanarinom za god. 1870. naknadno u proračun za godinu 1874. uvrsti; ujedno podnosi razlaganje o stanju i razvitku zavoda.

Kr. zem. vladi na uredovanje dostaviti.

Br. 607. Velimir Gaj, predlaže ponudu o prodaji knjižnice bivše pokojnog otca njegovog Ljudevita Gaja.

Nastavnomu pododboru.

Br. 595. Molba stanovnikah mjestah Tovarnik, Lovas, Opatovac, Mohovo, Ilača, Novi Banovci, da se središte kotarske oblasti iz Šida u Tovarnik premjesti.

Kraljevskoj zem. vladi na uredovanje.

Br. 594. Pritužba Josipa Lovrenčića, gradjanina i vlastnika kuće u Zagrebu, zbog protuzakonitoga postupka kr. zem. vlade u pogledu zakupa jamničke kiselice.

Br. 593. Molba kr. uredskih poslužiteljah županije belovarske, radi povišenja plaće.

Br. 599. Predstavka trojice namjestnih učiteljah gimnazije varaždinske glede uračunanja njihovih službovnih godinah.

Br. 602. Ivan Gerbe, umirovljeni učitelj u Zagrebu stanujući, moli za milostivnu novčanu podporu.

Br. 503. Molba Mirka Čunića, žitelja u Krapini, za odštetu pretrpljene god. 1848. štete.

Br. 548. Županijski kotarski sud u Ludbregu, moli, da bi se žiteljem ludbrežkog kotara, koji su g. 1848. kao predprežari u Ugarskoj pogubili konje i kola, odšteta dala.

Br. 465. Žitelji kotara dugoselskoga, mole za izposlovanje odštete zbog pretrpljene u ratu 1848. god. štete.

Br. 64. Molba više žiteljah župe Lepoglava, da im se izhodi, ili iz domaćih sredstvah doznači odšteta za izgubljene u ratu 1848. konje i kola etc.

Br. 752. Predstavka upravljajućega odbora županije varaždinske, da bi se po žiteljih kotara ivaničkoga, varaždinskoga, viničkoga i bivšega belskoga za izgubljeno blago tražena odšteta dopitala.

Br. 368. Varaždinska županija predlaže spise, odnoseće se na njezinu predstavku glede po žiteljih tamošnje županije za izgubljeno 1848. god. blago tražene odštete.

Br. 424. Predstavka obćinstva županije belovarske, kojom moli iznovičnu razdiobu erarialnih zgradah i bašćah i konačno riešenje u pogledu vlastničtva istih.

Br. 427. Predstavka iste županije, da se razmjerni dio krajiške imovinske i uzgojne zaklade, što skorije na njezinu korist upotriebi.

Br. 428. Predstavka iste županije, kojom moli, da se obćine rieše dužnosti pobiranja državnoga poreza, odnosno, da im se u to ime opredieli primjerna nagrada i odšteta.

Predstavka iste županije, kojom moli na temelju §. 22. kr. odpisa od 8. lipnja 1871. za županijsku javnu

Digitized by Google

bolnicu u Belovaru novčanu podporu od godišnjih 2000 for. za godinu 1872.—1874.

Br. 426. Predstavka iste županije, kojom moli za posredovanje visokoga sabora u pogledu konačnog povoljnog riešenja pitanja o dioničtvovanju županije belovarske na prihodih velike prodaje krajiških šumah.

Kr. zem. vladi na uredovanje.

Br. 475. Predstavka županije belovarske, kojom moli preinaku §. 8. zakona od 8. lipnja 1871. i osiguranje obćinam županije belovarske na sve potrošarinske dohodke.

Kr. zemaljskoj vladi obzirom na zak. čl. 1. od god. 1868. na shodno uredovanje ustupiti.

Br. 298. Molba Srećka Laya, da sabor podupre započeto po njem izdavanje jugoslavenskih ornamenatah te da nabavi za djevojačke realne i risarske učione stanovit broj već izdanih svezakah njegovoga djela.

Kr. zemaljskoj vladi preporukom na uredovanje.

Br. 187. Mjestni sbor prvoga obćega družtva činovnikah austro-ugarske monarkije u Zagrebu, moli za poboljšanje materijalnoga i socijalnoga stanja autonomnih činovnikah Hrvatske i Slavonije.

Br. 631. Molba obćine Erdevik za obustavu prisilnog utjerivanja poreza.

Kr. zemaljskoj vladi na uredovanje.

Na dnevnom je redu nadalje izvješće zakonodavnog odbora, kojim se predlaže osnova zakona o proglasu zakonah.

Osnova ova primljena je za podlogu specijalne debate.

§. 1. primljen je po predlogu odbora, te glasi:

Osnova zakona

o proglasu zakonah.

§. 1.

Zakoni, stvoreni na saboru hrv.-slav.-dalm., proglašuju se uvrstbom u izlazeći u Zagrebu „Sbornik“ zakonah.

Osim toga ima vlada zemaljska u prvoj sliedećoj sjeditbi obaviestiti sabor o sankciji svakoga zakona.

Na §. 2. predloži narod. zastupnik Mrazović izpravak, da se iza rieči: „Nam“ umetne „u osnovi“.

Ovaj §. primljen je po predlogu odbora uz izpravak Mrazovića, te glasi:

§. 2.

Prema tomu biva u napredak sankcija zakonah u formi previšnje izdatbe Njegova ces. i kralj. Veličanstva, u koju valja uvrstiti oznaku zakona po predmetu njegovu i po danu, kojega je uzsliedila previšnja sankcija zatim formulu: Mi . . . . potvrdjujemo predloženi Nam u osnovi po hrv.-slav.-dalm. saboru

Zakon

o . . . . a napokon pojedine ustanove zakona.

Na §. 3. predloži nar. zastupnik Mato Mrazović izpravak, da se iza rieči „onda“ umetne „mu“, a iza rieči „počima“ umetne „zakonska kriepost“.

Ovaj §. primljen je po predlogu odbora uz izpravak Mrazovića, te glasi:

§. 3.

Ako u samom zakonu nije odredjeno vrieme, kada ima stupiti u kriepost, onda mu počima zakonska kriepost petnaesti dan iza onoga dana, kojega je odnosni broj „Sbornika“ u Zagrebu izdan.

Sliedeći §§. primljeni su po predlogu odbora, te glase:

§. 4.

Poziv na zakon biva naznačujuć dan previšnje sankcije i predmet zakona.

§. 5.

Izvornik potvrdjena zakona sahranjuje se u arkivu zemaljskom.

§. 6.

Sbornik zakonah dostavlja se svim oblastim i municipijem odmah, kako izadje.

§. 7.

Svaka je obćina dužna držati po jedan primjerak „Sbornika“ uz cienu, koju će opredieliti zem. vlada stroga prema trošku izdavanja.

§. 8.

Zakonski članak VI.: 1870. o proglašivanju zakona stavlja se izvan krieposti.

§. 9.

Kriepost ovoga zakona započima onim danom, kojim bude izdan i proglašen u službenih novinah zemaljskih.

§. 10.

Provedba ovoga zakona povjerava se banu.

Nakon toga priobći predsjednik, da će se u koliko bude moguće riešiti u sliedećoj saborskoj sjednici na dnevni red prispjeti imajući predmeti, i to:

Izvješće zakonodavnog odbora o različitih molbah.

Treće čitanje zak. članka o proračunu za g. 1874. i zak. članka o proglašivanju zakonah.

Digitized by Google

Izsješće kraljevinskog odbora.

Predlog dra. Makanca o lonjskopoljskoj parnici.

Izbor petorice članovah u vještački odbor za izpi-nje predmeta o jamničkoj kiselici, te izbor narodnoga stupnika za zajednički ugarsko-hrvatsko-slavonski sabor Peštu, u mjesto Stjepana grofa Erdödya, koj je svoj andat položio.

Tom prilikom predloži vel. župan Svetozar Kušević, se istom prigodom obavi i izbor zastupnika u gornju ıću u Pešti, u mjesto Ferdinanda Inkeya, koj je takodjer oj mandat položio.

Iza toga zaključi predsjednik sjednicu, i ureče slie-ıću za ponedjeljak 27. listopada t. g. u 10 satih prije ıdne.

Živković s. r.

G. Kiš s. r.
saborski bilježnik.

Zakonski članak

kojim se preinačuju ustanove zak. čl. V. g. 1870.

§. 1.

U urbarskih poslovih, preporih izmedju negdašnje ıastele i bivših jim podanikah na temelju prev. patenta 17. svibnja 1857. (br. 98. d. z. l.) i ministarske na-dbe od 28. prosinca 1857. (br. 1. d. z. l. 1858.) nad-žni su u prvoj molbi dotični postojeći kr. sudb. stolovi, se prema tomu mogu po potrebi pomnožati radne sile ıd dotičnih sudištah.

§. 2.

Izvidjenja predhodna za obavu kojih pozvani su su-vi kotarski kao oblasti sudbene, imadu u napredak A. avljati kr. sudbeni stolovi po svojih izaslanicih, a po m prestaje djelatnost sudovah kotarskih u tom pogledu; osto ipak ostaje sudbenim stolovom u pojedinih slu-jevih, u kojih jim se to shodno uzvidi, za obavu ovih salah poslužiti se i nadalje pomoćju sudovah kotarskih o organah pomoćnih.

§. 3.

Ukidaju se sve ustanove zak. čl. V. g. 1870., koje protive ustanovam ovoga zakonskoga članka.

§. 4.

Provedba ovoga zakona povjerava se banu.

Zakonski članak

proračunu za potrebštine nutarnje samouprave kralje-vinah Hrvatske i Slavonije za godinu 1874.

§. 1.

Za potrebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hr-tske i Slavonije za god. 1874. ustanovljuju se troškovi sa 2,935.155 for. (dva milijuna devet stotinah trideset i pet hiljadah, jednu stotinu petdeset i pet for.) a. vr.

§. 2.

Svota ova razdieljuje se na sliedeća poglavja i naslove:

I. POGLAVJE.

Odjel za unutarnje poslove.

Naslov 1.	
Zemaljska vlada	159.149 for.
Naslov 2.	
Saborski troškovi	50.000 for.
Naslov 3.	
Županijska uprava	596.752 for.
Naslov 4.	
Uzdržavanje zgradah	7.000 for.
Naslov 5.	
Zdravničke potrebe	109.790 for.
Naslov 6.	
Prinesci za narodne zavode i narodno gospodarske svrhe	63.125 for.
Naslov 7.	
Zaklade i štipendije	11.910 for.
Naslov 8.	
Uzdržavanje pastuhah i oplemenjivanje konjah	46.750 for.
Naslov 9.	
Razne potrebe	11.719 for.
Naslov 10.	
Kaznione	89.981 for.
Naslov 11.	
Gradjevni odsjek	18.503 for.
Naslov 12.	
Cesto- i vodogradjevine zemaljske	226.000 for.
Naslov 13.	
Žandarmerija	286.630 for.
Naslov 14.	
Zemaljsko računovodstvo	35.582 for.
Naslov 15.	
Zemaljska blagajna	10.390 for.
Naslov 16.	
Zemaljski arkiv	3.500 for.
Naslov 17.	
Razni i nepredvidljivi troškovi	50.449 for.
Naslov 18.	
Mirovne pristojbe	140.036 for.

II. POGLAVJE.

Odjel za bogoštovje i nastavu.

Naslov 1.	
Vjerozakonski zavodi	142.665 for.
Naslov 2.	
Zaklade i prinesci u svrhe bogoštovne	29.446 for.

126

Digitized by Google

Naslov 3.

Školski zavodi . . . . 182.114 for.

Naslov 4.

Zaklade i prinesci u svrhe nastavne . . . 21.380 for.

Naslov 5.

Mirovinske pristojbe . . . . 18.278 for.

III. POGLAVJE.

Odjel za pravosudje.

Naslov 1.

Stol sedmorice . . . . 32.264 for.

Naslov 2.

Banski stol . . . . 66.512 for.

Naslov 3.

Županijski sudbeni stolovi . . . . 273.085 for.

Naslov 4.

Kotarski sudovi . . . . 29.922 for.

Naslov 5.

Gradski sud u Senju . . . . 3.100 for.

Naslov 6.

Troškovi tičući se svih sudovah . . . . 141.324 for.

Naslov 7.

Gruntovne oblasti . . . . 31.270 for.

Naslov 8.

Mirovine . . . . 46.529 for.

§. 3.

Troškovi prediducím §-om odobreni imadu se pokriti:

a) vlastitimi upravnimi dohodci vjerozakonske i naukovne zaklade kraljevinah Hrvatske i Slavonije i dielom od prihoda krajiškoga imetka, zatim od krajiške obrazovne i uzgojne zaklade, odpadajućega na razvojačenu Krajinu, koji su dohodci za godinu 1874. ukupno sa 184.579 for. proračunani;

b) svotom od 2,644.057 for. proračunanom od 45% izravnih i neizravnih porezah i drugih javnih dohodakah kraljevinah Hrvatske i Slavonije i razvojačene Krajine opredieljenih za troškove unutarnje samouprave istih kraljevinah.

c) Preostatci i prištednjami autonomnoga budgeta istih kraljevinah od prošlih godinah i dielomice tangentom iz poreznih zaostatakah od god. 1867. pripadajućih istim kraljevinam sa 63% u svoti 106.519 for.

§. 4.

Prenašanju neimade mjesta niti medju poglavji, niti medju naslovi ovih troškovah.

§. 5.

Izvršba ovoga zakona povjerava se banu.

Prilog 2.

Visoki sabore!

Pod ·/. čast je odboru za narodno gospodarstvo pre-ložiti visokomu saboru I. svoje izvješće o molbah, ko-su mu na razpravu bile ustupljene.

U Zagrebu, dne 29. rujna 1873.

Ladislav Kiš,
predsjednik odbora.

Dr. Marijan Derenčin,
izvjestitelj.

Zapisnik

o sjednici narodno-gospodarstvenoga odbora držanoj d-
22. rujna 1873.

Prije svega odbor se konstituirao izabrav svoji-predsjednikom presv. gosp. Ladislava Kiša, upravitelj-županije varaždinske, a izvjestiteljem dra. Marijana De-renčina, a zatim prelazio je na razpravu predmetah, koj-mu sabor ustupi.

I.

Kr. zem. vlada izvjestila je sabor pripisom od 2- svibnja 1872. br. 4454/1986., da je hrvatsko-slavonsk- ministar dopisom svojim od 18. svibnja 1871., br. 861. u pogledu podnešenih previšnjemu mjestu po saboru - 1868. pod br. 143., 159., 172., 178. predstavakah, tic-ćih se gradjenja alföld-riečke, osiečko-riečke i osieč- sisačke željezničke pruge, sliedeću riešitbu zajedničko- ministra komunikacijah priobćio:

1. da je on s obzirom na zak. čl. XXXVIII. 1870. koji sadržava potrebite odredbe glede gradnje alföld-riečk- željeznice iz Osieka preko Našicah i Požege u Sisak ju- potaknuo razpravu glede što skorijega koncesioniranj- ove pruge, ter da će osobitu imati brigu, da se ta raz-prava dokonča čim prije i predmet taj predloži zako-davstvu radi riešenja;

2. da je on predloženu prugu iz Čakovca u Zapreš- učinio, već izpitati kako u tehničkom tako i u narodn-gospodarstvenom obziru, ter da je jur potaknuo i raz-pravu glede koncesioniranja te željezničke pruge;

3. da je on s razloga, što se je vodjenje alföldsk- željezničke pruge u neposrednoj blizini Bakra i Kraljevic- pokazalo nemogućim radi mjestnih odnošajah i zemljišn- potežkoćah, spojenje tih gradovah, a navlastito Bakr- pobočnim krilom (Seitenflügel) s riečkom glavnom pr-gom učinio predmetom promatranja (studija);

4. da se je u obziru uključenja grada Senja u že-ljezničku mrežu jur u zastupničkoj kući onamo izrazi- da za izvedbu te pruge smatra pozvanim privatno po-uzetničtvo, i da je on pripravan, stupiti u dogovor s po-uzetnici, koji se jave, i napokon

Digitized by Google

5. da su previšnje oznake udostojene molbenice ·ada i županije Požega i upravljajućega odbora župa- je sriemske u obziru pravca, kojim bi imala poći že- ·znica Osiek-Sisak, našle svoje riešenje u zakonskom . 38. : 1870.

Odbor predlaže, neka se pripis vladin primi na ıanje.

Pošto je pako starešinstvo grada Bakra predstavkom ›d 9. kolovoza 1872. zamolilo sabor, neka se zauzme, ı se Bakar pobočnim krilom spoji sa karlovačko-riečkom ·ugom, a zastupstvo grada Senja predstavkom pod 10. ›lovoza 1872. br. 257. zazvalo pomoć sabora, da se i ·ad Senj sa željeznicom spoji, pošto je nadalje odboru ·omu poznato, da obćina Kraljevica moli, neka se bar ·vedenjem ceste iz Križišća do željezničke postaje Plase ·imorje hrvatsko spoji sa karlovačko-riečkom željeznicom, odbor, promotriv:

da karlovačko-riečka pruga na izključivu namišljenu ›rist grada Rieke lišava blagodati željeznice dobar dio ·vatske granice i svekoliko hrvatsko primorje,

da u govoru stojeća željeznica neće u sadašnjem ·ojem razvitku ni gradu Rieci donieti koristi, koja se ·ekivala, pače da će se radi pomanjkanja prometa vožnja ı njoj obustaviti, ako se neregulira Kupa medju Siskom Karlovcem,

da obzirom na važnost primorja dužnost je i sabora vlade nastojati, da se ovaj po našu domovinu zname- ·ti prediel nezapusti,

da bi pobočna pruga, koja bi obuzela svekolike luke ·vatskoga primorja, imenice Kraljevicu, Bakar, Crikve- ·cu, Selce, Novi, Senj, začuvala primorje od propasti, kratka jur g. 1856. trasirana cesta iz Križišća do že- ·zničke postaje Plase, spojila svekoliko primorje sa že- ·znicom i time bar dielom ublažila nepravdu, koja se ·imorju nenaravnim razvitkom karlovačko-riečke pruge ·niela, svakako cesta od Križišća zamienila vratolomni ·el karolinsko-zemaljske ceste, najvažnije u županiji: ·bor odluči predložiti saboru, neka izjavi:

1. da reguliranje Kupe jest jedino sredstvo za za- ·iečiti, da željeznička pruga karlovačko-riečka u današ- ·em svojem obsegu nebude bez svakoga prometa, i time · državni erar pasivna;

2. da spojenje lukah hrvatskoga primorja sa željez- ·com jest zahtiev opravdan njihovim položajem i in- ·esi toli znamenitoga prediela naše zemlje, kao što je ·imorje;

3. da se cesta iz Križišća do željezničke postaje ·ase ima izvesti na zemaljski trošak.

U smislu ove izjave neka sabor izvoli nadalje:

4. pozvati vladu, neka svojim putem nastoji, da se ·htjevom ad 1., 2. zadovolji, a za izvedenje ceste iz ·ižišća do Plase neka po mogućnosti već u budget za ·duću godinu uvrsti stanovitu svotu, obzirom takodjer vladajuću u onih predielih oskudicu;

5. preporučiti zastupnikom u zajedničkom saboru, neka nastoje o tom, da se zaključkom ad 1. i 2. zadovolji.

II.

Obćinstvo županije varaždinske obrazloženom predstavkom pod 6. kolovoza 1873. br. 384. moli sabor, neka izposluje, da se zajedničkomu saboru predloži zakonska osnova o izvedenju željezničke pruge Čakovac, Varaždin, Ivanec, Zaprešić.

Promotriv, da je glasom izjave ministra komunikacijah potaknuta jur i razprava o koncesioniranju te pruge,

promotriv, da potreba i korist ove željeznice biva obće poznata obzirom na napučenost varaždinske županije, na naravno bogatstvo, koje se osobito očituje u rudah, toplicah, trsju itd.

odbor predlaže, neka sabor:

1. uputi vladu, da svojim putem nastoji, da se već jednom ova tolikimi žrtvami od strane županije i gradske obćine varaždinske zahtjevana željeznica izvede.

III.

Trgovište Djakovo molbom pod 8. kolovoza 1872. br. 249. prosi, neka sabor izposluje željezničku prugu Osiek-Djakovo-Brod.

Odbor uvjeren o trgovačkoj znamenitosti te pruge i obzirom na to, da je u obćenitu mrežu željezničku, izradjenu po zajedničkom ministarstvu komunikacijah uvršćena i pruga savskom dolinom, predlaže, neka se od strane zastupnikah u zajedničkom saboru o tom nastoji, da se o izvedenju željeznice, što ju moli trgovište djakovačko, zakon podnese.

IV.

Obćine peteranečkoga kotara belovarske županije molbom pod 5. kolovoza 1872. br. 230. mole, neka se obala Drave kod Peteranca, Drnja, Sigetca i Hlebine utvrdi.

Pošto je zastupnik vlade izjavio, da je jur prošle godine u proračun za belovarsku županiju uvršćena svota za izvedenje najnuždnijih od zamoljenih radnjah, i da su te radnje već izvedene, pošto je nadalje isti zastupnik izjavio, da je vlada jur pozvala belovarsku županiju, da predloži proračun za dalnje radnje, kojimi će se utvrdjenje obale dravske nastaviti, i da će se za izvedenje proračunanih radnjah upotriebiti razmjerna svota, što je putem ovogodišnjega budgeta dozvoljena za vodo- i cestogradjevine zemaljske, to odbor predlaže, neka sabor zaključi, da je gore navedena molba našla svoje riešenje u navedenih jur radnjah, smjerajućih na utvdjenje dravske obale kao i u svih, koje će se iz zemaljskih sredstvah na temelju ovogodišnjega proračuna izvesti.

*

Digitized by Google

V.

Zemaljska vlada dopisom od 25. svibnja 1872. br. 4456. predložila je u smislu saborskoga zaključka od 14. prosinca 1870. izpravljene izkaze o razdjeljenju zemaljskih i kotarskih cestah u Hrvatskoj i Slavoniji.

S razloga, što izkazi po vladi predloženi nisu nego prosti popisi sadašnjih zemaljskih i kotarskih cestah sa naznakom miljnih njihovih daljinah;

s razloga, što vlada nije ove izkaze popratila obrazloženjem, iz kojega bi se sabor mogao uvjeriti, da popisane ceste obzirom na njihovu važnost zaslužuju, da budu priznane zemaljskimi ili kotarskimi;

s razloga, što se po tom nemože nikako uzeti, da je vlada podneskom pomenutih izkazah zadovoljila saborskomu zaključku od 14. prosinca 1870., a još manje zaključkom sabora god. 1872. i ove godine stvorenim prigodom razpravah proračuna, kojim se od vlade zahtieva, da predloži nacrt mreže svih tako gotovih, kao i potrebnih zemaljskih i kotarskih cestah;

predlaže odbor: neka sabor vrati vladi priposlane mu dopisom 25. svibnja 1872. br. 4456/1988. izkaze o razdjelbi zemaljskih i kotarskih cestah, opazkom, da on nesmatra, da se je ovakovimi popisi vlada odazvala saborskomu zaključku 1870., a još manje 1872. i tekuće godine.

Promotriv pako, koli koristno dobre komunikacije djeluju na razvoj narodnoga gospodarstva, predlaže odbor, neka sabor preporuči što toplije vladi, da se saslušav municipija i ocieniv obzirom na pravu potrebu i na sredstva domaćega budgeta njihove izjave u pogledu cestah, koje bi se imale proglasiti zemaljskimi ili kotarskimi, lati što prije izradka mreže zemaljskih i kotarskih cestah, nebi li se jednom u našoj zemlji izvadjale ceste na temelju mreže, osnovane ocienom zahtjevah, pravih interesah pučanstva i prometa.

VI.

Molba občinstva županije riečke pod 20. lipnja 1872., da se od zajedničkoga ministarstva komunikacijah izposluje pomoć za produženje nove ceste iz Križišća u gorski kotar i od Crnogaluga do Prezida.

Koliko god iz razlaganja županije riečke izlazi važnost tih cestah po one prediele, odbor nemože ipak nazrieti u okolnostih, s kojih se izvedenje tih cestah preporučuje, momentah takovih, koji bi opravdali njihovo proglašenje državnimi. Dosljedno tomu nemože odbor ni savjetovati, da se za izvedenje tih cestah potraži prinesak iz zajedničkih sredstvah.

U pogledu produženja ceste od Križišća u gorski kotar odbor učinio je shodni predlog ad I., a što se ceste od Crnogaluga do Prezida tiče, predlaže odbor, neka se gore pomenuta predstavka ustupi vladi za shodnu porabu kod izradka mreže zemaljskih cestah i uvaženje prigodom ustanovljenoga budgeta za g. 1874.

VII.

Molba grada Senja pod 19. kolovoza 1872. br. 31.. da se u onom gradu tvornica duhana ustroji, neka se ustupi vladi na shodno uredovanje.

VIII.

Molba grada Senja pod 19. kolovoza 1872., da se u Senju ustroji trgovačko-obrtnička komora, neka se kodjer ustupi vladi za shodnu porabu, budući je odbor p... vješćen, da teče kod zajedničkoga ministarstva razpra... o broju i sjedištih trgovačkih komorah u Hrvatskoj i Sla... voniji, uključno i Krajinu.

IX.

Molba Janka baruna Maldinia pod 5. kolovoza 18.. br. 326., da se „Vorschuss-Consortium" prve austr.-ugarske činovničke zadruge uzporedi drugim vjeresijskim zavodom naše domovine, nebi li se ovako nečuvenom... lihvarstvu na put stalo, koje da upitni „Vorschuss-Consortium" vrši na propast činovnikah.

S razloga, što su u našoj domovini zakoni pr... lihvarstvu ukinuti i time zadovoljeno zdravu narod... gospodarstvenu načelu, preinačenje kojega odbor nije ... stanju savjetovati;

s razloga, što pravila pomenute činovničke zadru... i skopčanoga š njome predujmovnoga konzorciuma nemo... sačinjavati predmet legislativne razprave, neka se molb... vrati putem zemaljske vlade.

Zaključeno i podpisano.

Ladislav Kiš,
predsjednik odbora.

Dr. Marijan Derenči...
izvjestitelj.

Prilog br. 3.

Zapisnik

o sjednici zakonodavnoga odbora, držanoj dne 7. ruj...
pod predsjedanjem pogl. g. M. Mrazovića.

Nazočni: P. n. gg. Lehpamer, Šušković, Rački, ... Posilović, dr. Dežman, dr. Malec, dr. Rogulić, dr. Kriz... Muzler, dr. Brlić.

Dr. Posilović, kao izvjestitelj nastavnog pododbo... čita izvještaj ovoga o riešenju nanj stiglih molbah... A., te je odbor sliedeće riešitbe dotično zaključke stv...

Br. 157/sab. Grad Zagreb moli za pravo imeno... sam, bez ikakova upliva vlade, svoje učitelje na gradsk... školah.

Odbor usvaja posvema riešenje pododbora nast...

Digitized by Google

noga, da se na ovu molbu nemože obzir uzeti, dok nebude u pretres uzeta zak. osnova ob uredjenju narodnih učionah.

Br. 160 sab. Grad Zagreb moli, da se dosadanja viša djevojačka učiona u zem. obskrbu primi.

I ovdje pristaje odbor na mnienje pododbora te razlikuje i zaključuje:

1. Nemože se zadovoljiti zahtjevu, da zemlja preuzme trošak za uzdržavanje višje djevojačke učione, buduć da ista spada u kategoriju nižih realkah, koje se obćinskim troškom uzdržavati imadu.

2. Glede osnove predložene mnije, da bi se na uvaženje predložiti mogla onda, kad se bude radilo o preustroju srednjih učilištah i narodnih učionah.

Br. 162 sab. Grad Zagreb moli da se sveučilište čim prije otvori.

Uzimlje se na znanje.

Br. 250 sab. Djakovo moli, da se tamo niža realka podigne.

Prima se predlog pododbora, da se, pošto će ovaj sabor uzeti svakako u pretres preustrojenje narodnih učionah i u život privesti gradjanske učione, kojimi će se donekle moći zamieniti i niže realke, u Djakovu gradjanska učiona osnovati može.

Glede troška pako, koji bi na obćinu spasti imao, imati će se zem. vlada u sporazumljenje sa poglavarstvom trgovišta Djakova staviti.

Br. 255 sab. Grad Senj moli, da se tamo pomorska učiona ustroji.

Usvaja se mnienje pododbora, da će se ova molba tek onda riešiti moći, kad zem. vlada predloži saboru zak. osnovu, ob ustrojenju pomorske učione.

Br. 299 sab. Obćina Vukovar moli, da se u Vukovaru viša realka podigne.

Odbor prihvaća mnienje pododbora te zaključuje i predlaže:

1. Da se pozivlje zem. vlada, da nastoji o tom, da se u Vukovaru podigne viša realka i to postupice tako, da se u listopadu 1874. otvori prvi tečaj, a zatim svake godine po jedan.

2. Da ponudjenu podporu obćine Vukovar primi t. j. potrebito zdanje sa cielim unutarnjim namještanjem i godišnji ogriev.

3. Neka se zem. vlada pozove, da nastoji obćinu sklonuti, da učila iz svoga budgeta namiri.

Konačno predlaže se po predlogu pododbora na prihvat sliedeći zaključak:

Pozivlje se zem. vlada, da jur zahtjevane školske osnove, kao i izvještaj o stanju školah i nastave u obće čim prije saboru predloži.

Zaključeno i podpisano.

M. Mrazović s. r.

Dr. Posilović s. r.
izvjestitelj.

Zapisnik

sjednice školskoga odbora od 30. kolovoza 1873.

1. Molba grada Zagreba pod br. 157 sab., kojom traži pravo, da imenuje sama bez ikakva upliva vlade svoje učitelje na gradskih školah.

Na ovu se molbu nemože obzir uzeti, dok nebude u pretres uzeta zakonska osnova o uredjenju narodnih učionah.

2. Molba grada Zagreba pod br. 160 sab., kojom moli, da se dosadanja djevojačka viša učiona u zem. obskrbu primi.

U ovoj je molbi odbor dvoje razlikovao:

1. Da zemlja uzme na se trošak za uzdržanje iste učione. Pošto se pako, po mnienju odbora, ova učiona ima smatrati kao neka niža realka, a pošto se takve niže realke imaju obćinskimi troškovi uzdržavati, to mnije odbor, da se toj molbi u tom pogledu zadovoljiti nemože.

2. Glede predložene osnove iste učione mogla bi se ona na uvaženje predložiti, kad se bude radilo o preustrojstvu srednjih učilištah i narodnih učionah.

3. Molba grada Zagreba br. 162 sab., kojom moli, da izvoli sveučilište putem zakonarskim kao velevažni zavod što prije otvoriti.

Odbor nije mogao ovoj molbi bolje zadovoljiti nego li je tim, što je uzeo u pretres i dovršio razpravu o zak. osnovi sveučilišta, te ju i saboru predložio.

4. Molba trgovišta Djakova br. 250 sab., kojom moli, da se u Djakovu podigne niža realka.

Pošto će ovaj sabor uzeti svakako u pretres preustrojenje narodnih učionah i u život privesti gradjanske učione, kojimi će se donekle moći zamieniti i niže realke, to misli odbor, da se i u Djakovu takva gradjanska učiona osnuje.

Što se tiče pako zahtjeva za nižu realku, proti podizanju koje odbor u obće ništa nema, mora se ipak iztaknuti, da se niže realke imaju uzdržavati obćinskim troškom. Imat će se za to zem. vlada postaviti u sporazumljenje sa poglavarstvom trgovišta Djakova, može li obćina vlastitim troškom takav zavod uzdržavati.

5. Molba grada Senja br. 255 sab., kojom moli, da se u Senju čim prije pomorska učiona ustroji.

Odbor uvažuje sasma iztaknutu potrebu pomorskih učionah, ali mnije, da nemože konačnoga riešenja predložiti dotle, dok se od vlade u prošlom zasjedanju zahtjevano predloženje zak. osnove o pomorskoj učioni saboru nepredloži.

6. Molba učiteljskoga sbora male realke u Varaždinu br. 285 sab., da se ista preustroji.

Pošto je u saborskoj sjednici od 29. kolovoza 1873. predana molba grada Varaždina u istom predmetu, to se riešenje ove molbe odgadja dotle, dok odboru i ona molba nestigne.

Digitized by Google

7. Molba obćine Vukovar br. 299 sab., kojom moli, da se podigne viša realna učiona u Vukovaru.

Odbor, uvidjajuć temeljitost u molbi navedenih razlogah prihvaća istu, te predlaže, da se u Vukovaru podigne viša realka, i to postupice tako, da se u listopadu g. 1874. prvi tečaj otvori, a onda svake godine po jedan tečaj. Prema tomu će vlada u budget za buduću godinu 1874. potrebit trošak umetnuti.

Što se tiče ponudjene podpore obćine Vukovara, to ju odbor prihvaća, te prima ponudjeno potrebito zdanje, sa cielim nutarnjim namještajem i godišnji ogriev bezplatno — al k tomu misli odbor, da bi obćina i učevna sredstva pružati imala.

Nakon toga bude po predsjedniku školskoga odbora dru. Račkomu predložen, a po čitavom odboru prihvaćen sliedeći zaključak:

Uvidiv ovaj odbor, da nemože nekoje molbe nikako riešiti, već da ih mora odgadjati, dok se po saboru zahtjevane školske osnove na razpravu nepredlože, to misli ovaj odbor, da bi se sa strane sabora imala pozvati zem. vlada, da te jur zahtjevane školske osnove, a nemanje i izvješće o stanju školah i nastave u obće, čim prije saboru predloži.

Dr. Fr. Rački s. r.
predsjednik.

Dr. M. Derenčin s. r.
izvjestitelj.

Prilog 4.

Visoki sabore!

Osim revizije zakonskoga članka I. god. 1868, kao glavnoga predmeta i zadatka, povjerio je vis. sabor još i sliedeće poslove podpisanomu kraljevinskomu odboru na shodno razpravljanje sa sličnim odborom sabora ugarskoga, i to:

1. Po zaključku 15. sjednice sabora od 12. kolovoza 1872., br. 242., skrbiti za pokriće upravnih potrebah belovarske županije kroz ustanovljenje povoljnijega ključa i razmjerja dohodakah razvojačene krajine.

2. Po zaključku iste sjednice br. 261. razpraviti pitanje glede Hallerskih prebendah i obskrbnih štipendijah hrvatskoga odjela.

3. Po zaključku 18. sjednice sabora od 15. kolovoza 1862. br. 322. izhoditi, da se sada zemaljski autonomni budget obterećujuće mirovine, glede prije uvedenja zak. članka I. god. 1868. umirovljenih činovnikah, na teret zajedničkoga državnoga erara prenesu.

4. Po zaključku sabora od 31. kolovoza 1872., br. 9., iznovičnom razpravom izhoditi povoljnije ustanovljenje državnih cestah i riekah u Hrvatskoj i Slavoniji ležećih, koje bi se pod zajedničku državnu upravu i trošak staviti imale.

5. Po zaključku 21. sjednica sabora od 19. kolovoza 1872., br. 16. i 281., kralj. odboru na shodno uredovanje upućene predstavke obćinstva županije riečke i trgovačko-obrtničke komore u Senju: radi ustrojenja posebne pomorske oblasti za hrvatsko primorje; samostalnoga razpolaganja i upravljanja željezničkih i drugih javnih obćilah; preinake trgovačko-pomorske zastave i uredjenja carinarske tarife sa kraljevinom Dalmacijom.

Odzivajuć se predhvaljenim nalogom visokoga sabora, neprepušta smierno podpisani kr. odbor za sada izvjestiti, što sliedi:

Na 1. pitanje glede upravnoga manjka županije bjelovarske i ustanovljenja povoljnijega ključa i razmjera dohodakah razvojačene krajine, riešeno je dotičnom ustanovom zakonske osnove u pogledu revizije nagodbe, koja se na belovarsku županiju proteže.

Na 2. pitanje glede Hallerskih prebendah i obskrbnih štipendijah nije došlo do medjusobne razprave obih odborah, jer se je kralj. odbor sabora ugarskoga kod potaknuća ovoga, kao i inih pitanjah u obće, koja sa revizijom nagode ni u kakovu savezu nestoje, izrazio, da nema mandata u razpravu takovih izvan nagode ležećih pitanjah upuštati se.

S toga po proučenju ovoga predmeta mnije podpisani odbor kraljevinski, neka vis. sabor u ovoj stvari zaključi, što sliedi:

a) da se nijedno mjesto na hrvatski odjel spadajućih Hallerskih prebendah i obskrbnih štipendijah, u slučaju izpražnjenja, više popuniti nema; u kom pravcu je i prev. povlast na zem. vladu stigla;

b) da se sadanjim uživateljem pomenutih prebendah i štipendijah — imade ih po dopisu vlade od 13. srpnja br. 1001. još pet, što iznaša 1470 for. — kao trošak izvanredni predujmice izplaćuje; i

c) pozvati zemaljsku vladu, da svojim putem pokuša od dotičnoga ugarskoga ministarstva, koje svako diobeno pravo Hrvatskoj i Slavoniji na takovu zakladu od 135.0[illegible] odriče, — bar toliko izhoditi, da podmirenje ovih još visećih prebendah i obskrbnih stipendijah u iznosu od 1470 for. do izpražnjenja njihova bez boljega priuzdržaja na popunjenje njihovo — na teret pomenute zaklade preuzme“.

Na 3. glede prenešenja mirovinah u Hrvatskoj i Slavoniji stanujućih, prije uvedenja nagode umirovljenih činovnikah, na teret zajedničkoga budgeta, pošto je kr. odbor sabora ugarskoga razpravu i riešenje ovoga pitanja s razloga, što na predmet revizije nagode strogo nespada, pripustio vladi, stupio je podpisani kr. odbor kroz u tu svrhu izaslani pododbor, sa ugarskim ministrom-predsjednikom i zajedničkim financijalnim ministar-

Digitized by Google

stvom ugarskim u dogovor, koja razprava još dovršena nije i podpisani odbor neće uzmanjkati uspjeh ove razprave vis. sabor u svoje vrieme izvjestiti".

4. Glede državnih cestah i riekah, koje bi se u Hrvatskoj i Slavoniji pod državnu upravu na zajednički eret preuzeti imale, čast je podpisanomu odboru izvjestiti, da je ovaj predmet prigodom nagodbene razprave o hrvatskom kralj. odboru potaknut bio; nu pošto je načelo glede označenja tako zvanih „državnih cestah i iekah" u §. 9. zak. članka I. g. 1868. dosta jasno izraeno, a izvedenje toga na zajedničku vladu spada, prinjetio je kralj. odbor ugarski sa svoje strane, da zajednička vlada imade skorim podnieti zajedničkomu saboru a ustavno razpravljanje zak. osnovu u pogledu nove mreže o razdieljenju državnih cestah i riekah, gdje će i ne u Hrvatskoj i Slavoniji i izvedenju §. 9. zak. čl. I. . 1868. navedene biti.

Zajednička vlada podniela je jur pomenutu osnovu akonsku, koja će u predstojećoj sjeditbi zajedničkoga abora do razprave doći.

U takovom položaju stvari nepreostaje po mnienju dbora ino, van preko hrvatskih zastupnikah na zajedničkom saboru ugarskom, a tako i pomoćju hrvatskoga ministra, koji interese ovih kraljevinah zastupati ima, astojati o tom, da se dotična zak. osnova, na koliko u značenju državnih cestah i riekah Hrvatske i Slavonije ebi dovoljno odgovarala interesom zemlje, po ugarskoj ladi i saboru, što povoljnije udesi i rieši."

5. Što se predmeta predstavke županije riečke i trovačko-obrtničke komore u Senju tiče, na koliko ovi redmeti predloženom osnovom zakonskom o reviziji nagode svoje riešenje zadobili nisu, mnije podpisani odbor kraljevinski, da bi se dotične ovdje ·/. & ·//. priključene predstavke imale dostaviti zemaljskoj vladi sa uputom, da jih po želji ovoga sabora priobći hrvatskomu ministru u Budimpešti na uvaženje i shodnu porabu kod zajedničke vlade ugarske.

U Zagrebu, 15. rujna 1873.

Kraljevinski odbor.

Prilog 5.

Predlog

dra. Makanca i drugovah.

Podpisani predlažu, neka vis. sabor izvoli stvoriti sliedeći zaključak:

Zemaljska vlada poziva se, neka svojim putem izhodi, da se čim prije ovomu saboru podnesu sudbeni spisi, odnoseći na parnicu, koju je c. kr. petrinjski pukovinski sud na zahtjevanje g. baruna Levina Raucha vodio proti g. Mrazoviću, kao piscu članakah o „lonjskom polju" i proti g. Vončini, kao piscu članakah o „tarifnoj i o limito soli" — u obstojavšem dnevniku „Zatočniku".

Podupira:

Dr. Makanec v. r.,

Lehpamer v. r., Dr. Malec v. r.,
Dr. Al. Rogulić v. r., J. Špun-Strižić v. r.,
Dr. M. Posilović v. r., Josip Turelli v. r.,
Živko Ogjić v. r., Jovan Steković v. r.,
Drag. Ferkić v. r., Ivan Jagić v. r.,

zastupnici naroda.

(10 satih 15 minutah.)

Digitized by Google

Četrdeset i šesta saborska sjednica

držana dne 28. listopada 1873. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom I. saborskoga podpredsjednika gosp. Jovana Živkovića.

Sadržaj: Zapisnik četrdeset i pete saborske sjednice. — Proglašenje sankcije zakonske ravnopravnosti Izraelićanah. — Podnesci i prijave predsjedničtva. — Interpelacija zast. D. Antoleka glede pogodne godine žup. činovnikah. — Interpelacija zast. D. Antoleka glede nadšumara varaždinske županije. — interpelaciju zast. Josipa Turelija glede gradjenja velike gimnazije u Požegi. — Odgovor bana na ovu interpelaciju. — Interpelacija zast. dra. A. Rogulića glede uprave obćinskog imetka obćine irižke. — Odgovor bana na ovu interpelaciju. — Interpelacija zast. dra. A. Rogulića glede pristava Janka Frušića. — Razprava o zak. osnovi o uzakonjenju prev. odredbah od 8. lipnja 1871. — Izbor odbora za prosudjivanje parnice radi jamnićke kiselice.

(10 satih 15 minutah.)

Predsjednik: Otvaram sjednicu. Molim g. bilježnika, da pročita zapisnik.

Bilj. **Josip Turelli**: (Čita zapisnik 45. saborske sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Nema nikakve opazke?

(Nema.)

Ovjerovljuje se.

Štovana kućo! Prispjela je previšnja sankcija zakonske osnove o ravnopravnosti Izraelićanah. Ima se proglasiti.

Bilj. **Jovan Steković**: (Čita sankciju zak. osnove o ravnopravnosti Izraelićanah.)

Predsjednik: Molim gosp. bilježnika, neka pročita podneske.

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: (Priobćuje podneske; vidi zapisnik 46. sab. sjednice.)

Predsjednik: Prispjelo je izvješće odbora financijalnoga o pregledanju zaključnih zemaljskih računah za g. 1870., 1871. i 1872. Želi li štovana kuća, da se danas, ili sutra stavi na dnevni red?

(Odboru za dnevni red.)

Predlog g. Lehpamera, koji glasi ovako: (Čita)

„§. 1. Grad Belovar uvršćuje se u redove kr. slobodnih gradovah, §. 2. Izvršba ovoga zakona povjerava se banu".

To je zak. osnova, dakle ima se upraviti na zakonodavni odbor.

Ima rieč nar. zastupnik g. Antolek.

Dragutin Antolek: Vis. sabore! Kako se je za prijašnje vlade gospodarilo, kako je u obće bio zakon štovan, imala je priliku upoznati već vis. kuća, s toga neću biti dug svojim govorom; ipak imade njekih stvarih, koje treba da ovdje navedem, prije nego interpelaciju stavim na stol visoke ove kuće.

Po §. 61. zak. članka XVII. od g. 1870. tumačila je vlada prijašnja, da je onim županijskim činovnikom, koji su bili njezini ljubimci, pripadala pogodovna godina, dočim onim, koji su bili pristaše narodne stranke, nije pripadala u smislu istoga paragrafa.

Da je tomu tako, možete se osvjedočiti iz proračuna kao za g. 1872. tako i za g. 1873., gdje ćete naći činovnike, koji već dvie godine pogodovnu godinu uživaju; a opet je faktum, da ima činovnikah, koji su prigodom reorganizacije izostali, pa nisu dobili niti odpravnine.

Da je tomu tako, navesti ću jedan slučaj. Kotarski sudac Barabaš uživa već drugu godinu pogodovnu godinu, dočim je Šafarić nije dobio. S toga čast mi je na vis. vladu staviti sliedeću interpelaciju: (Čita)

„1. Je li istina, da je vis. zem. vlada nekim višim žup. činovnikom od po njih primljene predplate na račun svoje plaće znamenite svote prikazala, na pr.: a) velikomu županu križevačkomu g. Lacku Kukuljeviću 500 for. — b) velikomu županu požežkomu g. Petru Maljevcu 1500 for. — c) bivšemu administratoru županije varaždinske g. P. Horvatu 1500 for.; i napokon

2. Je li istina, da bivši administrator županije varaždinske g. Petar Horvat, kojega je pogodovna [illegible] u smislu §. 61. zakonskoga članka XVII.: 1870 [illegible]

Digitized by Google

jeseca veljače t. g. prestala, još uvjek svoju plaću od)00 for. vuče?

3. Pa ako je ovo istina, na račun koje rubrike zealjskoga budgeta padaju ovi izdatci?

Druga je interpelacija, visoki sabore ova.

U g. 1871. je u županiji varaždinskoj po velikom ıpanu neki Šmidinger kao nadšumar namješten pod rjetom, da za godinu danah izpit položi. Dvie godine ı prošle, on još nije izpita položio, a plaću vuče. Mislim, ı mi nije do toga, kakvo je šumarstvo: jer svaki će si isliti piscis a capite foetet, ako nadšumar nezna ništa, ı će drugi šumari znati još manje. S toga čast mi je aviti sliedeću interpelaciju: (Čita)

„Je li preuzv. g. ban voljan službu žup. nadšumara županiji varaždinskoj jednim sposobnim činovnikom poıniti, čim u srpnju g. 1871. pod uvjetom, da za jednu odinu danah državni šumarski izpit položi — imenoını nadšumarom županijskim Šmidinger takav sve do ınas položio nije?

Predsjednik: Dostavit će se banu.

Rieč ima g. zast. Turelli.

Josip Turelli: Vis. sabore! Ja sam imao čast u fiıncijalnom odboru kao član, i prigodom razprave proıčuna za g. 1874. predstaviti i dokazati vis. kući, od ılike je nužde, da se u proračun za buduću godinu ırsti svota od 20.000 for., koja je bila već opredieljena gradjenje velike gimnazije u Požegi. Nu ta svota po s. kući nebje dozvoljena. Ova viest kosnula se je duıko ondješnjega gradjanstva, pa je samo jedan glas, da grad biti ubijen za vazda, ako se naskoro nesagradi no potrebna sgrada za veliku gimnaziju. S toga uzimam čast u sporazumku sa ostalimi zastupnici onoga preela upraviti na preuzv. gospodina bana sliedeću interılaciju: (Čita)

„Je li je svietli ban voljan za onaj slučaj, ako razıloživa novca preostane iz proračuna za g. 1874. poımiti shodne mjere, da se upotrebi primjerena svota gradnju gimnazijalne sgrade u Požegi?“

Neka mi bude dopušteno konačno i to primietiti, da se za ovu sgradu moglo nešto potrošiti i iz novacah, oredieljenih za radnje radi podpore stradajućim.

Ban **Ivan Mažuranić**: Štovana kućo! Imam čast odvoriti na ovo pitanje g. predgovornika, da je štovanoj ıći sasvim dobro poznato, kako je vlada već bila uzela proračun 20.000 for. za gradjenje gimnazije požežke, go su nas prisilile žalostne okolnosti, koje osobito u avoniji, bjelovarskoj županiji i nekih djelih Hrvatske iete gladom i nevoljom, onu svotu, odredjenu za gimziju požežku izbrisati i uzeti povrh svih troškovah, koje mlja nositi mora, još 40.000 for. u budget za podporu radajućih, koja svota moguće da bude potrebna u g. 1874. S toga jedinoga uzroka izpala je svota od 20.000 for. opredieljena za gimnaziju požežku. Nego ako preostane novacah, ako nebude nevolja tolika, koliku je sabor predvidio, i ako nebude potrošeno 40.000 for. za svrhe humanitarne, neka bude vis. kuća uvjerena, da ću nastojati i uslied te okolnosti, što je potrebito gradivo već pribavljeno, da se potroši u tu svrhu, da se u Požegi što učini. Tom izjavom mislim, da će g. interpelant biti zadovoljan, i ja se nadam — buduć to nije sasvim po zakonu, da će mi štovana kuća u svoje doba dati indemnitet, koji se zahtjeva po ustanovi zakona. (Živio!)

Josip Turelli: Ja se sa odgovorom svietloga bana zadovoljavam.

Predsjednik: Rieč ima g. dr. Rogulić.

Dr. **Aleksander Rogulić**: Vis. sabore! Već višeputah je rieč pala i jasno dokazano, kako hrdjava je uprava u obćinah, a najpače u sriemskoj županiji. Neću mnogo govoriti, jer nije potrebno razlagati ono, što je jasno i poznato, pa i zato ne, što imamo na čelu vlade čovjeka, o kojem svi držimo, da će nastojati, da se red uvede.

Gospodo moja! Obćina, koja je imetkom najviše stradala, jest obćina irižka. Ona se je uticala vladi, ali je bezuspješno lieka tražila. Iztraga povedena je od više godinu danah, ali nije vodjena, kako bi trebalo, jer se nije išlo na to, da se pomogne obćini, da se uzpostavi pravo stanje, da se obezbjedi obćinski imetak, nego da se zaklone krivci. Kad je iztragi taj smjer bio, onda je jasno, da se je morala prekidati, da su se iztražitelji morali mienjati, da su se povjerenstvena izvadjanja odlagala, kako bi se mogli samo izkopati i opravdati krivci. I sama županija nije mogla krivnje pregledati, nego je na začudjenje svih priznala, da je zaista novac potrošen i pronevjeren, da fali, te je riešenje doniela, da se novac obćini ima povratiti, da se bilježnik kao najveći krivac imade globom od 100 for. kazniti, napokon da krivci imadu nositi troškove povjerenstva, a uprava imetka obćinskoga da se ostavlja u rukuh krivacah.

Proti tomu riešenju morali su obćinari utok uložiti. Stvar se nalazi kod vlade, jer spisi su prije kratkoga vremena ovamo vladi dostavljeni. Kao što sam uvjeren, morati će se iztraga produžiti i nema izgleda, da će se konačno na brzu ruku riešiti, jer držim, da se vlada neće moći zadovoljiti površnim riešenjem. I ja sam toga načela, ako se tko obtuži, dati mu prilike, da se opravda i da se sve točno izvidi prije, nego li se konačno rieši. Ali opasnost je za obćinu, što do toga konačnoga riešenja dotično poglavarstvo cieli obćinski imetak u rukuh ima, s kojim, kao što je već iztraga dokazala, nesavjestno rukuje; a još veća bila bi opasnost, što vidimo, da će novim zakonom glede odkupa javnih težakah doći znatna svota u obćinsku kasu, te bi se i tu nepodobštinah moglo dogoditi.

Digitized by Google

S toga slobodan sam sliedeću interpelaciju staviti na svietloga bana: (Čita)

„S razloga, što je 98 občinarah u Irigu proti občinskomu poglavarstvu podnielo tužbu radi krupnih neurednostih i pronevjerenja, te umolilo iztragu i izaslanje jednoga računarskoga činovnika radi pregledanja občinskih računah;

s razloga, što je iztraga neuredno vodjena često krat prekidana bila, te se iztražitelji više putah mienjali;

s razloga, što je za likvidiranje občinskih računah bio izaslan za taj posao posve nesposoban županijski kastelan, radi česa se i likvidiranje uredno preduzelo nije;

nadalje s razloga, što je i županija sama gore navedenu tužbu opravdanom i pronevjerenje dokazanim priznala, te najinteligentnijeg krivca, naime bilježnika, tim samo kaznila, što mu je podielila ukor i osudila ga na globu od 100 for., dočim je ostalo poglavarstvo ostavila na čelu uprave občinskoga imetka;

s razloga, što je sam blagajnik občinski priznao, da knjige nepravilno vodjene bijahu, i što su dužnici občine namirami dokazali, da svoj dug namiriše, pa ipak na opetno plaćanje duga prisiljeni bijahu; napokon

s razloga, što su pristojbe za predprege i ukonačivanje vojničtva doduše uplaćene, ali dotičnikom što neizručene, što pako nepodpuno izručene, dočim se usuprot razporezana svota za kupnju opekah i za plaćanje občinskoga stražara polja, vinograda itd. pobirala ali u tu svrhu neupotrebila, nadalje, što su županijski organi kod pregledanja računah pristrano i površno postupali, tako, da se samo iznovičnim likvidiranjem pravi iznos pronevjerenih svotah saznati može, napokon, što je pogibeljno ostaviti upravu občinskoga imetka u rukuh sadašnjega poglavarstva, a iztraga će radi obsežnosti dugo trajati; iz svih tih razlogah stavljam na preuzvišenoga gospodina bana sliedeću

Interpelaciju:

Namjerava li preuzv. g. ban na temelju već dokazanih podatakah neodložno nuždna odrediti, da se občinski imetak občine irižke od daljnjega oštećenja obezbiedi i uprava povjeri do konačnoga riešenja inim poštenim rukama; radi likvidacije pako da se izašalje činovnik od kr. računovodstva?

Ban **Ivan Mažuranić**: Štovana kućo! Na ovo bi mogao odmah odgovoriti, ali naravno ne odgovoriti iz aktah, buduć ih još nepoznam, nego samo iz onoga pravca, kojega sam ja navikao držati se u svojemu vladanju. Ako je istina, što g. govornik kaže, tad je posve suvišno bilo pitati, je li sam ja voljan učiniti red; jer ja mislim, gospodo, da ćete biti uvjereni, da ću ja biti ne samo voljan učiniti, da se drži red, nego i da se zakon drži i strogo drži. (Živio! Burno odobravanje.) Ja ću nastojati, da se stvar izvidi, i po rezultatu shodna odrediti, da [illegible] tamo ovakove stvari više nebudu sbivale. (Živio!)

Dr. **Aleksander Rogulić**: Ja se sa odgovorom g. ba[illegible] zadovoljavam.

Vis. sabore! Imam još jednu interpelaciju.

Gospodo moja! Koliko su važni občinski orga[illegible] toliko su važni i županijski organi. Občinski organi upra[illegible]ljaju občinskim imetkom, a županijski vrše dužnosti s[illegible]stva i uprave.

Već sam u 24. sab. sjednici od 22. kolovoza pr[illegible] interpelaciju stavio na vladu u pogledu pristava Fruši[illegible] Naravno, da nisam mogao dobiti odgovora od one vla[illegible] Moram kazati, da neću pogrievati data, koja sam on[illegible] naveo, nego ću samo uzeti od dobe moje interpelacij[illegible] nove činjenice, koje su se u to vrieme sbile, i koje [illegible]kazuju, da je ovaj činovnik jedan od najlošijih i najn[illegible]vriednijih u našoj županiji, te se njegova nedjela neda[illegible]ni uzporediti sa onimi sudca Bugarskoga.

Kao što sam kazao, neću da obzir uzmem na o[illegible] što je radio kao bilježnik, da je 2000 for. občini pron[illegible]vjerio; neću govoriti o Lukiću, gdje je prevaru počini[illegible] neću da govorim o Kataliji, jer sve to stoji u zapisnic[illegible] koji se mogu naći kod sudbenoga stola.

To je i ove godine produžio. Samo dva slučaja [illegible] navedem. U dotičnom sudu u Irigu tužio je neki Stjepa[illegible] Stojković Stanka Lubinika sbog duga. Zapisnik od [illegible] siečnja 1873. donaša naprvo, da je taj Stojković doš[illegible] lično pred sud i molbu stavio, da ište ovrhu proti Lubi[illegible]niku. Sud je riešio tu molbu i dozvolio ovrhu. Kad j[illegible] dobio Lubinik to riešenje, vidi, da 28. siečnja 1873. nij[illegible] mogao doći pred sud Stojković i molbu staviti, pošto j[illegible] 28. prosinca 1872. umro. On je podnio proti tomu utok[illegible] i dokazao je, da je zaista Stojković umro 28. prosinca 1872., te da 28. siečnja 1873. pred sudom biti nije mogao. Taj utok nije se usudio Frušić predložiti banskomu stolu, nego je riešio, da je iz bludnje to riešenje izdao, i da [illegible] cieli postupak ukida.

Drugi slučaj bio je u nekoj razpravi glede zlosta[illegible]ljanja. Tu se radi o nekom Jovanoviću, njegovoj supruzi i Ivančiću. Svjedoci su bili pozvani, došli su doista [illegible] okrivljenici, ali Jovanović nije bio prisutan. Ali ipak v[illegible] se u spisih, da je napomenuto, da je po dovršenoj ra[illegible]pravi došao Jovanović, pa da je ovo dao u zapisnik. Ne [illegible] kazati se može, da Jovanović učestvovati nije mogao, ali dometnuo je tako sam pristav, da može tako riešiti, kako je njemu volja. Proti tomu, što je bila odsudjena na z[illegible]tvor supruga, podnio je suprug utok pred osam mjeseci, ali nije banskomu stolu došao, niti je riešen.

Da se još bolje ilustrira postupak tog pristava, [illegible] je mnogo takovih stvarih počinio, to treba samo po[illegible]žiti u arkivu irižkoga suda, pa će se naći, da je ban[illegible] sud opomenuo sudca, da bolje pazi na svoga [illegible]

Digitized by Google

Ja sam se tužio, da globi dotične stanovnike i da ekomjerne diurne traži.

Tako je i ove godine od Irižanah za komisiju uziao po 10 for. dnevnice: tako n. pr. od Matijevića 11 rintih.

Gospodo moja! Ima još jedno, što ga nemogućim ni u Sriemu, a to je posve nemoralno ponašanje. S toga udjujem se staviti sliedeću interpelaciju na gosp. bana. ita:)

„U 24. sjednici saborskoj od 22. kolovoza g. 1872. avio sam interpelaciju u pogledu zloporabe irižkoga korskoga pristava Janka Frušića i pošto dosad odgovora bio nisam, niti sam doznao, da li je ova interpelacija la od uspjeha, to se usudjujem, ponavljajuć moju in-pelaciju na temelju iza toga dogodivših se činah, iz jih jasno postaje, da je spomenuti pristav u dotičnom taru nemoguć, upitati visoku vladu: 1. Je li je voljna soka vlada nuždne mjere poprimiti, da se dotičnoga eza irižkoga stanovničtvo od daljnih zloporabah i najah po Janku Frušiću sačuva, te da se ovaj iz sreza žkoga ukloni?"

Predsjednik: Dostaviti će se banu.

Na dnevnom redu stoji zakonska osnova ob uzakonju previšnjih odredabah od 8. lipnja 1871.

Molim g. izvjestitelja, neka pročita.

Izvjest dr. **Ignjat Brlić**: (Čita osnovu; prilog 2.)

Vis. sabore! Obrazloženje ove zakonske osnove sažano je u samom §. 1., u kojem se veli, pošto su ove ie pukovnije ukinute, i pošto su takodjer ove občine ajiške utjelovljene, da se imadu ovi dielovi krajine ma-i zemlji zakonito pridružiti, i o tom zakon stvoriti.

Ovom zakonskom osnovom oživotvorena je djelomice ća želja naroda našega, koja je toliko putah u ovom boru, kao i u javnih glasilih izražena bila, da se ovi i trojednice u jednu hrpu skupe, i u jednomu tielu oju reprezentaciju nadju.

Ova zak. osnova je takodjer jamstvo, da će se i ale pukovnije skoro morati zemlji pridružiti. Ovu nadu pouzdanje gojiti možemo, buduć da je načelno hr-sko-slavonska Krajina razvojačena: tim pouzdanije se žemo nadati, što je to topla želja naroda našega i stupstva ovoga, i što se na takovu želju osvrće i svjetla ina. Napokon pouzdano se možemo nadati, da će se izpuniti što skorije, što na čelu vlade imamo bana, i pouzdanje podpuno uživa, i što nema sumnje o tom, će sva sredstva upotriebiti, da se zapreke sve odstrane tielovljenje oživotvori.

Za sada nema druge zaprieke, nego organizacija sa u provincijalu, što naime nije još politična uprava učena od sudbene, budući da je Krajini hrvatsko-slaskoj ujamčeno zakonom o organizaciji sudovah, čl. V., da će se utjelovljenje samo onda udjelotvoriti moći, kad bude takodjer ovdje provedena ista organizacija, kojom se politična uprava od sudbene odlučuje.

Da će to skoro biti, nema sumnje, i sigurno ćemo doživiti radostan dan, kao što ga je riedko uživao ovaj sabor, da i ostalu braću Krajišnike vidimo u našoj sredini. Ovoliko, mislim, reći mi je u obće.

Što se tiče načina, po kojem bi se uzakonila naredba careva glede razvojačenja ovih dielah Krajine i gradovah, to valja primjetiti, da je ova forma zakonita, koja se nalazi takodjer u zakonih starih, kad je maroška Krajina pod Marijom Terezijom razvojačena bila, te je ista forma bila pridržana i u saboru ugarskom, kad su djelovi oni ugarske Krajine bili odlučeni.

Proti ovoj formi dakle radi zakonite formalnosti nemože biti nikakva govora. S toga preporučam ovu zakonsku osnovu, da se primi za podlogu specijalne debate.

Dr. **Mijo Posilović**: Visoki sabore! Buduć je gosp. izvjestitelj nešto o Krajini spomenuo, to mimogred neka bude i meni dopušteno, da glede toga svoje opazke kažem.

G. izvjestitelj kaže, da se Krajina sada još nemože spojiti s materom zemljom, jer sudstvo nije razdieljeno od uprave. Ovaj razlog držim za puki izgovor, sbog koje se odgadja utielovljenje; mislim, da nije shodno u saboru prihvaćati mnienja, s kojih se odgadjaju naša prava. Prelazim na samu stvar.

Imam proti ovoj osnovi meritorna i formalna prigovora. Ponajprije imam prigovoriti, da nema potrebe, osnovu ovu primati, jer ova ustanova imala je i dosada valjanost, te promjena neće nikakva nastati. Prigovoriti će se možda to, da to nije bilo ustavno, a da tim postignemo, da ova naredba imade i nadalje kriepost. Pitam one članove, koji bi mi ovako prigovarali, zašto neprigovaraju kod svakoga zakona i naredbe, koja nema zakonite valjanosti po našem ustavu, ili bar forme nema, koja se ište. Medju ove spada većina naših privatnopravnih ustanovah. Na ovaj prigovor imao bi kazati, da nedržim za ustavno uzakonjivati naredbu, gdje je na prvom mjestu podpisan grof Andrassy. Mislim, da nevalja prispodoba našega postupka sa postupkom ugarskoga sabora. Ugarski sabor je mogao uzakoniti ustanove glede Krajine, koje su podpisane po ugarskom ministru. Mi pako nemožemo uzakonjivati onoga, što je ugarski ministar podpisao, koji nepodpisuje one zakone, koje imamo pravo stvarati po čl. I. tako zvane nagodbe od godine 1868. Dokazano je mislim ovim, da netreba uzakonjivati ove naredbe i niti da je ovo ustavno.

Prelazim sada na pretresivanje forme same. Ja držim, da se forma zakona mora razlikovati od forme kakove odluke.

Ponajprije bi rekao, da bi ovdje dotične ustanove morale biti od slova do slova unešene, i da bi se u saboru morale pročitati. I onda istom, kad bi tako bile

*

Digitized by Google

pročitane, sabor bi mogao glasovati, da li ih prima ili ne. Držim, da je neumjestno naredbe citirati kao prilog, kao što je to ovdje učinjeno. Premda nisam bio pripravan na taj slučaj, da će se tvrditi, da je to sbilja forma starodavna, ipak moram kazati, da ja dvojim da je ta forma bila. I ako je i bila, to je bila za ono doba; a danas morate se obazirati na I. čl. od god. 1868. i na druge članke i na najnovije forme sankcije.

Iz ovih formalnih razlogah mislim, da se ova osnova nemože primiti.

Nadalje imade u §. 3. nešto, što je nesmisao, kaže se: (Čita).

„Provedba ovoga zakona, u koliko se tiče odnošajah, podpadajućih prema propisu zakonskoga članka I. godine 1868. autonomnomu zakonodavstvu i upravi, povjerava se banu“.

Ja ponajprije pitam, komu se predaje onda provedba drugih odnošajah? Točno se imadu opredieliti ti odnošaji, što se banu povjeravaju, i što spadaju pod njegov djelokrug. Mislim, da sve propise ima izvršivati ban, čim se utjelovljenje obavi; i prema tomu mislim, da ovaj paragraf nema smisla.

Nadalje neznam, kako se u §. 1. može kazati: „doslovno se u zakonik zemaljski uvršćuju.“ Ja neznam, koj je to zakonik zemaljski. Ovo bi imalo smisla, kad bi se kazalo: medju zakone ovih kraljevinah.

Vidi se dakle, da je nepotrebno primati ovu osnovu, i da je na sve strane manjkava. To se ima valjda tomu pripisati, što nije bila niti u zakonodavnom odboru. Mislim, kad je zakonodavni odbor imenovan, da bi se usus držati morao, da se važnije osnove, kao što je ova — jer imade znamenovanja, ako se priznadu naredbe, koje su prije izdane, — u zakonodavnom odboru prije pretresu.

Nadalje kažem još to, da bi ova osnova još donekle imala smisla, da bi se i na one naredbe glede Krajine protezala, koje su već uzakonjene; to bi bio praktični smisao. S toga se izrazujem proti osnovi.

Predsjednik: Neželi nitko više govoriti?

(Nitko se nejavi.)

Izvj. dr. **Ignjat Brlić**: Visoki sabore! Gosp. predgovornik naveo je više svoje mnienje, nego da je naveo koje razloge, koji bi pobijali predmet ove zak. osnove. Tako n. pr. veli, da netreba u saboru navadjati razloga niti izgovora kakove zaprieke, da se ostala Krajina nije jošte utielovila. Mislim, da je koristno navesti razlog zaprieke, da upravo vlada nastoji, da ga ukloni. Taj razlog nalazi se u §. 14. zakona ob organizaciji sudovah u Krajini, gdje Njeg. Veličanstvo izrično kaže, da želi, da se hrvatsko-slavonska Krajina samo onda s materom zemljom sdruži, kad bude i tu slična organizacija izvedena, t. j. kad bude odlučena politična uprava od sudbene. Razlog je valjan, a mislim, da sam ga trebao u saboru iztaknuti, jer držim, da će ga vlada uvažiti, i da će nastojati, da se ova zaprieka čim prije odkloni.

Što g. predgovornik veli, da nema potrebe, da se ova naredba uzakoni, to zaista nerazumijem, jer ovim činom formalnim najtoplija se želja naroda našega izp… njuje, da belovarska županija postane zakonito udo iz… jedne kraljevine.

Što se tiče forme, to g. predgovornik veli, da sam… dvoji, da se je ta forma dosada obdržavala, kad je … roška i ugarska Krajina bila ukinuta. A ja sam po… tivno tvrdio i tvrdim, da je ovakova forma obstojala … da obstoji; u tom pogledu proti sumnjam govoriti drž… suvišno.

Što g. predgovornik veli, da je sadržaj §. 3. nesmi… sao, to on misli, da se ovi zakoni odnose na autonom… poslove. Ali ustanova §. 3. zato veli, da se imade izv… denje zakona povjeriti banu, u koliko se tiče autono… noga zakonodavstva i uprave, jer naredba imade i takovi… ustanovah, koje se odnose na zajedničku vladu: dakle… koliko se ustanove odnose na zajedničke predmete, to … imade izvesti i zajednička vlada.

Što se tiče formalna prigovora, da je ova zakonsk… osnova trebala doći u zakonodavni odbor na pretres, … nije tako strogo propisano; a jučer je vis. sabor zaklj… čio, da se imade danas na dnevni red staviti.

Prema tomu prigovori su neosnovani i s toga pre… lažem, da se osnova učini za podlogu specijalne debate.

Predsjednik: Prima li štovana kuća predloženu osnov… predlogom specijalne debate?

(Prima.)

Izvj. dr. **Ignjat Brlić**: (Čita §. 1.)

Glede ustanovah §. 1. primjetiti mi je to, da na… redbe navedene pod A, B, C, D i E sadržajem svoji… nemogu biti predmet pretresa ovoga sabora, nego po… ih je ugarski sabor uzakonio, moramo mi činiti to … više zato, jer istom sada, kad ih budemo uzakonili, ima… ćemo zakoniti temelj, da ih preinačimo po potrebi. S to… preporučujem §. 1. da se primi.

Predsjednik: Prima li štovana kuća?

(Prima.)

Što se tiče toga, da ovdje pod A, B, C, D i E n… vedene zakonske osnove, to držim, da ih netreba čitat… jer nije ništa nova, jer su poznate vis. kući.

Ako želi štovana kuća, mogu se pročitati.

(Glasovi: Netreba.)

Izvj. dr. **Ignjat Brlić**: (Čita §. 2.)

(Prima se.)

(Čita §. 3.)

(Prima se.)

Predsjednik: Sutra će biti treće čitanje.

Na dnevnom redu stoji izbor vještačkoga odbora za prosudjivanje parnice radi jamničke kiselice. U tu svrhu molim, da svaki pet imenah na cedulju napiše; a za to vrieme odgadjam sjednicu na pet minutah.

(11 satih 30 minutah.)

(Izbor se obavlja. — Biljež. Steković čita imenik.)

Predsjednik: (Poslje dovršena izbora.) Štovana kućo! Glasovalo je svega skupa 48 članovah. Izabrani su u odbor: gg. Živković, dr. Špun sa 47 glasovah, Mrazović sa 42, Derenčin sa 44 i M. Hrvat sa 40.

Sutra dolazi izbor dvajuh zastupnikah za ugarski sabor. Onda izvješće kazališnoga i narodno-gospodarstvenoga odbora.

Zaključujem sjednicu, a drugu uričem za sutra u 10 satih.

(11 satih 45 minutah.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

XLV. sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, držane pod predsjedničtvom g. Jovana Živkovića, dne 27. listopada 1873. u glavnom gradu zemaljskom Zagrebu.

Predsjednik otvori sjednicu.

Pročitan zapisnik prijašnje sjednice bje bez primjetbe ovjerovljen.

Prispievši na sabor podnesci:

1. Molba župljanah župe križovljanske u viničkom kotaru, prosećih podporu za sagradjenje učione u Križovljanu, poduprta po zast. Matačiću.

Ustupa se peticionalnomu odboru.

2. Kr. zem. vlada pod 23. list. 1873. br. 15.788 dostavlja osnovu zak. čl. ob uzakonjenju prev. odredbah od 8. lipnja 1871. glede razvojačenja obih varaždinskih krajiških pukovnijah gjurgjevačke i križevačke, zatim vojno-krajiških obćinah Belovara, tvrdje Ivanića, Senja i obćine Siska, za ustavno razpravljanje.

Zaključeno bje, da se nazočna zak. osnova, pošto je tiskana i razdieljena, sutra na dnevni red stavi.

3. Kr. zem. vlada pod 26. list. 1873. br. 15.776 dostavlja zak. članak o zem. proračunu ovih kraljevinah za godinu 1873. providjen previšnjom sankcijom na proglašenje, koj se po proglašenju vraća kr. zem. vladi na provedbu.

Predsjednik odgovara na pitanje zastupnika Antolek-Oreška, zašto nisu zak. osnove o porabi tiska, postupku o parnicah tiskovnih, sastavljanju porote itd. u pretres došle, da je sabor u prošloj sjeditbi izjavu zast. vladina Maksa Price, kojom je rečene osnove u ime vlade povukao natrag, uzeo na znanje.

Pitaoc je zadovoljan odgovorom.

Zast. Čop stavlja na zem. vladu interpelaciju: „u kojem stanju nalazi se pitanje i predmet o sušenju lonjskog polja?"

Sa odmah danim odgovorom bana sasvim se interpelant zadovoljava.

Zatim je preuzvišeni g. ban odgovorio na interpelaciju zast. dra. Brlića u pitanju o razvrgnuću ugovora, sklopljena sa vojnom upravom o prodaji krajiških šumah, kojim odgovorom se interpelant zadovoljio.

Zast. Antolek-Orešek stavlja sliedeću interpelaciju: „Kakove je mjere preduzela vis. vlada povodom moje interpelacije od 5. kolovoza 1872. sab. sjednice 14. da žitelji središnjeg kotara varaždinskog za oduzete jim po Magjarom u god. 1848. kao predprežarom: konje, kola i ostalu spravu, na temelju procienjene štete odštećeni budu?" — koja će se dostaviti vis. vladi.

Zast. Tureli napokon stavlja ovu interpelaciju:

„1. Je li preuzvišenosti Njegovoj, svietlomu banu poznato, da se je u kotar pakrački, kutinjski i daruvarski, žup. požežke, prije 15 godinah doselilo više stotinah ob-teljih iz Bosne, ovdje si nepokretna imetka nabavilo, k-ćanstvo i gospodarstvo utemeljilo, tako, da neima na-ni razloga pomisliti, da se u svoj zavičaj preko Sa-vratiti kane, a tečajem toga vremena da si državljanst-austro-ugarskoga nestekoše, a tim niti državi, a još manj dotičnim obćinam, u kojih obsegu se nastaniše, doprino-u svrhe javne uprave njezine?

2. Je li preuzvišenost Njegova, svietli ban, nak-shodna odrediti, da se odnošaj tih doseljenikah ka-prema državi, tako prema obćinam uredi?"

Dostaviti će se banu.

Čitana je osnova zak. čl. o proračunu ovih kraljevinah za g. 1874. i zak. čl. o proglasu zakonah u trećem čitanju, koje su primljene, te će se predložiti kralj. zem. vladi za izhodjenje previšnje sankcije.

Izvješće sab. narodno-gospodarstvenog odbora, čitan-po njegovu izvjestitelju dru. Derenčinu:

Kr. zem. vlada izvjestila je sabor pripisom od 25. svibnja 1872. br. 4454 1986., da je hrvatsko-slavonski ministar dopisom svojim od 18. svibnja 1871., br. 861. u pogledu podnešenih previšnjemu mjestu po saboru g. 1868. pod br 143., 159., 172., 178. predstavakah, tičuć-se gradjenja alföld-riečke, osječko-riečke i osječko-sisačke željezničke pruge, sliedeću riešitbu zajedničkoga ministra komunikacijah priobćio:

1. da je on s obzirom na zak. čl. XXXVIII. 1870. koji sadržava potrebite odredbe glede gradnje alföld-riečke željeznice iz Osieka preko Našicah i Požege u Sisak jur potaknuo razpravu glede što skorijega konce-sioniranja ove pruge, ter da će osobitu imati brigu, da se ta razprava dokonča čim prije i predmet taj predlož-zakonodavstvu radi riešenja;

2. da je on predloženu prugu iz Čakovca u Zaprešić učinio, već izpitati kako u tehničkom tako i u narodno-gospodarstvenom obziru, ter da je jur potaknuo i razpravu glede koncesioniranja te željezničke pruge;

3. da je on s razloga, što se je vodjenje alföldske željezničke pruge u neposrednoj blizini Bakra i Kraljevice pokazalo nemogućim radi mjestnih odnošajah i zemljištnih potežkoćah, spojenje tih gradovah, a navlastito Bakra pobočnim krilom (Seitenflügel) s riečkom glavnom prugom učinio predmetom promatranja (studija);

4. da se je u obziru uključenja grada Senja u že-ljezničku mrežu jur u zastupničkoj kući onamo izrazi-da za izvedbu te pruge smatra pozvanim privatno po-duzetničtvo, i da je on pripravan, stupiti u dogovor s poduzetnici, koji se jave, i napokon

5. da su previšnje oznake udostojene molbenice grada i županije Požega i upravljajućega odbora župa-nije sriemske u obziru pravca, kojim bi imala poći že-ljeznica osiek-sisačka, našle svoje riešenje u zakonskom čl. 38. 1870.

Digitized by Google

Uzme se na znanje.

Nadalje da sabor u promotrenju:

da karlovačka-riečka pruga na izključivu namišljenu korist grada Rieke lišava blagodati željeznice dobar dio hrvatske granice i svekoliko hrvatsko primorje,

da u govoru stojeća željeznica neće u sadašnjem svojem razvitku ni gradu Rieci donieti koristi, koja se očekivala, pače da će se radi pomanjkanja prometa vožnja na njoj obustaviti, ako se ne regulira Kupa medju Siskom i Karlovcem,

da obzirom na važnost primorja dužnost je i sabora vlade nastojati, da se ovaj po našu domovinu znamenititi predjel nezapusti,

da bi pobočna pruga, koja bi obuzela svekolike luke hrvatskoga primorja, imenice Kraljevicu, Bakar, Crikvenicu, Selce, Novi, Senj, začuvala primorje od propasti, a kratka jur g 1856. trasirana cesta iz Križišća do željezničke postaje Plase, spojila svekoliko primorje sa željeznicom i time bar dijelom ublažila nepravdu, koja se primorju nenaravnim razvitkom karlovačko-riečke pruge naniela, svakako cesta od Križišća zamienila vratolomni diel karolinsko-zemaljske ceste, najvažnije u županiji: odbor odluči predložiti saboru, neka izjavi:

1. da reguliranje Kupe jest jedino sredstvo za zapriečiti, da željeznička pruga karlovačko-riečka u današnjem svojem obsegu nebude bez svakoga prometa, i time po državni erar pasivna;

2. da spojenje lukah hrvatskoga primorja sa željeznicom jest zahtiev opravdan njihovim položajem i interesi toli znamenitoga prediela naše zemlje, kao što je primorje;

3. da se cesta iz Križišća do željezničke postaje Plase ima izvesti na zemaljski trošak.

U smislu ove izjave neka sabor izvoli nadalje:

4. pozvati vladu, neka svojim putem nastoji, da se zahtjevom ad 1., 2. zadovolji, a za izvedenje ceste iz Križišća do Plase neka po mogućnosti već u budget za buduću godinu uvrsti stanovitu svotu, obzirom takodjer na vladajuću u onih predielih oskudicu;

5. preporučiti zastupnikom u zajedničkom saboru, neka nastoje o tom, da se zaključkom ad 1. i 2. zadovolji.

Ovo izvješće prihvaćeno je u cielosti i usvaja se po saboru kao zaključak njegov.

5. Izvješće administrativno-zakonotvornog odbora ob pristupljenih mu raznih podnescih na razpravu, i to da se:

1. Molba zastupstva obćine Banije od 17. kolovoza br. 370., da se ista obćina proglasi trgovištem, ustupi vladi na uredovanje.

2. Molba poglavarstva trgovišta Jastrebarskoga, od . srpnja 1872. br. 55., da pomenutom trgovištu podieli pravo birati posebnoga zastupnika u sabor; da se putem vlade vrati molitelju uputom, da sabor nije pronašao udovoljiti molbi s toga, što se nije uvjerio o posebnih interesih, s kojih bi se trgovištu Jastrebarskomu priznalo pravo osobnoga zastupstva u saboru.

3. Molba zagrebačkoga kavanarsko-gostioničarskoga družtva, od 17. kolovoza 1872. br. 305., da se sabor zauzme, da nekoje ustanove redarstvenoga reda za grad Zagreb budu svojim putem ukinute; — da se ustupi vladi na uredovanje, jer redarstvo u gradovih spada u djelokrug gradskih magistratah pod zakonitim nadzorom vlade.

4. Predstavka županije riečke od 28. lipnja 1872. br. 35. da se zak. čl. XVI. god. 1870. zamjeni drugim podobnim zajamčiti obćinsku samoupravu, kao i sličnu predstavku županije požežke br. 41/1872. ustupa se vladi pozivom, da iz razlogah, navedenih u predstavci županije riečke, koje odbor ovaj usvaja, predloži saboru što prije zakonsku osnovu o obćinskom uredu, odgovarajući načelom obćinske samouprave, bez uprave koje obćine nisu u stanju riešiti zadaću, koja im u državnom organizmu pristoji.

Kraljevinski odbor podnaša svoje izvješće o poslovih, kojemu je sabor izim revizije zak. čl. I. : 1868. na razpravljanje sa sličnim odborom kraljevine Ugarske povjerio. Izvješće glasi ovako:

Osim revizije zakonskoga članka I. god. 1868., kao glavnoga predmeta i zadatka, povjerio je vis. sabor još i sliedeće poslove podpisanomu kraljevinskomu odboru na shodno razpravljanje sa sličnim odborom sabora ugarskoga, i to:

1. Po zaključku 15. sjednice sabora od 12. kolovoza 1872., br. 242., skrbiti za pokriće upravnih potrebah belovarske županije kroz ustanovljenje povoljnijeg ključa i razmjerja dohodakah razvojačene Krajine.

2. Po zaključku iste sjednice br. 261. razpraviti pitanje glede Hallerskih prebendah i obskrbnih štipendijah hrvatskoga odjela.

3. Po zaključku 18. sjednice sabora od 15. kolovoza 1862. br. 322. izhoditi, da se sada zemaljski autonomni budget obterećujuće mirovine, glede prije uvedenja zak. članka I. god. 1868. umirovljenih činovnikah, na teret zajedničkoga državnoga erara prenesu.

4. Po zaključku sabora od 31. kolovoza 1872., br. 9., iznovičnom razpravom izhoditi povoljnije ustanovljenje državnih cestah i riekah u Hrvatskoj i Slavoniji ležećih, koje bi se pod zajedničku državnu upravu i trošak staviti imale.

5. Po zaključku 21. sjednice sabora od 19. kolov. 1872., br. 16. i 281., kralj. odboru na shodno uredovanje upućene predstavke obćinstva županije riečke i trgovačko-obrtničke komore u Senju: radi ustrojenja posebne pomorske oblasti za hrvatsko primorje; samostalnog razpolaganja i upravljanja željezničkih i drugih javnih obćilah; preinake trgovačko-pomorske zastave i uredjenja carinarske tarife sa kraljevinom Dalmacijom.

Digitized by Google

Na 1. pitanje glede upravnoga manjka županije bjelovarske i ustanovljenja povoljnijega ključa i razmjera dohodakah razvojačene Krajine, riešeno je dotičnom ustanovom zakonske osnove u pogledu revizije nagodbe, koja se na belovarsku županiju proteže.

Na 2. pitanje glede Hallerskih prebendah i obskrbnih štipendijah nije došlo do medjusobne razprave obih odborah, jer se je kralj. odbor sabora ugarskoga kod potaknuća ovoga, kao i inih pitanjah u obće, koja sa revizijom nagode ni u kakovu nestoje, izrazio, da neima mandata u razpravu takovih izvan nagode ležećih pitanjah upuštati se.

S toga po proučenju ovoga predmeta mnije podpisani odbor kraljevinski, neka vis. sabor u ovoj stvari zaključi, što sliedi :

a) da se nijedno mjesto na hrvatski odjel spadajućih Hallerskih prebendah i obskrbnih štipendijah, u slučaju izpražnjenja, više popuniti nema ; u kom pravcu je i prev. povlast na zem. vladu stigla ;

b) da se sadanjim uživateljem pomenutih prebendah i štipendijah — imade ih po dopisu vlade od 13. srpnja br. 1001. još pet, što iznaša 1470 fr. — kao trošak izvanredni predujmice izplaćuje ; i

c) pozvati zemaljsku vladu, da svojim putem pokuša od dotičnoga ugarskoga ministarstva, koje svako diobno pravo Hrvatskoj i Slavoniji na takovu zakladu od 135.000 for. odriče, — bar toliko izhoditi, da podmirenje ovih još visećih prebendah i obskrbnih stipendijah u iznosu od 1470 for. do izpražnjenja njihova bez boljega priuzdržaja na popunjenje njihovo — na teret pomenute zaklade preuzme."

Na 3. glede prenešenja mirovinah u Hrvatskoj i Slavoniji stanujućih, prije uvedenja nagode umirovljenih činovnikah, na teret zajedničkoga budgeta, pošto je kr. odbor sabora ugarskoga razpravu i riešenje ovoga pitanja s razloga, što na predmet revizije nagode strogo nespada, pripustio vladi, stupio je podpisani kr. odbor kroz u tu svrhu izaslani pododbor, sa ugarskim ministrom-predsjednikom i zajedničkim financijalnim ministarstvom ugarskim u dogovor, koja razprava još dovršena nije i podpisani odbor neće uzmanjkati uspjeh ove razprave vis. saboru u svoje vrieme izvjestiti."

4. Glede državnih cestah i riekah, koje bi se u Hrvatskoj i Slavoniji pod državnu upravu na zajednički teret preuzeti imale, čast je podpisanomu odboru izvjestiti, da je ovaj predmet prigodom nagodbene razprave po hrvatskom kralj. odboru potaknut bio ; nu pošto je načelo glede označenja tako zvanih „državnih cestah i riekah" u §. 9. zak. članka I. god. 1868. dosta jasno izraženo, a izvedenje toga na zajedničku vladu spada, primjetio je kralj. odbor ugarski sa svoje strane, da zajednička vlada imade skorim podnieti zajedničkomu sabora na ustavno razpravljanje zak. osnovu u pogledu nove mreže o razdieljenju državnih cestah i riekah, gdje će i one u Hrvatskoj i Slavoniji u izvedenju §. 9. zak. čl. I. g. 1868. navedene biti.

Zajednička vlada podniela je jur pomenutu osnovu zakonsku, koja će u predstojećoj sjeditbi zajedničkoga sabora do razprave doći.

U takovom položaju stvari nepreostaje po mnienju odbora ino, van preko hrvatskih zastupnikah na zajedničkom saboru ugarskom, a tako i pomoćju hrvatskoga ministra, koji interese ovih kraljevinah zastupati ima, nastojati o tom, da se dotična zak. osnova, na koliko u označenju državnih cestah i riekah Hrvatske i Slavonije nebi dovoljno odgovarala interesom zemlje, p[illegible] ugarskoj vladi i saboru, što povoljnije udesi i rieši.

5. Što se predmeta predstavke županije riečke i trgovačko-obrtničke komore u Senju tiče, na koliko o[illegible] predmeti predloženom osnovom zakonskom o reviziji nagode svoje riešenje zadobili nisu, nije podpisani odbor kraljevinski, da bi se dotične ovdje [illegible]. & [illegible]. priključene predstavke imale dostaviti zemaljskoj vladi sa uputom, da jih po želji ovoga sabora priobći hrvatskomu ministru u Budim-Pešti na uvaženje i shodnu porabu kod zajedničke vlade ugarske.

Izvješće ovo prima se na znanje, a pojedini predlozi njegovi usvajaju kao zaključci sabora.

Došavši na dnevni red predlog dra. Makanca i drugovah, glaseći :

Zemaljska vlada poziva se, neka svojim putem izhodi, da se čim prije ovomu saboru podnesu sudbeni spisi, odnoseći se na parnicu, koju je c. kr. petrinjski pukovinski sud za zahtjevanje g. baruna Levina Raucha vodio proti g. Mrazoviću, kao piscu članakah o „[illegible]skom polju" i proti g. Vončini, kao piscu članakah „tarifnoj i o limito soli" — u obstojavšem dnevniku „Zatočniku" — povukao je tečajem razprave sam predlagatelj natrag.

Tim je današnja sjednica zaključena, a sliedeća [illegible] 28. list. u 10 satih prije podne urečena.

Živković s. r.

Josip Tureli s. r.

Prilog 2.

(K br. 15788/3875.)

Osnova zakona

ob uzakonjenju previšnjih odredabah od 8. lipnja [illegible] 1871., glede razvojačenja varaždinsko-gjurgjevačke i varaždinsko-križevačke krajiške pukovnije, zatim vojno-krajiških obćinah Senja, Belovara, Ivanić-tvrdje i [illegible] Siska, sjedinjenja njihova s kraljevinami Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom.

§. 1.

Pošto je vojno-krajiški sustav u varaždinsko-gjur[illegible]

evačkoj i varaždinsko-križevačkoj pukovniji, zatim u ɔjno-krajiških obćinah Senju, Belovaru, Ivanić-tvrdji i obćinu Sisku prev. proglasom od 8. lipnja god. 1871. kinut; ter pošto su spomenuti dielovi hrvatsko-slavonske rajine jur prešli u gradjansku upravu: s toga se prev. lredbe, odnoseće se na ovaj prelaz i to:

priložena ovdje pod A) c. kr. naredba od 8. lipnja 371. ob ustanovah za predaju obih varaždinskih kra- ških pukovnijskih kotarah, vojnih obćinah Senja, Belo- ra i tvrdje Ivanića, zatim obćine Siska, ležeće u II. ınskoj krajiškoj pukovniji u gradjansku upravu;

kao i priložen ovdje pod B) kr. odpis od 8. lipnja 371., ob ustanovah za prelaz obih varaždinskih krajiških ıkovnijskih kotarah, vojnih obćinah Senja, Belovara i rdje Ivanića, zatim obćine Siska, ležeće u II. banskoj ajiškoj pukovniji iz vojne u gradjansku upravu — za- n zakoni navedeni u §. 2. rečenoga kr. odpisa od 8. onja 1871., i to: priloženi ovdje pod C) zakon od 8. onja 1871., ob ustanovah za odkup drvarine, pašarine šumarine krajiških stanovnikah iz državnib, u području ɔjne Krajine ležećih šumah; tako i priloženi ovdje pod D) zakon od 8. lipnja 1881. o promjeni nekih admini- strativnih naredbah u vojnoj Krajini; napokon priloženi ovdje po E) zakon od 8. lipnja 1871. ob organičkih uredbah gradskih i seoskih obćinah u vojnoj Krajini, ovim sa cjelovitim svojim sadržajem uzakonjuju, i do- slovno u zakonik zemaljski uvršćuju.

§. 2.

Uslied toga sve ustanove uzakonjenih tih prev. od- redabah, u koliko im valjanost nije prestala sama po sebi, ili u koliko nisu promienjene zemaljskimi zakoni, done- šenimi poslie izdatbe spomenutih prev. ustanovah, imadu podpunu zakonitu kriepost.

§. 3.

Provedba ovoga zakona, u koliko se tiče odnošajah odpadajućih prema propisu zakonskoga članka I. godine 1868. autonomnomu zakonodavstvu i upravi, povjerava se banu.

Digitized by Google

Četrdeset i sedma saborska sjednica,

držana dne 29. listopada 1873. u 10 satih prije podne, pod predsjedničtvom I. saborskoga podpredsjednika gosp. Jovana Živkovića.

Sadržaj: Zapisnik četrdeset i šeste saborske sjednice. — Predlog predsjedničtva glede nagrade rač. činovnika za posao kod proračuna. — Interpelacija zast. V. Špišića glede poslanja jedne satnije vojnikah u Koprivnicu. — Interpelacija zast. J. Miškatovića glede naredbe ug. ministra komunikacije radi uporabe magjarskog jezika kod prometnih zavodah. — Predlog zast. D. Pusta o željezničkoj pruzi Beč-Novi. — Interpelacija zast. D. Ameleka glede uredjenja občinah županije varaždinske. — Treće čitanje zak. osnove o uzakonjenju prev. odredbah od 8. lipnja 1871. — Izvješće narodno-gospodarstvenog odbora. — Izvješće kazalištnog odbora. — Izbor jednoga zastupnika za gornju, a jednoga za dolnju kuću ugarskoga sabora. — Objava predsjedničtva glede buduće sjednice.

(10 satih 30 minutah.)

Predsjednik: Otvaram sjednicu. Molim g. bilježnika, da pročita zapisnik.

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: (Čita zapisnik 46. saborske sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Nema nikakve opazke?

Josip Muzler: Prigovorio bi samo u toliko, što se ovdje navadjaju interpelacije per extensum sa cielom motivacijom. Nepredlažem, da se što promjeni, nego da se u buduće ustanovi, da se interpelacije samo svojim sadržajem uvrste, a motivacija da se izpusti, koja više u dnevnik spada.

Dr. **Ignjat Brlić**: Imao bi prigovoriti to, a možebiti, da sam i prečuo, da zakonska osnova o utjelovljenju razvojačene Krajine nije uzeta per extensum u zapisnik, nego je uzeta samo kao prilog.

Nenalazim za potrebito, da se naznači, sa koliko je glasovah koji član izabran, nego samo ovi i ovi su izabrani.

Bilj. dr. **Alexander Rogulić**: Glede ove primjetbe imam razjasniti i navesti, da će zak. osnova o utjelovljenju razvojačene Krajine u 3. čitanju doći, te se onda u zapisnik uvesti, kako je iz debate izašla.

Glede glasovah držim, da se ima bilježnik ravnati po onom, kako je predsjednik izbor obavio. Nu za buduće može se i to drugačije odrediti.

Predsjednik: Ostaje li pri redakciji?

(Ostaje.)

Ovjerovljuje se.

Štovana kućo! Milanu Kocijančiću, računarskom činovniku, koj je kod drugoga proračuna cifre uredio, mislim, da nije mnogo za nagradu 50 forintih; tako isto onim, koji su litografirali, po 10 for.

(Prima se.)

Rieč ima g. Špišić.

Viktor Špišić: Imam čast na bana staviti sliedeću interpelaciju: (Čita)

„1. Da li je Preuzvišenosti Vašoj poznato, da je 11. svibnja 1872. u kasno doba noći u grad Koprivnicu poslana bila jedna satnija vojnikah 16. pješačke pukovnije, bez da je o tom gradsko poglavarstvo koprivničko obavješteno bilo, da je dapače smještenje tih vojnikah s povriedom časti i ugleda gradskoga poglavarstva povjereno bilo žup. kot. sudu u Koprivnici, koj kot. sud odredio je bio, da se to vojničtvo kod pojedinih gradjanah koprivničkih smjesti?

2. Zatim, da li je Preuzvišenosti Vašoj poznato, da je ista vojska dne 12. svibnja 1872. u mjesta Gjelekovec i Torčec, u koprivničkom kotaru ležeća, poslana bila, gdje je kod pojedinih tamosnjih žiteljah kao za kazan kroz više danah smještena bila, bez da se je i najmanja krivnja kod njih pronašla?

3. Nadalje je li Preuzvišenosti Vašoj poznato, da je deputacija grada Koprivnice proti ovomu nezakonitomu i nasilnomu postupku, sbivšem se u gradu Koprivnici dne 12. svibnja 1872. predala pritužbu bivšemu banske časti namjestniku, g. Vakanoviću?

4. Dali je voljna Preuzvišenost Vaša u toj stvari dati povesti iztragu i shodna učiniti, da se onim, koji su kroz taj čin na poštenja ili imetku štete trpi, pribavi zadovoljština?

Digitized by Google

Predsjednik: Dostaviti će se bauu.

Ima rieč g. zast. Miškatović.

Josip Miškatović: Visoki sabore! Meni je slučajno pala u ruke jedna naredba skupnoga ministra za komunikacije, koja odredjuje, da prometni zavodi, kojih ruge teku zemljami ugarske krune, imadu dopisivati i oslovati u magjarskom jeziku, zatim da će se od 1. iečnja buduće godine odpustiti činovnici željeznički, koji eznaju magjarski, a mjesto njih imenovati samo oni, oji magjarski znaju itd. Da ova naredba svojimi odredami stoji u opreci s nagodbenim zakonom, naročito njegovim §. 55. i 57., koji hrvatskomu jeziku u obgu ove kraljevine i u obćenju sa skupnom vladom ajamčuje originalnu službenost, netreba ni šire razabati.

Je li pako itko pozvan, da poštuje zakon onolika amašaja, kano što je nagodbeni, na kojem počivaju svi dnošaji medju Ugarskom i Hrvatskom, na kojem pova prijateljstvo i budućnost obijuh kraljevinah, pozvane ı prije svega skupna i autonomna vlada, ova, da osiıra prava naše kraljevine, nagodbom stečena, ona da puni dužnosti prama zajedničkoj državi. Povrieda zaona i prava uzrujala je razmiricu, koja je proizvela radjanski rat; povrieda zakona opet je u svoje vrieme odigla silnu opoziciju, s koje malo nedodje u sumnju samo savezničtvo medju ovimi kraljevinami. Povrieda akona mogla bi opet imati te iste posliedice.

Bar ovaj sabor, uvjeren sam, neće mukom mimoići ijedne ovakove povriede, a uvjeren sam, da neće ni lada, na koje čelu stoji muž, kojemu se raduje sva emlja. Osobito pako bditi će jedno i drugo nad čuvanjem akona, koji nam osiguravaju narodnost i narodni jezik. er u to ime i prihvatismo nagodbeni zakon, da na njeovu temelju uzmognemo razvijati našu narodnost i materijalne interese zemlje.

Iz ovih razlogah ja skoro nebi mogao vjerovati, da skupni ministar za komunikacije ovu naredbu potegıo i našu kraljevinu; ja sam pače uvjeren, da on izajući ovu naredbu nije mislio na Hrvatsku i Slavoniju.

Pa da se još bolje i podpuno o tom osvjedočim, avljam preuzvišenom g. banu sliedeću

Interpelaciju: (Čita)

I.

„Da li je Njegovoj Preuzvišenosti banu poznata ona aredba zajedničkoga ministra komunikacijah, upravljena a željeznička ravnateljstva, kojom se naredjuje:

1. Da će odsele vlada od pomenutih zavodah, čijih nije budi svekolike, budi dielomice leže u obsegu zemljah garske krune, primati podneske samo u magjarskom eziku.

2. Da od 1. siečnja 1874. sva prometna poduzeća nadu sa podčinjenimi organi dopisivati izključivo u majarskom jeziku?

3. Da se sve bez magjarskoga teksta kolajuće tiskanice imadu neodvlačno uništiti.

4. Da se činovnici i službenici, namješteni kod željezničkih postajah ili odredjeni za službu na brodovih ili za pratnju željezničkih vlakovah imadu najdulje do 1. siečnja 1874. naučiti magjarski jezik u toliko, da ga mogu rabiti u obćenju sa obćinstvom, i to pod prietnjom odpusta od službe.

5. Da se mjesto odpuštenih činovnikah i službenikah imadu namjestiti domaći sinovi, vješti magjarskomu jeziku.

II.

Da li je Njegova Preuzvišenost voljna učiniti shodne korake, da se ova naredba, koja stoji u oprieci sa §§. 55. i 57. nagodbenoga zakona, u koliko se proteže na naše kraljevine, izvan krieposti stavi i našoj zemlji osigura poraba hrvatskoga jezika na željeznicah i parobrodih?“

Predsjednik: Dostavit će se banu.

Rieč ima g. zastupnik D. Pust.

Dragutin Pust: Visoki sabore! Za promet i trgovinu u jednoj zemlji najvažnije je pitanje komunikacijah. Najvažnije komunikacije jesu željezničke pruge. Kako je naša domovina timi obskrbljena, mislim, netreba da ovdje razlažem.

Koncem prošle godine stavio se je jedan projekt za gradnju željezničke pruge od Beča do turske granice, skopčane sa prugom do Novoga. Taj upravo projekt ima za našu hrvatsku zemlju takovu važnost, da, akoprem znajuć, da ova kuća o tom ništa meritorna nemože kazati, ipak nemogu mimoići, da nekoliko riečih o tom neprogovorim.

Pruga Beč-Novi nije pitanje jednoga kraja, jedne županije ili možebiti jednoga grada, nego je to pitanje životno za sve zemlje, koje bi na sjeveru i jugu u promet stupile tom prugom, i kojom bi se Turska sa sjeverom najbližim putem spojila.

Da ta pruga prosieče cielu Hrvatsku, imala bi za promet Hrvatske najveću važnost. To uvidiše županija varaždinska, križevačka, zagrebačka, grad Varaždin, Belovar, Kostajnica, trgovačka komora u Sisku i u Zagrebu, kaptol zagrebački, — koji su prigodom onom, kad se je govorilo o toj prugi, izaslali deputaciju od više licah pred Nj. Veličanstvo, zatim pred ministarstvo trgovine, rata i izvanjskih posalah. Njeg. Veličanstvo je kazalo, da će u toj prugi onomu družtvu predloženu sankciju dati, koje će ovu prugu neposredno voditi od Beča do turske granice.

Ovaj projekt baš u Pešti nije našao odziva, kojemu bi se nadati mogli, da bi mi tim nešto postići mogli. Ipak nemogu mimoići, da se sjećamo i spomenemo toga, da se položaj ove pruge naše domovine tiče, i da spaja jedan grad s drugim. Za dokaz toga imam navesti, da bi od Varaždina ovom prugom u Sisak bilo $14\frac{1}{4}$ milje, a u Zagreb do 11 ili 12 miljah; a sada ima iz Varaž-

Digitized by Google

dina u Sisak 34, a u Zagreb 27 miljah. Je li to koristno za trgovinu, je li se može tim trgovina razvijati, o tom netreba riečih trošiti.

Moglo bi se prigovoriti za grad Varaždin, da je obskrbljen prugom iz Čakovca u Zaprešić. Istina, ministar komunikacijah uzeo je tu prugu u svoj projekt obće komunikacije, te se skrbi, da se onda nastavi pobočna pruga iz Varaždina. Nu je li ima to važnosti za grad Varaždin i u obće Hrvatsku, neznam. A ta skrb ministra ide tako daleko, da će ova pruga valjda doći onda na red gradnje, kad bude u Ugarskoj jedanput za 400 milijunah željeznice sagradjeno. Pitam ja, kada ćemo mi to doživiti?

Moglo bi se prigovoriti, da uslied toga, što nedopuštaju novčane sile, neće biti ove godine govora niti o ovoj željeznici, niti o željeznici Beč-Novi, koja je tako važna željeznica. Naravno, da je bečki buržki „švindl“ prešao u „Katzenjammer“, moraju se životna pitanja zaustaviti.

Da se nebi dogodilo, što se je dogodilo za našu domovinu kod pruge karlovačko-riečke, koja se uklanja svuda okolini, da u naših lukah ostanu prazne ladje — u toj skrbi sam tako slobodan na vis. kuću staviti sliedeći predlog:

Da sabor trojedne kraljevine izvoli zaključiti, da svojim izaslanikom u Peštu naloži, da se oni za prugu Beč-Novi tako zauzmu, da se koncesioniranje te pruge onomu družtvu dozvoli, koje će prugu voditi na potrebu i korist naše zemlje, i koje će povući i grad Varaždin u glavnu prugu.

Predao sam predlog g. bilježniku i poduprt je od deset članovah.

Predsjednik: Ovaj predlog glasi ovako: (Čita)

„Sabor trojedne kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, priznavajuć važnost i potrebu željezničke pruge Beč-Novi (u turskoj Bosni) preporuča svojim poslanikom na zajedničkom ugarsko-hrvatskom saboru, da se svojski zauzmu, da se kod pravljenja te pruge u ugarsko-hrvatskoj državi samo onomu tražitelju podieli dozvola, koj će voditi tu prugu na obću korist i potrebu Hrvatske, i koja će grad Varaždin neposredno povući u glavnu prugu Beč-Novi“.

Želi li štovana kuća, da ovaj predlog dodje danas na dnevni red? (Želi.)

Doći će dakle danas na dnevni red.

Ima rieč g. Antolek.

Dragutin Antolek: Vis. sabore! U godini 1871., kad je na temelju članka XVIII. od g. 1870. uvedena organizacija obćinah u varaždinskoj županiji, takovih se je nepodobštinah sbilo, da bi se morao u trijuh sjednicah mučiti, da ih sve ovdje navedem.

Buduć da imamo danas zadnju sjednicu (Žamor: Neimamo), — ako neimamo, pak je dobro — to da dobije visoka kuća sliku, kako su se te nepodobštine dogadjale, kako su se u obćini varaždinskoj obćine uredjivale, dopustiti će mi se, da to potanje mogu opisati.

Danas, recimo, bio je izbor biračah; drugi dan već je bio izbor odbornikah, a nakon četvrt sata i obćinskoga poglavarstva i zastupstva. Strašno ovo kratko vrieme, što je dano biračem i odbornikom, koji nisu imali niti prilike poznavati kandidata za obćinskoga poglavara, dalo je prilike, da u nijednoj obćini nisu poglavari onako birani, kakvo je obćina poglavarstvo želila, jer je bilo i slučajevah, gdje je povjerenik odbornikom predložio jednoga kandidata. Rekao bi: Gospodo! boljega nemožete imati, izbirajte ovoga. Ako bi odgovorili: „mi toga nećemo“ rekao bi: „ako ga nećete vi, hoću ga ja imati“. Naravna stvar, odbornici u više obćinah ovakova silom narinuta nisu htjeli birati. Što se je sbilo? da su povjerenici u mnogih obćinah oktroirali odbornike i obćinsko poglavarstvo. Obćina se je dotična, kojoj su prava tako povriedjena bila, pritužila skupštini, ali poslovica kaže: „Može li po janje dobro biti, što će kurjaku tužiti“. Tako je i bilo; jer u svakoj obćini prodro bi svojim kandidatom u skupštini, jer bi imao stranku i prijatelje.

Navesti ću vam pojedine slučajeve, kako se je kod izborah tih postupalo na skupštini. U jednoj obćini izabraše župnika. Povjerenik kaže: „Šta ćete popa birati, za imate drugoga čovjeka“. A zašto? Jer nije bio pristaša njegove stranke. U drugoj obćini rekoše: „mi nećemo popa“, a na to će povjerenik: „a zašto nebi gospona plebanuša izabrali, im su oni ipak naš čovjek“. (Obći smieh.) I morali su ga izabrati. Zašto? Jer je pripadao vladinoj stranki.

Visoki sabor si može dakle predstaviti, kakova su u varaždinskoj županiji obćinska poglavarstva.

Da vam navedem još jedan slučaj za ilustraciju skupštinah. Ove godine dodjoše u veljačku skupštinu odbornici dvijuh obćinah sa dvie molbe tih obćinah, podpisane po svih odbornicih tih obćinah, gdje moli obćina klenovnička, buduć da nije u stanju podnašati troškovah koji su skopčani sa samostalnom upravom, da se spoji s obćinom ivanečkom; a ivanečka obćina je pako podniela molbu, da je pripravna spojiti se s obćinom klenovničkom. Na to je zaključeno u skupštini: Buduć da ove molbe nisu podnešene iz sjednice obćinske, neka se ove molbe povrate kotarskomu sudcu s tom uputom, da pojedine obćine u sjednici predmet u pretres uzmu i zaključak izraze, da li zbilja spojenje žele; i ako obće spojenje žele, onda kotarski sud taj zaključak obćinske sjednice ima predložiti u zajedničkoj sjednici. Šta se je dogodilo? U ovih obćinskih sjednicah bijaše zaključak izražen, da obe obćine žele, da se spoje, i opet u zajedničkoj sjednici bi zaključeno da se spoje. U [illegible] skupštinu došao je predmet na dnevni red. [illegible] sbilo? Akoprem bijaše rečeno u skupštini [illegible]

Digitized by Google

ꝁoprem je sam posjednik administrator županije varaž-inske rekao: „ako želite, da se spojite, to neima uz-ıka, da se spojite, samo kad je formalnosti zadovoljeno", – sad kad je formalnosti zadovoljeno, šta je zaključeno? aključeno je nedozvoliti da se spoje, jer bi se tim eksi-encija dvajuh nevaljalih činovnikah u pogibelj stavila.)bći smieh.)

S toga čast mi je na preuzv. g. bana staviti slie-əću interpelaciju: (Čita.)

„Je li je preuzv. g. ban voljan na molbu ovih ob-nah županije varaždinske, koje su prigodom uztrojstva oćinah g. 1871. oktroirane, i kojim su obćinski činovnici lom narinuti, dozvoliti, da se bez svakoga nasilja upliva l strane županije mogu iznova urediti i sebi obćinsko ɔglavarstvo svojom voljom birati".

Predsjednik: Dostavit će se banu.

Na dnevnom je redu treće čitanje zakon. osnove o zakonjenju prev. odredabah od 8. lipnja g. 1871.

Izvjest. dr. **Ignjat Brlić**: (Čita osnovu.)

Predsjednik: Prima li štovana kuća zak. osnovu, ıko je pročitana u svojoj cielosti?

(Prima.)

Na dnevnom je redu izvješće narodno-gospodarstve-ɔga odbora. Molim g. izvjestitelja.

Izvjest. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita izvješće narodno-ɔspodarstvenoga odbora; prilog 2.)

(Točka 1. do 6. izvješća primaju se bez debate.)

(Čita točku 7.)

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Visoki sabore! Nisam ijatelj zaključakah saborskih bez realne podloge i bez ıkrića novčana, te zato moram nekoliko riečih o tom edmetu kazati, dočim želim, da se predlog odborov u čem promjeni. — Močvare u slavonskoj podravini taju u žalostnoj uspomeni svakomu, tko prodje ovim ajem, a žiteljem su pako prava nesreća. — Zemljište nedju Drave i jugozapadnih gorah iznoseće do 10 če-ɔrnih miljah podvrženo je povodnji, koja uništuje plo-ıosnost zemlje, te svojim odstojem proizvadja miazme, ji truju zrak, te su uzrokom mnogih bolestih.

Ovdje dakle možemo na sreću učiniti dobro po zemlju šu i to bez potežkoćah. — Modus procedendi bio bi aj: 1. država dade predradnje tehničke obaviti, 2. uža predujmice žiteljstvu dotaciju za izvedenje te rad-ɘ, dakako uz povratak po strankah.

Prije svega pako nuždno je preslušanje dotičnikah, dobljena izvidjenja mogu služiti temeljem svakomu lnjemu radu, a ovo je već tim olahkoćeno, što su anke medju sobom već razpravile ovo pitanje i složile o proračunu te radnje kao i o tom, koliko tko do-nieti mora i koliko rali zemlje na koga pada. Dakle ɔro nikakovih teretah neima odtuda za zemlju, a ne-ɘslušanje interesentah nebi iziskivalo mnogo vremena, ɔim je korist očevidna i zadovoljuje velikomu dielu roda i to radina, čestita i poštena naroda. Posao ovaj je prema svemu tomu upravo kulturni, s toga preporučujem saboru što toplije predlog odbora, nu s tom promjenom, da se najprije stranke preslušaju.

Mato Mrazović: Visoki sabore! Moram u zaštitu uzeti predlog odbora, i to s razloga, što držim, da bi preslušanje stranakah bilo suvišno prije, nego li se tehnički operati izvide i bar od prilike troškovi, koji će biti skopčani s poduzećem, proračunaju. Ja držim to suvišnim zato, što se državna vlast u obće ima brinuti za poduzeća, gdje se radi o zdravlju, plodovitosti zemlje, sigurnosti života tolikoga pučanstva, kao što ovdje u ovom pitanju, i tu se neimaju pitati pojedinci, hoće li, neće li privoliti, nego po postojećem zakonu, kad je iz obzirah gore navedenih od strane države na temelju izvidenja pronadjena nužda toga, imadu se pitati samo o osnovi, drže li osnovu za koristnu, drže li ju dobro proučenom, i drže li napokon, da je trošak, umetnut u proračun, potrebit, moguć, i da li ga mogu prihvatiti.

Ako bi se išlo putem, kao što je g. predgovornik izvolio reći, da se ponajprije stranke preslušaju, onda bi nastala nužda dvojega preslušavanja. Prvo bi bilo, da li privoljuju stranke, da se u obće osušenje preduzme, ne toliko osušenje, nego kanalizacija. Ovo bi bilo po svoj prilici za većinu pučanstva suvišno s razlogah navedenih po samom g. predgovoruiku, što su posjednici u onih dielovih već na čistu, što su dogovoreni i što znadu, da je to nuždno i potrebito, i da je moguće izvesti. Bilo bi dakle ovo prvo preslušanje nepotrebita danguba, koja se nebi dala izpričati; a drugo, kad bi se preslušivalo, badava bi se samo umaralo žiteljstvo prizivanjem, jer bi bilo neizbježivo drugo preslušavanje, u kojem bi bilo preslušano o samoj osnovi, o njezinoj valjanosti, o trošku i o razmjerju, u kojem bi koja stranka imala trošak nositi.

S toga držim, da je opravdan predlog odbora, koj kaže, da se najprije tehnički operati izrade; a to je već i zato potrebito, što, dok se teren nesazna, niti se zna, tko će biti preslušan, niti se mogu troškovi bar pobliže opredieliti. S toga podupiram predlog odbora.

Izvjest. dr. **Marijan Derenčin**: Ja držim, da je dovoljno g. predgovornik razložio, da se prihvati predlog odbora.

Predsjednik: Molim onu gospodu, koja su za redakciju odbora, neka se izvole dignuti.

(Ustane većina.)

To je većina.

Izvj. dr. **Marijan Derenčin**: (Čita dalje.)

(Sve ostale točke izvješća primaju se bez debate.)

Predsjednik: Dolazi na red izvješće kazalištnoga odbora.

Budué je naš vriedni član dr. Dežman, koj je bio izvjestitelj odbora, umro, molim gosp. Brlića, da bi tako dobar bio.

Digitized by Google

Izvjest. dr. **Ignjat Brlić**: (Čita izvješće kazalištnoga odbora; prilog 3.)

(Predlozi odbora primaju se bez debate, osim predloga o nabavi Kochove sbirke, gdje progovori :)

Marijan Derenčin: Visoki sabore! Meni se čini, da se je odbor svojim predlogom makar i bilo u hvalevriednom patriotičnom uzletu ponešto prenaglio, da odbor nije svestrano temeljito predmet razsudio, da nije sebi samomu stavio ona pitanja, na koja trebalo mu je odgovoriti prije, nego li je predlog učinio. Ja iskreno izpoviedam, da mi na temelju odborova obrazloženja nije moguće mirnom dušom glasovati. Mi smo punim pravom očekivali, da će nam odbor podastrieti toliko materijala, da će nam on pribaviti takove precizne, sigurne podatke na temelju kojih bilo bi nam moguće suditi o njegovom predlogu. Prvo pitanje, na koje ima odbor obrazloženo odgovoriti, jeste ono: da li je nabava Kochove sbirke od strane zemlje i zbilja jedino jedincato ili bar najshodnije sredstvo za očuvati, kao što odbor veli, domovini našoj dragocieno blago, sakupljeno u Kochovoj sbirci? Neima li shodnijega sredstva za polučiti tu svrhu? Odbor prosto kaže: treba da zemlja tu sbirku nabavi. Nu obrazloženje toga predloga ostao je odbor dužan. U tom nalazim jedan nedostatak odborova izvješća. Nu recimo da odbor ima pravo, da neima drugoga sredstva, da se domovini našoj očuva ta sbirka, recimo, da ju zemlja nabavi. Što onda? Valjda odbor nije mislio, da će domovini očuvati tu sbirku time, da ju vlada u ime zemlje kupi pa preda g. Pogslediću, da ju onim znanstvenim redom, s kojega je naš zemaljski arkiv na glasu, uvrsti medju povelje, stare listine, što li. (Smieh.) Odbor nije valjda mislio, da će samom pohranom sbirke u arkiv ona harmonija, koja se u njoj sakriva nadahnuti bar naš arkiv onom sustavnom harmonijom, koje historičko uho našega Račkoga nečuje. (Smieh.) Odbor je očito htjeo, da se pjesme tolikom požrtvovnosti po Kochu sakupljene po narodu šire, pa zato je mislio, ako i nije rekao, da bi i zemlja morala tu zbirku izdati. Ako to, onda zašto nije odbor predložio način izdanja? zašto nije nam rekao koliko će iznositi trošak izdanja? Ovaj trošak po mnienju vještakah iznašao bi 10.000 for. Sada, gospodo, g. Koch za ustup sbirke 12.000 for., trošak izdanja iznositi će od prilike 10.000 for., dakle nabava i izdanje te sbirke stalo bi zemlju do 22.000 for. Je li je odbor mislio na to, da li je naša zemlja u stanju taj trošak nositi? Zašto nas nije razlozi uvjerio o mogućnosti preuzeća toga troška? Ovo je i opet praznina u odborovom izvješću. Nu ima još drugih. Koch, kao što rekoh, zahtjeva za sbirku 12.000 for., a odbor o tom zahtjevu ništa nekaže. Čini se, da se odbor dakle slaže sa Kochovim zahtjevom. Ako to, onda pitam odbor, na kojem je temelju opredielio tu vriednost sbirke. Odbor veli, da je sbirka odlikovana u bečkoj izložbi i medju spisi čitao sam svjedočbu tenoriste Grbića, koji potvrdjuje, da je ta sbirka od velike vriednosti. Neka mi odbor oprosti, nu ja ma kako štovao umjetničke vrline g. Grbića, očitujem odprto, da njegova svjedočba u tom predmetu nemože biti mjerodavna za sabor. Što se tiče odlikovanja, stečena po Kochu na izložbi, to ni ono nije mi dovoljna podloga za suditi o vriednosti sbirke. Izložbena porota nagradila je trud g. Kocha, nagradila je liepu ideju, koja ga vodila, nu držim, da nutarnja vriednost sbirke nije bila glavni moment njezine osude. Izložbe, gospodo, u obće nisu najbolja sudišta za takove proizvode.

Ja dakle nevidim u odborovom predlogu dovoljna materijala, na temelju kojega bi mi mogli suditi o vriednosti te sbirke. — Ja se, gorpodo, očitujem u načelu proti nabavi sbirke u ime zemlje. Ja razumijem, ako zemlja nabavi za galeriju kakove slike, za muzej sbirke, ako zemlja nabavi predmete, koje samom izložbom postizavaju svrhu, nu neobično mi se čini pretvoriti zemlju u izdavateljicu muzikalnih djelah. — Nisam ni zato, da se vladi prosto ustupi Kochova molba, jer ako je sabor ustupio kazalištnomu odboru kakovu molbu, učinio je to u predpostavi, da će vještački taj odbor stvar svestrano razsuditi. Vlada nije zato prikladna. Ta nekoji činovnici vladini imadu i onako dosta posla sa muzikom u kazalištu. (Smieh.) Ja ću pozornost visoke kuće svratiti na još jednu okolnost.

G. Koch stavlja u svojoj molbi alternativu, da mu zemlja ili odkupi sbirku, ali da ju daje tiskati, pa da mu ju u vlastničtvo preda. Zašto se odbor nije na ovu potonju alternativu obazreo, zašto nam nije naveo razloge s kojih prihvaća prvu po zemlju skuplju? Ovo su po prilici nedostatci u odborovom izvješću, koje treba popuniti, nedostatci, koji nam nedopušćaju temeljito svoje mnienje o odborovom predlogu izraziti, te zato predlažem: neka se izvješće odboru vrati pozivom, da stvar temeljitije i svestrano prouči, pa u svoje vrieme obrazloženo svoje mnienje saboru podnese. Gospodo! Meni nemože nitko priznati, da sam neprijatelj glasbi, a ueročito narodnoj glasbi, i kad bi ja sliedio samo nagonu svojega srdca, ja bi uskorio izdanje takove sbirke. Ali na ovom mjestu, na kojem sada stojim, kao zastupnik naroda, koj u tom trenutku zahtjeva od nas hljeba, nemogu biti za mene mjerodavni razlozi srca, već razlozi hladna razbora, izvirajući iz triezne ocjene financijalne naše snage. (Odobravaju.)

Izvjest. dr. **Ignjat Brlić**: Visoki sabore! Za obranu odborova predloga čast mi je sliedeće navesti:

Odbor, rešavajuć molbu Kocha, imao je u rukah do 7 svjedočbah, sve po imenu poznatih umjetnikah i glasbenikah u trojednoj kraljevini i u Srbiji. Nadalje obavješten je bio po molitelju, da je ta zbirka na bečkoj izložbi po poroti odlikovana medaljom za zasluge, pa da je njemu jedinomu to glasbotvorno odlikovanje

Digitized by Google

Ugarskoj i u Hrvatskoj pripalo. To su glavni podatci izprave, na kojih je odbor obrazložio svoje mnienje o ıžnosti i historičkoj vriednosti ove sbirke.

Pošto je u odboru bilo mnogo vještakah iz Zagreba, ɔji su imali priliku lično se osvjedočiti o lepoti i krasoti zbirke u narodnom smjeru, to je svaki član, u koliko u je to poznato bilo, k tomu doprineo. Naravno, odɔr glede toga ustmenih izjavah i ličnih priznavanjah ;je uvažio, nego kako rekoh, samo izprave, koje se na.ze kod ovih svjedočbah i spisah. Na temelju ovih spisah lboru nije bilo moguće, nikakove izvjestne ciene naznati za zbirku. A ja mislim, da to nijednomu odboru nebi lo moguće; pa da se odboru i povrate svi spisi, da :edlog popuni u tom smjeru, to neće imat posljedicah. ıšto? Jer kod ovakovih dielah, kad se opredieljuje ciena, ora se znati, da to nije obična roba, koja se svaki dan ži, nego da je to umjetnina, kojoj s jedne i druge rane patriotizam cienu opredieljuje.

Ako bude Koch uvažio, da naša zemlja u ovoj goni nije u najboljih financijalnih odnošajih, to će mu ožebiti patriotizam cienu diktirati, da dade jeftinije, ɜgo što će se procieniti ta sbirka; a patriotizam naš, j. kupacah, kad bi imali izlišnih novacah, sastojao bi u tom, da bi i preko ciene ovakovoga umjetnika na:aditi morali. U koliko dakle g. predgovornik misli, da ovaj predlog povrati odboru u tu svrhu, da bi se ena imala postaviti, to mislim, da se tim postupkom ɜbi mogla ciel postignuti. Naši domaći umjetnici nisu ogli drugo kazati, nego: ovo je liepo, ovo je važno za ırodnu glasbu: ali opredieliti cienu, pa kazati: ove su esme od ovolike i tolike ciene — o tom nemože biti .zgovora.

Zašto odbor nije pozitivna predloga učinio, zašto je kazao: predlaže se, da se odkupi sbirka za 12.000 r. ili: predlaže se, da zemlja preduzme štampu, a njetniku da se sbirka pokloni, to su ga vodili ti razzi, što nije znao, niti je mogao upoznavati, da li je 'aj petit stavljen u molbi Kochovoj kao njegova zadnja ɜč; zatim molba nije mogla naći meritorna riešenja, ɔšto nije običaj, a možebiti niti prilika, da sabor stupi dogovor s Kochom, pa da se pogadja glede nabave ɔirke.

To su razlozi, zašto odbor mnije, da je nashodnije, ı se stvar vladi preporuči i propusti, neka stupi s tim ɔvjekom u dogovor i neka nastoji, ako je moguće, saıvati zemlji tu sbirku. S ovih razlogah, koji su vodili lbor, slobodan sam braniti odborov predlog, i preporuti ga visokoj kući.

Predsjednik: Prije svega ima se glasovati o predlogu odbora, a onda o predlogu g. Derenčina. Zato ona gospoda, koja su za redakciju izvješća u tom pogledu, neka se izvole dignuti.

(Ustane manjina.)

Ona gospoda, koja su za predlog g. dra. Derenčina, neka se izvole dignuti.

(Ustane većina.)

To je većina.

Štovana kućo! Predlog g. Pusta glasi ovako: (Čita) „Sabor trojedne kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije priznavajuć važnost i potrebu željezničke pruge Beč-Novi (u turskoj Bosni) preporuča svojim poslanikom na zajedničkom ugarsko-hrvatskom saboru, da se svojski zauzmu, da se kod pravljenja te pruge u ugarsko-hrvatskoj državi samo onomu tražitelju podieli dozvola, koji će voditi tu prugu na obću korist i potrebu Hrvatske, i koja će grad Varaždin neposredno povući u glavnu prugu Beč-Novi."

Želi li tko govoriti. (Neželi.)

Prima li štovana kuća predlog? (Prima.)

Postigao je zaključak.

Sada molim dvie cedulje; na jednoj cedulji jedno ime za gornju kuću, a na drugoj cedulji opet jedno ime za dolnju kuću.

(11 satih, 45 minuta; preduzima se izbor; dr. Rogulić čita imenik.)

(12 satih.)

Predsjednik: Štov. kućo! Glasovalo je 45 člana. Za gornju kuću izabran je sa 40 glasovah gosp. grof Ladislav Pejačević, a za dolnju sa 29 glasovah gosp. dr. Kviring.

Za danas je dnevni red izcrpljen, a ujedno je izcrpljena radnja sabora, jer više ništa na dnevnom redu nema.

Veleštovana gg. zastupnici! Sa zadovoljstvom i mirnom sviesti možete se obazrieti na kratko ovo vrieme obilnoga dielovanja vašega, koje će domovini našoj koristiti.

Što će doći kašnje u pretres, to je velevažna osnova o zadrugah. Ona duboko zasieca u život naroda, s toga će dobro biti, da se još prouči prije, nego li dodje u pretres sabora; a isto tako i vlada će trebati vremena, da uzmogne zgotoviti zak. osnove za dalnji rad.

Zato zaključujem današnju sjednicu, a drugu ureći ću u svoje vrieme putem službenih novinah. Dotle gospodo! da ste mi zdravo! (Živio!)

(12 satih.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

XLVI. sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, držane pod predsjedničtvom g. Jovana Živkovića, dne 28. listopada 1873. u glavnom gradu zemaljskom Zagrebu.

Predsjednik otvori sjednicu.

Pročitan zapisnik prijašnje sjednice bje bez primjetbe ovjerovljen.

Prispjevši na sabor podnesci:

1. (pod br. 644.) Predstavka Gustava Tausiga, poduzetnika obskrbe u kaznioni lepoglavskoj, glede ugovora, tičućeg se obskrbe kaznione lepoglavske.

Upućuje se molbenomu odboru.

2. (pod br. 643.) Dopis zem. vlade od 27. listopada br. 4649., koji se dostavlja prev. kr. odpis od 21. listopada, podieljujući sankciju zak. članku o ravnopravnosti Izraelićanah sa sliedbenici ostalih u Hrvatskoj i Slavoniji zakonom priznanih vjeroizpovjedih.

Ovaj zak. članak proglašen je odmah i ima se kr. zem. vladi ustupiti na dalje uredovanje.

3. (pod br. 624.) Izvješće odbora financijalnog o pregledanju računah za g. 1870., 1871. i 1872. Upućuje se na odbor za dnevni red.

4. (pod br. 645.) Predlog zastupnika kotara gjurgjevačkog i drugovah o zakon. osnovi za uvršćenje grada Belovara u red slobodnih kraljevskih gradovah.

5. (pod br. 646.) Predlog zast. kot. osječkog i drugovah glede zakonske osnove o zadrugah.

Oba ova predloga opućuju se zakonodavnomu odboru.

6. Zastupnik kotara varaždinskog stavlja na kralj. zem. vladu sliedeću interpelaciju:

„1. Je li istina, da je vis. zem. vlada nekim višim žup. činovnikom od po njih primljene predplate na račun svoje plaće znamenite svote prikazala, n. pr.: a) velikomu županu križevačkomu g. Lacku Kukuljeviću 500 for. — b) velikomu županu požežkomu g. Petru Maljevcu 1500 for. — c) bivšemu administratoru županije varaždinske g. P. Horvatu 1500 for.; i napokon

2. Je li istina, da bivši administrator županije varaždinske g. Petar Horvat, kojega je pogodovna godina u smislu §. 61. zakonskoga članka XVII. 1870. koncem mjeseca veljače t. g. prestala, još uviek svoju plaću od 4000 for. vuče?

3. Pak ako je ovo istina, na račun koje rubrike zemaljskoga budgeta padaju ovi izdatci?“

7. Nadalje stavlja isti zastupnik na svietlog bana sliedeću interpelaciju:

„Je li preuzv. g. ban voljan službu žup. nadšumara u županiji varaždinskoj jednim sposobnim činovnikom popuniti, čim u srpnju g. 1871. pod uvjetom, da za jednu godinu danah državni šumarski izpit položi — imenovani nadšumarom županijskim Šmidinger takav sve do danas položio nije?“

Obe ove interpelacije ustupaju se kr. zem. vladi.

8. Zastupnik kotara pakračko-kutinskog stavlja na svietlog bana sliedeću interpelaciju:

„Je li je svietli ban voljan za onaj slučaj, ako razpoloživa novca preostane iz proračuna za g. 1874. poprimiti shodne mjere, da se upotriebi primjerena svota na gradnju gimnazijalne sgrade u Požegi?“

Uslied odgovora svietlog bana, da je bila svota za gradjenje gimnazije u proračun za god. 1874. od strane vlade uvršćena i da je brisana obzirom na nevolju i oskudicu, što u zemlji vlada, no da će, ako razpoloživa novca bude, dati preduzeti gradnju gimnazije, nadajuć se identitetu od strane sabora, u koliko bi se time odobreni proračun povriedio, izjavljuje se interpelant zadovoljnim, te se ova interpelacija uzima na znanje.

9. Zastupnik kotara irižkog stavlja na svietlog bana sliedeću interpelaciju:

„S razloga, što je 98 občinarah u Irigu proti občinskomu poglavarstvu podnielo tužbu radi krupnih neurednostih i pronevjerenja, te umolilo iztragu i izaslanje jednoga računarskoga činovnika radi pregledanja občinskih računah;

s razloga, što je iztraga neuredno vodjena češće krat prekidana bila, te se iztražitelji više putah mienjali;

s razloga, što je za likvidiranje občinskih računah bio izaslan za taj posao posve nesposoban županijski kastelan, radi česa se i likvidiranje uredno preduzeti nije;

nadalje s razloga, što je i županija sama gore navedenu tužbu opravdanom i pronevjerenje dokazanim priznala, te najinteligentnijeg krivca, naime bilježnika tim samo kaznila, što mu je podielila ukor i osudila ga na globu od 100 for., dočim je ostalo poglavarstvo ostavila na čelu uprave občinskoga imetka:

s razloga, što je sam blagajnik občinski priznao, da knjige nepravilno vodjene bijahu, i što su dužnici občine namirami dokazali, da svoj dug namiriše, pa ipak na opetno plaćanje duga prisiljeni bijahu; napokon

s razloga, što su pristojbe za predprege i ukonačivanje vojničtva doduše uplaćene, ali dotičnikom neizručene, što pako nepodpuno izručene, dočim se prot razporezana svota za kupnju opekah i za plaćanje občinskoga stražara polja, vinograda itd. pobirala ali u svrhu neupotrebila, nadalje, što su županijski organi kod pregledanja računah pristrano i površno postupali, tako da se samo iznovičnim likvidiranjem pravi iznos pronevjerenih svotah saznati može, napokon, što je pogibeljno ost

iti upravu obćinskoga imetka u rukuh sadašnjega polavarstva, a iztraga će radi obsežnosti dugo trajati; iz vih tih razlogah stavljam na preuzvišenoga gospodina ana sliedeću

Interpelaciju:

Namjerava li preuzv. gospodin ban na temelju već okazanih podatakah neodložno nuždna odrediti, da se bćinski imetak obćine irižke od daljnjega oštećenja obeziedi i uprava povjeri do konačnoga riešenja inim poenim rukam; radi likvidacije pako da se izašalje čiovnik od kr. računovodstva?"

Na izjavu svietlog bana, da će tom predmetu svoju ažnju obratiti, stvar samu dati izviditi, strogo po zaonu postupati i nastojati, da se red u obćini uvede, izvi se interpelant sa odgovorom za sad zadovoljnim.

Isti zastupnik ponavlja svoju interpelaciju, stavljenu 24. sab. sjednici, koja glasi:

„U 24. sjednici saborskoj od 22. kolovoza g. 1872. avio sam interpelaciju u pogledu zloporabe irižkoga otarskoga pristava Janka Frušića i pošto dosad odgoora dobio nisam, niti sam doznao, da li je ova interlacija bila od uspjeha, to se usudjujem, ponavljajuć oju interpelaciju na temelju iza toga dogodivših se činah, kojih jasno postaje, da je spomenuti pristav u donom kotaru nemoguć, upitati vis. vladu: 1. Je li je oljna visoka vlada nuždne mjere poprimiti, da se donoga sreza irižkoga stanovničtvo od daljnih zloporabah nasiljah po Janku Frušiću sačuva, te da se ovaj iz eza irižkoga ukloni?"

Zatim je uzeta u razpravu zak. osnova ob uzakoenju prev. odredbah od 8. lipnja 1871. glede razvojanja varaždinsko-gjurgjevačke i varaždinsko-križevačke ajiške pukovnije, zatim vojno-krajiških obćinah Senja, lovara, Ivanić tvrdje i obćine Siska, i sjedinjenja njiova s kraljevinom Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom, nakon obrazloženja izvjestiteljeva primljen je za podgu specijalne debate.

U samoj specijalnoj debati primljen je naslov zak. nove i §§. 1., 2., 3. bez promjene po predlogu vlade.

Iza toga pristupi se izboru odbora za izvidjenje parce jamničke kiselice i od 48 glasujućih izabrani su: van Živković sa 47, dr. Špun sa 47, dr. Derenčin sa , Mato Mrazović sa 42 i Mirko Hrvat sa 40 glasovah.

Zatim se ustanovi red za buduću sjednicu.

Tim je današnja sjednica zaključena, a sliedeća na list. u 10 satih prije podne urečena.

Živković s. r.
saborski predsjednik.

Dr. Alexander Rogulić s. r.
saborski bilježnik.

Prilog 2.

Visoki sabore!

U prigibu čast nam je podnieti II. izvješće narodno-gospodarstvenog odbora za razpravu.

U ime narodno-gospodarstvenog odbora.

U Zagrebu, dne 27. listopada 1873.

Ladislav Kiš,
predsjednik odborni.

Dr. Marijan Derenčin,
izvjestitelj.

Zapisnik

o sjednici narodno-gospodarstvenog odbora, držanoj dne 27. listopada 1873. pod predsjedanjem presv. gospodina Lad. Kiša.

1. (br. 542.|1873.)

S razloga, što u belovarskoj županiji nije još uvedena uredba o razredjenju cestah u zemaljske, kotarske i obćinske;

s razloga, što odbor priznaje važnost iz Kloštra do Ivanić-grada vodeće ceste po ovaj predjel,

neka vis. sabor izvoli zaključiti:

1. poziva se vlada, da shodna odredi, neka se i u županiji belovarskoj uvede razredba cestah u zemaljske, kotarske i obćinske;

2. preporuča se vladi, da do izradka osnove o pomenutoj razredbi, skrbi za uzdržavanje te ceste iz odkupnine zemaljskih javnih težakah;

3. da vlada uzmogne ocieniti molbu grada Ivanića, ustupljuje joj se odnosna molba.

2. (br. 163.|1872.)

S razloga, što uzdržavanje glavnih učionah u smislu obstojećih propisah pada na teret dotičnih obćinah;

s razloga, što je preparandija zemaljski zavod;

predlaže se vis. saboru sliedeći zaključak:

Zahtjevu gradske obćine zagrebačke, da zemlja preuzme uzdržavanje uzorne glavne učione, nemože se zadovoljiti.

Usuprot ustupljuje se vladi molba, u koliko se ista tiče uzdržavanja preparandije na zemaljski trošak, da ju uvaži i prema tomu saboru shodan predlog učini.

3. (br. 150.|1872.)

Obzirom na sadašnje stanje pitanje o prodaji krajiških šumah i na jur donešene u tom predmetu zaključke sabora, neka se predstavka u tom pogledu smatra riešenom.

4. (br. 131.|1872.)

Da je predstavka učiteljskoga sbora kr. velike realke zagrebačke za konačno uredjenje plaćah na ovozemskih srednjih učilištah našla riešenje svoje zakonom, što ga u ovom zasjedanju stvori sabor o uredjenju plaćah učiteljah na srednjih učilištih.

Digitized by Google

5. (br. 161./1872.)

Da se molba grada Zagreba o podignuću velikog centralnog kolodvora u Zagrebu ustupi vladi uz toplu preporuku, da kod zajedničke vlade povoljno riešenje toga pitanja uskori. Ujedno neka sabor preporuči zastupnikom u zajedničkom saboru, neka u istu svrhu što kriepčije svoj upliv ulože.

6. (br. 159./1872.)

S razloga, što je patriotična dužnost svih nastojati, da glavni grad kraljevine ove, središte duševnoga života naroda našega, procvate i napreduje;

s razloga, što se u istinu osjeća u Zagrebu oskudica stanovah;

s razloga, što blagodat, za koju glavni naš grad moli, uživa Budim-Pešta,

odbor predlaže sliedeći zaključak:

a) poziva se vlada, neka kod zajedničke vlade nastoji izposlovati, da donese zajedničkomu saboru zakon o podieljenju glavnomu gradu naše kraljevine one blagodati u pogledu oprosta poreza novozidanih kućah, koju i glavni grad Budim-Pešta uživa.

b) preporučuje se našim zastupnikom u zajedničkom saboru, neka shodnim načinom nastoje o uslišanju molbe ove. —

7. (br. 122./1872.)

Da se molba posjednikah, nastanjenih u kotarih valpovačkom i našičkom, za reguliranje riekah „Karašice" i „Vučice", uzstupljuje vladi toplom preporukom, da obzirom na skrajnu nuždu i na korist, koja će onim predielom nastati iz reguliranja pomenutih riekah, neodvlačno naredi shodna, da se tehnička osnova priredi, pa onda povede postupak, propisan zakoni g. 1836. i 1840. i nacrt zakona saboru podnese.

8. (br. 569./1873.)

Da se molba obćinah kotara delničkog i čabarskog za osjeguranje sredstvah, potrebitih za izvedenje crnolužko-gerovske ceste, uzstupi vladi na uredovanje.

9. (br. 221./1871.)

Da je molba obćine Kraljevice: da se cesta izmedju Križišća i Plasah izvede, našla svoje rešenje današnjim saborskim zaključkom.

10. (br. 164./1872.)

S razloga, što se je zastupstvo grada Zagreba reversom od 27. ožujka 1856. obvezalo, da će za dolnju realku doprinašati godišnjih 1470 for. a. vr., a zaključkom od 27. ožujka 1859. za gornju realku još svotu od 1470 for. a. vr., ukupno dakle 2940 for.;

s razloga, što se osim toga gradska obćina obvezala istimi zaključci skrbiti za stan i potrebito pokućtvo;

s razloga, što je preobstojavše kralj. namjestničko vieće g. 1861. dozvolilo, da obćina može zaostali do one godine prinesak na obskrbe plaćati;

s razloga, što nuždna štednja zemaljskoga erara nedopušta prihvat ponude;

s razloga, što bi uslišanje ove molbe izazvalo slične zahtjeve od strane drugih municipijah gradskih, koji ili sami već uzdržavaju dolnje realke ili kane ih ustrojiti samo uz prinesak zemaljskih sredstvah;

s razloga, što je i onako prinesak zemaljske komercijalne zaklade za uzdržavanje ovoga zavoda dosta znatan;

s razloga dakle, da s jedne strane stoji pravovaljana obveza grada Zagreba na upitni prinesak, a s druge strane molba nemože uvažiti iz obzira ravnopravnosti i štednje domaćega budgeta,

predlaže se zaključak:

Sabor nenalazi molbu ovu grada Zagreba: neka zemlja primi u vlastničtvo kuću velike realke u Zagrebu, i neka gradska obćina bude oproštena plaćanja godišnjega prinesa za uzdržavanje te škole, kao i plateža zaostatka od 17.630 for. a. vr. preporukom uputiti vladi.

11. (br. 158./1872.)

S razloga, što uzdržavanje zemaljskih cestah u smislu obstojećih propisah spada na obćine, bez razlike, da li su one gradske ili seoske;

s razloga, što odbor nedrži, da u ugovoru stojeće ceste imadu onu obćenitu važnost, koja predpostavlja pojam državnih cestah;

s razloga, što netom donešeni zakon o uzdržavanju zem. i kot. cestah nalaže gradu Zagrebu dužnost uzdržavati svekolike, u njegovom teritorijumu nalazeće se ceste, jer mu daje slobodno razpolagati odkupninom javnih težakah, utjeranu od svojih žiteljah,

predlaže se saboru sliedeći zaključak:

Sabor nije pronašao podupirati molbu grada Zagreba, da mu se povrati svota od 6000 for., potrošenu na popravak gornje Ilice, te da se ova cesta do Crnimerca, kao i ona vodeća na kolodvor, uvrste u red zemaljskih cestah.

12. (br. 180./1872.)

Da se molba trgovišta Vukovara u pogledu gradjenja kanala izmedju Dunava i Save sa izhodištem u Vukovaru uzstupi vladi uz preporuku, da ocieniv jeftinije vodenih putevah, nastoji o povoljnomu rešenju toga predmeta.

13. (br. 188./1872.)

Da se molba trgovišta Vukovara u pogledu gradjenja željezničke pruge od Zemuna preko Vukovara do Barča, uputi na vladu uz toplu preporuku, da svojim putem obće priznanu korist željezničke ove pruge kod zajedničke vlade zastupa.

14. (br. 148./1872.)

Da se molba županije virovitičke: da se izmedju Barča i Osieka dunavskom dolinom izvede željeznica, uputi na vladu uz preporuku, da svojim putem nastoji o uslišanju molbe i da svoju pozornost uz to obrati na žalostne zdravstvene okolnosti u onom predjelu.

Digitized by Google

15. (br. 377 1872.

Da se predstavka županije varaždinske: da joj se lopusti upotriebiti hospitalarnu zakladu, zatim zakladu oolnice varaždinske i onu braće milosrdnikah za podignuće bolnice u županiji varaždinskoj:

s razloga, što je u ovom zasjedanju donešen zakon podignuću ludnice kao zemaljskoga zavoda, i što se roškovi prvobitnoga njegova ustrojstva imadu namiriti iz akozvanih hospitalarnih zakladah, koje makar i nosile me pojedinih županijah, to ipak gledom na postanak ijihov jesu zaklade zemaljske;

s razloga dakle, da je zahtjev županije varaždinske koliko se tiče hospitalarne zaklade, neopravdan;

s razloga, što i po samoj izjavi županije varaždinske na nije u stanju dokazati autentično, da su tako zvane aklade bolnice županijske i milosrdne braće svojina županije, dapače okolnost, da je prva od tih zakladah potala neupotrebljenimi kamatami zaklade hospitalarne voije za to, da upitna zaklada kao accessorium ima narav iatice, iz koje je postala,

uzstupi vladi, da prouči narav dvih potonjih zaklaah i prema uspjehu svojega iztraživanja u vlastitom jelokrugu shodna odredi.

Zaključeno i podpisano.

L. Kiš s. r.
predsjednik

Dr. M. Derenčin s. r.
izvjestitelj.

Prilog 3.

Zapisnik

jednice saborskog kazalištnog odbora, držane dne 26. stopada 1873. pod predsjedom velem. g. dra. I. Brlića.

Prisutni: gg. Ivan Vončina, Janko Jurković, Žiga arkaš, Franjo pl. Žigrović, Alberto Štriga, Ivan Trnski, van Vardian, Ante Čop, Eugen Tomić, August Šenoa, erovodja.

1. Predlaže se molba Ferde Kontilovića, bivšega ana narodnog hrvatskog kazališta, upravljena na sabor trojedne kraljevine, kojom moli, da mu se prilikom njegova odpusta podieli odpremnina u svoti od polgodišnje plaće.

Zaključeno predložiti, da se molba uzstupi kr. zem. vladi na riešenje, pošto se podieljivanje takovo ima prosuditi po postojećih u tom obziru ustanovah.

2. Predlaže se molbenica Josipa Freudenreicha, redatelja i glumca narodnoga kazališta, upravljena na sabor trojedne kraljevine, kojom moli, da mu se osigura budućnost, pošto ga kazalištni upravni odbor tobož prikraćuje.

Pošto je Josip Freudenreich aktivni član i nadredatelj kazališta, uživajući beriva, kojih u molbenici traži, to nestaje molbi predmeta, ter bude zaključeno, predložiti saboru, da se molbenica uzstupi kr. zem. vladi na uredovanje.

3. Gosp. predsjednik izvješćuje, da je podravnatelj glasbenoga zavoda g. Franjo Koch, umolio sabor trojedne kraljevine, da odkupi za svotu od 12000 for. sbirku jugoslavenskih narodnih napjevah i glasbinah, ili da dade tu sbirku štampati, a njemu da se predade ciela naklada u vlastničtvo, napokon predlaže se naknadni podnesak g. Kocha, kojim javlja, da je njegova sbirka na bečkoj svietskoj izložbi stekla medalju za zasluge.

Pošto se je odbor uvjerio, da je ta sbirka za domaću umjetnost od velike važnosti, jer u sebi sadržaje cieli historički razvitak naše glasbe, te ujedno obilno gradivo za budući razvitak umjetne glasbe u narodnom smjeru, pošto je dakle svakako željeti, da se to umjetničko blago sačuva zemlji, to bude po odboru jednoglasno zaključeno predložiti saboru, neka preporuči kr. zem. vladi, da pronadje sredstva za nabavu te toli važne sbirke, te da čim prije u budućem zasjedanju saborskom predloži način, kako će se nabava najshodnije izvesti moći.

Zaključeno i podpisano.

Dr. Ignjat Brlić s. r.
predsjednik.

A. Šenoa s. r.
perovodja.

Digitized by Google

Četrdeset i osma saborska sjednica,

držana dne 23. prosinca 1873. u 11 satih prije podne, pod predsjedničtvom I. saborskoga podpredsjednika gosp. Jovana Živkovića.

Sadržaj: Zapisnik četrdeset i sedme saborske sjednice. — Podnesci i prijave predsjedničtva. — Izvješće predsjedničtva o deputaciji, izaslanoj Nj. Veličanstvu prigodom svetkovine 25-godišnjeg vladanja. — Čestitka Nj. Veličanstvu kraljici na dan narodjenja. — Proglašenje sankcije zakonah o revidir... nagodbi; o proračunu za 1874.; o ludnici; o preinaki čl. V. od 1870. — Vlada predlaže na pretres zak. osnove: o odgovornosti bana i odjel... predstojnikah; o vlasti sudačkoj; o karnostnoj odgovornosti sudacah: o zadrugah.

Predsjednik: Gospodo moja! Nakon podužeg vremena i razstanka od zadnje sjednice naše čast mi je pozdraviti vas srdačnim dobrodošli.

Da sam nastavak prekinute naše radnje i nedovršenog zasjedanja urekao baš u oči blagdanah, praznikah božićnih, koje svako po običaju kristijanskomu najradje sprovodi kod kuće u krugu porodice svoje, mislim, da nije nikoga od vas prama onomu, što smo nakon razstanka dogovorili, iznenadilo. Osim toga opravdava ovaj korak moj, što nas čekaju vrlo težki i važni poslovi; poslovi, koji s jedne strane tamo idu, da se nadopune temeljni zakoni zemlje naše, a u drugom redu, koji tamo idu, da utru put, da se zemlja naša što prije sjedini i što prije organizira. Gospodo! vi dobro znate, da prema dužnostim, koje imamo naprama zajedničkomu saboru, nemožemo se sastati, kada bi se nam htjelo, nego onda, kada nam se može. Ja mislim, da će vam za vaš trud u ovom kratkom, ali vrlo važnom zasjedanju domovina blagodarna biti. U toj nadi, da će naša vrlo važna radnja u svakom obziru uspjeti, otvaram sjednicu, i molim gospodina bilježnika, da izvoli zapisnik zadnje sjednice pročitati. (Živio!)

Bilj. **Josip Turelli**: (Čita zapisnik 47. sjednice; prilog 1.)

Predsjednik: Nema opazke?

(Nitko se nejavi.)

Ovjerovljuje se zapisnik.

Bilj. **Jovan Steković**: (Priobćuje podneske.)

Br. 670|sab. Obćinstvo županije zagrebačke podnosi predstavku obćine Novi Sisak o preustrojstvu školstva.

(Peticionalnomu odboru.)

671|sab. Molba Antuna Vinkovića, protustavnika kod naukovno-zakladnog dobra Kutjevo, da ga proti neurednomu postupanju kr. šumarskog meštra i uredskog predstojnika Josipa Kalaya u zaštitu uzme, te od solidarne odgovornosti u pogledu računah oprosti.

Josip Turelli: Vis. sabore! Znam, da predmet ove molbe spada u djelokrug zem. vlade, te bi se molba imala odmah i uputiti zem. vladi na uredovanje; ali budući da je pitanje o dobru Kutjevu višeputah bilo potaknuto u odboru financijalnom, a i samom saboru, s toga podupiram ovu molbu i predlažem, da se uputi peticionalnomu odboru, da do znanja dodje vis. saboru stvar glede ovakovih pritužbah, koje su važan podatak za prosudjivanje dobra Kutjeva.

(Podnesak ide peticionalnomu odboru.)

Bilj. **Jovan Steković**: (Priobćuje dalje podneske: ... zapisnik 48. sjednice.)

Predsjednik: Poznato je, da je za vrieme odsuća vašega nastupio dan 25-godišnjice vladanja Nj. Veličanstva. Ja sam si smatrao za dužnost, zastupajući predsjedničtvo sabora, učiniti sve, što čast i dostojanstvo vis. kuće zahtjeva, te sam u dogovoru kako sa svietlim banom, tako i sa zastupnici našimi u Pešti izaslao deputaciju Nj. Veličanstvu; čast mi je o tom kratko izvješće vis. kući pročitati. (Čita; vidi prilod 2.)

Mislim, da vis. sabor uzima do ugodna znanja s uzklikom: Živio kralj!

(Sva kuća ustane i klikne triput: Živio kralj!)

Pošto sutra nećemo držati sjednice, a vidimo, da je sutra dan rodjenja Nj. Veličanstva premilostive cesarice i kraljice, mislim, da ću pogoditi želju svih vas, ako kažem, da iz današnje sjednice pozdravimo Nj. Veličanstvo premilostivu cesaricu i kraljicu trokratnim: Živila!

(Sva kuća ustane i klikne triput: Živila!)

Digitized by Google

Na sabor su prispjele osim pročitanih podnesakah jerodajnice novo izabranih zastupnikah gg. Tomislava uculića za kotar delnički, Ivana Kukuljevića za kotar oprivnički, Bubanovića za grad Križevac i Milana Vizera za trgovište Samobor.

(Predaju se odboru verifikacionalnom.)

Onda su prispjeli sankcionirani zakoni, i to prvi o ɘvidiranoj nagodbi.

Bilj. **Josip Tureli**: (Čita sankcionirani zakon o reviiranoj nagodbi.)

Predsjednik: Uzima se na znanje, i dostavit će se ladi natrag, da se po novom zakonu, koji će takodjer iti danas pročitan, proglasi.

Dalje je zakon o proračunu za g. 1874.

Bilj. **Josip Tureli**: (Čita zakon o proračunu za goinu 1874.)

Predsjednik: Na znanje, i vratit će se vladi na proglašenje.

Treći je zakon o ludnici.

Bilj. **Josip Tureli**: (Čita zakon o ludnici.)

Predsjednik: Dostavit će se vladi na proglašenje.

oš ima dva zakona: O proglašenju zakonah i zakon o reinaci nekojih ustanovah zak. čl. 5. od g. 1870.

Bilj. **Josip Tureli**: (Čita ove zakone.)

Predsjednik: Dostavit će se vladi na proglašenje.

Ban **Ivan Mažuranić**: Štovana kućo! Poznato je, da već u nagodbenom zakonu izrečeno načelo ob odgoɔrnosti bana; to isto je izrečeno i u zakonu, koji je voren u saboru ob ustrojstvu vlade zemaljske. Medjum je to ostalo samo načelo, a rečeno je bilo, da će se oseg te odgovornosti posebnim zakonom ustanoviti. Toga ıkona dosada nije bilo, s toga se usudjujem zakonsku snovu, koja radi ob odgovornosti ne samo bana, nego bana i sve vlade uz predbježnu dozvolu Nj. Veličanstva štovanoj kući predložiti, da ju izvoli u svoje ustavno pretresivanje uzeti.

Isto tako čast mi je štovanoj kući predložiti na ustavni pretres zak. osnovu o vlasti sudačkoj. Štovana kuća znati će ocieniti važnost ove osnove, jer u njoj se djelokrug i obseg, i tako rekuć privilegija sudstva ustanovljuju i na zakoniti temelj postavljaju.

Treća osnova, koju imam čast predložiti, glasi: o harnostnoj odgovornosti sudacah i o premještaju istih na mjesto ino, i o postavi istih u mir proti volji njihovoj. Kako će štovana kuća vidjeti, u zakonu ovom se opisuju slučaji, u kojih se sudačke osobe smiju premjestiti i staviti u mir suproti volji njihovoj, i one slučaje, u kojih se to učiniti neće moći. Dakle važne su te osnove, i nadam se, da će im visoka kuća podieliti onu važnost i obzir, koji zaslužuju.

Osim tih čast mi je predložiti zakonsku osnovu o zadrugah. Ob ovoj važnoj osnovi nije treba riečih duljiti, buduć da je visoki sabor već sam inicijativu poprimio. Ja mislim, da je dozvoli Nj. Veličanstva shodno, da se inicijativa, koju je štovana kuća, kako rekoh, poprimila, i na vladu protegne, te ista osnova, koja je štovanoj kući predložena po nekolicini članovah njezinih, od same vlade vis. kući predloži. (Živio!)

Predsjednik: Mislim, da sve četiri osnove idu na zakonodavni odbor.

Za danas je dnevni red izcrpljen, s toga zaključujem sjednicu, a drugu ureći ću poslje svetkah običnim načinom i putem. Sada pako molim gospodu u konferenciju, da nekoliko riečih dogovorimo.

(12 satih.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

XLVII. sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, držane pod predsjedničtvom g. Jovana Živkovića, dne 29. listopada 1873. u glavnom gradu zemaljskom Zagrebu.

Predsjednik otvori sjednicu.

Pročitan zapisnik prijašnje sjednice bje bez primjetbe ovjerovljen.

Osnova zakona

ob uzakonjenju previšnjih odredabah od 8. lipnja god. 1871., glede razvojačenja varaždinsko-gjurgjevačke i varaždinsko-križevačke krajiške pukovnije, zatim vojno-krajiških obćinah Senja, Belovara, Ivanić-tvrdje i obćine Siska, i sjedinjenja njihova s kraljevinami Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom,

bi čitana u trećem čitanju i primljena u sliedećem:

§. 1.

Pošto je vojno-krajiški sustav u varaždinsko-gjurgjevačkoj i varaždinsko-križevačkoj pukovniji, zatim u vojno-krajiških obćinah Senju, Belovaru, Ivanić-tvrdji i u obćini Sisku prev. proglasom od 8. lipnja god. 1871. ukinut; ter pošto su spomenuti dielovi hrvatsko-slavonske Krajine jur prešli u gradjansku upravu: s toga se prev. odredbe, odnoseće se na ovaj prelaz i to:

priložena ovdje pod A) c. kr. naredba od 8. lipnja 1871. ob ustanovah za predaju obih varaždinskih krajiških pukovnijskih kotarah, vojnih obćinah Senja, Belovara i tvrdje Ivanića, zatim obćine Siska, ležeće u II. banskoj krajiškoj pukovniji u gradjansku upravu;

kao i priložen ovdje pod B) kr. odpis od 8. lipnja 1871., ob ustanovah za prelaz obih varaždinskih krajiških pukovnijskih kotarah, vojnih obćinah Senja, Belovara i tvrdje Ivanića, zatim obćine Siska, ležeće u II. banskoj krajiškoj pukovniji iz vojne u gradjansku upravu — zatim zakoni navedeni u §. 2. rečenoga kr. odpisa od 8. lipnja 1871., i to: priloženi ovdje pod C) zakon od 8. lipnja 1871., ob ustanovah za odkup drvarine, pašarine i šumarine krajiških stanovnikah iz državnih, u području vojne Krajine ležećih šumah; tako i priloženi ovdje pod D) zakon od 8. lipnja 1871. o promjeni nekih administrativnih naredbah u vojnoj Krajini; napokon priložen i ovdje pod E) zakon od 8. lipnja 1871. ob organičkih uredbah gradskih i seoskih obćinah u vojnoj Krajini, ovim sa cjelovitim svojim sadržajem uzakonjuju, i doslovno u zakonik zemaljski uvršćuju.

§. 2.

Uslied toga sve ustanove uzakonjenih tih prev. o- redabah, u koliko im valjanost nije prestala sama po sebi ili u koliko nisu promienjene zemaljskimi zakoni, dono- šenimi poslie izdatbe spomenutih prev. ustanovah, ima- podpunu zakonitu kriepost.

§. 3.

Provedba ovoga zakona, u koliko se tiče odnošaja odpadajućih prema propisu zakonskoga članka I. godine 1868. autonomnomu zakonodavstvu i upravi, povjerava se banu.

Na predlog predsjednikov doznačuje se Milanu K- cijančiću za brojevno uredjenje ovogodišnjeg proračuna 50 for., zatim litografu 10 for. u ime nagrade.

Zast. Viktor Špišić stavlja sliedeću interpelaciju na svietlog bana:

„1. Da li je Preuzvišenosti Vašoj poznato, da je 11. svibnja 1872. u kasno doba noći u grad Koprivnicu po- slana bila jedna satnija vojnikah 16. pješačke pukovnije bez da je o tom gradsko poglavarstvo koprivničko u- vješteno bilo, da je dapače smještenje tih vojnikah s po- vriedom časti i ugleda gradskoga poglavarstva povjereno bilo žup. kot. sudu u Koprivnici, koj kot. sud je odre- bio, da se to vojničtvo kod pojedinih gradjanah kopri- vničkih smjesti?

2. Zatim, da li je Preuzvišenosti Vašoj poznato, da je ta ista vojska dne 12. svibnja 1872. u mjesta Gjele- kovec i Torčec, u koprivničkom kotaru ležeća, posla- bila, gdje je kod pojedinih tamošnjih žiteljah kao z- kazan kroz više danah smještena bila, bez da se je najmanja krivnja kod njih pronašla?

3. Nadalje je li Preuzvišenosti Vašoj poznato, da je deputacija grada Koprivnice proti ovomu nezakonitomu i nasilnomu postupku, sbivšem se u gradu Koprivnici dne 12. svibnja 1872. predala pritužbu bivšemu banske časti namjestniku, g. Vakanoviću?

4. Da li je voljna Preuzvišenost Vaša u toj stvari dati povesti iztragu i shodna učiniti, da se onim, koji su kroz taj čin na poštenju ili imetku štete trpili, pri- zadovoljština?“

Zast. Josip Miškatović stavlja ovu interpelaciju:

I.

„Da li je Njegovoj Preuzvišenosti banu poznata naredba zajedničkoga ministra komunikacijah, upravljena na željeznička ravnateljstva, kojom se naredjuje:

1. Da će odsele vlada od pomenutih zavodah, linije budi svekolike, budi djelomice leže u obsegu ze- ljah ugarske krune, primati podneske samo u mag- skom jeziku.

Digitized by Google

2. Da od 1. siečnja 1874. sva prometna poduzeća adu sa podčinjenimi organi dopisivati izključivo u maarskom jeziku?

3. Da se sve bez magjarskoga teksta kolajuće tisnice imadu neodvlačno uništiti.

4. Da se činovnici i službenici, namješteni kod žezničkih postajah ili odredjeni za službu na brodovih za pratnju željezničkih vlakovah imadu najdulje do siečnja 1874. naučiti magjarski jezik u toliko, da ga)gu rabiti u obćenju sa obćinstvom, i to pod prietnjom pusta od službe.

5. Da se mjesto odpuštenih činovnikah i službe:ah imadu namjestiti domaći sinovi, vješti magjarskomu iku.

II.

Da li je Njegova Preuzvišenost voljna učiniti shodne rake, da se ova naredba, koja stoji u opreci sa 55. i 57. nagodbenoga zakona, u koliko se proteže naše kraljevine, izvan krieposti stavi i našoj zemlji gura poraba hrvatskoga jezika na željeznicah i paro)dih?"

Zast. Antolek stavljajuć na svietlog bana sliedeću erpelaciju, pita:

„Je li je preuzv. g. ban voljan na molbu onih obah županije varaždinske, koje su prigodom ustrojstva ćinah g. 1871. oktroirane, i kojim su obćinski činovi silom narinuti, dozvoliti, da se bez svakoga nasilga upliva od strane županije mogu iznova urediti i)i obćinsko poglavarstvo svojom voljom birati".

Interpelacije ove dostaviti će se kr. zem. vladi.

Zast. Pust stavlja sliedeći predlog:

„Sabor trojedne kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalcije, priznavajuć važnost i potrebu željezničke pruge 3-Novi (u turskoj Bosni) preporuča svojim poslanikom zajedničkom ugarsko-hrvatskom saboru, da se svojski ızmu, da se kod pravljenja te pruge u ugarsho-hrskoj državi samo onomu tražitelju podieli dozvola, koj voditi tu prugu na obću korist i potrebu Hrvatske, i a će grad Varaždin neposredno povući u glavnu prugu 3-Novi."

Pošto je predlog ovaj po 10 članovah poduprt, bi ljučeno, da se kao prešan još danas u razpravu uzme.

Sab. narodno-gospodarstveni odbor po svom izvjeelju dru. Derenčinu, podnaša sliedeće izvješće:

1. (br. 542.|1873.)

S razloga, što u belovarskoj županiji nije još uvea uredba o razredjenju cestah u zemaljske, kotarske bćinske;

s razloga, što odbor priznaje važnost iz Kloštra do nić-grada vodeće ceste po ovaj prediel.

neka vis. sabor izvoli zaključiti:

1. poziva se vlada, da shodna odredi, neka se i u županiji belovarskoj uvede razredba cestah u zemaljske, kotarske i obćinske;

2. preporuča se vladi, da izradka osnove o pomenutoj razredbi, skrbi za uzdržavanje te ceste iz odkupnine zemaljskih javnih težakah;

3. da vlada uzmogne ocieniti molbu grada Ivanića, ustupljuje joj se odnosna molba.

2. (br. 163.|1872.)

S razloga, što uzdržanje glavnih učionah u smislu obstojećih propisah pada na teret dotičnih obćinah;

s razloga, što je preparandija zemaljski zavod;

predlaže se vis. saboru sliedeći zaključak:

Zahtjevu gradske obćine zagrebačke, da zemlja preuzme uzdržavanje uzorne glavne učione, nemože se zadovoljiti.

Usuprot ustupljuje se vladi molba, u koliko se ista tiče uzdržavanja preparandije na zemaljski trošak, da ju uvaži i prema tomu saboru shodan predlog učini.

3. (br. 150.|1872.)

Obzirom na sadašnje stanje pitanja o prodaji krajiških šumah i na jur donešene u tom predmetu zaključke sabora, neka se predstavka u tom pogledu smatra riešenom.

4. (br. 131.|1872.)

Da je predstavka učiteljskoga sbora kr. velike realke zagrebačke za konačno uredjenje plaćah na ovozemskih srednjih učilištah našla rešenje svoje zakonom, što ga u ovom zasjedanju stvori sabor o uredjenju plaćah učiteljah na srednjih učilištih

5. (br. 161.|1872.)

Da se molba grada Zagreba o podignuću velikog centralnog kolodvora u Zagrebu ustupi vladi uz toplu preporuku, da kod zajedničke vlade povoljno rešenje toga pitanja uskori. Ujedno neka sabor preporuči zastupnikom u zajedničkom saboru, neka u istu svrhu što kriepčije svoj upliv u lože.

6. br. 159.|1872.)

S razloga, što je patriotična dužnost svih nastojati, da glavni grad kraljevine ove, središte duševnoga života naroda našega, procvate i napreduje;

s razloga, što se u istinu osjeća u Zagrebu oskudica stanovah;

s razloga, što blagodat, za koju glavni naš grad moli, uživa Budim-Pešta,

odbor predlaže sliedeći zaključak:

a) poziva se vlada, neka kod zajedničke vlade nastoji izposlovati, da donese zajedničkomu saboru zakon

Digitized by Google

o podieljenju glavnomu gradu naše kraljevine one blagodati u pogledu oprosta poreza novozidanih kućah, koju i glavni grad Budim-Pešta uživa.

b) preporučuje se našim zastupnikom u zajed. saboru, neka shodnim načinom nastoje o uslišanju molbe ove.

7. (br. 122.|1872.)

Da se molba posjednikah, nastanjenih u kotarih valpovačkom i našičkom, za reguliranje riekah „Karašice“ i „Vučice“, uzstupljuje vladi toplom preporukom, da obzirom na skrajnu nuždu i na korist, koja će onim predielom nastati iz reguliranja pomenutih riekah, neodvlačno naredi shodna, da se tehnička osnova priredi, pa onda povede postupak, propisan zakoni g. 1836. i 1840. i nacrt zakona saboru podnese.

8. (br. 569.|1873.)

Da se molba obćinah kotara delničkog i čabarskog za osjeguranje sredstvah, potrebitih za izvedenje crnolužko-gerovske ceste, ustupi vladi na uredovanje.

9. (br. 221.|1871.)

Da je molba obćine Kraljevice: da se cesta izmedju Križišća i Plasah izvede, našla svoje rešenje današnjim saborskim zaključkom.

10. (br. 164.|1872.)

S razloga, što se je zastupstvo grada Zagreba reversom od 27. ožujka 1856. obvezalo, da će za dolnju realku doprinašati godišnjih 1470 for. a. vr., a zaključkom od 27. ožujka 1859. za gornju realku još svotu od 1470 for. a. vr., ukupno dakle 2940 for.;

s razloga, što se osim toga gradska obćina obvezala istimi zaključci skrbiti za stan i potrebito pokućtvo;

s razloga, što je preobstojavše kralj. namjestničko vieće g. 1861. dozvolilo, da obćina može zaostali do one godine prinesak na obskrbe plaćati;

s razloga, što nuždna štednja zemaljskoga erara nedopušta prihvat ponude;

s razloga, što bi uslišanje ove molbe izazvalo slične zahtjeve od strane drugih municipijah gradskih, koji ili sami već uzdržavaju dolnje realke ili kane ih ustrojiti samo uz prinesak zemaljskih sredstvah:

s razloga, što je i onako prinesak zemaljske komercijalne zaklade za uzdržavanje ovoga zavoda dosta znatan;

s razloga dakle, da s jedne strane stoji pravovaljana obveza grada Zagreba na upitni prinesak, a s druge se strane molba nemože uvažiti iz obzira ravnopravnosti i štednje domaćega budgeta,

predlaže se zaključak:

Sabor nenalazi molbu ovu grada Zagreba: neka zemlja primi u vlastničtvo kuću velike realke u Zagrebu, i neka gradska obćina bude oproštena plaćanja godišnjega prinesa za uzdržavanje te škole, kao i plateža zaostatka od 17.630 for. a. vr. preporukom uputiti vladi.

11. (br. 158.|1872.)

S razloga, što uzdržavanje zemaljskih cestah u smislu obstojećih propisah spada na obćine, bez razlike, da li su one gradske ili seoske;

s razloga, što odbor nedrži, da u ugovoru stojeće ceste imadu onu obćenitu važnost, koju predpostavlja pojam državnih cestah;

s razloga, što netom donešeni zakon o uzdržavanju zem. i kot. cestah nalaže gradu Zagrebu dužnost uzdržavati svekolike, u njegovom teritorijumu nalazeće se ceste, jer mu daje slobodno razpolagati odkupninom javnih težakah, utjeranu od svojih žiteljah,

predlaže se saboru sliedeći zaključak:

Sabor nije pronašao podupirati molbu grada Zagreba, da mu se povrati svota od 6000 for., potrošena na popravak gornje Ilice, te da se ova cesta do Crnomerca kao i ona, vodeća na kolodvor, uvrste u red zemaljskih cestah.

12. (br. 180.|1872.

Da se molba trgovišta Vukovara u pogledu gradjenja kanala izmedju Dunava i Save sa izhodištem u Vukovaru ustupi vladi uz preporuku, da ocieniv jeftinoću vodenih putevah, nastoji o povoljnomu rešenju toga predmeta.

13.) br. 188.|1872.)

Da se molba trgovišta Vukovara u pogledu gradjenja željezničke pruge od Zemuna preko Vukovara do Barča uputi na vladu uz toplu preporuku, da svojim putem obće priznanu korist željezničke ove pruge kod zajedničke vlade zastupa.

14. (br. 148.|1872.)

Da se molba županije virovitičke: da se izmedju Barča i Osjeka dunavskom dolinom izvede željeznica, uputi na vladu uz preporuku, da svojim putem nastoji o uslišanju molbe i da svoju pozornost uz to obrati na žalostne zdravstvene okolnosti u onom predjelu.

15. (br. 377.|1873.)

Da se predstavka županije varaždinske: da joj se dopusti upotriebiti hospitalarnu zakladu, zatim zakladu bolnice varaždinske i onu braće milosrdnikah za podignuće bolnice u županiji varaždinskoj:

s razloga, što je u ovom zasjedanju donešen zakon o podignuću ludnice kao zemaljskoga zavoda, i što troškovi prvobitna njegova ustrojstva imadu namiriti se iz takozvanih hospitalarnih zakladah, koje makar i nose ime pojedinih županijah, to ipak gledom na postanak njihov jesu zaklade zemaljske;

s razloga dakle, da je zahtjev županije varaždinske u koliko se tiče hospitalarne zaklade, neopravdan;

Digitized by Google

s razloga, što i po samoj izjavi županije varaždinske ona nije u stanju dokazati autentično, da su tako zvane zaklade bolnice županijske i milosrdne braće svojina županije, dapače okolnost, da je prva od tih zakladah postala neupotrebljenimi kamatami zaklade hospitalarne vojuje za to, da upitna zaklada kao accessorium ima narav matice, iz koje je postala,

ustupi vladi, da prouči narav dvih potonjih zakladah prema uspjehu svojega iztraživanja u vlastitom djelokrugu shodna odredi.

Izvješće ovo prima sabor na znanje, te pojedine predloge njegove usvaja kao svoje zaključke.

Sab. kazalištni odbor po svom izvjestitelju dru. Ig. Brliću podnaša sliedeće izvješće :

1. Predlaže se molba Ferde Kontilovića, bivšega člana narodnog hrvatskog kazališta, upravljena na sabor trojedne kraljevine, kojom moli, da mu se prilikom njegova odpusta podieli odpremnina u svoti od polgodišnje plaće.

Zaključeno predložiti, da se molba uzstupi kr. zem. vladi na riešenje, pošto je podieljivanje takovo ima prosuditi po postojećih u tom obziru ustanovah.

2. Predlaže se molbenica Josipa Freudenreicha, redatelja i glumca narodnoga kazališta, upravljena na sabor trojedne kraljevine, kojom moli, da mu se osigura budućnost, pošto ga kazalištni upravni odbor tobož prikraćuje.

Pošto je Josip Freudenreich aktivni član i nadredatelj kazališta, uživajući beriva, kojih u molbenici traži, to nestaje molbi predmeta, te bude zaključeno, predložiti saboru, da se molbenica uzstupi kr. zemalj. vladi na predovanje.

3. G. predsjednik izvješćuje, da je podravnatelj glasbenoga zavoda g. Franjo Koch, umolio sabor trojedne kraljevine, da odkupi za svotu od 12.000 for. sbirku jugoslavenskih narodnih napjevah i glasbinah, ili da dade tu sbirku štampati, a njemu da se predade ciela naklada u vlastničtvo, napokon predlaže se naknadni podnesak g. Kocha, kojim javlja, da je njegova sbirka na bečkoj svietkoj izložbi stekla medalju za zasluge.

Pošto se je odbor uvjerio, da je ta sbirka za domaću umjetnost od velike važnosti, jer u sebi sadržaje cieli historički razvitak naše glasbe, te ujedno obilno gradivo za budući razvitak umjetne glasbe u narodnom smjeru, pošto je dakle svakako željeti, da se to umjetničko blago sačuva zemlji, to bude po odboru jednoglasno zaključeno predložiti saboru, neka preporuči kr. zemaljskoj vladi, da pronadje sredstva za nabavu te toli važne sbirke, te da čim prije u budućem zasjedanju saborskom predloži način, kako će se nabava najshodnije izvesti moći.

Predloge odborove pod 1. i 2. prihvaća sabor, dočim treći o nabavi sbirke Kochove po predlogu dra. M. Derenčina upućuje natrag odboru za dalnju razpravu i novi predlog.

Zatim je gore navedeni predlog zast. Pusta u razpravu uzet i primljen, te će se izaslanikom na zajedničkom saboru saobćiti.

Napokon je preduzet izbor dvojice zastupnikah na zajednički ug.-hrv. sabor, i to jednog člana za velikašku, kuću od predanih 52 glasovah izabran grof Ladislav Pejačević sa 42, i za zastupničku kuću dr. Franjo Kviring sa 39, vrh česa jim se vjerodajnica daje.

Tim bi sjednica zaključena, pošto je predsjednik još izjavio, da će buduću sazvati i po okolnosti obnarodovati.

Živković s. r.,
saborski predsjednik.

Josip Turelli s. r.,
saborski bilježnik.

Prilog 2.

Visoki sabore!

Povodom svečanosti dvadeset i pet godišnjega vladanja Njegova c. i kr. apostolskoga Veličanstva Franje Josipa prvog, smatrao si je podpisani u zastupanju predsjedničtva visokoga sabora za svoju dužnost, sastaviti što sjajniju deputaciju, koja bi tom prigodom Njegovo Veličanstvo u prestolnici Ugarske u ime hrvatskoga sabora pozdraviti i njegovu homogijalnu odanost izraziti imala.

U toj deputaciji učestvovahu izim podpisanoga kao predvoditelja: svietli ban Ivan Mažuranić, zatim p. n. gg. dostojanstvenici i narodni zastupnici: nadbiskup Mihalović, grof Lad. Pejačević, grof A. Nugent, barun G. Prandau, vitez Smaić Svetoivanski, Petar Horvat, Ivan Vončina, M. Kršnjavi, Muzler, dr. Kviring, Tombor i D. Pust.

Deputacija ova bila je prigodom predstave dne 29. studenoga t. g. odmah iza deputacije dolnje kuće sabora ugarskoga, a to je u redu treća, po Njeg. Veličanstvu primljena.

Pozdrav podpisanoga predvoditelja deputacije glasio je ovako:

Vaše Veličanstvo!

Sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije usudjuje se kroz prepokornu deputaciju ovu urodjenomu čuvstvu nepokolebive vjernosti i privrženosti naroda hrvatskoga prama prejasno vladajućemu domu Vašega Veličanstva, kao vazda, tako i prigodom ove sjajne svečanosti dvadeset i pet godišnjega vladanja Vašega Veličanstva, najtoplijega odziva dati i svoju homogijalnu odanost Vašemu Veličanstvu najučtivije izraziti.

Neka svemogući Vaše Veličanstvo, našega premilostivoga kralja i vladara, zajedno sa premilostivom našom

Digitized by Google

caricom i kraljicom na slavu prejasno vladajuće dinastije, kao i na korist našega naroda mnogo i dugo uzdrži! Živio kralj!

Iza trokratnoga „živo“ odgovori kralj, što sliedi:

S radošću primam poklonstvo hrvatskoga sabora i služi mi na zadovoljstvo, da mogu ovom prilikom izraziti moju najsrdačniju zahvalnost na dokazih vjerne privrženosti, koju mi je sabor pružio time, što je revidirani nagodbeni zakon prihvatio.

Najživlja je želja moja, izmedju Ugarske i kraljevinami Hrvatskom i Slavonijom od stoljeća postojeću svezu bratske sloge na vječita vremena viditi učvršćenom, za da Vi sve svoje sile uzmognete posvetiti dobru zemlje, njezin razvitak utemeljiti i svojim sugradjanom blagoslov umjerena napredka osigurati.

Izručite svojim komitentom uvjerenje moje osobite milosti i naklonosti.

Što ovim visokomu saboru do ugodnoga znanja stavlja.

U Zagrebu dne 23. prosinca 1873.

Jovan Živković s. r.,
prvi podpredsjednik sabora.

Digitized by Google

Četrdeset i deveta saborska sjednica,

lržana dne 27. prosinca 1873. u 11 satih prije podne, pod predsjedničtvom I. saborskoga podpredsjednika gosp. Jovana Živkovića.

adržaj: Zapisnik četrdesete i osme saborske sjednice. — Podnesci i prijave predsjedničtva glede dnevnog reda. — Interpelacija dra. Napoleona Špuna na vladu glede ustrojstva ženske preparandije kao državni institut. — Izvješće verifikacionaloog odbora.

(11 satih, 15 minutah.)

Predsjednik: Otvaram sjednicu.

Bilježnik **Jovan Steković** (čita zapisnik 48. sjednice; rilog 1.)

Predsjednik: Neima nikakove opazke?

(Glasovi: Neima!)

Ovjerovljuje se.

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić** (priobćuje podneske; vidi apisnik 49. sjednice.)

Predsjednik: Štovana kućo! Odbor zakonodavni podio je izvješće ob osnovi ob odgovornosti bana i odsječnih redstojnikah. Osnova već je razdieljena, a izvješće će iti danas dotiskano i razdieljeno. S toga mislim, ako ije vis. kuća tomu protivna, mogla bi se ova osnova u torak na dnevni red staviti.

(Prima se.)

Zatim će biti razdieljena osnova zakonska o vlasti udačkoj, zatim osnova zakonska o karnostnoj odgovorosti sudacah, koje bi mogle doći za onom prvom na nevni red. Onda je prispjelo na sabor izvješće o preledanju zaključnih računah za g. 1871. i 1872., koje može iza onih osnovah tečajem buduće nedelje doći na nevni red. (Prima se.)

Onda imamo izvješće verifikacionalnog odbora, koje i se, ako je vis. kuća sporazumna, još danas moglo uzeti u pretres. (Prima se.)

G. dr. Špun ima rieč.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Visoki sabore! Slobodan am upraviti na vis. kr. zem. vladu interpelaciju.

Pitanje o naobraženju ženskoga pučanstva postalo je gorućim pitanjem modernih misliocah i državnikah. Konstatirano je, da su svi napori o kulturnom razvoju mase uzaludni, ako u kući žena, mati nebude nosila kulturnih idejah, koje su mužkom spolu uvrieženi naukom u mladosti njegovoj. Od novije doba u Francezkoj, u Švajci i u Ruskoj učinjeni su znameniti pokusi o tom, kako bi se najshodnijim načinom ujamčio napredak ženskoga spola u pravcu intelektualnom. Njemački pako narod, koji koraca na čelu nastojanja oko pučke prosvjete, osobitu je pomnju obratio iztraživanju ove probleme. Ministar Falk izaslao je najprije pedagoga prof. Lehmana, da putuje po Njemačkoj i obližnjih državah i da svagdje studira ustrojstvo ženskih učionah, imenito učilištah za izobraženje učiteljicah. Profesor Lehman predložio je obširno izvješće ministru, koji je sazvao povjerenstvo od 20 najčuvenijih pedagogah njemačkih, koji su svestrano prosudili stvar i u pogledu izobrazovališta učiteljicah ženskih, došli do rezultata ovoga: Izobraženje ženskoga spola ovisno je o pravcu i duhu, koji vlada u odgojilištnih ženskih učiteljicah, i zaradi ove velike važnosti ovih učilištah smatraju se ova učilišta, ustrojstvo njihovo i čitavo kretanje državnim poslom. Prvo dakle načelo, u kojem su se složili ovi čuveni vještaci, s kojim se slaže i sva napredna Evropa, jest, da su preparandije ženske predmetom državnim, te da državi nadleži oko njih nositi brigu. Nadalje rezultat, do kojega su tečajem ovog studija, što su ga ovi veleumni i plemeniti ljudi tomu predmetu posvetili, došli, jest, da su studirajuć više učiteljištah, došli do uvidjenja, da se učiteljište žensko posve uspješno ustrojiti dade, ako se metne u neposredni sklad sa ženskom višom školom, ako ne-

Digitized by Google

bude drugo nego kopča za dalnji razvoj naukovni uz višu djevojačku školu.

Što se prve točke tiče, glede državnih preparandijah ženskih, to su poprimile već sve moderne vlade; svagdje je ženska preparandija državna škola, kano god sveučilište. Što se pako tiče druge točke, ovo je stvar nova, stvar, oko koje se sada ideje kreću, i koju prihvaćaju već svi vještaci u tom pogledu. Naša vis. zem. vlada odlikuje se osobitom skrblju za posao nastavni, i ja, kao dušom i tielom prijatelj ovakovih poslovah, izrazujem njoj priznanje iskreno. Nu, vis. sabore! u zemlji našoj, gdje je školstvo inače prilično udešeno prema zahtjevom moderne znanosti pedagogijske, i naukovne u obće, nalazim za čudo, da u pravcu pedagogije za ženske nikakvog državnog instituta nema. Kod nas su ovakovi instituti, toli važni glede izobraženja ženskoga spola, koji imadu zadaću, polovicu naroda hrvatskoga da dignu na onaj stepen, na kojem stoje ostali kulturni narodi, kod nas su takovi instituti privatna poduzeća. Neću se upuštati u duh, koji u istih institutih vlada, konstatujem samo, da tu nestojimo na visini modernog shvaćanja stvari već s toga, što ovakovi instituti nepružaju državi dovoljne garancije glede valjanih silah, koje obavljaju posao učiteljski. Tim je, mislim, već dovoljno izrečeno, da nam treba silnih reformah na ovom polju.

Još moram spomenuti, da je u vojničkoj Krajini izdana naredba, kojom se načelo izriče, da mora biti preparandija ženska institut državni. Je li bio takav institut u Krajini, ili u ovoj polovici države hrvatske, on mora biti katexochen institut hrvatski. Držim dakle, da načelo, izraženo za Krajinu, ima biti provedeno ne samo za one bivše regimente hrvatske, nego da ima provedeno biti za cielu kraljevinu. Nemislim tim, da se usvoji naredba za Krajinu, nego da sabor hrvatski kano tielo zakonodavno o tom stvori zakon, odnosno da mu tomu zem. vlada pruži povod zak. osnovom.

Prema tomu slobodan sam staviti interpelaciju na vis. kr. zem. vladu, sastojeću iz sliedećih dvijuh točkah:

2. Je li voljna kr. vis. zem. vlada načiniti i saboru predložiti zakonsku osnovu ob ustrojstvu ženskog učiteljišta kano zavoda državnoga?

2. Je li vis. vlada voljna za slučaj, ako uz prvu točku pristaje, ustrojstvo toga instituta urediti tako, da bude u sklad doveden sa novootvorenom višom djevojačkom učionom u Zagrebu?

Za provedenje pako jedne i druge točke oslobodjujem se pozornost vlade obratiti na to, da bi valjalo u dogovor stupiti sa upravom krajiškom, (ne da vlada krajiška pristaje, jer te privole netrebamo), nego u svrhu, da se trošak nosi zajednički, jer institut služit će isto tako mladeži hrvatskoj iz bivše krajine, kao što i mladeži iz naših županijah, dakle je u interesu cielokupnog naroda hrvatskoga. S toga držim, da je vlada krajiška dužna doprinositi, koliko na nju odpada po broju žiteljstva, odnosno po visini poreza. Bio bi dakle prvi čin, ako zem. vlada prihvati misao ovdje potaknutu, da se stavi u sporazumljenje sa krajiškom vladom sadašnjom, jošte vojničkom.

Ja mislim, da sam već ovom kratkom razložbom tako vladi kao i visokomu saboru postavio na srce stvar jednako važnu kao i evidentnu, s toga usudjujem ne samo što toplije patriotičnoj skrbi visoke vlade ove velevažne točke preporučiti.

Zast. vlade dr. **Pavao Muhić**: Visoki sabore! Neka mi bude dozvoljeno, na ovu interpelaciju g. zastupnika valpovačkoga odmah odgovoriti.

U zakonskoj osnovi ob ustrojstvu pučkih učionah sadržano je posebno poglavje o preparandijah. Uvažavajuć zem. vlada potrebu tih preparandijah i njihovu sadašnju manjkavost, odredila je mjesto dvogodišnjega tečaja na preparandijah, trogodišnji tečaj. U Hrvatskoj i Slavoniji imamo dvie preparandije: jednu u Zagrebu, drugu u Djakovu, i to za izobraženje učiteljah. Uz ove dvie preparandije postoji od g. 1852—3. posebna preparandija za žensku mladež u samostanu milosrdnih sestarah u Zagrebu.

Ustrojenje preparandijah uzko je skopčano s ustrojstvom pučkih školah; s toga nije zem. vlada podniela zak. osnove dosada za preparandije, jer očekiva uvjet osnovu ob ustrojstvu pučkih učionah.

Veli se, da bi preparandija, za žensku mladež utemeljena, jednako služila i vojničkoj Krajini i provincijalu kraljevinah Hrvatske i Slavonije, te da bi se s toga troškovi, potrebiti za uzdržavanje, zajednički nositi imali. Zem. vlada priznaje važnost i ove opazke g. interpelanta.

Djevojačka učiona popunjena je ove godine osmim razredom, s toga će lako biti novu preparandiju priklopiti višoj djevojačkoj učioni, a učenice, koje višu učionu svrše, moći će se u razmjerno kratko vrieme usposobiti za učiteljice, jer se predmnieva, da će predznanja za preparandiju dovoljno imati.

Ako se želi, da bude zavod zajednički za vojničku Krajinu i za provincijal, to se mora zem. vlada staviti u sporazumljenje sa zem. vladom krajiškom najviše u tu svrhu, da si osigura njezino učašće i da si osigura razmjeran prinos troškovah za uzdržavanje toga zavoda.

Ženska preparandija kod milosrdnih sestarah u Zagrebu postoji od g. 1852—3. Zem. vlada vrši pravo vrhovnoga nadzora preko školskog nadzornika svoga. I preparandija ova ima se držati svih propisah, koji obstoje za preparandije mužke. U novoj zak. osnovi, koja radi o preparandijah mužkih i ženskih, biti će ustanovljeno načelo, da će se na jednih i drugih predavati isti predmeti, samo tom razlikom, što će se na ženskih preparandijah kod podučavanja fizike i kemije uzeti obzir na kućne poslove, što se neće orgulanje podučavati i kod tjelesne vježbe neće obzir uzeti na vojničku službu. Neću da prigovaram navodom g. interpelanta, jer ih sma-

Digitized by Google

m vrlo važnimi, samo mnijem, da se preustrojenje ske preparandije samostanske, odnosno nove prepadije imade uvesti putem zakonodavnim; vlada tu neže ništa učiniti administrativnim putem.

U ostatom neka bude vis. sabor uvjeren, da će zem. la svu svoju brigu uložiti u to, da se taj zavod toli istan i potreban čim prije ustroji, jer vlada je uvjea, da duševni napredak naroda ponajprije zavisi od ro uredjenih pučkih učionah, a dobro uredjene pučke one imat ćemo samo onda, ako budemo imali čestite rstne učitelje i čestite i vrstne učiteljice. Jer kao što g. interpelant dobro napomenuo, nije samo mužu izoženje potrebno, nego više i ženskoj, jer matere su e odgojiteljice djece. Ako su one dobro izobražene, la se nadati možemo, da će pučanstvo s vremenom izobraženije, da će nestati one surovosti, koja se još ižih klasah dandanas opaža.

Zem. vlada uvažava vriednost i važnost pučke proete, jer je uvjerena, da materijalno blagostanje naroda uzpored sa duševnim izobraženjem. Čim je narod koji terijalno bolje postavljen, tim više ima sredstvah za evno izobraženje, a čim je više duševno izobražen, više opet može si pribaviti sredstvah za materijalno gostanje.

Molim visoki sabor, neka ovo očitovanje uzme na nje sa uvjerenjem, da će zem. vlada nastojati, da u obziru dužnost svoju točno i savjestno vrši.

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Ja sam podpuno zadojan sa odgovorom vlade.

Predsjednik: Prima se na znanje.

Molim g. izvjestitelja verifikacionalnog odbora.

Izvj. **Mirko Hrvat**: (Čita izvješće verifikacionalnog oda; prilog 2.)

Vis. sabore! Prvi predlog odbora je, da se izbor g. banovića, jer je već 14 danah prošlo, a nije nikakov govor učinjen, definitivno odobri.

(Prima se.)

Glede izbora g. Milana Viznera i g. Ivana Kukuića predlaže odbor, pošto još nije 14 danah prošlo, im su izabrani 20. prosinca, da se ovi izbori u smislu 23. poslovnika privremeno ovjerove, a poslje izminulih danah definitivno odobre.

(Prima se.)

Napose proti valjanosti izbora g. Tomislava Cucu za kotar delnički podnešena je tužba. Za bolje raznjenje biti ću tako slobodan pročitati tužbu. (Čita.)

Razloge navadjaju prigovoritelji, prvo, da predsjednik izborne deputacije nije izpravio izborne listine. U smislu zakona o izbornom redu listine se izpraviti moraju, ako je to potrebno. Prigovoritelji nisu dokazali, da se je od zadnjega izbora dra. Dežmana što promjenilo, da je dakle nastala potreba, izborne listine izpraviti. A kad bi bila zaista potreba, njihova bi bila dužnost reklamirati, i ako bi bila reklamacija nezakonito odbita, pritužiti se saboru.

Drugi je prigovor, da listine nisu bile 14 danah izložene, i pozivaju se na dopis . . .

Iz ovoga dopisa vidi se, da su listine od 23. studenoga do 7. prosinca izložene bile, a to se nemože uzeti, da se u vrieme ovih 14 danah reklamacije primiti nebi smjele.

Treći je prigovor, da su nekoji, kojim pravo glasa nepripada, glasovali. Buduć svaki izbornik proti nezakonito upisanom ima pravo reklamirati, a ovi prigovoritelji po svoj prilici utoka nisu uložili, s toga misli verifikacionalni odbor, pošto pritužitelji lieka, koji im po zakonu pripada, t. j. utok, upotrebili nisu, da se na njihovu neobrazloženu pritužbu obzir uzeti nemože, te predlaže ovjerovljenje izbora g. Cuculića za kotar delnički.

Predsjednik: Prima li vis. kuća predlog odbora?

(Glasovi: Prima.)

Današnja je sjednica poglavito u tu svrhu sazvana, da se izvješće odbora ob osnovi ob odgovornosti bana i odsječnih predstojnikah, koja je osnova već prije razdieljena, još danas razdieli, inače bi se to moralo sutra obaviti. Nu izvješće još nije prispjelo iz tiska, zato odgadjam sjednicu na 5 minutah, da se izvješće dok dodje, razdieli.

(Iza kako bi sjednica 15 minutah prekinuta:)

Štovana kućo! Čast mi je opetovati, što sam prije glede dnevnog reda kazao: U utorak dodje na red zak. osnova ob odgovornosti bana i odsječnih predstojnikah, zatim osnova o sudačkoj vlasti, zatim osnova o karnostnoj odgovornosti sudacah; prva osnova je već tiskana i razdieljena, izvješće odbora o njoj i ostale osnove biti će danas dotiskane i mogu se dobiti danas u saborskoj pisarni. Na četvrto mjesto dodju zaključni računi za god. 1871. i 1872.

Zaključujem sjednicu i uričem buduću za ponedjeljak u 10 satih.

(12 satih 10 minutah.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

XLVIII. sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, držane pod predsjedničtvom gosp. Jovana Živkovića, dne 23. prosinca 1873. u glavnom gradu zemaljskom Zagrebu.

Predsjednik pozdravi sakupljene zastupnike i otvori sjednicu.

Pročitan zapisnik prijašnje sjednice bje bez primjetbe ovjerovljen.

Zatim su čitani sliedeći podnesci:

Br. 670|sab. Obćinstvo županije zagrebačke podnosi predstavku obćine Novi sisak o preustrojstvu školstva.

671|sab. Molba Antuna Vinkovića, protustavnika kod naukovno-zakladnog dobra Kutjevo, da ga proti neurednomu postupanju kr. šumarskog meštra i uredskog predstojnika Josipa Kalaya u zaštitu uzme, te od solidarne odgovornosti u pogledu računah oprosti.

672|sab. Molba žiteljah iz mesta Botinec, obćine Odra, kot. velikogoričkoga, kojom mole za utjelovljenje u obćinu Stupnik, kotara samoborskoga.

682|sab. Odbor družtva u podporu ubogih pravnikah u Zagrebu moli za podporu.

684|sab. Molba obćine Bribir u Vinodolu za milostivu odredbu, da se jur trasirani cestovni ogranak od Sv. Antuna do Bribira, zatim dalje preko Grižanah unutarnjim Vinodolom do željezničke postaje Plase ili do Liča skorim sagradi.

Ove sve molbe dostaviti će se peticionalnomu odboru.

678|sab. Prvi podpredsjednik sabora, Jovan Živković, izvješćuje o pozdravu hrvatskoga sabora na Njeg. Veličanstvo, prigodom 25. godišnje svečanosti vladanja Nj. Veličanstva, u Budimpešti dne 29. studenoga 1873. proslavljene. Sabor prima izvješće sa živahnimi uzklici: „Živio kralj!“

Ujedno predlaže predsjednik, da se povodom sutrašnjeg rodjen-dana Njez. Veličanstva kraljici iz sjednice smjerna čestitka odašalje, koje se takodjer ustajanjem i oduševljenimi uzklici: „Živila!“ usvaja.

677. 680. 681. 688. sab. Novo izabrani zastupnici gg. Tomislav vitez Cuculić za kotar delnički, Ivan pl. Kukuljević za kotar koprivnički, Julio Bubanovića za grad Križevac i Milan Vizner za trgovište Samobor, podnose svoje vjerodajnice, koje se upućuju verifikacionalnomu odboru.

674|sab. Preuzv. g. ban dostavlja po Nj. Veličanstvu sankcionirane sliedeće zak. članke, i to: zak. članak od 30. stud. 1873., o preinaci, dotično nadopunitbi nekojih §§-ah zak. čl. od g. 1868.

675|sab. Previšnjim odpisom od 3. prosinca 1873. sankcionirani zak. članak o proračunu potrebštine unutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za g. 1874.

676|sab. Zakonski članak od 28. studenoga 1873. o ustrojenju javne ludnice za obseg kraljevinah Hrvatske i Slavonije.

979| Zakonske članke od 28. studenoga i 4. prosinca 1873. o proglasu zakonah i o preinaci nekojih ustanovah zak. članka V. od g. 1870. i pošto su isti u smislu §. 1. zak. čl. od 28. studenoga 1873. o proglasu zakonah proglašeni, zaključeno vratiti ih zem. vladi na dalnju porabu.

Preuzv. g. ban predlaže na ustavno pretresivanje sliedeće zak. osnove:

1. Zakonsku osnovu ob odgovornosti bana i odsječnih načelnikah.

1. Zak. osnovu o vlasti sudačkoj.

3. Zak. osnovu o karnostnoj odgovornosti sudacah i premeštaju istih na mjesto ino, i o postavi istih u mir proti volji njihovoj.

4. Zak. osnovu o zadrugah.

Zaključeno je, dostaviti sve ove zak. osnove zakonodavnomu odboru.

Tim bi sjednica zaključena, a buduća ureći će se običnim načinom.

Živković s. r.
sab. predsjednik.

Jovan Steković s. r.
sab. bilježnik.

Prilog 2.

Visoki sabore!

Odbor verifikacionalni uzeo je u pretres ustupljene mu vis. saboru izborne zapisnike vrhu preduzetih u trgovištu Samoboru, kotaru koprivničko-ludbrežkom, gradu Križevcu i kotaru delničkom naknadnih izborah narodnih zastupnikah.

Buduć da su izborni zapisnici vrhu preduzetih izbora u Samoboru, Križevcu i kot. koprivničko-ludbrežkom posvema u redu, te protiv istih izborah do danas nikakovi prigovori podnešeni nisu, to verifikacionalni odbor predlaže, da vis. sabor izvoli:

izbor g. Julija Bubanovića za grad Križevac, pošto je isti dne 20. studenoga 1873. obavljen, konačno odobroviti;

Digitized by Google

izbore pako gg. Milana Viznera za trgovište Samo-or, te Ivana Kukuljevića za kotar koprivničko-ludbrežki, pošto nije §. 23. saborskog poslovnika opredieljeno za odnešenje prigovorah vrieme izteklo, za sada samo privremeno ovjeroviti.

Protiv valjanih izborah zastupnikah za kotar delnički podnešen je prigovor po nekih izbornicih; nu pošto prigovoritelji prigovore svoje naprosto navadjaju, bez da su ih ma kakovimi dokazi podkriepili, pa pošto je izborni zapisnik od 10. prosinca 1873. u redu, to se vis. saboru predlaže, da se izbor g. Tomislava Cuculića za kotar delnički konačno ovjerovi.

U Zagrebu, 26. prosinca 1873.

Mirko Hrvat s. r.,
izvjestitelj.

Digitized by Google

Petdeseta saborska sjednica,

držana dne 29. prosinca 1873. u 11 satih prije podne pod predsjedničtvom I. sab- skoga podpredsjednika, gosp. Jovana Živkovića.

Sadržaj: Zapisnik četrdeset i devete sab. sjednice. — Izbor saborskog predsjednika i I. podpredsjednika. — Izbor pet zastupnikah na ugarski sab- … java dnevnog reda.

Predsjednik: Otvaram sjednicu.

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: (Čita zapisnik 49. saborske sjednice; prilog 1.)

Dr. **Napoleon Špun-Strižić**: Imadem u pogledu odgovora zem. vlade na moju interpelaciju učiniti izpravak na zapisnik. U zapisniku veli se, da je vlada razložila, što i kako želi činiti u pitanju interpelacije; rekao je pako g. zastupnik vlade, da je on voljan onako činiti, kako sam ja interpelirao, t. j. da je vlada doista voljna predložiti zak. osnovu ob ustrojstvu ženske preparandije, kao zavoda državnoga. Dakle odgovor je glasio posve povoljno, i ja želim, da se ovaj odgovor izrično i jasno stavi u zapisnik.

Bilj. dr. **Aleksander Rogulić**: Ja držim, da je u zapisniku dovoljno izraženo, kad je rečeno, što vlada namjerava učiniti. Zato mislim, da se neima ništa izpravljati, jer doslovno se nemože odgovor u zapisnik uvesti.

Predsjednik: Gospoda, koja su za redakciju zapisnika, neka se izvole dignuti.

(Nitko ne ustaje)

Prima se izpravak g. dra. Špuna, i zapisnik se ovjerovljuje.

Bilj. **Jovan Steković**: (Priobćuje podneske: vidi zapisnik 50. sab. sjednice.)

Predsjednik: Na današnjem dnevnom redu stoji izbor predsjednika i I. podpredsjednika saborskoga, zatim pet izpražnjenih stolicah zastupnikah u Pešti.

Vis. sabore! Današnjim danom stupam ja po milosti kralja i povjerenjem bana u nov položaj, položaj takav, koji mi nedopušta nadalje zadržati ovo častno mjesto, koje sam dosada povjerenjem vašim obnašao. Moja … spodo! Kratko ovo vrieme moga predsjedanja biti … ipak nezaboravno, ako mi je za rukom pošlo, opra… ono pouzdanje, koje ste stavili u mene, kad ste … podpredsjednikom ovoga sabora izabrali. Polažuć… čast u vaše ruke, zahvaljujem vam na vašoj uztr… kojom ste pratili moje djelovanje, i molim moga … legu, da zauzme predsjedničku stolicu, dok se obavi … predsjednika. (Živio!)

(Predsjedničku stolicu zauzme II. saborski podpredsj… Petar Horvat.)

Predsjednik (Petar Horvat): Nadam se, da ću … diti želju ovoga sabora, ako odstupivšem g. predsj… izrečem u ime ove vis. kuće iskrenu zahvalnost za … neumorni i požrtvovni rad, kojim je on doprineo … naša domovina, koja se je kroz posliednje godine na… u vrlo zamršenih odnošajih, jednoč na čistac izaš… da je djelovanje sabora takvim divnim plodom i usp… uroditi moglo. Na razstanku sa dosadašnjim zvanje… limo mi bivšemu podpredsjedniku, da i novo nje… djelovanje bude tako sretno i uspješno za domovinu … dosadašnji njegov rad. I kako je on kao podpredsj… uživao povjerenje ovoga sabora, to će — nadam s… ovo pouzdanje kao novi predstojnik uživati. Nadam … da će on u svom poslovanju vazda raditi u sporaz… sa saborom, kao što i nedvojim, da mu sabor … neće svoju podporu uzkratiti. Zato, moja gospodo … kliknimo mu: „Bog ga poživio“!“ (Živio!) Sada m… da na cedulju napišete jedno ime za predsjednika sa… te cedulje predate g. bilježniku Kišu.

Digitized by Google

Predje se na glasovanje; bilj. Gavro Kiš čita imenik.)

Predsjednik: (Po obavljenom izboru.) Od 57 glasuićih članovah glasovalo je 52 za gosp. Nikolu Krestića. Živio!)

(Usljed toga zauzme predsjedničku stolicu Nikola Krestić.)

Predsjednik: Vis. kućo! slavna gospodo! Težka i s elikom odgovornošću je skopčana zadaća, koju mi izorom ovim nametnuste. Ja ovaj na mene pali izbor o patriotičnoj svojoj dužnosti primam, izražujuć vam za ovjerenje, koje ste meni tim izkazali, najtopliju moju ıhvalnost. (Živio!) Ja se nadam, premda neizkusan na vom polju, na kojem ću se odsada kretati morati, da ǝ ipak pod mojim predsjedničtvom diskusija biti najıodnija, premda neću nikada s vida pustiti niti parlaıentarnih običajah drugih civiliziranih narodah, niti zak. stanove, koju si je ovaj sabor sam postavio. (Živio!) eć sam izjavio, da je zadaća, koju ste meni podielili, ıučna, a ona je tim mučnija, što po vašem nalogu zazimam stolicu, koju su prije mene dva odlična i zaužna za domovinu člana ovoga sabora zauzimala. Nije ıeni nuždno, vrline njihove niti parlamentarne niti drıvničke izbrajati; ja ću gledati i nastojati, da mi svagda udu uzorom u mom djelovanju; ali ujedno ću nastojati, ı si stečem jednu njihovu vrlinu, a to je pravdoljubivost nepristranost. (Živio!) Zahvaljujem vam gospodo! i ıolim, da pristupite izboru I. podpredsjednika.

Preduzme se izbor I. podpredsjednika; bilježnik Gavro Kiš čita imenik.)

Predsjednik: (Po obavljenom izboru.) Rezultat glaɔvanja je taj: od 59 glasovah dobio ih je g. Mirko rvat 47, (Živio!) g. Jurković 7, a još nekoja gospoda ɔ jedan glas. Tim je dakle izabran g. Mirko Hrvat I. ɔdpredsjednikom, i ja ga pozivam, da zauzme svoje ıjesto. (Učini.)

Mirko Hrvat: Gospodo! Kad ste me pozvali na ovo jesto, niste to učinili zaradi zaslugah mojih, jer premda ım ja jedan od starih boriocah za prava naroda našega, ık priznajem, da ima u ovoj vis. kući mnogo zaslužıjih i sposobnijih članovah. Nu ja držim, da ste izborom m samo htjeli pokazati, da želite i nadalje stupati na azi, na kojoj ste stupali dosada, na stazi naime praktičnoga i neumornoga djelovanja, koje kod nas nezahtieva samo Nj. Veličanstvo, nego i narod, koji nas je ovamo poslao. Ja obećajem, gospodo! kao što sam dosada uvjek s vami bio, da ću nastojati i odsada, da vas u vašem neumornom djelovanju podupirem, (Živio?)

Predsjednik: Na dnevnom redu je izbor 5 članovah na zajednički ugarski sabor usljed novo potvrdjene nagodbe za belovarsku županiju. Neka gospoda izvole svaki pet imenah napisati na cedulju.

(Preduzme se izbor; bilj. Kiš čita imenik.)

Predsjednik: (Po dovršenom izboru.) Rezultat skrutinija je sliedeći: Glasovalo je 56 članovah; nadpolovična većina je dakle 29, koja se zahtieva, da bude izbor valjan. Od ovih 56 glasovah dobili su gg. zast. dr. Šram 49, Steković 46, Grčić 39, Broz 34 glasa. Onda su dobili gg. zast. Vrbančić 27 i dr. Špun 24 glasa. Ova dvojica nadpolovične većine nemaju, imadu se dakle po poslovniku podvrći užemu izboru.

(Glasovi: Jest.)

(Preduzme se izbor; bilj. Kiš čita imenik.)

Predsjednik: (Po dovršenom izboru.) Rezultat skrutinija je taj: Glasovah je 46 predano, od kojih je jedna cedulja biela. Može li se ta uzeti kao glas ili ne? (Ne, ne.) Neka izvoli vis. kuća odlučiti, da li je to glas ili ne. (Nije; prepirka.)

Jovan Živković: Kad je ova dvojba nastala, a vidimo, da se je kuća već dosta izpraznila, mislim, da bi svakako dobro bilo, da se stvar odgodi i sutra rieši.

(Prima se.)

Predsjednik: Imadem još objaviti vis. kući, da se po §. 21. poslovnika imadu imena predsjednika i podpredsjednika Nj. Veličanstvu znanja radi dostaviti; isto tako će se ovoj četvorici zastupnikah za ugarski sabor izdati od sabora vjerodajnice.

Na sutrašnjem dnevnom redu stoji zak. osnova ob odgovornosti bana i odsječnih predstojnikah, zak. osnova o sudačkoj vlasti, zatim osnova o karnostnoj odgovornosti sudacah; napokon izvješće o pregledanju zaključnih računah za g. 1871. i 1872.; a prije toga izbor petoga zastupnika za ugarski sabor.

Za danas je dnevni red izcrpljen, s toga dižem sjednicu, i uričem buduću na sutra 10 satih.

(12 satih, 30 minutah.)

Digitized by Google

Prilog 1.

Zapisnik

XLIX. sjednice sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, držane pod predsjedničtvom g. Jovana Živkovića, dne 27. prosinca 1873. u glavnom gradu zemaljskom Zagrebu.

Predsjednik pozdravi sakupljene zastupnike i otvori sjednicu.

Pročitan zapisnik prijašnje sjednice bje bez primjetbe ovjerovljen.

Zatim su čitani sliedeći podnesci:

1. (pod br. 691.) Dopis kr. zem. vlade od 24. prosinca t. g. br. 15.759/3887, kojim se dostavljaju opazke na zakonske članke o preinaci, odnosno popunjenju §. 1. zak. čl. III. od god. 1870. o izbornom redu na dalju razpravu. Upućuje se zakonotvornomu odboru.

2. (pod br. 690.) Molba Antuna Kleina, umirovljenoga kot. ranarnika u Sv. Križu, žup. varaždinske, za povišenje mirovine. Upućuje se na molbeni odbor.

3. Nadalje javlja predsjednik, da su podnešeni na stol kuće: izvješće zakonotvornog odbora a) ob odgovornosti bana i trijuh odsječnih predstojnikah, b) o zak. osnovi o vlasti sudačkoj i c) o karnostnoj odgovornosti sudacah, o njihovom premještaju i umirovljenju, d) izvješće financijalnog odbora o pregledanju zaključnih računah za g. 1870., 1871. i 1872. i izvješće verifikacionalnog odbora, s tim, da će se tiskane zak. osnove još za trajanja sjednice razdieliti i da bi po tome mogle za razpravu na dnevni red u sjednici od 30. o. m. doći, izvještaj pako verifikacionalnog odbora da bi se mogao odmah u pretres uzeti, što je i prihvaćeno.

Zast. kotara valpovačkog stavlja na kr. zem. vladu sliedeću interpelaciju:

1. Je li vis. kr. zem. vlada voljna predložiti zak. osnovu ob ustrojstvu ženskoga učiteljišta, kano državnoga zavoda?

2. Je li voljna ustrojstvo takova zavoda u savez i sklad postaviti sa novo otvorenom višom ženskom školom u Zagrebu?

Na ovu interpelaciju odgovorio je odmah u ime vlade g. predstojnik odjela za bogoštovje i nastavu, što je sve u tom pogledu učinjeno i što namjerava vlada preduzeti — i pošto se je interpelant zadovoljnim izjavio, uzima se odgovor na znanje.

Po pročitanju izvješća verifikacionalnog odbora i razloženju od strane izvjestitelja, prihvaćen je predlog odborski i po tome se izbori gg. Julije Bubanovića za grad Križevac i Tomislava Cuculića za kotar delnički konačno, gg. Milana Viznera za trgovište Samobor i I. Kukuljevića za kotar koprivničko-ludbrežki, pošto nije u §. 23. sab. poslovnika opredieljeno za podnašanje prigovorah vrieme izteklo, za sada privremeno ovjerovljuju.

Tim bi sjednica zaključena, a buduća za 29. o. m. urečena.

Živković s. r.,
saborski predsjednik.

Dr. Aleksander Rogulić s. r.
sab. bilježnik.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google